
3 1761 08116922 9

313

LUMÍR

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ

ROČNÍK TŘINÁCTÝ

1885

REDAKTOR A VYDAVATEL

JOS. V. SLÁDEK.

V PRAZE.
NÁKLADEM J. V. SLÁDKA. — KNIHTISKÁRNA J. OTTY.
1885.

OBSAH.

Básně původní.

Básně přeložené.

Povídky původní.

Povídky přeložené.

Články.

Drobné články feuilletonní.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ „

Patisk puvodních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo [illegible] nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy [illegible] odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. ledna 1885. ČÍSLO 1.

Faust v Praze.

Báseň od *Jaroslava Vrchlického.*

V staré krčmě na Šmerhově
divný mumraj, divný ples
doktor Faustus z Wittenberka
studentům všem strojí dnes.
Zastavilť se v Praze letem
na své bludné pouti světem
do italských smavých niv;
na kolleji ráno mistry
v syllogismus zapřeď bystrý,
učeností pravý div.

Na večer pak celou kollej
zval na Šmerhov k večeři,
co tu vína, medoviny
ani krčmář nezměří;
Faust v studentů seděl středu,
řečnil vychvaluje vědu
a pil v její vznik a zdar,
mnohému až bakaláři
slza po vyhublé tváři
vousem tekla ve pohár.

„Věda — žena nenasytná,
člověk věčný nedouk,
čím víc dáš jí, tím víc ssaje
šíje tvé i mozku tuk.
S magií však alchymie,
v té se jádro všeho kryje,
toť je dívka, vzlet a skok!
dělá zlato, číši blyskne
a již zasvěcence tiskne
kyprých děvčat pružný bok.

Těm se oddá, kdo chce záhy
s dobrou jen se potázat —
jejich mistr, chci pár kousků,
přátelé, vám ukázat,
rozumějte jenom žertu,
nemyslete, že hned čertu
propadnete duši svou,
všecko v světě stojí šprýmem,
průpovídky hladkým rýmem,
syllogismu bystrou hrou!"

A jak v sklepě Auerbacha
začal kejkle provádět,
krčmářova kredenc v koutě
na velbloudí rostla hřbet,
samy z pochev letly meče,
z děr ve stole víno teče,
při hlaholu dud a trub
komínem i oknem letí
na sudu a na koštěti
Lilita a Belzebub!

Židle chodí s lidskou tváří,
s velkým břichem sem a tam,
konvice se staví samy
na police černý trám,
tři sta koček, jen to blysklo,
okny na ulici trysklo,
sklo však celé nad úběl,
krčmář, jenž sem střčil hlavu,
dívaje se na tu vřavu,
rázem uši oslí měl.

Dvanáct bilo! Hluk a povyk
přešel v teskné mlčení.
Faust děl: „Nyní ukážu vám
vrchol svého umění.
Předvolám vám duši lidskou
čistou, pravou, étherickou,
spjatou pouze v stínu tvar,
nebude to lstí a klamem,
Albert Magnus s Nostradamem
zřel ji tak i Abelard."

Na protější stěnu chvatně
velké plátno napjná,
muří nohy kreslí vzduchem,
kruhů tlum se protíná,
magická kol táhne kola
a pak velkým hlasem volá:
„Vzhůru z hrobů, duše, sem
ať jsi Nimrod nebo Abel,
ať vás zrodil Řím či Babel
ať jste drakem, lvem či psem!"

A tak před strmlým davem
Alexandr velký šel.
Hektor, Ajax, Andromacha,
v tváři majíc věčný žel,
v posléz zářící a mladá
Heleny též vzplála vnada
nesmrtelná na plátně,
v oné chvíli v krásy květu
když se sboru Trojských kmetů
objevila památně.

Co brak bohů Olympických
na plátně se potácí,
v tom křik' někdo ze zástupu:
„Chceme látky domácí!"
„Výborně!" hned dav se durdí:
„Nač to dávné haraburdí,
viděti chcem' předky své!"
Fausta křik ten nepomate,
bručí páté přes deváté,
v objev nové duše zve.

A tak Libuše se zjeví,
hvězdu zlatou na čele,
kníže Václav, jak v boj hřímá,
kol svých skrání anděle;
Břetislav pak s Otakarem,
mohutnost se síly žárem,
chlouba zašlých století,
v posled Karel, otec země,
nachýlené k zemi témě,
jak žil všechněm v paměti!

Křik a úžas — kdosi z davu
vykřik': „Mrtvé nechte spát,
já bych rád, ať zjeví se tu,
Václav král a jeho kat!"
Faust se usmál: „Vždyť je tady!"
pijáků všech dlouhé řady
hned se obrátily v kout,
jako přízrak král tam seděl,
v číši hleděl, vše ač věděl,
ani brvou nechtěl hnout.

V tom křik' jiný: „Na tvém plátně
ať se zjeví mistr Jan,
jehož mocným vlivem byl nám
Kutnohorský dekret dán!"
Hluk a jásot, číše znějí,
nadšením se ňadra chvějí:
Dlouho živ a zdráv nám buď!
Hrůzy Říma, hrůzy pekla
přemoh' on a jím zas vtekla
oteň síla v chabou hruď!

A již na Faustově plátně
každý vážné rysy zřel,
až tu v lesku nadpozemském
Bethlemský stál kazatel.
Spanilá tvář Bohem vzňatá!
Všecky jala hrůza svatá,
mlčky k druhu tisk' se druh,
cítil každý, že v té chvíli
v směšnou jejich kratochvíli
nesmrtelný vkročil duch.

Ale běda — kolem plátna
jaký rudý hraje žár?
roste vlnami a hltá
kolem látky vetchý cár!
„Hoří!" vykřik' dav a vstával.
Divoce Faust rukou mával,
zmizel obraz, zmizel jek.
„Co ten plamen, pekla hráči?"
Klidně Faust dí: „Vždycky kráčí
světem velduch v plamenech!

Jedno, ať mu blbců zloba
pod nohou je roznítí,
či ať z ňader šlehají mu,
jen když tmy kol osvítí!
Proto genius se zrodil,
aby pochodeň v tmy hodil,
které kryjí staletí,
aby plál a hřál a svítil
a pak žáru, který vznítil,
první stal se obětí!"

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

„ Leč výhody právě uvedené poslouží nám netoliko jakožto samostatným členům lidské společnosti v úzkém kruhu našeho „já". Budemeť z nich těžiti měrou mnohem vydatnější a v úkolech vznešených i vděčných jakožto dcery, sestry, ženy, matky. Za daných poměrů ulehne zlý osud rodin nejkrutěji na ženské členy jejich; na ženy, slabší a podružné, svalí se větší část utrpení, jehož osten hluboko vniká právě do duší dobrých, šlechetných, obětavých, kteréž ve společenské své malomocnosti nic jiného nemohou, nesmějí a konečně ani neumějí, než slzy stírati, bědovati a ku znásobení zla, o sobě již dosti velikého, také ještě spolu s milými svými zmírati. Nám zavírá nemilosrdná závaznost tak zvané slušnosti steré dvéře a tisíceré cesty otevřené mužům. My od maličkosti procházíme v kuchyni, u vyšívání a v tanečních hodinách dressurou k ničemnosti, která v neštěstí stává se naší nezaviněnou pokutou. Nás nikdo nepoučuje a nikdo neobrací k lepšímu. — my samy sebe nejméně; ba zmane-li si některá z nás podobnou myšlénku, zavrtí nad ní rodiče hlavou, sestry pokrčí nosíky, bratří se pobaví úšklebky, ženich jí odpoví za tento čtveráčký rozmar promíjejícím úsměvem i umlčujícím polibkem, a manžel se rozdurdí nebo zabručí povržlivě cosi o dlouhých vlasech a krátkém rozumu. Samostatnost ženy odpouští

se nejspíše zelinářkám, jež bída emancipovala. Jinak jest každá samostatná žena v očích lidí a v očích svých vlastních něčím nepřirozeným, politování hodným, bytostí vymrštěnou z lodi do moře, jíž jest přáti, aby co nejrychleji byla navrácena staré obligatní arše spásy, totiž, aby se dle obvyku v praktickém podrobení panujícím názorům prostě vdala. Tento samovládný zvrácený rozum pobádá neodvislé ženy, aby v mladších letech hrály si s pokladem své samostatnosti, jako se žertovným dočasným břemínkem, které s nich některý bodrý junák u oltáře sejme, a starší, jež sny svého mládí již pochovaly, považují svůj mnohdy velmi příjemný osud za křížek, jímž je prozřetelnost těžce navštívila. Budiž, akceptujme platné mínění, že jedině manželství jest pro ženu samospasitelným. Tím nejsme nikterak poraženy, naopak, právě tato podmínka jest zdrojem nových důvodů pro potřebu naší emancipace. Pronáším nerada nevinné slůvko, které vám samým, ctěné dámy, vyluzuje úsměv, na němž se dopouštíte potlačováním malého násilí. Ne, smějme se raději a politujme se nepokrytě. Poctivé a velice oprávněné snahy žen jsou jednak odpůrci, jednak námi samými zkarikovány, a výraz emancipace smýkán již tolika smetišti, že ošklivo jest pustiti jej z úst, v nichž každých něco jiného znamená. Stalo se přímo nutností, aby každý, kdož hrozného toho slova užívá, ihned vyložil, jakou emancipaci sobě myslí. Po mém skromném soudě běží nám všem pouze o vymanění se z područí malicherných poměrů, ve kterých živoříme.' Chceme býti postaveny na roveň muži právem a věděním, toužíme, aby nám byla poskytnuta možnost, zasáhnouti v život a říditi kormidlo svého osudu touže cvičenou a silnou rukou, jíž vládne muž. Neobávejme se zneužívání moci, kterou sobě propůjčiti chceme. Ženy zůstanou ženami, tisíce neužijí své uvolněné a platné síly, pokud jich potřeba k tomu nedonutí, muž, a v potřebě mají svaté právo k svépomoci, které jim skracovati nemá nikdo. Mimo to jest přímo diktátem ženské cti, aby žena byla uvolněna. Pouze otrok bývá ukován k svým povinnostem, — ženy nebudou se jim vzpírati. Vynucená povinnost jest trestem, svobodná lidským štěstím a po té toužíme. Až shroutí se zlatá klec, v níž jsme drženy jako Orientálky, odloučené mřížemi od světa, boha, práce a volnosti, pak podivíme se samy a muži podiví se s námi, jak málo bude mezi námi ztřeštěných, které nevázaně ulétnou. A takových nebude škoda, naopak, ostatní všechna společnost získá úbytkem živlu výstředních. Žena nabude sebevědomí a ceny, pro sebe i pro muže, kterému bude chotí. — Manželství, jakéž kolem sebe vidíme, zakládá na muže příliš mnoho. A přece ne každý muž jest rozšafný, svědomitý, pilný, obětavý, ne každý vytrvá ve zlém i v dobrém, ne každý má požehnáno své počínání. A všechny slabosti, veškeré nehody mužovy mstí se na ženě i jejích dětech, které bezbranné vydány jsou proměnám života, k jichž přivedení a zase odvrácení namnoze ani přispěti nemohou. Muži sami měli by dbáti o to, aby sňata byla s nich část veliké zodpovědnosti za rodiny, ku které nás v podivném zaslepení připustiti nechtějí. Kolik životů bývá hříčkou v rukou slabochů a ničemů! Mnoho-li bídy hmotné i mravní bylo by ušetřeno světu, kdyby žena nebyla doháněna ku vdavkám a jen ku vdavkám, vdej se jak chtěj. Nepřečeňuji své pohlaví, nechci říci, že by na straně naší nebylo také viny, neb že by ženy svobodné volily jen muže ideální. I v budoucnosti bude láska slepá a také v příštích dobách budou uzavírány sňatky z konveniencе a z prospěchářství, při kterých prodávají se nevěsty za misu čočky, nehledě komu. V manželství pak teprv objeví se, že jeden či druhý jest bytostí nadanou lepšími vlastnostmi. Úplná rovnováha bývá as vzácnou výjimkou, a rozkřičenou pravidelnost převládání mužského živlu můžeme dobře označiti za ošumělý blud. Správnějším bude, řekneme-li, že přednosti a chyby jsou rozděleny stejnou měrou, z čehož plyne, že přibližným počtem asi v polovici rodin vyniká muž nad ženu, v druhé polovici žena nad muže. Není-liž pak s hříchem, zůstavuje-li se polovice lidstva v rukou slabších, a jsou-li silnější nesmyslným pořádkem společenským podřízeny tvoru méně dokonalému, odsouzeny, aby mrhaly své latentní síly dozorem na hrnce v kuchyni, na leštění podlahy, přijímáním hostí, správkou punčoch a provázením dětí na procházku? Nepřeji si ovšem nikterak, aby tyto výkony převzal muž, ale považuji za vhodné, ba zřením ke vzrůstajícím potřebám člověka za nutné, by v případech naznačených žena svrhla většinu svých drobných starostí domácích na lidi služebné, a aby se lepší svou způsobilostí súčastnila činnosti mužovy, neb aby sama o sobě zužitkovala svých schopností jinak: Tak poslouží žena lépe sobě, muži a dětem než dosavadním plněním ženských úkolů, které jsou po výtce povahy fysické, služebné. Správa domácnosti a vychování dětí nemusí proto býti zanedbány, vždyť působnost ženy bude určena v každém případě zvláštními poměry, a jak řečeno, neběží nám konečně o nic jiného, než abychom byly učiněny schopnými ku platné, užitečné práci, jíž se buď chopíme neb nechopíme, jak které třeba neb libo bude. Láska k muži, jevící se vyšíváním střevíců ke jmeninám, bude nám pak směšná — —"

Slečna Louisa Zemanova zarazila se. Nedržela nijakou řeč aniž přednášku, byla prostě stržena hovorem společnosti k živému impromptu, jež rozehřálo její mekkou, bílou tvářinku do růžova a rozžehlo v jejích blankytných očích plamen zanícení. Byla by domluvila a skončila nepochybně uspokojivou pointou svůj přednes, kdyby její zrak nebyl mimoděk postřehl v protějším zrcadle dvě dámské hlavy, jež v potutelném úsměšku i sklonu hlavy sblížily se k sobě, a kdyby její, rázem zbystrený a k ústům obou dám připoutaný sluch nebyl v témž okamžiku zachytil šeptaná slova: „Má nepochybně přihlouplého professora. Myslí, že ona za něho — na katedře a on doma — zavařeniny do buchet — "

Podivno, že právě ženy a nejraději mezi sebou bývají neúprosně skeptickými, považujíce objektivnost většinou za dekoraci frázemi, pod nimiž skrývají se osobní podřízené pohnutky.

Zlomyslnost šeptnutá za slečnou Zemanovou ústy slečny Gisely Žitných do ouška slečny Idy Šípkové, přerušila tok čilého výkladu a spletla řečnici.

„ — bude nám pak prostě směšnou," dokončila úsečně svůj přednes, hluboko se zardívajíc. Její krásná, kaštanovými, do rusa jako zlatým pudrem trpytícími vlasy ozdobená hlavinka sklonila se v rozpacích nad klín, v němž bílé, útlé ručinky nalezly jednoduchý společensky vějíř, jako příhodnou kotvici, vítanou v příboji nesnází, ve kterých se slečna pojednou ocitila.

Přispělť ku zvýšení jejích rozpaků nemálo bujný potlesk společnosti, z níž vynořil se štíhlý, svižný mladý muž, přistupuje ku slečně

„Poddávám se," pravil s hlubokou úklonou, klada pravou ruku v jemné rukavičce na běloskvoucí škrobený krunýř svých prsou a dotýkaje se svým chapeau claque v elegantním mávnutí téměř koberce. „Obrátila jste Šavla v Pavla. Nepřipisuji si tolik ceny, abych vám proto gratuloval, ale slibuji, že chci býti vaším věrným panošem v každé kruciadě, kterou pro emancipaci žen podniknete."

Dobromyslná opravdovost mladého, velice hezkého, vzorně učesaného a konvenienční libeznosti tváře ozdobeného muže vzbudila veselí.

„Troufám, že nechybím," přerušila smích a šum povýšeným hlasem statná dáma, slečna Ella Šípkova, trůnící na pohovce pod velikým zrcadlem, kteréž bylo prve slečně Zemanové potměšilost jejích družek vyzradilo, „když osvědčím slečně náš dík a obdiv za skvělý řečnický výkon, který nás překvapil a slečnu samu, jak z ruměnce její náhlé, dokonce zbytečné skromnosti soudím, rovněž tak. Rozhovor způsobený námitkou pana Horáka, vrcholil v resumé slečny, jímž odpůrce dle vlastního doznání poražen. Přijímáme-li názory slečny za své, — jakož doufám, dokazujeme tím shodu našich společných zájmů a ne-li potřebu, tedy aspoň možnost organisace."

„Ovšem, vždyť výroky slečny Zemanové obsahují veskrze pravdu, kterou bychom v nejednom směru ostřeji mohli pronésti," ozvala se slečna Quirina Měšťanových. „Tak souhlasím úplně s porovnáním našeho stavu se stavem žen orientalských, neboť živoření naše jest celkem totožné s lelkováním v haremech, toliko jméno chybí."

„Jiného momentu dotkla se Louisa taktéž jen zlehka," dodávala slečna Natalie Tomanova, tlumíc břitký svůj hlas, aby jí neslyšel mladý muž, jenž se byl do vedlejšího salonku vytratil a tam cosi tiše psal, hlavu dumně do ruky pokládaje a do salonu snivě pohlížeje. „Považuji emancipaci za nutnou k povznesení mravnosti žen, k zamezení dovolené hanby, jíž si ani vědomy nejsme a která přec mezi námi ustavičně obchází. Promiňte, — jsme entre nous — zmíním-li se, že na světě jsou ženštiny, které se pro svůj prospěch prodávají. Ale jsou ženy, počtem na statisíce, počestné, nevědomě hřešící, které se prodávají také, vdávajíce se bez lásky a vážnosti k muži. A jaký rozdíl mezi těmito a oněmi? Ony prodávají se za groš na chvíli, tyto za několik kop grošů na všecken svůj život. Tento zlořád přestane," končila slečna vzdor mávání vějíři před několika páry sklopených očí a odvrácených obličejů, „jakmile nebude žena nucena obětovati se svým všedním potřebám vezdejším, tak zvanému zaopatření."

„Máte pravdu," přispěla slečna Fides Ďáblických přítelkyni na pomoc proti indignaci, která přelétla shorem dám jako šedivý oblak hvězdnatým nebem. „Bída zaviňuje nemravnost a my jsme nuzné. Naše utrpení jest prostě součástí veliké otázky sociální. My jsme živel tiché, ulnuteté práce, s jejímiž výsledky hospodaří muž po své zvůli jakožto náš pán, vždy lačný, vždy bezohledný, nikdy ochotný popustiti nám vedle sebe místo, které nám náleží."

„Prosím vás," tázala se nevrle slečna Ida Šípkova, „kdož na světě pouští z dobré vůle moc, již nabyl, nechť právem neb neprávem? Muži ji drží, a k pokusům rozděliti se s nimi o ni, odpovídá nám pravidelně jejich brutálnost, chlebařská závisť, strach nízkých duší, ohrožených konkurencí. O tom by vám nejlépe mohly vypravovati naše učitelky, telegrafistky a já jakožto lékařka také historky přerozkošné."

„Tak jest," svědčila sestra lékařky, slečna Xaverie. „Muži sami přiznávají bystrost ženského intelektu, pronikavost našeho poznávání a naši analyse. Až posud osvědčují se tyto přednosti ženy pouze pasivně neb v domácích maličkostech kladně, poněvadž mužové pudem sebezachování nepřipouští ženy k činnému těžení ze ženského důvtipu."

„Jsem unesena," vmísila se do hovoru slečna Gisela Žitných, odstupujíc od krbu za křeslem slečny Zemanové. „Odcházím pravidelně z našeho klubu s velkými dojmy. Dovolte však, abych se přiznala, že se mi podobá, jako bychom se stále vzájemně utvrzovaly ve víře, ve které nikdo z nás není vrtkavým. Nebylo by snad radno pomýšleti na rozmnožení naší společnosti nevěrci, mezi nimiž bychom své učení šířiti mohly s týmže úspěchem, jakého dnes docílila naše výtečná řečnice u jednoho z nevěřících?"

„Aha, viděla byste mezi námi ráda několik mladých pánů?" smála se Ida.

„Což jiného?" mínila živě Fides.

„Souhlasíme, souhlasíme," volaly Xaverie, Quirina i Natalie. „Sjednocujeme se v prosbě k naší vážené hostitelce, aby kruh své společnosti o něco málo rozšířila."

„Zavděčím se mileráda," ubezpečovala slečna Ella s úsměvnými ústy, v jichž koutcích tajila se malice. „Spoléhám na vaše dobrotivé přispění, moje dámy. Jak vám vědomo, učinila jsem již před některou dobou pokus, opatřiti roztomilou kytici dám, z níž se o svých večírkách raduji, přiměřenou muzskou garniturou. Vy jste mi laskavě přivedly své pány bratry a strýčky, pan Horák řadu svých známých. Leč ponenáhlu zapomněli pánové přicházeti v čas a jenom někteří dostavují se pořiznu v pozdní době, aby z bratrské lásky k vám pomohli panu Horákovi doprovázeti dámy domů. Naše volba nebyla patrně vhod pánům, jež nedovedli jsme připoutati, — snad pan Horák mohl by pověděti více, kdyby nechtěl porušiti galantnost."

„Nedopustím se poklesku nedvornosti," tvrdil mladý muž, přivábený do salonu náhlým rozjařením společnosti a opětovným zaslechnutím svého jména, „budu-li žalovati na naši mužskou mládež. Jest s ní skutečně potíž. Nesnadno odvyknouti mladým ošklivé zvyky, kterými jako nedobré vzory již naši staří páni všechen společenský život nemožným učinili. Staří, mladí sedí tou dobou po hospodách, vdychují dým, cvičí se v křiku a neurvalosti, a tato tíži je na parketách jako dřeváky, v nichž si navykli choditi a lomoziti, a s nimiž nejraději opětně utekou tam, kde bez ohledu dále se zapomínati mohou."

„Užíváte snad příliš černých barev k líčení," namítala slečna Xaverie.

„Nebylo by divu," připouštěl pan Horák, „jsemť roztrpčen marností svých pokusů, zjednati aspoň svým známým polepšení. Včera ještě citoval jsem jim u stolu znamenitý výrok jedné z našich předních autorit a oni se mi vysmáli!"

„Jaký výrok?" byla ihned zvědava slečna Tomanova.

„Namáhám marně hlavu, abych si vzpomněl na jméno spisovatele —"

„Povězte nám je později, citujte zatím aforism, do něhož jste tolik důvěry skládal," přála si slečna Ida.

„Lepomravu-li naučiti se chceš, se šlechetnými paními obcuj,“ deklamoval pan Horák, a dámy se daly sborem do smíchu.

„Nedivím se, že jste tímto odstrašujícím výrokem žádného účinku nedocílil,“ podotkla slečna Ella.

„Odstrašujícím? Dámy se smějí též?“

„Ovšem! Vždyť sentenci tak olympicky stylisovanou dovede vyklepati pouze nechutný učenec z modrého zašňupaného šátku,“ pokoušela Gisela. „A vy jste se po ní sehnul?“

„Ach, toť není ani výrok, toť pouhá cvičná věta některého brusiče,“ podotkla povržlivě Fides, libující sobě v novinářské volnosti řeči.

„Nechť,“ odpírala slečna Měšťanova, přítelkyně gramatik, „sloh těžký, avšak i jádro těžké.“

„Přihleďněmež k poslednějšímu,“ napomínala domácí paní, „a vraťme se k věci. Obnovíme svůj pokus —“

„A učiníme pánům naše společnosti malými ústupky co nejpříjemnějšími,“ slibovala slečna Tomanova.

„Vždyť můžeme tančiti, na deset, — dvanáct párů máme zde místa,“ upozorňovala vesele Xaverie.

„Ach, toť bude rozkošné,“ radovala se Gisela. „Ale vy, pane Horáku, nevypuzujte nám pány fossilními —“

„Dovoltež mi nepatrnou otázku,“ přerušila ji slečna Zemanova. „Mám, či nemám vypracovati stanovy?“

Společnost se zarazila.

„Bravo, naše svědomí se ozývá,“ řekla domácí paní.

„Nikoli,“ odvětila slečna Louisa čtveráčky, „jenom důvěrnice, na niž byl vznesen jistý úkol, který bude asi zbytečným. Pokud mi vědomo, měla naše dnešní schůzka určitý účel, poradu, máme-li svému ‚Klubu samostatných‘, jenž sám sebou se vytvořil, dáti pevnější organisaci jakýms řádem, sborníkem jistých pravidel, která se vyvinula mezi námi přirozeně jako v každé jiné uzavřené společnosti sdružených lidí. Přes můj odpor proti zavádění formalností byla jednomyslně uznána potřeba psaného statutu, a na mne ve spolku se slečnou Dáblických a s panem Horákem vložen úkol vypracovati stanovy. Pan Horák dokonce již — jak právě podotkl — odstranil se prve na chvíli, aby mi načrtl hlavní rysy, kostru každých stanov. Počali jsme paragrafy emancipace a končíme — tanečními pořádky. Přejí si dámy těch či oněch?“

(Pokračování.)

Píseň za vlahé noci.

Od *Julia Zeyera.*

Posvátné město Kioto spí ve svitu plné a bílé luny. Třpytný jas lije se na nesmírné zahrady, z jejichžto klínu staroslavné sídlo mikadovo vysoce ční. Houšť nebetyčných cypřišů a cedrů, temna i v průhledné záplavě světla, vrhá ohromné, težké stíny, které se ku stěnám paláce plouží a jej více než na polo do šera halí.

Jedno však křídlo je opálovými proudy měsíčné záře plně a štědře koupáno. Průčelí, celé z bílého dříví, se všemi svými sloupy, galeriemi, výklenky a krovy, jeví se ostrými rysy, a nejmenší podrobnost ozdob nepozbývá platnosti. Na římsách a výstupcích lze určitě bohaté vyřezávání rozeznávati, jemuž ladná linie za vzor sloužila, kterou mořská vlna, pěnou korunovaná, tvoří, když mírný vítr do ní duje, a pod štítem, vystupujícím z lomené střechy, lze dopodrobna dlouhý pruh pozlacených oblak z cedrového dříví pozorovati, který spodní krov nad hlavní římsou krášlí. Z bělosti stěn září mnohá mosaika sytých a skvělých barev, hoří hojné ozdoby z ryzího zlata ve tvaru rozkvetlých lotosů, pivoní a chrysanthemů, vesměs to květů, jež bozi pro svrchovanou jich lepost sobě byli vyvolili, a na podvoji vysokého portika, nad pestře a skvostně malovanými dveřmi, sedí co symbol věčného blaha báječný pták foó, ulitý z jemného bronzu. Modravý dým doutnajících voňavek nese se z plných žíren stříbrných kadících pánví, podél domu rozestavených, a vánek žene jej k mostu, klenoucímu se z mramoru přes široký, tiše tekoucí průplav. Podél nízkého zábradlí mostu kmitají rudé hvězdy posvátných kandelábrů, a odlesk jejich chví se na vlnách mezi spoustami houpajících se irid a nenufárů. Za průplavem šíří se zahrada dále: dřímají tam jezera, vlní se brda. A kolem je hluboké ticho, a panuje bílá, měsíčná noc.

Pojednou zachvěje se v domě hluboký zvuk bronzové gongy, malované dvéře pod třpytícím se obrazem ptáka foó se rozlítnou, a z otvoru lije se záře nesčíslných světel do stříbrného přísvitu noci, lesk bohatých látek a drahých kamenů zasvítí pestře, a průvod valí se z vrat, zejících jako ústa vzácné vásy. Je to komonstvo kisakino a ona sama, démantová koruna země, leží na palankinu z perletí a laku, z ebenu a jantaru, jako nyjící lotos. Dává se vynášet, by pookřála čarovným pohledem na kvetoucí slívy při svitu luny.

Teď vyšel dav z domu a rozvlní se sadem. Napřed kráčejí světlonoši a za nimi v čele, před samým palankinem hodnostáři dvora v temných rouších se svrchním šatem z hedbávného gázu. Po jedné straně vladařky tlačí se daimiové, knížata říše: hlavy jejich jsou korunovány špičatými mitrami z atlasu a pláště z brokátu, na jejichž rukávech mají rodné své znaky vyšité, vlekou se za nimi. Z druhé strany, jako stádo gazel, spěchá pyšný výkvět paní a děv. Světlo svítilen hraje jim v modravé spoustě temných vlasů, které hladce ku vnadným hlavám přiléhají, rozčesané na znak jim padají a pak jako vodopády vonně splývají do řas vlekoucích se říz ze zlato- a stříbrohlavu. Za palankinem sledují chóry hudebníků a směsice sluhů. Prapory vlajou vzduchem, vějíře kývají bíle a leskle šerem, a svítilny se houpají na žerdích mezi hedbávnými střapci. Jako pestré a skvoucí se tělo nesmírné zmije vine se kisakin průvod zahradou. Vychází ze stínu cedrů, béře se mostem podél posvátných kandelábrů, míjí kol dřímajících palem, kráčí hájem šeptajících bambusů do lesa kvetoucích broskví a dospěje na terassu posázenou prastarými paulovniemi, pokrytými sladce vonnými, bledě fialovými zvony. S terassy vedou široké schody z bílého mramoru po svahu dolů do zahrad

sliv. Cypříše stojí po obou stranách u každého stupně, liana fudži vine se po temných kmenech, do vrcholků, a snoubí se ve vzduchu s protější lianou, tak že spletené v těžké festóny střechu nad schody tvoří, strop ověšený hrozny bledě modrých, jemně vonících květů. Průvod zastaví se na chvíli, a kisaki, pozvednouc zraky ku lianám, kterými se stříbrné paprsky prosívají, dýše sladký květů pach. Kyne a průvod sestupuje po bílých mramorových schodech, pomalu a slavně, projde dole portikem a stojí na kraji zahrady *„plížících se jako draky sliv“*. Bělost sadu šíří se daleko a ztrácí do lunných mlh. Stromy v plném květu zdají se jako pod břemenem sněhu, sukovité jejich pně, podobné temným obrovitým hadům, plouží se téměř po zemi, květokryté větve noří se až do rosou třpytné trávy. Paprsky měsíce se po nich smýkají a roje světlušek míhají se jako liják démantových jisker jejich korunami. Mnohý vzácný skvost hoří na větvích mezi květy, kam jej byla v zanícení nad jejich krásou ruka nadšenců zavěsila, a z vlnící se trávy ční mnohý mramorový kámen, do jehož tvrdosti básníci byli ódy na počest stromů na věčnou památku vryli. Z nejvyšších a nejstarších sliv vlají pak prapory z bílého hedbávu, do nichž dívky stříbrem a zlatem byly chvalozpěvy na zahradu kvetoucích sliv vetkaly. Celý sad zdá se nesmírnou kaditelnicí z bílého, hvězdného pelu, z které jemná sice, ale nadmíru opojná vůně k temnému azuru jarního nebe se vznáší. Posvátné ticho panuje kolem, nikdo neruší je jediným slovem, a dlouho zírá kisaki a její dvůr na rozkoš tu bohů. Posléz kyne vládkyně a nesou ji do prostřed sadu. Tam dřímá modravé jezero s ostrovem z kvetoucích lotosů a irid. Na skalisku ční tam malá svatyně z bambusů, kolem ní zelenají se věčně útlé stromky: myrtha, cypříš a sakaki. Se tří stran ženou se proudy od břehu ku skalisku a tvoří kolem ostrovu zpěněný vír.

Kisaki je u cíle své cesty. Zvedají ji s palankinu a obklopena svými děvami, béře se pod baldachin, kde usedne. Kolem kouří vůně z bronzových vás a kmitá světlo na posvátných svícnech. Celý dvůr, podobající se oblaku z brokátu a gázu, usedne kolem kisakina baldachinu a óda na počest kvetoucích sliv zazní stříbrnou nocí… Hudba umlkne a začínají básnické hry. Staví se lehké číše z průhledného porculánu, zasazeného do stříbrného filigránu a naplněné vínem, na ohromné listy nenufárů a svěřují se pak bystrým proudům jezírka. Než list s pohárem, vlnami a větrem hnán do chobotu z lotosů a irid dorazí, povinen pěvec podnět svého zpěvu najíti, nadšení z jasné výše nebes zavolat a zpěv svůj dokončit. Jako hvězdy ze tmy se rojí, tak vychází nyní z hlubokého mlčení píseň za písní, báseň za básní! Co zaznívá jich vlahou nocí! Tu stromy opěvány, ověšené plody, pole rýžové vlnící se vánkem, pestří motýli míhající se sadem, chvějící se nad vodami vážky, duha na perlovém pozadí oblak hvězdy putující azurem, sopka Fusi Jama ozářená sluncem, třešňové sady v glorii jara, duncí se moře a hřmějící vodopády.

Posléze dostavilo se unavení, nastalo ticho, jen vody šplounaly, vítr zavzdychl v trávě a drobný uguisu, vyplašen hlukem ze spánku a oklamán světly, jež za probouzející se zoru měl, dal se na kvetoucí ratolesti do sladkého klokotání. Kisaki naslouchala snivě a když umlkl pták, pravila takto: „Prostota písně té ptačí mě dojala. Tak pěli za dávných dob básníci, když předmětem jejich bývali bozi. Každá báseň bývala tenkráte poselstvím z nebes. Kdo dnes ještě takové zná? Nová víra přichází z Indie k nám, jako obr kráčí Buddha od břehu moře a pod jeho krokem valí se stará božstva žaponské země do prachu a zapomenutí. Kdo zpomíná ještě starých těch bohů a kdo o nich pěje?“

Mlčela, tu zaznělo hlubokým tichem jako když udeříš na zlatý zvon slovo „Já!“

Všichni zachvěli se a hleděli stranou, odkud z nenadání hlas ten přicházel. Mezí kvetoucími stromy, zahalena v temný, prostý plášť a opřena o dlouhou poutnickou berlu, stála vysoká ženská postava. Sněhobílé její vlasy plulý jí volně na ramena a byly vrbovými ratolestmi věnčeny. Oči její byly plny světla božského nadšení, tvář její byla vážná, ale s úsměvem sladkým a plným odříkání. Hluboká úcta jala veškerý dvůr a kisaki vzpřímila se pod svým baldachinem a pozvedla ruku jako na přivítanou a tázala se: „Kým jsi?“

„Óno-nokómač,“ odpověděla věďma a sklopila zrak. Jako bzučení včel rozléhalo se šeptání kvetoucí zahradou, každý opakoval to jméno, slavené kdys po celé zemi.

„Óno-nokómač!“ zvolala císařovna. „Jméno tvoje má zvuk dávné zvěsti. Jak často slýchala jsem je v tichu stinných svých komnat! Mluvili o tobě jako o někom, který již není! Slýchala jsem o slávě tvého rodu, o záři tvé krásy a o božském daru tvého zpěvu. Slýchala jsem, jak závist půdu ti podryla pod nohama, jak lež se snažila lesk tvůj zastínit černým svým mrakem, jak odpůrci tvoji se dožili hlubokého tvého pádu, jak nemilost mikadova tě stihla, jak dvůr tě nenáviděl, jak vypuzena z paláce do vyhnanství jsi vyšla, po kraji v chudobě bloudila, nešťastná!“

„Chuda, ano,“ odpověděla s úsměvem Óno-nokómač, „nikoli však nešťastná. V hrudi mé hoří plamen nadšení — toť více než zlatý důl. Nemluv mi o tom, co stalo se v Kiotě, zapomněla jsem na to s úsměvem druhý hned den. Náhoda přivedla mě dnes do tvého města. Vešla jsem v starý tento sad po známých mi cestách, tak jako pták přiletí. A jako pták prosila jsem kvetoucí stromy o útulek na několik hodin. Nasytila jsem se jejich vůní a napojila jejich rosou. Dřímala jsem pod kvetoucím krovem sliv — až zpěv váš mě probudil — tak jako mého druha uguisu. Odletěl — a já odcházím. Přeji ti zdar!“

„Neodcházej!“ zvolala kisaki na odvrácenou již básnirku. „Uguisu, než odletěl, zapěl nám píseň. Učiň jako tvůj druh — když nám ne, nuž zapěj aspoň kvetoucím stromům, bylas jim hostem! A tvoje ‚Já‘ když slyšelas otázku mou, kdo že zpomíná starých žaponských bohů, tvoje ‚Já‘, což nebylo to zpola již slibem?“

Kisaki mlčela a sto hlasů zvolalo po ní: „Ó zapěj nám, Óno-nokómač!“

„O starých bozích?“ tázala se básnířka tiše a hleděla vzhůru k zářícímu nočnímu nebi. Snivý úsměv přeletěl jí tvář, snivě zaplál jí zrak. Pomalu kývla hlavou na císařovnu, jako na znamení, že svoluje, pak obrátila tvář opět vzhůru ku temnému modru.

Óno-nokómač zpívá.

Do hloubi beze dna, která za hvězdami zeje, já nořím své zraky. Závrať jímá mi duši, neboť zpomínám pradob, kdy věci nebyly ještě věcmi a hmota ne hmotou,

když vše bylo ještě ničím a nic bylo vším, když nebylo mezí a tvarů, když v nekonečnu bezedný svářil se rmut, a hluchá a slepá věčně se rodila tma. Ticho, já pěju! Skloňte hlavy, neboť zpomínám chvíle, když poprvé zakmitl se duch a vesmír se zachvěl. Kdo stihne, co chápati nelze? Kdo poví, čím duch je? Nepovstal a byl, on, který jest. Utvořil nebe. Tmě, která dřepěla hluchá a slepá a těžká, rozkázal: jdi! A sletěla s výše. Jasně tam svítilo v nebi, však dole, kde zem teď, byl divoký vír, a cos jako ryba tam plulo a chvělo se a třáslo, jak odlesk luny na vodách. Byl to zárodek země.

Třpyt nebe svítal nad propastí. Ejhle, tu vykvetl fantóm svatého lotosu mezi světlem a šerem, ohromný, čarný, kolébal se v étheru, a kalich jeho se rozevřel, a tři bozi nesli se k nebi, a za nimi vyšli pomalu ještě čtyři — ne ale sami. Každý z nich měl po boku stejně s ním zrozenou družku. Posvátný lotos byl výsledkem různých dvou živlů, a bozi, jež vyronil, náleželi oběma zároveň. Síla tvořící a rodící byly se střetly, mužství a ženství nabylo jsoucnosti, ale ti, již dětmi byli lotosu, vědomí posud neměli o pohlaví. Nejmladší zrozenci mystického květu byl bůh Izanagi a bohyně Izanami.

Ticho, já pěju! Já nořila zraky do hloubi, jež zeje za hvězdami nebes, a proto se stápěla mysl do tůně tajemství, jež jasně chápati nelze. Teď ale z úst mých vyšla dvě jména: Izanagi a Izanami. Zář vniká mi v duši a zrak můj se obrací na luznou, zelenou zemi, a každý můj pohled buď polibkem něhy, jejž sýlám bíle kvetoucím stromům! Jsou našimi bratry, neboť oni jako my, a hory, řeky, květy, hvězdy, luna a slunce, my všickni vzali dar života z rukou obou těch božstev, velebných, krásných a dobrých, jež vzýváme jmény Izanagi a Izanami.

Slyšte, jak stvořili zemi!

Stáli na cimbuří nebes a hleděli dolů, kde mhou se peřeje hnaly, v nichž v neladu posud neustálená hmota plovala. Cosi záhadného lákalo je mocně k tomu víru válčících prvků, a po každé, když zírali dolů, slyšeli v nitru svém cosi jako volání hlasu plného sladkého tesku. A pravila tak Izanami: „Kdyby jiný ještě byl svět než nesmírné nebe! Ta nekonečnost zdá se mi často, že dělí mě od tebe, a já vejít chtěla bych raděj celá v bytost tvou. Menší svět by nás sblížil.“

A Izanagi usmál se něžně, myšlénka býti jedno s luznou Izanami zachvěla jeho duší: tak dme se modré moře stříbrné hvězdě vstříc, když do něho klesá. Vzdychl a zamyslil se a posléze pravil: „Žel, tam dole není než mha, nesoulad a prázdno.“

Hleděl na ni a uviděl v jejím zraku moře tušicích a neurčitých snů. Zatřásla hlavou v nedůvěře v jeho slova, a bůh chopil se mimoděk nebeského kopí s hrotem z démantu, a mlčky vnořil je dolů do chvějného, kmitavého, věčně nepokojného víru vody a mlh. Obrovskými vzmachy zamíchal varem řvavých peřejí.

„Prázdno a bezedno,“ pravil pak a vytáhl kopí do nebe zpět.

Tu stekla voda a plovoucí v ní prvky na hrot nebeské zbraně, utvořila nesmírnou krůpěj, jež letíc nazpět ze závratné výše, ve vzduchu zhustla a dopadši do lůna mateřských živlů, nyní co skalnatá výspa čněla k nebesům. A krůpěj ta byla základem svaté naší žaponské země!

Jakmile ji uviděli Izanagi a Izanami, vzpláli k ní láskou. Jako dva orlové snesli se dolů s cimbuří nebes, usedli na ni, jako na trůn uprostřed hluboké vody, a vyvolávali spolu z tůně oceanu prvnímu ostrovu celou družinu stejných mu sester. Z peřejí moře vynořila se na jejich zavolání výspa Avadsi, bílá pěnou mateřských vod, jako holubice; Oho-Jamato, pokladnice plodů, plná vysokých hor a zelených dolů; Izo, okouzlující úsměvem luzných svých krajin; Iki, jeden z pilířů nebes; Sado, slavná pro ryzí své zlato a rudou svou měď; a jiné, a jiné. Na počátku byly ostrovy pusté — avšak Izanami usmála se na ně a zeleň je pokryla, a stromy pozvedaly ramena plná lupenů k nebi, a kolíbaly košaté koruny své. Usmála se na pěnivé, svářlivé vody a umlkly řvoucí víry, a moře modré a klidné líbalo šplounajíc zářivé její nohy, a zrcadlilo jas jejího úsměvu. Však hlucho bylo kolem a ticho. Tu pozvedl Izanagi oči k nebi a bohyně též, a myšlénky obou, vznášející se od země k nebi, vtělily se, a oblak ptáků snesl se na nově stvořené stromy. A z hloubi své bezedné mysli vyvolal Izanagi tvar a pravzor všech věcí, byly to sny, které v tmu jeho duše dřímaly a k jsoucnosti se probouzely. Izanami zaplakala radostí, a řeky a studánky vytryskly ze skal, políbila v nadšení zemi, a zlato a stříbro, všechny kovy a drahokamy zazářily poprvé v útrobách hlubokých propastí. Bůh a bohyně vzali se nyní za ruce a putovali spolu nově stvořeným světem. Rozkoš tvoření hárala jim mocně a čarovně v duši. Zelené nivy, na kterých se stáda pásla, hory porostlé lesy, hluboké jeskyně, plné stínu a hromu padajících tam vod, vůně vlnících se travin, švitoření ptáků, let bílých oblaků, vše stalo se jim, již byli rodiče všeho, hlubokou studnicí nesmírných radostí. A přece cítili, že posud vrcholu tvoření nebyli dosáhli. Jednou seděli spolu na prahu hluboké sluje na ostrově Avadsi, před nimi klonila se louka po mírném svahu k šplounajícímu moři, a stříbrný svit, který naplňoval jejich svět před prvním východem posud nestvořeného slunce, třpytil se kouzelně v krůpějích bohaté rosy. Z vysoké trávy vyletěl konipásek, lesklý jak opál, a družka jeho prchala před ním. Mihli se kolem odpočívajících bohů, honili se a laškovali a posléz spojili se v lásce. Bozi hleděli na ně, a ruměnec polil jim tváře. Plameny sršely bohu z očí, a Izanami klopila zraky, pak pozvedla je a hleděla zmateně kolem. Na všech stromech visela hnízda a hlasy ptáčat ozývaly se z nich. Slzy dojmutí vstouply do zraků bohyně, a když Izanagi ji objal, padla mu něhou přemožena s úsměvem na srdce. Tak stvořena láska. Hluboká sluj plná vonného mechu, do které lesy kývaly záclonou lian, kryla stínem svým to první velké tajemství lásky. A celý ten nový svět se zachvěl až do nejhlubšího hloubi, a usmál se blaze nevídanou posud luzností: první květy otevřely oči; květy kryly vodu, květy voněly nivou, květy třásly se na stromech, a rozbřeskly se hvězdy a zvonce a kalichy v stínu šumících lesů. První plod posvátné manželské lásky byla bohyně, vládkyně na azuru Ama-terasu, přesvaté slunce. Jemu buď chvála!

Ostrov Avadsi byl nyní rájem, a v loži tom z květu rodilo se bohů bez počtu, a posléze zplodili Izanagi a Izanami i lidstvo, které po všech ostrovech rozbilo stany své. Věky minuly a pravila Izanami svému choti: „Vše pro ten svět náš činili jsme, avšak jedno posud schází, co by posvětilo jej — mimím oběť.“ A na to porodila genia ohně, který útroby její strávil a sílu její zlomil.

Pravila bohyně: „Hle přinesla jsem oběť, teď mohu odejíti.“ A klesla téměř bez života do mdlob. Když dech se vrátil, pravila choti: „Cítím, že nadešel můj konec, podsvětí zeje a půjdu, kam osud mě pudí. Dříve ale uvedu poslední své dítě, zářící oheň, mezi lidi, a ustanovím sňatek. Mrav bude jim zákonem a oheň jim sluhou, tak stanou se téměř bohy, drahé moje děti.“

A šla mezi lidi, již tenkráte žili jako zvěř lesní, a vyvolila nejspanilejší dévu a vedla ji v soumraku do chaty mladého muže, jenž pohroužen do spánku ležel. Venku lkal severní vítr, a mráz vnikal do chaty. Bohyně roznítila na kamení oheň, a když uhlí rudě svítilo, velela děvě, by klekla u prvního na světě krbu a aby tvář svou zahalila. Na to zbudila muže. Udiven, bez dechu hleděl na řeřavé uhlí a zvolal: „Hle, hrstka hvězd kmitá v mé chatě.“ A bohyně stoupla mezi krb a jeho lože a tázala se: „Muži, tys sirý?“ Neviděl ji a tušil hned božstvo a pravil: „Kořím se tobě. Ano jsem sirý a smutný.“ Tu velela Izanami šeptem děvě, by ratolest na uhlí položila, a když zaplanul oheň, a jiskry šerem se mihaly, vzplanula odhalená nyní tvář dívky rudou září a ruměncem, a dvojnásob byla krásná. A jako před bohyní klesl muž před ní v prach a klaněl se jí a blahodárnému ohni, a božstvu, jež neviděl ale tušil. A chvějícím se hlasem zašeptal: „Ó velebná, mluv, co znamená všechen ten zázrak? To kmitání hvězd a sladká postava dívky? Proč vedeš ji v dům můj, proč tmou a proč konzlíš to světlo?“ A sladkým hlasem pravila bohyně v šeru: „Jsou ženy dcerami mými, jež stvořila jsem rod váš. Začátek všeho jest tajemstvím a proto přivádím ji tmou. Vstup ženy pod krov manžela ať rovná se rozbřesknutí blahodárného ohně, s nimi ať vejde vám světlo a teplo. Krb budiž oltářem svatým.“ Domluvila a žehnala jim a zmizela. Tak ustanovila sňatek, a odešla do chmurné říše věčného stínu. A choť její sledoval ji, a když nemohl z hrobu ji spasit, vrátil se s pláčem na cimbuří vysokých nebes. Dcera jich obou, zlaté, zářící slunce, vyšlo na azurný svůj trůn a stalo se vládkyní světa.

Ó kořte se hluboce, neboť o ní, o zlatolící bohyni světla chci zpívati vám, než kroky své obrátím k odchodu z kvetoucích zahrad. Jeť daleko nyní odsud, od kolébky své, od žaponské země, slunce, zlaté vidmo azurných nebes! A hle, jak steskem svět celý bledne, ačkoli ví, že ránem se bohyně vrátí. Což kdyby ale zašla a naději odňala nám, že opět nad námi zazáří posvátná, planoucí její líc? Teď, v hodině bledého svitu, když mořem blankytných nebes kol disku nyjící luny vlny bílých mraků se dmou, chci o hněvu slunce vám zpívat, chci povědět vám, jak prchalo v hněvu, jak světu se skrylo v podzemní sluj. Bratr její Sosanoo, vladař nesmírných pustin moře, byl příčinou sváru.

V rozmaru bujném sázel se s bohy, že poleká hrdou svou sestru, bloudící vždy bez průvodu nesmírným prostorem světa. Žil mu v pustinách skalních ohyzdný bratr Hiruko, jejž Izanagi hned po narození byl zapudil pro škaredost těla a duše: postrach byl lidem, příšera hnusná. Když bohyně jednou se vznášela z tůně moře, po chladící lázni, a do rízy své z jasu se halila, poštval Sosanoo svého bratra, a vyje jak stádo vlků, vyřítil se Hiruko a vztáhl svá křivá ramena po krásné panně, a hrozil jí spáry a cenil dlouhé své zuby. Ama-terasu však usmála se klidně a povznesla luk, na jehož napřažené tětivě jestřáb zlatých per seděl, z jehož očí takové blesky šlehaly, že Hiruko oslněn zraky si zakryl, a v divokém útěku do skrýše pádil. Panna vešla pak v azurnou komnatu svou, a sedla ku stroji a tkala ze zlatých paprsků závoj, jímž zemi halí i nebe. Bozi sedali kolem a hleděli mlčky s obdivem na zářící prsty a kouzelné dílo. Jen Sosanoo, vladař moře, nebyl v blažených kruhu, stud bránil mu vstoupiti do safírového paláce slunce. Nořil se v nejtemnější propast oceanu. Proháněl se hustým korálovým hvozdem, a tam vyřítila se stvůra nevídaných děsících tvarů na překvapeného boha. Zachvěl se hrůzou a dal se s ní v boj; podlehla posléz, a Sosanoo vyplaval z hloubi s kořistí svou a mrštil kouřící se mrtvolou tak mocně do výše nebes, že celé téměř moře k obloze vystříklo. Stvůra letěla s rachotem hromu, protrhla azurné clony a dopadla v komnatě slunce k nohám tkající Ama-terasu. Horká krev netvora potřísnila zlatý háv slunce. Ama-terasu zbledla leknutím, před valícím se tím horstvem, stohlavým, s dvaceti hřbety, odskočila od tkalcovského stroje a přetrhla čarný svůj závoj. Sbor bohů vypukl v smích tak ohromný, že celé nebe se třáslo a dole na zemi polekané lidstvo do prachu kleslo. Když umlkli bozi, pravila smutně Ama-terasu: „Světlo já tkám pro radost bohů a lidí, dobro jen činím, a hle, posměchem širých jsem nebes. Nuž, odejdu odsud, ať jiný má moje místo.“

Pravila tak a letěla orlem a letěla bleskem, a za ní vad azur do šera a černa. Kde končí země a moře, tam zeje ohromná sluj, plná tmy, plná jíní, nočního ptactva, příšerných můr a děsivých plazů. Tam skryla bohyně jasnou svou tvář, tam zašla, a sladké světlo shaslo po celém světě. S rachotem zavřela bohyně kamenná vrata — a země a nebe jímal nesmírný hrob. Hned spršely květy, povadly listy, umrzly vody, a stvůry posud nevídané plonžily se z rozsedlin skal, do jejichž klína byly před sluncem se skryly, a dávily nyní lidstvo a zvěř. Výkřiky hrůzy a bídy a smrti vnikaly do komnat nebes, kde bozi se třásli, neboť cos černějšího než tma, cosi bez určitého tvaru a těla rýsovalo se příšerně v nesmírném prostoru, zdálo se to dřepěti a přece plížilo se to blíže, a tíha nesnesitelná usedla bohům na prsa, jako ukrutný sen. A pravili bozi, jimž vlasy se ježily hrůzou: „Ta příšera osudem jest, toť nicota jest, z které jsme se probudili k žití, dřív mateřský klín všeho, teď koncem nám hrozí.“ Padli na tváře a zalkali trpce. Tu zachvátilo šílenství veškerý svět, všechny zákony mravů a živlů přestaly, vše bylo zvráceno na rub. Stromy litaly vzduchem, a zvěř zaryla hlavy do hlíny jako kořeny. Lidstvo nevědělo více co láska a zášť, co pláč a co smích. Velké jedno město, z cedrů a mramoru a zlata, pořádalo radovánky, v domnění že truchlí, šli knížata jeho na břeh, zmítajícího se moře a zvali je hostem, a šílené moře vyřítilo se na pevninu a spláklo paláce a chaty a chrámy, vše, celé město, a lidé tam utonuli se záchvatem smíchu. To vzbudilo bohy, více než smrti báli se choroby mysli. Vstali a zvolali: „Pojďme a usmiřme bohyni jasnou!“

Se všech stran táhli jak tlupy ohromných ptáků, jak oblaka mátoh, neblazí bozi, a sletěli se do koryta řeky, která dříve kol sluje byla tekla, kde skrývalo se nyní slunce; když sluj je pohltila, vyschla však leknutím řeka. V kamenném korytu jejím se tedy radili bozi. Bušili pěstmi na skalnatá vrata, ale hluchа zdála se v hněvu svém Ama-terasu. Složili ruce v klín, v únavě

klesaly jim hlavy a šeptali bozi: „Konec je všemu.“ Lehli mezi balvany a čekali na smrt. Tu ozval se tichem hlas, chvějný a sladký a nepříliš smělý, a pravil: „Já tuším, že našel jsem spásu.“ Balvany zarachotily, rychle vstávali bozi a zírali temným šerem na toho, jenž byl mluvil. Byl to Amacumore, a bozi poznajíce ho, šeptali sklamáni: „Snílek!“

Býval Amacumore zamyšlen vždy a ponořen do snů, a bohům býval posměchem dávno, neboť byl jednou pravil s úsměvem záhadným a s podivnou v očích září: „Jest neznámý ještě svět jeden, zde v srdci ho tuším. Je velký a krásný, a zajisté že vyjde na světlo.“ Nerozuměli bozi a smáli se. Bylť Amacumore umělcem mezi bohy, však nevěděl tenkráte ještě sám tak jako oni. Když nyní se ozval a o spáse mluvil, pravili s nedůvěrou: „Snad zrodí se z tebe dnes nový ten svět?“

Sklopil oči a odpověděl: „Jest možno.“ Pak ale přikročil k pokusu svému, dal se do práce. Z temného klína mateřské země vynořil zlato a kul, kul, a hbitě shotovil ohromné zrcadlo, čistoty obraz. Blýskalo se temnem jako hladina moře, zíralo nocí jako nesmírná, tajůplná zřítelnice. Bozi zvedali hlavy a chvěli se nedočkavostí, důvěra k umělci ozývala se náhle a maně jim v nitru. Před slují, kde Ama-terasu se skrývala, stál prastarý strom, teď černý a suchý, ponořen v smutek. O jeho větve a peň opřel Amacumore zlaté své dílo, a ptáci, truchlící v němotě, přiletěli v oblacích z hvozdů a sedali kolem, lákáni zásvitem zrcadla, poslední upomínkou na zemřelé světlo. A bozi činili jako ti ptáci. Teď svázal Amacumore několik lodyh bambusů suchou travou, přiložil pravzor ten píšťal k ústům a zadul do něho mroucím jak dechem. Znělo to sladce jako když v rákosí vánek zavěje, a Ame-Udsume, krásná bohyně vyschlé té řeky, v jejímžto korytu právě bohové dleli, pozvedla při šelestu bambusových lodyh hlavu, jakoby probuzena z těžké dřímoty. Vyšla ze svého úkrytu, oči polo zavřené, přivábena zvukem.

„To voda moje jasná se vrací do zřídel?“ tázala se radostně. „Voda, můj živel, klátí zas rákosím rostoucím na slunném břehu?“ Tak zvolala a kráčela jako v dřímotě po balvanech a nástroj v rukou Amacumore lkal rostoucím zvukem, jako vítr v korunách dubů, a jako šplounání blyskavých vod, padajících u věčném souměru se skal. A zároveň vzplál oheň, jejž roznítili radostně bozi. Ame-Udsume ověnčila se mechem, když nebylo květu, a v rudém svitu ohně a v temnosti stínu kráčela krokem jako po vlnách, vedena čarovným zvukem, vycházejícím z bambusových lodyh a ode rtů umělce Amacumore, a bohové všickni, podmaněni neznámým čarem, klepali dle zvuků a dle bohyně kroků souměrně kameny o zvučící skálu. První hudba a první tanec zjevily takto se sluchu a zraku a vyvolaly opojné nadšení. Bozi zapomněli své bídy a v netušeném posud vytržení propukli v jásot. Bohyně slunce slyšela vše v úkrytu sluje i klepání divné, i bambusů šelest i nesmírný jásot. Povstala, i její duše zmocňoval se divný ten čar. Puzena neznámou mocí, otevřela pomalu skalní svou bránu, a stála na prahu jeskyně. Blesk oslňující její krásy porazil bohy, poklekli v prach, a beze slova, beze hnutí zírali na ni. Stála tam na prahu ve zlaté své říze, a za ní zela dokorán sluj: pobytem jasného božstva byla se změnila ve zdroj démantů. Hořela jasem, kapala perly, ohnivé květy v ní bujely a dřívější plazy a můry byly teď ptáky a motýly duhové záře. Bohyně klopila oči a pravila tiše: „Já myslila, že nejen nebe a moře, ale i Žapon že truchlí — a hle, vy jásáte hromem.“ A chmura kryla jí tvář. Tiše přikročil k ní Amacumore, vzal ji za ruku a vedl ji k zrcadlu a pravil: „Pozvedni zraku, tu, kterou před sebou uvidíš, tu milujeme nade vše, ó slunce, věčná ty pravdo!“

Ama-terasu pozvedla zrak, a obraz její vlastní třpytil se jí zlatě z hladiny zrcadla vstříc, a překvapena svou krásou, a dojata hlasem a slovy umělce Amacumore, usmála se plna milosti a vděků. Hned zazelenaly se lesy a sady a nivy, vše krylo se květy a větry přilétly, zvědavci, a šelestily stromy, tak že zdálo se, že tichý déšť z nebes krápe a ptáci volali svá mláďata nejsladším hlasem, hvězdy a luna tlačily se proti všemu řádu za bílého dne po obloze a plesaly hlučně, svět zaplál zorou a nebe i Žapon kryly se růžemi a zlatem. Zmizela černost a modro lilo se záplavou bezmezným prostorem. Světlo a vůně proudily šírem, bozi a lidé, moře ptáci a větry propukli v jedinou svatou a jásavou píseň, a posléze zvolali všickni: „Ó slunce, buď mezi námi!“

Ama-terasu zašeptla: „Ano,“ a kráčela vzhůru na nebeský azur a usedla opět ku stroji a tkala, a tkala, velebná vládkyně světla!

Tak vzešlo nové blaho, a hudba a tanec a zpěv a umění všecka byla vynalezena, stala se útěchou bohům a lidem. Ama-terasu ale pravila umělci Amacumore: „Tys nazval mě věčnou pravdou, čarné tvé zrcadlo však zjevilo světu více než pravdu, neboť ověnčils ji zlatou glorií krásy.“

Tak pravilo svaté slunce. Skromně odvrátil Amacumore zrak, jenž s nebeských komnat snivě mu zabloudil, ven do modra bez konce. Bozi však všickni jásali souhlas. Jim věčná buď sláva!

* * *

Když dozpívajíc Óno-nokómač mlčela, vstala kisaki a pravila vroucně: „Buď s námi, ó drahá! Můj krov buď tvým krovem. Nač blouditi světem?“

Básnířka zatřásla hlavou. „Můj úkol je větší,“ odpověděla. „Závist vypudila mě z paláce a z města Kiota. Žehnám svým nepřátelům — na pravou dráhu mě dovedli maně. Vtlačili poutnickou berlu do rukou mých, vzdávám jim díky. Osud můj zdá se mi krásným. Ode vsi ke vsi kráčím po celé žaponské zemi, daleko až ku příbytkům Ainů, prostých přírody synů, žijících v hlubokém hvozdě ve samém srdci ostrova Jezo. Jsou prostí a dobří a s dětinnou myslí hovoří s mořem a hovoří s hvozdy. Ó veliká vodo, ty naše máti, volají na ocean, a šumící lese, ty náš otče, oslovují hvozd, my ctíme vás oba! Ó nežárlete, když od jednoho z vás putujeme k druhému. Tu prostou mysl milují bozi, a kde oni rádi dlí, tam pudí mě srdce. Co pěju, to nenašlo by přátel v zlatém tvém domě. Já pěju dětem a starcům. Jedněm naději dávám a útěchu druhým. Když zavítám do vsi, sedám na práh svatyně, na kraj ovocných sadů, a jako ptáčata sbírají se děti a sedají kolem mně a srdce mi skáče a zraky mi vlhnou a jako ptákům zrna, sypám jim báje: prst můj ukazuje jim na dráhu světla a sladký jich úsměv je mi odměnou vzácnou. Takový jest tedy můj úkol. Buď zdráva, ó paní! Hle měsíc kloní se k vrcholkům sosen na pahorcích západních a na východě již svítá!“

Kynula rukou a šla.

„Stůj!“ zvolala císařovna. „Buď se mnou, ó věř, dům můj je velký, je plný lesku zlata, je plný divů pro bádavou mysl. Ó považ, jak sirý je tvůj!“

Ono-nokómač usmála se snivě, a pravila:

„Větší je tvého a více v něm lesku, neboť pravili již otcové naši: Má v domě svém básník svět celý!“ A velká, nadšená s úsměvem sladkým a s okem plným svatého ohně, stála básnířka chvíli proti vládkyni země, ozářena měsícem, uprostřed kvetoucích stromů. Ještě jednou kynula rukou a šla. Kisaki sklopila zrak a dala znamení by ji donesli domů. A průvod bral se mlčky dřímajícími sady a na prahu domu před pestře malovanými vraty zastavil se palankin, a císařovna přehlídla posledním pohledem temné houštiny cedrů, bílou zahradu kvetoucích sliv a pahorky v dáli. Tam šířil se bílý již úsvit, a pod bledým nebem kráčela postava vědmy: obromná zdála se, temná a slavná. V srdci kisaki ozval se stesk, ozvalo se cosi jako závist a démantová koruna žaponské země, vládkyně mocné a velebné říše, kolébky slunce, šeptala tiše: „Malá jsem vedle ní, můj palác je úzký! Ó pravda, básník má v domě svém svět a v srdci svém nebe se všemi bohy!“

A vrata se zavřela a v zahradách vládlo ticho a stříbrný úsvit.

Cesty na Sněžku.

Historicko topografický náčrtek od *Josefa Svátka.*

Jako husté ony mlhy, které po větší část roku zahalují temeno nejvyššího velikána krkonošského, mohutné kupy *Sněžky:* tak pokrývají mraky nepronikutelné též dávnější dějiny oblasti Krakonošovy. Jen jednotlivá světlejší místa ve způsobě pověsti a báji kronikářských jeví se v mlze této, kterou teprve podrobné badání dovede snad tu a tam poněkud rozptýliti, ač naděje na úplné osvětlení dějův krajiny krkonošské bude při skrovnosti pramenů stěží kdy vyplněna.

A přece by si z těch tisícův a tisíců touristů, kteří za našich dob slézají vrcholky „českých Alp“, vystupujíce zejména k temeni Sněžky, aby se pokochali s něho rozhledem po dalekém okruhu, zvláště pak pohledem na východ a západ slunce, zajisté tak mnohý přál, zvěděti něčeho bližšího o tom, jak obrovský onen val, jenž dnes dělí Čechy od Německa, vypadal za dávných onech časů, kdy ještě hustý prales pokrýval stráně jeho, kdy údolí tamní byla pouze divoké zvěři rejdištěm a kdy noha lidská zabloudila v nehostinné kraje tyto jen náhodou neb z donucení.

Velikolepý obraz krajinných krás Krkonošů oživiti též stafáží historickou a dodati mu tím nových rysů výmluvných, jest předmětem tohoto náčrtku, v němž se ale obmezíme jen na vylíčení toho, co se vztahuje k nejvyšší hoře české Sněžce, která jako věkovitý strážce hraniční vévodí krajinám dalekým, predním cílem jsouc všech výletníkův a cestovatelů.

Jsouť bohužel hosty na Sněžce stále ještě více cizinci než rodáci země české, a přece by tito poslední měli tvořiti hlavní voj poutníků, kraje krkonošské navštěvujících. Leč doufejme, že se nadále i tento poměr změní na prospěch náš a že nedáme se více předstihovati v oceňování přírodních krás vlasti naší od německých sousedů, kteří nám beztoho zabrali severní stranu Krkonošů od někdejšího území koruny české. Touristům českým jsou tedy věnovány řádky tyto, a dovedou-li rozmnožiti řady týchže, bude tím účel jejich dosažen v míře úplné.

Ačkoli Krkonoše jakožto nejmohutnější část souhoří Sudetského patří dle svého vyvýšení nad hladinu moře k horám středním, přece upomínají mnohé části jejich, jakož i některé zjevy a příznaky horské na nejvyšší pohoří evropské, Alpy. Divě rozryté údoly, sněhové jámy, z nichž po celý rok sníh nezmizí, četné kotliny a sráze kol jezírek, hojné vodopády a divoké bystřiny, nízká kleč a mnohé ryze alpské byliny, které jen v Krkonoších lze nalézti, jakož i horský chov dobytka, vedený zcela dle způsobu v Alpách obvyklého, konečně dlouhá doba zimní a časté strže sněhové: vše to připouští, že můžeme porovnávati naše Krkonoše se švýcarskými neb s tyrolskými Alpami, ba není zde neznáma ni proslulá zář alpská, neboť za jasných dnů skví se po západu slunce západní stráň Sněžky krásným oním nachem, jakému se obdivuje svět na ledovcích švýcarských a tyrolských.

Novějším badáním geologů jest dokázáno, že za diluviálních dob byly vrcholky Krkonošů pokryty ledovci, neboť v mohutných kruhovitých valech, jež uzavírají sněhové jámy na severní straně horstva, zadržujíce dodnes vody jejich ve způsobě jezírek, byly určitě seznány zbytky morén ledovců, které dosahovaly až do hloubi asi 1000 metrů nad hladinu moře a pak průběhem času vždy výše ustupujíce, označily směr svůj pozůstalými balvany, tak zvanými bludnými kameny. Ledovcová povaha roztříštěných těchto někdejších valů kolem sněhových jam jest zjištěna jejich polohou i tvarem, zvláště pak čedičovými balvany na místech, kamž mohly tytéž se svého původiště, totiž se známé čedičové strže krkonošské, zaneseny býti jen pomocí ledovců, nikoli pak náhodným svalením se nebo silou vodní.

Zvláštním příznakem alpským jsou však v Krkonoších strže sněhové za doby zimní, pravé to laviny, které se dokona rovnají mohutností a zkázonosností svou lavinám švýcarským a tyrolským. Strže tyto, od pravěků zde obyčejné, jsou pravidelně předmětem prvních záznamů v každé místní kronice krkonošské, jak to lze stopovati až do století XV.; již z toho jest vidno, kterak živelní tyto zjevy hrůzami svými působily na mysl obyvatelstva okolního, i že skutečně mají Krkonoše zejména v čase zimním zcela ráz alpský se všemi děsně krásnými zjevy jeho.

Přes všecku tuto nehostinnost krajiny a přes všecko divoké řádění živlů za největší části roku byly přece jednotlivé kraje krkonošské již za nejdávnějších dob osídleny aneb aspoň hojně navštěvovány, jak to vychází na

jevo z archaeologických nálezů, které zde byly učiněny v posledních desítiletích. Na četných místech nalézaji se totiž balvany skalní, k nimž se obyčejně víží pověsti rozličné, a ty nesouce na svrchku svém talířovité prohlubeniny a pravidelné rýhy, nejsou ničím jiným než tak zvanými obětními kameny, na nichž za dob pohanských byla od žreců zabijena zvířata bohům obětovaná, jejichž krev pak stékala rýhami do oněch prohlubenin. Takovýchto obětních kamenů bylo v okrulu hor krkonošských vypátráno již přes sto, což by mohlo býti důkazem, kterak v předhistorické době byly kraje tyto také již zalidněny; leč zdá se, že hory krkonošské byly spíše občasným shromaždištěm ke konání pohanských obětí, což by se shodovalo též s udáním Ptolemea, který v tuto krajinu klade pohoří ascibnrské, o němž dokládá, že jest Asciburgum staré proslulé obětniště národů severních. Neobyčejně velký počet obětních kamenů těchto nasvědčuje této domněnce, zvláště použi-li se, že jich bude ještě mnohem více nalezeno, až se prohlednou veškeré balvany v lesích a v odlehlých údolech, kterým nebylo dosud větší pozornosti věnováno. Platí to zejména o české straně Krkonošů, která jest v ohledu tomto mnohem méně prozkoumána, než severní strana slezská, ačiť mnohem přístupnější. Pamětihodno dále jest, že se obětní kameny tyto nalézaji též ve velikých výškách nad mořem, neboť i na Krakonošově louce pod samou hořejší homolí Sněžky lze spatřiti jeden z podobných balvanů žulových, jenž nese na sobě patrné známky někdejšího určení k pohanské modloslužbě. V místech tak vysokých nebylo ovšem pravidelné obývání možné, a takž i tato okolnost svědčí tomu, že se v místa tato docházelo jen občasně za doby letní k vůli obětování bohům.

Kterému národu tyto stopy prvotního umění a bohoslužení lidského přičítati sluší, bylo by samo o sobě těžko lze rozhodnouti, ale po srovnání s podobnými zjevy v jiných zemích střední a severní Evropy můžeme za jisté vzíti, že to jsou výrobky původních praobyvatelů Evropy, k jejichž památkám patří též známé jezerní stavby a osady. Stopy těchto posledních byly už nalezeny na úpatí českého Rudohoří, i nepochybujeme o tom, že je budoucí pátrání zjistí také podél Krkonošů. Konečně dosahují s obou stran horstva v novější době učiněné nálezy archaeologické, zejména co se týče hrobů pohanských, až k samým patám hor, z čehož jde na jevo, že v předhistorických dobách byly kraje krkonošské otevřenější a tudiž více zalidněny, než jak tomu bylo v časích, které jsou již aspoň slabými paprsky dějin osvětleny. Po vymizení praobyvatelů, za doby kamenné ve střední a v severní Evropě žijících, následovala totiž dlouhá mezera, než se zde na místě jejich objevili postupně národové kulturní, Germané a Slované, z nichž tito zabrali vedle rozsáhlých nížin polabských a povislanských též horským valem dokola obklopenou zemi českou.

Pohraniční tento val pokryl se za dlouhé oné mezery, kdy zde žádných obyvatel nebylo neb jen velice poskrovnu, nekonečnými černými lesy, a tak se staly též Krkonoše novým přistěhovalcům slovanským nedostupnými. Bylyť první osady slovanské v Čechách, jak patronymické názvy dějin jasně dokazují, zakládány pouze podél řek a v rovinách, kde dobrá půda pšeniční lákala k osazování; lesnaté kraje pohraniční zůstávaly ještě po dlouhá století nedotknuty, ponevadž lesy tyto pokládány zároveň za nepřestupnou hradbu zemskou, která zaručovala bezpečnost před vpády nepřátelskými lépe než dílo rukou lidských. Divokost a nepřístupnost krajiny krkonošské byla až hluboko do středověku vůbec tak veliká, že zde ani nebylo žádných pravidelných stezek zemských, jaké se nalézaly přece na všech ostatních stranách hranic země české; jen v kromobyčejných případech bývala od domácího obyvatelstva volena obtížná cesta přes Krkonoše, roku 1110 pak tudy vpadli Poláné do Čech, ač se dostali přes hory a doly do vnitra země české jen s obtížemi převelikými, které byly toho příčinou, že vojsko polské zpáteční cestu raději jinudy volilo.

Jaké obyvatelstvo slovanské se jižně od Krkonošů nejdříve usadilo, o tom se dovídáme ze zakládací listiny biskupství pražského, která dí, že v krajině severovýchodních Čech, tudíž na jižním úpatí Krkonošů, byli usazeni dva kmenové Chorvatů, k nimž by byl tudíž náležel také mythický onen „Ratibor od gor Krkonoší, ideže Trut pogubi saň ljutû“, o němž jest řeč v Rukopisu Zelenohorském, kterážto památka by byla také nejstarším pramenem českým pro jméno Krkonošů. Průběhem času splynuli chorvatští dva tito kmenové s hlavním kmenem Čechů, který vládu svou ze středu země rozšířil až v kraje krkonošské. Zde na pomezí lesů pak byly od nich stavěny k ochraně vnitřní země hrady pohraniční, z nichž se připomínají v této straně Miletín, Chvojno (později Dvůr Králové) a Hostin-Hradec (později Hostinné).

Již na začátku XII. století píše se o Chvojně jakožto o knížecím dvoře, v němž knížata čeští mívali podzimní sídlo lovecké pro znamenité lesy krkonošské a hojnost zvěře k lovům. Od těch dob byly lesy tyto s veškerou krajinou v údolí řeky Úpy, která má přímo pod Sněžkou vznik svůj, majetkem koruny české a proto sluly „královstvím“, neboť vykonávali v nich jen králové čeští právo honitby. Časté tyto návštěvy panovníků českých zavdávaly podnět k tomu, že byly pohraniční lesy vždy více mýtěny a na místě jejich, najmě pak vzhůru po proudu vod, zakládány osady nové, z nichž přední se zde stala Úpa, tak zvaná dle řeky téhož jména, do níž okolo roku 1140 byly z Hostinného přeneseny úřady župní, tak že okolní krajina byla od té doby zvána župou úpskou, kterou dělil nejvyšší hřeben hor krkonošských od sousedního Slezska. Co se v místních kronikách píše o objevení léčivých lázní Svatojanských již při roku 1006, o současném založení měst Trutnova, Žacléře, Vrajtu a jiných osad, konečně o tom, že byli němečtí havíři k dobývání stříbra přivedeni do krajiny krkonošské již roku 1055, to vše jsou pouhé pověsti, které nemají žádného historického základu a ničím nejsou doloženy.

Teprve v druhé polovici XIII. století byli sem přivoláni od Přemyslovců první osadníci němečtí, již starou dědinu českou Úpu poněmčili a překřtili na Trutnov, kteréž jméno poprvé se vyskytuje v listině krále Václava II. z roku 1301, načež král Jan Lucemburský město ono roku 1340 na královské povýšil, vykázav důchod z něho královnám českým. Poněmčení kraje krkonošského stalo se za krále Přemysla Otakara II., tohoto velikého příznivce Němců, neboť týž odevzdal celou župu

úpskou čili trutnovskou kolonistům německým, kteří za nedlouho poněmčili též všecky ostatní nečetné osady české v okolí.

Takž zazníval jižně od Sněžky již jen hlahol cizí, stav se tu panujícím již během věku XIV., když byly v horách krkonošských otvírány sejpy na zlato a stříbro, k jichž pavování byli voláni vždy jen havíři z Němec. Tímto způsobem odcizena jest horská krajina krkonošská již před půl tisíciletím živlu českému, který se v ní více nezmohl, tak že v XVI. století byli čeští dřevorubci, kteří v lese „království“ káceli dříví pro báně kutnohorské, označováni od německých obyvatelů krkonošských za „lid cizího mravu a jazyka“. Poměr tento národnostní nezměnil se více ve stoletích pozdějších, ba germanisace pokročila po válce třicetileté ještě hlouběji od hor pohraničních do vnitra země, což jest také asi jednou z příčin, pro které jest za našich dob návštěva Krkonošů a Sněžky se strany české slabší než se strany německé.

Ve kterých místech nalézaly se v horách krkonošských zmíněné staré sejpy a báně na zlato a stříbro, není blíže známo, za to však zachoval kronikář Hájek zprávu k roku 1347 se vztahující, v níž se dí, že „král Karel kázal toho roku hledati kamení barevného, pravě, že tím chce kapli sv. Václava na hradě pražském ozdobiti. I nalezeno jest pod horami krkonošskými mnoho velikých i tvrdých rozličných barev kamenův, ale velmi hluboko, a ti slovou jaspisové; i kázal je pulérovati a pěkně vyhladiti, a stěny též kaply jimi ozdobovati“. V německém překladu kroniky této pak jest ještě blíže označeno místo, kde bylo dobýváno vzácných kamenů těchto a sice v Krakonošovu dolu, tudíž přímo pod Sněžkou, což tedy jest první zpráva historická o místě tomto, z níž můžeme souditi, že při hledání kamenů těch u paty Sněžky bylo zajisté také vystoupeno na vrchol nejvyšší této hory krkonošské, tak že počátek cest na Sněžku sahá do polovice XIV. věku. Událost tato má význam svůj též v dějinách umění českého, neboť vzácnému a originálnímu ozdobení stěn kaple sv. Václava na hradě pražském leštěnými kameny krkonošskými, které pak bylo následováno též v kaplích sv. Kateřiny a sv. Kříže na hradě Karlštejně, obdivuje se dodnes veškeren svět vzdělaný.

(Pokračování.)

Nový rok.

Báseň od *Aug. Eug. Mužíka.*

Kam starý rok, tam jdeme my
jak zástup jeho robů,
ať trny nebo růžemi —
vždy o píď blíže hrobu,
a mnohý z nás v ten zašlý rok
svůj navždy stavil pevný krok —
ve hrobě stavil krok

To věrný bratr z našich řad,
jenž loni vyšel s námi,
a cestou bleskem stížen, pad',
to mnohý pohled známý
dnes v chladné dříme mohyle
a dříme sladce, unyle,
jak dítě unyle.

Nuž vztyčte jejich hesla výš,
ač zbraně hluk dnes tichne;
s jich jmény vína šumná číš
nechť v hruď nám silou dychne,
a slza, mrtvým svěcená,
buď na dno srdce roněna,
těm mrtvým roněna!

Jeť sladký spánek po boji —
kdo nářkem svým jej plaší?
O spěte, spěte v pokoji,
vy velcí mrtví naši!
Však živí, dále v Kanaan,
kde z paroba se stane pán,
a každý bude pán!

Co rok, to článkem bude pout
zas těch, jež osud sková,
jenž zápal náš chce uvrhnout
v ten starý žalář znova
a rovnosti a pravdy cit
z nás rvát a na pranýř jej bít,
jak na kříž Krista vbít.

Však tehda chtěl bych do světa
spěť jako Pavel kdysi,
nechť všechna srdce zakletá
můj odpor vichrem křísí,
a hřímat starým prorokem,
že nebyl Slovan otrokem,
a není otrokem!

Že nepřátel meč zrezaví,
náš pluh se skvíti bude,
jich kletby jek se unaví,
náš zpěv se ozve všude,
a žaláře se změní nám
na bratrství a smíru chrám,
na věčné slávy chrám.

Nuž dále, děti Východu,
jak jasná ranní zoře,
a neste ruch a svobodu
přes nivy, Alpy, moře,
a cestou, jíž spěl starý rok,
zas učiníme jeden krok —
ku svému cíli krok!

Učenec na toulkách.

Povídka od *H. H. Boyesena.*

I.

Parník, který až do r. 1870 jezdíval každého téhodne na své plavbě ku severu podél Norského pobřeží, byl nadmíru veselé nálady. Projížděl s pronikavým pískáním a zbytečným funěním tiché, klikaté fjordy, odbýval bez okolků krátké návštěvy v každém odlehlém koutku a zátoce, vyhodil tu a tam hromadu sazí do jasné vody a vysýlal husté kotouče dýmu a pronikavé malé ozvěny do hor, kde zakroužily a bez cíle zanikly. S krasocitného stanoviska zdála se to býti celkem nepříjemná obluda — skvrna na bezvadně krásném letním dnu. Avšak obyvatelé těchto odlehlých krajů (až na několik zatvrzelých jednotlivců, kteří hleděli na parník jako na znamení blížícího se soudného dne a čekali, jaká pohroma z toho světu pojde) dívali se na to v docela jiném světle. Tento rozmarůplný netvor býval jim přátelskou a vítanou návštěvou, kteráž obstarávala pro ně spojení se zevnějším světem a budila v nich hrdé vědomí, že jsou také oni živi v samém srdci civilisace. Proto hrnuli se tedy za dnů, kdy parník přijížděl, v zástupech dolů ku přístavišti vždycky se svěžím pocitem novoty a pozdravovali blížící se loď hlučným provoláváním slávy, výstřely z pušek a máváním šátků. Vynikající členové občanstva, jako sudí, farář a doktor, kterýmž bránila důstojnost uvítati parník osobně, spokojili se díváním se naň operními skly se svých balkonků, a bylo-li náhodou známo, že se na palubě nalézá nějaký vynikající hodnostář, vytáhli na žerdích národní vlajku na zvláštní počest svého představeného.

Ale doktor Oddson povolil tentokráte roztomilé výmluvnosti svých dcer (jakož ovšem stalo se vždycky) a vyjel s nimi k parníku naproti svému synovci, Arfinnu Vordingovi, který se vracel z university na letní prázdniny. A teď jej měly mezi sebou na svém hezounkém, bíle natřeném člunku s modrou pruhou a obléhaly jej dychtivými otázkami po přátelích a příbuzných v hlavním městě, po jeho kamarádech, universitních zábavách a po tisícerých jiných věcech, zajímajících mladé dívky, které mají za bratrance studenta. Strýček byl dosti milosrdným, že ukrotil svou vlastní zvědavost stran synovcových pokroků ve vědách a uměních, a stran výsledků jeho posledních zkoušek, mysle sobě, že bude na to času dost, až se v teple uhnízdí pod jeho střechou. Arfinn pak sám, který byl přes svůj vrozený důvtip a svěží humor vším, jenom ne „dříčem“, byl mu za toto posšovění vděčen.

Dům lékařův ležel jako v hnízdečku přívětivě na konci zátoky, prosvítaje spokojeně zeleným listím velkého množství slunných vrb. Karafiátově bílá omítka, odlupující se tu a tam od dlouho na ni dorážející nepohody, odlupovala se tu a tam tvoříc veselý kontrast od široké tmavé střechy s polívanými taškami a vrabčími hnízdy vyčnívajícími zpod komínů. Kosaté moruše a ořechy, rostoucí v nahodilých skupinách kolem zdi, zdály se sobě býti hrdě vědomy, že stojí tu pro ochranu, neboť kdykoliv se jejich dlouhoprsté větve smekly po střeše, stalo se to vždy dotknutím lehounkým půvabným a vzdušně laskujícím. Kostrbatě dlážděný dvůr byl se dvou stran uzavřen hlavní budovou a na třetí prostranným sroubeným stavením hospodářským; ale na západ byl rozhled poněkud zacloněn vysokým holubníkem a skupením bříz, jejichž řídkým listím vysýlal fjord dole své bleskotné paprsky světla a svá divně jímající, tuchyplná upomínání na vzdálenost, klid a nevýslovnou veselost.

Život Arfinna Vordinga představoval ono v jedno splývající tkanivo frašky a tragedie jako většina životů jiných; a jestliže živel tragický v prvních letech jeho dětství převládal, byl si toho on sám sotva vědom. Byltʼ příliš mlád při smrti svých rodičů, než aby byl mohl pocítit krutost zármutku, jiż bývalo by mu způsobilo osiření za let pozdějších. Zdá se to snad pravdě nepodobným, ale přece bylo tomu tak, že utkvěla mu živěji v paměti hrůza, již byl jednou zakusil jsa jako dítě honěn zuřivým býkem, než stísněnost, která se zmocnila jeho mysle, když viděl svou matku, tak náhle zachvácenou smrtí, ležeti bez hnutí v rubáši v jejich předním pokoji. Tenkráte přijal ho jeho strýc, jenž byl mu poručníkem a nejbližším příbuzným, do své rodiny, dal jej vyučovat se svými vlastními dcerami a poslal jej na universitu, uloživ mu malé dědictví zbylé po matce pro budoucnost. Arfinn měl dosud trapnou upomínku na dětské nesnáze, které mu způsobovalo ono jemné vyslovování hlásky *r*, které jest tak zvláštní na západních fjordech norských a jemuž se tolik naobdivoval u svých sestřenek; neboť veselooká Inga, která byla o mnoho bezohlednější než její starší sestra Edita, považovala za nepopíratelnou výsadu jejich příbuzenství vysmívati se mu pro jeho osobní zvláštnůstky a především pro to tvrdé *r* a široký východní přízvuk. Její žertování bylo arciť vždy dobromyslné, ale proto nebodalo méně.

Avšak — taková jest setrvačnost lidské povahy — přes celou řadu domnělého ubližování, přerušovaného opět tu a tam projevy nejsrdečnější náklonnosti, volil si Arfinn záhy tuto zlatovlasou dívčinu s tím pikantním nosíčkem a důlky v tvářích, za svou nejmilejší sestřeničku. Byla to nade vše jiné naděje spatřiti ji, kteráž obestírala tak růžovým leskem den, kdy vrátí se domů se studentskou čepicí na hlavě, zbytečným skřipcem na nose a se všemi těmi jinými odznaky norského studenta. Ten velký den nyní přišel. Arfinn seděl po boku Ingy, pohrávaje si jejími bílými prsty, jež odpočívaly mu na koleně, a zakrývaje hlubiny svých pocitů bezvýznamným laskováním o jejím „roztomile neklassickém nosíčku“. Byltʼ ji jednou za dětských let dopadl před zrcadlem, jak stlačovala si prsty nosík, „aby měla takový jako Edita,“ a od těch dob nebyl tak docela bezbranným, kdykoliv škádlen byl svými vlastními slabůstkami.

„Ale co se děje s tvým přítelem, Arfinne?“ zvolala Inga běžíc vzhůru po schodech přístaviště. „Tys nám tak mnoho o něm psával. Celé dnešní odpoledne upravovala jsem pro něho náš modrý hostinský pokoj.“

„Račte míti, drahá sestřenko, jenom hodinku strpení," odvětil student s žertovnou prosebností. „Dáme-li se do povídání o Strandovi, bude to trvat aspoň celý den. A právě teď jsem tak neskonale šťasten, že jsem doma, a s vámi, že bych nerad aby i tak genialní osobnost, jako jest Strand, dělila se o mou blaženost."

„Ach ano, máš pravdu. Ale řekni mi jen, proč nepřijel, a potom nebudu tvou blaženost už ničím rušit."

„On přijde!"

„Ach, — a kdy?"

„To nevím. Řekl, že raději přijde pěsky a může zde býti každou chvíli. Ale jak jsem řekl, na něho nelze se spoléhat. Učiní-li náhodou známost s nějakou interessantní slukou, nebo jeřábem nebo bukačem, dá zajisté přednost společnosti této před naší a potom adé. — Snad ho potom naleznou někde na Severní točně, ale zde u nás ne."

„Podivný člověk. Ani nevíš, jak jsem zvědava jej spatřit."

A Inga ubírala se mlčky dále pod slunnými břízami, které vroubily cestu, marně se snažíc představiti si tohoto podivína.

„Přinesl jsem s sebou jeho knihu," prohodil Arfinn s obrovským sebepřemáháním k šlechetnosti: neboť v prsou začala mu hodat žárlivost. „Stojí-li ti to za to, abys ji četla, myslím, že nabudeš o něm lepší představy, než ze všech mých řečí."

II.

Oddsonovi byli zajisté šťastnou rodinou, ačkoliv se povahy jejich nikterak neshodovaly. Starý pán, výborný pečlivý lékař a dobrosrdečný muž, divil se často v tajnosti svých myšlének, jaké skryté rodové vlastnosti působily as k tomu, že tak mírumilovný a klidný muž má dvě dcery, z nichž každá měla tak výrazně svou vlastní individualitu. V první řadě byla tu ta starší, Edita, která měla, jak Arfinn to nazýval, „rozhodně reformatorskou povahu" a chtěla zlepšovati všechno, od vlády až k hospodářským nástrojům a láhvím na zavařování ovoce. Dokud obmezovala se ve svých reformách na stav chudiny, považoval to dobrý starý pán za dědičný hřích po nebožce matce, a rád, tak rád jí odpouštěl, ale když pročetši všechny přírodovědecké knihy, které měl, jednou mu přišla s námitkou, že vlastně učenec umí přírodu roztřiďovat a číslovat, ale jen srdce ji chápat, že vlastně v celém tom světě, od nejmenšího tvora, až k člověku — ač bolu toho žití byla ještě nepoznala — všechno přece jen na konec trpí a neví, proč tu jest, tu zarazila jej i tato drobná, ženský sentimentalní myšlénka i přál si, aby jako její sestra byla jará, veselá a méně se starala o osudy a určení člověka. Avšak hned v následujícím okamžiku děkoval Bohu, že dal mu ji tak, jak jest, tak citelnou, krásnou, čistou a tak šlechetného srdce.

K Arfinnovi chovala se Edita, ačkoliv v jeho vlastním věku, velmi záhy jako jeho starší sestra: byla jeho těšitelkou ve všech nehodách dětských let, věnovala mu veškerou sympathii v té nelíčené dívčí srdečnosti, jež kotvila tak hluboko v její povaze, a cítila se velmi opuštěnou, když jej život odvolal jinam, kde ho těšící její slova dosíci nemohla. Ale když se jednou o tom zmínila otci, řekl jí, že to jest životní povolání, a sestra odvětila jí žertem, že než se Arfinn vrátí, objeví někdo polární moře a to že jí při její učenosti bude zajisté náhradou za nynější ztrátu. A teď byl Arfinn zase doma, ne více dítě, ne více dovolávající se její sesterské pomoci a účastenství. Byl to muž, který zdánlivě vyrostl ze všech chlapeckých náklonností a nesnází, a přece ještě dosti hrd, aby se styděl, že jich kdy měl a pomoci přijímal od ní.

Byla třetí neděle po návratu Arfinnově. Mladý muž vyšel si s Editou na „Hlavatou skálu", odkud byl daleký rozhled na fjord a širý plamenný pruh, jímž slunce lesklo se na vodě. Na Inze byla dnes řada obstarávati hospodářství a proto vyšli si Arfinn s Editou sami. Když byli na vrcholu, usedla si Edita na plochý balvan a Arfinn ulehl k jejím nohám na kus trávníku. Intensivní světlo večerního slunce padalo na klidnou dívčí tvář a Arfinn hledě vzhůru k ní, divil se sám v sobě její vzácné kráse; avšak on viděl pouze ty jemné, pevně rysované tahy tak bezvadné ve svém čistém tvaru, ale byl příliš mělkým, než aby byl jimi prohlednouti uměl až k té jasné hluboké duši, v které obrážel život svou září i stínem, ku kterým on byl slepým.

„Pane Bože, jak jsi krásná, sestřenko," zvolal mimoděk poklepávaje si se rákosovou hůlkou na boty; „škoda, že jsi se nenarodila královnou."

„Myslila jsem, že se díváš na slunce, Arfinne," odvětila usmívajíc se nuceně.

„Vždyť se také dívám," zasmál se s novým důrazným šlehnutím se na holeň.

„Ta poklona je příliš všední."

„Ale příležitost byla příliš lákavá."

„Nuž nechme toho být. Jen se podívej na ten nevýslovně krásný purpurový nádech, jenž vznáší se nad lesy tam pod námi. Není-li to překrásné?"

„Jen prosím tě nemluvme tak vážně, poeticky. Slunce jsem viděl tisíckrát, ale tebe v poslední době tak málo kdy. Zdá se mi, že mne letos udržuješ od sebe nějak v uctivé vzdálenosti. Již se mi nesvěřuješ se svými velkými plány o zamezení válek a povšechném zdokonalení člověčenstva vůbec. Proč mi nepovídáš, podařilo-li se ti přesvědčiti naše sedláky, že čistotnost jest základní ctností, že hlohové ploty jsou malebnější než hromada naházeného kamení nebo několik neladně do země vražených tyčí, že jest nasolené maso velmi nezáživnou stravou."

„Ty znáš odedávna osud mých reformatorských snah, jak to nazýváš," odvětila s týmtéž truchlivým, vlídným úsměvem. „Obávám se, že jest něco rozhodně nešťastného v mých methodách; — a kromě toho víš, že tvoje snahy a mé nejsou více těmi samými, jestli vůbec kdy byly a já nejsem dosti nešlechetná, abych tě nutila líčiti k něčemu zálibu, kterou necítíš."

„Ano, to vím, považuješ mne za chlapeckého větroplacha," odvětil pojednou rázně a hodil kamenem po srázu dolů. „Ale, mimochodem řečeno, až přijde Strand, přijde-li vůbec, to bude člověk právě po tvé chuti. Má zrovna tolik koníčků jako ty, a co více, chová se s hlubokou úctou ke všem hračkám vůbec, a jest v tomto ohledu velmi shovívavým ku svým bližním."

„Tvůj přítel je velký člověk," řekla dívka vážně. „Přečetla jsem jeho knihu o ‚Ptactvu na norských bažinách', a jen velký člověk mohl ji napsati."

„Je to podivín, ale přes všechno to ten nejřádnější hoch na světě. Nepochybuji, že bysi se s ním výborně bavila.“

V tom okamžiku byl hovor jejich přerušen objevením se domácího sluhy Jana, který přiběhl celý udýchán říci „slečince“, že se objevil v nejbližším okolí nějaký tulák, velký jako obr a že již tři noci prospal v pazdernách na polích. Jest to prý člověk velmi nebezpečný, tak aspoň soudil pan Jan podle jeho vzezření, a je to tedy sotva radno pro slečinku choditi večerem po horách, aspoň dokud ten hrozný člověk tady bude.

„Proč to neřekneš doktorovi a nedáte jej zatknout?“ řekl Arthur netrpěliv dlouhým výkladem sluhovým.

„Ne, ne, neříkej otci nic,“ pravila Edita. „Nač pak zatýkat nějakého chudáka, jenž nedělá nic horšího, než že spí v polích?“

„Jak poroučíte, slečinko,“ řekl Jan patrně nespokojen a odešel.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

V Praze, dne 14. prosince 1884.

Vánoční naladění táhne již vzduchem. Mnohá hlava rodiny již dnes dělá rozpočet, jak daleko smí se odvážit, aby radost, již chce připraviti velkým i malým dětem, byla co možná největší. Prosaické, řeknete, století, které i radost dnů vánočních odměřuje a počítá! Bohužel, je tomu tak, již i tato „dcera elysejských niv“ propadla míře a váze a není jí více pomoci. Můžem toho ze stanoviska poetického ovšem litovat, ale elegií to nespravíme.

Lépe bude, když dáme se strhnouti proudem a budem počítati také. Zdá se nám, že v hlavních obrysech jsme si letos se svým národním nadělením štědrovečerním trochu pospíšili. My jsme tomu rádi, jeť to šťastné a dobré znamení pro listy, jichž řadu dnes zahajujeme. Srdce se chvěje radostí, když vzpomínáme dvou bohatýrských skutků, které stojí letos v čele našeho Ježíška. Čtenář zajisté uhodnul, kam míříme. Dva sobě jistě úplně neznámí bohatýři ducha podarovali národ náš způsobem na poměry naše velkolepým, účtu a radost v nejširších kruzích vzbuzujícím, ano i hmotně takovým, že s pýchou lze skutky oba zapsati v analy našeho národního života. Jednoho známe, můžeme s hrdostí vysloviti jméno jeho vedle svých nejlepších za příklad současníkům i potomkům. Pilnikář Chvojka platí nám dnes více než nejpyšnější magnat, který z přebytku jmění, s nímž sám kam nevěděl daroval poměrně větší část k účelům národním. Vžíti se v duševní život bodrého tohoto muže, stopovati vznik jeho krásné myšlénky až k skutku, jejž tak delikatně s noblessou pravého kavalíra zahaliti dovedl ostentativním projevům díků a veřejného uznání, jest nejkrásnější básní! Sta dětí, které odchová škola jeho darem založená, budou, až dospějí a poznají cenu mateřského jazyka a národního vychování, žehnati památce Jabloneckého pilnikáře.

Jiného krásného nadělení dostalo se naší učené společnosti u příležitosti jubilea, které slavila v dnech nedávno minulých. Zde velkého maecenáše jen tušíme ale vděčnost naše je stejně hluboká a upřímná. Říkává se, že neštěstí nepřichází nikdy o samotě, platí to však stejnou měrou o štěstí, o dobrých činech. Kdo si jednou navykl dělati dobro, ten tak hned nepřestane, a jdouce po stopě podobných již vykonaných skutků, hledáme též maecenáše učené společnosti a sotva se klameme. On však nechce být jmenován, jděme tedy dále s pocitem radostné vděčnosti kol jeho zahaleného obrazu.

A když tak již mluvíme o těchto vskutku národních darech, jež dal národ sobě, nemůžem se ubrániti, bysme nevyslovili myšlénku skromnou, třeba bysme napřed s jistotou věděli, že bude děckem mrtvě narozeným. Avšak to jest již osud myšlének, jsou jako to zrní, kdož ví kam padnou, zda se zachytí, zda vydají plod stonásobný. Neosobujem si také nárok na původnost myšlénky té, ale to jest zase již osud myšlének, jak ukazují mnohé básnické sbírky doby staré i nejnovější. Naše myšlénka, řekněte že je hezky ideální a hezky dětinská třeba, ale neupřete, že má jádro životní. Myslíme stále na naše umění výtvarné. Dělá se u nás mnoho pro školy, mnoho pro spolky, dost pro literaturu, málo pro literaty, ale nejméně pro umění výtvarné. Je to z mnohých příčin pochopitelné. Věci toho druhu jsou drahé a jsou v domácnosti každého národa více luxus. Knihu byť i se škodou udá básník neb nakladatel přec, hůř je s obrazem, ještě hůře s dílem plastickým. Zde jsou prostředky jednotlivce, byť měl vůli sebe lepší, brzy vyčerpány. Viděli jsme to zřejmě u příležitosti poslední výstavy Chittussiho. Praha nebyla s to, rozebrati několik skizz a obrázků! Ovšem Čechovu „Slavii“ může si každý opatřit za čtyřicet krejcarův — za nějakou zlatku lze odnésti celý duševní svět Danteův neb Shakespearův v kapse, ale obraz! — při nárocích nejmenší ch dlužno počítati aspoň se stovkami. O sochách nelze pak ani mluviti. A tu si vše myslíme takhle. Což by to udělalo Plzni, Chrudimi, Kutné Hoře, Roudnici neb Táboru, kdyby si k příštím vánocům objednaly u některého dobrého malíře českého (a máme jich dost) z obecních důchodů obraz pro svou radnici? Třeba jen vyhraditi si motiv z dějin svých, který by mluvil k srdci všech a byl zároveň oslavou města a obyvatelů jeho. Dnes obraz a na přes rok sochu muže vynikajícího rodáka slavného, jindy vzor pěkné kašny na náměstí, schodiště k radnici, reliefy na školu atd. atd. Jaký čilý ruch by zavládnul v kruzích uměleckých, jaký osten byl by dán ctižádosti jednotlivců, jaký příklad k následování příštím generacím! A šlo by to beze sbírek, které již, jak nám se zdá, dostupují vrcholu obliby, šlo by to hravě, jen chtít a myslit na to v kruzích kompetentních. Slyšeli jsme, že tvoří se v Praze společnost přátel umění k účelu zakupování obrazů našich malířů. Nevíme, kam dospěla myšlénka tato, ale stála by rovněž za to, aby se jí usnouti nedalo. Osvěžily by se tím i naše výstavy tak smutné pověsti v letech posledních, a celý náš svět plastický by nabyl ruchu čilejšího. Jestli kde, jest třeba při umění skutků, třeba tak rázných — odpusťte tento krkolomný přechod — jako zastřelení agenta Morina choti básníka Clovise Huguesa.

Z této události, která třímá Paříž v zimničném rozechvění, má asi největší zisk nakladatel veršů známého tribuna lidu, ale méně známého poety, choti ubohé, heroické paní. Jak známe Paříž, je událost tato nejlepší reklamou pro básně Huguesovy. Lyrik školy Viktora Huga — nomen, omen — hraje Clovis Hugues na dvou strunách, na struně domácího štěstí v knize „Večery před bojem“ a na struně radikalního republikanismu v knize „Dny boje“. Řekl bych, že poesie této knihy jest více výmluvnou než poetickou, úděl to více méně každé politické poesie. Hlavní však pozornost všech tíhne dnes ku knize první, kde opěval to tiché štěstí rodinné, jež dnes silně ohroženo řítí se takřka v trosky. Nepředložený čin choti básníkovy dodal idyllickým obrázkům z jeho domácnosti děsně krvavého pozadí. Je to až příšerně pikantní čísti teď tyto idylky a chápem jakou sensaci to působí v Paříži, kde chut po novinách překonává pověstné „panem et circenses“ římských davů. Hugues je dnes nejpopularnějším poetou francouzským, ale kdo by chtěl za takovou cenu koupiti popularnost? To jest věru u nás lacinější — ne, neřeknu co, chci aby aspoň o vánocích byl všady mír lidem, třeba již všickni dobré vůle dávno neměli.

Inubis.

České knihy.

Množství dobrých českých knih tou dobou vycházejících jest tak velké, že se stává nemožno, aby list, u něhož hlavní váha přece jen padá na to, aby sám přinášel *práce*, nikoliv však kritiky, promluviti mohl obšírněji o každém díle. Kri-

tika — což není u žádného jiného národa — zmocnila se místa téměř v každém z našich časopisů a stále ještě myslí se, že jí není dost. Vlastně však, co kritika pravá, podstatná, rozumně přísná a nestranná nepěstuje se nikde — aspoň ne v belletrii. Od listů belletristických kritiky takové očekávati nelze: a také si není co přáti, aby ubírala místa produkci skutečné. Kdyby bylo u nás jako jinde, listy belletristické vůbec by se kritiky zdržely. Avšak u nás jsou poměry výminečné. Dobrým českým knihám schází stále ještě odbyt a jest tedy povinností každého periodického listu zjednávati dobrým spisům půdy upozorňováním na ně svého čtenářstva. Vedeni snahou, aby také autor viděl, jak kruhy literarní na jeho dílo hledí, přinášeli jsme více méně obšírné úvahy o nových knihách. To však musilo se nutně díti pouze sporadicky, neboť jinak by nám byly kritiky zaujaly nejméně pětinu celého listu což ovšem bývalo by velice na újmu účelu listu samého: přinášeti práce, které mají býti kritisovány, býti souborem knih a nikoliv jejich posuzovatelem. Tím stalo se přirozeně, že velmi značného počtu dobrých knih pominuto docela, čímž mnohému autoru u porovnání s jiným děla se očividná křivda. Po zralém uvážení odhodlali jsme se tedy k tomu, *zanechati pro ten čas obšírnějších úvah*, jakých jsme až dosud přinášeli, *docela* a nahraditi je stručně psanými přehledy *všech vynikajících českých knih* s krátkými jen poznámkami o nich. Autoři nenaleznou tedy v našich přehledech obšírnějších posudkův a každý z nich, kdo pravý účel našeho listu má na zřeteli, zajisté nám promine. Obecenstvo však, zvláště to, které čte pouze „Lumíra", rozhodně získá. Budeť vždy a soustavně vědět o všem, co dobrého vyšlo. Povinnosti, kterou máme k české literatuře, pokud se týče jejího šíření, bude tím úplně učiněno zadost a místa tím získaného užije se na prospěch čtení samého.

V poesii na prvním místě přinesly nám poslední dny novou sbírku *Adolfa Heyduka „Písně"* (nákladem J. R. Vilímka), básně to plné něhy a „hebkého peří" a rosných krůpějí, na které jest poesie Heydukova tak nekonale bohata. Srdečnost, jemnost a poetický pel dýchají z této knihy. Nad básně vlastenecké, také zde se nalézající, nemáme v literatuře vroucnějších. — *Otakar Červinka* vydal v „Poetických besedách" epickou báseň „Husitská svatba". Látka je táž, kterou Třebízský spracoval ve „Svatbě litoměřické"; obě díla pak založena na zprávě v Palackého dějinách o utopení v Labi přívrženců Husitství v Litoměřicích za návštěvy císaře Sigmunda, při čemž zahynula dobrovolně také dcera tehdejšího purkmistra Pichla se svým milencem. Báseň Červinkova psána jest tím ryzím prostým českým slohem, jakým vyznamenávají se všechna ostatní díla tohoto básníka, žijícího v povzdálí Pražského zimničnějšího ruchu. Jest to báseň čistě vlastenecká a skomponovaná s uměleckým vědomím. — Vrchlický začal u Vilímka vydávati *„Poesii italskou nové doby"* (1782—1882). Bude to po ukončení nejobjemnější sbírka básní jiného národa přenešených na jazyk náš a zajisté také z nejobšírnějších Anthologií vůbec. První sešit obsahuje ukázky z dvaadvaceti básníků. Vrchlický vykonal tu opět kus obrovské práce, na kteréž podobnou stačí u nás neúmornou pílí a vytrvalostí a obratností jenom on. — Jako číslo 7. Vilímkovy „Nové bibliotéky veršem i prosou", vyšel 1. svazek *„Novell"* Josefa Štolby, obsahující dvě delší práce: „Zlaté srdce" a „Z pražského zátiší". Vítáme souborné vydání novell Štolbových s radostí. Práce jeho vážné, humoristické i cestopisné těší se všeobecné oblibě čtenářstva. „Zlaté srdce" i „V pražském zátiší" patří k Štolbovým povídkám nejvýbornějším. — Lehčího slohu, ale poutavé jsou novelky K. B. Kobra „Z různých kruhů". Díl I. obsahuje povídky: „Violetta", „Z ústavu do života", „Nepoznala života", „Tři souboje", „Podloudník". — *„Záhadné povahy"* zve se sbírka studií a povahopisných črt od J. Arbesa, z nichž některé jsou známy čtenářstvu z „Květů" a odjinud. V knize, vydané v Českém Brodě nákladem knihkupectví Josefa Miškovského nalézají se studie: „Edmund Kean", „Adrian Brouwer", „Edgar Allan Poe", „Macchiavelli", „Karpinski", „St. Simon", „Almquist", „Mirabeau". Na první místo klademe studii o „Poeovi", k němužto Arbesa celou váhou jeho vlastní nejindividuelnější tvorby („Romanetta") táhne. Mnohý čtenář má zajisté v dobré paměti „kratochvilné historie", které Primus Sobotka vypravoval před několika lety, nevíme již zdali v „Humorech" nebo ve „Světozoru" o různých přízvích, obyčejích, podáních a příhodách českých měst a míst, skutečné to zvláštnůstky, lpějící na jednotlivých místech tak pevně, jako jejich jména. Všechny tyto poznámky, črty, paměti a žerty otiskují se teď s doplňky v knížce: *„Kratochvilné historie měst a míst v zemích koruny Svatováclavské"* nákladem Vilímkovým. Téměř každé město české nalezne tu svůj vroubek, jejž zůstavily vtip a trochu také zlomyslnost v jeho dějinách, vroubek, jejž ani staletí nemohla vyhladit. — Nerudovy *„Povídky malostranské"* vyšly nákladem Ed. Valečky v druhém vydání. — V pátém, poopraveném a mapami rozmnoženém vydání vyšel nákladem Fr. Řivnáče první a druhý sešit „Dějův království českého", jež složil Václav Vladivoj Tomek. K vůli zajímavosti zaznamenáváme, že se v tomto pátém vydání píše už *v* a ne *w*, jak veteran našich dějepiscův měl až dosud v obyčeji. Kéž psal by nám *v* ještě zrovna tak dlouho jako psal *w*! — Z překladů zaslány nám k oznámení následující: *„Lublana."* Historická pověst od J. I. Kraševského. Přel. J. Koněrza. (Knihovna pro český lid. Nakladatel Alois R. Lauermann.) — *„Zarnica."* Román ze života bulharského. Napsal T. T. Jež. Z polského přeložil F. A. Hora. (Nakladatel Alois R. Lauermann.) — *„Na svobodě."* Román ze života ruského lidu, napsal G. P. Danilevskij. Přeložil J. J. Benešovský-Veselý. (Nákladem J. Otty.) — *„Tatarin z Tarasconu"* a *„Drobné povídky"* od Alfonse Daudeta. Přeložil Fr. Rosa. (Česká bibliotéka rodinná. Nákladem Aloise Hynka.) *—rez.*

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „A. B. 30.": Báseň „Svojí sousedce" uschovali jsme, až dojde více takových od mladších literatů. — „Avanti": Příliš intimní pro časopis, ve sbírce samostatné bylo by dobré. — „Medikus": „Modlitbu" uschováme. — „F. Šimon": „Chaloupku" uveřejníme. — „A. M. v R." (Česká kniha atd.): Proč byste neposýlal dále? Přes noc zrno neuzraje. — „J.": Každá Vaše báseň má zralou, těžkou myšlénku; jen vyjadřujte ji jasněji a méně drsně! — Neuveřejníme: „K. Kosinský." — „J. V. O." — „J. Podvysocký."

„LUMÍR"

ročník XIII.

vychází dne 1., 10. a 20. v měsíci v číslech o dvou tiskových arších kvartového formatu a každého 20. v měsíci v šestiarchových sešitech i předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Čísla poštou nedošlá a reklamovaná do desíti dnů po vyjití nahražujeme bezplatně. Reklamace pozdější vyřizují se pouze, přiložena-li dotyčná cena (20 kr. za číslo).

Kruhům čtenářův, předplatí-li pět výtisků v plné ceně přímo v naši administraci, zasýláme šestý výtisk zdarma.

Předplatné přijímá každé řádné knihkupectví, jakož i

Administrace „Lumíra"

v Praze, Salmova ulice č. 9 n.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Votoček & Rassl".

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . . 3 „ 30 „
na celý rok . . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce i administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 7 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. ledna 1885. ČÍSLO 2.

Dozvuky ku knize „V zátiší".

Od *Adolfa Heyduka.*

Mé dítě, hrd jsem Tebou býval,
ach, vše to tam, vše žal a klam:
co druhdy dumal jsem a zpíval,
zde památkou Ti ukládám.

Kouzelný dar.

Vedrem parných žití dnův
zvadla hlava, ňadra znyla,
ze studánky dětských snův
ráda by má duše pila:
ráda
byla by má duše mladá.

Marno! nejsem touhy prost,
srdcem krvácím i skrání,
studánky té čarný skvost,
bílý anděl křídly chrání,
bílý;
kolem s rosou květ se chýlí.

Aspoň rosy ve pohár
nech mně nabrat z oněch květů,
anděli, než vzplane zár
v čele mém a sprahlém retu,
v čele;
nesnesu té trýzně déle!

Ber, dí anděl, tvé jsou, věz,
dítě tvé když tady pilo,
plnou dlaňku naposléz
toho zřídla rozhodilo,
zřídla,
rosou pro snů tvojich křídla.

Piju, léčím duši svou
čarodějným zbytkem zdroje,
jejž mi drahou úlevou
v květech skrylo dítě moje,
v květech:
stará srdce mladnou v dětech! —

Když má dceruška v parku si hrála.

Parkem prohání se chasa mladá,
střemchy květ jí v rusé vlasy padá,
s hlavy dolů pod nožky jí prší:
ze rtů smích a z očí jiskry srší.

Děvuška, jež po cestičce kráčí,
to můj svět, jejž Bůh mi žehnat ráčí,
z čela stírá vlásky jako z lenu
tak jsem nejprv spatřil též svou ženu.

Hlavičku má jako makovičku,
rtík se chví a ruměn plane v líčku,
všecko křičí, ona s ptáků směsí,
moji jarní píseň cukruje si.

Když jsem své dcerušce panenku spravil.

Nic nedělaš již dlouhý čas
tak znčly přátel důtky
tím vinen venkov, kýž ho dras,
ten veškeré hltá skutky
až zvolna tuhne to v skráni ..
Již dej se přec na pokání!

Nuž ano, milí přátelé,
vám lehce tak se řeči,
mně rozkoš lůžka nestele,
samota ne vždycky léčí,
jen přijďte v smutnou tu vísku,
kde zapaď jsem po krk v písku

Leč, věřte, také na venku
jsou vážné práce, věru,
že nevím často kde hlavu mám,
dnes ku příkladu, pravím vám,
spravil jsem tuctovou panenku
pro svoji jedinou dceru!

Při pohledu na své dítě.

Čte duše moje v knize upomínek,
čte v památníku ztraceného jara,
tak záhy sprchnul radostí mých vínek,
a níž a níž se kloní hlava stará.

O nekloň se, ty stará moje hlavo,
za vínek růžový ti vzrostla křídla,
a pohledneš-li na levo a pravo,
tu kastalská ti všude kynou zřídla

Vždyť mladneš zas, kdy maličkou svou dceru
znát něíš světa — srdce — knihu zlatou,
a na ňadrech-li blažen při večeru
tu svoji vílu hejčkáš boubelatou.

Či netušíš, jak v ní se obnovuje
zas mládí tvé, tvá láska, píseň, štěstí?
věz, jeseň kmeni proto listy ruje,
by pod ním z jara kvítí mohlo zkvésti! —

Když se má dceruška naposled koupala.

Chtěl z besedy jsem domů jít,
kol přátelé však sedli:
„No, chvilku ti lze přece dlít?“
a taký hovor vedli.

První:
Zvěsť nová, již jsem právě čet':
ve Vlaších zase ruch stoupá,
Řím veškeren jest rozechvět,
a vláda až nápadně skoupá...
Co vy říkáte as tomu?

Já:
Bůh pomoz, pomoci komu,
leč já musím domů, já musím domů,
má Liduška se koupá!

Druhý:
Zle proti Židům roste hněv,
kmen jejich z kory se loupá;
dí jedni: vždyť jsme jedna krev,
a druzí, ať lotřík se houpá!
Co vy říkáte as tomu?

Já:
Bůh pomoz, pomoci komu,
leč já musím domů, ja musím domů,
má dceruška se koupá!

Třetí:
Rus s Chivou zase má již spor;
ten chán se šeredně skoupá,
zřejmo, jak končí různý vzdor
na polou divého troupa.
Co vy říkáte as tomu?

Já:
Bůh pomoz, pomoci komu,
leč já musím domů, já musím domů,
má Liduška se koupá!

Čtvrtý:
Již opět Egypťan se zveď,
Angličan v dům se mu loupá,
ale ten Mahdi si dobře veď,
eh, není to palice hloupá!
Co vy říkáte as tomu?

Já:
Bůh pomoz, pomoci komu,
leč já musím domů, já musím domů,
má Liduška se koupá!

Pátý:
Prus strojí se a Francouz též,
po mořích loďstvo se houpá,
ba hádek Babylonská věž
hrozivě do nebe stoupá
Co vy říkáte as tomu?

Já:
Bůh pomoz, pomoci komu,
leč já musím domů, já musím domů,
má Liduška se koupá!

Sedmero skutkův milosrdenství.

Cyklus drobných povídek od *Fr. Heritesa.*

Psáno JOSEFU MAUDROVI.

I.

Na dvoře našeho domu pravidelně každý rok hnízdili čermáci. V čtyřhranné, hluboké díře ve zdi měli své hnízdo. Vždy z jara hned vídali jsme častěji zalétnouti tam ptáka s pírkem nebo stéblem slámy v zobáku, pak nastaly kratochvíle a reje milujícího se párku a za určitou dobu ozýval se z podstřeší nad dřevárnou tajemný pípot...

A teď přišly starosti. Ti ubozí malí manželé nepostačili sbírati potravu pro své hladové děti. Jako o závod rejdili po dvoře a po ulici a všechny sousední zahrady prolétli, kříž na kříž, prohledli každý kout a každý lupen, aby sehnali potřebné množství housenek a much a nasytili svá mláďata. K tomu ke všemu bojíce se vletěti přímo do hnízda, strávili hrůzu času vždy, aby zakryli pravý cíl svého snažení a oklamali bystré oči starého domácího kocoura — takto dobráka od kosti, ale vzhledem k ptačí zvěřině majícího nepřekonatelné gastronomické choutky, zděděné nepochybně od šibalských praotců.

Jednoho roku učinil jeden z pánů zaměstnaných v obchodě mého otce sobě i nám dětem z domu i sousedství zajímavou kratochvíli.

Vybral čermačí hnízdo a dal je i s mladými do klece, kterou zavěsil opodál, na okno.

To byla podívaná! Jak přiletěl ten ubohý pták a s obyčejnou opatrností sednuv na střechu rozhledl se kolem a sletěl na otevřená dvířka kurníku a zase na hřeben střechy odletěl, jakoby na dvoře neměl vlastně co dělat a jen tak byl přišel podívat se sem, ze zvědavosti... opět snesl se dolů a znova nahoru se vyhoupl na starou zeď mezi růžice netřesku a mechové chomáčky a konečně teprve v ozdobné ellipse zapadl do hnízda...

Zděšeně a s nářkem hlasitým vyrazil ven...

Hned byla tu také samička. Uleknuvši se manželova pláče, spěchala přímo do díry nad dřevárnou — mžikem však též ona jest venku a lítá po dvoře, plaše, v zoufalství...

„Kde jsou mé děti? Kde jsou mé děti? — — —"

A ani sameček neví kudy kam; jest jako bezhlavý. „Ach Bože! Ach Bože!" — naříká úpěnlivě a nemůže vzpamatovati se, aby okázal své slabší půli, že má rozvahu, že má potřebnou chladnost, že jest muž.

Konečně zaslechli z povzdálí známé hlásky a spatřili klec na okně.

Spěch letu jejich se zmírnil a kroužili v menších vlnách... Při tom stále ptacím hlasem svým vyměňovali myšlénky. Nedůvěřovali tomu všemu; patrně se báli nástrah... „Dej pozor, ty stará! — V tom vězi jistě ten vousatý mlsák, který v dole leží, schoulen do klubíčka a tváří se, jakoby chrupal — zatím však vidí dobře a číhá jen, aby nás lapil..."

Ale bázeň, nebázeň, když se jedná o děti!

Výstrahy silnějšího pohlaví byly marné. Chvíli třepetala se matka kolem klece, jako motýl nad květinou a — již drží se zelených drátů...

Pustila se — nic se nestalo...

Hahoj! A znova obejmuly chvějící se drápky železné mříže...

Zas bez pohromy. A v radosti, s jásotem opsala obrovské kolo ve výši nad střechami, a vrátila se zpět s výběrem mušek v zobáku. „Zde! Zde! " A jedno z natažených hrdélek obdrželo sousto... „Mně nic? — Což mně nic?" — úpěly ostatní... A zase kruh ve výši a zase několik mušek...

Pak osmělil se také milostpán. „Nepravil jsem, že se nic nestane? —" podotknul. „Vždyť jsem zde přec já! Hlava rodiny..."

A již létal také a přilétal ku kleci... Skvostný obraz ze života zvířat! Zajisté naleznete jej v každé přírodopisné čítance, ale — snad i novellista smí jej nakreslit svým způsobem? — —

Dívali jsme se na ptáky celý den a dům náš nalézal se v stálém obležení dětském.

Tu jednoho dne — — Okno, v němž nalézala se zajímavá klec, dávno již bylo otevřeno a ptáčata otvírala žluté zobáčky nemohouce nijak dočkati se snídaní... Staří as zaspali!

Ale slunce bylo již vysoko a žádný z obou se dosud neobjevil...

A zlaté paprsky padaly kolmo na náš dvůr...

Nepřicházeli; nepřilétali.

Kocour ovšem obdržel svůj výprask výrokem dětské naší poroty, ačkoli nebyla nijak dokázána jeho vina a ubozí čermáci mohli snadno kdesi na ranním výletu stiženi býti pohromou — v hnízdě nebylo po nich opravdu ani stopy a jenom ve vousech kocoura nalezlo se přec něco podezřelého ptačího chmýří...

Konečně ať jakkoli — to vše neměnilo nic na věci; mladí ptáčkové byli osiřelí.

Tu ve svém vězení tloukli zoufale holými svými křídly a úpěli žalostivě — prosili o pomoc, prosili o ochranu, prosili o spasení...

Stáli jsme v rozpacích a rady si nevědouce, oči plny slz, kolem klece. Ptáci ubozí skorem umírali...

Tu mezi námi objevila se slečna Voršila. Bydlela v malé přízemní světničce s jediným oknem, v pozadí dvora. Byla komickou figurou našeho úzkého obzoru — v cipatém čepci, na těle staromodní plášť chokoladové barvy s obrovskými kostkami a kapucou, již lemovaly dlouhé zelenavé třásně; nikdy nevyšla bez vyšívané plátěné tašky na lokti. Měla u nás jakýsi druh výminku. Neudělali jsme jí mnoho dobrého; bývala terčem našeho posměchu a našeho uličnictví a její shrbená záda často ozdobena byla garniturou lopuchových strboulů, jimiž jsme s obzvláštní zálibou po ubohé staré panně mířívali... Objevila se z nenadání mezi námi a její svraštělá, vždy smutná a zarmoucená tvář byla ku podivu vyjasněna a zářila blahem a štěstím. Vzala klec do svých hubených rukou a vnesla ji do osamělého svého příbytku.

My v patách za ní.

Pak jsme rozběhli se po dvoře a po ulici a po zahradách i polích a za hodinu tu bylo much a housenek i červů, že bylo by nasytilo se snadno stádo pštrosů...

Čermáci byli zachráněni.

A to jest celá moje povídka! — —

Ale vzpomenu na toto vše, co jsem zde kreslil, kdykoli dítě vidím opuštěné, malomocné, s ručkama sepjatýma za dveřmi, v mrazu a sněhu žebrající za kus chleba, hladové, lačné... kéž byste všickni ubozí malí sirotkové a zanedbaní nalezli dobrou slečnu Voršilu a třeba byla v očích lidí tak směšnou osobou, jako byla ona!...

II.

Dětské blažené upomínky!

Kdykoli ponořím svou duši do minulosti, vždy obraz ten vytryskne před mýma očima — obraz všední a starý...

Zde vizte stařenku sedící v odřené rodinné lenošce a kolem po stoličkách a po zemi hlouček dětí.

„Babičko! Zlatá babičko! Ještě pohádku..."

„Ne — dnes už nic — ani jediné slovo více..."

A šedivé kučery přitiskly se na vybledlou zeleň sametového polštáře a v únavě sklesla ruka do klína.

„Ticho! Dáte-li pak pokoj, caparti? Nevidíte, že babička chce zdřímnout..."

Ale to jest jako houf holubů. „Huš! Huš!" — — A již jsou opět tady, k žádnému rozehnání, k žádnému odbytu.

„Tu o té princezně s hvězdou na čele! Tu o popelce a zlatém střevíčku raději! Anebo ne, spíše tu o chaloupce perníkové, babičko..."

A znova: „Huš! Huš!" — —

A také veliká metla s rozsochatými větvemi polepenými pozlátkem, štědrý dárek svatého Mikuláše, opustila své obyčejné stanovisko za zrcadlem..

„Ach, nech je, Nino," — usmála se babička na dobrou naši matku a veliké jasné její oči otevřely se vlídně a laskavě — ty oči výrazné a ohnivé jako bývají v květu života... jakoby zima stáří, která zbrázdila babiččino čelo a rozryla líce, zde byla se zastavila a sníh, který naházela všude kolem, do vlasů i řas, jakoby se byl zde roztál, na plameni zřitelnice, rozplynul v hloubce rohovky jako ve vlnách mořských...

„Nuž tedy ještě pohádku — ale tu poslední..."

A mžikem nastalo utišení. Mžikem každé z dětí sedělo na svém místě u nohou stařenky i zapomenuty všechny nesrovnalosti a sváry, které se byly rozhostily zatím a rozpředly v malé divoké družině. Žádný ani nedýchal. Zdálo se nám, že ráj nad námi se sklenul... čarovný prut povídkářky uvedl nás do světa plného krásy a velebnosti...

Ó poesie! Svatý a nekonečný ty světe! Šťasten, komu jsi vtělila se hned v mládí, když otevřeno bylo jeho srdce a přístupno všemu, tmě jako světlu... v srdci tom tma — čirá tma zla a bídy nikdy se nerozhostí.

Moje milá, drahá babičko!

Tvoje pohádky byly krůpěje rosy, jež ukryly se v nitru květnatého kalicha a zde lahodí a blaží, když okolo, venku burácí větry a vše jest vyprahlé...

„A květy, jež vlahou krůpějí těch v srdci tvém vyrostly a rostou — teď rozhazuješ národu svému, básníku, a — rozhazuješ někdy marnotratně!" — hrozí stařenka svým kostnatým hubeným prstem, probírajíc se ve spoustě potištěného papíru.

„A chci rozhazovat dále" — řekl jsem se smíchem. „Jako ty druhdy, babičko, nám vyprávěla jsi pohádku po pohádce, až pověděla jsi je všecky, do poslední — — a přece zas a zase vždy nové a nové plodilo tvoje srdce a rodila tvá hlava.... Kdo málo má, ať dá málo! I v skleníku jest krásným kaktus! Ale jaká to pošetilost posmívati se téže květině tam, kde roste a kvete v nepřehledných a zdánlivě nekonečných polích bujnou silou plodného tropického vzduchu... A konečně" — řekl jsem vážně pojednou a zasmušil jsem se. „Jak kdybych všechny duše své květy rozdal a zrna mozku svého rozsel?" —

„Vždy zbude ti jedna ještě pohádka, jako zbyla mně — ta mého života..."

Stařenka konejšivě pohladila mé čelo. „Poesie v člověku jest studnicí, jejímž dnem jest teprve smrt."

„A ubohý" — doložil jsem v pohnutí, — „jenž neumí píti a jest žízniv..."

III.

Klinkavé zvuky umíráčku ovšem shromáždily v kostele četu dětí a také velké děti vybíhaly z vrat a zvědavě otvíraly okna; když ale starý kostelník s tváří bezvousou a šedinami, dodávajícím jeho tváři vzezření arcibiskupa, mrzutě a líně tahaje za provaz, byl řekl komu, že vyzvání poslední hodinku, odvrátil se každý s pokrčením ramen. A zvonek doklinkal své smutné: Nic neměl... Nic nebyl...

Také opravdu město ani nemělo příčiny želeti ztráty, již utrpělo na svém obyvatelstvu. Ta, jež byla odešla právě, aby nevrátila se více, nikterak nevzbuzovala životem svým nejmenší sympathie. Byla to osoba málo vynikající svým společenským postavením, a pravdě dlužno dáti svědectví, méně ještě svými ctnostmi. Tulačka neznámého původu, obtěžující pokojné občany žebrotou a dotěrností, hříšnice od dětských let, válející se v kalu a bídě ve zvrhlé společnosti, žena bez lásky a bez Boha, prodávající snad své tělo a zahazující svou duši...

Byla nalezena v polích, v sypké brázdě jarní půdy, mezi rozkvétajícími kvítky křivatce a orseje, jež byly lépe dovedly vzdorovati náhlému mrazu nežli ona, oděná v hadry.

Zmrzla zkrátka.

A lékař již zjistil smrt. Donesli ji do obecné komory umrlčí v sousedství hřbitovním, položili ji na zem, na holou zem, tak jak ji nalezli, jak umřela, jen natáhli údy její, aby vešla se do rakve, která stála již vedle, sbitá z neohoblovaných prken, s černým, rozmáznutým křížem, namalovaným na víku.

Nevím ani, kterak jsem se k tomu namanul; náhodou snad navštívil jsem hřbitov.

Kolem mrtvoly shromážděn byl zástup zvědavců. Ležela tu stuhlá a nehybná, s hlavou nataženou a sklesou na zad, na špinavou zem — poduškou její byl jen vlas, bujný rozpoutaný vlas, kaštanový a hebký, krásný, že zdobiti mohl skráně Madony... čelo měla jasné a čisté, jakoby nikdy pod ním nebyla zrodila se hříšná myšlénka, a oko, otevřené oko, které nikdo přátelsky nezatlačil, hledělo před sebe tupě a ledově, ale nikoli příšerně, spíše bolestně a jaksi prosebně... a rty staženy byly skorem k úsměvu a jakoby šeptati chtěly slovo vlídnosti a něhy a jakoby drsný ton nikdy s nich nebyl sletěl...

Dva muži chopili se zemřelé a pozdvihli ji, aby vložili ji do rakve. A tu, jak byly jejích ramen a nohou

jejích chopily se surové ruce, přihodilo se, že nuzný šat tulačky roztrhl se po celé délce a bílý, sněžný prs, čistý a bez poskvrny, jakoby nikdy nebyl rozvlnil se v hříšné vášni, vyhoupl se ze svírajících jej nečistých hadrů a tělo ženy v celé ladné své ušlechtilosti a v kráse své kontury, nezastřené, nahé rýsovalo se na dně rakve.

Zajisté nebylo v tom nic frivolního. Na všem spočíval klid a mír smrti... A také nikdo z přítomných nepronesl slovo špatné...

Avšak muž, který stál nevšímán kdesi v pozadí, protlačil se zástupem mrtvolu obkličujícím a pohled jeho přeletěl všechny tváře plaše a tázavě, jakoby postřehnouti chtěl každou zlou myšlénku, kdyby snad přece byla vytryskla a skryla se kdesi... a rozpřáhl pak ruce nad rakví a slzy vyhrkly mu z očí... i strhl s ramen svých rozbitý, ošumělý vlastní šat a přikryl jím obnažené mrtvé tělo...

Pak vyšel ven, do studeného jarního večera. Slunce bylo již zapadlo. Obloha byla jasná slibujíc mráz hoditi na zem. Jen jediný mrak jako letící šedý pták po ní se táhl a z něho vyhoupl se měsíc a tajemný jeho pohled spočinul tázavě na bludném poutníku...

Potácel se ze hřbitovních vrat zpívaje starou jakousi romanci o lásce...

IV.

Vozík zeleně natřený, pokrytý rozedranou plachtou, jež napnuta jsouc přes několik vypouchlých obručí, tvoří střechu potulného příbytku; vzadu buben a nad ním otýpka sena; před vozem zubožená kobyla, kulhavá, se svěšenou hlavou, s prořídlou srstí, jakoby vězela v obnošeném kabátu po pradědečkovi, bolestí a nádorů mající plné nohy, s odřenými boky, bezzubá, klesající za každým krokem — — obraz dobře známý všade po venkově.

První taková návštěva dostavuje se vždy hned časně z jara. Velitel výpravy vyhledá příhodné místo na návsi nebo na předměstí, rozhledne se kolem zkušeným okem a — již se rozbíjí stan.

Z plachtového podstřeší vykoukne dětská hlavička a za ní druhá a třetí a často ještě několikátá — požehnání dětmi toho druhu lidem obyčejně nescházi. Pak kutálí se jedno drobné tělíčko po druhém dolů, na zem, pomocí matky, která byla kráčela za vozem, pomáhajíc silou svých ramen rozviklaným kolům přemoci překážky venkovského dláždění. K dětem přidruží se obyčejně pes: s vyzáblou kobylou náleží jaksi do rodiny.

Komedianti!

Co v slově tom za zvláštní svět se skrývá! A třeba moralista zastíral pobožně své oči a ctnostnou tvář svou v nevoli odvracel — zajímavým jest svět ten přece, a básník může i dnes ještě vyvléci na jeviště čas od času kus ošumělé jeho romantiky.

Kobyla byla skončila svou hostinu a brousí si vyběračný jazyk o hluché kopřivy blízkého příkopu; také pes vylízal s chutí dřevěný škopíček, v němž předloženy mu zbytky všech delikates, jež nalézaly se na jídelním lístku jeho pánů a po dlouhém čekání vyšly z domácí kuchyně, zbudované dovedně ze dvou kamenů, na něž postaven obrovský železný hrnec a podpáleno suché chrastí.

Hlava rodiny zapaluje si dýmku a oddává se na chvíli odpolední siestě, nežli pomocí vypůjčených pivních sudů a prken se počne se stavbou divadelních sedadel do kruhu kolem vybledlého strakatého koberce, nad nímž natažen jest provaz na koncích svých vyznačený vlajícími praporečky.

Zatím den schýlil se ke sklonu.

Nyní umělecká rodina skryje se v tajemném nitru vozu a po delší místní mládeži netrpělivě vyčkávané době vyhoupne se vážný vousáč v obleku tatrmana, se špičatou čepicí na hlavě, v krátkých kalhotkách, posetých třpytivými penízky a rolničkami po sobě. Za ním žena s červenou páskou na svraštělém čele, v kostumu baletky, s prsem ještě chvějícím se, jak bylo tulilo se k němu dítě a z něho pilo... pak následují děti, vedouce se za ruce, v trikotech, jimiž hubená jejich zmořená tílka rýsují se k pláči žalostně na venek...

Avšak hosté, kteří tenkráte zavítali k nám do města, nedospěli ani k tomuto předběžnému rozvinu své umělecké slávy...

Ano, toho dne ani nerozdělán oheň a stará kobyla pojídala své hluché kopřivy nikoli jako zákusek, byť i skrovného oběda, ale jedla z patrné potřeby, ze skutečného hladu a neosvobozen toho dne ani její hubený krk z nevolnosti těžkého chomoutu.

Jakmile vůz byl zastavil, dospěv na místo, vystoupil muž, který byl kráčel při koni, chvatem na vůz a za chvíli seskočil zas dolů s tváří bolestnou, smutnou, s rysy staženými k zoufalství.

Nechaje vše státi, běžel do města a vrátil se v průvodu lékaře, který vstrčiv hlavu do vozu, řemeslně spočítal údery tepny, poklepal na plíce a — pokrčil pak rameny.

Ubohý muž několikrát ještě změřil cestu do města a zpět, k svému vozu, a naposled dostavil se s mužem jiným a s nosítky.

Sundali s vozu nemocnou ženu. Byla bledá a úpěla; oči měla zavřené a rty zsinalé a žloutnoucí lapaly po dechu... ruka chvěla se malomocně, svážejíc se po těle...

Smutný obraz!

A ještě smutnější rozvinul se pak na malém prostranství na předměstí.

Děti odstraněné před tím již z vozu seděly tu na zemi, dívajíce se zděšeně za matkou, která odnášena prý, do nemocnice, odkud snad neučiní než cestu jednu — na hřbitov...

Spočívaly tu na drnu, ubohé děti, nechápajíce snad celé význam okamžiku, ale chápajíce přece, že děje se něco hrozného, ukrutného... tulilo se jedno k druhému, hlavinky těsně na sobě, ručkama se objímajíce... chlapec a holčička a s nimi neuluvné, kojence ještě.

A všechny ty ubohé, jakmile smutný průvod od nich se ubírající byl zrakům jejich zmizel v dálce ulice, propukly najednou v hlasitý, srdcelomný nářek...

Kolem stálo množství lidu. V každém srdci zajisté ozval se soucit a mnohé vlídné slovo ozvalo se na potěchu zarmoucených; také dárky, peníze i jablka a ořechy i cukrovinky padaly do klína a k nohám ubožáků.

Ale nebyly k utišení.

Tu starý jejich pudlík, huňatý a špinavý, plno bláta maje v prořídlé srsti, s ušima svislýma, jednooký, s roztrženou tlamou kdesi od pračky — zapomínaje na hlad, který nohy jeho mátl, že sotva byl dovlekl se na místo —

ošklivý pes komediantů připlaziv se k dětským svým přátelům, lehl k nohám jejich a chundelatou nehezkou svou hlavu v hoři a bolesti tlačil k zemi přidušeně skuhraje... pak poctivý, dobrý ten pes, jakoby náhle byl se rozpomenul, moudrým svým okem pohlížel se na děti a vida je tak zoufalé a zarmoucené, zapomínaje na bolest svou vlastní, zapomínaje na svůj hlad a svoji únavu — dal se do skoku a kozelců a v bujném reji lítal kolem jako divoký, pln žertu a čtveráctví, jakoby byl rozpoutal všechnu svou veselost a všechen svůj rozmar vyvážil z uplynulých dávno dob mládí... až chlapec a holčička oba zároveň dali se do smíchu, do nevinného dětinského smíchu i tleskali do ruček... a také malé miminko z vlhkého drnu zdvihalo holou hlavičku a radostnýma očkama sledovalo komické pohyby ohyzdného zvířete...

(Dokončení.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Mínění počala se poněkud rozcházeti. Debatováno hromadně a ve skupinách, jež tvořily se a splývaly při čilé výměně návrhů a protinávrhů. Vedle meritorního jednání objevily se v hovoru také rozmarné výstřelky osobních glos, mířených více méně na milované bližní.

„Vida bujnost mládí,“ stěžovala si polo žertem polo opravdově Ida své sestře Elle, hodíc hlavou směrem, jímž právě odcházela slečna Zemanova. „Děvčátko bezděčně, ano zajisté bez škodolibosti dává na jevo, že neztratí, nebude-li se u nás tančiti, poněvadž ona jest ještě dosti mladá, poněvadž ona posud nemá na spěch —“

„Nebylo nikterak potřebí, aby luna Barrandova zavdávala příčinu k malichernému sporu zbytečným slibem, že přičiní se o vyražení hostů ve fracích,“ soudila ostře slečna Xaverie v řeči se slečnou Měšťanovou. „Což o tom můžeme pochybovati?“ Musím na vysvětlenou podotknouti, že v přátelském škádlení nazývána slečna Natalie Tomanova lunou Barrandovou, poněvadž vyznávala se časem z lásky k paleontologii, geognosii, mineralogii a geonomii.

„Uvidíš, kterak všechno se zhatí prostořekostí naší průmětnice,“ durdila se Natalie, šeptajíc do uší slečně Fides. „Nač uváděti do rozpaků komandováním čtverylky, pokud k ní nejsme připraveni?“ Jsem povinen opětně výkladem: Průmětnice říkáno důvěrně slečně Xaverii Šípkové, o níž vypravovali si známí, že kochá se s oblibou v půvabech roztomilých nauk o stereotomii a deskriptivní geometrii, vynikajíc obzvláště hravým řešením nejobtížnějších problemů průmětnictví.

„Xaverie chválila prve ženský bystrozrak,“ přitočila se slečna Žitných k Elle, kteráž byla opět místo na své pohovce zaujala. Není nezajímavo věděti, že slečna střehla se přisednouti na divan, jakkoli chvátala patrně s předmětem, jediné pro diskretní rozpravu mezi čtyřma očima způsobilým; přišoupla si tabouret a sklonila za vějířem hlavu k samému obličeji domácí paní. „A přec počíná ve mně vznikati podezření, že mnohé přehlížíme, co děje se mezi námi. Řekněte mi sama, zdali nepovažujeme všichni našeho výtečného kavalírka Horáka ve vašem domě za vtělenou nevinnost, která v naší společnosti zůstává netknuta, jak zlato v plamenech? A zatím, — kdož ví, kdož ví!?! Podívejte se jenom, kterak zdvořile, vyčekávavě, bez výrazu nejmenšího vlastního úsudku, nejslabšího záchvěvu nějakého stranictví, opírá se o římsu vašeho krbu, pohrávaje svým zlatým skřipcem, jakoby krom toho neměl pražádného povolání na světě, jak si hladí měkké své kníry a dumá, mlčí, není. Nepodobá se vám, že z této zdánlivé apathie vyšlehne chvílemi paprsek vysýlaný pěkným hnědým okem pravidelně v týž směr?“

„Nepozorovala jsem posud ničeho.“

„Klamu se tedy snad, ačkoli, — prosím vás, nečítáte inseráty?“

„Někdy. Proč je mám čísti?“

„Poněvadž bývají zábavné. Přesvědčím vás.“

V ruce slečny Gisely zašustěl papír a ocitil se před očima domácí paní.

„Akrostich, — výlev přesladkého citu, — neobratný, — chybný, — inserátová poesie. Přejete si, abych se bavila, sledujíc rouhání diletantů Musám?“

„Ale božínku,“ byla již slečna Žitných netrpěliva, „povšimněte si nadpisu: Slečně L. Z. od Jaromíra H., vzpomeňte si na jméno slečny Zemanové a pana Horáka, porovnejte popis opěvané v akrostichu s naší Louisou: Ztepilá postava, lehýnký krok, spanilá hlava, safírové oči! — — ?“

„Zvláštní shoda, skutečně, snad jenom náhoda. Chci-li býti upřímnou, musím doznati, že mne někdy vytrvalost pana Horáka v našem kruhu zajímá. Táži se sama sebe, co jej mezi námi poutá, zkouším ten a onen výklad, ale na příčinu, kterouž jste mi naznačila, nepřipadla jsem dosud. Pravděpodobnost není velká; pokud znám oba své hosty, jež ve spojení přivádíte, soudím, že aspirace mladého pána a sny slečny dosti se rozbíhají. A mimo to: v Praze jest zajisté více Horáků a více Zemanových.“

„I Louis a Jaromírů s těmito příjmeny?“

„Možno. Zeptáme se naší statistické studny. — Slečno Fides, smím si vás na okamžik vyprositi?“

Gisela schovala noviny, a zavolaná slečna Ďáblických odloučila se od Louisy a pana Horáka, s nimiž byla právě hovor o stanovách zapředla.

„Zachtělo se nám přetřásati vzácnost našich jmen,“ objasňovala jí domácí paní. „Jsme právě ve sporu o příjmenech Louisy a našeho rytíře i rozpomněli jsme se na vaši eminentní statistickou způsobilost rozhodnouti naši při.“

Slečna Fides pozvedla hlavu a přimhouřila na chvilku oči přemítajíc.

„Samostatných Zemanů máme v Praze na padesát, Horáků asi k šedesáti. A poněvadž na jednu hlavu domácnosti sluší čítati aspoň tři členy rodiny, bude duší obou jmen z každých okolo dvou set.“

„Děkujeme. V takovém počtu vyskytnou se snadno Louisy a Jaromírové častěji.“

„Možná. Ale proč tyto otázky?“

Ella i slečna Žitných vypravovali něco slečně Fides.

„Jsem naší dobrotivé hostitelce neskonale povděčen za pausu, kterou v naší střízlivé úradě odvoláním slečny Ďáblických způsobila,“ ujišťoval mladý muž slečnu Zemanovou, zmocniv se jejího vějíře, položeného na římsu krbu a pohrávaje jím. „Věřte, že mou dětinskou duši vážnost našeho shromáždění počíná unavovati.“

„Tedy především já? Vy jste upřímný.“

„Ano, v pravdě, teprv od vašeho vstoupnutí na práh našeho salonu zdá se mi, že ne každé tvářince sluší přísné pohlížení do labyrintu života.“

„Pročež s veselým obličejem spustíte se do tance, v němž emancipační rozběh naší společnosti harmonicky a uspokojivě dozní.“

„Vy též, slečno?“

„Pochybuji. De sublime au ridicule il n'y a qu'un pas, říkává se, a já věru chovám obavu, že bych si něco podobného pomyslila, kdyby náš kroužek des femmes savantes zavířil valčíkem. Bude lépe, vyhnouti se této nemilé zkušenosti.“

„Jak, vy byste nás chtěla opustiti?“

„Ne hned. Až bude zjevna moje zbytečnost.“

„Nerozumím vám. Krásné a mladé tanečnice jsou prvními a nikoli zbytečnými ozdobami plesů. Bez vás, drahá slečno, bylo by zde nesnadno jasných okamžiků užiti.“

„Vyť jste učiněný zdroj komplimentů, a proto se nelze na vás ani horšiti. Prve přednesl jste mi jeden, přisahaje k mému praporu, a nyní chcete si mne druhým zamluviti k tanci. Dovedete oboje srovnati na půdě tohoto salonu, v pomyšlení na jeho tendenci?“

„Ano. Jsem vaším sluhou, slečno, ve všem, jako satellit, jenž svou hvězdu každou drahou provází.“

„Nechtěl byste mi laskavě vrátiti můj vějíř?“ vybízela Louisa, zmatená, s červánky lehkého ruměnce na čele a na tvářích.

„Promiňte slečno, jestliže vás moje upřímnost disgustovala,“ žádal mladý muž teskně. „Nemám ji v moci. Mějte dobrotivě útrpnost se slabochem, který se neumí opanovati. Jaká nejapnost, není-liž pravda? Mohl bych sice na omluvenou říci, že nemohu se k vám ani jinak přiblížiti než náhle, skokem přes bašty, jimiž se proti mužům a proti rozkoším všech jiných dívek ohrazujete.“

„Budu milostiva. Prominu vám, že dal jste se lehkomyslnou dvorností strhnouti k útoku, jehož byste mohl litovati. Z ohledů k společnosti, z respektu k sobě a ze šetrnosti k vám zapomenu na slova, jež mluvil jste nepochybně ze sna, což prý se vám rádo přihází —“

„Pomluva, slečno!“ vyhrklo z Horáka.

„— a jsem přesvědčena,“ pokračovala dívka pevným hlasem, „ano, spoléhám, pane, že vy také nebudete z minulé chvíle ničeho věděti, jakmile se k nám vrátí slečna Fides. Právě přichází.“

„Ještě v trampotách obtížné porady pohříženi?“ ptala se udiveně slečna Ďáblických s milostným úsměvem, s nímž nesouhlasil ostrý, zkoumavý pohled jejích očí, jenž po tvářích pana Horáka a slečny Louisy šlehl. „Rozmnožíme pravidla připuštěním volné zábavy, — výhradně z ohledu k ošklivým mužům, kteří s námi nikdy rozumně pojednati nechtějí, pokud jim nedovolíme nějaký nerozum. Jsme tedy shodnuti. Váš nártek stanov, pane Horáku?“

„Doplním jej dle přání a odevzdám slečně Zemanové, kteráž jej dále rozšíří a vám ku závěrečné redakci podá.“

Po výměně málo slov odstoupil mladý muž skromně s úklonou.

„Aha, dámy se již dělí o redakci,“ vpadla mezi Fides a Louisu slečna Žitných. „Dobře učiníš, Fides, pozveš-li si za družku slečnu Zemanovou, z které by ti mohla povstati nebezpečná sokyně. Až podnes bylas jedině ty vyvolenou redaktorkou našeho příštího velikého listu ‚Emancipace‘, dnes však poznali jsme ve slečně Zemanové ducha, s nímž se po právu a zásluze o redakci musíš rozděliti. Vyť jste musila, drahá Louiso, prostudovati nejméně tolik zákonníků a tlustých právnických děl, jako Fides! A noviny umíte zajisté každý den nazpaměť.“

„Neumím. Skoro mi nezbývá ani času čísti některé.“

„Je-li možná! Vy nečítáte noviny a dovedete řečniti jako ženský Demosthénes?“

„Podivno, již podruhé slyším dnes domněnku, že moji moudrost dodává každým dnem roznašečka novin do domu. Pan Horák mne považoval také za pilnou čtenářku denních listů.“

„Ale jdětež! Vidíte, stejné příčiny, stejné účinky. Nepochybně shledal se náš kavalír ve vašem výkladu s nejednou myšlénkou, kterou i jeho oblíbený časopis tlumočí, — nedivte se tomu —“

„Nemohu se ani diviti, poněvadž mi pan Horák předložil otázku hned na počátku z večera, když sama jsem neměla potuchy o své dnešní improvisaci,“ bránila se Louisa již poněkud rozmrzelá.

„Ach tak!“ prohodila slečna Žitných ostražitěji. „Prosím vás, drahoušku, někdy ani takoví hezcí mladí muži nevědí, co by řekli rozumného, a zahájí zábavu otázkou, je-li dnes 14. či 15., neb má-li papež vdané či svobodné sestry, nebo, čítáme-li „Hlas“. Tuším, že pana Horáka zajímá právě „Hlas“, a v přirozené věrnosti čtenáře domnívá se, že týž list musí zajímati každého. Uhodla jsem?“

„Připouštím.“

„Možno také, že pan Horák chtěl vás upozorniti na některou zajímavou zprávu v dnešním čísle. Mám je právě u sebe a mohu posloužiti, je-li vám libo.“

Slečna Žitných podávala Louise tytéž noviny, kterýmiž byla prve domácí paní pobavila.

„Děkuji. Jste příliš laskava. Můj otec drží také „Hlas“, mohu jej čísti doma.“

„Hleďte, — vysvětlení záhady! Pan Horák o tom ví a proto se vás ptal!“ zvolala radostně slečna Gisela i odešla velmi potěšena s hlavou vítězně vztyčenou ku pohovce.

Ze sousedního salonku, od starožitného, krásného sekretáře, zdobeného jemnými intarsiemi, pohlížely na skupinu dám dobrácké, melancholické oči pana Horáka, jehož ruka perem ozbrojená nad bílým papírem se vznášela, chvilkami k načrtnutí některého slova se sklánějíc. Kolem stínidla visuté lampy, stažené až k samému stolu, bylo v pokoji pološero, z něhož nepozorovány směly zraky mladého muže toulati se společností a vraceti se opět a opět se zanícením k lepému zjevu půvabné slečny Louisy Zemanové.

Hleděl do prostranného, vkusně zařízeného salonu slečny Elly Šipkové, kolem jejíž junonické postavy dámy se byly opětně sešly.

Ella, nejstarší dcera zámožných rodičů, pokoušela se v mládí vyniknouti nad všednost. Dařilo se jí; slynula v brzku jako mladá, nadaná sochařka i uvarovala se nebezpečí všedního sňatku, do něhož ji mnohé a mnohé léčky vábily. Nevidouc v Praze pro svůj talent vděčných poměrů uměleckých, strávila několik let v Římě a delší čas v Paříži, kdež v atelierech rozličných mistrů zdokonalení a cesty ku skvělým úspěchům vyhledávala. Avšak zkušenosti kladly se znenáhla jako mrak za mrakem mezi ni a její původní, vysoký a zářný cíl. V Praze vědělo se nemnoho o podrobnostech její umělecké dráhy. Veliké mezery mezi známými dáty z jejího života vyplňovali si lidé buď klepy, buď bajkami o dobrodružstvích artistky. Když asi před pěti lety po úmrtí svých rodičů do Prahy se pak vrátila, pozdravovali ji nemnozí známí rodiny jako cizokrajnou kuriositu, která vzbudila podiv nejvíce tím, že nenosila vysokých bot a nekouřila z dýmky, jakož se všeobecně s určitostí očekávalo. Na povrchu interessu pro umělkyni plovala však veliká, všechny ostatní úplně zatlačující, spletitá otázka, proč zůstala svobodna, není-li snad vdovou, nemá-li někde rozvedeného muže, chce-li se ještě vdáti a vdá-li se vůbec. Ella Šipkova ujala dům, zařídila si prvé poschodí rozsáhlé budovy pro sebe a své sestry, zavřela dvéře všem diletujícím i řemeslným dohazovačkám a dohazovačům ženichů, lačných po výnosném domě, a žila tiše své zábavě i práci, jíž nikoho neobtěžovala. Ani pražské umělecké výstavy na Žofíně, kdež jedenkráte pouze objevilo se její dílo, polonahé žebrácké děvče, skrehlé a schoulené u zasněženého patníku; přísná kritika odsoudila je pro naturalism a nešetření platných u nás zákonů plastiky.

Rovněž skrovná byla účast obou sester domácí paní ve veřejném životě. V místních zprávách časopisů byly jedenkráte zprávy, vedle kterých slečna Ida Šipkova, vystudovavši v Rusku medicinu, snažila se provozovati umění lékařské v Praze, což se jí nikterak nezdařilo.

Nejmladší ze sester, Xaverie, pobyla také více let mimo vlast, nejdéle v Anglii a v Americe, kdež při hospitování v některých kolejích objevila své nadání pro vědy mathematické, jež nepřestaly ji zajímati ani po návratu do Prahy.

Vyšetřivši tyto libůstky sester Šipkových, prohlásila fáma všechny za trojici zvláštních divek, ano v ukvapenosti velmi oblíbené, za trojici podivínských starých panen.

V létě bývaly vídány ve Šternberce nad Sázavou, v zimě pak nejčastěji ve své loži v divadle.

Kukátka zvědavých lidí, kteří počítají vlasy v účesu svých bližních, zabloudila častěji zkoumavě mezi sestry, aniž by vzácnějších zajímavostí byla odkryla.

Jedenkráte však sneslo se několikero skel prudkým trhnutím od očí svítících blahem šťastných nálezců, parfumované hlavy sklonily se rychle k sousedům, a řadami obracely se ozbrojené zraky k loži slečen Šipkových.

„Kdo to?"

„Neznám. Vidím ho poprvé."

„Nevidím jej vůbec. Počkejme, až povystoupí z přítmí v pozadí."

„Mají snad synovce?"

„Možná. Paní Burešová" — dotaz přes rameno do druhé řady — „vy znáte rodinu Šipkových blíže. Někdo z příbuzenstva?"

„Uchovej —! Nemají nikoho. Ale, božínku — toť — prosím vás, podívejte se naň dobře sám, právě se nahnul do sálu — toť mladý Horák! Pravda!"

„Horák, — Horák, — nevím."

„Inu, synovec bohatého mlynáře Rývy!"

„Ach, — skutečně! Poznávám jej, poznávám, vždyť nechybí na žádném plesu, a na Příkopech nemine šestá hodina nikdy bez něho. Hezký člověček, — má nepochybně mnoho času a zbytečných peněz. Ale řekněte mi, — co hledá u Šipkových?"

(Pokračování.)

Cesty na Sněžku.

Historicko topografický náčrtek od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

K u hledání a lestění polovičních oněch drahokamů, což však nebyly pouze jaspisy, jak Hájek dí, nýbrž také překrásné acháty, chalcedony, karneoly, amethysty a chrysoprasy, povolal Karel IV. do Čech Vlachy, co umělce v ozdobné práci této jakož i v alchymii ode dávna obeznalé, a ti to byli, kteří pověst o bohatých nalezištích vzácných kamenů i kovů v Krkonoších rozšířili ve Vlaších. Odtamtud a zejména z města Benátek pak přicházeli hned ve XIV. věku do Čech leštitelé kamenů, aby v Krkonoších hledali kameny takové a pak je doma prodávali za drahé peníze, neboť ve Vlaších tehdáž práce mosaikové velice oblíbeny byly; neméně pak tu bývali častými hosty vlasti alchymisté, kteří v horách krkonošských „materiam secretam" hledali.

Od té doby hrnul se proud vlaských dobrodruhů a obchodníků do vlasti české, kteří z Krkonoš odváželi poklady naše nerostní, tak že z toho povstala v horách krkonošských a jizerských pověst v lidu, kterak prý město Benátky vlaské stalo se tak bohatým a mocným jen z drahých kamenů českých.*) Neméně hojný užitek vynášelo cizincům těmto sbírání léčivých bylin krkonošských, z kterých byly léky připravovány, a k vůli těm slézány stráně a vrcholky hor i nedbáno nebezpečí a svízelů, jaké hrozily v divoké krajině horské v míře tak

*) Balbín píše o jednom z těchto obchodníků v českých drahokamech a kovech, že si ze zlata v Krkonoších vytěženého vystavěl v Benátkách palác, nad jehož vraty dal na památku umístiti nápis: „Montes Chrysocereos fecerunt nos dominos." (Hory zlatonosné učinily nás pány.)

veliké. Praktičtí Vlaši počínali si při tomto hledání drahokamů a vzácných bylin zároveň s velkou opatrností a tytýž lstivostí, aby neupozornili domácí obyvatelstvo na přírodní poklady Krkonošů; vedli si totiž velmi tajemně při návštěvách svých v Čechách, aby se jim lid vyhýbal jako kouzelníkům a černokněžníkům, což se jim také po dlouhé doby s úspěchem dařilo. Rozšiřovalitť úmyslně v obyvatelstvu krkonošském nejrozmanitější pověsti a bajky o divých mužích a strašidlech, které prý se v horách tamních zjevují a každému vetrelci záhubu strojí; z toho pak povstala též známá báj o Krakonoši či Rybrcoulovi, o jehož tropení a zlovolných kouscích se vypravuje řada pověstí již od XV. věku. Skutečně pak pohlíželi domácí lidé od těch dob na hory krkonošské jako na rejdiště duchů a zůstavovali je lestným Vlachům, kteří pak mohli bez obavy před soutěží rodáků českých těžiti z přírodních pokladův jejich.

Nepřekážely jim proto také v řemesle jejich ani bouřlivé doby husitské, jak to vysvítá z obšírného popisu benátského jednoho kupce, který byl roku 1456 cestu na Krkonoše podnikl a vše, co zde nalezl, pečlivě zaznamenal. Sepsání toto, které jest zároveň nejstarším líčením krajiny krkonošské, ukazoval v druhé polovici XVII. věku učený jezovita P. Steiner českému historikovi Balbínovi, který nám v Miscellaneích svých obšírnější zprávu zachoval o spisu tomto dnes již ztraceném.

Benátčan onen praví především, kterak jest při cestě do Krkonošů třeba, aby se cestující zaopatřil aspoň na týden potravou, anť se tam mimo vodu pramenitou ničeho nenalezne k občerstvení. Týdenní doby pak prý je třeba tomu, kdo chce aspoň nejdůležitější části horstva seznati, a tu prý k tomu musí míti ještě dva neb tři průvodčí, aby se v případě nebezpečí mohl spolehnouti v pomoc jejich. Neméně nutno prý jest míti řádný oděv, který by chránil proti nepohodě a zimě, a konečně se má podniknouti cesta do hor jen za pěkné pohody, neboť za bouřlivého počasí prý vůbec nelze na Sněžku a na ostatní hory vystoupiti. Cestu svou podnikl Benátčan z města Vrchlabí a dostal se prvního dne k tak zvané jelení lázni, odtud pak popisuje další putování své velmi podrobně, líčí všecka údolí krkonošská, v nichž prý lze nasbírati nejvzácnějších bylin léčivých, dále naleziště drahých kamenů a kovů, při čemž se dovídáme, že ještě v polovici XV. věku byla v údolích těch hojná ryžoviště zlata. Při vystupování na Sněžku zakusil mnoho nepříznivým počasím, neboť již v polovici vrchu počalo sněžiti, ač byla doba letní, tak že nahoře již skutečný mráz panoval. Když byl pak ještě pramen labský navštívil a zejména též hrůzné řádění živlů v Krkonoších za bouřky popsal, vrátil se ku vlastnímu účelu cesty své, totiž k dobývání drahokamů zase nazpět. Zdá se, že tuto cestu do Krkonošů několikrát vykonal, anť podává o tamních přírodních zvláštnostech hojných zpráv, při čemž se zmiňuje též o strašidelných zjevech, které prý cizince, hledajícího nerosty a byliny, znepokojují, na něž prý se ale odvážný cestovatel nemá ohlížeti, neboť jsou prý to pouhé mátohy, které nemohou člověku uškoditi.

Vlach tento měl i v dalších dvou stoletích hojné následovníky mezi krajany svými, kteří při praktických záměrech svých nezapomínali na pěstování kultu Krakonošova, tak že již v polovici XVI. věku byly veškeré ony pověsti známy, které se dodnes vypravují v lidu krkonošském o kouscích Krakonošových. Už tehdáž byla ukazována pod Sněžkou jeho zahrada, jeho louka a jeho zakletý hrad, v němž prý skalní duch tento ukrýval poklady nesmírné. Průběhem času však vnikalo též sousední domácí obyvatelstvo vždy hlouběji do vnitra horské krajiny krkonošské, zvláště když tamní lesy musily poskytovati veškeré dříví, jehož bylo třeba v hutích a v tavírnách kutnohorských. Totéž plavilo se po řece Úpě a pak po Labi dolů ke Kolínu, odkud bylo ke Kutné Hoře odváženo; každoročně přicházelo na sta dřevorubců do Krkonošů, kteří se zde zabývali kácením kmenů; hlavně od polovice XVI. století byla tato spotřeba dříví ohromná, tak že celé sbory českých dělníků nalézaly v Krkonoších hojné a výnosné zaměstnání, při čemž prý si ve způsobu života svého velmi nevázaně počínali.

Již dříve a sice roku 1511 přibyli do Trutnova havíři z Míšně, aby na šibeničním vrchu tamže otevřeli opět někdejší báně na zlato, když jim ale voda silně do šachet vnikala, opustili je zase a šli do Krakonosova dolu pod Sněžkou, aby zde činili nové pokusy, o jejichž výsledku však ničeho není známo. Hlavní sídlo hornictví krkonošského bylo tehdáž ve Vrajtu, kteréžto městečko bylo od německých havířů založeno a v XVI. století rodině pánův Silberův ze Silbersteinu patřilo. Stříbro v tamních báních dobyté musilo však k rozkazu krále Ferdinanda I. býti prodáváno do mince královské. Vedle bání horních nalézaly se již v té době v údolích krkonošských také sklárny, tavírny a hamry, po nichž se na samém úpatí Sněžky zachoval název „na pecích“ neb „pece“, z čehož Němci přetvořili nynější název „Petzer“; ano též uhlí kamenné bylo dobýváno na několika místech, jakož vůbec král. komora česká byla velmi pečliva o zvýšení důchodů z tamního majetku královského.

Roku 1569 byl proslulý báňský měřič *Jiřík z Řásné* vyslán na Krkonoše, aby změřil výšku tamních vrchů, při čemž úředníka toho mimo jiné zřízence provázel též trutnovský měšťan malíř *Šimon Hüttel*, který zanechal v rukopisu obsáhlou kroniku rodného města svého a krajiny okolní. Za letní doby vystoupil s panem Jiříkem z Řásné na vrchol Sněžky, jejíž výška tu poprvé byla změřena, načež za pomoci Hüttlovy byla ustanovena též výška ostatních vrchů krkonošských. Návštěva tato na Sněžce jest tudíž druhá, která jest historicky zjištěna, jen že o ní Hüttel neuvedl v kronice své zpráv podrobnějších.

V téže době cestoval po Krkonoších proslulý botanik *Petr Ondřej Matthiolus*, životní lékař arcikněžete Ferdinanda a císaře Maxmiliána II., aby tam hledal léčivé byliny a rostliny horské, jichž pak velkou část popsal obšírně ve svém Bylináři, vydaném roku 1571. Nepraví sice výslovně, že vystoupil též na vrchol Sněžky, ale při popisu lékařské byliny Caryophyllata montana píše, že ji nalezl „v rodišti jejím“ na Krakonosově louce nedaleko vzniku labského pramene, tedy pod samým vrcholem Sněžky, a tu lze při tak horlivém badateli, jenž razil dráhu vědě botanické, právem předpokládati, že stopoval Floru krkonošskou zajisté až k samému temeni Sněžky. Německý botanik Jan Thalius, který vydal r. 1588 spis „Sylva Hercynia“ o rostlinách na německém vrchu Brockenu rostoucích, odvolává se k tomu, že dle příkladu Matthiolova sám vrch onen slezl a k poctě téhož učence jeden druh vřesu tam nalezeného označil názvem „Erica

!

baccifera Matthioli“. Mnohem dříve než v Německu byla tudíž v Čechách Flora horská předmětem badání učenců, kteří vzdorujíce všem obtížím a nebezpečí při slézání horstva ve střední Evropě nejvyššího, šířili slávu jména českého, tak že zásluhy jejich o botaniku musí též od pozdějších věkův uznání dojíti.

Ještě větší pozornost byla věnována přírodním pokladům krkonošským za doby císaře Rudolfa II., kterýžto panovník měl, jak známo, velikou zálibu v leštěných a řezaných drahokamech, jež zaujímaly zvláštní oddělení ve velikolepé jeho sbírce umělecké na Hradčanech. K jich dobývání vysýlal četné umělce a znalce na Krkonoše a prohlásil těžení jich za monopol koruny, aby tím zamezil odvážení jich do Vlach, které se stále ještě od vlaských kupců provozovalo. Hlavní popud k tomu vyšel od ředitele cís. sbírek uměleckých *Jakuba Strady*, který rodem jsa Vlach a po dlouhá léta sběratelem starožitností a děl uměleckých, seznal již z působení svého v Italii, jakou cenu mají vzácné nerosty krkonošské pro umění řezbářské a leštitelské, pročež je hleděl zachovati výhradně pro sbírky císařovy.

Za tím účelem vysýlal umělce, kteří se při dvoře hradčanském zdržovali, na Krkonoše, aby tam hledali jaspisy, chrysoprasy, karneoly, amethysty atd., jež pak byly v umělecké dílně císařově v Ovenci na skvostná díla řezbářská spracovávány. Hned v prvních letech panování Rudolfova byl vyslán do hor krkonošských cís. klenotník *Anselm Loret*, který měl věnovati hlavní pozornost ryžovištím zlata a stříbra; po něm tam šel řezbář kamenů *Wilibald Hesse*, který pod Sněžkou odkryl lom krásného jaspisu, z něhož vytvořil pak množství prací uměleckých; mezi jiným vyřezal z jediného kusu achátu hlavu lidskou, kterou potom, ryzím zlatem ji ozdobiv, věnoval císaři pro sbírky jeho, začež jej Rudolf II. odměnil řetězem zlatým, jejž umělec mohl při slavnostech dvorních veřejně nositi. Podobně odměněn byl tehdejší báňský správce v Budějovicích *Wolf Höltzl ze Sternsteinu*, jemuž bylo roku 1594 uloženo, aby v Krkonoších sbíral vzácné rudy a kameny pro cís. sbírky nerostní, za kterouž příčinou vzal s sebou známého řezbáře drahokamů *Alexandra Abondia*, s nímž pak klenotnici císařovu velice obohatil. O rok později vydali se do hor krkonošských, zmocněni jsouce k tomu cís. rozkazem, daným dne 29. ledna 1595, přírodozpytci *Jan Eckstein* a *Linhart Stader*, kteří měli nerosty a léčivé byliny sbírati a o nálezích svých císaři obšírnou zprávu podati.*)

Dne 8. července téhož roku podnikl za týmže účelem cestu ke Sněžce cís. leštič drahokamů *Jan Kocour*, který vynikal zvláště v sestavování mosaikových obrazů z kamene, jichž císařské sbírky veliké množství čítaly a jež byly tak dovedně spracovány, že je nebylo lze rozeznati od obrazů malovaných. Nejčastěji však navštěvoval Krkonoše známý alchymista Rudolfův *Šimon Tadeáš Budek z Lešína a Falkenberka*, který se roku 1601 stal inkvisitorem drahých kamenů a kovů; císařským mandátem, daným téhož roku, zmocněn jest hledati „podle navedení předků svých“ drahé kamení v Krkonoších beze vší překážky, i mohl týž všecky cizince, které by tam napadl za podobným účelem, do vězení dáti: proto bylo všem úřadům jiným mandátem nařízeno, aby jej na cestách jeho ve všem potřebném podporovaly, a aby se vědělo, že z dovolení císařského tak koná, měl před ním nosen býti malý prapor s černým orlem v žlutém poli. Maje s sebou čtyry průvodčí, kteří mu byli od císaře přidáni, aby potřebné nástroje, teplý oděv a potraviny za ním nosili, vykonal několikerou cestu po Krkonoších a obohatil značně sbírky císařského mecenáše svého. Není sice výslovně poznamenáno, zda mužové tito při cestách svých po horách krkonošských vystoupili též na vrchol Sněžky, dá se to však snadno souditi při učencích a umělcích, kteří byli život svůj věnovali seznání přírody.

Následující na to doba války třicetileté učinila však konec všem podobným vědeckým návštěvám Krkonošů; lítice válečná vedrala se také v odlehlé tyto kraje a Krkonoše staly se doupětem lupičských tlup, které odtud na plen do všech okolních krajin vycházely. Pověstnou se stala zejména rota zbojníka *Petrovského*, která měla v opuštěných báních a lomech pod Sněžkou své skrýše, odkud po dlouhá léta vzdorovala všem nástrahám vysýlaných proti ní sborů vojenských. Také Švédové vnikli za dlouhé oné války několikrát až do vnitra hor krkonošských, ovšem jen za tím účelem, aby též tam kořistili a loupili, neboť okolní obyvatelstvo uchylovalo se často s majetkem a s dobytkem svým před vpádem nepřátelským do odlehlých údolí a lesů horských, bylo ale i tam od hrabivých Švédů stiháno a obíráno. Ani nejvýše položené boudy v údolí úpském pod Sněžkou nezůstaly od nich ušetřeny, doleji ležící vesnice pak lehly vesměs popelem při požárech, od surové soldatesky švédské založených.

Hned po válce třicetileté navštívil Krkonoše augšpurský kupec *Jan Maier*, který byl v úpadek přišel, a slyše ode dávna o pokladech, které prý se v horách krkonošských nalézají, vydal se tam na cestu, aby si opět k bohatství pomohl. Nastoupil horskou pouť svou ze slezského města Hirschberku, kde si najal dva statné junáky za průvodčí, kteří se mu ovšem divili, že chce hledati poklady v krajině, kde se obyvatelstvo jen nuzně tkalcovstvím a přástvou živí. Hned na úpatí Černé hory nalezl ale Maier v písku zlatá zrnka, jichž prvního dne v ceně asi desíti hřiven nasbíral; noc ztrávil v jeskyni, před jejímž vchodem průvodčí jeho zapálili hranici dříví, aby prý byli bezpečni před medvědy a vlky, jichž se tehdáž v horách krkonošských ještě dosti potulovalo. Na další cestě vypátral Maier některá naleziště amethystů a topasů, pak opuštěnou poustevnu, před níž vysoký kříž stál, a dostal se konečně i ke pramenům labským, jejichž slapy mu veliké potěšení způsobily. Po čtyrdenním putování dostoupil s nesmírným namáháním vrcholu Sněžky, kterouž horu nazývá obrem žulovým; po té navštívil louku Krakonosovu, jeho zahrádku i zříceniny starého hradu, jenž mu byl označen za sídlo horského ducha tohoto.

*) Ve zprávách o nálezích těchto drahokamů krkonošských dí se, že často přicházel mezi nimi též „český démant“, leč byl to zajisté jen světlý topas neb křišťálová hlať, jak byly takové ještě v předešlém století na Krkonoších nalézány. Roku 1707 sděloval správce vlčického panství, které tehdáž patřilo knížatům Schwarzenberkům, že se v lesích kolem Lázní Svatojanských často nalézá drahokam, jejž prý znalci zovou „českým démantem“. Dal brousiti čtyry takové kameny, které zaslal knížeti Adamu Františkovi ze Schwarzenberka, dokládaje ve své zprávě, že prý vlaští kameníři, kteří odedávna slídili v Krkonoších po drahokamech, mnoho takových kamenů odnesli do Benátek; také lázeňští hosté z Pruska prý mnoho podobných kusů odnášejí, a proto prý hledání těch drahokamů zakázal.

Pátého dne však byl odvážlivý cestovatel tento překvapen velikou bouří, tak že se rychle s hor dáti musil, při čemž zakusil nesmírných útrap a svízelů. Zdali je pravda, že Maier za nalezené zlato a drahokamy, jak vypravuje ke konci svého líčení, obdržel osm tisíc zlatých, nelze ovšem rozhodnouti.

V Krakonošově dolu jakož vůbec v celém okolí Sněžky nenalezl Maier tehdáž ještě žádných obydlí lidských, poněvadž všecky chaty byly při vpádech švédských zničeny, ale již při roku 1666 se připomíná, že v onom dolu byly dne 15. prosince obromnou lavinou, s vrcholu Sněžky se přivalivší, dvě boudy smeteny a na pět set kroků daleko strženy, při čemž neméně než osm osob o život přišlo. Do téhož času se klade původ tak zvaných „hraničních bud" na východním úpatí Sněžky, o nichž dí pověst, že byly založeny od tří rakouských důstojníků, knížete *Reussa*, hraběte *Kirchschlagera* a jistého *Brauneckera*, kteří prý byli roku 1663 pro jakési vojenské provinění do pustiny krkonošské vypovězeni a zde si na hranicích slezských sroubili dřevěné boudy, z nichž povstala později osada, ve které pak veškeří cestovatelé přenocovali, než další cestu na Sněžku nastoupili.

Bezpečnější jest již zpráva, která se vztahuje k vystavění kaple na Sněžce, památné to stavbě, která položením svým i tvarem již přes dvě století dodává této nejvyšší hoře české rázu tak význačného, že s obrazem Sněžky od té doby nerozlučně souvisí. Myšlénku zbudovati ji pojal roku 1667 slezský velmož hrabě *Krištof Leopold Schaffgotsch*, jehož rod byl odedávna držitelem rozsáhlého panství kynastského na severním úpatí Krkonošů. Byla to originální, ovšem ale také nepříliš praktická myšlénka, která mohla povstati jen v době, kdy musila býti cesta na vrchol Sněžky považována jaksi za pouť kajícnou. Roku 1668 počato se stavbou, která neméně než třináct let trvala, kdežto v rovině dole by ji byli za tolikéž týdnů provedli. Poněvadž se ale mohlo o stavbě pracovati jen od polovice června do polovice září a poněvadž z dědiny Krumhüblu na severní straně Sněžky každý kus stavebního materiálu, vyjma arciť kameny, na bedrech lidských vzhůru musil býti vynesen, mimo to pak zedníci za dne jen několik hodin pracovati mohli a vždy před večerem do Krumhüblu se vraceli, dá se tím dlouhá doba oné stavby snadno vysvětliti. Kaple měla podobu kulatou a zdi její byly velmi silné, aby mohla stavba dlouhým věkům a všemu vlivu povětrnosti vzdorovati. V létě roku 1681 byla kaple dobudována a dne 10. srpna k poctě sv. Vavřince slavně vysvěcena. Obřad církevní vykonal za přítomnosti značného davu zbožného lidu prelát ze slezského města Hrůzova, načež byla od té doby v den sv. Vavřince, pak o svátku nejsv. Trojice a o všech letních svátcích P. Marie ze Slezska i z Čech každoročně procesí do kaple na Sněžku voděna, což se dálo ještě v prvních dvou desítiletích našeho století. *)

Takž bylo nyní na Sněžce lze nalézti přístřeší a proto stávaly se od toho času cesty na nejvyšší vrchol krkonošský častějšími, jak se o tom zachovaly zprávy vždy hojnější. Již ve třetím roce stavby kaple, totiž roku 1670, vystoupil na Sněžku jakýsi Němec neznámého jména, jehož cestopis, dvanáct listů ve čtverci obsahující, dodnes chová se v rukopisné sbírce učitelské knihovny při gymnasium v Meziboru. Vypravuje v něm o této své cestě následovně: „Dne 7. září 1670, což byla neděle čtrnáctá po nejsv. Trojici, vydal jsem se ráno o 7. hodině, maje průvodčího z Teplice (Warmbrunn), na cestu a sice nejdřív pěšky až do Hersdorfu, pak koňmo k boudě Schlinglově, načež zase pěšky kolem boudy Hamplovy ve veliké mlze a nikoli bez nesnází po stupních až ke kapli na Sněžce. Častěji přicházely od české strany pěkné světlé chomáče mraků, ale přece bylo lze zříti na sousedních vrších takřka přilepené boudy, jednu pak také v Krakonosově dolu. Mimo to bylo viděti dalekou rovinu a hojné dědiny. Po té jsem se vrátil zase s vrcholu Sněžky zpět k boudě Tanleinové a kolem malého jezírka opět k boudě Schlinglové, kde jsme poznovu na kůň vsedli. Po sedmé hodině večer přibyli jsme šťastně a bez veliké nehody, leč velice utrmácení a s třesoucími se údy opět ke svým milým v Teplici, děkujíce Bohu za prokázanou ochranu otcovskou. Ale po celou noc nemohl jsem oka zamhouřiti a netoužil jsem více po vystoupení na Sněžku."

Za vážnějším účelem navštívil v nedlouhé době na to krajiny krkonosské český dějepisec *Bohuslav Balbín*, který o tom v Miscellaneích svých (jejichž první díl vyšel roku 1679, maje jednu kapitolu cele Krkonošům věnovanou) takto píše: „Touha moje, abych seznal přírodní plodiny a zvláštnosti své vlasti, pudila mne k návštěvě každé krajiny, kde bych byl mohl nalézti předměty podobné. Krkonose vzbuzovaly ode dávna pozornost mou. Dlouho jsem čekal na příležitost, abych je seznal, a nyní, kdy se tatáž naskytla, neváhal jsem ji užiti a tak účelu touhy své dosíci. Abych se o věci dříve poučil, navštívil jsem poblíž krkonošské krajiny svého dobrého přítele a řádového bratra P. Steinera, jehož jsem žádal, aby mi sdělil, co mu o památném pohoří onom známo jest. Vyhověl mé zvědavosti mnohým poučením a dal mi několik spisův slezských učenců čísti. Litoval toho, že naši domácí přírodozpytci tak málo pozornosti věnují Krkonošům a že mimo Matthiola nikdo se neoddal zkoumání tamních zvláštností přírodních, kdežto cizinci už dávno toto naše pohoří navštěvovali a ukrytých tam pokladů dobře užívati dovedli. Na důkaz toho ukázal mi rukopis, pocházející od neznámého jinak Benátčana, který roku 1456 podnikl cestu na Krkonose a vše, co tam nalezl, bedlivě zapsal. Příznivou shodou okolností přišel rukopis tento v ruce P. Steinera a já jej mohl nyní pozorně přečísti."

Po té následuje výtah z líčení Vlachova, jak jsme je už výše uvedli, načež Balbínův popis hor krkonosských dále pokračuje. Zdali zasloužilý dějepisec tento také osobně na Sněžku vystoupil, nenalézáme výslovně zaznamenáno, soudíme však, že jej od toho nepochybně odstrašilo líčení svízelů Benátčanových, neboť později se Balbín ve svém spisu zmiňuje o tom, kterak prý na velikány krkonosské jen z povzdálí dalekohledem pohlížel. Tím pilněji se ale zabýval sbíráním všech zpráv o Krkonosích, které pak ve zvláštní kapitole svého řečeného díla sestavil v celek, věnuje arciť pozornost svou též Krakonosovi, o němž řadu pověstí vypravuje.

Pět let po uveřejnění spisu Balbínova, totiž r. 1684, viděla Sněžka na severní straně své, kde asi tisíc kro-

*) Od vystavění této kaple na Sněžce neobjevuje prý se, jak dí pověst lidu krkonošského, Rybrcoul více v horách tamních; byltť prý jako zlý duch kapličkou tou na vždy zažehnán. Dne 10. srpna 1881 bylo dvěstěleté jubileum dostavění a vysvěcení kaple sv. Vavřince na Sněžce oslaveno zvláštními bohoslužbami v kapli této, do které byl toho dne četný průvod církevní na vrchol hory veden.

čejův od nejvyšší žulové kupy její pramen labský vznik svůj má, četnou společnost, která se zde byla shromáždila k neobyčejnému výkonu církevnímu. Tehdejší kralohradecký biskup *Jan z Talmberka* pojal toho roku myšlénku, vykonati posvěcení pramene labského, kterýžto děj arciť byl přiměřen tehdejšímu duchu času a názoru náboženskému, jenž si přičiněním jezovitů liboval tak velice v okázalých slavnostech církevních. Biskup onen, veliký přítel řádu Tovaryšstva Ježíšova, umínil si, že také s české strany vykoná na Krkonoších obřad církevní, jako byl týž přede třemi roky posvěcením nové kaple na Sněžce se strany slezské podniknut. Nebylo tam ovšem jiné kaple více, kterou by byl vysvětiti mohl, a takž se odhodlal k tomu, vykonati podobný obřad nad pramenem řeky Labe, která má pro zemi českou tak velikou důležitost a jejíž vlny kol biskupova sídla v Hradci Králové očitě význam tento připomínaly.

V polovici září roku 1684 vydal se tedy vysoký hodnosta církevní, jak o tom o měsíc později psal obsírný list hraběti Pavlu Morzinovi jakožto državeli panství vrchlabského v Krkonoších, na cestu ku pramenům Labe a sice přes Branuou, Jilemnici a Rochlici, odkud se po obtížné cestě dne 19. září po polední dorazilo na louku labskou. Průvod biskupův byl velmi hojný, neboť mimo jednoho jezovitu a kaplana nalézali se v něm hejtman panství jilemnického Fridrich Heissler, několik úředníků vrchnostenských, rychtáři a konšelé z panství rochlického a vrchlabského, jakož i někteří poddaní ze všech těchto panství, celkem 45 osob. Vedle několika koní, kteří náklad nesli, byl veden také velbloud, jejž byl hrabě Morzin před nedávnem biskupovi daroval, obdržev ho po osvobození města Vídně od obležení tureckého roku 1683 jakožto kořisť válečnou. Velbloud tento nesl stan biskupův, v němž měl býti při svěcení oltář postaven; leč synovi horké Sahary nebylo mrazivé počasí krkonošské asi po chuti, a takž v polovici cesty na Sněžce klesl k zemi a žádnou mocí nechtěl více povstati. Náklad jeho musili tedy lidé na tyčích ke pramenu labskému odnesti.

Leč také Krakonoš nebyl podniku horlivého biskupa příznivý, neboť, jak týž píše, způsobil horský onen duch tak veliký vichr, že stan, sotva jej byli nad pramenem postavili, hned zase rozmetal. Také prý to trvalo přes půl hodiny, než mohli rozdělati oheň, aby se při něm mohl zimou skřehlý biskup ohřáti. Konečně byl stan i s oltářem zase postaven, načež měl církevní hodnosta exhortu ku přítomným, po níž sloužil mši sv. a pak pramen labský s příslušnými obřady posvětil. Při tom prý se stal ten zázrak, že se obloha dosud zachmuřená náhle vyjasnila a slunce krásně vysvitlo, tak že bylo lze přehlédnouti veškeré okolní horstvo jako prý ráj nějaký. Pak se všickni přítomní napili z pramene právě posvěceného a nastoupili cestu zpáteční, při níž byl biskup od osmi lidí nesen na stole, jenž byl dříve za oltář sloužil; ale již blízko před Rochlicí klopýtli „dva z těch chlapů“, tak že pan biskup sletěl na zem, aniž by ale byl na těle nějakého poškození utrpěl; jen rochetka a alba prý se mu byly už při svěcení valně pospinily. Dobrou večeří v zámku rochlickém, při níž prý mu velice chutnalo, zotavil se biskup zase z leknutí svého při onom pádu. V listu svém dí v dodatku, že hodlá na památku svěcení onoho postaviti sloup kamenný, na nějž by umístil obraz P. Marie, který byl na oltáři u labského pramene stál. Zdá se ale, že k vyplnění slibu toho více nedošlo.

Jiný duchovní český navštívil Sněžku roku 1700 a sice byl to neméně zasloužilý kronikář a spisovatel český *Jan Beckovský*, kněz řádu křižovnického s červenou hvězdou, který rovněž jako Balbín konal za účelem historického badání časté cesty po Čechách a řečeného roku také po Krkonoších putoval. V druhém dílu své „Poselkyně“ zmiňuje se též o posvěcení studánky, „ze které řeka Labe svůj počátek má“, jak je byl biskup Jan z Talmberka vykonal, načež pokračuje takto dále:

„Když se k té studánce na vrchu Krkonoši po dosti velké rovině od Vrchlabí přicházeti má, po pravé straně nevelmi daleko od cesty nachází se na tom vrchu malé sice však hluboké jezero, do kterého když se nevelký jenom kámen hodí, hned se ono zbouří, mračno vystupuje a přítomné pocestné daleko k utíkání všechny zděšené přinucuje; neboť na tom vrchu žádného velkého stromu, také žádného místa se nenachází, kde by se pocestný před deštěm mohl ukryti, toliko samé nízké a divně spletené chrastí a houští na tom vrchu se nachází, na kterém pro velké sněhy žádné dřevo na hůru do výšky růsti nemůže. Na rovině toho vrchu stojí několik vysokých tyček (jedna od druhé dosti daleko vzdálená) do země po cestě, kterou se z Čech do Slezska přes ten vrch jde, vstrčených, aby se pocestný lid podle nich říditi mohl, když velký snih někdy na tom vrchu Krkonoši napadne, a z té cesty aby nemohl zblouditi. Že to jezero z sebe mračna vyvádí, když se vhozeným do něho kamenem ono zbouří, svědkové očití, staří lidé a pod tím vrchem obyvatelé mně to jistili, když mne na ten vrch skrze lesy léta 1700 dne 5. července doprovázeli a u toho jezera když jsme zastavili.“ Po té píše Beckovský ještě o ostatních dvou jezerech krkonošských, načež cestoval z Krkonoš ještě na Moravu a do Uher a pak přes jižní Čechy v pokročilém podzimku zase do Prahy se vrátil.

Obšírnější popis Krkonošů a Sněžky, který může býti pokládán za první topografické dílo o horstvu tomto — vlastně jen o slezské straně jeho — byl sestaven od společnosti cestovatelů, kteří roku 1696 na všecky nejvyšší vrcholy krkonošské vystoupili a pak cesty své popsali.*) Spis jejich však vyšel tiskem teprve roku 1736 v Hirschberku a dle svědectví pozdějšího topografa Krkonošů dra. Josefa Hosera byl dosti primitivního obsahu a měl pouze tu cenu do sebe, že mohl sloužiti k seznání toho, jak vypadaly Krkonoše ke konci XVII. století. Od té doby pak počala v Slezsku vycházeti celá řada spisů o Krkonoších, z nichž připomínáme jen vědecké dílo opata Felbigera o měření výšek hor krkonošských, vyšlé roku 1769 ve Vratislavě, kdežto v Čechách, kde byl dosud jen Balbín o horstvu tomto psal, podobná díla, za to ale mnohem vědečtější a dokonalejší, teprve ke konci minulého století vznik svůj vzala.

*) Nepochybně to byli cestovatelé tito, kteří dali podnět k založení pamětní knihy, jež byla v Hamplově boudě na slezské straně Sněžky téhož roku 1696 poprve vyložena a do níž se od té doby veškeří návštěvníci hory této zapisovali. Nedávno jsme se dočetli v listech slezských, že se chystá uveřejnění pamětních oněch knih tiskem.

(Dokončení.)

Učenec na toulkách.

Povídka od *H. H. Boyesena.*

(Pokračování.)

Bledý měsíc vyšel a jen jako mlhavý srpek nad východními horskými hřebeny zápasil na několik okamžiků umdleně se slunečnou září a zmizel zas.

„To mne upomíná na Stranda," ujal se Arfinn opět slova, hledě za mizícím srpkem. „Jak nádherně směšná oslovení na měsíc ten člověk umí odříkávat! Ani jsem ti ještě nepověděl, sestřenko, jak zvláštní dar ještě má. Umí k sobě lákat všechny druhy ptáků a jiných zvířat: napodobí jejich hlasy a shlukují se kolem něho, jakoby on sám byl jedním z nich, bez bázně a strachu."

„To je přece roztomilé!" zvolala Edita s neočekávanou živostí. „Zajisté tvůj přítel je nejenom zvláštní, ale také jemnocitný člověk!"

„Protože ho mají rády sluky a divoké kachny? Zdá se, že důvěřuješ více jejich rozumu, než mému."

„Ovšem že ano, — aspoň dokud nepřestaneš žertovat. Ale žert stranou, — jak překrásný musí býti život toho, jenž tak dovedl se sdůvěrnit s přírodou, jenž má vnitřní, jemnější smysl pro vše, co nás obklopuje a jest tak bystrozrakým, že dovede čísti v povaze každého zvířete a má vjímavý cit pro plnou tu tklivost radosti i stesku, jevícího se ve zpěvu lesních ptáků."

„Má-li skutečně takovou pokladničku jiných smyslů, o kterých mluvil, nevím, ale o tom není pochyby, že tato známost, ano družnost s ptactvem jest mu velikou výhodou před jinými přírodovědci. Ani snad nevíš, že jeho knížečka byla přeložena do franětiny a že obdržel za ni zlatou medailli od Akademie?"

„Tiše! Co to je?" Edita vyskočila a přiložila ruku k uchu.

„Nějaký zamilovaný tetřívek zatokal tam v borovicích," odvětil Arfinn, bavě se dychtivostí své sestřenky.

„Ty hloupý chlapče! Což nevíš, že tetřívek toká jenom ráno, před slunce východem, a kromě toho jenom s jara?"

Arfinn žasnul nad ornithologickými vědomostmi své sestřenky.

Zvuky, které byly z počátku slabé, teď stávaly se hlasitějšími. Začalo to řadou měkkých žalostných „ťuk, ťuk", které následovaly jedno po druhém jako hladké zvukové perly kutálející se hrdlem v nepřetržitém proudu; potom následovalo několik ostrých zvuků, jako když velký pták zobákem klapne; potom dlouhé, polomelodické bubnování a mezi ním kvokání a klapání, a konečně zase jako diminuendem prvotní řada perlového tokání. Vzduchem zašustěly ptačí perutě; dva velcí ptáci přelétli jim přes hlavy a zapadli do houští, odkud volání vycházelo.

„To je vskutku velmi podivné," zašeptala Edita, tajíc dech a otvírajíc oči údivem. „Pojďme blíže a podívejme se, co to jest."

„Já se tam dostanu, ale jak ty, nevím," odvětil Arfinn ne příliš ochotně. „Podej mi ruku, slezeme tam snáze."

Když se blížili skupině borovic, vybíhající vpřed z hustého lesa, tokání přestalo a jenom žalostné volání koroptve, shromažďující svá rozptýlená mláďata, a tu a tam pronikavá odpověď sluky své vzdálené družce ozvaly se letním večerem, ne jako vzrušení, ale jako sama podstata velkého ticha. Edita kradla se tichounce průzračným šerem, jež rozhostilo se pod velkými, černými suky borovic, a Arfinn šel netrpělivě za ní. Pojednou mu dala znamení, aby zůstal stát, sama pak nahnula se ku předu jako s úžasem, napjatě něco pozorujíc. Na zemi as padesát kroků od sebe spatřila ležeti muže s tlumokem pod hlavou a obklopena hejnem malých, ještě pýří neodrostlých ptáků, kteří odpovídali tichým, úzkostlivým pípáním na jeho vábné volání, pak se náhle jako poplašeni rozlétli a vraceli se opět tak zvědavé a opatrné jako dřív. Chvílemi ozvalo se třepání křídel v borovicích nahoře, a velká hnědá tetřívková slepice snesla se až k mužově hlavě, natáhla krk, vzpřímila hlavu, svolala svou rozptýlenou rodinu a odcházela s ní zvolna a vážně třepajíc křídly.

Opět ozvalo se poplašené třepání křídel větvemi, na to úzkostlivé zapištění a stichlo vše. Bylať Edita na suchou větev stoupla, ta se zlomila, praskla a proto ten náhlý zmatek a úlet. Neznámý muž vyskočil a jeho zrak po okamžitém pátrání utkvěl na tmavé, krásné tváři, vykukující za rudým kmenem borovice. Nepromluvil a nepozdravil ji; vítal ji pouze tou tichou radostí, s kterou bychom se dívali na krásné zjevení, příliš vzdušné, než abychom je hned chápali svým vědomím: vidění, které zmizí, sotva je postřehl náš duševní zrak. Ale zatím, co dívka hleděla na vše, co se dělo, v němém úžasu ani necouvajíc, ani nejdouc ku předu, ozvalo se za ní hlučné zavýsknutí Arfinna, na něhož byla ve svém udivení již docela zapomněla. A zároveň s výkřikem byl již Arfinn jedním skokem před ní, chytil cizince za ruce, smál se, výskal a jásal citoslovci všech klassických a neklassických jazyků, které znal.

„Strande! Strande!" zvolal, když se první nával rozjarenosti utišil, „ty nejzázračnější a nejnepochopitelnější Strande! S jakýchžto krajů nebeských neb pozemských jsi spadl do tohoto našeho prosaického údolí? A jaký rohatec tě posedl, že nevěděls nic lepšího, než voliti si naše pazderny za střed svých operací tak, že bych tě byl brzo dal zatknout pro tuláctví? Jak je mi to líto, že moje sestřenka zde mé srdce k tobě obměkčila. Ale odpusť, že jsem tě nepředstavil. To jest moje sestřenka, slečna Oddsonova, a to zde můj zázračný přítel, světoznámý spisovatel, toulavý přírodovědec, doktor Strand."

Strand popošel ku předu, učinil hlubokou, ale trochu nemotornou poklonu a byl si nějak jako ve snu vědom, že se mu podává vstříc malá, měkká ručka, která v nejbližším okamžiku byla sevřena jeho širokou, hrmotnou dlaní. Chopil se té ručky pevně a v té hluboké roztržitosti, do kteréž byl tak náchylen ztráceti se, pod vlivem každého mocnějšího dojmu, tisknul ji s rostoucí srdečností mezi tím, co hledal vhodné odpovědi na hrnoucí se naň otázky Arfinnovy.

„Abych pravdu řekl, Verdingu," pravil hlubokým zvučným hlasem, „to jsem nevěděl, že jsou to pazderny tvých sestřenic, chtěl jsem říci," — při tom stiskl nešťastnou ruku ještě více, — „že tvůj strýc tam zůstává."

„Ne, díky Bohu, tak daleko to s námi ještě nedošlo," zvolal Arfinn vesele, „my máme ještě krásný dvorec, jak hned uvidíš, bezounký, teplý, útulný. Ale mysli si a dělej cokoliv, jenom buď tak dobrý a pusť Editinu ruku. Což nevidíš, jak zoufale ubožátko v tvé ruce zápasí?"

Strand pustil ruku, jakoby to byl žhavý uhel, zarděl se až po uši a učinil druhou, hlubokou poklonu. Byl to vysoký, hřmotný mladík ušlechtilé, ale obrovské postavy s širokým čelem, k němuž hrnula se spousta plavých vlasů jako hříva. Na jeho celém chování bylo znáti, že cítí se ve společnosti stísněným zrovna jako nějaký dobrácký předpotopní tvor, kdyby se dostal mezi malounké tvorstvo nynější. V jeho pohledu bylo něco tak poctivě přísného a ve všem, co činil, tak nelíčená, mužná skromnost, že dobýval si srdce rázem; tím větší pak dojem učinil na dívku jako Edita, jejíž povaha vůbec klonila se ku zvláštnostem a která nenáviděla těch ulízaných, jako z modního žurnálu vystřižených šviháků, kteří nosí etiquettu společnosti na svých kabátech, knírcích i na každém svém slově, a Strand s tou velkou, opálenou tváří, s rozcuchaným vousem, modrou vlněnou košilí, vysokými botami a celým svým velmi nesalonním vzezřením byl tak překvapujícím zjevem, že uspokojil i tak mnoho očekávající fantasii, jako byla její; neboť když přečtla jeho knihu, připravila se na to, že se bude asi v málo věcech podobati mužům, kteří až dosud objevili se v jejím malém světě, ačkoliv dosud neučinila si o tom představu, jak vlastně vypadati má.

„Dovol, pomohu ti nésti tvůj tlumok," řekl Arfinn, který pobíhal kolem jako malý, svižný chrt, snažící se spřáteliti s velkým dobromyslným Newfoundlandským hafanem. „Jsi asi velmi unaven, toulav se tak dlouho tímto Quijotským způsobem!"

„Ne, děkuji ti," usmál se Strand nedůvěřlivě pohlížeje střídavě s Arfinna na vak, jakoby počítal jejich poměrnou váhu. „Myslím, že bys své úslužnosti litoval, kdybych ji přijal."

„Máte asi doma velmi mnoho vycpaných ptáků?" podotkla dívka pohroužena v obdiv této hřmotné, snědé postavy.

„Nemám skoro žádných," odvětil on usedaje na zem a vytahuje z kapsy velkou zápisní knížku. Mám raději tvory živé. Jejich anatomické a fysiologické zvláštnosti byly studovány od jiných a celé svazky o tom napsány; jsou to jenom psychologické, duševní vlastnosti zvířat, dovolíte-li mi, abych je tak nazval, které mne zajímají, a ty mohu studovati jenom na tvorech živých."

Dívka mlčela. —

Za nějakou chvíli potom byli všichni na cestě k domovu. Slunce navzdor své letní bdělosti — neboť zde na severu uprostřed léta skoro ani nezachází — rudlo jako ospalostí, a nachové mlhy visící v roztýlených chumelích nad lesem dole vybledly poněkud ve svém tmavointensivním lesku. Edita zahleděla se do širé krajiny, jak tonula v zarůžovělý přísvit tiché, snivé, světlé severní letní noci.

III.

Jest docela přirozeno, že do běhu života tak prázdného a jednotvárného, jako byl Editin, do života, v němž nepatrné, zevnější události tak pevně byly setkány se všemi útlejšími nitkami prahnutí, duševních potřeb a touhy — přistoupení tak nového živlu, jakým byl Strand, musilo přinésti v zápětí některé pozorovatelné změny. Byl to jenom ten její neblahý vnitřní neklid, — tak rozumovala Edita, — který činil až dosud celé její žití zdánlivě tak prázdné a neuspokojivé; ale teď vyplňovala jeho přítomnost hodiny a novost jeho slov, způsobů a celá jeho osoba poskytovaly nevyčerpatelné látky k přemýšlení. Minul nyní týden od jeho příchodu a zatím co Arfinn a Inga bezstarostně švitořili, kreslili karikatury nebo četli si nahlas v nějakém koutku zahrady, bloudili ona a Strand po břehu fjordu, vyplňujíce si nesmírný, čistý obzor oblohy a moře, ona svými sny, on svými myšlénkami. On naslouchal vždy v sympathickém mlčení, když mu líčila své často dětinsky odvážné plány k ulevení bídy a napravení společenských bezpráví; a když skončila a on vyčetl ten vážný, opravdový soucit v jejích tmavých očích, nastala pausa, v které se oba v polobezvědomém přechodu od věcí neosobních cítili šťastnějšími nad svým prostým duševním příbuzenstvím. A když jí konečně odpověděl, někdy mírně vyvraceje, jindy uznávaje její vývody, dělo se to vždy s tak rozvážnou opravdovostí, jakoby cítil jenom její hlubokou upřímnost a zapomínal na okamžik jejího pohlaví, mládí a nezkušenosti. Byl to právě tento druh duševního příbuzenství, po kterém tak dlouho prahla a její srdce vycházelo s velkou vděčností vstříc tomuto silnému a šlechetnému muži, jenž byl vždy ochoten uznávati její lidskost a odpovídati vždy pohotovou upřímností potřebám její po vědomostech prahnoucí mysle bez malicherných podezření a jiných myšlének. Jest to také charakteristickým rysem u dívčích povah, jakou byla Edita, že při svém obvyklém nedbání konvencionelních malicherností byla by s opovržením odmítla každé i své vlastní podezření, že má jejich známost jiný účel kromě její vlastního poučení. —

Strand meškal již tři neděle na dvorci. Bylo krásné jitro. V noci napadalo hojně rosy a každá travka třpytila se ve slunci sklánějíc se pod tíží tekutých démantů. Ptactvo zpívalo ve břízách na konci zahrady: drozd, skřivan, červenka závodili v tom nepřetržitém koncertu, jenž jest nejhlučnějším v prvních hodinách jitra. Edita, která sama byla ranným ptáčetem rodiny, navštívila již malou koupelnu tam dole na potoce a chvátala domů zahalena ve volný ranní župánek, své dlouhé černé vlasy shrnuty majíc pod jemným mušelinovým čepečkem. Stanula na okamžik pod břízami naslouchajíc zpěvu skřivánčímu, když pojednou tichounký, poloartikulovaný hlas, velmi nepodoben zpěvu ptačímu, upoutal její pozornost. Pozvedla oči a spatřila Stranda sedícího na stromu a zdánlivě hovořícího se samým sebou, neb s nějakým drobounkým tvorem, jejž choval v ruce.

„Ach malé, churavé ubožátko," slyšela jej mluvit. „Jenom teď nedělej, jako by se ti Bůh ví co dělo. Bude ti brzo dobře, dáš-li jen pozor, co ti povídám. Tiše, tiše! Buď trpělivé. Je to všechno k tvému dobru, toť víš. Kdybys jen bývalo tak moudré a nestoupalo na tu chro-

mou nožku, mohlo jsi míti tu nynější bolest uspořenu. Ale vůbec nebyla to tvoje vina; to způsobila všechno ta tvoje pošetilá matka. Však ona si teď bude pamatovat, že se konopnou nití hnízdo nevystlává. Nebude-li toho pamětliva, řekni jí, že já jí to dávám vzkazovat."

Edita stála tu a hleděla naň v němém úžasu; náhle však vzpomněla si na svou ranní toilettu a dala se na útěk, ale v tom zachytnul se čepeček o suchou nízkou větev a ty černé krásné vlasy spadly jí v bohatých kadeřích přes ramena. Ona lehce vykrikla, strom se prudce otřásl a Strand byl jediným skokem u ní. Cítila, jak jí horoucí ruměnec polévá tvář a ve svém zmatku stála před ním jako vinník neschopna se hnouti, promluviti a odpovídajíc na jeho srdečný pozdrav pouze němou poklonou. Zdálo se jí, že nešlechetně vkradla se do tajemství jeho duše pozorujíc jej, když se minil býti nepozorovánu. Po způsobu jiných mladých dám neuměla ukryti své vnitřní pohnutí zdánlivě zdvořilou lhostejností, i jakkoliv se, co možná jí bylo, přemáhala, nemohla zameziti, aby se jí rty nechvěly, a v návalu sebeobviňování padala slova Strandova plaše v její sluch a nevěděla ani, co povídá. Držel v ruce mladé ptáče se žlutými blankami kolem zobáčku a bylo něco tak dojemně krásného v té něžnosti, s jakou choval zvířátko v té hřmotné dlani, dívaje se naň soucitně mezi tím, co k ní mluvil:

„Matka této konopky," pravil s úsměvem, „učinila, co tak mnohé pošetilé mladé matky činívají. Přijala na sebe zodpovědnost vychování svých mláďat a neměla ani pojmu o hospodářství. Vystlala své hnízdo lnem a následek toho byl, že si mládě do něho zapletlo nohy a bylo nuceno zůstati v hnízdě, když už mělo křídla docela vyvinuta. Viděl jsem ji před týdnem, jak je krmí, a ze zvědavosti podíval jsem se do hnízda i uvolnil jsem malého mrzáčka, vymyl hlubokou ránu, do které se nitě zařezaly, a od těch dob díval jsem se každodenně, jak se uzdravuje. Teď se daří už o mnoho lépe, ale musil jsem přiložit trochu masti a ustřihat peří kolem rány, a ten malý blázínek zde se bolestí čepýřil a je vzpurný. Jen se, prosím, podívejte na tu jizvu zde, slečno Oddsonova, a pomyslete si, co ubožátko asi vytrpělo."

Edita se zachvěla; pozvedla bojácně oči a viděla, jak se vážný pohled Strandův upírá na ni. Cítila, že jest jako přimražena, a jak její rozčilenost vzrůstala, opouštěla ji schopnost promluviti docela.

„Ach — vy jste mne ani neposlouchala?" řekl Strand napolo udiven. „Odpusťte, že jsem se odvážil domnívati se, že by vás můj malý pacient mohl tak zajímati, jako mne."

„Pane Strande," pravila konečně dívka a slzy hrnoucí se jí k očím dusily jí hlas, — „pane Strande, já opravdu nechtěla —"

Věděla, že by se v nejbližším okamžiku dala do pláče, a sebravši všechno své úsilí stáhla župánek kolem sebe těsněji a mlčky, jako laň, odběhla k domovu.

Strand díval se za ní úplně zapomenuv na svého opeřeného chráněnce, jenž poskakoval kolem něho a pípal ve trávě. Za dvě hodiny později nalezl Arfinn svého přítele sedícího pod břízami s rukama sepjatýma na temeni hlavy a se všemi chirurgickými nástroji rozházenými na zemi.

„Corpo di Baccho!" zvolal student, shýbaje se, aby ty vzácné věci sebral; „amputoval jsi svou vlastní hlavu, nebo se mi něco zdá?"

„Ach — to jsi ty?" — řekl Strand tiše dívaje se naň jako vyburcován ze sna.

„Kdo jiný, než já? Jdu tě zavolat k snídani."

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

II.

V Praze dne 25. prosince 1881.

Mají-li tyto listy býti věrným odleskem dnů našich, nelze vyhnouti se aspoň sebe menší narážce na nešťastné ty krise finanční, jež posunuly v divné osvětlení letošní dny vánoční a blížící se konec roku. Události tyto, zarámcované úpadkem celých rodin a zbarvené krví samovrahů, poskytují samy o sobě dosti látky k rozjímání každému, třeba nebyl bursianem, moralistou, statistikem neb národním hospodářem. Člověku, který zvyknul proseděti celý život nad knihou, neb s pérem v ruce, — člověku, jemuž lidskost, pokrok člověčenstva, vítězství myšlénky atd. atd. ještě posud nejsou prázdné frase, je při těchto děsných dramatech existenčních pouze jedné věci líto, totiž té, co ducha, co energie, co síly a práce promrhá se bezúčelně ku věcem nejhorším s lehkomyslností až rytířskou, s cynismem a rafinovaností, jichž schopno může jedině býti to ubohé devatenácté století. A našinec je tak ješitný, že si myslí, že jeho práce je přece lepší, že je zdravější a při veškeré rozkřičené nemravnosti její vedle práce mozolné ruky dělnické a rolnické ta nejmravnější a nejidealnější.

Ovšem jest také posud odměna její dle toho. Tam obratem ruky vydělávají a prodělávají se statisíce — zde klade spisovatel pracně slovo k slovu, myšlénku k myšlénce a neptejte se, co sklízí. Králové bursy a králové duchů — kam by nás vedla tato parallela! Je to vůbec dost divné, že ti druzí ještě vůbec jsou, že dávno se nevysmáli svým idealům a sami sobě, že píší a pracují dál, že dále závidějí si mezi sebou a kollegialně se „strhávají", a že mohou míti dětinskou radost, že po dlouhých letech práce, klopoty a odříkání dostanou sto padesát zlatých, slyšte a trňte! celých sto padesát zlatých z Čermákovy nadace!

Jako bych viděl rozpaky takového šťastného podarovaného autora! Co jen honem s takou sumou! Jirásek ihned nechá nevděčného, duchamorného kantorování, vystaví si někde v horách malý zámeček a vyzdobí jej zcela ve stylu doby svých nejlepších historických povídek. Schulz praští žurnalistikou a pojede do mořských lázní, — prozradil nám aspoň pan Bačkovský v „Literárních listech" velmi delikatně, že většina dobrých českých spisovatelů je se svým zdravím na mizině — a Vlček zarazí další vydávání „Osvěty". — Ostatní nepodarovaní autoři nemusí těm podarovaným příliš závidět a Arbes může si vzíti k srdci to naučení, že má míti každý román nejen začátek, ale také konec, zvláště chce li býti akcessitem nějakým vyznamenán. O jistě byla porota hrdá na ten nápad, že „Epikurejci" nemají konce a tudíž se jejímu soudu vymykají; avšak Arbes zvykl již horším věcem a myslíme sami, že se srdečně zasmál takové lapalii. Tak vidět opět a opět, že poroty u nás ani trochu půdy nemají. Je nás k tomu příliš málo, známe se příliš dobře, jsme úzkoprsí na všecky strany a pak uznati, že někdo něco dovedl — prosím vás jen to ne!

A propos té úzkoprsosti! Zdá se nám, že vjíždíme celkem v široké moře duševní reakce. Nevíme, jaké živly v tom rozhodují, konstatujeme prosté faktum. Obsahy našich nejlepších listů belletristických tomu nasvědčují, redaktoři bojí se svých abonentů a spolupracovníci mají zase s redaktory víc než horoucí peklo. Sázíme se, že dnes by se nevytiskla řada novel a básní, s kterými vítězně vjely do literatury před málo lety

naše dnes nejlepší síly. Jakési duševní tichošlapství se rozmáhá a půjde-li to tak dále, stane se vrcholem literního umění napsati — špatný slabikář.

A bude tak dobře. Aspoň se vyplní hrůzostrašné proroctví pana Bačkovského, vyslovené roku tohoto ve výtečných „Listech literarních", mnou již dnes jednou citovaných. Jsem velký ctitel tohoto bez odporu nejzábavnějšího listu českého (ač prý moravský „Obzor" a žižkovská „Vlast" o palmu s ním se hádati chtějí), a také dlužno dáti pravdě svědectví, že pro literarního gourmanda jsou články a kritiky jeho pravý kaviar. List tento vůbec vám poví množství z brusu nových věcí. Jestli jste si myslili, že Vrchlický si Savîtri vymyslil, to se velice mýlíte. „Literarní listy" Vám povědí, že je to stará indická báj a Vrchlický že se dopustil plagiatu, což i pan professor Šafránek dosvědčí „na kolik" se týče „Drahomíry" a veselohry „V sudě Diogenově". Mysli-li si Jan Neruda, že dobře vede „Poetické besedy", ó to se také velice mýlí. „Literarní listy" mu to dokáží. Myslí-li si Heyduk, že je básníkem, který vůči své dlouholeté jen poesii věnované a tolikerými úspěchy korunované činnosti zaslouží aspoň trochu respektu, ó to se velice mýlí. „Literarní listy" jsou náhledu zcela opačného, a „Literarní listy" to přec dobře vědí, jsouť dle jistého soudu „nejschopnější prováděti bezohlednou kritiku, neboť jsou vzdáleny střediska literarního a veškeré „kamaraderie". A tyto milé noviny přinesly utěšenou zvěst vánoční, že naše krásná literatura dodělává a že v nejbližší době hanebně dodělá a to jak Byron praví „bez hlaholu trub".

Člověk, dobrák by tomu ani nevěřil, ale řekl to literarní historik, který slyšel z úst „jednoho staršího spisovatele", že ti mladí píší jen samé „pleskačky" a že to tak dlouho trvat nemůže. A literarní historik ten shrnul na základě tohoto hlubokého výroku svoje pozorování v drtící a páduě odůvodněnou argumentaci a dokázal, co svrchu naznačeno: že totiž co nejdříve doděláme. A proč? Poněvadž 1. nejlepší starší spisovatelé pomřeli, 2. lepší starší jsou churaví a neduživí a za 3. mladší píší samé „pleskačky". Po této logice předplatil jsem se hned na několik sešitů dějin literatury české, jíž onen pán vydává, nebo kdož ví co ještě tam bude, co mu všecko ještě dále pověděl ten „starší spisovatel".

Všecku úctu zajisté před stářím, ale jedno jest bolestnou pravdou, že stáří nikdy neuzná zásluhy mladých. Snad je to psychologické a my až sestárnem, nebudeme též o nic lepšími. Mámeť příklady, jak houževnatě se bránili ještě nedávno staří páni uznati básnickou neb jinak uměleckou váhu několika našich mladých autorův. Je to divné, jak úží se léty obzor, jak představy jednou navyklé pohybovati se jistým tempem nesnesou vetřelce v podobě nové myšlénky, jak pohodlnost brání se každému duševnímu převratu. Jsou ovšem také výjimky a nemohu se zdržeti, bych neuvedl vzácný jeden příklad svěžesti a síly duševní. Italský poeta Marco Antonio Canini, kmet skorem sedmdesátiletý a skorem slepý, ohlašuje výbor poesií všech národů ve vlastních překladech. Šestnácti jazyky vládne sám a překládal přímo z originalu, z ostatních pomocí cizích překladů. Dle vydaného prospektu jest již dnes v knize jeho 560 básníků a 1400 skladeb básnických. A všecko jedná jedině o lásce! Báseň umělá i národní jsou stejně zastoupeny, literatury orientalní i západní, klassické i primitivní a všecko zpívá jen o lásce! Je to vysoce krásná myšlénka, a povede-li se autorovi dle prospektu, jenž leží před námi, bude jeho „Libro dell' amore" pravé literarní unicum, snad největší compendium cizích literatur. A doufáme, že se to zdaří, máť autor, sám vynikající poeta, vše, čeho potřebí k dílu tak obsáhlému, vytrvalost, lásku, píli a bohatou zkušenost filologickou i literarní. Sám život jeho jest básní plu převratů, útěků, vyhnanství, polemik, politických srážek, ale při všem veliké práce duševní. Nemýlíme-li se, bude jeho kniha jedním ze základních kamenů onoho pantheonu, o němž snil Göthe, a takový čin literarní je také účinem v té době finančního šarlatanství a moravských kritik, v níž žijeme.

A ještě několik slov o jiném starci. Zemřel v listopadu v Palermě, slul Giuseppe de Spuches, byl kníže Galatský, senator a syndik rodného města svého, což by mnoho neznamenalo, byl však též dobrý básník, znamenitý učenec a velký archeolog. A to zvláštní, že se v jeho osobě archeolog s básníkem dobře snášeli. Nad oběma však dominoval duchaplný překladatel Euripidův, Moschův a Bionův. Ve směru tomto měl de Spuches pro Italii týž význam, jako Leconte de Lisle má pro Francii. Svými stejně věrnými jak vysoce poetickými převody starých mistrů prokázal antice službu velikou jako vyhrabáváním a popisováním starých fresk a popelnic, a vykládáním starých nápisů. Vedle toho byl jedním z těch posledních, jimž psáti verše latinské a řecké bylo hračkou — tedy i v tom celý a pravý humanista. Latinské Elegie na smrt mladé ženy jeho, genialní básnířky Turrisi-Colonny, čtou se jako staré originaly. Jsou ovšem jeho „Carmina latina et graeca" jaksi jen supplementem veškerých jeho italských spisů, jsou ovšem jen hračkou, jež vznikla v chvíli odpočinku učence zase jen pro učence, ale dojímá to přece divně, že ještě nedávno žil člověk, jenž psal řečí Vergilovou a Theokritovou bez obtíží. Zjevy takové jsou při roztříštěnosti nynějšího moderního vzdělání skoro nemožností. Třeba míti hodně času a klidu k takému studiu antiky a pak též mnoho lásky — prvního a druhého je dnes vůbec málo, o posledním ani již nemluvíme. Náš zimničný chvat, jenž pohltí vše — ten stálý boj o existenci; nečtem již ani poety vlastní, neřku-li latinské a řecké v originalech. Tempi passati!

Anubis.

— **Divadlo.** Nový dosti dlouho připravovaný kus dramaturga pana Ladislava Stroupežnického vzbuzoval do jisté míry velká očekávání kruhů o divadlo se interessujících. Nejednalo se tu jen o zajímavou novinku, nýbrž o jakousi zkoušku ohněm, při které byl ještě více engažován dramaturg než dramatický spisovatel. Jsme rádi, že zkouška dopadla čestně a že malý nezdar první komedie autorovy v divadle Národním tím jest zcela paralysován. Každý kdo viděl „Velký sen", přisvědčí, že autor byl si vědom velké úlohy a že ji řešil sebevědomě, jakožto znalec jeviště a obratný duchaplný konstruktér. Nelze upříti, že každý akt o sobě a v tomto opět každá scena dělá dojem velkého živého obrazu historického. A účin toho na massy byl též jak dobře vypočítaný tak i hluboký a trvalý. Hrán již „Velký sen" čtyřikrát a vždy při plném domě a pronikající stále rostoucí pochvale a oblibě. Ve Stroupežnického nové hře protínají se děje dva, zevnější politický, který je ideou kusu a sám by stačil na vyplnění vzorce dramatického, a vnitřní, osobní, rodinný děj, jenž by též o sobě na celovečerní drama dobře dostačil. Autor oba spojil a tím dosáhl žádoucí pestrosti a rostoucího zájmu. Že pak vzal z jednoho sceny hromadné, effektní, z druhého pak akkordy intimní a citové, podařilo se mu docíci žádoucí illuse, že nejednají tu jen principy jistou stranu zastupující, nýbrž lidé skuteční, povahy rázovité. V tom vidíme velký pokrok vůči starším našim kusům historickým, kde buď jední byli na př. pro kalich a druzí proti kalichu a jedině tím se v třesku mečů a partisan od sebe rozeznávali. Zde vedle děje politického má každý ještě svůj čistě lidský záměr, pro který bojuje a to mu dodává zajímavosti i života. Charaktery jsou ostře načrtnuty a provedeny rukou pevnou, otužilou, až ke konci ani poněkud disharmonického rozluštění se nelekající. Z těch hlavně imponuje figura krále Václava, maskou i hrou páně Kolárovou ještě sesílená. Je skutečně málo scen také síly, jako když v prvním jednání se srazí tento drsný lovec lesů Zvíkovských s posly sněmu Vyšehradského. Z ostatních postav originalností vyniká Jitka v intenci spisovatelem dobře pojatá a promyšlená, nepřiměřenou hrou i kostumem však dosti nesympathická postava. Též Otakar je autorem zcela individuelně nakreslen a byl panem Seifertem mistrně interpretován. Z druhých menších úloh líbil se nám hlavně p. Šimanovský důstojnou, vážnou hrou, a jeho hlavní zásluhou jest, že čtvrtý akt přes opakování sceny sněmovní vyzní akkordem plným a harmonickým. Effektů v kuse ovšem nešetřeno, ale význati dlužno, že jsou vždy na místě a často nové a překvapující. Výprava „Velkého snu" jest jedna z nejnádhernějších v divadle Národním a souhra jednou z nejpečlivějších. Rychlejší spád hlavně třetího a pátého jednání vyžadoval by ještě několik škrtů, aspoň pak by se rovnaly všecky akty prvnímu, jemuž co do exposice málokterý náš kus domácí se může vyrovnati. —ϱ.

Listárnu bylo nutno odložiti na číslo příští.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Votoček & Rassl".

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . . 3 „ 30 „
na celý rok . . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. ledna 1885. ČÍSLO 3.

Sedmero skutkův milosrdenství.

Cyklus drobných povídek od *Fr. Heritesa*.

(Dokončení.)

V.

Krajina při moři.

Vlny bijou divoce o skalní útesy. Zuří bouře. Výstražná záře majáku po tři dny již vítězně proráží těžké mlhy, jež byly roztáhly se po vodní spoustě, ale konečně umdlévá, hasne . . . i z blízkého břehu vidět v místech těch jen slabé zrumenění siných mraků . . .

Tu výstřel zahučel a druhý na to hned a třetí a pak nastalo utišení — — zas ohlušující jen hukot vln klenoucích se do obrovské výše a zde tříštících se a rozbíjejících se o pobřežní skaliska . . . ale ucho pobřežních obyvatelů v hlasu bouře rozezná každý jiný zvuk jako nás v zřetelnosti té sotva dotkne se z ticha . . . v dálce kdesi stal se náraz zbloudilé lodi . . .

„Vzhůru na moře!“ — —

Bouře byla dostoupila vrcholu a mraky počaly kvapem řídnouti a blednouti. Příboj vln se mírnil. Z mlh zase nořila se zřetelné již záře majáku — klidně jakoby nic nebylo se stalo, třelo světlo do výše nad vodní spoustou . . .

Loďky ochranné vracely se do rybářské vesnice a přivážely zachráněné; vlídně otvíraly se dvéře chudých chatrčí ubohým cestovníkům i vcházeli v ně se slzami v očích a s tváří úsměvnou radosti a vděčnosti přijímali svaté lidské milosrdenství . . .

Také ona vyšla z příbytku. Domek její stál opodál, o samotě, nad divokým skalním srázem.

Byla poslala do vesnice všechny své lidi a nyní sama chtěla tam jíti, aby slabou pomoc svou nabídla. Stanula chvíli na prahu a zadívala se na moře.

Tak zadívala se jako činila nesčíslněkráte, každý den, po celou dlouhou řadu let . . .

A v hlavě její kmitly se jiskry dávných vzpomínek a již již kupily se před očima jejíma v živosti a v barvách jasných . . . jakoby on, drahý Tóne, stál zde před ní a podával jí ruku a ohnivé rty své tiskl na čelo její a do jejích vlasů . . . „Na shledanou! Na shledanou!“

A znova polibek. A znova obejmutí. A pak — tam vlnami táhne se rýha za loďkou, která přiráží s chvatem k boku velké lodi a s paluby této již vlaje bílý šátek . . .

Nerozeznat už šátek na lodi a jí samu, loď, nerozeznat více . . . podobá se bodu jenom, černé skvrně a — mizí docela . . . Rackové, kteří kroužíce kolem jejích stěžňů byli ji provodili, vrátili se zpátky jeden po druhém . . .

Však také on se vrátí! Vrátí se jako ti ptáci! —

A zatím vrací se jen slunce — den po dni přilétá a přelétá a rok za rokem míjí . . .

Žena na skalisku zastínila si rukou oči, jako činíme chtějíce předmět, který byli jsme postihli, spatřiti v jasnějších, určitějších obrysech. Jest to opravdu jen neživá věc, která tam ve vlnách se houpá? — — Prkno pouhé, kus dřeva, útržek lodních trosek? — — Ano, zajisté . . . avšak ne . . . hle! Něco pohnulo se na té zmítané lodi . . . teď vyšinula se na hřeben obrovské vlny a zde třese se a brání a zápasí s proudy strhujícími ji zpátky, do širého moře a — již překocuje se, přenáší přes vrchol vodní hory a sváží se po svahu jejím kvapem k patě její, jež proudem rozšířila se a rozlila opodál skaliska po ploském břehu . . . Kus lodního stěžně a na něm křečovitě jej objímaje . . . ano, ano, ano — není více pochyby . . .

Vlna vyvrhla člověka.

Několika skoky octnula se žena při něm a s onou silou, kterou v okamžicích nebezpečí a zoufalství i slabé rameno mění se na sval ze železa, vnesla jej do domu svého, přes práh svého příbytku.

Jest mrtev nebo živý? — —

Hlava ženy sklonila se k tělu mužovu, jež leželo tu na loži, bez hnutí, v šatech rozedraných, promočených, že voda sákla se proudem do bílých peřin a po pelesti stékala na zem . . .

„Ó Bože! Můj Bože! Jest to sen anebo pravda? —“

A mžikem žena se zase vztyčuje a odstupuje na krok a ruce tiskne na spánky, jakoby zastaviti chtěla zrychlené údery tepny . . . Oči upírají se před se, jakoby nevěřily samým sobě . . . a přece — vidí vždy jasněji, vždy zřetelněji . . . není možný více ani žádný klam . . .

On jest to, Tóne . . .

On se vrátil!

Ale vrátil se k ní? Tak jak byl kdysi přijíti slíbil? —

Z prsou mrtvých zdánlivě vydral se vzdech a v žilách počala krev zas prouditi rychleji a rychleji. Otevřel

oči a zas je zavřel a rty přitiskl pevně k sobě a zachvěl se a pak se usmál trpce a slzy objevily se v jeho řasách ... Sepjal ruce a pozdvihl je prosebně ...

Tu lokte ženy, které byly rozpřáhly se k objetí, zase sklesly ...

„Buď vítán pod střechou mou“ — pravila pomalu a vážně a s tlumeným smutkem. — „Buď vítán jako host, jako pocestný, který zaklepal v bouři a byl vpuštěn a pak, když byl odpočinul sobě, odchází zas ku svým milým, k těm, jimž náleží, jimž dal své srdce a s hostitelem svým vymění jen stisk ruky ...“

VI.

Na cestách svých jsem jednou zavítal do hôtelu. To není ovšem nic neobyčejného a samo sebou nestálo by za povědění.

Pověsil jsem cestovní plášť do skříně a rozbalil svůj vak; pak jsem se myl a převlékal, abych vyšel ven.

Dříve však jsem vytáhl zelenou jalousii, jež byla spuštěna při mém příchodu, a otevřeným oknem podíval jsem se ven. Vyhlídka byla dosti mizerná. Spatřil jsem střechy a zadní části činžovních domů velkoměstských; známo, že nevypadají tuze pěkně a jakoby je tesař byl usekl. Čtyry poschodí nad sebou; jedna, dvě, tři, čtyry pavlače a pod nimi dvorek, malý, špinavý.

Ale pohled ten nebývá vždy bez zajímavosti. Zejména v létě, když rodinný život rád vystěhuje se z těsných stěn a taková otevřená pavlač jest v první řadě jako stvořena k tomu. Zde se proháněji a skotačí děti; tam řemeslník vynesl si ven svoji mozolnou práci a vedle starý muž, holohlavý, v strakatém županu a dýmku v ústech, hraje si se psem, uče skákati ho přes hůlku a seděti na zadních nohách; pod ním nalézají se pradleny, v krátkých sukních, s holými lokty ... ignorují vaši poznámku, že asi žádná nebyla hezká — každá perouci nemůže být Boženou. Ostatně máte snad pravdu: neboť zrak můj dlouho na ženách těch neprodlel, brzo svezl se dále ...

Aj! Konečně něco! Konečně trochu poesie! Konečně obraz, který stojí za kresbu! Avšak velkolepého nic neočekávejte ...

Pouhý genreový obrázek. Stará paní sedí v lenošce. Má bílý čepeček na hlavě a schoulena je celá do veliké pleny, jakoby jí byla zima, a také nohy její jsou zabaleny do plaidu. Patrně nemocná, která poprvé snad povstala s lože a již vynesli na vzduch, aby ji osvěžil.

Dali křeslo na pavlač; ve světnici nezůstal nikdo. Nevidět otevřeným okem nežli odestlanou postel v pozadí.

Stařenka jest nepochybně vdovou nebo starou pannou, osamělou na světě, nemající, kdo by jí posloužil ... Povolali k ní jeptišku.

Prochází se po pavlači. Chodí sem tam, zvolna, kroky tichými. Chvílemi zastavuje se nad svou svěřenkou a rovná jí čepeček, nebo šátek uvádí do pořádku, jehož cípy byl odhrnul větřík. Kloní se k ní a naslouchá jejímu dechu. Paní zdřímnula.

A jeptiška zas měří pavlač svou lehkou nohou. Prochází se a čte v jakési černě vázané knize, asi modlitci. Jest to hezké děvče a mladé. Ten šedý hábit nemožno zrovna říci, že by jí slušel, ale bledé její tváři zajisté dodává kouzla.

Co přimělo to dítě odříci se světa?

Co přimělo ji, aby útulku hledala ve zdech klášterních?

Takové otázky arci musily se dostaviti. A z rukou jeptišky v tom něco upadlo; sesmeklo se s listů knihy...

Shýbla se hbitě a zdvihla věc a chvíli držela ji v rukou, upírajíc k ní uslzené oči ... Přitiskla ke rtům tu snítku šeříku nebo vřesu nebo pomněnky, tu kytičku svadlou, uschlou, a pak jakoby se byla ulekla ... Líce vzplanuly nachem ... Ruka chvějící s úzkostlivým chvatem schovávala poklad již zase do knihy modlicí ...

Otázky nesnou se dále myslí. Kdo má právo přehrabávati se v záhybech cizí duše? — —

Stařenka na pavlači byla se probudila. Pozdvihla svraštělou svou hlavu. Ochranitelka její stála už při ní. Podávala jí píti a tiskla jí laskavě ruku a upírala k ní úsměvnou tvář, vlídnou, pokojnou tvář, neskonale lahodnou, dýšící něhou a štěstím zářící a láskou k bližnímu plnou milosrdenství ...

A na všem spočíval onen růžový nádech světelný, který rozlévá slunce zapadající a jaký tak zvláštním jest štětci Rubensově ...

VII.

A zase děti ...

Zase ten líbezný malý svet, který svým nevinným názorem o zemi a nebi tolik nás poutá a vábí a bezstarostným svým skotáctvím a svými hrami mnohou vrásku zaplašuje nám s čela ...

Ale mnohdy pojednou nad tím vším se spíše zamyslíme, i jest nám, jakoby dětským genrem promluvila k nám vážná opravdovost, jakoby z rozmarného smíchu těch maličkých vyzírala pošklebná tvář skutečnosti, jako by z jejich skoků a šprýmů vyvstávaly před očima našima vlastní naše zasmušilost a beznadějnost a naše pessimistické zoufalství ... jakoby nebe krásných snů, jež kolem nás se sklenulo, změnilo se rázem v pravdu, v holou, nezakrytou, trpkou životní pravdu ...

Byl krásný letní den.

Stál jsem v okně, s knihou v ruce, ale nečetl jsem; díval jsem se ven, do zahrady.

Po trávníku proháněly se a povalovaly děti; mé vlastní dcerušky a jejich družky i druhové v pestré směsici.

Holahó! Jaký to rej! Jaký to vír! Jaký ples! — Drží se za ruce a otáčejí se do kola zpívajíce, a jednotvárný ten tanec a všední popěvek uvádějí dušinky jejich v opojení. A pojednou kolo roztrženo, mžikem, jako na povel — na trávník jakoby byl padnul roj včel vyletlých právě z úlu, sražených v pevný chomáč ... A zase rozletují se, pouštějí se z objetí a kupí se k sobě, po dvou, po třech, v důvěrná menší družstva.

Tam ty dvě malé koketky vypravějí si o nových šatech a otáčí se jedna před druhou, jako velké dámy před zrcadlem. A teď jdou spolu na procházku — nescházi nežli slunečník, ale ten udělá se z prutu a lupene omanu; vedou se ozdobně za ruce, nakloňují se k sobě a usmívají se a otáčejí se za sebe jako dvě slečinky z vyšší dívčí školy, jimž dobře je známo, že pronásledovány jsou v uctivé vzdálenosti bledým studentem naproti ... ale tu jde za nimi jen Františk, hloupý, nezpůsobný, bos, v rozbitém kloboučku, s tváří umouněnou a posmívá se jim, napodobuje jejich chůzi a místo pohledů milosti vyplazuje

jazyk — fi! Samy se stydí! A už si ani nevšímají toho malého šibala, který brzo navoliv se rozpustilé své úlohy, přidružil se k četě hochů, která byla s výskotem rozběhla se právě za motýlem.

A malé dvé dámy dále obcházejí zahradu po písčité cestičce, tajemně šeptajíce . . . co tu rozumu v kučeravých těch hlavičkách!

A pojednou zas celá společnost srazila se dohromady, zahodily se slunečníky, motýl vesele a bez pohromy přeletuje zahradní zeď, i malá Boženka opustila svou skrýš pod keřem, kde byla vypátrala zbytek někdejší úrody, několik sladkých malin, jež byly v úkrytu svém dovedly zachrániti se před slídivýma očima ostatních mlsáků.

„Myška! — Děti — — jest zde myš . . .“

A všecky obklopují šťastného nálezce. Děti dovede každá nepatrnost cele upoutati. Děvčata z počátku přistupují opatrně, bázlivě, hotova k ústupu, kdyby snad hrozilo nebezpečí . . . Ale zvířátko jest mrtvé: leží tu překocené na znak na písku, nožky natažené, zoubky bílé jako sníh zaťaté v sebe, nehýbajíc ani vousem.

„My ji pochováme —“ přerušil kdosi z malé společnosti všeobecné ticho.

A návrh provázel hlučný tleskot a jásot. „Ano — ano — ano!“ — — Vše hotovilo se ke skutku.

Přinešena malá škatulka a vystlána nitěmi a hadříky a mrtvá myška zabořena do měkké této peřiny a posypána kvítím a také svatý obrázek přiložen do rakvičky.

Pak vykopána jamka opodál do země, pod širokou rozložitou jabloní, a s rakví naloženou na malý vozík bral se celý průvod k tomuto pohřebišti.

Paprsky sluneční úsměvně spočívaly na dojemném skupení . . .

Ale tu pojednou zdálo se mi, že malé jeviště přede mnou rozšířilo se a prohloubilo . . . Jakoby stín náhlý byl padl na slunce, zatmělo se . . . Neviděl jsem zahradu a neviděl jsem děti . . .

Pláň viděl jsem rozlehlou a dalekou a po ní kupy lidských těl — zbrocených krví . . . hlavy zsinalé se žlutými ztuhlými rty a očima vypoulenýma, tonoucí v děsně červených kalužích . . . natažené ruce, bezvládné, s prsty křečovitě zaťatými do tvrdé půdy . . . mrtvoly hnijící a páchnoucí . . . a nade vším houfy havranů a sup s roztaženými spáry slétá příšerně dolů . . .

Jakoby obraz Vereščaginův byl rozvinul se přede mnou, před mým zahradním oknem, z kterého viděti přec nebylo než přívětivou zahradu, oděnou v pestré roucho letní, plnou svěží zeleni a květů, s tváří slunce nad sebou . . . a tam děti, nezkažené a dobré, s jiskrou lásky v srdcích a milosrdenství, tak jak byl Bůh rozdmychal ji v prsou člověka všemocným svým dechem . . . zde děti v pláči a bolesti a v oné úctě, kterou vzbuzuje smrt, nad mrtvolou zvířete . . .

Cesty na Sněžku.

Historicko topografický náčrtek od *Josefa Srátka*.

(Dokončení.)

Bezvolnými návštěvníky Sněžky stali se od r. 1700 dva studenti vysokých škol pražských, kteří ze strachu před trestem, že souboj svedli, z Prahy do Krkonošů utekli a zde se v dědině Krumhüblu na slezské straně Sněžky usadili. Byli to studující lékařství a proto uměli dobře zacházeti s bylinami léčivými, jichž se na Sněžce a na ostatních vrcháh krkonosských tak hojně naléžá. Sbírali je tedy a připravovali z nich léky a nápoje, čemuž pak vyučili též mnohé občany krumhübelské, založivše tu cech tak zvaných „laborantů“, tak že dědina ona jest podnes hlavním sídlem kořínkářů a bylinářů, jiež dosud vypravují o těch dvou pražských studentech, které považují za zakladatele výnosné živnosti své. Jan Exner a Melichar Grossmann byli prý prvními učni jejich.

Podobné pověsti požíval v druhé polovici minulého století tkadlec *Hutter*, který žil v slezském městečku Boleslavě na úpatí hor krkonosských a obecně pod jménem hvězdáře a zeměpisce znám byl; domek jeho byl ve všech místnostech svých pomalován mapami, jež Hutter po stěnách vykreslil, v předsíni pak mělo své místo plastické vyobrazení Krkonošů, kteréž pohoří byl muž tento čtyrykrát na všecky strany prošel a mimo Sněžku též veškeré vrcholky jeho slezl, načež je plasticky v hlíně tak dovedně zobrazil, že ni jediný pahorek, ni jediná přírodní zvláštnost nescházely. Zdaleka chodili se lidé na tento výrobek vytrvalé umělosti prostého tkalce slezského dívat.

Zmínky zasluhuje, že v létě roku 1771 udeřil blesk do kaple na vrcholu Sněžky, při čemž byla silná zeď její na jedné straně od shora až dolů roztržena a střecha zvřcena; soše sv. Vavřince na oltáři stojící pak byla hlava uražena. Škody tyto ale byly nákladem hraběcí rodiny Schaffgotschovy zase brzo opraveny a obvyklá poutní procesí z Teplice slezské opět do kaple vedena.

Vznešené návštěvy dostalo se Sněžce roku 1779, kdy *císař Josef II.* s generály Loudonem, Wurmserem a jinými vyššími důstojníky přibyl do krajiny krkonosské, jež byla rok před tím tak zvanou „bramborovou válkou“ velice trpěla. Vyhledával při tom i nejodlehlejší dědinky horské, aby udílel ochuzenému lidu pomoci a útěchy, a vystoupil též na několik nejvyšších vrchů v té straně Čech, načež se chtěl též s vrcholu Sněžky rozhlednouti po Čechách a po sousedním Slezsku, kterážto poslední země byla roku 1742 od koruny české odtržena a vítěznému tehdáž Prusku postoupena. Vyjel koňmo s řečenými průvodčími svými až do Krakonošovy boudy pod vrcholem Sněžky, ale mlha byla zde tehdáž tak hustá, že nebylo v okolí ničeho viděti, a takž císař více na kuželovitý vrchol hory nevystoupil, nébrž opět dolů se vrátil.

Ve stručném svém denníku, do něhož císař každodenně tuto svou cestu zapisoval, vypravuje Josef II. o návštěvě v Krkonoších následovně: „Dne 11. září jelo se do Aberspachu, kde nejpodivnější skály viděti jest; odtamtud přes Poříčí do Trutnova, kde bylo obědváno;

odpoledne vyjeli jsme do Starého Města a do Hartmansdorfu, večer pak zase do Trutnova nazpět. — Dne 12. září lóňmo do Königsheimu a do Vambeřic, kde bylo vysoký vrch Rehhorn zříti; odtamtud podél hranic až do hraničních boudy pod Sněžkou, kde jsme odpočívali. Přes Malou Úpu a Maršov vrátili jsme se do Vrajtu. Všecky cesty jsou zde velmi obtížné, nesmírně příkré a kamenité, tak že lze po nich jen s velkým namáháním jezditi. Pohoří toto jest dosti zalidněno, leč nehledí se na nové zalesňování, tak že bude zde v málo letech nedostatek dříví. — Dne 13. září navštíveny z Vrajtu Lázně Svatojanské a přes vrch Rehhorn jelo se do Žacléře, odkud jsme přehlédli položení lonského tábora krále pruského. — Dne 14. září ráno jeli jsme přes Maršov do Temného Dolu, kde jsme si prohlédli záseku, u níž byl pruský rytmistr Unruh zastřelen. Odtud se jelo přes Velkou Úpu k rychtárským boudám a přes příkrou horu (Studničnou) na cestu, která z Vrchlabí vede k louce Krakonošové. Tato cesta jest velmi špatná a nelze po ní s vozem jeti. Na louce oné jsme na nejzazší hranici české u Krakonošovy boudy dlouho čekali, zda se hustá mlha zdvihne, abychom lépe do Slezska viděli; poněvadž se ale tak nestalo, jeli jsme zase zpátky; Krakonošova louka jest dosti velká rovina, na níž jen kleč roste. Kolem boudy Zennerovy, odkud je dobře po zemi dole viděti, jeli jsme lesem k Lanovu a do Vrchlabí." Dne 15. září opustil císař zase krajinu krkonošskou, kdež dal na památku této návštěvy své ve Velké Úpě pod Sněžkou na místě dosavadního kostela dřevěného založiti kostel kamenný, který byl v desíti letech na to vystaven a roku 1789 slavně vysvěcen.

Za doby Josefinské, která rozvoji přírodních věd tak velice přála, množily se návštěvy učenců v Krkonoších, již hory tyto a přírodní poklady jejich popisovali, a tudíž zajisté také na nejvyšší vrch krkonošský vystupovali. Uvedeme z nich slezského hraběte *Jindřicha Matuška z Topolčan*, jenž proslul co botanik dílem svým „Flora Silesiaca" a jinými spisy; nerostopisce *Karla Gerharda*, který popisoval mineralie krkonošské, na slezské i české straně hor se vyskytující; dvorního radu *Jana Mayera*, který Krkonoše třikrát procestoval a o tamních kyselkách i o dobývání rud psal; proslulého professora lučby a botaniky na universitě pražské *Josefa Mikana*; hospodářského ředitele na vrchlabském panství *Františka Fussa*, který roku 1788 vydal topografický popis Krkonoš; dále učence *Löwe-ho*, *Volkmanna* a mnohé jiné, kteří všickni z ohledů vědeckých v Krkonoších bádali a z cest svých hojné vědomosti a materialie s sebou přinášeli.

Čilý tento ruch vědecký přiměl král. učenou společnost českou v Praze, že se roku 1786 usnesla, vyslati na Krkonoše komisi vědeckou, která by horstvo toto prozkoumala ve směru botanickém, geologickém a fysikálním a o výsledcích cesty své zprávu podala. Za členy komise byli ustanoveni stavební ředitel abbé *Gruber*, hvězdář *František Gerstner*, zemský inženýr *Jan Jirásek* a soukromý učenec *Tadeáš Hänke*, který byl už s professorem Mikanem procestoval Krkonoše v ohledu botanickém. Obširná a důkladná zpráva mužů těchto, za kterou byl každý z nich od tehdejšího presidenta učené společnosti knížete Karla Egona Fürstenberga poctěn zlatou medailí, vyšla tiskem v Drážďanech roku 1791 a sestává ze čtyř oddělení, z nichž první mineralogické jest psáno od inženýra Jiráska, druhé botanické od Hänke-ho, třetí fysikální od abbého Grubera a čtvrté, obsahující měření barometrická, od professora Gerstnera. Ke spisu jsou připojena některá vyobrazení nejpřednějších partií krkonošských a petrografická mapa od Jiráska shotovená.

Komise tato nastoupila cestu svou z Prahy dne 27. července 1786 a přibyla ve třech dnech do Vrchlabí, kde jí byl od hraběte Morzina přidělen zmíněný již ředitel Frant. Fuss za průvodčího po Krkonoších. O návštěvě Sněžky píše nejdřív inženýr Jirásek následovně: „Na Krakonosově louce bylo vědecké pátrání naše přerušeno velmi nepříjemným počasím, neboť dne 2. srpna byla pokryta veškerá krajina sněhem, jenž po několik dní ležeti zůstal a nás v Krakonošově boudě uzavřené držel. Nad údolím řeky Úpy vypíná se nejvyšší vrchol, jenž slove Sněžka. S české i se slezské strany jest velmi příkrý a jeví se co trojhranná tupá pyramida. Se dvou stran lze vystoupiti na temeno hory této; obyčejná pěšina s louky Krakonošovy jest ale mnohem obtížnější než onano se strany Růžového vrchu; první pěšina skládá se z narovnaných kamenů, jež jaksi schody tvoří, které ale tak příkré a srázné, na mnoha místech pak tak úzké jsou, že pro hluboko zející blízké propasti jen se strachem možno na ně vstoupiti. Stezka tato byla založena od hraběte Schaffgotsche, který byl také kapličku na Sněžce roku 1668 vystavěti dal. Stavba její musila veliké peníze státi a dlouho trvati. Pětkrát do roka konají se v ní bohoslužby, jež obstarávají katoličtí duchovní z Marianské Lázně ve Slezsku. Hlavní svátek jest v den 15. srpna, v kterýž den, kdykoli to povětrnost dovolí, horalé četně Sněžku navštěvují. Ve společnosti pana Hänke-ho vystupoval jsem s obtíží a nejnebezpečnější prací s Krakonošovy louky na vrchol Sněžky, jehož jsme v $8^1/_2$ minutách dosáhli. Nejprudší vánice sněhová, spojená s nejsilnějším vichrem, který nás každým okamžikem hrozil dolů smésti, nedovolila nám na něco jiného zření míti leč na zachování života. Za to jsme byli druhého dne okouzleni krásným pohledem na vycházející slunce, které pokrylo nachem Sněžku, když ještě všecky ostatní vrchy a veškerá země ležely ve tmě. S největším potěšením zpomínám na nezapomenutelné ono jitro, které již samo o sobě stálo za onu namáhavou cestu."

Soudruh Jiráskův při této cestě, učenec Hänke, píše ještě podrobněji: „Od paty skalnatého kužele stoupali jsme rychlými kroky, ale s prsoma těžce oddychujícíma, v době desíti minut na vrcholek jeho. Cesta, po níž se přichází vzhůru, má sice tu a tam stopy po stupních rukou lidskou utvořených, jež ale zřícenými kameny ponejvíce jsou zasypány. Jen nejdolejší část na slezské straně jest porostlá nízkou klečí, jinak jest veškeren povrch jeho skalnatý a mechem pokrytý. Známého fialkového kamene nalézá se zde množství a třeba jen několik kamínků těchto dolů shoditi, a již jsme obklopeni nejlíbeznější vůní fialkovou. Svých společníků jsme však na Sněžce nenalezli, neboť nepříznivé počasí je zdrželo dole. A dobře tak učinili, neboť ještě jsme ani nebyli na nejvyšším vrcholku a již se strhla tak krutá a strašná bouře, že byla s to, aby člověka přes všecky ty skály dolů smetla, kdyby se nebyl vší silou bránil vzteku je-

jimu. Na vrcholku pak se stal výjev tento ještě děsnějším, neboť než jsme se nadáli, byli jsme se všech stran obklopeni mraky, že jsme se ani z malé vzdálenosti nemohli spatřiti. Nyní začalo též sněžiti a padaly kroupy, které nám při vichru tomto lítaly přímo do obličeje, citelně se nás dotýkajíce. Zima byla při této náhlé změně povětrnosti tak silná jako uprostřed zimy, a musili jsme velice o to pečovati, aby nám prsty nezmrzly. Neměli jsme jiné ochrany, než kamennou kapličku, do které jsme také hned vešli. Bouře burácela stále ještě na české straně, pojednou se ale hustě mraky na druhé straně roztrhly, vyjasnilo se a největší část Slezska ležela v hrozné hloubce pod našima nohama. Pohled to, který nás tím více překvapil, anoť se okamžik před tím nedalo nic podobného tušiti. Avšak krasný pohled tento zmizel opět tak rychle, jak byl vznikl, poněvadž vichr přihnal zase nové mraky, jež nám Slezsko opět zahalily. Sestoupili jsme tedy s veškerou opatrností zase na Krakonošovu louku, kam jsme se jinou stranou večer dostali."

Dne 5. srpna bylo jasno a takž mohli veškeří členové komise vystoupiti společně na Sněžku, na níž se zabývali po celý den badáním vědeckým a kochali rozhledem po dalekých krajinách. Ještě dne 11. srpna chtěl Hänke potřetí vystoupiti na Sněžku, nepohoda časová mu však v tom bránila, a takž nastoupila společnost druhého dne na to opět zpáteční cestu s hor krkonošských do Prahy. Abbé *Gruber* však v následujících dvou letech navštívil opět Sněžku a okolí její za účely vědeckými.

V září roku 1796 cestoval po Krkonoších a slezl též Sněžku nejmenovaný spisovatel knihy, která pak o dvě léta později v Gothě tiskem vyšla a tehdejšímu gubernialnímu radovi českému baronu Vilému Mac-Nevenovi připsána byla. Spisovatel vylíčil cestu svou ve dvaceti sedmi dopisech způsobem namnoze humoristickým a řízným, sloh jeho upomíná na liberální dobu Josefinskou a časté vtipné narážky na tehdejší poměry státní a společenské vysvětlují dostatečně, proč spisovatel, jenž byl podle všeho úředníkem guberniálním, zamlčel jméno své, aby nepřišel v nemilý styk s censurou, tehdáž opět zavedenou.

O dvě léta později byla Sněžka poctěna návštěvou držitele rozsáhlého panství vrchlabského hraběte *Rudolfa Morzina* a jeho choti Josefiny, rozené hraběnky Hohenwartové, i téže sestry hraběnky Anny Hohenwartové, jakož i několika jiných dám a pánů. K návštěvě tak vznešené byly od obyvatelstva krkonošského konány okázalé přípravy a když se dne 30. června 1798 vysocí cestovatelé ke Sněžce brali, vítala je s vrcholků okolních hor hlučná hudba a provolávání slávy lidu, jenž se houfně dostavil na cestu ke Sněžce vedoucí, aby vrchnost svou uvítal. V Krakonošově boudě byla uchystána hostina pro hraběcí rodinu, před tabulí ale vystoupil hrabě s chotí a švekruší za krásného slunečného jasu na temeno Sněžky, kde je shromážděný lid nadšeným provoláváním pozdravil. Přes hodinu zdrželi se návštěvníci na Sněžce, rozhlížejíce se po krajinách, které se zrakům jejich v nejpěknějším obrazu jevily. Pak sešli opět do Krakonošovy boudy, kde se do vyložené pamětní knihy zapsali. Přítomný vrchlabský měšťan Raimund Groh, nejspíše nejaký to básník okresní, připojil k podpisům těm německou báseň, která oslavovala návštěvu hraběcí v říši Krakonošově. Odpoledne nastoupila společnost za stálé hudby opět zpáteční cestu do Vrchlabí.

Ještě vznešenější návštěvy dostalo se Sněžce roku 1800, kdy na temeno její dne 18. srpna vystoupil pruský *král Fridrich Vilém III.* s chotí svou *královnou Luisou* kterážto paní u lidu pruského dodnes žije v blahé paměti. Král vydal se s královnou na tuto krkonošskou pouť ze Charlottenburgu dne 11. srpna, načež po třech dnech přibyli do zámku hraběte Schaffgotsche v Teplici, kde byli velmi slavně uvítáni. Ještě téhož dne navštívili romantické zříceniny hradu Kynastu, kde královna, unesena jsouc pohledem na krásné okolí, zvolala: „Kéž by Berlín ležel v tomto údolí!" S večerem odjeli královští manželé do Buchwaldu, kde sestoupili v zámku hraběte Redena, jenž dal v komnatě královnině křeslo k oknu tak postaviti, aby vznešená paní, když by zde usedla, oknem Sněžku právě před sebou viděla. Druhého dne na to vyjelo panstvo přes Schmiedeberg a Krumhübl ke Schlinglově boudě, kdež vsedlo na koně a jelo až na louku Krakonošovu, odkud pak cesta na vrchol Sněžky pěšky nastoupena jest. Král bral se velmi rychle ku předu, královnu pak vedl baron Voigt vzhůru a později zase dolu. Po obou stranách, kudy královna do výše stoupala, byly neseny tyče, aby ji lid v davech se tísnící neobtěžoval. Byloť se veškeré obyvatelstvo krkonošské toho dne sběhlo na Sněžku, tak že se ohromná kupa tato při pohledu s výšky podobala jedinému mraveništi. Královna rozmlouvala chvílemi s některými z lidí těchto a když již chůzí unavena byla, tázala se vesničanů, mohl-li by jí kdo hůl zapůjčiti. Jistý muž z Vrchlabí nabídl jí hned svou sukovitou hůl, za níž mu královna dala vyplatiti dva říšské tolary, které si týž k věčné památce uschovati slíbil.

Když o polednách král a královna temene Sněžky dostoupili, tázal se král choti své: „Nuže, Luiso, jak se Ti to zde líbí?" „Viděla jsem posud jen lidi a musím se teprv rozhlédnouti," zněla odpověď její. Když se pak kolem rozhlédla, zvolala radostně: „Tuť jest viděti přímo do nekonečna!" Na pláni Sněžky bylo postaveno několik stanů, do nichž ale panstvo nevstoupilo; v kapličce pak bylo vysokým hostům podáno občerstvení, načež o druhé hodině nastoupili cestu zpáteční. Šlo se k boudě Hamplově, v níž si dal král od držitele jejího vyprávěti o způsobu života horalů krkonošských, načež k hostinskému Hamplovi pravil: „V létě to zde nahoře ujde, ale v zimě jest zde asi děsno," načež Hampl odvětil: „Ano, Vaše Veličenstvo, ale krásné léto nahražuje nám hojně krutou zimu." Král vypil pak sklenici mléka a tázal se, co stojí, načež hostinský pravil: „Jindy sedmnáčník (český to tehdejší groš), dnes ale výmínečně nic!" Z Hamplovy boudy jela na to vznešená společnost koňmo nazpět k boudě Schlinglově a večer přibyla zase do Buchwaldu, čímž se památný tento výlet obou korunovaných hlav na Sněžku skončil.

Takž jsme se ve svém líčení cest na Sněžku octli v našem století, ve kterém již každoročně oživuje vždy rostoucí počet návštěvovatelů za doby letní tento nejvyšší vrch český. Nelze tedy zmíniti se než o některých význačnějších návštěvách těchto, o nichž byla cestopisnými zprávami památka zachována, neb které se vztahují ke známým a vynikajícím osobnostem.

Hned v prvních letech XIX. věku podnikl několikeré cesty po Krkonoších ploskovický rodák dr. *Josef Hoser*,

životní lékař arcivévody Karla, který si byl již r. 1797 zjednal chvalné jméno dvěma spisy o Karlových Varech a o zřídle Františkově; hory krkonošské popsati způsobem, jenž by vyhovoval požadavkům vědeckým i potřebám cestovatelů, bylo účelem jeho cest po horách těchto, i dostál téměř v míře takové, že dvousvazkové dílo jeho jest dosud nejlepším topografickým spisem o Krkonoších, z něhož čerpali s prospěchem všichni pozdější popisovatelé horstva tohoto. První díl vyšel r. 1803 ve Vídni a druhý o rok později; podává se v nich důkladný a na vlastním názoru spočívající obraz Krkonošů v ohledu přírodnickém, národopisném a statistickém, načež následuje návod k cestování po horstvu tomto, který ještě dnes může sloužiti za vzor všem podobným spisům praktickými pokyny svými. Několikeré vyobrazení Sněžky a mapa krajiny krkonošské doplňují dílo toto, které roku 1841 bylo v Praze poznovu vydáno. Zvláště část národopisná psána jest s vřelou láskou ku věci i lze říci, že nikdo ještě nevylíčil život a mravy horalů krkonošských tak věrně a zároveň zajímavě, jako to byl Hoser učinil. „Dny, které jsem ztrávil na majestátních výšinách a v melancholicky dojímavých údolech Krkonošů a uprostřed bodrých obyvatelův jejich," praví v úvodu ke spisu svému, „povždy budu čítati k nejkrásnějším a nejšťastnějším dnům života mého," a v ohledu tomto přisvědčí mu zajisté každý vnímavý cestovatel po horách krkonošských.

Roku 1805 bylo k ponuknutí pražského hvězdáře Aloisa Martina *Davida* od pruského generála šl. Lindnera ve Vratislavě v pruském Slezsku vysláno na Sněžku několik důstojníků a vojínů dělostřeleckých s professorem *Wredem* v čele, aby na temeni hory té vypalovali času nočního signály ohňové, které by sloužily k ustanovení rozdílu délky zeměpisné mezi Prahou a Vratislaví. Signály tyto, vypouštěné na Sněžce za doby noční v dnech od 25. do 28. července, pozoroval v Praze na Petříně hvězdář David se svým adjunktem Bittnerem, ve Vratislavě pak professor Jungwitz; i byla pomocí jich zeměpisná poloha obou oněch měst přesně ustanovena, jak to pak David v pojednáních král. učené společnosti české obšírně popsal.

V červenci 1806 cestoval po východních Čechách botanik neznámého jména, který si vyšel z Čáslavě přes Pardubice, Jaroměř a Trutnov na Sněžku, načež botanickou tuto cestu popsal a popis týž roku 1814 v časopisu „Hesperu" uveřejnil; hned z počátku se zmiňuje, že „naše vlastenské Alpy" popisovali již dr. Hoser, dr. Hänke, inženýr Jirásek, Fuss a jiní, jejichž spisy dříve pilně probádal; měl s sebou Hoserovu mapu Krkonošů a zabýval se na Sněžce a v okolí jejím hlavně Květenou horskou, při čemž ale věnoval též pozornost své místopisu a dějinám některých měst a obcí. Dne 3. srpna 1825 vystoupili na Sněžku čtyři přátelé z Pruska, a sice byli to skladatel pověstné německé písně „Was ist des Deutschen Vaterland?" *Gustav Reichardt*, bratří *Steinbeckové* a pozdější vrchní kazatel z města Brandenburgu *Bauer*, kteří si ovšem na nejvyšším vrcholku českém zanotovali onu německou píseň, která i z Čech dělá zemi německou.

V září roku 1826 vykonal cestu po Krkonoších jistý *Edvard Habel*, který pak tutéž v Hormayrově „Archivu" r. 1828 obšírně popsal; je více básnicky držena a neklade velkou váhu na topografii a zjevy přírodní.

Téhož roku odvážili se na Sněžku tři veselí kumpáni ze Slezska uprostřed zimy a sice v Sylvestrově noci na rok 1827; ačkoli nebylo tehdáž na vrcholu hory té žádného přístřeší, ana kaple tamní již valně sešlá a též uvnitř od svévolných navštěvovatelů poškozena byla, tak že se v ní už od roku 1810 bohoslužeb více nekonalo, vydali se přece směle nahoru a dostali se právě o půlnoci na temeno Sněžky, kde se s velikou obtíží ukryli v polozřícených zdech kaple před nastalou vichřicí sněhovou. Zima byla tak krutá, že jim, než nahoru vylezli, chléb v kapsách na kost zmrzl.*) Roku 1828 byla zpustlá kaple zase obnovena, avšak k účelu prosaickému, neboť v ní byl od té doby zařízen hostinec, který v kapli sv. Vavřince až do roku 1850 veden jest.

Také náš „tichý genius" *Josef Jungmann* vystoupil v druhé polovici srpna roku 1834, tedy již u věku dosti pokročilém, s rodinou svou na Sněžku a sice ve společnosti důvěrného přítele svého děkana *Antonína Marka*, jemuž dne 14. srpna psal, že se s veškerým domem svým, totiž v pěti osobách, do Trutnova vypraví a odtamtud Krkonoše navštíví; děkan Marek překvapil přítele svého tím, že se v ustanovený den dostavil taktéž do Trutnova, načež nastoupili společně cestu na Sněžku, která na Jungmanna mocný dojem učinila. Vysvitá to z listu jeho, psaného Markovi dne 11. září 1834, v němž dí o cestě této: „To zlé, bylo-li jaké, mizí před tím sladkým upamatováním na Kůpu a vůbec všecku cestu, ježto mezi nejpěknější stránky mého života počtena býti musí, a která i mým domácím do života jich k oslazení mnohých chvílí v upamatování sloužiti bude." Ještě rok na to psal téměř příteli svému dne 24. září 1835: „Tyto krásné dny, které jsme až do včera měli, upamatovaly mi Kůpu a lonské cestování naše do hor, a vůbec pěknou krajinu, v které jsem se myslí procházel."

V následujících na to letech procestoval Krkonoše český rodák *Karel Herloš* (známý co německý spisovatel pod jménem Herlossohn), jenž pak roku 1842 zajímavě psané cestopisné dílko o horách krkonošských vydal. Roku 1847, kdy v Krkonoších následkem neúrody veliká bída v obyvatelstvu panovala, tak že vláda přispěla ubohému lidu tamnímu pomocí státní, navštívil kraje krkonošské tehdejší zemský president český *arcivévoda Štěpán*, aby se osobně přesvědčil o poměrech obyvatelstva; dne 15. července vystoupil s četnou družinou též na Sněžku, na kterou byla té doby již pohodlná cesta upravena, jelikož se chudému lidu krkonošskému zjednávala práce stavěním četných silnic v horách tamních.

Ještě vítanější pohodlí bylo cestovatelům upraveno na vrcholu Sněžky, když tamní kaple byla roku 1850 zase odevzdána bohoslužbě a hostinský Sommer z Teplice

*) Podobný výlet sylvestrovský byl podniknut na Sněžku dne 31. prosince 1881 od tří pánů z Hirschberku se strany slezské a od čtyr jiných z údolí úpského se strany české; společnost tato setkala se pozdě v noci v boudě Krakonošově a o půl dvanácté hodině dostoupili všichni vrcholu hory, kde byli od strážce v hostinci Sommerově a ženy jeho, kteří zde přezimovali, radostně uvítáni. Společnost připíjela Novému roku a pronesla zdravici císařům rakouskému a německému, načež ráno byla odměněna překrásným pohledem na východ slunce, jakého, ač někteří z nich již často mu byli na Sněžce přihlíželi, nikdy v téže oslňující záři nebyli spatřili. Jeden z přítomných, stavitel Stumpe z Temného Dolu, byl tehdáž již po třicáté na Sněžku vystoupil, zlatník Bischoff z Teplic po sedmnácté.

vystavěl tam hostinec, jenž od té doby každoročně množství návštěvníků vítá. Stojí na pruské části Sněžky, neboť hranice rakousko-pruské jdou přímo přes vrchol Sněžky; v pozdějších letech dostal hostinec tento konkurenci v nově vystavěném hostinci na české straně vrcholku, jen že za krátko také ten v držení Prušáka Sommera přešel. Vyložené v obou hostincích pamětní knihy jsou toho dokladem, kterak návštěva Sněžky za posledních let neustále stoupá, vábíc i celé sbory a spolky, jak učinil na př. kolínský „Sokol“, jenž v srpnu 1879 v počtu několika set osob a s hudebním sborem svým na Sněžku vystoupil. O rok později byl v prvních dnech července dokonce podniknut vojenský pochod na vrchol Sněžky a sice od 280 mužů trutnovského praporu zemské obrany č. 44., kteří se dne 1. července 1880 vydali z Trutnova na Sněžku, aby odtamtud zatlačili jiné oddělení vojska, které představovalo nepřítele, jenž tou stranou chtěl do Čech vniknouti. Rybrcoulovi se tento vpád vojska do říše jeho nelíbil, neboť seslal na vojíny hromobití s lijákem a s kroupami, tak že branci veskrz promočení večer vrchole Sněžky dostoupili a tam se kolem kaple rozestavili. Vztyčili zde prapor rakouský na žerdi a setník telegrafoval vrchnímu velitelství zemské obrany do Prahy, že sbor jeho stojí na Sněžce. Za půl hodiny vraceli se vojáci pochodem ke Krakonošovu dolu, kdež je domácí lid střelbou z hmoždířů uvítal. Na Pecích byl pak rozbit tábor vojenský, kdež vojsko přenocovalo a druhého dne opět do Trutnova se vrátilo. Mužstvo bylo sice unaveno, ale vesměs zdrávo, jen provázející je lékař vojenský ohlásil se již v Malé Úpě nemocným a byl tedy na povoze domů poslán.

Zasluhuje tudíž i tento vojenský pochod na vrchol Sněžky zmínky na místě tomto, neboť jest dokladem k tomu, jak jsou cesty na horu tuto vedoucí již tak velice schůdnými učiněny, že lze i s koněm na vrchol její vyjeti, a za nedlouho tam povedou s pruské i s české strany též vlečné železnice, o jejichž koncese již zadáno jest. Od několika let jest na Sněžce zřízen též telegrafní úřad rakouský a poštovní úřad pruský, slovem, dnešní Sněžka vítá již zcela jinak návštěvníky své, než tomu bývalo za předešlých století, jak jsme o tom v náčrtku svém na několika místech zprávu podali.

Z překladu básní bukoliků řeckých.

Od *Josefa Krále.*

Theokritův Kyklops.

Kyklops Polyfamos, zamilovav se bez naděje do mořské víly Galateje, hledí ukojiti bol svůj zpěvem. — Báseň věnována jest Nikiovi, lékaři a básníku, příteli Theokritovu.

Žádný, Nikie můj, neprospěje lék proti lásce,
žádná mast hojivá po zdání mém ani prášky,
jen Pierovny.*) Lidem skýtá lék tento lahodný
úlevy hojně, nalézt však jej bývá věru těžko.
Dobře, jakož soudím, i ty sám chápeš to, jsa lékař
a k tomu u sboru Mus nad všecky jiné jsa oblíben.

Takto alespoň i náš**) Kyklops své útrapy mírnil,
starobylý Polyfem, zahořev k ladné Galateji
láskou, líce a skráně prvé kdy mu krášlilo pýří
Růže nedával jí ni kadeř svou z lásky ni kdoule,
nýbrž plál žárem zběsilým, své nehledě práce.
Častokrát mu ovečky samotny se vrátily ve stáj
z bujné pastvy; však on svou opěvoval Galateji,
nyl touhou a sedal na rokytném rád břehu mořském,
jakmile zasvitl den; mělť ve hrudi ránu bolestnou,
v srdce kterou mocná Kypřanka***) mu vetknula šípem.
Ten však lék proti lásce našel. Na skále usednuv
strmné, zpívával, na proud moře zíraje, takto:

„Ó bílá Galatejo, proč as mne milence zamítáš?
Něžnější tys ovečky, bělostnější nade mléko,
bujnější jalovičky a trpčí nežli kyselka.
Hned se ubíráš sem, když sladký sen mne pojímá,
odcházíš však zas, když sladký sen mne opustí;
rychle prcháš, jak ovečka prchá vlka shlédši šedého.
Láskou jsem zahořel tou k tobě dobou, kdy ponejprv
přišlas s mou mateří, chtíc, děvčino, kvítka kosatce
nasbírat na horách; tehdáž vás já vedl cestou.
Jakmile jsem tebe zhlídl, nemožno mi zbýti se lásky
od doby té; avšak ty, při sám bůh, nic toho nedbáš.
Ó děvo půvabná, poznávám, proč mi utíkáš:
kostrbaté obočí po celém že se mém čele táhne
od ucha až k uchu zas, jediná dlouhá jako čára;
jen jediné oko mám, široký jest nos mi nade rty.
Avšak já, ač jsem takový, pasu brav po tisících;
ovce mi mléko dojí výborné, ježto popíjím;
sýra nedostává se mi nikdy, ni v létě ni v podzim,
nikdy ni v zimě tuhé; obtíženy jsou vždy košatky.
Nejlíp já věru znám Kyklopů pištěti ze všech,
když tebe, sládě milé, velebím a i sám sebe písní
za hluboké noci často. Chovám jedenáct ti kolouchů
pěkně skvrnou zdobených, medvíďátek čtvero útlých.
Však jen ke mně zavítej a mít nebudeš se tu hůře:
proud ten nech třpytivý s hukotem bít o břehy mořské,
Líbezněj ztrávíš zde celou noc v jeskyni u mne.
Vavřín jest tu i jsou tady u sluje cypřiše štíhlé,
jest černý tady břečťan i réva tu jest liboplodná;
jest tu pramen chladivý, jímž Aitna mi hustě porostlá
ze sněhu zářícího nebeský nápoj udílí.
Kdož by raděj vyvolil za všecko to proudy ty mořské?
Jestliže kostrbatým však zdám se ti býti nemírně,
mám dubové dříví, v popelišti oheň neunavný:
od tebe dal bych rád si sežehnout svou duši vlastní,
též oko své jediné, jež jest sladší mi nade vše.
Ó běda! S žábrami proč nevyšel jsem z matčina lůna?

*) Musy; tuto — písně.
**) t. j. sicilský; Theokritos meškal tou dobou na Sicilii.
***) t. Afrodita (Venuše).

Byl bych v tvůj ponořil se domov, bych tvou ruku zlíbal,
když mi nedáš rty políbit: i byl bych lilie bílé,
tobě nosil nebo něžný květ makový rudolistý
Avšak v létě jenom se daří mák, lilie v zimě:
nemohl bych květy jich tedy snášeti tobě najednou
Teď věru, teď však hned se plovat naučit chci, děvuško,
jakmile jen na korábu jaký host v zem tu zavítá,
bych shlédnul, proč jest v té hloubi život ti lahodným.
Vystoupiž, Galatejo, a vystoupic zapomeň již,
jak já, když tu sedím, ve svůj se domov zase vrátit.
Kéž bys mléko dojit se mnou chtěla, pásti ovečky,
neb sýr připravujíc srážet prudkým ho syřidlem.
Matka mi tím jediná jest vinna a jí to vytýkám:
tobě slovem vlídným nezmínila nikdy se o mně,
ačkoli dobře vidí, že hořem scházím den ode dne.
Leh tuto rozbiji svou, zkrvavím si i své nohy obě;
ať trápí se také, když i já tak hrozně se trápím.
Ó Kyklope, Kyklope! zda svými minul jsi se smysly?
Vrať se domů: koše uplétej, snášej ratolístky
nasekané jehňátkům svým; bude takto rozumněj.
Přítomnou doj ovečku; honit nač jest třeba prchlou?
Najdeš snad Galateji jinou a mnohem spanilejší.
Dívky mnohé mne nutí, v noci bych hry jejich s nimi sdílel;
všecky se usměvují, žádosti-li té neodepru;
vidno, že přec v kraji tom nějaké vážnosti požívám.“

Takto se svou Polyfamos ukájeti lásku pokoušel
písněmi: lehčeji žil, než léky zlatem si zakoupiv.

Eros*) kradoucí med.

Epigramm neznámého básníka.

Jednou krádce Erota zlovolná štípla včelička
když z oulů medové bral plástve, raniviši citelně
v konce ho prstičků. Bědoval tu a v ručky si foukal,
nožkami jal se dupat hned a skákat. Matce potom své**)
ránu ukázav zlou, žaloval jí, tak že maličkým
jsouc včela zvířátkem takové přece rány zadává.
Dí usmávši se matka: Roven li ty nejsi včeličkám?
Tak jsi maličkým sám a jaké přece rány zadáváš?

*) Milek, Amor. **) t. Afroditě.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Obočí paní Buresové zvedlo se až pod frisuru a její ramena až k náušnicím. Důkladněji a s jasnějším přízvukem nechuti nemožno říci: „Což já vím!?“

„Neucházi se o některou?“

„On? On jest vedle Elly hošíčkem a nejmladší z nich, Xaverie, čítá spíše o nějaký rok více než méně jako pan Horák. Byl by hláhovec!“

„Bývá mnohý jiný, který shání dobrou partii.“

„Horák nebude míti o takové nouzi. Strýc Rýva nenechá jej dlouho čekati na dědictví. A povšimnete-li si Horáka na plesích neb ve společnosti, budete mu záviděti přízeň mlaďounkých zámožných a hezounkých děvčat z nejlepších rodin. On okouzluje.“

„Tak!? Skoro bych okouzlená děvčátka politoval, kdybych se nemýlil s domněnkou, že synovec Rývův má pěkně upravenou avšak prázdnou hlavu.“

„Aha! Žárlivost! Neporiďte s ní!“ smála se paní Buresová.

Mladý muž přestal býti za nedlouho novým a vzácným zjevem v loži slečen Šipkových.

Přepadán na schodech a chodbách známými, musil se bezpočtukráte vyznati, kterak a proč vyhledává společnost neobyčejných dám.

Z jeho mnohých vysvětlivek a z přečetných spracování, v nichž rozšiřovány, šlo na jevo, že seznámil se s dámami na Žofíně v umělecké výstavě, právě před sochou nešťastné žebrácké dívky, již kritika slečně Elle neodpustila. Propůjčiv se za Cicerona vynikající měšťanské rodině, která se dává viděti v hostincích, o koncertech, v menažeriích a ve výstavách, nechť vystaveno cokoli, dovedl ji šťastně s dvornou švitorností až k sose. Chtěje právě počíti vzletný výklad, upozorněn loktem svého souseda na překážku volné rozpravy v podobě sousedky, zkoumající dopodrobna terrakotové portretní poprsí, zaslané z Paříže od hraběte Yzarna.

„Sochařka,“ šeptnuto členy rodiny z obou stran panu Horákovi do uší.

Mladý muž, nechtěje býti odstrašen, poklonil se slečně Elle Šipkové a považoval za vhodné říci jí na místě několik slušných komplimentů. Zdali byly duchaplné, není známo, a není třeba věděti, neboť dámy promíjejí začasté s neobmezenou dobrotivostí slabé stránky svých bližních, pokud se ozývají ve slovech lahodných. Podobá se, že neminuly se s účinkem.

Počatá známost pěstována v pozdravech, na procházkách, a hned po té za letní doby ve bližším styku, k němuž zavdán podnět krátkým pobytem páně Horákovým na letním bytě ve Šternberce. Mladý muž honil tam slečnám Šipkovým husy z cesty, věšíval nad dámy o svačinách v lese stinné markýzy, improvisované ze šátků, hledal s nimi houby, donášel jim a přetřásal s nimi novinky, i osvědčil se společníkem tak milým a úslužným, že bylo nemožno nepozvati jej k návštěvě v Praze.

Pan Horák neměl ve zvyku zanedbati kteroukoli byť sebe drobnější společenskou povinnost. Po přesídlení slečen do Prahy dostavil se příhodnou dobou v říjnu do salonu umělkyně, z něhož vedly otevřené dvéře do ate-

lieru, kdež byl obdivovatelem, a do boudoiru, ve kterém byl již přítelem osamelé dámy a jejích sester.

Ella pronesla myšlénku, zdali by se neměla pokusiti o malé změny ve způsobech svého života. Pociťovala přece teskno a soudila, že by radno bylo zkušeností se poučiti, je-li tento pocit oprávněn. Ida i Xaverie byly velmi ochotny podrobiti se zkousce a pan Horák utvrdil je v předsevzetí přiznáním, že mu bylo posud s podivem, kterak mohly si libovati v ústraní beze všech styků s hojností zjevů společenských.

Ella vybrala si úterý k pravidelnému přijímání hostů, které dílem sama, dílem prostřednictvím svého rytíře sezvala.

První dycháuky vydařily se skvěle, a po několik úterků střídali se zajímaví lidé spolu se zábavnými pestrým, živým, mnohoslibným šumem pod skvostnými lustry a mezi vzácnými obrazy a sochami útulných pokojů slečny Elly. Očekávání však bylo klamavé. Domácí paní znamenala s observatoře své pohovky, že nejprve vymizely z kaleidoskopických obrazů vlnité obrysy kučeratých hlav mladých pánů, a za nimi bílé jemné profily hlavinek dívčích, k vůli nimž řečení mladí páni byli pozváni. Slečne Elle doneseno tu a tam, kterak prý leckomu neslouží nezáživný esthetický čaj. Mimo to svědčil nejeden příznak, že jiní uprchlíci přestali na ukojení své zvědavosti, obětovavše několik večerů jedině svým přátelům, jevícím čilý interes o zajímavé slečny Šípkovy.

Rozprchávání společenského kruhu působí nakažlivě. Několik starších a důstojnějších osobností vytrvalo ještě nějakou dobu v chladnoucím ovzduší, které pro ně ovšem nikdo ani neohříval, krom slečny Elly, jejíž neporušený rozmar poutal, aniž by zdržoval někoho, komu setrvati nebylo libo.

Po vymizení odstředivých živlů zůstalo domu Šípkových věrno jádro společnosti, družina slečen, nedbajících lehké zábavy a přichylných slečně Elle ze sourodnosti vážnějších zájmů.

Za čtvrt roku byla společnost ustavena, měla ráz a barvu, o níž mluveno mezi uprchlíky s úsměvem, jenž u mnohého proměnil se v úsměšek.

„Prosím vás, kdo pak tam ještě dochází?"

„Slečna Měšťanova —"

„Ta, o níž se tvrdí, že umí znamenite baskicky?"

„Tak jest. Zabývá prý se zase studiem jazyka etrurského. Pak Fides Ďáblických, juristka jak víte. — dále, kdo pak ještě —?"

„Slečna Žitných, která přednášela onehdy veřejne o luhbě —"

„Ano, ano. Konečně ostatní, znáte je beztoho. Veskrze duchaplné, vysoce vzdělané dámy, dobre vychované deery z vážených rodin, slečny neodvislé, samostatné povoláním neb zámožností —"

„A mladší žádná?"

„O ano. Salonu slečen Šípkových dostalo se k Vanocům rozkosného nadělení, děvčátka jak z cukru a malin, a právě v jarním kvetu —"

„Jdětež! Kdo vám tuto báchorku vypravoval?"

„Horák. Tomu přece možno věriti."

„Ba, počínám sám věřiti. Ale pro boha, kterak a proč zabloudila taková holubinka mezi vedátorky, odkud jest, — jméno!"

„Zu — Za — Zi — Zo — ah, Zemanova!"

„Zemanova? Hm — nevzpomínám si na žádnou —"

„Její otec jest nějakým panským důchodním na výslužbě. K polepsení svých příjmů, aneb z dlouhé chvíle zařídil si revidentství účtů a soukromý ústav pro vzdělávání dívek ve vědách obchodních. Bydlí někde na Spálené ulici."

„Aha! A nejprve spletl vzděláváním hlavu své deeruscе, která si není vědoma, jakou bláhovostí jest útrata večerů v areopagu ženských mudrců! Kdo zavinil nešťastné zabloudení děvčátka k Šípkovým?"

„Fides Ďáblických."

„Ta — —!? Což, abychom se vrátili na jeden večer do Marianské ulice za účelem vykoupení ohrožené duše?"

„Nemožno. Vždyť jsme se rozešli se šedivými sestrami Šípkovými v patrné disharmonii. Zůstavme péči o ni Horákovi."

„Což — myslí si na ni?"

„Nevím. Ja pochybuji. Soudil jsem sám, že nás Jaromír obral si ji za ideal, — tak vrelým tónem mi ji líčil — avšak zveděv, že slečna Zemanova nemůže nikoho oblažiti větším statkem než jakým jest sama, pustil jsem směšné podezření ihned mimo sebe. Z Horáka řinuly se prosté galantní superlativy, jimiž zahrnuje z pouhého zvyku staré, mladé, chytré, hloupé, snad aby sobě a jiným zjednal ilusi, že obcuje se samými anděly."

„Možno. Přes to nemohu porozuměti, jak vydrží u Šípkových. Tam přec vůči patrné pomíjejícnosti veškeré krásy vezdejší nelze si zachovati netknuté iluse."

„Úterek jest jen jednou za týden, brachu. A Jaromíra neznás dostatečně. On jest v skutku dobrá, obětovná dušinka, snadno vznětlivá, povolná, věrná v přátelství a dbalá čestných úkolů. Horák jest jaksi spoluvinníkem večírků Šípkových a proto se mu v nich líbí, proto je navstěvuje, proto slouží tam společnosti za tajemníka i maître de plaisir."

„A proto udržuje hlubiny srdcí několika zralých slečen ve stálém rozechvení. Toť nesvědomité."

„On smýšlí as tak málo o ne, jako slečny o něho."

„Chyba lávky, příteli! Které děvce nás nepovažuje za svou kořist, pohledneme-li na ni dvakrát sladce? A Horák bezděčně plýtvá samým medem, jak jsi prve sám řekl —"

„Právě proto nepřikládá mu žádná víry."

„Oho! Poslys, mnoho-li kombinací vzniklo již jenom z elementů: Jaromír, Ella, Xaverie, Ida, Natalie —"

Mladý muž, obíraný svými soudruhy za předmet podobných zábav, buď o řečích nevedel, neb jich nedbal. Taktéž jest na snadě za liché považovati mínění výstředních skeptiků, kteří jej vyhlasovali za pojítko dámské společnosti, z níž prý žádná nechtěla panu Horákovi z evidence vyjíti. Proto prý houževnatě navštěvovaly dům slečen Šípkových, proto prý trpelivě očekávaly, kdy mladý muž svou ostýchavost odloží a vytasí se s přiznáním, že do Marianské ulice chodí vlastně za tou či onou —

Jest však již čas navrátiti se s výšin ptačí perspektivy na koberce opušteného salonu, abychom zastali společnost ještě před rozchodem.

První vzchopila se slečna Měšťanova, byvši zpravena znamením, že do předpokoje dostavil se její strýc, ochotný doprovoditi ji domů.

Upozornění na pokročilou dobu, — postupovalať rafije na veliké renesanční penduli již ku dvanácte — vyplašilo všechny krom slečny Elly, kteráž nechtěla uvěřiti, že by bylo pozdě. Vzdor svým námitkám musila však přijímati ruce podávané na rozloučenou, vraceti polibky a ujišťovati na vzájem svou nadějí v brzké příjemné shledání.

„Pane Horáku, — váš koncept?“ vzpomněla si slečna Louisa, setkavši se s mladým mužem, přicházejícím jí s poklonou vstříc.

„Nesu vám jej právě, — přijměte jej dobrotivě a suďte o něm s milostivou laskavostí.“ Skloniv se, podával dívce ve špičkách prstů ozdobný bílý, zavřený couvert. „Odvážil jsem se nesnadného úkolu, avšak s vůlí ryzou a s vynaložením všeho svého umění.“

„Budu se všem perlám, z vaší duše vyroněným, obdivovati s náležitou pietou,“ odvětila dívka, provázejíc žertem váhání své rucky, která jaksi nejistě papír přijímala.

Leč na otálení nebylo času a celá tato malá scena ztratila se nepozorována v ruchu loučení.

Šatnou hemžily se pak ještě komplimenty, šály, deštníky, klobouky; palácové schodiště domu oživlo na chvíli, průjezdem zachvělo sykavě několik stesků na zimu, přítelkyně přivinuly se těsněji k sobě a před vraty ozývalo se poznovu desateré, dvacateré „Dobrou noc“.

Dámy rozcházely se v průvodu služek a tří neb čtyř dvorných přátel na všechny strany.

Louisa šla se slečnou Giselou Žitných, pro niž se dostavil mladší její bratr.

Cestou po měkkém sněhu, umlčujícím zvuk kročejů, rozlehal se Marianskou ulicí, Václavským náměstím a Vodičkovou ulicí až do Spálené smích a jarý hovor Gisely, velice rozdováděné a k Louise čtveráćky přítulné.

Brousila svůj vtip o mladíky, jež láska svádí s dráhy moudrosti na strmou a zrádnou stezku poesie, po které velmi nerhythmicky klopýtají, zaslepeným okem plany mák na místě růží vyhledávají a neumělou rukou v naivní věnce splétají. A pak smála se zase a litovala Horáka, jenž ze starsí a nyní možná — ano, velmi možná — nemilé povinnosti musil doprovázeti slečny Ďáblickou a Tomanovou.

„Nyní skutečně nevím, přála jste si či nepřála novin, o kterých jsme mluvily?“ vzpomněla si jako maně Gisela, když stanuly před domem, na jehož dveřích při svitu lucerny zřetelně leskly se nápisy a mezi nimi:

Revident Řehoř Zeman.
Soukromý ústav
pro vyučování dám v účetnictví.

„Netoužím po nich,“ odmítala mírně Louisa, podávajíc Gisele ruku.

Slečna Žitných ji objala, a popřávala jí v hojnosti „dobré noci i sladkých snů“, pokud domovník neotevřel.

Rozešly se.

Slečna Zemanova vystoupila svižným, rychlým krokem do druhého poschodí, kdež ji vpustila obstárlá služka do příjemného, ne velmi rozsáhlého bytu. V rodinném pokoji zabočila dívka k postranním dveřím a přichýlila se k nim naslouchajíc.

„Milostpán spí již od desáté,“ šeptala služka jako v odpověď k otázce, jevící se ve tváři a postavě dívky.

„Upravila jste čaj hezky slabý a přidala hodně smetany?“

„Jako slečinka sama.“

„Bylo vše řádně vyhřáto, než otec ulehl?“

„Toť! Na mne jest od jakživa ve všem spolehnutí —“

„Dobře. Dej sem svíčku, nepotřebuji tě již k ničemu.“

Louisa vkročila do svého pokoje. Zář svíčky rozlila se po stěnách, pokrytých jasnou tapetou a ozdobených několika málo vybranými obrazy. Mezi okny zelenala se malá zimní zahrada, dělící od sebe vyřezávaný psací stůl a ozdobný menší stolek na ženské práce. Velká zasklená skříň, naplněná knihami, oválný stůl a kolem něho pohovka i několik křesel téhož dessinu jako záslony oken a portièra, pěkný stolek toiletní a klavír doplňovaly vkusný a jednoduchý nábytek pokoje, uzavřeného vzadu povykasanými záclonami, skrze něž mohl vniknouti skromný pohled do přítmí alkovny, upravené za ložnici.

Dívka sňala šál s hlavy a odložila plášť. Při obratu padl její zrak na časopis, pohozený na sesli vedle psacího stolku. Došla si pro list a usedla s ním na křeslo k svíci. Bystrým, pátravým zrakem probíhaly jiskrné oči dívky sloupec za sloupcem pod nadpisem „Hlas“, prošly všechny druhy zpráv, vrátily se tu a tam k nové přehlídce, avšak neutkvěly nikdež na dobro. Zavrtěvši hlavou, chtěla noviny s úsměvem sklamání odložiti, když právě při skládání mihla se jí v anoncích řádka, poutající rázem její pozornost.

„Slečně L. Z. od Jaromíra H.“

Dlouho četla dívka v chatrných, otřenými typy tištěných verších insertu číslo 2853.

Pak vyňala papír, přijatý od Horáka, rozřízla zvolna, nedůvěřivě obálku a před jejím zrakem vyrojila se na lesklém tuhém papíru v guirlandách ozdobného písma slova téhož básnického pokusu diletanta, jenž umělost nahrazoval vroucností:

„**L**ehýnkým jak zefyru vánek krůčkem,
Outlejší nad palmy gracií ztepilou
Uměrně neseš hlavinku spanilou,
Již zdobí oček dvé jak safírů leskem.
Slast jen Ty daříš, jaro jak vděky své,
Obraz Tvé duše lilie sněhový květ,
Nejdražším skvostem však drahé mi srdce Tvé.“

Podruhé za večer zaplála tvář dívky ruměncem, její štíhlá, souměrná postava zachvěla se lehýnce, a chvěním třpytily se také její v blankytném modru zářivé oči, jichž pohled se povznesl a maní na světlém obraze krásné hlavy v protějším zrcadle utkvěl.

Ano, byla sličná. Hojné, jemné, kaštanově rusé vlasy leskly a vlnily se kolem jasného, energicky modelovaného čela, pod nímž klenula se rozpjatými oblouky pěkně rýsovaná obočí v bílé, něžností mládí měkké tváři, kteréž rovný nosík, plné, sevřené rtíky a zaokrouhlená brada určitého rázu propůjčovaly.

Zkoumavý, ostýchavý hled dívky rozjasnil se úplně, vrátil se s úsměvem polo vděčným, polo stydlavým k akrostichu, v němž četla zas a zas, tvář její jásala, útlé prstíky bílé ručky přivinuly bezděčně milostný vzkaz na prsa rozvlněná tlukotem srdce, jemuž bylo těsno v úzkých mezích jako duši dívky ve stěnách domu. Její zrak zalétal do šíra, ale opět zachytilo jej zrcadlo a vedlo jej pootevřenými dveřmi temnem sousedního pokoje ku prahu, na němž se duše dívky zarazila. Stín vážnosti obestřel její

obličej. Položila se v křesle, sklonila hlavu a zírala pevně do šera svého mladého života. Tam za dvěma prahy spal její otec, slabý, unavený již stařec. Pozdě byl ženichem a záhy vdovcem. Opouštěje s čistýma leč holýma rukama panskou službu, již byl svá mužná léta i své zdraví věnoval, vedl si do samoty svého útulku rozmilé děvčátko, o něž se třáslo srdce starcovo, který necítil již dostatek sil, aby doprovodil své dítě až k metě, u které může otec klidně pustiti z dlaně ruku dítěte a říci mu: „Dospělo jsi, jdi svou cestou. Dovedl jsem tě na ni a dále Bůh tě provázej.“ Chtě býti pokud mohl své dceři užitečným, obral si vedle péče o ni za úkol svých posledních let zaměstnání, do něhož se i dívka vžila. Louisa nepoznala posud jiné radosti, krom potěšení vděčného, vůli a dobru svých rodičů se obětujícího dítěte. Její mladší léta uběhla tvrdým řečištěm úzkostlivé otcovy přísnosti, těsnými oklikami samého zříkání, do něhož stařec vpravoval vědomě mladou dušinku, aby jí pozdě nebyl život krutým učitelem. Louisa podrobila se ve všem, nepoznala vyražení, nenaučila se sníti žádné smělé sny o štěstí. Stala se záhy pomocnicí svého otce a znenáhla nepozorována vsunula se na jeho místo, zůstavujíc vrozeným ženským taktem a něžností milující dcery přednost i zásluhu díla scházejícímu starci, shrnujíc však skutečnou práci pod své ručky.

Od rána do večera zaměstnána, soustředila veškeré své snahy k vyhovění všem přáním otce, i částečně na odvrácení starcových úmyslů od scesti, na které již někdy slábnoucím duchem zabloudil. Nestýkala se ani s lidmi krom učebny svého otce. Tam seznámila se s Fides, kteráž po několik hodin přiučovala se účetnictví, jehož znalosti pro své politické a hospodářské studie potřebovala.

Slečna Ďáblických byla duchem Louisiným překvapena. Nabídla se, uvésti ji do společnosti.

„Ne,“ odpíral starý Zeman. „Mé dítě má na účastenství ve vyšperkovaných lživých komediích společenských ještě dosti času.“

Druhého dne vzal stařec hlavu dívky do obou rukou, podíval se na ni jaksi udiveně a řekl:

„Ani bych tomu byl nevěřil, děvče. Nahledl jsem do svých zápisků a nalezl, že ti jest už dvacet let. Můžeš mezi lidi, jdi, mlč, zkoumej a střez se. Jdi. Po theorii něco praxe, ještě pokud jsem živ.“

Tak dovolena Louisa do společnosti a uvedena k Šípkovým.

Nemohla i nechtěla zneuznávati, že její obzor i dosah činnosti se rozšířil. Neměla pro sebe posavade tak říkajíc žádného měřítka, nabývala je teprv, a bez neskromnosti mohla se počítati mimo dívky tuctového rázu. A líbilo se jí mezi těmi zajímavými, pozornými osobnostmi, které každým stykem s jiným se jako rozdělovaly a násobily. Pouhá záliba, ano nic více, co by bylo naplnilo její nitro tkvící hlubšími kořeny v domácnosti starého, vetchého otce. Jej by byla pro nižádné blaho jiné neopustila, pro něho by se byla ráda zřekla všeho, čím svět kolem starcovy lenošky ji těšil, bez oběti a bez odvažování. Vždyť čím byla, tím učinil ji otec, a kdyby mu ani žádným díkem zavázána nebyla, ona jako větší, silnější, dychtila nésti něžnou rukou všechen jeho svět slunečným jasnem i teplem a svatým mírem. Kéž jen splnila se jí horoucí tužba, býti ještě léta nepočítaná neskonale šťastnou v skromném blahu tichých, posledních dnů starcových! Jeho život pokročil již valně sivým podzimkem, vrátiti jej bylo bláhovou nemožností, leč udržeti jej, prodloužiti milou jeseň do nekonečna přála si vášnivě.

Stříbrným svitem kýžené perspektivy bleskl náhle zlatý, žhoucí paprsek. Vytryskl z veršů, z holdu i prosby lásky, k němuž se byly oči dívky vrátily, a naplnil mžikem její srdce, snoubě se s dětskou oddaností.

Což odporovaly si oba city? Ne, ne, vždyť Louisa nechtěla rozděliti bohatství své lásky. Ale zdvojnásobiti je mohla — Jaromírem!

Z tesknoty a obav rázem vyproštěné myšlénky nesly se za mladým mužem, stopujíce každý jeho krok ozývající se nočním tichem pustých ulic, k Vltavě směřujících.

Neměl na spěch. Mechanicky ubíral se k domovu, netíhna k němu ani zrakem, před kterýmž ve stálém střídání ráje nadějí rozkvétaly a zase v prach se rozpadávaly. Směl doufati, že náhlé odvážné vyznání náklonnosti posud skrývané a tlumené vyloudí z velké, přísné duše Louisiny souzvučný ohlas milosti? Neměl se obávati, že dívka bude považovati báseň za hloupý žert hejska zvyklého prý kořiti se na všech stranách děvčatům, u nichž prý měl štěstí báječné? Nepohodí Louisa akrostichem, vidouc v něm prostě doklad úkazu dosti obyčejného, kterak právě slabší povahy mužské bývají nejvíce vábeny silnými osobnostmi ženskými? Byl si vědom nepoměru mezi sebou a ní, viděl ji státi výše a před ní zmocňovala se ho pravidelně úctyplná ostýchavost, nedovolující mu blýskati se Louise s frásemi a jalovými povídačkami, které většinou obsah nenucené zábavy mladých lidí tvoří. Zdrželivost Horákova vůči Louise vykládána mu ve společnosti za chladnou netečnost, ano za nevšímavost k dívce, neobklopené nimbem zlaté slávy rodinné. Těšil se zprvu dětinsky ze slepoty podezření, kteréž vidělo opak pravdy; konečně však omrzela jej zdánlivá hráz předsudků. Což jestliže Louisa sdílí obecné mínění a nedovede si vysvětliti obrat, zjevně ničím nepřipravený a neohlášený? Zdaliž nezvrtne si sám všechno své kýžené štěstí malou, ne, hroznou neobratností, jakouž bylo zajisté směšné vyznání lásky veřejným insertem? Jediná, k níž měl promluviti, nečetla jej, ale tisícové tropili si z něho úsměšky. Ba někteří mezi nimi prohledli jej. Nemohl pochybovati.

Byl poslední, jenž odcházel ze salonu Šípkových. Ze skromnosti počkal jak obyčejně, až všichni rozloučili se s Ellou.

„Jste nařknut,“ pravila zmírnivši hlas a zdržujíc jeho ruku, aby nabyla času, pokud ostatní v přiměřenou vzdálenost neodejdou. „Ano, jste obviněn z pokryteckého pěstění ekvitace.“

„Já? — — ?“

„Tak jest. Pokoušíte prý se jezditi na Pegasu.“

„Ach, — tímto hříchem provinil se pod sluncem snad každý.“

„Ne každý však dočká se vydání svých poesií tiskem.“

„A mezi tyto ubohé račte čítati mne.“

„Čítala jsem do dnes. Řečeno mi však, že právě byla jedna z vašich básní v některém časopise otištěna. Aha, podobá se, jako byste mi rozuměl. Ale — promiňte — zdržuji kavalíra, jehož dámy očekávají. S Bohem. Vaši zpověď — libo-li — u příležitosti.“

Bylo holou nemožností, aby předmětem vtipkování slečny Elly bylo co jiného než nešťastný akrostich v „Hlasu“. Jaká nemotornost, jaký děsný nápad, inserovati svou lásku v novinách! Ani pomyšlení, aby Louisa

zůstala ušetřena úsměšků těch, kdož milostnou anonci pronikli! Nemohl doručiti své vyznání přímo, jako byl konečně přec učinil, obávaje se, že by jinak Louise snad ani na oči nepřišlo!?

Jaromíra opanovala skličenost, kteréž jedva se dovedl zbaviti myšlénkou: Buď Louisa miluje a tudíž promine chlapecký kousek, neb nemiluje a pak jest lhostejno — —

Ne, není lhostejno! Chyba musí býti napravena, a v Jaromírovi vůbec musí poznati Louisa muže zralého, účinného.

Strýc Rýva neměl věru zlé úmysly, chtěje synovce vnadami užitečné práce okouzliti!

Mladý muž stanul před rozsáhlou čtyřpatrovou budovou, nad níž se vznášel dým jako černý drak, soukající nekonečný ohon z vysokého komína Četná osvětlená okna řinčela, dvéře cvakaly a zdi otřásaly se do základů lomozem mohutných strojů mlýnských.

Horák zadíval se na imposantní jako napudrované průčelí mlýna; za chvíli vstoupil s povzdechem a účelným předsevzetím na práh zvláštního vchodu, jenž byl nejméně moukou poprášen a patrně do soukromých částí budovy vedl.

Zvoncem přivolaný domovník otevřel a uchopiv lucernu postavenou na zemi, svítil mladému muži.

„Ráno po páté zbudím mladého pána," řekl

„Mne? Proč?" tázal se Jaromír užaslý, zastaviv se na schodech.

„Nevím. Pan otec poručil."

„Aha. Dobrá," pronesl Jaromír ledabylo, jakoby se rozpomínal, jen aby nezadal si ničím před sluhou.

Vešed do svého pokoje, rozžehl a svit lampy ozářil stíny vrásků na zachmuřeném čele pěkné tváře. Na stole nalezl spisy složené do starého obalového papíru.

„Zegtra ráno pogedess do Rakownjka exekwowat krupaře Papauška w 7 hodin z wlakem, listiny gsau w tom," byl rozkaz, hrudkou, těžkými starožitnými literami strýcova písma na obalu napsaný.

Trpký úsměv přelétl tvář čtoucího, a jeho ruka hodila spisy povržlivě.

Tak lidskou rozkoš stíhá hořkost v zápětí. Srdce Jaromírovo prožilo večerem svátek, plný slastných pocitů a útrap blaženosti, jeho mysl vzpružená láskou povznesla se velkými posvátnými úmysly, a závěrkem, z nenadání zasvištěl nad ním bič, jímž vládla drsná ruka strýcova, jako nad uličníkem, který dovolil si zaskotačiti.

Trapné procitnutí, odporný popud ku práci, jíž se chtěl věnovati sám, — sám — nepoháněn a neponížen za exekutora!

V Jaromírovi vřel hněv i bolest. Přistoupiv k oknu, vyrazil špehýrku a vyložil hořící hlavu do chladného nočního vzduchu. Vysoko nad ním a kolem po širém obzoru plály věčné, tiché hvězdy a pod ním šuměla mohutná řeka, valící klidně, bez ustání nesčetné vlny svých proudů k moři. Majestát noční přírody překonal neladné, ztřeštěné rozkvašení mladého muže.

Uvrhnuv se na pohovku s rukama na čelo přitisknutýma, těkal nepokojným zrakem po svém ozdobném garçonském příbytku, až oči samoděk spočinuly na dvou rámečkách z oxydovaného stříbra, postavených na nízkém nástolku psacího stolku. Se vzdálené pohovky bylo nesnadno rozeznati jemné pastelové kresby v rámcích, avšak Jaromír je znal a viděl zřetelně dvě podobizny, hezkou mladou paní s týmže velkým hnědým okem, snivého, měkkého výrazu, jež na Jaromírovi jímalo a srdce mu dobývalo, vedle ní pak muže s dlouhými vlnitými vlasy barvy mdle černé, téže barvy a téže měkkosti jako měl Jaromír.

(Pokračování.)

Píseň vystěhovalce.

Od *Bohdana Kaminského.*

Buďte tu zdrávi! Ještě dnes — a ráno,
to daleko už budu za lesy
a čelo, jež tu vámi bylo sdráno,
— pod cizím nebem zítra lehne si.

Buďte tu zdrávi! Jak to v srdce bodne:
ó kde to budu, nez se rozední!
Vy hory krásné, drahé lesy rodné,
jen pozdrav ještě, jen ten poslední!

Se srdcem lehkým opouštím ty lány
a není, co bych neopustil rád.
Mé cesty trním byly tady stlány,
tam snad mi růže zkvete jedenkrát

Že je tak chudá a že je tak malá,
tím dražší je mi ta má rodná ves,
že dětské sny mé láskou objímala —
a od ní srdce odtrhnout mám dnes!

Ty naší vísky zvonku záduměcivý
a blouznivý, co těchy v hruď jsi lil,
když podvečerem v záduměcivé nivy
jsi při klekání slavně hlaholil!

— A k čemu lkát? Dnes tu — a zítra — kdo ví —
snad kolébat se budem na moři
a lidé třemi odbudou to slovy,
když na skále se loď nám rozboří.

Ty květe milý, hrstko země rodné,
v níž kdos mi dřímá, béřu si tam vás —
až v hruď mi život naposledy bodne,
v té cizině se jednou umře snáz.

Učenec na toulkách.

Povídka od *H. H. Boyesena.*

(Dokončení.)

IV.

Rád bych věděl, co se to děje mezi Strandem a Editou," řekl Arfinn k sestřence Inze. Ležel v trávě u jejích nohou opíraje bradu o dlaň a dívaje se potutelným, něžným zrakem na její svěží, kvetoucí tvář: ale Inga patrně hluboce zabrána do hlasitého čtení „Davida Copperfielda" byla tak zaujata manželskými trampotami tohoto šlechetného hrdiny, že řekla jenom: „Tiše" a četla dále.

„Sestřenko Ingo," pravil Arfinn zase po chvíli, pohrávaje si utrženou květinou, „mně se všecko zdá, že Strand do Edity zamilován."

Inga odložila knihu, pohledla naň zrakem, jenž měl býti přísně káravým, a řekla tím svým roztomile důrazným způsobem:

„Přála bych si, abys s takovými věcmi nežertoval, Arfinne."

„Žertovat! Já vskutku nežertuji, naopak, přál bych si, aby tomu tak bylo. Jaká to škoda, že se jí tak znelíbil."

„Znelíbil! Ó jsi mi to výtečný filosof. Myslíš proto, že se mu vyhýbá, že — —"

Tu zakryla si Inga sama rukou žvatlavá ústa a řekla s velkou vážností v tváři i hlasu:

„Mlčím jako hrob."

„Ano, jsi ku podivu diskretní," zvolal Arfinn směje se, kdežto dívka zahryzla se v rty s výrazem lítosti a dívčího hněvu, který by byl v prsou jiných než bratrancových vzbudil hlubokou soustrast.

„Aha! tak se tedy věci mají!" zasmál se vesele: tu však viděl, že se pod jejími brvami třese slza. Rázem přestal se smát a přiblížil se k ní polo laskujícím, polo dětsky odprošujícím hlasem:

„Drahá sestřenko, vskutku, já ti nechtěl ublížit. Hněváš se na mne? Nuže, hleď, slíbíš-li mi, že to nikomu nepovíš, mám zde něco pro tebe, co bych ti rád ukázal."

Věděltť příliš dobře ze zkušenosti, že by to už musil býti u Ingy velký hněv, aby se nedal usmířiti slibem, že se jí svěří nějaké velké tajemství, zvláště pak, když doví se něčeho k objasnění malého dramatu, jež odehrávalo se před jejíma očima již od několika neděl.

Přejela si odhodlaně oči, setřela slzy, naklonila se dychtivě ku předu s tváří rozjařenou a plnou očekávaní.

Arfinn vyjal velkou černou zápisní knížku z náprsní kapsy, otevřel ji a začal čísti:

„3. srpna 5 hod. ráno. Mému malému pacientovi daří se výborně: zdá se, že mu velice chutnalo těch několik tuctů much, které jsem mu přinesl. Tepna bila mu, dnes ponejprv, normálně. Začíná dostupovat na poraněnou nožku zdánlivě bez bolesti."

„10 hod. ráno. — Oči slečny Edity mají podivný zářivý lesk, kdykoliv mluví o něčem, co jí jde z hloubi duše. Jak, a proč se to děje, že přílišný cit nalézá vždy prvního výrazu v oku? Jeden druh pohnutí zdá se, že zornici rozšiřuje a druhý ji stahuje. *Pamatovat si to pro budoucnost, jak různá pohnutí působí na oko.*"

„6 hod. večer. — Viděl jsem dnes odpoledne na břehu volavku. Napodobuje její hlas, přivábil jsem ji na několik kroků od sebe. Volavka podle svého hlasu je velmi zasmušilý pták. Vskutku myslím, že mezi ptactvem bahnním převládá povaha smutná zrovna jako mezi dravci flegmatičnost. Ptáci zpěvní jsou cholerici a sanguinici. Škádli drozda ano i skřivana a přesvědčíš se o tom. Sluka neb volavka, podle mých zkušeností, málokdy projevují hněv: nemůžeš jich podrážditi. *Uvážit, jak dalece hlas ptáka může naznačovati jeho povahu.*"

„5. srpna 9 hod. večer. — Od včerejšího nešťastného setkání ráno, kdy jsem se následkem své starosti o konopku bezpochyby dopustil nějakého přestupku proti etiquette, slečna Edita se mne straní."

„7. srpna. — Můj stav je nadmíru zvláštní. Tepna bije mi 85, což jest u mne neslýchané, neboť tepává normálně, plně a pomalu. Ale ku podivu, necítím, že mi bylo nějak nevolno. Naopak cítím se fysicky zdravějším, než jindy. Život celého těhodne se směstnává v den a život dne v hodinu."

Inga snažíc se všemožně zachovati vážnost, nemohla se konečně zdržeti a vypukla v zvonivý smích.

„To je přece vědecká zamilovanost!" zvolal Arfinn přemáhaje výbuch své veselosti.

„Ale, Arfinne," řeklo děvče, a úsměv zmizel jí rázem s tváře. „Zdali pak pan Strand ví, že to zde čteš?"

„I arciť, že ví a právě proto jest mi to tak nadmíru komické. On sám zdá se ani netuší, že knížka obsahuje něco jiného, než vědecké zápisky. Patrně dává přednost empyrické methodě v lásce jako ve filosofii. Ba, skoro se domnívám, že ve své prostomyslnosti koná sám na sobě zkoušky za příčinou nějakého velkého fysiologického objevem."

„A to se mu snad podaří," odvětila dívka s roztomilostí, která Arfinna okouzlovala.

„Inu ovšem, stane se jistě nějaký psychologický zázrak," podotknul Arfinn. „Ale poslechni: zde je něco rozkošného:

„9. srpna. — Slečna Edita prohodila jednou něco o možnosti, že zvířata jsou nesmrtelná. Oči jí zářily krásným nadšením. V té myšlénce je snad více, než se povrchnímu pozorovateli zdá."

„Ó jak rozkošně umí sám sebe klamat!" zvolala Inga.

„Pouhé quid pro quo," řekl Arfinn.

„Vím, co udělám!"

„Já též."

„Neřekneš mi to?"

„Ne."

„Tedy ti nepovím také nic."

I rozlétli se jako dva bezstarostní ptáci (sanguinici, jak by je byl nazval Strand), aby každý sám přemýšlel o nějakém hrozném plánu, usmíření odcizených si milenců

V.

V témdni, který následoval, zdálo se, že ukryté pramének Strandovy náklonnosti pomalu spojily se v jasný, na bílý den vyskočivší potůček, a po mnoha vědeckých spekulacích přišel on konečně k závěrku, že Editu miluje. Ve chvíli úplné beznadějnosti svěřil se s tím Arfinnovi zároveň mu oznamuje, že složil svůj tlumok a příštího rána vydá se opět na své cesty. Všechny prosby přítelovy byly marny; on že chce a musí jít. Strand utvrdil se ve víře, že jej vůbec žádná žena milovati nemůže, a o Editě byl přesvědčen, že jej nenávidí. Nezkušen, jak byl, nemohl nalézti příčiny, proč by se ho stranila nemajíc jej v nenávisti. Arfinn snažil se mu dokázati, že pro ten okamžik není přece takovou ohyzdou, jak snad myslí, ale marně. Strand byl vědecky přesvědčen, že jej příroda učinila nepříjemným, hledíc takto vyvážit trochu toho duševního nadání, jímž jej byla obdařila.

Druhého dne, časně ráno, sotva že slunce problesklo muselínovými záclonami do pokoje Arfinnova a tento byl ještě pohroužen v spánek, zaklepáno prudce na dvéře a do pokoje vstoupil Strand. Měl tlumok připjatý na plecích, dlouhou hůl v ruce a na tváři zračily se mu nevyspalost a boj probdělé noci. Arfinn pozvedl se napolo v posteli, protřel si oči se zoufalým namáháním probrati se ze spaní docela, avšak podařilo se mu jenom nabyti mlhavé predstavy o páru velkých bot, modré vlněné košili a rozcuchaném vousu, kteréžto věci stanuly podle něho. Teď vztáhla se k němu velká ruka a ozval se hluboký hlas:

„S Bohem, bratře.“

Na to dvéře cvakly a Arfinn usnul zas.

Za několik hodin potom se probudil s mlhavým jakýmsi vědomím, že měl nějaké vidění, nebo že se stalo nějaké neštěstí. Oblekl se, vešel jako obyčejně do Strandova pokoje a nalezl jej prázdný a bez tlumoku. Teď se teprve upamatoval určitě na svůj sen. Strand byl ten tam.

Celé odpoledne bylo čtení „Davida Copperfielda“ přerušováno upřímnými, ano bolestnými vzpomínkami na Stranda, a Inga přejela si často rukou oči, aby setřela zrádnou slzu.

Edita nepřišla toho dne k večeři, Inga marně snažila se býti veselou, Arfinn byl až hrůza roztržitý a odpovídal vždy na něco jiného, než byl tázán, tak že dobrý starý pan doktor sám začal se konečně pomrákat; neboť zdálo se, že v obyvatelích dvorce byl jen jeden život a jedna duše a nepokoj jednoho porušil hned mír a štěstí celé domácnosti. Teď zastřelo se nějakým nevysvětlitelným způsobem celé rodinné ovzduší šerem. Inga vrtěla drobnou malou hlavičkou a snažila se nabyti aspoň trochu útěchy z vědomí, že zná aspoň něco, o čem Arfinn neví, a s čím by bylo velmi nebezpečno se mu svěřiti.

VI.

Minuly čtyři neděle od odchodu Strandova. Léto nabývalo již onoho nádechu smutku, jenž padá na člověka jako tušení smrti. Edita procházela se po břehu, pozorujíc let mořských ptáků. Jejím nejnovějším „poblouzením“, jak to Arfinn nazýval, byl neobyčejný interess o zvyky kajek, potápek a racků, jejichž ve své hlučivosti jednotvárný život zdál se jí býti ještě před několika měsíci obrazem všeho, co všedního jest a hrubého v lidském i zvířecím životě. Teď se opatřila sama zápisní knížkou i affektovala, abychom ještě jedenkráte užili slov jejího nevěřícího bratrance polovědeckou zálibu v pozorování jejich křikuplného živobytí. Pokoušela se často a marně napodobiti jejich hlasy a přilákati je k bližší důvěrnosti, i bylo jí někdy velmi nesnadno potlačiti svou nevoli, když viděla, jak ptáci se k ní stále chovají jako ku vetřelci a splácejí její přátelství plachým podezříváním, zrovna jakoby pochybovali o upřímnosti jejích úmyslů.

Byla nyní snad trochu bledší než druhdy, ale její oči měly stále tutéž světlou hloubku, a tatáž líbezná, příjemná vážnost utkvěla na její líci a zjemňovala jako vše pronikající teplý nádech tu naprostou nelíčenost celého jejího vzezření. Usedla na velký skalní balvan, zvedla podivně zavinutou lasturu a spatříc volavku, brodící se stálým příbojem, zahvizdla tichounce; pták se obrátil a pohledl na ni s poplašenou nedůvěrou. Zahvizdla opět, ale snad příliš neopatrně a pták roztáhnuv křídla se zděšeným zakvičením polou odlétal, polou odbíhal přes lesklou hladinu fjordu. Ale ze skal v samé blízkosti ozvalo se teď tesklivé zapištění jako ptáka v úzkostech, a dívka vyskočivši kvapila k místu, odkud přicházelo. Vystoupila na kámen, celý obestřený zelenými, kluzkými mořskými řasami, aby se mohla lépe rozhlednouti pobřežím. Tu objevila se pojednou hřmotná postava mezi balvany u jejích nohou: dívka vykřikla, noha jí sklouzla a v nejbližším okamžiku ležela v Strandově náruči. On se neomlouval, ale nesl ji mlčky přes kluzké kameny a složil své břímě něžně na hladký, bílý písek. Tu ji napadlo, že jeho pozornost k ní je vlastně docela zbytečna, ale v té chvíli byla příliš zaražena, než aby se byla omlouvala.

„Ale pro Bůh, pane Strande, kde jste se tu vzal?“ vyhrkla konečně ze sebe. „My jsme všichni myslili, že jste Bůh ví kde.“

„Já to sám nevím,“ řekl Strand prosebným pološlasem, docela rozdílným od jeho obvyklého důvěrného bassu. „Vím toliko, že jsem se cítil velmi nešťastným, a že jsem se vrátil.“

Nastalo mlčení, které se oběma zdálo býti nekonečným, i aby je aspoň trochu vyplnil, začal Strand nejistě kývati hlavou a klátil rukama, až konečně usedl podle Edity. Krev bila horečnou prudkostí v jejích spáncích a ponejprv v životě ucítila něco jako soustrast s tímto hřmotným mužem, jehož síla a bezstarostná sebedůvěra až dosud zdály se jej povznášeti nad potřebu ženské pomoci a sympathie. Teď i sama ta ošumělost jeho zevnějšku a výraz prosebného utrpení v jeho tváři otevíraly v jejích prsou bránu, kterouzto mohl vstoupiti soucit; s tím šlechetným zapomínáním sebe, kteréž bylo hlavním rysem její povahy, nachýlila se tedy k němu a řekla:

„Byl jste zajisté velmi nemocen, pane Strande. Proč jste nepřišel k nám, abychom vás ošetřovali, na místě toho bloudění zde v té kamenité poušti?“

„Ano, — byl jsem nemocen,“ zvolal Strand s náhlou prudkostí chápaje se její ruky; „ale jest to nemoc, z které se nikdy, nikdy neuzdravím.“

A s tou výmluvností, starou jak svět a věčně novou, šeptal jí do ucha své vášnivé vyznání a ona na-

slouchala, napřed udiveně, dychtivě, potom s nezkalenou, dětskou blažeností. On jí povídal, jak hnán svým vnitřním neklidem toulal se po horách, až jednou večer v salaši uslyšel horalského junáka zpívat píseň, v níž byla následující sloka:

Ó dívčí úsměv, dívčí pláč,
ni nenávist, ni lásku značí;
když odbyt chtějí, smějí se,
když milují, dívenky pláčí.

Tu mu napadlo, ponejprv v životě, že chování se dívky nemusí býti logickým znamením jejich nejhlubších citů, a obohacen o toto radostné objevení a nadchnut novou nadějí, vrátil se, ale neměl odvahy vstoupiti do dvorce, dokud nenalezne očividného důvodu pro svůj návrat: avšak jeho vymýšlivost, že je velmi chuda a nenalezl důvodu jiného, kromě toho, že miluje doktorovu krásnou deerku.

Večer přicházel valem. Široké, horami vroubené údolí, naplněné teď do vršíta jemným, mlhavým přísvitem, rozkládalo se kolem nich a budilo v nich blahaplný pocit jistoty. Fjord pozvedal svůj vážný hled k obloze a hloubil se a hloubil jako ona v světlošerou, do nekonečna ustupující nesmírností. Dívka cítila, jak se jí tento blažený klid měkce vkrádá do srdce; pochybnost a zápas byly ty tam a slunce věčně jasné a nezastřené zářilo na šířící se obzor budoucnosti. A také v jeho ňadrech opanovala ta nálada, v které život vypadá nekonečný a zářivý, lidské strasti malé, nebo nemožné, a člověk sám velký a nade vším vítězící. V té chvíli přetvořovali si oba ten náš tvrdošíjný svět, nepochybujíce ani sebe méně, že spojí-li jeden svou víru a sílu s vírou a silou druhého, dovedou pospolu pozvednouti nejtěžší břímě dnů.

Ten večer byl nejšťastnější a nejpamátnější v dějinách dvorce lékarova. Doktor chodil pokojem sem a tam mna si ruce tichou spokojeností. Inga, kteréž bylo zasnoubení obzvláště slavnostní událostí, seděla v koutku a dívala se na sestru a Stranda očima zarosenýma radostí. Artinn objímal každého na potkání.

Avšak tato povídka má ještě v zápětí krátkou sice, ale nikoliv nedůležitou událost. Za několik neděl potom objevili se Artinn a ta dívenka „s roztomilým, neklassickým nosíčkem“, Inga, v páně doktorově čítárně, a žádali jej o otcovské požehnání. Ale starý pán, jak doslýchám, se velice rozhněval, a žádal, aby pan synovec napřed odbyl své zkoušky, dodávaje ještě některé mrzuté podrobnosti o stupni prospěchu, s jakýmže tyto řečené zkoušky asi mají býti odbyty — aby tedy učinil vše to dříve, než bude moci býti řeči o nejakém takovémto požehnání. A tak, jak věci jsou, Artinn ještě studuje a rusovlasá Inga dosud čeká.

FEUILLETON.

Policejní opatření při korunovacích českých.

Při korunování králů českých vždy Praha plna byla lidu venkovského, cizinců i velikého počtu služebnictva ke dvoru příslušného. Zvláště uplynula-li dlouhá doba od korunovace poslední, bylo potřebí velikých i rozsáhlých opatření, aby předešlo se nebezpečí života a nepořádkům.

Nejobtížnější byly poměry roku 1723 za korunování Karla VI (krále českého II.), poněvadž předchůdce jeho Josef I. korunovati se nedal a tudy již 67 let Praha nijaké korunovace nepamatovala. Než dvůr pro tyto případy měl již celou řadu nařízení pohotově, kteráž ovšem podle potřeb okamžitých se měnila, celkem však řídila se dle *téhož* původního pravidla. Policejní řad vydaný roku 1527 při korunovaci české od prvního panovníka z rodu habsburského, krále Ferdinanda, byl *základem* pro všechna podobná opatření až do poslední korunovace krále Ferdinanda Dobrotivého roku 1836.

Policejní řád z roku 1527 jest ovšem dosti jednoduchý a krátký, ale, jak podotknuto, to co v něm se nařizovalo a zakazovalo, platilo mutatis mutandis pro všechny příští časy; jen že později se zostřovalo a rozšiřovalo. Že řády takové velmi illustrují poměry současné, o tom pochybovati nelze, a proto právě opatření z roku 1527 zvláště jest zajímavé.

Nařizovalo se v něm ve hlavních kusech toto:

1. Poněvadž do Prahy mnoho cizinců přišlo, kteří peněz *českého* rázu nemají, tudy obyvatelstvo povinno jest od nich bráti *dobré* peníze cizí, a zvláště *uherské* zlaté čili dukáty kus po 90 krejcařích, *rýnské* zlaté kus po 46 krejcařích. O drobných penězích cizích podrobně se nařizovalo, v jaké hodnotě v Praze brány nebo za domácí peníze vyměňovány býti mají.

2. Poněvadž *noci* jsou v Praze nebezpečny (tehdáž se ovšem ještě ulice neosvětlovaly) a přes tu chvíli při stálé tmě stávají se vraždy, lidé na sebe vypadají anebo i *najatí* zločinci číhají na oběti své, vedle toho i zlodějství přespříliš se rozmáhá: tudy nařizuje se purkmistrům měst pražských, aby po celý čas pobytu králova v Praze četné stráže po ulicích rozestaviti poručili, ze strážců aby každý nejen uměl *česky* než hledě ku velkému počtu cizinců i *německy*, a ti aby bděli nad pořádkem a klidem. Neboť prý dvořané královští nemohouce všichni na hradě bydleti, hospody své po celém městě mají roztroušené a jdouce večer ze služeb svých, nemohou býti doma dříve než úplně se setmí. Do půlnoci však zdálo se králi, že by přece již každý doma býti mohl, a proto povinnosti strážců, ač bylo jim bdíti nad pořádkem po celou noc, *hlavně* týkaly se hodin předpůlnočních. Každý kdo by se dopustil hluku, křiku, rvačky neb čehokoliv podobného, hned měl býti zatčen a uvězněn, způsobil-li by neřest někdo z dvořanstva nebo služebnictva královského, má rovněž tak s ním se naložiti, ale ovšem učiniti sdělení o tom buď nejvyššímu hofmistru nebo maršálkovi dvoru královského. Zajímavo jest, že se všecko zatýkání mělo díti co možná bez hluku, sic prý jinak mohlo by míti účinek opačný, než jest žádoucno.

3. Pro ty, kdož cizince ubytovati a stravovati chtěli, nařízeno králem, aby purkmistři měst pražských přísné *taxy* ustanovili, zač počítati se smí byt na týden, zač přechování koně neb koní, zač potrava pro ně a strava pro lidi s přísným vymezením, mnoho-li za taxu tu musí se koňům a kolik a jakých jídel dáti lidem. Taxy tyto čtvery byly: a) pro ty, kdož najali si *byt* beze stravy, b) pro ty, kdož bydleli při stravě pro sebe i koně; c) pro ty, kdož byt měli na zámku a jen koně na hospodě; d) pro ty, již neměli zvláštní světnice, nýbrž pronajali si toliko *postel*, při čemž v taxe se rozeznávati musilo, zdaž spí na ní toliko jeden čili dva. Škoda, že taxy tyto nezachovaly se, abychom viděli jak draho se žilo v Praze za dob korunovačních!

4. Obcím pražským nařízeno, aby řemeslníci a obchodníci vším se v čas zásobili, čeho bude potřebí, a zvláště potravinami; aby nebylo stížnosti, zakazovalo se všem cizincům a služebnictvu dvorskému požadovati něčeho na dluh, nebo se přes míru hrdliti a sulovati s obchodníky. Na druhé však straně zvláště ti, kdož víno, pivo, chléb, maso, ryby, seno a slámu prodávali, přísně měli zakázáno nepředražovati, špatně vážiti nebo měřiti, nebo jakýmkoliv jiným způsobem velkých zisků bráti z věcí prodaných. Každý, kdož se proti tomuto nařízení prohřešil, měl přísně býti potrestán!

Ale v těchto věcech lidé byli lidmi, jako jimi nyní jsou; zde i tam zachovával se policejní řád, celkem však stížnosti na předražování bytů i potravin při každé podobné příležitosti se opakovaly právě tak, jak zase klidné občanstvo velmi naříkalo na dvorské služebnictvo, které hřešíc na nevědomost měšťanů, že ani nevěděli, kam by se stížnostmi se obrátiti měli, překračovalo zbůjně nařízení krále a pána svého, tropíc neplechy nejrůznější. —*k.*

České knihy.

Konec roku nepřinesl nám letos tolik knih, zvláště pak básní, jako vánoce let minulých. Obecenstvo začínalo již trochu žehrati, že bývá koncem roku knihkupeckými balíky až příliš zahrnováno, nakladatelé vzali si to k srdci — totiž ty neotevřené vracející se balíky — a změnili taktiku; rozdávají nyní léky po menších dosích a častěji. Obecenstvo se knihy jednotlivé tak neleká a účet vypadne konečně stejně, což jest pro nakladatele věcí hlavní. Ad vocem té posvátné hrůzy, kterou pociťují nikoliv pravidelné čtenářstvo, ale teprve kandidáti v odbírání knih před každým knihkupeckým balíčkem vůbec a před časopisy zvlášť. Po celém světě rozesýlají se první čísla časopisů na ukázku zdarma. Na obálce stojí to vytištěno co nejtučnějším písmem, přes to však cítí se nešťastný kandidát abonentství tak hrůzou pojat, že obálku nejenom nerozevře, ale v hrozné předtuše věcí, které by přijíti mohly, t. j. číslo 2. atd. a potom účet, napíše k svému „zpět" i nepříliš lichotivou poznámku, že jsa klidným občanem a žije pod záštitou statky a hrdla zaručujících zákonů rozhodně odmítá právo někoho a kohokoliv hroziti mu námezdným mečem poštovní poukázky v obnosu tolika a tolika zlatých „čtvrtletního", „pololetního" a „celoročního". Ujišťujeme své mírumilovné obecenstvo, že od časopisů solidních po zaslání prvního čísla na ukázku, když sám se kdo k odbírání nepřihlásí, nikdy více a ničím obtěžován nebude. Strach je tedy úplně zbytečný.

Vracejíce se ku knihám uvádíme v první řadě „Kabinetní knihovnu", vycházející nákladem Fr. Šimáčka. Tato ve velmi úhledných, příručných a laciných knížkách (40 kr.) vycházející sbírka přinesla dosud Čechovu „Slavii", Jiráskovy dvě povídky (v jedné knížce) „Krajanka" a „Hejtmanská sláva" a Adámkovu tragoedii „Salomena", krásný to výbor věcí nové české belletrie. Čechova „Slavie" jest všude s dostatek a právem oceněna. Jirásek podává nám dva skutečně kabinetní kousky. První „Krajanka" náleží k onomu genru historicko-uměleckých studií, v nichž se Jiráskovi nyní tak obzvláště daří nejen poutavým dějem, ale i koloritem dotyčné doby a ušlechtilou, dojímající náladou. Toť dílo pravého umělce. „Hejtmanská sláva", známá již z časopisu, patří také k nejlepším povídkám Jiráskovým. Zde jest zobrazen kus české minulosti, kus české slávy, rozpadávající se v trosky rukou mistrnou, a co týče se koncisnosti vypravování, pevného rýsování charakterů v popisu i jich vlastní řeči, nelze si ani u Jiráska přáti více. — V „Salomeně", jak ji nyní čteme, vystupuje v plném lesku do popředí ta krásná, ušlechtilá dikce a ta lahoda verše, který namnoze, objeví-li se na jevišti, jest kaceřován — snad proto, že většinou nenalézá dobrých interpretův. „Salomena" jest kus poctivé, pevné práce a právě verš jest jednou z jejích nejpřednějších ozdob. — Jedno bychom však panu nakladateli „Kabinetní knihovny" radili. Ať dá ty úhledné knížky u knihaře sešít! Tak jak jsou, rozpadávají se čtenáři v ruce a to je přece jen mrzuté sháněti se každou chvíli po nějakém tom hrdinovi neb hrdince — dole pod stolem.

„*Violy z Podlesí*" od Kadnera jest knížka ballad nestejné ceny, tu lepších, tu slabých, ale jevící rozhodný talent v tomto málo pěstovaném druhu poesie. Spisovatel měl knížku svou ještě jednou probrati, odložiti co je slabé a upraviti i dobré ballady formálně. Každá báseň tedy i ballada musí zníti přirozeně, rým nesmí jeviti zápas s formou, jsa jen přirozeně lahodným zakončením verše rovněž přirozeně a prostě k němu směřujícího. Začneme-li zvláště v balladě kroutit verš a dikci k vůli rýmu, ubíráme i dobré básni velkou část její ceny. Dále nelíbí se nám ten autografický podpis autorův na prvním listu a ty reklamy pro spisy páně Kadnerovy na konci. To je ovšem náš náhled subjektivní, ale vydá-li kdo první nebo druhou svou knihu a vlastním nákladem s vynášením sama sebe, třeba psaným od někoho jiného, dotkne se to čtenáře nepříjemně. Sláva je plachá dívčina, kterou když honíš nedohoníš, praví Keats, — sám velmi mladý a *veliký* básník, a kromě toho Kadnerovi nikterak zapotřebí není, aby po příkladu některých jarmarečních pisálků vycházel do světa se svou knihou v jedné a s bubnem v druhé ruce. To bych ponechal lidem menšího talentu a velké drzosti, — a pak pánům obchodníkům, kteří naplňují dnes celý český svět reklamami tak dotěrnými a hloupými, že se to již slušným lidem hnusí je číst. —*rez.*

— **Divadlo.** Animované představení Ohnetova „*Majitele hutí*" lze přičísti co do zevnějšího výsledku mezi nejlepší hry v době poslední. Na kuse tomto se skvěle ukázalo, čím jsou herci v úspěchu díla dramatického. Nebýti interpretace tak pěkné a souhry tak svěží, nebyl by mohl úspěch tohoto celkem slabšího plodu novější dramatiky francouzské býti tak sensačním, jakým byl při prvním provedení na jevišti našem. Kus má jednu eminentně silnou scenu: závěreční výstup druhého aktu, od tohoto vrcholu kus klesá, dosti pomalu ovšem, až konečně banalním zakončením pokazí všecky lepší zárodky své úplně. Celkem jest „Majitel hutí" dobrým kusem kasovním, který obecenstvu po moderních sujetech vyhladovělému přišel právě vhod a mistrnou místy interpretací získal větší illusorní ceny, než opravdu má. Hercům poskytuje novinka vděčné úlohy a jmenujeme v první řadě s uznáním pány Slukova, Seiferta, Bittnera a Frankovského, z dám jediné paní Bittnerovu. Z ostatních úloh hezky přednesl pan Řada episodku dělníka a slečna Turková statečně si počínala v úloze větší, jí však dosti dobře svědčící. Režii měl pan Seifert poprvé a byl jeden hlas, že souhra byla výborná a výprava skvělá. — Z novinek Národního divadla, jež se připravují, jmenujeme Sardouovu duchaplnou veselohru „Strýček Sam" a Gogolův typický obrázek „Hráči". —ϱ.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. Redakce nemůže podávati o zaslaných pracích žádných úsudkův i odpovídá pouze, uveřejní-li rukopis čili nic. — „C. M." (V Asylu): Došlo pozdě; vánoční číslo bylo již dříve vytištěno. — „A. B. 30": Chtěli jsme říci, že časem uveřejníme zároveň s jinými básněmi mladších sil. Poslední zásylky neužijeme. — „Vrat": Musil byste přidati historickou poznámku; jinak byla by báseň nesrozumitelnou. — „S. A. K.": Pošlete jich laskavě ještě více. — „H": Uveřejníme. Račte zaslati ještě něco. — „A. K. P. Z.": Dáváme-li nahlédnouti světu do nejhlubšího svého nitra, nečiníme vlastně dobře. Svět je pán velmi mrazivý. — Neuveřejníme: „F. B. F." (V. l. zd. p.) — „—d" — „A. Č—ý." — „Medikus." — „J." — „Na otecké půdě." — „Gabriel." — „Praktikant 123." — „Jiří." — „G. J. V." (Urb. Gr.) — „Oblaka."

Listárna administrace.

Čísla „Lumíra" poštou nedošlá nahražujeme ochotně bezplatně, reklamují-li se do desíti dnů po vyjití. Čísla starší zasýláme pouze, přiložena-li k objednávce dotyčná cena (20 kr. za číslo) buď poštovní poukázkou, nebo v poštovních známkách. Jinak zůstane reklamace nepovšimnuta a nevyřízena. Nelzeť nám naprosto nésti škodu, kterou jsme nezavinili a jejíž hražení způsobuje nám každým rokem větších výloh. Reklamujeť se totiž co nedošlý i „Lumír" vydaný před pěti, šesti a sedmi lety a to netoliko jednotlivě, nýbrž i po pěti, šesti i více číslech. Takovým požadavkům nejsme při nejlepší vůli s to vyhověti.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Votoček & Rassl**".

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ — „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo [illegible], nové.
Listy přijímame jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. února 1885. ČÍSLO 4.

Almužna.

Z „Litevských črt" *Edvarda Jelínka.*

(Podivný den. Odročený odjezd. Malé městečko litevské. Život v něm. Na večírku. Nová známost. Málomluvná paní. Vypravování o ní a o panu Lucianu; též o tom, co dělo se v jisté noci v jejich dvoře na vsi. Co přerušilo tenkráte příšerné ticho. Zmařené štěstí. Návštěva u té paní. Stefcia — jaké to bylo dítě. Nenadálý host. Dobré srdce Stefciino. Odmítnutá almužna . . . Odjezd. Z večera před okny. V litevských hvozdech. Vzdech.)

„To těžko říci, co v nich se dělo po ten celý čas . . ."
Mickiewicz.

To byl podivný den! Sotva se slunko ukázalo, již zase chmura zatáhla nebesa. Stříklo několikráte — a zase dost. K tomu zašuměl chvílemi studený větřík, zahvízdnul si, profouknul čiperně haluze . . . a zase nic. Tu slunko znova se namáhalo zvítěziti nad plísní, vrhlo na svět několik teplých paprsků, zahřálo trochu, rozlepilo listy, zvedalo trávy . . . ale nikam to dnes nevedlo.

Nebylo ani pomyšlení, že se počasí ustálí, a všickni mně říkali, že tak bude do večera. Takové okolnosti přiměly mne zůstati ještě den v nepatrném litevském městečku v grodenské gubernii. Další má cesta šla lesem a hlínou, dost pěknou krajinkou, a tu jsem měl arci na paměti, že neuškodí, sečkám-li do zítřka. Přes noc obrátí se vítr, vyšlehá při tom mnohou kalužinu, vzduch bude čistý, rozhled jasný . . . pak to půjde jinak.

Avšak musím se přiznati, že nuzné městečko samo o sobě sotva by mne bylo přes ten den ve svých zdech udrželo, i byl bych mu jistě uniknul, nedbaje valně nepřejného počasí, ale měl jsem tam několik přátel, dobrých i srdečných, jejichž společnost tak mi byla milá, že jsem si skoro přál, abych nemohl tak rychle dále a abych alespoň den mohl ještě mezi nimi prodlíti.

Namluvil jsem si tedy, že je psí čas, že by koně bryčku z bláta nevytáhli a — zůstal jsem skutečně.

Leč nemyslete si, prosím, že mne v tom městečku častovali zvláště veselými chvílemi. Naopak! Nebylo tam sice pláče, ale také ne smíchu, jen tak ticho a mírně, jak bývá mezi lidmi, kteří buď silou ducha neb otupením po mnohých strastech života smiřují se s každým osudem světa. A klid takový, plný odhodlanosti, ušlechtilé důstojnosti a sebezapření má do sebe cosi vznešeného.

A zrovna ti lidé, s kterými jsem se zde stýkal, byli takoví. Nenaříkali, nestěžovali si, žili odhodlaně tak, jak právě bylo možno. Ale což platno, člověk často vidí více než se mu ukazuje, a také já jsem mnohé viděl na Litvě, což skryto bylo zdánlivě. Viděl jsem za dne slzy, které teprv v noci snad vytryskly, slyšel jsem vzdechy, jichž sten jen samotě lidé tací svěřují. Rozumíte-li mi?

Ba! V nuzném tom městečku, z dobré polovičky židovském, nesídlila zámožná šlechta, tam uchýlili se jen ti, kdož o dvory a paláce na venkově přišli, aneb kdož jinak z hmotných příčin jsou vázáni k té hromadě nehezkých kamenných domků, z nichž beztoho lichvářské procento náleží úřadům, *činům*. V takovém městečku litevskému šlechtici není rozkoší žíti; lépe mu na vsi, pod slaměnou třebas střechou, kdež žil otec, děd, praděd i prapraděd jeho . . . Tam má svatý pokoj, pokud možná za daných okolností, nevidí každý den a každou chvíli to, co i tak život jeho ztrpčuje. Vše, co smutné (a toho věru dosti) dojde k němu do vzdálené vsi později, kdežto obyvatelé městeček mívají všeliká činovnická a úkazová dobrodiní hned z první ruky a první vody.

Z toho laskavě posoudíte sami, že v malém městečku usazuje se litevský šlechtic většim dílem jen z donucení. Ve Vilně, v Grodně, v Minsku a v jiných větších městech litevských bývá arci poněkud jinak, ale tam také se nemůže každý usazovati i jest tudíž nejeden odsouzen za vděk bráti třebas maloměstskou nuzotinou.

Tím nechci však říci, že by lidé v malých, požidovštělých městečkách byli nešťastni, aneb že by měli život nesnesitelný. Zrovna tam, kde jsem nyní dlel, spravili se lidé do svých okolností dosti obstojně. Několik rodin přilnulo k sobě tak, že tvořily jak by v sebe uzavřenou obec; dobré i zlé navzájem si dělily a tak snášely vše lehčeji a snadněji. Nějaký ten teplý paprsek přece občas tu a tam padl a objasnil pláně života. Maloměstské klepy zuří sice i zde, ale po čase vše vykvasí, a co k sobě patří, zůstane si věrno, pojí se v pevný přátelský svazek, plný vzájemné důvěry a upřímnosti. A to je pravé štěstí! Najde-li se spolu jen několik takových lidí — již je

vyhráno. Je alespoň u koho si odlehčiti a soucitu se dovolávati. Na Litvě toho potřebují...

Takové poměry zastihl jsem v městečku, v němž jsem pobyt svůj mimoděk o celý den prodloužil. Za dva dni učinil jsem tam známost s několika rodinami, kteréž prováděly život nesmírně tichý. Scházeli se před večerem neb i večer na čaj: dnes tu, zítra tam. Přišli, pohovořili si, posteskli si, svěřili si to ono... a zas odešli. U jedněch z nich byl jsem na večerním čaji právě den před chystaným mým odjezdem. Sešlo se několik osob, as ze čtyř rodin, a při prostém čaji a jednoduché zákusce bavili jsme se právě tak dobře, jako za stolem zámožných labužníků. Srdečnost, řekl bych litevská srdečnost, byla skvostnou náhradou za vše.

Hned v prvních chvílích obracela po sobě mou pozornost jistá paní, která chováním i zevnějškem svým měla do sebe cosi zvláště zajímavého. Musila to býti někdy neobyčejná kráska; ještě dnes obličejem jejím prokmitaly tahy řídké jemnosti a pravé ženské lahody. Mluvila málo, jen chvílemi zašeptala nějaké slůvko mísíc se tak nepozorovaně do našich rozmluv, ale kdykoli se příležitost vyskytla, ustoupila k oknu, kdež v zamyšlení prodlela tak dlouho, dokud ji někdo nevyrušil a znova zpět do společnosti nepřivedl. To opakovalo se několikráte. Během večera také já jsem měl příležitost přiblížiti se k této paní a promluviti s ní několik slov. Teď teprv pozoroval jsem stříbrné nitky v krásném jejím vlasu a vrásky na ušlechtilé její tváři. Černý jednoduchý šat činil ji ještě zajímavější. Přišla sama a ač nikomu nenáležela, přece všichni obklopovali ji pozorností, šetrností, ano i vřelou sdílností. Vším svým chováním, jakož i ostatními okolnostmi činila na mne dojem tiché trpitelky — takové, která tají v nitru svém mnoho, mnoho...

Jinak nevěděl jsem o této paní praničeho, ba i jméno její přeslechnul jsem z nenadání při představování. Tím více mne mrzelo, že chystala se k odchodu dříve, než jsem ji byl vlastně dokonaleji poznal. Jakmile totiž podruhé nastavovali samovar, zvedla a loučila se se všemi.

Podivno mi bylo, že ji nikdo nezdržoval, jen jeden z přítomných pánů chystal se ji vyprovoditi, načež přislíbil, že do naší společnosti opět se vrátí.

Loučíc se laskavě též se mnou, podotkla ta paní mimochodem, abych ji také navštívil, až se zas dostanu k nim. Poklonou poděkoval jsem za toto pozvání.

Pak odešla.

Sotva překročila práh, zvrátila se naše rozmluva k její osobě. Tím vysvětlilo se mně rázem vše, i nemusím než opakovati prostě, co jsem právě slyšel.

Paní ta náležela k staré litevské šlechtě polského původu. V sedmnáctém roce svého věku provdala se šťastně za pana Luciana W., syna grodenského maršálka, muže vzdělaného i jemnocitného, ženy tak dokonalé hodného. První rok manželství trávili ve Varšavě, načež přesídlili na své litevské statky, kdež obývali pěkný dědiční dvůr v grodenské gubernii. Tam uplynulo jim několik roků nesmírně šťastných, a po celém okolí dávala všechna šlechta toto manželství za příklad ostatním. I čtvrtý rok byl u nich ještě medovým měsícem a byl by setrval Bůh ví jak dlouho ještě, kdyby děsná bouře osudu přes noc nebyla zničila vše zlaté osení posvátného rodinného života. A žel Bohu, stalo se tak právě v okamžiku, kdy v tichém šlechtickém dvoru, obklopeném láskou, úctou i nadějí, očekávali příkladní manželé utěšený okamžik. V tu dobu právě ulehla choť na lože, aby vstala s něho za několik dní jako — matka. A pan Lucian neustupuje od své ženy, pln něžnosti a péče, stápěl již duši svou do blažených představ, jaké přislibovala mu nová ratolest jeho starožitného a čestného rodu.

Toho času seděl pan Lucian též v noci při loži své choti a hlídal úzkostlivě její spánek. Pozoroval každé dechnutí její, každé ňader zvednutí. Přitáhnul plamínek, aby světlo ženu neprobouzelo. Tak bděl a jen chvílemi přeletěl rtoma jeho úsměv blažené naděje.

V tom nastal venku přede dvorem neobyčejný hluk, přitlumený, ale neklamný: ten nejstrašnější na Litvě **hluk**!

Žena probuzena, otevřela nepokojně oči a — zachvěla se.

Zachvěl se také pan Lucian.

Bože! Co se stalo!

Šťastné chvíle života těchto lidí rázem byly přetrženy a co pak následovalo — to zalévati mohli již jen slzami a zaříkati tajemnými vzdechy.

Vizte, co se stalo.

Po silnici přicválalo as dvacet koní, obklopili dvůr a dříve než se kdo naditi mohl, vpadnula hrstka vojenských kozáků s policejním náčelníkem do komnat.

Při světlech a křiku počala kvapná prohlídka věcí; kde jaký papír neb knihu našli, vše sebrali a na připravený vůz naložili. Posléz prohlásil náčelník pana Luciana za zatknutého a ještě před východem slunce odvezli oněmělého hospodáře z dědičného dvoru. Nezbylo ani času řádně se rozloučiti. Pan Lucian políbil jen ženu a chlácholil ji, že zas brzy přijde. Více říci nemohl a neuměl. Teprv venku, když žena ho již neviděla a když sedal do kibitky kozáky obklopené, sklopil dojmem umořenou hlavu a hlasitě zaplakal. Věděl ubožák, že chlácholе ženu — klamal. Přislíbil, že brzy zas přijde, ale — nepřišel. Kibitku dotáhli nuzní koně do újezdního města, tam si odpočinuli, pak dotáhli ji až do Vilna, kdež pan Lucian dlouho byl vyslýchán a vězněn. Tu jednoho dne — byla již zima a celá Litva byla zasněžena — dověděl se ubožák, že odsouzen je na 15 neb 20 let do Sibiře, do Tobolska. Naložili jej opět, obklopili několika kozáky a — odvezli. Cesta trvala přes čtyry měsíce.

Tak vidíte, že pan Lucian nemohl dostáti slovu...

Co dělo se ve dvoru těžko popsati. Sotva kozáci s hospodářem za vsí v ranních mlhách zmizeli, lehla si na dvůr ta nejstrašnější na světě tišina.

Služebnictvo bálo se hlasitě promluviti, nikdo vlastně nevěděl, co se stalo a jaký vše vezme konec. K lůžku upoutaná mladá paní upadla v horečku.

Tak trvalo to děsné ticho ničím nepřerušené dva dni a dvě noci. Teprv třetího dne z rána zaznělo v matčině ložnici vzkříknutí novorozence.

Spravedlivý Bože!

Přišel na svět andílek, robě nebeské, takové, jaké posílá Bůh dobrým lidem za dobré skutky ku potěše a radosti nevyrovnatelné

Ale matka hořce zaplakala...

Po několika dnech vydalo to děcko ze sebe zvuk podobný slovu: *tata, tatula*! a pohnulo při tom útlými ručkami, jakoby něčeho chtělo.

Ale „tata“ tu nebyl a býti nemohl.

Tu zas zaplakala mladá paní . . . plakala dlouho, dlouho . . . a plakati nepřestala. —

Rána, jaká stihla tichý litevský dvůr, nemohla zůstati bez následků. Těžkou chorobou stížená paní upoutána jsouc dlouhou dobu na lůžko, nemohla učiniti téměř ničeho, čím by choti svému přispěla. Chtěla dovolávati se rozsáhlých styků, měla úmysl odebrati se s prosbou až do Petrohradu, ale ve chvíli, kdy vstala s lůžka, vyprostivši se jedva z objetí smrti — bylo již pozdě.

K neobsáhlému neštěstí přidružila se ještě konfiskace. Dvůr a okolní statky propadly konfiskaci i jsou od těch časů majetkem jakéhos kurlandského Němce, člověka Bůh ví jakého a zasloužilého Bůh ví za co. Takovými a jinými pohromami byla paní nucena s ditkem uchýliti se do židovského městečka, kdež jsem ji také dnes ve společnosti svých přátel zastal. Značně zmenšené důchody stačily právě jen na obstojný život v městečku, kdež „ovdovělá“ paní započala nové hospodářství — osamotnělé, opuštěné, neveselé.

Nejednou chystala se ubohá paní jíti za mužem na Sibiř osladit hořkost jeho samoty, ale lékaři rozhodně se proti tomu stavěli, předvídajíce, že by i tak slabá žena nedošla namáhavou poutí cíle. Krom toho dítko stále churavělo a dorůstalo spíše jen z milosti boží.

Dorůstalo! Ano, ode dne ke dni krásnější, roztomilejší, rozumnější, až posléz dospívalo v dívku, ku kteréž mimoděk každý rád zraky své obrací. Ale churavěla často a nenáležela prý k těm, na jejichž tvářičkách vykvétají červené růže . . .

Takový smutný, neutěšený život uplýval jim nesmírně zvolna; jen občas pronikal chmury života nějaký jasný paprsek. Největší útěchou jim bylo, došel-li kdes z Tobolska neb Tomska nějaký list od chotě a otce, oplývající arci něžností a povzbuzující k vytrvalosti. Každý den, kdy došel takový list, byl jim svátkem, velkým svátkem, božím hodem. Ale jaké zas hoře musilo míti v zápětí, když list takový kdesi na zasněžených cestách sibiřských beze stop se ztratil a nedošel do rukou prahnoucích?! Také manifesty a rozličné amnestie, o nichž se tolik každý rok mluvilo, napínaly strunky chutě k životu, leč žel Bohu, i také světélka ukázala se býti nejednou bludičkami.

A tak tedy plynul ten neutěšený život, založený na nadějích tak často sklamaných a ochabujících nezřídka, dál a dál smýkal se.

Jak dařilo se panu Lucianu v odtržení od ženy a nepoznaného dítěte, těžko vypověděti. Psával sice, že jinak dobře se mu daří, že netrpí ani nedostatkem, ani mrazem — ale kdož ví, zda vše to nelíčil jen proto, aby zármutek svých drahých nezvětšoval zbytečně a bez příčin. Také on psával, že každý list z Litvy způsobuje mu velký svátek, a prosil, „aby jen hodně často dopisovaly, že každý lístek, každé slůvko jejich balšámem jest na ulhnětenou jeho duši“. A ujišťoval stále a stále, že již nemůže býti daleka ta chvíle, kdy opět se spatří, kdy otec přitiskne k srdci svému tu milou, drahou, ač neznámou Stefku svou!

Vždyť Hospodin je ještě na nebi!

Ba! — — —

To jest, co zvěděl jsem o paní, kteráž tak záhy opustila naši společnost. Kam spěchala, netěžko bylo domysliti se.

Měla doma dcerušku, již zakázali lékaři vycházeti v nečase tak psím na ulici. Chvátala tedy k své Stefcii. Beztoho neměla ničeho milejšího na světě . . .

Laskavý čtenář připomíná si snad, že jsem se na začátku tohoto vypravování zmínil mimochodem o pozvání, jakého se mi se strany domů spěchající paní dostalo.

Dnes, prodlužuje o celý den pobyt svůj v litevském městečku, hodlal jsem dobrotivému pozvání zadost učiniti, netoliko proto, abych poznal také Stefcii, o níž jsem slyšel tolik dojemného vyprávěti, ale i proto, jelikož mne všichni ujišťovali, že způsobím tím osamotnělé paní skutečné potěšení, kteréž vrcholí u nich tehdy, kdy nenadálý host alespoň na chvíli rozptýlí trudomyslné vzpomínky, jakými jsou obě paní stále skličeny. Ostatně činilo na mne vše, co jsem o této rodině zvěděl, dojem tak hluboce tragický, že jsem si skutečně přál překročiti tichý práh těchto lidí.

Tedy došel jsem tam.

Přešel jsem řadu stavení, v jejichž každém okně zela nějaká zvědavá židovská tvář, a stanul brzy před nízkým domkem přízemním, jenž od ostatních lišil se snad jen tím, že stěny jeho byly bílé jak padlý sníh a okna průsvitná jak vody skalních jezer. Také bělostné záslony svědčily, že za těmito okny není tak, jak v nejbližším vůkolí.

Tam bydlily.

Vešel jsem.

Služka uvedla mne do skrovnoučkého ale přítulného salonku. Tam na stole leželo několik knížek, na pohovce rozdělané vyšívání . . . Mezi oknem postřehl jsem obraz mužské podobizny, pod ním krajinku připomínající břehy prudké řeky na Sibiři. Aha . . . vím, vím, co to bylo . . . Leč dříve ještě než jsem se řádně mohl rozhlednouti, pootevřely se dvéře a jimi vešla tiše jak podzimní vánek starší paní se svou dceruškou — Stefcii.

Uvítaly mne nevýslovně laskavě a pokud mohu souditi měly upřímnou radost z mého příchodu. Viděly v tom jakýs důkaz pozornosti . . . snad i útrpnosti.

Rozumí se samo sebou, že jsem se chránil zblouditi v rozmluvě na dráhu melancholických, zasmušilých vzpomínek. Snažil jsem se spíše dáti konversaci naší ráz veselý, bezstarostný, povrchní. Chtěl jsem je přinutit k úsměvu, pokusil jsem se vrhnouti tu a tam nějaký vlídný vtip, snažil jsem se způsobit na tvářích Stefcie ony důlky, kteréž vznikají u dívek, přemáhají-li smích hlasitý — ale nešlo to nikterak. Líčení a nucený můj humor stal se bezděky rouháním se zcela jiné nálady, jaká patrně hluboce byla v duši obou paní zakotvena. Přes tu chvíli skláněly obě paní hlavy své i měl jsem co dělati, abych alespoň udržel nitku rozhovoru.

Stefcia mluvila velmi málo, skoro jen odpovídajíc na přímé otázky. Jsouc tlumeným zármutkem zjevně sevřena a stísněna, podobala se velice matce. I jinak celým svým vzhledem jakož i chováním živě připomínala svou rodičelku.

Jak mne dojala hned v prvním okamžiku, ta Stefcia!

Byla skoro ještě dítě, zjev etherický, jakoby mlhavý obraz vdechnutý na svět jen pro chvilku. Líbeznost její podobala se fialkové kráse a hlásek její — hymně nevinnosti a posvátného míru. Ale ty líce její pokrýval dech choroby, snad pomíjející a zdánlivý jen, ale přece zřejmý

a plný přízraků pokoseného štěstí mladičké dívky. Každé pohnutí Stefciino bylo vlastně zachvěním. Poděsil ji každý krok, každé hlasitější slovo, každý šum, každé dveří vrznutí. Tu vždy, jak by se své slabosti styděla, zakrývala si obličej zlehka rukou — bílou a průsvitnou.

A kdykoliv se tak zachvěla, přitulila se vždy blíže k „mateřce". Pak zas se utišila a rty její mimoděk zatáhl jemný úsměv andělské dobroty.

Ubohé dítě! Tak se mi zdálo, jakoby Stefcia náležela k těm tvorům lidským, jimž popřáno jest těšiti se ze života jen z polovice.

Inu arci, nebyla to právě ta nejjasnější hvězda, na které se Stefcia narodila. Vždyť víte, že ona to byla, která třetí den po otcově nuceném odchodu vzkřiknutím novorozence přerušila hrobové ticho, jaké tehdáž smutně lehlo na dědičný jejich dvůr. Ano, ona to byla, která dorůstala v rodičovskou útěchu, plna něžně vypěstované lásky k těm, kdož ji na svět přivedli — nepoznavši a nespatřivši drahého otce svého! Věděla jen, že otec její, pan Lucian, tam kdesi v kraji „slzí a žalu" strádá a touží po choti i dceři — také nespatřené a nepoznané nikdy...

Ale nemluvili jsme o takových věcech, jen mně tanuly podobné myšlénky na paměti, pohlížeje střídavě na ustaranou paní a její dcerušku.

Mezi tím vyšla matka kamsi ven a nechala mne okamžik se Stefcií samotného. Vyprávěl jsem jí právě o Češích i zdálo se mi, že ji ta rozprávka alespoň trochu zajímala: poslouchala jímavě a neodvracela ode mne krásné své oči.

V tom z nenadání rozevřely se dvéře — zaskříply úpěnlivě, stenem a vzlykem.

Co to — ohlednul jsem se.

Podivný, ponurý zjev!

Na prahu stál muž opírající vetché své tělo o hrubou, nepěknou hůl. Nepromluvil ni slova, jen sloupem zvrácené oči obrátil k nám. Stál tiše, řekl bych zas děsně tiše.

Sám jsem se v prvním okamžiku zachvěl.

Byl vám to neutěšený pohled na tu němou postavu. Šerý, huňatý kalmuk, sepnutý v boku prostou šňůrou, divně visel na tom ztýraném těle, a kostnatá ruka svírala v pěsti nuznou čapku. Záda měl hodně shrbená, nohy nepevné, tvář svraštělou. Po rozrýhovaném čele svezlo se právě několik krůpějí potu. Vlas splýval mu v divém neladu a též vous, snad větrem rozerván, málo dodával té tváři klidu.

Tak stávají při dveřích lidé, kteří dovolávají se milosrdenství lidského. Rozhlížejí se cize, nejistě, nesměle, bojácné, plni obavy, aby pes na ně *nezaštěknul*.

A tak i ten muž zjevivši se z nenadání mezi dveřmi.

Ale podivno, prvotní hrůza změnila se znenáhla v pocit soustrasti, která nebojí a neštítí se ničeho. Ba, tak se nám zdálo, jakoby z těch přemožených očí sálalo plno teplých paprsků, vynikajících bezděky z hlubin duše tohoto člověka. Rozhlížel se sice cize, nejistě, ale celá tvář jeho mluvila milostným rozčilením. Proto pes neštěknul!

Pohlednul jsem na Stefcii.

Ani ona nebyla zaleknuta. Naopak, pohlížela klidně k dveřím a hlasem jedva slyšitelným, ale vřelým a dobrotivým zašeptla: „*Biedak!*"

„Biedak!" opakovala ještě jednou a již sáhala bílá její ruka za zástěrku. V dívčiných prstech zalesknul se peníz... *almužna.*

Vidíte, jaká to jemného srdce Litvínka. Jiná jistě byla by vychrlila pohoršení, že člověk neznámý osmělil se překročiti práh salonku — ona andělským na tváři výrazem vztáhla k němu dobročinnou ruku obětujíc mu, co právě obětovati mohla...

Ale ten muž spatřiv to zachvěl se a tvář změnil k nepoznání. Ret jeho sevřel trpký, bolestný úsměv. Chtěl promluviti, ale nemohl, jen ruku vložil na studené čelo. Odmítnul...

Plna podivení pohledla na mne Stefcia. Snad nyní teprv stala se nám ta postava záhadna. Nezdál se nám již býti člověkem, jenž za prahem hledá milosrdenství hmoty.

V tom vrátila se matka.

Pohlednula ke dveřím a sotva zrak její zdolal postihnouti na prahu strnulou postavu, vyrazila ze sebe téměř šílené vykřiknutí: *Lucian!*

Zavrávorala ke dveřím.

Pak zaslechl jsem ještě chvějné slovo „tatínek". Znělo jemně a nevýslovně tklivě, pohnulo vší mou duší...

To byl dojemný návrat...

Co v této chvíli dělo se na tvářích a v srdcích tří tak blízkých k sobě duší — vylíčiti neumím, nemohu a nechci, nežádejte toho, prosím, ode mne. Povím jen to, že zmizel jsem rychle, skoro nepozorovaně.

A dobře jsem učinil!

Hříchem by bylo rušiti tak dojemné shledání cizáckým svědectvím. —

Po té neměl jsem v litevském městečku již pranicého na práci. Přese nepohodu stále horší a předsevzetí, že pojedu dále až zítra, změnil jsem svůj úmysl. Objednal jsem si koně na noc.

Člověk tak někdy hoví náladě a rád vjede do černé noci. Byl jsem dnes zrovna takové nálady.

A skutečně.

Před půlnocí vsedl jsem do židovské bryčky, senem dobře vystlané. Městečko již spalo úplně. Na starostově budově vrzala korouhvička zmítaná větrem na vše strany. Světla již všady byla pohasínaná. Jen na konci té ulice, kterou jsem vyjížděl, kmitalo se ve třech oknech ještě nějaké světlo. Když jsem blíže přijel, seznal jsem, že to útulek ranních mých hospodářů.

Dal jsem zastaviti. Sám pak vyskočiv smýkal jsem se podél domů dále pěšky. Bryčka zvolna valila se za mnou. Konečně stanul jsem před osvětlenými okny.

Vyhlednul jsem.

Ó kdybyste byli se mnou!...

Při zdi za rodinným stolem sedělo tré osob. Uprostřed postřehl jsem ztýranou hlavu páně Lucianovu, k jejíž spánkům tisklo se s jedné strany bílé čelo Stefciino a s druhé strany ustarané skráně paniny. Ruce jejich svíral křečovitě nerozlučný svazek hořce zkoušené lásky rodinné. Stefcia, oblečena dnes v roucho bílé jak napadlý sníh a majíc krásný svůj vlas v bohatých pramenech po šíji splývající spuštěný, podobala se andělskému zjevu.

Ale po celou dobu, co jsem je tak se zatajeným dechem pozoroval, nepromluvil nikdo z nich ani slova. Ani jeden ret se nepohnul. Za to zraky jejich upřeny

byly svorně na protější stěne, tam kde pod obrazem Matky boží Čenstochovské kmital se krvavý plamínek věčného světla.

A chvílemi splynula po tvářích těch slza, jedna, dvě . . . celý ručej . . .

A drželi, svírali se pevně, jakoby je již nic na světe nemohlo roztrhnouti.

Se srdcem plným stesku vrátil jsem se tiše do bryčky. Žid prásknul do koní a již vjižděli jsme do neproniknutelných chmur temné noci. Cesta šla silnicí pronikající hustý les. Tam tudy ubíraly se před lety, kdy ještě nebylo tolik železných drah, „sibiřské transporty". Z východu, zrovna od Moskvy vanul studený větřík. V tom zahucelo v litevských haluzích. Se všech chvostu jak by vyzníval sten, úpění a pláč. Tu zakvilelo to hlasitěji, tam zas tišeji, tu zoufale, tam utlumeně. Ale ani z jediné té litevské haluze nevyznel hlas veselý.

Povzdechnul jsem mimoděk a tisíc ponurých myšlének lehlo na mou duši.

Arci . . . byl to snad jasný paprsek, jenž tam před okny ke mně se prodral, ale on právě vyšlehnul z té velké bědy, jejíž hluboký dojem nesetře pozdní kmit!

Tři básně.

Ukázky z delší básně *Karla Legera.*

I. Víra.

Zda mladou mysl baviti budou
vzpomínky starce blízkého hrobu? —

Útulnou jizbu, malou i chudou
vídávám někdy v mlhavém snění
a při tom cítím podivné chvění
pod starou hrudí. — Na každou zdobu
chudého toho útulku nouze
vzpomínám sobě, jakoby pouze
okamžik minul od oné chvíle,
kdy jsem ho viděl. — Vše bylo čisto, —
obrázky svatých na stěně bílé
a mezi nimi na čestné místo
zavěšen obraz Marie Panny
Po síni chudé na všechny strany
zrak její milý pohlížel kolem,
kdo přes práh vešel, už pohled její
vlídný a jemný, ztemnělý bolem,
stíhal ho všude při každém kroku —
Divná moc byla v němém tom oku
Patř na ně déle — zdá se ti, divem
že hebké brvy zlehka se chvějí,
že oheň svítá ve zraku snivém
a na dno duše tobě se noří —

Před tento obraz v hlubokém hoři
s dítětem v rukou poklekla žena,
zsinalým retem potichu stená:
„Královno mocná nebe i země,
milosti plná, — pohledni ke mně,
podivná úzkost ňadra mi svírá,
Sama jsem bídná v života boji,
jedinou zbraní svatá mi víra!
Zda slyšíš, Panno, modlitbu moji,
pláč mého děcka? Vrať otce jemu!
Ó nedej, abych v beznaděj klesla, —
mou duši zachraň! — Či konec všemu?
Snad muž můj dobrý pokosen smrtí?
Ó jak se děsím pouhého slova,
předtucha děsná naděje drtí
Již věru dosti má hlava snesla
útrap i žalů, — ó nechtěj znova
zkoušet mé síly a moji víru! — —

Žili jsme blaze v klidu a míru,
však chvíle jedna naděje ničí
pěstěné v prsou po mnoha roků.
Pod nohou, skrytý, had — zmije syčí,
přissaje se ti pojednou k boku,
tak na tě v taji neštěstí číhá,
otráví srdce jedovou slinou.
Jsem bídnou, Panno, ne svojí vinou!
Z náručě mojí muže mi vzali,
v železném poutu jako zvěř dravou
do dálky kamsi k vojsku ho hnali,
Bůh milý ví jen, v které až země!
Sotva že mohl pokyvnout hlavou,
s úsměvem truchlým pohlednout ke mně,
když drábi panští kolem ho vlekli
Já plna žalu na zámek spěla,
u nohou pána v prachu se chvěla,
zoufale lkala. — Spíše by změkly
mým pláčem tvrdé žulové desky,
kterými síň ta dlážděna byla,
než srdce jeho. — Slyšel mé stesky,
však jenom okem, v kterém se kryla
kmitavá jiskra vášně a pýchy,
pohledl ke mně Smích jeho tichý
dosud mi srdce pod hrudí mrazí.
„Nebědůj!" pravil, „pláč jenom kazí
hezké ti tváře Pomoci není.
Je válka v zemi a málo lidu.
Však zapomeneš, nabudeš klidu,
v rozkošný smích se lkání tvé změní. —
Jsi mladá, hezká —" — Úzkost mne jala,
zděšena kvapně z prachu jsem vstala,
uprchla před ním. „Královno nebe,
zda moje vzdechy naleznou tebe?
spas dítě moje, spas otce jemu!"

V chorobný spánek, ve mdloby spíše
upadla žena. — ku srdci svému

přitiskla děcko. Z hluboka dýše.
Zdálo se matce, jakoby s výše
s obrazu Panna pohledla na ni,
jakoby kyvla bělostnou dlaní,
potichu děla: „Jdi, ženo věrná,
sama ho zachraň Raněný zmírá.
zachránit může tvoje ho víra
a tvoje láska. Hrob se už černá
pod nohou jemu, – od jeho kraje
strhni ho k sobě, ke hrudi svoji, —
já budu s tebou – — !“ —

Zmizela mdloba.
Ubohá vstala, v myšlénkách stojí
a blahý úsměv na rtu jí hraje.
„Spasím ho!“ šeptá, „spasím vás oba,
cítím, jak ve mně odvaha vzrůstá!“ —
a malé děcko zlíbala v ústa.
Loučí se s jizbou pohledem krátkým,
loučí se slzou s obrazem Panny,
povzdechla tiše a krokem vrátkým
ze dveří vyšla. — Na všechny strany
pohledla kolem s truchlivou tváří,
kterým by směrem dáti se měla? —
Zapadá slunko, červánky září. — — —

Stín jakýs náhle před sebou zřela, —
skočila zpátky, úzkost ji svírá.
Pod obraz Panny stoupla si bledá,
drahé své děcko v náruči zvedá,
strnulým okem ku prahu zírá. —
Zlato své západ do jizby hází,
červánků záře v líc ženě padá —
V tom přes práh jizby muž náhle vstoupil.
„Hoj, má jsi!“ volá, „hrdličko mladá! —“
Zámecký pán to, pán vísky celé. —
Smích jeho drsný probudil dítě.
Stál dlouhou dobu očima svítě,
do tváře ženě pohlížel směle. —
Upletl léčku kolem té laně,
kdo vyrve nyní kořist mu vábnou?
Na obraz Panny pohledl maně
a oko sklopil. — blesky v něm slábnou.
Na ženu pod ním pohledl znova,
chtěl cosi říci, — nenašel slova
Podoba divná! Něžné ty rysy,
kterými nadšen ozdobil kdysi
neznámý malíř Madonu svoji, —
ožilé vidí na líci ženy.
Zamračil čelo, zadumán stojí,
pak, jak by na něj padaly stěny,
nezvedna očí odkvapil z chaty.

Oddechla žena. Na obraz svatý
pohledla vděčně. Zázrakem věru
Bůh ji tu chránil. Však bídník drzý
zda znova zpět se nevrátí v šeru? —
Červánků přísvit uhasne brzy
Strach pojal ženu, utekla z chýže,
nedbajíc více, kterým jde směrem.
S modlitbou na rtu bloudila šerem,
věřila pevně, že stále blíže
svým krokem každým přichází k cíli.
Nad pusté kraje noc už se chýlí
temná a mrtvá. Ticho je dusné, —
příroda dřímá, jako když usne
před bouří strachem bojácné dítě. —
Z dálky se ozval temný hlas hromu,
blesk nad obzorem proletěl, svítě
ubohé ženě na cestu bludnou. —
Pak vichr zavál, koruny stromů
až k samé zemi naklonil skorem,
stálými blesky oblaka rudnou.
Hučení děsné zaznívá z dáli, —
to příval letí nad černým borem.
Těžká se mračna po zemi válí
a kusy ledu do země sráží
na poli klasy, na louce kvítí. —
Ubohá žena vší silou paží
své dítě tulí k mateřské hrudi.
Blesky jí pouze na cestu svítí,
ledový příval ke spěchu pudí. — —

Kraj pustý kolem. — Pod svoji střechu
kdo zde ji přijme? Nemá víc dechu —
Při svitu blesků u cesty polní
uzřela náhle kapličku bílou.
Tři staré lípy šuměly kol ní.
Dovlekla tam se poslední silou,
na kámen před ní ve mdlobách klesla,
ale i ve snu dítě své chrání
mateřskou hrudí. —

Vírem se nesla
divoká bouře na západ tmavý. —
Však na východě růžovou skrání
den mladý mraky na útěk pudí
a první slunka polibek žhavý
dotkl se mladé umdlené hlavy,
nešťastnou ženu ze mdloby budí.
Pohledem prvým své děcko hledá,
usláblou rukou k ňadrám je zvedá
a k jeho čílku rty bledé sklání.
Pohledne vzhůru. — Přístřešek bídný
Rodičky boží obrázek chrání. —
Ubohé zdá se, že úsměv vlídný
hrá na rtu Panně. Obrázek známý!
Skoro týž jako v chudobné chýži.
Modlí se žena, šeptá: „Buď s námi!“ —

Vstává a znova v dálku se plíží,
dále a dále v neznámé kraje. — —
Hladovic někdy jahodu zvedla
či rudou třešni, jež v poli zraje. —
Tři dny, tři noci kráčela stále, —
oddechnout nelze, — dále, jen dále!
Kdy cíle dojde? —

Častěji shledla
již tlupy různé po cestách kolem.
Lid prchal bědný před běsem války.
Viděla, kterak s hlubokým bolem
zpět mnohý zíral do modré dálky. —
Jak mnoho, mnoho tam asi nechal?!

Povzdechl jenom a dále spěchal
pobídna koně, jenž bídně vlekl
majetku trosky. — Nad nimi lkala
a sama běđná běđných se ptala:
„Je válka blízko? kde stojí voje?“
„S námi se navrať!“ mnohý jí řekl,
„nemáš-li více, — chraň dítě svoje!
Za námi v patách běs války letí!“

Ji vede víra, — proč má se chvěti?
Dále, jen dále! — A často v dáli
dým černý vidí a záře v noci. —
Nepřítel krutý vesnice pálí
Však pod ochranou nebeské moci
neznajíc hrůzy, ku předu spěje. —
Děl hukot slyší, půda se chvěje, —
ne její srdce! Kol její hlavy
hvízdají kule a popel žhavý
spálených statků dýmem ji halí.
Táborem vojska v temnu se plíží.
Kolem se šiky po polích valí
a hle, tu zápas! Kopí se kříží,
rachotí pušky a šavle zvoní
a země duní dusotem koní. —
Ve dlouhých řadách kol tálnou voje. —
Stržena četou, jež prchla z boje,
do brány města velkého vnikla, —
do Prahy, kterou nepřítel svíral —
a za ní rázem zavřena brána. —
Zděšená žena tlumeně vzkřikla. —
Důstojník jakýs v oči jí zíral.
Do prachu padla leknutím sklána,
u jeho nohou zoufalá klečí.
„Snad muž můj,“ šeptá, „raněn tu leží!
Veďte mne k němu!“ — A cizí řečí,
jíž smysl ona chápala stěží,
děl hlasem příkrým: „Sem pouta, — zrychla!
Toť vyzvědačka! — a provaz pro ni!“ —
Klesajíc do mdlob hlasitě vzdychla —
A nežli vstala už pouto zvoní
na její ruce. Však touto rukou
přec dítě může přitisknout k hrudi
zvlněné divě bolestnou mukou.
K rychlému kroku stráže ji pudí,
klesá li mdlobou pažbami tlukou.
Ulicí pustou, kde podle stany
táboří vojsko, vlekou ji chvatem
v jakýsi klášter. — Na místě svatém,
kde blýská oltář s obrazem Panny,
ve staré kapli ranění leží.
Při svitu lampy oko jen stěží
těl lidských stíny rozezná kolem.
Výkřiky slyšet a pláč i steny,
vše zdá se tady vzdychati bolem,
tiše se chvěje i kámen němý. —
Prolétlo cosi prsoma ženy. —
k oltáři skočí, kloní se k zemi
obrazu Matky a bílé čelo
o oltář bije, zoufale volá:
„O vrať mi muže!“ —

V tom tiše zdola
ze středu těžce raněných znělo:
„Zde jsem, má drahá, čekal jsem tebe!
Mou prosbu přece slyšelo nebe!“ —
Na prsou muži hlavu svou skryla
A vlídným okem k ubohým shlíží,
týž obraz, jako v dálné jich chýži. —

A ona žena mou matkou byla. —

O melodramatu.

Napsal *O. Hostinský.*

Chci pohovořiti o formě umělecké, která netěší se valné oblibě ani u esthetiků ani u historiků hudebních, a také mezi umělci tvořícími i výkonnými nalézá tolik opposice, že věru není s podivením, že i širší kruhy laické na formu tu hledí jaksi s patra, ba namnoze i s odmítavým úsměškem. Je to melodrama*) čili mluvená deklamace provázená hudbou nástrojovou.

Zdá se mi, že esthetikové, historikové a umělci melodramatu křivdt právě tak, jako laikové. Nepřeceňuji nikterak tento způsob spojování mluveného slova s průvodem instrumentalním; přece však většinu oněch důvodů, jež uvádějí se obyčejně na důkaz „neoprávněnosti“ melodramatu, považuji za liché předsudky, svědectví jeho historie pak jeví se mi býti mnohem příznivějším, než připouští obecné mínění, a tomu konečně, co v oboru tom vykonáno během více než celého století, ač není toho příliš mnoho, přisuzuji takovou hodnotu uměleckou, hlavně ovšem pokud hudby se týče, že jakási obrana melodramatu nezdá se mi býti úlohou nevděčnou.

Nejprve podám stručný přehled dějin melodramatu, ty budou nás ovšem dvojnásobně poutati, jelikož onen zajímavý ruch, jímž melodrama v posledních desítiletích minulého století stalo se populárním takořka v celém světě hudebním, a jenž do kruhů svých strhnouti dovedl i některé největší mistry ještě za dob mnohem pozdějších, způsoben byl Čechem, Jiřím Bendou. Na konec pak naznačím esthetické stanovisko, s něhož dle mínění mého pohlížeti musíme na deklamaci hudbou provázenou, chceme-li jednak oceniti pravý její význam umělecký, jednak vysvětliti si také odpor jí kladený.

* * *

*) Vlaši nazývali a nezřídka dosud nazývají „melodramma“ to, čemu říkáme „zpěvohra“ tot ovšem doslovný překlad onoho názvu nebo opera. Samo sebou rozumí se, že zde o tomto významu slova „melodramma“ nebude řeč.

Již staří Řekové na divadlech svých užívali hudebního průvodu k mluvenému slovu, tedy našeho melodramatu. Nazývali je parakataloge. Avšak mezi zjevy novějšími a uměním antickým u věci té není nepřetržité souvislosti historické; neboť teprve v druhé polovici předešlého století umělecká forma ta znova byla vynalezena, i nesnadno říci, zdali vynálezce, slavný filosof a spisovatel francouzský J. J. Rousseau (1712—1778), nějaký podnět čerpal ze zpráv o řecké tragedii. Jisto je, že na začátku šedesátých let předešlého věku Rousseau dle známé báje řecké napsal „Pygmaliona“, dramatický výjev pro jednu osobu (druhá, Galathea, jenom na samém konci mluví několik slov), který nazval „scène lyrique“, poněvadž hodlal provázeti jej místy hudbou instrumentalní. Když r. 1770 meškal v Lyoně, seznal Horace Coigneta (1736—1821), i požádal prý tohoto skladatele — vlastně dilettanta, jenž teprve později k umění se obrátil, když na dráze průmyslové a obchodní nenašel, co hledal — aby složil hudbu k „Pygmalionu“, kdežto Rousseau sám, jenž v dějinách francouzské hudby dramatické vydobyl si čestné místo a značný vliv svou zpěvohrou „Le devin de village“ (Vesnický věštec), komponoval jen dvě čísla. Nepřátelé Rousseauovi tvrdili bezprávně, že přisvojoval si hudbu celou, a Coignet následkem toho viděl se nucena, hájiti autorství své spiskem, jenž ostatně uveřejněn byl teprve více let po jeho smrti, r. 1833. „Pygmalion“ již v této původní formě své našel hojně obliby, a to nejen ve Francii. Hned r. 1772 dával se na divadlech italských a německých: také v Praze přijat byl téhož roku v divadle v Kotcích s pochvalou nesmírnou. R. 1775 však Rousseauova prosa Berquinem upravena do veršů a o pět let později hudba Coignetova, která patrně byla příliš chatrnou, nahrazena skladbou Ant. Laur. Baudrona (1743—1834), kapelníka při comédie française, na níž „Pygmalion“ se provozoval, ovšem že s ponecháním oněch čísel, jež byl kdysi komponoval sám autor textu.*)

Dle příkladu Rousseauova sepsal Brandes, člen německé divadelní společnosti Seylerovy tenkráte (1772) ve Výmaru meškající, pro choť svou Charlottu „duodrama“, t. j. hru o dvou osobách (Theseus a Ariadna — hlas Oready na konci má jenom několik slov) dle Gerstenbergovy kantaty „Ariadna na Naxu“, a kapelník Ant. Schweitzer (1737—1787) měl složiti k ní přiměřenou hudbu. Avšak skladbu tu Schweitzer ani nedokončil a některých hotových již úryvků upotřebil pak v partituře své opery „Alcesty“. Když r. 1774 divadlo výmarské shořelo, přestěhovala se společnost Seylerova do Gothy. Zde stal se Jiří Benda**) obdivovatelem paní Brandesové i přemýšlel o tom, jak by vzácné její umění herecké přidružiti mohl požitku hudebnímu. Teprve když tyto svoje záměry, směřující přímo k melodramatu, sdělil spisovatelům Engelovi a Gotterovi, zvěděl prý od nich, že myšlénku podobnou již provedl Rousseau svým „Pygmalionem“, a byl upozorněn na Brandesovu „Ariadnu“, v jejíž komposici ihned ochotně se uvázal. Úspěch, který mělo toto duodrama, byl tak rozhodný, že také choť ředitele Seylera, sokyně paní Brandesové, zatoužila po vavřínech melodramatických a požádala spisovatele Gottera, rodáka gothajského, o sepsání nového díla toho druhu a Bendu o jeho komposici. Zvolena k tomu „Medea“, jež původně nazvána „dramatem s hudbou smíšeným“ (ein mit Musik vermischtes Drama), poněvadž mimo Medeu a Jasona vystupují a mluví též obou děti a těchto pěstoun — arci v úlohách docela podřízených. Také „Medea“ měla rozhodné štěstí a spolu s „Ariadnou“ nastoupila pouť po všech téměř divadlech německých, ba přeložena též do vlaštiny a do frančiny a r. 1781 pozván Benda do Paříže, aby „Ariadnu“ sám dirigoval. „Medea“ v českém překladě Karla Thama vydána již r. 1787.*)

Zásluha Bendova spočívá hlavně v tom, že všech pomůcek tehdejší hudby dramatické použil způsobem tak šťastným a měrou tak rozsáhlou, že nyní hudební stránka nového druhu uměleckého stála na místě prvním, kdežto Rousseauův „Pygmalion“ zajímal především co zvláštní zjev básnický a scenický. Výrazností a charakteristikou, k níž arci obě díla textem svým poskytovala hojné příležitosti, překonal Benda instrumentalní průvod francouzského „Pygmaliona“ právě tak, jako hodnotou čistě hudební; smíme tudíž právem tvrditi, že krajan náš a ne Rousseau v hudebním světě vzbudil onu zvláštní zálibu v melodramatu, která sice především charakterisuje tři poslední desítiletí minulého století, avšak přece nikterak nazvati se nemůže pouhou libůstkou pomíjející.

V době pozdější složil Benda ještě hudbu k Rousseauovu (znova do němčiny prosou přeloženému) „Pygmalionu“**) a konečně hru „Almansor a Nadina“, která však vedle scen melodramatických má též zpěvy sólové a sborové. Avšak takového úspěchu, jako „Ariadna“ a „Medea“, nedodělala se již žádná jiná práce jeho, ba ani ne jeho zpěvohry, které ostatně v Německu svého času velice byly váženy.

Benda měl za krátko mnoho nadšených přívrženců a napodobitelů, i stalo se téměř modou blouzniti pro melodrama. Odpor proti novému tomuto zjevu se strany esthetiků byl malomocný u porovnání s bezprostředním, neodolatelným účinkem hudby, zejména při „Ariadně“ a „Medei“. Nejlepší důkaz toho podává Reichardt, skladatel a spisovatel hudební tehdy na slovo braný, jenž sám živě nám vyličuje, jak při prvním provozování Bendovy „Ariadny“ v Berlíně dosavadní jeho předpojatost proti principu melodramatu ustoupiti musila nadšenému obdivu, i pochopíme snadno, že po podobných vavřínech — jež mimo to nezávislé byly od pěveckého umění, tehdy na německých divadlech ještě dosti vzácného — zatoužilo i mnoho jiných ještě skladatelů současných. Jich jména nebudu zde uváděti, a podotýkám pouze, že látky k melodramatům scenickým valnou většinou čerpány ze světa

*) Obšírnou historii Rousseauova „Pygmaliona“ obsaženou v Jansenově knize „Rousseau als Musiker“ (1884) seznal jsem teprve, když stať tato byla již v tisku.

**) Jiří Benda narozen byl 1721 v Mladé Boleslavi, stal se 1742 členem dvorní kapely berlínské a 1748 vévodským kapelníkem v Gothě, kteréžto místo 1778 sám opustil. Krátký čas strávil co divadelní kapelník v Hamburce a na cestách uměleckých, a na konec žil na různých místech v Durinsku, až dne 6. listopadu 1795 zemřel v Köstrici v Altenbursku. Z jeho skladeb zpěvoherních nejvýše kladena svého času „Romeo a Julie“, avšak i některé operetty jeho po delší dobu byly velmi oblíbenými repertoirními kusy divadel německých. Úryvky z „Romea a Julie“ i za našich dnů s rozhodným úspěchem setkaly se v pražských koncertech historických.

*) Obě tato melodramata velmi příznivě byla přijata, když r. 1875 provedla se scenicky v divadle prozatímném s paní Sklenárovou-Malou v titulních úlohách.

**) Bendův „Pygmalion“ dával se v Praze toliko s průvodem klavírním v historickém koncertě „Umělecká besedy“.

antického. Jednoho obdivovatele a napodobitele Bendova arci nesmím pominouti mlčením, jelikož bez odporu je svědkem klassickým: totiž Mozarta. Píšeť otci svému z Mannheimu (za druhého pobytu svého v tomto městě) dne 12. listopadu 1778: „Je zde společnost Seylerova, která Vám bude již známa par renommée; pan z Dalbergů jest jejím ředitelem, ten nepustí mne odsud, dokud mu nesložím nějaké duodrama; a skutečně jsem se ani dlouho nerozmýšlel, neboť bylo vždy přáním mým psáti drama tohoto způsobu. Nevím, psal-li jsem Vám něco o tomto druhu kusů, když jsem zde byl poprvé? Tehdy viděl jsem zde provozovati takový kus dvakráte s největší zálibou! Věru nikdy mne ještě nic tak nepřekvapilo (surprenirt)! neboť vždy domníval jsem se, že něco takového nemůže míti effekt. Zajisté víte, že se při tom nezpívá, nýbrž deklamuje, a že hudba podobá se obligatnímu recitativu; místy mluví se též mezi hudbou, což mívá pak účinek nejrozkošnější. To, co jsem viděl, byla „Medea“ Bendova; týž složil ještě jinou, „Ariadnu na Naxu“, obě věru výborně. Víte, že Benda vždy byl miláčkem mým ze všech lutheranských kapelníků (t. j. skladatelů v severním, protestantském Německu účinkujících); tato dvě díla miluji tak, že je vozím s sebou. Teď představte si radost mou, když mám dělati to, co jsem si přál. Víte, co bych myslil? Že by se většina recitativů v operách měla upravovati tímto způsobem — a zpívati měl by se recitativ jen někdy, když slova dobře lze uvésti v hudbu.“ A o několik neděl později zase píše: „Jakmile to jen uslyšíte při klavíru, zalíbí se Vám to zajisté, — uslyšíte-li to však provozovati, budete celý unešen, za to vám ručím. Ale dobrého herce nebo dobré herečky je k tomu zapotřebí.“

Duodrama, které měl a také chtěl Mozart komponovati, byla „Semiramis“ od Gemmingena. Avšak nedošlo k provedení plánu toho; za to Mozart do své německé zpěvohry „Zaidy“ dal v náhradu za obligatní recitativy dvě sceny melodramatické, o nichž možno říci, že patří mezi nejúčinnější čísla celé partitury. Zpěvohru tu Mozart nedokončil, jelikož špatné, nejapné libretto (Schachtnerovo) provozování její ve Vídni učinilo naprosto nemožným.

Co samostatná hra divadelní zmizelo melodrama ovšem za nedlouhý čas; ale pěstováno dále co působivý effekt na jednotlivých místech i ve zpěvohrách i v činohrách. Uvádím zde jen jména a hry nejznámější. Beethoven napsal melodramatická místa ve „Fideliu“ i v Götheově „Egmontu“,*) Weber v „Čarostřelci“ a ve Wolfově „Preciose“, Spohr v „Azoru a Zemiře“, Marschner v „Hanuši Heilingovi“ a v „Upíru“, Mendelssohn v Shakespearovu „Snu noci Svatojanské“, v Sofokleove „Antigoně“ a v téhož „Oidipu na Kolonu“, Schumann v Byronově „Manfredu“, Meyerbeer v Michala Beera truchlohře „Struensee“, Neukomm dokonce na způsob melodramatu komponoval celou Schillerovu „Messinskou nevěstu“. Co do bohatosti literatury arci nemůže se melodrama porovnávati se zpěvem; avšak tolik je patrno, že do řady pěstitelů jeho neváhali postaviti se ani mistři prvního řádu.**)

*) Göthe napsal také samostatné scenické monodrama „Proserpina“, k němuž hudbu složil Eberwein. Schiller však melodramatu nepřál.

**) Dramatická literatura francouzská a anglická zvláště ráda těží z effektů melodramatických při tklivých hrách pro nejširší kruhy obecenstva určených, jimž prostě se říká „mélodrame“, ačkoliv instrumentalní průvod jenom na některých místech, nejčastěji na koncích aktů, zvyšuje dojem situace. Také při veselohrách hrubšího zrna a fraškách užívá se někdy pomůcky té. Melodramatem ve smyslu tom je v naší literatuře Šamberkův „Tyl“. Mezi kouzelnými hrami, v nichž se zdarem užito též melodramatu, vyniká Raimundův „Marnotratník“ s hudbou Kreutzerovou.

S melodramaty samostatnými setkáváme se v pozdějších dobách jenom mimo divadlo: Němci zejména k balladám předních básníků svých rádi skládali průvod instrumentalní. Také zde uvádím toliko jména skladatelů vynikajících: K. M. Weber komponoval hudbu k Rochlitzově básni „Der erste Ton“ (se sborem závěrečným); Schumann k Hebbelovým balladám „Der Haideknabe“ a „Schön Hedwig“, jakož i k překladu Shelleyových „Uprchlíků“; Lizst k Bürgerově „Leonoře“, dále „Der traurige Mönch“ a „Des todten Dichters Liebe“, pak Dräsekovu píseň „Helge's Treue“ upravil co melodrama; Reinecke napsal průvod k Heinově balladě „Der Schelm von Bergen“ a k báchorce „Nussknacker und Mausekönig“ (dle E. T. A. Hoffmanna) atd. Také Hector Berlioz melodramatu užil ve svém „mélologu“: „Lélio čili návrat do života“, jenž jest pokračováním „fantastické symfonie“, a Félicien David ve své „Poušti“.

V mladé naší hudební literatuře české předním zástupcem a horlivým pěstitelem melodramatu jest Fibich. Smetana, ač sám formě té valně nepřál, užil jí přece, alespoň v opeře: ve „Dvou vdovách“. Ladislav sdělující Anežce obsah listu svého, mluví za průvodu hudby, což s předcházejícím a následujícím zpěvem, jenž bezprostředně tlumočí city přítomné, velmi šťastně kontrastuje. Dvořák za-se ve své hudbě k Šamberkovu „Tylu“ napsal mnoho melodramatických míst, v nichž elementarní dojemnost zvuků hudebních valně stupňuje účinek textu již o sobě na nejvyšší míru tklivosti vypočítaného. Melodramatům však samostatným ne sice pro jeviště divadelní, nýbrž toliko pro salon nebo pro síň koncertní určeným razil u nás dráhu Fibich svým klavírním průvodem k Erbenově „Štědrému večeru“ s takovým krásným úspěchem, že povzbuzen k dalšímu tvoření směrem tím během nemnoha let valnou část českého obecenstva pro melodrama skutečně získal. Po „Štědrém večeru“ následovaly „Pomsta květin“ (Vrchlického překlad z Freiligratha), „Věčnost“ (Mayerova), „Vodník“ (Erbenův) a „Královna Emma“ (Vrchlického), z nichž „Vodník“ hned původně provázen byl orchestrem. Skladby tyto patří k nejlepšímu, co Fibich vytvořil, i po stránce čistě hudební i charakteristikou svou. Fibich postavil se při tom ovšem na stanovisko nejmodernější: instrumentalní průvod melodramatu má, pokud možno, činiti jakýsi souvislý celek, který již bez deklamace sám o sobě poskytuje nám samostatný požitek hudební, a známe-li dokonce obsah básně, nad to i charakterističností svou nás poutá. Požadavek takový, ač zajisté je na snadě, je teprve výsledkem historického rozvoje melodramatu, nikoliv jeho východiskem. Hudba melodramatická původně bývala rozkouskovaná, jelikož nastupovala obyčejně jen v pausách deklamace, střídajíc se tudíž se slovem mluveným, velmi zřídka však — ale již u Bendy na některých zvláště chválených místech — souěasně zaznívajíc mluvu v pravém slova smyslu provázela. Během času ovšem věc se změnila: nyní pravidlem jest, že hudba zároveň se slovem pokračuje a výminkou, když se střídají.

(Dokončení.)

* * *

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Obě osobnosti byly mu na polo mythické. Pamatoval se na ně velmi neurčitě, na matku proto, že záhy zemřela, na otce ještě méně; vždyť rysy tváře otcovy nevtisknou se nikdy tak hluboko do duši dětských, jako dobrotivý, stále nad robátkem v úsměvu a v péči zářící obličej matky.

Nebyli šťastni, a mladý muž utíkaje se s útrapou své duše k stínům rodičů, viděl se dědicem jejich rozháraného osudu.

Matka, sestra strýce Rývy, o patnáct let mladší, byla poetické dítě, jež nadala příroda pokladem vzácného hlasu. Vzdělávala jej, pěvecké umění oslnilo ji, stala se přes odpor příbuzných zpěvačkou. Ve společnosti umělců poznala malíře Horáka, muže velkých schopností, avšak i vrtkavé povahy, plného suverenního povržení k veškeré nutnosti, počínajícího vše se zanícením a končícího vždy polovičatostí. Strýc Rýva uměl o tom vyprávěti. Zpěvačka vyobcovala se z domu svých rodičů, zasnoubivši se s malířem. Nespořádané poměry její domácnosti mořily ji, chřadla, ztratila hlas, opustila divadlo a zemřela záhy zapomenuta. Malíř odebral se do Mnichova, pak do Švýcar a konečně do Florence. Rozladěn, nespokojen trávíval týdny a měsíce na potulkách, býval celé dny uzavřen, dumaje nad svými malířskými sny, jež někdy načrtl a zřídka provedl, a hýříval zase od večera do rána, na posměch a k umlčení své bídy hmotné i mravní. Jaromíra viděl pořídku. Zanechalť hošíka u své tety, hrabecí guvernatky na výsluzbě, kteráž ve starém, opuštěném zámku v krásné horské krajině rozsáhlého, prastarým skvostným nábytkem a vzácnostmi naplněného bytu užívala. Strádající, životem bez vlastní radosti prošlé srdce staré slečny přilnulo neobmezenou láskou k dítěti. Zbožňovala je, chránila nepohody a ústrků, oblékala je v aksamit a krajky, stlala mu na hedvábí, strojila mu lahůdky a vyprávěla u krbu ve vysoké síni mezi zlacenými řezbami a pošmurnými obrazy romantické pohádky. Z otce vytryskla za řídkých návštěv ve vlasti takže nastřádaná láska k dítěti, obsypávajíc je vášnivou něžností. Kál se tak ze zanedbání Jaromíra, na něhož příliš často zapomínával. V roce 1870 napadlo mu bojovati s Němci. Vstoupil do legie Garibaldovy a padl u Dijonu. Umíraje sňal s prstu zlatý kroužek, jejž byl s matkou Jaromírovou u oltáře vyměnil, a odevzdal jej s poselstvím soudruhovi, českému legionáři, který po návratu poslední vzkaz a odkaz nešťastného umělce na zámek přinesl. Teta oplakala zmařený život synovcův, jehož dítě plakalo s ní, nevědouc v pravdě proč. Osiřelo skutečně teprv, když ztratilo ji, dva roky po zahynutí otce. Teta odkázala chlapce strýci Rývovi. Nemohlať jej svěřiti nikomu jinému, neměltě na širém světě bližších příbuzných. Bylo mu tehdy šestnáct let.

„Toť se rozumí, že syn mé sestry jest pod mou střechou doma," ubezpečoval pan otec, přečet odporučovací psaní, kteréž stará guvernantka napsala, pokud ještě perem mohla vládnouti, a vyslechnuv odpovědi na stručné věcné otázky, jež byl hochovi předložil. „Ale milejší by mi bylo, přijmouti do mlýna zdravého, sprostého práška než prince. Kdybys byl knížátkem, uměl bys dost, ale poněvadž jsi chudým sirotkem, nejsi k ničemu. Nu, nu, nelekej se, — časem všecko se napraví. Nejprve si trop co chceš, jen si všímej řádně uzeného, knedlíků a piva s mírou. Jsi pachole jako z cukru. Až budeš chlapík jako řípa, promluvíme si spolu zase."

Jaromír zůstal cukrový. Žil v knihách, svých snech, seznamuje se zároveň znenáhla se všemi požitky příjemného života, jež skytá velké město každému, kdo s gourmandským duchem může těžiti ze dnů své mladosti, jak mu libo. Závod strýcův nejímal ho ničím. Někdy upozorněn výbuchem strýcovy nevrlosti, ustrnul sám nad úplným nedostatkem veškeré téměř vnímavosti pro složení a výkony strojů, pro výrobu a odbyt díla. Rozcházel se nadobro se strýcem, kterýž se narodil a sešedivěl ve mlýně, krom něhož nebylo proň na světě ničeho, vyjímaje pouze krupaře, pecnáře, sekerníky, krajánky a berní.

Jsa starým, omrzelým a popudlivým mládencem, nevěděl si s Jaromírem rady. Nechával ho dlouho jíti po svých, nemluvil s ním od prvního dne, nevěda valně o čem, a zpozorovav, že během dlouhých let ztratila se mu zásoba veškerých téměř slov a obratů, jež netvoří lexikální a gramatický podklad nářečí, kterým chasa mlýnská a obchodníci obilím i melivem mluví. Kabonil se a mlčel. Občas po dlouhých přestávkách došla mu trpělivost. Pak vyřítil se na Jaromíra spoustou jadrných a nehledaných výtek, přikoval ho mžikem k nějaké práci, nezvyklé i obtížné, a poháněl ho zuřivě k píli. Vyděšený mladík namáhal se do úpadku, aby úkolu vyhověl, až zmařené síly selhávaly. Strýc lituje konečně přece své krutosti, nechal ho zase odejíti; Jaromír nehlásil se a vrátiv se k svým zvykům, vyčkal až za nějakou dobu nový náhlý nápad strýcův žernov na šíji mu připoutá. Udávalo se i, že strýc sám od práce jej odehnal. Vždyť nikdo neučinil mu za ment vhod. Upustiv konečně od úmyslu vyučiti synovce řemeslu od samých počátků, používal ho časem a s větší již pravidelností ku korespondenci a účtování v písárně. Nepřikládal však ani hladké formě, ani duchu práce Jaromírovy, ani pokusům o soustavné uspořádání ceny pražádné. Ba nedůvěřoval kudrlinkám dopisů a složitým sloupcům cifer. Sestárnuv a zbohatnuv sám při elementarním způsobu zápisek hranatými, kostrbatými písmeny a číslicemi v prostoduché směsi od zadu ku předu a zdůly nahoru po rozbitých knížkách a potrhaných papírech, nedovolil, aby ho někdo pletl neznámými novotami. Za týden se pravidelně již v ničem nevyznal, řekl Jaromírovi, aby raději všeho nechal a byšel na procházku.

Později přibral si do písárny sběhlého akademika, ubohého tvora, v němž dokonce nebylo nutno respektovati ani příbuzného, ani člověka jemně vychovaného, aniž konečně nepříjemného dědice, který svou prostou jsoucností na konec všeho lidského přičinění upomínal a — kdož ví — snad jen proto účty se bavil, aby v čas nabyl znalosti bilance závodu.

Synovce používal pak většinou za svého zástupce v rozličných posláních. Že soukromé pýchy pečoval o to, aby Jaromír všudež a vždy pohybovati se mohl volně, po případě okázale, aby leskem a bohatstvím dobýval srdce — nikoli sobě, nýbrž staré firmě Vojtěcha Rývy. I touto péči bagatelisoval strýc Jaromíra, podobně jako panstvo dbá o lesk svých livrejí nehledíc k tomu, nosí-li šat Jean či George, jako posýlává na pohřby svou ekypáž, na které musí býti kolem znaku vše cenné a pěkné od kokardy kočího po příčky stupátka.

Exekuci krupaře Papouška v Rakovníku počala Jaromírovi štvanice trvající celý týden. Ve čtvrtek musil do Ústí nad Labem s misí v příčině uhlí, v pátek do Pardubic pro kameny a v sobotu do Vídně, aby přiměřeným způsobem pohnal v kancelářích severozápadní dráhy vyřízení Rývovy žádosti za výminečnou levnější sazbu pro dopravu obilí. Vrátiv se v pondělí v noci, měl hned v úterý ráno zase odjeti do Písku, aby vyjednal tam dodávku jutových výrobků.

Ještě nikdy neodepřel Jaromír strýcovi. Vyčkal vždy až pomine starcova občasná choutka, smýšleti pro synovce zaměstnání dnem i nocí. Tentokráte však neposlechl. Poukázal na svou únavu a prohlásil, že nepojede až zítra.

Rýva strnul. Husté, šedivé, moukou posněžené obočí mlynářovo srazilo se v šik jako bouřná mračna, jeho těžká noha vykročila proti synovci a hněv rozlíceného škubal ústy hotovícími se k soptění.

Rozmyslil se. Mávnuv pohrdlivě rukou, odešel a ráno jel kontoarista do Písku.

Večer byl Jaromír první u Šípků.

„Vy jste vždy vzorem ochoty," chválila si ho slečna Ella, jejíž sestry zaměstnávaly se ještě úpravou toiletty.

„Upřímně pověděno, spěchal jsem, abych nebyl posledním a nikoli z úmyslu býti prvním. Společnost se dnes opozdívá."

„Nikoli. Teprv za deset minut odbije osmá, obvyklý čas příchodu mých hostí. Domnívala jsem se, že jedině vám poskočily hodinky vpřed, abyste se mi mohl svěřiti."

„Rozpomínám se ovšem na vaše přání, slečno —"

„Mé přání! Mnoho-li platí? Mluvte správněji: chcete se mi pochlubiti, býváť někdy tak příjemno býti konfidenčním. Ale nechť napíná zvědavá Ella svou nedočkavost, vy se musíte na oko zdráhati, aby mi vaše sdělení bylo tím cennějším Přiznám se. Jsem zvědavou."

„A opravdu nedočkavě? Litoval bych toho srdečně."

„Z jaké příčiny? Snad abych se vám neukazovala nezpůsobnou?"

„Slečno — —!"

„Pane! Žertuji. Počínáte býti nedůtklivým. Znamení. Leč, nebudu je vykládati a ptám se znova — proč?"

„Z egoismu. K vůli sobě."

„Tedy ze sobectví, ale — za dva. K vůli sobě," smála se domácí paní potutelně, zvoníc svými náramky, „a — —"

„A proto, že jste mi laskavě dovolila, složiti vám své vyznání u příležitosti. Prosím snažně, byste se milostivě rozpomenula i dopřála mi vyčkati vhodného času."

„Pravda. Rozpomínám se. Odročeno. Ale přes to mohl jste mi totéž říci některý den v minulém témdni. Či zdržoval vás od návštěvy strach před mou dychtivostí po vašich poetických tajnostech?"

„Byl jsem neustále zaneprázdněn."

„Ubohý! A osvojil jste si ve shonu nervosnost, která vás ani u mne neopouští. Věnujete mým hodinám co chvíli pozornost, jako byste je měl v podezření, že nejdou."

„Nemohu se zbýti podívení —"

„A obav neb nudy v mé společnosti."

„Nebudu se bránití. Jsem arci neobratný, ale vy cítíte sama, slečno, že jste pronesla obžalobu, kterou spravedlivě odvoláte, aniž bych musil se obhajovati."

„Částečně ano. Leč připustíte, že někdy byste se dovedl nuditi v přítomnosti všech bohyň Olympu, očekávaje něco neb — někoho."

„Těším se na jeden z krásných večerů u vás, slečno, nic více a nic méně."

„Pst!" Ella Šípkova líčila naslouchání. „Ne, nikde nezakokrhal kohout třikráte. Myslemež si tedy, že nezapíráte, a že hoříte touhou po bitce, kteráž vás očekává. Bude rokováno o statutu našeho klubu."

„Tuším."

„Původní náčrtek pochází od vás. K dalšímu rozvedení přiložil jste svoji ruku ve spolku s ručkou roztomilé, spanilé slečny Zemanové. Výsledek bude buď svrchovaně dokonalý neb velmi chatrný."

„Pokoušíte se býti zlomyslnou, madame." Ellu Šípkovou počínala její společnost oslovovati jako starší slečnu po francouzském způsobu madame. „Dnes týden viděl jsem slečnu Zemanovou naposledy zde u vás."

„A nepodobalo se vám, že podnikáte práci zbytečnou neb aspoň toliko od případu k případu platnou?"

„Lhal bych, kdybych se vyznával z nevážnosti k úkolu, jímž jsem byl obmyšlen."

„Jste mládenec chladné krve a naivní mysli, mluvíte-li čirou pravdu, vedle níž si neschováváte pro sebe druhou. Já bych v podobě mladého muže myslila mezi dámami na něco jiného než na jejich emancipaci. A mimo to dovolila bych si pochybovati o jejich upřímné neb — řekněmež mírněji — vytrvalé vůli v předsevzetí, které vždycky, i mezi námi ženami, bude považováno za asekuraci pro případ, nevdáme-li se."

„Zůstanu věren přesvědčení, že naše dámy s vyššího hlediska zírají —"

„Oh, zírají! Hlava pne se někdy pyšně vysoko, ale níže, na pravém místě, v prsou ozývá se mnohdy jiný hlas. Ve vás také, — eh, mlčte mi! A kdyby vaše — pardon, kdyby slečna Zemanova byla o pět let starší, počínala by své skvělé řeči také tajným povzdechem. O kéž bych nemusila takto mluviti! Já jsem strašná, není-liž pravda? Ale v této opravdovosti poznejte svou přítelkyni. — Dosti. Přicházejí. Odložme nezbednost, séance počíná. Ale ještě něco, abych nezapomněla," Ella přistoupila ku prahu sousedního pokoje, „tam na stole, vidíte? — ve žlutých deskách připravila jsem něco pro slečnu Zemanovou."

Xaverie s jedné, Natalie s druhé strany vešly.

„Ah! Mnoho cti mému domu," vítala Ella slečnu Tomanovou. „Veliká toiletta společenská, polo plesová, aniž bych byla oznámila soirée dansante."

„Jak že? Vy jste předobrotivá. Ustrojila jsem se, ale nevyšňořila."

„Půvabně! Daří se mi nad očekávání. Jinde dýchánky zacházejí nedbalostí, u mne nabývají barvy a elegance. Xaverie též se dnes obzvláště přiozdobila."

„Pan Horák; dobrý večer, těší mne. A sám posud? A propos, Elinko, koho dnes očekáváte?“ hartusila Natalie.

„Ano, přejeme si věděti, kdo jest nově přizván,“ spojila se Xaverie se slečnou Tomanovou. „Pomysli, Natalie, Ella nezasvětila mne, svou sestru! Chce prý nás překvapiti.“

Slečna Měšťanova zdržela vstoupením odpověď domácí paní. Xaverie a Natalie pečovaly, aby pausa netrvala o nic déle, než nejnutněji třeba bylo.

„Profesor Kubeš —“

„Ó, ó celebrita. Byl již před čtyřiceti lety — nemýlím-li se — slavný,“ obdivovala se slečna Tomanova.

„Kudy chodil, poznáme na konec po kobercích velmi zřetelně,“ těšila se Xaverie. „Trousí stále z tabatěrky.“

„A přednáší od rána do noci, každému koho dostane na oči,“ věštila slečna Měšťanova. „Uvidíte, jak málo se dnes budeme mluvením namáhati.“

„Sochař Doubek.“

„— — — — — — — — — !?“

„S chotí?“ přetrhl pomlčení všech pan Horák.

„Ne. Ona nemůže. — Dále doktor Šimák.“

„Měl v neděli druhou ohlášku,“ oznamovala slečna Tomanova.

„Ale, ale! Co pravíte?“ litovala slečna Ďáblických ještě ve dveřích. „S kým pak?“

„S nějakou telegrafistkou.“

Zase ticho, mrtvé, výmluvné.

„A konečně?“ vyzvídala Natalie.

„Pro dnešek dosti.“

Neuspokojivé „dosti“ domácí paní žalováno ihned dalším příchozím, mezi nimiž slečna Žitných byla z nejposlednějších.

Jaromírovy oči upjaly se mžikem na dvéře za Giselou; vlečka jejích plesových šatů šuměla přes práh a —

Panu Horákovi vytrácela se zvolna barva z líci. Za Giselou nevkročil nikdo.

Ukláněje se jí, dovedl se sotva přemoci, aby zadržel otázku: „Kde jest Louisa?!!“

Stůně? Hněvá se? Nepřeje si setkání? Chce jeden večer vynechati? Omeškala se pouze?

A Ella, Fides, Gisela, všechny nešpetly, nepromluvily, nežasly, proč nepřichází slečna Zemanova! Jako zúmyslně! Jakoby se byly spikly, jakoby neviděly na tváři Jaromírově, kterak žízní touženbostí.

Kolem něho a s ním hovořeno vše možné, lhostejné a malicherné, jen o Louise nic. Všichni očekávaní se dostavili, jedině ona nepřicházela. Dychánek trval již věčnost, čas míjel a Jaromír vzdával se naděje zočiti ještě slečnu Zemanovou.

Konečně, zmařená jeho naděje již uhasínala, konečně vyšlehla vysokým, žárným plamenem a zbarvila jeho obličej zarděním. Bylo téměř půl deváté, z předpokoje vnikla slaboučká, krom mladého muže nikým nepozorovaná ozvěna krůčku, šustění odkládaného pláště, slůvko k služebné, a zvukové vlnky splývaly souhlasem v luzný zjev její.

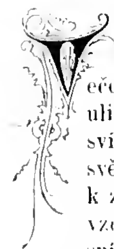
Poznal ji dobře. Vešla. Přirozeným pohybem, bez titěrnosti a strojenosti, bez okázalého šumu, jenž i na jemných kobercích kolem některých dám zvedá kotouče prachu, jako když se blíží královna s družinou.

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

I.

Večer se blížil a to rychle; lampáři přebíhali po ulicích s jedné strany na druhou a rozsvěcovali svítilny. Nebe bylo bledě modré, ozářené ještě světlem denním, ale lehounká mlha klesala již k zemi. Byla krásná zima — suchá, jasná, živá: vzduchem nesl se ohlas různých zvuků zimních, sníh vysoko nakupený skřípěl pod nohou a zvláště pod saněmi, když se zahýbaly na rohu ulic, každý se krčil zimou a přece bylo veselo jako bývá při velkých mrazech. Pojednou vysvitla na bledé obloze první hvězda a brzy zářila nad střechami v průzračném vzduchu tisícerá souhvězdí. Teploměr ukazoval osmnáct stupňů Réaumurových.

„To je mráz! Čert ho vezmi!“ bručel mrzutý vozka k svému soudruhovi, který se choulil do vrat krčmy.

„Dobré znamení,“ odvětil tento, „páni se rádi procházejí, když hodně mrzne.“

První z nich byl pessimista, druhý optimista.

Pessimista pokrčil rameny a začal přešlapovati, aby se zahřál.

„Izvoščíku!“ ozval se hlas z jakési vzdálenosti.

Oba vozkové skočili do svých saní a zamířili v tu stranu, odkud hlas vycházel.

Dva pánové, zahalení v teplé kožichy, usadili se do jejich saní, koně dali se v let, každé saně ujížděly směrem opáčným, a ulice zůstala prázdná.

Svítilny hořely všecky, ale byly od sebe dosti vzdáleny; a pak jejich světlo sotva pronikalo zamrzlými tabulemi, na nichž nakreslil mráz husté květy.

Nikdo nešel; ostatně tou ulicí se vůbec nechodilo. Byla na předměstí, skoro až na konci Petrohradu; s jedné strany táhly se dřevěné ploty zelinářských zahrad zvýší muže, a s druhé tměly se staré, dřevěné domky, často jen přízemní, kryté šindelem. Domky ty byly kdysi pomalovány od střechy až k zemi žlutou jakousi hlinkou, tónu dosti smutného, ale ustavičné oblevy, deště a slunce smyly s nich pečlivě všechnu barvu, takže sotva tu a tam zbývaly slabé její stopy. V malých oknech téměř čtyřhranných, ovšem dvojitých proti zimě, bylo plno živých květin, jichž temná zeleň a často i zářné květy byly jakýmsi teplým tónem v tomto ledovém obraze. Za květinami bělaly se bavlněné záclony a byly jako hradbou mezi světem a domácností těch chudých lidí, kteří zde bydleli. Byli to chudší soukromníci, menší úředníci v pensi, vdovy a jiné existence těm podobné.

Ulice byla široká, ba příliš široká, takže v každém počasí měli dosti vzduchu a světla. V létě mívali ti, kterým bylo dopřáno bydleti v prvním poschodí, to potěšení,

že se mohli dívati do sousedních zahrad na nepřehledné záhony různé zeleniny; o něco dále několik štíhlých bříz zastíralo vyhlídku, ale mezi nimi a pustou ulicí po tom širém nebi bloudily mraky, které v každé době byly samy o sobě pohledem velice rozmanitým. V zimě však, některou hodinu, zvláště v noci tato klidná ulice skoro pravidelně oživla. Pokojní obyvatelé starých těch domků vstávali od svého čaje anebo své patience, přistupovali k oknům a nazvedali cípek záclony — neboť jejich vycvičené uši zaslechly i z dáli sebe slabší cinkot rolniček. Zvuk ten se blížil a jedna nebo více trojek s rychlými koni mihlo se kolem okna. Široké saně o šesti místech, plné měkkých kožešin, odvážely hlasitě se smějící společnost hezkých důstojníků a žen v teplých šálech; rolničky cinkaly až to v hlavě brnělo, křiky a zpěvy rozvlnily na chvíli klidný vzduch, a pak trojka mizela, hlasy a hlučný smích v dálce zmíraly zrovna jako ten stříbrný cinkot rolniček, a ti dobří lidé vraceli se k svému čaji nebo k své patienci a říkali:

„Ah, to jedou důstojníci do Červené hospody.“

II.

Červená hospoda bývala kdysi pouhou chalupou před městským mýtem, kde se stavěli vozkové nežli vjeli do Petrohradu. Bůh ví, proč to místo přišlo do mody; snad proto, že v jeho okolí se odbývalo několik soubojů a že po nich oslavovali zde soupeři svoje smíření dobrou snídaní, stalo se toto odlehlé a málo příjemné místo vůbec známým.

Nyní na místě bývalé chalupy vypíná se zde nádherná restaurace, s rychlou, správnou a co hlavního mlčelivou obsluhou, kde se může člověk pohodlně navečeřeti zcela o samotě, chce-li míti pokoj, anebo také se pobaviti ve skvělé společnosti. Zde po dlouhá již léta odbývala se všecka tajná dostaveníčka i mnohé hlučné hostiny. Časem byla ovšem také policie nucena, ač nerada, vykonati zde obvyklou prohlídku a zatknouti některé vetřelce — ale tamní společnost skládala se obyčejně z mužů nejlepších — z žen pak nejhorších.

Toho večera, o němž jsme mluvili, v tu hodinu, kdy se obyčejně sjížděli hosté do tohoto hostince, zadržel mráz doma tak mnohý veselý párek. Každý ví, že když teploměr klesá, jest nejmilejší chvíle vyjeti si v trojce; ale toho dne klesal teploměr tak rychle, že po půlnoci dalo se očekávati dvacet pět až třicet stupňů — což by bylo přece trochu mnoho.

Do naší pusté ulice vjela prudce trojka; na druhém konci pospíchala po dřevěném chodníku, který se táhl kolem domů, nějaká žena.

V otevřených saních seděli pouze tři mladí důstojníci; všichni tři byli hezcí hoši, vtipní, ale úplně opilí. Ráno snídali u Borrela na oslavu toho, že jeden z nich vyhrál při: na cestě z divadla narazil totiž hloupému civilistovi klobouk a ten musil jej před soudem za to ještě odprositi.

„Ať žije náš vítěz!“ zpíval francouzsky jeden z těch tří mladých bláznů s nápěvem jakéhosi operního finale. „Eh, Trofime, nech koně, ať si trochu oddechnou, když nikdo nejde. Až před hospodou je popožeň, ale pořádně, ať přece děláme parádu!“

Poslušný vozka umírnil běh koní, kteří frkajíce šli zvolna s hlavou sklopenou.

„Ale, pánové,“ zvolal Valerian Grecký, „to jest nehezké od těch dám, že nám nepřišly — na mou věru, to jim neodpustím!“

„A co ti řekly? jak se vymluvily?“ tázal se Rezov tónem klidným, krče se do medvědí kůže, kterou měl přes kolena.

„Marietta řekla, že Sabakin a já jsme opilí, a že nemá ráda opilé lidi. Není-li pak to směšné žádati, abychom nebyli opilí?“

Důstojníci dali se do hlučného smíchu.

„Marietta je upejpavá,“ pokračoval Grecký; „já jí to řekl, a dodal jsem, že ke své zábave nepotřebujeme ani jí, ani jejích přítelkyň. Někoho si najdeme a bude dobře; tak chytrá, jako ona, je každá.“

„Dobrá, někoho si najdeme!“ zvolal Rezov vítězně.

„Vezmeme třeba tu, která nám nejdříve padne do rukou,“ dodal Sabakin. „Chceme se baviti a nemáme žen. To je smutné!“

„Tím smutnější, poněvadž jich tak snadno nenajdeme,“ zvolal Rezov. „Aj, co vidím! Tuhle jde jedna a hezká, na mou věru! Pozveme ji k večeři!“

Žena, která před chvílí byla ještě na konci ulice, přiblížila se k saním na deset kroků. Svítilnu měla zrovna nad hlavou, takže nebylo lze rozeznati, jaké má oči, beztoho stíněné hustým obočím; za to ozářilo světlo její růžové tváře, červené rty a skvělou pleť, oživenou mrazem. Trojka jela zvolna po sněhu, stejně vysoko s dřevěným chodníkem.

Grecký překročil nízké zábradlí saní a přistoupil k mladé ženě.

„Paní, či slečno,“ pravil s ironickou zdvořilostí, „ať vám říkají Máša či Sáša, smilujte se nad třemi ubohými starými mládenci, kteří postrádají ženské společnosti, a pojďte s námi večeřet.“

Žena necouvla před ním a rozhledla se kolem sebe; ulice byla pustá, ba ani u okna se nikdo neukázal. I zmocnil se jí strach.

„Nechte mne,“ pravila hlasem jemným, který se chvěl bázní.

„Ó ne,“ zvolal Rezov, „tak hezká dívka! Ó ne!“

Vyskočil rychle ze saní, Sabakin vystoupil za ním a všichni tři obklopili mladou ženu.

„Pánové,“ pravila rozhodně, „nechte mne, sice budu volat!“

„Ale, hlouposti!“ odbyl ji Sabakin. „Pánové, již jsme našli, co jsme chtěli. A teď vzhůru do Červené hospody!“

Myšlénka zrovna šílená projela hlavou těch tří mladíků; nikdo nevěděl, v čí hlavě se zrodila nejdříve, tak rychle si porozuměli a myšlénku tu provedli. Chopili onu dívku, vyzvedli ji do saní a hodili jí přes hlavu medvědí kůži; ona vykřikla, ale v té ulici byli zvyklí slýchati ženské hlasy mezi výskotem veselých mladíků. Nikdo se neukázal, dívka byla v saních, koně uháněli jako o závod a za dvě minuty všichni tři důstojníci vcházeli se svou marně se vzpírající obětí do Červené hospody.

Sluha, který jim obyčejně posluhoval, vyběhl, jakmile spatřil jejich saně. Myslil si, že si pánové zase dovolili jakýsi veselý žertík — neboť podobné žertíky do-

volovali si ti pánové častěji — usmál se diskretně a vrátil se.

Sabakin pootevřel dvéře, zavolal jej a objednal večeři.

„Za hodinu!“ volal za sluhou ještě na odchodu.

Ten se obrátil, pokynul tajemně hlavou a zmizel. Dvéře se opět zavřely a Sabakin strčil klíč do kapsy.

III.

Jak lidé zkušení říkali, teploměr klesal neustále a k deváté hodině zářil měsíc v plném lesku na čisté, ledově chladné obloze. Jíní třpytivé a bělostné pokrývalo stromy, ploty, i dřevěné chodníky; v té pusté čtvrti, kudy trojka odnášela svoji kořist, již dávno nikdo se neukázal. Listonoš, málo svědomitý, zůstal doma, maje za to, že dopisy může roznésti až ráno. Jediná postava lidská tměla se na bílé ulici: byl to malý stařec, ne tlustý ale svalnatý, zabalený ve starém medvědím kožichu s čepicí vraženou až po uši; stál na prahu svého domu, napínal úzkostlivě krk směrem k městu, a naslouchal, zdali se z té strany něco ozve. Pak zavrtěl bolestně hlavou, vrátil se domů, ale za pět minut byl zase na ulici.

„Nic?“ tázal se ho slabý hlas, když se vrátil bůh ví již po kolikáté.

„Nic, milá Anno,“ odvětil, „pranic.“

Smutný povzdech byl mu odpovědí. I přistoupil ke své staré, churavé ženě, která stížena rheumatismem již po kolik let ani se nehnula ze své lenošky, a stiskl jí laskavě ruku.

„Co se jí stalo?“ bědovala ubohá paní; „je tak rozumná, a přichází vždycky v čas! Co se jí stalo?“

Pan Porov zavrtěl hlavou a pokrčil rameny.

„Poslal jsi k paní Graťové?“ pravila pojednou matka, chytajíc se s radostí této naděje.

„Ne,“ zvolal stařec živě. „Ah ovšem, na to jsem nevzpomněl, já hlupák!“ Běžel do kuchyně, kde dvě služky celé uděšené očekávaly také návrat své mladé paní, a poslal jednu z nich co nejrychleji k paní Graťové, která bydlela dosti blízko; pak se vrátil ke své ženě.

„Jez něco zatím,“ pravila tato ohlednuvši se na stůl, kde jejich skrovná večeře stála netknutá.

„I ne, děkuju ti, nemám hladu. Ale ty bys měla něco jísti: kotlík polévky, anebo kousek chleba — —“ Matka odvrátila hlavu s posuňkem, který značil stísněnost a téměř zoufání.

V kuchyni se něco hnulo a oba dva se zachvěli: starý otec letěl hned ke dveřím, v nichž objevila se kuchařka.

„Paní Graťová vzkazuje, že slečnu Rajisu ani neviděla,“ vyřizovala celá udýchaná.

„Dobře,“ pravil Porov. „Můžeš jít!“

A vrátil se k své ženě, vzal ji za ruku a zvolna ji hladil.

„Sedni si, staroušku,“ pravila matka a chtěla být jaksi veselou; „nestuj pořád: mám o tebe starost, aby ti něco nebylo.“

Porov uposlechl a posadil se vedle své ženy.

„Uvidíš, že přijde a pak nám vysvětlí, proč se opozdila. Bude to příčina zcela obyčejná. Nějaká hloupost, na kterou jsme nevzpomněli. Šla k slečně, která ji učí na piano, není-li pravda?“

„Ano,“ šeptal ubohý stařec.

„Nuže, kdo ví, zdali nešla něco objednávat? Blíží se svátky; možná, že šla něco kupovat někam do skladu.“

Stará kukačka kukala deset.

„Sklady jsou již zavřeny,“ odvětil stařec hlasem dutým.

Matka umlkla. Chvíli bylo ve světnici ticho a skoro šero, neboť hořely v ní pouze dvě svíčky, s polovice lojové a jen s polovice stearinové, které sice hodně kouří, ale málo svítí.

„Má Rajiso!“ zvolala pojednou matka s pláčem dlouho tajeným, „má dcero, kterou jsem pod srdcem nosila, kterou jsem kojila a vychovávala, mé jediné dítě, které jsem opatrovala jako zřítelnici oka, teď jsi mrtvá! Viď, milý Petře, že jest mrtvá, sice by se byla již vrátila!“

„Když nepřišla, jest mrtvá!“ bědoval stařec.

„Ach, milý Petře, nemyslíš, že by náš andílek snad . . .“

„O ne, že by byla šla s nějakým mužem, to nemyslím. O ne, takovou hanbu by svým rodičům neudělala! Jsem přesvědčen jako ty: když nepřišla, je mrtva!“

„Má dceruško, má drahá dcerunško!“ zvolala matka pozvedajíc k nebesům své churavé ruce, „proč jsi mne předešla? Měla jsi mi zatlačiti oči! Petře, rozsvěť svíčku před svatými obrazy, rozsvěť naši svatební, kterou bráváme jen v bouři anebo v těžkých nemocech! Náš dům jest v nebezpečí, milý Petře, rozsvěť svíčku, ať nás chrání!“

Stařec odešel do sousední světnice, jejíž dvéře byly otevřeny. Rukou se chvějící vyňal ze skříně pod svatými obrazy svíčku svěcenou při jejich svatbě; rozsvítil ji před obrazem Spasitelovým, třikráte se poklonil a vrátil se k své ženě, která se vroucně modlila s rukama sepjatýma, upírajíc nábožně oči na obraz, který viděla ze své lenošky.

Ve světnici panovalo hrobové ticho. Vzdálené hodiny bily půl jedenácté a v tom tichu zněl ten jindy slabý zvuk mnohem silněji. Jejich domácnost byla skrovná; staré piano z dob císařství bylo největší ozdobou její. Několik vycpaných židlí, lenoška potažená žlutým utrechtským sametem, kulatý stůl, kde jedli, těchto několik kusů vyplnilo úplně malou tu světnici. Mezi záclonami z hrubého vzorkovaného mušelínu a mezi bělostnou roletou byl malý výstupek; tam stály dvě krásné fuchsie, které se ohýbaly pod tíží květů, nádherný kaktus a šarlatové geranium; na tom všem bylo viděti, že Rajisa nešetří ani péče ani čerstvé vody. Nad kaktusem visela klec a v ní dumal čížek, který asi bavil dívku, když zde někdy sama sedávala — ale co byl bez ní tento odlesk jara, toto vítězství člověka nad zimou!

Venku na dřevěném chodníku ozvaly se rychlé kroky; nemocná se vztyčila, Porov naslouchal. Kroky se blížily, byly spěšné, zimničné. Pod oknem se najednou zastavily.

„To je ona,“ zvolala matka celá bez sebe, „to je ona, a bojí se vejít.“

Otec vyběhl až do předsíně a otevřel dvéře. Jeho dcera mihla se kolem něho ani ho nevidouc, běžela k matce, padla jí k nohám, a objímajíc její kolena zvolala:

„Maminko, tatínku!“

„Kde jsi byla?“ pravil přísně Porov, položiv jí ruku na rameno.

„Kde jsem byla?“ zvolala Rajisa a vzchopila se, „kde jsem byla? Nechť blesk boží zasáhne onen zlořečený dům, kde jsem byla!“

Strhla hrdě svůj kožich, který ji spadl k nohám, odhodila šál, a její rodiče se jí zděsili. Vlasy měla rozcuchané, ruce měla červené a naběhlé, jak se bránila, a její tvář byla popelavě bledá, ačkoliv tak běžela.

„Nevím," pravila hlasem se chvějícím, „jak se jmenuje to místo, kde jsem byla, ani ti, kteří mne tam odvedli; vracím se zneuctěna, ale Bůh můj svědek, otče a matko, přisahám vám, že tím nejsem vinna."

Matka zaúpěla, a klesla nazpět do lenošky tisknouc ruku na srdce, které bušilo div se nerozskočilo. Rajisa zapomněla na všecko, přiskočila k ní, rozepjala jí šaty, nalezla kapky, které utišovaly podobné záchvaty, a křísila něžně tu ubohou ženu.

Když tato konečně otevřela oči, chopila ihned svoji dceru do náručí, a tiskla ji k srdci. Rajisa vracela jí všecky polibky znovu a znovu; činila to zimničně, zuby jí cvakaly, ruce se jí chvěly, a její oči zářily podivným leskem.

Stará paní dala se do pláče, a otec, který až posud mlčel, obrátil se k dceři.

„Ve jménu Spasitele řekni pravdu: mám tě přijati, či mám tě vyhnati z domu?"

„Ve jménu svaté pravdy, milý otče," odvětila Rajisa, „nejsem vinna, přisahám při svém křtu — ale pomstěte mne!"

Otec otevřel náručí své dceři, a přitiskl ji k srdci, pak ji křížem požehnal, a odešed do ložnice shasil tam svatební svíci.

„Vypravuj, co se ti stalo," pravil usadiv se vedle své ženy.

Rajisa stojíc před nimi počala vypravovati.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

III.

V Praze, dne 20. ledna 1885.

Divně, podivně začíná ten rok 1885! Zemětřesení, divné úkazy na slunci, měsíci i hvězdách, nové výbuchy cholery — a což to všechno jest proti dramatickým událostem v nejužším našem životě národním, proti uvedení „Lohengrina" v český repertoir, proti změnám v personále divadla Národního, krátce proti všemu, co v posledních dnech rozchvívá duši všech abonentův i neabonentův našeho Národního divadla. Nikdo by to ani neuvěřil, že vůbec mohly se proti uvedení „Lohengrina" v repertoir ozvati hlasy — dílo tak velkolepé, tak umělecké, jež se vymyká každé klassifikaci národnostní a jež je chloubou veškerého umění XIX. věku. Ano, snad mohlo přijíti — ale později, prosím vás, co jsme již propásli v našem životě národním tímto později! Na velké dílo umělecké není nikdy dost záhy a stejně jako bylo hříchem, že jsme neměli „Lohengrina" posud, jest hříchem, že nemáme dramata Ibsenova, že nemáme — ale nač vypočítávat, nemáme ještě mnoho, a proto když se konečně něco uvede na jeviště způsobem tak skvělým a pro nás čestným, jsme tu zas pohotově se svým nešťastným národním purismem, který vždy byl přítěží každého rozvoje. O těch druhých událostech divadelních méně potěšitelných šířiti se nebudeme; je pravda, že slečna Pospíšilová i pan Pulda byly síly výborné, ale jest rovněž pravda, že disciplina jest něco tak daleko důležitějšího pro celek, že musí jí ustoupiti jednotlivec sebe nadanější. Ono Götheovo „kde sám středem být nemůžeš, k celku se moudře připoj" by mělo zvlášť našim výkonným silám dramatickým vždy tanouti na mysli — nechceme však spustiti v masopustě postní kázání a zatočme jinam.

Jen žádné nářky, jen něco utěšeného, veselého! — Ovšem, kdož by raději než pisatel těchto řádkův oznamoval jen pokrok všady, rozvoj a zdar! Ale je to těžké, neb i to jest relativní a co náhodou on považuje za událosť, je čtenáři zcela lhostejné, snad i v mnohých případech nesympathické neb zbytečné. Co tedy nového ve světě? Coppée — který se mimochodem řečeno nedávno přihlásil u českého obecenstva v pečlivém překladu Šebka a Černého — stal se členem francouzské akademie. Koho to, prosím vás, zajímá? Swinburne, geniální a vedle Tenyssona největší básník anglický, vydal novou knihu poesií — kdo jen zná Swinburna? Zemřeli v dnech posledních About a Odyniec — honem... About přece je nám něčím, zasmáli jsme se nedávno srdečně jeho „Vrahovi", máme již kam zavěsiti své upomínky. A „Vrah" je přece jen drtka, jen drobet spadlý z kvasu, který vystrojil tento neobyčejně nadaný duch Francii a lidstvu za dobu své činnosti literarní. Vzpomínáme dále — ovšem nějaký román, ano v Hynkově Bibliotéce rodinné, „Blíženci z hôtelu Corneillského". Jaký to humor, jaká gracie — pak dále psal cestopisy, které byť ne všady korrektní jsou přec tak vtipné. Dnes nikdo již nevěří jeho avanturám mezi řeckými loupežníky, ale co naplat, je to tak svěží, tak neodolatelné, tak duchaplné, že odpustíte pravdu. S touto nestál nebožtík About nikdy v poměru příliš přátelském; jeho vtipu to byla pedantka, jíž se nejraději z cesty vyhnul, a proto jest jeho politická karriera dost smutná právě svou vrtkavostí. About byl duchaplný Francouz ve všem a vláda císařství vtiskla jeho talentu pečeť tak hluboko, že záhy s pádem císařství i osud jeho byl spečetěn. About uměl se ovšem akkomodovati, tak obstál i za doby republiky, snad i zbohatl více, ale význam jeho literarní byl hotov s pádem císařství.

Druhý mrtvý těchto dnů, básník Odyniec, nebyl sice hlava geniální, ale za to přítel ochotný, obětovný a pamětlivý — nevyčerpatelná studnice upomínek pro dobu prvního romantismu v Polště. Velcí duchové mívají za sebou obyčejně četu oddaných stoupenců. Mickiewicz měl Odyniece a jméno tohoto bude žíti ve spojení s jménem Mickiewiczovým pro vždycky. V poslední době života dovedl milý a sympathický kmet obrátiti svými upomínkami k sobě celou vzdělanou Polsku. Byltě Odyniec vskutku člověk nevšední, srdce vřelého, idealu první mládosti horoucně oddaného.

Co nového však u nás? Nic, přece něco. Slavnost rázu více domácího ale tím dojemnější. Bývalý americký klub dám odevzdal minulé neděle své dvacetileté úspory v částce 30.000 zl. městské radě k založení stipendií pro české sirotky ženského pohlaví. Skutek ten je stejně dojemný jako povznášející a vedle našich dám třeba jmenovati pana Vojtu Náprstka jako předního tvůrce krásné myšlénky a šťastného její provedení. Velkolepý dar tento druží se čestně k našemu národnímu Ježíšku, o kterém jsme se zmínili v prvním svém listu. Byl bych si přál, aby dne 18. ledna byla bývala celá vlast přítomna v čítárně sbírek páně Náprstkových, kdy starosta měst pražských děkoval dámám za tento veliký, obětovný dar a kdy pan Náprstek v slohu lapidarním a ne ve všem právě lichotivém připomenul, že máme dělati dobro jen k vůli dobru a ne pro reklamu neb nějakou abstraktní věčnou odplatu. Bylo to zdravé naučení — vždyť vše co děláme, děláme jen pro sebe, pro ten vnitřní národní život svůj, o jehož uhájení a konečné zvítězení se stejně horlivě stará každý z nás, ať již jest mu veliký Bach jen „dudlajícím kantorem", neb ať již vítá zařadění „Lohengrina" v náš repertoir co triumf domácího umění.

A tak jsem se octnul opět u divadla, kde jsem začal. My již u nás z tohoto očarovaného kroužku ani nevyjdeme. Nuže těšme se aspoň na „Thedoru" — kéž s ní naše ředitelstvo udělá ty domy jako v Paříži, těšme se na Dumasovu „De-

nise“ — těšme se na věci domácí — ne, na ty se raději netěšme, naše kritika nmí je tak hezky bagatelisovat, že není pak divu, když při oznámení domácí novinky dostávají abonenti husí kůži.

Více lásky k věci, pánové, by neškodilo, aspoň tolik, co jste jí měli pro chablonu „Majitele hutí“ — aspoň tolik pro kus původní — a půjde to! *Anubis.*

Jana Matejky „Hold pruský“

jest druhým velkým výtvorem uměleckým, jejž hostí větší zasedací síň na radnici staroměstské. Po českém historikovi Brožíkovi polský historik Matejko, jak na snadě bylo by porovnávání v naší kritice dosti oblíbené a nešťastně praktikované! Vystříháme se takového, pokládajíce, že dvě samostatné individuality umělecké representují něco jiného než dvě duše šikovatelské, jichž výkony ovšem vzájemným srovnáváním měřiti lze.

Invence Matejkova živí se tak říkaje výlučně jeho vroucím vlastenectvím, které prostředkem virtuosního štětce křísí bývalou Polsku z mrákot, staví ji v plamenném ozáření na odiv naší době. Z děl mistrových vyznívá modlitba, touha i důvěra jako z melodie hymny „Jeszeze Polska niezginęła“. Jsou poučením, útěchou, povznesením, a způsobují bezprostřednosti svého dojmu živou kontinuitu mezi slávou polské minulosti a snahami i nadějemi do polské budoucnosti. Národ, jemuž vyražen meč z ruky, bojuje zápalem své duše. A tato zmučená, dychtící duše ozývá se lapidární výmluvností z obrazů Matejkových. Všecka čest boji takovému. A nejen čest, nýbrž i naše upřímné sympathie.

Naznačivše hledisko, s něhož třeba na obrazy krakovského mistra pohlížeti, obraťme se k vystavenému dílu samému.

Výjev zobrazený náleží k pyšným i osudným kapitolám polské historie. Manský hold pruského vévody Albrechta, složený dne 10. dubna 1525 na krakovském rynku do rukou krále Zikmunda I., byl vítězstvím polského státu nad německým knížátkem, zároveň však základem světské moci tohoto vasala, jenž svými nástupci vymazal chytráctvím a krví manskou přísahu z dějin a spolu Polsku z řady národů neodvislých.

Sujet obsažný tedy a dramatický. Matejko uchopil jej s veškerou opravdovostí své věrné polské duše a vtělil i rozvedl jej umělecky ve velké slavnostní komposici, kteráž řadí se celkem důstojně k předcházejícím jeho pracem. Nalézáme v ní opětně nadšení umělcovo, jeho vnoření se do myšlénky a předmětu, život a plodnost fantasie, překvapující bohatost koloristického provedení, efektní pestrost i rozčlenění ve skupinách, usilovnou snahu po jadrném a působivém výrazu, jemnou propracovanost četných oblíčejů a mistrovský traktament končetin, čili vzornou ve studiu a úžasnou v nahromadění i provedení nesmírné masy podrobnosti. Tyto kromobyčejné vlastnosti propůjčují obrazu značnou cenu a oslňují diváka. Těžisko významu díla poznáváme z osvětlení, jaké vrhá charakteristika vedlejších postav na přední osobnosti, jichž pocity skryl malíř pod maskou etiketního dvorského chladu. Zvláště záležeti dal si umělec na soustředěnosti výjevu: nechceme však rozsuzovati, zdali bylo nejvhodnější dociliti ji prostředky mechanickými, které jakous deformací perspektivické pravdy zaviňují plastičnosti ubírají a volnost seskupení a pohybu obmezují. V úplném obdivu nevyčerpatelné rozmanitosti a krásy barev lokálních znepokojuje nás toliko domněnka, že uspokojivější sharmonisování celkového koloritu bylo by se Matejkovi ještě dokonaleji zdařilo, kdyby mu nebyla poněkud na závadu oční choroba, kterouž prý bohužel trpí. Litujeme srdečně, že referentská svědomitost ukládá nám dotknouti se drobných nedostatků, k nimž také skreslení některých hlav náleží; rušivý dojem těchto chybiček mizí však naproti pietě, s kterouž na opravdovost mistrovy umělecké a vlastenecké práce pohlížíme.

Jednotlivé postavy v rámci „Holdu pruského“ sluší nazvati pravými kabinetními kousky. O sobě každá jest zjevem utěšeným. Tak zejména kastelán Firlej, hetman Lanckoronski, stará kněžna Mazowská, Jedrzej Kościelecki, guvernér Opaliński, kníže Anspašský a j. v. vynikají zajímavou charakteristikou a velikou okázalostí routinérského provedení. K nim druzí se pěkné postavy z lidu a mnohé jiné osobnosti z přečetné družiny dvorní.

Loučíme se s výstavou naplněni hlubokými dojmy a chovajíce sobecké přání, aby plamenné zanícení sálalo také z práce nejednoho z našich historických malířů, jichž díla působí mnohdy jako frásovité úvodní články z novin neb suchopárné ilustrace ku lhostejným kronikám neb režisérské ukázky divadelního aparatu a strojeného pathosu. *J. L.*

Divadlo. *„Hráči.“ — „Služebník svého pána.“* Geniálního Gogola jednoaktovka „Hráči“ shromáždila dosti četné a vděčné obecenstvo. Je to vlastně dramatisovaná anekdota, ale anekdota plná psychologické hloubky, ostrého realismu a trpkého socialního sarkasmu. Hráno bylo výborně až na úlohu pana Šamberka, jehož v druhém představení nahradil pan Řada, ne sice zcela případně, nicméně však dosti zdařile a obratně. Tento konsek Gogolův jest opětovnym důkazem, jak málo půdy má realistická dramatika ruská na našem jevišti. Uznávajíce rádi všecky výtečné vlastnosti novinky i pěknou hru účinkujících musíme konstatovati nápadnou chladnost obecenstva. Poměry ty a situace jsou mu cizí, nerozřejí a neuneson je. Postavte vedle hloubky „Hráčů“ povrchního „Majitele hutí“ a vidíte celý rozdíl. Poměry západní jsou nám daleko bližší, konstatujeme to prostě a máme za to, že nedá se to tak lehce odčiniti neb zlomit, jak si představují četní nešťastní překladatelé kusů slovanských, již divadelní kancelář novými překlady jen jen obléhají — Jeřábkovo drama „Služebník svého pána“ doznalo skvělého přijetí po delší pause, jeť to dosud přece jen naše nejlepší drama socialní. Hráno bylo s velikou, všeho uznání hodnou pietou; zvlášť pánové Šmaha, Slukov a Mošna podali výkony pěkné a zajímavé. —ϱ

— Zná někdo z našich čtenářů v originalu neb českém překladu francouzskou povídku, jejíž obsah jest následující: „Mladá vdova a spisovatel jedou spolu na parníku. Jízda netrvá ani dvě hodiny, ale oba cestující se v této době do sebe zamilovali a zasnoubili se. Mluví již o sňatku a své budoucnosti a — nepohodnou se. Parník vjíždí právě do stanice — a oba rozejdou se chladně.“ Povídka tohoto obsahu uveřejněna horvatsky co original. Horvatský čtenář jest přesvědčen, že četl tuto povídku v letech 1875 neb 1876 v češtině, a sice co překlad z francouzského, i dopsal nám žádaje bližších zpráv, zejména chce věděti název, pod kterým tato práce v češtině vyšla a jméno francouzského spisovatele. — Za odpověď byli bychom vděčni.

Žádáme své lonské pp. čtenáře, jimž „Lumír“ až dosud zasýlán byl, aby nám třeba jen korrespondenčním lístkem sdělili, přejí-li si pokračování. Bez tohoto oznámení dalších čísel již nepošleme, nežádajíce ovšem za čísla lednová, zasýlaná bez objednání, žádné náhrady.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Votoček & Rassl“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne

ROČNÍK XIII. 10. února 1885. ČÍSLO 5.

Stará legenda.

Napsal *Jar. Vrchlický.*

Bylo to v oněch krásných dobách, kdy zlo a dobro ještě spolu vyjednávaly o nadvládu ve světě. Dnes každé jako pochmurná modla jest němé sedíc na trůnu svém v srdcích lidských; dnes dobro mluví jen v časopisech, kde chlubí se svými skutky, zlo jen v soudní síni a nedávno též v románech školy naturalistické.

Tenkráte ještě žili lidé, jichž ztřeštěné hlavy myslily, že lze smířit dobro a zlo, a nebyli to jen básníci, byli to vážní filosofové, soudcové v bílých parukách a ctihodní kněží. Ano, jeden čas zdálo se, že dobro a zlo samy na to pomýšlejí podati si ruku a udělati z lidstva a jeho dějin jediné „schodiště k světlu“, jak krásně praví kdesi Viktor Hugo. Zlo a dobro spolu tenkráte vyjednávaly. Dobro mělo ke svým službám anděly, zlo ďábly. Tyto bytosti tahaly se spolu o srdce lidská, v nich se zosobňoval odvěký boj tmy a světla. Setkávaly se všade, jedno druhému bylo v cestě všade, vždy na nůž proti sobě a přece každou chvíli přistupují k novému vyjednávání — ovšem marnému.

Jednou setkal se ďábel s andělem v dílně malířově. Dobrý muž ten maloval Krista, jak potí se krví na hoře Olivetské. Usnul při tom, štětec vypadl z mdlé ruky. Pracoval celý den, zítra měla býti v klášteře slavnost a obraz měl zdobiti poprvé hlavní oltář. Sám opat navštívil před polednem dílnu umělcovu, by jej více k chvatu pobádal. Nyní zmožen vedrem červencového odpoledne klesl dobrý kmet v křeslo a nad mdlými víčky jeho poletoval šerý motýl snů, splítaje mu nad hlavou mystické kruhy vidin a přeludů.

Okolo letěl anděl; byl zvyklý navštěvovati dílnu malířovu, zadíval se rád ob čas v oči těch snivých Madon a Cecilií a snad jim též někdy přidal, již tím, že nad nimi se vznášel, trochu té etherické průhlednosti, toho nadpozemského kouzla, které dnes zdá se býti výhradně tajemstvím starých mistrů. Však dnes viděl na plátně malířově Krista klečícího v zahradě, bledá hlava hluboce skloněna, přes ruce sepjaté tekly stružky krvavého potu s velebného čela — patrná to předzvěst koruny trnové — rty modlitbou se chvěly — „Je-li možno, otče, aby kalich tento vzat byl ode mne . . .“

Anděl se zastavil v zbožném mlčení.

Nad stojanem mistrovým, kde stál nedokončený Kristus, visel u stropu malý obrázek. Představoval Fauna odfukujícího chumáč vážek a motýlů. Faun chtěl patrně usnout v lesním zátiší, v tom jej však začaly znepokojovati vážky z blízkého rybníka a motylové z keře kvetoucích šípků. Zrak andělův maně zabloudil z bledé tváře Kristovy k nadulým lícím pitvorného bůžka. Chtěl opět obrátit zrak k obrazu na stojanu, ale tváře Fauna se naduly víc, oči jeho se leskly zimničně, huňatá ruka se vzpjala po šídlech a motýlech je lapajíc a tyto v jiskření různých barev tancovaly kol hlavy jeho tlukouce křídly o těžký zlacený rám obrazu. Anděl pochopil. Zloboh byl zde a dal takto na jevo svou přítomnost.

Anděl nesměl ustoupit. Začal opět starý tento boj, nekonečná melodie výčitek a sporů — jak vždy to končilo sázkou.

„Což zde jako u vytržení zevluješ na obraz mistrův, to je toho!“ začal satan.

„Však ty bys to nedoveď, brachu,“ odvětil anděl.

„Vsaďme se, že ano,“ zase satan.

„Vsaďme se, že ne,“ zase anděl.

„Oč?“

„Navrhni sám.“

„O duši mistrovu,“ pravil čert; „pouštím z ruky skoro jistou kořist — chlap ten maluje svaté a světice, zatím je starý lichvář, dal prodati vdově sousedce poslední peřinu a laškuje —“

„Zadrž, utrhači! — tedy o jeho duši, že nenamaluješ obraz, jak jest zde.“

„Oho!“ pravil satan, „uvidíme, zcela jak jest zde. A to dříve než se mistr probudí.“

„Platí!“

Satan sestoupil od stropu, vzal do ruky svou huňatou oháňku a smazal jedním rázem vlhkou malbu mistrovu, na to upravil si plátno, odšoupnul pomalu spícího mistra i s křeslem a začal malovati.

Vyzradím, že satan zprvu ani trochu nebyl jist, že to dovede, uzavřel sázku tu z pouhé bravoury, z pouhé čertoviny. Divil se sám, jak obratně vzal do ruky štětec, jak pěkně kladl barvy vedle sebe, jak rychle uhlem si nastínil konturu hlavy, těla Kristova, stromů kol a celého okolí. Šlo to neobyčejně dobře a rychle. Barvy měly

lesk, teplo a život. Výraz hlavy Kristovy dal mu ovšem nejvíce práce — ale čert má od jakživa dobrou paměť a talent imitační. Postihnul i to, tak že anděl začínal býti již nepokojným. Však pýcha předchází pád. Opojen vlastním výsledkem zapomněl se ďábel přece, vrozená mu čertovina ozvala se v něm naposled, kdy dodělával nohy božského mistra, jeho satanský humor šlehl raketou děsné blasfemie, v jistotě svého vítězství dovolil si žert — namaloval božskému mistrovi na levou nohu vlastní ďáblí drápy.

„Prohrál jsi," zahřímal za ním anděl, sotva štětec satanův dotknul se posledního ostnu na spáru nohy Kristovy; „taký nebyl obraz mistrův!"

Satan zasípěl, rozlámal štětce, chtěl překotit stojan, však v tom již se probudil malíř — oba, on i anděl, musili odsud — kdesi v nadhvězdném prostoru snad dokonali svou hádku o duši malířovu.

Současně vešel opat s dvěma mnichy. Přišli si pro obraz k zítřejší slavnosti. Mistr vlídně je uvítal a chtěl jim odevzdati své dílo. Však hle, zhledl a potácel se úžasem. Spasitel měl na levé noze drápy netopýří — to on přece nemaloval, — či se snad zbláznil?

Strnulý stál rovněž nad obrazem opat i bratři. Věřili ujišťování mistra, který chtěl si sáhnout na život, že to není dílem jeho, vždyť opat před polednem viděl obraz skoro dohotovený a tu měl Kristus lidské nohy! A takového rouhání by přece starý mistr schopen nebyl! — Však zítra již slavnost, co počít?

„Zasadíme prozatím obraz, jak jest, do hlavního oltáře," pravil opat, „dole nastavíme květin tak vysoko, že zakryjí úplně nohy Spasitelovy. Po slavnosti mistr to opraví. Je zřejmo, že satan žárliv byl na slávu boží tímto obrazem opětně rozmnoženou a že chtěl zkazit arcidílo. Však marně se namáhal. Zatím o tom přísné zachovejmež mlčení!"

A stalo se. Slavnost se vydařila. Obraz byl chválen a slaven — avšak mistr jej neopravil více. Z rána po slavnosti nalezen mrtev ve svém loži.

„Vida, rouhal se přece," pravil opat, „a my jsme obviňovali ďábla!"

Obraz zůstal jak byl — co se stalo s duší mistrovou, dnes nevím; snad se to dovíme někdy až v údolí Josafat.

- - - -

Tři básně.

Ukázky z delší básně *Karla Legera.*

II. Naděje.

Zároveň s chrty, s ohaři pána
na zámku hlídán hošík byl malý, —
Bůh ví, proč jemu ta milost přána,
že z měkkých loktů matce ho vzali
a dovlekli ho pod panskou střechu.
V bídě byl zrozen; — co asi vzdechů
vyslala k nebi matička chudá!
Však jaké štěstí! kdy se tak udá! —
Hraběnka mladá hošíka shledla,
byl bledý, churav, otrhán, bosý,
pod její hrudí hnulo se cosi,
v živůtku těsném ňadra se zvedla. —
V tu dobu právě podivnou shodou
též lidumilnost — na krátko pouze —
vysokým pánům stala se modou,
a paní hovíc dávné už touze
proslavit také dobrým se činem
na zámek hocha přivésti dala.
Tak rozloučili s jediným synem
matičku chorou. — Proč pro něj lkala?
nepřála hochu snad toho štěstí? —

Zároveň s chrty hlídali hocha,
tak jako chrtům kyjem a pěstí
vtloukána jemu vědění trocha
do mladé, bujné, neskloné hlavy.
Přítele neměl na světě širém. —
Rozkoší bujných nesena vírem
hraběnka sličná jinde se baví, —
snad dobré skutky jinde zas koná
a její ručka měkká i vonná
snad zase jinde chudáčka zvedá
ze stínu bídy, z rodného hnízda. —

Však čilý hošík pěje a hvízdá,
mladé mu srdce truchliti nedá. —
Jen někdy večer, kdy hvězdy planou
a luka dýší opojnou vůní,
slzičky maně s oka mu kanou.
V oblohu hledí, v tu modrou tůni
podobnou hloubi vzdálených moří,
kde divné perly třpytí se u dna.
Myšlénka dětská, hrdlička bludná
bílým se křídlem v tůně ty noří — —
Což tam hledá? Hvězdičku jednu?

A hošík v dumách potichu praví:
„Jak as je vzdálen ten blankyt tmavý?
Snad z hloubi jeho přece jen zvednu
jedenkrát perlu velkou a jasnou,
před kterou ihned dojista shasnou
skleněné lustry v zámeckém sále.
Za ni si zámek veliký koupím,
slavnosti, hody, budou tam stále
a na práh zlatý jakmile vstoupím,
princezna krásná vítat mne bude,
podá mi obě své ručky jemné. — —
Pán dobrý, hodný stane se ze mne,
přivedu ze vsi pachole chudé,
ve psinci dám ho vychovat taky — — —"

V oblohu hledí, až jeho zraky
bolem se tichým pomalu kalí
a proudem se mu po tváři valí
veliké slzy, — perličky třpytné.

V takovou chvíli, za noci jasné,
oblohou čistou hvězda se kmitne. —
To hvězda padá. Letí a hasne.
„Kam padne?“ hoch dí. —

V tom jemu v oči
šlehla zář bledá. Dívčinka mladá
z pokojů panských na balkon vkročí.
Skleněnými dveřmi proud světla padá
jí na šat bílý. Z kadeře tmavé
zdají se sálat plaménky žhavé:
diadem skvostný z perel i zlata,
kterým je kadeř nad čelem spjata,
k hochovi mluví čarovným svitem:
„Jsou jiné hvězdy a perly jiné
než ony v dálce v obloze siné,
ku kterým hledíš s posvátným citem.
Svůdněji, blíže tobě se třpytí!“
A hošík šeptá: „Snad také v žití
takovou perlu naleznu kdysi!“ —

Od oné chvíle častěji vídal
děvčátko bledé. Krok jeho hlídal. —
Jak byly něžné, hebounké rysy
těch dětsky plných, nevinných tváří!
Z modrého oka hvězdičky září
a hošík smuten, zadumán praví:
„Jak as je vzdálen ten blankyt tmavý?
Však jednu hvězdu, jeden hled její
snad přece zlovím v tom snivém oku!“ — —
Perutí vichru dny, léta spějí
a chlapci brzo šestnácte roků. —
Ještě byl chudým, ubohým posud,
nechtěl se smířit krutý s ním osud
a přece, přece zvolna se blíží
k hvězdám i perlám snů svých a touhy. —
Pohodí hlavou, málo ho tíží,
že ona v panském zrozena loži
a on že chuďas, otrok je pouhý.
Roste proň jenom trní a hloží,
však dechem jara i trní pučí
a skrývá ostny bělavým květem. —
Hoch plaché štěstí znáti se učí. —
Pohledem snivým, růžovým retem
děvčátko často se na něj smálo.
Jemu se při tom o hvězdách zdálo,
o perlách, které v oku jí svítí,
i o těch, které zdobí vlas její
v diadem spjatý. — —

Počala zníti
v zámeckém parku slavičí píseň.
Pod oknem jedním růže se chvějí
a tam, kde květů největší tíseň,
stojí hoch mladý. K němu se kloní
z okénka děvče. — Dětmi jsou oba, —
ale hoch v oheň skočil by pro ni,
a ona? — ona? — — — Chlapec jí řekl:
„Vím dobře, co je osudu zloba!
Věk mládí mého smutně se vlekl
v temnotách, v bídě, v prachu a v kalu —
O psem je chuďas, jenž žíti musí
z milosti jiných! Co pozná žalu!
Vzpomínka pouhá tíží a dusí. — —
Do noci temné, uprostřed mraků
svitla mi náhle hvězda tvých zraků,
naději novou vzbudila ve mně.
Na širém, dálném okrsku země
našel bych přece místečko jisté,
ukryté, tiché, kde blaho čisté
kvetlo by pro nás. O touha smělá!
Kéž jenom hrstku těch perel zlovím,
kterými plane obloha celá!
Za hrstku perel chatrč bych koupil
v údolí horském, zakrytou křovím, —
pod střechu chudou s tebou bych vstoupil,
blaženě bychom spolu tam žili. —
Jen hrstku perel kéž mi dá nebe!“ —

A bledé děvče pravilo: „Milý!
více než perly mám ráda tebe!
Čelenku moji z perel i zlata
vezmi a zakup koutek kdesi,
daleko někde, ukrytý v lesy,
kde naše láska čistá a svatá
tajit se bude před zlobou světa!“ —
O jak byl šťasten v té krátké chvíli!
Několik kroků a dojde k cíli! —

V tom zazněl výkřik. O chvíle kletá!
Chlapec byl chycen jak zloděj sprostý,
u něho našli dívčiny skvosty:
diadem z perel a prsten zlatý.
Těžkými pouty ruce mu spjaty.
V žaláři tmavém dvě dlouhá léta
on bídně trávil. S divokým smíchem
„Chudoba“ — říkal, — „jediným hříchem.
Kde ona vládne, vše hyne, zmírá.
Na oběť svoji jak upír slétá,
tělo i ducha pařáty svírá.
Chudoba stín je — a nechať smělé
myšlénky klíčí ve hrdém čele,
v tom stínu sotva živořit mohou,
po zemi bídně v prachu se plazit.
O cítím v ňadrách myšlénku mnohou,
která chce k světlu cestu si razit,
cítím žár v prsou a sílu v paži. —
Však bída let můj do prachu sráží.
V temnotách bloudím. Snad aspoň jednou
ve tmách mi děsných zář ona svitne,
kterou plá zlato i perly třpytné,
před kterou všady na světě blednou
planoucí hvězdy v hlubinách nebe,
kmitavé jiskry dívčinám v oku!“ —

Tím ve vězení dvé dlouhých roků
v bídě a strasti těšíval sebe. —
ta naděj život chránila hochu.
A nesklamala! —

Zámecká paní
zas přišla do vsi bavit se trochu
dobrými skutky. Hebounkou dlaní
otvírá sama šatlavu temnou.
Zalíbil se jí ten vězeň mladý.
„Svoboden buliž!“ praví. „Pojď se mnou!“
Útrpně šeptá: „Jak děsno tady!“ —
S úsměvem hledí na hocha stranou
a černé oči divně jí planou.
Hoch za ní kráčí v komnatu její. —
Není víc krásnou, — však z hrdých tváří
půvabu stopy doposud září
a bujná ňadra vášní se chvějí. —
V komnatě její plno je zlata,
stříbra i perel, kamení drahých.
Zpozdilou láskou k hochu je jata
a tajně tráví chvilku s ním mnohou. —
Se srdcem plným nadějí blahých
přemítá mladík: „Naděje svítá!
Již nový život duše má vítá,
Krev cítím v ňadrách bouřněji bíti. —
Hle, mohu zlata dosyta míti, —
mé paní vášeň všechno mi skytá!
Proč se mám zdráhat za zlatou rudu
bavit ji chvilku? — Až bohat budu. — —
O znám já v dálce dívčinu jednu,
dcerušku její. K ní půjdu chvatem,
tu k srdci svému s jásotem zvednu,
od nožek k šíji zasypu zlatem,
modré jí oči zulíbám obě
a svého nebe hvězdičky sobě
najdu v jich hloubi, v taji tom svatém.“ —

Spletská vzpomínka.

Ze vzpomínek dalmatských podává *Jos. D. Konrád.*

Někdo přirovnával kdesi Splet k Neapoli. A měl ve mnohé stránce zajisté pravdu. Již poloha Spletu nás na řečené město italské živě připomíná, a kdybychom ještě na jedné spletské straně spatřili dýmati nějakou sopku, myslili bychom nejinak, než že fata morgana vykouzlila před námi pěkný klam v podobě rozkošné Neapole.

Dalmacie jest plna půvabných vlastností a krás. Kotor jest jejím nádherným Cařihradem a Splet jest jí luznou Neapolí, ovšem že v menším měřítku. Kdo se chce o pravdě srovnání tohoto přesvědčiti, tomu nedostačí ovšem procházeti se úzkými uličkami spletskými. V ohledu tom byl by brzo hotov. Nemáť Splet oné spousty skvostných paláců a hrdých staveb, jako Neapol, ani na svém bazaru tolik zlata a skvostův. Hodnotu jeho poznati lze jenom pohledem z určité vzdálenosti, nejlépe se strany mořské, a tu objeví se nám město pojednou jako báječná vidina, tak harmonická a lahodná jako nejvnadnější milostná píseň. A v pohledu tom odpouštíme Spletu milerádi Vesuv, pyšná náměstí i skvostné paláce, ačkoliv by se mu vším právem tento poslední nedostatek vytýkati neměl. Již italské i německé jméno „Spalato“ ukazuje k tomu, že nynější Splet zrodil se z ohromného paláce, v němž sídlil kdysi římský císař Diokletian.

Ovšem pro milovníka starožitných památek Splet má dosti zajímavostí a kouzel. Ale jinak projdeme velmi brzo několik těch poněkud širších a rovnějších ulic, jimiž honosí se novější část města, prolezeme tolikéž v malé hodině uzounké, klikaté a nepříliš schůdné uličky starší jeho části, a kdykoliv zabočíme v jinou stranu, abychom spatřili něco novějšího a poutavějšího, poznáme ihned, že jsme se octli opět na místě, které jsme už několikráte prošli a viděli.

Lépe jest tedy vyplouti si na malé bárce na moře, nedaleko jenom, tak asi na dostřel, a máme před sebou obrázek, který se nám vždy víc a více líbí a který oči našich nikdy neunaví.

Připluli jsme do Spletu asi v polovici října a pobyli tam dva tři dny. Prvý den vyplnili jsme procházkami městem a prohlížením jeho pamětihodností. Dopoledne druhého dne věnovali jsme vyjížďce po jediné dalmatské dráze do Šibenika a zpět, a odpoledne vypluli jsme si na moře, abychom se pokochali již dříve nám chváleným a vyhlašovaným pohledem.

Byly asi tři nebo čtyři hodiny po polednách, když jsme zastavili na přístavišti jakéhosi plavce s přáním, aby nám pověděl o nějaké bárce, které bychom mohli použíti k malému výletu na moře. Plavec se na chvilku zastavil, pak se obrátil k severní části města a přiloživ široké ruce k ústům, zahoukal jakési jméno, až se volání jeho po všem Spletu rozléhalo. Po několika okamžicích zahoukal mu někdo v odpověď, a hned potom blížila se k nám rychlými rázy štíhlá bárka s malou bělavou plachtou, nesouc na bocích svých jméno nejkrásnější ženy mythické.

„Tam, pánové,“ obrátil se k nám plavec, „Vukan Milković doplaví vás, kamkoli vám libo. Má bystrou bárku a silné paže. Dobrý to muž, a zaslouží si od vás výdělku. S Bohem!“

Loďka přistala, a majetník její, posunuv malou červenou čepičku na stranu, kynul nám zdvořilým pozdravem.

Byl to muž asi třicetipětiletý s výrazným obličejem, okem jiskrným a mohutným knírem pod nosem. Podle čapky a ostatního obleku známý dalmatský fakýn, ale podle jeho poctivého, přímého pohledu poznali jsme přece dobráka, s nímž povestný úlisný, dotěrný i zároveň drzý fakýn nemá nic společného. Teprve při bližším povšimnutí shledali jsme, že našemu plavci jedna noha schází.

Vstoupili jsme do bárky.

„Ty-li jsi Vukan Milković?“ tážeme se.

„Tak jest, pánové,“ odpovídal plavec, „dobře vám starý Stojan pověděl. A kam přejete si, abych vás doplavil?“

Poručili jsme mu, aby odrazil kolmo od přístavu a zacílil asi směrem k ostrovu Brači. Doufali jsme se strany oné nalézti vyhlídku nejlahodnější.

„Tak, pánové! Mám-li veslovati rychle či zvolna?“ tázal se Milković.

„Zcela pomalu!“

Vzdalovali jsme se znenáhla Spletu. Kdybychom neviděli vody pod bárkou ubíhající, nevěděli bychom téměř ani, že plujeme. Tak klidně a tiše uměl plavec řiditi svoji loďku. Pomalounku, jako stroj zvedal v dlouhých tempech tenounká vesla a spouštěl je do moře bez nejmenšího zvuku a stejně tiše je zvedal opět nad povrch. Bylo slyšeti jenom vodní kapky, jak se řinuly s pozdviženého vesla zpět do moře.

Před očima našima otvírala se vždy rozkošnější vyhlídka. Ve vzdálenosti asi dvou tisíc kroků ode břehu poručili jsme Milkovićovi loďku zastaviti. Odtamtud prostíral se zraku našemu pohled nejkrásnější.

Všechen nepříjemný hluk městský i šum pojednou zmizel, jakoby nás ode Spletu dělila průhledná, avšak každý zvuk v sobě utlumující opona. Úzké, dusné uličky tiše odpočívaly pod slunečnou září, kteráž každou střechu, každou stěnu, každé okno a břeh i okraj moře zapalovala červeným nádechem. Slunce chýlilo se znenáhla k obzoru a zvětšovalo každým posunutím se tento skvělý dojem. Zdálo se nám nejinak, než jako bychom viděli před sebou skvostnou akvarellu, kterou dovede vytvořiti jenom skutečný, povolaný umělec, a jejíž hlavní cena zakládá se v průzračném teplém nádechu, jenž na jedné straně uspává a na jiné opět oživuje. A není k pohledu tomu věru třeba ani sebe menší fantasie, naopak, pohled ten probouzí v nás tisíc jiných představ, plných událostí, písní a dumek.

Nemohli jsme zraku svého od města ani odtrhnouti. Vukan Milkovic nás chvíli mlčky pozoroval.

„Pánové jsou zajisté ve Spletu poprvé!“ promluvil pak tiše.

„Poprvé! Opravdu krásné to město!“ odpovídali jsme.

„Pravda. Každému cizinci líbí se. Často plavím po moři cizí pány, jako vás, jejichž řeči sice mnohdy nerozumím, poznávám však, že i oni se našemu městu obdivují.“

„Dlouho-li už bydlíš ve Spletu?“ tázali jsme se.

„Dlouho už, narodil jsem se tu,“ odpovídal plavec nemálo hrdě.

„Jsi tedy Srb?“ ptali jsme se dále, soudíce dle jména jeho na srbský původ.

„Ano, pánové, Srb tělem i duší, ačkoliv mám charvatskou ženu!“ pochluboval se hlučně Milković.

„Byls vojákem?“ ptali jsme se plavce, tušíce dle scházející mu nohy vysloužilce.

„Nebyl!“ zněla odpověď.

„Bil jsi se tedy snad v povstání s rakouskými vojáky anebo s Turky?“ tázali jsme se znova.

„Nebil jsem se s carskými vojáky, a bohužel, ani s Turkem,“ odpovídal.

Zamlčeli jsme se a mimovolně pohledli na jeho jedinou nohu. Leč nechtěli jsme se ho dále tázati, aby mu snad otázky naše nebyly nepříjemny.

Vukan Milković se chvilku na nás díval s úsměvem a pak se dal do hlasitého smíchu.

„Hm, vím! Pánové myslí podle mé nohy. Ovšem! U nás málokdy se nalezne zmrzačený junák, který by si památku tu nepřinesl z nějakého boje. Já jsem ztratil pravou nohu na méně čestném místě. Což neslyšeli jste, pánové, ještě o tom? Nevypravoval vám starý Stojan o mně, když mě volal, abych připlul se svojí bárkou?“

„Nevypravoval!“ odpovídali jsme.

„Nu, povím to tedy sám, budete-li chtíti, pánové, poslouchat. Ale za mnoho to nestojí, a nevím, bude-li se vám historka moje líbiti.“

Slíbili jsme Milkovićovi pro čas jeho vypravování pozornost, a ten ihned jal se nám vykládati.

„Narodil jsem se zde ve Spletu,“ počal plavec svoji historku, „i až do dvacátého roku jsem téměř ani neopustil tohoto města. Otec můj byl plavcem jako nyní já a rybářem zároveň. Svoje dětství i jinošství prožil jsem skorem výhradně jenom na jeho bárce, provázeje ho na každé plavbě a takořka každou noc strávil jsem s ním na jeho zamilovaných morských toulkách, když obhlížel nalíčené svoje sítě, anebo — vám to už mohu říci, pánové — když pašoval rozličné italské zboží do Dalmacie a naopak. O pevninu jsem téměř ani nohou nezavadil, leda když jsem vodil cizince, kteří si náhodou přáli průvodčího, po starožitnostech. A tak jsem přišel ze Spletu nejdále jenom do Sinje.

Když mi bylo dvacet let, byl bych se jednou málem dostal strážím celním na své podloudnické cestě do pasti. Unikl jsem sice, ale pásli po mně přece na všech stranách. Otec můj uznal za dobré, abych na nějaký čas opustil Splet, dokud příhoda moje s celníky nebude zapomenuta. Mohl jsem sice krátce přejíti do Bosny anebo na Černou Horu, ale otec poslal mě do Terstu. ‚Na Bosnu a na Černou Horu máš ještě času dost,‘ řekl mi, ‚však se ti ještě bohdá nejednou naskytne příležitost, abys se jí ukázal!‘ Odešel jsem tedy do Terstu k jakémusi otcovu vzdálenému strýci. Co jsem tam dělal, na tom nezáleží. — Strýc bydlil v jedné z nejodlehlejších ulic terstských, která tehdy obývána byla téměř výhradně Charvaty.

Vy, pánové, jistě víte, že my Srbové se nemáme s Charvaty příliš rádi. Proč, poví vám každé malé dítě, ačkoliv to snad vlastně neví ani mnohý starý chlap. Já jsem po příchodu svém do Terstu měl od svých sousedů charvatských učiněný očistec. Nebylo dne, aby mi něco nemilého nevyvedli. Věřte mi, kdyby nebylo tenkráte sousedky mé Micciky, byl bych se s nimi brzo nožem anebo alespoň pěstí řádně porovnal. Ale ta dovedla zlost mou i zášti pokaždé utlumiti.

Miccika bydlila se svojí matkou naproti domku mého strýce. Dělila nás ulička sotva tři nebo čtyři kroky široká. Miccika byla sice také Charvatkou, ale toho jsem u ní nedbal. Ačkoliv jí bylo uz dvacet pět let a mně teprve dvacet, přilnul jsem k ní hned od začátku vroucí náklonností, a ona ji opětovala. Brzo jsme se opravdově zamilovali. Otec dívčin nebyl už na živu, a to bylo pro mě šťastnou náhodou. Jinak sotva by mi byl dovolil stýkati se s Miccikou, nemiloval‹ zajisté Srbuv. Matce to bylo ovšem lhostejno; naopak, však víte, pánové, žádná matka nedbá národnosti, jen líbí-li se jí ženich její dcery.

Miccika byla věru pěkná dívka. Vysoko zrostlá a při tom štíhlá jako cypřiš. Plavé její vlasy a modré oči zdály se mi převyšovati veškeren puvab dívek spletských, které jsem byl do té doby poznal. Dívky srbské honosí se krásným ruměncem, červeným jako květ granátového jablka, ba ještě červenějším. Ale líce Miccičino bylo lehce zardělé kvetem plané růže, a to se mi při ní nejvíce líbilo. Věřil jsem, že není nad Micciku spanilejšího děvčete v celé Dalmacii.

Proč si mě, mnohem mladšího, dívka zamilovala, věru nevím. Láska, to víte, pánové, se po tom neptá. Mně dostačilo, že mě měla od srdce ráda, a vědomí, že odmítala veškerá nabídnutí junáků charvatkých, naplňovalo mě štěstím a hrdostí. Ovšem tento poměr mezi mnou a Micikou tím více dráždil proti mně všechny mladé sousedy charvatské. Věděl jsem, jak těžce nesou, že jim nenáviděný Srb-nepřítel jejich pyšnou krasavici odloudil. Věděl jsem to a střehl se proto před nimi, jak mi jen bylo možno.

Jednou večer odešel jsem na přístaviště. Měla ton dobou připlouti ze Spletu loď, a byl bych mezi přibylými lidmi nalezl rád některého známého, od kteréhož bych se snad dověděl nějakých novin z domova. Na zpáteční cestě přepadl mě hlouček mých sousedských protivníkův. Utlumil jsem v sobě co možno nejvíce svoji bujnou, horkou krev a snažil se jim bez hluku uniknouti. Podařilo se mi to sice brzo, ale jeden mladý Charvat si přece odnášel ode mne citelnou památku. To ovšem tím více záští všech Charvatů proti mně rozohnilo.

Od té doby nesměl jsem se za tmy na ulici ani odvážiti. Za dne ovšem bylo jinak, tehdy se přece Charvati na mne ještě netroufali.

Asi za deset dní po zmíněné nepříjemné příhodě vyzval jsem Miciku ku malé projížďce po moři. Bylo krásné nedělní odpoledne, a v takových dnech mě vždycky zvyk můj na bárku k zamilované mi plavbě poháněl. Z domova rozešli jsme se každý jiným směrem, aby ostražití charvatští hoši schůzky naší nepozorovali. Teprve na břehu mořském jsme se opět sešli.

Nedaleko nádraží vsedli jsme do bárky, kterouž jsem si od jednoho známého Itala za malý peníz asi na dvě hodiny vypůjčil, a pustili jsme se v nevelké vzdálenosti od břehu směrem k Miramare. Pluli jsme zcela zvolna, asi tak, jako jsem vás plavil sem, pánové. Pamatuji se na onen den zcela určitě a jasně, jakoby vše to bylo se teprve včera přihodilo.

Ano, ano, od srdce rád si té doby připomínám. Sladká to byla tehdy plavba. Zapomínal jsem všeho nepřátelství charvatských mladíkův, a veškery myšlénky věnoval jsem jenom krásné přítomnosti, nezkalené a tak průzračně čisté, jako moře, na jehož dně viděti bylo každou lasturku, každé zrnko písku, každou i sebe menší rybku anebo ráčka.

Pluli jsme tak asi hodinu zcela pomalu a urazili třetinu nebo čtvrtinu cesty k Miramare. Chvilkami přirazil jsem s bárkou ku břehu, abych Miciče natrhal šalvěje a prutův rozmarinových, jimiž příkrý břeh namnoze byl poset. A pak jsem se opět láskou zpit zadíval do jejích modrých očí a šípkovým květem zardělých tváří, a zpovídal se jí horoucími slovy o své lásce, jak jí bylo tehdy jenom dvacetileté srdce mladíkovo schopno.

Ba věru, příliš jsem se tehdy do Micičiných očí zadíval, tak příliš mnoho, že jsem ani nepozoroval několika malých loděk, které se všech stran cílily na naši bárku. Až Micika mě na ně se zjevným uleknutím upozornila. Dosti brzy jsem s překvapením shledal, že lodky naplněny jsou mladíky z naší ulice. Poznal jsem, že střežili náš odchod a nyní vypluli proti nám odměnit se mi za Miciku i za druha před nedávnem mnou zahanbeného. Věru bylo mi se před záštivými mladíky obávati nejhoršího. V prvém okamžiku nevěděl jsem si žádné rady. Uniknouti s bárkou nebylo nikterak už možno, nezbývalo tudíž nic jiného, nežli co nejrychleji na pevnině hledati útočiště. Tak alespoň doufal jsem se nejsnadněji dostati ze zatažené léčky.

Přirazil jsem rychle ku břehu, vyskočil s dívkou z bárky a uchopiv ji za ruku, ubíhal jsem s ní na pravo do příkrého svahu. Ale mladíci charvatští nepřestali v pronásledování, naopak, tím horlivěji jali se nás stíhati. Byli nám pořád v patách. Každým okamžikem doléhaly hrozby a pokřik jejich k našemu sluchu, vždy blíž a blíže. A útěk náš zdržovaly ještě vinice, ploty, ohraničená pole a trnitá houští, jimiž nám bylo bez ustání prodírati se.

Za nedlouho dostihli jsme tratě železniční. Seskočili jsme ihned na ni a dali se po pohodlnější tak cestě v rychlejší běh. Ale postavení naše se přece nezlepšilo.

Mladíci vstoupili ihned na naši stopu a blížili se nám každým krokem. A k tomu i ubožka Micika počala umdlévati a útěk její stával se vždy namáhavějším a pomalejším. Div, že mi už osudným kvapem schvácena neklesla. —

V nejtraplivějším okamžiku doběhli jsme na stanici Grignano. Před domkem stál jakýsi železniční sluha, udivený nad naším útěkem. Hned osopil se na nás, zaháněje nás s kolejí. Měl jsem zprvu v úmyslu utéci se na stanici, ale ihned jsem seznal, že bychom ani tam nebyli uchráněni před zuřivými stihateli. —

Na štěstí či na neštěstí spatřil jsem na jedné postranní koleji malý vozík železniční, jakého se užívá při stavbách drah. Několika velikými skoky byl jsem s Micikou u něho, pozvedl jsem dívku a posadil ji na vozík, a nedbaje hrozeb sluhových, vjel jsem s ním jako bleskem na hlavní kolej. Opíraje se oběma rukama o vozík, vzpružil jsem veškeru svou sílu a rozehnal jej do takové rychlosti, že jsem mu sotva stačiti mohl. Ujížděli jsme k Nabrezině. Měl jsem v úmyslu nedaleko před tamější stanicí vozík zastaviti a pak s Micikou večerním vlakem vrátiti se do Terstu. Že se mi to podaří, byl jsem téměř přesvědčen. Hluk stihatelů stále byl tišší a vzdálenější, byli jsme v ohledu tom skorem již obavy prosti.

Ocitli jsme se právě na malé zatáčce, když v té chvíli vyřítil se proti nám s ohlušujícím hlomozem do Terstu jedoucí vlak. Zaslechl jsem jenom ještě pronikavé písknutí a při tom jsem spatřil zbledlou Miciku, jak se vymrštila na vozíku a hotovila se ku skoku, ale hned v tom ucítil jsem hrozný ráz — — —

Vlak mě omráčil. Když jsem opět nabyl vědomí, spatřil jsem se v lazaretě terstském. Scházela mi pravá noha. Dlouho trvalo, nežli jsem se opět na všechno upamatoval. Divil jsem se tomu, a ještě více, o čem mi okolní nemocní a ošetřovatelé vypravovali. Micika ležela v nedaleké jizbě nemocna jako já. Stroj železniční utrhl jí levou ruku, a kus rozbitého našeho vozíku, udeřiv ji do obličeje, zohavil jí jednu tvář. Nebylo mi tak alespoň třeba obávati se více, že mi ji některý z hochů charvatských odloudí. Byl jsem našemu neštěstí opravdu ze srdce rád. Bylo to sice zvláštní sobectví, ale jest to pravda. A byl jsem tedy i v povážlivé nemoci své dokonale šťasten. Děkoval jsem Bohu, že mi alespoň zachoval obě ruce, abych jimi při povstání svém s lůžka mohl milovanou dívku obejmouti. Od té doby uběhlo už patnáct let, a přece jsem za ten čas ani si nikomu nepostěžoval, ani sobě v duchu nepožaloval. Nikdy jsem neštěstí toho ne-

litoval. Schází mi sice jedna noha, mám však za to více štěstí —"

„A což Micika?" tázali jsme se po chvilce, když se byl Milković odmlčel.

„Micika? — Moje Micika?" opakoval plavec a obrátil se ihned hbitě k levému konci Spletu, ukazuje k němu rukou.

„Vidíte tam, pánové, čtvrtý onen domek od kraje, jehož tři nízká okna hoří teď ve slunečních paprscích jako plamenem? To jest můj domek. A máte-li bystrý zrak, spatříte před ním i moji Miciku, jak si zastírá oči dlaní, aby spatřila, vracím-li se již. — Opravdu, vždyť jsem vám ani ještě nedopověděl konce. Brzo po svém uzdravení slavili jsme v Terstu svatbu. Byla veselá a hlučná — všichni Charvati se s námi smířili a byli pak našimi nejlepšími přátely. Taková jest už naše slovanská krev. Poznává a sbratřuje se teprve v neštěstí — bohužel!

Po svatbě vrátil jsem se s Micikou do Spletu. Nebylo mi tam už třeba obávati se nějaké nástrahy úřadu celního. Rodičové moji sice z počátku nepříliš přívětivě na moji žínku pohlíželi. Nelíbila se jim. Nebylo ovšem také divu. Ale znenáhla přivykali, a když Micika mi povila prvého synka, opravdově si ji zamilovali. Žili jsme od té doby stále spokojeně a šťastně. Po několika letech, když na jihu slovanském zaplálo povstání proti Turkům, odešel otec můj pomáhat černohorským bratřím. Ale nevrátil se nám již. Matka umřela brzy potom. To byl snad jediný mráček na nebi našeho štěstí. Já jsem ovšem nemohl jíti s otcem pomáhat slovanským bratřím proti nepříteli, ale vychovávám k tomu dva bujné sokolíky; však, bohdá, ještě nejednou naskytne se jim příležitost, aby se mu ukázali, jak mi říkal nebožtík otec —"

Stáli jsme ještě chvilku na témže místě, přemýšlejíce o Milkovićově vypravování a podivujíce se rozkošnému pohledu na Splet, jehož jsme se nemohli ani nabažiti.

Chýlilo se už k večeru.

„Poplujeme zpět!" vyzvali jsme konečně umlklého plavce.

Vukan pozvedl lehká vesla, vtlačil je pak jedním rázem do tiché hladiny, a bárka jako šipka letěla k oživenému spletskému přístavišti. Zdálo se, jakoby se dnem svým povrchu vody sotva dotýkala.

„Nikoli tam, Vukane, zaboč na levo a přistaň u svého domku!"

Milković pohledl na nás úkosem a mlčky vyhověl našemu přání. Ani slova nepromluvil, ale na skloněné tváři jeho bylo přece viděti úsměv blažený a dobrácký.

Po několika minutách rozletělá bárka poskočila a stanula na písku před domkem Milkovićovým. Na břehu už čekala Micika, a přikročivši podávala Vukanovi berlu. Pak si ho vzala pod levou paži a odváděla na nízkou lavičku před domkem. A při tom tulila se k němu tak důvěrně a něžně a hovořila k němu slovy tak sladkými i lahodnými, že bys myslil, jakoby to byli manželé teprve od včerejška.

Micika, ač jednoruká, byla přece ještě statná žena. Snad navzdor tomu nedostatku a navzdor své čtyřicítce i své jedné pochroumané tváři. Za to tvář druhá plála dosud tím libým květem plané růže, který se Vukanovi nade vše líbil.

Milković se ve štěstí svém všecek hrdostí až zardival. Nevěděl, kam má více pohlížeti: zdaž na svou žínku, nebo na dva zdravé hochy, kteří před domkem obírali se pletením sítě, anebo na nás. Nejvíce však hleděl na nás, jakoby pátral v našich obličejích, divíme-li se jeho štěstí, a jak se mají s Micikou rádi.

Ba věru, divili jsme se. Divili a přemýšleli, kolika as lidem stačilo by toto jejich štěstí k spokojenosti?

Divilo se snad i slunce, jehož větší polovice plovala ještě za čarou obzorovou na modravé, lesknoucí se hladině mořské, jakoby se mu nechtělo ponořiti se do ní. Jakoby odvracejíc se od hrdých a hlučných zdí Diokletianova města zahledělo se do tohoto chudého zákoutí na dva zmrzačené lidi, na jejichž čelech a v jejichž očích nalezlo po dlouhém hledání šťastný odlesk své záře, světlé, růžové a teplé — — —

O melodramatu.

Napsal *O. Hostinský.*

(Dokončení.)

Zkoušejme především nejoblíbenější námitky proti melodramatickému spojování slova a hudby.

Deklamace stačí prý sama o sobě, podává nám básnický (po případě i dramatický) požitek i bez průvodu hudebního; průvod ten je tudíž zbytečný, neboť opakuje toliko dojmy obsažené již v deklamaci. Námitka ta je patrně nejpovrchnější; a snadno lze ji odbyti. Či nebylo by pak stejně zbytečno komponovati lyrickou báseň, balladu, dramatickou scenu pro zpěv? Není-liž i v tomto případě hudba něčím, co přistupuje k básnickému celku docela hotovému, úplnému, v sobě uzavřenému? Avšak v umění nesmíme holdovati oné zásadě svrchované spořivosti, která všechno, co není naprosto nezbytné, prohlašuje za neoprávněné — sice musili bychom zavrhovati i veškerý instrumentální průvod zpěvu a vůbec každé melodie. Nápěv jednohlasý sám o sobě totiž také úplně stačí, čehož nejlepším důkazem jsou písně prostonárodní a zpěvy církevní, nehledě ani k hudbě mnohých národů starých, kteří domohli se znamenitého stupně umění hudebního, aniž by byli znali polyfonii. A mimo to dlužno na mysli míti, že instrumentální průvod písně a opery nejinak než hudba melodramatická „opakuje" dojmy již v textu obsažené — ač má-li vůbec býti řeč o jeho charakteristické výraznosti. Ono „opakování" dojmů děje se však novými prostředky a novým způsobem, není tudíž zbytečným duplikatem, nýbrž obohacením původního výtvoru uměleckého, jehož účinek se tím stupňuje a prohlubuje.

Dále praví se — a na výtku tu kladena bývá zvláštní váha — že hudba a slova jsou živly tak různorodými, že nelze je oba současně sledovati, jak sluší a patří, že tudíž jeden nezbytně překazí druhému.

Krásno poetické a krásno hudební zajisté jsou živly docela různé, ale proto ještě nelze o nich tvrditi, že by byly živly nesnášelivé, nesrovnatelné. Či je snad melodrama jediná umělecká forma, v níž oba jsou sloučeny v jeden celek? Proti zpěvu nikdo nenamítá různorodost básnictví a hudby k tomu cíli, aby jej vůbec prohlásil za neoprávněný: a přece ve zpěvu s instrumentalním průvodem tytéž různé živly nalézáme, jako v melodramatu, ba hudební stránka onde jest o vokalní melodii bohatší, tedy již sama v sobě složitější, nežli zde. Ne tedy na různosti obou činitelů, nýbrž na způsobu, jímž jsou složeny, zde záleží.

Arci dlužno poznamenati, že čím více nás kterýkoliv obou živlů k sobě poutá, ať slovo svou hloubkou poetickou, ať hudba svými zase půvaby specifickými, tím nesnadnějším stává se jejich současné vnímání a sledování; avšak doznání to nikterak neobrací hrot svůj proti tomuto sdružení slova s hudbou, nýbrž vymáhá toliko na skladateli, aby všemožně se přičinil o nejvyšší stupeň shody mezi oběma živly, t. j. o svrchovanou charakteristiku a výraznost hudby. Věc ta opět nemá se jinak při melodramatu nežli při provázeném zpěvu. Nemá-li mezi básnickou a hudební stránkou jeho nastati spor, musí zejména průvod instrumentalní náladou svou a výrazem tím těsněji přilnouti ke slovům básně, čím bohatší a složitější sám jest. Zvyšující se neustále nároky na charakteristiku jsou nezbytným logickým následkem historického rozvoje forem a prostředků čistě hudebních, ne snad principem rozvoji tomu nepřátelským. A tou právě měrou, jakou formy hudební se obohacují a charakteristické užívání jich se zdokonaluje, stoupá i vnímavost obecenstva. Proto, že nám okamžité vnímání nějaké skladby činí obtíže, nesmíme její složitost a bohatost prohlašovati za přílišnou, za pochybenou: snad my sami časem složitosti té přivykneme, anebo domohou se zvýšené vnímavosti esthetické již pokolení nejbližší — a pak nynější úsudek náš objeven bude v celé své liché subjektivnosti. Kdyby současníci Periho a Cacciniho, „vynálezců" to opery, kteří jednotvárné zpěvy své dosti primitivně doprovázeli pouhými akkordy, byli roku 1600 uslyšeli některou zpěvohru Gluckovu nebo dokonce Mozartovu, byli by o ní dozajista tvrdili totéž, co by vrstevníci Gluckovi a Mozartovi byli řekli některému z hudebních dramat Wagnerových: že skladatel přepínal nároky své na vnímavost posluchačstva.

V oboru hudby zpěvné nenáhlým zvykáním stali jsme se vnímavými i pro skladby nejsložitější — vzpomeňme si jenom, že nyní ani na bohatost Mozartových ensemblů ve „Figarově svatbě" nebo v „Donu Juanu" sobě nestěžujeme. Při melodramatu však o podobném nenáhlém stoupání vnímavosti lze jen v mezích nejskrovnějších. Vyniklť teprve ke konci předešlého století, když hudba vokalní — zejména zpěvohra a oratorium — byla již na výši velmi značné, pěstovalo se pak jen krátký čas měrou poněkud vydatnější, ač přece ne tou, jako dramatický zpěv, a v našem století přes to, že i někteří z největších hudebníků občas k němu se vraceli, vyskytuje se příliš zřídka v literatuře i na veřejnosti, než aby se mohlo říci, že mu kruhy nejširší přivykly a že vnímavost pro tuto formu sdružení slova s hudbou tak se vyvinovala a stupňovala, jako při zpěvu.

Melodrama je umělecká forma zanedbaná, tudíž nezvyklá; a jen proto setkává se namnoze jednak s nedostatečnou vnímavostí posluchačů, jednak i s nedostatečnou vyvinutou praxí skladatelskou. Hledati však příčinu tohoto zjevu v podstatě melodramatické formy samotné a zavrhovati ji v principu pro domnělou nesdružitelnost mluveného slova s hudbou, po mém skromném soudu není ničím jiným, než doktrinářským předsudkem.

Kdo nepředpojatě zabývá se poněkud melodramatem, snadno obyčejné formě té přivyká a pak zajisté kochá se v mnohém vzácném požitku uměleckém, jejž nahraditi nelze žádným jiným. Bezprostřední dojem melodramatu bývá někdy tak neodolatelný, tak hluboký, že se ho ubrániti nemůže ani nejpředpojatější posluchač. Nad míru poučná jsou slova, jež o Schumannových balladách napsal Hanslick: „Ačkoliv ze zásady zaujati proti tomuto způsobu melodramatickému, v němž hudba od mluveného slova zdráhavě se odlučuje, jako olej od vody, a jedno umění druhému překáží, místo aby je množilo — mohli jsme se tenkráte přece potěšiti dojmem alespoň poměrně čistým. Hebbelovy mistrovské ballady, jichž jedna („Schön Hedwig") rozvinuje líbezný obraz dívčí lásky a rytířské věrnosti, kdežto druhá („Der Haideknabe") s mohutností neodolatelnou líčí děsný výjev noční, hudba Schumannova tlumočí skromným, jemně procítěným způsobem. Hudba vzdává se nadobro vlastní tělesnosti své a postavy básníkovy, sleduje pouze jako stín, zde lehčí, onde temnější. Jelikož k mistryni při klavíru (Klaře Schumannové) přidružila se rovnomocná mistryně v deklamaci (Marie Seebachová), a v této zase k nejvyššímu umění slovesnému jemný posleh hudební, tož proudí celé melodrama, jakoby jedinou silou bylo stvořeno a neseno, dojemně ku zdvojenému ústrojí naší fantasie." Kdož nevzpomněl by si zde na to, co shora řečeno bylo o Reichardtovi? Reichardt arci vůči Bendově „Ariadně" vzdal se svých dřívějších předsudků, kdežto Hanslick při nich trval i po onom dojmu Schumannových melodramat. Avšak tázati se musíme: což není bezprostřední dojem uměleckého díla skutečně provozovaného nejvyšší ze všech instancí, které o téhož oprávněnosti rozhodují? Doznávám-li, že melodrama některé dovedlo mne uchvátiti proudem jednotným, plným, zajisté nejlépe tím vyvracuji domněnku, že odpuzují se v této formě umělecké hudba a poesie jako olej a voda, a že obě umění na vzájem se nestupňují, nýbrž sobě překážejí.

Vytýkají-li se melodramatu se stanoviska čistě hudebního vselijaké nedostatky formalní, sluší zajisté přisvědčiti, alespoň co se týká valné většiny melodramat starších. Avšak bylo již naznačeno, že zanedbanost této jen výminečně pěstované formy je vlastní příčinou nedostatků těch a že nová doba zde leccos již ponapravila. Stará melodramata spokojující se skoro výlučně pouhými hudebními mezihrami v pausách deklamace podobala se starým recitativům, v nichž také průvod orchestralní se zpěvem obyčejně jen se střídal. Avšak v recitativu zpěv, třeba docista deklamatorní, přece svými určitými intervally způsobuje jakési hudební spojení mezi jednotlivými mezihrami, kdežto průvod melodramatický v podobném případě skládá se z úryvků docela nesouvislých. Již Benda ostatně velmi dobře cítil, že mezihry melodramatické nemohou se spokojiti takovými frasemi hudebními,

jichž užívalo se tenkráte při recitativech; neboť recitativ nikdy nebývá samostatným celkem uměleckým, nýbrž tvoří vždy toliko část větší skladby vokalní. Proto v Bendových melodramatech nalézáme v orchestru velmi často souvislou kantilenu, která však jeví se býti rozkouskovanou třeba na jednotlivé takty, aby v pausách nastoupiti mohla deklamace. Odtud ke skutečnému průvodu hudebnímu, t. j. k současnému plynutí slova i tonu, jest jeden krok; Benda učinil jej sice zde onde, ale plnou měrou těženo z této formy melodramatu teprve v dobách pozdějších. Abych uvedl příklad jeden z nejzávažnějších: v Schumannově „Manfredu“ jest i volání víly alpské i pozdější oslovení Astarty (t. j. poslední část jeho) komponováno co číslo úplně souvislé a celistvé, i beze slov nad míru půvabné a charakteristické, vůbec hudebně docela samostatné. K tomu arci nezbytně je zapotřebí, aby délka řádně deklamovaných frasí slovesných náležitě uvážena byla skladatelem, ač má-li zachována býti shoda mezi slovem a hudbou bez porušení kteréhokoliv obou těchto živlů. Aby shoda ta zabezpečena byla na místech nejdůležitějších, nezřídka předpisuje se i rhythmus deklamace pomocí písma notového — ovšem docela bez ohledu na výšku tonu. Pokud je mi známo, první tohoto prostředku užil Neukomm při chorových partiích Schillerovy „Messinské nevěsty“.

Tentýž historický postup spatřujeme u recitativu: jeho instrumentalní průvod stával se čím dále tím souvislejším, až pak v moderním slohu deklamatorním přijato za pravidlo, že průvod má býti nejen plynulý a souvislý, ale do jisté míry i hudebně samostatný, celistvý — toť onen směr, jemuž se jedním dechem vytýká, že věčnou „melodii“ klade do orchestru (rozuměj: na místo obvyklé jindy mosaiky nesouvislých akkordů a frasí) a že je „nehudební“! Při hudbě vokalní může po případě býti spor o tom, kdy melodii sluší dáti do hlasu zpěvného, kdy do průvodu, kdy do obou; při melodramatu však nelze pochybovati ani v nejmenším, kam melodie patří: zde skladatel účinkovati může jedině průvodem, an melodický spád slov deklamatorových leží vlastně mimo obor hudební.

Melodrama má tedy svou historii, a od začátků formelně velmi primitivních postoupilo k stanovisku nejmodernějšímu. A právě toto jeho nepopíratelné účastenství ve všeobecném pokroku hudby vokalní, zejména dramatické, zdá se mi býti nejlepší zárukou jeho životní síly a jeho oprávněnosti.

* * *

Mám shrnouti výsledek dosavadních úvah našich? Cokoliv namítá se proti melodramatu, je buď lichý předsudek, buď konstatování vad a nedostatků, jež zaviněny jsouce zanedbáváním a odstrkováním této formy umělecké, dobrou vůlí snadno mohou se odstraniti. Historie pak poučuje nás, že ani mistři prvního řádu nikterak neštítili se melodramatu, ba že to, co v oboru tom napsali, bylo jich důstojno měrou nejplnější. Vracím se opět k „Manfredu“. Kdo jen jednou přítomen byl umělecky bezúhonnému scenickému provedení Byronovy básně s hudbou Schumannovou, nikdy již nezbaví se tohoto krásného, hlubokého dojmu dvou činitelů na stejné výši umělecké stojících; a právě mezi nejšťastnější momenty hudby té, která vůbec patří k nejlepším skladbám Schumannovým, sluší počítati i sceny melodramatické. A rovněž kdo paní Sklenařovou slyšel deklamovati Erbenův „Štědrý den“ nebo téhož „Vodníka“ k hudbě Fibichově, zajisté přes všechny předsudky své k podobným asi přišel koncům, jako Hanslick při onom poslechnutí ballad Hebbelových-Schumannových.

Zkušenost nutí nás spatřovati v melodramatu uměleckou formu, která dovede estheticky účinkovati a tudíž plné právo má na svou existenci. Na theorii pak jest, aby nám formu tu a její účinek vysvětlila. Kam máme vřaditi melodrama? Esthetikové bývají na rozpacích a odbývají je — ač uznávají-li toho vůbec potřebu, zmíniti se o něm, nějakou poznámkou u příležitosti úvah o hudbě dramatické. Avšak s kategoriemi dramatického, epického a lyrického pojem melodramatu nemá co činiti. K hudbě „vokalní“ nepatří, poněvadž při něm není zpěvu, a pouhým „průvodem“ ve smyslu hudebním také býti nemůže, poněvadž zde zase není „melodie“, kterou by provázelo. Slovem: melodrama patří k hudbě instrumentalní a sice k takové, která vytvořena jsouc na základě dojmů poetických, jim také co do formy se podrobuje, to jest: k hudbě programmní, nebo chceme-li, mezi hudbu programmní a zpěv.

Jsouť tři stupně sdružování poesie s hudbou. Na prvním stupni hudebník ony dojmy poetické, jimiž dílo jeho doplniti se má v zamýšlený celek umělecký, sděluje nám *před* skladbou samotnou, buď jediným toliko slovem nebo heslem (titulem pouhým), je-li předmět dostatečně znám, buď stručným výkladem nebo i celou básní, uznává-li toho potřebu. Sdělení to jest „programm“ skladby; když pak tuto posloucháme, vynoří se dle povahy jednotlivých částí jejích nad hladinu našeho vědomí příbuzné obrazy básnické. Poesii tudíž my ze svého přičiňujeme k hudbě — ale z oné zcela určité zásoby, již obmezuje programm. Jednota a shoda obou uměleckých činitelů je tedy subjektivní, t. j. uskutečňuje se v nitru posluchačově, poněvadž jen jeden činitel (hudba) dán jest mu bezprostředně, objektivně, kdežto druhý (poesie) existuje pouze v jeho paměti.

Při skladbách rozsáhlejších může skladatel sice na příslušných místech partitury své podrobnými připsanými poznámkami detailovati programm poetický a vyhnouti se tak přílišné libovůli subjektivních výkladů posluchačových. Ale poznámky v partituře jsou jen pro toho, kdo je právě čte, ne pro posluchače. Tomuto byly by platny teprve tenkráte, kdyby je někdo na příslušných místech skladby slyšitelně sděloval: neboť s hudbou zaznívající spojiti se může k dílu společnému jen slovo rovněž zaznívající, ne pouze psané. Představme si tedy, že by někdo současně s hudbou hlasitě přednášel programm její, a sice ne jednotlivými poznámkami a hesly, nýbrž postupem nepřetržitým a formou souvislou, plynnou, k tomu se vzletem opravdu básnickým — a ejhle, máme hotové melodrama, druhý to stupeň sdružení poesie s hudbou: oba činitelé předvádějí se nám objektivně a současně.

Melodrama má tedy naproti hudbě programmní tu nepopíratelnou výhodu, že zamezena je při něm všechna subjektivní libovůle výkladů posluchačových, že tudíž uskutečnění uměleckých záměrů skladatelových s této stránky je zabezpečeno. Avšak naprosto dokonalá jednota poesie a hudby tím dosažena není. Scházíť zde shoda

akustická: hlas lidský jako nástroje hudební mění výšku tónů svých a podává je v nejrozmanitějších rhythmech — ale při pouhém mluvení nečiní to podle přísně vyměřených a obmezených intervallů hudebních, a také ne v přesném taktu hudebním, i nastávají tudíž mezi mluveným slovem a provázející ho hudbou velmi snadno, ba nezbytné dissonance a rhythmické nesrovnalosti. Dobrý deklamator arci hledí všemožně, aby se co možná přizpůsobil rhythmu hudebnímu, ba víme, že někteří skladatelé již sami naznačují mu nejvhodnější rhythmus tam, kde jim zvláště na něm záleží; a také co se výšky tonu týče, mohla by se deklamace vyhnouti nejkrutším dissonancím alespoň na hlavních akcentech. K tomu sluší pak ještě přidati, že ona neurčitost intervallů a rhythmů slova mluveného, poněvadž jest přirozená a obyčejná, nevadí nám hrubě, když současně s ním zaznívají zvuky hudební tonalitě a taktu přísně podrobené; v případě takovém nejvíce záleží na zvučnosti a síle hlasu, jakož i na svrchovaně zřetelné výřečnosti, aby se mluva co nejvíce od hudby lišila a tudíž s ní akusticky co nejméně porovnávala. Můžeme tudíž říci — a zkušenost výrok ten potvrzuje — že tato akustická nesrovnalost sama o sobě svou vlastní nelibostí totiž není příliš závažnou námitkou proti melodramatu. Uvážíme-li však, že hlasu lidského možno užívati zcela tak, jako nástrojů hudebních, t. j. v úplné shodě s jejich intervally a rhythmy, a sice aniž by tím trpěla artikulace jeho, pochopíme zajisté, že nelze nám přestati na stupni melodramatickém, že touha po hudebním užívání hlasu lidského vede nás ke stupni poslednímu, ku zpěvu. Zde konečně jednota poesie a hudby dovršena jest dokonalou shodou akustickou, ovšem ve smyslu umění hudebního. Programm, jenž na prvním stupni žil toliko v naší paměti a fantasii, na druhém pak současně s hudbou byl deklamován, nyní na stupni třetím se zpívá. Či lekal by se snad někdo slova „programm“ v této souvislosti a chtěl by tvrditi, že název ten nesluší plným právem i textu básnickému, jejž skladatel uvádí v hudbu, t. j. dle něhož se řídí při formalním sestrojení skladby své, při volbě nálady celkové i všech její podrobných odstínů a přechodů, jakožto skutečným „programmem“, a to mnohem větší ještě měrou, nežli při tak zvané hudbě programmní?

Netřeba zajisté dokládati, že uvedené zde tři stupně jednoty básnického slova a hudebního tonu nikterak nejsou ani měřítkem hodnoty a oprávněnosti esthetické, ani posloupnými fasemi rozvoje historického. Co tohoto posledního se týká, je věc příliš zřejmá. Avšak vzhledem k hodnotě a oprávněnosti esthetické sluší připomenouti, že větší nebo menší míra jednoty zde jest pravidlem slohovým, jehož volba úplně ponechána býti musí tvořícímu umělci již proto, že podmíněna jest volbou uměleckých prostředků. Jako esthetika umění výtvarného vedle realisticky provedené malby vždy za plně oprávněný uznávati musí obraz i tvary svými i barvami stilisovaný, ba i pouhý výkres, jenž půvabu barev nadobro se zříká, tak i v oboru hudebním zpěv nečiní zbytečným anebo dokonce neoprávněným ani melodrama ani hudbu programmní, a všechny tyto tři způsoby sdružení dojmů poetických a hudebních dohromady zase nevylučují absolutní hudbu instrumentalní, jejíž umělecká forma všem vlivům poesie se vymyká.

Tím arci, že jsem se zastal esthetické oprávněnosti melodramatu, nechci vzbuditi domněnku, že snad v praxi umělecké obor užívání jeho považuji za stejně rozsáhlý, jako obor zpěvu, nebo i hudby programmní. Povaha zvláštních prostředků každé formy umělecké rozhoduje o obvodu její říše; je-li však obvod ten větší nebo menší, patrně ani nepřidává ani neujímá jí vnitřní hodnoty esthetické. Z toho, že na veskrz melodramatické spracování pětiaktové tragedie celý divadelní večer plnící, žádnému skladateli doporučiti nelze, nesmíme kouti zbraň proti melodramatu samotnému: jednotlivé sceny, ať uprostřed dramat mluvených nebo zpívaných, ať co díla samostatná, tedy co dramata skrovnějších rozměrů, nejednou již osvědčily svou působivost měrou nejplnější. A nehodí-li se průvod melodramatický ku každé menší básni bez rozdílu, musíme alespoň uznati, že jedna forma básnická melodramatickému spracování zvláště přeje, ba nabývá-li značnějších rozměrů skorem více ještě, než zpěvu solovému: ballada. V oboru lyriky arci dosud nemáme valných zkušeností praktických; příčinu toho patrně hledati sluší v tom, že vůbec básně lyrické jen velmi zřídka se deklamují. Již v těch mezích, které zvyk a předsudek nyní melodramatu vykazuje, může hudební průvod slova mluveného býti pramenem vzácných požitků uměleckých; nikdo však nesmí tvrditi, že meze ty pro všechnu budoucnost jsou nedotknutelny, nepošinutelny. Řada vděčných úkolů čeká zde na rozluštění své — avšak není to pouze hudebník, jemuž rozluštění to přináleží. Nezapomínejme, že mimo první pokusy a počátky v oboru melodramatu scenického za dob Rousseauových a Bendových skládal se melodramatický průvod obyčejně k básním, jichž tvůrcové na podobné spoluúčinkování hudby ani nepomýšleli. Básně takové arci jen do jisté míry jsou způsobilé, vyhověti požadavkům skladatelovým; mnohem výhodnějšími byly by arci verše, již zpředu pro melodrama určené, ba na takových teprve mohla by se pravá podstata a plná účinlivost této umělecké formy dokonale osvědčit. Poslední slovo ve prospěch melodramatu, a to dozajista slovo závažné, pronésti sluší tudíž básníkovi, jenž by hudebníkovi podal přátelskou ruku k dílu společnému.

Smrt a Život.

Báseň od *Aug. Eug. Mužíka.*

Dnes umřela jakoby usnula tiše,
smrt klíčem zamknula její ret.
Má na prsou růži, jež vůní dýše,
jsouc sama ten nejkrasší, nejsladší květ,
ten nejčistší, co jen jich vídal náš svět.

Svit hromnice do tváře padal jí jasný
a na čele její se míhal a plál,
jak myšlénky stín by čistý tam hrál,
pak níže se snesl až na ret krásný
a třpytil se, jak by ret sladce se smál.

A po stranách mlčky dvě postavy stály,
až k hrudi svou tichou skláněly líc,
jak zraky by k mrtvé zvednout se báły.
A ticho... jen jakoby zoufajíc
to světlo se plašilo více a víc.

To dva byli přední andělé boží,
jimž podána naše je širá zem,
to Život byl, kterým vše se množí,
a Smrt, jejíž tichým povelem
co živo ustane v pochodu svém.

Dnes u jedné mrtvé se sešli spolu
a váhali dlouho se rozejít zas,
však v tajemném oba trvali bolu,
a s jejich dlouhých, sklopených ras
se démant slzný padaje třás'.

Tu pravila Smrt: „Co hýbe se, žije,
vše přisoudil Bůh mi za podíl.
Hle života každý pramének lije,
se do řeky mé. Toť tvůj je cíl,
bys kořistí mojí a potravou byl."

Děl Život jí: „Každý, i Bůh sám, jednou
tvůj musí ničivý podstoupit kruh.
Však z tebe zas jiná žití se zvednou.
Ten zmaru a plodění věčný ruch,
toť zákon, toť vesmír, toť síla, toť Bůh!"

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Právě počínal profesor Kubeš výklad o splynutí bájných představ Krakonoše a Svantovíta v dobách křesťanských. Přednášející spustil brejle na špici nosu, vzal do levé ruky tabatěrku, do pravé šňupec a vychrlil z čista jasna učiněný příval dát i noticek ze slovanských mythů, z Ved, Césara, Tacita, Eddy, dovozuje svůj nález jednak pověstmi germanskými, ve kterých s určitostí prý lze stopovati místní slezskou proměnu boha světla, Baldura, v Rybrcoula, pokřtěného jménem Jan, jednak slovanskou proměnou Svantovíta v Svatého Jana, s nímž zůstaly sloučeny Sobotky slovanské a Sunäwetsfoîr německé, slavené obzvláště na Kynastě, staré obětnici Krakonošově. Výmluvnost učencova měla zvláštní účinnost, mohlo by se říci půvab, kdyby nebylo pravdivější porovnati ji s mnohonásobným lasso, kteréž dopadalo ve vysokém oblouku, jistě a poutavě.

Nevděčnější posluchači odvážili se ignorovati Rybrcoula jen šeptem.

Quirina projevovala Natalii tiše své politování nad vkusem slečny Fides, která si vyšperkovala hlavu párem velikých ohnivých růží. „Odznak socialní demokratky," připojila se k šuškání Gisela.

Slečna Zemanova vykládala pomluvené dámě s růžemi svůj návrh stanov tlumeným hlasem, odevzdávajíc jí spis, který od Jaromíra nepřijala.

Domácí paní požádala prosebným pokynem Louisu k sobě a vmanévrovala ji posuňky mezi sebe a pana Horáka.

„Vyhledala jsem vám slíbený Giraulta de Prangey choix d'ornements moresques. Leží vedle v pokoji na stole. Troufám, že můžete se kochati zároveň zrakem v obrázcích a sluchem v přednášce."

Louisa obrátila se s vděčnou úklonou v naznačený směr.

„Pane Horáku," přivolala si Ella mladého muže. „Vy se nudíte. Nezapírejte. Dispensuji vás, sebe však nemohu. A proto mi laskavě prokažte laskavost: Jděte za slečnou Zemanovou a vložte jí do rukou knihu, na niž jsem vás upozornila."

Nevinný, přívětivý úsměv slečny Šípkové byl by nezradil Jaromíra z políbení její ruky v dík, kdyby nebyl tím zavdal zvědavým dámám příčinu k otázce, proč tak činí. Uskrovnil se až na nepatrné sklonění hlavy a vroucí pohled vděčnosti, jehož vzplanutí skryto mžikem řasami před zraky nepovolanými. Mohlo se míti za to, že slečna Ella učinila poznámku o přednesu profesora Kubeše, již mladý muž s povinnou slušností zachytil.

Tvářil se opět jako pokojný posluchač, který v pouhém přešlapování bezděčně vkročí pod portièru dveří sousedního pokoje a zočiv tam dámu, přiblíží se k ní z dvornosti pozorného, ochotného společníka.

Sáhnuv s neomylnou jistotou mezi knihy, rozložené po stole, k němuž se byly Louisiny hledající oči sklonily, podal jí objemný spis, vázaný skvostně v jasnéžlutých, zlatými ozdobami pokrytých deskách.

„Děkuji. Vy umíte hádati v mých přáních," prohodila dívka s přízvukem nucené nedbalosti.

„Pospíšil jsem za vámi, abych vám byl k službám."

„Přičiňujete se o mne s laskavostí, jež moje nároky přesahuje. Domnívala jsem se toliko, že za mnou přicházíte s omluvou."

„Mé svrchované smělosti —"

„Smělosti? Ne, — pouze přehmatu. Neusnadnil jste mi v nejmenším přijatý úkol. Byla jsem nucena vypracovati koncept stanov úplně sama, neboť z nedopatření doručil jste mi před týdnem nikoli smluvený náčrtek, nýbrž nějaký nahodilý kousek papíru, jehož jste si dobře nepovšiml. Vrátila bych vám jej, kdyby místo bylo příhodnější."

V pozadí hlubokého pokoje mezi malou pohovkou, na níž se umístila dívka, a mezi tabouretem, na němž zasedl zvolna Jaromír, bylo sice dosti příhodného místa, avšak Louise neuniklo zjevení se ženské silhouetty ve dveřích. Od jasna salonu odrážela se tam v určitých

obrysech postava slečny Gisely Žitných, napínajíc — jak se podobalo — sluch i zrak spíše stranou než směrem k poněmému profesoru Kubešovi. Slečna si byla posunula křeslo mezi dvéře, jak nejdále bez nápadnosti mohla; snad z ochoty. Louisa, nevidouc ve skryt pohnutek slečny Žitných, uznala za nejlepší, pohřížiti se okázale ve studium spisu, jehož listy její tvář před pohledy ze salonu zastíraly.

„Dovedete mi prominouti, — jestliže jsem se zmýlil?“ třáslo se mladému muži se rtů.

„Jestliže —? Po mém soudě bezpečně.“

„Dovolte mi jen otázku ještě. Prosím tisíckráte za odpuštění, pozoruji, že jsem vám již na obtíž.“

„Nepřipouštějte si lichých starostí.“

„Jste i v nemilosti dobrotivá. Osměluji se proto tím snažněji prositi vás, byste mi nezatajovala, zdali jsem pochybil již samým účelem svého veršovaného přiznání, či pouze formou, jakou ve vašich ručinkách se ocitilo?“

„Nerozumím dobře, a lituji mnoha slov i bolestného výrazu, jakým svou skroušenost projevujete. Soudím, ze jste byl před týdnem pouze roztržit!“

„Odbýváte mne laskavě a přec krutěji, než jsem se nadál. Jedině útrpnost, a nic více, ani hněv tedy nevzbudily ve vás mé ubohé, nad všechny horoucí modlitby upřímné verše!“

„Vaše!? Ach — —! — Vaše? Ano, tuším byl to chatrný jakýsi pokus poetický. Ale — podobalo se mi, že jsem jej někde četla, někde tištěný, a považovala jsem váš papírek za opis. Toť žertovné, není-liž pravda?“ smála se Louisa potutelně do třpytu a nádhery maurských ornamentů. „Ale spolu vážně, vždyť ocítil se v mé ruce rukopis původní básně od původního poety, kterého jsem posud ani neznala. A prosím vás, kde své básně uveřejňujete?“

„Nikde, — totiž —“ zajíkal se zmatený Jaromír. „Tato byla první a ve své nejapnosti, — kterouž mi pro bůh ve zlé nevykládejte — dal jsem ji otisknouti v denním listě —“

„Ah — již se pamatuji, — ve ‚Hlasu‘ mezi anoncemi.“

„Tak jest. Tedy vy jste přece —?“

„Ubohý zneuznaný talente!“ nedala mu dívka domluviti. „Do jaké nedůstojné společnosti musíte se s Musou svou utíkati! Avšak, — je-li vašemu srdci milá, budete zajisté sám peřovati, abyste ji uvedl do sfér, Její Výsosti lépe svědčících. Přeji vám všeho zdaru.“

„Já přál jsem si toliko jediného, slečno. A ten odpíráte mi s nelítostnou ironií!“

„Já? Božínku, což sejde vám na mém skromném úsudku, když vystoupil jste se svým dílem na forum veřejnosti, před soud tisíců?“

„Ne, slečno, vy nemohla jste mi nerozuměti,“ vyhrklo ze sužovaného mladíka. „Vám nemůže býti tajno, že každé vaše slovo proniká mne až do hlubin mé duše, která se zoufale brání vaší choutce, zmučiti ji. Ne, slečno, před vaší milou andělskou tváří nemohu věřiti, že vaše krásná ústa zasypávají mne odmítavým úsměškem. Ponechte mi aspoň naději, že ve vašem škádlení skrývá se oprávněná, ano naprosto zasloužená výtka za profanaci vás i mého citu, které jsem se chlapecky dopustil! Nezničte pokutou kajícího vinníka, jenž se vám všecek poddává k trestu a k milosti.“

„Ano, naznačila jsem již prve,“ mínila Louisa, snažíc se vydržeti v žertovném tónu, ač jiskry čtveráctví v hloubi jejích očí shasínaly a úsměvem dovádějících rtíků zvláštní chvění hrálo, „kterak se mne dotklo — — podivně a chcete-li: dokonce snad nemile uveřejnění vaší básně v jedné řadě s vyhláškami loterií a návěštími o masopustních merendách. Leč,“ bránila znova Jaromírovi, který chtěl opět vybuchnouti, „obávám se, jak také již praveno, že nepřestanete na prvním, nešťastně provedeném pokuse, je-li vaše nadšení tak opravdové, jak je líčíte.“

„Jest plamennější než říci a napsati dovedu,“ tvrdil vroucně mladý muž. „A vy se ho bojíte?“

„O vás, pane. Vždyť hotovou revoluci ve vašem vnitřním i zevním životě může způsobiti váš nově nalezený básnický talent, ač-li neosvědčil se již ve mnohých památnících a hymnech, jak by se pro vaši chvalně známou galantnost skoro souditi mohlo.“

„Dopustil jsem se arci již nejedné rýmovačky —“

„Aha! Hleďme, váš duch nevydal tedy svůj první květ?“

„Vydal, slečno. Teprve když rozjasnilo se a rozehřálo mé srdce čarovnými paprsky hvězd vašich o — —“

„Ale jdětež,“ vpadla mu Louisa do vyznání. „Vám nesluší upjatosť, ve které se tváříte jako kaktus, jenž prý vypučí jedinkráte jen za dlouhou dobu. Vždyť nejste obrněn bodláčím, ba dokonce tvrdí se o vás, že jste velmi přístupný, že rozkvétáte každé příhodné chvíle a — což přirozeno — střásáte pak své květy do mnohých a mnohých klínů. Nechci tím říci, že by výrony vaší krásné duše byly samými padavkami, ale dovolte, abych je nepovažovala za velké vzácnosti.“

„Rozumím konečně,“ oddechl si mladý muž s radostným úsměvem. „Jsem vám neskonale povděčen za laškující upřímnost, v níž ukládáte mi dvojí: bojovati s vaším pohoršením, způsobeným mou nemotorností, a s vaší nedůvěrou, která z pomluv vznikla. První mi prominete až poznáte, jak upřímně želím své nerozvážnosti, a druhou odložíte, když se vám nepokrytě přiznám, že moje marnivost a některých dám ješitnost sloučily se ve dvorných pozornostech před zraky zlomyslných darmotlachů šeredné i krásné pleti v obrázky milostných pletek, jež horlivě rozšiřovány, zveličovány a křiklavými barvami malovány. Všecka moje vina spočívá v pouhém sportu plesového a společenského Všudybyla, jehož naučily ctižádostivé dámy jakési manii, věnovati se jim, seč mé síly jsou a pokud mé umění a můj čas stačí. Toť vše a nebe mi svědkem, že hravě a bez lítosti vzdávám se tohoto jalového zaměstnání, přísahaje vám, býti duší a tělem vaším —“

„Pst!“ krotila Jaromírovo zanícení Louisa, uzardívajíc se. „Zapomínáte na povinnosti hosta a překvapujete mne — zřetelností svých slov, které vašemu nebohému akrostichu zvláštního významu propůjčují. Měla bych vám jej proto snad tím rychleji vrátiti —“

„Slitujte se, slečno. Ne, nečiňte tak! Vy mne opět jen pokoušíte, vždyť jste právě přiznala, že víte, komu jsem jej posvětil. Nezahrávejte se mnou déle a skloňte se ke mně milostivým svolením, abych směl doufati.“

„Spolehejte,“ řekla váhavě Louisa v odpověď vášnivému šeptu Jaromírovu, „že váš akrostich přečtu si ještě jednou pozorně —“

„A milostivě?“

„A milostivě.“ poddala se měkce dívka po krátkém otálení, v němž na tváři mladého muže spočinuly něžně i pátravě, ostýchavě i luzně jediným zaskvěním její velké, krásné oči, do nichž slzy se draly.

Skryla svou hlavinku mezi velké listy rozevřené knihy a na její bezbranné ručce zahořel planoucí polibek, jímž pronikl jí náružívý jásot Jaromírova vděčného srdce.

Promluviti nedovedl a nemohl ani, neboť do pokoje zalehly hlučné zvuky, způsobené divou galopadou virtuosních prstů slečny Tomanové po klávesách piana. Nějaký slabý doprovázející hlas zněl vedle nich jako šepot v bouři.

Louisa upozornila mladého muže prosebným pohledem na potřebu přerušiti choulostivé tête-à-tête a vmísiti se do společnosti.

Přednáška páně profesorova byla patrně skončena a její uspávající dojem měl býti nepochybně překonán bujarou hudbou, jejíž osvěživý půvab jediné snad slečně Žitné nebyl jaksi vhod.

Vzchopila se s pružností, jakouž odpočívajícím údům propůjčuje náhlá indignace. Rychle rozhodnuta zanechala za sebe křeslo v přímém dosahu konzla hudebního a nchýlila se za ně do hlubiny pokoje, v němž dosud Jaromír a Louisa meškali sami.

„Dovolte, abych se utekla ve vaši skrýš,“ uváděla se jako třetí do spolku. „A neopouštějte ji ještě. Vy jste čtveráci! Unikli jste profesoru Kubešovi — závidím vám tuto spasnou myšlénku — a jak bylo vám zde v ústraní asi blaze!“ Suché ruce Giseliny pohrály jako mani, z nervosního popudu stínidlem lampy, a jasným svitem zjevily se na okamžik v pološeru pokoje tvář slečny Zemanové i obličej pana Horáka; na okamžik, jenž bystrému zraku Gisely dostačil.

„A chceme si ještě přilepšiti zbožným nasloucháním vábné hudbě,“ odvětil Jaromír vyhýbavě, se schválným úsměvem.

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

IV.

„Víte, že jsem šla hrát piano,“ pravila. „Moje učitelka nebyla doma, vrátila se později, tak že na místě ve tři, začala hodina ve čtyry. Než jsme byly hotovy, setmělo se; slečna Sirina mně nabídla, že mne dá od služky doprovoditi, ale já nechtěla. Nač bych se byla bála, když jsem tou cestou chodila každý den. Kráčela jsem velmi rychle, protože bylo pozdě, a pak myslila jsem, že budete míti o mne starost. Pojednou spatřila jsem v naši ulici trojku, která letěla proti mně. Víte, milý otče, že podobné setkání nebývá mladým dívkám právě příjemné, a proto šla jsem pomaleji doufajíc, že trojka zahne jako obyčejně do ulice, která vede z města ven. Nevím, proč vozka jel pomaleji. Vidouc tedy, že mi nezbývá nic jiného, nežli se vrátit anebo setkati se s trojkou, zrychlila jsem krok. V tom, když jsem šla kolem ní, bylo to několik domů odtud, vyskočili z ní tři muži. Jeden z nich přistoupil ke mně, a žádal mne, abych šla s nimi. Dala jsem mu patřičnou odpověď, ale v tom hodili mi na hlavu houni, a vyzdvihli mne nahoru do saní. Křičela jsem, ale nikdo mne neslyšel! . . .“

„Ona křičela, Petře, ona křičela!“ zvolala matka, tisknouc ruku svému muži „A my ji neslyšeli!“

Stařec pokynul hlavou, a díval se upřeně na svou dceru. Tato mluvila beze všech rozpaků, ruměnec vstoupil jí do tváří, zapudiv její bledost, a z jejích očí sršely blesky.

„Odváželi mne jako nějaký balík,“ pokračovala, „a všechen můj odpor byl marný. Když jsem ucítila pod nohama opět pevnou půdu, stála jsem ve skvostném saloně. Muži, kteří mne unesli, byli opilí všichni tři; všichni tři jsou důstojníky gardy, jak se jmenují, nevím, ale poznala bych je třeba za sto let. Posmívali se mi, myslíce že moje ctnost je pouhou přetvářkou, a chtěli mne získati velikými sliby, jeden v nich vysypal přede mnou na stůl všecky peníze, já křičela, a volala, ale nikdo nepřicházel. Konečně zaklepal někdo na dvéře; byl to sluha, který přinášel víno. Chtěla jsem utéci, když otvíral dvéře; oni však strčili mne do vedlejší světnice, kde byla tma. Přinesli šampaňské a chtěli, abych pila s nimi; já však rozbila sklenici, kterou mi nabízeli (při tom ukázala rodičům krvavou ránu na své dlani) a hodila jsem jim střepy do tváře. ‚Udělejme tomu konec,‘ pravil jeden z nich, ‚vždyť je to směšné.‘ A strčili mne zase do té tmavé světnice. Jeden z nich vstoupil za mnou, co zatím ostatní zpívali, aby nikdo neslyšel moje volání. Bránila jsem se a prosila, ale marně, on byl silnější. Nevím, jak se nazývá ten proklatý dum, kde se takové zločiny páchou. V tom domě ztratila jsem svoji čest, ale moje duše zůstala bez poskvrny.“

„Jak vyhlížel ten člověk?“ tázal se otec, zatínaje pěsti.

„Neviděla jsem ho,“ odvětila Rajisa.

„Jakže, ty nevíš?“

„Nevím, který z nich to byl, a nedovím se toho asi nikdy, ale poznala bych je všecky tři.“

Matka plakala, zakrývajíc si tvář rukama.

„Jak jsi se dostala ven?“ tázal se otec po chvíli.

„Dvéře světnice, kde jsem byla, se otevřely; někdo volal toho, který byl u mne . . .“

„Volal ho jménem?“ vpadl jí otec do řeči.

„Ne, řekl pouze: ‚Poslouchej, pojď sem.‘ On šel a pak viděla jsem je zase všecky pohromadě. Zdá se, že v tom domě spáchána byla ještě jiná hanebnost, neboť mluvili o policii; na to ti pánové přistoupili ke mně, a

oznámili mně velmi zdvořile, že musíme odejíti. Oblekli mi kožich, hodili mi na hlavu šál a jeden z nich, který nevím, hrozil mi revolverem, budu-li křičet. Nač bych byla křičela, vždyť jsem neměla co ztratit . . . Když jsem ucítila studený vzduch, chtěla jsem utéci, oni mne zadrželi, přísahajíce na svou čest, že mne dovezou do města, a že mne pustí. V té chvíli vyhlíželi zcela vážně, ba zdá se mi, že měli velký strach. Vzpomínala jsem na vás, drazí rodiče, a byla jsem trpěliva. Vstoupila jsem tedy do saní, hlavu majíc stále zakrytou tím šálem, tak že jsem ničeho neviděla. Po pěti minutách řekli mi, abych vystoupila. Bylo to na kraji města, nedaleko odtud. Poznala jsem cestu, a vrátila se k vám. Některé dívky skrývají svou hanbu, když ji zavinily, ale já nezavinila ničeho. Vy mne pomstíte, milý otče, není-li pravda?"

„Já tě pomstím," pravil slavně stařec.

Rajisa poklekla před svými rodiči, a přijala ještě jednou jejich požehnání.

„Mně není dobře," pravila pojednou matka blednouc. Odnesli ji na lože a povolali lékaře. Ten něco předepsal k utišení nervů, ale churavé srdce ubohé matky utrpělo smrtelnou ránu. Porov býval vojenským ranhojičem po dvacet roků a poznal i bez lékaře, že jeho ženě není pomoci.

Zatím se rozednilo; byl to studený, šerý zimní den, a jeho světlo ozářilo poslední chvíle staré paní. A nežli se slunce nachýlilo k západu, byla mrtva; zemřela beze všech bolestí, zrovna jako ve snu.

Rajisa pohlížela okem suchým na tu novou ránu, kterou její neštěstí bylo zavinilo. Její otec byl zrovna tak klidný jako ona, neboť oba dva považovali tuto katastrofu za svůj osud. Pochovali ubohou paní s obvyklými obřady, k nimž dostavili se všichni přátelé těch hodných lidí. Dobrodružství Rajisy dostalo se poněkud do veřejnosti; služky něco zaslechly, pan Porov jim nevykládal, kde jeho dcera tak dlouho byla, a tak zvědavost a také zlomyslnost sousedstva měla dosti látky. Při hostině, která následovala po pohřbu, ujal se Porov slova:

„Milí přátelé a sousedé," pravil, „viděli jste všichni, kterak trpělivě má ubohá žena snášela svoji nemoc a svoje bolesti. Mohla žíti ještě dlouhá léta, ač byla churava, a kdyby se nebylo přihodilo nic zvláštního, mohla ještě se dočkati svých vnoučat:" všichni se ohlédli na Rajisu, která v hlubokém smutku seděla naproti otci. „Ale Hospodin poslal na náš dům ránu nezaslouženou, kterou duše ubohé zesnulé přežiti nemohla. Doufám, že aspoň tam nahoře dostane se nešťastné matce jakési náhrady, a my, kterým nastává povinnost, zjednati průchod spravedlnosti, zachovejme ji u věčné paměti!"

Hosté zapěli třikráte pohřební píseň, jak je tam v obyčeji, ale smysl oné tajemné řeči nedovedli si dobře vysvětliti.

Teprve po dvou dnech pochopili všecko, neboť po celé čtvrti roznesla se překvapující zpráva: Petr Porov oznámil totiž policii, že jeho dcera Rajisa byla násilně unesena a zneuctěna. Se zvláštní řečnickou opatrností přicházeli příbuzní, sousedé a přátelé vyptávat se starého lékaře, kterak se tato neobyčejná věc přihodila.

„Ano, ano," říkal každému Porov: „My se nemusíme skrývati, neboť my jsme se zločinu toho nedopustili."

Lidé počínali si ukazovati Rajisu prstem, když kráčela ulicí, a jak se blížila, nazvedaly se záclony. Ona, jak zdálo se, si toho ani nevšímala, a kráčela dále s hlavou vztyčenou a pohledem zcela klidným. Pouze jakési pevné, nezvratné přesvědčení zářilo jí z očí.

„Jaká to kamenná tvář!" myslily si kmotry. Od pohřbu své matky nečinila Rajisa žádných návštěv; ale každého dne procházela se dlouho, zavěšena v rámě svého otce v oněch čtvrtích, kde bydlí nejvyšší šlechta a zvláště gardoví důstojníci.

V.

Hraběnka Grecká byla žena hodná vší úcty. Muž, jehož milovala, jí záhy zemřel; truchlila pro něho upřímně, ač ne okázale. Svým rodem, velikým jměním i krásnými známostmi svými náležela mezi nejpřednější ruskou šlechtu. Byla dvorní dámou císařovny, která si jí vážila a ji milovala; ale hraběnka Grecká, jsouc paní velkomyslnou, neužívala tohoto vlivu svého pro sebe, ani pro své příbuzné. Prosila často, ale pro lidi, kteří toho potřebovali, pro opravdovou chudinu, a dary, jichž dosáhla, byly pravým dobrodiním, poněvadž přišly vždy na pravé místo. Každá nehoda nezaviněná, každá oprávněná stížnost, každá bída slušná a skromná vnikla konečně, když marně prošla všechny kanceláře, do žlutého salonku hraběnky Grecké, a jistě byla zde vyslyšena. Byla-li věc důležitá, odvážila se hraběnka až k trůnu, aby vymohla spravedlnost anebo dobrodiní; bylo-li to něco menšího, sáhla do své pokladny, hledala u svých přátel, a dovedla vždycky prosícího uspokojiti.

„Když přicházíte, máte vždycky plné ruce suplik," říkávala císařovna, která ji ráda škádlila.

„Ovšem, Vaše Veličenství, ale když odcházím, mám plné ruce dobrodiní."

Obě věty byly stejně pravdivé, a sloužily stejně ke cti i císařovně i hraběnce.

V takových poměrech mohla hraběnka Grecká jako jiní míti kolem sebe celý dvůr vděčných sluhů a služebnic, mohla míti plný dům shrbených šíjí a planého lichocení, ale ona nevídala ráda kolem sebe ty, kterým prokázala dobrodiní. Měla tu zvláštnost, že dovedla své chráněnce ihned odstraniti, jakmile jim dala, zač prosili. A když se jí kdosi tázal, proč to dělá, odvětila:

„Proto, aby i dále mi byli vděčni za to, co jsem mohla pro ně učiniti."

Hraběnka měla pravdu; snad právě proto vyprovázelo ji aspoň deset tisíc lidí, když opouštěla tento nevděčný svět. Protože nebývalo nikdy u ní viděti protivných tváří, mívala hraběnka vždycky společnost. Nejvyšší kruhy petrohradské přicházely ji jednou týdně navštěvovat. Její čtvrteční večery byly nejskvělejší a nejhledanější v celém městě.

Někdy sedaly tři nebo čtyry osoby kolem lampy ve žlutém saloně, někdy zase tlačilo se jich aspoň padesát v dlouhé radě nádherných síní, na jichž konci byl řečený salon; ale vždycky býval hovor důstojný a vtipný, neboť domácí paní měla dvě vlastnosti, které nebývají vždycky pohromadě, totiž vtip a dobrý takt.

V ten čtvrtek po smrti matky Rajisiny byla u ní společnost spíše vybraná než četná, neboť vyslanec francouzský dával bál, jehož se účastnila přední ruská šlechta. Ale večerní společnost hraběnčina byla stejně skvělá, ne-

boť skoro všecky dámy, její příbuzné anebo přítelkyně, zastavily se u ní, nežli se odebraly na vyslanectví, které bylo jenom o několik domů dále; každou chvíli zahřčel na peronu vůz, přivážeje dámy v nejkrásnějších toilettách. Hraběnka seděla klidně ve své lenošce, a dívala se s úsměvem, kterak přichází a odchází tato krásná a vybraná společnost.

„Aj, totě jako obrazy z magické lucerny," pravila, když tři krásné sestry stejně oděné v průvodu matky k ní se blížily. „Vyslance má všecky nepříjemnosti a já příjemnosti z toho bálu; není to sice spravedlivé, ale za to velice příjemné."

„A vy, tetičko, nepůjdete do plesu?" tázal se Valerian Grecký blíže se k hraběnce.

„Já? O ne! Mám dneska svůj čtvrtek a pak jsem unavena."

„Samou dobročinností!" podotkl jakýsi diplomat.

Hraběnka odbyla jej vlídným úsměvem a posuňkem, který znamenati měl žertovné pokárání.

„Nikoliv; došlo mne mnoho listů, které jsem dnes všecky přečetla; některé jsou komické, některé zase podivné, a některé velice bolestné... Věřte mi, někdy bych nejraději utekla ze světa, abych neviděla, co se tu děje."

Všichni hlasitě protestovali proti podobnému úmyslu.

„Co by řekli ti ubozí, kteří ve všech svých nehodách k vám se utíkají?" zvolal Valerian. „To není možná, milá tetičko, nemluvme o tom."

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

IV.

V Praze, dne 6. února 1885

Řekli jsme minule, že kritika naše se dívá z pravidla přes rameno na původní českou produkci dramatickou, dnes dovolíme si doložiti, že nechová se o nic lépe k produkci cizí, všestranně uznané. Nevíme na základě jakých praemiss zachází se dnes tak velkopansky s Shakespearem a Molièrem, Hugem a Calderonem. Mužové jako Gautier a Paul de Saint-Victor, kteří si mohli již něco dovolit, vyslovovali se vždy s největší pietou o dílech velkých poetů, dnes láme první nahodilý žurnalista kosti nesmrtelných jen to praští. Chcete dokladů? Bože, vezměte do ruky kterýkoliv žurnál kterékoliv strany, kteréhokoliv formatu takhle po provozování Marion Delorme neb Kupce Benátského a podivíte se, jak Hugo láme hnáty psychologické pravdě atd.; ba o Shakespearu je velká většina referentů našich zcela určitě přesvědčena, že by totalně propadl kdyby se dnes s kterýmkoliv ze svých kusů poprvé přihlásil na př. jen na jeviště našeho divadla Národního. Stálo by to za to, sebrat všecky ty moudrosti, jež se tu vykládají se souverenním pokrčením ramenou, s úsměškem ironie, se zdánlivou převahou duchaplnosti vynucené a vypočítané.

Celkem by to bylo jedno, co kdo si píše a jak tím baví sebe i obecenstvo, které zvyklo stráviti denně hezkou spoustu všelijakého nesmyslu — kdyby to milé obecenstvo jen mělo více vlastní soudnosti, kdyby odložilo svůj žurnál a řeklo s úsměvem: „Nu, zaprášils dnes, chlapíku, byls pořádně ducha plným za svých šest neb osm zlatých feuilletonu neb referatu," kdyby pak to pustilo z mysli a večer druhého neb třetího dne se pokochalo zase ve výtvorech Shakespeara neb Calderona s myslí naivně dětinnou a vnímavou. Ale klepak! Účinek jest opačný a cítíme jej dnes všickni. Milé obecenstvo má zcela jinou logiku. Myslíť si ono, když si ten referent troufá na Shakespeara neb Molièra, proč bych si netroufal též já podívati se trochu blíže tomu „pánovi" (nejoblíbenější teď způsob mluviti o velkých básnicích) na prsty! A milé obecenstvo začne kritisovat a kritisovat a resultat jest, že brzy Shakespeare je přežilý, zastaralý, že má množství formalních vad a naivností, zkrátka, že to s ním již nejde, již ne pro to množství proměn atd.

Ano, ta forma, ta nám zabila skoro již obsah! Mechanismus koleček a háčků zničil vývoj charakterů a stavbu vnitřní. Velký, obrovský pokrok v stránce formalní, jaký způsobilo moderní drama francouzské, zvrhl se na pouhou fabrikaci forem a formiček, z kterých jen trochu vtipná hlava odlije moderní kus jen to šlehne. Obecenstvo strženo rychlým proudění děje a hlučnými effekty, které se musí dostaviti na konci aktu, libuje si, jak to v kuse „klapá", jak kolečko jedno do druhého zasahuje, s jakou rafinovaností se to vše otáčí, až to dojde k poslednímu aktu a skončí to tak pěknou chablonou, že tím lalousek pánů diváků je velmi příjemně pošimrán, že přimhuřují v slastné něze oči jako Lucullus před misou plnou slavičích jazyků. Konce nepředvídané p. t. publikum již dokonce nemiluje, třeba jen ukázati k „Bertě Malmové" neb „Velkému snu", které nejsou právě sestrojeny (sepsány se ani již dobře říci nemůže) dle známého receptu. Dobře, že jsme slavili těchto dnů památku Rettigové, v její knize jsou výtečné recepty a podle nich dá se konečně i zcela slušné moderní drama sestrojit či ukuchtit.

Toto přílišné pěstování stránky formalní na úkor vnitřní hloubky a síly zavinilo hlavně vedle ještě jiných faktorů menší váhy velikou mělkost a duševní nevyspělost obecenstva, tak že každý hlouběji založený, myšlénkově sytý kus je mu pravou hrůzou. Nemyslím jen obecenstvo naše, které poměrně je ještě nejlepší, ale obecenstvo vůbec, francouzské jako německé neb kterékoliv jiné. Němci na př. mají svého Schillera a Grillparzera také jen již pro parádu: pro denní potřebu jest jim daleko milejší Blumenthal neb Schönthan s jakoukoliv comp. Nedávno se velmi neslušně zachovali na dvorním divadle ve Vídni k Wildenbruchově „Haroldu", kusu poměrně velmi dobrému, ne dlouho na to propadl v Miláně Coppéeův Severo Torelli, dílo slučující v sobě poesii tradic starých s formalními vymoženostmi moderními, a jaký jen čestný, ale tenounce čestný úspěch měla u nás Doczího „Hubička" neb Augierova „Číše bolehlavu", je posud v živé paměti. Zdá se, jakoby obecenstvo se zapřisáhlo proti každé poesii na jevišti ať již se podává v kostumu antickém neb středověkém. Konstatujeme to smutné faktum, že ze všech u nás v letošní zimní sesoně uvedených novinek měly největší úspěch kusy nejmělčejší, v nichž není poesie za mák, nýbrž jen obratně sestrojení, trochu šumícího dialogu a pak hodně banalnosti. Jmenovati je nebudu, pozná je každý.

Ruku v ruce s tímto zjevem jde všeobecná nechuť k tragedii a dramatu vůbec. Lehce se bavit, zasmát se, toť heslo doby. A známo, jak je těžko plovati proti proudu! Co zbývá dramatickým básníkům? Odpověď jest krátká. Pakli nevyšli na pole divadelní za šlechetným a krásným účelem „dělati domy" a tím „plniti si kapsy", jsou-li ještě tací idealisté mezi nimi, že tradice velkého umění mají pro ně půvab a význam, nezbývá jim než čekat a v tichu pracovat. Okamžitý úspěch boleti je nemůže aniž chuť k práci jim otrávit. Však ou se proud obrátí brzy, ano již se obrací, jen že k nám to dojde zase později jako všecko, ale dojde to bezpečně. A co se týče velkých dnes náhodou přezíraných geniů, již léta a věky trůní v jasu své nesmrtelnosti, o těch víme, že snesou více, vrátí se bezpečně i po přestávce sebe delší eklipsy v novém lesku, který prýští jen z jejich bezdně, myšlénkami prosycené bytosti. Tak bylo vždy a bude, neboť pravá velkost jest vždy v jádru ducha, zakotvena v hloubce myšlénky a ne v mašinerii jakékoliv, v které tak se dnes hřeší. Je ovšem pravda, že krása prostá jen na podstatě věci založená nebývá dost lákavou, že třeba dnes reklamy více než Barnumovské, aby se k ní obrátilo trochu pozornosti. A nikdo se nedá předstihnouti v této honbě po reklamě, a historik kulturní naší doby za-

krontí někdy podivně zamyšlenou hlavou, až čísti bude, čeho potřebovala díla umělecká, aby pronikla. Theodora na př. celý hippodrom i s klecemi divé zvěře, dekorace dle Ravennských mosaik a na konci ještě dlouhou polemiku nejen o původnosti kusu, nýbrž i vědeckou hádku o skle a porculánu uměleckých předmětů z doby Justinianovy. Romány Goncourta nepotřebují zajisté takové reklamy, jaká se jim děje popisem salonů autorových, jeho sbírek předmětů starožitných a uměleckých, v jichž středu on dává dýchánky květu společnosti Pařížské. Alphonse Daudet teprve padl na to pravé. Jakýsi dobře vypočítavý Američan uzavřel s ním smlouvu na román, za který mu zaplatil 160.000 franků. Až bude román hotov, dá si jej milý ten Barnum přeložit najednou do všech jazyků vzdělaného světa a začne jej vydávati najednou v nejčelnějších listech ve feuilletonu, tak že nikdo nebude s to říci, v kterém jazyku román Daudetův dříve vyšel. Představte si nyní ten shon redaktorův a nakladatelů! Dobrý ten „strýc Sam" z toho zbohatne a autor Sapfy se jen zasměje.

Autor Sapfy! K illustraci, jak křehká je sláva vůbec a literarní zvlášť, dovolte bych skončil skutečnou anekdotou. Byl jsem svědkem té sceny v jednom z prvních zdejších knihkupectví. Vejde mladík a žádá „Sapfo". Úslužný knihkupec mu podá známé drama Grillparzerovo. — „I ne, to není to, to je román." Úslužný knihkupec vzpomene si na slavný Daudetův román stejného jména.

„I ne, to také to není!" — Všeobecné rozpaky. Víte, co ten ušlechtilý mladík vlastně chtěl?

Sofa od — Crebillona!

Ó Daudete! ó Sapfo! *Anubis.*

Douška. Právě se dovídáme, že nevinnou poznámkou o Bachovi v minulém dopise jsme způsobili veliké národní neštěstí. Děkujeme nejdříve zdvořile za laskavé poučení, ze byl veliký Bach skutečně jen kantorem, nemůžeme však viděti v celém obšírném traktatu kollegy —*ý.* ze „Zlaté Prahy" než nový doklad k svému dnešnímu tvrzení, jak povážlivě klesá u nás úcta k velkým lidem a velké práci duševní. Pro nás kdyby byl býval Bach třeba jen kalkantem a k tomu třeba z kmene Ňamňamů, byl by stejně velký jako ministr Göthe neb lord Tennyson. Konečně ať si volí kdo chce, co lepším se mu zdá, obdivovat se neb odsuzovat — my raději vždy se obdivujeme, tak i kollegovi —*ý.* v jeho horlivosti pro české umění a proto opakujeme jeho vlastní slova jen žádné pohoršení! *Anubis.*

Drobnosti.

— Jest známo, že celé rodiny Arabů a egyptských Fellahů živí se ode dávna olupováním mumií, nosíce namnoze i oděv shotovený z plátna, do něhož staří Egypťané mrtvoly své zabalovali. Prodávání těl a rozličných maličkostí, které kladeny nebožtíkům do hrobu, aby v den slavného z mrtvých vstání nescházelo jim ničeho, co měli rádi v životě, tvořilo a tvoří dosud velmi výnosný obchod. Krádeže takové děly se ve skalních hrobkách od nepamětných dob a přirozeno jest, že již Faraonové sami dávali hroby pilně střežiti, majíce k tomu zvláštních dohližitelů. Při takové obhlídce, jež vykonána za krále Ramsesa IX. z XX. dynastie, navštívili královští zřízenci nekropoli Thebskou i shledali, že hroby krále Sevek-em-Safa a královny Nubkhasy (z XII. dynastie) a jiné hroby soukromé byly znesvěceny a oloupeny. Z hrobek královských ztratily se i mumie a všechny poklady, z hrobek soukromých vyházeny mumie do prachu a ukradeno stříbro, zlato a všechny ozdoby. O loupeži té zachovaly se do dneška dva v oné době psané papíry, z nichž jeden obsahuje výslech jednoho z lupičův. „Hrob," praví zloděj, „byl zazděn. My sbořili zdivo a nalezli tam odpočívajícího krále i královnu. Našli jsme velebného krále s božským toporem vedle sebe a s amulety a zlatými ozdobami kolem krku. Hlava jeho byla pokryta zlatem a celá jeho vznešená osoba byla zlatem ozdobena. Rakve byly uvnitř i vně zlatem okrášleny a vykládány všelikými drahokamy. Vzali jsme zlato, které jsme nalezli na posvátné osobě tohoto boha a také amulety a okrasy, které měl na krku, a rakve, v nichž odpočíval. A nalezše také královskou ženu vzali jsme také vše, co měla na sobě; a zapálili jsme truhly dřevěné, a vzali zlaté vásy, stříbro a bronz a rozdělili se o to."

— V New-Yorku vyšla pod názvem „In the te Land of Marvels" sbírka „rakouských" a českých pohádek, obsahující celkem šedesát kousků. Kritika nemůže se zvláště pohádek českých ani dost vynachválit — ovšem ale jsou to pro ni „Märchen" a Čechové, když ne Němci, tedy aspoň zbytkové nějakého tatarského plemene, které zůstalo vězeti ve str̃žích germanského pramoře, tak na př. jako nějaká předpotopní potvůrka v útvaru silurském. Jedna z pohádek má název „The Judas-she-devil" (Jidášská ďáblice), což je bezpochyby naše Ježibaba, a kritik jeden podotýká, že něco podobného vyskytuje se také u Indiánů dakotských a u australských Maoriů!

— Od té doby, co mají Angličané co dělat v Sudanu, vyskytuje se kniha za knihou o této zajímavé ale pro Evropana nepříjemné zemi. Jsou to spisy plné zajímavých drobnůstek. V poslední („My Wanderings in the Soudan. By Mrs. Speedy") čte se charakteristická črta o vážnosti, jaké požívají v Sudanu ženy. Paní Speedyová byla ve Feliku, telegrafní to stanice mezi Suakinem a Kassalou. Usínajíc po dlouhé unavující jízdě, zaslechla pojednou, že se její hostitel. Arab, jenž zastával službu telegrafisty, začíná ve vedlejší síni hlasitě a zpívavě modlit. Když to trvalo čtvrt hodiny, zavolala naň energická Angličanka, aby mlčel. Na chvíli nastalo ticho; pak zase modlení od začátku. Opět napomenutí, ticho, modlení až dlouho přes půl noc. Ráno se vše vysvětlilo. Hostitel náležel k sektě, která měla za přední pravidlo náboženské modliti se nahlas a k tomu žádala, že když je modlící vyrušen „ženou, oslem nebo psem", musí celou modlitbu odříkávat od začátku. V Haikotě byla anglická družina překvapena náhlým objevením se tlupy asi padesáti křižáckých bojovníků, obrněných od hlavy až k patě. Jsou prý to brnění, ukořistěná před stalety v bojích Arabů s křižáky a přecházející dědictvím od pokolení na pokolení.

Divadlo. „Strýc Sam". Starší tento kus Sardouův nalezl animované a vděčné obecenstvo a vyhověl masopustní náladě měrou znamenitou. Nejsme slepí pro slabé stránky této hry, v níž vzájemné „sebe napalování" roste do rozměrů až kolossalních, avšak rovněž uznáváme neobyčejnou duchaplnost a routinu autora, který dovedl z celé řady většinou novinářských anekdot sestrojiti účinný, celý večer obecenstvo výborně bavící kus. Hráno bylo s chutí a tudíž dobře. Celá řada hereň vykazuje tu pěkné výkony plné lechtavého humoru. Výprava byla, jak jsme již zvykli, pěkná a souhra pod režií pana Šmahy hladká. —*ę.*

— V Paříži působí starší kus Feuilletův „Román chudého mladíka" jako novinka, tak že příjmy kasovní rostou do úžasné výše.

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

„*Na pomezí.*" Almanah české besedy v Teplicích ve prospěch českého domu. Poradatel Jan Kleeanda. Illustrovali Bíza a Levý. V Praze 1885. Nákladem České besedy v Teplicích. V komisi knihtiskárny J. R. Vilímka.

„*Miroslav Tyrš.*" Stručný nástin života a působení jeho. Vydáno péčí Pražské tělocvičné jednoty „Sokol". V Praze 1885.

„*Z rodného kraje.*" Obrázky pro náš lid. Nakreslil St. Řehák Kamenický. V Novém Městě nad Metují 1885. Nákladem Theodora Böhma.

Listárna redakce.

Neuveřejníme: „Olga." „F. V. J. v Praze." — G. J. (Půlnoc)." — „Gabriel." — „Zl." — „Jiří." — „Z. J. Dv.". — „V. P. T. z P. v P." — „K. K. K." — „A. Š. Kladno." — „A. R—k." Máme s Vámi neštěstí. Věci skutečně dobré posýláte jinam.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Votoček & Rassl".

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 3 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. února 1885. ČÍSLO 6.

Skellefteå.*)

Z cest *Josefa Štolby.*

Parníky, jež jezdí ze Stockholmu do Haparandy, zastavují ve všech značnějších pobřežních městech a pozdržují se zde tak dlouho, že zbývá času dosti, nejen prohlednouti město, jež začasto bývá od svého přístavu na mnoho kilometrů vzdáleno, ale i jeho okolí. Zastávky ty jsou cestujícímu, jenž východní pobřeží švédské poznati chce, velevítány, neboť jednak naskytá se mu příležitost, aby poznal zajímavá ta, čilým životem oplývající místečka, jednak pozbaven jest nutnosti, očekávati v místě, jehož zajímavosti poznati možno za málo hodin, po několik dní nový parník.

Za Umeå a Ratanem nejbližší stanice lodí těch jest přístav Ursvik, náležející k městečku Skellefteå, 14 kilometrů výše ležícímu.

Moře poblíž Ursviku jest plno četných bradel**) a holmů,***) jež dodávají pomořské krajině té veliké zajímavosti a spolu charakteristický znak švédského pobřeží tvoří. Mezi nimi prohánějí se četné plachetní kocábky, jež prozrazují blízkost oživeného břehu a v dáli před námi osada sotva znatelná.

Překrásný pohled jeví se nám s vysoké paluby našeho parníku. Vjíždíme do hlubokého zářezu, jehož lesnaté břehy klikatě se rozbíhají, osada s obrovskými zásobami dřev všeho druhu vystupuje víc a více, a za ním otvírá se, spojen se zářezem jen úzkým vchodem záliv, obklopený na obzoru vlnitou pahornatinou.

Místečko před námi jest obrovská parní pila Sövernäs.

Vnikáme do hlubokého zářezu. Přečetné domky zdobí klikaté břehy, a na všech stranách plachetní i parní lodice.

Nábřeží Sövernäské jest jako veškerá nábřeží v severních přístavních městečkách švédských dřevěné. Nábřeží ta sdělávají se prajednoduchým způsobem. Udělají na břehu z mohutných klád ohradu do výše břehu, do ohrady tě narovnají se dlouhé odřezky dřev těsně na sebe a hořejšek upraví se tak, aby bylo lze po něm pohodlně kráčeti. Jiných nábřeží nespatříš. Jsouť velice laciné, poněvadž odřezků těch jinak upotřebiti nelze, a když utrpí hnilobou neb jiným způsobem, doplňují se shora odřezky čerstvými.

Vjíždíme zmíněným úzkým vchodem a jsme v zadním okrouhlém, ohromně velikém zálivu, v němž v pravo leží Ursvik, nevelké to místo o několika jen domech, u něhož však kotví ku podivu mnoho lodí.

Parní kocábka, prostředkující spojení mezi Ursvikem a Skellefteå, nebéře mnoho ohledů na blížící se náš parník. Chystáme se přistati, v tom počne se hýbati, a jako pták ubíhá okolo nás arci k nemalému našemu zármutku.

Nezbývá nežli čekati až se vrátí. Ve společnosti několika Švédů procházíme se tudíž po břehu a jeden z nich vykládá nám švédskou botaniku, z níž pochytil jsem jen, že heřmánek nazývají ve Švédsku velmi trefně „prestkragen" — límec kněžský.

Oběd pomohl nám skrátiti dobu čekání a po dvou hodinách parníček se zase vrátil.

Ty lokální parníčky jsou na severu všechny stejné. Nedlouhá a neširoká lodice bez paluby s lavicemi s obou stran, s malým strojem volně stojícím, a v pozadí s malým zaskleným koutem pro ty, jimž prudký někdy vítr mořský není příjemný. Před strojem narovnána byla malá hranice dosti silných polen, kterážto na jednom konci jsouce rozštípnuta, chovala v rozštěpu tom buď po jednom neb po několika psaních.

Udiven hleděl jsem na hraničku tu as ¾ metru vysokou, nemoha pochopiti, jaké as tajemství skrývá se v ní. Brzy dostalo se mi však vysvětlení dřevěné této hádanky. Vjeli jsme do řeky Skellefte-elf a za nedlouho objevila se na břehu malá osada. Parníček zmírnil svou rychlost přiblíživ se co možná ku břehu, a dělník chopil se polena nejhořejšího, rozhoupal je a hodil na břeh, kdež člověk jakýs již čekal. Ale hod nebyl dobře vypočten; místo na břeh poleno padlo do vody, čekající muž za veselého smíchu nás všech, ani neobratného dělníka nevyjímaje, vylovil je rychle, vytáhl smáčené psaní a nechav poleno ležeti, bral se k osadě.

Poznali jsme nový způsob — dodávání pošty, jehož láce jen s jednoduchostí principu závoditi může. Každých as pět minut bralo se poleno způsobem právě popsaným na břeh, a nežli přijeli jsme do Skellefteå, pošta byla „rozdána".

Skellefte-elf jest řeka dosti široká a plochých břehů, kterážto pokryty jsou pěknými rolemi a na nichž naseto tolik domků, že břehy ty zdají se býti jedinou osadou.

*) Čti: Šellefteo s přízvukem na druhé slabice.
**) Bradla = skalnaté ostrůvky bez rostlinstva.
***) Holmy = ostrůvky lesnaté.

Na rolích plno oněch vysokých, někdy až čtyrnásobných stojanů s úzkou stříškou nahoře, na nichž suší se v severním Švédsku obilí, a všude plno pěkných strak, jež na severu mají patrně občanské právo.

Za hodinu byli jsme v Skellefteå. Jest to město velice přívětivé, čistotné a jako všechna města švédského severu, velice pravidelné. Uprostřed města ohromný dřevěný hotel s balkonem, s vysokými schody v průčeli a s pěknou façadou. Domy vesměs dřevěné a světle natřené jsou tak pěkně upraveny, že vypadají jakoby byly z kamene, na všech stranách plno zahrádek, sem tam krásné výklady, a ulice sice nedlážděné avšak opatřené s obou stran dřevěnými chodníky, jež nalézají se i na příč ulic v přechodech.

Skellefteå chová sice jen 900 obyvatelů, avšak má svou poštu, telegraf a lékárnu. Arci tu uvážiti dlužno, že na ústavy tyto jest poukázán rozsáhlý obvod města.

Za městem na několik set kroků nalézá se druhé město náležející k prvnějšímu. Zdaleka vyniká vysoký, lepotvárný kostel, jejž považují za nejkrásnější v celém Norrlandu.

Prohlednuvše město brali jsme se k němu. Má vysokou kopuli spočívající na sloupech, šindelem krytou, zpředu a vzadu vybíhá perystyl, jejž nesou čtyry mohutné, dole širší, nahoru se zúžující sloupy, a s obou ostatních stran peristyl tento jest jen naznačen sloupy s poloviny ze zdiva vybíhajícími. Střecha jest vesměs šindelová a zdi kamenné.

Kostel nalézá se uprostřed velikého, avšak velice též zpustlého hřbitova a mohutné březové stromořadí vede k východu jeho. Jest prý již více nežli 200 let stár a nalézal se, jako většina chrámů na severu, úplně o samotě, až asi před 40 lety vzniklo znenáhla před ním malé městečko.

Městečko to zasluhuje zvláštní zmínky.

Když došli jsme konce silnice, jež ze Skellefteå vede ku kostelu, octli jsme se pojednou v malém, as z 200 domků sestávajícím městečku, jež naplnilo nás nelíčeným podivením. Domky sdělané z klád hrubě tesaných, byly malé, avšak vesměs skoro jednopatrové, okna zatarasena pevnými okenicemi a tak jako dvéře železnými tyčemi zastřena a mocnými železnými zámky uzavřena. Ani jeden z domků otevřen a nikde ani živé duše! Vše vypadalo jako město zaklené, jemuž dostati se má vysvobození báchorkovým nějakým hrdinou.

Prošli jsme je kříž na kříž a nikde nenalezli jsme člověka. Kostel také zabedněn a daleko široko nikoho, jenž mohl by nám vysvětliti prapodivný zjev ten. Teprve při návratu ochotný jakýs Švéd vysvětlení to nám poskytl.

Na severu švédském ohromné obvody řídce obydlených krajin těch mají jediný svůj kostel, obvody, jež čím severněji tím také jsou větší. Délka obvodu kostela Skellefteå-ského obnáší na př. 12 anglických mil. Následkem vzdálenosti této přicházejí vzdálenější obyvatelé zřídka kdy v roce do kostela, avšak když přijedou pozdrží se pak déle, třeba několik dní. Hostinců tolik není, aby návaly takové zmohly, a kdyby jich bylo, spořivý sedlák švédský velice by se rozmýšlel, má-li v nich své těžce vydělané peníze probíjeti. Připadli tudíž na myšlénku stejně jednoduchou jako praktickou. Postavili si poblíž kostela nevelkým nákladem své vlastní domky a v nich uvelebí se pak majitelé, kteřížto přivezou si veškeré své zásoby s sebou. Čilý život rozhostí se v mrtvém nyní městečku za návštěv takových, jež víží se obyčejně k určité již době, poutníci vykonají v několika dnech své církevní povinnosti, mezi něž náleží zejména také křty a sňatky, a uzavřevše dům svůj pečlivě vrátí se opět domů.

Rodiny, blíže bydlící přijedou vždy na neděli a ve zvláštní svátky, a vzdálenější, jež mohou dostaviti se jen jednou neb snad dvakráte do roka, nechtějíce domov svůj úplně zanechati, rozdělí se tak, že mladí přicházejí na př. o tak zvaných Midsommer-dagar, t. j. koncem června každého roku, a staří o vánocích. V neděli sejde se tu pravidelně 1000 až 1500 lidí z bližšího okolí, avšak jsou-li zvláštní nějaké svátky, dostaví se jich mnohem více.

Městečko takové, jež nalézá se poblíž každého kostela, a jež zakládá se také ve městech v sousedství jeho, nazývá se Kyrk-stad (čti čirkstad), t. j. město kostelní.

Národních krojů ani za velikých schůzek tu spatřiti nelze. Ty zachovaly se jen v Dalarně a ve farnosti Wingåkerské.

Zvláštní náhoda dala mi sejíti se později na jízdě z Ursviku do Luleå s mladým, as 28tiletým mladým mužem velice přívětivým, jenž uslyšev, že jsme cizinci, v lámané děsné němčině nás oslovil. Byl to farář ze Skellefteå a ochotně odpovídal k otázkám našim, jež kladli jsme mu o jeho bydlišti a o poměrech církevních.

Farní obvod Skellefteå čítá 16.000 duší a správu vedou čtyři pastorové. První nazývá se p r i m u s a má nic méně nežli 10.000 korun ročního platu. Ti ostatní mají po 2000—3000 korunách, avšak každý z nich má mimo to svůj vlastní, bezplatný dům.

Plat a byt poskytovati musí dotyčná obec náboženská, a stát doplácí buď určitou částku aneb propůjčuje určité pozemky, avšak za to farář nesmí bráti žádných poplatků za své výkony. Toť zákonem vysloveno. V některých krajinách jsou arci sice výjimky, avšak zákonodárství se snaží, aby je odstranilo pozvolna sice, ale nadobro.

Kde farář dostává svůj plat nemaje štoly, nesmí jak již praveno, požadovati žádných poplatků, avšak když někdo dobrovolně udělí mu za to nějaký dar, smí ho přijmouti.

Mladý náš velebníček v potu tváři se namáhal, aby nám poměry tyto vysvětlil, a dodal, učiniv tak, s uspokojením, že fara Skellefteå jest v Norrlandu jedna z nejlepších.

Kéž stane se tam brzy primem!

Navštívenka jeho zněla prazvláštně. Pod jménem Olof Richard M—en nalézala se písmena V. D. M., jež vysvětlil nám co: Verbi Divini Minister = slova božího sluha.

Vracejíce se z velezajímavého svého výletu nalezli jsme na lodi figuru, s kterouž setkali jsme se později na návratu z Haparandy opět v Luleå. Byl to starý elegantní žid maličké postavy, s vyholeným vousem, s bolavýma očima, s rovným, obrovským špičatým nosem a s ohromnými gumovými kalošemi na nohou. Slyše mne hovořiti s přítelem po česku pravil pojednou v jediném proudu německy: „Die Herren sprechen slavisch, sie verstehen gewiss auch deutsch, sie gehen nach Haparanda, bin ich auch dort gewesen, zweimal sogar.“

Zmínka o Haparandě nás svedla, že jsme mu odpověděli. Ale to jsme si dali. Kam jsme hodlali jíti,

všude byl. Severní Švédsko, Laponsko, Finsko, Rusko, vše znal co nejdůkladněji, avšak když jsme se ho tázali co kde viděl, odpověděl s klassickou prostotou: „V Laponsku neviděl jsem nic, poněvadž tam nic viděti nelze, a v Rusku viděl jsem sice všechno, ale nemohu nic o tom vypravovati, poněvadž jsem ta zpropadená ruská jména všechna zapomněl.“

Hovor jeho počal nás znenáhla zajímati. Zvěděli jsme, že jest chefem velikého berlínského obchodu, jenž „pracuje“ mnoho do Švédska a že každá 3—4 léta objíždí osobně své odběratele, kteřížto jsou roztroušeni po celé severní Skandinavii a po Finsku. Rozpovídal se tak, že nestačili jsme poslouchati, a vyprávěl s takovou mimovolnou komikou, že ze smíchu jsme nevyšli. Nejhlavnější události z cest jeho jsou tyto:

V Haparandě hledal kdysi holiče a nemohl ho nalézti. Dal se tudíž převézti do protějšího, již v ruském Finsku ležícího Torneå, v němž finština již převládá, a každého koho potkal, tázal se po holiči slovem barber, jež na svých švédských cestách šťastně byl pochytil. Každý vrtěl udiveně hlavou. Konečně však jeden kyvnul, že o něm ví, a dovedl jej na konec města k — ševci. Rozhorleně ukazoval náš žid, že boty má zdravé, ale že vousy chce dát oholit. Konečně mu porozuměli a vysvětlili, že švec — Barber se jmenuje.

Pak líčil nám finské město Kemi. Ale pochodilo špatně. „Když přistali jsme u břehu,“ vyprávěl, „vylezl jsem a hledal jsem ho po tři hodiny. Ale nemohl jsem ho nalézti a proto vrátiv se zase na loď jel jsem dále.“

A co přihodilo se mu ve finském městě Abo *) Chtěl navštíviti v okolí města nějaké pěkné místečko a najav povoz požádal hoteliera, aby dal kočímu rozkaz, kam ho má dovézti. Hotelier napsal místo to na kousek papíru a odevzdal jej kočímu. Kočí práskl do koní a ujížděl. Nadarmo chtěl náš ubožák na některých pěkných místech zastaviti. Kočí zavrtěl vždy hlavou a jel dále. Když dojeli ujednaného místa, dal mu na chvíli vystoupiti, avšak za nedlouho musil opět chtěj nechtěj na vůz, a nesměl s vozu až v hotelu.

„Já nebyl tehdá člověk,“ zvolal žalostivě, „já byl pouhé ‚colli‘.“ — —

A takový vzácný člověk nenapíše o svých cestách knihu! —

Nežli jsme se nadáli, parníček proběhl za duchaplných hovorů těchto ten kousek řeky, jenž dělí Skelleftež od jeho přístavu, a za nedlouho vstupovali jsme právě ještě v čas v Ursviku opět na svou loď, jež chystala se již k jízdě další.

*) Čti: Obu.

Tři básně.

Ukázky z delší básně *Karla Legera.*

III. Láska.

Opustil milou, — jinde se baví,
na zámku hlučnou veselku slaví.

Zrazená milka po břehu bloudí
němá a hluchá, bolesti plná. — —
Pod břehem řeka divoko proudí,
víry se tvoří, pění se vlna.
Nad tůně šumné dívka se kloní — —
Na zámku v dálce k oddavkám zvoní.

Nalezli dívku v pěnivém víru
chladnou a bledou. — Hrob tichý pro ni
na břehu řeky vykopán rychle.
Pod kyprou zemí v klidu a míru
spí sladce, na vždy srdéčko ztichlé! —

Sotva že půlnoc zazněla z dáli,
na mokrých lukách bludičky vzplály,
ve svitu luny nad řekou sinou
příšerné mlhy tiše se vinou.
Po dutých vrbách od sněti k sněti
roj nočních ptáků bez hluku letí.
Zpěněné proudy i šumot tlumí —
Nad břehem jen se černá hrob nový
ve stínu vonném nízkého křoví.
Křoví se chvěje, šeptá a šumí.

Z nového hrobu stín bledý vstává,
stín mrtvé dívky zvedá se výše
rukama lomí, smutně a tiše
po lukách letí. Zrosená tráva
nehne se pod ní, nespadne rosa,
půdy-li nožka dotkne se bosá.
Daleko vlaje měkký vlas její,
bolestí tichou ňadra se chvějí,
stopy jsou bolu na líci svadlé,
vráskami zryto ledové čelo,
z chladné je mlhy setkané tělo. —
však oko její hluboko vpadlé
divokým žárem hoří a plane.
Větřík ji nese přes vonné kvítí,
za její stopou bludičky svítí.
Kam její cesta? — Kam větřík vane!
od řeky k zámku výše a výše. — —

V zámecké síni mladý pán leží, —
po jeho boku ženuška svěží
pokojně dřímá, pokojně dýše; —
však její pán se najednou budí,
divná mu úzkost projela hrudí.
Měsíční záře v oknech se míhá.
Přetřel si čelo, s lůžka se zdvihá,
otvírá okno, dusí ho cosi,
úzkost mu v duši zatíná spáry.

Tichá noc venku. — Lehounké páry
od řeky k zámku větérek nosí. —
Na římse staré obláček bílý,
vzdušným se křídlem zachytil maně —
a pán se chvěje, pozbývá síly
horoucí čelo ukrývá v dlaně.
„Bože můj, jistě oko mne mýlí!“ —
Stín jakýs bledý v okně se mihá,
dvé chladných paží k němu se zdvihá,
dvé žhavých zraků podivně blyskne.
Pán horké čelo pěstěma tiskne:
„Čeho tu hledáš, příšero hrozná?“ —
Stín před ním stanul, chlad vál mu v líce.
„Jen hledni na mne! Neznáš mne více?
ó tvoje srdce jistě mne pozná!“
odvětí pánu, smích trpký, dutý.
„Miláčku, vím to, nejsi tak krutý,
milenku abys nechtěl už znáti!
Chladno je venku, mlhy jdou z lesů,
já na tvých ňadrách přišla se hřáti.
Pojď, jako jindy, půjdeme v plesu
po cestách polních, přes vonné luhy,
v objetí těsném, rozkoší němi, —
co jeden myslí, uhodne druhý.“ —
Pán div že hrůzou nepadne k zemi,
krev se mu mrazem ve hrudi sráží.
Stín bledý, hrozný k němu se shýbá, —
tiskne mu hrdlo dvé chladných paží,
dvé chladných retů v líce ho líbá, —
divokým žárem však oko sálá. —
Pán sotva dýše, jakoby skála
na hruď mu padla. Zavírá oči,
stín mrtvé dívky k němu se vine,
kol boků se mu jak mlha točí
zlatý vlas její. — Kam ona kyne,
tam on se béře, jen hlavu níží.
Na okno stoupá, po římsách kráčí,
závrati nedbá, po zdi se plíží.
Ze zámku vyšel, — nohy mu smáčí
zrosená tráva na širém luhu.
Stín mrtvé dívky dále ho vede. —
Po lukách táhnou mlhy se šedé. —
Tu potok blýská a kolem v kruhu
olše a vrby bez hnutí stojí. —
On slyší šepot jakoby z hrobu,
dech cítí chladný na tváři svojí:
„Znáš toto místo? Na dlouhou dobu
pro svoji lásku útulek milý
my si tu našli. Stínem nás kryly
staré ty stromy za jasné noci. — —
Slyšely tvoje přísahy vřelé — —“
A pán se zachvěl po celém těle
„Pro boha!“ zvolal. A divnou mocí
v čelo ho pálí ohnivé zraky. —
zaznívá temně: „Nevolej boha!
Přísahy tvoje slyšel snad taky!“ —

Dále, zas dále přes luh i lada! —
A pod ním klesá umdlená noha. —
Kde potok tichý do řeky padá
rákosím pokryt močál se tvoří.
V nehnuté vodě trouchniví stromy,
bludiček hejno nad bahnem hoří.

Bledé se luny paprsky lomí
v kalužích mrtvých, nad nimiž plovou
lehounké páry ve chladném vzduchu.
Lehounké páry, — či zjevy duchů?
Stále se mění v podobu novou. —
Ve svitu luny žen stíny letí,
rukama lomí, vlas měkký rvou si
na bílém rouchu krev vidět lpěti.
Tam stín se choulí, jako když rdousí
mladičká matka děťátko svoje — —
Zas jiných zjevů mihnou se roje:
dívčiny bledé zvolna se nesou
nad bahnem mrtvým se slzou v oku,
chladné jich údy hrůzou se třesou,
bez vlády ruce klesají k boku,
bílé jich nohy v bahno se noří,
klesají, mizí v bahně a v kalu,
k nebi jen dlaně zvedají v žalu.
Nad kalnou tůní bludička hoří. — — —

Pán zámku ztýrán k močálu přišel, —
tu se mu zdálo, jakoby slyšel
tisíce vzdechů, nářek a lkání.
Chce stavit kroky, marně se brání,
stín mrtvé milky dále ho vede,
ret její cítí na tváři bledé
a krev mu stydne. — Zděšen se táže:
„Kam mě to vedeš?“ — Studené paže
kol hrdla jemu těsněji vine,
kmit se jí úsměv po tváři siné. —
„Zříš ony stíny? mlhou se zdají, —
úpění jejich zalétá k tobě.
Oběti lásky v bolech tu lkají. —
Smutno jim, smutno ve chladném hrobě,
na svět se vrací za jasných nocí. —
Dnes prvně kráčím do jejich sboru, —
pojď se mnou, milý. — zanechej vzdoru!“ —
Pán stená, chraptí: „Pekelné moci!“ —
Stín mrtvé dívky vztýčí se před ním,
on klesá zdrcen pohledem jedním
a ve sluch vniká sykot mu hadí:
„Dobře díš! Peklo z hrobu nás pudí,
peklo, jež plane pod naší hrudí,
ta bolest divá, kterou jen chladí
horká krev toho, kdo v nás ji vzbudil.
Nuž dále, dále, milý můj pane,
čekají družky a v prsou plane
horoucí peklo!“ — —

Dále ho pudil
stín bledý, děsný, a jeho noha
počala klesat v bezedný močál
a marně volal na pomoc boha
i mrtvou dívku prositi počal, —
marno vše, marno, — hlouběji klesá,
vidí a slyší, jak vůkol plesá
duchů sbor děsný, k němu se řítí,
vpadlými zraky divoko svítí,
vztahuje po něm tisíce paží,
s výskotem divým líc bledou šklebí.
Nebohý ruku pozvedá k nebi,
stínů roj v bahno tlačí ho, sráží

A jeho družka s plamenem v oku
teď ustoupila od jeho boku,
nedrží více paží ho chladnou.
„Tys propad' trestu!“ sykotem praví.
Příšery děsné s jekem naň padnou,
on cítí, kterak v močál se tmavý
pomalu boří. Zoufale pěstí
zlatého vlasu družky své bledé
chopil se ještě, — pro svoje štěstí —
Poslední zápas se zhoubou vede,
posledním dechem klesaje volá:
„Odpusť mi, spas mne pro lásku svoji!“
A dívka zase u něho stojí,
z bahna ho zvedá mrtvého zpola,
s úsměvem milým nad ním se shýbá,
líbá ho, líbá, stokrát ho líbá.
„Mou lásku voláš? I na mém hrobě
z mrtvého srdce ozve se tobě!“ —
Sbor duchů divých skučí a víří,
proti ní zrakem i spárem míří:
„To naše oběť! Samas ji dala!
Souzen byl tebou! nebo jsi lhala?
Pravda to, pravda? Trest tebe stihne!“ —
Stín bledé dívky hrdě se zdvihne,
proti jich davu pozvedá ruku,
smutný se úsměv na rtu jí mihne:
„Největší pro mne připravte muku!
Mou lásku volal, — ozvala se mu
Ve hrobě, v srdci, které už hnije,
přece ta láska plane a žije,
nechte ho jíti! — konec je všemu!“

U bažin blízko nalezli z rána
ve mdlobách ležet mladého pána.
Sotva se z těžké mrákoty budí,
ku břehu řeky posýlá stráže,
hrob nový rychle otevřít káže,
kůl těžký probít dívčinou hrudí.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Jaké sarkasmy umí pan Horák nevinně pronášeti!“ obrátila se Gisela k Louise.

„Sarkasmy?!“ divila se slečna Zemanova. „Což nelze se upřímně obdivovati hudbě?“

„Lze, drahoušku. Upřímně, vroucně, šíleně, jak chcete. Ale dopřejete svého neskráceného obdivu také této pěvecké a hudební banalnosti? Sieblově libokvětové arii z ‚Fausta‘?“

„Ano! Vždyť není z nejhorších,“ dovolila si Louisa trvati na svém.

„Máte pravdu. Nechci vám vnucovati svůj vkus: naopak, mohu vám jen záviděti svěžest vnímavosti. Stačí vám požitky, jimiž jsme my ostatní již přesyceni. Patrno, že jste vyšla jako z kláštera. Je-li co rozkošnějšího krom dušinky, která posud nijak není fanée! Pravda, pane Horáku?“

„Souhlasím, poněvadž lituji, že vás některé snad hudební kousky pronásledují od té doby, kdy byly novými a v módě. Zhnusily se vám, leč tato subjektivní podrážděnost nedokazuje nic nemilého pro vás.“

„Děkuji. Vaše dvornost učí mne souditi mírněji a nepochybovati o sobě. Přes to chci v něčem míti pravdu. Myslím, že jeden člověk nemůže uměti všechno a skoro bych se domnívala, že slečna Tomanova jest lepší geognostkou než muzikantkou. Nezdá se vám, jakoby při pianě byla na vědecké výpravě? Hraje, jakoby zkumným kladívkem roztloukala kamení.“

„Chcete říci, že by přednes mohl býti klidnější a měkčí,“ opravovala Louisa. „Možno, leč já nečiním nijakých požadavků a jsem s hrou Natalie úplně spokojena.“

„Jdětež, nezahanbujte mne svou dobrotou,“ smála se durdivě Gisela. „Pan Horák by mohl mysliti, že jsem zlá. Však vy nemáte proti mně úmyslů, moje zlatá, vy jste dnes prostě velmi šťastně, ano k líbání šťastně disponována. V takové chvíli býváme pro nejchudší příjemnosti enchanté, a gram nahodilé sladkosti v proudu lichotných slov neb — zvuků, opíjí nás jako nejsilnější medovina. Mýlím se snad? Ale tolik mohu přece pověděti, že chvíle takové bývají dosti nebezpečné, Louison!“

„Pojem nebezpečí jest relativní, slečno, a po vašem vlastním mínění nelze se zvláštních účinků ze hry slečny Tomanové obávati,“ odrážel pan Horák spěšně útok slečny Gisely, ztajený v beránčím rouše dovádivé důvěrnosti přítelkyně. „Nejvýše děkujeme jí váš dobrý rozmar, který nás baví. Připustíte, abych byl zaň vděčným vám i jeho původkyni, ochotné slečně Tomanové.“

„Hleďte, Louison, jak důsledným zůstává pan Horák,“ naklonila se Gisela k slečně Zemanové, přebírajíc od ní ‚Choix d'ornement‘. „Vzorný polytheista. Obětuje vonné kadidlo všem bohyním, které z obyčejných i neobyčejných smrtelnic sám tvoří. Já se počítám k prvějším, ač by mi kadidlo také snadno mohlo zmámiti hlavu, kdybych se zapředla do čarokruhu této skvostné okrasné poesie arabské. Shledávám, že harmonické vlnění rafinované nádhery zlata, purpuru i azuru účinkuje jako vůně, hudba i magické světlo; rozpíná duši, kypří ji a otvírá hlubiny jejích tužeb i snů, činí ji žádostivou a přístupnou, — neshledala jste na sobě něco podobného, Louisinko!?“

„Nemohu říci. Aspoň vědomа si nejsem ničeho, krom politování sebe. Želím, že neoddala jsem se studiu lučby, jež propůjčuje analytické bystrosti v poznávání.“

Vstoupení slečny Elly zamezilo další škádlivou potyčku. Domácí paní jala se přemlouvati Giselu, aby zahrála něco na čtyři ruce se slečnou Tomanovou. Gisela necítila se povolanou a šla zdráhavě s Ellou, utíkajíc jí hovorem stále mimo předmět. Louisa i Horák ubírali se za nimi, předešli je a vmísili se do společnosti.

„Odkryla jsem dvě zajímavá místa ve vašem bytě, madame,“ uskočila zase slečna Žitných Elle z hovoru. Stanula zároveň mezi vchodem do salonu. „Povím vám

nezištně o svých nálezech. Buď jsou vám novinkou a tudíž musíte býti o nich zpravena, aneb víte vše, o čem jsem se nyní přesvědčila, a v tom případě bude vám vítáno, poznati, že jsem také zasvěcena.“

„Napínáte mou zvědavost.“

„První místo: tam za námi v koutě na pohovce u stolu, posvěcené poetickou scénou, kterou bych mohla nazvati vyznáním lásky dvou hezounkých, roztomilých, mladých bytostí. A druhé místo zde, na němž se právě nalézáme, akustické ohnisko, v kterém šepot řečené vyznané lásky zřetelně mého sluchu se dotýkal.“

„K neuvěření!“

„C'est ça. Přesvědčím vás, je-li vám libo. Odejděte až k pohovce, usedněte na ni, přimyslete si souseda na tabouretu a sdělte mu něco tlumeným hlasem, jen tak lehce, aby on sám vám rozumněl a nikdo jiný. Já zůstanu zde a povím vám pak, co jste řekla.“

Domácí paní učinila dle návodu a vrátila se rychle, dychtivě ku slečně Žitné, kteráž jí vyšla vstříc.

„Pronesla jste sentenci,“ věštila Gisela vítězně, ač poněkud pichlavě. „Rozuměla jsem velmi dobře: Demaskovati svůj vnitřní život jsme oprávněni výlučně my sami; trhati s něho roušku všetečnou rukou nesluší se nikomu, kdo respektuje a chce býti respektován. — Jest tomu tak?“

„Ano. Překvapujete mne. Domnívala jsem se, že neporozumíte.“

„Vašemu naučení?“

„Skrývá se jaké v mém nahodilém výroku?“

„Nebylo by divu.“

„Nu, hodí-li se vám, přijměte je laskavě jako kamarádské upozornění na potřebu, býti shovívavými.“

Na poděkování nezbylo slečně Žitné času, neboť již přicházela si pro ni Natalie.

Hned po skončení jejich společné produkce zvala domácí paní k čaji. Osm dám rozsadila po dvou mezi čtyři pány.

Sama v čele stolu umístila si po pravici sochaře Doubka, vedle něho slečnu Fides, dále Louisu, doktora Šimáka, slečnu Tomanovou, pak své sestry Xaverii a Idu a mezi ně pana Horáka, jenž jako protějšek Doubkův seděl nejníže, dále vedle Idy slečnu Měšťanovou, profesora Kubeše a konečně závěrkem kruhu sobě po levici slečnu Giselu Žitných.

Sochaře utkala slečna Ďáblických v pilnou rozpravu o vymezení práv talentu a práce v příštím socialním pořádku, při čemž popuzovala pana Doubka tvrzením, že umění spadne do řady živností, jež slouží luxu, jako frisérství, lahůdkářství, ptáčnictví a podobné. Doktor Šimák vyrážel Natalii a Louisu rozvinováním zevrubného a složitého obrazu statistiky židů na zeměkouli, čímž se právě z příčiny svých politicko-ekonomických studií obíral. Profesor Kubeš pustil se vespolek se slečnou Měšťanovou v učený přetřes pravosti či nepravosti rukopisu Kralodvorského, a panu Horákovi nepřipadlo k zábavě obou sester Idy a Xaverie Šípkových nic lepšího na mysl, než úvahy o životě, působení a pohřbu generala Litzelhofena, jenž byl právě zemřel. Přes všechno úsilí slečny Xaverie, vlákati jej do tunelu gotthardského, před krátkem otevřeného, a přes vnadění slečny Idy, odvozovati z nedávného požáru okružního divadla ve Vídni mnohá užitečná naučení pro bezpečnost a zdraví lidské v divadlech, zůstal tvrdošíjně věren generalu Litzelhofenovi. Snad jen ze zoufalství a ústy, neboť duše jeho nesla se přes tři hlavy na levo k slečně Zemanové a oči jeho tkvěly nevelmi přátelsky na doktoru Šimákovi, jenž svou židovskou statistikou příliš horlivě pozornost Louisinu jímal.

Při zahloubání ostatních v hovor a za hluku, jejž způsobovala obhajovatelská suada doktora Šimáka, byly Gisela s Ellou skutečně osamoceny.

„Rozsadila jste je zúmyslně od sebe?“ konstatovala slečna Žitných dotazem k domácí paní, dříve než tato mohla zasáhnouti vůdcovsky v zábavu, jakož jí náleželo.

„Ovšem. Nechtěla jsem jim zavdati příležitost, aby soustředili na sebe interes a učinili se předmětem žertů.“

„Ale nezavděčila jste se jim. Aspoň Horákovi ne. Tenť jest jaksi nad míru roztržit a k vašim sestrám kromobyčejně nedbalý. Louisa spíše vyhovuje požadavkům situace, — ženský takt se přece vždycky osvědčuje.“

„Ano, myslím sama, že doktorův engagement jest jí vítán jako štít, jenž ji kryje před vyzrazením neopatrnostmi, jakými se tací zamilovaní bloudkové snadno proti sobě samým prohřeší.“

„Chcete jejich poměr patronisovati?“

„Ne. Ale překážeti jim nebudu.“

„Tedy přece patronka, byť i jen pasivně, dopouštěním. Dnes však, promiňte, nevzpomněla jste na svůj úmysl, když jste je sama, přímým vyzváním svedla na jedno místo v ústraní.“

„Jak jste všímavá ku svým bližním! Ba, máte pravdu, dopustila jsem se pravé ženské nedůslednosti. Ale což mohu za to, že v každé ženě, i ve staré panně vězí apoštol manželství!“

„Ah, vy myslíte již na konec konců. Domníváte se, že z tohoto mráčku bude déšť?“

„Kdybych jej neměla předvídati, vzdala bych se ihned všeho, také pasivního účastenství v této milostné záležitosti. A vložila bych se do ní snad přímo rušivě.“

„Také ženská důslednost. Nechybíte zajisté, budete-li na ni připravena. Já bych totiž nemohla se shodovati s vámi v důvěře, že vaše optimistická předvídavost se osvědčí.“

„Z jaké příčiny?“

„Horák se rozmyslí, až půjde do tuhého.“

„Podezření, k němuž nemáte důvodu.“

„Mám. Ona nemá ničeho, on není ničím.“

„Ale může býti. A jest již, — dědicem značného bohatství.“

„Ještě je nemá. Ba právě to může býti překážkou, neboť mlynář Rýva jest naproti chudým nevěstám zajisté předpojat jako každý pravý bourgeois.“

„Nevíte. A kdyby! Což nemůže Horák vlastní silou zabezpečiti sobě a ženě svůj byt?“

„Činíte našemu lvu velikomyslný, pohříchu nezasloužený kompliment. On umí znamenitě žíti, nikoli však živiti. Bylo by mi Louisy srdečně líto. Leč já spoléhám na ni. Divila bych se, aby její obliba v Horákovi nepotuchla, až jej blíže pozná.“

„Jste jista, že zamilovaná žena váží jakost muže dukátovými vážkami? Nevíte, že mnohdy právě poznávání jeho slabostí posilňuje její lásku, toužící po činech a po službách?“

„Výjimkou. Nejvíc v románech. Pravidlem jest konečné rozhodnutí, na něž má praktický smysl ženy a její péče o příští rodinu velký vliv.“

„Ve skutečnosti. Bohužel tomu tak. Lituji toho, neboť přála bych si, aby vůle ženy byla prosta všeho materialismu. Kalkulacím takovým odpírám zásadně oprávněnost. Kdybychom je připustily, daly bychom úplně za pravdu těm mužům, kterým jest ženitba čirou obchodní spekulací.“

„U muže jest jinak, jeho čest káže, aby volil svobodně dle své chuti družku a nikoli, aby se přivěsil jako pijavice k měšci některé ženy.“

„A obráceně též. Ba naše čest je v té příčině mnohem subtilnější. Nebudu vám opakovati, co před týdnem pověděla Natalie velmi řízně. Mne naplňuje holá, kalná, nízká všednost opravdovou nechutí, a proto zamhouřím před ní raději oči a těším se z přízně, která spojuje dvě duše, mně opravdu milé.“

„Dovolte, abych se těšila s vámi. Vedle toho nedovedu se však zbýti pomyšlení na rub, který jest vám tak velice dégoûtant.“

„Co chcete?“ smála se Ella smířlivě, znamenajíc na mrazivějším výroku slečny Žitných účinek své upřímnosti. „Nebudu vás pokoušeti otázkou, zdali byste zavrhla pana Horáka, kdyby se ucházel o vaši přízeň, která by ve vás navzdor vaší bedlivosti a rozšafnosti vznikla. Položila bych tuto otázku sobě, kdybych myšlénkám podobným nebyla již odrostla. V mladších letech, — vyznám se nepokrytě — byla bych se nepochybně dala okouzliti panem Horákem. Ale obávám se, že bych mu byla velmi špatnou ženou. Louisa jest z těch, které mu mohou prospěti. On musí býti veden, sám vésti nedovede. Fiflena, nebo slabé, podajné stvořeníčko by ho zničily. Taková skromná, dobrou školou vycvikovaná, milující a milovaná, pilná i rozhodná žinka s jasnou hlavou a celým, šlechetným srdcem ovládne ho a zabezpečí jeho i své štěstí. Již v samé její náklonnosti k němu vidím důkaz, že jest ženou ryzího citu. Arciť přálo mu i štěstí. Vybrala si ho, aniž by měla výběru. Byl takořka první muž, s kterým se ve svém životě setkala, vítězství bylo mu snadné a jí podlehnutí bezbolestné. Neporovnávala, nezkoumala, — tolik pověděla jsem si, pátrajíc po vzniku Louisina milostného interesu pro pana Horáka. Ale což jest to neštěstím? Není jí přáti, že její srdce ocitilo se u cíle, aniž by bylo prošlo řadou trpkých, zatvrzujících zkušeností? Není se svými vlastnostmi hodna spíše lepšího osudu a blahobytu než strádání a zanikání v nepatrné, neznámé, na pouhý boj o všední existenci odkázané rodině, které by se jinak po dlouhém čase a nejednom sklamání na krásně dočkala? A není přímo utěšené, že tento jasný, příjemný život bude jí údělem, aniž by ho byla dosáhla chytrosti a zaprodáním sebe?“

„Sans doute. Přednosti Louisiny poskytují však zároveň možnost, ano, poněvadž jsou kapitálem, tedy části obecného majetku, ukládají jí přímo povinnost, aby se neukvapila, poněvadž na výhody manželství odkázána není. Podle zásad platných v naší společnosti, jest naše samostatnost a budoucnost zajištěna i bez mužů.“

„Theoremy, drahoušku, které snad dcerám Louisiným budou jedenkráte bezpečným voditkem. Ale pro dnešek pouhopouhé theoremy, jimiž ani jedna, ani deset žen z čista jasna pranic nepodvrátí.“

„Nač se jimi tedy zabýváme?“

„Pro své budoucí,“ vykládala domácí paní.

„Naskytá se však otázka, zdali jim zůstane věrna i spisovatelka našich stanov, do níž jsme minule tolik naději skládali, až se vdá, jestli se totiž vdá.“

„S touže obavou pohlížím na všecky slečny, které apoštolátu ženské emancipace v mém saloně se ujaly. Tedy i na vás.“

„Posmíváte se? Či zapomněla jste, že jsem se již odřekla — —“

„Máte pravdu, rozpomínám se: Odpřisáhla jste slavně, na vždy, ale poněkud neopatrně, zapomínajíc, že v té věci jest svoboda lidské vůle toliko výjimkou zabezpečena. Stesk, že Kupido jest tyranem bohů i lidí, jest stár jako lidstvo, a bude tedy asi zrnko pravdy v něm. Pamatuji-li se dobře, děkujeme přítomnost pánů vašemu návrhu, a —“ slečna Ella učinila nevinnou pausu, kterou jí Gisela vykládala za zlomyslnost, „a přejete-li sobě, dotknu se kouzelným prutem ve způsobě otázky nevyčerpatelného zdroje učenosti profesora Kubeše, aby doložil můj výrok —“

„Ne, ne,“ vzepřela se ulekmutá Gisela, „zanechte toho, vždyť já vám věřím, — všeobecně máte pravdu. Toť mluvme raději o stanovách našeho klubu, je-li třeba pobaviti společnost seriosně.“

„Vítám vaše upozornění,“ znělo přes tabuli z úst slečny Xaverie, unavené marnými útoky gotthardským tunelem na pana Horáka. Hledajíc v rozmluvě sousedů příhodný háček, na nějž by mohla pásmo svého hovoru přivěsiti, zaslechla bezděčně hlasitější prohození slečny Žitných a chopila se ho. „Mohli bychom předběžně promlaviti o statutu, jehož návrh ve věcné debatě pak bude známější a poněkud protřepaný.“

„Nechci se brániti vůli většiny,“ promluvila domácí paní, „je-li totožná s vůlí tvou, Xaverie. Také nemám dosti samolibosti, abych svoji kuchyni chválila, leč přes to považuji za včasné podotknouti, že moji výteční kapouni nezasluhují, aby se při nich pozornost přílišně a zejména ve vážné stránky rozptylovala.“

„Kapouni a stanovy snesou se velmi dobře,“ vynikl hlas slečny Fides nad smích a komplimenty dám i pánů. „Z výbornosti oněch vyplývá povzbuzení a dobrý rozmar, jenž prospěje nemálo přátelskému porokování. Ale ani já nechci svůj návrh vnucovati a toliko na zkoušku dotknu se prvního článku osnovy, poskytnuté nám převzácnou ochotou pana Horáka i slečny Zemanové. Dovoltež: §. 1. Klub samostatných žen jest soukromá společnost, sdružená ve vědomí o nesrovnalostech ve společenském postavení ženy. Klub vytknul si za účel, pojem ženy a jejího povolání přesně i správně stanoviti, k nedostatkům jejích práv i povinností přihlížeti, je zkoumati, v kruhu širším neb užším zřetel k nim obraceti a o napravení jich se přičiňovati.‘ Nevím, zdali by věcně mohly býti obsažněji naznačeny stanovisko i cíle našeho klubu. Jen formalních změn bych si přála. Tak pokládám hned druhé slovo na počátku článku za způsobilé k opravě. Klub samostatných! Což jsme samostatné? Nevězí v tomto slově nebezpečí, není z něho ukolébavka, která by nás mohla svésti k domněnce, že jsme již něčeho dosáhly, učinivše de facto teprve první, prvničký krok na dlouhé a obtížné dráze k volnosti? Nejsme teprve v stadiu poznávání naší bídy a neslušel by nám

spíše název: „Klub nespokojených či bdících neb osvícených, výbojných a odbojných" —"

„Dám," doplnila slečna Žitných, nemohouc se dočkati konce řeči. „Prosila bych snažně, abychom se nazývaly dámami. Tím jsme generalisovány právě tak, jako názvem žena, unikneme však odeuru trivialnosti, jenž lpí na tomto slově, které z valné části má u nás týž význam jako vlaské donnieciuola neb anglické female."

„Naopak, moje drahá," odporovala domácí paní. „Obávám se spíše zlomyslných vtipů o názvu ‚dámy', jenž zní strojeně, exklusivně, a nevyrovná se nijak jadrnému a důstojnému pojmenování: ‚žena'. Pěknějšího i případnějšího jména pro krásnou pleť není."

„Rozhodněte, jak libo," poddávala se Gisela předem snesení většiny. „Běží mi jen o vhodný název. Nepovažuji jej nikterak za podřízený. Jméno musí býti ve shodě s věcí, nesmí ji ubližovati ani karikovati. Dále bych si přála zřetelnější stylisace. Věty předneseného článku jsou jasněji míněny než vyjádřeny. V těchto mlhovinách poznávám jemnou ruku pana Horáka, uhlazenost mladého pána, milujícího mezi dámami spíše líbeznou formu, než příkrou pravdu — —"

„Prosím, abyste nevinila pana Horáka z mých poklesků," přerušila Louisa slečnu Žitných. „Stylisace jest výhradně mou prací."

„Lituji, že musím se k tomu přiznati," svěděil Jaromír. „Sloužilo by mi jen ke cti, kdyby slečna Žitných měla pravdu; mohlť bych býti pyšen, že poskytl jsem debatě podklad tak znamenitý, jakým jest návrh slečny Zemanové. A lituji také, že bude mou povinností, zdržeti se hlasování. Odporučoval bych osnovu vřele."

„Zachováme se tak všichni, buďte jist," vmísila se do rokování Xaverie. „Nepochybuji, že věc zůstane netknuta. Jediné o formu třeba se shodnouti. Já bych se rovněž přimlouvala za ostřejší profilování a barvitější draperii. My, kteří se zabýváme tvary v prostoru, dovedeme oceniti určitost a ráz předmětu, není-liž pravda, pane Doubku?"

„Pardon, slečno, — nevím, co bych řekl chytrého. Nejsem připraven ani zasvěcen, prohlašuji však napřed, že skláním čelo před jakýmkoli statutem a zákonem, neboť doufám, že pro umění zůstanou ženy ženami a více žádati nemohu."

„Já hlásím se ke slovu prozatím také ve příčině zevního uzpůsobení stanov," ozvala se slečna Měšťanova. „Mne nikterak neuspokojuje cizomluv ‚klub', aniž celé znění článku prvého. Bude třeba jej vybrousiti, a pověděti češtěji, co chceme. Tak zřením ke samému pojmenování bylo by nám spíše voliti případnějších slov. Na příklad ‚Vlastina družina' neb ‚Družina Vlastina'. Skládám do mravního a vlasteneckého účinku podobného názvu velikých nadějí. Nechybím, pokládajíc, že pan profesor se mnou se snáší?"

(Pokračování.)

Píseň o Dětříškovi Buzovici.*)

Báseň od *Jana Královce.*

Proč zvučí poháry tak temně v našem kruhu?
proč plaše potají druh časem hledne k druhu
a zase chýlí skráň?
proč žhavý, rudý mok, jímž přetéká nám číš,
v bouř nechce rozvlnit náš tichý hovor již?
Hoj, starý vojvodo, co stále přemýšlíš
a zíráš oknem v pláň?

Proč dobrý hostitel, jenž vždy jest plný žertů,
dnes mračí vlídnou tvář, jak poslat chtěl by k čertu
náš nehovorný sbor?
Ach, známa příčina mi zlého rozmaru!
Vám zní jak mečů třesk ten cinkot poháru,
to víno jako krev, boj plný nezdaru
vám zasmušuje zor!

A šedý hostitel, ten vzpomíná si stěží,
na druha dobrého, jenž zabit v pláni leží
se švarných reků stem,
z nichž každý závojem jest zakryt ostrých střel!
O mraky setřete s těch hrdých, páni, čel:
dej Bůh z nás každému, by jednou zemřít směl
jak tito pro svou zem!

Vím jistě, nepřítel když našel jeho tělo,
že v úctě pochýlil vítězné před ním čelo,
se bolně zadumal:
Zřím, kterak nadšením všem zraky zahoří,
když starý rek, jenž táh' od moře ku moři,
se slzou ve zraku k nim tiše hovoří:
„On sám jen neprchal,

když všecko prchat zřel, vše muže na útěku,
jak Vanda volila kdys bouřnou raděj' řeku,
on volil příval střel,
by slyšet nemusil otrockých řinkot pout
a města v temnou noc by nezřel zaplanout
a matek hoře zlé i dívčích slzí proud
by vidět nemusil!"

Tu Litvín zajatý, vlk lesů neskrocený,
jenž v hrudi roba nes' žár záští utajený
výš vztýčil šíji svou,
však hleduv úkosem na polských pánů řad
zas bědnou hlavu mdlou do obou dlaní klaď:
„Byl dobrý hrdina ten muž, co tady pad'
a neměl duši zlou.

*) Roku 1110 vtrhl polský král Boleslav III. Křivoústý do Čech na pomoc vypuzenému Bořivojovi proti bratrovi jeho, knížeti Vladislavovi I. Vladislav svedl s ním bitvu na řiéce Trutině. „Ale Boleslav porazil Čechy na hlavu. Tu padl hrdinný župan Dětříšek, syn Buzův, kterýž nemoha snésti porážky vojska, se sto muži vybranými volil dobrovolně smrt v litém útoku na silného nepřítele." *(Tomek.)*

leč pomstít zapomněl svých bratří velkou zkázu.
Já nechci jenom sám s horského sletět srázu,
nechť se mnou letí vrah!
V boj marný s přesilou bych nešel, v jistý zmar:
však vraha přepaď bych, až shasne denní žár
a hleděl s jásotem půlnoční ve požár,
jímž vzplanul jeho práh!"

A Polák mladistvý, hoch snivý, plavovlasý,
se v dálku zahleděl ku svojí Visle asi
a děl si s obdivem:
„Zda, pane hrdinný, jsi někdy miloval?
Což v světě nikoho ti nebylo již žal,
že celé žití své jsi vlasti v oběť dal,
svých druhů valný těm?

Jak ty svou českou vlast ku mladé hrudi vinu
svou Polsku posvátnou, svou milou domovinu
mám neskonale rád,
však ve hrob předčasný já posud nechci spět;
jeť příliš vábivý mě sličné dívky ret;
ó věru raději se vrátím k němu zpět
jej zlíbat nastokrát!"

Nuž poznal širý svět, co jisto mezi námi:
syn Luzův Dětřišek měl mezi hrdinami
nejkrasší věru skon:
ten přestal Čechem být, kdo jednou zapomněl,
Dětřišek Buzovic jak volně na smrt šel;
dej Bůh z nás každému, by jednou zemřít směl
tak krásně jako on!

Husův i Jeronymův pomník v Kostnici a kníže Metternich.*)

V letech třicátých byl purkmistrem v Kostnici Karel *Hüetlin*, muž v každém ohledu osvícený a přitom všech výstředností prostý. Zvláště horlivě staral se o historii Kostnickou a sám také konal topografická studia v tomto směru. I podařilo se mu skonstatovati s určitostí místo, kde upáleni byli mistři čeští Jan Hus a Jeronym Pražský. Hüetlin byl katolík dosti horlivý, ale pro hrdinskou smrt obou Čechů nepostrádal smyslu, jakož i byl mu také povědom velký význam obou mužů těch pro dějiny národa českého i pro reformaci církevní. I spojil se s několika jinými občany Kostnickými, a chtěl pokusiti se o to, aby místo, kde zhynuli Hus a Jeronym, bylo označeno nějakým pomníkem. Očekávali příspěvky z celého světa, hlavně ovšem *z Čech*. I poslali sem dvě provolání, jedno do *Husince*, jakožto rodiště Husova, druhé do *Prahy*, jakožto rodiště Jeronymova. List do Prahy poslaný jest znám doslovně; má datum 20. února 1834 a nadpis: „*Magistrátu c. k. českého hlavního a* sídelního *města Prahy*." Obsah jest tento: „Čtyři století a převrat provedený na poli církevním od Martina Luthera — způsobily, že spravedlivěji soudí se o Janu Husovi a Jeronymovi Pražském než činilo koncilium Kostnické a věrolomný Sigmund v letech 1415 a 1416. Plameny strávily za nevyslovitelných bolestí těla obou mužů a mnohaleté války a hrozné krveprolévání bylo toho následkem. Potomstvo smutných dob těchto a dějiny soudí však střízlivěji a spravedlivěji. Potomstvo v obou mužích těchto vidí silné duchy a první obhájce svobody svědomí, první bojovníky a předchůdce velké reformace církevní! Hrdinové, státníci, učenci a umělci všech druhů, jako Napoleon, Luther, Canning, Schiller, Goethe, Gutenberg a Dürer mají pomníky, jež potomstvu připomínati mají život jich aneb upamatovati na to, kde mrtvá jich těla odpočívají: žádným však znamením není označeno místo, kde Hus a Jeronym pro víru nejstrašnější podstoupili smrt na hranici. Podrobným zkoumáním s jistotou místo, kde událost ona sběhla se, jest určeno. Tudy podepsaný purkmistr města Kostnice a více občanů téhož města, bez ohledu na to, že počítají se za syny církve katolické, spojili se, aby opatřili prostředky ku zbudování velkolepého pomníku na tom místě, kde oba mučenníci tito zhynuli. I očekávají, že hojně subskribovati se bude nejen ve Francii a Německu, ale hlavně v *Anglii* (kdež předchůdce Husův Wikleť žil) a v *Čechách*."

Ku konci tohoto provolání žádá ještě Hüetlin, aby mu Pražský magistrát laskavě sdělil, je-li naděje na sebrání nějakých peněz v Čechách, jaké kroky by se měly v této věci podniknouti a zdaž jest možno očekávati podpory též od ostatních měst českých, k nimž v téže věci magistrát Kostnický hodlá dopsati.

Purkmistr Hüetlin a Kostničtí občané, když provolání své do Čech poslali, neměli ani nejmenšího tušení o tehdejších národnostních i politických poměrech v této zemi. Čekali dojista odpověď na listy své do Husince a Prahy poslané a byli zajisté pak *obratem*, jaký celá věc v Čechách vzala, velmi překvapeni. My tím ovšem překvapeni nejsme, ba bylo by spíše s podivením, kdyby jinak byla věc vypadla než se stalo.

Provolání Kostnické do Prahy došlo 16. března 1834. Opatrný magistrát uzavřel hned příštího dne (17. března) předložiti je „vysokému praesidiu zemskému zur weiteren hohen Verfügung". Praesidium zemské zvláštním dekretem ze dne 25. března 1834 nařídilo, aby se až do dalšího v té věci nařízení Kostnickým *žádná odpověď* nedávala na jich provolání.

Husinečtí rovněž dopis Kostnický místo odpovědi odvedli na vrchnostenský úřad do Vimperka a odtud skrze krajské hejtmanství Prachenské poslán byl gubernium zemskému.

Odtud oba dopisy šly do Vídně a dostaly se zde do rukou říšského kancléře a ministra zahraničných záležitostí *Metternicha*. Ten nařídil, aby Husinečtí a Pražský magistrát neopovážili se *vůbec* odpovídati do

*) F. v. *Weech*: Aus alter und neuer Zeit; pak některé zprávy z registratury obce Pražské, za jichž vyhledání děkuji p. řediteli registratury J. *Rankovi*.

Kostnice, což magistrátu města Prahy zvláštním dekretem praesidia zemského ze dne 23. června 1834 oznámeno. A pak hned došlo ku vyšetřování; list Kostnických občanů stal se předmětem *diplomatické* korrespondence mezi *Rakouskem* a vládou *badenskou.*

Tehdáž totiž znepokojovati počaly Evropu tajné spolky revoluční, jako byla *mladá* Italie, Pařížská Haute Vente universelle, *mladé* Polsko, *mladé* Německo a jiné, kteréž spojily se 15. dubna 1834 v Bernu v jednotu „nerozbornou“ pod praporem známých hesel: svobody, rovnosti a humanity. Mocnosti svaté alliance obnovily dobu kongressů. Již v létě 1833 odbývána konference ministrů v *Teplici*, brzo na to téhož roku sjezd mocnářů rakouského, ruského i korunního prince pruského v *Mnichovu Hradišti* a v lednu 1834 sešla se konference ministrů německých ve *Vídni*. Účelem všech těchto schůzí byla úmluva o společné kroky proti revoluční internationale.

V těchto okolnostech Metternich Hüetlinova provolání se ulekl. Střediskem revolučních živlů bylo Švýcarsko, zdaž tudy spolek Kostnických občanů pro postavení pomníku Husovi a Jeronymovi není jenom zástěrou ku sebrání peněz a ku pokusu spojiti Badensko s revolučním Švýcarskem? Metternich tudíž již 17. dubna 1834 v důvěrné notě dopsal v té věci badenskému ministrovi, svobodnému pánu z *Reizensteinu*, kterýž byl zástupcem vlády své při kongressu ministrů německých ve Vídni.

Obsah diplomatické noty tento jest: „Uznané moudrosti Vaši Excellence není potřebí ukazovati, co neslušného a v pravdě *urážlivého* obsahuje návrh učiněný z Kostnice Pražskému magistrátu. Neboť věc ta směřuje k tomu, aby věrní přívrženci katolické církve a uznaní čestí vlastimilové sbírali peníze na pomník cti a slávy pro muže, kteří byli nepřátelé církve, pro muže, jichž nauky vlasti české způsobily mnohaleté války a záhuby, až dosud viditelné. Mimo to však jest potřebí upozorniti Vaši Excellenci na *politickou* povahu skutku onoho. A z této stránky pokládám provolání zaslané z Kostnice do Prahy a Husince, jakož i pokus učiniti podobně ku všem českým magistrátům *za politické státu nebezpečné pikle*. Neboť jest to taktikou všech „převratných stran“ že simulují účely vědecké, filantropické nebo náboženské ku provedení záměru nekalých a perfidních. Když seberou peníze a opatří si daleko široko dobrá spojení, i u lidí, kteří vlastní účel věci neprohlédli, pak ukazuje se, že peněz sebraných užívá se k podnikům *revolučním*. Kostničtí občané chtěli patrně provoláním svým způsobiti vzbuzení upomínek na buřiče patnáctého století, a vláda musí rozhodně stavěti se proti pokusům, jichž účel jest historickými reminiscencemi lid popuzovati proti stávajícímu pořádku státnímu.“

Badenské vládě se pak s důrazem na srdce kladlo, aby se své strany všecko učinila, by se něco podobného neopakovalo.

Netřeba podotýkati, že Metternich ze strachu před Mladou Evropou přestřelil v této věci daleko cíl. Ale Badensku ovšem nezbývalo nic jiného než také vyšetřovati. Na štěstí ministři Reizenstein a Winter pojímali celou záležitost klidněji a znajíce poměry v Kostnici dokonale neviděli v Hüetlinovi náčelníka nějakého budoucího tajného revolučního spolku. Kancléři Metternichovi musilo se to pořádně vysvětliti a vymluviti mu z hlavy nebezpečenství Kostnické. Snažili se o to oba ministři badenští svědomitě; ba ministr vnitra Winter ze strachu před mocným kancléřem rakouským dokazoval, že Kostničtí hlavně proto sbírají starožitnosti a chtějí město své pomníky bývalých událostí ozdobiti, aby sem hodně mnoho cizinců nalákali a dovedli je pozdržeti a přiměti *k útratám!*

Toho se jistě Hüetlin v idealismu svém nenadál, že ministr rakouský vyhlásí provolání jeho za „státu nebezpečné“ a ministr badenský že prohlásí je za věc „finanční spekulace“.

Winter ovšem věděl, jak věc stojí, ale jemu šlo o to, aby kancléř Metternich se upokojil. — Hüetlin byl předvolán pak také k výslechu, a dostalo se mu přísné důtky „za nešikovné, nemoudré a protizákonné“ jeho provolání, s tím podotknutím, aby se více neopovážil podobná psaní do Čech rozesýlati, sice že by přísně musil býti potrestán; ostatně že nemá z Čech naprosto žádné naděje na *odpověď*, a kdyby se o ni přece pokusiti chtěl, že by to pro něho dopadlo *velmi nepříjemně.*

Za těchto okolností nedalo se nic dělati; Hüetlinův první pokus o postavení pomníku pro Husa a Jeronyma v Kostnici v raných počátcích smutně zahynul.

A. R.

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Hraběnku těšil tento výraz všeobecné úcty, ačkoliv neřekla onu trpkou větu proto, aby svým hostům vynutila poklonu; myslila to do opravdy. Pokynula hlavou a všichni se utišili.

„Ovšem,“ ujal se slova starý general, „svět jest často hanebný a někdy dějí se věci, které se snad nedějí ani mezi divochy. Dnes ráno, na příklad, vyprávěl mi policejní ředitel tak hroznou historii — která se udála před několika dny — že ani francouzští románopisci nedovedli by si něco podobného vymysliti.“

„Ah, něco jako ‚Pařížské tajnosti‘?“ prohodil někdo z přítomných, který rád čítal romány.

„V ‚Pařížských tajnostech‘ nenajdete nic hroznějšího.“

„Generale, vy nám děláte laskominy,“ zvolala jedna dáma; „vypravujte nám o tom.“

„Odpusťte, madame, tato záležitost jest posud tajemstvím; policejní ředitel dověděl se o ní teprve dnes ráno. Byl jsem náhodou v jeho kabinetu, a nevím, zdali bych směl . . .“

„Před svými přátely neměl byste tajiti ničeho,“ podotkl mladý důstojník od dělostřelectva.

„Ale rapport, který jsem četl —“

„Vy jste četl rapport?“ zvolala celá společnost jedním hlasem.

General přisvědčil.

„Vy jste četl rapport a nechcete nám tu historii vyprávěti? Jen do toho, generale!“

General namítal celou řadu věcí, ale konečně jej přemluvili, tím spíše, poněvadž měl chuť vypravovati.

„Bezpochyby krádež?“ tázal se Valerian Grecký.

„Něco mnohem horšího... Nu, když tedy chcete... Nejsou zde svobodné dámy?“ tázal se general, rozhlížeje se po přítomné společnosti.

„Poslyšte, generale, je-li vaše historie neslušná, jak budete hotov, pošlu vás domů“ — pravila hraběnka Grecká, hrozíc mu prstem. „Znáte mne!“

„Až budu hotov?“

„Ovšem, až to uslyšíme.“

„Pak to přestane býti neslušným.“

Všichni se smáli. General se ještě trochu rozpakoval, ale od rána nechtěla mu ta historie z hlavy.

„Nuže, pánové,“ pravil, „neboť s dobrým svědomím nemohu se obraceti k dámám, — v samém Petrohradě, o páté hodině večerní, unesli tři důstojníci, kteří jeli spolu v trojce, mladou dívku...“

V tom strčil Valerian Grecký do čínského konvíku, který stál u jeho lokte, a srazil jej se stolu.

„Odpusťte mi, tetičko, moji neobratnost,“ omlouval se hlasem rozechvělým. „Byl vám snad zvláště milý?“

„Ó ne!“ pravila hraběnka, „pocházel od jakéhosi hlupáka, děkuji ti, žes ho rozbil. Nuže, generale, co bylo s tou dívkou?“

„Onu dívku unesli na večer tři důstojníci a zavlekli ji do Červené hospody. Zde, ačkoliv křičela, ji hrozně pohaněli, a kdo ví, co by se bylo ještě dálo, neboť ti tři pánové byli opilí, kdyby policejní hlídka — která ostatně o té události neměla ani tušení, nebyla je vyplašila...“

Valerian sebou prudce pohnul a generalovi to neušlo.

„Ano, Grecký, chápu úplně vaši nevoli; tito bídníci zhanobili vaši uniformu, ale spravedlivý trest...“

„Generale,“ zvolaly dvě zvědavé dámy jedním hlasem, „a jaký byl konec této historie?“

„Konec? Když se blížila hlídka, pustili svoji kořist a dovezli ji do města; ona vrátila se k rodičům a její nemocná matka, když uslyšela, jaké neštěstí zastihlo její dceru, žalem zemřela.“

Celá společnost se hrozila. Nikdo více nevzpomněl na ples. General pozoroval mlčky svoje vyděšené posluchačstvo.

„Kdo ví, je-li to pravda?“ prohodil někdo nevěřící, „snad nějaký lehkomyslný šibal si to vymyslil, aby pobouřil policii.“

„Ó ne, pánové, tato událost jest zcela pravdivá; ubohá oběť provázená otcem sama žalovala, vždyť přivedli také svědky.“

„Svědky?“ šeptal Valerian a zbledl na smrť.

„Svědky, kteří potvrdili, kdy dívka odešla, a kdy se vrátila... Ostatně hostinský byl zatčen...“

„A co říká?“ tázal se kdosi ze společnosti.

Valerian neodvážil se ani promluviti.

„Nejmenoval nikoho, tvrdí, že ty pány nezná a snad mluví pravdu. Viděl sice, že tři důstojníci si přivezli jakousi ženu, ale ti pánové přivádějí si často společnost.“

„Tedy policie neví posud ničeho?“ tázala se hraběnka.

„Pouze jméno oné dívky; jmenuje se Rajisa a její otec sluje Porov.“

Valerian opakoval si v duchu obě jména, a od té chvíle ta dvě jména mísila se do všech jeho myšlének.

„Co z toho bude?“ tázala se jedna z dám.

„Kdo ví? Snad policie viníky nenajde, ale najde-li je, budou těžce pykati tento svůj nešťastný kousek.“

„Jaká to hanebnost!“ zvolala hraběnka. „Valeriane, pomoz nám hledati. Od kterého pluku byli, generale?“

„Bohužel měli tutéž uniformu, jako hrabě Valerian,“ odvětil general, ukloniv se lehce před hrabětem.

„Snad jsi to byl ty, Valeriane?“ prohodil se smíchem mladý praporečník, vzdálený to bratranec Valerianův.

Všichni se smáli a ohlíželi se na Greckého; on však odvětil s nuceným úsměvem:

„To snad ne!“

„Však my je nalezneme,“ pravila hraběnka. „Není-li tato dívka podvodnicí, která hraje hanebnou komedii, pak jest obětí velice zajímavou.“

„Je-li však podvodnicí?“ prohodil diplomat.

„Pak bude přísně potrestána,“ odvětila horlivě hraběnka. „Tato historie nemůže zůstati tajemstvím. Veřejná mravnost volá o pomstu.“

Když hraběnka se poněkud rozčilila, bývala velice výmluvnou: také tehdáž mluvila hezkou chvíli a přesvědčila celou společnost. Pouze diplomat měl ještě některé pochybnosti, ale hraběnka dovedla mu je důkladně rozmluviti.

„Vy, diplomaté,“ pravila, „pochybujete o všem a upřete všecko; a proto potřebuje-li někdo něčeho, k vám, pánové, se jistě neobrátí, neboť by špatně pochodil.“

Všichni se smáli a hovor přešel k jiným otázkám.

Po čtvrt hodině vytratil se Valerian s hosty, kteří odcházeli. Když kráčel se schodů, zdálo se mu, že ty schody se mu pohybují pod nohama; tak měl těžkou hlavu.

Oblékl si kožich a vyšel na ulici. Ledový vzduch zavanul mu do tváře a vrátil mu poněkud jeho chladnokrevnost. Saně čekaly; řekl svému vozkovi, že se projde, a nařídil, aby jel zdaleka za ním. Na to zaměřil na nábřeží Něvy. Noc byla temná, jen svítilny blikaly. Řeka bílá, tichá a jako mrtvá pod silným ledem, táhla se po jeho levici; po pravé straně pak míhaly se vozy jedoucí skoro vesměs k vyslanectví.

Znenáhla vozů ubývalo, a v pravo se objevily temné stromy zahrad; hrabě přešel můstek, který se klenul nad kanálem a kráčel dále po nábřeží tou černou, chladnou nocí, až konečně se mu podařilo urovnati poněkud zmatené myšlénky.

VI.

Bylo po všem! On, hrabě Grecký byl udán. Ta černooká dívka, tak hezká ve svém hněvu, ale konečně tak nepatrná, ta měšťanská dcerka, neznámého původu, na něho žalovala; popsala jeho podobu, jeho uniformu, jeho hlas a snad, až se vrátí domů, nalezne tam policejní agenty.

*

Při tomto pomyšlení jej mrazilo. Trestu se nebál. Co by mohli učiniti jemu, hraběti Greckému? Snad jej zavrou, snad na dobu dosti dlouhou, ale to bude vše. Ostatně, vždyť byli tři. Kterého z nich asi Rajisa udala? Či poznala snad tvář toho, který se potmě vloudil za ní do pokoje? Jinak nemohla věděti, který z nich byl pravým vinníkem. Či udala z pomsty stejně všechny tři? Bohužel, nemohl se hrabě nikde poptávati, neboť by tím byl obrátil na sebe pozornost. Musil tedy čekati, pozorovati a sbírati zprávy, jak by se nahodily; neboť svěřiti se některému podřízenému úředníkovi přece nemohl. Byl rád, že aspoň zatčený hostinský dovedl mlčeti. A zase jiný obraz táhl jeho myslí, obraz oné dívky, kterou sotva viděl. Zdála se mu krásnou a podle všeho byla počestnou. Pro něho bylo by ovšem lépe, kdyby ji měli za podvodnici, ale on byl přesvědčen, že dívka ta byla počestná a čistá. Vždyť slyšel ji plakati a prositi tonem takovým, že by to bylo i zvířetem pohnulo — ale jeho se to netklo, neboť byl tehdáž úplně opilý. Leč i v tom opilství pozoroval čistotu toho dítěte, jeho uraženou nevinnost, jeho divý hněv, ve kterém hleděla zabiti jeho nebo sebe — a ve svém srdci cítil Valerian, že smělý onen krok, kterým Rajisa oznamovala svoje zneuctění, svědčil nejlépe o její počestnosti. Ano, byla to dívka nevinná, která nechtěla mlčky strpěti hanbu, které nezasloužila. Což nebylo by snad možné získati penězi ne-li dívku samu, tedy aspoň otce, aby mlčel? Kdyby vzal žalobu nazpět, celá věc by se snadno ututlala.

Valerian posýlal ke všem čertům hovorného generala, který to nešťastné dobrodružství rozhlásil; posýlal do všech pekel policejního ředitele, které přijímal ve svém kabinetu takové lidi, a který jim císti dával zprávy, týkající se vznešené společnosti — ano, policejní ředitel a general byli vlastně vším vinni.

Zatím přišel na konec nábřeží a nyní teprve cítil, že jest hodný mráz. Vozka, který jel za ním, každou chvíli zakašlal, aby si ho hrabě povšimnul.

Konečně odhodlal se Valerian vstoupiti do saní, měl chuť navštíviti ještě své dva přátely. Podíval se na hodinky a viděl, že jest příliš pozdě.

„Domů," pravil vozkovi.

Za čtvrt hodiny na to vstoupil do svého kabinetu.

VII.

První věc, kterou spatřil Grecký ve svém pokoji, byl lístek v obálce, položený na jeho psacím stole tak, aby mu hned padl do očí. Rozpečetil jej a četl na něm tato tři slova: „Přijď hned! Rezov."

Valerian díval se chvíli na tento lístek a na ta tři slova, na první pohled tak lhostejná, a cítil, že jsou znamením velikých bouří; pak bez dlouhého rozmýšlení sběhl se schodů.

„Jdu do města," pravil k Švýcarovi, který mu otvíral vrata.

„Poroučí Vaše Excellence saně?" tásal se pokorný sluha.

„Ne, půjdu pěšky."

Vrata se za hrabětem zavřela a brzy na to vstoupil tento do najatých saní, které o dva domy dále čekaly. Za pět minut byl u Rezova. Ten byl velice rozčilen, a pobíhal po své pracovně; Sabakin seděl na kanapi, opíral bradu o dlaně, a, jak se zdálo, byl zabrán do vážných myšlének.

„Nuže?" pravil Grecký jenom proto, aby vůbec něco řekl, neboť věděl, proč jej povolali.

„Aby to spral ďas!" bručel Rezov, zastaviv se ve své procházce, „někdo nás udal."

Běžel ke dveřím, aby se podíval, zdali někdo neuaslouchá, spustil těžké portiéry ze zeleného sametu a vrátil se ke svým soudruhům.

„Někdo nás udal," opakoval potichu, „a nevím, jak z toho vyvázneme."

„A vědí naše jména?" tázal se Grecký klidně. Byl velmi bledý, ale úplně při sobě. Za to jeho soudruhové byli jako bezhlaví.

„Naše jména? Ne! Ale za několik hodin se to rozhodne. Poznají nás; něco nás prozradí. — Zpropadený život!" zvolal Sabakin a dupnul hněvivě nohou.

„Když nevědí naše jména, nemusíme se tak přílišně znepokojovati," těšil je Grecký; „možná že se všecko urovná. Ostatně, proč se bojíte? Nejsem-liž vinníkem já sám?"

Oba přátelé pohledli na něho celí udivení a oba jakoby si byli řekli, přistoupili k němu.

„Ne, Grecký," pravil Rezov, „ty nemáš větší viny nežli my; ostatně náš úmysl byl týž jako tvůj; a proto..."

„My sdíleli s tebou vinu, a proto budeme sdíleti s tebou také trest," doložil Sabakin.

Oba důstojníci chopili Greckého za ruce a tiskli mu je srdečně. On byl velice dojat.

„To by bylo zbytečné, milí přátelé," pravil k nim. „K takové oběti svoliti nemohu. Udám se, a věc bude odbyta."

„Já se udám též," zvolal Rezov.

„Já též!" pravil Sabakin; „na mou čest."

Chvíli bylo ticho; Grecký rozvažoval.

„Milí přátelé," pravil pak, „dovolte, abych tu celou věc vzal na sebe. Dáme té dívce věno, a bude dobře; já jsem z vás nejbohatší — odpusťte, nechci vás urážet — a pak já jsem vinníkem; zavrou mne na čtrnáct dní..."

„Že tě zavrou?" ozval se Sabakin, „budou tě degradovat. Setník pravil, že ta věc musí být příkladně potrestána."

„Setník... setník..." bručel Grecký, „to jen tak říká. Přece nezničí důstojníka gardového k vůli takové hlouposti... Když byl mladý, byl zrovna takový jako my!"

Chvíli přemýšlel, a pak dodal vesele:

„Ale jděte mi, vždyť vyhlížíte jako zmoklé slepice, a k čemu to? Což nemáme matky, tety a sestřenice, které budou s radostí za nás orodovat? Hleď, Rezove, ty máš u dvora sestru, nemohl bys ji tajně poslati k policejnímu řediteli, aby tu věc ututlal? Když se mu řekne, jak to pobouří všecku šlechtu, snad si dá říci. Všecky komorné, které jsme kdy brali za bradu, přijdou proti nám svědčit. Na mou věru, pánové, ta věc není k smíchu; myslím to zcela vážně. Jedná se o naši existenci! Poslyš, Sabakine, tvůj strýc je ministrem; požádej ho za přímluvu. Nikdy nic na něm nechceš, trávíš ze svého, on ti to přece neodřekne."

„A ty," odvětil Sabakin, „ty máš tetu, která je dvorní dámou, a která při dvoře více platí nežli kdokoliv jiný."

„Pst!“ zvolal Grecký, a položil prst na ústa s tváři tragicko-komickou. „Má etnostná teta drží vždycky s tím, komu se stala křivda: vmísí-li se do této záležitosti, dá mne potrestat a ujme se slečny: ach, na mou tetu ani nemysleme.“

„Slečny,“ bručel Rezov, „takové husičky.“

„Ah,“ pravil Grecký, „jen ji nech, ona není tak hloupá. Jak se bránila! Mám až dosud znamení.“

Vyhrnul si rukáv, a ukázal jim na ruce širokou ránu, kde měl kus masa vytrženého. Rána ta byla hluboká, a sotva zacelená.

„Ovšem,“ ujal se opět řeči Valerian, zapínaje rukáv, my byli všichni opilí. Nevěděli jsme, co děláme. Mohli jsme také někoho zabit . . .“

„Ba ovšem!“ přisvědčil Sabakin.

„Dobře, že se to ještě nestalo! To bychom šli do Sibiře! Raději dám věno. Poslyš, Sabakine, ujme se té věci tvůj strýc, či, Rezove, tvá sestra?“

„Žena bude lepší,“ pravil Sabakin, „pro muže je to poněkud choulostivé, zvláště pro ministra.“

Oba důstojníci dali se do smíchu.

„Tvůj strýc mohl by ztratiti kredit,“ pravil Grecký.

„Ovšem,“ odvětil Rezov: „zítra ráno podívám se k sestře.“

„Nežli se rozejdeme, milí přátelé,“ pravil Sabakin, a povstal, „slibme si něco: a sice, že žádný z nás, děj se cokoliv, ostatních nezradí. Poneseme společně trest jako vinu.“

Grecký chtěl odporovati, ale Rezov nepustil jej k slovu.

„My jsme blázni,“ pravil, „ale máme čest: můžeme se zapomenout, vyvést hloupost, která je nás nehodná, ale čest pluku a svoje přátelství nezradíme nikdy. Jeden za všechny a všichni za jednoho. Přisahejme!“

„Přísahám,“ pravil Sabakin, pozvedaje ruku.

„Přísahám,“ opakoval Grecký, tiskna ruce svým přátelům.

Na to se rozešli: druhého dne měli se sejíti u pluku. Grecký vrátil se domů, odebral se na lůžko, ale nemohl spáti: mlhavý obraz Rajisin vznášel se mu neustále před očima.

VIII.

Druhého dne po deváté hodině dal se Rezov ohlásiti u své sestry. Tato žena velmi krásná vdala se před desíti lety za velice bohatého komořího, její postavení a její známosti pomohly jí do nejprvnějších kruhů petrohradských.

Ranní návštěva jejího bratra ji zprvu překvapila: i vpustila jej do svého boudoiru, kde právě dokonávala svoji toilettu. Kněžna Alexandrina, čili jak ji přátelé nazývali zkrátka Adina, byla velice bystrá a nemusila se Rezova teprve vyptávati: ten nespal skoro celou noc a byl tudíž velice bledý, tak že poznala z jeho tváře, co ho k ní přivádí.

„Ty jsi také v tom?“ otázala se po francouzsku beze vší předmluvy.

Rezov mlčky prisvedčil. Kněžna poslala pryč komornou, a posadila bratra vedle sebe na malé kanapé.

„A kdo ještě?“ tázala se zvědavě. Tato skandální událost byla pro urozenou společnost petrohradskou pravou pochoutkou.

„To ti říci nemohu,“ odvětil Rezov. „Odpusť, Adino, jedná se o jejich čest, a čest celého pluku.“

„Ovšem,“ odvetila kněžna trošku uražena. „A proč se přicházíš zpovídat?“

„Poněvadž mne můžeš zachrániti, budeš-li chtít. Řekneš-li jediné slovo policejnímu řediteli . . .“

Kněžna pohodila významně hlavou.

„Ty víš, že se mi dvoří?“

Rezov přisvědčil.

„A chceš, abych ho prosila o milost?“

„Ne,“ odvětil, „žádnou milost. Vylič mu pouze, kterak by to dělalo špatný dojem, kdyby taková měšťka vyhrála na šlechtici.“

„Tedy to není ani šlechtična?“ tázala se kněžna.

„Ne; vlastně tak na polovic, její otec dobyl si šlechtictví teprve při armádě.“

„Ah!“ zvolala pohrdlivě Adina, „co se vám na ní mohlo líbit? Je aspoň hezká?“

„Nemluvme o tom, prosím tě,“ odvětil Rezov, „tato vzpomínka je mi nad míru nepříjemnou.“

„Takové bývají následky každého bláznovství,“ pravila Adina, krčíc posměšně rameny, „to se vám vyplatilo! Pověz mi aspoň, co vám chtějí udělat, není-li to také plukovní tajemství?“

„Chtějí nás degradovat.“

„Ah! k vůli takové holce! To by stálo za to! Můj bratr degradován! O ne! Navštívíme policejního ředitele. A přeješ si, abych se zároveň přimluvila za tvé soudruhy, za tvé ctihodné soudruhy?“

„Ano, prosím tě, přimluv se za nás všecky.“

„Ale vždyť nevím jak se jmenují? Ostatně, policejní ředitel mi to poví.“

„Myslím, že jejich jména nezná.“

„Tvoje také ne?“

„Moje také ne.“

Kněžna se převrhla na kanapé s hlasitým smíchem

„Já tě tedy udám!“

„Jen pod tou podmínkou, podaří-li se ti zastaviti vyšetřování.“

„Ah, to je roztomilé! Dobře, milý příteli; podívám se k němu mezi první a druhou hodinou a ve tři budeš míti moji odpověď. Nepřej mi dobrého pořízení, neboť lovci říkají, že to kazí honbu.“

Na to propustila Adina s přátelským pokynutím svého bratra, a vrátila se ku své toilette.

IX.

Za několik hodin na to obdržel vrchní policejní ředitel, generál Klin, navštívenku kněžny Adiny. Odbyv na rychlo dvě nebo tři návštěvy pospíšil do vedlejšího salonu, kde zatím kněžna čekala.

„Vy, drahá kněžno?“ zvolal, líbaje jí galantně ruku.

„Ano, já jsem to, generále; a co více, přicházím k audienci.“

„Aj! Což pak vás okradli?“

„Myslíte,“ odvětila kněžna, pohlednouc co možná svůdně na generála, „myslíte, že to musí být nutně záležitost policejní, když vás přicházím žádat o čtvrt hodinky vašeho vzácného času?“

„Nikdy bych se neodvážil domýšleti se . . .“ koktal generál.

„Ah! také se nemůžete ničeho domýšleti," odbyla ho kněžna suše, tak že se stal tento ihned vážným; načež usadila se kněžna v lenošce, urovnala si záhyby své dlouhé vlečky na svých malých nožkách, a pohledla podruhé ještě svůdněji na generala. „Hádejte, co mne k vám asi přivádí?"

„Vždyť jste mi zapověděla něčeho se domýšleti," odvětil general trochu mrzutě.

„I ne!"

To slovo letělo jako ostrý šíp, general se zachvěl, ale neodvážil se o nic dále.

„Vidím," pravila kněžna, „že vám musím trochu pomoci. Nuže, pomohu vám! O ženách říkají se všelijaké špatné věci, není-li pravda, generale?"

„Dovolte . . ."

„Ano, říkají se všelijaké špatné věci, a vším právem. Tak na příklad, vy muži, kteří jste ovšem dokonalí, tvrdíte, že jsou kokety . . ."

General nebyl tak hloupý, jak se někdy zdál, a jak jeho přátelé o něm vždy tvrdili; v té chvíli aspoň zamžoural očima na znamení, že dobře porozuměl.

„Ano," pokračovala kněžna; „ano ženy jsou kokety, a mají pravdu; musíte uznat, že bez naší koketerie byl by život váš náramně nudný."

„To bych neřekl," odvětil general, bera Adinu za ruku; ale ta uhodila jej lorgnonem přes prsty, tak že ihned ucouvnul.

„Jsme kokety, jsme rozmarné, jsme zvědavé!"

„Ale vy se příliš pomlouváte," zvolal general, který přeslechl poslední slovo.

„Ó ne, každé slovo je pravda," tvrdila Adina, „hleďte, dnes přišla jsem k vám jenom ze zvědavosti."

„Jenom ze zvědavosti?" zvolal sklamaný general.

Kněžna sklopila oči, upírajíc je na lorgnon, který v ruce držela, a slabě se usmála. V takových chvílích bývala neodolatelná. General celý bez sebe vztáhl ruku podruhé, a tenkráte byl šťastnějším. Kněžna dovolila, by ji políbil konce prstů.

„Co byste ráda věděla?" tázal se něžně.

„Milý generale, ráda bych věděla, jak to bylo s tím únosem, ale do podrobna, rozumíte?" zvolala kněžna, vzchopivši se.

„Nic snadnějšího, víte že vám všecko udělám, ale některé podrobnosti přece . . ."

„Máte podrobnosti?" zvolala kněžna spokojeně. „Tím líp: ukažte mi rapport."

„Nevím zdali mohu. — Je to úřední listina."

Kněžna dala se do hlasitého smíchu a udeřila generala svým lorgnonem lehce do ramena.

„Vaši úřední listinu četl celý Petrohrad! — Dejte si říci!"

„Ale, kněžno," bránil se general s úsměvem, „ty podrobnosti právě . . ."

„Papír snese všecko," odvětila Adina, „dejte mi ten rapport, — a — jděte si po svém, já si to zatím přečtu. Až vás zavolám, můžete přijít, ale teď jděte!"

Kněžna pobíhala po saloně, smála se a skoro tančila, jako dítě, které má slíbenou hračku. General okouzlen odešel, a vrátil se s rapportem.

„Vy jste roztomilý!" zvolala kněžna, „a teď jděte! Dejte uvěznit nevinné, a pusťte na svobodu vinníky, — tuším, že jsem se zmýlila, ale je to vlastně jedno. S bohem, generale!"

„Vy se jen všemu smějete," odvětil tento, okouzlen její krásou, jejím humorem a její živostí, „budete mi aspoň za to vděčná?"

„Však já vás zavolám!" pravila kněžna, strkajíc ho vlídně ke dveřím. Ještě na prahu políbil jí general ruku, tenkráte nad rukavičkou, a odešel. Když byla kněžna sama, usadila se pohodlně a zabrala se do čtení rapportu.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Na odchodu.

(Alberto Rondani.)

Ne, nenvidí všední moji muku,
ni bezbožný žár v bledé mojí tváři,
chci vesel s okem svěžím, které září,
jí s bohem dáti a políbit ruku.

A zvědět nemá, proč z té vřavy, hluku
s mdlou duší prchám, v níž se vášeň sváří,
že síly nedostatek vůli maří:
ó chabá vůle v podlém srdce tluku!

Jde   přichází, a nemá podezření,
bych ještě hloub se pokořil jí, hledí,
tak vyzývá mne luzně a tak směle.

Však v mužné síly paprsk se to mění
vše v duši mé, má ústa slova nedí,
a o vrásku jest víc jen na mém čele.

Montecatini 1884.

Přel. *J. Vrchlický.*

Listy z Prahy.

V.

V Praze, dne 14. února 1885.

„Myšlénka vaše, aby čelnější města česká objednala si u vynikajících mistrů českých obrazy ať již z dějin svých neb okolí svého, je sice velmi krásná ale rovněž velmi fantastická; zroditi se mohla jedině v hlavě idealisty, jenž mezi knihami živ nezná lidí, zvlášť ne ty naše malé bohy zasedající ve venkovských radách městských, samé to po většině pány Peponšky, jak je nedávno vylíčil Herites."

Tak a pak ještě tónem trochu ostřejším psal mi přítel našeho listu z venkova. V prvním momentu po přečtení dopisu jeho měl jsem skutečně chuť tlouci se v prsa a zašeptati kajicné „mea culpa" — cítil jsem, jak jsem byl směšným se svým návrhem vůči takovému „panu" radovi Novákovi z Pippichova „Veřejného života". Ale dobrý duch odvahy a přesvědčení vpašoval mi v témž okamžiku do ruky časopis s touto notickou, jež byla balsamem v mé uražené nitro. Kladu ji sem doslovně místo odpovědi venkovskému starostlivému příteli: „V Buda-Pešti vypsali několik cen na dobré skizzy zajímavých ulic a náměstí, dle nichž by pak velké obrazy se provésti měly. Konkurrovalo osmnáct umělců s 66 skizzami. Porota majíc za předsedu professora Keletiho rozdělila takto ceny: Robert Nadler dostal 500 zl. za skizzu nábřeží

dvorní zahrady, Schickedanz 300 zl. za polní ulici, Jos. Molnar 200 zl. za náměstí Kalvinovo. Na to vytkla porota ony náčrtky, které *mimo skizzy cenou poctěné od obce objednány býti mají, je to dvanáct* obrazů malířů: Fesztyho, Sigetiho, Agghazyho, Tölgyessiho, Nadlera, Schickedanza, Balloa a Lechnera. Velkost obrazů určena jest na 1 metr výšky a 1½ metru šířky, *honorar za každý obraz jest určen na 1200 zl.*"

Stalo se v Maďarii, proč by se nemohlo státi mutatis mutandis u nás? Či bylo by hříchem proto pouštěti dobrou myšlénku, že přichází z ciziny? My již máme tak k tomu zvláštní náklonost. Ale této myšlénky se nespustíme a třeba bychom byli dlouho volajícím hlasem na poušti. Je příliš pěkná ta myšlénka, příliš úrodná pro naše výtvarné umění, kterému připadá posud v našich neutěšených poměrech los Popelčin. Zdá se, že trochu ruchu se vrací k nám v oboru umění výtvarného v poslední době. Vedle výstavy Maixnerovy, které vadila trochu neuspořádanost celku i detailů, byl tu do nedávna bohatý, figurami až přesycený obraz Matejkův; máme výstavu Chittussiho, malou sice ale výtečně a útulně aranžovanou v poetickém hnízdě věže vodárenské zrovna nad Vltavou naproti originalu velkého jeho pohledu na menší město Pražské. Řeklo se to tuším již i v časopisu našem, ale neškodí to opakovat: Chittussi je poeta přírody par excellence, mistr nálady kouzelně krásné a elegicky jímavé. Člověk by stál před některou jeho krajinkou několik hodin a nevyčetl by ještě všecky dojmy řinoucí se naň z málo motivu prostých, na pohled obyčejných. Zvláště ty zimní krajinky jsou věru specialitou jeho výstavy. Bařina, močál, nad tím závěsa těžkých sněhem naplněných oblaků, v pozadí malá česká chalupa, odlesk světýlka ve vodě plné sítí, v dál zabláцená cesta, obrysy vzdálených esů; jinde pustý mlýn, v sněhové poušti pár řeřábů s krvorudými plody, pěkný pendant k venkovskému kostelíku, pod nímž se vlní vesele pole rozkvetlého vlčího purpurového máku. Slyšíme, že se Chittussiho krajinky líbí a že se kupují, jak jinak, bylo by smutné, kdyby i takové věci měly zůstat nepovšimnuty. O velkém jeho obrazu Hradčan promluví jistě náš referent — řekneme jen, že jest minutiosně věrný a pln onoho poetického ovzduší, jež se vznáší vždycky nad Prahou.

Po Matejkovi přišel na radnici Brožík. Svádělo by to k parallele mezi oběma mistry, ale ne, ať to podnikne někdo jiný, je-li toho potřebí, my zde jen konstatujeme, že obraz Brožíkův naplnil nás radostí. Postřehli jsme v něm vedle pompesního a ceremoniellního též mnoho hlubočе pravdivého a citěného při technice stále k větší výši spějící.

Konečně máme tu též „Rudolfinum". Není nám volno psáti o tom, čím na nás velká křivda spáchána a nejsme z těch, kteří již proto jásají a vděčností překypují k správě spořitelny, že vidí také české nápisy na dveřích domu umělců.

Cítíme všichni, že to mělo být jinak otevřeno i upraveno. Však škoda slov. České umění musí imponovati světu a teprve snad a ještě z milosti bude vpuštěno někam — do kouta.

Špatně by ovšem jednalo české umění, kdyby nevšímavostí k cizině chtělo provésti navzájem svůj justament. Právě jen hojným stykem s cizinou prolomíme ten led lhostejnosti a nepřízně. Až ohlas českého umění přeletí cizinu vítězně, šlehne i do našich sousedů, jak jsme to viděli u Dvořáka. A kdyby to i nešlo, co na tom, tím větší bude překvapení příští, bůh dá, že soudnější generace, až najde u nás na poli práce duševní, co neočekávala. A najde to zajisté.

Co píšeme tyto řádky, dějí se v Paříži veliké a všestranné přípravy k oslavě osmdesátých čtvrtých narozenin Viktora Huga. Den ten stává se tam již z pravidla národním svátkem. Je to pěkné a povznášející. Věřím ovšem, že se najdou také lidé tam i u nás, kteří pokrčí nad tím úsměšně rameny i nosem a řeknou „modloslužba" aneb ještě vtipněji: A co nám takový Hugo?

Je to věc vkusu, někdo radši pohár plamenného vína, jiný syrovátku. Proč bysme nepřáli oběma dobrého chutnání?! Však měl Viktor Hugo a má ještě nepřátel tolik, že o několik víc neb míň rozdílu nedělá. Víme, jak jej miloval druhdy Gustave Planche, který nazýval jeho dramata „dětinskými", víme, jak jej miluje posud Barbey d'Aurevilly. Avšak jsou u přátelé také spravedliví. Montalembert, s nímž Hugo mnohou tuhou půtku probojoval, vyznal se, že nad jeho básněmi o dětech v Contemplacích slzel a že jej nepotěšilo tak ani evangelium při ztrátě dětí jeho, jako písně Hugovy.

Výrok takový jest zadostučiněním nejlepším. *Anubis.*

Rudolfinum.

Výtvarné umění a hudba v Praze přestaly býti konečně uměnami koč ujícími. „Vzácnou munificencí české spořitelny. . .", leč podobá se mi, že o tom urbi et orbi na poučení všech slyšících a vidoucích před lety, měsíci a včera již s dostatek hlásáno bylo, zejména periodickými publikacemi v našem přemilém a drahocenném druhém či prvním jazyku zemském. Nechme toho tedy. Máme příčinu býti vděčnými ústavu, jenž Rudolfinum zbudoval. Ale tento ústav ubíjel po všechnu dobu stavby i při zasvěcení paláce naši vděčnou radost mravními políčky tak neomaleným, že dovoleno nám asi bude, zachovati vůči munificenci české spořitelny chladný klid, jejž opustiti bylo by tolik jako poníziti se.

„Tempora mutantur . . ." Oddejme se ilusi, že tyto ošklivé poměry pominou.

Dům umělcův zůstane. Přihledněmež tedy jen k němu.

Rozepsati se o budově, sahalo by nad rozměry této úvahy. Přes to dovolíme si říci několika málo slovy, že krása našeho paláce umění není absolutní. Podobá se, že byl konci pován bez ohledu na vykázané místo. Pohled, nechť s Hradčan, nechť s Malé strany neb s náměstí před budovou nepřekvapuje tou měrou, jak by nás těšilo, a ladnost architektonická nedobývá si naší duše prvním tazem, ač naproti Rudolfinum postavili jako — schválně budovu, která věru krásy domu umělcův ani před zraky nejnevinnějšího ignoranta zastíniti nedovede. Půvaby fasád Rudolfina nalézáme v elementech, z nichž sestrojeny a v podrobnostech, neboť půdorys i silhouetta vzbuzují domněnku, že lámáním kontur vykoupeno vhodné a účelné uspořádání místností uvnitř. Zdali tomu tak, ukáže se užíváním budovy, prozatím slyšeti stesky na nedostatečnost místností konservatoře i na jiné, jež obecenstvu nejsou přístupny, a z těchto nevrlých poznámek mohlo by se souditi, že v Rudolfinu obětovány dvěma slavnostním síním a jich vestibulům, schodištím, foyerům a galeriím všechny ostatní. Nechceme však posuzovati nepříznivě, konstatujeme prostě.

Čelné sály a průchody k nim jsou vpravdě velkolepé a úpravou přepyšné. Zejména koncertní síň s galeriemi, vestibuly a foyery oslňuje a vzbuzuje v nejedné příčině obdiv. Dvůr umělecký liší se od sálu koncertního jednoduchostí v kráse, která zde ovsem není určena, aby utlačila vystavená díla umělecká; také není ještě úplná, pole určená pro malby jsou posud čista, soch tu není a tohoto prázdna používají mramorové schody vedoucí vzhůru k obrazárně, aby se tlačily v popředí, tak že navštěvovatel nemůže se ubrániti vzpomínce na obrovská kachlová kamna, jaká v selských jizbách vídati lze.

Vystoupivše po těchto imposantních schodech, s nichž velebný jest rozhled po dvoraně, vcházíme do galerie společnosti vlasteneckých přátel umění.

Zasneme. Mohlo by se říci, že tato znamenitá sbírka jest nalezena jako nějaký nový díl světa. O ní a z ní bylo posud málo známo. Zastrčenost, nepřístupnost, neurovnanost zavíraly ji posud širšímu obecenstvu i z valné části amateurům, kteří jednomyslně dosvědčí, že Praha má galerii, ne velkou, avšak bohatou, cennou, instruktivní. Můžeme na ni býti hrdi.

V prvém sále několik plastických děl. Antická, baroková, moderní. Zde prý budou příště hosta vítati poprsí těch pánů, kteří o zbudování Rudolfina zásluh si zjednali. Těšíme se, tato Walhalla může býti zajímavá. Druhá síň: Drahocenné staré malby, byzantské, české, nizozemské, německé; Dětřich Pražský, Jan Gossart, Kranachové, Holbein, Dürer. Třetí síň: Vlaši a Nizozemci. Rafael a Tizian (kopie), Van Dyk, Veronese a mnozí jiní, dále Škréta i Brandl. Čtvrtá síň: Greuze a několik jiných ponejvíce francouzských malířů. Pátá síň: Mánes, Führich a Čermák (kartony). Na levo od tohoto pořadí sálů nalézáme v několika kabinetech mezi přečetnými obrazy Watteaua, Breughely, Rembrandta, Rubensa, Teniersa, Fapresta, Netschera atd. Na pravo vcházíme po několika stupních do velké tak zvané „císařské" síně obrazárny. Po labužnické hostině nacházíme zde chatrné zákusky: jsme v oddělení novověkých „mistrů", mezi obrazy, jež dílem zakoupila, dílem jinak získala společnost vlasteneckých přátel umění. Neutěšená podívaná: velkou většinou prostřední, velmi prostřední práce, slabounké v invenci, strojené ve výrazu, toporné a řemeslné ve faktuře. Jmen uváděti nebudeme. Patrno, že společnost buď neměla velkého výběru neb činila jej s bene-

volencí velmi shovívavou. Malířů českých, kteří v posledních letech zvláště prosluli, není zde. Opouštějíce tuto nejméně skvostnou síň chceme zase hodovati ve znamenitém prý kabinnetu rytin. Zavřeno, sbírka prý se teprv pořádá, tvrdí sluha, jenž také vypovídá, že katalogu nelze dostati. Správa galerie nečiní dobře, když tomuto, zejména pro širší obecenstvo nad míru citelnému nedostatku co nejrychleji, důkladně a po česku odpomůže.

Umístění a seřadění obrazů jakož i osvětlení jich (veskrze téměř svrchním světlem) jest nepoměrně lepší než v obrazárně staré.

Sestoupivše znova do přízemí, obracíme se na levo do malého sálu po východní straně umělecké dvorany k návštěvě „umělecko-průmyslového musea“. Nalézáme vlastně výstavu, v níž kmen musea, založeného pražskou obchodní komorou, tvoří menší část. Ostatek místa jest přeplněn půjčkami z c. k. rakouského musea umění a průmyslu ve Vídni, pak exposicí pražských firem klenotnických a naší německé zlatnické školy. Jakož přirozeno, obsahuje sbírka nestejná původem také předměty rozdílné hodnoty a všelikého způsobu výběru. Vedle vzácných, rozkošných a umělecky vzorných prací vidíme dosti méně cenných čísel, najmě moderních. Zde tedy v lůně musea rozhodný důkaz, jak velice potřební tohoto musea naší bezbarvé a beztvárné době, v níž producenti a konsumenti předstihovali se až posud vzorným nevkusem. Slibujeme si od působení musea blahodárný vliv. Nikoli okamžitý, nikoli všestranný. Jeť museum ve skrovném počátku a netečnost naší generace obrovská, zděděná, přivychovaná, občansky ustálená.

Psali jsme svou stručnou úvahu v obavě, že referujeme o skončeném divadle. Proslýchalo se, a sice po zkušenostech velmi pravděpodobně, že Rudolfinum bude opět zavřeno. K čemu by bylo zavřené Rudolfinum? Co platna zabeděná škola? Jaký prospěch ze zazděné studny a ze zakletých pokladů? Obmezená přístupnost uměleckých sbírek v Praze jest hrozna, pro lidi méně podnikavé povahy neb kapsy pak totožna s nepřístupností. Vlastenecká společnost může směle dosavadní léta trvání galerie připsati na konto ztrát, jichž ne utrpěla ona, nýbrž veřejnost, které slouží. Co platna galerie otvíraná jen jako o svátcích, aby několik nahodilých lidí ji nalezlo, v ní se proběhlo a pohemžilo? Jaká v tom sekatura, odsouditi přítele umění, aby celý rok byl na čihané, by nepromeškal chvíli, která se mu po případě nejméně hodí! Jakoby požitky umělecké vázány byly na saisonu jak mladé víno neb housata! Jakoby potřeba studovati staré mistry dostavovala se pouze v létě, právě tenkráte, když člověk v Praze není! Míti zavřenou galerii jest směšné, protivné, hříšné, jest horší než nemíti obrazárnu vůbec.

K útěše oznamuje se, že galerie zůstane přístupna i po zahajovací výstavě. Trvale? Na čas? Nemůžeme se zbaviti obavy, že bude opět jak bývalo. Ale potlačme ji, mějme důvěru. Považovali jsme za vhodné, pověděti několik upřímných slov jen proto, abychom se přičinili, by Rudolfinum bylo v plném a pravém slova smyslu palácem umění, svobodného, vítězného, osvěcujícího, každému přístupného. *J. L.*

Ant. Chittussi provedl během svého zimního pobytu v Čechách řadu obrazů, vystavených právě na staroměstské vodárně. Mezi četnými, ponejvíce zimními krajinkami, jež dýší tou velikou, nefintěnou poesií přírody, pro kterou nadán jest Chittussi vřelým citem, živou vnímavostí a vzácnou opravdovostí uměleckého podání, nalézáme větší obraz „Pohled na Malou stranu pražskou“. Dobrý známý a přece vždy nový a vždy krásný. Dal by se pohledati ten, komu by byl sevšedněl náš prospekt prospektů, pyšné, ladné, posvěcené panorama Hradčan, trůnících nad Menším městem pražským. Kocháme se v něm s nehynoucím interesem, obzvláště, podán-li nám v díle umělce povolaného, jakým jest Chittussi, umělce, jenž naplní všecku svou duši voleným motivem a přilne ku předmětu s nejupřímnější svědomitostí. Čestným svědectvím o tom jest poznovu koncepce a propracovanost řečeného obrazu, na němž vrší se chrámy a paláce s krásnou plastičností v znamenité vzdušné perspektivě. Pohled jest plný karakteru, rázných a lahodných rysů, delikatních podrobností a ušlechtilosti barvy. Přednosti mistrova díla bijí zvláště do očí, povážíme-li, že bylo mu bojovati proti mlhám i mrtvým, jednotvárným tintám zimy. Jako zimní prospekt karakterisován jest obraz šedými obláčky kouře nad domy a vypuštěním veškeré téměř skutečné stafáže z řeky. — Byli jsme svědky horlivého tvoření mistrova a jsme opětně s potěšením účastni jeho zasloužených úspěchů. Jsou přirozené, vždyť skutečná, nadšená práce silné a individuálné povahy umělecké dobývá srdce všech. *J. L.*

Divadlo. Sardouova „Odetta“ naplnila dvakráte dosti slušně divadlo. Hra se líbila velice, více obecenstvu než kritice. „Odetta“ jest z těch kusů, pro které a proti kterým se dá mluviti velmi mnoho, a skoro jsou misky na obou stranách stejně zatíženy. Nemáme místa rozbírati poměr ten déle, konstatujeme prostě, že morálka „Odetty“ působí účinlivěji než sebe delší kázání a že úspěch kusu jest vždy skvělý, byť i třeba autorem napřed vypočítán do detailu nejmenšího. Z účinkujících přísluší palma pí. Sklenářové, hraje „Odettu“ brillantně, s celou stupnicí citův a vášně mistrně odstíněných. K ní druží se hned p. Šlukov co Béchamel, jeho figura jest znamenitá. Ze sil nově zaměstnaných nikdo ničeho nezkazil. Bérangèru hrála pí. Pštrossová naivně a vesele, přirozený ton se jí zcela dobře podařil, jako sl. Rottové v úloze baronky la Hochové. Novou sílu jaksi v náhradu za odcházejícího pana Puldu předvedlo ředitelstvo při nedělním odpoledním představení rozmarné veselohry Stroupežnického „Pan Měsíček, obchodník“. Pan Chlumský má mnohé dobré vlastnosti, ale také ještě mnohé návyky, které v něm příliš ochotníka prozrazují. Hrál nenuceně, s vervou, někdy až příliš podomácku, zdá se však, že je v něm materiál k dobrému herci. To ukáže ostatně nejbližší budoucnost, svěří-li mu sl. správa ještě úlohy jiné. Ostatní herci podali pěkné účinné figurky, zvlášť paní Seifertová ráznou ženu z lidu, pan Mošna hejska Pikoliniho a pánové Šmaha a Frankovský vděčné figurky zástupců dvou nepřátelských stran v městě. Obecenstvo hojné pochvalou neskrblilo. Režii obou her obstaral velmi obezřele pan Seifert. *ϱ.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„*Ve veřejném životě.*“ Veselohra o jednom jednání od Karla Pippicha. V Chrudimi 1885. Nákladem Stanislava Pospíšila.

„*Vlasty skon.*“ Dramatická báseň o třech jednáních, určená pro drama hudební. Napsal Karel Pippich. V Chrudimi 1885. Nákladem Stanislava Pospíšila.

„*Česká bibliotéka rodinná.*“ Pořádá Jan V. Veselý. Ročníku II. Svazek 6.: Baron Josef Eötvös: „*Vesnický notář.*“ Přeložil Fr. Brábek. Díl první. V Praze 1885. Nákladem knihkupectví Al. Hynka.

„*Z rojny.*“ Napsal Alfred de Vigny. Dle XIII. vydání z francštiny přeložil V. P. Matice lidu ročníku XVIII. číslo 6. V Praze 1884. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Votoček & Rassl**“.

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . . 3 „ 30 „
na celý rok . . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

Patisk puvodních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo . nové.

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy 2 hod. odpoledne

ROČNÍK XIII. 1. března 1885. ČÍSLO 7.

Z nových básní Jaroslava Vrchlického.

Nirvana.

Mdlý poutníku, jen dvéře tyto,
ó zaklepej, jsou poslední,
tam vše, co zde ti bylo skryto,
v mír věčný se ti rozední.
Tam zapomenuv, žes byl stvořen,
u cíle staneš zápasu,
a budeš jako v zemi kořen,
jenž nezná změnu počasů.

Však je-li vnadidlo to marné
hra stará znova začne zas,
dál trpět život v muce zárné
co atom, buňka, květ a klas,
až v člověku zas zatraceném
se probudíš zpět k vědomí
a poznáš, bol že tvým je věnem,
kruh, jenž se nikdy nezlomí?

Co zbývá ti? Jen v resignaci
to břímě věčné dále nést,
být velkým v Sisyfově práci
trn s kvítím sbírat u všech cest
a neskloněný v světa víru
ku slávě jako zášti hluch
poslouchat, kterak u vesmíru
bůh jediný vře — žití ruch!

Nektar.

To dávno již. Venuše chtěla kdysi
dát ochutnati nektar Adonisi,
i nesla misku jemu zlatou
tím bohů vínem vrchovatou.

Jej našla v lesní skalinaté skrýši
a s úsměvem mu podala svou číši,
on radostně ji k sprahlým ústům nahnul,
však náhle pustil ji — rty bolně stáhnul.

„Jak trpký na Olympu nápoj máte,
vic nesmrtelnost nechci z číše zlaté,
je horký nektar váš i sláva celá!“
A Venuše se v smutku zamyslela.

Zda zhořknul nektar pouhým země vzduchem?
Či musí býti silný, velký duchem,
kdo nápoj bohů s rozkoší chce píti?

Vím, kráso, proč tě mnohý trpkou cítí!

Salve, lucru!

Žhne slunce, zrak se darmo vzpíná k moři,
to jako výheň, vítr nezavane,
jak žhavé olovo to s výše kane
a noha v bílý, horký prach se boří.

Jak neuprosně modré nebe plane
nad ulicí, v klín jeho jak se noří
tlum sloupů, portiky jsou vykládané,
jak bílý plamen mramor jejich hoří.

Nad atriem jest nápis z mosaiky:
o salve, lucru! Před mým zrakem prchá
svět antických snů luzný, něžný, rosný.

Za peníz všecko, laur i dívčí rtíky,
mně zdá se člověčenstvo býti mrcha
již sup rve nitro — mamon neuprosný.

Básníci.

Na prvním azuru hvězd prvních plánim
byť každý sen svůj nejkrásnější psal,
jenž v nocích bezesných nám slétá k skráním,
jejž v touze bezdné zovem ideal;

Kdo může zcela pochopit nás z davu,
kdo „cítím s tebou“ by tvé písni řek'?
pro věčnost všickni tkáme na svém hávu
na času stavu útkem myšlenek.

Jdem životem si skoro sobě cizí
a král je každý v svém přec údělu,
pod hlodem bídy veteš těla mizí
a vzrůstají nám křídla andělů!

Jen silou obrazů, jen rhythmu vlnou
je každý nad svět kolem větší z nás,
a věky prosí, zápasí a klnou
v té naší písni, kde zkameněl čas.

Byť krásy celé objali jsme moře,
či pouze dívčí, útlý náprstek,
všem plane v srdcích nesmrtelná zoře!
Tak ústí velkých amerických řek

I kapka rosy hoří zanícená,
když z lůna černých mraků měsíc vzplál:
před námi všednost jako lačná fena
se krčí, zuby cenic opodál.

O život.

Z obrázků rakovnických podává dr. *Sigm. Winter.*

„I patriarcha hladový chleba ukradne.“ Nár. přísloví

„Venter caret ratione, viroque esurienti necesse est furari.“ Suidas.

I.

Jedna ze pěti hromádek hadrů pohnula se, z ní vynikly dvě dětské ruce a chroptivý hlásek volal: „Hlad, mám hlad!“ A chroptivý hlásek všel do do lesa a les byl něm. Však i máti byla něma. Co říci hladovému vyžleti? Co říci ostatním hadrů hromádkám, jež začaly sebou nepokojně zmítati, ohlašujíce se, že také hladem namírají? Co vyžebráno neb ukradeno, snědli, a teď nebylo nic. Ta máť uvadlá jako tráva zimní rozvinula nejmenší hromádku a podala svou nejmladší rodinku k prázdnému prsu. Tu v teple na věrných prsou chudé mateře stišil se křikloun. Ale ostatní vedli svou. Den byl březnový, jarní, od deštů mrazivých velice zlý. Severní vítr hádal se s rozcuchanými větvemi starých borovic a střásal s nich slzy deštěm. Když dětem nikdo jídla nepodával, rozhlašoval se pláč jich lesem víc a více.

Matka nejmenšího slova o to neumořila dosavad. Chvílemi jen tázavě pohledела k mužům, kteří maličko s cesty seděli v karty hrajíce. Byli čtyři. Na pohled byli to „dismundirovaní soldati“ vojny třicetileté. Dva měli žluté kabáty, jeden barchanový červený, čtvrtý halil se v plášť rejtharský. Jeden měl široké vojenské plundry, druhý sedlské poctivice šmelcované. Ten měl přední plech i zadní, druhý měl kus železa jen na prsou a záda i zavázalé hrmotné plece kryla sukně děravá, schozelá. Zbraň měli každý po boku, buď tesák, buď šavli. Na stromě podle mužů visela na suku ručnice šroubka, dvě ručnice banditky. O strom opřena stála halapartna a u vlhkém mechu válela se kládní sekera a tři bradatky. Slovem byli to čtyři dobře vyzbrojeni maškaři rázu ne právě přívětivého.

V témž lesním průhone nedaleko skupiny té strakaté byli čtyři koně přivázáni. Čtyři koně hrubě spadli, na nichž bylo patrno, že nemají obrokem dosti opatření v každý čas.

Den pomíjel, začalo se hodně tměti. „Co ta vyžlata právě dnes tak pronikavě řvou?“ pravil nevrle jeden z mužů k ženě, „vždyť chleba se jim dalo!“

„Byl hrubě houževnatý,“ řekla žena tiše v odvet, „však děti snědly a bylo málo!“

„Ty flutko,“ odvětil týž hranatý muž, jemuž brada sypala se ryšlavá, „jsme rádi, že máme houževnatý. Ty sedíš kepsky a víš čerta, jak se dobývá chleba třebatě jen houževnatého. Camerat,“ pravil týž muž obraceje se k nejmladšímu, „okřesej několik chvojí a rozněť, je zima!“ Žena mlčela, muži hráli, děti kvílely, vítr lál a sosny pršely — —

Z mužů nejmladší křemenem znítil oheň a děti zmlkly, jak by uťal. Dívaly se do něho. „Ale, brachu,“ pravil jiný z mužů, „já už také namírám; však by tu ti hromobití loudalové mohli býti. Já bych hladem zbryzl kůru se stromu!“ K tomu třetí děl: „Nezbude, než vyjeti z tohoto proklatého kraje.“ „Baže proklatého,“ potvrzoval muž s bradou ryšlavou, „dosti veliký díl země jsme změřili na svých cestách, ale kraje tak málo hojného a úrodného ba liduprázdného aby čert pohledal!“

V tom cválali silnicí dva rejthaři. Byli také šatů odřených a vzezřením jakoby vojáci. U lesního průhonu, kde seděli hladoví lidé, seskákali s koní a známou patrno cestou brali se k ohni. „Herež, Herolte, co nesete s Hervetem?“ otázali se příchozích zároveň skoro všichni.

„Nic,“ odvece Herolt, „tuhle pěknou čepici kunami podšitou, více nic!“

Rázné zaklení ze čtvera úst dáno tomu v odvetu. Žena vzdychla z hluboka a zkormouceně pohleděla svojim hromádkám. Muži složili se k ohni a Herolt jal se vypravovati: „Bylo už při tmě. Stáli jsme u lesa na té silnici, co směřuje od Kolešovic sem, nedaleko odtud.

Když už jsme byli konečně na odchodě, vidíme tenkého člověka, an se chutně bral k nám pod touhle čepicí a v ruce maje ručnici. My drobet zastoupili a pak vyrazili. Já řku, aby nám dal fedruňk; on že nemá nic. Já dobyl kordu a přiměřuje naň dím: Jsme soldati, znáš obyčej, dej peníze anebo něco k snědku, nám obého pilná potřeba! On zase zaklínal se bohem i pode všemi čerty klel se, že nic toho nemá. Já mu řku: Málo mine, budeš zabit! a vydřev jemu ručnici, ohledal jsem ho, ale nenalezl jsem ničeho. Naposled strhl jsem jemu tuto čepici a hodil jsem mu svoji starou oblezlou. Tuhle camerat nebyl mi toho nic pomocen. Nebylo potřebi: chlapík měl strach, až kolenoma chvěl. Zajisté byl ňáký písař!"

Muži mlčky poslouchali. Žena si myslila: „Nad kurami přístřešek šindelný a my jsme tu pod nebem vysokým jako zvěř — hůře nežli zvěř: ta ť má přece zob a my máme hlad."

„Poslechni, Herolte, té čepice se nenajíme, bodej tě čert i s tím písařem!" zaklel jeden z mužů a dodal: „dnes byl řad na vás, abyste přinesli!" Děti daly se zase do křiku.

„Rygře," pravil jeden z tlupy muži s bradou ryšlavou, „ti tvoji bestiáci malí dělají dnes rumrajch, jakoby je bral na vidly, popadna ožeh, dej jim několikráte po hřbetě!"

„Jsme tak od lidí odvrženi," vzdychla žena hladíc drobné křiklouny po vlasech.

„Mámo, jísti!" volala tři vyžlata a dvě jen výmluvné křičela do téhož tónu. „Bůh zná, že nic nemám, bůh to zná," děla. „Mlčte, zvyjedení," okřikal děti Herolt, „však přes noc daleko není!" Po té obrátiv řeč k mužům vece: „Co tovaryšíme spolu v tomto kraji chodíce za soldaty nic se nám nechce štěstiti. Pořád máme hojný nedostatek. Ať mi jazyk upadne, neodmisím-li se od vás!" „Bodej tebe neštěstí vzalo," zaklel Ryger, „hereż jdi si, my tu také nepobudem. Hneme se odtud třeba hned. Vystrojte se, braši, pojedeme k Syřími a k Najčovsi, tamť sedláci hlupáci a mají rejnské!" A muži po nekteré chvíli vstávali. Zchápavše pak zbraně v malém čase odjížděli o šesti koních pryč. Poslední byl Ryger. Mluvil se ženou a zdržel se drobet. Děl jí: „Podestři pod ty děti k hlavám trochu trávy, kašlou mi mnoho, přikrývej je pilně: Regna už má chudina od zimy oznobené nožice, tu mi viň dobře v kytličku. Neteskli! Vojna suchá studna. Lidé sami nemají a proto nedají. Do příhodného jara není daleko; až tenhle tvrdý a chatrný čas ňák přebudeme, dáme se rádi hmotnou prací v poli potřebovati. Za dvě neděle je vyhráno. Neteskli! Až začne svítati, hni se odtud s dětmi, jdi ke Kolešovicům požebrat anebo do Kněževsi a tam na mne očekávej, přinesu chleba i peníze." Muž zakutiv drobet oheň, by hořel aspoň tak, aby vlci nebyli škodni a přece nehořel tak, aby slidič zradil nad jeho hladovými hromádkami, odcházel zvolna veda po hubě kobylu srsti tisovaté a na všecky nohy kulhavou. Žena hleděla za ním. Zmizel. Hromádky zase usnuly. Vítr lál v sosnách a sosny plakaly.

II.

Ryger jel drahnou chvíli po silnici sám. Upadl v hluboké myšlení. Snad myslil na to, kterak vede život nebezpečný a přec velice tvrdý a drsnatý. Snad myslil na své děti, kteréž v umouněných kytlicích a zlých šatkách ve vlhkém lese byly na hromádce. V tom slyšel hlas z ručnice bouchnouti. I pobídl svého tisovatého okulhavěného koně ostruhou, aby co nejrychleji dojeda svých druhů dověděl se, oč tu je. Zahnuv na silnici, jako jde od města Rakovníka k Varum, dojel brzy dvou vozů plachtou krytých. Z plachty vyhlédaly ženy mladší i obstarožné, a podle vozu stáli muži jednající s rejthary, kteří patrně se chystali utínati bedny na bocích vozů provazy zavěšené. Heroltův hlas už zdáli zněl. „Nic neslušného není, čeho žádáme: máte zajisté několik měchýřů s penězi. Dejte tedy chudým soldatum nebo vezmou sami!"

„Kdo vycházejí v cestu, nejsou soldati dobří," namítal jeden z mužu u vozu. Herolt pistolu z holstra vytrhl. „Dobří nedobří — však peníze máte — tuhle je truhla řetězem na dvou zámcích opásaná, v níť babky!" Ryger dojel. Ssedl s kobyly dolů a jal se ptáti: „Kdeže jedete, kdo jste?" Nejstarší z mužů odvece: „Jedeme, nevíme kam, jedeme z vlasti." Ryger opakoval: „Jedeme, nevíme kam? Toť divná věc! Však už vím. Religie!" „Ba že, milí přátelé, pro religii odcházíme svých živnůstek, jdeme z Rakovníka do neznámé ciziny. Císařský mandát před lety vyhnal nám kněze — teď jdou ovce. Nechejte nás, jsme na horší míře než kterýkoli obdankovaný soldat, za které vás máme, nechejte nás, prosíme, Pán Bůh jinde vás jináče naděliti ráči." To mluvil stařec u vozu a vojáci se zarazili. Ryger pravil: „Tedy z Rakovníka jedete, kterak tam?" „Bídně, pane soldate, odpověď dal jiný z mužů u vozu nabývaje srdce, bídně tam, nepoznali byste ho; před sedmi lety ležely tam dvě armády v té bouřce a v nešťastném pozdvižení, ty rozbily Senomata, svatojilské předmestí. Z jilského kostelíka stojí čtyři nahé zdi. Je tomu dvé lété přišel pater jesuvita Kotva — bídně je tam — my jsme poslední, kteří ucházíme z vlasti."

Ryger pojal své druhy stranou. Zatím přišeptal muž u vozu druhým: „To jsme si dali, k Žatci jsme rovno nechtěli jíti, že tam řádí silné troppy vojáků zlotřilých — a tady jsme jim padli do rukou, těm asi zhola nevynikneme!" V téže chvíli Ryger děl svým: „Nechejte jich, líto mi je lidí těch, jsou naší víry, neberte jim. Kdybyste strhli s oltáře, menší hřích by byl. Však my dnes jinde a jináče si opatříme". — K tomu nevrle promluvil Herolt: „Slibem blázni veseli, opatříme — čerta se opatříme" — a lál škaredě. Druzi čtyři dali se konečně přece rozpačiti Rygrem a zabodše koně uskočili na postranní cestu k lesu. Ryger obrátiv se k exulantum zavolal: „Jeďte zase, bodaj zdrávi!" A hned potom jel za svými. Za ním Herolt cválal bublaje jako kohout indiánský. Šest rejtharů jelo dosti mrštně k Najčovsi — a emigranti čeští ubozí jeli zvolna tichou nocí směřujíce od rodného města vždy dále až za mez české země, a my znajíce hrozný osud těch lidí našich můžeme zvolati s Jeremiášem: „Běda, běda, běda! Bože, proč jsi oklamal lid tento, nebo všickni zahubeni jsou!"

Když slunce povystouplo nad pozlacené lesnaté hrby kraje Žateckého, tu kde mezuje s Rakovnickým, vjíždělo šest rejtharů velice dismundirovaných do vsi Najčovsi, která byla hromádka chalupí tu lepších, tu zedraných. Hned u božích muk při první chalupě vojáci zastavili voláka. Ryger promluvil k němu: „Veď nás, pachole milé, k rychtáři!" Sousedé vycházeli z chalup, ženy staré, mladé

★

vyšedše málo ze dveří vychylovaly hlavy dívajíce se hostem nezvaným ne právě přívětivě.

„Kde jste se tu nenadále vzali, páni vojáci," pravil Jíra Kovář, krčmář veský, „co dobrého nám nesete?" „Kde je rychtář, jsi ty rychtář?" otázal se přísně Ryger. „Rychtář nejsem," odvece tázaný, „ale jsem v konšelech." Tedy dí jemu Ryger: „Dáte obroku koním asi dva strychy ovsa a nám soldatům J. Cís. Milosti dáte, jakož jste povinni, říšský tolar!" „To je málo!" vskočil do řeči Herolt. „Ba, pane vojáku, dosti" — odvece krčmář, „ourod nebeských lůni bylo málo a co bylo protrávili jsme, nynicko nemáme skůro nic: nevím, abyste shledali po celé vsi deset bilých — nevím." — „A co, vy šelmy chlapovské," křikl Herolt, „nejsme dráči ani lupičové, jsme vojáci J. Milosti Císařské! Když je vám platiti, vždy ňáké sedlské rozumy máte. Až vám ručnice v bok vstavíme, však vy potom hnete měšci a hrnci, v nichž babky chováte!"

„Mějte utrpení nad velikou naší nemožností," ozval se hlas člověka příchozího v nově, „dáme co máme, jenom buďte k nám vůle libezné!" Jenž tak mluvil, byl rychtář Jan Houska. A hned hovořil dále: „Dej jim, Jíro, obroku, však to spravíme. Páni vojáci nechať spočinou na hostěnici v krčmě u Jíry: já a tuhle Hartman pochodíme v obci — ty, Hartmane, na malé straně za rybníkem, já pochodím tady s této strany a shledáme nějaký groš vojákům. Snad tolar sebéřeme." To byla přec moudrá řeč! I protož Herolt se skrotil a všickni rejthaři rúče seskákavše s koní brali se chutně do krčmy. Jedno je rychtář ještě prosil na té cestě, aby žádnému člověku neubližovali, že se k tomu věrně snažiti chce, aby je nějakým grošem na cestu opatřil. Ryger za to se zdvořile omlouval rychtáři řka: „Víš, milý rychtáři, vojenské obtížnosti jsou drsnaté — jen sebeř bez fortele a my odjedeme zase!"

Zatím co chodil rychtář chalup od chalupi všudyž naslýchaje nemalá naříkání i lání a mlatec Hartman běhal po straně malé: sedli strakatí rejthaři v krčmě za stůl a čekali příštích věcí. Herolt smlouval s krčmářem, aby jim všem dal páleného vína zatím na dluh. Krčmář Jíra zbytečné něco vykládal zase o tom, že lůni bylo ourod nebeských na skrovně — ale páleného konečně přece donesl. A byla to náramně podivná chasa, jakoby nebyli ani vojáci vojny třicetileté. Pozorujte jen, jak se zachovali k pacholkovi Fiřtovi, jenž přišel na hostěnici a po několika okolcích a rozpacích jal se jednomu z nich přišeptávati nevěrně, kde že v obci lze najíti hodně peněz. „Jsou tu tři v obci honáci sviňského dobytka," tak promluvil pádně, „jsou tu v obci usedlí — říci zapomněl, že jsou mu nějak nemilí, — ti mají peněz dosti, u nich nevynajde se rejnského zlata, než samé dobré zlato: já povím, kde jest!" Předem dal mu Ryger po hubě. Potom rekl: „Což jsme Petrovští, Jidášku?" Fiřt strhl bystře klíčku se dveří a prchal odtud — ale dva rejthaři již se za ním sháněli.

Nebylo dlouho a rychtář přišel s Hartmanem nesouce vojákům vyžebraný groš. Rychtář promluvil: „Který z vás bachtmistrem? dám jemu, kolik jsme z chudé obce nasbírali." „Přednosť vlastně nemáme druh před druhem," pravil Ryger, „čtěte tedy bílé groše semhle na stůl, budou na šestero deleny a šestý rozdíl bude každému z nás stejné!" „Náš kraj není hojný, ani úrodný," jal se skromně promlouvati rychtář, „prosím, abyste se nezpičili aniž byli při zlé mysli, že odvozuji jenom sedmnácte bílých — víť bůh, že s těžkem jsme je sehnali." Rychtář vždy znova a znova vymlouvaje svou dědinku sul grošiky a ti grošikové byli tak maně důkazem, že český sedlák šelma i v nouzi. Bylitě mezi těmi grošiky také někteří dvoukrejcarní a třikrejcarní, kteří na předešlé dlouhé minci prve patnáct a dvacet čtyři krejcary platívali, kterých však teď nikdo bráti nechtěl. Proto je dali vojákům. Ryger rozpočetl peníze na stole a učiniv šest rozdílů svůj ujal a hned potom vyšel na síň mluvě k šenkéřce: „Paní milá, pojď a rci, zač mi dáte žejdlik másla?" „Za osm krejcarů," odvětí šenkéřka. „To ujímám," pravil Ryger, „stržíme spolu žejdlíky čtyři, k tomu dáte mi hrneček nějaký — třeba vetchý — tak za denár. Což sejry staré nebo mladé, těch není u vás?" V odvetu děla žena: „Ba máme na komoře" — a vskočivši do komory za chvilenku přinesla máslo a sýr. „Tento sejr je za pět krejcarů," pravila šenkéřka podávajíc vojínovi neveliký hrneček. „Toť draho, milá paní," namítal Ryger. „Není draho, zněla replika, vždyť centnéř starších i mladších sejrů je za půl sedmé kopy grošů mišenských." „Inu, není-li jináče, ujmeme i to tak." To praviv Ryger do mošny nastrkal potravin ženě a dětem svým. Na rozchod vzal týž ryšlavý voják šenkéřku za ruku a pravil ukazuje prstem: „Milá paní, ten stříbrný koflík na způsob vinného hroznu, co stojí na tamhle té almaře mezi dvěma maňásky hliněnými, a pak ten prsten, co máš na prstě se čtyřmi kroužky skládaný — až přijdou jinačí vojáci, schovej opatrně, sic ti seberou!"

Potom hned odebral se zase na síň, kdež zatím měli vojáci důležité jednání. Dva rejthaři totiž všicci unaveni jako koně běžíci v závodě přivlékli s sebou na provaze pacholka Fiřta. Jidášek stál u „štoku" těžce dýchaje a pot s čela stíraje. Herolt jal se s rychtářem o pacholka smlouvati. „Jářku, rychtáři, slib za tohoto bestáka dva říšské, pustíme ho: nezaslíbíš-li, vezmeme ho s sebou na provaze jako psa." Divní, podivní vojáci to. Jiní by Fiřta byli pochválili, ti ho smýčí za sebou jako zvíře. Je v nich snad kousek ethiky? Rychtář pravil: „I vezměte, nebude škoda, my za něho neslibume nic. I bodej zabit byl," zaklel rychtář Fiřtovi vstříc, „prorado, hleď sobě!" Rychtáři se vojáci líbili. Byli dosti dvorní a když krčmář přinesl kyselé pivo, začali rozvazovati a povídali věci ze světa jako živé noviny.

Rychtář pil s Rygrem, jehož měl za „bachtmistra", už dva korbele piva. Zatím již vtrušovali se na síň také jiní sousedé i strašlivější zvěděti chtějíce, jak že ve světě. Tak měli všickni dobrou vůli spolu. Ale konec bylo přece bití. Jenže také nějak podivné, spravedlivé, ethické. Vojáci již na odchod se strojili. Hartman, jenž byl ochotně na vojáky sbíral, za hovoru nesmírně se napíjeje páleným i zlým pivem spil se brzy tak, že propil rozum zhola. V tom přišla pro něho žena a poněvadž po dobrém domů jíti nechtěl, nlála ho. Milý Hartman za to nemilosrdně upral ji, chtěje ukázati vojákům, jaký je hrdina. „Camerat," pravil Ryger, „nech ženy, nestřásej se nad ní!" Ale camerat jakoby neslyšel. Ryger tedy drsněji: „Sejmeš-li jí jeden vlas, sejmu dva!" Ale spitý Hartman popuzel se teď i na rejthara a to si dal. Ryger přiskočiv trhl jím s zadu, on se zatočil až sedl. A hned za horka naprášil Ryger vesničanovi, až se kouřilo. Potom šel

a rejthaři s ním. Vesničané rozžehnali se s bezděčnými hostmi jak tak. Ale rychtáři se líbili.

Z Najčovsi rejthaři do Siřími a ke vsi Hořovicům jeli. I tu pod způsobem vojenským vyloudili asi jeden rejnský; to činí 4 kopy 42 gr. a 6 denárů. Zatím co popíjeli v Siřími, dávno vystřízlivěl Hartman a nepomeškav chutně bral se panu Fridrichovi Kolovratovi, nejbližšímu hejtmanu krajskému, žalovat na vojáky, co z lidí vyluzují peníze a nadto více je týrají a bijí.

Pan hejtman, jemuž příslušelo dbáti veřejného řádu, rychle vstal na nohy.

Očekáváš, ženo s dětmi hladovými, na muže svého?

(Pokračování.)

Z cesty po Číně.

Vypravuje *J. Režábek.*

I.

Na počátku r. 1874 vypravila ruská vláda svým nákladem několik odborně vzdělaných mužů do Číny k tomu konci, aby kromě ohledu vědeckých vyhledali ruskému obchodu nové, kratší dráhy do říše nebeské. Účastníci výpravy dali se v první polovici července z Kjachty po starodávné obchodní dráze ruskočínské přes Urgu ve východním Mongolsku do Kalganu, který leží u veliké pomezné zdi, u samého vchodu do vlastní Číny. Odtud vedla je cesta přes hlavní město Peking do Ťaň-Czině (Tien-tsin), kde vstoupili na parník, jenž dopravil je po moři až do ústí veletoku Jan-Czy (Jang-tse-kiang). Po této řece pluli dovnitř země až k levému jejímu přítoku Han-kiangu. Obrátivše se pak k severozápadu prošli západní čínské provincie Seň-Si a Kaň-Su, přerazili napříč poušť Gobi a vrátili se po roce i třech měsících na území ruské u Zajsanského Postu, nedaleko pramenů reky Irtyše. Celou tu ohromnou pouť vylíčil v podobě denních zápiskův jeden z její účastníkův, P. J. Pjasecký, z jehož zajímavého spisu podáváme tuto některé výňatky.

Poslední přípravy k další pouti vykonali naši cestovatelé v Kjachtě, ležící na samém pomezí ruskočínském. Tam seznámili se také s prvními Číňany, obyvateli to sousedního Majmačenu. Obě městečka dělí od sebe pustá nezastavená plocha, zšíří jednoho sta a dvaceti sáhuv, na které v jednom místě trčí dva bídné, špinavé dřevěné sloupy, bez jakýchkoliv nápisů: to jsou pohraniční mezníky Ruska a Číny, pusté prostranství pak, na kterém stojí, jest neutrální území mezi oběma obrovskými říšemi. Slovo Maj-ma-čen, čili vlastně Maj-maj-čen, není jméno vlastní, nýbrž znamená obchodní stanici vůbec. Proto tamější čínští obchodníci, domnívajíce se, že slovo Kjachta má význam podobný, nazývají ji často ruským Majmačenem, a naopak svému Majmačenu říkají čínská Kjachta, což podle jejich zvláštní výslovnosti zní Cjaketu!

Z Kjachty vyjeli cestovatelé dne 11. července, provázeni jsouce svými tamějšími přátely a známými až do první mongolské stanice za Majmačenem — Gilan Noru. Hned první noc bylo jim stráviti v jurtách, t. j. stanech, v jakých přebývají kočovní Mongolové. Tyto stany skládají se z lehké dřevěné kostry a plstěného povlaku; staví se na holé půdě. Pobyt v nich jest dosti snesitelný, ačkoliv strany čistoty nesmí cestovatel činiti velkých nároků, poněvadž jejich přirozené podlahy výtečně podporují množení a plození rozličného obtížného hmyzu.

„Nazejtří — vypravuje Pjasecký — bylo jitro překrásné a snídaní na koberci, rozestřeném na trávě pod širým blankytným nebem, za zpěvu skřivánků, za hovoru shromážděných Mongolů, bylo velmi poetické. Černoocí, osmahlí Mongolové a děti jejich se šikmýma, přimhouřenýma očima, s vysedlými lícními kostmi, sedí dokola na bobcích aneb leží na trávě na životech i zevlují na nás, stopujíce bedlivě každé hnutí ruky. My jsme nespěchali s odjezdem, jelikož vozy se zavazadly, tažené voly, mohly se pohybovati jenom velmi zvolna, a my jsme je tedy mohli snadno dohoniti. Konečně jsme se přichystali k odjezdu. Tři z nás sedli si do čínských vozíků o dvou kolech, z nichž jeden, erární, dal nám kommissař z Kjachty, kdežto druhé dva měli jsme podle žádosti jednoho z majmačenských obchodníků dovézti do Kalganu, užívajíce jich za to cestou. V Kjachtě říkají jim „ležanky“, poněvadž lze se v nich nejpohodlněji uvelebiti leže neb pololeže. Tyto vozíky mají dvě veliká kola se zubatými kolejemi a špicí jest mnohem více nežli u našich vozových kol. Náprava připevňuje se u pohodlněji zařízených vozíků docela vzadu, za korbou, která spočívá před nápravou na dvou dosti silných lihách, přecházejících v předu přímo ve voje. Následkem takovéhoto připevnění nápravy vůz se méně třese. Bez cizí podpory padá vůz ihned na obě voje, v poloze vodorovné pak může státi pouze za pomoci třírohého podstavce, jenž nalézá se pod každým podobným vozíkem a mezi jízdou se k nemu přivazuje na plocho, aby nepřekážel. Vozík má budku tak dlouhou, že natažený člověk může v ní volně ležeti; také šířka stačí pohodlně jen jednomu cestovateli. Vchod do budky bývá obyčejně ze předu, ale u lepších vozů bývají také dvéře se strany. Dovnitř musí cestovatel před zapřaháním. K tomu konci vleze mezi obě voje, vstrčí do budky napřed hlavu a potom dosmýká se po kolenou dále. Jede se — jak jsme již výše pověděli — nejpohodlněji leže neb poloze. Seděti lze pouze po turecku, totiž s překříženýma a podloženýma nohama, neboť tu není žádných sedadel ani prohlubenin, kam by se nohy mohly spustiti. Jen u samého vchodu bylo by to možné, ale zároveň velmi nebezpečné, ježto cesty nejsou upraveny a při častých nárazech odtud pocházejících mohl by cestovatel každou chvíli vyletěti z vozu a dostati se pod kola. Mimo to, sedě takto, přitížil by značně i koním. Dno korby jest z prken a pokrývá se obyčejně něčím měkkým: žíněnkou, kožichem aneb jiným šatstvem; do hlav klade se peduška. Budka bývá uvnitř potažena bavlněným barevným povlakem a svrchu plstěným kobercem neb lakovaným plátnem, jež tvoří v předu malou stříšku. Prší li neb fouká li silný vítr, může se vchod zastříti záslonami, podšitými vatou; nepostačí-li to, lze přes ně spustiti ještě silnou, prošívanou zástěru, kteráž jest připevněna nade vchodem a

mimo potřebu bývá svinuta. Jelikož plsť jest špatným vodičem tepla, není ve voze nikdy horko, byť slunce i sebe více pálilo.

Koně zapřahají se do těchto vozů velmi jednoduchým a zároveň zcela originalním způsobem. Chomoutův k tomu není potřebí, nýbrž jen uzdy a sedla pro jezdce. Zapřahá se pomocí zvláštní holi, ztloušti ruky, která se připevňuje silnými provazy neb řemeny ku konci obou vojí, tak že při vahorovné poloze jejich visí o něco níže napříč. Když se má zapřahati, vezmou dva mužští za obě voje a zdvihnou je poněkud do výše, načež jiní dva vyzdvihnou onu příčnou rozporku nad obě voje tak vysoko, pokud stačí řemeny, jimiž jest připevněna. Na to zajedou s obou stran k vojím dva jezdci a nutí koně, aby zašli hlavami pod zdviženou příčnou rozporu, což vyžaduje mnohdy značného namáhání, jelikož kůň často nechce ze strachu podejíti. Jakmile se to podaří, položí si každý jezdec jeden konec rozpory na stehna, chopí se jednou rukou řemene, připevněného na jejím konci, a na to oba zároveň pobídnou koně. Tito jsou tedy sice vlastní hybnou silou, ale jezdci jsou přitom háky, za které jsou koně k vozu připřaženi. Rozpora tlačí i v klidu celou tíhou vozíku na nohy jezdcovy, a jezdec zase i s ní tlačí k zemi koně. Při jízdě dostane náležitý díl tlaku i život jezdcův. Lekne-li se kůň něčeho a uskočí na stranu, i nemůže-li jezdec rozpory udržeti, vymyká se tato i druhému, padá k zemi, obě voje vrážejí svými konci do země, a vozík se okamžitě zastavuje. Byla-li jízda poněkud rychlejší a následkem toho i náraz větší, octí se na zemi zpravidla i cestovatel a to tím spíše, čím blíže vchodu se nalézá. Zapřahání začíná pak znova.

Lze si pomysliti, že takováto jízda jest pro zapřažené lidi i koně pravou mukou i po cestě rovné, jde-li to však do vrchu nebo s vrchu, tu stává se bez přípřeže zhola nemožnou. V tom případě musejí tedy oběma zapřaženým jezdcům přispěti svou pomocí dva, čtyři neb i více jiných, a za tou příčinou, jakož i pro střídání zapřažených koní i jezdců, provází každý vůz celá kavalkáda Mongolů, berouších si vždy ještě několik koní do zásoby. Nezřídka účastní se takových jízd i ženštiny, které sedají na koních vesměs po mužsku a zapřahují se do vozů podobným způsobem jako jejich silnější polovice. Tak provázelo naše cestovatele ze stanice Gilan-Noru také pět Rusův jelo na koních — celkem dvacet Mongolů a dvě Mongolky kromě jednoho čínského a jednoho mongolského úředníka, kteří dle starodávného obyčeje vždycky provázejí cizí cestovatele; kromě toho měli ještě asi patnáct koní do zásoby.

Na druhé stanici — Ibicyku — čekali Mongolové se svěžími koni a s velbloudy, na jejichž hřbety přeložen byl náklad s vozu, načež celá karavana hnula se dále. Přijeli k řece Irjo-golu, vlévající se do Orchonu, který zase vpadá do Selengy. Řeka Irjo-gol jest v těch místech asi tak široká jako Něva, ale má mnohem prudší spád, ač není tak hluboká. Přeprava přes ni provedla se způsobem zcela primitivním. Stalo se to pomocí pramice, sbotovené ze tří dlouhých lodic, z nichž každá byla vydlabána z jediné klády. Tyto lodice byly na obou koncích i uprostřed spojeny příčnými trámci, tak sice, že mezi oběma krajními i prostřední byla větší mezera. Nejprve přepravovaly se vozy. K tomu konci vstoupili dva úplně svlečení Mongolové do vody a přirazili pramici jedním koncem ku břehu tak, že ostatní mohli na ni vjeti s vozem, při čemž dno jeho spočinulo na samé pramici, kola pak ponořila se částečně do vody po obou jejích stranách. Nyní postavil se na každý konec pramice jeden Mongol s bidlem, a oba tlačili ji spojenými silami proti vodě, přeskakujíce podle potřeby s klády na kládu, s takovou obratností a jistotou, až se tomu sami ruští kozáci divili. Když se dostali dosti daleko proti proudu, obrátili náhle pramici a směřujíce k protějšímu břehu, pustili se po proudě i přistali zrovna na tom místě, kde čekali lidé, vozy, koně a voli, aby dopravili naše cestující dále. Týmž způsobem převezeno bylo na druhou stranu všechno ostatní: oba vozy, zavazadla i lidé.

Pokračujíce i v následující dny stejně šťastně ve své pouti, naši cestovatelé dorazili dne 16. července do důležitého obchodního města Urgy čili — jak mu říkají Mongolové — do Kurenu neb Da-Kurenu, což znamená klášter. Okolí tohoto města tvoří pahorkatina, podobající se s povýšených míst rozbouřenému oceánu, po kterém válejí se obromné vlny. Na přechodech přes vrchy nalézají se zde, tak jako všude jinde v Mongolsku, tak zvané *obó*, hromady to z kamení, klacků, větví, kostí, hadrů a mnohdy i šátků, na nichž vytištěny jsou náboženské obrázky a modlitby. Tyto hromady mají význam náboženský a skládají se tím způsobem, že nějaký Mongol složí u cesty hromádku několika kamenů, načež každý, kdo tudy jede kolem, přidává buď několik nových kamenů anebo cokoliv jiného, co má právě po ruce, domnívaje se, že se tím zavděčí bůžkovi, jenž v takové hromádce přebývá. Tak vznikají celé pyramidy zvýší tří i více sáhů.

Samo město Urga leží v rovném údolí, a zevnějšek jeho neshoduje se nikterak s jeho důležitostí mezinárodní. Skládáť se z veskrze jednotvárných, stejnobarevných hliněných domků, nad které vyniká jediné palác Chutukty, vteleného boha, dále chrám boha Majdara a mongolská škola pro lamy. Ani obyvatelé — Číňané a Mongolové — nejsou o mnoho úhlednější; děti zejména — opálené a špinavé — chodí v létě namnoze zcela nahé.

Cestovatelé chtěli se podívati do paláce Chutuktova, jehož pozlacené střechy zdaleka vábí k sobě zrak, ale nebyli tam od kněží vpuštěni. Za to prohledli si chrám zasvěcený bohu Majdarovi, do něhož jest v jisté hodiny vstup volný pro každého. Bronzová socha řečeného boha, která se tu chová, byla ulita až v Tibetě, do Urgy pak byla dovezena v kusech a postavena na témž místě, kde až posud stojí, načež teprve byla kolem ní vystavěna chrámová budova. Socha jest zvýší asi osmi sáhů a oblečena jest v roucho ze žlutého atlasu. Před ní stojí obětní oltář se svícny a rozličnými nádobami pro jídla i nápoje. Po obou stranách oltáře stojí dvě veliké bronzové postavy lidské. Dále až k stěnám rozestaveny jsou nízké, odřené a špinavé pohovky, před nimiž jsou stolky: zde zasedají obyčejně lamové a odříkávají tu své modlitby. Tudíž stojí křeslo Chutuktovo, zakryté povlakem. Lama, který provázel ruské cestovatele, neuznávaje je ani za hodny, aby se na tuto svatou věc podívali, nechtěl z počátku sundati povlak; ale když dostal zpropitného stříbrný rubl, dovolil každému v posvátném křesle i poseděti.

Nahoře kolem stěn jsou zřízeny kůry, odkud lze přehlednouti horní část hlavní modly, jejíž hlava jest nicméně výše nežli pozorovatel. Podle zdí stojí četné

podoby rozličných jiných bohův, menších i větších, z nichž mnozí sedí na křeslech, jiní zase si hoví na poduškách, sedíce po turecku; mezi nimi jest také soška boha Bílého Cara-Cagan-Darchi. V mezerách mezi většími sochami jsou skříně, chovající ve svém nitru na tisíce malých bronzových model, rozestavených v radách. Po zdech pak jsou rozvěšeny obrazy jakýchsi hrozných nestvůr: to jsou podobizny svatých.

Tak vypadá chrám Majdarův. Kolem něho, jako ve všech posvátných budovách, hemží se duchovní osoby, vykrmené, s hladce oholenými hlavami, a oblečené v červené i žluté pláště. Bez práce chodí důstojně s místa na místo, pohlížejíce na ostatní smrtelníky ospale aneb s pohrdáním, a bručí si mechanicky svoje modlitby na růžencích. To modlení zařídili si zvláště pohodlně. Na rozličných místech v městě nastavěli si totiž pod zvláštními stříškami nebo v kapličkách dřevěné válce, otáčející se kolem kolmé osy. Tyto válce jsou polepeny tištěnými modlitbami, a velebníčkové nepotřebují učiniti nic více, nežli válec jednou otočiti, aby všechny na něm vytištěné modlitby platily za řádně vykonané.

„Když jsme — vypravuje do slova Pjasecký — „prohlednuvše chrám, chystali se již k odchodu, vstoupil tam nějaký obyčejný Mongol — čili „černý“ (chará), jak nazývají se na rozdíl od duchovních osob čili „bílých“ (lamá) — ale patrně přišel nevhod, neboť v týž okamžik obdržel od provázejícího nás lamy pohlavek, až to cvaklo, načež bez všelikých námitek a patrně beze vší nevůle rychle se vzdálil, zrovna jakoby se byl dostavil jenom pro to, jako pro požehnání. Bylo to tím žertovnější, ježto se to odbylo zcela vážně a bez řeči. Hned potom přivalila se do chrámu celá tlupa lam, nejvíce chlapcův; ti se rozběhli v rozličných směrech a počali dotýkati se čelem svých model, vybírajíce raději větší, a tento výkon odbýval se úplně nevědomě bez nejmenší vnější pobožnosti; kluci, zevlujíce na nás, často minuli se se svým cílem a klátili hlavami místo do modly v prázdném prostoře.“

Odtud odebrali jsme se do ležení, kde jest ubytována čínská posádka, jejíž velitel ze známosti s naším konsulem slíbil provésti v naší přítomnosti polní cvičení. U brány do ležení stáli v pestré směsici čínští vojáci v nových širokých halenách černé barvy, s červenými neb bílými kruhy na prsou, ve kterýchžto kruzích byla vyražena modrá neb černá písmena, znamenající nižší oddělení a tlupy. Ostatní části oděvu záležely v černých širokých šaravarech a střevících, obutých na bílé plátěné punčochy. Hlavy měli obvázané černými šátky na způsob turecké čalmy nevelikého rozměru. S polního cvičení sice sešlo, jelikož městskému gubernatorovi se neuzdálo dáti k tomu své svolení, za to však čínští vojáci ukázali, co dokážou chladnou zbraní. Na dané znamení shromáždili se na hlavním dvoře, každý drže v ruce dlouhé pružné kopí, ozdobené malým praporečkem křiklavých barev aneb ručnicí. Některé ručnice byly takových rozměrů, že je musili nésti na ramenou dva muži. Seřadivše se vyšli na cvičiště a provedli tu velmi obratně rozličná těžká cvičení s kopími a noži — někteří měli na dlouhých násadách nastrčené nože ozubené. Proti rychlostřelným zbraním vydá asi všechno jejich umění málo neb nic. Stříleti podle tvrzení Pjaseckého bezpochyby ani neuměli, neboť ani sám velitel nedovedl vzíti do rukou pušky, kterou mu jeden z kozákův, provázejících naše cestovatele, zapůjčil k prohlednutí; o míření neměl prý ani ponětí.

Na zpáteční cestě z ležení prohledli si letohrádek Chutuktův, stojící o samotě nedaleko řeky Uljasutaje a ohrazený kamennou zdí s osmi branami, nad kterými jsou stříšky v čínském slohu. Na dvoře roste několik topolů, a ve stínu jich jest do země zakopána dřevěná káď, ve které se koupává pozemský bůh Chutukta. Sám letohrádek jest neveliký dům o třech patrech. Všechny světnice, z větší části malé, byly úplně prázdné, tak že bylo viděti jen holé stěny, pomalované podobiznami rozmanitých bohův, jakož i výjevy z jejich života, mnohdy i dosti povážlivými. Chutukta prý se tam za svého pobytu pouze modlívá — přebývá však v obyčejné jurtě, která se k tomu konci postaví na dvoře. Podle všeho čínští pozemští bozi nečiní velikých nároků na vezdejší pohodlí.

V okolí Urgy, ba i v samých ulicích, válí se množství lidských kostí, ano i celé lebky, což jest v Mongolsku vůbec zjev zcela obyčejný. Mongolové totiž nepohřbívají svých nebožtíkův; nýbrž vynášejí je pouze za město a bez dlouhých obřadův kladou je na holou zemi, ponechávajíce je na snědení psům, kterých zdržuje se tu proto veliké množství. Nesnědí-li psi mrtvoly do uplynutí tří dnů, upadají příbuzní nebožtíkovi v hluboký zármutek, neboť podle toho soudí, že nebožtík rozhněval bohy nějakým těžkým hříchem. I počnou se modliti za jeho spasení, což zřídka mine se s dobrým účinkem, jelikož psi za obyčejných poměrův zatím dokonají své hrobařské dílo. Ti psi zvykají prý lidskému masu tou měrou, že napadají mnohdy i živé lidi, ano i na jezdce se odvažují.

Pjasecký — sám jsa lékařem — slyšel v Urze také o jednom lamovi, příjmím Čojindonovi, který provozoval lékařskou praxi podle zásad nauky tibetské s takovým zdarem, že jeho pověst pronikla až do Kjachty. Seznámiti se s ním osobně neměl příležitosti, čehož ve prospěchu vědy arci sotva třeba litovati. Předpisovalť učený lama svým pacientům lektvaře, připravené ze směsi až sedmdesáti rozličných bylin, a mezi jiným poradil jednomu pacientovi z Kjachty proti migréně, aby si lehl na postel, zdvihna nohy u zdi kolmo do výše, a v té poloze aby setrval šest až osm hodin, byť se mu z uší, nosu a úst i krev spustila. Vedle léčení zabýval se jmenovaný lama také prorokováním.

Dne 24. července hnula se výprava z Urgy do poušti Gobi.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Profesor Kubeš trnul. Neznal na světe jiných důležitostí krom filologických a bylo mu podivením, kterak mohou vzdělaní lidé v české společnosti holdovati ztřeštěnostem, které zaváněly komunou neb Amerikou. Ano, bezpečně bylo tomu tak, vždyť ani v písemnictví doby Veleslavínské, aniž v národních bájích a paleografických pokladech starého Slovanstva nebylo k těmto výstřednostem dokladů — —

„Zajisté!“ vytrhl se odpovědí Quirině z úžasu a zapadl do něho znova, drže se ostražitě v mezích svého obzoru, nad nímž jako bůh trůnil všemohoucí genitiv, spása českého národa, tudíž i jeho žen.

„Já přála bych si malého doplňku,“ mínila slečna Tomanova. „Přednesený článek jest vlastně §. 2., před nějž třeba vsouvnouti jako §. 1. ustanovení o jméně klubu. Tak bývá ve všech stanovách.“

„Prosím,“ ozval se živě doktor Šimák. „Zákon o právu spolčovacím ze dne 15. listopadu 1867, říšského zákonníku číslo 134, předpisuje v §. 4. zevrubně vše, co stanovy mají obsahovati; nežádá však nikterak výslovně, aby spolek užíval nějakého jména. Přes to nelze ovšem název spolku ze stanov vypustiti a jest potřebí, aby někde uveden byl. Chtěl jsem jen obrátiti pozornost dám k tomu, že není nutno věnovati názvu zvláštní paragraf. Dále pak jest záhodno připomenouti, že by ctěná společnost snadno mohla se ocititi v kolisi se zmíněným zákonem, kdyby zřídila spolkový organismus beze svolení příslušného úřadu.“

„Promiňte, pane doktore, nemohu-li s vámi souhlasiti,“ namítala zhurta slečna Ida Šípkova. „My jednáme o pravidlech, o jakémsi domácím řádu nevinné soukromé společnosti, která nebude choditi po ulicích s prapory a hudbou a nebude nikomu překážeti. Naději se, že jest dovoleno, aby se několik lidí v tichosti sešlo a v dobré shodě porokovalo, aniž by každý krok byl provázen úředním passeportem. Tak jest všude a bude, troufám, i u nás —“

„Nepřeje si nikdo již kompotů?“ zasáhla domácí paní právem vládkyně v hovor. „Pane Horáku, račte posloužiti svým sousedkám ovocem, mísa před vámi jest téměř netknuta. Pane profesore, přejete si ještě sýra? Ne? — Vám se zavděčím zmrzlinou, pane doktore, — prosím, pane Doubku, podejte laskavě dále, — jak, vy pohrdáte mraženým? Škoda. Zakládám si na jeho přípravě a mohl byste mi je pochváliti bez obavy, že budu skromna. Těším se na chladivé účinky sladkého ledu, poslouží nám dobře k další debatě, o jejíž odročení bych prozatím prosila. Ano, pokročím ještě dále a učiním přesný návrh, aby nám po večeři statut byl přečten. Vyslechneme jej, promyslíme, a za týden přikročíme k povšechné, za čtrnáct dní pak k zevrubné debatě. Račte souhlasiti?“

„Ale dovolte,“ prohodila slečna Žitných, „masopust potrvá ještě pouze měsíc a já se obávám, abychom jej neutratily samým suchopárným rokováním o statutu!“

„Činíte návrh?“ přála si věděti Ella odívajíc obličej tvárností předsedkyně.

„Ach — ne, nikoli, nečiním —“

„Já ti usnadním po přátelsku formulování tvého mínění ve způsob návrhu odročovacího,“ přichvátala Xaverie na pomoc slečně Žitných. „Myslím, že ti tanc na mysli; propůjčuji mu toliko zřetelného výrazu.“

„Nechtěla jsem vysloviti přímo návrh, jenž by mohl způsobiti přerušení naší činnosti — ale —“

„Ale poněvadž jest přednesen, připojujete se?“ zkrátila Ella vysvětlivky Giseliny.

„Bude-li dostatečně podporován — —“

„Bude,“ konstatovala Fides. „Naše jednomyslnost jest dosti patrna. Nemýlím-li se, lze čísti na všech obličejích tichý souhlas aneb aspoň jistotu, že nebude odporováno. Nechci použíti tohoto vděčného úkazu k žertovné illustraci naší obdivuhodné ráznosti ve sledování vznesených cílů, jež jsme si vytkli —“

„Také parlamenty zanechají řízení osudů národa i péče o statky a duše lidu, jakmile zavoní z kuchyně první ostatkové koblihy,“ podotkla Ella.

„Máte pravdu. A následkem toho dějiny zastaví svůj běh, Klio zamění péro s měchačkou — ach, již jsme v žertech. Pardon, vy jste toho vinna, madame,“ smála se slečna Ďáblických. „N'importe, smějeme se všichni a proto vzdávám se choutky, oponovati, ba naopak, prohlašuji, že mi návrh i vhod, poněvadž se nepříčí mému přání, jež jsem chtěla přednésti. Roztříštěnost naší debaty byla důkazem potřeby, kterak třeba s osnovou slečny Louisy bližší známost si učiniti, jej uvážiti a pak po seznání celku i detailů teprve věcně o něm pojednati. Prosila bych, aby osnova v dostatečném počtu rozmnožena i všem dámám dodána byla —“

„Hlásím se k této službě,“ zvolal pan Horák.

„Díky. Dámy použijí několik prázdných okamžiků mezi masopustním zaměstnáním ke studiu předlohy a hned po středě popeleční vezmeme je rázem v úradu.“

„Výborně.“

„Souhlas všeobecný,“ přesvědčovala se Ella. „A nějak veselý, skoro jako když zubní lékař nechá nám na vůli, abychom odročili operaci.“

„Anebo když béřeme si lhůtu v právní záležitosti, abychom ji lépe a pohodlněji prozkoumali,“ přeměňoval hladký doktor Šimák sarkastický výrok domácí paní. „Upřímně povedeno, žasl jsem úctyplně před odvahou dám, vrhnouti se v době plesů, milostných intrik a svateb do sněmování! A v moji úctu vkrádala se lítost, jakou pociťujeme s každým, jenž velikomyslně zříká se slastí soukromých, aby svou obětí vykoupil blaho bližním.“

„Jak něžná péče,“ divila se uznale slečna Tomanova.

„A nevelmi zasloužená,“ připojila se Louisa se smíchem k poznámce Natalie. „Předmětem naší oběti byla by důležitost málo cenná. Není mi aspoň vědomo, že bychom nezachovávaly i v masopustě střídmost příkladnou.“

„A dobře konáte, zůstavujíce při zábavách těch i podobných bláhovce, jimž lépe sluší," děl vážně profesor Kubeš, nedbaje ustrnutí slečny Žitných, která se zjevným překvapením se dovídala, že způsobila odročení debat o stanovách pro saisonu bláhovců. „Za mladších let mých bývalo jinak. Na plesích sešli se známí ku příjemné, důstojné, zušlechtěné kratochvíli. Dnes však — aj, vždyť pro úřad můj a soudružení přátelum jest mi druhdy některé taneční zábavě obcovati — znamenati lze oku bystřejšímu a zkušenému převrat nejeden, který během dob ve způsobech společenských se sběhl. Tu spatřuji divoký rej, až až hlava se otáčí, tance zbrklé a tytéž stále tanečníky a tanečnice, any se vrtí a škobrtají. Trapno jest dívati se a poslouchati, kterak nezřízená chvátavost a hltavost naší doby i tance posedla a veškeré umírněné veselí z nich vypudivši, rovněž znenáhla všechny živly střednější vylučuje. Menší přátelské plesy pominuly a náhradou zavedeny tábory křepčících. Toť již řemeslní jen tanečníci a mladá nenasycená děvčátka mohou činnou účasť bráti v tanci, který zároveň ducha i tělo unavuje do úpadu, neskytaje v pravdě potěšení žádného, leč by robota byla rozkoší."

„Není profesor Kubeš autorem vašeho aforismu: ‚Lepomravu-li . . .' a tak dále . . .?" šuškala Xaverie panu Horákovi.

„Veliké neútulné prostory," pokračoval profesor, „světla v nadbytku barbarském a zdraví škodlivém, zuřivá hudba, tanečníci udýchaní, spocení, uprášení, dámy uřícené, muži s chladným srdcem a sobeckou neurvalostí, ženské jak na trhu, — tyto známky mysli přemítavé se nabízející, nepřesvědčují ani súhrnně ani jednotlivě o pokroku, ba dokládají spíše úpadek náš. Pro sebe žádným řádem již nápravy si nežádaje, vám mladým přeji, abyste na libostech řádných přestávajíce, neblahého toho pobloužení lidstva znikli. Také hrozného přepychu v šatech a mrhání nemalého bylo by vám trpce toužiti, kdybych o věcech takových s vámi jinak než vřelé promlouvati chtěl."

Domácí paní se vzchopila.

„Nu, do přepínání nádhery obleků nelze sobě stýskati," mínila slečna Měšťanová, zachycujíc poslední okamžik soustředění společnosti, kteráž po Elle od stolu vstávala. „Dámy slušné a vkusem nadané šatí se prostě na rozdíl od hůře vychovaných. Bylo by však skutečně bláhové, chtíti předstihnouti okázalým strojem ty, jichž největší půvab v parádním zevnějšku spočívá."

„Na příklad princezny divadelní," svědčila Natalie. „Prosím vás, minulý týden, v pondělí, — z našeho kroužku byla jsem tuším jediná v divadle — slečna Kochanská — —"

„Ve kterém kuse?" tázala se Fides.

„V — v — eh, nepřipadá mi název, — zkrátka v tom, ve kterém Kochanská vystoupí na konci druhého aktu v zelené toiletě."

„Nevím."

„Ale víte! V prvním jednání jest růžově oblečena, ve třetím celá v bílém hedbáví!" hartusila Natalie.

„Uherská trikolora," hádala Ella čtveračky. „Pane Horáku, jmenujte nám divadelní kus, jehož obsah jest tento: První akt: slečna Kochanská v růžové toiletě. Druhý: slečna Kochanská v zelených šatech. Třetí: slečna Kochanská v bílém obleku. Nu?"

K většímu obveselení zbytku společnosti nevěděl Jaromír rady. Většina byla již za Idou a Xaverií vyšla do salonu, v němž za krátko hovořeno po skupinách a ve střídavém ruchu o divadle, plesích, politice, koncertech, socialismu, literatuře, svatbách a umění.

„Zvěděl jsem právě od naší hostitelky novinu." Sochař Doubek přistoupil k doktoru Šimákovi. „Přijmete mou gratulaci. Jest naprosto upřímná, poněvadž jste se sám postaral, aby nemohla býti frásí."

„Děkuji. Nechápu však dosti rychle — —"

„Ach, což nejste sám často nucen pronášeti jarmareční průpovídku, když gratulujete někomu k tomu, čemu říkají dobrá partie? Vy, jak mi povědomo, dal jste při své volbě první slovo srdci a toto volilo nezištně. Vzácný úkaz ve vašem stavu! Dovolte, abych to uvedl k sestlem svého blahopřání."

„Studentská láska, člověk jí milerád zůstane věren, když — —"

„Co pravíte? Studentská láska? A vy jste již několik let samostatným advokátem?

„Ano, čtyři roky byly tomu na podzim."

„A vaše slečna nevěsta zůstala od vašich studentských let věrna telegrafu?"

„O kde pak!? Tehdy byla šestnáctiletým koťátkem."

„Hm." Na obličeji sochařově mátl se výraz obdivu.

„Později," vysvětloval doktor Šimák odpovídaje k pátravému pohledu sochařovu, „— toť víte, mladý právník, trošku zadlužený, jak již bývá, — nezakotví se snadno, musí zápasiti o svůj byt, jest jedva s uhájem sama sebe, nerku-li rodiny, a do ženitby nesmí se záhy spouštěti. Spáchal by nepochybně zločin dvojí: samovraždu i zabití své rodiny, již si lehkomyslně založil. Klára byla rozumná, čekala, zaměstnávala se zatím telegrafem — —"

„Klára, Klára — a mně se neustále podobá, že jste jmenoval Pavlínu, když jednou v slabosti důvěrné chvilky, — pamatujete se — —"

„Ovšem že pamatuji! Žert, hříčka — —"

„Ba rozpomínám se dále, — — ku podivu jak mnohdy vyrůstá jedna upomínka z druhé: slečna Pavlína Nitková, dcera bohatého lihovarníka. Řekl jste pak určitě, že si ji — pardon nechci býti indiskrétním."

„Nejste, přítelíčku. Víte pouze tolik, že jedenkráte měl jsem komický nápad, nesázeti ve hře všechno na jeden list," smál se advokát. „Člověk by musil býti daltonickým, aby měl vnímavost pro krásu jedné jediné květiny."

„Máte pravdu. Promiňte mé nejapnosti. Měl jsem si pomysliti, že přes všechnu vrtkavost mužské mysli on revient toujours . . . a tak dále. Přijměte znova mé blahopřání. Těším se poznati paní doktorovou a moje žena bude šťastna, dovolíte-li, aby vaše paní byla jí přítelkyní. V jednom se shodují obě, já oženil jsem se podobně, jako vy učiníte."

„Nemám posud čest znáti — —"

„Poznáte, až nám děti poněkud povyrostou. Nyní jest moje Cilda bohyní a otrokyní dvou drobounkých capartů. Neopouští je, ráda i se šťastným srdcem. Toť požehnání ženy, která si nevezme muže za nosiče své vlečky."

„Pardon." Doktor Šimák netoužil poslouchati chválu ženských ctností a odskočil k slečně Zemanové, vystoupivši

z pestré kytice, již kolem ní Xaverie, Fides a Natalie tvořily. Na zlost panu Horákovi, zabavenému Idou a slečnou Měšťanovou ku pounčnému výkladu o krásách a nedostatcích české terminologie vědecké.

Doubek připojil se k osiřelému profesoru Kubešovi.

„Řádný člověk," pravil.

„Prosím — kdo?"

„Náš doktor. Gratuloval jsem mu k zasnoubení."

„Aha. Nu z hodných děvčat si volil. Ale na váhách byl dlouho."

„Totiž otálel z úzkostlivosti. Jinak byl již dávno rozhodnut. Stará láska —"

„Inu, s pravdou jest, láska stará, odbytá —"

„Což, víte něco?"

„Všecko. Jeden z mých kolegů býval poručníkem slečny Kláry. Vida ji opuštěnou od doktora, pečoval, aby zřízena byla telegrafistkou."

„Jdětež! Ale doktor Šimák se konečně přece rozmyslil?"

„Ano. Náhodou. Otec Klářin býval kupcem a ztratil v obchodě nějakém a po té v soudě o to všecko své jmění. Rodina zašla. Klárka jediná zbyvši, osiřelá i opuštěná — chřadla. Kolega můj zůstal i zletilé dívce přítelem a domakav se nějak toho, že by ze jmění otcova bylo lze něco přijednati, vešel v úradu s právníky. Žádali do procesu mnoho peněz, doktor Šimák nejméně. Řízení mu svěřeno, k soudu znova přikročeno, a ejhle, Kláře dobyto osmdesát tisíc. Doktor obnovil svou lásku a vezme si Kláru za honorář."

„Toto zakončení překvapuje mne nejvíce," broukl sochar nevrle. „Očekával jsem, že Klára zaplatí doktorovi palmare a nechá ho býti."

„Téhož můj kolega se důvěřil. Leč — raďte ženským!"

„Děkuji za vysvětlenou. Uchránil jste mne dalšího zbytečného pochlebování panu Šimákovi."

Gisela byla zabrána v důtklivý hovor s domácí paní.

„Buď jak buď, hádankou mi zůstane, kterak Louisa mohla nalézti zalíbení v Horákovi," trvala slečna Žitných na svém.

„Jest pochopitelno, nedovede-li dáma vyprostiti svého ducha z kouzla takové roztomilé záhady," připouštěla Ella, poněkud již unavená. „Pokoušela jsem se dosti, pohříchu s nezdarem. Přiberu si na pomoc filosofa. Pojďte."

Vedla Giselu do sousedního pokoje, jemuž několik rozkošných skříní s knihami propůjčovalo ráz úpravné dámské bibliotéky.

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

„Není to tak zábavné, jak jsem myslila," pravila k sobě, když byla hotova, „ostatně dělám to pro bratra. A teď začneme boj!"

Polo se smíchem, polo přísně zaklepala dvakrát na dvéře kabinetu. Za dveřmi ozval se generalův hlas.

„Prosím za odpuštění, pánové," pravil, „že vás musím opustiti. Jakási záležitost, velice důležitá, kterou nemohu odložit, mne volá. Na shledanou!"

Dvéře se otevřely, opona se rozhrnula, a general s úsměvem na rtech objevil se na prahu.

„Nuže?" tázal se s tváří zchytralou.

„Je to hrozně nudné!" pravila kněžna mrzutě a hodila netečně rapport na stůl, ale tak nešťastně, že jednotlivé jeho listy rozlétly se na všecky strany. General musil lézti po čtyrech, aby je shledal pod pohovkou.

„Domýšlivost těch lidí mne uráží!" doložila kněžna, zatím co general rovnal archy.

„Těch důstojníků?" tázal se general přehlížeje papíry.

Kněžna odbyla jej pohledem tak pohrdlivým, že se podivil.

„Má to býti špatný žert?" tázala se.

„Ale, dovolte, kněžno, já věru nechápu . . ."

„Vy nechápete? Nuže já vám to vysvětlím. Ti tři mladí lidé jsou z přední naší šlechty . . ."

„To se neví," namítal general.

„Odpusťte, generale, to se ví. Takové šílenství by si nikdo jiný nedovolil. Obyčejnému důstojníku by něco podobného ani nenapadlo."

„Ovšem," přisvědčoval general.

„Nuže, ti mladíci z prvních rodin našich mají být vlečeni k soudu — a k vůli komu? Prosím vás, k vůli komu? K vůli lidem pranepatrným, k vůli takové drzé poběhlici . . ."

„Dovolte, kněžno, na tu rodinu jsme se vyptávali a všecky naše zprávy znějí velmi příznivě," namítal general.

„Co na tom! Můj bože! Kam to takhle dojde. Bude-li směti každý na nás žalovati, kam to dojde! Naposledy budeme nuceni také svým sluhům skládati účty z každého kroku svého!"

„Tak daleko to, bohudíky, ještě nedošlo," odvětil general s úsměvem. Kněžnino horlení bavilo ho jako dobré divadlo.

„Ba skoro," pokračovala kněžna. „Vždyť jest to neslušné, trestati mladíky z takových rodin! Pak ztratí lid úctu ke všemu!"

General díval se pozorně na kněžnu; ona si toho všimla a změnila ihned ton.

„Ostatně jest to směšné, honiti se za těmi mladými blázny, když zmizeli beze vší stopy."

„Tu právě hledáme," odvětil vyhýbavě general.

Adina pohledla kvapně na generala a vidouc, že se jaksi prozradila, změnila zase způsob boje.

„Nerada bych, abyste je stíhali," pravila klidně a skoro šeptem.

„A proč?"

„Vždyť jsem vám řekla. Veškerá šlechta se spojí proti vám, jestliže tu nemilou věc nezastavíte. Jsem vaše

přítelkyně a přišla jsem vás varovat. Dáte-li je potrestati, nepřijmou vás nikde více.“

„Nikde?“ tázal se general s významným pohledem.

„Nikde,“ opakovala rozhodne Adina. „Vinníci jsou z dobré rodiny; mají pěkné známosti a mocné přátely“ — na to slovo položila kněžna zvláštní důraz — „a my je chráníme. Vždyť se jedná o jejich čest!“

„A což ta dívka?“ tázal se general, „ta nemá čest?“

Kněžna pokrčila rameny.

„Ti lidé ani nevědí, co je čest. Tu celou věc mohou spraviti penize. Dá se jí pěkné věno . . .“

„Ale kdo jí to dá?“ tázal se opatrně general.

„Inu, uděláme subskripci,“ odvětila Adina se smíchem. „Každý dáme něco — vy treba první. Nuže, generale, dejte sto rublů za čest petrohradské šlechty.“

„Dám vše, co chcete, jenom abyste byla se mnou spokojena,“ pravil general; „ale musí se to státi tajně — vy přece pochopíte . . .“

„Pak si nechte svůj dar,“ zvolala kněžna s pohrdáním velice komickým; „chtěla jsem míti vaše jméno v čele subskripční listiny. Nechcete? Škoda! Ale hleďte, jsem šlechetná a proto se na vás hněvati nebudu. Tedy umluveno: dostane pěkné věno!“

General hned neodpověděl; ty důvody, které uváděla kněžna, mohl ovšem pochopiti teluláž každý šlechtic, neboť bylo to v době, kdy svoboda lidu poddaného byla ještě pouhou vidinou. Naproti tomu vzpomínal na svoji povinnost . . .

„Bojíte se svědomí?“ pravila Adina kladouc svoji rozkošnou ručku na rameno generalovo. „Já vám rozplaším všecky jeho výčitky. Přijďte dnes k obědu, můj muž nebude, bohužel, doma, a po obědě můžeme si o té věci podrobně promluviti.“

Vzala svůj rukávník a své boa, které pohodila na lenošku, urovnala si klobouk a také záhyby svých sametových šatů.

„Véno bude připraveno,“ dodala, obracejíc se ke dveřím; „najděte obratného prostředníka, snad nějakou ženu . . . tedy večer, generale, přijdete, není-li pravda?“

„K obědu snad nepřijdu ale později večer,“ odvětil vyhýbavě general, provázeje ji ke dveřím.

Když odešla, vrátil se do salonu a zamyslil se.

„Šla na mne chytře,“ pravil k sobě; „jedná se patrné o jejího milence . . . Ostatně, má pravdu, byl by to špatný příklad pro lid . . . A pak, ona jest krásná, velmi krásná . . . A šlechtu musíme šetřiti, ať se děje cokoliv: ona má pravdu!“

Vrátil se do svého kabinetu a dal rozkaz, aby vyšetřování v té věci bylo prozatím zastaveno.

X.

Když večer o deváté vstoupil general do salonu kněžnina, byl překvapen a sice dosti nepříjemně společností dám, které se tiše, ale živě bavily. Jakmile zařinčely jeho ostruhy, obrátily se všecky ke dveřím. Byla to společnost opravdu vybraná: jedna dáma byla krásnější a urozenější nežli druhá.

„Znamenitě, generale, všechna čest! Vy jste pravý rytíř!“

Takové a podobné výkřiky vítaly udiveného generala, který netušil, že nalezne kněžnu v tak krásné společnosti.

Adina sama šla mu vstříc, podala mu svou krásnou ručku — tentokráte bez rukavičky — skoro až pod nos, aby ji mohl políbiti, a posadila jej vedle sebe na malé kanapé.

„Děkuji vám, že jste přišel, milý generale,“ pravila k němu.

Milý general odpověděl jí pohledem, ve kterém zračila se jednak výčitka, jednak obdiv: kneżna byla neobyčejně krásná a věděla to.

„Zde vizte celou řadu krásných dám,“ pravila k němu, „které jsou tak laskavy a chtějí zároveň se mnou pomoci té ubohé dívce . . .“

„Dovolte, kněžno,“ odvětil general, vzchopiv se, „nevím, o kom to mluvíte; pozvala jste mne na koflík čaje . . .“

„Ovšem,“ pravila Adina a zazvonila; všecky ty hedbávné roby, prostřené po koketních lenoškách salonu, lehce zašustily. General byl opatrný, musilo se hnáti na něho útokem! Tím líp!

Přinesli čaj na velikém tácu. Adina sama sladila svou krásnou ručkou generalův čaj a prohodila při tom nedbale, že neumí bráti cukr kleštěmi. Dvakráte nebo třikráte pošinula až k samé tváři generala své mramorové rámě sotva zahalené krajkami věkem zažloutlými, nabízejíc mu brzy smetanu, brzy koláče — a někdy zase pranic — a když čaj vypili, při čemž ovšem povídaly se všelijaké klepy, ovšem že v ušlechtilé formě a vyzdobené jemným vtipem, zabořila se kněžna do kouta pohovky, urovnala si záhyby svých šatů, dotýkajíc se při tom svým velejemným, ostře vonícím kapesním šátkem, ba skoro rukou uniformy generalovy.

„A teď,“ pravila, „mluvme po francouzsku.“

Sluha, který přinesl tác, zmizel za těžkými portiérami z čínského hedbáví a naší společnosti bylo velmi volno v tom přátelském kroužku.

„Došla nás pověst dosti podivná, milý generale,“ pravila kněžna tonem parodie; „vy jste dojista první o ní zvěděl, a tak budete bezpečným pramenem v té věci . . . Myslíme tu dívku, víte? . . .“

General ucouvnul do druhého kouta pohovky, stáhl pod sebe nohy dříve pohodlně natažené a hned zdálo se mu, že prostor dělící kněžnu od něho jest aspoň třikráte tak velký.

„Tu ubohou dívku . . . jak se jen jmenoval její otec? . . . Tuším, že Porov, není-li pravda?“

General se mlčky uklonil.

„Ano, ta ubohá oběť děsné nástrahy,“ general ani nemrknul, — „nevím, nevím, zdali se ještě provdá . . .“

Při tomto nenadálém útoku sebou general trochu trhnul a upřel na kněžnu pohled, který měl býti poklonou za její obratnost.

„Nám, ženám z lepší společnosti,“ pokračovala Adina, kladouc ruku na srdce, „nám se vyčítá příliš často, že nemáme citu pro lidi, kteří nepatří do našeho kruhu, říkává se, že prý jsme dobročinny pouze z dlouhé chvíle . . . My si tedy umínily, tyto mé přítelkyně a já, že nabídneme společně té ubohé dívce jakousi částku, která by jí mohla býti aspoň nějakou náhradou za to, čím ji ublížili . . .“

V tom jedna z dám zakryla si tvář šátkem, jakoby ji zachvátil kašel, ale ty zvuky, které se draly skrze šá-

*

tek, podobaly se spíše smíchu nežli kašli; kněžna zahleděla se na své náramky a pokračovala:

„Čím jí ublížili ti mladí blázni, kteří, jak doufám, budou přísně potrestáni.“

Po těchto slovech chytře rozmyšlených nastalo na chvíli ticho. Všecky dámy sklopily oči a general mohl podle libosti pozorovati krásné šíje, průsvitné uši a rozkošné jejich tváře, v nichž zračila se vesměs náramná skromnost.

„Jak vidím,“ pravil, „je to dar, který nabízíte z čisté lásky té ubohé oběti?“

„A co jiného?“ prohodila s úsměvem Adina.

„Milé dámy,“ odvětil general, „vaší andělské dobrotě nelze ničeho odepříti. Povím vám s radostí její adressu. Ta ubohá slečna bydlí v ulici . . . číslo . . . pošlete jí svůj krásný dar a jsem přesvědčen, že ji velice potěší.“

„Ale, generale,“ zvolala Adina, „my bychom rády tím zakoupily její mlčení!“

General vyvalil tenkráte na kněžnu oči; ani patnáctiletá dívka neměla by pohled nevinnější a upřímnější.

„Já vám opravdu nerozumím,“ pravil, „vysvětlete mi, oč se vlastně jedná.“

Všecky dámy začaly mluviti najednou; všecka škrobenost zmizela, kruh se súžil a všecky hlavy byly jako v jediném klubku. Než uběhlo dvacet minut, dohodli se; general odcházel, řinče vítězně ostruhami, a Adina jej vyprovázela až do vedlejšího salonu.

„Oloupila jste mne o moje soirée,“ pravil k ní bera ji za ruku; ona mu ji ponechala.

„Vždyť se jednalo o dobrý skutek!“ odvětila Adina tonem tak pokryteckým, že se dali oba do smíchu. „Však si to vynahradíme,“ dodala s kouzelným úsměvem. „Tu máte, generale, nikdo se to nedoví. Zde je ta částka!“ A vyňala ze svého teplého a vonného živůtku malou peněženku.

General políbil peněženku jako svatou relikvii. Adelina mu koketně pohrozila a tak se rozešli navzájem okouzleni.

XI.

Druhého dne večer seděli pan Porov s dcerou smutně naproti sobě v malé svojí jídelně, plné květin a ptáků; místo nebožky bylo prázdné. Její veliká lenoška s širokým lenochem jakoby očekávala, kdy asi přijde. Otec a dcera nezměnili svůj život ani v nejmenším a tak i tu lenošku ponechali na starém místě; obraz drahé matky ohletoval jejich domácí krb, a pokaždé, když jejich pohled zabloudil na to místo, ozýval se vždy bouřněji cit pomsty v jejich duši. Nejenom čest Rajisy, nýbrž také smrt matky, kterou zoufalství před časem ve hrob sklátilo, volaly o pomstu. Toho dne, jako obyčejně, prošli podlé Prospekt i nábřeží v tu hodinu, kdy vznešená společnost se tam procházívá; vysoká a elegantní postava Rajsy, její přísný smuteční oděv, bílé vlasy malého starce, který ji provázel, budily všeobecnou pozornost. Zdálo se, jakoby z celé jejich bytosti dýchala jakási lhostejnost k celému životu. Když tak ženy s pohrdlivou zvědavostí, a muži s drzým obdivem na Rajisu hleděli, ta si toho ani nevšímala. Její duch dlel zcela jinde; vzpomínala na nějaký posuněk nebo znamení, nebo podobu těch tří lidí, kteří splývali v její paměti: kdyby je viděla pohromadě, poznala by je zcela jistě, ale každého zvláště sotva. Nicméně pozorovala zpod svého závoje všecky tváře, které potkávala, porovnávala chování těch lidí a často řekla si celá zoufalá, že hledá marně.

Toho dne protáhla se jejich procházka přes obvyklou hodinu; když pan Porov se chtěl vraceti domů, řekla mu Rajisa: „Ještě ne!“

Lucerny již hořely, nábřeží anglické se skorem vyprázdnilo a nad posněženou Něvu snesla se černá noc. Tu teprve vracela se Rajisa, ač nerada, k domovu, a ještě po cestě nahlížela do skvostných saní, které letěly kolem nich unášejíce veselou společnost ku skvělým hostinám anebo do kruhu rodinného, kde scházejí se všichni přátelé po denní práci.

Rajisa vracela se skorem zoufalá; hledala již osm dní a nenalezla ani nejmenší známky ani podoby; i tázala se chvílemi sama sebe, zdali to, co podniká, není šílenství: kterak chtěla ona jediná bojovati s celou společností?

Nalévala roztržitě čaj, a její otec díval se smutně na ni; otázky se neodvážil. Časem setřásla se sebe svoji zádumčivost a usmála se na něho . . . ale byl to smutný úsměv.

V tom ozval se zvonek; služka běžela otevřít a Porov vstal očekávaje někoho z těch málo přátel, kteří v jejich zármutku se k nim ještě hlásili.

„Jakási dáma přeje si mluviti se slečnou,“ oznamovala služka.

Rajisa pozvedla hlavu. Od pohřbu matčina nepřestoupila žádná žena jejich práh.

„Kdo je to?“ tázala se.

„Ta dáma nechce říci své jméno; ráda prý by se slečnou mluvila.“

Otec a dcera podívali se na sebe.

„Uveď ji sem,“ pravila Rajisa.

Rozsvítila druhou svíčku, aby v pološerém pokoji bylo lépe viděti, a čekala. Brzy na to vstoupila do světnice žena asi padesátiletá, v šatech šeré barvy, ve starém vybledlém šálu a s kloboukem, jehož stužky nebyly také právě nové. Celkem shodoval se tento oblek úplně s její tváří. Byla to jedna z oněch tváří, které se nám v paměť nevryjí a na něž se pamatujeme jenom neurčitě a zároveň řekneme, když je uvidíme: tuto tvář jsem již někde viděl.

„Posaďte se, paní,“ pravila Rajisa dívajíc se pozorně na svého hosta; od té doby, co ji potkalo to neštěstí, pozorovala všecko bedlivě.

Cizí paní se posadila a položila si na klín malý váček z černého marokýnu s ocelovou sponkou. Hlas její byl tak bezvýrazný jako celá její bytost.

„Posýlá mne,“ pravila, „jakási dáma — totiž několik dám, ale zvláště jedna, která na vašem osudu, slečinko, béře vřelý podíl.“

Rajisa pohledla na svého otce; ten seděl bez hnutí a poslouchal.

„Jak jsem slyšela, potkalo vás nedávno neštěstí — zemřela vám matka . . .“

Rajisa mlčky přisvědčila.

„Ty dámy se dověděly, co vás potkalo, a poslaly mne k vám . . .“

„O jakých dámách to mluvíte?“ tázal se Porov vážně.

Cizí paní obrátila k němu svoji bezvýznamnou tvář. „Jsou to dámy vznešené, a velice dobročinné.“

„My nepotřebujeme ničeho," odvětil stařec nevlídně.

„Jak vidím, nerozuměli jste mi. Volila jsem špatný výraz. Blahodějná činnost oněch dám není pouze hmotná, nýbrž také morální: často mne posýlají, abych potěšila zarmoucených, a věřte mi . . ."

V tom umlkla, neboť pohledla stranou na ušlechtilou tvář Rajisy; po malé chvíli začala jinak.

„Měla jste ještě jiný zármutek, slečinko; a právě k vůli tomu poslaly mne k vám. Slyšela jsem, že jste zadali jakousi prosbu . . ."

„My nezadali žádnou prosbu," odvětil drsně Porov, „ale žalobu."

„To je jedno," odvětila stará paní.

Rajisa pohledla opět na svého otce a vidouc, že se dívá upřeně na cizí paní, učinila totéž.

„Vy jste žalovali na mladíky, kteří náležejí k nejlepší společnosti, — rozvážili jste dobře, co činíte?"

Rajisa chtěla odpověděti, ale otec jí pokynul, aby mlčela. Cizí paní musila tedy pokračovati.

„Vaše věc jest zcela spravedlivá a celý svět vás lituje, ale . . ."

„Ale?" opakoval Porov, vida, že se zamlčela.

„Ale vy jste sami a proti vám jest veškerá šlechta."

„Já měl za to," odvětil klidně stařec, „že vás poslaly dobročinné dámy, které berou podíl s naším utrpením?"

„Ovšem . . . ale ty dámy nemají ve své moci úřady."

„Ty dámy jsou tedy pro nás a úřady jsou proti nám?" pravil Porov zcela klidně.

„To jsem neřekla: řekla jsem pouze, že ty dámy nedělají zákony. Zákony nadržují vždycky mužům, zvláště v tomto případě, více nežli kdy jindy. Prosím vás, jaký pak podíl může míti muž v neštěstí, které ani nepochopí, ani neocení?"

Nikdo neodpovídal, ona pak pokračovala:

„Kdybych byla měla to potěšení vás znáti, nežli jste učinili onen krok . . ."

„Který?" tázal se Porov.

„Myslím právě tu žalobu," odvětila paní zcela klidně. „Kdybych byla vaší přítelkyní, byla bych vám poradila, abyste toho nečinili."

„Tak?" pravil rovněž klidně otec a zadržel svým úsměvem Rajisu, která chtěla již vyskočiti se své židle.

Paní viděla i to její hnutí i ten úsměv a pohledla stranou na starce.

„Ovšem," pravila zvolna; „to nebylo moudré dělati skandál. To nevede k ničemu. A dejme tomu, že naleznou vinníky, což se asi sotva podaří, a dejme tomu, že vám dá soud za pravdu, dostanete přece jenom malou náhradu."

Při tomto slově zachvěl se otec i dcera, ale oba mlčeli.

„Vy nemáte, tuším, velkého jmění?" pokračovala paní obracejíc se k starci.

„Žádného," odvětil tento.

„Nuže, ten váš krok byl neopatrný, ano velmi neopatrný. Myslím to s vámi upřímně. Tou žalobou obrátil jste veřejnou pozornost ke své dceři, čímž jste jí velice ublížil. Nevím, nevím, zdali ji provdáte."

„Na to prozatím nemyslíme," odvětil otec, hladě si koleno pravicí.

„Ne? to je dobře! Dámy, které mne k vám poslaly, myslí, že se vám sotva dostane nějakého zadostučinění, a proto mi uložily, abych se vás pozeptala, zdali byste nechtěli opustiti město, kde vás potkaly takové nepříjemnosti, a zdali byste neměli chuti usaditi se na venkově."

„Nemám kam," odvětil Porov, hladě si neustále koleno.

„Právě se prodává rozkošný domek na břehu Volhy — krajina je hezká, řeka plná ryb, pěkné lesy — věřte, že by vám tam ničeho neschazelo, kdybyste si jej koupili . . ."

„Nemáme peněz," pravil Porov.

Paní mávla rukou na znamení, to že by bylo to nejmenší. Byl to první posuněk, který učinila od svého příchodu.

„Peníze by se opatřily," pravila tiše.

„Chtěla bys žíti na venkově?" tázal se Porov své dcery.

Rajisa bledá jako vosk seděla s rukama skříženýma jako magnetisovaná. Obrátila k otci své veliké, černé oči a neodpověděla.

„Kdybyste chtěli žíti raději ve venkovském městě, jen řekněte," pravila ochotně paní.

„Bydlela bys ráda ve venkovském městě, Rajiso?" tázal se otec tonem skoro veselým.

Jeho dcera vrtěla hlavou.

„Tak vidíte, matko," pravil Porov, „ostatně lidé toho naslibují . . ."

Na tato slova otevřela cizí paní svůj váček.

„Co slíbíme, to také splníme," pravila; „zde jsem přinesla hezké věno, ba hezké věno pro naši slečinku. S tímhle věnem dostane vždycky muže . . . Je zde patnáct tisíc rublů . . ."

„Patnáct tisíc rublů?" opakoval Porov, vztahuje po nich ruku. „Ovšem s takovou částkou by se našel ženich. Co tomu říkáš, Rajiso?"

Vzal váček, který mu paní dost nerada svěřila, a počítal bankovky.

„Opravdu je zde patnáct tisíc rublů," pravil.

„Ovšem, baťuško, ale musíte podepsat . . ."

Porov se vzchopil, a odstrčil židli svou tak prudce, že upadla. Rajisa vzchopila se rovněž tak.

„Patnáct tisíc rublů za čest mé dcery!" zvolal, pozvednuv peníze nad hlavu, a hodil je paní do tváře; ona je sbírala a uschovala opět ve svém váčku.

„Sprostá kuplířko," zvolal, „klid se, sice tě vypráskám!"

Paní utekla do předsíně, a sahala po svém kožichu.

„Prvé odtud!" zvolal Porov.

„Nechte mne, ať si vezmu kožich, sice zmrznu!" úpěla stařena.

Porov vzal ji za rameno, a vyhodil ji na ulici.

„Pojď!" zvolal.

Služka přinesla na rychlo bačkory, které si paní v předsíni zapomněla. Porov otevřel ještě jednou dvéře, a hodil jí je do tváře, jednu za druhou. Ona si je obula, zabalila se do svého kožichu, a za malou chvíli nebylo po ní ani stopy. Porov vrátil se do světnice; jeho dcera pořád ještě stála, pořád němá a studená jako led.

„Rajiso," pravil k ní vlídně.

Dívka obrátila k němu svou bledou tvář.

„Jak vidět má tvoje čest přece nějakou cenu, když ji chtějí kupovat; neboj se, my ji pomstíme."

Rajisa chtěla položiti ruce kolem jeho krku, ale v tom zavřela oči a klesla na zem beze vší vlády.

„Pane bože, ona je mrtvá!" zvolala služka.

Otec sklonil se k dceři a naslouchal, zdali bije srdce.

„Mrtvá není," pravil, „však my ji vzkřísíme. Je to má dcera, a ta nezemře, dokud nebudeme pomstěni."

A skutečně Rajisa otevřela za několik minut oči, slzy jí ulevily, a byla opět zdráva.

Druhého dne šel se Porov poptat na policii, zdali mají nějaké zprávy, ale řekli mu, že nanalezli ničeho.

„Ničeho?" tázal se stařec naléhavě.

„Ničeho," odvětil úředník suše. „My máme jiné starosti, nežli hledati husary . . . Včera ukradli v jednom kostele obraz, co tomu říkáte?"

„Vy tedy myslíte, že vás zbytečně obtěžuju?" tázal se Porov klidně.

Úředník pokrčil rameny.

„Dobře! poroučím se vám, pane."

„S bohem," pravil úředník.

Porov vyšel ven.

„Nejdřív udělá zbytečný hluk, a pak nechá všeho," myslil si úředník. „Prve chtěl všecko rozbít, a teď jde klidně domů. Divný stařec!"

A dal se opět do psaní.

Když se vrátil Porov domů, objal svou dceru.

„Ještě máme císaře," pravil. „Jen počkej, ještě není všecko ztraceno."

XII.

Grecký dal své peníze velmi rád, a rovněž jeho soudruhové odevzdali svoje částky s velkou ochotou; a tak byli všichni tři velice sklamáni, když jim Adina peníze po svém bratru vrátila.

Ona stařena popisovala svoji návštěvu až do nejmenších podrobností, a naši důstojníci Porova po několik dní zrovna hlídali, ale vidouce, že ničeho nepodniká, přestali si ho všímati.

Žaloba zůstala ležeti na policii. Ale poněvadž Porov se tam více neukázal, nestarali se více o něho. Hluk, jaký tato událost v Petrohradě způsobila, znenáhla se utišil; všade si vypravovali jenom o té kostelní krádeži: a tak celá veřejnost na Porova zapomněla. Ten zatím potají pátral; umínil si, že nepopustí, ale nepospíchal, věda, že by to nic neprospělo. Byl přesvědčen, že mu ku právu může pomoci jedině císař, ale jak se k němu dostati? Vždyť jest absolutně zakázáno, podávati prosby cáři, když se prochází; tento zákaz zdá se barbarským, ale je nutným, neboť jinak nemohl by císař ani vyjíti, leda do svých uzavřených zahrad, anebo v noci. Porov hledal cestu, kudy by se dostal k císaři, což pro takového chudáka, jako byl on, nebylo tak snadné. Začal se vyptávati, jak se jmenují všecky palácové dámy; mezi těmi upoutala jeho pozornost hraběnka Grecká, poněvadž byla známá svojí dobrotou.

Pramen, z něhož Porov čerpal svoje zprávy, nebyl vzácný, ale za to spolehlivý: na vojně seznámil se totiž s jakýmsi poddůstojníkem, který byl nyní vrátným na zadní straně císařského paláce; od tohoto dověděl se mnoho a mimo to poslouchával kuchtíky a štolby, když si u vrátného povídali, tak že po nějakém čase dozvěděl se všecko, co chtěl.

Jednoho dne v tu hodinu, kdy hraběnka Grecká vycházela z domu na některé návštěvy, nalezla u svých vrat starce, s uctivě smeknutým kloboukem. Jeho přímý pohled, a jeho celý zevnějšek ukazovaly, že není obyčejným prosebníkem.

Hraběnka byla více nežli dobrá, byla lidská, a považovala opravdu všecky lidi bez rozdílu stavu a vzdělání za své bližní — byla věru zázrakem svého okolí a své doby! Vidouc toho starce, prosícího, ale ne poníženého, zastavila se.

„Přejete si se mnou mluvit?" pravila vlídně.

„Madame," pravil, vztyčiv se, „jsem otec oné dívky, která byla zneuctěna v Červené hospodě."

„Ah! je to tedy pravda? Ta věc jaksi umlkla. Nuže?"

„Nuže, nejen že se marně dovoláváme svého práva, nýbrž chtěli nás podplatiti, abychom mlčeli . . ."

„Oh!" zvolala hraběnka s nevolí.

Porov cítil, že dobře trefil. Hraběnka pohledla na něho, a tento člověk prostý, ale hrdý, vzbudil její důvěru. Obrátila se k sluhovi, který již otvíral dvířka kočáru, a pravila:

„Vypřáhněte, nepojedu nikam. Pojďte se mnou, pane," obrátila se k starci, „vaše historie jest příliš vážná, než abychom mohli vypravěti si o ní na ulici."

Vrátila se domů, a Porov šel za ní; jeho srdce bušilo pohnutím a radostí. Hovořili celou hodinu, hraběnka byla vždy více překvapena tím, co slyšela, a Porov stával se vždy více hovorným a sdílným.

„Jakže!" pravila hraběnka, „že vám nabízeli peníze? A co tomu řekla vaše dcera?"

Oči starcovy zalily se slzami.

„Klesla k zemi jako mrtvá," odvětil, — „ale až stařena odešla; pochopila, že chci věděti, oč se vlastně jedná, a neřekla ani slova, aby mne neprozradila. Je to hodné dítě, Milosti, a povahu má ryzí."

„Je hezká?" tázala se hraběnka.

Kdyby byla bývala Rajisa ošklivá, snad by byla hraběnku méně zajímala.

„Je to moje dcera," odvětil Porov, „a člověk nemá děti svoje chváliti; ale, jen co je pravda, jest hezká."

Hraběnka chvíli přemýšlela.

„Měla někoho ráda?" tázala se pak.

Tato otázka ryze ženská zdála se starci dobrým znamením.

„Ne, madame," odvětil. „To neštěstí nám, bohudíky, nebe ušetřilo, nemilovala až posud nikoho. Je to mladá dívka, která ani nevěděla, že je ve světě zle. Její matka vychovala ji velmi dobře."

Když si Porov vzpomněl na nebožku ženu, zasmušil se, ale potlačil svoje pohnutí. Hraběnka si toho všimla a vážila si jeho mlčení.

„Poslyšte," pravila k němu, „co jste mi pověděl, jest věc velice vážná. Přijďte ke mně zítra a přiveďte svoji dceru . . ."

„Ano, madame," pravil Porov vstávaje, „ale kdybych směl prositi o jakousi milost . . ."

„Co pak si přejete?“ tázala se hraběnka, obávajíc se, aby neprosil o peníze, neboť tím byl by v jejích očích velice ztratil.

„Abyste nikomu neříkala, že jste dceři mé nakloněna.“

„Proč?“ tázala se hraběnka velice překvapena.

„Odpusťte mé smělosti, paní hraběnko,“ pravil starý chirurg bez rozpaků; „vy nevíte, že ti, které hledáme, náležejí k šlechtě, a že jejich návodem policie zastavila pátrání; kdyby tušili, že v té věci dále pracuju, nenabízeli by mi více peněz — ale spíše hleděli by odstraniti buď mne, nebo mou dceru, anebo nás oba...“

Hraběnka sebou lehce pohnula a stařec pokračoval: „Lidé nešťastní bývají nedůvěřiví, paní hraběnko, a my jsme velice nešťastni! Odpusťte mi moje obavy, snad zbytečné, ale buďte ujištěna, kdyby někdo věděl, že se nás ujímáte, že nenalezla byste vinníky nikdy!“

Porov mluvil s takovou jistotou, že hraběnka uznala pravdu jeho slov a přivolila k jeho žádosti.

„Ano,“ pravila, „a ještě lépe: neříkejte své jméno mým sluhům. Zítra přijďte ke mně se svou dcerou a budete ke mně uvedeni ihned.“

Porov se hrabence poděkoval a odešel.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

VI.

V Praze, dne 25. února 1885.

Fádní půst, není-li pravda? Všady skoro listopadový šer, dušičkové ticho, a kdyby události v Egyptě trochu nebavily, nestálo by to věru ani za to, sahati ráno po novinách, neb to, co o našich poměrech, bojích a zápasech, vymoženostech a úspěších přinášejí, lépe se vyjímá, když o tom člověk ničeho neví. Ještě bohu dík, že na západě jsou lidé trochu ohnivějšího temperamentu, že se aspoň v Italii a Francii něco děje, jinak by to ke konci Lumírového desítidenní s pisatelem této kroniky divně dopadalo. Takhle může přece posloužiti nějakými drobty, jsou to většinou ještě zbytky z masopustu.

Velké hnutí v kruzích italské společnosti literární způsobilo náhlé zatknutí a uvěznění nakladatele Angela Sommarugy. Tento pán jest bez odporu nejintelligentnější nakladatel italský, ač ne v prostředcích k svému zbohatnutí a povznešení své firmy právě ten nejvybíravější. V čase poměrně krátkém dovedl seskupiti kol sebe nejlepší moderní autory hlavně školy Bolognské a Neapolské, a pomocí přímo báječné reklamy dovedl listům, které vydává, získati valného rozšíření a vlivu na literarní život italský. Jednu nepopíratelnou zásluhu má Sommaruga o literaturu italskou, a to jest velké rozšiřování knih: jenu na exemplar nepřijde, každý celoroční abonent kteréhokoliv jeho listu dostane nádavkem tři až pět děl nedávno vydaných, a ty ještě může si dle libosti a vkusu vybrat z celého katalogu jeho skladu. V Italii se čte velmi málo, a je tudíž zjevno, jak tímto prostředkem Sommaruga šíří literaturu, dostaneť čtenář do ruky díla, která by mu, kdyby je koupiti měl, ani nepřipadlo objednati. Spisovatelům, které zaměstnává, dělá Sommaruga reklamu ve svých listech někdy až s komikou hraničící, ač celkem nelze upříti, že vydává většinou díla dobrá, některá i vynikající. Carducci, který zajisté reklamy nepotřebuje, nebyl by dnes tak slavným a popularním, kdyby byl zůstal u Zanichellího v Bologni. Sommaruga teprve se zasadil o rychlý vzrůst jeho jména. Kdykoli jeho časopis, ať Cronaca Bizantina, ať Domenica letteraria, má přinésti nějaký příspěvek od Carducciho, tu vždy napřed aspoň ve dvou číslech se to slavnostně ohlašuje. K vůli přiostření apetitu se to třeba ještě o číslo odloží a konečně, jak se již stalo, je to třeba jen šest neb osm řádek překladu nějaké písně z Heineho. Jsou ovšem výtečně přeloženy, jsou od Carducciho — ale za tu reklamu to přece nestálo. Někdy uveřejňuje Sommaruga i privatní dopisy svých spolupracovníků a často jim v listě sám odpovídá. Na začátku letošního roku opatřil si nového redaktora pro Domenicu, slavného románopisce Anton Giulia Barillího, který se zvlášť z Milána přestěhoval do Říma; dělalo to hluk, získalo to jistě nové předplatitele, ale po dvou číslech se náhle Anton Giulio Barilli z redakce poděkoval, jelikož prý jest přetížen jinou naléhavou prací „literarní“. Sommaruga založil též pověst mladého básníka z Kalabrie, Gabriela d'Annunzio, a skutečně veliký tento talent koloristický dal se nějaký čas oslniti reklamou a holdoval trochu víc než potřebí potřebám svého nakladatele. Nedávno se však rozešli, Sommaruga dal totiž na obálku nových povídek Annunziových vymalovati tak ohyzdné tři panny, že krasocit umělcův tím valně byl pobouřen, což vedlo k úplnému přerušení veškerého spojení obchodního mezi nimi. Krise začínala být pro Sommarugu dosti povážlivá, neboť vedle d'Annunzia vypovědělo Sommarugovi poslušenství ještě šest spisovatelů, mezi nimiž i geniální Luigi Capuana a v Italii velice oblíbená Matilda Serao. Dopisy i telegramy lítaly z obou stran, Sommaruga, to se rozumí, že všecky otiskl ve svém listě, s jinými se věc urovnala — ne tak s d'Annunziem. Ale dal si — od té doby se o něm v listech pana Sommarugy nemluví, a když se mu vyhnout nelze, napíše se, že „nová jeho kniha ničeho nepřidá k pověsti mladého básníka“. Koncem minulého roku prohlásil, že hodlá vydávati velký neodvislý denník, a sliboval tomu, kdo mu najde vhodný titul, tisíc lir odměny — které si vybrati může ten šťastný smrtelník v knihách jeho nákladem vydaných. — Každý byl žádostiv, jak to dopadne; konečně se list vyklubal, nazývá se „Nabab“ a redaktorem jeho stal se jeden ze spoluzakladatelů moderního směru v literatuře italské — Enrico Panzacchi. Nevíme ovšem, kdo dostal těch tisíc lir v knihách — ale službu svou to zajisté udělalo. Jedno se nám zdá při obchodní činnosti pana Sommarugy pozoruhodným a to jest duchaplně kombinování, co může a mnoho-li může nejvíc dáti za cenu nejnižší. Tak na př. kdo odbírá všecky časopisy Sommarugovy, dostane je v Italii za 47 lir, kdežto předplatné jich jednotlivé stojí 91 lir, tedy o 44 lir více, a k tomu dostane ještě všecky premie v ceně 22 lir, celkem uspoří 66 lir. Analogického snížení dostává se též tomu, kdo aspoň dva jeho listy odbírá, atd. Nedávno poskytl svým odběratelům zvláštní výhody, dá jim za 100 lir knih svého skladu a nechá si spláceti dluh v libovolných lhůtách buď dvanácti- neb dvacetiměsíčních. Výhoda zajisté velmi značná a dosti pohodlné zařízení pro lidi, již jsou odkázáni na příjmy pravidelné, ale menší. Jinou cestu vymyslil si opět k rozšíření nákladného vydání básní Leopardiho. Je to v oboru poesie nejimposantnější kniha, jež v nové době vyšla, váží asi 5 liber, úpravy skvostné, text od Bonghiho kriticky probrán a upraven, dle toho je také cena 35 lir. Sommaruga dá ji každému zadarmo, kdo mu opatří osm abonentů na „Nababa“, dá ji každému, kdo odebéře jiných knih jeho skladu za 100 lir, při čemž je-li zároveň odběratelem jeho časopisů, při ostatních spisech od něho vydaných, dává ještě 20% srážky. Nu, více již pro rozšíření knih, ovšem též i svého obchodu, ani dělati nelze. Nemožno nám ovšem také udati, spočívá-li toto všecko na základech zdravých, není-li v tom trochu moderního švindlu, ale zdá se nám, že i tyto výhody, jež Sommaruga svým odběratelům poskytuje, jemu asi neuškodí a literatuře přec jen poslouží. Dáváme to na uváženou našim pp. nakladatelům a vrátíme se k zatknutí pana Sommarugy, které, neobrátí-li se věc v stránku seriosní, bude zase jen reklamou neb masopustním žertem. V posledních dnech karnevalu účastnil se pan Sommaruga maškarního plesu

v divadle Costanzi. Rozumí se, že tam nebyl sám, byla s ním jeho milenka, dívka prý „zářící krásy" v kostumu Junóny. Měli se velmi dobře. Odtamtud šli pak k Morteovi, kde jak list, odkud zprávu čerpám, škodolibě praví, pili nejlepší vína a ohromnou spoustu likérů až do pěti hodin do rána. Ale již v loži divadelní plížila se za nimi neuprosná Nemesis, měla také kostum, pod maskou však byla policejní uniforma a v té vězel policejní kommissař cavaliere Bò a vedle něho stál strážník k vůli delikatnosti a harmonii též příslušně maskovaný. A tito plížili se za králem nakladatelův italských až do hôtelu, a když nejlépe „jedli, pili, rozprávěli a dobrou vůli spolu měli", zatknul neuprosný kommissař p. Sommarugu; dopustil prý se v době od května 1884 až do února 1885 pokusů vydírání peněz u četných bankéřů, hlavně však u ředitelstev banky generalní a banky římské. Smutný konec veselého karnevalu! Co se stalo s Junónou krásou zářící, nevíme, aspoň se chudák dobře navečeřela.

Ostatní drobty masopustní necháme si pro příště.

Anubis.

P. S. Právě se dovídáme, že zatknutím p. Sommarugy vydávání jeho časopisů se nezastaví aniž jeho obchod, kde prý aktiva daleko převyšují passiva, škody utrpí. Královský prokurátor Oreste Corsi ručí za další správné vedení firmy.

Brožíkův Kolumbus

vystavený právě na radnici staroměstské druží se uměleckou povahou těsně ku známým větším komposicím našeho znamenitého malíře. Brožík zůstal i při něm svému genru věren.

Škoda, že nemáme svůj Versailles. Brožík byl by jako povolán, vykrášliti jej velikými slavnostmi a obřadnými scenami z historie, do níž s oblibou, ba s důsledností již ustálenou sahá pro význanmé látky, způsobilé k rozvinutí značného aparatu scenického, jemuž v různých proměnách na jeho výtvorech se obdivujeme.

Vyvoliv sobě sujety přítuzného rázu i pravidlo pro způsob svého podání, neukládá nám a priori hádanek, nepřekvapuje nás odvážnými skoky a pokusy koncepčními, které by poskytovaly na každém novém díle také něco z brusu nového. Takové obmezení sebe na určitý obor, jenž talentu a duchu umělcovu nejlépe svědčí, v němž nejkrásněji působí, ve kterém jest velik a mocen, náleží k přednostem, k prvním podmínkám ustálení umělecké individuality, schopné pak pracovati do hloubky a do podrobna.

Brožík volil tuto cestu a zajistil si tak rozvoj svých *zvláštních* schopností malířských, které od obrazu k obrazu v dokonalosti postupně mistrnější žasnoucímu oku se jeví.

V tom spočívá tajemství úspěchů, jež dobývají Brožíkovi uznání světa, naplňují nás potěšením a hrdostí. Brožík náleží již ku proslulým malířům naší doby vůbec, a k těm, o nichž my právem mluvíme s uctou a potěšením. Mimochodem podotýkáme, že obdiv Brožíka ulevuje si u nás mnohdy projevy pošetilými a nedůstojnými. Stal se modou, která i v naší kritice vládne. Tu hanět, tam chválit, šmahem, podle paroly, bez hlavy a svědomí. I k tomu cítí se každý povolán, nechť již jakýmu vnitřním právem, čili nic. Tak čteme v jednom časopise: „Brožíkův obraz. Dne 15. prosince 1883 ve velkém zasedacím sále staroměstské radnice zahájena jest výstava obrovského obrazu: Mistr Jan Hus koncilem kostnickým k smrti odsouzen. Maloval Václav Brožík v Paříži. Obraz jest s rámem 8½ m. zšíří a přes 6 metrů zvýší a obsahuje přes 50 osob v životní velikosti. Nejnovější a dosud největší toto dílo našeho krajana, které *svými neobyčejnými rozměry vzbudilo úžas* a podiv všeho *uměleckého* světa, jest dle souhlasných výroků více než 50 polských, německých, francouzských, anglických a amerikánských listů *nejen největším ale i nejznamenitějším* zjevem uměleckým posledních desítiletí."

Slyšíte vyvolavače z kočující „panoramy"? Do takového bídného bubnu tluče se na počest velkého malíře! Tato urážka děje se jemu a českému čtenářstvu, jež něco takového má čísti! Ani pro Laponce nemělo by se podobně psáti.

Na obraze Kolumba spatřujeme opět skvělé, mnohohlavé shromáždění skupené pod klenbami radní síně královského paláce v Santa-Fé u Granady ve slavné, světodějné chvíli, která rozhodla osud poloviny zeměkoule. Otcem tohoto činu jest obrovský duch Kolumbův, matkou moc královská, jež po dlouhém váhání naklonila se v přízni k smělému admiralu.

V polokruhu velmožů státu a církve zaujímá janovský plavec střed. Mužně vztyčen, se zanícením věštce a s jistotou věřícího vykládá králově Isabele a jejím radám svůj úmysl, presvědčuje královnu, dobývá její pomoci. On a Isabela Kastilská vévodí celému shromáždění, v němž vidíme krále Ferdinanda Aragonského, hotovícího se ku podepsání rozhodného dekretu, dvořany, snášející poklady královské, prvního ministra říše španělské, kardinala Ximena, grandy, prelaty, velitele, mnichy, kolem trůnu Isabely pak palácové dámy i palácové děti, jimiž vnesen světlý, genrově roztomilý život v důstojnost společnosti dvorské. Licentia artistica omlouvá některé podrobnosti, ležící mimo meze historické a lokalní věrnosti. Míníme ku př. dotčené dámy, z nichž nemnohé vybrány jsou z Madrilen či Toledanek, a podotýkáme, že zlaté rouno na šíji Ferdinandově spíše jest anachronismem než znakem krále velmistra. Ferdinand jím nebyl, neboť v r. 1492 byli král aragonský a vévoda burgundský ještě osobami rozdílnými.

S obratnou koncepcí druží se případná karakteristika čelnějších postav, mezi nimiž jednotlivé jsou znamenitě malovány. Atmosféra, do které je Brožíkův virtuosní štětec včaroval, světlo a stíny, jež po nich rozestřel, náležejí k mistrným výkonům uměleckým; ve vzdušnosti pohledů a v úplném ovládání perspektivy dospěl náš malíř k překvapující, vzácné dokonalosti. Rovněž krása i harmoničnost koloritu, správnost kresby, výtečný traktament látek, hebkost pleti a vlasů, brilantní technika v malbě detailů propůjčují Kolumbovi takovou sumu oslňujících půvabů, že rozkoší jest zrakem v něm se kochati. Kolumbus jest rozhodně jedna z nejvýbornějších maleb Brožíkových a značí v nejedné příčině vrchol jeho dosavadního tvoření.

J. L.

Divadlo. Pečlivě vypravený „Faust" nepřišel prý vhod našim abonentům. Umějí prý ho nazpaměť a měl by se dle doslovného výroku jednoho z nich dáti aspoň na deset let na odpočinek. Bohu dík, ale jsou tu ještě lidé náhledů trochu jiných a ti byli s vypravením veledíla Götheova zcela spokojeni v každém ohledu. Hrálo se skutečně s pietou nevšední a dovedně. Palma večera přísluší paní Bittnerové. Byl to výkon promyšlený, poesií prodchnutý. Vedle ní patří první místo panu Seifertovi, tak pěkného Valentina jsme ještě u nás neviděli. Rozumí se, že pp. Slukov a Bittner jen závodili ve výkonech svých, jakož že paní Seifertová podala roztomilou figuru staré Sekáčkové. Z episodistů hlavně vynikl p. Sedláček a p. Řada — první má sice po p. Seifertovi, jehož žák byl mistrovským kouskem, úlohu trochu těžkou, ale zhostil se jí čestně a působivě, druhý se osvědčuje stále jako herec rozumný a rozvážlivý. Zvláště deklamace jeho jest jasná, klidně a čistě artikulovaná. Někomu se opět nelíbila výprava, inu tož abysme již všecky tragedie a dramatické básně proměnili na feerie — je to pohodlnější, baví to oči a nemusí se při tom mysliti. Proti novému studování celého „Fausta" na tři večery rozděleného bysme se rozhodně ohradili. Nejsme takovými experimenty povinni ani umění vůbec, tím méně našim laskavým sousedům zvlášť. Daleko bližší by nám byly „královské hry" Shakespearovy aneb něco, co by bylo úplně novinkou, je toho nazbyt v literatuře cizí a jest i leccos domácího, co by spíše za pokus stálo.

g.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Voloček & Rassl".**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 7 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. března 1885. ČÍSLO 8.

Za svou dceruškou.

Básně od *Adolfa Heyduka.*

I.

Co hrozný osud zžeh mi květů
ta krutší všech však byla ztrát,
když duši strachem rozechvětu
své dítě zřel jsem umírat!

Ó hrozné, hrozné okamžiky,
když v ňader děsných úzkostech
přes líbané tak často rtíky
vstříc poslední se vinul vzdech!

Můj žal a sten, vše marno přece.
Tak stojím, jako planý strom,
když v temeno mu, hruď i plece,
klín náhle smrti mrštil hrom!

Co teď! Co teď? Jsem bez odvěty,
proč žil jsem asi, proč a nač?
ach, děti moje, zašlé světy,
kéž na vždy zatopí mě pláč!

II.

Na lože Tě neduh upoutal,
žhoucím ohněm hlavinka Ti plála,
ústečka, když u Tebe jsem stál,
lindušeiným hlasem jemně lkala.
„Ach mě bolí — bolí hlavička,
čilko pálí, rozskočit se může!..."
Líbal jsem Tě něžně na líčka:
Dáme lík! — „Ne, tatínku, dej růže!..."
Tys měla růže tak ráda!

Dvě jsem přines' darem posledních:
polou růže, polou ještě puky,
tvářinky Tvé jemný zjasnil smích,
do malé když vzala jsi je ručky:
zlíbalas je, dala tiše zpět,
malé tvářky zrudly ještě více,
a zas hlasem jemným šeptal ret:
„Tam je, tatínku, vlož do sklenice!..."
Tys měla růže tak ráda!

Prchal čas, až — ó té chvíle běd!
jež mé žití neodolně drtí —
zřel jsem němou hrůzou rozechvět
kol Tvých rtíků políbení smrti:
na líčkách, když k postýlce jsem klek',
vzplály růže, jako ondy v štěstí,
anděla to vroucí políbek,
jenž Tě blažen do nebe směl nésti...
Tys měla růže tak ráda!

A když s rakví přišli, ó ten bol!
růže v ručky, k srdéčku Ti dali,
k hlavám, k nohám — růže kol a kol,
všude květ Tvůj vyvolený stlali,
a když já Ti v posled na hruď pad',
staré srdce sevřelo se úže,
z krve své jsem všecky, všecky snad
lásky, blaha sronil Tobě růže.
Tys měla růže tak ráda.

III.

Mně zdálo se, že vedle mě jsi stála,
že zvedlas ručky na kraj mého stolu
a klonic hlavinku jsi šeptala:
„Viď, tatínku, že půjdeme dnes spolu
v ten pěkný sad,
viď, že máš Lidku rád
a přes schody ji zase sneseš dolů?"

A když jsem vstal a stranou kladl tužku
tu na můj papír bádavě jsi zřela
a ptala se: „Psals básně pro Lidušku?"
a na rtech mých Tvá ústka plála vřela:
já zas a zas
Tvůj zlatý hladil vlas,
jejž krása na skráně Ti rozestřela.

A hned ta tam mých veršů byla píle,
a šli jsme ven!... Noc v ranní přešla dobu.
ó lživý sne, ó hrozná pravdy chvíle,
já v rakvičce nes' přes schody svou zdobu
v ten tichý sad,
zkad zvonů smutný lad
svým vzlykajícím hlasem volal k hrobu!

IV.

Ó jak Tě vyzdobili naposled,
Ty něžná vzpomínko mých prostých zpěvu
jak Mab, již Oberon si k hodu veď
do síně netušeně čarných zjevů:
ó zůstaň s námi, zůstaň, slyš, ó slyš!
proč neslyšíš?

Tu malou ručinku jsem zulíbal
i klenbu čelka zpod těch zlatých vlasů
a čekal jsem a čekal, stál a stál,
kdy hedbávnou svých oček zvedneš rasu,
ó zvedni ji, ó Bože, zvedni již!
proč neslyšíš?

Hle, bílý z atlasu Ti dali šat,
a na raménko spjali stuhu bílou,
jak velká, hle, či roste, roste snad,
či s andělskou kdos zaměnil ji vílou?
Ne, ne, já nepustím Tě v jejich říš!
proč neslyšíš?

Proč němá jsou ta ústečka, ach, proč?
aj, na koho má beruška se hněvá?
Pojď ke mně, slyš a na klín si mi skoč,
což nevidíš, jak v oku žal se slévá?
Žel, tak jsi nečinila nikdy spíš,
proč neslyšíš?

Hle, kytku v ručku malý dal Ti druh
a hněvá se, že neostáváš, a smutí,
což ani pláč a nářku stálý ruch
víc ku bdění Tě, Lilo, nepřinutí,
či brání Ti snad kvítí pestrá tíž?
ó vstaň, ó slyš! —

V.

V den podletí jsem do hrobu Tě vložil,
kol smutno, vadla stromů ratolest,
tu cítil jsem, že také já jsem dožil,
že navždy dokonáno jest!

A ponejprve domů jsem se vracel
z těch hojnou slzou nasycených míst,
a cítil jsem, že též se dolů kácím,
ze stromů žití svadlý list.

VI.

Den ze dne chodím k Tvému loži
a stále ukláním se níž,
a stále žal a stesk se množí,
a vždy mním, že se probudíš,
a vždy Tě líbám v ústka milá,
a vždy Ti hladím zlatý vlas,
a šeptám Ti: což moje Lila
k svým hračkám nevrátí se zas?

Tvé skříně, náčiní a panny,
vše srovnáno je, ó jen spěš,
i postýlky jsou bíle stlány,
a čista díž a válek též,
a na stolku se všecko svítí,
ó pojď a vztáhni ručku již,
ó vstaň, ó vstaň mi z toho kvítí,
kam lehla jsi, proč neslyšíš?

Tak dlouho spíš, snad nevíš ani,
že sestárnul jsem o sto let,
že prchnul spánek sivých skrání,
že svaď a zesinal můj ret;
ze v chůzi chvějou se mi nohy,
ze k zemi schýlila se plec,
ze duch můj tak je přeubohý
jak pták, jejž těsná svírá klec.

Ó pojď, ó pojď a dej mi ruku
a veď mě, jako já Tě veď,
pro stálý stesk a stálou muku
juz k zemi klesám, slábne hled;
ó pojď, já nemám více síly
zít bez Tebe, jsem sláb a chor,
ó smiluj se a vrať se chvíli,
přijď aspoň zatlačit můj zor!

VII.

Ty upomínky tisíceré,
kam mysl má se ponoří,
ty skříně, hračky kde jsou které,
ty moje srdce umoří.

Tvůj stolek, od babičky, drahá,
hle, vzrůstá! ó jak jsem se lek,
či proto mi az k srdci sahá,
ze tam, kdes seděla, jsem klek'?

Ten klobouček Tvuj s modrou stuhou,
v němž blažen vždy jsem si Tě veď,
jak vyrud' za tu zimu tuhou,
či od líbání mého zbleď?

Ten šat, ty rukavičky malý!
jsou Tvé, či panny? pověz přec,
já nevidím, mé oči halí
slz rozbouřený lijavec. —

Ty upomínky tisíceré,
kam mysl má se ponoří,
ty skříně hračky kde jsou které,
ty moje srdce umoří.

O život.

Z obrázků rakovnických podává dr. *Sigm. Winter.*

(Pokračování.)

III.

Adam Moutvička, Rakovnický rychtář městský, vzal čadivou louč do hrsti a sešel dolu pod zemi. S ním šel biřic, dva pacholci Žateckého kata, jenž vyprošen byl od Rakovničanů ke službě, a naposled šel dolů po schodě Jakub Lamfejsek, purkmistrovský servus. A nebylo dlouho, již vraceli se zase, vedouce s sebou nahoru na veliký mazhauz šest rejtharů v železe ukovaných. V zadní síni sedělo o veliký stůl dvanácte konšelů a jim vévodil u stkvělé velebnosti císařský rychtář, pan Chroust z Velechova, velmožný pán, jenž po bitvě Bělohorské všecky důchody městské i císařské z domů a dědin emigrantských drobet k fisku, drobet ke své kapse spravoval. Pán měl prsten s orientalským diamantem, šat aksamitový, pěknými kožešinami premovaný, a tvář velmi hezky buclatou. Bylo z ní světle patrno, že panu císařskému rychtáři „třicetiletá“ vojna neškodí pranic. Podle něho — ale uctivě dále — seděl první z konšelů, primator Bartoloměj Samson, týž muž, který velice ochotně a na podiv mrštně zřekl se byl víry svého tatíka již málo dní po bitvě Bělohorské. A podle něho dále seděl purkmistr toho měsíce místo držící. Dole při božím umučení, na němž svědci přisahali, zasedl u knihy smolné neboli černé Lukáš Lipnický z Čáslavi, přední na ten čas písař městský. To byl soud nad šesti rejthary, kteří tu stáli při zdi v strakatém šatě jako šest bídných hříšníků. Pan Chroust začal: „Vy jste na sebe potah zlodějstva uvedli, anobrž více, vy jste nákeřní lotrovina, viselci hanební jste, vy jste trápili krajinu naši a Žateckou! Za novinu vězte — snad nepřekvapí vás — že budete jako každá lotrovina zavěšeni na hák!“ V tom hluk — a městský rychtář Moutvička přivedl na síň houf vesničanů, kteří připravovali se na svědectví proti rejtharům statně popíjejíce ve svobodném domě na rynku, tak statně, že neslyšeli ani prvního, ani třetího zvonění rychtářského, jež volalo k vydání svědomí na radnici. Teď je tedy sám rychtář přivedl. Spolu v té hromadě přišel Jiřík Petr J. M. C. služebník ze Žatce, jenž sobě mezi vesničany vedl dosti po pansku, lokty je odpuzuje, až vynikl vpřed. Jemu prvnímu tedy kázal primator Samson vydati svědomí. Rozkřesáno, svíce rozníceny jsou a Jiřík Petr na kříži přísahal. Potom mluvil slovo za slovem tak, jako tu níže psáno: *)

„Když jsem přišel asi půl míle od Kolešovic do lesa, mimo naději přijeli ke mně dva rejthaři, z nichž mne jeden za fedrunk požádal. Když jsem pak u sebe žádných peněz neměl, odpověď dal, že dobře obyčej soldatský vím, že mu dáti musím, neb že on sám dobře je najde. V té furii mně mou ručnici popadl a ji vydříti chtěl. V tom rumreychu on mne všeho přehledal a nemoha u mne peněz najíti, strhl mne kunami podšitou čepici a na to místo mně dal starou, liškou podšitou. Druhý pak tiše stál, a jak jest on čepici dostal, hned spolu koně zabodši skokem odtud jeli.“

Učinil naň pan rychtář císařský dotazku, kteří žeby z těch šesti lotriků tady přítomných nan byli v lese vystoupili? Služebník J. M. C. lupičů nepoznal, měltě v lese nehorázný strach, jenž mu oči klížil — ale čepici poznal. Měl ji Herolt. „Toť světlý potah,“ vece rychtář císařský Heroltovi, „ty máš Žateckého servusa čepici, tys loupežník na svobodné císařské silnici!“ Čemuž Herolt neřekl nic. „Kdo s tebou tovaryšil v tom oučinku?“ tázal se soudce dále. Jeden z rejtharů oznámil se sám řka: „My nikoho nemordovali, my neměli nač tráviti, my měli hlad!“ Rychtář vece přísně: „Nic nevymluvíš, provaz dobrého češíní tebe nemine! Jiříku Kozlere, přísahej na kříži a vydej beze strachu svědomí na tyto lotry!“ Jiřík Kozler, ze vsi Šírimi rychtář, mluvil, jakož posud v archivě zapsáno: „Když do vsi přijeli, jak jsou koně postavili, žádali mne, abychom jim jísti dali a obroku jeden strych ovsa; já stěžoval sobě na velikou chudobu tak jim jeden věrtel ovsa od obce jsme dali; v tom pak Vilém Frydrich Kolovrat přijel a je do arestu vzal.“

„Uprali vás kterého ti lotři, ukrvavili?“ ptal se primas. „Ne,“ odvětili vesničané. Jeden děl: „Jen tak břenkali šavlemi tepůce na ně, ale nás nebili.“ „Ať nebili, oučinek jich světlý na zbyt, není tu čmiti o malo, to by bylo pěkné, aby kde který sběhlý šoldat práce žádné neveda lidi sdíral!“ zahrmual tlustý pan Chroust. „Prosíme, aby nám to milostivě bylo váženo,“ jal se poníženým hlasem prositi Ryger za všecky; „svou duši potvrzuji, že jsme žádnému neučinili nic protimyslného!“

„Mlč, lotříku, mlč, viselče!“ drsně promluvil Chroust, „než málo mine, budete na háku. Kdo jste z Najčovsi, učiňte povinnosť na kříži a vydejte svědomí!“ I předstupovali před soudné lavice Najčovští druh po druhu a všickni předem přisahali a pak promluvil Jiřík Kovář, krčmář z Najčovsi. „Žádali od nás říšský tolar, potomně na sedmnácte bílých prestali.“ Pan Chroust k tomu: „Ale vás přece bili, vás tepali, vám mnohým ručnice v bok vstavovali, říkajíce, že někoho zabí, stlačí — mluvte — my to víme, doneslo se nás, váš soused Hartman to na ně pravil: ví Bůh, proč dnes Hartman nepřišel, dopíšeme stížně panovi jeho. Mluvte věrně, tady vám lotři již neublíží, odtud zdrávi nevyniknou!“ „Inu,“ pravil Jiřík krčmář, „jeden z nich — tenhle — napral našemu Hartmanovi, až se prášilo prudce, ale — my to Hartmanovi přáli. Hartman, když se opil, upral svou ženu, tak že tento z nich jej trestal a řekl: Camerat, nečiň toho, v tom on odpověděl, že by Camerata . . . . když pak soldat taková slova uslyšel, vzal karabáč a vytreyboval jemu ním.“

S tím nebyli páni soudcové spokojeni. Rychtář promluvil: „Ale, rychtáři, mluvte vy přece pravou pravdu.

*) V kopiáři archivu Rakovnického pod lit. E. je vsut list s nadpisem: „Z výslechu stran nějakých vojáků, co z lidí vyluzovali peníze.“ Co nad čarou uvozeno jakožto s v ě d e c t v í, pochází z tohoto pramene doslovně.

vždyť vypravoval Hartman pánům hejtmanům oběma, že ti lotři nějakého pacholka zranili, že mu hlavu rozvrátili!?“ Jan Houska, rychtář, mluvil: „Bylo pro mne posláno, přijel jsem z lesa. Oznámeno mi potom, zeby pacholek Fiřt honáky svinské, že mají mnoho peněz, prozradil, abych jim ho postavil. Když jsem pro něho šel, on viděl, že dobře nebude; prchl. Tak se po něm dva pacholci pustili, jej provazem ujali a do vsi při koni vedli. Chtěli, abych zaň slíbil, aby jim dal dva říšský, že jej pustí. Když jsem nechtěl, vzali jej s sebou a vedli k Milčovsi; v mostku dvě rány mu udělali, jednu v hlavě, druhou na levy ruce a sousedům žádným zlého slova neřekli. Sednácte bílých a jeden věrtel ovsa já na místě všech z obce odvedl jsem a s bachtmistrem ještě dva korbele piva vypil.“

Konšelé vzhlíželi druh ke druhu očima podiveni jevíce. Pan primator v posléz kázal mluviti vesničanům z Hořovic. Matěj, kovář z téže vsi, mluvil: „Dva měli žluté kabáty a jeden červenou pintu, žádali dva říšské, já s jedny strany chodil a Jiřík Škrábal s druhy. Shledali jsme jeden říšský.“ „Ale naslechli jsme,“ tázal se pan Chroust, „že se ti nešlechetni lotři sháněli u vás velmi horlivě po ženskem pohlaví!?“ „To se na nás křivě a nespravedlivě praví,“ bránil od sebe a ode svých Herolt i Ryger téměř najednou. „Nevíš tomu co říci?“ otázal se rychtář konšela Houvary z téže vsi. A konšel Jan Houvara z Hořovic*) promluvil: „Po ženách žeby se sháněli, neviděl jsem. Jeden přišel a prosil. Můj milý, shledejte nám dva říšské.“

Tím skončilo se svědomí. Vesničané s císařským servusem žateckým šli zase do svobodného domu na rynk, neboť je už zase trápila zlá žízeň. Pan Chroust pravil rejtharům: „Už vidíme, že jste lidé nedobře chovali a víry nehodní, jste lotři, petrovští, jižtě sami jste se odsoudili cti a hrdla. A co říci tomu, že jste soldati J. Msti. Císařské? To má Jeho Milost Císařská šlechetnou chasu za soldaty! Kde máte vojanské pasporty, ukažte!“ „Nejsou soldati,“ vyznal dobrovolně Ryger, „jedno já sám sloužil za soldata sedm let.“ „Možná věc, žes ani ty nebyl svým vojákem, nýbrž žes byl jen za pacholka při koních — je to lotrovina! To je tím trestandlivější! Vy jste vyluzovali lidem peníze, abyste to mohli sčísti na vojáky, vy jste loupili na šlak vojenský — a kdo vás na to vedl?“ Tak mluvil všemohoucí rychtář císařský a rejtharů šest mlčelo. Rychtář jal se zle láti. Konečně promluvil Ryger: „Přenèl bych tu vinu na sebe, beru to na sebe, že jsem jim pověděl, kde se máme bráti, abychom se obživili — ale hejtmanem jsem nebyl, drsný čas shlučil nás všecky a co vyžebráno, bylo všem na stejný rozdíl.“ „Tak jest!“ ohlašovali se ostatní rejthaři, v tom se všickni za jedno srovnávajíce. Herolt od ostatních potom prosil, aby páni ráčili uvážiti, že nikoho nemordovali. Ale páni už neposlouchali. Vstávali a sestrkovali hlavy do hromádky. Městský rychtář na rozkaz císařského rychtáře přišel s biřici a sluhy katovými a zase dolů do sklepa svedli šest rejtharů. Nazejtří přijeli oba hejtmané krajští do Rakovníka a ve čtrnácté hodině na českém orloji sešli všickni páni k rejtharum do sklípka, v němž po zdech shotoveny byly nástroje obzvláště od skřipců a provazů. Žatecký kat — Rakovničtí neměli svého — byl tu na hotově. Šest rejtharů bylo mučeno, aby vyznali na trápení, vědí-li více. Tak byl hrdelního práva zvyk i tenkráte, když se zločinec už dobrovolně ke všemu byl přiznal. Rejthaři mluvili totéž, jakož mluvili včera. Nic více, nic méně. Hned po trápení přišel barvíř Krištof Essen, Němec, aby zhojil těla všelijak zmučená. Obvazoval se svým tovaryšem rány, myl octem, mazal sádly. Rovně téže chvíle ctili konšelé pány hejtmany a pana Chrousta na mazhauze v radnici hojnou svačinou.

*) Ctoucí ráčil vsimnouti sobě, že dotčené vsi Žateckého kraje Siřim a Hořovice tenkráte měly obyvatelstvo českých jmen. Dnes jsou tu lidé národa německého. V „Popise Palackého“ Najčovsi není; snad zahynula ve vojně třicetileté docela.

IV.

Příkvapil máj r. 1627. Žena Rygrova v poledne i na noc vracela se s nemluvnětem v loktech do žaláře k muži svému. Na zádech vždy nesla břemíčko vyžebraných skyv chleba. Za ní šly nejstarší dvě děti Rygrovy — drobná vyebrtlá vyžlata — tolikéž ze žebroty v kytličce a v kaftánku nesouce leccos od potravy, čeho vymodlily na dobrých ženách v městě. Tím žebráci živili otce, živili ostatní rejthary. A pravda to. Rychtář městský, správce šatlavní, dával vězňům jen tehdy protrávení, byl-li tím jist, že mu odkudkoli bude zaplaceno. Jináče nic. O Rakovnické vězníci nalezli jsme zprávy nejedné, že v ní lidé za dva nebo tři dni zhola nic nejedli. A strany rejtharů věděl rychtář už najisto, že nedostane nic, neboť obírajíce lidi o peníze na silnici a ve vsech, rejthaři oni kladli se za škůdce zemské a škůdcové zemští náleželi soudu královskému neboli na kancelář místodržitelskou do Prahy, a kancelář místodržitelská jakživa nebyla štědra; vždyť páni místodržící sobě pro rejthary ani neposýlali, ani ortele konečného o jich trestu nevzkazovali. Mužové tedy leželi v dusném, vlhkém sklepě již dva měsíce, svému osudu pomalu zvykajíce a konce zapomínajíce. Mezi nimi za největší čas ležely dvě nejmenší děti Rygrovy semo tamo rozházené jako myši. Ostatek rodiny Rygrovy chodil žebrotou. Jednoho dne pravil primator všecek již rozzlobený písaři Lukášovi: „Uveď na papír ostrým pérem, že ta lotrovina nemá nač v městě tráviti, že hlady namře, anobrž pojde dřív nežli ortel dojde!“

Pan Lukáš uvedl na papír a bylo zase marno. Z Prahy kde nic tu nic. „Utecme se na slavný tribunal appellationum,“ radil Daniel Albin, purkmistr v měsíci dubnu, „zavěsme tu věc proklatou na jeho naučení!“ I to učiněno, ale od slavného tribunalu, jenž právě tehda byl v nedobrém způsobě — vždyť následujícího roku císařským reskriptem byl všecek napraven — nedošla Rakovnických odpověď. Pan Chroust, J. Msti cís. rychtář, pravil jedenkráte potom velice odhodlaně: „E co, dáme je zvěšeti sami, ani vrána po nich nezakrákoře!“ Ale této horké rady nenjato. Nejlépe a nejmoudřeji mluvil naposled konšel Klatovský, řka: „Vypusťte je ze šatlavy — vynikli, ušli — my nejsme vinni.“ Ale ani rada Klatovského, jemuž dej Pánbůh radost věčnou, nebyla oblíbena: konšelé nechtěli patrno na sebe plésti bič, jímž by někdy máchati mohl císařský pan rychtář po jejich plecech a hlavách.

Tak přišel krásný máj. Jabloně rakovnické rděly se krásněji nežli růže a bylo již patrno, že zlatým jarem všecko všudy v Rakovníce oživne — jenom ne zajatí lotři. Jednou v podvečer vracela se žena Rygrova do žaláře k muži svému jdouc ze žebroty. Malé dítě měla v loktech

a sotva svoje oudy vlekla. Pochodila málo a již zase odpočívala. Ubohá ženo, nechoď dnes do žaláře spat, poprodli venku na zemi ještě za chvíli a nechoď pod zemi! Poprodli! dnes na tebe očekává v smrdutém sklepení věc hrozná! Prodli tu raději u těch domů Rakovnických, z nichž nejeden střelbou na město puštěnou zedrán jest a na hromadě se válí, ty trosky tobě povědí, že druhdy tu bývali lidé, kteří jsou teď nešťastnější tebe, lidé, kteří žili v těch domech šťastnou dobu a teď bloudí světem majíce stále prach na obuvi své a nevědouce kam složiti mdlé oudy — utvrď se, ženo, cizím neštěstím a nechoď ještě pod zemi! Postůj raději pod křížem dřevěným tu na rynku vstaveným, pod nímž káže dvakrát v témdni Kotva kněz, pomeškej pod dřevem, na němž tkvěl Bůh, jenž kázal lásku a spravedlivost. Nechoď v žalář, tam dnes spravedlivosti není!

Ale, vy všickni, kdož umíte přemýšleti o tom, co jest spravedlnost lidská, obzvláště vy, kteří nésete se lidským právům minulým i přítomným, pojďte se mnou v Rakovnický sklípek, kde na zhnojené slámě železy spjatých leží rejtharů šest — tu poslechnouce spravedlivý ortel spráhnete ruce nad hlavou, ustrnete!

Stojí v sklípku rychtář a dva konšelé. Z „koperty“ sedmi pečetěmi zavázané vyjímá rychtář list J. Milosti pánů místodržících, a čte za hrozného ticha, že odsuzují se čtyři rejthaři k tomu, aby šest mesícu pracovali na „šancích pražských“ — a dva rejthaři, kteří nejvíce provinili se, Ryger a Herolt, aby o svůj život před rychtářem — metali kostky: který vyhrá, aby zdráv odešel, který prohrá, aby bez otálení mečem byl popraven pod šibenicí. —

Dvě zsinalé tváře, čtyři oči do krve vyvalené a z dálku vystouplé hrozně pohleděly na rychtáře, svezly se — když skonal čtbu — na žlutý papír, jejž v ruce za chvíli držel a pak v „kopertu“ posléze zamekl — a když už byli rychtář i konšelé odešli — dvě zsinalé tváře hleděly strnule na totéž místo upjaté, pořád.

I ty čtyři děti, co válely se nedávno po nohách a po tělech zločinných rejtharů skotačíce, teď v koutku seděly jako hromádka němých ulekaných kuřátek.

A bylo ticho, jako bývá na hřbitově v kostnici. Z ulice zavzněl šum. Lidé stavěli se houfem u radního domu. Biřic panský vykládal hromadě o té švandě — K tomu právě přihodila se žena jdoucí ze žebroty a dítě v loktech chovající. „Svatá Máří, Kriste Pane!“ zkřikla žena křikem velikým a div že dítě do smrti o něco neurazila nebo neztratila, cestou letěla jako šílená k servusovi rychtářskému aby ji svedl k muži do sklepa. I s dítětem připadla na kolena u Rygra, muže svého, a jednou volnou rukou po všem těle muže svého těkala semo tamo s křečovitou rychlostí, jakoby ohledovala, je-li muž její živ, má-li muže svého dosud. — Kout ozval se dětským nářkem — kéž vás Pánbůh, děti, utěší!

(Dokončení.)

Na děkanství za války třicitileté.

Napsal *Kolda Malínský.*

Gigantický byl zápas, v jaký počátkem patnáctého věku za svobodu svědomí pustili se předkové naši s celou skoro Evropou a v zápasu tom byli vítězi. S hrdostí vzpomínáme dob těch a líce se nám zardí rozjařením při líčení bojů či vlastně pouhého pronásledování plachých nepřátel u Domažlic a u Tachova, ale dech tají se v nás, tážeme-li se, co bylo ovocem světových těch bojů?

Čechové ovšem nijakž se tím netajili, že vedle svobody svědomí bojují i pro slávu jazyka slovanského, a pak ovšem v druhém tomto ohledu mohli s resultatem býti spokojeni, nebo oddechnuvše si po lopotné dvacetileté práci, mohli sobě s uspokojením říci: „V Čechách všude lidé, jenom v Chomútově Němci,“ za to však v ohledu prvém byla kořisť jejich praskrovňoučkou.

Příznivý Čechům koncil basilejský odbyl je suchými kompaktaty, za které jediný český král Husita bojem zemdlel a kterým teprv po půldruhém století, již v podvečer husitismu na koncilu Tridentském dobyl jakés takés platnosti ultrakatolický král Ferdinand.

Jedním z článků kompaktatních se nařizovalo aby kněží neměli žádného jmění a článek tento v největší části Čech proveden. Čechové upadli tu z jednoho extremu v druhý, ohromné statky mrtvé ruky rozebrány a sluha boží, který dle slov písma měl vlastně žíti od svého oltáře, uvázl na krku patrona neb kollatora, z hrdých, bohatých prelátů stali se sužovaní a opovrhovaní náchlebníci měst a šlechty k veliké záhubě mravní podstaty českého národa.

Přichází mi tu na mysl příhoda pomořanského missionáře. Ten chtěje vzbuditi dojem, přišel na náměstí Štětinské v plném biskupském ornátě a počal vychvalovati boha křesťanského.

Tu přistoupil k němu jeden z pohlavárů a pravil: „Pomlč, muži, nebo nelíbí se nám bůh, jenž tak nádherných služebníků potřebuje.“

Poučen byv tím, odešel missionář domů a svléknuv nádherný háv, oblékl hrubou kutnu, opásal se provazem a bos a s hlavou odkrytou přišel zase a chválil posluchačstvu opět boha křesťanského.

I přistoupil zase jakýs náčelník k němu a pravil: „Pomlč, muži, nebo nelíbí se nám bůh, jenž tak bídně o svého služebníka se postaral.“

Tak se měly i věci v Čechách. Lid nejprv znechutil si kněžstvo pro jeho přepych a nádheru a bohatství, potom pohrdal jím pro jeho podřízenost a bídný stav.

Z rozsáhlých statků zbyl farářům a děkanům obyčejně jen dům farní a na vychování jeho osoby ustanoven kollatorem tak zvaný stans, čili roční plat obyčejně o quartalech vypláceny.

Stans tento byl by ovšem dobře stačil na výživu duchovního samotného, než tu třeba pomysliti na to, že duchovenstvo utraquistické bylo obyčejně ženato a pak že z počátku dobrovolně potom nevolky musilo se ustr-

nouti nad stavem, jenž mnohem ještě hůř byl opatřen než oni, a děliti se s ním o své sousto. Byl to stav učitelský.

A tu, poněvadž na kollatoru větší stans vyždímati bylo obtížným, svalena tíha vydání na štolu a sbírky, a tím opovrhovaný stav stal se nenáviděným, ale nedivme se mu!

Kněz Vavřinec Leandr Rvačovský, známý spisovatel český, stěhoval se roku 1584 za děkana do Slaného se sedmi dětmi a čtyřmi devečkami, připočteme-li k tomu ženu, kaplana, tři a více officialů školních, kteří k stolu děkanovu zasedali, bylo to nejméně osmnáct hrdel, které měl živiti stans o třech stech kopách. [1])

Což tedy divu, že dvojctihodný pán dával nespokojenost svou na jevo výrazy ne vždy evangelickými a že mnohdy od srdce s kazatelny si zaláteřil, začež se mu ovšem dostávalo na rathouze od purkmistra pánů „polévky jazykové“.

Tak stěžuje si v matrice in margine Jiřík Tesák Mošovský, spisovatel český a děkan ve Slaném: „11. června 1603 byl jsem na rathouze v radě mezi pány. Pulsanti (zvoníci) lháři, podvodníci, kteří mne pánům svou lží v ošklivost uvedli. Nemohl jsem jim lhářům ani jednoho slova odpověděti a nejvíce pak ten zloděj, Synator, švec, a ten Barta, koželuh.“ [2])

Nejhůře bylo, když i co do vyznání nastala neshoda mezi farářem a osadníky, tu šlo to ostřeji. Tak na příklad roku 1588 dala konsistoř do Slaného Blažeje Plzeňského za děkana a ten nechtěl sloužiti „pikhartsky“ a proto mu řekli: „že má tři brány a fortnu, kudy chce, aby od nich se odstěhoval, že nejsou zavřeny“. [3])

Stálými figurami na tehdejších silnicích byli studiosus vagans, jenž o sobě mohl říci „omnia mea mecum porto“ (vše co mám s sebou nesu), kus za ním cachal bos, boty maje přes rameno, dospělejší muž ošumělý zrovna dost a za ním několik mladíků táhlo vozík, na němž trůnila okovaná truhlice. Byl to stěhující se rektor školní, za nímž mendikové (žebraví studenti) táhli jeho majetek. Připomenouti dlužno, že vzpomenutá truhlice byla velmi často prázdna.

Za těmi jistě ne daleko drnčel a skřípal bídný vozík plachtou potažený, před nímž těžce oddychovala herka barvy již neurčitelné. Z vozu zazníval pláč a křik četných dětí, přetrhovaný chvílemi rozšafnými slovy matky. Na „šejtroku“ seděl osmahlý muž s tváří vrásky rozoranou. I na tom nebylo viděti stop blahobytu, ale mnohou těžce prožitou chvíli, a přece jest to — dvojctihodný pan děkan, stěhující se na jinou, jak doufal, tučnější štaci.

Chytřejší zasednuv na faře, hleděl substituci svou zabezpečiti smlouvou s kollatory, tak na příklad ve Slaném dne 19. června roku 1601 „učiněna smlouva s panem děkanem knězem Jiříkem Tesakem Mošovským, že za práci jeho a na vychování kaplana s officialy a čeládkou jeho do roka má jemu dáváno býti 350 kop na quartaly po 87 kopách 30 groších. K tomu do roka dva strychy hrachu, dva strychy ječmene, vepř dobrý, každý pátek hrnec mléka a smetany a dříví spotřebu.“ [4])

[1]) Klem. Borový: Martin Medek str. 96.
[2]) Matrika Slan. č. I.
[3]) Klem. Borový: Mart. Medek str. 97
[4]) Slan. Arch. Acta curiae LIV.

Překročil-li v čem summu svrchu uvedenou, bylo mu buď nahraditi z vlastního nebo slyšeti slova nelibá. Tak roku 1615 Kašpar Artopaei, děkan Slanský, dal vyryti novou pečeť a poslal účet na radnici. „Na *nestoudnou* jehož žádost dáno mu na to dvě kopy,“ praví protokol radní.

Ký tedy div, že pan děkan, když se nedostávalo, ohlížel se po živnosti vedlejší. Jedním z nejdrastičtějších příkladů bude asi tento: dne 18. července roku 1612 „kněz Kašpar Artopaei Pardubský, pan děkan Slanský, žádal skrze psaní, aby jemu od purkmistra pánů některý sud starého piva v domě jeho vyšenkovati povoleno bylo.

Z uvážení purkmistra pánů panu děkanovi jest zase odpověď dána, že k tomu purkmistr páni, starší obecní, páni volenci pro naříkání obce a lidu obecního, aby sobě nějaký šenk zarážeti měl, mimo paměť lidskou povoliti nemohou, protož v té žádosti aby je pan děkan spokojil a dále o to více purkmistra pánův svou neslušnou žádostí nezaneprazdňoval.“ [1])

Nejednalo se tedy o nic víc ani míň než o to, faru změniti v dům šenkovní.

Však byly i jiné cesty, po kterých jda, mohl si dvojctihodný pán přilepšiti, bývala to i „dobrá partie“.

Dne 15. ledna roku 1599 dojala Mistra Martina Černovického, děkana Slanského, smrt jeho manželky tak, že prchal z míst truchlou tu ránu mu připomínajících a žádal za propuštění ze svého úřadu.

Dal se ovšem přemluviti, když mu purkmistr páni slíbili, že pro jeho osobu na stansi mu polepší, a zůstal. Hluboká rána zacelila se brzo a dne 21. dubna roku 1599 učinil již pan děkan smlouvu svatební s pannou Alžbětou, dcerou Jiříka Kaňky a Doroty, manželky jeho.

Nebyl však v sladkém jhu dlouho a uložil ještě to léto manželku svou k věčnému odpočinku na hřbitov Svatotrojický.

Paní Alžbětu sice kryla hlína, ale pan děkan neměl pokoje, neboť osud stihl jej ranou egyptskou v podobě zlé tchyně. Byla ostrého jazyka a slova z daleka nekupovala, proto musil pan děkan proti ní utíkati se za ochranu k právu.

Dne 22. listopadu roku 1599 „žaluje tchyni, že o něm pravila, že je rufian a po lotrovství chodí, že nebožku Alžbětu, manželku svou bil, jiné kolem stolu sázel a ona jim sloužiti musila a že dcer(u) jeji zabil“.

Bylo to težké obvinění a troufám si bráti pana děkana v ochranu dějin a nechci ani dáti sluchu přísloví „není šprochu, aby nebylo pravdy trochu“, vždyť i paní tchyně „zapřela a páni pana děkana na poctivosti ohradivše, při zdvihli“.

Nejspíše že hlavní příčinou bylo to, že paní Dorota nechtěla panu zeti vyplatiti 100 kop, které smlouva svatební mu zaručovala, neboť zase dne 9. února 1600 žádal pan děkan purkmistra pánů za dopomožení k summě té a tím nalil zase oleje do ohně.

Paní Dorota pustila své výmluvnosti uzdu tak směle, že ji dne 19. března t. r. pan zeť znova žaloval ze slov urážlivých a ona za to dána do vězení šatlavního. [2])

Nechci ani hádati, jak byla paní Dorota rozlícena, když se zase dostala na čerstvý vzduch, neboť s panem

[1]) Acta curiae LV.
[2]) Kniha smluv svatebních fol. 154. — Acta curiae LIV.

zetěm spojil se i její manžel Jiřík a postupoval svou polovici domu tomuto svému zeti. S manželem byla brzo hotova. Vystěhovala se od něho pobravši mu veškeré nádobí a koží za mnoho set.

A pan zeť?

Odstěhoval se z jara roku následujícího jinam na faru a tím zjednal si pokoj od paní Doroty. „nebo sejde s očí, sejde s mysli", praví přísloví, a troufám si tvrditi, že byl pan děkan opatrnějším, ženil-li se potřetí.

Nedařilo-li se panu děkanovi, jak mohlo se dařiti nebohému kaplanovi.

Míval také stans, ale páni přihlížejíce k tomu, že bývá z pravidla svobodným, dali mu sotva třicátou část stanse děkanského, což tedy divu, že na příklad dne 27. listopadu roku 1566 v Slaném „paní městky nařízeny, aby na mladého kněze (kaplana) mendikovaly", čili od domu k domu šly, za almužnu pro něho vyprošujíce. [1])

Někdy dal se do toho sám a pod zástěrou koledy šel od domu k domu. Nevím, zda z veselé mysli či v trudné náladě napsal dne 5. ledna roku 1603 in margine v matrice: „V neděli jsem na koledu chodil a potom v pondělí měl jsem ještě od Černých Jiřů až k Linhartovům. Když jsem to odchodil, šel jsem do vsi."

Snad to na takovéto obchůzce bylo, kde pan kaplan přivoněl k růžím na buclatých tvářích svarné venkovanky vykvetlým. Ale kaplan byla partie až hrůza bídná a proto nepochodil, možno i že byl ostře odbyt, však k srdci mnoho si to nebral, jak svědčí vzdech, jemuž dal výraz in margine v matrice ke dni 23. března roku 1599, praviť tam: „Téhož dne dala mi panna pytlem, až zahřmělo. S tím bene vale." [2])

Ovšem připustiti musíme, že vedle těchto trudných poměrů byla často i povaha kněze příčinou mnohých abnormalií.

Když v druhé polovici patnáctého a v prvé polovici šestnáctého století mladíci ve Vlaších kněžského svěcení vyhledávali, musili opatřiti si je v nejhojnějším případu podvodem neb křivou přísahou a to byla zajisté špatná inaugurace k úřadu posvátnému.

I později, kdy docházeli si mladíci pro svěcení do Němec, nebylo mnohem líp, neboť hlásili se k stavu tomu skoro jen ti, kdož už o jiném zaměstnání nevěděli.

Tak na příklad ve Slaném dne 11. září 1587 Jan Potůček, jinak Burda, oznámil, že jest toho úmyslu, aby úřad svatého kněžství na sebe přijal, a k čemuž že chce pro ordines do Lipska jíti s městskými mládenci, žádajíc toho, aby mu list jeho zachování vydán byl pro tu příčinu.

Páni na tom snesli, „mu vydán býti má".

K tomu připsal městský písař, jenž patrně Burdu zevrubně znal: „Hoc tuum sacerdotium erit ultimum refugium." [3])

Tolik myslíme, že bylo třeba předeslati, než k vlastní úloze přistoupíme, aby bylo zřejmo, za jakých poměrů přistoupeno potom k vypuzení kněží nekatolických.

[1]) Acta curiae L. fol. 158.
[2]) Matrika č. I. Dáti pytlem asi tolik, co nyní dáti košem.
[3]) „Toto tvé kněžství bude posledním útočištěm." Acta curiae LIII.

Osudný rok 1620 zastal ve Slaném děkanem Jana Caupilia, čili Koupila, který trnitou dráhu stavu svého počal tak málo záviděnou kariérou učitele v Lounech a Českém Brodě. Do Slaného přistěhoval se o svatém Jiří roku 1620 s manželkou Marií Krasoňovskou.

Současně s děkanem přistěhoval se na faru Slanskou i kaplan Mikuláš Kaskovský. Ten byl synem Pavla Kaškovského, měšťana Litoměřického a byl svobodných umění *studiosus*. Přistěhoval se také s ženou Mandalenou, dcerou Václava Kněževského, měšťana Slanského a sladovníka. Byla to srdnatost a odvaha, ženiti se na stans kaplanský, ale on, chuděra — musil. Dne 5. února 1620 byl oddán a dne 10. května téhož roku pokrtěna již panu kaplanovi a manželce jeho dcera Alžběta — tedy raňátko, jak říkával pan děkan Vykročil z Billenberka. [1])

Sousedem Koupilovým na nedaleké faře Drnovské byl kněz Petr Vodňanský, který také roku 1620 dne 25. února za manželku pojal Alžbětu, dceru Jana Prusy, měšťana Slanského, jemuž v pozdějších časích důležitá úloha v Slaném přidělena, jakž se ještě zmíníme.

V úzkostech a neblahé předtuše uplynul rok 1621 až 1622, byl to annus lacrimarum plenus (rok plný slz), jak nazval jej městský písař, a děkanovi připadla při všem zármutku, který srdce jeho svíral, pastýřská povinnost těšiti jiné. Konal úlohu tu zajisté svědomitě na základě písma svatého, ku kterému v těžkých těch dobách každý bral útočiště, a právě když na den svaté Kateřiny roku 1622 na Slaný přijeli Jiří Vilém Michna z Vacínova, rada nad appellacími, a rytíř Oldřich Bechyně z Lažan jakožto plnomocní kommissaři k provedení protireformací, dlel Koupil v chrámě Svatogotthardském a vykládal evangelium.

Michna vraziv do chrámu, vyrazil knězi bibli z rukou — kordem. Děkan z chrámu odveden jako vězen a jen přímluvou vážených matron se stalo, že ve třech dnech z fary a v osmi ze Slaného vypovězen.

Smutně to bylo asi loučení a jedinou útěchou muži těžce zkoušenému byl synek Václav, který se mu byl téhož roku (1622) dne 28. července narodil. [2])

Vyhnanství Koupilovo netrvalo dlouho. Odebrav se do Saského Rudohoří, zemřel tu po třech letech na ránu morovou. „Před smrtí svou vypravoval prý přátelům sen, v němž se mu zdálo, že byl v nějaké znamenité bibliothece, kterouž prohledávaje našel knížku, jejíž titul latinský zlatými literami byl takový: Spravedlivé jest, aby spravedliví byli mordováni, potom korunováni, kteroužto knížku když zamilovav, aby v příhodném čase čísti mohl, pod levé paždí vložil; procítiv pak hned, pod týmž paždím místo knížky hlízu našel, od kteréž na čtvrtý den zemřel."

Ještě před děkanem vypuzen z fary kaplan Kaskovský, neboť tento byl již dne 21. února toho roku v podruží u Ondřeje Strašeckého, kde narodil se mu syn Jan.

S podobným osudem potkal se vzpomenutý kněz Petr, zvaný Mitis, Vodňanský, jemuž z fary Drnovské vyhnanému a ve Slaném v podruží se zdržujícímu narodil syn Jan Ondřej. [3])

[1]) Matrika č. II. Acta curiae LVI.
[2]) Matrika č. II. — Bečkovský: Poselkyně II. 346. Acta curiae LVI.
[3]) Matrika č. II.

Mezi tím počátkem roku 1623 dosazen do Slaného za děkana Jan Herman Blovský z Volíně.

Nový pan děkan měl hned z počátku opletám s židem Šťastným Zubatým. Židé tenkrát pod patronatem známého židovského bankére Jakuba Bas-sedy z Treuenberka byli páni situace. Vzpomenutý žid Šťastný Zubatý přijal od děkana sto dvacet kop lehké mince k vyměnění, ale neměl s tím naspěch. Byl žalován a přiznal se, ale slibiv za to dáti panu děkanovi štuku samlatu. byl z žaloby propuštěn. [1])

Za tím rozhodným vítězstvím na Bílé Hore a příznivou konstelaci poměrů stalo se vítězství katolicismu v Cechách nepochybným. dalo se tedy souditi, že nastanou pro knežstvo, pro které článek kompaktatní závazným nebyl. časové lepší a že o jeho substituci líp bude postaráno. ale ve skutečnosti vec dopadla jinak.

Na velké části statků slechtických zasedli cizí dobrodruzi. jimž dusevní blaho poddaných ani tolik starosti nezpůsobilo jako denní obrok jejich jízdného koně a ve skutečnosti jim bylo jedno. ať jest poddaný žid nebo pohan. jen když rádně odvádel kontribuci. ti málo o to dbali. má-li farář co jísti, a byli tomu povdéeni, že nebyli starým zvykem nuceni. drobty se stolů svých odhoditi těsiteli lidu, který v zoufalství na pokraj zahuby byl přiveden. A města — zejména královská a věnná — v jakém ta nacházela se stavu. poslechneme o tom *úřední* hlas. jakým zajisté byl královský patent publikovaný dne 1. cervence roku 1628.

„My Ferdinand Druhý z bozi milosti etc. vsem vůbec i jednomu každému z verných a milých obyvatelů ze vsech etyr stavů království tohoto naseho dedičného Českého. jakého by ti koli rádu. povahy. neb vyvejšenosti byli, milost naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujeme.

Verní milí: Véděti vám milostive dáváme. ze o to vselijak otcovsky pecovati ráčime. aby toto nase království dédicné ceské, vase milá vlast. kteráž po ten vsecken čas trvající války nemalých nepríležitostí, obtížnosti a skod pocejtila, tak že ve vsech krajích. jak v městech nasich královských a na panstvích našich vlastních. tak i na jiných statcích namnoze pustých gruntův a dédin ladem ležicích se nachází. zase pomalu zrost svůj bráti a v predeslý způsob uvedeno býti mohlo.

Kdež nenacházejíce my témér lepsího prostredku. v tom se milostivé prohlasovati a resolvirovati ráčime: Aby od téch lidí, kteri by se na pustých gruntech jak na panstvích a v mestech, mesteckach a vesnicích nasich tak J. L. císarové Římské, jakozto korunované královny Ceské. paní manzelky nasi nejmilejsí městech věnnych osaditi chteli. žádná dokonce contribucí a berné ode dne osazení jednoho každého až do tří let porad zbehlých žádána ani brána nebyla.

Jakoz jsme pak to pri vécech hejtmanich a správcích panství a statků nasich téz pri rychtarich. purkmistřích a konseltch mést nasich královských dostatečně narídili, aby oni se vší bedlivosti takové pusté grunty lidmi robotními a katolickými osazovali. a těch ježto by se na nich živiti chtěli. všelijak usetřovali. od nich žádných jakých koliv platův a robot do tří let pořád zběhlých nežádali, toho všeho jich osvobodili, a summou je všelijak ochraňovati a fedrovati hleděli. Coz aby se nápodobne i od jiných vsech obyvatelů. kteří jaké lidi poddané a grunty pusté mají, stalo a tudy svrchupsané království nase České zase pomalu vzděláno bylo, ráčime dotčených všech obyvatelů téhož království našeho Českého milostivě napomínati, aby jeden každý, kteří grunty pusté aneb ladem ležicí mají, příkladem naším tolikéž při ouredniciech a správcích statků svých podobné nařízení nčinili, a všecky ty, ježto by na týchž jejich gruntech pustých aneb ladem ležtcích osaditi a živiti chtěli. ode vsech a vselijakých platů dávání a robot vselijakých vykonávánı tak, jakž se nadpisuje do tří let pořád zběhlých osvobodili. nýbrž je všelijak při tom chránili a fedrovali.

Což poněvadž netoliko k vzdělání království tohoto naseho českého. jich milé vlasti. ale i k vlastnímu dobrému a k zlepšení statkův jich se vztahuje, o žádném nepochybujeme. než že se v tom dle milostivého téhož nařízení našeho tak poslušně zachovají: Nebo kdyby mimo naději naši kdo takové lidi v nově vsazené jaké daně, platy neb roboty potahovati aneb jinak obtěžovati chtěl, měli bychom sobě příčinu danou. od toho každého tolikéž kontribucí a berně z týchž lidí chtěli míti.

Nie méně všech z týchž poslušných a verných poddaných našich společně a rozdílně milostivě a otcovsky napomínáme. aby se jedenkaždý v tom ode vší podezřelosti a kořisťování. kteréž by se s listy přiznávacími i jinak z strany poddaných státi mohlo. pod uvarováním nemilosti a neprominutelného. dostatečného. skutečného trestání našeho dokonce vystříhati hleděl. Nebo mocí tohoto mandatu našeho všem poslušným a věrným poddaným našim obzvláště pak zřízeným hejtmanům krajským též nejvyšším berníkům a jejich oficírům a písařům berničním nynějším i budoucím milostivé a dostatečně poroučeti ráčíme prikazujíce, aby oni na všelijaké takové obmyslnosti. jak by se ty koliv díti mohli, bedlivý pozor dali a pokuždby při některém obyvateli co takového podezřelého aneb nenáležitého shledali. to praesidentu a radám komory naší České k dostatečnému a neprominutelnému toho napravení a opatrení v známost uvedli. čímž jeden každy se spraviti a pred skodou vystríhati věděti bude. Na tom se milostiva a konečná vůle nase císařská a královska naplní.

Dán na hrade nasem Pražském devátého dne měsíce máje léta Páne 1628 a království nasich Římského 9., Uherského 10. a Českého jedenáctého.“ [1])

Právnický suchopárný dokument. ale projíma až do kosti.

[1]) Registra sluzeb C LXVIII. 117.

[1]) Slan. Arch. Kniha patentů.

(Dokončení.)

Nad urnou P. B. Shelleye.

Napsal *Giosuè Carducci.*

Lalage! Tuším jaký sen z hlubiny srdce ti vzchází,
za blahem ztraceným spanilé tvoje oko se toří

Přítomná chvíle je klamem, bodá jen prchající v dáli,
minulost pouze je krásná, ve smrti pouze jest pravda.

Na věků horu mohutnou klade plamenná Klio
nohu svou, zpívá, otvírá k obloze nádherná křídla

Pod ní letící v dálku tálne se ozářen valný
světa hřbitov do tváře směje se bohyni slunce

Nového věku. Sloky mé, myšlénky mladých mých roků,
dejte se do letu bezpečně za staré lásky své cílem!

Dejte se do letu oblohou zářící k ostrovu, který
v mořích obraznosti plápolá tajemným jasem.

Opřeni na oštěp Sigfrid s Achillem velcí a plaví
chodíce po břehu pějí do dálky řvoucího moře.

Ofelie podává bledému milenci kvítí,
Ifigenie opouští, jdouc s ní obětní kámen

Pod dubem zeleným Roland statný s Hektorem mluví,
Durandanta v slunci zlatem a démanty hoří.

Zatím Andromacha tiskne synáčka k prsům,
krásná Alda zírá bez hnutí k drsnému choti.

Oidipu šílený vypráví vladař Lear osudy bědné,
pohledem nejistým Oidip posavad sfingy zrak hledá.

Cordelia volá: „Andromacho má pojď sem!
Řecká sestro má, pojď juž, věštěmež otcům svým: Pokoj!"

Helena s Isoldou v myšlénkách kráčejí myrtami v stínu,
nachový plápolá západ ve kštících planoucích zlatem.

Helena do vln se dívá, Isolde otvírá Marek
náruči, hlava plavá na velkou bradu mu padá.

S královským průvodem na břehu v měsíce tajemné záři
stojí Klytemnestra, smáčí ramena bílá

V moři, které uniká rudé v horoucí krvi
skalnatým pobřežím v dálku bolestný tálne se nárek.

Vzdálený denní vřavě, klopotě, ostrove luzný,
ostrove bohatýrů, ostrove kouzelných krásek,

Ostrove básníků! Bělá se pěnou oceán kolem,
podivní ptáci pestří ohnivým litají nebem.

Ohromná v stínu vavřínu takto Epopej kráčí,
jako závratný máje vír nad pláni travin a klasu.

Jako Wagner tisíce rozpoutá do zvuku duší,
k pějícím nástrojům srdce člověku v ňadrech se třese.

K ostrovu tomu z básníků žádný nepřišel posud,
jediné Shelley, ty snad obrovský, nesmírný duchu

V panickém tvaru těla, v objetí Thetidy božském,
Sofokles v letu tě chytil, v Heroů řady tě uveď.

Srdce všech srdcí! Nad touto urnou, jež chladného skrývá,
burácí, chvěje se, voní ve květu kouzelné jaro.

Srdce všech srdcí! Slunce, božský tě objímá otec,
zářící láskou svojí, němé teď, ubohé srdce!

Svěží písně chvějí se vzduchem veliké Rómy,
osvobozeného světa básníku, kde jsi?

Kde jsi? Slyšíš mne? Vlhký pohled do kola těká
v okruhu Aurelia po pláni truchlivé, dlouhé.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Ella vyňala po krátkém hledání tlustou knihu z řady.

„Co je to?" ptala se Gisela.

„Schopenhauer."

„Toť žertovné."

„Ó velmi. Hned se zasmějete," slibovala domácí paní, přebírajíc listy. „Ah, zde, o požadavcích ženy v lásce: — stáří, — sličnost — tělo — duše, již jsem u pravého odstavce. Poslyšte: „Ženu vábí vždy vlastnosti mužského srdce neb karakteru, jež po otci jsou dědičné. Nejvíce buď vůle, rozhodnost, srdnatost neb i poctivost a dobrota srdce získají přízeň ženy. Přednosti intelektu nepůsobí však na ni, a sice ani přímo ani na instinkt její, právě poněvadž nepřecházejí s otce na děti. Nerozum není ženám odporný: ba spíše vynikající duševní převaha neb dokonce genialnost je odpuzují, jsouce něčím mimořádným. Proto udává se, že ošklivý, hloupý a surový člověk vypudí ze ženské přízně muže vzdělaného, duchaplného a lásky hodného. Proto udávají se někdy sňatky z lásky mezi bytostmi duševně naprosto rozdílnými, ku příkladu: on surový, silný a obmezený, ona jemné mysli, něžná, vzdělaná, esthetická; aneb: on genialní a učený, ona jak husa. Příčina pak jest ta, že rozhodujícím činitelem není intelekt nýbrž instinkt. Účelem manželství není duchaplná zábava, nýbrž —" Ella přeskočila několik slov

„jeť to svazek srdcí a nikoli hlav. Říká-li žena, že zamilovala si ducha muže, dopouští se buď ješitné a směšné chvastavosti, aneb dává na jevo přepjatost zvrhlého tvora.“

„Strašné! A tímto nezdvořáctvím mám býti poučena?“ durdila se slečna Žitných.

„Chcete-li, proč ne? Hleďte: Schopenhauer jest bezohledně upřímný jako zpovědník, jemuž srdce naše otevřeno, jako plísnící kantor, jako prosté lidské svědomí, a jako protivný účetní, který z nelítostné bilance mizerného obchodu odvozuje naučení. Neradi dopřáváme mu sluchu, pokud bavíme se pouštěním motýlových ilusí a zase lovem jich. Ale rozcuchá-li jednou chladný vítr veškerou tu křehkou dekoraci našeho koutku, kterému svět přezdíváme, pak rádi či neradi jsme nuceni přiznati, kterak Schopenhauerovo neomalené zrcadlo žádným líčidlem oklamati se nedá.“

„Co se vám přihodilo?“

„Bravo! Tak se říkává, když si někdo dopřeje pessimismu: Má hlad? Či prázdnou tobolku nebo špatně tráví? Nic takového, drahoušku, chtěla jsem vám jen přispěti k rozluštění hádanky.“

„A dovedla jste toho, že podruhé dnes musím připomenouti, kterak na popeleční středu ještě čtyři neděle si počkáme.“

„A do lučebnického plesu jen dva dny. Máte již plesové šaty pořízeny? Volila jste látku, jak jsem vám radila?“

Pozdě večer skončil dýchánek.

Poslední chvíle věnoval Jaromír horlivě opatřením, aby za něho doktor Šimák vyprovázel slečny Fides i Tomanovou, a sochař Doubek aby v závěrečném okamžiku byl zapleten se slečnou Žitných v hovor o lučebních vlastnostech hmot, kterých v sochařství se užívá.

Povedlo se. Gisela opanována vděčným potěšením, oslňovati svou vědou neučeného posluchače, nevšímala si valně párku za ní kráčejícího; byla by jej nepochybně za některým rohem ztratila, kdyby nebylo Louisiny péče, udržeti Jaromíra i sebe stále v přiměřené a slušné blízkosti panu Doubkovi a slečně Žitných.

U domu číslo 116 na Spálené ulici rozešli se.

Slečna Žitných znamenala pojednou, že něco zameškala. Chtěla si další cestu na Zderaz vynahraditi vtipkováním; odráželo se jako tupé malicherné střely od zářícího zevnějšku a potutelně veselé mysli Horákovy. Důkaz, že slečna Žitných nebyla na omylu.

Následujícího dne byla v Rývově mlýně malá domácí slavnost. Svěceny šedesátésedmé narozeniny páně otcovy. Tento zvláštní, nebývalý mrav zavedl Jaromír. Chase učinil vděk, strýci podivení. Časem přivykl si pan otec na druhý svůj svátek v roce. Bylť milým i jeho starému, vyschlému srdci, které si rádo dává zalichotiti, byť ústa stokrát se zaříkala: „Eh, nedbám, nechci titěrnosti.“ A Jaromír měl krom božích hodů a štědrého dne druhý společný oběd se strýcem zajištěný.

Jindy byla by ho zarazila chmura, tkvící na strýcově čele, mrak ztajeného hněvu pro neposlušnost synovcovu, jaké se dopustil, odepřev jízdu do Písku.

Dnes byl Jaromírovi tento bouřný obláček lehýnkou mlhovinou, jež okřídlená duše hravě a vítězně chtěla proletěti.

Cítil také se starcem jakýsi zvláštní, smiřující soucit, aniž by si byl vědom příčiny. Pan otec nezměnil se v ničem a přec počala před některou dobou stará hospodyně vrtěti nad ním hlavou, chasa se naň zadívala někdy podivně a Jaromír sám se ho ulekl chvílemi jako přízraku; podívav se naň bystřeji, vzpamatoval se zase. Na mlynáři nebylo skutečně žádné proměny a příšerný stín, provázející jej občas, prchal před jasným světlem. Ujistili se tím všichni ve mlýně, každý den, a příštího dne počali znova. Mlynář nevěděl ničeho, byl zdráv, čilý, neunavný.

„Strýčku,“ počal Jaromír hlasem pohnutým a ne zúplna jistým, dolévaje sklenice po prvním ťuknutí, „připijme si ještě jednou: Na její zdraví.“

„Co?! Na její? Na zdraví — koho?“

„Mé Louisy.“

„Připiju mému stárkovi,“ jistil pan otec, postaviv před sebe sklenici a hodiv sebou zpět do hlubin staré, ctihodné lenošky, „našemu purkmistrovi, arcibiskupovi, králi. Ty všechny znám. O Louise nevím a leckomu nepiju na zdraví.“

„Podívejte se na ni.“

Mladý muž rozevřel před panem otcem zápisník, v němž na vnitřní straně desky z ozdobného rámečku zářila spanilost slečny Zemanové.

Podobiznu byl si Jaromír podloudným způsobem od fotografa opatřil.

„Nějaká holka, nebo paní, či co?“

„Krásná dívka,“ napovídal mladý muž, zarděv se a potlačuje své pohoršení.

„Hezká.“

„Jsem do ní zamilován.“

„Tak!?“

„Chci požádati o její ruku.“

„Pro mne!“

„A prositi o vaše svolení.“

„Jsi zletilý.“

„Přece, strýčku. Vy musíte mou volbu schváliti.“

„Že musím? Kdy pak jsme si to vyjednali? Já musím, když chci.“

„Vy také budete chtíti. Řádný muž neodepře slušné dívce svého ocenění.“

„Má peníze?“

„Peníze, jmění, božínku, toť jsou pouhá jména, která platí jenom tehdy, když kryjí skutečnou hodnotu. A cenu má Louisa jako žádná snad jiná dívka. Ovšem —“

Jaromír, vida před sebou kamenný obličej a zavřená ústa strýcova, vypravoval obšírně, vroucně o Louise, o své lásce k ní a svém spasení, jehož toliko s Louisou mohl dosíci.

Skončiv čekal s tlukoucím srdcem na odpověď.

„Kdy se budeš stěhovati?“ prohodil strýc tázavě.

„Kam? Co myslite?“

„Do svého bytu. Kdo se chce ženiti, musí míti svou domácnost.“

„Nu arciť. Promiňte, já vím, a domníval jsem se, že ve mlýně mého strýce — —“

„Já tě zde přechovávám a nechám i dále s pokojem, protože jinak nemohu. Ale žebrotu si sem nenasadím.“

„Strýčku!“

„Co strýčku! Láry fáry,“ rozčertil se mlynář. „Já jsem starý poctivý mlynář Rýva, a tys nezdárný synek

nešťastných rodičů. V mém domě se neožení žádný pecivál, darmochleb, dlažbošlap!“

„Což nejsem vám ničím platen?! Nemohu se vám ničím zavděčiti?“

„Ty bys chtěl!? Vida, vida! — Po deseti letech přeješ si býti práškem? Proč pak ne! Jen s chutí do toho. A bude-li slečna Louisa míti vůli být mermomocí paní práškovou, nebudu jí na překážku. Nemohu. Ale věděti o tom nechci, ani slova, nic.“

„Znám vás, milujete působivé obrazy. Mé práškování u strýčka bude asi —“

„Do slova práškování. Abys o to zbytečně svůj vtip nebrousil, napíšu starému Zemanovi, jak spolu stojíme. Ano napíšu. Běží o děvče, povídáš sám, že hodné. Rád bych znal blouda, který u své dcery takového větroplacha trpí! Já bych tě — —! Ale tys je nepochybně opil sladkými řečmi, starý věří, děvče ještě víc. Nu, já jim protru oči.“ Nechtěje slyšeti slova od pobouřeného Jaromíra, vzchopil se hřmotně a obrátil se zhurta ke dveřím. „Až si opět zmaneš hráti o neštěstí některé holky, pozvi si jiného blázna, který by ti k tomu připíjel!“ Vyšed ven, přirazil za sebou s třeskotem dvéře.

Mladý muž odešel do svého pokoje a zavřel se v něm.

Přebíhal jím rozčileně, štván sterými úmysly, pochybnostmi a nadějemi, až unaven, s prsoma dmoucíma se a horečným dechem klesl na sedadlo u svého stolu. Položiv těžkou, rozpálenou hlavu na lenoch, dal se bezvládně unášeti spřežením splašených myšlének, jež smýkaly ho peklem siroty, ponížení a malomocnosti, očistcem dobré vůle a touživé důvěry, až nepozorovaně v proudu stále mírnějším a jasnějším zanesly jej do skvoucích a růžových snů blaha, v němž jeho duše všechna se ztápěla.

Pojednou rozprchly se zlaté klenby, zář shasínala jak mihot blesku, a čarovné vidiny rozplynuly se v tůni bezedné tmy.

Jaromír byl maně otevřel oči. Kolem něho v pokoji večerní přímrak, chladno, za ním klapavý, krutě střízlivý lomoz mlýnských strojů a pod ním na ulici rachot povozů, hvízdot, křik, cinkot, vřava všedního trmácení člověka za grošem, za chlebem, za bičem k nové honbě za haléřem, za drobtem.

Jaromír rozžehl a přeputovav znova mnohokráte pokojem, jal se psáti. Roztrhal počatý list a dal se do druhého. Zahodil i ten a třetí zas. Odloživ posléze ničemné péro, pustil se do počítání, pak přehlížel své spisy, knihy, skládal límce a snímal obrazy se stěn, bez ladu a skladu, nevěda co s tím, zapomínaje co chvíli, proč.

Ranní slunce probudilo jej oblečeného, ležícího na pohovce, kdež byl zmořením uložen a uspán.

Pociťoval všeobecnou zmalátnělost a bylo mu skoro, jakoby tento nemilý pocit ze sna jej vyrušoval. V prvním, nejasném ještě okamžiku vtírala se mu sama sebou choutka, svléci se, položiti těžkou hlavu na polštáře a spáti. Línými čivami otřásla však rázem obživlá upomínka na včerejší den a zabušila Jaromírovi na skráně.

Vzchopil se s povzdechem. Mdlý zrak zalétl bezděčně do zrcadla, v němž přeběhl ochablé rysy ubledlé mladé tváře, a roztoulal se pak pokojem po přeházených předmětech. V ostrém ranním světle jevilo se vše tak určité, jasné, chladné, až Jaromíra oči bolely. Zřetelné obrysy a tvary prosté skutečnosti jsou pouhým svým klidem a netečností choré duši protivné. A napomáhají přece konejšiti rozladění.

Slunce vychází a za chvíli zapadá s touž skvoucí ryzí tváří, jakoby nebylo zřelo moře lidské nicoty a nebylo nahlédlo v krvavé knihy utrpení člověka, jež plní se znova den co den; jakoby nemělo slitování se svou kreaturou, s člověkem, jemuž dána schopnost genia, objímati duchem světy a moc broučka, přebírati zrnka písku a vydrápati se až na vrchol oblázku.

Ale povšechné reflexe ze subjektivných dojmů namanuly se Jaromírovi mimoděk ve způsobě více cítěné než přesnou definicí myšlené; byly jaksi pouhým vymezením pohledu, jenž probouzejícímu oku se naskytal, krátkým generalisujícím úvodem osobního stesku.

Bolest z pocítěné rány uvedla jej ihned v úzký kruh vlastních zájmů. Vzpomínal na včerejšek. Ku podivu, kterak jediná noc vzdaluje události. S novým dnem procítuje člověk do jisté míry jako na novém světě a přiváděje si na mysl, co sběhlo se přede snem, dívá se již na obraz minulého života, pohlíží na sebe sám poněkud jako na cizí, bývalou bytost, v níž nejeden rys nabízí se ke korektuře. Barvy jsou vybledlé, smazané, hrany otupené, a kritické oko znamená, že bylo by přepínáním setrvati v pose zdrceného nešťastníka neb do nebe povýšeného blažence.

V pružnější, sanguinické povaze Jaromírově vyrovnávaly se křivky prudkých pohnutí hladčeji a rychleji; obrat nastával dříve a zřetelně, byť oči jej viděti nechtěly, a podrážděná, třesoucí se duše v setrvání pod mučenickou korunou si ještě libovala.

Mladý muž bezděčně urovnal v pokoji nejkřiklavější nepořádek; bylť mu nemilý, jako rozháranost toiletty dámě, která se u zrcadla strojí na pohřeb, majíc přece oči plné slzí a srdce skličené bolem.

Převlékaje se zvolna, mrzel se na chlad, jenž po špatně strávené noci tělem prochvívá.

Služka se nějak opozdila se zátopem; bylo právě osm hodin, a děvče kutívalo obyčejně se svým příjemně praskajícím dřívím již po sedmé hodině v kamnech.

Dostavila se než mohl Jaromír připočítati její omeškání ke dlouhé řadě zakusených protivenství a než mohl vzdychnouti poznovu nad součtem běd svého osiření.

Jindy byl by jí v žertovném tonu učinil výtku, ač z pravidla neměl ve zvyku, se služkami se baviti.

Dnes nepovšiml si Kačenky vůbec; za chvíli však bylo mu patrno, že služka otálí. Překládala se zbytečným hlukem pohrabáč, šeptala něco do kamen, a její hnědé, jasné oči odvrátily se několikráte od peci, ohlašujíce upřeným pohledem Jaromírovi, že by ráda promluvila.

Co měla na jazyku? Hloupost, zajisté nic; někoho snad před mlýnem přejeli neb mládek si uskřípl prst. Což na tom? Co mu vůbec po všem na světě? Nechť si nechá svou novinu, nechť jí obohatí někoho, kdo má ve své duši pro takové trety místa.

Služka zaklesla na dobro dvířka peci, vzchopila se, otřela si váhavé ruce o zástěru a hotovila se odejíti s obličejem, jenž napolo jevil sklamání, napolo pravil: Také dobře. Odcházela. Leč na posledním kroku přemohla ji zdržovaná úslužnost.

„U pana otce je doktor,“ rekla.

„Lékař?“ užasl Jaromír.

„Ano, pan doktor Censký.“

„Co se přihodilo?“

„Pan otec měl prý tuze špatnou noc, povídala paní Týna. Od půl noci byl vzhůru a v jednu hodinu ji zburcoval. Zhrozila se ho, jak vyhlížel! Jako z onoho světa, jako nebožtík.“

„Ale pro boha, co mu chybí?“

„Inu, mladý pane, měl prý zjevení. Ukázal se mu duch jeho nebožky paní sestry —“

„Mé matky?“

„Ba, mladý pane. Pan otec hraje si na hrdinu a říká: I to nic, mámení, těžké sny prý mu nedaly spáti, buď prý se polámal nebo nastudil, nebo žaludek prý ho zlobí. Ale proč díval se kolem sebe jako vyjevený? Proč honil paní Týnu, aby mu něco uvařila a hned ji zase volal, aby u něho seděla? Proč se s ní ukrutně vadil, že se jí nechtěl jeho sen líbiti? Když člověk něčemu nevěří, nekasá se proto tak zle, a obzvláště pan otec, vždyť ho známe. Paní Týna začala opatrně o lékaři a tu teprv byl oheň na střeše. Živou mocí nechtěl pan otec dopustiti, že by byl churav. Ale proto přece poslala mne paní Týna před sedmou hodinou pro pana doktora. Je ve mlýně již hodnou chvíli. Toť asi nebožka paní matka mladého pána — dejž jí Pán Bůh věčnou slávu — panu otci dobře do duše pověděla —“

Jaromír neměl dosti klidné mysli, aby si vykládal nějak poznámku Kačenčinu. Byl právě tak, ač beze všeho přičinění, miláčkem jako strýc Rýva postrachem všech služek, jichž paní Týna do roka bezmála tolik vystřídala, jako mladý pán rukavic. A těch bylo mnoho tuctů.

Dokončiv svou toilettu spěchal dolů. Sestupujíc do prvního poschodí zaslechl pojednou vadivý mužský hlas.

„Jaký lék!? Co za letkvar? Drahá paní, kdybychom byli my lékaři všichni tak posedlí za mastičkami a vodičkami jako vy, zbláznili bychom za rok půl světa a druhou polovici bychom pochovali. Vašemu pánovi nic nechybí, a kdybych mu měl předepsati něco, musil bych mu dáti jen užívání proti hrubství a tvrdošíjnosti. Ale to jest stará jeho nemoc a pro tu nemají medicíny v žádné apatyce na světě. Dejte starému pokoj. Však on se na zítřek vyspí dobře a bude zase po všem. Vždyť tomu sám rozumí, sám tak říká. Včera si něco vzal do hlavy, šel se zlostí spat, vzpomněl si před usnutím na určitou osobu a pak se mu o ní zdálo. Toť přirozené, jako že na vodě krouží kola, když do ní kámen hodíme, jako strom pouští mízu, když jej navrtáme. Tak, moje drahá, zahoďte svou víru v babské zázraky, smějte se jim jako váš starý, vařte mu po chuti a dbejte, aby byl ve svém oblíbeném pořádku jako jste posud činila. Buďte zdráva!“ Pan Horák si pospíšil za lékařem.

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Když byla hraběnka Grecká sama, tázala se sama sebe, zdali příliš snadno neuvěřila slovům tohoto neznámého člověka. Právě ta okolnost, že chtěl zachovati svoji návštěvu u ní v tajnosti, vzbudila její podezření. Nicméně, poněvadž slíbila, že bude mlčet, umínila si, že dostojí svému slibu; ale že nebude sama o té věci pátrati, mu neslíbila. A proto dala znova zapřáhnouti a jela navštívit své dvě nebo tři přítelkyně, kteráž věc nemohla ovšem vzbuditi žádného podezření . . .

První z nich byla stará dvorní dáma velice hluchá, která se tudíž o svět mnoho nestarala; proto se hraběnka dlouho u ní nezdržela.

Druhá dáma byla kněžna Adina. Tato nebyla ani hluchá ani němá, ale měla své důvody, proč mlčela. Hraběnka ty její důvody ovšem neznala, ale jakási přirozená nedůvěra probudila v ní myšlénku, kněžnu zkoumati. Snad také hraběnka si myslila, že Rezov je husar, že je bratr krásné kněžny, a že někteří z jeho přátel mohli by býti oněmi vinníky, které hledá. A proto tím více toužila promluviti s kněžnou.

Z počátku bavily se o běžných událostech, o bále, který aranžovala šlechta k dobročinnému účelu, o té kostelní krádeži a konečně moudrou oklikou zavedla hraběnka hovor na tu choulostivou otázku.

„Doufejme,“ pravila s povzdechem, „že tenkráte bude policie šťastnější, anebo obratnější, nežli v záležitosti toho únosu, který se udál minulý měsíc. Snad se ještě pamatujete?“

Kněžna mlčky přisvědčila.

„Náš milý general nebyl tenkráte šťastným,“ pokračovala hraběnka, která dobře věděla, že Adina s ním koketuje. „Nenašli ničeho, není-li pravda?“

„Ničeho.“

„Ze tří osob nenalezti ani jediné, je přece trochu mnoho. Slyším, že general jaksi ochabuje: je to pravda?“

Adina nechala se chytiti.

„Jaká to myšlénka!“ zvolala trochu příliš horlivě. „Nikdy nebyl tak čilý jako teď.“

„Tím líp, tím líp!“ pravila hraběnka; „právě při té příležitosti se povídalo . . .“

„Co se povídalo?“

„Že ochabuje.“

„Kde se to povídalo? U dvora?“

Hraběnka zavrtěla hlavou, ale kněžna byla uražena.

„Jen zapírejte,“ pravila, „vždyť víme, že umíte mlčeti jako hrob. Jaká to podivná myšlénka, zazlívati někomu, protože se mu něco nepodařilo. Ostatně, chcete věděti, hraběnko, co já o té věci smýšlím? Celá ta historie z Červené hospody je sprostý podvod.“

„Myslíte?“

„Zcela jistě. Mám důkazy, že ani ta dívka ani její otec nikdy neexistovali; je to výmysl radikálů, kterým chtějí hanobiti šlechtu. Ten otec je vycpaný panák, a jeho dcera je panenka s porculánovou hlavičkou.“

„Vy tedy myslíte?...“

„Že nenalezli vinníků proto, poněvadž ten zločin se nikdy nestal,“ odvětila Adina. „Co mohl tedy ubohý general dělat?“

„Tím líp,“ pravila hraběnka, vstávajíc, „ostatně, znám ještě jiný důkaz, mnohem bližší.“

„Jaký?“ tázala se zvědavě Adina, vyprovázejíc hraběnku.

„General se vám dvoří, má drahá, a každý ví, že byste nepřijímala jeho poklon, kdyby nepatřil k našim nejvtipnějším lidem.“

To řekla hraběnka s tak roztomilým úsměvem, že to Adina spolkla jako med.

Když byla sama, pomyslila si, že byla dnes hraběnka hodně nepříjemnou.

Tato pak pravila k sobě: „Nyní jistě vím, že mezi vinníky jest někdo z jejích příbuzných anebo přátel... Jen co je pravda, kněžno, zavadí-li někdo o vaše přátely, umíte jich hájit!“

XIII.

Druhého dne byl Porov se svojí dcerou uveden do salonu hraběnky Grecké. Byl velice rozčilen, neboť cítil, že na této návštěvě závisí úplně výsledek jejich záležitosti.

Rajisa byla téměř klidnou: kdo jí neznal, byl by řekl, že je lhostejná. V její tváři kdysi tak prostě hezounké a nyní přísně krásné zračila se hrdost a pohrdání. V záhybech úst jevila se pevná vůle, a oči zdály se pohrdati davem: jindy byl by mohl člověk ji přehlednouti, ale teď se na ni ohledl a tázal se, kdo to jest?

Jakmile hraběnka na ni pohledla, poznala ihned, že není podvodnicí. Prosté, skoro drsné chování otcovo vzbudilo v ní důvěru: jak viděla Rajisu, cítila úctu, jakou jsme povinni velkému a nezasloužené mu neštěstí.

„Posaďte se, slečno,“ pravila hraběnka ukazujíc na sedadlo.

Rajisa uposlechla; přísné záhyby jejích černých soukených šatů shrnuly se kolem ní jako kolem sochy.

„Kolik je vám let?“ tázala se jí hraběnka se svým dobrým úsměvem, který jí dodati měl trochu odvahy.

„Devatenáct,“ odvětila Rajisa, pozvedajíc své velké černé oči.

„Kdo vás vychoval?“

„Moje matka.“

„Byla jste v nějakém ústavě?“

„Ne, madame; někdy mívala jsem lekce doma, a ostatní doplnila moje matka.“

„Znáte některé cizí jazyky?“

„Frančinu a něměinu, ale ne zcela dobře.“

„Umíte hudbu?“

„Ano, madame; chtěla jsem dávati hodiny na piano.“

„A teď?“ prohodila hraběnka ne bez úmyslu.

„Teď bych nenašla žaček, kdybych měla tu nešťastnou myšlénku a chtěla je hledati.“

Řekla to zcela prostě a přece cítila hraběnka, že jí tím dala říznou odpověď. Nehněvala se proto na ni, neboť nebyla tak malicherna, naopak chovala k ní tím větší úctu.

„Váš otec mi vyprável, že jste vedli stížnost, a sice beze všeho úspěchu,“ pravila hraběnka, „nezdá-li se vám moje otázka indiskretní, a věřte, že nemám v úmyslu vás uraziti, povězte mi, čeho jste chtěli dosíci?“

Rajisa pohledla na hraběnku a odpověděla zvolna:

„Spravedlnosti!“

„Nu ovšem; ale co nazýváte spravedlností?“

„Potrestání té hanebnosti,“ odvětila dívka s týmž klidným tonem.

„A čeho žádáte pro sebe?“

„Ničeho,“ odvětila Rajisa, „pro sebe nechci ničeho.“

Hraběnka ji chvíli pozorovala. Tato odpověď zdála se jí tak málo pravdě podobnou, že myslila, že se snad přeslechla.

„Ničeho?“ opakovala; „a přece jste řekla před chvílí, že byste nenašla více žaček?“

„Ano, to je však nehoda, kterou nelze napraviti; svět nepředělám.“

„Ale,“ pokračovala hraběnka, vždy více překvapená, z čeho budete živi?“

„Jak se nám stane po právu, opustíme Petrohrad; snad dovolí car, abychom si změnili jméno. Odstěhujeme se na venek; tam nás nikdo nepozná, a já snad najdu přece nějakou práci.“

„V některé rodině?“

Rajisa vztyčila hrdě hlavu.

„Ne, madame,“ odvětila, „jak bych mohla klamati počestné lidi? Budu šít, vyšívat, cokoliv. Můj otec má malou pensi...“

Hraběnka chvíli mlčela. Starý Porov díval se na ni zcela klidně: prosté a určité odpovědi dceřiny se mu patrně líbily.

„Nieméne, slečno,“ odvětila hraběnka, „nežli vás potkala ta nešťastná nehoda, měla jste před sebou peknou budoucnost, mohla jste se živit, mohla jste se vdát... kdežto teď... vždyť sama vidíte, s jakými obtížemi musíte bojovati. Bylo by to jen spravedlivé, kdyby vám byla přisouzena jakási peněžitá náhrada za tu škodu, kterou jste tím utrpěla.“

„Peníze? Ne, madame, peněz nechceme!“ pravila Rajisa s nevolí sotva potlačenou. „Vždyť jsme je odřekli.“

„Dovolte, abych vás upozornila na ten velký rozdíl,“ namítala hraběnka, „když se vám nabízejí peníze potají, aby se jimi zakoupilo vaše mlčení, a když vám soud anebo vůbec nějaká autorita veřejně přiřkne povinnou náhradu.“

Rajisa vrtěla hlavou.

„Peněz nechci,“ pravila zkrátka, „nýbrž potrestání těch, kteří mi zkazili život.“

Hraběnka chvíli rozvažovala.

„Nuže dobře,“ pravila konečně, „když nežádáte nic jiného nežli svoje právo, budeme je vymáhati.“

Oči Porova zalily se slzami, a v návalu radosti políbil hraběnce ruku; pak se vzpamatoval, a rozpačitě se zase posadil.

„Rozvážili jste však,“ pokračovala hraběnka, „jaký to může býti trest? Před obyčejným soudem nebyl by tak velký; myslím totiž naproti vině. Ale když bude trestati císař, jemuž stížnost vaši přednesu, může býti hrozným. Nikdo nemůže tušiti, jaký trest císař určí: možná že potrestá vinníky ztratou hodností statků i svobody. Pomyslila jste na to?“

„A což oni, madame,“ zvolala Rajisa, která se zdvihla bledá, třesouc se hněvem, „zda oni pomyslili,

co já tím utrpím? Já, která žila až dosud u svých rodičů, která se věnovala jenom své práci a své povinnosti, já musím neustále nyní mysliti na tu hroznou chvíli, na tu urážku, kterou nic nemůže smazati. Až posud znala jsem zlo sotva dle jména, oni však způsobili mi hanbu, která otrávila všecky moje sebe nevinnější myšlénky, oni mne zničili, neboť mi vzali moji dobrou pověst, oni uvrhli v bídu mého starého otce, jehož jsem svou prací mohla živiti! Oni mi zkazili život: nebudu nikdy ženou, nebudu matkou, musím žíti a umříti sama bez rodiny! Ti bídníci usmrtili moji matku, která zemřela zármutkem nad mojí hanbou, a s těmi bych měla míti soucit? Ach, madame, jestliže nechápete, kterak moje nenávist k nim je oprávněna, neměla jste si nás ani všímati!"

Oči Rajisy planuly příšerným leskem; její tváře byly bledé, rty se jí chvěly, a jak stála před hraběnkou ve svých černých šatech, vyhlížela jako bohyně pomsty. Její otec stál vedle ní a díval se uctivě na své dítě tak trpce zkoušené. Ještě nikdy nevyslovila Rajisa tak zřejmě, co se dálo v její duši; od onoho osudného dne mlčela a nechala jednati otce, podporujíc jej pouze svou společností a svým němým souhlasem. On zrovna jako hraběnka poznal teprve z těchto slov, co všecko jeho dcera v poslední době prožila.

Hraběnka chopila vřele Rajisu za ruku, přivinula ji k sobě a vtiskla na její čisté čelo mateřské políbení.

„Milé dítě, přijměte toto jakožto výraz sympathie, kterou k vám chová počestná žena. Všecky matky musí cítiti s vámi, neboť nebude-li dívčí čest ani chráněna ani pomstěna, dovolí si muži všecko. Spolehejte na mne; vaše žaloba bude obhájena a vyslyšena na nejvyšším místě, a nepochybuji, že se vám stane po právu."

Otec i dcera poklonili se před svojí ochranitelkou.

„Obraťte se se vším ke mně," pravila k nim vlídně; „nepotřebujete ničeho? Snad trochu peněz?"

Porov zavrtěl hlavou.

„Žijeme z toho, co máme," pravil, „a kdybyste nám dala peníze, bylo by všecko zkaženo."

A odcházeli; hraběnka je zadržela.

„Poznala byste je?" tázala se Rajisy, míníc tím ovšem viníky.

„Nevím," odvětila tato. „Hledala jsem a již dlouho."

„Hledejte dále," pravila hraběnka; „na shledanou."

Na to vrátila se do salonu, a Porov s dcerou sestupovali se schodů. V tom, když vycházeli z domu, zastavily se před vraty saně, tažené černým koněm, a z nich vyskočil mladík, zabalený až přes uši do kožichu. Maje za to, že ti co vycházejí z domu jeho tety, jsou nějací známí, podíval se na ně; ale jak spatřil Rajisu, zachvěl se na celém těle. Tato k vůli uniformě ohledla se po něm též. Možná, že vyčetla v jeho očích strach, aby nebyl poznán, možná, že poznala jeho tvář, ačkoliv se tajila v bobrovém límci; buď jak buď, zachvěla se též, a zůstala jako zkamenělá.

Grecký vyběhl na ty tři kamenné stupně, které vedly z domu, a kráčel kolem nich. Švýcar otevřel skleněné dvéře, vpustil jej a obě křídla za ním zapadla.

„Otče," šeptala Rajisa, položivši ruku na rameno starcovo, „otče, to je jeden z nich."

„Tento důstojník?"

„Ano, vím to jistě."

Porov vrátil se do domu a oslovil Švýcara.

„Kdo je ten hezký důstojník, který právě přišel?" tázal se lhostejně.

„To je synovec naší hraběnky, hrabě Valerian Grecký," odvětil Švýcar slavnostně.

Porov vrátil se k své dceři.

„Je to synovec hraběnky," pravil.

Rajisa zůstala chvíli zamyšlena.

„Neřekneme jí to," pravila konečně. „Pojďme, však my ho najdeme."

XIV.

Valerian přišel k tetě. Když bylo po obvyklém přivítání, pravil k ní:

„Kdo byli ti lidé, kteří právě odtud vycházeli, jakási žena v smutku se starým pánem?"

Hraběnka si v čas vzpomněla, že viníci náležejí k témuž pluku, u něhož slouží její synovec, a bála se, aby snad její plán nebyl vyzrazen. A proto odbyla jej vytáčkou.

„Jsou to chudí lidé, byli mne o něco prosit," pravila. „Vždyť víš, že takových chudáků přichází několik každý den."

Valerian neodvážil se tázati, oč přišli prosit: ostatně hraběnka se nikdy s ničím netajila, a proto soudil, že mu nehrozí žádné nebezpečí. Ačkoliv se podobně těšil, přec skrátil svoji návštěvu a celý den byl smuten a zamyšlen.

U pluku vyhledal Rezova a pověděl mu, co se mu ráno přihodilo.

„Víš to jistě, že to byla ona?" pravil tento skeptik.

„Jistě? Co pak ví člověk jistě?"

„Máš aspoň nějaké důkazy?" tázal se Rezov. „Těch nemáš a proto nevíš ničeho. Nuže, popiš mi aspoň trochu tu zajímanou dámu; na mou věru, to je přece podivné: býti tak hrozně kompromitován a nemoci poznati tu, která je nám vlastně tak velice nebezpečna!"

„Ty se všemu směješ," odvětil Valerian mrzutě. „Kdybys ji byl viděl jako já . . ."

„Ah, ovšem," smál se, „tak dobře jsem ji neviděl, jako ty! Ty šťastný člověče, tys měl tu rozkoš a tři se za ni chvějeme. Nuže, pověz mi aspoň, jest hezká ta naše . . . ta tvoje kůstka?"

„Nevím, je-li hezká; vím jen to, že má oči, které mne zdrtily jako blesk."

„Čerta! Měli bychom se míti na pozoru! Co říkáš, nechtěl bys trochu cestovati, někam do ciziny?"

„Před velkou májovou přehlídkou? Co ti to napadá? K tomu plukovník nesvolí."

„Ovšem, tedy aspoň se trochu vyjasni. Tváříš se jako o popeleční středě, vyhlížíš jako kamenný komandér, ty don Juane!"

Grecký chtěl mrzutě odejít, ale přítel ho zadržel.

„Přijď dnes večer k mé sestře, k ‚božské Adině', jak říká generál. Má sestra jest velice za dobré s policejním ředitelem; pravím-li velice za dobré, nemusíš se pranic lekati: to znamená, že jej ovine kolem prstu — takhle, vidíš! — a že on, jak se k ní jen přiblíží, se olizuje jako kocour, když vidí před sebou krajáč se smetanou, ale někde na polici. Je trochu vysoko, milý příteli, ale jen se olizuj! Aspoň na prázdno — něco jest lepší nežli nic!"

Grecký se musil smáti; myslil si, že někdy kocour vyskočí na polici a zvrhne při tom smetanu, ale tuto poznámku nechal si pro sebe a dobře učinil.

Brzy na to šli ke kněžně; ta přijímala v pondělí večer po italské opeře, t. j. od jedenácti až do tří do rána. Večeřelo se, netančilo sice, ale za to pořádně koketovalo; všecka kvítka z gardy a všecky veselé dámy ze šlechty bavili se zde velmi intimně: pohrávali s vášní a často byli blízko skandalu, ale neupadli ani do jednoho ani do druhého. Adina byla povznesena nade vše podezření; její přítelkyně a její přátelé rovněž. V tom domě se často velmi směle mluvilo, ale něco nepočestného, nestalo se tam nikdy. Ovšem že mnozí kocouři asi jako general olizovali se po té krásné smetaně, která byla vysoko, vysoko na polici, a často snad se také některý krajáč srazil a rozbil — ale to nepatří do naší historie.

„Považ si, Adino," pravil Rezov, zastaviv svou sestru mezi dveřmi, „že jeden z nás viděl onu svoji oběť — aspoň má za to, že to byla ona."

„Jeden z vás, tedy tys to nebyl?"

„Já bohužel ne! Já ji dost neznám, abych ji zase poznal."

Kněžna přimhouřila oči, klepla bratra vějířem přes ruku a řekla mu, že je hlupák.

„Kdo pak byl ten šťastný, co ji poznal?"

„Ale, sestřičko! To jest tajemství zrovna jako v románu nebo dramatě! Přísaha na Rutli, žehnání dýk a tak dále, jak to bývá v operách. Položím hlavu na špalek, ale nevyzradím ničeho!"

Deklamoval jako na jevišti, takže policejní ředitel se po něm ohledl; ale vida, že je to pouze Rezov, urovnal zase svoje zachmuřené obočí. Nicméně přiblížil se k božské Adině.

„Generale," pravil Rezov, „slyšel jste o zločincích, kteří se sami udávají, aby policie neměla na ně podezření?"

General vrtěl nedůvěřivě hlavou: tato lest zdála se mu tuze nebezpečnou, aby se jí mohlo často užívati.

„Nuže, generale, věřte mi, že takoví lidé jsou. Na příklad, co byste tomu řekl, kdybych já vás prosil, abyste mne na noc zavřel do vězení a sice proto, abych unikl své oběti, která mne pronásleduje?"

„Opravdu?" tázal se vlídně general směje se tomuto žertu. „Kdo pak jest ta vaše oběť?"

„Žena — žena!" opakoval hlasitě Rezov takže všichni kolem stojící zvědavě naslouchali. „Generale, zachraňte mne aspoň pro tuto noc! Bojím se, aby mne nepoznala."

„Bezpochyby nějaké dobrodruzství z maškarního bálu?" pravil general s úsměvem.

„Skoro! Poslyšte, on též," zvolal Rezov, opojen svým hovorem jako v oné osudné noci šampaňským, „on též!" a při tom ukazoval na Greckého. „Jemu vede se zrovna jako mně! Jakási žena je nám v patách."

Grecký bledý strachem a hněvem nesl nicméně klidně pohledy přítomných; ostatně dlouho si ho nevšímali: pozornost jejich poutal více Rezov. Ten byl by snad vyvedl hroznou hloupost, ale jeho sestra, která se sama ulekla jeho neopatrnosti, štípla ho notně do ramena, až bolestí vykřikl.

„Co jsem řekl, dámy a pánové? moje sestra mě nemilosrdně štípla! Zase žena, všude a ve všem žena!"

V tom na štěstí přinášeli večeři; veselá společnost usadila se kolem stolu, a mluvila o něčem jiném. Grecký se brzo vytratil a vrátil se domů, plný hněvu a strachu. Když vcházel do své ložnice, osvětlené pouze noční lampou, spatřil něco černého, tak že se bezděky zachvěl. Ucouvl mysle, že stojí před ním Rajisa; zjev sebou nepohnul, a když přistoupil blíže Grecký se světlem, viděl, že je to jeho nový kožich, který za jeho nepřítomnosti kožešník přinesl a na věšák pověsil. Proklínaje svoji zbabělost a posýlaje k čertu všecky lidi a sebe též, ulehl na levou stranu a měl hrozné sny. (Pokračování.)

FEUILLETON.

* * *

S neklidem věčným v prsou rozrytých
toužíme od té hroudy, k níž jsme spjati,
v dál od svých dnů: tí tam být chtějí svatí,
ti slunci nad hlavami bližních svých.

Nás práce sžírá, touha, vzdor a pých,
a každý středem světa chce se zváti,
a teprv když se naši dnové krátí
si zalháváme, že to všechno v smích.

Neb, jak jsme byli, byli bychom znovu,
kdybysme věk svůj znovu mohli žít.
Jen básník nad námi se hlásí k slovu
— ač také on se minul svého nebe — :
„Ten dosti žil, kdo měl v svých prsou klid
a dvě, tři šťastné tváře kolem sebe!"

J. V. Sládek.

Listy z Prahy.

VII.

V Praze, dne 6. března 1885.

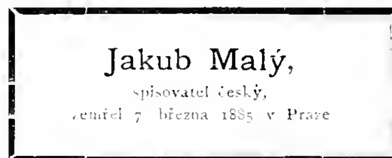
Slavili jsme v divadle dojemnou upomínku. Vítězslav Hálek vstoupil poprvé pod zlatou střechu našeho národního domu. Při prvních zvucích ouvertury Smetanovy cítili jsme to kol srdce a Mužíkův originalní invencí vynikající proslov, jejž paní Bittnerová s citem a porozuměním přednesla, změnil brzy účastenství v nadšení. Úprava jeviště, kde v středu bujné zeleni vznášela se busta oslavencova, byla nádherou opravdu imponující. Moře světla lilo se se všech stran v moře listu palmových a vavřínových. Jak je to naše divadlo čarokrásné v plném lesku svém — dopřeje-li se mu jen trochu více osvětlení: myšlénka ta létla zajisté hlavou každého. Po proslovu hrál se „Záviš z Falkenšteina". Nechcem míchati se do řemesla referentovi divadelnímu, chcem jen dotknouti se jednoho momentu, který při této oslavě Hálkově nám tanul na mysli. Byl to pocit plného radostného uspokojení, že dostalo se Hálkovi této okázalé poety v divadle, kam s takou horlivostí houževnaté své povahy aspiroval. A byť by dnes každý cítil, že drama nebylo právě nejšťastnější půdou jeho bujné.

požehnané činnosti, přece uvítal i na jevišti rád velkého lyrika a výborného vypravovatele, vzdal rád hold povaze tak mužné, pevné a ryzí, jakých bohužel tak málo nyní jest v řadách našich. Hálek byl povaha celá, otevřená, daleko vzdálen té úsměvné nynější zdvořilosti, jež vám do očí ruku tiskne, vás o citech svých ujišťuje a mezitím již přemýšlí, v kterém kocourkovském orgánu našeho venkova by vám nějakou podle brusu „koštětnou“ neb „facečnou“ ránu zasadila. Jestli se Hálkovi na někom něco nelíbilo, řekl mu to přímo do očí s naivností někdy až okouzlující a byť byste i vždy souhlasiti nemohli, ctili jste vždy ten úsudek, protože byl poctivý, protože jste vždy věděli, jak on smýšlí opravdu. A to byl ten krásný rys v jeho povaze, který mu tenkrát dobýval také sympatie, který držel literární odbor „Umělecké besedy“, jenž po jeho úmrtí se řítil střemhlav v úpadek tak směšně žalostný — jaký mu věru sotva najdem rovného. Inu ovšem za dob Hálkových, nebylo takové směšné diktatury, aby se ve schůzi odboru dalo odhlasovati, má-li Zola talent čili nic. Dnes to dvacet aspirantů literatství odhlasuje a Zola je hotov. Škoda ještě, že mu to neoznámili telegraficky. Dovedem si představit leknutí slavného autora Nany, kdyby ho vyburcoval takový telegram řekněm třeba z lože, kde snil o svém nejnovějším snad železničném románu. „Jak, telegram z Prahy — a to je v Uřích, co mohu očekávat z Uher?“ pomyslil by si, ale psáti by sotva přestal, jako že nepřestane psáti žádný z těch našich autorů, jimž kritický tribunal literarního odboru „Besedy umělecké“ každou sobotu péra z křídel vyškubává. Člověk musí ovšem psáti z justamentu, jak výborně praví náš Lamanský, který ze skromnosti píše jen chifrou J. H., a páni opět z justamentu „volají do lesa“ a tak máme po českých vlastech ustavičně tu nejveselejší zábavu.

Ale žert stranou a ruku na srdce, co koná ten slavný odbor literarní? Nyní se již ani o něm nemluví a to je tak začátek konce. Spolek tak dobře založený, tak po vlasti popularní, ale v jeho odboru literarním jaká stagnace! Nebo ty „naše stesky“ a jiné podobné výlevy rozbolněných srdcí nelze přece za činnost nějakou považovat. A dobrých činorodých myšlének tu hojnost! Uvedem jen tak dvě. Praha, myslíme totiž česká Praha, se ještě nezmohla na velký kostumní ples umělecký, na přísně stylisovanou slavnost umělců, jaké jiná mnohem menší města jinde v hojnosti pořádají. Toť úkol právě pro umělce jako stvořený. Vykouzliti nám na základě přísně historickém obraz české Prahy v XIV., XV. neb XVI. století, jaký as mohl býti, jaký tu zdroj nového osvěžení myšlénkového, popularního názorného vyučování kulturním dějinám pro vrstvy nejširší a přitom jaká zábava pro aranžéry i diváky. Anebo zaražení velké, obecné čítárny; neb upřímně řečeno, ty naše veřejné bibliotheky jakoby nebyly. Musejní je z velké části nepřístupná, jeť, dokud nebude nové budovy, provisoriem ustavičným, a císařská je výlučně jen pro kruhy universitní s tendencí přísně učeneckou. Ale založiti velkou čítárnu obecnou, kam by měl přístup každý bez předběžného výslechu, kdo je, kdo zaň ručí atd., kde by dostal nejen denní naše listy, nýbrž právě listy vzácnější a nepřístupné, kde by se dozvěděl o všem, co v světě nového, kde by nahlédnouti směl v nákladná díla obrázková, takové knihovny a čítárny všestranné nemáme. Ovšem za to budeme míti školu kuchařskou, to je mnohem praktičtější.

Inu ovšem cesty k popularnosti a k tomu, aby se o člověku mluvilo, jsou rozličné. Několik mladičkých literátů moravských, kteří dlouho pekli básně a povídky po způsobu Liboslava Vendelína Štětky Davelského a nemohli tak proniknouti, jakby si přáli, připadli na originalní myšlénku. Ústy či lépe pérem pana professora Leandra Čecha zarazili literarní školu moravskou. Myslili si, co když se to povedlo Mistralovi, proč by se to nepovedlo nám, a kdyby nic, zvíříme trochu prachu, obrátíme na sebe pozornost a to zatím dostačí. A poněvadž se již ode dávna v těchto kruzích více brousilo a kritisovalo, než samostatně tvořilo, a poněvadž mnozí lidé ani stavěti nedovedou, pokud nestrhnou střechu sousedovu, začali statně trhati ty starší a říkají tomu „psychologická vědecká práce, básně vážné vědy“ a bůh ví jak. Nejdříve po způsobu našich dobrých Puchmajerův a Nejedlých, kteří viděli všady Horáce, Ovidy, a Klopstocky, nadělali si svých Turgeněvův a Lamanských, dali se pochváliti od „genialního“ básníka „Zpod jarma“ a dnes vystupují co samostatná literarní škola. Mají také svého Sainte Beuva, který láme za ně statečně kopí, na sebe ovšem při tom nezapomene, poučí Heyduka, jak se má psáti ballada, a poví nám, jací tam u nich jsou hlubocí, badaví a kritičtí, a jak ti Čechové jsou jen povrchní a západem ven a ven prohnilí a nakažení. Jsou to velice poučné listy ty v „Nár. Listech“, jsou tak dojemné, až k pláči a praší tak, že sama redakce je musí trochu zadržet, jinak by v divém rozmachu zdeptaly vše a v pantheon české literarní velkosti postavily ohromné kukátko, v němž by každý viděl jen našeho Lamanského, jak s prof. Leandrem Čechem statně syrovátku popíjejíce kladou základy k té příští velké literatuře moravskočeské!

Pomáhej pán bůh! *Anubis*

Jakub Malý,
spisovatel český,
zemřel 7. března 1885 v Praze.

Zpráva o úmrtí velezasloužilého a vytrvalého pracovníka na poli českého písemnictví dochází nás právě, když už dnešní list nalézá se v tisku. V příštím čísle přineseme teprve zprávu o jeho životě a působení.

Divadlo. „Zvon reklamy“ — „Záviš z Falkenšteina“. Kdyby Blumenthalova veselohra „Zvon reklamy“ neměla jiného cíle, než ukázati nám, co se jinde líbí, již tím by po našem soudu se dalo omluviti její uvedení v repertoir. Je to slabý kus, ale líbí se v říši — vidíme, jak klesá tam vkus obecenstva, vidíme, oč jsme lepší, a to je vždy příjemné. U nás se „Zvon reklamy“ příliš nelíbil a tak jej můžeme klidně odložit v divadelní archiv v pevném přesvědčení, že nám repertoir a divadlo docela neponěměil a že nestál ani za to, co se k vůli němu papíru popsalo. Čilým tempem neslo se slavnostní představení Hálkova „Záviše“. Mimo skvělou výpravu udržovalo vystoupení dvou nových sil, slečny Hany Dunikové a p. Chlumského obecenstvo v náladě až do konce. Slečna Dunková je talent patrný, vystupování její na jevišti bez veškeré tremy jisté a již routinované, pohyby dost rozmanité, přednes zřetelný a energický. Myslíme, že ze slečny bude jistě dobrá síla, až jen také trochu zmohutní, byltˇ zjev její přece trochu v odporu s řečí a jednáním královice Václava, jak jej básník líčí. Pan Chlumský zahrál zcela dobře svou episodku, ale k nějakému rozhodnému kroku v příčině jeho získání asi sotva i tato úloha povede, třeba větší, samostatnější role, kdeby nucen byl více sám tvořiti. Pan Seifert osvědčil se na novo výtečným režiserem. Obecenstvo sledovalo přes četné proměny a dlouhé pausy hru se zálibou až do konce a neskrblilo pochvalou. *ϱ.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Gompači a Komurasaki.“ Žaponský román od Julia Zeyera. Nákladem Edvarda Valečky. V Praze 1884.

„Z různých časů.“ Povídky Václava Řezníčka. Nákladem J. R. Vilímka. V Praze 1885.

„Z naší dědiny.“ Povídka od B. Čermáka. Nákladem Edvarda Valečky. V Praze 1885.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Votoček & Rassl“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. března 1885. ČÍSLO 9.

Zeus.

Báseň od *Karla Kučery*

Otče nesmrtný! v němž bozi, lidé, věky,
země, nebe splývají jak v oceánu řeky,
který z bouřných mračen hlasem mluvíš hromu,
jehož hrůzná moc, jak hvězdným pláštěm noc
halí svět a rabů řetězy
poutá — otče Zeve! slyš!
boží sláva tvá jak koruna jest stromu,
jehož věčný kořen v Hádu hloubi vnořen,
ale vrchol hvězdic v pomezí,
milostivý! slyš nás, slyš!
k Olympii shlédni, svému ku oltáři!
s stromu svého jeden list dej skanout,
aby věčnou září
čelo mohlo splanout
vítězi! vítězi!

Za zpěvu tak zástupu a kněží
v Zeva chrám co olympijský rek
Nero kráčí, olivu by svěží
v skráň si zatkl slávy paprslek,
po níž srdce bouřlivými tepy
prahne jako po slunci zrak slepý.

Divou vůni nesmrtnosti květů
cítí v čele Herakleа dech,
oči planou u horečném vznětu,
jako Řím kdy tonul v plamenech
a on v bouř požáru, ssutin, štítu
zpěv Homerův zpíval ku varytu.

Stanul průvod; majestátně s trónu
Zevs bůh bohů shlíží; s obrví
přes tvář krásnou v zlatých vousů clonu
mrak se vůle svrchované chví,
moc velebná sluncem zlatých plamů
klidně září z očí drahokamů

Na pravici Nike stojí zlatá
s páskou vítězící; v levici
žezlo strmí, na němž rozepjatá
křídla zkoumá orel zářící;
kouzla proud z té sochy vzchází luzný,
nohu sklání cit posvátný, hrůzný.

Ověnčen již Nero před obrazem:
Dodonských jak dubů věštný šum
zástup jásá, v úctě padá na zem
břímaje zpěv chvály k nebesům —
ale Nero zsinalý a bledý
k soše vzpírá vytřeštěné hledy.

Zdá mu se, že Zeus s trónu výše
hrdý úšklebek mu metá v tvář:
„Co ty smělče, v neukrotné pýše
nesmrtnosti osobíš si zář?
viz mou sochu, tvůrce její smělý
diadém má nesmrtnosti stkvělý.

Před tou sochou ať se zrak tvůj sklopí,
hrdý zrak, v němž chví se vzdušný klam
věčné slávy, za nímž tužeb kopí
marně metáš; — vyluď hvězdu tmám
tvůrčím činem, jinak v sochy stupně
věnec slož, jejž uchvátil jsi zpupně.“

A zas klidně, majestátně s trónu
otec bohů zhlíží; s obrví
přes tvář krásnou v zlatých vousů clonu
mrak se vůle svrchované chví,
krásy proud se z očí line luzný,
nohu sklání cit posvátný, hrůzný.

Ale Nero čela neukládní,
zloba divá, hněv a lítost, žal
v sluch mu hučí jako treskot zbraní.
„Ty jsi césar Rómy, světa král!“
a již věnec dole, zrak se černá šípy,
z úst jak vlny bouřná slova kypí:

„V prach se sřítil Olymp řeckých bohů,
s věrou v ně i zertev zmizel dým,
místo nich jak slunce na oblohu
césary své pozveď mocný Řím!
Zemřel Zevs, já dědic jeho blesku
trůn zaujmu nesmrtného lesku.

Hellas pusta; před pochodní zory
jako stíny v žalném hlaholu
na vždy odletěly bohů sbory
s oltářů a chrámů vrcholů!
Zemřel Zevs, já po dědickém právu
soše této boha sejmu hlavu

Na trup její svoji vlastní tváři
vsadím místo Zeva podoby,
abych sochy nesmrtelnou záři
povýšen byl věků nad hroby!
Zemřel Zevs, já dědic blesknýcli plamu
v trůn zasednu v olympijském chrámu."

A již nahoru se Nero řítí
k hlavě sochy, již — v ten oka mih
zahřměl blesk a hrom, chrám děsně svítí
Nero klesá sochy na stupních.

Nad ním Damofon kněz, stařec vážný,
lidu hlásá co duch chrámu strážný:

Žije Zevs; ať na vždy s bohů sbory
Olymp opustil i řeky, bory,
on zde trvá v sochy této kráse!
v duchu tom, jenž v tvůrčím plamenu
vedl tajně ruku Feidiovu,
z trosek Olympu a ze tmy rovů
Zeus s bohy v nesmrtelném jase
opět slaví svoje vzkříšení!
Kráso nesmrtná! v níž bozi, lidé, věky,
země, nebe splývají, jak v okeánu řeky,
dosud v bouř života hlasem mluvíš hromů,
božská sláva tvá jak koruna jest stromu,
jehož věčný kořen v Hádu hloubi vnořen,
ale vrchol v hvězdic pomezí —
Zdráv buď Zeve! světa vítězi!

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Znali se dobře; doktor Censký léčil ode dávna Rývův mlýn, celý, od paní Týny počínaje až k poslednímu nasýpači, všechny, s jedinou výjimkou pana otce, jenž nikdy nezastonal, nikdy nezakašlal, pokud paměť Jaromírova sahala. Proto strýc pohlížel s jakousi nevážností na vědu lékařskou, a choval se k doktoru Censkému nevelmi uctivě, jako k lidem, kteří chodí po domech, aby hověli větším dílem přepychu a rozmazlenosti našeho pokolení.

„Bylo by třeba více lékařů nežli ševců a v Praze fiakrů plné ulice," smál se lékař po výměně pozdravů, „kdybychom měli býti voláni ke každému, kdo se nedobře vyspí. Jeden z nejvšednějších fysiologických úkazů, jejž dovede váš pan strýc velmi dobře posouditi. Řekl mi to důkladně, přesvědčivě, ač mohl mi dokázati poněkud zdvořileji, že není hypochondrem a že na čáry nevěří. Nemohu za péči jeho výborné hospodyně. Nyní však přece malé vážné slovíčko: Byl jsem u vás před — ano před Novým rokem naposled, u vašeho komptoiristy, a vím určitě, že jsem si Rývy valně nepovšiml, poněvadž byl do poslední své vrásky týž jako vždy. Dnes nebyl již starým Rývou. Odpočítávaje veškeré příznaky únavy a omrzelosti z probdělé noci, nalézal jsem přece zbytek proměny v jeho zevnějšku, jenž mi činí vašeho pana strýčka pojednou zajímavým. Jsem naň upozorněn. Nemějte obav, nechci vás nikterak znepokojovati a zejména příčina, pro níž jsem byl volán, nemá pražádné váhy. Musím jen schvalovati, co mi řekl Rýva ve smíchu: ‚Snad si nebudu mysliti, že nebožka sestra proto mne navštívila, abych jí brzo návštěvu oplatil!' Přes to však osvědčuje se na vašem strýci pravidlo, že nic netrvá věčně. Ani jeho mužná, zdravá síla. Zkrátka, Rýva jest pojednou starcem, dědouškem se zevnější tvářností a vnitřní křehkostí starého dubu. Hospodyni jsem se o tom nezmínil, dlouho ještě nebude tuším potřebí, klásti vašeho strýce do bavlnky. Ale vám se svěřuji, ne snad abych vás připravil na brzké hasnutí života Rývova, nýbrž prostě, abych něco konstatoval, jako že Petřín jest zasněžený a že máme dnes 26 ledna léta Páně 1882. — Kam chcete běžeti?"

„Zpět do mlýna. Musím přece strýci —"

„Ani pomyšlení! Ten by vás čistě uvítal, kdybyste chtěl pro jeho zdraví dělati úzkostlivých obličejů. Vy přece snídáváte v „Café anglais"? A po snídani ještě nejste, špatně bych vás znal. Pojďte, mám cestu týmže směrem, vyprovodíme se. Bavte mne. Vypravujte mi na příklad, jakými vynikajícími vlastnostmi honosí se váš holič. Rád bych svého zradil; vyčerpal už zásobu všech svých anekdot a já slýchám s oblibou nové; mimo to propustil pomocníky a přenechává své hosty učeníkům ke cvičení."

Pan Horák neměl u snídaně stání. Díval se dlouho do novin a po chvílích byl si teprve vědom, že nečte. Odhazoval je, byl nevrlý na sklepníky a z roztržitosti platil vstupenkami do koncertů.

Vrátil se záhy do mlýna. Nerozmýšleje se dlouho, vešel do šalandy, v níž si starý mlynář více liboval než v písárně.

Jaromírovi podobalo se, jakoby v prvním, kratinkém okamžiku zatetelil se v očích strýcových plachý pohled, lekutí a prekvapení. Možno, že se mýlil, neboť zrak mlynářův tkvěl na jeho líci pevně, chladně, tázavě.

„Dobré jitro, strýčku! Jak jste se vyspal?"

„Já spím vždycky dobře. Po tom se mne nikdo nemusí ptáti!"

„Promiňte. Včera jste chtěl odeslati nějaké psaní. Nevím, zdali jsem vám řekl adresu."

„Řekl."

Mladý muž hotovil se k odchodu. Mimo padl jeho zrak na list, po němž strýc byl sáhl

„Geho Blahorodj Pánu
a Panu Šimonu Zemanowi
zaslaužilemu Kontralorowi
Zde, na Slunečznj ulici Nro 165“

četl letmo na obálce.

„Strýčku, adresa jest chybná.“

„Aha, bulíky bys mi rád věšel? Ne, brachu, kotrba tvého strýce má ještě dobrou paměť.“

„Nepochyboval jsem o tom nikdy. Tentokrát vám selhala.“

„Mne že opouští paměť!?“ katil se Rýva.

„Netvrdím nic, vidím toliko mýlku. Věřiti mi můžete, zde důkaz.“ Jaromír vyňal návštěvní lístek ústavu Zemanova.

Rýva se zarazil před něčím novým, nebývalým.

Sáhl po péře, aby opravil nadpis; ohlednuv se v tom po synovci, mrštil brkem i psaním do kouta a vzchopil se prudce.

„Nestarej se o mne!“ rozkřikl se na Jaromíra. „Po svých jdi, všetečko!“

Mladý muž uposlechl pokojně.

Vykročiv na ulici nevěděl, kam se obrátiti, co počíti. Srdce vábilo jej náruživým, toužívým tlukotem za milovanou dívkou, a stud, vzpírající se pýcha, nerozhodnost zbraňovaly mu. Bylo lépe, předejíti listu strýcovu či vyčkati a dojíti potom k Zemanovi s komentářem? Bylo vůbec vhodno, uvésti se ve chvíli tak bouřné a kritické k otci Louisy? Nekázala povinná hrdost muže Jaromírovi, aby opustil dům strýcův, aby založil si nejprve svou samostatnost a pak teprv vyžádal si od starého Zemana kýžené svolení? Jaromírovi zahořela hlava. Vyčkávati! Zříkati se, uvězniti své srdce a míti jen rozum a pěsť! Uvrhnouti svou lásku do dravých, kalných vln života a loviti v nich, až jako poslední nejdražší kořist vynořila by se z nich ona, Louisa! A tak měl učiniti dobrovolně! Vrátiti se měl od prahu otevřené zlaté brány ráje a klestiti měl si k ní znova cestu sám, tu hroznou, trnitou cestu lidské roboty od samého počátku!

Co činiti? Jaromír přešel Spálenou ulicí několikráte; počal vždycky svou obchůzku s úmyslnou odvahou a utekl pak od vrat domu, v němž bydleli Zemanovi, sklíčen a zahanben.

Jak záviděl každému, kdo mohl si ulevití na srdci matky neb sestry a přijati z její láskyplné duše útěchu i posilnění! Kterak pociťoval až závratně svou sirotu, své opuštění! Jak malí a dalecí a šklebiví byli pojednou v jeho obzoru všichni jeho nejlepší známí! Bylo jich jak vrabců a přítele mezi nimi ani jediného.

Avšak — — slečna Šípkova — —!? Ella Šípkova byla rozumná i dobromyslná. Nevysmála by se mu zajisté. — Nemyslila si naň, přála Louise, ba mohlo se říci, že se přičiňuje sama o sblížení obou mladých lidí. Nezáviděla by tedy Louise a nezbraňovala by jemu. — Ella projevovala Jaromírovi vždy a nenuceně zvláštní, upřímnou, skoro mateřskou laskavost. Ne, ona nebyla rozhodně z těch, jimž vroucně ručky líbáme a díkem za okouzlující srdečnost v komplimentech se rozplýváme, dobře vědouce, že pod vábnou, něžnou kyticí na ňadrech skrývá se ledové, sobectvím pevné obrněné nitro. Slečna Šípkova byla schopna skutečného soucitu, mohla uvážiti, byla zajisté ochotna poraditi. Ellin bystrozrak a takt ve spojení s jistotou ženského instinktu mohly nejsnáze uhoditi na pravou cestu — — —

Jaromír zaměřil do Marianské ulice. Bylo půl jedenácté, čas velmi příhodný.

V předpokoji povědeno sice panu Horákovi o hostech, kteří právě u Elly meškají, ale pouze informativně, poněvadž jemu, dobrému příteli domu Šípkových, bylo volno vejíti kdykoliv. Zejména, když jako hosté domácí paní jmenováni slečna Žitných a sochař Doubek.

Ze salonu odkázán do boudoiru Elly.

„Nový sloup mé marnivosti,“ vítala jej domácí paní jdouc mu s úsměvem vstříc a přitáhnuvši za sebou prudce dvéře své ložnice, u nichž s Doubkem hovořila. „Stoupám sama před sebou ve vážnosti, vidouc v kolik znamenitých důležitostí moje ruka zasahá. Nejprve přichvátala Gisela v úplné jistotě, že na příští úterek uspořádám soirée dansante: myslí, že chceme své včerejší vítězství nad emancipačními choutkami poctivě vykořistiti. Spatřujete ve mne tedy pořadatelku domácího plesu. Neunikmu mu, uvážu se raději čiperně ve vůdčí úkol. — Vy se ohlížíte po slečně Žitné, pane Horáku? Odskočila k mým sestrám. — Druhý host, jenž poctil mne svou návštěvou, jest pan Doubek. Vyřizujeme spolu časové, veliké otázky umění sochařského. A třetím jste vy, kterýž v mravenčí své píli a vzorně vzorné ochotě přinášíte tucet čistých, ozdobných kopií osnovy našich stanov — není-liž pravda?“

„Račte se připraviti na sklamání, při němž ztratím ovšem více já než vy. Nepřináším statut, nepřináším vůbec nic kromě své nejuctivější poklony.“

„S prázdnýma rukama, tím lépe,“ vmísil se do hovoru čile pan Doubek. „Dám vám do nich jablko. Jste mladý, hezký, nepředpojatý a nevinný jako Paris. Nevinný totiž v naší zvláštní záležitosti. Rozhodněte náš spor. Nelekejte se, neběží o krásno, jež representuje slečna Ella neb já, nýbrž o krásno v sochařství, pokud jeví se v plastice s polychromií či bez ní. Které dáváte přednost? Rychle, bez dlouhého rozmýšlení: prvé slovo úsudku, plynoucí bezprostředně z prvního dojmu, bývá obyčejně nejpravdivější, poněvadž nejpoctivější.“

„Přijímám vaše laskavé porovnání s princem Trojským jen proto, abych mohl podotknouti, že Paris viděl i mohl souditi, já však nevidím a nechci mluviti jak slepý o barvách,“ vytáčel se Jaromír.

„Ach, tuť snadná pomoc. Nemalované sochařství znáte, malovanou skulpturu máme zde po ruce. Slečno, vy dovolíte —,“ a sochař obrátil se bez okolku ke dveřím ložnice Elliny.

„Nenamáhejte se, pane Doubku,“ překážela zhurta Ella, jakoby jí záleželo na zmaření úmyslu sochařova. „Nudili bychom pana Horáka. Věc ho nezajímá. Jak jest mu lhostejna, čtete přece na jeho unaveném obličeji. Vy jste málo spal, pane Horáku, a já v pravdě po prvním zočení myslila, že jste bděl nad litografií neb autografií našeho statutu. Prosím však, byste moji domněnku nevykládal, jakobych nutkala. Nyní na tom věru nezáleží, naopak, zavděčíte se dámám lépe, budete-li v čas pomýšleti na moji soirée dansante.“

„Stanovy, tanec, — obdivuji se vaší všestrannosti, slečno!“ řekl pan Doubek, nepustiv uchopenou kliku z ruky. Mluvil s líčeným úžasem a s humoristickým pří-

*

zvukem přátelské káravosti. „Prve jste všecka jen jen hořela pro polychromii v plastice, mně bylo, jakoby ve vás nemohla zbýti ani jiskérka interesu pro co jiného na světě; najednou není to vše ničím, z čista jasna nemůže malba soch pana Horáka zajímati, nudila by jej, nepobídla by k úsudku někoho, jenž zajisté přispěje vám ke triumfu nade mnou, poněvadž se nepochybně přidá k vašemu mínění, které jsem už vyzradil. Pane Horáku,“ — sochař neohlížel se dále na patrnou zatvrzelost domácí paní — „slečna mi v náruživosti boje otevřela svou ložnici, řkouc: Z pravidla nevpouštím sem nikoho, ač nemám příčiny skrývati pokoj, který se sice nevyrovná nádherou, avšak najisto pořádkem kterékoli z ložnic knížecích, jež se také cizím lidem ukazují. Svatá pravda! Slečna z čiré zbytečné skromnosti zdržuje vás, leč vy — toť rozumí se samo sebou — nedáte si ujíti příležitost, abyste se mohl pokochati úpravností pěkného pokoje a krásou poprsí, jež tam jako nebezpečný argument proti mému tvrzení naleznete.“

Jaromírovi bylo jasno, že by jedině neobratným zdráháním vložil do výjevu choulostivou příchuť, jakou v klidném a nestrojeném následování sochaře nebylo možno hledati.

S úsměvem nezávadné přátelské smělosti vešel do ložnice Elliny. Po prvním kroku přes práh zarazil se jak přimrazen.

„Aha! Poprsí účinkuje!“ ohlašoval pan Doubek Elle, vcházející za hosty. „Hůře či lépe než jsem se nadál. Vizte, pan Horák strnul překvapením, ba leknutím, jeho dech jest zatajen, oči bázlivě zkoumají, zdali nemámí je přízrak, — ano slečno, vaše výtečně polychromovaná mužská busta jest děsivě naturalistická, — a co vše mimo to, poví nám pan Horák dobrotivě nahlas. Příteli, vzpamatujte se!“

„Promiňte. — Náhlé objevení živé podobizny mého otce —“ ozval se chvějícím se hlasem Jaromír jako procitnuje ze sna; jeho zrak hledal plaše slečnu Šípkovou.

„Váš otec?“ podivil se sochař.

„Skutečně? Váš otec?“ žasla také Ella. „Tedy přec jen pravda, co jsem někdy jako bizarní, nemožný nápad odmítala! I jméno i jakási podobnost uvedly mne občas na tuto myšlénku, ale pustila jsem ji vždy mimo sebe, neboť originál busty byl — pokud má skrovná známost svědčí — mladý český umělec v Italii, kterýž ničím nevzbuzoval domněnku, že by mohl míti nějaké rodiny. — Usedněte, pane Horáku. — Těším se a mrzím spolu z rozčilujícího překvapení, jaké vám jedna okrasa mého bytu z nenadání způsobila. Podivná hra náhody, — nepřipadlo mi ani ve snu na mysl, že by toto poprsí mohlo vylouditi kdy jiný interes než můj soukromý, umělecký. Setkala jsem se s vaším panem otcem jenom jako v letu, mimochodem, jak mezi tažným ptactvem uměleckým bývá. Byl muž velice zajímavý, duše vzletná, ohnivá, ideální, až příliš nevšední pro náš pravšední svět. Ztratil jste jej záhy?“

„Ano, před jedenácti lety zemřel.“

„Ah, pravda, pamatuji se, — u Dijonu, zaslechla jsem o tom náhodou v Paříži,“ vypravovala Ella, aniž by její poněkud rozrušená tvář nasvědčovala, že upomínka jest jí tak vzdálena, jak slovy naznačiti chtěla. „Ubohý! A přece šťastný! Zemřel rád za Francii, kterouž horoucně miloval, v boji s němectvím, jež nenáviděl z celé své náruživé duše. Vím, že vyhýbal se vlasti, nejsa schopen dívati se klidně na její potupu a naši zaslepenost. Byla jsem svědkem, jak potíral němectví v cizině, nechť setkal se s ním kdekoli a v jakékoli podobě. Šlapal na ně jako na ničemnou havěť, rozlézající se po světě se vší drzostí a zhoubností hnusného hmyzu. Proto nevydržel v Mnichově ani o minutu déle, než trvalo poslání, za nímž tam přišel. Pověděl mi leccos o svých šrůtkách s německými soudruhy, z nichž málo kterého doceňoval. Snášel-li se chvíli s některým, vztahovala se shoda vždy pouze k ryze osobním neb uměleckým vlastnostem nepřítele. — Bože, já křísím bezděčně zároveň se svými upomínkami zvědavost pánů,“ vzpamatovala se domácí paní.

„Moji považujte za velice skromnou,“ odporoval sochař. „Ráčila jste mi sděliti dost, ba více než potřeboval jsem věděti o původní hlavě vašeho zajímavého poprsí, které bych já, — dovolte, abych vmyslil se na vaše místo, — s oprávněnou pýchou vynesl z úkrytu vaší ložnice na veřejnost. Práce neobyčejně opravdová, oduševněná, — krom té polychromie dokonalá. Viděti zřejmě, že pracovala jste s láskou, — nu, ký div! Studujeme-li s někým tři léta společně antiku a cinquecento v Římě a ve Florencii, ke všemu pak se sympatickým umělcem krajanem, jest přirozeno, že pronikneme nejen mramorové obličeje, nýbrž i tu živou tvář milého soudruha do posledního záhybu —“

„Spouštíte se věci,“ přerušila slečna Šípkova rychle nepozorného sochaře. „Běží vám o vyslechnutí odpovědi pana Horáka —“

„Ba!“ trhl sebou pan Doubek. „Příteli, promluvte: Byla by vám milejší podobizna vašeho pana otce v čistém jemnozrném mramoru, či v barevné masce, pod níž může býti hrubý pískovec i uhnětená hlína, jejíž nedostatky a po případě přednosti jsou zamazány a skryty svůdivou barvou?“

„Prosím, neporušujte mi soudnost našeho rozhodčího,“ ozvala se Ella. „Přihlížejme jen k principu a nikoli jednostranně k možnosti nedostatečného provedení. Přiznal jste sám v souhlase s mým ustáleným přesvědčením, kterak polychromie vyžadovala by ruky velice delikatní a obratné, kdybyste měl se s ní spřáteliti.“

„Ano, ruky téže lehkosti a routiny, jíž jste své poprsí k malbě svěřila. Nu, — pane Horáku, vy mlčíte pořáde ještě?“

„Nejsem schopen pronésti na první ráz objektivný úsudek,“ omlouval se Jaromír. „Ponechte mi času ke ztišení osobních dojmů, jež mne právě ovládají. Pokud mi vědomo, nebyl život mého otce z nejutěšenějších. Pozdravuji milostivou slečnu s upřímnou vděčností jako — jeho — přítelkyni, která zajisté svou přízní jeho zasmušilý obzor dobrotivě povyjasniti se snažívala — — Kde jste jej ráčila poznati?“ obrátil se Jaromír přímou otázkou k Elle, aby unikl pohnutí, přemáhajícímu obyčejnou hladkou jistotu jeho hlasu.

(Pokračování.)

Otroci.

Na torso sochy Michel-Angelovy. Napsal *George Lafenestre.*

S rty zsinalými jako zápasník,
jenž vyprostiti bok i páž chce v mžik
zpod šatu, jehož kraje zvedá v potu:
Tak dláta vzmachem tesán plamenným
tu v balvanu pod pláštěm kamenným
se vzpíná kolos a chce zdrtit hmotu.

Zda vinna mdloba tím anebo hnus?
Čas k zrození mu nepřál genius
a upřel tělo té prahnoucí duši,
ten netvor sta let — marná odvaha!
dnem noci háv svůj střást se namáhá
a loktem, kolenem jej děsně kruší.

Pod žhoucím nebem mezi topoly,
v střed svěžích vil a pestrých kupolí
jej darmo vábí slavný soudruh mnohý,
jak uzamčený sad, jenž vůní spíjí vás,
on žít chce, vzpírá se, zří proklet v žití kvas —
Zpět! — Jak chceš k druhům svým, kde jsou tvé nohy?

Já lituju tě, muku tvoji znám.
Jak příroda je krutá uznávám,
ba sochař žádný v hrách své obraznosti
tak nepokryje studiemi zem,
jež neobratné, kusé, v zmatku zlém
týž losu cítí, jenž jim láme kosti

Od jitra ona, zpívající žár,
zve slunce, by jim hnětla snů svých tvar,
tož mocnou rukou svojí z mrtvých hlíny:
pak náhle všeho nechá — jeden vzmach,
v kout pohodí vše a pomíchá v prach
půl duše zde — tam těla poloviny.

Kdo sečte dav obětí nešťastných?
těch směšných nedochůdčat v plénkách svých,
jež ospalé se plíží hmatajíce?
mdlé kopie překrásných modelů
jež s křehkým tělem v lidském Babelu
za slíbeným jdou štěstím klesajíce?

O bídné duše štvány zimnicí,
plod zralý z úst vám padá hnijící
ni jednu macecha zlá nedodělá,
nad touhu u vás větší síla jest;
jak strom chce zdrtit kůru v jara zvěst,
rubáš by každá roztrhnouti chtěla

Co tomu říkáš, socho vznešená,
stačí v ten boj tvá síla plamenná?
Či žízniš snad po něměm klidu,
kde budem dobře jak v kameni spát,
když zaplašil nás od edenských vrat,
jež lhala jen, meč v klam a bídu?

O věru, my jsme hmoty otroci!
Mně nelze těsné kruhy přemoci,
ty socho, nezvedneš ten šat svůj hustý!
Když jednou umělec ať člověk nebo bůh
mdlý sobě zhnusí další tvořčí ruch,
víc nevrátí se k dílu — svět mu pustý.

Nám lépe čekat je a mlčeti
a v hmotě dál nést svoje prokletí
bez síly, slepý zrak a v poutech nohy!
Však resignace zdá se podlostí,
tož oba my křičíme k výsosti,
ty mistra proklínáš, já viním bohy!

Přel. *Jar. Vrchlický*

O život.

Z obrázků rakovnických podává dr. *Sigm. Winter.*

(Dokončení.)

V.

Rakovničanům ke cti je, že se jim slitovalo nešťastníků odsouzených. By oba byli býval ortelováni k šibenici, nebyl by ani vrabčík nad nimi litostivě zakvičal. V drsných, zkormoucených časech tehdejších, kdy na Pražském mostě tkvěly umrlčí hlavy a kdy hrubí soldati konali náboženské missie, nešlo věru o dva pobudy, ale že Pražští páni kázali oběma lidem o život hráti, že kázali jim osud, boha pokoušeti, tím stalo se, že v Rakovnice mnozí ty věci velice obtížně rozmýšleli a lidské utrpení pociťovali v prsou svých. Dnes už rychtářka sama z dobroty ženského srdce donesla s děvečkou do žaláře několik hrnečků jíchy, pintu patok a dětem mazance.

Nazejtří za nejrannějšího jitra přišel rychtář zase v sklípek, maje s sebou kus lindiše, žejdlík plechový s dvěma kostkami. Lindiš u dveří před prahem rozestřel na zemi, rukou přihladil a vstaviv na to žejdlík s kostkami, kázal servusovi, aby sňal železné precliky Heroltovi a Rygrovi z rukou. Zatím nahrnulo se ke dveřím několik zvědavých tváří. Loučka svítila, čadila. Rychtář dosti přívětivě rozprávěl: „Nuže, pokoštujte štěstí. Při kom z vás štěstí stane, propustím hned. Žena Rygrova pokud rychtář konal přípravy k osudné hře byla něma, když pak pobízel hráti, dala se na pláč a slzavě

zapřisáhala rychtáře, aby toho nežádal. Děti začaly kvíleti.

„Nekvělte, vyžlata," pravil rychtář mrzutě, „a ty, ženo, nenaříkej, naříkala bys na pána boha, poznej v tom uložení božské. Možná, že stane štěstí při tvém muži, a než slunce pořádně vyleze nad parkány, že bude muž tvůj i s tebou pod nebem širokým a že budete zas jako ptáci!"

Oba odsouzenci k sobě tázavě vzhlíželi. Žena lkala tišeji, děti se k ní tiskly. Ryger konečně del: „Mysl moje má rady pochybné, nevím Vaše Milosti, pane rychtáři, kam se vrci — ale tolik vím, že o život svůj los metati nebudu — já beztoho v té psotě sobě netrvám, abych měl dlouho žíti — utněte mi hlavu — já nehrám!" A pak hned složil se na zemi.

„Herež! No! To je pěkná věc," dí v odvetu rychtář, „to přec není při tvé vůli zůstaveno, abys hrál čili nic! Ty budeš vší moci k tomu přinuzen, abys učinil, jak vrchní právo nalezlo, je to vůle panská — věř, nám to všecko s nemalým obtížením a s outratou, taky bychom už rádi konec uhlídali — dej si tedy raditi, učiň! A co ty?" ptal se rychtář druhého odsouzence Herolta. Herolt, mladší krev, když mu pan rychtář pěkně přimlouval, pravil posléze: „Inu já bych hrál." — „Nehrej!" zvolal Ryger hlasem velikým vymrštiv se od země — „nehrej, nehrej — umřemež oba!" V tom zase žena v hrozný nářek vypukla, žalostila, hořekovala přes tu chvíli volajíc: „Nedejte mi, dobři lidičky, muže zabiti, nedejte zabiti!" A objímala muže svého vedouc sobě jako pošetilá čím dále hůře. Rychtář pobrav kostky, lindiš utekl. —

Chroust pravil, když o hodině čtrnácté v radu zasedli páni, takovými slovy: „Páni nejvyšší soudcové zemští ráčili tak a nejinak o tu věc na místě postaviti: nedovede-li městský rychtář při těch lotrech toho, aby spolu hráli, shrne se težkost na obec, shrne se to na mne, na císařského rychtáře se to shrne — já jsem tu na stráži nade vším, já! Pošlete hned do Žatce pro kata. Tu ženu s dětmi, jsoutě beztoho všecko ze zlého lože, vyženťe z vězení. Až tam nebudou vřeštěti, skloní se potom mužové k poslušnosti a my jich zbudeme za chvíli s krku!"

A stalo se všecko tak, jak nařizoval pán. Jenom v konci tu kulhalo. Mužové odsouzení nedali se přiměti k tomu, aby vrhli kostkami o život svůj přes to, že tu stál kat v červené sukni a děti tu nebylo ani ženy plačtivé. Ryger neodpovídal hrubě nic — jenom Herolt dal se na prošení řka: „Já, Vaše Milost, pane rychtáři, hráti nebudu, chceme umříti spolu, ale prosíme třikrát pro milosrdenství boží, aby Vaše Milost i milostiví páni ráčili považiti, že jsme žádného nezamordovali!" I tentokráte odcházel rychtář z dolejší šatlavy váhavě, s nepořízenou. Téhož dne z úrady pánů Rakovnických schválně sjel posel do Prahy se dvěma listy, jež dosud čísti lze v archivé Rakovnickém v kopialu na rok 1627.

První list byl na kancelář. Kteréhož rozum položen v tato slova: „Milostiví páni! Vedle milostivého poručení a resolucí V. Mstí tak jsme se a nejinak poslušně zachovati hleděli a dotčeným dvěma osobám, kteréž pod způsobem soldatským na silnicích lidi obírali, že jeden z nich umříti musí, aby o to, na koho by los padl, hráli, v známost jsme uvedli a je k tomu dostatečně napomenouti poručili a na jiném nejsouce, nežli že oni tak se poslušně zachovají, pro mistra popravního do Žatce jsme poslali, ale oni majíce to učiniti a spolu hráti a milostivé resolucí V. Mstí zadosti učiniti, jeden z nich nijakž k tomu, aby hráti měl, přistoupiti nechtěl, ale druhý hotov to učiniti byl. Však mezi tím týž, který hráti nechtěl, že rád takovou smrt podniknouti chce, když druhý tovaryš jeho to bez hraní podnikne, se ohlašoval. Druhý pak, který hráti chtěl — ač nerad — nic méně v tom se prohlásil, že vedle něho smrt podstoupiti chce, však pod tím pro boha a pro milosrdenství boží prosíc, aby při hrdle zachováni byli, že jsou jakživi žádného nezamordovali ani nic zlého neučinili a jeden z nich J. M. C. sedm let pořád za soldata sloužil. Neradi V. Mstí tímto psaním a žádostí svou poníženou zaneprazdňujeme majíc na pozoru V. Mstí poručení, že toliko jeden z nich umříti má, abychom v tom ničem nepobloudili a mimo V. Mstí poručení nic před sebe nebrali. V. M. že nám ještě jedno a již v té věci poslední poručení, jak bychme se na místo a na konec k nim zachovati měli, učiniti ráčíte. V příčině tovaryšů jejich, kteří J. M. C. vrchním právem odsouzeni jsou, aby na šance dáni byli a tam šest měsíců zůstávali, i chtíce my se tak podobně poslušně zachovati, aby již více na ně nákladu nešlo a nemajíce sobě, kde a komubychom je odeslati měli, v známost uvedeno, V. Mstí za to poníženě též žádáme, že nám o tom milostivě v známost uvesti poručiti ráčíte, tak aby se resolucí V. M. též vrchního práva J. M. C. zadosti státi a nám s outrat sjíti mohlo." List jest bez datum.

Druhý dopis byl téhož dne poslán „urozenému a vysoce učenému obojích práv doktoru a sekretáři kanceláře České Danielovi Bazilinsovi z Deutschenberka", jenž byl, jakož odjinud známe, též druhdy děkanem filosofické fakulty, učitel mathematiky a přísedící soudu appelačního. Kterémuž psali: „Zdraví a jiného všeho dobrého od pána boha vinšujeme věrně rádi. Podle toho před pánem netajíme, že Jich Milostem nejvyšším pánům ouředníkům a soudcům zemským a místodržícím J. M. C. jistou resolucí v příčině týchž soldatů, kterýchž jeden umříti musí, činíme. A poněvadž pak táž věc fedrunku spěšného potřebuje, pána přátelsky žádáme, že dá Pán Bůh tento pondělí jak jich Milosti na kancelář zasednouti ráčí, Jich Milostem přednésti a o to se přičiniti, aby toho dne zase resolucí od J. Mstí vyjíti a po tomto poslu nám odeslána býti mohla; my za takovou volnost všelijakým dobrým přátelstvím odsluhovati se rádi chceme."

A byli tehdáž páni místodržící a nejvyšší soudcové zemšti, kteří poslali onen podivný, kratochvilný ortel, aby dva lidé o život si zahráli, tito:

Adam z Valdštejna, nejvyšší purkrabí; slovutný a velice dobře známý pan Vilém Slavata i neméně dobře známý pan Jaroslav Bořita z Martinic — onen nejv. hofmistr, tento nejv. komorník.

Podle těchto všemohoucích pánů byli ještě tito níže psaní: Jindřich Libštejnský z Kolovrat, Krištof Vratislav z Mitrovic; k pánům lísavý, k městům nadutý pan Přibík Jeníšek z Oujezda, podkomoří, a tuším i Bedřich z Talemberka na Vlašimi, o němž Schmidt v monografii des Appellationsgerichtes (str. 123.) dí, že byl z nejspravedlivějších mužů svého času. Kdo zlý vnukl těmto soudcům, že ortel o kostkách podepsali? A kterému z nich nejdříve vstoupil na mysl?

VI.

A zase minul měsíc v nejistotách. Čtyři rejthaři, mající pracovati na Pražských šancích, na nesmírnou zlost městského ouřadu dosavade leželi v Rakovnickém sklepě, div že po všem těle nehnili; nebožci dva na smrt souzení kostkami, když s věcí pořád se prodlévalo, zvolna utvrzovali se už v naději, že se vysokým pánům v Praze jich slitovalo konečně, a že lehčeji s nimi se naloží. Děti už zase přistěhovaly se s mateří do radnice. Drobotina opět skotačila díl na dvoře při hnoji, díl honila se po nohách otcových anebo jeho hladových kollegů. Žena chodila po domích žebříc.

Jednoho dne pan primator některým konšelum hovořil: „Už aby hrom do toho bil hromobitý, žádná odpověď, žádná resoluci! Pro ty čtyři si taky neposýlají! Náš hloupý rychtář doposavad toho při těch lotrech nedovedl, aby hráli; kata jsme tu měli dvakráte, to činí sumou tři kopy mimo protravení; lotrům dává se ledaco jísti, což učiní od března měsíce též drahně kop! A na berni nelze sobě poraziti ani denáru, sic nám sem pošlou soldatesku — čert aby byl konšelem tady, nerci-li primatorem!“

Sotva to byl dořekl, v tom již vstupoval na radní mazhauz císařský rychtář pan Chroust spoléhaje na rameno Jeronyma Klatovského, jenž byl toho měsíce purkmistrem. Ve dveřích Klatovskému vece pan Chroust: „Dáš mi, jakož na tebe náleží, z purkmistrovského měšce jeden zlatý 10 krejcarů, což jsem já za tebe vydal poslu, jenž právě teď přišel z Prahy. Bonum mane, milí páni, přál pan rychtář konšelům, pyšně sobě veda jako páv, bonum mane!“ A podávaje některým ruku pokračoval slavnostním tonem: „Z Prahy přišel posel — páni místodržící snášejí to nemilostivě, že se k těm lotrům tak váhavě máme; já vám říkal, že se shrne těžkost na obec — e co na obec — na mne! Máme obecných outrat nazbyt dosti, nad to aby nám stížena byla ještě váhavost, neposlušnost — jen dohledněte do spisu, uvidíte!“ Páni sesypali se na hromádku, četli spis a viděli.

A zase stenal žalář všemi kouty jako před měsícem. Žena křičela, děti křičely a mužové u velikém mysli pohnutí pohlíželi kostkám dvěma, které vyvrhl rychtář z plechové pušky na kus lindiše rozvinutého na zemi u prahu. Biřic držel v hrsti loučku, která příšerně osvěcovala onen kousek umouněné látky, na níž lidský život se měl ztratiti nebo vyhrati. A událo se zase jako poprvé. Muži ohlašovali se ústy svými v slovech stejných, že hráti nemíní. Poněvadž zatím rodina Rygrova hlahol působila nesnesitelný: vyvlečena jest žena s dětmi ze sklípku, vystrčena z radnice a vyvedena z města. Složily se nebozí u jalové fortny vedle pražské brány do výklenku.

Rychtář pravil mužům, když žalář oněměl zase: „Zkuste už jedenkráte, při kom štěstí bude! Páni to za právo vyřekli a tu marno je od sebe právo strkati!“

„Já vidím smrt jako před sebou.“ Ryger vece truchně. „Mně zdá se, jakobych měl už provaz na hrdlo vstrčený!“ naříkal Herolt. K tomu rychtář: „Marné řeči, co páni tak vyřekli, kázali, to stane se. By byli vyřekli, aby obě oči hned vám každému byly vyloupeny, stalo by se! Marně prodléváte, hrejte chutně a děkuj bohu, kdo lacino vyváznež!“

„My nemůžeme se obrániti nic, jsme jako červ na světě nejposlednější!“ pravil Ryger pořád sedě jako socha kamenná. „Troudno mi na to, co na mne očekává, mysliti: jsem tak mladý pacholek ještě!“ vzdychal Herolt kleče před kostkami. „Marné řeči, dlouhé řeči, mluvil rychtář pronikavěji, „myslíte, že pomsty ujdete? A byste pomsty ušli, pán bůh s vámi ještě ukrutněji naloží a od tváře své vás zavrže pro vaše zločiny; děkujte bohu, že jedno jediný z vás hrdlo propadne. Který z vás jednou vrhna kostkami odtud šťastně vynikne, děkuj bohu a upaluj, kde oči ho ponesou — druhý poruč to milosti boží — marné mluvení — tu jsou — vrzte oběma na jednou! Tu — vezmi Rygře!“

„Chci umříti tak!“ pravil Ryger dosti rozhodně.

„Umru také tak!“ pravil něco váhavěji Herolt.

Rychtář zaklel. V malé chvíli potom mluvil zase pěkně a pak zase klel. Konečně odešel. Nemohl ničeho toho, co poručeno, dovésti.

Však hned nazejtří už tu byl ve sklípku zase. Žena Rygrova přišla s ním a byla velice klidna. Příklekla k muži svému a celovala ho. Biřic zase svítil loučí a servus rychtářův střel na zemi plátno. Rychtář mrače se přísne promluvil: „Nebudete-li hráti dnes, teď hned: hladem stráveni budete. Tať vůle pánů. My vám lotrům nebudeme za smích!“ Žena příklonila se k Rygrovi a celujíc ho s chvatem podivným odemkši ňadra příšeptávala jemu polou nahlas: „Hrej, milý, hrej!“ a co tak jednou rukou rozcuchaný vlas snímala odsouzenci s čela, stírajíc spolu studený na něm pot, druhou rukou tiskla muži svému z ňader vyňaté rostliny ve snůpku svázané, kouzelné, v nichž nejvíce bylo černobýle. Tiskla mu je do kabely v pravý bok louči neosvětlený. Muž pochopil. Kouzla měla mu býti na pomoc. Žena dotírala hlasitě: „Hrej už, hrej!“ Ale Ryger neustupně odvětil: „Vím, že krom jisté smrti nic jinšího mi nepozůstává, to vím — ale přec nechci svůj život takto v šane sázeti. Jsem-li co vinen, ať mi sejmou hlavu po právu a spravedlivosti. Hráti nechci!“

„Hrej, muži, hrej,“ mluvila žena hlasno, „oddej se pánu bohu v moc, hrej jen, pán bůh nás s dětmi neopustí, štěstí, věř, bude po naši straně!“ „Každý vrhne jednou a to oběma kostkama!“ nabízel rychtář drže v hrsti kostky, jimiž skřípal. Bylo ticho chvilenku. Žena prosila zase. Ryger hnul se se svého místa, vstal na polo, padl, ale schytil se zase. Opět bylo ticho. Herolt hleděl na Rygra. Ryger hleděl na Herolta a žena hleděla upjatě na kostky, které držel rychtář teď na holé dlani, jakoby je podával.

„Podejme si rukou na znamení míru,“ děl v posléz chroptivým hlasem Ryger Heroltovi, „na znamení míru, že sobě, což tu dnes mezi námi zajde, vespolek odpustíme!“ Podali si rukou. Ryger stál upřímo. Herolt klečel. Ryger vzal kostky z rukou rychtárových a biřic sklonil loučku nízeji. Rejthaři se zdvihali všickni. Napínali krky. Příšerný obraz. Žena nedýchá. Ryger hodí odhodlaně — rychle — pět a šest

„Jedenácte!“ vzkřikli všickni sborem.

„To je mnoho!“ zavzdychl Herolt bera do ruky plecháč s osudnými kostkami.

A zase bylo ticho děsné. Nedýchali. Herolt hodil kostkami v nádobku, prohazel, promíchal — zavřel oči — vrhl. „Dvanácte!“ zvolali diváci — a žena padla na zemi

jako kus dřeva ne široěinou dřevorubcovou skáceného a zvolna se klonícího — než jako kus dřeva hromem sťatého v ráz.

Ryger žmolil v prstech černobýl.

VII.

Do rychtářovy knihy zapsán jest téhož dne Heroltův revers. Zapsal se Herolt, že nikdy nehodlá Rakovničanům toho zlým vzpomínati, že u nich byl vězněn a trápen: vzpomněl-liby jim však zle anebo žeby jim mstitedlně a lotrovsky odpověděl a zlým jim to zdvihal: tehdy jedno s druhým má jemu novo býti a podpisce má hrdlo ztratiti.

Herolt podepsal, že jim toho, co mu udělali, nic nevzpomene, a šel — —

S nešťastným Rygerem ani s tovaryši ostatními se nerozžehnal, nechtěje snad v nich buditi závisť. Lamfejsek, servus purkmistrův, opodál šel za ním pilně oko nesa na to, aby lotras v městě nepobyl, alebrž aby už byl za branou.

Kráčel zvolna dlouhým náměstím, zvědavě pohlížel na rozbité domy, s jejichž zdí hlína sprchla, pozoroval, že některý byl ohořalý a jiný dočista rozvalený na hromádce — a tak kráčeje směřoval ku bráně východní, kterouž jde cesta na Prahu. I brána, majíc tvrzení sestřílené, němě ohlašovala, tu že začala se bitva bělohorská. Vyšed z brány po zdvihutém mostě Herolt pohleděl bezděky stranou na pravo a stanul jakoby mu nohy zdřevěněly.

Ve výklenku slepé fortny seděla Nioba s pěti vyžlaty. Nad nimi přes hradbu mestskou skláněl se bílý bez slzami nebeskými skropený. Herolt byl by se rád odtud pryč hrnul, ale nohy mu nesloužily. Žena seděla jako socha z kamene nehybná. Byla tupá. Jedním loktem u svadlého prsu nedbale držela robě polou mrtvé. Druhou rukou držela se gothického sloupku, jenž zdobil jalovou branku, a ta ruka, jež držela se pískovcového ornamentu, jevila, že v ženě dosud život, neboť chvílemi malitkými zatínala žena nehty v kámen: zpod nehtů sypal se jemný písek, byltě kámen měkký, měkčí srdcí lidských.

Herolt stanul. Upadl v myšlení. Srdce mu trnulo. Však nestál dlouho: nejstarší dvě děti Rygrovy, kadeřávkové bělovlasí a otrhaní, poznavše svého přítele z Rakovnického sklípka, rozběhly se k němu ručičkama tleskajíce. Kašlavá Regna objala nohu mladého pacholka a chlapeček hladil rejthara po ruce prose, aby dal jísti. Herolt chutně přikročil k ženě Rygrově a hovořil jí: „Já ti toho upřímně nepřeji.“ Hlas mladého pobudy chvěl se. Žena vzdychla zhluboka, oči smutné upjala na tvář mladíkovu upřímnou útrpností zkřivenou, ale mluviti neuměla Byla to Nioba A bílý bez huňatou hlavu skláněje přes zeď na ubohou ženu a ubohé děti její větříkem jsa ovíván, uronil několik slzných perel a květů na tu hromádku lidské bídy, která tiskla se k mestské fortně slepé u parkánů. —

V malitké chvíli potom, když Herolt propuštěn byl z vězení, scházeli se konšelé na mazhauze radním, aby ustanovili o poslední hodince zločinného Rygra. Věc byla i v těch drsných časech tak nevídaná, neslýchaná, že mnohým i teď postyskovalo se provésti dáti exekuci na Rygrovi. Ale celkem rad byli velmi pochybných a různo se rozbíhajících. Konšelé báli se pánů. Jméno Slavatovo a Martinicovo mělo veľký zvuk a rebellové nedávno skrocení měli malé srdce. A ta žena včera líbala císařskému rychtáři obuv. Včera lezla po zemi na síni obecní a volala „pro hluboké milosrdenství boží, podruhé, potřetí prosím, nezabte mi muže“. By dlažba dřevěná na mazhauze a čtyři stěny jeho duši měly, byly by dojista plakaly spolu nad žalostící ženou. „Podruhé, potřetí prosím pro milosrdenství boží,“ tato zoufalá slova zněla konšelům v uších stále —

V tom otevrou se dvéře — Lamfejsek servus s Heroltem lotrem vcházejí. „Čeho chce tu ten lotras zase?!“ zvolal císařský rychtář pan Chroust z Velechova příchozímu na přivítanou. Lamfejsek vece: „Tento člověk vší silou dere se k milostivým pánům, já ho zdržoval, on mne škaredě ulál, na mne se posejpaje. Ráčíte-li kázati, já na něho potru zbraní a s rychtářem poženeme ho daleko za humna!“ Ale této zdvořilé nabídky neujato. „Nechej tak!“ vece císařský rychtář a k Heroltovi potom děl: „Mluv, co sem tiskneš se, maje býti tomu rád, přerád, žes vynikl odtud zdráv?!“ „Milostiví páni,“ odpověděl s chvatem Herolt, „neboh Ryger, nebožka žena — ty děti — já umru rád za Rygra — dávám se v kázeň Vašich Milostí na místě jeho!“ „Což to na mysl tobě vstoupilo?“ ptal se hlasem dosti měkkým pan Chroust. „Mně to tak na srdce vstoupilo, když jsem ženu a děti u brány spatřil hladové — právo, utratí-li mne, jenž na širém světě přítele nemám, menší křivdu učiní, prosím, dopusťte, nechať sejdu za Rygra!“ Tak mluvil jedním dechem, chvatně odhodlaně. Ejhle zpustlý chlap v sehozelých rejtharských šatech a zloděj — ejhle člověk!

„Jdi na síň ven a dočekej naší resoluce. Až bude na čem srovnáno a ustrnuto, znáti tobě dáme!“ To řekl pan Chroust po některém přemýšlení. Herolt šel. Rychtář hovořil: „Tenhle tovaryš je patrno lidský chlap, ale co tu nabízí, nic nám není. My přec o své újmě nemůžeme jako rak zpátkem lézti. Shledali bychom to pak těžce na sobě! S pražskými pány na zámku bych pode všemi čerty nechtěl žertovati. Pošla by z toho těžkost, věřte mi! Chcete-li tomu člověku jakou milost učiniti, já se v to nevkládám, nýbrž zůstavuji při vůli vaší: ale pište o tom hejtmanům a s jich přímluvou vzneste to — libo-li — znova na soudce zemské. Jináče nedělejte! Čert nám byl tyhle věci dlužen!“ Páni konšelé neříkali nic. Druh vzhlížel na druha. Co říkati? Mínění císařského rychtáře býval jim beztoho rozkaz. V tom zase otevrou se dvéře a pater Kotva, kněz Societatis Jesu, s farářem Rakovnickým knězem Tomášem Šebastyanem Pedandrem vešli před pány. „Pochválen buď pán Ježíš Kristus!“ děl pater, pozdvihuje rohatý birýt. Po katolicku odvětili všickni sborem uctivě vstávajíce se svých stolic. „Viděl jsem, dobří páni,“ pravil Kotva, „ženu tesklivou s dětmi pěti. Lid obecný u fortny slepé ji obstupuje a sbíhá se tam na lelky. Přišel jsem tuhle s panem bratrem prosit za odsouzeného člověka, o němž mne zpráva bezpečná dochází, že se koří a že by přijal se všemi svými tovaryši naše sv. náboženství. Když jsem u nich byl před měsícem, nechtěli státi se od bludů poběhlci — teď by rádi tak učinili. Ryger učiní to za dar života svého. Račtež, páni, obrati k tomu ňákou cestu, aby mohli býti oni nešťastníci zachováni.“ Purkmistr Klatovský děl hlasem i srdcem ochotným: „Císařský pan rychtář teď právě promluvil, že by se nic nevkládal, kdybychom z ouřadu učinili přímluvné slovo u pánů hejtmanů

i při nejvyšších soudcích stran toho Rygra z Mosslochu, jenž má na smrt veden býti z práva a který snad přec tolik se neprovinil." „Ale," namítl rychtář císařský, „jsem v tom na velikých pochybách, pochodíte-li dobře, já mu nedoufám!" K tomu vece kněz Kotva: „Pán bůh ráči srdce Jich Milostí pánů místodržících k tomu zajisté zbuditi, aby nebyl ten člověk utracen, jen dostavte v tom psaní přímluvném, jakož Vám povídám, že chce svatou naši víru přijíti. Když ten člověk se svými tovaryši pánu bohu v moc se oddal, pán bůh pomocníkem na všecko. Jen pokoštujte jak mohouce, aby oni lidé byli získáni."

Z této poctivé přímluvy knězovy vznikl následující list, jenž zapsán stojí v Rakovnickém kopialu na r. 1627 pod datum 31. julia:

Pánům hejtmanům krajským uroz. p. Ferdinandovi Lybštejnskému z Kolovrat a p. Jindřichovi Cukrovi z Tamfelda. „Netajíme před V. Mstmi, že jsme na milostivou resolucí J. Msti pánů místodržících to skrze rychtáře městského nařiditi dali, aby ti dva soldati, kteří vrchním právem k meči ortelováni byli, podle milostivé resolucí mezi sebou hráli, kdoby hrdlo ztratiti měl, takže los na toho padl, totiž Volfa Rygra z Mosslochu, který manželku a dítky má, odkudž jemu hrdlo ztratiti následuje. Však slzavé a prosebné žádosti jak jeho tak i jeho manželky oslyšeti nemohouce, k V. Mstem přímluvné psaní toto za něj činíme, abyste se tak mnoho za něj k Jich Milostem pánům místodržícím přimluviti ráčili, aby podle jiných při hrdle zachován býti mohl a to dříve, nežliby resolucí ještě jedna v též věci od J. Mstí pánů místodržících nám přišla, nebo ti soldati prohlásili se před panem děkanem, že chtí svatou víru katolickou přijíti. Kteroužto Vaši přímluvu ihned neprodleně do měst pražských odeslati nepomineme, nepochybujíce, nežli že přímluva naše při Vašich Mstech své místo míti bude."

VIII.

Písař městský zapsal v registra: „Lidem v confoji po mistra popravního jdoucím od 6 mil po 6 krejcařích." „Mistru popravnímu na cestě 1 zl. 10 kr." „Od exekuci 8 zl." „Rychtáři od vyhlášení, vyzvonění a průvodu 3 zl. 30 kr." —

V ten týden, co začaly se ferie ženní, sťat na Golgotě Rakovnické Volf Ryger z Mosslochu, nešťastný rejthar. Za chvíli potom mrtvému tělu pod šibenicí pohřeb vykonán. Když lidé odešli z divadla a lelkův, zbyla na Golgotě žena chudá s pěti vyžlaty — —

Seděla, seděla a do černé hleděla země. U svadlého prsu měla dítě. Dvě děvčátka její skotačila v mateří doušce a dva chlapci kaderaví vyháněli motýle s červených slziček na Golgotě hojně rostoucích — a slunce libě svítilo a utěšeně. — — —

Lesní panna.

(La Belle Dame sans Mercy.)

Báseň od *J. Keatse.*

Cos truchliv tak, můj rytíři
a bloudíš sám a bledý tak!
Sežloutlo sítí v jezeru
a zněmil pták.

Cos truchliv tak, můj rytíři,
tak uchřadlý a ztracen v bol?
Veverka v doupě, člověk žeň
snes' do stodol.

Na čele tvém zřím liliji,
již zrosil stesk, horečný vzdech,
na líci růži vadnoucí,
jak by ji žeh'.

Já potkal ženu doubravou,
jak vílí děcko, — krásnou tak:
vlas měla dlouhý, krok co laň
a divý měla zrak.

Já dal jí vínek do vlasů,
kol ramen též a vonný pás —
hled její nyl, jak sladký kvil
zněl její hlas.

Já posadil ji na svůj kůň,
on celý den jak v snách mne nes':
jak zpívajíc zpěv čarovný
jej svedla v les.

Tam našla pro mne lesní med
a oslădič a vonný keř,
a děla řeči podivnou:
„Já miluji tě, věř!"

V svou rusalčí mne vedla sluj,
jala se plakat, hořce lkát. —
Tam zlíbal jsem v ten divý zrak
ji čtyřikrát.

A tam mne uhýčkala v sen
a já jsem snil. — O běda snům,
jež naposled mne viděl snít
ten mrazný chlum.

Já viděl krále, rytíře,
smrtelnou bledost v líci všech,
a vzkřikli: „Lesní panna má
tě v okovech!"

Já viděl šerem výstražný
se výkřik drát k jich lačným rtům,
já zbudil se a viděl jen
ten mrazný chlum.

A proto tady přebývám
tak bludný, sám a bledý tak: —
ač sítí žlutô v jezeru
a zněmil pták.

Přel. *J. V. Sládek*

Na děkanství za války třicítileté.

Napsal *Kolda Malínský.*

(Dokončení.)

Císař Ferdinand prodlévaje roku 1628 po delší dobu v Čechách viděl a zpozoroval osobně stopy kruté války a neblahé ovoce patentů, zejména těch z roku 1626 a 1627, které vylidnily česká města a v poušť obrátily panské statky. Mandat svrchu uvedený měl býti lékem na ránu tu, ale lékem zajisté jen omamujícím a nikoliv uzdravujícím. Tak jako majetku svému nepomůže ten, kdo skrovné zásoby své ze dvou kapes do jedná shrne, tak nepomohl mandat Ferdinandův zalidniti Čechy tím, když venkovské obyvatelstvo vháněl do měst a na grunty pusté, nebo vylidnil zase jinde. Za takových poměrů nekvetly ovšem ani kněžstvu růže v městech ochuzelých a na mizinu přivedených a musilo se spokojiti tím, co dáváno bylo dříve kněžstvu protestantskému, ačkoliv drahota a zhoršení mince hodnotu stanse valně zredukovaly. Při tom připomenouti dlužno, že kněžstvu práce přibylo, nebo pro nedostatek kněží spojovány fary mnohdy i dosti vzdálené.

Tu namítá se nám myšlénka, že snad bylo líp na statcích staročeských pánů katolických a že aspoň ti štědrou rukou podporovali katolicismus v jeho kněžstvu a tu na prvém místě na statcích náčelníka vzpomenutých magnatů, na statcích pana Jaroslava Bořity z Martinic, a tudíž že šťastným osudem dostal se Jan Heřman Blovský do Slaného, kteréžto dříve královské město, roku 1623 octlo se v zástavě jmenovaného pána, ale neukvapme se v té naději, pan Jaroslav se také nikdy neukvapil a nikdy nepředal. Byl sice věrným a upřímným synem katolické církve, ale co se podpory kněží dotýče, byl zatvrzelým husitou a ctitelem vzpomenutého článku kompaktatního. Však nekřivděme mu, byl on přece jenom hodný pán, a když měšťan Slanský Albrecht Uzdář pro náboženství od města ušel a k štěpničce jeho nikdo se nehlásil, daroval ji hrabě panu děkanovi, snad aby nechodil — na zapovězené ovoce; k lepšímu pak vychování a opatření osoby pana děkana spojil s děkanstvím faru Hobšovskou, s filialkou Skurskou, později i faru Kvílickou a lokalii Lidickou, že však ze všech těchto takto dosti dotovaných beneficií byl by pan děkan přece nestloustl, ukážeme dále.

Přes to vše vydržel Jan Heřman Blovský na děkanství Slanském po celou dobu missií a dragonad až do roku 1629, kdy stav se děkanem Smečenským a arcіděkanem všeho kraje Slanského dne 1. listopadu téhož roku na své místo uvedl mistra Bartoloměje Františka Rotlendera, někdy děkana Smečenského a kanovníka Vyšehradského.

Prvá léta byla pro nového děkana bouřlivými, r. 1631 vrátili se emigranti a hlásili se po svém, i pana děkana stihla škoda. Ten nechav vše ležeti opustil město; tu přišli emigranti Václav Linhart a Václav Pelargus a vzali ze sklepa děkanského tři sudy vína, které byl pan děkan vypresoval z vína sebraného na vinici Linhartovské, která od roku 1626—1631 ladem ležela a teprv roku posledně jmenovaného přičiněním pana děkana zdvižena byla.[1])

[1]) Memorabilienbuch N. III. fol. 381.

Zatím dne 5. prosince 1631 přijel na Slaný všeobecně někdy oblíbený rytíř Vodolan Pětipeský z Chýš a z Egrberka, „co toho času kraje Slanského poručený pan kommissař, a 8. prosince Samuel Martinius z Dražova, již co konsistoře Pražské pod obojí tělo a krev pána našeho Ježíše Krista přijímajících administrator, odeslal s mocným listem do města Slaného za děkana kněze Petra Mitisa Vodňanského.“ [1]) Byl to vzpomenutý již někdejší farář Dřínovský, který z podruží Slanského do vyhnanství se odebral a tu nyní jakožto děkan všeho kraje Slanského se vrátil.

Ale naděje kladené ve vpád saský se pomalu rozplývaly. Před Valdšteinem vyklidili se plukové sasští a Petr Mitis musil zase do nehostinné ciziny. Z jara r. 1632 zastával ve Slaném děkana „Johannes Andreatius, capelanus regiminis comitis Maximi Aemiliani a Vollenstein, než ještě toho roku počaly záležitosti vraceti se ve staré koleje a s obratem vrátil se i děkan Rotlendr na Slaný a vydržel tu až do osudného pro město r. 1638.

Roku toho prodal král město, nyní již patnáct let v zástavě trvající, zástavnímu pánu panu hraběti z Martinic. Snad věc tato pohnula pana kanovníka, že město opustil a dne 11. října 1638 oznamuje hrabě, že děkan vzal odpuštění od úřadu svého a děkan z Rakovníka že již pro Slaný konfirmován, aby tam pro něho měšťané povozy poslali. Byl to kněz Diviš Stanislav Smolhorzewski z Olstronu, jak již jméno ukazuje, rodilý Polák, a jak ze zápisů v matrice zřejmo, jazyka českého poskrovnu znalý.

Slanští jednali s novým panem děkanem o nějaké slevení na stansu, který obnášel 350 kop, a které musili sousedé, ano město skoro všech statků bylo zbaveno, mezi sebou sbírati, ale pan děkan omlouval se důvodem, proti němuž bylo těžko co namítati, totiž drahotou.

Jen dvě léta vydržel pan děkan na místě a i v krátké té době nebylo shody mezi ním a sousedy, musil býti povahy prudké a divný pavouk. Dne 9. října 1639 konšel „Samuel Kruciger stížil sobě před pány o vepře svého, že jest mu pan děkan dne nedělního po kázání jeho vepře na krchově u stolu hrachového, co tak pan děkan na krchově hrachu složeného měl, zastřelil, ohlašuje se v tom, že on své quoty zbírky na děkana neodvede dotud, dokud by se pan děkan s ním o toho vepře nespokojil“. [2])

Věc nezůstala ojedinělou a pan děkan nasytil se svého úřadu v Slaném, a dne 12. dubna 1640 čten v radě spis jeho, „v němž si stěžuje, že páni u hraběte ho osočili, jakoby v děkanství pálené prodával, a poněvadž od sv. Jiří na jinou kondici ze Slaného odebrati se má, žádá za vydání vysvědčení zachovalosti.“

Vypraveni dva konšelé Šťáva Cynk a ti odepřeli toho, že prý panu děkanovi proti pomluvám jeho důstojnost dostatečnou ochranou.[3])

[1]) J. Čelakovského: Návrat emigrace české r. 1631. „Osvěta“ 1873 175.

[2]) Acta curiae LVIII. 39.

[3]) Acta curiae LVIII. 46.

Do Slaného dostal se za nástupce Stanislava Diviše Kutnohorák Jan Cervus, jehož příjezd hrabě dne 30. srpna 1610 Slanským oznamuje. Nový pan děkan měl hned v prvých dnech svého pobytu na Slaném mrzutost. Navštívil jej pan bratr, knéz Václav Aloisius Nepomucký, děkan Smečenský, na svém průjezdu Slaným na cestě z Prahy. Zastavil se i u městského hejtmana hraběcího Augustina Kosiny. Slezl, koně uvázal a na chvilku do domu vstoupil. Než přišel, uřízl někdo koni ocas a hřívu. Po zloději pilně, však darmo pátráno.[1])

Věc podobná by popudila mrtvého, nerci-li pana děkana, a Smečenští měli za rok nového děkana v osobě Jana Hamříka, k ukrocení pak pusté té bezbožnosti přišli na Slaný, však nepřišli, oni přijeli, patres Societatis Jesu a způsobili purkmistru pánům zbytečnou starost, byl totiž v celém městě jediný missal, který ušel před devatenácti lety pánům kommissarům, a proto obrátili se s prosbou k vzpomenutému Hamříkovi, aby na Slaný dva missaly zapůjčil.[2])

Pan děkan Cervus byl starý dobrák od kosti, a na to hřešice utrhli mu Slanští od stanse padesát kop jakožto přídavek ad personam a on byl spokojen. Ale hrozné zpustošení krajiny Slanské švédským vojevůdcem Banerem připravilo i o skrovnou podporu, jaké Slanský děkan z připojených beneficií požíval, a nouze láme železo, nerci-li dobrou vůli. V zlé ty časy, chtěje nejspíše ušetřiti zubožených osadníkův, obrátil se pan děkan s poníženou suplikou k patronu a kollatoru panu Jaroslavu Bořitovi o nějakou podporu.

Stůjž tady ten pamětihodný dokument, nebo má málo sobě rovných. Zní takto: „Vysoce urozený hrabě a pane pane kollator můj milostivý ode všeho (zlého ochranu) štěstí, zdraví, požehnání, dlouhého panování a jiného všeho (dobrého vaší) milosti i celému slavnému rodu na svých nehodných modlitbách (boha po)níženě žádati nepřestávám.

Poněvadž techto souzených časův V. V. H. M. kollatura dědičná a (děkanství Slan)ské, které jsem před rokem k zalíbení V. V. H. M. ujal a na něm rok (mnoho) vystál a vystáti ještě déleji s boží pomocí hotov jsem, velmi zpu(stlé jest) tak že platy ty, které předešlým p. děkanům vycházeli dobře umenšeny, práce pak přece jednostejna, fary k témuž děkanství přidané pusté a vesnice na větším díle prázdné zůstávají a tudy accidenci, které by mimo ten plat umenšený na pomoc býti měly, hrubě hynou a na mále a špatně přicházejí, tak že mimo stravu dosti skrovnou, poněvadž jiné všecky věci drahé jsou, kteréžto za hotový groš i do toho posledního kusu chleba kupovati perně musím a oděv chatrný a sprostný sotva co jiného potřebního sobě zpraviti mohu.

Z té příčiny tehdy k V. V. H. M. jakožto ku kollatoru svému milostivému poníženě se utikaje služebně prosím, abych déleji na témž děkanství vystáti a své nějaké pohodlnější opatření míti mohl, že mně z milosti a lásky něco od piva, dříví a jídelních věcí, co se koliv V. V. H. M. vidí a líbí, přidati ráčite. Naproti tomu za takovou milost mně učiněnou já každého týhodne extraordinarie za slavné V. V. H. M. v pánu odpočívající jedno sacrum pro defunctis a druhé de B. M. virgine za šťastné a dlouhé V. V. H. M. panování celebrovati a vykonávati do mého tam bytu a zdržování se obligiruji a zavazuji.

S tím V. V. H. M. se vším slavným rodem Pánu Bohu v jeho svatou ochranu poroučí

V. V. H. M.

poslušný a ponížený

kaplan

K. Jan Cervus, děkan.“ [1])

Sto čtyry mše chtěl chuďas sloužiti ročně za celý živý i mrtvý rod Martinický a to za kus chleba a přece — nepochodil, byla to Achillova pata pana Jaroslava Bořity. Poslal dvě resoluce svému hejtmanovi na supplikaci Jana Cervusa, v jedné ostře dotírá na své poddané, aby řádně odváděli, co na děkanství odváděti mají, druhou stručnější tuto uvádíme: „Pan děkan můj Slanský, jsa již člověk letitý a nemladý, kdyby zbytečného lakomstvi na straně zanechal, mohl by dobře na tom platu od lidí poddaných mých s ním smluveném ještě dále přestati a ním se vychovati, však aby vždy spokojen byl a on tak trhati se příčiny neměl, tehdy-li dřívěji nežli sem ke mně odjedeš a to hned ještě dříve projíti tohoto týhodne, nařiď to při konšelích a obci mé Slanské i ouředníku, aby mu k těm 300 kopám ještě 50 kop přidali a tak podobně jako předešlému p. dekanovi kn. Bartoloměji Rottenderovi všech 300 kop zouplna dávali a odvozovali, tak aby ho sobě tam, poněvadž dobrý kazatel a k tomu mírný a pokojný jest, dále zejskati a držeti mohli. Fara pak Hobšovská i filialní kollatura Skurská, tomu také Bůh dá, zase nápomocna býti a vždy jakýž takýž uzitek brzo vynášeti moci bude.“ [2])

Nepochodil tedy, ale také dlouho by byl pana hraběte neobtěžoval, nebo počátkem roku 1613 v Slaném zemřel, veškerý svůj majetek dva „šuldprify“ v celku na 107 kop věnoval — Slanskému záduší.

Prvého máje 1643 oznamuje z Prahy hrabě příchod nového děkana kněze Řehoře Mitisa a poroučí Slanským, „aby pro téhož p. děkana svého dobrý kočárek se čtyřmi koňmi i jednou prázdnou truhlicí, do níž by on sobě mohl věci své, kterýchž sice na mále má, toliko některé knihy a spisy, kázaní a bílé šaty, skládati a s sebou vzíti, opatřili a sem s Convoji poslali“.

Vidno z toho, že měl pan děkan do začátku hospodářství jen skrovňounké zásoby a že by byl potřeboval nějaké zálohy, to pak i pan hrabě uznal a o zálohu se mu postaral. Snad učinil tak z vlastní kapsy, minil by někdo, kdo by ho byl neznal, ale zase by se byl hrozne zmýlil, nebo zálohu musil poskytnouti ještě chuďas nebožtík Cervus.

Jak se to panu hraběti povedlo, slyšme jiný artikul z psaní shora vzpomenutého.

„Jak jsou se purkmistr a konšelé,“ tak píše svému hejtmanovi na Slaném, „též starši obecni i na místě vší obce města mého Slaného na onen čas s nebožtikem knězem Janem Cervusem panem děkanem svým, z strany platu neboližto stanse jeho celoročního porovnali a smluvili, z té cedule mezi nimi učiněné a mně od tebe nyní odeslané jsem porozuměl. I poněvadž mu ještě za pominulý čtvrtletní Svatojirský termin po sražení za krávu

[1]) Tamtéž 54.
[2]) Memorab. č. III. 41.

[1]) Memor. N. III. fol. 2. Slova závorkami uzavřená jsou doplněna z domyslu, jeť kraj listu zvětralý.
[2]) Memor. III. fol. 3.

k záduší Lidickému třináct kop míš. dlužni zůstali 51 kop 17 grošů i snad dvé prostice soli, když se na ně žádná certifikací, aby odvedeny byly, od něho nenachází, pročež ty to ihned od té obce mé Slanské pro nového pana děkana vyber a pohotově měj, tak aby mu to, když se on tam do Slaného dostane, odevzdal a on se v prvotinách svých nač vychovati měl, nebo nyní vyšedši on teprv z Coleje p. patrův Societatis, kdežto se pilně a dobře učil, do konce nic svého, čím by se vychovati mohl, nemá.“ [1])

Byl to tedy mladický vychovanec Societatis Jesu, jímž hrabě Slaný obdařil, dle matriky č. II. byl Čech, jmenoval se vlastně Pokorný a byl rodič z Jindřichova Hradce, tedy poddaný pana Viléma Slavaty, socia dolorum pana hraběte.

Nový pan děkan se v Slaném ani neohřál, a již 18. února následujícího roku (1641) oznámil purkmistru pánům, že od sv. Jiří béře odpuštění. Konšelé sháněli nového děkana, ale teprv dne 10. října podařilo se jim získati Vavřince Ludvika Hofmara, rodilého z Horšova Týna. Ten setrval s osadníky sobě svěřenými v nejtrudnější době České země, až i obětí svého povolání se stal, zemřev v době moru roku 1649 dne 4. listopadu. Pamětihodným jest inventář jeho pozůstalosti, z kterého pouze tři odstavce tady uvedeme.

Přátelům nebožtika byly vedle jiných věcí vydány také „šaty, v kterých nebožtík obyčejně chodil a jiných žádných neměl“, připsáno pro dědice, aby po více se nesháněli.

„Knihy byvše v světnici, vneseny jsou do komory a tam s jinším nábytkem, cokoliv v té komoře za živobytí jeho bylo a tím pro nynější infekcí morní hýbati nebezpečno jest, zamčeny a zapečetěny.“ Knihy ty dle vůle nebožtíkovy rozděleny na tři části, jedna odkázána záduší Slanskému, druhá Libochovickému a třetí vzal si strýc nebožtíkův.

Třetí část se nevypočítává a tuším, že obsahovala knihy české, nebo druhé dva díly obsahují dvaačtyřicet knih vesměs latinských. Pamětihodnou knihou byla „statuta Ernesti“, jest to nejstarší český tisk, jehož exemplář však darmo se hledá, ani tento neušel času.

Dále se uvádí: „Podobně co v druhé a třetí komoře, ač něco na mále od obilí, jablek a jiných věcí se nachází, též zamčeno a zapečetěno a pro smrad a puch v těch pokojích přehlídnuto to není.“

Inventář tento hlavně v článcích uvedených jest pěknou illustrací poměrů tehdejších, neboť byl-li tak pěkný pořádek na děkanství, jak to asi vypadalo v domech zubožených měšťanů, nebo i slova dům užíváme tu s eufemismem, bylyť to vlastně brlohy nuzně stlučené ve zříceninách a rumovištích po požárech a drancováních.

Několik dní po smrti děkana Hofmana zemřel také pan Jaroslav Bořita, který by svou známostí byl mohl Slanským opatřiti duchovního, a proto spadla nyní starost ta na Slanské samy. Chodili od Anaše ku Kaifáši, od Pilata k Herodesovi, ale darmo, za děkana do Slaného nechtěl nikdo jít a duchovního bylo více nutno, než kdy jindy, neboť přímoří neulevovalo a lid hynul bez poslední potřeby. V kritické té době si pomohli Slanští způsobem kuriosním, oni si totiž děkana vypůjčili a sice z kláštera svatého Jakuba v Starém městě Pražském.

Official totiž konsistoře Pražské dal licenci pateru Didaku Novatiovi, kazateli vzpomenutého kláštera, mnichu řádu sv. Františka Menších bratří, aby ve Slaném děkana do nejbližšího sv. Jiří zastával.

Zatím dověděli se Slanští o knězi Janu Jakubovi Brambůrkovi, administratoru na Všeradicích, a snažně jej prostředkem přátelských přímluv a listu žádali, aby k nim za děkana šel.

Kněz Brambůrek jevil ochotu a proto Slanští poníženou supplikací obrátili se na kollatora Jiřího Adama Bořitu, aby jim ho na Slaný dosadil, ale hrabě byl zatím již nalezl jim děkana v osobě kněze Václava Vykročila z Bilenberku, kanovníka Vyšehradského a Staroboleslavského, který tu potom až do roku 1659 děkanoval.

K tomu proč tak málo hledaným beneficiem Slanské děkanství bylo, odpovídá nám listina Slanského hejtmana Augustina Kosiny, vydaná dne 14. měsíce dubna 1681 z rozkazu královských místodržících a majetek děkanství Slanského zevrubně specifikující. Co k děkanství samému na gruntech a povinných dávkách náleželo, o tom jsme se již zmínili, zbývá učiniti tak i při beneficiích připojených totiž lokalii Lidické, faře Hobšovské s kostelem Skurským a faře Kvilické s kostelem v Neprobylicích.

Hejtmanovo svědectví zní takto: „V Lidicích jest kostel založení svatého Jakuba a k tomu kostelu jest plat z některých dědin sousedův Slanských i také z vesnic okolních, kteréhožto platu scházelo se každoročně po 7 kopách 51 groších míš. Nyní pak že někteří gruntové pustí jsou, schází se toliko 6 kop 28 gr.

Krav bývalo 26, nyní poněvadž gruntové pustí jsou a lidí na nich též ani krav není, sotva od některých s donucením ku pomoci na opravu kostela něco málo někdy se dostane.

Polí žádných není. Kněze nebývalo, ale p. děkan Slanský v jistých časích tam přisluhování míval a služby boží vykonával.

Ve vsi Hobšovicích jest kostel založení sv. Václava a fara, kdežto předešle kaplan Smečenský v jistém čase přisluhoval. Nyní poněvadž lidí k tomu záduší není a všecko téměř pusto jest, odnikud se tam nepřisluhuje.

K též faře náleží rolí 12 kop 33 záhony vše pustých a ladem ležících. K záduší náleží *na dluzích* 1000 kop míš. Krav žádných.

Ve vsi Skuřích jest kostel založení sv. Bartoloměje. Fary není, kaplan ze Smečna tam přisluhování míval.

Peněz žádných není. Krav bývalo 23, nyní poněvadž gruntové pustí jsou a lidí na nich není, také krav žádných není.

Rolí žádných.

Ve vsi Kvílicích jest kostel založení sv. Víta a při něm fara, kdežto od starodávna chován býval farář, nyní pak od léta 1620 žádného není a poněvadž téměř vše pusto jest, vychování svého míti nemůže. Peněz na dluzích však všecko nejistých jest 35 kop míš. Krav bývalo 67 a ovec 34, nyní poněvadž jsou gruntové pustí, toliko někteří na gruntech z kterých se tré krav zádušních platívalo, zůstávající na potřeby kostelní něco s donucením dávati museji.

Rolí s lukami počítá se 13 kop záhonů, kteréžto všecky ladou leží a žádný jich nevzdělává.

[1]) Memor. III. fol. 15.

Desátku odvozovalo se na starou míru: Žita 53 strychy 3 věrtele, ječmene 55 strychů 3 věrtele, letních sejrův 41, másla, kdo co z lásky chtěl dáti. Nyní poněvadž kněze není a lidé, kteří na gruntech zůstávají, roli svých nevzdělávají a ani dobytka nemají, nic se nedává.

Ve vsi Neprobylicích jest kostel Na nebe vzetí blahoslavené panny Marie. Kněze není a nebývalo.

Peněz žádných není. Krav bývalo 7 a ovec 12. Nyní ponévadž gruntové pusti jsou, žádných krav se nenachází. —"

„Tomu že tak a nejináče jest," dokládá se hejtman, „též že jsem se v tom věrně a upřímně zachoval, toto poznamenání podpisem vlastní rukou jména mého a přitištěním sekrytu mého jsem utvrdil." *)

Divme se nyní poznavše ta „beneficia", že děkan Červus pro Boha za sousto prosil, a divme se, že kněz Brambůrek od konšelů snažně se prositi dal, aby děkanství Slanské na se přijal; — dnes by měli konšelé snadnější práci.

*) Memor. III. fol. 452—453.

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

XV.

Druhého dne večer byla hraběnka Grecká pozvána k císařovně, jak mívala tato ve zvyku asi jednou neb dvakráte za týden. Nalezla tam ještě dvě nebo tři dámy. Mluvilo se ne zrovna živě, ale nenuceně; na místě etikety, která z těchto soukromých zábav byla vyloučena, vládla zde vybraná zdvořilost, která však nepřekážela ani veselosti, ani upřímnosti.

Jednu chvíli bylo ticho.

„Teď letěl tudy anděl," pravila císařovna, když nikdo nemluvil. „Hraběnko, snad vám něco pošeptal, povězte nám to."

Hraběnka se usmála a pravila: „Neumím vypravovat, leda o věcech pozemských."

„Nuže? vypravujte nám o některém dobročinném skutku svém, po těch všelijakých nepříjemných zprávách, jaké člověk slyší, něco takového jej zrovna osvěží."

V té chvíli vzpomněla si hraběnka, že by se snad dobře hodilo, kdyby vyprávěla císařovně o smutném osudu Rajisy.

„Nevím, zdali bych směla o něčem vypravovati," pravila, „není to sice nic takového, jak si Vaše Veličenstvo přálo, ale ta historie stojí za poslechnutí."

„Jen vypravujte, my již posloucháme," pravila císařovna, zabořivši se do své lenošky.

„Jednou," začala hraběnka, „byla jedna dívka, která žila se svým otcem a matkou v malém domku na předměstí. Byli to lidé poctiví, kteří vychovali dceru svoji velmi slušně. Dívka ta byla velice moudrá . . ."

„Byla hezká?"

„Byla, ale ti lidé byli chudí, tak že, ačkoliv bylo dívce té již devatenáct let, nikdo se o ni nehlásil. Ona na svatbu nemyslila; její jedinou ctižádostí bylo, dávati lekce na pianě, aby mohla se starati o své staré rodiče, a zvláště o nemocnou matku. Jednou večer okolo páté hodiny vracela se od své učitelky, a tu přihodilo se jí něco zcela zvláštního: pustou ulicí jela trojka, v ní seděli tři mladíci, a všichni byli opilí. Líbila se jim . . ."

V tom vešel císař. Pokynul, aby se společnost nedala vyrušovat, a postaviv se zrovna naproti hraběnce, poslouchal její vypravování. Ona pak obracela se mezi řečí zvláště k němu.

„Líbila se jim; unesli ji, ačkoliv se bránila, a odvezli ji na jakési místo, kde se nemusili ničeho obávati. Zde ztratila ubohá dívka všecko, neboť čest byla jediným jejím bohatstvím. Její matka se proto utrápila. To jest má historie, odpusťte, že byla tak málo veselá."

„Ale ještě konec nám povězte," pravila císařovna. „Co se potom stalo?"

„Pokud vím, nic."

„Kde se to stalo?" tázal se císař přísně.

Hraběnka mlčela.

„Kde a kdy se to stalo?" opakoval císař hlasem ještě sušším.

Hraběnka vstala, uklonila se, a pravila hlasem pevným: „V Petrohradě, a sice letos."

Všichni přítomní pohlíželi na sebe ustrašeně. Každý tu historii znal, ale nastávala otázka, co tomu řekne císař.

„Hraběnko," pravil, „pojďte se mnou." Pokynul lehce císařovně, která se také zvedla, a všichni tři odešli do vedlejšího pokoje.

Hraběnka vyprávěla císaři celou tu historii, a sice se všemi podrobnostmi, které znala. Její bystrozrak činil ji velice spolehlivou; ničeho nevynechala, ničeho nepřidala, nýbrž soudila vždy bezpečně, tak že požívala úplné důvěry v císařské rodině.

Když císař ji vyslechl, zamyslil se a pravil:

„Zítra dopoledne musí ti tři mladíci býti vyhledáni. Pravila jste, hraběnko, že to byli husaři mé gardy? Zpráva o tom leží u policejního ředitele?"

Hraběnka přisvědčila. Císař zavolal spolehlivého člověka, dal mu rozkazy a obrátiv se k císařovně pravil:

„Uvidíte, má drahá, že dovedu také hájiti vašeho pohlaví. Co byste učinila na mém místě?"

„Byla bych k těm lidem nemilosrdnou," odvětila císařovna.

„Dobře! jak vidím, smýšlíme stejně."

Obrátiv se k hraběnce, která očekávala jeho rozkazů, dodal:

„Děkuji vám, hraběnko, že jste mne upozornila na tuto hanebnost. Bohužel, sám ze sebe všecko vědět nemohu, a moji lidé mi často špatně slouží. Je to štěstí,

a zároveň čest pro každý trun, jehož podporou jsou srdce, jako vaše."

Vrátili se do salonu, kde hovor zatím ovšem neváznul. Nicméně každý byl zamyšlen, a společnost se brzy rozešla.

XVI.

Druhého dne z rána letěla městem překvapující novina. Policejní ředitel byl v noci sesazen, a důstojníci husarů byli svoláni do kasárny, — to vše k vůli nepatrné dívce, která žalovala bůh ví proč. Nežli bylo poledne, dělil se Petrohrad ve dva tábory: jedni drželi s Rajisou, druzi s husary. Často, zvláště mezi přátely docházelo i k hádkám.

Kněžna Adina, která chodila spat velmi pozdě a vstávala před polednem, slyšela tu novinu z úst vlastního manžela. Pro toho bylo to asi zvláštním potěšením, když mohl své ženě zvěstovati, jaká nehoda generala potkala — tak dobré srdce neměl, aby ho litoval. Kníže sice se nebál, že mu snad general byl opravdu nebezpečným; ale když vidíme, že padla se střechy cihla na hlavu člověka, který se chtěl vloupati do našeho domu, máme vždycky radost.

Adina vyslechla tuto novinu s dojemnou upřímností.

„Jak že," pravila, „general byl svržen? Ubožák! Co teď s ním, když se od něho ničeho nedovím? Kdo pak bude ustanoven na jeho místo?"

Při této pohřební řeči musil se kníže usmát; odvětil své ženě, „že se to ještě neví," a odešel, aby se dověděl něco bližšího.

Adina si hned pomyslila, že ta věc bude se také týkati jejího bratra. Zazvonila na komornou; ta jí vyprávěla, že důstojníci byli povoláni do kasáren. Nyní již více kněžna nepochybovala. Kdo to vše způsobil, prozatím nevěděla; ale teď nebylo kdy jej hledati.

Oblekla se rychle a běžela k svému bratru. Ten byl hned ráno pozván zvláštním listem k plukovníkovi a odešel, nezanechav doma žádných zpráv. Kněžna vrátila se tedy domů a čekala. Jejím sluhům zdál se ten den nesmírně dlouhým.

Plukovníkovi nezdál se také krátkým. V noci vzbudil jej zvláštní císařský rozkaz. Uposlechl ihned a ráno již rozesýlal svolavací listy. Když viděl všechny důstojníky před sebou, neměl dosti zmužilosti, aby k nim promluvil.

Miloval svůj pluk; byl nejen dobrým důstojníkem, nýbrž také dobrým člověkem. Jeho jedinou chybou bylo, že zůstal starým mládencem, a proto mladíci jemu podřízeni žili trochu volněji než u jiných pluků a dovolovali si čím dál tím více. Ostatně nemohl plukovník za všecky činy jejich býti zodpovědným. A proto o sebe se nebál.

„Pánové," pravil hlasem co možná pevným, „náš pluk má v ohledu mravním špatnou pověst, a musím se vyznati, že co na mně bylo, jsem se až posud málo přičiňoval o napravení těchto poměrů. Mnozí z vás dopustili se často všelijakých hlouposti, ale poněvadž neměly velkých následků, prominul jsem je, ačkoliv bylo mojí povinností trestati. Dnes byl jsem krutě potrestán za tuto svoji slabost, neboť nastává mi povinnost velice smutná. Těžká vina, ano zločin byl spáchán před měsícem na cestě do Červené hospody. Císař se o tom dověděl; chce přísně trestati a nařídil, aby ještě dnes ti tři vinníci byli vypátráni, sice že celý sbor důstojnický bude rozpuštěn. Oznamuji vám to s tím doložením, že s radostí ponesu osud váš, budiž jakýkoliv." Na to pozdravil důstojníky a chtěl odejíti. Ti ho obklopili a doléhali na něho otázkami, ale on nechtěl odpovídati.

„Víte, co máte dělat," pravil; „mým úkolem jest přinésti císaři vaši odpověď."

Odešel, nechtě ničeho slyšeti.

Když byli důstojníci sami, dávali průchod svému hněvu ve všech formách. Nebyli prý žádné slečinky, aby se jim takto mravnost vštěpovala! Horšili se, kam to dojde, budou-li se úřady míchati do věci, do nichž jim ničeho není.

V tom hluku nemohl Grecký přijíti k slovu; teprve když se ta první nevole poněkud utišila, oznámil, že chce mluviti. Sabakin a Rezov přistoupili k němu, aby se také přihlásili k vině, jak bylo umluveno.

„Pánové," pravil Grecký, „neznám příčiny, proč by se měl dělati takový hluk; pouze toho lituji, že se hrozilo tam, kde by byl prostý rozkaz také postačil. Vás se ta věc netýká. Já jsem vinník, a já se udám."

„My jsme vinníci," opakovali Rezov a Sabakin, „a my se udáme."

Všichni byli velice překvapeni; tedy oni tři provedli ten pěkný kousek a zamlčeli jej svým soudruhům! Někteří důstojníci jim to opravdu vytýkali, ale věc byla příliš vážná, tak že nebylo času na takové škádlení.

Ti tři vinníci byli velice oblíbeni; důstojníci prohlásili, že nepřipustí, aby oni tři byli trestáni za skutek, jehož by byli schopni všichni, kdyby byli měli příležitost a v hlavě šampaňské.

„Dovolte, pánové," pravil Rezov, „nepochybuji sice, že by každý z vás byl schopen skutku podobného, ale tenkráte byli jsme to pouze my tři, kteří jsme se ho dopustili, a proto odbudeme si také pouze my tři svůj trest."

Tato rozumná slova z úst takového známého větroplacha jako byl Rezov mohla přece důstojníky přesvědčiti, nicméně neměla téměř žádného účinku.

„Kdo to udal?" zvolal jeden kapitán, nejstarší z důstojníků; „však my ho dostaneme. Ukážeme světu, že se nesmí nikdo opovážit učiniti útok na květ naší gardy!"

Na to poslali k plukovníkovi, a jakkoliv praví vinníci se bránili, vzal celý důstojnický sbor vinu na sebe.

XVII.

Tak dalece dospěly věci, když Rajisa přišla s otcem k hraběnce Grecké, která byla pro ně v největším chvatu poslala. Vítězství, kterého hraběnka dosáhla, přesahovalo trochu její přání; byla by se spokojila s trestem méně hlučným, a jakkoliv byla zcela klidná, co se týkalo jejího synovce, o kterém se domnívala, že žije zcela spořádaně, neboť jej nebyla viděla nikdy opilého — myslila si přece, že trest tak okázalý bude veškeré šlechtě nepříjemným. Hraběnka Grecká dojista milovala trpící; nebála se ani nemilosti císařské, když se ujala záležitosti Rajisiny, a odvážila se toho radostně, věc ta mohla škoditi toliko jí: nyní však, když skoro celá řada šlechty byla tím ohrožena, nyní když celý pluk do toho byl vmíchán, a když se měl trestati celý důstojnický sbor, myslila si hraběnka, že se jí to až příliš dobře podařilo.

Přijala však velmi vlídně pana Porova s dcerou, dala jim přinésti snídani, které se oni však ani nedotkli; a poněvadž byl její dům jen několik kroku vzdálen od paláce, vybídla je, aby u ní očekávali rozhodnuti císařova. Otec i dcera, mlčenliví a plni úzkosti poslechli: od té chvíle, co je hraběnka opustila a poslední hlomoz jejího uhánějícího kočáru umlkl, skrčili se v nádherných lenoškách žlutého salonu, srdce majíce sevřená, ba zdálo se, jakoby vůbec ani nežili. Pan Porov trpěl velice touto úzkostí. Jeho slabé tělo snášelo dosti dobře nepříjemnosti v jeho povolání; súčastnil se čestně v několika taženích, a teprve když byl několikráte raněn, vzdal se služby; nyní však bylo zde stáří, mimo to smrt jeho ženy a neštěstí jeho dcery strávily jeho poslední síly. Pokud nebude jeho úloha vyplněna, chtěl dále žíti a se o ni starati, však Rajisa obávala se, až dojdou spravedlnosti, že její otec sklesne najednou. Tázala se sama sebe, co by počala, kdyby jí najednou otec zemřel. Za ten měsíc uzrál její rozum utrpením, naučila se dívati se na vše klidně — navykla si očekávati vždy to nejhorší — a myšlénka, že bude brzy zcela opuštěna, vracela se jí velmi často. — Zbude mně ještě vždy klášter, pomyslila si, dívajíc se na svého otce, který jí seděl naproti shrbený a pohroužený ve svém zoufalství.

Klášter, to jest časnější smrt, před tou pravou, odříkání se všeho, co nás okouzluje, poutá a vábí . . . rozloučení na věky s rodinou, přátelstvím a láskou . . . Ale Rajisa neměla více rodinu, její přátelé ji opustili, a láska jí byla zakázána.

Pohroužila se v smutnou upomínku na budoucnost, jakou si ji druhdy představovala ve svých dívčích snech. Snila o malém domku, který by byl trochu prostornější a trošku příjemnější nežli její otcovský, ale jen trošku; — na jeho prahu ona, s dítětem na rukou, očekávala by svého manžela, který po celodenní práci by se vracel domů, zrychluje kroky, aby byl dříve u ní. — — Ubohé sny, skrovné přání! bohužel to vše bylo ztraceno jako to ostatní.

Vůz hraběnčin zastavil se v průjezdu. Porov, náhle vyrušen ze své apathie, vstal vrávoraje; Rajisa stála vzpružena, jsouc připravena slyšeti svůj ortel.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

VIII.

V Praze, dne 16. března 1885.

Uvedení Durdíkovy „Karthaginky“ na jeviště Národního divadla přivedlo u nás na přetřes otázku antického dramatu. Jsou mnozí, kteří by jednou pro vždy odkázali tak zvané „velké umění“ mezi historické haraburdí, které se tak jednou za čas vytáhne, pečlivě opráší a slavnému obecenstvu předvede co exotický výtvor, co hotové kuriosum. Jako všady jsou též i u nás fanatikové umění, kteří zase dokazují, že umění klassické je to jediné pravé; moderní Thalie že dávno ztratila vínek pravého poetického posvěcení a scvrkla se na pouhou eskamotáži. Velké obecenstvo na malé výjimky nepřeje umění v stylu antiky — jsou ovšem i zde skrovné výjimky — ale v celku mu nepřeje. Zbývá tedy otázka, zdali rekonstrukce antického dramatu, ku které přece tak mnozí básníci aspirují, má právo na moderní jeviště, nezbývá-li jí pouze a výlučně právo živoření v dramatu knihovém, jež nikdo obyčejně nečte? Praxe básnická bude vždy hájiti volnost a svobodu a sama svědčí, že drama ve vzorci antickém bylo do nedávna ideálem přesného a poetického tvoření básnického. K němu dospěl Göthe svou Ifigenií v Tauridě, Grillparzer napsal ve stylu tom nejlepší své věci, a chceme-li příklady nejnovější, uvedeme jen Swinburnea s jeho vysoce básnickými skladbami Atalanta v Kalydonu a Erechtheus. Ovšem namítne se, že oba tyto poslední kusy nelze pro množství lyrických episod hráti na jevišti, namítne se dále, jak jsme již jednou zde se zmínili, že antická dramata německá se také nehrají, neb aspoň velmi zřídka hrají jen při slavnostních příležitostech. Třeba hledati příkladů v divadelní praxi, kde hry s látkou a formou antickou se osvědčily. U nás příkladů těch nenajdem. Vrchlického „Smrt Odyssea“ zmizela po jediném představení z Národního divadla jako kámen v moři, a kus ten pojednává svou antickou látku dost moderně a tedy obecenstvu přístupněji, což mu i od znalců za vadu vytýkáno; jak se vedlo Durdíkově „Karthagince“, viděli jste nedávno, zdvořilé, ale dost chladné přijetí (mluvím jen o obecenstvu), po dalších reprisách sotva kdo zatoužil. I překladům z cizích literatur v genru tomto nevedlo se lépe. Ani výtečné výkony p. Sklenářové v Sapfě, Fedře neudržely tyto dramatické básně na našem repertoiru. Vkus obecenstva tíhne jinam. Jeho dobrý takt dá si to jednou neb dvakrát do roka líbit, řekne i „je to pěkné, krásné, ušlechtilé“, ale v tom již docházejí do divadelní kanceláře dopisy abonentův, kteří si zakazují takové hry. — Ve Francii, kde rozhoduje především úspěch finanční, nepřipustí továrníci děl dramatických poety v užším slova smyslu ani k slovu. Leconte de Lisle hrál sice své „Erynie“, obecenstvo vyslechlo je s náležitým respektem, ale ihned vrátilo se veseleji ku moderním thematům a problemům Dumase i Augiera. Poslední nám známý pokus učinil ve Francii Charles Grandmougin svým „Orfeem“, ale posud nepodařilo se mu přesvědčiti některého ředitele divadelního o možném úspěchu kusu. Autor v předmluvě se nevzdává však naděje, že k tomu dojde, že obecenstvo přesyceno „více méně vědeckými doklady současných oplzlostí“ se vrátí k čistému umění. A jako napsal Massenet hudbu pro chóry Leconte de Lisleových „Erynií“, Membrée pro Lacroixova „Oidipa krále“, tak píše Benjamin Godard hudbu k lyrické části Grandmouginova „Orfea“. Básník jest odhodlán, kdyby žádné divadlo kus nepřijalo, dáti jej hrát zvláštními herci na zvláštním divadle. A tak jinou cestou blíží se snaha tato k ideálu hudby Wagnerovy spojení dvou umění k dosažení hlubokého uměleckého dojmu. Theodor de Banville jde ještě dále ve svých theoriích. Před čím by se u nás každý křižoval, on reklamuje pro drama lyriku, hlavně ódu, návrat tedy k antice ještě těsnější. Jen jednou se mu propůjčil Odeon (26. prosince 1852) ku sehrání jeho satirické, ódami protkané komedie „Feuilleton Aristofanův“. K pokusům dalším, praví autor, měl bych třeba zvláštního divadla, však jsem přesvědčen, tvrdí dále, že až divadlo se topiti bude v moři násilnictví, realismu a banalnosti, až ucítí nad sebou stále rostoucí proudy všednosti, pak vztáhne samo ruku po haluzi Poesie a zadrží se, aby nezhynulo, na této věčně zelené snětí. Však, slyším, že jsou to sny básnické a umlkám.

Obraťme se do Italie. Vlaši, jak známo, jsou ohniví a v nadšení svém ani meze neznají. Jen tak si dovedu vysvětliti kolossální úspěch některých antických her Cavallottiho, které též překypují lyrikou a mimo to ještě dle požadavků našich nemají té přesné formy — neberou totiž nijak ohled na domovníky. „Alcibiade“ jest dlouhá biografie v dialogu — a přece hra v krátce dospěla (tuším) k 70 představením. I v tragedii „Messeni“ jakož i v „Nevěstě Meneklově“ jsou slohové chory a ódické modlitby — obecenstvo to snese, ono i tleská a je opravdu unešeno.

Jiné poměry — jiný vkus. Možná, ale faktum jest, že rekonstrukci látek antických divadelně nejlépe se posud dařilo v Italii všady jinde byly to jen pokusy, jen experimenty.

Obecenstvo jest ovšem těžko předělávat a v skutečnosti, jak známo, jsou všecky i sebe krásnější theorie malomocny. Pojmem-li antickou látku moderně, vdechnem li osobám jen trochu života současného, pošineme již značně ideal tragedie antické. Přidržíme-li se tohoto věrně, píšem pouhé pastiche a na konci v obou případech se nám řekne: Quid mihi Hecuba? A přece je život ve svých hlubinách i záchvěvech týž, otázky a spory, které přivodí vinu a pád tragický, jsou stejně lidské, ten apparat mythologický, který by zabraňoval širšímu obecenstvu pochopení, není přece tak složitý, kostumy pak a dekorace jsou daleko malebnější a plastičtější než naše moderní. Je tu skutečně ztracen klíč k rozluštění tohoto problemu. Může býti ještě chyba u autorů i u herců. Kdyby autoři trochu zkrátili své tirady řečnické, kdyby děj pevnější zpružinou k sobě srazili a kdyby herci hráli zcela jako v kuse moderním bez retoriky, rychle, vášnivěji, mám za to, že by to také šlo — ovšem ódy a hymny na jevišti naše obecenstvo dnes nesnese a geniové ať již radosti neb smutku nejsou právě k tomu, aby souhru urychlili Kam zaměřujem, jest zjevné, trochu ústupků z obou stran a máme za to, že by i kusy školy antické byly modernímu divadlu zachovány, zvláště při moudrém střídání s repertoirem moderním.

Jsme-li již u divadla, jak nezastaviti se při úmrtí nejstaršího překladatele Shakespeara, Jakuba Malého? Již to jest v jeho literarním seznamu číslem důležitým — pomáhal býť ne vždy dost poeticky, ale jistě vždy věrně při tlumočení velkého Brita. Ovšem tenkrát byly časy lepší. Matice ještě mohla vydávati Shakespeara Kdo prokáže dnes tu službu Calderonovi, kdo Molièrovi? Mohla by slušně převzíti dědictví to Umělecká beseda — ale ne, svolali by pro to na nás schůzi a věci ty by přece nevydávali. Zůstaňme při Jakubu Malém. Dobrý pracovník, řeknem, a proto umřel v chorobinci. Co chcete, není to dost na českého spisovatele? Byly doby, kdy měli ti blázni hlady, kdy se do nich kopalo; jsme teď přece humannější. Bolestný osud Jakuba Malého by snad mohl připomenout konečně českému spisovatelstvu, že musí pomoci jen samo sobě, od nikoho že pomoci čekat nemůže. A je snad takový spolek spisovatelů nemožností?

Je; v našich poměrech, kde Petr nenávidí Pavla a kde jsme s to, ne, nedopovím, nač si jen dělati mrzutosti.

Anubis

Jakub Malý

narodil se dne 4. srpna 1811 v Praze. Po skončení studií práv věnoval se roku 1835 zcela literatuře. Již tenkrát stal se spolupracovníkem Jungmannovým na velkém slovníku a zůstal jím po pět let až do jeho ukončení. Vedle toho vydával „Bibliotéku zábavného čtení“ a r. 1840 zarazil belletristický časopis „Dennice“. V roku 1846—47 redigoval „Květy“ a roku 1848 „Poutníka“. Po událostech roku 1848 utekl se do Vídně; po návratu svém do Prahy jmenován roku 1850 od musejního sboru korrektorem „Matice české“, kterýž úřad zastával až do roku 1863. V letech 1853 1857 vydal velké dílo o Americe a zabýval se překládáním Shakespeara. Roku 1859 stal se spolupracovníkem „Naučného Slovníka“, jehož redakci brzy ujal samostatně a jejž dovedl po 14 letech ke konci. Výtahem z velkého slovníka spořádal „Stručný slovník naučný“. Do obou psal a překládal velkou řadu článků. Z dlouhé řady spisů jeho původních i přeložených, týkajících se dějin českých i obecných, filologie, memoirů, brožur biografických a pamfletů politických uvádíme jen: „Národní báchorky a pověsti“ (1838—1876), „Zpomínky a úvahy starého vlastence“ (1872 a 1876), „Wil. Shakespeare a jeho díla“ (1872), šestidílný spis „Naše znovuzrození“ (1884), bohatá to směska cenného materialu, z překladů mimo devět dramat Shakespearových překlady z Irwinga, Bulwera, Moriera, Lessinga, Migneta atd. Výbor drobných jeho spisů vyšel v Kobrově „Národní bibliotéce“ (r. 1872—1876) ve 3 dílech. Nesčetná jest řada jeho menších překladů, studií, referatů, feuilletonů a článků ze všech oborů. — Při obromné a neúmorné činnosti své nebyl Jakub Malý tak oceněn a oblíben, jak by byl zasluhoval. Příčinou bylo jeho konservativní a málo objektivné stanovisko, z jakého bojoval zprvu proti modernímu směru literatury, který zahájili básníci „Máje“, a později nešetrné vystupování proti Havlíčkovi, na kterémž stanovisku i v posledním svém rozsáhlém díle memoirovém houževnatě setrval. Pro posuzování pak směrů a snah generace nejmladší chyběl mu již docela potřebný rozhled a svěžest. Přes to všecko vykonal Jakub Malý na národním poli velký úkol, a neúnavná jeho píle pojistí mu vždy vděčnou paměť v srdci národa.

Divadlo. „Karthaginka“ sehrána dvakráte při návštěvě slušné s výsledkem čestným. Hra držela se v mezích staršího představení s příslušnou ovšem výpravou divadla národního a dělala dojem sytý, plně uspokojující. Zvlášť některé v skutku cenné momenty hry v třetím, čtvrtém a pátém jednání vynikly. Paní Sklenářová krásou i uměním oslňovala a s ní závodili pp. Seifert a Bittner, který hraje Scipiona, snad nejlepší a nejživotnější figuru v dramatě, s pravým pochopením. Představení trochu se táhlo, bylo zjevno, že rychlejší souhra by i kusu lépe svědčila. — ϱ.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Vesnický notář.“ Od barona Josefa Eötvösa. Přeložil Fr. Brábek. Nákladem Al. Hynka. V Praze 1885.

„Garman a Worse.“ Román Alex. L. Kiellanda. Z norského přeložil Václav Petrů. Nákladem J. Otty v Praze.

„Všeobecný zeměpis.“ Sepsal Frant. Sobek. Díl první pro prvou třídu škol středních. Díl druhý pro druhou třídu škol středních. Nákladem I. L. Kobra. V Praze 1885.

„Olymp.“ Komedie o třech jednáních. Napsal Fr. Ruth. V komisi knihkupectví dra. Edv. Grégra a Edv. Valečky. V Praze 1885.

„Noc na Karlštejně.“ Veselohra ve třech jednáních od Jaroslava Vrchlického. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Listárna redakce.

„List z Moravy.“ Podobných soukromě polemických článků nemůžeme uveřejňovati. — „Top.“ Vaše „Píseň“ jest ozvěnou básně už jinde uveřejněné. — „Novic.“ Pošlete více. — „Dlouhé večery.“ Litoval byste později sám uveřejnění takových hluboce subjektivních básní. — P. překladatel Zolovy „Za jednu noc lásky“ vyzvedniž si laskavě svůj rukopis — „F. X. Š“ Jednu snad ano. Pošlete více. — Neuveřejníme prací zaslaných nám s těmito jmény a chifframi: „P. D.“ — „Novota.“ — „V. P.“ — „Stesk.“ — „Ptek.“ — „Kroker.“ — „Št. P.“ (Cyklus drobných básní.) — „Vít.“ — „Farský.“ — „K. C.“ — „B Jičínský.“ — „F. Benda.“ — „T. Št. 18.“ — „K. H.“ (K idealům).

Číslem tímto končí první čtvrtletí XIII. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice č. 9 n.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Votoček & Rassl“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 3. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. dubna 1885. ČÍSLO 10.

Starý peníz.

Napsal *Fr. Herites.*

Málo kdo jde okolo bankérského krámu, aby aspoň kvapný pohled za okno nevrhl, kde bohyně Mamon jako nevěstka své vnady ku koupi vyložila. Ve výkladní skříni, za sklem, lákavě rozloženy jsou cenné papíry a losy a velké bankovky a v předu na dvou mískách chutně předloženy zlaté a stříbrné peníze v hojném výběru.

Mnohý se zastaví, usměje se a pak ubírá se dál, dosti lehkomyslně pokrčiv rameny.

Jiný zdrží se déle a dívá se za sklo tak lakotně, jakoby očima vytáhnouti chtěl odtud všechen lesk drahého kovu, a zamyslí se . . . i zdá se mu, že to vše, jak zde vidí, jest jeho — ano, zlatá hromádka tu na mísce roste do obrovské velikosti a on vrhá se na ni a zabořuje do hloubky své ruce, zabořuje tam pěsti i loket i ramena — — ó jaká rozkoš! Ponořil by do toho celé tělo až po pás, po prsa, po krk — brodil by se, koupal v zlatých vlnách . . . a s chutí by se i napil . . .

Vedle stanul zas někdo a předešlý se vzdaluje mrzutě šlehnuv pohledem po příchozím, který ze sladké dumy jej vytrhl. Kráčí dál, se sklopenou hlavou — zlato nevidí více před sebou, ale jeho žár tak utkvěl mu v duši, že nač se dívá, vše zbarvuje se ohnivou žlutí — — ale klam bledne a mizí každým krokem . . . jest to obyčejný sprostý kámen, na nějž se klade noha jeho, tvrdá, žulová dlažba a jen paprsek sluneční dovede na chvíli proměniti ji v zlato . . .

Ten, který před výkladem zůstal, jest mladík; s ušlechtilou tváří, výrazným okem. Nedívá se na vyložené bohatství lakotně, ale přec žádostivě — — ó ano, on by si přál to vše míti, chtěl by býti bohat, bohat jako Kroesus! Rozhazoval by své zlato plnýma rukama — jako déšť hořících jisker lítalo by z jeho dlaní a házel by je všade, kde by třeba bylo, aby oheň byl vznícen. . . oheň dobra a krásy . . . Mladý blouznil nemyslí na sebe — k čemu on potřebuje zlata? — Myslí na národ svůj, na lidstvo . . . v jeho prospěch by vše obrátil, jeho by se stal dobrodincem, spasitelem . . . Pošetilče! Ty zlato nemáš a nebudeš as míti, ale lidstvu, národu svému obětovati budeš svou duši, svou krev, svůj mozek . . . a tam, hle, vypasený břicháč, který přes nadšenou tvou hlavu své velké, skleněné, bůvolí oči upřel na vystavené předměty — hleď, jak jest zapnut do svého kabátu, zapnut až po krk, jako zapnut jest ke všem potřebám svého bližního, a wertheimka jest mu milejší než všichni národové dohromady a celé člověčenstvo a než všecko na světě . . .

Proč se zastavil? Jen aby podíval se, není-li nic nového na trhu peněžním. Ale nevidí zde nic — teká po akciích a losech sem tam — — nic, pranic; to všechno má doma také a v hojnosti . . . Usmívá se vlídně, kamarádsky, jako starý známý, na ty větší i menší obrázky — baví se výborně; sbírka rytin Rafaelových děl by ho tak nezajímala. „Rafael? — Rafael?" — řekl by zdlouha a trochu skrze nos, kdybyste před ním vyslovili jméno božského Urbinského. „Rafael? — — Neznám, odpusťte . . . a znám přece všechny matadory bursy a znám dle jména i s celým titulem správní rady všech bank a společností akciových na zeměkouli . . . nepochybně muž ve vlasti své málo vynikající, že nepostaven na přední místo žádného vlasteneckého podniku." — —

Místo tlustého pána zaujala dívka; svěží, štíhlá, v jednoduchém ale vkusném šatu. Také ona prohlíží zboží. „Ach, kdyby toto zde všecko bylo mým" — letí také její hlavinkou, ale jinak se rozpřádá pod hebkým vláskem tímto. „Jakou radost by měla matinka" — myslí dívčina, „kdybych z nenadání vstoupila do světnice a na stůl vhodila hrst dukátů . . . anebo — ne, ještě lépe . ." teď upadá v snění — „aby tak přišel k nám princ — z čista jasna, jakoby sletěl s oblak, na bílém koni, v hedvábném sedle drahokamy posázeném, nohy v zlatých třmenech — krásný a mladý princ, v brnění, s mečem po boku, hvězdu na prsou jako v pohádce a — — — —" Roztoužené oko dívky potkalo se s okem mladíka, který se byl obrátil — aj! Vždyť zde jest její princ, ovšem v rouchu dosti osumělém a málo rytířském a bez bohatství a nádhery . . . ale šťastná mládež zlata dost má ve svých srdcích!

Mladý párek odešel v důvěrném šeptu.

Před výkladní skříní bylo chvíli prázdno — jen vrabčík přiletěl a usedl na rám okenní jakoby také byl dostal chuť na několik zlatých zrnek tam z mísky. Ale zobal jen do skla. A černý kocour plížící se kolem málem by ho byl lapil. Tak špatně vypláceji se někdy podobné choutky . . .

Vrabětka vystřídalo dítě. Chtivě dívá se na bílé a žluté plíšky, jež tak pěkně se lesknou — kterak by se to s nimi hrálo!

A pak přistupuje žebrák — — On by spokojil se i s takovou alchemií, vědou které by ze zlata a stříbra stala se sprostá měď… jen kdyby taková hromádka jako je ta za sklem octla se v jeho kapse…

Přichází dáma s psíkem na provázku. Netouží více po bohatství. Ale před lety! Co scházelo jí, aby byla šťastnou, než peníze? — Ty protivné tak a tak všemohoucí peníze — — Ale neměla ani na kauci a hezký poručík ji opustil…

Zastavuje se stařenka — jde zvolna a sotva se vleče. Ta přece už nemyslí na věci pozemské! — — Ale ne — i ona podléhá lákadlu zlata, byť i svadlé rty její pronášely přání to nejskromnější — přání, aby patřil jí aspoň jeden penízek… Koupila by zaň bavlnu a napletla krásných punčoch pro všechna svá vnoučata — —

Po ulici, širokým loubím kolem výkladního okna kmitl se sviňák. Jen učinil obrat na půl kola, spěšně podíval se do skla na vlastní svůj obraz a zas se houpal dále na elegantních lakýrkách, sviště rákoskou do vzduchu… A bah! Takový malý milion dostane také až umře stará teta — tisíc let nebude přec živa! Konečně on ani nepospíchá na ni — nepotřebuje čekat dychtivě na její smrt — — Lichváři mu půjčí už teď co chce na hypotéku příštího dědictví…

A tak střídá se před výkladní skříní směnárny zjev za zjevem, po celý den. Bankéř stojí v hloubce úzkého krámu nad psacím pultem, nebo sedí u okna a čte noviny. Zřídka kdy vykoukne ven. Zná všechny tyto diváky a návštěvníky výkladu už do podrobna.

Zajímají jej málo. Také ničím neobyčejným nebývá tu ubožák, který má hlad a nemá práci. Ten obyčejně dlouho nehne se s místa a stojí jako přimrazen, jako zkamenělý… „I jen se dívej, jen se dívej!“ — pomysli si bankéř dosti dobrácky. „Potěš se aspoň pohledem, chudáku!“ — —

Někdy také hlavou takového ubohého diváka slehne nápad hříšný, zločinný — vzíti něco z nakupeného pokladu — — násilím se zmocnit — ukradnout… Pozorovatel tam za sklem, v pozadí, uvnitř krámu náhodou oči zvednuv, umí z pohledu, ze škubnutí lícního svalu, z nadmutí nozder vyčísti vždy tuto myšlénku — — také ona v těchto místech, pohledem na vyložené bohatství není vzácnou… ale jen se usměje. „Zkus, to brachu! — — Večer zavírám okno železnou okenicí a konečně — máme soudy, policii, žaláře…“

Muž, který více než hodinu nápadně potuloval se okolo směnárny, nenáležel však nikterak k tomuto druhu a nenálezel vůbec k žádnému z líčených nahoře. Zkušený bankéř také hned to poznal.

„Aha — něco na prodej!“ — řekl k sobě a zcela přirozeno, že zjevu takto nadějnému více věnoval pozornosti než na prázdno zevlujícím passantům. „Jak praveno — z toho kouká obchod“ — opakoval si bankéř mna si ruce jakoby ho svrběly. „I jen si odejdi“ — pomyslil si, když muž sotva byl se přiblížil měl se k odchodu. „Však ty se vrátíš!“

A muž tu opravdu zase již stál. Došel sotva na roh náměstí. A teď se natahuje vzhůru, vystupuje na špičky a shýbá se až k zemi. Prohlíží si vše důkladně, každý papír, každý peníz zde vyložený.

„Hledáš něco podobného s tím, co máš v kapse?“ — mluvil k sobě bankéř mžouravýma očkama pokradmo přes okraj novin dívaje se z okna. „To děláte všichni… znám vás dobře… náležíte k mým pravidelným zákazníkům… A každý tak váhá, nemůže se rozhodnouti, odhodlat… vidíš, zas už jdeš!“

Muž učinil jen několik kroků a obrátil se; díval se znova na výklad, do krámu upřel oči a firmu přečetl nad dveřmi… A kráčel opět dále, zdlouha, jako když něco zdržuje jej v chůzi a nutí k návratu.

A vrátil se, ale druhou stranou; obešel náměstí.

„Nu tedy se už osměl, odhodlej“ — vybízel bankéř a přistoupiv k oknu jal se rovnati něco ve výkladu. Stál proto muži tváří v tvář; jen sklo je dělilo… Bankéř pokusil se úsměvem povzbuzujícím muži přispěti na pomoc. „Snad se nebojíš? — — Jdižiž, dětino! Známe všelijaký druh lidí. Ale nestaráme se o to, do čeho nám nic není. Co nám potom, odkud má to, co nabízí. Držíme se jen věci, předmětu. Neptáme se nikdy, odkud a také neptáme se, proč… Známe jen jedinou otázku: co? — —

A má-li cenu, koupíme.“

Bankéř vyndal z výkladu jednu z obou mísek a hrál si s obsahem jejím jako si děti hrají s oblázky. Nabral vždy do hrsti, zdvihl ruku a v jisté výši otevřel dlaň… „Toto vše sebráno způsobem podobným“ — pomyslil si a pohledem, který vrhnul na diváka jako by chtěl to říci. „Jak jinak přišli bychom k této rozmanitosti peněz a penízků dávno z oběhu vyšlých! Vše, jak zde vidíš, je skoupeno, vyměněno, a většinou z těchto kusů každý přišel čistý, lesklý, bez poskvrny, jakoby právě byl ražen — —“ A bankéř jal se některé se zalíbením blíže prohlížeti. „Hle! — ten zde jistě byl zabalený v papíru nebo v hadříčku anebo uložen ve škatulce do jemné bavlnky… a tady ten má ouško — byl asi zavěšen na šíji, na hrdle, skrýval se v bílých dívčích ňadrech…“ Myšlénka podráždila peněžníka k mlasknutí: „Jak těžko loučí se každý s památkou, kterou byl obdržel kdysi v chvílích šťastnějších, kterou byl snad zdědil po otcích a praotcích…“ Bankéř myšlénky další v slova tak měkká snad ani neoděl, ale v celku něco podobného mu napadlo. A zavěsil hned na to povzbuzení: „Jaká však pomoc! — Co dělat, když je nezbytí“ — — promluvil svýma očkama a svým úsměvem. „Tedy jen chutě kousnout do jablka…“

A muž venku, na ulici, jakoby opravdu byl konečně se rozhodl, odhodlal. Přikvapil až ke dveřím krámu a vztáhl ruku po klice. Opět se však zarazil a učinil několik kvapných kroků širokým loubím…

„Ale to jest přes příliš“ — počal se již bankéř skorem hněvati. „Tak slabé nebývají ani ženy! A přece nejvíce ony přicházejí k nám v podobných záležitostech; nabízet, prodávat nějakou minci nebo jinou cennou památku — v rukou jejich právě nejčastěji se nehová… A zajisté ji nedají, až když je nejhůře… A pak pláčou, lomí rukama… Ale tak se nerozmýšlejí jako ty, člověče… Nu tak tedy! Konečně! — —“

Muž byl se zastavil a obrátiv se, několika ráznými kroky přiblížil se ke krámu a otevřev prudce, vešel.

Bankéř stál již za pultem potaženým zeleným suknem. „Co libo?“ — otázal se lhostejným hlasem obchodníka, který nechce na jevo dát, že mu na návštěvě něco záleží, aby návštěvník z toho snad nebral prospěch. „Prosím, pane?“ — doplnil, jakoby povzbuditi chtěl ku spěchu, upozorňuje na vzácnou cenu času. Třetí otázka naznačena jen netrpělivým trhnutím hořejší části těla.

Odpověď byla právě tak bezeslovná.

Příchozí sáhl do kapsy a mlčky hodil na stůl veliký zlatý peníz.

Byl by jistě rozkošně zazvonil, ale sukno vpije do sebe kovový zvuk v zárodku, ve vzniku, a vrátí jej v matném, temném jen ohlasu. Lidé, jichž rukama procházejí stále peníze, nemilují jejich hlas; činí je nervosními a proto jej mírní, dusí, potažkou výplatních stolů.

Avšak tentokráte bankéř nemohl odolati, aby se v plném hlasu vzácného hosta nepokochal... Vrhl se na peníz žádostivě, chtivě, zapomenuv úplně na všechen klid, který jako dobrý obchodník vždy a při každé příležitosti zachovával... Popadl jej chvějícími se prsty a pustil jej na prkno — zas ho vzal do ruky a opět pustil... Několikrát opakoval hru.

Peníz zvonil vesele, jasně. Padnuv, poskočil několikrát a každé dotknutí se dřeva vydalo tón. Znělo to jako když se směje...

A ten zlatý smích vyloudil na tváři bankéře podivný úsměv. Trochu radostný, více lakotný, a možno-li tak říci, hodně vilný. Blížil ruce své k penízi jako as starý chlipník je vztahuje po teplém dívčím těle... Omakával povrch penízu, hladil, dýchal naň, blížil ke rtům jakoby chtěl jej políbit a pak teprve dal se do podrobného přehlížení. Obracel peníz na obě strany, díval se na rytbu — —

„Vzácný kus“ — podotknul muž sympaticky provázeje kupcovo počínání; patrně jej zájem pro zboží, jež přišel prodat, těšil.

Bankéř se vzpamatoval; byl by s chutí vynadal si hlupáků, že se tak zapomněl a nedovedl city své zakrýti.

„Málo která sbírka má asi podobný“ — dokončil muž svou řeč.

„Možná — možná“ — připustil peněžník pravdu slov; byl zatím rozjařenou svou tvář vtěsnal do rysu obyčejných, všedních. „Hm — hm“ — — brněl huhňavým hlasem, majícím naznačiti lhostejnost a jakoby vše dělo se jen k vůli vyplnění času; položil peníz na stůl.

„Nuže — co dáte, pane?“ — — zašeptal hlasem stísněným muž a s hlubokým povzdechem.

Peníz tu zářil jako veliká hvězda.

Bankéř maně ustoupil na krok a lokal očima třpytné paprsky až, jakoby oslepen, zamžoural.

Pak vzal peníz znova do ruky, na dlaň jej položil, pomalu jej houpal, jakoby vážil. „Dám cenu zlata“ — řekl — „ačkoli“ — — doložil hned a kvapně, aby předešel zvýšení požadavků druhé strany — „při takových věcech... kov jest jinak dosti slušný, ale — ztráta je vždy při rozpouštění, rozlití...“

„Jak?“ — zvolal muž s hrůzou. „Vy chcete minci zrušit? — —“

„Nedám nikdy víc nežli jak zlato je v kursu“ — odsekl peněžník rozhodně, maje otázky za pokus o docílení lepšího prodeje. A položiv peníz na stříbrnou misku úhledných vážek, oznámil: „Deset dukátů! Po pěti osmdesáti, činí padesát osm zlatých — — “

„A ta rytba!“ vpadl muž povýšeným hlasem. „Ta krásná rytba! Považte přec, pane — hleďte!“ zvolal, se zalíbením sám peníz prohlížeje — „V jak markantních rysech vystupuje ze zlaté hmoty tvář zobrazené zde osoby, krále... Ta jemnost výrazu! Delikátnost podání! Ušlechtilost celého provedení!“

„Dosti pěkné, opravdu“ — prohodil bankéř, přiblíživ přimhouřená očka; kýval hlavou, ale zároveň krčil rameny, jako činí šošák, pronášeje o věci umělecké blahosklonný úsudek.

„A zde na líci!“ — pokračoval muž, peníz obrátiv. „Královský orel a u hlav jeho hebrejské písmeny — — čtete, pane! — Šelomoh — — — Peníz jest z doby Šalomouna krále a snad první mince, která ražena byla ve zlatě... jaké to stáří! — Stáří, které samo sebou již mluví za ochranu, za nějaký aspoň ohled... za smilování... milosrdenství...“ Muž přicházel v nadšení, v horování.

„Věřím, věřím“ — přisvědčil obchodník, náležeje k lidem, kteří mají ve zvyku každému a na všecko napřed vždy přisvědčit, aby tím řádněji pak odrazili, odmítli. „Ale to v skutečnosti nic neplatí“ — vedl ránu na ochlazení prodavače, od něhož očekával, že za zboží své teď vysloví cenu. „Vidím před sebou jen hmotu, zlato.“

„Jako vidíte kus plátna, díváte-li se na obraz a trochu papíru, máte-li v ruce knihu“ — podotknul muž trpce a posměšně.

„Konečně — — proč ne?“ — přisvědčil bankéř, zaraziv se na chvíli, zdálo se i jemu takové pohlížení na věci přec trochu podivným. „V celku se svého praktického stanoviska ovšem neuznávám cenu, která se tak zvaným uměleckým předmětům přisuzuje — proto také nikdy nic podobného nekoupím... hahaha — haha... Zde ovšem“ — doložil, ustana v smíchu — „v případu tomto jest něco jiného — zde jedná se o materiál, který náleží do oboru mé působnosti... ale, jak praveno, hledím na předmět pouze ze stanoviska řečeného, jako na materiál — — dobrý materiál“ — podotknul jakoby za nutné uznal sklíčeného prodavače trochu zas povzbuditi — „výborné zlato! Proto také nabízím zaň tolik, částku v každém ohledu slušnou... Ubezpečuju, že u žádného obchodníka, nikde, nedostanete více. Deset dukátu tedy, jak jsem pravil — ano, zaokrouhlím částku na šedesát zlatých... Nuže? — — Uzavřeme obchod?... Přijímáte?“ — —

„Přijímám“ — odpověděl muž. „Musím peníz prodati za každou cenu. Proto jsem zde právě.“

Bankéř by se byl málem dal do smíchu. Tak nepraktický kupec dávno už nepřekročil práh obchodní jeho svatyně. Hlavou jeho kmitla se i myšlénka, že vlastně chybil, nabízeje tak mnoho a že výdělek mohl míti o to větší... „Zde tedy, pane“ pravil a otevřev šuplík ve stole, zabořil do hloubky jeho širokou, nehezkou svou ruku. Vytáhl paklík papírových peněz „Zde: deset, dvacet, třicet zlatých“ počítal, po každém slově nasliniv si prsty a odloučiv z paklíku desítku, odhodil ji na stůl. — „Čtyřicet, padesát — —“

„Pane“ — zastavil odměřené jeho počínání muž. Bankéř ustal v počtu. Čekal co uslyší. „Aha“ — pomyslil

si — „teď jsi přece se vzpamatoval a budeš se držet, panáčku — “

„Pane“ — opakoval muž hlasem měkkým, chvějícím se, nesmělým. „Mám k vám prosbu — — —“

Bankéř naslinil prst a oddělil šestou bankovku od dosavadních společnic, ale nepustil ji z ruky; držel ji v prstech, čekaje.

„Pane“ — počal muž a pohnutím nemohl ani mluviti. — „Pane“ — — řekl po chvíli znova, dodav si jakési odvahy — „nevydávejte peníz zničení . . . Zoufal bych si, kdybych věděl, že přijde ze světa . . . že se ztratí jeho krása . . . na zmar přijde starožitná jeho cena . .“

Peněžník div nevybuchl v chechtot. Dráždilo jej to skorem k slzám. „Šedesát“ — řekl rychle. „A jeden zlatý! Zvyšuji sám, o své vůli ujednanou kupní cenu. Vidíte, že nechci váš neprospěch . . .“ Byl v celku poctivý člověk.

Muž sbíral zvolna peníze. „Slibujete, pane?“ — tázal se, maje se k odchodu.

„Proč ne?“ — odpověděl bankéř, krče rameny. „Prodám-li peníz výhodně! Proč bych odsoudil jej k hození do lučavky, dostanu-li zaň více tak jak jest? — — Ale abych učinil to k vůli stáří, kráse rytby — — jak pošetilé domněnky — — —“

Muž chvatem zastrčil bankovky do kapsy a odešel z krámu, pohled zamžený slzou vrhnuv ještě na stůl, na starý peníz, jehož zlatý úsměv posledně dnes postihl . . .

Nezavřel ani dvéře za sebou. Spěšnými kroky ubíhal prýč.

„Co to za člověka?“ — tázali se dva pánové, jdoucí okolo, byli s bankéřem známi, a zastavili se s ním.

„Co to je za člověka?“ — — opakoval peněžník, otáčeje v dlaui koupený předmět. „Nějaký zbrklý enthusiast, blázen, který snad celý život sbíral starou veteš a nyní bezpochyby octnuv se v úzkých, musí kus po kuse prodat svou sbírku . . .“

Pánové sledovali muže s oním výrazem politování a zároveň opovržení, jakým se tak zvaní moudří lidé dívají na lidské slabosti . . .

„Snad z nouze“ — prohodil jeden z pánů, dojat náhlou myšlénkou. „Aby zachránil nemocnou manželku, nasytil hladové děti . . .“

„A bah“ — schladil přítelovu lyriku pán druhý. „Možná, že příčina jest spíše veseloherní. Muž a žena. Bručela na manželovu vášeň dvacet let. A konečně toho má dost. Udělala dnes ráno panu manželi pěknou scénu a přinutila jej, aby rozloučil se s nejdražším kusem numismatické své sbírky, protože ona potřebuje nevyhnutelně nový kapuchon, takový zrovna, jako měla včera do kostela ta nafoukaná sousedka . . .“

Trojice pánů smála se v rozmaru výtečném. A muž bral se dále, neohlednuv se ani.

Šel smutně, se svislou hlavou, ruce složené na zad. Libo-li, sledujte jej, čtenáři.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Ve Vlaších. A sice ani v kupé, ani u table d'hôte, ani v galerii, nýbrž pěkně po umělecku dobrodružným způsobem. Na podzim roku 1867 zachtělo se mi po výstavním rozruchu pařížském zase jednou do klidnějšího Říma. Volila jsem ochotně cestu neobyčejnou a obtížnou, — přála jsem si totiž vtrhnouti s vítězným průvodem Vlachů do svatého města. Prosím vás, člověk nesmí zhrdnouti pěknou příležitostí, poznati jednou v životě také drobet války. Stopovala jsem Garibaldovce až do Mentany. Tam byli poraženi, obklíčeni, a já pojednou ocítila se nevinně v papežském zajetí. Po některých mrzutostech s lidmi generala Kanzlera, pomohlo mi z nesnází rytířství velitele Francouzů, generala de Failly. Bylo mi volno, jíti kamkoli. Sochařku vábil Řím, choulostivou dámu vyháněly hrůzy boje z Mentany, a soucitnou ženštinu volaly vzdechy trpících do lazaretů. Poslednější přemohla v prvé chvíli dámu i sochařku: odhodlala jsem se zahráti si aspoň pro nejhorší začátek na milosrdnou sestru. Nebylo mne valně potřebí, hledala jsem sama, kde bych mohla ruky přiložiti. Na procházce lazarety nalezla jsem pěknou skupinu. Zajatec v červené bluze naplňoval svůj skizzář studiemi rozmanitých hlav a kreslil právě poutavý, banditský obličej papežského dělostřelce, sedícího na posteli a bavícího se nenuceně s malířem a s obvázaným Garibaldovcem, jenž kolem nich šprýmy prováděl. Přiblíživši se, slyším ku svému překvapení všechny tři mluviti česky. Ujala jsem se jich ihned s dětinskou radostí. Nemusím dokládati, že naše známost byla učiněna okamžitě. Váš pan otec, malíř v červené bluze, byl zasažen lehýnce střelou ze chassepotky na noze a nebylo mu více souzeno než několik dní nechoditi; jeho model a krajan, ba dokonce jmenovec a snad vzdálený příbuzný, jakýs Horák, řemeslný námezdník z papežského dělostřelectva byl polechtán vlaským bodákem mezi žebry, a garibaldovský šprýmař kolem nich obskakující, také Čech, jménem Zikeš, měl střípkem z papežského granátu něco vlasů a kůže s hlavy smeteno. Jak slyšíte, jsem upřímná, nezveličuji své samaritanství, kteréž mne více bavilo než mým raněným prospělo. Mohla jsem si do konce zaskočiti bezstarostně do Říma, kdež mi však věnovala papežská policie tolik nezasloužené a protivné pozornosti, že mi rozešla prozatím choutka na zimní séjour pod blankytem šťastné Kampanie. Po třech nedělích dopraven váš pan otec na hranice státu církevního a vydán královským karabiníkum. Byli velmi přísní a doprovodili ho až do Perugie, kdež jim nějak vypadl z oka: nedbali oň dále. Odešel neobtěžován do Florence, kamž jsem byla zatím sama napřed pospíšila, i přišel mi vedle svého slibu pověděť, jak se mu dařilo. Pak jsme se vídali častěji — — voilà tout.“

Hovořeno ještě chvíli o zvěčnělém malíři, rozmluva přesmekla se znenáhla na umělecké poklady Italie a s návratem Gisely od Xaverie pře-kočila na taneční pořádky a obleky.

Sochař poroučel se nejdříve, potom slečna Žitných; neměla stání, diabolus saltandi pononkal ji velmi.

„Vám bych se zavděčila další přednáškou té kapitoly ze životopisu vašeho pana otce, která jest uložena v archivu mé paměti, — není-liž pravda?“ otázala se domácí paní zbylého Jaromira. „Posloužím vám mileráda, jenom dnes bych prosila za poshovění. Necítím se disponována, zmocňuje se mne jakás únava —“

„Netroufám si činiti nejmenších nároků na vaši sdílnost, milostivá slečno. Přišel jsem arci s úmyslem, obtěžovat vás nějakou prosbou, ale po vašem prohlášení neosmělím se rušiti dále váš klid.“

„Ah, čím? Povězte mi aspoň začáteční písmeny vaší záležitosti. Počíná s L — o — u — ? Vy čtveráku! Nu, hleďte, jsou věci, které neunavují, spíše podrážděné čivy v harmonické a lahodné vlnění uváději. Bude mi příjemno, setrváte-li ještě několik minut jako můj host. Vyrážejte mne svým sladkým bolem. Vidíte, jak jsem vás prohledla! Hned jak jste vstoupil, poznala jsem, že jste roztomile nešťasten. Způsobíte uspokojivé potěšení mé všetečnosti a své marnivosti, odhalíte-li maličko své ztrápené srdce, a dovolíte-li, abych se mu obdivovala, a vás abych závistivě politovala.“

„Ztratil jsem odvahu, přišed a nalezmuv vás jinak zaměstnanou s panem Doubkem i slečnou Žitných. Nahodilé objevení vašeho přátelství k mému otci osvěžilo znova mou smělost —“

„Dobrá. Mluvte jako s nějakou rozumnou, obstárlou tetkou.“

„Žertujete a váš rozmar ukládá mi opět reservu.“

„Eh, dětino. Pardon, pane Horáku. Zapomínám, že jednám se synem a nikoli s otcem. Vězte, že váš pan otec byl z jiného těsta než vy. Bylo v něm méně cukru i másla, více koření a kvasu. Nezdědil jste po něm mnoho —“

„Ani vaši přízeň?“

„Přízeň?“

„Chci říci laskavé naklonění v dobrosrdečné přívětivosti.“

„Vy opisujete dlouhými diplomatickými frásemi, aniž byste byl lišákem. Nu, domýšlejte se tedy, že vám zanechal váš otec i mou kamaraderii dědictvím. Svoluji k tomu.“

Jaromír vyložil domácí paní obšírně a svedomitě kroniku svých běd a dospěl k závěrečné prosbě, aby mu Ella dobrou svou radou byla nápomocna.

Slečna Šípkova vyslechla jej pozorně. Zírala do ružových květů azaleji, pněcích ze krásného květináče na stole. Špičkami svých malých a vnadných nožek zaťukala občas o lesklé brnění uměle kuté, nízké mříže kolem krbu, před nímž s panem Horákem seděla, a její zrak spočinul chvílemi přemýšlivě na hedvábné rosetě střevíčků, jež za chvíli opět pod lem šatu vklouzly. Někdy mihl se po její líci skrovný, diskretní, avšak čtverácky dobromyslný úsměv a pohodlně bloudicí oči dámy utkvěly po chvílích přímo a otevřeně s výrazem přívětivé pozornosti na Jaromírovi; tu a tam jako v letu, potají prohlížely si jej a oceňovaly ho.

„Lichotila jsem si domněnkou, že po vás dojde na mne, abych se mohla zaskvíti před vámi v zářivé a vděčné úloze velemoudrého anděla spásy,“ pravila slečna nedbale, když Jaromír byl ukončil. „Vy jste však vyložil přede mnou hru tak prostinkou, že není pražádným uměním nalézti rozhodný a vítězný tah. Nepochybně řeknu vám něco, čím sám v duchu se zabýváte, a moje rada bude asi souhlasiti s úmyslem, jenž ve vaší hlavě mezi pobočními nápady zajisté přirozeným způsobem sám vrchu nabývá.“

„Možno, slečno, že dovedl bych učiniti se hodným vaší lichotivé důvěry. Ale moje sražená mysl zapadla v podrobnostech a nedovede z nich vybřísti, aby se povznesla k rozhodné volbě. Spoléhám slepě na vás.“

„A ukládáte mi zodpovědnost za sebe i za Louisu. Nu — podvolím se těžkému úřadu, jejž na mne vznášíte. Objasněmež si poměry. Jací jsou činitelové ve vaší domnělé tragedii? Milenec a milovnice. Dere se mezi vás soupeř? Ne. Má Louisa sokyni? Nemá. Musíte si jeden či druhý teprv dobývati srdce milovaného? Směšná otázka, když ozývají se obě již v jásavém souzvuku týmže milostným tlukotem! Prosím vás, co poskytuje kniha vaší lásky efektního, romantického? Nic, ani kličky, z níž by se dal uplésti románek jen za ment poutavý. Ale pravda, dvojice starých pánů, poražených a odsouzených napřed. Hrají úlohy komických starců, proti nimž jest zaujat a priori všechen svět od parketu až do poslední galerie jako v každé komedii. Oba učiní dobře, když v čas povolí. Jinak budou bez milosti vypískáni. Jednoho, starého pana Zemana, odkládám již mezi přemožené. Troufám, že jeho jedináček, zbožňovaná a roztomilá dceruška hravě si jej oblomí. Zbývá ukrutník, jejž svým strýcem zovete. Mně se líbí. Muž ze starého železa, jadrný bourgeois, postava k pohledání. Obávám se, že tento druh skvostných figur brzo vymře. Naznačil jste sám, že nad životem vašeho strýčka počíná se skláněti soumrak. Neobírejme se tím. Ublížil byste si v mých očích, kdybyste chtěl čekati na dědictví, které po vašem výkladu nemohu ani považovati tak za jisté, jak jsem dříve předpokládala. Závěrek: Radila bych vám, abyste si nekazil dobrý rozmar. Jste k tomu příliš mlád a milován. Škoda každého zmařeného letního dne. Nevrátí se vícekráte a máme-li k stáří čeho litovati, litujeme obyčejně rozkoší, kterých jsme si v mládí nedopřáli. Dejte se bez meškání dovésti svým srdcem k Louise a k jejímu otci. Povězte mu co chcete, ale pravdu. Ne všechno, něco si nechte pro Louisu a něco pro sebe, byloť by naprosto zbytečno, ano hříšno, strhnouti starého pána do soutrpnosti ve starostech, pro něž nemá již dosti pružnosti a které by zbytečně i bezúčelně jeho ctihodnou hlavu tížily. List vašeho strýce, dojde-li, a já bych téměř o tom pochybovala, — jeť pan Rýva zaleknut — bude vám snadno paralysovati. Váš strýc bojuje s otevřeným hledím, není vám brániti se proti zákeřnickému útoku, a poctivého boje netřeba se báti. Láska povznáší, sílí, polepšuje. Svrhněte se sebe zmalátnělost i nehodné poručnictví strýcovo, založte si svou samostatnost, a věřte, že upevníte tím základy lásky v srdci své milenky, dobudete si vážnosti jejího otce i strýcovy, nabudete sebevědomí a úcty před sebou i svým snažením. Nejsladší z polibků jsou ty, jichž si zasloužíme. Ne příliš trpce, pak jsou balsámem na rány, a rány pree jen bolí. Avšak já myslím, že váš boj o existenci nebude

obtížný. Pomocných rukou nabídne se vám dosti. Vím hned o dvou. Dovolával jste se mého přátelství. Neodepřela jsem vám je. Vím, že ukládá povinnosti. Propůjčuje však rovněž práva. Zakládám pak spíše na své dobré právo než na své povinnosti, žádajíc vás, abyste přijal mou pomoc nejen v slově upřímné rady, nýbrž i činem. Jsem vám k disposici. Počněte co chcete a spoléhejte na mne. Žádný odpor. Ella Šípkova nesnese upejpavého přátelství. Licoměrníky této povahy odkládám brzo mezi loutky, s nimiž se nechci zlobiti. Nuž? Spolek na výboj a odboj jest uzavřen, váš otec na onom světě — je-li jakého — dá mu svého posvěcení a já mám svou radost. Děkuji vám za ni."

Jaromír zlíbal podávanou ruku.

Poděkovav slečně Šípkové vroucně, pospíšil do Spálené ulice.

Pan Horák se nepamatoval, že by ho někdy byly které schody tak unavily jako padesát pohodlných stupňů do druhého patra k bytu Zemanových. Vystoupil vzhůru bez dechu. Opřel se o zábradlí, chtěl vyčkati až prsa i tepny poněkud se ztiší. Nemohl a nechtěl dlouho státi za dveřmi a za několik vteřin stiskl knoflík zvonce. V předpokoji pokoušela se oň znova závrať, a když uveden do malého salonku, spolu knihovny a částečně i učebny revidentovy, očekával toužebně vybídku k usednutí; žasl úzkostlivě nad svou nejapností a zmalátněním v rozhodné chvíli.

Zpravený starý pán nedal na sebe dlouho čekati. Vešel se zjevným radostným spěchem a podav mladému muži obě staré měkké ruce, pozvedl schýlenou, hedvábnými šedinami jako stříbrem pokrytou hlavu a zadíval se něžně, s úsměvem tklivé přívětivosti a zkoumavé přízně na Jaromíra.

„Jste mi srdečně vítán, drahý pane," ubezpečoval jej. „Prosím, usedněte laskavě a povězte mi, čemu děkuji čest vaší návštěvy. Ale sedněte již, jste jaksi unaven —"

„Ano, ušel jsem se, vyběhl rychle do schodů," omlouval se Jaromír, zmatený úplně neočekávaným přivítáním, jehož dojímavá vroucnost věstila více, než čeho se nadál.

Byltˇ u Zemanových poprvé. S revidentem znal se teprve na druhý měsíc. Setkal se s ním posavade jedva šest- neb sedmkráte a nahodile, na ulici, v divadle, a krom pozdravu, jenž z pravidla svědčil spíše Louise než starému pánu, nevyměnil s ním ještě téměř ani slova.

„Mladická odvaha, bujné zkoušení dobrých plic a pružných svalů," vytýkal dobromyslně pan Zeman, nespouštěje očí se svého hosta i usmívaje se čtverácky, jakoby jeho schvácenost do základu prohlížel. „Toho potěšení si my staří dopřáti nemůžeme a mimo to nemáme vpravdě už s ničím naspěch. Nechybím, pokládaje, že váš kvap má pilné příčiny?"

„Ano. Děkuji vám, pane revidente, za přímé vyzvání k výpovědi o pohnutkách mé návštěvy, kterou se vzácnou laskavostí přijímáte." Jaromír oddechl si zhluboka. „Skličuje a zdržuje mne přirozená nesmělost před chvílí vysoce důležitou a pro mne posvátnou, ve které chci vám přednésti "

Panu Horákovi docházel stále ještě dech, ba i řeč. Mluvil nesouvisle a s nevelkou řečnickou grácií, vyznávaje se starému pánovi ze svých sympatií k Louise. Znenáhla pronikl však vnitřní žár jeho údy, rozžehl mu oči, zruměnil tvář a rozplamenil slova. Vyložil horoucím způsobem a z hlubokého citu panu Zemanovi své tužby a své prosby za svolení, aby se směl milované dívce přiblížiti.

„A jste vy mi ferina, pane Horáku. Inu, jako všechna mládež! Nejprve zosnuji si něco za větrem, abychom my staří ničeho nevěděli a netušili, a když jsou uzly spleteny, přijdou si pro nás, abychom řekli amen. Vědí, že nám nesnadno rozsuzovati. Těžko a nemilo, můj mladý příteli. Ne, nebudu vás kárati. Byl jsem také mlád. A co mému dítěti jest vhod, nemůže býti mně proti mysli. Znepokojovalo mne jedině, proč nepřicházíte.

„Je-li možná! Vy jste byl zpraven?"

„Ba ovšem. Jsem zvyklý mluviti pravdu. Nezapru vám ji. Svět kolem mne ztrácí se znenáhla v šeru a můj starý zrak se po něm již nerozhlíží. Svoji dceru ještě mám na očích, jenom ji, jako světlo ve tmách, jako moji jedinou rozkoš a starost. Divá-li se otec dvacet let každý den a bez ustání do tváře a duše svého dítěte, zná je a jest snad nemožno, aby mu zůstala tajna jakákoliv i nepatrná i skrývaná změna. Byl jsem poslední dobou o Louisu znepokojen. Ona jest ostražitá i panensky nesdílná jako všechny dívky a nechala mne hádati. Nu, dopídil jsem se konečně, kdo jest rušitelem jejího míru, vy šelmičko! Mne již dlouho nebude mezi vámi, a proto čekal jsem na vás netrpělivě. Nechci zemříti se strachem o Louisu a nemohu ji také vydati, pokud jsem svého nástupce v lásce k ní nepoznal. Podejte mi ruce a pohleďte mi pevně do očí. Tak! — Děkuji vám. Vaše duše jest šlechetná a vaše srdce dobré —"

Starcův hlas třásl se a slzy kanuly mu po tváři, na níž chvěly se úsměv a úzkost jako němá, horoucí modlitba díků i proseb za blaho dítěte nezměrně milovaného. Nakloniv se k Jaromírovi, přivinul ho k sobě. Rty pohybovaly se a nedovedly pronésti zvuku.

Jaromírovi zdálo se každé slovo býti žebráckou banálností a profanací. Zraky mu zvlhly a jeho ústa vtiskla na vetchou ruku starcovu políbení jako pečeť přísahy, kterou rozechvělá duše mladíkova blahu Louisy se zasvěcovala.

„Promluvil jste již se svým panem strýcem?" tázal se revident po chvíli, když se byli oba z dojmu pohnutí probrali.

„Ano," přiznával Jaromír s těžkým srdcem.

„Schvaluje také vaši volbu?"

Pan Horák nebyl schopen ublížiti dobrotivému, důvěřivému otci své milenky.

„Zůstavuje mi úplnou volnost a v tom spočívá také schválení," řekl s líčenou bezstarostností.

„Ale nelaskavé, ošklivé. Toť vás nemá právě nejvíce rád!" žaloval starý pán.

„Jest podivín, nechme ho."

„Ó ne, nikterak. On musí bráti v našem potěšení právě tak podílu jako já. Vždyť jest jako váš otec, váš pěstoun, a dokonce by se mi nelíbilo, aby kalil štěstí svého synovce a dědice nějakými vrtochy z morousovatění. Však Louisa mu hlavu napraví, uvidíte," mluvil rozjařeně starý pán.

(Pokračování.)

Tři básně pro děti.

Od *J. V. Sládka.*

Sluníčko.

Sluníčko-víčko
rozmilý broučku,
co jsme se tě nahonili
na tom paloučku!
Od stébla k stéblu
jen jsi se kmitlo,
nerado, nerado,
přec jsi se chytlo,
Sluníčko-víčko!

A teď tě máme,
ty broučku malý,
kropený jak makovička,
jak šípek zralý! —
Jak se ti líbí
zde v teplé dlani?
Aj, děláš, jakobys
nežilo ani,
Sluníčko-víčko!

Nožičky ztuhlé,
křidélka k sobě,
nelíbí se tedy u nás?
pomůžem tobě!
Otevřem ruku,
zlehounka, tiše, —
už krovky nazvedáš,
chce se ti výše, —
Sluníčko-víčko?

Po dlani vzhůru
a po malíčku —
tam se tedy pozachtělo
Sluníčku-víčku? —
Po dlani vzhůru
na prstu špičku:
zastýskalo, zastýskalo
se po sluníčku,
Sluníčku-víčku?

Nuž, tedy leť si,
ty broučku malý,
jako rudá jiskra letí
v nebeskou dáli.
A my se budem
za tebou dívat,
za tebou dívat,
o tobě zpívat,
Sluníčko-víčko!

Koulí se, koulí —

Koulí se, koulí,
červené jablíčko,
zelenou travičkou
až tam na sluníčko!

Ty budeš běhat,
my tě budem honit,
skřivánek bude nám
s nebe k tomu zvonit.

Koulí se, koulí,
ale pozor v letu,
ať mi nepodlomíš
nikde ani květu!

Chudobky bílé,
modravého zvonku —
my tě budem honit,
ale pomalounku!

Pomalu, zvolna
skrz to luční kvítí —
vždyť má také radost
z toho živobytí!

Skřivánek-li zvoní,
pohřívá sluníčko —
nekažme mu živobytí,
červené jablíčko! —

Vlaśtovce.

Vlaštovičko, leť,
už je na tě čas.
Listí žloutne, poletuje,
po strništi vítr duje,
bude brzo mráz.

Vlaštovičko, leť
na slunečný jih —
pavouk babí léto spřádá,
muška též si pospí ráda
až přiletí sníh.

Až ho napadne
kolem našich vrat,
i až bude melusina
kvíleti nám do komína
budem vzpomínat. —

Na tvůj letní zpěv,
kde ho zpíváš, kde?
budem na svých mapách zvídat
— a tvé hnízdo budem hlídat,
jak bys byla zde!

Přijde jaro zas,
ty se vrátíš sem
Potkáš-li kde kousek štěstí,
můžeš nám ho též přinésti
v naši českou zem.

Z cesty po Číně.

Vypravuje *J. Řežábek.*

II.

Cestovatelé, kterým bylo jeti poušti Gobi čili — jak jí říkají Číňané — Šamó, shodují se v úsudku, že na povrchu zemském jest málo krajin, které by vzezřením svým probouzely v duši lidské tak truchlivou náladu, jako ona. Hned za Urgou nelze arciť o poušti mluviti, neboť rozkládá se tu travnatá step, na které pasou se četná stáda bílých ovec s černými hlavami, rohatého skotu, koní i velbloudů. Však ani zde nelze se ubrániti smutným dojmům: válíť se podle cesty hojně lidských lebek, vymytých dešti a vybílených sluncem, jakoby měly vydávati svědectví o tom, jak malou cenu má život lidský.

Čím dále od Urgy, tím řidší jest stepní tráva, a po dvoudenní jízdě vstupuje se na území vlastní pouště. Tráva sice ani zde docela nezmizí, ba jednotlivé trsy její pozdáleči splývají zdánlivě v souvislý trávník, ale vskutku jsou tak řídké, že zblízka jest viděti jen holou, štěrkem neb i pískem pokrytou půdu. Tato jest místy zcela rovná, místy zase prostoupená vlnami nevysokých pahorků aneb nehlubokých dolin, ve kterýchžto poslednějších často se skrývají slaná jezírka. Sůl jest vůbec na mnohých místech přimísena k prsti, mnohdy v takovém množství, až vystupuje v podobě bílého prachu na povrch: tu roste vždy tak zvaný čij, který ukazuje ve stepích z pravidla na spodní vodu, jež mívá ovšem poněkud slanou chuť.

V létě jest cesta pouští za dne pro ohromná vedra velmi obtížná, a jen skvrny stínu, jejž vrhají na zemi jednotlivá oblaka, vznášející se po obloze, poskytují cestovateli na chvíli úlevy. Než oblak letí dále, a opět dopadají žhavé paprsky sluneční přímo na hlavu zemdleného poutníka, jenž nalézá útočiště pouze v staničních jurtách, které však bývají od sebe vzdáleny tři až šest mil. A tak stávají se ty nečisté jurty, kde se hmyz v pravém slova smyslu hemží, cílem nejhoroucnější touhy zmořeného poutníka, jenž baží jen po stínu a — po vodě.

Jako sama příroda, tak nuzný jest i zdejší Mongol i jeho nečetný dobytek. Jurty jsou neúhledné a namnoze tak malé, že dorostlý člověk stoje v nich vyléza horním otvorem hlavou na volný vzduch. A přece i ti odstrčení pastorkové přírody prozrazují chuť po poučení, dychtivě upírajíce svou pozornost i na předměty nejlhostejnější: tak zajímala je skládací židle, na které sedal Pjasecký, kresle některého z nich, neméně nežli stírací guma a tužka, kterým se obzvláště obdivovali. Ano nalézají se mezi nimi jednotlivci tak živé letory, že dovedou po celou hodinu i déle klábositi s cizincem, o němž vědí, že nezná jediného mongolského slova.

Unavující jednotvárnost cesty byla dne 1. srpna poněkud přerušena příjezdem na stanici, blíže které nalézá se lamský klášter. Přebývají tam lamové jakéhos nižšího řádu a proto vedli si také mnohem prostěji nežli jejich duchovní bratří v Urze. Na příchozí Rusy přišli lamové zevlovat jako ostatní jejich rodáci. Čočka sbírající sluneční paprsky, papír, tužka, stírací guma, perořová nádoba na vodu, skládací židle, kukátko a podobné zázračné předměty vzbuzovaly ve všech stejně nelíčený obdiv. Lamové byli oblečeni všelijak: některý měl na sobě pouze jakýsi župan, stažený kolem kyčlí pasem, za který zastrčil si náčiní k jídlu čínské výroby, totiž nůž, lžíci a hůlčičky, ovšem spíše pro parádu, nežli pro potřebu, neboť Mongol při jídle hůlčiček nikdy neužívá, dávaje přednost svým pěti prstům, které strká bez rozpaků do každého jídla a utírá je pak jednoduše o svou oholenou hlavu aneb o župan, kdežto za lžíci užívá raději kotlíčku, jehož pomocí dříve dosáhne svého účelu; jiný dostavil se, zahalen jsa v plášť tím způsobem, že jedna ruka i s ramenem zůstávala nahá; někteří konečně spokojili se oděvem ještě skrovnějším, majíce na sobě jen tak pro slušnost kousek nějaké tkaniny. Barva žlutá a červená měly vrch, ač bylo viděti i modrou, malinovou, skořicovou a šedou. Hlavy měli buď hladce oholené aneb pokryté nově vyrážejícími vlasy; někteří neměli na nich žádných pokrývek, jiní zas buď čepici neb klobouk s kuličkou nahoře a se stužkami vzadu. Obličeje měli mužští buď zcela oholené aneb nechali si jen kníry; málokterý měl řídounký plnovous. Přišly také ženské se svými podivnými účesy, při jejichž úpravě vynikající úlohu hraje obyčejný truhlářský klíh, kterým si mažou vlasy, následkem čehož ztuhnou, jakoby byly dřevěné, načež ozdobují je stříbrnými cetkami, korály, tyrkisy aneb také jen měděnými okrasami, vykládanými barevnými sklíčky. Oděv ženských jest nadmíru nevkusný, ano zrovna ohyzdný. Záležíť z jakési dlouhé, úzké košile s těsnými, ale za to nad potřebu dlouhými rukávy, tvořícími na ramenou nádory; rukávy jsou obyčejně podloženy prošívanou vatou. Dívky procházely se volně jako vdané ženštiny, ale počínaly si ostýchavěji. Malé děti byly tak plaché, že při nejnevinnějším pohybu cizinců dávaly se na útěk, obávajíce se, aby jich nechytili. Uprostřed zástupu bylo viděti také koně, ani buď stáli aneb se procházeli s místa na místo, a rovněž velbloudy, se kterých složili náklad. Někteří Mongolové byli na koních a projížděli se jako střely po stepi. „Všechno hovoří — vypravuje Pjasecký — křičí, chechtá se, dovádí, a jen málokteří stojí klidně i zádumčivě, jsouce unešeni pozorováním nějaké obdivuhodné znamenitosti, jako jsou na př. prací rukavice neb knoflíky u kabátu. Velebníčkové vedli si stejně vesele a nenuceně, jako všichni ostatní, ano byli ještě veselejší, neboť jsou jako třída privilegovaná spokojenější se životem. I dospělí dováděli chvílemi nejinak, nežli naši uličníci. Jeden lama pleskl na př. druhého, jenž stál před ním, dlaní do jeho oholené hlavy. Ten se bez pospěchu obrátil, podíval se klidně na svého soudruha, pak si plivl na dlaň, rozetřel to druhou rukou a sehnuv se položil mokrou dlaň na zemi, takže k ní přilípl písek a rozličnou smeť, načež touto dlaní vsadil soudruhovi políček, až to mlasklo. Avšak vykonal to beze zlosti, bez hněvu, zrovna jakoby byl chtěl jen zažertovati. A ten, který políček dostal, přijal jej rovněž nikoli za urážku, nýbrž za výraz pozornosti přiměřené jeho předešlému laškování; nerozhněvalť se ani sebe méně, ano dal se do veselého smíchu; ze zástupu nikdo si tohoto

výjevu ani nepovšiml. Nahleděv se do syta na zástup šel jsem se podívat do kláštera. Ten jest ohrazen cihlovou zdí, podle jejíž horního kraje táhne se římsa, shotovená rovněž z cihel. Vnitřek chrámu jest obehnán sloupořadím, v jehož pozadí stála bronzová socha Buddhova. Mezi sloupy byly umístěny nizoučké lavičky dvěma řadami, na kterých seděli lamové a konali bohoslužbu: všichni do jednoho odříkávali hlasitě a jednotvárně modlitby ze sešitků, provázejíce toto čtení chvílemi bubnováním a řinkotem měděných talířů; dva z nich mimo to v jistých momentech troubili na trouby zdélí nejméně půldruha sáhu; nejprve vyluzovali jeden táhlý, stejný zvuk, načež tvořili malé přechody a záchvěje. Ve dvou menších chrámech, které se nalézaly po stranách hlavního, dálo se totéž; v buddhických chrámech vůbec služby boží téměř ani nepřestávají. Než, jaká to bohoslužba! Na mne činily buddhické chrámy vždy trudný dojem, kdykoli jsem tam dlel za bohoslužebných výkonů: ani u jednoho z lamů konajících je nepozoroval jsem nejmenší vnější nábožnosti, natož projev nějakého citu; chrám podobal se spíše továrně, ve které nedbalí dělníci mají za povinnost odbrebentit předepsané modlitby, udeřiti tolikrát a tolikráte na bubny i měděné talíře a zatroubiti. Odbyvše ledabylo protivnou práci, vyběhli tito po fabricku nábožní dělníci v nevázaném, hlučném roji z chrámu do kuchyně, kde byl pro ně přichystán oběd, aneb šli ven zevlovat a popocházet s místa na místo potud, až by známé znamení znova je zavolalo na nizoučké lavičky, aby po statisícáté opakovali jedno a totéž. Lze si pomysliti, jak velice musí je omrzeti i kostel i stojící v něm modly i ty modlitby. Ba, lamové jsou věru nešťastní darmochlebové, ježto nikdy neokusí rozkoše plynoucí z práce plodné, podobajíce se Danaidkám, lijícím vodu do bezedných sudů."

V následujících dnech šla cesta opět pustou plání, pokrytou místy holým kamením. Než ponenáhlu počaly se roviny střídati s pahorky, místa zcela pustá mizela a za to trávy přibývalo, až konečně dne 7. srpna st. sl. ocitili se poutníci na pokraji vlastní poušti. Odtud nabývala cesta větší rozmanitosti: objevila se opět stáda koní, skotu i bravu; přibývalo jurt a jejich obyvatelů, mezi nimiž častěji a častěji objevovali se Číňané; ano na jedné stanici vyslídili ruští cestovatelé dokonce malou zahrádečku, kde jakási Mongolka měla nasázené brambory. Když se jí ptali, odprodá-li jich, nechtěla o tom zprvu ani slyšeti, vymlouvajíc se, že zákon zapovídá prodávati plodiny nezralé, a dlouho odpírala tvrdošíjně všem domluvám, až konečně uvedl ji v pokušení potměšilý lesk stříbrného ruble, takže zaň dala všechny své brambory, nic se neohlížejíc na domnělý zákon, který to zakazoval. Postupem cesty povaha krajiny rychle se měnila: stepních rostlin nebylo téměř ani viděti, a místo nich objevovaly se hojněji a hojněji obyčejné luční květiny. Po cestě valelo se méně kamení, ač i zde musila se vyhýbati jednotlivým balvanům značné velikosti, rozbíhajíc se k tomu konci zvláště v rovině až v desatero rozličných souběžných směrů, takže o cestě podle našich pojmů nelze tu vlastně ani mluviti. Na stanici Čačartu objevily se ponejprv i jurty v nové podobě; bylyť ohrazeny kamennými hradbami, což dlužno bez rozpaků považovati za známku počínající osedlosti zdejších Mongolů. V jurtovém městečku Minganu očekával poutníky první nocleh ve zděném čínském domku.

Tak to šlo zvolna do vrchu ku předu, a již v podvečer dne 9. srpna st. sl. spatřili naši cestovatelé zbytky bývalé veliké čínské zdi i zastavili se na nocleh před samým Kalganem v čínské zájezdné hospodě Nor Dane. Nazejtří objevilo se jim jedno z nejkrásnějších divadel na celém povrchu zemském: lidnatá, kvetoucí nížina čínská s prostupujícími ji pohořími. Po samém horním okraji horského svahu táhne se tu pomezná zeď zelenými luhy, zdělanými poli, kolem nesčetných osamělých domečků. Ze zdi zachoval se dosud jen nízký kamenný val, kdežto věže zůstaly namnoze neporušeny.

Nejbližším cílem další pouti bylo první čínské město Kalgan. „Den byl — praví Pjasecký — parný k udušení. Téměř od samého domku Nor-Dane počali jsme sestupovati s hory, na kterou touž dobou vystupovala proti nám řada vozů, tažených voly. Cesta táhne se hadovitě po úbočí hory a jest tak úzká, že dva vozy stěží se vyhnou, což děje se tím způsobem, že jeden musí se přitlačiti k hoře v nakloněné poloze a čekati tak, dokud druhý nepřejede. Na pravo po hoře táhne se Veliká zeď, kterou čas boří a zároveň ozdobuje kvítím; na levo pak spouští se strmý ráz až na dno hlubokého údolí. Na bližších svazích tohoto úbočí jsou směle upravené nevelké výstupky, oseté rozličnými rostlinami: konopím, prosem, brambory neb ovsem; vedle nich na podobných výstupcích tlačí se vesničky i jednotlivé hezoučké domky s malými balkony a tarasy ozdobenými zelení, — a lidé, lidé jsou všude, kam se člověk podívá: mužští bez pokrývek na hlavě s copem, s vějíři v rukách aneb se širokými slaměnými klobouky, v bílých košilích a širokých šarovárech; polonahé ženské pouze v sukních na šlích, a téměř docela nahé děti s pestrými květy, zdobícími jejich originalně učesané hlavičky. A všechno to objevilo se tak nenadále, náhle za těmi mrtvými pustinami, ze kterých jsme se vlastně teprve včera vybrali. Hlava se točí následkem nových dojmů, a krk bolí od ustavičného otáčení brzy v tu, brzy v onu stranu. Ještě dobře, že koně jsou tu povědomí a sami jdou opatrně, neboť jinak by se člověk po takové cestě nesměl zahleděti stranou: Evropan ani si nemůže představiti té malebné směsice kamení, které zde říkají cesta. Mnohé kameny jsou tak hrubé, že zapřažení voli neb koně nepotřebují zdrzovati vůz, aby se snad nerozjel, ač nemá žádné brzdy, nýbrž musí jej vší silou táhnouti, aby se dostal ku předu. A tak bez bázně před upadnutím čili lépe řečeno, zapomenuv, že by se to mohlo státi, hodil jsem otěž na šíji svého klidného koně a ohlížeje se ustavičně se strany na stranu, zaznamenával jsem, co jsem viděl. A obrazy stávaly se odevšad živějšími a zajímavějšími. Teď vjeli jsme do jakés nekonečné vesnice, rozložené bez ladu po svazích hory: domky skryté v zeleni rozkládají se v pravo nad cestou, i v levo pod ní: mezi nimi nahoru i dolů táhnou se schody, proplétají se lákavé stezky ve stínu stromů i mezi poli. V domcích jsou všude hezká, vzorkovaná okna: kolem nich všude jsou květinové zahrádky, čisťoučké dvory, sady; a všechno jest tak pohodlné, sympathické, milé . . . A jaký život všude — všude práce, písně a hovor lidský! Jest to pravé lidské mraveniště, avšak nikoliv nemluvné, nýbrž povídavé, plné tisícerých rozmanitých zvukův — hlasů lidských i zvířecích, rozličného ptačího hvízdotu i cvrlikání, a hřmotu jedoucích po cestě vozů. Tu začíná ta skutečná, lidmi přeplněná Čína! Tou měrou, jak jsme

sestupovali po zátočinách klikaté cesty. úžil se obzor, ač rozměry jeho byly pořád dosti značné, takže dlouho míhaly se nám před očima obrazy toho překypujícího života. Konečně jsme sestoupili až do údolí a záhy dostali jsme se do úžlabiny, která po silných deštích proměňuje se v burácející, nebezpečnou bystřinu; tu se spojení docela zastavuje a do Kalganu nelze přijíti dříve, dokud neodteče voda.“ Tudy dorazili naši poutníci za krátko do Kalganu.

Nejvšednější motiv.

Báseň od *J. Vrchlického.*

Hoch vyzáblý a bledý, neduživý
mi psaní přines': „Pane, smilujte se,
dnes otec umřel, doma není skývy
a dětí pět se v pláči zimou třese.“

Hoch ubohý co říká sám snad věří,
a neví otec jeho v krátkém čase
o smrti matky že lhal u týchž dveří
a propijí, co dostal, v krčmě zase.

Hoch nezachvěl se ani nad lží svoji
byv usvědčen a sebrav dárek malý
šel tupě, jako přišel. V jizbě moji
však satan stál a jeho rty se smály.

A pravil: „Kluk mi dobrým pomáhačem,
jak tebe on, bůh rovněž vesmír šidí
za bídný groš, jejž dal's mu, pohnut pláčem,
ti stokrát víc vzal — tvoji víru v lidi.“

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Hraběnka vstoupila; byla velmi bledá a trochu udýchaná; vydychla zhluboka, než promluvila; pak obrátila se k mladé dívce:

„Poznala byste ty, kteří se proti vám zapomněli?“

Rajisa chvíli neodpovídala. Věděla jistě, že poznala aspoň jednoho z nich, totiž synovce hraběnky; mohla však způsobiti takový zármutek té ženě, která pro ni tolik učinila?

Obraz umírající matky mihl se duši sirotka, a nedbajíc ničeho pravila pevně:

„Ano, poznala, alespoň doufám.“

„Tedy pojďte,“ pravila hraběnka s nervosním pohybem, který znamenal u ní trapné rozhodnutí. „Pojďte, a vydejte je sama císařské spravedlnosti.“ A táhla Rajisu za sebou. —

„A což můj otec?“ tázala se tato, obracejíc se k starci.

„Co jeho se týče, nemám žádných rozkazů,“ pravila hraběnka váhajíc.

„Tedy jej vezměte s sebou, zaprisahám vás, madame; pomyslete si, co by zde samoten vytrpěl!“

Hraběnka pokynula hlavou na znamení, že svoluje. Všichni tři vstoupili do vozu, a za několik minut zastavili před kasárnou.

Po několika schodech dostali se do velkého sálu a zde nalezli všecky důstojníky beze zbraně, zamyšlené a mrzuté. Plukovník a nový policejní ředitel, muž to velice čilý a bystrý, který až posud trávil život ve stínu kanceláří a který dostal se v popředí za těchto okolností velice nesnadných, očekávali je se zimničnou netrpělivostí.

A téže chvíli, co naši příchozí, vešel do dveří také plukovní kněz.

Oči všech přítomných utkvěly na Rajise, která velice ovšem bledá, ale klidná, snášela jejich pohled. Pouze tři vinníci neměli odvahy pohlednouti do očí své žalobnici.

Kněz přistoupil k Rajise.

„Ve jménu Stvořitele,“ pravil k ní, „potlačte v sobě všechen hněv a pomstu a na rozkaz cáře přisahejte, že udáte poctivě a jistě ty, na které žalujete.“

„Přisahám!“ pravila Rajisa hlasem pevným.

„A nyní je udejte!“ pravil kněz, ustupuje, aby mohla k důstojníkům.

Již se stmívalo, oblaka byla plná sněhu, ale okna byla vysoká, tak že v sále bylo dosti světla. Důstojníci stáli obráceni tváří k oknu a Rajisa měla je prohlednouti. Tu ji opouštěly síly a málem byla by se vzdala svého práva.

Ale otec chopil ji za ruku a zvolal:

„Poslechni císaře!“

Rajisa vytrhla se otci a přistoupila chvatně k důstojníkům, stojícím v řadě. Její oči bloudily po všech tvářích a četly v nich samou nenávist. Pojednou vrátila se jí paměť, a ona byla jista, že se nemýlí.

„Tento,“ pravila, zastavujíc se u Sabakina . . . . „tento,“ — a udala Rezova, který se jí odměnil pohledem ostřejším nežli políček; ona se zachvěla pod tou urážkou, ale oplatila mu jej. Rezov sklopil hlavu a styděl se, že ho žena tak pokořila.

Dříve nežli je poznala Rajisa Valeriana; poslední zbytek slabosti říkal jí, aby ho neudávala. Co měla dělati? Chvíli váhala; jakýsi cit podivný a nový bránil jí pohlednouti mu do tváře. Byla by mu odpustila, kdyby byla věděla jistě, že on jest pravým vinníkem. Neměla

však času dlouho se rozmýšleti, neboť plukovník se jí tázal:

„A třetí?“

S očima sklopenýma pozvedla zvolna ruku, ukázala na Greckého a pravila tiše:

„Tento.“

Na druhém konci sálu ozval se výkřik.

Hraběnka pospíchala k ní.

„Vy jste se zmýlila, není-li pravda?“ pravila k Rajise, „toho jste nechtěla ukázati?“

„Ano, to jest on,“ odvětila Rajisa s hlavou sklopenou, podobná sama nalezené hříšnici.

„Nešťastníče!“ pravila hraběnka k Valerianovi, který k ní přistoupil, chtěje jí líbati ruku: „vy jste zneuctil svoje jméno! Váš čin jest hanebný. A já si vás tak vážila!“

Pláč sevřel hraběnce hrdlo, tak že se musila odvrátiti.

Na to přistoupil plukovník k důstojníkům a pravil:

„Pánové, doufám, že vaše neposlušnost vám bude odpuštěna, neboť vzájemná láska, kterou k sobě chováte, vás omlouvá. Ta slouží vám ke cti, ačkoliv vás zavedla trochu daleko. Jste svobodni. Co vás pak se týče, pánové,“ dodal, obrátiv se ke třem vinníkům, „odebeřte se ihned do Zimního paláce; tam se dovíte, jaký osud vás čeká.“

Vyzvaní důstojníci opustili ihned síň. Rajisa s otcem nalezla dole vůz, který je dovezl také do Zimního paláce.

Hraběnka byla by se ráda vyhnula této tak trapné cestě, ale měla rozkaz, a musila uposlechnouti.

Za několik minut stáli v jedné síni císařského paláce. Císař zatím se dověděl jména vinníků a po malé chvíli, která byla všem k nepřečkání dlouhou, vešel do síně.

Jeho první pohled utkvěl na Rajise a byl jí příznivý. Krásou a důstojností mladé dívky vina důstojníků v jeho očích velice vzrostla. Dívky ošklivé a sprosté nebyl by tak litoval, jako krásné Rajisy, která mohla udělati ve světě štěstí.

„Který z vás tří jest největším vinníkem?“ tázal se císař přísně důstojníků.

„Já,“ pravil mužně Grecký, pozvednuv hlavu, ale v téže chvíli vyšlo slovo „já“ také z úst jeho soudruhů.

Císař se v duchu obdivoval jejich hrdinnému přátelství, ale nedal to ovšem na jevo.

„Vy, slečno,“ pravil k Rajise, „musíte nám pomoci. Který z nich vás pohaněl?“

„Nevím,“ odvětila dívka, a tenkráte poprvé od onoho osudného dne zbarvil ruměnec její bledé líce.

„Vy nevíte?“ naléhal císař.

„Ne,“ odvětila Rajisa.

Car chvíli mlčel.

„Nuže,“ pravil, „s pomocí boží: Pánové který z vás je nejbohatší?“

„Já,“ odvětil Grecký, a tenkráte mu nikdo neodporoval.

„Tys hrabě, není-li pravda? Ty jsi zneužil svého titulu, i svého jmění; poněvadž jsi bohat a urozený, vezmeš si tu dívku.“

Valerian se zachvěl; takového trestu se nenadál.

„Vezmeš si ji dnes, a sice ve vaší vojenské kapli; tvoje statky budou zabaveny ve prospěch tvé ženy. — vaše statky, pánové, také se jí dostanou. Jak bude po oddavkách, odjedete všichni tři do Sibiře. Nechť zví svět, jakou cenu má za mé vlády čest dívčí.“

Rajisa se uklonila až k zemi. Její otec pozdravoval po vojensku.

„Ty jsi starý voják, jak vidím!“ pravil císař k němu.

„Vojenský ranhojič, Vaše Veličenstvo, nyní ve výslužbě.“

„Vidíš, jak umím trestati bez rozdílu stavu. Mnoho štěstí, slečno,“ pravil k Rajise.

Obrátiv se potom k hraběnce, která poslouchala celá zarmoucená, pravil:

„Snad se vám bude zdáti, hraběnko, že váš dobrý skutek došel špatné odměny; ale pamatujte se, že pravá odměna čeká na nás v nebesích. Buďte ujištěna, že naše úcta a přízeň k vám tímto jen vzrostla.“

Pozdravil přítomné a odcházel, ale v tom si na něco vzpomněl.

„Pánové,“ pravil k důstojníkům, „za to, že se máte tak rádi, ponechávám vám vaše šlechtictví a vaši hodnost.“

Na to odešel.

XVIII.

Na tváři všech přítomných zračil se úžas: nikdo netušil, že trest bude tak přísný. Zabavení statků bylo věcí zcela přirozenou; vinníci si myslili, že budou pokutováni na svých statcích, ale nikdo z nich si nevzpomněl, že by čest mohla býti vrácena Rajise sňatkem.

A přece tento sňatek, po němž hned následovalo věčné rozloučení, byl nejrozumnějším rozluštěním celé otázky. Tím dostalo se Rajise titulu a jmění, jichž nehledala a které jí přece náležely.

Kdo ví, zdali by byl zněl ortel zrovna tak, kdyby Rajisa byla bývala ošklivá a sprostá? Těžko rozhodovati.

Když odešel císař ze síně, přistoupil Rezov k Rajise.

„Přijměte moji poklonu, slečno,“ pravil k ní posměšně, „a zároveň moje blahopřání.“

Rajisa pohledla mu pronikavě do očí. Kdyby byla jistě věděla, že to byl tento, spíše řivolní a uštěpačný, nežli zlý člověk, který se na ní provinil, byla by ho pohaněla, že by byl na to do smrti nezapomněl. Od tohoto člověka více nežli od jiného bylo by to zneuctění nesnesitelným. Ale, bohužel, to jisté nevěděla.

„A což, je-li to tento?“ pravila k sobě, myslíc na Greckého. Bůh jí ho dal za muže, kdo ví? snad se v tom jevila boží spravedlnost.

Grecký zamyšlený a němý myslil si, že byla-li to náhoda, byla hodně podivná. Nemohl věřiti, že Rajisa neviděla jeho tahy, a nepoznala jeho hlas; soudil, že to byla pomsta obratně nastrojená; ba konečně se domníval, že jeho teta o všem věděla a celou tu věc navlíkla: všecko zdálo se mu možným, všecko, mimo skutečnost. Co dálo se v duši ubohé Rajisy od oné chvíle v Červené hospodě, to si ovšem představiti nedovedl.

„Slečno, teď už mne nepotřebujete,“ pravila hraběnka ke své chráněnce; „s bohem!“

„Madame, odpusťte mi,“ zvolala Rajisa, „Bůh je mi svědek, že jsem vás nechtěla zarmoutit!“

„Nehorším se na vás,“ odvětila hraběnka, odvracejíc se, „vy nejste ničím vinna; ale ta rána zasáhla nejen vinníky, nýbrž i nevinné. Buďte šťastná!“

Na to odešla.

Rajisa byla ve velikých rozpacích, a nevěděla, co má dělat. Na štěstí přišla dvorní dáma, a odvedla ji k císařovně, která si přála ji viděti.

Odsouzení směli se vrátiti domů, ovšem pod dobrou stráží, aby se připravili na cestu. Když se rozcházeli, pravil Sabakin, který až posud mlčel:

„Tahle hloupost se nám vyplatila. Sibiř, bodejť ne!"

„Eh co," pravil Rezov, „také se odtamtud lidé vracejí. Na štěstí jsou sňatky, křty a všelijaké mimořádné případy! Greckého zastihne to nejhůř. Tys tedy ženat, milý hochu," obrátil se k tomuto, „kdo by si to byl před měsícem pomyslil! Ale jen co je pravda, tvoje žena je hezká!"

„Nech mne na pokoji," odvětil Grecký mrzutě. „To není k smíchu."

„Ba ano, byl to soud boží, milý hochu. Kdybych to byl býval já . . ."

„Kdybys to byl býval ty, nebyl bys mne nechal oženit, není-li pravda?"

„Nevím, nevím! Sibiř je zlá věc, ale manželství ještě horší!"

„A co na tom," bručel Sabakin, „když svou ženu nikdy neuvidí?"

„To také za něco stojí," pravil Rezov. „Ale moji sestru to těšit nebude."

„Moji matku také ne," pravil Sabakin.

„Eh co," ozval se Rezov, „přijde nějaká svatba anebo něco, a bude vyhráno. Nežli uplynou dva roky, budeme doma. Snad si nemyslíš, že nechá císař zahynouti v Sibiři takové tři chlapíky, jako my jsme?"

„My se vrátíme, ovšem, ale budeme žebráci."

„Budeme živi ze své služby! Dvacetpět rublů na měsíc! Na výlety do Červené hospody nám mnoho nezbude, ale přátelé a příbuzní nám pomohou. Uvidíš, že budeme bohatši, nežli si myslíš. Jenom, přátelé, držme pohromadě!"

„Ale mlč," odbyl ho Grecký, „z tvé řeči jde mi již hlava kolem. V Sibiři můžeme si všecko povědět. tam bude času dost. Jdi raději se připravit na cestu!"

XIX.

Když se kněžna Adina dozvěděla o zatčení svého bratra, dávala svůj hněv na jevo takovými slovy, že kdyby je byl nejaký zlomyslný člověk na příslušném místě opakoval, byla by jistě svého bratra provázela do Sibiře. Tento ji na to upozornil a její hněv schladl; za to hleděla si kněžna uleviti přívalem slz.

„Poslyš," pravil k ní Rezov, sám velice dojat, „slzy mně nepomohou; nastává jiná otázka: z čeho budu totiž v Sibiři živ?"

„Z čeho budeš živ?" opakovala bezděčne kněžna.

„Nu ovšem, moje statky jsou zabaveny. Krásná hraběnka Grecká . . ."

„Která?"

„Ta nová hraběnka, která má dnes večer svatbu."

„Ah!" odbyla kněžna tento žert pohrdavě.

„Ano ta, právě, ta bude spravovati moje statky; ona nebo nějaké poručnictvo, to je všecko jedno. Já od nich nepřijmu ani kopejky. Dej mi nějaké peníze."

„Chceš mnoho?"

„Dej mi co máš. Snad ti moje žádost není nepříjemnou?" odvětil Rezov trochu rozmrzen.

„O ne! Ale víš, že mám samé dluhy. Ostatně podívej se, co mám . . ." Vyňala ze stolu malou tobolku, a vysypala z ní všecko na stůl.

„To je vše?" tázal se Rezov, počítaje bankovky. „Tři sta dvacetpět rublů? To je celé tvé jmění?"

„Bohužel! A ještě jsem dlužna modistce, která si zítra přijde s účtem. Víš, že se mi peníze vždycky hned rozkutálejí."

Rezov se zamyslil a neodpovídal ničeho; v tom na štěstí přišel muž jeho sestry a pomohl mu z nesnázi. Vida na stole peníze, pochopil hned, co se děje, a nabídl mu potřebnou sumu peněz. Rezov přijal ovšem s radostí jeho pomoc. Grecký nešel nikam, ale za to navštívila jej jeho teta. Nečinila mu žádných výčitek, on jí také ne; viděli v tom oba ruku osudu a sklonili pod ní pokorně svoji šíji.

Hraběnka odevzdala svému synovci značnou sumu peněz, vše co jen mohla sehnati. Valerian sám měl také peníze, a směl je vzíti s sebou, neboť rozkaz císařský zabavil pouze jeho statky a nikoliv veškeré jeho jmění.

„Tetičko," pravil k hraběnce, „mám ještě poslední prosbu. Napište mé sestře o tom, co se stalo. Necítím dosti odvahy, dáti jí tak smutnou zprávu. Helena je zrovna tak moudrá, jako já byl pošetilý. Kolikrát mi povídala, že ty moje veselé kousky špatně skončí, a měla pravdu."

Hraběnka mlčela. Paní Marsovová, rozená Grecká, nebyla nikdy jejím miláčkem; hraběnce vadila při ní jakási necitelnost více zdánlivá než skutečná, ale Helena se ani nenamáhala, aby její přátelé jinak o ní smýšleli. Její úsudky byly moudré, ale zdály se tvrdé; její rady byly opatrné a zdály se sobecké: nicméně nedala nikomu příčiny, aby si na ni stěžovati mohl. Byla dobrá a činila dobře, ale beze vší gracie.

„Ano, napíšu jí," pravila konečně hraběnka, „musím jí napsati, neboť nikdo jiný by to neučinil. A což ta — ta osoba, co bude dělat?"

„Má žena?" pravil trpce Grecký, „ať si dělá, co chce! Pro mne a za mne, já se o ni nestarám!"

Hraběnka se zamyslila.

„Valeriane," pravila po chvíli, „ona za to nemůže . . . ona mnoho vytrpěla."

„Nu dobře, já také mnoho vytrpím. Budete přijímati její návštěvy, tetičko?"

„Co si to myslíš!" zvolala hraběnka, „nikdy ne!"

Tvář mladého muže zářila uspokojením.

„Tetičko," pravil k ní, „ještě vás o něco prosím. Přijďte dnes večer k obřadům. Matky již nemám, a sestra je daleko. Není to ovšem slavnost, nýbrž zármutek pro náš dům — nu a právě při takových nehodách musíme státi při sobě."

„Budiž," pravila hraběnka, „přijdu do kostela. Ty odjedeš hned po tom?"

Valerian mlčky přisvědčil.

„Ubohé dítě! Tak mladý a již zkažený život!"

„Rezov myslí, že se brzy vrátíme," pravil Grecký, aby upokojil tetu.

„Což ten!" odvětila hraběnka, krčíc rameny, „ten se vrátí odevšad!"

„Tenkráte mu jeho mocná přímluva ovšem selhala," pravil Valerian s úsměvem.

„A pořádně," odvětila hraběnka. „Kdyby ta kněžna se nebyla do toho míchala, věc byla by se vyvinula sama, a vy byste nebyli tak ukrutně potrestáni."

XX.

K vyššímu rozkazu byla vojenská kaple skvěle osvětlena. Císař chtěl, aby obřad dál se co možná slavně. Veliký koberec s pestrými květy táhl se ode dveří až k pultu, kde se čítalo evangelium; na lustrech hořely svíce a všichni důstojníci téhož pluku očekávali ve slavnostní uniformě příchod snoubenců. Jedna dvorní dáma zastupovala u ženicha císařovnu, císařův pobočník zastupoval svého pána u nevěsty. Všecko bylo napřed ustanoveno až do nejmenších podrobností; kdyby nebyly zvonily rolničky na šíji koní, kteří čekali na dvoře, aby odvezli vinníky do vyhnanství, byl by každý řekl, že je to ovšem vznešená, ale zcela obyčejná svatba.

Rezov a Sabakin byli svému soudruhovi za mládence.

Sestra Rezova přišla z pouhé zvědavosti; matka Sabakinova provázela syna svého do kostela, aby ho ještě užila. Grecký vstoupil provázen jsa svou tetou a již zmíněnou dvorní dámou.

Zpěváci začali svatební píseň: „Ženich přichází v plné slávě . . ." a Valerian bledý hanbou a zlostí postavil se před své soudruhy.

Když dozpívali, bylo úplné ticho; kostel byl přeplněn, neboť zvědavost přivábila sem více diváků, nežli bylo místa. Tito šeptali mezi sebou, dívali se na Greckého, a zvláště pozorovali dvéře, kterými měla vstoupiti nevěsta.

Mezi diváky nastalo hnutí; zpěváci pozdravovali nevěstu obvyklou písní, pak nastalo opět veliké ticho mezi shromážděnými, kteří s napjetím očekávali obřad. Vedena císařským pobočníkem, který byl oděn v slavnostní uniformě a na jehož prsou zářily řády poseté brillanty, kráčela Rajisa zvolna s hlavou sklopenou.

Měla na sobě šaty s bílého kašmíru. Byla to ta jediná látka, kterou její hluboký smutek dovoloval, a jediná barva, kterou zvyk ustanovil k svatebním obřadům i pro vdovy. Dlouhý závoj ji celou zahaloval; ale na místě oranžových květů, které jsou znamením panenství, měla ve svých krásných kaštanových vlasech věnec z bílých rozkvetlých růží. Celý tento oblek mimo závoj byl by se hodil pro vdovu, která se znova vdává . . . Čím byla Rajisa? Ani manželkou, ani vdovou, a přece také ne více mladou dívkou! — — Kráčela pomalu, jakoby nerada. Následky dostiučinění, kterého se jí dostalo, zdály se jí těžkými. Cítila, že někteří z přítomných ji mohou sice litovati, ale že asi skoro každý ji nenávidí. Cítila, že toto neslýchané, bezpříkladné její povznešení sem přivábilo ty celé houfy zvědavých, z nichž velké množství jí závidí její slávu, a nejvíce cítila to, že její ženich má k ní nechuť a že jí pohrdá.

„Jestli to nebyl on," myslila si, „jak mne asi nenávidí! Jak mnou opovrhuje!"

Když se přiblížila ke klekátku, přistoupil k ní Grecký. Císařský pobočník vložil ruku Rajisinu do ruky mladého muže — a obřad započal.

Kouř kadidla vznášel se do výše, nábožné zpěvy rozléhaly se po chrámě, a tyto dvě bytosti, z nichž alespoň jedna přála horoucně smrt druhé, stály vedle sebe, připraveny k svazku nerozlučnému. Kněz se přiblížil a měl k nim řeč. Na štěstí byl to moudrý muž; ráno byla u něho Rajisa, a on znal zvláštní poměry, v kterých měli snoubenci žíti. Nelíčil jim radosti rodinné ani štěstí, které je očekává . . . vypravoval jim o odříkání, vyzýval je, aby se pokorně podrobili do vůle boží a svých představených; líčil jim přísné povinnosti, kající život; a mnohá z žen, která neznala leč Rajisino neštěstí a její odměnu, plakala sama nad sebou, vzpomínajíc si, že vlastní svůj život musila zasvětiti jen povinnosti a odříkání.

„Chcete si vzíti tuto ženu?" ptal se kněz Greckého.

„Ano," odpověděl tento, a jeho srdcem zmítal bezmocný vztek.

„Chcete si vzít tohoto muže?" opakoval kněz, obraceje se k Rajise.

S hlavou sklopenou, rdící se studem a hanbou, odpověděla tato hlasem sotva slyšitelným:

„Chci."

Nyní přinesli v zlatém kališku posvěcené víno; ženich v něm omočil rty, a nevěsta po něm; třikráte opakoval se tento obřad, který jest symbolem spojení nerozlučného.

Po vyměnění prstenů byly přineseny zlaté korunky. Rezov a Sabakin vzal každý jednu a vznášeli je nad hlavami manželů. Tito, vedeni knězem, který držel jejich ruce svázané cípem svojí stoly, obešli třikrát oltář, co mezitím sbor prosil boha o jejich požehnání.

Konečně byl dlouhý tento obřad ukončen; snoubenci spojení na věky zůstali státi před knězem. Dle posvátného zvyku pravil tento:

„Obejměte se!"

Rajisa a Grecký podívali se poprvé na sebe; a při pohledu plném opovržení, který na ni její manžel upřel, zachvěla se Rajisa.

„Obejměte se," opakoval kněz.

A řekl tiše Greckému:

„Nedělějte pohoršení, probůh."

Grecký sklonil se k své ženě. Jeho rty dotkly se sotva rtů Rajisy, a mnoho-li vzteku, nechuti a zlosti tajilo se v tomto opovržlivém políbení, nelze ani vysloviti.

„Byl-li to on?" myslila si Rajisa, která byla zničena ponížením a bolestí; „jak se to jen dozvím, byl-li to on!"

Přátelé a známí přistoupili, a mlčky pozdravovali nové manžely. Žádné objímání, žádné z oněch veselých přání, která nechť pravá, či lživá doprovázejí vždy svatební obřady; hraběnka Grecká pokynula chladně své nové neteři, která se před ní hluboce uklonila. Pan Porov vzal svou dceru za ruku, jsa hotov brániti ji proti každému napadení, které, jak se zdálo, očekával. Nic podobného se však nestalo.

Nyní poklonil se též Grecký své ženě, poděkoval se knězi, a obrátiv se k svému tchánu zády, ubíral se do vedlejšího sálu, provázen všemi důstojníky, jejich příbuznými a přátely. Tam měli obléci odsouzenci své cestovní obleky.

Rajisa ocitla se najednou sama se svým otcem uprostřed kaple.

Sluhové shasínali svíčky, a oni stáli skoro ve tmě. Několik žen přiblížilo se k nim a prohlížely si zvědavě mladou paní . . . Rajisa se zachvěla.

„Můj otče," pravila, „toto jest horší než smrt."

„Ale čest je zachráněna!" pravil starý ranhojič, a vztyčil s hrdostí hlavu.

Jeden z dvorních sluhů k nim přistoupil.

„Vůz paní hraběnky je připraven," pravil k Rajise.

Tato dívala se na něho překvapena.

„Hraběnky . . ." pravila: „ach ano — jsem hraběnkou. K vůli jmění a titulu posýlám ty tři muže do Sibiře . . . To jest strašné! Počkejte," pravila, „nejsem ještě hotova. Jděte," poroučela sluhovi, „a řekněte hraběti Greckému, že s ním chci mluviti. Je to nutné — velmi nutné."

„Co chceš?" ptal se Porov, mezitím co sloužící odešel s rozkazem.

„Můj otče, zapřísahám vás, nechte mne mluviti samotnou s tímto mužem; za každou cenu musím se dozvěděti . . . Zapřísahám vás!"

Pan Porov nebyl přesvědčen; ale na tváři jeho dcery bylo znáti rozhodnutí tak určité, že povolil, a dal se dovésti až na práh sálu, který byl před kaplí.

XXI.

Rajisa vrátila se k oltáři. Veliká stěna ikonostásu, celá pokrytá zlatem a svatými obrazy, dělila ji od svatyně. Několik lamp hořelo před začernalými, nehybnými obrazy; v temnu zaleskla se chvílemi zlacená místa, zcela v pozadí hořely ještě dvě silné svíce, které podle běžného zvyku darovali snoubenci, a osvětlovaly trochu místo před svatyní.

Postranní dvéře se otevřely, a Rajisa spatřila svého manžela, který přicházel.

Měl na sobě již cestovní oblek a v ruce držel čepici z kožešiny. Nikdy nebyl „krásný Grecký" tak krásným, — ale nikdy neměla jeho tvář výraz tak přísný a tvrdý.

„Co chcete ode mne?" pravil k Rajise, která sotva se držíc na nohou opírala se o zábradlí.

„Chtěla jsem s vámi mluviti, pane . . . vy nemůžete takto odejíti . . ."

„Jest to rozkaz cářův," odpověděl Grecký tonem ledovým.

„Cář daroval mně postavení a jméno, kterého jsem nežádala . . . Nechtěla jsem . . ."

„Nechtěla jste se na nás pomstít? Pak bylo ale zbytečné, že jste volala o pomstu."

„Nechtěla jsem vám ublížiti," šeptala Rajisa v rostoucím zoufalství; cítila, že podléhá jakémusi podivnému dojmu. Vskutku nebyla by chtěla ublížiti tomuto mladému muži, svému manželi. — Rezova by byla zabila, kdyby byla mohla; k Sabakinovi cítila jen nechuť, — ale tomu — zde . . . cítila, že by byla odpustila z celého srdce . . . Nevěděla však, byl-li to jistě on.

„Trest, který vás zastihl, jest ukrutný," pokračovala mladá žena, — „a snad jest nespravedlivý . . ."

„Tresty vyšších autorit nedají se posuzovati," pravil Valerian se sardonickým úsměvem; „a ostatně vy si stěžovati nemůžete."

„A přece, pane," odvětila Rajisa, která se byla trochu vzmužila, „jestli nejste nejvíce vinnen, a jste nejvíce potrestán . . ."

Tvář Greckého přelétl opět zlomyslný, divoký úsměv.

„Jsme všichni tři stejně vinni," pravil.

„Vy dobře víte, že ne!" zvolala Rajisa zoufale. „Vy dobře víte, že jen jeden z vás mně byl dlužen zadostučinění! Není to zbytečná ukrutnost, že mně zatajujete jeho jméno? Nejsem ještě dosti poníženou před vámi? Či nemám se nikdy dozvěděti, zdali se vám mohu podívati do tváře, či mám-li . . ."

Zakryla svou bledou tvář rukama a ucouvla bezděčně až k zábradlí.

V Greckém vznikla myšlénka, jak by se mohl lehce pomstíti, a ve své zlosti, že jest tak potrestán, přivítal ji s radostí.

„Co vám na tom záleží?" pravil. „Vy máte, co jste chtěla, jméno a jmění, a to vám může postačiti."

Rajisa se vzpřímila při této urážce.

„Ano," pravila, „chtěla jsem jméno, ale jméno, které by mně patřilo, jiné ne. Jestli se císař zmýlil, řekněte mně to, pane, chci to vědět, mám právo to vědět!"

„Nechť vám to řeknou ti, kteří vás tak dobře pomstili. Co se mne týče, ujišťuju vás, že pokud to bude na mně záležeti, se toho nedozvíte. Ustaňte s tou komedií, madame, vy dobře víte to, nač se vyptáváte.

„Před bohem vám přísahám, že to nevím!" zvolala Rajisa, položíc ruku na obraz Krista, který byl nedaleko ní.

Grecký se na ni díval s nedůvěrou. Byla neobyčejně krásná v této chvíli; zlost, úzkost a ten podivný cit, který jí bránil viděti v Greckém taktéž nepřítele, ta celá směsice různých dojmů, dodávala její postavě a tváři něco skoro nadpřirozeného.

Mimovolně vzpomněl si mladý muž na scénu v Červené hospodě; slyšel pronikavé volání Rajisino, její prosby, její pláč, viděl její zoufalý boj v temnotě.

„Možná," myslil si, „že vskutku nevěděla, že jsem to byl já!"

Jakýsi soucit zableskl jeho duší; již chtěl promluviti, v tom uslyšel cinkot rolniček. Byla to kibitka, která je měla odvézti do Sibiře.

Touha po pomstě v něm zvítězila.

„Vy to nevíte? Tím lépe! Budiž to vaším trestem za vše zlé, co jste nám učinila. S bohem, madame, buďte šťastnou."

Při posledních slovech, které pronesl s ironií, rychle odcházel.

Rajisa se dívala za ním až odešel, pak poklekla před svatým obrazem.

„Můj bože!" pravila hlasitě, „kdyby to byl býval on, jak bych jej milovala."

Cinkot rolniček a zvuk různých hlasů vytrhl mladou ženu z její strnulosti. Její otec, který se stal nepokojným, vstoupil opět do kaple.

„Již jdou," pravil.

Rajisa běžela do vedlejšího sálu a přiskočila k oknu. S hlavami odkrytými, na které začaly padati velké vločky sněhu, přijímali odsouzenci požehnání kněžské.

Tito tři krásní, mladí mužové, kteří odjížděli do vyhnanství, vzbuzovali všeobecný soucit. Vojínové jejich pluku, kteří je milovali, stáli seřadění ve dvoře, a držíce v rukou rozsvícené pochodně svítili jim na cestu. V tom ozval se hlasitý pláč, byla to matka Sabakinova, která se loučila se synem; odnesli ji omdlévající. Kněžna

Adina objímala bratra svého s větší statečností; co se Greckého týče, ten, když mu byla teta požehnala, vstoupil do vozu, aniž by se za sebou byl ohledl.

Kibitka, doprovázena jsouc četníky na koních, ujížděla pomalu nově napadaným sněhem, na kterém nebylo ještě žádné stopy . . .

Rajisa dívala se za ní tak dlouho, pokud ji bylo viděti, pak se obrátila k svému otci.

„Pojďme,“ pravila prostě.

Dole nalezli dvorního sluhu, který je očekával.

„Kočár hraběnky Grecké,“ volal hlasitě.

Vůz Valerianův, v kterém byli zapřaženi dva výteční koňové, jež řídil hraběcí kočí, zastavil se před nimi.

„Kam poroučíte jeti?“ ptal se sluha, pomáhaje mladé paní a jejímu otci do kočáru.

„K nám,“ pravil Porov, „do našeho chudého domku.“

Vůz jel rychle jako šíp obráceným směrem od toho, kterým se ubírali odsouzení.

Když Rajisa slezla z vozu, tázal se jí kočí na její rozkazy.

„Vrať se domů, a dělej to, co vždycky. Zítra uvidíme.“

Vůz se rychle vzdaloval. Byli to dva z oněch koní, kteří vezli Rajisu do Červené hospody.

Mladá žena vstoupila do svého chudého domu, v kterém ztrávila své dětství; její dvě staré služky očekávaly ji, uctivě se jí klonice. Jak se změnil její osud od dnešního jitra! Jak málo předvídala to, co se stalo! A kdyby to byla předvídala, byla by se o to pokusila? K této otázce netroufala si odpověděti.

(P[illegible])

FEUILLETON.

„Rozczarowanie.“

„La politesse est à l'esprit,
ce que la grâce est au visage:
De la bonté de coeur elle est la douce image
et c'est la bonté qu'on chérit.“

Voltaire.

Připadá nám na mysl jedna z novějších pařížských anekdot. Mladá paní strojí se ve spolku s několika přátely a přítelkyněmi do reduty v opeře. Jeden z nich praví, aby uvážila, že nezbedové budou tam na ni sahati a ji štípati. „Qu' est-ce que ça me fait? Je serai masquée!“ *) odpovídá s utěšeným duševním klidem mladá paní. — Tato roztomilá omluva vyznívá téměř z veškeré autokritiky, na jejíž váhách projevy českého života vážíme. Co na tom, je-li u nás něco neb mnoho planého komediantství, opičení, pokrytectví, neomalenosti, malého velikánství atd.? Vždyť beztoho nikdo si nás nevšímá, jsme mezi sebou, a proč bychom si tedy neodpustili ošumělé dětské nedbalky — které sedí na nás jako na malém obru? Vedení touto výbornou maximou spatřujeme v každém novém knoflíku neb tkaničce, jež si přišijeme, znamenitou vymoženost a pokrok; velikánů máme jako všecka stará i nová Evropa dohromady (Turgeněvy, Balzaky, Platony etc. etc. etc.); ve společenském životě jest dandym člověk, jenž nenosí šest neděl ty samé rukavice; Lukullem ten, kdo nezaléza večer do špinavých, původem a úpravou německých děr, nýbrž kdo zajde si do slušné restaurace; učiněným nabobem, kdo má čtyři obrazy po padesáti zlatých v několika vkusných a bohatě zařízených pokojích, v nichž může hosty přijímati. Mohli bychom do nekonečna vypisovati tento přebytek velikosti v našem úzkém horizontu, jejž možno měřiti na píďě.

A konec? Trapné zahanbení pro nás, i „rozczarowanie“, pokořující sklamání pro cizince, vyneseme-li svou ohromnou, poklady zásobenou klícku do velké, světové perspektivy. Pak teprve vidíme, co tu bezcenných střípků, cárů, jak směšnými jsou ty svrchupsané dětské nedbalky, jaké množství stránek našeho národního života v prvních počátcích.

Přímým podnětem k těmto řádkům jest nám opět jedno „rozczarowanie“, které s námi k naší nevelké útěše cizina zakouší.

Máme herečku, obrovitou, oslňující, universalní talent, učiněnou Saru Bernardovou, či Rachelku neb Modrzejewskou a bůh sám ví kolik ještě vtělení proslulých cizokrajných heroin, rozenou salonní lvici. Tato herečka zmamula si okouzliti cizinu, blízkou, benevolentní, pobratimskou. A tato cizina podivivší se křiklavým toilettám naší heroiny, uvítavši ji okázale připravenou reklamou, vyznává: „— — leč nelze nám nepovědít, že bychom nebyli zakusili jistého sklamání („rozczarowania“).

*) Co je mně potom, vždyť budu maskována!

Viděli jsme slečnu * * * ve „Frou-Frou“, musíme vzdáti čest jejímu znamenitému uměleckému výkonu, jejímu, až asi téměř do nejkrajnějších mezí posunutému realismu ve sceně umírání v aktu posledním, čímž obecenstvo zvláště hořejších galerií tak zvyklé jest dávati se unésti, — avšak po svém mínění otevřeně vyznati musíme, že žádná *Polka*, znající požadavky vyšší společnosti, do které přece „Frou-Frou“ vychováním svým náleží, nebude následovati slečnu * * * ve sceně se sestrou, kde vlastně celý umělecký úkol na tom spočívá, aby mocné vzbouření citů nepřešlo v křiklavou šarži a sprostnou hašteřivost.“ — Citujeme jeden z nejmírnějších hlasů, litujíce, že vztahuje se k určité osobnosti, kterou každý zná, byť bychom ji nejmenovali. Nepřejeme jí, že vrátí se sklamána, nejvíce však jest nám líto, že zanechá dojem „rozczarowania“.

Budiž nám naprosto lhostejno, jmenuje-li se slečna X. neb Y., je-li živou bytostí neb schematem. Nám především záleží na tom, že sklamání ciziny musí se přirozeně rozšiřovati retrospektivně na nás všecky, na celý národ, jeho přední společnost a jeho umění. Jedna z prvých českých herecek našeho prvního divadla klade se v cizině na roveň aktricím z předměstského jeviště, kdež hraje se pro nejvyšší galerie. Není následovně mutatis mutandis také stupeň našeho vývinu v této věci předměstský, náš vkus, naše požadavky, naše společenské měřítko předměstskými?

Ruku na srdce a zkusme jednou výjimkou říci: Jest. Hrozné slovo! Není pochybnosti, že ze šetimilionového národa ozve se ihned 5,999.990 hlasů jednosvorným hromovým: Ne! — My to umíme.

Upřímně? Nechť odpoví si kdokoli z nás poctivě na otázku, dovede-li v hloubi svého srdce býti s námi spokojen, není-li malichernost a chabost zlým duchem velké části našich činů. Nechť řekne nám někdo, jenž nabyl širšího rozhledu neb žil dokonce déle v cizině mezi zdravým, opravdově vyspělým národem, jsme-li již na té výši, na kterou nás naše samochvála vynáší?

Jest s pravdou, že namnoze nejsme přímo vinni. Staletý útisk nás pokazil. Otročení stalo se nám druhou přirozeností. Volnost — pokud jsme volni — jest nám nezvyklá, nevíme co s ní. Naše bourgeoisie v městech, v Praze nejvíce, poněvadž by zde mělo býti nejlépe — tone většinou ještě v maloměšťáctví, po městečkách v baráčnictví. Naše divadlo, vyšedše z něho vracíme se k němu — jest na počátku svého vývinu, herectvo nemůže zobrazovati společnost, poněvadž nijaké nemáme. Proto udává se, že spatříme na jevišti tu a tam krále, podobné těm, kteří nedělního času odpoledne ve Stromovce vládnou; kněžny počínající sobě někdy jako jejich komorné; občas milovníky a milovnice vhodné za karikatury do operet. Nu, což na tom, není-liž pravda? Vždyť i jinde vytýkalo se znamenitým hercům, že hrají markýze jako sluhové v Molièrových „Preciosách“. Tak jest. A zejména u nás lze pochopiti a prominouti nejeden

poklesek: vždyť herectvo samo ze sebe, zápasíc s hmotnou bídou, s nedostatkem školy, s nedostatkem korektiv vykonalo úžasně mnoho. Všechna čest. A jestliže nalézáme u některých domýšlivost velmi směšnou, velmi neoprávněnou, nalézáme ji u podobných prázdných nádob také jinde, kdež rovněž divadelní manie zavedla závratné kursy, jež mimoděk upomínají na kursy holandských tulipánů.

Leč to všechno jest omluvou a vysvětlením, nikoli však vyvrácením řečeného: Jest! Učiníme dobře, snížíme-li se k tomuto krušnému přiznání, nespustíme-li je se zřetele a dáme-li se jím vésti k polepšení. Nikoli k vůli cizině, nýbrž k vůli sobě samým.

Jak pověděno, nepíšeme ani o divadle, ani o jeho členech: divadlo zavdalo nám jen příčinu k povšechnému rozhledu po státě Dánském, v němž jest prý mnoho shnilého. Také nám ani ve snu nepřipadá na mysl žádati, aby divadlo bylo vysokou školou života. Není takovou nikde, nýbrž zrcadlem, a nahlížejíce v ně, doznáváme právě za celou naši společnost ono „rozczarowanie“, jaké zakusili jinde jako na ukázku, na ochutnání.

V tomto zrcadle pak vidíme sebe, — kdo chceš učiň laskavě u sebe výjimku — ve společenském stavu velmi nehotovém. Křen vezdejšího chleba, humor a zábava, čpí více němectvím, než si přiznati umíme, jeť prosáklý skrz na skrz něčím, co Němci zovou „Bierwitz“. Naše zlatá mládež vzdělává se po hospodách v pití a v řečech, jimiž naši „pschutteux“ upomínají na cynickou drastičnost mluvy zelného trhu, ve stylu, který počíná se objevovati dokonce i v písemnictví humoristickém a krajinském v hodnotě nějakého boulevardového argotu; týž pěstuje se jako zvláštní force mladých pánů v důvěrných kruzích, zanáší se do rodin a roznáší slavně po vnímavém venkově, který přijímá z Prahy mody, hesla, knihy, noviny a mravy. Mravy! Kdo se směje?

Nechtíce psáti knihu, nemůžeme doličovati dále všechny stránky našeho pospolitého života, skrývané marnivostí, ba popírané sebeklamem, který jest způsobilý ošáliti jedině a výlučně nás k naší škodě.

Konec bude vždycky „rozczarowanie“, tím více pokořující a bolestné, čím opravdověji žije v nás všech snaha, býti národem skutečně vzdělaným.

Laskavý čtenář jest již asi unaven a domnívá se, že skončím důmyslným neb nešťastným návrhem. Nečiním žádného. Bylo by velmi laciné, navrhovati — nevím již po kolikáté — zřízení českého salonu. Tato věc jest právě na přetřesu. I krajinské listy jsou o ní výbornými svými pražskými korespondenty au fait; na př. jeden z nich promlouvá úžasně mentorsky o tom, kterak by se naše „noblesse oblige“ měla scházeti a baviti. Přiozdobiv svou úvahu touto okrasou francouzského řečni, dokázal mentor velmi bystře, jak zralým jest pro salon, jenž mohl by zváti se Babylon.

Především nutno, abychom si byli vědomi, že salon jest společenská instituce, která se nedá žádným úvodním článkem dekretovati neb usnesením odhlasovati. V saloně jeví se výsledek součinnosti faktorů povahy ryze individualní, v něm zračí se dobrovolná společná akce přátel neb hostí duchaplného a roztomilého hostitele, jenž volí naprosto svobodně a nezodpovědně své navštěvovatele dle duševní příbuznosti a společenské hodnoty, pro kterou nemůže býti žádné normalní sazby. Vyrůstáť salon sám a přirozeně ze sterých různých podmínek rázu velmi delikatního, jež nesnesou ani dupotu ani komanda.

A v tomto spočívá jádro nechutnosti našich společenských poměrů. S tímto poznáním dlužen každý *jednotlivec* sobě a svým snahám i národu, jejž zajisté všichni chceme důstojně representovati, aby u sebe učinil počátek s přípravou pro salon, pro slušný, urbanní život společenský. Pak přestaneme si činiti ostudu vzájemně mezi sebou i před světem, pak přestaneme se neurvale potírati a nepadneme každé chvíle se vší svou slávou a velikostí do louže „rozczarowania“.

J. L.

— **Vrchlický v Polské literatuře.** Jest velice utěšeným zjevem, že řeč o vzájemném se poznávání Čechů a Poláků nezůstala pouhým slovem. Nelze neuznati, že jmenovitě v poslední době přihlednuto k věci trochu seriosněji a že máme před sebou již zjevné stopy skutečných snah, založených na opravdové práci. Mladý spisovatel polský, Zenon Przesmycki (Miriam) vydal v poslední době Vrchlického sbírku *„Duch a svět“*, jakož i téhož báseň *„Vittoria Colonna“* v polském překladě. První publikace s podobiznou našeho básníka a ve skvostné úpravě vyšla nákladem Paprockého ve Varšavě jako zvláštní kniha, druhá jako otisk z výtečného měsíčníku „Athenaeum“. Čtenářstvu našemu jsou tyto skladby Vrchlického s dostatek známy, podotýkáme tudíž jen, že se strany polské kritiky byly velmi příznivě přijaty (Przegląd tygodniowy, Prawda a j.) P. Miriamův překlad všeobecně se chválí a za práci veskrz dobrou ohlašuje, což nás zajisté plnou měrou těší a naplňuje nadějí, že p. Miriam ještě nejeden plod české poesie v dokonalé formě polskému čtenářstvu přístupným učiní. Vloh i lásky má k tomu s dostatek. Miriam hodlá vydati též českou anthologii. Můžeme tedy p. Przesmyckého bezpečně nazvati vedle Grabowského účinným pěstitelem věčeného poznávání se Čechů s Poláky.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Zpod jarma.“ Básně Svetozára Hurbana Vajanského. „Poetické besedy“ číslo 20. V Praze 1885. Nákladatel Edv. Valečka.

„Dětské kartony.“ Od Jana Červenky. „Nové bibliotéky spisů veršem i prosou“ číslo 10. V Praze 1885. Nákladem J. R. Vilímka.

„Črty kozácké.“ Napsal Edv. Jelínek. „Salonní bibliotéky“ číslo 36. V Praze 1885. Nákladem J. Otty.

„Tajemství strýce Josefa.“ Genre od Fr. Heritesa. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění v Praze 1885.

„Gompači a Komurasaki“ od Julia Zeyera. „Z naší dějiny“. Cyklus povídek od Bohuslava Čermáka. „Album výtečných povídek českých i přeložených.“ Dílu II. sešit 5. Nákladem Edv. Valečky. V Praze 1885.

„Povídky a novelly“ Al. Jiráska. Část I. „Salonní bibliotéky“ číslo 37. V Praze 1885. Nákladem J. Otty.

„Zlatorog.“ Pověst alpská od Rud. Baumbacha. Přeložil Adolf Heyduk. „Výboru cizojazyčných děl básnických“ č. 4. V Praze 1885. Nákladem J. R. Vilímka.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského.“ Dílu II. svazek 3. V Praze 1885. Nákladem F. Šimáčka.

„Děje království českého.“ Složil Václav Vlad. Tomek. Sešit 3. V Praze 1885. Nákladem Fr. Řivnáče.

„Květobor z předních básníků slovanských.“ Originály s výkladem. Vydal Fr. Vymazal. „Všeslovanské bibliotéky“ svazek 2. V Brně 1885. Nákladem J. Barviče.

„Švanda dudák. Poutník humoristický.“ Svazku III. sešit 1. a 2. Nákladem Ig. Herrmanna v Praze 1885.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Votoček & Rassl“**.

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Sadmova ulice číslo 7 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. dubna 1885. ČÍSLO 12.

Píseň o naší práci.

Od *Jos. V. Sládka.*

Nepřátelské chmurné sbory
obklopují nás,
jako když se mraků hory
kupí v letní čas.

Na poli žnec v potu, znoji
po celý den žal,
teď jak přimrazený stojí,
hledí v mračnou dál

Oral, sil a vláčel v poli,
teď je zralý klas —
zavez' by jej do stodoly,
kdyby dal Bůh čas!

Ale mraky, ty se šinou,
z krup již vane mráz;
těžká krůpěj — teď se řinou
v dol jak příval v sráz.

Role pustá, klasy sbity;
— Bůh nepomoh' přec.
Ale jako v půdu vrytý
v lán svůj hledí žnec.

Oral, sil a vláčel v poli,
nesžal ani klas: —
zajde pro pluh do stodoly,
— bude orat zas!

Nina z Bílého domu.

Od *Orazia Grandiho.*

Celé její jméno Annina stálo ve farních knihách, ale zvali ji Ninou, již když se začala batoliti po dvorku podobajíc se výškou svou slepicím, pak když se rozpřádala po trávníku mezi ní, chudobkami, planým mákem, cvrčky a motýli jakási tajná rozmluva v neznámé řeči, již nikdo nerozuměl, ale která se zračila jasně na půvabné tvářičce a na kudrnaté hlavičce, která vypadala jako klubko ze zlatých nitek.

Kdo chtěl, mohl se dotknouti hlavičky, která vábila k sobě kouzlem; kdo chtěl, mohl se skloniti ke rtíkům, jako ku poupěti májové růže: rtíky ty byly chápavé zrovna jako růže, přijímaly polibky a byla na nich stejně jako u růže záře čisté nevinnosti.

Nina byla tedy hezké, ba až příliš hezké děvče; přes ulici šla jako skvělá tečka hledíc přímo před sebe; pozdravovala ostatní děti s jakýmsi úsměvem, ale nikdy se nezastavovala: znala je všecky jménem a měla je dětským způsobem ráda; ale čím byly ony proti motýlům, cvrčkům a chudobkám, u nichž se mohla oddati zcela klidně po kolik hodin svému dumání

Na dívčiných rtech nebylo té žvatlavosti, která se podobá hlasu konopek a stehlíků: ale oči její byly veliké a té nebeské hloubky, která je odleskem duše a která vám všecko poví, jen snažíte-li se v ní čísti. Jemnost Nininu vychvaloval kde kdo do nebes — ale přece jí nikdo tak nerozuměl jako cvrčkové a motýli.

Bílý dům stál na planině mezi révami; veliká cesta zatáčela se poněkud a ústila ve stezku ku panské ville, na jejíž vrcholu čněla vížka sv. Giussora z červených cihel, na něž se co rok vracely vlaštovky, aby si na některé vystavěly hnízdo; na pravo byly tmavé a hluboké Monteripaldské lomy; na levo statek Pozzolatico, malý ráj obklopený platany a akáty; pod tržištěm dole něco malých roztroušených domků, jejichž čeřeny zrcadlily se ve vodách Emy a které zakrývá svým velikým stínem park okolo dvora dýšící vůní divokých květin.

Nina vyrostla ve středu této idylly, jako ve velikém koši květin. To byl celý její svět, malý ovšem, ale na to ona nikdy nepřišla. Bylo-li pěkné počasí, a přicházela-li noc, kdy přátelé její cvrčkové opouštěli své úkryty, aby

přerušili svými hlasy večerní ticho, kdy se dutiny vyplňovaly stíny, upřela Nina své klidné oči do nich a zamyslila se; mali její bratří a Gigi z Meina naslouchali zatím otevřenýma rtoma nové pohádce staré babičky; Orso pak, natáhnuv se vedle ní, kladl jí velikou svou hlavu na bosé nohy. Někdy mívala babička o jednoho posluchače více — byl to mladý pán. Renato, kterého obyčejně zvali Reněem, byl velmi živé povahy a krásné tváře. Stará hospodyně jednala s ním jako s ostatními chlapci, a přivádela ho s předivem ráda a často.

Jak ráda byla Nina, když přicházeli páni na dva měsíce na pobyt do villy — a ještě raději, objevil-li se u nich René s kornoutkem cukroví, jež bylo ustanoveno pro ni. Přijímala dárek s úsměvem, jenž vyslovoval její díky; kornoutek otvírala však až v noci, jakoby i v něm bylo nějaké zvláštní tajemství. Povíme to hned: cukroví okusili všichni, ale pomalovaný kornoutek byl jí drahým a uschovávala jej; často našli ji, ana pohlížela naň a mluvila tajemné věci o tom světě, jejž si byla z výkresů vykouzlila.

Měla Reného ráda, raději než ostatní hochy; týral-li však Orsa, ztrácela svou důvěru a nesmála se. Více než jednou pokoušela se o to, aby zasvětila Reného do tajemné řeči cvrčků, motýlů a růží, ale René vysmíval se jí z jejích vážných slov, dal se do skákání, křiku, smíchu a tance mezi žitnými brázdami, že se zdálo, jakoby se byl zbláznil. Nina se zastavila a dívala se naň dolů jako na chudobku, která je vyšší než ostatní.

Jednou večer dívali se dlouho a dlouho do okolí; když na ně zpomněli v domku hledali je chvíli; konečně je našli dřímající u číhadla pod třešněmi, zakryté polou vonnou travou. Nina seděla s obličejem na plecí skloněným s rozkousanou třešní ve dlaních; René byl opřen o ni a měl hlavu v její klíně. Zablácený, zemdlený, s obličejem pomalovaným černými a růžovými vousy, vyhlídl si nevinnou tu podušku, a pod kouzlem velikých očí dívčiných zavřel i své vlastní, aby se podíval do světa víl a andělů.

* * *

Skutečný svět zůstal Nině stejným jako dříve. Jen Orso býval zachmuřenější, cvrčkové vzdornějšími a aby mohla hovořiti s květinami, musila skláněti čilou hlavinku; šla-li ulicí, potkávala hochy, na něž se usmívala podle svého zvyku z dětinství, kteří vyhledávali již společnost mužů, ve svátcích kouřili doutníky a dívali se na ni pohledem, který ji poháněl ku předu rychleji než jindy.

René přicházíval ještě do villy, ale zapomněl už nositi jí kornoutky cukroví. Pozorovala, že se s ní stala asi veliká změna a že kdyby je byl jí i přinášel, nebyla by jich přijala a že by tím méně byla mluvila s tajemnými bytostmi na kornoutku, jako dělávala jednou. Ale kornoutky si přece uschovala, nezapomněla ani na zašlé dni, ani na tmavou hlavu Reného ve svém klínu. Jenom tehdy, když se musila přiznati, že hlava jeho kučeravá a vonná, a obličej ozdobený prvým chmýřím jsou právě takové, jako byly jednou u číhadla, pocítila malý zmatek, který si nedovedla vysvětliti, a obličej její, ozářený vzrůstajícím půvabem, zastíral se na okamžik nachem uloupeným růži s aksamitovými lístky.

René konal časté cesty a vypravoval pak o nich Nině pravé divy: naslouchala je pozorně, ani okem nehýbajíc, jsouc unesena obrazotvorností z domova plného stromů někam daleko do dáli. Každou chvíli přecházela lehounká mlha, jako temný bod, který jí poutal mysl, přes bělavé čelo, zakryté bohatými rusými kadeřemi; ale v okamžiku zářilo čelo její znova při nadšeném líčení mladého vypravovatele.

„Je tedy moře velmi krásné, René?“ ptala se ho jeden večer.

„Daleké, hluboké, modravé, jako tvé oči,“ odpověděl René a chopiv se pušky, vyběhl po stezce zaplavené magickým světlem zapadajícího slunce, s hlavou do výšky, s veselým pohledem umělce a básníka, notuje si dosud nezcela spořádaným, skoro ženským hlasem francouzskou píseň.

Nina nerozuměla slovům, ale nápěv poslouchala s velikou radostí. Oči její byly upřeny do výšky, kde viděl René modrou hloubku moře, potom sklonila se jemně těkavá hlavička ku čistým ňadrům . . . a cvrčkové zpívali ten večer nadarmo.

* * *

Pravda: byly i chvíle, kdy Nina byla starou Ninou, kdy Pozzolatico, zbožné výkony v obou kaplích ve ville, veliký cypřiš na prahu hřbitova, krásná Lucká Madonna v kapličce na hlavní cestě, posázené stromy podél Emy, Orso, kvetoucí trávníky, a zvláště letní mše byly duši Ninině tak drahými, jako kdysi v dětství. Ale proto přece pozorovala, usmívala-li se, nebo myslila-li na tyto věci, že svět jejích myšlének jaksi zpustl a stal se neurčitým.

„Rád bych se s vámi projel ve člunu,“ řekl jí jednoho slavnostního dne Gigi, který zmužněl zrovna jako ostatní, když šli kolem Pozzolatica.

„Jak krásné je to jezero!“

„To jste jistě neviděl moře!“ odpověděla mu vážně Nina.

Gigi podíval se na ni s otevřenýma očima, pak ohledl se po jezeru — vážně — a konečně obrátil se k dívce:

„A vy jste je viděla?“

„Ne, ale vím to.“

„Od koho?“

„Záleží vám na tom? . . . vím to a dosti.“

Ale ku svému neštěstí sklopila Nina oči, jejichž blesk se setkal se září jezera.

„Nino, proč nejste již veselá?“ ptal se jí pojednou Gigi, který jí byl vždy nakloněn, ale nepocítil nikdy takové potřeby, aby jí o své lásce mluvil, až před chvílí.

„Nemůžeme býti přece stále veselými . . .“

Nastala chvíle mlčení. Byli sami, ostatní byli již napřed. Zapadající slunce vykouzlovalo na vodách tajemné světelné obrazy, odrážejíc okolní stíny; stromy skláněly nad pohyblivým povrchem staré snětí, a podobaly se podivným kouzelným zvířatům: celé okolí bylo hudbou, skládající se z tisíce tónů veselých i smutných.

„Však vím, Nino, kdo s vámi mluvil o moři.“

Dívka podívala se naň klidně, ale ňadra její začala se lehounce, velmi lehounce pohybovati.

„Byl to pan René,“ pokračoval Gigi. „Uhodl jsem?“

„A třeba jste uhodl, co tím míníte?“

Obličej Ninin nabyl nového výrazu, v očích zasvitla zář, která nejdůvěrnějšími cestami ukazuje čistou nevinnost srdce pohnutého, ale ne zakaleného.

* * *

V Bílém domě byl po celý den veliký šumot: nezůstalo ani hroznu. Byliť vystrojili hostinu v besídce, a po hostině, jsouce rozveseleni (nevyjímaje ani babičky) jali se na dvoře tančiti, protože, co je nejlepší, přišel Bebbe s harmonikou.

I René přišel; vstoupil do středu tanečníků v mysliveckém obleku, s kloboukem nazad; černé kadeře padaly mu do čela, obličej jeho zářil všeobecnou veselostí.

Nina měla na sobě bílé, zcela jednoduché šaty; usedla u brány do dvora a hladila hlavu psa Orsa, zatím co jí šeptal Gigi se zápalem o vinobraní.

„Chceš tančiti, Nino?" ptal se jí René.

Nina pohnula sebou při tomto hlase, pozdvihla rusou hlavinku a vyskočila hbitě ... Ale zpamatovala se a zarděla se až po uši.

René sevřel ji ramenem a odnášel i jako pírko. Gigi kousl se do rtů. Nina dala se nésti v objetí Renéove, jakoby zachycena snem: postavy ostatních tanečníků splynuly jí v očích se stíny večera a celá idylla milých let dětství přešla v jakýsi sladký obrázek; k němu vracela se mysl její znova a znova, zatím co ruka její byla v Renéově dlani a její prsa na jeho prsou, oddychovala silně, jakoby očarována proudem života, naděje, skoro opojení. Byl to krásný sen, tím bližší ku probuzení, čím krásnější a příjemnější.

Když vše bylo utichlo a nastala kolem Bílého domku noc, ozařoval měsíc s oblak bledou postavu Niny, která seděla na nejposlednější lavičce na dvorku. Ještě snila; cítila, že ji ještě obemyká totéž rámě, dva žhavé rety tiskly její; pojednou jí něco padlo do klína.

Dívka vyskočila uděšeně, přejela rukou oči, pohledla na předmět, který držela v druhé ruce, a vykřikla tiše, což přerušilo tisíc neurčitých šepotů v nekonečné dáli. Spatřila krásnou sponku se dvěma perlami po stranách, se čtyřmi písmeny uprostřed: René ... Nepotřebovala je dlouho prohlížeti ... byla to tatáž, co se jí od nějakého času vracela na rty ... Povídka o lásce musí dodati, že později ještě na svém čistém lůžku držela Nina přitisknutou památku tuto ke rtům, když už sestoupil sen, aby ji zakryl svýma láskyplnýma křídloma.

Ó spasitelný sne! ... ve kterém žádají duše ovládané neuprosnou skutečností o nějakou hodinku zapomnění, před jehož krokem prchá závratné dílo času a vše se vrací jako v zásvitu naděje, obraz prvých tuch a prvých úsměvů! ... Ó laskavý sne, jemuž žádná nepěkná dohra života nevzala z pěkné zásoby čisté obrazy, ve kterém vinný se vyznává a chvěje, ve kterém nevinný okouší krásy jasných krajů jsa unášen zpěvy nevypověditelné hudby ... Ó okouzlující oaso, na které hrdlo poutníkovo, vyprahlé žhoucím pískem pouští plné egoismu a klamu, občerstvuje se vodou čistou a jasnou; kde ani bázeň není tak zlá, kde člověk je, jakoby vyšší bytostí, kde se nebešťan a pekelník setkávají a pějí duši píseň odpočinku divnou a nevyslovitelnou; kde starý stává se dítětem, kde člověk žije bez ostychu, pláče bez pohledu cizích, myslí bez klamu a bez mezí, miluje s pudem srdce pravým, mocným, prostým, jakoby nedovedl ani vysloviti, ani napsati ... Ó sne! málokdy dosti blahoslavený a vytoužený, ne, ty neměl bys nás nikdy opouštěti! ... S tebou, pravým duchem míru, skloněným — jako okřídlený přívab — nad hlavou naší, zapomeneme na nerozumný a nelidský boj, který nám byl uložen pro život ... Však ty odcházíš, odlétáš, odlétáš hbitě, jakos byl přišel, a oko — klamané světlem jednoho dne, ztrácí, bohužel! růžový nádech jednoho dne věčného štěstí.

I Nina se probudila: a každičký den, v němž otevřela veliké své zřítelnice, byť i byl měl pro ni veliký díl nevyslovitelného štěstí, položil jí záměnou nový kus nepokoje do duše. A když se jednoho dne zavřela villa, jako každého roku ku konci léta, když zvuk piana, dotýkaného Renéem, nepřicházel dolů přinášen větrem po svahu polí, jednou s veselou náladou valčíku, podruhé se zádumčivým nápěvem k pláči, ten den byl černým dnem pro Ninu: srdce její bylo stísněno, neměla chuti ani k jídlu, ani k rozmluvě; však přemýšlela ... myslila dlouho, ale zdálo se, že bloudí v nevyčerpatelném dálku myšlénky; pohled její skláněl se ku bílé hlavě psa Orsa, který ležel schoulen u její nohou. Natáhla mimovolně ruku, a potkala jazyk starého přítele: byla to tatáž náklonnost, jako před mnoha lety, kdy hlavička dítěte a hlava psa byly asi stejně vysoko. A tak našla Nina touhyplné přerušené nitky svého snu: našla je a zulíbala čtyry ony písmeny na krásné známé sponce; ještě nevěřila, že by věrnost psů byla stálejší a častější než věrnost mužů.

* * *

Celá rodina byla na dvorku; byl svátek; i babička, jakkoli trochu zasmušilá, žertovala, když se pojednou objevil Gigi, celý unavený s pootevřenýma rtoma. Přinášel, o tom nebylo pochybnosti, nějakou znamenitou novinku. Všecko pohlíželo na něho: Nina cítila jakýsi nevypověditelný zmatek v duši.

„Budete tu míti brzo slavnost," řekl Gigi, který neuměl nic dlouho u sebe podržeti, a kterému snad lahodilo, že mohl někoho poraniti.

„Proč? ... Co je nového?"

„Pan René přivede si ženu."

Gigi domníval se ve svém úmyslu, že se pomstí, jak Nina klesne ve mdloby při této zprávě: ale Nina sebou ani nehnula, nebylo na ní pozorovati ani zachvění a jen ze zblednutí obličeje a výrazu očí mohlo se vyčísti, jaký zápas probudil Gigi svými slovy v její duši. A přece Gigi ničemu nerozuměl ... dal se unésti hned, kam ho jeho náklonnost k Nině nesla ... přiblížil se k ní a chtěl se s ní dáti do řeči: ale nepodařilo se mu; Nina byla celá změněna a z očí vycházel jí podivný blesk.

* * *

Místo před villou bylo proměněno v pavilon, který měl býti ozářen pestrými světly pro noc: kde jaký hudebník v okolí, jeden s harmonikou, druhý s kytarou, flétnou, sešli se dole, vše se hemžilo vesničany; v obličeji snoubenců bylo ono štěstí, pro něž není slov.

Byla to živá a puvabná osoba, kterou René zvolil za družku svého života; byla v ní veselost, žhava jakási touha po zábavě v mezích počestnosti, úzkost, dětská zvědavost, jíž chtěla přecházeti po tajemných stezkách nového života. Objímala svého Reneа uprostřed venkovanů a kladouc mu hlavu, plnou kaštanových kaderí, na plece, jakoby se ho byla očima ptala:

„Miluješ mě?"

A René se usmíval na ni.

*

Nina byla více než hodinu mezi davem: nedalo jí to, aby nebyla přítomna. Zpřímená, nepohnutě jako socha dívala se, chtěla viděti vše: a při tomto úsměvu cítila, že se chvěje v prsou něco ve křečích! ... ano, ve křečích! ... Gigi chtěl s ní mluviti: neslyšela nic ... Ale pojednou cítila, že jest nějakou rukou vlečena ku předu; neodporovala: šla jakoby ve snách. když ji najednou zarazil sladký jakýsi hlas, a když zpozorovala, že je uprostřed prostranství před villou. Zarděla se a pak zbledla více než prve.

„Nino, jsi spokojena, že budu tvou paní? ... Proč jsi se nedala viděti? ... Jsi opravdu krásná a brzo se provdáš ... Viď? ...“

Nině bylo málem do pláče, obávala se, že by ubohé její stísněné srdce musilo bolem puknouti, kdyby odpověděla. Obličej před ní byl plný laskavosti; zmužila se a odpověděla:

„Já nikoli ... paní ... Nejsem krásná, a ... neprovdám se.“

Gigi nehopil se těchto slov.

„A proč, Nino?“

„Protože ...“

Dostalo se jí v čas pomoci. Renè se vrátil a podal jí kornoutek, takový asi, jako jí dával kdysi ... však nebylo na něm vil ... ty zmizely pro vždy. Nina přijala jej. Chvěla se celá a pohled, který upjala Renèovi v obličej, byl zastřen slzami; ale pod slzami byla pohádka: pohádka ubohé její lásky ...

— — — — — — — — — — —

Slyšela hudbu, která byla kus dále od ní; ale úsměv blaženosti Renèovy byl zde, před ní. Snažila se sebrati myšlénky ve zmateném svém mozku — uprostřed drahé zeleni a květů, k nimž se odebrala, aby se nemusila obávati zvědavých pohledů cizích lidí; upřela vlhké oči na drahé jméno vytisknuté na sponce, ale běda! sen prchal; písmena zůstala, ale neměla pro ni bývalého úsměvu ...

Pojednou vytrhl ji jakýsi hlas ze snění:

„Nino, proč pak jste řekla, že se nechcete vdáti?“

Byl to Gigi. Nina podívala se naň, jakoby ho nebyla poznala a jakoby mu nebyla rozuměla. Ale jakmile ji Gigi chtěl chopiti za ruku, vyskočila, jakoby ůstknuta.

„Nechte mě, Gigi! ... Nechte me o samotě! ... Ne, nechci se provdati, nikdy, nikdy! ... A nechci o tom už ani slyšeti!“

Gigi odtáhl ruku a neodpověděl ani. Ale jeho snědý obličej ukazoval výraz bolesti. Vždyť miloval Ninu tolik; a vždycky jí přával ... Nechápal, proč by měl býti odmítnut, byl by málem upadl v šílenství ... Odcházel a když se obrátil, nemohlť odolati, viděl Ninu vzpřímenou uprostřed kvetoucích krnčinek, krásnou v její bledosti jako rusalku ... I on pozoroval, že sen jeho srdce se končí.

* * *

Nina byla v příliš důvěrném poměru s květinami, motýli a cvrčky, než aby mysl její mohla se nyní odvrátiti od nesmírného smutku, který se byl zmocnil celé její bytosti. Byla mluvila příliš mnoho s chudobkami a učelivým psem Orsem, než aby byla mohla vésti srdce, krutě oklamané, po stezkách rozumného uvažování. „Proč?“ šeptal její ret; zastavila se při slově tom, které jí padalo na prsa jako hruda a při slově tom ohýbalo se celé její křehké tílko.

Oči Nininy staly se ještě většími, protože jim bledost obličeje dodávala většího lesku, svěží mladistvá pleť její lící ztrácela svou přirozenou barvu. Neměla chuti k práci — sedávala v zahradě a dívala se zamyšleným očima, v nichž se zračil odblesk zašlých dnů, na okolí zakryté buď stínem nebo září. Gigi se neukazoval dlouho. Ale jednoho večera přišel, přišel s Beppem Daddiem, který měl s sebou harmoniku; přišlo i několik jiných děvčat, aby rozveselila Ninu. Beppe hrál, hrál nějakou smutnou píseň, a tony šly, šly dolů do údolí, jako bludný nějaký nářek; Gigi přiblížil se k Nině; seděla ve slzách nepohnutě a tiše; slzy, které jí padaly s otevřených očí, kapaly na ruce, které olizoval starý Orso.

„Nino ... slíbil jsem si přísahou, že sem již nikdy nepřijdu: ale ... vy jste nemocna, a já ... Nino, vy mne nepřejete? ...“

Nina čekala chvíli, nez odpověděla, jakoby si byla zpomněla na nějaké vzdálené místo ... Teskné zvuky Beppova nástroje zněly dále.

„Ne, Gigi, proč bych vám nepřála? ... Proč? ... Odpusťte mi! ... Jsem unavena!“

Den na to bylo Nině hůře a po dvaceti dnech ještě hůře.

Ninina světnička byla otevřena, čerstvý vzduch vnikal volně do ní a mluvil o životě; se všech stran přicházely vonné vlny květin a mluvily o zdraví a síle; zpěvy ptačí spojené ve veliký hymnický téměř koncert, přinášely v ni klid a víru: a na obličeji Ninině, na tom jako poduška bílém obličeji, zářil úsměv, a v úsměvu tom byl život, síla, klid a víra! ... A ani jeden z tolika lidí obklopujících lůžko její se nenadál, že lehký výdech, který byl v té chvíli vyšel z ubledlých retů, chce říci: Niny již není.

Toho dne byl Renè daleko, daleko: a povídá se, ale není to věc jistá, že na nejposlednějším břehu Francie cítil, jakoby se bylo nějaké neviditelné křídlo dotklo lehounkým přejetím jeho čela.

Gigi vykřikl z plna srdce, plného posud mladé a silné lásky: seběhl dolů, postavil se u Bílého domu a sledoval očima, z nichž jakoby byla duše ulétla, průvod děvčat bíle oblečených s marami pokrytými květinami, zahýbající dolů po travnaté cestě, za zpěvu cvrčků a pestrého přeletování motýlů, při čemz zelené větve skláněly se úctyhodně při jemném pohorském větříku pod zlatým slunečním světlem k zemi.

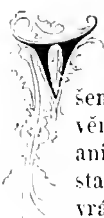
A ještě něco ho zarazilo za marami: byl to pes Orso.

Přel *Fr. Pover.*

První noc u mrtvoly.

Nocturno od *J. Arbesa*

(Dokončení.)

Všemu tomu, co jsme byli právě v stručnosti naznačili, věnovala jeptiška neobyčejnou pozornost. Neušelť jí ani nejnepatrnější, jen poněkud nápadnější samostatný zvuk — sluch její byl napnut a tím odvrácena poněkud pozornost její od předmětu, kterýmž byla před tím vzrušena.

Následek byl přirozený. Nabylať v několika minutách, co byla pozornost svou věnovala ruchu a šumu v předpokoji, skoro úplně zase své duševní rovnováhy. Líčka nabyla původní bledosti, zvlhlé oči dřívějšího vroucně zbožného klidu.

Po několik minut setrvala bez hnutí a zároveň skoro i bez myšlének a vzpomínek. Byloť jí, jakoby se byla v chrámě modlila právě modlitbu poslední a posud ještě klečí — jsouc na rozpacích, má-li již vstáti nebo se znova začít modliti.

Kolkolem panuje hluboké ticho, rušené jen občas mírným, sotva slyšitelným zaprsknutím některé voskovice. Jeptišce však není ticho to nikterak nápadno. Obrátivši hlavu sklonila ji a zadívala se zase upřeně před sebe na pult a majíc ruce posud ještě sepnuty — počala se modliti poznovu.

Modlí se v duchu modlitbu za zemřelé a sice modlitbu nejznámější. Modlí se však jaksi mechanicky; slova jí tanou věrně na mysli, ale duše jest jaksi mírně otupělá . . .

Znenáhla vrací se však dřívější vřelost a vroucnost. Modlí se z celé duše . . .

Modlí se čtvrt hodiny, půl hodiny, tři čtvrti hodiny, aniž by na okamžik ustala a myšlénkám svým jen poněkud popustila uzdy . . .

Náhle byla z modlitby vyrušena. Z nedaleké vzdálenosti, patrně z blízké věže chrámové zazněl temný zvuk hodin.

Jeptiška ustavši v modlitbě zvedla poněkud hlavu a počítá v duchu temné monotonní rány . . .

Odbila jedenáctá . . .

Poslední zvuk tetelivě dozněl a kolkolem rozhostilo se opět hluboké ticho; avšak vyrušená jeptiška marně se namáhá vhroužiti se zase v modlitbu. Odříkává sice slova šeptmo; ale duše její zároveň přemítá, až pak posléze nabylo přemítání převahy.

Přemítá o posledních věcech člověka — o smrti, o tajemné, posud ještě nikým nevystihlé záhadě — o životě v záhrobí; o slastech dobrých a nábožných, o mukách zlých a bezbožných . . . Přemítá chvíli o věcech nadpozemských a vrací se zase k „slzavému údolí“ — útrapám a strastem pozemským, k divné, podivné té směsici slastných, trpkých i bolestných okamžiků, jež vůbec životem zoveme.

Z počátku má přemítání to ráz spíše trpký — jako když cizí myšlénky a cizí názory do duše zapadají . . . Před duševním zrakem přemítající mihotají se jako v mlze různé postavy: tu bledá žena v hadrech s okem do krve uplakaným, tu vetchý stařec belhající se vrávoravě podle zdi, tu zase čarokrásná postava jakás v královském šatě a hned zase cosi jako znrzačené nestvůrce plazící se v prachu jako červ . . .

Po chvíli se ovzduší mění. Mlha, v které se byly postavy tyto mihotaly, začíná se jasniti, jako když prchá před vycházejícím sluncem. Šero mění se znenáhla v zarůžovělost . . . Zrůžovělá mlha se rozstupuje a před duševním zrakem přemítající, vlastně snivě dumající jeptišky stojí zcela jasně a plasticky divokrásný obraz.

Azurová obloha klene se nad čarokrásnou, přímo rajskou zahradou, plnou různých neznámých květin a takových též, z větší části palmovitých stromů. V pravo i v levo viděti skály a za nimi zalesněné vyšší vršiny. Se skal tu a tam řítí se bystřina — pod skalami rozkládají se hřebovité trávníky, kterýmiž se proplítají žlutavé stezky.

Vše tak prosté a přece ve svém míru a klidu tak milé, tak příjemné, tak vábné . . .

Po několik vteřin jest zahrada lidu i tvorů prázdná . . . Náhle oživuje . . . Lidé i zvířata všeho druhu procházejí se klidně po stezkách nebo si hoví na trávnících. Zde mladá krásná žena stojí těsně vedle tygra, tamo lev hoví sobě u nohou rusovlasého kučiny; onde jelen, medvěd, kočka a pes ubírají se za sebou po písčité cestě, a nad nimi krouží orel nad hejnem sněhobílých holubiček.

V několika vteřinách změnil milý a vábný obraz ten několikrát svou fysiognomii. Stafáž zůstala sice skoro tatáž, ale skupení lidí a zvířat neustále se měnila. A podivno — výraz lidských tváří byl tak mile klidný, jakoby v nich byl mír zkamenělý . . . Nechť stařec nebo mladík, nechť muž a žena v plné bujné síle životní nebo dítě sotva kolébce uniklé — každý zdál se býti nevýslovně šťastným a blaženým — — —

Není nižádné pochybnosti, že hroužila se jeptiška v duchu v rajské slasti života v neznámém, tajemném záhrobí; avšak krotká, nepružná obraznost její nedovedla jí vykouzliti nežli obraz nejprostší, nejprimitivnější . . .

Bylo jí sice milo a příjemno; ale přece cítila jakousi tíseň, mírné jakési neuspokojení a rovněž takové sklamání. Nechápala proč; ale bylo jí jaksi sladce teskno, nejinak než jako bývá šťastnému člověku, když duší jeho šlehne myšlénka, žeť se svým blahem a štěstím přece jen osamělým . . .

Náhle však se jí zdá, že otvírá se v pozadí čarokrásné zahrady vždy větší perspektiva — a nejdále — vidí známou, praznámou krajinu: prostinkou vísku s obyčejným kostelíkem a opodál pěkný statečck.

Mimoděk máchla pravou rukou a odhrnula závoj. Tvář její jeví nevylíčitelný úsměv uspokojení — před duševním zrakem jejím vznáší se obraz rodné vísky . . .

Vidí otce, zdravím kypícího, usmívavého, ruzolícího muže — vidí matku, klidnou, opravdovou, vážnou ženu s výrazem něžné dobroty ve tváři — domnívá se viděti i sebe jako dítě a hned zase jako pannu . . .

A obraz za obrazem táhne úžasně rychle před duševním zrakem jejím. Tu vidí otce na poli a hned zas v zástolí s matkou — tu sedí sama matce na klíně a laská i líbá ji, a hned zas leží v postýlce naslouchajíc, jak matka neb otec něco vypravují.

Připomíná si čeledíny i služky, připomíná si družky své z nejútlejšího mládí i z věku pozdějšího, připomíná si školu i spolužačky, starého učitele a mnoho, přemnoho jiných osob i momentů — vesměs prostých, skoro všedních, ale přece milých.

Náhle vyhoupnul se před ní obraz nevýslovně vábný — když na žebřinovém voze po boku matky jako dospívající panna přijížděla ku Praze, aby zde vstoupila do pensionatu, a vůz zastavil na kopci, s kterého byl volný pohled na Prahu, stápějící se právě v purpurovém lesku zapadajícího slunce . . .

Avšak obraz ten ustupuje rychle obrazům jiným: vidí se v pensionatě — vidí nové své družky — vidí i onu, ku které jí později srdce tak mocně táhlo a kteréž se stala nejvěrnější přítelkou: kyprou, smavou blondinku s hlubokým, něhyplným, modrým okem a hladkými růžovými líčemi, žhavými rtíky a s onou závidění hodnou lehkou myslí, která přenáší člověka přes všechna možná úskalí života . . .

Vidí ji, jakoby před ní právě stála — tak jasně, tak plasticky . . .

K neuvěření, jak jí byla nakloněna, jak ji milovala! Nejvřelejší láska sesterská nemůže býti vřelejší. Po tři roky žily skoro neustále pod jednou střechou, v jedné komnatě a zřídka kdy na několik okamžiků od sebe se rozloučily. Jedna bez druhé nemohla vůbec ani žíti, jedna před druhou neměla žádného tajemství, slovem byly jedinou duší.

Jak zvláštní, jak poetická doba to byla, když tak žily a snily vyměňujíce si den co den své sny a přání, těšíce se do budoucnosti nejluznějšími nadějemi . . .

Mnohý, přemnohý z těchto divokrásných snů mládí kmitnul i nyní duší jeptiščinou — — —

Náhle mění se výraz její tváře — úsměv uspokojení změnil se mžikem v zasmušilost, ba ve výraz trpkosti: domnívá se viděti družku svou šťastnou . . . Vidí ji seděti u kolébky svého dítěte — — —

Avšak hned na to mění se výraz tváře jeptiščiny poznovu: výraz trpkosti přechází ve výraz resignace, — ale hned zase jeví tvář výraz nevylíčitelně trpce bolestný . . .

Před duševním zrakem jejím mihnula se jako plachý stín postava bledého, vážného studenta — — —

Představa ta dostačila zaraziti panoramu obrazností kouzlených obrazů z minulosti . . . Jeptiška nemohla se ubrániti podivnému pocitu zamrazení. Ruče mávla rukou a spustivši závoj začala se hlasitě modliti, jakoby chtěla zaplašiti příšerný stín, jenž byl duší její právě kmitnul, osudný stín, jenž byl vlastně příčinou, pro kterou se byla odřekla navždy světa a jeho rozkoší, ba i oněch sladkých snů, jež ji byly před málo ještě lety tak blažívaly . . .

Násilně nutí se do modlitby. Slova plynou sice se rtů; ale vřelosti, s jakou se druhdy pohřižovala v rozjímání o nevystihlé bytosti, naprosto se jí nedostává — a šerý stín, mlhavá silhouetta, mihá se před ní měníc každou chvíli svůj tvar a jevíc se brzo jasněji, brzo mlhavěji, ale neustále skoro příšerně na duši její působíc.

Modlí se pět minut, deset minut, ba čtvrt hodiny . . . Ale nic naplat! Představa mlhavé silhouetty jest mocnější modlitby. Znenáhla mění se v představu vždy jasnější, určitější, až pak posléze stojí zase před duší její týž bledý, vážný, mladý muž, jenž ji byl ze snivého dumání vyrušil . . .

Ještě chvíli snaží se modliti se; ale myšlénky a vzpomínky obletující bledého mladíka domáhají se svého práva . . . Za nedlouho ustává jeptiška proti své vůli v modlitbě — duše se zase zabývá vzpomínkami . . .

Připomíná si okamžik za krásného májového dopoledne, kdy ubírajíc se s nerozlučnou svou družkou z chrámu svatovítského, spatřila jej u chrámových dveří poprvé . . . Připomíná si, jak jí bylo tehdá podivno — jak jí pak neustále tanul na mysli, jak se jí později o něm i zdávalo, slovem, připomíná si všechny sladce všední podrobnosti, jakýmiž se manisfetuje vznikající první láska.

Po několik okamžiků jest jí, jakoby zase cítila chuť k životu, ba více — jakoby vlastně doposud ještě žila právě jen tak, jako žila tenkráte . . . Náhle však jí tane na mysli obraz jiný: Sedí se svou družkou ruku v ruce pod košatým kaštanem v zahradě pensionatu . . . Je podzimní večer — měsíc skoro v úplňku — kolkolem posvátné ticho . . . Vypravujou, vlastně si jen šeptají, ale každou chvíli se jedna nebo druhá odmlčí . . . Po celou hodinu nebyly se ani jednou zasmály, ani jednou nebyly zažertovaly — obě jsou vždy zamlklejší, až pak posléze obě chvíli mlčí . . .

Náhle se družka vzchopila a ovinuvši ruku kolem její šíje zadívala se jí upřeně do očí . . .

„Berto!" zašeptala chvějícím se hlasem.

„Přeješ si, milá Jindřiško?" opáčila taktéž šeptmo Berta.

Jindřiška chvíli ještě mlčela, načež stísněným, zajíkavým hlasem začala se zpovídati . . . Prostými a přece vřelými slovy napověděla, kdy a jak začala v srdci jejím klíčiti láska — a vypravovala pak celou řadu podrobností, z kterýchž bylo zřejmo, že nalezla láska její ozvěny v duši vroucně, plamenně milované.

Berta byvši ze snivého dumání vyrušena, naslouchala z počátku jaksi apathicky; ale v brzku jí počalo družčino vypravování zajímati. Bylo jí, jakoby naslouchala vlastní své duši: líčilať Jindřiška podobné nepokoje, podobnou sladkou tíseň a muku, jaké rušily Bertin klid již po několik měsíců. Bylo jí tak nevýslovně sladce bolestno, tak svěže nadějné, jako v očekávání, žeť vyplnění nejvřelejšího přání takměř již jisté.

Konečně označila Jindřiška předmět své lásky . . .

Bertě se zatajil dech, ňadra se jí křečovitě sevřela, srdce počalo prudce, konvulsivně bíti, krev jí stoupala k hlavě. Násilně sevřela rty, by jí neuklouzl vzdech nebo výkřik . . . Jindřiška milovala a byla milována tymže bledým studentem, kterýž byl Bertě už takměř idolem . . .

Prostinké a v životě tak všední faktum, přes kteréž lidé v pozdějším věku s útrpným úsměvem přecházívají k dennímu pořádku, působilo na Bertu zdrcujíc . . . Marně s napnutím veškerých svých sil se namáhala potlačiti svůj nepokoj, vlastně nejprudčí duševní bouři, která jí byla kdy vzrušila — chvíli ještě naslouchala, potom s přitlumeným výkřikem vyskočila, zavrávorala, načež sklesnuvši

zase nazpět na lavičku zakryla si oběma dlaněmi tvář a vypukla v usedavý pláč . . .

Co následovalo, bylo právě tak prosté a všední, jako vše, co bylo právě předcházelo. Jindřiška snažila se Bertu upokojiti. Doptává se na příčinu, naléhá, prosí — vše marně — Berta jest jako hrob, sladké tajemství srdce svého neprozradila . . .

Od toho okamžiku trpěla bezměrně jako každý, kdo nemůže nebo nechce hoře své jinému svěřiti — a ona je svěřiti nemohla, nesměla . . .

Zádumčivost opanovala celou její duši. Svět stal se jí lhostejným: vše, na čem oko utkvělo, odporným — žila jen svým trudným snům a takovým též vzpomínkám.

V první době byla také někdy svědkyní přítelčina bezměrného štěstí . . . Slýchala od ní o něm vypravovati, vídala ji po jejím boku, ba kdysi s ním i několik všedních, bezvýznamných slov promluvila . . . Avšak co v několika těchto okamžicích přetrpěla, bylo příčinou, že hledala konečně přece léku proti své duševní chorobě, že opustivši pensionat vrátila se se zdrceným srdcem k rodičům do rodné vísky.

Zde vedla život takměř v úplném odloučení od světa a jeho rozkoší. Samota a kontemplativní hroužení se v zpomínky byly jí nejmilejší; žila jako „světice“ . . .

V první době si se šťastnou přítelkou dopisovala. Listy Jindřiščiny, psané takořka krví srdce, Bertino srdce rozdíraly; ale tichá trpitelka odpovídala na ně vždy s bezpříkladným sebezapřením . . . Jindřiška líčívala své blaho a štěstí začasté tak živými barvami, že Bertě při čtení oči se zalily slzami a že mnohdy musila několikráte v čtení ustati, nežli list dočetla.

Nicméně jako se v životě obyčejně děje — v první době dopisovaly si obě přítelkyně dosti často; později v dopisování ochably a prodlením tří až čtyř roků prestaly si dopisovati . . .

Ubohá, přeubohá Berta se svým hořem osiřela. Rodičové i jiní arci ze všech sil se vynasnažili, by druhdy tak svěží, po životě prahnoucí dívku vrátili zase životu: ale veškeré úsilí bylo marno. Vyslechla klidně každého, ale vždy jen s trpkým úsměvem zavrtěla hlavou . . . A pomalu, za to tím pevněji dozrával v duši její úmysl odloučiti se od světa úplně — a když pak dozrál, také proveden: Berta vstoupila jako novicka do řádu milosrdných sester a po roce stala se sestrou Magdalenou — —

Asketický život klášterní, spojený s prokazováním milosrdenství ubožákům byl skoro již úplně potlačil veškeré myšlénky na svět mimoklášterní: ale občas nemohla se sestra Magdalena přece ubrániti podivným citům a myšlénkám. Obzvláště za tichých nocí podzimních, kdy duše tak ráda sní a dumá, když modlitbou unavena mimoděk vhroužila se v zpomínky, když si připomenula šťastnou přítelkyni, jak snad kochajíc se se svým miláčkem překypuje citem — v takových okamžicích pocítila vždy nevylíčitelnou pustotu duše, trapnou úzkost, ba mnohdy i zamrazení a hned na to zase horečné zachvění — —

A tak stalo se i nyní, když klečíc poprvé v životě svém za tiché podzimní noci před mrtvolou, vhroužila se mimoděk v zpomínky tou měrou, že úplně zapomněla, kde a proč se nalézá.

Obraz za obrazem mihá se před duševním zrakem jejím — brzo jasný a plastický, brzo mlhavý a neurčitý, brzo v podobě pouhé silhouetty . . .

Náhle vzdmul se venku vítr a zalomcoval prudce okny. Lomozem tím sestra Magdalena vyrušena z dumavých svých vzpomínek. Zdvihnuvši hlavu rozhledla se plaše kolem sebe a teprve po několika vteřinách nabyla úplného vědomí, kde a proč se nalézá . . . Ale k ustrnutí svému poznává, že neklečí a nemá více ruce na pultě k modlitbě sepnuty, nýbrž že sedí na stupínku, na němž byla klečela, že má ruce v klíně skoro křečovitě sevřeny a že měla před chvílí hlavu hluboko k prsům nakloněnou . . .

Vzpamatovavši se vstala a zase poklekla, jako byla dříve klečela; opět sepnula ruce k modlitbě a začala se modliti.

Několik okamžiků panovalo hluboké ticho, rušené jen občas mírným zaprsknutím některé voskovice. Náhle venku vítr znova se vzdmul a zasvištěv, jako když kdesi na blízku myška zapíští, vyzněl v táhlý, dutý hukot, jako když v dáli doznívá zařvání divoké šelmy . . . Podivný, skoro příšerný zvuk ten modlící se sestru na okamžik vzrušil. Pomalu obrátila hlavu k oknům — zdálo se jí, že vidí okny kmitati na obloze hvězdy; ale přirudlý reflex voskovic odrážející se od skla oken překážel vyhlídce

Chvíli dívá se sestra k oknům. V tom se jí zdá, jakoby byla před okny šlehla žlutá zář, nejinak než jako když někdo se světlem náhle ze tmy vystoupí a světlo ihned shasí . . . A současně s mihnutím žlutavé záře vzdmul se venku vichr divočeji nežli před tím a zalomcovav prudce okny až zařinčela, jedno z nich vyrazil. Chladný, skoro ledový průvan zavířil komnatou a ovanul i sestru Magdalenu. Voskovice zaplápolaly, plameny jejich se přikrčily a hned zase vzplanuly — v komnatě se přitmělo a hned zase vyjasnilo . . .

Jeptiška mechanicky vstala, odhrnula závoj a plíživě přiblížila se k oknu, jež byl vítr vyrazil, aby je zavřela. V tom kmitnul na obloze blesk. Jeptiška poznamenavši se křížem couvla a odvrátila tvář od okna, kterýmž temně hučící vítr hnal se do jizby. Zrak její utkvěl nejprve na plápolajících voskovicích, pak na rakvi a bílých, větrem mírně zdouvaných stuhách věnců. V prvním okamžiku se jí zdálo, jakoby vše kolem rakve oživovalo, ba více — jakoby se byla i bílým florem zakrytá mrtvola v rakvi pohnula.

Přes to nepozbyla klidu, s jakým byla k oknu přistoupila. Obrátivši se k oknu zavřela je a týmže, plíživým krokem vrací se zase k pulpitu.

V tom šlehnul venku blesk intensivnější. Jeptiška zastavivši se pohledla opět k oknům — po chvíli zaslechla temný rachot vzdáleného hromu . . .

Několik okamžiků postála jako na rozpacích, po té se zase obrátila a zrak její utkvěl na rakvi. Vítr byl poněkud poodhrnul bílý flor. Bylo viděti dvě křížem na prsou složené ruce — Nic více nežli dvě bílé, jako voskové ruce ženské a malý černý křížek, ale ruce ty působí na jeptišku přímo tajemně: zrak její jest na nich upřen, jakoby byl přimrazen.

Chvíli stojí sestra Magdalena jako socha. V duši její oživují představy, jež jí byla obraznost její již dříve vykouzlila na základě toho, co byla zaslechla vypravovati,

ale představy ty se nyní doplňují, ba více — v duši její vznikají obrazy nové . . .

V komnatě panuje však hluboké ticho; venku byl se vítr ztišil a voskovice hoří zpříma jako dříve.

V tom zas blesk a brzo po té dunivý již rachot hromu. Sestra Magdalena couvla, načež pomalu se blíží k pulpitu a již již chce kleknouti, když hrobové ticho znova přerušeno. Přímo před jeptiškou zaznělo mírné prasknutí — patrně rakev . . . Jeptiška se zachvěla. Hned po té zašuměl venku vítr a crkavé zvuky přerušují táhlý hukot — spustil se prudký liják.

Jeptiška stojí chvíli bez pohnutí; na to se ruka mimoděk opírá o pulpit — a oko jest opět upřeno na bílé, křížem složené ruce mrtvoly.

Venku vítr fičí a hučí vždy vytrvaleji. Občas žene déšť tak prudce proti oknům, že kapky bubnují jakoby padaly na řinčivou plochu vertikalní. Blesk následuje rychleji po blesku, rachot hromu jest vždy dunivější.

Jeptiška nezdá se však míti pro rozpoutané živly skoro ani smyslu. Zrak její jest strnule upřen na bílé stuhlé ruce s černým křížkem, a v duši její budí se cosi jako hříšná zvědavost.

„Kdo jsi a proč — proč jsi tak náhle přetrhla pásku života?“ myslí si. „Byłas mladá, jak pravili, a veselá, švarná — a na pokraji štěstí pozemského . . . . A přece, přece — — Kéž by bylo možno vyčísti odpověď z tvé tváře — z tvých kalných očí — z tvé ledové ruky! . . . Snad jsi milovala — vroucně, plamenně, vášnivě, šíleně . . . Ah — ano, ano! Skoro se mi zdá, jako bych ti záviděla . . . Zemříti, když jsi byla číši lásky snad až na dno vypila — zemříti v několika okamžicích a snad krátce po té, když jsi se byla vymknula z náručí nejdražšího — oh, jak závidění hodný to osud oproti osudu, kdy v mukách duševních život se ploužl, životní síla znenáhla se umrtvuje, až posléze člověk hyne — vysílením . . .“

Náhle sama sebe z hříšných myšlének vyrušila. Napadloť jí záhrobí. Mimoděk se zachvěla a couvla . . . Ale zrak jest posud upřen na bílé ruce mrtvoly. Po chvíli, aniž by věděla proč, plíží se tiše po špičkách od pulpitu a po několika vteřinách stojí těsně podle rakve . . . Stojí po několik minut dívajíc se upřeně na bílé, křížem na prsou složené ruce. Pozoruje na nich i modravé žilky a na jednom prstě zlatý prstýnek . . .

V tom padl zrak na temnější místo na bílých šatech na blízku srdce — rozeznala krvavou skvrnu.

Opět o krok couvla — duší její šlehla vzpomínka na poslední list, kterýmž se byla mrtvá rozloučila se svými a jenž jí byl po jejím přání na srdce položen.

Avšak právě přes prsa jest posud přehozen bílý flor.

Chvíli jest sestra Magdalena na rozpacích. Náhle se rozhodla. Učinivši krok k rakvi vztáhla poněkud se chvějící ruku ku floru a poodhrnula jej. Flor spadl po celé jedné straně rakve — tvář mrtvoly však jest zahalena ještě bílým závojem — ale na srdci leží list . . .

Jeť zřejmo, že byly šaty pod srdcem silně zakrváceny; ale buď že byly skvrny zakřídovány, nebo že byl řasnatý šat v rakvi opatrně v záhyby sepnut, aby nebylo skvrn pozorovati — jeptiška zpozorovala jen několik drobných skvrn kolem listu na srdci položeném.

A opět stála chvíli bez pohnutí, jakoby byla na rozpacích, má-li či nemá-li odhrnouti i závoj s tváře, nebo sáhnouti po listě.

Náhle se rozhodla. Pevnou rukou sáhla po listě, pod nímž objevila se velká krvavá skvrna . . .

Jeptiška se zachvěla. Několik okamžiků držela list nerozhodně v ruce, po té jej pomalu chvějící se rukou rozbalila a počala čísti.

Byl to lístek psaný vypsanou rukou, která se však při psaní tak třásla, že byla jednotlivá slova, ba i celé věty skoro nečitelny . . .

Venku zuřila bouře vždy zběsileji — jeptiška pak namáhavě čtla následující:

„Milá matko — i ty, otče, — i ty, dobrá tetinko!

Pro vše, co Vám bylo kdy drahého, odpusťte mi! Nemohu jinak! Loučím se s Vámi bez trpkosti a bez výčitek. Ani otci nevyčítám, že maje po svém náhledu jen moje dobro a štěstí na zřeteli, vyhledal mi ženicha, muže, kterého si nad jiné vážím a cením, ale kterého přes to vše nemohu milovati. Byla bych mu jen břemenem — chladným, ledovým břemenem, které by mu musilo život jen ztrpčiti a prodlením času přímo nesnesitelným učiniti. Poproste jej, aby i on mi odpustil . . .

Milovala jsem, jak víte — vřele, upřímně, milovala jsem vroucně, plamenně, vášnivě, ba šíleně . . . A on, jenž mi byl po celou řadu let idolem, ba bohem, právě v den, kdy jsem se rozhodla, že nemohu, nesmím se státi ženou jiného, kdy jsem se rozhodla, že s ním prchnu a budu po boku jeho snášeti útrapy zbídačelé existence — on, kterýž byl tak hluboko klesl, že není již ani hoden slouti člověkem, on mne, když jsem před ním klesla na kolena — v pravém slova smyslu odkopnul . . .

Neklňte mi, neviňte mne z hříšného skutku a odpusťte mi! Nemohla jsem jinak! — A prosím — úpěnlivě Vás prosím jen za jediné: Vše, čím jsem se Vám byla svěřila, zůstaniž na vždy tajemstvím! Položte mne, prosím, do rakve v týchže šatech, v kterýchž jsem měla jíti k oltáři a v nichž mne anděl smrti políbí — a tento list, kterýmž jsem se Vám byla vyzpovídala, položte na ránu zdrceného mého srdce.

A sejde-li se někdy někdo z Vás s dávnou mojí družkou, která mně byla před lety věrnou přítelkyní a která i jej, kterého jsem zbožňovala, návidčla, ba snad — tak se domnívám — i milovala — sejdete-li se s Bertou — vyřiďte jí — — —“

Dále sestra Magdalena nemohla čísti. Již při čtení první polovice listu třásly se jí ruce, při čtení druhé polovice zarosil se jí zrak, tak že četla jen jako skrze mlhu, při čtení posledních řádků vypadl jí list z ruky.

Divoký, zoufalý výkřik vydral se jí z prsou. Zavrávorala; ale hned po té, jakoby se byla vzpamatovala vztáhla ruče chvějící se ruku a odhrnula závoj, kterýmž byla tvář mrtvoly zakryta.

Nabyla přesvědčení úplného. Spatřila ztuhlou tvář druhdy nejmilejší své družky — krásnou rusovlásku se snivým, nyní však strnule vytřeštěným skleným okem . . .

Dech se jí zúžil, prsa mocně pracovala; srdce se jí křečovitě sevřelo nevýslovnou lítostí a bolestí. Oči se jí zalily slzami — — Po chvíli neviděla a neslyšela — — stála u rakve jako v strnutí.

Bouře zuří venku s nezměněnou prudkostí. Oslňující blesky křižují po obloze, rachot hromu skoro neustává.

Vichr fičí, hučí a řve jako rozkacené moře — okna drkotavě řinčí, kapky deště příšerně bubnují — — — ale sestra Magdalena, jak už připomenuto, nevidí a neslyší...

Líce její hoří, slzami zalité oči jsou horečně rozjiskřeny, rty křečovitě sevřeny...

Náhle vzdmul se venku vichr s trojnásobnou prudkostí. Bolestně zaúpěv, jako když srdce puká, zhluboka zahučel, načež zalehl do oken, zařinčel jimi a vyrazil totéž okno jako poprvé. Mocný ledový proud vnikl oknem do komnaty a zavířil kolem rakve. Plameny voskovic hluboko se sehnuly, ale hned zase vzplály.

Vichr zadul poznovu — prudčeji nežli před tím a shasil tři, čtyři voskovice... V komnatě se poněkud setmělo. Jeptiška stojí posud jako v strnutí... V tom vnikl vířivý proud vichru do komnaty potřetí a shasil i ostatní svíce — v komnatě nastala čirá tma.

Bouře zuří s nezkrocenou zuřivostí — a jenom blesky osvětlují občas komnatu. V záři jejich má vše vždy na několik okamžiků ráz příšerný, ba děsný. Mrazivý proud vichru víří komnatou a cloumá fábory i věnci — jen sestra Magdalena stojí bez pohnutí.

Náhle intensivně se zablesklo a hned na to následovalo ohlušující zahřmění. Sestra Magdalena byla se probrala z mrákotné strnulosti. V oslňujícím blesku se jí zdálo, jakoby se byla mrtvola v rakvi na polo vztyčila... Jeptiška zaúpěla a chopivši se oběma rukama za hlavu couvla vrávoravě od rakve. Hned po té jí ruce zase sklesly — stojí pevně; ale duše její zmocnila se nevýslovná úzkost. Studený pot vyvstal ubohé na čele a skráních — chvěje se na celém těle — nohy však jsou jako přimrazeny...

V tom šlehl venku nový blesk a jeptišce se poznovu zdá, jakoby se mrtvola vztyčovala.

Tentokrát vzkřikla a vzmuživši se snaží se s napnutím všech sil prchnouti. Podařilo se jí dostati se ve tmě potácivě ke dveřím; ale dvéře jsou zamčeny... Buší do nich; volá, úpěnlivě volá — marně! Úzkost a strach lomcují celým tělem; výkřiky derou se z rozvlněných ňader již jen chroptivě — — —

V tom nový blesk — jeptišce se zdá, jakoby byla mrtvá v rakvi vztyčila se úplně...

Se srdcervným výkřikem chce k oknům; ale klopýtnuvši v čiré tmě narazila hlavou o stěnu a sklesla na podlahu — — —

Skoro hodinu zuřila ještě bouře... Blesky osvětlovaly příšerně smuteční komnatu a mrazivý vichr kroužil kolem rakve a ovíval rozpálené skráně omdlelé jeptišky.

Sestra Magdalena zůstala bez vědomí — zůstala v mdlobách po několik hodin. Teprve k ránu, když už byla bouře dávno dozuřila, když už se byl i vichr ztišil a přestalo pršeti, teprve když už bylo slunce dávno nad obzorem — probrala se konečně z mrákot...

Procitla k životu právě v čas... V předpokoji bylo slyšeti kroky a hlasy...

Namáhavě, s napjetím veškerých zbývajících sil, dovlekla se sestra Magdalena ku klekátku — —

A když pak později tytéž ženy, jež byla z večera poprvé spatřila, zticha otevřely dvéře a plíživě vešly, spatřily jeptišku klečeti jako z večera...

Ale když konečně přece vstala, by se odebrala do kláštera, zavrávorala a sklesla... Nezbylo nežli poslati pro povoz — —

Co byla přetrpěla, nikdo nezvěděl, ba ani netušil — — —

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier*.

(Pokračování.)

Druhého dne z rána byl Jaromír již dávno po snídani, když objevil se v „Café anglais“ pan Drasovský. Strávil předcházející noc patrně čiperným způsobem.

„Včera velký pátek a dnes vzkříšení?“ ptal se příchozí Jaromíra.

„Doufám.“

„Aha! Raison entendu. Chválím si tě a zejtra štípnu za to Kačenku třikrát, až mi bude tvůj předpokoj otvírati.“

„Jak jsi se bavil?“ ptal se pan Horák vyhýbavě.

„Velmi dobře.“

„S ní?“

„S ní? Ach tak! S tou — — Ne. Toho ptáčka mi odstřelil hrabě Kork než jsem se dostal k ráně. Ale za to se mi namanula Bryta — —“

„Neznám.“

„J'ai envie de rire! On nezná Brigitu! Chuděra, soužila by se proto, kdybych jí měl říci, jak ji zapíráš.“

„Inu, nepamatuji se.“

„Ale ona se pamatuje, ona vzpomíná, ptá se na tebe, touží, ba, což já vím! Štěstí z pekla máš u ženských. Já se o ně pokouším a ony o tobě blouzní. Však se jim umíš zavděčovati, a já jsem jist, že mi poděkuješ za službičku, kterou jsem Brytě prokázal. Stěžovala si, že nemá pěkné masky, žadonila tak roztomile, ach snad tě přece napadne, jak ta dívčina umí býti seduisante, a já jsem jí nemohl odepříti. Věděl jsem, že bys mne vypeskoval. Proto ti vracím o něco méně než slíbeno. Zde, vezmi. Jsem ti dlužen čtyři stovky. Co hodláš dnes podniknouti? Jsem ti à disposition.“

„Mám mnohá i nutná řízení a již naspěch. Promiň, nemohu se déle zdržeti.“

„Mnoho štěstí! Moje uctivé poručení panu Rývovi.“

Neopověděv vyšel Jaromír z kavárny. Sháněl do večera. Uštván, desetkráte sklamán ulehl, nechtěje dosud připustiti, že by pan Drasovský věštil správně. Příštího dne opakoval své úsilí se vzdorovitou vytrvalostí: Ella Šipkova nabídla se mu za společnici do komanditního závodu: do jakého? Jaromír se přímo ulekl možnosti býti kovářem svého štěstí při spravcovství cizího

jmění. Nemohl, nevěděl, co by počal. A jiné snažení bylo zase marné. Ano, pán z Drasova byl zkušený muž. — V sobotu vydal pan Horák poslední doporučovací listy Elliny, vrhl se na své nejposlednější a nejnižší známosti, nabízeje se již se zoufalým úsměvem, a večer vzdychl si ztráceje důvěru: Drasovský měl pravdu. Naděje rozprchávaly se. Ve vnitru mladého muže zbyl po nich jen ohlas výsměchu, jenž zaplašoval i poslední záblesky illusí, vykřesávané zuboženým, toužícím duchem z tvrdé, holé, němé skály všední skutečnosti. Jaromír klesal a nad ním vznášela se Louisa výš a výše, až mu bylo úzko, aby neproměnila se v nedostupný přízrak — —

Usnul teprve k ránu, nepotěšen žádným šťastným vnuknutím.

Ze sna vzbouřilo jej prudké zvonění. Domovnice přinesla visitku.

„Diviš Chmelík, archivář," četl na ní. „Nechť laskavě počká okamžik, jen co se ustrojím."

„Byl zde už včera dvakráte a čeká nyní hezkou chvíli. Nemohl se sám dozvoniti, a na chodbě jest mu zima."

„Kdybych ho aspoň znal!" broukl Jaromír. „Pan Chmelík, — nemám ani tušení! Nu, jaká pomoc. Podejte mi župan. Dobrá. To konečně stačí. A pán nechť vejde."

Host, starý, uhlazený pán velice dobromyslného a intelligentního výrazu, omlouval zdvořile svou nevčasnou návštěvu včerejším nezdarem a úmyslem, zastati Jaromíra bezpečně doma.

„Slečně Elle Šípkové děkuji čest vaší známosti. Poslala mne k vám," vypravoval. „Navštěvuji tuto výbornou dámu občas a právě včera dopřál jsem si opět po dlouhé době potěšení políbiti její ručinku. Setkali jsme se na ní nepochybně, neboť zvěděl jsem, že býváte u slečny častěji. Ale pardon — nezdržuji vás?"

„Nikterak. Jsem vám k službám."

„Velmi laskav. Před snídaní, před toilettou, — dovedu si pomysliti, jak jste netrpěliv. Prosím toliko o chvilku strpení, nezdržím vás o nic déle než bude třeba. K věci. Mé jméno jest — jak jsem si dovolil oznámiti — Diviš Chmelík. Jsem archivář hraběte Verduga, nyní na výslužbě. Znáte hraběte, pána na Čížkově?"

„Neznám. Jen jméno jest mi mlhavě povědomé, jestli se nemýlím, z historie."

„Nejspíše, ano z truchlivé kapitoly našich dějin. Jest nezbytno načrtnouti vám dříve malý obrázek mého bývalého pána, a posud příznivce i přítele. Hrabě Verdugo slyne jako podivín. A právem. Neboť tento hrdý, na oko nepřístupný a chladný dynast má více lásky k lidem než ke koním a psům, a na jeho panstvích nemrou hladem ubožáci za mramorovými konírnami, v nichž drahocenná zvířata se svým komonstvem a služebnictvem pro nic za nic jako v ráji žijí. Hrabě není poplaten vysloužilým maitressám, nevěnuje na uštvání některého ubohého jelena ani sta nečku-li tisíce, a neodváží na podzim svou sklizeň kamsi do ciziny, aby ji tam na cizí sýpce zahrabal. Samé výstřednosti, není-liž pravda? Až posud mluvil jsem o jeho passích v negaci, nyní dotknu se kladných. Můj bývalý pán jest aristokrat starého rázu a neporušeného zrna. Zachování neb navrácení starých dobrých řádů leží mu velmi na srdci a žádná oběť není mu nemilá, kterou může posloužiti církvi, monarchismu, svému stavu a své zemi. Obětuje velké sumy na všeobecné takové účely. Neméně značných peněz vydává, aby v naší vlasti udržel šlechtu hors de canaille, dále pak, aby této zemi a jejímu lidu prospěl. V poslednější příčině podléhá jeho štědrost arci vlivům, které její plodnost velice umenšují. Hrabě musí se prve důkladně přesvědčiti, netají-li se v něčem husitism neb táboritství, než svou ruku otevře, a ponevadž nedůvěřuje svému bystrozraku, spoléhá na rádce, kteří proud jeho štědrosti svádějí větším dílem opět na mlýn, jejž můj bývalý pán beztoho dosti hojně obmýšlí. Rozumíte mi?! Lituji mnohdy, že vzdálil jsem se z okolí hraběte, kdež dovedl jsem se vsunouti mezi jeho důvěrníky a paralysovati v nejednom směru jejich vliv. Odešel jsem před dvěma lety do výslužby, když jsem si pohoršil čížkovského pána některými politickými vrtochy a odcizil si jej hájením hypothesy, jíž sám valné víry přikládati nechci. Poslyšte — prosím za omluvenou, nevkládám zbytečné episody do svého vypravování — podávám charakteristiku hraběte. Jal jsem se tvrditi, že upevněním dynastie zimního krále falckrabí Bedřicha na českém trůně byla by bývala spečetěna dobrovolná germanisace českých zemí a že násilným pokatoličením našich předků byla přes všechno podvrácení naší samostatnosti přece odlišena i preservována kmenová a jazyková naše zvláštnost. Soudíte asi, bůh ví jak jsem se tímto výzkumem hraběti zavděčil! Právě naopak. V mém pánu vzniklo podezření, že tropím si z něho blázna, neb že v hrdlo lhu proti svému vnitřnímu přesvědčení, jen abych podlízavým, otrockým způsobem dotřel se znova do jeho přízně, zmíněnými šrůtkami poněkud rozhárané. Hrabě neodpustí takovouto ničemnost žádnému; spatřuje v ní urážku své osoby a důkaz podlosti pochlebníka. Vím, jak nesnadno vrací se čížkovský pán k důvěře, byl-li jedenkráte skutečně neb domněle o ni oloupen. Rozpomněl jsem se na své stáří, na zvláštnosti podnebí krajiny čížkovské, které mi již nesvědčily a zažádal jsem do výslužby. Hrabě povolil nehnuv ani svalem na svém pyšném čele. A přec oba neradi rozcházeli jsme se, přec zůstali jsme ve přátelském styku. Sloužím mu dále jako jeho pražský agent, zpravodaj a komisionář. Také vděčný úkol. — Znamenám na vás pane," pokračoval pan Chmelík s úsměvem, vzav pěkný šňupeček ze své starožitné tabatěrky, „kterak vaši mysl zaujala hádanka příčiny, z které jsem Čížkov opustil. Počínáte věřiti v podivínství hraběte, jež jsem vám ničím předcházejícím nedokázal. Nu, vysvětlím vám i to a dospěji zároveň k jádru svého poslání. Pán na Čížkově má své veskrze zvláštní mínění o událostech, kterým děkuje své državy a práva v této zemi. Hrabě Verdugo sužuje se vzácnou, ba v naší šlechtě až komicky výstřední domněnkou, že rukou násilníka spravuje cizí, nepoctivě uchvácený majetek, že nemá k držení svých statků a práv nijakého důvodu kromě krvavé pěsti svého předka, který přišel do této země jako flibustýr, aby ji pomáhal zničiti, její šlechtu vyhubiti a nadrancovanou kořistí se obohatiti. On pokládá se za nenáviděného cizáka, za vetřelce, jehož moc spočívá na plenu a porobě lidu, jemuž každé chvíle přísluší svaté a neobmezené právo, souditi uchvatitele za hříchy jeho otců, dědů a pradědů. Hrabě stydí se za své předky, z nichž nižádný nesnažil se nové své vlasti býti více nežli utiskovatelem a cizopasníkem. Přeje si z hloubi své šlechetné duše, zavděčiti se zemi, kteréž po svém mínění povinen jest láskou dvojnásob, nejprve za vinu svých otců, aby smazal jejich zločiny a sám za sebe

i své potomky, aby získal sobě a jim občanského práva v kraji, do té chvíle cizím. Co překáží hraběti v kýženém provádění těchto snah, naznačil jsem již. Jest proto roztrpčen; obává se, že rod jeho promeškal vhodný čas, ve kterém mohl ještě odčiniti své hříchy. Přes to činí seč jest a nalézá jmenovitě ryzí, málo kdy pokalenou radost v zachraňování a sbírání památek slávy a bohatství této země." Pan Chmelík šňupl si zase. „Před bezmála čtyřiceti lety byla mi jakožto mladému úředníku tehdejšího patrimonialního úřadu čížkovského svěřena registratura. Tenkráte zmanul si starý hrabě, otec nynějšího, přeměniti starý, překrásný zámek ze šestnáctého století, podobný roztomilým a přec mohutným kastelům italským, v neobratnou imitaci normanského hradu, jaké tenkráte právě v modě byly. Tehdejší síně archivu měly býti obráceny v ‚staroněmecký' sál rytířský: poručeno vykliditi staré škváry, cáry a střepy. Bylo mi jich líto, umínil jsem si zachrániti je; přes odpor purkrabího i panského stavitele, přes podiv a smích ředitele a ostatních úředníků vybral jsem bedlivě svazky pergamenu, ctihodného papíru i všelikých obrazů, tapet, skel, rytin, nádob, šatů, mincí a podobných starožitných drobotin z prachu a vyžebral jsem si ve dvoře několik prázdných komor k uložení svých pokladů. Pět let jsem se jimi kochal, pořádaje, studuje a klasifikuje. V roce osmačtyřicátém nastal obrat. Starý hrabě padl v Uhrách. Jeho nástupce pohřbil jej na Čížkově, ujal panství, a zarazil okamžitě přestavbu zámku, která na štěstí jen málo byla pokročila. Toliko část hradu byla pernikářskou gotikou té doby zachvácena. Nový pán sháněl se k mé žalosti po archivu. Vydal jsem jej. Hrabě byl překvapen, uložil mi další péči o archiv i sbírky a po zrušení patrimonialních úřadů přijal mne do svých soukromých služeb s titulem archiváře i konservatora. Munificencí a zálibou hraběte vzrostly sbírky na zámku čížkovském v znamenité museum, jehož opatrování vyžaduje skutečně již zvláštního úředníka. Po mém odchodu z Čížkova doporučen hraběti vřele knížetem Kounicem mladý učenec, doktor Stierler. Tento obrátil znenáhla můj pořádek na ruby, desinfikoval sbírky — jeho vlastní slova — vyloučil mnohé a ostatek rozškatulkoval na školy, z nichž nejbohatěji, nejkrásněji zastoupena byla německá. Tak proměnil se bývalý archiv přec jen ve staroněmeckou síň. A sice proti vůli hraběte, jenž se vzmáhající se nechutí a za stálých mrzutostí podloudné a většinou eskamotérsky prováděné hospodářství doktorovo sledoval: Čížkov stal se holubníkem, do něhož vrkání konservatorovo svolávalo zahraničné straky a krkavce, kteří hraběte znepokojovali, jeho poklady jménem svaté říše i její osvěty revidinkovali a ve spolku s doktorem Stierlerem o zašantročení a rozkramaření sbírek do Norimberka, Berlína, Vídně, Drážďan a Mnichova usilovali. Čížkovský pán posýlal je čím dále tím nelaskavěji ke všem všudy a konečně přešla mu i vůči horlivému konservatorovi shovívavost. Měl jej v důvodném podezření ze všelikých vědeckých praktik, a když doktor Stierler usvědčen, že vypáral chytře starožitnou českou legendu ze skvostného baldachýnu, zazvonil hrabě na sluhy a odevzdal jim obratného vědátora k nejrychlejší a důrazné expedici ze zámku. Zjistiv pak ještě více podobných oprav na svých starožitninách, dal doktora stíhati, zavříti a k náhradě odsouditi, což jinak můj bývalý pán nečinívá, přestávaje z pravidla na prostém odstranění nevěrných sluhů. Následkem vylíčené události ozývají se některé zahraničné listy do nebe volajícím nářkem a čížkovské museum jest bez konservatora. Hrabě mi psal, abych přišel buď sám neb opatřil mu náhradu. Jsem svému bývalému pánovi rád k službám a chci co nejrychleji a nejlépe napraviti kazisvětské šprýmy doktora Stierlera. Leč co potom? Jsem stár a vydržím-li na Čížkově rok neb dva roky, připadne tamnímu hrobaři výdělek, jehož by se jinak dočkala později hřbitovní správa na Olšanech. Navrhl jsem tedy hraběti, že vyhledám si k ruce adjunkta, s jehož pomocí obnovím v museji opětně pořádek, načež témuž sbírky k dalšímu samostatnému opatrování odevzdám. Hrabě souhlasí a projevuje toliko dvoje přání: Můj nástupce nesmí býti za žádnou podmínkou Němec a nemá býti pokud možno řemeslný učenec. Čížkovský pán chce míti ve správě svého kabinetu pouze přítele, amatéra s jemným vkusem, který by hraběte nechal s pokojem při gourmandském zalíbení ve vzácnostech a nechtěl by proměniti čížkovský zámek ve mlýn, ve kterém by se všechny tyto vzácnosti analyticky semlely. Tuto práci má zůstaviti nový konservator badatelům, jimž brány Čížkova jsou vždy ochotně otevřeny. Hledal jsem příhodnou osobnost. Až posud bez výsledku. Zasteskl jsem si včera proto slečně Šípkové a s jejím vřelým doporučením přicházím k vám, abych vás požádal za vstoupení do hraběcích služeb."

„Jsem vám, pane archiváři, povděčen za laskavost, k níž vás pohnula přátelská ochota slečny Šípkové," odvětil Jaromír resignovaně. „Ale nemohu se osvědčiti hodným vaší důvěry. Nejsem arci ani stínem řemeslného učence a v tom bych mohl vyhověti. Leč můj skrovný diletantism ve starožitnictví —"

„Drahý pane," vpadl mu archivář prosebně do řeči, „věřte, že jsem již z nezdaru svého hledání nervosním. Neodmítejte mne tak zhola. Po vylíčení vaší osobnosti slečnou Šípkovou mohu považovati vaše zdráhání toliko za výraz ostýchavé a zbytečné skromnosti. Ve vašich žilách proudí umělecká krev se strany otcovy i z matčiny, vyrostl jste takořka v starožitném uměleckém květináči, na Monbijou barona Berky v Krkonoších, pohybujete se stále jen v kruzích elegantních, artistických, těkáte již drahná léta jak motýl od jednoho výkvětu našeho uměleckého života ke druhému, — vidíte, že jsem dobře zpraven, — máte vybroušený vkus, jak váš byt do poslední třásně dosvědčuje, a souhrnem jste právě vy způsobilý vyhověti požadavkům hraběte. Nenamítejte ničeho. Co chybí vám snad na věcných vědomostech, dohonite snadno s přirozenou svou vnímavostí a delikatesou, s troškou záliby a vřelosti, které vám chyběti nebude. O tom jsem přesvědčen. A mimo to nabízím se vám za rádce. Budu dojížděti častěji na Čížkov a prodlím tam snad přes celé léto. Zaučím vás v čemkoli si přáti budete — Poslyšte, pane Horáku. Slíbil jsem hraběti na dnešek svůj příjezd se zprávou o mém pořízení. Máme půl deváté. V 10 hodin a 20 minut odjíždí rychlík severozápadní dráhy. O desáté zastaví dole před vaším bytem můj fiakr a já přijdu si pro vás nahoru. Doufám, že budete připraven. Ve tři hodiny odpoledne budeme v Jihlavě, odkudž nás panské saně ve čtyřech hodinách dopraví na zámek. Zamilujete se do neho na první pohled, hrabě vás pozdraví s blahosklonnou vlídností, nabídne vám překrásný byt o sedmi pokojích s vysokými okny na jihovýchod do parku a lesů, deputát na palivu i ji-

ných potřebách a roční služné patnácti set zlatých se zaručením pense. Přijměte neb nepřijměte, jak vám libo, a zítra večer neb v úterý odpoledne můžete býti zase v Praze. Na shledanou!“

Pan Horák zahloubal se po odchodu přívětivého starého pána v úvahy. Přemítal; prohlížel si nabídku archivářovu zrakem pohodlného, po venkovské samotě a prázdnotě nikterak netoužícího měšťáka, i očima Louisy, kterou chtěl již již zváti svou ženuškou. Důvody pro i proti potýkaly se v rychlém střídání —

Bila devátá. Čas kvapil.

Pan Horák ustrojil se ruče a pospíšil k snídani.

„Spánek spravedlivých jest dobrý, dí písmo, neb jiný nějaký pramen citátů, ale répugnant těm, kdož na ospalé spravedlivé čekají,“ zasteskl si baron Drasovský, pohodiv lžičkou, jíž netrpělivě na čajovém kotlíku poklepával.

„Měl jsem návštěvu,“ vysvětloval Jaromír.

„Parlamentáře strýčkova? Že?“

„Ne.“

Mezi chvatným odbýváním snídaně zpravil mladý muž svého soudruha o nabídce Chmelíkově.

„Pure légende! Něco se ti zdálo!“ vypustil pan Drasovský nedbale z úst fouknutím do mráčku z cigarety, kterýž kolem jeho hlavy se vznášel. Ale sen páně Horákův nebyl mu pouhým dýmem, neboť jméno hraběte Verdunga vznítilo v baronových očích na okamžik jiskru čilejšího interessu.

Jaromír ujistil nevěřícího o pravdě svých slov.

(Pokračování.)

Souzvuk.

Báseň od *J. Vrchlického.*

Ne sochy antické klid strnulý,
jež stejná jest, ať slunce na ni svítí,
neb ať se stíny nad ni shrnuly,
vždy božsky klidná dívá se v rej žití:
nám jiného, většího klidu třeba,
jak jiným vzduchu a čerstvého chleba.

Jen tvář buď klidna — srdce třeba mři!
jen zpěv buď ladný — duše pukej žalem!
svět postav našich žij — ty touho vři
ve honu věčném za svým ideálem!
buď z mramoru tvá hruď, však krví žhoucí
v ní slyš vždy velké, srdce bouřně tloucí!

A vnitřních těchto bouří odlesky,
když zjasní jemným svitem naše dílo,
pak mír v něm bude, souzvuk nebeský,
jak děcku, které z prsu matky pilo,
a z vřavy vášní — soucit zbude vlídný,
s tou světa bídou, úsměvný a klidný.

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

„Zde ve stole,“ pravil, „nalezne Vaše Excellenci peníze, které dnes ráno došly; intendant poslal je pod mým jménem, neboť jste ráčila říci, aby vše zůstalo, jak bývalo. Také došla zpráva o stavu statků — snad by bylo nejlépe, kdyby Vaše Excellenci sama se o všem přesvědčila.“

Rajisa otevřela zvolna stolek a nalezla v něm balík bankovek. Bezděky vzpomněla si na svůj desítirubl, který byl jejím celým jměním. Jaký to byl rozdíl mezi tímto bohatstvím a její bídou!

To vše jí patřilo — tak aspoň císař rozhodl. Za ty peníze mohla si koupiti co hrdlo ráčilo: šaty, šperky, mohla si zjednati zábavy všeho druhu, a k tomu měla ten krásný, velký palác tak nádherně zařízený, měla své koně a vozy, měla statky a bůh ví, co ještě...

Rajisa zavřela stůl. Vzpomínka na ty všecky věci ji rozčilila, ale přece neopojila.

„Mnoho-li potřebujete?“ tázala se Faděje.

Tento začal jí diktovati hrozitánské účty, které si ona ihned zapisovala, neboť až posud choval je Faděj pouze v paměti, což ovšem Rajise nepostačovalo. Nicméně za dvě hodiny uvedli všecko do pořádku: Rajisa vydala na seno, na mzdu a výživu služebnictva, něco na úroky z peněz, které si Valerian jednou vydlužil, a vůbec na vše, co jí Faděj naznačil. Odpočetla bankovky na různé potřeby, spojila balíčky páskami a napsala na každou, k čemu jsou určeny.

„To je vše?“ tázala se konečně Rajisa s povzdechem, který znamenal jednak unavení a jednak také radost, že jsou ty starosti odbyty.

„Vše, Vaše Excellenci,“ odvětil sluha, pohlížeje vděčně na svou paní, která byla tak svědomitou hospodyní.

Rajisa přepočetla ještě jednou bankovky, které zůstaly ve stole, zbývalo asi patnáct tisíc rublů.

Faděj ji pozoroval s úctou a zároveň s jakousi bolestí. Vzpomínal na ubohého pána svého, kterého kdysi

nosíval v náručí, kterého ošetřoval, uspával, u něhož strávil tolik nocí, když býval nemocen a na něhož ještě více nocí čekával, když se toulal bůh ví kde. Myslil si, že hrabě asi všecko již utratil, co s sebou vzal, pohodlí na cestě jest drahé — a pak musil se ještě o všecko děliti se strážemi a četníky. Faděj viděl v duchu svého pána, jak tam v té daleké cizině sedí v bídné chatrči, bez knih, bez psů, bez koní a snad bez cigar a co nejhoršího: bez peněz.

Promluviti se neodvážil; vždyť všecko patřilo Rajise. Což to nebylo od ní dosti laskavé, že ráčila urovnati jeho účty, že zaplatila dluhy, že živila služebnictvo, jehož neměla zapotřebí? Ti ubozí lidé, kteří se narodili na statcích Valeriana, nemohli ji opustiti, ani neměli práva ničeho od ní žádati. Kdyby byla chtěla, mohla je umořiti hladem. Ona však starala se jako dobrá hospodyně o všecko, co patřilo kdysi Valerianovi. Více na ní přece žádati nemohl.

Faděj si povzdychnul a pokřižoval se mlčky na prsou pohlížeje při tom na svatý obraz visící v rohu; tato krátká modlitba dodala mu trochu odvahy; i zakašlal na znamení, že by rád něco řekl: Rajisa vytrhla se ze svých myšlének a sáhla do stolu. Faděj ztratil zase všecku odvahu, neboť cítil, že promeškal vhodnou chvíli.

Rajisa vyňala ze stolu bankovky a položila je na stůl. Odpočetla dvanáct tisíc, zabalila je a odstrčila stranou, pak spočtla ostatní a uložila zbytek do tobolky, kterou nalezla ve stole.

„Do kolika hodin berou na poště?“ tázala se Faděje.

„Do tří,“ odvětil tento.

„Dnes jest již pozdě,“ pravila. Stmívalo se, takže sotva viděla, co dělá. Vzala péro a napsala na velikou obálku: „Jeho Excellenci hraběti Valerianu Greckému.“

„Kde jest hrabě?“ tázala se. Stařec udal jí adressu a ona ji napsala pevnou rukou.

„Podejte mi svíčku,“ pravila ani nepozvednouc očí.

Faděj rozsvítil svíčku, podal jí vosk a tlačítko se znakem hraběte, jež leželo na kalamáři.

Rajisa vzala oněch dvanáct tisíc rublů, vložila je do obálky, pečlivě je zapečetila a položila je před udiveného starce.

„Zítra hned ráno,“ pravila k němu, „pošlete to hraběti.“

Faděj nevěřil svým očím; veliké slzy třpytily se mu v zarudlých víčkách.

„Nuže,“ pravila, „rozuměl jste?“

Pozvedla k němu své krásné, klidné oči a čtla v tváři starého sluhy něco, při čem se zarděla radostí.

Faděj byl hotov se svým přemýšlením; nyní věděl, co udělá. Poklonil se dle staré mody třikráte Rajise, přistoupil k ní a políbil jí ruku.

„Bůh vás k nám poslal,“ pravil k ní. Slzy tekly mu po tváři, ale on jich nedbal. „Cesty Páně jsou nevyzpytatelny. Bůh provázej vás svým svatým požehnáním, neboť oděla jste nahé a napojila žíznivé!“

Tato divná řeč v duchu písma nebyla Rajise k smíchu. Také v jejích očích zaleskly se slzy.

„Jděte,“ pravila, „jděte, milý Faději, ráda bych byla na chvíli sama.“

Starý sluha vzal psaní s penězi.

„Prosím, Excellencí,“ upozornil ještě, „napište do zadu svoje jméno, aby se vědělo, kdo peníze posýlá.“

„Napište svoje,“ odvětila.

Faděj se uklonil a odešel.

Když byla Rajisa sama, zamířila k malé pohovce, která stála na místě tak příhodném, že bylo asi oblíbeným místečkem toho, kdo zde bydlel. A skutečně, když položila hlavu na hedvábnou látku, cítila silnou vůni anglické voňavky a výborných cigar. Zde asi trávil Valerian své nejlepší chvíle, když býval doma.

Po malé chvíli pozvedla hlavu, neboť její stará pochybnost se zase vrátila.

„Ukrutník!“ pravila k sobě a její slzy smáčely vonné hedvábí.

XXVI.

Rajisa přicházela často do domu svého manžela; tyto návštěvy lákaly ji jako zapovězené ovoce, rděla se při nich a bledla, kdykoliv si vzpomněla na Greckého. Při těchto tajemných poutích obětovala domácím bůžkům jeho domu svůj nepokoj a všecky city ubohého srdce zmítaného pochybnostmi. V tom domě, kde Valerian bydlel, zbylo něco z jeho bytosti; kdykoliv se zahleděla do šerých koutů jeho pokojů, viděla všude jeho tvář. Cítila úzkost a zároveň jakousi rozkoš, kdykoliv se dotkla věcí, které mu patřívaly, když prohlížela jeho knihy, když poslouchala, jak Faděj jí vypravoval o životě a zvycích mladého pána svého. Starý ten sluha miloval vždy více tuto tichou a vážnou paní, která se tak pečlivě starala o celý dům, a hlavně o milovaného pána jeho.

Správa tohoto domu byla velice zanedbaná. Rajisa ujala se jí s velikou péčí a zavedla úspory, jaké dovede vymysliti jenom ten, kdo má veliké potřeby a malé prostředky. Dohlížela na všechno služebnictvo, škrtla nemilosrdně přílišné výlohy, poslala na venek zbytečné jedlíky: zkrátka zavedla takový pořádek, že příjmy Greckého neustále vzrůstaly.

Při jedné ze svých návštěv umínila si Rajisa, že prohledne stůl, jehož klíč jí Faděj odevzdal. V jedné přihrádce až vzadu nalezla skřínku a v ní veliký balík listů. Nejprve chtěla je číst, pak zase chtěla je hodit do ohně, neboť viděla na nich ženskou ruku. Konečně umínila si, že se podívá na datum a podpis, což bylo to nejrozumnější. Na prvním listě viděla jméno: Helena Marsovová. Vzpomněla si, že se tak nazývá její švakrová, která má statky zrovna vedle statků Valerianových. Faděj se někdy zmínil o této ženě; mluvil uctivě, ale jaksi opatrně, jako člověk, který neví nic dobrého, a nechce také říci nic zlého. Rajisa poznala z jeho řeči, že skrývá před ní jakési tajemství. Pátrala po něm, ovšem opatrně, ale nedověděla se ničeho; nyní naskytovala se vhodná příležitost, dověděti se něco bližšího o té ženě, kterou ji osud ustanovil za švakrovou, měla ji pominouti?

Chvíli váhala, pak vzala list s tím úmyslem, že jej spálí i všechny ostatní, bude-li obsahovati něco nepříznivého o té, kterou toužila poznati. Čtla a nemohla se vzpamatovati ze svého údivem. Helena ztratila svého muže před půl třetím rokem a to způsobem tak tajemným, že všichni, kdo ji znali, byli tím překvapeni. — „Ty,“ čtla Rajisa v listě, „který víš, jak velice jsem byla nakloněna svému muži, přese všechny neshody, které mezi námi panovaly, ty, který víš, co všecko jsem vytrpěla, když mne opustil a když mne byl nevěrným.

ujmi se mne, a chraň mne proti pomluvám. Je to tvojí povinností, zrovna jako jest mojí povinností hrdě mlčeti. Lidé, kterým se na cti utrhá, nemají se nikdy sami hájiti, za to jest povinností těch, kteří mohou jim dopomoci k právu, ujmouti se nevinných."

Jak zdálo se, Valerian se v tom ohledu tuze nenamáhal, neboť listy byly čím dále tím chladnější; poslední lístek byl krátký, psaný naspěch, rukou se chvějící a obsahoval pouze tato slova: — „Ty nejdeš, ty nechceš přijít, a přece by mne tvoje přítomnost zachránila; snad jsi také přesvědčen, že jsem vinna. Nesnížím se tak, abych se ospravedlňovala. Jednou budeš litovat, že jsi uvěřil více lichému zdání, nežli slovům vlastní sestry. Pak odpusť ti bůh; já ti snad také odpustím, ale jen tehdáž, uznáš-li svůj blud a svoji nespravedlnost."

Rajisa se zamyslila a v tom okamžení ani nevzpomněla na svoji indiskretnost. Teprve za chvíli se jaksi ulekla a pravila k sobě: Neměla jsem to dělat — ačkoliv to není tajemství, neboť paní Marsovová si stěžuje, že ji lidé pomlouvali, i ti, kteří měli ji chrániti!

Schovala opět listy do stolu a zavolala Faděje.

Ten se ihned objevil; nebyl nikdy daleko, když „mladá hraběnka" přišla do paláce.

„Faději," pravila k němu, „povídejte mi něco o mé švakrové. Sotva jste ji kdy jmenoval. Jaká je to žena?"

Starý sluha jevil patrné rozpaky.

„Je to hodná paní," pravil váhavě, „je to sestra našeho pána."

„To vím. Je vdova?"

„Ano," odvětil Faděj, klopě oči.

„Má děti?"

„Sedmiletého hocha."

„Kdy a jak zemřel její muž?"

„Ano . . . zemřel . . . bůh jej k sobě povolal."

„Stonal dlouho?" vyptávala se Rajisa.

„Nevím, nebyl jsem tam," vytáčel se Faděj; „celých deset let nehnul jsem se z Petrohradu. Co se tam dálo, nevím."

Rajisa viděla, že se nedoví od něho ničeho, a proto mu pokynula, že může jíti. Když odcházel, zastavil se ještě na prahu.

„Pojede Vaše Excellencí na venek?" tázal se. Teď přijdou hezké dny a náš intendant není právě nejspolehlivější. Vy umíte všecko tak dobře zaříditi: jsem přesvědčen, že by to velice prospělo panství, kdybyste ráčila je navštíviti."

Rajisa pohledla na starého sluhu a viděla, že jest jaksi nepokojný.

„Přišly nějaké špatné zprávy?" tázala se ho.

„Špatné zrovna ne; ale paní Marsovová, která mně psala," — na slovo „mně" položil stařec zvláštní důraz — „tvrdí, že to tak nemůže zůstati: od té doby, co náš pán odejel, dělá prý tam každý co chce."

V hlavě Rajisy zrodila se myšlénka.

„Vy tedy myslíte, že bych se měla tam podívati?"

„Ano čím dříve, tím lépe."

Rajisa chvíli rozvažovala.

„Za týden pojedeme," pravila pak, „řekněte našim lidem, že je vezmu všecky s sebou. Budeme žíti na venkově."

Faděj překvapen a okouzlen tímto náhlým rozhodnutím, pohledl na svoji mladou paní. Ta byla pevně rozhodnuta a snesla ten jeho pohled s úsměvem.

„Na mou věru," myslil si Faděj odcházeje, „sám bůh nám ji poslal."

Rajisa byla hnedle připravena. Stará jejich kuchařka měla jeti s ní jakožto hospodyně; druhé služce opatřila místo. Nábytek, který byl svědkem tolikerých bolestí i radostí domácích, dala uložiti do komory. Když viděla, jak jej vynášejí z toho malého dřevěného domku, bolelo ji srdce. Vždyť mezi tím starým, otřelým nábytkem ji blažívaly zlaté dívčí sny a sladké naděje... Ale ty zlaté sny zapadly v děsnou propast, na jejíž dno neodvážila se pohlednouti. Celý její život minulý splýval jí jako šerá mlha; jiné péče, jiné povinnosti nastaly na místě starostí dětinných.

Její svatba byla sice hodně podivná, nicméně přijala Rajisa ráda na se všecky povinnosti, které jí ona svatba uložila. Nebyly jí břemenem, nýbrž zdrojem upřímné radosti, která byla jejím sladkým tajemstvím. A do těch nejkrásnějších snů vracela se vždy ta stará pochybnost:

„Kdybych jenom věděla, zdali to byl on?"

Toho dne před odjezdem navštívila ještě Rajisa byt Valerianův. Bílé přikrývky jako strašidla halily pohovky, lenošky a lustry; zrcadla byla zabalena do mušlínu, těžké portiéry napuštěné kafrem ležely již ve velikých skříních, jež tam, kde se otvíraly, byly pro větší jistotu ještě zalepeny papírem. Vše bylo vyčištěné, ale holé a smutné, jako bývají byty, když páni odjeli na venek. I záclony byly spuštěny, tak že do pokojů vnikalo pouze mdlé světlo. Rajisa si pomyslila, že tento chladný, urovnaný byt podobá se dosti jejímu životu, který byl také tak mrtvý a neměl žádného cíle . . .

„A proč by neměl?" pravila k sobě, „vždyť mohu přece něco dělat! Valerian se hněvá se svou sestrou. Kdybych je tak mohla smířiti!"

„Jaký to nesmyslný sen!" pomyslila si opět a přece se jí zdálo, že by její manžel byl jí asi povděčen, kdyby se jí podařilo sblížiti jej se sestrou, kdysi tak vřele milovanou.

Když konečně všecko prohledla, odvážila se k otázce, která již dávno ji pálila na rtech.

„Poslyšte, Faději, obdržel hrabě ten vak, co jste mu poslal?" tázala se zardělá a s očima sklopenýma.

Starý sluha odpověděl zvolna a jakoby nerad:

„Ano, Excellencí."

Rajisa se neptala, zdali jí Valerian v listě děkoval; bylo by to zbytečné, neboť Faděj byl by jí to sám řekl. A přece dodala:

„Těšilo ho to?"

„Ah, ovšem, Excellencí," odvětil Faděj horlivě, „velice ho to těšilo: píše, že, když má u sebe tyto památky, není již tak nešťasten."

Rajisa si vzdychla.

„Kdyby byl chtěl," pomyslila si, „byla bych s ním a nebyl by tak opuštěný. — A což peníze, došly?" tázala se Faděje.

„Bezpochyby, ale odpovědi dosud nemám," odpověděl tento.

„Dobře," pravila Rajisa.

Pak ještě nechala svůj lístek u hraběnky Grecké: navštívit ji nešla, ale poslala k ní Faděje, aby se poptal, zdali by hraběnka nechtěla něco vzkázati buď na venek, nebo svému synovci, anebo své neteři paní Marsovové.

„Nepřeji si ničeho," odvětila hraběnka. „Faději," dodala pak po chvíli, „co soudíš o mladé paní?"

„Myslím, Excellenci," odvětil horlivě starý sluha, „že bůh ví, co činí. Ta paní bude spásou našeho domu."

„Dej to bůh!" vzdychla si hraběnka.

Druhého dne odjížděla Rajisa, provázená svojí služkou a Fadějem z Petrohradu do Komarina. Vlak, který ji unášel, ujížděl šerým stromovím na konci předměstí. Byl to hřbitov, kde odpočívali její rodiče.

„S bohem," šeptala Rajisa, utírajíc si slzy, „s bohem; teď se loučím se vším, co mi bylo drahé! Jak bude dál? Kdož to ví!"

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Rozsudek o „Twardowském".

Ačkoliv přinesly již denní listy soudní rozhodnutí o básni Vrchlického, kteráž, jak známo, byla zabavena, podáváme je přece v plném znění i zde, anoť jest dosud zajisté nejzajímavějším zjevem v konfiskačních sporech, které děly se před c. k. soudem v Čechách u věcech čistě literarních. Rozhodnutí to jest a bude zajisté i v příštích dobách památné, a poněvadž listy denní většinou se nezachovávají, budeť uveřejněno také v listě belletristickém, kde „Twardowski" vytištěn byl ponejprv.

NE. 5849.

Jménem Jeho Veličenstva Císaře!

C. k. zemský co tiskový soud v Praze za předsednictví c. k. rady zemského soudu Dra. Ludvíka Řipky, u přítomnosti c. k. radů zemského soudu Viléma Svobody a Aloise Müllera co soudců, pak právního praktikanta Františka Peška co zapisovatele, c. k. státního zástupce náměstka Josefa Hofmanna a Dra. Julia Nejedlého, co obhájce Jaroslava Vrchlického, spisovatele v Praze, a Františka Šimáčka, majitele knihtiskárny a nakladatele v Praze, v odporu podaném dne 11. března 1885 č. 7574. Jaroslavem Vrchlickým, co spisovatelem a Františkem Šimáčkem co nakladatelem proti nálezu c. k. zemského co trestního soudu v Praze ze dne 26. února 1885 č. 5849., kterýmž bylo zabavení spisu básnického „Twardowski" od Jaroslava Vrchlického, vydaného v Praze tiskem a nákladem Františka Šimáčka 1885 dle §. 489. ř. tr. schváleno, rozšiřování tiskopisu toho dle §. 493. ř. tr. zapovězeno a zmaření výtisků zabavených dle §. 37. zák. ze dne 17. prosince 1862 čís. 6. sb. ř. z. z r. 1863 nařízeno — po sezení dne 27. března 1885 s vyloučením veřejnosti odbývaném, vyslechnuv c. k. státního zástupce i obhájce odporujících, uznal takto za právo:

Odporu Jaroslava Vrchlického co spisovatele a Františka Šimáčka co nakladatele básně „Twardowski", vydané v Praze 1885, se dává místo, nález c. k. zemského co trestního soudu v Praze dne 26. února 1885 čís. 5849. se zrušuje a výtisky zabavené, jak dalece se u úřadu nalézají, mají Františku Šimáčkovi vydány býti.

Důvody:

Předmětem epické básně „Twardowski" od Jaroslava Vrchlického jest pověst polská, rovnající se pověsti o „Faustu", jak ji vzdělal Göthe a j.

Povídka jest krátce tato:

Zemanu Twardowskému narodí se po delším neplodném manželství syn, o jehož legitimním původu má pochybnost, kterážto chováním se ženy, viny sobě vědomé, jistoty nabývá. V prudkém rozčilení klne starý Twardowski svému útlému synu a tento následkem kletby propadá duchu zlému — ďáblu, který všemi prostředky snaží se svésti a skutečně svede mladého Twardowského k zlému.

Nejmocnějším prostředkem svůdnickým jest ďáblu smyslnost a nejúčinnější vnadou krása ženy.

Takto vede duch zlý mladého Twardowského od hříchu k hříchu a množí jeho viny, až pak, kdy míra dovršena, se ho zmocní, aby ho zmařil. Leč dobrý skutek knězi prokázaný a víra Twardowskému do srdce vložená, vysvobodí ho z drápů ďábla, jest odsouzen věčně tonouti mezi nebem a zemí, až konečně modlitbou k matce boží a věrností svého sluhy vysvobozen, k věčnému míru klesá. —

Jest zde tudíž poeticky provedena zvěst o člověku zkoušeném, hřešícím a konečně utrpením očištěném a vykoupeném.

Báseň ta byla zabavena pro některá místa, v nichž živými barvami a bujnou obrazností líčeny jsou svůdné nástrahy ducha zlého oproti Twardowskému.

Zejména vyznačena jsou tato místa:

Zpěv	II. pag.	30—38,
„	III. „	40—43, 49,
„	IV. „	64, 65,
„	VI. „	81—96,
„	VII. „	101—101,
„	VIII. „	107—118, 120, 121, 124, 125,
„	IX. „	136, 142,
„	X. „	153,

a byla nálezem ze dne 26. února 1885 č. 5849. shledána v místech těchto povaha skutková přečinu proti veřejné mravopočestnosti dle čl. 516. tr. z.

Avšak soud seznav při sezení k odporu básníka i nakladatele dne 27. března 1885 odbývaném celý obsah básně „Twardowski", nenabyl přesvědčení, že místa, co trestná vyznačená, hledí-li se k celému obsahu a směru i účelu básně té, skutečně trestnímu zákonu v naznačeném směru propadají, neboť

ve zpěvu II. „Studentská láska" líčí se první poklesek Twardowského proti ctnosti, svedením děvčete nevinného spáchaný, avšak stává se to způsobem šetrným, vší oplzlosti prostým a končí zpěv tento projevem hořké lítosti provinilce.

Zpěv III. „Vzpomínky z mládí" neobsahuje ničeho kromě trapných upomínek na spáchaný hřích a výčitky ďáblu svůdci.

Ve zpěvu IV. „Otec a syn" poznává Twardowski svého sploditele, který šíleností stižen líčí, jak matka Twardowského svedena byla. Způsob vypravování tohoto jest situaci úplně odůvodněn a nejeví se v něm snaha, smysly drážditi, nýbrž prodchnut jest spíše zpěv ten pocitem politování nad doživotním utrpením šílence za poklesek okamžiku.

Ve zpěvu VI. „Noční zábavy" uvádí básník zjevy žen krásou a smyslností stejně proslulých, jako: mythickou osobou královny „Semiramis", biblických žen „Bethsabel" a „Herodiady", historickou osobu „Lesbie", jichžto jméno pro každého vzdělance obsahuje typus známý a jichž užil básník za tím účelem, aby vyznačil, jakými prostředky ďábel snažil se zaslepiti a svésti Twardowského.

Ač popisy tyto vyznačují se živou barvitostí a bujnou řečí, není tu přece ničeho, co by hrubě urážela stydlivost nebo mravopočestnost, nýbrž odůvodněn jest zpěv tento pověstí a disposicí básně.

O zpěvu VII. „Slza" platí totéž, co při úvaze o zpěvu III. a o

zpěvu VIII. totéž, co při posuzování zpěvu IV. pověděno bylo.

Zpěv tento VIII. „Banda Januszova" projednává nástrahy ďábla tonem humoristickým, prostým, jak přiměřený jest

osobám a situaci, do níž nás básník uvádí, a i zde jest více ponecháno domyslu soudného čtenáře, než zřejmě vyřknuto.

Zpěv IX „Donna Lukrecie“ uvádí nás do salonu nevěstky, avšak vyhýbá se popisům oplzlým, ano končí citlivým pokořením nevěstky a její nápadníkův.

I tímto zpěvem, jakož

zpěvem X. „Smilé duše“ vane dech ethický, moralní.

Posuzují-li se místa tato závadná o sobě, bez spojení s básní celou, tedy vybrána z logického spojení myšlénky a děje, nelze upříti, že živými barvami a bujnou mluvou způsobilá jsou, rozohniti obraznost čtenáře; avšak pojme-li se báseň co celek, jak toho ovšem podle skladby své vyžaduje a hledí li se k ušlechtilé a mravné tendenci její, tu utvoří se jiný úsudek o těchto závadných místech i seznáme se, že básník nepřekročil meze, které si byl vytknul k znázornění svůdnosti prostředků, jichž duch zlý užil oproti oběti své — reku básně, aby k zlému ho svedl a úplně do moci své uchvátil.

Soudný čtenář s vděkem uzná šetrnost, s kterou básník přešel přes situace kluzké, domyslu čtenáře je ponechav

Morální tendence básně té vyplývá z toho, že každé provinění stihne krutá pokuta. Tak na př. otec Twardowského, který syna svého proklel, zhyne v Sibiři, svůdce choti jeho propadá šílenství, matka vinou stížená klesá bídně v předčasný hrob a mladý Twardowski, sveden ďáblem k činům zlým, odsouzen jest k hrozné muce, viseti věčně s živou duší mezi nebem a zemí.

Naproti tomu každý skutek dobrý dochází odměny, na př. vysvobození kněze, se svátostí umírajících spěchajícího, z rozzuřených vln od Twardowského, dopomáhá tomuto k odpuštění.

Nelze říci, že báseň ta a zejména místa co závadná označená hrubě uráží mravopočestnost a stydlivost a že vzbudila veřejné pohoršení, ano že by byla k tomu způsobilá.

Báseň ta vyšla kromě nezávadné předmluvy a zpěvu desátého v r. 1881 v belletristickém časopise „Lumír“ v pokračováních, byla a jest dosud přístupna širšímu obecenstvu a nebylo čísti úsudků časopiseckých, že by vzbudila jakéhos pohoršení, ač dosti příležitosti bylo, ji veřejně posuzovati

Nebyla tudíž, hledíc k celistvosti a ceně básnického díla toho, v něm shledána povaha trestního skutku, v čl. 516. tr. z. vyznačeného, pročež nález zabavení básně té potvrzující zrušen býti musil.

Co o vydání zabavených výtisků básně „Twardowski“ vyřknuto bylo, zakládá se na prosbě obhájce odporujících.

V Praze, dne 27. března 1885.

Řipka m. p.
Pešek m. p.

Douška:

NE. 10.366.

Dodává se panu Dru. Jul. Nejedlému k protokolární žádosti jeho a zároveň se předkládají spisy veleslavnému c. k. vrchnímu zemskému soudu k příslušnému rozhodnutí, jelikož c. k. státní zastupitelství z rozsudku tohoto stížnost opovědělo.

C. k. zemský co trestní soud v Praze, dne 8. dubna 1885.

Divadlo. Jaroslava Vrchlického „Julian Apostata“ jest podle času, v němž slovo divadelně skutkem učiněno, nejnovější, a podle doby svého vzniku nejstarší dramatické dílo básníkovo; dílo, s kterým by se byl mnohý jiný bez rozpaků ihned vydal na jeviště, dílo plné básnické hodnoty a skvělých předností, jimiž Vrchlický na první ráz osvědčil se dramatikem povolaným. Leč básník se rozpakoval, zadržel Apostatu, předeslal mu na jevišti řadu pozdějších her a nepustil Juliana z rukou, pokud nepodrobil jej důkladné revisi, aby vyhověno bylo scenickým požadavkům divadla. Nedůvěra k vlastní práci jest kriterium dokonalého umělce. Na soudném obecenstvu záleží, aby ji svým obdivem vyvrátilo. Jsme z těch, kteří tak činí. Ano, povíme upřímně, že zmíněným požadavkům praktické Thalie obětována mnohá krása původního díla, již bychom byli přijali v živém slově právě tak vděčně jako ji nyní s rozkoší nalézáme v básnických sbírkách Vrchlického. Ale normalní šířka kolejí jest 1435 milimetrů a obvyklá délka kusu pro české divadlo maximalně 180 minut; věčný, ano zřením ke vlivu obvyklosti také pro básníka výhodný požadavek, ukládající však veliké sebezapření umělci, jenž do úzkého rámce vtěsnati má dílo rozměrnější. A tomuto sebezapření náleží respekt, jejž pocítiti může z plna ovšem jenom ten, kdo zná povahu práce umělecké, kdo dovede oceniti její hodnotu pro umělce samého.

Sujet tragedie Vrchlického náleží k vybraným. Přirozeno; mocného ducha vábí opětně velký duch, a Julian Apostata věru není z těch osobností historických, na něž by se bez úrazu malý talent mohl odvážiti. Julian přesahoval svou hlavou rozhodně své vrstevníky, vepsal se dvouletým panováním do desek dějin markantněji, než kterýkoli jiný z efemerních císařů poklesávající říše romanské, a poskytuje psychologický obraz nad míru zajímavý s perspektivou hlubokou a překvapující. Vniknouti do tůní zvláštní duše tohoto znamenitého, z příčin na snadě ležících zbytečně a nedůstojně kaceřovaného imperatora není snadno. Zato však nalézá básník vděčný materiál v mnohostrannosti a vrtkavosti povahy Julianovy, jehož titanský rozběh nalézal překážky ve vlastním skepticismu a zase mysticismu císařovu.

Drama Vrchlického zbudováno dosti věrně na základě historickém. Julian počíná, provádí a končí boj proti křesťanství, které příčí se jeho duši, nasycené jednak jasným názorem světa pohanství antického, jednak naukami astrologie a magie, do nichž v Athénách se byl zahloubal. Císař podléhá; v legendě jako fanatik, vrhaje krev ze své rány proti nebi s výkřikem „tys zvítězil, galilejský“, v historii jako filosof, a v tragedii Vrchlického takže jako velebný augustus, důstojný následník svého předchůdce a ideálu, velikého Marka Aurelia. Smrt jeho usmiřuje nás se všemi nesrovnalostmi jeho zmítaného života, ba usmiřuje nás až příliš. Proto nevěříme legendě, nevěříme, že spory zásad vyřizují se vražedným mečem, a přikládáme raději víry dramatické básni Vrchlického, která smrtí augustovou řeší konflikt po výtce subjektivní. Souhlasíme tedy ač jiným postupem myšlénkovým s biskupem Basilem, kterýž stojí jako čelný representant křesťanství proti titulnímu, v naší tragedii nade všechny ostatní postavy vynikajícímu rekovi. — Vycházeje z výborné exposice v prvém aktu stupňuje se děj až k účinnému ano úchvatnému třetímu jednání, v němž vrcholí, načež schyluje se oběma následujícími akty k tragickému, hluboce dojímavému konci Julianovu. Rozepisovati se o kráse a hluboké obsažnosti dialogu tragedie Vrchlického bylo by tolik, jako nositi sovy do Athén; litujeme toliko, že myšlénkový a básnický fond, složený do Juliana Apostaty, nesetká se s dostatečným porozuměním a oceněním prostředního diváka, pokud si širší obecenstvo nenavykne prozírati hloub do básní dramatických a přijímati živá slova s jeviště jako jiskry, jež opětně jiskry v duši vzněcují. Tímto vedlejším úkazem neztrácí drama Vrchlického arciť v nejmenším ze své hodnoty; díla velmistra Shakespeara nejsou také stravou každému záživnou a přec váží jeho jediné drama více než sto kusů, které po něm byly, sto, jež jsou, a sto, které budou repertoirními. Konečně několik málo slov o provedení. Množství osob, jež provázejí Juliana dramatem Vrchlického, vyžadovalo mobilisaci celého personalu činohry; objevilo se, že v tomto sboru není právě přebytek posvěcených umělců, kteří by dovedli propůjčiti výrazu některému charakteru, který leží dál neb výše nežli běžná chablona. Nejčelnější úlohy byly arciť sehrány také nejpřednějšími hereckými silami chvalně známým způsobem. Výprava hry byla celkem důstojná, místy nevhodně parádní, výkony režie úspěšné. Jenom komparserii našim režisérům nezávidíme.

J. L.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Votoček & Rassl“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 3. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. května 1885. ČÍSLO 13.

Paní mincmistrová.

Veselohra o jednom dějství. Napsal *Ladislav Stroupežnický*.

Osoby.

Vilém z Vřesovic a z Doubravské Hory na Vchynicích, nejvyšší mincmistr v království českém.
Ludmila z Vřesovic a na Dobřeni, roz. Voděradská z Hrušova, jeho manželka.
Zdeněk Lorecký z Elkuše, panošek ve službě mincmistrově.
Šebestian Helzl ze Sternštejna, horní hofmistr.
Mikuláš Vodňanský z Čažarova, měšťan a hor nákladník, } šepmistři.
Jindřich Labuška, suken kroječ, } šepmistři.
Václav Alexy, písař radní a pánů šepmistrů.
Mikuláš Dačický z Heslova.
Tobiáš Tříska, mince pregéř.
Paní Žofka, jeho manželka.
David Wolfram, rud a kyzův horních šmelcíř kumštovní.
Ondřej Brtnický, maršejdník horní.
Havéři.
Dva halapartníci.

Děj ve vlaském dvoře v Kutné Hoře léta Páně 1611.

(Síň ve vlaském dvoře v Kutné Hoře — Vchody: Hlavní v pozadí poněkud v levo; pak po pravé i levé straně. — Na levo vedle dveří v pozadí jest okno arkéřové, k němu tři stupně. — V popředí na levo jest velký, zeleným suknem pokrytý stůl — na něm kalamář, péra a papír. — Na pravo velká kachlová kamna a menší stolek — u něho vysoká a široká starobylá lenoška. — V pozadí několik stolic. — Na stěnách velké podobizny starých mincmistrů kutnohorských.)

Výstup 1.

Mincmistr (sedí u velkého stolu). — Paní mincmistrová (sedí u malého stolku a přede při starobylé uměle řezané přeslici). — Hofmistr (vstupuje pozadím). — Zdeněk (ho uvádí).

Hofmistr (vstupuje). Ráčil jsi mne, pane mincmistře, na dobu odpolední před sebe obeslati.

Mincmistr (vstane, jde mu v ústrety, podá mu ruku a pokyne, aby se posadil, zároveň mluví): Abych zpráv jistých nabyl, zda páni nákladníci šachty, řečené „Červený lev“, něčeho podnikli k retuňku maršejdníka Brtnického, který tam před pěti dny skrze výbuch jedovatého povětří dolového zasut byl.

Hofmistr. Páni nákladníci, maršejdníka za ztracena kladouce, ničeho si netroufali. Ale včera prý nějací štejgéři a haštléři odvážní, nevím z čího nabádání, z Kaňku porůznu se sběhli a jali se sřícenou šachtu i štolu v nově prosedati, aby prý buď maršejdníka ještě při životě retovali, anebo aspoň mrtvé tělo ku pohřbu křesťanskému vyhledali.

Paní mincmistrová. Ubohý ten člověk zůstavil po sobě ve vdovství mladou ženu se sirotkem kojeňátkem.

Hofmistr. Ta zalostivě by hladem zmírala, kdybys, paní vznešená, nebyla jí z lásky křesťanské štědře obmyslila dvěma peeny chleba bílého a pěti kopami grošův českých.

Paní mincmistrová (pokyne rukou, aby o tom nemluvil).

Mincmistr. Já, pane hofmistře, obeslal jsem na dnešek také pány šepmistry, kteří v tomto měsíci rozsuzují rozepře městské a tresci výstupky všeliké. (Rázně.) Chci přítrž učiniti všem těm divokým výstupkům, jež na Horách Kutných na potupu řádu dobrého a poctivých lidí pohoršení provozuje výtržník, zhýralec a frejíř, Mikuláš Dačický z Heslova. Člověk ten, ač v hojných již letech, jen ve rvačkách, pijanství a freji sobě libuje, po domech šenkovních neváżně si vede a mne i všechny horní oficíry rebelsky tupí, pravě, že zrádně a nešlechetně při horách hospodaříme. Písničky nařklivé o nás složil, ano hrozí, že prý je v impressi některé na světlo vydá. Tím stále chasu horní i nákladníky proti svým vrchnostem bouří a pozdvihuje.

Paní mincmistrová. K vyrovnání váhy spravedlnosti dlužno však dosvědčiti, že jest pan Dačický muž na smyslích bystrý, světa zkušený a v literním umění i jazycích starých nad mnohé mistry a bakaláře učený a sběhlý.

Mincmistr (k hofmistrovi). Že pan Dačický evangelického jest religionu, moje paní manželka téhož religionu jsouc vyznavačkou horlivou, vždy pana Dačického ochotně z jeho neřestí vymlouvá. (Rázně.) Já ale, jenž k pravému religionu katolickému se hlásím a věrným jsem služebníkem Jeho Milosti císaře a krále Rudolfa, já panu Dačickému v jeho výstupcích dále folkovati nemohu a nesmím. Tentokrát přísně na něho nastoupím a pánům šepmistrům nařídím, aby pilně pátrali po jeho písničkách ohavných. Také souzen bude za to, že onehdy před klášterem sedleckým z bujnosti a násilně polibil počestnou paní Žofku, manželku pregéře mince Tobiáše Třísky.

Paní mincmistrová. A pro ten šprým by měl citýrován býti před právo městské?

Mincmistr. Tříska vynesl žalobu před pány šepmistry z nářku cti ženy počestné. (K hofmistrovi.) Nás oba té pohoršlivé případnosti svědky očité na svědomí dožaduje.

Hofmistr. Bodejž byl Tříska tak bezpečen její poctivosti! Lidem jde řeč, že mladá a spanilá paní Žofka, kteráž jen k vůli světské mamoně s obstarožným Třískou oddati se dala, víry manželské jemu nezachovává a scestně se chová s Davidem Wolframem, rud a kyzův horních šmelcířem kumštovním.

Mincmistr (prudce). Toť utrhačství jest ohavné, jistě zoumysla puštěné od podobojích, neboť paní Žofka, Wolfram i Tříska religionu jsou katolického.

Paní mincmistrová. Inu, pane Viléme — jeť starobylé to propovědění: „Není šprochu, aby v něm nebylo pravdy trochu.“ Nu a po mém soudu je ten pan David Wolfram jistě nějaký obmyslný a fortelný mužíček.

Mincmistr (vážně a přísně). Jeho Milost císař a král Rudolf sám ráčil jej sem k horám poslati, aby zde alchymistickým kumštem svým jalové perky a kyzy šlechtoval, šmelcoval a ve stříbro měnil. Týž Wolfram byl v zemi saské, v horním městě Freyburku hutmistrem; a že tam kumšt jeho s velkým užitkem se potkal, to svými atesty a pasporty, které u mne deponýroval, poctivě doložil a dokázal.

Paní mincmistrová (ironicky). Nu a zde na Horách již od několika měsíců ve své huti, kamž noha člověka smrtelného vkročiti nesmí, na košty Jeho Milosti císařské tajemně šmelcuje a už mnoho tisíc tolarů dobrého rázu kumštovně prošmelcoval, ale dosud nic užitečného nevyšmelcoval.

Mincmistr (určitě). Ale vyšmelcuje. Alchymistům Jeho Milost císařská dobře vyrozumívati ráčí.

Výstup 2.

Zdeněk. Předešlí.

Zdeněk (vejde středem a oznamuje). Pan šmelcíř Wolfram prosebně Vaši Milost vyhledává. A také páni šepmistři, urozený pan Mikuláš Vodňanský z Čažarova a pan Jindřich Labuška.

Mincmistr. Uveď sem šmelcíře Wolframa. (Ukazuje na levo.) A tam do síně pány šepmistry. (Zdeněk chce odejíti. — Mincmistr přísně.) Počkej, pane Zdeňku! (Zdeněk se vrátí.) S vůlí pana otce svého dal jsi se ke mně na službu, abys mravům dobrým a způsobům panským se přiučil. Ty ale svévolně plichtíš se k panu Mikuláši Dačickému ...

Zdeněk (se nlekne). Vaše Milosti.

Mincmistr (přísně). A popíjíš s ním času nočního v domě šenkovním „u Mědinku“.

Zdeněk (bázlivě se omlouvá). Vaše Milosti, pan Dačický mně mnohé příběhy poučné vypravuje a také mi ze svého libráře knihy některé užitečné ke čtení zapůjčil.

Mincmistr (přísně) Zakazuji tobě všecky schůzky s tím zhýralcem! Rozumíš?

Zdeněk (pokloní se pokorně a otevře v pozadí dvéře, jimiž vstoupí Wolfram).

Výstup 3.

David Wolfram. Předešlí.

Wolfram (plazivě a tajemně). Předstupuji před Vaši Milost s prosbou za další náklad 5000 tolarů na pořízení všelikých tajemných species a příprav ke kumštovnímu ušlechťování jalových perkův a kyzův horních.

Mincmistr. Já tobě peněz takových, jakož Jeho Milost císař resolucí svou milostivě nařiditi ráčil, vydám.

Wolfram (plazivě). A já z nákladu toho při rejtuňku nejblíže příštím na haléř poctivý počet učiním.

Hofmistr. Nu a kdy počne z tvého šmelce kumštovního stříbro vycházeti do mince královské?

Wolfram (tajemně). V několika dnech už dozraje v desíti kádích velikých stříbro v nejlepší fejn. Potom ihned odvedeno bude do mince.

Mincmistr. Nuže, vydáme ti ten další náklad.

Wolfram. Tu žádost poctivou ještě k Vaší Milosti činím, aby mi ráčila vydati také moje atesty a pasporty.

Mincmistr. Aj, proč?

Wolfram. Já začasté od lidí zlých naříkán bývám, jako bych šibal byl nějaký. Ano prý pan Dačický píseň jakousi nařklivou o mně složil. Abych mohl poctivost svého kumštu dovozovati, jsem pasportův a atestů svých velmi potřeben.

Mincmistr. Nuž, budiž ti toho přáno. — Pane hofmistře, vydáme panu šmelcíři z kasy královské 5000 tolarův.

(Hofmistr uklání se paní mincmistrové a odchází s mincmistrem na levo.)

(Wolfram dělá za nimi hluboké poklony.)

(Zároveň)

Paní mincmistrová (vstane od přeslice — k sobě). Že ten pan Wolfram šmelcuje, tomu víry dávám, že stříbra vyšmelcuje, to jisté jest, — že ale více své kapse užitečným bude, než minci královské — toho se obávám. A to bude asi ten jeho kumšt! (S lehounkou ironií a poklonou k Wolframovi). Pane šmelcíři — (odejde na pravo).

Výstup 4.

Wolfram sám.

Wolfram (posměšným tonem). Vivat rex Rudolphus secundus! — Učený tento potentát ráčil zříditi mne při těchto horách stříbrných — ptáčníkem. Já tu z učenosti své alchymistické budku sobě způsobil a pěstuji čížbu. V té budce sedím a čihám a nápodobně jako slavík nějaký hvízdám — a ze všech světa úhlův jako do klece nějaké — slétají se líbezní slavíčkové-tolárkové do mého měšce. Dnes zlapám ještě poslední stříbrohlasé ty slavíky-tolárky a potom všechno to ptactvo nebeské pryč od Hor Kutných uletí — i s ptáčníkem a panu mincmistrovi tu po sobě zůstavím — prázdnou boudu! (Posadí se na pravo k přeslici.)

Výstup 5.

Zdeněk. Paní Žofka. Předešlí.

Zdeněk (uvádí velmi zdvořile paní Žofku do síně — pak jí podá stolici na levé straně jeviště, aby si sedla. — Způsobně). Krásná paní . . .

Paní Žofka (děkuje). Pane z Elkuše . . . (Spatří Wolframa, překvapena.) A! (Posadí se.)

(Zdeněk se způsobně ukloní a odejde.)

(Zároveň)

Wolfram (trhne sebou nápadně a radostně. — K sobě). Paní Žofka!

(Žofka a Wolfram sedí chvilku netečně tiše a mlčky, jakoby se neznali a skoro zády k sobě. Po chvilce se začne jeden po druhém zvolna ohlížeti, nejprve otočí oba jen hlavu — pak se obrátí i tělem — pak sedí, až obličejem proti sobě — potom oba volně vstávají, ohlednou se, jsou-li sami — vstanou, jdou si oba vstříc a Žofka padne Wolframovi do náručí.)

Wolfram (něžně a tajemně). Paní spanilá, ráčila jsi dnes obdržeti moji ceduli spečetěnou?

Paní Žofka (tiskne mu ruce). Ano — ano . . .

Wolfram. Nuž, a jsi hotova tajně se mnou pryč od Hor do Říše uprchnouti?

Paní Žofka. Můj milý, já ráda bych s tebou pryč se dala a zbyla se svého muže starého, s nímž není žádných líbezných radostí, než, ach, samých kyselých žalostí. Ale což kdyby nás při tom utíkání slídní rychtářovi biřicové polapili? Dostala bych potom pardus pod pranéřem!

Wolfram. Ó já listy fedrovními a glejty dobrými bezpečně budu opatřen.

Paní Žofka (jakoby ještě váhala). A což potom v Říši?

Wolfram. Tam v rozkoši líbezné žíti budeme. (Přitlumeným hlasem.) Já sobě na třicet tisíc tolarů poctivě nahospodařil. — Nuž, paní spanilá, rci, prchneš se mnou?

Paní Žofka. Ach, tys mocí konzelnou mne k sobě přičaroval. — Nuže, ano.

Wolfram (radostně). Ještě dnes, času večerního.

Paní Žofka. Ano.

Wolfram. Rci, prosím, kde vynajíti se mám, abych tebe očekával.

Paní Žofka (přemýšlí). Kde? Kde? — Snad u brány kouřimské . . . Avšak ne — tam ne . . . Snad . . .

Třískův hlas (ozve se v pozadí za scenou). Ovšem že jsem byl před pány šepmistry a pana mincmistra obeslán.

Paní Žofka (ulekne se). To jest můj muž! (Sedne si honem na stolici v levo, zády k Wolframovi, kterýž si chvatně sedl na pravo, též zády k Žofce; oba tváří se, jakoby se neznali.)

Výstup 6.

Zdeněk uvádí Třísku. Předešlí.

Tříska (žvatlavý stařec). Jak povídám, urozený panáčku, já byl skrze obecního servusa před Jeho Milost pana mincmistra a pány šepmistry obeslán k vedení pře proti panu Mikuláši Dačickému z Heslova.

Zdeněk. A poněvadž se pan Dačický dosud před právo nepostavil, vyhledám jej . . .

Tříska. Jen račte, urozený panáčku, vejíti do domu šenkovního „k Medníkovům“, on jistě tam při trunku se vynachází. (Sepne ruce a pohlíží nábožně k nebi.) A zalíbí-li se pánu bohu všemohoucímu nějaký zázrak způsobiti, najdete ho ještě v stavu střízlivém.

(Zdeněk odejde středem.)

Paní Žofka (s líčenou radostí vrhá se Třískovi v náruč). Ach, můj zlatý mužíčku — moje medové srdíčko!

Tříska (objímá ji něžně). Můj líbezný papoušku. — A pan šmelcíř Wolfram! (Podávají si s Wolframem ruce.) Vy snad ani mou ženušku neznáte?

Wolfram (tváří se překvapeným). Tento anděl vaší manželkou? A . . . (Políbí Žofce ruku.)

Tříska (samolibě). Ovšem! Moudře a rozšafně pravíte ji býti andělem, neboť ctnost její, jako nejlepší stříbrná ruda glancovitá, jasnou záři od sebe vydává. — A ty můj papoušku také tohoto pána v povědomosti nemáš?

Paní Žofka (s líčenou ostýchavostí). Co živa jsem, já pána toho nespatřila.

Tříska. Ona vždy pravdu mluví, jako slovo boží. A ke mně velkou láskou touží. Staré propovědění sice oznamuje: „Starý muž a mladá žena, holé neštěstí.“ Ale u mne, skrze milost boží, zjevný opak toho světle se spatřuje. A proč? Protože jsem sobě o pána boha milého záslub nemalých vydobyl a zejskal. Řekněte na příklad na Horách Kutných: Tobiáš Tříska mince pregéř. A hned jeden každý to slyše dodá . . .

Wolfram (způsobně). A pozauněř výborný.

Tříska. Ano, pozauněř vejborný, neboť já už skrze třicet let při kostele v klášteře sedleckém o mších hrubých a nešpořích k oslavě boží na pozaun troubím. A pán bůh všemohoucí mně toto mé sobě milé a líbezné na pozaun troubení vším dobrým na světě odměňuje. (Mazlí se s Žofkou.) Mám mladou ženušku lahodné tvárnosti a spanile urostlou, jakoby ani nebyla nízkého splození, nýbrž osoba urozená. A ta mně víry manželské be-

*

dlivě zachovává. (Mazlí se s Žofkou.) Viď, můj papoušku . . .

Paní Žofka (s líčenou srdečností). Jistě, moje medové srdíčko.

Tříska (pohledne vítězně na Wolframa). Vida.

Paní Žofka (zadívá se náhle na přeslici paní mincmistrové). Ach, mužíčku, viz, tu přeslice díla velmi kumštovního.

(Tříska a Wolfram prohlížejí přeslici a obrátí se zády k velkému stolu, mluví spolu a ukazují si na jednotlivé části přeslice.)

Tříska (točí kolem). Dílo řemeslně ode dřeva hruškového způsobené.

Wolfram. A mistrně řezané.

(Zároveň)

Paní Žofka (sedne k velkému stolu, napíše ve spěchu několik slov na papír, který tam leží, utrhne popsaný papír, složí jej rychle, a přiblíží se přeslici). Ano, mistrné dílo! (Při těchto slovech podstrčí potají Wolframovi lístek tak, aby to obecenstvo vidělo.)

(Wolfram vezme lístek, poodstoupí stranou a čte.)

(Zároveň)

Tříska (něžně). O kolínském jarmarce koupím ti přeslici takovou.

Paní Žofka. Moje srdíčko! (Hladí mu tváře.)

Wolfram (dočta lístek — radostně k sobě). Vyhráno! (Uschová lístek.)

(Pokračování.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

„Hm. Budiž. Znám poněkud hraběte. Il a des idées entortillées. Jeho faktotum, pan Chmelík, chtěl se snad lacino zbaviti svého úkolu. A že by si byl vyhlídl tebe za oběť?“

„Za oběť?“

„Ovšem. Jak dlouho bys asi na Čížkově vydržel, příteli? Co soudíš?“

„Nevím.“

„Nu, já bych tě čekal každé chvíle zpátky do Prahy, zmořeného nudou, omrzelého, sklamaného, utýraného podivínskými choutkami a požadavky hraběte, kterým dostáti nemůžeš. Bylo by tě z Prahy škoda i na krátko. Vyjeď si pro mne a za mne do Čížkova, podívej se na Verdugův nid de rats — stojí za to — na hraběte, a vrať se obohacen poznáním těchto kuriosit. Více učiniti neradil bych ti.“

„Zkusím a rozhodnu se pak.“

„Pak! Proč odkládati? Nač mařiti drahý čas pokusy se zaručeným nezdarem? Tu sais, že ve svých kruzích vyznám se dosti důkladně. Nemluvím do větru. A Chmelík sám slouží ti za výmluvný důkaz nemožnosti delší existence na Čížkově. Nevydrží-li tam taková předpotopní kancelářská duše, jak by chtěl vydržeti pražský švihák, pouhý flaneur ze Příkopů, zlatý přítel veselých hochů a hebounčkých koťátek, krásný a mladý pán několika set tisíc, jež mu opatrně spravuje hodný strýček — — Ma foi! Musil bys býti učiněný blázínek, kdybys jen proto ujel z Prahy v prostřed masopustu, abys v postě opět se vrátil.“

„Kdož ví! Znáš mé pohnutky. Jsem v rozběhu a nemám z boje před porážkou neb před vítězstvím. Pojedu. A poněvadž mám naspěch: S bohem!“

„Počkej, příteli. Nechám si tě odjeti na výlet a pojedu sám také. V jinou stranu a za sladším cílem. Chtěl jsem býti již přes hory a doly, mais, je n'ai pas d'argent. Rozmnož laskavě své jmění na požadavcích u barona Drasovského. Potřebuji dvě stovky a dáš-li tři, nebudu se hněvati.“

Jaromír vyhověl přání pronesenému s imponující, okouzlující, k odvetě vybízející důvěrou.

„Kdyby se ti v hovoru s hrabětem připletlo mé jméno na jazyk,“ kladl pan Drasovský při rozchodu před kavárnou svému příteli na srdce, „můžeš je potlačiti. Nedychtím po tom, aby se o mně na Čížkově mluvilo.“

Pan Horák pospíšil domů, napsal krátký lístek slečně Elle, delší Louise a než sehystal si nejnutnější potřeby na cestu, zarachotil na ulici povoz a stanul před domem.

„Račte se opatřiti všemi možnými listinami k doložení svého curriculum vitae,“ žádal pan Chmelík, vstoupiv do bytu Jaromírova dříve, než mu tento mohl vyjíti vstříc. „Nerozmýšlejte se. Seberte všechno, křestní list, vysvědčení očkovací, ze školy, od vojska neb odkudkoli, jen mnoho papíru s úředním charakterem. Hrabě si rád konstruuje obraz lidí na základě přesných dát —“

„Uvádíte mne v rozpaky. Narodil jsem se, byl jsem křtěn a očkován, více mé spisy nemohou dokázati.“

„Seberte jen co máte. Ostatní dopovíme ústně.“ —

Následujícího úterka měl dýchánek u slečny Elly Šípkové ráz veselý a slavnostní.

Nový konservator hraběte Verduga, pan Jaromír Horák, zahrnován poctami a gratulacemi, na kterých brala hojného podílu i slečna Louisa Zemanová, jejíž zasnoubení s mladým konservatorem před dvěma hodinami v rodinném a večer v přátelském kruhu prohlášeno.

Archivář Chmelík byl také přítomen.

„Váš mladý přítel nemůže naříkati na nepřízeň bohyně Fortuny,“ pravil archivář Elle, ocitiv se s ní sám v bibliotéce, kamž jej byla dáma k prohlednutí staré, vzácné knihy zavedla. „Zalíbil se na první ráz hraběti, jemuž se velice zamlouvala elegantní tournura i ve vší skromnosti jisté a obratné chování pana Horáka. Hrabě mne ujistil své spolehlivé naděje, že mladý konservator bude mu v samotě čížkovské příjemným společníkem, a těší se na rozjasnění pochmurných síní zámku světlým a úsměvným zjevem krásné mladé paní. Obával jsem se, aby hrabě se nepřiznal k misogynství, a byl jsem mile

překvapen, když starý pán nejenom ničeho proti ženitbě pana Horáka nenamítal, nýbrž i úmysl jeho schvaloval a o pozdějším zvýšení služného na rozmnožené potřeby svého konservatora se zmínil. A ke všemu nalezl pan Horák na Čížkově z nenadání maličké dědictví po otci. Skutečně, podivná náhoda. Je-li vám libo — ?"

„Jsem zvědava. Zavděčíte se mi."

„Hleďte, slečno, pro mne nevyznívalo ze jména Horák nijaké upozornění, a vaše zpráva, že otec mladého muže byl malířem, svezla se také bez účinku přes moji patrně již otupělou mysl. Včera ráno před snídaním vracel hrabě panu Horákovi listiny, večer před tím přijaté. Podržev jednu z nich ještě chvíli v ruce četl z ní: ‚Otec Prokop Horák, malíř,' a upřel pátravý pohled na pana Jaromíra. ‚Váš otec meškal v roce 1870 —?' ‚Pokud mi vědomo v Miláně až do té doby, kdy chopil se zbraně za Francii,' odpovídal mladý muž. ‚Vrátil se z války?' ‚Padl.' — ‚A co vám odkázal?' vyzvídal hrabě dále. ‚Otcovské požehnání!' ‚A nic hmotného? Nedostali jste ani z úřadů nějakých zpráv neb něco podobného?' ‚Pranic. Jest to přirozeno! Můj otec a jeho soudruh byli na ústupu zaskočeni přesilou jezdců, v rekovné obraně klesl otec pod palaši, a vypouštěje ducha jedva že měl ještě dosti sil, aby sňal s ruky prsten a pronesl několik polosrozumitelných slov k soudruhovi, kterého odvlékli do zajetí.' ‚Omyl nemožný,' potvrzoval si za chvíli hrabě, přistoupivší zatím k oknu a pohřížený ve vzpomínky. ‚Mám pro vás obstárlou novinu,' obrátil se k panu Horákovi. ‚Před bezmála jedenácti lety byl jsem v Miláně. Mívám ve zvyku navštěvovati marchands de tableaux a píditi se u nich po zajímavých kusech, které tito pánové dosti zhusta mezi haraburdí pohazují. U Vallardiho ve Via Santa Margherita nalezl jsem zastřené kartony, náčrtky, studie a podmalované práce od cizího malíře, jež moji pozornost živě upoutaly. Práce zvláštního rázu, bizarerie, malované pohádky, efektní scény a bájeslovné motivy moderně vyjádřené. Pojďte se na ně podívat!' Hrabě vedl nás do své pinakotheky k obrazům, jež jsem také dobře znal, byv sám jejich upřímným obdivovatelem. ‚Neznáte je asi,' pokračoval hrabě, když stanuli jsme před obrazy. ‚Škoda. Nacházím na mnohých tytéž vábné ženské rysy, očividně snesené z krás jedné a téže dámy, která vašemu panu otci jako skvostný model na očích tanula — —' Máte pravdu, slečno, usedněme. Chtěl jsem sám o to požádati. A lampa vám překáží? Stínidlo níž — tak!"

Ella spustila vějíř, jímž si byla pri svém náhlém usednutí oči zaclonila.

„Z pravidla jsou mi modely naprosto lhostejny," vypravoval archivář dále za hraběte Verduga, „tento však znáti, bylo by nepochybně vděčné. Nyní k věci. Vallardi zvýšil můj interes, pověděv mi jméno malíře, v němž pozdravil jsem v duchu krajana: Procopio Horák, pittore, Milano, Via Rugabella 8, stojí na visitce, kterou jsem si právě ze svých listin vyhledal, — vizte. Obchodník nevěděl o malíři nic více, nežli že odešel s Garibaldim do Francie a nevrátil se; zdali žil či zahynul, odkud pocházel a kde by měl příbuzných, nebylo mu známo a nemohl vyzvěděti. Váš pan otec nedal mu ani přímého rozkazu k prodeji prací; jen kdyby o ně kdosi velmi stál, měl z nich prodati některé, nejméně za deset tisíc franků. Ale kupec opominul označiti si, které, a mně šlo o všechny. Smluvili jsme se, dal jsem za ně třicet tisíc franků a zanechal jsem u Vallardiho svou adressu pro případ, že by se umělec přihlásil a o vrácení některých obrazů neb o zvýšení sumy stál. Avšak po malíři nebylo od té doby slechu. Peníze byly po srážce obchodníkovy provise uloženy v Credito milanese. Dopište si do Milána o chek, zde vezměte mé potvrzení — a dejte si jej vyplatiti. Obdržíte nyní zajisté okolo čtyřiceti tisíc franků.' — — Jste spokojena s úspěchy svého mladého přítele, slečno?"

Ellin dík zněl upřímně. Nezdržovala se jím však dlouho, zavedla pana Chmelíka zpět do společnosti a zmizela mu v ní. Pana Horáka toho večera již dále zvlášť nevyznamenávala; byla vůbec jaksi upjatá, v sebe uzavřená. Její tiché odstoupení z řady rozradovaných, kteří v proudu své láskyplné účasti a zvědavosti stále kolem mladých snoubenců kroužili, nebylo nikomu nápadné; nejméně panu Horákovi a slečně Louise, jimž arci vycházející slunce štěstí zrak oslňovalo. Blažení lidé bývají sdílni a Jaromír nedovedl posečkati se zprávou, že si před večerem u Zemanů vybrali ke svatbě první dny májové. Ah! Nový podnět k sesíleným projevům přátelského potěšení a škádlivých gratulací a k prostořekosti profesora Kubeše. Vědecká vážnost i společenská opatrnost opustily ho jako rozvážná střídmost opouštívá člověka při veselé hostině; pochlubil se stranou diskretně doktoru Šimákovi, že také on — bohdá — a slečna Měšťanova — —

Za pět minut nebylo ve společnosti nikoho, kdo by o tomto tajemství nevěděl.

Aby vyvolené páně profesorově nebylo tajno, že jest vyzrazena, popílila si k ní slečna Žitných nejdříve.

„Kdy překvapíte učený svět svou velkou srovnavací gramatikou jazyků etrurského a baskického?"' tázala se slečny Měšťanové s roztomilou prostotou.

„Od vůle k činu nebývá vždy nejblíže, moje drahá. Kdož ví, zdali vůbec mé studie — "

„Ale jdětež! Toť byste mne zarmoutila. Hleďte, já se těším jako dítě na směšné ustrnutí celého cechu našich filologů, až zasedne mezi nimi dívka — "

„Nevím, nevím. Já jsem právě poněkud roztržita, zanedbávám své badání —"

„Roztržita! Snad reagens nové i cizí látky, která se do hlubin vaší duše vkrádá? Ach, rozpomínám se, proslýchá se něco — — Kdož ví, zdali pan profesor Kubeš nezpůsobuje úmyslně vaši roztržitost! Snad si původce a jeho záměrů nejste ani vědoma — Aj aj! Vy jste!? Vy se rdíte!? Ó vy, potutelná! A vy mně, své nejlepší přítelkyni, ani neposkytnete příležitost, abych vám první gratulovala?!"

„Přejte, slečno, já spěchám hned druhý za vámi," dovádël doktor Šimák. „Volba velmi šťastná, břímě studií sejme s naší bystroduché přítelkyně jazykozpytu pan manžel —"

„A etrursko baskické gramatiky se nedočkáme," dodal pan Doubek. „Paní Kubešová a pan profesor budou se jedenkráte baviti vypravováním, kterak shledali se na cestě méně obyčejné. Tím jest účel dosažen, paní profesorová zamění ochotně kratochvíli svých mladých let za přirozenější, vděčnější, a na bříčky nebude míti času! První rok líbánky, druhý rok bude s pomocí boží "

Chmýří pštrosích per Ellina vějíře zalehtalo sochaře na líci

„Ani bych neřekla, že jste umělec, kdybychom se neznali,“ smála se domácí paní na Doubka, před nímž byla Quirina prchla. „Vašim sochám budiž milostiv bůh, jestliže se někdy s kladivem a dlátem v atelieru oženete jako dnes u mne jazykem!“

Tančeno pak čile přes půlnoc. Slečně Šípkové bylo se zdařilo získati několik pánů, kteří chvalně známou hbitostí svých nohou vynikající postavení ve společnosti zaujímali a nerozdílné obliby u dám požívali.

„Ani skuteční andělé nemohou býti dokonalejší ve tklivé obětavosti než naše dámy. Považuji nás nejspíše za nenasytné zuřivce a oplývají vábivou taneční povolností, až dech a smysly přecházejí,“ šeptal rozmarně Jaromír slečně Zemanové, vrátiv se z kratinké toury kvapíkem s Idou. A Louisa nerozhněvala se pro tato rouhavá slova, ne, dívka přisvědčila nejen úsměvem, nýbrž prohodila i šelmovsky: „Vším právem, vždyť posud nejsme vázány řádem Vlastiny družiny či družiny Vlastiny.“

Promiňme jim: opojení bývá omluvou rozpustilosti i před zákonem. Ano, řekněme, že rádi dopřáváme bujných výstředností každému, kdo užije jich, než bývá postižen útrapou.

A páně Horákova rozjařená mysl byla záhy zakalena. Doprovodiv svou snoubenku litoval útraty krásné noci v posteli. Veselá chůze po chodníkách rozmočeným sněhem, jímž nohy sklouzaly, byla velice zábavná, a pršící směs dešťových kapek a sněhových vloček vyzývavě komická. Ale něco pohřešil Jaromír přece; ulice byly úžasně prázdné a krom strážníků, nočních prodavačů čaje a uzenek, ponocných a jiné pravidelné i nahodilé noční stafáže města nenaskytla se nikde živá duše, která by si dala ráda velikými novinami posloužiti. Všechno spalo, celá Praha vězela hluchá a slepá v peřinách, ta maloměstská Praha, v níž jest mrtvo a pusto touž dobou, když po boulevardech rojí se a srší hlučný i pestře skvoucí život velkoměstský.

Ale bujará cháska v „Míčovně“ nebroužila se snad posud v dřímotu; ne, o jedné hodině s půlnoci bývalo v místnostech klubu ještě veselo. Avšak, — pravda, Jaromír poslední dobou „Míčovnu“ zanedbával; rozpomněl si, že přátelský kroužek rozstoupil se před některým týdnem pro neshody v ocenění dvou clownů, Mrů. Blockheada a Simpletona ve dva tábory, v klub zelených a klub modrých. Jaromír neměl účasti v hádkách i mohl tedy vstoupiti bez rozpaků do toho či onoho klubu. „Zelených“ bylo více, oni opanovali také starou místnost a pan Drasovský byl nejspíše mezi nimi; pan Drasovský dovedl se vždycky přidržeti vítězné většiny.

Mladý muž ocitil se za chvíli v útulných, vyhřátých kabinetech bývalé „Míčovny“. Nemýlil se. Hra, mlsání, časopisy, žerty a hádky zaměstnávaly ještě značný počet „Zelených“; Jaromír prokluzl léčkami a přistihl u billardu hledaného.

„Moji kondolenci a mé blahopřání,“ nabízel pan Drasovský obřadně, podávaje mladému muži volnou ruku. „Nehněvej se. Běží mi o značnou sázku, dohráváme již a jsem ti hned k službám. Přijel jsi právě?“

„Ne. Odpoledne.“

„Ah! vyhodil jsem tedy peníze za depeši.“

„Tys mi telegrafoval?“

„Si fait. V jedenáct hodin a čtyřicet minut dopoledne.“

„Ale proč? O čem mluvíš? Kondolence, blahopřání, depeše — —!?“

„Dovol, abych v odpověď zase já se podivil. Soudím, že přicházíš ze mlýna.“

„Ani neviděl.“

„Cos dělal? Ani doma jsi nebyl?“

„Ne. Upravil jsem si toilettu na nádraží, nechal jsem si tam kožich, kufr a ostatní, a jel jsem přímo do Spálené ulice — rozumíš —“

„Mhm, dále?“

„Potom k Šípkovým a od nich přímo sem.“

„Prohráno. N'importe. Člověk nemá si do hry mluviti, toť můj zisk,“ prohodil pan z Drasova nedbale, skláněje hůl před svým protivníkem. „Srovnáme se ihned, prosím jen o chvilku strpení, co promluvím si několik důležitých slovíček s přítelem Horákem.“

Vzal Jaromíra pod paží a vedl jej stranou do hovorny.

„Připrav se na zprávu značného dosahu. Byl jsem jí sám překvapen. Dnes ráno polapila mne Kačenka. Obyčejně bývaly naše úlohy obráceny, uvěříš tedy, že jsem užasl. Žádala tě ode mne, musím prý věděti, kde jsi, abych jí sur le champ pověděl adresu. Všechno bez dechu, v největším chvatu, rozčileně. A proč? Tvůj strýček roznemohl se v neděli. Včera bylo mu hůře, hledali tě doma i jinde. Dnes ráno byl pan Rýva již na shasnutí a po tobě velký shon, u mne byli několikráte, pohříchu marně, neboť moje noha nezavadila ode včírka o můj práh, který se mi znechutil hloupou mrzutostí s domácím. Po vysvětlení služky byl jsem si ihned vědom svých povinností vůči tobě. Obrátiv se od ní pospíšil jsem rovnou cestou na telegrafní úřad a poslal ti depeši expres. K večeru přeptal jsem se ve mlýně. Řečeno mi, že tvého strýce čekají do hodiny. Pan Rýva umírá. Dost již. Nezdržuj se. Seběhni dolů, skoč do fiakru a tryskem do mlýna. Přeji, abys dojel v čas. Ještě jednou moji upřímnou soustrast a mé blahopřání. Čekám tě u snídaně. — A propos,“ byli již na schodech a pan Drasovský musil zachytiti Jaromíra za ruku, aby mu dlouhými skoky neuprchl — „nezapomeň ráno na svoji tobolku. Prohrál jsem právě a zítra bych rád dokázal svému domácímu, jak nerad se kočkuji pro malichernosti.“

Na rozkaz páně Horákův letěl s ním povoz ku mlýnu jako zběsilý drak. A přijel přece pozdě.

„Jest po všem,“ zvěstoval doktor Čenský. „Ochrnutí mozku. Před hodinou zatlačili jsme mu oči. Ještě večer chtěl něco říci, nerozuměli jsme mu dobře. Pronesl jméno vaší paní matky a nepochybně přál si vás viděti. Moji soustrast. Buďte zdráv, dobrou noc.“

„Pán tak hodný, zdravý a silný!“ bědovala paní Týna. „Ó bože, bože, proč jsi raději mne —“

Jaromír přistoupil k loži, na němž posledně odpočíval jeho strýc. Chvějícími se prsty sňal roušku, přikrývající obličej zemřelého, a bezděčně, podávaje se vnuknutí piety, poklekl, uchopil těžkou bezvládnou ruku strýcovu a vtiskl na ni usmiřující políbení. Veliký anděl smrti odnesl s duší starcovou všechen trud a všechnu trpkost z bledé, jako žulové tváře Rývovy, na níž zanechal toliko nebývalý velebný mír.

Mladý muž povstal za chvíli a rozhlédl se jako procituje ze sna. V starém, pološerém pokoji bylo chladno; u nohou postele klečel stárek, odříkávající neslyšitelně modlitbu, vedle něho paní Týna v tlumeném vzlyku, a služka, jíž modlení a slzy šly s lehkostí a upřímností mladé krve; dále chasa, klečíc, stojíc — —

Pan Horák zahalil opětně tvář strýcovu, pokynul shromážděným na rozloučenou a vyšel potichu.

Přál strýcovi věčného odpočinku. Znal z jeho života jen šedé stáří, jen poslední, ledový a klidný tok proudu, spadajícího zvenáhla k zaniknutí v moři věčnosti; jasné a čeřivé vlnění mladé bystřiny jarem junáckých let strýcových bylo mu zahaleno mlhou dávné minulosti; neznal je, nemohl posouditi, co se strýcem ve hrob se ukládá. Znal pouze drsnou líc omrzelého starce, v jehož duši vyhasl žár i svit: vetchý kámen shroutil se mezi kameny — —

Jaromír nemohl se přes všechno své úsilí povznésti ku vřelejšímu procítění ztráty svého jediného a posledního příbuzného.

Byl nadobro opuštěn, sám, úplně sám — s Louisou.

Záhy ráno dostavila se k němu paní Týna.

„Přicházím na přeptanou, co mladý milostivý pán poroučí,“ pravila.

„Nevím. Mám právo, udíleti jakých rozkazů? Přál si nebožtík strýc něčeho ode mne?“

„A od koho jiného? Vždyť volal mladého pána v poslední své chvíli — —“

„Mluvme určitě, paní Týno. Nepřidávejte k pravdě ani zbla. Vím o původu vaší domněnky. Lékař mi pověděl, že nevíte ničeho, poněvadž nemocný nemohl již promluviti. Odpovídejte stručně na mé otázky. Učinil strýček nějaké poslední pořízení?“

„Ba učinil, chudáček! Cítil, že se blíží jeho poslední hodinka, zavolal si v pondělí pana notáře, a své nejlepší přátele, pana otce Jelínka z Dolní lodky a patera Nigrina od Křižovníků — “

„Patera Nigrina? Kdo je to?“

„Kamarád nebožtíka pana otce z mladých let. To bývaly veselé kopy, až pan pater měl z toho notných mrzutostí. K stáří vídali se zřídka, nebožtík pan otec, — dejž mu Pán Bůh věčnou slávu — nepřál kněžím, ale zůstali spolu dobří —“

„Krátce. Strýc tedy učinil s nimi svou závěť. A ustanovil, kdo má pečovati o pohřeb a výkon jeho poslední vůle?“

„Bezpečně. Pan otec Jelínek a pan pater Nigrin.“

„Nu tedy. K čemu obtěžujete se ke mně?“

„Bolelo by mne srdce a nestálo by nám za světské řeči, kdyby mladý milostivý pán dal se odstrčiti. Třebas nebožtík pan otec byl, jaký byl, jeho poslední myšlénka byla přece na mladého pána. Vždyť ráčíte býti syn z jeho sestry, takřka jeho krev, jediná duše jemu drahá i blízká, a jako že v jediného Boha věřím, jsem jista, že na Vašnost nezapomněl.“

„Jest zbytečno, mne poučovati, paní Týno. Nemám příčin, ze kterých bych zanedbal jedinou z povinností oddaného a vděčného synovce. Dostojím jim, leč do práv povolaných vykonavatelů závěti strýcovy zasahati nemohu. Jděte domů a uposlechněte jich ve všem. Mezi dnem podívám se sám do mlýna. Kdyby páni něčeho potřebovali, jsem jim k službám. Řekněte jim o tom.“

Svatováclavská koruna.

Z historických zpěvů *Karla Kučery.*

Nad hradem slzou luna se leskne,
markrabě Karel dumy sní teskné.

Nad hradem moře hvězdic se kmitá,
Karlovým srdcem bouř citů zmítá.

Ticho — jen z dáli Vltava šumí,
králevic slzy, povzdechy tlumí.

Cože tě, Karle, klid spánku míjí,
smutek se v hnízdo hlavy tvé svíjí?

Zdali ti žalost do srdce vnuká
otcovy vlády bezbožná ruka,

jež v luhy české zasévá bídu,
podtíná kořen drahého lidu?

Či snad i v noci vymýšlíš plány,
jimiž bys Čechů chudobné lány

zahalil v slávy purpurném plášti,
rozetřel na prach nepřátel záští?

Čili snad strážných andělů péčí,
před trůnem božím mysl tvá klečí,

pro drahou zemi toužebně prosí
o krůpěj lásky blaživé rosy? —

Jinam dnes duše křídlema krouží,
myšlénkou jinou trudí se, souží.

Jako ta modrá obloha zemi,
Karlova duše touhami všemi

objala lásky žhoucími dechy
milený národ, milené Čechy.

V lubu té lásky s mnohými kvítky
úmyslu vzrostly růžové snítky

korunou novou, čelenkou slávy
ohdařit Čechy, králů by hlavy

ve barvách duhy zaplály v trůně —
povolal mistra, zlata dal tůně:

„Nešetři perel, blyskotných kovů,
jako že lid svůj vzkřísím já z rovu

ku nové slávě, k novému žití,
koruna tato stkvosty ať svítí.“

Pracoval mistr, nešetřil zlata —
pojednou k choti Karlově chvátá:

„Královic v dáli, zlata mi chybí,
velmocná kněžno! splň jeho sliby,

bych mohl dílo dovršit k cíli,
zlata mi dodej, doba již pílí —“

Tu s vůlí Blanky koruna zlatá
Václavu světci se hlavy sňata;

do tmy jež věků zář nesla blesků,
v koruny nové zmizela lesku.

Proto sen blahý Karla dnes míjí,
smutek se v kotouč do hlavy svíjí,

do srdce bodá plamenná dýka,
stero kol hlasů šumí a vzlyká:

„Pýchu jsi krmil, majestát prachu;
bys novou zdobu připojil k nachu

Václavu světci, miláčku Páně,
koruna vzata, zloupeny skráně!

Jestli však k tobě kněz Václav shledne,
v kajicné roucho purpur tvůj zbledne,

koruna tvoje, bludiček plamy,
zapadne v propasť pekelné tlamy.“

Zachvěl se Karel; přízraky steré
v oku se chvějí — v svatyni šeré

Václava světce socha kde svítá,
bolesť jej vede zoufalá, litá:

„Václave svatý, vévodo, kníže!
smiluj se, zbav mne viny té tíže!

Uveď mne vůlí v šlépěj svých kroků,
pochodeň hněvu nezapal v oku!

Dědicem slávy této jsi země!
nuže buď tvé jen zdobeno témě

korunou tou, již chystal jsem v pýše
sobě a příštím nástupcům říše.

Na soše tvé jen zářiti bude,
co zatím králi čelo své chudé

do prachu skloní před tváří tvojí
veleby tvé jen žijíce zdroji.“ —

Zvolal tak Karel prosebným hlasem —
vizte ó zázrak! nadzemským jasem

kaple se plní, na soše svaté
plameny kruhem chvějí se vzňaté,

vůně se šíří opojných růží,
v tajemné zpěvy slova se druží:

„Z prachu již povstaň, Karle, můj synu!
v duši tvé čisté kdo by zhleď vinu?

Se sochy mé že koruna vzata?
zdali tam záři nevidíš zlata?

plamenů deště jiskrné moře? —
koruny této nesmrtná zoře

českého lidu láska je vroucí
od věků věčně do věků žhoucí.

Korunu lásky na moje témě
milených Čechů přináší plémě,

tys jejich vůdce, dědic můj, kníže“ —
— Nad kaplí, hradem v podobě kříže

hvězdice planou; kolem nich blesknou
zbrojí se mlžné postavy lesknou.

Kdy F. L. Čelakovský přilnul k písemnictví českému?

Píše *Frant. Bačkovský.*

Známo, že veleslavný básník náš František Ladislav Čelakovský dostal se náhodou v Budějovicích, kde na podzim r. 1812 gymnasium studovati počal, do jednoho bytu s Josefem Vlastimilem Kamarýtem a že s prvopočátku obírali se čtením toliko básníků *německých*, písemnictví českého při tom nijak si nevšímajíce. Jsou pak různá mínění, kdy láska k jazyku a písemnictví českému byla v Čelakovském probuzena, i pokusme se dobrati v té věci světla.

Prvý co do času životopisce Čelakovského Jakub Malý napsal v té příčině: „Kdy a za jakým pobudem pojal Čelakovský ideu vlastenectví, nevíme, nejspíše stalo se to působením naň zmíněných jeho přátel.“ Přátely těmi jsou tu míněni Kamarýt, Chmelenský a Vinařický, a Malý tak napsal r. 1852 hned po smrti Čelakovského v „Pražských novinách“ i ve zvláštním spisku, roku toho vyšlém. Zvláštní spisek ten dostal se po smrti Malého cestou antikvární do rukou pisatele těchto řádkův, a jest v něm ke slovům uvedeným tužkou poznamenáno od Malého toto: „První vzbudil v něm ducha vlasteneckého truhlář Plánek, o deset let starší než on, věrný jeho přítel až do smrti.“ Podobně vyslovil se o tom Malý ve svých „Zpomínkách a úvahách starého vlastence“, řka: „Plánkovo jméno neodlučeně spojeno jest se jménem Čelakovského, v němž, dříve německé Músy pěstujícím, *on teprv* roznítil jiskru vlastenectví a lásky k jazyku i národu

svému. Bez Plánka sotva by bylo bývalo Čelakovského!“ Takž udáno jest i ve velikém i malém „Slovníku naučném“.

Též Antonín Rybička v životopise Kamarýtově zmiňuje se o tom podobně, a to takto: „Když se byli Kamarýt a Čelakovský téměř se všemi tehdáž oblíbenými básníky německými seznámili a zároveň nemálo papíru přepisováním jich prací a skládáním původních básní německých popsali, dostaly se jim laskavostí Jana Plánka, souseda strakonického a přítele Čelakovského, některé básnické spisy a jiné knihy české do rukou. Byly to: Puchmajerovo Sebrání písní a básní, Palkovičova Músa tatranská, J. Nejedlého Hlasatel český, Gessnerovy spisy, Florianův Numa Pompilius, Komenského Labyrint světa, Jungmannův překlad Miltonova Ztraceného ráje a Hromádkovy Prvotiny pěkných umění. Tyto plody neznámé jim dosavade Músy české zalíbily se vtipnému Čelakovskému a jemnocitnému Kamarýtovi v té míře, že jich opět a opět čítali a sobě z nich leccos přepisovali, byvše předkem překvapeni zdařilými básněmi Jungmannovými, Markovými, Svobodovými a Polákovými, v Prvotinách pěkných umění obsaženými. Vyrozuměvše takto, že i Parnass český zdárně počíná se zelenati a že by snad bylo užitečnější, pěstovati a vzdělávati domácí štěpnici nežli paběrkovati v cizích sadech, oba přátelé ustanovili se na tom, že dadouce naprosto výhost básnění německému věnovati se chtějí napotom výhradně Músе české a obírati se literaturou domácí.“

Konečně také Frant. Bílý v „Národní bibliotéce“ srovnává se s výklady, které jsme si připomenuli, napsav: „Prázdniny Čelakovský trávíval doma. Zde brzy všiml si čilého a knih chtivého hocha strakonický měšťan a truhlář, Jan Plánek, muž neobyčejně vzdělaný a horlivě se účastnící obrodu české literatury, a jal se mu půjčovati knihy z bohaté knihovny své, ovšem knihy české, nově vycházející. Při té příležitosti zároveň poučoval jej o historii národu i jazyka českého a činil to způsobem takovým, že brzy získal Čelakovského nadobro a navždy literatuře domácí. Kdy as tato vlastenecká metamorfosa se udála, není dosud stanoveno přesně, nejspíše to bylo r. 1814. Tímto činem svým jakož i další podporou a činností vlasteneckou Plánek získal si nehynoucí vděčnou paměť v dějinách naší literatury. Navrátiv se do Budějovic Čelakovský přivezl už s sebou Gessnerovy spisy česky přeložené, Puchmajerovy básně, Palkovičovu Músu ze slovenských hor, Jungmannův překlad Miltonova Ztraceného ráje, J. Nejedlého Hlasatele, Hromádkovy Prvotiny pěkných umění a jiné spisy nové české literatury a společně s Kamarýtem, též brzy obráceným, je čítal, vypisoval a nazpamět se jim učil. Česká poésie zalíbila se jim tak, že si učinili slib, výhradně jí se věnovati a německé dáti výhost.“

Kdežto tedy Malý a Rybička neudávají roku, kdy láska k jazyku a písemnictví českému byla v Čelakovském probuzena, Bílý praví, že „nejspíše to bylo r. 1814“, a to o prázdninách. Čelakovský narodil se 7. března r. 1799, i bylo mu o prázdninách r. 1811 něco přes 15 let, a měl tenkráte, byv dán na gymnasium na podzim r. 1812, vystudovány teprve dvě třídy gymnasijní; Kamarýt narodil se 21. ledna r. 1797, i byl o dva roky starší nežli Čelakovský, a byl dán na gymnasium také teprve na podzim r. 1812. A tu jest ovšem víře nepodobno, že by „se byli Kamarýt a Čelakovský *téměř se všemi tehdáž oblíbenými básníky německými seznámili* a zároveň *nemálo papíru přepisováním jich prací a skládáním původních básní německých popsali*“, jak míní Rybička, hned za *prvých dvou* let svých studií gymnasijních, byť i byli sebe více předměty školní zanedbávali; nemělíť k tomu dojista jednak ani času jednak ani náležité způsobilosti. Co do způsobilosti Kamarýt byl sice již patnáctiletý, kdy byl dán na gymnasium, ale nelze slušně předpokládati, že by byl býval již tak vzdělán, aby byl mohl nějak zvláštní měrou hned zabrati se do básníkův oněch, a tím méně o dva roky mladší Čelakovský. I jest asi právem souditi, že Čelakovský s Kamarýtem naklonili se opravdově písemnictví českému teprv o něco později nežli r. 1811 a že vůbec ve slovech Rybičkových a Bílého jsou jakési anachronismy.

Bílý nevysvětluje, proč myslí, že „nejspíše to bylo r. 1814“, a svedl jej k tomu bezpochyby jen omyl, kterého dopustil se Rybička. Rybička totiž v životopise Kamarýtově píše: „Na podzim r. 1815 odebral se Čelakovský do Písku, aby tam pod professorem Fr.*) Uhlem navštěvoval třídy humanitní.“ Protože však Čelakovský vystudoval v Budějovicích třídy *čtyři*, jak udáváno všude, kdež o tom zmínka, tedy třídu I. r. 1812—1813, II. r. 1813—1814, III. r. 1814—1815, IV. r. 1815—1816, jest rok 1815 zřejmě nesprávný. Mohl tudíž obdržeti Čelakovský knihy české od Plánka také teprv o prázdninách r. 1815 a přivézti s sebou do Budějovic, protože po prázdninách těch do Budějovic ještě zavítal a teprve na podzim r. 1816 přešel na gymnasium do Písku, odtrhnuv se od Kamarýta, který zůstal i na dále v Budějovicích a s kterým scházíval se po té jen o prázdninách.

Avšak pisateli řádků těchto zdá se býti pravdě nejpodobnějším, že *Čelakovský přilnul opravdovou láskou k písemnictví českému teprve v Písku.*

Studovalť Čelakovský v Písku pátou a šestou třídu gymnasijní, kterýmižto dvěma třídami tehdá gymnasium bylo ukončeno; třída pátá zvána poetikou a šestá rhetorikou, obě pak humaniora neboli třídy humanitní. Měly tedy třídy tyto, jak již z názvů jejich patrno, poučiti žáky o tom, v čem právě záleží básnictví a řečnictví. I staly se tu Čelakovskému jasnými temné city, které posud měl o podstatě těchto dvou výjevův idealnosti lidské, a utvrzena i vypěstována v něm uvědomělá záliba v básnictví. Zásluha o to přináleží Alojsu Uhlovi, který tenkráte byl humanitním professorem v Písku a který, jsa tou dobou horlivým národovcem českým, probudil v Čelakovském i lásku k písemnictví českému, učiniv jej pozorným na krásy a dokonalost češtiny, což Čelakovský sám podal veřejnosti r. 1835 těmito slovy: „Pan Alojs Uhle, nyní ředitel realních škol ve Lvově, byl r. 1816 a 1817 v Písku mým humanitním professorem, na jehožto hodiny nám dávané dosavade s potěšením se rozpomínám a jemuž tím co živ vděčen zůstávám, že *byl mezi prvními, kteří lásku k mateřskému jazyku ve mně jsou vzbudili, na jeho krásy a dokonalost mě pozorna činíce.*“

Tak Čelakovský sám vyjádřil se o Uhlovi, a není ovšem proč mu nevěřiti. Vyjádřil se tak, obraňuje svého bývalého učitele proti Janu Kollárovi v „České včele“, roč. 1835. Professor Uhle totiž vystoupil, jak povědomo,

*) Má býti „Alojsem“, ne „Fr.“.

r. 1812 v pražském časopise „Bohemia“ velmi jízlivě proti všem snahám vlastenců českých, zač̌ež od Josefa Jungmanna byl rázně pokárán ve Hromádkových „Prvotinách“, roč. 1813. Kárná slova ta Uhle vzal si upřímně k srdci a mysli tou měrou, že hned po té stal se horlivým ctitelem jazyka českého, a jméno jeho zaznamenáno již r. 1825 v Jungmannově „Historii literatury české“ mezi spisovateli českými. Kollár však, nedbaje proměny Uhlovy, dal jej ve vydání „Slávy Dcery“ z r. 1832 do slovanského pekla, vylíčiv jej jakožto úhlavního nepřítele národu českého. I chopil se Čelakovský péra na obranu svého bývalého učitele Uhla.

Divná, podivuhodná hříčka osudu! Pravda-li jest, že Uhle probudil v Čelakovském opravdivou lásku k písemnictví českému, — a že to pravda jest, dosvědčuje nám, jak řečeno, sám Čelakovský a ještě níže několik důvodů pro to si uvedeme, — tu osud věru velice záslužně se postaral, aby Uhle čestně odpykal a nahradil, čím se byl nedlouho před tím na národu českém provinil.

Uhle r. 1812 vyčítal jazyku českému všecky vady, kterými se jazyk vubec neschopným a nevzdělavatelným činí. Kdo se češtiny ujímal, toho nazval člověkem strannosti podjatým, opičí láskou k vlastenecké řeči lnoucím, slepým ctitelem věci hloupé, chlapeckým, po neobyčejnosti bažícím modloslužebníkem, šampionem a j. v. Tvrdil a dokázati se snažil, že jazyk český nikdy neměl platnosti aniž jakési dějepisné důležitosti v Čechách, že nikdy nebyl jazykem učenců a proto že ani nikdy z kola prostonárodní řeči nevybředl. A nyní prý pohledává jakéhosi práva při soudě aesthetickém, jehožto nikdy neměl. „Tak se zotavuje knot dohořívající lampy“ — praví Uhle — „ještě jednou zaplápolaje než docela uhasne!“ Dokládá dále, že jazyk český v Čechách práva občanského pozbyl a nikdy již ho nedosáhne, protože školy jsou a zůstati musí německé a také konversace a divadlo, neboť českého divadla prý Čechové dopíditi se nemohou proto, že český jazyk k tomu ani se nehodí, jsa barbarský, nesentimentalní a nízký pro nedostatek abstraktných výrazů. Proto prý Čechové o překlady Schillera, Ifflanda a Kotzebue ani pokusiti se nemohou. Radí konečně Čechům, aby od češtiny upustili. Jediná prý němčina pomáhá k úřadům a hodnostem, bez ní ničím velikým nestane se Čech, „ba znal jsem“ — dí Uhle — „převtipného mužíka, jenž padesáte let na vojně sloužil, a protože pouhý Čech byl, ani kaprálem se nestal!“ Potom činí útok na duchovenstvo, z něhož prý mnohý ani Otčenáš po německu modliti se neumí a mnohý z lenosti raději deset kázání českých sám složí, než by jedno německé přeložil. Konečně přimlouvá se, aby němčina byla uváděna do vesnic a aby zněmčení Čechů bylo provedeno tak jako druhdy polabských Slovanů.

Tak jízlivě psal proti Čechům Uhle r. 1812! A ejhle, r. 1816 a 1817 jakoby za pokutu proměnil Čelakovského, budoucího básníka německého, v básníka českého! Uhle, někdejší úhlavní nepřítel Čechů, dal nám básníka, jehožto jméno věčně bude dodávati lesku písemnictví českému! Věru, divná, podivuhodná hříčka osudu! —

Nestačí však Uhla takto vzhledem k Čelakovskému velebiti, nýbrž jest i potřebí náležitě vysvětliti poměr Uhlův k Čelakovskému vzhledem ke zprávě Malého, Rybičkově a Bílého, dle kterýchžto souditi jest, že Čelakovského získal písemnictví českému Plánek, a to již o dva roky dříve, nežli Čelakovský stal se žákem Uhlovým. Abychom odporu tomuto, který jest částečně, jak poznáme, toliko zdánlivý, porozuměli, povšimněme si druhého co do času životopisce Čelakovského, totiž dra. Ignáce Jana Hanuše, jenž, ačkoli jen o tři roky později (r. 1855), podal nám o Čelakovském obraz mnohem a mnohem důkladnější nežli jeho prvý životopisec Jakub Malý.

(Dokončení.)

Dva nově objevené zpěvy Božské komedie.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

I. Zpěv o lichvářích.

Tak sestry tři, jež spolu užívaly
jednoho oka, kterým kdo zřel na ně,
byl změněn rázem v kámen tvrdé skály,

Tak rovněž já, když octnul jsem se maně
ve středu davu hnusně hltavého,
jenž s hanbou bezohledně, svrchovaně

Svým lichvařením loupil, pověst jeho
čímž v tomto i v zlém světě mrzce zvučí,
já prohlížel tu tíseň davu zlého.

Však ctného doktora duch velký učí
mne v jiné strany obracet se tváří,
vše skrývá mi, zkad protivenství pučí.

Pak srdce, v němž se různé dojmy sváří,
část po části v svou navrátiti vládu
se jeho umění a radě zdaří.

A Synáčku můj, slyším jeho radu,
tak dobrý vůdce pravil v usmívání,
když viděl ztišenou mých smyslů vádu.

Tak podlí jsou, jichž zde jest obývání,
že klidná tvář v ten první kruh sem vkročí
tak zřídka, jak se oheň do vod sklání.

Však nebudou tvé urážeti oči
tím hnusným divadlem za tvými zády,
jež vinným činí toho, kdo je zočí.

Nuž od jich hanby odvrať se a tady
se rozhledni, bys navrátiv se zpátky
ty poznal, jenž se trudí těmi spády.

— Jenž pro mne vše jsi zmohl, mistře sladký,
a hravě, co jdem spolu, v obličeji
se odhaliv, s ním začnu hovor krátký.

Rci, kdo jsou ti dva před námi co spějí?
On: „Až jim ve tvář pohledneš, pak záhy
též bolu poznáš, jímž se tady chvějí.“

Já na to: Učiň, prosím, mistře drahý,
by tváře jich se obrátily ke mně!
A vůdce: Duše bídné v středu dráhy

Se obraťte, ať ten, jejž nosí země,
zví, kdo jste vy, jenž rovni zvěři divé
zde volně těkáte? To dořek' jemně,

A postavy ty mukou sešlé, křivé,
se zastavily v tváři smrt se strachem
a zády k druhým v tísni úpěnlivé.

A blíže když stanuly v tlumu plachém,
zvěř viděl jsem, ta pásla se jich tělem,
jak ovčáčtí psi v hladu hnáni prachem.

To byla jako zvěř, jež v hvozdě stmělém
v Sorii tyje, nesmím zvát dle peří
černými fénixy je v slovu smělém.

Jen hlavu vlčí měla; této zvěři
ti mrtví pastvou byli v kruhu těsném,
jejž kde jen zlomit oko marně měří.

Leb jednoho, jež kůži měla, v děsném
zvěř hladu rvala, maso vždycky znova
ji vzrůstalo zas v její kvasu plesném.

Tož obrátil jsem k bídným svoje slova:
Vy ohlodáni tady, děsní oku,
pro jakou vinu tento kruh vás chová?

A jeden pravil: Dvacet sedm roků
jsem u Mohuče živ byl, v svojí zlobě
ve věži půjčoval jsem do úroků

Já první lichvařil jsem, v oné době
jsem zaved' lupičství to osamělé
Buonafidanza nechav říkat sobě.

Já ubožáků hltal maso celé,
a vyzáblých pot hltavě jsem vpíjel,
i kupců lodě vybíjel jsem směle.

Před mosty svaté dekrety jsem vbíjel,
a že jsem hlodal, tož jsem hlodán zase,
bych ustavičnou mukou zde se svíjel.

Zmij s medvědy neřadí více v mase.
O tomto druhu mém, jenž mlčí, míti
máš rovněž zprávu věrnou v krátkém čase.

On s bohem nikdy v míru nechtěl žíti,
tak zvrácen byl v svém srdci a v svém činu,
že nestačilo mu jen mrzkým býti,

On tak se vztyčil proti Hospodinu,
že v tuhou vádu s ním se pustil smělý,
a nechtěl vrátit, zabrán tak v svou vinu,

Ty statky, jež uchvátil majiteli,
a tak se zdokonalil v tomto díle,
že poutem boha teď je spoután celý.

Rci jméno jeho, dím se k němu chýle,
jak svoje řek' jsi, ukaž jeho muku,
jež větší jest než tvoje v plné síle

Nad viny tvé. Hned natáhl svou ruku
a druhému sáh' v jícen, v děsné muce
pak jazyk vytáh ven mu. Ve slin shluku

Ten špinavý byl, nadměn, jím prudce
on škubnul tak, že myslil jsem, v té chvíli
že utržený zbude jemu v ruce.

Co v této zřel jsem, duše nad tím kvílí!
neb za jazykem vyšlo srdce z těla,
Buonafidanza obě v zrak mi chýlí

Tož jazyk se srdcem, ó co tu zřela
má zřítelnice blízko obličeje
když ruka jeho to mi podržela.

Já hada viděl, jak se zbalen kreje
ve hlavním údu nešťastníka toho
pln jedu černého, jenž v něm se chvěje.

Jím jazyk nabubřel a zčernal mnoho,
a na něm znamenal jsem v husté vřavě
změť červů, štírů, jako u nikoho.

Ten had se zdál mít křídla na své hlavě
a vrátit chtěl se s rozbolených údem
tam, odkud vytažen byl namáhavě.

Děl poustevník zlý ke mně: Nedej bludem
se másti, vzpomeň, zdas jej viděl v žití?
já k němu: Nevím. On: Tím zdejším trudem

Tak ubožák se musil proměniti,
že podobu, již příroda mu dala,
si pospíšil zlý osud jemu vzíti.

Však tobě pouze; očím mým je stála.
Nuž tedy věz, tvůj soused skutky všemi
i slovy zlý byl, chvála o něm malá.

Z Piacenzi Florenťan žil, koroptvemi
jen navyknul své choutky zkájet žárně,
kdy Celestin on rozloučil se s zemí.

Já na to: Každé další slovo marné,
jež hovoříš, dle známek těch zřím živě
a poznávám, že je to Neracarne,

Jenž zdráv pro pláňata dvě bídná chtivě
o život přišel, nevěda jak ani.
Však nyní, mistře, prosím úpěnlivě,

Kdo jsou ty stíny, vlas jen jejich skráni
zřím polétati, pojďme blíž k nim, dále,
když povolit chceš mému naléhání.

On jménem volal mne řka: Pláči v žale,
neb hlodáni jsou v tomto hrozném dolu.
čas různě ubíjeli, špatně stále.

Peníze půjčující vedli školu,
že úrok s kapitalem jedno jesti,
a ten kdo půjčuje, že dává spolu

I úrok i kapital, bez neřesti
(tak děli) úroky lze žádat dvoji,
ať chuďas, boháč, zlo to musí nésti.

Byl každý při tom lačný v touze svoji
jen vymýšleti stále lichvy jiné.
Však bliž-li u nich tvoje noha stoji,

Zříš sotva na nich, že tu něco kyne,
co v chůzi by nás mohlo zastaviti,
tož nech je být, ať dál se noha šine.

Já: Dobrý vůdce, jak ty chceš, má býti,
co tebou zjevno mi, s tím vždy jsem v shodě,
ba sotva by se jinak mohlo díti.

Neb čím jsem, tebou jsem. On ve lahodě
prál s úsměvem: Mně známa vůle tvoje,
a obrátil své oči ku zlé vodě

Kokytu, který stáčí vlny svoje
v mez této sféry. S tím jdu, děl jsem tiše,
jenž tak se vzdálil hvězdnatého roje,

tak dolů sestoup', aby povzlét' výše.

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

XXVII.

Téhož dne, kdy Rajisa opouštěla Petrohrad, obdržel Grecký peníze, které mu poslala. Faděj vypsal mu s celou svojí prostotou, jak se vše událo. Valerian ani nemohl se domnívati, že si jeho sluha všecky ty podrobnosti vymyslil; viděl, že Rajisa sama připadla na tu myšlénku vrátiti mu skoro vše, čeho se jí dostalo rozkazem císařským.

Myšlénka tato Greckého velice mrzela, byl by ji rád vypudil z mysli, ale nemohl. Nechtěl uznati, že by měl za něco děkovati své ženě, své úhlavní nepřítelkyni; po různých vytáčkách, které si člověk, když chce, vždycky najde, musil se přiznati, že Rajisa není mu ničím povinna a že zásylka jest důkazem zvláštní šlechetnosti. A právě proto, že to uznati musil, byl tak mrzut.

Bylo již hodně šero, když jeho oba přátelé, Rezov a Sabakin, vstoupili vesele do jeho dřevěné chatrče.

Na hrubě otesaném jedlovém stole hořela lampa: stůl ten byl pokryt kobercem, který Rajisa poslala; na stěně viselo malé zrcátko v stříbrném rámci, poslané také Rajisou. Množství krásných drobností upomínalo jej na tu ženu, kterou nenáviděl, a přece musil uznati, že bez nich byla by ta jeho chatrč teprve smutnou.

„Již zase jsi mrzut?“ pravil Rezov usadiv se na staré pohovce, ze které vylézaly žíně a jejíž péra bůh ví kam se poděla; „ty nejsi nikdy spokojen. A přece máš to zde hezké, hnedle jako v Petrohradě,“ dodal vesele rozhlížeje se.

Grecký se ušklíb, ale neodpověděl.

„Dneska dostal jsi nějaké zprávy, není-li pravda? Viděli jsme listonoše, jak šel od tebe.“

„Ano,“ odvětil zkrátka Valerian.

„Jaké, dobré či zlé?“

„Spíše dobré.“

„Dostal jsi peníze?“

„Ano.“

„Podívejme se na něho! Neřekne nám ani slova. Aby to z něho člověk tahal. Mnoho-li jsi dostal?“

„Dvanáct tisíc rublů.“

Oba přátelé spráskli udivením ruce.

„Dvanáct tisíc rublů! Kdo ti to poslal?“

„Můj správce,“ odvětil Grecký po krátkém rozmyšlení.

„U čerta, kde je ukradl? Či snad tvoje teta vyškrábala, kde co měla?“

„Ne.“

„Kdo tedy?... Snad ne tvoje žena?“ zvolal Sabakin, přerušiv pojednou svoje obvyklé mlčení.

Grecký pohledl na něho velmi mrzutě a pravil:

„Ano. A co z toho?“

„Co z toho? Nic. Tvá žena je výtečná duše, říkej co chceš.“

„Nežertujme o těch věcech, prosím vás,“ pravil Valerian s těžce tajeným hněvem.

„Já nežertuji,“ odvětil Sabakin, „mluvím vážně. Když jsme před šesti týdny dostali od ní peníze, byl jsi ty zrovna tak překvapen jako my okouzleni; byl jsi překvapen hlavně proto, že si nenechala ničeho pro sebe.“

„To byla její povinnost vrátiti, co jí nepatřilo,“ pravil Grecký.

„Budiž, jmenuj mi ženu, která na jejím místě byla by to učinila. Mimo svoji matku neznám ani jediné.“

„Já také ne,“ dodal Rezov, „ani jediné.“

„Ó ty máš sestru...“

„Právě proto pravím, že neznám ani jediné. Poslyšte, milí přátelé, co mi píše má něžná sestra, kterou jsem prosil o nějaké peníze, nežli jsme dostali ty od hraběnky Grecké...“ Valerian svraštil obočí, ale Rezov si toho nevšímal a rozvinuv veliký dopis na růžovém papíře se stříbrným monogramem počal čísti. List byl francouzský a Rezov četl s komickým pathosem: ‚Milý bratře! Tvůj list mne velice zarmoutil, neboť když nemohu tomu, koho mám ráda, pomoci, raději bych ani nežila.‘“

„Je to sloh!“ zvolal Rezov, pozvedaje list ke stropu, aby lépe vyjádřil svůj obdiv. „Je to sloh! Její učitel frančiny dostával za hodinu dvacet franků, ale ty peníze nejsou vyhozeny. ‚Ráda bych Ti poslala, oč mne žádáš, ale srdce mne bolí, když si vzpomenu, že nemohu přání Tvému vyhověti. Dala jsem si dělati šaty na poslední dvorní ples; byly překrásné, plné krajek od hora až dolů a stály mne báječnou sumu. Ani nemusím říkati, že jsem se líbila. Císař mluvil se mnou dvakráte! Nemůžeš si představiti, jak jsem byla šťastná, vidouc, že tvůj osud mně u dvora neublížil.‘“

„Ta má dobré srdce, ta šlechetná duše!“ bručel Rezov. ‚Doufám, že snad někdy budu moci se přimluviti za tvůj návrat, ale musím čekati, až se to hodí. Nemám ani kopejky a můj muž nechce platit mé dluhy; říká, že jsem jich nadělala až nazbyt, že nemám rozum a bůh ví, jaké hlouposti ještě mluví. Jsme k sobě velmi chladni a proto Ti neradím, abys se k němu obrátil; kdybych pak žádala něco pro sebe, odřekl by mi to, což by mi bylo velice nepříjemné, neboť mám nestydaté věřitele. Obávám se, že mi nezbude nic jiného, nežli přece prositi muže, abych je trochu upokojila — můžeš si pomysliti, že mi to milé nebude. Omluv mě tedy, milý bratře, a buď ujištěn o lásce a přátelství Tvé oddané sestry.“

„Tvá sestra je znamenitá!“ zvolal Sabakin, který se nemohl zdržeti smíchu.

„Poslyšte ještě doušku,“ dodal Rezov, „ta týká se také vás. ‚Vyřiď svým přátelům, že jim přeju mnoho zdaru. Grecký nám tuto zimu mnoho scházel; nikdo neumí tak říditi mazurku jako on.‘“

„Děkuju,“ bručel Grecký. „Ostatně, je to nejlepší žena u dvora,“ dodal po chvíli s menší mrzutostí; „ona za to nemůže, že ji rozmazlili, a tím zkazili.“

„Ah,“ odvětil Rezov, „tuším, že nebylo na ní co zkaziti. Co by ze mne bylo, kdyby tvoje žena, Grecký, mi nebyla poslala, co dostala z mých statků?“

Valerian pokrčil rameny, to byla celá jeho odpověď.

„Tys nespravedliv,“ začal Sabakin.

„Považte, přátelé, že jsem ženat,“ pravil trpce Grecký.

„Ale u čerta!“ zvolal Rezov, „to je konečně zcela spravedlivé, neboť tys to vlastně byl . . .“

„Vím, že je to spravedlivé,“ pravil Grecký vstávaje, a začal se procházeti po světnici, což bývalo u něho znamením velikého rozechvění. „Kdyby to nebylo spravedlivé, byl bych si vrazil kouli do mozku. Spravedlivé to bylo, ale ne příjemné!“

Oba přátelé mlčeli, on pak pokračoval ve své procházce.

„Pravíte, že je to spravedlivé, budiž!“ počal opět s rostoucím rozčilením. „Já se opil ve vaší společnosti, potkal na ulici dívku, zavlékl ji do Červené hospody a za to byl jsem zbaven všech statků a poslán do Sibiře — to je spravedlivé. Byla to ještě milost, že mi nechali šlechtictví a volnost! Ale že tato dívka, která šla v noci sama, nebyla nějakou panskou, že neměla již asi desátého milence, nýbrž že byla to dívka počestná a že její otec byl starým vojenským ranhojičem — to byla náhoda a sice nespravedlivá. Hleďte, přátelé, podobných dobrodružství měli jsme každý již hezkou řadu, a nikdy nemělo to takových následků.“

„Jako tohle ne,“ podotkl Sabakin; „ovšem že ještě nikdy jsme se nedopustili násilí.“

Grecký strčil ruce do kapes a neodpovídal.

„Chceš věděti, co si myslím?“ pravil Sabakin. „My všichni tři jsme blázni, ale ty jsi k tomu ještě hrdý. To tě nemrzí, že tě poslali do vyhnanství, že ti vzali statky — ale zoufáš si proto, že tě oženili!“

„Ovšem,“ zvolal Grecký obrátiv se k němu, „to jediné mne mrzí. Já, Valerian Grecký, mladý, bohatý, urozený, jsem spoután s tou ženskou, jsem jejím mužem, jsem odsouzen, abych zemřel bez potomstva, — aspoň legitimního — a vy žádáte, abych pokorně sklonil hlavu, a bil se do prsou a říkal: ‚Ano já to zasloužil a prosím svou ženu, aby mi odpustila, že jsem ji považoval za něco horšího!‘ Ó ne, ne a ne!“

Valerian počal se opět procházeti a chvěl se hněvem.

„Hleď,“ ozval se Sabakin, „v těch čtyřech měsících, co jsme zde a které nebyly zrovna příjemné, přemýšlel jsem o té věci dosti často a víš, co si myslím? Ty jsi se k ní choval jako k lehké ženské a ona byla dívka počestná. Tys myslil, že jest prohnaná a že jen proto žádá za právo, aby tím něco vydělala, a také jsi ji křivdil. Ty jsi se domníval, že je zlá, ona však byla pouze uražená; důkazy, že není zlá, vidíš všude, kam se podíváš.“ A při tom ukazoval na ony věci, které Rajisa Greckému poslala.

Valerian skočil k poličce, na níž rozestavil všeliké věci, jež přišly z Petrohradu, sházel tyto na zem a zuřivě po nich šlapal; byl bledý a z očí mu planul vztek.

„To všecko můžeš zničit,“ pravil Sabakin, „ale její dobrý skutek tím nevyhladíš. Tvá žena jest šlechetná a krásná; ty bys nebyl si ji vybral, ale přijmouti ji můžeš zcela dobře. Kdybych byl na tvém místě, vím, co bych učinil.“

„Prosil bys ji za odpuštění?“ smál se Grecký pohrdavě.

„Ano a vyzval bych ji, aby sdílela se mnou mé vyhnanství. Kdyby nepřišla, odsoudil bych ji. Kdyby však návrh můj přijala . . .“

„Byli byste velice šťastni a měli byste kopu dětí,“ dodal Grecký s týmž posměchem.

„Proč ne?“ odvětil klidně Sabakin.

„Já učinil bych totéž,“ přisvědčoval Rezov. „Ostatně, kdyby nám někdo vařil čaj a dohledl, co jíme, mohli bychom si gratulovati.“

„Je mi líto, že vám nemohu dopřáti toho štěstí,“ pravil Grecký ironicky; „takové oběti nejsem schopen.“

„Když ne teď, snad později, až budeš rozumnější,“ odvětil Sabakin.

„Nikdy,“ pravil Grecký tentokráte klidně a rozhodně.

„I kdo ví.“

„Nikdy,“ opakoval.

„Pak tě lituji,“ pravil chladně Sabakin. „Pojď, Rezove, je pozdě!“

Oba přátelé vyšli z chatrče; Grecký sotva odpověděl na jejich pozdrav a zůstal chvíli bez hnutí; pak padl na lože a vypukl v pláč. Plakal hněvem a ne lítostí.

Touž dobou, co Rajise klnul, seděla tato ve vagoně u okna, dýchala jarní vzduch, který byl prosycen vůní mladého listí březového, a její myšlénky zabloudily od mrtvých rodičů k němu do vyhnanství.

„Byl-li to on," myslila si, „tomu bych odpustila s radostí! A jak bych jej milovala, — jen kdyby chtěl promluviti!"

XXVIII.

Helena Marsovová platila za jednu z nejbohatších statkářek gubernie K . . . . . ské. Tehdáž počítalo se jmění statkářů podle duší, to jest podle počtu nevolníků, a těch měla Helena Marsovová pět tisíc. Byli ovšem statkáři bohatší, jako některá knížata, která měla ohromné pozemky, ale málokterý statek na Rusi byl tak moudře spravován, jako statek pana Marsova, dokud byl tento živ.

Pan Marsov byl člověk roztomilý, ale povahy trochu lehkomyslné. Zlí jazykové v té krajině tvrdili, že prý jest tak lehkomyslným proto, že měl francouzského vychovatele; ale to byla čirá pomluva, neboť jeho otec, starý Marsov, nebyl ani za mák lepší, a byl vychován úplně po rusku. Mikuláš Marsov byl tedy člověk co možná roztomilý; miloval vše, co činí život příjemným, totiž: tabuli, ženy, karty, také šarady a společenské zábavy všeho druhu. Uměl aranžovati všecko: někomu poradil role, jinému kostumy, býval impressariem, regisseurem, souffleurem, hercem, každou chvíli něčím jiným, ať to bylo cokoliv. Jakmile komedie byla odbyta, stával se Marsov opět statkářem, venkovanem, který kouří dobrá cigara a usíná při čtení novin. Z této ospalosti vytrhl se ihned, jak se něco pořádalo, ať to byl šlechtický bál v hlavním městě gubernie, nebo dobročinný koncert, aneb cokoliv jiného.

Kdybychom tvrdili, že paní Marsovové to bylo úplně lhostejné, když viděla svého muže mezi lidmi tak čilého a doma tak ospalého, byla by to lež. Hraběnka Helena Grecká zamilovala se šíleně do krásného Marsova a vdala se za něho v takovém opojení, že byla celá jako změněná; lidé o ní říkali, že při své svatbě kráčela ne po oblacích, nýbrž po hvězdách.

Když uplynul rok, pozorovala konečně Helena, že ty hvězdy byly pouhým pozlátkem a že její nebe bylo jen papírovou oblohou, jakou vídáme při feeriích. Jinými slovy: Marsov byl příjemný, ale hvězdám se nepodobal. Za to miloval sám rozličné hvězdy od opery, když některá z nich přijela k nim do gubernie.

Helena pozorovala nějaký čas trosky svého štěstí, ležící u jejích nohou, chtěla z nich znova stavět, ale brzo poznala, že jsou příliš vzdušné: hledala v Marsovovi to, co v něm nebylo, a co v nadšení své první lásky sama do něho vkládala; touhu po ideálu, velikých činech, a šlechetných obětech. Ale Marsov nemyslil nikdy na nic podobného, naopak: byla to nejveselejší kopa v celé provincii.

Když viděl, že jeho žena je tak chladná ke všemu, co ho bavilo, začal se znenáhla nudit, a hledal zábavu mimo dům. Historie povídá, že těch zábav bylo náramně mnoho, a že byly všeho druhu, černé jak eben, plavé jako len, a někdy také zlatě červené . . . kdo pak za to může?

Když tohoto veselého společníka, tohoto roztomilého pořadatele přinesli jednou domů mrtvého, aniž kdo říci mohl, jak se to přihodilo, způsobila ta událost veliké hnutí, nejen v místě samém, nýbrž v celé krajině. Mladý plukovník od dragonů, který se tenkráte dlouho, ale marně dvořil paní Marsovové, viděl k svému překvapení, že hned po pohřbu nebyl více přijat. Ostatně všichni přátelé se vzdálili, když viděli, kterak Helena před mrtvolou svého muže zůstávala ledově chladnou. Ani nezaplakala, ani slzy neuronila; dívala se na něho mlčky, a mačkala si při tom rozčileně a mechanicky ruce. Její bledé rty šeptaly nějaká slova, kterým nikdo nerozuměl, pak dala rozkazy, a pohřeb bohatého statkáře vystrojen byl s velikou nádherou. Při pohřbu přijímala s neobyčejnou důstojností obvyklé návštěvy, pak najednou dala zavříti svůj dům v městě, do něhož ostatně nikdy nechodila a kde bydlíval její muž skoro celou zimu. Od té doby žila sama na venkově se svým synáčkem, jehož zbožňovala; byl to hoch slaboučký a byl neobyčejně podoben svému otci.

Lidé vyřkli o Heleně ono hrozné slovo, které zasáhlo také Marii Medicejskou: že ji totiž smrt jejího muže málo překvapila. Některé dobré duše — a kde pak jest jich více nežli na venkově — učinily si to za svou povinnost, vyzvěděti na ní její tajemství. Často podnikaly, třebas pod nějakou nepatrnou záminkou, cestu pětadvaceti verst a navštívily ji; přicházely ráno, večer, k čaji, na noc, na hodinu, na týden . . . ale nedověděly se ničeho: Helena zůstávala hrdá a zamyšlená jako vyhnaná královna. K svému dítěti byla dobrá, ale nerozplývala se k němu láskou tak, jak se to líbí lidem, tak že zvolají udivení: pane bože, ta má své dítě ráda! Ona milovala své dítě tak, jako kdysi svého muže; srdcem, a ne slovy. Venkovští lidé takové lásce nerozumějí; ti mají rádi hlučné polibky a žertovné škádlení. A proto celá krajina Helenu odsoudila.

Jedna paní smělejší anebo vytrvalejší nežli ostatní, dodělala se přece jakéhosi výsledku, nad kterým se všecky ty dobré duše zachvěly hrůzou a spokojením zároveň. Ona paní zavedla úmyslně řeč na tu dobu, nežli Helena ovdověla; ta roztržitá a unuděná odpovídala, vyšívajíc, na různé její otázky, zdánlivě nevinné.

„Abych nezapomněla, milá přítelkyně," pravila ona paní, „tehdáž paní Paluská, ta hezká Polka — pamatujete se na ni . . ."

Helena se zachvěla a pozvedla hlavu, držíc mechanicky ve výši jehlu s navlečenou vlnou; přítelkyně, pokračovala:

„Paní Paluská opustila naše město; bylo to skoro asi v tu dobu, kde jste ztratila svého milovaného muže . . ."

Ruka Heleny klesla na rám a začala píchati.

„Nuže ta hezká Polka," pokračovala ta dobrá duše, „je tu zase: na štěstí ztratila muže . . . byl prý zabit v jakémsi sporu či souboji, bůh ví . . . lidé, kteří ty poměry dobře znají, říkají, že prý jí velice překážel . . ."

„To bych neřekla," odvětila Helena, která pojednou zbledla, „že by si dala od něho překážeti."

„A já," pokračovala ona paní, „já mám za to, že nepřekážel nikomu; ale jestliže paní Paluská nalezla nějaký prostředek, kterým by se ho zbaviti mohla, tuším, že by si nebyla dělala z toho svědomí . . ."

Helena přestala pracovati a odstrčila trochu rám; její ruka se patrně chvěla. Pak začala vybírati v košíčku vlny.

„Mně se zdá, že váš muž se jí také trochu dvořil," dodala. „Aspoň se to říkalo . . . Slyšela jsem dokonce, že byl do ní šíleně zamilován."

Helena vybírala klubíčka a házela je zase zimničně do košíku.

„Ostatně vám se s tím asi nepochlubil," pokračovala příjemná návštěva s podivným úsměvem; „ale vy jste to přece věděla, není-li pravda? Nebyla jste žárlivá?"

Paní Marsovová pokrčila rameny a hledala zase v košíku.

„Však jste měla nač... Ten ubohý pan Marsov byl věru roztomilý člověk! Měl ducha i srdce jako málo kdo!"

„Pro paní Paluskou," šeptala Helena, vybravši si konečně jedno klubko, které upjatě pozorovala.

„Ah, vy jste byla žárlivá, to je patrné. Bylo to asi leknutí, když vám ho přinesli mrtvého."

Helena neodpovídala a upírala neustále oči na ono klubko; ale tu chvíli viděla onen pohřební průvod, když jí přinesli muže v červené sametové rakvi; byl tehdáž hrozný lednový mráz, v němž se tak těžce dýchalo, jakoby vzduch byl samé jehly. Slyšela smuteční zpěvy, viděla to chladné, ztuhlé tělo svého manžela, který ještě přede dvěma dny, když odcházel, líbal roztržitě čelo své žárlivé ženy.

„To bylo překvapení, není-li pravda?" opakovala přítelkyně, pozorujíc upjaté Heleninu tvář, jaký asi dojem ona otázka na ni učinila.

„Ó ne," pravila Helena jako ve snu, „ó ne... Čekala jsem to již dlouho."

Přítelkyně, jejíž diplomacie slavila tímto veliké vítězství, hrůzou neouvla. Sama se ulekla, jak se jí to podařilo. Toto prozrazené tajemství bylo jí nyní břemenem — přemýšlela, co s ním počne.

Zatím vytrhla se Helena ze svého snění; zazvonila a kázala přinésti čaj. Ale hovor vázl a ta dobrá paní se brzy poroučela.

Druhého dne povídalo si celé město, že paní Marsovová otrávila svého muže ze samé žárlivosti, aby nebyl milencem paní Paluské.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

X.

V Praze, dne 26. dubna 1885.

Jaro a poesie jdou obyčejně ruku v ruce. Jedno zvlášť mají společné: musí vytrysknouti samy, nedají se vykouzlit, ani vynutit, musí býti čistým výronem přírody. Se stanoviska tohoto plyne jednak směšnost neb aspoň zbytečnost všech konkursů na díla básnická. Nemyslete, pro bůh, že narážím snad na opětné vypsání cen dramatických pro divadlo Národní, ani mne ve snu nenapadne. Již proto ne, že o díla básnická na jevišti nikdo nestojí, a pak že mám to pevné přesvědčení, že tento nejnovější dramatický konkurs půjde zcela cestou svých předchůdců, že ani o vlas lepšího výsledku se nedodělá. Máme několik dobrých dramatických autorů — ale což nám to stačí? Chceme jich ještě více a vydupeme si jich jako Valdštýn armádu konkursem. Jen na jedno jsem žádostiv, ne tak na to, kdo zadá kusy, ale na to, kdo po zkušenostech posledních se dá voliti do poroty.

Ceny dramatické našeho divadla jsem tedy v mysli neměl, reflexe o spontannosti jara a poesie přišla mi tak mimochodem, když jsem četl v posledním dopisu, že přítel Anubis chtěl vypsati cenu na nějakou „jarní". Mám o tom své náhledy a příkladů více než zapotřebí. Němci nedávno si dopřáli takovouto nevinnou a ušlechťující zábavu; mořili své nejlepší síly spisovatelské čtením půl páta sta rukopisů, z nichž pak ku spáse celého národa se vybraly dvě perličky, ballada „Massaniello" od Konrada Tellmanna a básnická povídka „Godiva" od staršího již poety Julia Grosse. Dali jim za to tak něco po 100 marků, a nyní se těší, že mají zase o dvě dobré básně víc. Je to na tak velký národ skoro až moc. Nejsou ani takovými fanatiky, že by pretendovali jen německé národní látky, spokojí se s ošumělým rybákem z Němé z Portici a s povídkou, jejíž, řekl bych směle, nedostižný vzor podal Alfred Tennyson. Mne to vskutku dojalo, že jen dvě dobré básně se našly v celé říši, je vidět, jak jest svět nesmírně praktický. Zůstaňme právě proto dnes již jen při poesii. Denní listy zmínily se krátce o zajímavém nálezu pana Augustina Boyera v národní bibliotéce v Římě. Našel dva zcela neznámé zpěvy Božské komedie. Člověk se diví, jak to vůbec může být po pracích Giulianiho, Scartazziniho, Witta a jiných a jiných bedlivějších nad včely a pilnějších nad mravence. Věc je tak zajímavá, že necháme šťastného nálezce, ať mluví sám. Pan Augustin Boyer vypravuje v „Revue contemporaine" takto: „Vášnivý obdivovatel Dantův již z dob školních chtěl jsem se pokusiti o nový překlad Božské komedie v původní tercině. (Francouzské překlady jsou většinou v prose, Ratisbonnův, je tercinou ale ne pravidelnou v rýmovém složení aab, ccb, dde, ffe atd.) Chtěl jsem pořiditi k svému překladu studii co možná úplnou, která by jaksi kondensovala práce všech mých předchůdců a moje. (Dle naší znalosti věci úmysl velice odvážný a skoro nedostižný.) Odjel jsem loni do Italie. Probral jsem skoro již celou tradici Danteovskou, když jsem v národní bibliotéce v Římě našel nové dva zpěvy Božské komedie. Studoval jsem text, srovnávaje čtení florentinská (Villani, Buti) s římskými (Boccaccio-Angelica, Casanatense) a chtěl jsem na základě variantů Bartoliniho a Witteho sestrojiti si nový text „ne varietur", jejž chtěl jsem vytisknouti vedle svého překladu. Srovnával jsem takto starý jeden rukopis původem z bibliotéky Scolopij, tak pečlivě v Národní bibliotéce římské chovaný, že jej nikdo posud nečetl celý (?) a tu veden pokynem hraběte Gnoli (snad známého lyrika Domenica Gnoli?) našel jsem dva tyto zpěvy i učeným Dantofilům neznámé. V rukopise tom jdou hned za 1. zpěvem pekla, ač látkou prvý, jenž pojednává o lichvářích, patří mezi zpěv XXX. a XXXI. a druhý, který jedná o hltouních a mlsných, mezi zpěv VI. a VII. Rukopis tento je pergamenový, vysoký 0·290 m. a široký 0·222 m., má 144 listů, opsaných patrně třemi kopisty, neboť vykazují trojí druh kalligrafického písma. Na těchto 144 listech jsou přepsány veškery poesie Danteovy a přidán, neklame-li mne paměť (?), zpěv konečný, který v tercinách resumuje celou Božskou komedii. Však tento zpěv závěrečný jest věc obyčejná a bývá u všech rukopisů XIV. století. Písmo gotické jest zřetelné a lehce se čte i přes skratky netoliko písmen, nýbrž i celých slabik." Na to otiskuje pan Boyer celý přepsaný text rukopisu obou neznámých posud zpěvů. Dnešní „Lumír" přináší prvý z nich o lichvářích z péra Vrchlického, druhý o hltouních bude příště následovati. Definitivního úsudku si v choulostivé otázce této ovšem nedovolujem, konstatujíce pouze, že tu jde skutečně o věc vysoce zajímavou a památnou. Čtenář sám po bedlivém přečtení překladu co možná úzkostlivého najde stopy lvích spárů Danteovských. Zvláště tento první zpěv má místa tak nevyrovnané plastiky a síly, že druží se k nejlepším zpěvům Pekla. Všecky obvyklé obraty Danteovské, oslovení Vergila, jeho odpovědi místy až stereotypní svědčí vedle poetické koncepce, že by to mohlo býti

vskutku dílo Danteovo. Nejsme ovšem filology a Dantisty ex professo a nemůžem se tudy vysloviti z této stránky. Patrno, že zde se otvírá diskusi pole nejširší. A kdyby i tyto zpěvy byly apokryfy, jsou i tak památné, musilť autor jich býti znamenitý Dantista a básník dohromady, aby svedl něco takového. Jsou ovšem doklady po ruce, že usilovným studiem Danteho dospěli básníci a učenci takřka k minutiesní podrobnosti v reprodukci originalu. (Jmenujeme z Vlachů jen Giov. Danea, jehož některé básně čtou se co do formy i jazyka jako plody XIII. věku, z Francouzů Littrého, jenž přeložil celé „Peklo" do staré frančiny vervou a silou originalu.) Jiná a dosti závažná námitka jest, že posud nikdo z domácích učenců, že první Dantista Giuliani, který zajisté srovnal všecky možné texty, že třeba i Witte, jenž právě na poli filologie Danteovské v příčině stanovení textů velké práce podniknul, na tento rukopis nepřišli, nám aspoň zdá se poznámka pana Boyera, že rukopis byl tak dobře schován, že jej ani nikdo celý nepročetl, dosti naivní. A pak (tyto dva zpěvy jsou hned za zpěvem prvním) byl by musil na ně padnout každý hned ze začátku. Je to trochu divné, že po letech takové práce (jestiť literatura Danteovská jednou z největších) může se najíti v bezdnu některé bibliotéky nový doklad, nový pramen nesčetných hypothes. A jsou-li oba zpěvy dílem Danteovým, proč nepřijal je v celek svůj? Či snad nezdály se mu na té výši dokonalosti umělecké či tajuplná harmonie jednotlivých částí (po 33 zpěvech 3 díly o 3 verších s 3 rýmy) byla by jimi porušena? Buď jak buď, nález je tu a nemáme dosud práva a příčiny pochybovati o hodnověrnosti jeho nálezce, těšme se zatím poetickým krásám i kulturnímu významu těchto tercin nesoucích na sobě v každém případě pečeť ducha velkého a výjimečného.

Moderní autor snad bohdá nepřijde více u potomstva do takových rozpaků. Dnes každý úzkostlivě sbírá poslední třísku svých rukopisů, a literatury jen se hemží sebranými spisy, korrespondencemi, biografiemi, studiemi o studiích do nekonečna. Hned za tepla se vše pořádá, rovná, klassifikuje, katalogisuje. Člověk jest sám sobě předmětem největších studií. Ještě nejsou dokončeny korrespondence George Sanda, a již vycházejí listy a denníky Eliota, Flauberta, mladšího Goncourta. Není tedy tak zcela směšná prosba jednoho básníka začátečníka, který poslal redakci své práce s dopisem, kde žádá na prvním místě: „slavná redakce račiž tyto verše za moje uznati a veřejně to prohlásiti". Vždyť je známo, jak opět se sápou na Shakespeara (spis Appeltana Morgana), z kterého chtí udělat jen obyčejného ředitele divadla, podnikatele, peněžníka. Ten básník, to velké X, byl prý někdo jiný. A kniha se píše na knihu a roste to jako potopa, a má-li autor vedle hledání pravdy tu malou ješitnost, chtít své jméno zachovati potomstvu, ó jak se klame, v tom víru, v té strži spíše se přeplaví a udrží malá písnička, než těžký balvan učené diskuse o ničem. O věru, zapomenutí je v mnohém ohledu největším dobrodincem člověčenstva! *Osiris.*

— „Tschech". Ein mythisch-nationales Gedicht in 39 Gesängen von F. Kraupner. Berlin. Verlag von Wilhelm Iszleib. — („Čech". Mythickonárodní báseň v 39 zpěvích od F. Kraupnera. V Berlíně.) Na knize této jest především zajímavo, že pochází od Čechoněmce a to v době, kde struny německých veršovatelů v Čechách narozených zaznívají k nám tonem co nejpříkřejším. Kraupner je rozhodný Němec, při tom však miluje tu zemi, v které se zrodil a ctí ji jako svou vlast. „Hamburger Nachrichten" chválíce toto dílo co velmi zdařilé dodávají:

„Nám v Němcích jest s nemalým podivením, kterak syn národa našeho sobě oblíbil nevlídně smýšlejícím a zbraňujícím českým spoluobyvatelům postaviti takový pomník minulosti bájeslovné, avšak ovanuté duchem slovanským. Ale pravý básník stojí vysoko nade sporem stran; onť nadšen bývá každou látkou, kdekoli ji nachází. I pravda jest, že arcimalebná česká země a minulost její na pověsti bohatá, ducha básnického rozohňuje a pobádá. Ač báseň především v té zemi, v níž se zrodila, pravého ocenění najde, jehož jí proto velice přáti jest, že skladatel často i smířlivými zvuky napěvá, obsah její vždy hodí se k tomu, aby zajímal také vně úzkých hranic, nejblíže v Němcích; ti nechať ochotně v ústrety vycházejí básníkovi jazyka svého."

O básni samé doložíme toliko, že děj počíná Čechovým s pravlastí se rozloučením a končí smrtí Libuše Vlastou otrávené a Vlasty i družek jejích z Vyšehradu vyhoštěním. V zpěvu XXV., jenž má nápis: „Písně Lumírovy", obsaženy jsou překlady písní rukopisu Kralodvorského: Kytice, Růže, Žežhulice, Skřivánek, Jahody. Zajímavo jest, kterak básně Rukopisu Zelenohorského a sice v zpěvu XXVI. Sněmy, v zpěvu XXIX. Libušin Soud básníkem doplněny jsou. *V. V.*

— Vrchní soud potvrdil rozhodnutí první instance stran zrušení konfiskace „Twardowského". Kniha jest, jak se sděluje, rozebrána i vyjde „Twardowski" ve vydání třetím nákladem Fr. Šimáčka. V téže knihtiskárně vydán bude Vrchlického „Julian Apostata" v prvotní své, pro jeviště neurčené formě.

— Nové drama Julia Zeyera „Legenda z Erinu" bylo ředitelstvím českého národního divadla získáno ku provozování.

Divadlo. (Večer tříkrálový — Zvíkovský rarášek — Paní mincmistrová). Nově upravená a vypravená veselohra Shakespearova věru zasluhovala té pozornosti a lásky, jaké se jí dostalo a lze ji také v nynější formě řaditi k nejlepším číslům repertoiru. Vše bylo případné a mnohé nové věci v podání, jež více přiléhalo k formě originalu, vyjímaly se znamenitě. I obsazení vyhovovalo ve všem. Hráno bylo ode všech s patrnou péčí. — Stroupežnického Zvíkovský rarášek sehraný naposled s bravourou, dostal nebezpečného konkurenta v nové jednoaktovce téhož autora: Paní mincmistrové. Je to rozkošný obrázek z dob slávy Hor Kuten, plu markantních postav a zajímavého děje, čiperného, jovialního i drastického humoru. Jelikož „Lumír" v dnešním čísle přináší počátek této výtečné hry upouštíme od vypravění obsahu a jen dodáváme, že hráno na premieru celkem velmi dobře, ač souhra rychlejší by kusu jen prospěla. Ve Zvíkovském rarášku vystoupila po delší době opět paní Ortová de Pauli a zahrála svou dívku z městyse Mirotic věru virtuosně. Byla obdařena koši květin a potleskem, jímž i v dalším průběhu obou her obecenstvo vlídně naladěné neskrblilo. Novým byl pan Seifert v úloze Dačického a slč. Dumkova v úloze titulní. O výkonech jich promluvíme po druhém poslechnutí. Byl to celkem večer krásný, jeden z nejlepších v sezoně. *—ϱ.*

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

„Poesie italská nové doby (1782–1882)." Sestavil a přeložil Jar. Vrchlický. Sešit 5. a 6.. V Praze 1885. Nákladem Jos. R. Vilímka.

„Listy a květy." Básně od Vojtěcha Pakosty. V Praze 1885. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

„Přehled dějin věku nového." Napsal Rudolf Kraus. Matice lidu ročníku XIX. číslo 2. V Praze 1885.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského." Dílu II. svazek 1. V Praze 1885. Nákladem F. Šimáčka.

Pěkné čtení. Album románů původních i přeložených. Serie II. sešit 8.: „Kníže Panin". V Praze 1885. Nákladem J. R. Vilímka.

Listárna redakce.

J. M. 199. „Havran" vyšel v „Lumíru" překladem Jar. Vrchlického. Kromě toho přeložil „Havrana" také Šembera mladší.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Voloček & Rassl".**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Sadnova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. května 1885. ČÍSLO 14.

Tanečnice.

Studie antická.

Báseň od *Jaroslava Vrchlického*

Když Sisymbrion tančí, což se děje
při zvuku flétny od večera k ránu,
tu vzduchem vůně z kosených luk chvěje
a vůně jetele a majoránu.

Když tančí Pyrallis, tu jen se kmitá
nad hlavou točí svoje ruce bílé,
ty řek' bys, bájný pták to kolem lítá,
svá křídla sněžná zvedaje a chýle.

Víš Parena, jež pouze tančí nahá,
proč sluje „zářící“? — Déšť jisker srší
jí z bílých ňader a kam oko sahá,
jí z roztažených rukou růže prší.

A Taluza je podobna v své kráse
jen květině, jež na svém útlém stonku
při větru políbeních zachvívá se.
Ó zvuky flétny, bubínků a zvonků!

A Sigea jak hne se v hbitém tanci,
tož každý chápe, její vděk a něha
že úskalí jsou srdcím, která psanci
kol blondí a jež vichr vášně šlehá.

Sinope v tanci sama flétnu píská,
to hudba s poesií letí kolem,
pták vyhlédne tím zmaten ze křoviska,
a země sama chví se tajným bolem.

Synoris vážně uklání se v reji,
ten harmonický, klidný je a čistý,
a prsy její tunikou se stkvějí
jak za křišťálem liliové listy.

Kde Pagis tančí — uteč, satyr v sítí
sám zastře oči v noci jako ve dne,
do jejích vlasů každý květ se chytí,
do její dlaně každé ptáče sedne.

Však neřeknu, čím vábí Nikostrate.
Kdo miloval ji, ví to; vždycky v duši
mu budou tkvěti její vlásky zlaté,
v prstencích vinoucí se kolem uší.

A přízná, láska, chléb ten ideální,
jíž bozi, lidé, světy jsou a žijí,
je sama tancem, k němuž vesmír valný
jen nekonečnou skládá melodii . . .

Paní mincmistrová.

Veselohra o jednom dějství. Napsal *Ladislav Stroupežnický*.*)

(Pokračování.)

Výstup 7.

Dačický. Zdeněk. Předešlí.

Dačický (vejde středem a vede Zdeňka za krk, oba mají klobouky na stranu, jako veselí kumpáni. Dačický má plášť přehozený přes ramena a prozpěvuje si vesele):

Pozor, pozor milý Čechu,
padáš stále do posměchu.

(a spatřiv veselhny přítomné, sejme klobouk rychle, dělá hluboké poklony rázu však posměšného, fochruje kloboukem — ironicky a posměšně) A! spanilá paní Žofka! Nejlíbeznější frauenimor, perla a klenot Hor Kutných!

Kdo ji shledne, láskou touží,
srdce se mu žalem úží.

(Ukloní se a chce jí políbiti ruku.)

Tříska (odpuzuje jej od Žofky). Pryč! Pryč! člověče sodomský! (K Žofce.) Je to starý kortyzoun!

*) Veškerá práva se vyhražují.

Dačický (ukloní se ironicky Třískovi). Pan Tobiáš Tříska, který kontrfaj Jeho Milosti císaře a krále našeho na tolary prěguje a k oslavě všech nebešťanů lahodně na pozaun troubí . . .

Tříska. Pryč . . . pryč . . . bezbožný Lutheriane!

Dačický (posměšně k Wolframovi). A pan David Wolfram, muž zázračný, alchymista, nigromatikus a kouzedlník . . . Kristus proměnil vodu ve víno — v Galilejské Káni, pan Wolfram jalové perky ve stříbro mění — v dubové kádi.

Wolfram (poněkud popuzen). Doufám, pane z Heslova, že neobmýšlíš mne šprýmem tím'o na mé poctivosti zlehčovati?

Dačický (tváří se jako neviňátko). Ó nikoli — ne — ne . . .

Wolfram. Však soudím, že ano, neboť jde vůbec pověst, žes mne jakousi písní nařklivou škaliroval a v lehkost uváděl.

Dačický (posadí se pohodlně. — Zdeněk se posadí za něj). Inu, mně se ovšem při pavování těchto hor stříbrných ledacos nelíbí. Neboť Kutná Hora jest nápodobně jako velká kuchyně, ve které jest mnoho zbytečných a daremných kuchařů, z nichž jedni strojí, druzí vaří, třetí pekou, smaží, solí, a co nastrojí, z toho sami nádherně a epikurejsky pangetýrují a pána svého hladem umoří. A tak jest při těch horách quot officia, tot fures — to jest, jakoby po česku řekl: Kolik služebníků, tolik zlodějů.

Wolfram (popuzen). Pane z Heslova!

Dačický (klidně a s úsměvem). A proto jsem složil následující kratochvilnou písničku: (Vyndá z kapsi papír a čte):

Kutná Hora jest zajistě
všech zlodějů stanoviště,
nuzných Němců ontočiště.

(Wolfram sebou trhne.)

Dačický (čte klidně dále).

Kteří berou, kradou čistě,
chtíce vládnout v každém místě.
A když sobě dost naberou,
rychle odtud pryč se berou,
z toho velkou rozkoš mají,
Čechům pak se posmívají. —
Hlavní šibal, kterého znám,
ten se zůve . . .

Wolfram (přiskočí podrážděn k Dačickému). Pane z Heslova! . . .

Dačický (klidně dočte a s poklonou)

. . . jak nevím sám.

Zdeněk (který mu byl do písničky přes rameno hleděl, tleská radostně rukama a volá): David Wolfram! David Wolfram!

Wolfram (přiskočí rychle k Dačickému, vytrhne mu píseň z ruky, pohlédne na ni — přehlédne). Cože? Moje jméno zde? Já zlodějem? Aj, lotře zvyjednaný! (Odhodí písničku, tasí a žene se s kordem na Dačického.)

(Tříska zdvihne písničku.)

Dačický (dotčen rázně). Aj, ty Němečku všetečný, ty mně člověku urozenému, lotru spíláš? (Tasí.) Hrom do toho! tebe já sesekám, že tě žádný bradýř svými flastry nespraví. (Šermují.)

(Paní Žofka a Tříska v pozadí bědují.)

Tříska. Svatá panno Barboro! . . . Pomoc!

Paní Žofka. Kdo jste člověk dobrý, pomoc!

Zdeněk (radostně poskakuje za Dačickým). Pane Mikuláši, nešanuj ho — jen ho pořádně píchni.

(Wolframovi vypadne mezi šermem lístek, který mu paní Žofka podstrčila. Zdeněk zdvihne nepozorovaně ten lístek, čte a schová jej.)

Výstup 8.

Z levé strany rychle vyjdou: Mincmistr, hofmistr, Vodňanský, Labuška a písař Alexy. Předešlí.

(Zdeněk usadí se v pozadí v arkéři. — Hofmistr nese pytel tolarů.)

Mincmistr (má v ruce balíček papírů — zahřímá mohutně). Co se to zde děje? Kordy dolů! (Vrhne se mezi Dačického a Wolframa.)

(Dačický a Wolfram přestanou šermovati.)

Mincmistr (k Třískovi). Proč se to vše událo?

Tříska (bojácně). Vaši Milosti poníženě oznamuji, že pan z Heslova příčinu dal zkrze předčítání této písně nařklivé . . . (Podá mu píseň.)

Mincmistr (přehlédne spěšně píseň, pak k šepmistrům). Aj, hle moudří a opatrní páni šepmistři, toť píseň ta potupná — (Odevzdá píseň Vodňanskému.) Mordéřské napadení horního officíra Jeho Milosti krále na vlastní oči jste spatřili. Činím k vám vyzvání, abyste mocí úřadu svého pana z Heslova ihned přísně examinírovali, ortelovali a v trestání vzali.

Vodňanský (vážně a důstojně). Vaši Milosti služebně na paměť uvádím, že Tobiáš Tříska dříve stížnost svou na právo městské vznesl.

Mincmistr (poněkud nevrle). Ale věc královská . . .?

Vodňanský (vážně a pevně). Pořadem druhá pojednána bude, neboť práva městská Hor Kutných ustanovují, aby pře v tom pořadu, jak byl kdo před právo městské stížně předstoupil, napravovány a souzeny byly a nikdy přednosti nemá míti boháč před chudým.

Labuška (komická vyzáblá osubka — sípavým hlasem). Nikdy boháč před chudým.

Mincmistr (mrzutě). Nuž dobře, páni šepmistři. (Vezme od hofmistra pytel s tolary — pak k Wolframovi). Zde, pane šmelciři, pět tisíc tolarův na šmelc kumštovní. A zde tvoje atesty a pasporty. Tvým řečníkem při právu městském budu já sám.

Dačický (k sobě vážně a přemítavě). Tolary, atesty a pasporty? Aj, aj . . .

Wolfram (vezme tolary a pasporty, pokloní se hluboko). Vaše Milosti . . . (Pokynou si potají s paní Žofkou, která sedí v pozadí, načež Wolfram odejde pozadím.)

(Šepmistři zasednou ke stolu, kdež si byl písař Alexy již papír přichystal a péro brkové opravil. — Mincmistr a hofmistr sedí na pravé straně. — Dačický stojí v středu, poněkud v pozadí. — Zdeněk zůstane v arkéři.)

Vodňanský. Tobiáši Třísko, oznamte svou stížnost.

Tříska (rozvláčně). Neděli právě minulou, v den památky svatého Víta, jsem na kůru při kostele kláštera sedleckého o mši hrubé in musica figurative bohulibě z not na pozaun svůj nábožnou píseň k nebesům vytruboval a moje manželka, zde in persona uctivě přítomná

paní Žofka, moje svrchu dotčené na pozaun troubení, pod nadřečeným kůrem stojíc, s nábožnou myslí poslouchala. Když jsme po mši svaté z nadřečeného chrámu páně vyšli . . .

Paní Žofka (jde do popředí — živě a řízně). Tu náhle, když jsem o sebe žádné péče neměla, připlichtil se ke mně pan Mikuláš Dačický a na pohoršení všech dobrých lidí, jako bych frejířka nějaká byla, mne objal a políbil.

Mincmistr (dosvědčuje). Paní Žofka pravdu vypověděla.

Hofmistr (dosvědčuje). Boží pravdu.

Vodňanský. Hodláš, pane z Heslova, nevinu svoji odvozovati?

Dačický. Ne — znám se k tomu políbení.

Vodňanský. A proč jsi dopustil se této injurie, pane z Heslova?

Dačický (skoro nedbale). Nu, já seděl ten den časn ranního v domě šenkovním „u Medinků“ s pány některými při truňku vína uherského a tu byla řeč vedena o žalostivé případnosti na conku tak řečeném „Červený lev“. Mně líto bylo zasutého maršejdníka Brtnického. Zůstavil po sobě ve vdovství ženu a nemluvňátko v sirobě, a byl člověk dobrý, religionu evangelického. Prohodím tak: Inu měli by ti lakotní páni nákladníci „Červeného lva“ oferovati nějaký náklad penežitý na jeho vydobytí. V tom jde ulicí paní Žofka . . . Čiste urostlý francimor, praví pan Smíšek z Vrchovišť . . . U všech čertů, povídám — sázím sto tolarů širokých, že paní Žofku ještě dnes, až z kostela sedleckého ze mše papeženské půjde, obejmu a políbím. — „Platí! Platí!“ zvolal pan Salava z Lípy a pan Materna z Květnic . . . Nu a já tu sázku vyhrál, a těch sto tolarů nabyl a vyzejskal.

Tříska. Ale urazil jsi tím, urozený panáčku, pro primo samého pána boha, a pro secundo Jeho Milost císaře a krále Rudolfa druhého.

Dačický (s úšklebkem). To snad přece ne!

Tříska. Prosím, slavná vrchnost a městské právo, to já světle a bíledně dokážu a vyložím. (K mincmistrovi.) Prosím, Vaše Milosti, kdybych já na příklad (ukáže na Zdeňka) tuhle milého vašeho panoška a věrného služebníka pana Zdeňka holí tlustou sepral — urazil bych Vaši Milost, čili nic?

Mincmistr. To zajisté.

Tříska (k šepmistrům). Vida! (K Dačickému.) Vida! Nuže, pan Dačický urazil pána boha všemohoucího proto, že urazil mne, věrného jeho služebníka, který už třicet let k jeho oslavě na pozaun troubí. (K Dačickému.) Vida! (K šepmistrům.) Vida! A poněvadž já už skrze třicet let těmato svýma rukama královské tolary razím a pregují: a poněvadž už skrze tyto mé ruce (ukazuje svoje ruce) mnoho tisíc tolarů do komory královské vzešlo, jsem já Jeho Milosti krále věrným služebníkem. A když pan z Heslova těžce potupil mou ženu, potupil mne, — a když potupil mne, urazil následovně také Jeho Milost císaře a krále našeho, Rudolfa druhého. Vida! — Vida!

Paní Žofka (opře si boky — ostře). A mne na cti nařkl, poněvadž nejsem žádná lotryně, kterou by každý opilec a pobuda na veřejných ryncích a placích líbati směl a mohl. A proto žádost k právu městskému vznáším, abych na své poctivosti náležitě opatřena byla.

Vodňanský. Toho paní Žofce jistě přáno bude.

Labuška (vstane). Ano, přáno bude. (Sedne.)

Vodňanský. Leč v právích městských se nespatřuje artikul, který by trest určoval na výstupek takový.

Labuška (vstane). Artikul takový nespatřuje se. (Sedne.)

Alexy (vstane a na všechny strany se uklání). Vašim Milostem služebně tu vědomost dávám, že v městských zápisech, řečených Memorabilia čili paměti, při létě 1445 zapsáno se spatřuje, že jakýsi Mikuláš Vornátus, tenkrát, právě jako nyní (s poklonou) urozený a statečný pan Mikuláš Dačický z Heslova, nějaký poctivý francimor z bujnosti nešlechetně políbil. Tenkrát páni šepmistři ten nález na něho učinili: Musilte nadřečený ten zuzanik z trestu dáti nákladem svým stezku dlážditi od klášterské fortny tak daleko, jak daleko mohla šňůra kol jeho domu a zahrady tažená dosáhnouti. A to jest ona dosud trvající stezka kamenná, neboližto štánvég, jakož někteří havéři říkají.

Labuška (vstane). Ano štánvég říkají. (Posadí se.)

(Alexy uklonı se na všechny strany hluboce a posadí se.)

Vodňanský. Aj, proč bychom i my neměli se spravovati moudrostí starobylých předků našich?

(Labuška vstane a komicky přisvědčuje.)

(Šepmistři radí se chvilku tiše.)

(Tříska mluví zatím s Žofkou a ukazuje jí na Dačického.)

Vodňanský (čte). Nuže, právo královského města Hor Kutných po bedlivém examinování vše, což od stran vedeno, mluveno a ukazováno jest bylo, s pilností uvážilo a takto nalezlo: Aby některý maršejdník horní obměřil dům urozeného a statečného pana Mikuláše Dačického z Heslova, od starodávna „u Slunce“ řečený, a co by loktův v objemu držel, tolik povinen jest nadřečený pan Mikuláš Dačický z Heslova z pokuty za nepočestné políbení paní Žofky svým nákladem dáti vydlážditi od kostela svaté Barbory ke kostelu svatého Jakuba. A to v šesti nedělích pořád sběhlých a beze všech tuček a lstivých úmyslů, leč že by strana žalující do 24 hodin straně odsouzené odpuštění učinila.

Tříska (který se byl při čtení rozsudku velice rozhorlil). Odpuštění? Nikdy! Nikdy!

Vodňanský. Vyrozuměl jsi tomu náležitě, pane z Heslova?

Dačický (s posměšnou poklonou). Světle a patrně.

Tříska (radostně). Vašim Milostem z této spravedlnosti ponížené děkování skládáme.

Paní Žofka. A božího požehnání od srdce vinšujeme.

Dačický (k Žofce s poklonou). Za jediné vaše políbení, krásný klinote, chtěl bych vydlážditi celý nebes firmament. (Stranou s posměškem na sebe sama.) Když jsem s chutí líbal, musím s chutí dláždit.

(Tříska a Žofka klaní se hluboce a odejdou pozadím.)

Mincmistr. Račte nyní, slovutní panové, nález vynésti v příčině mordérského napadení královského officíra Davida Wolframa.

Vodňanský (vstane). O tomto těžkém pádu v úřadu bedlivou vejiti, svědomí nám ukládá, neboť ortel práva městského Jeho Milosti králi k sankcionýrování nebo reformírování nejponíženěji předložen býti musí.

Mincmistr. Nuž, budiž po vůli vaší. (Ukáže na dvéře po levé straně — pak k hofmistrovi.) Vejdi zatím, pane hofmistře, jménem mým v huť páně Wolframovu a osobně se ubezpeč, že jeho šmele kunštovní v pořádku se vynachází, při expedici ortele pánů šepmistrů učiníme o tom Jeho Milosti králi nejponíženější relaci.

(Hofmistr se ukloní a odejde.)

(Šepmistři radili se zatím tiše spolu o veci velmi vážné, což znázorňuji nemou hrou.)

Vodňanský (po hofmistrove odchodu — vážně) Aby všem dalším vejstupkům a nevolím přítrž učiněna byla, zbavujeme z moci svého úřadu pana Mikuláše Dačického z Heslova práva k nošení kordu a béřeme jej v přísné arrestování.

(Dačický se zarazí. Vodňanský jde do pozadi a otevre dvéře. — Halapartníci objeví se v předsíni.)

Vodňanský (k halapartníkum vážne). Pan Mikuláš Dačický z Heslova jest vězněm práva městského.

(Halapartníci se ukloní.)

Vodňanský (zavře dvéře a vrátí se do popředí) Mistře Alexy, odeberte mu kord.

Dačický (odevzdá kord písaři, pak s úsměškem). Poníženě děkuji.

(Alexy položí kord na veliký stůl.)

Dačický (náhle chytrácky a sebevedome). Ta spravedlnost však mně, jakožto obyvateli tohoto království a osobě stavu urozeného náleží, že mohu za sebe buď postaviti nebo na penězích položiti rukojmí a napotom ihned všeho arrestování prázden býti do té doby, až by z komory královské vyšlo buď sankcionýrování nebo reformírování ortele pánů šepmistru. Tohoto ulehčení sobě poníženě dožaduji a vyhledávám.

Mincmistr (polohlasne a duverne k šepmistrum). Za rukojmí se mu nikdo nepostaví a na penězích nemá ani haléřku — vysaďte rukojmí v tolařích.

(Šepmistři radí se chvilku.)

Vodňanský. Žádosti pana Mikuláše Dačického z Heslova dává se místa. Položí-li při právu městském rukojmí dvou tisíc tolarů dobrého rázu, bude ihned z vězení šatlavního propuštěn.

Labuška (vstane a chce opakovati poslední slova). Z vězení šat . . .

(Vodňanský pokyne mu, aby mlčel a sedl si. — Labuška uposlechne.)

Dačický. Dík ponížený za tu milost činím. (Ukláni se posměšně.)

(Šepmistři, mincmistr a písař odcházeji na levo.)

Dačický (k mincmistrovi s líčenou skroušeností). K Vaší Milosti s poctivou žádostí poníženě se utíkám.

Mincmistr (hrdě a nevrlé). Nuž co?

Dačický. Abych v těchto nesnázích a těžkostech jsa postaven nějakého měl zarmoucené mysli své potěšení a obveselení, poníženě prosím za nějaký truňk vína.

Mincmistr (přísne a odmitave). Aj, pane z Heslova, ty se vynacházíš v residenci nejvyššího mincmistra království českého — nikoliv ale v nějakém domě šenkovním! (Odchází.)

(Odejdou na levo: mincmistr, šepmistři a písař Alexy.)

Dačický. To je právě moje neštěstí.

(Zdeněk vytratí se zároveň pozadím.)

Výstup 9.

Dačický sám.

(Vezme svůj klobouk, hladí jej rukávem s komickým smutkem.)

To mám žízeň! Já jsem věru té samé přirozenosti, jako kapr . . . Vyhoď ho na sucho a třepá se pošetile a hloupě ku posměchu jednoho každého nevyspělého studenta školního . . . Kdybych ale měl truňk vína, hned byl bych mrštný a bystrý jako kapr ve vodě . . . A zajisté chytře bych vyzpytoval, kde vyhledati sobě těch 2000 tolarů rukojmí. — (Vyndá z kapsy velký kožený měšec a převrací jej komicky.) V tomto děravém měšci se nevynacházejí! . . . A také přátel nemám, kteří by za rukojmí se postavili . . . (Dá si klobouk na hlavu.) Inu, jak dojde truňk, hned mně vždycky v̄ecka Fortuna opustí . . . (Jde volne k přeslici.) Milý pane Mikuláši, tentokráte jsi na theatrum tohoto sveta komedii svou žalostivě dohrál . . . Na svá stará kolena splesnivíš i se svým starobylým erbem — v obecní šatlavě. (Sedne si k přeslici a v zamyšlení zkouší přísti.)

(Pokračování.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Dne 3. února odpoledne zavedla „Entreprise des funérailles sublimes“ v Myslíkově a Vodičkově ulici stav výminečný. Pan otec Jelínek z Dolní Lodky zjednal u tohoto nejrafinovanějšího pohřebního ústavu starému prostému mlynáři okázalý pohřeb ve velké třídě OO, asi za dva tisíce zlatých; pater Nigrin přivedl faráři od sv. Vojtěcha četnou kněžskou asistenci k poslednímu průvodu zesnulého, jenž býval vždycky velmi jankovitou ovečkou svaté církve; společenstva mlynářu, pekařu i pecnářu Staro-Novoměstských a Josefovských, jakož i Malostranských a Hradčanských, společenstvo krupařu, spolek mlynářských a jiné veskrz téměř s prapory dostavily se v hojném počtu a částečně v stejnokrojích; sbor měšťanských ostrostřelců, jemuž starý Rýva v stáru se posmíval a přec od mládí s houževnatým konservatismem až do konce přispíval, vytáhl se všemi svými osmi setninami a dvaceti neb třiceti setníky, s jízdnou eskadronou a hudbou; vozba tramwaye přestala, těžké fůry s nákladem ledu a uhlí nakupily se na Palackého nábřeží a v Lazarské ulici jako kry ledové

v zaraženém řečišti, a od Sitkovských mlýnů bral se pod mrakem dýmu z pochodní pestrý, nádherou stříbra, věnců, hedvábí, praporů a uniforem skvoucí průvod hustými šiky zvědavých a lenošících lidí zvolna k Volšanům.

Za ohromným, vysokým, anděly a vásami, planoucími flambeaux a pštrosími péry, věnci a bujnými řezbami přetíženým vozem kráčel sám jediný Jaromír.

Všechny zraky nepřehledného davu připínaly se k němu, a z tisícerých úst řinuly se otázky a výklady o něm. Cítil a slyšel je všechny palčivé, vřískavé, až oči téměř nepozdvihl a o nic kolem sebe nedbal. Bylo mu těžko u srdce. Studem a tesknotou pronikal hodavý cit zanedbané a zhrzené lásky synovce ku strýci. Jak oddaně bylo by měkké srdce mladíkovo přilnulo k jediné příbuzné své duši na širém světě, jak vděčně bylo by neslo jho otcovské lásky, jímž je mohl strýc k sobě připoutati! Leč nevrlý stařec nedbal, neporozuměl, odpuzoval, až odstrčený mladík vyspěl samostatně bez opory a porady, až dozněla hodina, v níž stařec unikl mladému muži na vždy do věčné, nedostižné dálky.

Jaromír neměl naň jiné žaloby. Odpustil mu i odprosil jej, a když první hrouda vržená rukou mladého muže zaduněla na víku rakve, zalily se mu oči slzami lítosti nad nevlídným, jasna i tepla prázdným životem strýcovým.

Zmořen padl do fiakru, a bezvládně, pln veliké mrazivé tísně vnitřní, jež sklíčuje nás vracející se z pohřbu, dal se vézti zpět ku svému bytu.

Vystoupiv zastavil se před domem. Povoz obrátil a hrčení jeho zaniklo v ulicích a v ruchu města jako poslední sled pohřebních slavností, v nichž ku konci dospěla i ta vetchá, tenká páska zevního styku, která Jaromíra ku strýci vázala.

Bylo po všem. Tma, chlad, cizota obemkly Jaromíra. —

Večer strávil jak bylo smluveno u Zemanových. Přišel již vzmužen, a sladká, soutrpností posvěcená přítulnost Louisina uvedla jeho znavenou duši v měkce něžnou náladu, jakou pocifujeme, když mdloby po těžké ráně unikají.

Na ujednaném nezměnilo se úmrtím starého Rývy ničeho.

Pan Horák pomýšlel na odjezd na Čížkov; on i Louisa i pan Zeman rmoutili se napřed z nastávajícího loučení, těšili se na brzké a časté shledání, a hleděli nadšeně závěrečnému cíli, svatbě obou milenců, vstříc.

Jednáním o pozůstalosti strýcově nechtěl a nemohl se Jaromír zdržovati. Po událostech poslední doby neočekával ničeho, a otevření jakož i výkon lhostejné závěti nedaly se v několika dnech provésti. Ustanoviltě Rýva, aby poslední vůle jeho byla vyhlášena teprve v plném shromáždění sedmnácti osob, jež zejména uvedl. Avšak většinu těchto osobností bylo třeba teprve přesně zjistiti, vyhledati a řádným způsobem o příchodu s nimi se dohodnouti. Poněvadž pak hned v prvé chvíli o jedné se vědělo, že jest laborantem v lučebně university černovické, o jiné, že dávno a dávno vdala se za nějakého četnického strážmistra kamsi do Dalmacie, o třetí, že jest obchodním agentem, který ve službách svých pánů brousí po Tyrolsku a Švýcarsku, o jiných pak, že roztroušeni jsou po Čechách i jinde, nebylo chvatu.

Pan Horák zůstavil pátrání po vyvolencích strýcových zřízeným vykonavatelům závěti a vypravil se podruhé, nadobro s panem Chmelíkem na Čížkov.

„Kdybychom byly vznešená panstva,“ žertovala slečna Ella Šipkova, podávajíc na schodech po desáté ruku Jaromírovi a bránic opět, aby jí mladý muž pořáde na rty netiskl, „mohl by oficielní reporter bez klamu dle pravdy napsati: Jejich Výsosti byly při loučení očividně pohnuty. Ale o naší rozměklosti nezví svět ničeho: vy vzpružíte se za chvilku svými nadějemi a úmysly, a já ustoupím zase do své staropanenské samoty, v níž s přátelskou účastí budu svého mladého přítele horlivěji a po žensku účinněji vzpomínati než on na mne. Možno, že vám moje starosti o detaily vašich potřeb valně neprospěji, ale vidíte, my ženské jsme i při sochaření vždy tretkářkami. Kdybych se vám něčím nepatrným zavděčiti mohla — ať mi na mne nezapomenete! A s velkým také. Buďte zdráv! Hleďte vesele, mužně, a především s rozvahou, mladý pane, před sebe, nikoli za sebe. S naším kroužkem emancipovaných rozcházíte se asi bezstarostně. Jsem zvědava, kterak budou naň působiti bolestné ztráty — vy, Louisa, Quirina, professor Kubeš — jímá mne strach! Budu vám o tom psáti, toť se rozumí, že v odpověď k vašim bujným lístkům, na něž vám vedle korespondence s Louisou zbude bohdá některá prázdná chvíle na Čížkově. A pak — vždyť se častěji, nejdéle o vaší svatbě uvidíme! S bohem, příteli! Mé — řekla bych skoro mateřské — požehnání vás provázej.“

Na nádraží byl Jaromír vyprovázen panem Zemanem a jeho dcerou.

V chodbě před čekárnami zastali promenujícího pána z Drasova. Šoupal a vrzal střevíci, prohlížel si vlídně ženské zjevy, jež kolem něho se kmitaly, a pohvizdával si nějaký rozmarný popěvek.

Svižným pohybem v ozdobných úklonách zabočil příchozím vstříc.

„Díky! Splňuješ jednu z mých nejvroucnějších tužeb,“ ujišťoval pan Drasovský Jaromíra, klaně se Louise, již ho mladý muž představil. „Nemohu jinak vyjádřiti své potěšení, slečno, leč bych připojil, že budu se pokládati za šťastna, dopřeje-li mi vaše milost, abych se směl vyhřívati v dálce na posledních paprscích slunce blaženosti, které nad životem mého přítele vzešlo. Me croyez-vous, mademoiselle.“

Dívka odpověděla úsměvným kynutím hlavy; její oči prohlížely si s reservou kostkovaný zjev pana Drasovského, jemuž pan Zeman s dobromyslnou důvěřivostí uctivou pozornost věnoval.

„Jest mi poskytnuto nejrozkošnější vysvětlení, proč můj dobrý starý soudruh nebyl v minulých dnech nikdež k nalezení,“ vedl pán z Drasova lichotivě dále svou. „Nehněvám se naň proto a prosím toliko o laskavé svolení, abych s ním v okamžiku několik málo slov vyměnil.“

„Můj drahý, sečkej, zbude-li času,“ ozval se pan Horák. „Moje zavazadla, lístky, spěchám ku kase —“

„S mou pomocí zařídíš vše obratem ruky. Letím s tebou.“

„Lituji upřímně,“ pravil Jaromír ubíraje se v průvodu baronově rychle k barriéram kas. „Nalezl jsem doma tvůj lístek a byl bych rád — promiň — musím nyní se svou troškou poněkud skrbliti. Z Milána nemám posud zpráv, budou mi snad strojiti nesnáze —“

„Ah, nemluvme o tom. Rozvážil jsem již a mrzel jsem se proto na sebe. Máš pravdu, odpusť. Ale něco jiného mám na srdci.“

„Nu?"

„Užitečnou radu." Pán z Drasova byl se přerušil v potkání s panem Chmelíkem. „Pověděl jsem ti již, kterak hrabě Verdugo není mi osobou neznámou. Prosím tě, abys nikdy ani ve chvílích dovolené sdílnosti nepochlubil se hraběti všelikou velkoměstskou kratochvílí, kterou jsme spolu užili. Posloužíš tím sobě znamenitě. Je t'assure! A — mně — také. Hrabě mi jest přítelem, poskytuje mi někdy příležitost, abych se o tom přesvědčil, a pokládám za zbytečné, informovati jej tvým prostřednictvím o soukromých věcech, po nichž se nikdo netáže. On by ve svém podivínství mohl si ledacos divně vykládati — rozumíš mi? Faire le pâté, můj rozmilý, a vše půjde hladce, tobě i mně. Mohu se spolehnouti?"

Než se nadáli, ozvalo se dvojí bití na zvon a nastalo nejposlednější loučení, jemuž ušli pan Chmelík a pán z Drasova diskretně, onen do kupé, tento napřed na perron.

„Musím si vás podržeti za kabát, abych vás neztratil hned u Prahy," mínil pan Chmelík, když vlak zatáčel již pod viadukt státní dráhy na Rohanském ostrově, a Jaromír neustával daleko z okna vozu se nahýbati a šátkem mávati.

„Znáte se s baronem Drasovským nepochybně blíže?" vyzvídal náhle starý archivář upraviv si společně se svým mladým soudruhem kupé co nejpohodlněji.

„Ovšem. Jsme dávní a dobří známí."

„Baron jest asi veselý společník?"

„Zajisté!" Pan Horák připamatoval si v čas napomenutí Drasovského. „Jak slyším, není vám také cizincem. Setkali jste se nejspíše někdy na Čížkově?"

„Tam i zde v Praze dosti často."

„On jest přítelem hraběte?"

„Ano — přítelem," svědčil pan Chmelík, vzav si prve šňupec a podívav se na Jaromíra. „Totiž méně blízkým, jako bývá pro starší lidi někdo, jenž teprve v pozdějších letech a s nerovností věku i antecedencí vsouvne se do řady našich známých. Ku podivu, kterak se ten muž konservoval. On bude nyní asi v prostřed mezi čtyřiceti a padesáti —"

„Není možná!" žasl Jaromír. „Kladl jsem mu něco přes třicet a on nikdy neodporoval."

„Pochopitelná marnivost lidská. Počítejte: U Solferina byl již rakouským poručíkem hulánským — před dvaceti třemi lety."

„Pravda," připouštěl pan Horák.

„Potom nadporučíkem u papežských karabiníku —"

„A rytmistrem u císařských husarů v Mexiku," doplňoval Jaromír, „o tom rád vypravuje."

„A konečně v roce sedmdesátém u badenských dragounů."

„Co pravíte?! Nikdy se nezmínil!"

„Chtěl snad ušetřiti vaši vlasteneckou citlivost. On si počínává rád s ostražitým taktem."

Pan Horák se zamyslil. Leč v brzku vynořily se růžové sny lásky a nadějí nad myšlénky o krvavém roce sedmdesátém, a pan Chmelík nepokusil se opět pana Drasovského z okamžitého zapomenutí vzkřísiti.

Na zámku hraběte Verduga pustili se oba chutě do práce.

Pan Horák znamenal k svému blaživému úžasu, jak rázným a bystrým pravodčím jest odhodlaná, milostí zbožňované dívky roznícená snaživost, kterak hravě vniká do tajností věd, kteréž mu ochotná ruka archivářova pilně odestírala. Pan Chmelík měl z něho radost a čížkovský pán byl s oběma dokonale spokojen.

Večery trávívali ve společnosti hraběte. Sedával u krbu v hluboké lenošce, s hlavou na zad opřenou; zář živého, šumícího ohně ozařovala plamenně jeho ostrý profil a vysoké vráskovité čelo, pod nímž velké oči jiskřily, ztrácejíce v rudém svitu ohně svou ledovou chladnost, s níž obyčejně do světa zíraly. Promluvil zřídka, z pravidla v stručné otázce neb krátkém výroku, kterým učinil rozhodnou poznámku, obracel thema neb vrhal novou pobídku do hovoru, jejž k svobodnému rozpřádání starému archiváři a jeho nástupci zůstavoval.

Jaromír cítil se opětně v bezpečném útulku, jako za let chlapeckých u dobré své tetinky, a starožitné, slavné a majestátní šero velkolepého zámku jímalo jej konejšivým kouzlem.

Psal jednou panu Drasovskému, asi dvakráte slečně Šípkové a bez ustání Louise. Pečetě jeden nekonečný list své milence počínal v duchu již druhý a v žádném se nevyčerpal, každý byl neúplný.

Koncem měsíce vypravil se pan Chmelík na hon za vzácnou majolikou; usiloval o ni jménem hraběte již delší dobu, a v poslední chvíli odnesl mu ji schytralý veteśník takřka pod rukou za hranice. Spěchal po stopě do Vratislavi, odtud do Lipska, dále do Mnichova, Stuttgartu, ztratil stopu a nalezl ji opět ve Frankfurtě.

„Selhalo i tam," prohodil hrabě, odkládaje zprávu archivářovu. „Chmelík pouští se dolů po Rýně, doufá, že tam v některém porýnském městě se dopídí — — Pane Horáku! Nemohu déle na Chmelíka čekati. Mívá touto dobou, počátkem každého měsíce ode mne diskretní poslání do Prahy, které nesvěřím ani poště, ani svým správcům, jen svému důvěrníku. Doufám, že jím budete vy, až jednou po Chmelíkovi, nezavru-li dříve oči já. Zastaňte ho jedenkráte na zkoušku. Zítra pojedete do Prahy. S čím a ke komu, povím vám ráno."

Ke komu? K Louise! K ní s prahnoucím, toužívým srdcem!

Ráno odevzdal mu hrabě asi tucet listů, důkladně soukromým sigilem Verdugů zapečetěných a určitými nadpisy opatřených, s příkazem, doručiti je toliko osobně, přímo do vlastních rukou adresátů.

Jaromír zavřel je pečlivě do svého kufru a nevzpomněl na ně, až teprve druhý den po svém příjezdu do Prahy. Ký div! U Zemanů mu je ani ráno, ani v poledne, ani večer nic nepřipomenulo, slečna Šípková, pro niž si urval chvilenku na odskočení, rovněž nic.

A snad by byl nepomyslil, leč až v poslední okamžik, kdyby nebyl náhodou na cestě od Šípkových potkal pána z Drasova.

„Prosím tě, jak se daří tvé nové akvisici přátelské, panu Chmelíkovi?" přeptával se pan Drasovský hned po vřelém projevu svého nekonečného potěšení ze setkání s Jaromírem.

„Dobře."

„Kde vězí?"

„Tou dobou někde v Mohuči, Bonnu neb v Kolíně nad Rýnem, — což já vím."

„Tiens! Přijel tedy snad hrabě sám?"

„Ne. Poslal mne s nějakými listy."

„Tak? Tebe? Toť máš také pro mne psaníčko?“

„Věru nevím.“

„Ale tys rozkošný kurýr!“ řehtal se pán z Drasova jaksi nervosně. „Kdyby hrabě o tvé nedbalosti věděl! — Nu já jí rozumím, omlouvám. A nejen to. Já ti ulehčím, hned. Obětuj mi chvilku a vykoupíš si den. Kde bydlíš?“

„U arcivévody Štěpána.“

„Několik kroků. Pojďme.“

Pan Horák namítal, leč marně.

Mezi dopisy hraběte byl skutečně jeden, svědčící panu Drasovskému.

„A ostatní rozdám sám. Adresy veskrze povědomé, ty bys je teprve musil hledati, přijali by tě s nedůvěrou — — Sans contredit. Spolehni na mne.“

Jaromír se zdráhal, ukazoval na svou povinnost, svou zodpovědnost, a dal se konečně odzbrojiti neodolatelnou ochotou pana Drasovského, jenž do žáru dychtivé, na vteřinu skoupé lásky obratně dovedl přidati vydatného a lahodného oleje.

„Ne, ty bys nepořídil za tři dny ničeho,“ vykládal baron Drasovský, vrtě hlavou nad adresami. „Pan Hanykýř ze Semína, poručík na výslužbě, ano, a starý brouk, u něhož by tě uvítal děsný pes pozdravem tvého límce neb rukávu, — baronessa Podivická z Prachňan, chodí celičký den od domu k domu, bývá doma jen v noci a nepřál bych ani tobě, ani jí, abys jí zastihl v panenských nedbalkách, — paní Branišovská z Branišova, tuším, že odjela někam ven k příbuzným, ano, je me rappelle, — rytíř Pampa z Vlčkovic, ten dobrý muž nemá vůbec žádné stálé adresy — — Jak jsem řekl, nedáš-li jinak, musím choditi s tebou. Jsem milerád ochoten, ale litoval bych ztráty tvých drahocenných slastných chvil. Jen počítej. Budeme-li choditi dva, zmaří se po případě padesát hodin a odevzdáme čtrnáct listů, půjdu-li sám, strávím užitečnou procházkou ze svého vždy prebytečného času dvacet hodin a bude rozdáno čtrnáct listů také. Co jest rozumnější? Co pro tebe výhodnější?“

Jaromír již neodporoval.

Vrátiv se na Čížkov musil však přece sebrati všechnu odhodlanost, aby mohl popatřiti hraběti pevně do očí, dávaje povinnou zprávu, že poslání jest správně vyřízeno, listy bedlivě doručeny.

Neuplynulo ani čtrnáct dní a panu Horákovi bylo poznovu jeti do Prahy. Tentokráte za vlastním řízením.

Den 16. března byl určen k otevření a prohlášení závěti nebožtíka Vojtěcha Rývy, mlynáře na Šitkových č. p. 809—II.

Sedmnáct předvolaných bylo pohromadě. Dostavil se i laborant z Černovic, i paní strážmistrová ze Splitu, i agent z Bregence a jiní lidé nejrozmanitějšího věku a povolání ze všech stran. Nejvíce vynikal mezi nimi hřmotný člověk asi padesátiletý s velikou huňatou čepicí na hlavě a kilogramem zlata v kruzích těžkého řetězu na obhroublém těle, v množství prstenů na tlustých prstech, v jehlicích a náušnicích. Přihlásil se jménem Čeněk Urbanec, obchodník plodinami z Chrudimska. Prošel si mlýn, dupaje a tluče holí do podlahy, bouchaje dveřmi a bruče zlostně. Na lidi pohlížel, jakoby s každým se chtěl rváť.

Oči všech měly číhavý, lačný výraz, na tvářích zračila ze vzájemná nedůvěra, dychtivost, podráždění. Hovořeno málo, šepot byl suchý, ton nucený a ztajeně nevraživý.

Jaromírovi bylo nevolno, jako ve vlčí jámě. Přes všechnu škodolibost bližních a k bližním vidáme přece neradi lidské zjevy v podobě hladových dravců, z nichž napřed závidí jeden druhému sousto očekávané kořisti.

Pan Urbanec zastavil se před ním. Rozkročiv se, opřel ruce o hůl, přeměřil mladého muže od hlavy k patě a usmál se posupně.

„Také jeden čistý dědic!“ posmíval se. „Pěkné a teplé hnízdečko, což, panáčku? Vy jste ten rozmazlený synáček z Rývovy sestry, co se zde už dost naroztahoval. Chtěl byste se zahřívati dále? He? My také, mladý pane. Však se nějak rozdělíme, po dobrém nebo po zlém, až jak bude vyhlížeti poslední pořízení toho starého lakoty. Jemu bylo snadno řezati píšťalky v rákosí, když ho dědeček — ďas mu to odpusť — do něho posadil. Ale mne si povšimnete, panici; já jsem z těch, kterým Rývův děd odstřelil, oloupil rodiče, a co na mne vidíte a co mám v knihách a na hotovosti, jest z mých mozolů. Podívejte se na ně, beztoho jste ještě nijaké neviděl, vy, — rukavičko!“

Pan Horák se odvrátil a zašel do písárny.

Pater Nigrin podal mu mlčky ruku a pokračoval tiše ve svém přecházení, pan otec Jehnek pustil velikou sklenici od úst, doplnil ji znova z korbele a naliv druhou podával Jaromírovi.

„Na vaše zdraví, mladý pane! Vy jste přece jenom nejhezčí z té podivné chasy, kterou si nebožtík Rýva vybral. Teprve teď poznávám, jaký byl paďous. Dej mu nebe věčnou slávu. A co měl s tím asi za práci, než si tu sebranku vymyslil! Nu, nechť. Přejme jim, však vy přece — mlynář z vás ovšem nebude — leč — — Pst! Máte pravdu, pátere. Drželi jsme tak dlouho za zuby jak ryby, držme ještě chvíli. Však již notář přichází.“

V prostranné světnici vedle písárny zavládlo ledové ticho, jímž ozýval se toliko nedbalý šramot, jejž způsoboval notář, jeho písař a oba vykonavatelé závěti svými přípravami.

Notář přehledl lhostejným pohledem shromážděné, zjistil jejich osoby a předložil testament k ohledání neporušených pečetí.

Pak rozlomil je a povstal, aby přednesl obsah listiny.

I dech veškerých přítomných se ztišil.

„Já podepsaný činím na sklonku dnů svého života při zdravém rozumu, ze svobodné vůle a po bedlivém uvážení své poslední pořízení o veškerém nemovitém a movitém statku, jímž po rodičích a z užitku své živnosti neodvisle vlastní a samojedinou rukou vládnu, i chci, aby moje vůle bez nesnází a rozepří takto a nejinak po splnění formalit, které pánům spolupodepsaným svědkům a vykonavatelům zvláště ukládám, skutkem se stala:

Nejprve. Tělo mé budiž pohřbeno a hrob můj opatřen důstojně jak starožitnému měšťanskému stavu a jmenu mému náleží.

Podruhé. Svršky mé, nářadí, šaty a prádlo, jak ve čtyřech, po čas mého života po rodičích dobré paměti obývaných pokojích se nalézají, buďtež dle mé, pánům vykonavatelům závěti zvláště projevené vůle nejprve sepsány a odhadnuty, aby poplatek z nich vy-

meren a z pozůstalé hotovosti mé odražen býti mohl. Ponevadž pak nalézají se mezi nimi mnohé kusy vzácné a památné, a já chci, aby dědicové moji níže vyjmenovaní také s vážností a šetrností je dále na trvalou paměť mé rodiny chovali, ustanovuji, aby po dobrém a sami mezi sebou o ně se rozdělili, jak které komu svědčiti, neb potřebnými a milými viděti se budou. A toto rozdělení budiž provedeno hned, prve než další, třetí článek mé poslední vůle prohlášen bude. Neboť nechci, aby při tomto dělení způsobeny byly sváry a křiky těmi, kteří by snad s mým dalším pořízením nespokojeni byli.“

„Pánové a dámy“, pravil notář, odkládaje listinu, „prosím, abyste se laskavě obtěžovali do prvého poschodí. Svršky jsou sepsány, odhadnuty, byt zapečetěn. Sejmeme pečeti a pak račte si vybrati dle libosti.“

Společnost vyhrnula se po schodech vzhůru; již na schodech pozoroval Jaromír předbíhání jednoho před druhým a nedočkavý, bezohledný chvat, kterému se rád vyhnul, zůstav konečně poslední. Od otevřených dveří odsmýknut notář, a v divé tlačenici vrazilo šestnáct osob do bytu Rývova.

Vrhli se jak dravci na předměty. Cenné příbory, šperky, tabatěrky, skvostné nádobí, sklo a porculán, shromážděné od praotců, dědů a otců, arsenál vzácných dýmek Rývových, řezby a podobné zůstaly nepovšimnuty neb ocitily se na hromadách jako smetí. Za to však zmocnil se jeden staré, odřené, prosezené lenošky, jiní sápali se na sežloutlé, začernalé a skvrnité obrazy i rytiny, oni zase kuchali postele a rvali z nich žíněnky, ten objal hodiny v náruči, druhý překotil stůl a vylamoval z něho přihrádky, třetí a čtvrtý tahali se o nástěnné kose a skříňky až křehká dřívka praštěla, perly a ozdoby jako kroupy na podlahu dopadaly. Jako náhlá bourka strhla se v pokojích zuřivá váda, učiněný zápas — —

Pan Horák pohlížel na vřavu s úžasem. Notář byl uražen, pater Nigrin marně křičel svá napomenutí a pan otec Jelínek byl plu zlosti a smíchu.

Paní Týna třesouc se na celém těle, plačíc chtěla chrániti tu šaty, tam nějaké album neb zase pohovku svého zemřelého pána; věrná duše nedovedla porozuměti, kterak možno tak zběsile s těmi, s jejím hospodyňským srdcem srostlými klenoty zacházeti. Byla však zakřiknuta, odehnána.

„Kat aby je spral!“ láteřil pan otec Jelínek, obrátiv se k Jaromírovi. „Nějak se mezi nimi proneslo, že váš strýček ze skrblictví zalepoval a zasíval peníze v nábytku, v poduškách, do pouzder a bůh ví kam. Každý se snaží ulovit co nejvíce takových peněženek.“

Někdo zavolal posluhy a nosiče z ulice; bylo jich znenáhla na dvoře plno. Z pokojů tahány a vynášeny věci jak o požáru a za hodinu vyhlížely jak po bombardování. Po koutech a podlahách ležely střepy ze zrcadel, s nichž i staniol byl seškrábán, rozpárané peřiny, rozedrané knihy, cáry z šatů — všude samá tříska a hadr. Co neprozkoumáno tímto způsobem na místě, odvlečeno pryč.

Dlouho trvalo, než notář mohl šestnácti dědicům v dlouhé zlé řeči projeviti svou nelibost s jejich drancovnictvím a než mohl přikročiti k dalšímu čtení poslední vůle Rývovy.

„Po třetí: Za universalního dědice veškeré své pozůstalosti na nemovitostech i movitostech ustanovuji svého vlastního a milého synovce pana Jaromíra Horáka, syna z mé sestry Anny Kláry, rozené Rývové, provdané za Prokopa Horáka, malíře.“

Několik vteřin bylo ticho.

„Kde jest?“ ptal se notář rozhlížeje se světnicí, z které se byl již před drahnou chvílí Jaromír vzdálil, rozladěn řáděním ostatních.

„Kde jest?“ houkl pan Urbanec hněvivě a vyzývavě, a s ním spustili i soudruhové takový jek bědování, klnutí, hrozeb a žalob, že slova nebylo slyšeti.

„Prohlášení testamentu ve způsobě testatorem ustanovené stalo se nemožným vaší nenrvalostí,“ křičel notář v prudkém rozechvění, ukládaje spisy do porteféuillu a zavíraje jej chvějící se rukou. „Já ze své úřední moci zastavuji další řízení, a nebudu v něm pokračovati. Vám všem, kteří jste dnešní úkol můj v polovici zmařili, bude poslední vůle zemřelého řádnou úřední cestou na vědomost uvedena.“

(Pokračování.)

Kdy F. L. Čelakovský přilnul k písemnictví českému?

Píše *Frant. Bačkorský.*

(Dokončení.)

Hanuš vůbec o nějakém styku Čelakovského s Plánkem dříve, nežli poznal Uhla, ničeho nevypravuje, nýbrž jen určitě projevil, že Uhle dříve nežli Plánek probudil v Čelakovském lásku k písemnictví českému, napsav o tom toto: „Dokonalost české řeči, ukázaná mu učitelem samým, roznítila teprve tenkráte touhu v duši Čelakovského po českých básních a po českém básnění a vrhla poněkud na stranu obvyklé posud jemu hlavně školami německé básnictví. Avšak odkud měl bráti potřebné k tomu čili knihy? I k tomu poskytla náhoda šťastná brzo dostatečné příležitosti. Dokonavše totiž první humanitní třídu či tak zvanou poésii, zřídili si studující strakoničtí v prázdninách divadlo, na kterém i Čelakovský co diletant hrál ve hře Štěpánkově „Korytané v Čechách“ .... V této hře seznámil se s p. Janem Plánkem ....“ Dle této zprávy Čelakovský tedy seznámil se s Plánkem teprv o prázdninách r. 1817 a téhož roku 1817, „zavítaje“, jak Hanuš píše o něco dále „na vánoční prázdniny opět do Strakonic, podal i Plánkovi na důkaz vděčnosti své *první českou* ódu k novému roku“.*) Že Čelakovský seznámil se s Plánkem teprv o prázdninách r. 1817, praví

*) Rybička o této prvé české ódě Čelakovského se nezmiňuje. Bílý pak píše mylně, že podal ji Plánkovi teprv o prázdninách „po ukončených gymnasialních studiích“.

po Hanušovi také Jan Er. Sojka ve spise „Naši mužové“ a řečeno to jest i v Bartlově „Slavínu“ jakož i v „Přednáškách Josefa Baráka“.

Zpráva Hanušova zdá se býti pisateli těchto řádků hodnověrnější nežli zpráva Malého, která popletla Rybičku a Bílého. Činíť zpráva Hanušova výklad proměny Čelakovského z Němce v Čecha zcela přirozeným, a Hanuš čerpal mnohé zprávy o Čelakovském přímo z úst Plánkových, Malý pak o účinku Uhlově na Čelakovského vůbec ani slůvkem se nezmiňuje. Snad o účinku tom Malý ani nevěděl, i mohl napsati tudíž ovšem úplně bez rozpaku, že Plánek v Čelakovském *„první* vzbudil ducha vlastenecké/ho“ a že v něm *„teprv on* roznítil jiskru vlastenectví a lásky k jazyku i národu svému“. Kdy Čelakovský seznámil se s Plánkem, Malý nepřipomíná. Rybička toho také nepřipomíná, ale dav se poplésti zprávou Malého, že Plánek v Čelakovském *prvý* roznítil lásku k jazyku českému, položil událost s Plánkem *před* odchod Čelakovského do Písku, a proč asi Bílý položil potom událost tu do r. 1814. již výše pověděno.

Částečně však i Rybička a Bílý, kladouce událost s Plánkem *před* odchod Čelakovského do Písku, mají pravdu. Seznámilť se Čelakovský s Plánkem skutečně již r. 1814, jakž nasvědčují dopisy Čelakovského, které Plánkovi posýlal. Psal mu totiž 14. prosince r. 1820 z Prahy do Strakonic: „Plánku, Plánku! Votava nešťastná, u které blízko bydlíte a po které se vozíváte, zastudila nad míru srdce Vaše. To nejsou časy zlochovské, jako bývaly *před šesti lety*. Krev již valně překypěla. Tenkráte to bývalo jináč, kdežto jsme v panské zahradě, na vodě, v lesích, v kuřidle, v stráni, na lukách, na hrázi, chudobky na vlastenské půdě vyrostlé trhávali a v nich se více kochali nežli nyní v nejpěknějších růžích,“ a z Vratislavi 28. prosince r. 1844: „Že list tento můj právě snad k Novému roku k Vám zavítá, jest toliko náhoda; neboť nemám vlastně pro tento den nic lepšího a zvláštnějšího pro Vás leč to, co Vám již *po třicet let* každým dnem a každou dobou z plného srdce přeji.“ Tedy 14. prosince r. 1820 uplynulo dle těchto dopisů od doby, kdy Čelakovský seznámil se s Plánkem, šest let a 28. prosince r. 1844 třicet let, což obé ukazuje na rok 1814. Zcela určité pak zmínky tyto nepozbývají své váhy neurčitými slovy, která Čelakovský psal Plánkovi 5. října r. 1828: „Věřte, ty doby se aspoň pro mne více nevrátí — ten poklid tehdejšího ducha jako hladina Votavy naší, více se nevrátí, tu se oko zhlíželo ve vlnách jejích, tu duch v sobě samém a v duchu přítele; ó, že jsme si více těch radostných časů vážiti neuměli! To bylo vše *před desíti lety*; co bude za deset jiných let?“ Tato slova ukazují sice na r. 1817, ale jednak r. 1814 byl také „před desíti lety“, jednak zde není ukazováno na *prvý* styk Čelakovského s Plánkem, kdežto dvě zmínky dřívější výslovně vztahují se hned k *počáteční* době, kdy se spolu seznámili.

Že pak toliko částečně jest pravda, co vypravuje Rybička o styku Čelakovského s Plánkem před odchodem jeho do Písku, dokazuje sám Rybička, protože sám sobě částečně odporuje. Píšeť Rybička v životopise Jana Nejedlého o Čelakovském toto: „Fr. L. Čelakovský navštěvoval r. 1816 a 1817 třídy humanitní na gymnasii píseckém, maje tu za professora A. Uhle, muže vzdělaného a tehdáž již také vlastence horlivého. Zde se Čelakovský *ponejprv poněkud důkladněji obeznámil s ožilou literaturou národní*, čítaje Puchmajerovo Sebrání básní a zpěvů, Nejedlého překlad Iliady Homérovy, Hlasatele českého a jiné starší i novější spisy české, při čemž zvláště na něho působila vlastenecko-literární pojednání a rozmlouvání J. Jungmanna, J. Nejedlého a J. Rautenkranze v Hlasateli obsažená a *přiměla jej k pilnému cvičení se v grammatice české a důkladnému obeznámení se s novější i starší literaturou domácí.*“

Nemá tudíž úplně pravdu ani Hanuš ani Rybička a Bílý vzhledem k tomu, kdy a jak Plánek účinkoval na Čelakovského, a jest ze zpráv jejich utvořiti zprávu novou, která by všem důvodům i protidůvodům řádně vyhovovala.

Tomu, že tak účinkoval Plánek na Čelakovského před odchodem jeho do Písku, jak vylíčil Rybička a Bílý, příčí se důvody rozumové, protože Čelakovský do prázdnin r. 1814 neměl, jak výše řečeno, ani času ani způsobilosti, by byl mohl obírati se s básníky německými tou měrou, jak uvedená slova Rybičkova a Bílého tomu chtí, a byl i příliš ještě mlád, aby byl býval mohl tak sebevědomě a soudně již tehda slib učiniti, že dá naprosto výhost básnictví německému a že věnuje se výhradně básnictví českému. Kromě toho příčí se tomu též onen odpor Rybičkův, že Rybička na jiném místě jinak věc tu vykládá, klada ji do doby pozdější, do doby, do které klade ji také Hanuš. Ale mínění Hanušovo, že Čelakovský s Plánkem před odchodem do Písku vůbec se ani neseznámil, vyvracejí zase dopisy Čelakovského, poslané Plánkovi.

Jak utvořiti tedy ze zpráv sobě odporujících zprávu, která by všem důvodům i protidůvodům řádně vyhovovala? —

Nechybíme dojista, když vysvětlíme si tu věc asi takto. Čelakovský seznámil se sice s Plánkem již r. 1814 a všímal si hned po té, tedy ještě za svých studií v Budějovicích, češtiny, ale toliko poněkud, a zabýval se vedle toho básnictvím německým i na dále. Teprve pak, když Uhle v Písku jal se naň účinkovati, Čelakovský přilnul *opravdivou* láskou k písemnictví českému a zároveň i k Plánkovi a jeho knihovně.

Že Čelakovský již i v Budějovicích všímal si češtiny, sám Hanuš, který neví o styku Čelakovského s Plánkem před rokem 1816, připomíná, dokládaje, že tenkrát „i Kamarýt i Čelakovský více německých nežli českých knih znali, a tedy i více německých nežli českých básní napsaných mívali ve svazečkách svých“. Mimo to Hanuš vypravuje, že v Budějovicích tehda byly dosti rozšířeny Hromádkovy „Prvotiny“, vycházející od r. 1813 ve Vídni, a že „čerpávali i z nich naši mladí básníkové největší část svých českých básní. Že však opravdová láska k písemnictví českému z toho v nich za pobytu v Budějovicích nevznikla, jasné ze spisu Hanušova zřejmo, a také posuzovatel spisu toho v „Obzoru“, roč. 1855 vyjádřil se: „Nezdá se však, aspoň z podaných v životopisu dat nevysvítá, že by byla řeč materská již zde úplně zvítězila v srdci šestnáctiletého Čelakovského. Teprve v Písku, kdežto r. 1816 a 1817 třídy humanitní odbýval, obrácena jest pozornost jeho mocněji ku kráse jazyka mateřského.“ Ostatně ani v Písku, ba ani později Čelakovský nezanechal úplně básnictví německého, čímž ukazuje se nejlépe býti ukvapenou zpráva Rybičkova a Bílého, tvrdící, že Čelakovský přestal obírati se básnictvím německým „naprosto“ již v Budějovicích. Básnilť i později, když toho

nutnost požadovala nebo zvláštní příležitost tomu tak chtěla, Čelakovský německy. Hanuš zná dva toho druhu plody, „jeden r. 1817, kdežto prof. Uhle takořka konkurs mezi žáky svými byl vypsal na nejlepší báseň ke cti a chvále tehdejší paní krajské, a druhý v pozdějších letech r. 1821, kdežto zamilovav si při Hostinném (Arnau) v horách Krkonošských přesličnou pannu německého rodu, i chvalozpěv německý podle Göthova „Mignon“ byl složil. V onom pak konkursu školním zvítězil Čelakovský mezi šesti žáky, a to tím způsobem, že se jemu i té cti dostalo, aby směl osobně báseň svou deklamovati mocné paní krajské, ba aby uzřel báseň svou panem professorem danou do tisku.“

Že Čelakovský přilnul opravdivou láskou k písemnictví českému teprve v Písku, tomu nasvědčuje také to, že, jak i Rybička i Bílý připomínají, teprve v Písku přidal si po vlasteneckém zvyku tehdejším ke jménu svému jméno „Ladislav“, Kamarýt pak zároveň s ním nazval se „Vlastimilem“.

Zbývá ještě doteknouti se knih, které způsobily proměnu Čelakovského. Hanuš z knih českých, s kterými Čelakovský se seznámil v Budějovicích, jmenuje toliko Hromádkovy „Prvotiny“; o knihách pak, které mu Plánek půjčil ze své knihovny o prázdninách r. 1817 píše takto: „Podal Plánek, jenž i zápal už patrný Čelakovského pro řeč českou ještě více roznécoval, mladému svému příteli J. Puchmajera ‚Sebrání básní a zpěvů‘ . . . Mimo Puchmajera čítával, ba studoval tehdáž Čelakovský Palkoviče ‚Músu ze slovanských hor‘ a i J. Nejedlého ‚Hlasatele českého‘ . . .“ O jiných knihách kromě těchto čtyř Hanuš se nezmiňuje. Všechny čtyři knihy tyto uvádí také při zmínce o tom Rybička v životopise Kamarýtově a Bílý v životopise Čelakovského, jak ihned na počátku tohoto článku bylo uvedeno. Uvádějí však knih více, a to zejména Rybička, různíce se ovšem hlavně tím od Hanuše, že domnívají se, že je všechny Čelakovský četl již před rokem 1816. Avšak Rybička, jak i výše jsme si podotekli, v jiné své, později psané práci, totiž v životopise Jana Nejedlého, částečně sám sobě v té příčině odporuje a srovnává se s Hanušem, pravě, že Čelakovský teprve v Písku četl některé ze spisů těch, a to jmenovitě také „Hlasatele českého“. Pisatel pak těchto řádků pokládá tu za správnu zprávu Hanušovu a ze zpráv Rybičkových zprávu druhou.

Nejdůležitějším ze spisů těch byl „Hlasatel český“, jehožto „vlasteneckoliterarní pojednání a rozmlouvání“ Čelakovského teprve za studií jeho v Písku, jak i Rybička tvrdí, „přiměla k pilnému cvičení se v grammatice české a důkladnému obeznámení se s novější i starší literaturou domácí“. Účinkovalyť vlastenecké rozpravy ty mocně také na jiné čtenáře tehdejší i pozdější, tak že nejedni z našich nejslavnějších spisovatelův a nejhorlivějších vlastimilů, jako jsou: František Palacký, Pavel Josef Šafařík, Matěj Josef Sychra, František Bohumír Štěpnička, Josef Chmela, František Vetešník, František Josef Sláma, Josef Vlastimil Kamarýt a j., právě tím, že čítali „Hlasatele“ vůbec a zvláště rozpravu Jungmannovu „O jazyku českém“, otištěnou v něm r. 1806, byli povzbuzeni k citu a snahám národním a vybídnuti vzdělávati písemnictví české. A protože nejen dle Hanuše, ale také dle Rybičky Čelakovský čítal „Hlasatele“ teprve v Písku, máme tu kromě Uhla a Plánka třetí podnět, který Čelakovského přiměl k tomu, by přilnul k písemnictví českému.

Dáme-li si konečně přesnou odpověď na otázku položenou v čelo tohoto článku, bude zníti takto: Čelakovský, seznámiv se r. 1811 s Plánkem, přilnul již za svých studií v Budějovicích poněkud k písemnictví českému, avšak opravdivou láskou k písemnictví českému přilnul teprve v Písku, a to zejména r. 1817, kdy o prázdninách, byv před tím učiněn pozorným od Uhla na krásy a dokonalost češtiny, seznámil se důvěrněji s Plánkem a s jeho knihovnou, kteráž účinkovala naň zvláště „Hlasatelem českým“, tak že Čelakovský koncem r. 1817 složil již i prvou báseň českou.

Vysvětlivše si věc tu způsobem tímto a vyslovivše, že byl *Uhle*, kdo *probudil* v Čelakovském *opravdivou* lásku k písemnictví českému, zmenšujeme tím ovšem zásluhu, kterou Plánkovi o Čelakovském připsal Malý, Rybička a Bílý. Než i přes to přese všechno jsou zcela platna o Plánkovi slova Malého, že Plánek v Čelakovském „teprv *roznítil* jiskru vlastenectví a lásky k jazyku i národu svému“. Uhle lásku tu *probudil*, Plánek *roznítil*, i lze také právem opakovati po Malém slova: „Bez Plánka sotva by bylo bývalo Čelakovského!“ Jen nezapomínejme při tom, že slova ta platí o Plánkovi teprv od oné doby, když již Uhle odpykal, ač ovšem nevědomky, na Čelakovském za to, čím se byl nedlouho před tím provinil na národu českém.

Dva nově objevené zpěvy Božské komedie.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

II. Zpěv o hltounech.

Náš pochod do hloubky byl ještě krátký,
by Cerber s očí zcela se nám ztratil,
kdy mistr volal na mne: Pohleď zpátky!

Já ihned zpět jsem kroky svoje vrátil,
jak ten, kdo bázní zachvácen se třese,
rka: Rychle odsud, taký děs mne schvátil.

Ať jinou cestou naše noha hne se,
neb mizí duch můj zcela, tvářnost Pluta
jej vyhání ven z mého těla v děse.

On ke mně: Nač tvá duše bázní hnuta?
Já neznám jiné cesty, musíš tudy,
chci zřejmá by ti byla vřava krutá.

A proto řek' jsem soucitně, bys údy
obrátil zpátky, nyní ale pravím,
viz jejich stav a viz pak jejich bludy.

Jsou ihned žehem trestány zde žhavým,
viz bolestný ten plamen načernalý,
jak chřtán jim pálí jazykem svým dravým.

Viz jiných muk zde soubor neustálý,
jež stínem každý šílícího davu,
jejž obr Cerber postavou svou halí.

Za pevnou skálu vzal jsem tuto zprávu
pro srdce svoje a se jistě díval,
a hltavců těch zřel jsem na záplavu.

Tu v ústa jednomu tvor hustý splýval,
mně ve všem připomínal krokodily,
až na rozměry — a již v něm se skrýval.

Ten brvy svoje svraštil co měl síly
a hrůzou chvěl se celý z toho, ale
jak otevřel svá ústa, v této chvíli

Z hnusného břicha v prudkém trysknul cvale
ten netvor se špinavou hlavou svojí,
a v ústa skočil rychle, okázale

S prudkostí šípu, jenž se s luku rojí,
když třeba na zvěř rychle v útok hnáti,
když tiseň hladu zbraň napíná k boji.

A hříšník skočil výše ve závrati
— — — — — — — —
— — — — — — — —*)

A Cerber tak jej pohání a mate,
až ztratí rozum každý z těchto tvorů,
s nímž věru neshledá se vícekráte.

Mne soucit schvátil z těchto krušných sporův,
i děl jsem k svému mudrci: Já žádám,
kdo onen jest, jenž v zatracených sborů?

Že řekneš to, důvěru v tebe skládám.
On trpí víc, a proč to jeho věno,
než druzí trpí? — Pakli dobře hádám

On ke mně: To jest Messer Silisseno,
jím chřtánu jeho bujné u svévoli
nebylo nikdy uzdy položeno.

On zvířecí hrál ve životě roli
a heslo žravosti dal neslýchané,
jak vyšlo by jen z Epikura školy.

On větším žárem než ta škola plane,
neb málo víry měl, věčného žití
své bližní zbavil v zlobě svrchované.

On za pověru měl, že věčné žití
můž' lidská duše a ta žárná touha
po rozkoši, která se nenasytí.

Jej nadchla ku modlitbě, jež se rouhá,
že prosil boha, aby popřál jemu
chřtán dlouhý jako jeřábů šíj dlouhá.

*) Místo v originalu úplně nejasné.

By jídlu mohl postačiti všemu,
by ještě více hltat mohl stravy,
přál nekonečnou délku jícnu svému

A proto on zde převyšuje davy
svých druhů, neb čím láska zvrácenější,
tím více rostou muka do únavy.

Já na to: Mistře, vidím, v této skrejši
je Lambertaccio ze Faency, posud
jsem nevěděl, že plu jest viny zdejší.

Jak tito, jež sem zavedl zlý osud.
— — — — — — —
— — — — — — — —*)

Proč jeho stín je tady pálen divě
tím černým žárem, hltavce jenž zžírá,
zda zastihl jej ten trest spravedlivě?

On: Synu můj, smrt hnusná zle jej svírá.
Jak židé děti svoje v hříchu mdlobě
za oběť dávali, ač jejich víra

A odvaha v tom byla velká v sobě,
přec hříšný úmysl, jenž v tom se skrýval,
je odsoudil a vydal trestu zlobě:

Tak pověst, jakou tento v žití míval,
zlý jeho úmysl ten sotva znala,
tož správno jest, by muk zde snášel příval.

Neb nechci, by se divnou věc ti zdála,
že pověst lidská zřídka v shodě bývá
s tím trestem, boží spravedl'nost jejž dala.

Jím lomcovala tajně žravost chtivá,
již tajně zkájel, Karlu k zalíbení,
když život, který každý v lásce mívá,

Dal na smrt, ne však z lásky roztoužení,
ni z lásky k ctnosti konal mnohé činy,
co ctností zdálo se a přec jí není.

A proto lidský jazyk bez příčiny
jej velebí, ač pouze žravost byla
těch skutků cíl, neb věru neznal jiný.

Ta udatnost, která se osvědčila
na hranicích, jež moře tiché dělí
od Ethiopie, tu nezplodila

U Ganleonu, tam kde sotva zřeli
kdy hady, dobrá vůle, nýbrž cíle
jak slunečnice vždycky slunci čelí.

Zlý tento druh vždy k sobě každé chvíle
se vracel, zde je hltoun, ne rek smělý,
neb konec rozhoduje v každém díle.

*) Místo v originalu úplně nejasné.

Pro chřtán svůj hrdinou byl život celý,
Faentinskému roveň, který hravě
nejhorší muce vzdal se zhladovělý.

Skot Manello mu žití urval dravě,
a tento byl by raděj umřel dříve,
než vzdát se žravé choutky svoji práve.

Já na to: Vůdče, v lásce spolehlivé
mne spokojils vždy, rci, kdo ten jest asi,
jenž trnchli tady v mysli zádumčivé?

Já čekal mistrovy až zazní hlasy.
I pravil: Labeon to, četní žrouti
jsou jeho potomky na příští časy.

Labeon může každý hltoun slouti,
a jeden špatný básník sloul tím jménem,
jenž zvyk měl k jídlu víc než k veršům hnouti.

Zde špinavost jest děsná jeho věnem,
neb v shnilém celý zabalen jest mase,
jímž chřtán svůj plnil ustavičným plenem

A stále hltal více v každém čase,
že tělo jeho, oněch látek hrobu,
v nichž obalen teď kráčí, podobá se.

Trest hnusný, slova tož mu dávám zdobu,
však chápeš to. Leč tyto duše dávné,
jež víc než tisíc let zde cítí mdlobu,

Již opusťme, však by vše bylo správné,
bys neřek', ten zde vysílený v kroku,
a nezřím příčiny v tom, neunavné

Své oko obrať kolem jeho boku
a uzříš, s jakým vztekem se tam sklání
had velký, u srdce jak v krve moku

Tam hnízdí, nevidíme, jak jej raní,
neb šaty má a my jsme příliš v dáli
a přec tam sedí, hlodá bez ustání.

A tak je ve svém hlodu děsně stálý,
že úd, který jest tvůrcem každé síly,
on tiskne, hlodá a svým hlodem pálí.

Ba, že jest živý, divím se v té chvíli,
však vím, že k věčné pomstě odsouzený
žít musí, to že k životu jej sílí.

Chci, abys poznal plni kalné pěny
jak v říši Plutově jsou, tito tady
jsou mnohem čistší, viz pak další stěny,

Jež zuřiveň a prchlých tají řady.

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

XXIX.

Zatím co tato pověst s rychlostí blesku kolovala po všech známých, dlela Helena, která v noci ani oka nezavřela, zamčená ve své ložnici. Zde vyňala z malého psacího stolku, který mívala hned za let svobodných, zmačkaný papír, na němž bylo psáno tužkou několik slov, sotva již čitelných.

Věděla z paměti, co na tom lístku stojí, a její oči doplňovaly smazané litery. Tento papír byl kdysi složen, aby se vešel do rukavičky, — pak byl ztracen nežli došel určeného cíle, neboť jinak neměla by jej nyní v ruce. Helena pozorovala dlouho těch několik řádek, kteréž se jí tolik nasoužily. Čas utíkal a letní slunce vnikalo otevřeným oknem do ložnice a její ztýraný duch viděl zase ten pohřební průvod, či snad jinou scénu, pro ni skoro ještě bolestnější: viděla muže svého, jak příjemně rozčilen odcházel k ženě jiné, ač jej prosila, ač jej varovala, ač byl silný mráz, neboť teploměr ukazoval třicet stupňův . . . Ani sníh, ani zima nezdržely jej doma; ale když se měl vrátiti, tu byly vždycky cesty zavátý, teploměr vždy tuze nízko, anebo zase v létě slunce příliš pálilo, než aby se mohl vydati na cestu!

„Nač vlastně schovávám tento smutný důkaz svého neštěstí?“ pravila k sobě; „což pak nejsem ještě dosti přesvědčena?“

Zmačkala papír, roztrhala jej na tisíc kousků a vyhodila je oknem; ranní větřík snesl je tiše k zemi, takže se rozlétly dole po květinách jako bílí motýlkové.

Helena přejela suchou svojí rukou své krásné modré oči, poněkud zapadlé smutným bděním.

„Ach, jak jsem jej milovala!“ vzdechla si.

Její dítě volalo ji do zahrady; zavřela stolek, pohledla na obraz svého muže, který visel naproti loži, zbožně jej políbila a pak pospíšila k svému synáčkovi.

Malý Sáša běžel jí vstříc: vzal ji za ruku, políbil ji dvakráte nebo třikráte a pak začal zase pobíhati po zahradě, trhaje květiny. Helena se zvolna procházela vzpomínajíc na minulost: pojednou pozvedla hlavu a zpozorovala několik kroků dále jakousi vesničanku, která vešla do zahrady a na ni se upjatě dívala. Jakmile se Helena po ní ohledla, poklonila se jí třikráte skoro až k zemi.

„To jsi ty, Marfo?“ pravila k ní s tajenou nelibostí.

„Ano, paní, to jsem já. Nu jak, jsi zdráva?“

Tykala své paní, dle starého ruského zvyku.

„Ano, děkuju,“ odvětila Helena. „Přeješ si něco?“

Marfa pozvedla k ní očí a pravila s úsměvem neobyčejně jemným:

„Čeho bych si ještě přáti mohla, když tě vidím?“

Helena kývla lehce hlavou, jakoby jí děkovala, a zabočila pěšinou k habrovému lesíku: žena šla za ní zcela

směle, ač ne drze. Bylo patrno, že se zde cítí jako doma a že nemusí teprve čekati na dovolení, aby směla dělati, co se jí líbí.

Marfě bylo asi čtyřicet let: byla veliká a kostnatá. Učesána byla podle tamní mody tak, že vlasy přiléhaly jako stužky těsně k tváři, čímž nabývaly její tahy zvláštní síly a přísnosti. Její pleť byla od slunce a let spíše žlutá nežli hnědá.

Veliké, šedohnědé oči ozařovaly tento přísný obličej; její oči dovedly vyjádřiti veškeré odstiny, od nejněžnější lásky, zvířecí oddanosti až k zášti a hněvu nejvíce rozpoutanému. Ale k Heleně obracely se vždycky jenom s něžností. Když Helena, která ji zatím přešla, se pojednou obrátila, usmála se na ni upřímně a roztomile jako dítě.

„Ty něco chceš?“ tázala se jí Helena poněkud mrzutě.

Posadila se na lavičku a složila ruce na klín, očekávajíc netrpělivě její odpověď.

Marfa stála před ní a pohlížela k ní uctivě, ale nenuceně.

„Chci ti něco říci,“ pravila: „naše bílá kráva včera večer chcípla.“

Helena pokrčila rameny, politovala ubohé zvíře a mlčela.

„Chvála bohu,“ pokračovala Marfa vztyčivši hlavu s jakousi hrdostí, „není nám tak zle, ale škoda je to přece. Věř, paní, že si umíme vážiti svých dobrodiním; myslila jsem, že Tvoje Milost nám dá jinou krávu.“

„Ah!“ pravila Helena pozorujíc upjatě Marfu: „ty chceš, abych ti dala krávu! Ale proč, vždyť sama povídáš, že vám není tak zle?“

Marfa sklopila skromně oči. Pak se usmála a odvětila beze všech rozpaků:

„Tys byla vždy tak dobrá k mému muži, buď ji zase! Hleď, vždyť jest to syn tvého nebožtíka tchána.“

Marfin muž, Ivan Mráz, byl opravdu syn nebožtíka pana Ivana Marsova, hřích to z mladších let.

Ivan Marsov zařídil si svůj dům skoro po turecku, jenom že v něm nebyly legitimní ženy. Jediná jeho žena legitimní, kterou kdy měl, zemřela za rok po narození jeho syna Mikuláše. Aby si osladil svoje vdovství, hledal zábavu u domácích služebných a někdy také u žen sousedních statkářů. Tyto přivítaly jej obyčejně velmi špatně, neboť venkovské ženy bývají ctnostné, někdy i proti své vůli; majíť kolem sebe tolik služebnictva, že každé dostaveníčko bylo by velice nebezpečno, a proto starý Marsov, jemuž bylo tehdáž sotva čtyřicet let, obrátil svoji pozornost k svým služebným.

Ty měly se k němu mnohem vlídněji, takže za několik let viděl kolem sebe dorůstati hezkou řadu potomků.

Co pak se těchto týče, ustanovil si pravidlo, jehož se pak bezvýminečně držel. Děti se narodily, byly vychovány jako jiné děti lidí služebných, kteří ostatně za otcovské vlády dobrého Marsova byli šťastni, a nikdy nemohly se vychloubati, kdo jest jejich otcem. Všecky podobné nároky pán jakoby ani neslyšel.

„Bavím se pouze s ženami vdanými,“ říkával, „a nenutím nikoho; ani svobodná dívka, ani vdova nepřekročila nikdy můj práh.“

Jednou však jednal Marsov zcela jinak. Poznal dívku velice krásnou, dceru mlynaře, který bydlel dosti daleko; nicméně od té doby jezdíval Marsov pravidelně na procházku ke mlýnu, ač nikdy dívku neoslovil. Tato docela v duchu paní z Montespanu a Pompadouru, ač ovšem nikdy o nich neslyšela, chtěla udělati štěstí a vidouc, že pán jí věnuje svoji pozornost, přišla jednou do panského domu odvést vejce.

Domácnost Marsovova nepotřebovala zrovna tolik vajec a tvarohu, ale krásná Annuška přicházela častěji a vždy ze své vůle. Myslila, že ji pán opravdu miluje a že snad si ji vezme — ale nebe nechystalo jí tak hezkou budoucnost. Nežli uplynul rok od její první návštěvy v zámku, narodil se jí silný hoch, jemuž dali po otci jméno Ivan, ale ubohou Annušku stál ten hoch život.

Jméno Ivan nestačilo, a Marsov jmenovati ho nemohli. Dítě narodilo se v lednu v největších mrazech: „Ať se jmenuje tedy Mráz,“ rozhodl mlynář a stalo se.

Ivan Mráz byl vychován u jedné selky, ale Marsov jej často navštěvoval. Ten don Juan cítil k Annušce zvláštní lásku, snad proto, že sama tak přišla k němu, jakoby ji vedla láska. Malého Ivana uznával za svého syna a choval se k němu s neobyčejnou vlídností a pozorností.

Po nějakém čase mlynář zemřel. Jiný mlynář přišel na jeho místo, a malý Ivan vzat byl do zámku: jeho chůva někdy v zámku posluhovala, a tak se s pánem častěji stýkal. Ale Marsov měl zvláštní plán, co se týkalo jeho vychování.

„Nechci, aby byl sluhou,“ pravil: „Ivan bude sedlákem.“

Tomuto sedláku dal později dům a pěkný kus půdy, aby si na něm zřídil zahradu. Pak dal mu včely, ovocné stromy, ba i květiny ze své vlastní zahrady. Jeho legitimní syn vychován byl v ústavě, mladého Ivana pak zval Marsov častěji k sobě a chtěje si ukrátit dlouhé zimní večery, učil jej čísti. Nežli bylo Ivanu šestnáct let, uměl čísti i psáti, což za té doby bylo u sedláku věcí neobyčejnou.

Když se jednou vrátil mladý Marsov na nějaký čas domů, pravil k němu otec:

„Lidé všelicos vypravují o Ivanovi, abys věděl, co je na tom pravdy, tedy ti povídám, že jste oba dva jedné krve. Nezapomínej nikdy, že jsi jeho pánem, a také se nechovej k němu jako k rovnému; ale nezapomínej, že je tvůj bratr, a zbytečně ho nepokořuj.“

Mladý Marsov byl člověk povahy dobré a povolné, stejně vlídné jako lehkomyslné. Poslechl otce, ale k svému bratru choval se přece jenom vlídněji nežli si otec přál. Ivan pak snažil se býti jemu dobrým bratrem a uctivým sluhou; v hospodářství byl užitečným a později nezbytným. Brzy se oženil s dívkou selskou, bohatou a hezkou; dětí neměli a jedinou jich ctižádostí bylo sloužiti zámku.

Když si Marsov vzal Helenu, ta ihned zpozorovala, že Ivan na panství mnoho platí. Ivan byl intendantem Marsovovým; měl klíče od sýpek, počítal drůbež a prodával obilí. Helena, která hospodářství sama rozuměla, přála si tu a tam i na samého Ivana dohlížeti. Její muž vysvětlil jí s úsměvem, proč tak Ivanu přeje. Zdálo se mu to zcela přirozeným, že Ivan spravuje jeho statek. Ale Helena nedala se tak snadno odbýti; jejího muže to unudilo, takže ani neodpovídal. Tu Helena také přestala o tom mluviti a vše zůstalo, jak bývalo. Ivan za-

tím velice zbohatl; ač byl poměrně mlád, neboť sotva bylo mu čtyřicet let, stal se starostou v obci a jeho hlas v obecních sporech rozhodoval. Uměl tak strany sporné porovnávati a uspokojil každého, takže jej všichni měli rádi. „Je nás," říkávali hrdě o něm, „je syn selské dívky, ale má více ducha nežli sám pán."

Možná že také někdy trochu sena nebo obilí přešlo potají z polí panských do stodol jiných a snad proto jej tak chválili; aspoň lidé takoví jsou.

Od smrti pánovy byl Ivan nepokojný. Pojednou uhodl, že mu mladá vdova nepřeje; byla poručnicí svého dítěte až do jeho dospělosti a jí k ruce přidán byl jen tak pro formu také poručník, ale ten bydlel v Petrohradě a nestaral se o nic. Ivan hleděl co možná udržeti se ve svém postavení; pracoval pilně a trpělivě čekal, co se bude díti.

Kdyby mladý dědic byl býval sám, jeho štěstí bylo by bývalo úplné. S pomocí sedláků, kteří vždycky pamatují na svůj prospěch, byl by mohl učiniti, co by se mu bylo líbilo; co by bylo snadnějšího nežli pošinouti mezníky a přibrati k lesu obecnímu nejhezčí kusy lesa panského. Z toho byla by měla ovšem prospěch obec a ne on! Ale co na tom: býti dobrodincem lidu jest sladký cit a když se jednou voda zakalí, chytí si v ní každý něco.

Ivan a jeho žena nebyli tak tuze ctižádostiví, aby jim jejich tužby mátly rozum; nikdy nechtěli bydleti v zámku a jísti ze stříbrných talířů. Nikdy Marfa nenevzpomínala závistivě na sametové šaty paní Marsovové. Ivan a jeho žena přáli si pouze býti první ve vesnici: to byl jejich sen. Přáli si míti velikou a hezkou světnici, větší a vyšší nežli jiní, asi něco podobného jako bývaly staré panské domy, kde stěny skládaly se z dlouhých kmenů jedlových a kde nebylo ještě po evropském přepychu ani stopy. Marfa byla by chtěla krásný oděv z červeného damasku a se zlatými portami, ozdobu na hlavu vykládanou perlami, jak to nosí vesničanky, a do ruky drahý šátek. Jejím salonem byla by sednice, jejíž stěny byly by ozdobeny pěknými řezbami; na stole pokryté jemným plátěným ubrusem s červeným vyšíváním byl by med, oříšky a koláče, jež by sama pekla, a k tomu domácí kvas a Marfa zvala by na ty lahůdky pouze selky, mezi nimiž byla by první; ostatní nebyly by tak bohaté, ale přece byly by jí rovny, neboť ona byla selka jako ony. Podivný to sen duše dosti převrácené, aby se dopustila zločinu, a dosti naivní, aby se spokojila s leskem zevnějším a nikdy aby netoužila změniti sféru, ve které žila.

Po smrti pánově sloužila Marfa za prostřednici mezi Helenou a svým mužem. Ten neměl rád její černé šaty; bylo mu nevolno, když se setkal s těma modrýma očima, které se vždycky upřely na něho tak, jakoby chtěly čísti až na dně jeho duše. Marfa neznala podobných rozpaků. V těch pěti nebo šesti měsících, co uplynuly od smrti pánovy, přinášela paní častěji zprávy týkající se hospodářství, neboť rozuměla všemu jako její muž. Velmi často o něco prosila a vše obdržela. Toho dne, o němž jsme mluvili, přišla zkusit, zdali by jí mohla paní také něčeho odepříti. Kdyby ji nevyslyšela, chtěla rozvinouti svůj starý válečný plán, již dávno uchystaný.

Nyní stála před Helenou zdánlivě sladká a pokorná, ale zatím připravená, vyskočiti jako pardal, čekající na kořist.

„Chceš tedy krávu?" tázala se Helena.

„Ano."

„Nuže, vezmi si ji, máme jich dost. Tvůj muž ví kolik jich jest, já to nevím. Jdi!"

Marfa se uctivě před ní uklonila, políbila ji na rameně, ale nehnula se s místa. Helena se při té ceremonii ani nepohnula.

„S bohem," pravila pouze odvracejíc hlavu.

Ale Marfa stála pořád před ní a usmívajíc se úslužně jako dříve cenila na ni své bílé zuby.

„Co ještě chceš?" tázala se Helena poněkud udivená.

„Ráda bych s tebou promluvila," odvětila Marfa. „Sášo, jdi, holoubku, a hraj si trochu."

Dítě překvapené pohledlo na Marfu, pak na matku, a vidouc na tváři této stopy mrzutosti a hněvu, poodešlo a zaměřilo k domu.

XXX.

„Ty jsi šťastnější nežli já," pravila Marfa. „Bůh ti dal dítě a já neměla žádného."

Helena si vzdychla provázejíc očima dítě, které si opodál hrálo. Ten hošík byl opravdu jejím jediným, jejím pravým štěstím.

„Jaké to štěstí, že ti zůstal," pokračovala Marfa, „neboť kdyby byl také zemřel, byla bys měla právo co vdova pouze na sedmou část dědictví."

„Kdyby byl zemřel? jaká to myšlénka! Nedej bože!" šeptala matka, znamenajíc se křížem, jakoby chtěla zažehnati všecko nebezpečí.

Schytralá Marfa se také pokřižovala poklonivši se hluboce neviditelnému božství, a pak pokračovala:

„Teď jsi bohatá, velice bohatá, a dokud tvůj syn nedospěje, můžeš vládnout všim."

„Byla jsem bohatá také před svatbou," odvětila chladně Helena; „proč to povídáš?"

„Inu proto, že ti lidé závidějí," řekla Marfa; „závidějí ti a to mnoho a pomlouvají tě."

„Tak?" pravila Helena pozorujíc upřeně nevyzpytatelnou tvář Marfinu. „Jak to víš?"

„Slyšela jsem to," odvětila tato lhostejně. „Měla jsem za to, že bude dobře, když se o tom dovíš, poněvadž máš bezpochyby prostředek, jímž můžeš podobnou pomluvu snadno vyvrátiti."

„Prostředek? Já že se mám hájiti? A proč? Co může kdo o mne říci? Ty víš dobře jako každý jiný, že jsem vždy plnila svoje povinnosti."

Marfa neodpovídala, nýbrž chystala se k rozhodné ráně

„A co o mně povídají?" tázala se Helena netrpělivě. „Když jsi napověděla, také dopověz!"

Marfa pohledla své paní hezky do tváře, usmála se a odvětila zcela klidně:

„Inu povídá se, že smrt pánova nebyla nijak vysvětlena a že ty jsi měla z ní užitek."

„Smrt pánova? Já užitek?" zkřikla Helena a vzchopila se. „Já? ty bídnice!"

A vyťala pravicí Marfě políček. Ale ta se ani nepohnula; přejela si pouze rukou tvář. Paní chvějíc se

hněvem stála před ní a upírala na ni své hněvem planoucí zraky.

„Já, která ho vždy milovala, která mu vše odpouštěla, která ho každodenně oplakávám? Já, která budu vždycky nositi smutek po muži, který mne nemiloval a kterého já jsem milovala?“

„Nechápu, proč se ráčíš hněvati,“ podotkla skromně Marfa; „řekla jsem ti, že to myslím s tebou dobře, a ty jsi ke mně nelaskavou, jako bych ti byla ublížila.“

Helena klesla na lavičku; její hněv se náhle utišil. „Kdo to povídal?“ šeptala, „kdo to povídá?“

„Naši lidé prý si to povídají.“

„A ty mne nemůžeš hájiti? Ty a tvůj muž máte u těch lidí největší slovo, jste zde většími pány nežli já a nemůžete jim zacpati ústa, nemůžete je zahanbiti za takové podezření? Ale vy oba mne nenávidíte — ovšem, na to jsem zapomněla, vy máte radost, když mi někdo ubližuje.“

„Odpusť, vzácná paní,“ pravila pokorně Marfa, „vždyť vidíš, že to s tebou dobře myslíme; jsme tvoji věrní sluhové. Nebožtík pán propustil Ivana na svobodu, ale my dobře víme, že ti přece máme sloužiti.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

František Šimáček

narozen 2. prosince 1834

zemřel 5. května 1885.

S Františkem Šimáčkem zemřel muž vytrvalé práce a neúmorné přičinlivosti u veřejném životě českém a v žurnalistice a jiných odvětvích písemnictví zvláště. Více než třicet let, od prvního, svých povinností k vlasti sobě vědomého mládí, až do posledního dechu, náležel celý jeho život práci veřejné, následované zvláště na poli národohospodářském úspěchem blahodárným, ba namnoze takovým, že jeho jména v tomto ohledu nebude zapomenuto nikdy. České záložny zajisté budou si muže toho vždy a vděčně vzpomínati. Šimáček byl většinu svého života žurnalista řídě svého „Posla z Prahy“ a později „České noviny“ v nesnázích, o nichž těžko jest učiniti si pojem těm, kdož nikdy práci žurnalistickou, spojenou zároveň se zodpovědností peněžní, se nezabývali. Dokud vycházel „Posel z Prahy“ v měsíčních sešitech, opatřoval jej Šimáček vlastními pracemi namáhavě sice, ale přece snadněji, než když začal vycházeti třikráte v témdni a později co denník. V denním „Poslu z Prahy“ bývali jeden, nanejvýše dva spolupracovníci, ostatní vše psal Šimáček sám. Čtenáři nesnadno si představit, jak obrovsky musil ten muž pracovat, aby co den opatřil svůj list a při tom zachoval duševní čilost a rovnováhu, aby vedl takový podnik po dlouhá léta, den za dnem bez oddechu, k tomu zajisté stačila jenom síla a energie nevšední. „Posel z Prahy“ se však hmotně nedařilo, až konečně zanikl. Šimáček byl si zatím pomocí přátel zařídil vlastní tiskárnu a když družstvo, které bylo vydávalo „Světozora“, taktéž neúspěchy a peněžními oběťmi odstrašeno, tento list konečně nabízelo na prodej, převzal jej Šimáček. Jako nakladateli „Světozora“ a mnoha jiných vážných a velkých děl jest mu tato vděčná vzpomínka hlavně věnována. Šimáček ujal se „Světozora“ s celou svou velkou a nezlomnou energií a za pomoci svého redaktora a své rázné, pracovité ženy — rovněž nezapomenutelné a takové, že mohla by býti vzorem českých žen — uvedl tento list do kolejí i hodnotou i hmotně nejzdárnějších. Kromě „Světozora“ vydával Šimáček „Hrady a zámky české“, dílo nákladné a monumentální; pro vědu lékařskou mnoho učinil vydáním velkého díla „Odborná therapie a pathologie“, ujal se vydání Kottova Slovníku a celé řady děl belletristických. Tím vším postavil sobě zesnulý pomník trvalý v myslích všech, kdož dovedou něco takového jen zdáli ocenit. Osud jeho co člověka i pracovníka českého byl tragický. Právě za týden po úmrtí své ženy, kteráž vrátila mu ztracené dříve štěstí domácí a byla mu věrnou pomocnicí ve všem, co podnikal, zemřel také sám v době, kdy jako mladík, pln síly a horlivosti byl v samém proudu svého působení pro české písemnictví. Život takto zlomený pochováván jest od současníků vždy s želem a soustrastí nejhlubší.

— —

Listy z Prahy.

XI.

V Praze, dne 5. května 1885.

Pomalu, velmi pomalu klestí si česká věc cestu do širého, chladného světa. Jako ve všem má i zde náš národ osud Popelčin. A cítíme přece, že již trochu za to stojíme, aby se o nás mluvilo, a tím dvojnásob trpce neseme, že se to děje tak poskrovnu celkem posud všady s velkopanským ignorováním nebo tam, kde trochu dobré vůle jest, se souciťnou patronaží.

Nám v celé té národní organisaci něco chybí. Lépe řečeno, nám někdo chybí. Chybí nám nějaký „pozauněr veyborný“, který by o nás, o naší práci, o našich snahách, o všem co lepšího v nás a na nás jest, celému světu „přemile vytruboval“. Bez trochy reklamy ovšem by to ani nešlo. Ale co naplat, světa nepředěláme.

Řekne někdo: Nač se tlačit do světa; až na nás něco opravdu bude, svět již přijde sám a všimne si nás. Není tomu tak. Svět si navykl býti upozorňován a ustavičně upozorňován. V první řadě děje se to velkými žurnály, v druhé brožurami, třeba i pamflety, v třetí konečně celými knihami ať již belletristickými ať vážně vědeckými. K tomu účelu pak jsou „pozauněři veyborní“ tady, mají je Maďaři, Švédové, Dánové, národové menší, neobejdou se bez nich Francouzi, Angličané, Vlaši, národové velicí. My však máme takých pro středníku posud bohužel velmi málo. Jednak je to věc težká a stojí velký náklad, aby si národ vydržoval ať třeba ve formě nějaké tiskové kanceláře takové síly sám, jednak je k nám ve světě posud málo interessu, aby jednotlivce učinil si úkolem životním seznamovati svět s námi. Rozumí se samo sebou, že by to musil býti jednotlivec všestranně vzdělaný, cizími jazyky jako naším výtečně vládnoucí, dle potřeby polemicky břitký a při všem zjev sympatický. Od domácích spisovatelů produktivních nelze žádati podobné prostředkující práce, staží sotva časem na své, nemají toho spojení a pak vždy by se vysazovali nebezpečí jednostrannosti aneb výtkám, že pracují jen pro sebe. Nejlépe by bylo, kdyby takový zprostředkovatel ani českým spisovatelem nebyl. Služby, které obratná a horlivá síla taková literatuře a národnímu životu by prinesla, jsou ohromné a dosahu velkého. U Poláků zastupovala částečně emigrace vůči Francouzům tento úkol. Z jednotlivců u národů jiných jmenujeme jen Kertbenyho; jaké služby prokázalo jeho neúnavné péro Maďarům! Kertbeny uvedl do světa maďarskou poesii s Petöfim a četnými styky s vynikajícími osobnostmi nejrůznějších národností a směrů vysvětloval snahy maďarské ostatní vzdělané Evropě. A těchto dnů právě zemřel jeden z nejhorlivějších tlumočníků idey italské, professor Marc Monnier. Horlivý publicista tento pracoval skoro výhradně jen pro Italii, ku které jej částečně poutalo krevní příbuzenství, matka jeho byla Vlaška, částečně velká usilovná láska. V době největší strnulosti a ospalosti italského ducha odpověděl Marc Monnier na známý výrok, že Italie jest zemí mrtvých energickým protestem, knihou, která vřelým tónem svým uchvátila celý vzdělaný svět a získala italské věci nejširší sympatie.

Byla to v první řadě zásluha Maninova, že dovedl získati Italii takového obránce. Od té doby zahrnoval Marc Monnier literarní trh francouzský řadou děl většinou italské otázky probírajících. Psal o Pompeji a Pompejanech, o italských banditech, o nálezech uměleckých v Pompeji, psal o Římě a Neapoli, o politických stranách a literarních bojích, krátce psal o všem, co mohlo zajímati svět. I podněty k vlastnímu tvoření nalézal v Italii, uvádíme jen vtipné jeho „Novelly neapolské“ a pak poslední vysoce zajímavou publikaci jeho, memoiry posledního dobrodruha v osmnáctém století, hraběte Josefa Goraniho. Vedle této činnosti knihové byl Marc Monnier neunavně činným co korrespondent o italských poměrech. Bylo by trudno a skoro nemožno vyjmenovati všecky časopisy a revue, do kterých psalo jeho nadšené, ohnivé, vždy sympatické péro. Zkrátka byl to „pozamněř veyborný“. Vedle této činnosti mizejí skoro ostatní práce jeho literarní, ač mnohé z nich příbuzným se nesou směrem. Jmenujeme jeho překlady Orlanda Ariostova a Fausta Götheova. Básně jeho nevynikají notou originalní, jsou však ve formě elegantní a ukazují na člověka dobrého vkusu. Zvláštní specialitou Marc Monniera bylo psáti divadla pro marionetty. V tom vynikal a jeho sebrané kousky v tomto genru platí za mistrovské.

Z krátkého tohoto náčrtku o činnosti Marc Monniera zřejmo, jakým směrem by se měl ubírati, a jaké vlastnosti by měl míti spisovatel, jenž by sobě obral za úkol zprostředkovati snahy naše a výsledky práce naší s cizinou. Jednoho nadšeného pracovníka v oboru tom máme: pan Eduard Jelínek zastupuje nás vůči Polsku a Slovanstvu horlivě a čestně zároveň. I vůči našim sousedům Němcům led pomalu se prolamuje, našli se v poslední době nakladatelé a redaktoři časopisů k české práci nestranní a ochotní. Nejtěžší jest věc vůči národům romanským. Francouzi do nedávna málo si všímali cizí práce, ohromná produkce vlastní a pak i jakási hrdost, nevšímavost a přezírání jiných byly jim v tom závadou. Je známo, jak málo se do frančiny z cizích jazyků překládalo. O menší národy pak zcela se nestarali, s Francií byl jim též celý svět uzavřen. Však to se proměnilo po válce s Německem a dnes postupuje u nich všestrannost krokem rapidním. Překládá se o překot, dohánějí se staré dluhy. Přirozeno, že velcí národové dříve imponují, a tak zvítězili dnes Rusové hlavně svým realistickým romanem ve Francii. Turgeněv byl Francouzům již dříve znám a sympatický, dnes objevují se velké romány Dostojevského a Písemského a budí požornost kruhů nejširších. Spisovatelé a essayisté směru moderního věnují své péro studiu ruského romanu. Je to přirozené. Konce, k nimž dospěl francouzský naturalismus, nemohly býti jiné, neb to co zdravého jest v něm, vyslovili Rusové již dříve přirozeněji, samorostleji. Vedle ruského romanu zabývá dnes poesie anglická mysli Francouzů více než kdy jindy. Přerafinovaná poesie nadsekvanská cítí potřebu osvěžení a obrací se po bohatém zdroji sousedním, který při velké výši umělecké je plu individuelní zvláštnosti a zajímavosti. Shelley se překládá a hojně studuje, překlady jeho básní, ovšem jen prosou, vyskytují se v listech francouzských častěji a častěji, o každé nové publikaci velkých poetů anglických se hojně píše. Jest zjevno, že Francie má dnes již lidi, kteří se výhradně věnují jedné úloze. Čím byl Marc Monnier a čím posud jest Amadée Roux Italii vůči Francii, tím jest Anglii vůči Francouzům Gabriel Sarrazin. Pouze tato cesta jest dobrá a povede k cíli.

Každá snaha tato však předpokládá hojné studium cizích jazyků a literatur, obor to, v němž u nás posud poměrně velmi málo se pracuje. Jsme nuceni vysloviti stesk, jejž dávno cítíme, že zvláště naše mladší generace básnická o cizí literatury velmi málo se stará, poesii cizí málo se obírá. Vidíme hlavně na překladech děl básnických, kde ustavičně stará jména se opakují, že málokdo z mladšího dorostu se věnuje studiu některé cizí literatury s výsledkem positivním. Ovšem není pole toto jedním z nejvděčnějších, ale jest důležitosti nesmírné, a každému přec na tom záležeti musí, by konečně dovedel se z listů domácích to, co často musí po cizích revuích pracně shledávati.

Anubis.

Divadlo. Dodatkem k referatu minulému zmiňujeme se o výkonech pana Seiferta a slečny Dumkovy v „Zvíkovském rarášku“. Pan Seifert založil Dačického o několik tónů hlouběji, nechal již z počátku v době nejbujnější mladosti jeho prokmitati trochu důstojné vážnosti a více sousedského, dobráckého tónu. Předchůdce jeho pojímal Dačického co hejska vůbec, byla to dobrá figura historického genru, celkem však dost povšechná, kosmopolitická, pan Seifert zdál se nám rázovitější a také tuším intencím pana autora lépe odpovídal. Bylo by ostatně zajímavo, nechat jednou hrát obě úlohy v „Rarášku“ i v „Paní mincmistrové“ hercem jediným. Za pokus by to stálo. Slečna Dumkova počínala si na divokého Petříka přece jen příliš divoce, přáli bychom, aby „kuráž“ slečnina stála časem též na výši uměleckého sebeovládání. Jinak byl zjev její dosti ladný a hodil se dobře do rámce celku. — V činohře se připravuje Dumasova „Denisa“, dle všeho bude její premiera divadelní událostí.

ϱ.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Jak táhla mračna.“ Básně Jaroslava Vrchlického. „Salonní bibliotéky“ číslo 38. V Praze 1885. Nákladem J. Otty.

„Z bouřlivých dob.“ Historické obrázky od Al. Jiráska. Nákladem J. Otty v Praze.

„Rusko slovem i obrazem.“ Líčí Josef Kolář. Dílu I. sešit 3. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Sborník illustrovaných románů.“ Dílu I. sešit 6. Nákladem Fr. Šimáčka.

„Ze života pana Felixe Vorlíčka.“ Humoristická episoda od Dra ,*,. Třetí vydání. Nákladem J. Otty v Praze.

Pěkné čtení. Album románů a povídek původních i přeložených. Serie II. sešit 9: „Eugen Aram“. V Praze 1885. Nákladem J. R. Vilímka.

„Bídníci.“ Sepsal Viktor Hugo. Z francouzského přeložil V. Vávra Haštalský. Druhé vydání. Sešit 11., 15. a 16. Nákladem I. L. Kobra v Praze.

„Povídky, arabesky a humoresky“ od Svatopluka Čecha. Sešit druhý. Druhé vydání. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

Schillerova „Panna Orleanská“. Romantická tragedie v pateru dějství. Přeložil S. K. Macháček. Druhé vydání. Sbírky spisův dramatických svazek patnáctý. V Praze. Nákladem I. L. Kobra.

„Slovník jazyka českého i anglického.“ Složil V. E. Mourek. Díl česko-anglický. Sešit druhý. Nákladem I. L. Kobra v Praze.

„Dějiny všeobecné“ pro nižší třídy škol středních. Upravil Fr. Sobek. Díl druhý: Věk střední. Nákladem I. L. Kobra v Praze.

„Děje království českého.“ Složil Václav Vlad. Tomek. Sešit 5. V Praze 1885. Nákladem Fr. Řivnáče.

„České osady v Americe.“ Věnováno americkým Čechům na památku letošní návštěvy Národního divadla v Praze. Sestavil, napsal a vydal Josef Pastor.

„Zvonky.“ Sbírka slovanských písní illustrovaných s průvodem. Vydává Ant. Zavadil. Číslo 2. „Hezká hospodyňka.“ Česká národní píseň pro jeden hlas. Harmonisoval A. Střebl. Nákladem F. a V. Hoblíka v Pardubicích.

„Růže poesie.“ Píseň s průvodem piana. Složil J. J. Pichert. Salonní písní českých číslo 1. Nákladem F. a V. Hoblíka v Pardubicích.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. Soukromými dopisy odpovídati nelze. — „Fr. Žámecký“: Zašlete laskavě článek k nahlednutí. Veršů neužijeme. Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi a jmény: „M.“ (Návrat dona Juana atd.) — „Erik Vatrin.“ — „Z. Těšínský.“ — „V. L. Hano.“ — „V. Jirský.“ — „L. Klatovský.“ — „Pište mi.“ — „P. K.“ — „J. P.“ — „J. M. 75.“

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce a administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, [illegible] ulice č. 10.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. — 20. května 1885. — ČÍSLO 15.

Ballada ku chvále poesie.

Báseň od *Jaroslava Vrchlického.*

Co tisíc básníků k tvé chvále pělo,
ó matko, zas mne opakovat nech,
tvé líbám nohy, v prach své skláním čelo,
a co chci říci ve obrazů stech,
jen vzdech a vzdech se vlní na ústech!
Ty, která plníš moře, zem i vzduch,
a spínáš v souzvuk jásavý hvězd kruh,
již krokem hrom a křídlem blesk je žhavý,
ty paní světa, slunce v žití luh,
tys vrchol blaha, štěstí, plesu, slávy!

Co vesmírem zní, vše tvou barfou znělo,
jež národů jest jásání a vzdech,
co hádankou se v ňadrech lidstva tmělo
a světem hřmělo dějů na křídlech,
tys všeho pružina, tys všeho dech!
Ty slunce zlatý šíp jsi v moře tuch
a v bludišti snů, kde se ztrácí duch,
jsi duhy oblouk v barvách plápolavý,
tys peruť svobody, tys žití vzruch,
tys vrchol blaha, štěstí, plesu, slávy!

Jak často nudou chřadly duch a tělo,
já „hymn!“ volal v touhy okovech,
a bleskem tvé mi požehnání sjelo,
a píseň, skřivan, letla z ňader v spěch,
sta tulipánů v ňader záhonech
se tlačilo a smálo k druhu druh,
sta strun tam hrálo a sta kvetlo duh,
kam ohromné tvé zoře pad' svit smavý,
jen ve tvých blescích zjevil se mi bůh
tys vrchol blaha, štěstí, plesu, slávy.

P o s l á n í.

Ó paní, dej ať nikdy nejsem hluch
v tvůj vlídný hlas, ať písně svojí pluh
vždy pravou vedu brázdou cíl kde pravý.
Nechť život mrak, tys nad ním světla pruh,
tys vrchol blaha, štěstí, plesu, slávy!

Paní mincmistrová.

Veselohra o jednom dějství. Napsal *Ladislav Stroupežnický.*

(Pokračování.)

Výstup 10.

Zdeněk. Předešlí.

(Zdeněk vejde pozadím, nese velkou konvici vína a číši.)

Zdeněk (spatřiv Dačického u přeslice zarazí se, postaví konvici v pozadí do arkéře a jde do popředí). Pro bůh milý, pane Mikuláši, co to děláš?

Dačický (s komickou truchlivostí). Činím pokání z hříchů svých, pane Zdeněčku, a učím se na svá stará léta věcem užitečným. Šaršoun mi skonfiscírovali — chytil jsem se tedy přeslice . . . Budu v arrestu příští cajky pánum havéřům na perkytle.

Zdeněk (pohlédne k Dačickému skroušeně). Pane Mikuláši, nehněváš se, že jsem svou prostořekostí tyto svízele na tebe uvalil?

Dačický. Ne, můj Zdeněčku — nehněvám se. Hledá ho.

Zdeněk. A ty myslíš, že tebe jistě v šatlavu vsadí . . .

Dačický (s povzdechem). A snad i do klády . . .

Zdeněk (horlivě). Ale ty přece máš jistou toho povědomost, že je ten šmelcíř šibal.

Dačický. Ale světle a patrně ze šibalství usvědčiti jej nemohu . . . (S opravdovou prchlivostí.) A proto budu na svá stará léta potupně k arrestu ortelován.

Zdeněk (dojat soucitně). Ach, milý pane Mikuláši, to jest velmi žalostivé . . . Mně jest tebe ze srdce líto . . . Vidíš, zde na Horách mnozí lehce si tebe váží, ale já vždy cítil, žes přece jen člověk srdce dobrého.

Dačický (dojat). Nu, to jsi hodné pachole, že tak dobře o mně smýšlíš. Pojď, ať tě za to políbím. (Políbí jej, podží jeho obličej v rukou a pohlíží mu do očí. — Mluví srdečně, jsa dojat vzpomínkami na doby dávné.) Když se tak do tvých očí zadívám, připomínám sobě těch dobrých starodávných časův a vzpomínám také na jedno spanilé pachole, které jsem sobě z gruntu srdce oblíbil . . . na pana Petříka ze Švamberka na Zvíkově . . .

Zdeněk. Ale to už je dávno, pane Mikuláši, viď?

Dačický (hladí mu vlasy — teskně). Dávno, milý Zdeněčku, dávno . . . Pan Petr ze Švamberka jest už nyní Jeho Milosti císařské tejným radou a komořím. Pan otec jeho, pan Krištof, dávno už v Pánu odpočívá . . . a máti jeho — byla to krásná paní ze slavného rodu pánů z Rožmberka — ta už také na věčnost se odebrala . . . A brzy po ní pan Petr Vok rodu a erbu pánů z Rožmberka poslední . . . (Truchlivě.) Byl to štít mocný religionu evangelického a svobod zemských strážce slavný . . . Tak hynou slavní ti rodové domácí a cizozemci derou se do země české. (Zamyslí se — malá přestávka. Vstane a jde volně k druhému stolu.)

Zdeněk (soucitně). Ale pro bůh, pane Mikuláši, neupadej ve smutek tak žalostivý . . . Hleď, když všichni tebe opustili, já, panošek ubohý, věrně při tobě zůstávám . . .

(Dačický usedne tam, kde prve paní Žofka seděla a lístek Wolframovi napsala.)

Zdeněk (jde do pozadí, vezme pohár a naplní číši). A vzpomněl jsem na tebe tím, co jakživ za nejlepší jsi kladl — dobrým truňkem vína mělnického. (Podává mu číši.)

Dačický (vstane radostně a sáhne po číši). Mělničina . . . (Uctivně, sejme uctivě klobouk — vážně.) Vzdána budiž čest a chvála svaté paměti slavného Karla, otce vlasti. On ráčil nasázeti na stráne mělnické zrna ohnivého granátu českého, z těch zrn vypučela réva a z ní prejští se až podnes — zase ten ohnivý granát. — (Vezme číši — upřímně.) Na zdraví všech, kdož dobře smýšlejí se zemí českou! (Pije a podá číši Zdeňkovi.)

Zdeněk. A na tvé zdraví, pane z Heslova! (Pije.) A nyní rač zase vesel býti, pane Mikuláši, připij si statně (nalévá) a já ti zatím něco podivného ukážu. (Poklekne k Dačickému, vyndá papír, jejž prve Wolfram ztratil, a podá mu jej.) Rač přečísti sobě tuto ceduli. Co je to asi? Vytrousil ji prve pan šmelcíř Wolfram, když jsi jej tak mistrně kordem sekal!

Dačický (vezme mechanicky a beze všeho interessu lístek a čte). „Dnes po slunce západu u fortny na cestě ke klášteru sedleckému. Budu zakuklena v šubu z liščí kůže . . . prchneme . . .“ Podpis žádný . . . (Náhle pozorně.) Podivná cedule! (S interessem.) Ty pravíš, pane Zdeněčku, že tuto ceduli vytrousil David Wolfram?

Zdeněk. Nu ovšem — vždyť jsem ji hned sám se země zdvihl . . .

Dačický (přemýšlí). Podivná — podivná věc . . . (Čte lístek znova, pak mluví.) To písmo jest nápodobně, jakoby je byl psal fraucimor nějaký, v písmě málo sběhlý a maje naspěch . . . A ten papírek rovněž jako na pilno utržený . . . (Pohledne na stůl a zpozoruje, že byl lístek odtržen od archu papíru, který tam dosud leží — trhne sebou.) Hrome, vždyť tato cedule utržena jest byla od tohoto papíru. (Namočí honem péro a píše na zkoušku.) Také inkoust jest týž . . . (Přemýšlí, kombinuje — pak živě k sobě.) Prve byla tu paní Žofka . . . a lidem jde pověst, že s týmž Wolframem muži svému straní . . .

(Zdeněk s úžasem pohlíží na Dačického.)

Dačický (pohledne ještě jednou na ceduli — k sobě). Ano, ta cedule psána jest byla zde. — (Vstane, přechází a přemýšlí.) Prchneme . . . (Kombinuje.) On si dnes vyzdvihl své atesty a pasporty a 5000 tolarů . . . A bůh ví, co už si tolarů do svých kapes nadělal . . . Ten šibal už vítr lapá, že v lidu horním v podezření upadá . . . Prchneme. — (Směje se.) Nu, kdož ví, — prchneme-li?

Zdeněk (který byl v úžasu řeč Dačického poslouchal). Pro milý bůh, pane Mikuláši, jaké to zmatené řeči vedeš?

Dačický (srdečně a vesele). Milý pane Zdeněčku, rač pospíšiti sobě k paní mincmistrové a uctivě jí oznam, že ji jako svou patronku nebeskou vzývám a kvílivě prosím, aby se v této komnatě na chvilku vynajíti dáti ráčila.

Zdeněk (v úžasu). Ale, pane Mikuláši, ona zle na tebe touží . . .

Dačický. Jen jdi, pane Zdeněčku, a pros, oupěnlivě pros . . .

Zdeněk (nechápe ničeho). Inu, tobě k libosti půjdu — ale mnoho dobrého nedoufám. (Odejde v pravo.)

Výstup 11.

Dačický sám.

(Napije se, mne si vesele ruce — chytrácky.)

Kapr jest zase ve vodě. (Mluví v zamyšlení ale s humorem.) Hm . . . spanilou paní Žofku líbat a z pokuty za to šerednou ulici dlážditi — to by dokázal i ten nejhloupější hašplknecht z kaňkovských trejbů . . . Ale líbat a nedláždit a toho Davida všetečného sesekat a uniknouti vězení šatlavnímu — to by byl mistrný kumšt! (Přemítavě.) Nu, kdož ví . . . kdož ví, co pán bůh dáti ráčí . . . (Vážně po malé přestávce.) Paní mincmistrová mne ovšem už několikrát skrze svou přímluvu z nesnází těžkých retovala a já vždy slib učinil, že se pití nestřídmého a vejstupku všelikých vystříhám — (nevrle sám na sebe). Ale vždycky zase . . . (Uhodí pěstí na stůl.) U všech ďáblů, mne už ani ten nejvýbornější slova božího kazatel k lepšímu neobrátí. (Radostně.) A — ona přichází!

Výstup 12.

Paní mincmistrová. Předešlý.

Paní mincmistrová (vejde z pravé strany — velice chladně). Pan Zdeněk mi oznámil, že prý, pane z Heslova, prosbu nějakou ke mně máš.

Dačický (s hlubokou poklonou a pokorně, ale přece poněkud s jemným tónem důmyslného chytráka). K Tvé Milosti skroušeně zraků svých zdvihám v těžké starosti a řetuňku jsa postaven a kvílivě prosím za —

Paní mincmistrová (chladně a přísně). Za přímluvu — jako obyčejně. (Úsečně.) Dnes, pane z Hesłova, prosíš marně a ve svém doufání velice zmejlen budeš. (S důrazem.) Já nejednou jsem tobě z těžkosti pomohla proto, žes hlava bystrá a nad mnohé stavu urozeného učený. Kdyby jiný tvé učenosti měl a tvůj erb starožitný, dávno již držel by některý z předních úřadů zemských. Ty však svůj život jen v bujnostech a nezvedenostech vedeš, mnohých věcí nenáležitých proti pánu bohu a dobrým lidem před se béřeš a jen po domech šenkovních se potloukáš. — Zda nevydávala bych poctivost svého jména zlým řečím v šanc, kdybych tebe ještě déle přímluvou svoji fedrovala? Ne — tenkrát toho více neučiním. Poznej konečně zlého símě kyselé ovoce.

(Dačický jest sklíčen a trvá v skroušené zamlklosti.)

(Malá přestávka.)

Paní mincmistrová. Rci sám na spasení své duše, zda pravdu mluvím či nepravdu?

Dačický (po malé přestávce — sklíčeně). Boží pravdu.

Paní mincmistrová. Nuže, sám to nalézáš. Rci mi tedy, pro bůh milý, nač troufáš se stále v ty rvačky smělé, nač ty sázky o líbání žen? — (Dačický skroušeně mlčí.) Inu jest na bíledni odpověď. (Ostře.) Své zboží pozemské, až na dům „u slunce“ a jeden lůn mincmiřský, jsi prohýřil a musíš sobě na trunk nestřídmý, na karban a kostky sázkami smělými něco tolarův vydělati. — (Dačický pohne sebou, učiní dva kroky, jakoby se chtěl hájiti. Paní mincmistrová odmítá jej.) O mlč jen, pane Mikuláši. Mne nezůstalo tajno, že ze sázky o sto tolarů políbil jsi paní Žofku. — Či snad na něco pánu bohu milejšího jsi potřeben byl toho sta tolarů, než na frej, víno, karban a kostky?

Dačický (velmi bolestně dojat nezasloužeuou výtkou, skloní hlavu a opakuje si trpce a s bolestí). Nu ano … jak ráčíš praviti. — Na frej … na karban, na kostky a trunk nestřídmý …

(Malá přestávka.)

(V pozadí za scénou na chodbě ozve se rozechvělý hlas *Ondřeje Brtnického.*) Prosím, pane z Elkuše, rač mne jen k Její Milosti paní mincmistrové uvésti.

Paní mincmistrová (ulekne se poněkud). Co to? (Spěchá ke dveřím.)

Dačický (zároveň, když byl zaslechl a poznal hlas Brtnického — v radostném rozčilení). Pro bůh živý! — (Jeví velkou radost.) Toť hlas maršejdníka Brtnického!

(Usadí se v rozčilení do lenošky na pravé straně jeviště, aby jej Brtnický nemohl viděti.)

Výstup 13.

Brtnický. Předešlí

(Brtnický vejde rychle. Oděn jest havéřskou perkytlí s kapucí na hlavě, na nohou má opánky. Na pasu má zavěšený havéřský kahanec.)

Brtnický. Neračiž mne, Vaše Milosti, za zlé míti …

Paní mincmistrová (v největším úžasu). Všemohoucí bože — toť Brtnický! Pane maršejdníku, tys živ?

(Dačický jeví radost.)

Brtnický. Sám bůh všemohoucí ochránce mi seslati ráčil — ano, jsem při životě zachován. (Vřele.) A k tobě, paní vzácná, nejprve spěchám, abych dík pokorný ti učinil za křesťanské milosrdenství, jež prokázala jsi mé ženě i mému děťátku. (Klekne před paní mincmistrovou a líbá jí vřele ruce.)

Paní mincmistrová. Rci však, pro milý bůh, co tebe potkalo?

Brtnický. Paní vznešená, já onehdy se pustil trejbem do rádšachty, jež od starodávna se zove „Červený lev“, abych havéřům míry táhl, ve kterou stranu by horu prosekati měli. Co tak ve štole při kompasu maršejdují, trefím kahancem svým na švub, čili jedovaté dolové povětří, to se vzňalo a mocně vybuchlo, jak by vypálil deset vojanských tarasnic najednou! Hned všechny štemply, prkna a trámy, jimiž štola vycimrována byla, se bořily, skály se pukaly jako v den soudný a všecko s hrůzným hlomozem na mne se řítilo. V té chvíli smrtedlné klesl jsem na skálu, nic jinak sobě nemysle, než že tím výbuchem umrtven jsem. A pozbyl jsem všech smyslův svých!

Paní mincmistrová (soucitně). Ubohý muži!

Brtnický. Po čase některém ku podivení svému z mrákot se probouzím … Vůkol tma a v dálce v trhlinách skalních spodní cechvody divě hučely … Ale já se cítil při životě. (Vysvětluje.) Bylot se několik prken, nápodobně jako štít nějaký vojanský, nad mé tělo rozestřelo … a skály zadrževše mne od smrti ohavné retovalo. Z blízkého litlochu, k němuž trhlé skály cestu způsobily, zdravé povětří ke mně přišlo … a já byl při životě zachráněn. Hned jsem v těch hrozných tmách za tento zázrak kleče modlitby vysýlal k pánu bohu všemohoucímu a svaté panně Barboře, nás všech havéřů patronce milostivé … a prosil ji, aby mne z těchto propastí zemských na svět vyvésti ráčila … Ale marně … Dlouhé, jako věčnost sama dlouhé byly to chvíle — hodiny — dny … v těch hrozných tmách a mně už bylo, jako bych celé věky žalostivě zmíral v těch propastech zemských, smyslu nemaje, co by den byl a co noc.

Paní mincmistrová (soucitně a vřele). Ubohý, ubohý muži …

Brtnický. A stále ukazovala se mi v těch tmách, jako zjevení nějaké, zarmoucená moje žena s děťátkem mým v náručí; bludně a zoufanlivě tu obcházela a hrozné, žalostivé nářky vedla! — — Potom hlad krutý a žízeň palčivá těžce na mne dolehly … S hrůzou na mysl mi vešlo, že všechné lidské pomoci dalek, hladem a žízní žalostivě zhynu! — Náhle ucítil jsem pod nohou malý pramének spodních vod frátovních, k tomu jsem se schýlil a douškem některým svlažil se v životě … Rukou tak ve tmách tápaje, nalezl jsem shaslý svůj kahanec. (Ukáže kahanec.) I zajásal jsem — byl v něm lůj. Já ihned z kahance svého něco loje pojedl a tak vodou a lojem při životě bídně jsem se udržoval. (Smutně.) Když byl kahanec prázdný … já cítil se mdlým, chorým, a smrti hrozně blízek … (S hrůzou.) A v těchto chvílích smrtelných, paní vznešená, hrůzných, hrůzných věcí se mi zjevilo. (S nej-

*

vyšší hrůzou a zděšením.) Čemu jsem až dosud — od starých havéřů to slyše — víry nedával, na vlastní oči jsem nyní spatřoval. (Téměř hrůzou u vytržení.) Paní vznešená, já skřítky zlé a škůdné kobolty horní na vlastní oči jsem viděl . . .

Paní minemistrová (ulekne se — s hrůzou). Všemohoucí bože!

Brtnický (trhaně a stále s hrůzou, jakoby vše znova viděl). Přišli zticha . . . ze skalních trhlin a rozsedlin malí, nízcí mužíčkové, vyzáblí a šerední ve tvářích . . . šedé vousy až po pásy . . . jimiž sepjaty měli havéřské perkytle . . . na hlavách kukle . . . v rukou rozžaté kahance, šligle a želízka havéřská . . . A co já tak na skále bez-duch ležel, se všech stran se sběhli . . . (Ukazuje s hrůzou a v rozčilení.) Tu jeden kobolt — tu jiný — tu třetí — tu — tu — a všichni svými šligli na žíly rudy stříbrné ve skále poklepávajíce pitvorně se na mne šklebili — skřehotali . . . a chechtali se nápodobně, jakoby říci chtěli: Hle, po stříbru jsi lačnil — nuž nasyť se jím nyní. (Oddechne si — po malé přestávce.) A potom všichni se na mne sápali a jali se mne svými šligly k smrti utloukati . . . Já na celém těle rány jejich bolestně cítil . . . Někteří k srdci mně mířili . . . a já pocejtil, že z hrůz těch umírám.

Paní minemistrová (soucitně a s hrůzou). Toť jest hrozné.

Brtnický. V tom zabuší mi nad hlavou mocné rány — ozvěna jejich zahřmívala v hlubinách zemských nic jinak, než jakoby sám anděl Gabriel mohutným svého pozaunu zvukem všecky od věků starodávných v zemských propastech zasuté havéře z hrobů jejich křísil a ke dni soudnému svolával. Skřítkové i kobolti se v ráz rozprchli . . . Rány se množily nápodobně těm, jimiž anklopfeři hodiny havéřům zvěstují, návěští dávajíce, že jest šichta u konce. — V tom lidských hlasů zaslechnu . . . a svit rudý uzřím kahance havéřského. — Vzkříknu radostí — vztáhnu ruku po světla paprsku . . . Cítím, že teplá ruka tiskne ruku mou . . . a padám na skálu, smyslů pozbaven, jak by mne byla rána morová porazila.

Paní minemistrová (s hrůzou a soucitně). Ubohý muži!

Brtnický. Když smyslů svých jsem zase nabyl, zřím nad sebou modrou nebes oblohu, vůkol pole a lučiny zelené . . . a v dálce velebný kalicha našeho stánek — svaté Barbory chrám posvátný . . . A vůkol mne klečeli někteří známí havéři štejgéři a hašpléři z Kaňku . . . A když řekl jsem k nim: „Hospodin všemohoucí odplatiž vám skutek váš . . .“ tu starší jejich ke mně pravil: „Nám vděkem nejsi povinen . . . nás deset na Kaňku vyhledal, za nejtrontalejší kladl a jedním stem tolarů podělil, abychom se o retování pokoušeli . . .“ „Kdo? kdo?“ volám chvatně . . . „Nu,“ vece starší jejich — „urozený a statečný pan Mikuláš Dačický z Heslova.“

Paní minemistrová (nanejvýš překvapena — mocně). A! Cože pravíš?

Brtnický (vřele). Ano, pan Mikuláš Dačický z Heslova, kalicha našeho ctitel věrný, který, ač sám na statečku svém pozemském chudičký a potřebný, za sto tolarů nejsmělejší horní čeledi najal a tak mne před jistou záhubou zachránil!

Paní minemistrová (u velkém rozčilení). Pan Mikuláš Dačický z Heslova? (Přiskočí rychle k lenošce, chopí Dačického za ruku a zavede jej do prostřed jeviště — v rozčilení mocně). A o tom jsi mně, pane z Heslova, ani slova nezvěstoval?

Brtnický (spatří Dačického — radostně a mohutným hlasem). Ah! Pane z Heslova — ty zde! (Vrhne se Dačickému k nohám — vroucně.) Rač díky přijati za křesťanský skutek svůj! Líbám tuto ruku tvou za svoji ženu, jíž manžela jsi dal, a tuto za své nemluvňátko, jemuž jsi otce zachránil! (Líbá mu ruce.)

Dačický (radostně dojat zdvihne jej). Pro milý bůh, pane maršejdníku, ty nerozumně si vedeš. Vstaň! vstaň! Obejmi mne a počet mezi námi bude vyrovnán!

Brtnický (vstane a vrhne se Dačickému v náruč). Můj dobrodinče!

(Setrvají tak okamžik.)

(Zároveň)

Paní minemistrová (hluboce dojata a vzrušena těžce vydychuje — k sobě). Já těžkou křivdu na něm spáchala.

Brtnický (vřele a s nadšením). Pane z Heslova, já tobě na všechen život svůj vděčně ve dluh se zapisuji a se mnou všechno havéřstvo kutnohorské, kteréž ze skutku tvého šlechetného se raduje. — Kdybys někdy skrze dopuštění boží v soužení a těžkosti jakékoliv upadl a pomoci lidské sobě vyhledávati musil, zavolej jen na havéře kutnohorské, a oni jistě statkem i životy svými na pomoc tobě pospíší! Já pak, dlužník tvůj, tobě svým i všeho lidu horního jménem vděčně a radostně volám: (tiskne Dačickému ruku) Zdráv buď havéřů kutnohorských přítel věrný, pan Mikuláš Dačický z Heslova! (Líbá zároveň paní minemistrové ruku.) A zdráva buď šlechetná lidu horního patronka a dobrodějka — paní minemistrová! (Stiskne ruku Dačickému, políbí obě ruce paní minemistrové a rychle odejde pozadím.)

(Malá přestávka.)

(Paní minemistrová jest velice dojata. — Dačický zadívá se ve vážné náladě do země. Po malé chvilce.)

Paní minemistrová (přistoupí k Dačickému a podávajíc mu obě ruce — srdečně). Pane Mikuláši, já prvé těžce tobě ukřivdila — prosím, odpusť mi.

Dačický (nepřijme její ruce — pohlíží zádumčivě do země). Já už křivdám takovým dávno nvykl . . . budiž to pánu bohu poručeno.

Paní minemistrová. Pane Mikuláši, tys ke mně prvé žádost měl . . .

Dačický (pokračuje ve své řeči polou k sobě). Jedenkaždý praví jen: rváč . . . fechtýř, piják a frejíř Dačický . . . užitečného o Dačickém tu na Horách nic nevědí . . . Že ale ten starý fechtýř a piják také srdce má . . . a že mnohé hodiny práce užitečné bedliv a pamětliv jest . . .

Paní minemistrová (mimoděk a ukvapeně). Práce? Ty?

Dačický (trpce). Divná to věc zajisté. (Opravdově.) A že památku po sobě zůstaví . . . že snad páni Čechové budoucí častěji sobě vzpomenou pijáka a fechtýře Dačického, než kteréhokoliv z těch pánů, již nyní drží přední úřady zemské . . .

Paní minemistrová (v úžasu). Pane Mikuláši, já ti nerozumím.

Dačický (jak by mluvil sám k sobě). Můj děd po přeslici, dobré paměti pan Bartoš z Práchňan, pilně zapisoval této země české osudy všeliké, slavné i žalostivé, po něm zá-

pisy činili jeho synové Jan a Mikuláš a napotom páně Mikulášův zeť, dobré paměti pan otec můj, Ondřej Dačický. Já všechny tyto paměti po léta v čistou knihu přepisoval a za celý život svůj také pilně zaznamenával vše, co ve světě a předem v této zemi české se sběhlo slavného i truchlivého. O slavném vzejití i persekuci našeho náboženství evangelického a o Horách Kutných, jak jsou kdy zkvétaly a hynuly. A tyto kroniky pánům Čechům budoucím jako kšaft nějaký po sobě zustavím. A po letech snad mnohý z budoucích, rozumně to čta, řekne: Dačický byl sice hlava divoká, ale vlast svou a ty Hory Kutné upřimně miloval a v poctivosti choval památku mistra Jana Husi.

Paní mincmistrová (v úžasu ale zároveň radostně). Pane Mikuláši, já tebe nepoznávám. Ty veliké potěšení mi způsobuješ. Ó, já se tedy přece v tobě nemýlila .... Díky! díky! — (Spěšně.) Leč nyní rci, jakou ze ke mně žádost máš?

Dačický. Já netroufám si více.

Paní mincmistrová (srdečně). Pane Mikuláši, zde na Horách mnozí jablko pro skvrny některé povrchní od sebe odvrhují — já ale nalezla, že uvnitř zdravé jest a dobrých jader pěkný počet v sobě chová. (Uchopí i tiskne jeho ruce — srdečně.) Mluv, čím mohu tobě užitečnou býti?

Dačický (dosud ještě váhavě). Já prvé obmýšlel prokázati Jeho Milosti králi i této zemi české — a také panu mincmistrovi službu velikou ...

Paní mincmistrová. Já ti nerozumím ...

Dačický (váhavě). Rád bych byl světle dovodil a dokázal, že jest písnička moje o Davidu Wolframovi pravdivá.

Paní mincmistrová (nanejvýš překvapena — spěšně). Ty že bys mohl důkaz takový k místu přivésti?

Dačický. Já doufám.

Paní mincmistrová (chvatně). Pro bůh živý, učiň to tedy!

Dačický (váhavě). K dílu takovému potřeboval bych dvě hodiny svobody, ale já jsem vězném pánů šepmistrů.

Paní mincmistrová (chápe tu nehodu). A! (Přechází v rozčilení a přemýšlí.)

Dačický (skroušeně). Kdyby mi ale pán bůh milostivý patrona nějakého seslati ráčil, který by za mne při právu městském na ty dvě hodiny dva tisíce tolaru rukojmí položil ...

Paní mincmistrová (radostně). A! (Rozhodně a rychle.) Pane Mikuláši, těma dvěma tisíci tolaru založím te já!

Dačický (radostně). Paní vzácná, tolik důvěry bys složila ve mě nehodného?

Paní mincmistrová (srdečně). Učiním to, pane z Heslova.

Dačický (opravdově). Nuže tedy, já buď do dvou hodin důkazů těch jasně provedu, anebo pod ztrátou cti sám ve vězení šatlavním vynajíti se dám. Věříš mi, paní milostivá?

Paní mincmistrová (srdečně). Pane Mikuláši, věřím ti. (Podá mu obě ruce.)

Dačický (políbí jí ruku). Díky! díky!

(Paní mincmistrová odejde na pravo.)

Výstup 14.

Dačický sám.

(Dojat, pohlíží za paní mincmistrovou.) Jest to srdce ryzí, jako těch Hor Kutenských stříbro nejlepší. (Se záblеskem starého svého humoru.) Mně se zdá, že to člověku smrtedlnému neuškodí, když tak někdy nějakým skutkem dobrým pánu bohu všemohoucímu potěšení způsobí a lidem dobré vůle radost udělá. Člověka takový dobrý skutek tuhle tak nějak libezně hřeje (sáhne si na prsa) jako doušek sladkého malvazíru — (vážně) a plyne z něho požehnání boží. (S humorem.) Skoro bych si dělal prognostiku, že mi to políbení paní Žofky štěstí přinese. (Sepne ruce, s humorem, jako pobožně obrátí oči k nebi.) Hm, když člověk líbá s úmyslem pánu bohu milým, tu ovšem . .

Výstup 15.

Paní mincmistrová. Předešlý.

(Paní mincmistrová vrátí se s pravé strany, nesouc mešec tolarův.)

Paní mincmistrová. Zde, pane Mikuláši, dva tisíce tolaru. — A — páni šepmistři přicházejí ...

Dačický (vezme mešec a skryje ho do svého pláště, který byl položil na stolici v pozadí — pak jde k paní mincmistrové a políbí jí ruku). Paní vzácná ...

(Paní mincmistrová stiskne mu ruce a odchází na pravo. Dačický sedne si do pozadí, sepne ruce v klíne, směje se šibalsky — zaslechnuv ale, že šepmistři přicházejí, tváří se náhle velmi skroušeně a kajícně.)

Výstup 16.

S levé strany Vodňanský a Labuška, za nimi Alexy, který nese v jedné ruce papír — rozsudek — a v druhé šňůru svinutou ve formě osmičky, jejíž konce spečetěny jsou visutou pečetí pánů šepmistrů, vtisknutou mezi dva papíry. Mincmistr. Všickni tváří se velmi vážně a slavnostně. Předešlý.

Vodňanský (vezme papír z ruky písaře a čte vážně). Skrze přísežného maršejdníka horního tažena jest byla šňůra vůkol domu pana Mikuláše Dačického z Heslova, tak řečeného „u slunce“, která v sobě drží 680 loktů českých. Tak dlouhou stezku a tři loktů zšíří povinen jest pan Mikuláš Dačický z Heslova nákladem svým vydlážditi dáti v ulici od kostela svaté Barbory ke kostelu svatého Jakuba. (K Dačickému.) Zde šňůra pro stranu odsouzenou. (Podá Dačickému šňůru.)

Dačický (vezme šňůru, pokloní se na všechny strany — prohlíží si šňůru — pak s ironií na sebe samu). Krátké jest líbání — dlouhé jest dláždění.

Vodňanský (vážně). V příčině druhé nalezeno a uznáno: (Pokyne písaři.)

Alexy (čte rozsudek). Vinen jest pan Mikuláš Dačický z Heslova nářku cti královských pánu úředníků horních, způsobeného písní ohavnou a mordéřského usilování o život Davida Wolframa, Jeho Milosti císařské officíra horního a odsuzuje se k vězení šatlavnímu na tři pořád běžící léta ... a do sankcionýrování tohoto ortele komorou královskou, bezpečným arrestem šatlavním opatřen býti má, leč že by se dvěma tisíci tolaru na svobodu vyručil.

Dačický (ukloní se, vezme měšec a položí jej na stul; mluví s líčenou poníženosti, ale s úsměvem šibalským). Zde k rukám slavné vrchnosti a práva městského ty dva tisíce tolarů služebně deponýruji a za propuštění na svobodu nejponíženěji supplicíruji.

(Všeobecný úžas.)

Vodňanský. }
Labuška. } Cože? rukojmí?

Mincmistr. Rukojmí dva tisíce tolarů . . .

(Alexy převezme tolary a přepočítává je.)

Vodňanský (v úžasu). Taková suma peněz v rukách pana Dačického?

Mincmistr (dosti zhurta a úkvapně). Aj, kde pak jsi tak rychle nabyl těch tolarů?

Dačický (s líčenou pokorou, ale tropí si z nich švandu). Já druhdy skrze chorého těla svého posilnění, docházíval jsem do domu šenkovního k „Pišovům“ na truňk vína. Ale v tom ošemetném šizunku jsem jisté vědomosti nabyl, že tam půlpinta o několik haléřků dražší jest než v domě šenkovním, tak řečeném „u Mědínků“. I jal jsem se tedy docházeti „k Mědínkovům“ a dotčené haléřky, oč tam vína lacinější jsou než „u Píšů“, v měšeček na úspory jsem ukládal. Abych, jakožto dobrý ekonomus, takových haléřků mnoho sobě zahospodařil, pilně jsem truňku holdoval. A tak jsem truňkem rozšafným těch dva tisíce tolarů poctivě nabyl a vyzejskal.

Vodňanský (prudce). Pane z Heslova, ty z práva městského šprýmy nevážné sobě tropíš!

Dačický (tváři se skroušeným). Ó, toho bych se nikdy neopovážil. (Kloní se hluboko.) Nyní Vaší Milosti ponížený dík ze všeho činím a pánům šepmistrům všeho dobrého na zdraví i měšcích od pána boha prosebně vinšuju. (Ukloní se, vezme plášť, přehodí si jej švihácky přes rameno, vezme šňůru, nasadí si klobouk na stranu, prozpěvuje si vesele a odchází pozadím.)

Stráže (v síni). Zpátky! (Skříží halapartny.)

Vodňanský (k strážím). Propusťte pana z Heslova.

(Stráže odstoupí a ukloní se.)

(Dačický prozpěvuje si a v dobrém rozmaru odejde.)

(Dokončení.)

Z cesty po Číně.

Vypravuje *J. Řežábek.*

III.

Kalgan čili po čínsku Čzan-t'zja-Kou leží v úžlabině, kterou se ruští cestovatelé ubírali od pomezné zdi. Oba boky úžlabiny proměňují se ve směru k městu ve skalnaté stráně, k nimž již daleko před městem tlačí se četné domy a domečky, ve kterých jsou umístěny rozličné krámky, čím blíže k městu, tím úpravnější. „Konečně — vypravuje Pjasecký — spatřili jsme před sebou zubaté hradby městské, které spouštějí se téměř kolmo od bašty stojící na hoře, táhnou se napříč úžlabiny a úplně ji zahrazují, tak že do města nebylo by lze proniknouti, kdyby ve hradbách nebylo brány.“ Tím vysvětluje se jméno města znamenající v mongolštině i čínštině „brána“ nebo „průjezd“, neboť jsou zde skutečná vrata vedoucí do Číny. Na dně úžlabiny spočívají městské hradby na pevném nábřeží, vystavěném z velkých balvanů pevného vápence, spojených cementem a železnými svory, kterézto nábřeží má zadržovati vodní příval, ženoucí se při každém lijáku s okolních hor. Do města vedou dvě brány, jedna stará a druhá novější. Stará brána jest tak úzká, že vzhledem ku tloušťce zdi podobá se spíše díře. Toto staré „Kou“ (ústa, otvor) jest výmluvným svědkem strachu, jaký kdysi naháněli Číňanům severní barbaři (Mongolové), jakož i znamením opatrnosti, které užívali ve stycích se svými nebezpečnými sousedy. Projde-li kdo onu historickou díru, octí se nikoliv v městě, nýbrž před druhou vysokou hradbou, musí se dáti úzkou uličkou na pravo a pak teprve dostane se ke druhé bráně, která vede do vlastního města. Na hradbách městských nade vchodem do města stojí pěkný chrámek pro modloslužbu, v němž nalézá se několik model se zlými obličeji, v bojovných posicích, se zbraní v rukách nebo se zaťatými pěstmi, jakoby se chystali rozdrtiti opovážlivce k nim se blížícího. Kterak lze modliti se před takovými příšerami, jest zrovna nepochopitelno. Kostelík jest ostatně tak malý, že se tam vejde sotva padesát věřících, ale přece vyhovuje potřebě úplně, neboť Číňané neshromažďují se nikdy ku společným službám božím, nýbrž přicházejí se pomodlit, jen když něčeho potřebují aneb napadne-li je právě nějaké zbožné hnutí mysli.

Na ulicích bývá i v obyčejné dni množství lidí, tak že činí dojem stálého tržiště, které obzvláštní čistotou arciť nevyniká, ano v některých místech zrovna dech se zaráží. Pohozené odpadky neuklízejí se pravidelně, nýbrž jen nahodile od chudáků, kteří je prodávají za mrvu na pole. Hlavní ulice Kalganské nejsou právě úzké, ale v příčných uličkách nemůže se vůz vozu vyhnouti, pročež vjíždějící do uličky křičí obyčejně, co hrdlo stačí, aby od druhého konce nikdo nejel mu naproti; stane-li se to přece, musí jeden vypřáhnouti, zdvihnouti voje dvoukolového vozíku do výše a obrátiti aneb musí zajeti do některé postranní ulice. Ulice jsou vydlážděny kamením, ale dlažba jest všude velmi bídná, protrhaná četnými a hlubokými výmoly, kterých nikdo nespravuje. Chodníky tvoří buď vyvýšeniny z prsti aneb také zcela volně naházené hromady kamene, po kterých lidé lezou a skáčou, jak kdo právě umí; avšak nejobyčejněji se takovému chodníku každý vyhne a jde raději prostředkem.

Obchod Kalganský jest velice živý a provozuje se kdekoliv: v krámcích, na náměstích i na ulicích. V každém krámku lze dostati vše, nač si člověk pomyslí, ale nejlépe jsou všude zásobeni česnekem, jenž místy tvoří velké

kupy, jinde zase visí v ohromných pletencích kolem oken nebo pod stříškami nade vchody; Číňané požívají ho v značné míře. Všude jest plno vývěsných štítků s nápisy, pověšených buď na dlouhých žerdích nebo nade vchody; ony dodávají městu jaksi veselejšího rázu.

Číňané nejsou tak jednotvárně typičtí, jak si je obyčejně představujeme, a zejména jejich oči nejsou ani tak křivé ani tak úzké, aby je to prozradilo na první pohled, ba nalezne se mezi nimi, zvláště mezi mužskými, mnoho obličejů dosti hezkých; však ženské jsou za to málo půvabné, tak že ani při největší shovívavosti nelze některou nazvati kráskou. A ony samy, jak se zdá, nejsou na svou přirozenou krásu příliš domýšlivé, neboť všechny se líčí co nejnápadněji; obočí černí, rty červení a tváře bělí s nachovým přídechem, tak že celkem podobají se bezduchým panenkám, a jen ty malé, černé oči přívětivé září životem v bezduchém obličeji. Než i ty oči bývají u ženských mnohem šikmější a užší, nežli u mužských.

Na veřejných místech odbývají se často také divadelní představení. Jeviště nalézá se na povýšeném lešení, opatřeném přístřeším, kolem něhož mužští jednoduše stojí, kdežto ženské zůstávají seděti ve vozících, na kterých přijely. „Představení," vypravuje Pjasecky, „bylo v plném proudu, a kolem na náměstí rozléhal se hluk jako v den posledního soudu, herci napínali všechny své síly, až s nich pot se lil; a orchestr strašné hudby nalézající se na jevišti ještě více sesiloval hrmot panující na náměstí plném lidí. Nicméně hlasy herců bylo slyšeti, ač sotva bylo lze rozuměti všemu, co povídali. Na takováto místa plná pekelné vřavy Číňané, vášniví milovníci zpěvavých ptáků, přinášejí je s sebou v klecích, aby uprostřed městského hluku zdokonalili se ve svém pěveckém umění. A vskutku ptáci se činili jako herci."

Nežli se naši cestovatelé vypravili z Kalganu, přihlásil se jim za druhého tlumočníka Číňan, jenž mluvil dosti správně rusky, a byl také přijat. Na to dne 11. srpna star. sl. vyjeli dále a pozdě v noci dorazili do Sjnaň-Hua-Fu, opevněného zdí tak tlustou, že vchod do města podobá se tunelu. Jako v Kalganě, tak i zde za první zdí zdvihá se druhá, ještě vyšší, nyní ovšem již věkem sešlá a porostlá rozličnými popínavými rostlinami. Projede-li se první branou, třeba dáti se mezi oběma zdmi v pravo, načež asi po padesáti krocích přijde se ku vnitřní bráně vedoucí přímo do města. Cestovatelé zajeli do hostince, kde obyčejně přebývají cestující čínští úředníci, nicméně velkého pohodlí tam nenalezli. „Při slově hostinec zjevuje se obrazotvornosti Evropanově velký dům aspoň o dvou patrech, s četnými pokoji pro hosti, s postelemi v nich, umyvadly a prádlem. Ale vypraví-li se tento Evropan na cestu do Číny, nechť zapomene na nejskrovnější pohodlí evropských hôtelů a připraví se na nový pořádek, totiž: mýti se na dvoře ze šálečku na čaj, bez mýdla a ručníku, leč opatří-li si vlastní; o zrcadle pak, kartáčích a podobných předmětech přepychu ani nemluvím. V pokoji čínského hostince cestovatel najde pouze stůl, několik židlí nebo stoliček a kamenný výstupek, pokrytý plstěnou houní nebo rohoží a sloužící za lože. Ani sklenky, ani věšáku na šaty v hostinském pokoji není."

Dne 17. srpna st. sl. dorazili cestovatelé po drahách velmi kostrbatých a neschůdných ke druhé, vnitřní větvi velké pomezné zdi, tam kde nalézá se v ní průchod Guaň-Gou. Na straně obrácené k vlastní Číně vedou na zeď schody. Šířka její jest všude stejná, obnášejíc na svršku asi sedm kroků. Nahoře vydlážděna jest cihlovými dlaždicemi, po obou stranách pak opatřena jest ochrannými poprsníky, ze kterých severní, obrácený proti nepřátelům, vyrovná se výškou muži prostřední postavy, kdežto druhý sáhal by mu asi po pás. Kde dlaždice pokryty jsou pouze lišejníkem, lze je dosud snadno pozorovati, avšak na mnohých místech zarostly rozličným býlím tou měrou, že pod ním půdy není ani viděti, ano místy jest dosti obtížno prodrati se jím. Tu a tam válejí se v trávě děla z litiny, mající zdélí pět čtvrtí lokte a opatřená úzounkými jícny; některá dosud stojí na svých starých místech, hledíce střílnami dolů k severu — a kdo ví, zdali v útrobách toho neb onoho nevězí dosud nějaká stoletá rána. Pomezná zeď jest rozčlánkována četnými věžemi, vnitř kterých nalézá se více světnic spojených na jižní straně společnou chodbou. Podlahy chodeb a světnic byly rovněž položeny dlaždicemi, ale většinou jsou docela zavaleny rumem rozbořených příčných stěn, a v mnohých bují divoká vinná réva jako ve skleníku. Místy věží cihly ve zdech tak slabě, že při prvém poněkud silnějším otřesení vypadávají, následkem čehož se zeď svalila místy ponenáhlu v celé šířce. Jelikož výška její skoro všude jest stejná, řídí se svršek její celkem povahou půdy i vystupuje vzhůru a spouští se do údolí rovnoběžně se základy, čímž se stává, že proměňuje se místy ve schody, po kterých pro značnou výšku jednotlivých stupňů stěží lze choditi; proto také není možná projeti se po zdi ve voze.

Po dvoudenní jízdě vybrala se výprava z nejposlednějších výběžků okrajných hor planiny mongolské a ocitila se v rovině, táhnoucí se odtud nepřetržitě až k samému moři. Po obou stranách rovné cesty posypané drobným štěrkem a ovroubené pěkným skočcem (ricinus) rozbíhají se nepřehledná pole oseta prosem, cibulí, česnekem a jinými užitečnými rostlinami. Vesnice i selské jednoty, kolem kterých jest jeti, vypadaly vesměs velmi čistě i úpravně, a zejména dvory i ulice byly zameteny jako před nějakým svátkem. Téměř všude na domech a plotech pozorují se rozmanité okrasy, utvořené buď zvláštním sestavením cihel nebo tašek aneb pořízené z květin, obrázků, nalepených sošek aneb konečně aspoň z obyčejného červeného papíru, tu i tam ke zdi přiklizeného, tak že jenom nejchudší baráky nehonosí se žádnými ozdobami. Studně chovají se v největší čistotě, jsouce opatřeny nejen kamennými obrubněmi, nýbrž mnohdy ještě zvláštními kamennými ohradami, které k nim dopouštějí přístup pouze z jedné strany. Také žlaby pro dobytek tudíž stojící bývají čisté.

Daleko před hlavním městem Pekingem čili Bej-Czinem, kamž dorazili cestovatelé dne 19. srpna st. sl., střídají se vesnice, městečka i osamělé dvorce zastíněné chvojkou, jalovcem a smutečními vrbami tak zhusta za sebou, ze celá krajina činí dojem ohromného velkostatku s nesčetnými příbytky pro dělníky a hospodářskými budovami. „Konečně — vypravuje Pjasecký do slova — otevřela se před námi dlouhá ulice předměstí Pekingského Dan-Po, široká sice a prostranná, ale následkem nedávných dešťů velmi blátivá, v její pozadí pak objevily se velkolepé hradby sídelního města, nad nimiž vznáší se tu

ohromná i originalní věž. Jeda po předměstské ulici, hned pocítil jsem náhlou změnu vzduchu, jejž naplňují zde výpary tak odporné, že by neškodilo pozbyti na čas čichu. Však za to jak zajímavý obraz naskytuje se očím, jaká nevyličitelná pestrota! Ve všech směrech hemží se lidé, a to nejvíce mužští, odění dílem bílými šaty, dílem však polonazí aneb téměř docela nazí; děti i starci zastávající u nich místo chův; koně i mezci — vše splývá dohromady v pestré směsici. Všude jsou krámy s nejrozmanitějším zbožím, od kamenného uhlí, rakví a masa počínaje, až do vzácených předmětů zdejšího přepychu. Podomní obchodníci šukají v zástupu s rozličnou strakatinou, hulákajíce, zpívajíce neb i tlukouce holí na dlažbu, aby přivábili pozornost koupěchtivých. V zařazených krčmách jí se a popíjí. Ubozí odstrčení hosté na pozemských hodech — žebráci — obcházejí s rozcuchanými hlavami a s odpornými tvářemi, prosíce za almužnu. Tamhle padl uprostřed ulice kůň a tudíž dokonává. Vše se zmítá, křičí, pospíchá — a jen trpěliví velbloudi, přežvykujíce opět a opět obsah svého žaludku, hledí klidně na tu pestrou vřavu svým mírným, poněkud sebevědomým pohledem."

„Jedouce koňmo tímto mraveništěm, blížíme se víc a více k vysoké cihlové zdi, za níž skrývá se život zajímavého města. Již objevuje se našim zrakum v určitých rysech velkolepá věž nad branou, opatřená čtyřmi řadami střílen, ze kterých měly by hrozivě vyhlížeti jícny děl — které však jsou prázdné; jen dvě neb tři jsou zahrazeny dřevěnými štíty, na kterých jsou malovány černé kroužky s červenými okolky na podobenství hlavní dělových, což nepochybně má býti vysvětlením, k čemu vlastně jsou všechna ta četná okénka na věži. Kdo chce si prohlednouti zubaté cimbuří hradeb, musí i v dosti značné vzdálenosti od nich řádně zdvihnouti hlavu, neboť jsou velmi vysoké. Podle hradeb kolem celého města běží hluboký příkop, přes který jest v tomto místě vystavěn most. Za ním táhne se mezi zdí a příkopem rovná cesta, položená velkými kamennými deskami, a tato cesta šíří se v náměstí, kde hradby uhýbají se zaokrouhleným rohem od příkopu. Minavše onen zaokrouhlený výběžek zdi, vjeli jsme obrovskou branou, ve které nejlépe se jeví hrozná tlouštka hradeb, do dvora, jenž obehnán jest rovněž se všech stran zdí stejné výšky s vnější; uprostřed stromoví stojí tu kostelík s pěknou střechou, krytou žlutými taškami, kterážto barva upomíná každého, že nalézá se v sídelním městě Bogdochanově. Ze dvora obrátili jsme se v levo a druhou branou vstoupili jsme do hlavního města. Takových bran a takových věží nad nimi jest kolem Pekingu šestnácte."

Za branou vnitř města dlažba místo toho, aby byla lepší, najednou docela přestává, a ulicí vleče se obyčejná prašná cesta. Po obou stranách stojí v nepřetržité řadě jednopatrové domky zaujaté napořád krámky s rozličným zbožím. Před nimi na ulici jsou rozestaveny stolky s ovocem a s vařenými krměmi, jež pokrývají se vrstvou prachu. Všude hemzí množství lidu dílem pěšky, dílem na oslech, tak že ulice jest plna cinkotu rolniček a protivného hýkání. Však dále od brány krámků ponenáhlu ubývá a s nimi i hlomozu, až přijde se k ohromné červeně natřené dřevěné věži na kamenné podezdívce, v jejíž průjezdě křižují se dvě hlavní ulice. Ta, která uhýbá se odtud v pravo, jest nad postranní chodníky vyvýšena asi o sáh, tak že jízdná dráha běží jako po železničné hrázi, a jezdec může pohodlně nahlížeti do oken domků vesměs jednopatrových. A zase jsou zde skoro ve všech domech krámy a sklady, ozdobené zevně s překvapujícím přepychem zcela zvláštního rázu; tak bývá celé průčelí zakryto vyřezávanými dřevěnými deskami pozlacenými nebo aspoň natřenými barvou. Řezby jsou obyčejně velmi bohaté, představujíce tu kytici neb vínky z květin, tam pletence různého ovoce s haluzemi a listím, a jinde konečně rozličná zvířata čtvernohá i ptáky v pestré směsici; ba na průčelích některých domů jsou mezi ozdobnými arabeskami obsaženy celé básně. Zdaleka podobají se ty umělecky ozdobné façady domů, zvláště jsou-li pozlaceny, ikonostasům v pravoslavných kostelích. Však jako všude na východě s nádherou a leskem sousedívá rmut a chudoba, tak i zde proti vyzlaceným a jinak okrášleným krámům táhne se řada kramářských bud, pokrytých roztrhanými plachtami, a po zemi všude jest plno špíny, smetí a všelikého odporného harabурdí. V těchto boudách jsou umístěny nejvíce masné a zelenářské krámy a každý z nich jest opatřen štítem neb jiným znamením nejpodivnějších podob a barev: tu jest pestře natřené prkno s nápisem, tam papírové třepení, onde svazek křiklavě zbarveného peří, jinde zase kousek nějaké tkaniny, sloup a podobné. A všude jest tu lidí jako v mraveništi, takže věru jediný sáh půdy není zcela volný.

„Jedouce tonto ulicí — vypravuje Pjasecký — dostali jsme se k nové zdi, ale za dvojnásobnou branou Chou-Miněm běžela ulice v témž směru dále. Hned za jmenovanou branou nalézá se pod širým nebem čili vlastně pod širokým přístřeším brány hostinec, v němž patrně býva velmi živo. Tu stojí mezi oběma průjezdy velké stoly s různými teplými krměmi, ovocem, čajnicemi a s rozmanitým jiným nádobím. To jest buffet. Stolky pro hosti rozestaveny jsou dále po obou stranách jízdné cesty, a četné služebnictvo pobíhá ustavičně po samé cestě od stolku ke stolku, přijímajíc a vykonávajíc objednávky hostí. My jedeme skrze hostinec na koních a tak blízko kolem stolů, že musíme dávati pozor, abychom nevrazili do některého hostě nebo nestáhli mu nohou talíř i s jídlem se stolu. Skrze tento originalní hostinec projíždějí ustavičně vozy. Vzduch jest plný prachu, kuchyňského čmoudu a tabákového dýmu; odněkud je cítiti opium. Všichni hovoří a každý vede svou s křikem, neboť jinak neporozuměl by mu ani nejbližší soused."

„Těmito branami vstupujeme do tak zvaného císařského města, t. j. do severní části Pekingu čili do čtvrti mandžurské, již se všech stran objímá zvláštní zeď. V pozadí ulice pak, vroubené po obou stranách nízkými kasárnami mandžurského vojska táhne se napříč růžová zeď, obkličující třetí, nejvnitřnější čtyřúhelník, zvaný Městem Zapovězeným — Ciń-čen — jenž chová v sobě tajemný příbytek bogdochanův, syna nebe, jak Čiňané říkají svým císařům, jehož nikdy nespatří oko obyčejného smrtelníka. Ta růžová zeď napolo již vybledlá a částečně také otlučená má cimbuří pokryté tmavožlutě smaltovanými taškami rovněž namnoze zpřeráženými a oprýskanými, její základy pak ponořeny jsou v příkopě naplněném vodou a objímajícím se všech stran Zapovězené Město. Nade zdí jest viděti pouze stromy a úhledné střechy některých paláců, z nichž každý stojí o sobě. Dále zdvíhá se nade zdí neveliký uměle zbudovaný pahorek,

na němž zřízený jsou tři besídky s pestrými střechami z modře a žlutě smaltovaných tašek. Tento pahorek, jak známo z dějin, skládá se celý z kamenného uhlí, jímž zásobeny byly paláce za času obležení Pekingu od Mandžuru. Na něm sáhl si na život poslední císař minské dynastie.

V Pekingu zastavila se výprava v ruském vyslanectví, kde učiněny jsou přípravy k další cestě.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Téhož dne večer bavily se slečny Xaverie a Ella Šípkovy ve své loži znamenitě.

Vešly právě při skončení prvého aktu na počátku dlouhé přestávky. V obvyklé bezstarostnosti o úplnou dokonalost své toiletty usadila se Ella ihned na křeslo k brlení, kdežto Xaverie obrátila se k zrcadlu, aby útlou, pozornou rukou popravila tu něco na fichu, tam ve vlasech neb bouquetu na prsou.

„Dnešní auditorium jest nějak zábavné?“ prohodila tázavě Xaverie, povšimnuvši si v zrcadle tváře své sestry.

„Umlouvá se na všech stranách o našem vyražení,“ odpovídala Ella s krátkým, upřímným smíchem. „Pospěš si — věčná škoda každého pohledu, s kterým se nesetkáš.“

„Tu jsem. V kterém pořadí pečují o naše obveselení?“

„V každém. Hleď, právě naproti v obou ložích přes mezistěnu, a dole v prvních řadách parketu, teď zase tam na první galerii a zároveň v hloučku, jenž se právě tlačí ven z parteru.“

„Ano. Kukátka ze všech stran míří k nám, lidé si šuškají, povídají nahlas, dál od souseda k sousedovi, přes řady — prosím tě, co na nás vidí? Což jsme nějak očarovány?“

„Jsme,“ přisvědčila bujně Ella. „Zář, jaká vychází ze šedesáti tisíc dukátů, není právě všední. Slníme se v ní. Není sice naše, avšak její svit vystačuje patrně, aby obestřel i nás leskem —“

„Nerozumím ti, jakým leskem?“ přerušila Xaverie netrpělivě sestru.

„Leskem, jenž rozlévá se z glorioly, věnčící ode dneška hlavu či kapsu našeho přítele.“

„Ah, ty soudíš —?“

„Nesoudím. Jsem přesvědčena. Všechen úžas, obdiv a závistný interes, který k nám v jiskrných střelách zalétá z několika tuctů kukátek jako soustředěná palba z nepřátelských baterií,“ hovořila rozmarně Ella, jejíž tvář byla jediný čtverácký úsměv, „nesvědčí nám, nýbrž panu Horákovi. Pro něho prší nám komplimenty do klína. Škoda, že nejsem čarodějkou, obrátila bych všechno to holdování kouzelným slovem v květ —“

„Toť bys nasbírala pěkné smetí!“

„Ano, i jedovaté a smrduté, jalové a sprosté bylinky. Bylo by třeba dukladně je přebrati, než bychom je vysypaly Jaromírovi k nohám.“

„Ale já nerozumím, jak mohou lidé předpokládati, že někdo, jenž zachovává poctivě smutek —“

„Ach, čtvrtletní smutek! Za strýce! Kdo naň vzpomene po vyzlacení černého smutku tremi sty tisíci zlatých! Kdo si může pomysliti, že pan Horák nejezdí dnes ve čtyrech fiakrech najednou, že neblýská se po všech promenádách, že nesedí u nás v loži a nevznáší se po schodech, couloirech a ve foyeru, aby kladl svou nohu na všechny šíje, které se před ním skláněji, že neobjímá na potkání své přátele, kteří mu vyrůstají dnes ze země jak houby po dešti. Hleď, hleď — dole v pravo třetí řada, nový příchozí, vycídil si skla a zabořil skrze ne pohled do naší lože, jímž vysmejčil všechny kouty, teď se sklonil k své sousedce, vypravuje jí novinu, — ona ho ubezpečuje, že právě se dověděla, že však neměla čest, neví kdo to je, pan Horák, o němž si lidé kolem ní vypravují — jako bych ji slyšela — on jej pochvalně pomlouvá, povšimni si, jak se mu žlutá závist rozlézá po tváři —“

„Prosím tě, podívej se jen rychle na první balkon do druhé řady v pravo,“ vybízela naléhavě Xaverie. „Tučná paní, po obou stranách dvě kypré dcery, všechny tři v hedvábí a ve zlatě zadělané, pod nimi starý muž v šedivém obleku, patrně mlynář, pekař neb krupař —“

„Ano, ano, vidím. On jest očividně dobře zpraven, zasvěcuje ji do poměrů —“

„A teď ji zajisté řekl, že Jaromír jest zasnouben a kterak. Vidíš, ustrnula, dcery si vzdychly! Že si všichni čtyři pomyslili neb řekli: Ten ubohý!“

„Anebo: Ten hlupák!“

„Anebo: Však on Louisu nechá sedět. A pozvedne svých očí výše, na příklad k nám.“

Obě sestry zasmály se do syta ve skrýši ustrojené z vějířu.

„Chceš-li se mi zavděčiti, věnuj méně pozornosti baronu Drasovskému,“ napomínala Ella.

„Máš pravdu,“ vzpamatovala se Xaverie. „Poddávám se bezděčně přitažlivému vlivu očí bystře na nás upíraných. Nepodobá se ti, že pan Drasovský co chvíli zvedne skla k naší loži, jako badavý hvězdář? Odkud tolik účastenství? Známe se jen dle jména a z ulice —?“

„Dal se mi onehdy představiti,“ řekla Ella za chvilku. „Pour renouveler une des plus estimables connaissances, pravil.“

„Což ty jej znáš?“ tázala se živě Xaverie.

„Jako tisíce lidí, s kterými jsem někdy mimochodem mluvila. S ním v Římě, býval v papežských službách a koketoval tam s rakouskými či německými umělci, k nimž mne také tvrdošíjně počítal.“

„Hleďme! — Právě se vzchopil, — vychází ven — Bože, toť nekonečná pausa! Neměly bychom si ji zpříjemniti procházkou po couloiru?“

„Nemám chuti.“

Lehké zaklepání ozvalo se za nimi, dvéře se rozlétly.

„Aj, šťastná nevěsta vzpomněla si na nás," vítala Xaverie slečnu Měšťanovou. „Viděly jsme vás dole s profesorem Kubešem, — kde jste ho nechala?"

„Zůstal za dveřmi. Ale prosím vás, je-li pak přece pravda —"

„Čirou a nezvratnou pravdou jest, že pan Horák dědil vše po Rývovi," vpadla Quirině do řeči Ella. „To jste chtěla věděti?"

„Jsem překvapena! Dovolte, abych profesorovi —"

„Vezměte mne s sebou," zvolala Xaverie, obracejíc se za nevěstou profesora Kubeše. „Ella chce hlídati loži a já toužím po vycházce."

V témž okamžiku vystupoval pán s Drasova po postranních schodech vzhůru. Vešed do couloiru prvého pořadí provinul se promenujícími, postřehl zrakem ještě tmavorudou, širokou stuhu slečny Xaverie, zabočující s Quirinou do foyeru, a zastaviv se u dveří lože č. 10., zaklepal.

Ella upřela na hosta oči s údivem ztajeným jenom na polo v reservované přívětivosti.

„Jsem šťasten blaživou domněnkou, že nepřicházím jako rušitel vašeho klidu, slečno," pravil, ukláněje se hluboko a prozrazuje jemným posuňkem zadržené políbení ruky Elliny. Nepodala mu jí a on s kavalírskou diskretností nevnucoval se.

Ella kynula vlídně hlavou.

„Je suis encouragé neutralní povahou terrainu, na němž se nalézáme" tvrdil usedaje. „Jen s touto spontanní odvahou přicházím vás obtěžovat, slečno, malou prosbou, jejíž vyslyšení zavázalo by mne i vašeho ctitele a zároveň mého přítele Horáka k díkům."

„Jsem vždycky ochotna dostáti povinnostem, jaké nám pouhé vyslechnutí žadatelů ukládá. Čeho si přejete?"

„Ne více než hravě můžete, a ne méně než bez veliké neskromnosti smím. Avšak nejprve — mille remerciments za slyšení milostivě poskytnuté. A račte mne ještě jednou ubezpečiti, že nevytrhuji, že nezdržuji, že nejsem vám na závadu ani jako všetečný paprsek lampy, který si se třpytem vašich boutonů hrá."

„Nezdržujete," tvrdila Ella s klidnou roztomilostí. „Ano, jest ve vaší moci získati si můj vděk, zažehnáte-li okamžik mé dlouhé chvíle brzkým a stručným sdělením své žádosti."

„Vynasnažím se. Kdybyste mne přistihla při rozvláčnosti, slečno, račte mne jen pokárati. Leč k věci. Můj mazlíček Horák přivezl si z Čížkova nějaký mandátek hraběte Verduga, který mu za daných poměrů způsobuje obtíže. Ký div. Na jedné straně láska, na druhé dědictví, a oba tito neodolatelní činitelé derou se o Jaromíra, že by mu člověk méně přející mohl vášnivě záviděti. Po svém zvyku pozeptal jsem se ho: Hochu, mohu-li ti něčím ulehčiti, svěř se mi, ulož co chceš. Horák vyznal se mi toliko z jediné starosti. Přivezl z Čížkova několik map naplněných skizzami a kartony svého," pán z Drasova uvolňoval znenáhla proud své řeči, kteráž tak i přes plynný a hladký konversační tok nabývala důrazu, „svého nebožtíka otce. Jsou to tuším privatní studie a delikatní náčrtky, vzniklé v nejintimnějších a nejposvátnějších dobách tvoření zesnulého malíře," pan Drasovský čechral si licousky a zíral velmi lhostejně do hlediště. „Bývalý konservator hraběte nakládal s těmito skvosty Verdugovy sbírky nešetrně; některé utrpěly škody, jiné pak chce míti hrabě proti snadnému poškození opatřeny. Nařídil Jaromírovi, aby vyhledal k tomu cíli způsobilého restauratora neb jiného umělce a odevzdal mu kresby. Jaromír by rád vyhověl co nejsvědomitěji, ale nemá chuděra času. V lačné své ochotě převzal jsem jeho úkol a chci jednak k vůli příteli, jednak k vůli hraběti, aby byl rozřešen mistrně. Cela me tient au coeur. Nyní však nevím si rady. Zodpovědnost moje není hračkou, — tuším, že dáte mi za pravdu a vyplísníte mne snad i za moji nerozvážnost. K umělcům vížou mne styky velice nespolehlivé, nějakému retouchérovi nemohu Verdugovy poklady svěřiti, vrátit je bylo by směšné a Horákovi nemilé — que faire!? Que faire?! Moje sklíčená duše pookřála teprve dnes večer nadějí. Zaplesal jsem, zočiv vás, proslulou artistku, dámu s rozsáhlými a zevrubnými konexemi ve světě uměleckém, slečnu plnou dobrotivosti a blahosklonné, účinné přízně, hotovou vždy pomoci andělskou rukou —"

„K ukrácení spousty frásí," přetrhla slečna Šípkova jaksi unaveně proud řeči baronovy.

„Merci bien," smál se pan Drasovský. „Zapomněl jsem na ohraničení své úlohy. Bref, dovoluji si vznésti k vaší milosti jménem Horákovým, jménem hraběte a za svou nepatrnou osobu snažnou prosbu, byste laskavě ujala se kreseb nebožtíka malíře. Vážila jste si ho zajisté jako já, mohu říci, že byl un dessinateur considérable. Parole d'honneur. Zasluhuje toho, by jeho pozůstalosti tkly se vždy ruce jenom nejpovolanější. Ah, — počínáte býti zase netrpěliva — pardon! Smím složiti své poslání do vašich ručinek?"

„Nevzpírám se, ač jest mi trapno, přebírati práci, k níž nejsem ani dožádána, ani zmocněna."

„Rozumím a vážím si vaší bedlivé přesnosti. Dovolte však, abych se své strany vás ujistil, že moje mysl nebude upokojena, pokud nepoložím před vás kartony, na něž ostýchala se moje profanní ruka sáhnouti. Jaromír nahnal mi před nimi tolik úcty a strachu, že bojím se o ně, jak o filigrán ze zlatých pavučin. Ani moje přirozená zvědavost nesvedla mne k rozvázání pečlivého obalu, v němž vám je zítra neporušené přinesu. Svolujete, neníliž pravda?"

„Ano," pronesla Ella určitě, téměř drsně.

„Kdybych neobával se vaší nelibosti, vzdal bych vám dík, oděný bohatou vroucností mého citu, jejž jste vyslyšením mé prosby roznítila. Spoután vaší vůlí prosím vás prosté a snažně: Přijměte mé srdečné díky. — O našem ujednání ovšem nezví nikdo ničeho. Svým časem pošlete mi rozkaz, abych si zase pro kresby přišel, — pro zavázané, zabedněné, zapečetěné, jinak bych se obával přijmouti je — a já povezu je rovnou cestou na poštu, nechť si o ně tato pečuje dále. Doufám totiž, že můj drahocenný přítelíček po vykoupení ze svého vyhnanství na Čížkové sotva bude asi hraběti k službám. — Ah, — slečna sestra, pokud mi známo, ač jsem posavade marně bažil po cti, býti formalně uveden — —"

Ella vyhověla tužbě baronově a seznámila s ním vstoupivší Xaverii, kteráž pobídla hosta k prodlení. Zůstal v loži přes druhý akt i přes poslední až do konce, ba doprovázel dámy domů.

Xaverie bavila se živě se dvorným a v hovoru neunavným panem Drasovským. Byl s ní důsledně v překvapujícím souhlase, vystřeloval ozdobné rakety směrem

každého jejího pomyšlení, a Xaverii rušilo z utěšené nálady toliko rozjímání o podivné zamlklosti a roztržitosti sestry. Ella účastnila se sice také rozpravy, usmívala se též, ale napořád jen ohlasem, stále jako s výše a ze vzdálenosti, z níž nedala se přilákati nejsladšími výrony troubadourské nálady pana Drasovského. A divadlo na jevišti, ve hledišti a na ulici nezrcadlilo se v lesku jejích očí, ve kterých svítaly záblesky starých upomínek.

Baron Drasovský předpokládal ovšem po přirozené nutnosti, že Jaromír s Čížkovem se rozžehná.

Pan Horák vyžádal si nejprve telegraficky prodloužení dovolené o dva neb tři dny a vrátil se pak na zámek čížkovský jen k rozloučení s hrabětem a k odstěhování svých věcí.

Hrabě Verdugo připustil, že odchod mladého konservatora není mu zúplna lhostejný.

„Jest rozmrzelý," šeptal pan Chmelík. „Já znám těch několik vrásek v jeho mramorové tváři, jež nepatrnou, oku méně zkušenému neviditelnou změnou naznačují zachmuření neb rozjasnění v hlubinách duše mého pána. Propouští vás velmi nerad. Spatřuje ve vašem odchodu potvrzení své domněnky, že nic milého mu nesvědčí. Oblíbil si vás neobyčejně rychle, pojal k vám důvěru, a důvěra, můj mladý příteli, jest v nepřístupné, tuhé půdě jeho povahy vzácnou rostlinou. Vaše karriéra byla zajištěna, a abyste si ji nezmrhal, strojil jsem se na vás s malým kázáním. Unikl jste mu, gratuluji vám k šťastnému obratu ve vašem životě, ač — věřte mi — na Čížkově byl byste snad v míru blaženějším. Nu, nikdo z nás není ustrojen stejně, jedněm daří se lépe pod tichým čistým nebem venkova, druhým ve městském rozruchu. Vy dáváte městu přednost?"

„Bezpečně, aniž bych však podceňoval výhody pobytu na úpravném venkově neb dokonce v zámku, jakým jest čížkovský. Nyní arciť vábí mne sto tužeb do Prahy! Ale než odjedu, musím zvěděti, v čem ukázal jsem se nehodným důvěry hraběte."

„Ach, nehodným! Nehodným! Kdož bude voliti výrazy přímo zabijácké."

„Chtěl jste mi činiti výtky. A k vašemu napomenutí musil jsem přece zavdati nějakým pokleskem příčinu. Prosím, neztajujte mi jej, odešel bych z Čížkova nespokojen."

„Budiž, ulehčím si. Měl jsem o vás chvíli upřímný strach a chtěl jsem vám říci: Pane Horáku, když vám hrabě uloží, abyste sestoupil do Tartaru, pozdravil tam jeho předky, a vy řeknete, ‚k službám', pak buď musite rovnou cestou do podsvětí a vyříditi na vlas co a jak vám nařízeno, aneb musite se vrátiti a vyzpovídati se hraběti mužně a opravdově, proč jste nebyl se svého poslání. Hrabě proto nehne ani brvou, ba bude si vás vážiti jako svědomité, poctivé duše. Vy jste v jednom případě — z neznalosti a mladické nerozvážnosti, omlouvám vás — ano, vy jste jedenkráte nešel tou přímou cestou, kterou vás hrabě poslal. Vraceje se z Rotterdamu setkal jsem se v Praze s rytířem Pampou a ten mi pověděl, kdo mu přinesl obvyklý měsíční vzkaz hraběte. Baron Drasovský. Žasl jsem, nedovedl jsem pochopiti, znaje velmi dobře poměr Verdugův k Drasovskému. Zde jsem pak nabyl světla, které mi bez vašeho přiznání objasnilo podivnou příhodu s dostatek. Není sice pochyby, že pán z Drasova nezneužil přímo nijak přenesené důvěry hraběte Verduga. Baron vynesl vždycky z rozmanitých nehod svůj starožitný erb čistý jak zlato, jeho kavalírská bezúhonnost jest nade všechno podezření povýšena. Přes to neučinil jste dobře. Pan Drasovský vykonal váš úkol ovšem se vší diskretností vzdělaného šlechtice, ale postavil se pouhým tím faktem jako důvěrník hraběte do ohniska interesu a přízně četných, byť i schudlých šlechticů, jichž vděčnost nebude mu nikterak na úkor. A on bohužel není tak šťastně situován, aby mohl zhrdnouti prospěchem, jenž se mu nabízí. Já mu jej přeji od srdce, hrabě též. Ale vyplývají-li tyto výhody ze štědrosti hraběte Verduga, musí nejprve hrabě Verdugo věděti, kdo z nich těží a jak. Jen z té příčiny jsem si umínil vás varovati, abyste příště ve výkonu svých úloh počínal si přesněji. Nyní stalo se mé napomenutí bezúčelným. Pronesl jsem je po vašem přání přece, — zkušenosti a více světla v poměrech našeho okolí nemohou býti nikdy na závadu. — A teď obejmeme se v bratrské shodě. Já pojedu sice za vámi do Prahy, ale na léto se vrátím zase na Čížkov. Hraběti neposkytnu vbrzku za vás náhradu, rozmazlil jste mi ho. Nepochybně bude konservatorství a archivářství spočívati ještě nějakou dobu na mých starých bedrách. Budiž. Podrobuji se k vůli svému pánu rád nutnosti a v provisoriu zastanu také svůj úřad z nouze ambulantním způsobem na přejížďkách."

Pan Horák přijal důtklivou ač laskavou výtku dobromyslného starého pána s úsměvem šťastného člověka, jemuž skvělá budoucnost propůjčuje právo, aby si hravým způsobem prominul některou nepatrnou nedbalost při závěrku knihy minulosti. Vzpomínaje na své nejnovější obmyšlení pana Drasovského svěřeným úkolem, byl okamžik na vahách, sluší-li se archiváři svěřiti, čili nic. Neučinil tak. Nač bouřiti skrupulosní úzkostlivost páně Chmelíkovu!

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Marfa schvalně upozornila Helenu, že její intendant jest svoboden. Mohl se odstěhovati, mohl svůj statek prodati a zanechati Heleně její panství v poměrech tak zamotaných, že by se v tom nebyl nikdo vyznal. Aby byly hodně zamotány, o to se již Ivan postaral. Helena cítila, že by si s tím vším nevěděla rady, a lekala se zodpovědnosti, která by ji vázala naproti poručníkovi. A proto se podrobila i tentokráte.

„Vím, že nejste zlí," pravila s přemáháním. „Ale proč mi to vše povídáš? Či jsem nebyla dosti nešťastna?"

„Povídám ti to proto, abys, máš-li nějaký důkaz, nějaký papírek, který by mohl vysvětliti smrt pánovu, nám jej svěřila a my bychom jej lidem ukázali."

Helena vzpomněla si na onen papírek, který ráno zničila, a v té chvíli zdálo se jí, že se otvírá propast u jejích nohou.

„Nemám ničeho," pravila.

„A přece víš tak dobře jako my," naléhala Marfa, „že pán nezemřel smrtí přirozenou."

„Možná," odvětila Helena; „já nevím."

„Ale proč jsi to neudala? Soudy byly by pátraly," pravila Marfa, jejíž oči planuly ukojenou pomstou, zatím co Helena s hlavou sklopenou pohlížela k zemi.

Teď upřela oči na Marfu, ale v její tváři zastihla jenom záblesk soucitu a přátelství.

„Ovšem," pravila, „měla jsem to udat, a soudy byly by vyšetřily, že se můj muž zavraždil k vůli jakési Polce."

„Ah!" zvolala neopatrně Marfa, „ty tedy myslíš, že se sám zavraždil k vůli té Polce?"

V jejím hlase vyznívala radost z tohoto odhalení.

„A co ty," pravila Helena upírajíc na ni zrak, „co ty jsi si o tom myslila?"

„Já," odvětila drze Marfa, „já myslila, že mu namíchali do jídla něco pro spaní. Žárlivé ženy dávají svým mužům všelijaké nápoje, aby je donutily k věrnosti, a někdy to špatně skončí."

„Ty, co věří v podobné nápoje, možná, že to dělají," odvětila Helena s pohrdáním; „myslíš, že jsem to udělala též?"

„I bůh uchovej! Ta Polka mohla to také udělati."

„Ta neměla zapotřebí poutati jej k sobě," šeptala trpce Helena.

„Vidíš, paní, škoda že jsi nedala tu věc vyšetřiti."

„A to mi povídáš teprve za půl roku, když jest již pozdě? Proč jsi mi to neřekla hned?"

„Dříve se o tom nemluvilo," odvětila chladně Marfa. „S bohem, paní; nechceš nic Ivanovi vzkázati?"

„Nic, Marfo, odpusť, že jsem byla tak prudká, ale to, cos mi řekla, mne hrozně zarmoutilo."

„Ale co na tom, paní," odvětila Marfa, „nemysli na to."

Šla a políbila Heleně ruku, sice uctivě, ale též důstojně, jako služebnice a příbuzná zároveň, a odcházela pomalu ze zahrady.

Helena dívala se za ní až zmizela.

„To je můj zlý duch," pomyslila si, „ta žena mne zničí."

Zatím rozšířila se pověst tajemného původu jako všecky pomluvy po celém okresu: že prý paní Marsovová omrzela nevěrou svého muže, který mrhal jejich jmění s ženami jinými, jej otravila, aby mohla sama užívati statků, které jménem svého nedospělého syna nyní spravuje.

Ta pověst měla křídla jako všelicos zlého a škodného: doletěla také do Petrohradu a vplížila se všude. Hraběnka Grecká zvěděla o ní dříve nežli kdo jiný, ale pokrčila pouze rameny. Znala příliš dobře svoji neteř, než aby věřiti mohla pomluvám; zvala ji také do Petrohradu v té naději, když na několik neděl odjede ze svého domu, že ty pověsti umlknou. Ale syn Helenin dostal spálu a cesta byla odložena. Když také jiné plány její byly zmařeny, spoléhala hraběnka, že časem konečně ty pomluvy přece utichnou.

Valerian Grecký soudil o té věci jinak. Znal špatně svou sestru, která byla o něco starší nežli on a která nebyla s ním zároveň vychována; myslil, že je pyšná, ale ona byla pouze hrdá; myslil, že jest svárlivá, a ona zatím jen pohrdala urážkami příliš nízkými; a konečně si snadno namluvil, že v návalu žárlivosti byla by raději chtěla viděti svého muže mrtvého, nežli v loktech své sokyně. Nemůžeme říci, že ji obviňoval, ale nebyl dosti přesvědčen o její nevině, aby se odvážil ji hájiti. Ona mu psala jeden list za druhým — právě ty, co Rajisa četla — a prosila jej, aby přijel k ní a aby se jí zastal aspoň svojí přítomností. On odpovídal neurčitě, čas utíkal a Helena konečně uhodla, proč nepřijíždí.

To byla pro ni nová rána; nicméně přijala ji zmužile, ale od té chvíle bylo jí vše jedno. Její přátelé ji opustili, celý kraj ukazoval na ni prstem, a často, když se procházela po svém statku, potkávala sedláky, kteří na ni tak podivně pohlíželi — věděla, co to znamená, a odpovídala jim úplnou chladností, která nevidí ničeho, ani neslyší, ani neuhodne. A tu někteří počínali se jí báti . . . .

Ivan se svou ženou pracovali dále ve svém pekelném plánu. Statek toho roku vynesl mnohem více nežli jindy; nicméně rozšiřoval Ivan po vesnici pověst, že paní není spokojena s jeho správou, že to dobře ví, že raději půjde pryč a že si najde místo jiné. Sedláci, kteří jej nesmírně milovali, poněvadž uměl tak dobře v jejich prospěch hospodařiti, začali bručeti a jevili k Heleně opravdové nepřátelství. Pozdravovali ji, ale tak jakoby házeli po ní kamením. A proto již Helena ani nevycházela ze své zahrady, žila jen svému dítěti a myslila často se srdcem plným úzkosti, bude-li to déle trvati, jak to asi skončí.

XXXI.

Hraběnka Grecká psala, jak slíbila, své neteři o svatbě hraběte Valeriana. „Tato mladická pošetilost," psala mezi jiným, „byla krutě potrestána: já pak hrála při tom trestu roli, kterou bych za celý svět nebyla na se vzala, kdybych byla tušila, jak to dopadne. Ale, jak se zdá, bylo to psáno v knize osudu. Promiňte mi ty trapné podrobnosti a dovolte, abych řekla pouze několik slov o té, která nyní, ať chceme či nechceme, jest vaší švakrovou a mojí neteří. Je to mladá dívka, původu velice skromného, beze všeho jmění, ale slušně vychovaná. Její mravnost jest bezúhonná, její zásady se mi líbí. Jestliže, jakož se podobá, půjde na venek, na statky Valerianovy, bude vaší sousedkou. Pak budete míti snad příležitost ji poznati; dojista však o ní uslyšíte. Prosím vás, buďte tak laskava a pište mi, čeho se o ní dovíte; ta dívka nezdála se mi ani sobecká ani sprostá, a kdyby to bylo pouze k vůli Valerianovi, nebude mi její chování nikdy lhostejné."

Některé šlechtické rodiny v sousedství, které z dlouhé chvíle, nebo ze zvědavosti, posud navštěvovaly paní Marsovovou, přijížděly s velikým potěšením jí zvěstovat, že její švakrová přibyla na venek. O mladé hraběnce Grecké kolovaly nejdivnější zprávy. Podivný způsob, jakým tento sňatek byl uzavřen, dráždil ovšem obraznost zvědavých lidí. A proto přijížděli k Heleně na výzvědy. Ale ta nevěděla ničeho mimo to, co jí psala teta, totiž o mnoho méně, nežli ty dobré duše si vymyslily, a proto odjížděly zase a to notně sklamány. Zprvu přísahaly, že s Rajisou se stýkati nebudou: dcera vojenského ranhojiče! Slečna, kterou potkalo tak divné dobrodružství! Lidé šeptali si některé podrobnosti, skutečně hrozné. Kde je vzali? Ty dobré duše, co je po kraji šířily, byly by

bývaly v náramných rozpacích, kdyby byly měly udati pramen, kde je čerpaly. A proto se usnesly na šlechtickém bále v K . . . ., že nikdy mladou hraběnku Greckou nenavštíví.

„Jestliže její švakrová se s ní dorozumí, nu dobře: ty se hodí k sobě," rozhodla paní Paluská. Tato dáma zase vzrostla v očích veřejnosti, neboť od té doby, co ovdověla, guvernér zcela zřejmě před jinými dámami ji vyznamenával, což změnilo ihned její pověsť.

„My se k ní nemůžeme snížiti," dodala jiná dáma. Ta nebyla tak pověstná jako paní Paluská, což bylo však velice nespravedlivé, neboť mimo krásu vynikala vším, co učinilo paní Paluskou osobností tak známou.

Rajisa se o ty dámy nestarala. Přijela za krásného májového večera; slunce posud nezapadlo, ale jeho paprsky probleskovaly již vodorovně mladým lupením ukazujíce, že jest hodně pozdě. Stáda byla z pastvy doma; tu a tam ze stájí zacinkal zvoneček na krku dobytka. Zahrada plná jarních květů dýchala vůní vlhké trávy; břízy rozvíjely své mladé lístky. Všude voněla míza; večerní chládek stoupal již z vlhké země, z níž dralo se hebounké osení.

Rajisa sestoupila s vozu před vysokým, kamenným domem, pěkně obíleným zdola až ke střeše. Tato byla plechová a zeleně natřená. Celek dělal pěkný, veselý dojem. Rajisa nalezla zde své petrohradské služebnictvo, které poslala napřed; to očekávalo ji, uctivě seřaděno ve velké síni, která sloužila za vestibul. Uvedli ji do pokoje přízemního, z něhož se šlo do tří neb čtyř salonů se starodávným nábytkem. Když byla sama, pozvedla oči; na stole stály dvě svíčky a naproti ní visela veliká podobizna zemřelé hraběnky, matky Valerianovy.

Rajisa shodila cestovní plášť, přistoupila k obrazu se svíčkou v ruce a dlouho jej pozorovala. Krásná hraběnka v šatech vystřižených, s bohatými krajkami na plných ramenech, s perlami na šíji a růží thějovou ve vlasech, se vlídně usmívala. Podobnost s Valerianem nebyla sice patrná, ale poznati se dala přece a Rajisa si jí ihned povšimla. Postavila svíčku a přistoupila znova k obrazu V pološeru zdála se ta podobizna jaksi fantastickou, ale pořád vlídnou; její oči ztrácely se ve stínu, a Rajise se zdálo, že jí volají. I poklekla před obrazem a šeptala:

„Vy víte, jak ho miluji. Učiňte, ať není tak ukrutný!"

První týden měla Rajisa dost co dělati, nežli se vyznala v těch všech světnicích, salonech, chodbách, nežli prohledla hospodářství a různé vesnice ležící na panství, které bylo asi 17 kilometrů dlouhé a 12 kilometrů široké. Ty lesy, rybníky plné ryb, říčky, pole a louky zdály se jí býti plodem předrážděné obraznosti; tolik dobytka, co bylo na panství, neuměla si ani představiti: trvalo to aspoň čtrnáct dní, nežli si jen trochu pamatovala jména a povinnosti služebnictva, které však stejně až posud zahálelo na polích jako v zámku. Časem se Rajisa do nového povolání přece vpravila. Než uplynul měsíc prohledla všecko a sice tak, že dala svému správci okamžitou výpověď.

Právě tehdáž dostala návštěvu, která jí více překvapila nežli potěšila. Jednou po snídaní sešla dolů, aby si prohledla skleníky, a tu jí ohlásili Marfu Mrázovou.

„Kdo je ta Marfa?" tázala se Rajisa svého věrného Faděje, který jí všude provázel jako stín.

„Nic dobrého," bručel starý sluha. „Ale račte s ní promluviti, paní hraběnko, kdo ví, co chce."

Na to uvedl Marfu. Rajisa na první pohled pozorovala, že se sice Marfa upřímně usmívá, ale při tom zdánlivě prostém úsměvu příliš opatrně všecko pozoruje, a ta neshoda se jí nelíbila. Rajisa byla mladá, ale mnoho zkusila a znala svět. Měla se tedy před Marfou na pozoru.

„Co mi chceš?" tázala se Marfy.

„Přišla jsem tě uvítat," odvětila Marfa s hlubokou poklonou; „my všichni těšíme se srdečně z tvého příjezdu."

„Z které mojí vesnice jsi?"

„Ze žádné, Milosti, jsem žena správce na panství tvé švakrové Heleny Marsovové, a žiji tam na jejím statku."

Ukázala rukou park Helenin, který bylo z okna viděti a který se táhl až k samé cestě.

„Ah," pravila Rajisa, domnívajíc se, že tuto ženu poslala asi sousedka na výzvědy, „ty jsi tedy žena jejího správce? A proč jsi ke mně přišla?"

„Abych tě poznala," odvetila Marfa s úsměvem a přimhouřila oči.

Faděj, který byl až posud svědkem této rozmluvy, díval se tiše na Marfu; po chvíli pak se obrátil, mávl mrzutě rukou a odešel z pokoje.

„Jsi velice vlídná," odvětila Rajisa s patrnou ironií. „Čím bych se ti mohla zavděčiti?"

„Nepřeji si ničeho; ale mám za to, že neznajíc zdejší krajinu byla bys povděčna, kdybys měla po ruce někoho, kdo by ti leccos vysvětlil . . ."

„K tomu mám Faděje," odvětila Rajisa s jakousi hrdostí.

„Faděj byl dlouho pryč; on leccos neví," namítala Marfa pošilhávajíc stranou, jak měla v obyčeji.

Rajisa si vzpomněla, že starý sluha sám řekl, že neví, co se v posledním čase venku dálo; doufala tudíž, že se dozví od Marfy, co jí Faděj nechtěl říci.

„Je to pravda," začala zase Marfa beze všech rozpaků, „že tvého muže poslal baťuška cář do Sibiře?"

Rajisy dotkla se tato otázka velmi nepříjemně. Ještě nikdo nemluvil s ní tak přímo o jejím neštěstí. Nicméně rozhodla se, že odpoví, neboť sama chtěla se tázati.

„Ano," odvětila; „co zde o tom lidé povídají?"

„Inu," pravila Marfa, „my si myslíme, že pan hrabě jest náš pán, ale že cář jest pán všech pánů. A proto, ať činí cář cokoliv, my ho stejně milujeme."

A věru neštěstí Greckého dojalo pouze jeho sluhy. Sedláci ani dobře nevědouce, co se stalo, měli skoro radost, že jejich pán byl podroben zase někomu, jako oni jemu byli poddáni. Z toho, že císař potrestal jejich pána, poznávali, že jest ještě jiná moc i nad samým pánem, ku které v době nebezpečí mohli by se snad utéci. Těmto prostým lidem zdála se Rajisa jakýmsi poslem pána všemohoucího a co taková byla by nalezla všude slepé poslušenství.

Rajisa pochopila to vše ihned a těšila se z toho, že tento lid, ať již jakýkoliv, nebude jí činiti obtíží v novém postavení.

„Ty tedy myslíš, že mne budou míti lidé rádi?" tázala se zamyšleně.

„Ba ovšem, že tě budeme míti rádi; my ano, ale tvá švakrová tě nemá ráda," odvětila Marfa ohlédnuvši se z okna tam, kde se tměl park Helenin.

„Neublížila jsem jí v ničem," odvětila Rajisa trochu smutně. „Doufám naopak, že si její lásky dobudu."

Marfa zavrtěla hlavou tak rozhodně, jakoby nedávala ani nejmenší naděje.

„Naše paní nemiluje nikoho," pravila zvolna. „Je to dobrá paní, ale milovati neumí."

Rajisa si vzpomněla na onen balíček listu, který nalezla v psacím stole svého muže. Z těch listu poznala, že Helena dovede také milovati. A tak pocítila k Marfě tím větší nedůvěru.

„Půjdeš ji navštívit?" tázala se lstivě Marfa hlasem co možná nejsladším.

„Kdybych věděla, že by mne přijala, šla bych," odvětila Rajisa. „Poslala tě tvá paní, abys mi to vyřídila?"

Marfa zavrtěla opet hlavou tak podivně, jako dřevěná figura, ale počala zase mhouřiti oči a usmívati se.

„Ona tě nenávidí," pravila zcela klidně.

„Nedivím se tomu," odvětila Rajisa.

„Pomlouvá tě jak může," pokračovala Marfa.

Rajisa měla tisíc chutí Marfu vyhoditi, ale zdržela se.

„A chybuje," dodala Marfa, „neboť měla by si spíše přátely zjednávati, nežli je odstrkovati. Tebe chráni císař!"

„Ano," odvětila Rajisa s jakousi trpkostí.

„Nuže, tvá švakrová měla by tě prositi za přímluvu, aby si tu ošklivou záležitost nějak urovnati mohla."

„Jakou to ošklivou záležitost?"

„Jakže? Ty nevíš? Celý svět si o tom vypravuje: nebožtík pan Marsov náhle zemřel a to nějak podivně; paní bezpochyby ví, jak se to stalo, neboť ani to neudala . . ."

„Ty jsi žena jejího správce?" tázala se klidně Rajisa.

„Ano, paní."

„Ty jíš její chléb a odvažuješ se roztrušovati o ní takové pomluvy?"

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Když jsem projížděl maremnou Pisanskou.

(Giosue Carducci.)

Ty sladký kraji, zkad zpěv pohrdavý
je s pyšným hávem úděl mého žití
i hrud, v níž hněv se s láskou neunaví,
zas vidím tě a v nitru se ples nítí.

Vše známé zjevy tvé zas oko baví,
v němž úsměv s pláčem v téže chvíli svítí,
za stopou snů svých letí zas duch hravý,
za mládí svého půvabem se řítí.

Co miloval jsem, snil, vše bylo marné,
já stále běžel, ale nikde cíle,
a zítra padnu; leč po půtce parné

Mír! řeknou srdci pahorky tvé bílé,
v mlh kouři a tvé pláně jednotvárné
ve pršce ranní smějící se mile!

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Listy z Prahy.

XII.

V Praze, dne 12. května 1885

Ano potřebujeme „pozauněře vejborného". — Ale tím můžeme si býti sami, jen vzíti věc pořádně do ruky. Vždyť vidíme, co a jak se děje jinde. U Rusů vydává se: Russische Revue, v Pešti velmi dobrá: Ungarische Revue, v Záhřebě: Croatische Revue! Vezměme do rukou Uherskou revue. Zde velmi pěkný podává se přehled o celé literarní činnosti maďarského spisovatelstva; ano celého, neboť Maďaři velmi dobře pochopili to, co pochopiti má každý národ malý, že u nich nesmějí se dělati extra škatulky, co do literatury patří a co zase ne. Oni pojímají do revue své veškeru samostatnou duševní činnost spisovatelskou všech směrů a stran! — A dále v revue té spatříme občas také články polemické, proti zahraničným předsudkům, nalézáme tam překlady novější poesie a prosy maďarské a pak vždy celou novější bibliografii, mimo knížky modlitební a literaturu školskou. Ejhle obrázek „pozauněře vejborného". Revue ta jde do celého světa, přes tu chvíli potkáme se v anglickém, francouzském, německém neb italském časopise s výtahy a zprávami vyňatými z Ungarische Revue. — Stojí to trochu peněz, ale věc také stojí za to.

A Russische Revue, ač při výtečné redakci jest směru jednostranného, naleznete v každé veřejné knihovně celé Evropy. A proč? tázal jsem se jednou. „Abychom aspoň něco věděli o Rusku, abychom aspoň udělati si mohli pojem o tom, co u nich vychází," dostal jsem za odpověď. Vydávejme my také takovou revue, zjednejme si z vlastních prostředků takového „pozauněře vejborného"! A my máme vydávati německou revue, snad „Böhmische Revue"! Aby nikdo nebyl indignován, vydávejme ji třeba po francouzsku, po anglicku, rusky, italsky a třeba v několika jazycích. Jen peněžité prostředky k tomu, o pracovité, schopné lidi u nás nouze nebývá. — Peněžité prostředky! Toť v Čechách velké slovo! Máme peněz dosti, sbíralo a sbírá se na všecky možné a na velké množství nemožných věcí a podniků! Neotvírejme staré rány; ale ptejme se, co pohltily „národní boje" let sedmdesátých? Jde to do statisíc a resultat: že jsme přičiněním našich sousedů, kteří všechno naše „špinavé prádlo" dále roznesli, po Evropě měli trochu ostudy! A co pohltily a pohlcují jiné sbírky, často jen k tomu účelu pořádané, aby hovělo se marnivosti některých dám neb pánů, kteří mermomocí musí býti „členy komitétů". Co pohltí subskripce na nejrůznější bály? A což nejmodernější artikul — subskripce na jubilea!!*)

Tedy sbírkám se daří u nás jako houbám po dešti. Ale hlavně takovým, které slouží osobní ješitnosti a marnivosti našeho povrchního pokolení! Sbírejte na něco, kde se při sbírce jezdí ve fiakru v bílých rukavicích a v bílé kravatě a najdete zváčů do set! A sbírejte na něco, kde naše krásná pleť může ukázati při tom svůj vkus, či „rozvinouti nádheru svých toilet" se tomu tuším říká ne sice podle Brusu, ale podle módy pannjící! — Takové věci jdou; ale sbírky ku založení fondu ku vydávání revue? „Quid mihi Hecuba", „co z toho budu mít" a „k čemu je to dobré", to uslyšíte a sotva více. Přál bych si býti špatným prorokem a přál bych si, aby se to se sbírkami těmi přece zkusilo. Nechť uvidí se v Čechách, mnoho-li je intelligence, která pochopuje význam myšlénky takové, která pochopuje, čím by to mohlo býti pro nás, kdyby

*) Stali jsme se tím po světě pověstnými. Doklad k tomu, ze strany velmi vážné. Professor Vojtěch Šafařík před několika lety cestoval po Rusi a zvláště Kavkaze. V Tiflisu ptal se přítele svého: „Tak co pak zde dělají moji čeští krajané?" „Pořádají slavnosti a světí prapory," byla odpověď.

se provedla! Neboť takováto revue jest **pionérem**; když rozšíří se a lidé jinde vidí, slyší a čtou, co se u nás děje a pracuje, **všude** časem najde se někdo, u koho vzbudí se tím interess, a on se **přiučí** tomu **jazyku**, aby mohl čerpati z pramene a zřídla původního. Ano, toho svou Ungarische Revue docílili Maďaři; po světě se milovníci literatur evropských, literáti z povolání, učitelové literarních dějin učí maďarštině, jazyku to, který se žádným kulturním jazykem evropským nemá souvislosti! To my bychom také provedli, poněvadž učením se češtině si Roman i German razí cestu do všech řečí slovanských, a tudy oběť není tak veliká! —

O jiných věcech nemluvím. Jiní národové mají organisované sbory schopných **vzdělaných** žurnalistů, kteří dopisují do světových novin anglických, francouzských, ruských, německých, seznamují s veřejným životem, s politickými otázkami a potřebami svého národa, zkrátka budí pro to, co jest u nich dobrého, sympathie — „pozaunéřs.vím vejborným". Zadarmo se ovšem takové věci nezpořizují; ale v **dobré** národní organisaci, kde dovede se rozlišovati bombastické sebe přeceňování a mělkých nechutných slavností pořádání od **faktických a pravých potřeb**, tam se peníze ku pravým potřebám národním velmi snadno najdou. A v této distinkci vězí tušim klíč k tomu, co nám v celé naší organisaci chybí!

A že to chybí, jest u nás větším zlem než by bylo kdekoliv jinde, pro naši zeměpisnou polohu a pro náš dějinný vývoj! — Co tohoto se týče, myslím, že mi bude záhy porozuměno. U nás těm, kdož holedbají se láskou k vlasti, přísnější nastávají povinnosti než jinde, poněvadž my sami ze sebe musíme si pomáhati, bez faktorů, které jinde stojí v čele osvětového hnutí! Ptejte se dnes, jak si stojí „Svatobor", a uslyšíte, že špatně; členstva rok od roku ubývá a potřeby vzrůstají. Několikráte již učiněno vyzvání ku **šlechtě české**, by přispěla hřivnou svou, ale až dosud marně. Teď má se Svatoboru pomoci novým provoláním k národu a novým vyzváním **šlechty**. Mnoho štěstí! A tak jest to se vším jiným u nás. Od vlády podpory nadíti se nemožno, ve vyšších a bohatých vrstvách šlechtických a hierarchických ví se o nás jen tak dalece, že pomáháme sloužiti jich zájmům a za to se milostivě aspoň do nás — **nekope**; národ sám tudíž musí postaviti se na pevno, odhoditi malicherné cetky a pozlátko falešného sebe přeceňování, musí rozeznati, co pod rouškou potřeb národních slouží **osobním** zájmům stran neb osob jednotlivých a co jest **potřebou skutečnou**. A až dospěje k této **distinkci**, bude nám dobře; to je to něco, co v naší organisaci dosud chybí! Tak jako nebožtík Hálek pána boha prosil, aby nedal mu sevšedněti, tak my prositi bychom měli, aby bůh dal nám **vystřízlivěti** a naučil nás býti národem seriosním. A jednou z prvních potřeb malého seriosního národa jest „pozaunéř vejborný", jest revue, která by cizinu seznamovala s našimi literarními snahami, s jich genesí, vývojem a potřebami! — A ještě jednou: psána ať jest revue ta jazykem jakýmkoliv, jen ať dobré věci dobře slouží, a ať jest brzo pohromadě **fond** na vydávání potřebný!

Marcus Antonius.

České knihy. Není tomu tak dávno, co jsme upozornili své čtenáře na důležitější novinky naší literatury, a již zase nastřádala se nám slušná řada zajímavých knih. Opakujeme svoji zásadu, kterou jsme vytkli hned na počátku roku, že totiž v této rubrice uvádíme pouze publikace trvalé ceny. Začneme s poesií. Především zaznamenáváme opět dvě nová díla **Jaroslava Vrchlického**, sbírku lyrických básní s titulem „**Co život dal**" (Ottovy „Salonní bibliotéky" č. 38.) a velikou báseň „**Twardowski**" (náklad. Fr. Šimáčka). „**Jak táhla mračna**" jest kniha hluboká a vážná; kdo úmyslně nezavírá duši různým otázkám, které nám život při každém kroku nabízí k rozluštění, stráví při té knize mnohou krásnou chvíli. Ba i v milostném cyklu nadepsaném „Jen pro Ludmilu" mluví nejen hornjící srdce, ale také duch zvyklý kroužiti vysoko nad všední sférou života. Báseň „Twardowski" měla divný osud; jakožto kniha nemravná byla skonfiskována, ale c. k. zemský soud přistoupil k důvodům, jež autor na ochranu díla svého uvedl, a konfiskaci zrušil. Naši čtenáři dojista se ještě pamatují na ten zajímavý rozsudek, který jsme nedávno celý otiskli — k tomu i nyní je odkazujeme, neboť obsahuje věcný rozbor zmíněné básně. Ostatně upozorňujeme, že „Twardowski" byl vytištěn poprvé v „Lumíru" a sice v roce 1881. Nemýlíme-li se, jest sbírka „Jak táhla mračna" již dvacátý první svazek poesií Vrchlického mimo práce dramatické a četné překlady.

Poslední číslo Nerudových „Poetických besed" přináší báseň **Otakara Mokrého** nadepsanou „**Na Dívčím kameni**". Zvláštní jméno starobylého hradu v jižních Čechách Maidšteinu (Dívčí kámen) zavdalo podnět k romantické pověsti, kterou Mokrý v poetické formě spracoval, či spíše znova vytvořil. Báseň Mokrého vyniká pěknými popisy a hlavně šťastným naladěním, které čtenáře přenáší v tu velkou dobu husitskou, ve které děj se odehrává.

Z přeložených děl básnických uvádíme „**Poesii italskou nové doby**" v překladech **Jar. Vrchlického**, onu velikou anthologii, o níž jsme se již jednou zmínili. Nyní leží před námi ukončená. Je to práce, jakou jenom veliká energie a láska k věci vykonati mohou. V „Poesii italské" zastoupeno jest 131 básníků.

Adolf Heyduk přeložil báseň „**Zlatorog**" od **Rudolfa Baumbacha** (nákladem Jos. R. Vilímka), kterou Němci počítají mezi nejlepší básnická díla poslední doby. „Zlatorog" jest pověst slovinská, kterou si tamní pastýři vypravují; německý básník hleděl zachovati onu prostou poesii národní pověsti a aby čtenář měl dojem úplnější, přidělal scenerii; popisy hor jsou celkem pěkné, ale místy následují jména alpských bylin suše za sebou jako v botanice.

Z děl prosaických upozorňujeme své čtenáře zvláště na „**Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského**" (vycházející nákladem knihkupectví Fr. Šimáčka). Náš lid nenajde tak hned čtení příjemnějšího a užitečnějšího nad povídky Benešovy. Vždyť vypravují o naší minulosti a to způsobem tak dojemným, že jsou českému lidu nejlepší školou domácí historie. Až posud vyšly tři díly a sice: „Pod doškovými střechami", „V Červáncích kalicha", a „V záři kalicha". Čtenáři naši naleznou mezi nimi některá známá čísla a rádi asi sáhnou k těm, co posud neznají.

„**Povídky, arabesky a humoresky**" **Svatopluka Čecha**, které vyšly v Ottově „Salonní bibliotéce" tisknou se nyní v druhém vydání, a jsme přesvědčeni, že bude časem těch vydání pěkná řada. Humorista jest v každé literatuře vzácný pták, zvláště je-li při tom takovým poetou jako Čech. Ten umí člověka rozesmáti a zase rozplakati někdy zároveň.

Téže „Salonní bibliotéky" číslo 36. obsahuje „**Črty kozácké**" od Edvarda Jelínka. Nejsou to jen tak lehounké cestovní náčrtky, jak by se na první dojem dalo souditi. „Črty kozácké" mají hlubší jádro. Jelínek zná Ukrajinu a co více miluje ji; není v ní cizincem, ale cítí se v ní doma, jakoby v ní vyrostl, a proto má pro tu zemi a pro ten lid zcela jiné tóny nežli obyčejní touristé.

„Libuše", matice zábavy a vědění, získala si pro letošní ročník román, který počítáme bez rozpaků mezi nejlepší čísla české prosy, mistrovské dílo našeho **Heritesa**: „**Tajemství strýce Josefa**". Naši čtenáři mají jej dojista v dobré paměti (vyšel v „Lumíru" r. 1882), těm, kdo jej posud nečetli, voláme upřímně: Čtěte, čtěte!

Bohuslav Čermák vydal svoje drobné povídky pod názvem: „**Z naší dědiny**" (nákladem Edv. Valečky). Přátelé našeho lidu a našeho venkova naleznou v tom svazku mnohé detaily, které svědčí o bystrém pozorování. Čermák zná ten lid, o němž píše, až do duše, myslí a cítí s ním a proto dovede podati dojmy tak pravdivé.

„**Dětské kartony**" nazval **Jan Červenka** svoje skizzy ze života dětského. (Vilímkovy „Nové bibliotéky" č. 10.) Některá čísla jsou velmi pěkná a všecka psána jsou s vervou a vřelým citem, ač mají celkem jiný charakter nežli jeho „Novelly"; v těchto Červenka pouze vypravoval, „Dětské kartony" však mají hlubší myšlénkové pozadí.

Václav Řezníček vydal v Ottově „Laciné knihovně" objemný svazek nadepsaný „**Po velké události**". Touto velkou událostí jest nešťastná bitva na Bílé Hoře a tři obrazy pod oním titulem spojené líčí ony „těžké doby", které nastaly národu našemu po r. 1620. Názvy těch tří obrazů: „Pod Golgatou", „Do hrobu" a „Příznakové z mrtvých vstání", ukazují samy rozvržení veliké látky. Autor sám v předmluvě praví,

že jeho povídky nejsou zbudovány na přesně historických základech, ale že jsou sbírkou mlhavých vzpomínek, které se v jeho kraji na rtech lidu až posud dochovaly. A taková tradice historická má také svoji důležitost. Psány jsou ty povídky pěkně, s živým koloritem a vlasteneckým zanícením.

Čilá firma Frant. Šimáčka vydává veliké obrázkové dílo o Rusku: „Rusko slovem i obrazem“, líčí Jos. Kolář. Text jest důkladný a zajímavý, illustrace pak pocházejí od předních umělců, z největší části ruských. Právě vyšel sešit třetí, líčící chrámy a paláce petrohradské. Dílo to bude objemné, takže bude ukončeno teprve ve čtyřech letech. Nepochybujeme, že se jím naše vědomosti o Rusku, ne právě rozsáhlé, valně rozmnoží.

Ke konci ještě malou poznámku: kdo se chce zasmáti, ať si koupí „Švandu dudáka“ (redakcí Ignáta Herrmanna). Vychází ve volných sešitech a každý sešit obsahuje asi deset veselých povídek a básní, někdy také illustrovaných. Herrmann se snaží, aby jeho „Švanda“ měl také trvalou cenu literární a tak nalézáme mezi spolupracovníky také jména předních autorů našich.

* * *

— Z četných dopisů, jež dostal J. Vrchlický od básníků italských v příčině „Poesie italské nové doby“ klademe sem v překladu dopis Carducciho, prvního zástupce nové poesie italské:

Milý pane!

Děkuju Vám za knihu, kterou mně poslati se Vám zalíbilo. Lituju, že nemohu obdivovati se poesii Vašeho národa, leda jen v překladech francouzských, a přeju z celého srdce svobodu, štěstí a slávu Vám, Vašemu národu a Vašemu umění.

V Bologni, 6. května 1885. *Giosuè Carducci.*

Literarní list „Domenica del Fracassa“ oznamuje v posledním čísle svém anthologii Vrchlického, již nazývá nejhojnějším výběrem dokonalého znalce nynější poetické situace v Italii, a lituje, že pro neznalost jazyka nemůže se vysloviti o ceně překladů.

— Dne 13. t. m. odhalen byl v Stockholmu pomník Linnéův. Den ten slaven byl po celém Švédsku jako svátek národní.

— Londýnské „Athenaeum“ přináší obšírnou zprávu o provozování nové Dvořákovy Simfonie v D-moll na koncertu filharmonické společnosti. Jmenovaný list praví, že londýnská filharmonická společnost dobyla si tentokráte laurů právě tak, jako když průběhem svého trvání ponejprv získala Anglii Beethovenovu devátou Symfonii, Mendelssohnovu „Italskou“ a Spohrovu v D-moll. Provedení bylo brillantní. Dvořák prý již svou přítomností celý orchestr rozohnil. Jak známo věnoval Dvořák toto své dílo londýnské filharmonické společnosti, kteráž jej již loni byla jmenovala svým čestným členem.

— Vliv masa vepřového na tvorbu uměleckou považuje se asi obecně za velmi nepatrný. Ba možno, že na tuto bizarrní myšlénku nikdo ani nepřipadne. Avšak nic nemožného pod sluncem. Jak známo, tarifovány egyptskými celníky ctihodné mumie slavných faraonů jako sušené ryby, a zmíněný vliv náleží také k celním žertům, jež mívají vážný rub. Stará Evropa počíná obrannou válku proti mladé, útočné Americe. Záminky boje a zbraně jsou rozmanité. Tak Francie nechce býti zaplavována masem z yankeeské Porkopole, z Chicaga, i učinila příslušná obranná opatření. Za to zavedli Američané odvetné clo na dovoz uměleckých předmětů a zasadili tím uměleckému tvoření v Paříži bolestnou ránu. Amerika kupuje totiž rok co rok za miliony francouzských maleb a soch. Nyní však musí se obejíti Francie bez šunek z Chicaga a Amerika pak bez uměleckých děl z Paříže. Tím trpí pařížský svět umělecký i americký vkus a veliké kulturní potřeby Nového světa citelnou újmu. Jest přáti oběma stranám, aby vbrzku vyhlédnuta byla za vepřové maso jiná, příhodnější oběť, jíž v zájmu prostého rozumu, jemuž tato zvláštnost jest hrubou urážkou.

— Zřením k smělosti našich roztomilých sousedů vtírati nám svoji kulturní převahu a zřením k naší krátkozraké ochotě, věřiti v tuto převahu, sluší občas upozorniti na to, kterak v širém světě sláva osvěty německé jest zbožím dosti chatrné hodnoty. Appelles Vídeňáků, nebožtík Hans Makart, setkal se v cizině s útrpným úsměvem a právě nyní nechce se velikému Adolfu Menzelovi nikterak dařiti s přesvědčováním Paříže o vyspělosti německého umění a o vzdělanosti kruhů, jež ušlechtilý jeho štětec zobrazuje. Dvorní hostina vymalovaná Menzlem jeví se francouzskému oku jakožto „une mangerie officielle“, na níž všechno hltá (tout le monde bâfre)...

— Můžeme bez neskromnosti říci, že v nové době a v řadě současných národů jsme již něčím. A jsme tím téměř výhradně svými snahami vzdělavacími, svou literaturou, hudbou, uměním. Neboť co platíme politicky a co vážíme hospodářsky, jest známo každému, kdo nevěří v úvodní články našich novin jako v evangelium. Ale v podivném převrácení skutečnosti nalézáme naši literaturu a naše umění v zrcadle denních časopisů zastrčené jako Popelku do nepatrného zákoutí někde mezi kriminálem a tržištěm, a mnohý den podobá se, že tato Popelka má ustláno jako na smetišti, na něž se odhazují reklamy, nakladatelská návěští, tu a tam slohová cvičení nadějných mladíků a pod. bez ladu a skladu, leč jako s **určitou** tendencí, neprospěti literarnímu a uměleckému rozvoji našemu nikterak. Jediné divadlo jest výjimkou, avšak zase na úkor ostatních oborů umění, kteráž tratí se následkem této jednostrannosti v pozadí obecného zájmu jako vedlejší a nepatrná. Za to skytají žurnály našemu obecenstvu den co den spousty politických výkladů a obrazů z daleka i z široka, ceny efemerní a vlivu tak blahodárného, že hoši a starci, měšťané a vesničané máchají se od rána do večera v politických patokách, považujíce toto jalové zaměstnání za vrchol své vlastenecké činnosti. Vše ostatní se zanedbává. Duševně i hmotně. Rozpravy našich novin připomínají nám přečasto publicistické výkony ubohých Slováků, kteří k oslnění a k upokojení svých čtenářů nejraději uchvacují blesky roznícené v Petěrburku a vrhají je se zdrcující vervou tu do Kalkuty, tam do Vídně, do Cařihradu a do Berlína. Prosí-li nás někdo někde za to, je-li nám za to vděčen, nevíme. Snad ano, snad se mýlíme, snad nám bombastické úvahy, okresní a klubovní třenice a řeči prospějí tak dobře, jako jiným národům prospěly věda, umění a průmysl. Na tomže místě v žurnálech, kde u nás vykládá se vzrůst trávy v Gačině neb káže se „buďme hodni“, „buďme neuprosni“, nebo rozsvěcují se rozumy klubovním a spolkovým velikánům, pojednává se v cizích listech články, notickami a korespondencemi obšírně, s láskou a vroucností o nových zjevech literarních a uměleckých, o artistech, jejich snahách a úspěchu, o pospolitém životě, o premierách v divadle atd., a tyto první strany žurnálů bývají psány péry prvních redaktorů, kteří zároveň s nejlepší společností svého čtenářstva považují za svůj přirozený a čestný úkol, súčastniti se duševního života a pospolitého ruchu národa. Máme na mysli především Francii. Ale ovšem, tam platí jméno umělce bezmála více než predikát šlechtický a u nás méně než jméno kteréhokoli pana Klábosila. Viz opět naše žurnály, jichž ráz jest dobrodiním — německé nákazy. Sapienti sat.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Sálmova ulice číslo 7 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. června 1885. ČÍSLO 16.

Eon z Hvězd.

Báseň od *Jaroslava Vrchlického.*

. . agnomen habens de Stella, illiteratus et idiota.
Guill. Neubrig. 1. I.

Quilibet Christianus teneatur credere se esse membrum Christi.
Tamtéž.

Ó země dolmenů a menhirů,
na pláni tvé, již večera šer halil,
se slétly čtyři vichry vesmíru
a v chorál děsný jejich hluk se valil.

A moře z dáli občas z hluboka
jak trouba soudu posledního znělo,
však slovo spásy s retů proroka
nad živlů vádu jásalo a hřmělo.

Zde v středu gigantických dolmenů,
jež oltáře kdys byly starých bohů,
stál Eon na skráni děšť plamenů
a v štěrku pevně neúnavnou nohu.

Vous jeho bílý, sněžná bystřice,
se míhal tmou ve lehké pohře větru. —
„Ó Kriste, volal, Tvoje lodice
se zmítá dána v špatnou správu Petru!

Co udělali z tvého učení
ti biskupové, modloslužci, kněží?
Líp zákony tvé chápe kamení,
a živlů sbor líp dědictví tvé střeží.

Neb kněžím nestačilo Boha mít,
jenž láskou celý vesmír objímá,
hned proti němu Satan musil být,
jenž v spárech druhou světa půlku třímá.

Jim nestačila jedné lásky říš,
kde údy vše se v jedno tělo pojí,
hřích vynašli, jsi vinen, než to zvíš,
ba než tě počli rodičové tvoji.

A k slávě tvoji, bože zástupů,
co nadělali stupňů, cest a schodů,
co řádů, mnichů, jáhnů, biskupů,
pak prokleli vše, oheň tvůj i vodu.

A přece každý živel svatým jest
jak člověk, jenž v něm přišel ku vědomí,
mé oko svaté jako žár tvých hvězd,
a svatý hlas můj jako tvoje hromy!

Pak nadělali přísah, svátostí
a očist, odpustků a marných slibů,
a dogmat moře ve své moudrosti,
zkad vypustili ale rozum, rybu.

A ženu, vášu čistých plesů tvých,
na bídnou proměnili kajícnici,
nad tváři nach jim dražší led a sníh,
nad slzy vášně slzy vpadlých líci.

A vše to spečetili koncily,
půl Bohu, ďáblu půl svět vzdali celý,
a v missaly a bible, postilly
vzlet ducha sponou těžkou zamkli smělý.

Já pravím ale: Jediný jest Bůh,
my všickni údy jsme jen jeho těla,
v nás první síly tvořící žije ruch,
jež světy hřála, moří nadrem vřela.

My v Kristu byli a on zas je v nás,
vlád' otec, syn, teď my jsme říší ducha,
ó slyšte, máte v srdcích světla jas,
svět hledí na vás, poušť víc není hluchá!

Ó pojďte za mnou! Proměníme svět,
my odstraníme berly, trůny, mitry,
a země vzplane v jeden rajský květ,
jejž neurve víc Bohu Satan chytrý.

On hříčka kněží, teď se skácí v prach,
jak v tvář mu šlehne čisté lásky světlo,
ó pojďte! já jsem světlo na vlnách,
jež s hvězdné říše řadou věků slétlo.

V Broceliandy hvozdu setmělém
já slyšel velkou tu zvěst od Merlina,
jenž spí tam v mechu, v dubu setlelém,
a jako jiskra doutná, uhasíná,

Však větrů tahem náhle oživne.
Když příbuzný duch přiblíží se k němu,
on pohne se, dub snětí zakývne
a rozhovoru vzdá se tajemnému.

On mluvil se mnou v svitu měsíce,
hvozd nesměrný spal obzor celý plně,
spal květ i svět i travin směsice
a vlna v spaní tulila se k vlně.

V tom tichu Merlinův dub tajemný
se zachvěl, jak se chvějí mrtví v hrobě,
a rozšuměl se v nářek dojemný,
v své kořeny chyť moje skráně obě.

A v ucho moje šeptal: Roků řad
své tajemství zde úpím v lesní tiši,
však dále tálne hvězd stříbrný chlad
a trávy stvol zří klidně k nebes výši.

Toť ono moje děsné tajemství,
jež zašeptal jsem Vivianě v ucho,
a zakleto zde tělo mé se chví,
a k pláči mému vše tu mrtvo, hlucho.

Ty, synu hvězd, je zamkni v srdce své,
jím světu nová lásky říš se chystá,
nás velký Bůh na srdce svoje zve,
jsme všichni údy jeho syna, Krista.

Jdi jménem jeho a nechť slepá zášť
v prach deptá tě, ty vzdej se k světa spáse
v své nesmrtnosti zahalený plášť,
syn hvězd se jistě vrátíš k hvězdám zase!"

Tak Eon volal z noci do rána,
a větry ztichly, rozstouply se mraky,
tříšť jejich jako blesky strhána,
v svět propustila slunce zlaté zraky.

On mezi dolmeny a menhiry
stál s berlou svou a křičel na vše strany:
„Jenž věříte, jste všichni bez víry,
jen u mne spásy jsou a lásky brány!"

A rybář, jenž spěl k moři s vršemi,
a pastýř, jenž tu brav a skot si hlídal,
se rozsadili kolem po zemi
a tázali se, a on odpovídal:

A rostl dav jich z jitra k poledni,
co písku v moři víc jich víc a více,
a k večeru než přišel poslední,
již na počet jich bylo tři tisíce.

„Ó bratři, Eon děl, jenž Kristovy
jste údy, kterak mám vás jmény zváti?
zřím na všech čele plamen nachový
rybáků, apoštolů noci pláti.

V své srdce všecky lásky závorou
já tiskna na srdce vás Kristu kladu,
vy láskou odění a pokorou
teď zahájíte novou světa vládu.

Pryč s jmény, která na křtu dali vám!
Co Petr, Jehan, Iltud, Cadoc, Beda?
ty Moudrost sluj, ty Lásky věčné Chrám,
ty Opatrnost, a ty Soud, ty Věda!

A nyní v pochod! Pějte lásky zpěv,
jenž okřídlené duchy dělá z duší,
a vichrů úpění a moří řev
a lidské zášti hlas nás nevyruší!

Pán volá nás, on srdce naše stisk'
v své dlani jako horský křemen tuhý,
ó hleďte, by z vás jasný paprsk trysk',
ó zdrťte pýchy a sobectví kruhy!"

Tak valili se jako spousty vod,
když tají na hor štítech z jara sněhy,
že zdálo se tu, celý lidský rod
se vydal v pouť, řek zaplnili břehy,

Pláň oživili, do vsí zasáhli
jak mračno kobylek a rostli stále,
kde hrad, před nimi mosty vytáhli,
však oni valili se dál a dále.

A bretonští se lekli baroni,
a na svých křeslech bledli biskupové,
a brzy meč o štít již zazvoní,
vymýtit z kořen kacířství to nové.

Pán s biskupem své dali žoldáky,
a baron Tellmark stal se vojska vůdce,
na blázny ty, na chlubné žebráky
táh' s vojskem a chtěl utkati je v půtce.

Však Eon pravil k davu: „Lide můj,
tam pouze spěj, kam dráha mléčná kyne,
čím tobě meč, tvá spása Bůh je tvůj,
kdo béře meč, víš, ten od meče zhyne!"

— Však tálne vojsko Tellmarkovo již
(děl kdosi z davu), baroni s ním čelní
a kněží jsou. — „Ty jim se postavíš,
co mohou nám, vždyť my jsme nesmrtelní!

My klidně květ ve vlasech na rtu zpěv
je s hlasným alleluja! přivítáme,
my děti míru — co nám boje řev
říš ducha novou ve svých srdcích máme!

Co s válkou, to je Satanáše síť,
by proti Krista tělu zuřil zchytra,
on roztáh' ji a zatáh' rázem niť,
však co nám boj, co včera, dnes a zítra?"

A byl to pohled čárný, báječný
tam kopí les — tam ňadra bez pancíře,
tu vášně blesk — tam zástup netečný
jen skalopevný v nezlomné své víře.

Tam přilbice — zde květy ve vlasu,
tam na rtu povel k boji — píseň tady,
tam tisícové lítí k zápasu —
tu apoštolů zpívajících řady.

„Říš Boží na netečný nesem svět
a světla jiskru v chaos temné noci!"
— A bijte do nich! tomu na odvet
však bláznů tlum ustoupí brzy moci.

Boj divý vzplál a nevídaná řež,
vše zbito záhy, skorem bez odporu,
a k hvězdám čněla mrtvol strmá věž
a vojsko vracelo se do táboru.

Jen baron Tellmark nešel, zůstal sám,
kde viděl zuřit nejstrašnější vřavu,
kde mrtvý Eon zbodán ležel tam,
on k němu klek' a uříz' jemu hlavu.

Ji k sedlu přivázal za dlouhý vlas,
a k zámku otců svojich v let se pustil,
kůň dal se v cval a hnal se ráz a ráz,
a hlavy vlas o třemen divě šustil.

A posupný stál na pravici les,
pruh nebe za ním červánků zryt blesky,
kraj s bojištěm, pláň, hnoucí do nebes,
vše ráz to mělo gigantické fresky.

Nad hlavou barona se vznášel sup,
slíť bleskem občas a chraptivě hýkal,
snad Tellmarkovi záviděl ten lup,
jenž v kaluž bláta kaluž krve stříkal.

A krev se v těžkých kapkách řinula
na sedlo, řemen, středmen, na ostruhy,
a cesta úvalem se vinula,
tam zámek, slyšel z dálky kvasit druhy.

Zpěv divý duněl síní kamennou,
však baronů květ seděl na terase,
sem doléhal řev mamů ozvěnou,
a ret se klidně stápěl v hypokrase.

V tom vrazil Tellmark, na stůl mezi ně
jak balvan Eonovu hodil hlavu.
Zde doplněk je k vaší hostině!
A smích a jásot zazněl v drsném davu.

— Jest mou! křik' jeden, v boje zátopu,
já mrštil po něm kopím, mou je přeci,
ji pověsím si doma u stropu
na postrach dětem ve železné klecí!

Ne, jesti mou! v to zařval tučný mnich,
a v jazyk, jenž z úst zkrvácených čouhal,
hřeb ostrý vrazil: Tu máš za ten hřích,
žes církvi Páně, biskupům se rouhal!

Krev černá tryskla, mezi vína krev
se smísila na kamenném jich stole,
však Tellmark překřičel všech divý řev,
chyť hlavu za vlas a se rozhleď v kole.

„Mou zůstane! on děl, že hvězd je syn,
nuž uvidíme, kdo se hlásí k němu!"
Šel na kraj terasy. Tam bezdna klín
hle, otvírá se mozku šílenému!

„Chtěl ku výši a půjde v hlubinu,
kde vlk jej rozhlodá, sup lačný s rysem,
chtěl na skráni jas hvězdných rubínů,
a nyní musí spokojit se s hnisem!"

A kolem pěsti vlasy otočil
té bledé, děsné, umučené hlavy
a ku terasy římse přiskočil
a ukláněl se níž nad jícen tmavý.

A mrštil hlavou v propasť, šlechta níž
se sklonila, však náhle děsem vzkřikla, —
ne v propast, v azur tryskla hlava výš,
a jako hvězda ve hvězd moři zmikla.

*

Paní mincmistrová.

Veselohra o jednom dějství. Napsal *Ladislav Stroupežnický*

(Dokončení.)

Výstup 17.

Předešlí bez Dačického

(Šepmistři a mincmistr projevují živou mimikou úžas a sklamání.)

Mincmistr (nevrle). U všech ďáblů, zase nám unikl ten výtržník!

Labuška. Ano, vyvázl nám, jako čáp z konopí!

Mincmistr. Jak ale těch tolarů nabyl? (Náhle sebou trhne, jakoby mu zasvitla nějaká nová myšlenka.) A! — Ano — ano. (K šepmistrům, ukazuje na dvéře v levo.) Račtež, pánové slovutní, o záležitosti této tam relací poníženou sdělati — pošleme ji zítra pilným poslem se zprávou páně hofmistrovou na hrad pražský.

(Vodňanský, Labuška i Alexy pokloní se uctivě a odejdou v levo.)

(Zároveň)

Mincmistr (volá do pozadí). Pane Zdenku!

(Zdeněk vejde a přináší světlo, neboť se bylo zatím sešeřilo; postaví svíce voskové na stůl.)

Mincmistr (suše). Její Milost, paní žádám, aby se ke mně na chvíli vynajíti ráčila.

(Zdeněk odejde na právo.)

(Mincmistr u velkém rozčilení přechází po síni.)

Výstup 18.

Paní mincmistrová s pravé strany. Předešlý.

Paní mincmistrová. Tys přál sobě, pane Viléme?

Mincmistr (s tíží duši v sobě hnev — přečlaje). Přál bych sobě védomosti o tom nabyti, od koho dostalo se panu Dačickému těch dvou tisíc tolarů, jimiž se tak náhle z vězení pánů šepmistrů vyručil.

Paní mincmistrová (klidně). Pan Dačický se tedy z arrestu vyručil . . .

Mincmistr. Ano.

Paní mincmistrová (klidně). A nač se mne, pane Viléme, po těchto věcech dotazuješ?

Mincmistr. Ponevadž těžkých chovám starosti, že o tom povědomosti míti ráčíš.

Paní mincmistrová (klidně). Já?

Mincmistr. Ano, ty . . .

Paní mincmistrová. A proč bych právě já o této případnosti lepších vědomostí měla než kdokoli jiný?

Mincmistr (dosti ostře). Tys vždy víc, než potřebou se mi jevilo, tomu zhýralci na ruku byla. — Z toho odvozuji . . .

Paní mincmistrová (s rostoucí hrdostí). A kdybych i měla o tom povědomosti, (s lehounkou vzdorovitostí) kdož ví, zda byla by v tom libost moje, z toho počet někomu činiti?

Mincmistr (prchle). Já však na tom zůstávám, abys pravdu vyznala (s důrazem) anebo . . .

Paní mincmistrová (uražena — zvolna). Anebo . . .? (Hrdě.) Aj, pane Viléme, tyť sobě vedeš, jako bys právem útrpným vyznání nějakého ze mne vynutit chtěl.

Mincmistr (tónem, jevícím roztoucí rozčilení a bezohlednost). Ježto mám jistou toho důminku, že z ruky tvé těch tolarů nabyl.

Paní mincmistrová (tónem tímto uražena, hrdě se vztyčí). Nu a kdyby jich byl z ruky mé obdržel, co by bylo po tom (s důrazem) tobě, pane Viléme? — Pranic!

Mincmistr (popuzen). Mně že by po tom ničeho nebylo, kdybys ty fedrunkem nápomocna byla tomu lotříkovi troufalému, tomu buřiči a nešlechetníkovi, kterýž ze zlodějstva viní úřadníky horní? — Mně nejvyššímu mincmistrovi tohoto království, jenž k religionu katolickému věrně se hlásím?

Paní mincmistrová (vážně). Aj, pane Viléme, což jest mně po tvém religionu?

(Mincmistr trhne sebou zlostně a učiní několik kroků k paní mincmistrové.)

Paní mincmistrová (pokyne mu rukou, aby se mírnil). Já, pane Viléme, z lásky tobě ruky své podala, ale pamětliva jsouc, že předkové moji, dobré paměti páni Voděradští z Hrušova, od starodávna religionem pod obojí se spravovali, a poslušna jsouc svého svědomí, jen s tou výhradou ve smlouvu svatební s tebou jsem vešla, že mně v religionu mém sub utraque žádného příkoří činiti nebudeš. A smlouva tato s tvojí vůlí v dsky zemské v kvaterna památná barvy červené vložena jest byla.

Mincmistr (ostře). K těmto vývodům můž' mlčeti Vilém z Vřesovic, nejvyšší však mincmistr tohoto království nemůže snášeti, aby manželka jeho rukojmí byla za rebella a buřiče! (Rázně a prchle.) Já z moci své, jakožto manžel tvůj, zpět vezmu rukojmí a dám ihned Dačického rychtářem městským jíti a do vězení šatlavního uvrci. (Jde rychle ke dveřím.)

Paní mincmistrová (zastoupí mu cestu — rázně a rozhodně). Rukojmí že zpět vzíti chceš? . . . K tomu nemáš práva!

Mincmistr (prudce). Já že bych toho práva neměl? Já tvůj manžel a pán? To uhlídáme! (Chce odejíti.)

Paní mincmistrová (rázně a hrdě). Stůj, pane z Vřesovic! Manželem mým jsi, ale nikoliv mým pánem! (Rázně a hrdě.) Nuž ano, — znám se k tomu! Dala jsem panu z Heslova ty dva tisíce tolarův rukojmí! — Proč jsem tak učinila, nelíbí se mi vyjeviti! Toť věcí jest jen mého svědomí a z toho počtem povinna jsem jen bohu! — A z peněz svých jen sobě! Neboť dala jsem ty dva tisíce tolarů širokých z užitků, jež ze statku mého zpupného poslal mi regent můj — (s důrazem) ze statku mého Dobřeně, jejž se všemi dvory poplužními jen ke své a nedílné ruce držím a který na jméno mé v desky zemské

vložen jest. Z tohoto mého zboží pozemského jen k ruce mé užitkové veškeří vycházeji, a z těch nejsem nikomu počtem povinna, a nikdo, ani sám této země král, nemůž' zkracovati mne ve svobodách a právích, jež zaručuje mi zřízení zemské!

Mincmistr (rozčilen). Nuž, paní, to jest tedy slovo tvé poslední?

Paní mincmistrová (hrdě a pevně). Ještě ne! Ty, pane Viléme, často činís mi z vyznání mého pod obojí, jako ze zločinu nějakého, těžké výčitky a svobod mých i práv a spravedlnosti nešetříš a v nic je obracíš! Tím bez práva mne urážíš a nešlechetně ke mně se chováš.

Mincmistr (prchlě). Paní!

Paní mincmistrová (jako prve). Ano, nešlechetně. A protož žádám, abys skroušeným odprošením spravil e z křivd, jichž jsi na mých svobodách se dopustil!

Mincmistr. Já — odprositi?

Paní mincmistrová (hrdě). Toho důtklivě sobě žádám.

Mincmistr (vzdorně). Nikdy.

Paní mincmistrová (hrdě a rázně). Nuže, když do jitra zítřejšího z prchlivosti a bezpráví svých omluveným se neučiníš, a z urážek se nespravíš, opustím dům tvůj i Hory Kutné a vezmu sídlo své jako vdovské na tvrzi své v Dobřeni.

Mincmistr (přece se ulekne). Paní...

Paní mincmistrová (hrdě a sebevědomě). Jsem, pane Viléme, hrdá žena a nedám sobě ve svobodách svého svědomí, aniž ve svých právích světských nikým, ani tebou, aniž samým této země králem závad a překážek činiti! Buď do zítřka poctivou omluvou odpuštění mého sobě vyhledáš, anebo odejedu na Dobřeň. To, pane mincmistře, jest poslední mé slovo! (Hrdě odejde na pravo.)

Výstup 19.

Mincmistr sám.

(Pohlíží za ní.)

Různice a nevole v mém manželství? S ní, kterouž č religionem jiným než já se spravuje, v poctivosti choám? Ne, ne, toho nedejž bůh! — — Avšak pro bůh ivý, proč ona i v tomto těžkém pádu na ruku jest tomu uřiči zpupnému... Proč? Proč? Kdyby Dačický mladého byl věku, vzrůstu sličného, tváře lahodné, způsobů vorných, řekl bych, že hříšnou láskou k němu touží. — le takový starý, zvetešilý hýřil, ohyzdný opilec, zuzaník, otácivý podagrikus... Ne, ne — to není možné! — — á odprošením jejího odpuštění sobě vyhledávati? (Pevně.) ikdy! Ona musí tu pravdu uznati, že jest ten frejíř druňku jejího nehoden a potom sama odpuštění mého obě prosebně bude vyhledávati. (Vezme klobouk a chce lejiti.)

Výstup 20.

Hofmistr přijde rychle z pozadí. Předešlý.

Hofmistr (velice rozčilen). Pane mincmistře!

Mincmistr. Pro milý bůh, pane hofmistře, co se alo, tys všecek zděšen!

Hofmistr (chvatně). Já pilně vyhledával šmelcíře Wolframa, ale marně — nelze ho vypátrati, aniž se doptati, kde by se vynacházel.

Mincmistr (se poněkud zarazí). Cože pravíš?

Hofmistr. Kázal jsem tedy kovárům horním, aby huť jeho moci otevřeli a nastojte: všechny kádě, jež stříbrem naplněné býti pravil — jsou prázdné!

Mincmistr (ulekne se). Prázdné? Prázdné, pravíš?

Hofmistr. A v celé huti ani kventl stříbra a vukol peci, kde rudy a kyzy šmelcoval a v prenárně, kde stříbro na čisto přepaloval, jen haldy trusek a rozškvarku se spatřují! A šmelcíř zmizel, ten tam!

Mincmistr (poleká se). Že zmizel? Ne — ne — toť nepodobno k víře... Vždyť sám Jeho Milost král ráčil jej... Ale kdyby přece... My vydali mu z královské mince 15,000 tolarů nákladu na šmelc...

Hofmistr. A za dobrých 15 000 tolarů rud a kyzu prošmelcoval...

Mincmistr (přechází ve strachu). Kdyby to s pravdou bylo... Jeho Milost král řekne, že jsem ty hory škodlivě vedl a spravoval a jistě by mně z úřadu mého s potupou složil... Ne, ne, to nemůž' býti. — Pojď, pane hofmistře, vyhledáme jej. (Oba chtějí pozadím odejíti.)

(V tom ozve se v pozadí, tedy dole v nádvoří, temně hučení davu lidu horního.)

Mincmistr (se ulekne). Co to? (Pohlíží oknem.) Na dvoře srocuje se houf havéřů s pochodněmi... Vozík jakýs plachtou zakrytý s koníkem jedním sem zavážejí... Co se to děje? (Oba chtějí odejíti pozadím.)

Výstup 21.

Do síně vejde rychle pozadím Tříska, z levé strany Vodňanský, Labuška a písař Alexy, z pravé strany paní mincmistrová. Později Dačický, za ním Zdeněk. Předešlí.

Tříska (poleká se). Vaše Milosti, páni havéři houfně táhnou sem na vlaský dvůr... patrně spuntovali se k rebelii a pozdvižení nějakému.

Mincmistr (vytasí meč — neohroženě). Cože, pozdvižení...? (Chce ven.)

Dačický (vejde klidně, sejme klobouk, ukloní se na všechny strany a usmívá se velmi přijemně — k mincmistrovi konejšivě). Neráčiž se, Vaše Milosti, ničeho lekati — to jen páni havéři z mého nabádání malý šprým sobě stropili.

Mincmistr (zhurta). Tys, pane Dačický, zajisté zase v lidu horním nějakých nevolí a různic způsobil!

Dačický (s hlubokou poklonou a úsměvem). O nikoli, Vaše Milosti — ne — ne — (Hrdě a důležitě — více v popředí. — Všichni napjatě naslouchají.) Ráčila Vaše Milost od sebe vydati panu šmelcíři Wolframovi a jeho ženě glejt nějaký a list fedrovní na cestu do říše germanské?

Mincmistr (překvapen rychle). Glejt? Já? Nikoliv. — Proč se toho doptáváš?

Dačický (potutelně). Pan šmelcíř prokázal se glejtem takovým, že z poručení Vaší Milosti i s ženou svojí cestu do země saské před se běře...

Mincmistr (překvapen). Co to pravíš?

Tříska (vpadne mezi ně). I lež, ošemetnou lež povídá... (Vítězně.) Vždyť pan Wolfram ani ženy nemá! Vida!

Dačický (přistoupí k Třískovi, zaklepá mu na rameno a řekne s úsměvem). Troubíš do větru, pane pozaunéři. (Podá mincmistrovi papír, který byl z kabátu vyňal.) Tu jest ten glejt.

(Tříska tváří se udiveně.)

Mincmistr (vezme v rozčilení papír a čte úryvkovitě). „— — — aby nadřečený David Wolfram, Jeho Milosti císařské horní officír, s manželkou svojí... na své cestě do Svaté římske říše všim dobrým fedrován a žádným příkořím hyndrován nebyl — — —“ (V úžasu.) A můj podpis? (Rázně.) Ten jest falešný! A můj sekrét? I ten falešně jest sformován! (K Dačickému chvatně.) Mluv, člověče, kdes nabyl této cedule?

Dačický (klidně s humorem a jakoby si hrál na hloupého). Inu, Vaše Milosti, pan šmelcíř podvodně a šibalsky dal se na utíkání pryč od těchto hor a zmizel.

Mincmistr (prchle). On že — —

(Všeobecné překvapení a pohnutí.)

Dačický (jako prve). Tím ovšem ty hory škody nevzaly. Ale on sobě mnoho tisíci tolary měšec naládoval a to je pro královskou urburu škodlivé umenšení...

(Paní mincmistrová s napnutostí a v rozčilení sleduje Dačického vypravování.)

Mincmistr (chopí prudce Dačického za rameno). Člověče, mluvíš pravdu, či sobě šašky s námi provozuješ?

Dačický (klidně a jako svatoušek). Vaše Milosti, poctivou pravdu mluvím, a také pravdivé písničky skládám, což nyní bledně se spatřuje, neboť... (Improvisuje.)

„Šibal zlý je David Wolfram.
S tolary je dávno ten tam!“

Mincmistr. Že prchl? (K šepmistrům.) Musíme jej stíhati.

(Všichni učiní několik chvatných kroků.)

Dačický (zastoupí jim cestu). Kdyby mi slavné právo městské ráčilo vrátit můj skonfiscírovaný kord, ty tolary bych mohl královskému renthauzu retovati.

Mincmistr (překvapen). Cože pravíš?

Vodňanský (vážně). Mocí práva tebe, pane z Heslova, vyzývám, abys poctivé svědomí vydal.

Dačický. Vašich Milostí ponížený služebník! (Tropí si z nich žerty.) Když jsem léta Páně 1598 s vojanským sukkursem, jehož správcem byl krigsman zkušený, pan hrabě Adolf ze Švarcenburku, táhl retovat uherské pevnosti Rábu z rukou pohanů, zapíchl jsem v prudké šarmicli tímto kordem (vezme kord se stolu, kamž jej byl prve Alexy položil) jedno turecké baše tak mistrně, že hned na místě scepenělo. Tou krví tureckou nabyl kord můj moci kouzedlné a já mohu jím sem na vlaský dvůr citýrovati všechny ty tolary, s nimiž ten šibalský šantročník pryč od Hor utekl.

Mincmistr (nevrle). E, co to šplechtáš za řeči jalové. (Chce odejíti.)

Dačický (ho zdrží). Rač jen, Vaše Milosti, dovoliti, abych zde některých kunstu kouzedlných provozovati směl. (Ukloní se, jde do pozadí, mává kordem v povětří a udeří na dvéře; pak vrací se pozpátku a táhne kordem čáru po podlaze a hučí při tom pololhlasem, jakoby nějaké zaklínání odříkával. Zastaví se až u velkého stolu.)

(První havéř v perkytli s kápí na hlavě vejde, na nohách má opánky. V ruce nese velký kožený pytel tolarů, které na stůl položí a odejde.)

Mincmistr. Co to?

(Všichni žasnou.)

Dačický (vysype tolary na stůl). Zde, Vaší Milosti, tak podle váhy šacováno, dobrých 10.000 tolarů uctivě se presentýruje.

(Mincmistr, hofmistr, šepmistři přistoupí rychle ke stolu a v úžasu přihlížejí, jsou-li to opravdu tolary — pak pohlížejí tázavě na sebe.)

Paní mincmistrová (počíná, prozatím ale neurčitě chápati, co asi Dačický provedl — k sobě). A!

(Dačický zatím rychle opakuje hru s kordem, již prve provedl.)

(Druhý havéř vejde, přinese pytel tolarův a položí je na stůl.)

(Mincmistr a šepmistři sebou trhnou úžasem a podivením.)

Dačický. Zde, Vaší Milosti, další tolarové služebně se presentýrují...

Paní mincmistrová (se raduje — k sobě). Výborně!

Mincmistr (nahledne do pytle — v úžasu k hofmistrovi). Pane hofmistře, já z toho ze všeho zmoudřeti nemohu.

Hofmistr (díval se také do pytle, z něhož vyňal hrst tolarů). A já jako na smyslích zmámený tu stojím.

(Šepmistři pohlížejí v úžasu jeden na druhého.)

(Dačický provedl hru s kordem potřetí.)

(Třetí havéř přinesl pytel s tolary a složil jej na stůl.)

Dačický (potřepává pytel). Také pěkné tolárky, nakrmený měšeček, tučný, jako bříško sedleckého pana preláta.

Paní mincmistrová (k sobě radostně). Výborně! výborně!

Mincmistr. U všech ďáblů, pane z Heslova, mluv jaké to kejklsoky tu s námi provozuješ?

Dačický (s hranou pokorou a s humorem). Vaše Milosti, já přispěním a zásluhou tuhle pana Zdeněčka (tiskne Zdeňkovi ruku) o zrádném útěku pana šmelcíře vědomosti jisté nabyl a vyručiv se na svobodu, tyto tolary jsem jemu k rukám královské komory služebně skontrabantýroval.

Mincmistr (k Dačickému radostně). Ty žes...? (nedomluví — přiblíží se chvatně k paní mincmistrové — pololhlasem a skorem radostně). Paní Ludmilo, tys jistě o všech těchto věcech povědomosti měla?

(Paní mincmistrová pokrčí chladně rameny.)

Hofmistr a *Vodňanský* (najednou). Kde je ale David Wolfram?

Mincmistr. Ano, kde jest on?

Dačický (šprýmovně). I toho jsem s pomocí a přispěním pánů havéřů s frauncimorem nějakým tajemně zakukleným Vaší Milosti k potěšení mistrně polapil.

Mincmistr (radostně). Ty žes jej...

(Šepmistři a hofmistr jeví překvapení.)

Dačický. A dovolím si jej (s poklonou všem) Vašim Milostem in persona uctivě prezentýrovati. (Ukloní se a odejde pozadím do chodby — zmizí úplně.)

(Všichni krom mincmistra a paní mincmistrové, kteří stojí v popředí, dívají se s napnutostí za Dačickým.)

Mincmistr (který byl již pochopil, proč asi paní mincmistrová Dačickému rukojmu dala — k ní). Paní Ludmilo, já již nyní světle a jasně vyrozumívám, žes ty mne moudřejší a rozšafnější byla. — Kající hříšník před tebe prosebně předstupuje, abys mu odpustila.

Paní mincmistrová (sebevědomě). Nuže, pane mincmistře, ten pan Dačický přece jen není tak jalový písničkář a pobuda . . .

Mincmistr. Přisám bůh, on mistrnou věc vyvedl . . . a protož prosbu činím, abys mně pobloužení mého ničím zlým nevzpomínala a odpustila.

Paní mincmistrová (srdečně ale sebevědomě). S výhradou všech svých práv a svobod ti, pane Viléme, odpouštím. (Podá mu obě ruce.)

Mincmistr (políbí je — radostně). Díky, paní Ludmilo, díky!

(Dačický se vrátí.)

(Za ním vedou dva havéři Wolframa, jehož ruce svázány jsou polovicí šňůry, již byl prve Dačickému odnesl. Jest na šňůře dobře viděti jednu pečeť pánů šepmistrů.)

(Jiní dva havéři přivádějí paní Žofku v liščí cubě s havéřskou kápí na hlavě, že nelze viděti její obličej. Její ruce svázány jsou druhou polovicí šňůry, na níž visí pečeť.)

Dačický (s komickou poklonou představuje). Že se bránili a zpěčovali před Vaši Milost předstoupiti, musili jsme je šňůrou s pečetí pánů šepmistrů opatřiti a tak je slavné vrchnosti a právu městskému odevzdávám.

Paní mincmistrová (k sobě). Výborně! Výborně!

Mincmistr (obořil se rychle na Wolframa). Lotře zrádný, tak zle užil jsi důvěry Jeho Milosti krále i naší? Tys propadl právu!

Vodňanský (jde a volá do předsíně na halapartníky). Toho šibala arrestem opatřte!

(Dva halapartníci vejdou a chtějí se Wolframa zmocniti.)

Wolfram (vzpírá se). Pryč ode mne! Já v konzlech a umění nigromatickém jsem vyučen — kdo se mne dotkne, ten ve zdraví roka nedočká.

Mincmistr (rázně). I ty šibalský šantročníku, tím obmyslem nás neoklameš!

(Dačický se směje.)

(Halapartníci zmocní se Wolframa a zůstanou u něho státi.)

Tříska (který byl zdaleka zvědavě zakuklenou Žofku [illegible] — k Labuškovi zvědavě). Který pak asi líbezný francimor vězí v této mumraji? (Směje se chytrácky.) Jistě že ten šmelcíř muži některému fortelně manželku uloudil. Ó ti mužové jsou nyní na smyslech tak pošetilí! (Směje se chytrácky.)

Vodňanský. Písaři práva městského, sejměte jí tu kuklu!

Paní Žofka (vzkřikne lehce). A! — (a ustupuje.)

Alexy (sejme jí kuklu a překvapen potácí se [illegible]). Paní Žofka!

Všichni (v největším úžasu). Paní Žofka!

Tříska (omráčen a téměř zdrcen, lomí rukama). Svatá Barboro, moje žena! (Klesá na kolena — zoufale.) Ona chtěla s tím šibalem pryč ode mne uprchnouti. Všemohoucí bože! (Pláče.)

Paní mincmistrová (k Dačickému s [illegible] důvěrně). Paní Žofka?

Dačický (klidně k paní mincmistrové). Já ji retuji, aby nedostala pardus pod pranéřem. (Přiblíží se k paní Žofce a [illegible].) Cože — to že jest paní Žofka? — Přisáta bůh ano, jest to ctnostná a bohabojná paní Žofka, (rázně) kterou tento lotřík zoufalý (ukazuje na Wolframa) proti její vůli, mocí a násilím uloudil a chtěl pryč unésti! (Rázně.) Ano, mocí a násilím! (Rozváže [illegible] a uvolní jí ruce.)

Tříska (překvapen a radostně dojat k Dačickému). Svatá panno Barboro . . . Vaše Milost praví, že mocí a násilím . . . (Uhodí se do hlavy.) A já pošetilec, já myslil . . . (Běře radostně Žofku v náruč.) Mluv, můj zlatý papoušku, mluv, zda násilím tě chtěl ulouditi.

Paní Žofka (dovtipuje se, že ji chce Dačický zachrániti čest — s lícenou zoufalostí). Ano, mocí a násilím . . . (Klesne Třískovi v náruč a pláče hlasitě.)

Tříska (konejší ji). Neplač, můj zlatý papoušku, neplač . . . (K Wolframovi výhružně.) Počkej oukladníku, tohle ti právem passírováno nebude . . . Za to ti vypálí pěkný cejch na čelo!

Wolfram (drze). Ten francimor horoucí milostí lásky v srdci svém ke mne zapálen z dobré vůle se mnou na utíkání se dal.

Dačický (oboří se na Wolframa zpurně). I ty lotře obmyslný, myslíš sobě, když řeč svou jako nějaký prokurator kumštovními církadlami ozdobíš, že pravdu v nic obrátíš?

(Wolfram chce mluviti.)

Mincmistr (přísně). Ty ošemetný šalebníku, jenž jsi Jeho Milost krále falešnými pasporty obelstil?

(Wolfram chce mluviti.)

Vodňanský (přísně). Ty, jenž jsi glejt a pečetě nápodobně sformoval?

(Wolfram chce mluviti.)

Dačický (oboří se na něho). Ty sobě myslíš, že tvým podvodným obmyslům někdo víry dá?

Tříska (posměšně). O, milý Němečku, to ve svém šibalství velice zmejlen budeš! Tak pošetilí na rozumu my zde na Horách nejsme. (Vrátí se k Žofce, hladí [illegible] a chová se k ní něžně.)

Mincmistr. Odveďte ho do arrestu! Zítra pošleme jej k souzení na hrad pražský.

(Halapartníci odvádějí Wolframa.)

Wolfram (vyhrožuje). Však těšte se všichni. — Já pošlu na vás neduhy všeliké . . . mor černý . . . hlízy [illegible] boule! pryskejře!

Dačický (posměšně [illegible]). Z Bílé věže? Ne? Či z Daliborky? . . . Šťastnou cestu, pane Davide! (Směje se.)

Tříska ([illegible] Žofkou [illegible]). Moje srdíčko zlaté, ty musíš (vede ji k Dačickému — určitě) tohoto urozeného a statečného pána z vděčnosti za své retování líbezně obejmouti a lahodně políbiti. (Vezme zároveň Dačického za ruku.)

Dačický ([illegible]). Hm, kdybych věděl, že nebudu musit za to políbení ulici dláždit.

Tříska. Při sám bůh — ne!

Dačický (s humorem). Ó to věru sobě pust neuložím. (Obejme a políbí paní Žofku.)

Paní Žofka (tiskne Dačickému obě ruce — vyznamně.) Díky, pane z Heslova — díky.

(Dačický se ukloní úslužně.)

Tříska (radostně). Ani za toto políbení, ani za to onehdejší — (k šepmistrům) neboť já panu z Heslova odpuštění činím a žádám, aby mu to dláždění pardonýrováno bylo!

Vodňanský (vážně). Žádosti té dává se místa! (K Dačickému.) A také právo městské tebe, pane z Heslova, z trestání propouští, neboť jsi nařknutí Davida Wolframa náležitě provedl a prokázal. Jsi svoboden.

Mincmistr (k Dačickému, jemuž podává ruku). Já tobě, pane z Heslova, dík povinný činím ze služeb, jichž jsi Jeho Milosti králi i mně prokázal.

(Dačický uklání se hluboce.)

Vodňanský (vrací Dačickému tolary rukojmí). Zde tvoje rukojmí.

Dačický (odmítavě). Ty tolary mně nenáležejí.

(Všichni, kromě mincmistra jeví velkou zvědavost.)

Vodňanský. Nuž a komu náležejí?

Hofmistr. Komu tedy?

Dačický (vesele, ale srdečně a upřímně). Tomu, na jehož zdraví dnešního večera v domě šenkovním „u Medinků“ (vezme Zdenka za ruce) my dva první pohár malvazínu vyprázdníme!

Zdeněk (s radostí přisvědčuje). Ano! Ano!

Vodňanský. Nuž a kdo jest to?

Hofmistr / *Labuška*. } Kdo? Kdo?
Alexy. Kdo?
Tříska. Kdo asi je to? } (Najednou.)

Dačický (jde k paní mincmistrové, která stojí ve středu jeviště — srdečně). Šlechetná této země české dcera a religionu evangelického i památky Husovy věrná ctitelka, (líbá paní mincmistrové pravou ruku a kloní se hluboko) paní mincmistrová!

Všichni (vyjma mincmistra v největším úžasu). Jakže? Paní mincmistrová?

(Mincmistr líbá zároveň paní mincmistrové levou ruku.)

Dačický. Ano, paní mincmistrová! (Líbá jí ruku ještě jednou.) A teď, pane Zdeněčku, půjdeme „k Medínkovům“. (Vezme Zdeňka kol krku, odchází a prozpěvuje si:)

„Když v krčmě vesele
při truňku přátelé...“

(Zároveň opona padá.)*)

*) Spisovatel vyhražuje si všecka práva.

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického*.

I. Úvod.

Tímto článkem nehodlám psáti životopis Viktora Huga. Vyčerpati do dna bohatou tuto látku dnes ani nelze. Myslím, že i Francouz by byl v rozpacích, kdyby měl prodrati se spoustou nakupeného již materialu biografického a kritického. A material tento jest dvojí, domácí a cizí, je dále i tím dvojí, jelikož je buď výlučně hymnický neb opět podceňující, urážlivý...

Láska i zášť jsou bezmezné v svých konsekvencích. Probrati se všemi hymnami Paula de Saint Victor, Gautiera, Riveta jako všemi nájezdy Armanda de Pontmartin neb Barbeye d'Aurevilly je stejně unavující.

K pouhému životopisu je tu po ruce každému material přímo ohromný a z velké části již též spracovaný až snad na malá nedopatření nebo některé příliš tendenční výstřelky. Po stránce kritické vítá čtenáře pravý chaos, celé moře sobě odporujících soudů, celá záplava sporných náhledů, ukazujících zřejmě pravdu starého přísloví: Kolik hlav tolik smyslu a pravdu výroku básníkova: Sláva je zlatá postel plná štěnic. Ani dílo mistrovo samo není dovršeno. Jak již dříve ohlášeno častěji, a jak noviny v poslední době oznamují, bude dlouhá řada spisů jeho jistě šesti nebo desíti svazky poesií a prosy rozmnožena. Možná snadno, že mezi těmito knihami budou některé, jež vznítí nové zájmy, dají podnět k novým rozhovorům, opraví snad i mnohý již náhled utkvělý a na oko ustálený. Z toho zřejmo, že ani v tomto směru nemůže býti soud nynější soudem definitivním. A tak i ku psaní těchto řádků vede mi péro v první řadě příležitost úmrtí mistrova, kdy pocit, že ztratili jsme velkou uměleckou individualitu, jejíž vliv na celé současné tvoření byl rozhodující, vymáhá si práva vyslovení, nad to pak upřímná snaha podati ctitelům poesie Viktora Huga aspoň nějakou nit v labyrint činnosti jeho.

Z úmysla vypustím tedy z článku svého vše co člověka se týče, nemaje po ruce přes velké bohatství příslušné látky dosti dat a zpráv a dobře věda, že budoucnost jediné zde může býti nejlepším zpravodajem. I politické a výlučně náboženské stránky se jen letmo dotknu, neboť obě ty zavinily tu rozjitřenost stran, vyvolaly spor nejlítější, vznítily vedle lásky a oddanosti jizlivý posměch a mnohou bolestnou urážku a stížily valně soud nestranný.

Ve svém článku budu přihlížeti nejvíce k umělci, a cestou dám se vésti pouze spisy Hugovými. Úsudky současníkův, ovšem jen vynikajících, uvedu vždy jen dokladem, hlavní jádro vyloupnouti chci z vlastního pozorování. Co zde podám, budou jen glossy ku spisům básníkovým, žádná studie v obyčejném slova smyslu, žádný životopis oplývající pikantními neb zajímavými, více méně vždy s pravdou v spor přicházejícími anekdotami. Pouze výpovědi autora samého, hlavně v čele jeho děl, v předmluvách jeho spisů vyslovené, psané vždy pod silou aktuálního dojmu, mající tedy časovou důležitost a časový vý-

znam pro dílo jeho budou mi mezníky a majáky zároveň. Nebo při posuzování každého díla uměleckého má býti svatým každému stanovisko básníkovo. Vnášeti svoje stanovisko v dílo jeho se svými předsudky, náhledy a názory, chtít svoje přesvědčení vnucovati jeho knize, vedlo vždy k politování hodným nedorozuměním a bludum. „Jen svobodný člověk může posuzovati svobodného umělce,“ praví náš Kolár, a to bylo i stanoviskem našim.

* * *

K vůli úplnosti a pak abychom ukázali čtenáři k pramenům přímo biografickým, aby si je vyhledati mohl, kdyby věc jej náhodou zajímala, uvádíme to nejnutnější a po našem náhledu nejlepší.

„Viktor Hugo líčen od svědka jeho života“ — dílo ve formě denníku, jejž psala sama choť básníkova. Znova vyšlo ve formě opravené a trochu změněné ve dvou silných svazcích jakožto závěrek sebraných spisů Viktora Huga, jež vydali ve vydání „ne varietur“ Hetzel a Quantin. Paní Hugová si zapisovala z vypravování chotě mnohé zajímavé události, později spojila je v knihu psanou slohem lehkým a půvabným, ku které přidala některé první mladistvé pokusy chotě svého. Leč Hugo sám vyslovil se k Rivetovi, že v knize té jsou nesprávnosti (Gustave Rivet: Victor Hugo chez lui str. 2.), a duchaplný, ač jízlivý Pontmartin okem policisty vypátral i neshody v datech měsíců a roků! Zřejmo, jak i zprávy o současnicích diktované takřka pod jejich očima mohou býti nesprávné. Přes tyto malichernosti je kniha paní Hugové lektarou zajímavou. Kritičnosti nelze od ní ani žádat ani očekávat; nad to litujem, že se zastavuje v momentu rozhodném, kdy Hugo zahájil svou první činnost v životě veřejném. Pouze tedy pro udání z intimního života o dětství a mladosti Hugově, o jeho prvních pokusech, úspěších a snahách podává světla.

Dílo vyčerpávající svou látku úplně a podávající věrný obraz celé doby jest Alfred Barbou: Viktor Hugo a doba jeho, vydané v Paříži Charpentierem r. 1881. Je ovšem popularně psané, ve smyslu a směru autora, kterého velebí co zástupce celého století, umí však při všem zachovati míru a hodí se pro každého, kdo bez námahy a brzy chtěl by se octnouti v proudu celé otázky Hugovské. Pro neznalce frančiny připomínáme, že vyšlo i německy, ovšem v příslušném spracování tak, aby patriotismus básníka neurážel vítěze Sedanské.

Citovaná námi juz kniha Rivetova „Victor Hugo chez lui“ je pouhou snůškou anekdot, jednotlivých rysu ovšem zajímavých a charakteristických, výpovědí autorových i o něm atd. a hodí se jaksi doplňkem ku knize Barbouově, ač předpokládá aspoň povrchní znalost spisu Hugových.

Alfred Asseline podává ve svem „Victor Hugo intime“ snůšku nevydaných dokumentu, dopisuv a zpráv, dle soudu našeho však menší duležitosti, nad to se rovněž týkají jen mladosti a dětství básníkova. Pěknou monografii jest ještě anonymní „Victor Hugo en Zeland“, kniha psaná od syna Hugova Charlesa, líčící slohem malebným a bystrým vylet básníkuv do Nizozemí. Najde se v ni mnohý rys poutavý a zajímavý.

Směrem kritickým litujeme, že posmrtní dílo Paula de Saint Victor nedošlo nás ve forme hotovější. Smrt jak známo prekvapila tohoto kritika malíře dříve, nez dodělal své monumentální dílo „Dve masky“, tak že již třetí díl tohoto spisu je snůškou materialu kriticky nerozčlánkovaného, chaotického. Totéž platí i o objemné knize jeho „Victor Hugo“ (Paris, Calmann Levy 1884), která jest pouhým seřaděním článků novinářských, jak své doby uveřejněny byly hned po vyjití knih básnikových. Je toho tím více litovati, jelikož byl Paul de Saint Victor nejen eminentní kritik, nýbrž i stylista znamenitý.

Spousta studií a článkův v revuích a denních listech franc., z nichž mnohé zase již v samostatných publikacích vydány, jest nepřehledná. Od Theofila Gautiera, jenž říkal, že by ani sám ve sklepě při shasnuté svíčce tiše k sobě se neodvážil říci, ze jediný verš Viktora Huga je slabý az k jízlivému Pontmartinovi, jenž nestítil se ani jedovaté sliny, až k jednostrannému Barbey d'Aurevillymu, jenz k vůli duchaplnému paradoxu vše vzhuru nohama obrátit dovede. Soud rozličný v celku i v částech. Tu mistři stářím i talentem Hugovi aspoň přibližně sourodí jej vyslovují šetrně, úctyplne, hymnicky, tam sotva škole odrostlí hosi brousí pod prapory nového evangelia literarního své prvni šípy na pancíři takového obra! O naturalismu ani nemluvím, jakož i ne zvláště o hlasech, jež vyvolalo náboženské zášti nebo jiný politování hodný fanatismus.

My ozbrojeni pouze knihami mistra projdeme touto vřavou s ryzí snahou soudu přímého a povzneseného nad předsudky jakékoliv. Vyslovíme svuj obdiv bez frase, jež jest nehodna takového ducha. Kdo jest člověk „dobré vule“, ať nás provází!

(Pokrač. [illegible])

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier*.

(Pokračovaní.)

ež dojel pan Horák do Prahy zpět, byly vrtochy starého archiváře zapomenuty. Zanikly v mladé, roznícené duši, z níž pod žhoucím jasnem vzešlého slunce štěstí bujel pestrý a nádherný sad blažívých snů jak tropický ráj.

Pan Drasovský dovedl se učiniti Jaromírovi nezbytným, a věru že bylo horlivému ženichovi pomocné ruky obratného a úslužného přítele potřebí.

Panu Horákovi bylo rouhavým pomyšlením, uvésti svou družku pod střechu, jež by nebyla sbásněna z atlasu, zlata a křišťálu, a přec nechtěl připustiti, aby určená lhuta svatby čímkoli pošinuta byla.

Obracel zděděný mlýn s horečným chvatem na ruby. Staré stroje a technická zařízení nebyly sice vyznamenány jeho pozornosti, ba musily se poněkud uskrovniti ve své rozloze a ztišiti svuj lomoz, aby nevtíraly se ru-

šivým hlasem a prachem do skvostného stánku, jejž pan Horák za pomoci obratných stavitelů, štukatérů, řezbářů a dekoratérů vedle nich budoval.

Při kvapu, s nímž Jaromír práci počal a poháněl, nebylo možno založiti částečnou přestavbu a veskrze novou vnitřní úpravu celého křídla mlýnské budovy na plánu úplně jasném a na přesném rozpočtu. Z prvního povšechného rozvrhu a z prvé okrasy vyvíjely se organicky další. Mramorem byl podmíněn zlacený bronz, k tomu slušela opět jen krásná pažení, uměle řezaná, stucco lustro na klenbách a reliefových ozdobách, vzácné parketování, drahocenné čalouny, skvostný nábytek z jemných dřev, polírovaných, zlacených, vykládaných, hedvábím a peluchem potažených, rozkošné krby, gobelíny, vyšívání, křišťál, porculán, fayence, vysoká zrcadla, sloň, cuivre poli, a když v předvečer svatebního dne poslední dělníci po osminedělní usilovné práci hedváb a samet posledních koberců a záslon rozestírali, pravil baron Drasovský, procházeje s nadšením řadu komnat Jaromírových:

„Nepochybuji sice, že bych se mohl ještě oženiti, ale sans doute měla by moje žena sotva kdy takové báječné hnízdečko, jako tvoje, příteli. Obyčejný smrtelník mluví metaforicky o královně svého srdce a upraví jí pak ve skutečnosti maličké královstvíčko v několika těsných, ač nad zemí dosti povýšených koutech. Nu, ty si nemusíš činiti výčitek. Tvá paní bude sídliti v říši své domácnosti jako kněžna."

Během prací nevpustil pan Horák do svého domu nikoho ze svých přátel, krom barona Drasovského, jenž mu pomáhal a radil. Ani slečnu Ellu Šípkovou, beroucí srdečného podílu na jeho radostech a napomínající dobrotivě v důvěrných okamžicích k blahodárné střídmosti. Vytočil se jí durdivým neb lehkým žertem. A Louisiny rozkošné projevy skromnosti umlčel horoucími polibky.

K Jaromírovu naléhání byli Zemanovi přibrali k svému bytu sousední dva pokoje, a ráno v den svatební podobalo se všech pět pokojů rozšířeného bytu klenotnicím, jež byly naplněny krajkami, batistem, damaškem a hedvábím, prodchnuty opojnou vůní květin a ozářeny leskem darů, snesených nejvíce ovšem rukou Jaromírovou.

Ale i ostatní, po utěšeném obratu v osudech rodiny Zemanů ku podivu četní přátelé se vyznamenali seč byli. Z našich známých jmenovitě profesor Kubeš poslal byzantinskou Madonnu ruského původu s legendami, z jichž spletilého písma ani on ani kdo jiný nedovedl vyčísti, který to zázračný druh svatého obrazu; jeho nevěsta, slečna Měšťanova, věnovala čajový příbor, sochař Doubek krásnou vásu, slečna Ďáblických ocelové psací náčiní, čistě a ostře provedené, doktor Šimák okázalý stůl na květiny s bouquetem rovněž obrovujícím, slečna Žitných důmyslné přístroje do kuchyně k vědeckému vaření a ke zkumu potravin, slečna Tomanova poučné akvarium, pan Drasovský drahocenný indický šál v původní indické skříňce, kterouž i s obsahem přivezl si prý jakožto válečnou kořist z Mexika, kdež prý v staré kreolské rodině z doby conquistadorů byla chována. Ze sester Šípkových darovala nevěstě slečna Ida domácí lékárnu, již sama sestavila, Xaverie znamenité mathematické hodiny, a Ella skvostný stříbrný nástolek podle její vlastních nákresů mistrně kutý; ve skupině figurálních ozdob na této překrásné argenterii vévodila žena jakožto strážný a spasný genius rodiny, kolem ní shromážděné. Ženich spustil na nevěstu ovšem duhový déšť třpytných brillantů a skvoucího zlata.

Kostel u Trinitářů byl dne 10. května návalem přátel a zvědavých k umačkání přeplněn. O kráse a luznosti rozkošné nevěsty, o eleganci a mladistvé pružnosti pyšného ženicha šel jediný hlas chvály a obdivu. Blahořečení babiček ozývalo se mezi němou závistí zároveň s rozbory svatební toiletty Louisiny a hmotných poměrů Jaromírových, s poznámkami nepřejících i přejících, s pošetilým velebením a bezdůvodnými útržky. Výraz líce Louisiny lišil se od známějších tvářností nevěst. Nejevila ani naivní, z jistoty dosaženého cíle a ze záliby v svatebním lesku se skládající radosti obyčejných šťastných nevěst, ani bledé rozrušenosti citlivějších povah, podléhajících velebnosti a dosahu slavnostní, osudné chvíle.

Veliký pohled jejích hlubokých, jasnem tiché, vnitřní slasti zářících očí nesl se vysoko a do šíra přes dým kadidla, plápol svící a zkadeřené i parfumované hlavy spanilé a jí na počest vyšňořené svatební družiny, kteráž obklopovala ji jako kněžnu komonstvo. A když skládala zvučným, určitým hlasem sliby manželské, pozvedla se k Jaromírovi její tvář rozjasněná ryzím zápalem andělské duše, která se všecka toužívou láskou a nezměrnou, nekonečnou vůlí blahu svého miláčka zasvěcuje.

Po skončení obřadů přivinula slečna Ella Šípkova mladou paní vroucně na prsa. Políbila ji náruživě v čelo i v ústa: její rty měly pro Louisu jenom němé blahopřání, kterémuž zvlhlé oči dobrotivé dámy zřetelného výrazu propůjčovaly. Ella provázela slečnu Zemanovou od počátku příprav svatebních jako moudrá, rozhodná přítelkyně a octila se znenáhla svou účinnou přízní k snoubencům v postavení, které baron Drasovský dosti případně charakterisoval, vynášeje k večeru o svatebním kvasu na Žofíně přípitek „duševní" tchyni Jaromírově, slečně Elle Šípkových. Veselí tím nikterak neutrpělo, neboť jediný pán z Drasova postřehl, kterak sochařka na okamžik se zarazila; po jejím obličeji mihlo se překvapení a nevole proti řečníkovi, jenž zůstal přes to spokojen. Ba jeho rozmar sálal ještě bujněji.

„Již mnoho na světě neužiju," zasteskl si bez trpkosti revident Zeman Elle, usedaje vedle ní na opuštěnou židli, z níž byl právě někdo odskočil. „A pomyslete, Louisa mi ani nepřeje, abych se dnešního svátku do libosti nasytil. Jsem prý stár, sláb a přemožen —"

„Je-li možná! Vždyť vám křivdí! Vy jste jarý jako mladík," konejšila jej čtveráčky Ella, „a kdyby došlo k tanci, mohl byste se ještě se mnou vyznamenati. Ale tuto zábavu nemáme na programu, odložme ji tedy na příhodnější chvíli a zatím jděme na odpočinek. Ano, učiňte paní Horákové po vůli. Vyhověla by ráda povinnostem dcery i manželky, a jen proto jí naseptala ženská chytrost, aby vám řekla něco velmi střízlivého. Vidíte, vidíte, právě se k ní obrací zase její mužíček s tichým ponoukáním: jeho ženuška sklání hlavinku v růžových rozpacích, neumí odolati a přece by její láskyplné oči rády vyprovodily tatínka dříve k bezpečnému domovu, než ji samu unese ten chvátavý neposeda, který má ode dneška právo, svoji vůli jí vnucovati. Hleďte, jak jste mlád, pane revidente! Musím vás teprve poučovati," smála se Ella svému sousedovi, jenž v náhlém porozumění šedivou hlavou pilně přisvědčoval.

„Inu, mladá krev," prohodil dobromyslně na omluvu a vysvětlenou. „Ba, ma naspěch, jakoby jim vlak chtěl ujeti. A přece nikam na svatební cestu nepojedou."

„Toť docela moudré. Chválím si Louisu za to, že vymluvila panu Horákovi tuto choutku. Však třeba k tomu její hlavy a duše, aby dovedla se vyprostiti z otroctví nesmyslného zvyku, aby dovedla posouditi správně kazisvětství nemravu, který se jako dobrý mrav pěstuje. Považte, co ubohých novomanželů zmaří si první, nejsvěžejší slasť svých líbánků, s nimiž se ocití svatební cestou zcela převrácené na veřejné silnici, v hotelech a vagonech, v nepohodlí a stvanici, v pronásledování indiskretnostmi, pořáde v nesnázích a tajnostech jako zločinci na útěku. A když se ztrmácení vrátí, nevstupuje již mladá žena do své domácnosti s týmže nadšením, s kterým by se byla hned z počátku do půvabů vlastního útulku vnořila. Prvá, nejvhodnější a nejposvátnější chvíle jest zmeškána. Muž jest rovněž olouрen o část této rozkose, musí doháněti, co cestou zanedbal, — a Jaromír mohl by pykati. Jest ve správě svého statku nováčkem a proto může mu Louisino rozhodnutí býti toliko na prospěch. I tento praktický moment položil její bystrý rozoumek těžce na váhu. A hartusivý, někdy přirozeně k neshodám vedoucí tón cestovatelů nebude mezi novomanžely zaveden, nepřesmekne se v hotové formě a jako známý průvodčí do domácnosti — — Ale nejsem-li pak dětina! Rozčiluji se odbytým nebezpečím. Jděte již pane revidente, a přejte mimochodem své dceři dobrou noc. Já se vynasnažím, abych pozornost od ní odvrátila, a pak se vzchopím, vykrademe se spolu jako na promenádu — nás staré nebude nikdo zlomyslnými poznámkami stíhati — a odjedeme zároveň."

Než odevzdala starého pána ve Spálené ulici věrné služce Zemanových a než dojela do Marianské ulice k svému domu, zmizely také ve skvoucím sále na Žofíně ze slavnostního leskem i životem zářícího obrazu obě hlavní postavy. Ztratily se jako kouzlem, spěly již ruku v ruce a tulíce se k sobě nádhernou síní, osvětlenou teplým, stlumeným svitem tichých lamp. A když v koberci útulného pokoje zanikl i zvuk lehkých kročejů a portiéra za mladými manžely se snesla, sevřel Jaromír s jásotem svou žinku vášnivě v náruči a líbal, líbal nenasytně. —

Počátkem června vynesl však Louisu přece z Prahy. Nač by byl pan Horák své zbožňované koupil letohrádek v Roztokách, kdyby jej neměla jako světlá víla v luzný stánek proměniti, nač by byl opatřil koně a kočáry, kdyby neměli on k ní neb ona k němu dojížděti každé chvíle, kdykoli jim srdce touhou po žhoucích políbkách zabušilo!

Mladé paní bylo skutečně přesídlení do Roztok přáti. Lesk jejích zářících očí a růžový nádech smavé hebounké líce byl po třech nedělích obestřen zemdlením. I štěstí unavuje, a četní hosté, dostavující se s gratulacemi a s dychtivou zvědavostí po přepysné úpravě komnat manželů Horákových, návštěvy jich, přestěhování revidenta Zemana k dětem, a péče o závěrečné změny a podrobnosti zařízení, které by bedlivá žena ani v nejdokonalejším výtvoru domácnosti nemohla pominouti, zabraly hojnou měrou něco prázdných okamžiků, jež dopřál Jaromír Louise pro všechnu tuto zbytečnou, malichernou přítěž k milostnému laskání.

Také do kontoaru a tajností výroby i obchodu zabíhal čilý interes mladé paní Horákové. Ale Jaromír jej nepustil mezi holé stěny mlýna a opřel se rozhodně všemu pomyzení své princezky k prachu mlýnskému.

Vždyť on sám nezdržoval se v něm déle, než nejnutněji třeba bylo. Nová firma „Vojtěcha Rývy nástupce", skvoucí se zlatem po celých padesáti metrech šířky průčelí mlýnského, byla dobře opatřena. K technické správě závodu povolal si Jaromír ředitele, v elegantní písárně uzavírali obchody nyní disponent, účetní a korespondent. Nástupce Rývův spravoval se korektní zásadou, nerozptylovati a nezahazovati svou vůdčí působnost zasahováním v detaily, jež podřízeným byly svěřeny. Louisa musila přiznati, že by zřízenci byli záhy demoralisováni, kdyby je pán stále poručníkovati a v jejich výkony plésti se chtěl.

Štěstí obou mladých lidí sdílel s dětinnou účastí otec Louisin, hýčkaný dcerou i Jaromírem a mazlící se dětinsky s oběma, z hlaha radovala se i slečna Ella Šípková, stojící věrně k mladé paní, a k jeho jasnosti a ostříhání přispíval milý a ochotný přítel Horákův, pan Drasovský. Byl stále unesen a na skoku v samých službičkách a pozornostech, činil novomanželům pomyšlení, provázel je na vyjížďkách, večeřival s nimi, byl v nebi, mohl-li smlsnouti políbek s prstíčků paní Horákové, podati jí smetanu k čaji, zavěsiti jí šál kolem šíje, zavolati kočího, otevříti dvéře a dosíci jejího milostivého úsměvu něžným komplimentem neb jejího přivonění ku květince, kterou jí podal. Stal se domácím přítelem s nejkrásnejším významem tohoto názvu, byl cicisbeo a cavaliere servente, proti němuž nebylo ani spetu žárlivosti v roznіceném, sobeckém srdci Jaromírově. Pan Drasovský sloužil Louise jako nevinný panoš majestátu nedostupné královny, povýšené nad pozemskou křehkost, a Jaromírovi jako rytířský pobratim.

Pro něho zamrzel se pan Horák na Ellu. Nechtěla jaksi uznati výtečnost baronovu, chovala se k němu vždy mrazivě, ba někdy přímo odmítavě, aniž by kdy vyložila uspokojivě svou nechuť k němu.

„Pouhá idiosynkrasie," říkávala s údivem, že něco se jí zazlívá. „Každý z nás libuje si v jiných parfumech. Až odhalíte mi příčiny těchto a podobných reakcí instinktu, naleznete si sám vysvětlení domnělého nedostatku mého interesu k Drasovskému."

Pán z Drasova si věru nezasloužil, aby byl zneuznáván. Kdyby bylo šlo po jeho neúmorné a nevyčerpatelné vůli, byli by Jaromír s Louisou žili jako v orientalské pohádce.

Leč i s menším nákladem přepychu a rozkošnické vynalézavosti minulo léto na roztocké ville jako rajský sen, ověnčený bujarým kvítím a něžnými krajkami, prodchnutý opojnými vůněmi, sálající žárem lásky a přátelství, ozývající se jásotem a milostným klokotem, ztopený ve zlaté paprsků, jež skvoucí nebe a planoucí oči jako z bezedného zdroje jasna i vřelosti rozsévaly. Jako střídavé články lesklého řetězu pojily se k horoucím dnům vlažné noci, plné báječného svitu luny, magických luceren a kouzelných mihavých polosvitů, jež vlnily se vonným vzduchem o závod se skotačivým rejem smíchu, cinkotem pohárů a zvukem luzných písní.

Chladnější dech jeseni odvál častěji blažené milence a jejich veselou družinu do Prahy; v říjnu pak zavřely se jalousie pod ozdobnými římsami letohrádku nadobro; pod verandami uhostilo se ptactvo, na balkonech a terasách rejdilo svadlé listí, vsetečný vítr obletoval villu.

*

lomenje zvědave dvermi a okny, projížděje vikýri a vraceje se rozdovaděný vědomım své samovlady do parku. po nemž divoce krouzil a stromy nezbedne cuchal.

Starý revident počal po přesidlení do Prahy chradnouti. Ztrácel se tichounce jako stříbrný obláček stoupajıcı do tůně nebes a po Dusičkách shasl v míru s úsměvem na laskavé tvari a s modlitbou díků i proseb za děti na žehnajıcích rtech.

Jaromír privinul silnou rukou na prsa mladou svou choť, stiženou hlubokým žalem, a chovaje ji něžne v náručı, sdílel jejı bol a hojil její raněné srdce vernou, pozornou láskou.

Stulili se v zármutku těsněji k sobě jako ptáčata, když ledový vánek smrtící zimy zaduje přes pláň, a Louisina hlavinka, spočívající těžce na ňadrech milencových, naslouchala tlukotu jeho vřelého srdce, každému jeho hnutí, a její zrak, pozvedající se k očím chotě, zíral mu až do hlubin zakalené duše.

Pramen slz, roněných dcerou nad hrobem dobrotivého otce, vysýchal pozvolna a z mrákot zármutku prohlédající oko Louisino rozeznávalo znenáhla ve vnitru Jaromírově pod stínem lítosti vděčného zetě ještě jinou, jakous neznámou sklíčenost, nepokoj cizí, nesrozumitelný a potlačovaný.

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville*.

(Pokračování.)

Marfa pochopila, že netrefila na pravou adresu.

„Ona jest naší paní, dokud my chceme. My jsme svobodni. Můj muž má ve svých žilách krev nebožtika pána...“

„Klid se!“ zvolala Rajisa ukazujic na dvéře.

„Na shledanou, paní,“ odvětila Marfa se svým lahodným úsměvem a pohledem. „Na shledanou. Však ty mne najdeš, až mne budeš potřebovati.“

Vyklouzla tak rychle ze dveří, že Rajisa neměla času říci na to ani slova.

Po několik minut procházela se Rajisa rozčileně po pokoji a nebyla schopna myšlénky. Konečně zazvonila. Ve dveřích objevil se Faděj.

„Poslyš, Faději, pověz mi o smrti pana Marsova. Teď se již nesmí o tom mlčeti... Pověz mi vše, co víš.“

Stařec věděl málo; vyprávěl své paní, co se stalo a jaká pověst se rozšířila po krajině. Řekl to, co říkal každý:

„Měla to udati.“

„Ovšem,“ pravila Rajisa. „Měla žádati, aby se zavedlo vyšetřování.“ Ale pojednou si vzpomněla, co o tom psala Helena, že totiž sám si vzal život; řekla to Faději. Přišli také na tu Polku a Faděj ji nešetřil. Rajisa prohodila, že ta mohla mu namíchati jedu... ale mlčeni Heleninо nedalo se nijak vysvetliti, leda ze chtěla samovraždu mužovu poněkud zatajiti. Že se Helena dopustila tak těžké viny, jak tvrdila Marfa, nemohla Rajisa ani věriti — vždyť psala svému bratru tak dojemné listy...

Konečně propustila svého věrného sluhu a zavřela se do pokoje, aby se znova zabrala do čtení těch listů, tenkráte s mysli klidnější. Zabývala se jedinou myšlénkou, totiž dokázati Heleninu nevinnost. S tímto šlechetným rozhodnutím postavila se před obraz zesnulé hraběnky a pravila:

„Matko, ona je také vaše dcera. Dovolte, abych ji zachránila; snad mi to váš syn někdy odpustí!“

XXXII.

Zatím co Rajisa plná šlechetného nadšeni zabývala se tímto plánem svým, oznámil ji sluha novou návštěvu.

Ta nepřišla pěšky jako Marfa; zaprášená bryčka, v níž byli zapřaženi čtyři běloušі, zastavila na perronu, a když cizí paní z ní vystoupila, zajela pod kůlnu. Návštěva uvedena byla do salonu; Rajisa vzala krajkový čepeček na své krásné, hnědé vlasy a sešla dolů. Tato první návštěva ji zrovna netěšila; byla to první návštěva, neboť návštěva Marfina se tak nazývati nemohla.

Dáma, která přijela, byla velice bohatá a velice volných mravů; táž, která prohlásila o Rajise, „že se nemohou k ní sniziti“. Zatím se jinak rozhodla; zdálo se jí, že by mohla Rajisou rozmnožiti svoji společnost, neboť o mladé ženy byla v ní nouze. Paní Persianovová chodila všude, ale k ní nechodil nikdo; ráda byla by měla salon a neměla do něho leda muže, samé muže, a to mohlo škoditi její pověsti.

Rajisa, upozorněná Fadějem, byla velice zdvořilá, ale trochu chladná. Nechtěla si udělati nepřítelkyni z první ženy, která ji navštívila, ale také nechtěla učiniti z ní svoji přítelkyni. A podařilo se jí to docela; na místě, aby pozvala svého hosta k obědu, jako se to na venkově dělává, nabídla mu pouze malé občerstvení a nařídila, aby oběd byl odložen o celé dvě hodiny. Paní Persianovová vrátila se s přesvědčením, že Rajisa obědvá po anglicku teprve v osm hodin, a přijela domů s hrozným hladem. Vyprávěla každému, že mladá hraběnka jest roztomilá, ale že by měla pomysliti, že je na venkově obědvati trochu dříve.

Brzy přišly jiné návštěvy, a mezi těmi muži a ženami, kteří překročili práh Rajisin, jestliže někteří nebo některé vinili Rajisu z pedantství, přece skorem všichni, kteří sami za něco stáli, začali si jí vážiti. Přicházeli ze zvědavosti a vraceli se k ní z opravdové příchylnosti, a než uplynulo půl roku, jestliže někdo Valeriana litoval, činil to pouze proto, že musí žíti vzdálen od ženy tak příjemné.

Rajisa brala zcela vážně své nové povolání a její raněné srdce se v tom klidném životě venkovském znenáhla upokojilo. Každého dne, nebylo-li počasí tuze zlé, navštívila některou svoji vesnici buď pěšky nebo vozem; donašela chudým léky, posily, plátno i šaty. Nebylo dne, aby její ruka nebyla někomu pomohla, aby nebyla obvázala nějakou ránu; její prsty byly obratné, neboť nebožtík otec je dobře vycvičil, a tak ti ubožáci někdy churaví, někdy ranění, ale vždycky trpící, milovali ji

každým dnem více. Říkali jí dobrá hraběnka a brzy utíkali se k ní i sedláci z okolních statků.

Poddaní paní Marsovevé přicházeli k ní také někdy: k těm bývala ještě laskavější a pečlivější, neboť měla za to, že snad aspoň tímto způsobem získá si poněkud lásku své švakrové.

Dobrota a důstojné chování Rajisino učinily velký dojem na Helenu, tak že jednou se rozhodla, že bude psáti o tom svému bratru. Od té rány, která jej potkala, psala mu pouze jednou a to jenom několik řádek, které měly býti výrazem jejího zármutku.

„Tvá žena," psala mu nyní, „jest osoba neobyčejná; její dobrota nemá mezí, její láska nezná překážek, a poddaní jsou mnohem šťastnější nežli kdy jindy. Nemysli si však, že se hodlám s ní stýkati. Vím, co trpíš a nezapomenu na to ani ve své opuštěnosti. Buď však jist, že jménu tvému dělá žena tvoje čest. Slyšela jsem od tvého starého Faděje, že dostáváš ze svých statků peníze. Jak tvou ženu znám, nedivím se tomu pranic. Ve svém neštěstí můžeš děkovati bohu, že ti dal ženu, která aspoň neuškodí ani tvým statkům, ani tvé cti."

Když četl Valerian tento list, zbledl hněvem. Minulého téhodne obdržel peníze, které mu poslal Faděj; starý ten sluha přiložil ke své zásylce pololetní účty, pečlivě opsané písmem velkým a pevným. „Paní sama všecko zapisuje," psal Valerianovi; „správce propustila, a pouze za žito utržili jsme o sedm tisíc rublů více nežli obyčejně. Co se týče sena, na to přišla paní bohužel pozdě; ten lotr prodal je ještě na stojatě a co mu zůstalo pod rukou, bůh ví."

„Čert vezmi toho starého blázna!" bručel Valerian probíhaje účty. „Což mi musí po celý život zpívati hymny na tu ženu?"

List jeho sestry dovršil jeho mrzutost, kteréž příčinou byla uražená pýcha. Nechtěl uznati na Rajise ani jediné dobré stránky, neboť kdyby byl uznal její přednosti, byl by sebe tím více musil viniti. Nicméně byl přesvědčen, že za ty všecky příjemnosti, které činily mu život ve vyhnanství aspoň snesitelným, děkuje té, kterou pohaněl, a ta myšlénka hnětla jej více než cokoliv jiného. Jeho přátelé, Rezov a Sabakin, dostávali také pravidelně svoje důchody; oba pak psali Rajise děkovací list velice chladný a krátký. Musili přece uznati aspoň z obyčejné zdvořilosti šlechetnost mladé paní.

Rodiny jejich dověděvše se, kterak Rajisa si počíná, vyprávěly o tom zase svým přátelům, a veřejné mínění, dříve tak proti ní pobouřené, vyneslo ji nyní do oblak s touž rychlostí, s jakou ji prve uvrhlo do bláta.

Zvláště kněžna Adina byla tak nadšená, že jednou ji nalezl muž, kterak se chystá na cestu, aby učinila Rajise svoji poklonu; její muž marně ji vykládal, že se to nesluší, a chtěl-li ji udržeti doma, musil jí odříci peníze, kterých na cestu potřebovala. Adina konečně povolila, vášnivě plakala a celý týden se hněvala na svého muže.

Po nějakém čase obdržel Faděj odpověď od svého pána: byl to dlouhý list; a starý sluha z něho poznal, že se Valerian zase vrací do života. Odporučoval péči Fadějově svého milého koně a dva lovecké psy; mluvil o nábytku ve své pracovně a krásně cisel ované huce, kterou mu měli poslati při první příležitosti; tázal se, zdali hrob jeho matky jest v dobrém pořádku, a sliboval, že bude brzy psáti své sestře . . . Faděj přinesl ten list Rajise; či snad neměla právo čísti jej spíše nežli on?

Mezitím co jej Rajisa četla, díval se na ní Faděj okem plným úcty a soucitu. On jediný pochopil tajemství a slzy své paní. On dobře rozuměl, proč sedávala dlouho v lenošce Valerianově před podobiznou zesnulé hraběnky . . . Valerian se tázal, zdali hrob jeho matky je v pořádku? Dojista, ani za jeho správy nebylo na něm v létě tolik růží a na podzim tolik zeleně! Památné dni rodinné bývaly slaveny v zámku modlitbou zrovna jako dříve, dokud stará hraběnka zde vládla . . . Nikdy nevzpomínalo se na nebožku paní tak jako nyní.

Když Rajisa dočetla, vrátila list Faději. Ten jej uctivě od ní vzal a pravil rozpačitě:

„Kdyby Vaše Milost chtěla jej podržeti . . . snad aby si spíše na leccos vzpomněla . . ."

Rajisa vztahovala po něm ruku; její prsty se lehce chvěly. Faděj vložil zase papír do té třesoucí se ruky, na níž pouze snubní prsten se leskl; jiného šperku na ní nebylo. Ruka ta se zavřela, víčka hraběnky se zachvěla a starý sluha políbil uctivě snubní její prsten.

„Pro Vaši Milost nepřišlo nic," dodal tiše; „pán měl se aspoň poděkovati . . ."

Rajisa odbyla starce máchnutím ruky a odvrátila tvář. On však pokračoval ještě tišeji:

„Psal jsem pánovi, že jeho ženu miluje celý svět: ať ví, že se o něho více staráte, nežli on sám . . . snad někdy bůh přece obměkčí jeho srdce!"

Faděj mluvil tak tiše, že jeho hlas sotva bylo slyšeti. Rajisa mu přátelsky pokynula hlavou, ale nepohledla na něho. Dvě slzy skanuly na její černé smuteční šaty, neboť od smrti otcovy neuplynul ještě ani rok . . . Starý sluha odešel po špičkách a když byla Rajisa sama, plakala dlouho nad tím listem, v němž mluvil Valerian o všem, jenom ne o ní.

XXXIII.

Přišla zima: tolik sněhu, tytéž mrazy jako minulého roku. Den před tím slavilo se v kostele úmrtí její matky . . . byl to zrovna rok, co ta ubohá žena zemřela, rok, co Rajisa pohaněná vrátila se domů, aby zasadila smrtící ránu tak něžně milované matce. Tento pamětní den dvojnásobně bolestný uvrhl Rajisu do propasti hrozných myšlének. Stud, hněv, vzpomínka na to pohanění udusily v jejím srdci onen klid, který v poslední době si tak pracně vybojovala. Všecky slzy té smutné doby, všecky vášně, které tenkráte provázely její pohanění, vracely se nyní při těch vzpomínkách a pobouřily její ubohou duši.

Bylo pozdě; na velkých hodinách v pracovně Valerianově odbilo právě deset hodin, a Rajisa zabraná do těch trapných myšlének na spaní ani nepomýšlela.

„On zabil mou matku," pravila k sobě přecházejíc rozčilené po pokoji. „On, anebo vůbec jeden z nich . . . kdyby jich nebylo, má matka žila by šťastně, můj otec byl by ještě mezi námi v tom malém dřevěném domku plném květin . . ."

Hrozná úzkost sevřela Rajise srdce.

„Ano," pravila, „já ho nenávidím! Musím ho nenáviděti a chci ho nenáviděti, vždyť mi tak ublížil!"

Ubohá žena! Chtěla ho nenáviděti jen proto, aby měla jistotu, že ho nemiluje. I dala se do usedavého pláče.

„Sama nevím, co chci! Můj život je zkažený — nejsem ani dcera, ani žena, ani matka!“

Seděla zničená v lenošce Valerianově naproti obrazu jeho matky. Kdyby jí byl někdo vracel ten malý dřevěný domek a v něm oba rodiče, ale s tou podmínkou, že nesmí milovati Valeriana, kdo ví, zdali by byla přisvědčila? Ptala se sama sebe na tu věc a zhrozila se, když poznala, že by se rozmýšlela na odpověď.

Dvéře se zvolna otevřely — v tuto hodinu nestalo se to ještě nikdy — a Rajisa udivená se obrátila. Do pokoje vstoupila žena v zmrzlém kožichu s šátkem na hlavě, jak nosí komorné, a jí v patách přicházel Fadej.

„Co se děje?“ tázala se Rajisa.

Šátek spadl na zem a Rajisa spatřila paní Marsovovou. Její plavé vlasy byly sotva sepjaty, modré oči zmořené slzami planuly zimničným leskem, tvář byla bledá a jen tu a tam rděly se na ní jednotlivé červené skvrny.

„Jsem Helena Marsovová,“ pravila přikročivši k Rajise. „Vím, že nemáte příčiny mne milovati — ale můj syn umírá. Lidé o vás říkají, že ošetřujete i churavé psy; — slitujte se nad mým nevinným dítětem! Pojďte se mnou!“

Rajisa váhala. Jak spatřila Helenu, ozval se v ní starý hněv; již půl roku bydlela jí tak na blízku, jako na zavolání, a ona si jí po ten čas ani nevšimla; teď přijde, neboť ji potřebuje, a přichází s takovou jistotou, jakoby ji Rajisa vyslyšeti musila!

„Je to nestoudnost, či ji snad úcta ke mně sem přivedla?“ myslila si Rajisa.

„Vy nechcete,“ pravila opět Helena mluvíc s velikou rychlostí. „Nu ovšem, my vám ublížili; ale můj syn neučinil vám ničeho. Ah! vy nejste matka, neboť byste již běžela se mnou!“

„Matkou nebudu nikdy!“ odvětila Rajisa s dušeným hněvem; její oči zabloudily s tváře Heleniny k obrazu nebožky hraběnky . . . „Pojďme,“ pravila najednou, „pospěšme si!“

Faděj přehodil jí na ramena kožich; znal ji mnohem lépe nežli ona sama sebe znala, neboť vida přicházeti paní Marsovovou vzal hned kožich a šál své paní a držel je přes ruku.

„Jak jste sem přišla?“ tázala se Rajisa.

„Pěšky, běžela jsem.“

„Tedy běžme zas!“

Pospíchaly po čerstvém sněhu provázeny Fadějem, který jim sotva postačil, a přišly do domu Helenina nežli byl půl.

Paní Marsovová shodila v předsíni na zem kožich, Rajisa též a běžely po schodech nahoru. V prvním poschodí v pokoji s perskými čalouny, na nichž se proplétali ptáci skrze liany, ležel na loži své matky naproti otcově podobizně malý Sáša, a jak se zdálo, umíral. Časem se zachvělo křečovitě jeho tělo, bílá pěna vytryskla na rty, z úst vydral se výkřik a po takových dvou nebo třech záchvatech tělo ztuhlo, a bylo beze vší vlády.

„Co je mu?“ tázala se Rajisa matky, která skloněná nad ložem zahřívala ručky svého miláčka.

„To vy mně musíte říci,“ zvolala Helena. „Již dvě hodiny tak leží; nikdo neví, co se mu stalo.“

Uloživši mlčení celému zástupu uplakaných služek sklonila se Rajisa k dítěti a pečlivě je prohlížela. Když došla na žaludek, začalo dítě bolestně křičet a žaludek se mu silně zdvihal.

„To je otrávení,“ pravila Rajisa. Pak vzpomenuvši trochu pozdě, jak hrozně závažné slovo vyřkla, dodala: „Snědl bezpochyby po straně nějaký mlsek a v něm bylo něco škodlivého. Přineste mléko, hodně mléka!“

Teplými ubrousky a velikým množstvím mléka zahřála konečně Rajisa dítě a zbavila je toho, co jedlo. Než minula hodina, usnulo dítě v náruči matky; v jeho hezoučké tváři jevilo se posud utrpení, ale ne ta úzkost a ty záchvaty, jako před tím.

Když se dech dítěte zase poněkud utišil, vytáhla Helena pomalu ruku, na níž leželo. Tu sice trochu zavrnělo, ale nevzbudilo se a drželo tím pevněji druhou ruku matčinu. Helena podávala ruku Rajise.

„Jsem vám povinna více, nežli svým životem,“ pravila k ní; „jak se vám odsloužím?“

„Nejste mi povinna ničím,“ odvětila Rajisa tónem poněkud chladným.

Toho dne bylo pro Rajisu těžké smíření; cítila, že by nemohla sevříti v náruči sestru člověka, který zavinil smrt jejích rodičů.

„Nejste mi povinna ničím; sama jste řekla, že ošetřuju všecky nemocné.“

Heleně klesla ruka.

„Vy jste nesmiřitelná,“ pravila; „a přece máte srdce šlechetné . . .“

Rajisa zavrtěla hlavou.

„Šlechetné?“ pravila, „nevím o tom. — Některý den je zvláště nešťastný. Odpusťte mi, a buďte ujištěna, že vám přeju vše dobré.“

„Vím to,“ odvětila Helena, „vy jste vyhnala Marfu. Víte, co se povídá? . . .“

„Faděj mi to řekl . . .“

„Vy tomu tedy nevěříte?“ zvolala Helena s takovou vášní, že by byla málem vzbudila své dítě.

„Ne, nevěřím tomu.“

Tenkráte stiskly si obě ženy ruce, a když se jejich zraky setkaly, zářila z nich vzájemná důvěra.

„Můj bratr tomu věří,“ pravila bolestně Helena.

Rajisa neodpovídala.

„Kdy se dítě rozstonalo?“ tázala se.

„Brzy po čaji.“

„Co jedlo?“

„Nic, nemělo hladu.“

„Obědvalo?“

„Jako obyčejně, o čtvrté hodině.“

„Snad někde něco nalezlo, snad nějaký pamlsek, nebo něco, co se líčívá na myši?“

„Ne,“ odvětila Helena, „to není možné. Hned, jak se Sáša narodil, zapověděla jsem přísně, aby se nic takového do domu nenosilo.“

Rajisa se zamyslila.

„Hoch jedl medový koláček,“ pravila. „Dala jste mu jej?“

„Ne, my je neděláme. Sáša jí je velmi rád, ale med mu nesvědčí.“

„Snad mu jej dal někdo z vašich sluhů?“

Helena odešla, aby se služebnictva vyptala. Zatím Rajisa rozhlížela se kolem sebe. Tento pokoj tak jasný a veselý, kde lůžko dítěte stálo hned vedle lože matčina, ten velký obraz otce, celé to vlídné zařízení svědčilo ve prospěch paní Marsovové. U všech skříní byly klíče, malý stolek psací byl otevřen, tak že nikde nejevil se ani stín tajemství a zločinu.

Helena se brzy vrátila.

„V našem domě nedělaly se medové koláčky ani dnes, ani v minulých dnech.“

„Víte to jistě?“

„Jistě.“

„Nebyl tu dnes večer nikdo?“

„Nikdo ... Jen Marfa se přišla něco zeptat.“

Hlavou obou žen projela táž myšlénka; pohledly na sebe a zachvěly se hrůzou.

„Nenechávejte nikdy dítě o samotě,“ pravila Rajisa po francouzsku. Ačkoliv to řekla jazykem cizím, přistoupila až k Heleně, a mluvila zcela potichu. Helena pochopila a odpověděla jí významným posuňkem.

„Co by to prospělo těm lidem, kdyby dítě odstranili?“ tázala se Rajisa.

„Statek byl by rozdělen, a tu snadno mohl by vzniknout spor o meze pozemků našich a obecních ... Lidé nám již beztoho ukradli hezký kus lesa. Ale co, oni mne mají v nenávisti, a to by postačilo.“

„Myslíte, že jen proto, aby vám ublížili? —“

„Proto, a pak hlavně z té příčiny, aby mohli zase říci, že jsem to učinila já ...“

„Ah!“ zhrozila se Rajisa, „myslíte, že by se odvážili?“

„Však již se dosti odvážili. Počkejte, než uplyne týden, uvidíte, že umím hádat.“

„Ale proč se nehájíte?“ zvolala Rajisa.

„Kdo by mne hájil? Můj bratr? Ten nechtěl, anebo snad nemohl. A já jsem na světě tak opuštěná, že sotva dovedu uhájiti toho sirotka. Všichni moji poddaní jsou moji nepřátelé.“

Z očí Heleniných řinuly se horké slzy na podušku, kde odpočívala hlava dítěte.

„Váš manžel se zavraždil, není li pravda?“ tázala se Rajisa tiše.

„Jakže, vy to víte?“ zvolala Helena překvapena a pozvedla k ní své krásné modré oči; jindy byly hrdé, ale v tu chvíli zářily dobrotou.

„Vy jste ničeho neříkala bezpochyby proto, že jste byla o tom přesvědčena, není-li pravda?“ tázala se prostě Rajisa.

„Ach — vy jste mně porozuměla,“ šeptala vděčně Helena.

„To proto, že jsem žena, a že jsem sama mnoho vytrpěla. Nemáte nějaké důkazy?“

„Měla jsem jeden, ale zničila jsem jej.“

Rajisa se zamyslila.

(Pokrač. ...)

FEUILLETON.

Letní noc.

Ve mlze večera již tonou lesy,
a ticho měkké, snící, které bývá,
kdy večer s nocí ve objetí splývá,
se na krajinu zdřímlou tiše věsí.

Pták jenom probudiv se ze sna kdesi
se zvedl ze zkvetlé, volné stromu snětí
a ve tmě modravé jak jiskra letí ...
Teď měsíc z bludných mraků lehké směsi

sám vyplul volně velký, vítězící
a jehly své jak velká kopí tkvící
do snících korun zkvetlých stromů metá ...

Z jich větví mlha táhne ku měsíci,
jenž v páry lemu, oblak ve směsici
své světlo lije v noc tak plnou léta!

Fr. X. Šalda.

Listy z Prahy.

XIII.

V Praze, dne 27. února 1885.

„Král zemřel, ať žije král!“ Žel jen, že to neplatí v říši duchů. Zde umřel velký král — Viktor Hugo, ale je trudno zvolati: Vivat sequens! Jak známe evropské literatury, ducha jemu sourodého nenajdeme. S radostí pozdravíme mnohé velké talenty, skloníme i skráň před několika genialními hlavami ale starého mistra více nenajdeme na trůně současného světového Parnassu. A sama otčina básníkova cítí asi při uznávání všech svých žijících poetů ztrátu toho největšího. Nebo jsou-li některé pyšné zářící hvězdy neb velké magické luny, byl on jediný slunce.

Jaký je dnes poetický obzor francouzský? Leconte de Lisle září na temném obzoru podoben krvavé hvězdě vlasatici, pln síly a skrytého žáru. Jeho verš zvoní jako bronzové kladivo, neúprosný a krutý, při veškeré však grandezze přece jen strnulý, hieratický, balvanovitý, monotonní. Theodore de Banville přesýpá hrsti drahokamů ze zlatých číší aneb bronsí střely plny attického vtipu — ale drahokamy ty jsou lesku kouzelně chladného, umělého, šípy ty jsou příliš místní, než aby dolétly. Coppée, tichá hvězda vlídného svitu, zjev neobyčejně sympatický, básník velkých dětí a romantických reminiscencí, jest ve všem i v tragickém rozruchu přece jen miniaturní. Anatol France, dědic čisté inspirace Vignyho, dále skupina básníků „mrtvol a kostnic“: Richepin, Bouchor, Rollinat, stranou vysoce idealní Silvestre a obdivovaný, ač málo čtený hloubavý Sully Prudhome a pak zcela výlučný v psychologické sny a umělecké hříčky zabraný Verlaine. Je to rozmanitost tónů veliká, ale tony ty jsou přece jednotlivé. Každý z poetů těchto má svou strunu, na které hraje dnes jak hrál před devíti roky, rozvoj není velký, jen variace jsou různé. Kde však je ta všestrannost Hugova?

Právě v době poslední objevili se opět dva básníci fondu myšlénkově hlubokého a formy neobyčejně dokonalé. Jean Moréas vydal malou sbírku, která se ani v knihkupectvích neprodává, v 250 výtiscích, z nichž každý je opatřen podpisem autorovým. Kniha nazývá se „Syrty“, nehostinné Syrty, jak už Ovid říkal. Jean Moréas je odchovancem musy Baudelairovy. Naladění jeho plné hlubokého smutku je čistší, za to ale manýra formalní a bizarrerie obrazová je větší. Dobře někdo řekl, že umění takové se kloní k byzantinismu. Popularní poesie ta sotva bude, připomíná v mnohém verše jiného

stejně duchaplného básníka Jeana Lorraina, nad to jeví velkou příbuznost s Verlainovou místy hádankovitou, ale kouzelně krásnou kantilenou neb s exotickou hudbou, jakou dýše těch málo veršů, které známe z péra velkého lyrika Stephana Mallarmé. Druhý obecenstvu přístupnější nový básník nazývá se Edmond Haracourt. Je kos každým coulem. Má sílu i něhu, oheň i gracii. Někdy přehání, ale vždy jest jasným. Některé básně jsou plastiky neobyčejné. „Nahá duše" nazývá se kniha jeho stojící mezi skulpturální lyrikou Leconte de Lisla a mezi nervosami Rollinata. Považujeme Haracourta za poetu velké budoucnosti. Trochu manýry střese snadno, jakmile se více ustálí jeho názor světa a rozšíří jeho obzor, jakmile ta bezdná apathie, která dominuje v jeho myšlénkovém světě, ustoupí činorodé touze a zanícení.

Zůstaňme již při básnících, jest v jejich společnosti lépe, než v té vřavě politického, v tom klopotu všedního života. Četli jsme těchto dnů v novinách, jak Adolf Heyduk si vyprošuje, aby jeho padesátileté narozeniny oslavovány nebyly. Přítel náš se darmo namáhá. Jest příliš dobře zapsán v srdcích ctitelů pravé poesie, než aby tento den se mohl přejíti mlčením. Psalo se ovšem nedávno na tomto místě proti jubilejím, ale proti jubilejím násilně zbuhnovaným, vynuceným, neoprávněným. Heyduk, víme, netouží po uznání veřejném, ale veřejnost je povinna vysloviti se, a to tím více, jelikož básník po celém poesii zasvěceném životě stal se v poslední době terčem útoků, jež každý nestranný pozorovatel jen odsouditi musí. Přišlo nám opět na mysl známé ono Kollárovo „do studnice, z níž se napili, házejí pak kamení a smetí". Ovšem byly to i zde děti, sotva škole odrostlé děti, které nemají ani pojmu o poesii, které myslí, že někdo píše verše z justamentu, děti, které v svém straníctví sahají rozpustile i na posvátný svazek Čech a Moravy vnášejíce rozmíšky mezi jednu krev.

Však nechme dětí a vraťme se k Heydukovi. S jeho jubileem slaví též čistá ryzí píseň česká svoje jubileum. Již většina současníků jeno nese na bedrách břímě reflexe, jejíž tíže se čím dále tím více stupňuje, jen Adolf Heyduk zůstal jak pírko lehký, jak zdroj čistý, jak skřivan zvonivý. Píseň jeho ať milostná, ať vlastenecká, ať bolně dumavá, ať dětská, ať výlučně popisná má svoje zvláštní kouzlo, svou barvu, svůj lesk, svou hudbu. Spočívá na ní dech niv a lesů. A napsal Heyduk těch písní! Jest jich co chrpy v žitě, co květů na jabloni, co včel v úle! Zvoní právem českou vlastí a zvonily by ještě více, kdyby mnohé z nich byly přístupnější, jsouť dnes již první svazky poesií Heydukových pravými raritami. Věru, nebylo by lepší oslavy Heydukových narozenin, než spořádání souborného vydání jeho zpěvů od „Cigánských melodií" až k pyšnému „Cymbálu", od sladkých písní „V zátiší", až k bolným dumkám z dob posledních. Pak teprve by se ukázalo přehledně, co Heyduk vykonal, jaké máme právo slaviti jeho jubileum.

Začal jsem smrtí Viktora Huga a končím opět zprávou o úmrtí muže vynikajícího. Hrabě Terenzio Mamiani della Rovere, filosof, historik, básník a politik italský, zemřel právě ve vysokém stáří 86 roků. Italii byl jaksi svědkem starší doby, jedním z málo těch, kteří stáli od počátku u kolébky její obrození. Duch hluboký a vzletu vysoce ideálního, patriota ryzí, myslitel solidní, básník plu vkusu a míry byl Mamiani ctěn a vážen všemi. Prošel celou drahou státních úřadů až k nejvyšším vždy čist a spravedliv a našel dosti času vedle povinností úředních k sepsání obšírných děl kulturně filosofických.

Viktor Hugo a Terenzio Mamiani v jednom měsíci, dva kmeti plni čistého velkého zápalu, opustili bojiště. Oba vykonali úkol svůj cele a svrchovaně.

Takové ztráty povznášejí. *Osiris*

— V okamžiku, v němž telegrafický drát přinesl zprávu o úmrtí největšího básníka francouzského v XIX. století a jednoho z prvních básníků všech národů, sedli žurnalisté a psali nekrology. Také němečtí. Vystřihli neb opsali přesná biografická dáta i ovroubili je glossami, jež nejsou důstojny žurnalistiky velkého národa. Jen výjimkou dovedl se některý z nich vystříci malicherného snižování zesnulého genia a žádný neodepřel si potěšení, vysmáti se úctě francouzského lidu k Hugovi. Tím ovšem nezmenší se význam a lesk vytvorů Hugových ani o ment, ale zároveň nepřibude cti Němcům, kteří kyjem své nesnášelivosti i po Parnasse házejí. Ovšem — Hugo byl Francouz i v roce 1870, a Němci dovedou po rytířsku respektovati své odpůrce jen tehdy, když jim tito odpůrci nohu na šíji postaviti mohou.

— Vyžadovalo by stálou, zvláštní a nemalou rubriku, kdybychom chtěli zaznamenávati jenom četnější změny v držení uměleckých děl a vzácností, které se v Paříži nejen v proslulém Hôtel Drouot, nýbrž i jinde tak říkaje den co den dějí. Ku charakteristice pařížského tržiště uměleckého, zmiňujeme se přece o jedné z četných „ventes" poslední doby. Právě v těchto dnech prodávána sbírka La Béraudiérova. Ke koupi dostavili se četní kupci a dali za nevelký počet obrazů celkem 334.631 franků. Ve sbírce byli zastoupeni ponejvíce elegantní malíři z posledních let Ludvíka XIV., z doby régence a Ludvíka XV., jmenovitě Boucher, Fragonard, Lauguénée, Lancret, Watteau. Nejdráže zaplacena „Toilette de Vénus" malovaná pro paní Pompadourovou. Vyceněna za 100.000 franků a koupena panem Lacroix za 133.000 franků po tuhé potyčce s četnými soupeři. Čtverácké pracičky Fragonardovy placeny po 5 až 10.000, taktéž Boucherovy, Lancretovy atd.

Divadlo. Lakomec — Noc na Karlštejně. Zaznamenáváme s radostí velký úspěch páně Mošnův v titulní úloze veselohry Molièrovy. Byla to studie prohloubená se svědomitostí vzácnou, detail skvostně vypracovaný, maska výtečná. Ukázalo se opět co síly charakterisující jest v panu Mošnovi a jak ty „paňácovské allury" z dob starších jen škodily rozvoji jeho individuality. Za to ostatní úlohy „Lakomce" obsazené silami druhého řádu mimo jediného p. Frankovského nestály na žádoucí výši. Přejdem podivný experiment „husitské" trilogie páně Leythäuserovy a zmíníme se jen málo slovy o reprisi „Noci na Karlštejně", sehrané na Hod boží ve prospěch spolku žurnalistů přirozeně při domě poloprázdném. Paní Šmahová hrála úlohu královny Elišky. Zjev její byl nadmíru sympatický a čistý; chybělo jen více klidu a hlas zdál se trochu unavený. Paní Šmahová měla po nenahraditelné slečně Pospíšilové těžkou úlohu, zhostila se jí však čestně a dostalo se jí s výtečným Karlem páně Seifertovým po těžkém druhém aktu trojího vyvolání. Těšíme se na další výstupy paní Šmahové upřímně. Novými v kuse byli ještě pp. Sedláček (Pešek) a Šimanovský (Arnošt). První nahradil zcela případně nepřítomného p. Slukova oplývaje roztomilým humorem, druhý pojal arcibiskupa více stylisticky než jeho předchůdce a skoro pro rámec veselohry případněji. — ϱ.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „J. T. v P.": Píseň je velmi čiperná. Pošlete časem více. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „A., B." — „P. A., samouk." — „M." — „Kouzlo zašlých dnů." — „J. Ř." (Jarní paprslek atd.) — „T. Š." (Domov nade vše atd.) — „L. Š." (Mrtvé lásce.) — „A. T. M." — „L. O. Ch." (Píseň.) — „A. M. 16." — „Jičinský." — „(mo,n)²." — „K. A. W." (Úryvek.) — „K. V. 10. Dv. Kr." — „Hrob."

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 1 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. června 1885. ČÍSLO 17.

Adolfu Heydukovi

ku dni 7. června 1885.

Tvůj život pln byl růží červnových,
jak růže jsou: tím nachem krve žhoucí,
tou rosnou mhou a démanty se skvoucí
a plný tak těch ostnů trnových. —

Tys jimi obsypán byl, příteli,
sám jako růže keř v měsíčném jase,
a v něm jak list se chvěje, — věčné kráse
Tvá celá duše vstříc se teteli.

A každý záchvěv ten a každý list
i trn, jenž ostnem k srdci zraněnému
se tisknul zle, — byl písní lidu Tvému
— a Tys ji pěl tak velký, prost — a čist!

A v český luh, jak lístky po vánku
se nesou písně, jimiž hruď Tvá zkvítá.
Viz, pěvče! — naší vlasti jitro svítá:
— to Tvé jsou růže tam v tom červánku!

J. V. Sládek.

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

II. Poesie.

Slovo o prvních pokusech. — Ódy a ballady.

První básně Viktora Huga, uveřejněné ve zmíněném díle memoirovém jeho choti sotva dávají tušiti poetu Legendy věků a příštího revolucionáře v umění básnickém 19. století. Látky jich jsou akademické, jak toho konkursy akademické vyžadovaly. Tak jedna psaná v době od 18. března až do 7. dubna 1817 mluví v alexandrinech o „štěstí, které nám přináší studium ve všech situacích života". Velmi poučný tento rozhovor pln obligatních apostrof vykazuje dosti málo šťastných a nových obratů, celek má ráz akademické, didaktické poesie. Zajímavo jest, že patnáctiletý autor na dvou místech uvádí Tibulla a Vergila jeho své mistry a učitele a nejoblíbenější básníky.

Podobného rázu jest druhá práce o „výhodách vzájemného vyučování" však jest již bohatší na narážky historické a literarní, dávající svědectví o horlivém, všestranném a neúnavném studiu mladického autora svého. Mnohem zajímavější jest „Dialog o zavedení poroty ve Francii mezi Voltairem a Malesherbem na polích Elysejských dne 21. dubna 1794", vynikající obratností dialektickou, argumentací již zcela Hugovskou.

Některé vyšly ve zvláštních brožurách: o jedné obsahující satiru na telegraf (1819) zmiňuje se kdesi Monselet. Měl ji v ruce a přečetl báseň, která v druhé části své koloritem a nádherou obrazu ukazuje k nejbližší publikaci Hugově, k soubornému vydání „Ód a ballad".

Těmito začínáme podrobný přehled básnické činnosti Hugovy.

Dvě léta po vydání Lamartineových „Meditací", tedy roku 1822, vyšlo první jich vydání se špatným tiskem a na špatném papíře. „Ódy a ballady", jež dnes v ruce máme ať v sebraných spisech básníkových ať ve vydání pořízeném z vyhnanství jeho roku 1853 (obnoveném roku 1875), liší se valně od původního. Básník vyloučil řadu básní, které považoval za méně šťastné aneb zdařilé; za definitivní můžeme považovati teprve vydání z roku 1826.

Jen k vůli úplnosti podotýkáme, že honoráře dostal básník 700 franků a brzy na to od Ludvíka XVIII. tisíc franků roční pense z privátní pokladnice královské.

Obraťme se nyní k myšlénkovému fondu a umělecké ceně této první knihy veršů Hugových. K objasnění stanoviska básníkova stůjž zde několik slov z předmluv ruzných vydání.

V předmluvě k vydání z r. 1822 čteme:

Říš poesie jest bezmezná. Pod světem skutečným existuje svět idealný zářící oku těch, jež vážné premítání naučilo viděti ve věcech více než pouhé věci.

Poesie není ve formě idei, ale v ideích samých. Poesie je vše, co je intimního ve všem.

Máme vždycky mluviti tak, jakoby nás někdo měl slyšet, psát, jakoby to měl číst, myslit, jakoby měl o tom přemýšlet.

V předmluvě z roku 1824 čteme:

V literatuře jako ve všem, platí jen dobré a špatné, krásné a netvárné, pravdivé a falešné. Krása v Shakespearu je tak dobře klassická jako v Racineovi, a co je falešného na Voltairovi je rovněž romantické jako co je falešného v Calderonovi (rozuměj, když klassický má význam dobré, romantický význam literarně nezdařilé práce, v kterém významu tenkrát se obou pojmů od literarního tribunalu užívalo).

Básník nikdy nebude velkým, spokojí-li se pouze psáti dle pravidel. Literatura nežije pouze vkusem, třeba aby oživena byla poesií a oplodněna geniem.

Z předmluvy k vydání z r. 1826 citujeme konečně:

Slýcháme za našich dnů hovor o ceně toho neb onoho druhu práce literarní, o slušnosti té, o mezích a hranicích oné, o obsahu a rozsahu atd.; tragedie zakazuje co je dovoleno románu; píseň prý snese, co nestrpí óda atd. Autor této knihy je tak nešťasten, že nechápe ničeho z toho ze všeho, hledá v tom věci a nalézá jen slova, má za to, že to, co je opravdu krásné a pravdivé, je krásným a opravdovým, všady, že co je dramatickým v románu, bude jím též na scéně, co je lyrickým v popevku, bude též v sloce, že konečně a vždy jediným opravdovým měřítkem v práci ducha je to, co je dobré a co je špatné. Myšlénka je půda nespracovaná a úrodná, jejíž plodiny chtějí růsti svobodně, abych řekl na zdar bůh, bez klassifikace, bez řadění se v ostříhané záhony jako křoviska v klassické zahradě Le Nôtrově.

Pravidelnost je vkus prostřednosti, řád jest vkus genia.

V díle literarním má býti vyvedení tím bezvadnější, čím smělejší jest pojmutí.

Neologismus jest pouze smutné útočiště impotence.

Básník mějž jediný vzor: „přírodu a jediného vůdce: pravdu".

V těchto málo větách jest Hugův celý program, celý zákoník tvoření poetického. Dvacetiletý jinoch byl si vědom zákonů, kterým zůstal věren po celý život. Již v těchto větách jest prohlášena souverenní svoboda tvůrčího ducha a za rozhodčího ve věcech uměleckých platí pouze, zdali je co krásné či nic, zdali je to dobré, zdárné, či nikoliv.

Poslední věta zvlášť jest in nuce celé evangelium naturalistů, vidíme, když se ohlédneme trochu na zad, že Viktor Hugo vynalezl naturalismus již r. 1829.

Ještě slovo o tom, jak básník sám díval se tenkrát na současnou poesii francouzskou. Ačkoliv se nevnucoval co reformator, nicméně konstatoval úpadek poesie své doby hned v předmluvě k prvnímu vydání „Ód a ballad". Současná poesie byla mu chladnou, jednotvárnou, hřešila nadbytkem apostrof a jiných oratorických ozdob, trpěla bombastem a nepřirozeností, strnulostí a plýtváním slov. Nahradit pochod slov pochodem myšlének, toť návrh Hugův. Jak prostě vyslovený a jak duchaplně stylisovaný, ale pravé vejce Kolumbovo pro impotentní souspřežence staré školy básnické.

Jedním slovem: Mimo názor politický, jenž jest royalistický, mimo názor náboženský, jenž jest věřící a orthodoxní, jest v „Ódách a balladách" po stránce umělecké i aesthetické Viktor Hugo in nuce celý — ano celý i s manýrou svých antithes, s virtuosním ovládáním metra a rýmu, s bohatým slovníkem svým, zkrátka lze tu ze špičky drápku souditi na celého obrovského lva.

„Ódy a ballady" mají dvě struny, v prvních mluví dle autora samého duše, v druhých obraznost básníkova. Z pěti knih ód zastaralo dnes jen to, co nese na sobě ráz čistě akademický a ryze bourbonsky loyalní. Všelidského interessu a tudy nevadnoucího mají některé básně knihy čtvrté a páté, obsahující začátky oné lyriky intimní, v které se později Viktor Hugo tak proslavil. Ódy prvních knih jsou rhetorické kousky, místy plny smělých, na ten čas i nových oslňujících obrazů, ale nechávají zvláště čtenáře, který není Francouz a k tomu royalisticky smýšlející Francouz, zcela chladným. Mineme tedy ódy rázu vládního, byť tenkrát pojem ten byl stotožňován s pojmem národnosti. Zmíníme se o básních věnovaných Lamartineovi a Chateaubriandovi které, ačkoliv nejsou prosty mladického bombastu, oplývají pěknými obrazy a vyslovují krásné myšlénky o postavení geniů a umělců v společnosti. Zajímavou je též óda „Dva ostrovy" (Korsika a Svatá Helena), luštící otázku Napoleonovskou ovšem ve smyslu bourbonském. Báseň ta jest zároveň klíčem k dílně básníkově, najdeme v ní analogický postup slok, odstavců a myšlének, jakým později ovšem způsobem daleko genialnějším rozluštil Hugo umělecký problem v básni Napoleon II. V knize II. vyniká mohutným tokem báseň „Dějiny"[1]) daleko nad ostatní sousedy, tak že by mohla státi zcela dobře vedle nejkrásnějších zpěvů z doby plné zralosti mistrovy. „Mojžíš na Nilu" (3. óda IV. knihy) vyniká neobyčejnou čistotou kresby a klidem epickým, následující pak zpěvy areny, cirku[2]) a turnaje otvírají jaksi perspektivu historické lyriky, jež později následovala. „Sváteční zpěv Neronův"[3]) vyniká již silou popisnou a virtuosností formalní, kdežto óda příteli S. B.[4]) (Saint-Beuvovi) přes veškerý bombast je podobna vítěznému letu. Ódy milostné: „Tobě", „Ještě tobě", „Její jméno" jsou předehrou daleko čistších a krásnějších zpěvů pozdějších, vášeň v nich není tak plamenná, podobá se spíše plameni úbělem stajenému, v ryzosti výrazu však patří k nejlepším číslům této knihy. Nemůžeme rozbírati každou báseň zvlášť, řekneme jen, že ódy „Stínu dítěte" a „Na zříceninách Montfort-l'Amaury", pak „Sny" a „Letní déšť" jsou již celý Hugo pozdější; virtuosnost formy stupňuje

[1]) Viz můj překlad v knize „Básně V. Huga" str. 19. a 20.
[2]) Tamtéž str. 23—28.
[3]) Tamtéž str. 29.
[4]) Tamtéž str. 31.

se až k bravouře, popis a síla obrazů se stupňují a zacházení s aparátem básnickým prozrazuje hotového v sobě umělce. Básně „Stínu dítěte“ a „Sny“ mohly by státi zcela dobře v „Contemplacích“ nebo v lyrické části „Čtyř větrů ducha“ a sotva by kdo řekl, že jsou psány v letech dvacátých, to jest třicet neb čtyřicet let dříve.

Ballady Hugovy nejsou v pravém smyslu slova balladami: on sám neklade na jméno přílišnou váhu. Jsou to spíše fantastické obrázky, jednotlivé scény, fantasmagorie ducha odpočívajícího a více formou se bavícího než obsahem. Místy jsme v čiré romantice vil a duchů, ale v té, která je dnes překonaná, místy zahledneme tklivý koutek idylly (Babička), místy historické neb kulturní arabesky ohlašují, že básník brzy zabočí na dráhy jiné. Někde i tón národní písně prokmitá (Ecoute moi Madelaine), jinde hlásí se pověst národní jádra prostého, kosmopolitického, vytintěna však krojem nejbujnější romantiky upírovské a duchové. V ohledu formalním jsou dvě básně zvlášť pozoruhodné: „Honba burgravova“ a „Souboj krále Jana“. Co zde v ohledu rhythmu a rýmu podáno, sotva Hugo sám později předstihl, leda že v Orientalech podal k tomu důstojný poboční obraz v básni „Džinové“.*) Přirozeno, že tyto rhythmické hračky se svými hřmotnými trojzvuky rýmovými vzbudily bouři odporu a výsmechu a daly podnět k parodiím, zvlášť jednoslabičný verš ballady „Honba burgravova“ byl k tomu jako stvořen, aby podráždil choulostivé ctitele Musy klassické. Zde řádil romantismus v plné bujnosti, rouhal se rhythmem a vysmíval se rolničkami nezkrocených, bizarrních, nezvyklých rýmů všemu dosavadnímu zvyku a pořádku.

My po stránce umělecké těmto balladám vykazujeme místo podřízené v bohatém repertoiru Musy Hugovy. Dnes jsou i na ballady příliš romantickými a zásluha jich jest hlavně ve stránce formalní. V ohledu tom jsou ovšem vzory smělého veršovnictví, pro překladatele však jsou tuhým a nevděčným oříškem, jehož i snad konečné rozlousknutí by neodměnilo klopotu a boj s formou. Další důležitost jich je v tom, že vedly Huga k „Orientalům“. Majíť vedle všech vad poesie deskriptivní i tu zásadní, že nevyčerpávajíce zplna látku svou spokojují se býti jen barvitou skizzou, jen obrazem.

V celém uspořádání látky, v propracování formy „Orientalu“, o kterých příště podrobněji promluvíme, vidíme že tyto „Ballady“ byly jich základem. K této jejich okouzlující slovné nádheře přistupuje tam ještě zaokrouhlenost a celistvost komposice, obrazy oživují se, doplňují se dějem, stíny se mění v životné postavy, je tam ruch a čilý proud. Zdá se nám, jakoby obrovský duch Hugův unaven vzletem ódy a nerozhodnut ještě pro pouť další zotavoval se na těchto balladách, cítíme, jak i genius v nich tápá, hledaje cesty, kterou brzy našel vítězně.

Doložíme ještě, že „Ódy a ballady“ psány byly v nejkrásší době básníkova života, v době šťastné lásky k jeho budoucí choti. Chud dopsal knihu jich, která mu aspoň zajistila s další munificencí královskou první roky existence: za honorář jich koupil své ženě dar svatební — kašmírový závoj. Má pravdu jeho životopisec, když dí, že žádná královna neměla dražšího závoje — byltě získán prvními trofejemi největšího lyrika devatenáctého století.

(Pokrač. příště.)

*) Poesie francouzská nové doby str. 122.

Za vlast a bez vlasti.

Z dalmatských vzpomínek podává *Jos. D. Konrad.*

Říkali jí „malá královna“.

Vzpomínám si na ni velmi často, a vidím ji v duchu tak jasně a živě, jakobych ji byl dnes naposledy spatřil.

Poprvé uviděl jsem ji za krásného jitra jarního, když jsem se s polovicí setniny vojska ubíral z Budvy na nedaleké odtamtud stanovisko. Stála ve svém pestrém obleku dalmatském na příkrém skalisku mořském, okem ponurým a nevlídným si nás prohlížejíc. Netěšilo ji patrně valně, že budeme sousediti jejímu malému království.

Malá královna! Opravdu zasluhovala toho jména. Vyhlížela tak přísně, hrdě a vážně, jakoby byla jenom k tomu zrozena, aby vládla, a nikoliv aby poslouchala. A krásná byla také. Štíhlá, přímá a na věk svůj neobyčejně vysoká. Obličej její byl zcela pravidelný, rysy dokonalé, bílé tváře, slabě ozářené nachovým leskem, jenom na úzkých rtech kvetl živý karmín. Oči měla veliké, černé i jiskrné, nad nimi dlouhé řasy a husté ebenové obočí, a nad vysokým čelem mohutnou kštici havraních vlasů, na kterých při kmitu slunce nebo světla třásl se temnomodrý stín.

A bylo jí teprve dvanácte let.

Nebylo lze, abyste se při pohledu na ni nezastavili a jejímu krásnému zjevu se nepodivili.

Jmenovala se Vida.

Bydlila v malém domku na osamoceném skalisku mořském v nepatrném stinném zálivu. Zálivek byl sotva sto kroků dlouhý a při začátku svém asi padesát kroků široký. Podobal se trojúhelníku, v jehož úhlu asi pět kroků ode břehu vyčnívalo z moře strmé skalisko, a na tom stál domek, který Vida obývala se svojí matkou. Skalisko bylo s pevninou spojeno malou bárkou, která zastupovala úlohu můstku. Bylo-li moře bouřlivo, Vida vytáhla z moře lodku k domku, aby ji bouře o skalisko nerozbila. Na břehu nedaleko zálivku stálo malé polozbořené stavení, v němž byla stáj pro několik ovcí a koz.

To vše bylo Vidiným královstvím. Ten malý kousek moře, to holé skalisko s domkem, i ta stáj s ovcemi a kozami. A mladá Vida vládla nad tím vším neobmezeně i hájila tuto nepatrnou říši svou tak přísně i svědomitě, že už po několik let nenazývali ji jinak, než „malou královnou“. Z počátku říkali jí tak jenom ze žertu, ale později vyslovovali jméno to zcela vážně a beze vší ironie. Vidě ta pěkná přezývka lahodila, a ráda ji slýchala. Ale slušela jí, neboť si jí plnou měrou zaslou-

zila. A možná dost, že by dovedla vládnouti, ač teprve dvanáctiletá, i mnohem větší říši, tak byla krásná, hrdá i důmyslná a rázná. A možná, že by větší říši dovedla vládnouti ještě lépe, nežli tímto svým malým královstvím.

Asi pět minut od zálivku byla malá vesnička Luka, ku kteréž náležel i domek, v němž Vida bydlila se svou matkou. Ale obě nestýkaly se příliš často se svými sousedy, zejména matka. Ta byla ženština asi padesátiletá, nepříjemná, tváře stále zamyšlené. Z domku téměř ani nevycházela, a vyšla-li přece někdy, neučinila tak nikdy na dlouho. Ve vesničce stýkala se jenom málokdy s jedinou ženštinou, která byla její vzdálenou příbuznou. K jiným lidem byla nesdílná a mnohdy i popudlivá.

Rozumí se samo sebou, že ji proto obyvatelé Luky nevěnovali mnoho přízně; právě naopak, a nepřízeň svou přenášeli částečně i na její dcerku Vidu, ačkoliv skorem beze vši příčiny. Ostatně Vidě na tom příliš nezáleželo, chovají-li se k ní Lučané přátelsky čili nic. Nepotřebovala jich, a proto jich také nevyhledávala, ale přece se jim nevyhýbala. Žila jenom svému malému království a střehla je jako nejdražší poklad. Běda tomu, kdo by se byl odvážil skracovati ji tam v jejích právech! Vesničané to věděli, a proto se malému domku na mořském skalisku spíše vyhýbali. Jen jednou výrostek Trifko, aby Vidu poškádlil, nalíčil přes noc do malého zálivku sítě. Ale děvče nalezlo je ihned, vytáhlo z moře, a všechny potrhalo. Od té doby Trifko byl nejúhlavnějším Vidiným nepřítelem. Pokoušel se několikráte splatiti jí za sítě, ale nepodařilo se mu nikdy. Nenalezl ani příčiny, aniž mu dívka dopřála k tomu příležitosti.

Vida tím více nenáviděla Trifka, poněvadž nebyl našincem. Byl, jak mu často vytýkala, vetřelcem, který zabloudil do jejich klidné srbské osady, a počínal si v ní, ač neměl rodičův ani vlasti, tak směle, jakoby se tam byl zrodil. To snižovalo jej v očích dívčiných až na nejposlednější stupeň. Bylať Vida, ač teprve dvanactiletá, vlastenkou horoucí a upřímnou, dýšící jenom pro svou malou říši, kterou vládla, a pro své hrdé vědomí, že v ní proudí sokolí krev srbská. Obyvatelé Luky jako sousedé byli jí lhostejni, ale jako Srbové byli jí rodnými bratry. Pro sousedy by snad učinila málo nebo nic, pro Srby učinila by všechno, čeho by byl mladistvý duch a její ještě dětské paže schopno.

Lučané věděli i o tom, a to zmírňovalo alespoň poněkud jejich nepřízeň, kterou k obyvatelům osamoceného domku na skalisku cítili. Nazývali ji královnou, leč nechválili jí při tom, avšak byla-li kdy řeč o jejím vlastenectví, pyšnili se jí jako málokterým junákem. Ale Vida neměla proto přece žádných opravdových přátel, neboť povaha její nedopouštěla, aby se jí úžeji přiblížili a zapředli s ní důvěrnější poměr; leč nepřátel neměla také žádných, jenom Trifka.

Trifko byl té doby hochem asi čtrnácti- nebo patnáctiletým. Byl nalezencem. Octl se ve vesničce jakoby s deštěm spadl. Přivezl si ho s sebou malého asi pětiletého hocha jeden obyvatel Luky, když se kdysi vrátil z Cařihradu, kamž občas dojížděl jako plavec s jistou obchodní lodí italskou. Loď přistala jednoho dne u ostrova Korfu, a zdržela se tam přes noc. Časně z rána opět napjaty plachty, a loď plula dále. Teprve po několikahodinné plavbě zpozorovali na lodi mezi nahromaděnými balíky vlny a jiného zboží spícího chlapce. Vloudil se patrně s večerem na loď, aby na ní přespal. Zbudili jej a vyptávali se, kdo je a odkud je. Ale nedověděli se mnoho. Hoch jim jenom pověděl, že se jmenuje Trifko, a že nezná svých rodičův. Kde se narodil a odkud přišel, nevěděl. Uměl trochu řecky a turecky, rozuměl také několika slovům albanským, italským i srbským, avšak nic více.

Plavci nevěděli co s ním. Chtěli jej vysaditi někde na břeh, ale plavec z Luky ujal se ho a vzal si ho s sebou domů. Od té doby Trifko žil v Luce jako ve svém rodišti. Zapomněl, co byl věděl z jiných řečí, za to naučil se však dobře srbsky a částečně i vlasky, neboť se často stýkal s italskými plavci. Obyvatelé zvykli mu, a pokládali jej jako za svého rodáka, jenom Vida spatřovala v něm přece stále veliký rozdíl mezi ostatními dětmi. Nevěděl ani, kde se narodil, neměl své rodné otčiny, a proto neměl v její očích pražádné ceny. —

Trifko měl dobré srdce, ale nebyl zveden. Uvážíme-li však, jaké bylo jeho mládí, a že ani od plavce, který se ho ujal, nedostalo se mu řádného vychování, nebylo ovšem ani jinak lze. Trifko byl povahy prudké a namnoze i výstřední, a často sousedům vyvedl rozličné nepříjemné kousky. Ale na druhé straně byl přece přítulný a dobromyslný, a za to jej každý omlouval a s ním se opět spřátelil. Měli ho spíše rádi, nežli aby ho nenáviděli, a mnozí přáli mu více než kterémukoliv jinému hochovi. Trifko neměl tedy v Luce nepřátel, vyjímaje Vidu.

Trifko a Vida nemohli se nikdy shodnouti, již tenkráte, když se poprvé setkali jako malé děti. Nenáviděli se, a nenávisť tato rostla s nimi. Ovšem měl každý k tomu svou příčinu, ale ta byla naproti jejich zatvrzelému nepřátelství a naproti vlastnosti dětí, která tyto velmi brzo spřáteluje, velmi nepatrná. Trifko o tom v posledním čase velmi často přemýšlel, a rád by se byl s dívkou tak zvláštní, jako byla Vida, smířil. Ale marně, nepodařilo se mu to. Zlobil se proto na Vidu, leč její ráznost a přísnost ho přece jaksi poutala.

Trifko často pozoroval Vidu, když obhlížela svoje království. Při tom však jedno oko jeho hledělo nenávistí a druhé láskou. Ovšem ještě láskou dítěte k dítěti. A pozoroval-li ji, jak vyšla ze svého domku krásná, s tím půvabným bledým obličejem a jako uhel černým vlasem, oděná v čistý malebný kroj, jak usedla do lehké bárky a pustila se po moři třebas rozvlněném na objížďku malého zálivku, jak sotva povšimla si ho pohledem odpuzujícím a hrdým, jak bárka její skákala s vlny na vlnu, tu hrozíc převrhnouti, tam zas potopiti se: tu přával si, aby se lodka ponořila do rozpoutaného živlu nebo roztřepila svoje stěny na hučících vlnách. Přával si toho jenom proto, aby mohl skočiti za Vidou do rozbouřeného moře a zabrániti jí spasiti se před smrtí, anebo aby ji uchvátil svou pružnou paží, vynesl ji na břeh, a zavázal si ji tak ku vděčnosti a přátelství. Jedno z obého učinil by jistě. Co, to záleželo na tom, zvítězilo-li by v tom okamžiku jeho dobré srdce nebo jeho nenávisť. — Takový asi poměr byl mezi těmi oběma dorůstajícími dětmi.

Byli jsme tehdy v Luce posádkou. Ta skládala se asi ze šedesáti mužův, ze dvou důstojníkův a jednoho lékaře, jehož dohledu byly však přiděleny také ještě dvě neb tři obsádky jiné na dalším jižním pobřeží. Byli jsme tak Vidinými sousedy, a již prvého dne po našem příchodu

vesničané vypravovali nám o „malé královně" mnoho zajímavého. Zejména o její nadšeném vlastenectví.

Druhého dne vyšli jsme si k osamocenému domku na procházku. Zastihli jsme mladistvou krásku stojící nedaleko svého domku na skalisku, a obhlížející malé stádo ovcí a koz, které pásly se na stráni blíže břehu mořského. Jestliže její svěřenci zacházeli ode břehu do vzdálenějšího houští, anebo jestliže se blížili k malým políčkům vesničanův, kdež by mohli ztropiti škodu, Vida zahvizdla na ně zvláštním způsobem, a kozy i ovce sbíhaly se ihned na známý ten povel na vykázané místo.

Pohlíželi jsme chvilku na dívku. Ta si nás ani nevšímala.

„Dobar dan, djevojko!" oslovili jsme ji pak.

„Dobra vam sreća!" odpovídala nám tónem, z něhož jsme si mohli vyčísti naše staré přísloví, že pozdraviti jest pěkná ctnost a poděkovati povinnost, a nic více. Také jsme se od ní toho dne už ničeho nedověděli. Na několik našich otázek sice odpověděla, ale pokaždé úsečně a krátce, dávajíc nám na jevo, že si s námi nepřeje dalšího hovoru.

Jednou si doktor usmyslil, že Vidu poškádlí a přivede ji snad do čilejší rozmluvy. Ubírali jsme se právě podél břehu k zálivku, kdež jako obyčejně spatřili jsme dívku.

„Navštívíme ji na jejím ostrůvku," pravil doktor; „snad se nám pak podaří zapřísti s ní živější hovor."

Chtěli jsme vkročiti na loďku, abychom přešli na ostrůvek. Ale Vida spatřivši to rázem přiskočila a přitáhla bárku ku skalisku.

„Co tu chcete!? Netřeba vám vcházeti sem. Chcete-li něco, řekněte to odtamtud, kde stojíte!" volala na nás dívka.

„Poslechni," vymlouval se doktor, „lidé mi řekli, že tvoje matka jest nemocna. Přišel jsem podívat se, co jí schází a potřebuje-li mé pomoci —"

„Není moje matka nemocna, a kdyby i byla, nepotřebovala by medika ani jeho lékův," odpovídala dívka rozhodně a odmítavě.

„Tedy mi lidé nedobře pověděli. A řekli přec, že stůně Maričina matka, a že si přeje, abych přišel —" nedal se doktor odbyti, užívaje schválně této vytáčky.

„Kdož ví, která Marica — já se tak nejmenuji!" odsekla dívka krátce.

„A jak ty se jmenuješ?" ptal se doktor.

„Vida — a co vám po tom?" odpovídala dívka.

„Hm, Vida, divné to jméno! — Tys Italkou?" ptal se doktor dále.

„Nikoli, nejsem Italkou — ale jsem Srbkou!" pravila Vida živě.

„Srbkou tedy — nu, myslil jsem si to ihned!" pravil doktor usmívaje se.

„A proč jsi sobě tak myslil?" vyzvídala dívka, a upřela na doktora tázavě svoje jiskrné oči.

„Proč? — Protože jsi tak divoká a zlá, jako všichni Srbové," odpovídal doktor.

„Srbové nejsou ani divocí ani zlí! Špatně je znáš!" bránila se dívka horlivě, a bílá tvář její zapalovala se vždy ruměněji a ruměněji.

„Abych jich neznal!" odpovídal doktor se smíchem. „A dobře je znám! Dosti se nám vojsku už natropili zlého. Co Srb, to lupič!" tvrdil doktor, aby Vidu co možná nejvíce pohněval. Lupičem nazývá se mezi vojskem i mezi lidem jako na ostatním jihu slovenském, tak i v Dalmacii každý povstalec.

„Co že pravíš?" tázala se Vida ostře a bledla; pak se vzpřímila, a nachýlila hlavu proti doktorovi.

„Co Srb, to lupič, pravím!" odpovídal doktor hlasem na oko podrážděným a důrazným.

„Lžeš!" vzkřikla Vida, a přiskočila až ku samému břehu. „V hrdlo lžeš! Neznáš Srbuv, a špatnýs člověk, že tak o nich mluvíš! A špatná musí býti tvoje vlast, když jinou haníš! Hajdy — prýč odtud!"

Tak jsme si dívku nadobro rozhněvali, a smířiti se s ní nepodařilo se nám už. Pokusili jsme se sice několikráte obnoviti s ní hovor, jmenovitě doktor snažil se, aby pohněvanou dívku udobřil, ale ta se nám vždycky vyhnula nebo na oslovení naše ani neodpověděla.

Doktor bydlil v prvém patře jednoho na pohled dosti slušného domku, pod jehož horkým krovem nebylo však možno v letních vedrech vydržeti. Doktor za tou příčinou dal si nedaleko domku postaviti stan, kamž si poručil odnésti mimo jiné věci i svoje lůžko, na kterémž přespával.

Jednoho večera, dříve než doktor odešel spat, strhl se po vesnici pokřik, že hoří. Vyběhli jsme všichni ihned ze svých příbytkův a spatřili stan doktoruv v plamenech. Bylo však brzo po ohni. Stan shořel i s lůžkem v několika minutách, a oheň dále nerozšířil se. Doktor byl nucen přenocovati opět ve svém obydlí jako dříve.

Shoření stanu nepřikládali jsme žádné větší váhy, domnívajíce se, že jej zavinila neopatrnost buď doktorova aneb jeho sluhy. Proto bylo podivení naše tím větší, když se ráno hlásil Trifko a sliboval pověděti, kdo oheň založil.

„Vida to byla," odpovídal na naši otázku.

„Vida?" divili jsme se. „A nemýliš se, hochu? Proč by Vida zapalovala stan doktorův?"

„Nevím. Ale viděl jsem ji, a proto nemýlím se!" odpovídal Trifko. „Viděla i ona mne, ale nedbala toho, že ji pozoruji. Hodila hbitě hořící louč do slámy ve staně rozestlané, a ten hořel ihned plamenem."

Poslali jsme jednoho vojáka pro Vidu. Ale voják vrátil se s nepořízenou. Ani na opětované vyzvání naše nepřišla. Teprve když poslání pro ni dva ozbrojení vojáci s nasazenými bodáky, dostavila se.

Avšak po jakési lítosti nebo strachu nebylo u ní ani známky nejmenší. Přistoupila k nám mlčky s pohledem hrdým, vypjímena a odhodlána.

„Vido, je-li pak pravda, žes zapálila stan doktorův?" tázali jsme se dívky.

„Jest — zapálila jsem! A proč se ptáte, když vám to již Trifko pověděl?" odpovídala úsečně.

„Chceme věděti, proč jsi tak učinila?" vyptávali jsme se dále.

„Protože medik haněl Srby. I já jsem Srbka, a každému bych tak učinila, kdo by se toho odvážil!" horlila dívka s prudkým zápalem.

„A víš-li pak, čeho jsi se dopustila? A je-li ti známo, že budeš za to potrestána, a to velmi přísně potrestána?" tázali jsme se Vidy.

„Vím, a nebojím se! — Nechťsi!" odpovídala vzdorně malá krasavice.

Škoda Vidou zaviněná nebyla sice přílišná, a my bychom ji byli snadno utlumili nebo sami nahradili, kdyby se byla stala jiným způsobem, anebo kdyby tím nebyl utrpěl majetek vojenský. Takto však nebylo jinak lze, než všechnu tu událost oznámiti soudu, a Vidu jakožto obviněnou poslali jsme do Budvy. Ale soud tamější shledával přečin její příliš velikým, a poslal ji brzo po té k vyššímu soudu do Kotoru. Byli tam též jako svědkové povoláni i doktor a Trifko. Doktor odcházel do Kotoru s ujištěním a předsevzetím, že bude mluviti jenom v dívčin prospěch. Matka Vidina ve veškeré té věci zachovala se úplně netečně. Dcerky svojí ani nevyprovodila, ani za ní nejmenší slzičky neuronila.

Byli jsme opravdu žádostivi zvěděti, jaký asi trest Vidu zastihne. Přáli jsme si, aby byl co možno nejmírnější, neboť byli jsme my prvou příčinou jejího skutku, a mimo to přáli jsme té mladé krásné dívčici, která v nás svým horlivým vlastenectvím budila skutečný zájem i náklonnost. Proto jsme očekávali s nedočkavostí návratu doktorova, jakou nám přinese o soudě zprávu.

Ale jednoho dne po polednách rozskočila se po Luce náhle zpráva, že Vida vrátila se z Kotoru na svůj ostrůvek. Myslili jsme v prvé chvíli nejinak, nežli že dívka uprchla z vězení, a to tím spíše, ani se ještě svědkové z Kotoru nevrátili.

Teprve k večeru připlul také doktor.

„Nevinna!“ odpovídal hlučně na otázky, s kterými jsme mu přikvapili vstříc. „Sama se hájila, a soud v Kotoru měl zajisté na místě paragrafů více svědomí i více smyslu pro vlastenectví, nežli by snad měli páni v Budvě. Jest odsouzena, vlastně její matka, jenom k náhradě škody ohněm způsobené.“

Zpráva ta nás skutečně nemálo potěšila. Usnesli jsme se, že za Vidu zaplatíme náhradu sami. Ale dívka nás předešla. Ještě téhož dne prodala několik koz, a peníze poslala ihned k úřadu do Budvy.

Pokusili jsme se tedy alespoň udobřiti se s Vidou. Ale ani tentokráte jsme nepochodili. Špatně nás přivítala. Sotva že nás zočila blížiti se k zálivku, vběhla rychle do domku, a vrátila se ihned z něho se starou pistolí v ruce.

„Co chcete zde!?“ volala. „Hajdy od mého domu! A ty, mediku, slyšels, jak rozhodli v Kotoru páni? Dobří jsou i spravedliví, a znají Srby, že nejsou zlí lidé. Zaslouženě jsem ti spálila tvoji plátěnou kuču. Nebudeš nás už haněti — a pohaníš-li, puškou ti odpovím!“ a při tom hrozila nám pravicí, ve které třímala pistol.

„Slyš, Vido,“ volal doktor na dívku, „nechtěl jsem tě tehdy uraziti — žertoval jsem jen — “

„Toť lhostejno — jdi!“ odmítala jej dívka.

„Chci se smířiti s tebou,“ začínal znova doktor, neboť jej dívka zajímala, i nechtěl zanechati v ní po sobě špatné vzpomínky.

„Nesmířím se — jdi!“ opakovala Vida důrazně svoji zápornou odpověď.

„A ani mi neodpustíš?“ ptal se doktor dále.

„Neodpustím!“ tvrdila dívka a odvracela se od nás.

„S Bohem!“ volal doktor.

„S Bohem!“ zněla odpověď dívčina.

Od té doby jsme s Vidou ani slova více nepromluvili. Také jsme ji už zřídka kdy vídali. Věděli jsme, že skrývá v srdci svém proti nám nesmiřitelné záští, pročež jsme styku s ní dále nevyhledávali.

Naposledy spatřili jsme ji, když jsme odcházeli z Luky na jiné stanovisko. Stála na nejvyšším skalisku svého ostrůvku, upírajíc za námi svůj nepřátelský pohled tak dlouho, dokud jsme jí nezmizeli úplně s očí.

* * *

Od události právě vypravované uplynulo asi půl třetího léta. Zajel jsem si před nedávnem na šestidenní výlet do Terstu, a učinil jsem odtamtud několik vycházek do okolí, jmenovitě do Miramare a do Rjeky. Ladný břeh sličného moře jaderského zanechal v duši mé dojem velmi příjemný a trvalý, pročež jsem si milerád k němu zaletěl, abych v jeho čistém teplém vzduchu a v jeho poutavých pohledech, které štědře oku pozorovatelovu skytá, pookřál.

Rozloučiv se s Terstem, odebral jsem se posledního dne na nádraží, chtěje odejeti nejbližším vlakem do Vídně. Zbývala mi ještě asi hodina času. Tázal jsem se na některé věci namanuvšího se mi právě vrátného nádraží, který seznav ve mně Čecha, představoval se mi ihned jako moravský rodák, a vyslovoval svoje potěšení nad tím, že spatřuje krajana. Pomyslil jsem si naše známé pořekadlo, že „Slovan všude bratry má“, a vzpomínal, že až posud vždycky na místech i mnohem vzdálenějších a odlehlejších setkal jsem se s krajany, an tu zrak můj utkvěl na povědomé mi tváři jakéhos mladíka, na něhož jsem se však nemohl v té chvíli blíže upamatovati. Ale po několika okamžicích spatřil jsem vedle něho i jiný známý obličej dívčí. Ah ano, již se rozpomínám! Poznal jsem v prvé osobě známého z Luky, Trifka, a v osobě druhé k největšímu svému podivení „malou královnu“ Vidu.

Přistoupil jsem ku Trifkovi, mezitím co Vida rovnala stranou několik skrovných zavazadel. Spatřiv mě, Trifko dával na jevo nemenší překvapení a dal se se mnou ihned do živého hovoru. Vypravoval mi, že odjíždí právě s Vidou do Ameriky.

„A což, vždyť jste byli vždycky s Vidou největšími nepřáteli — “ vyslovoval jsem svoje podivení.

„Ano, ano,“ přisvědčoval mladík, „ale nejsme už, spřátelili jsme se a jedeme spolu.“

„A Vida, která se ukázala býti tak upřímnou vlastenkou, opouští nyní svou dalmatskou domovinu?“ podivoval jsem se.

„Vidu stihl týž osud jako mě — nemá vlasti — jdeme si spolu hledat jinou — “ odpovídal Trifko.

Podivoval jsem se ještě více, ale Trifko vypravoval ihned dále, tuše na mých rtech otázku.

„Před krátkým časem Vidina matka nepohodla se se svojí příbuznou. Zle se spolu pohádaly. Vyčtly si mnohé věci, které až do té doby byly jich obou tajemstvím. Pohněvaná příbuzná ve zlosti své vyjevila veškeré vsi, že Vida není dcerou ženštiny, kterou až dosud za svou vlastní matku pokládala. Že jest dítětem právě tak cizím, původu neznámého, jako jsem byl já. Matka Vidina, ač vlastně tedy nepravá, byla totiž dvakráte vdána. Podruhé vzala si jakéhosi Albance ve Skadru. Ale několikátý už den po svatbě přišla k ní neznámá ženština a přivedla jí malé děvčátko, řkouc, že muž její jest jejím otcem. Albanec nechtěl se k dítku nikterak znáti, právem-li či neprávem, kdož to ví! Následek toho byl, že oba žili v ustavičných ruznicích, a konečně muž ženu i dítě opustil, aniž se kdy více vrátil.

Žena odešla pak s malou Vidou do Luky, kdež měla svou vzdálenou příbuznou. Děvčátko vydávala za svoji dcerku, chtějíc se tak vyhnouti posměchu, kterým by ji byli obyvatelé jistě zasypali. Jenom příbuzné své se s tajemstvím svým svěřila. Ta nyní pověděla všecko.

Můžete si pomysliti, jaký účinek to na Vidu způsobilo. Neznala tedy svých rodičův ani svého rodiště, neměla vlasti. Vzpomněla si, za jak bídného tvora mě pokládala, a děsila se pomyšlení, že i ona ocitla se pojednou na stejném stupni se mnou. Div že si nezoufala. Bál jsem se jí tehdy, a v prvých dnech všemožně se jí vyhýbal. Ale jednou setkali jsme se náhodou na břehu mořském. Zastavili jsme se mlčky a jaksi překvapeně naproti sobě. Vida na mne chvilku pohlížela. Pak přiskočila blíže a podávala mi ruku.

„Slyš, Trifko," pravila, „nyní jsem zrovna tak opuštěná a bídná jako ty. Buďme přáteli! Nemohu déle zůstati v Luce. Chceš-li, pojď se mnou, najdeme si nový domov a novou vlast."

Souhlasil jsem se vším, čeho si Vida přála. Umluvili jsme se, že odejdeme do Ameriky. Prodali jsme, co bylo našeho, a vydali jsme se na cestu. Až sem došli jsme většinou pěšky. Do Ameriky odchází mnoho Dalmatincův, a zajisté tam nelezneme známé. A kdybychom ani nenalezli, však se už nějak protlučeme — "

„A Vida bude jednou tvojí ženou?" tázal jsem se mladého poutníka.

„Jest už, pane, jest," odpovídal tázaný. „Než jsme odešli, svázal nám pop ruce. Vždyť víte, že by nebylo slušno, abychom se jinak vydávali spolu na cestu. Nepřipustila by tak ani Vida — "

Podíval jsem se s úsměvem na ty dva mladé manžely, kteří byli ještě dětmi.

Trifko se na mne upřeně zadíval, jakoby z mého úsměvu vyčítal i moje myšlénky.

„Ah, pane," pravil, „v Dalmacii vdávají se velmi často dívky čtrnáctileté, a Vidě jest už patnáct!"

Té chvíle přiblížila se k nám Vida, a pověděla, že půjde ku kase koupit jízdní lístky. Bylo viděti, že se ta malá královna nevzdala dosud svého panování.

Sotva že Vida ku kase přistoupila, už jsme odtamtud uslyšeli hádku. Poznali jsme srbský hlas Vidin, mísící se s italským křikem jednoho úředníka.

Trifko byl mžikem u své žinky. Přistoupil jsem k nim také.

Příčina hádky byla zcela obyčejná. Vida oslovila totiž úředníka srbsky, ale ten rozkřikl se na ni italsky, že řeči její nerozumí, a vyslovil se při tom urážlivě o Slovanech. Vida rozuměla italsky, a hádka byla hotova. Do té pustil se nyní i Trifko.

Líbila se mi tehdy nad míru ta mladá krasavice. Líbila se mi pro ten ohnivý ruměnec, který jí vyskočil na spanilé tváře, i pro ten spravedlivý hněv, který jí zachvíval údy. Neměla domova, neznala své vlasti, a přece ozvala se v ní utlačovaná krev slovanská. Pak se pojednou obrátila ku svému mužovi.

„Slyš, Trifko," pravila rozhodně, „nepojedeme! Nebudeme jim dávati ještě peněz za jejich nadávky. Zůstaneme, a budeme Slovany — třebas Srby!"

„Anebo Charvaty — jak chceš, Vido!" přisvědčoval Trifko.

„Anebo Čechy — i tam bylo by vás velmi — velmi třeba!" doložil jsem.

„Půjdeme hledat, a kde nás bude nejvíce třeba, tam zůstaneme!" rozhodla Vida.

Pak se vzali za ruce, do druhých uchopili svoje malá zavazadla, a odcházeli bystrým krokem z nádraží.

Kam až doputovali? —

Nejspíše mezi Slovinci nalezli vlast, kterou hledali.

Kéž ji šťastně nalezli! A kéž se jim ona láskou svou odmění za tu velkou lásku vlasteneckou, která plála ve mladistvém Vidině srdci!

Máj rozlil krajem zlatý pohár vnad…

Báseň od *Adolfa Heyduka.*

Máj rozlil krajem zlatý pohár vnad,
do řízy květnaté se oděl sad,
a ptačí hnízdo, utajeno klenem,
zas oživeno kyprým pod lupenem,
ruch zpěvný ozývá se odevšad.

Má noha střásá perly s bujných trav,
a týme perly s kyprých stromů hlav,
ať k luhu zřím, ať k sadu nebo k lesu,
vždy krásy paprsky si v nitro nesu,
z nichž utkávám svých písní zlatohlav.

Tak přizdobuju různý žití spor,
jim boháčům se pyšným na úkor,
a poslední až přijdou všeho doby,
snad ještě v rakvi skráň mi přiozdobí,
jak žhavé slunce hlavy klidných hor —

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Její ručka vznesla se někdy k jeho čelu, aby zapasila s něho škaredé vrásky, a ohnivé její rtíky tázaly se ho polibkem i lichotným slovem, čím se souží.

„Ničím, vrtochy, malichernými starostmi," říkával zhurta, vyhýbavě, vytrhuje se ze zamyšlení jako člověk přistižený při zahanbující slabosti.

I dříve stýskával si na prosu obchodního života, když vracíval se chvatně z kontoaru, do něhož jenom v nejnutnějších případech na rychlé odbytí povinnosti zaskočil. Ale stesk jeho míval nevinnou příchuť rozmazlenosti, býval prost břitkých rysů a strašivé temné hloubky, jíž nyní nabýval.

„Návrat k tobě, moje koťátko," říkával, odkládaje klobouk a klada ruku kolem jejího útlého pasu, „usmiřuje mne se vší odpornou všedností, která se na mne ve správě mého závodu křiklavě a domýšlivě se všech stran sápe. Jakým nuzáckým lamačstvím byl by můj život, kdybych z té chladné a pusté skály povinnosti neznal cestu k teplé a zářivé klenotnici tvých půvabů a tvé milující dušinky!"

„Jsem ti blaženě vděčna za tvoji spokojenost," odvětila vracejíc mu něžně polibení. „Ale byla bych snad ještě spokojenější a pyšnější, kdybys mne z hodnosti své těšitelky povýšil za svou pomocnici. Nejsem toho důstojna, můj miláčku?"

„Více než to, Louiso. A proto, — jak jsem již několikráte řekl —"

„Vím, vím, nehněvej se. Snad mne pudí pouhá ženská všetečnost, ale hleď, já bych si přála, abys mne potrestal malou zkouškou. Jeť přece mou povinností, provázeti tebe na pozemské pouti dobrým i zlým, ale ty mi zavíráš nepřístupně všechny trnité cesty, kterými sám bez mého přispění se honíš; nemohu s tím býti spokojena. Vezmi mne na chvíli s sebou do té štvanice, na níž si naříkáš a — snad nebudu ti ničím platna, snad budu jen překážeti a ty se mi pozasměješ, já se zastydím, skloním hlavu a přiznám pokorně, že jsi byl v právu jako vždy. Leč, kdo ví! Lichotíš mi někdy, pochlebnicky uznávaje moji praktickou bystrost, obdivuješ se dvorně, kterak i nejnepatrnější a nejhmotnější věc nabývá v mých rukou hebkosti, půvabu a barvy — a jestliže aspoň něco z této mé domnělé čaromoci osvědčí se v tvých trampotách na tvůj prospěch, jak budu šťastna! Jak horliva, úslužna! — Jaromíre, dovol, abych přestala býti v tvém domě pouhým, lichým pilířem, na němž nic nespočívá, který jest pouhou dekorací!"

„Zase již propukuje v tobě pochybená ženská ctižádost," káral ji netrpělivě pan Horák. „K čemu bude královna, která sestoupí s trůnu, přestane spravovati svou říši úsměvem své jasné líce, bleskem svých očí a bude někde za trůnem česati třepení neb skládati serviotty? Říše ztratí svůj střed, trůn bude uprázdněn a na něm zasedne — totiž nezasedne nikdo, a v tom právě bude spočívati zlo. Ne, drahoušku, nechtěj býti mojí paní a služebnicí zároveň. Prvé ti sluší nejlépe, na tvé milosti založen jest veškerý můj svět a ty jej spravuješ jak bohyně."

Tak polo vážně, polo žertem bývaly mařeny pokusy Louisiny, opatřiti si nějaké vedlejší zaměstnání k pohodlí, do něhož ji pan Horák zastlal. Poslední dobou nabývalo Jaromírovo odmítání úsečnosti, kterouž nemohla mladá paní považovati za důkaz, že by zdráhání manželovo bylo více oprávněno než zprvu bývalo.

Počala se v ní ozývati myšlénka, že jest tvrdošíjně zdržována od přispění ku práci, s níž nebyli ani choť ani jeho zřízenci. Ba podobalo se, že pan Horák počíná prchati před pouhou možností, býti dotazovánu. Doma si počínal s hlučnou, schvalnou roztomilostí a rozběhl se častěji sám a bez dostatečného důvodu z domu. Žena, naučená mužem pokládati všechen jeho volný čas za svůj, pocítí nejmenší ztrátu v tomto slastném návyku těžce.

Bez úmyslu jednati proti vůli svého chotě nabývala Louisa znenáhla širšího i zevrubného rozhledu v poměrech hospodářských, výrobních, obchodních a finančních, pokud s průmyslem mlýnským souvisely. Nahodilé zjevy z těchto oborů poutaly samy sebou její pozornost, vštípily se jí do paměti a byly čilou její myslí použity ihned za cenný materiál k úvahám i závěrkům, s nimiž někdy zapomenuvši se překvapila Jaromíra, který o podobném toliko nejasné a inkomodující představy si tvořil.

Hospodářská část denních listů získala v krásné mladé paní Horákové čtenářku vděčnou i kritickou. Jednoho dne přinesly časopisy zprávy o zavedení řady všelikých výminečných sazeb dopravních pro rozličné trati, vzdálenosti, stanice a závody. Louisa chtěla si zjednati ke kombinacím spolehlivou kostru a vyhledati si ji na mapě. Nejpříhodnější byla k tomu veliká mapa, zavěšená v kontoaru. Mladá paní pamatovala se neurčitě, že ji tam jedenkráte viděla, když Jaromírovi se uzdálo, seznámiti zběžně svou choť s některými lokalitami mlýna a představiti ji svým zřízencům.

Pán meškal mimo dům a Louise podobalo se býti směšným, aby si mapu dala přinésti. Zašla si do kontoaru sama.

Úředníci užasli, vyskočili, káceli židle a kalamáře úctou a úslužností.

Paní poděkovala vlídně za ochotu a ubezpečila pány, že může se spolehnouti na bystrost i zkušenost svých vlastních očí při čtení map.

Nechali ji.

Za ní přicházeli a odcházeli lidé, hovořilo se o cifrách, papíry šustily, klíče chrastily a peníze cvrnkaly.

Louisu poutal tento ruch a její zrak svezl se znenáhla s mapy na obdélné zrcadlo nad mapou. Viděla v něm obraz celého téměř kontoaru.

Spatřila ve střídavé směsi obchodníky, krupaře, listonoše, krajánky, milosrdné sestry, kočí, dohazovače, strojníky, a zočila také náhle intelligentní obličej pána, o němž se domnívala, že dle svědectví jakés upomínky jest notářem. Viděla, kterak vyňal z porteféuillu dlouhý, úzký

papír, jak účetní jaksi uleknut po paní se ohledl, k pánovi přiskočil, na jeho klidná, zvučná slova naléhavým šeptem odpověděl a obratem ruky notáře — ano, pamatovala se určitě, byl to notář, doktor — doktor — ach, na jméně nesejde — do vedlejšího pokoje zavlékl a krátce odbyl.

Zamyšlena vracela se do bytu. Vstupujíc na spojovací chodbu mezi mlýnem a obydlím zaslechla prudkou vádu dvou hlasů, stárkova a nějakého cizího. Stárek okřikl cizince, tento obrátiv se zabručel, ztišil se a šel pyšně, vyzývavě plnou šířkou chodby kolem Louisy. Byl hřmotný člověk, se šíjí a hlavou tura, s okem úsměšným a neuctivým. Dotkl se nedbale čepice a zahučel nějaké „— tro".

„Chrapoun!" zlobil se stárek do sebe, zarděv se hněvem nad urážkou učiněnou jeho ctěné a milované paní.

„Kdo to? Proč jste se s ním vadil?" tázala se Louisa pouze z bezděčného pudu, stanouti a vydechnouti své leknutí ze stísněných prsou.

„Ach, — takový — škůdce pánův. Nějaký Urbanec, obchodník s obilím. Nejmilostivější paní, nemám to říci, jednám proti zákazu, ale já nemohu mlčeti, když vidím, co se děje na zkázu milostpánovu. Jsem tu ve mlýně třicet let, moje slovo něco platilo, bylo vždycky poctivé, a nyní živá duše nic na ně nedá. Však já bych byl za nebožtíka pana otce — pán bůh mu dej věčnou slávu — takového obejdu jinak skropil! Ale teď abych se před ním krčil, milostpán dělá s ním jako s máslem, disponent a ředitel jsou s ním jedna ruka, on má půl našeho obchodu v rukou, od něho berou se plevy jako zlato a bůh můj svědek, že meleme samou smeť. Kam a zač to prodáváme, nevím, ale tolik jsem doslechl, že milostivému pánovi zákazníků ubývá. Bojím se, čeho se dočkám v tom starém, dobrém mlýně! Neračte se pohoršiti milostivá paní. Jsem váš věrný služebník a jen proto jsem se osmělil. Vždyť jen milostivá paní může pánovi rozmluviti to hříšné držení s tímto člověkem, který si počíná, jako by mu byl pán svou duši zaprodal. Teď se chtěl mocí dobyti k pánovi do bytu, ač ví, kde se u nás jedná o obchodech. Viděl prý právě jíti pána domů, vedl prý si hosta. Tím více měl jsem příčiny, nevpustiti jej k milostivému pánovi a doufám, že jsem nechybil!"

Louisa kynula jen hlavou. Nevěděla co říci a cítila, že by se jí hlas chvěl.

Vkročila kvapně do schodiště a zarazila se poznovu.

Na schodech stál hlouček lidí, mezi nimi řebřík, na němž seděl koňmo člověk, ohledávající umělou lucernu; jiní měřili zábradlí, prohlíželi stucco, sochy a reliefy.

Mladá paní zachytila se zábradlí.

„Půltřetího sta zlatých mezi bratry," řekl muž na řebříku.

„Tři sta," ozval se někdo z hloučku, „my si musíme svou práci řádně ceniti. Nemáme také nic zadarmo ani na dluh."

„A dvě stě sedmdesát mi za ni pan architekt zaplatil," tvrdil jiný rozčileně. „Když se nevěří jeho účtum, odpřísahnu to! Ano, já půjdu k soudu, jakkoli jsem poctivý člověk a neměl jsem nikdy s úřady ..."

„Ale netřeštěte, mistře," konejšil ho mladý muž, stojící stranou a naslouchající jednání znalců. „Nemusíte se báti nijakých nepříjemností. Pan Horák prostě nechce neb nemůže mému chefovi zaplatiti, hledá vytáčky a rýpe se mu v účtech, že prý to a ono jest draze účtováno a tak dále. Proto byla podána žaloba na uznání účtů a proto jsou zde znalci, aby pravost potvrdili. Vždyť on konečně zaplatí, po dobrém či po zlém."

S paní Horákovou zatočilo se schodiště. Vrávorajíc necouvla do stínu a hledala v koutě dvéře k postranním schodům, jež vedly přímo do pokojů Jaromírových, spojujíce jeho byt nejkratší cestou s kontoarem.

Po hlavních schodech nemohla vzhůru. Byla by se studem propadla.

Temno v úzkém schodišti rozjasňovaly ohnivé jiskry, tančící před zmámeným zrakem Louisiným. Tepny ve spánkách jí bušily, a když vystoupla vzhůru do prvého poschodí, donutila ji mdloba, usednouti na nejbližší sesli.

Nalézala se v kabinetu svého muže. Rozeznávala kolem sebe matně předměty, jejímu srdci milé, většinou její vlastní něžnou ručkou snesené a opatrované. Jako ve snu slyšela dva mužské hlasy v rozmluvě, kteráž rázem a neodolatelně upoutala zbytek vnímavosti Louisiny, rozčilením ušetřený.

V sousední své hovorně za dveřmi jen polo přivřenými mluvil Jaromír s nekým, se svým hostem, podle hlasu s doktorem Šimákem.

Paní Horáková se zarděla studem a uraženou hrdostí. Vzchopila se, přitiskla ručky na prsa i na čelo a její nožka vykročila k útěku. Kam? Zpět mohla jen mezi odhadce, ku předu jen mezi svého chotě a advokata. Nebylo uniknutí. Musila naslouchati.

„. . . vždyť já jsem ani vzdáleně netroufal si pochybovati, že byste vy, ctěný a milý příteli, hodlal upírati platnost nároku paní Pískáčkové, plynoucí z testamentu Rývova," bezpečil zdvořile a chlácholivě sladký hlas páně Šimákův. „V té příčině dotkly se mne sametného nemile plané obavy mé mandantky. Ale táž odvolává se k nějaké morální váze svého právního titulu, na jehož základě mám vám oznámiti, že po případě hrozí vám se strany paní Pískáčkové rozličné nesnáze. Ze zmateného — skutečně ženského dopisu své klientky mohu se jen domysliti, že její morální právo plyne z příbuzenstva k nebožtíku Rývovi. Abych ve věci té viděl jasně a mohl snad prospěti oběma stranám, bylo by mi vítáno nějaké vysvětlení, které byste snad mohl poskytnouti sám, kdyby vám libo bylo."

„Milerád," projevoval svoji ochotu pan Horák. „Vždyť znáte strýcovu závěť, a co bych vám smlčeti mohl, zvěděl byste za krátko od lidí, kteří vám hájení svých nároků proti mně svěřili. Je to stará rodinná historie. Můj praděd a Rývův děd připsal v roce 1782 — nevím z jakých příčin — veškerý svůj majetek své ženě, z níž pocházel můj děd, Rývův otec. Prababička zemřela již v roce 1783, vdovec oženil se rok na to podruhé a zemřel v roce 1827. Dědictví po něm připadlo jako matčin podíl nedílné a úplné jedinému jeho synu z prvého manželství, mému dědovi, otci Rývovu, kdežto čtyři děti, jeden syn a tři dcery z druhého manželství pradědova byly odbyty skrovničkými podílky. Odtud považovali se za zkrácené, a oni, jejich děti a vnuci, brojili a brojí neustále vším možným způsobem proti držitelům mlýna, žalujíce na ublížení. Strýc můj zkusil od nich mnoho a v poslední své chvíli chtěl nepochybně napraviti bezpráví, učiněné příbuzným. Ale přičilo se

mu, obrátiti svůj měšťanský majetek v nic úplným rozdělením a kromě toho považoval snad za nevhodné, obmysliti mne, svého pokrevného synovce, k vůli vzdálenějším odnožím rodiny malým podílem. Snad by byl lépe učinil, vybrav si jiného universalního dědice, snad by byl dosáhl téhož cíle ustanoviv, aby dědici drželi a spravovali mlýn dále jako závodní družstvo. Leč nechci rozsuzovati. Krátce, strýc Rýva odkázal veškerý svůj majetek na nemovitostech a movitostech, celkem v hodnotě tří set tisíc zlatých mně jako svému dědici universalnímu. Jenom některé legátky bylo mi uloženo vypláceti. Především šedesát tisíc panu Čeňku Urbancovi, prvnímu ze spoludědiců, přímému potomku jediného syna mého praděda z jeho druhého manželství, pak menší podílky po dvou až sedmi tisících ostatním patnácti spoludědicům — mezi nimiž nalézá se i paní Piskáčková — v úhrnné sumě padesáti tisíc, a konečně množství drobných legátků spolkům, ústavům, nemocnicím, starým sluhům a dělníkům, školám a podobným, z nichž sice žádný nepřevyšuje sumu jednoho tisíce, které však dohromady obnášejí značnou cifru čtyřiceti tisíc zlatých."

„Ano, vím o tom, že vám ctěný pan strýc nikterak dědictví neosladil, a rozumím nyní úplně vašemu duševnímu klidu zřením k požadavkům paní —"

„Já jsem klidem," smál se Jaromír, „až úžasně a někdy si myslívám, že by jiný sotva tak pokojně nesl břímě, na moje bedra uvalené. Ale přec mne chvílemi přestává baviti hrabivost a hartusivost legatarů. Račte, pane doktore, považiti, že činím seč jsem, abych jim vyhověl. Použil jsem všech hotovostí, realisoval na kvap i se škodou požadavky, kde jaký byl, vyprodal zásoby, ba vypůjčil si na výplaty nezbytné a nejnaléhavější. Ostatním dal jsem úpisy se závazkem do určité doby, neb na výpověď, neb shodl jsem se s nimi, aby si nechali odkazy u mne na hypotéce — prosím, co mám vice činiti!? Spojí-li se páni dědici k soustředěnému a náhlému útoku na mne, mohou mne zničiti. Mají takový úmysl a domnívají se, že by se beze škody domohli vítězství?"

„Ale, ale, ale — kdož mluví a myslí o zničení! Nebuďte dětina, přítelíčku! V legatarech vre ještě něco staré zášti, toť vše! A mimo to jsou nejnověji nějak podrážděni proti panu Urbancovi, o němž jste se zmínil."

„Možno! Nevraží naň, poněvadž jeho podíl byl největší. Ale co mi po tom? Mám proto já trpěti, chovaje se ku všem naprosto správně? Ano, snad lépe než správně. Zůstaňme při panu Urbancovi. Pojistil jsem mu jeho šedesát tisíc na svém majetku za vysoký úrok a jelikož si pan Urbanec naříkal, že mu jsou peníze na hypotéce málo platny, nemůže-li jimi disponovati v obchodě, zavázal jsem se mu, kupovati surovinu od něho a jeho prostřednictvím, i připustiti jeho vliv na odbyt. Spoléhám pak, že mi pan Urbanec není obchodním přítelem na úkor svůj!"

„Zajisté. Znám toho pána také částečně. Hm! Hm!" Doktor Šimák uzavíral patrně řadu myšlének rychle vzniklých. „Nu, s tím bychom tedy byli hotovi. Děkuji vám srdečně. Abych vás nezdržoval, přikročme hned k věci druhé. Dovolíte?"

„Račte."

„Můj kolega doktor Peřina jest právním zástupcem architekta Kubáta. Doktor Peřina vzdal se právě advokacie a pan Kubát poctil mne svou důvěrou. Tím octil jsem se v nemilém postavení, zaujati také proti vám, můj vzácný příteli, stanovisko, jež mi není ani za mák příjemné. Buďte ujištěn."

„Ah, — pan Kubát zase —"

„Nehněvejte se naň, drahoušku. On nemá také na růžích ustláno a věru, že by vám od srdce rád sečkal, kdyby na něho nenaléhali zase jiní. Nu, my spravíme vše v dobrém. Pan Kubát přestavoval vám částečně dům, upravil jej a účtoval vám za tyto práce nevelkou sumu čtyřiceti tisíc, většinou vlastních vydání na hotovosti. Vy jste mu po částkách zaplatil patnáct a s ostatkem otálite, ba činíte námitky proti některým položkám. Škoda, že neobdržel jsem zastupování dříve. Doktor Peřina neměl mé šetrnosti k vám, a snažil se dopomoci svému klientovi k vyřízení věci znaleckým odhadem sporných prací z nařízení soudu —"

„Pravda."

„Této nepříjemnosti nemůžeme zabrániti. Jestli se nemýlím, šli nám odhadci v patách —"

„Jak že!?"

„Viděl jsem je. Snad se legitimovali jen u domovníka, vy jste se nedostavil —"

„Nu dovolte!! Takový skandál v mém domě!"

Louisa slyšela, kterak se Jaromír prudce vzchopil a na chodbu vyrazil, kterak doktor Šimák pohvizdávaje si vyšel za jejím chotěm do předpokoje a dvéře za sebou přivřel.

Louise třeštila hlava. Přes to byla mžikem hotova s úmyslem a provedením útěku. Vsunula se jak dech do kabinetu mužova, proklouzla jím a zmizela beze sledu a bez šustu v následující řadě pokojů.

Doběhla do svého boudoiru, uvrhla se na pohovku a nechavši hlavinku těžce klesnouti na polštář, zakryla si obličej rukama, pod nimiž vyřinul se tiše proud slz.

Pro boha! Kdyby ji tak vyděšenou nalezl Jaromír! Co by si pomyslil!? Zdali by neuhádl, proč pláče, zdali by se nezamrzel a necítil se zahanbeným? Ne, ne, tak nesměla jej uvítati, s tonto zsinalou, chvějící se tváří, která ve smrtelné bledosti ze zrcadla na ni zírala, s nízkým hořekováním, z něhož by plynula výčitka i žaloba, byť němá a skrývaná. Jak by mohla bědovati, jsouc povinna i vášnivě ochotna, těšiti a pomáhati! Údy mladé paní projel oheň vzrušivé rozkoše. Její hodina uhodila. Přišla doba k činu, ve které přestávala býti hýčkaným mazlíkem, a obracela se v ráznou, účinnou ženu — —

Louisa se zhrozila sama sebe. Vždyť jásala! Sobecká touha nenasytné lásky a horlivá snaha, ukázati se muži v lesku svých hospodářských ctností, sváděly ji téměř k radosti, a přece byla tato radost totožna s potěšením z chyb a ztrát nerozvážného muže! Ano dopustil se chyb, neopatrnosti, avšak nerodily se všechny z měkké, přístupné půdy jeho dobrého srdce, nedopustil se jich z lásky k ní? A ona nebyla schopna jej ani obviňovati ani souditi. Cítila s ním jako se štvaným, ztýraným dítětem.

Sesmekla se s podušek na koberec a spjavši ruce na prsou, pozvedla bílý, zanícením světice zářící obličej vzhůru k nebi. K němu vznášela se z duše do nejhlubších hlubin rozvlněné mocná, po bezměrných obětech toužící modlitba, aby jí bylo přáno projíti s chotěm ruku v ruce v nerozdílné práci a nerozlučné lásce slastí a strastí, — nikoli strastí, jen prchavým mráčkem, jejž ona sama chtěla zaplašiti, aby po zažehnání chmury a po vybřednutí z ne-

snází směla pokorně a něžně vrátiti vládu zase ve drahé ruce, jimž náležela.

Pan Horák zastal u oběda svou žínku veselou a dovádivou jako ve sváteční dny prvních líbánků.

„Ach, právě si vzpomínám, byla bych bezmála zapomněla,“ vyhrklo z ní při dessertu za stálého žertovného šveholení. „Mám stížnost na tvého účetního.“

„Jdižiž! Jakou?“

„Byla jsem v kontoaru —“

„Překvapili mne tam tou novinou“ mínil Jaromír, shýbaje se nad mísou, aby si z ní něco dobrého vybral.

„Ano, podobá se, že nebyli na žádnou dozorčí návštěvu připraveni, což mi tvůj pan účetní hned dokázal.“

„Jsem zvědav. Jak?“

„Musil se přede mnou vyznati, že nemá peněz na honorování směnky, kterou notář presentoval a pak protestoval. A nejednalo se ani o mnoho, tuším, že o deset tisíc.“

„Skutečně, máš pravdu. Nebyl jsem potěšen, ač zase není příčiny k mrzutosti. Jako zkušená v účetnictví víš, čím směnka v obchodě jest. Platívem a nikoli upsaním ďáblu, jak naivní lidé se domýslejí. A zapomeneme-li někdy na den splatnosti, vede se nám jako když z nedopatrení sedneme si do kupé bez lístku. Zaplatíme nepatrnou pokutu a jízdné přec — více následků to nemá.“

(Pokračování.)

Z nových básní Marie marchesy Ricci Paterno Castello.

Šťastná růže.

(Rosa felice.)

Když včera šla jsem domů v snivé šeři
nejkratší cestou s myslí zasmušilou,
tu hodila jsem na práh vašich dveří,
tam hodila jsem jednu růži bílou.

A nevím, co as nyní duch váš věří,
zda vítr svál ji v chvíli nahodilou,
či vámi jak mé srdce ráj svůj měří,
ten květ vám řekne svojí vůní milou?

Kdož ví! Snad onen drahý vonný květ
se zlehka dotkne vaší tváře sladký
a ucítí plát na sobě váš ret!

Ó šťastná růže, jak tvůj život krátký,
co plesu v něm, co něhy! V žalu běd
můj dlouhý zmítá se a bez památky!

Ó byste věděl!

(Poteste imaginar.)

Když v společnosti u mne hovoříte,
čaj když vám dávám aneb cigaretu,
jak chví se ruka moje sotva víte,
když s šálkem k vašemu se skláním retu.

Ó byste věděl, jaké boly skryté
já tajně prodělám ve chvilky letu,
jak v bouřích nervy zimničné a hbité
se v nocích třesou mi ve palném vznětu!

Ó byste věděl, co já muky zkusím,
když chladně s vámi mluvím o počasí,
co žáru v řeči potlačiti musím!

Já poznavši, co lásky ples i hnět,
před vámi plachá jsem — ó zašlé časy!
tak jako když mi bylo patnáct let!

Hodiny.

(Tic-tac.)

Já nechtíc, aby čital hodin zvuk,
jsem hodinky mu vzala a je skryla
na vlastních ňadrech, kde je srdce, tluk
tak dvojí na sebe jsem položila.

A nyní obě — jaký nesouzvuk!
v tak nestejném a dvojím tempu bila,
to bez uzdy, ve víru bouřných muk,
tam odměřená zvuků hra se lila.

Mne zprvu bavil pochod tento dvojí,
však brzy v muky divé zajetí
mne vrhnul zvuk v tom prázdném, chladném stroji.

Děl nemohla jsem to již snášeti,
již mdlá vyrvavši hodinky v zlém boji
jej nechala jsem rychle odjeti.

Ne láska ženy.

(Non amor feminile.)

Ne láska ženy, láska umělcova
mne pro vás trápí a já proto zmírám,
já šílím, kdykoli vás uzřím znova,
jen skrytý ideal vždy ve vás zírám.

Jen v poměru k vám ztrácím vzlet a slova,
a proti svému pohlaví se vzpírám,
a marný zápas, vaše kořist nová,
jen úděl smutný ženy v srdci svírám.

Ó věru, nežli všední lásky plání,
má vášeň rovná děsné šílenosti
víc týrá mne v tom prázdném horování.

Vstaň, duše moje, shoď předsudky klamné,
shoď závoj ženy a v své nevinnosti
zulíbej z ráje anděla v něm za mne!

*

Můj Mefistofeles.

(Mefistofele mio.)

Tys démon můj, ó dobře vím to, cítím,
a já jsem tvoje duše zatracena,
však, Mefisto můj, pouze lásky kvítím,
ne zlata leskem jsem ti zakoupena.

Hrou šťastných rýmu k sobě celým žitím
je naše smlouva pro vždy spečetěna,
v jich zvuku vesele se s tebou řítím
ve propast pekla nejhloub odsouzena.

Tvá otrokyně rozkazy tvé beru,
ty vládneš myšlénce mé, všemu hnutí,
mé touze, mému nadšení i peru.

Mluv, poslouchám a co chceš rozkazuj!
Chceš duši moji v blesku zaplanuti?
Jdu do pekel, kam schýlí se krok tvůj!

Léto ve Florencii.

(Estate fiorentina.)

Jak zlaté jehly světel množství bodá
ve hlubě noci, Arno, vlny tvoje!
A tichem noci proudí klid a shoda
a odlesků a vůní sterých roje.

A z řeky zvolna kterak šumí voda,
zní věčný nápěv, a já bez úkoje
dech noci piju v zátiší, kéž podá
mi božství řeky číš svou z míru zdroje!

Však darmo! Zhrdám luzným večerem
a spřádám v mysli fantastické sobě
bouř zimní s ledna krutým severem.

V tom městě v létě je mi jako v hrobě,
a ospalost v mém duchu bezsměrém
mi padá na srdce i víčka obě.

Jsem unavena.

(Son lassa.)

Jsem unavena měnit kraj i lid,
ba navždy zastaviti bych se chtěla
i třeba tam, kde pověčný má klid
v desk čtveru umrlých druž osamělá.

Máj, zima, odporný mi budí cit,
v let s ptáky nechci kam zem sahá celá,
na bedrách unavených nechci mít
tíž poutnickou, jež tak mne ztrmácela.

A nechci měnit šaty, barvu jich,
jen kdybych mohla tiše v klidu spát
ve rubáši, jenž bílý jako sníh.

A nechci dýchat — tiše, ani slova,
ba nechci ani řádky verše psát
a zřením na slunce se nudit znova.

Nuove poesie 1885.

Člověk budoucnosti.

(L'uomo dell' avvenire.)

Snad obraz anděla ti druhdy dali
a křídla připjali na tvoje záda;
myšlénky křídla, která světy halí,
já tobě připnu bez bázně a ráda.

Míň svalnatý a v boji vytrvalý,
lvů nebudeš víc honit divá stáda,
ty budeš samý nerv a pravdy dbalý
se vzpne tvůj duch, jenž hledá jen a bádá.

A zjemněna ta síla tvého těla
se pouze sestředí ve tvojí líci
tam pláti bude krása tvoje celá.

Tvůj nový ideal, jenž nadchne tebe,
lze čísti celý ve tvé zřítelnici,
jak nekonečna obrazem je nebe.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

„Což na tom,“ pravila. „Já nemyslím tak pevně jako vy, že se zavraždil sám; ti, co sahli na život dítěte, mohli také vztáhnouti ruku na otce.“

Oči Heleniny, vyboulené hrůzou, snažily se čísti až na dně duše Rajisiny.

„Já je odhalím,“ pravila tato, „a kdyby mně to stálo život; vždyť beztoho nemá žádného cíle.“

„Valerian bude vám žehnati,“ šeptala Helena.

„Hrabě Grecký mě nenávidí,“ odvětila Rajisa, která si v té chvíli vzpomněla na všecko minulé utrpení. „Je pozdě, madame: dovolte, abych odešla.“

„Dám zapřáhnout,“ pravila Helena a chtěla volat sluhu.

„Není třeba, Faděj na mne čeká a doprovodí mne. Děkuju vám.“

Helena byla velice překvapena tou náhlou změnou, kterou pozorovala v chování své švagrové, a nevěděla co říci. Rajisa se připravila na cestu a zastavila se ještě u dítěte.

„Bůh tě žehnej, děťátko!“ pravila líbajíc jeho zlaté kadeře. „Kdyby bylo hůře, pošlete pro mne, přijdu hned.“

„Děkuju vám," odvětila Helena. „Ani nevíte, jak jsem vám vděčna."

Rajisa se usmála, a když ji chtěla Helena doprovázeti, ukázala jí mlčky na dítě. Na to zmizela na schodišti. Za chvíli na to se vrata za ní zavřela a Helena dívala se za ní z okna, jak pospíchala zasněženou krajinou. Faděj ji sotva stačil a jeho lucerna míhala se v šeru jako bludička.

„Jaká to divná žena!" myslila si Helena. „Zachovala mi dítě. Zítra to píšu Valerianovi."

Když se Rajisa vrátila domů, podívala se ještě do kabinetu, kde dříve seděla, pro nějakou maličkost. Lampa ještě hořela a ozařovala podobiznu hraběnčinu.

„Ach!" myslila si Rajisa dívajíc se na ni, „ani sama nevím, zdali vaši rodinu miluji či nenávidím, ale co jsem od ní vytrpěla, a co trpím, ví jen bůh!"

Nicméně spala Rajisa klidně a spánek ji velice posilnil.

XXXIV.

Když nemocný hošík otevřel ráno oči, viděl, že jeho matka, znepokojená tak dlouhým spánkem, je celá uplakaná. Promluvil slovo, zalichotil se k ní a ona se hned upokojila. Dala mu lék, který Rajisa ještě včera připravila, a zároveň nařídila, aby mu přinesli trochu hovězí polévky. Stalo se ihned. V tom, když komorná vcházela do dveří přinášejíc na tácu polévku, spatřila Helena na chodbě vždy usměvavou tvář Marfinu. Zachvěla se hrůzou nevýslovnou, běžela zavřít dvéře, jakoby tak uchrániti chtěla syna před tím zlým duchem svého domu. — Komorná odešla; z polévky která stála na stolku, se kouřilo. Hoch vztáhl po ní ruku... Jeho matka v myšlénkách naň pohledla a pak pojednou prudce zazvonila.

„Odnes tu polévku," pravila komorné, „není dobrá. Přines mi samovar a čerstvé vejce."

Komorná udivená poslechla.

„Maminko, proč nechceš, abych jedl tu polévku?" tázal se Sáša smutně, neboť měl po včerejšku notný hlad.

Matka zavrtěla hlavou a neodpovídala.

„Dostaneš vejce," pravila konečně; „v těch aspoň nemůže být nic zlého. Poslouchej, Sášo, Marfa ti dala včera večer medový koláček, není-li pravda?"

Hoch se zarděl a sklopil oči, aby zakryl svoje rozpaky.

Helena opakovala svoji otázku s touž vlídností.

„Ano," odvětilo dítě, které nikdy nelhalo.

„A řekla ti, abys to nikomu neříkal?"

„Ano, maminko; jím medové koláčky náramně rád a ty nechceš, abych je jedl... ona mi řekla, že bysi se hněvala, kdybys to věděla..."

„Vidíš, kterak tvoje neposlušnost byla potrestána! Vždyť jsi mohl umřít!"

Při tom pomyšlení sevřela dítě vášnivě v náručí.

„Odpusť mi to, maminko, já již to neudělám!"

Při tomto slibu, který dítě tak často opakovalo, a jemuž nikdy nedostálo, musila se Helena usmáti. Když Sáša viděl, že se matka nehněvá, byl zase veselý a chvíli dováděl; pak unavený ještě po včerejšku sklesl na polštář.

Komorná přinášela vařící vodu a vejce. Helena podívala se do otevřených dveří: nepříjemná tvář Martina odtamtud zmizela.

Sáša otevřel oči a díval se pozorně, kterak mu matka vařila na měkko vejce. Pak usadil se pohodlně mezi poduškami a obrátil se k matce:

„Maminko," pravil, „mně se zdá, že dnes v noci, když mi bylo tak špatně, byla u mne nějaká paní. Byl to anděl anebo paní?"

„Byla to paní," odvětila Helena.

„Jaká paní?" naléhal hošík, „Ta byla hezká! Ještě nikdy jsem ji neviděl."

Helena chvíli váhala, ale pak se rozhodla, že řekne pravdu.

„To je tvoje teta," pravila.

„Nová teta, jak se jmenuje?"

„Rajisa Grecká."

„Rajisa? To je hezké jméno," pravil hošík; „a kde se tu vzala?"

„Je to žena tvého strýce Valeriana."

„Žena strýce Valeriana? To bydlí tady blízko. Proč k ní nechodíme?"

Helena neodpovídala. Hoch zvyklý vídati matku zamyšlenou nechtěl ji vytrhovat, a pochutnával si na měkkém vejci; ale sotva že dojedl, vrátil se zase k témuž předmětu.

„Maminko, je ta teta hodná?" tázal se Sáša.

„Ano, hodná," opakovala tiše Helena.

„Proč k ní tedy nejdeme?"

„Půjdeme k ní," pravila matka, vzpomínajíc s vděčností, co Rajisa pro ni učinila.

Nicméně tento slib neměl být vyplněn. Marfa trávila celý život v předsíni Heleniných pokojů. Zdálo se, že ta žena nemá jiné práce leda hlídati svoji paní. V každou hodinu potkala se Helena s její usměvavou tváří, a nemohla více tajiti nechuť a hrůzu, kterou v ní tato zrádná tvář budila. Hocha nespustila s očí. Nejenom, že spal v její ložnici jako vždycky, ale provázela ho všude, kam se hnul, na chodby, do pokoje, kde si hrál a kde se učil. Nic nesměl dáti do úst, co sama dříve neokusila i mléko, které mu ráno přinášeli, zdálo se jí podezrelým. Tento život zdál se jí někdy horší nežli smrt; byla však odhodlána snášeti všecko pokud jí síly stačí, neboť byla presvědčena, že kdyby zemřela, nežil by její synáček ani týden.

Marfa přišla k dítěti po té události zcela klidně a laskavě, jako kdy jindy. Vyptávala se na všecko, jakoby ani ničeho netušila. Helena vytýkala jí s velikým sebe přemáháním, že přinesla dítěti nějaký nezdravý pamlsek, a že dítě mělo z toho nemoc. Při těchto slovech dívala se Marfě do očí tak upřeně, jakoby chtěla čísti až na dně její duše. Ale Marfa neměla tak hloupé svědomí, které vžene člověku krev do tváří při nejmenším podezření; omluvila se pouze co možná pokorně a klidně.

„Odpusť mi," pravila; „nevěděla jsem, že by to mohlo škoditi, mladý pán tak rád něco sladkého. Vaši lékaři mu to zakazují, možná, že mají pravdu, neboť mu opravdu nebylo dobře; ale naše děti jedí pořád takové koláčky a jsou zcela zdrávy."

Tato odpověď byla zcela prostá, a jinak rozumná, tak že nezbývalo Heleně nic jiného, nežli přijmouti její vysvětlení; obviniti ji přece nemohla, aspoň ne tu chvíli. Prozatím nezbývalo nežli čekati.

Paní Marsovová psala porněníku svého dítěte. Tento byl bohatý šlechtic, přítel nebožtíka Marsova, ale povin-

nost jakákoliv málo jej bavila; odpověděl Helene, kdyby bylo přítomnosti jeho zapotřebí, že by dojista přijel, ale že by nerad zbytečně obtěžoval paní Marsovovou svojí návštěvou. Dítě bylo churavo, to prý je ovšem smutné, teď je prý zdrávo, nu a tak je prý zase dobře. Statek vynáší sice méně nežli v letech minulých, ale jaký div, žně byly špatné, a to všude mimo jejich gubernii; příští budou snad lepší, proto si prý člověk zoufat nesmí.

Po této krásné útěše vyslovil příjemný poručník paní Marsovové svou hlubokou úctu, a sliboval jí skvělý úspěch, kdyby chtěla stráviti masopust v Petrohradě, „neboť tu chvíli," pravil, „ženy duchaplné, nám tu scházejí. Až posud nemá skvělá kněžna Adina ani jediné sokyně."

Když dostala Helena tento list, trpce se usmála. Její syn měl věru znamenitého poručníka!

Pak psala svému bratrovi. Trvalo to dlouho nežli přišla odpověď, celé tři měsíce, mezi nimiž sníh zvolna roztával. Led na řekách počínal pukat, a brzy objevil se lehký zelený nádech na hnědé zemi.

Byla to mladá tráva, která se tlačila z vlhké země.

Mladá tráva! Tato radost prvního jara ještě chladného a často pochmurného! Časté poršky smačejí zemi, déšť šlehá do oken, chladný vítr provívá celým stavením; jakmile však vysvitne první paprsk sluneční, ještě slabý a tlumený mlhou, hned již se objeví na krajině onen zelený tón: poslední stopy zmrzlého sněhu roztají a se vypaří, a na jejich místě vyrazí celé chomáče vysoké trávy.

V té době ruský sedlák, zavřený po celou zimu ve své chýži, pocítí v srdci náhlou radost. Sám se domnívá, že naděje na hojnou žeň jest příčinou této radosti, a mýlí se; naděje na žeň nedovedla by v jeho srdci vznítiti takovou nedočkavost, takové rozechvění. Je to vůbec konzelný účinek jara, jemuž podléhá každý, kdo v té době spatří probouzející se přírodu.

Rajise také bušilo srdce, a ne proto, že se těšila na žně. Již po několik neděl očekávala list od svého muže — bohužel čekal ho vlastně Faděj a ne ona. Psal totiž hraběti, co se stalo Sášovi. Stěžoval si na různé věci a vyslovil také svoje podezření; na konci vypravěl, jakou službu Rajisa Helene prokázala, a dodal:

„Ruka Páně provází zcela zřejmě naši mladou paní; neboť od té doby, co jest zde, daří se všecko znamenitě."

Dobrý ten stařec doufal, že tato zpráva pána jeho obměkčí, a proto očekával napjatě jeho odpověď. Ta konečně došla. Hněv a zoufalství ji diktovaly: jaký div, že se při ní Faděj rozplakal, a že ji před svou paní pečlivě zatajil.

„Tys hlupák i s tou rukou boží," psal mu pán; „ruka boží těžce spočívá na mně, který musí bídně hynouti ve svém vyhnanství, kdežto moje pravé místo bylo by mezi vámi, abych mohl chrániti svou sestru a její dítě, kteří vydáni jsou beze vší obrany v ruce zlých lidí."

Faděj četl tento list několikrát za sebou; Rajise jej ovšem neukázal, tato však poznala z jeho tváře, že ten list nepřinesl jí nic dobrého, a proto se ani po něm netázala. Naděje, která počátkem jara vdechla růže na její tváře, zmizela nadobro; Rajisa byla zoufalejší, nežli kdy jindy.

Aby jí utekl čas, a aby poněkud zapomněla na svůj zármutek, zdvojila svoji dobročinnost. Každého dne, jakmile toho počasí dovolovalo chodila po vesnicích a ošetřovala nemocné. Ti si pro ni poslali beze všeho ostýchání, kdykoliv jí potřebovali; věděli, že je paní dobrá, a že jim ničeho neodepře.

Jednou večer, počátkem května, okolo šesté hodiny, vracela se ze své obvyklé procházky; v tom přistoupila k ní dívka asi dvanáctiletá.

„Dědeček jest nemocen," pravila, „buď tak dobrá, a pojď k nám."

Rajisa šla s ní, až se octly v dosti odlehlém a pustém koutě vesnice. Domek, který děvče Rajise ukázalo, vyhlížel smutně; ten kdo v něm bydlel, byl ještě smutnější.

Byl to stařec vysoké postavy, suchý a kostnatý, tváře zamračené a zevnějšku vůbec nevlídného. Silný rheumatismus připoutal jej k lůžku, které bylo zcela primitivní; obyčejná dřevěná lavice a na ní prostřená skopová kůže. Když Rajisa vstoupila do světnice, pokynul stařec hlavou na její uvítání

„Odpusť, matuško," pravil sklíčeně, „nemohu povstati, abych tě uvítal."

„Není třeba, abys vstával," odvětila vesele Rajisa.

Holá a chudá světnička se pojednou jaksi ozářila její vlídností a dobrotou; nemocný stařec byl velice dojat.

„Poslal jsem pro tebe," pravil, „poněvadž se nemohu hýbat; lidé říkají, že víš všecko, a že každého uzdravíš, Pomoz mi, ať mohu vstáti, neboť chodit musím, a to brzo."

Rajisa jej pečlivě prohledla.

„Tak brzo to nebude," pravila, „ale tvoje nemoc není k smrti. Měj trpělivost, to hodně velkou, a užívej, co ti poradím; pak budeš zdráv."

„Budu chodit do svatého Petra?" tázal se stařec.

„To asi ne."

Stařec pokyvnul smutně hlavou.

„A přece musím," pravil; „učinil jsem slib. Musím jít na pouť do kláštera sv. Sergěje."

„Inu půjdeš tam, ale trochu později," odvětila Rajisa.

„Později budu mrtev," bručel nemocný. „Chci dělat pokání. Uzdrav mne, prosím tě, a to brzy."

„Učiním, co bude možná," odvětila s úsměvem Rajisa. Předepsala něco a odešla.

Od té doby přiběhla k ní často ona bosá dívka a prosívala ji, aby se podívala k starému Tichonovi, že je sám a že je mu smutno. Zprvu navštěvovala jej z pouhé lásky, pak ale počaly ji řeči starcovy čím dále tím více baviti. Tichon znal rodiče Valerianovy a vypravěl o nich, o jejich životě tisíceré podrobnosti, které Rajisu velice zajímaly. Umínila si, že zavede řeč na nebožtíka Marsova; ale její první pokus měl tak divný účinek, že se více neodvážila vrátiti se k této otázce.

„Marsov," pravil stařec a celé jeho tělo se chvělo rozčilením, „nebožtík pan Marsov? Dejž mu Bůh lehké odpočinutí, chudákovi! Ach, prosím tě, uzdrav mně, ať mohu na pouť, sice mně Bůh zavrhne, neboť jsem veliký hříšník."

V příštích dnech bylo starci hůře, tak že se Rajisa obávala brzké smrti. Nevědouc, zdali jméno nebožtíka Marsova způsobilo u něho takové rozčilení, či zdali nahodilé nemoc jeho se zhoršila, raději mlčela; její trpělivost byla odměněna, neboť po několika dnech bylo starci mnohem lépe.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Z nejmladší české poesie.

* * *

Stem zářných očí v krajinu se dívá
noc hvězdnatá, a ve svůj závoj halí
les, který šumí, vlnu, jež se valí,
je velká, tmavá, tichá, mlčelivá.

To doba jest, kdy bledá luna snivá
se na obzoru objevuje v dáli,
kdy zrak, jenž k nebi zří, se slzou kalí,
kdy v srdci touha dumnou píseň zpívá.

Rci, duše moje, ve hvězdném když jasu
vše zaplane, a tichá když se vlny
kol rozlejí jak moře nekonečné,

Co žádáš na noci? Kam v touze věčné
tvůj spěje let, jenž nadšení je plný?
Proč ku hvězdám se vznášíš? „Hledám krásu?“

Zdeněk Franta

Listy z Prahy.

XIV.

V Praze, dne 6. června 1885.

Divadlo, divadlo, divadlo! — z toho kolotoče už se nedostaneme: — a těžko také jinak, neboť naše národní divadlo jest pro ten čas to jediné, v čem jeví se kus duševního života, jenž zavlažuje proudem občerstvujícím ten náš velký národní suchopar. Či snad má se mluviti o volbách? Fi! Tu se ta bažina zase jednou rozevřela a vychrlila na bílý den opět tu spoustu osobních interessů, tu potupu zášti, ten rmut házený na jména nejčistší! O toho smýkání prachem a blátem mužů poctivých, jichž jediná vina jest, že cestou jinou, než která jiným vhod, myslí, že dospějí blaha a zdaru české vlasti! Toť zločin k neodpuštění, a proto bijte, zabijte ať to kdokoliv. To je vskutku smutné podívání na takové volby, jak zračí se v zrcadle denního života.

Divadlo! Co jiného?

Literatura a umění nechávají naše obecenstvo celkem chladné. Kniha za knihou může vycházeti do světa, — žádná nevzruší, o žádné se nemluví, na žádnou se nečeká. Napjetí, s jakým očekává se ve Francii, Anglii a jinde nové dílo osvědčeného autora jest u nás věcí neznámou. Snad neumí žádný z nynějších dobrých autorů uhoditi na tón u většiny našeho obecenstva oblíbený; něco sensačního, nervy otřásajícího, něco tak z grunta rozesmávajícího bychom potřebovali. Čisté umění se svým hlubokým opravdovým pathosem, se svou trvale rozehřívající silou a nevadnoucí krásou má u nás jen málo ctitelů. Jest jich, ale málo jest jich u porovnání s tím velikým množstvím, k němuž mluví prostřední sentimentalnost a všední vtip. Bude třeba ještě dlouhých let, než také u nás vyroste společnost holdující umění co umění, těšící se kráse pro krásu samu, a společnosti zušlechtěné díly uměleckými a tak potom celý náš národní život zušlechťující. Křivdili bychom sami sobě, řkouce, že naprosto nemáme u nás vrstvy takové; jest jí ale jen tak v zátiší, a hlas její jest němý v ryku našeho vše přehlušujícího všedního veřejného života.

Divadlo! Do Prahy zavítal z ciziny prý Herakles, jenž vyčidí co zkaženého bylo v zdejší budově německé Thalie na Ovocném trhu. Pan Angelo Neumann jest ten obr, jenž opovídá boj na nůž českému divadlu národnímu a chce je skrušit v kolébce. Videant consules! Videat Šubrt! zní to výstražně se sloupeň jednoho z našich velkých denních žurnálů. Videant consules! ano, ale proč Šubrt sám? Což bude to pouze boj mezi dvěma divadelními řediteli, ať jejich vlohy, výbojnost a zručnost sebe více vynikají? To bylo by věru velmi smutné, kdyby se jednati mělo pouze o ředitelské křeslo v národním divadle a nikoliv o národní divadlo samo. Německý živel v Praze trpce pocítil ránu, kterouž zasadilo mu povznešení českého divadla na ten vysoký stupeň, na kterém se nyní nalézá. Mocná bašta toho živlu zde zavrávorala, ale neklesla. Na celou tu věc hleděno s naší strany, jak už to u nás bývá, zvykem málo seriosně. Někde myslilo se, že se dá věc odbýti několika lacinými, otřepanými vtipy — zrovna tak, jako v politice, kde věčně maluje se starý nějaký německý vůdce jako blázen podřezávající větev, na které sedí. Ti pánové, je pravda, padli již kolikrát, ale vždy do našich vlastních českých záhonů a rozváleli nám ty nejkrásnější štěpy. Žertem se takové otázky odbývati nedají. Podceňování odpůrce bylo od jakživa špatnou čákou vítězství. Na podceňování a bagatelisování živlu, jenž — ohledněme se pouze ve světě obchodnickém a tedy finančním — přece jen mocný jest, máme ještě vždy času dost, — avšak na bázeň a postrach, jaký domnívají se naši páni sousedi, že nový jejich spasitel německého umění v našich řadách způsobí, také nedojde — cítíme v sobě síly dost! — vždyť stojíme přece na půdě své, a víme, kde jsme doma.

Prozatím lze si jen přáti, aby naše divadelní správa pevně vytrvala na dráze nastoupené a v čem pak přirozeně a bez ukvapování se zdokonalit dá, aby se zdokonalovala. Jsou mnohé výčitky, které se dosavadní správě činí. Jednějm není divadlo řízeno umělecky dost, věnuje prý se málo času repertoiru klassickému v slově i hudbě, zanedbává se prý umění domácí, hlavně v hudbě, celá starost ředitelstva míří prý jen k tomu, aby naplnilo kasu atd. atd.

Kdo sleduje repertoir českého divadla nepředpojatě a rovněž tak hledí na poměry, v kterých se ústav ten nalézá, musí zajisté uznati, že s lepším zdarem dosud řízeno býti nemohlo. Vracíme se k tomu, co pravili jsme již napřed. Ta vrstva české společnosti, oceňující umění jen k vůli umění, jest u nás, bohužel, ještě velmi slabá, a divadlo, které by převahou pěstovalo pouze dramа klassické, vykrvácelo by se peněžně za několik měsíců. U nás nemá divadlo 200.000 až 300,000 zl. roční subvence, a protože je nemá a jest ve všem a všude odkázáno pouze na své vlastní finanční prostředky, musí vydělávat! Také mnohý pan kritik přestal by brzo psáti klassickými periodami, kdyby mu za ně nedávali honorář. V činohře domácí přineslo nám divadlo tolik pěkného, jako za mnoho let před tím tam neviděno. Kdyby nebylo jiného, než těch několik nových, dobrých českých her, také by nám to stačilo, neboť dobrá dramata nerodí se jako houby po dešti, a ze starších dávalo se již téměř vše, co dobrého máme. A naši hudebníci? Každý z nich nejraději slyší svou vlastní písničku, to je přirozené, ale Smetanů a Dvořáků nemáme nazbyt, a těm učiněno po právu — a ostatním věru nekřivděno.

Naše herectvo koná vůči národnímu divadlu svědomitě svou povinnost. Tolik píle, tolik snahy a dobré vůle jeví ten statečný umělecký sbor, že při těch velkých fysických požadavcích, jež se naň kladou, sotva kde lze mu nalézti rovného. U nás přirozeně neobstojí jedna hra dlouho na repertoiru obecenstvo se velmi rychle vystřídá, a tak hnán jest herec z úlohy do úlohy více než kde jinde. Všechna čest těm pilným, svědomitým lidem! Že vesměs není hra tak urovnaná a vycizelovaná, jak by si přáti bylo, nesou vinu opět jen naše poměry. Divadelní správa neměla by v tomto ohledu šetřiti penězi. Spisovatelé, malíři, sochaři posýlají se do ciziny, proč by se nemohla vynikajícímu herci jednou tomu, podruhé onomu, co rok dáti příležitost, aby viděl Paříž, Londýn atd. a seznámil se s výkony osvědčených mistrů? Výtečné herecké síly působí magneticky na obecenstvo. Jeden a týž kus, jenž by jinak pozbyl interessu za dva večery, bude působiti přitažlivě dlouhou dobu, když bude dána příležitost nejen poslechnouti kus, ale studovati výkony herecké. Příklad toho máme kromě jiných nejnověji na „Lakomci“, ku kterému bude se moci v nynějším obsazení hlavní úlohy panem Mošnou opět a opět sáhnouti.

Na divadelní správě, pokud ve svých snahách zůstane tak jak jest, tedy není, aby se jakékoliv cizí konkurence v české Praze obávala. Ta jest pouze vůdcem v boji; — hlavním šikem jest české obecenstvo a česká žurnalistika. Budou li tyto dva živly svorně naše divadlo podporovat — ne tedy jen p. Šubrta, Stroupežnického atd. — ale divadlo, ústav, jeho zdar a rozkvět, pak nemáme se ve své Praze žádné cizoty co obávat.

Ať Němcům zkvétá jejich divadlo pro ně, pro nás však, pro obecenstvo české, ať není v Praze divadla jiného, než českého.

Lis.

Pražský salon 1885.

Závěrkem své lonské úvahy o poslední umělecké výstavě pražské projevili jsme naději že na letošním saloně shledáme se s četnější a skvělejší společností ve krásných síních.

Shledali jsme se, ale se starými známými, arci ve zvětšeném poněkud počtu. Tento rozmnožen se shovívavou rigorositou snad jedině proto, aby dosaženo bylo slavnostní cifry. Jinak nepodobá se náš letošní salon žádnému kromobyčejnému svátku, který by byl signalem nějaké nové doby.

Rudolfinem nepřibylo tedy Praze na první ráz přitažlivosti. Ký div! Velebný chrám není novou církví, je-li zbudován pro týž nepatrný hlouček věřících, kterému jindy malý kostelík vyhověl

Nu, bohdá — ano těšme se pořáde jen do budoucnosti, od roku k roku.

Zejména representaci českého umění pohřešujeme letos opět, ba trapněji než kdy jindy. Domnívali jsme se, že obsadí soustředěným útokem ihned nový palác — zase illuse. Zanechme jich a vydejme se na procházku salonem.

Pozdravíme v něm nejprve krajany, k nimž arci s povzdechem a nějakým sebezapřením připočteme také ty, o nichž není jisto, zdali se jim v cizině neproměnila vlast v pouhý zeměpisný pojem.

Počínáme s Gabrielem *Maxem* — podle anciennety — neboť jinak nepostavil se Max právě v čelo umělců z Čech. Jeho „Credo" poskytuje znovu názor o utkvělé manýře mistrově, o souveránním vládnutí skrovnými prostředky koloristickými, o despektu, s nímž shlíží umělec na všechen veliký dav, kterému se nehodlá již zavděčiti jasným úsměvem pestřejší palety. Je-li Maxova práce půl nábožný, půl mystický obraz neurčitého vyznání, jest *Seifertovo* pozdravení Panny Marie kostelním obrazem positivního účelu; v Hořicích budou míti na oltáři jeden exemplář Seifertovy dívčí hlavinky, známější po německém a českém světě v jiném ošacení. Hanuš *Knoechl* zahředa; jeho letošní exposice dotvrzuje naše mínění, že mu Klarovská nadace neprospěla; v Mnichově mu jaksi lépe sloužilo; v Italii ztratil sám sebe. Od Fr. *Ženíška* nalézáme na výstavě jednu z jeho chvalně známých podobizen ušlechtilé, hladké faktury, od Josefa *Ženíška* teplou studijní hlavu dívčí, od *Lercha* delikatní portretky a půvabné studie v oleji a v pastelu, do něhož vkládá Lerch jemnou měkkost i lesk. Přecházejíce ke genru, klademe právem na první místo *Věšínův* „počátek románu", snad nejpěknější a rozhodně nejsvěžejší genre na výstavě. Svědčí utěšenou mluvou zdařilé komposice o mladistvé, upřímné pružnosti invence a o pilně, rychle se zdokonalující ruce nadějného malíře. Od Věšína lze se nadíti prací znamenitých a — zůstane-li věren dosavadnímu směru — i českých, aspoň sujetem, neboť — česká technika dříme ještě v lůně budoucnosti. Dříve než Věšín ustálil se *Šikaneder*. Nechceme rozhodovati, zdali na svůj prospěch. Osvědčuje zřejmé nadání úspěšnými pracemi a proto bylo by mu přáti širšího rozvoje, vybřednutí z motivů bídy a utrpení, kteréž mladý umělec jinak solidně a jímavě k platnosti přivádí *Skramlík* oblíbil si jednostranně dekorační malbu figuralní, vkládaje do ní až posud více okázalosti a dobré vůle než hloubky a skutečného lesku. *Adolf Liebscher* vystavil přehojnou kolekci svých prací ilustratorských rozmanité hodnoty, čiperných i smělých, genry, etudy a velký oltářní obraz sv. Jana Křtitele, dovozující vesměs velikou plodnost, lehkost a odvážnost tvoření umělcova; k němu přidružil se bratr *Karel Liebscher* se stem krajin, taktéž v kratinké době načrtnutých a vymalovaných, ponejvíce romantického a epického rázu, mutatis mutandis dobře kreslených, ač ne vždy v náladě jasných a vykvašených. — Nic nevadí: jsme jisti, že Karel Liebscher není hotov a stálý pokrok jeho prací nasvědčuje, že sám toto mínění sdílí. Jeho pomocí ocitili jsme se v oboru krajinářském; zde setkáváme se s poetickými, nedávno na tomto místě oceněnými vedutami *Chittussiho*, k nimž přidal malíř zásylkou z Paříže dvě roztomilé, prostě vábné a účinné krajinky francouzské

Dále vítá nás bravurní *Kirschnerova*, letos i v nature morte velkolepým zátiším „Orientalský mák" vynikající. Od *Kouly* nalézáme zde svěží akvarel, od *Havránka* obdivuhodnou drobnomalbu ve větším formátě. Mimo tyto krajináře okazují se více méně slušně: *Haubtmann*, *Řivnáč*, *Malý*, *Herold*, *Kroupa*, *Kirnig*, *Fiala*, *Koffel*, oba *Wolfové*. Figuralní a jiné malby vystavili dále: *Javůrek*, *Gareis*, *Šafařovič*, *Popelík*, a z mladších: *Bartoněk*, *Brunner*, *Klír*, *Pokorný*, *Rudl* a j. v. Z těchto zamlouvají se Klír a Brunner nejspíše. Se skulpturami dostavili se na výstavu jedině *Seeling* (s poctivými sochami alegorickými, *Strachovský* (s portretní bustou) a *Procházka*.

Hosty velice milými jsou nám letos Poláci. Navštívili nás jako po úmluvě značným poměrně počtem a zaujímají v družině našeho salonu vynikající postavení, což jim dobře sluší a nás opravdově těší. Máme z nich slovanskou radost, kterou si sami způsobiti nedovedeme.

Umlčujíce však z referentské povinnosti tyto přirozené sympatie, prohlížíme si je zkumným okem a ejhle — oni derou se nám z naší německo-nizozemsko-české společnosti zase v popředí, a sice jen poutavostí a hodnotou svých prací. Podobně toliko Belgové čnějí vesměs téměř nad prostřednost. Litujeme upřímně, že nemožno nám dopřáti si více místa k ocenění polských maleb, po výtce historických a genrových. *Stykova* „Mater Benedicta, žehnající stavům polským", poutá vroucností pojmutí a efektním provedením, *Mireckého* „Kazimír Jagelončík, rozdávající žebrákům", staví na odiv slibné nadání historika s jemným smyslem pro kolorit a oduševnění malby. *Gerson* vystavil — nejspíše z nedostatku lepší hotové práce — dobře a vlastenecky míněné „Zavraždění krále Přemysla markrabaty Braniborskými". *Szwoynicki* živou, ač poněkud diletantsky provedenou scénu ze staropolského sněmování, Juliusz *Kossak* výborný akvarel „Vjezd císařův do Krakova", Wojciech *Kossak* zdařilý vojenský genre, *Wiesiołowski* karakteristické, promyšlené a ušlechtile malované „Rozdávání obědů u kapucínů v Římě", *Ajdukiewicz* krásný, žárem, jasnem a pestrým životem orientu hrající trh v Kabyře. Hezké genry zaslali: *Streitt*, *Chełmoński*, *Mondl*, *Alchimowicz*, *Herncisz*, dobře znázorněné koně v stádu *Jaroszyński*, půvabnou, mistrně malovanou krajinku *Swieszewski*, jiné *Brochocki* a *Stankiewiczova*

Vlachů dostavilo se málo, *Laurenti* se znamenitými pastely a akvarely, *Moja* s věrnými a jemnými benátskými architekturami.

Z Francie pochází elegantní grisaille od Horace *Verneta*, pak pathetický, s velikou routinou technickou malovaný Mojžíš mstitel od *Merwarta*.

Belgové *Ooms*, *Portaels*, *Herbo* přesvědčují malbami genrovými o vysokém stupni vývoje umění ve své vlasti a o dokonalosti prostředků, jimiž hravě vládne belgický malíř, vyspělý na půdě nejlepších tradicí v blýskavicí finess. *Webb* a *Gérard* jsou více vniterní, klidní, *Guffens* nepřirozeně strojený. Paysagisté *Luppen*, *Oppenworth* a *Verveloet* obhajují se zdarem v naší konkurenci svou čestnou pověst, a marináři August i François *Musin* jsou úchvatní jako vždy.

Ještě slovo o Germánech.

Skandinavci Adelstënu *Normannovi* děkuje náš salon za jeden ze svých chefs d'oeuvre, jenž se velice líbí, ač by se mu dalo vytýkati něco snehosti a něco nepřirozenosti v některých partiích jeho „Fjordu norského".

Němci *Angeli* a *Canon* jsou čelní soupeři v oboru portretu; onen vítězí, arciť se slávou nevelikou. V genrech toliko *Defregger* a *Wilberg* vynikají, v krajinářství *Flamm* výborným „Rybolovem u Sorrenta", pak *Achenbach* (Osvald), *Adolf Lier*, *Schirm*, *Grebe*, *Compton*, *Oesterley*. Zdařilé koně vystavil Emil *Adam*, čipernou a měkce modelovanou sošku Anna *Kahlova*.

Jinde, na př. ve Francii, pracuje každý téměř umělec rok co rok horlivě pro salon a jest nešťasten, nemůže-li se v něm ukázati. Nemohli by si naši umělci oblíbiti tento druh ctižádosti? Zlato ražené v medailích a v louisdorech kyne jim sice jen poskrovnu, ale v naší národní cti spočívá také odměna, kterou se z valné části a rádi spokojujeme všichni.

J. L.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček".**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl. 65 kr
na půl léta . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, [illegible] ulice číslo [illegible] nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROCNÍK XIII. 20. června 1885. ČÍSLO 18.

Z básní Adolfa Heyduka.

Pozdě.

Jak starý javor sobě přicházím,
jak starý javor v zasněženém hvozdě
a toužím pučet zas, a přece vím,
že pozdě již, že jest již trochu pozdě!

A malá četa drobných popěvků,
jež náhodou se staré hlavě vrací,
toť zabloudilí pěvci teplých dnův,
jen bouří zanesení tažní ptáci!

Dým.

Zbujila se touha moje
keřem růžovým,
zbujila se touha moje,
dal mi Pánbůh štěstí dvoje, —
vzal je; všecko dým!

Dal mi dcerku černovlasou,
srostla s ňadrem mým,
ukryl jsem ji v cit a lásku —
nemám jí ni na obrázku,
svadla; všecko dým!

Druhou dcerku srdce mělo
novým skvostem svým,
vlas se jasnil, oko tmělo,
zvonečkem to z ústek znělo, —
ztichlo; všecko dým!

Co jest blaho, co jest štěstí
ptáte se? zda vím?
zlatou vážkou v suché tresti
přijde, křídly zašelestí,
prchne! — Všecko dým.

Štěstí.

Všem štěstí aspoň na polo
květnatý věneček svilo,
u mne však šlo jen okolo,
u mne se nestavilo.

Jenom hrsť rosy květinné
v úprku vrhlo mi v oči . . .
srdce mé v touze dětinné
posud se za ním točí.

Večer.

Den jarní skonává, tak krásný a tak mladý,
ač sotva poskočil si dítkem do zahrady;
hrsť květů natrhal, hrsť rozházel jich polem,
a těkal po vršich, jež vypnuly se kolem.

Teď klidně usíná, mdlou hlavu k ňadrům kloní,
noc vstříc mu pospíchá na zlatoplavém koni,
on zří ji, chvěje se; viz, tvář mu zaslzela:
mře s rosou na očích a s růžemi kol čela.

Po bouři.

Po bouři. Květ stromů dole je
po cestách snesen v koleje,
pohacen, porván, potřísněn: —
smutný máj, smutný jara den!

Pro květy proč lkáti u stromů?
v ňader svých rudém průlomu
urvaných víc má každý jich,
než jest na cestách v kolejích!

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

Obrazy východní. Listy podzimní.

„Obrazy z východu" (Les Orientales) vydány r. 1829 v lednu. Téhož roku v únoru vyšlo jich sedmé vydání. Úspěch zajisté velký.

Věrni své zásadě necháme zprvu vysloviti se básníka. V předmluvě k prvnímu vydání omezuje Hugo takto pole kritiky:

„Autor sbírky této nepřiznává kritice práva, tázati se básníka po jeho obraznosti ptáti se ho, proč volil ten či onen předmět, jaké barvy roztřel, z jakého stromu trhal, z jakého pramene čerpal. Je dílo dobré či špatné? Toť celý úkol kritiky. Jí nepřísluší chváliti neb haniti barvy, jakých užito, ale jediné způsob, *jak* jich užito. Neníť s vyššího stanoviska v poesii látek dobrých či špatných, jsou toliko dobří neb špatní básníci. Vše jest látkou, zkoušejme, jak bylo pracováno, ne z čeho a proč.

Ve velké zahradě poesie není ovoce zakázaného. Čas i prostor patří básníkovi. Ať jde básník, kam chce, ať dělá, co se mu líbí, toť jediný zákon. Ať věří v boha či bohy, v Plutona či Satana v Canidii či Morganu anebo v nic, ať platí obol Charonovi, ať se účastní reje čarodějek, ať píše veršem či prosou, ať tesá v mramoru či lije bronz, ať se zakotví v století tom či jiném, v tom či jiném zeměpasu, ať jest z jihu, severu, východu či západu, antický či moderní, to jedno jest. Básník jest svobodný."

Se stanoviska tohoto třeba dívati se na veškeré umění moderní, které odhodilo dávno všecka pouta utilitarismu a morálky úzkoprsé holdujíc toliko kráse a idei její. Odtud ovšem též úskalí pro umění vůči širšímu obecenstvu, jež zajímají nejvíce a skoro výlučně otázky denní a které chce viděti v díle uměleckém sebe a svou dobu. Odtud zase se vysvětluje bouřlivý potlesk, s jakým přivítán realismus a první počátky naturalismu. Zůstáváme trochu déle při této otázce, jež ona důležitou pro písemnictví naše, kde ještě před krátkým časem silný odpor se zvedal proti látkám nedomácím, kde se kritisovaly jen sbírky básnické podle počtu vlastenecky prolitých slz a nadšených národních apostrof. Co nám do Hellady? ptali se opatrní strážcové národnosti, a obecenstvo, jemuž celý mythologický aparát nebyl nikdy příliš sympatickým, s radostí se chytlo daného hesla proti nebezpečným kosmopolitům.

Tuto netečnost obecenstva k cizím látkám pociťoval též Hugo při „Orientalech" a táže se proto v předmluvě k nim ústy samého obecenstva: „K čemu ty obrazy východní? Kdo poslal básníka, aby šel se nadchnout Orientem na celý svazek veršů? Co chce ta neužitečná kniha ryzí poesie, vržená v střed vážných záhad?" A básník odpovídá: „Sám to nevím, zmocnila se mne ta idea minulého léta, když jsem se jednou díval na západ slunce."

Tato idea poesie ryzí nezdá se mluviti pro onu dnes tak proskribovanou poesii, kterou pěstovalo umění zvané l'art pour l'art? Hugo později sám se stal trochu nevěrným této theorii, či lépe řečeno, vyžaduje svobody co jediného umělci potřebného vzduchu, učinil z poesie, jak praví, „služku stínů" a převedl ji z Orientu v coup d'etat Napoleonův a v obleženou Paříž r. 1870. Tato vlastenecká poesie jest u něho, jak později uvidíme rovněž velká, ale výše prvních těchto knih, jež diktovalo čisté, ryzí umění, nedostihne.

Jakkoliv látky Orientalů celkem byly cizí obecenstvu, jednou nitkou přece souvisely s interessem dne — s válkou za osvobození Řecka. Tam se ještě obracely všecky zraky a otázka tato dodávala knize Hugově aspoň z části koloritu časového. Třeba ještě dodati, že Hugo nepsal „Orientaly" bez přípravy, že pilně se probíral biblí, básníky orientalními i poesií národní oněch národů. Hlavním však rysem básní těchto zůstane svrchovaná malebnost a síla zvuková. Tyto byly údělem jeho genia a hlásily se zde poprvé o slovo v celém rozmachu svém a byly by jistě, kdyby podkladem jich byly bývaly látky jiné, vybuchly stejnou silou jako v „Obrazech východních". Po stránce básnického líčení a malby zvukové jsou „Orientaly" první knihou Hugovou. Verš zde zvoní a buší, zpívá a duní, sloky rozvinují se jedna po druhé jako nekonečný pestře vzorkovaný koberec perský. V ohledu tom je první báseň „Oheň nebes" znamenitá. Líčí zahynutí Sodomy a Gomorhy a pouť ohnivého mraku plného síry k městům. Děje tu není, jen ten pochod zkázonosného mraku vyplňuje jedenáct odstavců básně, v níž sloky nejrůznějších útvarů jsou pravou orgií barvy a světla. Básně čistě orientalního koloritu „Bolest Pašova", „Svit luny", „Závoj", „Turecký pochod" a j. (mnohé z nich přeložené v mém výboru básní V. Huga 1875) jsou pravé vzory lyriky popisné. Co Verešťagin mnohem později štětcem vybásnil, to v této poesii pochmurné a grandiosní jest dosaženo malebným slovem, šťastným skupením rýmu, širokým proudem rhetorického verše. Z těchto básní jedna, „Ztracená bitva" (č. XVI.), zvláště dělá dojem velkolepé nenie. Básníka nadchla k ní španělská romance „Rodrigo en el campo de batalla", z které též podržel některé obraty, k čemuž se přiznává bez ostychu. Toť byla též jednou z vlastností ducha jeho, vssál v sebe krásu kdekoliv ji našel, užil každého pramene, jenž mu přišel pod ruku. Hlavní však a rozhodující při tom, že měl velký dar assimilační a transformační, že dovedl předmětům již odjinud známým vdechnouti nový půvab, najíti vždy nové stránky na nich a smělou hrou antithesy postaviti je v světlo netušené. „Hugo, toť houba, jež všecko vpije", charakterisoval ho kdos z jeho odpůrců — ovšem v pralese poesie udělal on velkou mýtinu neb těžko a trudno sbírati klestí, kde on kácel celé kmeny.

Však vraťme se k „Obrazům východním". Musím dotknouti se ještě „Mazeppy", tohoto oslňujícího obrazu, jenž zároveň jest měřítkem rozdílů dvou geniů básnických, Huga a Byrona. Nikdo tak nevylíčil let prostorem jako Hugo — leč celé to velkolepé líčení historického či legendárního fakta jest jen pozadím, na kterém se tahy ještě mnohem mohutnějšími rýsuje jádro symbolu — let genia za ideałem. O „Džinnech" jsem se již zmínil.

V některých z těchto obrazů dostavuje se již smělá antithesa, jež tak proslavila básníka, ukazuji jen k básni „Dítě“. V jiných mísí se nota lyrická a kontemplativní v krvavé zjevy válečné a v ohlušující zvuk zvonivých a harašících rýmů. Tyto básně jsou předchůdci tonů něžných a tklivých, které se později probudily v lyře básníkově. Tak „Fantomy“, „On“ a zvlášť „Listopad“ jsou jaksi přechodem k „Listům podzimním“.

Vytýkáno „Obrazům z východu“, že unavují tím silným nanešením barev, tou bravourní technikou, řeklo se, že to poesie hmoty a čiré látky (recte látek), že srdce málokde si odpočine, všady že pracuje jen fantasie, jen duch a že horečnost tohoto zápasu vtiská jim pečeť vypočítaného umělkářství a zvučivé sice však tím větší prázdnoty vnitřní.

Nic by nebylo jednostrannějšího. O barvu míň na této paletě, o tón míň v tomto souzvuku a předmět by nebyl již tím, obraz by nebyl celým a přesvědčivým. Je ovšem pravdou, že stránka látková, že líčení zevnějšku převládá, že všecka péče je věnována stránce formalní, která nad hloubkou sujetů všady dominuje, ale to vše bylo podmíněno látkou samou. Toť onen zářící a skvělý Orient, jenž spí jak sen v duši každého poety a jejž každý jednou vyzpívá po svém způsobu. U Huga je to první volné zabouření fantasie, kus čisté, ryzí poesie, kde stránka formová triumfuje. Přirozeno jest, že obdiv i útoky se záhy ozvaly. Útoky jak obyčejně neplodné, obdiv získal pak mistrovi přítulného žáka a poesii francouzské sílu znamenitou.

Malířskému duchu Theofila Gautiera nic nebylo bližším, než tato oslňující nádhera východních obrazů. Od vydání jich přisáhl k praporu romantiky a zůstal mu věrným, ano v mnohém věrnějším než obsáhlejší tvůrce školy sám. Zabočilť v onu cestu ryzího umění katexochen, tak že skoro až utkvěl jen na kultu formy.

Za dvě léta, r. 1831 vyšly „Listy podzimní“, jedna z nejkrásnějších lyrických knih vůbec. Váha její byla taková, že i nejzarytější odpůrci Hugovi se pokořili síle jeho poesie a po letech užívali krás této knihy co zbraně proti stárnoucímu básníkovi. Ano celá řada duchů utkvěla na této knize považujíce ji za nejvyšší, co Hugo v poesii byl kdy napsal. Pro velkou většinu Francie zůstal Hugo dlouho poetou „Listů podzimních“ tak jako v jiném směru zůstal dlouho jen románopiscem „Chrámu matky boží“. Kdo jednou se zamiloval do těchto dvou prvních vrcholů jeho tvoření básnického, přilnul k nim tak celou duší, že stěží dal přednost a po právu ocenil druhé, jež se nazývají „Kontemplace“ a „Bídníci“.

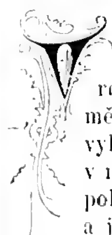
„Listy podzimní“ jsou pravým kontrastem „Obrazu východních“. Umírněnost výrazu, klid intonace, něha, cit a mír duševní jsou jich společným znakem. V nich našel sebe Hugo co lyrik intimní. Jakoby proti bouřlivému víru sbírky předešlé chtěl nastaviti zrcadlo tiché třpytné hladiny duševní, tak omamuje kontrastem těchto dvou knih. V době bouřlivé a pohnuté pustil do světa knihu, jejíž středem je krb domácí a štěstí rodinné. Ve vřavu politických událostí, v hádky stran nechal cvrlikati šedopeřé pěnice citu. Zde vyslovil nejprve velkou větu, že umění hledá především člověka. „Poesie, praví v předmluvě, neoslovuje pouze poddaného té či oné monarchie ani občana té či oné republiky, ani senatora té či jiné oligarchie, ani syna jedné národnosti, ona se obrací k člověku, a jen k člověku celému. K mladíku hovoří o lásce, k otci o rodině, k starci o minulosti a nechť se děje co děje na světě, budou vždy děti, matky, dívky, starci a muži, bytosti, které milují, radují se a trpí. Kdybyste chtěli zničit umění, musili byste zničit srdce lidské.“

A z této stránky jsou „Listy podzimní“ překypěním velkého srdce tak jako byly „Orientaly“ překypěním velkého ducha. Kdo by soudil Huga jen podle těchto, mohl by snadno sveden býti k úsudku o chladnosti jeho poesie. Ač i zde o chladu, kde sálá žár, dobře mluviti nelze. Leda by se mohla učiniti námitka: Tato poesie skvělá a oslňující nemluví mi k srdci, to zůstává chladným při ní. Dobře, otevři knihu „Listu podzimních“ a jestli jsi miloval, snil, byl otcem, jsi-li mužem neb starcem, měl-li jsi, neb máš-li posud srdce, jistě se zachvěješ a zvolíš autora „Listů podzimních“ za poetu celého svého života. Vzpomínám si na výrok jednoho duchaplného Francouze „Ah, co Musset, pravil ke mně, to se čte a jak, když je nám dvacet let, ale „Listy podzimní“ teprve pochopíte, když vrátíte se z procházky se svou ženou a sednete večer ke kolébce svého dítěte.“

(Pokračování.)

Týden v inventáři.

Rodinný obrázek od *Josefa Harlika.*

V rodině pana Bartoloměje Frčenky posledního dne měsíce ledna roku lonského zavládl zvláštní neobvyklý ruch. Paní Barbora, štíhlá to a útlá osůbka v nejlepších letech, černého oka a svižných ještě pohybů, s patrnou ustaraností v zrudnělé tváři a ještě patrnějším smetákem v malé úhledné ruce, probíhala oba pokoje i kuchyňku stírajíc pozorně každou pavučinu, která tu a tam od stropu neb za obrazy porůznu rozvěšenými rozpředena byla, rozestavovala už asi po desáté pohovku a židličky zeleným rypsem potažené okolo podlouhlého stolu, a veliké album, kteréž na něm leželo, lesklým kováním a pozlacenou ořízkou obrátila proti dveřím. Pak v sklenníku urovnala nádobí a různé titěrnosti tak, aby nejhezčí hned padlo každému do oka, a naopak zastrkala zase všeliké střevíce a botičky a škatule s letními klobouky hodně daleko pod postele, aby je vidět nebylo. Zkrátka, počínala si jako každá marnivá hospodyňka, očekávající nějakou vzácnější návštěvu, na jejíž pochvale jí záleží.

A když konečně k večeru rozhledla se po celém bytě, kde vše bylo na svém místě čisté a urovnané, a ještě jednou naložila uhlí do kamen, zatleskala si vesele umouněnýma ručkama a tvář celá vyjasnila se jí dětinskou radostí.

„Teď se jen umyju ještě, obleču župan a jsem hotova —“ hovořila sama s sebou.

„Kdy pak už přijde, maminko?“ ozval se malý bledovlasý Ferdík z koutka.

„Hned to bude, jen dej z cesty koně a tam ten vůz ať už je pod postelí! A což ty, Zdeňo? Ukliď si kočárek a ‚nánu‘ do něho vlož!“

Zdeňda, buclatý to andílek s velikýma černýma očima, nechápala sice ani dost málo, co se to dnes děje, avšak položila rozcuchanou svou pannu mlčky do kočárku a když tato ‚zavřela oči‘, přikryla ji bílou jakousi krajkou a ‚pšikala ji, aby ‚spinkala‘ . . .

Zatím paní Barbora se dostrojila a jelikož silně již se tmělo, rozžehla světlo. Pak prošla se jen tak jako náhodou několikráte kolem velkého zrcadla houpajíc Zdeňdu na loktech a bzučela si kurážně známou arii Escamilla z „Carmen“.

V tom na okno z pavlače ťuky ťuk . . . „Někdo klepá —“ hlásil Ferdík, a paní Barbora vážně brala se ku dveřím. Odstrčila závorku a tu objevil se posněžený pan Bartoloměj Frčenka.

Skromný zavalitý mužíček, na němž bylo všecko kulaté, s tváří pokud ji vidět bylo, klidnou a vlídnou. Pokud ji vidět nebylo, — byly vousy. Tam co jiní smrtelní lidé mívají z pravidla hlavu, panu Bartoloměji jakoby houpala se koule, kteráž hustým, krátce přistřiženým vousem kolem do kola okrášlena byla tak bohatě, že mimo trošek nosu, malých očí a malého bílého pruhu nad nimi, jenž znamenal čelo, z klidné a vlídné tváře nebylo vidět zhola nic.

„To jsi ty?“ řekla v rozpacích s přízvukem malého sklamání paní Barbora.

„Což pak tu ještě není?“ tázal se hned on. A když zavrtěla hlavou, teprve vstoupil. Mrsknul jen okem po plechovém, na jedné stěně v kuchyni rozvěšeném nádobí, které se dnes nějak sváteční lesklo, rozhlednul se po urovnaném nábytku, po postelích, které dnes nebyly seuchány, po koberci, na kterém se neválely panáčky, vozíčky, domečky jakož i všelikých ostřízků celé kupy, a pak usmál se pochvalně na svou milou Barbořičku.

Táž zatím vyčtla mu již z tváře myšlénky jeho a prohodila je sebevědomě: „Víš, tak musí to být, aby neřekla až přijde, že jsme nějaká žebrota nebo nepořádnice —“

A on neřekl již ničeho a svlékal se.

V pokoji bylo zcela ticho. Jen v kamnech chvílemi zapraskal oheň a velké kyvadlové hodiny na stěně vedly si zdlouhavě svoje jednotvárné tik tak, tik tak . . .

Panu Bartoloměji bylo v této chvíli neobvyklého mlčení před ženou ve sváteční úpravě nějak divné. Políbiv mlčky obě děti na čelo a přivinuv si láskyplně hlavu manželky na prsa, hned zas vypnul se jakoby chtěl slavnostním způsobem proslovit nějakou důkladnou řeč. Zatím ale hlas mu selhal sotva že vypravil ze sebe: „Tak vidíš, Beruško, dočkala jsi se konečně také této chvíle; budeš mít, po čem jsi tolik se natoužila. Hleď, jak nám Bůh požehnává, my rosteme, holečku, rosteme.“

Na to hlavy obou nějak náhle k sobě se přiblížily, paní Barbora jen nadzvedla se trošku, a již zamlasknul ji na rtech upřímný polibek páně Bartolomějův, jeden, druhý, třetí — — jakž stávalo se vždycky, když jemu došla řeč, protože pro to nejlepší co říci mínil, nenalézal slov.

Teď ozvaly se hlasy a kroky na pavlači. Oba pokročili s napjetím ku dveřím, aby uvítali tu, na kterouž tak dlouho byli se těšili a jejíž příchod dnes konečně určitě očekávali.

Dvéře se otevřely a vešly dvě dívčiny nesoucí v rukou, každá za jeden kruh, velký černý kufr, který ihned postavily.

„Ma úcta! — —“ „Ruku líbám —“

A hned ta, kteráž řekla jen „má úcta“ té druhé zdvořilejší dala pořádnou pusu a poroučela se: „Tak s Bohem, Tončo — a měj se dobře!“

„Děkuju ti —“ volala za ní ta, kteráž řekla „ruku líbám“ — a posadivši se zhurta na kufr oddychovala: „Uf — to je tížka, celá jsem mokrá . . .“

Naproti ní v slavnostní náladě stáli: ctihodný pan Bartoloměj Frčenka a neméně ctihodná choť jeho paní Barbora, plavovlasý Ferdík i boubelatá Zdeňda, a všickni prohlíželi si ji od paty až k hlavě a se vzácnou trpělivosti opět od hlavy až k patě.

Konečně ji tu tedy měli, po kteréž kolik let paní Barbora tak toužila, a kterouž jí pan Bartoloměj rovněž tolik let byl sliboval, od níž slibovali si, že je povznese, jich domácnost a je všecky do onačejšího světla před pány sousedy postaví, že dodá jim lesku, a bude jim podporou, ulehčením, radostí i záštitou; konečně se tedy na ni zmohli a měli ji před sebou — — — svou první služku . . .

Dětinové! Bláhovci! Kolika tisícům lidí je služka věcí tak obyčejnou a obvyklou, tak zhola ničím jako ten kámének na cestě, kterýž bezmyšlénkovitě odkopnou! A tito dva lidé — co se natropili — nejsou-li směšni!? Ne, prosím, nejsou. Prejtež jim tu radost, kterouž připravovali a vypěstili si v těsných poměrech chudoby poctivou prací svých vlastních rukou, po dlouhém toužení, při hubeném soustu a strádání všestranném!

První zpamatovala se hlava rodiny; a na Tonču počaly hrnout se otázky: jak se jmenuje, odkud je a jak stará, co byli rodiče a jsou-li ještě na živu, kolik bratrů má a kolik sester atd. atd. Pak musila s kufru a prohlednout si kuchyni, pokoj první a pokoj druhý, tak zvaný parádní. Konečně paní Barbora sdělila jí, kam musí pro pivo a kam sobě pro uzenky, aby první večer jak náleží zasvětila, kam postavit si má kufr a kde bude spát.

A když Tonča se džbánkem odběhla, vraceli se staří do pokoje, aby usedli a o svém štěstí si pohovořili. Děti již dávno zabraly se do hraní.

„Což těm —“ řekla ona — „už to je jaksi lhostejné, ani si všeho hrubě nevšimly —“

„Prosím tě — děti — nemá to rozumu —“ odvětil on tónem a posuňkem, jakoby jim Bůh ví jak těžké provinění musil odpouštět — „kdyby jeden z nás umřel, také by se jich to valně nedotklo . . .“

Pan Bartoloměj Frčenka byl co do povolání skladníkem světoznámé firmy X. Schellack & Comp. v Praze a takto majitelem — dobrého srdce, v kterémžto pochybné či pohybné realitě na dvě parcely řádně rozdělené vedle lásky ku své Barbořičce a k těm fakáňatům neměl více místa pro nic, než pro ty rozličné Cassascontri, Primanoty, Mensuale a Contocorrenty ze závodu pana chefa. Zkrátka řečeno pan Bartoloměj neměl smyslu než pro svou rodinu a pro své povolání. Toho důkazem byl také dnešní večer.

Toněa v kuchyni a ostatní v pokoji pochutnávali si již dávno na spánku spravedlivých, on však ještě seděl za stolem upíraje sivá očka svá do objemné knihy v modrém papíře, na jejíž první stránce velkým lapidárním písmem namalováno bylo: „Inventář".

Ach, Bože — inventář! Jeho vlastního majetku inventář! Míti ho v ruce, obraceti listy v něm a čísti, bylo jeho nejmilejším zaměstnáním. Ale připisovati do něho věci nově získané bylo proň radostí, která skutečně hraničila někdy až na samé blaženství.

Takž bylo dnes, když do něho hned v prvním řádku na nové stránce slavnostně zapsal, vlastně nakreslil, a sice do rubriky „číslo řadové" tučnými ciframi „678", do rubriky „předmět": „Antonie Kudláčková služka," a do rubriky „cena": velikou nullu.

Dlouhou dobu se na to pouze díval. Pak nejméně pětkrát za sebou zašeptal tiše: „šest set sedmdesát osm", a konečně začal mezi koleny ruce si mnouti, že dlaň o dlaň několikráte vesele zasvištěla, a při tom strniště krátkých hustých vousů jeho jakoby se probortilo a v jistém místě probleskly a objevily se bílé zuby; což bylo určitou, ale také jedinou známkou, že pan Bartoloměj Frčenka se směje . . .

A proč by se nesmál! On, kterýž jako kdysi pán Bůh při stvoření světa z ničeho nic začal, a po osmi letech to až na 678 kusů, až na tu pěknou Toněu přivedl, může se přece zasmát! Skutečně začal s ničím, ale byl mužem činu. Před ním jakoby se byl vznášel dlouhatánský žebřík, jehož konce sotva dohlednul, a dostoupiti až nahoru znamenalo — domoci se blahobytu. Jak namáhal se a nutil od spryslíku k šprysliku! Jak mnohokrát, ba nesčíslněkrát po celodenní práci ještě balík spisů vlekl si na noc ku spracování domů mžouraje s povzdechem po zakrytých okncích hostinců, v nichž jiní jásali při hudbě a zpěvu, anebo do zářících oken nádherných kaváren, kde tolik zahalečů, kteří za celý den ničeho neudělali, povalovalo se v žertu a smíchu na měkkých sedadlech, nebo zabíjelo dlouhou chvíli na kulečníku! A on z práce do práce, ze starosti do starosti! Pracoval, počítal, strádal, odpíraje si často i to nejmenší, jen aby mohl něco přikoupit, aby se o jeden jenom špryslík dostal výše. A přibylo-li do inventáře, radoval se pokaždé jako dítě. Proč medle nesmál by se dnes? —

„Rosteme, inu rosteme —" liboval si v duchu, a nic mu to nevadilo, ani nevšimnul si v tomto blahém okamžiku toho, že milý inventář také už je hezky černými čarami seškrtaný, že vykazuje již tedy také celou řadu věcí, které ubyly.

Inu, nic netrvá na světě věčně. Tak hned ten deštník pod číslem 1. zanešený. Sotva že vydržel tři roky, a přece stál jeden zlatý a sedmdesát krejcarů!

Pan Bartoloměj pojednou zadumal se nad tou čarou, kterou přes něj, když se totiž rozpadl, se srdcem truchlícím musil „nalinírovat".

Hlavou zavířily mu vzpomínky na tu radost, kterou tenkráte pocítil, když z prvních vlastní rukou vydělaných peněz si ho zakoupil. Jak ho prohlížel, ráno, v poledne i večer proti oknu rozpínal a opět stahoval, jak se jím pyšnil, jak všude i při nejkrásnějším počasí s sebou jej vlekl, jak vždycky ošetřoval a častokráte, když jej již na noc pozorně stočil a uložil, ještě aspoň v inventáři na něj se díval! Nu a konečně musil ho chudáčka — přelinírovat!

A podobně dělo se i s jinými miláčky. Tak zde ku příkladu:

Číslo 17.: byl nůž za dva zlaté, který ztratil;

číslo 35.: letní kabát v ceně 25 zlatých, který potom za 1 zlaté koupil a odnesl žid;

číslo 100.: bohatá krajková košile, kterou koupil paní Barboře co dárek svatební, a kterouž později mylo či utíralo se nádobí;

číslo 128.: umyvadlo v ceně 1 zl. 50 kr., které rozbili;

číslo 215.: župan paní Barbory, turecký, za nějž dal 15 zlatých a jímž pak drhly a vysušovaly podlahu;

číslo 116.: tchyně — bez ceny — která umřela;

číslo 418.: černý filcový klobouk, měkký, za 3 zl. 50 kr., jejž po čase rozstříhali dětem pod bačkorky; a různé jiné věci, ceny větší nebo menší.

Byla jich už statečná řada, ale přes to zásoba stávající zdála se mu stále ještě skvělou; vždyť začal tak chudě, tak prostince!

Mimoděk pročítal stránku za stránkou, zde onde zastavil se, zamyslil aneb pousmál. Tak jmenovitě u čísel 140. a 333., kde zanešeny byly pod datum narození Ferdík a Zdeňa s bližším označením na rubrice „poznámky" co dárky čísla 60. Číslo 60. měla ovšem paní Barbora.

U těchto tří „předmětů" na rubrice „cena" našel nullu. „Inu ovšem, nabyti jich nestálo nic —" rozumoval — „peněžně nerepresentujou vlastně žádný majetek, ale co mne už stály peněz, které sem ani zapsat nemohu!" Tu protáhl se a zadíval do strakatého malování na stropě, s patrnou nelibostí odbývaje vtírající se mu myšlénku, že přece jen ten inventář nemůže býti věrným obrazem jeho stavu majetkového, a že tedy účelu, ku kterému byl založen, nevyhovuje a nestačí.

Na štěstí utkvělo ale oko jeho opět na nejnovějším přírůstku s číslem 678., kteréžto číslo zatím v kuchyni pěkně z plných plic chrupalo, a ihned prchaly od něho všecky starosti. Pan Bartoloměj byl by se snad usmíval nad tím až do rána.

„Pujdeš-li pak spat?" ozvalo se konečně z postele.

„Už jdu, miláčku, už jdu —" švitořil. — „Musil jsem ji přece zanést! Považ jen, číslo 678. — co to je! My rosteme, holečku . . ."

Stává se mnohdy, že člověk i když o něco dlouho a usilovně pracoval, dosáhnul-li toho, neví si s tím pojednou rady, aspoň z počátku. Tak bylo u Frčenků, u těch dobrých, naivně skromných lidiček, když se druhého dne probudili.

Paní Barbora byla by zajisté z dávného zvyku služce své sama kávu uvařila a panu Bartoloměji jako obyčejně boty vycídila, kdyby ji Toněa, kteráž věděla, co se patří, nebyla předešla. To se milostpaní ovšem líbilo; ale opět nechtělo ji napadnout, čím by dále Toněu zaměstnati měla. Vykračovala si tedy mlčky, z jednoho pokoje do druhého, ponechávajíc ji na vůli další práci, aby se nezdálo, že neví, co a jak si poručit.

Než se nadála, bylo zameteno a ustláno, pak si sama umyla a oblékla děti — ale co teď? Trvalo hezkou chvíli než z rozpaku vysvobodila ji Toněa otázkou: pujde-li nakupovat na oběd. Ano, nakupovat, toť se ví, ale samot-

nou ji nepošle — to to! Sama také nepůjde, tedy rozhodla se, odporučit patřičně Ferdíkovi v ošetřování sestřičku, a půjde s ní. Ano — tak bude nejlépe. Musí ji přece uvést a představit řezníkovi, hokynářce, krupaři a kupci, aby věděli, že to je služka její. Ne že by se s ní chtěla chlubit snad, Bůh uchovej, ale aby ji znali. A bylo jí tak blaze, tak veseloučko kolem srdce, když se strojily, jakoby se svým zlatým Bartolomějíčkem ještě jednou měli jíti k oltáři...

„Ale, Toničko, jaký pak to máte šátek na hlavě?"

„Nemám, milostpaní, lepší."

Milostpaní se zamyslila. Ten se jí nelíbil. „Celý dům bude na nás zevlovat — rozjímala v duchu — obzvláště ta malířka z druhého poschodí zklepala a roznesla by nás po celé čtvrti — co počíti? Eh co — však on mužíček hubovat nebude, až mu vše vysvětlím, eh co — vždyť šátek nemá duši a já už ho přece nosit nemohu — dodávala si odvahy, a odskočivši do pokoje přinesla hedvábný šátek, nový, s květy tak pěkně malovanými, že se Tonče srdce smálo.

„Zde vezměte, abyste měla po mně památku a buďte hodná — " řekla jaksi trhaně, oddychujíc po každém druhém slově, a Tonča? Otevřela oči dokořán a celý obličej její proměnil se ve velké znamení otázky. „Toť je nějaký blázen, ale — neškodný —" kmitlo jí hlavou a honem poníženě a vděčně políbila tu štědrou ruku až to zamlasklo.

Potom vyšly. Byt jejich byl na pavlači v třetím poschodí. Paní Barbora vykročila až za schody, odkud bylo možno spatřiti také kousek oblohy, a do tohoto kousku pátravě se zahleděla.

„Nemyslite, že bude padat sníh?" — tázala se hlasitě své nové společnice, kteráž natahujíc krk jí přes ramena koktala přihlouple: „Nevím, nevím, nějak to straší."

Zatím u Kučerů pohnula se záclona v okně a někdo vykouknul — což paní Barboře postačilo; vykročila k odchodu. Ale na schodech druhého poschodí napadla ji opět, divnou náhodou právě před okny malířovými, obava před chumelenicí a zastavivši se znova radila se, mají-li vrátiti se pro deštník čili ne.

Paní malířka mrskla sebou kolem okna. „Nu, pojďme — " usmála se paní Barbora.

V prvním poschodí potkaly paní domácí, vracející se z kostela. Němá úklona z obou stran, na tváři paní Barbory vykvetl ale nejkrásnější ruměnec. Mžikem seběhly až do průjezdu. Tu stará domovnice zametající ohromným koštětem sníh ucouvla překvapeně do uctivé posice.

„Ruku líbám, milostpaní — " vyhrkla, změřivši baziliščím zrakem Tonču od toho strakatého šátku na hlavě až ku střevíčkům na vysokých podpatcích.

„Dobré jitro, matičko —" zašveholila paní Barbora sladce a ruměnec v tváři rostl jí přes čelo i uši až do týla. Jakési dávno již nepocítěné teploučké blaho zachvělo jí celým tělem, krev zavířila v žilách, až se jí hlava zatočila, v uších znělo jí jakoby všemi zvony vyzváněli, a před očima dělaly se mžitky.

Tak vynesla se na ulici, ne jako jindy s košíčkem na ruce, ale navlékajíc majestátně rukavičku z pravé ruky na levou, všecka zářící, nevidíc a neslyšíc kolem nikoho a ničeho. Před vraty pak šlápla hned do první kaluže rozbředlého sněhu zabořivši se až nad kotníky. Tonča v zadu se usmála...

Což pak v poledne! Tonča musila přinášet na stůl tu to a opět ono a zase odnášet, jak právě uráčilo se poroučet šťastným manželům, kteří sedíce vedle sebe pochutnávali si na všem se zálibou a chutí, která musila by u diváka zbuditi závist. Dnes se paní domu ani nehnula, stále jen pohlížejíc na pána, jemuž jak si tu liboval s ubrouskem pod bradou jako o nějakém „hodu Božím", každou chvíli tu onde nadzvedla se celá řada vousů a dělaly se rýhy od očí vodorovně až nad uši. Tak spokojeně a libezně už dávno se neusmíval...

„A což — tento — jestli pak ji v domě přece viděli?" — vyzvídal.

„I to víš! Kučerovic i ta nafouklá malířka, která vždycky myslí, že jsou něco víc než my; a domácí jsme potkaly — ta nás, holečku, pořádně okoukla. A což domovnice! Vždycky jen tak nedbale pozdravila: ‚Pánbůh rač dát dobrýtro' — ale dnes — nu je to přece jen dobrá stařenka — řekla docela: ruku líbám, milostpaní... Tu vidíš, jak člověk hned jinak vypadá, má-li služku! Ale musila jsem jí dát ten šátek, cos mi přinesl darem o křtinách Ferdíkových. Já ho teď přece nosit nemohu, a ona žádného neměla — co tedy s ním? Aspoň nebude nám dělat ostudu — ne?"

„I ba, jakáž pomoc!" — odvětil pan Bartoloměj, tentokrát pomaleji a teprve po chvíli malého přemýšlení. A hned jakmile vstal od stolu, vytáhl inventář i dlouhý lineál a namočiv péro, číslo 142., pod nímž dotčený šátek byl zanešen, důkladně přeškrtnul.

„Zase úbytek" — povzdechl, — „ale což, když přece jen rosteme! Však nastrádali jsme se už dosti, a upřímně řečeno nyní musíme spořiti ještě více, ale což! Jen se šetři, pohov a odpočiň si, kde a jak můžeš — ať pracuje ona! Proto jsem ti ji opatřil!" — přikazoval s důrazem.

„I to víš" — tulila a nadzvedávala se k němu ona, slídíc horkými rty svými v kulatém ovousatělém obličeji jeho po místečku, kam mohla by přitisknouti vděčný polibek, aby se při tom nepopíchala...

Šťastní lidé! Ano šťastní — ale což Tonča? Pro ně to štěstí a spokojenost musila vyšukat, vypracovat, vyběhat, a sama den ode dne byla nespokojenější a mrzutější.

Paní Barbora nebyla ovšem zlou, ale majíc konečně někoho, kdo jí musil zastati, nelámala si valně hlavu přemýšlením, co všecko přes den bude potřebovat. A tu se stávalo, že Tonča hned ráno musila pro vodu měkkou k mytí a hned zas pro tvrdou k pití a hned zas pro rohlíčky do kávy; přinesla k obědu maso a musila za chvíli pro koření do omáčky, nebo přinesla mouku na buchty a nebylo doma vajec, nebo rýži na kaši, a nebylo másla, nebo hrách a právě došla sůl, anebo jablíčka na štrudl a nedostávalo se hrozinek, anebo zelí na knedlíky a nebylo dosti octa. Což bylo-li prádlo! Necky ze sklepa, vody kolik puten, mýdlo, škrob, šmolku a zase vodu, pro milostpaní „za čtyry" piva k snídaníčku, dětem vajíčka — tak šlo to z jednoho do druhého.

„Ale, panenko, vy se nalítáte po těch schodech" — litovala ji domovnice.

„I ba — považejí jen, stará paní, dnes už jdu dolů po desáté. Devadesát schodů dolů, devadesát nahoru, spo-

čítaji si to, to je jedno sto a osmdesát schodů. A desetkrát tolik — to je — ó to je — inu moc — tuze moc to je —“

„Však tak nebylo, když byla paní sama, viděli jsme ji sotva čtyrykrát za celý den“ — přikládala polinko ‚dobrá stařenka‘ . . .

A když den chýlil se ku konci, snášela na večeři. Pak přišel pan Bartoloměj.

Nebyl zajisté také žádným tyranem, ale kdož si rád nezaporouči! Obzvláště musí-li sám, jsa v cizích službách, celý den jenom poslouchat! Jaký pak by to byl milostpán, aby si to doma nevynahradil! „Ještě bych něco pojedl — ještě trešku piva — zapomnel jsem si koupit tabáčku — co pak píše dnešní ‚Abendplátek‘ — není svíčka na noc“ — tak šlo to s malými variacemi skoro každého večera.

„Čertův blázen“ — stežovala si Tonča po celém domě — „nemůže si zpomenout na všecko najednou?“ — ale doma neozvala se. Bylať z těch zvláštních povah, které jsou-li nespokojeny, trucovitým mlčením uzavírají se samy v sebe, užírajíce se zlostí a hněvem. Milostpánům pak ze samé radosti nad milou Tončou opět ani ve snu nenapadlo, že by ji snad přes příliš a bez potřeby namáhali, a tím způsobem nemohlo dojíti k žádnému dorozumění se.

Paní Barbora chvílemi pletla polehoučku nějaké punčošky, nebo pobrála si s dětmi, aneb vyšla si na procházku, všecka jsouc šťastna a spokojena s nynějším stavem věcí. Pan Bartoloměj opět maje radost z radosti její, jen usmíval se pod vousy, pročítal a upravoval svůj inventář, pokuřoval, šňupal, popíjel, vykládal důležité, rozmanité příběhy, a když všichni usnuli, ještě vypočítával, brzo-li bude míti přidáno, a tak opet o několik šprysliků vyšplhá se blíže k blahobytu, a vůbec zaprádal se v sladké snění o budoucnosti, kterou zobrazil si v barvách nejrůžovějších.

Čas rychle jim ubíhal, ani se nenadáli a už tomu byl celý týden, co měli — službu. Už došly i z venku od rodičů a přátel, kterým se s ní přece také musili pochlubiti, blahopřejné dopisy a pan Bartoloměj v závodě již vyměnil si pět lesklých letošního roku ražených zlatníků, aby jí zvláštní potěšení způsobil při výplatě služby za první měsíc.

Tu ale dne osmého, jenž přinášívá neštěstí a slove pátek, paní Barbora odešla s dětmi kamsi na návštěvu, nařídivši Tonči, aby zatím v pokoji zadním, jelikož je před velkým svátkem, řádně umyla okna a všecko z prachu otřela.

Mýti okna při patnácti stupních mrazu nemusí asi býti žádnou příjemností; Tonča mračila se při tom zle a odbyvši to jen tak ledabylo, dlouho pak ještě při otírání prachu dýchala si do zkřehlých rukou.

Tu náhodou přišel jí pod ruku také — inventář. Jaká to podivná kniha — a in-ven-tář — se jmenuje? Hm, na tu musím se podívat blíže. Otevřela tedy jak se právě namanulo a začala slabikovat s patrným namáháním hned shora: „Číslo řad — post-numero, — předmět — ge-gen-stand. — cena — werth-h-h-th — co to je?“

A hned pod tím druhou řádku: „678. — Anto-nie Kudlá-čková, slu-žka, — a nulla?“

Zavrtěla hlavou; byloť příliš nesnadno při nedostatečném jejím vzdělání akademickém tomuto hned na první pohled porozumět. Slabikovala několikrát ještě a marně po řádcích sem a tam, až konečně spustila se mane ne po řádcích ale po rubrikách od shora dolů. A teď znenáhla v hlavě se jí vyjasnilo, ano nyní konečně srozuměla, že se vše týká jí, že ona je tím číslem, tím předmětem a tou nullou.

Krev vehnala se jí do tváře, oči zahořely hněvem a Tonča spustila rozhorleně a plným hlasem: „Já že jsem nějaké číslo řad? Co to je? řad nebo nerad — já nechci — já nejsem žádné číslo — ani řad ani nerad — a žádné numero! Či jak pak to je? Post-numero — aha — post, post — to je pošta! Zajisté — inu pravda je, lítat tady musím jako pošta — můj Bože, můj Bože! Já mám být vaším poštovním numerem — předmětem a ge-gen-standem nebo čím, a při tom při všem — cena nic? cena žádná? — všecka moje práce, že nemá cenu žádnou? či já snad že jsem — bez ceny? — I ty jeden ježku štětinatý, ty jeden Bartoloměji — takhle máš o mne psáti — a proč? proč mne jenom tak uráží a ponižuje? To ti neodpustím, počkej — počkej jen . . .“

A prásk — ubohý inventář vylétnul jí z ruky všecek roztažen a dopadl u kamen do kouta tak prudce, že se až zakouřilo. „Tam lež!“ — dodala odhodlaně — „jak vy se mnou, tak já s vámi!“

V tom paní Barbora s dětmi a s panem Bartolomějem, na něhož si u továrny počkala, vcházeli do kuchyně.

„Nu, umyla jste dobře okna?“

„Umyla neumyla, na tom nezáleží,“ vyhrkla prudce Tonča všecka rozkacená, „račeji se podívat a budou vědět!“

Ctěnou rodinu Frčenkovu po tomto přivítání jakoby byl k zemi přimrazil. Nikdo neučinil dále kroku jediného, jen zraky všech obrátily se v němém úžasu na mluvicí. Ta pak resolutně přistoupila až k samé hlavě této tak velice polekané rodiny a pronesla určitě a pevně: „Milostpane, já se hlásím ze služby —“

Milostpán otevřel oči dokořán . . .

„ — hned — od hodiny —“

Milostpánovi rozstoupilo se strnisko bohatého vousu právě pod nosem, což bylo znamením, že račil podivením otevříti ústa . . .

„— já tady nebudu a nebudu —“ dorážela Tonča prudčeji, „a nedám se udržet!“ vzkřikla, když pan Bartoloměj nemohl se zmoci honem na odpověď.

„Co pak se vám vlastně stalo?“ osmělila se paní Barbora.

„Stalo nestalo,“ odsekla zase Tonča, „já chci pryč a pryč a hned!“

Nyní napadlo ustrašenému panu Bartoloměji, že jí nejspíše přeskočilo kolečko. S takovou musí pomalu, pomaloučku. Spustil tedy vlídně a přívětivě: „Ale, osobo, osobičko, co pak najednou do vás vlezlo?“

„Vlezlo nevlezlo,“ zuřila již téměř Tonča, „já nejsem žádná osoba ani osobička a chci pryč!“

„Nu je dobře, je dobře, sečkejte jen chvíli,“ chlácholil jí pan Bartoloměj táhnuv drahou svoji polovici k důvěrné poradě do pokoje.

„Ona se dozajista zbláznila,“ zašeptal tajemně.

„Pro Krista Pána — to nám teď na noc scházelo!“ zděsila se paní Barbora. „I ať jde, ať jde s pánem Bohem, prosím tě, nezdržuj ji, ať jenom jde! Ještě by nám tu

v noci krky podřezala! Zdeňko! — Ferdo! — pojď sem, tu máš," svolávala děti, a když se přibatolily, spěšně posadila je až do zadu k oknům a „tady seďte a ani se nehýbejte!" šeptala celá ustrašená.

Pan Bartoloměj dodav si kuráže vyšel opět do kuchyně, pozorně a tiše. Za ním v patách kradla se ona, pod šatem skrývajíc paličku z hmoždíře, aby bude-li třeba, co jeho věrná družka v životě i smrti byla mu po boku.

Tonča seděla na kufru, ve svatečních šatech a přivítala nepřátele své mlčky. Pan Bartoloměj opatrně a zkrátka proslovil: „Tak když se vám u nás nelíbí, my vás nechceme zdržovat, můžete si jíti."

„Už jdu," odvětila vstávajíc, „ráno si přijdu pro kufr a vyrovnáme se. Ponížené numero," uklonila se před milostpaní a „ponížený ge-gen-stand," hodila posměšně hlavou před panem Bartolomějem . . .

„Nu, zbláznila se nebo ne?" vypnul se tento, když dvéře zapadly a když v nich z opatrnosti honem klíčem otočil. „Hned jsem to poznal," vážně a vítězoslavně dokládal stoupaje zase do pokoje, „hned jsem to na ní poznal."

Paní Barbora kořila se v duchu bystrozraku a moudrosti svého Bartolomějíčka, ale byla tak žensky opatrná, že nepodřekla se o tom jediným slovem. —

Po dlouhém smutném večeru nadešla noc. Zvědavý měsíc poodkrytým oknem vnikal a vtíral se do pokoje, kde na dvou postelích leželi zachumleni pan Bartoloměj a paní Barbora. On na levé, ona na pravé posteli; oběma zpod vrchní peřiny sotva hlavy vykukovaly: její jako makovička z bílého květu se vylupující, jeho jako veliký ježek, stočený v klubko s pichláčky zježenými.

Ubožáčkové, dětinové! Jako bez míry byla jejich radost, tak byla bez míry také žalost. Celý večer proseděli pospolu mlčky, v zadumání, ztěžka oddychujíce, zvláště ona. Ba ji i teď ještě ošklivé sny děsí ve spaní. Tonča studenými prsty obmyká jí krk, tiskne a škrtí, a malířka posměšně k tomu se šklebí. Paní Barbora se brání, hází sebou, oddychuje tak dlouho až zbudila mužíčka.

„Ale, ale, stará, co pak tropíš?" kára ji tento. Když však slyší, jaký hrozný sen ji trápil, počíná mu jí býti líto, a když nepřestává vzdychat, tu nabývá přesvědčení, že musí opět spustit nějakou řeč, na kterouž se již večer připravoval, chlácholivou a utišující. I začíná tedy zticha a přerývavě: „Nebuď bláhová, jaké pak nářky! Nebyla nám souzena — to je to! Ale, víš-li pak co? Nespočetlas, nač by nám přišla měsíčně? Nu tak vidíš — na pět a dvacet zlatých! Uvaž, co to je! Tím bysme se přece jen utáhli a mnohé musili bychom si odepřít. Zůstaňme tedy ještě nějaký čas chudí, chci říci bez služky, jako jsme byli vždy!" —

Po těchto slovech musil si odpočinout. Paní Barbora nedavši na to odpověď jen zhluboka vzdychla. Musil tedy mluvit dále. Ale poněkud již roztrpčen. Vždyť jeho nikdo netěšil a také by toho potřeboval. Ale byl veliký dobrák, mnohou trpčí pilulku musil již spolknout, spustil tedy znova: „Víš co, budeme za to lépe živi. Anebo těch pět a dvacet zlatých, co by služka stála měsíčně, dám — tobě!" —

Opět se odmlčel a teprve za chvilku dodal důvěrněji a sladce: „A můžeš si za ně koupit hedvábné šaty, třeba zelené, víš tak salátové barvy, jako — jako má paní domácí . . ."

V tom měsíc zašel, v pokoji rozhostila se čirá tma, v dvířkách u kamen slabounce zahvízdla Meluzína.

„Ano, máš pravdu," zašeptala paní Barbora uspokojeně a jaksi odhodlaně, „budu opět sama pracovati, zůstaňme ještě chudí . . . Ale, zlatoušku — na ty šaty mi zítra dáš — viď?" . . .

„Dám!" vydechl zlatoušek. A paní Barbora této noci ani na Tonču ani na malířku více nevzpomněla . . .

Taj života.

Zdvojené rondeau od *Leconta de Lisle.*

Taj života spí v hrobech zavřených,
jenž minulost jen cíl všech bytostí
a konec věcí, tvorů všelikých
jest pouhý důvod jejich jsoucnosti.

Ó illuse! ty zdroji klamů zlých!
Nač zbouzeti nás z naší věčnosti?
když vše jen lákadlem je, marností
taj žití když spí v hrobech zavřených?

Zvěř, lidé, bozi v proměn stálosti
mrou, žijí s davem světů bezčetných,
ty, illuse, jen lákáš žíti z nich
a minulost je cíl všech bytostí.

A v časech zářných jako pochmurných
duch jako blesk ve dravé hbitosti
své prázdno chápe v děsné úzkosti
i konec věcí, tvorů všelikých.

Bez tebe nic by vládlo, marností
je láska, ctnost, zlo, růže, liljí sníh
sen zmizelý, to skutků rozkvetlých
je pouhý důvod jejich jsoucnosti.

Ó nestůj, líný, u vrat zamčených
ó člověče, hleď umřít v rychlosti
a mimo vír všech věcí tajemných
v dně hrobu hledej v pravé jsoucnosti
taj života.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

„Ovšem, drahoušku,“ usmívala se Louisa, ovinuvši své rámě kolem šíje mužovy a hladíc mu vlasy na spánkách. „Ale přes to nesmíme povrhovati naivními lidmi, o kterých jsi se zmínil. Křičí rádi o usancích, kulantnosti a podobném, a berou si protestovanou směnku za podnet k pomlouvám. Na to měl pamatovati tvůj účetní a proto chybil, nepřipraviv si, čeho potřeboval. Hleď, můj zlatý hochu, mne tato nepatrná zkušenost poznovu pohnouká, abych tě obtěžovala prosbou, bys mi dovolil někdy pro ukrácení chvíle do písárny dohlédnouti. Prosím tě snažně, neodpírej mi již. Žiju jen, jsi-li se mnou, a zmírám nudou, když meškáš mimo dům. Dopřej mi vyražení v malém, podřízeném, hravém účastenství na tvých starostech. Nechci překážeti a budu pyšna každým zrníčkem, které se mi zdaří na tvoji váhu přihoditi. Smiluj se a vyslyš mne!“

Pan Horák se bránil. Zmocnilo se ho tušení a snažil se mocí a dobrotou proniknouti k prameni žádosti Louisiny. Marně. Louisa nedala si vylouditi své tajemství, nedala se ani pohněvati, ani skloniti, a neodolatelným žertem, dětinnou umíněností a jemně projevenou vůlí domácí paní dosáhla konečně svého.

Pan Horák povolil.

Louisa jej sevřela v náručí a objímala jej s jásotem, tančíc s ním po pokoji —

Příští úterý byl čtvrtý již dýchánek u slečen Šipkových.

Společnost byla částečně pohromadě, když vešel pan Horák, elegantní, svižný, veselý jako vždy.

„A vaše paní?“ žasla slečna Ella, podávajíc Jaromírovi ruku. „První tři úterky jsem jejímu zármutku odpustila. Ale dnes, kdy prameny jejích slz vaším přičiněním jsou již vysušeny, kdy Louisa sama připouští, že smutek jí nejenom nebrání, nýbrž přímo ukládá, aby se zotavila návštěvou naší tiché malé společnosti přátelské? — Či jest snad churava?“

„Ano i ne,“ řekl pokojně Jaromír. „Slečna Ida musila by nejprve potvrditi, že únava jest chorobou, abych sebe i vás mohl zarmoutiti.“

„Ano i ne, odpovídám jak ozvěna,“ pravila lékařka. „Dle toho, jeví-li se únava jako samostatná abnormita či jako příznak, provázející jiný, snad chorobný, mimořádný stav. Schyluji se k poslednejšímu názoru. Neníť kormutlivý, spíše zábavný a utěšený. Mladí manželé se proto nermoutívají, a šelma pan Horák skrývá ve svém srdci také radostnou naději, že za nějaký měsíc budeme si my a jiní gratulanti jeho dvéře o závod podávati.“

Čtverácký výklad slečny Idy zalichotil Jaromírovi, obveselil Ellu a zůstal roztomilou důvěrností mezi šesti očima. Fides, Xaverie a Gisela byly vespolek s profesorem Kubešem zabrány v sousední bibliotéce v studium a horlivý výklad rozličných slovíček.

„Neuvádějme předčasně pana Horáka v rozpaky,“ pravila sochařka. „Z vděčnosti za jeho příchod potlačím své podivení nad jeho zmužilostí. Nebyla bych se nadála, že dovede svou žínku opustiti.“

„Stalo se tak po jejím rozkaze.“

„Rozkaze?“

„Ano. Vždyť jsem od něho ještě všecek rozcuchán, kravatu mám na rameně od závěrečného povelu na schodech,“ smál se Jaromír, upravuje si hravě účes a límec před zrcadlem.

„Tuším, že byste si přál neustále mlsati med rozkazů své žínky?“

„Bezpečně. Avšak, abychom se vrátili k příčině abstinence mé paní – –: Její zemdlenost jest naprosto samostatná. Způsobila si ji sama svou péčí o můj závod – –“

„Jak že!? Vy jste konečně připustil – –?“

„Med rozkazů Louisiných jest neodolatelný, pověděla jste sama, slečno. A věřte, že mám příčinu, žehnati s vroucnou vděčností chvíli, ve které jsem Louise po vůli učinil. Vznesla se nade mne jak bohyně a jestliže jsem ji dříve jen miloval, nyní kořím se v zbožňující úctě majestátu jejího ducha. Jsem vedle ní chlapeček, ona teprve osvěcuje můj horizont a vede mne laskavou i shovívavou rukou. Žasnu, vida se rozvíjeti mocný a všestranný talent hospodářský mé ženy. Kuchyně a domácnost jsou pro ni věru příliš malicherny. Za několik málo dní pronikla Louisa s podivuhodnou bystrostí všechny záhyby kořenů a větví mého závodu, její horlivost vzrůstá a její rychlá i šťastná rozhodnost vede mne od činu k činu. Dnes na příklad strávila bez mála celičký den v kontoaru, a té chvíle baví se snad zase studiem cifer a paragrafů. Chovám podezření, že mne jen proto vypudila z domu, aby si pohodlně mohla ukrátiti večer studiem celní smlouvy rakousko-italské. Tvrdívá, že prý jí rád překážím —“

„Nepochybuji o tom. Gratuluji vám a radím, abyste se nedal svou chotí předstihnouti,“ mínila upřímně Ella. „Náklonnost k pohodlí jest jedna z vašich vyvinutějších vlastností.“

„Možná,“ připouštěl vesele pan Horák. „Musím se věru chvílemi namáhati, abych Louise stačil. A ona ode mne ničeho téměř nežádá, jenom sankci díla, které mi pod ruku připraví. Ale já běžím ochotně s ní, unesen její čilostí — “

„A zdržujete ji neustále. Mohu si pomysliti, jak vy dva sděláváte rozečty a rozvahy. Kdybyste měli sečísti polibky k položkám, byl by pan Horák již Kroesem.“

„Jsem.“

„Věřím ráda. Hodnota práce nespočívá v prosté hmotě jejího výsledku, nýbrž v pokladu radosti, kterým naše srdce zásobí. — toť jednoduché. A té radosti dopřejete si vy dva dost a dost, až vám, jak patrno, Louisa musí utrhovati. Nu, hleďme! Jedna z našeho kruhu počíná převáděti nad míru šťastně – smím-li vám věřiti a věřím ráda — myšlénku ženské emancipace v praxi. A my vězíme neustále ještě v theorii. Pomyslete, hned prvý úterek nikdo na pokračování našich úrad z minulé zimy ani ne-

vzpomněl, a kdybych byla dovedla zkrotiti svou zlomyslnost, bylo by dámám uspořeno zahanbení. Musily se jedna jak druhá — já také — vyznati, že přes celé léto Vlastina družina ani ve snu se jim nezjevila. Totiž nikoli Vlastina družina, nýbrž — ach, to se dovíte, až budeme hotovi. Slečna Ďáblických ujala se věci a hned před třemi nedělemi jaly jsme se probírati návrh statutu, jejž Louise děkujeme, a dnes už jsme u — názvu, tam kde jsme začali — —"

Slečna Ella se přerušila, ohlednuvši se po šustu šatů za sebou.

„Ale teď budete překvapen," pokračovala. „Ida vám přináší, jestli se nemýlím, novinu, kterou jsme vám — promiňte — dosti dlouho tajily."

Lékařka poodešedší zatím do bibliotéky, vracela se, prohlížejíc v zamyšlení jeden z prstenů na své ruce.

„Nu, pochlub se jím konečně, pochlub," nabádala Ella, uchopila sestru za ruku a podržela ji před Jaromírem.

„Tento stubovitý kroužek s tyrkysem, — toť jako moderní prsten snubní?"

„Uhádl jste, jsem nevěstou," oznamovala Ida.

„Výraz mého blahopráni a výraz mého překvapení, — prosím přijměte oboje — jsou stejně upřímny."

„Děkuji vám. Překvapení mohlo býti ještě dokonalejší, kdybych se dnes již nebyla odchýlila od svého původního úmyslu. Za několik dní, den před adventem byli by všichni naši známí obdrželi oznámení toho obsahu: ‚MUDr. Ida Čenská a MUDr. Petr Čenský slavili svůj sňatek dne' —"

„Je-li možná!" trnul pan Horák. „Náš starý domácí lékař vaším ženichem?"

„Starý si béře starou. Dovolte však, abych se domýšlela, že mužovo stáří počíná sešlostí věkem, někdy ve třiceti, někdy v šedesáti, a — —"

„A u dám teprve tehdy, když přestanou srseti roznícením i pro nepatrné slovo. Odpusťte mi je a změřte jeho význam kratičkým loktem mých mladických zkušeností —"

„Kteréž vám nebrání, abyste si přes všechnu svou dvornost nepomyslil v duchu: Ta stará panna se zbláznila. Povím vám proč. Můj doktorát mne hněte, jako mladou dívku klobouk, s nímž se nemůže na Příkopech blýskati. Doktor Čenský nepřeje lékařkám jako všichni jeho kollegové, ale vyniká nad ně upřímností. Měl mužnou odvahu, projeviti mi do očí své mínění, pohašteřili jsme se o to, seznámili se tak, a konec konců — vezmeme se. Co se jemu na Idě Šípkové líbí, nevím, nechť vám to poví sám, přijde dnes také. Naší láskou vás nuditi nebudeme, neboť vy, jako každý jiný člověk, od nynějška do padesáti budete se domýšleti, že láska jest výhradně vaším privilejem a nikoli toho, kdo čítá o rok více."

„Ale, slečno — ! —"

„Nevnucujte se do neupřímnosti. Nechte mne raději dohovořiti a vás ubezpečiti, ze se na manželství těším. Budu přece něčím platna, nechť zákon dovolí neb ne, budu léčiti, assistovati svému muži, ujmu jeho ženskou praxi, vše za jeho jménem skryta —"

„Ah!" zvolala slečna Ďáblických, přicházejíc z bibliotéky, „zde laškuje nás petit-maitre, kterýž nám vespolek se svou zamilovanou žínkou vypracoval stanovy, jimiž by se pěkně mohla spravovati veselá družina bezstarostných bergèrek, nikoli však pionérky emancipace."

„A proto chce Fides okořeniti váš návrh petrolejem a dynamitem, což nám také právě není vhod," žalovala Gisela. „Nechceme přece celému světu vypověděti válku na nůž!"

„Zejména okolo svaté Kateřiny, když ovzduším se rojí svatební bouquety, závoje, gratulace, dárky, vzdechy a smích," upozorňovala sochařka. „Nerozčilujme se mé dámy. Počkejme ještě týden, pak budeme již v adventě —"

„A slečna Ida milostivou paní," vpadl přicházející doktor Šimák. „Letím okřídlen přátelskou zvědavostí, abych složil vám k nohám celé své srdce, obtížené nevýslovným blahopřáním —"

Střídajíc hravě themata, bavila se společnost vesele až přes půlnoc.

„Oznamte mne laskavě u své paní na některý z příštích dnů," žádala slečna Ella na rozchodu pana Horáka.

Sochařka stála v slově.

„Račte se na okamžik posaditi," řečeno jí při vstoupení do salonu. „Milostivá paní jest v písárně, — bude zde hned."

Minuta za minutou míjela a ručičky skvostné pendule na krbu postoupila ze čtvrti na půl jedné, měříc loudavým pohybem netrpělivost Elliny.

„Promiňte dobrotivě, moje nejlepší, moje mateřská přítelkyně", vypravila ze sebe Louisa přichvátavši bez dechu. „Nemohla jsem si pomoci. Důležité a nezbytné řízení zdrželo mne chvíli přes okamžik, ve kterém způsobena mi radost zprávou o vaší návštěvě."

Účes i černý domácí šat mladé paní byly přiléhající, skromné a přesně prosté jako řádný válečný šat. Ni cetky, ni krajky ani kapky třpytného zlata neb stříbra nebylo na toilettě krásné žínky pana Horáka.

„Počala jsem se již sužovati obavou, že jste vyškrtla hodinu návštěv ze svého rozvrhu času, můj drahoušku, a pohřešila jsem vašeho pana manžela, který mne zatím mohl vyrážeti. Kde vězí?" ptal se host.

„V koncertě."

„Zase sám? On vás počíná zanedbávati."

„Uchovej —! Naopak. Poslala jsem jej sama."

„Abyste mohla pracovati za něho. Vy jste k zulíbání! Chcete obrátit skutečně pořádek světa na ruby?"

„Nechci. Ale bylo by směšno, abychom oba zároveň tonuli v zaměstnání. Dům musí býti representován."

„A k tomu jste vy, paní. Vy se máte skvíti v divadle, na promenadě, v koncertech, ve společnosti —"

„Aha. Jaromír vás navedl. Nepokoušejte se dále, prohlížím vaše diplomatické poslání až do základů vašeho laskavého srdce, ale mám své choutky a zamanula jsem si odporovati vám jako se protivím Jaromírovi."

„Přála bych jemu i vám, aby vás zkrotil tak jistě, jako že mne neunavedl. Vzdejte se aspoň části své umíněnosti, Louisinko. Vy se přepínáte!" Ella položila své ruce na skráně mladé paní a obrátivši si její obličej k světlu, prohlížela jej starostlivě. „Ztrácíte barvu a svěžest, vaše oči jsou nepokojné, nabývají ostrého výrazu, kolem nich kladou se modré kruhy —"

„A vrásky. Z mých vlasů vystřelují šediny, moje šíje se nachyluje, brada špičatí, nohy se třesou," smála se Louisa. „Jste spokojena? Doplnila jsem arsenal vašich

zbraní, kterými chcete učiniti průlom do mé tvrdošíjnosti? Nevzdám se jí, pokud —"

„Pokud v zrcadle očí svého chotě nepoznáte, že můj zrak se neklame? Rmoutila bych se proto napřed, kdyby mi důvěra ve vás nebyla zárukou, že v brzku zredukujete svou horlivost na pravou, mladé, sličné, bohaté paní svědčící míru. A pozejtří, o svatbě mé sestry, odprázdníte se přece?"

„Vaše důvěra vás nesklame."

„A svět bude se obdivovati zase jednou spanilosti paní Horákové, její toilettě, vždy delikatním a božským vkusem komponované, úchvatně jemné —"

„A známé. Apropos — znám slečny Šipkovy příliš dobře, než abych si připouštěla dětský strach, že mi zazlí, nebudu-li konkurovati s nevěstou a družičkami novým oblekem. Jaromír mne k tomu sice nutil a nutí, leč já umínila jsem si nyní tráviti z jeho dosavadní štědrosti, až přílišné. Jsem na několik let zásobena".

„Vy mluvíte jako stará paní!"

„Nikoli, jako střídmá hospodyně, která se pyšní nejraději hávem, jejž na mně právě vidíte. Nechcete býti se mnou ještě spokojena?"

„Řekla bych ano, kdyby vám mé pochválení co prospělo. Soudím však — nesmějte se mi, staré panny utvářejí si své názory, — že vdaná paní šatí se s prospěchem, když se podrobí zákonníku, jehož prvým a posledním paragrafem jest záliba milujícího a milovaného manžela."

„A když vyznamená se korekturami tohoto zákonníku, mnohdy dosti nerozumného. Uvidíme, jak vy — ach, hned bych se byla podřekla!"

„Prosím, podřekněte se, — budu vám vděčna."

„Smím? Jste předmětem tichých pověstí, k nimž jste sama, pokud mi vědomo, nikoho nezmocnila."

„Proto pociťujete povinnost, zasvětiti mne také, není-liž pravda?"

„Arciť. Myslím, že by nejprve vám náleželo věděti o spojení, v které vás lidé s baronem Drasovským uvádějí."

„Já s Drasovským!?!" úžasla Ella. Její vlídná, junonicky pokojná tvář zrůznila se v měnivé hře barev a chvění podivem, nevolí, ba uleknutím.

„Ač bych tuto možnost nepovažovala za nijaký zázrak, nechtěla jsem ji přiložiti víry, pokud vy sama —"

„A kdo rozšiřuje tyto povídačky?"

„Nikdo. Otázky všetečných lidí. Slídivost pošetilců, kteří nemohou porozuměti, proč by svobodný muž navštěvoval svobodnou dámu, aniž by se zabýval úmyslem, požádati o její ruku. Nedostatek ráznosti v námitkách baronových —"

„Jak že? On připouští —?"

„Ne, ne! Nepřipouští! Vyvrací, mrzí se proto, ale ve své zdvořilé a poněkud i samolibé způsobě, zůstavující vždy ještě dosti volnosti pro domněnku, že se opravdu pokouší, aniž by si byl jist závěrečného zdaru."

„Ano, pokoušel se," prohodila Ella po malém váhání s povzdechem, jímž chvěl se tajený hněv. Ten člověk pronásleduje mne již patnáctý rok, z Říma, ztratí se obyčejně na nějakou dobu a vyskytne se přede mnou zase. Vy nevíte, jak mi ublížil, vy netušíte, jak ho nenávidím! A nesmím se naň hněvati. Vždyť bylo by zběsilostí šlapati květiny, které mi na cestu sype, a odhalovati propasti, jež rukou šetrnou zakrývá — nemějte mi za zlé, já vystupuji z nejtemnějšího a nejpečlivěji střeženého stínu své duše."

„Pověděla jste mi velikou novinu."

„Ale jen vám, Louiso! jen vám, abych získala pomocnici k odvrácení bláhových tužeb Drasovského. Přispějte mi šetrně, nepřímo, jak nejlépe umíte, aby baron ustal mučiti mne a rozrývati staré rány mého srdce. Náležejí mému mládí a zemřelému, — leč co na tom, proč vám to povídám! Já prostě barona nechci. Raději vrhnu se do pekla, než bych vešla s ním do ráje — —"

Několik dní po tom vyrušen pan Drasovský velice příjemně u své pozdní snídaně v „Café anglais" panem Horákem.

„Pánové," obrátil se baron patheticky k několika soudruhům, známým z „Míčovny", na něž Jaromír poněkud již pozapomenul. „S nebe spadl mezi nás jeden z blaženců, aby naší psotou zvážil své štěstí a mohl se vrátiti s útrpným úsměvem nad námi ztracenými do svého manželského eldorada. Mais, ça n'en restera pas là. My tě, hochu, jen tak zhola nepustíme. Mezi vlky musíš výti, abys poznal, jak to protivné."

„Nemohu. Chtěl jsem ti jenom několik slov důvěrně říci."

„Podívejme se, il est têtu! Proti zřejmé vůli své bohyně, kteráž, pánové, se vzácným důvtipem přikazuje svému choti dovolenou, aby poskytla mu příležitost, hezky často zatoužiti po ní. My nechápavého muže oblomíme. Nejprve však tvé důvěrné sdělení. Dovolte, pánové."

„Místo není právě příhodné, leč marně jsme tě v posledních dnech u nás očekávali a rovněž tak marně hledal jsem tě doma," pravil Jaromír usednuv s Drasovským opodál.

„Lituji. Měl jsem zde polského hraběte. Věnoval jsem se mu jako cicerone. Nu, ven s barvou, snad není pozdě?"

„Není. Ale musíš pořiti hned. Bylo sice původně mým úmyslem, jíti na tebe diplomaticky, leč rozmyslil jsem si to. Mezi soudruhy bylo by to pokrytectví."

„Eh bien!"

„Žádám tě otevřeně a bez okolků, abys po kavalírsku zastal se slečny Elly Šipkové."

„Já? Jsem sice hotov ke všemu, ale proč? Na koho mám tasiti?"

„Na všechny pomlouvače, kteří tvrdí, že o Ellu se uchází pán z Drasova."

„À merveille," smál se pan Drasovský. „Nevykládej mi můj smích ve zlé. Mne lehtá pouze komičnost situace, v níž se sám proti sobě nalézám. Jinak rozumím úplné vážnosti svého úkolu a ujímám se ho s nadšením. Jest hoden rytíře. Je-li třeba, položím den co den tucet hlav k nohám tvé mateřské přítelkyně. Parole d'honneur! — Hahaha! Zase mne dráždí prapodivná hra náhody. Tebe si vybrala za posla, tebe! Podivno. Nu podruhé snad více o tom. Vraťme se nyní k našim a smluvme s nimi veselý přátelský večer."

„Nemám chuti."

„Máš. Já vím více než ty. Já vím, že ti po cukru spraví chuť něco koření. Vím, že se nudíš, že můžeš býti večer volný, kdy chceš. A dnes budeš. Au nom de notre ancienne amitié."

„Snad, snad. Moje paní mívá večer migrénu."

*

„A ty jí zjednáš úlevy, když se odstraníš a sebe povyrazíš. Messieurs, dnes veliká slavnost v ‚Míčovně‘. Návrat ztraceného syna. Arrangement a pozvání budou mým úkolem. Přibéřeme si něco ženského živlu —“

„Nač to?“ odporoval Jaromír.

„Laisse-moi un peu sortir ma joie,“ naléhal pán z Drasova. „Znechuť si třeba vůni divokých růží, jak se na řádného manžela sluší, ale nevnucuj nám své libůstky, k nimž nám scházejí tvé příčiny. A přej jim nějakou radost. Jak si poskočí Bryta, až se s tebou zase shledá.“

„Bryta? V ‚Míčovně‘?“

„Proč ne. Kurs těchto dám stoupá i klesá. Včera na ulici, dnes v paláci, zítra na smetišti, stálá změna, a změna jest život. Z Bryty vyvedla se dáma. Kdybys neměl oči — zasloněné vznešenou krásou tvé milostivé, byl bys ji dávno viděl.“

„Ale co mi po tom?“

„Pro ukrácení dlouhé chvíle a za účelem poznání veliké hodnoty své paní neměl bys býti slepý. Bryta ti přeje tvé štěstí a byla všecka melancholická, když jí někdo tvou choť ukázal. Počala rozjímati o své mravní bídě, et la morale de tout cela — formulovala ji velmi rázně — střepy z vějíře a modřina na ruce hraběte.“

„Jakého hraběte?“

„Toho Poláka. Před chvílí jsem o něm mluvil. Ona byla přes léto v lázních, on ji tam poznal a přijel pak sem, arciť na slovanské studie. Stálo tak aspoň v novinách. Opotřeboval se záhy a večeřívá již v uzenářských krámech. Rozumí se, že si tím zadává před Brytou, která má jakous aversi proti ctitelům, živícím se cervelaty. Počíná své závazky k němu uvolňovati, — však dnes večer uvidíš.“

„Nepřijdu,“ rozhodl se pan Horák konečně.

„Dětino!“

„Kdyby i mé svědomí ničeho nenamítalo, postarali by se lidé, aby moje návštěva u vás vyhlížela jako hřích.“

„Kteří lidé? My, vždy diskretní, vždy hotovi umříti za tebe a za tvou čest? ‚Míčovna‘ by stála k tobě jako jeden muž, kdyby se kdokoli opovážil. — Morbleu! Já za tebe ručím a my všichni, pánové.“

Soudruhové, opouštějící svá místa kolem stolu, aby urychlili trávení a běh času hrou na billardu, přisvědčili s důrazem.

„Více ti nabídnouti nemůžeme, příteli, abychom bezpečí tvé povesti důkladněji obrnili. Dávám ti pět minut na rozmyšlenou, totiž za pět minut chci slyšeti beze všeho naléhání, že jsi opustil své vrtochy. Zatím pověz mi, kterak se daří tvé paní. Jak doslýchám, ujala se správy tvého závodu?“

„Ty víš? — Ale vždyť není to pravda, všechno řídím já, ona mi toliko pomáhá, a nestrpí sama, aby se nedělo vše mým jménem. Kdo zase ten klep roztrusuje?“

„Nikdo. Zaslechl jsem une chose pareille en passant u Šípků. Zmiňuji se o této tajnosti pouze tobě. A věřím tomu, věřím i tobě. Zkrátka tvoje paní jest žena dokonalá. Učiníš dobře, podrobíš-li se jejímu poručnictví.“

„Mám-li se důvěrně přiznati, činím již tak, rád sice ne, protiví se mi to — pochopíš — z nejedné příčiny — ale moje žinka jest v projevech své lásky i v projevech své vůle tak božská, tak všemohoucí, že nezbývá mi nic jiného, než zvykati.“

„A přáti jí oddechu po denním namáhání. Muž, který sedí stále u ženy, ztratí znenáhla všechnu váhu, půvab novoty, cenu statku, jejž nutno hájiti. Přijdeš?“

„Inu —“

„Oznámíš jí, že navštívíš některé známé. A ona, moudrá paní, propustí tě, pošle sama, zazlí sama, budeš-li se rozmýšleti. Je le sais bien!“

„Ale ty —“

„Ty — mhm! Nu, o těch netřeba se zmiňovati, neboť, — kdož ví, přijdou-li! A kdyby! Tu t'effraies d'un rien. Či je tvoje věrnost tak chatrná, že musíš utíkati před každou sukní, která tvé choti nenáleží?“

„Máš pravdu — — Eh! — Neočekávejte mne s určitostí — ale “

„Ale?“

„Očekávejte mne.“

(Pokračování)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování)

Květen chýlil se ke konci: podvečer zpívali slavíci v mladém listí. Tu obdržela Rajisa list adresovaný na ni, a jaké překvapení! adresa byla psána rukou Valerianovou. Faděj se chvěl, když jí ho podával na stříbrném talíři, ona sama změnila barvu, když spatřila na obálce svoje jméno. Pozorovala chvíli červenou pečeť a v ní vytlačený znak, bylo to totéž tlačítko, které poslala svému muži hned tehdáž, když poprvé navštívila jeho byt v Petrohradě.

Faděj po špičkách odešel; Rajisa byla sama. Pohledla na obraz nebožky hraběnky a tu se jí zdálo, že z té tváře září dobrota. Dodala si odvahy, zlomila pečeť a vyňala z obálky papír na dvé složený. Bylo to písmo jejího muže. Přejela si rukou rozčilené oči a četla.

„Madame!

Moje sestra Helena mi psala, kterak jste se ujala jejího syna a jak velikou službu jste jí prokázala. Vyhovuje přání jejímu děkuji vám za to, co jste pro ni učinila. Přijměte taktéž moje díky za to, co mi pravidelně zasíláte, jakož i za všecku péči, kterou věnujete svým statkům, na něž si vzdycky rád vzpomínám.

Valerian Grecký.“

Pouze to! List vypadl jí z rukou na klín. Pouze to! Tento list zdvořilý, chladný a skoro trpký byl odměnou za všechnu její péči a za všecko utrpení, které již patnáct měsíců snášela, byl odměnou za její tajnou lásku a za ty všechny její slzy!

Rajisa dlouho plakala nad tím papírem, z něhož cítila voňavku, kterou vložila muži svému do prádla. Pak vstala a přistoupila k oknu. Slunce zapadalo za stromy, skoro jako toho dne, kdy před rokem přijela; zahrada dýchala touž vůní vlhké trávy a jarních květin. Smutek Rajisy stupňoval se v melancholii.

Jaká to malá změna za celý rok! Půjde-li to takhle dále, kolik bude potřebí let nežli se utiší hnev Valerianův? Kdy se asi doví, byl-li to on, či někdo jiný, který způsobil v jejím životě tak násilný převrat? Doví se toho někdy?

„Nikdy, nikdy," naříkala Rajisa, „vždyť on to řekl, že nikdy!"

Zatím vplížil se Faděj zcela tiše do pokoje pod záminkou, že se zeptá, zdali si paní přeje čaje. Chvíli čekal u dveří. Rajisa se k němu obrátila s tváří smutnou držíc posud list Valerianův v ruce.

„Nu, již se pán tak nehorší, když vám píše," dovolil si podotknouti Faděj tak pokorně, že jeho poznámka nemohla nikoho uraziti.

„Ba ano," vzdychla si Rajisa.

„Když vám píše, to již se nehněvá," pokračoval Faděj s touž pokorou. „Gretští jsou všichni takoví: není to u nich svéhlavost, ale spíše . . ."

Stařec hledal příslušné slovo. Rajisa je nalezla.

„Je to pýcha," pravila.

Faděj mlčky přikývnul hlavou, a pak pravil:

„Podle všeho měl velkou radost z toho, co mu paní Helena psala; za peníze vám neděkoval, ani za ty věci."

Rajisa poslouchala pozorně starého sluhu.

„Myslíš tedy, že ho to těšilo?"

„Řekl bych, že je vám v srdci velice povděčen, ale on tak hned neřekne, co cítí . . . A konečně, Bůh je mocný, a život je dlouhý, já pak jsem přesvědčen, že se dočkáme lepších časů. Slyšela jste, že bude brzy v císařské rodině svatba?"

„Ano," odvětila Rajisa a zbledla pojednou.

„Myslím, že naši páni dostanou milost."

Myšlénka, že Valerian mohl by se vrátiti, naplnila Rajisu radostí i hrůzou zároveň. Obdrží-li milost, bude jí asi klnout, že mu zkazila život; jestliže však její trpělivost a vlídnost jej obměkčí, pak skutečně přijdou ty lepší časy, v něž Faděj tak pevně věří.

Rajisa sestoupila do zahrady a zašla do mladého březového lesíka, ležícího až na konci parku. — Večer pršelo. Třešně, které se táhly podle cest, byly v největším květu; větve plné vody shýbaly se až k zemi a s nich splývaly tiše kapky jedna za druhou. Dva slavíci volali na sebe a odpovídali si dosti blízko, a z jejich zpěvu vyznívala láska tak vášnivá, že se Rajisa vytrhla ze své smutné nálady. Kráčela zvolna cestou, poslouchajíc slavíky, dýchajíc do sebe s pravým nadšením jarní vůni, a na její krásné čelo skanul každou chvíli déšť drobných kapek, jak jen zavadila o kvetoucí větve. Ne, nic nebylo ztraceno: před rokem ji všichni nenáviděli; teď je švakrová její přítelkyní, a starý Faděj věrným spojencem. Mimo to Valerian jí psal. Ovšem z pouhé zdvořilosti, budiž: ale byl to přece první dopis. Vždyť mohla odpověděti. Oh, jak by byla odpověděla, kdyby si byla troufala! Procházejíc se pod stromy, v soumraku, jenž na severu tak sladký jest, skládala si list pro svého muže, a ten zněl asi tak:

„Vy mne nenávidíte; nedivím se vám, neboť zkrze mne trpíte, co jen muž pro ženu trpěti může, a přece přeji vám všecko dobré. Od té chvíle, co jste mi podal svůj prsten a zvláště od té doby, co jsem otce ztratila, myslím pouze na vás. Vaše štěstí je mi tisíckráte dražší nežli moje vlastní; ani nevíte, jak jsem se k vůli vám změnila. Miluji tytéž květiny co vy, v naší zahradě je všecko zrovna tak, jak bývalo, vaši psi a koně mají mne zrovna tak rádi jako měli rádi vás; vaše knihy jsou zrovna tam, kde jste je míval, věřte mi, že se zde pranic nezměnilo. Dělám všecko, co vy jste dělával, a vy myslíte, že jsem vaší nepřítelkyní? Valeriane, jsem vaše žena, a nesmím na vás ani mysliti; a přece jsem mladá, vím, že jsem krásná, a byla bych šťastnou v jiných poměrech, kdybyste mne nebyl z nich tak násilně vytrhl. Proč nechcete mi říci to slovo, které by rozhodlo nad mým životem? Mám-li opustiti navždy tento dům, kde všecko na vás upomíná, kam jsem se vetřela, jen to vyslovte, odejdu daleko, tak daleko jako bych ze světa zmizela. Odejdu ovšem se srdcem raněným, neboť mám li odejít, měl jste mi to říci hned tehdáž, a nebyla bych sem nikdy přišla. Vy jste se mi ukrutně pomstil: zničil jste klid mého života, a připravil mi život takový, že smrt zdála by se mi skoro vykoupením. A přece nemohu vládnouti duchem a srdcem svým, jak bych si někdy přála. Ta moje oddanost a vlídnost k vám není výsledkem klidného přemýšlení. Což vás nikdy nenapadlo, proč se vám tak ochotně obětuji? Či necítíte, Valeriane, i ve vzdálenosti tisíců mil, které nás odlučují, což necítíte, že vás miluju?"

Rajisa procházela se tím rychleji, čím rychlejší bylo tempo jejích myšlének, a když vyslovila to poslední slovo, zachvěla se hrůzou. Při tom cítila, že má na prsou mokré šaty.

„Již zase prší," pravila, ale dobře věděla, že to byly slzy.

A ten list, který si v zahradě složila, nenapsala nikdy.

XXXV.

Druhého dne poslala Rajisa list Valerianův paní Marsovové a připsala k němu pouze dvě slova: „Děkuji vám". Helena přečetla list svého bratra a poslala jej Rajise nazpět; dole pak napsala: „Jsem zcela spokojena".

Tato tři slova těšila Rajisu velice. Pověděla jí, že její švakrová zastala se jí u svého bratra vydatněji, než by to byla mohla sama učiniti sebe delším listem. Tázala se sama sebe, zdali by měla opět navštíviti svého synovce, když v tom obdržela návštěvu paní Persianovové. Tato dáma byla jako živé noviny celé krajiny. Nebyla u mladé hraběnky již delší čas, sice proto, že byly silné mrazy, a pak zase mnoho bláta, sotva že však nastalo trochu lepší počasí, dostavila se ihned.

Po několika frásích, a když vypila kotlík thé, přistoupila ihned k věci, která byla účelem její návštěvy.

„Apropos," pravila, „vaše paní švakrová, ta si dala!"

„Proč?"

„Jak že, vy nevíte? To jste snad jediná v celé gubernii! Bydlíte tak blízko, a nevíte ničeho! Malý Sáša byl by hnedle zemřel."

„O tom vím, snědl něco a nebylo mu dobře."

„Snědl něco, ale co! Byl otráven!"

„Tak," odvětila Rajisa opatrně.

„Ano, otráven, bezpochyby houbami, anebo něčím jiným, co se může dáti do jídla, aby nevzniklo žádné podezření."

„To se povídá?" ptala se zase vyhýbavě Rajisa.

„Ba, ovšem," pokračovala paní Persianovová, „a tak již k ní ani nikdo nejde."

„Protože její dítě bylo otráveno?" tázala se klidně Rajisa.

„Poněvadž po smrti jejího muže hned zase tenhle případ působí na člověka velmi podivně," odvětila paní Persianovová.

„Lidé si tedy povídají," pokračovala Rajisa, „že paní Marsovová nejdříve otrávila svého muže, a pak že chtěla otráviti svého syna?"

Paní Persianovová přikývla hlavou, na níž se houpal celý chochol pentlí, načež Rajisa se jí otázala:

„Jak se to prosím vás stalo, že se jí to podruhé nepovedlo, když to poprvé tak obratně provedla?"

Paní Persianovová překvapena tonto klidnou otázkou nedovedla ničeho odpověděti.

„A čím to, že dítě neumřelo?" pokračovala Rajisa

„Bylo patrně dosti silné," odvětila paní Persianovová.

„Milá paní," pokračovala Rajisa s úsměvem, „musím vám říci, že, jakmile začal hoch stonat, poslala moje švakrová pro mne. Ví totiž, že jsem se od svého nebožtíka otce přiučila trochu lékařství, a tentokráte věru se moje vědomosti osvědčily."

„Tak," odvětila paní Persianovová překvapena, „vy jste byla při tom?"

„Ovšem, dala jsem dítěti některé léky, načež se utišilo; můj muž mi za to schválně děkoval, více nežli bylo potřebí."

„Ah! on vám psal," zvolala paní Persianovová, opouštějíc stopu prvního zajíce, a pustila se za druhým.

„Jeho list došel mne včera večer," odvětila Rajisa ukazujíc na obálku, která zůstala ležeti na psacím stole.

Paní Persianovová pohledla na obálku a spatřila na ní jméno Rajisy. Tato učinila jí to potěšení, že vyšla na chvíli ven něco zařídit. Paní Persianovová skočila k obálce, od jejíhož obsahu si tolik slibovala... bohužel byla prázdná; ale pečeť se znakem hraběte Greckého jí dosvědčovala, že Rajisa mluvila pravdu.

Paní Persianovová se dlouho nezdržela; pospíchala k svým známým, aby jim zvěstovala, čeho se dověděla.

„Vy tedy soudíte," pravila k Rajise, když se s ní loučila, „že paní Marsovová...?"

„Soudím jen tolik," odvětila Rajisa, „že má-li někdo tolik odvahy, aby jiného otrávil, nebude tak hloupý a nepobéhne souseda prosit o pomoc. Přirozená chytrost by kázala povolati lékaře z města; — nežli by přijel, zemřel by nemocný kolikrát za sebou."

„Ovšem, ovšem," přisvědčovala paní Persianovová, „to je pravda."

Vstoupila do vozu a byla tak zmatena, že uplynula dobrá čtvrthodina, nežli byla schopna tázati se sama sebe: „Kdo ho tedy mohl otráviti? Že by to bylo po nějakém jídle, tomu nevěřím."

XXXVI.

V příštích dvou anebo třech dnech chystala se neustále Rajisa, že bude psáti svému muži; ne snad, že by byla chtěla říci mu něco z toho, o čem přemýšlela pod večer v lesíku, ale zdálo se jí, že by již z pouhé slušnosti měla mu napsati několik řádek. Mezitím přiběhla k ní ona mladá dívka, která ji volávala k starému Tichonovi.

„Dědečkovi je náramně špatně," pravila; „mluví podivné věci a říká, že brzy umře. Ale před svou smrtí rád prý by s tebou mluvil."

Rajisa si oblékla mantilu a již pospíchala za dívkou. Tichon byl mrzutější nežli kdy jindy, měl horečku a každou chvíli zíval. Když zaslechl kroky, obrátil se k oknu, a Rajisa mohla pozorovati, kterak se stařec změnil za těch několik dní, co ho neviděla.

„Přeješ si se mnou mluviti?" pravila přiblíživši se k němu.

Tichon cosi zamručel a stěží jen se pozvedl a opřel o loket.

„Táhni ven, žábo!" křikl na svoji vnučku, která celá udivená na něho pohlížela. Nečekajíc na jiné vyzvání vyšla rychle ze síně a zavřela opatrně dvéře.

„Jdi zavřít také druhé dvéře, ty na schodech," pravil stařec s hlubokým povzdechem k Rajise.

Neměl kolem sebe nikoho mimo ni; zavřela tedy pečlivě oboje dvéře, otevřela okno, aby mohlo do světnice vejíti trochu čerstvého vzduchu a vrátila se k nemocnému.

„Zavři okno," bručel tento mrzutě; „co ti říci chci, je pouze pro tebe."

Rajisa uposlechla a usedla na stoličku vedle jeho lůžka.

„Poslys," pravil stařec, oddechnuv si zhluboka, „chci ti něco vypravovat. Mne tíží veliký hřích."

Rajise nebylo volno. Rozhlížela se plaše kolem sebe; stařec to pozoroval a pravil k ní:

„Neboj se, nechci ti ublížit; rád bych jen, abys vyslechla mou zpověď."

„Proč si nezavoláš kněze?" otázala se Rajisa, lekajíc se napřed toho, co ji očekávalo. Tichon pokrčil rameny.

„Kněz je hodný muž; dám ho také zavolat, aby se nade mnou pomodlil, ale to, co říci hodlám, musím říci tobě. Nevinní trpěli již dost. Lidé povídají, že paní, tvoje švakrová, zabila svého muže, není-li pravda?"

Rajisa se sklonila k nemocnému, aby jí neušlo ani slvíčko.

„Ti, co říkají, že naše paní je vinna," pravil Tichon hněvivě, „ti lhou, a dobře to vědí... ano dobře to vědí, ti bídníci!"

Oddechl si, a pohledl na Rajisu.

„Hleď, povím ti, jak se to stalo. Bylo to v zimě a mrazy byly tak tuhé, že vlci přicházeli až do vesnice a žrali naše psy a někdy i naše děti, když je mohli uloupiti. Každý dostal svůj díl dříví, ale nevím, jak se to stalo, že moje zásoby byly brzo spáleny, mnohem dříve, nežli se zima nachýlila ku konci. Tu jsem si myslil, že je u nás lesů až nazbyt, z kterých nikdo nic nemá; v tom velkém lese, který se táhne při cestě do Moskvy, leželo mnoho stromů, které se skácely vlastní tíží a nikdo se o ně nestaral. Správce, jehož jsi vyhnala, byl k nám lidem velice krutý; chtěl krásti sám jediný, a když mohl nám na kůži, nepustil nás nikdy. Jednou večer, když tvůj správce odešel do města za svou zábavou, vyjel jsem

si se svým koníkem a saněmi do lesa, abych si tam nabral trochu toho dříví, o něž se nikdo nestaral.“

Stařec unavený se zamlčel, a jeho těžký dech pozvedl několikrát jeho zemdlená prsa.

„Odpočiň si,“ pravila vlídně Rajisa.

Tichon zavrtěl hlavou.

„Nemám kdy,“ pravil. „Když jsem byl v tom lese, sebral jsem trochu toho dříví a naložil je na saně. Stálo mne to dosti práce, věř mi, neboť sněhu byly veliké spousty, a mně byla chvílemi taková zima, že jsem si myslil, že mi za tu noc umrznou ruce nebo nohy. Nicméně tělo se zahřálo, neboť jsem pracoval jakoby mi šlo o život. Když dříví bylo naloženo, vyběhl jsem na cestu, abych se podíval zdali mne nikdo neuvidí až vyjedu z lesa. Nebál jsem se pouze toho, že by se váš správce mohl vrátiti, vždyť byli ve vesnici ještě jiní nepřátelé.“

„Kteří?“ tázala se Rajisa vědouc napřed, jaká bude následovati odpověď.

„Marfa a její muž, ti drželi s tvým správcem a namlouvali svým pánům, že úroda je špatná a že obilí nic neplatí. Právě když jsem se vracel k svému koni, kterého jsem nechal v houštině, zaslechl jsem kroky. Zmrzlý sníh vrzal pod těžkýma botama, a já si myslil, je-li to sedlák, že mu dám raději několik otýpek, nežli bych v lese déle mrznul. Jenom že to nebyl sedlák, nýbrž ten vtělený ďábel, ten Ivan, Marfin muž. ‚Co ten tu chce?‘ pomyslil jsem si; ‚nejspíš jde krást jako já. Poctivý křesťan nepůjde v takové noci do lesa na procházku.‘ Blížil se zcela tiše, jakoby něco očekával, a konečně vstoupil do houšti, na štěstí ne tam, kde jsem stál já; neboť kdyby byl přišel až ke mně, nevím co bych byl učinil. Měl jsem s sebou nůž, a ten mráz, který mi pálil uši, dráždil mne tak, že bych se byl snadno dopustil ještě většího hříchu.

Stál jsem chvíli ani se nehýbaje; pojednou zaslechl jsem z daleka povoz. ‚Cože,‘ pomyslil jsem si, ‚zase někdo? Což pak se celá vesnice sejde na noc do toho lesa?‘ Povoz se blížil. Ivan postavil se na cestu a dával znamení. Saně se zastavily zrovna přede mnou. V té chvíli měl jsem notný strach, neboť jsem se domníval, že mne někdo viděl a že mne místní policie hledá. Kdyby to byl pán Bůh dal,“ zvolal stařec se žalostným povzdechem, „nemusil jsem tak dlouho trpět a nemusil jsem zažiti tolik hrozných nocí!“ Chtěl se napiti; Rajisa podala mu kotlík vlažného čaje, on smočil v něm svoje rty a pokračoval zase ihned ve svém vypravování.

„Víš co bylo v těch krytých saních? Byl to tvůj švakr, Mikuláš Marsov!“

Rajisa sotva potlačila výkřik úžasu, a hltala dále slova Tichonova.

„Byl to Marsov, ale spal jakoby věčný spánek; nicméně byl živ, neboť chrápal až jsem se tomu podivil. Noc byla tak klidná a jasná, že jsem viděl všecko jako ve dne. Měsíc svítil na cestu; a proto nechtěl jsem se ani pohnouti. Měl jsem strach, aby můj kůň nezařičel, když by ucítil koně jiné, ale to ubohé zvíře bylo mrazem jako ztuhlé. Tu přistoupil Ivan k saním. Koně vedl Vasil. Znas Vasila?“

„Ne,“ pravila Rajisa.

„Je teď kočím u paní Persianovové a již není nevolníkem. Nebožtík pan Marsov, otec toho, o němž mluvím, propustil na svobodu mnoho svých poddaných; tím je darmo kazil, a jeho synu se to špatně vyplatilo. Ivan tedy přistoupil k saním a podíval se do nich.

‚Byl u nás, není-li pravda?‘ tázal se kočího. ‚Moje žena ho pozvala?‘ ‚Ano,‘ pravil zase Vasil, ‚zastavila ho, když jel kolem vašich dveří a nabídla mu šálek kávy, aby se zahřál.‘ — ‚Vešel k nám?‘ tázal se Ivan se smíchem. ‚Vešel,‘ odvětil kočí. Tu vyňal Ivan z pasu nůž a pravil k Vasilovi: ‚Pomůžeš-li mi, dám ti sto rublů, nepomůžeš-li, zapíchnu tě jak tele.‘ Vasil chtěl volat svého pána, ale ten spal jakoby ho do vody hodil.

‚I jen ho volej,‘ pravil Ivan, ‚ten tě neuslyší; napil se kávy a po té se tvrdě spí...‘ Co si dále povídali, dobře jsem nerozuměl, neboť mně byla taková zima, že mi div nohy neklesly. Vasil s Ivanem hovořili hezkou chvíli; konečně vzali pána jeden za ramena a druhý za nohy, a odnesli ho přes cestu do houšti. Tam ho posadili na vyvrácený kmen; on sebou ani nepohnul, neboť nevěděl o sobě. Kožich mu nechali, ale rozepjali jej.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

XV.

V Praze, dne 18. června 1885.

Lvy dne jsou arciť naši američtí krajané, kteří vážili dlouhou cestu přes moře, aby podívali se opět na svou starou vlasť. Uvítání jich v Praze a všude, kudy jeli českým krajem do hlavního našeho města, bylo nadšené a srdečné, nadšenější a srdečnější, než se snad zámořští poutníci sami nadáli. My ovšem nevládneme žádným tak zvaným officielním leskem, místo děl hřímaly jen hmoždíře, místo lesklých uniforem stály tu v těsných řadách pestré naše spolky, ale to hřímavé „sláva“, ten déšť květin, ten oheň v očích tisíců a tisíců, jež shromáždili se k uvítání rodných bratří, nemohly býti hlučnější upřímnější a dojemnější, kdyby bylo se jednalo o uvítání bůh ví koho na světě. To jsou tak už ty naše národní svátky a doby všeobecné rozjařenosti, jakých bohužel míváme tak poskrovnu.

Naši zámořští krajané hledí asi s podivnými city na tu svou rodnou zemi, již mnohý z nich tak dlouhá léta neviděl. Mnoho se zde zatím změnilo. Že jsme ve svém duševním životě vzrostli, že hledíme mezi vzdělanými národy směleji a sebevědoměji do světa, než před čtvrtstoletím, je nepopiratelno. Americký Čech, jenž staraje se o literaturu a umění, vídá ji ve své nové vlasti dokonale pěstovánu pouze domácím americkým živlem, musí se zajisté cítit povzbuzena, vidí-li, že také my máme řadu statných sil v každém odboru kulturního života a že nějaké shlížení dolů na náš kmen, jakému si rodilý Američan anglické krve vůči nejen českému, ale každému jinému cizímu živlu navyknul, je velmi nemístné. Ano s pýchou může každý Čech pohlednouti na to množství za posledního čtvrtstoletí vykonané duševní práce a s plným poctivým sebevědomím může se ptáti, kde že jest národa, jenž za těch stísněných poměrů, v kterých žijeme, tolik by byl duševně vykonal. V tom ohledu vrátí se naši krajané domů zajisté velmi posilněni, a stane-li se jim kdekoliv, že by kdo na ně „shlížel dolů“, mohou hrdě ukázati, že také my máme již své zástupce v pantheonu novověké vzdělanosti. Dnes mohou Američanům říci, že Parnass jejich, byť zanjat básníky četnějšími a tónů rozmanitějších, není vyšším Parnassu če-

ského, že jejich malířství na svém vrcholu, jest aspoň dvěma našimi mistry překonáno, že v hudbě celá Amerika s Anglií dohromady, při její tisícileté kultuře nezrodily ani jednoho Smetanu a Dvořáka. V tom zajisté jest veliká duševní posila nejen pro nás, ale i pro krajany naše, kteří s vědomím takovým vrátí se opět do vzdálených svých sídel.

Také jinak se u nás mnoho změnilo. Praha jest jiná, než byla před pětadvaceti lety, ač tísněna dostává přece ráz velkého města, a jakmile tlak jen trochu povolí, vyšine se velkým městům na roveň. Není k tomu třeba, aby byla městem sídelním, velká americká města jimi také nejsou, ale volnost na poli hospodářském, průmyslovém a obchodním tvořily velké zázraky měst amerických a k volnosti té přece snad dospějeme. Praha stala se češtější, stala se naší od těch dob, co ji naši krajané neviděli. Není ještě tím čím měla by býti, cele českým srdcem české země, ale budeme-li jen chtít, budeme-li neohroženě a sebevědomě pracovati dále, — bude jím!

Jsou ovšem také jiné stránky, v kterých nezměnilo se ničeho: jsou tak šeré, neutěšené a bolestné, jako byly před čtvrtstoletím, a jaké byly po staletí! Zde nezměnilo se ničeho a již to, že o nich psáti nemůžeme, jest důkazem, jak velký rozdíl nalézají naši krajané mezi novým domovem svým a vlastí starou! — To není naše vina, to je naše kletba, a jediné to, že jí nejsou stiženi tam za mořem, jim závidíme! Jinak jsme zde spokojeni a šťastni na té naší české staré půdě a zaměnit ji za půdu cizí bychom nechtěli. Otcovská ta půda prosáklá tisícerými upomínkami, jest vlastně celým naším životem a lneme k ní jako strom každým kořenem a svazem. Láska k půdě té přivedla sem také naše zámořské bratry, ať znova nadýchají se tu toho třeba těžkého vzduchu s námi společně, — a řeknou jiným, jak krásná, utěšená, blažena by mohla tato země býti! Však lid, jenž tolik zápasů již vítězně přestál, jednou domůže se také všeho, co mu náleží. V to doufáme zde všichni, k tomu budeme pracovat my i ti budoucí.

Jeden z těch málo českoamerických básníků F. K. Ringsmuth napsal r. 1884 v New-Yorku následující báseň:

Dlouhá se vine cesta od těch českých prahů,
od Vltavy a Labe, od Šumavy, Řípu;
a hle, přec tisícové volí tuto dráhu,
by zde i rozvětvili všeslovanskou lípu:
„Což nekvetou již české lípy
na Hudsonu a Mississippi?“

Hle, ten lid český proudem v novou vlasť se chýlí,
pln naděje, pln tužeb, nesplněných přání,
pln života a zdraví, pln nezlomné síly —
a s důvěrou se k ňadrům nové vlasti sklání.
„Což nekvetou již české lípy
na Hudsonu a Mississippi?“

Zem svobodná jim žehná, svými dary hostí,
jak poutníky je pod své mocné krovy vítá,
že mnohým srdcím, puklým od lítosti,
zas nové blaho kyne, nová láska skvítá.
„Což nekvetou již české lípy
na Hudsonu a Mississippi?“

Ach ovšem, toť náš domov — domov nový, stálý!
Nuž, přičiňme se cele! přijďmež ku poznání
a bdéme nad ním stále, dost jsme dlouho spali;
nám nutno teď jej hájit, mužně do skonání,
„by dále kvetly české lípy
na Hudsonu a Mississippi!“

Zem naše je! — tu zkypřeli jsme orbou, setbou
a blahobyt jsme těžkou stvořili si prací.
Jakž, nemáme mít práva zničit, co nám kletbou?
Až ruka naše mocná zlatou modlu skácí,
pak lépe budou zkvétat lípy
na Hudsonu a Mississippi!

Náš domov, naši vlasť v starém i novém světě
tak mnoho tísní, drtí, krev nám střebá:
Zachraňme vlasti národ — lipě zdravé snětě
a vraťme lidu vlasť, zem, svobodu a chleba. —
„Pak budou bujněj' kvésti lípy
na Vltavě i — Mississippi!“

Tak budiž! *Isis.*

Divadlo. Baluckého „Příbuzní“ odehráni opět dvakráte za hlučného potlesku živě se bavícího obecenstva. Takové kusy z českého života nám scházejí. Vzdycháme po nich mezi tím, co se z celé duše smějem. — „Prodaná nevěsta“ dávala se opět ve vyprodaném domě, tentokráte co první slavnostní představení ku poctě amerických krajanů. Před operou zazněla plnými velebnými tóny Smetanova „Slavnostní předehra“ a přednesen paní Bittnerovou proslov J. Vrchlického, báseň plná vzletu a síly. Dále objevil se Kolárův živý obraz, představující skupení Čechů, vracejících se do vlasti. Prvním i druhým bylo obecenstvo strženo k bouři potlesku. Vrcholu však dospělo nadšení průběhem představení samého, kde po ukončeném jednání začal se s loží, balkonů a gallerií sypati déšť květin na hosti sedící v parquetu. Tito opět začali květiny házeti výkonným silám na jevišti a tu nastala chvíle, kde jeviště bylo za jedno s obecenstvem, jásajíc, mávajíc klobouky a šátky na scéně zrovna tak jako celé hlediště. Toho ještě v našem divadle nebylo, a byl to vskutku krásný mžik, při kterémž dobře se vyjímal ve své loži i vždycky vážný pan ředitel, jak jeho péči svěřené ovečky na jevišti otcovským pokynem opět na „vykázaná místa“ odkazoval, ovšem teprve až za chvilku, když se ta jeho drůbež jak náleží vybouřila. Byl to hezký večer. Obecenstvo vytrvalo v nadšené náladě až do konce. *— rez.*

Listárna redakce.

„—c“: Dáváte rýmu v oběť myšlénku i gramatickou formu. To nejde. Přečtěte si pouze první znělku a uznáte to. — „J. Jiřina“: Trochu divoké pro nás, a zajisté pro každý časopis. — „M. M. 16“: První s vynecháním předposlední delší sloky bychom uveřejnili. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „V. R. (M—z).“

Číslem tímto končí první pololetí XIII. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice č. 9 n.

OBSAH: Z básní Adolfa Heyduka. — Viktor Hugo. II. Poesie. Od Jaroslava Vrchlického. (Pokračování.) — Týden v inventáři. Rodinný obrázek od Josefa Havlíka. — Tať života. Zdvojené rondeau od Leconta de Lisle. Přeložil Jar. Vrchlický. — Vojtěcha Rývy nástupce. Novella. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Utrpení Rajsy. Napsal Henry Gréville. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy z Prahy. XV. — Divadlo.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna I. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Voloček“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20 každého měsíce vždy o 2 hod odpoledne.

ROČNÍK XIII 1. července 1885. ČÍSLO 19.

Hudba v duši.

Sestina *Jaroslava Vrchlického.*

Je na dně duší lidských skryta hudba,
jež zvoní tam a hovoří a zpívá,
nechť léta zmlklá ozve se přec časem
zvlášť za večerů tiché letní noci
když rozdechne nám všecky struny srdce
ten mistr tónů, vesmíru bůh, láska.

Já často ptal se srdce: Co jest láska?
a všehomírem v odvet zněla hudba,
až zachvělo se tajným plesem srdce:
Jeť láska pták, jenž v kleci světa zpívá,
rád za dne tichý rozpěje se v noci,
vždy jásá, nechť i zoufá sobě časem.

Je láska poklad nezmenšený časem,
úl medu věčně plný jesti láska,
je úsměvem dne a je kouzlem noci,
je hvězdných sfér ta nejtajnější hudba,
je vodopád, jenž na dně srdcí zpívá,
je v srdcích světem a je světů srdce.

Ó znavené ty ztrmácené srdce,
jen věř a paprsk tobě kmitne časem,
i pro tě na života stromu zpívá
pták báječný, jenž nazývá se láska,
i pro tě hvězdná temení se hudba,
jež line se z tvé tváře, svatá noci!

Já často těkal, bloudil tichou nocí
a ptal se: Země, kde tvé bije srdce?
a ptal se: Světe, kde ta tajná hudba,
jež od počátku prostorem zní, časem?
A všecko v odvet znělo: Láska, láska,
ten stojí vše, ta ve všem plá a zpívá!

Již umlkám — však v houšti slavík zpívá,
a hvězdy zlaté vonnou spějí nocí,
pod okny v stínu šepce mladá láska,
rty tichnou v polibku a v tluku srdce,
a úsměv šerem zazvoní-li časem
zní jako hrdliček a drozdů hudba.

Tys poesie *hudba*, která *zpívá*
a letí *časem*, vichřicí a *nocí*,
a řídí *srdce*, v nichž plá věčná *láska!*

Můj výlet do Laponska.

Z cest *Josefa Štolby.*

Prof. J. KOŘENSKÉMU v upomínku na tento společně vykonaný výlet

J. Š.

I.

Jižní Švédsko má železných drah dosti, na řídké obyvatelstvo až ku podivu mnoho. Za to však sever postrádá jich úplně. V nitru sprostředkují spojení národní abych tak řekl dvojkolky o jednom koni, s k j u t s (čti šys) zvané, na východním pobřeží pak lodi, jež vyjiždějíce pravidelně ze Stockholmu do Haparandy, ve všech značnějších pobřežních místech zastavují.

Ústav skjutsů záleží v tom, že určití bondové,*) kteří se k tomu vládě byli zavázali, jsou povinni cestujícímu od šesti hodin ráno počínaje nejdéle do půl hodiny každým okamžikem opatřiti dvojkolku s jedním koněm až do nejbližší stanice za cenu, kterouž vláda podle švédských mil**) sama ustanovuje.

Domek nebo statek, jehož majitel jest takto vázán, nazývá se g á s t g i f v a r e g á r d (čti ješivoregór) a v něm

*) Bonde = sedlák.
**) Švédská míle = 10·7 kilometru.

vyložen denník, dagbok, přednostou okresu, länsmanem, vydaný a podepsaný, v němž výslovně udáno, kam až dotyčný bonde povinen jest jezditi, jak daleko do všech jednotlivých těchto míst a kolik za každou jízdu zaplatiti dlužno. Poplatek ten jest rozdílný. Kde spojení pohodlnější, tam jest, rozumí se, menší, kde obtížnější, tam jest také větší.

Obnáší asi 1 korunu*) 20 örů až 1 korunu 60 örů za jednu míli a za jednu osobu, a polovici poplatku toho za osobu druhou.

V gästgifvaregårdech nalezne cestující v místech, kde není hostince, nocleh i stravu, a toť arci zejména v Laponsku veliké dobrodiní.

Blahodárný ústav skjutsů pochází ještě z dob, kdy nebylo všude pravidelných silnic a týkal se původně jen osob úředních neb v záležitostech vládních cestujících, jimž každý sedlák, jehož poměry to dovolovaly, byl povinen, poskytnouti povoz. Později výhoda tato rozšířena na všechny cestující bez rozdílu, a počátkem tohoto století zařízeny pevné stanice, jež udržely se podnes. Cesty jsou ve Švédsku velmi dobré a jízda na skjutsech příjemna, arci pokud cestující neuvykl příliš měkkým ekvipážím městským, neboť skjutsy jsou pravidelně bez per.

Lodi, jež sprostředkují spojení mezi Stockholmem a východními přístavními městy švédskými až do Haparandy, jsou veliké, elegantní a vším pohodlím opatřené parníky, na nichž cestující po celou tu několikadenní cestu výtečně jest opatřen.

Stál jsem na palubě jedné z lodí těchto, Njord zvané, když blížili jsme se městu Luleu.

V hlubokém zářezu lesnatého břehu objevila se nám skupina budov sotva znatelná, a rychle bral se parník k zářezu tomu.

Město nalézá se na velikém, vyvýšeném výběžku, jenž rozkládá se široce do moře. Vysoký kostel vyniká z budov, jež obklopují ho na vše strany.

Z počátku jedeme přímo k němu, avšak pojednou zahýbáme, a prostornou úžinou vjíždíme do ohromné kulaté zátoky, jež obemknuta jest kolkolem zelenými břehy a v níž po pravici rozsáhlé město, jehož přístav naplněn četnými lodmi.

Loď zatáčí v pravo a za nedlouho zastavujeme v prostřed takořka města u nevelikého nábřeží

Zvědavě se rozhlížíme, vstupujíce do města. Vždyť o severních městech švédských nikde nijakých zpráv.

Vše jest jako všude na švédském severu výhradně dřevěné: domky v hlavnějších třídách jednopatrové a barvy světlé, v uličkách postranních pak přízemní a barvy tmavé. Jediné dva hôtely jsou taktéž dřevěné, ale dosti slušně upraveny.

Vcházíme na náměstí. Jest ohromné a po jedné straně jeho vypíná se velký sice avšak prostý kostel, jediná kamenná budova v městě s chudičkým, oploceným sadem, kdež dříve nalézal se hřbitov, z něhož zůstalo v sadu ještě několik lepších pomníků. Na ostatních stranách přívětivé dřevěné budovy s jednoduchými krámy, jichž zevnějšek málokde však prozrazuje, co v nich dostati lze, a na konci trh, dva, tři dřevěné to krámky, kdež z rána prodává se maso a zelenina.

*) Koruna = 100 örů = asi 65 kr. r. m.

Půda, na níž město stojí, jest velice nerovná, tak že brzy stoupáš, brzy sestupuješ. Ulice jsou dosti široké a tak pravidelné, že stojíš-li uprostřed ulic příčních, můžeš dohlednouti na obou stranách moře.

Jednu z největších podélných ulic ukončuje velmi pěkně budova vládní, taktéž rozumí se dřevěná. Kráčíme k ní okolo přívětivých domků, z nichž mnohé opatřeny jsou zahrádkami.

Před budovou samou rozkládá se rozsáhlý, patrně ještě mladý, ale slušný park a za ním ohromná zahrada, obklopující budovu kolkolem. V ní sídlí přednosta länu Norrbottenského*) landshöfding, a sice v roztomilé budově prostřední, po jejíž stranách táhnou se samostatné budovy pro úřady, tvořící s budovou onou rozsáhlý dvůr, v jejímž středu uprostřed trávníku pěkný obelisk ze zeleného mramoru. Zahrada k městu ležící slouží pěstování zeleniny, jež prospívá tu dobře v pečlivě pěstovaných odděleních. Řetkvička, mrkev, červená řepa, hrách, karfiol, jahody a rebarbora, jíž Švédové velice mají v oblibě, namáhají se tu, aby uzrály dříve ještě nežli drsné podnebí to překazí. Arci pospíchati musí velice, aniž by dařilo se jim tak, jako u nás, neboť zejména jahody zůstávají tu malinké.

Za budovou táhne se po volném nerovném svahu veliká zahrada až k moři, na něž odtud překrásná vyhlídka.

Zahrada jest arci velice prostá. Trávník dosti sporý, a stromy, toť vše, neboť květiny, jen sem tam zasazené, patrně opustily jen na krátkou dobu vysokého léta ochranný skleník svůj.

Osyková alej vede k rozsáhlému, ne příliš hustému borovému lesíku, jenž jest pln holých balvanů, a ani toho neposkytuje, co od každého lesa při nejmenším žádati můžeme, totiž slušný stín.

Celkem Luleå činí dojem přívětivý, avšak jest jako vůbec všechna severní města švédská nápadně mrtvé. U přístavu sice dosti živo. Dále ve městě však zřídka kdy potkáš člověka.

A tu ještě se ti může státi, že přijdeš na nepravého. Prvního, jehož jsem potkal na náměstí, tázal jsem se po poště, kdež doufal jsem nalézti dopisy a noviny z domu, a na neštěstí byl hluchý jako švédský pařez. Třikráte opakoval jsem s vynaložením všech sil svého právě ne příliš slabého hlasu svou otázku, avšak vždy beze všeho úspěchu. Pak bezpochyby, aby se mne zbavil, ukázal směrem, jenž byl, jak později jsme se přesvědčili, opačný od onoho, kdež pošta se nalézala, a jímž, držíce se telegrafního drátu, přišli jsme šťastně za město.

Luleå chová asi tři tisíce obyvatelů, vede velice čilý obchod s lososy, jež vyvážejí se odtud v ohromném množství přes Stockholm do Německa a do Anglie, a udržuje čilé spojení s Laponci, kteří v zimě po zamrzlé řece přijíždějí sem, aby prodali své zásoby koží a sobího masa, a nakoupili za to předmětů, jichž nedovedou vyráběti si sami. Jsou to zejména hliněné dýmčičky, jež opatřují si sami dřevěným pouzdrem, stříbrné a pozlacené prsteny, na jichž široké straně hoření až i patnácte malinkých pohyblivých závitků stříbrných se houpá, a mnohé jiné drobotiny.

*) Švédsko rozděleno jest v 25 länů, jichž nejvyšší úředník nazývá se landshöfding, krajský hejtman.

Luleå jest sídlem anglické akciové společnosti ku kutání v hoře Gellivare, jež ležíc v Laponsku, z Luleå za pět dní a nocí dosažena býti může. Rozumí se, že má také svůj pivovár, jenž jako pivováry ve všech švédských městech vaří „pravé plzeňské“. Nejkomičtější při pivovárech těch jest to, když některý z nich oznamuje: „pravé hamburské plzeňské“. Nemajíť na severu ani ponětí, proč pivo nazývá se plzeňským, a nerozuměli mi, když jsem jim pravil, že pocházím z vlasti plzeňského piva. To značí jim jen pivo světlé, silné a — drahé. Stojíť třetinka litru v láhvici, — ve Švédsku jiného piva mimo v láhvích spatříte zřídka kdy — 30 örů, tedy asi 21 kr. r. m.

Hostince v Luleå jsou jako ve všech severních městech švédských velmi čistotné, avšak nám obyvatelům střední Evropy skoro k smíchu. Mimo určité hodiny oběda a večeře nenalezneš tam člověka a neobdržíš mimo nápoje žádného jídla. Odkážou tě prostě na hodinu druhou, kdy připraven oběd, a na osmou, kdy připravena večeře. Ale náramně bys se mýlil, kdybys myslil, že hodina přesně se dodrží. Stalo se nám nejednou, že přišedše večer o půl deváté hodině, musili jsme čekati ještě půl hodiny, nežli přinesli nám večeři.

A v kavárnách, pokud jich tam nalézti lze, stejně tak. V „hôtelu Gellivare“ v Luleu nalézá se v přízemí kavárna. Když ráno v osm hodin jsme chtěli do ní vstoupiti, nalezli jsme tam služky, drhnoucí podlahu, jež poukázaly nás plny udivení nad tak časnou návštěvou do hořejších místností hostince, kamž přinesena nám pak po dlouhém čekání snídaně.

Noci jsou v létě již zde tak jasné, že mnohá okna natřena jsou barvou, aby světlo tak příliš nepropouštěla.

A ještě něco. Cizinců zde jako vůbec na severu švédském velmi málo. Zřídka kdy zabloudí sem, koho nevede tam obchod.

Za to však obchodních cestujících, toho moru všesvětového, všude dost. Ti domácí ještě ujdou. Jsouť zdvořilí a ochotní. Avšak ti němečtí cestující obchodní, toť skutečné neštěstí. Bezmezná nevědomost pojí se u nich s neslýchanou, vpravdě německou dotíravostí, nafoukaností a mnohomluvností v celek, jenž jest s to, aby člověka přivedl k zoufalství.

Vyhýbám se jim vždy na sto kroků. Avšak na úzkém prostoru lodním nelze jim uniknouti i při nejlepší vůli. Jaké to exempláře poznal jsem zase na své druhé švédské cestě.

Kdyby cizinec byl nucen, aby strávil v Luleu delší dobu, upadl by v zoufalství. Proběhli jsme každou ulici několikráte, prošli přístav kříž na kříž, navštívili jsme školy, pastory, jednotlivé obchody atd. a ten čas ubíhal tak volně, jakoby mu tam na severu na hodinkách nezáleželo. Den jakoby neměl konce. Noci není, neboť sotva že k půlnoci nastane soumrak, ozářený obyčejně bohatými červánky, po dvanácté jasní se zase již obloha a slunce vychází. Protož také světla nikde nespatříš. Stalo se mi na severu nejednou, že nebylo v pokoji hostinském ani sirek ani svíček.

Takovou až nepříjemně světlou noc strávili jsme také v Luleu. Churavěl jsem právě bolením zubů a četl a psal jsem s přestávkami po celou noc nemaje svíčky, jež by byla jen vadila. V půl dvanácté činil jsem právě tak pohodlně poznámky své jak v jednu hodinu v noci.

K tomu podotýkám, že přibyl jsem do Luleå dne 25. července r. 1884.

II.

Druhého dne nastoupili jsme pouť svou do laponských krajů.

Každodenně z rána vyjíždí malý jednoduchý parník, všeho pohodlí postrádající, proti proudu Luleelfu až do Råbäcku. Doprava osob není značná, za to však zbožím jest vždy naplněn ve všech prostorách.

Obrovský kapitán, jež na malém parníku vypadal ještě větší, přijal nás náramně srdečně a poukázal nám nejpohodlnější na palubě místo. Čistě laponský jeho pes, malé sice ale silné, chundelaté zvíře s hlavou liščí, nás zvědavě očenichal, nakladači přivlékli několik vyjících psů nejrozličnějšího druhu, z nichž každý měl na krku dřevěnou tabulku s adresou nastávajícího svého majitele, a již počali jsme se hýbati.

Cestující byl bys spočítal na prsty. Několik žen, něco dětí a as dva mladí mužové.

Přeřízli jsme přístav na příč a již valily se nám vstříc vlny mohutného Luleelfu, jenž původ svůj béře na úpatí laponského ledovce Sulitelmy. Minuli jsme několik velikých pil s ohromnými sklady dřev a za nedlouho nalézali jsme se v řece, v jejímž ústí pěkný ostrov.

Pohoda nám nepřála. Bylo deset stupňů Celsia, obloha barvy olovné a padala mlha. Nízké, písčité břehy, na volně stoupajícím temeni lesnaté, vypadaly tudíž velmi smutně.

Znenáhla však břehy se zdvihají, písek mizí, na místo jeho vstupují luka s četnými domky a senníky a z pozadí jakoby valily se lesy.

Ve Švédsku každý svůj majetek oplocuje. Nechť veliké, nechť malé, okolo každého pole neb louky táhne se jednoduchý plot, uprostřed něhož zhusta proháněji se majitelovy koně a krávy. A na každé oplocené louce malý, z hrubých klád sestrojený domeček bez oken s velkými vrátky, někdy i více jich, domeček, jenž tím více jest ti nápadný, poněvadž jich spatříš na tisíce. Jsou buď rovných stěn aneb stěn šikmých a slouží k uschování sena z louky dotyčné. Uprostřed každé téměř louky postaven dlouhý stojan z jednoduchých latí, obyčejně na sáh vysoký, a na tom suší se seno, ne jako u nás na zemi. Senem pokryt vypadá stojan takový jako krásná zelená zeď. Stojany ty hassja (čti heša) zvané, jsou velmi praktické. Vzduch má k senu se všech stran volný přístup, déšť mu neublíží a jakmile uschne, odnese neb odveze se do blizoučkého senníku. Vozí je v malých saních, na nichž postaven nevelký čtverec z latí lehce sestrojený.

Podobné stojany, jenže nepoměrně vyšší, mohutnější a často úzkou stříškou kryté, slouží k sušení obilí.

Břehy znenáhla klikati. Tu ustupují, tam vybíhají vpřed a četné ty výběžky před námi vypadají jako divadelní kulisy, jichž barvitost arci rozličná podle jich vzdálenosti. Přední jsou bujně zelené, zadní temnější a temnější, až konečně nejzadnější tratí se v modru.

Mineme ohromný čtverec skoro uprostřed řeky vztyčený, v němž zavěšena obrovská síť. Několik kocábek se

statnými rybáky u sítě zaměstnanými svědčí, že hodina lovu lososů se blíží. Přejeme jim šťastného pořízení a béřeme se dále.

Řeka jest nyní ještě tak široce rozložena, že nevíme vlastně, kterým směrem loď bráti se bude. Břehy se znenáhla zas níží, avšak v dáli před námi modrají se vysoké vrchy.

Občas zastavujeme u primitivního přístaviště. Obyčejně čeká tu stará babice, jež přinese a obdrží nějaké dopisy. Jeť parník náš poštovní expedice druhé třídy, jak svědčí nápis nad listovní schránkou, na palubě připevněnou.

Ponenáhlu se vyjasňuje, a břehy jakoby se na nás počaly usmívati. Jsou čerstvé, přívětivé a zajímají stále víc a více.

Loviště na lososy se množí. Jsou velice rozsáhlá a pevně sestrojena. Vypadají všechna stejně. Veliký čtverec ze silných tyček, v němž se strany směrem k ústí řeky položené úzký vchod, od něhož však vycházejí trychtýřovitě široké výběžky. Losos pluje z moře proti proudu, narazí na šikmé toto rameno a pluje podél něho až nalezne v něm šťastně otvor, jenž uvede jej v záhubu, neboť otvor zařízen tak, že východ z něho takořka nemožný.

Hledíme zvědavě na loviště ta, jichž soustavu vykládá nám přívětivý kapitán. Pojednou upoutá zraky naše mocný dravec. Nese se přes řeku zcela blízko okolo nás a svírá ve svých drápech malého hermelína.

A již zase loviště na lososy. Divíme se, že jich zde, tolik a s povzdechem naříká kapitán, že přes to vše jest losos v Luleu dražší nežli ve Stockholmě. Některý velkoobchodník zakoupí smlouvou vždy veškeré ryby ze všech lovišť a ustanoví si pak ceny jaké chce.

Arci povzdech ten oprávněn jest jen vzhledem k poměrům švédským. Letošního roku stálo kilo lososa asi — 48 krejcarů v našich penězích.

V lovištích loví se každodenně ráno a večer a v některých z nich uloví se denně až i několik set ohromných těch tvorů. Arci řeka Lule jest podle toho: ohromně široká, v místech, kde se právě nalézáme, 10—20 stop hluboká a velice prudká.

Slunce konečně proráží hustá oblaka, a břehy vypadají v tom svitu slunečním roztomile. Hory před námi vystupují výše a domečků všude jako naseto.

Břehy jsou stále zpředu ploché a vystupují teprve vzadu v lesnaté výšiny.

Byli jsme přibrali v jedné z posledních stanic několik osob a pozorujeme je. Napadají nám dvě chudobné ženštiny s malým děckem.

Matka mladá a ošklivá, babička stará a ještě ošklivější, ale děcko as tříleté velmi roztomilé. Je pečlivě upnuto a šátky obvázáno a vyvaluje ta svá hezká očka na vše strany plno podivení.

A jak něžně jednají s ním obě ženy. Hovoří, mazlí se s ním a na každé stanici zmizí vždy babička a vrací se po chvíli, nesouc dítěti vždy chumáč lučních květinek, po nichž děcko chtivě vztahuje ručičky.

Láska ku květinám jest Švédům vůbec vrozena. Za každým oknem, ano i v hostincích jich nalezneš, byty jsou jimi vyšperkovány a i na lodi, kde o místo taková nouze, plno květin. Kdo odjíždí, dostává kytice, a s kyticemi vítají příchozího. Chtějíť Švédové užiti toho svého krátkého léta a jeho rozkošných darů co možná nejvíce.

Na loď vstoupil osmahlý muž, jenž záhy pouští se s námi v hovor. Jest to švédský jägmästare, as tolik jako náš lesmistr, a se zápalem vypráví o honebních poměrech švédských. Měli letošní zimy mnoho vlků a rosomaků, již škodí velice sobům. Ale postřílí jich mnoho. Obnášíť střelné, jež vláda vyplácí, za rosomaka deset korun, za vlka dvacetpět a za medvěda docela padesát korun. A menší drobotiny, jako zajíců, tetřevů, divokých kachen a j. až běda.

Jägmästare vedl si na provázku malého pravého lapončíka, jenž byl učen na kachny. Lapončík kapitánův přivítal jej potřásáním svého chlupatého ohonu, oba rodáci očuchali se vzájemně, ale výsledek nebyl patrně uspokojivý, neboť jeden druhého si více nevšimnul.

As po tříhodinné jízdě břehy počínají se sestupovati. Luka jsou řidčí, lesy přistupují znenáhla až k podemletému pokraji, šťavnatě zelený ostrůvek usmívá se na nás vábně a rychle béře se loď dále.

Pojednou nalézáme se v prudkém víru. Voda jakoby se vařila, vlny skučí a střelhbitě valí se dále. Druhý lodník přiskakuje ku kormidlu, a oba mužové mají co dělati, aby udrželi kormidlo v náležitém postavení. Několik vteřin a jsme mimo peřeje.

Za vyvýšenými břehy vystupují nové lesnaté výšiny, a břehy nabývají jisté sráznosti.

Potkáváme nyní mnoho dřev, jež na rozličných místech řeky se chytají. Jelikož parník náš zařízen na kola, dva chlapíci s dlouhými tyčemi odstrkují klády, jež mohly by kola porouchati.

O polednách jsme v Råbäcku. Srázný, porostlý břeh, na němž nahoře něco málo dřevěných, bídných domků. Po šikmém svahu položeno jest několik prken, po nichž pomocí rumpálu spouští a vytahuje se zboží. Vedle této jízdné dráhy prkna s přibitými příčkami k chůzi a stranou prosté dřevěné schody pro ty, jimž cesta tato příliš srázná.

Z Råbäcku jede parník sice ještě dále do Bodenu, městečka to šikmo na protějším břehu as půl hodiny dále ležícího. Kdo však chce bráti se do Laponska, musí loď zde opustiti a jeti skjutsem dále do Hedeforsu, kdež čeká jiný parník. Neboť mezi Hedeforsem a Bodenem jsou tak prudké a mohutné peřeje, že nemožno jimi projeti.

III.

Zastavili jsme sotva a již vhrnulo se na loď několik lidí, hlavně žen, nabízejících skjutsy. Zamluvili jsme si jeden a odebrali se do salonku k obědu. Ani v Råbäcku, ani v Hedeforsu není totiž hostince aniž gastgivvaregårdu. Podnikatelstvo parolodí jest tudíž tak pozorno, že poskytuje cestujícím oběd na lodi, nežli ji opustí.

Jedlo nás jen asi šest, avšak oběd byl velmi dobrý. Slušná polévka, nevyhnutelný losos, skopové, meloun a káva. Mne zajímal však oběd hlavně tím, že soused můj, zavalitý to Švéda, s nímž jsme se později velice spřátelili, pil plzeňské — s bílinskou vodou, zjev to, jenž se mi později na severu naskytl velmi často.

Pivo jest silné, vysvětloval mi vždy, když jsem se tomu divil, a s bílinskou vodou chutná prý výborně. Arci bílinská ta voda nezadá onomu plzeňskému. Dělají si totiž bílinskou vodu ve Švédsku také sami, nemajíce opět snad ponětí, proč voda ta nazývá se vlastně bílinskou.

Po obědě vstoupili jsme do dvojkolky. Malý dřevěný kočárek bez per o dvou kolách se sedadlem pro dvě osoby, jež umístěno jest asi ve prostřed nad nápravou, tak že napřed můžeš natáhnouti pohodlně nohy a v zadu místa zbývá pro zavazadla.

Usadil jsem se s přítelem na sedadlo a za nás do truhlíku schoulila se žena, od níž povoz jsme byli najali.

První můj skjuts ve Švédsku! Vyjeli jsme mezi domky a za nedlouho byli jsme v borovém řídkém lese, plném sobího lišejníku. Bídný les! Brzy do vrchu, brzy s vrchu, stromy místy pokácené, místy spálené, a vše tak bledě zelené, jakoby les vyzýval k soustrasti, že odsouzen jest živořiti v tak bídné, skalnaté půdě. I lesy mohou míti patrně bledničku.

Hodinu jeli jsme neutěšeným lesem tímto a pojednou krajina se otevřela. Vjížděli jsme do obromného, rozkošného údolí, jež protíná mohutná řeka Lule. Břehy klikaté, voda jako stříbrná stuha, na všech stranách les bujně zelený a v dáli vysoké modravé hory.

Sjíždíme po slušné silnici ku břehu a za nedlouho zastavujeme poblíž dvou dřevěných stavení u přístaviště, kdež očekává nás malinký parníček, Turist nazvaný.

Uložili jsme věci své na palubě, koupili lístky do Edeforsu, kamž máme doraziti na noc, a jdeme na břeh, poněvadž zbývá ještě trochu času.

Na břehu několik rybáků. Malé, zavalité postavy, vesměs již opatřené laponskými střevíci. Tyto jsou z hověziny, spodek zabíhá na temeno nohy, tvoře takto kulatou podešev, a špička je zahnuta jako u bot čínských do výše.

Střevíce sahají přes kotníky, jsou naplněny senem, do něhož majitel vjede nohou bosou, a spodky sešněrují se pomocí předlouhého kalounku tak pevně přes ně, že nic nemůže proniknouti. Střevíce ty, švédsky handskor a laponsky kapmakka zvané, jsou výtečné. Celé hodiny můžeš státi s nimi ve vodě a nohy nezmáčíš. Každý kdo nucen jest v bařinatých a mokrých krajích laponských déle se pozdržeti, jest jimi opatřen, a každý z těch Švédů, s nimiž na cestě této jsme se byli seznámili, velebil je jako obuv nevyrovnatelnou.

Mimo tyto střevíce nosí se také boty stejně upravené, jenže s vysokými, širokými, měkkými holinkami.

Na jednom z obou domků na břehu, jenž sestrojen byl z klád hrubě tesaných, byly zastrčeny dva pruty mezi klády a na nich sušily se dlouhé boty takové, vycpané senem. Majitel domku i bot, rybák, přívětivě nás pozdravil a ochotně uvedl do domku, když jsme vyslovili přání, že chceme si ho prohlédnouti.

Obsahoval dvě světnice, oddělené vchodem hlavním a krátkou chodbičkou. Přední byla čistá kuchyně s mohutným, nízkým ohništěm, nad nímž široký komín. Mezi kladami ve stropě visely na tyčkách bezčetné knackebrody, švédský chléb, tenké to černé na způsob jidášů propíchané, as jako kulatá mísa veliké placky, tvrdé jako kámen, jež na venkově vyrábějí se s dírou uprostřed, aby se mohly na tyčku navléci a takto uschovati. Pekou je venkované jen dvakráte, třikráte do roka vždy takovou zásobu, aby jimi na delší dobu vystačili.

Vše bylo v kuchyni té prosté ale čistotné, a mezi nádobím byly i nádoby mědėné, jež jsou vůbec ve Švédsku velmi rozšířeny, a za příčinou bohatých ložisk měděných i laciny.

Druhá světnice, patrně parádní, byla jako z cukru, a zdobily ji jako vůbec ve Švédsku vysoká, až ke stropu sahající kamna.

Pak vešli jsme do domku druhého, jenž vypadal nepoměrně bohatěji. Klády byly pobity širokými lištami, okolo oken byly dřevěné ozdoby a vše natřeno bíle. Vnitřek však nás opravdu překvapil. Roztomilé pokojíky s vysokými kamny byly čalounovány arci zcela jednoduše, všude panovala vzorná čistota a podlaha i v kuchyni jen se leskla.

Domek náležel zámožnému bondovi, jehož několik polí, dobře oplocených, šíří se za stavením.

Zvonce lodní zazněl a my spěchali na parníček. Tam setkali jsme se s naším jagmästarem a se Švédou, jenž v Råbäcku pil plzeňské s bilinskou vodou. Mimo ně několik žen, a pak asi tucet postav, z nichž každá jednotlivá hotová studie.

Byli to dělníci z nedaleké nějaké pily.

Všichni byli vyholeni až do půl brady, tělo vězelo dílem v červené košili a v kožené vestě, dílem v kožené usmolené kazajce, dílem v obyčejných šatech, a všichni nabírali chvílemi do úst — šňupavého tabáku, jehož žvýkání u prostého lidu na severu velmi oblíbeno. A jak zvláštním způsobem ho vkládají do úst. Vyplivnou hmotu již vyžvýkanou, naberou z dřevěné škatulky dvěma prsty pravé ruky, uschovají škatulku, pak levou rukou odhrnou spodní pysk a uloží čerstvý tabák šňupavý mezi dáseň a pysk ten. Ústa se zavrou, zvláštní pohyby pysků značí, že tabák přichází v jakýsi pohyb, a nevida to co předcházelo, měl bys za to, že majitel pysku těch pochutnává si na Bůh ví jaké lahůdce. Arci zrádce nikdy nespí. Zde jeví se v podobě černého okraje, jenž pod spodním pyskem se usazuje a jejž odstraniti šťastným lidem těm ani nenapadá. To by byla asi pusa — myslí si zajisté mnohá z laskavých čtenářek.

Ale bodré ty postavy znají také vzácný onen zvyk, jenž jest snadno společný nižším třídám všech národů celého světa. Opovrhují totiž kapesním šátkem, jehož veškeré služby koná svalnatá pravice, kteráž vyzíská však opět dřívější čistoty své na spodkách, na kterýchž utvoří se pak během doby pravidelný pruh, jenž podobá se na vlas klouzačce.

Vnikám snad do přílišných detailů, ale tyto mé studie nebyly by bez nich úplné.

Bodří ti lidé bavili se velice klidně a chovali se opravdu vzorně. Žádný křik, žádné surové žerty. Vypravovali mezi sebou, smáli se svým nápadům, ale nikomu nebyli na obtíž. Někteří otevřeli své březové brašny a jedli knackebrod s máslem a malé naložené rybičky.

Ty brašny! Nazývají se kont, mají podobu malých putýnek, nosí se na zádech a jsou sestrojeny z březové kůry, jež činí je nezdolnými.

Na severu nevidíš venkovana bez ní. Do ní ukládá své zásoby všeho druhu a s ní nerozloučí se ani na parníku, ani na železnici.

Parník dal se zatím v pohyb a my nalézali se v krajině opravdu roztomilé. Na pravém břehu z předu ještě lučiny se senníky a s jednotlivými domky, za nimiž les, avšak břeh levý již jediný krásný les se stoupajícími temeny zadnějších návrší.

Znenáhla se to střídá. Brzy ten, brzy onen břeh zalesněn až k vodě a mezi tím široká ta řeka, klikatě spoustami lesů těch se prodírajíc, tak že každým okamžikem nová scenerie, jejíž dojem zvyšují často bujně zarostlé ostrůvky. Na břehu nejvíce pěkných bříz, jichž světlá zeleň příjemně odráží se od temných borů zadních.

As po dvou hodinách jsme v Öfver-Svartle, v stanici, kdež opouští nás bodrý jägmästare. Jest to osada rozkošně položená na kopečku, jenž na všechny strany chráněn jest vyššími vrchy.

Roztomilé domky skrývají se v bujném zelení a celý kopeček pokryt jest lučinami tak šťavnatými, že vypadá jakoby byl potažen aksamitem.

Zde bylo delší pozdržení a protož vystoupili jsme na břeh. Úpravný gastgivvaregård vypíná se na vyvýšeném břehu a krásné harmonium s píšťalami jako malé varhany svědčí, že obyvatelé zaháněji dlouhou chvíli zimních večerů způsobem veleušlechtilým.

Však jest toho také třeba, neboť zima zde velice dlouhá. Avšak má také své půvaby. Celá tato ohromná řeka přese vši prudkost svou úplně zamrzá, a jaký skýtá pak obraz plocha ta uprostřed zasněžených výšin a břehů? Sta a sta Laponců přicházejí na svých saních soby tažených, po celé řece až k moři a působí na ní zastavujíce v pobřežních stanicích život stejně zvláštní jako zajímavý.

Vmyslíme-li se v dobu tu, tím více žasneme, rozhlížejíce se kolkolem za léta. Nalézáme se asi na 66. stupni severní šířky a zde všude ještě tolik krásných šťavnatých lesů, a niv plných života. A pohleďme na Gronsko, jež leží na 60. stupni! Tam samý sníh, led a vegetace prabídná. V Throntjemu, jenž leží za 63. stupněm, dozrávají kaštany a v Gronsku vše zamrzá, vše mění se v led. Tak blahodárně působí Golfský proud, jenž bera původ svůj v mexickém zálivu, až k Skandinavii zabíhá, uchovávaje ji osudu Gronska.

Náš Švéda byl vešel do přívětivé villy na kopečku a vrací se nyní v průvodu dvou mladých mužů, z nichž každý opatřen puškou. Studentská čapka u jednoho z nich prozrazuje, že majitel jest akademickým občanem upsalským.

Celý zástup mladých a starých, hezkých a ošklivých dám kývá jim na rozloučenou, a již zmizelo nám roztomilé místečko to s očí.

Jedeme delší dobu, a krajina stále stejná. Pojednou objeví se po levici roztomilá osada Bodträskfors, nečetná ale velmi roztroušená, a na všech stranách lesem obklopená. Leží jako v dolíku a vévodí mu pěkná, bílá budova na nevysokém chlumu.

Loď zastavila a kapitán nám ohlásil, že pozdržíme se tu hodinu. Vystoupili jsme tudíž na břeh a brali jsme se do osady. Zaměřili jsme nejprve k oné bílé budově na chlumu. Jest to letní sídlo jistého švédského vysokého důstojníka, chová napřed i v zadu hezoučkou, pečlivě pěstovanou zahrádku, obklopenou pěkným, lesnatým parkem.

S verandy jeví se krásný pohled na řeku a na osadu po pravici ležící. Nyní teprve vidíme, že to velkolepá pila, která ležíc na prudké bystřině, vodu její do zvláštního, z klad sestrojeného mohutného drvovodu svádí a takto bezčetné klády do řeky splavuje. Tisíce a tisíce kmenů přicházejí s říčkou s výše položených lesů, přečetní dělníci pomocí háku postrkují je dále, aby zácpa nenastala, nejvhodnější kmeny se vybírají a na dlouhých řetězích vtahují do pily, kdež rozřezají je na prkna a ostatní prudkým proudem vyšlou se do drvovodu, v němž střelhbitě ženou se k řece.

Krásný pohled na krajinu a velezajímavý na pilu a čilý život okolo ní panující! Avšak první, a velice odporná nepříjemnost, jež prozrazuje nám spolu blízkost Laponska: bezčetní moskyti, zde malinci, avšak tím krvežíznivější komáři vrhali se na nás v celých rojích a konsali tak nemilosrdně, že zapomínajíce vší krásy kolkolem a litujíce upřímně důstojníka, že v kraji, moskyty tak požehnaném, mohl postaviti si své letní sídlo, hnali jsme se úprkem zpět na loď.

Jest to zvláštní. Na evropském severu moskyti a čím severněji, tím jich více. Když před lety obdivoval jsem se velkolepé přírodě západoindické a mexické, snášel jsem mlčky děsnou činnost moskytů. Jsouť tam doma a mají tam občanské právo. Avšak toho jsem se nenadál, že setkám se s nimi po letech zase za severním polárním kruhem.

A věru. V Bodträskforsu nám jen oznámili, že jsou zde, a co vytrpěli jsme od nich dále, to nelze vypsati. Kdyby moje čelo, moje ruce a můj krk mohly povídati!

V Bodträskforsu sblížili jsme se s naším plzeňsko-bílinským Švédou. Vystoupil taktéž se svými přátely. Potkali jsme jej později před poštou bodträskforskou právě vhod, neboť počínalo krápati a chtěli jsme utéci se do hostince. K otázce naší, pronešené po francouzsku, odpověděl anglicky, že francouzsky nemluví, a když začali jsme pak mluviti anglicky, se vzácnou ochotou hned nám vysvětlil, že tu hostince není.

Hostince tam nebylo, zhrozí se mnohý, a pošta tam byla!

Angličina jakoby byla Švédu změnila. Dříve si nás nevšímal, avšak nyní ujal se nás se vzácnou ochotou a byl nám zejména také po našem návratu z Laponska průvodčím neunavným.

Nemohu odolati, abych nezmínil se zde o světovosti německého jazyka. Co křiku nadělají naši němečtí sousedé, že s němčinou projíti možno všude, že bez ní nelze se obejíti. Poznal jsem již hezký kousek světa, ale s češtinou protloukl jsem se v něm právě tak jako s němčinou. Mám totiž za to, a myslím že právem, že světovost řeči leží v tom, že cizinci uznávají za nutné, aneb aspoň za výhodné, jazyku tomu se učiti. V Západní Indii nenalezl jsem mimo některého přistěhovalého Němce ni jediného člověka, jenž by byl mluvil německy, ve Verakruzi v Mexiku nalezl jsem němčinu, poněvadž tam mnoho německých obchodních domů, avšak ani jediného Mexičana jsem nepoznal, jenž by byl znal jazyk ten, a v severní Americe strávil jsem celé týdny, v nichž nepromluvil jsem jiného, nežli slova českého. A tak bylo před třemi roky a i loni na severu.

Nalezli jsme sem tam Němce, a i mezi Švédy, zejména mezi lodními kapitány některé, již lámali němčinu, avšak těch bylo tak málo, že nikterak neopravňují k výroku, že s němčinou protlouci se tam možno. Zle bylo by se nám vedlo, kdyby nejnutnější základy švédštiny, jež byli jsme si osvojili, nebyla podporovala znalost angličiny. S frančinou jsme se na severu s malými výjimkami téměř ani nesetkali. Za to však angličina prokázala

nám zcela jiných služeb nežli něměina, a to zejména i v nitru švédském.

Složili a naložili rozličné zboží, naložili zejména také odřízky dřev, jimiž na severu všechny parniky k vůli láci se vytápí, a pak jeli jsme zase dále.

Břehy zdvihaly se stále, až konečně zadní návrši počala kupiti se v značné vrchy, jež dodávaly krajině rázu opravdu romantického.

Dlouho jeli jsme takto krajem, stále se zdvihajícím. Pojednou minuli jsme vysokou, skalnatou a divoce rozrytou horu Klusäberget, s jejíhož temene dne 23., 24. a 25. června viděti lze právě tak dobře půlnoční slunce jako s Avasaxy a v dáli objevil se nám uprostřed svahu vysokého vrchu pěkný dům. Přívětivý Švéda ihned nám oznámil, že máme před sebou vytouženy Edefors, sestávající z jediného domu, jenž jest hotelem.

Rozkošná krajina! Řeka zatáčí se tu, tvoříc ohromný záhyb, a záhyb ten jest plu krásných ostrůvku, mezi nimiž voda prudce se prodírá. Kolkolem vysoké stěny lesnatých hor, nad nimi ohnivé červánky, přecházející zvolna v barvu fialovou, vodní hladina jako zrcadlo, a v zrcadle tom veškeré ty odlesky barev i světla!

Na rozsáhlém přístavišti, u něhož veliké skladiště, přistali jsme o půl 11. hodině v noci za úplného ještě světla a přívětivý hostinský uvedl nás do elegantního dřevěného svého hotelu. Večeře byla sporá, vařeny losos s brambory, nic jiného, avšak Švédové pozvali nás po večeři na nezbytný punš, upsalský akademický občan přisedl k pianu, a záhy rozproudil se v jídelně edeforského hotelu život tak veselý a družný, že nechtělo se nám jíti spat. O půl 1. hodině musili jsme se však za úplného téměř světla k tomu odhodlati. Naši Švédové šli totiž honit divoké kachny a vybrali se dobou tou na cestu, slibujíce, že po návratu svém z Laponska budeme si na nich pochutnávati.

(Pokračování.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Ráno po přátelském večeru „Míčovny" bylo v ložnici Jaromírové ticho. Jitřní pozdrav slunce prodral se jalousiemi až k loži, tančil a šukal kolem něho, zkoušeje se ve všelikých proměnách, jakoby hrou svítících figur chtěl spícího probuditi. Po marném úsilí couval: stoupající slunce stahovalo své paprsky, zůstavujíc netečného spáče v těžkých snách.

Mezitím pohnuly se několikráte zlehýnka dvéře, v úzkém otvoru zaskvěly se mihnutím starostlivého pohledu jasné oči a shasly opět jako třpytné hvězdy, jež za dusné letní noci na okamžik mračnem prohlednou.

Blížilo se k polednímu, když Jaromír procitl. Ulekl se pozdní hodiny a svého vzezření. Strojil se chvatně, dávaje si záležeti, aby zahladil stopy nočního neklidu.

„Paní posnídala již sama?" tázal se služky, přivolav si ji zazvoněním.

„K službám. Ráčí milostivý pán poroučeti snídani do pokoje?"

„Ano. — A přineste mi k ní láhev limonády a šumivé prášky. — Co dělá paní?"

„Jest v písárně. Již od sedmi hodin."

Velmi dobře. Získán čas, aby se po zaspání pálící oči promnuly a rozehřátá hlava ochladila. Práce rozptyluje nepohodlné myšlénky. Louisa při pilném svém zaměstnání neměla zajisté pokdy, vážiti manželovo zaspání na dukátových vážkách. Byl s ní spokojen, byl jí vděčen, že usnadnila mu, zbaviti se lacino studu, který jej při procitnutí hnětl.

Upravuje se zvolna nechal si vystydnouti čaj a poučiv služku, že přinešené sandwichy a vejce jsou špatné, zkažené, nechutné, dal si na místě nich předložiti marinované ryby.

„Smím se pozvati?" byl vyrušen veselým, čtveráckým hlasem z gastronomických požitků, jimž se věnoval, jakoby obratem ruky chtěl zapuditi svrchované nebezpečí nějaké smrtelné nemoci.

„Ty, Louiso? Dobré jitro, — promiň, jest poněkud opozděno. Mrzím se a nechápu — "

„Že jsi zapomněl počítati?" žertovala mladá paní dále, položivši své rámě kolem šíje mužovy a nabízejíc mu tvář k políbení. „Jindy spáváš od dvanácti do sedmi, dnes od pěti do jedenácti, — toť pořáde šest až sedm hodin, já zase nechápu, jaký by v tom byl rozdíl?"

„Vždyť jsem se vrátil ve dvě neb nejdéle ve tři," bránil se Jaromír, nejsa s to, nalézti vtipnější vytáčky krom této vulgarní.

„Rozcházely se nám tedy hodiny," pokoušela se o smích Louisa, jejíž lícní svaly neměly tolik dobré vůle jako její láskyplná, promíjející duše: byly bděním ochablé. „Což na tom! Nyní nám souhlasí. Nedej se vytrhovati a vypravuj mi, kterak jsi se bavil."

Mladá paní přisedla těsně k Jaromírovi, její laskující ruka dotýkala se ho něžně a sáhla občas hbitě mezi příbory, aby snídani usnadnila i zpříjemnila.

„Nu, bylo by dosti rozprávěti, kdybych byl schopen vypravovati široce a zajímavě, jak jsme praobyčejným způsobem hodovali a dobrou vůli spolu měli."

Pan Horák mluvil zvolna i kabonil se jako v rozmýšlení, co by ze skrovného materialu zábavy pro potěšení své žínky mohl sestrojiti: a zatím vynořil se v jeho hlavě pod lichotící rukou ženy teplý noční obraz nevázaných krasavic, jež tulily se také k hostům v „Míčovně", ke každému, i k němu.

„Ale tys nastydla, mé kotě! Tvůj hlas — "

„Jest drsný, poněvadž od rána se rozléhá v písárně a musil se poněkud namáhati, aby přemohl hluchou chápavost některých protivných lidí. Duetto by se nám nezdařilo, neboť ty také mluvíváš jindy pěkněji než dnes."

Louisa zapomněla dodati, jak často tičel ostrý, sychravý vzduch noční kolem její polozahalené šíje v pootevřeném okně.

„Vyzpíval jsi se snad se soudruhy?"

„Ach ne. Kouřilo a povídalo se mnoho. Mně na počest bylo shromáždění četnější, veselejší a vytrvalejší —"

„Oslavenec nemohl se tedy první vzdáliti," pomáhala Louisa.

„Arciť, — zdržovali mne přes můj odpor —"

„Který sloužil ostatním za terč vtipů a za kličku, v niž jsi uvázl. Mohu si pomysliti, kterak veselé kopy s tebou nakládaly."

„Uhádla jsi. A tím jest pověděno vše. Nevím více a nemám chuti obírati se tou malichernosti, když vidím tebe zmořenou a bledou. Tys přepadlá, milenko, tvá barva se mi nelíbí, jsi snad churavá? Pošlu pro Idu —"

„Nač? Byla včera u mne a já netoužím, slýchati každý den, že voda teče a měsíc přibývá neb ubývá. Či přeješ si sám porady?"

„Já pro sebe? Nerozumím!"

„Jdiž, mazlíku! Já znám každou brvu na tvém milovaném obličeji a nejde mi, leží-li některá na křivo. Mne zapíráním neošálíš. Hezky mi tě odvedli ti šelmové, kteří na tobě zkoušeli účinek vyražení, jakému jsi odvykl. Podlehl jsi, ale já nedopustím, aby se ze svého vítězství mohli radovati. Dnes budeš si hověti, pookřeješ a rozvážíš, je-li radno choditi často mezi staré známé. Já ti připravím všemožné pohodlí. Tvůj pokoj jest příjemně vytopen, záslony na polo spuštěny, u pohovky stojí tvá oblíbená huka s nejvonnějším kořením, na stolku vedle čerstvé noviny a knihy, čti neb dřímej — nic neodporuj! Přišla jsem vlastně, abych si vyžádala od tebe určení hodiny a menu k obědu, chci vyhověti každému z tvých mimořádných přání, — nezatajuj mi je —"

„Pan baron Drasovský," oznamovala panská.

„Jest mi vítán," odpovídala Louisa. „Prosím jej o minutku strpení."

„Přijmu ho sám," pravil Jaromír po odchodu panské.

„Ne, já. Ty spíš nebo nejsi disponován, zkrátka, nepřijímáš návštěvy."

„Ale Drasovský přišel nepochybně za mnou a nikoli za tebou, drahoušku!" namítal pan Horák, znamenaje pojednou přílišnou prostotu Louisina oděvu, stopy mouky po něm, skvrny inkoustu na jejích ručkách, chraptivost jejího hlasu, sledy pšeničného pudru na jejím účesu, samé krásné a čestné nepatrnosti, celkem však zevnějšek pro uvítání hosta — byť i domácího přítele — nedosti vhodný.

„Aha! Ty se obáváš, aby na tebe ničeho nevyzradil?" čtveračila Louisa, hrozíc mu prstíkem. „Buď upokojen, já nebudu zvědava a on sám o své újmě nepoví."

„Pan baron přál by si také setkati se s milostivým pánem na několik slovíček," oznamovala služka poznovu.

„Co jsem řekl?"

„Chce se ti vysmáti."

„Pochybuji. Přichází bezpečně za nutným řízením."

„Má ten můj mužíček strachu, abych se ničeho nedověděla," smála se Louisa. „Nu, nechť. Na důkaz důvěry zřeknu se cti, uvítati pána z Drasova. Přijmi ho sám. Ale ten oběd?!"

Po kratinké úradě a políbení rozešli se. Paní zacházkou přes kuchyň opětně do písárny, pán k uvítání hosta.

„Vyspal jsi se?" tázal se pan Drasovský.

„Dobře. A ty?"

„Málo. V šest jsem ulehl a v osm mne vybouřili. Figure-toi moji zlost. Listonoš. Psaní, s kterým prý mne už včera hledali. Pudí mne k tobě."

„Jsem ti k službám."

„Je viens te prier, te supplier, abys mi pomohl z nenadálých nesnází. Jsou dosti značné a ciferně obnášejí několik tisíc."

„Toť nemilé. Nerad bych ti odepřel, avšak — mé účetnictví nabylo velmi spořádané a určité tvářnosti, — pro mlhavé položky a mezery přestává v něm býti místa."

„C'est-à-dire, tys přenechal správu své pokladny své paní. Šťastný človíčče! Kdybych já se zmohl na takový vzorný dozor k svým financím! Přes to nechybím asi, domnívaje se, že můžeš do své pokladny sáhnouti pro jakoukoli sumu, aniž bys musil se zpovídati nač?"

„Ovšem. Moje choť netáže se nikdy. Leč moje čest a její správnost ukládají mi, abych aspoň účtování větších sum neučinil nesnadným."

„Je t'excuse, — ač — Nu, vederemo. Snad bude lze vyváznouti jinak. Poraď mi. Věc jest taková: Jedenkráte převzal jsem od jednoho ze svých známých úkol, jenž mu byl v povinnosti a službě nařízen. Tím vzal jsem na sebe také zodpovědnost, které nechci se nijak zbaviti. Úkol nebyl rozřešen ku spokojenosti pána, od něhož vycházel. Týž požaduje náhradu a sice hmotnou, ve značné sumě —"

„Uvázal jsi se v nešťastný úkol se zmocněním toho, jenž jej ukládal?"

„Ne."

„S jeho vědomím?"

„Ne."

„Jak možno tedy žádati náhrady od tebe? Nechť přidržuje se mandant toho nedbalce, jemuž rozkaz udělil."

„A ten opětně toho, na nějž mandát převedl, tedy mne. Nač okliky a zastávky, je-li poslední stanice přec jen v mé kapse?"

„Ne, ne tak. Ty chceš si pomoci z tísně, do které tě uvedl někdo jiný. Zůstav ji tedy úplně jemu a vykořisti jasný právní poměr, výhodný pro tebe, a ničeho si nezadáš —"

„Zadám! Běží o nejlepšího a nejdražšího z mých přátel. Z dobré vůle, z čirého přátelství odňal jsem mu břímě, padlo na můj vrub a zůstane na něm, byť by mne mělo rozdrtiti. C'est ma manière de voir."

„Poslyš, Drasovský," vyhrklo prudce z Jaromíra. „Mne se zmocňuje náhlá myšlénka. Tys neupřímný. Já vím již, co se ti zkazilo. Studie mého otce! Kde jsou? Zapomenul jsem na ně, tys nešpetl, — mluv!"

„Hleďme! Jaká divinace!" řehtal se pan Drasovský. „Namaháš se zbytečně, hochu, já své tajemství nevyzradím. Stručně: Půjčíš, nepůjčíš?"

„Zatím nepůjčím. Nejprve dopíšu hraběti Verdugovi —"

„Nějaký pán," oznamovala služka, přinášejíc na tácku visitku.

„Pan Chmelík!" zvolal Jaromír. „Jak na zavolání."

„Sacrebleu! Mille tonne —" bručel Drasovský.

„Vy si přicházíte pro náhradu za pokažené kresby mého otce?“ ptal se pan Horák, jda starému pánovi vstříc a podávaje mu obě ruce.

„Božinku, — vy už jste zpraven!?“ podivil se archivář. „Ach, pan baron, — rozumím. Víte už tedy, — totiž nevíte. — všechno jest zmotáno, vy jste poněkud vinen, pan baron má platiti pokutu, — pokutu pravím, nikoli náhradu, neboť čižkovský pán nešantročí. A slečna Šipkova pokutu nabízí!“

„Co pravíte? Ella?“ užasl Jaromír, hledě tázavě na konservatora i na Drasovského, jenž mrzutě licousky si čechral.

„Ba že. Spěchám právě od ní přímo k vám,“ vykládal archivář, usadiv se pohodlně. „Pan baron mne zasvětil do vaší neopatrnosti, pane Horáku, a uložil mi mlčení. Zachovával jsem je a po mnohém upomínání obdržel jsem konečně kartony z rukou pana barona. Vyplativ sumu za restauraci požadovanou a neotevřev baliky, odvezl jsem je na Čížkov. Tam je rozbalíme a — věřte — srdce mi krvácelo. Skvosty uměleckých prací byly barbarskou rukou nějakého pizdila zničeny. Hrabě se rozlítil, kázal je uvrci do ohně a poslal mne na viníka pro pět tisíc pokuty. Psal jsem o tom napřed panu baronovi, a přijel dnes ráno za ním. Podívav se nejprve k Šipkovým, — nebyl jsem tam už dávno — abych složil svou poklonu slečnám, zmínil jsem se mezi řečí o neblahém osudu našich kartonů, — vím — pane Horáku, jak slečna Ella uměleckou památku vašeho pana otce ctí — a tu přihodilo se něco překvapujícího. Slečna se zarazila i dala si zevrubně s přesnými dáty dnů a měsíců vyložiti, kdy, jak a proč byly kresby do těch či oněch rukou odevzdány. Pak vzchopila se, odešla do svého boudoiru, přinesla mi obálku naplněnou bankovkami a pravila: ‚Zde moje pokuta. Já jsem vinna. Baron nebude platiti ničeho.‘ Zdráhal jsem se, pravil, že dříve musím s panem baronem pojednati, ona však trvala na svém a horšila se. ‚Drasovkému neřeknete zbla,‘ poroučela mi a já chtě nechtě musil jsem peníze přijati. Co s nimi? Přicházím na poradu k vám, pane Horáku. Doufal jsem, že všechna ta bouře skončí se mezi námi, — hrabětem, panem baronem a mnou, — pan baron mohl odprositi, hrabě by ho po schladnutí svého hnevu jistě neutahoval — a nyní z čista jasna takové zmatení a rozkvašení! Nemohl jsem vás déle šetřiti, pane Horáku, vy jste pravým viníkem —“

„Tak jest. Znám se k tomu. A děkuji vám srdečně za vaše zprávy, pane archiváři. Za mne chtěli trpěti dva, můj výtečný přítel Drasovský a naše dobrotivá Ella — Kterak jen ona —?“

„Eh, — tuším, že k její radě obdržel ty prožluklé kresby k opravě ce barbouilleur, který je zmařil,“ broukl pán z Drasova. „Poroučím se vám tedy, pánové, spěchám k slečně, vynasnažím se, ochladiti její horlivost —“

„Sečkej, příteli, prosím tě snažně,“ zdržoval jej pan Horák, „a vy, pane Chmeliku, mějte mne na okamžik omluvena.“

Zaskočiv do svého kabinetu, oznámil telefonem do písárny své choti: „Pošli mi po účetním pět tisíc — čekám na ně.“

„Myslím, že spravíme vše krátce,“ prohodil s přátelskou rozhodností, jejíž tón vylučoval napřed všechen odpor. „Podržíme každý svůj úděl v této spletené komedii a dohrajeme jej do konce. Opona spadne a bude po všem. Ví hrabě o baronově účastenství v tomto —?“

„Neví. Nechtěl jsem ho proti vám popuditi,“ zvěstoval archivář. „Nemohl jsem otřásti jeho důvěrou ve vaši správnost. Ztráta náklonnosti k vám byla by ho více bolela nežli škoda skutečná. On požaduje od viníka prosté pokutu, já ji chtěl od pana barona, Ella ji nabízí a vy jste povinen —“

„Přijměte ji,“ žádal Jaromír, poodstoupiv za řeči archivářovy ku dveřím, ve kterých objevil se účetní, podávaje svému pánovi hrst papírových peněz; týž vzal je a propustil úředníka pokynem.

„Jsem na vahách, —“ rozpakoval se archivář.

„Prosím vás, pánové, nečiňme se navzájem směšnými,“ horlil netrpělivě pan Horák. „Drasovský, — tu máš. Sprav se s panem Chmelikem a s Ellou jak chceš, a jak umíš, avšak na dobro. Bylo by mi svrchovaně protivné, kdybych neměl býti ušetřen dalším roztahováním té hlouposti.“

„Co značí tvá podrážděnost?“ vyzvídal pán z Drasova, vzav zatím také od Chmelika peníze Elliny.

„Nic —! Pevnou vůli, snísti polévku, kterou jsem si nadrobil. Můj dík, Drasovský! Prosím, abys častěji zas ke mně zavítal, kdykoli, nechť jsem doma neb nejsem. Dobrého přítele tvého rázu nerad postrádám. A moje paní též. — Na shledanou! — Pan Chmelík prokáže mi laskavost, prodlíti ještě chvíli u nás. Doufám, že nebude mu nemilé, vypravovati nám zajímavé noviny o Verdugovi, o Čížkově — —“

Pan Drasovský sestoupil se schodů, hvízdaje si. Hroužil ruce spokojeně v kapsy svého svrchníku a po jeho klidné líci míhl se chvílkami záchvěv úsměvu.

Před mlýnem stanul a přivolav si lehkým posuňkem fiakra, dal se dovézti do Marianské ulice.

V předpokoji slečny Elly Šipkové dopřáno mu s nadbytkem času ke koketnímu srovnání zevnějšku. Panská nevracela se dlouho; její paní se rozmýšlela neb strojila, nebo líčila. Nesmysl! Ella nelíčila se nikdy.

„Račte,“ zvala panská, otvírajíc salon Ellin a ustupujíc uctivě stranou.

„Vyprošuji si vaši milost pro neočekávaného vetřelce,“ pronesl pan Drasovský po hluboké úkloně. „Je vous dérange, mademoiselle — — ?“

„V čem? Jen v myšlénkách —“

„Mne se netýkaly, j'en suis sûr.“

„Nedal jste mi domluvit. Chtěla jsem říci: Z nemilých myšlének. A jejich předmětem byl krom jiného pan baron Drasovský.“

„Přišel jsem vám tedy šťastně do rány. Prosím, račte držeti nade mnou svůj soud. Jsem za týmže účelem u vás.“

„Pan Chmelik tedy již — ?“

„Ano, pan Chmelik zarmoutil mne zprávou, že jste v nešťastné ukvapenosti ráčila zasáhnouti do aféry, která se vás před světem nijak netýkala. Et il m'a dit, ce cher ami, že jste dokonce —“

„Musím vás přerušiti. Promiňte,“ vpadla Ella ostře panu Drasovskému do řeči. „Vy jste řekl: před světem. Podle vaší domněnky máme snad mezi sebou my dva nějaké společné tajnosti?“

„Jest na vaší vůli, měniti v té příčině své názory každou hodinu. Dnes, tak říkaje před chvíli, ráčila jste

se v ochotě k napravení mé chyby solidarisovati s ubohým Drasovským, jenž nezavděčí se vám nikdy, nechť činí co chce! A nyní zase —“

„Vy jste se mi chtěl zavděčiti? Vy? Kdy, čím?“

„Jste neuprosna, jste rozhněvána, — je suis confus de tant de malheur! Nevím, co bych vám pověděl. Ne, neučinil jsem pro vás nikdy ničeho, přejete-li si slyšeti toto trpké vyznání. Dovolte však, aby mé svědomí a mé srdce byly navzdor vaší nelibosti spokojeny. Nemohu za ně.“

„Poslyšte, pane barone! Kdybych se mohla zbaviti pomyšlení, že neustáváte činiti mi příkoří nejapnými službičkami z umíněné náklonnosti, prosila bych vás, abyste se na mne nedíval s takovou impertinentní nevinností. Nehněvejte se. My oba nemůžeme za sebe, buďme tedy upřímni. K věci. Vy jste mi odevzdal kresby — pana —“

„Mého šťastnějšího rivala,“ doplnil baron, používaje hbitě Elliny snahy, potlačiti jméno, jež na jazyku jí leželo a které jiným nahraditi chtěla.

„Nebožtíka Horáka,“ dokončila dáma úsečně. Jinak jakoby poznámku baronovu ani neslyšela. „Vím, proč jste tak učinil. Bylo vaším úmyslem, potýrati mne. Pokud se vám povedlo neb nepovedlo — netřeba vám věděti. Myslete si, co vám libo, jsem lhostejna. Dalším snad přáním vaší duše bylo, získati si můj vděk umožněním, aby v mé ruce nějakou náhodou neb neobratností tyto —“

„— milostné indiskretnosti vašeho přítele —“ pomáhal zase baron.

„— zkáze propadly. Není-liž pravda?“

„Ne. Abyste o nich věděla. Aby vám nezůstalo tajno, že jsou a kde jsou. Tak mi kázala oddanost k vám. Vydal jsem vám je na milost i nemilost.“

„K neuvěření! Vy byste byl tak po šosácku krátkozraký? — Budsi! — Mezi námi, v uměleckém světě, přísluší každému artistovi právo, oblíbiti si pro své studie kterýkoli předmět v dosahu lidské vnímavosti na nebi neb na zemi a využiti svých studií k výkonům podle své vůle a co nejprospěšněji. Po tom, zdali umělec studoval mezi nebešťany neb smrtelníky, na svých drahých či na zjednaných bytostech, — netáže se nikdo, leč rouhavá podezíravost, nebo všetečná hysterie, nebo nizoučká prostota rozumu!“

„Ah! Ne me parlez pas ainsi —“

„Hlaste se k některé z těchto a příbuzných pohnutek. Já rozuměla jsem svému úkolu jinak. Já sama přiložila jsem s pietou a láskou ruku na díla mistrova. Můj duch a — nechť, přiznám se — i mé srdce ztápěly se v rozkoši a bolesti této práce. — Dne 26. července — pamatuji se velmi určitě — vydala jsem kartony vám, bedlivě proti všemu úrazu opatřené. A nyní — po čtyřech měsících stihne mne jako blesk z čista jasna zpráva, že teprve v těchto dnech byly odvedeny hraběti Verdugovi zhanobené, zničené rukou nepovolaného barbara. Co jste s nimi vyvedl?“

„Quelle nouvelle!“ zastesknul si pan Drasovský skroušeně. „Máte pravdu. Jsem krátkozraký šosák, nizoučkého, prostoučkého rozumu. Tak láska proměňuje člověka! Nemaje potuchy o všem, co nyní k svému podivu od vás doslýchám, oddal jsem se domněnce, že na vaši zakázku provedl někdo restauraci s velikou, ano s přílišnou svědomitostí, beze smyslu pro mé a vaše intence. Pomyslil jsem si, kterak jste se asi zhrozila této výmluvné obnovy zašlých poměrů, a kterak vaše noblessa, vaše pýcha musila podstoupiti krutý boj s vaší ženskou ostýchavostí, než vydala jste ze svých rukou svědectví na sebe, na něž netroufala jste si jedině proto sáhnouti, poněvadž jinému náleželo.“

„A vy jste si troufal? Za mne? Bez mého vědomí? Ve smělém podkládání ošklivého významu uměleckým výtvorům zemřelého mistra?“

„Si fait. Mně se příčilo, posloužiti vám tak bezohledně jak sama jste si přála. Dal jsem skizzy znova restaurovati, člověku, který po mém úsudku mohl býti schopen setříti svou retouchí s kreseb nápadný lesk a odejmouti jim křiklavý interes.“

„Což se mu snad i nad vaše očekávání povedlo!“

„Grâce au ciel.“

„Co pravíte?!“

„Ujišťuji vás své oddanosti. Zdrťte mne za ni. Jinak se jí neubráníte.“

„Nedáváte se strhovati někdy zvukem frásí, jež se vám nahodí? Kterak přiložiti víry něčemu, co plyne z týchže úst, která mne před osmi měsíci ujišťovala, že náčrtky zesnulého malíře jsou mi odevzdány neviděné, a že budou odvedeny nepoznané?“

„Jsem usvědčen svým vlastním přiznáním. Dopustil jsem se vědomé lži, mais je n'ai pas voulu vous embarrasser. Toť mé ospravedlnění. A kdybyste nebyla sama nelítostnou, v hněvu nespravedlivou rukou odhalila, co mělo v mé duši skryto zůstati, nebylo by nikdy došlo k příkrým slovům, jaká jsme vyměnili. Želím jich s krvácejícím srdcem a zapomínám na ně. Jsou vymazána z mé paměti. Kéž byste učinila podobně!“

„Sbíháte od předmětu a upadáte v citlivůstkářství. Nesluší vám. Odbyl jste si svou zpověď — ač pozdě — a jste tuším hotov.“

„Pas encore. Dovolil jsem si vás vlastně obtěžovati jedině proto, abych vás požádal za odvolání projevu vaší nemilostivé laskavosti ke mně. Račte přijati —“

„Ne.“ Ella odmítala svůj couvert s bankovkami. „Nikdy. Hraběti musí se dostati náhrady. Jest skrovně vyměřena.“

„Dostalo se mu. Všechno způsobil toliko nedbalý úředník hraběcí. Ten jest povinen ručením svému bývalému pánovi. Vybavil se již z něho.“

„Je-li možno? — Pan Horák?!“

Na Ellině líci vystřídaly se ruměnec a bledost.

„Nikdo jiný.“

„Pane barone,“ vypravila slečna Šípkova pracně ze sebe, „vy jste mu vyzradil můj poměr k jeho —?“

„Ustaňte, slečno!“ naléhal host. Vzchopiv se vykročil k odchodu, zdržuje se toliko na několik nezbytných slov. „Drasovský jest po vašem soudě un fruit sec,“ žaloval trpce, „ale Drasovský není bídák, slečno. Můj šťastnější soupeř ve vaší lásce jest pohřben, jeho památka i s břemenem upomínek v našich srdcích pochována, jeho syn mým i vaším přítelem. Baron Drasovský schýlil se s tradicemi svého rodu k demokracii, aniž by svou krev mohl zapříti. Vzkypí v něm vždy, kdykoli ji někdo považuje za zkaženou. Že by však moje šlechetná nepřítelkyně dovedla mi ublížiti způsobem, který bych nižádnému muži neodpustil, — ne, toho jsem se nenadál. Dotkla jste se nejcitlivějších strun mého odstrkovaného srdce bolestně. Líbám vaše kruté ručky, buďte zdráva.“ (Pokračování.)

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

Listy podzimní. — Zpěvy soumraku.

Po této úvaze všeobecné přihlédneme k jednotlivým básním.

První jest kusem autobiografie. Básník líčí v ní své narození, své první dětství a přecházeje pak k básnické zpovědi své, charakterisuje celý pochod svého duševního tvoření, v jehož závěrku trefně praví v tuše velké své lyrické budoucnosti: „že bůh jeho duši s tisíci hlasy položil do středu světa jako zvučný ohlas všehomíra". Poslední verše této památné skladby naznačují též počátek rozkolu v jeho politickém přesvědčení. „Miluju svobodu pro ovoce její a květ, trůn pro jeho právo, a krále pro jeho neštěstí, jsem věren krvi, kterou vlili v žíly moje: můj otec starý vojín, má matka dcera Vendée."

Jakou hymnou jest báseň: „Čím králů zrození, mé srdce, tobě jsou?" Málokde vyčerpána idea marnosti světské slávy a velkosti rysy tak případnými, stručnými, velkolepými. Jen ozvěny bojů veřejných zalehají v srdce básníkovo. Jen z dálky v hlas duše mísí se hlas celého zápasícího lidstva. Čtěte básně: „Co lze slyšeti na horách" neb „Při pohledu na ledovce Rhonský", jaké to popisy plné báječné krásy a jak jimi prokmitá idea ryzí lidskosti. Leč i tyto záchvěvy mizejí a brzy zbude tu jen člověk intimní se svými boly a slastmi, trudy a nadějemi. Sny první lásky nikým nevypěné, vzpomínky blaha, jež prožije se jen jednou, sladké meditace nad starými dopisy, jaké to básně již samy sebou, což teprve v hávu tohoto klidného verše, nad nímž se chvěje lehce jen slunný úsměv letní krajiny po slunce západu!

V to brzy mísí se ryčný ples dětí, jichž veselé hlasy plní schodiště, zahradu a dvůr. Vedle citu zůstává zde básník vždy mužným, je to zcela jiný poeta otec než poeta děd v pozdější mnohem sbírce „Umění býti dědečkem", kdy zpíval svým vnukům. Vrcholem této intimní lyriky je zajisté prosba básníkova:

> Ó pane, nedopusť a ušetř mi ten žel;
> kéž bratr, přítel můj, ano i nepřítel
> by vyváz' bez pohromy,
> by nikdy nespatřil bez květů v létě sad,
> úl bez včel bzučivých, a svou klec bez ptáčat,
> a bez dětí své domy!

Místy v tuto tichou lyriku plnou zlatého, úsměvného štěstí se mísí tajný žal.

> Ó ty jsi plakala, nač tajiti se tím?

Kdo zná ty hlubiny duše, zkad v středu svrchovaného blaha se náhle temení zdroj žalosti?

> Kde je to štěstí, bože, já se ptal,
> a přece jistě vím, že tys mi štěstí dal!

a skoro jen na dvou stránkách podána jest smutná synthesa lidského života slohem lapidarním, v jednoduchosti věru prorocké. Svět snů bezdný, nedozírný a nesměrný dostaví se rovněž se svou hřivnou a málokdy sestoupil duch lidský v snění svém tak hluboko jako básník v podivné inspiraci, nadepsané „Sráz snů".

Konec knihy tvoří lyrika popisná: „Bièvre" a „Západy slunce". Líčení krajinné sotva kdy dospělo k takové určitosti obrazů, k takové přesnosti linií, jako v těchto skladbách, které jsou zpívajícími obrazy. Jediný poeta Lemoyene má takové údery štětcem, jednotlivé jen, ale markantní: Hugo maluje mimo to celou šírkou štětce, s pohodlností umělce holandského v svůj předmět z celé duše zamilovaného. Čtěte jen první část básně „Západy". Zde se ozývá v Hugovi kolorista Orientalů celou, plnou silou, takové plastiky a originalnosti sotva kde jinde lze najíti. A v středu této planoucí a oslňující přírody, kde vše jest barva a záře, jas a nach, svit a lesk, jak temně zní zcela moderní povzdech básníkův:

> Leč já, jenž každým dnem svou hlavu níže nesu,
> pod sluncem veselým dál půjdu truchlící,
> a brzy odejdu, odejdu v středu plesu,
> aniž co pohřeší svět velký, zářící!

Ano, toť ten povzdech lidstva, které ještě nedovede odloučit své „já" od vesmíru je obklopujícího a jemuž tak ukrutným se zdá, že po velké ztrátě, jež někoho stihla, může zcela apathicky zase vyjít a zapadnout slunce!

A konečně se zastavme ještě u té veliké hymny nadepsané „Pan" — toť jeden veliký dech obrovské lyry, toť pantheistické opojení, toť kosmický jásot, kde celá příroda, ten nesměrný klavír, chví se a hřímá pod rukou básníkovou!

Roku 1835 vyšly „Zpěvy soumraku".

V knize této jest mnoho, co bylo jen sněním, praví básník v předmluvě. A přece víc než jinde hlásí se tu o slovo záhady přítomnosti. Je to kniha přechodu, plna tajemného šera, barvy jsou purpurové, ale toho purpuru, za kterým kvačí noc. — Básník sám neví, co bude, a nejistota tato jej trápí. Odtud žhavá, nezkojená touha této knihy. „Znamení otázky jest na konci všeho" — odtud více deklamace zde. Čistý lyrik „Listů podzimních" ustupuje básníkovi reflektivnímu. Šeř jdoucí v zápětí červánkovým západům lehce mate, odtud nejistota v rozluštování a odhadování problemu. Otázky politické si vymáhají práva většího a přehlušují intimní zvuky harfy domácí. Jsou tu místa brillantní rhetoriky, verše kované z bronzu zlatými kladivy. Uvádím jen ódy „A la Colonne" a „Napoleon II.", veliké to vzory poesie triumfalní, opravdu heroické. I socialní akcenty prokmitají. Soucit k padlým a opuštěným, k zavrženým a bídným stená a prosí, bouří a stupňuje se v evangelické rady plné nejčistšího humanismu. Erotika této knihy má něco z letní noci, těžký, květy prosáklý vzduch, vášeň stlumenou a chmurnou. Není místa, abych citoval, český čtenář najde si čísla příslušná v mých překladech, kde ovšem tajuplná, pelem a vůní obtěžkaná nálada dost

ztratila pod prsty překladatele. K těmto zjevům, psaným jakoby v ovzduší blížící se bouře, druží se velká skladba, francouzská to „píseň o zvonu“. Báseň ta čeká u nás svého překladatele. Jaká to velkost názoru v této hymně, jež začíná klidně, skoro prosaicky, a jež stupňuje se k největším akcentům, jež kdy vyšly z ňader lidských. Jak malicherně šosácké jsou Schillerovy obrazy ze života v skákavých rhythmech proti této symfonii, která se valí jedním tokem jako bouř, jak příval, jak vichřice zvuků, jak moře! Jaká to duchaplná parallela mezi duší lidskou a zvonem, jaká to všestrannost v přirovnávání i nejmenších detailů. V této velkolepé básni vskutku jest poesie Hugova celou stupnicí dobře sladěných zvonů. Zde třeba více než jindy sáhnouti k originalu. Je to XXXII. báseň knihy, prostě nadepsaná „A Louis B.“. Pravým kontrastem k ní jest hned následující dumně elegická „V kostele v...“ Co tu myšlének, co tu hloubky rozjímání, co variac snění a dumy, co životní pravdy! Sbírka končí několika čísly erotickými, ženě básníkově připsanými, z nichž hymnická „Date lilia“ čistotou a ryzostí koloritu jest přímo nedostižná.

Ač v ohledu uměleckém kladem „Listy podzimní“ výš, přece jsou „Zpěvy soumraku“ knihou, jež požívá víc naší lásky. Snad právě tato neurčitost cíle, to přítmí prorvané náhlými, žhavými blesky, ta erotika s ovzduším skoro dusným, ty hromadící se problemy mluví k nám řečí silnější. Na knize této leží více taje a taj láká a dráždí. Dnes po letech pročítáme knihu znova a cítíme stejné kouzlo vláti z těch pyšných slok, jako když jsme je překládali více než před desíti lety, při prvním kroku na dráze literarní. Snad i tato okolnost působí; žili a dýchali jsme tenkrát cele v ovzduší mistrově, zžíravá skepsis a chladná rozvaha nedostavily se, aby kazily čistý požitek, báseň mluvila k srdci sama, nikdo se nedíval přes rameno našemu nadšení a nekontroloval tluky našeho srdce. Jen poesie mluvila. Ó mládí, ó snové! —

Jak směšné a malicherné jest pak, když čteme, že Gustav Planche aneb někdo jiný třeba v „Revue de deux mondes“ odsoudil k zapomenutí knihu, která se nazývá „Vnitřní hlasy“.

„Pište mi, pane,“ řekl všemohoucí Buloz.

„Nepíšu pro journaly,“ odvětil Hugo.

„Pak se, pane, nedivte, že můj list n e b u d e listem Vaším.“

Mohli by se i u nás vyprávět podobné analogie, změňte jen Buloza, Huga a Revui obou světů s jmény, jež znáte všichni.

Po jakých cestách jde, co se kritikou nazývá, a že jsou lidé, jenž mohou ještě čísti takové věci — a nejen čísti, ale tomu i věřit, v to přísahat, toť věru víc než rozum chápe.

Na štěstí pěji básníci dál i přes blbost a zlomyslnost, na štěstí časopisy mají život jepic a velké knihy život člověčenstva.

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

„Tys nekřičel?“ pravila Rajisa bledá hrůzou, „tys nevolal o pomoc, tys ho nehájil?“

„Co jsem mohl delat? Oni byli dva, a já zcela sám, neboť pán byl jako mrtvý. Však to je právě ten hřích, jehož jsem se dopustil. Bůh mi jej odpusť! Tak nechali pána asi hodinu, či jak dlouho, ani nevím. Když ho odnášeli, užil jsem toho okamžení, a vyhledal jsem svého koně; noc byla tak tichá, že, jak jsem pravil, slyšel jsem všecko. Za nějakou dobu, bylo to jistě déle nežli hodina, snad i dvě, přiblížil jsem se mysle, že odešli zase k cestě; v tom zaslechl jsem kterak Ivan zcela klidně pravil: Takhle nemůže nikdo nic říci. Neměl usnout; v takové zimě když člověk usne, více se neprobudí. Na to vložili pána zase do saní, zabalili jej do kožichů, — ale tu již ten dobrý pán více nechrápal. Byl mrtev, — zmrzlý! Bůh mu dej lehké odpočinutí! A tak ho nalezli v zámku, když se saně zastavily u vrat.

„On tedy zahynul, dříve nežli se dostal do města?“ pravila Rajisa s hrůzou.

„Když ti povídám,“ pravil stařec netrpělivě, „že zemřel ještě na svém panství. Možná, že bylo v té kávě ještě něco jiného nežli mák!“

„Tedy Marfa a její muž spáchali tento zločin,“ šeptala Rajisa, „oni, kteří nevinnou vdovu tak očernili!“

„Ivan zabil svého vlastního bratra, pravím ti to před Bohem, který mne slyší,“ pravil stařec znamenaje se křížem, aby dodal větší váhy svým slovům.

„A tys neřekl ničeho,“ zvolala Rajisa s hrůzou, „tys neudal vrahy! tys trpěl, aby nevinná žena, aby ubohá vdova byla tak hanebně obviňována?“

„Předně,“ odvětil Tichon mrzutě, „když jsem se vrátil domů s dřívím, klesly mi nohy, neboť byly zmrzlé. Moje žena mne pilně ošetřovala, ale nějaký čas jsem myslil, že zůstanu mrzákem. Od té doby churavím. A potom, kdybych byl něco řekl, nebyly by soudy nic daly na řeči takového chudáka, jako jsem já. Ivan byl by mne hezky potichu v lese zapíchl, a to by byl ten jediný výsledek mého udání; slíbil to Vasilovi, mne by nebyl ušetřil. — A to, paní, je můj hřích, že jsem mlčel; nechtěl jsem však zemřít, dokud to někomu nepovím. Teď může přijít kněz.“

„Proč jsi to povídal mně?“ tázala se Rajisa; „já nejsem kněz a nemohu ti ve jménu božím odpustiti!“

„Ty,“ odvětil stařec obrátiv k ní oči, „tys hodná paní a to ke každému. Až zemru, můžeš to říci, komu budeš chtíti.“

Obrátil se ke zdi a jak se zdálo, usnul. Rajisa vyšla tiše z chalupy.

Sluneční světlo ji oslňovalo, svěží vzduch opájel; když vyšla z té dusné, nízké světničky, když vyslechla historii toho zločinu tak směle smyšleného, a obratně provedeného, nemohla se ani vzpamatovati: celá ta návštěva připadala jí jako těžký sen. Ubírala se zvolna k svému domu; v tom spatřila zdaleka v polích Helenu s jejím hošíkem, kteří se vraceli z delší procházky. Někdy ovšem za dne odvážila se paní Marsovová vyjíti z parku, a popřála plícím svého syna trochu svěžejšího vzduchu; ale brzy před soumrakem vracela se domů, neboť obávala se všelijakých nepřátel.

Rajisa celá ještě rozechvělá tím, co právě slyšela, pustila se přes pole a zastihla svoji švakrovou ještě dříve, nežli došla ke vratům své zahrady. Když slyšela paní Marsovová, že ji někdo volá, zastavila se; zprvu Rajisu nepoznala, neboť běžela jako žena z lidu; ale poznavši ji musila ji uvítati s úsměvem, neboť ta horlivost, s jakou Rajisa k ní pospíchala, byla jí velkou útěchou v její opuštěnosti.

Rajisa celá udýchaná zastavila se před svojí švakrovou, a nemohla promluvit slova. Tato pořád se ještě usmívajíc podávala jí ruku; Rajisa vložila do ní svou.

„Maminko," pravil pojednou Sáša, „to je ta teta, co byla u nás, když jsem byl nemocen?"

„Tys mne poznal?" pravila radostně Rajisa. Sáša uchopil ruku Rajisinu a políbil ji po rytířsku, s úctou zároveň komickou i dojemnou u tak malého hocha.

Paní Marsovová se neustále usmívala. Rajisa políbila bělostné a průhledné čelo hošíka, a obrátivši se k matce jeho pravila:

„Mám pro vás velké noviny; doufám, že budete co nevidět tak čistá před celou veřejností, jako jste přede mnou."

Paní Marsovová zbledla a zachytila se plotu.

„Slyšela jste něco?" tázala se potichu.

„Vím všecko: místo, jména — mám svědka, a co nejdříve budu míti dva."

Zamlčela se, neboť její švakrová sotva se držela na nohou, byla bledá až k uleknutí.

„Spolehněte se na mne," pravila k ní Rajisa a políbila znova hošíka, který na ni pohlížel udiveně a spolu trochu bázlivě.

„Nevím, zdali co zmůžete," pravila slabě Helena.

„Člověk může všecko, co chce, jen když je s ním právo," odvětila Rajisa nadšeně, „a já přísahala, že této věci obětuji život!"

Oči obou žen se potkaly, a tváře Heleniny nabyly opět trochu barvy.

„Pomůžete-li mně," pravila Helena, „možná, že můj bratr . . ."

Rajisa se zarděla a sklopila hlavu. Hoch přistoupil k ní, vzal ji za ruku, a počal ji hladiti.

„To dítě dosti nevychází," pravila.

Helena přikývla smutně hlavou.

„Nemohu si pomoci," pravila s povzdechem, „bojím se."

Nedaleko nich objevila se dlouhá suchá postava.

„Vidíte," pravila Helena, ukazujíc na ni, „jak mne všude hlídají . . ."

„Vás?" pravila Rajisa: „možná, že mne."

„Ach, což vy! Vy jste osobnost posvátná, vás poslal cář. Či jste neviděla, jak si vás zde všichni váží?"

V tónu, jakým ta slova byla pronešena, tajilo se trochu trpkosti; Rajisa ji ucítila.

„Měla jste kočího jménem Vasila, není-li pravda?" pravila k ní, aby mluvily o něčem jiném.

„Ano, on právě vozil mého muže."

„Nedivte se, uvidíte-li ho v mém domě; přijmu ho do své služby."

Helena chtěla odpovědít, ale Rajisa vpadla jí do řeči.

„S Bohem," pravila, „jděte domů."

A tak se obě ženy rozešly. Sotva že učinila Rajisa deset kroků, spatřila před sebou Marfu, vždy stejně vlídnou a se usmívající.

„Dobrý večer, paní," pravila k ní.

Rajisa byla příliš na ni rozhorlena, než aby jí mohla odpovědít; kývla pouze hlavou, a urychlila krok. Marfa zůstala státi uprostřed cesty bez hnutí a dívala se za ní.

„Škoda," bručela s tím věčným úsměvem, „škoda, že se nesmíme dotknouti téhle!"

XXXVII.

Nežli uplynul týden, dočkala se paní Persianovová netušeného překvapení: kočár Greckých s dvěma páry černých koní zastavil se před peronem, a Rajisa sama z něho vystoupila. Překvapení bylo tak veliké, že paní Persianovová zůstala chvíli bez hnutí, s očima na kočár upřenýma, a tázala se sama sebe, zdali nesní; ale Rajisa v polovičním smutku, s krásnými fialovými stužkami, blížila se k ní a podávala jí ruku.

„Vidíte, madame," pravila, „odvážila jsem se až k vám."

Byla to první návštěva, kterou Rajisa činila u svých sousedů. Tato prostá dcera vojenského ranhojiče, a k tomu chudá, dovedla si získati v celé krajině velkou vážnost, a to snad nejvíce tím, že se nestarala o veřejné mínění. Kdyby tato mladá paní, kterou osud tak nenadále učinil hraběnkou Greckou, byla se ucházela o přízeň svých sousedů, byla by jistě nalezla všecky dvéře zavřené. Ale naopak, ona, abychom tak řekli, obehnala se naproti celému světu hradbou, která budila všeobecnou zvědavost; jaký div, že se mnozí snažili ji prolomiti.

„Těší mne velice," vítala paní Persianovová svoji návštěvu pozorujíc ji s radostí. Jaké to štěstí, že může vypravovati celému světu, kterak mladá hraběnka ji navštívila!

Rajisa byla neobyčejně příjemnou a vlídnou. Tato dívka z nízkého rodu, kterou chtěli vyloučiti ze své šlechtické společnosti, přijala laskavě skrovnou svačinu; její šaty, její stužky, její účes, vše se náramně líbilo, a ona slíbila paní Persianovové vzorek zázračného živůtku, v němž by se zdála o polovičku štíhlejší nežli obyčejně.

„Jak jsem vám povděčna!" pravila hostitelka. „Kdybych mohla něčím se vám zavděčiti, učinila bych to s největší radostí."

„Budu si to pamatovati, a upomenu vás," pravila Rajisa s roztomilým úsměvem.

„Bude mne velice těšiti."

„Možná, že se naskytne dost brzy nějaká příležitost," odvětila Rajisa s touž veselostí.

Po svačině hovořily dámy o koních, a šly si pak prohlédnout stáje. Kočové ukazovali ta krásná zvířata,

a paní Persianovová vyprávěla Rajise o jejich neobyčejných vlastnostech.

Tato zatím pozorovala svoje okolí. Jeden z kočů, muž to zavalitý a vousatý, neupoutal ani na okamžik její pozornost. Za to druhý, mladší, vyhlížel skoro divoce, jako člověk, který se zlobí na celý svět a snad i na sebe. Toho si Rajisa všimla bedlivěji.

„Jak se jmenuje ten člověk?“ tázala se, když prováděl koně.

„Vasil. Je to bývalý poddaný vaší švakrové, — nyní je svoboden.“

„Máte ho dlouho?“

„Osmnáct měsíců, je to dobrý kočí, ale trochu zamračený. Nikdo ho nemá rád, a mně je Řehoř také milejší.“

„Slyšela jsem, že zná výborně zdejší krajinu,“ pravila Rajisa, která se dříve na všechno vyptala; „zná prý každý kout. Škoda, že je ve vaší službě, můj kočí přichází z Petrohradu, kam odešel hned v mladých letech, a často mne zaveze bůh ví kam. Kdyby Vasil byl jinde nežli u vás, hleděla bych jej odlouditi; ale u vás dělala bych si z toho svědomí.“

„Ach, bože, ne!“ zvolala paní Persianovová, a zavolala ihned kočího:

„Vasile, chceš jít s paní hraběnkou? Ráda by tě vzala do služby.“

Vasil pohledl na Rajisu. V tváři její jevila se úplná lhostejnost.

„Tu krajinu nemám rád,“ pravil mrzutě.

„Nejspíš měl tam nešťastnou lásku,“ pravila francouzsky paní Persianovová, jsouc přesvědčena, že prohledla bystře, co se dálo v duši Vasilově.

„Ráda bych naši krajinu poznala,“ odvětila Rajisa; „chceš-li mne vozit, dám ti měsíčně dvacet rublů.“

„Ale drahá přítelkyně,“ zvolala paní Persianovová opět po francouzsku, „vy nám ty lidi zkazíte, budete-li jim takhle platit.“

„Je to moje fantasie,“ odvětila Rajisa.

Vasil byl člověk zištný; veliký plat jej patrně vábil. A pak ta stará pravda, že každý zločinec vrací se dříve či později na místo svého zločinu, osvědčila se i tentokrát. Již dávno toužil Vasil spatřiti zase to místo a ty tváře, které byly svědky oné hrozné události, kterou zapomenouti marně se namáhal. Chvíli se rozmýšlel, a pak pravil:

„Půjdu, jestliže paní dovolí.“

„Tedy ujednáno,“ zvolala vesele paní Persianovová.

„Teď jsme vyrovnány,“ prohodila Rajisa, když se vracely do salonu; „vy jste si ode mne vzala živůtek, já od vás kočího.“

„Řekněte raději, že jste mne toho člověka zbavila,“ odvětila paní Persianovová, „mně nebyl nikdy příjemným.“

Večer odejel Vasil s Rajisou, která toho dne proti svému obyčeji tak pozdě domů se navracela. Druhého dne vystoupil nový kočí na kozlík a k veliké mrzutosti veškerých sluhů vozil on, vetřelec, paní hraběnku.

Ale ještě někdo se více mrzel, a více divil nežli lidé Rajisini: byla to paní Persianovová, neboť od té doby nevstoupila nikdy hraběnka Grecká do jejího domu.

XXXVIII.

Po celých čtrnáct dní projížděla Rajisa krajinu se svým novým kočím; počasí bylo překrásné, obilí rychle rostlo, a Rajisa lítala jako opojená tím jarním vzduchem ve své lehounké trojce.

Vasil zprvu nepokojný si zatím uvyknul. Své bývalé přátely nešel ani navštívit; choval se tak, jakoby nikdy před tím nebyl býval v domě Marsovů. Pouze jednou byl jaksi zaražen. Když vedl koně k řece, setkal se s Ivanem, mužem Martiným; ten vyhlížel zcela klidně, ba spíše prohnaně. Byl to člověk zavalitý a silný, s bradou rusou a očima zapadlýma, tak že se zdály náramně malinké; jeho pohled těkal neustále s jednoho místa na druhé, tak že bylo skoro nemožno podívati se mu do očí.

„Jak pak, bratříčku, přišel jsi zase mezi nás?“ pravil Ivan, postaviv se mu do cesty.

„Ano,“ bručel Vasil, „ale tuze mě to netěší.“

„Eh, co! máš hodnou paní, hodně bohatou, roztomilou. Musíš ji dobře vozit, aby se jí nic nestalo, jako tenkrát — víš?“

„Hrom tě zab!“ zabručel Vasil, a švihl do koní tak prudce, že by byli málem Ivana povalili.

To bylo jediné jejich setkání. Ivan neměl co říci tomuto člověku, který byl více jeho obětí nežli spoluvinníkem. Chtěl mu pouze ukázat, že se nebojí vyzrazení.

Vasil byl člověk zištný, jak jsme řekli, ale ne špatný. Odešel z té krajiny dříve nežli veřejné mínění začalo obviňovati paní Marsovovou; ale když slyšel, že začínají lidé sváděti ten hrozný zločin na vdovu, když se dozvěděl, že také dítě bylo by šlo za otcem, ucítil v srdci něco podobného jako lítost, nebyla-li to lítost sama.

Rajisa zdánlivě si ničeho nevšímajíc, pozorovala každý stín, který se mihl jeho tváří. Sledovala bedlivě tajemnou činnost svědomí, které vždy rozhodněji začínalo se ozývati. Jednoho dne zařídila to tak, že jela kolem zahrady své švakrové, když se tato procházela. Pohledly na sebe, usmály se, a nic víc; ale Vasil, který tak v letu svoji bývalou paní pozdravil, nechtěl toho dne ani večeřet, a šel svoji mrzutost zaspat do stodoly.

Tak uplynul asi měsíc. Starý Tichon se v krásných jarních dnech zase poněkud zotavil; jeho rheumatické bolesti jej z části opustily, či spíše soustředily se v nohách.

„Půjdu na pouť k sv. Sergěji,“ říkával často Rajise; ale jeho nohy neměly chuti nésti ho tak daleko.

„Poslouchej,“ pravila mu jednoho dne jeho ochranitelka, „když jsi slíbil, že tu pouť vykonáš, a nemůžeš jíti pěšky, dovezu tě tam ve voze, ale pod jedinou podmínkou.“

„Ach, má drahá dobroditelko,“ zvolal Tichon unešen radostí, „učiním všecko co chceš! Jenom poroučej, a poslechnu tě s radostí, jenom když budu moci splniti svůj slib, aby se Bůh na mne nehněval.“

„Nuže dobře! ty učiníš, co ti řeknu, a za tu cenu dovezu tě na pouť. Předně musíš se přestěhovati ke mně.“

„Proč?“ tázal se mrzutě Tichon; „tady je mi docela dobře.“

„Tady se nikdy neuzdravíš,“ odvětila přísně Rajisa; „ostatně slíbil jsi mi, že budeš poslouchati a již mi odporuješ.“

„Učiň, jak se ti líbí,“ bručel stařec pokorně.

Život v panském domě plynul mu mnohem příjemněji, nežli si představoval; bál se velikých a jasných síní, v nichž sedlák, zvyklý na svoji jizbu, nízkou a temnou, nemůže zdomáceněti: ale Rajisa umístila jej v jizbě tak nízké, jakou si jen přáti mohl, ovšem že čisté a vzdušné. Děti sluhů hrály si na dvoře, a jejich čisté hlásky bavily starce po celý den. Hlídací psi přicházeli často na něho se podívat; otvírali si dvéře hubou, a když se návštěvy nabažili, odcházeli oknem. A tak neměl starý Tichon nikdy dlouhou chvíli: mimo to zasvitlo mu každý den na chvíli slunce: byla to Rajisa, která přicházela každý den na čtvrt hodinky k němu.

„Tys mi slíbila, že se brzo uzdravím, a že půjdu k sv. Sergěji," opakoval každý den.

„Ovšem," odvětila Rajisa jednou, když se jí zdál jaksi povolnějším, „ale tys mi zase slíbil, že mne budeš slepě poslušen. Chci tě právě o něco žádati."

„Jen poroučej," odvětil stařec pokorně.

„Vasil je zde, víš o tom?"

„Viděl jsem ho," odvětil Tichon skroušeně.

„Přivedu ho k tobě; budeš před ním opakovat, cos mi vyprávěl?"

„Ne, ne," zvolal nešťastník uděšeně, „jen to ne, má dobroditelko. Poruč mně něco jiného!"

„Chci právě to, jiného nic."

„Ne, před ním mluvit nebudu," pravil Tichon rozhodně, a stáhl si přikrývku na své opuchlé nohy.

„Jak chceš," odvětila Rajisa zcela klidně; „pak ale nepůjdeš na pouť a zemřeš v hříchu, bez božího odpuštění. A nejen to: ale až se tě Bůh bude tázat, proč jsi slib svůj nesplnil, můžeš mu odpovědít, že jsi nechtěl!"

Tímto dotkla se Rajisa té pravé struny v srdci starcově; právě ta směsice zbožnosti a pověry, ta naivní víra mohla jedině rozechvěti prostou jeho duši. Nicméně byl to dlouhý zápas, tak dlouhý, že až to počínalo Rajisu mrzeti. Zápas fysický není proti tomu ničím. Co energie potřebuje člověk, má-li bojovati s nevědomostí, anebo přiměti někoho, aby vyznal, co skrývá pečlivě před celým světem! Rajisa musila se chovati k Tichonovi s celou přísností; řekla mu, že ho na pouť nepustí, dokud jí neučiní po vůli, a tu konečně stařec slíbil, že bude odpovídat, bude-li tázán, a že řekne pravdu, bude-li toho zapotřebí.

Když toho Rajisa na něm dosáhla, chtěla toho hned použiti, neboť se bála, aby si to stařec nerozmyslil. Druhého dne zařídila to tak, aby Vasil musil přijít za ní do světničky Tichonovy.

Vasil starce neznal; v tom velikém hejnu nevolníků nikdy si ho nevšimnul. Vešel tedy zcela klidně do jeho světničky; okno nebylo toho dne otevřeno, jako obyčejně, a tak bylo ve světnici úplně jasno. Přinášel psaní, neboť se vracel z pošty, a podával je Rajise.

„Polož je na stůl," pravila tato.

Kočí uposlechl, a došel až na druhý konec světnice, kde stál malý stolek. Zatím Rajisa se zdvihla a postavila se blíže dveří tak, že když se vracel, musil nutně kolem ní.

Vasil se zastavil a mačkaje v ruce čepici očekával další rozkazy své paní, která právě pozvedla k němu oči.

„Je to pravda Vasile," tázala se, „že jsi byl ve službě mého švakra Marsova, když zemřel?"

Smrtelná bledost polila tvář Vasilovu. Pohleděl ke dveřím, potom k oknu, a konečně zakašlal do ruky, aby zakryl poněkud svoje zděšení.

„Ano," odpověděl.

„Slyšela jsem, že tys ho vezl, když ho ta nehoda potkala?"

Rajisa mluvila hlasem tak klidným, že Vasil dodal si opět smělosti, domnívaje se, že mluví z Rajisy pouze ženská zvědavost.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

XVI.

V Praze, dne 27. června 1885

„Není pochybnosti, že kráčíme vstříc velkému literárnímu krachu —" prohodil nedávno přítel škarohlídce otevíraje a odkládaje balíky, zaslané mu čtyřmi pražskými knihkupci. „Jen se podívejte, to zde, tamto a skoro všechno, jaké to zbytečnosti, jaké plýtvání tiskařskou černí a papírem a jaké to zneužívání trpělivosti knihy odebírajících lidí! Samý atentat na naše kapsy, a když se to nekoupí, hle jak v zákoutí na vás již číhá výčitka nevlastenectví a lhostejnosti k českému čtení. A já pravím, že už toho máme dost, po krk dost, a už si jenom přeju, aby ten krach tady byl, a my už jednou měli svatý pokoj."

Přítel škarohlídce rozpřádal pak tyto své náhledy dále, touže na spisovatele, nakladatele, papírníky, ano byl by snad vršitou číši své rozhořčenosti vylil i na hlavu prapůvodců papíru a pergamenu, staré Egypťany, hadrníky a osly, kdyby někdo zkušenější mu nebyl řekl, že podklad tiskařské černi shotovuje se nyní většinou jen ze slámy a drtin. Přítel škarohlídce se ušklíbl a zamručev něco o příbuznosti látky papírové s duševními fabrikáty dnešního dne, zavolal sluhu a dal dotyčné čtyři balíky odnésti čtyřem knihkupcům s podotknutím, aby jej dalšími zásylkami ušetřili. Zde končí úvod k této věrohodné historii, kterouž bylo nutno předeslati, na omluvu, že se v listu seriosním vůbec ještě odvažuje někdo napsat několik slov o nynějších literárních poměrech. Avšak další a nejvážnější omluvou buďiž pisateli těchto řádků, že nikterak nemá v úmyslu prosloviti nějaké mravokárné kázání, aniž pak kojí se nadějí, že i kdyby pronesl cokoliv, mohlo by tím dosaženo býti nějakého úspěchu v tom neb onom směru. Takové věci se píšou, poněvadž se vůbec něco psáti musí, a zapadnou jako kterýkoliv jiný kámen, jejž pro ukrácení chvíle hazívá v čas letních prázdnin do vody i člověk nejvážnější.

„České literatuře hrozí tedy veliký krach," pravil přítel, opíraje toto své proroctví hlavně o tři fakta: přílišné množství vydávaných knih a časopisů, přílišnou psavost spisovatelů a následkem toho přetížení čtenářstva, které finančně požadavkům na ně kladeným stačiti nemůže!

Ve faktu prvním vidí přítel náš žalostné zatlačení prvotního ideálního účelu, českého písemnictví na pole čistě obchodnické, ve faktu druhém ještě trapnější převládnutí spisovatelské prostřednosti, frasovitosti a spojené s ní neskromnosti, a v třetím konečně pouhý jenom následek obou prvních fakt: omrzelost čtenářstva, která že sama již stačí na podetnutí všeho jarého a bujného života literárního aspoň v přítomnosti.

„Největší z těchto vad," pokračoval přítel, jest, že, bohužel, nevydávají se pouze věci dobré, ale že náš literární trh zaplavován jest nyní velkým množstvím věcí prostředních, ano špatných. Závod nakladatelský když jest v běhu, semele konečně všechno, a odpustí-li se to nakladateli-obchodníku,

nelze nikterak býti tak shovívavým ku spisovateli. Zde vězí střed naší literarní choroby. Jak jinak tomu bylo ještě před desíti lety! Tenkráte považováno spisovatelství skutečně ještě za věc posvátnou, – dnes zvrhlo se namnoze v prosté výdělkářství. Je pravda, každá práce je hodna své mzdy, a psaní dobré novelly, básně, dramatu jest také prací závažnou — velkou, ale psáti a psáti a špatně psáti, kaziti obecný vkus, podrývati půdu skutečně dobrým věcem jen proto, že poškrábání několika archů papíru ledabylou črtou belletristickou snadněji vynese několik grošů než svědomité věnování se jiné poctivé práci, to je skutečně hříchem, v našich poměrech neprominutelným.“

Ano, vzácný příteli, jest mnoho pravdy v tom, co povídáte, myslíte však, že dokud nakladateli půjde jeho kniha na odbyt, přesvědčíte jej, že je špatná? Myslíte, že přesvědčíte kteréhokoliv spisovatele, že cokoliv napsal není tou nejdokonalejší věcí na světě? Kázáním nakladatelům a spisovatelům, voláním po kritice neuprosné, zdrcující nedocílíte ničeho! Nemyslíte, příteli, že přední vina jest na vás samém, na vašich soudruzích, slovem na obecenstvu? — Rozvažte věci zrale a dáte mi za pravdu. Nechme veškerého blouznění o idealních a národních účelech literatury. To pouze uznejme, že když lidstvo, a tedy i náš národ kromě toho, že se živí a šatí a děti vychovává, pojalo také vyšší kulturu a vzlet nezbytně do programu svého života, má také vůči všemu, co k této kultuře směřuje, svých povinností — ovšem také žádajíc od ní svého práva. Jak a zdali, vy obecenstvo, plníte tyto své povinnosti ke kulturním požadavkům svého národa, jest otázka, kterou každý zodpoví si sám za sebe. Nechci hloubati ve vašem svědomí. — Zdali však užíváte svých práv? — Jak planý je to stesk, že jste – zůstaneme-li při pouhé literatuře – těmi tiskopisy přetěžováni? Stěžuje si kdo z vás, že jste přetěžováni jakýmkoliv zbožím, jež se vám nabízí? Nemáte právo vybrati si, zamítnouti, nekoupiti? Soudnost čtenářstva nám schází a ta a čas jsou nejlepší a nejostřejší kritikou. Vy, obecenstvo, promiňte mi, jste jako nezkušení ptáci, vrhající se střemhlav do sítí každého ptáčníka, jen když dobře volá. Reklama zmůže dnes u nás vše! Hodná vřava jako před dražebním krámem ohluší každého, a když pak se jednou sklame, zanevře na vše ostatní. Pravím vám, proč nesoudíte sami?

Ostatně ruku na srdce, příteli! — Vy jste poslal všem svým knihkupcům všecky ty balíky zpět. A prohlížím li tady vaši bibliotéku, kolik zde máte knih vyšlých za poslední dvě léta? Jedno velké illustrované dílo leží tu v sešitech nerozřezaných, jedna kniha básní pěkně vázaných, již dostala vaše dceruška k svátku a jednu novellu s dedikací od spisovatele. Vaše dceruška měla letos troje nové bálové šaty, vaše žena – nu, nechme ji ubohou být, jak večer co večer sedí samotinká s dcerou u stolu pletouc nebo šijíc, mezi tím co vy každý ten večer sedíte v besedě a nechci ani říci že hrajete v karty.

A potom ještě ruku na srdce. Vy, vzácní pánové a otcové rodin, nejste přece jen jak ti nezkušení ptáci. Hraje li kdo veselou, metá-li kdo kozelce, častují-li vás otřepanými vtipy a dvojsmyslnými obrázky — to jde na odbyt, — ale něco vážného? — Mám své zkušenosti, zase od jiného přítele, který vydal před několika lety knihu dobrých básní. Jméno toho přítele cituje se v mnohé literarní noticce se zvučným titulem „náš atd.“, a přítel ten byl mnou letos v zimě dopaden při velmi veselém zaměstnání. Seděl v lenošce a kouřil vonné havanna — jinak ani už to spisovatelé nedělají (pouze Svatopluk Čech kouří konsekventně krátké) — a ohříval si nohy u otevřených dvířek kamen, kde plápolal divoce veselý oheň rozlévaje rudou záři po celém pokoji. Levicí hladil přítel svého velkého psa Caesara a pravice spočívala na stolu knih, rozházených jako budovy města Aricy v Peru po zemětřesení dne 13. srpna 1868. Ale on vypadal tu jako Marius na zříceninách Karthaga. Právě když jsem vstoupil, nahýbal se nazpět od kamen, kde to zašustělo a zapraskalo zároveň. „Zase jeden, Caesare!“ zvolal radostně a Caesar zavyl. — „Co to děláš, příteli?“ tážu se. „Což nevidíš? hřeju sebe i Caesara plápolem všeho, co v srdci mém bylo nejvroucnější, svou láskou k vlasti, plamennými touhami svého mládí, svými diamantovými idealy!“ — A opět letěl jeden balík knih do peci ohnivé.

„Blázníš?“

„Ne, příteli, já ne, ale Caesar zde, neboť on jediný vyje, a potom můj knihkupec. Poslal mi dnes účet za mé knihy, které prodal za minulý rok. Prodal dvě a ostatní mi vrátil. Zde jsou.“ — A opět rozlila se pokojem ruměnná záře.

„Ale jenom ne elegicky, Caesare, viď! – Nikdo sice naši knihu nečte, ale veškerá kritika psala o ní pochvalně, a my jsme dnes slavnými, jsme ‚náš‘ —“

Nevěříte této historce, příteli škarohlídče? Je pravdivá! A vy máte také pravdu, příteli. Jdeme vstříc literarnímu krachu! Jdeme určitě, ale spousta nakladatelů, špatných knih a spisovatelů tím není vinna. Tím vinno obecenstvo, které vzavši již smeták do ruky, vymetá z domu literarní odpadky i věci dobré. — A jak rádo! *Amasis.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Pražákův Průvodce po Vídni a okolí.“ S 18 obrázky a nejnovějším plánem Vídně. Nákladem knihkupectví Stanislava Pražáka ve Vídni. I. Kolowratring 10.

Z knihtiskárny J. Otty v Praze:

„Písmo svaté starého a nového zákona. Vydání pro katolíky s úplným schváleným textem.“ Přehlížejí P. Václ. Štule a Dr. theol. Ant. Lenz. Illustroval Gust. Doré. Sešit 7.

„Čechy.“ Dílu III. (Praha 6. a 7.) sešit 30. a 31.

„Z našich a cizích vlastí. Illustrovaná bibliotéka novel a cestopisů.“ Dr. Fr. Sláma: Vlastenecké putování po Slezsku. Sešit 50. a 51. (Řady III. číslo 8. a 9.)

„Idylly utrpení a bídy.“ Od J. Arbesa. „Salonní bibliotéky“ číslo 39.

„Doktor Ox.“ Humoristický román. Sepsal Jules Verne. Přel. L. Schmidt. S 11 obrázky. Druhé vydání.

„Povídky, arabesky a humoresky“ od Svatopluka Čecha. Sešit 3. a 4. Druhé vydání.

„Na statku a v chalupce.“ Povídka od Vítězslava Hálka. Druhé vydání.

„Ottova Laciná knihovna národní.“ Serie 8. sešit 13.—16. „Zločin na boulevardu Bessières.“ Z pařížského románu Ad. Belota přel. Fr. Samberger.

Z knihkupectví I. L. Kobra v Praze:

„Františka X. Svobody básně.“ (Chladem a teplem. V záhybech společnosti. Paprsky. Drobné zrní. Širokým proudem.)

„Národní báchorky a pověsti“ od Boženy Němcové. Páté, illustrované vydání. Sešit 1. a 2.

„Bídníci.“ Sepsal Viktor Hugo. Z francouzského přeložil V. Vávra-Haštalský. Druhé vydání. Sešit 17.—25.

Číslem tímto začíná druhé pololetí XIII. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice č. 9 n.

Redaktor, majitel a vydavatel: **I. V. Sládek.** — Knihtiskárna **I. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, S...nova ulice číslo ... nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. července 1885. ČÍSLO 20.

V lese.

Báseň od *Frant. Táborského*

Kraj v lehké podřimoval ještě mlze.
Na svěžích travinách se leskly slze
jak v oku zřítelnice jas.
A bylo ticho. Dlouhou alejí
jdu v les, jenž tone v lesku krůpějí,
tu slyším zvuk jak dětský hlas:

Jakoby děvčátko ukryto v buči
na hocha kývalo: „Pojď do náruči!“
volá to s větví a směje se s buku:
Kuku!

A vzešlo slunce. Paprsk jeho smělý
vlít' na nebe, kde červánky se rděly
jak ve snu růžném dívčí líc.
Kol němý les. Vysokých jedlí stín
pruhoval tmavě spící země klín,
jen paprsk větvím dral se vstříc.

Chrámové šero. V dumném větví skryté
rozepjal pavouk svůdné svoje sítě
a v slunném číhal úsvitu.
Roj komárů se hemžil ve spěchu,
modravý slimák lezl po mechu,
a mlčel les — jen v úkrytu:

Jakoby děvčátko ukryto v buči
na hocha kývalo: „Pojď do náruči!“
volá to s větví a směje se s buku:
Kuku!

Hluboko tokl: pod skalnatou strání
potůček horský hrčel bez ustání,
s kamenů bujně skákal dál.
A nad ním buků snubně vzepnutí
tvořilo hrdé chrámu klenutí,
kde vítr na varhany hrál.

Les modlil se — klekání znělo z vísky —
či píseň Vil?... Luh zavoněl tu blízký,
to horský jetel — v seči ruch.
Teď větev praskla — — tu roj letí vos
a bzučí tichem. Slyš, teď zapěl kos,
tak sladko, až se zachvěl vzduch.

Jakoby děvčátko ukryto v buči
na hocha kývalo: „Pojď do náruči!“
volá to s větví a směje se s buku:
Kuku!

V tom les se otřás'. Z tmavé doubraviny
aj, letem pádí jelen přes houštiny,
šíj mocné kryjí parohy.
Zem duní — slyš, blesk — rána — ozvěna
a ticho zas, zem krví zbrocena,
a na ní jelen ubohý.

Zalkalo děvčátko, nepřišel milý,
divoký pytlák jen po lese střílí,
poplašil zezulku, zahnal ji s buči —
ticho je na horách, koruny mlčí.

Můj výlet do Laponska.

Z cest *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

IV.

Druhého dne brali jsme se močálovitým a kamenitým lesem k vodopádu, jejž řeka nad Edeforsem tvoří. Není to vlastně vodopád, nýbrž překrásné peřeje, jež táhnou se na 5 km. délí majíce spád 22 metrů. Vody množství ohromné, vlny kupí se přes četné balvany a skalnaté ostrůvky v řečišti do veliké výše, a spadajíce střelhbitě, rozbíjejí se v bělostnou pěnu.

Do nejprudšího víru vybíhá hráz z těžkých klad sestrojená a obtížená balvany, aby proudu odolala. V hrázi té jsou čtyři otvory, do nichž zapouštějí se těžké sítě k lovení lososů. Vracejíce se z Laponska přišli jsme právě k lovu na hrázi této a protož vylíčím vše podrobně, až popisovati budu náš návrat.

Poblíž hráze jest jednoduchý dřevěný domek pro rybáky, již obstarávají onen lov lososí. Prostí ale ochotní to lidé, prostí tak jako jejich bydliště, v němž četných nádob dřevěných, kteréž sestrojili si patrně sami.

Peřejemi Edeforskými proplouti nemožno. Pročež nutno použiti z Edeforsu skjutsu do Ofver Edeforsu, odkud malinká parní kocábka pluje až do Storbackenu, nejvyššího to bodu, kamž lodice ta vůbec dojíždí.

Objeli jsme peřeje a slušným lesem dosáhli jsme po půl hodině přístaviště. Několik sem tam roztroušených domků u reky, pak na svahu břehu asi 30 červeně natřených dřevěných krámků, nyní zavřených, v nichž odbývá se jednou za léto a sice 10., 11. a 12. července trh pro Laponce, kteří přicházejí v houfech a kupují tu své zásoby — toť vše. Prodavači dostavují se sem až z Luleå. Přístaviště jest rozkošně položené. Lesnatým břehům, na nichž posud sem tam domečků, značná horratina tvoří pěkné pozadí, hladina řeky jest klidná jako jezero a po levici vrhá se voda k Edeforsu, hukotem svým prozrazujíc, že podniká zde tuhou práci.

Kocábka řízena byla starým kapitánem, jenž zároveň byl poštmistrem a kormidelníkem, pak strojníkem, kterýž obstarává malý stroj, a dělníkem, jenž skládal a nakládal a u kormidla vypomáhal.

Paluby kocábka neměla, a já a přítel můj tvořili jsme s malým černým psem, jenž bral se s námi již z Luleå, se čtyřmi bednickami a s balíkem železa celý její náklad.

Asi za půl hodiny připlavil se vždy nějaký bodrý venkovan, k vůli němuž jsme vždy u prostřed řeky zastavili, a tak za hodinu byli jsme na lodičce šťastně čtyři cestující.

Tázal jsem se kapitána, přicházejí-li sem častěji cizinci. Usmál se, jakoby chtěl říci: Co by tu dělali? a pravil pak pomalu: „Sem tam několik jen Angličanů! Příslušníků jiných národností viděl jsem zde za svého patnáctiletého kapitánování velmi málo a Čechy vidím ve svém životě vůbec poprvé.“ —

Krajina se nemění až na to, že pozvolna domky přestávají, a že kolkolem jen nekonečný les.

Ani nepozorujeme, že nalézáme se již v Laponsku. As hodinu cesty za Edeforsem jest hranice a tu překročili jsme již dávno.

Konečně po polednách objevilo se v poloze překrásné na výběžku daleko do řeky se rozprostírajícím několik pěkných červeně natřených domků. Jest to Storbacken, poslední stanice paroplavby.

Za nedlouho stanuli jsme u dřevěného přístaviště. Chopili jsme se svých zavazadel a brali se neširokou cestou k osadě. V pravo gastgifvaregård velice čistotný s malými pokojíky, v nichž skládací postele, sloužící ve dne za sedadla, a překrásná kamna, naproti jednopatrový domek, bydliště bondovo, jemuž náleží gastgifvaregård, a opodál dlouhá kolna chovající maštal a stáj.

Zastali jsme tu jednoho jen cestujícího, státního agronoma, jenž konal zde jakási měření. S klobouku visel mu dlouhý bílý šlojíř, mugnät zvaný, jenž zahaluje celou hlavu, chránil jej proti moskytům, zde již v množství ohromném se vyskytujícím.

Dlouho čekali jsme na oběd. Dočkavše se ho konečně, byli jsme jím dosti uspokojeni. Ale na konec přišlo zvláštní jídlo. Přinesli nám každému hluboký talíř, plný čerstvě dojeného mléka s přísadou šťávy z rostliny pinguikule, kteráž činí mléko hustým, dodávajíc mu zakyslé příchuti. Jídlo to nazývá se tätmjölk, do něho nadrobí se tenoučké placičky, tunnbröd (tenký chléb) zvané, a kaše takto povstavší jí se pak lžícemi jako polévka.

Dvě až tři lžíce jsem šťastně pozřel, avšak více jsem do sebe vpraviti nemohl, arci k velikému podivení agronomově a kapitánově, kteří svůj tätmjölk s báječnou chutí vyjedli do poslední kapky.

Po obědě připravili nám prostý skjuts a provázeni hochem, jenž schoulil se za námi a po celou cestu koně prapodivným mlaskáním k rychlosti pobízel, brali jsme se do nejbližší stanice skjutsů, do Koskatsu. Sotva že objeli jsme osadu Storbacken, octli jsme se v lese, jímž jeli jsme déle nežli plné tři hodiny většinou tryskem, minuvše cestou jen dvě lesem kolkolem obklopené a z několika dřevených domečků se sporými políčky sestávající, kolkolem oplocené osady Vuollerim a Pajerim. Avšak utěšená cesta to nebyla. Brzy s vrchu dolů, brzy do vrchu nahoru a les kolkolem řídký, bídný, plný pokácených stromů, jež práchnivějíce vztahují holé své větve k nebesům jakoby o pomoc volaly.

Půda lesní jest plna kamení a sem tam jedovatý mečál.

Moskyti, sypající se na nás v celých hejnech, byli jediná stvoření, jež smutný les ten oživovala. Ani živé duše jsme po celou cestu nepotkali, ani jediný ptáček neoživoval štěbetáním svým děsné ticho, kolkolem panující.

Po dlouhých třech hodinách otevřely se pojednou lesy a před námi objevilo se rozkošné jezírko, lesy obstoupené a při něm několik rudě natřených domků, naše stanice.

Osmahlý bonde vítal nás vážně a vyslal ihned loudavého čeledína do ohraženého svého lesa, aby přivedl koně.

„Straks, straks!“ t. j. hned, hned — zní odpověď Švédů na každou žádost, ale slova ta zní jako výsměch, neboť co možná volně, aby se neschvátili, vyhovují tvé žádosti. Zpolehounka udělil čeledínovi rozkaz svůj a po chvíli bral se tento co možná volně k lesu: „Straks, straks!“ volal jsem za ním, neboť šel, jakoby měl nohy svázané. „Straks!“ odvětil, ale kráčel právě tak volně jako dříve.

To švédské straks může přivésti k zoufalství, zejména má-li cizinec naspěch, neboť nic nepřivede Švédy, zejména na severu a na venkově, z rovnováhy.

K obydelné budově tesaři právě přistavovali ještě jednu síň. Nežli čeledín vrátil se s koněm, nabyli jsme dosti příležitosti, abychom zasvětili se v tajemství dřevěných staveb švédských.

Na holé půdě narovná se okraj kamenný tak, aby na něj položiti se mohla kláda základní. Kameny narovnají se prostě vedle a na sebe a nespojí se nikdy maltou. Na kameny ty položí se nyní kláda vedle klády, tvořící základ a zároveň podlahu, a nyní klade se na okrajích jedna kláda na druhou, tak že v rozích jako obyčejně zapouštějí se do sebe. Prostor mezi nimi vyplní se co nejpevněji mechem, celek pobije se lištami a zdi jsou hotovy. Na ně klade se krov, a domek, jenž pobije se uvnitř prkny, jest hotov.

V městech arci bývá základ z kamene pomocí malty solidně vyzděn, na venkově však jsou kameny někdy tak nedbale sestaveny, že mnohé z nich časem vypadají a že chalupa stojí na oporách tak nespolehlivých, že se zdá, že každým okamžikem musí skloniti se na jednu stranu.

Cena dřevěného jednopatrového domu o 8—10 pokojích obnáší ve městech 20—25.000 korun. Cena domků přízemních as o pěti pokojích polovici. Na venkově arci staví se nepoměrně laciněji, neboť nehledě k lacinějšímu dříví, k lacinější práci a k pomoci domácích lidí, odpadá mnohé co stavby ve městě zdražuje, jako façada, mnohdy velmi ozdobná a pečlivější úprava. V Luleå jsou dřevěné domy, jež stojí již déle 200 let.

Konečně po dlouhém čekání čeledín vracel se zvolna s koněm. Zapřáhli ho do téhož skjutsu a tentýž hoch provázel nás dále do **Jokkmokku**.

Sotva že opustili jsme ohradu, ke gastgifvaregårdu náležející, byli jsme zase v lese. Avšak byl-li les dřívější smutný, možno nazvati les tento děsným. Tisíce a tisíce kmenů pokáceno a částečně spáleno, leží tu jako kostry v poušti. Ohromný počet borovic, úplně uschlých s holými větvemi zvyšují smutný ten dojem, a jen sem tam zpola zelená, zpola šedá borovička prozrazuje, že les tento kdysi žil.

Ta spousta poražených krásných kmenů nás opravdu zarážela a ještě více okolnost ta, že zhusta spatřili jsme kmeny u kořene naseknuté a pak osudu ponechané. Nemohli jsme si vysvětliti, proč tolik tu sporážených kmenů v zkázu vydáno, proč tolik kmenů spálených neb ohořelých. Teprve později v Jokkmokku nám to vysvětlili.

Dle zákona z r. 1872 smějí se porážeti jen drva nejméně 16 stop vysoká a nejméně 7 palců v průměru mající. Pily mimo to nepřijmou žádný kmen, jenž není úplně zdravý a jadrný. Když les počne se káceti, tu stane se zhusta, že mnohé z pokácených kmenů nevyhovují požadavkům pily. Zůstanou tedy ležeti v lese, neboť odvážeti jich nestálo by za práci. A stejně tak jest to s naseknutými kmeny. Kmen mnohdy vypadá zdravě a když sekne se do něho, přijde na jevo, že nemá jádra. Nechají ho tudíž naseknutý státi a jdou dále. Strom uschne, vítr ho časem nahne na sousedy, až konečně sklesne k zemi.

A spálené kmeny? Nezřídka vznikne neopatrností dělníků nebo bleskem v lese oheň a stráví kus lesa. Černé ohořelé kmeny zachovávají pak památku jeho na dlouho, neboť lesy v Laponsku rostou velmi zvolna a podrostu v něm málo anebo zcela žádného, poněvadž půda jest obyčejně velmi kamenitá.

Děsný obraz! A těch moskytů! Ruce, čelo i krk tvoří záhy jedinou spuchlinu.

Posléze hrozný tento les, v němž zahlédli jsme stranou jedinou jen prostou osadu *Mattisudden* zvanou, vzal konec.

Pokácených kmenů znenáhla méně a zelených více. Chvílemi otvírá se les po pravici a hledíme na krásnou tu řeku, hluboko pod námi se vinoucí, plnou klikatých záhybův a rozkošných ostrůvků.

Obrázek ten mihne se vždy okolo nás jako v útěchu za neutěšenou cestu, dodávaje nám nových sil, abychom se smířili se svým smutným okolím.

Les nabývá nyní jistých půvabů. Sem tam objevují se spousty obrovských balvanů, rozličnými pestrobarevnými lišejníky krásně obrostlých, občas vyskytnou se močály, nad nimiž hemží se moskyti, a kamenitá půda pokryta jest krásným sobím lišejníkem, jehož jest asi 50 druhů, a místy celými háji nizounkých pomorančově žlutých morušek, plných jadérek, *hjörtron* (Rubus chamaemorus) zvaných, jimž daří se jen na severu v bařinaté půdě, a jež se smetanou a cukrem chutnajíce výborně, nescházejí v létě na severu při žádném švédském obědě.

Blíží se devátá a les zdá se býti bez konce. Konečně spatřujeme prostý domek s velikou ohradou. Malý bělovlasý a černooký hošík leze nám přes cestu, tak že musíme náhle zastaviti, abychom ho nepřejeli, a opodál nalézáme děvčátko, ne mnohem starší, jež úzkostlivě hledá hocha. Sdělujeme jí, kde ho nalezne, a s radostným voláním běží k němu.

Hoch provázející nás vysvětluje, že domek obývá hrobník a že o něco dále nalézá se hřbitov. Zahlédli jsme ho mezi stromy a umiňujíce si ihned, že ho zítra navštívíme, spěcháme dále, neboť na obzoru lesem zúženém objevil se první domek Jokkmokkský.

Oddechli jsme si. Toužíme zase po lidské společnosti, neboť za celou cestu spatřili jsme v nekonečných těch lesích jediného člověka, Laponce v cáry oblečeného.

Bařinou s obou stran, v níž stojí voda, béřeme se dále okolo slušné budovy, postavené na mýtině. Jest to škola laponská, kterou jsme později také navštívili.

Několik minut ještě, a Jokkmokk leží před námi. Zabýbáme do jediného gastifvaregårdu a majitel přichází nám vstříc. K otázce, můžeme-li dostati nocleh, přisvědčuje, a po chvíli béřeme se po úzkých dřevěných schůdkách jako do holubníku do prvního poschodí jeho domku, kdež otvírá nám pokojíky zcela slušné.

Mezi tím co chystají večeři, spěcháme do městečka. Nikdy neviděl jsem podobného. Vezmi hromadu malých dřevěných domků a baráků všech barev, na jichž střechách mnohdy celé hromady sobích parohů, jež očekávají tu na vzduchu, dešti a slunci očištění od svého chlupatého povlaku, rozhoď je uprostřed lesů poblíž řeky, jíž však nevidíš a jejíž blízkost prozrazuje jen vzdálený hukot, na malé výšině, bezčetnými kameny a balvany kryté, a máš Jokkmokk. V uličkách roste vysoká tráva, kterouž vedou úzké, vyšlapané stezičky, uprostřed městečka jsou ohražené kousky bramborů, ječmene a luk, a mezi tím plno balvanů, ba v samém středu města ohromný prostor žulovými balvany posetý, jenž vypadá jakoby je sem byli zúmyslně snesli z ostatního města, kde překážely, a podle něho malý lesík. Místo to možno nazvati náměstím Jokkmokkským.

Brali jsme se ku kostelíčku na nejvyšším bodu stojícímu, jenž pochází z počátku 17. století. Jest to dřevěný, červeně natřený osmihran, jenž upraven jest až přespřiliš prostě. Naproti hlavnímu vchodu jednoduchý oltářík, na němž obrázek Jezulátka, nade vchodem neforemný kůr, křiklavě mramorově natřený, stranou od oltáře neforemná kazatelna a proti ní několik řad vysokých, náramně masivních dubových lavic s vysokými lenochy, tak úzkými a prapodivně utvářenými, že vypadají spíše jako předpotopní klekátka.

Věž prapodivného tvaru, taktéž dřevěná, stojí opodál, a sešlý zanedbaný hřbitůvek obklopuje kostel. Na hrobech zasazena jsou nízká, klikatě vyřezaná prkénka, v nichž zapuštěny tabulky kovové s jménem zesnulého, malé jako navštívenky.

Místečko to působí zvláštní náladu. Prazvláště sestrojený kostelík, barokní věž, divoký hřbitůvek a kolkolem ty chudobné domky! Ale dlouho nemohli jsme se tam pozdržeti. Paprsky sluneční ozařovaly ještě celé vy-

*

výšené místečko to a v blahodárném teplu jejich rojily se takové mraky moskytů, že nás odtud v pravém toho slova smyslu vyhnaly.

Procházíme se městečkem. Ani jediný dům kamenný a každý stojí, kam postaviti jej majiteli se právě zlíbilo. A jak smutně vypadají domky ty! Za okny žádných květin a v zahrádkách, přes to, že máme konec července, jediný květ na bramborech. Však nedivme se, jsme za polárním kruhem, tedy již v severním pasu studeném, v krajinách, kde zhusta ani ten sporý ječmen a oves neuzrají, neboť léto tu krátké a nespolehlivé a zima dlouhá a prudká. V polovici srpna již počínají mrazy, počátkem října vše již pokryto jest sněhem, a sníh ten nesejde před první polovicí, někdy i před koncem května; 30° Celsia jest mráz obyčejný, avšak velmi často mráz dostoupí 40°. Zima jest v Jokkmokku tak mocná, že po dobu půldruhého měsíce slunce tu vůbec spatřiti nelze.

Arci slunce nahražuje jim to v létě. Noci tu takřka není, neboť sotva že as o půldvanácté počíná se trochu šeřiti, jest o půl jedné v noci již opět úplné světlo a za dne dovede hřáti ku podivu.

Avšak i za nejparnějšího léta rozdíl teploty v stínu a v záři sluneční jest velice patrný ano nápadný.

Když jsme vjížděli do městečka, shrnulo se sice trochu lidí, kteří si nás prohlíželi jako divá zvířata. Avšak brzy se rozešli a my potkali na své obchůzce městečkem jen asi tři lidi. O krámech nebo obchodech není ani památky. Občas dostaví se cestující obchodník, u něhož každý nakoupí, čeho potřebuje. Vešli jsme do několika domků. Všude velmi čisto a v každém z nich stav, na němž ženy tkají látky s pěknými a pestrými vzory.

Jsme již dávno v Laponsku a mimo Laponce, jejž potkali jsme cestou v lese, nespatřili jsme jiného. V Jokkmokku jich v létě není, zde bydlí samí Švédové. Avšak dále na severu prý jich nalezneme.

Ale působení Laponců přece jest již patrné. Skoro každý obyvatel, i děti hovoří švédsky i laponsky.

Dosti slušná večeře nás očekávala, když vrátili jsme se ze své obchůzky. Chléb nebyl sice k požření, máslo vydávalo děsnou vůni, sýr chutnal jako vyležělé mýdlo, vejce na hniličko vařená vypadala tak, že vybízela ke všemu jinému nežli k jídlu, avšak jakési maso, jež podobalo se našim kotletům, nebylo špatné, a my měli, a to bylo hlavní, tyranský hlad. Požitky tyto zapíjeli jsme velice kalným sice, avšak dosti dobrým láhvovým pivem. Postele byly taktéž slušny a nechovaly žádných cizopasníků.

V.

Druhého dne z rana obrátili jsme se do Vakijauri, kdež doufali jsme setkati se s Laponci. Byli jsme již tak daleko v Lulské Lapmarce a posud nespatřili jsme laponského stanu. Avšak není divu. Laponci v létě táhnou se svými soby do hor, do fjeldů, a vracejí se teprv počátkem zimy, kdy arci jich všude a zejména v Jokkmokku plno.

Vsednuvše na obvyklý skjuts, brali jsme se tryskem bídným lesem, jímž proráží hukot blízkých peřejí.

Zároveň s vozíkem běžel osmahlý Laponec, jenž obstarati měl nám kocábku, neboť Vakijauri leží přes vodu. Byl to zavalitý, zdravím kypící chlapík z oněch Laponců, kteří schudnuvše úplně, aneb nemajíce praničeho, potulují se po vsích a živí se jak mohou, neopovrhujíce ani žebrotou. Ale plíce měl závidění hodné. Držel se rukama skjutsu a stačil nám na půl cesty. Pak pojednou odbočil na lesní stezku, aby vyhledal rybáka.

Za necelou hodinku octli jsme se u velikého jezera s vysokými, lesem krytými břehy, ve kteréž Luleelf zde se rozšiřuje. Jemný větřík čeřil ohromnou hladinu vodní a na příč jezera usmívala se na nás s veliké mýtiny vesnička sestávající z nemnohých dřevěných chaloupek, jež vypadaly následkem velké vzdálenosti jako škatulky na sirky. Hoch bondův nás provázející vysvětlil nám, že jest to Vakijauri.

Hodnou chvíli bylo nám čekati na převozníka. Nebesa jakoby mračila se na osud, jenž nás byl vylákal do Laponska, na blativém břehu moskyti jen se rojili, opodál hučely jedny z bezčetných těch peřejů, jimiž Luleelf jest tak bohat, z rozčeřené hladiny vyšvihla se tu i tam mocná ryba, jakoby si nás prohlednouti chtěla, a břízy na břehu potřásajíce udiveny hlavami, šepotaly otázku: vlastenci, kam jste to vlezli?

Konečně dostavila se kocábka. Malý neširoký člun, v němž mimo dva veslaře, z nichž jeden byl náš Laponec, bylo místo právě jen pro nás dva. Tak malinký člunek na tak velikém jezeru nás až zarazil.

„Jestli pak se tam šťastně dostaneme?“ tázali jsme se osmahlého rybáka, jenž položiv veslo, nacpal ústa šňupavým tabákem.

„Proč pak ne?“ odvětil s úsměvem.

„A neutopíme se?“

„Snad ne.“

S takovou útěchou vsedli jsme do kocábky. Ale nebylo pomoci. Vrátiti se z Laponska, aniž bychom byli viděli Laponce, to přece nemožno.

Oba veslaři chopili se vesel a jako šipka ubíhala kocábka přes hladinu jezerní. Když přicházeli jsme k středu, počala se sice trochu houpati; nejednou dopadlo to neb ono veslo tak mocně do jezera, že šaty naše vypadaly jako po dosti vydatném deštíku, avšak kocábka i veslaři konali výborně svou povinnost, tak že za půl hodiny blížili jsme se ku břehu.

Avšak jak přistati? Jezírko bylo u břehu tak mělké, že kocábka k němu přiblížiti se nemohla. Přistali jsme tudíž k voru, na němž postavena byla jakás prkenná bouda, a odtud dostali jsme se pak na břeh přes kameny, jež do vody byly natrouseny.

V boudě čekalo nás překvapení. Běhalo tam po vorech několik lumiků (Lemmus norvegicus). Rozumí se, že ihned uspořádali jsme honbu na hezoučká, žlutobílá a černě skvrnitá ta zvířátka, jež objevují se na severu ve velikém množství. Jednoho jsme šťastně chytli a přítel přírodozpytec utrativ nevinný jeho život, stáhl ho s neobyčejnou dovedností a uschoval pokožku v lihu. Utracení musí se státi opatrně, poněvadž kůžička jeho jest velmi jemná a ranou velmi snadno se protrhne.

Lumíci vyskytují se zde někdy v množství úžasném. Stává se, že obrovská hejna jich dají se z nedostatku potravy na cestu a táhnou pak stále rovně přes hory, přes jezera, přes řeky, až dostoupí místa, kde zůstanou.

Uschovavše pečlivě kořist svou, brali jsme se ku břehu, po němž právě kráčel starý Laponec. Tělo vězelo v dlouhé, až po kolena sáhající bundě kapte zvané, ze

sobí kůže, pasem převázané, přes nejž bunda byla povytažena, tak že záhyby její visely přes pás.

Nohy vězely v kožených spodkách, jež v kotnících byly převázány přes laponské střevíce, na prsou měla bunda hluboký výřez, vyplněný náprsníkem z modrého sukna a na hlavě seděla čepice, kapir zvaná, as střevíc vysoká, ze čtyř kusů modrého sukna sestrojená.

Laponec nesl vodu, již byl nabral v jezeře, a kouřil z krátké dýmky.

Laponský náš veslař zavolal jej a sdělil mu, že přicházíme ho navštívit. Obrátil k nám šedivou svou hlavu, usmál se přívětivě a přivítav nás slovem puorist, t. j. buďte zdrávi, podával nám svou nepřílis čistou pravici. Pak donesl vodu do blízké chatrče a vedl nás přes nevelkou lučinu k lesu, kdež byl jeho stan, jejž Laponci nazývají käta.

Malý, špinavý stan plátěný, mnohokráte spravovaný, s otvorem nahoře a s plátěnými dvířkami, t. j. s dírou, která zakrývá se kusem pytlového plátna, na kus dřeva přibitým, byl jeho sídlem. Otevřel dvířka, vešel a zval, abychom vešli za ním. Nevelký prostor, v němž nemožno státi a do něhož nevejde se více nežli 4—5 osob, učazený, zejména nahoře kolem otvoru, jímž vychází kouř! Na zemi hustě nastláno bylo březového proutí, uprostřed tvořilo několik kamenů prostý krb, nad nímž visel učazený železný kotlík, na jedné straně stály zimní sáňky, jež vypadají jako dřevák, náležitě zvětšený a do kteréhož Laponec vleze tak, že jen hoření tělo vyčnívá, vedle nich na sáh dlouhé, asi čtyři palce široké dřevěné skluzky, skidor (čti šidr) zvané, jichž přední konec jest zahnut do výše, s koženým okem uprostřed, do něhož navléknou se nohy, bez kterých skluzek v zimě Laponec nevyjde a s nimiž uhání s báječnou rychlostí po zmrzlém sněhu. Ostatní místo zaujímal jakýsi truhlík, několik dřevěných, patrně doma vyrobených mis, pak několik jiných kotlíků, měděná konev a rendlík. Toť celé zařízení stanu, jenž sloužil za obydlí starci, ženě a dvěma synům, kteří však byli někde v lese.

Stan takový Laponec sestrojuje velmi prostě. V nevelké vzdálenosti od sebe zarazí rovnoběžně dva březové, as pět stop vysoké oblouky a spojí temena jejich pevnou tyčkou.

Na tuto připevní se kolmo dlouhé zubaté železo a na zuby ty zavěšuje se kotel, buď výše buď níže, jak toho právě potřebí. Kolem oblouku zarazí do formy kužele tyčky, a ty potáhnou se plátnem, napuštěným odvarem z březové kůry, což činí prý plátno proti nepohodě trvanlivějším.

Stan jest v létě plátěný, v zimě pak sobími kožemi kryt.

S velikou ochotou nabízel se stařec, že uvaří nám malejupsu, ačkoliv mám duvodné podezření, že učinil tak jen ze zdvořilosti, jsa jist, že nabídnutí jeho nepřijmeme, neboť k malejupse jest třeba sobí krve, a veškeří sobi byli právě ve fjeldech, t. j. v horách. Malejupsa jest výtečná polévka a denní velice oblíbená lahůdka Laponců. Připravuje se takto: v kotli uvaří se voda a jakmile počne vříti, hodí se do ní několik kousků loje. Pak vezmou sobí krev, nejraději takovou, která počíná již hodně zapáchati a přidavše soli, přilévají ji zvolna do vody, míchajíce stále v kotli. Pokrm jest hotov a Laponcům sbíhají se sliny, když libovonný kouř z kotle vycházející naplní kätu.

Veškeré skorem pokrmy Laponců zakládají se na sobu. Krev jeho umožňuje polévku, maso a jazyk jeho se suší neb udí v otvoru stanu nad ohništěm, kudy jediné odcházeti může kouř; husté jeho mléko, jehož škraloup, uvaří-li se, jest jim vzácnou lahůdkou, slouží k přípravě sýra, kterýž stvrdnuv nechá se také uditi, aneb rozředěno s vodou buď zkyselí se pomocí ostružin, morušek a brusinek, aneb dá se zmrznouti, načež takto se pojídá.

A jako sob Laponce živí, tak jej i šatí. Z kůže připravuje veškerý svůj šat a kůže z nohou užívá se na holinky u zimních bot. Čtyři kusy dají jednu holinku.

A nejen že sob jest dodavatelem pokrmu a šatu, on jest Laponci i výborným a jediným tažným hovadem. Laponci dovedou ho znenáhla naučiti tahání, a pak ujíždí sob maje jediný postraněk mezi zadními nohami protáhnutý, poslušen oprati, která připevněna jest za parohy.

Tři sta sobů stačí, aby zásobili rodinu vším, čeho k životu potřebuje. Kdo má tisíc neb i více sobů, jest již boháčem, jenž musí vydržovati čeleď, kterou odměňuje stelnou laní.

Sobů jest ve Švédsku asi 200.000. S nimi žijí Laponci, s nimi jednou i klesnou, neboť bez sobů Laponce nelze si mysliti.

Co do způsobu života, rozeznávají se Laponci horalé, rybáři a lesáci. Horalé na léto se stády svými berou se nejvíce v údolích poblíž lesu, nepodnikají rádi výlety do vyšších pásem a stavějí si začasté stálá dřevěná bydliště, rybáři pak jsou z nich nejchudší a nemajíce sobů zdržují se u řek, lovíce ryby, a táhnou z jara k moři, aby lovili i tu.

(Dokončení.)

A g a V e l i.

Napsal *Jean Moréas.*

Zlatem svítí palác celý
a sto oken hoří v něm,
tam svým druhům, manům všem
bojnou lovu kořist dělí
Celí kanci v hromadách,
jelenové, parohačí,
stobem květů ven se tlačí
rudé srny, krev a prach.

Eunuchové mlčenliví
roznášejí likéry
v čiších bájné nádhery,
v rohu, jenž se zlatý křiví.
V plesu tom a ve vlavě
Bassorských roj tanečníků
při tamburin tančí ryku
s nahým mečem na hlavě.

Růžový pták nachem skvělý,
mluvící sem vlétl pták,
nikdo neví odkud, jak
vlétl a děl: „Ago Veli,
s milenkou tvou, nad karmín
jejíž ústa nachem svítí,
zítra bude svatbu míti
z Trebizondy krále syn.“

Šel své rudé hledat koně,
jenž co panter skvrnitý,
hrabají zem kopyty,
plamen v zraku v prudkém honě.
„Nad jeleny či váš let,
nežli křídlo vichrů větší,
samo slunce v běhu předčí
v trysk až kde má konec svět?“

Starý kůň s raněným bokem
v mnohém boji napjal sluch,
zařehtal a lapal vzduch,
a pak zahovořil skokem:
„Nad jeleny je můj let,
nežli křídlo vichrů větší,
samo slunce v běhu předčí
v trysk až kde má konec svět!“

Za sebou již hory mají,
za sebou již mají stráň,
lesy, srázy, lomy, pláň,
jako běsi utíkají,
sedlo mnohá snět mu rve,
kůň krvácí v křemeništi,
ledným vzduchem sovy svíští
nad hlavou jim v honbě své.

Za sebou již hory mají
i pláň velkou mlčící,
při měsíci, vichřici
jako běsi utíkají,
hora prchá jako mrak,
Lamie kde děsná dřímá,
a jak let jich kolem hřímá
v sluji své se zachví drak.

Jako běsi ubíhají
skrze brod a přes řeku,
nechť hřmí, prší, ve vzteku,
za sebou pláň, hory mají,
kudy cesta k paláci?
V krvi jedou, do močálu,
až tu posled v jejich cvalu
chvěje se most zvedací.

Loutna nezní na nádvoří,
ve vížce a na prahu,
pouze větru v průtahu
rudé pochodně kol hoří.
Dlouhý průvod táhne blíž,
černá rakev, příkrov bílý.
Veli s bázní hlavu chýlí,
jako třtina níž a níž:

„Recte, hrobníci a kněži,
kdo ta dívka plna krás,
v hedbávný svůj skryta vlas,
která na těch márách leží? —
— To je dívka, nad karmín
jejíž ústa nachem svítí,
zítra s ní měl svatbu míti
z Trebizondy krále syn.“

Revue Contemp. 1885

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Odcházeje setkal se ve dveřích s Xaverií.

„Hleďme! Pan Drasovský u nás! Ký div! Má zajisté mnoho dlouhé chvíle na zbyt, vzpomene-li si na dům Šípkových!“ vytýkala i projevovala své potěšení jedním dechem.

„Je suis heureux de vous revoir.“

„Et nous de vous recevoir,“ ujišťovala slovní hříčkou Xaverie. „A proto již zase honem spěcháte od nás?“

„Vyřídil jsem své poslání, na více nemám ani naději, ani nároků.“

„Jaká skromnost pojednou! Zdvojnásobněte laskavě svůj pobyt u nás. Prve jste vyrážel Ellu, nyní bavte mne. Vy máte vždycky novinky pohotově.“

„Rozhlížím se marně zásobárnou svých časových vědomostí. Není mezi nimi ničeho, čím bych vám směl posloužiti.“

„Rozpomeňte si. Počkejte! Abyste nebyl v nouzi o látku, podstrčím vám jednu. Prosím, usedněte. Ello, tys nepověděla panu baronovi o mé myšlénce — ?“

„Ne.“

„Tím lépe. Jak smýšlíte, pane barone, o vychovatelkách bez chovanců, a o učitelkách bez žáků?“

„Gratuluju jim.“

„Ah! co pravíte?“

„Těší mne, nemusí-li se soužiti s cizími enfants gâtés.“

„Ale toť jejich povolání. Vy jim přejete, jsou-li bez zaměstnání?“

„S té stránky jich arci lituji.“

„A nic dále?“

„Nu, — nic dále. En vérité nevím —“

„— proč se jimi zabývati? Abyste jim pomohl. Kterak směšně na mne hledíte! Nebojte se, nechci vám namluviti žádnou, nic neříkajíc, že nezamýšlím býti vinna mužské dychtivosti po pikanteriích, která — jestli se nemýlím — jiskřičkou ve vašem zraku se vyzradila. Ba účel můj jest opačný. Přeji si, aby mladé, slušné, na sebe

odkázané dívky byly uchráněny před nebezpečím, jež bída vespolek s opuštěností jim strojí. Souhlasíte se mnou?“

„Zajisté. La morale a toujours son prix, i mezi námi, které nelaskavé ze škaredých obmyslů viníte. Nerozumím jen, kterak bych já — ?“

„Povím vám hned. Nejprve: Vy máte rozsáhlé známosti v kruzích, jež nám nejsou dosti přístupny a můžete v nich na prospěch náš působiti. Podruhé: Vy jste neodolatelný a velice vynalézavý aranžér zábav. A jak víte, dnes humanita chce tančit, jísti, fintit se, píti a jezditi za bubnem reklamy vysoko na oslátku ješitnosti — “

„Ráčíte mne nad míru lákavě zasvěcovati v mé příští povinnosti.“

„Beru vás za slovo. Vaše povinnosti, řekl jste, — vy tedy přijímáte?“

„Je to sic poprvé, que cela m'arrive. — leč chci se vynasnažiti.“

„Vy jste výtečný. Já se ve vás neklamala! Přijměte mé díky a dovolte, abych uchopila bez prodlení celou vaši ruku, z níž mi váhavě podáváte prst. Přejeme si těžiti z výhod saisony a pořádati k vánocům již nějaký fancy-fair, — doba jest kratinká.“

„A dans ce fancy-fair-là mám vystoupiti poprvé s bubnem či s oslíkem?“

„Něco takového. Bližší ještě smluvíme. Vyprosím si, abyste nás co nejpilněji navštěvoval — “

„Uposlechnu, budou-li mé návštěvy slečně sestře vhod.“

„Elle? Vždyť vás já zvu, můžete to prohlásiti. Ella též, jsem ve věci té vůdkyní a pro vás přebírám za sestru domácí panství. Ello, ty svoluješ, aby pan baron na tvoji přítomnost neb nepřítomnost se neohlížel? Jest mým hostem.“

„Těší mne,“ souhlasila nejstarší ze slečen Špkových s chladnou konvenienční zdvořilostí. „Dovolíte, abych použila ihned svého dispensu k svému zaměstnání. Dříve bych však ráda na něco upozornila. Zde na stole leží suma, kterou jsem povinna Pan baron chce mi ji vnutiti. Já ji nepřijmu. Ale naznačím prostředek, jímž vyhoví se oběma stranám. Pan baron mohl by k užitku vašich snah penězi těmi naložiti.“

Nečekajíc na odpověď odešla, pozdravivši pana z Drasova odměřeně.

„Vy jste oba blázínkové,“ kárala Xaverie se smíchem. „Ella nedůtklivá, vy dětina, — ne, raději nechci ani věděti, co jste si vyvedli, a jaká kletba lpí na penězích, jež by skutečně mohly býti vykoupeny, kdybyste se odhodlal, býti tak nerozvážně štědrým, jak sestra vám radí. Jak velká jest suma?“

„Pět tisíc. Tu jsou. Račte je přijati.“

„Ani pomyšlení! Nebudu vám nijaký příspěvek vyměřovati. A mám svých starostí s dostatek, nechte si také některou a naložte se svou dobrovolnou hřivnou dle potřeby a libosti. Ne, ne, nenuťte mne. Nahodí se vám dosti výdajů, kterých vám naše pokladna nenahradí. Basta. A nyní připravte se na vyslechnutí mého povšechného plánu. Pojďte do knihovny, — mám tam vyloženy své brouillony, rozečty a spisy, musila bych je sem přenášeti —“

Společnost v „Míčovně“ oslavila ještě několikrát ve přestávkách postupně kratších návrat zbloudilého člena: vlny rozjaření utišoval sám Jaromír, dostavuje se s rostoucí pilností a prodlužuje svůj pobyt ve středu veselých soudruhů, mezi nimiž bylo čestnou povinností, záviditi nadbytkem času, peněz a rozmaru.

Pan Drasovský netázal se po příčině tohoto „polepšení“, jak v klubu obnova starších obvyklostí páně Horákových nazývána. Jestliže někdo — arci z pravidla toliko v pokušitelském žertu — dráždil Jaromíra napomínáním, tvářil se pán z Drasova se svrchovanou netečností a zívaje neb jinak okázale takové lhostejné tlachy neposlouchaje. Pan Horák ohlížel se sice po něm častěji; vida však, že baron svobodnou vůli svého přítele naprosto respektuje, přestal očekávati z této strany nepohodlných korektiv.

Šetření vzájemných slabostí a výstředností bylo základem bujného zákoníku „Míčovny“, v níž k utěšenému požívání rozkoší vezdejších bylo místa pro každého, kdo s elegancí a mladickým zápalem dovedl věnovati krásné dny svého života hodům, hrám a lásce. V seznamu klubovníků byla zastoupena jména z nejznámějších měšťanských rodin, jichž dobrý, těžký zvuk byl sesílen několika šlechtickými predikáty a provázen řinčením ostruh i šavlí, kterým arci teprve zlato dodávalo v tomto kroužku platného a zřejmého timbru. Společné večeře o jedenácté hodině večer s vybraným menu bývaly již dříve v „Míčovně“ pravidlem. Tuto zimu rozmnoženy po radě barona Drasovského vnady klubu o „petits dîners“, roztomilé obědy, strojené o páté hodině odpoledne. Těm, kdož měšťáckým způsobem již o polednách jídávali, poskytnuta možnost považovati domácí oběd za druhou snídani a obědvati teprv náležitě vkusně i jemně před divadlem v jídelně klubu.

Jaromír dostavil se tu a tam také k těmto malým hostinám. Nejprve s omluvou na okusení prý. Pak bez omluvy, s chutí. A krátce před Vánoci počal si je již chváliti.

„Máš un plaisir de plus,“ podotkl prostě pan Drasovský, naznačuje sluhovi, aby podal svíci k zapálení doutníku.

Bylo již po tabuli. V malebném nepořádku leskly se po stole ozdobné misky se zbytky dessertu a třpytily se karaffy i sklenice, v nichž hrou granátového a topasového svitu hořelo ohnivé víno.

Společnost byla menší než obyčejně. Předvánoční ruch zanesl většinu na cesty, jež nevedly do klubu. Ostatní opustili po dosycení dessertovými misky stůl, zasedli ke hře, četli noviny, dívali se z okna. Před panem Drasovským a Jaromírem kouřila vonná káva.

„My se nudíme!“ prohodil pan z Drasova, pochutnav si na první vůni cigara. „Ty nevíš nic příjemně rozčilujícího, můj horizont podobá se této zpustlé tabuli, samé zbytky zbytků, — ach! K usnutí! Ale počkej, něco, maličkost, hloupost přece mě napadá. Écoute-moi, je-li ti libo.“

„Mluv.“

„Měl jsem dnes divnou návštěvu. Hned z rána. Poctila mne Kačenka. — tu te rappeles donc — ?“

„Ze mlýna? Neviděl jsem ji už přes deset měsíců, od smrti strýcovy.“

„Souhlasí. A nepoznal bys ji. Totiž — hezká je posud, velmi pikantní, — ale již nikoli k nakousnutí. Sešla poněkud. Potkala ji nehoda, jako mnohou jinou. Některá ji nese těžce, jiná lehce; Kačenka si usmyslila, náležeti

k oněm. A vzala si do hlavy, že bych já mohl býti její nehody původcem.“

„— — — — — —!!?“

„Ano, chtěla mne dokonce důkazem své milostné aféry přesvědčiti. Já jsem se náhodou velmi dobře vyspal a díval jsem se na ni a její vrtochy s humorem. Řekl jsem jí leccos žertovného. Mimo jiné, že mi prokazuje velkou čest, kterouž skromně odmítám, poněvadž by se o ni mohl hlásiti ještě někdo, par exemple ty —“

„Já!!? Drasovský, ty třeštíš! Ký ďábel ti napískal —“

„Láry fáry. Nevyhlížíš jako svatý Antonín. Děvče samý oheň, nabízelo se ti, byl bys učiněný rampouch, kdybys nevzplanul, třebas jenom na chvilku již zapomenutou.“

„Ale já ti přísahám, že jsem o ni, jako vůbec o žádnou služku nikdy nedbal. Z vrozeného principu!“

„Znám týž princip, mon très-cher. Ale zásady se někdy zaběhnou jako nejvěrnější psíci a pak — — Eh, qu'importe!?“

„Tys božský! Co na tom záleží? Ne, nesejde na tom pranic, roznesou-li se o mně řeči, doslechne-li jich moje žena, beztoho pojednou nedůtklivá, dráždivá, nějak larmoyantní a o mne trapně starostlivá.“

„Hlouposti. Kdo by tvou paní poučil? Ty se nepřiznáváš ani vůči soudruhovi, já nejsem schopen, tvé choti něco vyzraditi, a holka se rozmyslí, než by ti způsobila skandál. A byla by pak dosti chytrá, aby ti ho dopřála mezi čtyřma očima. Kdyby měla důvodu! Kdyby! Ty tvrdíš, že nemá, a mým žertem není nahraženo faktum. Dobíral jsem si ji pouze — sans te compromettre. Co se tedy fantíš? Tys čist. Soit! — Já, nu já nemám před tebou tajností a nezapru, že upejpavost jest nebezpečným nepřítelem mých zásad. Povzbuzuje mne mocně. Překonávám ji rozhodně rád, běží mi jen o uklizení odporu, o nic více. Pak jest po všem. Nu a konečně znám třetího. — ach pardon, tebe vynechávám — tedy druhého, jenž nebyl ku Kačence lhostejným. Pamatuješ se, ten mlynářský, který si mohl za ní oči vykroutiti, vzdychal, snášel od ní nejhorší a shazoval mne jednou se schodů?“

„Vím. Chyba se jmenoval,“ připouštěl zamračeně pan Horák. „Byl do ní šíleně zamilován a já myslil, že si ji vzal. Tvářil se, jakoby ji musil dostati, z nebe nebo z pekla.“

„Pravda. Ba rozpomínám se dokonce, že se mi o něm zmínila. Vypravovala tak něco o svém a jeho utrpení, a proč se nemohou vzíti, — leč, prosím tě, ženštiny toho druhu pletou velmi rády z pravdy a báchorek své romány, má-li je někdo třetí zaplatiti. Ostatně, ustrnul jsem se nad ní, bylo mi jí přece líto, vyhlíží velmi bídně.“

„A cos učinil?“

„Dal jsem jí si peu que rien — přání všeho dobra a stovku. Nediv se, jsem právě v podpůrné činnosti, působím pro blaho ubohých a opuštěných dívek, jak mohu — — A propos, několik důvěrných slov! Odlož svůj kyselý obličej, hyzdíš se pro nic za nic, a poslyš! Počínám věnovati občas některou prázdnou chvíli přemítání, zdali by mi slušelo býti ženatým. Jsem prozatím na pouhém počátku positivní myšlénky a byl bych ji snad už zase vytrousil, kdyby se jí nedostávalo z druhé strany podpory.“

„Z její strany?“

„Ano. Slečna Šípkova — —“

„Slyším dobře? Ella!?“

„Pah! Ella! Býval jsem do ní zamilován. Ještě do nedávna vzpomnělo si mé srdce občas vzpínati se před ní jako starý válečný kůň, když zašumí prapor nad ním. Mais ce drapeau est troué et perdu. Z nešťastné lásky se člověk ve dvacátém roce zastřelí, ve třicátém opije a v mých letech nemá již žaludek ani na jedno ani na druhé. Nechá konečně býti, kryje svůj ústup řadou rozumných reflexí a ohledne se po případě po jiné kořisti. Já bych tak neučinil, ale příležitost se mi naskytá — leč, pravda, ty čekáš na její jméno: Xaverie.“

„Xaverie! Ovšem, zajímáš ji, o tom není pochyby —“

„Pozoroval jsi? Já také, velmi zřetelně. Tuším, že bych s vyznáním lásky uhodil do černého. Jak vysoko ceníš sestry Šípkovy?“

„Dohromady?“

„Každou zvláště. Xaverii zejména.“

„Nejsou stejně bohaty. Ella má osmdesát tisíc —“

„Takovou fatku?! Já jí cenil aspoň dvojnásob. Hmhm! Patrno, že mne vášnivě nenávidí a tobě neobmezeně přeje.“

„Nerozumím.“

„Moi aussi. Neboť jak může někdo s roční rentou čtyř tisíc zahoditi pět, jen aby vyhověl své zlosti — —! Nu, pro mne! Pokračuj.“

„Ida má třicet a Xaverie padesát tisíc.“

„Padesát, jen padesát? Na domě?“

„Ne. Výhradně ve zlaté rentě.“

„Ve zlaté rentě,“ opakoval pan Drasovský zamyšleně, sahaje po novinách. „Papírová, — stříbrná, zde, zlatá: 94·30. Jestli ji koupila v nominálu, má vlastně jen sedmačtyřicet tisíc, výnos asi devatenáct set ve zlatě a zlato platí — platí — napoleon 9·49, převedeno — — asi dva tisíce dvě stě a padesát zlatých ročně. Málo, příteli, málo, ten groš stačí baronce Drasovské jedva na toiletty. Kde jsou koně, služebnictvo, byt, lázně, soiré, plesy v největší skrovnosti? Člověk nemůže činiti méně nároků než já.“

„Tys nějaký počtář!“ smál se pan Horák. „Podobá se, jakoby manometrem tvého srdce byl ciferník kursů.“

„Manometr? Co to?“

„Přístroj, kterým se měří napnutí atmosfér ve strojích.“

„Děkuji za poučení. Srazil jsi skutečně mé napnutí. Tobě lehko se smáti. Kavalír, jenž neoplývá vezdejšími statky, jest však nucen přihlížeti k užitečnosti prosaické pravdy: L'amour passe, la fortune reste. Rozmyslíme se bedlivě, s opatrností náležitou,“ jistil pan Drasovský zvolna, pohlížeje bezděčně do novin. „Jak se ti líbí Wierska?“

„Wierska? Ah, ty máš na mysli novou tanečnici?“

„Almu Wierskou, o níž blouzní tout le monde, krom tebe. Jak patrno, neviděls ji posud. Stojí za podívanou. Padla mi právě do oka. Je dnes na divadelním programu. Tančí v ‚Němé z Portici‘, — a hleďme, patrně pro ni jsou přidány do prvního jednání cachucha za bolero a do třetího fandango po tarantele. Máme půl sedmé, řekněme ostatním s bohem a jeďme do divadla. Tvoje lóže jest volna?“

„K disposici jako já.“

Za krátko opustil elegantní povoz Jaromírův tichý, málo navštěvovaný hôtel, v němž „Míčovna“ odloučených místností se zvláštním, nádherným schodištěm používala.

Cestou poručil pan Horák zastaviti.

„Na skok," vysvětloval panu Drasovskému. „Zamluvil jsem si u klenotníka něco pro Louisu k štědrému večeru, musím dohlednouti, abych jej pobídl."

V několika minutách vykročil Jaromír z krámu a sledován klenotníkem hluboce se klonícím, vsedl zase do vozu.

„Hotovo," oznamoval panu z Drasova. „Vzal jsem šperk s sebou, abych se tě otázal, jak by se ti líbil. Já s ním nyní nejsem jaksi spokojen. Až v divadle, přijedeme beztoho dosti časně."

„Nu, co chceš více?" zvolal s obdivem baron, když zasedli v lóži a pan Horák rozevřel pouzdro, z něhož vytryskl třpyt drahokamů a zlata v kytici ohnivých paprsků.

„Zlatník byl sveden mým pokynem," dokládal pan Horák. „V myšlénkách na delikátní filigrány Východu přál jsem si povšechně orientalskou façonu a zůstavil volbu jemu. Porozuměl mi, ale nezná patrně mou ženu. Obávám se, že by jí tento šperk neslušel."

„Proč pak? Jest sice poněkud plný a ohnivý, a s krásou tvé paní snáší se rozhodně nejlépe obruba z mdlejšího zlata, jemně rýsovaná, čistá, v přísnějších tvarech stylisovaná; pomysli však, že klenotnici paní Horákové nebude rozmanitost na úkor. A enfin, což musíš jí dáti právě tuto garnituru?"

„Jest již zaplacena."

„Eh bien! Pošli ji nějaké saracénské princezně v evropském vydání. Způsobíš jí vzácnou radost, věř! Překrásný skvost, jak stvořený k očarování. Kdybych byl ženou, byl bych již sveden, utopen v kaskádách jisker, které z něho prýští až oči přecházejí. Prosím tě, zavři pouzdro. Musím si adresu tvého klenotníka zapamatovati. Až budu míti vůli a možnost polapiti nějakou péři, zamluvím si u něho také — —"

Opona se zdvihla, světla shasla na polo, jeviště strhlo k sobě pozornost.

Sbor neapolského lidu a zpěv Elviry nejímaly oba posluchače v lóži Horákových; pěkné vystoupení slečny z Ehrenberků v partii Elviry nenahradilo jim nedostatek novoty. Taktéž prvá dvě čísla baletu sledovali s klidným interesem diváků znajících dostatečně výkony solistek a baletního sboru. Teprve po rozběhnutí lehkonohých tanečnic bolera oživila zraky obou zvědavost, podporovaná šumem, jenž divadlem zachvěl. Moment napjetí a očekávání v auditoriu, vyjádřený směsí šeptu, otírání skel, vypínání hlav a všeobecného namíření kukátek na jeviště.

Alma Wierska vynořila se z kulis. V jejím příchodu nebylo raketových skoků, jimiž se jinak tanečnice rády uváději. Objevila se lehkým, pružným krokem, stanula uprostřed, pozdravila diváctvo nedbale půvabným kynutím a spustila tiše se svých ramen mantillu.

Luzný zjev! Kypře vlnité obrysy její postavy obepínaly ji živou, energickou hrou harmonické ladnosti tvarů, sytých vdechnutým žárem a sloučených jednotnou, přirozenou gracií v dokonalý, okouzlující vděky proniknutý obraz žhoucí krásky. Nad plnými, měkce modelovanými rameny nesla se spanilá hlava jako čarovný květ, z liliového aksamitu skrání, růžové vnady líci a nachové dychtivosti rtů sbájený. Pod nevysokým, bílým čelem, vroubeným hustou hojností havraního vlasu, černaly se veliké tajeplné oči, zírající na diváky snivě jak z východní pohádky. V jejich temné hloubce počalo svítati, když malá nožka se posunula a oblá, k objímání stvořená rámě se vznesla s kastaňuelami v prvním rozhoupání dřímajícího těla k tanci cachuchy. Znenáhla stoupal a mohutněl tón pohybů, převysujících svou melodií tlumenou, jednotvárnou a přec úchvatnou hudbu, údy tanečnice prochvíval a žárnými konturami odíval rozpoutaný žár, v tůni jejích zraků rozednívalo se, jiskřilo, plálo milostné rozjaření, které sršelo z ní rozlévajíc se kolem ní jak opojná vůně a zlatá sféra, jejíž proud lichotivě a něžně unášel všechno ve svůj čarokruh rozkošného zanícení.

Pojednou shaslo slunce omamujícího edenu, růžově a hřející kouzlo rozprchávalo se jako červánky, a před očima diváků snášel se šedý soumrak, pod nímž bylo blaze a mílo jak po zaniknutí líbezné vidiny.

Tanečnice byla zmizela.

Diváctvu vracel se ztajený dech. Divadlem zabouřil jásot a potlesk, opět a opět, bez konce, bez míry, třestivý, zuřivý. Pán z Drasova tleskal o závod s nejnaivnějšími mladíky na galerii.

Ohlednuv se, pohřešil Jaromíra. Týž vyšel ihned po spuštění opony, spěchal do foyeru, napsal ručě několik řádek na visitku, seběhl dolů, zavolal posluhu a dal mu plný, určitý rozkaz, posýlaje ho do nejvyhlášenějšího závodu květinářského.

„Nejdéle za hodinu musíte býti s objednaným zpět, stůj co stůj."

Elvira, don Alfons, Masaniello, Selva, Lorenzo, Borella, Pietro měli vesměs i každý zvláště přes všechno své opravdové přičinění nevděčné posluchače, a výmluvná mimika Fenellina chladně kritické, hrou baleriny Almy již rozmlsané diváky.

Opona vyhrnula se k třetímu jednání. Úprava tržiště neapolského, lid, prodavačky, vše bylo nezbytnou zbytečností, a čiperný sbor:

„Panenky, páni, pojďte k nám,
prodáme pěkné věci vám;
zde oranže a květy jsou,
jež velcí páni kupujou",

setkal se s netrpělivou oblibou. Ještě hůře pochodil corps de ballet s tarantelou, neboť již již měla přijíti *ona*.

Přišla. Zas jako poprvé. Uvítána lačným potleskem a pokřikem. Baletní ragazza z tarantely přihopkovala za ní a podala jí skvostnou kytici.

Alma Wierska přijala ji jako kněžna a toliko záblesk jejího temného oka zajiskřil vděčně do auditoria, mihnuv se jím klikatě, jakoby hledal dárce vonného holdu.

„Provedli jej na rychlo dosti slušně," chválil pan Horák polohlasem, zkoumaje znalecky bouquet, jejž tanečnice zase balerině k odnesení odevzdávala.

„Od tebe?" obrátil se pán z Drasova.

„Ano."

„Fort joli. Ty se mi přec líbíš."

Tanečnice vystoupila ve změněném šatě. Ve cachuche měla bohatý, zlatem a sytými barvami pestrý kroj andaluský, krátké sukníce, plno cetek a skvostů. K fandangu dostavila se ve vzdušnějším obleku světlejších barev, s květinami ve vlasech, s delší, ale jak ze stříbrné mlhy setkanou sukničí, všecka jasná a vznášející se jak nevěsta Bakchova, závratně luzná v nádheře svých lehce zahalených vnad. Z orchestru zazněly temným vířením tamburíny, kytara, bandurria, v drobných ručkách tanec-

nice zachřestily kastaněty, a její oslňující zjev rozhoupal se plamennými vlnami nejohnivějšího tance španělského. Opětné dřímaly výhně jejích očí na počátku v nyvém snu, rozjasňovaly se vlhkým leskem a třpytnými paprsky až ku vznícení v bleskovém svitu, opět nořila se její lepá postava zvolna se stoupajícím, lahodným rozkošnictvím v unášející vír smyslné vášně, povznesené něžnou horoucností, posvěcené přirozeným rozpoutáním vroucí krve a zušlechtěné švarnou rajskou gracií, která bujné údy uchvatným vírem jak na skvoucích perutích ve smělém letu provázela.

Diváctvo u bezdechém vytržení vpíjelo démonickou spanilost tanečnice, z mezí prostoru a pojmů elementární náruživostí vytrženou, a ztápělo se sladce zmámené v moři vroucích polibků, rozsévaných neviditelnými huriskami, jež vyrojily se z dlaní, z nožek, z boků, z ramen, z očí, z ňader zázračné tančící věštkyně a kněžky milostné rozkoše.

„— eré nom de —“ liboval si pán z Drasova. „Viděl jsem už Kreolky a Španělky tančiti fandango, ale do takového infernalního nebe neunesla mne žádná jako — Bravo Alma! Bravo! Bravóóóó! To věřím, vy byste brali da capo, ale kněz nebude kázati a kněžna nebude tančiti dvakráte. Bravo! Bravissimo! Bravóóóó!“

Pana Horáka tu zase nebylo. Seběhl dolů na ulici, za divadlo. Špetl svému kočímu několik slov, zvěděl za odměnu, že na slečnu Wierskou čeká fiakr č. 317., přitočil se k tomuto, vtiskl mu velký peníz do ruky, řekl také něco tiše a obrátiv se, bral se jako stín loudavě zpět. Za ním povstal křik mezi kočími. Vadili se, způsobili výtržnost. Strážníci vložili se mezi rozkvašené strany a odvedli hlavního křiklouna, fiakra č. 317. i s povozem. Zároveň však druhého, jenž byl kočí páně Horákův.

„Tím lépe,“ usmál se Jaromír po prvém překvapení, přihlásil se k svému povozu a dal jej drožkářem dovésti k východu hereček.

Nečekal dlouho.

„Fiakr číslo 317.!“ voláno.

Pan Horák vstoupil se smeknutým kloboukem před zahalenou dámu, pro niž byl vůz volán.

„Váš kočí nepohodl se, slečno. Musil opustiti své místo. Za něho jsem já vám k službám. Dovezu vás kamkoli poroučíte.“

Alma Wierska pohledla udiveně na Jaromíra; otálela. Ale jen okamžik. Po nábřeží fičel jedovatý vítr, pan Horák nebyl podoben ošklivému úkladníku, a jeho ekypáž byla krásná — —

Za hodinu byl zase u divadla, zastaviv se cestou pro svého kočího.

Baron Drasovský již čekal.

„Nu tak, tys chlapík z krve a kostí,“ pravil, přisedaje do vozu. „Tuším, že máš již pravou a velmi vhodnou adresu pro svůj šperk. Le vin est tiré, il faut le boire.“

(Pokračování.)

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

Vnitřní hlasy. — Záře a stíny.

„Vnitřní hlasy“ jsou knihou zvláštního kouzla. Vše tu je jaksi stlumené, umírněné. Kniha ta dělá dojem chůze po špičkách, kde se stále chodec ohlíží, aby někoho neprobudil. Není to čirá elegičnost, jež z ní vane, ale něco jí hodně blízko příbuzného. Je to velká kytice bílých hojně orosených růží. Intimní noty z „Listů podzimních“ zní tu zase, ale zabarveny tak, jako byste sordinu dali na struny. Řekl bych, že tyto tóny jsou zde produšenělejší, hlubší; maje voliti sáhnu vždy raději k „Vnitřním hlasům“. V nich je Hugova duše. Jako květina vůni, má ji i duše, a nejjemnější tresť duše Hugovy je uzavřena ve vzácné této fiole. V jiných snad nádhernějších vásách, kde vře víno jeho rozhorlení, jeho nadšení a vášně, je také přimíseno této vůně — ale zde jest ona ryzí, zde jest její tresť, její kondensovaný výbor. Tak jako ve „Vnitřních hlasech“ mluví Hugo málokde — snad ještě někde v „Kontemplacích“ ale i tam jest již víc záru, snad někde v lyrické části „Čtyř větrů ducha“, ale tam jest zase již více stínu blížícího se večera.

Mají „Vnitřní hlasy“ tón a ráz zcela svůj, nikde později zcela tak dostižený, ve všem originalní.

Tuto charakteristiku „Vnitřních hlasů“ básník skoro sám vyslovil řka v předmluvě, že je-li v „Orientalech“ květ více rozvit, jest v „Hlasech vnitřních“ krůpěj rosy hlouběji ukryta.

Poesie jest jako bůh, praví dále, jedna ale nevyčerpatelná.

Dle něho má srdce, duše i život svou hudbu, z těchto tří paprsků utkal svou knihu. Obraťte tyto tři paprsky a máte krb rodinný — srdce, — pole — přírodu, ulici — život veřejný. Básník později často v různých variacích a kombinacích předváděl a rozváděl v lyrických zpěvech tyto tři paprsky. Hned za prologem a básní „Sunt lacrimae rerum“, plnokvětou to bílou růží, hozenou na hrob Karla X., potkáváme dvanáctiřádkovou báseň bez nápisu. Jeť to jeden z těch srdcervoucích výkřiků, jakých byl mocen jedině Hugo. Je to chomáč palčivých otázek, objímajících celé naše bytí, vyslovujících všecky jeho záhady. A vše to pověděno tak jasně, tak prostě:

Čím všecko skončí se? Zda hrobem nebo žitím?
zda vlnou, kterou jdu, zda stínem, kam se řítím?
kam kroků spletených jde cesta daleká?
Co tají kolébka osud neb člověka?
Jsme tady v bolestech a v plesu, práci, bdění,
buď kořisť osudná, buď vládci předurčení?

Ó Pane, pověz nám a vysvětli ten blud,
zda stvořil člověka jsi pouze pro osud?
Je vždycky Golgota v jesličkách utajena?
A hnízda útulná a jitrem vyzlacena,
kde v květů záclonĕ ptáčatům peří vzniká,
jsou, Pane, pro ptáky anebo pro ptáčníka?

Zmíníme se jen krátce o hymně na „Arc de triomphe". Báseň ta dnes víc než jindy má význam časový. Jméno otcova básníka nebylo vepsáno v řadu velkých vojevůdců mezi jména zdobící tuto bránu slávy. Dnes ta křivda na synovi úplně vyrovnána; jak známo vystaveno bylo tam mrtvé tělo básníkovo před pohřbem ve velkolepé tryzně. V básni této ukazujeme na II. odstavec, líčící význam Paříže slohem neobyčejným, sytým. Vidíme, jak již tenkrát Hugo blouznil o světovém její významu, a chápeme, že třeba bylo jen malého kroku k hyperbolám jeho pozdějších proklamac v době války.

Z celé řady básní, jež následují a jsou plné snivosti, uvádíme překrásnou apostrofu na Virgila (VI.), delikatní erotickou „Pojď, kouzelnice má" (VIII.), v které poslední cíl lásky vysloven je nad obyčej jemně a poeticky. Básní plnou koloritu a síly jest apostrofa na Alberta Dürera (X.), kde obraz v změti divé tlačí druhý, kde příšernost a neklid velkých lesů výborně tlumočí bizarrní Musu velkého toho mistra.

V kritikách francouzských i jiných často četl jsem výčitku, že prý erotická poesie Hugova při veškeré rhetorické nádheře jest chladna. Nechci předbíhati svému rozboru a uváděti cyklus „Duše v květu" z „Kontemplac" na vyvrácení této liché námitky, mohu citovati jen z „Hlasů vnitřních" číslo XI. a XXI. Co tu delikatní vroucnosti a opravdivé něhy! Jedním z nejskvostnějších čísel celé poesie Hugovy jest báseň „Kráva" (XV.), v které příroda co jediný zdroj každé pravé, velké inspirace se velebí. Přirozeně jest celý ráz básně naturalistický, popis krávy u dvorce jest pln živé pravdy a malebnosti, duchaplnou aplikací pak a genialním skokem v mysticismus dostává celek ráz divoké neurvalosti a samorostlé síly.

Přírodo, tys jako tato kráva!
Ó velká matko všech, přírodo shovívavá,
tak všichni najednou ať ducha, chtíče okem,
ať mléko nebo stín hledáme pod tvým bokem
básníci, učenci, směs jedna v práci, v snění,
na mohutný tvůj prs jsme všichni zavěšeni!

Co zatím hladoví a s křiky vítěznými
svá srdce živíme poklady bezmeznými,
a měnit chceme v krev a v duši svou jich pramen,
co proudy hltáme tvé světlo i tvůj plamen,
tvé listí, hory tvé a luhy, modré nebe,
ty o svém bolu sníš, nic nevyruší tebe.

Dětem jest věnováno několik básní plných něžnosti. Uvádíme jen „Ulétlým ptáčatům", „Na koho myslím zde", „Hle, děti sedly v kruh" a hlubokou „Tentanda via est". Všecky si najde český čtenář v mém překladě „Nových básní V. Huga" z r. 1882.

Vedle těchto světlých stránek v knize táhnou se i stíny, uvádím jen tři básně: „Pensar - Dudar", „Po lektuře Danteho" a „Na smrt bratra básníkova Eugena". K nim druží se ještě své doby slavná elegie „A Olympio" — jakýsi druh zpovědi básnické, dlouhý monotonní nářek na neuznání světa, marnost slávy, zlobu lidí a vše ty stíny, které neušetří v životě nikoho, kdo pracuje duchem. Nejlepší z těchto jest bez odporu nejkratší „Po lektuře Danteho". Ostatní nemají při všech krásných, ano báječne krásných jednotlivostech té pevné struktury, jakou báseň tohoto druhu míti má. Jsou to monology, meditace a z nich některé v genru, který měl to neštěstí, že se brzy přežil. Týká se to hlavně básně „A Olympio". Chápeme, že v době své, v době Obermannův a Lelií měly básně tyto velkou váhu, dnes jdeme kolem nich již chladnější ač celkem musíme přisvědčiti básníkovi, jenž praví na konci jedné z nich: Ó resignujme a jděme každý cestou svou, máť každé tělo stín a každý duch svou pochybnost.

Za tři léta po „Vnitřních hlasech" vyšly roku 1840 „Záře a stíny".

Básník přiznává sám, že nová kniha jeho jest jen pokračováním předešlých. Rozdíl ten, praví v předmluve, že v „Zářích a stínech" je obzor širší, nebe modřejší, klid hlubší. A vskutku kniha jeho jest plna slunce a poledního klidu, těch stínů je v ní velmi málo. Cítíme, že jsme na výši, mlhy zůstaly hluboko dole pod námi, ovívá nás jas letního vzduchu. Cítíme, že básník víc než kdo jiný jest milencem jihu a jeho bujných třpytných forem s ostrými konturami, cítíme to, kdyby nám to byl ani v předmluvě své neoznámil. Kniha je plna snů, ale i ty jsou těžce vyzlaceny. Jakýsi pantheismus dýše nádherou slok, pohoda vysluněné stráně v červenci, ticho poledne plné tajemství, ale usmívavého, šťastného. Cítíme i něco z hmoty v této poesii, ale této hmotě rostou před zrakem naším křídla, ona se stává produševněna myšlénkou. Vše se tu leskne a třpytí i ty nejmenší odpadky drahokamů, i ty nejmenší třísky myšlénkových brillantů. Idylla se usmívá vedle heroické nenie, meditace filosofická vraští obočí vedle prosté scény z lidu, bizarrní vidění anachorety jde vedle tiché elegie na vesnickém hřbitově. Příroda zná velké tajemství a usmívá se — toť resumé celé této knihy, spředené ze zlatých paprsků červencových sluncí. Upomínky na první dětství jsou chládkem a stinným asylem v tomto oslňujícím jasu, ten velký park Feuillantinský nahlíží sem se svými obrovskými košatými stromy, s hudbou vln a ptáků, s rejem motýlů a pestrého hmyzu v zlatém písku, se smíchem a skotačením dětí, šťastných jeho obyvatelů. Je to báseň v básni. Snivé ticho této epopeje světla ruší náhle vážné akkordy, meditace o umění, sochařství v osobě Davida, hudbě v osobě Palestriny. Z hloubky ozývá se zvuk kytary, cukrování hrdliček, slyšíte zpívati Gastibelzu, „muže s karabinou", teplý dech ovane vás, toť Španělsko! K lásce nemáme ovšem daleko. Kde je ten ráj, jak k němu, aby nás nestíhala zloba světa — veslujte, jak užiti ho, by nás nerušila bída a vřava všední — spěte, jak okouzliti krásky bez kouzelných nápojů — milujte! Ano toť tajemství všeho Vezmi duši mou na svá kridla, ale nech mé srdce u svých nohou! Přijď k mému loži, jako Petrarkovi se zjevovala Laura v sladkých snech . . . Kdo může ještě po těchto básních říci — že Hugo není schopen hlubokého citu v lásce, ten jistě sám nemiloval.

Co říci o „Smutku Olympia", této elegii par excellence? Bolestná něha slok Lamartineových je tu překonána, hudba verše pojí se s hudbou myšlénky v okouzlující celek. A jaký mistrovský kus báseň „Socha"! Vidíte ten starý park, kde třese se ten opuštěný Faun.

však ostřejší nad podzimní vítr jest analysující reflexe plna historických dat a kulturních vzpomínek.

I několik slz skane v tuto orgii světla.

„Jeť každá naděj třtina zlomená", zní to dojemně a snivě. Na konci pozdravíte s jásotem moře v „Caeruleum mare", ať již odpočívající v slunci, neb v „Oceano nox" ať bouřlivé, hrob tolika námořníků. Ještě se ukonejšíte sladkou moudrostí v stejnojmenné básni a před duší vaší dozněla velkolepá ta symfonie září a stínů, zavíráte jednu z nejvzácnějších knih, jež vyšly z lidského péra.

Však nikoli, kdo by ji mohl na vždy zavříti, znova a znova otvíráte a hledáte stránky nejdražší, ale ty rostou, lety jest jich vždy více, poesie jich více nevybledne. A jak se ironicky usmějete, když v knize vydané roku 1841 od nějakého pana Chaudes-Aigues s názvem „Moderní spisovatelé francouzští" (pravá to rarita dnes) čtete blahosklonnou větu: „Pan Viktor Hugo učinil pokrok, odloží-li ještě i ostatní své nezpůsoby, bude se moci s ním kritika zabývati seriosně!"

(Pokračování.)

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Pravda," odpověděl Vasil již dosti klidně.

„Kdys to zpozoroval, že je tvůj pán mrtev?" tázala se Rajisa, v té chvíli na něho se nedívajíc. Hrála si s trapečkem na svém slunečníku, jakoby se ho tázala jen z dlouhé chvíle.

„Jako ostatní," odvětil Vasil, „když jsme dojeli k domu v městě, budili jsme pána, nu a tu jsme viděli, že je mrtev."

„Tedy až u domu? Po cestě pán nemluvil?"

„Na cestě nemluvil nikdy," pravil Vasil, „a pak ten mráz . . ."

„Jak dlouho jste byli na cestě?"

Vasil pohledl pozorněji na svou paní, která až posud byla stejně lhostejnou, a tenkráte zachvěla jím hrůza.

„Již ani nevím," odpověděl trochu nejistě.

„V kolik hodin jste vyjeli?"

„V šest hodin večer."

„A v kolik jste přijeli?"

„V půl jedenácté."

„Ze zámku do města je pětadvacet verst, a na ty jste potřebovali půl páté hodiny?"

V té chvíli nehrála si již Rajisa se slunečníkem, nýbrž dívala se upřeně Vasilovi do očí.

„Pán se stavěl u Marfy," pravil, zachytiv se této slabounké naděje.

Ve světnici panovalo takové ticho, že bylo slyšeti, jak Rajise tikaly hodinky.

„Jinde jste se nezastavili?" tázala se Rajisa.

„Ne," odvětil Vasil, sklopiv hlavu.

Tichon mlčky poslouchal, a trnul strachem, neboť očekával každou chvíli, že se paní obrátí k němu.

Tato chvíli mlčela, a pak pravila hlasem určitým a jasným:

„Tento stařec tvrdí, že tě toho dne po sedmé hodině viděl v lese, a žes tam mluvil s Ivanem, mužem Marfiným."

Vasil se zoufale rozhledl po světnici; jeho divoké oči utkvěly na tváři Rajisině, ale sklopil je ihned, neboť poznal, že se ho paní nebojí.

„Kdo to řekl?" zvolal hlasem chraptivým. „Ty, starče? Jsi tak stár, blízký smrti, a nebojíš se trestu božího? Kterak můžeš tak lháti?"

„Nerouhej se," zkřikl Tichon, „nevzývej nadarmo boží spravedlnost Byl jsem v lese, když jste vytáhli pána z jeho saní, viděl jsem to, kterak jste ho tam zase dávali . . . Vím všecko!"

Vasil pozvedl hrdě hlavu.

„Víš-li všecko," pravil, „víš také, kdo uspal pána, a čí ruka mne svedla k zločinu."

„On má pravdu," odvětil Tichon, podávaje mu ruku, „on není původcem toho zločinu. Ať vypravuje, jak se to stalo, a ty, paní, uvidíš, zdali někdo z nás lže."

Rajisa se obrátila k Vasilovi Kdo ví, co vyčetl z její tváře, ale v té chvíli se vztyčil, jakoby setřásl se sebe břímě hanby a strachu, které až posud jej tížilo.

„Marfa, žena pánova bratra Ivana," počal vypravovati, „uspala pána nějakým nápojem, co to bylo, nevím. Neměl jsem o tom ani tušení, a vezl jsem pána dále, když v tom pojednou uprostřed lesa postavil se mi do cesty Ivan. Je to pravda, starče?"

„Pravda," přisvědčil Tichon, „pokračuj."

„Zastavil koně, a poručil mi, abych s ním vzal pána a položil na zem, aby v tom silném mrazu na věky usnul. Já nechtěl, on však hrozil mi smrtí. Je to pravda?"

„Pravda," přisvědčil Tichon, „jen pokračuj "

„Co jsem mohl dělat? Kdybych byl zemřel, nebyl bych tím pánovi také posloužil. Poslechl jsem tedy. Pán zesnul beze všech bolestí, a nikdo nebyl by se o tom dověděl, kdyby tento proklatý stařec nebyl to vyzradil. Pověz, starče, cos dělal v tom lese, v noci, v takové zimě, kde žádný poctivý křesťan nebyl by se tam odvážil?"

„Kradl jsem dříví," odvětil klidně Tichon.

Vasil sklopil hlavu.

„Paní," pravil, „učiň se mnou co chceš; ale budu-li trestán pouze já, bude to hrozné bezpráví; kdyby nebylo Ivana, neměl bych na sobě žádné viny."

„Proč pak jsi přijímal podíl z té vraždy?" odvětila Rajisa hlasem přísným.

Vinník sklopil hlavu ještě níže; na to nemohl odpověděti ničeho.

„Tvoje zištnost tě zahubila," pokračovala Rajisa; „ty," obrátila se k Tichonovi, „byl jsi potrestán na svém těle, poněvadž jsi chtěl sáhnouti na statek cizí· ale tento" — při tom ukázala na Vasila — „jest mno-

hem nešťastnější nežli ty, neboť ty máš nemocné tělo, on však nemocnou duši, která se tak snadno neuzdraví."

Ve světnici bylo úplné ticho. Venku zlatilo polední slunce pískem posypaný dvůr, děti si hrály, a nesčíslné zvuky ozývaly se vesele ze dvora. Rajise bylo těsno. Pospíšila k oknu, otevřela je, a vlídný paprsk slunce ozářil světnici.

„Hleďte," pravila k oběma mužům, kteří neodvážili se ani promluviti, „váš život jest v mých rukou. Nejenom, že jste zabili člověka nevinného, ale vy jste také příčinou, že na ubohou paní padlo podezření, že se jí přátelé i příbuzní vyhýbají, že její duše, stížená zármutkem, velice trpí. Chcete-li žíti zase v pokoji s Bohem, a srdcem svým, musíte se přiznati ke své vině, a to veřejně, až vám nařídím."

„Půjdeme do Sibiře," vzdychl si Vasil.

Rajisa zavrtěla hlavou.

„Zjednám milost vám oběma, přiznáte-li se, slibuji vám to, a zároveň dám vám tolik, abyste mohli obětovati svíčky a svaté obrázky podle libosti. Zde na zemi odpustí vám cář, a na věčnosti Bůh."

Ne nadarmo vyslovila Rajisa jméno cářovo; neboť ti lidé byli přesvědčeni, že ji cář poslal, a že tudíž nesmí nikdo jí odporovati.

„Učiň jak myslíš," pravil konečně Vasil. „Ten zločin zkazil mi život. Kolik nocí jsem probděl, ví jen Bůh! Teď snad budu spát."

„Bůh sesýlá mír svůj těm, kdo litují," pravila Rajisa. „Jdi a věrně mi služ."

Vasil se uklonil až k zemi a odešel.

„Kdy mne povezeš k sv. Sergěji?" tázal se Tichon své dobroditelky.

„Ty máš naspěch," odvětila tato. „Teď ještě ne, až budeme hotovi s touhle věcí."

XXXIX.

Vasil šel k řece a přemýšlel, co se bude díti po tom jeho vyznání; abychom řekli pravdu, bylo mu mnohem volněji. Věděl, že celý jeho příští život leží v rukou Rajisy, a přece, věc podivná, netoužil po její smrti. Zdálo se mu, že tato žena jest obdařena mocí nadpřirozenou, cítil k ní úctu a zároveň jakýsi strach; jméno cáře, jež Rajisa v pravou chvíli vyslovila, jej přesvědčilo, že jest jí vydán na milost a nemilost, že ho může zachrániti nebo zničiti.

Když se tak obíral těmito myšlénkami, spatřil zdaleka Ivana, který se vracel z města s vozem plným zásob. Vasil se odvrátil, aby se mu vyhnul, a pustil se silnicí; ale za deset minut jej Ivan dohonil, neboť mu nadejel polní cestou.

„Proč pak se vyhýbáš svým přátelům?" tázal se Vasila s úsměvem zlomyslným.

Vasil nechtěl odpověděti, ale ten smích jej podráždil.

„Ty nejsi můj přítel," pravil, „jdi svou cestou."

„Snad proto, že jsi tak za dobré s paní hraběnkou, jsi zpyšněl?" tázal se Ivan posměšně.

Vasil pokrčil rameny a obrátil se k němu zády.

„To člověk často vidí, že páni mají rádi poddaný lid," pokračoval Ivan, pobídnuv koně, aby mu Vasil neuprchl; „již mnohá hraběnka milovala svého kočího!"

Vasil se obrátil, a plivl před ním na zem, na znamení svého pohrdání.

„Mlč, zlý jazyku," pravil, „musíš plivat na všecko, co je kolem tebe? Nech tu poctivou paní na pokoji, sice . . ."

Pozdvihl hrozebně ruku, tak že Ivan zastavil.

„Eh co, proč se tak durdíš? Člověk se nemůže s tebou ani zasmát! Jindy býval jsi rozumnější!"

Vasil odbyl jej pohledem plným nenávisti.

„Co jsem řekl, že jsi za dobré se svou paní," pokračoval Ivan, „a to je pravda. Vždyť ona se bez tebe ani nehne. Měj se před ní na pozoru, ta je chytrá! Ať něco nevyzradíš!"

Ivan řekl to jen tak, beze všeho úmyslu; ani netušil, jak blízko je pravdy. V tom ale zpozoroval na Vasilovi jakési rozčilení, jež nemohl tento potlačiti, i začal se opravdu obávati.

„Řekl jsi něco?" tázal se naléhavě.

„To bych měl co pěkného povídat," odvětil na to lhostejně Vasil.

„Poslyš, bratříčku, pojď ke mně na čišku čaje," pravil Ivan znepokojen. „Pojď, mám také dobrou vodku . . ."

„Děkuju," odvětil Vasil, „nemám chuti na takové nápoje, jaké tvá žena nabízí hostům."

Nečekaje na odpověď pustil se přes pole, tak že ani neslyšel, co Ivan za ním volal.

Ivan vrátil se zamyšlen domů. Na prahu očekávala ho žena; sotva že pustil uzdu z ruky, odpřáhla koně, odvedla jej do stáje, dala mu hojnost sena i slámy a složila z vozu zboží. Na to vstoupili oba manželé do domu, a Marfa přinesla na stůl kouřící samovar.

„Jak bylo na cestě?" tázala se.

„Dobře," odvětil Ivan; „ale teď jsem potkal Vasila . . ."

„Kočího?"

„Ano."

Oba manželé pohledli na sebe.

„Mně se to hned nelíbilo," pokračoval Ivan, „když se sem vrátil: tahle hraběnka, ta je bystrá — až nazbyt."

„Řekl ti něco?" tázala se Marfa pojednou starostlivě.

Ivan vyprávěl o svém setkání se s Vasilem, a to až do nejmenších podrobností. Jeho žena jej pozorně poslouchala, a když dokončil, pravila:

„To je mrzutá věc, ten člověk mohl by nás zničiti."

„Co počít?" tázal se Ivan.

Marfa pohledla mu do očí, a pochopivši význam jeho otázky a zavrtěvši hlavou, pravila:

„I ne, to by nebylo moudré. Nejlépe bude, když si pospíšíme, sice bude všecko zkaženo. Ta tvoje švakrová je nám v cestě; kdyby té nebylo, hošík by nám nepřekázel; pak vládl by jenom poručník, a ten se o nic nestará."

„Ovšem," pravil Ivan, „ale jak se jí zbaviti? Zase ty houby? Tehdáž se to nepodařilo."

„Ne," odvětila rozhodně Marfa, „žádné houby. Zbavíme se jí jinak . . Zdejší lidé ji nemají rádi; za to milují nás, vždyť my jsme tu pravými pány."

Marfa pozvedla hrdě hlavu. Cítila se opravdu paní v celé vesnici, neboť muži poslouchali na slovo jejího manžela, a ženy neradily se s nikým nežli s ní.

Táhla muže svého do koutu, a radili se. Rada trvala dlouho, a když se dohodli, ulehl Ivan na lavici a usnul. Jeho žena se sladce usmívala.

Den byl krásný a teplý, a slunce klonilo se již na západ; paní Marsovová chystala se se svým hošíkem na procházku a chtěla právě vyjít ze zahrady, když v tom objevila se před ní Marfa.

„Jdeš na procházku?“ tázala se usmívavě.

„Ano; přeješ si něčeho?“ odvětila suše Helena.

„Když jdeš na procházku, mohla bys být tak laskava a podívati se do vesnic a prohlednouti studny. Voda padá tak rychle v těch horkách, že snad příští týden nebudeme míti nápoje pro dobytek. Tvůj nebožtík muž říkával, že dá vykopat strouhu, aby se mohla přivést voda z řeky. Teď by byl na to čas, ale nemůžeme nic dělat, dokavad to neprohledneš.“

„Dobře,“ odvětila Helena, „podívám se na to.“

Vzala hošíka za ruku, a zaměřila do polí.

Marfa pozorovala její přísnou elegantní silhouettu, která se obrážela temně na zlatém nebi.

„Jen jdi,“ pravila, „a vykopej si díru, do níž zítra padneš.“

Bylo to v sobotu večer: lidé vraceli se časněji z práce, aby se odebrali do lázní. Parní lázeň jest největší rozkoš ruského lidu. Lázeň a houpačka jsou skoro jediné zábavy, jež na vsi znají, mimo zpěvy provázené mimikou, jež zpívají dívky v neděli, tančíce zvolna na trávníku.

K vůli lázni vracel se každý časněji domů. V kamnech bylo pořádně zatopeno, voda se v kotli vařila. Žena, která toho dne vytápěla lázeň, nešetřila k ponuknutí Marfy dříví, tak že dobré dvě hodiny nemohl nikdo vejíti do vnitř, nechtěl-li se zalknout. Lidé, mrzutí že mají čekat, začali bručeti. Muži koupají se nejdříve, pak teprve ženy, které se musí spokojiti se zbytkem vody i tepla; a tak byli muži zvláště netrpěliví, právě proto, že se měli koupati první. Všude stály skupiny lidí, u samých lázní, na návsi, před vraty, kde bylo místo. Mnoho nemluvili: ruský sedlák není hovorný — dívali se na pravo na levo, a odhadovali příští žeň.

Na kraji vesnice objevila se Helena. Její syn kráčel vedle ní a nesl velikou kytici polních květin. Když spatřila ty zástupy lidí, nebylo jí volno; věděla, že ji nemají rádi, ačkoliv její svědomí nečinilo jí žádných výčitek. Kráčela smutná a vážná jako vždycky a zdravila na pravo i na levo pokynutím hlavy. Muži smekli klobouky, a stáli bez hnutí, ale žádná přichylnost, žádná láska nejevily se v tomto nuceném pozdravu.

„Maminko,“ pravil Sáša, „tady je studna.“

Helena šla za hochem, a naklonila se přes dřevěné roubení.

„Tady jest vody dost,“ pravila spíše k sobě než k dítěti, „podíváme se k druhým studnám.“

Zaměřila na jiný konec vesnice, provázena zvědavými zraky sedláků, kteří nemohli pochopiti její počínání.

„Co to dělá?“ tázali se jedni druhých.

„Čaruje,“ pravil někdo.

„Hloupostí!“ odvětil druhý.

„Inu uvidíme,“ děl na to třetí.

„Lázeň je hotova,“ zvolal pronikavým hlasem bosý hošík, který přiběhl v největším trysku.

Muži ubírali se hromadně k lázním, a nalezli zde Helenu, která měřila tyčkou hloubku vody, z níž se naplňoval kotel.

Když vytáhla z kalné vody tyčku, ozvalo se v celém zástupu tlumené reptání. Helena překvapena se ohledla. Sedláci stáli bez hnutí, a dívali se na ni.

„S Bohem,“ pravila, kynouc jim hlavou, a zaměřila k domovu.

Dívali se za ní, a mnohý z nich bručel něco jiného nežli požehnání; ona však byla příliš daleko, a neslyšela jich.

XL.

Druhého dne z rána Sáša trošku kašlal; včerejší procházka ho unavila. Noc také neměl klidnou; proto ho nechala matka spáti a zůstala u něho. Již zvonili poprvé na mši, neboť bylo půl desáté, ale Sáša se nevzbudil. Helena si umínila, že toho dne do kostela nepůjde; poslala služebnictvo ponechavši si doma jedinou ženu pro ten případ, že by něco potřebovala, a sedla si k oknu. Za nějakou chvíli hoch se vzbudil. Spánek posloužil mu velmi dobře. Jeho modré oči hledaly nejprve matku, které přál veselé, dobré jitro. Na to poslal políbení obrazu otcovu: Helena jej tomu učila, když byl ještě maličký, tehdáž v těch smutných pro ni dobách, když její muž každou chvíli zmizel do světa. Komorná začala hocha oblékati, a Helena se vrátila zase k oknu. Tak uběhla hodina; Sáša vypil kotlík mléka, což bývalo jeho první snídaní, a přiblížil se k matce, která ho něžně přivinula ke svým prsům. Dívali se s polu na náves před kostelem, neboť každou chvíli měli se vyhrnouti lidé z kostela. Konečně ozvaly se zvony, které oznamovaly, že obřady jsou skončeny; několik hospodyň horlivějších nežli ostatní pospíchalo napřed domů, a zvenáhla vyhrnula se celá vesnice z kostela na náves.

V tuto chvíli lidé si rádi pohovoří. Ze všech okolních vesnic, kde nejsou kostely, sjeli se sedláci ve vozech pěkně umytých, ba i koně se jen leskli, a jejich dlouhá hříva byla zapletena. Když se takto ruský lid po kostele sejde, pohovoří si s chutí o běžných záležitostech.

Helena a její syn pozorovali se zalíbením vlnící se dav. Bílé košile a červené sukně děvčat, vysoké účesy žen vdaných, ozdobené zlatem a drobnými perlami, husté závoje červeně vyšívané, anebo zcela řídké, pletené v ruce, skleněné nákrčníky splývající na prsa, celá ta směsice barev, lesku a hlasů zářila a vířila v slunci. Pojednou vyběhla z domu jedna hospodyně celá uděšená, a křičela něco, čemu Helena nemohla porozuměti. Lidé se tlačili kolem ní; brzy na to přiběhl zrovna tak uděšeně jakýsi muž, který také lidem něco vykládal, a hned za ním přikvačil druhý.

„Co ti lidé dělají, maminko?“ tázal se Sáša.

„Nevím,“ odvětila matka. „Snad se něco stalo.“

Hluk rostl, a z té vřavy ozývaly se jednotlivé hrozivé hlasy. Komu ty hrozby platily, Helena prozatím nevěděla: volala komornou, ale ta zmizela.

„Pojďme se, maminko, podívat, co se děje,“ prosil Sáša vesele si poskakuje.

Helena vyhledla oknem; oči všech byly obráceny k ní, a ty pohledy i celé chování davu bylo velice hrozebné. Ani nevedouc proč, zavřela okno. Shromážděný lid hlučel tím bouřlivěji.

„Co je ti, maminko?“ tazalo se dítě vinouc se k ní.

„Mám strach“ pravila Helena, úzkostlivě naslouchajíc, neboť v tom ryku zaslechla zcela určitě svoje jméno.

Venku na návsi dostoupil zmatek svého vrcholu. Když vycházeli lidé z kostela, nalezla jedna hospodyně, která si pospíšila domů, telátko v chlévě mrtvé; leželo vedle koryta s vodou, kterou si patrně hasilo žízeň. Ve svém leknutí vyběhla na náves a oznamovala svoje neštěstí kmotrám. Skoro v téže chvíli nalezl jeden sedlák na dvoře mrtvého psa a druhý mrtvou ovci. Všechen lid plný hrůzy zůstal jako omráčený. Ruský sedlák jest fatalista, ale při tom přece podezřivý; hledá vysvětlení a to vyšlo tenkráte z úst Ivanových.

„Studny jsou očarovány," pravil tiše.

„Očarovány? Otráveny!" zvolal druhý.

A již celý dav opakoval osudné to slovo.

Lid srazil se těsněji do hromady a počal rokovati, chvíli tiše, chvíli bouřlivě. Včera viděli paní, kterak se klonila nad studnice a pronášela nad nimi jakási slova. Celá ves ji viděla, kterak se po vesnici procházela se svým synem, který nesl kytici nějakých rostlin; že byly jedovaté, o tom nikdo nepochyboval.

„Otráveny?" ozval se pojednou jakýsi hlas. „Nebylo by to poprvé. Jak pak dlouho je tomu, co její syn byl nemocen!"

„A což pán, ten také zemřel nějak divně!" zvolal někdo jiný. V té chvíli zavřela Helena okno.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

XVII.

V Praze, dne 8. července 1885.

Již slovo to je venku v celé, nahé pravdě: „kráčíme vstříc velkému literarnímu krachu" — a ani mravokárným kázáním, ani vtipnou satirou, nelze odčiniti faktum toto. Těžký vůz řítí se s kopce a kde vzíti elementarní sílu, která by jej zadržela?

Musím se však jakožto člověk poměry našeho venkova znající rozhodně opříti tomu tvrzení, jakoby čtoucí obecenstvo bylo vinno úkazem tím. „Zvon reklamy" že prý zmůže vše a čtoucí obecenstvo prý se vrhá tam, kde hlučná jest vřava, jako před dražebným krámem, a když prý se *jednou* sklame, zanevře na vše ostatní! Jak hezky řečeno, ale jak při tom archaisticky! Byly doby, kdy zvon reklamy „zmohl", kdy se obecenstvo „vrhalo", ale když se ne jednou, nýbrž *stokrát* sklamalo — reklama budí u čtoucího obecenstva útrpný úsměv! A teď ani nejsilnější „paprika" (jakž mi jeden z venkovských přátel mých reklamu pojmenoval) netáhne více! Co bylo v této příčině napsáno ve předešlém Listu z Prahy, mělo býti řečeno s použitím slovesné formy času minulého a dávno minulého. — Neboť, věř tomu kdo nebo nevěř, právě ta okolnost, že reklamy přestávají „táhnouti", má v zápětí blížení se „literarního krachu".

„Tedy obecenstvo přece věřilo reklamám a já mám tedy pravdu," namítne mi vítězoslavně protivník můj z předešlého „Listu z Prahy".

Ano, věřilo, ale pravdy nemáš, poněvadž *to* mu ve zlé vykládati, svědčilo by o úplné neznalosti čtoucího obecenstva na venkově a o úplné neznalosti poměrů.

Ti, kdož na venkově vůbec četli noviny, byli idealisté nejlepšího zrna, byli lidé o svatosti naší věci tak skrz na skrz přesvědčení, že doslova věřili novinám, kteréž v politické části vypravovali jim, jak bojují pro naše práva a pravdu, jak „mrzkost jest poroba Hospodinu", jak prapor svobody, rovnosti a bratrství neznečištěn plápolá ve vzduchu, jakožto symbol nadšení pro naši svatou věc atd. atd. atd. A měli pak tito „čtenáři" nevěřiti, když v nepolitické části denních listů nadšenými slovy se jim vykládal význam literatury, a když jerišské trouby reklamy jaly se bořiti zeď nevědomělosti české? Právě idealismus čtenářů pro všecko české nepřipouštěl stínu nedůvěry, a při konservativnosti našeho lidu reklamy dosti dlouho působily a dobře působily, poněvadž sklamal-li se dobrák čtenář v desíti případech dvakráte nebo třikráte — idealismus jeho zůstal netknutý a on četl i kupoval dále. A této okolnosti využito potom v Praze způsobem, který živě připomíná na pověstné Pompadourské: Après nous le déluge!

Kamarádi nakladatelé, kamarádi novináři a (buďme jen upřímní) kamarádi spisovatelé když uviděli, že idealní „čtenář" snese mnoho křenu aniž by kýchal, dráždili ho potom — paprikou!

Reklamářství, jehož původ a slušné celkem počátky nelze tak naprosto odsuzovati, zvrhlo se nyní ve sprosté dryáčnictví! O produktech literarní ničemnosti psaly se dithyramby rovněž tak skvělé jako o spisech dobrých a lepších, ve prospektech hlučně ohlašovaných „nádherných děl národních" slibovaly se věci, jež pak v díle samém nebyly, ba z většího dílu ani býti nemohly.

Výtka, že obecenstvu našemu nedostává se soudnosti, že může si vybrati, zamítnouti, nekoupiti, má oprávněnosti jenom částečně! — Neboť nesmí se zapomínati, že v největší části našeho venkova poměry knihkupeckého obchodu jsou prabídny, že o nějakém zasýlání knih na ukázku není ani řeči, a že tudy vlastenec český, chce-li vůbec lekturu literarní pěstovati, objednává si knihy teprv podle toho, co o nich četl. A kde má pak vzíti soudnosti, jak má vybírati nebo zamítnouti, když objednal knihy proto, že byly vychváleny a dříve sám o ceně jich nikterak přesvědčiti se nemohl?

Krisis nastala. Kramářská produkce se velebila rovněž tak, ba více než věci dobré, „čtenář" objednával jako prve a nyní již z pravidla napálen byl v desíti případech — devětkrát! Po paprice se již kýchalo. Idealismus se vykouřil a obrátil se v trpkou střízlivost. Reklamy někde již úplně přestaly a jinde valem přestá ají „táhnouti"; a poněvadž na ten čas není prostředku, jenž by obecenstvo vědomě a systematicky moderními reklamami obelhávané upokojil, který by byl s to, národu našemu — až dosud idealnímu a trpělivému — strhané idealy aspoň částečně navrátiti nebo nahraditi: proto a z té příčiny není pochybnosti, že kráčíme vstříc velkému literarnímu krachu, jejž nikdo nezadrží!

A teprv až se bouře vybouří a smete ty, kdož vítr sili, teprv potom může zase literatuře, literatům a nakladatelům s jedné, a konsumentům se strany druhé nastati doba obrození!

* * *

A teď ještě jenom několik slov souvisících s tím, co právě bylo pověděno. — Každý, kdo venkov náš viděl, kdo příležitost měl na různých místech žíti, poznal dojista, že „čtenáři" novin a pěstitelé literatury byli zároveň největšími rozšiřovateli knih českých. Chodili od domu k domu, půjčovali co sami koupili, budili interess pro lekturu českou a nabízeli knihy ke koupi. Byli to dobrovolní agenti českého trhu knihkupeckého; doba předbřeznová s chloubou jmenuje Řehoře a Smidingra, doba novější znala jich do set! „Znala" ale přestává znáti, neboť těchto odhodlaných mužů initiativy ubylo, neumřeli sic, ale vlastnost tato v nich odumřela. Já sám znám osobně a přátelsky dva takové šiřitele, kteří majíce oba v okolí působení svého vynikající postavení, na tisíce knih českých prodali, a nejednomu schopnému mladíku pomohli ke studiím. Tohoto léta oba jsem navštívil, a uviděl, že dobrovolné agentury na prospěch české literatury naprosto zanechali a že všecky dopisy od nakladatelů s ledovou konsekvencí nerozpečetěné zpět posýlají, anebo házejí do pece, jako básník předešlého „Listu z Prahy" své neprodané básně. Ptal jsem se jednoho z nich upřímně, cože příčinou této rozmrzelosti?

Dostal jsem odpověď, — a lituji jen, že nebylo možná ji stenografovati, neboť ta měla by se na věčnou paměť vytisknouti docela. Než z celé řady případů, které jsem slyšel,

uvedu tento. Přítel můj vypravoval: „Ohlásilo se dílo velké, nádherně illustrované, národní. Ač v posledních letech přečasto byl jsem oklamán, tentokráte přece zase na žádost nakladatelovu dal jsem se do agitace. V krajině chudé mezi chudým lidem s nádhernými díly nedá se mnoho dělat; já však rozvrhl jsem těm chudším placení po týdnech a měsících a měl jsem na nádherně illustrované dílo národní v brzku asi 60 předplatitelů.

První dva sešity byly skvostny, ve třetím již místo slibovaných dřevorytin rozmazané zinkografie! — Odběratelé byli tu i tam nespokojeni, já psal v té věci nakladateli. Ale on mi odpověděl soukromě a pak i na desce následujícího sešitu díla svého, tomu my venkované že ani nerozumíme, nebo dobré zinkografie že jsou daleko lepší nežli dřevorytiny! — Věřím rád, ale jeho zinkografie byly rozmazané! — A pak to šlo s kopce. Papír horší, tisk horší, illustrace méně než slibováno (a jakých!) a přitom text umělými sic, ale náramně „hmatavými“ prostředky hodně rozšlapávaný, jen aby bylo sešitů více!!

Dělal jsem si výčitky, že jsem mnohého chudáka přiměl k odebírání, že mu ujímám trpce vydělaný groš za věc, která jest mnohem špatnější než z počátku bylo slibováno, za věc, při níž publikum čtoucí bylo obelháno vábnými prospekty a reklamami. Abonenti moji vraceli mi pak sešity, a konečně mi jeden zmužilejší řekl, abych je vůbec ušetřil a nic jim více nevnucoval, jindy že tomu bylo jinak, ale teď prý je každou chvíli s nějakou věcí jen chci napálit! A já jim „vnucoval“ jen takové knihy, o nichž podle zpráv a úvah novinářských musil jsem býti přesvědčen, že budou působiti aspoň jako — Mesiáš! Tak skončila moje dobrovolná agentura knihkupecká a spolusousedé moji, kteří dříve ve všem mi důvěřovali, nyní byť i ne za nepoctivce, alespoň za člověka méně poctivého mne pokládají, než jsem býval dříve!“

Až potud vypravování starého vlastence. Vím dobře, že dosti řádní jest — ale, bohužel, pravdivé více než doslovně.

A teď snad již víme, proč bouře se blíží, proč my pérem živící se lidé vidíme příznaky katastrofy a krachu literarního!? Nikoliv, nevíme toto úplně, neboť ani předešlý, ani tento „List z Prahy“ látku nevyčerpal docela. Obecenstvo čtoucí dostalo svůj díl, novinářské reklamářství a nesolidnost nakladatelů také, a nyní zbývá ještě dokonale a otevřeně pověděti, jakou břivnou k literarnímu krachu přispěli — sami *spisovatelé!*

Marcus Antonius.

— „**Sborník lékařský.**“ Nový tento, hlavně vyšším účelům vědeckým sloužící časopis lékařský, vydávaný nákladem několika vlasteneckých lékařů českých, počne těchto dnů vycházeti, a prvé číslo, jež se právě dotiskuje, obsahuje příspěvky doktorů: Janošíka, Mareše, Hlavy, Maixnera, Thomayera a Bláhy. List tento obsahem i zevnějškem rovnati se má každému vynikajícímu archivu lékařskému v literaturách světových a již prvé číslo ukazuje, že redaktoři (prof. dr. Hlava a doc. dr. Thomayer) snažili se plnou měrou vytčené úloze dostáti. List vychází ve volných sešitech, z nichž čtyry tvoří svazek o 32 arších. Předplatné za svazek o čtyrech sešitech, deset zlatých, přijímá prof. dr. Hlava, český pathologický ústav, Kateřinská ulice č. 32—II. Lze se nadíti, že odborné obecenstvo listu, jenž jest jaksi prvním výsledkem nové české fakulty lékařské, své podpory neodepře.

— „**Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia.**“ Series secunda, tomus primus: Relationes oratorum pontificiorum 1524—1526. (Magyarországi pápai követek jelentései 1524—1526.) Budapešť 1884. 4° stran CLIII a 472 a 8 fotografických tabulí. Nemožno ubrániti se pocitu velmi trpkému, ba bolestnému při oznamování knihy tak krásně upravené a nádherně vydané, jako jsou tato uherská Monumenta Vaticana! — A Maďaři již mají velikou a skvělou sbírku listin z archivu Vatikanského, vydanou Augustinem Theinerem na útraty šlechty uherské, pod titulem „Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia“.*) Sotva že však za papeže Lva XIII. poklady archivu Vatikanského staly se badatelům přístupnějšími, jsou to ze sousedů našich na předním místě Němci a hned po nich Maďaři, kteří s velkou horlivostí ujali se v Římě nového badání pro dějiny své. U Maďarů tentokráte finančně zabezpečili celý podnik kněží. Dvacet osm předních hodnostářů církve katolické a čtrnácte kapitol a klášterů zaručili roční příspěvky od třiceti až do tisíce zlatých na deset let na potřeby studií uherských v archivu Vatikanském! A co by se ještě nedostávalo, to dodá Peštská akademie! Vydání relací oratorů papežských z let 1524—1526 jest prvním ovocem obětovnosti této. Maďaři, na národní a vědeckou čest svou velmi žárliví, ve věcném i formalném ohledu dali si neobyčejně záležeti. V Římě pracuje pět badatelů, a sice tři opisují a dva kollacionují. Vydání pak řídí biskup Arnold Ipolyi a kanovník Vilém Fraknói, známý historik uherský. Historické úvody (latinské a maďarské) jich obou k dílu přítomnému velmi jsou pěkny, texty relací bezvadny docela. Stal se i v této věci v Uhrách veliký pokrok, patrný zvláště, srovnáme-li na příklad tyto texty vlaské s výtahy, jež před několika lety vydal Gustav Wenzel nákladem akademie Peštské z kroniky Benátčana Marina Sanuda! Pro dějepis český za kralování Ludvika II. ledacos dá se z této publikace uherské vykořistiti; zvláště bohaté, zajímavé jsou zprávy o jednání Čechů v Budině s legatem papežským ve příčině kompaktat a narovnání s církví Římskou (1525); odtud o této věci nabýváme světla a podrobností zcela nových (viz Fraknóivovu předmluvu str. XLIX. až LVII. a v textu str. 176. a násl.). Jsou však to toliko drobty padající se stola bohatcova do mošny žebrákovy, jsou to drobty, které ukazují jen: jak mnoho by se pro dějiny české dalo pracovati ve Vatikaně, kdyby bylo — peněz! Vždyť z Čechů od dob Palackého a Dudíkových, jimž předkem šlo o starší historii, nikdo více tam nebyl! Ale peněz není, protože naše šlechta po největším díle jest jen konservativní a ne národní, protože naše kněžstvo nepoměrně jest chudším kněžstva uherského, a to, které něco má, není už pak z pravidla kněžstvem naším, a protože národ sám má sice peněz dosti na prapory, slavnosti, jubilea, komitety, deputace a podobné důležitosti, ale vědomí jeho o kulturních potřebách národa českého dostupuje na nejvýše až — k divadlu; a co za tímto bodem leží, jest v jeho očích již také za hranicemi našich kulturních potřeb! Jest zde ovšem také ještě stát a také ještě země, jimž by příslušelo podrobněji věci si všimnouti, ale z příčin velmi do očí bijících buďiž mi odpuštěno, že nepíšu, proč obou těch faktorů se ku pomoci dovolávati nemožno! Pokládali jsme za povinnost svou při této příležitosti — když nám bylo velebiti krásnou knihu šťastnějšího národa — zmíniti se o věcech těchto, ač dobře jsme si vědomi, že je to všecko marné; neboť podle slov předních znalců, kdybychom od země chtěli podporu na badání ve Vatikanském archivu, podráždili bychom prý tím Němce (jakoby zde šlo o zájem specificky český!!) a než my sami se k tomu dostaneme, bude již, jakož u Čechův od staletí obyčejem bývá — pozdě! Dr. A. Berka „Sborník historický“.

*) Podobné sbírky pro dějiny Polsko-litevské a pak pro dějiny Slovanů jižních, zvláště Chorvatův a Srbů, vydal týž Theiner z akt archivu Vatikanského a sice tyto obě na útraty šlechty polské a pak šlechty i některých předních národovců chorvatských, zvláště biskupa Strossmajera.

Listárna redakce.

„Vel.“: Překladu neužijeme. — „Jilma J. J.“: Při nejlepší vůli nelze. — „B. Ž. B.“: Pošlete laskavě časem více. Doufáme, že se Vám zdaří. — „St. M.“: Vaše báseň je vskutku krásná, ale podráždila by zase mnoho vos a my pro ten čas chceme míti svatý pokoj. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „J. L.“ (Žaloba atd.) — „Památník.“ — „J. T.“ (List.) — „Balbín.“ — „Zd. Těš.“ (Jarní jitro.) „A. M.“ (Při měsíci.) —

OBSAH: V lese. Báseň od Frant. Táborského. — Můj výlet do Laponska. Z cest Josefa Štolby. (Pokračování.) — Aga Vel. Napsal Jean Moréas. Přel. Jar. Vrchlický. — Vojtěcha Rývy nástupce. Novella. Napsal Jan Laer. (Pokračování.) — Viktor Hugo. II. Poesie. Od Jaroslava Vrchlického. (Pokračování.) — Utrpení Kapsy. Napsal Henry Gréville. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy z Prahy. XVII. Drobnosti.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Soukenická ulice čís. 10 n. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. července 1885. ČÍSLO 21.

Spícímu děcku.

Báseň *Rudolfa J. Borta.*

Spíš, očka přivřena, co úsměv na rtu sladký
se časem kmitne ti a ručka v polštářích
tak malá, buclatá se v pohyb zvedne krátký,
a čílko vyjasní se běloučké jak sníh
Snad zříš se v nebesích, zkad's matce na zem slétlo
ze sboru andílků, již vítají tě zas
zpět v říši hvězdnatou, a zlaté její světlo,
ve sterých paprscích tě ve svůj halí jas

Sním tiše zadumán u kolébky tvé, děcko,
a nevím ani sám, proč v tichém soucitu
má hlava nad tebou, jež matce své jsi všecko,
se chýlí, úsměv ten když v hravém zákmitu
zřím na líčkách ti kvést, v nichž růže počet steré,
proč, dál-li v myšlének se virný ztápím běh,
mně slza pojednou se rosou v oko dere
a kane v podušky tak hebounké jak mech

Proč kanou slzy mé? Má mysl dále letí
z těch zlatých paprsků, jež na hlavičku tvou
přítomnost zářivá teď sype, ve objetí
ať dřímáš matčině, ať laškuješ s ní hrou.
Já patřím v budoucnost, jež nejistá tě čeká,
má v jedné ruce květ a v druhé bídy hrot —
kterou ti podá as? — jeť život jako řeka
dnes klidna — zítra však již plna bouřných vod...

Snad prvou podá ti. Svět uvítá tě leskem
a řekne: „Údělem tvým buď jen ples a smích!“ —
a ret tvůj zářivý se nezachvěje steskem
ni bolem: stoupat výš v nadějích růžových
jen budeš, zlatých snů a lásky motýl hravý
tvou hlavu oblétat v paprscích duhových
dál bude jen, a zášť, vln příboj lstivý, dravý,
nešlehne v onu výš, kam osud tě byl zdvihl.

Než osud slepý jest a člověk v něm se mýlí.
Kdož ví, zda ne již dnes, snad zítra zakalí
se smavá očka tvá, a anděl smrti bílý
se k tobě nakloní. Co výkřik zoufalý
tvé matky osudu, co pláč mu, její lkání!?
Je život jednoho nic v spoustě věků, let
Smrt skláti všechny v hrob a nezná smilování,
ať zmírá stařec, muž, ať děcka zsiná ret...

A přec tak klidně spíš! Ni slza v letu žhavá
z mých očí kanoucí v tvé čílko ze spánku
tě náhle nebudí, ba líčka usmívavá
se halí víc a víc v nach zlatých červánků!
O spi jen sladce, spi! Já nechci ono štěstí,
jež obletuje teď tvých rtíků růžný lem,
vyrušit soucitem — chci k nebi prosby vznésti,
by chránilo tě dál svým zlatým ramenem!

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Teprv pozdě po půlnoci proniklo klenbami a stěnami k paní Horákové temné dunění povozu, věstící návrat Jaromírův.

Mladá paní hnula sebou nepokojně, obrátila hlavu na polštáři a upřela své bdící oči na malou jasnou, klidnou, úsměvnou podobiznu chotovu, zavěšenou na protější stěně a ozářenou mdle jemným svitem ozdobné visuté svítilny.

Toužívě a vděčně přpjaly se horečné zraky mladé ženy k milému obrázku milovaného, její ruce zvedly se k rozpálenému čelu a shrnuly s něho prudce vlasy, jakoby s nimi chtěly smésti s hlavy palčivé břímě souzivých myšlének; ale ruce sklesly zase, oči bez útěchy vrátily se k zemi a ze stísněných, kvapným dechem a tlukotem znepokojeného srdce rozvlněných prsů vydral se těžký vzdech.

Ze sousedního pokoje znělo do ložnice bití čtvrté hodiny ranní.

A spánek posud nezahaloval lože osamělé paní měkkým a stinným závojem sna. Nezvala jej ani. Její duše neznala východu ke konejšivé tmě z plamenného víru myšlének, jimiž byla štvána.

Ba rozčilení její zvýšilo se příchodem Jaromírovým. Byl jí blízek, dýchal s ní pod touže střechou a kladl snad právě spokojeně svou hlavu v dřímotě na podušky, netuše, kterak náruživě žena jej očekává.

Ne, v pravdě neočekávala jej. Ba zavděčil se jí pozdním příchodem, zbaviv ji nesnadné povinnosti přetvařovati se, skrývati úzkost a neklid srdce pod nepravdivou maskou něžné a veselé tváře.

Myslila naň toliko mocné, ustavičně, jsouc v duchu veškerými svými sny minulosti, silou přítomné lásky a nadějemi do budoucna s ním, připínajíc se k němu vášnivou důvěrou. V stálém, mučivém střídání oživovala se jeho bytost vroucím dechem její milosti a padala zase v prach podryta pochybnostmi, obracejíc se v šalebný, šklebivý přízrak.

Odjel hned po obědě, maje prý nejedno pilné řízení.

Louisa odebrala se do kontoáru, kdež za krátko bylo jí přijati návštěvu páne Urbancovu. Měli spolu prudkou rozpravu. Paní Horáková oznámila obchodníkovi k výroční závěrce přerušení všeho dalšího spojení. Nechtěla na dále trpěti, aby firma „Vojtěcha Rývy nástupce“ otročila slepě a samovražedně prospěchům bezohledného věřitele. Pan Urbanec pohrozil okamžitou výpovědí svého značného podílu, a Louisa bez rozmýšlení uvítala možnost vyprostiti se z mořivých závazků.

Rozešli se po zlém, ač bez určitého posledního slova. Paní Horáková byla sice již značně ostřílena i znala po nedlouhé době svého působení v kontoáru pojednati s lidmi dle potřeby buď chladně a přesně neb i ostře a rozhodně. Obstála i v divoké půtce s neurvalým a trhovou výmluvností vyzbrojeným Urbancem, avšak toliko s napjetím veškerých sil a s přemáháním, po němž pociťovala se schvácena, zarmoucena. Bylo jí teskno a ošklivo. A zkoumajíc podniknutý boj seznala, že na prvý ráz byla stržena dále, než prozatím postoupiti chtěla. Její práce byla soustavná, účelná, s bedlivou a ráznou důsledností ke zvelebení závodu vedená. Chystané odražení nejhoršího utiskovatele nebylo však ještě připraveno tak dokonale, aby se protivníkovi mohlo vyzraditi.

Rozčilení a únava donutily mladou paní opustiti písárnu.

Chtěla si odpočinouti, povyraziti se. Vzavši knihu usedla ve svém boudoiru na své oblíbené místo v meziokní a upřela oči na rozevřené listy. Četla několik vět a ohledla se jak na zavolání. Kdo ji volal? Nikdo. V pokoji nebylo sledu po živé duši. Snad právě toto mrtvé ticho, ta strnulá, nikoho netěšící nádhera řezeb, koberců a křesel vyrušovaly ji, sáhaly na ni mrazivou rukou. Eh, přeludy podrážděné fantasie. Louisa sklonila se poznovu ku knize. Četla mechanicky několik slov a pozvedla zase hlavu. Proč? Vždyť byla doma, v nejvlastnějším pokoji svého vlastního bytu. Ano, byla to táž komnata, ve které jindy, ještě před nedávnem bylo živo, teplo a jasno jak v jarní idylle. Tehdy sedával on u jejích nohou, zde, právě zde. — Louisa shrnula šat a couvla nožkami na podnožce, — a dal si rád cuchati vlasy za své pošetilosti; neb opíral se o stůl a zaslánět ji svou lící, že neviděla nic a nic než jeho smavou tvář a čtveráčké, zanícené oči, a laškující, po líbání nenasytná ústa; neb hověl si naproti a ona kochala se v jeho vypravování nechť moudrém, nechť směšném; a když skláněl se soumrak, přitulil se k ní a hovor se proměnil v šepot, smích v úsměv, zářící ve tmách. Ale což bylo jinak? Nikoli. Jenom pausa nastala, změna vyžadovaná nezbytnými požadavky lidských řádů, dočasné přerušení, jež možno hravě skrátiti neb zdloužiti, a skončiti pokynem, který navrátí zase rázem vše, i smích i laškování i polibky bez únavy a bez konce.

Louisa namáhala se čísti pokojně dále. Nemohla jaksi. Kdyby aspoň věděla, zdali on také si stýská a také zatouží ze vřavy všedního trmácení ku své žince do útulného, teplého boudoiru, v němž jí bylo pojednou tak smutno a chladno!

Ticho kolem ní bylo skutečně protivné, nedalo pokoje a překáželo v lektuře. Obrátila zrak na ulici.

Šedivým vzduchem po umrzlé půdě kmitaly se měnivě nové a přece staré zjevy pouliční. Rachotící řady těžkých povozů, drnčivé kočáry, jednotvárně hučící vozy koňské dráhy. Mezi nimi proplétali se chodci. Lidé v těžkých botách, s lehkými kabátci a nákladem objemných šálu kolem hlav; švihácí s líčenou neváživostí zimy; nezbední učňové; nosičky prohýbající se pod nůšemi; bezstarostné služky ve střevících na boso, o holých šíjích a veselých, všetečných tvářích. Naproti skládaly umouněné uhlířky koks a šermovaly svými jazyky s posluhou, jenž z nedostatku výnosnějšího zaměstnání zapředl s nimi drastickou zábavu. Kosmo na příč ulice choulila se k patníku chudobně oděná zmořená žena se zavinutým děckem v náručí. Vedle potila se okna čajovny, z níž vyvalil se co chvíli oblak páry při stálém otvírání a zavírání příchozích a odcházejících. Opodál drtili drvoštěpové s podivuhodnou jistotou a zručností hranici štěpin, která jim tak říkajíc pod rukama mizela. Uzenkář marně je vnadil dýmajícím kotlíkem.

Názor v obecné trampoty a radosti usmiřuje. Louisa pocítila v klidu a pohodlí svého boudoiru malé sobecké uspokojení a četla dále stranu neb dvě. Leč roztržitá její mysl neměla vnímavosti a zabloudila sama opětně na ulici.

Nenaskytlo se jí nic pozoruhodného. Obraz pozměnil se, hranice dříví již zmizela, po uhlířkách zbyly jen černavé čmouhy po trottoiru, ale nové zjevy nejímaly ničím zvláštním. Sešlá ženština choulila se stále ještě na rohu. Očekávala neco? Nežebrala. Sklopila neb odvrátila téměř vzdorovitě hlavu, kdykoli někdo z kolemjdoucích pohledem u ní se zastavil. Proč tedy zdržovala se v mrazu na lomozné ulici? S dítětem v náručí! Co chtěla?

Burácení vozu taženého šesti koni upoutalo Louisu. Prohledla si veliký dunící stroj, naložený na voze, jenž překážel jiným povozům, zdržel vagon koňské dráhy a zastavoval chodce. Konečně vyhoural se z ulice.

Zrak Louisy utkvěl po těkavé pouti zase na ženštině u rohu. A podobalo se jí, že setkal se s pohledem plachých, hladových očí. Popatřila ženštině bystřeji do tváře. Ano, nebylo pochyby, neznámá zírala do oken mlýnské budovy, nespouštějíc ani vjezd do mlýna, ani portál domu s očí.

Zornou čáru očí Louisiných přerušil kohoutí chochol, pod ním klobouk a hlava strážníka. Přistoupiv k ženštině, vychrlil na ni několik slov a doložil je velitelským posunkem. Hokynářka opodál, opírajíc sobě tučné boky, učinila poznámku: strážník ji donutil osopením k ústupu za rozviklané dvéře, na nichž se houpaly pletence cibule, knoty a řehtačky.

Přesvědčiv se o provedení svého rozkazu obratem hlavy po ženštině, popošel mezi vozy s úmyslem upokojiti drožkáře, jenž zastavil uprostřed jízdní dráhy, aby mohl spílati na onen konec ulice maronáři: byl ošizen a rozzloben kornoutem červivých kaštanů.

Způsobené tak zaražení vozby zastavilo dva nosiče s obecní truhlou. Postavili ji na dlažbu, oddechli si, a mžikem stála kolem nich valná, jak lavina rostoucí hromada zvědavých. Pod ochranou sběhu vyskytla se odehnaná ženština s dítětem poznovu: minula zakázaný roh a uchýlila se k odkapní rouře přímo proti oknu boudoiru Louisina.

Paní Horáková byla dojata upřímnou soustrastí s ubohou, jejíž bída, opuštěnost a snad i bezpřístřeší nesrovnávaly se s policejním řádem. Neznámá byla ještě mladá, hezká, s rozháranou cárovitou ozdobností ošacená. Její dosti zajímavý, vpadlý a vráskami utrpení zbrázděný obličej zušlechťován chvilemi projevem strastiplné něžnosti, když dítě v náručí jí zakvílelo, a hyzděn pak zase výrazem vzpurné chtivosti, která z jejích zraků dravčím skokem vyšlehovala. Duše této osoby vrávorala na rozhraní mezi dovoleným strádáním a zapověděnou svépomocí, mezi úmorem a zločinem.

Náhle odtrhla se ženština od domu a běžela obloukem přes ulici, kočičí obratností vozovou hradbou se kryjíc. Prchala před strážníkem, jenž s patrnou zatýkací choutkou k ní zaměřil. Směr jejího útěku byl v poslední čáře klikatého pohybu přímo pod okna Louisina, do vrat domu.

Paní Horáková vzchopila se ruče a vytýkajíc si nerozhodnost spěchala do schodiště.

Nahnuvši se přes brlení chodby pohledla dolů. Skutečně, stranou schodů ve výklenku seděla cizí ženština, houpajíc plačící dítě v náručí a nutíc je zoufale k prázdným prsům. Zavřela za sebou vrata před strážníkem, jenž nepochybně ztratil její stopu: neobjevoval se. Za něho vystoupil dole portýr zároveň s Louisou nahoře, a kasal se na neznámou dříve než paní mohla se ozvati.

„Kliďte se! Co zde chcete?!"

„Čekám na milostivého pána," odpovídala pronásledovaná vzdorovitě.

„Toť by měl pěknou návštěvu. Odtud, pravím! Sic —"

„Nepůjdu. A jestli se opovážíte na mne sáhnouti, ztropím křik. A za ten vám bude pán málo vděčen."

„Tak!? Hleďme! A kdo pak vlastně jste?"

„Co vám po tom? Váš pán mne zná dobře a to mi stačí. Věděl o mně dříve než o vás."

Domovník byl zaražen. Rozvažuje co činiti, ohledl se maně a zočil nahoře paní.

Pokloniv se očekával její rozkazy.

Louisa sešla zvolna se schodů.

„Vy jste zkřehlá," pravila, stanuvši před neznámou, „vaše dítě též. Pojďte se mnou do kuchyně. Ohřejete se a nasytíte." Její soucit byl sice otřesen a k němu přimísil se nejasný, podivný, nevysvětlitelný pocit úzkosti. Ale nemohla činiti jinak.

Uvedla ji do předsíně kuchyně a dala kuchyňským přiměřené rozkazy. Původní dobrá vůle potěšiti ubohou laskavými a povzbuzujícími slovy neosvědčila se. Neznámá rozbalovala nejprve dítě.

Louisa odcházejíc otřásla se při pohledu na hnusné hadry, v nichž nešťastné robě mělo ustláno. Vracela se do svého boudoiru s úmyslem, pomoci také dítěti lepším opatřením. Leč protivné, mlhavé a přec děsivé představy a kombinace nabyly zase vrchu a honily mladou paní v nepokojném přemítání pokojem.

Za drahnou chvíli teprv pronikl upomínavý hlas soucitu chaosem ošklivého bzučení. Louisa odskočila do své šatny, kdež otevřela zvláštní skříň, naplněnou zdola nahoru drobným, krajkami a hedvábnými stuhami prokvetlým prádlem. Vybrala náruč košilek, plen, karkulí, zavinovaček a jiných dětských tret, připravených s láskou, kteráž Louisinu tvář při práci rozjasnila. Sbalivši je zazvonila na panskou i poručila jí dodati věci ženštině dole v kuchyni.

Po odchodu panské usedla do arkýře. Nebývala v něm ráda, podobalo se jí, že jest na ulici, ale nevěděla sama, co jí do něho pudilo. Mysl její byla těžká. Bylo jí nejasno, čím duch její se zabývá. Strávila v arkýři nehybně hodinu. Stmívalo se, do pokoje šlehl svit rozžíhaných luceren a světel v krámích. Z domu nevyšel nikdo, ani neznámá. To jediné mohla Louisa říci bezpečně, neboť zrak její střežil stále portál, na nějž z arkýře přímo viděla.

Panská přinesla lampu.

„Vykonala jsi můj rozkaz?" tázala se paní.

„K službám."

A proč tedy otálela ještě ta hrozná, podivná osoba? Louisa nepronesla otázku nahlas. Ostýchala se slyšeti odpověď, jíž se jí přece dostalo.

„Ta ženská vede si jako doma," vypravovala dále panská bez pobídnutí. „Dala si upraviti lázeň pro dítě, vykoupala je, oblékla a nyní zakazuje v kuchyni, aby je hlukem nevzbudili. A nechce se hnouti, čeká prý na pána."

Pátravému, napjatému zraku Louisy neušel záchvěv drzého obveselení, tající se ve sklopených očích a v koutcích úst panské.

Bodlo jí u srdce. Povstala chvatně. Stud a hněv pudil ji učiniti přítrž skandalisování služebných. Ale co učiniti!?

„Ach, rozpomínám se," řekla nahlas ledabylým tónem jako pro sebe, „ona čeká tuším na nějakou almužnu. Té může se jí dostati hned, aby se nezdržovala. Řekněte jí, aby ke mně, — ne, — její dítě spí?"

„K službám."

Paní Horáková vzala ze svého stolu bankovku, vložila ji do obálky a sešla dolů sama.

Ženština byla odstěhována do žehlírny mezi kuchyní a prádelnou. Skrze zavřené dvéře pronikal do světnice lomoz a smích dovádějících služek.

Dítě spalo na tabuli rozbalené, podložené peřinkami.

Mladá paní zastavila se u něho. Bylo hezké a jemné. Zvláštní ženský bystrozrak, poznávající v neurčitých rysech dětí krásu neb ošklivost, původ i podobu, viděl na

bílé tvářince děcka znak distinkce, kterou po matce míti nemohlo.

„Čím jest váš muž?“ ptala se paní tiše, polo bezděčně.

„Nemám žádného.“

Louisa položila přinesenou obálku děcku na polštář.

„Až se vyspí, půjdete domů,“ řekla mírně. „Bydlíte přece někde?“

„Ne, milostivá paní. Dnes ráno mne vyhnali.“

„Co jste zavinila?“

„Nic. Jsem dlužna za sebe, za dítě a za svého ženicha byt a stravu. Můj ženich jest nemocen. Měl k vůli mně rvačku, byl poraněn a nemůže už pracovati. Je mlynářský, rád by si zaopačil nějaký krupařský obchůdek, ale nic se nám nedaří a já trpím za všechny.“

„Dala jsem již vašemu dítěti a přidávám ještě zvláště pro vás,“ oddechla si vděčně Louisa, sypajíc všechen obsah své tobolky do klína neznámé, kteráž měla ženicha, měla otce svého děcka! Stísněnému srdci Louisy ulevilo se.

„Děkuji vám vroucně, nejmilostivější paní,“ lkala ženština, líbajíc ruce paní Horákové. „Kéž by od vás bůh odvrátil vše zlé — — ale — já — odpusťte mi — já — já počkám na pána.“ V očích ženštiny zajiskřila zase divoká zarputilost. „Dostala jsem už dnes velký dar, a doma mi jej vzali, vyhnali mne zas, a toto vše ještě nestačí, abychom zaplatili. A kdyby, bude nám pomoženo na chvilku a zas budeme na holičkách.“

„Nevím, kdy se můj choť vrátí, a nevím, zdali mohu připustiti, abyste jej obtěžovala.“

„Musím. Nemohu si pomoci. Nežádám pro sebe ničeho, chci prositi jen, aby se ustrnul nad mým dítětem, aby nám dal obživu, nebo zařídil nám obchod.“

„Skromná nejste právě. Přes to vám ještě přidám. Prozatím bude vám pomoženo přec, a dále bude o vás již pečovati váš ženich. Řekla jste, že se vás poctivě až do krve zastal, spoléhám tedy, že nebude vašemu děcku horším otcem nežli vám milencem —“

„Ale on není jeho otcem! Dnes poprvé mne proto týral, on mne vyhnal na ulici, on mne poslal, — já mu odpouštím, on neví co činí — —. Nechte mne, milostivá paní, a nesmím-li zde zůstati, vykažte mi zatím nějaký kout, kde bych na pána počkala. On mne neopustí, vždyť jest hodný a milý. Já ho mám ráda, a proto už byla bych se neodvážila obtěžovati jej, kdyby mne zoufalství nebylo dohnalo — — Nehněvejte se, milostivá paní, já vím, že zasloužím, abyste mne odkopla, vy tušíte, vy se třesete hněvem — Bože, bože, co jsem učinila!“

Louisa couvala před plačící a naříkající. Zachytila se stolu, opřela se oň, stůl se nachýlil — —

„Mé dítě!“ vzkřikla ženština, zachytila padající děcko v skoku a znova zkřivily úzkost, hněv a vzdor její ústa.

„Já počkám na pána!“ obnovovala svůj slib tvrdošíjně. „Uklidím se prozatím kam chcete. Jen kdybych se tu vyznala! Byla jsem zde jako doma, sloužila jsem zde za nebožtíka pana otce ještě před desíti měsíci —“ mluvila chvatně, zavinujíc dítě a rozhlížejíc se po všech dveřích, za nimiž pořád ještě bavily se hlučně služebné, jako schválně.

Louisa nebyla mocna slova. A nebyla schopna myšlénky, jak vyváznouti a zachovati čest domu. Pokynula neznámé, vedla ji postranními schody nahoru a na chodbě před pokoji Jaromírovými vykázala jí pokynem tmavý výklenek.

A přec nechtěla strpěti ženštinu v domě ani okamžik! Ale její nevinné dítě — —! A Jaromír — —!

Klesla na sesli před svůj stolek, sáhla do své pokladny a zase po papíru, chtěla něco psáti, peníze odpočítati, a vše jí padalo z rukou, nerozeznávala předměty, hlava jí třeštila, jakoby ji zachvacoval divý rej šílenství — —

„Není zde nikoho, kdo by mne ohlásil, mé klepání jste přeslechla, dovoltež tedy své přítelkyni, aby s důvěrnou smělostí vnikla k vám sama,“ slyšela pojednou za sebou jak ve snách. Vztyčila se polekána.

„Pro boha, co jest vám!?!“ zděsila se Ella Šípková, vztahujíc ruce po Louise a beroue ji ve své náručí. „Mám zavolati, — ne — nesmysl, pomohu vám sama. Vzpamatujte se, moje malá, pošetilá, nezkušená holubinko —“

Něžnými domluvami a rozhodnou pomocí vodou i voňavkami zkonejšila Louisu za krátko.

„A nyní dovolte, abych pronesla rozumné slovo,“ rozhovořila se s vlídnou rozhodností. „Budu mluviti za vás, neboť chápu, že vaše hrdlo jest sevřeno a každé slovo vydralo by se z něho jen s bolestí. Nejprve buďme si vědomi, že v osudnou chvíli jako na zavolání dostavila se vám na pomoc pravá, poctivá přítelkyně, diskretní a lačná po úslužách svým oběma miláčkům, vám i tomu čtveráku Jaromírovi. Přicházejíc k vám zastala jsem na chodbě hosta neobyčejné jakosti, a vstoupivši k vám nalezla jsem vás v trapném rozčilení. Obě tyto události o sobě neznačí nic, spojeny však vypravují zřetelně kroniku nemilé aféry, která drzostí té osoby neb neopatrností Jaromírovou převedena z minulé doby, do níž náleží, v přítomnou dobu, do které se arciť naprosto nehodí. Bylo by komické a přímo zhola nemožné, žádati od mladých mužů, aby za všechny pošetilosti svého mládí byli vydáni na soud svým příštím ženám, které přec nemohou vztahovati svou moc přes čas, v němž se jim muži zasl íbili. Do toho, co předcházelo, nemůže býti ženám zásadně praničc. V praxi ovšem naskytají se výjimky, a že taková jedna stihla bez vašeho přičinění vás, lituji hluboce. Avšak co mluvím!? Ještě nejsem přesvědčena! Nejprve nutno poznati, je-li kronika, jejíž první kapitolu jsem četla na tváři vašeho ukrutného hosta a druhou na vašem čele, je-li tato kronika pravdivá! Myslíme si, že není, a zůstavíme zkoumání tomu, jehož se týče!“

„Ne, toho nedopustím,“ vyhrklo z Louisy zároveň se slzami. „On by mi nedovedl pohlednouti do očí, on by mi byl vědomím své viny a svého zahanbení ještě více odcizen, než — — A já sama nesla bych se studem tajemství, které nesmí míti více účastníků než nelítostný osud právě chce. Mír naší domácnosti byl by zmařen, mé štěstí skráceno, a já nemohu se ho zříci! Vždyť mi už nestačí. A jak by stačilo, kdyby mezi nás byl vržen stín, který by zůstal a zůstal, byť bychom se před ním skrývali v nejvroucnějším objetí smíru! Ne, ne! Já dovedu ztopiti ve svém srdci tuto kapku jedu, vzpamatuji se a zapomenu, a on nezví ničeho, nebude se ostýchati a třásti před svou ženou, která vše podstoupí, jen aby ho měla celého, s duší blaženou a nezkalenou!“

„Želnej vás nebe, šlechetné dítě," blahořečila pohnutě Ella, svírajíc Louisu ve svých loktech a hlbajíc ji něžně. „Nechť jest Jaromír vašeho nezměrného srdce vždycky hoden. Vy mu promíjíte a činíte bezděky z vunknutí andělského citu nejen dobře, nýbrž i moudře. Stalo se. Rozšiřováním nehodu nenapravíme. Já dospívám k téže závěrce, ovšem jiným postupem než vaše zlatá duše. My starší díváme se na vše střízlivěji a zejména milostná dobrodružství musíme promíjeti nerozvážnému mládí jako přirozené úkazy. Co podnikati jiného proti živelním nehodám? Hromosvody a hraze moudrých naučení zmaří sice mnohý blesk a mnohou povodeň, ale neodčiní ani bouřku, ani přívaly. A konečně z poháru rozkoše pijí rádi všichni. Sto bez nahodilého úrazu a jeden se škodou; sklenice vysmekne se mu, rozbije se, — nu, škoda se napraví, jak možno Smrtelný hřích z toho činiti jest na pováženou, neboť trest stíhal by pak nikoli vinníky, jimiž jsou všichni, nýbrž neopatrné neb nešťastné mezi vinníky. A neobratnost neb nehoda nejsou přece zločiny? Vy se rdíte, vy jste disgustována? Já též, moje drahá, já nikterak neomlouvám nesvědomitost a ztřeštěnost, já shánim jen všemožné důvody na vysvětlenou poklesku, jinak vždy politování hodného — "

„Ta ženština čeká! Jsem jak na trní a nejsem s to —"

„Promluvím s ní za vás. Vy nemůžete. Já vezmu si ji nyní na svůj vrub. Více nemohu se dověděti než možno, — dovolíte?"

Ella vyšla salonem do předpokoje a zavolala si ženštinu. S vlídnou zkoumavostí vyptala se na vše.

Kačenka poznávala nebezpečí, a chytráctví zoufalého instinktu provedlo ji bez úrazu léčkami otázek Elliných Vypravovala jí přesvědčivě smyšlénku, vštípenou do duše nebohého děvčete pobídkou barona Drasovského. Štěstí jí přálo. S Jaromírem by nebyla tak dobře pochodila.

„Odbyto," zvěstovala Ella, vracejíc se za půl hodiny k Louise. „Odešla a nepřijde vám víckráte na oči. Ani Jaromírovi "

„Kterak jste dokázala tento div?"

„Prostě. Chopila jsem se přiznání děvčete, že se jí Jaromír nikdy žádnými sliby nezavázal. Zakázala jsem jí vstup do vašeho domu pod ztrátou mé přízně, která splní všechny její tužby. Pozvala jsem ji na zítřek k sobě. Zařídím jí malé krupařství, ona více nechce. A nedám, nýbrž půjčím jí závodní kapitál, bez úroků sice, ale na odvolání za podmínku. Tak podržím ji ve své moci."

„Vy, — ne, nemožno!" bránila Louisa. „Zavazujete si mne k neskonalým díkům. Abyste mimo to uvalila na sebe i hmotnou oběť, nelze připustiti. Nikterak! Určete summu, dám co chcete —"

„Vidím, že bylo by marno odpírati vám. Považte jen, jak budete výdaj účtovati."

„Pravda," zarazila se paní Horáková

„Pokud mi známo, účtujete se vzornou svědomitostí a nutíte Jaromíra k stálé kontrole."

„Ano. Však já uspořím "

„Nic neuspoříte! Vy skrblíte beztoho na sobě samé až bůh brání. Vy zapíšete: Půjčka Elle Šipkové. Proč bych nemohla býti také jedenkráte v nesnázích? A proč bych u vás nenčinila dluh? Toť jasné a postačí Jaromírovi bez výkladu. Jen pro boha nechte všech díků Sic nepovím už nic, nepovím, co jsem dále vyvedla, abych vás úplně — pokud možno zabezpečila."

„Již jsem tichá. Poslouchám!"

„Doprovodila jsem tu osobu až dolů. Se schodů, — když bylo jisto, že děvče jest už bůh ví kde, vrátila jsem se, otevřela a volala na ulici. ‚Zapomněla jsem něco důležitého,' pravím rozmrzele portýrovi. ‚Ale nechte, neběhejte za ní, spravíme to také jinak. Svolejte mi služebné.' Učinil tak. ‚Tato ženština,' pravila jsem, když byli pohromadě, ‚dovolává se mého svědectví, že zde sloužila za nebožtíka Rývy. Pamatuji se na ni poněkud Měla prý tu známost s nějakým chasníkem Chybou. O tom nevím. Kdo z vás jest zde z té doby ještě?' ‚Já!' ozvala se vaše myčka, ‚ale ona ho nechtěla.' ‚Nechtěla,' pravím na to s úsměvem, ‚a žijí spolu a mají dítě! On zde přišel k úrazu?' ‚Zde právě ne. Ale odešel z práce, protože byl potlučen někým, kdo mu Kačenku znectil.' ‚Nu dobře. Toť chlapík. Mluvila tedy pravdu. Děkuji vám.' Tak jsou vaši služební poučeni a sklamáni."

Přes to bylo podstoupiti zraněnému srdci důvěřivé Louisy ještě tuhý boj, než přemohla se a než k ránu spánek ji upokojil a posilnil.

(Pokračování.)

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického*

(Pokračování.)

Contemplace.

Mezi básnickými sbírkami, o kterých jsme právě pojednali a mezi Contemplacemi je veliká propasť.

V náhledech básníka náboženských i politických stal se převrat, snad již ode dávna připravovaný. Však i domácí život jeho nebyl ušetřen ran osudu, které daly lyrice jeho ráz jiný, směr původní koleji zcela opačný.

Jen forma zůstala na vrcholu své dokonalosti, mnohostranná, sytá barvami, oslňující, pružná do zázraku. Člověk pod ní, či lépe řečeno, duše se proměnila.

Contemplace jsou memoiry této duše. Básník sám je tak v předmluvě nazývá; dvacetpět let života těžkého zanechalo v nich svou stopu.

Contemplace jsou hluboké, tiché vody, v nichž se zhlíží duše. Mystické to zrcadlo.

Contemplace jsou kronikou vnitrního života nejen Hugova, ale skoro života každého člověka. Neboť každý začne jitřenkou, kdy vše se usmívá blahem a nadějí, každý má nějaký čas duši v květu, kdy miluje, každý má své sny a boje, každý narazí v životě na hroby svých drahých, a každý objeví břeh opuštěnosti a beznaděje, sklamání a ústrku, zakotví na kraji nekonečnosti, zadumá se nad marností všeho, nad hrobem, nad smrtí.

Contemplace objímají celou tuto stupnici života a jsou již látkou svou největší básnickou knihou devatenáctého věku.

Že osobnost poetova v nich převládá, rozumí se samo sebou, ona se tiskne i silně do popředí, ale cítíte její hloubku až závratnou, a kdybyste v posled ani nesouhlasili s její mysticko-gnostickými sny v básni „Co praví ústa stínů", přece trnete nad smělostí letu, nad lepostí a originalností obrazů, nad silou a hloubkou citu.

Málo je lyrických knih, jež by mohly provázeti člověka životem, ale Contemplace jsou z nich, pro každý záchvěv duše najdete tam strunu.

Vidíte, probírajíce stránku po stránce, že knihu tu dělal život sám.

Básně v Contemplacích nejsou z pravidla dlouhé, většina jich podobá se zápiskům z denníku, výrazům okamžitých nálad, přetrhaných a nesouvislých monologů. V nich se pomalu kondensuje celý životní názor básníkův, jenž procházeje skepsí, zakotvil se v mystickém deismu, tak sympatickém jeho hloubavé povaze. Čirá negace nestačila tomuto vysoce poetickému duchu; za mezí, kde pro nás vše přestává, on stvořil si sám svět, tam zalidnil si prázdnotu, poslední ten výsledek vědeckého badání, fantomy vlastní obraznosti.

I Hugovi by se mohlo vytýkati, že lyrika jeho nemá jednotného rázu, že někdy jásá, po druhé zoufá, jednou se raduje, a po druhé kvílí — ale není takovým též život sám? A Göthe odbyl trefně všecky námitky v této příčině, napsav do čela svých básní:

Co jsem bloudil, co jsem toužil,
co jsem trpěl, čím se soužil,
zde jen květy v kytce jsou,
stáří jako léta mladá,
a ctnost stejně jako vada
v písních dobře dopadnou.

A příroda sama není obrazem stálé změny, vždy jiná ve svých náladách? Jak úzkoprsé pak a malicherné jest vytýkati básníkovi, že jest eklektikem!

Ovšem je takovým, jakým jej udělal život, a jistě vždy lepším, než jakým by jej udělala kritika.

Contemplace jsou dnem od jitra do západu. Vzbudíte se s jitřenkou, jaký to všady lesk, jaké barvy, jaké světlo! Jaký jásot ptáků, jaký čilý ruch a chvat, věříte, že „Satan, starý závistník, zatím spí" Jdete stínem plným zlatých svitů. Tam vás potká dívka, jdete prožít do lesů idyllu, neviditelná flétna ze zahrad provází vaše kroky. Však den roste, slunce stoupá, obzor se zachmuřuje. Polední žár a tíha. Pak přijde bouře a sije děs a zničení Večer je pak pln melancholie, pln roztrhaných mračen a větru, noc je posupná a nevlídná. Jste celi zahaleni v černém, neprostupném stínu . . .

Co platno rozbírat v Contemplacích báseň po básni! Nejlepší by bylo přeložiti všecky a přeložiti je dobře. Literatura, obecenstvo i básníci sami měli by z nich nesměrný zisk. Cítili by všichni křídlo velké poesie a velkého umění vláti kol hlavy.

Celý chceme-li filosofický charakter Contemplací jest **resignace**. Již v úvodní básni prvního cyklu „Dnes" prohlášen je svatý zákon, ničeho nenávidět, vše milovat aneb aspoň se vším soucit míti.

Projděme dnes první díl Contemplací. Na všecko upozornit nemůžeme, musili bychom překládat verš po verši, vytkneme jen vrcholy umění básníkova.

Jaký to rozkošný pastel v devíti řádcích „Mé dvě dcery"! Sedí v příšvitu večera na prahu zahrady a květy karafiátů v mramorové váse nad nimi jsou jak chumáč motýlů, jenž se zastavil u vytržení nad jejich krásou. Jaká to idylka v básni „Eliška", tak prostá, tak nelíčená:

Já rozkládal svou moudrost dětinnou,
své hry a míč, já vlčka rozvázal,
já hrdě se jí chlubil latinou
a s Virgilem jí Faedra ukázal.
Vše haněl jsem. Nic nezdělo mi žal,
já říkal: „Otec můj byl generál".

Říkala o mně často: „To je dítě!"
Já „slečno Eliško" jí ostýchavě;
bych žalm přeložil často příliš hbitě,
jsem v kostele se sklonil k její hlavě,
tak pěkně, že až Tys to, Bože, zřel,
na jejím líčku ret můj zahořel!

Ó mladé lásky vykvetlé tak z rána,
vy srdcí červánky, vy srdcí jitro,
ó těšte děti kouzla neslýchaná,
a s bolem večer kdy nám stoupí v nitro,
tu žehnej srdci ještě svit náš blahý,
ó mladé lásky, uprchlé tak záhy!

A „Sluníčko", toť arcidílo gracie Boucherovské!

Mně řekla kdysi: Viz,
cos lehtá mne, a já jsem zřel
na krku, jenž se nad sníh skvěl,
růžový malý hmyz.

Jsme bázně oběti
ať moudří, blázni v mladý věk,
já též měl na rtu polibek,
ne broučka viděti.

Byl pestrý, spanilý,
na způsob malé škebličky,
by líp nás zřely pěničky
se z listí klonily.

Rtů její zřel jsem vděk
tak svěží, vstříc mi tajně plál,
já sklonil se a broučka vzal,
však ulít' polibek!

Ó synu! volal hmyz,
s modrého nebe slyš mou zvěst,
beruška moje jméno jest,
však hloupá ovce tys!

Mezi tyto obrázky a písně mísí se ostrá nota polemická, ať již básník v apologii hájí význam a důležitost

básnického slova, ať v satiře trpké mrská pedanty škol a pedanty umění.

Oddíl „Duše v květu" jest jedna slavičí píseň. Zde může opraviti svůj náhled, kdo vytýká Hugovi v erotice nedostatek vášně a citu a vytýká mu rhetorické frase. Písně ty jsou právě prosté, bez všeho bombastu obrazového, jdou ze srdce, vyzpívány z něho. I v největším záchvatu vášně a erotického blouznění mísí se nota pochmurná v tento koncert. Neznám krásnější básně nad XXVI. číslo tohoto cyklu, kde „anděl večera mísí modlitby mrtvých s polibky živoucích". Celý žaltář lásky pak zní v poslední básni cyklu: „Večer, když jsem pozoroval nebesa".

Ó z mého srdce zvedni závoj sám,
ó kdybys věděl, co hvězd plane tam!

Co plá tam slunci! Když se milujem,
vše divadlem v nás zářícím se stane!

Ó věř mi, azur jest jen pouhá báje,
v mé duše nebi tam jest více ráje.

Nad tisíc slunci, která hoří tam,
jež člověk jmenuje, a sotva tuší,
jest láska! Bůh, jenž ví, co lidem sluší,
v dál nebe snul a ženu nejblíž k nám,
řka těm, jichž zrak jen bádá v nebes klínu
Jen v lásce žijte! Zbytek v mém je stínu.

Nuž milujme! To vše jen Bůh nám věští
— — — — . — — —
jest láska zrak, cit, sen i žití vzduch,
pro sladší srdce plá vždy větší ruch!

Nám bila srdce mocný vír nme jal,
a květy v šeru divou vůní plály
Co z našich slov jste stromy udělaly,
co stkaly z vzdechů našich sluje skal?
Ó smutný život, jaké v něm jsou stíny,
když takový den prchne jako jiný!

Kniha třetí „Boje a sny" podává řadu vytečných genrů a začíná serií oněch hlubokých meditací, v nichž je Hugo po stránce dialektické i obrazné, čistě formové, nevystihlým mistrem. Často se mísí duchaplná, snadno průsvitná allegorie v tyto Wiertzovské fresky kolossalních rozměrů. Bída a tíseň života je basis, na které se zvedá řada básní. Chmurná tato basis je ozářena jedině láskou. I sociální otázky se ozývají, řešené soucitem, smírem a odpuštěním. Vnitřní život básníkův, jeho sny a zápasy ano i pochod jeho tvoření, nalézají zde výrazu překvapujícího svou silou a původností. Jakýsi mikrokosmem celé knihy jest velká symfonická skladba „Magnitudo parvi", kde básník pozorováním a přirovnáním hvězdy na noční obloze a pastýřského ohně a připojenými k tomu meditacemi rozvíjí celou soustavu svých náhledů o životě kosmickém, o světě, o otázkách záhrobních a končí nádhernou hymnou na samotu. (Pokračování.)

Můj výlet do Laponska.

Z cest *Josefa Štolby.*

(Dokončení.)

Poděkovavše za přátelskou ochotu starého Laponce, a nepřijavše ani nabízeného, jako kámen tvrdého sýra, zdvihli jsme se po chvíli, bezčetnými, krvežíznivými moskyty k tomu přinuceni a kráčeli s ním k nedalekému stojanu, záležejícímu v dlouhé tyčce, položené na dva stromy. Zde roztaženy byly na slunci rodinné zásoby šatstva.

Mnoho toho arci nebylo. Dva zpola vypelichané chlupaté kožichy, a několik sobích koží, ale vše bylo tak sešlé, a tak špinavé, že drželi jsme se v úctyhodné vzdálenosti, tím více oprávněné, poněvadž ostré oko mohlo pozorovati, že v kožiších a v kožích volně se prochází rozličný drobný bělavý hmyz, jenž nevyniká ani tak krásou a příjemností těla, jako svými ssacími ústroji. Bylo patrno, že v létě daří se hmyzu tomu dobře, ale přichází doba, kdy Laponec na něj vyzraje a za všechna utrpení hrozně se mu pomstí. Majíť Laponci svůj stejně zvláštní jako laciný „prášek" na hmyz. Když mrzne, že i peřeje Ludelfu zamrznou, vystrčí kožich a kůže na mráz a takovému útoku 30—40° Celsia neodolá arci hmyz žádný.

Jako zvláštnost uvádím, že Laponsko nezná blech. Zdá se, že jim tam podnebí neslouží, neboť i blechy, některými sladkokrevnými cestujícími importované, nalézají tu záhy svůj hrob. Nemoc, kterou scházejí, nebyla posud vyšetřena. Učenci neznali toho bohužel ještě potřebu.

Starý Laponec kouřil z kratké, malé a rovné hliněné dýmky se zahnutou hlavičkou, kterouž uschoval nyní v dřevěné pouzdro, velmi důmyslně sestrojené. Pouzdro to upravuje se způsobem tímto: Laponec vybéře si na stromě větev, jež kolenovitě se zahýbá. Z kolínka nechá tolik, aby do zpola otevřeného a vyhloubaného nitra jeho zapadla hlavička, a ostatní větev provrtá tak, aby troubel nalezl v něm místa. Aby pak dýmka nemohla vypadnouti, připevní pod kolínkem kožený, as stopu dlouhý proužek, obtočí kolínko s hlavičkou a zadrhne konéček. Dýmka se ani nehne a jest pojištěna proti všem nehodám. Zajímavé takové pouzdro s dýmkou opatřil jsem mimo jiné laponské drobotiny pro Náprstkovo museum průmyslové v Praze.

Nyní šli jsme hledat starcovu ženu. Byla v jedné z chalup a přišla nám vstříc uslyševši, že jsou tu cizinci. V prvním okamžiku nechtěl jsem věřiti, že to ženská. Byla právě tak oblečena jako muž, jen bunda byla delší a sporým chlupem ven obrácena. Avšak ani náprsník, ani vysoká čepice, ba ani dýmka nescházela.

Přivítala nás jako muž slovem puorist a podala nám ruku.

Vešli jsme do chalupy, kdež batolil se malý, umouněný, asi dvouletý laponský klučina z jiné rodiny, právě ve fjeldech trávící, jehož obličej pro špínu nemohli jsme

rozeznati. Laponka omyla jej kvapně, a nyní teprve mohli jsme si ho prohlednouti. Z kulatého obličeje hleděly na nás černé hezké oči, a kdyby oči ty nebyly bývaly trochu šikmé a lícní kosti vyvstalé, nelišil by se ničím od dítek našich. Byl velice způsobný a kurážný. Obdarovali jsme jej drobnými penězi a klučina bez ostychu podal nám malou ručičku a pravil pa sip, t. j. děkuji. A když jsme odcházeli, volal za námi prohlížeje radostně peníze: tirven, t. j. žijte blaze.

V okolí Vakijauri nalézá se malá laponská osada s několika laponskými rodinami. Laponci budují své stany vždy buď v lese aneb u lesa, aby měli palivo po ruce, a všechny jsou zařízeny jako stan, jejž jsme navštívili. A obyvatelé jich jeden jako druhý. Hustý, hnědý vlas zakrývá čelo, připomínaje ofiny našich dám, pleť je nápadně zažloutlá, lícní kosti široké a vyvstalé, nos malý a sploštělý a oči nevelké a patrně šikmé. Výraz tváří, jež nejsou nikterak hezké, jest dobrácký, postava malá, avšak kostnatá, ale ovzduší jejich nepříliš příjemné. Majíť ve zvyku, natírati tělo tukem a s mytím nedávají si veliké práce.

Děvčata laponská bývají začasto pěkných tváří, ale mine-li krása vůbec brzy, mine u Laponek tím rychleji. Po dvacátém roku zmizejí i nejnepatrnější stopy krásy, a babice laponské jsou někdy až děsné. Moskyti připomněli mi, jak jsem již pravil, tropy, a babice laponské také. Baby černošské bývají zjevy hrozné, jak jsem měl příležitost se přesvědčiti, ale baby laponské jakoby byly s nimi z jedné rodiny. Neschází nežli černá pleť, aby si mohli padnouti s radostným výkřikem do náruči, a i ta zhusta se objevuje, neboť co odepřela jim v ohledu tomto příroda, nahražují vydatnou špínou.

Přijali nás všude klidně, ale srdečně. Odpovídali ochotně na otázky, jež jsme jim svým laponským průvodčím kladli, a radostně zazářily oči jejich, když tiskli jsme jim do ruky nepatrný peněžitý dárek.

Práce své konají Laponci velice volně. Času mají dost, proč by tedy pospíchali.

Pohled na ně jest prazvláštní. S vysokými těmi čepicemi a s dlouhými kaftany koženými vypadají, mihajíce se sem tam, nezvyklému oku našemu až komicky.

Zajímavý pohled jest na matku nesoucí dítě své. Malý, mělký, podlouhlý truhlík jest vyplněn suchým jemným lišejníkem a na něm pečlivě zabaleno leží malé to robátko.

Truhlík má na obou koncích popruh a za ten zavěsí si jej matka okolo krku a za něj zavěšuje jej pak ve stanu nebo venku na strom. Truhlík či vlastně kolébka taková nazývá se komse.

Laponci a zejména Laponky milují nádheru. Prsty zdobí zvláštními prsteny stříbrnými a pozlacenými, o jichž podobě jsem se již zmínil, náprsníky pošívají mnohdy velmi dovedně stříbrnými šňůrkami a cetkami, kožichy lemují světlými barvami, výřez na prsou opatřují ocelovými, mosaznými, někdy i stříbrnými ozdobami, na krk věší penízky a pás ozdobují dle možnosti. Ano i čepice musí dostati své lemování, jež liší se barvou svou ostře od barvy její.

Spodky nosí ženy právě tak, jako mužové.

Dlouho bavili jsme se pozorováním Laponců a jich počínání, blahořečíce v duchu osudu, že nejsme poukázáni na čistě laponskou kuchyň. Pak provázeni vděčnými pohledy těch, jež jsme byli obdarovali, vraceli jsme se ku své kocábce.

Stáda sobů jsme neviděli, bylať právě ve fjeldech.

Za nedlouho kocábka unášela nás zase nazpět do Jokkmokku. Nebe vyjasnilo svou tvář, jakoby radovalo se, že dosáhli jsme, čeho jsme dosáhnouti chtěli, a celý kraj pod úsměvem jeho jen jen zářil. Asi v polovici jezera dostalo se nám skvostného pohledu. Hory zakrývající obzor kolkolem otevřely se náhle, a směrem severovýchodním spatřili jsme hluboko v zemi vysoké modravé hory, pokryté stříbrnými pruhy sněhu.

Po půl hodině byli jsme šťastně zase na břehu a navštívivše pěkné peřeje, jež v polokruhu opodál se táhnou, vrátili jsme se do Jokkmokku.

V Jokkmokku vítali nás jako dávné přátele. Rodina houdova sestávající z dosti mladé ženy a čtyř dětí, obklopila nás, a dva hosté, již krátce před námi byli přibyli, jeden starý obchodník, velice dobrosrdečný, a druhý mladý muž, jenž slavného Nordenskjolda jakožto zoolog r. 1876 po Sibiři provázel, a nyní z rozkazu vlády lososy, nevím z jakého důvodu studoval, v potu tváří svých se namáhali, aby porozuměli naší švédštině, v níž líčili jsme jim naše zkušenosti.

Dobrá večeře ukončila tento památný den. Mimo špatné máslo a sýr měli jsme dobrý rennsteak ze soba, po němž přišla teprve špatná polévka z Liebigova extraktu a pak hvance se zavařeninou, plättar zvané, první moučné jídlo, jež na severu jsem byl obdržel.

VI.

Švédská vláda pečuje svědomitě o to, aby laponským dětem dostalo se také vyučování školního. Zřídila na rozličných místech, jako na př. v Gellivare školy, kdež dítkám těm dostává se bezplatného zaopatření u vyučování. Jinde, kde dítek takových není tolik, zřizuje za pomoci zvláštní missionářské společnosti, jež sídlo své má ve Stockholmě, pro ně fundace, jako na př. v Jokkmokku.

Když nastává školní rok, oznámí se okolním Laponcům, že tolik a tolik dětí může býti opatřeno, a ihned dostaví se chudých Laponců dost, kteří rádi své dítky zde nechávají. Náklad na každé dítko obnáší asi 150 korun ročně a v Jokkmokku bylo letošního roku dítek takových osm. Bydlí u sedláků za určitý plat a navštěvují pravidelně školu. Avšak do školy chodí jich v zimě mnohem více, neboť v Jokkmokku přebývá v zimě pravidelně vždy 400—500 Laponců.

Bohatí Laponci dítky své sem nedávají. Ti podržují je u sebe a vyučují je buď sami, pokud to dovedou, aneb starají se o to, aby dostalo se jim poučení doma.

Laponci studují také, ale s nevalným úspěchem. Když zoolog, o němž jsem se byl zmínil, studoval v Upsale, studovali tam zároveň s ním dva Laponci, avšak ani jeden z nich neodbyl zkoušek. Nyní jsou oba evangelickými faráři v Laponsku, kdež jest nezkoušený farář takořka pravidlem. Správa církevní jest ráda, když nalezne se vůbec někdo, kdo do bídných těch poušti jíti se odhodlá a myslí si bezpochyby, že pro Laponce je nezkoušený pastor dobrý dost.

Rozumí se, že nesměli jsme opominouti také laponskou školu, kterou jsme byli spatřili, přijíždějíce do Jokk-

mokku. Kus bařinatého lesa dělí ji ode města a prostor před ní k silnici vedoucí jest tak pěkná bařina, že opatrně vyhledávati musíš balvanů, kamenů a prken, po nichž bys do školy dostati se mohl. Škola jest rozsáhlé dřevěné stavení, a chová mimo pohodlný učitelův byt dosti velikou učební světnici pěkně zařízenou a plnou krásných kolorovaných učebných obrazů a pěkných map. V bytu učitelově nalezli jsme dvě pěkná harmonia, z nichž jedno stuttgartské, a ohromný balík not. Tři laponská děvčátka se šikmýma očima a vystouplými lícními kostmi, zažloutlé pleti, velice sice nehezká, ale velmi přívětivá a kurážná, jež bydlela ve škole i přes prázdniny, počala k vyzvání mladoučké a hezké paní učitelovy laponsky a švédsky čísti a zářila radostí, když odměnili jsme je nepatrným dárkem.

Učitele doma nebylo. Sbíralť, jak paní učitelová pyšně nám vyprávěla, pro jistého profesora upsalského laponské květiny a trávil za účelem tím celý skoro den mimo dům. Objemný herbář velmi pečlivě uspořádaný svědčil o tom, jak svědomitě a jak ušlechtilým způsobem používá svých prázdnin.

Ze školy brali jsme se na hřbitov. Opodál v lese nalézá se čtyřhranné veliké prostranství, smutné jako ten okolní kraj, zanedbané, pokryté sporou travou a hojným lišejníkem a zdobené sem tam nízkou jen borovičkou. Málo kde křížek. Některé hroby jsou velmi pečlivě upraveny, některé označuje jen pouhá hromádka písku — sestáváť celá půda z písku bílého a tak jemného, jako vyskytuje se na pobřeží mořském, — u většiny hrobů jen kolíky a nikde květinky. Jen na dvou dětských hrobech nalezli jsme kytici brusinek v kalíškách od — hořčice s anglickými nápisy.

Smutný to pohled! U nás bývá obyčejně hřbitov hezoučkým sadem, ten hřbitov jokkmokkský jest však učiněná poušť.

Čím liší se ještě kraj severošvédský v Lulské Lapmarce od kraje našeho, jest mimo jiné také nedostatek živočišstva. Ptáčka, mimo smutného nějakého čermáčka, ošumělého strnada a vránu, jež vyskytuje se ještě nejčastěji, neshledneš; zřídka jen spatříš nepatrného modráska, beláska a zlatáska: brouků počet praskrovný, a jen veliká šídla všech druhů proháněji se tu v počtu větším. U nás hemží se každá kaluž bohatým živočišstvem a pod každým kamenem brouků dost. Tam močály skoro bez života a brouk vodní i pozemní úkazem vzácným. Jeť voda příliš studena. Na hřbitově nalezli jsme četné exempláře krásného brouka Trichyus fasciatus, našemu hrobaříkovi podobného.

Proto jest putování laponskými lesy tak smutné. Žádné zde živočišstvo, jež v lesích našich poutá zrak i mysl, naskytujíc se při každém kroku. Moskyti musí nahraditi tu vše a nahrazují to co nejsvědomitěji. Polární bříza (Betula nana) objevuje se tu jako malý zakrnělý keřík, lišejníky dělí se o půdu s brusinkami a s moruškami, již zmíněnými, z nichž vykukuje sem tam bělavá polární vrba zakrnělá a s sichou černou (Empestrum nigrum), jež vyskytujíc se v množství úžasném, slouží ku tvoření se rašeliny. A mezi tím něžná, roztomilá Linnea borealis, zamilovaný kvítek Linneův, po něm pojmenovaný, jejž každé dítko, každý sedlák dovede pojmenovati latinským tímto jménem.

Vrátivše se do Jokkmokku, jali jsme se kupovati sobí parohy, jichž dostati lze všude. Navštívivše za tím účelem několik domků, byli jsme záhy opatřeni památkami na výlet tento, že zajímavějších nelze nabyti. Jak jsem se již zmínil, v Jokkmokku kladou parohy ty začasto na střechu. Měl jsem tudíž také příležitost, prohlédnouti si střechy ty. Jsou kryty úzkými, krátkými a tenkými prkénky tak, že se zdá, jakoby byly opatřeny šindelem. Avšak teplo a déšť skroutí tenká prkénka často takovým způsobem, že některé ty střechy vypadají, jakoby byly kudrnaté, skýtajíce pohled opravdu pěkný.

Na venkově spatřil jsem často kryt, jejž venkované velice si chválí. Na klády, tvořící kostru střechy, přibijí se prkna, na tyto široké pruhy kůry březové, pak po délce dřeva, a vše obtíží se kameny. Střecha taková odolá prý všemu.

Ještě zbývala nám návštěva Kaitumfalletu. As dva kilometry od Jokkmokku Lule-elf tvoří vodopád, jenž jest opravdu imposantní. Široká řeka jest uprostřed rozdělena podélnou řadou skalnatých, stromovím částečně porostlých ostrůvků, a mezi břehy a ostrůvky těmito valí se ohromné spousty vod s nevelké sice výše, avšak s hukotem tak omamujícím, že mimovolně přidržíš se na vysokém podemletém břehu statné borovice. Peřeje jsou velice dlouhé a voda valí se v takovém množství a s takovou silou, že rozbíjí se o přečetné balvany v jemné obláčky, jež obraz celý neustále zahalují.

Avšak trpce nutno vybojovati požitek tento. Vlhký vzduch a bařinatá půda jsou pro moskyty jako stvořeny, a ohromné roje ženou se neustále útokem, tak že nestačíš se brániti. Bezčetnými ranami pokryt ubíháš zase zpět. Přijdeš však ze Scilly do Charibdy, čili prostě řečeno z deště pod okap.

Hostitelka naše připravila na rozloučenou výtečnou večeři: masové jakés kuličky, pečené na cibulce, pečené pstruhy, jež zoolog náš byl nachytal, a mísu řídké krupicové kaše, na kterou nalévali ještě smetanu. Já té kaši mnoho neudělal. Ale naši Švédové pustili se do ní, ozbrojeni velkými lžícemi, s takovým ohněm, že za chvíli „nebylo jí více".

Následujícího rána nastalo nám loučení. Byl krásný den. Nebe bylo tak jasné, jakoby nedovedlo se ani zamračiti, a sluníčko tak se usmívalo, jakoby chtělo nám dokázati, že v Jokkmokku umí také konati svou povinnost. Celá rodina našeho bondy vyběhla za námi a zejména děti, jež jsme si byli malými dárky získali, doprovázely nás ze stavení. Rozloučili jsme se s těmi, již sdíleli po několik dní s námi skrovný gastgifvaregård jokkmokkský, stiskli bondovi a ženě jeho ruku a již unášel nás skjuts zase ku břehu mořskému. Domky jokkmokkské zmizely nám s obzoru, my kynuli naposledy ještě laponské škole a sešlému hřbitovu, a již byli jsme zase obklopeni lesem, vedoucím ku Koskatsu.

Zde přijali nás jako staré známé. Připravili snídani, a mladá sice, avšak hubená a ošklivá žena bondova nám sdělila, že pojede veliký kus s námi, jelikož v osadě poblíž Storbackenu má cos říditi.

Zase pozlobil nás čeledín svým „straks" a za malou hodinku opustily stanici dva skjutsy, těsně za sebou jedoucí. V jednom nalézali jsme se my a druhý řídila si selka ve velkém slaměném klobouku a s růžovým šátečkem na krku sama. Tatáž smutná cesta jako když brali

jsme se do Jokkmokku. As po dvou hodinách zahnula selka z hlavní cesty a kynouc nám na rozloučenou zmizela záhy v lese.

V Storbackenu přibyli jsme právě k obědu. Nalezli jsme tu k veliké své radosti svého plzeňsko-bílinského Šveda, jenž představiv nás ihned několika svým přátelům, vyzval nás, abychom zasedli za stůl.

Mezi hosty byl i kapitán z parníčku. Nazýval se Oehman, avšak jinak mu neříkali nežli „kapten Pelikán", poněvadž, jak nám později, když kapitán si šel zdřímnout, vysvětlili, má, což jsme ostatně již dříve na něm byli pozorovali, náramně veliký — nos.

Po obědě dostalo se nám opět dokladu o tom, jak umějí Švédové, ti Švédové, kteří pijí plzeňské s bílinskou vodou, poněvadž jest jim příliš silné, holdovati lihovinám. Společnost se zdvihla a pozvala nás oba cizince na černou kávu. Vyšli jsme na travnatý, několika stromy porostlý břeh, kde stůl byl již připraven, a za chvíli dcera hondova přinesla černou kávu, mimochodem řečeno jedinou dobrou, kterou jsem ve Švédsku kdy pil, a s ní obrovskou láhev kognaku a stejnou láhev punče. A nyní nastala orgie, již jsem posud neviděl. Sklenička kognaku za skleničkou nalézala následkem rozličných přípitků hrob svůj v našem nitru, a když my vypili jich nemohouce jinak, již po sedmi, měli jich Švédové aspoň dvakráte tolik v sobě. Nás uchránila před zlými následky výtečná opravdu černá káva. Každou skleničku paralysoval ihned šálek této. Avšak Švédové nepili tak opatrně, a v půlhodině nevěděli již co činí. Zpívali, skákali, poráželi jeden druhého, a ani starý kapten Pelikán, když zdřímnuv si vrátil se mezi ně, neušel rozpustilému jejich rozmaru. Obtočili ho provazem a porazili chudáka na zem. Jedině starý náš Švéda činil výjimku. Usmívavě hleděl na naše překvapení, počínaje si v pití co nejopatrněji. K nám cizincum chovali se i když nezbednost dosáhla vrcholu co nejdvorněji. A když pak ozval se zvonek parníku, musili jsme vypiti ještě sklenici punše na shledanou, až po levém protějším břehu pojede dráha z Luleå do Gellivare, kteráž budoucího roku má býti vystavěna.

Zanechavše společnost v onom stavu, kdy přestává všechen hovor, odebrali jsme se se svým Švédou na tutéž parní kocábku, která nás byla vezla před několika dny sem. Jeli jsme po proudu a proto byli jsme již za hodinu v Ofver Edeforsu. Zde čekal povoz, jemuž odevzdali jsme zavazadla, načež kráčeli jsme přímo k Edeforským peřejím.

Měli jsme štěstí, neboť právě byla nastala hodina lovu. V hrázi, do peřejí vybíhající, jsou, jak jsem se již zmínil, čtyři otvory a v každém zapuštěna jest ohromná, as $1\frac{1}{2}$ sáhu dlouhá síť, podoby obrovského šrapnelu, pata zvaná. Kostra její jest ze železa a na hoření straně jsou dvířka, kterými vleze do ní rybák, jenž může v ní pohodlně státi. Síť leží vodorovně s trychtýřovitým otvorem po proudu, visí na řetězích a vytahuje a spouští se pomocí rumpálu, jejž dva rybáři s namáháním jen zmohou.

Rybáci jali se tahati z pěnivého proudu první síť a napjaté hleděli jsme dolů. Hořejšek její vynořil se z vody a sotva že byla síť z vody na polovic, počal v síti takový ruch, že div silné provazoví její se neprotrhlo. Třinácte lososů, většinou více nežli metr dlouhých a na stopu bezmála širokých, hledělo uniknouti na všechny strany a házelo sebou malomocně, když pata nad vodou stanula.

Nejstarší rybák seskočil s malou dřevěnou paličkou na síť, otevřel dvířka, vklouzl do vnitř a počal nyní práci svou. Udeřil každého lososa paličkou do hlavy a pověsil jej za žábra na železný hák, jejž rybák druhý do síti spustil. V méně nežli v pěti minutách válely se krásné mohutné ryby ty na hrázi, odkudž odnášeli je do stavení.

Lososů jsou zde dva druhy. Jeden jest větší a má maso bílé, druhý menší a černě tečkovaný a má maso růžové. Poslednější jest hledanější, poněvadž maso jeho jest jemnější. Mezi právě chycenými byli čtyři lososi růžoví, ostatní bílí.

Pohled na síť, plnou mohutných zvířat těch, usilujících, aby dostala se z pasti, jest opravdu velezajímavý. Házejí sebou, velikou silou vrážejí do síťových otvorů, aby unikla záhubě — nadarmo. Ta blíží se v podobě malé paličky neuprosně, a v kratoučké době jest životu jich konec.

Spustili patu opět do vody a s napjetím brali jsme se k síti druhé. Zde byl jen jeden losos, a síť třetí a čtvrtá byly úplně prázdné. Avšak my byli spokojeni, neboť lov v síti první odškodnil nás bohatě za vše ostatní sklamání.

Loviště edeforské náleží městu Luleå, jež pronajímá je soukromníkům proti tomu, že musí platiti do městského důchodu za určitou váhu jistou částku peněz, kterážto částka obnášela letošního roku 7 korun za 10 kilo. Rybáky vydržuje město. Jsouť zde čtyři a každý dostává denně 3 koruny. Doba chytání lososů trvá dva a půl měsíce. Kontroly není žádné a není prý ani pomyšlení, aby zpronevěřena byla i jen jediná libra. Rybáci váží a zanášejí každý lov a odesýlají buď ryby nájemci neb ukládají je do skalního sklepa.

Loviště edeforské je velmi vydatné. Nezřídka stalo se, že do čtyř těchto pat chyceno za jediný den lososů za 1000 korun, a jednoho roku přihodilo se docela, že uloveno po čtyři dni lososů za 3000 korun každý den.

Roku 1884 byl lov v Lule-elfu, pokud paměť sahá, nejskvělejší. Přečetná ta loviště vylovila jich množství úžasné. Avšak přece jest obava, že důležitý tento předmět vývozu může, nevím již z jakého důvodu, utrpěti ujmy. Avšak vláda zavčas pomýšlí na to, aby se případné nehodě této mohlo čeliti. Zoolog, jejž nalezli jsme v Jokkmokku, studoval tam, jak jsem se již zmínil, z rozkazu vlády otázku tuto.

Půl hodiny na to seděli jsme na balkoně hôtelu edeforského a kochali se pohledem na rozkošný ten obraz, jejž Lule-elf tu poskytuje. Po řece blížil se parníček, kdežto druhý parníček zakotven byl u přístaviště.

Dvě společnosti vydržují několik těch parníčků, jež sprostředkují spojení na Lule-elfu. Na každém i sebe menším parníčku říčním ve Švédsku, jenž dováží cestující, musí býti zkoušený kapitán, a jen lodi, dovážející pouhé zboží, smějí míti kapitána nezkoušeného.

Postavení kapitána na Lule-elfu jest velice skvělé. Plat jeho obnáší 2000 korun ročně a 5 pct. čistého výnosu, což činí prý až i 1000 korun. A za to pracuje jen v létě, kdežto za celou dlouhou zimu holdovati může zahálce.

Seděli jsme na balkoně velmi dlouho, pozorujíce zejména také zvláštní barvitost severního nebe. Jestiť vždy odpoledne na západě krásného nažloutlého tonu, jenž víc a více mizí, čím jižněji přicházíme.

Po odbyté večeři, při níž opravdu slíbené divoké kachny nescházely, zasedl soudruh k pianu, a záhy zněly salonem české naše písně, jež nalezly u poslouchajících Švédů velikou oblibu.

A když druhého dne, odbyvše jízdu do Hedenforsu a Råbäku, zde s naším Švédou jsme se loučili, připíjeli jsme šampaňským na opětnou shledanou, na zdar Švédska a na zdar Čechie, o níž nestačili jsme mu vyprávěti.

Pak rozloučili jsme se s ním co nejsrdečněji, a parník zajev s námi do Bodenu, malé již zmíněné osady, zaměřil zpět do Lulea, na každé téměř stanici nakládaje ohromné lososy.

V šest hodin večer nalézali jsme se zase v Lulea, jež byli jsme opustili před několika dny, a několik minut na to uváděl nás sluha hôtelu do týchže pokoju, jichž byli jsme užívali před svým odjezdem.

Dva sonety Viktora Huga. *)

I.

Ave dea, moriturus te salutat.

(Paní Juditě Gauthierové.)

Smrt s krásou jesti dvojí a hluboká háje,
v nichž tolik azuru i stínů, že bys řek',
to sestry dvě jsou plny obě téhož taje
a stejně úrodných a děsných myšlének.

Ó ženy, hlasy, oči, vlas, jenž zlatem hraje,
neb tmí se, žijte, mějte lásku, půvab, vděk,
ó ptáci zářící chmurného žití háje,
ó perly, velké moře jež v svůj mísí jek!

Náš úděl, Judito, se spolu dobře snáší,
až ku podivu vidět tvář mou vedle vaší;
jsou božskou strží vašich očí žáry,

já cítím, propast hvězd že v duši mám:
jsmeť oba nebe sousedi, madame,
to tím, že krásná jste, a já jsem starý.

II.

Krásné ženy.

(Sonet do album.)

Jim píšem sonety, jež projdou časem,
jim ruku líbáme, jíž dát nám ráčí,
a s nimi v kostel, s nimi se v les kráčí
a vzdychá se nad líčkem jich a vlasem.

Ples jejich triumf, sál jim sotva stačí,
a v jejich žert a smích lze slyšet s žasem,
co hoboje a flétny k tanci pláčí,
jak štěbetají nejněžnějším hlasem:

Vše síla jest a k čemu chudým chleba?
je válka svatá s špalkem kata, třeba
je vězení víc, o školy míň péčí;

jak Paříž hne se, ven se všemi děly!
Ty holubičky vedou také řeči,
že kosti mrtvých by se nad tím chvěly!

*) Obyčejně se tvrdí, že Viktor Hugo napsal ve svém životě jediný sonet a to paní Juditě Gauthierové, dceři slavného a velkého poety Theofila. Tento sonet není posud v žádné sbírce Hugově otištěn. Mimo tento často citovaný jest ještě jeden satirický v knize „Čtyři větry ducha“ (I. díl XVIII. str. 81.): „Krásné ženy“. Jisto jest, že mohutnému, do šírky vždy pracujícímu geniu Hugovu úzká a miniaturní forma sonetu nestačila jako asi Götheovi, který se vyslovil, že rád řeže z celého kusu a při sonetu že by musil též časem klížit. — Podáváme zde, doufáme že za vděk čtenáři, oba tyto sonety Hugovy, v nichž zračí se dvojí tvářnost jeho genia víc než jinde způsobem lapidarním. *Jar. Vrchlický.*

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Pokračování.)

Ivan a jeho žena rozdmychovali hněv davu. Celý život Heleny, která ze svého domu sotva vycházela a s nikým se nestýkala, svědčil nyní proti ní, a pak — proč pak dnes nepřišla do kostela? Patrně se bála.

„To je čarodějnice,“ vynikl opět z davu hlas. „Celé noci míchá jedy. Ještě za svítání mívá v oknech světlo.“

„Chce nás všecky zahubiti!“ ozval se jiný hlas. „Ani se nemůžeme napíti a náš dobytek je ztracen!“

Vzpomínka na otrávený dobytek podráždila lid co nejvíce. Jako na povel hrnuli se všichni s křikem k panskému domu. Sedláci z okolních vesnic neměli sice studny otrávené, ale křičeli zrovna tak.

„Zabte tu čarodějku!“ zvolal někdo. V podobných případech neví se nikdy, kdo vykřikl první.

*

„Zabte ji!“ opakoval dav. A již stáli u samého domu. Služebnictvo uděšené se rozběhlo, a Helena oděná černě jako vždy, objevila se sama na prahu držíc syna za ruku.

„Co se děje?“ tázala se svým kovovým hlasem, který se poněkud chvěl spíše nevolí nežli strachem.

„Čarodějnice!“ vykřikl jakýsi ostrý hlas až v zadu.

„Čarodějnice!“ opakoval celý dav a postoupil o dva kroky ku předu.

Na to slovo postoupila také Helena na perronu. Od divých útočníků dělilo ji pouze pět schodů.

„Co jsem vám učinila? Já že jsem čarodějnice? Vy jste blázni!“

„Otrávila jsi včera naše studny. Však jsme tě viděli.“

Helena zavrtěla zvolna hlavou.

„Marfa mi oznámila, že nemáte vody; šla jsem se tedy sama podívat — o jiném nevím.“

„A co tvůj muž, jehož jsi zabila, a tvůj syn, jehož jsi otrávila?“

Helena sevřela své dítě v náručí.

„Ať nás Bůh tresce tu chvíli,“ zvolala, „je-li pravda, co tvrdíte!“

Dav umlknul a váhal. Ivan, který byl mezi zadními, zkřikl zdaleka:

„K čemu ty řeči: odstraň zlé kouzlo, kterým jsi zkazila naši vodu.“

„Nevím o ničem,“ zvolala Helena; „vy jste bídníci, a půjdete všichni do Sibiře, ty, Ivane, první —“

Tím slovem zkazila všecko. Podrážděný lid vida, že mu hrozí nebezpečí, hrnul se na perron. Helena strčila rychle dítě do vestibulu, zavřela za ním dvéře a postavila se před ně s rukama rozpjatýma. Oči jí hořely pochmurným leskem; byla hotova zemříti; ale také brániti ty dvéře až do posledního dechu.

„Upalte ji,“ zvolal Ivan, „upalte tu čarodějnici!“

A všechen lid opakoval: „Upalte ji!“ Se všech stran snášeli otýpky a dříví; ale nikdo se neodvážil sáhnouti na Helenu, která bez hnutí stála u dveří.

„Bůh bude vás trestati,“ pravila. Její hlas se více nechvěl a její rty opakovaly: „Bůh bude vás trestati, ale dříve ještě cář!“

„Nerouhej se,“ zkřikl jakýsi piják, „raději čiň pokání!“

Helena se pohrdlivě a zároveň soucitně usmála, ale neodpověděla.

V tom ozval se v dáli jakýsi hluk a lidé se obraceli, aby viděli, co se děje. Kočár Rajisin řízený Vasilem přijížděl v největším trysku. Kočí ani nevaroval nikoho, nýbrž hnal koně zrovna mezi lidi. Nářek a láni rozléhaly se davem, ale ani on ani Rajisa si nevšímali takové maličkosti. Dav se bezděky rozstoupil a Rajisa dostala se až k perronu; vedle ní seděl starý Tichon bez hnutí jako socha. Několik raněných válelo se v prachu a ti aspoň přestali povykovati.

„Blázni!“ zvolala Rajisa seskočivši s vozu. „Chcete jíti do Sibiře?“

Sibiř v ústech Rajisiných měla zcela jinou váhu, nežli dříve, když vyslovila slovo to Helena. Mladá hraběnka Grecká byla poslána od cáře, ta měla právo mluvit o Sibiři, kdežto Helena . . .

„Tvoje švakrová otrávila studnice,“ zvolal jeden zuřivec.

„Vaše studnice? Otrávila vaše studnice zrovna tak, jako otrávila svého muže,“ zvolala Rajisa. „Chcete věděti, kdo otrávil vašeho pána, i vaše studnice? chcete věděti, kdo je ten ďábel, který zahubí vás všechny? Tu je!“

Ukázala na Ivana, který marně hleděl se skrýti v davu.

„Ivan!“ zvolal jednohlasně překvapený lid.

„Ano, Ivan! Zde jsou svědkové jeho zločinu. Tito dva muži viděli, kterak pána vašeho zavraždil. Je to pravda? Mluvte!“

Tichon a Vasil smekli, a odvětili za obecného ticha:

„Bůh naším svědkem, je to pravda.“

„Ten otrávil vašeho pána, a nechal jej zmrznout, aby jeho zločin nevyšel na jevo. A při tom odvážil se viniti vaši paní! Ubožáci, věříte každé hlouposti, kterou slyšíte!“

„To je lež!“ zvolala Marfa, vystoupivši z davu. Postavila se až k oběma paním, a pokračovala hlasem jízlivým:

„Ty se hněváš na mého muže, ty ho viníš, ba i svědky jsi přivedla proti němu, — ale já opakuji, že paní otrávila vaše studnice; proto upalte ji, ať je tomu konec.“

Křik v zástupu se opět vzmáhal.

„Upalte mne tedy s ní!“ zvolala Rajisa, uchopivši v náručí svoji švakrovou, která byla více mrtvá, nežli živá.

Lid se zarazil. Upáliti Helenu se nerozpakoval, ale upáliti mladou hraběnku, poslanou od cáře, to bylo něco jiného. A pak Vasil držel ty svoje bujné koně tak podivně, že nikdo se k perronu neodvážil. Rajisa užila této příhodné chvíle, a zvolala hlasem tak mocným, že ho slyšeti bylo až na konec davu:

„Ve jménu cáře, zatkněte Ivana a jeho ženu. Nechť odpovídají za svůj zločin před právem a trůnem!“

Divná věc: nejvřelejší přátelé Ivanovi vztáhli první na něho ruku. Ivan se svou ženou byl tak obklopen, že na vyváznutí nebylo ani pomyšlení.

V tom přiběhl Faděj celý udýchaný, a za ním hrčel nízký kočár, tažený párem koní, před nímž se dav ihned rozstoupil.

„Stanovoj!“ zvolal Faděj hlasem od běhu chroptivým.

Stanovoje, který byl na venkově policejním komisařem, a který za bývalé vlády rozdával podle uznání rány knutou, báli se všichni více, nežli Antikrista. Když sestoupil se svého vozu, měl před sebou na místě buřičského davu zástup věrných sluhů, kteří drželi Ivana pevněji, nežli nejsilnější stráž.

Helena byla bez sebe. Rajisa dala ji odnésti do domu, kdež nalezli ubohého Sášu hrozně uplakaného. Slzy a políbky dítěte vzkřísily matku mnohem lépe nežli obvyklé prostředky.

„Již odešli?“ ptala se celá ustrašená, když nabyla vědomí.

„Stanovoj zjednal dobrý pořádek,“ odvětil Faděj, který přicházel a odcházel jako doma.

„Kde se tu vzal?“ tázala se dále paní Marsovová.

„Paní hraběnka poslala dnes v noci pro něho, když začali lidé povídati o těch otrávených studnicích. To je bystrá hlava, kdo pak se jí vyrovná? Však on cář dobře věděl, proč ji sem poslal!“

V tom Rajisa, která vyprávěla úředníku potřebné podrobnosti, vrátila se k své švakrové.

„Sestro," zvolala Helena, vztahujíc po ní ruce, „tys nám zachránila život!"

Při těchto slovech vstoupily Rajise slzy do očí; bylo jí tak, jakoby se před ní otvíral ráj. Nikdy ještě nebyla Helena bratru svému tak podobná, jako tu chvíli.

XLI.

Přišel podzimek a říjnový vítr hučel ve stromech. Proces s Ivanem a jeho ženou nebyl dlouhý; ta jediná věc, že vybízeli poddané ku vzpouře proti pánům, úplně postačila, aby byli posláni do Sibiře. Ortel zněl krátce: ať pracují v dolech. Tento trest byl ovšem zcela jiný nežli Valerianův, neboť hrabě Grecký a jeho přátelé mohli ze svých peněz zpříjemňovati si svoje vyhnanství rozličným způsobem.

Nicméně, když se Helena dověděla, jaký trest stihl její nepřátely, bolestně si povzdechla.

„Do Sibiře!" pravila. „Do Sibiře zrovna jako můj bratr!"

Rajisa tušila, že toto srovnání způsobí Heleně bolest, a byla by s radostí nasadila život, kdyby byla mohla jí to ušetřiti. Ale v tom ohledu nemohla jí pomoci.

„Trestati mohu, škoditi lidem," pravila s povzdechem, „ale pomoci někomu, k tomu síly moje nestačí. Smutný to úkol!"

Toho večera přišla Helena k ní, jakož činila častěji; nyní spával Sáša sám a zcela beze všeho nebezpečí ve svém malém lůžku, a jeho matka mohla bezpečně odejíti. Sluhové byli zrovna tak oddaní, jako dříve málo spolehliví.

Když zaslechla Helena ten smutný povzdech, přistoupila ke své švakrové a vzala ji za ruku.

„A což mně," tázala se vlídně, „mne jsi také ublížila?"

Obě paní objaly se vášnivě. Každá cítila, že má nyní přítelkyni oddanou na život i na smrt.

Rajisa však zavrtěla smutně hlavou.

„Tvůj bratr je pořád ještě tam," šeptala; „to je také moje dílo."

„Nikoliv," odvětila Helena, „to jest jeho dílo. My v naší rodině jsme násilní a svéhlaví, nicméně doufám, že bratr nyní lituje, a že nesvádí vinu svoji na nikoho jiného nežli na sebe —"

Rajisa pozvedla hlavu, jakoby očekávala vysvětlení; její švakrová pokračovala:

„Jsem přesvědčena, že v srdci svém lituje svého skutku. Byl by velice nespravedliv, kdyby se na tebe ještě horšil po tom, co jsi učinila pro mne i pro něho."

Mladá hraběnka mlčela . . . k čemu marné řeči? Kdo mohl zahojiti ránu jejího srdce?

„Ovšem, že jsem mu psala, co se zde dělo a jak jsi mne vyrvala z náručí hrozné smrti," pokračovala paní Mar ovová.

Rajisa stiskla jí ruku. Ještě teď, když si Helena vzpomněla na tu strašnou chvíli, třásla se na všech údech.

„Jsou tomu již tři měsíce, co jsem mu psala," dodala Helena, „a včera mne došla odpověď."

Při těchto slovech zachvěla se opět ruka Rajisy, kterou držela Helena ve svých rukou.

„Děkuje ti z celého srdce za to, co jsi pro mne učinila; přiznává se, že by sám nebyl měl tolik odvahy, vytrvalosti a přítomnosti ducha . . ."

„Mně nepsal," šeptala Rajisa odvracejíc hlavu.

Helena umlkla.

„Tetička Grecká děkuje ti také," pravila po chvíli; „bude ti sama psáti."

Rajisa naklonila hlavu jako na poděkování, ale nenalezla slov, aby díky svoje projevila.

„Víš-li pak, že se ti celý Petrohrad obdivuje?" pokračovala paní Marsovová, aby svoji švakrovou poněkud povzbudila. „Sám císař ráčil vysloviti svoje uznání, když slyšel, jaks tu věc provedla, a všichni, kteří dříve byli proti tobě, vynášejí tě do oblak; kdybys chtěla se vrátiti do hlavního města, hýčkali by tě všichni více nežli nějakou velkovévodkyni."

„Zůstanu zde," odvětila Rajisa hlasem tak podivným, že se paní Marsovová naklonila, aby jí viděla do tváře.

„Ty pláčeš?" zvolala. „Co je ti?"

Umdlená dlouhým sebepřemáháním a šťastná, že nalezla konečně srdce přátelské, jemuž může svěřiti svoje utrpení, nechala Rajisa kanouti svoje slzy a plakala dlouho na rameni své švakrové.

„Proč se rmoutíš?" tázala se tato překvapena její tak hlubokou bolestí.

„Tvůj bratr mne nenávidí," šeptala Rajisa.

Helena udivená neodvážila se něco na to říci. Teprve po chvíli tázala se tiše:

„A ty?"

„Já, já ho miluji!" pravila zmužile Rajisa, tisknouc ledovou svoji ruku na rozbouřené srdce.

Helena neměla o tom ani tušení. Ona, počestná žena a pak truchlící vdova, neptala se nikdy, jaké asi city zmítají srdcem ženy, která žije v poměrech tak výminečných jako Rajisa. Zprvu myslila, že Rajisa muže svého nenávidí. Později vidouc, že nechová ani k ní ani k rodině nenávisti, soudila, že jest jí Valerian lhostejný. Její laskavé chování vysvětlovala si přirozenou vlídností její. Tato láska, která se pojednou prozradila, byla pro ni překvapením. Jak pak by mohla Rajisa milovati muže, který způsobem tak podivným zasáhl v její život?

Chvíli přemýšlela a pak shrnula všecky svoje myšlénky v jedinou otázku:

„Kterak se to stalo, že ho miluješ?"

„Miluji ho," pravila Rajisa, „poněvadž jest můj muž. Koho bych měla milovati, ne-li toho, jehož mi Bůh i car dali za manžela —"

„Když ho tedy miluješ," odvětila Helena vždy více překvapená, „proč nežijete pohromadě? Měla jsem za to, že ho nenávidíš."

Rajisa zavrtěla smutně hlavou.

„On nenávidí mne a sice tak, že až podnes neví, měl-li on státi se mým manželem, či někdo jiný?"

Tu teprve dověděla se Helena o tom, co nevěděl nikdo, že totiž její bratr zachoval se k Rajise tak ukrutně. Každý myslil, že císařův ortel zasáhl pravého viníka; že by Grecký se snad obětoval, kdyby byl nevinen, nenapadlo nikomu ani ve snách.

„A neřekl ti to?" tázala se Helena zamyšleně. „To je hrozné. Nemyslila jsem, že je tak zlý."

„Není to nic divného, že se na mne horší," odvětila Rajisa zastávajíc se ho. „Ztratil vše k vůli mně, a byl

připoután pro vždy k té, ve které viděl svoji úhlavní nepřítelkyni.“

„Dejme tomu, že tehdáž se na tebe horšil . . . ale později?“

„Od té doby jsme se neviděli.“

„Divná věc,“ prohodila Helena s úsměvem, „ty ho háji a já ho obviňuji; hleď, vyměnily jsme si role. Ubohá Rajiso!“

„Ano, ubohá!“ odvětila tato s povzdechem: „neboť jsem odsouzena vzpomínati vždycky na svého muže jen s hanbou a hrůzou. A není-li to on? . . .“

Když se toho večera Helena vrátila domů, napsala svému bratru dlouhý list plný výčitek, hlavně proto, že Rajise nepíše. Ale tento list Valerian nikdy nečetl, neboť pošta odjížděla pouze dvakrát za měsíc a zatím sběhly se všelijaké jiné události, o nichž doletěla do Sibiře zvěst dříve nežli došlo tam Helenino psaní.

XLII.

Obě švakrové snídaly jednou z rána se Sášou v hezké jídelně v domě Greckých. Den před tím spadl první sníh a zima začínala býti citelnou.

Pojednou bylo slyšeti klusot koně a cinkot rolniček; Faděj vešel rychle do jídelny a oznamoval uctivě návštěvu:

„Její Excellence kněžna Manurinová!“

„Kněžna Manurinová?“ opakovala na to Rajisa, „kdo je to?“

„Tak nazývají v Petrohradě kněžnu Adinu,“ vykládala jí paní Marsovová. „Co zde asi chce?“

„Uveď kněžnu do salonu,“ pravila Rajisa k Fadějі: „přijdu hned.“

„Již je tam,“ odvětil stařec. „Přijela jako domů a dala rozkaz, aby složili se saní všecka zavazadla. Je jich plná předsíň.“

Obě paní pohledly na sebe velice udiveny. Pojednou zvolala Helena:

„Kněžna jest rozená Rezovová. Nese bezpochyby nějaké zprávy od bratra!“

Rajisa běžela ihned do salonu.

Jak ji kněžna Adina spatřila, neboť to byla opravdu ona, padla jí v náruči, a pak zase v náruči Helenino.

„Ach, mé zlaté duše,“ zvolala, „to je kus cesty sem k vám!“

Obě paní překvapeny její vlídností ani ji nepobídly, aby se posadila. Adina však bez pobídnutí klesla na pohovku.

„Pomyslete si, můj muž mne posýlá. Je to poprvé v mém životě, co mi uložil něco, co mne baví. Vy jste tedy Rajisa Grecká? Lidé mají pravdu, když říkají, že jste krásná! To jsem si nemyslila, že jste tak hezká. Zdali pak víte, že jste, drahoušku, náramně v modě, že celý svět o vás blouzní? Ta vzácná, šlechetná Rajisa, slyší člověk každou chvíli. Skutečně! Je to pravda, že jste zachránila paní Marsovovou, když jí chtěli sedláci zapáliti dům? Je to pravda? Myslila jsem, že je to pouhá bajka, legenda! Tedy je to pravda? To jste měla asi strach!“

Helena i Rajisa viděly, že nezbývá nic jiného nežli čekati trpělivě, až kněžna Adina bude u konce s proudem svého hovoru: poněvadž se však zdálo, že by ten proud mohl býti nekonečný, hleděla Rajisa přivésti myšlénky kněžniny zase tam, odkud vyšly.

„Pravila jste, že váš pan manžel vás poslal?“ tázala se Adiny.

„Ovšem. Je to sice k neuvěření, ale pravda. A co divnějšího: on, který mně dříve v tom bránil, když jsem již jednou chtěla k vám, teď mne nutil a sice tak, že, kdybych jej byla hned poslechla, byla bych přijela k vám v županu, bez nejmenší toiletty. Nicméně pospíšila jsem si a za dvanáct hodin byla moje zavazadla připravena.“

„Příčina, která vás přivádí, bude asi velmi vážná, když kníže tak pospíchal?“ tázala se Helena.

„Co pak jsem vám ještě neřekla, proč přijíždím?“ zvolala Adina vzchopivši se rychle s pohovky. „V Omsku zuří tyfus: naši vyhnanci jsou vysazeni nákaze, ba můj bratr již ulehl.“

Helena a Rajisa pohledly na sebe a z očí obou zírala hrůza.

„A kdyby tam byl aspoň rozumný lékař,“ pokračovala kněžna; „ale prosím vás, kdo pak tam jde? Nějaký osel, ale pořádný lékař sotva. A tak nemocní léčí jeden druhého.“

„A čeho si ode mne přejete?“ tázala se Rajisa hlasem pohnutým a přece klidným.

„Přišla jsem vás žádat jménem paní Sabakinové a naší tety Grecké, abyste našim vyhnancům vyprosila u cáře milost. Vám jí neodepře, ale nikdo jiný nepořídil by ničeho.“

Rajisa pohledla na svoji švakrovou, která na tuto její němou otázku odvětila krátce:

„Jeď ihned.“

„Pojedu,“ pravila Rajisa. „Děkuji vám, kněžno, že jste přišla; vrátíte se se mnou?“

„Teď hned? Vy jste zvláštní osoba! Snad si přece něco připravíte?“

Rajisa pohodila hlavou, jakoby říci chtěla, že nepotřebuje ničeho, a opustila kněžnu, aby dala rozkazy k odjezdu.

Zatím co zapřáhali a sbírali na rychlo některé nejnutnější věci pro Rajisu, uvedla paní Marsovová kněžnu do hostinského pokoje, aby se tam mohla věnovati svojí toiletté. Sama pak vyhledala Rajisu, která ještě něco zapisovala, do svých účtů a dávala potřebné rozkazy pro ten čas, co nebude doma.

Helena čekala trpělivě, až propustí její švakrová služebnictvo, a když s ní byla konečně sama, pravila:

„Ty tedy odjíždíš; že milost vyprosíš, o tom nepochybuji, jenom, prosím tě, pošli rychlého posla, aby měli tu radostnou zvěst co nejdříve.“

„Pojedu tam sama,“ odvětila Rajisa; „či myslíš, že bych to svěřila někomu cizímu? Každá minuta je vzácná. A je-li nemocen a kdyby měl umříti . . .“

Helena přivinula mlčky svoji švakrovou na srdce a pravila:

„Bůh tě provázej při každém kroku tvém! Někdy se mi zdá, že jsi jedním z jeho andělů!“

Rajisa sešla do jídelny. Oblekla se černě na tu dlouhou cestu; byla veselá jako vždy, ale velice bledá. Ten neznámý cíl a ten nejistý výsledek ji lekal.

„Jakže?“ zvolala kněžna, která pila klidně v jídelně thé, „vy jste již hotova? Myslila jsem, že budete potře-

bovati aspoň dva dny, nežli se připravíte na tak dlouhou cestu."

„Nemocní nemohou čekati," odvětila Rajisa. „Jste-li však unavena, kněžno, zůstaňte u nás. Moje švakrová bude s radostí vaší společnicí."

Helena se chvěla, aby kněžna nepřijala toto pozvání, které bylo přece nutné. Adina pohledla s jedné na druhou a pravila k Rajise:

„Ne, vy jste žena neobyčejná. Vrátím se s vámi. Je to nejlepší příležitost důkladně vás poznati."

Když slyšela Helena, že chce kněžna Rajisu na té cestě důkladně poznati, usmála se, ač chvíle k smíchu nevybízela.

Na kozlíku vedle kočího trůnil Faděj.

„Jakže? ty také pojedeš?" zvolala Rajisa přišedši na perron, který, ač několikráte zameten, pokryt byl jemnou vrstvou sněhu.

Faděj obnažil uctivě svoji šedivou hlavu a obrátil se k své paní s prosebným pohledem.

„Ale my jedeme daleko, sama nevím, kam. V tvém věku — rozmysli si to!"

„Paní," pravil stařec hlasem v pláči se chvějícím, „nechte ať žiju a zemru ve službě svého pána!"

Rajisa neodpověděla, ale pokynem dala na jevo starému sluhovi, že jeho žádost jest vyslyšena. Ještě jeden pohled, ještě úsměv Heleny, která držíc za ruku syna stála v tom lesklém sněhu, a saně se hnuly. Za několik minut pohledla Rajisa nazpět k domu, kde toho tolik prožila; sníh sypal se s nebe a zahalil jako opona celou krajinu, tak že nemohla ničeho rozeznati.

„Jak se mi povede?" pomyslila si Rajisa a sotva utajila vzdech.

XLIII.

Hovor Adiny, ač velice nesouvislý, byl dosti zajímavý: Rajisa se dověděla od ní množství zajímavých podrobností o znamenitých osobnostech petrohradských; dostala také dosti vzácných pokynů týkajících se toiletty a naučení, jak nejlepším způsobem může žena vládnouti svým manželem — ale poněvadž ty všecky rady okamžitě nepotřebovala, pustila je prozatím z mysli.

Ač kněžna mnoho a zábavně mluvila, přece zdál se Rajise čas náramně dlouhým; a tak pozdravila s radostí věže petrohradské, když se na modravém podzimním nebi zdaleka zaleskly. Sotva že přijeli do města, odebrala se Rajisa ihned k hraběnce Grecké; tenkráte přijata byla s otevřenou náručí.

„Vy jste pravá žena," pravila stará hraběnka k této neteři, kterou si sama nevybrala. „Vy byste nedělala hanbu ani trůnu; jsem šťastná a hrdá, že vás mohu počítati do svého příbuzenstva. A jestliže můj synovec nebude se chovati, jak bude jeho povinnost, — zavru dům svůj před ním."

Slyšení u cáře dopadlo velmi dobře, vždyť byli u dvora rádi, že mohli odpustiti. Ostatně chování Rajisy v těch smutných letech zasluhovalo dojista odměny, a tou měl býti návrat manželův. Podivná to fantasie! myslili jedni. Pokrytství! řekli druzí. U dvora nebyli tak zlomyslní; soudili, což bylo pravda, že jest Rajisa duše velmi vzácná, a že pohnutkou její prosby jest pouze její dobrota. Že muže svého miluje, netušil nikdo.

Když císař udělil milost, prosila Rajisa, aby směla sama ji donésti vyhnancům.

„Sama?" tázal se cář, když hraběnka Grecká mu přednesla tuto žádost. Mladá žena v této době, kde jsou cesty tak nebezpečné! To by bylo přílišné hrdinství.

Nicméně svolil i k tomu, a hraběnka Grecká, jejíž staré srdce bušilo pohnutím a radostí, přinesla tu zprávu své neteři, která ji úzkostně očekávala. Když spatřila Rajisa v jejích rukou ten kýžený papír, cítila, kterak jí taje ta ledová maska, pod kterou po několik dnů tajila svůj nepokoj, a slzy řinuly se jí volně z očí.

„Odjedu dnes večer," pravila.

„Jeďte, milá dcero, jeďte," odvětila prostě stará dáma. „Kde bude špatná cesta, vaše křídla vás ponesou!"

Rajisa odjela zase provázena svým věrným Fadějem.

Po dlouhou řadu dní a nekonečných nocí letěly nízké kryté saně po čerstvě napadlém sněhu; kolikráte zahalila vánice celý povoz a v něm i všecky naděje Rajisy. Ta uháněla cestami, po kterých karavany se ani neodvážily; po celé noci běhala hejna hladových vlků podle saní očekávajíce příhodnou chvíli, až by koně opouštěla síla nebo lidi zmužilost. Ale Rajisa při tom všem neztrácela mysl. V dálce za horami, za těmi posněženými pláněmi, za těmi hlubokými černými lesy viděla v duchu dřevěnou chatrč, v níž ležel na smrt nemocen, či snad již mrtev muž, který nechtěl vlíti v její duši mír, a cítila, že kdyby tento muž zemřel, nestála by více o život.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Z rozkazu králova.

Za hřmění děl a hlaholu všech zvonů vjížděl mladý král do Porto Allegre, největšího přístavního města říše, jehož nádherně vyzdobené ulice byly skvěle osvětleny. Bohaté měšťanstvo znamenitého tohoto přístavu, jež mělo v rukou takřka veškerý zámořský obchod říše, očekávalo od mladého krále obnovení výsad starých a snad i udělení nových, a proto snažilo se uvítat nového vládce při první jeho návštěvě s největší nádherou a okázalostí. Veškeré budovy zářily v báječném osvětlení, ulice zdobeny byly slavobránami a prapory na obrovských stožárech, ba i samo to temně blankytné, myriadami hvězd poseté nebe krásného podzimního večera zdálo se přispívat ku zvýšení slavnosti. Všechno závodilo, aby mladý panovník poznal věrnost a oddanost obyvatelstva ve světle nejskvělejším.

Druhého dne nová sláva, nové okázalosti. Prohlídka veřejných úřadů; uvítací řeči, překypující projevy oddanosti k panujícímu rodu; návštěva škol, kdež žáci přednášeli básně, oslavující mladého krále jakožto hrdinu nade všecky hrdiny, vynášející do nebe jeho šlechetnost a velkodušnost.

Po polednách nejhlavnější a nejskvělejší část slavnosti: prohlídka přístavu. Provázen jásajícími davy jel mladý král se svým komonstvem nádherně vyzdobenou hlavní třídou na nábřeží, vystavěné na půdě moři urvané, a prohlížel veden purkmistrem v průvodu různých hodnostářů velkolepé, nád-

herné ty stavby, jež učinily Porto Allegre nejpřednějším obchodním přístavem celé říše. Z válečné lodi „Thetys“, kotvící opodál, hřměly výstřely na počest návštěvy panovníkovy.

Zde naskytla se mladému králi příležitost, osvědčit skutkem svoji šlechetnost. Starý jednoruký námořník, jenž byl sloužil již dědu jeho, jenž byl zmrzačen v jedné z nejslavnějších bitev za panování jeho otce, zastavil mladého panovníka na cestě a podal mu svoji žádost. Král na místě žádost přečetl. Starý námořník, ku práci neschopen, odkázán s četnou svojí rodinou na skrovný plat z milosti, prosil krále o nějakou podporu, aby nebyl vydán v šanc bídě nejtrpčí. Panovník přečta žádost, přikázal hned na místě přítomnému ministru, aby podpora starému invalidovi byla přiměřeně zvýšena, obdaroval štědře námořníka a přislíbil mu, že se postará též o jeho syny. Tento skutek velkodušnosti a uznalosti za vykonané služby vyvolal mezi lidem, jenž byl výjevu tomu přítomen, jásavé nadšení. Na tisíce rtů slavilo mladého krále jakožto pravzor šlechetnosti a spravedlnosti.

Po skončené prohlídce staveb přístavních, jež vynesla přítomným stavitelům a inženýrům výraz nejvyšší spokojenosti s vyhlídkou na skvělá vyznamenání řády a tituly, vstoupil král do skvostně okrášleného člunu a dal se převézt na loď „Thetys“, aby přijal hold svých námořníků.

„Thetys“, mohutný to válečný koráb o třech stožárech, skvěla se v pestré zdobě vlajek všech barev; na hlavním stožáru hrdě vlál prapor v barvách královských. Námořníci v slavné té chvíli rozestaveni byli na ráhnech a provolávali se závratné té výše mladému panovníku bouřné „urá!“ Člun přiblížil se k válečné lodi, schůdky spuštěny, a velitel lodi, ve skvoucí své parádní uniformě, obklopen svými důstojníky, doprovodil krále na loď. Král prošed všemi prostorami lodi, shledal vše v nejlepším pořádku a projevil veliteli svoji úplnou spokojenost. Pak rozkázal, aby mužstvo provedlo některé manévry, a pochválil milostivě i mužstvo i důstojníky. Král byl v nejlepší míře, pohoda byla překrásná, moře úplně klidno, jen od západu vál lehký, jedva znatelný větřík, stará „Thetys“, jež se byla účastnila tolikerých půtek na všech mořích světa, kolébala se klidně na hravých vlnkách.

Králi napadlo, že by bylo právě vhod, vykonat malou projížďku po moři. Jedva však počal o tom přemýšlet, již vznikl v něm úmysl, že se podívá do Porto Bello, válečného to přístavu, a překvapí tamní posádku neočekávaným svým příchodem, aby se přesvědčil, má-li pravdu ministr války, jenž povždy tvrdil, že Porto Bello jest nejdokonaleji vyzbrojenou námořní pevností, připravenou každé chvíle pro všechny možné případy. Není tak daleko, do večera může být v Porto Bello. Při slavnostech ničeho nezmešká, pro dnešek jest na programu toliko slavnostní představení ve městském divadle, to možno odložit. V Porto Bello poctí svou přítomností improvisovanou důstojnickou hostinu a po té buď ještě v noci aneb teprve k ránu může jej „Thetys“ dopravit nazpět do Porto Allegre.

„Komandante, převezte mne do Porto Bello, nařiďte, čeho třeba!“

„Není možno, královská Milosti.“

„Jakže? toto slovo by ani nemělo být ve slovníku řádného námořníka.“

„Za hodinu máme prudkou bouři, královská Milosti. ‚Thetys‘ je loď stará, chatrná, nemohl bych se zaručit za bezpečnost vaší osoby. Vydá-li se loď nyní na moře, nevyvázne snad ani myš.“

„Já to ale poroučím!“

„Není možno, královská Milosti!“

„Vy jste sketa! . . .“

Snědá tvář starého hrdiny, jenž se byl účastnil tolika skvělých bitev, jenž byl tolikrát neohroženě hleděl smrti vstříc, zsinala.

„Popluju, královská Milosti, ale bez vás,“ zasipěl jedva, potlačuje násilně tlumený vztek.

„Poplujete se mnou, poroučím to!“ na to král, rovněž rozzuřen.

„Nedopustím tomu!“

„Odvažujete se, vzpírat se mým rozkazům?“

„Na lodi jsem neobmezeným pánem *já!* Vstupte do člunu, poslechněte mé rady, královská Milosti . . .“ odpovídá velitel, nabyv opět vzdáleného klidu.

Králi nezbylo než poslechnout, chtěl-li se vyhnout pohoršlivému výstupu před veškerým mužstvem na lodi. Velitel doprovázel mladého panovníka až ke člunu. Na posledním stupni lodních schůdků pravil polohlasně ku králi:

„Na lodi je dvěstěpadesát mužů, královská Milosti, postarejte se o vdovy a sirotky!“

Člun s mladým panovníkem přistal u nábřeží, vítán opět hlučným jásotem shromážděných davů.

Po čtvrt hodině vytáhla „Thetys“ kotvy a vyplula na širé moře. Půl hodiny po té zatměla se obloha po celém obzoru a dusným, těžkým vzduchem zaskučela prudká vichřice a v jediném takřka okamžiku zaburácela po širé pláni oceanu hrozná bouře.

Mladý král, jenž se byl vrátil do svého paláce, třeícího takřka ze samých vln mořských, měl ještě téhož dne příležitost obdivovati se nádhernému divadlu: viděl zde majestát rozbouřeného moře v plné jeho hrůzné kráse. Zuření bouře trvalo po celou noc. Ráno, po východu slunce, bylo nebe opět jasné, temně blankytné, toliko na nepokojném dosud moři bylo vidět stopy včerejšího zuření živlů.

O lodi „Thetys“, o jejím mužstvu a veliteli nedošly žádné zprávy. Jen tolik se vědělo, že do Porto Bello se nedostala. Zmizela beze stopy.

J. J. Benešovský-Veselý.

Drobnosti.

* Pařížský „Salon“ uzavřen byv minulého téhodne, těšil se neobyčejné návštěvě a příjem byl o 36.000 zl. větší než roku minulého přes to, že uspořádáno letos v Paříži větší množství jiných uměleckých výstav, než kdy jindy. Veřejnost zajímá se tedy o život umělecký v témže poměru, v jakém tento vzrůstá: před deseti lety přispělo totiž 3673 malířů svými obrazy do „Salonu“. Letos bylo 5034 vystavovatelů a také malířské akademie a školy soukromé jsou četněji učni navštěvovány, než kdy jindy. Jak jiné, utěšenější poměry jsou to než u nás! — Mimochodem dodáváme k této zprávě, že zamýšlí se povolati na pražskou malířskou akademii za professory Mařáka a Ženíška. Jest toho skutečně zapotřebí, aby tento ústav byl osvěžen novou čerstvou krví, a Ženíšek a Mařák byli by silami převítanými.

* Slečna Alma Fohströmová, pěvkyně známá i v Praze posledním svým vystoupením v Národním divadle, pokusila se co „debutantka“ také v Londýně. Nechválí ji tam tuze, pravíce, že co zpěvačce nutno jí se ještě velice mnohému přiučit, a co herečce — všemu! Při prvním svém vystoupení byla velmi „nervosní“, ale celkem přece jen čestně obstála. Vadilo jí snad to, že přišla z provincie ruské, což v nynější době není v Anglii doporučením. A proto chvátali někteří referenti, jimž byla sympathická, oznámit, že je z Čuchonska a z Finska.

* Z Ameriky dochází zpráva, která naplní rozkoší srdce všech nadšených umělců velocipedických. Až dosud jezdili na bicyklech a tricyklech, — velocipedech dvojkolých a trojkolých. Teď vynalezen jest „Unicykle“, velociped jednokolý, mající v průměru 12 anglických stop! a ujíždějící rychlostí jedné anglické míle za minutu, tedy o závod s nejrychlejším rychlovlakem. Kdo chce hlavu srazit, může si podobný aparát objednat. Jest k tomu čili docela spolehlivý.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ .

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 7 nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. srpna 1885. ČÍSLO 22.

Průvodčí na scestí.

Napsal *Cyril Chod.*

Smýkaje se slovanským světem, hledal a nacházel jsem nezřídka útulek pro unavenou svou hlavu za nejedním prahem chudého domku i bohatého dvoru. Mine čas, voda v řekách plyne a hle! Na prahu bytu mého objevují se jako s nebe spadlí hospodáři těch samých domků a dvorů, u nichž jsem před rokem, před dvěma, třemi i více lety sám byl hostem! Ve chvílích takových osvěžuje se tisíc vděčných vzpomínek. Ba, slovanská hostinnost nezapomíná se. V nejodlehlejších stranách Polsky, Litvy i Rusi, za Volhou i Dunajem, a Bůh ví ještě kde, vítají vás s otevřenou náručí, sbíhajíce se k úslužnosti a snášejíce vše „čím chata bohata“. Vodili a vozili mne po svých městech i vsích, stepech i pahorkovinách, řekách, jezerech i bažinách, po horách, lesích i skaliskách — za dne i v noci, za sloty i psoty, tak jak — boha! Arci, šli za dědičným zákonem společných našich praotců: *„Host v domě — Bůh v domě.“*

Takové vzpomínky obklopují duši mou, kdykoli *na vzájem* dostávám zdaleka neb zblízka návštěvu. Nedbám již, přichází-li hospodář sám, neb jen poručenec jeho — každý jest i musí býti rád i srdečně vítán.

Možno-li jinak? Odveta stává se mravní povinností. A rozumí se také samo sebou, že všickni tito milí hosté nepřijíždějí do vzdálené Prahy jen na to, aby se podívali na mne. — Ne, jedná se zajisté každému především o to, aby spatřil a poznal tu zlatou naši Prahu, o níž jim při každém setkání na rozmanitých potulkách mnoho musím vyprávěti.

Býti v té příčině všemožně nápomocným jest považovati za svatou povinnost. Nelze přece nevšímati si lidí takových, kteří tolik vám projevili přátelství a ochoty. A pak … také trochu vlasteneckého sobectví pobádá též k ochotě a úslužnosti. Vlastenecká mathematika velí: Ukaž jim tu matičku Prahu a pověz jim o ní vše tak, aby se jim jistě zalíbila a aby se z ní vraceli do svých vlastí se vzpomínkami pěknými a trvalými. Hoj, chlapče, jen statně! Labyrintem pomníků neoželené naší minulosti veď je k velebnému dómu, k prahu sklípku, v jehož šeru za sedmi klíči přechovává se koruna sv. Václava, ta samá, kterou vložil národ český pln důvěry i na hlavy Jagiellonů, pak dále do komnat králův českých i úřadů české samosprávy, k Loretě, neb k hrobu sv. Ludmily, do Belvederu, do „zlatého domu“ … na téměř posvátného Vyšehradu, k chlumu hrdého Žižkova … a dál a dál až k poslednímu kameni! A je-li možno, hochu, ještě dále! Ke zdem Karlšteina, k Řípu, do vsí českých, do našich hor, lesu i požehnaných plání …!

Dojmům takové potulky zřídka kdo odolá — i kdyby byl předsudky proti nám skrz na skrz prosáklý. Před zrakem *tak provedeného* poutníka vystupuje jako z mlh ta naše Čechie plna velebnosti a důstojnosti. To pak vědomí jest průvodci milým zadostučiněním.

Nejbohatší žně v té příčině připadají na letní měsíce. Jakmile započne se lázeňská saisona, to jest od května až do konce srpna, plno bývá v Praze tažných ptáků a ptáčků: mladých i starých, znamenitých i všedních, velmi hezkých a někdy také velmi — nehezkých. Tu přes tu chvíli zaklepá někdo na dvéře a oznamuje svůj příchod; hosté in persona, listonošové neb posluhové z hotelů zvěstují, že „przyjechali“, „prijechali“, „došli“ atd.

Je-li *panská* návštěva — zahvízdnem si vesele, je-li však *dámská* — nejde to tak lehce! Pomyslete si! Přijede vám nemladá matinka s dceruškou šestnácti-, osmnáctineb dvacetiletou. A teď se čiňte, aby se líbilo *oběma*. Prosím, to není tak snadné tomu, kdo vyhověti chce někdy velmi rozmarným tužbám krásné pleti. — Dbejte o vše, též o to, aby se nenastudily, neunavily, nenudily, nikde neulekly, nezmokly a se vším vsudy dobře byly obstarány a uspokojeny. Tu žádná galanterie není přemrštěná a žádná péče přehnána.

Tím však nebudiž řečeno, jakoby dámské návštěvy nebyly milý. Naopak, řeknu to zcela upřímně a každý rozumný člověk přisvědčí, že ukazování svatovitské věže, kralodvorského rukopisu, chození do divadla neb jezdění na čtvrteční koncert do Stromovky ve společnosti nějaké krásné a vzdělané dámy je vždy příjemnější, než dlouze a důkladně pozírati na nějaké oškrábané a ošumělé fresky ve společnosti sebe ctnějších badatelů, kteří spatřují rozkoš v nekonečném „badání“ toho, co kdysi snad bylo hezké, ale co již před sto lety lijáčky umění nepřejného věku načisto smyly. Vy byste si myslili: déšť to spláchl — tedy konec. To to! Zuřivý odborník postaví se před takové trosky ztraceného umění a vydrží tam státi hodinu i více — zrovna když slunce vrhá nejžhavější paprsky na tvá záda. A ty musíš vydržeti …

Tak člověka žádná dáma netýrá.

Leč vše to bylo by ničím, kdyby nebylo ještě jedné okolnosti, která vystupuje na obzoru události jako temná, těžká chmura. Neuprosný ten tyran zove se nedůstatek *času!* Mnohou dobrou vůli podkopává a ničí při samém vzniku, stojí všady v cestě a nedá se ničím přemoci. Tu přichází host — „host v domě, Bůh v domě!“ — ale člověk nemá pro toho boha ani chvilčinky aneb alespoň ne tolik času, kolik je potřebno a žádoucno.

A hle, pro takové nahodilé případy opatřil jsem si *záložníka*, dobrého člověka, který by mne v okamžiku potřeby laskavě zastupoval.

A ten dobrý člověk je právě bohatýrem tohoto mého vypravování. Jmenoval se Jaroslav.

Již jako žák prvních tříd gymnasijních přicházel ke mně vypůjčovat si knihy. Když jsem pak v něm poznal hocha bystrého a čiperného, pobádal jsem jej vřele, aby se učil polštině, čemuž se neobyčejně horlivě podvolil. Po roce přiváděl mne již otázkami svými do rozpaků a tak se stalo, že můj „vychovanec“ stal se schopným mým „záložníkem“ právě v době, kdy jsem měl záložníka nejvíce zapotřebí.

Mnoho nadějí skládal jsem do toho bystrého, ochotného hocha, i neměl jsem věru ani nejmenší příčiny pochybovati o jeho všestranné způsobilosti. Ani dnes nemohu bohužel nic zlého o něm pověděti. K tomu byl sličný jak obraz, vychovaný vzorně, způsobilý, plný ušlechtilých ideálů — a Prahu znal, jak málokdo z jeho soudruhů. Tomka, Zapa a Mikovce přečetl si několikráte. Věděl, kdo vystavěl prašnou bránu, jak dlouhý je kamenný most a jak vysoký je hradčanský hřbet. Znal výborně všechny pražské sbírky, věděl o každém znamenitějším obraze — zkratka hodil se za průvodčího k přátelské potulce po Praze výborně. Krom toho měl zejména Poláky srdečně rád a vždy mne žádal, abych mu poskytnul příležitost k živé konversaci polského jazyka.

Mohl jsem si lepšího záložníka přáti?

Hned první zkoušku obstál znamenitě, tak znamenitě, že jsem vlastně měl žárliti. Chválili si ho nevýslovně. Což teprv, až mu svěřím Polky? No no! — Uvidíte.

Jednoho krásného dne zaklepal opět kdosi na dvéře mého tuskula. Na prahu zjevil se známý sluha z jednoho předních pražských hotelů a odevzdávaje mi vkusný lístek, usmál se tajeplně, jakoby chtěl říci: „Máme tu zas hezké dámy.“

Rozbalil jsem rychle lístek, z něhož jsem se arci ihned přesvědčil o správnosti svého tušení. Dvě Polky oznámily mi svůj příjezd a žádaly mě o návštěvu v hotelu. Jely do Karlových Varů a průjezdem hodlaly se několik dní zdržeti také v Praze.

Jako blesk mihnulo mi mozkem několik milých vzpomínek, jakmile jsem byl přečetl podpis vážené dopisovatelky. Inu ovšem! Toulaje se před několika lety některou východní gubernií království polského, byl jsem v jejich roztomilém šlechtickém dvoru mile i rád vítaným hostem. Milostpaní — ctihodná matrona polská — obsypávala mne tehdáž tisícerou laskavostí, starý pán dal mně velký kočár k disposici na objížďky po celém vůkolí a nedorostlá ještě Kazimíra — ach, ano, ta rozkošná Kazimíra — měla se ke mně jako sestra k bratru. Při večerním čaji nesla mně vždy hned po otci a po matince první sklenici. Tenkráte byla ještě, jak Poláci říkají „podlotkem“, i měl jsem tudíž plno příčin býti zvědav, jak as nyní ta má Kazimíra vyhlíží.

Za svého pobytu u nich zval jsem je k nám, prose, aby také na naše Čechy se podívali — a hle, nyní byly matinka s Kazimírou zde.

V témž však okamžiku, co jsem se v zpomínkách vracel do chvil zažitých pod střechou pohostinného polského dvoru — vystoupila na mém čele chmura.

Není divu! Ten samý den a sice hned po poledni měl a musil jsem se odebrati na hranice bavorské do buláckých vsí u Domažlic. Nebylo rady, odjezd svůj nikterak jsem odložiti nemohl.

Mrzutá, přemrzutá věc! Kdo bude sloužiti oběma opuštěným, osamotnělým dámám, těm hostem tak milým, k nimž mne i jinak vázal pocit vděčnosti za přátelství tolikerým způsobem mi osvědčené? Možno-li ponechati dvě dámy samy sobě, v nudách, v městě cizím, k němuž neželely podniknouti dalekou cestu s velikou zajížďkou?

V takovém položení nezbývalo mně zajisté nic jiného, než uchýliti se o pomoc k — záložníkovi. Mrzelo mne to sice velmi — ale pomoz si, jsi-li v takové tísni.

Po chvíli napsal jsem Jaroslavovi lístek, aby mne ihned navštívil. A dříve než jsem se nadál, stál přede mnou statečný můj Jaroslav hotov skočiti za mne třebas i do ohně.

Zjevil jsem mu zcela upřímně o co se jedná. Vyslechnuv mne nedočkavě, zajásal a rozjařen mladickým zápalem nabídnul se sám k službám.

„Tak pojďme!“

A šli jsme! Cestou probírali jsme formule polské zdvořilosti k dámám: moje uszanowanie, padam do nóg, całuję rączki atd atd. Byl připraven dobře.

Co se dále dělo, nemusím obšírně vypráveti. Stanuli jsme na cíli nedaleké pouti, zaklepali pěkně na dvéře — a už to bylo.

Uvítav krátkými slovy obě dámy, omluvil jsem podivuhodnou obratností svůj neodkladný odjezd a v náhradu za sebe představil jsem pana Jaroslava, vyličiv jej jako hocha neobyčejně znamenitého.

To vše bylo dílem nemnohých minut. Přes to však, že jsem spěchal na nádraží, zdržel jsem se přece, a sice dosti dlouho, neboť těžko bylo odtrhnouti se od tak milých přátel po tak dlouhém nevidění se. Litoval jsem tehdáž sběh okolností, kteréž mne vyháněly na potulku, srdečně a upřímně . . .

A pak . . . ta Kazimíra, to nebyl již prostý *podlotek!* Vyrostla tam v tom utěšeném zátiší panského dvoru nad Vislou, pod šumem statných topolů v růži plnou půvabu! Ano, ano, byla to jedna z těch, za kterými by člověk rád šel až na pokraj propasti, nejraději až k stupním — oltáře. Tak byla roztomilá. Povíme si později o tom milém kvítku z polských sadů ještě více.

Jaroslavovi byla slečna Kazimíra *první* Polkou, kterou poznal — tedy počátek v každém směru závidění hodný. Ale pozoroval jsem na svém záložníku také, že se zajíknul a krvavým ruměncem začervenal, když jej byla Kazimíra přátelsky oslovila. Vysvitořila mu několik hezkých polských slov, usmála se, snad trochu potutelně — a on již byl v pátém nebi.

Inu dobře — pomyslil jsem si v duchu — bude chovati k Polákům ještě více náklonnosti.

Mezi tím byl jsem nucen poroučeti se. Obě dámy i Jaroslava poroučel jsem vzájemné přízni a zůstavil Bohem určenému losu. Za hodinu pak unášel mne vlak k Bulákům na bavorské hranice. V tu chvíli, kdy jsem ve vagoně položil hlavu na pelest a tiše se oddával jiným již myšlénkám, vykládal již můj ochotný záložník nepochybně slávu a památnosti té naší zlaté Prahy oběma Polkám. Mohl jsem tedy býti úplně kliden a vypustiti z hlavy vše, co jsem v Praze zůstavil. Tak jsem Jaroslavovi důvěřoval!

V Domažlicku zdržel jsem se několik dní, a kdo zná ten rozkošný kout naší drahé vlasti, nebude mně zajisté zazlívati, povím-li upřímně, že jsem si po celý čas svého pobytu mezi Buláky a Bulačkami vůbec pramálo vzpomínal na pražské historky. Však ono to nějaké bude...

(Dokončení.)

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

Contemplace.

Dvojí označuje druhý díl Contemplací a vrhá v knihu černé, dlouhé stíny. Ztráta drahých bytostí — hrob a vyhnanství básníkovo.

Hrob dominuje v celé knize, on a smrt jsou předměty stálých, vážných, dlouhých meditací, každá událost, každý záchvěv myšlénkový, každá vzpomínka z minulosti, vše vychází a vše směřuje k hrobu.

Kniha zahrnuje léta 1843—1856. 15. února 1843 provdal básník svou dceru, 1. září téhož roku plakal nad její mrtvolou. Jak známo, pohltila ji Seina při ústí do moře, manžel její Charles Vacquerie nemohl ji zachrániti, skočil za ní. Děsná tato událost ohromila vnitřní život básníkův tou měrou, že ještě tři léta později zavíral svoje účty se světem, s činností literarní, s životem „Byl jsem jak blázen v prvním okamžiku, plakal jsem hořce tři celé dny, chtěl jsem si rozbít lebku o dlažbu, nemohl jsem věřit . . .“ tak líčí ještě po třech letech strašlivý dojem svého neštěstí.

První tato léta žije jen ve vzpomínkách na své dítě. V tóny burácejícího vzdoru mísí se elegie ztráty, kouzlo vzpomínky, něha obrovské lásky. Krásné, zlaté minulé dny, kdy bydleli šťastni pospolu.

Ale to všecko minulo
tak jako vítr a stín!

Básně tyto v největším žalu odkrývají roztomilé kouty idylly v odboji titana, pláč otce, a chápeme dobře, že Montalembert, jinak zarytý Hugův nepřítel, se přiznal, že mu v podobném případu daly více útěchy než evangelium.

Přirozeně toto náhlé vkročení smrti v kruh rodinný vzbudí v básníkovi celou klaviaturu otázek o životě a smrti. Již dříve jimi se zabýval, teď má příčin ještě více, jeť mezi stíny zemřelých jeho dítě. Stará pochybnost zvedá se: k čemu jsme a žijeme, kdo nás vede, k jakému cíli? Sup osudu drží snad v spárech celé lidstvo, co věřit, ke komu se modlit? Otázky ty znepokojují v noci jeho ducha a tíží jej ve dne. Pak celý život, řada podivných zjevů, — málokde tak mistrně shrnut v dvacet řádků jako v básni XI. Toť věru celý lidský život, jak denně vstáváme šťastni v středu své rodiny, jak čteme při snídaní noviny, děláme výlety, jsme nadšeni přírodou, jak milujeme a jsme milováni, jak pracujeme, jak mluvíme k davu, jak jsme velcí a jak zase hned malí před osudem, jak se všední dny a svátky střídají, jak bojujem, ustupujeme a zápasíme — a pak náhle to bezdné, hluboké ticho smrti. A na konci všeho ta otázka, proč, k čemu? —

Myšlénka na drahou mrtvou stále pronásleduje básníka. V pathetické výkřiky mísí se prostá nota tichého odříkání, nejhlubší, němá bolest vyjadřuje se v slokách snad nejtklivějších celé knihy.

Víra a nesmrtelnost individua pevněji a pevněji zakotvuje se v duši básníka. Jeť ona jen dcerou jeho lásky. On se nemůže smířiti s myšlénkou naprosté, úplné ztráty. V jednom ze svých vidění popisuje smrt a její pochod světem, ale za ní, jež byla děs, zármutek a noc, šel anděl usmívavý se sladkým plamenem na čele, a nesl snopy duší.

Odtud se setkáváme v knize jeho s anděly, mystickými chodci nebes, odtud plyne v knihu jeho tajný polosvit, tak příznivý poetickému naladění, jenž napovídá všecko, ale vysvětlí tak málo, jenž spokojí se někdy genialně smělým obrazem a obratem, jenž vzruší celou řadu otázek, ale neukojí, sotva ukolébá. A jako druhdy řekl Spasitel. Víra tvá tě uzdravila, tak básník v zoufání svém se konejší, že duše jeho ztracených drahých dětí Bůh ve věčném polibku jedním rázem změnil na dvě hvězdy!

Nekritisujeme, pouze konstatujeme. Víra jest — buďsi již rázu jakéhokoliv — nejlepším lékařem v těchto případech, bez ní by si musil člověk zoufat. Snad se konejší jen fantomy — možná, ale faktum jest, že pro okamžik to pomůže, pak další čas a běh života již ránu aspoň tak zacelí, že možno dýchat volněji, pracovat, žít. Stín v duši ovšem potrvá i dále. A tak vidíme jej i v Contemplacích, jak se táhne v druhé dva oddíly knihy, jak roste a mohutní, sem tam prorván jen sporým zábleskem hvězd neb přeletem andělských perutí.

V druhé knize ještě světové události převládají. Vyhnanství dodělalo, co začal hrob. Dříve než básník se pohřbí v stínu svého Pantheonu, zodpoví veřejně proměnu svého politického smýšlení, stiskne ruku některým soudruhům, kteří přes nátisk císařství zůstali mu veřejně oddáni a věrni (Janinovi, Dumasovi), promluví několik slov resignace a povzbuzení ku svým dětem, jež sdílejí s ním vyhnanství a samotu (v překrásné básni „Nešťastni“) a pak se již zvolna pohroužì v svět své dumy, svých snů, svých vidění, v evoluci svých problemů, jež povstávají před ním jako stíny před čarodějkou Endorskou.

Překrásná elegie „Slova na břehu“ jest jaksi úvodem k těmto samomluvám duše:

*

„Což vše mi zmizelo? jsem umdlený a sám!“ toť bolestný refrain této velké threnodie. I příroda je zde jen propastí stínů.

„Na břehu nekonečna“ nazývá se poslední oddíl Contemplac.

Básník dlí v tmách, Bůh nad ním pouze jako vzdálená hvězda, kol poušť a prázdno, kdo jej vytáhne z té strže? — Modlitba, bledý fantom s čelem dívky a rukama dítěte nabízí se, že mu sklene most. A básník se vydá na cestu.

„Ibo“ je nadepsána druhá báseň plná velké, grandiosní síly. Strašidlo zastaví básníka a mluví s ním podivná mystická slova. Snad vše dobře nechápete, ale je to řečeno s takovým uměním, že cítíte, jak ježí se vám vlasy pod tajemným vichrem osudu. Básník se totožní s Janem evangelistou a mluví s Bohem.

„Slzy v noci“, báseň v šestnácti odstavcích, lze považovat za těžisko těchto bolestných rozjímání. Nepřihlížejíce k věcnému obsahu, chceme jen ukázat k umělecké stránce, jak bizarrními obrazy a nenadálými obraty básník manipuluje. Překládáme schválně do slova některé pasáže, jen abysme nesetřeli ráz originalu:

„Hrob, rána na boku země, jest otevřen a zeje až se zachví nad tím zelená tráva i sežloutlý keř, je tu studený, klidný, úzký bez života a duše vidí z něho stoupati jako dým stín nekonečna.

A ptáci nebes kroužící nad vrcholy hor, létající pod nebesy, porovnávají propasti, jež na cestě přelétli, myslí na černý Vesuv a na pyšný ocean; sotva však uzří tento jícen v trávě, řeknou, ó ten je mnohem hlubší!“ —

Anebo porovnejte sílu obrazů, kdy zpupný, v orgii žijící prostopásník volá k nebi:

Užívat je všecko, hodina prchá, kdo se obětuje, jest blázen a mučedník je blb; žíti toť vše, nesmírnost se chechtá a hrob se šklebí, život je oblázek, jejž moudrý zvedne, aby kamenoval jím nebesa.

V tom však již němý anděl položí ruku na rameno jeho a Bůh rázem naplní věčností tato plivající ústa.

Deismus básníkův propukává v nadšené hymně; on již má ten klíč ke všemu, ten taj, tu hádanku života: „Je to Bůh, to slovo, jež leskne se ve všech osiřelých duších, chvěje se v plamenu, vlně, teče v řece a v krvi člověka; hvězdy si je mléky opakují, a vulkán, tento hmoždíř nekonečnosti, hází je putujícím hvězdám v obličej. Nepochybujme, věřme, buďme velké ano, dub pohnut kývá na cedr, jenž rozjímá, snící skála jest knězem, pavouk nepohnut v středu své sítě přemítá, a lev snící pod hvězdami řve: Bože, odpuštění!“

Báseň „U okna v noci“ jest jen pokračování těchto meditací. V celou hru vesmíru mísí zde i hvězdy svůj tón, člověk jest jen chvějící se svědek, jen plachý tulák pod rozvětveným stromem života a nekonečnosti.

Síla těchto meditac, ač se příčí našemu modernímu smýšlení a vkusu, je přec jen veliká a zdrcující. Cítíme, že jsou výrony velké hloubky duševní, ohromné síly, že jsou psány krvavými slzami, vyrvanými z dna samé duše básníkovy. Zde nás zcela obklopuje mystická sféra a my se podáme kouzlu, které diktovalo v své jednoduchosti tak čarovnou báseň:

Andělům, jež nás vidí.

Ty, chodče, kdo jsi, já tě znám,
ač duch jsi a stín mlhavý,
bez věku jsi a pohlaví?
— Jsem tvoje matka, pospíchám.

Ty, jejíž křídlo svítí v šeř,
a oko něhy, lásky zdroje,
kdo ty jsi? Já jsem sestra tvoje.
— A ty zas kdo jsi? — Tvoje dceř.

— Kdo ty jsi, chodče? Ona jsem,
k níž řek' jsi: Mou buď, buďme šťastni,
a ty? Já jsem tvou duší vlastní . . .
Ó skryj mne, noci, v klínu svém!

Básně „Mrtvola“, „Hrůza“, „Bolest“ jsou dalšími rejstříky těchto vážných varhan.

„Vždycky noc! Nikdy azur, nikdy zóra, jdeme stále a neudělali jsme posud kroku, sníme totéž, co snil Adam, stvoření kol proudí a prchá hnáno vichrem, v stínu rozeznáváme jen ohromnou sochu a říkáme jí: Bůh. Každý Olymp se pomalu mění na Kalvarii, všady jest psáno mučenictví, ohromný kříž je rozložen nad naší nocí a na všech čtyřech úhlech světa krvácejí čtyři hřeby Kristovy.

Kdykoli člověk, kořisť neštěstí, se směje, rouhá a hází k hvězdám svůj sarkasmus, sešlý car, vždy mrtví se zvedají v hrobě a píší prstem v stínu slovo Bůh na kámen svých hrobů.

Vše je mohyla, jdeme z ní a padáme do ní, a všecky hvězdy: Orion, Sirius, Mars, Merkur a Jupiter jsou jen křemeny lesknoucí se v tvém příkopu, ó chmurná věčnosti!“

A přece jen zase v ohromný pantheismus ústí všecko. Čtěte báseň „Náboženství“.

„Kde se modlíš, kde je tvá hostie, kde pramen, zkad piješ? Kdo je tvůj zpovědník — v tom zbělel obzor a veliký měsíc, obrovská hostie se vznesla nad obzor, vše se zachvělo a já jsem pravil, Bůh sám je knězem, hleď, právě jest pozdvihování.“

Idea pokroku, zdokonalování, metamorfosy všady se hlásí, celý úděl lidstva jest „z netvora udělati anděla“ — my ovšem nemáme již tak vysokých aspirací, my se spokojíme, když z netvora se stane prostě člověk, ryzí, celý člověk, to ostatní rádi odpustíme.

Však idea pokroku jest u Huga základní myšlénkou jeho filosofie a chtějíce býti spravedliví, musíme ji akceptovati v plném rozsahu. Říci to je nesmysl, tomu nevěřím, to jest jen obejití, jen vyhnutí se. Třeba podívati se sfinze tváří v tvář. Idea tato diktovala báseň „Magové“ a podivnou gnostickou visi „Co praví ústa stínů“. Zejména u poslední přestává každá diskuse. Nelze přece diskutovat bibli neb koran, ty lze buď akceptovat v celém znění neb zamítnout.

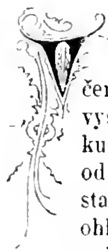
Celá kniha Contemplací sřítila se jí ve velikou propast stínů.

(Pokračování.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Včera se mi pan manžel toulal a dnes opět bude vyspávati," pravila Louisa před obědem, čechrajíc kučery Jaromírovy a přijímajíc ochotně políbení od milovaného hříšníka. Nevytýkala ničeho, konstatovala toliko úsměvně. Ale tyto trpné, vlídné ohlasy promíjející duše její zlobily pana Horáka nejvíce.

Řekl něco nedbalého na půl úst a svedl hovor ihned na dnešní fancy-fair, vybízeje žertovně Louisu, aby se také povyrazila jedenkráte vycházkou z domu, a nabízel se jí za průvodce, za společníka do půlnoci, do rána. Bylo skutečně žádoucno, osvědčiti skvěle účastenství a ochotu příslušnému podniku slečny Xaverie Šípkové. Značný příspěvek na hotovosti a jiném byl sice již dán, ale nyní třeba zase ještě více utratiti ve prospěch dobročinného účelu — —

„Gratuluji. Vašemu dílu daří se nad očekávání," oznamoval večer pan Drasovský Xaverii, vraceje se z obchůzky několika sály, v nichž se k užitku opuštěných guvernantek a učitelek zpívalo, jedlo, tančilo, prodávalo, hrálo, smálo, kupovalo, pilo, hubovalo a koketovalo.

„Našemu, pane barone," opravovala lichotivě Xaverie, volající stále za tou či onou příčinou Drasovského k svému předsednickému trůnu. „Váš podíl převyšuje každý jiný, i můj —"

„Permettez. Odporuji vám nerad, ale musím," odvětil klidně pán z Drasova, chovaje se ke slečně s uctivou zdvořilostí, která zabíhala někdy až v reservovanou, upjatou přívětivost, dráždíc Xaverii. „Vyznamenáváte mne uznáním, jehož jsem si získal toliko jako služebník, jako pomocník, jsa zastiňován i v této funkci jinými. Horákovi na příklad, — à propos — jsou zde?"

„Ano. Před okamžikem jsem je pozdravila. Zmizeli někam do bazaru. Paní mne překvapila. Jest nějak zarmoucená, nervosní a téměř se podobá, že ztrácí něžnost a jemný tón velké dámy. Kéž bych se mýlila! Prosím vás, neznamenáte na ní také —?"

„Certainement. Soužís se poněkud, jako paničky z malého světa. Něco bezdůvodné žárlivosti a něco přílišné péče o závod společně stírají s její líce barvu, radost a měkkost. Excusez, — právě se mně mihl přítel Horák tamo —"

„Konám svoji povinnost," odpovídal Jaromír k potutelnému pohledu baronovu, tiskna si s ním ruce.

„Měl jsi scénu s paní?"

„Proč!?!"

„Tím lépe. Un je ne sais quoi mi tak šeptalo. Kde jest?"

„Kupuje. Dal jsem jí tobolku. Mne to nudí."

„Věřím, — po včerejšku. A mimo to, — ty odvykáš znenáhla vůbec passím bourgeoisie, — s dovolením své choti. Šťastný člověče!"

„S dovolením. Odíváš hezkým slovem pocit, který chvílemi podobá se zahanbení. Myslím si občas, že mne Louisa vypuzuje ze správy závodu —"

„Va toujours s takovými vrtochy. Jsi snad proto nespokojen, své paní nevděčen?"

„Ne. Skutečně — ne. Ale Louisa stává se nedůtklivou, omrzelou, žehravou, i drsnou ne ke mně, — uchovej —, ba její vášně přibývá v témž poměru jako mé —"

„Ubývá?" přerušil pan Drasovský Jaromíra.

„Eh!" utrhl se pan Horák. „Nech mne domluviti. Jako mé nepřibývá. Snad nejsem schopen mocnější náklonnosti, mrzím se proto na sebe —"

Oba ohledli se po dvou hašteřivých hlasech. Zočili professora Kubeše, stojícího před návěštím na stěně, šňupajícího a vytýkajícího nápisu nesprávnost.

„‚Kouření dovoleno jenom ve vyhražené místnosti v druhém poschodí,' čtu na všech sloupech jako posměchem duchu našeho poctivého jazyka," zlobil se, „což tak nesnadno jesti promluviti po česku a říci: ‚Kouřiti dovoleno toliko ve vyhrazené světnici na druhém patře'?"

Paní Kubešová krotila rozhořčení manželovo, přilévajíc tak bezděky oleje do ohně.

Pan Drasovský přistoupil k oběma rozvaděným a jménem pořadatelů žádal za prominutí, sliboval pro příště hory doly ve příčině správnosti jazykové.

„Já svou ženu nepoznávám," stýskal si pan Kubeš Jaromírovi. „Pokavade byla slečnou Měšťanovou — vy jste pamětníkem — překonávala mne, horlivě bdíc nad ryzotou naší řeči mateřské. Od vdavek jest všecka vyměněna. Dnes trpělivěji snese nejděsnější přechodník než jediný křivý steh na práci švadlenině, ohluchla tak říkajíc — — Co zase vidím!? Dámy mají na svých stánkách nápisy a tam čtu: ‚Sirky Cecilie!' Toť hrůzné! ‚Sirky Ceciliiny' sluší psáti a mluviti!"

Paní Kubešová nedbala valně nářku mužova. Smlouvala v sousedství pokojně flacon voňavky od slečny Gisely Žitných. Než koupila, přála si, aby slečna zjistila na své lučebnické svědomí, je-li parfum pravý, zdali nezvětral, jestli neubližuje látkám, nezmění-li vůni, nevydává-li škodný výpar, mnoho-li kapek potřebí k tomu a mnoho-li k jinému účelu, a podobné.

„Z té se vyvedla hospodyně!" chválila ironicky Gisela, když byl professor zaplatil a svou nevěrnou filologickou choť odvedl. Její místo před výkladem slečny Žitných zaujala slečna Natalie Tomanova, obcházející s tabletou roztomilých úlomků řípského čediče.

„Dovolte, abych složila u vás na chvilku své břímě," žádala Natalie. „U mého stánku nikdo se nezastaví, pronásleduji tedy kupce sama. Paní Kubešová mi přímo odřekla a sice způsobem pro mne poněkud nešetrným. Skrblí až okázale. A nemá příčiny, neboť professor ani neví, co jest mrhání —"

„Za tuto chválu nebyl by vám vděčen."

„A proč?"

„Poněvadž mrhání — tuším — nesprávno jesti. Říkejte mrhot nebo mrhba."

„Arciť!" smála se Natalie. „Ti dva hodí se dobře k sobě. Oba puntičkáři, oba skrblíci, učiněný opak manželů Čenských. Všimněte si, kupují a utrácejí o závod —"

„A těm bych věru zase mohla něco více ekonomie doporučiti. Nemají nazbyt —"

„Co pravíte?"

„Jak že? Vy nevíte, proč si doktor Čenský naši výtečnou Idu vzal?“

„Z lásky, říkává Ida.“

„Pro peníze. A k tomu ještě jako asekuraci před smrtí hladem.“

„Ale jdětež! On, praktický lékař —“

„Bez praxe. Léčíval jindy, ale odradil si pacienty jednoho po druhém. Jednomu se vysměje a pošle ho domů jako zdravého, druhému zakáže jeho nejmilejší slabosti, třetímu předepíše zdravý vzduch, pití vody, procházku, čtvrtého pošle k materialistovi pro heřmánek za pět krejcarů, s pátým se vyvadí, proč k němu vůbec dochází, když mu nic nechybí, a závěrek: Všech pět jest přesvědčeno, že doktor Čenský ničemu nerozumí. Nevrátí se k němu vícekráte a doktor Čenský poslal pět svých živitelů svým konkurentům a kolegům. Druhý den zase, třetí zase a konečně nezbývá doktoru Čenskému nikdo, jejž by svým poctivým způsobem mohl léčiti.“

„Máte pravdu,“ svědčila slečna Tomanova. „Nám se zachce občas stonati, vyžadujeme soucit a porozumění, toužíme po divných receptech a drahých lécích.“

„Ano. A víme o tom, a přece nepůjdeme i s tímto vědomím k doktoru Čenskému pro výsměch.“

„Vy se tedy domníváte —?“

„Ne, nedomnívám se. Jsem přesvědčena, že Čenských žijí z její renty. Mimo to arciť on přece tu a tam někoho poléčí, ona má též jistý obor své působnosti, který jí úředně povolili, — ale celkem nemůžeme je páčiti přes tři, nejvýše čtyři tisíce ročního příjmu. Kam to stačí?“

„Ba!“ potakala Natalie, hledíc na Idu, stojící opodál u stánku paní doktorové Šimákové. „Zas už platí Ida desítkou, nevím ani kolikátou za večer — — Hleďme! Volají ho, — spěchá — tam se lidé sbíhají. — co se přihodilo?“

„Prosím vás, já nemohu odtud, podívejte se a přijďte mi říci,“ hartusila polekaná slečna Žitných.

V tom přiběhl baron Drasovský.

„Eau de Cologne, slečno!“ vyrazil ze sebe. „Jen rychle, rychle, umírám strachy. Nebalte ji! Větší láhev! Pan Horák sám ji zaplatí —“

„Pro koho, pro koho?“

„Pro paní Horákovou.“ A již byl ten tam.

„Vždyť mohla zůstati doma!“ zaslechla Gisela broukavý hlas paní Burešové, přicházející s paní Doubkovou od strany poplachu. „Jaký nápad, choditi po zábavách v jejím stavu!“

„Snad by už — ?“

„Nu, to právě nemyslím. Jsou teprve na osmý měsíc svoji, ale již se ani nesluší, aby se ukazovala ve společnosti — —“

Obě mentorské dámy vytratily se z doslechu pozorných oušek slečny Gisely.

„Louisa omdlela,“ zvěstovala za chvíli slečna Tomanova, vracejíc se. „Přišly na ni těžkosti. Doktor Čenský ji vzkřísil a Ida jela s ní domů.

Příštího dne odpovídala paní Horáková sama vesele na soustrastné otázky přítelkyň a přátel, dostavujících se na přeptanou.

A večer obdržela od mužíčka hezounké vánoční dárky, mezi nimi pěkný šperk.

Ale Alma Wierska obdržela touž hodinou ještě krásnější, s vonnou kyticí a s visitkou, již potěžkávala chvíli v ruce; pak ji ustlala za ňadry, pustila na koberec a pohrávala s ní nožkou. Odsouvla ji, přitáhla, dotkla se jí špičkou, přitiskla na ni celou nohu, zlehka a zase těžce.

Za chvíli omrzela hra tanečnici. Usmála se, hodila visitku do koše mezi starší a zkoušela po desáté nádheru skvoucího klenotu na své šíji.

Od předvečera štědrého dne ztratila se paní Horáková z veřejnosti. Jakoby byla uposlechla rady paní Burešové. Pouze Jaromír sám byl vídán v divadle, na plesích, v „Míčovně“ a jinde. V noci a ve dne. —

Poslední reduta na Žofíně byla četně navštívena.

Modré domino klonící se v nejzazším koutě galerie přes brlení do sálu těkalo zvědavým pohledem v reji křepčících, promenujících a vzájemně se stíhajících. Z jemného, škraboškou a vedrem rozpáleného obličeje zíraly očními otvory masky bystré zraky, utkvěly na některé postavě, sledovaly ji, pustily, připjaly se zase k jiné a přelétaly chvílemi zkoumavě a přemítavě všechen vířící, měnivý a hlučící dav pestrých ženských mask a černých mužských klobouků.

„Dovol, spanilá v nebeském hávu, abych tvůj pátravý zrak k sobě připoutal,“ oslovil ji pán s Rembrandtovským kloboukem na dlouhých kadeřích.

„Jsem slepá.“

„Já ti rozžehnu v očích žárem rozkoše.“

„Jsem hluchá.“

„Nalezmu si cestu do tvé duše sladkými slovy v líbezné zábavě.“

„Jsem němá.“

„Rozpoutám tvůj jazyk čaromocí vína. Pojď! Zde ti žhavé výpary sálu omámí hlavu a plameny lustrů opálí tváře.“

„Jsem již ošklivá.“

„Nejsi. Mé oko prohlíží slupkou k jádru a dychtí, poznati tvou krásu odhalenou. Jsem sochař.“

„Vím o tom. Ale netušila jsem, že bys byl schopen přiznati se sám leckteré. Mohla by tě zítra vyzraditi tvé ženě.“

„Ah! Mé ženě! K smíchu! Umělec jest povinen, choditi mezi anděly a mezi ďábly. Já jsem zde za studiemi.“

„Já také. Jdi tedy po svých.“

„S tebou.“

„Nech mne. Naše cesty se rozbíhají. Já studuji zde ženskou bídu a mužskou ničemnost.“

„Komické zaměstnání na redutě!“ usmál se sochař. „Jsi zrazena? Nevěrník nepřišel? Nu, potěším tě za něho. Zaplatím ti masku, vstupné, večeři, fiakra, podvazky —“

Třesk vějíře přetrhl proud smělých slov sochařových.

„Kdybys měla po boku svého ochránce, řekl bych mu velmi důrazně, aby tě příště ve zlé náladě do reduty nevodil.“

„Jdi k němu se svým steskem. Nalezneš ho snadno. Jest oděn uniformou policejního komisaře. Chceš-li býti poznovu drzým, povolám jej sama.“

„Slečno!“ zvolal sochař, zaražen prudkými slovy domina. „Vaše rozčilení vás vyzradilo. Promiňte mé smělosti, svědčila vaší masce a spadne s vás zároveň s ní. Jsem vám k službám.“

„Vy se mýlíte, pane. Neznáte mne, nesmíte mne znáti!“

„Nebudu. Sochař Doubek doprovodí neznámé modré domino jako věrný strážce k vratům vašeho domu, a nemá, nebude míti potuchy, které pozemské neb nadzemské bytosti dnes rytířské své služby věnoval."

„Děkuji. Obejdu se bez nich. Kdybych se chtěla a mohla odvážiti, měla bych kavalírů vašeho rázu na výběr. Zde dovoluje si pan Doubek smělý útok na slušnou dívku — —"

„Prosím! Na masku. Tato jest útokem na mužskou slabost. A vám, slečno, nemohu vykládati, zdali z redutových úkladů hrozí více nebezpečí ženskému či mužskému pohlaví."

„Budiž. Vmísila jsem se jedenkráte mezi — mezi —"

„Mezi beránky," usmál se sochař.

„A vidím mezi vlky vás, pane, jak tam dole čistého zastance práv a věrného manžela, doktora Šimáka v záletech za ošumělou rusalkou, na druhé straně urozeného a statečného pána z Drasova v cynickém patrně hovoru s tučnou satanellou, která posud ani svou tvář, ani svůj vtip nedemaskovala a z jedné ruky cukroví, z druhé pomoranče hltavě pojídá, v lóži zase ctihodného starce, archiváře pana Chmelíka, těšícího v důvěrném šeptu statné černé domino, a uprostřed v kole šlechetného a krásného panáčka, zráduého muže ubohé Louisy, pana Horáka, an poddává se rád, ó velmi rád kouzelnému vlivu degažovaného debardéra, jenž neustále nohama žertuje —"

„Zde, slečno, nemyslí se o nikom nic dobrého a nic zlého," chlácholil sochař, používaje přetržení žalob domina selháním hlasu, jenž bez dechu z rozhořčeného nitra se dral. „Zde obstojí neposkvrněná ctnost vedle mrzké nectnosti jak olej nad vodou. Nepronikuou se a rozdělí se zase. Máte pravdu. My všichni, kteréž jste uvedla, hřešíme zde pouhou svou přítomností. Ale kdož ví, zdali pod rouškou masky není zde i vznešenějších a čistších než my, kteří nejsme hodni rozvázati jim řemínky obuvi, na příklad, nu na příklad — slečně Ďáblické zavítavší do reduty na sociální studie —"

„Zticha!" prosila uleknutá Fides.

„Promiňte Ani pouhý zvuk jména slušné dámy nebudiž znesvěcován dechem této pekelné výhně. Řekněme tedy, že nejctnější paní X. neb slečna Y. dostavily se z pouhé zvědavosti, a buďme jisti, že odejdou pohoršené, neporušeně ctnostné a pobavené — —"

„Zastaňte se mne!" žádala slečna Ďáblických. „Tento neomalený hranáč pronásleduje mne od svého vstoupení do sálu. Prchla jsem před ním již dvakráte, potřetí odvrátila mne jen úzkost před skandálem od zavolání policejního — —"

Mezi sochaře a domino drala se hřmotná postava páně Urbancova, svítící prsteny, řetězy a leskem rozpálené, sebevědomé i pohrdlivé drzé tváře.

Pan Doubek zastoupil mu cestu, nabídl slečně Ďáblických své rámě a odváděl ji.

Obchodník odlehčil si ztlumeným zaklením a pustil se za unikajícími. Jeho obhroublé tělo nepostačilo však v hemživém roji mask a hostí oběma mladším a svižným uprchlíkům.

Pan Urbanec plul proudem, jenž po schodech vzhůru a dolů se vlnil, jako těžká, zmítaná loď Sebral několik jiskrných pohledů z přívětivých očí, ocenil tu a tam některá plnější ramena nebo pružněji rýsovanou nohu, ale nerozhodl se těžiti z tohoto snadného plenu. Teprve na obratu schodu do přízemku vlétl mu do cesty mezi hejnem mask debardér, jenž ho lákal.

„Poníaleji, abych ti stačil," zadržel masku, uchopiv ji za ruku.

„Neumíš-li tak, nebudu te učiti," odbýval debardér, jehož bohatý trikot kypré puvaby odíval a žádný téměř neskrýval.

Vytrhl se obchodníkovi, skokem byl o několik stupňů výše a vedle zamítnutého vynořila se z davu vonná, uhlazená hlava barona Drasovského, razícího si závratnou směsí hlav, cetek, rukou, hedvábí, noh, buketů a vnad obratně cestu za debardérem.

„Pane barone," zastavil ho pan Urbanec, postřehnuv na líci zákmit škodolibého úsměvu. „Dovolte, abych se také trošinku pozasmál. O několik stupňů níže, ve vestibulu — "

„J'éconte," pobízel pán z Drasova v nevrlém očekávání, když byl těžkou rukou obchodníkovou do kouta za kasou zavlečen.

„Koupil jsem jakýs papír, podepsaný od vás, pane barone, a splatný za deset dní, dne 15. února 1882 Používám příležitosti našeho setkání, abych se vás pozeptal — "

„Insolent!" odbýval pán z Drasova více chladně než pohoršeně. „Zeptejte se mne až bude čas."

„Mluvte česky, pane barone. Nerozumím vám. — mluvíte snad o své insolvenci?"

„Ne, člověče," zasmál se Drasovský, „úvahami o své solvenci neb insolvenci nezabývám se, pokud není nezbytně potřebí. Ale snad byste nechybil, kdybyste směnku prodloužil. Vyřiďme věc hned. Krátce. Pamatuji se, že jsem tento papír podepsal. Ukažte — suma —? 850 zlatých. Hloupá cifra. Poslyšte. Zaokrouhlíme ji na tisíc a prodloužíme do 15. dubna. Za to mi dáte stovku. Ano neb ne?"

„Uléháte na mne příliš —"

„Va-t'en au diable!" zahučel pán z Drasova obraceje se pohrdlivě k odchodu.

„Pane barone," zdržoval Urbanec. „Dám, leč s podmínkou! Vy mi nebudete překážeti u té — té —"

„— u debardéra? Aha ptáčku! Nu, dejte sto a padesát a prodlužte do 15. května a zkuste své štěstí u Bryty. Mnoho zdaru!"

„Dám, prodloužím. Ale na giro pana Horáka. Právě přechází z velkého sálu do malého. Dám hned, přinesete-li mi od něho ručení."

Pan Drasovský pospíšil několika kroky do malého sálu a vrátil se za pět minut. Odevzdal obchodníkovi visitku.

„Bon za giro na tisíc zlatých," četl s opatrnou rozvahou pan Urbanec, uložil drahocenný lístek do portefeuillu z něhož obratně, nepozorovaně vysunul smluvenou sumu do ruky baronovy.

Nahoře v menším pokoji za velkou jídelnou nalezl kýženého debardéra

„Zde jsem, holoubku," přitočil se k ní.

„Ty, medvídku? Těší mne. Můžeš hned zase oznamovati totéž dále."

„Kýho výra! Ne, ne, kote, medvídek náleží dnes tobě."

„Mám svého rytíře. Očekávám jej."

„Nedočkáš se. Postoupil mi právo, baviti tě "

„Hanebník! Vskutku, nelžeš. Tam vidím ho plouti za vlečkou růžového domina!"

„Pan Horák?!" divil se Urbanec, hledě směrem zraku Brytiných. „Ale vždyť baron —"

„Ah, Drasovský! Toť žertovné! Bystrá hlava. Nu, pomstěme se jim, chceš-li. Možno, že ti zůstanu dnes večer věrna. Ty utratíš se mnou postupní cenu —"

„Sklepníku! He, sklepníku! Mé dámě guláš a půl butelky jágerského!"

„Aby tě —! Jdi do své vsi, nemravo, a častuj tam svíčkovou bábu!"

„Nu, nu! Nehorši se. He, sklepníku, he! Kapouna, láhev žernoseckého a mně malou plzeňskou."

„Opovažuj se! Lístek sem! Já budu poroučet, a ty budeš jen platit!"

Bryta se nemýlila. Jaromír stíhal růžové domino spojovací chodbou, přední jídelnou, — zrychlilo krok, uklouzlo mu vždy, kdykoli jižjiž byl po jejím boku — a on, zdržován přebíhajícími, dostihl jí teprve dole v sloupení mezi velkým a malým sálem, kdež domino pojednou podalo své rámě doktoru Šimákovi.

Na zad, proti Jaromírovi, zasršely z černého aksamitu masky jak z temného mračna blesky hněvu, výčitky a hrozby.

Advokát, překvapený v prvním okamžiku nenadálým dobrodružstvím, vedl svou masku po jejím povelu do pozadí ke stolu ve výklenku okna. Poručila si ledovou limonádu, vypila několik skleniček s chvatem palčivé žízne a požila mražené. Postava, ručky, šíje, brada i rty svědčily o její kráse, neklid pohybu a úsečnost v řeči o její podrážděnosti. Jiskrný zrak zaletl častěji do plesového víru a vyhledav si v něm Jaromíra, zasypal jej palčivými střelami.

Pan Horák kroužil kolem stolu a ztrativ se, objevil se vždy znova a znova, pod obloukem sloupení, u buffetu, ve vedlejším výklenku, připínaje tázavý a nepokojný hled k protějšku doktora Šimáka.

Advokát se pojednou vzchopil, zabrousil oklikou do sálu a požádav Jaromíra zvoucím posuňkem sešel se s ním za pilířem.

„Příteli!" pravil, „moje kořisť mne netěší. Sloužím jí očividně toliko za hromosvod a jestli se nemýlím, za vás. Platí si sama, odbývá mne zhurta a jedná se mnou jako s lokajem. Prosím vás, odpykejte si svou vinu u ní sám. Nevrátím se k ní, zasedněte mé místo —"

„Tušíte, kdo jest?"

„Hádám, hádám. — Mne poleje chvílemi francouzky, sklepníky po česku s cizím přízvukem —"

„S polským?"

„Nepochybně. Ano, určitě! Zaslechl jsem zřetelně divoké ‚Psiakrew', když si prve dupla nožkou."

„Děkuji vám. Toť ona!"

Jaromír zaměřil ruče rovnou cestou k růžovému dominu.

Odvrátilo se prudce, vztýčilo, chtělo odejíti.

„Almo, čím jsem ti ublížil?" škemral pan Horák, zbraňuje masce v odchodu.

„Zradou."

„Budeme se vzájemně pokoušeti výčitkami?"

„Ty mne? Co zde hledáš?"

„Lék proti dlouhé chvíli. A ty?"

„Tebe. Jindy vyhledáváš za prázdných večerů milostné útěchy u mne," žalovala tanečnice. „Dnes očekávala jsem tě toužebně a když jsi nešel, vyštvalo mne mučivé tušení sem —"

„Abys nabyla přesvědčení, že se nudím poután nechutným závazkem, že ueshánim a nenalezl bych ani náhrady za tebe."

„O jakém závazku mluvíš?"

„Slíbil jsem včera soudruhům v ‚Míčovně', že súčastním se s nimi dnes naposled masopustního žertu. Toť vše!"

„A což ta pierrotina, ta květinářka, ta Egypťanka, jedna hloupější a ošklivější než druhá?!"

„Jejich odporností vážila moje nespokojená mysl tvou luznost, Almo! Promiň mi tuto banalní zkoušku! Obstál jsem v ní."

„Jsi hotov? — S bohem. Zkoušej dále."

„Pojedu s tebou. Chci. Musím."

„Abych nezpůsobila éclat, nebudu se bránit. Ale buď ubezpečen, že se ti smír snadno nepodaří —"

Statné dámské černé domino zastoupilo jim cestu v podjezdu kočárů.

Daleko za ním stanul pan Chmelík jak oddaný panoš, hotový k službám své dámě.

„Čího na příhodnou chvíli, pane," proneslo domino zvolna, smutným hlasem, „abych si tě samotného vzala stranou. Jsi stále zaměstnán, musím tě vyrušovati. Odpusť mi."

„Přeješ si?"

„Obávala jsem se nalézti tě zde, ač tichá pověsť —"

„Nezdržuj mne. Nemám času. Moje dáma jest netrpěliva."

„Vyhledala jsem tě, abych ti řekla, protivný blude, že večer na kvap povolána k tvé choti doktorka Čenská. Tvoje žena zápasí o život svůj a svého dítěte a tys ji v této těžké hodince opustil! Ty zde hraješ o svou manželskou a otcovskou čest, o svatou povinnost svého srdce, o blaho své rodiny se záletnicemi —"

„Ty lžeš!" vyrazil ze sebe Jaromír probrav se z okamžitého strnutí. „Kdo jsi?"

Černé domino přistouplo a zvedlo škrabošku. Svit plynové lucerny ozářil jasně zarmoucenou tvář Elly Šípkové.

Pan Horák zbledl, vrhl rozpačitý pohled na Almu a vskočiv do fiakru velel kočímu: „Úprkem!"

Za ním ujížděl druhý vůz, odvážející Ellu s panem Chmelíkem do Marianské ulice, třetí s tanečnicí do hotelu a čtvrtý vezoucí ztýranou, znechucenou Fides, provázenou rytířsky panem Doubkem.

Byla jedna hodina s půlnoci. O druhé drkotala přes žofínský můstek drožka páně Urbancova. Vezl si Brytu. O třetí odjel doktor Šimák s rusalkou, o čtvrté opustil vyhasínající ohniště reduty baron Drasovský v průvodu satanelly.

(Pokračování.)

Z nejnovější poesie italské.

TOM. CANNIZZARO.

Smutek.

Ku bledé zemi s větví nesouce vichru půtku
di s bohem listy žluté a v let se řítí dál,
di s bohem ptáci k hnízdu, jež siré truchlí v smutku,
di s bohem paprsk slunce, jenž na západě splál.

A hvězdy na obzoru se tratí zvolna, zvolna
a barvy nemá země, lesk moře mihavé,
na mlhovitém nebi se vznáší luna bolná,
a zdá se hrozit světu, jak oko šilhavé.

Kdo otcem nemá syna, a po druhu druh strádá,
a milujícím srdcím uniká mladost v blesk,
vše tratí barvu svoji, vše v hluboký hrob padá,
a oči, jež se leskly, víc nebudou mít lesk!

Na opuštěných stráních květ víc se neusmívá,
a neštěbetá vrabec a slavík nezpívá,
i v srdcích lidských shasla již nota lásky snivá,
safírů nebi, zemi smaragdů ubývá.

Leč tato smrt, jež děsná vše uchvátí, vše zkalí,
vše podryje a zhltí, mně nespomáhá jen,
já nezraněný strom jsem sám strmém na úskalí,
jenž oběti zří klesat kol sebe den co den.

Já slyším po vesmíru všech s bohem žalné zníti,
a nemohu sám přece své s bohem světu dát,
a nemohu svou úzkost v žal všeobecný vlíti,
za světa prahem znova se po lásce dál hnát.

Ach, po takovém boji jen žíti v míru chvíli
s mrtvými pod vrbami spát v snivém zátiší,
co chvějné hvězdy v čistém se nebi k zemi chýlí
a moře v nočním vánku se vzdme a utiší

Tak všecky zvolna kolem hrob skryje i jich strasti,
já pouze cestou svojí se vracím po zemi,
já pouze snášet musím sám černé ve oblasti
smrt dlouhou ustavičnou, že umřít nelze mi!

Cronaca Siciliana, 12. července 1885.

MARIO RAPISARDI.

Zapomnění.

Ó jakým nápojem a v jakém toku
já děsnou fantasii lásky zkojím,
jíž vyznat sobě sám se děsím, bojím,
jíž chovám žárliv duše ve hluboku?

Ať nad knihami bdím, ať klid si hojím
v nevěrném loži či ať v srázném skoku
se vrhnu v dav, jejž nenávidím, dvojím
mne pálí zlem žár v hlavě a had v boku.

Tak lkal jsem v žalu a se bolem chvěl,
v tom zářivý stín ke mně slét' a klidně
své oči na mne upřel a pak děl

Se chýle ke mně v usmívavém snění
mou hlavu objímaje: „Srdce bídné,
pij v polibcích mých všeho zapomnění!“

Cronaca Siciliana, 12. července 1885.

ANTONIO FOGAZZARO.

Muse.

Ó žáre, ó vzdechu
mladosti zašlé,
mocná a drahá
kráso, již v duši
dítě již tuši,
tvůj cítil jsem vznět.
Zas nyní sahá
v let hořkých sklonu
po tobě ruka
myšlénky mojí,
vznešený zdroji!
S vesmírem tonu
ve bludu roji,
kde samá muka.
Celičký svět
je mořem běd,
nestihnu, dobře vím,
co bylo cílem mým;
rána a hnět,
srdce mé puká!
Horké své skráně
ve tvoje dlaně,
v tvá ňadra složím,
jich dechem božím
ožiju k spáse:
pláču již tiše!
Uzdraven cítím
tvůj ret vlát kvítím,
co něžný hlas cizí
slyším, jak dýše,
pěj dále a zase!

Dom. d. Fracassa, 12. července 1885.

Utrpení Rajisy.

Napsal *Henry Gréville.*

(Dokončení.)

Jednou večer blížila se k cíli své cesty; ponze několik hodin cesty oddělovalo ji od místa, kde bydleli naši vyhnanci. Tu poprvé projela její hlavou hrozná myšlénka.

„Není-li to on," pravila sama k sobě, „je to jeden z obou druhých; já se s ním setkám a nebudu ho znáti. Ale on to dobře ví a Valerian též. Jaká to pro mne hanba!"

Rajisa zakryla si oči oběma rukama, jakoby chtěla zažehnati ten hrozný obraz nezasloužené hanby, a tehdáž poprvé litovala, že se vydala na cestu. Ale teď bylo příliš pozdě, než aby mohla ustoupiti; ostatně nesla milost ve svém živůtku, a chtěla těm ubožákům, kteří tolik vytrpěli, zvěstovati tu radostnou novinu co nejdříve.

Byl smutný zimní den, do dřevěných začazených jizeb vnikalo slabé světlo ranní, když Rajisa stanula se svými saněmi před domem policejním. Zde se vykázala svými papíry a úředník dovedl ji se vší úctou, jaká náležela jejímu jménu a stavu, k chalupě jejího manžela.

Mrtví ubozí vyhnanci nebyli. — To bylo něco, ale hrabě Valerian Grecký byl těžce nemocen . . .

Rajisa vstoupila do nízké a temné světnice; její stěny pokrývaly asijské koberce a hezké věci, jež Rajisa hraběti poslala, činily ji nádhernou a pohodlnou. Na nízkém loži krytém kožešinami a jemným prostěradlem, jež znamenáno bylo začáteční písmenou Greckých, — také dar Rajisin — ležel hrabě Valerian v horečce a blouznil již celý týden.

Když Rajisa vstoupila, povstala stěží jakási postava: byl to Rezov

Rajisu nepoznal; změnila se velice a pak viděl ji tehdáž jen krátce. Chtěl se jí právě zeptati, kdo jest; měl za to, že vidí před sebou ženu guvernéra, nebo nějakou urozenou paní, která jim přináší jakési ulehčení.

„Jsem Rajisa Grecká," pravila k němu.

Rezov nanejvýš překvapený chtěl se jí pokloniti; ale byl posud tak sláb po své nemoci, že by byl málem upadl. Rajisa ho zadržela a posadila jej do lenošky; on podržel její ruku a uctivě ji políbil; mimo to však nevyměnili spolu ani slova.

Valerian ležel skoro bez vědomí. Chvilemi blouznil, a pak zase ležel bez hnutí jako zabitý: v tom okamžení sevřel jej těžký, znavující spánek v svoje pouta. Rajisa posadila se k jeho loži, podložila podušku pod jeho hlavu, urovnala trochu přikrývku a stáhla vyhrnuté rukávy přes suché ruce svého muže. Hned vyhlíželo to jeho lůžko jaksi klidněji.

„Jak jste sem přišla?" šeptal Rezov. Chudák myslil, že vidí před sebou pouhý přelud.

„Přináším dobré zprávy," odvětila Rajisa se svým andělským úsměvem.

Od té chvíle, co vstoupila, jedné obavy se šťastně zbavila. Ten, co ji pohaněl, nebyl Rezov — o tom byla přesvědčena.

„Dobré zprávy?" opakoval hlasem tak slabým, jakoby někdo mluvil zdaleka. „Což mohou k nám dojíti také dobré zprávy?"

V tom vešel Sabakin; jeho zastihla nemoc nejdřív a také byl nejlépe ošetřován, neboť měl u sebe dva soudruhy, kdežto Rezov měl pouze Greckého a tento měl pouze dva rekonvalescenty. Sabakin opíraje se o hůl jako stařec vstoupil dosti rychle, jak mu toho síly dopouštěly.

„Vy jste přijela k nám?" pravil k Rajise, „v tuto dobu, kdy zůstáváme někdy po tři měsíce beze všech zpráv, kde ani pošta nejezdí? Jaká to odhodlanost!"

Rajisa řekla sama k sobě, že podle všeho Sabakin to také nebyl.

„Hraběnka přináší dobré zprávy," pravil Rezov. „Pro bůh mluvte, madame, vrátíme se někdy do Evropy?"

Rajisa ze samé radosti dopustila se veliké neprozřetelnosti: sáhla totiž za ňadra, vyňala císařovu milost a podala ji Rezovu.

„Nebesa!" zvolal ubohý Rezov a již potácel se do lenošky.

Rajisa a silnější a zároveň méně citlivý Sabakin jej brzy vzkřísili. Rajisa si činila kruté výčitky, že jednala tak neopatrně.

„Radostí člověk nezemře," odvětil Rezov ještě bez dechu a bledý pohnutím; „vy jste opravdu posel z nebe!"

V tom přišlo na Valeriana jeho blouznění. Vyrážel ze sebe nesouvislé zvuky, brzy zuřivé, brzy bolestné, a ten záchvat vytrhl přítomné z jejich růžových snů. Viděli, že návrat do Evropy jest ještě daleký a bezděky připadla jim otázka, zdali povezou s sebou svého přítele? . . .

Rezov a Sabakin byli posláni domů a Rajisa se usadila u lože Valerianova. Faděj neopouštěl jí ani na okamžik.

Co vystála ubohá ta žena, když se dostavily časem u nemocného silné záchvaty, nelze ani pověděti. Někdy ji Valerian, který ji pouze jednou poznal, klnul a to velmi zuřivě; jindy zase plakal a prosil svoji sestru, aby mu odpustila, že o ní tak špatně smýšlel. Tu musila mu Rajisa odpovídati na místě Heleny, ovšem že nešetřila něžností a láskou; on líbal jí vděčně ruce a kladl na ně své planoucí tváře a chladil se. Někdy usnul na těch rukou a tu spával mnohem klidněji nežli obyčejně.

Jak často kanuly slzy Rajisiny na tu churavou hlavu, když nemohla ruce svoje vyprostiti! Co by za to byla dala, kdyby ji byl jmenoval jejím jménem, a kdyby byl pro ni měl pouze stín té něžné lásky, jakou zahrnoval svoji vzdálenou sestru!

XLIV.

Energické léčení, neúmorná láska Rajisina, jakož i vzácná oddanost Faděje, s kterou tento trávil celé noci při svém ubohém pánu a pozoroval každý jeho záchvěv,

když ležel v horečce, to vše způsobilo, že nemoc Valerianova konečně povolila.

Jednoho dne se hrabě probudil ze svých zimničných snů, a hle, vědomí se mu zvolna navracelo: byl sláb a schvácen, ale horečka ustala. Rajisa to předvídala a z opatrnosti, aby překvapení nemocnému snad neublížilo, jakož i z té příčiny, že byla sama hrozně unavena, odebrala se na odpočinek. U lože nemocného dleli Rezov a Sabakin, a ty spatřil Valerian první, když po několikahodinném spánku se probudil.

„To jste vy?“ tázal se hlasem tak slabým, jakoby přicházel z daleka; „jste oba živi?“

„Jako ty!“ odvětil vesele Rezov. „Víš-li pak, že jsi zachráněn? Zcela jistě, milý příteli!“

V tváři Valerianově zableskl výraz štěstí; zavřel oči a požíval té příjemné volnosti, jaké již po kolik neděl nezakusil.

Večer téhož dne snědl trochu hovězí polévky, a Sabakin mu dokazoval, že mu chutná polévka ta jen proto, poněvadž jest zdráv. Sabakin věděl však velmi dobře, že nežli přišla Rajisa, bývala polévka vždycky hanebná.

„Poslední čas měl jsem divné sny,“ pravil Valerian: „zdálo se mi, že u mne sedí Faděj, ba zdá se mi, že jsem jej viděl ještě dnes ráno. Patrně se mi to zdálo.“

„Co bys tomu řekl,“ odvážil se Sabakin tázati se, „kdyby opravdu tvůj starý sluha přišel tě ošetřovat?“

V tváři Valerianově zračila se taková radost a naděje, že jeho přátelé odvážili se pokynouti Fadějovi, který ukryt za přivřenými dveřmi neosmělil se předstoupiti před svého pána, neboť se obával, aby mu překvapení to snad neublížilo.

„To by bylo příliš krásné,“ pravil Valerian, „ale nemožné! Zdá se mi však, kdybych viděl jeho poctivou tvář, že bych se hned uzdravil.“

Na druhé znamení přistoupil Faděj ze zadu až k loži. Valerian poznal jeho krok.

„Tos ty, Faději?“ pravil chtěje se ohlednouti.

Stařec klesl na kolena u lože svého pána a zabořil tvář svou do pokrývky. Grecký položil ruku na hlavu svého věrného sluhy a zavřel oči, aby mu z nich nevyhrkly slzy.

„Děkuji ti,“ pravil tiše, „udělals mi radost.“

Toho dne nežádal Valerian žádného vysvětlení. Duch člověka po těžké nemoci bývá oslaben jako tělo; spokojí se s pouhým zdáním, ba někdy se vším, ať vidí neb slyší cokoliv. A tak po celé tři dny těšil se hrabě ze starého Faděje a netázal se ani, kde se tam vzal.

Ale znenáhla vracelo se hraběti jasné vědomí o jejich poměrech, a v některých chvílích polovičního spánku, kdy síly se nejlépe osvěžují, počínal tušiti kolem sebe jakési tajemství. V některých hodinách Faděj pravidelně zmizel a to bez patrné příčiny; kuchyně výtečná budila chuť všech tří přátel, kteří jídali nyní pohromadě. Jednoho dne vzal se stolu Faděj batistový šáteček, který tam asi někdo zapomněl a odnášel jej ... Jeho šátek to nebyl a Sabakin a Rezov se také o něj nehlásili. Když tiše ležel, a přátelé myslili, že spí, slyšel, kterak si šeptali o někom, kdo jim tak příjemně zařizuje domácnost. Konečně vyjasnil se jeho duch tak dalece, že žádal zřejmě za vysvětlení.

„Jak sem přišel Faděj?“ tázal se Rezova, který již byl úplně zdráv, takže chodil sám nejen po světnici, nýbrž i venku.

„Přijel v saních jako každý jiný,“ odvětil Rezov s úsměvem.

„Po tom se neptám,“ ozval se Grecký netrpělivě; „proč sem přišel?“

„Poněvadž jsi byl nemocen.“

„Bezpochyby že ho sem poslala moje tetička?“ vyzvídal Valerian.

„Moje sestra mu řekla, že jsme nemocni.“

„Tak?“ tázal se hrabě poněkud sklamán.

Obrátil se na loži, zabořil se znova do podušek a rozhlížel se po světnici. Pojednou utkvěly jeho zraky na malém košíčku, který od příchodu Rajisy visel na rosetě záclony a který tam Rajisa zapomněla.

„Někdo je zde,“ zvolal Grecký hlasem silnějším, nežli po tak dlouhé nemoci sám očekával; „kdo je to? chci to věděti!“

Rezov viděl, že déle věc tu zatajovati nemůže.

„Ovšem,“ pravil, „někdo je zde, někdo, který nám přinesl dobré zprávy.“

Oči Valeriana tázavě na něm utkvěly; při slovech „dobré zprávy“ se trpce usmál.

„Dobré zprávy, k nám?“ pravil; „k nám ubohým vyhnancům, odloučeným od celého světa, na které si nikdo nevzpomene — —“

„Tvůj starý Faděj si přece vzpomněl,“ podotkl Rezov tónem výčitky. „Nuže, jak jsem pravil, někdo je zde a ten přinesl nám příjemnou zprávu. Jakmile se uzdravíš, vydáme se na cestu.“

„Kousek dále? ... Byli jsme ještě tuze blízko od Evropy?“

„Ne.“

Tvář hraběte jevila takovou úzkost, že se nemohl Rezov déle udržeti.

„Vrátíme se do Petrohradu,“ pravil tiskna ruku svému příteli.

„Jakže? Dostali jsme milost?“

„Ano.“

Valerian pojednou zbledl a jeho ruka v ruce Rezova zrovna ztuhla. Rezov nevěděl, co počíti. Běžel ke dveřím a zvolal co mohl:

„Hraběnko, pomoc!“

Rajisa vstoupila do světnice; Valerian otevřel zatím oči a pohlížel na ni udiveně.

„Co jsem to učinil! Já hlupák!“ zvolal Rezov chytaje se za hlavu.

Teď nemohla již Rajisa ustoupiti; bylo pozdě. Valerian pohlížel na svou ženu zrakem plným hněvu a zároveň radosti. Sám nevěděl, co má soudit o nepřítelkyni, která přišla z takové dálky jej ošetřovat.

„To jste vy, madame?“ pravil; „vy jste nám přinesla milost?“

„Ano,“ odvětila Rajisa hlasem se chvějícím. Oči pozvednouti se neodvážila; bála se totiž, aby v jeho tváři nezahledla stopu onoho děsného posměchu, jako tehdáž, když se loučili.

„A kdo nám ji vymohl? Bezpochyby že moje tetička?“ tázal se Grecký.

*

„Ona, ona sama," zvolal Rezov, „tvoje žena, ten anděl, kterého jsi tak zneuznal; ona, která přijela do Sibiře v nejhorší zimě, aby nám přinesla zdraví a radost!"

Grecký díval se pořád ještě na svou ženu. Musil uznati, že nosila důstojně onen titul, který císařský dekret jí svěřil. Její ušlechtilá, čistá postava byla jednou z těch, které má míti každý v úctě, to cítil sám; ale vzpomínka na minulé utrpení byla v jeho duši až posud příliš živou, než aby mohl smýšleti jako ostatní.

„Děkuji vám, madame," pravil zvolna jakoby s nechutí. „Není to první dobrodiní, které jste nám prokázala. Všechna čest, umíte se mstíti velmi ušlechtile."

Obrátil hlavu a zavřel oči. Když je opět otevřel, Rajisy ve světnici více nebylo. Rezov díval se na něho velmi mrzutě.

„Tvoje štěstí, žes nemocen," pravil k hraběti, „sice bych ti pověděl, co si myslím o tvém jednání."

„Nepotřebuji, aby mi někdo radil," odvětil suše Grecký a zavřel oči, jakoby chtěl spáti. Zatím však neusnul.

Venku se setmělo. Rezov odešel; na jeho místo přišel Faděj.

Valerianovi vířily v hlavě tisíceré myšlénky, mezi nimiž jediná zatlačovala všecky ostatní, že je totiž svoboden, a že se návrati domů.

Zatím přinesli lampu a chystali večeři; když Grecký otevřel oči, spatřil na stole prostřeno pro čtyři osoby. Jindy přistrčili stůl k posteli a prostírali pouze pro tři. Grecký to viděl, ale nejevil žádného překvapení. Po chvíli vešli jeho přátelé. Sabakin šel rovně k jeho posteli.

„Tvoje žena nechce s námi večeřeti," pravil mrzutě; „jaký div, když jsi ji tak pěkně přivítal! Zdá se mi, že bys měl býti k ní, když nic více, aspoň trochu zdvořilým."

„Zdvořilým? Budiž," odvětil Grecký. „Faději, jdi a řekni —" zde se zarazil, neboť to osudné slovo nechtělo mu z úst — „řekni hraběnce," dodal s jakousi ironií, „že ji prosím, aby byla tak laskava a přišla s námi večeřet."

Rajisa přišla ihned a všichni usedli k stolu. Valerian díval se na ni očima opatrně přivřenýma. V to jeho pozorování mísila se vedle zloby také notná trocha zvědavosti. To byla ta dívka, kterou pohaněl, která sama z rodu nízkého umínila si pokořiti jeho šlechtickou pýchu? Nicméně musil uznati, že neměla při sobě pranic plebejského. Tato mladá žena byla by mohla se zroditi na trůně, tak byla jemná a ušlechtilá.

Oba důstojníci chovali se k ní jako k přítelkyni velice vážené. Bylo patrno, že mají k ní úctu a že ji milují. Vždyť cokoliv příjemného zažili od svého odsouzení, bylo všecko dílem jejím. Ona mluvila málo, odpovídajíc na jejich otázky jaksi odměřeně a vyhýbala se dlouhým řečem. Byla to péče o slabé síly nemocného či lhostejnost k hostům? Valerian nevěděl, co má o tom souditi. Jak bylo po večeři, Rajisa odešla přejíc všem dobrý večer; mladí pánové loučili se s ní velmi vřele, ona jim však ruky nepodala.

„Nuže," tázal se Rezov sotva že se dvéře zavřely, „není-liž roztomilá?"

Valerian neodpověděl.

„Abys to věděl," ujal se slova Sabakin, „tvoje žena prohlásila, hned jak přijela, že se považuje pouze za správkyni našich statků; jakmile se vrátíme, že nám je vydá a že si vymůže od císaře zrušení ortele."

„Proto přece zůstane mojí ženou," odvětil Grecký, ale styděl se sám za tu ošklivou odpověď.

„Ovšem," pravil suše Sabakin, „ale tobě chce také všechno vrátit; nechce podržeti ničeho."

„A co by si počala?" tázal se Valerian.

„Zeptej se jí; my se jí na to ptáti nemohli."

Oba přátelé na noc odešli a Valerian zůstal sám se svými myšlénkami. Brzy na to vklouzl do světnice Faděj, rozsvítil noční lampičku a lehl si na žíněnku, aby hlídal svého pána. Začínal však usínati; v tom jej Valerian zticha zavolal. Stařec vzchopil se jako šipka.

„Posaď se ke mně," pravil Valerian, „a povídej mi něco o hraběnce."

„O vaší tetičce?"

„Ne . . . o mladé hraběnce. Vypravuj mi, jak zachránila moji sestru."

Faděj začal vypravovati, což trvalo skorem dvě hodiny, a tak dověděl se Valerian také všecky podrobnosti, neboť až posud znal pouze hlavní události.

„To je jisté," končil stařec, „že nikdo nebyl by měl takovou duchapřítomnost a takovou statečnost jako ona měla. A také nikdo nebyl by se vydal tak hned na cestu jako ona, sotva že zaslechla o vaší nemoci. Ona vám vyprosila milost, obětovala všecky peníze, jichž bylo potřebí . . . jedním slovem: to je dáma, že byste jí rovnou nenalezl."

Valerian mlčel.

„Myslíš," pravil po chvíli, „že bych mohl tento sňatek zrušiti?"

Faděj spráskl ruce.

„Zrušiti tento sňatek? po tom, co hraběnka pro vás učinila? Kdyby vás nebyla opatrovala, již byste nedýchal; vždyť vám zachránila život!"

„Ona zde byla v mé nemoci?" tázal se Valerian.

„Přijeli jsme hned šestý den a patnácte nocí se od vašeho lůžka ani nehnula. Kdyby jí nebylo, byl byste již dávno zahrabán!"

„Proč to vše dělá?" bručel Valerian mrzutě, neboť se zlobil, že má za všecko děkovati této ženě, kterou myslil, že musí nenáviděti.

„Proč? Protože je z těch, kteří odplácejí zlé dobrým," odvětil zkrátka Faděj.

Grecký měl chuť říci svému sluhovi něco hrubého, ale stud, ať pravý, či nepravý, mu bránil; řekl pouze, že je ospalý, a také brzy usnul.

XLV.

V příštích dnech přicházela Rajisa pravidelně ke stolu; Grecký zvykl si na její přítomnost, trpěl ji, ba někdy i po ní toužil. Bylo to v těch smutných večerech na konci zimy, kdy vítr s žalostným skučením sype sníh na ty opuštěné chatrče, kdy vlci vyjí zdaleka, kdy ten smutek přírody vniká také do obydlí lidských i skrze zavřené okenice a husté záslony. Tehdáž působil pohled na Rajisu, sedící v lenošce se svým vyšíváním, když její krásnou, pravidelnou tvář lampa osvěcovala, v srdci Greckého radostné rozechvění: bylať tato mlčelivá žena obrazem domácího krbu, vzpomínkou na vlast, od níž byli sice ještě vzdáleni, ale na níž se již aspoň těšiti mohli.

Od té doby, co se Valerianovi lépe dařilo, žili Sabakin a Rezov každý ve svém domku. Docházeli k Va-

lerianovi vždy méně, takže bývali oba manželé častěji pohromadě. Grecký již neležel, nýbrž trávil celé dny v lenošce; večer Rajisa odcházela a posýlala k němu Faděje. Za těch dlouhých hodin, co spolu v samotě trávili, mnoho nových myšlének a dojmu zrodilo se v hlavě hraběte. Práce ta šla zvolna, ale jistě, tak že jednou večer sám oslovil svou ženu — čehož nikdy posud neučinil:

„Vypravujte mi, prosim, o mé sestře,“ pravil k ní; „co o ní soudíte?“

Tato známka důvěry překvapila Rajisu velice příjemně. Vyprávěla tedy o Heleně; bylo patrno, že zná nejtajnější myšlénky své drahé přítelkyně, a Valerian viděl, že zná Rajisa jeho sestru mnohem lépe nežli on, vlastní bratr její, který také sám jako ostatní ji podezříval. Poslouchal její vypravování, časem se na něco tázal a když se dověděl, čeho si přál, pravil:

„Teď již se nedivím, že vás má ráda!“

Po těch slovech nastalo ve světnici ticho dlouho nerušené. Rajisa si slova ta uložila jako poklad až na dno svého srdce.

Valerian spal té noci dobře, ale Rajisa byla velice nepokojná. Co jí pomohla tato jeho důvěra, když pořád ještě nevěděla to hlavní, co chtěla zvěděti teď více nežli kdy jindy?

Takové namáhání a takový zármutek dotkly se konečně také jejího zdraví. Nebyla churava, ale cítila, že jí ubývá sil: jakási slabost přemohla ji tak, že zustala doma. Pravá příčina toho unavení byla ta: celé hodiny trávila ve společnosti muže, jehož milovala, a přece neměla síly pohlednouti jemu do očí. Toto neustálé sebe přemáhání zlomilo konečně její energii. Ten zápas, to utrpení bylo příliš kruté. Předstírala chorobu, jenom aby nemusila býti pohromadě s Valerianem.

Po dvou dnech nemohl Grecký více doma vydržeti; oblékl se tedy a šel navštívit své přátely. Vzduch byl svěží a čistý, sníh začínal táti, bylo patrno, že brzy budou moci vrátiti se do Evropy! Valerian těšil se z života, ze své volnosti a Bůh ví, jaké naděje budilo v jeho srdci to blížící se jaro; cítil potřebu si pohovořiti a to hodně dlouho, ale jeho přátelé nezdáli se mu tak zábavnými, jak myslil. Po jejich společnosti toho dne netoužil. Ne bez váhání — neboť zastavoval se při každém kroku — zaměřil k obydlí Rajisy, které bylo v sousedství jeho chatrče, a vstoupil.

Rajisa seděla v lenošce unavená tělesně i duševně; když ho spatřila, rychle se vzchopila a nabídla mu sedadlo. Řekli si několik zdvořilostí, hlavně mu přála Rajisa k této první vycházce, a pak se tito podivní manželé pojednou zamlčeli.

„Pojedeme brzy?“ tázal se Valerian, jen aby něco řekl.

„Ano, vy jste opět zdráv,“ odvětila Rajisa hlasem mdlým.

„Vy také máte zapotřebí jiného podnebí nežli jest zdejší.“

„Což pak já!“ vzdychla si Rajisa.

V tom klesla její ruka na opěradlo lenošky. Na této ruce zalesknul se snubní prsten. Grecký jej spatřil a zamyslil se.

„Směl bych se tázati, jaké máte plány, až se vrátíme domů?“

Rajisa pohledla na něho tenkráte s úzkostí; v těchto dvou dnech mnoho přemýšlela a dospěla k bolestnému, ale určitému rozhodnutí.

„Budu žíti někde na venkově; můj otec měl příbuzné v gubernii . . . ské. Půjdu k nim.“

Zamlčela se a Valerian též.

„Chtěla jsem s vámi mluviti o téže věci,“ pokračovala Rajisa; „děkuju vám, že jste mi přišel vstříc. Vy jste nyní svoboden, dosti zdráv, a můžete sám spravovati svoje statky. Zde máte poslední účty . . . prohledněte si je.“

Vyňala z malého stolku papíry, které si připravila, když odjížděla z venkova. Valerian mávl rukou na znamení, že jich nechce viděti. Ona však opakovala svoji žádost.

„Musíte se sám o všem přesvědčiti,“ dodala; „neboť nemáte více správce . . .“

V tom okamžení byl Valerian přesvědčen, že nikdy neměl, ani míti nebude správce tak výborného, jakým byla Rajisa.

„A pak, chtěla jsem vám říci ještě něco,“ pokračovala s patrným rozechvěním; chvíli váhala hledajíc vhodná slova, pak se trochu pozvedla na oba lokty ve své lenošce, sňala s prstu svůj svatební prsten a položila jej mlčky na stůl před Valeriana.

Žádný z obou sebou ani nepohnul. Tajná radost rozvlnila srdce Greckého, ale hned vmísil se v ni podivný smutek. Ona mu vracela jeho slovo, byl svoboden . . .

Tento sňatek jejich může býti zrušen, když bude ona chtíti . . .

Stmívalo se již a ve světnici bylo pořád ticho. Rajisa seděla v lenošce, nepohnula sebou a nepromluvila slova; konečně se Valerian zdvihl, vzal prsten, poklonil se uctivě své ženě a odešel. Kráčel zvolna, ba potácel se jako opilý. Jak toužil vždycky po této úplné svobodě! Toužil po ní tak, že přál Rajise smrt, jenom aby byl zbaven toho jha, které jej tak tížilo; ale tento nenadálý obrat dotkl se ho tak podivně, že jeho radost nebyla úplná. Ten divný spor v duši, tu radost provázenou zármutkem vykládal si tak, že prý nemůže štěstí tak náhlému ani uvěřiti.

Vrátil se domů, odhodil kožich, usadil se a začal přemýšleti. Jeho oči zabloudily na to místo, kde celou zimu Rajisa sedala a vyšívala, a to prázdné místo připadalo mu jako výčitka, musil uznati, že se vděčně k ní nezachoval.

Teď, kdy mu Rajisa nebyla více ničím, neboť jedinou překážkou byly ty různé formality, které během času hodlal si obstarati, teď cítil, že přece jenom jest povinen jakousi vděčností této ženě, která pro něho tolik učinila.

Bezděky začal vzpomínati služeb, které mu Rajisa prokázala, a jeho pýcha utrpěla tím velkou ránu. Jak věrně spravovala jeho statky, jak něžně ctila památku jeho rodičů, jak vlídně a laskavě vládla v celém domě, jak zachránila život jeho synovce a pak život jeho sestry, kterak mu vyprosila milost, vrátila statky, a ztracené zdraví — když to vše vzpomínal, bylo mu divně kolem srdce. To byla dlouhá řada dobrodiní, kterých nemohl nijak upříti. Cítil dobře, že jest té ženě mnoho povinen.

„Dám jí rentu,“ pravil k sobě, „hezkou rentu; jsem jí tím povinen již k vůli lidem!“

Ale tento kompromis s vlastním svědomím ho neuspokojil.

Když tak seděl zamyšlen, vešel Sabakin. Prsten Rajisin ležel na stole a leskl se ozářen lampou.

„Co to znamená?“ tázal se Sabakin.

„Moji volnost, milý příteli — rozvod!“

„Prsten tvé ženy? ona ti jej vrátila?“

„Ano! Je to štěstí, co?“

Valerian hleděl se opojiti vlastními slovy, ale nedařilo se mu.

„Tvoje žena vrací ti volnost, a ty požádáš za rozvod?“ tázal se Sabakin naléhavě.

„Nu ovšem!“

Sabakin pohleděl svému příteli do očí.

„Dobře,“ pravil, „nabídnu jí svou ruku a vezme-li si mne, budu si to pokládati za zvláštní čest.“

Grecký se zachvěl, jakoby ho zasáhla nějaká rána.

„Ty? ty si ji chceš vzíti?“

„Ano, vezmu si ji.“

Valerian pokrčil rameny a nutil se do smíchu.

„Což jsi do ní zamilován?“

„Ne, do tvé ženy nemohu přece býti zamilován, ale, jak jsem pravil, pokládal bych si to za zvláštní čest, kdyby si mne vzala.“

Grecký, vždy více rozmrzen, bubnoval prsty na stole jakýsi pochod.

„Po tom, co se stalo v Červené hospodě?“ pravil mezi zuby.

„Ano; a kdyby někomu napadlo vzpomenouti mi na tu historii, až by byla mojí ženou, vrazil bych mu kouli do hlavy, — a byť by to byl třeba můj nejlepší přítel.“

Valerian vstal a začal přecházeti po světnici.

„Nu ještě tak daleko nejsme,“ pravil s nuceným úsměvem. „Především musíme se vrátiti do Evropy — to ostatní můžeme si ještě rozmysliti.“

„Bohudíky!“ bručel Sabakin, zapaluje si cigaro.

XLVI.

Od té doby, co vrátila Rajisa Greckému prsten, vyhýbala se mu co nejvíce; on naopak začal ji vyhledávati. Bylo mu volněji v její společnosti; stará nechuť k ní zmizela, ač by se byl velice horšil, kdyby mu to byl někdo do očí pověděl. Rajisa byla nyní žena jako každá jiná, a mohl k ní býti aspoň spravedlivým. Nyní obdivoval se zrovna tak vřele jako jeho přátelé vzácným vlastnostem jejím, takže jednou Rezov vpadl mu do řeči a pravil:

„Mně se zdá, Grecký, že ty se do své ženy ještě zamiluješ!“

Valerian odbyl jej hněvným pohledem, ale neřekl na to ničeho.

Chvíle odjezdu se blížila. Veliké summy peněz, které dala Rajisa za sebou poslati, usnadnily jim různé obtíže, které se jim stavěly v cestu; ještě několik dní, a již opouštěli to místo, kde tolik nových a celkem užitečných myšlének se zrodilo v jejich hlavách. Nežli odjeli, navštívili všichni tři přátelé všechna místa, která bývala svědky jejich nejtrpčích chvil.

„Mně se zdá,“ prohodil Rezov svým obvyklým lehkomyslným tónem, „že jsme přece o něco lepší, nežli když jsme sem přijeli. Viš, Grecký, že bych teď nebyl s to dopustiti se podobné hlouposti jako byla ta, za kterou jsme zde pykali?“

„Já také ne,“ odvětil Sabakin, „ale nevím, zdali Grecký stal se také o to lepším, oč se stal moudřejším.“

Valerian dělal jakoby neslyšel.

Konečně se vozy pohnuly a naši cestující, nyní svobodní, se dívali, kterak se táhne před nimi ta jednotvárná a přece požehnaná cesta, kde každým hnutím kola se blížili k svým rodinám a k vlasti své.

Valerian musil cestovati se svou ženou; žádala to slavnost, aby ji nenechával po tak dlouhou dobu ve společnosti jiného. V prvních dnech promluvili spolu sotva několik slov; pak ale Grecký puzen jakousi tajnou touhou začal s ní hovořiti. Brzy měl navždy se rozloučiti s touto ženou, která nosila jeho jméno; což bylo přirozenější nežli to, že ji chtěl blíže poznati, nežli se s ní navždy rozejde?

Koly, na nichž byly naznačeny versty, míhaly se jeden za druhým, ale po Evropě nebylo pořád ani stopy. Na stanicích se přátelé scházeli a jedli společně; tu zase cítili, kterak Rajisa jim oslazuje svojí přítomností tu neutěšenou skutečnost. Byla pořád vážná, od té chvíle, co vrátila muži svému prsten, zmizel úsměv s jejích rtů, ale ta její dobrota a pečlivost, její obezřelost a vlídnost, ty zůstaly a činily ji miláčkem všech.

Ano všech! Nyní se vždy Valerian těšil, až bude moci zase vstoupiti do vozu ke své nepřítelkyni, ke své ženě. Ani nenocovali nikde, neboť stanice poštovní byly horší nežli každý vůz; když přišla noc, usnula někdy Rajisa dříve nežli on v koutě vozu, a to co nejdále od něho. On naslouchal, jak pravidelně ve spaní oddychovala, tak čistá jako dítě. Někdy vydral se z jejích úst slabý vzdech; někdy také, když Valerian se stavěl spícím, zahleděla se v dálku a dívala se tak upřeně v jedno místo po dlouhou dobu. V tom jejím pohledu bylo něco hrozně smutného. Vzpomínala na svoji minulost, či přemýšlela o budoucnosti?

Znenáhla cítil Valerian, kterak v jeho srdci vchází soucit k ní a sice tak něžný, že se skoro až lásce podobal. Ona trpěla, ona, která tak šlechetně se k němu zachovala, a jaká byla příčina jejího utrpení? Neodvážil se tázati na to ani sebe ani jí ... a přece častěji měl tisíc chuti vzíti ji za ruku, aby jí dal na jevo, kterak s ní cítí.

Ty doby, kde se na ni hněval, ty dávno minuly; již si ani nevzpomínal na tu svoji krutost, s jakou odepřel v kapli odpověď na poslední otázku své ženy: tato podrobnost vytratila se z jeho paměti jako mnohé jiné. Teď myslil pouze na její oddanost, kterou tak špatně odměňoval, na divy její statečnosti a trpělivosti, s jakou zachránila jeho sestru, na její péči a laskavost, když ležel tam ve vyhnanství těžce nemocen ... ano cítil k ní sympathii, ba více nežli to, cítil k ní přátelství.

„Ona mi nikdy neodpustí tu urážku v Červené hospodě,“ pravil k sobě. Každým dnem toužil více po jejím odpuštění.

Vůz pořád ujížděl, koly podle cesty s udáním vzdálenosti následovaly jeden za druhým, již přejeli Ural — a byli zase v Evropě. Za několik dní měli spatřiti Moskvu... Do té doby chtěl mít Valerian srdce úplně čisté.

Bylo to z rána; vzbudil se hned za úsvitu, když Rajisa ještě spala. Ve spaní plakala, neboť slzy zanechaly stopy na její tváři. Díval se na ni a byl překvapen a okouzlen, kterak je krásná. Ve tváři žádné ženy, co jich viděl, nezračila se taková něha a duševní velikost. Ani nevěda proč, vzal ji tiše za ruku a držel ji ve své. Brzy na to se Rajisa vzbudila; poněkud roz-

pačitě se vzchopila, urovnala si vlasy a zabořila se opět do koutka vozu.

Chvíli dívali se oba na cestu, až konečně se Valerian odhodlal a promluvil.

„Hnedle budeme u cíle," pravil.

Rajisa obrátila k němu svoji tvář, v níž zračila se úplná resignace.

„Rozloučíme se, jako jste si přála?"

Byla to otázka, ale Rajisa nedala na ni odpovědi.

„Nežli vám dám s Bohem, rád bych se přesvědčil, že nemáte proti mně žádné hořkosti."

Rajisa opět mlčela; bolest její byla taková, že nemohla promluviti slova. Spínala pouze křečovitě ruce ležící na kolenou.

„Nuže?" tázal se Valerian vida, že neodpovídá.

„Nemám proti vám ničeho," odvětila slabě.

„A přece dopustil jsem se veliké viny, kterou, prosím, abyste mi odpustila."

Pohledla smutně na něho. Dopustil se veliké viny — myslí tedy, že jediné? A což ty ostatní?

„Ano," pokračoval Valerian, „nežli se s vámi pro vždy rozloučím, rád bych jistě věděl, že jste mi odpustila onu urážku, — — která vás učinila mojí ženou!"

„Odpustila jsem vám i vašim přátelům," pravila Rajisa a její tvář se zarděla.

„Ale já jsem více vinen nežli moji přátelé," přiznal se Valerian, a byl v té chvíli ve větších rozpacích, nežli by si byl pomyslil.

„Vy? To jste byl vy?" zkřikla Rajisa.

V tom vzpomněl si Valerian, že jí nechtěl tu osudnou pravdu nikdy pověděti. Vzpomněl si, jak vřele ho za to prosila. Nemohl ovšem pochopiti, kterak se dotýkají jemného ženského srdce podobné intimní otázky, ale cítil, že Rajisa ve společnosti těch tří mužů, kteří všichni byli svědky jejího pohanění, mnoho vytrpěla.

Ona se na něho nedívala. Její zardělá tvář byla odvrácena. Pojednou vzešlo netušené světlo v srdci Valerianově. Jestliže mu odpustila toto jeho ukrutné mlčení, tuto poslední a nejkrutší urážku, tedy ho miluje! — Je-li to možná, aby ho milovala? Srdce se mu chvělo v těle, když si předložil tu otázku. Všechen obdiv, který tak dlouho tajil až na dně srdce, všechna láska, kterou chtěl udusiti nenávistí, všechna vděčnost, kterou chtěl umlčeti nevděkem, to vše bouřilo v jeho duši, ozývalo se vždy mocněji a již se to valilo na chvějící se rty. Ale promluviti nemohl. Sňal pouze se svého řetízku prsten, který mu Rajisa vrátila, pojal ji za ruku, ač se mu chtěla vyvinouti a vložil opět snubní prsten na prst, kde býval.

„Odpusťte mi všecky urážky," prosil a pohnutím se zamlčel. „Jsem bídník, nevděčník," pokračoval po chvíli, „ale miluji vás, Rajiso — — má ženo!"

Odpověděla mu pouze pláčem.

Na blízké stanici při stole spatřil Rezov na jejím prstě zlatý kroužek.

„Aj, aj," pravil potichu Greckému.

„Hraběnka mi slíbila, že mi odpustí všecky moje hříchy, kterými jsem jí kdy zarmoutil."

Sabakin potřásl mu tak srdečně rukou, že by mu ji byl málem vyvrtnul . . .

Grecký a jeho žena žijí na svých statcích a nepotřebují žádného správce. Jejich děti mají u tety Heleny druhý domov. Starý Tichon vykonal pouť k svatému Sergěji, kam ho Vasil dovezl, a zemřel pak co světec. Faděj jest hodně stár, ale nepřepustil by nikomu tu čest sloužiti „mladé hraběnce".

Přeložil *B. Frída*

FEUILLETON.

— **Nové knihy.** V Šimáčkově „Kabinetní knihovně" vyšly poslední dobou dva svazky pěkných poesií. První jest velká báseň Adolfa Heyduka „Pod Vítkovým kamenem", druhý jest sbírka Elišky Krásnohorské, nadepsaná „Vlny v proudu" (číslo čtvrté a šesté). Starý hajný v lesích šumavských vypravuje básníku smutnou historii svého manželství; tytéž měkké tóny a čarokrásné popisy přírodní, které jsou vzácné přednosti musy Heydukovy, potěší nás i zde. Ve sbírce Elišky Krásnohorské nalezneme některá pěkná čísla; v básních vlasteneckých, jichž jest velká část, překvapí nás mnohý mužný tón a vřelý cit; škoda jen, že místy vlastenka potlačila básnířku, škoda, že báseň, ač dojista upřímně procítěná, samou vlasteneckou horlivostí autorčinou přechází v suchou rhetoriku, která stěží rozehřeje srdce čtenářovo.

Téže „Kabinetní knihovny" číslo páté obsahuje „Maloměstské humoresky" Františka Heritesa, tři to veselé kousky onoho roztomilého genru, který bychom nazvali nejraději Heritesovským, a který naši čtenáři z četných prací téhož autora v dobré mají paměti.

Alois Jirásek vydal v Ottově „Salonní bibliotéce" první část svých „Povídek a novell". Nalezneme zde dvě práce: první s titulem „Rybnikář" jest historická povídka, ale v dobrém slova smyslu, malá to episoda z těžkého utrpení, jaké se přivalilo na ubohou naši vlast po bitvě bělohorské. Druhá nadepsaná „Na staré poště" jest věrný obrázek z doby našeho probuzení; známé události roku 1848 zasahují zde účinně ve vypravování. Kdo z nás mladších zachytil ještě kus té staré doby, kdy imposantní pošty hrčívaly po pustých nyní silnicích, toho překvapí ten rozkošný kolorit časový, ten věrný obraz té „staré pošty". Knihu tu doporučujeme svým čtenářům co nejupřímněji.

Sebraných spisů Hálkových (nákladem dra. Edv. Grégra) vyšel díl VIII., obsahující tři povídky: „Na vejminku", „Zapomenutý" a „Na statku a v chaloupce".

Sebraných spisů Václava Beneše-Třebízského (nákladem F. Šimáčka) vyšel dílu III. („V záři kalicha") svazek čtvrtý a pátý.

V Ottově „Laciné knihovně" vychází větší povídka Václ. Řezníčka, nadepsaná „V dusném vzduchu" (míní se zde onen „dusný vzduch", jaký se dýchal v Čechách po r. 1620). Je to historický genre, psaný pěkným stylem.

Také historickou povídku a sice z času Václava IV. pod názvem „Markvart z Vartenberka" vydal Edvard Herold v „Matici lidu" (ročníku XIX. číslo třetí). Následujícím číslem v téže „Matici" jest Životopis Václava Beneše-Třebízského od K. V. Raise, psaný s velikou vřelostí a láskou k mrtvému básníku.

Karel Pippich vydal svoji jednoaktovou veselohru „Ve veřejném životě", která na jevišti Národního divadla se velmi líbila, o sobě v knížce (nákladem Stan. Pospíšila v Chrudimi). Zase jedno pěkné číslo pro naše ochotníky.

Nákladem Fr. Řivnáče vyšlo nové, již páté vydání „Dějin království českého" od V. V. Tomka. Vydání to jest poopraveno a rozmnoženo třemi pěknými mapkami.

Přátelům dějin všeobecných doporučujeme „Dějiny středověké" od Fr. Šembery (nákladem J. Otty), dílo široce založené, chovající veliký historický materiál.

Z četných děl přeložených zaznamenáváme:

„Korsar, Lara" od lorda Byrona, přel. Č. Ibl. („Poesie světové" č. XXIII.)

Xenofontova „Anabasis" neboli „Výprava Kýra mladšího." Přel. K. Neudörfl (Nákladem A. Storcha).

„Monology Coquelinovy" v překladu K. Kádnera. (Nákladem J. R. Vilímka.)

„Eugen Aram", román od Ed. Bulwera. (Ve Vilímkově bibliotéce „Pěkné čtení".)

„Vesnický notář" od Jos. Eötvöse. Přeložil Frant. Brábek. (V Hynkově „Bibliotéce rodinné".)

Zároveň upozorňujeme svoje čtenáře na velká díla illustrovaná:

Ottových „Čech" vyšly dílu III. sešity 8. a 9., v nichž dr. Jar. Vlach popisuje Malou stranu. Pěkné obrázky jsou od Konly, Herolda a bratří Liebscherů.

„Hrady a zámky české" (nákladem F. Šimáčka) dospěly k dílu V., který obsahovati bude celé Podkrkonoší. V prvním sešitě začíná popis zámku náchodského.

Skvostné „Doréovy bible" (nákladem J. Otty) vyšel sešit osmý s třemi velikými obrazy.

Provolání

Spolku pro vydávání písemných památek náboženského a církevního vývoje národa českého.

V oznámení uveřejněném v časopisech šíře bylo vyloženo, jak vznikla myšlénka založiti spolek, který by vydával ty čelnější spisy našeho náboženského ruchu a vývoje, které buď nevyšly vůbec, aneb kterých novější vydání jsou potřebná, jako na př. a přede všemi spisy Tomáše Štítného, Matěje z Janova, Petra Chelčického, Husovy latinské a po případě i české spisy; potom Ondřeje z Brodu, Stanislava ze Znojma, Jana Rokycany, Hilaria Litoměřického a j., Archiv bratrský Herrnhutu atd.

Teď, kdy stanovy spolku našeho úředně byly stvrzeny, předstupujeme před národ s provoláním, aby účel tak ušlechtilý a zároveň tak potřebný podporoval co nejvydatněji, a to přistupováním za členy a dary volnými.

Vydání písemných památek našeho náboženského a církevního vývoje nutná jest potřeba. Jednak některé skvosty našeho písemnictví, jako na př. Matěj z Janova, posud nevyšly vůbec; k tomu dochovaly se nám na mnoze jen v jediném opise, tak že by nešťastnou pohromou drahý takový poklad a svědek velikých časů mohl zaniknouti! Hlavně však potřebujeme pramenů dotčených ke studiu důležité doby dějin našich více než dvoustoleté; neboť tužby náboženské a církevní zabíraly přirozeným způsobem všelikou mravní a rozumovou sílu národa, a proto studiem právě těchto památek nejlépe vnikneme v ducha předků svých a poznáme nejvydatněji minulý stupeň naší osvěty. Poznáme netoliko odpůrce církve katolické, ale i její obhájce a vůbec všestranně a nestranně posoudíme onu velikou a smutnou dobu, poznáme mnohé a snad hlavní příčiny našeho úpadku národního a bohdá i poučení najdeme, jakou cestou v budoucnosti se máme bráti.

Vydání našich památek velikou má důležitost pro jazyk český. Spisy Chelčického, Rokycany a j. nejen učencům poslouží, ale i širším kruhům vzdělaným četba spisovatelů tak přesně českých a neporušených ku poznání pravého jazyka českého prospěje. Veliký myšlénkový obzor mužů, jako Štítného, Chelčického a j. řeč naši a pojmy dokonce i rozhojní.

Konečně vydávání těchto našich památek má i politický význam. Čím staršími památkami osvětnými se vykazujeme, tím větší vážnosti získáme sobě u národů jiných; zajisté že latinské spisy Matěje z Janova a mnohé jiné veliký mají interess i pro národy cizí a proto s jistotou můžeme očekávati, že podnikem svým nejen doma, ale i v cizině podnítíme studium slavných dějin našich. Národ, jehož dějiny všeobecně jsou známy a zajímavy, i ve přítomné práci politické posily nabývá od předků svých a od těch, jimž předkové ti účtu vynucují; a v té příčině právě těchto předků svých důrazně můžeme se dovolávati.

Abychom tedy nezůstali za národy jinými, kteří podobné památky své již dávno s velikou pílí a útratou vydávají, staniž se všeobecné přání skutkem, postarejme se o patřičný fond, z něhož by se náklad na vědecké vydávání důstojně uhrazoval. Vznešeného účelu svého spolek náš bude se domáhati všemi zákonitými prostředky a hlavně tím, že postará se o peněžité prostředky potřebné k dotčenému vydávání.

Spolek vděčně přijímá jakýkoli peněžitý dar; kdo však složí neméně nežli 50 zl. buď najednou neb po lhůtách 10 zl. do pěti let, zakladatelem se stává. Členem přispívajícím je, kdo ročně přispívá pěti zlatými.

Právní osoby přispívají dvojnásobnou summou.

Členové zakládající i přispívající dostanou bezplatně všecky spisy spolkem vydávané.

V Praze, dne 15. června 1885.

Adv. dr. **Fr. Čížek**. Universitní professorové: **Jos. Emler, J. Gebauer, J. Goll, J. Kaizl, J. Kalousek, T. G. Masaryk, Ant. Rezek.** Starosta akad. čten. spolku **Václ. Řezníček.** Redaktor „Osvěty": **V. Vlček.**

První zpráva a účet

spolku pro vydávání písemných památek náboženských.

V ustavující schůzi dne 7. června t. r. spolek, dle § 4. svých stanov zvolil funkcionáře, a to za starostu prof. J. Golla, za pokladníka redaktora V. Vlčka a za jednatele prof. T. G. Masaryka.

Usneslo se, že počne se vydáváním Řečí besedních Štítného a postilly Chelčického; Matěj z Janova bude se opisovati. Část již se opsala. O vydavatelích vědeckých stane se usnesení příště.

Za členy a přispěvatele se přihlásili:

P. T. p.	T. G. Masaryk	1000 zl.
„ „	Lubor Jeřábek, stud. jur.	10 „
„ „	Josef Kaizl, prof. univ.	100 „
„ „	J. Vančura, prof. v Kolíně, za člena zakl.	50 „
„ „	Jan Neff, obchodník v Praze, přispěl . .	25 „
„ „	J. Goll, prof. univ., členem zakl. . . .	50 „
„ „	V. Vlček, redaktor „Osvěty", členem zakl.	50 „

Zaplatilo se za opisování Matěje z Janova 100 zl.

Další přihlášky a příspěvky přijímají jednatel a pokladník (Vinohrady, Čelakovského ulice čís. 165.).

V. Vlček,
pokladník

T. G. Masaryk,
jednatel

OBSAH: Průvodčí na scestí. Napsal Cyril Chod. — Viktor Hugo. II. Poesie. Od Jaroslava Vrchlického. (Pokračování.) — Vojtěcha Rývy nástupce. Novella. Napsal Jan Laer. (Pokračování.) — Z nejnovější poesie italské. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Utrpení Rajisy. Napsal Henry Gréville. Přeložil B. Frida. (Dokončení.) — Feuilleton: Nové knihy. Provolání.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček".**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 2 nové.
Listy přijímame jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. h. d. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. srpna 1885. ČÍSLO 23.

Průvodčí na scestí.

Napsal *Cyril Chod.*

(Dokončení.)

S takovým vnitřním přesvědčením vrátil jsem se do Prahy — unaven, uchozen a nevyspán. Také potloukání a drápání se v buláckých vesnicích stojí někdy za to i jediná rozkoš, kteráž mne tehdáž v Praze očekávala, to byla asi ta pohovka, na kteréž jsem si mohl chvíli odpočinouti. Byl jsem nad to noční jízdou skutečně unaven.

„A teď si pěkně podřímneš!“ řekl jsem si velkomyslně, když jsem se byl opět octnul mezi svými čtyřmi zdémi. Věru, ta má prostá pohovka přislibovala mně tenkráte více vnad, než begovi nejnádhernější divan střežený plným stem kouzelných odalisek.

Jako marnotratník vrhnul jsem se tedy do pohovky... ale ó hrůza, dříve než jsem se mohl ponořiti do skvostného snění osvěžujícího odpočinku — zaklepal kdosi nehorázně na dvéře.

Ťuk-ťuk-ťuk-ťuk-ťuk-ťuk ... asi patnáctkráte za sebou, bez milosti!

Tak se u mne neklepá! Avšak nezbývalo mně mnoho času mrzeti se. Dvéře se bez mého vyzvání a dovolení otevřely.

Vešel starý, šedivý pán přísného a zároveň starostlivého vzhledu. Mohlo to být něco od policie ... ale také něco jiného.

Ne, ne, to není nic obyčejného, pomyslil jsem si, pozíraje na tu neznámou tvář, v kteréž jsem postřehl brzy cosi ustrašeného, uhněteného, zoufalého.

Vyskočil jsem „čarovně osvěžen“ s pohovky: „Čím mohu sloužiti?“

Starý pán namířil rychlým krokem ke mně a uchopiv mne za ruku, díval se mi chvíli ostře do očí — nejen ostře, ale i ukrutně.

Co to będzie, co to będzie,
cicho wszędzie, głucho wszędzie.

Uplynula minuta, arci dosti trapná, načež starý pán sevřev znova moji ruku hrůzou chvějným hlasem náhle ze sebe vyrazil: „Vy ... vy ... já jsem otcem Jaroslavovým ... Kam jste mi dal mého syna?!“

To se zove, prosím, udeření hromu z čista jasna. Děkuji pěkně.

„Předevčírem zmizel,“ šeptal ubohý otec děsně dále, „a do té chvíle se nevrátil ... kam jste mi dal syna ... mluvte ... mluvte ...“

Laskavý čtenář pochopí, že se mně nyní nechtělo už pranic spát. Měl jsem mluvit! O čem? Můj materiál k řeči spočíval tenkráte výhradně v ethnografii buláckých vesnic — a tím jsem přece nemohl ubohého otce dráždit.

Taková situace má obyčejně za následek rozčilené chození po pokoji: sem a tam. Chodili a honili jsme se tak hezkou chvíli. Na všechny otázky, jimiž mne starý pán nemilosrdně pronásledoval, nemohl jsem jinak odpovídati, než prostými slovy: „Nevím nic.“ Mezitím zvěděl jsem z úst otcových o některých okolnostech, kteréž ovšem poznenáhla vrhaly paprsky do škaredé tmy. Nemohu říci, že mne tyto paprsky potěšovaly. Pověděl mně ku př., že zmizením pana Jaroslava zmizelo panu otci z jeho botanické zahrady také plno květin, zejména růže. „Kluk!“ vece rozhořčený otec, „uškubal růže a a a ... zmizel.“

Takové a jiné podrobnosti zatáhly mé čelo temnými předtuchami. Ovzduší počalo býti dusné ... pěkné to byly páry, které se na obzoru vznášely.

A mezi tím stále jsme mašírovali, ostře, ne ledabyle, a za čtvrt hodiny urazili jsme v pokoji nejméně dvě versty. Kdybychom byli tak mašírovali několik dní v směru padesátého šestého geogr. stupně, byli bychom dorazili až do Moskvy, ale ztraceného syna nebyli bychom přece měli.

Tu kdosi nehorázně trhnul zvoncem, čímž rázem byl zastaven náš prudký pochod. Tak trhají zvonci jen listonoši.

A nemýlil jsem se. Mezi jinými zásylkami nalézal se také jeden list, jehož poštovní razítko samo o sobě bylo signalem. *Karlsbad!* Aha!

Roztrhnul jsem obálku, rozevřel list a z písma elegantního četlo oko mé tato slova:

Szan. panie!

Nemohly jsme očekávati Vašeho návratu do Prahy ... Pan Jaroslav, tento neobyčejně hodný a *nadšený* hoch, prováděl nás po Praze s horlivostí bezpříkladnou ... Ale pomyslete si ... když jsme dnes z rána přišly k řídlu, zjevil se tam jako ze země vyrostlý pan Jaroslav zbledlý, schvácený, roztržitý. Co to má znamenati? Jsme v rozpacích a nevíme, co si máme s tímto dobrým „chlopcem“ počíti. Přinesl také velkou kytici ... Jsem příliš pamětliva a pečliva o tohoto dobrého „chlopca“, než abych lhostejně naň pohlížela, tím spíše, jelikož jsem plna obavy, nezameškává-li naši vinou studie aneb ...

což Bůh uchovej... vědí-li jeho rodiče, co se s ním děje... Prosím Vás, sdělte nám telegraficky, co máme činiti. Jsme skutečně v rozpacích...

Podepsána matka.

Po přečtení tohoto listu neuvolnilo se mně valně. Sebral jsem všechny své mravní síly, abych sama sebe ovládnul, a strčiv pak list se zdánlivým klidem do kapsy prohlásil jsem ubohému otci slavnostně, že mu do zítřka *ztraceného syna vrátím.* Krátké a upřímné vysvětlení uspokojilo otce do té míry, že mne za nedlouho opustil. Rozumí se, že jsem mu čestným rukou dáním musil zajistiti uskutečnění slibu. Pohnula mne ta vřelá, otcovská láska, kterou se sháněl starostlivý otec po svém synu, a byl bych si činil jistě trpké výhrůžky a ponuré myšlénky, kdybych jej nemohl uchlácholiti.

Byl jsem tedy zas sám. A co teď? Ba, nyní již byla krátká rada, poněvadž zbývalo jen jediné východiště. Nemohl jsem v rozpacích nechati ani dámy, ani otce v zoufalství.

„Odhodlanost a ráznost — půl vítězství," říkali snad staří Římané. Řídě se tímto heslem, přemohl jsem bohatýrsky všechny trpkosti a rozloučil se volky nevolky s tichou svou pohovkou. Bolestný pohled vytknutý na tváři výrazem únavy, poslal jsem k ní. To bylo mrzuté loučení.

Měl jsem před sebou jen dvě cesty. První vedla mne k telegrafickému úřadu, kdež jsem „pustil" do Karlových Varů depeši, „že pro pana Jaroslava osobně přijedu", a druhá — přímo na nádraží.

První vlak unášel mne k stranám „nejnemečtějších Němců". Teprv ve voze, když jsem zas tiše seděl v koutku prázdného kupé, mohl jsem klidně přemýšleti o nejnovějších událostech vzniklých na pláni potulného života.

V myšlénkách o tom, co vzniknouti může zánětem mladých srdcí, jakož i upřímnou starostí, aby ta matinka (a snad i její dceruška) co nejlépe zbavena byla všeho toho, co jí nevhod a nemilé — usnul jsem. Klátila se ta stížená hlava, ale podřímla si přece.

No, odpočiň si! Však na tebe čeká pěkná funkce...

Nemusím snad ani zvláště podotýkati, že jsem se z karlovarského nádrazi přímou cestou ubíral do bytu svých polských dám. Uvítaly mne laskavě.

Při výborném čaji, slečnou Kazimírou a líbeznosti Polkám vlastní podaném, započali jsme hovor dosti věcný. Sama matinka vysvobodila mne z rozpaků přímým udeřením na otevřenou ránu.

„Ale, ale," vece starší dáma diplomaticky, „jací vy Čechové jste galantní (poklonil jsem se), přivádíte bezpříkladnou zdvořilostí a ochotou do nemalých rozpaků (to si myslím — uklonil jsem se podruhé). Co se stalo, víte již z listu i pochopíte laskavě, že tolik dobrotivosti od *tego dobrego chłopca* žádným způsobem přijmouti nemůžeme..."

„Zajisté!" odtušil jsem s netajeným na tváři úsměvem, kterýž právě tak byl výmluvný, jako slova ctihodné polské matrony. „Přijel jsem právě proto, abych vám zítra z rána pana Jaroslava zpět do Prahy odvezl a tím..."

Milostpaní nedala mi ani domluviti — stiskla mně vděčně ruku a pokynula upřímným pohledem.

Rozuměli jsme si výborně, tím spíše, čím lépe jsem rozuměl zbytečnosti Jaroslavovy „galanterie". Byl to jen výbuch, kterýž postrádal všeho úmyslu.

Hovořili jsme pak ještě hodnou chvíli. Dokud jsme mluvili o Jaroslavovi, nemísila se Kazimíra do naší řeči, usmívala se jen čtveračivě a mlčela jako hrob — ovšem, jako krásný, velmi krásný hrob. Teprv později, když jsem prohlásil Jaroslavovu „funkci" za skončenu a ujistil poznovu, že zítra z rána na jisto se mnou zpět do Prahy pojede, počali jsme mluviti o věcech jiných. Také Kazimíra se rozhovořila a stala se zas tak roztomilou, že jsem se Jaroslavovi již pranic nedivil, že upadl do sítí rozestřených bezděky přirozeným půvabem duchaplné posestryny. Nemohla za to ani Kazimíra, ani Jaroslav. Nečinil jsem již nikomu výčitky. Z duše mé zmizel poznenáhla i zlomyslný stesk, který vznikl v první chvíli mé tísně: proč bývají Polky někdy tak nebezpečně krásny, že „nezkušené mladíky" svádějí jako Rusalky nerozvážné Kozáky, a proč raději nejsou tak šeredny jak ta temná slovanská báj o čarodějkách — aby nebylo třeba hledati ztraceného syna Bůh ví kde...

Mezi tím přestala voda v samovaru bublati a já uznal za dobré poroučeti se. Sama paní vybídla mne, abych se z rána před odjezdem dostavil k zřídlu, kdež se prý rozloučíme. Dobře. Mezi dveřmi domlouvala mně dobrotivá paní (a také dceruška k tomu přidávala svůj slavičí hlásek), abych „tego dobrego chłopca" příliš přísně nestíhal a abych mu vše co možná lahodně vymluvil. „Nejlíp uděláte, řeknete-li mu, že Kazimíra *ma już chłopca innego,*" dodala paní žertovně.

Výborně! Myšlénka tato líbila se znamenitě také Kazimiře, kteráž vesele tleskajíc zvolala rozmarně: „Ano, ano, řekněte, že mám *już innego*... řekněte třebas, že..."

„Pst!" kárala matinka jemně prostořekou dcerušku.

Tak vidíte, jak se dámy v milostných vytáčkách dobře vyznají.

Takové nabyv přesvědčení měl jsem zajisté plné právo vraziti dýku do měkkého srdce nadšeného mladíka. I ta Kazimíra nechovala tedy k Jaroslavovi jiné pocity, než pocity „úcty a vážnosti". A prosím vás, jakou cenu má „úcta a vážnost" milované dívky v očích zamilovaného mladíka? Ten se nikdy neptá po suché úctě neb vážnosti, jeho tužba jde dále a ta má arci od pouhé úcty neb vážnosti ještě velmi daleko... Povím mu to.

Octnul jsem se na ulici. — Kde Jaroslava hledati, věděl jsem velmi dobře i byl jsem si jist, že jej i potmě bezpečně najdu. Přeběhnuv několik ulic, zabočil jsem do světoznámých stezin, o nichž směle mohu říci, že výborně se hodí k procházkám chorobou stížených lidí, ale ještě lépe k vzdychání zamilovaných — blázinků. Bylo tam již úplně pusto a také soumrak zahalil téměř úplně rozkoš božské přírody v stínech klidné noci. Balšámová vůně českých lesů naplňovala vzduch, a jemný větřík líbal skráně. Jak rád bych se byl oddal celou duší posvátnému klidu této skvostné noci, té „černé královně" — ale nebylo ještě možno! Spěl jsem dále.

Tu náhle jsem se zastavil, jako myslivec dostřelnuvší stopu své oběti. Učinil jsem ještě několik kroků.

Poesie!

Na lávce osamotnělé, nad níž se nádherně klenula koruna mohutného stromu, tiše seděl v myšlénkách zadumán Jaroslav. Hlavu měl na prsou skloněnou a doufám, že se nemýlím, povím-li, že z úst jeho dral se hluboký, tichý vzdech.

Zastavil jsem svůj krok, nechtělo se mi jaksi vyrušiti dobrého Jaroslava z milostné dumky. Pravda tedy, že nejsme surovci, a že se přece rozmýšlíme, máme-li někomu do srdce vraziti dýku jen tak.

Ba věru, rozmýšlel jsem se! Jak do toho? Jen tak ho přepadnouti jako tygr, pardal, hyena? Ne, ne! Trochu lidštěji, trochu méně ukrutně a barbarsky.

Po chvíli zašustil jsem úmyslně březovou haluzí. Jaroslav plaše pozvednul hlavu — probudil se ze svých snů.

Nezbývalo než učiniti krok a stanouti před ním.

Jak působilo na ubožáka mé zjevení, netežko pochopiti: Vyskočil s lávky, stanul, zachvěl se — a nepromluvil ni slova. Byl zdrcen.

„Ah . . . to mne těší, že se z nenadání setkávám zde se svým milým přítelem . . .“ oslovil jsem jej vlídně, tlumě v sobě všemožně vše, co by rozpaky mé mohlo v jakémkoli směru prozraditi.

Ale ani vlídná má slova, ani přátelské mé oslovení nezmužilo Jaroslava. Viděl ve mně patrně temnou chmuru, která zlými větry přihnána z Prahy, měla zakryti černě „života jeho den“.

I mně se trochu zajíkalo v hrdle, neboť přese mandat na mne složený nepociťoval jsem dosti práv i mravní síly vrážeti tu dýku do mladého srdce. A pak, když to kolem vezmeme, nemá se nikdo do cizích srdečních záležitostí plésti. Na mou obranu budiž mimochodem prohlášeno, že jsem vše činil toliko pod nátlakem závažných okolností.

Zbaběle, nemoha se zmoci žádné statečnosti, vzal jsem konečně Jaroslava za ruku a navrhnuv mu procházku, ubírali jsme se zpět do města. V té chvíli nevěděl jsem skutečně, co z toho všeho pojde. Litoval jsem skorem a obával se zároveň, že jsem nejvhodnějšího okamžiku zameškal.

Ale Hospodin je milostiv a neopouští nikoho. Hospodin řídil naše kroky. Úhledná restaurace s velice příjemnou terassou pod hvězdnatým nebem otevřela se nám hostinně dokořán. Také o tomto útulku mohu směle říci, že se výborně hodil nejen pro chorobou stižené lidstvo, ale i pro takové jako my ubožáky. Zejména ta zastrčená terassa, příjemná, ač poloosvětlená, byla pro milostné dumky a vzdechy jako stvořena.

Tam jsme se uchýlili. Zasedli jsme k malému stolku ve stínu, kde žádných špehů nebylo třeba se obávati. Objednal jsem víno — dobré, ohnivé, takové, při kterém se rádo zapomíná na strasti tohoto našeho slzavého údolí. Pak jsem naplnil dva kalíšky a Jaroslava statně pobízel, „aby jen pil“.

Dal si říci — pil.

Nevypili jsme ani půl láhve a účinek „turecké krve“ počal se již jeviti. Nemluvný a zadumaný pan Jaroslav oživnul totiž do té míry, že náhle pozvednul hlavu a badavě mi pohlednuv do očí, učinil ke mně tuto otázku: „Povězte mi, prosím, proč jste sem vlastně přijel?“ Hlas jeho zněl nesměle, trochu váhavě, ale důvěrně.

Otázku takovou nemohl jsem ovšem zůstati nežitou. Okamžik rozhodného slova nastal. Jako blesk projela mi hlavou myšlénka — mým domněním dobrá, ač trochu smělá . . .

„Ty můj Bože!“ pravil jsem po chvíli vřele i statečně, „proč bych to před vámi tajil, před vámi, který jste hodná mým dobrým přítelem, a který mně zajisté žádný zármutek nepřeje . . . vy to smíte vědět . . . no . . . přijel jsem na návštěvu ke Kazimíře . . . *ke své nevěstě!*“

To byla rána, toho se pan Jaroslav jistě nenadál. Zachvěl se na celém těle a na čele vystoupily mu studené krůpěje potu. Nebyl s to vypraviti ze sebe ni slůvka.

V tom dolil jsem sklenky a pozvednuv svou číši, promluvil jsem hlasem ještě vřelejším: „No, příteli, ťukněte si se mnou na zdraví *mé* Kazimíry. Na zdrowie *mej* Kazimierzy . . . no . . . mój kochany!“

A Jaroslav jak zmámen — ťuknul a jedva slyšitelným hláskem, skoro plačtivým zašeptal: „Na zdraví *vaší* Kazimíry!“

Ale neušla mně ta velká slza, ten diamant, vycezený z hloubky přátelského citu. Vytryskla z jeho oka tiše a beze stesku.

To vše stalo se téměř v jednom okamžiku — ovšem po velkém zápasu v čestné duši přítelově.

Nemohl jsem jinak, než za tak vzácný projev obejmouti a políbiti Jaroslava. Byl bych si jistě činil trpké předhůzky, kdyby mne s dostatek nebyly omlouvaly . . . Kazimíra, její matinka, víno . . .

Kazimíra tedy byla mou nevěstou!

Mlčeli jsme chvíli oba, i mně nedostávalo se dlouho chuti k řeči. Byl jsem pohnut tím více, čím krásněji vystupoval nyní před mým zrakem skvostný charakter tohoto mladého muže!

Uhnetl, udupal, utlumil vznětlé své city ne z donucení, leč z pouhé přátelské oddanosti. Teprv nyní jsem pochopoval, jak upřímně mne miloval . . .

Složil přede mnou mlčky zbraň ochoten jsa vykoupiti mé domnělé štěstí bohatýrským přemožením sama sebe. Tak pevných a silných lidí je málo.

Avšak přese všechnu obětivou hrdinnost milého Jaroslava nemohl jsem nepozorovati sklíčenost, která v tom okamžiku na duši jeho lehla. Seděl tiše, jako člověk chorobný a hleděl s bolestným na tváři výrazem do prázdna.

Chtěl jsem jej uchlácholiti, alespoň po možnosti ukonejšiti a smířiti s osudem trpké zkušenosti. V takových chvílích dobře jest obraceti se k hvězdám. A dnes bylo nebe tak krásné, tak čisté, poseté miliardy skvostných hvězd, že samo pobádalo k filosofii a — poesii.

Uchopil jsem tedy svého přítele přátelsky za ruku, a ukázav k hvězdám, oslovil jsem jej znova vlídně: „Podívejte se přece na to krásné nebe, na ty miliardy třpytných hvězd . . . co to krásy, co to útěchy . . .“

Jaroslav mechanicky pozvednul hlavu a zahleděl se do hvězd. Pokynul jen hlavou, jakoby říci chtěl, že jsem řekl nejsvětější na světě pravdu.

„Co myslíte, která z těch hvězd je nejkrásnější?“ rozpřádal jsem pracně utuhlou rozmluvu.

Po krátkém rozmyslu odpověděl s povzdechem, že jsou „všechny krásné, a že jedna druhé nezavdává.“

„Všecky jsou krásné,“ opakoval jsem rád po Jaroslavovi, „máte pravdu . . . a nejsou-li všechny stejně krásné, tedy zajisté mnohé . . . A vidíte, tomu často nechtí lidé rozuměti. Spatří hvězdu a umíní si, že *ta* jest nejkrásnější — přes to, že již je jinému zadána, jak o tom vypráví slavná jedna legenda slovanská. Rozumíte mne? Každý totiž člověk má prý svou hvězdu již napřed přisouzenou. Padne-li na *nesvou*, hřeší . . . hřeší dvojnásob, poněvadž jinému štěstí kalí a *svou* hvězdu nechává v si-

robě . . . A vidíte, takovou hvězdou je také Kazimíra . . . Jaroslave . . . Jaroslávku . . . vyhledejte si svou hvězdu . . . tam ta, to je Kazimíra, ale kolem máte ještě plno krásných hvězd, snad i krásnějších . . . a jedna z nich jistě je vám souzena . . . A jsem jist, že je také krásná, velmi krásná . . .“

Jaroslav trpce se usmál, ale filosofie slovanské legendy působila na něj přece — pokud jsem mohl pozorovati — blahodárně. Nespouštěl očí s hvězd. —

Pozdě v noci vraceli jsme se domů. Cestou domluvili jsme se, že pojedeme zítra prvním ranním vlakem do Prahy. Slovo souhlasu znělo z prsou Jaroslavových sice truchlivě, ale oddaně a přátelsky.

Jak můj přítel spal, nevím. Snil jistě o přítelově *nevěstě*. Měl jsem tedy dosti příčin trpce se usmáti. Byla to hořká satira.

Nevěsta! Gdzie tam!

Kdybych byl prohnaným a nadaným novellistou, dal bych tomuto vypravování velice účinný závěrek. Řekl bych, že druhého dne byla z bystrých vln říčky Teplé vylovena mrtvola mladého muže, v kteréž jsem poznal záhy nešťastného Jaroslava. Zapletl bych do toho také trochu Kazimíru, její matinku i sebe — a nikdo by již nemohl říci, že se mi to nepodařilo.

Chci však zůstati důsledný až do konce a prositi laskavé své čtenáře, aby se dobrotivě uspokojili se skrovnějším mnohem effektem.

Jaroslav do Teplé neskočil. Vyvedl po mém náhledu něco klondnějšího.

Nazejtří záhy z rána odbývalo se při zřídle naše loučení. Hrála nám k tomu lázeňská hudba jakousi protivně veselou písničku — zrovna jako na posměch.

Opozdil jsem se úmyslně, aby Jaroslavu nezbývalo příliš mnoho času k srdcelomné rozmluvě s Kazimírou, kteráž mu dnes věnovala ještě více libezné pozornosti, než před tím. Činila to zajisté jen z dobrého srdce.

Za to ale choval se Jaroslav nad vše očekávání statečně, uzavřeně; mluvil neobyčejně málo a vyhýbal se zřejmě zrakům sličné Kazimíry. Přemáhal se. Dobrý hoch . . .

Když jsme pak odcházeli již doopravdy, dostali jsme na cestu každý po kytičce. Milostpaní stiskla mi ještě jednou stranou ruku a do ucha zašeptla, „že prý nebudu smět scházeti při sňatku milé Kazimíry.“

Také Kazimíra mne s dobrotivým úsměvem zvala.

„A bude to brzy?“ tázal jsem se zvědavě.

„Za několik měsíců,“ zněla šťastná odpověď.

Avšak byl již nejvyšší čas pomysliti si, že mouřenín, který službu svou vykonal — může jíti.

Šli jsme. Na rozloučenou vlály nám na nádraží ještě dva bílé šátky. Třepetaly se tak vesele, jakoby měly z našeho odjezdu srdečnou radost.

A tak jsme se tedy zas šťastně vrátili do zlaté Prahy, kdež mně byla poskytnuta ovšem vzácná příležitost, vrhnouti strádajícímu otci do náručí ztraceného syna.

To bylo slávy!

Co mám ještě povědít o Jaroslavovi?

Inu — v záchvatu první lásky napsal svazek milostných žalozpěvů, jejichž přečtení také nepočítám k nejsladším chvílím svého života. Ale nemohl jsem se z toho vymknouti. Znalci by snad řekli, že ten člověk má talent

Měl talent! Čas rány vyhojil, čelo Jaroslavovo se vyjasnilo, a dříve než jsem se nadál, našlo srdce jeho hvězdu — krásnou, jasnou, nezadanou! Byla to nejzdařilejší na světě báseň.

A Kazimíra? Také měla talent, jak se ostatně dalo předvídati. Právě mne zvou, abych je v novém jejich hospodářství navštívil

O jiných talentech již ani nemluvím. Samá theorie a žádná praxe. A co s takovými lidmi? Celé životy jejich nestačí ani na takové, jako toto vypravování. Proto tím více si vážím Kazimíry a Jaroslava . . .

Z nových básní Bohdana Kaminského.

Myšlénka.

Šílenou bouří lidstvo vpřed se valí,
hučící moře, vřava nezkrocená,
řev, kolotání, příboj neustálý,
vše hučí, pláče, bouří, volá, stená.

A tisíc věků zaniká a vzrůstá
v neznámé prázdno širošíré dálky,
a věčně pláčí tisícerá ústa
a ozývá se ryčný hlahol války.

Jak rachot hromu, hukot vodopádů
a hřmění děl čas otáčí svá kola,
a čím je v tuto věků bouř a vádu
zpěv básníka, když po svých mrtvých volá . . .

Verše.

Co bolelo kdy i co zabolí,
to dnes mi tíhne duši,
jak nad hrobem když zvonek hlaholí, —
leč mrtvých nevyruší.

Je darmo vše a smrt jen pravdou jest,
a nám jen pravda sluší.
Přec člověk lká tam u cíle těch cest —
leč mrtvých nevyruší.

A hlavu skláním, je to jako mráz,
co dnes to srdce tuší,
a stíny drahé, v pláči volá vás, —
leč mrtvých nevyruší.

A mně v té hrudi věčný bije zvon
v tu vřavu stále tužší,
zapadlou lásku z hrobu volá on, —
leč mrtvých nevyruší.

Píseň květinářky.

Noc mraznýma mne líbá rtoma
a slepá matka, ta je doma.

Ty fialky v své dlani,
já celý den tak stála
a hleděla jsem na ni —
a kol ta vřava stálá
jen hučela a hřměla
tak do večera z rána,
a já se marně chvěla
tím hladem utýrána.

Noc mraznýma mne líbá rtoma
a slepá matka, ta je doma

A kol šli lidí řady
a dámy šly a páni,
a přišel hejsek mladý
a děl cos v usmívání —
já o hladu — a taky
tam doma... ne ne, běda!
pak plály jeho zraky
a žárem skráň ta bledá.

Noc mraznýma mne líbá rtoma
a slepá matka, ta je doma.

A večer že se vrátí,
mi děl — já mřela hladem
a stín mi hlavu chvátí
a mráz je v srdci mladém
a oko se mi kalí
a mráz mi tělem chvěje —
ó výkřik neskonalý,
ó muka beznaděje!

Noc mraznýma mne líbá rtoma
a slepá matka, ta je doma.

A když se večer stmíval,
já bloudila tak sama —
a náhle dravý příval
mi hučel pod nohama,
v zrak mrákoty mi padly
a v duši tíseň bolná...
a já jsem nad zábradlí
se naklonila zvolna.

Noc mraznýma mne líbá rtoma
a slepá matka, ta je doma.

Ó ne ne — mne to mrazí,
ta noc je dnes tak chladná —
vy čekáte tam, drazí,
a pomoc žádná, žádná — —
Jen on se vrátil ke mně
a děl mi, jak jsem lepá,
a vlny lkaly temně — —
ó vždyť ta tam je slepá!

Noc mraznýma mne líbá rtoma
a slepá matka, ta je doma.

S východem měsíce.

S východem měsíce, kdy večer padá níž
a den se zvolna krátí,
ty stíne mlčící, proč, o čem tady sníš,
a co kol hlavy vlá ti?

Jdou stíny večera, jež také v duši máš
a ticho, smutno vše je
Ty cítíš, teskno tu, a ty se zadumáš
a duší vzdech se chvěje.

A měsíc vychází a jeho bílý svit
až do duše ti kane,
ten pohled hluboký zříš podivně se chvít,
jak oko uplakané.

A ty si vzpomínáš na všecko, co jsi žil,
na vše to zašlé záhy,
jak všecko, všecko už jsi v rakev uložil
z té drsné, těžké dráhy.

Tam všecko dávno spí, co život kdy ti dal,
v té vůni hrobních květů —
a měsíc vycházel a měsíc zapadal —
co člověk ještě chce tu?

Jen myslit nadarmo, co bylo jedenkrát
a čím to čelo sdráno,
a na ty, večer dnes kdo ještě půjdou spat
a neprocitnou ráno.

Kontrasty.

Hle, bouře těžce hurácí a drtí stromy, skály,
leč potom tím jen krásněj' kol, když tichem hvězdy vzplály.

A teskná mlha podzimní se pustým krajem honí,
by člověk dvakrát těšil se, když jaro vzejde po ní.

A proto zajde každý květ a každá růže všade,
by člověk dvakrát těšil se na příští poupě mladé.

A proto válka, mor a hlad a nemoc tady děsí,
by šťastnějším se cítil ten, kdo z dáli vzpomene si.

A proto mráz a zoufalství tak mnohou naděj láme,
že z těch, co zbyly, pro lásku si hnízdo uděláme.

A proto pouta, žaláře, by člověk v pláči sníval,
jak tam v té zlaté volnosti si o ní píseň zpíval.

A proto v skráni ztýrané má stařec vrásku bědnou,
by dvakrát toho vzpomínal, když tak byl mladým jednou.

A proto smutek, neštěstí štve lidí z věku po věk,
by pak v té chvíli oddechu byl dvakrát šťastným člověk.

Jen smrt když mrazem zavane a skončí trudné žití,
to „nebýt", štěstí největší, to žádný neprocítí.

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

Legenda věků.

„Kního, kéž vítr odnese tě do Francie, otčiny mé, — vyvrácený strom dává jí svůj poslední list."

S tímto smutným epigrafem věnoval Viktor Hugo Francii své největší dílo básnické: „Legendu věků".

Jaká jest idea této knihy?

„Vyjádřiti lidstvo v díle cyklickém, malovati je posloupně pod všemi úhly dějin, pověstí, filosofie, náboženství a vědy, které se shlukují v jediném a ohromném postupu k světlu, objeviti v jakémsi dumném a jasném zrcadle tu velkou a mnohotvárnou postavu, pochmurnou a zářící, osudnou a posvěcenou — člověka, toť myšlénka, chcete-li, toť ctižádost, z které povstala „Legenda věků".

A dále po rozvinutí celého programu čteme v předmluvě: „Ano, intence knihy této jest dobrá.

Rozvoj pokolení lidského od věku do věku, člověk stoupající z tmy k ideálu, proměnění zemského pekla v ráj, výkvět pomalý ale svrchovaný svobody, právo na život tento, zodpovědnost za jiný, jakýsi druh posvátné hymny v tisíci slokách, která by měla víru ve svém základu a modlitbu na svém vrcholu, drama stvoření ozářené obličejem tvůrcovým, tím bude po svém ukončení tato báseň v celku; dá-li tak bůh vládce lidských životů."

Velký zajisté to program, příliš velký, ano řekněme přímo nemožný pro bedra smrtelníka. Ani Viktor Hugo mu nedostál v tomto rozsahu. Nedostál mu prostě proto, že jest plán tento smělým básnickým snem, ale nemůže být uskutečněn. Idea analogická týrala již celou řadu hlav básnických, a každý brzy ustoupil z bojiště, zanechav pouze několik zářících fragmentů.

Lamartine snil něco podobného, zanechal i celý plán díla, které kdyby s to byl je napsati jeden člověk, bylo by monstrem poetickým. Na štěstí zbyl z něho jen konfusní „Pád andělův" z doby nejstarší, perla jeho poesie „Jocelyn" a malý zlomek „Rybáři". I veškerá poesie Alfreda de Vigny nesla se za tímto cílem.

Z dob mystiky vznáší se jeho příliš čistá duchová píseň přes Hellas a středověk až v dobu moderní. Však poesie Vignyho, tento modrý plamen v úbělové vase, neměla té síly, aby celou řadou ostrých tónů, bizarrních světel, náhlých přechodů z ryku boje v ústranní idylly vylíčila celý ten rej historicko-fantastický, jakým se ubírala velká epopej lidstva na dráze své.

Hugo byl jediným, který se mohl odvážiti právem na tu úlohu, kterou tušil Quinet v „Ahasvéru", „Merlinu" a „Napoleonovi", jejíž předchůdcem byl Alexandr Soumet, o jejíž obdobu v prose i Alexandr Dumas způsobem ovšem jiným se pokusil. Mělť Hugo vedle báječné fantasie a vedle ovládání celé rozsáhlé látky zvláštní smysl pro to, čemu romantikové říkali tenkráte „lokální barva".

Proto mohl s největším klidem sestoupiti do dob předhistorických, jako v doby chevalerie, do dob Filipa II. i do dob velké revoluce. Bible i korán byly mu po ruce a on uměl stejně dobře čísti mezi řádky. Uměl tak i v starých kronikách. K tomu přidružte detailované studium doby, kostumu, lokální scenerii, filosofické blesky, virtuosnost antithesy hnané až na hrot jehly, mystické šero a zářné světlo vidin apokalyptických, a máte as to hlavní trámoví, na kterém spočívá pyšný ten pantheon „Legendy věků".

Však přes to vše jest velké dílo toto přece jen fragmentem. V své neurvalé spoustě dělá dojem polozasypaných starých měst, na kterých pracovalo několik civilisac za sebou, a které náhle velký tok dějin neb veliký trest boha schvátil kletbou samoty a opuštěnosti. Anděl spousty usedl na valy, a paláce se drobí v ruiny, v chrámech se míhají stíny, a blesk píše na štítě mračen žhavým prstem osudné slovo: „Minulo!"

Kolossální to vidění! Ohromná freska nedokončená přibitá hřeby hvězd do nekonečného rámu prostoru! Bábel událostí, vír postav, kotouč zápasících duchů ze všech věků a národů, směs barbarství a civilisace, hymna přerušená orgií, jásot cherubů, přitlumený vzdechy a kletbami pekla, velká threnodie stvoření a tvorstva, toť legenda

věků — a přec jen fragment, neboť posud celé člověčenstvo je zlomkem; epopeje pak lze psáti jen o věcech uzavřených, absolutně zakončených. Odtud hlavní obtíž této úlohy, pracuje se skoro potmě, dláto tesá v šer a jen idea, podobna lampě, již si Michel-Angelo připevnil nad čelo, ozařuje spoře nejbližší okolí. Ani celkový aspekt díla není jasný, dle všeho má zvítěziti bůh, či chceme-li idea dobra, pokroku, světla, ale při vší dobré vůli nevidíme celý logický řetěz k tomu tíhnoucí, jednotlivé zářící jeho články „Eviradnus“, „Ratbert“, „Satyr“ ale v jakém spojení je to všechno — nechápeme. Snad by teprv do pravého světla přišly jednotlivé ty malé epopeje, kdyby z materialu ostatního, z jiných děl básnikových se mezery ty doplnily. Již II. a III. díl „Legendy věků“ svou více reflektivní než epickou povahou umístěn vždy na pravé místo do prvého dílu, by vyrovnal mnohý přechod, vysvětlil mnohý spor, zjemnil mnohou násilnost. Snad kdyby se byl básník odhodlal k novému seřadění svojí této serie velkých zpěvů — nemyslíme ani chronologickému, nýbrž spíše logickému dle základních ideí, mohl by spíš aspirovati ne-li ještě na epos, aspoň na kyklickou epickou skladbu rozměru kolossálních, nikým posud nedostižených. Ale takto, jak tři díly „Legendy věků“ před sebou máme, nelze je dobře považovati za celek. Vidíme, jak básník se vždy znova vracel k látkám, z nichž poprvé vytesal kolossy, vidíme, jak pomalu pod vlivem stáří rozřeďoval tuhý mramor epiky v měkkou, podajnou látku reflexe, jak zapleten v sítě svých mystických a deistických názorů a náhledů ztratil opanování celku a s tím i místy uměleckou míru. A tak, jak jsme řekli, jest či lépe jsou „Legendy věků“ spoustou, chaosem, zasypaným městem pravěku, kusem oceanu, chcete-li — ale epickým celkem nejsou.

Za to ale vezměte každou báseň jednotlivou! Jaké to mistrovské dílo v celku svém i v detailech, jaká poesie silná, sytá, plná, grandiosní! Od zářícího zjevu Evy v ráji k prchajícímu Kainovi stále oko odplaty nad sebou vidícímu, od lva Androklova k spícímu Boozovi, od cedru, který Omarem poslán, má stíniti lebku Jana Evangelisty na Pathmu, ku krvavému dešti pohřbívajícímu Kanuta, otcevraha. A pak kruh rytířský, bludní paladinové, Roland, Eviradnus, — jedna z nejkrásnějších básní, jež kdy napsány — Aymerillot a Bivar!

Dále jdou v lesku a nádheře Orientu, jak je mohl vylíčiti jen básník „Obrazů východních“ sultán Zim-Zizimi s děsnou litanií sfing, a sultán Murad hynoucí na soudu boha, zachráněný prasetem, jehož muka druhdy zmírnil. Báseň tato, častý terč úsměšku a výtek, jest celý Hugo in nuce. Zde ta odvaha, hnáti ideu až v parodox, velebné až na poslední mez, kde v komiku se hrozí převrhnout, antithesu přiostřit až ku zlomení.

Nejsme zvláštními obdivovateli právě této básně, ale považujeme ji za vysoce důležitou pro studium Hugova tvoření uměleckého.

Následuje Italie kondottierů, druhá „Eviradnovi“ obdobná epopej „Ratbert“ s koncem tak geniálním. Však tu již v patách renaissance, Satyr, velký Pan se vzchopí, dobude Olympu, hmota hlásí se k slovu a k vítězství. Neznáme nic většího než tento zpěv Satyra před Olympickými, Satyra, jenž opěvá vesmír, by naposled s ním se ztotožniv jej opanoval. V ohromném zpěvu tom je všecko jas a jásot. Tekou zde řeky světla a proudí tu moře stínů, kolují tam soustavy sluncí. Je to epopej života přírodního, nesmírná symbolika síly vnitřní, která udržuje svět a kosmos. Něco z harfy Orfeovy vpadlo v první část této kosmické epopeje, a vítězný jásot strun Shelleye z konce jeho osvobozeného Promethea vyznívá v posledních alexandrinech. Jaké to moře velké, ohromné poesie!

Vedle této skladby je rozkošná „Růže infantky“ jen vybledlým pastellem, jsou ostatní následující básně jen historickými neb kulturními anekdotami.

Jedno číslo ještě lze porovnat se Satyrem, je to „Ropucha“, která v mnohém jej doplňuje se stanoviska lidskosti. Nikde nebyla dobrota tak vyjádřena jako zde, nikde tak analysována.

Idylla „Chudí lidé“ jest apotheosou soucitu ve formě korrektní povídky, plna deskriptivní vervy. Mineme seriosní kusy jako Confiteor se nesoucí „Slova v době zkoušky“ a octneme se rázem ve vlastní Hugově říši, v nekonečnu, v modru, v budoucnosti.

Zde cítíme, jak by na místě byla řada básní zvlášť z druhé polovice II. dílu „Legendy věků“.

Co následuje, je stavěno jen ze světla a stínu. Veškerý realismus zmizel, jsme v oblacích, ztrácíme pojmy; vítáme sice v šeru velkou loď civilisace, sestupující s hvězd, slyšíme zněti trouby soudu, obdivujeme se té virtuosnosti verše a slova, ale vše je to před námi jak srázná strž a propast plná dýmu a kouře.

Z celé spousty básní této první knihy vybíráme zářící démanty, „Eva“, „Svědomí“, „Spící Booz“, „Cedr“, „Otcevrah“, „Eviradnus“, „Ratbert“, „Satyr“, „Růže infantky“, „Ropucha“ a „Slova v době zkoušky“, která s chloubou vždy řaditi bude člověčenstvo v diadém nejvyšší poesie, k níž se kdy vyšinulo. (Pokračování.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Elliny zprávy zakládaly se na pravdě.

Pan Horák byl hluboce dojat. Jásal i plakal a třaslavou, neobratnou rukou bral v náruč malé, modrooké robě, své dítě, svého prvorozeného syna, drobný a svatý, zázračný a tklivě směšný květ své lásky, svého dědice a svou příští pýchu, naději a vděk, život a svět své milující ženy. A milované. Ano, dlužno přiznati, že lehkokřídlé a lehkověrné srdce Jaromírovo vzpjalo se záchvatem vděčné a skroušené náklonnosti k Louise, že stud a bleskové vzplanutí všeho již pohasínajícího milostného žáru strhlo Jaromíra na kolena k loži bledé a krásné, s hrdým i něžným svitem láskyplných očí na muže a dítě pohlížející choti.

Odprosil ji nevyznav se a slibuje jí v duchu svatosvatě polepšení. Její duše byla naplněna majestátem ryzího citu, který vysoko povznáší nad všednost k širému roz-

hledu, v němž mizejí malicherné skvrny trampot na mosaikovém obrázečku minulých dnů.

Položila svou útlou bílou ručku na jeho kučery, přiklonila si jeho líc k svým rtům, a v dlouhém, vroucím polibku složila nekonečný dík za mateřské štěstí a hravé, blaživé prominutí všeho nemilého, co poslední dobou Louisu více zahanbením soužilo než ku hněvu popuzovalo.

Všeho? Louisa nevěděla mnoho. Její žaloba skládala se z kombinací, blízkých pravdě, ale nevystihujících skutečnost nikterak. A poněvadž nebylo věcného základu, rozprchly se její stesky jako noční stíny, když ranní slunce nad nimi zahoří.

Snadnost získaného odpuštění byla ovšem i panu Horákovi klamavým a velmi nedostatečným měřítkem na velikost jeho poklesků.

Jedině slečny Šípkové se bál.

Ella však přišla následujícího dne jako náměsíčná, nevědoucí o svém vidění a počínání z minulé noci ničeho. Ni slůvkem, ni hledem nevyzradila své pohoršení, svou vůli napraviti Jaromíra. Soudil, že buď ženská nechuť ku galantním výstřednostem, aneb důvěra v sebepoznání a v svépomoc lehkomyslného člověka zbraňují sochařce vyznamenati se důstojným a vděčným pokusem mravokárného kázání.

Teprve když jednáno v rodinné poradě o křtu hvězdy, vládnoucí na jasném nebi, jež klenulo se nad domem Horákových a vábilo pod svou zářivou klenbu známé a přátele jak na teplé a skvoucí výsluní, teprve pak prokmitl úsměvem rozradované věrné přítelkyně manželů Horákových záchvěv nelibosti.

„Ano, máte pravdu," vzdorovala zdvořile Jaromírovi, „váš synáček přinesl si náhodou na svět křestní jméno barona Drasovského, jejž přejete si míti kmotrem. Dám si ho vnutiti."

„Vnutiti? Vnutiti svého budoucího — pardon, doháníte mne sama k předčasnému vyzrazení," tvrdil poněkud podrážděně pan Horák, — „svého nastávajícího švakra?"

„Není jím posud. A bude-li — nu jaká pomoc! Moje sestra jest zletilá. Není povinna dbáti mých sesterských rad. Zůstaňme však při věci. Baron Genuin Rembert Konstantin Romuald Drasovský z Drasova slaví své jmeniny náhodou ovšem v týž den, ve který byl jste svým hošíkem obdarován. Leč z toho neplyne nijaká povinnost, poslati vašeho synáčka na dráhu života s kromobyčejným jménem Genuin. Dovolte, abych se opřela tomuto jménu. Jako kmotra mám k tomu svých práv. Dejte mu jméno své nebo po svém otci."

„Můj otec byl nešťasten."

„Nešťasten! Kdož vám o tom pověděl? Ale nechť! Ostýcháte se vypraviti své dítě do světa s jménem po vašem mínění osudným. Dovolte, abych byla stejně pověrčiva. Zrazuji vás z téže příčiny z kmotrovství barona Drasovského. On jest vaším zlým duchem!"

„Ah! Slečna vykládá mu ve zlé, že jako pozorný přítel pečuje někdy o mé vyražení?"

„O vaši zhoubu, mladý příteli!"

Louisa, odpočívající v sousedním pokoji za přivřenými dveřmi upozorněna povýšeným hlasem Elliným na neshodu. Volala Jaromíra i Ellu.

„Přeme se o modré a černé oči, moje kotě," vykládal pan Horák, skrývaje svou opravdovou podrážděnost obratně za maskou bezúčelného durdění. „Slečna kmotra klade s pravou ženskou umíněností přílišný důraz na detaily —"

„Kterých muž ve své velikosti nedbá," přerušila Ella pana Horáka. „Proto vzdal se váš pan manžel všeho vlivu na volbu jména. Zůstavuje ji nám, totiž v první řadě vám, zlatoušku —"

Po pečlivém výběru jmen a svědomitém přebírání všech důvodů pro a proti zvoleno zcela nahodile, jednomyslně a beze všech důvodů jméno Stanislav.

O slavných křtinách snášeli se kmotři, baron i Ella se vzorným taktem. Klidnost Ellina vyvážena roztomilostí Xaverie, kteráž neopomíjela přizardívati se za sebe a za barona, když vínem rozvázán jazyk sochaře Doubka k obyčejným křtinovým pikanteriím.

„Nerozhodl jsem se posud na dobro," svěřoval pán z Drasova svému příteli, jenž po čtyřech nedělích zastavil se v „Míčovně", — pouze na skok, — aby nezbedové neřekli. „Udržuju si Xaverii při chuti, neboť nechci si zmařiti možnost, použiti její přízně, abych, — nu, abych si polepšil svou pozemskou existenci, právě zas o drobet příjmů zkrácenou."

„Co se ti přihodilo?"

„Jakož jsi už dílem uhádl, dílem z mých a cizích neopatrností vyrozuměl, požíval jsem od hraběte Verduga pensi za své vojenské služby, konané legitimitě v Mexiku a v Římě. Tato pense nebyla právě znamenitá, — dvanáct set ročně, ale bývala v nejhorších případech bezpečným pramenem malíčkého důchodku. Ještě 1. února doručil mi Chmelík řádně měsíčné. Před několika dny, 1. března dodal mi však na místě peněz hraběcí list, jímž mi Verdugo strručně zastavení pense oznamuje. Z půldruha slov motivace soudím, že mne kdosi u Verduga očernil. Zajisté skrze Chmelíka. A jakýs instinkt vede mne po stopě do Marianské ulice. Et je parie cent contre un, že tento instinkt aspoň částečně ukazuje správně. Mně se Chmelík na redutě dokonce nelíbil. On sám sotva by mi návštěvu reduty za smrtelný hřích vykládal, ale podobalo se mi, že je poštván, — víš jak ženské bývají netolerantní. Co soudíš? Jsem nepokrytě konfidenčním, mluv také od srdce. Entre nous, — netajila se v černém dominu po boku Chmelíkově tvá mateřská přítelkyně Ella? Nemýlím-li se, upozorňovala chvílemi starého archiváře na mne a na tebe."

„Ella!" žasl Jaromír vyhýbavě. „Ella by byla netolerantní? Jak tomu rozuměti? Stýskával jsi sobě jindy na její aversi proti tobě, aniž bych mohl odporovati, a nyní ji viníš ze žárlivosti?"

„Pah! En amour ce qui est perdu, est perdu. Divil bych se arci, aby Ella po spálení všech mostů, které jsem si k ní budoval, sama se snažila upřísti znova styk mezi námi, byť i jen svou nenávistí."

„Křivdíš jí!" broukl pan Horák nevrle, potlačuje své vnitřní přesvědčení o správnosti domyslu baronova. „Pusť tuto škaredou myšlénku mimo sebe. Troufám, žes ji Xaverii nesvěřil."

„Ne, mon cher, ne. Jsemť již příčinou nemalého sváru mezi sestrami Šípkovými. Není mi po chuti, rozmnožovati jej."

„Schvaluji. Doslýchám, kterak se Xaverie zabývá úmyslem, opustiti dům své sestry?“

„Si fait. Posud ji zdržuji. Až se tak stane, bude Xaverie mou nevěstou. Jak pochopíš, — rozmýšlím se v jejím vlastním interesu, ostýchám se, podati jí ruky ke vdavkům, kterých by mohla litovati.“

„Litovati? Proč?“

„C'est drôle! Proč? Poněvadž nevím, zdali by se dovedla opravdově uskrovniti. Mezi potřebami svobodné měšťanské dívky a representačními povinnostmi urozené paní jest rozdíl dosti značný, a — l'amour et la faim ne vont pas ensemble! Vynalezla pro mne arciť již sama myšlénku, způsobilou k polepšení našeho bydla. Naznačila mi, že bych uměl snad říditi soukromou vojenskou školu. Uhodila skutečně na théma, jež lze diskutovati, aniž bych si čeho zadal. Mobilisovali bychom její peníze a kdož ví, zdali by výnos —“

„Drasovský! Já tě nepoznávám. Ty bys chtěl svůj čas a svého ducha věnovati čemu jinému, než kavalírským passím?“

„Morbleu! Rytmistr baron Drasovský dovede přec vábiti pouhým leskem svého jména, přijímati ve skvostném ředitelském saloně, chrastiti klíčky od veliké kasy a komandovati malou brigadu professorů, vybraných z důstojnictva mimo činnou službu!“

„Čiň jak ti libo. Přeji ti ve všem zdaru. Bylo by zbytečno, ujišťovati o upřímnosti mého přání, ale něco musím připojiti: Spolehej na mne vždy. Čím více máš nepřátel, tím věrněji k tobě stojím, a kdyby se peklo s nebem proti tobě spiklo, tvůj soudruh Horák tě neopustí. Žádám tě opět a naléhavě, abys mi kdykoli a v čemkoli vždy poskytl potěšení, radovati se z tvé důvěry.“

Jaromírovi bylo krušno. Hněval se na Ellu za sebe, ještě více za Drasovského, a přece nemohl ničeho proti ní podniknouti. Odzbrojovala ho svou nevyčerpatelnou shovívavou vlídností, svým srdečným podílem na všech velikých i nepatrných důležitostech jeho osoby, jeho ženušky, jeho dítěte. Nevtírala se, vystříhala se s taktem neobyčejně jemným zasahovati mezi manžely nežádanou radou, ale byla neustále pohotově, bez únavy a omrzelosti vděčně ochotna ke každé službě přátelské.

Toliko nahodilé setkání s panem Drasovským v domě Horákových působívalo na ni jako mráz. Bývala vůči němu chladně upjata. Nemluvila o něm nikdy, leč v případu nezbytné nutnosti a pak z pravidla reservovaně, povrchně a stručně. Louise stačilo k vysvětlení této neshody vědomí, že přítele a přítelkyni dělí od sebe jakás nemilá milostná zkušenost.

V květnu zaskvěla se na hlavě Xaverie panská korunka o sedmi liliích v myrtovém věnci.

Jaromír honoroval Urbancovi směnku Drasovského, právě splatnou, půjčil baronovi dva tisíce na drobné výdaje svatební, a sdělil mu, že sbírka dlužních úpisů vydaných panem Drasovským v mnoha způsobách za své vzala.

Louisa s Ellou přijely na svatbu z venkova. Paní Horáková zotavovala se spolu se svým zbožňovaným jedináčkem již od počátku měsíce na své ville v Roztokách, kdež i Ella v sousedství letní byt si najala.

Mladá paní žila jen svému dítěti a stranila se zúmyslně všech starostí o závod, ač nejednou hlavinka plná cifer a kalkulů do dlaní jí klesala — —

Pan Horák nezdržel se valně na letohrádku. Meškal více v Praze, k níž poutala jej správa závodu, nyní výlučně v jeho rukou spočívající. Zavítal zprvu večer co večer, později ob den či po dvou, po čtyřech dnech k ženě a k dítěti, potěšil se jimi a přijev se smíchem, odjížděl zase vesele.

Podobně dařilo se Xaverii.

Pan Drasovský usadil ji také na letním bytě, na Zbraslavi, a zdržoval se ponejvíce v Praze. Byl zahrnut starostmi, mobilisoval věno své choti, obnovoval staré a zjednával si nové konnexe, připravoval půdu svému ústavu, radil se a smýšlel o jeho ustrojení — —

„Kterak svědčí vašemu panu choti karlovarské léčení?“ tázal se pan Chmelík, přijev počátkem srpna do Roztok návštěvou.

„Děkuji, — dobře,“ odpovídala Louisa ve šťastné duchapřítomnosti, se ženským heroismem, jenž s úsměvem děkuje za šíp vniknuvší do srdce. „Setkal jste se s ním?“

„Ano a ne. Spatřil jsem ho na ‚staré louce‘ ve společnosti pána z Drasova. Víte, jak milo bývá člověku v cizím místě, promluviti si se známým, a želel jsem opravdu, že slušnost mi zakazovala, vytrhnouti pana manžela z čilého hovoru s nějakou dámou, jíž právě byl potkal. Ztratil se mi s ní a pan baron nějak pyšně mne ignoroval —“

„A jak vám svědčilo ve Varech?“

„Já nemám, chvála Bohu, léčivých vod zapotřebí. Navštívil jsem Karlovary toliko v poslání hraběte. Pídil jsem se, jak obyčejně, po českých starožitnostech, které šejdíři do karlovarské hospody ‚na poště‘ na pospas cizincům snášejí —“

Omnibusový vlak o čtvrté hodině odvezl do Prahy starého pána, a osobní vlak o půl páté Louisu.

Přímo z nádraží jela paní Horáková domů. Shodivši se sebe v boudoiru rychle klobouk a pláštík, spěchala do písárny.

„Pán jest na obchodní cestě,“ vyřizovali překvapeni, ba ulekuutí úředníci. „Právě došel telegram s rozkazem, zpraviti milostivou paní, že zdrží se ještě dva dny na cestách.“

„Ano. Vím o tom. Považovala jsem za vhodné, dohlédnouti na místě něho do závodu. Pane účetní, dovolte, nahlédnu něco málo do knih. Prosím, pánové, abyste se nedali ani vytrhovati, ani zdržovati.“

Do bílého rána hořelo světlo v kontoarech firmy „Vojtěcha Rývy nástupce“.

Prvním ranním vlakem vrátila se Louisa do Roztok, velmi bledá, velmi tichá. Byla za noc jako vyměněna.

„Přestěhujeme se zase do Prahy,“ oznamovala tónem velitelky služebným. „Připravte čeho potřebí. Večer odjedeme.“

„Jaromír uvázal si příliš povinnosti,“ vysvětlovala užaslé Elle. „Jest přetížen a musil by vládnouti silami nadlidskými, aby zastal současné obchody mimo dům a správu závodu v písárně samé. Jedno trpí druhým. Bylo by nesvědomité skládati ruce v klín a —“

„Ale vždyť máte dítě!“

„Nu, já mu vynahradím jinak, co zameškám v laskání,“ slibovala Louisa, tisknouc své robátko na prsa i ke tváři s vroucností, v níž bylo tolik mateřské útěchy

jako přísahy, hájiti tento svůj největší a nejdražší statek v každém nebezpečí.

Ella neodporovala. Její mlčení bylo Louise důkazem, že bylo by zbytečno, plýtvati slovy na obhájení náhlého úmyslu, který slečna Šípkova ničím nevyvracela. Tušila snad něco.

A paní Horáková cítila se neschopnou k svěžímu boji proti domněnkám, jichž diskretnímu příteli na chvíli dopřáti lze.

Některý den po návratu Jaromírově z cesty byla oznámena návštěva slečny Šípkové.

Zastala nahoře jedině pana Horáka v dětském pokoji, do něhož vešla hned za panskou. Paní byla zaneprázdněna v kontoaru.

Jaromír obcházel s mrzutou tváří kolem něžné houpací postélky svého synáčka. Dítě bylo nepokojné. Ani kojná, ani služka nemohly mu vyhověti. Pán zlobil se na ně a kasal na všechno.

Slečna Šípkova zkonejšila dítě a pokryté polibky, tiché a spokojené odevzdala je kojné.

„Pořáde ještě s Louisou nespokojen?" minila škádlivě Ella, uvedená Jaromírem do malého salonku.

„Ó nikoli! Naopak. Jsem jí vášnivě povděčen, vroucně oddán, povznesen, na svou ženu pyšen, pobádán k závodění, — úplně jak jste mi radila. Kdybych se zároveň nenudil, nechybělo by ničeho, abych byl nejšťastnějším člověkem na světě!"

„Ironisujete jako rozmazlený hošík, jenž hračku chce míti buď sám, aneb ji vůbec nechce."

„Skutečně! Nejsem s to, zbaviti se dotěrné illuse, že mně náleží, býti pánem ve svém domě."

„Což nejste? Neděje se všechno vám k vůli a vám po vůli?"

„Arciť. Moje paní horempádem ruší a mění moje opatření a počíná si, jakoby Bůh ví co bylo napravovati a doháněti. Vše mým jménem, z mého rozkazu, nic na moji skodu. Ale konečně lidé také nejsou slepí a kdyby hned na krásně uvěřili, že já jsem si Louisu na pomoc povolal, že já ji k horlivosti nabádám, — což tato fikce prospěje mně? Mé oprávněné a povinné, ano, slečno, povinné hrdosti, náležitému uspokojení mé mužnosti?"

„Vy jste pošetilý, marnivý sobík, příteli. Dovoláváte se svého mužství a jste roztomilým blázínkem, usilujete býti vládcem složité organisace a neznáte opanovati sebe, chcete si uvázati velikou zodpovědnost a nesnesete nic nepříjemného; porazíte hned celý strom, zalíbí-li se vám na něm jablko, nebo rozbíjete drahocenné zrcadlo, mrzí-li vás na něm moucha. Uznejte laskavě, že jest vám potřebí poručníka, a na kolenou děkujte Bohu za seslání strážného anděla v podobě Louisy, která v pokoře a věrnosti hýčká vás a opatruje vaše dobro a —"

„A nedopouští, abych se upachtil přeložením stébla, aniž by mi nepomáhala, mne nekontrolovala, nepochválila. Připočtěte k tomu neúmornou, vynalezenou, neodolatelnou přítulnost a vroucnost Louisinu v milostné něžnosti a řekněte, zdali suma této přílišné lásky nestačí k zalknutí."

„Potvrzujete starou zkušenost, že v manželství chladnutí mužovo bývá vyrovnáno zmohutněním lásky ženiny. Podíl na vzájemné náruživosti bývá prý před svatbou větší na straně mužově, kdežto po svatbě tento poměr prý se obrací," meditovala slečna Šípkova, cvakajíc vějířem. „Nevím, zdali jsem dobře zpravena o moudrosti přírody. Možná, — leč nenadála jsem se nikdy, že byste vy tak záhy ponechával volnou ruku prozřetelnosti."

„Nedoslechla jste posud nikdy, slečno, kterak si lidé povídají: ‚Božínku, ta paní Horáková schází! Mluví již křiklavě a drsně, jako její stárek, její tahy nabývají ostří, výraz tvrdosti, lesk jejích očí mění se v ocel, dostává červené a rozprýskané ruce, na čelo vrásky, přestává dbáti jemných detailů v úboru a způsobech, ztrácí smysl a porozumění pro krásy života i společenského ruchu?' Doslechl jsem něco takového před půl rokem. Přes léto ustoupila Louisa zpět do mezí něžné ženskosti, pojednou však zmanula si znova vydávati svůj půvab a svou něhu v nebezpečí. Nevíte o tom?"

Ella přestala pohrávati vějířem, položila se nehybně do křesla i upřela své oči pevně na Jaromíra.

„Můj mladý příteli," pravila velmi vážně. „Louisa chybuje, máte pravdu, ale vaší vinou. Vaše paní obětuje se vám, i svou krásou a svou měkkostí. A vy za to na ni žalujete! Vás mrzí, že po vašich pokojích mezi tretami nekmitá se živá, svůdná tretka pro dekoraci domu, pro vaši zábavu a pro zabezpečení vaší zkázy. Vy jste skutečně ošklivý. Pobídla jsem vás ovšem sama, byste mi naznačil své vrtochy, jež by vaše přítelkyně od srdce ráda z kořene vyvrátila. Neočekávala jsem však, že mi budete Louisu haněti. Řádná žena, pane, nežaluje na svého muže nikdy. A kdyby jím byla mučena, bude skrývati své rány před otcem i před sestrou a bude svého muže hájiti před Bohem i před lidmi. Přes to jest mi vaše sdílnost vítána —"

„Z mé strany pak jest účelna, slečno," ozval se rozhodně pan Horák. „Svěřil jsem se vám nerad a jedině v naději, že svou nemilou zpovědí získám vaši pomoc k nápravě Louisy."

„Budu se stříci, pane. Rozhněvala bych si ji a nevím, jak bych dovedla kárati ctnost. Vynasnažím se otevříti oči vám, neboť vám potřebí nápravy —"

„Děkuji, slečno! Setrvám vždy v nezvratné vděčné oddanosti k vám, a bude mi vždy vítáno, dopřejete-li si v mém domě, vůči mé rodině a mně náležité přátelské volnosti. Nemohu však svoliti, abyste si svého přítele ponižovala za chlapečka, na něhož se — jestliže se neklamu — již delší dobu s metlou chystáte. Upírám vám k tomu prostě právo. A zároveň prosím, abyste přestala ve své snaze, vypuditi svou nepřízní z mého domu barona Drasovského, jehož zneuznané, vámi odmítnuté šlechetné srdce vám nikdy neublížilo a od vás nehezké nenávisti ničím si nezasloužilo. Jeho názory a způsoby odchylují se poněkud značněji od běžných šosáckých pravidel, aniž by ubíraly ceny jeho ryzé a zřejmé urozenosti a jeho osobní ceně. Svou vnitřní hodnotou jest mně milejší než —"

„Než, — nu, prosím domluvte," přála si Ella, uchopivši se slova v momentu, kdy nevázaným podrážděním selhal Jaromírovi hlas. „Než odporná stará panna, která vás neúmornou svou přízní, právě jako vaše choť, bez ustání pronásleduje." Hlas Ellin se chvěl a její oči vlhly. „Sváděný, tvrdošíjný hochu! Vy jste mne urazil a křivě obvinil. Měla bych tedy právem na dobro vás opustiti. Nechci. Nemohu. Abyste věděl proč, povím vám své tajemství dříve než učiní tak váš urozený a šlechetný přítel. Divím se, že posud vás nezasvětil, aby si zjednal zadostučinění za křivdu, ode mne prý utrpěnou, aby předešel

mne, očistil sebe a očernil Ellu Šípkovou. Třásla jsem se před touto možností a nyní vyznám se vám sama. Miluji vás jako své dítě, poněvadž jste synem muže, který naplnil mé srdce jedinou, nehynoucí láskou a připoutal je neodvratně k svému žití, k svému hrobu, k své památce a k vám. Po úmrtí vašeho otce toužila moje láska po vás jako žíznící zem prahne po vláze. Poměry, mrav, choulostivé ohledy kladly mi překážky. Vaše teta odpověděla odbytím k mé nabídce, pečovati o vás, a na vašeho strýce jsem si již ani netroufala. Zastrašena, svěřila jsem své tužby náhodě. Přála mi. Ale i potom byla jsem spoutána ostychem, obavou před nevhodným výkladem své přízně k vám, strachem před Drasovským, jejž nalezla jsem po vašem boku. Znám tohoto člověka bohužel přes patnáct let. Nevím naň nic špatného, pravda, leč také nic dobrého. Poznala jsem ho jako námezdného žoldnéře se širokým svědomím, žíznivým hrdlem, prázdnou kapsou, nechutí k práci a s cynickou dychtivostí po ženských. Zamiloval se do mne svým způsobem. Byl bezohledným sokem vašeho otce, tupil jej, stíhal mne, strojil mu příkoří, za něž odepřel mu zadostučinění a pro něž se váš otec v Římě proti papežskému důstojníku práva nedovolal. Konečně pak, — ne — já nemohu jej obviniti, — pronesla bych hrozné slovo — ne, já nevím více již nic na barona."

Pan Horák naslouchal s údivem. Jeho zrak připínal se ztrnule ke rtům slečny Šípkové.

Domluvila, zakryla si tvář, a udušeným posledním slovem a vzdechem dmula se její prsa.

Jaromír naklonil se k ní, sňal její pravici s očí, v nichž slzy se třpytily, a políbil její ruku vroucně a uctivě.

„Promiňte mé neurvalosti, slečno. Nehněvejte se na ztřeštěnce, jenž vám vynutil přiznání, bez kterého by vás byl po vzpamatování také zase ctil a miloval. Děkuji vám za tuto oběť a slibuji vám, že vynasnažím se, býti vaší mateřské přízně hoden. A nyní učiníte mi ještě něco po vůli. Smiřte se s Drasovským. Já vám věřím úplně. Já nepochybuji, že s mým otcem byl v boji o vaši lásku ve sváru, ale nemohu přiložiti úplné víry vaší domněnce, že by se své strany byl vedl boj nepoctivým způsobem. Byla jste nakloněna mému otci, a vaše laskavost viděla všechno nemilé, co jej potkalo, jednostranným způsobem a v míře nepoměrně zvětšené. Vím přec něco o poměru svého otce k baronovi. ‚Ty nevíš ani, hochu, jak tě mám rád,' řekl mi jedenkráte z nenadání a přímo náruživě, ‚hleď, — znal jsem se s tvým otcem. Protivnou shodou okolností byl mezi námi způsoben svár, jehož nyní hluboce želím. A vynahradím ti všechno, všechninko, čím kdykoli jsem snad otci tvému ublížil.' Více mi nepověděl a nechtěl za žádnou cenu říci. Nepochybuji, že ze šetrnosti k vám i ke mně. Tak z neblahých poměrů minulosti připadli mi dědictvím po otci přátelé dva, vy slečno z lásky k mému otci, a baron z lítosti —"

„Listonoš," oznamovala panská. „Nechce jíti do kontoaru, — má pro milostivého pána list expres a výhradně do vlastní ruky k odevzdání."

„Dovolte," žádal Jaromír Ellu, přijav list a zaraziv se. Roztrhl jej, přelétl, a tvář jeho zesinala náhlým zděšením, jež marně snažil se utajiti.

„Milostivá paní vzkazuje, že přijde okamžitě," zvěstovala panská poznovu.

„Potřebujete mé pomoci?" naléhala Ella.

„Děkuji slečno. Nemohu," vypravil pan Horák pracně ze sebe.

„Musíte. Sice požádám Louisu, aby na mne spoléhala. Oč běží?"

„Bezmála o mou existenci. Potřebuji aspoň garancii za osmdesát tisíc."

„Zde jest!" Ella podala Jaromírovi svou ruku a obrátila se s úsměvem k Louise, v tom vcházející.

(Pokračování.)

Jinak hlava, jinak srdce.

Novelka od *Michala Baluckého.*

I.

Seděli dva v habrové besídce. — Jest to případ v románech, povídkách a básních tak často se opakující, že neosmělil bych se, jako pan Jowialski, jím nuditi čtenářky, kdyby nebylo toho, že zamilovaný párek, na místě milostného cukrování, jak káže románový reglement, četl „o poddanství žen" od Stuarta Milla, totiž On četl, a Ona, sedíc naproti němu, naslouchala mu s tak velkou vážností a pozorností, že od napjetí mysli smavá její tvářička rozpálila se vřelým ruměncem a drobné perličky potu zarosily čílko, což ostatně dlužno také přičísti na vrub poledního parna, jehož vřelý dech bylo lze i v stinné besídce pocítiti.

Dívka oděna byla v tmavý barešový šat, spjatý lesklým pasem, vlasy měla hladce sčesané, malý vyšívaný límeček a také podobné manchetky. Neměla žádného kvítka ve vlasech, žádné ozdoby na šatech — nic, co by prozrazovalo snahu zalíbiti se, snahu to v jejím věku tak přirozenou a obyčejnou. Byla to však dívka zvláštní — fenomen, jak říkával její otec, jenž se s ní rád před známými chlubil. Skončila studie v Krakově, učila se vedle jazyků a hudby, tvořících u nás základ dívčího vychování, také historii, fysice a astronomii, následkem čehož okolní mládež, venkovští mladíci, báli se jí jako ohně, neb každá rozmluva s ní byla jakousi zkouškou, k níž nebyl každý z nich připraven.

Pouze jediný se jí nestranil, nýbrž vyhledával její společnost a nalézal v ní potěšení, a tím byl právě ten, který jí právě četl Stuarta Milla. — Byl to absolvovaný filosof, připravující se právě k doktorátu. Přicházel sem často jako učitel mladšího bratra té dívky — a brzy vyvinula se mezi nimi bližší známost. Sblížila je podobnost povah, vzdělání a stejné pohlížení na svět, se strany vážné, hlubší. Ona obdivovala se hloubce jeho vědomostí, on byl uchvácen její láskou k vědě a vzájemná tato adorace byla magnetem, který je k sobě přitahoval. Hledali se vzájemně a několik hodin denně trávili spolu spo-

*

lným čtením a vážnou rozmluvou, což se jim později stalo potřebou a zvykem.

Rodičové slečnini neviděli v tom nic nebezpečného. Zamilováni do svého jediného dítěte, hrdi její učeností, o níž se v okolí mnoho mluvilo, byli rádi, že Hedvika někoho nalezla, s nímž by mohla o tom, čemu ve školách se naučila, pohovořiti — a ještě od neho něco nového získati.

Papá považoval ty rozmluvy kandidáta filosofie s dceruškou jako mimořádné hodiny, za které měl v úmyslu věnovati mu gratifikaci ve způsobě nějakého dárku k jmeninám. Ani mu na mysl nepřipadlo, že jakýsi professůrek in spe by se opovážil povznésti oči ku šlechtické dceři.

Tu však jednoho krásného dne slečna, jakoby nic, rodičům ohlásila, že po hlubokém přemýšlení nabyla toho přesvědčení, že nikdo jiný než pan Kazimír Filutinský nemůže býti jejím mužem.

Mamá, jako každá mamá, potěšila se v duši tou zprávou, neb máme-li pověděti pravdu, bála se poněkud, aby Hedvika nezůstala starou pannou z té příčiny, že mládež ji příliš nevyhledávala, a pak že sama neměla příliš mnoho chuti ku vdavkám. Rozhodnutí dívčino bylo jí tudíž milé, a to tím spíše, ze i ženich byl k světu podoben, neb měl předepsanou míru, oči jako na porculáně namalované, kníry a vousy jako z nejjemnějšího tureckého tabáku, nu a rozum takový, že mohl i s panem farářem disputovati. Jí, jako matce, kvalifikace ta úplně postačovala.

Ale papá nechtěl o tom ani slyšet. Obořil se a láteřil neslýchaně na takové samostatné vystupování své dcerušky, nazval lásku její hlouposti, v níž ani za groš pravdy, a konečně pravil, že nezvaného milovníka z domu vyhodí a dívku že dá do kláštera.

Každé jiné dívce by to postačilo, aby povolila, nebo nejvýše aby se pokusila slzami, prosbami obměkčiti hrozného papinka, konečně omdlíti nebo dostati křeče, a v případu potřeby nebezpečně ochuravěti, aby ho tím sklonila k oddání se vůli boží. Ale slečna Hedvika nenáležela k obyčejným dívkám, nebyla slabou třtinou, kterou by bylo lze ohnouti, a proto se vší rázností papínkovi sdělila, že rozhodnutí to není výsledkem okamžitého zalíbení, nýbrž zralého rozmyslu a že, nebude-li se moci provdati za pana Kazimíra, vůbec se neprovdá. Při té příležitosti citovala mu několik sentencí z Russa, Pelletana o volbě muže, čímž mu tak zaimponovala, že zapomněl na okamžik mluvit. A poněvadž i matka po svém způsobu počala podporovati záležitost své dcerušky totiž pláčem a nářky na zatvrzelost otcovu, „který jest tyranem vlastního dítěte“, proto panu Kajetánovi nic jiného nezbývalo, než odstraniti se s bojiště. Chopil se svého slaměného klobouku, počal vrhati hromy a blesky, práskl dveřmi a odešel do polí.

Následující dva dni na ženu ani na dceru se nepodíval a hlavního původce domácího toho rozbroje úplně ignoroval; seděl u stolu mrzut, bubnuje prsty po stole, nebo tahaje Adámka pro každou maličkost za uši nazývaje ho dardanským oslem, čímž chtěl dát učitelovi jaksi poznati, že ho málo učí. Ale dlouho nemohlo to trvat. Pan Kajetán byl přirozeně hovorný, rád se smál, žertoval, a proto počalo ho mlčení tížit a domácí sváry otravovaly mu život. Cítil dobře, že vůči ženské tvrdošíjnosti bude musit kapitulovat, přemýšlel tedy o způsobu, jak to učinit, aby vážnost otcovská nijak neutrpěla.

Jednoho dne tedy, když žena jako obyčejně sedíc při práci vzdychala a slzy potají si stírala, pan Kajetán nemoha již snésti déle její mlčení, stanul před ní a snaže se nabyti přísného výrazu v tváři, tázal se:

„Co vlastně, ženo, chceš ode mne?“

„Co bych od tebe chtěla?“ odvětila s líčenou pokorou, krčíc rameny, „nic.“

„Jak to nic, když několik dní chodíš jako zmoklá slepice, a ve všech koutech vzdycháš jako zakletý duch.“

„Co je ti do toho?“

„Jak by mně, u čerta, nemělo na tom záležet, když se tak tváříte, že je člověku ve vlastním domě až úzko? Povězte mi alespoň, oč se vám jedná!“

Paní Kajetánová nedala si otázku dvakráte opakovati a používši šťastné příležitosti, napovídala mu o dceřině ženichovi tolik pochvalných řečí, tolik o jeho učenosti, morálním chování a ryzosti charakteru, že z toho jaksi vynikalo, že může Bohu děkovat, když ho obdařil takovým zetěm.

Pan Kajetán naslouchal trpělivě zdlouhavým výkladům své ženy; snesl to spíš, než předešlé tvrdošíjné její mlčení. Když dokončila, mávnul rukou a řekl:

„Nu, vidím, že již i tobě hlavu popletli. Vem vás čert, dělejte si co se vám zlíbí — jak si ustelete, tak si lehnete.“

„Svoluješ tedy?“ zvolala potěšena.

„Nechť dříve mladík udělá zkoušky, pak o tom promluvíme. Radím ti ale, matko, abys Hedviku pilně střežila, neboť ti pánové z města . . . ďábel nespí . . .“

A nedůvěřuje mladíkovi z města, rozvinul nyní větší pozornost nad mladými. Pana Kazimíra odváděl pod nejrůznějšími záminkami od dívky, buď na vodku, nebo ku kouření, nebo za humna ku prohlednutí znova zřízeného mlatu, nebo do pole na žně. A nepodařilo-li se mu to vždy, tož, chtěje překaziti sladké jich tête à tête, posýlal jim do společnosti ženu s punčochou v ruce, nebo přisedl k nim sám s dýmkou a vypouštěl husté obláčky dýmu, jako nejlepší prostředek proti komárům. Seděl a naslouchal jejich rozmluvám; ale mladí mluvili spolu vždy tak vážně, tak učeně, že poctivý šlechtic málo čemu rozuměl, k smrti se nudil a tak zíval, že se zdálo, že si ústa až k uším roztrhne. Když se to častěji opakovalo, počal je míti v podezření, že úmyslně se namáhají takto spolu hovořit, aby ho od sebe odpudili. Ve své naivnosti nepřipustil, že by někdo, a zvláště mladí, zamilovaní, mohli míti potěšení mučiti se navzájem takovými učenými disputacemi.

„Chtějí se mne zbaviti a odehnati mne tím povídáním. Nejsem však hloupý. Však já vás, ptáčkové, při činu lapím!“

Zanechal je tedy na oko o samotě, ale v ústraní, opatrně, za křovím pozoroval, jak si budou počínat. Ale k velikému svému podivení se přesvědčil, že mladí právě tak, jako když u nich seděl i nyní ani na vlas své hovory nezměnili, seděli vždy naproti sobě a nejčastěji četli jakési moudré věci, jimiž panu Kajetánovi šla až hlava kolem a v mozku jako ve mlýně mu vířilo, nebo spolu vážně disputovali, čemuž dokonce nerozuměl.

„Nu, jestli ti se milují," pravil jednou ženě po návratu ze svého tajného observatoria, „pak lásce nijak nerozumím."

A pan Kajetán se domníval, že jí rozumí, neb než se oženil, praktikoval poněkud v tom umění.

Žena snažila se mu vysvětliti, že tak učený člověk asi jinak miluje než lidé obyčejní; ale pan Kajetán nedal se přesvědčiti.

„Mluv si, matko, co chceš, ale já v tu jejich lásku nevěřím. Jaká je to láska, když mladík sedí celé hodiny u dívky a nepomyslí ani, jak by ulovil políbek, nebo když jí ani ručku nepolíbí. Ať je třeba učeným jako rabín — láska má však také svá práva."

Buď jak buď, nemrzelo ho nikterak takové vážné milování, neboť mu přinášelo naději, že nebude obtížno dívce sňatek ten, jemuž skutečně nepříliš přál, vymluviti, a mohl nyní zanechati dceru bez obavy o samotě s tím, jak ho nazýval, neškodným amantem.

Mladí skutečně nenadužívali své svobody a při dozoru i bez dozoru trávili čas stejně vážnými studiemi. Četli Taina, Queteleta, Bucklea, Haeckla a všechen proud citů vlévali ve vřelé disputy o těch dílech. Totéž dálo se i toho dne, kdy ukázal jsem je krásným čtenářkám v habrové besídce. On četl Stuarta Milla, a ona, sedíc mu naproti, vzpřímena jako topol, vážná, klidná, nespustila se čtoucího očí, aby žádného slova neztratila. A bylo to v krásný červencový den, v samé poledne, kdy květy omdlévaly rozkoší vřelých políbků slunce, kdy polosnivì ptáčkové šveholili přitlumeným hlasem v tmavých křovinách a motýlové konali záletné lovy. Zdálo se, že celá příroda dýše samou láskou, v rozžhaveném vzduchu bylo zvláštní smyslné kouzlo, vůči němuž lidská vůle stává se bezmocnou nevolnicí. A oni přece toho nepociťovali, jich srdce bušila klidně, mírně, dle taktu vážných myšlének, jež zajímaly jich hlavy, a ačkoliv tvářička její se rozpalovala žhavým ruměncem, pocházelo to více z myšlénkové práce, než ze vřelosti citů.

Seděli a četli: měli dnes více času než kdykoliv jindy, neb pan Kajetán odjel na nádraží pro sestřenku Žofii, která měla u nich nějaký čas pobyti, a vzal s sebou Adámka. Mohli oddati se tedy oblíbenému zaměstnání dle chuti. Četli tedy před obědem i po obědě, a teprve k večeru se rozešli, nepodavše si ani na rozloučenou ruku. Připadalo jim to příliš pozemské, nízké, oproti všem těm myšlénkám, jež zaujaly jejich mysl. Ona vrátila se do svého pokojíku rozjařena, oživena tím, co četli, a on, usednuv večer ku práci, s rozkoší přemýšlel o tom, že nalezl ženu s vyšším duchem, která mu mohla porozuměti.

Žena ta jej tak výhradně a celé zajímala, že vůči ní připadati mu musily všecky ostatní příliš nízkými, bledými a bezbarvými. Žádný tedy div, že když pozdě večer zastavil před síní kočár s onou ohlášenou sestřenkou Žofií, neměl pan Kazimír pražádné chuti jíti přibylou uvítat. Viděl, jak služebnictvo vyšlo před síň, jak zvučný hlásek z kočáru se ozval: kuku — a ve světle vynořila se silhuetka dívčí hlavičky v kloboučku a hbitě skláněla se v tu a v onu stranu, vítajíc a líbajíc hlasitě paní Kajetánovou a dceru, které jí vyšly naproti, ale nezatoužil ani poněkud poznati blíže majitelku onoho zvučného hlasu. K čemu také? Z vypravování Hedviky se domyslil, že bude to asi jedna z těch veských husiček, jichž duše sídlí v jazyku, a jest tak mělká, že jedním pohledem možno ji prohlédnouti až na dno.

Pan Kazimír takové dívky nemiloval. Proto také, když jej po chvíli sluha přišel zvát k čaji, vymluvil se zaměstnáním — a nešel.

II.

Druhý den nevstal ještě pan Kazimír s lužka, když skrze zelené záslony spatřil na kamenných schůdkách před síní včera přibylou slečinku. Tvářinku ovšem z také vzdálenosti důkladně spatřiti nemohl; viděl pouze dva silné vrkoče, modrý šat a poznal, že byla velice živá, veselá. Vyběhnuvši z pokoje, zastavila se okamžik před síní a stojíc na jedné nožce a držíc se sloupků oběma rukama, rozhlížela se zvědavě po celém dvoře, jakoby vítala každý koutek, každý známý předmět.

Nejprve ji spatřil Burek, starý pes, nalézající se již jaksi ve výslužbě, který nedaleko kuchyně na slunci se ohříval; s namáháním povstal a mávaje vážně ohonem, k síni se blížil.

„Burku, poznal jsi mne?" zvolala potěšena a rozpřáhla k němu přátelsky rámě, v které se pes bez okolků položil, stanuv na zadních nohou. Dívka jej rukama objala a přitulivši jeho tlamu ku své tvářičce, opakovala:

„Burku, Burečku — věrný psíčku."

Pan Kazimír, dívaje se na to, byl velice rozzloben, zdálo se mu to býti příliš neesthetickým a nevkusným, že dovoluje dívka psu takou důvěrnost.

Krátce po psu přiběhlo k síni celé hejno slepic, kachen, hus, krocanů, a počalo nejrozmanitějšími hlasy žebroniti o obyčejnou porci, na niž je patrně slečinka dříve navykla.

„Chcete jíst? Nic nemám, miláčkové," pravila, ukazujíc k svému ospravedlnění prázdné kapsy a ruce, „nevím, co bych vám dala. Ale počkejte!"

Seběhla se schodu ke kuchyni. Pan Kazimír slyšel, jak zastavivši se před oknem, promluvila ke kuchařce prosebně:

„Kuchařko, nemáte tam kousek chleba? Ti křiklouni mi nedají pokoje."

„Nemám, slečinko. Teprve dnes budeme péci čerstvý. Ale zdá se mi, že jest ve špižírně trochu drobtu."

Špižírna byla v síňce, k níž vedl také vchod do pokoje pana Kazimíra, mohl tedy dobře slyšeti, jak otvírala kuchařka petlici a sleéna mezi tím interpelovala ji o různé hospodářské noviny: kolik slepic sedí nyní na vejcích, zdali se již plavka otelila, jestli se již Madlenka Kajtusanka provdala — a o jiné těm podobné věci. Konečně tázala se jí poněkud stlumeným hlasem:

„A kdo bydlí nyní zde v tom pokoji?"

„Professor, slečinko, který vyučuje našeho Adámka."

„Musí to být nějaký starý bručoun," pravila dívka a potichu se zasmála.

„E! co vám napadá!"

„Myslím, že kdyby byl mladý, vyšel by ze zvedavosti ven, aby viděl, jak vypadám."

„Nu, zvědavým není. Chodí vždy tak pyšně, jako náš krocan, jakoby lidí neviděl, a ani slovíčka nepromluví. Ale k stáři má ještě daleko."

Kazimír nepřál si o sobě více slyšeti a silně zakašlal, aby ohlásil, že je na blízku. V tom ve špižírně

vše utichlo, bylo lze slyšeti pouze tlumené šepty a tichý smích, načež něco kolem dveří rychle po špičkách přeběhlo.

Celá ta vyslechnutá rozmluva učinila na kandidáta filosofie nemilý dojem, připadala mu triviální a nechutnou, a důvěrné tajnůstky s kuchařkou špatně v očích jeho nového hosta doporučily. Když tedy hodinu na to odešel do dvora na čaj a paní Kajetánová ho sestřence představovala, poklonil se jí lhostejně a jaksi nedbale. Přes to však neušlo jeho pozornosti, že dívka mezi představováním se silně zarděnila, zajisté pro ranní onu rozmluvu, kterou byl vyslechnul, a tyto rozpaky pochlebovaly poněkud jeho samolibosti. Bylo mu to jistou satisfakcí, že se zarděnila pro něho, a musil uznat, že jí to slušelo. Ale příjemný ten dojem byl ihned setřen, když dívka, nabyvši za chvíli svobody, počala štěbetati bez ladu a skladu o všem, co jí na mysl připadlo, vypravovat různé, ne vždy příliš zajímavé episody z klášterního života, napodobovati nosové pištění jeptišek, chraplavý hlas katechety, bas varhaníkův, a připojila různá čtveráctví, jež těmto dvěma posledním způsobila. Mluvila tolik, že pana Kazimíra až hlava rozbolela z toho žvatlání, jež v něm budilo podivnou nechuť. Proto také brzy se odstranil z její společnosti a vzav pod paždí druhý díl Haeckla, odešel v zadní část zahrady, do habrové besídky, nastala totiž obyčejná hodina společného čtení. Dnes však nebyl jist, zdali Hedvika přijde. Bál se, že bude musit sestřenku provázeti, a zlobil se, že příchod té husičky pokazí jim dosavadní příjemnost a zruší všechen tak krásně sestavený denní pořádek.

V tom uslyšel kroky po písku, jímž byla cestička posypána. Ohledl se a skrze listí spatřil štíhlou postavu Hedviččinu. Nepřicházela však samotna. Podle ní, vedouc se s ní pod paždí, šla sestřenka a hlasitě s ní rozmlouvala.

„Chce se státi professorem?“ tázala se

„Ano.“

„To je škoda.“

„Proč?“

„Či není tak hezkého mladíka škoda za professora? Kdyby na mně záleželo, tož bych učinila professory jen ze samých starých a ošklivých.“

„Jdi, dětinská,“ pravila Hedvika mentorským tónem, prozrazujícím pocit vznešenosti, jejž poznávala vůči naivní sestřence. Chtěla ještě něco dále říci, ale spatřivši v besídce Kazimíra, přerušila rozmluvu a vstoupila pod stinnou klenbu.

„Aj, vy již na místě?“

„Dnes snad nebude ze čtení nic?“

„Proč? Žofie může také něco získat.“

„Ó! já velmi ráda poslouchám, když někdo pěkně čte. Co čtete, prosím?“

„Děje tvoření se přírody, od Haeckla.“

„Toť název románu?“

„Není to román,“ pravila Hedvika, a úsměv vyjadřující politování nad nevědomostí sestřenčinou pohrál jí kolem úst.

„Není to román? Básně? Ach! mám velmi ráda básně,“ pravila, tleskajíc radostně rukama.

„Nikoliv, jest to vědecká kniha, velice zajímavá. Poslouchej.“ Nabídla jí místo vedle sebe a sama usedla.

Žofie se zakabonila Kniha vědecká připomínala jí školu, tu nudnou školu, na kterou by byla ráda zapomněla, dostavši se jednou z klášterních zdí. Přes to však naslouchala z počátku velmi pozorně a s napjetím ducha; ale když přes napjatou pozornost nemohla mnohému o čem slyšela porozuměti, počala se nepokojně vrtit, natahovati se, rozhlížet na všecky strany a konečně uslyševši perličku v zahradě křičeti, vstala a spěchala ji odehnat, aby čtoucím nepřekážela — a více se nevrátila. A když se pak před obědem s Hedvikou v pokoji sešla, tázala se jí se vší naivností:

„Jak můžeš, má drahá, poslouchat tak nudné věci? Činíš to zajisté ze šetrnosti k němu.“

„Nehleděla bych na šetrnost pouze, kdyby mne to nezajímalo,“ odpověděla Hedvika.

A teď počala jako s kazatelny Žofii vykládat o nutnosti vyššího vzdělání žen, představovala jí rozdíl mezi křehkými útvary fantasie a přísnou vědou, a Žofie tvářila se při tom tak, jako často v klášteře, když vážná velebná matka ji napomínala, čekala totiž netrpělivě, kdy se to skončí, Hedvika však, zanášejíc se oblíbeným thematem, nebyla by snad tak brzy skončila, kdyby v tom okamžení, jakoby Žofii ku štěstí, nebyl někdo před dům zajel.

„Bolek,“ zvolala potěšena a vyběhla do síně, aby uvítala příchozího, který kavalírským obratem před dům zajel, zastavil rychle rozjeté koně a hodiv oprati sluhovi vzadu sedícímu, obratně seskočil a sestřenku pozdravoval. Uvítání bylo tak srdečné, tak důvěrné, že Kazimír, který právě ze zahrady vyšel a byl toho svědkem, pokládal je za příliš důvěrné a neslušné. I později, když mu pan Kajetán vysvětlil, že jest to blízké příbuzenstvo a že znají se oba od dětství, připadalo mu to prapodivné, že mohla být mladá dívka k muži tak smělou. A byl to muž v pravém toho slova smyslu, neb ačkoliv mu nebylo mnoho přes dvacet let, činily ho statný vzrůst a Herkulova postava o mnoho starším. Tvář měl červenou, zdravou, sluncem opálenou, ozdobenou již ušlechtilým vousem plavé barvy, a ruce tak široké, silné, že když při představování Kazimírovi ruku stiskl, tento bolestí se až krontil. K tomu byl hovorný, celý večer bavil společnost vypravováním různých šlechtických anekdot a jarmarečních historek, a vypravování proplétal hlasitým, drsným smíchem, který Hedviku velice dráždil, i divila se v duši, jak mohou otec a matka nalézati potěšení v poslouchání planých výmyslů a triviálních anekdot. Kazimír se také divil, jak mohly Žofii tak zajímati. Veselá dívka se přes tu chvíli smála a při tom otvírající se její korálové rtíky odkrývaly dvě řady bílých, rovných, zdravých zoubků, a na něžných tvářičkách tvořily se dva hezké, vábné důlky. Kazimíra však neuchvátily a časem krčením ramen, nebo pohrdlivým úsměvem projevoval Hedvice svou nespokojenost. Ve společnosti té cítili se býti oba cizími, rozmluva zdála se jim býti mělkou, smích pustým.

Když se následujícího dne sešli v besídce, pronesli výslovněji své úsudky o jarmarečním bohatýru, jak nazvala Hedvika zlomyslně Boleslava, a o věčně se smějící Žofii.

Při té příležitosti se Kazimír vyznal, že sedě včera celý večer jako na žhavém uhlí, přemýšlel chvíli o tom, jak hrozný by to musil býti život, kdyby ho osud připoutal k nesmyslné, prosaické bytosti, která by nedovedla uhodnouti vyšších jeho tužeb a která by mu náležitě neporozuměla. A zpověď svou zakončil vyznáním, že nyní více než kdykoliv jindy cítí, jaké je to štěstí míti ženu, která vyhovuje potřebám srdce i ducha.

„Pochopuji vás úplně," ozvala se vážně Hedvika, „neb také já bych nedovedla, nemohla oddati srdce člověku, jenž by mi neimponoval velikostí duševní, jehož bych nemohla zároveň milovat i také si vážit. Zdá se mi, že takový muž je v manželství jako nulla před jednotkou, která cenu jednotky nezvyšuje, nýbrž snižuje."

„Mně se zase zdá, že nevzdělaná žena jest jako koule, přivázaná k mužově noze, která ho v životě tíží a překáží letu jeho myšlének."

Takové rozmluvy a často již před tím pronášená podobná přiznání utvrzovala je vždy více v tom přesvědčení, že jsou oba pro sebe stvořeni. Dnešní pak různila se od dřívějších jediné tím, že Hedvika pokládala za vhodné Kazimírovi oznámiti, že spojení jejich nic nestojí na závadu.

„Svěřila jste se tedy rodičům?"

„Pověděla jsem jim vše, jasně a otevřeně, jak přísluší to bytosti, která nekráčí slepě, za popudem prvních dojmů a instinktů, ale řídí se rozumem. Jen nejistá a sebe neznající naivnost jest v podobných případech nesmělou. Vyznala jsem jim vše přímo . . ."

„A oni?"

„Přesvědčivše se, že veškery výmluvy by byly marny, schválili mou volbu."

„Mohu míti tedy naději?" zvolal živě Kazimír.

„Nikoliv naději, ale jistotu," pravila, podavši mu ruku.

Kdo ví, nebyl-li by se nyní radostí přeplněný kandidát filosofie odvážil tu ručku políbiti, kdyby nebyl k nim přicházel pan Kajetán, který z dálky již volal:

„Hedviko, pojď se podívat, jak krásné kousky tam Bolek na koni provádí. Statný hoch, na mou duši."

„Papínku, takové věci mne nebaví," odpověděla lhostejně.

„Ale stojí to za podívání! Nu pojď, pojď! Snad i vy, pane Kazimíre, půjdete se podívat; ačkoliv jste v podobných věcech laikem, podivíte se, jsou to skutečně umělecké kousky."

To řka, vzal dceru za ruku a odváděl ji k brance, vedoucí na dvůr. Kazimír musil dříve systematicky složiti skripta a knihy a teprve za chvíli kráčel vážně za nimi.

III.

Domácí pán a paní ve společnosti Hedviky, Žofie a Adámka dívali se ze síně na smělé obraty jezdcovy. Také dvorská čeládka, zvědava, vystrkovala hlavy tu ze dřevníka, tam z kuchyně i z plotu a divila se. A skutečně byla to rozkošná podívaná na statného, hezkého mladíka, an klidně a mužně krotí skoky bujného tureckého koně, který nadarmo se snaže protiviti se jeho vůli, hlavou potřásal, udidlo hryzl, pěnu chrlil, vzpínal se, až konečně musil podlehnouti a poslušně postupovati dle taktu bičíku, klusati, cválati, v pravo, v levo se obraceti, kroutiti se v esa i osmičky dle přání jezdcova. Pan Kajetán, jako nejkompetentnější znalec, vzdával hlasitými výkřiky a voláním: bravo! pochvalu po každém těžším obratu.

„Bravo! výborně," opakoval přes tu chvíli, „podívejte se, podívejte, jak znamenitě jej zkrotil, a toť koník, panečku, to je chlapík! Jaký klus, jako panenka v tanci cupe nožkama, ó! jeden, dva, tři — jeden, dva, tři!"

Při těchto slovech nachyloval hlavu v tu i onu stranu, napodobuje svižné pohyby koně.

Paní Kajetánová sdílela také mužův obdiv. Žofie tleskala radostí rukama a Adámkovi div oči nevystoupily na povrch a ústa otevřel tak, jakoby chtěl pohltit jezdce i koně, a při obtížnějších skocích obdivem sám až poskakoval. I Hedvika, která z počátku chladně se chovala a lhostejně, jakoby nuceně se dívala, mimovolně zvolna vždy s větším zalíbením zručného jezdce sledovala a mane se vyslovila, že Bolek velmi dobře na koni se presentuje.

„Při pohledu na takovou jízdu," pravila Kazimírovi, který v tom okamžiku vedle ní stanul, „při které kůň a jezdec tvoří jaksi jediný celek, možno teprve porozuměti mythu o Kentaurech, není-liž pravda?"

Kazimír učinil hlavou posuněk, který mohl znamenati právě tak souhlas jako opak, ale v tváři bylo mu lze vyčísti, že poznámka ta, která byla spolu pochválením jezdce, nebyla mu vhod. Pocítil se býti jí pokořen a svržen na druhé místo. Vida tedy její živé zalíbení v jezdci, odvážil se jízlivě podotknouti, že by si byl nikdy nepomyslil, že by mohla býti pro podobné jízdecké produkce zaujata.

„Křivě mne posuzujete, pane Filutinský. Krkolomné kousky nemiluju a nechválím, ale takové překonání obrovské zvířecí síly rozumnou vůlí člověka, toť zajímavé podívání, neb jest to jaksi vítězstvím ducha nad hmotou. Musíte sám přece vyznati, že jezdec má v takových okamžicích v sobě něco triumfatorského a zároveň uměleckého."

„Kdybych byl věděl, slečno, že na to kladete tak velikou váhu, byl bych se také snažil získat vaši přízeň jízdou na koni."

„Což pak vy jezdíte na koni?" tázala se udiveně.

„Není to velké umění," odpověděl nedbale.

„Jakže? vy jezdíte na koni?" tázal se pan Kajetán, obrátiv se k němu, „a nikdy jste se k tomu nepřiznal. Nu, to nám svou dovednost musíte ukázat."

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Kanarek.

Drobotina od *Boženy Kunětické.*

Hop! Hop! Tili, tili, tililili. — A teď se na mosazném kroužku, umístěném ve špici pěkně ozdobené a vším pohodlím nádherného vězení opatřené klece houpá. Tililili —

Můj Bože, jaké to krásné zvířátko! Tak svižné, tak veselé a tak žluté! Vyjma konec bělavého ocásku jest celé jako nejkrásnější pomoranč.

A ta očka! Kdeže jsou granáty temnější a kde zářivější!? Ten zobáček! E, jdi, mrško, vím, že s ním jen koketuješ. Zabodne špici jeho rozpustile do jablka a pak si jej zase všemožným způsobem otírá, aby na něm ani skvrnky nezůstalo. Tak, a teď klobne ledabylo do housky, pak vezme zrnko semence, zapíje je vodou, hop, hop — ztichl — sedí docela tiše, tak tiše, jakoby něčemu naslouchal. Je nápadně rozčepejřen, hrdélko má nadmuté. Snad usne. Ba ne, chystá se k nějaké výtečné písni. V hrdélku mu tichounce hrčí, jako když potůček přes oblázky pospíchá, tak jemně, pravě bozské ada-

gio — silněji — silněji — tón jasnější druhého vypouští ze zobáčku, v němž růžový jazýček pohybuje se rychle jako smyčec znamenitého houslisty — ach! — a teď zas tiše, snivě, dojemně.

„Ty šelmo! Až by člověka rozplakal, tak to umí. Ale rozumět zpěvu musí, kdo ho poslouchá, a pak to zní safraportsky pohnutlivě. Ty taškáři! Jak povídám, rozplakat dovede — vida, slza."

Pan Dejl vzpřímil se namáhavě na pohovce, zeleným rypsem potažené, a skřížil ruce na prsou. Tu slzu, o níž prve mluvil, nechal si však v koutcích svého dobráckého nosu nedotknutou. Činíval tak pokaždé, kdykoliv jeho překrásný kanárek ji vyloudil, a to se stávalo pravidelně každého rána tak asi o desáté, o půl jedenácté hodině.

Slza páně Dejlova a nadšená píseň kanárkova byla na denním pořádku jeho jednotvárného, spokojeného života.

Pan Dejl byl šťastný člověk. Požíval toho velkého štěstí, jemuž nemůžeme ani my ostatní lidé s duchem činným, se sterými touhami a illusemi, zrovna báječnými, porozuměti.

Pamatuji se na pana Dejla velmi dobře.

Jedl, pil, spal a umřel.

Největší jeho zásluhou bylo, že umřel, a největším jeho namáháním i překvapením, jež sám sobě způsobil, byla smrt.

Ostatně umřel teprve před rokem, a to byl již okolo šedesáti let.

Smělejší ironie si nemohli dovoliti jeho závidění hodní dědicové, než ujištěním v lístcích úmrtních, že zemřel sešlostí věkem.

On, který tak málo žil!

Pan Dejl byl domácí pán, ale lišil se od ostatních, samým Bohem chráněných svých kollegů velmi značně. Nesoudil se, neupomínal, nenadával a nebouřil, nedostával křeče, nedělal nemilé návštěvy, ach, byl tak pohodlný!

Nechal se obsluhovati svou statečnou chotí, nechal si vypravovati, se uspati, nechal se vypeskovati a usmíval se od rána do večera jen proto, poněvadž před třiceti lety musil se ceremonielně usmáti, jsa k tomu matkou svou vybídnut, na nevěstu, kterou mu byla vyhlédla a laskavě ji až k svatbě přiměla.

Od té doby byl by považoval za smrtelné namáhání ten úsměv ze své tváře smazati. Usmíval se, když jedl, usmíval se, když spal, usmíval se, když čiperná jeho ženuška nad ním rukama lomila, a hlas její velebně zněl klenbami velkého jeho domu, jako dunění doznívajícího hromu, usmíval se, když pršelo i když slunce svítilo. Co se osoby jeho týče, byla přirozeným, ba nutným výsledkem jeho životního namáhání: Kulatá, samý tučný záhyb, s několika lalochy pod bradou, s významnou pleší na hlavě a očkama věčně ospalýma, před sebe hledícíma. Rty velké, jakoby několikanásobné, zvyk mluvení brebtavý, chůze líná, co noha nohu mine, kolíbavá, ruce nečinně v kapsách světle hnědého županu zastrčené, a na rtech ten strnulý úsměv. Nevím, ale mne mrazil. Obličej páně Dejlův i s tím úsměvem považovala jsem za mistrně provedenou škrabošku darmochleba. Tak bylo na něm vše nehybné.

Záležitosti jeho finanční obstarávala s přísnou důkladností paní Dejlová a jediné tím způsobem nahražen nájemníkům domácí pán, tou měrou, že ani toho nepozorovali.

Pan Dejl vycházíval málokdy, aneb správněji řečeno nikdy. Tu denní jeho procházku po malé zahrádce vyjímaje ani nazvati nemůžeme. A ještě ona činila mu obtíže ohromné.

V přední části domu bydlel jeden obchodník, jeden doktor lékařství a dva úředníci, nepočítaje ani jeho samého, totiž pana Dejla s jeho ženou, celé první poschodí obývajícího.

Přes dvůr do zadu byly alkovny, dřevníky atd. V jednom koutě nalézalo se zasmušené okno, a za ním bydlel prý jakýsi diurnista, nebožák.

Byl tam zalezlý jako krtek v díře, a ukazoval se jen tehdá, když pospíchal za svou nicotnou povinností. Kašlal. Ostatně v domě starali se o něho příliš málo, aby mohli pozorovati, že náhle po celé tři dni nepřešel práh svého bytu. Zato zasmušené okno bývalo otevřeno po celé ty dni.

V ten čas přihodilo se panu Dejlovi něco kromobyčejného.

Ulítl mu kanárek!

Zapomněla jsem tuším podotknouti, že světle žlutý kanárek v nádherné kleci, pravý to virtuos tónů hrdelních, byl jedinou mohu snad říci bytostí, která zajímala netečnou a nanejvýš nedotknutelnou mysl páně Dejlovu. Zamlouval se mu svým zpěvem a pak tím, že jej nejmenším neobtěžoval, ba že jej jaksi netivě ignoroval.

Služka jej očistila, obsloužila, a panu Dejlovi zbývalo pouze obdivovati se mu od pazourků jeho růžových nožek až po šelmovskou chocholku tak nadšeně, jak toho jen schopen byl.

Věc celkem velmi přirozená.

Pokud neměl pan Dejl kanárka, upíral po celé dlouhé hodiny zrak svůj buď na obrazy, nebo na psací stolek, na němž jaktěživ snad nepracoval, nebo na strop, na záclony atd. Ale to všecko bylo, probůh, tak nehybné jako on sám! Na obrazích viděl denně vycházeti totéž slunce, které nikdy nevyšlo, a téhož pasáčka s trubkou, který nikdy nezatroubil, na psacím stolku stále jednu skvostnou psací mapu, která se nikdy neotevřela, na stropě stále jednu strakatou hvězdu, na záclonách neustále tytéž květy vyrudlé, komické a nudné až běda — nedivme se, že musil usnouti.

Manželkou svou nenechával se baviti rád — povídala mu pravidelně o věcech, které jej nezajímaly. A pak také přicházela zřídka kdy lít do jeho utýrané duše úlevu.

Až jednou koupila mu kanárka a kanárek zvítězil.

Teď měl již pan Dejl na co koukati! Kanárek se přece pohyboval — vida — hop, hop — koupal se a česal zobáčkem, škrábal se nožkama, houpal se, zobal, zpíval! Co tu rozmanitosti! Jaká protiva jeho vlastní bytosti! Ptáček tak čilý, nikdy netruchlící, švitořivý — to přece bylo něco! A pan Dejl neměl dítek — kanárek mu mohl svým nevyčerpatelným humorem opravdu imponovati. A také imponoval. Do obligatních zvyků pana Dejla přidružila se ještě svrchu zmíněná slza. Objevila se o desáté a oschla o půl jedenácté v důlku u širokého nosu při delikátním nějakém zadělávaném na vidličku.

(Dokončení.)

Drobnosti.

— Ve Francii zamýšlejí zříditi nový průplav, jenž by spojoval Canal la Manche s mořem Středozemním. Průplav vycházel by z Havru a táhl by se přes Rouen, Paříž a Lyon do Marseillu.

— Angličané píšou více listů než kterýkoliv jiný národ ve světě. Dle poslední zprávy anglického generalního poštmistra za rok 1884 připadá průměrně na jednu osobu obyvatelstva Velké Britanie 42 dopisů ročně, kdežto před třiceti lety pouze 15 od jedné osoby průměrně jich psáno. Také počet poštou rozesýlaných novin a knih v témže poměru vzrostl. Celkem obstarala pošta anglická roku 1884 dopravu 1,360,341 400 listů a 160,340 500 korr. lístků. Z dopisů bylo 260 000 dáno na poštu bez adressy a 512 636 zůstalo jich na poště ležet pro adressy nedokonalé. Mezi jinými zvláštnostmi poslána poštou také jednoduchá poštovní marka, na níž napsána byla adressa a 25 slov, i byla řádně dodána jako lístek korrespondenční. Když však tentýž pisatel skusil to s markou na vyplacení korrespondenčního lístku nestačící, musil adresát zaplatiti taxu za nedostatečné frankování.

— V New-Yorku začala agitace na prospěch vyloučení všech zbytečných frasí z právních listin. Anglické i americké soudní i právní řízení oplývá jimi více než kterékoliv jiné ve světě. Povídá se, že pouze new-yorkští advokáti vydělají i zbytečným psaním něco přes půl milionu zlatých.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Voloček".

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpolední.

ROČNÍK XIII. | 20. srpna 1885. | ČÍSLO 24.

Venus Verticordia.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Ty, jež obracíš srdce
jak žnec žeň pokosenou,
dej, ať jsem vždycky dojat
a vždycky nadšen ženou!

Ty matko lidí, tvorů
a nesmrtelných bohů,
na srdce všech jež kladeš
svou vítězící nohu,

Na které posud chvěje
se hořká moře vlna,
ó matko věčné touhy,
ó matko lásky plna,

Před níž se chvěla Saptó,
o které Lukrec zpíval,
dej, ve objetí lásky
bych nikdy neumdlíval!

By všecky střely její,
jež letí z vášně luku,
se změnily mi v srdci
na písně ve souzvuku!

Dej, polibky by všecky,
jež na rtu by se chvěly,
med nesly pro mne pouze
jak na Hymettu včely.

Dej, aby stáří, když mi
číš mládí pukne v střepy,
se smálo ještě květem
jak jabloňové štěpy!

By hlava těžká vůní,
však srdce lehké bylo,
by tobě, světa paní,
se ve mně zalíbilo!

A v Orku stín když vejdu,
stín matný k stínům druže,
i tu syp z klínu svého
mně růže, růže, růže!

Rokoko.

Napsal *J. Zeyer.*

I.

O svatém Václavě, roku spásy jeden tisíc sedm set a několik přes šedesát, bylo vždy verné královské město Dubrovice (jedno z nejospalejších v tomto staroslavném království) v nemalém rozčilení. Pan syndikus strojil totiž na oslavu svého patrona velké hody večerní, a to bývalo rok co rok v dubrovických letopisech nejdůležitější události, kterou leda jedna ještě větší občas zastiňovala: totiž příjezd paní kněžny Antonie Eleonory z Loděnic na dubrovický zámek.

Na svátek pana syndika a na bále paní kněžny, jež laskavě nejen svoje nejvyšší úředníky, ale i vršky dubrovické měšťanské společnosti zvávala, bylo videti, kdo má právo čelo vzhůru nositi a kdo ne! Tu, pane, nebylo pochybnosti. Dvojí to pozvání znamenalo pro podřízenější tvory, aby po celý rok před vyznamenanými hezky klobouk smekali . . . A nyní, dnes (můj ty milý Bože!) obracel sám pan syndik svět nohama vzhůru! Věřili byste? Víte, koho pozval na dnešní hody svatováclavské? Floriana Sloupenského. Nevíte, kdo to jest? Rád věřím, pan Florian to snad sám nevěděl, ale povím vám. Krátce, muzikant. Otec jeho? Toulavý muzikant. Matka? Kdo pak ví? Nic zlého na ni sice nevěděli, ale z Dubrovic nebyla; kdo pak tedy mohl historii její znát? Ale nechme rodičů, jsou oba v Pánu, a mluvme jen o panu Florianovi.

Učil se u otce na flétnu pískat, a ta flétna, pravda skvostný, neobyčejný to nástroj, bylo celým jeho dědictvím. Pozdeji šel Florian do Prahy, pak toulal se někde v cizině a tam stal se prý slavným, ač byl ještě velmi mlád. Pan syndikus seznámil se s ním v Praze při posledním pobytě, neboť v Dubrovicích, jak si každý snadně vysvětli, nebyl ho nikdy znal. A kde myslíte, že se pan syndikus s ním v Praze sešel? U nejbohatši patricijské rodiny na Starém městě, a v té skvělé společnosti mluvil každý se sličným, mladým flétnistou jako sobě rovným. Inu, v Praze ať se ty novoty zavádějí, tam bují všelicos, před čímž nás Pán Bůh chrániti račiž, ale zde, zde v Dubrovicích, kde se každý na starého Sloupenského pamatuje, jak v hospodách hrával, ne, ne! Mnohá ctihodná měštka skládala toho památného dne před samým večerem svoje brokátové šaty opět do vykládané skříně mezi suché růžové listy s předsevzetim, že tenkráte k panu syndikovi nepůjde. Ale na večer dostavili se hosté přece do jednoho. A div divoucí! Jen že se pan Florian Sloupenský objevil, měl celou společnost rázem pro sebe. Ne, abych nelhal, jen polovici té společnosti, ale polovici krásnější a lepší — polovici ženskou. Mužští byli zatvrzelejší a měli příčinu, neboť byli žárliví: to že byl pouhý muzikant? Vždyť se choval jako hrabě, mluvil jako princ! Nic se necítil povzneseným, když pan syndikus jej neslýchaně vyznamenával, mluvě s ním jako s některým z nejváženějších měšťanů! Někteří páni si mezi sebou šeptali, že by se měl pan Florian vlastně vyhodit. Ale i v těchto řadách pobouřených nespokojenců mizeli mu nepřátelé, když po večeři pan syndikus ho prosil, aby ctěné společnosti dopřál trochu té hudby, toho božího daru, jejž mu milý Pán Bůh tak bohatě uštědřiti ráčil. Florian hrál nejdříve na klavikord a celá společnost žasla. Pak zpíval, a dámám skákalo srdce v těle. Konečně hrál na svou slavnou flétnu ebenovou, vykládanou stříbrem, a ženské i mnohý z mužů prolévali sladké slzy. Pan syndikus ho tiskl k srdci a paní syndiková roznášela sama na stříbrném tácu rýnské víno v sklenicích z nejjasnějšího zeleného skla, aby umělci připíjeli. Celá společnost jásala hudebníkovi slávu, ba tlačili se k němu, zasypávali jej lichotivými slovy a naslouchali jeho vypravování o Miláně, Florenci a Římě, kde byl studie konal a se v umění svém zdokonaloval, s pravou pobožností. Všickni se mu teď neskrytě, upřímně obdivovali — vyjma jednoho. Zatvrzelý jeho nepřítel zůstal pan Blažej Pistorius, měšťan, lékárník a starý mládenec.

Bylo mu již hnedle šedesát, ale vydával se za padesátníka a dovedl všelijakými kosmetickými prostředky a pomocí svého krejčího svět o svém tvrzení přesvědčiti. Postavení jeho společenské v Dubrovicích a značné jeho jmění dodávaly mu nemalého lesku, tak že se zapomínalo rádo na nepříjemnost jeho osoby a chování, na směšnou jeho domýšlivost a prázdnost jeho duše. Slovem, přes všechen odpor, který u každého zbuzoval, byl přece jen hledanou osobností, a nebyl málo společnosti hýčkán.

Přece našlo se dosti smělců, kteří panu Pistoriu aspoň jeho staromládenectví se smíchem vyčítali, když se jinak na něj odvážiti nemohli; a to jej nejvíce mrzívalo. Postavil se pak obyčejně pred zrcadlo, měřil sám sebe od pudrované hlavy az ku stříbrným přeskám saffianových střevíců, načechral si svůj jabot z brusselských krajek, a klepnuv na víčko své zlaté tabatěrky brillanty zdobenými prsty, pravíval: „Jen chtíti, milí braši, jen chtíti, a viděli byste, co děvčat bych dostal!“ Pak šňupl obyčejně s gracií nějakého markýza a opakoval samolibě: „Jen chtíti, jen chtíti!“ — A věřil tomu, a pochlebníci jeho tvářili se, jakoby též věřili.

Když tedy toho večera všechno se jen k onomu mladíkovi s flétnou tlačilo, všechno jen jemu naslouchalo a pana Pistoria tak nápadně zanedbávalo, zanevřel trpce nejen na muzikanta, ale na celou společnost. Ve chvilce, kdy panovalo v síni nahodilé ticho, loučil se náhle hlasitě s panem syndikem, a to způsobem hrubým, urážlivým pro všechny přítomné. Pronesl cosi o nudě a o bolení hlavy, kterou mu prostřední hudební produkce vždy působí. Celým sálem chvělo se to nejdříve jako leknutím, všecko mlčelo, ale pak vztahovala se bouře. Žena pana syndika předešla ducha přítomnosti nemilému výstupu.

„Neoklamete nás, pane Pistorie,“ zvolala s úsměvem, jakoby hrot jeho jízlivosti nebyla ucítila. „Neoklamete nás! Nevymlouvejte se na bolení hlavy! Nejspíše vás volá sladké nějaké dostaveníčko. Víme, jak jste milován. Ale my vás nepustíme, ať ta kráska vaše si třeba zoufá!“

A přistoupila k němu, a podala mu skleničí perlícího se vína. Společnost byla jediným ironickým úsměvem, ale pan Pistorius to nepozoroval, mrskl pohledem do blízkého zrcadla a samolibost jej oslepila jako vždy.

„Tak milován je pan lékárník,“ ozval se hlas odvážného posměvače, „a přece zůstal starým mládencem. Čím asi to? Vybíral příliš — nebo byl z těch, kteří při vybírání jiných zbývají?“

Pan Pistorius žasl. Tak smělý útok zasluhoval směšnou odpověď.

„Kdybych chtěl,“ pohodil hlavou, „dostal bych dnes ještě třeba deset“ —

„Neopakujte nám to stále,“ rozhorlil se starší jeden pán, který byl vždy v nejhorším humoru, když se poněkud napil. „Víte přece sám nejlépe, že to pravda není. Kdyby ještě tam ten mladý panáček s flétnou něco podobného tvrdil, mělo by to smysl. Ale vy, vy! Jděte též nám!“

Více méně potlačený smích ozval se ze všech koutů pokoje, a ten mladík, ten muzikant, ten ničema se vůbec ani nesnažil, veselost svou skrývati, smál se hlasitě a hleděl při tom nevinně jako dítě. Pan Pistorius by ho byl zavraždil. Ale potlačil svou nevoli a rozechvěn rozkřikl se:

„A což kdybych vám to všem dokázal?“

„Dokažte!“ zlobil se mrzutý pán, jehož paní syndiková marně chlácholila.

„Nuže, sadím se, že za dva měsíce budu ženat, že si vezmu krásné, mladé děvče, třeba to nejkrásnější a nejmladší v celém městě!“

„Platí, platí!“ voláno sborem.

Pan Pistorius se teď lekl. Co to byl ve své popudlivosti jen mluvil? Ale bylo pozdě odvolávati.

„Tedy se sázím!“ opakoval a čekal, kdo ze všech těch jeho odpůrců se k protisázce ohlásí.

Tu hleděl ale soused na souseda a nikdo se neozval. Vítězoslavně ohlížel se pan Blažej po celém pokoji.

„Aha, couváte?“ pravil pyšně, a usmíval se urážlivě. Byl vínem a domýšlivostí opojen. Vrhl opovržlivý pohled na skupení dam, sedících v sousedství pana Floriana.

„Víte příliš dobře,“ pravil, „že byste prohráli. Která pak dívka netouží po sňatku? A která by konečně odolala mým penězům, i kdyby se jí osoba moje nelíbila?“

To bylo přílišné i pro tu jinak tupou, trpělivou dubrovickou společnost. Nastal pohoršlivý hluk, otcové a matky přítomných dívek se rozhorlili, všichni byli pobouřeni. A pan Florian, celý zardělý nevolí, zvolal hromem: „Je to hanebné, co jste pravil!“

„Proč se tedy nesázíte?“ ptal se pohrdlivě pan Pistorius.

„Sázím se,“ vzkřikl bez rozmyšlení Florian.

„Platí!“ odvětil rychle pan Pistorius. „Zde zlatá moje tabatěrka. Naplním ji dukáty a přiložím ještě tento drahocenný rubínový prsten. A vy?“

Mladík byl v rozpacích a mlčel. Dámy byly až k slzám pohnuty nad jeho vzezřením a mávaly, též v rozpacích, horlivě vějíři. A tichem a parfumovaným vánkem, příčinou mávajících vějířů povstalým, nesl se hlas pana Floriana, sladký a chvějící se jako melodie dojímavé písně (tak aspoň dámy později tvrdily):

„Nemám ani dukátů, ani rubínů — “ pravil, a pohledy dam byly by z něho nejbohatšího krále učinily, kdyby se byly v perle proměnily a vzdechy jejich v diamanty jako v bajkách, „nemám ani dukátů ani rubínů — “

„Ale máte svou flétnu!“ smál se hrubě pan Pistorius, nedaje mu domluviti. „Ta snad také tak docela bez ceny není?“

„Svou flétnu!“ vzkřikl mladík a tiskl ji polekaně k srdci, jakoby ji před dotknutím toho surovce chrániti chtěl. Pak ale usmál se nuceně a řekl: „Svou flétnu! Nuž buďsi, ano,“ a zbledl lehce. Pak pravil: „Však, pane, dívka ta musí být mladá, čistá, nezištná a krásná, tak krásná, že i já, váš odpůrce, to přiznati nucen budu.“

„Což bych si jinou vzal?“ odpověděl se sebevědomím pan Pistorius. „Zítra položím svou sázku do rukou pana syndika, učiňte též tak.“

„Toť nemožné,“ pravil mladík. „Jedu do Prahy a budu na svou flétnu při koncertu v paláci nejvyššího pana purkrabí hráti.“

„Toť něco jiného,“ mumlal pan Pistorius, tváře se trochu méně vyzývavě. Zmínka o panu purkrabím imponovala mu. „Jeďte tedy i se svou flétnou do Prahy,“ dodal, „Na svatbu vás pozvu, zahrajete mi při tabuli a pak mi odevzdáte prohraný svůj nástroj.“ Poklonil se lehce společnosti a šel.

„Moje flétna!“ vzdychl tiše mladík a cosi jako slza tlačilo se mu do oka.

„Vždyť ji neprohrajete,“ ozval se vedle něho hlas.

Vzhlédl a viděl před sebou tlustou dobráckou tvář paní důchodňové Bobešové.

„Myslíte?“ ptal se dychtivě, s vděčným pohledem.

„Jsem jista! Kdo by si toho hastroše vzal?“ A smála se, až jí oči vlhly. Pak dodala: „Proč pak jste nás nenavštívil, když jste zase jednou po tak dlouhém čase zde? Zapomněl jste na nás?“

„Ó jak by to bylo možné?“ zvolal mladík. „Byla jste vždy tak laskava! Co jste mi dobrého ovoce dávala, mně ubohému hochu, když jsem kolem vaší zahrady bloudíval jako Adam kolem ztraceného ráje! A ty milé vaše děti! Co dělá Krystýnka? A což Dornička?“ A moře upomínek z dětství se mu vzbouzelo v mysli.

„Za nějaký týden vrátí se z kláštera,“ odpověděla paní důchodňová. „Ta je už velká. Až zase přijedete, přijďte jistě k nám.“ A vstala k odchodu.

Hosté se rozcházeli, a druhý den, mezi tím co pan Florian Sloupenský do Prahy jel, aby při koncertu u nejvyššího pana purkrabí na flétnu hrál, nemluvilo celé město Dubrovice o ničem jiném, než o jeho sázce s panem Blažejem Pistoriem.

II.

Minulo as čtrnácte dní a na výstup v domě páně syndikově začalo se pomalu zapomínat, jen sem tam pravívala ještě někdy jedna kmotra druhé, když právě nic nového nevěděla: „Jak pak to asi s tou sázkou dopadne?“ A druhá odpovídala: „To bych ráda věděla,“ a pak mluvily o jiném. Avšak pan Blažej Pistorius nezapomínal. Především jednalo se mu o to, aby vyhrál, lakomství jeho a samolibost mu proto pokoje nedávaly; ale ještě jiná byla při tom věc. Obrazotvornost jeho začínala mu mladou krásnou bytost rýsovati, viděl ji, jak v tom velkém, šerém, nudném jeho domě, podobna oživujícímu paprsku, z pokoje do pokoje bloudí, cítil, jak mu to zamrzlé jeho srdce roztává, a těšil se na to, jak mu celý svět to mladé štěstí záviděti bude. Když se dostal do těch vidin, musil pan Blažej ze svého hlubokého, pohodlného křesla vstáti a po pokoji choditi, míval pak často závrať. Začal nyní do opravdy o tom přemýšleti, na které dvéře by as zaklepati měl. Pan doktor měl dceru — ale ta nebyla hezká, pan notář měl sestru — ta zase nebyla mladá! Kupcovic šišlala, purkmistrova Rosalie byla přihlouplá. Každá měla vadu, na kterou koli si vzpomněl, žádná nebyla hodna býti vladařkou jeho domu a jeho srdce.

Žila v městě schudlá jedna šlechtična, měla několik dcer, hezkých a mladých, a ten její erb nedal panu Blažeji několik nocí spáti. Našel nějakou záminku a vyhledal paní baronku. Za chvilku zapředl hovor tak, že paní baronka mohla snadně uhodnouti, kam míří, aniž by to byl zřejmě řekl. S tlukoucím srdcem čekal na první její slovo. To ale nepřicházelo. Paní baronka vstala, mlčíc měříc ho od hlavy k patě, vypukla v hlasitý smích a vyšla z pokoje. Pan Blažej nevěděl, jak se dostal z domu a zpět do lékárny. Byl z toho téměř nemocen, bál se vyjíti druhý den na ulici, myslil, že budou na něj prsty ukazovati. Avšak paní baronka byla buď příliš hrdá nebo dosti velkodušná, že mlčela — pověst pana Pistoria nevzala v té příčině pohromy. Stal se ale od toho dne trochu zádumčivým, zdálo se mu, že je přece jen možné, že tu sázku naposledy prohraje. Bylo ho teď málo mimo dům vidět, nemusil-li býti v lékárně, seděl ve velké své zahradě za domem. Podzim byl nad obyčej teplý a slunný, a zahrada byla plna zlatého kouzla. Hraničila s velkým parkem kněžny Antonie Eleonory z Loděnic. Ležela o něco níže než park, a v rybníčku jejím na louce, kde sem tam ještě některá podzimní květina kvetla, zrcadlila se krásná terassa kněžnina, posázená ohromnými javory, které nyní své zlaté a rudé koruny na bledomodrém nebi rýsovaly. Za nimi otvírala se avenue staletých lip a ztrácela se, jak se v zrcadle vodním zdálo, do nekonečna. Nevím, jak dalece pan Blažej překrásný ten obraz na klidné hladině

*

rybníčka pozoroval a oceňoval, ale oči měl tam stále upřeny, když o marných pokusech své ženitby dumal. Přece nemohl mysliti, že se mu z té vody nevěsta zjeví? Nuž, vidite, a přece se tak stalo!

Bylo to v neděli po mši, seděl na kraji rybníku a hleděl líně na hladinu. Všiml si tenkráte javorů plných slunečných paprsků, i té avenue plné stínů. Musil si říci, že to krásný pohled. Pojednou zdálo se mu, že vyletěl anděl od země, kterou ve vodě viděti nemohl, vzhůru ke korunám, a to rychle jako blesk, a jako blesk letěl opět dolů a zmizel. Ale za okamžik vynořil se opět do vzduchu, zlaté paprsky mu šlehaly kolem hlavy, bělost jeho svítila jako sníh — a zmizel, aby v okamžiku se opět objevil! Pan Blažej se usmál své vidině, která ho ovšem jen na vteřinu překvapiti mohla, věděl, co ten anděl, jeho mizení a opětné objevení se znamenalo: byla to krásná mladá dívka, která seděla na houpačce, připevněné na stromy v parku paní kněžny.

„Což přijela paní kněžna a nějací s ní hosté?“ tázal se sám sebe, a hleděl pátravě na obraz dívky, zjevující se právě zase na vodě v rámci těch sluncem zlatě hořících javorů.

„Ne, to není kněžna ani hraběnka,“ pravil si, pozoruje ten její téměř chudobný vlněný šat a bílý šátek bez krajek, lehce přes prsa skřížený. „Kdo to ale je?“

„Ah,“ zvolal za chvilku, „Důchodňové Dornička!“

Zpomněl si, že mu byla Juda, stará jeho hospodyně, před několika dny vypravovala, když mu při stole sloužila, že se důchodňové vrátila její neteř z Kutné Hory, kde byla nějaký rok v klášteře za příčinou vychování a němčiny trávila.

„Dornička!“ opakoval si pan Blažej. Nebylo pochybnosti. Štěpnice za domkem, kde knížecí důchodní bydlel, vtěsnaná do samých starých, polozbořených bašt městských, sousedila na druhém konci s parkem pouze knížecímu služebnictvu přístupným. Mimo pana důchodního a jeho rodinu nechodil tam nikdo, neboť zámek byl nyní až na vrátného a starého správce s ženou úplně prázdný.

„Dornička!“ zvolal po třetí pan Blažej a lehký ruměnec mu přelítl tvář.

„Což kdybych“ . . . šeptal si a zamlčel se. „Jak je sličná,“ dodal hlasitě za chvilku. Pak se vzpřímil, šel rychle do domu a volal na starou Judu. Přišla celá udychána z kuchyně.

„Hned, vzácný pane, budeme mít oběd hotový,“ ujišťovala chlácholivým hlasem.

„Co oběd!“ zvolal pan Blažej, „o ten se teď nejedná, paní Judytko. Přineste mi můj atlasový oblek tabákové barvy, ale rychle!“

Hospodyně, ač udivena, neodpověděla slova a vyhověla za okamžik pánovu přání. Pomáhala mu při strojení, při česání, při kropení voňavkami, a když stál konečně pan Blažej v plné parádě před zrcadlem, měře se sám sebou okouzlen, zamilovaným pohledem, sdílela Juda jeho obdiv upřímně s ním.

„Jako jablíčko,“ šeptala, když vyšel z domu.

Kráčel ulicí jako páv, který se sluní, a měřil přímo k domu knížecího důchodního, pana Lukáše Bobeše. Lidé se za ním dívali, byli oslněni jeho nádherou, a omámeni vůní, která za ním páchla jako vzdech růžových zahrad perských. Kdo jej viděl, tušil, že je odhodlán cosi velkého podniknouti. Paní důchodňová se až lekla, když ho spatřila, tak slavnostní a vážný byl jeho obličej!

Stála právě v kuchyni a vadila se se služkou, míchající ne prý dosti vydatně povidla v ohromném měděném kotli. Okamžitě měnila se přísnost její tváře v obyčejnou u ní dobráckost. Vítala pana Pistoria a vedla jej do parádního pokoje. Po malé pomlčce, nastalé po obvyklém vzájemném vyptávání se na zdraví, pravil pan Blažej klidně a slavně:

„Milá paní důchodňová, přicházím, abych vás žádal o ruku panny Dorničky.“

Přes všechnu prostotu těchto slov musila se paní důchodňová třikráte ptáti, než pochopila; řekla, že má jako mlhu v hlavě, a nemohla nic jiného ze sebe vypraviti, leda: „Ale je to dítě, pouhé dítě.“

Pan Blažej zasvěcoval ji zatím, co stále vedla svou, dopodrobna do svých poměrů. Důchodňová otvírala oči a uši, ba i docela trochu ústa. Byla věděla jako každý v městě, že je pan lékárník více než zámožným, ale že má tolik bohatství, nebyla věru tušila. Utírala si šátkem čelo, jakoby na ni šly mrákoty. Měla šest dětí a velké o ně starosti. Dornička, dcera nebožky její sestry, ubohý sirotek, bylo její sedmé. Milovala ji se svými vlastními téměř stejně. Vždyť ji byla co tříletou přijala! Byla jí přirostla k srdci.

Paní důchodňová dala se do pláče. Pan Blažej byl téměř uražen. Vstal.

„Není vám můj návrh snad vhod?“ ptal se ostře.

„Jak si to můžete jen mysliti!“ pravila rychle, ale dosti neurčitě paní důchodňová. „Velká to pro nás čest — ale — ale . . .“

„Nuž, ale?“ zvolal pan Blažej.

„Ale můj muž není doma,“ vymlouvala se paní Bobešová.

„Rozumí se samo sebou, že s ním musíte promluviti,“ pravil pan Blažej. „Vím sice, že se stane, co vy chcete, ale dejme tomu, že se s ním musíte poradit. No, netvařte se, celé město ví, kdo je u vás pánem v domě.“

Paní důchodňová mlčela, lichotilo jí to a mrzelo zároveň. Pan lékárník ale vytáhl své cibulovité zlaté hodinky, posázené perlami, zdobené smaltem a dodal: „Dávám panu důchodnímu a vám plných šest hodin na rozmyšlenou. To je přece dost? Ovšem žádám též, abyste o té věci s nikým slova nepromluvili.“

„Buď, jak si žádáte,“ odpověděla paní Bobešová s hlubokou poklonou. On poklonil se též, velmi galantně, a šel.

Sama v pokoji, propukla ubohá paní v nový pláč. „Čtrnáct jí minulo teprve let,“ bědovala, „a má svou mladost a svobodu pochovati pro takového mrzouta!“ A napadlo jí, že byla na bále u pana syndika jej hastrošem nazývala, že byla tvrdila, že si ho žádná nevezme!

„A teď mu mám dát Dornu, náš zlatý obrázek!“ a vrtěla hlavou. „Má býti obětí jeho sázky? A ten sličný, dobrý Florian má ke všemu tomu ještě svou krásnou flétnu prohráti!“ Mávala záporně rukou. „Ubohá Dornička, bez rodičů, beze jmění —“ pojednou mlčela. „Ovšem by se zaopatřila skvěle, Bože, jak skvěle! Ó můj ty dobrý Bože! Takové štěstí jí po druhé už zajisté nepřijde. Je to peněz! Jejej!“

Mlčela, pak zašeptala: „Konečně není zlý člověk. Byl by jí zajisté jako otec. Vždyť se mu musí srdce rozehřát nad tím dítětem.“

Pustila teď své obrazotvornosti úplně uzdu. Viděla Dornu, jak vládne v tom velkém, panském domě co neobmezená paní, viděla, jak pan Blažej, „druhý její otec“, ji na rukou nosí, jak ho za několik let milý Pánbůh do ráje zavolá, a jak Dornička se znova, a tenkráte dle svého srdce, vdává. Nyní žije jako v nebi a štědrou rukou odplácí své tetě na dětech její dávnou o ni péči. A paní důchodňová zvolala nahlas: „Děkuji ti, děkuji ti, zlatá naše Dorničko, za vše!“ I na Floriana konečně nezapomněla: „Tomu musí Dornička při svatebním hodu prohranou flétnu nazpět vyprosit.“ Tak bylo tedy všecko v pořádku. Když přišel za chvilku její muž, oznámila mu prostě a určitě, že se byla ustanovila Dorničku provdati. Čepejřil se sice, když mu řekla jméno ženichovo, ale jako vždy, podrobil se i tenkráte. Paní důchodňová vrátila se do kuchyně, zpomněla si na povidla: bude je potřebovat brzy na koláče pro celé město, neboť budou to hody! Tenkráte byla s mícháním služčiným spokojena, a teď, když i tato starost byla odbyta, zpomněla konečně, že nutno i s nevěstou promluviti. Hledala Dorničku v štěpnici, a smích její znějící z parku, z korun zlatých javorů, kam na houpačce letěla, přivedl paní důchodňovou na pravou stopu. Když to dítě shlédla, píchlo ji to v srdci. Dvě nejstarší děvčátka paní důchodňové, o tři a dvě léta mladší Dorničky, houpala vesele svou sestřenku, a Dorničin smích a její volání „výš, děti, ještě výš!“ zněl zahradou sladce jako zpěv drozda. Letěla tak bezstarostně průhledným křišťálovým vzduchem podzimním, svěží jako z růže květ, a vlasy její byly zlatější v slunci než ty krásné žluté listy javorů, pršící na ni ze šumících větví. Měla paní Bobešová opět zakalený zrak, ale za chvilku šeptala sama sobě: „Osobo, vždyť je to pro štěstí toho dítěte!“ Přemohla se a přišla blíž.

„Hajdy!“ zvolala na své dcerušky. „Krystynko, Pavlinko, koláče jsou upečeny. Pojďte jíst!“

Děvčátka hnala se s křikem domů, a Dornička, opuštěna, kolíbala se pomaleji a pomaleji na houpačce.

„Ty, Dorničko, čekej,“ začala paní Bobešová tiše, mezitím co se houpačka zastavovala. „To se celý den tak houpáš?“

„Kde pak, teto,“ odvětila dívka. „Houpáme se s dětmi střídavě. Každý vždy jen chvilku.“ A držela se oběma rukama za provazy a ryla špičky malých nohou do písku.

„Víš, Dorno, měla bys těch her už nechat. Vždyť nejsi více dítětem. Bude ti hnedle patnáct let. Dnes ráno jsem na to myslila, že ti dám ušít pro neděle do kostela šaty s vlečkou.“

Dornička klopila oči. Zanechat již her!

„Tetičko,“ vzdychla, „dnes ráno byla jsem s paní správcovou v knížecích pokojích. Víš, co jsem tam viděla? Pannu, s kterou si vnučka paní kněžny hraje, když sem přichází. Má, pomysli si jen, šaty z hedbáví proměňavé barvy, a točí očima, když ji tiskne, a skutečné vlasy má!“

Paní Bobešová jakoby nebyla slyšela.

„Ty šaty, které ti chci dát ušiti, budou snad hedbávné. Líbí se ti proměňavá barva?“

Dornička zapálila se radostí, pustila provazy houpačky a sepjala ruce. Zapomněla na hračku.

„Jak?“ zvolala, „Hedbáví! A s vlečkou? Což se to pro mne hodí?“

„Proč ne?“ rozhovořila se teta. „Vždyť bys mohla býti už vdanou. Dosti často jsou děvčata v tvém stáří již nevěstami. Ku příkladu tvoje babička, dej jí Pánbůh lehké odpočinutí. Té nebylo patnáct, když se vdávala. Scházelo jí šestnáct dní. Nu, a vidíš, jak to divné! U tebe se to opakuje, je s tebou zrovna jako s nebožkou babičkou! Pomysli si, holka, hlásí se o tebe ženich. A jaký! Jak by ti záviděly slečny celého města! Šatu hedbávných, ba i aksamitových bys měla dost, inu všech barev, a šperků, no, co bys jen chtěla! . . .“

Zamlčela se, svědomí jí vyčítalo, že činí cos nepravého, byla zardělá a třásla se. Dornička zardela se též, ale jen proto, že si vzpomněla na své nepřítelky z kláštera, které ji někdy pro chudobu její urážely. A teď by ji musily záviděti! Musila se tomu usmívat. Jinak byla klidná. Paní Bobešová utišila zatím nepokoj svého svědomí myšlénkou, že to vše „pro dobro toho dítěte“, a hladíc jí vlásky šeptala: „Tak, drahoušku, svoluješ?“

„Když poroučíš, tetičko,“ odpovědělo nevinně a prostě děvčátko. Pojednou se ale poněkud zasmušilo. „Tetičko, když budu paní s vlečkou a vějířem, to už nesmím nikdy hrát si s loutkami?“

Péra, aksamit, krajky pozbývaly v tom okamžiku veškerý lesk a veškerou cenu v jejích očích.

„Blondku, proč bys nesměla, kdyby tě to těšilo,“ smála se teta, ale byla dojata.

Dornička seskočila s radostí s houpačky a objala ji.

„Jak tedy poroučíš, tetičko.“

Oběd nestál u důchodních toho dne, jak se říká, za nic. Nikdo nejedl s pravou chutí, mimo děti a služku.

V určitý čas přišel pan Pistorius. Viděl hned na tváři paní Bobešové, že vše v pořádku. Pověděla mu do podrobna, co s Dorničkou byla mluvila, i o té panně se mu zmínila. Těšilo ho, že jeho budoucí je tak ještě světem nedotknuta, tak prostá, že pro něho rostla jako to růžové poupě v zahradě. Přivedli pak Dorničku, nebyla nic v rozpacích, nemluvila sice, leda když odpovídati musila, ale smála se ustavičně. Ten ženich a vdávání vůbec bylo jí tak k smíchu! Když jí ale pan Blažej řekl, že ještě dnes na večer jí objedná z Prahy loutku tak krásnou, jako ona na zámku, zapálila se radostí a děkovala s vroucností.

Pan Pistorius byl jako v nebi. Prosil, aby se zatím ještě o zasnoubení jeho nemluvilo. Za několik dní přišla objednaná panna z Prahy, mistrovská práce norimberského hračkáře: pohybovala nejen očima, ale i jazykem, a oblečena byla v samý kment a zlatohlav. Od toho dne bylo vše jako zpečetěno, město dozvědělo se konečně o všem co ujednáno, a určil se posléz den blízké svatby. Dubrovice žasly, gratulovaly a pomlouvaly o závod.

(Pokračování.)

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

Legenda věků.

Nová serie „Legendy věků“ není pouze pouhým pokračováním první, jest v mnohém vzhledě též její doplněním a objasněním.

Básník cítil sám, že nevyčerpal všecky stránky jistých dob, a vrací se tudíž k jednotlivým periodám novými celými cykly.

Celkový ráz dílů těchto jest ovšem v mnohém podoben dílu prvnímu, ale jedním se liší podstatně, mají poslední knihy velkolepý ráz prorockého lyrismu. K Homerské plastice přistoupila hloubka nářků Isaiášových a síla visí Ezechielových.

Imposantní řada básní těch podobá se v skutku ohromné zdi, báječnému valu, sesutému Babelu. Ale toto zdivo prostupuje místy jako úponky břečťanu svěží a vznešená poesie didaktická. V obou posledních dílech stvořil Hugo novou poesii symbolicko-didaktickou, vrcholící v básních „Sedm divů světa“, „Epopej červa“, „Celá minulost a celá budoucnost“ a „Čtyři dnové Elcise“.

Tyto melodie jsou nové v jeho poesii, a nepřeháníme, když řekneme, že od doby Childe Harolda nenapsána v genru podobném skladba větší a mohutnější.

Projdeme básní, která jest nadepsána „Vidění, z kterého povstala tato kniha“, jako šerou tajuplnou branou a pozdravíme v jásavé antického prozáření plné básni zemi. Neznáme čistšího mramoru nad ten, z kterého tesána tato klassická hymna plná klidu, soucitu a božské pohody. Idea božství, zmítající napořád básníkem, hlásí se hned v druhé básni „Svrchovanost“, čerpané z mythologie indické: je plna velkosti a hloubky. Dále octneme se mezi bohy a obry. Starý vzdor potřásá hlavou proti olympickým. Není to Hellas prozářená sluncem své klidné dokonalosti, je to Hellas vroucí theogoniemi — ne Hellas Minervy, nýbrž Kybely, staré matky bohů a lidí. Báseň „Titan“ jest zde důstojným pendantem k „Satyrovi“ I. dílu. Do středu země od bohů uvězněný titan Phtos rozbíjí své kruhy, prohrabe se nitrem země nohama a rukama, prorazí vítězně kůru země, až octne se na druhé polokouli země, a dívá se jako oknem tmy ve vír hvězd a slunci v nekonečnost. Je málo míst v deskriptivní poesii vůbec, rovnajících se gigantické práci podzemní tohoto titana. A kdybychom ani nesouhlasili jako Paul de Saint-Victor s osudem těch ubohých řeckých bohů v básni Hugově, musíme se v úctě pokloniti před virtuosní maestrií formy, s jakou zde se shledáváme. Toť bronz nejčistší, toť řeč nová, kde každý verš je tep orlích perutí, hrom kladiv kyklopických.

Po bozích hlásí se o slovo králové. Ať si realismus a naturalismus mluví co chce proti látkám mythickým a historickým, jedno nelze jim upřít — velkost. Takový heros antický, toť již sám kus epopeje, on nese na svých bedrách již celé určité ovzduší a básník dle krásných slov Götheových nemusí se rozplývati konstrukcí okolní situace, může hned, což jeho pravým jest úkolem, oživovati případy individuelní. Z té příčiny radí Göthe, ano schvaluje nové spracování látek starých, neboť nepřijde na to, co, ale přijde na to, jak se to udělá. Přenese ť každý v kristal ten světlo své individuality, dle kterého pak barvy se tříští a kupí.

Mineme nádherné zpěvy historické z řecko-perských válek, ale nemůžeme obejíti malou ódu, vloženou mezi ně: „Píseň Sofokleovu u Salaminy“. Toť antika pravá a ryzí, toť, jak duchaplně Paul de Saint-Victor dí, mezi skupinami epickými soška efeba ozářená zorou. Toť melodie tancující v světle, v jejíchž slokách cítí čtenář ruch křídel attické včely.

Kolikrát nebyl již Cid rekem básní! V druhé serii „Legendy věků“ je mu posvěcena celá kniha. Není epická dle našich pojmů, je to jeden dlouhý monolog v XXVI zpěvech (ovšem krátkých), čelící proti autoritě královské. Zvláštní dojem dělá v něm směs prostoty a chvástavosti, něhy a brutalnosti, s jakou Cid, pravé to zosobnění staré Kastilie, vystupuje. Vražedná ironie tají své žihadlo do tvaru nevinné písně romancera, a básník demokrat více prokmitá železnou maskou těchto slok, než Cid aristokrat. Dlouhá litanie výčitek, děsná obžaloba moci královské, toť tento Cid.

Jiná struna zní v objemné básni „Cid ve vyhnanství“. Co zde Hugo vytvořil, nenajde nikdo v romanceru španělském.

Jsme v době čirého barbarství. Skoro stoletý hrabě Felibien najde v době půtek domácích v Sieně na ulici mrtvé dítě v rozpáraném břiše matky. Kletba, která z úst jeho proudí na vrahy, zní jako polnice soudu, jak žalozpěv Eumenid.

„Welf, kastellan Osborský“, má celý kolorit a sílu Burggravů.

Jednou z nejoriginalnějších básní vůbec jest „Otcovství“ v kruhu pyrenejském. Jaym potrestal svého syna Ascagna tím, že vyťal mu políček. Uražený syn prchl z domu otcovského, kam více se nevrátí. Starý otec hyne v hoři a opuštěnosti. V zármutku svém sestoupí do hrobky, kde nad hrobem jeho otce, děda Ascagnova, ční téhož bronzová socha v lidské velikosti. Klekne před ní a lkaje prosí a ptá se, má-li syn právo, aby od vlastního otce mohl se cítit uraženým. V tom socha se pohne a on cítí kovovou ruku děda, hladící jej po tváři. Nic lahodně děsnějšího jak toto náhlé oživení hmoty.

Jinak užil téhož prostředku Hugo v krásné básni „Orel přílby“, kde kovový orel, umístěný nad helmicí zrádce a barbara, oživne, vzpne se, vyklube mu oči a zmizí pak v azuru.

Mezi tyto divoce pochmurné zpěvy vložena jest skupina idyll. Všecky druhy lásky velkých duchů, basníků a myslitelů jsou zde opěvány krátce, ale způsobem novým, nepřekonaně mistrovským. Každá ta malá báseň je drahokam a přece každý ten drahokam je zároveň zrcadlem doby toho či onoho milence i ve formě napodobené. Orfeus, Moschos, Virgil, Petrarka, Shakespeare, Beaumarchais a Voltaire, celá metamorfosa lásky ve všech stupních, v každé příležitosti na každé struně zpívá

v tomto drahocenném cyklu. Bohyně a nymfy, madonny a matrony, hetairy a loretty podávají si ruce k reji. Růžoví amoretti tančí mezi řetězy hyacintů, krokusu a růží.

Železná struna epická pokračuje v cyklu „Doba nynější“: „Hřbitov v Eylau“ a „Jean Chouan“ jsou jako fragmenty moderní epopeje, první v homerické své prostotě patří snad k nejlepšímu, co vyšlo kdy z péra Hugova.

Vedle epopeje idylla — „Malý Pavel“ toť nový zázrak něhy a gracie!

Octli jsme se u básní didaktických, o nichž již napřed jsme se zmínili. Je-li „Sedm divů světa“ ohromným Babelem tratícím se do hvězd, je „Epopej červa“ děsným labyrintem, nořícím se mezi hroby v střed země. Odpověď na obé jest „Celá minulost a celá budoucnost“. Analysovat tyto zpěvy je těžko. Vstoupá-li první grandiosní spiralou, kroutí se druhá chodbou, jakou si vrtá červ, a třetí spadá vážně jako dlouhá cesta starým mlčícím hvozdem. Nemůžeme se pouštět do detailů, které zde rostou a bují jako divý chmel v pralese, ale každá sloka tohoto dlouhého žalmu je plna zajímavosti v stavbě, v zvuku a osvětlení.

Konec druhé serie ztrácí se opět v bezmezném prostoru nekonečna. Planety, hvězdy a mlhoviny hovoří. Je nám nevolno, hrdlo stahuje ostrý vzduch, máme pocit srázného letu a udýcháni zavřeme knihu — vysoce jedinou a památnou v dějinách poesie. Proti těmto v skutku kolossalním zpěvům jest poslední řada „Legendy věků“ skutečně slabší. Digresse na digressi a často opakování myšlének starších a jinde s větší silou vyslovených ukazují, že kmet kladl poslední kameny třesoucí se rukou na velkou budovu své epopeje. Není tu více pevného plánu, básně jdou za sebou bez logické nutnosti, rázem svým podobny spíše slabším filosofujícím číslům z „Contemplac“ než silným stránkám obou prvních legend. Vděčnou rukou vybíráme některé drahokamy: „Láska“, „Kamenovaný“, „Co muj ujec vypravoval“, „Sedláci na břehu moře“, „Slova obra“. Jednotlivosti vzácných krás je dost — celek unavuje. A tak i v tomto zakončení se podobá „Legenda věků“ zřícené stavbě Nimrodově, gigantické základy do nesmírné šířky se pnoucí, v děsných spiralách vystupující do mraků a hvězd, ale plné rozvalu, výmolů, strží, na jichž vrcholu pohrává chladný vítr sporou sežloutlou travou . . .

Pravý to úděl lidstva! „Don Juan“ Byronův, tento druhý maják poesie moderní, jest rovněž jen velkolepým zlomkem.

(Pokračování.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Slečna Šípkova sršela roztomilostí a vtipem. Bavila oba své miláčky tou plnou, bezprostřední veselostí, která se někdy snese na člověka jako štědré požehnání, z něhož dostává se v hojnosti každému, s nímž se setkáváme. Rozdáváme plnýma rukama, aniž bychom pociťovali ztráty. Ba cizí radost jest i naší radostí, jejíž neodolatelný proud strhuje vše a každého, nehledaje posily, nedbaje překážek a uklízeje si z cesty všechen rmut a všechnu škaredost.

Jaromír zapomněl na své stesky a Louisa na své obchodní starosti, když slečna Šípkova s humorem vypravovala, kterak svůj salonek buď musí zavříti nebo rekonstruovati od základů.

„Vlastina družina utekla od praporu pod mou střechou slavně vztyčeného jako školní mládež od oltáře osvěty, když měch a píšťaly dudáka pod okny zahudou. Z rekyň emancipace jedna po druhé zahodily ochotně svůj štít a s vděčným potěšením vyměnily své oruží za svatební šaty a své meče za mechačky. Nyní mnou si ruce a pekou na našem statutu koláče svým domácím tyranům, jimž bez odporu, ba se smíchem, jako na potvrzení své bývalé bláhovosti při odsuzování emancipace přizvukují. K čemu byly vaše ohnivé řeči, důmyslné koncepty a vynalézavé budování nového společenského pořádku, Louisinko? K čemu vaše slohové fasadnictví, pane Horáku, k čemu naše zevrubné, duchaplné a světoborné úrady, usnesení, proklamace? Vy jste je zradila první, Louiso, za vámi pospíšily ostatní, už i slečna Tomanova shání se prý pilně po jhu, pod něž by svou šíji sklonila, a z celého našeho válečného sboru zbývám bezmála já jediná, jako opuštěný general ve ztracené pevnosti. Se slečnou Ďáblických, se svým chefem štábu, jsem v neshodě o způsobu hájení, můj čiperný adjutant, slečna Žitných, vzal si do hlavy uynalezení nějaké nové šmolky, a rekrutů nemám, posily se nedostavují, raďte mi, co činiti, abych nepropadla směšnosti!“

„Následujte zlého příkladu svých podřízených důstojníků a vdejte se také,“ mínila paní Horáková.

„Kdybych nemohla ještě býti vaší matkou, vy posměvavá čtveračko, mohla by mne snad posednouti dívčí touha, přivolati na svou hlavu čepec plný štěstí nebo neštěstí. Ale já už nechci býti ani šťastna, ani nešťastna. Jak víte, mohla bych si velmi snadno koupiti svého pána a velitele. Zboží moderní i starožitné fasony, dutého i jadrného, s dekorací, tituly i bez dekorace nabízí se mi dost. Mohu voliti mezi paletami a trubliky, jízdou a dělostřelectvem, mezi všemi fakultami, ale já jsem si — jak rovněž známo — umínila, býti něčím sama sebou. Poněvadž pak sochařský cech zdráhá se uznati mé právo k provozování této živnosti, poněvadž dále známky a oharky z doutníků k dobročinným účelům sbírati nechci a slávu české kuchyně zvelebovati neumím, hodlám setrvati ve své snaze, udržeti se ve správě duševní dílny, kterou nazývám svým salonem. Dosavadní druh výroby v této dílně neosvědčil se; nutno poohlédnouti se po jiném zboží, — co byste mi navrhovali?“

„Genre, který jest vám nejbližší, výtvarné umění,“ radila Louisa.

„Obávám se neúspěchu. Zlato nadání našich umělců bývá zušlechťováno ohněm bavorského piva, jež nikomu nabídnouti nemohu. Přeji vášnivě rozdílu mezi Mnichovem

a Prahou, ale nevím, zdali by se mi podařilo, tento rozdíl přivoditi —"

„Tedy literarní," proponoval pan Horák.

„Jaké barvy? Slovanské, domácí, moravské, západnické. Školu nejstarší nebo nejmladší? Ti pánové nesnesou se mezi sebou, pomlouvají se rádi a já bych se nakrásně mohla ocítiti mezi válčícími stranami, ve vřavě polemiky, kterou panošové a panošíkové rytířů ducha na kolbišti rozličných časopisků způsobem všelikým, z pravidla však málo kavalírským vedou."

„Hudební," upozorňovala paní Horáková.

„Ach, v tom byla by teprve závist a podrážděnost domovem. Není tvrdohlavější, nesnášelivější a nedůtklivější rodiny nad muzikanty!"

„Vědecký tedy," navrhoval Jaromír.

„Hu! Chcete snad, aby u mne byli děláni a shazováni profesoři, abych zvala mnohoslibné deery rektorů a děkanů zároveň se snaživými docenty, abych propůjčila své pokoje za rejdiště trapnému prospěchářství a počítavé licoměrnosti, abych hostila nemluvňata i nebožtíky, soudce a odsouzené, na příklad profesora Kubeše a jeho popravčího mistra zároveň?"

„Popravčího mistra?" tázal se Jaromír a Louisa jedním dechem překvapení.

„Ano. Profesor jest zabit, mrtev."

„Kterak tomu rozuměti?" zvídal pan Horák. „Včera večer jsem ho zahlédl na příč ulice, — vlekl se ovšem —"

„Jako svůj stín, jako nebožtík, pohřbený za živa. Ano. Blaho ubohé Quiriny trvalo na krátce. Vdala se nešťastně," vzdychla si Ella.

„Ale pro boha, co se mu přihodilo?" tázala se paní Horáková. „Nedoslechli jsme ničeho, v novinách ani sledu —"

„Tajný soud, tajná poprava — pro širší veřejnost, ovšem. Dala jsem si onehdy pořiditi odlitek, jenž poslán mi v mnohonásobném obalu. Mezi tímto nalezla jsem makulaturu z nějaké tlusté knihy, v níž na každé straně zabíjí se po katansku profesor Kubeš. Jméno našeho přítele ponoukalo moji zvědavost i přečetla jsem několik archů tiskopisu, z něhož patrno tolik: Profesor vydal objemnou knihu, v níž na více než dvou stech stranách rozvinutím ohromné učenosti dovozoval národní, filologickou a slovanskou důležitost, nahraditi nesprávné ‚jest' správným ‚jesti', po případě zkratkem ‚jesť'. Pohříchu nesetkaly se důvody profesorovy s uznáním brusičské auktority, která — jak se podobá — právě v tomto roce má pravdu, a popud této módní veličiny postačil, aby profesor Rozsekálek v Šilperku sepsal tlustou, čtyři sta stran silnou knihu, jíž děsně porazil profesora Kubeše, zničiv jej na dobro. V této kastě pak jest nepochybně obyčejem, buď některou osobnost šmahem velebiti neb šmahem zatracovati, neboť za panem Rozsekálkem vyřítila se na našeho nešťastného profesora učitelská jednota v Kravsku u Znojma s fulminantní resolucí, kteráž jest od první do poslední litery zdrcujícím ortelem. ‚Bochovské listy filologické' postavily jej na pranýř jakožto národního škůdce a jiné i jiné auktority pochutnaly si rovněž na mrtvole pana Kubeše, což všechno pěkně v dodatku ke druhému vydání knihy Rozsekálkovy jest sebráno a vytištěno. Žasla jsem, smála jsem se, ale setkavši se včera s Quirinou, přestala jsem se smáti. Neštěstí jest skutečně hrozné. Paní Kubešová pláče, on si zoufá, jeho postavení jest otřeseno, budoucnost z kořene vyvrácena. Základ této budoucnosti byl položen právě nešťastnou knihou. Dynamit profesora Rozsekálka jej roztrhal. Pan Kubeš proměněn rázem v bezvýznamnou nulu mezi svými kolegy, ztratil pro vědu i národ všechnu důležitost a kdož ví, zotaví-li se po této ráně. Lékaři vrtí nad ním hlavou a posýlají ho do Abbazzie. Zažádal již o dovolenou a —"

„Posluha s lístkem pro milostivého pána," oznamovala panská.

Jaromír vyšel do předsíně, přijal od posla malé psaníčko a roztrhnuv je, lovil ze směsi špičatých a křivých klikůháků slova, z nichž znenáhla uhádl obsah dopisu, jenž zněl:

„Mój kochany, najdroższy Jaromirze!

Powróciłam z Monte Carlo, pełna niecierpliwego pragnie twoich słodkich pocałunków, mój najukochańszy! Przyjdź natychmiast, bo — zgubiłam wszystko, o prócz nadziei w — ciebie!

Twoja Alma."

Posluha čekal na odpověď.

„Půjdu ihned," sděloval mu pan Horák a vrátiv se do salonu, rozloučil se krátce s Ellou a s chotí, stýskaje si na nezbytnou, nutnou chůzi za neodkladným řízením.

A večer byl skvělý, improvisovaný banket v „Míčovně", jemuž předsedal bujný, bezstarostný pan Horák, plýtvající neobmezenou dováděvostí a neohraničenou štědrostí. Kvas nebyl zjednán na základě přesné úmluvy a rozvrhu jídel, nápojů i couvertů. Jedlo se a pilo, kde co bylo nejlepšího a nejdražšího bez úplného ladu a skladu, a proto za hříšné peníze.

Ale což na tom! Pan Horák měl právo býti nepříčetně vesel, neboť Alma, chvíli vzdorující Alma, ba snad i pokusem nevěry hrozící Alma vrátila se kajícně do jeho náručí! Nepověděl o tom arci nikomu, leč jeho důvěrník, baron Drasovský, byl také přítelem jiných, a ti šuškali si mezi sebou uspokojivé vysvětlení bujarosti Jaromírovy.

Nedivili se mu. Přáli mu náhrady za ztráty a příkoří v domácnosti, jíž vévodila obmezená, nepříjemná panička, která jej vypudila ze správy závodu, zmocnila se samovládnou rukou jeho majetku, zavírala mu jeho kasu a byla žehravá, žárlivá, protivná, vadivá, tvrdá, vedouc si stále jako rozkohoutěná hokynářka. Odpuzovala jej vadnutím své spanilosti; nemravy; zanedbáváním chicu a povinností velké dámy; nechutí, representovati bohatý dům krásou, zlatem, hedvábím a společenským půvabem všudež, kde pražský high-life se manifestuje; ostudou, již způsobovala svému choti, snižujíc jej za muže obyčejné, zaprášené, pracovité a nevlídné mlynářky.

Odkud vzaly se takové řeči?

Kdož ví! Nikdo neznal jejich původu a každý je doslýchal i roznášel dále — —

Pan Horák byl omlouván, litován. Bylo mu prominuto mnohé, co jinak nebylo lze ospravedlniti. Ubohý člověk! Tak hezký, tak mladý, tak bohatý a spřežen nerozlučně s takovou nízkou, malichernou ženou! Ještě mezi muži vyskytl se mnohý, jenž dovolil si vynésti nad počínáním Horákovým příkřejší soud; mezi dámami však považována jedině Louisa za vinnici. Což mohl by hřešiti tento roztomilý švihák, tanečník a bavílek, plný charmu a společenských ctností, kdyby jej žena k pokleskům přímo nedoháněla?

Slečna Ella Šípkova poznávala ovšem správněji. Leč i na váze jejího soudu bylo tíze ztřeštěnosti Jaromírových nadlehčováno přízni, jíž v jejím srdci zdědil syn jejího miláčka. Pokusila se vícekráte napomenouti Jaromíra, bývala však z pravidla odzbrojena žertovnou roztomilostí páně Horákovou, jenž po seznání pevnoty svazku, jímž cit Ellin k němu připoután byl, spoléhal na ni jak rozmazlený hošík na předobrotivou tetu, která vše promine, vše napraví, zakryje a s potěšením i zodpovědnost za svého chráněnce na sebe uvaliti dá.

Elliny rady dostalo se rovněž Louise; neboť i slečna Šípkova uznávala, že správnost vedení účtů, kupecký bystrozrak a obětavá péče o všechny podrobnosti manipulace tovární nejsou takovými ženskými půvaby, jimiž by muž trvale okouzlován a v milostném zanícení udržován býti mohl.

Louisa neposlechla. Chtěla býti mužem a byla přec jen ženou. Důvěřovala přílišně svému vyvolenému a horšila se nikoli na něho, nýbrž na ty, kdož mu klevetami a podceňováním ubližovali. Nedoslechla mnoho, a i před těmito diskretními ohlasy bláhovosti Jaromírovych zavírala oči a sluch, ohražujíc se svou ženskou hrdostí — proti poznání a ocenění běd, v nichž krása i velebnost knížete jejího srdce tonula. A přec bylo toto ubohé, něžné, veliké srdce první, které pocítilo ve své hloubi pohasínání lásky Jaromírovy, a první, jež vidělo, kterak milenec klesá s oltáře, na nějž ho dychtivá, zbožňující vroucnost milující duše povyšovala. Děsila se hořkosti, kteráž ze skrývaného vnitra drala se sama, vyznívajíc v nevlídných slovech, a trnula, vidouc na bledé své tváři a ve vráskách svého čela chmury, vystupující z temné propasti zkalené mysli, jejíž trud úzkostlivě před světem skrývala. Byla by se spíše dala ukřižovati, než by si byla pozasteskla, s Ellou nebo jinými žalobníky souhlasila, neb dokonce Jaromírovi s prosebným steskem na prsou se vyplakala. Její vnitřní bytost hledala i nalézala opory a útěchy na dvou místech: za pultem v kontoaru a u kolébky malého Stanislava v dětském pokoji.

Obsáhlou, zodpovědnou péčí o závod pružily a tužily se její síly, s velikostí úkolu vzrůstala i její ráznost, kteréž nebe žehnalo. Louisina činnost uvolnila i částečně sesmekla již obtížné závazky, dědictví Rývovo svírající, připravovala vyváznutí ze zbývajících, upevnila mlýn v jeho finančních a obchodních základech, srovnala bedlivou a šetrnou rukou nepořádky z hospodářství Jaromírova. Ba dokonce lakotnou skrblicí ji nazývali, neboť paní Horáková obrátila desetkráte každý krejcar na dlani, než jej vydala, a nevydala jej nikdy bez užitku, nedopřála ničeho zbytečného nikomu, ba ani potřebné sobě. Jen pro své dítě a svého muže neměla závor na pokladnách — — —

Jsme na počátku zimy.

„Míčovnou" zmítá rozpustilá nevázanost. Každý pošetilý nápad jest skvostem vítaným vděčně, vybízejícím k závodění, každý ukládá čestnou povinnost přijati jej bez rozpaků a vyznamenati se v splnění komického úkolu.

Právě pokoušel někdo pana Horáka, tvrdě, že on, Jaromír, nepolíbí žádnou starou bábu a kdyby se s ní hned v okamžité své růžové náladě při opuštění „Míčovny" setkal.

Pan Horák založil se bez otálení o dvě stě dukátů, že tento rekovný čin provede.

„Ale snad nepůjdete již domů!" podivil se a vytýkal baron Drasovský.

„Ne, máme teprve dvě hodiny s půlnoci. Která ospalá čepice šla by tak záhy spat! Ale zde také nezůstaneme. Vyveďme něco někde jinde."

„Kdo zná slečnu Tomanovou?" zvolal kdosi, nadaný vhodnou inspirací.

„Já! — Já! — Já!" voláno ze všech stran.

„Většina. Dobrá. Pojďme ji gratulovat."

„Co!? K čemu?"

„Ah, vida! Slečna slaví dnes svou svatbu a patrně nikoho ze svých známých nezpravila a nepozvala. Nic nevadí. Zahanbíme ji a přijdeme nepozváni s gratulací. Pánové, vzhůru!"

„Upozorňuji toliko," křičel pán z Drasova, „že z veselky slečny Tomanové radují se Albrechtice a nikoli Praha."

„Albrechtice, — Albrechtice — kde to hnízdo leží?" tázalo se několik hlasů.

„Kdesi nedaleko za Prahou," ujišťoval jeden z nejveselejších. „Máme koně. He! Vy tam, — vy Josefe, zavolejte některého z kočích!"

Přivolaný fiakr ubezpečil, že zostra možno do Albrechtic dojeti za hodinu.

„Budiž, pánové," svoloval rozmýšlivě nejopatrnější ze společnosti. „Jen kde svatebčany nalézti!"

„Doptáme se."

„Není třeba. Svatbu vystrojil Nataliin strýc, albrechtický sládek. Jen přímo do pivovaru."

„Chudý program," ozval se jiný zdráhavý a zimomřivý, jemuž se za chladné noci snad nechtělo stráviti dvě hodiny ve voze pro pouhé blahopřání.

„Rozmnožíme jej! Zbouříme Albrechtice a naplníme je svou slávou," ujišťovali jiní, hořící odvahou.

Ze vrat hotelu „Míčovny" vyjelo třináct povozů tryskem do tmavé a sychravé podzimní noci.

Za hodinu zavyli jim albrechtičtí psi na uvítanou. Kočáry bujné chásky zmírnily svůj běh do vrchu, na němž Albrechtice se rozkládaly.

„Kdo poví, kde nalezneme pivovár?" tázal se někdo.

„Na onom konci, pod městečkem," tvrdil jeden kočí.

„Ne, v pravo u potoka!"

„Oho, na levo."

„Zeptejte se. He, hola, babo! Babizna běží nám přes cestu jako poslice satanášova. Hej, babičko!" voláno z vozu, jež drkotaly již dlouhou ulicí kolem mytního šranku.

„Jaromíre, tvoje sázka!" připamatoval panu Horákovi baron Drasovský, a v zápětí skočil Jaromír s vozu k obstárlé ženě, spěchající cestou, objal ji a políbil.

Její křik, polo nářek, polo spílání mísil se v chechtot a potlesk společnosti jásající nad povedeným kouskem, nad štěstím Jaromírovým, jemuž podařilo se obejmouti bábu, dokonce porodní bábu, ba na vrch paní Pískáčkovou, svoji nepřítelkyni!

Loudavá jízda do vrchu poskytla dumyslu mladých pánů chvilky času k vymýšlení nové zábavy. Po vezi hasiéského cvičiště nalezli obecní kolny, vnikli do nich, vytáhli háky, provazové a skladné žebříky, jež ihned přistavili a zavěsili k domům. Snášeli a vyměňovali firmy, klepali na okna, otvírali je a houkali do nich přání

dobré noci neb dobrého jitra, až poplašili celou dlouhou ulici. Páni na žebříkách řehtali se z plna hrdla své zábavě. již skytaly jim nedbalky sousedů a sousedek. jejich dcer a služek. vyplašených neobyčejnými pozdravy z posteli.

Vřava počala býti však znenáhla povážlivou. a páni zahodivše nepotřebné náčiní hasičské popílili za svými povozy do vrchu, kdež nalezli k svému obveselení kolonii bednářů, a kolem domků, na dvorcích a zahradách sklady beček, škopků. konví a kádí. Chopivše se jich, vynesli je do ulice a kutáleli dolů po svahu, po němž rozlehl se třeskot, dunění a bubnování, jak od splašené dělostřelecké batterie. Bečky a škopky tančily. skákaly a metaly kozelce k nemalé radosti dovádějícího panstva.

Vyskytl se ovšem záhy strážný duch městečka v podobě ponocného. Týž uklizen však několika dobrými slovy s nádavkem štilců snadno z cesty a hozen do příkopu, načež naše společnost volně na náměstí postoupiti mohla.

„Pánové. stůjte! Dávám na uváženou. zdali bychom si neměli koupiti cigar. Kouření nám došlo a jsme právě u trafiky,“ pobízel pán z Drasova.

„Tlučte a bude vám otevřeno,“ přizvukoval pan Horák. udeřiv první na vrata krámku. „A hleďme,“ pokračoval, rozeznav nočním šerem zlacený nápis na římse, „toť můj známý ze služeb Verdugovských. Rozpomínám se. dopisoval jsem mu. Trafikant jest zároveň veteśníkem a opatřuje hraběti Verdugovi někdy starožitniny a vzácnosti, sbírané po vsích a panských dvorcích.“

„Znamenitý lov!“ liboval si pán z Drasova. „Mám na starého blázna s vrchu, rozneseme mu. kde co bude.“

Společnost dobyla se přes zdráhání obchodníkovo do krámu, zaplatila skvěle bídný vlhký tabák a vrhla se na velikou bednu. v níž měl trafikant zásylku starožitných kostymů a galanterních předmětů připravenou. Marné bylo zapřísahání obchodníkovo, marné ujišťování. že zboží jest již ode včírka panem Chmelíkem zakoupeno i zaplaceno. Pán z Drasova nedal, bedna přeplacena, otevřena, vyprázdněna, kostymy rozebrány, navlečeny a v maškaradě vyhrnuli se páni zase na náměstí, kdež naskytla se jim pro žerty na horním konci rynku kašna, vedle ní pak morový sloup. Pokryli hlavy andělů třírohými klobouky, opásali je kordy, navlékali jim vyšívané punčochy a podvazky, uvázali rusalce nad kašnou kravatu na krk, čepec na hlavu, zástěru kolem boků a dali jí do ruky battistový mouchoir.

„Pozor!“ zvolal kdosi, „tam v protější ulici k pivováru se tančí. Slyšíte kvikot a vidíte svit oken? Na ples!“

„Nemožno! Od půlnoci jest již advent.“

„Advent pro nás? Hahaha! My máme věčný masopust a snad i zde — ach, nejsou to snad dozvuky svatby slečny Tomanové?“

Společnost chvátala přesvědčit se. Vnikla do hospody, kdež zastala skutečně zbytek svatebčanů nižšího řadu. Páni poklonili se vřískajícím děvčatům, chytli je v pasu, pustili v kolo. A když několik přítomných hostí protestovalo. vehnáni mužští do šenkovny a zavřeni tam. Děvčata zatím prchla. načež posláni hudebníci do sklepa, aby tam pili na účet „Míčovny“ seč jsou. V jejich nepřítomnosti sebrány jim nástroje a nastoupena další cesta k pivováru. Vyjednávání s tvrdošíjným vrátným bylo marné. Nevpustil návštěvu. neboť hosté i novomanželé odebrali prý se už na lože. Pan Horák vyzvěděl obratně okna svatební komory. Páni rozestavili se tiše pod nimi a spustili na foukací nástroje z hospody hroznou serenadu. Drahnou chvíli dopřáno jim, obveselovati se svou vřískavou neznalostí výkonné hudby. Pojednou však rozlítla se vrata a z nich vyřítili se sládek se svou chasou a s hosty, ozbrojeni karabáči, holemi a tyčkami.

„Sláva novomanželům! Nechť žije nevěsta! Na zdar ženichovi!“ spustili páni z „Míčovny“, ustupujíce kvapně před stíhajícími.

„Sem, kloučkové!“ hulákal hřmotný, silný muž, běžící přede všemi a mávající býkovcem nad hlavou. „Já jsem ženich, já sám vám poděkuji!“

Jaromír se opozdil, klopýtl přes mezník podle cesty a vyskočiv. stál tváří v tvář svému pronásledovateli.

„Ah! Pan Urbanec, pan ženich!“ vyrazil ze sebe uleknutý a užaslý. „Gratuluji! Přišli jsme s blahopřáním, pro nic jiného.“

„Ano. pan Urbanec, pan ženich,“ potakal posměšně obchodník obilím. nyní choť Natalie Tomanové, dívaje se útrpně na Jaromíra. „Děkuji za gratulaci. zatím jen slovem. Jdi, hošíku, je mi tě líto, budeš vytrestán hůře.“

„Zpátky!“ vzkřikl pan Urbanec za sebe na sladovnické. „Toť několik bláznů z Prahy. — nechme je.“

Pan Horák dostihl své soudruhy na rynku. již vzbouřeném.

„Do kostela!“ radil kdosi. „Rorate počíná. Posvátné místo nás uchrání.“

Vnikli do chrámu za zbožnými. mezi nimiž povstal ihned hrozivý šum. Páni zpozorovali teprve, že jsou na polo maskováni.

Prchali před hněvem lidu.

„Na faru!“ velel baron Drasovský. „Cesta k našim povozům zatarasena. Farář jest z pánů Voděradských z Hrušova, drží z drobnou šlechtou. znám ho, omluvím nás u něho, požádám za ochranu —“

Za utíkajícími rachotil buben obecního strážníka. vřeštěly poplašené signaly hasičů, lítaly kameny a oklestky. Albrechtice byly vzhůru.

Fara vzata útokem. Z veliké předsíně nad schody vyšel vetřelcům vstříc pyšný, rozhněvaný farář. Za ním stálo několik osob již oblečených.

„Ah! Vyhráno! Strávníci hraběte Verduga dali si rendezvous na tučné faře albrechtické,“ špetl pán z Drasova Jaromírovi rychle do ucha. „Představím tě: Pan Horák, můj přítel. pan Voděradský z Hrušova, zdejší farář. paní z Branišova, baronessa Podivcká, pan Hanykýř ze Semína, rytíř Pampa —“

Farář však nedal sluchu prosbám. přijal na milost jen barona a dal ostatní v průvodu svých lidí vyvésti za humna. chtěje jim aspoň útěk umožniti.

Fara byla však bednáři a jinými mstiteli již obklíčena. Na humnech přepadeni rušitelé nočního míru albrechtického rozlícenými sousedy a přes chabý odpor glejtu rozprášeni na vše strany.

Pan Horák unikl s těží na silnici, po němž drkotal právě mlékařský vozík, tažený starým vychrtlým koníkem.

Vyhoupl se bez rozmýšlení naň a vklouzl pod plachtu.

„Pro spasení du — —! Ach, milostivý pane, jak jste mne polekal!“ zaječel ženský hlas.

„Kačenko! Ty! Zticha! Nevyzraď mne!“

„Tam, tam — do výmolu podle potoka pod vrby zaběhl," volala Kačenka s vozu, uvádějíc sbor albrechtických stihatelů na lichou stopu za Jaromírem. A švihla do koníka.

Krušnou cestu krátila panu Horákovi vypravováním, kterak si s mužem zařídili ke krupařství také mlékařství a že by se jim lépe vedlo, kdyby jí muž co chvíli nepostonával, tak že občas musí sama do vsi pro mléko —

(Pokračování.)

Jinak hlava, jinak srdce.

Novelka od *Michala Baluckého*.

(Pokračování.)

Právě Boleslav zastavil koně před síní a seskočil s něho. Pan Kajetán tedy na kandidáta filosofie naléhal, aby se produkoval před dámami latinskou jízdou. Prosila ho o to i paní Kajetánová, pak Žofie, a také Adam, zvědav spatřiti svého profesora na koni, připojil svůj hlas k všeobecné prosbě. Ubohý profesor, takto přinucen, nedovedl se vymluvit, ačkoliv po celý svůj život na koni neseděl. Ale právě proto, že neseděl, nezdálo se mu to býti tak těžké. Pevně se držeti, aby nespadl, toť celé umění, k němuž třeba bylo pouze smělosti a odvahy, a on, podrážděn nyní žárlivostí, cítil v sobě takovou zásobu odvahy, že nejenom na koni, nýbrž i na ohnivé saní by byl hotov harcovati před paní svého srdce a svých myšlének. Boleslav však mu musil z tváře vyčísti, že není dobrým jezdcem, neboť mu radil, aby se posadil raději na bělouše, protože hnědouš je příliš ohnivý.

Taková poznámka z úst muže, na kterého právě žárlil, zdála se mu býti ublížením a urazila jeho samolibost, a ignoruje ji, přistoupil odvážně ku koni a vsadil nohu do třemenu.

„Jak? s pravé strany? Pane Kazimíre, co děláte?" zvolal pan Kajetán.

Ale kandidát filosofie, oslněn vlastní odvahou, to neslyšel a vylézal se vší silou na koně, což by snad nebyl tak snadno dokázal, kdyby mu nebyl Bolek pomohl. Sotva že však se v sedle usadil, kůň, silně uzdou zatažen, počal s ním couvati ku plotu mezi křoví, nad nímž viselo na šňůře prádlo. Nešťastný jezdec nadarmo jej kopal nohama a volal: „vio, hetta", aby ho přiměl k postupu v před, kůň stále couval a přitlačil ho konečně k plotu tak, že mu div nohy nerozmačkal.

„Povolte mu uzdu, povolte uzdu," volal pan Kajetán ze síně.

Kazimír to však neslyšel, neb pozbyl úplně duchapřítomnosti a nevěděl, co se s ním děje. Než mohl někdo přiběhnouti a ho sesaditi, kůň, buď proto, že byl silně kopnut, nebo voláním polekán, vyskočil rychle ze křoví a pádil cvalem kolem zdi s jezdcem ke vratům. Jezdec, který nebyl na to připraven, poskakoval jako opálka za vozem s jedné strany na druhou, maje na hlavě na místě klobouku, který si byl o šňůru srazil, jakousi ženskou košili, jejíž rukávy ve vzduchu poletovaly. K tomu pak ještě třemeny, z nichž ve strachu nohy vyňal, nemilosrdně ho tloukly po lýtkách a koně do boku, což tohoto povzbuzovalo vždy k rychlejšímu trysku. Ubohý kandidát filosofie, nemoha udržeti se v rovnováze, pustil uzdu, pokládaje ji za málo bezpečný prostředek opírací, a chopil se oběma rukama hřívy, všecek ustrašen a bled.

Bolek a dva čeledínové běželi za ním, aby mu pomohli.

„Ten člověk nemá ani ponětí o jízdě na koni," ozval se pan Kajetán.

„Nepochopuji, jak možno odvážiti se k něčemu, čemu nerozumíme," pravila Hedvika, studem všecka růžová a rozčilena nešťastným počínáním svého milence. Zlobila se více, než ho litovala; nemohla mu odpustit, že nejenom sebe, nýbrž i ji, jako svou nevěstu, učinil směšnou. Zapomněla na všecky poklady vědomostí, jimiž se honosil, a pamatovala pouze na to, že se stal směšným, a to snížilo velice jeho cenu v jejích očích. Nechtěla se ani déle dívat na neestetické jeho skoky a odvrátivši se, odešla do pokoje.

Tím časem přihodilo se to, že než bylo lze splašeného koně zadržeti, ten, uskočiv stranou, shodil jezdce na zem. Náraz byl tak silný, že zůstal Kazimír bez vědomí na zemi ležeti.

Žofie, spatřivši to, letěla s křikem do pokoje, chopila se stolu láhvici s vodou a ručník, a běžela rychle omdlelého zachránit. Za ní spěchala drobným krůčkem i paní Kajetánová. Dlouho musily mu natírati skráně, kropiti vodou a mýti octem, než se vzpamatoval. Ukázalo se, že vedle strachu a mocného otřesení podlehla noha i ruka silnému poranění, a levá skráň byla do krve odrena. Byl tedy donesen do bytu, obvázali mu hlavu šátkem a poradili, aby přikládány mu byly na nohu a ruku studené obkladky. Žofie ho ujišťovala, že mu to dobře poslouží, neb ona podobným způsobem vyléčila Burka, pokousaného od psů ze vsi, a malé prasátko, jemuž pastuchové šlápli na nohu.

Kazimíra patrně nepotěšilo příliš to porovnání se šlápnutým prasátkem a pokousaným psem; ale zajisté mu byla milejší starostlivost naivné dívky, třebas i tak nešetrně projevená, než lhostejnost Hedviky, která po celý čas jeho nemoci, několik dní trvající, ani se neukázala. Kazimír domýšlel se příčiny její nepřítomnosti, chtěla mu tím ukázati veškeru směšnost a nerozvážnost jeho počínání. Cítil, že zasloužil, aby jím pohrdala, a přec zdál se mu být trest ten příliš težký a nemilosrdný. O jak více srdečnosti objevila ta dívka, kterou podceňoval a kteráž pro něj nebyla ničím!

Dobrá Žofie chtěla ve své pečlivosti sama ruku a nohu nemocnému přikládati obkladky, ale paní Kajetánová k tomu nepřipustila. Nedovedla se však před Žofií dobře vyjádřiti, proč to nesmí být, neb Žofie v přílišné naivnosti neshledávala žádných překážek, proč by nesměla pana Kazimíra ošetrovati, když ošetřovala Burka a pohmožděné prasátko, ale musila býti poslušnou — a zůstaviti ošetřo-

*

vání staré Kačce; sama chodila pouze několikráte za den k jeho oknu a vyptávala se ho, jak se mu daří a zdali něco potřebuje. Poněvadž se také poněkud zanášela kuchyní, tož z povinnosti, jako hospodyně, tázala se chorého skrze dvéře, co bude jísti, co by rád do polévky, přeje-li si smažené nebo pečené maso, či má-li mu připraviti nějaký moučník. Často s jídlem na tácu posýlala mu kytičku čerstvých květin, aby mu bylo v pokoji veseleji.

Všecky ty důkazy starostlivosti nebyly Kazimírovi nemilé — a často pohlížel oknem se zalíbením na roztomilou dívku, jak v pomoučněné zástěrce, s vykasanými rukávy až k loktům, běžela přes dvůr do špižírny, nebo do sklepa a zase do kuchyně. Časem bral do ruky kvítky od ní poslané, voněl k nim s potěšením, prohlížel je a myslil si:

„Přece je to dobré, poctivé děvčátko. Škoda, že tak málo inteligentní."

Neb že jí inteligence schází, to bylo patrno při každé příležitosti. Jednou na příklad, hovoříc s ním skrze dvéře, počala ho litovati, že se tak samoten nudí.

„A kdo vám řekl, slečno, že se nudím?"

„Jak byste se nenudil, když hospodáři naši jsou stále zaměstnáni a nemohou vám věnovati trochu času, a nám, dívkám, není dovoleno vás navštěvovati. Musí vám býti smutno, ležeti tak o samotě."

„Mám knihy," odvětil Kazimír.

„E, jaká je to zábava s tak nudnými knihami, jako jsou vaše. Já bych nudou zemřela, kdybych musila číst a věčně číst."

Kazimír byl řečí tou nesmírně pobouřen, dotýkala se nemilosrdně jeho uší a mysli. Nepochopoval, jak možno mít tak obmezené pojmy o čtení, jak možno být nerozvážnou, a přiznati se k tomu ještě. Pocitoval jakousi lítost k té duševně tak zakrnělé bytosti, lítost, jakou máme k nevyléčitelným neduhům, bolela a zlobila ho mělkost jejích myšlének: a přece... přece, když poprvé, po několikadenním ležení, vyšel z pokoje a potkal ji na dvoře, potěšil se, že ona byla tou, již nejdříve potkal.

Běžela právě s klíči do špižírny a uzřevši ho tak neočekávaně, zvolala hlasitě:

„A!!"

Vyslovila pouze jediné písmenko: ale s takovou srdečností, dětinnou radostí a s tak rozkošným zaruměněním, že pocítil v prsou zvláštní blaho a byl myšlénkou na potkání to tak zaujat, že vstoupiv do pokoje, nezpozoroval v prvním okamžiku nepřítomnost Hedvičinu. Teprve paní Kajetánová ho na to připamatovala, řkouc, že odjela koňmo s bratránkem na procházku. Učil ji totiž jezdit. Jezdila sice ovšem již dříve, jak matka pravila, ale od té doby, co se zabořila do knih, zapomněla to úplně, a bratránek byl tak dobrý, že byl ochoten ji v jízdě zase utvrditi.

Dnes právě byla prvá lekce.

IV.

Od té doby Kazimír a Hedvika nečetli spolu více v habrové besídce, pomyslí si vážené čtenářky.

Ale, naopak, scházeli se zase jako dříve, jenom že nyní více četli než rozmlouvali. Schůzky jejich nabyly nyní tvářnosti přednášek. On přišel pravidelně v obvyklou hodinu s knihou v ruce, jako profesor, a ona sedávala naproti němu s prací — a naslouchala. Nebyli však tak klidni jako dříve, mnoho věcí jim překáželo a uvádělo je v roztržitost. Když na příklad uslyšela ze dvora hlas Boleslava, vydávajícího služebnictvu rozkazy, napjatá její pozornost slábla a myšlénky její rozviklány byly tak, že mnohdy ani nejjednoduššímu výroku neporozuměla. Hněvala se proto na bratránka a jednou, v rozmluvě s ním, dala mu něžně poznati, že má příliš silný hlas a že je slyšet každé jeho slovo do zahrady. Ale nejapný bratránek jinak si to vykládal, domníval se totiž, že dává mu tím na jevo, že obrací naň svou pozornost, a zlíbal jí za to radostně obě ručinky.

A právě tak i Kazimír, když náhodou mezi čtením Žofie vběhla do zahrady a prozpěvujíc si něco veselého lítala jako motýlek mezi stromy, položil knihu na kolena a čekal, až zmizela, neb přítomnost její mu překážela. Oba stali se v tom ohledu zvlášť choulostivými. To, čeho si dříve nevšimli, je nyní zlobilo a znepokojovalo.

Zlobilo je na příklad to, že Boleslav a Žofie byli nějaký čas takměř nerozlučně, stále pospolu. Ve společnosti velmi často se odchylovali a měli spolu po straně vždy nějaká tajemství a při obědě u stolu vyměňovali si jakési významné pohledy a dávali si záhadná znamení. Časem vyvolávala Žofie Boleslava pod záminkou nějaké důležité záležitosti do zahrady, kdež zůstávala s ním velmi dlouho o samotě.

To zlobilo a pobuřovalo Hedviku u velké míře a činila proto i matce výčitky, že v domě svém něco podobného připouští.

I Kazimír osmělil se jednou pana Kajetána na to upozorniti, že se snad nesluší, aby mladá dívka muži podobným způsobem náklonnost svou projevovala.

Pan Kajetán přijal zprávu tu s velkým udivením a počal se podrobně vyptávati, z čeho tak soudí. Kazimír tedy, nic nezamlčuje, pověděl vše, co věděl.

„Soudíte tedy, že jsou sobě nakloněni?"

„Toť přece až příliš patrno."

„Dejte se obejmouti za tu novinku!"

„Jakže?" tázal se na to Kazimír udiven.

„Netoužím po ničem tak, jak po tom, aby se ti dva vzali. A bál jsem se, že Žofince padl někdo jiný do oka, neb dívky v tom věku mají různý vkus. Ale když pravíte, že se k sobě mají — pak chvála Bohu! Pro Bolka je to dobrá partie. On je více trochu hřmotný, ale má srdce nejpoctivější — v mládí se vybouří, ale až se ožení, bude z něho řádný hospodář. Jmění velikého nemá, neb otec má malý statek a synovi nebude moci mnoho dát; ale za to Žofie má pěkné věno v deposici po rodičích. Spojí-li se jedno s druhým, budou moci míti velmi dobrou existenci. Nemusí vás tedy proto, pane Kazimíre, hlava bolet. Když se milují — tož dej jim Bůh štěstí."

Ačkoliv pan Kajetán argumentoval tak jasně, nezdál se býti přece Kazimír tím přesvědčen, neb v očích jeho ani zásnuby neospravedlňovaly dostatečně tak důvěrný poměr Žofie s Boleslavem, a poněvadž viděl, že pan Kajetán nehodlal rozprostříti nad mladým párkem bedlivější péči, rozhodl se sám bdíti nad nimi — považoval to za povinnost svědomí. Příležitost naskytla se mu brzy, neb ještě téhož dne po obědě Žofie otočivši se poněkud po pokoji, odstranila se nepozorovaně a za nedlouho potom vyšel i Boleslav. Po zavrznutí kliky u branky mohl býti jist, že vešel do zahrady. Chtěl jíti hned za nimi, ale

nemohl, neb pan Kajetán ho zdržoval při černé kávě a bavil ho rozmluvou, z níž on málo co slyšel, neb seděl jako na špendlíkách a přemýšlel o tom, jak by se co nejrychleji od něho uvolnil. Konečně, když se mu to podařilo, vyrazil z pokoje jako blázen a spěchal přímo do zahrady do habrové besídky. Tam nebyli. V aleji také ne, ani pod holubníkem. Prošel celou zahradu rychlým krokem, hledaje je zrakem mezi stromy, za bezovými keři a nikde je nenalezl. Teprve pod lipou u rybníka uslyšel hlas Boleslava. Rychle tam běžel, ale jak se podivil, když na místě Žofie, kterou tam myslil spatřiti, zočil Hedviku. Stála na schůdkách, vedoucích k rybníku, jednou rukou si vyzdvihla poněkud záhyby šatu a druhou podávala Boleslavovi, který, přidržuje loďku veslem při břehu, pomáhal jí vsedati. Udivení to nebylo mu nepříjemné a volněji si oddechl, neb o Hedviku byl klidný, jsa pevně přesvědčen, že není to žádná umluvená schůzka, nýbrž že ji sem přivedla pouhá náhoda, což by byl o Žofii pověděti nemohl. Hedvice důvěřoval tak, že nechtěl jí ani projížďku na vodě překaziti a nepozorován zase odešel vyhledat Žofii. Nikoliv proto, že toužil ji spatřit, uchovej Bůh, nýbrž proto, aby se přesvědčil, je-li podezření jeho opodstatněno, byla-li Žofie skutečně v zahradě. Prošel tedy ještě jednou hlavnější cestičky. Na jedné z nich potkal služku, jdoucí se džbánkem od studně; když šla kolem, mimovolně se otázal, neviděla-li někde slečnu Žofii.

„Slečinka jest v zelinářské zahradě s kuchařkou, trhají hrách. Přejete-li si, zavolám ji."

„Není třeba," ozval se živě a mrzelo ho již, že se na ni ptal. Proč? Když nebyla v zahradě s Boleslavem, nemusí záležeti mu na tom, kde se nalézá. Upokojen vrátil se domů.

Ale v pokojíku jeho bylo takové parno, dotíravé mouchy jej tak pronásledovaly, že nebylo lze tam vydržeti. Vzal tedy knihu a odešel číst na čerstvý vzduch a poněvadž v sadě zdálo se mu býti příliš dusno a málo rozhledu, napadlo ho, nebylo-li by lépe jíti na kopec, odkud byl překrásný rozhled po okolí. Pouze to mu nebylo vhod, že vedla na kopec cestička skrze zelinářskou zahradu, kdež se Žofie nalézala. Mohla by se domnívat, že ji vyhledává. Nu, ale možno přece přejít bez zastávky. S tím rozhodnutím kráčel rychle k zelinářské zahradě. Zahrada ta nalézala se za stodolami, v zátiší obklopeném lipami, nedaleko nichž stálo několik úlů ve vysoké, neposečené trávě, plné různobarevného kvítí, kolem něhož bzučely včely. Za trávníkem vyhřívaly se na slunci kypré záhony, pokryté zeleninou různého druhu, vypadající z dálky jako obrovské housenky. Na okraji rozrůstaly fantasticky vykrojené listy okurek se zlatým květem, dále roztřepené, průzračné petružele, svraštělé hlavičky vlaské kapustky, nad nimi květy máku, jako různobarevní motýli ve společnosti vážných slunečnic. Na dalších záhonech stály v řadách tyček navinuté boby, jichž kvítky vyhlížely jako oči vykukující z úkrytu. Za boby trčely zelené stěny kukuřice a chřestového hrachu. Tam právě stála Žofie s kuchařkou, do polovice zakrytá drobnými lístečky hrachu, s ručkou vzhůru vytaženou, kterou trhala výše rostoucí lusky a házela je do zástěrky, svinuté kolem pasu na způsob torby. Ačkoliv byla prací svou velice zaměstnána, spatřila přece ihned Kazimíra, jakmile do zahrady vstoupil.

„Pan Kazimír, pan Kazimír," zvolala potěšena, „to je dobře, že přicházíte, budete nám pomáhati, není-liž pravda?"

Bylo by nešetrné, neuposlechnouti takového pozvání; Kazimír odbočil tedy s cestičky vedoucí do kopce a šel přímo přes záhon k Žofii, jediné na kratičkou rozmluvu. Ale dívka čtveračka nechtěla ho tak rychle pustiti.

„Nic platno, musíte s námi trhat. Chřestový hrách rád jíte, musíte tedy také pracovat o něm. Odložte nudnou knihu a držte toto." Dala mu do ruky košík stojící v brázdě a poučovala ho, které lusky se mají trhat a které ne.

Kazimír jí poslechl, usmívaje se, neboť ho ta rozkazující tvářička a při živé povaze vážný ten učitelský tón bavil. Slušelo jí to tak, že se více díval na ni, než na to, co dělal, a často místo lusek kladl do košíku slepě utrhnuté listy, zač byl od ní napomínán. Snad poprvé v životě nalézal se v podobné situaci, při podobném zaměstnání, ve společnosti naivné dívky, která vážně pojímala otázku trhání lusků a byla si vědoma své dovednosti nad ním. Činilo mu to příjemný pocit v srdci, jemuž se s rozkoší oddával.

V tom náhle hned za jeho zády rozlehl se děsný smích pana Kajetána. Kazimír byl v rozpacích jako žáček, že byl lapen při zvláštní činnosti, a upustil košík z ruky.

„A to je pěkné," zvolal pan Kajetán. „Podívejme se, co maličká vyvádí. Z takového filosofa udělala kuchyňského pomahače. Ha! ha! ha! za chvíli budete musit mýti rendlíky a utírat talíře — uvidíte!"

„Co to, strýčínku, mluvíš," pravila Žofie, ruměníc se a vrhla několik čtveračivých pohledů na Kazimíra, jakoby chtěla zkusiti jich účinku na něm.

„No, no, jen mlč, však já tě znám. On by sem zajisté dobrovolně nepřišel, kdybys ho sem nebyla násilně vytáhla."

„O prosím, pan Kazimír přišel sám. Není-liž pravda?"

„Ano? Počkejte, povím Boleslavovi, že mu dívku přebíráte."

„Ráda bych věděla, co by mohlo býti Bolkovi do toho, s kým a co mluvím?"

„Chceš tedy s panem Kazimírem tak rozmlouvati jako s Bolkem?"

„Prosím tě, nezlob mne," pravila, zakrývajíc se před ním ručkou, aby ukryla živý ruměnec, který v tom okamžení po tváři se jí rozlil a ouška až zbarvil, a vidouc, že strýc nehodlá ustati a že se chtěl dále na její vrub baviti, chopila se země košík a utekla ze zahrady, aby neslyšela, co bude mluviti.

„Ho, ho, ho, zde došly věci dále, než jak jsem soudil. Pane Kazimíre, opatrně s ohněm!"

A pohrozil mu s dvojsmyslným úsměvem.

„Zaručuji se vašnostem —"

„Nu, nu, nevymlouvejte se, nejsem knězem, nebudu vás zpovídat. Radím vám však, abyste byl opatrným, sic budete mít s Bolkem co činit."

Poznámka ta, žertovně pronešená, dotkla se Kazimíra velmi nemile. Jakže, mohl se někdo domýšlet, že miluje to dítě? A k tomu ještě nařkl ho otec Hedviky, který přec ví, že miluje jeho dceru. Veselé žerty Žofiininy ho sice bavily, ale jak by mohl milovat tak prosaickou, mělkou dívku, která od knih utíkala a vážnější rozmluvu nebyla s to rozepřísti? Jaké porovnání mohlo by býti mezi ní a Hedvikou! Byla sice ovšem

poněkud půvabnější než Hedvika a živější; ale za to byla Hedvika vzdělanější a dovedla vážně na svět pohlížeti, byla takovou, jak on pochopoval a si představoval, že žena musí být. Leč na oné nic jiného není, než že je hezká, ostatně však je to venkovská husička. Proto nemohl snésti klidně, že se pan Kajetán domýšlel, jakoby ji miloval. Taková domněnka připadala mu více než směšnou, proto že pobuřující.

V.

Mezitím co Kazimír v zelinářské zahradě se Žofii se bavil, pluli Hedvika a Boleslav v loďce po rybníku. On vesloval stoje, a ona, usednuvši na druhém konci loďky na lavičce, mlčky hleděla v před, obdivujíc jeho zručnost v řízení plavby, athletické tvary jeho ramenou a celé postavy, která jí připomínala mythologické postavy Rafaelovy z rytin jí známé. Pozorujíc ho, myslila si, jaká že to škoda, že v statném tom těle nemešká rovněž statný duch, který by ho oživoval a zušlechťoval.

Loď letěla rychle po zrcadlovém povrchu, veslo lámalo tabule vody ve vlnité oblouky, po nichž poskakovaly zlaté paprsky slunce. Ve vzduchu panoval klid a příjemné teplo, v celé přírodě působilo jakousi lenivou ospalost a snivost, která i na ni nezůstala bez účinku a činila ji zvlášť spokojenou a něžnou. Cítila, že v té chvíli těžko by jí bylo na kohokoliv se hněvati, že i urážku by mohla odpustiti a zapomenouti. Loď ponořovala se do stínu stromů a křovin, jež obklopovaly pravý břeh rybníku, a zase vyplula na světlo sluneční, pod modrou klenbu nebes, která zrcadlila se ve vodě i se všemi těmi bělavými obláčky, jež jako něžné pavučinky po lazuru se rozprostřely. Na pozadí blankytu a té zeleni vyjímala se bohatýrská postava tak krásně, že sloužiti mohla za model malíři.

Když takto několikráte rybník do kola obepluli, přerušila Hedvika první mlčení a pravila:

„Proč jsi dnes tak zamlklým, bratránku? Ustaň veslovat, nech loďku plouti nazdařbůh, usedni, odpočiň si a mluv něco.“

„Bojím se však, abych nepronesl nějakou hloupost. Tys tak moudrá, že opravdu nevím, co bych s tebou mluvil.“

„Jsi dětinský.“

„Věř mně, že u tebe bojím se ozvati se. Před jinými dívkami jsem dosti hovorný a povídají, že vtipný, ale když ty se na mne díváš, nemohu pronésti ani slova.“

„Nuž tedy se nebudu dívat,“ pravila usmívajíc se spokojeně, neboť jí pochlebovalo, že činila na svého bratránka tak imponující dojem.

„E, ty žertuješ a mne to bolí. Často, jsem-li o samotě, mám tolik krásných myšlének v hlavě, jež bych ti chtěl vyslovit, ale jakmile stanu před tebou, nemohu říci ani b ani c, a zhloupím takměř.“

„A proč? proč?“

„Což vím? Napadne mi hned: co bych jí mohl nového říci, když přečetla tolik knih — a to mi zavírá ústa.“

„Jedná-li se pouze o to, tož čti také; kdo by ti v tom mohl zabraňovati?“

„Nehodím se k tomu. Kdyby se státi mohl člověk po přečtení jedné, nebo dvou knih moudrým, ještě bych se odvážil; ale když jsem jednou spatřil v krakovské bibliotéce tolik pokojů naplněných knihami, přešla mne všecka chuť.“

„Netřeba, abys celé bibliotéky pohltil, můžeš si učiniti výbor a poznat alespoň nejpotřebnější.“

„A k čemu by mi to bylo potřebné? Profesorem nebudu.“

„Nu ale k vlastnímu potěšení.“

„He, he, žertuješ, sestřenko?“

„Proč?“

„Inu proto; jaké je to potěšení? je to až k smrti nudné. A kdyby se z toho ještě státi mohl člověk lepším, nebo bohatším, pak bych neřekl nic.“

„Vzdělání právě k tomu dopomáhá.“

„Není to vždy pravda. Viděl jsem mnoho moudrých lidí v děravých botách a s odřenými lokty. Nemusím jíti daleko — jeden z mých profesorů požívá nyní u mne chléb milosti.“

„Toť výminka.“

„Mohl bych ti, sestřenko, ukázati celé kopy podobných výminečných chudáků. A což v žalářích sedí málo učených bídníků a šejdířů? Vidíš, Má-li být člověk dobrým, jest jím i bez knihy, a kdo nestojí ani za starého čerta . . .“

„Fe! co to mluvíš,“ ozvala se, pokáravši ho za drsný ten výrok.

„Odpusť, sestřenko. Jsem takovým, že co na srdci, to na jazyku a neumím slova vybírat. Kdo žije se sedláky, stane se trochu sprostým; kdybych častěji s tebou obcoval, tož bych byl poněkud uhlazenějším.“

Hedvika usmála se tomu naivnímu přiznání. S jistým interessem naslouchala rozmluvě toho Herkula s prostou duší, který přes obrovskou fysickou sílu choval se vůči ní jako dítě. Pociťovala asi totéž, jakoby nějaké ohromné zvíře pokorně k nohám se jí kladlo a lízalo její ruce. Oddanost ta jí lichotila a proto byla shovívavou k jeho drsnosti, ba nalézala i jistou příjemnost v jeho společnosti.

„Ty tedy nikdy nic nečteš?“ tázala se ho po chvíli, snažíc se zapřísti další rozhovor.

„Čtu-li, tož čtu kalendář, nebo román, který mi přijde do ruky, a noviny — ty čtu každý den, neb je třeba věděť, co se ve světě děje, a pak abych mohl o něčem s lidmi pohovořit. To však nemožno nazývati čtením, není-liž pravda.“

„Zajisté.“

„Ostatně již od malička jsem neměl ku knihám chuti. Proto také, když jsem dostal v třetí třídě trojku, otec mi vybil a dal mě k hospodářství.“

„Ale kdyby tě tak někdo k tomu povzbudil, poprosil . . .“

„Komu by na tom záleželo?“

„Kdyby však byl přec někdo?“

„Neznám nikoho.“

„Na příklad já.“

„Ty, sestřenko?“ tázal se, upřev na ni s podivením oči. „A co bysi z toho měla?“

„Kdyby se mi jednalo o to, aby se z tebe stal vzdělaný člověk a kdybych tě prosila, abys se o to zasadil, co bys tomu řekl?“

„Toť něco jiného. Pro tebe, sestřenko, bych učinil Bůh ví co. Kdybys mi na příklad poručila, skoč do vody, tož, na mou duši, ani bych se okamžik nerozmýšlel a již bych tam byl a zůstal tam tak dlouho, dokud bys mi

nepřikázala zase vylézti — a byť bych měl se i utopit. Na mou čest!"

Pravil to s takovou srdečností a oči, mu při tom takovým skvělým leskem zaplály, že Hedvika, unikajíc jeho pohledu, sklonila zaruměněnou tvář k vodě a zdála se býti silně zaujata pozorováním, jak hladina vody vystupovala a čeřila se kolem její ponořené ruky, nebo jak se jí šelestic drala mezi prsty. Její mlčeni ho osmělilo a mluvil dále:

„Ty ani, sestřenko, nevíš, jakou máš nade mnou moc. Sám jsem to nevěděl, dokud jsem se o tom nepřesvědčil. Stalo se to včera. Šelma Toník schvátil mi klisnu. Rozzlobil jsem se tak, že bych mu byl natloukl co se do něho vejde. V tom jsi ty, sestřenko, vyšla před síň, pohlédla jsi ku stájím, kde jsme stáli — a mne ihned zlost přešla a změkl jsem tak, že by mnou bylo lze jako májovým máslem chleba mazati — a Toník ušel výprasku. To se nepodařilo ještě žádné dívce, na mou duši."

„Vraťme se ku břehu," ozvala se náhle Hedvika, nepohlédnuvši na něho.

„Již jsem tě omrzel. Věděl jsem, že to tak skončí."

Neodpověděla mu ničeho a jakmile loďka přirazila ku břehu, vyskočila z ní tak rychle, že neměl ani času podati jí při vystoupení ruku, a běžela přes zahradu do domu, jakoby ji někdo honil.

Od té doby již nikdy bratrance nepožádala, aby ji vozil po rybníce, a vyhýbala se setkati se s ním o samotě. Ale i s Kazimírem nescházela se již tak často, jako dříve, v habrové besídce. Za to však s velikým zápalem oddala se hudbě, kterou byla pro vědu zanedbávala.

Hrávala nyní několik hodin denně a sice sama sobě, při zavřených dveřích. Samota totiž byla jí příjemnou a stala se jí potřebou. Klavír však dávno již neladěný byl hrozný ku hraní. Několik kláves již vůbec zvuku nevydávalo, struny, vlhkem povolené, nemilosrdne bzučely, a proto Hedvika jednou po obědě otce prosila, aby poslal pro ladiče. Ale pan Kajetán přes to že dceři své všecko k vůli udělal, vymluvil se, že jsou nyní žně, koně zaměstnáni, že neví kde ladiče hledat, protože v létě cestuje, a radil, aby sečkala do podzimku. Chtějíc nechtějíc musila se s tím spokojiti.

Tu však jednoho dne z čista jasna objevil se ladič ve dvoře, jako na zavolání. Myslili, že náhodou, neb i ladič to tvrdil, a nebylo by se zajisté prozradilo, kdo ho povolal, kdyby byl nebyl v tu dobu hnědouš silně ochuravěl a k tomu okulhavěl. Když pan Kajetán počal spílati kočímu pro nedbalost, jej vyšetřovati a vyptávati po příčině náhlého toho ochuravění oblíbeného toho koníka, vyšlo na jevo, že pan Boleslav hnědouše tak uhnal, pádiv na něm jedné noci do městečka a zpět, a to znamenalo skorem deset mil jízdy. Rozumí se, že dostal za to od pana Kajetána pořádné pater noster, a sice nejenom pro hnědouše, nýbrz i proto, že ani svého zdraví nešetří.

„Nejenom že kůň mohl klesnouti, nýbrž i ten šílenec mohl dostat zapálení plic z tak bláznivé jízdy," pravil před ženami.

Paní Kajetánová bránila a ospravedlňovala nadšence před mužem, Hedvika však se ani neozvala, ale byla podivně vzrušena tím důkazem přízně bratrancovy, který pro jedno její slovo podstoupil nebezpečí, nasadiv svůj život proto, aby jí učiněno bylo po vůli. V činu tom bylo něco rytířského, něco neobyčejného, a Hedvika musila v duši vyznati, že pan Kazimír by nikdy něco podobného nedokázal. Porovnávání těchto dvou mladíků stalo se nyní ve prospěch bratrance.

„Jak jest dobrý, poctivý, jak všecek mi oddán a k tomu jak odvážný a zároveň nesmělý," pravila k sobě, a mnoho, mnoho podobných vlastností v bratránkovi odhalila.

Přes to však své počínání vůči němu nezměnila a lhostejnost svou pošinula až tak daleko, že mu ani nepoděkovala za službu, kterou jí prokázal. Vyhýbala se mu ještě více než dříve a takměř celé dni trávila u klavíru. Zvukem nástroje toho chtěla v sobě ohlušiti ten cit, jemuž ještě nerozuměla, jejž pravým jménem nazvati se bála, a který vzrůstal v ní vždy více a trávil ji jako plamen. V práci chtěla hledati zapomenutí.

Ale i Kazimír stal se od nějakého času neobyčejně pilným. Vycházel ze svého obydlí jen k obědu nebo k čaji, i Adámka vyučoval nyní ve svém pokoji a po hodině počal studovat a seděl nad knihami od rána do noci, často i dlouho do noci.

Bývala často noc tak čarokrásná, plná měsíčního světla, stříbrné mlhy na polích a tajemných stínů v zahradě, ale on nepohleděl ani na to kouzlo, nepřiblížil se ani k oknu, aby si oddechl ve svěžím vzduchu po parném dni, nýbrž seděl při žlutém světle lampy a četl — a četl bez přestání.

Často pokusila se Žofie vytáhnouti ho ven pod různými záminkami: tu přikročila pod otevřené okno a veselým smíchem prozradila svou přítomnost, nebo mu házela do pokoje růže, a jindy zase na dvéře zaklepala, vymyslivši si rychle nějakou důležitou věc: ale ku všem těm vřelostem byl Kazimír necitelným a časem i nešetrným. Jednoho krásného dne odpoledne chystala se celá společnost jíti k žencům pod lesík. Žofie vidouc, že Kazimír nejde, vrátila se od vrat pro něho a přiběhnuvši k oknu, zvolala svůdným, sladounkým hláskem:

„Pane Kazimíre, jdeme na procházku, a vy? Toť opravdu hříchem seděti nad těmi ošklivými knihami v tak krásný den. Načtete se ještě dosti v noci. Nu, půjdete?"

Nemohouc dočkati se odpovědi, běžela ku dveřím a zaklepavši ozvala se opět:

„Pane Kazimíre, spíte snad? Pa — ne Ka — zi — mí — re!"

Té dotěravosti zdálo se býti Kazimírovi již až příliš: neozýval se jí úmyslně, aby se jí zbavil. Nyní vida, že to nepostačí, vzchopil se netrpěliv a, přiblíživ se ku dveřím, pravil s marně tajenou zlostí:

„Slečno Žofie, prosím, byste mne nechala na pokoji. Vy, panstvo, můžete chodit na procházky, protože nemáte nic jiného ku práci, ale já musím pracovat."

To řka, zavřel dvéře a vrátil se k psacímu stolku. V síni před dveřmi zavládlo ticho, patrně odešla, nic nepověděvši. Kazimír teprve nyní zpozoroval, že byl příliš nešetrným a bylo mu Žofie líto. Chtěl ji odprosit a vyběhl za ní na dvůr; ale již tam nebyla. Chtěl jíti za ní ze vrat a učinil již několik kroků, ale zastavil se, pomysliv, co by tomu řekla Hedvika, že se dal na pozvání Žofiino vylákati. Ne, to by byla slabost, k níž se styděl přiznati, a od vrat se vrátil.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Kanárek.

Drobotina od *Boženy Kunětické.*

(Dokončení.)

Bylo krásné odpůldne. Nebe plné teplého jasu a země plná vůně nejčistší, která ovšem jen v malých dávkách zalétala do uzavřeného domu páně Dejlova a byla ještě samá rezeda, šalvěj a odkvétající bez, pouejvíce v jeho malé zahrádce zastoupené. Avšak za to ten úzký proužek nebe, jenž tvořil nádherný strop nevelkého dvora, byl tak jasný, tak hluboký do nekonečna, tak modrý a bezoblačný, že panu Dejlovi přecházel zrak, když upíral jej bezmyšlénkovitě vzhůru. Byl sám doma.

Jeho resolutnější polovice odešla se služkou na důležitou koupi a panu Dejlovi nezbývalo než buď baviti se tak, aby neusnul, anebo nuditi se tím samým způsobem, aby usnul.

Pan Dejl hleděl mimovolně docíliti prvého. S chvějící se rukou přenesl kanárka z obvyklého místa na okno, ani nespozorovav, že zůstala dvířka klece pootevřena. Patrně chtěl, aby s ním někdo slast vonného vzduchu a krásného pohledu na nebe sdílel. Pak zastrčiv ruce pohodlně do kapes, nadmul rty a díval se do oblohy dál.

Kanárek v kleci poskakoval sem a tam se svým stereotypním tili, tili, zobal, škrabal se, kroutil hlavičkou, no, můj Bože, divy takový pták také dělat nemůže. Náhle musil ucítiti volnější proud vzduchu — zůstal stát. Otřásl se, poskočil a octnul se mezi dvířkami.

Pan Dejl obdivem oblohy uchvácen, zavíral polehku oči, jeho nohy poklesly a celá postava jakoby tíhou svou nižila se k zemi. Hlava spadla mu na prsa — zavrávoral.

V tom uděšen prohlédl. Zaslechl podezřelý šust křídel — Kanárek! Ano kanárek!

Pan Dejl rozpřáhl tragicky své rámě, aby prchajícího vězně přivinul k svému otcovskému srdci. Pozdě! S okem pokud možná vytřeštěným sledoval jeho neurčitý let. Kroužil sem tam, jakoby hledal místo, na němž by se zachytil, potácel se vzduchem jako opilý, klesal k zemi, zase se vznesl, narazil o protější stěnu stavení, svezl se kousek po ní, odlétl a v největší míře utrmácen, dopadl skrze zasmušené okno do jizby chudého diurnisty.

Pan Dejl si hluboce oddychl! Vypadalo to zrovna tak, jakoby on sám nezvyklou cestu vzduchem prodělal. A to bylo už co říci!

Mezitím co se v duchu rozhodoval o plánu, jakým způsobem má kanárka co nejdříve domů dostati, objevil se mu dole v jizbě zcela neobyčejný obraz.

Jakoby ze země vynořila se u okna v jizbě vyhublá, rozedraná, žlutá postava, s okem horečně rozpáleným a v hlubokých důlkách hrozně sálajícím. Zdala se z podlahy po stěně vydrápati k oknu, a její rozcuchaný navlhlý vlas, rty modré, obličej ztrhaný budily hrůzu.

Bolestí zkřivena klesala, totiž mizela pod oknem každou druhou vteřinu.

Najednou prudce se vzpřímila, zaryla dlouhé vyhublé prsty do zdi u okna, oči zdály se jí vystupovati z důlku, rty se pevně, křečovitě sevřely, a druhá třesoucí se ruka hmatala po otevřeném okně. Ještě jedno smrtelné namáhání a okno se zavřelo. Pak zavzněl těžký pád.

„Bohudíky — a-aspoň neulitne,“ zašeptal si pan Dejl a úsměv ozářil celou jeho bytost. „Teď si dojdu pro něj! Zadržet mně ho nesmí, jsem přece jenom domácí pán a kanárek patří mně. Ostatně byl by to jistý druh zlodějství — toť se ví. Ale přívětivě ten chlap nevypadá — to ne. Respekt před svým domácím je však povinnost vrozená každému nájemníku a — No, půjdu. Už jdu.“

Pan Dejl opravdu šel. Zvolna, pozorně, jako činčaný chlapeček. Držel se zábradlí, mluvil k sobě nesrozumitelná slova a ohledl se po každém kroku na schody, zdali ho opravdu udělal. Teď pravou, pak levou, tak hezky — netrvalo to příliš dlouho a již byl na dvoře. Setřev si červeným hedvábným šátkem pot s čela, stáhl si napřed župan dohromady a ubíral se k zastrčeným dveřím v koutě, nevlídným, černě barveným, ale odřeným, jaké bývají ve vsích u komor, anebo u srubu. Přede dveřmi zůstal chvíli tiše státi a ohledl se po přivřeném okně. V jizbě nebylo ani šustu. Otevřel.

„Já si jdu pro toho kanárka,“ povídal ještě mezi dveřmi, všoupnuv jednu nohu do světnice.

Odpovědí mu byl bolestný ston. Nic platno, musil vejíti.

Jizba byla malá, tmavá, skoro příšerná. Na jedné straně stálo chudobné lůžko s dvěma pápernicema pod hlavu a chatrnou peřinou k přikrývání, u něho byl kufr, u okna stůl a jedna rozviklaná stolice a o tu pololeže opíral se člověk, jehož viděl prve pan Dejl u okna. Ale v jakém stavu. Musil býti jistě smrtelně nemocen. Bosý, těžko oddychuje, s košilí rozepjatou, držel v jedné ruce kanárka a díval se na něj zvláštním, zvláštním pohledem.

Při vstoupení pana Dejla ubožák obrátil mdle hlavu ke dveřím. Náhlý, nevýslovný zážeh radosti a jakési nezakryté naděje vyjasnil okamžikem jeho tvář. Byla tak asi třicítiletá, ale zle zbrázděná. Ta třicítka z ní dívala se jen jako truchlivá ironie.

„Tak jste ho přece chyť?“ oslovil jej pan Dejl, osměliv se k němu přiblížiti.

„Chyť? — zavřel jsem pouze okno. Do ruky mně spadl, jakoby byl postřelen,“ odpověděl muž přerývaným, šeptavým hlasem, který nechával v jeho prsou smutnou, chraptivou ozvěnu. „A teď se na něj dívám — dívám, pane, celou svou duší, jako na posla nebes. Jsem hrozně bídný —! Ten ptáček zdál se mně přinášet zvěst o slitování, o pomoci, o lidskosti; která ve světě posud nezhynula. — Ach, pane, — jak se stydím, že jsem tak ztrhaný a tak zmalátnělý! — Před třemi dny, navrátiv se domů ze zimomřivé své povinnosti, byl jsem stížen prudkým chrlením krve — ještě to cítím, zde — zde na prsou. Trpím tuberkulosou už dlouhý čas. Omdlel jsem a když jsem po několikahodinném bezvědomí zase procitl — nemohl jsem vstát, tak velice byl jsem sláb. — — Celé nekonečné tři dny vězím zde bez pomoci, bez útěchy a bez naděje. Až teď odvážil jsem se s lůžka, abych toho ptáčka polapil. Tušil jsem, že bude majetník jeho na blízku a že ho dlouho u mne nenechá.“

Pan Dejl se pousmál, hotově se cosi říci.

Mladý muž v tom však hrozně zastenal.

„Ach, pane! — Je to kruté — neodsuzujte mě! Psal jsem matce — je tomu týden — ta však nejde, nemůže mně odpustit, že jsem utekl ze semináře — nejde — nepřijde —“

Nešťastný muž počal se třást po celém těle — vzlykal. —

Pan Dejl zakývál filosoficky svou velkou hlavou.

„Je to svět — je,“ pravil skoro mentorsky. „Vidíte, vidíte! Proč jste tam nezůstal? Teď jste tam moh' být. Hm, hm. A ty, darebáku, taky utíkat? Ty! Však já ti povím — pojď sem, pojď! Tak hezky — děkuju vám. Ještě že jste zavřel okno, jinak byl by ten rozpusta ufrnk' opravdu... Poroučím se — odpusťte — děkuju vám.“

A pan Dejl vina úzkostně kanárka k sobě vybatolil se ze dveří.

Muž na podlaze se vzchopil, prsa jeho se vášnivě vzedmula, tvář vytřeštěná mu zmodrala, vztáhl ruce, chtěl vzkříknouti, ale v hrdle mu jen zahrčelo — klesl těžce nazpět.

V jizbě bylo hrobově dusno.

Za tři dni na to stala se neútulná světnička v přízemí jevištěm smutného shledání.

Nádherně vystrojená stará paní líbala tam šílenou zoufalostí mramorově chladnou tvář svého ubohého syna.

Pak byl bohatý nadmíru dojemný pohřeb.

Pan Dejl díval se na něj oknem. V koutku jeho dobráckého nosu blýštěla se slza. Kanárek dozpíval — bylo deset hodin. —

Listárna redakce. Neuveřejníme: „OO.“ — „Kar. Maria.“

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo .. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. | 1. září 1885. | ČÍSLO 25.

Rokoko.

Napsal *J. Zeyer.*

(Pokračování.)

III.

Florian Sloupenský žil vesele a bezstarostně v Praze. Na koncertě u nejvyššího purkrabího byl tak skvěle svou hrou vynikl, že jej purkrabí svým komorním hudebníkem jmenoval. Florian stál tedy na počátku mnoho slibující dráhy. Věnce slávy mu kynuly z daleka, a přízeň všelijakých vynikajících osobností byla mu denně na jevo dávána. Svět zářil mu růžovým světlem. První nepříjemnost, která se ho v tom krásném naladění nemile dotknula, byla ta záležitost dubrovická. Pan Blažej Pistorius zval jej totiž znenadála na svatbu, a připomínal mu prohranou jeho sázku. Při jméně nevěsty trhl sebou Florian. Bylo to možné? Dornička! Znal ji ze školy, a na kruchtě v kostele byla s ním co dítě často zpívala. Mívali se velmi rádi, dováděli spolu v štěpnici, česali spolu ovoce, a on býval vždy jejím rytířem, když od rozpustilých dětí v okolí městečka nějakou křivdu jí snášet bylo. Jednou byl k vůli ní kamenem do čela raněn, a připomínal si posud, jak hořké slzy tenkráte prolévala, když jej krváceti viděla. Slíbila mu jednou při nějaké hře, že bude jeho ženou, až dorostou. To byly ovšem polozapomenuté dětské upomínky, nebyl Dorničku co dorostlou ani viděl a byl by pomalu na ni zapomněl. Poprvé vrátil se její obraz živěji v jeho paměť ve společnosti u pana syndika, když se tam s paní Bobešovou byl sešel. Těšil se toho večera, že Dorničku opět uvidí, těšil se, jak nás upomínka z útlého mládí vůbec těšívá. Nyní, když zvěděl, že je Dornička nevěstou toho starého, odporného pana Pistoria, pocítil nejen lítost s tím děvčátkem, ale i spravedlivou nevoli. Počítal na prstech, kolik jí mohlo býti let, a zlobil se upřímně na paní důchodňovou. „Ne, to bych nebyl nikdy věřil, že to dítě prodá!“ zvolal, a pak dodal: „Ubohá Dornička!“ Odhodil psaní.

Nyní však jej tížila myšlénka druhá, která upomínku na samou oběť páně Pistoriovu zaplašila: byla to prohraná jeho sázka! Měl tomu člověku jediný svůj poklad, božský ten nástroj, vydati!! Ne, to nebylo možné. Při zprávě o svatbě byl si umínil, že do Dubrovic nepojede, ale nyní viděl, že mu nezbývá než tam zajeti. Musil přece promluviti s panem Pistoriem, musil mu vyložiti, že to byl pouhý žert s tou sázkou, že mu flétnu vydati nemíní. Chápal, že vše záleželo na rozmaru, v jakém pana Pistoria najde. Doufal pevně, že ten rozmar bude růžový. Jak pak ne, na den sňatku! Počítal též na staré přátelství s Dorničkou, která se zajisté na něj upamatuje a svého ženicha v jeho prospěch přemluví. „Ubohá Dornička!“ dodal s povzdechem.

Jel teprve v poslední chvíli a přijel do Dubrovic, když se už do kostela chystali. Nechtělo se mu viděti pana Blažeje. Nešel tedy k důchodním, chodil po známých. Město dělalo na něj podivný dojem. Všude mluvili o tom sňatku, všude vtipkovali nemilosrdně, a ani jediná živá duše nepolitovala to ubohé dítě, které se tak nevědomky do propasti neštěstí vrhalo! Ubohá, ubohá Dornička! Lidé byli mu protivní, samota jej lákala. Vzal svou flétnu do kapsy a šel za město. V polích, kde sem tam skřivánek zpíval, a vítr tak tiše v suchých stromech na mezi a v rákosí podél potoka šelestil, bylo mu volněji. Vytáhl svou flétnu a hrál. Ale písně jeho stávaly se čím dál tím truchlivějšími. Spravedlivý Bože! Kdo ví, nehrál-li naposledy na tom milovaném nástroji? Až jej slzy polily, když mu to napadlo. Zastrčil flétnu a bloudil až se slunce za les klonilo. Pak hledal cestu, zamyšlen, k městu zpět. Byl tak rozčilen. Lépe bylo míti krutou jistotu, než konejšiti se marně lichou snad nadějí! Teď stál u samých šerých, pobořených bašt dobrého královského města Dubrovic. Za valy strměly stromy a nad nimi knížecí zámek. Věděl ze starých časů, že zde někde průlom, kterým se poněkud švihlý člověk do štěpnice důchodního dostane. Byla to cesta kratší a příjemnější, měl po ulicích opět ty hrubé, nelitostné poznámky o starém ženichu a mladé jeho nevěstě poslouchati? Šel podél drolících se zdí, našel místo, které hledal, a za okamžik octl se v štěpnici, vtěsnané mezi omšené zbytky dvou věží a spojující je val. Bylo mu milo, ač trochu smutno na tomto místě plném upomínek z dětství. Ohlížel se pomalu kolem. Ač bývalo po celý ten podzim mezi dnem neobyčejně teplounko, byly stromy přece již ranními mrazy spáleny, a korunny starých štěpů provlhlé přeháňkami, které byly dnes za odpuldne přes město se hnaly, hořely nad šerou již zahradou kosmými paprsky zapadajícího slunce, smykajícími se přes sbořené zdivo do zahrady. Listy švestkových stromů trpytily se jako staré zlato, žlutohnědé, zbylé švestky houpaly se mezi nimi jako plody z temného amethystu. Mezi scvrklými listy jabloní smála se zase jablka jako růžové tváře

dítek, voněla, a občas spadlo některé do trávy. Zahrada měla vzezření jedné z těch, o kterých se v pohádkách vypravuje, kde na zlatých stromech ovoce z drahokamů roste. Tak podivné tam bylo, a daleko za houštinou svítila slavnostně okna osvěceného již domu, kde svatbu Dorniččinu slavili! Dornička! Myslil, že ji teď vidí mezi stromy blouditi jako v dávno minulých dnech, sličnou, dobrou, tichou. Připomínala mu tenkráte vždy Ježíška, chodícího v ráji, aby dobrým dítkám jablek o vánocích na podělování natrhal. Ubohá Dornička! Musil opět svou flétnu vytáhnout. Ta mu nejlépe rozuměla. Chtěl Dorničce s Bohem dáti, jí mnoho štěstí k nastávajícímu manželství přáti. Chtěl jen tak docela tiše, tiše, jako vzdech, lehce jako zafouknutí vánku zahráti. Ale píseň jeho přicházela mu, nevěděl odkud, z oblak, z mlhy, ploužící se mezi kmeny čarovné té štěpnice, a nesla jej do jakési výše. Uchvacovala jej, zněla hlasitěji a hlasitěji, nadšeněji a nadšeněji jako studánka, lijící se ze skal, která čím dále tím více mohutní. Pozvedl oči do výše — a žasl! Píseň byla přetržena . . . Co to bylo? Snil či bděl? Několik kroků od něho, na straně, kam náhodou posud nebyl se ohlídl, seděla na velkém štěpu mezi sporým listím, ozářena rudým, posledním paprskem slunce, bytost luzná, jakou posud nebyl zračil! Bílá jako sníh, byla oděna v hedbávný dlouhý šat, do jehož bledé blankytné půdy byly temné chrpy a zlaté klasy vetkány, brokátové pantoflíčky jímaly útlounké její nohy, a dlouhý bílý závoj byl jí s hlavy spadl a vlnil se, vise na větvi, vánkem. Vlasy její, hnědé, zdály se zlatem pudrované, tak krásně svítily, byly propletené kvítím a sem tam hořel v nich drahokam jehlic, držících měkké, bohaté vrkoče, prostě kolem hlavy kladené. Obrys té hlavinky a linie bílého, táhlého hrdla bylo to nejčarovnější, co byl Florian kdy uviděl. Nejútlejší mladost kvetla tomu spanilému tvoru na tváři, a oči její, krásněji modré než safíry, houpající se v dlouhých jejích náušnicích, měly tak klidný, nevinný výraz, jako zraky srnčí v nerušené samotě. Byla to panna, bylo to dítě? Zdálo se veru, že byla tiše na strom přilítla, jako holubička, na kterou pohyb hlavy a hrdla připomínal. Florian stál jako zkamenělý, nejspíše že výraz jeho tváře byl trochu směšný v tom nesmírném udivení, neboť z dlouhé větve jabloně zazněl tichý, čistý dětský smích, zvonivý, čarovný. „Andělé neznají krásnější hudby nad takový dětský smích!“ šeptal si Florian. „A zajisté, že Bůh sám jej miluje! Vždyť musí prapravěké jeho srdce při něm mladnouti!“ A bylo mu tak radostně v nitru, tak libě!

Zatím ozvala se báječná ta bytost na stromě.

„Floriane?“ tázala se.

„Ah, toť Dornička sama!“ divil se Florian nahlas. „Co tu hledáš?“

Pozvedla jablko roztomilým posuňkem a zaťala do rdící se jeho tvářičky bílé zuby.

„Jsem tak hladová!“ vzdychla si. „A přece nemohla jsem jíst, když jsi hrál. Ale tak smutnou píseň!“

„Tys ji slyšela! Nuž, ovšem, když jsi seděla na stromě! Ale probůh, proč nejsi tam mezi těmi, kteří svatbu tvoji slaví?“ A bylo mu tak úzko, tak smutno při tom slově. O ten jestřáb Pistorius! Takovou holubinku držel v spárech!

„Styděla jsem se jíst!“ odvětila Dornička prostě. „Je tam tolik cizích, a pořáde na mne hleděli a neustále se mi smáli, ani nevím proč. Konečně podařilo se mi sem uniknout. Sotva vylezla jsem na strom, přišels ty, Florianku. Poznala jsem tě hned. Nechtěl bys také jablko?“ A hodila mu krásné žluté a červené k nohám do trávy.

„Kdybys byla Evou,“ zvolal mladík, „a kdybys mi jablko s tím zářícím úsměvem podávala, ztratil bych s radostí deset rájů!“

Dornička se smála, nerozuměla.

„Jez,“ pobízela.

Vzal jablko, ale slzy mu vyhrkly lítostí nad tím dítětem.

„Co je ti?“ tázala se nepokojně.

„Je mi vás líto, paní,“ odpověděl s namáháním.

„Vy! Paní!“ smála se, a pak přidala: „A proč líto, kdo mi co dělá zlého nebo nedobrého?“

„To nejhorší s vámi provádějí!“ zvolal vášnivě, „a vy neblahá to nechápete! Prodali vás! Ale vy nevíte posud, co to láska, proto nevíte, jak vám křivdí v tomto okamžiku.“

Dornička viděla, že se chvěje, že byl bledý, byla náhle také vážná. Nevěděla, co mu odpovídati, a řekla za chvilku: „Láska! A vy víte, co to je?“

„V této chvíli to vím určitěji než kdy před tím,“ šeptal jinoch. „Je to opojení, nadšení, udeření hromu.“

Dorničce to vysvětlení nějak nestačilo, vrtila hlavou.

„Můj ty Bože, co to mluvím!“ udeřil se mladík do čela. „Zapomínám, že oslovuji ženu druhého! Ženu druhého! Ó ty nešťastné, zaprodané, netušící dítě!“ A vypukl v pláč. Tu nezdržela se Dornička také a prolévala slzy s ním. Ani určitě nevěděla proč. Ale ten hlas jeho šel jí k srdci, a pohledy jeho jí dojímaly hluboce.

„Jen láska může srdce k srdci pojiti,“ horoval mladík. „Kde ona není, je manželství ohavností! A mezi vámi a tím starcem přece nemůže o lásce stopa býti!“

Dornička se lekla, začala cosi neurčitě chápati, bylo jí nevýslovně úzko. Vždyť již v pohádkách o podobných věcech se vypravovalo, o princezně zasnoubené stvůře! Ale tam přicházíval vždy bohatýr v pravý čas, aby oběť vysvobodil. To bylo útěchou. Co tak rozjímala, byl si Florian v zoufalství na srdce sáhl a tu ucítil v kabátě svou flétnu. Vytáhl ji. Nechtěl již o své lásce mluviti, o té lásce, která se byla tak náhle zde v té šeré zahradě narodila, nebo snad jen z dlouhé dřímoty dávných upomínek zbudila, jak se hvězdička z mraku vynoří. Chtěl Dorničce s Bohem dáti. Byla pro něj zemřela. V okamžiku, kdy ji našel, musil se jí zříci. Bez ní musil dále kráčeti životem. Nevěděl, jakým vnuknutím, ale z flétny jeho linula ta prostá, pathetická melodie z Glukkova „Orfea“, který co novina před nedávnem Prahu byl okouzlil, rozechvěl, nadchnul, a Floriana do vytržení přiváděl, ta melodie, kterou se Orfeus s mrtvou milenkou loučí, kterou neuprosný Hades opět schvátí. „Che farò senza Euridice . . .“ Sladce, sladce, dojímavě, smutně až k smrti stoupaly ty tóny do večerního vzduchu, a ubohá Dornička naslouchala, celá bledá a rozechvěná, a chýlila se k němu dolů se stromu, a on přicházel blíž a blíže, jako na vlnách své písně, a zdál se tak docela jiným než ostatní lidé na světě! Pojednou zlomila se větev a Dornička spadla v jeho náruč, které ještě v pravý čas proti ní rozevřel. Padla mu zrovna na srdce, a byla by leknutím vykřikla, kdyby jí nebyl políbkem ústa zavřel. Tu vzplanula jako růže studem. Políbkem Erota vzbudila se Psyché, nebyla na okamžik více dítětem. Vzpřímila se a on ji pustil.

„S Bohem, zlatá moje perličko,“ šeptal. „Ó srdce mi těžce stůně, těžce! Nikdy více se neuzdraví.“

„S Bohem!“ zašeptala též a odvrátila se.

V tom okamžení ozvaly se hlasy na blízku a štěpnice byla náhle plna světel luceren.

„Konečně našli jsme nevěstu!“ voláno se všech stran se smíchem.

„A konečně dostavil se náš muzikant!“ zvolal rozzloben ženich. „Flétna jeho nás přivedla na pravou stopu. Nu, mladíku, co říkáte naší nevěstě? Je hezká dost, co? A mladá též, co?“

Chtěl ji políbit. Ubohé dítě uteklo se k paní důchodňové, která byla mezi příchozími. Hosté se smáli. Dornička schovala planoucí tvář na prsa tetina a pan Pistorius se zlobil.

Mrzutost jeho obrátila se proti Florianovi.

„Vydejte flétnu, kterou jsem vyhrál,“ pravil hrubě. „Není třeba, abyste mé ženě v šeru na ni hrál. Mohl jste přijíti mezi nás. Poctil jsem vás pozváním.“

„Mou flétnu?“ zvolal úzkostlivě mladík. „Vy ji žádáte do opravdy?“

„Nevíte, co platí slovo muže?“ tázal se pohrdlivě pan Pistorius.

„Nuže, zde je,“ pravil jinoch, a podal mu drahocenný nástroj; slzy třásly se mu v hlase, když dodal s pohledem na Dorničku: „Vzal jste mi vše, vše, co mi nejdražšího na světě!“

Pan Pistorius hleděl zasmušile na Floriana a na Dorničku. Blesk nenávisti vyšlehl mu z očí, když viděl, že Dornička měla oči plné slz a že je obrátila soustrastně na mladíka.

„Pojďme,“ pravil chraptivým hlasem a vzal svou ženu nepříliš jemně za ruku.

„Ne, stůjte!“ zvolala Dornička. „Nechci, abyste mu tu flétnu vzal!“

„A proč?“

„Nechci, bolí mě to!“

„A mě to těší!“

„Prosím vás, učiňte mi to k vůli!“ prosila celá uslzená Dornička, a všickni volali: „Vyslyšte přece první prosbu své ženy!“

Ale pan Pistorius byl tím jen ještě více rozdrážděn, a když Florian Dorničku prosil: „Nesnižujte se k vůli mně!“ dostoupila zloba jeho vrchole.

„Již ať je tomu konec!“ zasipal a udeřil flétnou takovou silou o strom, že se roztříštila.

Dornička a Florian vykříkli zároveň, výkřik jejich byl srdcelomný, a slyšíce se na vzájem, lekl se jeden druhého. Oči jejich se potkaly, oba se zachvěli a sklopili zraky. Pan Pistorius ale zaklel hlasitě. Tříska té proklaté flétny byla mu ruku tak silně ranila, že se mu krev z ní proudem lila. Zavázal ji batistovým šátkem, a zvolal zlobivě: „Pojďme domů!“

Florian zmizel, a Dornička držela se pevně své tety. Vešli do síně, kde se ještě chvilku pilo a zpívalo, mezitím co si pan Blažej ruku v čerstvé vodě máčel. Paní důchodňová použila chvilky a vysvětlovala nevěstě nové povinnosti její. Teď chtěl nový manžel konečně svou ženu domů odvádět. Ale Dornička nechtěla o tom ani slyšet, a když jí paní důchodňová přísně napomínala, pohledla na ni zrakem plným výčitek a připomenouc si, co jí Florian byl řekl, zaštkala tiše: „Ó vy jste mě prodali!“

Všickni byli jako ohromeni, nikdo nehnul rukou ani zrakem, ale teta vzala se za hlavu a zvolala: „Co jsem to učinila! co jsem to učinila!“

Dorničce bylo jí líto. „Půjdu tedy,“ řekla a utekla z domu tak rychle, že ji pan Pistorius s tíží dohonil. Stará hospodyně Juda vítala ji v průjezdě, kam z kuchyně přiběhla, setřásajíc se sebe dřímotu.

„Veďte mě!“ velela nová paní rozčileně.

Sotva že jí ta stará osoba na schodech stačila.

„Jaký je to pokoj?“ tázala se Dornička na chodbě u prvních dveří.

„To je moje komůrka, vzácná paní,“ odpověděla Juda, a otevřela s úsměvem sebevědomým, aby se paní čistotě a pořádku obdivovati mohla.

Dornička vzala jí mosazný svícen z ruky a vešla. V tom okamžiku dohonil je pan Pistorius. Stál na prahu vedle Judy. Dornička bouchla dveřmi a zatáhla závory. To byla odpověď na vysvětlování paní důchodňové.

„Co to, co to?“ zvolal pán i hospodyně.

„Dobrou noc,“ odpověděla Dornička. „Zůstanu zde.“

Všechno klepání a volání zůstalo marné. Dvéře nepovolily ani Dornička, a stará Juda a starý ženich se konečně vzdali. Juda spala v čeledníku, a pan Pistorius sám ve velké vyšňořené svatební komoře.

Druhý den o tom povídalo celé město a smíchu nebylo konce.

D. . . . .

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Panu Horákovi lahodila prostoduchá upřímnost bývalé služky strýcovy. Každý její pohyb, každé slovo bylo prodchnuto starou přízní k mladému pánovi a bylo spjato jakous tísní, svírající prsa mladé ženy, kteráž ob čas ulevila si vzdechem.

Vozík hrkal zvolna po silnici rozmrzajícím blátem. Od jihozápadu vanul vlažný větřík a na východě vystupovalo na nebi sivém jasno. Kačenka Chybova si stýskala. Opozdila se ve vsi a nyní nechtěl jí koník vzdor všemu šlehání jinak než krokem v před. Ký div! Vychrtlé, utahané zvíře přemáhalo jen s nesnází odpor hustého kalu, pokrývajícího silnici, a vleklo se bídně dále cestou, po níž hledal Jaromír marně sledy kočáru a fiakru. Buď ujely, neb čekaly někde u Albrechtic, nebo daly se jiným směrem. Rozštěpovalať se pod městečkem cesta ku Praze a panu Horákovi podobalo se, že Kačenka jede jinudy, snad aby si nablížila do Buben, kdež měla svuj obchůdek.

Rozednívalo se.

Jaromír poznával na Kačence více pohnutí, než její hlas ve tmě byl vyzrazoval. Neodvážila se pohlédnouti mu přímo do očí, a hled její byl plachý, plný jakés obavy a lítosti.

Vzbuzovala útrpnost.

„Kolik máte dětí?“ ptal se jí pan Horák.

„Dvé.“

„Ve kterém stáří?“

„Jedno třináct měsíců, druhé tři neděle.“

„Tři neděle! A vy se odvažujete —?“

„Jaké šetření v nuzotě? Chudá matka nemá pokdy, aby si hověla. Kdo by mne zastal, kdybych ležela? Nouze železo láme a já bohu chvála —“

„A s kmotrovstvím jste si nemohla na mne vzpomenout?“

„Ne, milostivý pane. Bůh vám zaplať, ale nemohla jsem. Tolik nezasloužené dobroty bylo by mi srdce utrhlo. Vždyť jsem již vaší bídnou, nevděčnou dlužnicí,“ odpírala Kačenka trhaně, utírajíc si slzy s očí

„Vy jste dětina. Já se prostě přihlašuji dodatečně za kmotra vašemu druhorozenému. Jest chlapec?“

„Děvče.“

„A jmenuje se?“

„Louisa,“ řekla váhavě ženština.

„Hleďme! Moje paní tedy nevědomky kmotrou. Poslyšte, Kačenko. Byla jste mi vždy upřímně oddána, vezměte něco tedy ode mne pro své caparty. Nabyl jsem včera večer či dnes ráno dvou set dukátů. Dávám je za sebe a za svou ženu vašemu děvčátku do vínku. A — počkejte — abychom si uspořili posýlek, vezměte je hned. Zde moje tobolka, je v ní asi dvanáct set — — —. Osobo, co tropíte?!“

Kačenka byla se zachvěla, sesmekla se s kozlíka do vnitř vozu a pokleknuvši do slámy uchopila ruce Jaromírovy a štkala líbajíc je skroušeně.

Bez dechu, jako zločinec, podléhající elementarní moci, kteráž rve mu z prsou bolestnou zpověď, vyznávala se panu Horákovi, kterak v záchvatu zoufalství, v útrapách bídy a v smrtelné úzkosti o dítě zmírající zimou a hladem, chopila se pokynu barona Drasovského a návodu svého muže, aby vylákala z Jaromíra otcovské přispění dítěti, které mu nenáleželo; jak nahodilého setkání s Louisou a s Ellou využitkovala v bezohledném a chytráckém instinktu člověka, jenž vstoupil na vrátkou dráhu zločinu a musí neodolatelně v před; vyznávala, jak těžce nese hřích, spáchaný na paní Horákové, a jak nenávidí pana Drasovského, jenž v ničemném cynismu ji navedl, jsa sám jejím svůdcem, sám otcem dítěte, které před Louisou Jaromírovi podkládala — —

Mlčky, se svraštěným obočím vyslechl pan Horák Kačenku.

„Zastavte!“ velel pak, a když mlékařka neposlechla, trhl sám opratí, vyhoupl se s vozu a nedbaje nářku i volání Kačenky, zabočil postranní ulicí předměstskou.

Třásl se zimou, ošklivostí a hněvem.

Lidé, spěchající cestou, zastavovali se ustrnulí a jejich podezíravé i posměšné pohledy ukázaly panu Horákovi, jak jest pokálen albrechtickým blátem, potřísněn mlékem a pokryt slamou.

Vzkřikl na drožku jedoucí na své stanoviště a skryl se v ní.

„Kam pojedeme?“ ptal se drožkář.

Kam? Ano kam? Domů v této zbědovanosti nemohl, přátelé byli bůh ví kde —

Velel kočímu, aby jej dovezl do „Míčovny“. Tam musil zaň portýr zaplatiti jízdné; pan Horák, hledaje peněz rozpomenul se, že nechal všechny do posledního haléře ve voze mlékařském. Dav se uvésti nahoru, odstrojil se, odevzdal šaty sluhovi k vycídění, kázal, aby uvařili horký čaj a zabaliv se do pokrývek, ulehl na pohovku, chtěje své zkřehlé údy rozehřáti, sobě odpočinouti, vzpamatovati se.

Lomcoval jím mráz a hořkost proti zrádnému příteli, proti zlotřilé Kačence a proti neupřímné, hanebnému obvinění věřící Louise.

Neležel ani čtvrt hodiny, když vešel sluha s oznámením, že pana Horáka hledá již zase týž pán, který včera se po něm sháněl. Nedá prý se odbýti, nechce prý říci, s čím přichází, ale strašně prý naléhá.

„Nechť dá pokoj! Nepřijímám nikoho. Nejsem vůbec zde a jestliže jste to vyklábosil, tedy spím!“ katil se Jaromír.

„Prosím poníženě za prominutí,“ prosil sluha, vrátiv se za několik okamžiků. „Ten pán tvrdí, že nese zprávy nesmírné důležitosti, dal mi svou visitku a dva dopisy.“

„Tisíc roha—! Položte lístky sem na stůl a táhněte. Snad zazvoním, snad ne — ten neodbyta nechť čeká neb nečeká, jak chce.“

Sluha položil lístky na stůl vedle pohovky. Jaromír toho nedbal. Za chvíli však maně sáhl po nich, a nechav oba menší padnouti, podržel objemnější v ruce.

Ruka Elly Šípkové. Co to? „Jenom do vlastních rukou?“ „Kvapí?“ Co chce?

Po rozevření obálky vypadlo několik archů rozličné barvy a velikosti. Mezi nimi voněl a modral se tuhý papír Ellina „billet de correspondance“.

„Milovaný příteli!

Mé přesvědčení, jehož hrůzu před čtvrt rokem zdráhaly se mé rty vysloviti, proměnilo se z tušení v jistotu. Po více než dvanácti letech, po usilovném pátrání a obsáhlém dopisování s francouzskými, pruskými a badenskými úřady vojenskými, s důstojníky a prostými, s garibaldovci a burgundskými vesničany nabyla jsem konečně důkazů, že duch Vašeho otce mluvil pravdu. Věřila jsem mu, když zašeptal mi poprvé, přeletnuv Alpy a navštíviv mne jako bledý, krví zbrocený stín: Drasovský mne zabil. Ale tento hlas neslyšel nikdo kromě mne, musila jsem míti důkazů. Mám jich a podávám je Vám, Vy bláhový, zbloudilý a svedený hochu! Čtěte o rekovném činu svého přítele! Poučte se, kterak stáli proti sobě dne 23. ledna 1871 u Dijonu v seči Váš otec proti baronovi, kterak Drasovský v čele svých badenských dragounů Vašeho otce vyhledával, stíhal, přesilou udolal, a kterak přemoženého, zraněného, na zem povaleného snadno mohl odzbrojiti. Ale on jej nezajal, on svého vojenského odpůrce bez vojenské potřeby zabil. On svého osobního soka zavraždil! Slyšíte, zavraždil!

S těžkým srdcem vrhám na Vás břímě této děsné pravdy. Ale nemohu jinak, jest nejvyšší čas vytrhnouti Vás z drápů ďábla, byť byste vysvobozením rány utrpěl.

V Praze, dne 1. prosince 1883. Ella.“

Pan Horák četl s horečným chvatem ve sbírce kusých, o sobě málo významných, avšak vzájemně se doplňujících

zpráv, výpovědí a dopisů vlaských, francouzských, německých. Ella neklamala. Otec Jaromírův přijal smrt z vražedné ruky Drasovského, kteráž nezdržela ocel nad hlavou přemoženého nepřítele.

V nebohém synu utraceného malíře vzpjal se cit synovské lásky, vytrysknuv z neznámých hlubin srdce. Brázdil duši Jaromírovu, trhaje z ní všechno símě a všechny kořeny mnoholeté, pevně zakotvené přátelské přízně k Drasovskému, a bičoval svedeného syna lítostí a krutými výčitkami.

„Nemohu si pomoci, milostivý pane," ozval se poznovu sluha, vkročiv do komnaty. „Ten cizí pán dobývá se sem, musíte prý jej připustiti k slyšení."

Pan Horák vzal visitku se stolu. Četl na ní jméno svého disponenta. Než pohnul však rty, aby pronesl své svolení ke vstupu úředníka, padl jeho zrak na druhý, posud nepovšimnutý list. Na obálce vignetka doktora Šimáka, a velikým mocným písmem po celé šířce kuvertu modrou tužkou napsáno, třikráte červeně podškrtáno: „Zpráva svrchované důležitosti! Na nejvýše pilné! Budiž okamžitě dodáno!"

Strhnuv obal, přelétl pan Horák pilný přípis advokátův.

„Vzácný příteli!

Sháním se po Vás jak blázen od včerejška —"

Včera, totiž předevčírem, bylo třicátého. A téhož dne ovšem nebylo lze pana Horáka v Praze nalézti, neboť vypravil se potají s několika přátely k lovu na statek hraběte Korka, jenž měl roztomilý zámeček a v něm právě toho dne návštěvu veselé družiny čiperných dámiček, jimž koketní lovecké kostumy s kratinkými sukýnkami a svůdnými gamašemi až nad kolena přerozkošně slušely.

„— i celý dnešní den,"

Také marná práce. Vždyť dnes, vlastně včera vrátili se páni k polednímu nevyspalí a vysílení, odpočinuli si chvíli v tajné herně, kdež Jaromír zanechal en passant sedm tisíc, vyjeli si pak na osvěžení do Stromovky, zavítali pozdě večer do „Míčovny" a v noci byli v Albrechticích.

„— abych Vás varoval před ohromným nebezpečím. Činím tak z lásky k Vám, neboť zrazuji své mandanty zprávou, že na Váš mlýn řítí se soustředěným útokem Vaši věřitelé. Urbanec má v rukou Vaše nejhorší směnky. Skoupil je, vede kontramině. Jestliže Vaše firma přežila včerejší ultimo, přetrvá sotva dnešní den, nenapnete-li všechny síly k odvrácení záhuby. Včera letěla již bleskem obchodními kruhy zvěst: Firma ‚Vojtěcha Rývy nástupce' jest ohrožena. A dnes již padá! Dnes hrnou se ke mně a k jiným mým kolegům klienti se svými požadavky, aby je zachránili a Vás zničili. Pospěšte! Činím seč jsem, abych zadržel příval. Víte však, čím jsem povinen svým mandantům. Zapřísahám Vás, podržte tento můj list v tajnosti. Jednejte! Hoří!

V úctě Váš

1. prosince 1883. Dr. Šimák."

Pan Horák zazvonil.

„Mé šaty!" velel sluhovi.

Oblékal se třesoucíma rukama, jako bezhlavý. Jsa jakž takž hotov, zazvonil poznovu.

„Pan disponent nechť vejde!" poroučel.

„Co se děje?" tázal se vstoupivšího úředníka.

„Včera jsme zastavili platy."

„Kdo! kdo! kdo se opovážil podraziti můj závod bez mého vědomí!?"

„Vás nebylo možno nalézti, vznikla zpráva, že jste prchl, notáři, agenti, věřitelé, obchodníci, advokáti, úřední zřízenci, telegrafní poslové podávali si dvéře —"

„A moje paní?"

„Odolávala jako rekyně," pravil disponent s vřelým, uctivým zanícením. „My všichni ztratili hlavu, jediná ona odrážela neohroženě a vítězně všechny útoky, až —"

„Až?"

„Až vyhrnuly se na nás požadavky v hrozných sumách, o kterých jsme nevěděli, s kterých závod není."

Pan Horák zavrávoral, sklesl na pohovku a svěsil hlavu.

„A pak?"

„Pak odnesli milostivou paní z kontoaru bez sebe. Vydržela celé ultimo, přes noc i večera v boji —"

„Dobrá, dobrá. Co dále?"

„Ještě včera sešli se zdejší věřitelé, telegrafovali na vše strany, přes noc sjeli se venkovští a cizí — máme osm hodin — jejich porada počíná. Čekají na vás neb na mne. Prosím o vaše instrukce."

„Vyrovnáme se."

„Vyrovnání nebude přijato. Hlavní věřitel, pan Urbanec, je zamítá, napřed, šmahem."

„Není možná!"

„Jeho požadavky, vlastní a skoupené cizí, obnášejí sto a sedmdesát tisíc."

V komnatě bylo chvíli hrobové ticho. Jenom pokojný, odměřený cvakot pendule provázel zimničné oddychování Jaromírovo; seděl zdrcen, zsinalý, rozcuchaný, se zrakem vytřeštěným na pohovce před úředníkem, jehož oči s nevolí a s útrpností na pánovi spočívaly.

„Čas kvapí," přerušil disponent za chvíli mlčení.

„Ano!" vytrhl se Jaromír a sklesl zase. „Nejsem schopen vyjíti. Jsem churav. Bylo by marné, přepínati své síly. Skládám na vás vše. Jděte, jděte sám, vynaložte všechnu svou výmluvnost, vnuťte vyrovnání, vždyť pro boha, vše, vše bude kryto, jen strpení nechť mají! Jděte, pospěšte a nechte mne, já se musím vzpamatovati, já přijdu, jakmile mi dáte zprávu, že možno s nimi jednati —"

„K službám. Vypravím posla co nejdříve do mlýna."

„Do — mlýna? Ne. Nemohu takto domů. Dopadly by tam na mne nové rány a já nemám sil nazbyt. Pošlete za mnou k baronu Dra —, ne, ne! Sem! Zůstanu zde. Ale běžte již!"

O polednách donesl posel do „Míčovny" a roznesla fama po Praze s rychlostí a jekem skučivé vichrice:

Na firmu „Vojtěcha Rývy nástupce" uvalen konkurs.

Pan Horák byl hromadil od počátku svého držení dědictví strýcova chybu na chybu, závazek na závazek. Některé, jež nebylo lze zatajiti, octily se v evidenci a pod bedlivým i úspěšným dozorem Louisiným, když paní Horáková kormidlo z neschopných rukou muzových ujala. Mnohé však zatajil Jaromír a dovedl ukrýti, buď za ně se stydě, buď svou choť krom nezbytné nutnosti znepokojovati nechtěje. A toto skrývání ovšem nebylo laciné, jsouc provázeno prolongací směnek, konversí závazků, převody a novými úpisy. Za své správy jednala pak paní Horáková stručně, přesně a ostražitě s utiskovateli, kteříž si byli navykli, obloudíti Jaromíra a skloniti jej ke

všemu. Stěžovali si mu, vyhrožovali mu, a on jen aby měl pokoj, jen aby se vyhnul procesům a nebyl ničím nemilým obtěžován, umlouval se s nimi a zapisoval se jim za Louisinými zády zvláště, konejšil je o své újmě a kupoval si lhůtu za lhůtou, nabývaje tak pokdy k svým zábavám a uchranuje Louisu od přílišných starostí. Mimo to nebylo snadno bráti na všechny potřeby krásného života Jaromírova z pokladny, jejíž klíče Louisa opatrovala. Měla je sice vždy v otevřené dlani pro chotě připravené, vydávala i přijímala je bez námitky, ale její šetrnost ukládala sama sebou, aby muž dodržel také nějakou slušnou míru ve svých soukromých výdajích. A v této dosti prostranné míře bylo pramálo místečka pro báječné potřeby božské Alny, pro drobné cadeaux vedlejším chvilkovým přítelkyním, jež s neodolatelnou přívětivostí Jaromíra obletovaly, pro kavalírské prohry v makau, na roulettě v trente et un, v trente et quarante, pro hovění důvěřivým, čestným přáním mnoha přátel, jimž co chvíli bylo nutno poskytovati příležitost, aby mohli se obdivovati vzorné přátelské účinnosti a knížecí štědrotě Jaromírově. Pan Horák míval sice občas choutku, zahráti si na upjatého, ale nač činiti se směšným v kruzích, které sice byly povýšeny i svou měšťanskou částí nad malicherné rozdíly stavu, v nichž nebylo však protivné říkati s líbeznou kordialností: Ty, barone; ty, rytmistře; ty, hrabě. A nikdo se počínáním Jaromírovým neurážel, v zrcadle cizích mínění nebylo pokynů k polepšení; tu a tam někdo zahrál si trošinku na mentora, z pravidla však tak nešťastně, že pana Horáka jen ku zvýšení marnotratné činnosti pobídl. A nejlepší přítel Jaromírův, baron Drasovský, mající právo pověděti mu vše, i nemilé bez obalu, nemohl přec prohoditi jedním dechem: Jaromíre, nemrhej; Jaromíre, pujč mi několik stovek. Konečně pak nebylo by možno odůvodniti existenci lichvářů na světě, kdyby neoplývali nabízivou ochotou ani k pánovi vládnoucímu majetkem za tři sta tisíc zlatých. Půjčovali rádi, zas a zas, drali se o generosní přízeň Horákovu, nosili mu velké sumy na krátké lhůty a vysoké úroky, jež ovšem pro skrovnost lhůt ani jinak počítati nemohli než per mese. A po brzkém vypršení dali si pěkné ríci, prodloužili nebo přijali zaplacení dluhu dluhem. Zprvu dbal Jaromír o pořádek a vedl ve svém zápisníku přibližný účet svých povinností. Leč této práce přibývalo, stávala se obtížnou a spletitou, hlava z ní snadno rozbolela. Zanechal jí konečně; ulehčilo se mu, neboť zbavil se neutěšeného rozhledu a se zavřenýma očima nebál se strašidel.

Po vyslání disponenta do schuze věřitelů jal se počítati. Ale nesprávnost, lehkomyslnost mstily se i při této práci. Vždy, kdykoli se těšil, že končí již kolonu svých hříchu, vyjádřených v cifrách, vyrojily se z jeho paměti nové a nové, sloupec rostl do nekonečna, rozbíhal se v mlhovitou neurčitost. Pan Horák hledal i ospravedlnění, chtěl si dokázati, že byl nehospodářem pro svou rodinu. Ale když k adaptaci a výpravě domu i bytu, k vile, kočárům a koním, k šperkům a vějířům připočítal i karkule svého Stanislávka, nedopočítal se více než osmdesáti tisíc, kdežto celá suma soukromých, z Rývova odkazu neplynoucích passiv obnášela nejméně rovných dvě ste tisíc! Kterak vznikl tento strašný dluh, jenž musil nevyhnutelně zničiti závod? —?!

Jaromír neznal odpovědi.

Na jedné straně upevňovala Louisa dům, pracně sice, pomalu, avšak úspěšně, sprošťovala jej závor, tvrdila jeho základy, a na druhé podrýval jej ztřeštěný a svedený muž s úsilím a chvatem šílence. A poněvadž právě rozmetávání hravěji jde od ruky než budování, převážila míra hříchů Jaromírových značně míru zásluh Louisiných.

Ubohé paní Horákové shroutil se pod rukama všechen svět jejích tužeb a snah, její velké a namáhavé dílo, její pýcha i naděje, jak rozdrcený a smetený výbuchem sopky, jíž nevědoucí a spoléhající ženě peklo naličilo. A v hlubinu ssutin stržena i slečna Ella Šípkova, která vším svým majetkem za Jaromíra ručila, a s ní paní Ida Čenská; sestra Ella svedla ji k účastenství ve zhoubných finančních operacích páně Horákových. Sváděla i Xaverii, ale nesvedla, neboť paní baronka Drasovská byla opatrná; muž ji varoval — —

Ale všechny tři zničené dámy nebyly s to, pochopiti, že jsou oběti čiré bláhovosti. Svět jejich názorů byl poctivou ženskou svědomitostí tak dobře ohražen, že nedovedly v něm nalézti širého průlomu, jímž by všechnu důvěru v přibližnou lid-kou rozšafnost Jaromírovu vypuditi mohly.

Očekávaly jej. Nepřicházel. Louisa trnula oň strachem. Disponent jí pověděl upřímně, kde pána nalezl. Dala zapřáhnouti a jela úprkem do „Míčovny“. Nevěřila sluhům, tvrdícím, že odešel jako smysly pominutý, prohledala sama všechny kouty a musila konečně vrátiti se s pláčem a s nepořízenou.

Volala jej, třásla se o něho bázní, jíž nestačily umlčeti ani utrpené urážky, sklamání, kteráž byla čista láskou i prosta všeho sobeckého strachu o sebe.

Nevracel se. Nevzkazoval. — Uprchl. —

Byl pozdní, temný, mrazivý večer, když rozevřela se skvostná, bronzem težká i třpytivá vrata malého paláce tvořícího součást mlýnské reality číslo pop. 809—II. na Šítkových.

Na dlažbu Myslíkovy ulice, již metl studený, jedovatý vítr, vystoupla štíhlá, útlá ženská postava, zahalená v tmavý šál a skrývajíc v něm dítě přivinuté k prsům. Za ní vyšla nosička s nůší na plecích.

Paní Louisa Horáková opouštěla dům svého muže jako žebračka. Odcházela s dítětem v náručí, s hrstkou šatů a prádla, jež zbylo jí z otcovského domu a jež svou rukou na dítě ušila i upletla.

Za sebou nechávala zboží svého chotě, své úspory, své vymoženosti, svůj zisk do posledního haléře a posledního hřebíku. Ruka zákona a věřitelů položila se těžce na zmrhaný statek, a Louisa hodila vše, vše, i prsteny s rukou a hedvábí se svých ramen na váhu ve marné, dětinské snaze, vyrovnati účet.

Vystoupla na ulici, ohlížejíc se po svém muži, aby mu prominula a jej s úsměvem pod slzami dále laskavou a pevnou rukou životem provázela.

Otálela jako dítě, očekávající zázrak.

Před ní zastavil povoz, z něho vystoupil ruče starý pán a uchopil ji za ruku.

„Milostivá paní, smilujte se nad svým dítětem,“ prosil pan Chmelík. „Ve vašem domě hoří vám zem pod nohama, věřím, k slečně Šípkové nebo k paní Čenské ostýcháte se jíti, chápu, jinam nevíte a přec utíkáte. Zvu vás k sobě. Týž vůz, který mne přivezl, dopraví mne na nádraží, — pojedu za hodinu na Čížkov, — zůstanu tam a prosím, abyste byla zatím mým hostem. Ne, nic

hostem, když nechcete, prosím tedy snažně, abyste mé staromládenecké obydlí vzala dobrotivě v opatrování a dozírala na mou nedbalou posluhovačku —“

Téměř mocí a toliko po opětovném dovolávání se mateřské lásky Louisiny překonal pan Chmelík Louisin odpor, její obavu před novými dluhy a věřiteli. Odvezl ji a odevzdav jí své teplé, patrně na rychlo vysmýčené, vyvětrané a upravené pokoje, odjel k hraběti Verdugovi.

Oba netušili, jak blízko jim jest Jaromír. Opustiv „Míčovnu“ potuloval se celé odpoledne po Praze a předměstích, usedal v pokoutních hospůdkách, a nemaje peněz platil hodinkami, knoflíky a jehlicemi dávaje je v zástavu. Sebrav se pak obyčejně rozběhl se k svému domu. Ale každým krokem ubývalo mu odvahy, rostla před ním propast jeho ničemností a majestát Louisy, jejíž milosti bál se více než pokuty soudu. A konečně obrátil na sto, deset kroků před mlýnem a utekl.

Viděl z přítmí kouta Vojtěšské ulice odjížděti drožku, ve které odvážel starý šlechetný archivář jeho choť. Netuše ničeho, ba uleknuv se vozu, v němž mohli býti ukryti jeho pronásledovatelé, zaběhl zase spěšně v klikatinu ztracených ulic a bloudil poznovu městem, až octil se, nevěda sám jak a kdy, na Hybernské ulici. Byla pusta, večerní lucerny byly již shaseny a nemnohé celonoční pronikaly jen mdlým svitem mlhavou tmu. Ob čas tu a tam cvakaly po chodníku nohy spěchajících pozdních chodců neb duněly kročeje strážníků, s nimiž se pan Horák — nevěda sám proč — nerad setkával.

Chtěl právě zase před nimi zahnouti do městských sadů, když zašustl za ním šat a ženská ruka vsunula se mu rychle pod paži.

„Pane, doprovoďte mne. Jsem stíhána! Slitujte se a za odměnu zaveďte si mne cestou kam vám bude libo — Ah! Pan Horák! Hihihi! Jaká šťastná náhoda. Jsem zachráněna. Potěším se kochánkem a vysměju se slavné policii. Pojď jen, pojď, puť puť puť, jestřábe! Vidíte ho? Tam za mnou toho pidimužíka, jak se plíží? Ten, tam! Detektiv, znám ho až příliš dobře. Běží za mnou z Příkopů, aby se přesvědčil, jsem-li to já, a aby se pozeptal po mé knížce. Spustila jsem se k státnímu nádraží, ale on se nedal zmýliti, prohnal mne chodbami a vestibulem. A teď mne teprve nechytí, teď jsem dáma s pánem. Dáma! Jak hezky to zní a jak mi to slušelo! Kde jsou ty časy! Pomyslil, holoubku, mně se už zase přestalo dařiti skvěle, jsem tím, čím jsem bývala, a mám takové pány, kteří mne dovedou sotva k uzenáři. A jinak ani sama nemohu večeřeti. Dopřál mi jedenkráte zase teplý, chutný souper a sebe! Šel, šel, neupejpal se.“

Bryta, jíž se podařilo ošáliti detektiva získaným průvodem elegantního pána, loudila i lákala a vedla bezvládného, takměř ani neodpovídajícího pana Horáka do postranní ulice, do vrat nádherné restaurace. Prošedše průjezdem vkročili do zaskleného dvora upraveného v zimní zahradu. Vyhřátým, mdle osvětleným prostorem rozbíhaly se a točily stinné cesty a loubí bosketu i stromků, ústící kolkolem u porůznýc̆h dveří jednotlivých komnat, k nimž byl přístup tak obratně upraven a maskován, že bylo možno vejíti a odejíti, aniž by kdo viděl a věděl, odkud i kam.

„Chambre séparée?“ ptal se zdvořile sklepník, objevivší se v úkloně před Jaromírem. „Ah! Vašnost! Jedenáctku, jak obyčejně?“

„Ne, menší kabinet, jen pro nás,“ odpovídala Bryta za pana Horáka.

„Čtverku, — prosím, račte.“

Sklepník chvátal napřed, sledován oběma hosty; Bryta tiskla vděčně rámě Jaromírovo a používajíc tmy v rondeau, jímž prošli, sevřela jej v náruči a vtiskla nedočkavě na jeho tvář polibení. Tímto zdržením a pohybem ztratili však direktivu a šli mylně dále loubím odštěpujícím se od onoho, jež vedlo ku čtverce.

Pojednou rozlétly se před nimi dvéře, z nichž vyklouzl sluha, odnášející chladiče sektu. Na okamžik, pouze na dvě sekundy rozevřel se příchozím pohled do jasného, skvostného pokoje a na bohatou tabuli, za níž seděl baron Drasovský, houpaje na klíně Almu, bujnou a rozháranou; levicí ovíjela šíji baronovu, pravicí hrála se sklenkou šampaňského, kteráž v taktu rozpustilého chansonu o sklenici Drasovského zvonila.

„Šel, šel,“ pobízela Bryta Jaromíra. „Zmýlil jsme se, toť trojka! Šel, nestál zde jako přimražen. Nebyl indiskretnum. Však už beztoho skrze zavřené dvéře nic nevidí. Pomyslil si: Dnes mně, zítra tobě, a popřál drahocennou kůstku na chvíli tomu vychrtlému baronovi. Však ona se ráda vrátí k mladšímu, svěžejšímu, bohatšímu. Zatím ho mám já a nepustím jej! Šel!“

Bryta měla ruce nejen boubelaté, nýbrž i silné. Kdyby jich nebylo, byl by se přihodil v chambre séparée č. 3. skandál.

Ve čtverce odhodila dívčina pláštík i klobouk a vyžádavši si vděčným stisknutím ruky Jaromírovy jeho svolení, jala se chutě odříkávati sklepníkovi litanii vzácných jídel a nápojů, jichž se jejímu mlsnému, delším postem vyprahlému hrdlu ráčilo.

Pan Horák toho nedbal. Bylť si odvykl úplně počítati a mimo to tísnily jeho mysl veliké tisíce, jeho sluch neměl pro několik desítek ani vnímavosti.

„Bryta žárlila,“ vyznávala se holčice, přitočivši se mazlivě k Jaromírovi, jedva že za sklepníkem zapadly dvéře. Tulila se k panu Horákovi bez dotérnosti, hladila ho šetrně i hbala jej zdrženlivě v tvář, netroufajíc si jaksi na jeho rty. V této reservě spočívala něžná poníženost. „Byla jsem už kolikráte na skoku, vyškrábati té tanečnici oči. On, kotě, netušil o tom snad ničeho, nepomyslil na Brytu, ale já vzpomínala na něho. A viděla jsem, že ta baletka mého mazlíka s chladným srdcem drancuje. A na něho jsem také měla svrchu! On mne zanedbával, jako bych byla horší než jiné a jako bych o něho ani nestála. Smím jej políbiti? Tak upřímně jak bych ráda? Smím? — Díky! — — Děkuji. Ještě jednou. A ještě. Tak! Díky! — Nalíbám se protivných lidí, až je mi hořko a mdlo, a po těch hubičkách chutná jediná od tebe jako med. Ale rozehřej se mi přece, zlatoušku? Jsi nějak zamrzlý a rozmrzelý. Jsem ti snad nemilá. Vždyť já se nevnucuji, víš o tom, právě tobě ne, protože jsi mně milý jako nikdo jiný na světě. Řekni už: Nehněvám se. — Nu, tedy. A hezky se pousměj. Či zlobíš se na Almu? Že by se ti chtělo! Já ti vynahradím vše, vše, stokrát lépe, vroucněji a bez lakoty. Ale — dělal, jak se mu líbí. Jenom veselý večer mi nekazil. Měl snad se svou paní mrzutost? Že ne? Ani není možno. Odpustil, že si dovoluju zavaditi svými ústy o jeho paní. Ale já ji mám ráda. Věřil mi, opravdu. Taková dobrotivá, hezká, čistá, učiněný anděl! Dívám se na ni s galerie do

lože, až mi v mé ztracenosti bývá teskno. A proč ji častěji nebere do divadla? Proč bývá všude sám? Poslechl, kdybych já byla jeho ženou, já bych si ho jinak uvázala. Někdy se až na něho hněvám za jeho krásnou zlatou paničku. Měl by ji nositi na rukou, a on — Ale pak se tomu směju. Co mi po tom? Není-liž pravda? Smějme se spolu! Rozvázal už konečně!"

Sklepník zaklepal. Objevil se s velikým podnosem, naplněným prvými lahůdkami.

Bryta pustila se do nich a pochutnávala si radostně na vybraných, znamenitě upravených a delikatně servírovaných jídlech, zapíjejíc je vzácným vínem. Dováděla, vyrážela Jaromíra, jásala, objímala jej a vyloudila z něho přece několik dobrých slov, s nimiž se spokojila, jsouc ve své způsobě něžná, rozpustilá i skromně vděčná zároveň. Zpívala, tančila, obletovala i laskala Jaromíra, jenž palčivou žízeň a rozčilení nerozvážnými doušky zapíjel. — Minula hodina nebo dvě.

Bryta položila se panu Horákovi na prsa a tisknouc horoucí svou tvář na jeho rozpálené líce, zírala naň nyvou, slibnou dychtivostí, a šeptala mu: „Hořím již touhou. Jest čas. Odveď si mne."

Jaromír otálel.

„Jeďme!" naléhala lichotivě Bryta. Zazvonila sama na sklepníka.

„Pán zaplatí," oznamovala mu, upevňujíc klobouk na své zruměněné skráně a rozháraný účes.

Jaromír hledal ve všech kapsách a broukl pak nedbale: „Zapomněl jsem — až podruhé."

Sklepník podržel vyčkávavý, zdvořilý výraz v obličeji, nehnul se však z místa.

„Zítra, Josefe, zítra!" odbýval jej pan Horák.

„Račte prominouti. Jsem chudý člověk, a účet obnáší padesát a osm zlatých —"

„Nu? Což na tom? A kdyby obnášel pět tisíc?" smála se Bryta.

„Prosím mnohokrát za prominutí. Nemohu. Kdybych měl jistotu, že — —" omlouval se rozpačitě Josef. „Ale právě byli zde páni a vypravovali —" Odmlčel se.

„Co vypravovali?!" rozkřikla se Bryta, vstupujíc před sklepníka. Jiskřila očima i měřila jej hněvivě. Shodila se sebe sváteční výraz a byla v okamžiku zase pouliční frynou, divou, bojovnou.

„Že pan Horák jest na mizině a na útěku," řekl podrážděný sklepník.

Bryta obrátila se v úžasu.

„Padl jsem, ale neutíkám ještě," hájil se Jaromír.

„Ale již vás hledají, milostivý pane, pro zaviněný úpadek," dodal Josef mírněji, pohlížeje s účastenstvím na Jaromíra. Byl štědrému pánu vděčen. „Račte míti pováženi a nechte mi aspoň zástavu, hodinky nebo prsten —"

„Rozdal jsem už vše. A snubní prsten vám nedám," odpíral pan Horák, jehož zsinalé čelo zvlhlo studeným potem.

Bryta stála posud jako ztrnulá. Náhle přistoupila k pohovce, postavila na ni levou nohu a vyňala z punčochy svitek bankovek.

„Třicet zlatých," pravila, hodíc je na stůl. „Modistka počká." Vyškubla tobolku z kapsy a vysypala ji. „Šest zlatých." Strhla náušnice z uší, broš se šíje a náramek s ruky. „Bylo to již v zastavárně za pětadvacet zlatých. Dohromady šedesát a jeden. Jste kryt. Máte i zpropitné. Pane Horáku, pojďme."

Zavěsila se na rámě Jaromírovo a s veselým popěvkem vedla si ho kolem klonícího se sklepníka, jemuž bujným pohozením hlavy děkovala.

Tiskla pevně Jaromírovo rámě k sobě.

V průjezdě potkali doktora Šimáka. Vedl si nějakou neznámou k zasklenému dvoru. Nehnul ani brvou, mina svého přítele.

„Dala jsem naň pozor," šeptala Bryta. „Kdyby se byl opovážil, byla bych naň skočila —"

Na chodníku před restaurací přešlapoval strážník. Povšimnuv si vycházejících postav, přestal přešlapovati, zamyslil se a zaskočil do průjezdu.

„Rychle!" naléhala Bryta. „Tam jede drožka, jede pomalu, na prázdno." Hvízdla na kočího s virtuositou gamina.

„Čím zaplatíme?"

„Čímkoli. Jen si popil! Mám ještě za ňadry medailonek po matce, nedám jej za nic jako ty svůj prsten. Ale vyplatím si jej u drožkáře."

„K svatému Duchu," poroučela dívčina, vstupujíc do vozu a táhnouc Jaromíra za sebou. „Jako by hřmělo."

Cestou bylo ve voze ticho. Bryta ovinula své paže kol Jaromíra a políbila jej mlčky několikráte, pevně, věrně. Za chvíli naslouchala. Podobalo se jí, že v drnčení vozu mísí se hrkot jiného, za nimi jedoucího. Spustila okénko, pohledla nazpět a zvolala na kočího: „Prásknětе do koní! Máme na spěch! Pán jest churav! A zahněte z Celetné ulice Kralodvorskou a přes Masný trh k svatému Duchu."

V Dušní ulici zarazil drozkář, jenž byl skutečně ujížděl úprkem. Přijal od Bryty po krátkém rozmýšlení a prohlížení pod lucernou medailon, pověděl jí své číslo, 573, a obrátil zvolna.

Bryta chvátala s Jaromírem křivolakými ulicemi židovského města.

„Jsi mým hostem a pod mou ochranou. Bez řeči a bez odporu. Na mrhání slov nezbývá ti času."

Zavedla jej až do slepé nějaké uličky a zabušila na černé špinavé okénko vedle zbortěných dveří krámku.

V dálce hrčel kvapný povoz, zvuk se blížil.

Bryta zabušila opět a zatřásla dveřmi.

„Toť je nějaký pospěch!" sípal uvnitř ošklivý hlas. „Brigita?"

„Ano."

Tápající ruce harašily zámky a řetízky. Bryta vytrhla dveřeň a vklouzla do tmy, vlekouc za sebou Jaromíra.

„Zavřete. Hned. A buďte zticha," velela neviditelné vrátné. „Dejte mi klíč. — Tak. — Pane, račte dáti pozor, abyste se nenarazil."

Držíc Jaromíra pevně za ruku, vedla jej čpavým hokynářským krámkem, nějakou světnicí, v níž bylo smrduté teplo a ozývalo se chrápání spáčů; pak po několika stupních na blátivý kostrbatý dvorek. „Pozor — žebřík do prvního patra — pumpa — smetiště — dřevník — schody do sklepa — sehněte se — sem za mne; chodba je úzká, — dva stupně dolů — tři nahoru — na levo. A jsme doma. A teď se pán podiví. Bude sklamán. Moji chudobu ještě neviděl. Neurážel se pro ni. Šel jest otevřeno."

Bryta vpastila Jaromíra do nízké, těsné jizbičky, v níž byl dusný a vlhkem i plísní páchnoucí vzduch. Po

shnilé podlaze kráčela noha jak po tuhém blátě. V rohu pod stropem u obrázku Panny Marie kmitala se lampička, ozařující mdlým svitem opadaný a učouzený strop, rozpukané, lepkavé stěny, pokryté podivnou směsí křiklavých a tmavých, nových a setlelých obrazů a obrázků, posvátných i frivolních, fotogramů a rytin. Na prostoře mezi nábytkem bylo sotva lze obrátiti se, ač nebylo tu nic více než malý, rozviklaný stolek, potlučená židle, rozpukaná, křivá skříň, rozházená postel, odřené umývadlo a nejlepší kus nábytku, rozedraná pohovka, povlečená jakž takž čistým prostěradlem a opatřená vyšívaným polštářem. Po nábytku ležely v neladu nejrozmanitější kusy šatstva i prádla.

Bryta zavřela za sebou na klíč a rozžehla svíčku, ověšenou skleněnými korály, uchopila Jaromíra za ruce a stáhla jej k sobě na pohovku.

„Odpočiň si u mne, nešťastný blázínku," litovala jej. „Tys pěkné dohospodařil! Nemohl jsi kopnouti všechny ty běhny a darmožrouty? Věšeli se na tě až tě strhli! A tvá ubohá, ubohá paní! Ale co dělám — nechci tě kárati, vždyť jsem tak, tak nevýslovně ráda, že tě mám blíže, že mohu na tebe dosáhnouti! A proto, že ti mohu posloužiti. Jsi chudák jako já — bůh mne za to netrestej — ale já jsem si nepřála nikdy více, než milovati někoho, abych mohla dokázati, že i holka jako já umí dáti srdce a život. Čiň co chceš, vezmi co ti libo, poruč, co mám činiti. Kdybych byla tvou ženou! Já bych te prosekala všemi věřiteli a všemi pochopy jak litice, a kdyby ze mne kus po kuse sápali!" Slova řinula se z úst Bryty s nelíčenou, vášnivou rozhodností, a zrak její svítil bleskem rozpoutané lásky i zdivočení. „Pst. Co to?"

Venku ozýval se šramot. Vadivé a velitelské hlasy, klení, bojácné otázky. Hluk se blížil.

Bryta přitiskla na chvilenku ucho na dvéře, skočila potom k okénku a vytrhla zpuchřelé, zarezavělé a zahnilé rámy.

„Pryč! Jsou nám na stopě. Neotálej!" kázala. „Skoč dolů. Není tam hluboko. Ocitneš se na sousedním dvorku za kolnou koláře. Projdeš ji a vstoupíš do průjezdu. Je tam noční kavárnička, otevřeno, proklouzneš nepozorován do Rabínské ulice. Rychle! rychle! — Počkej — ty nemáš vindry. Tu zlatý křížek, dal mi jej můj první milý, a zde stříbrný nákrčník a jehlice po babičce a hodinky po otci, vezmi, vezmi, nezlob mne cavíky! Ber, sic to hodím za tebou — a ještě něco — průvodní list — ach, vím už rady — nějaký záložní šikovatel zapomněl u mne svůj vojenský pas a umřel v Bosně, — jsi mu poněkud podoben, vezmi knížku a protlač se s ní. — A ještě políbení! — — — Bůh tě provázej!"

Bryta pomohla Jaromírovi s okna, smykla pak pohovkou přede dvéře, na něž z venčí bušeno, vrátila se zase k oknu, zavřela je, zastřela i smazala sledy útěku páně Horákova. Pak s dmoucíma prsoma i s vítězným úsměvem otočila se uprostřed jizby na podpatku, zatleskala si vesele a posmívala se stráži, dobývající se do vnitř.

Dvére posléze vypáčeny.

„Co si přejí pánové?" smála se Bryta.

„Vás a vašeho nocleháře. Kde vězí?"

„Tra-lala-lalalala! Jen se ptej, však co tajno, já nevyzradím," notovala bujne dívčina.

„Co to za kdákání!? Odpovídat pořádně!"

„Tra-lala-lalalala! Bodejť, střel, ani slůvka ti já nepovím," prozpěvovala zas Bryta. „Nu, co říkáte, mám hlas a školu? Zkouším Carmen. Slyšte jen dále —"

Nesvedli s ní ničeho, nenalezli ničeho. Odvedli ji, ztřeštěně veselou, tančící. (Pokračování.)

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického*.

(Pokračování.)

Písně z ulic a lesů.

Po děsně slavných fanfarách náhle zvuk bukolické píšťaly!

Po bohem šílené věštbě rabelaisovský smích.

Dvé masky!

Z důvodu toho klademe velkou váhu na tento obecně tak proskribovaný svazek dováděvých písní. Jeví se nám v nich druhá stránka genia.

„Písně z ulic a lesů" jsou oddech velké tvůrčí síly, jsou náhle vypučelé jaro na skráni vulkánu, jsou květný začarovaný ostrov v středu rozbouřeného oceanu.

Ano, začarovaný. Sen převládá v této knize, mnoho snů, přiznává se básník v předmluvě.

Dejme se tedy kolébati snem.

Hugo působil vždy kontrastem. Zná jeho sílu a působivost, a tak i zde. Na pestře rozkvětlou louku idylly vede nás temnou skalní kobou. Oda „Oř", zahajující sbírku, jest jednou z jeho nejgrandiosnějších inspirací. Poesie, a můžeme říci nejen Hugova, nýbrž poesie vůbec, sotva kdy dospěla k velkolepější symbolice. Básník vede oře písně na pastvu. On zvyklý lítati mezi propastmi a hovoriti se stingami, má se na chvíli spokojit s klidným úvalem domácí stráně a má se baviti se služkami u potoka prádlo peroucími.

Jednu stránku má tato kniha, která plní úžasem. Je to její formální virtuosnost. Po formách „Legendy věků", po jazyku této epopeje kdo mohl čekati ještě nové divy? A přece po stránce formální jsou „Písně z ulic a lesů" jedním velkým zázrakem rhytmu a rýmu. V devadesáti básních celé knihy jest jedna forma — ale jaké v ní variace, jaká pružnost stylu, obratnost dikce, jaké kontury, jaké osvětlení! Rýmy tančí na provaze rhytmu odvážný, ano místy zběsilý tanec, slova vrážejí do sebe jako padající rakety a rozstřikují se v nové a nové barevné a světelné effekty. Někdy je to krkolomné. Časem zní v tom démantové zvonky nejčistší poesie a časem jen skleněné střípky, jimiž Carmen místo kastanět provází svůj šílený rej. Smích jako květné pýří poletá

mezi tím, teď jako lehký mráček sfouknuté pampelišky, teď jako celý déšť roztrhaných růží. Jste jako v starém velkém parku, ale nebaví vás dnes jeho gigantické kmeny s rozložitými korunami, plné hnízd, plné černých stínů a purpurové záře, nebaví vás dnes sláva zapadajícího slunce nad zadumanou sítinou, vás poutá dnes ten dlouhonohý pavouk, který komicky uhání po šedé kůře jako oživlá její tříska, poutá vás to stádo rozčepejřených vrabců, peroucích se o zrnko, poutá vás život v trávě, a mravenec neb vosa, pachtící se za svým břemenem, více vám dnes poví než orli v hlubokém azuru. Intimní a komická stránka přírody se hlásí o slovo. Rozmary stružky tančící po oblázku, vír smaragdových šídel nad spící bažinou, šust a utajený checht v listí, které zdá se ještě chvěti pod nohami faunů, toť látka této velké epopeje přírodní. Kalíšek svlačce a bodlák větrem se klátící, let mušky a plaché šustnutí ještěrky, vše stačí na píseň. Nevím, ale při jistých pasažích „Písní z ulic a lesů“ musím vždy mysliti na některá čísla Hálkových „Z přírody“, odečtěte to základní, v čem si ovšem jsou oba diametrálně cizí, ale v detailu, v obrazech, jaká někdy podivná shoda! Ovšem byl Hálek v tom, v čem někdy se Hugovi podobá, v náhlých obratech, v příkrých, až násilných obrazech a porovnáních, jen výjimečný, Hugo je v tom aspoň v „Písních z ulic a lesů“ stále jako doma, však tato stránka u Hálka byla také nejvíc kaceřována. A přec je Hálkův známý obraz s břízou ryze Hugovský, a naopak z Hugovy básně „Kostel“ (les) dalo by se udělat několik čísel kteréhokoli Hálkova cyklu „Z přírody“. V metaforách plných naivnosti a humoru jsou si oba básníci někdy víc blízcí, než byste řekli na první pohled. Intimní život přírody žijí oba spolu, náš básník ještě skoro vřeleji, hlouběji, Hugo brillantněji a detailovaněji ho líčí a vyslovuje. Jedno dělí tak velice jich přírodní Musu a to je to, že Hugo ani v idylle nezapomněl na všecku práci minulosti, na celou přítěž civilisace, kdežto Hálek zhoštěn všeho oddává se jen čistému požitku přírodního života. Hugo tíhne vždy k odě, Hálek vždy k písni. Ovšem je to rozdíl základní. U Hálka byla tato poesie přírody životním cílem — u Huga jen stanicí, kde oddechnouti si měl od závratných letů dějinami, mythem a prostorem.

V „Písních z ulic a lesů“ stíhají se obrazy jako vírem. Tento jich často nelogický sled dává jim ráz bizarrnosti. Na šňůru básně jsou tu navlečeny perly neb korály, někdy ovšem i kousky pestře zbarveného skla. Každá sloka dovede upoutat pro sebe. V každé jest jeden dominující detail a tím to jest, že sebe delší báseň neunaví. Otáčíte ustavičně kaleidoskopem, díváte se na padání pestře zbarvených listů v jeseni, na let hvězd za vlahé letní noci. „Písně z ulic a lesů“ jsou plny profilů dívčích. Odtud nové a v jistých kruzích zuřivé rozhorlení. Vida, exil básníkův není tak zlý, když se tam bavit může s děvčaty a zpívat písně jako Marot a smát se jako Rabelais! A jaká to hanba, řvali ultramontáni a klerikálové, básník, skoro již stařec, opěvá pradleny a komorné, sukničky a podvazky! Přehlédli však tito vzácní moralisté, co je psáno na prvním listu: V knize této jest *mnoho* snů a *trochu* upomínky; přehlédli dále, že druhá část knihy je plná moudrosti a didaktiky místy až suchopárné. Ovšem moudrost genia a moudrost krtků těžko přivésti v souzvuk!

Zbývá nám po této všeobecné charakteristice rapidně proletět knihu. Vypravovat obsah nemůžeme, nedají si motýlové vyškubávat křídla, a nelze tančící paprsky sluneční schytat a zavřít pod sklo.

V první části nadepsané „Mladost“ jsme na venkově, žijeme v mladosti, milujeme a smějeme se. Někdy tropíme i šašky. „Zde jest vše radost a prominutí,“ volá básník. „Růže si šeptají hlouposti a pěnkavy je dělají.“ Kytice rozkošných písní erotických následuje. V těch dýchá hudba. Lituju, že nemohu citovat, přečtěte si v překladu mém aspoň tu jednu, kde ptáčata v hnízdě za Jeannou otáčejí své hlavinky. Jaké to prosté kouzlo!

Pak se díváme na „Padající hvězdy“. Nikdy nebyla slova takovými prskavkami jako v této čarupné básni. Celý však tento obrazový vír se konejší a tiší při pohledu na dva milující. V tomto konci zní nota lásky klidně a snivě, v cyklu následujícím opět škádlivě a vyzývavě. Rázem vážné a důrazné meditace nese se píseň „o dubu v zpustlém parku“, plu pikantních detailů a neobyčejně duchaplné svěžesti jest cyklus nadepsaný „Malý věčný román“. Některé písně „Rositě“ zní jako serenady Mozartovy pod jižním nebem.

Díl druhý nadepsán je „Moudrost“. Miluj a věř! toť heslo této knihy. Zde jest řada vzácných drahokamů „Od ženy do nebes“, „Kostel“ již námi zmíněný, mosaiková ta skladba nesmírného půvabu a vnady, a „Večer v době rozsévání“, báseň obdivuhodná, která by v žádné anthologii z Hugových básní chyběti neměla. „Ptáci a děti“ následují. Problem zla, které nazývá básník chybou v pravopise boha, i zde se hlásí darmo o své rozluštění.

Další otázky se druží k této v knize „Svoboda, rovnost a bratrství“. „Šest tisíc let válčí lidé na zemi a bůh ztrácí čas děláním hvězd a růží.“ Lidská velkost a sláva dostávají notné lekce o marnivosti a zbytečnosti. V básni „Nanebevstoupení lidstva“ se tyto rady hromadí a stávají se skoro příslovími hodnými úst Šalamouna. Oslavou básníka končí cyklus poslední; básník je boháčem, sedí u kvasu života, je pánem přírody, čerpá krásu plnou rukou ze všeho. I zde musíme poukázati k jedné naší básnické skladbě dosti analogické této. Najdete ji v Sládkově sbírce „Ze života“, a jest věru zajímavo stopovat, jak oba básníci nevědouce jeden o druhém šli často vedle sebe, jak obrazy k vyjádření idey své si takořka podávali. Hugo v konturách rozsáhlejších, s větším detailem přírodní malby, Sládek těsněji s větším přiblížením k poměru, v jakém jest básník k životu.

V epilogu vrací se básník opět k „Oři“, kterého na chvíli nechal se pásti na rozkvětlé louce idylly. K novému a děsnému letu prostorem opět jej vybízí. Vycházíme z očarovaného ráje opět skalní kobou podzemní, abychom vlétli mezi hvězdy, do prostoru, v nekonečnost. Jaké to dvě meze rozkošné zahrady!

A tak jsou „Písně z ulic a lesů“ čarovným sadem Armidy. Vešli jsme labyrintem, trhali jsme vonné květy a sladké ovoce, odpočívali pod klenbami hustých stromů, škádlili se s nymfami, které jsou děvčaty, naslouchali u šumících zdrojů sladké moudrosti stáří, a vycházíme, jakmile hodina očarování přešla, opět labyrintem skal v pustou skutečnost, odkud vykoupiti se můžeme jedině letem zázračného Pegasa nad svět, mezi mlhoviny, do hvězd!

(Pokračování.)

Jinak hlava, jinak srdce.

Novelka od *Michala Bałuckého.*

(Dokončení.)

Nevrátil se však do svého pokoje, nýbrž šel do zahrady, do lipového stromořadí, odkud neviděn viděti mohl celou společnost, jdoucí do pole, neb v rámech stinných arkád, utvořených ze spletených větví a hustého listí, viděti bylo celé okolí v daleké perspektivě, jako nějaký obrázek. Na prvním místě, hned za zahradním plotem, zlatily se lány dozrávajícího obilí, mezi nimiž vedla popelová veská cesta, stíněná z obou stran kaštany; dále zelenaly se smaragdové lučiny, na něž se kladly dlouhé stíny vrb, rostoucích nad potokem, a za lukami řeka, vinoucí se v četných záhybech mezi pahorky a křovinami, zářila v slunci kovovým leskem. Za řekou rozprostíraly se na širokém prostranství různobarevné plochy polí, hlavně žluté a zelené v nejrozmanitějších odstínech, ozdobené tmavými skupinami stromů a veskými chatami a zakončené na posledním kraji obzoru širokým pruhem lesů, jimž vzdálenost dodávala modravě šedé barvy. A nad tím vším klenulo se širé čisté nebe, jež připadalo jako obrovské plátno, natřené barvou bledých pomněnek, se slunečnou koulí na západě planoucí, jejíž paprsky rozprostíraly se jako krásný vějíř nad zemí. Rozhled byl tak krásný, že bylo lze celé hodiny státi, dívati se a dáti uchvacovati se, leč Kazimír v tom okamžiku si toho nevšímal a ve vší té krajinné kráse zajímal ho pouze jeden bod, a sice to místo na lukách, po němž kráčela právě společnost, která před nedávnem ze dvora vyšla. Různobarevné osobnosti kráčely po cestičce, ztrácejíce se ve stínech vrb a zase vycházejíce na světlo sluneční.

Kazimír hledal mezi nimi pilně slaměný klobouk s bílou pentlí a popelavý šat Žofinčin. Dosud ji však nespozoroval, ačkoliv v aleji místo své měnil a z různých stran pěšce pozoroval.

V tom však, co tak zahleděn stál, uslyšel nedaleko sebe nějaké tlumené lkání. Hlas vycházel z dola. Bylo to totiž v tom místě, kde vcházelo se po kamenných schůdkách k zřídlu. Husté křoví bezu a střemchy obklopovaly kamenné zábradlí, jímž bylo obklíčeno, a tvořily jakousi besídku, stinnou, chladnou, ale trochu vlhkou.

Kazimír chvíli naslouchal, aby se přesvědčil, jestli se mu to nezdálo, a přesvědčiv se, že dole někdo skutečně pláče, sestoupil několik schůdků, odhrnul větve, zřídlo zakrývající, a nechtěl ani svým vlastním očím uvěřiti — spatřil Žofii. Seděla na omšeném zábradlí zřídla mezi zvonky a kapradím, jež bujně kolem rostlo, a plakala hlasitě tím pláčem srdečným, dětinským, který nehledí na to, bude-li slušet, nevyhledává šátku, nýbrž dovoluje slzám téci volně skrze prsty, mazati tvář a smáčeti rukávy.

Kazimír, spatřiv ji takto, seběhl rychle dolů a přiblíživ se k ní znepokojen a starostliv, otázal se:

„Slečno Žofie, co tu děláte? Co je vám?"

„Co je vám do toho? Odejděte, nechci vás ani vidět," pravila, odvrátivši se od něho, nepřestavši plakat. A vidouc, že neodchází, hbitě vstala a chtěla odejít sama.

On však jí zastoupil cestu a zastaviv ji pravil:

„Slečno Žofie, co jest vám? Povězte mi to, pro Boha vás prosím."

„A vy se ještě ptáte?"

„Jakže? Tedy pro to? k vůli mně? Ó, slečno Žofie, odpusťte, byl jsem skutečně nešetrným."

„Ó, velmi nešetrným," pravila usedavě plačíc. „Se služkou bych tak nezacházela. A proč? proč? Že jsem chtěla, abyste šel s námi, abych mohla s vámi mluvit a dívat se na vás."

Nemohla dále mluviti, neb mocný její pláč to nepřipouštěl a tak jí zmítal, že Kazimír chtěje ji upokojiti, mimovolně ji objal, k prsoum ji přivinul a chlácholil jako malé dítě.

„Slečno Žofie," prosil, „upokojte se; stojí-li pak taková hloupost za to?"

„Vidím, že mne nenávidíte, že se vám hnusím."

„Ó naopak, ubezpečuji vás, slečno."

„Ne, ne, nevěřím vám, neb kdybyste mne měl alespoň trochu rád, byl byste v tolika dnech, v tolika dnech aspoň jednou srdečně se mnou promluvil, když jste viděl, jak jsem byla smutná."

„Neviděl jsem toho."

„Protože se nyní vůbec na mne nepodíváte, považujete mne za páté kolo u vozu."

A znova vypukla v pláč, a Kazimír nemoha již déle opanovati svých citů, jež — k této dívce, vyslovující tak naivně tajemství svého mladého srdéčka, se ho zmocnily, přivinul ji mocně k sobě a pokrývaje polibky její vlasy, čelo a ruce, vyznal, že ji miluje, že vyhýbal-li se jí, tož jedině proto, že potlačiti chtěl ten cit, že nevěřil, že by jej ona také milovati mohla. Láska jeho, dosud zamlklá, stala se v tom okamžiku zvlášť výmluvnou, slova plná ohně rychle vybíhala mu z úst, a Žofie opřevši hlavinku o jeho prsa, štěstím zarumněná, snivá, dívala se naň zářícíma očima a usmívala se na něj skrze slzy, jež neměly dosud času uschnouti. Pak zase ona se mu vyzpovídala, že od té chvíle, kdy jej poprvé spatřila, zvlášť k němu přilnula a že líbil se jí velice, což Kazimíra tak potěšilo, že přivinul ji znova k ňadrům a vtiskl prvý ohnivý polibek lásky na její ústa. Nebránila se mu nikterak, nýbrž s dětinskou oddaností, jako bílý holoubek, vypjala k němu šíji a s přimhouřenýma očima, v blahém opojení, čekala na pokračování těch polibků.

A kdo ví, jak dlouho by se byly opakovaly, kdyby jim rozkošnou tu chvíli nebyla překazila kuchařka, která, tlukouc prázdnými konvemi o kamenné schody, šla právě ku zřídlu.

Kazimír byl v takových rozpacích, že neveda co činit, počal jaksi rychle něco na zemi hledati. Žofie, poněkud chytřejší, vysvobodila ho z těch trampot vybídnutím, aby šli naproti vracejícím se z procházky. Ve spěchu přijal tu propósici, aby sešli rychle kuchařce, která jaksi chápavě se usmála a na něj a na Žofii pohlížela s očí. Rychle a lehce vyběhl po schůdkách za Žofií nahoru;

ale když stanul v aleji, když skrze stromy spatřil bílé stěny dvoru, habrovou besídku, vyvstala mu hrozná skutečnost před očima, vzpomněl si na Hedviku, na to čím jí byl vázán, a zachvěl se. Zachvěl se, když si pomyslil, co se nyní stane, co jí řekne, bude-li míti odvahu vyznati jí, že přes dosavadní své zásady a ustanovení zamiloval si dívku bez vzdělání, kterou nedávno nazval lehkomyslně veskou husičkou — a že pro tuto husičku opustil ji, učenou, rozumnou, vážnou.

Rozumí se, že k ospravedlnění té změny, jež se s ním stala, napadlo mu v tom okamžení v hlavě množství argumentů, mezi jinými na příklad také to, že má býti žena doplňkem muže a że tudíž má míti všeliké rozdíly a zvláštnosti, že zákon ten panuje i ve světě fysickém, kde opačné, rovnoběžné konce magnetů přitahují se na zásadě své různosti. Na to rozumoval, že slabost ženy jest vlastně tím kouzlem, které k ní muže vábí, že slabost ta, nutnost, že slabší bytost závisí od silnější, jest základem lásky, čehož nejvýmluvnější důvod shledáváme i ve světě zvířecím. V tom poměru síly k slabosti spočívá tajemství mateřské lásky u lidí i u zvířat. Matka miluje své dítě láskou, dostupující často k nejvyšší moci, schopnou největších obětí, proto právě, že jest dítě to slabé, že bez její péče býti nemůže. Matka cítí se stejně mocnou vůči svému nemluvněti, jako muž vůči ženě, kterou objímá svým silným ramenem — a to sílí jeho lásku.

Takové a těm podobné argumenty, z části pravdivé, z části sofistické, vyhledával Kazimír k ospravedlnění svého činu, když octl se večer téhož dne o samotě se svým svědomím. Argumenty ty zdály se mu neobyčejně pádnými, přesvědčujícími. A přece neměl odvahy stanouti s nimi před Hedvikou a opakovati je. To, co jí dříve v té záležitosti mluvil, stálo nyní proti němu jako výsměch a odnímalo mu odvahy. Naproti tomu pak čest nedovolovala mu jí déle klamati citem, kterého více k ní neměl. Pro vše to neznal jiného léku než odjezd. Rozhodl se odjeti pod jakoukoli záminkou a teprve písemně Hedvice vše oznámiti. Tušil dobře, že bude na papíře výmluvnějším a že bude moci lépe hájiti záležitosti svého srdce.

Odjezd ten však musil odložiti na několik dní za příčinou nastávajících jmenin páně Kajetánových, před nimiž odjeti se neslušelo.

VI.

Jmeniny ty připadaly za týden, t. j. sedmého srpna. Tři dni před tím se dvůr neobyčejně oživil, neb v očekávání velikého sjezdu hostí činěny veliké přípravy. Poslové jeden za druhým, koňmo nebo pěšky, spěchali do městečka pro rozličné koloniální zboží, ze sousedství najati byli dva kuchaři, podlahy vyleštěny, divany vyklepány, a to vše dělo se jaksi potají před oslavencem, který musil dělati, jakoby to neviděl, ničeho neslyšel a ničehož se nedomýšlel. Věděl již napřed, jaké přání mu Adámek odříká, neb slyšel nejednou otevřeným oknem, jak nahlas se mu učil, až se to v pokoji rozléhalo; věděl, že milostivá manželka mu dá vázaného nové střevíce, neb viděl je již dávno v její pokoji na rámu natažené; ale nechtěje jim radost pokaziti, tvářil se nevědomým až do té doby, kdy o překvapeních těch oficielně se doví.

Konečně nadešel slavnostní den. Pan Kajetán, proti každodennímu zvyku, nevstal ráno a neobešel hospodářství, nýbrž byl v lůžku zúmyslně zdržován, dokud nebude služebnictvo se všemi důležitými přípravami hotovo. Mimo něj byli všichni již před východem slunce na nohou. Vozkové cídili si rychle boty slaninou a vytahovali ze skříní sváteční oblek, děvčata myla se důkladně v potoku, česala se, odívala, berouce na se k uctění jmenin hospodářových nesčíslné množství spodnic, naškrobených jako šindele. Za humny zanášeli se ženci a žnečky ozdobováním vozu, naloženým letošní úrodou, stužkami, květinami, ořechy, jeřabinovým ovocem a pavími péry. Koňské chomouty byly také ozdobeny stužkami, barevnými šátky a kalinovými listy. V kuchyni panoval také neobyčejný ruch. Kuchaři sekali, krájeli, pekli a smažili různé pokrmy k panské hostině, a kuchařka připravovala v ohromném kotli neobyčejnou pochoutku pro všechno služebnictvo — totiž dršťky s marjánkovou omáčkou, mezitím co vzadu na dvoře podřezávala se kuřata, určená na rožeň k dnešnímu večeru. Paní Kajetánová zatím roztřiďovala ve špižírně koláče, určujíc ty, jež byly lepší a více mazané, zasloužilejším z dvorského personálu, a dala ze soudku natočiti do láhví vodku k pohostění hromadných delegací. Zahradník dodělával v besídce obrovskou kytici ve formě pyramidy, kterou sám hospodáři věnuje. Ve stájích čistili rychle koně tak, že se leskli, jakoby je někdo máslem namazal.

Slavnost započala tím, že několik vozků s biči postavilo se pod okna dědicova a počalo najednou práskati, vivat, jakoby stříleli z pistolí. A současně vešla do pokoje paní Kajetánová s párem pěkně podšitých střevíců, Adam s přáním na barevném papíře, na němž nescházel stereotypní žid, a Hedvika s půltucetem kapesních šátků, jí samotnou obroubených.

Pan Kajetán tvářil se býti udiven tím neočekávaným překvapením a těmi ranami, a tázal se:

„Co to znamená?“

Tu paní Kajetánová s milým úsměvem pokládala za vhodné vysvětliti mu to a pravila:

„Vždyť je dnes tvůj svátek.“

„Ach, pravda, zapomněl jsem na to jako na smrt.“

Pak nastalo odevzdávání darů a odříkávání přání, což Adam uskutečnil bez pomoci svého instruktora, a jež pan Kajetán vyslechl s velikou pozorností, přes to, že je uměl takměř nazpaměť! Pan Kazimír též, ač nikoliv bez rozpaků, následkem zvláštního postavení, v němž se nyní k celému domu nalézal, pronesl několik všeobecných přání. Zahradník, spilý à conto tak velikého svátku, doručil svou pyramidální kytici s příslušnou orací; ba také nesmělý lokaj a komorná přišli políbit pánovi ruku a přáli mu štěstí. Vše, co ve dvoře žilo a mělo přístup do pokoju, hrnulo se k oslavenci. Jen Bolek a Žofie dosud se neukázali.

Kazimír již dávno pociťoval trpce nepřítomnost své nejdražší, ale nechtěl tázati se po příčině; jedině po každém otevření dveří počalo mu srdce silněji bušiti v domnění, že ona vchází, a pokaždé utrpěl nemilého sklamání. Hedvika musila patrně také někoho očekávati, neb i jí každé otevření dveří elektrisovalo a vyvolávalo ruměnec na tvář, ale také nepronesla nahlas podivení v příčině nepřítomnosti některých osob. Nemálo znepokojovalo ji však to, proč nejenom Bolek, nýbrž i Žofie nepřichází; ta současná nepřítomnost obou budila podezření nějaké společné úmluvy, která vyvolala v ní jistou nespokojenost.

Čím více jí však na tom záleželo, tím více měla příčin k mlčení, aby se neprozradila.

Teprve paní Kajetánová hlasitě se ozvala:

„Co je to, že tu není dosud ani Žofie, ani Boleslav?“

„Pravda,“ pravil pan Kajetán, ohlížeje se, „zajisté ospalci zaspali.“

„Nikoli. Žofie časně ráno vstala a viděla jsem ji již sama oblečenou; zmizela mi však a nevím kam. A šafář mi pravil, že Bolek hned ráno kamsi odešel, ale dosud že se nevrátil. V tom něco vězí.“

„Jistě mi, čtveráci, chystají nějaké překvapení, uvidíte!“

„Snad by mi byli ale něco řekli?“

„Chtěli patrně i tebe překvapit. Řekl jsem již před několika týdny, že něco kují, chystají. Uvidíte, že vymyslili nějaký žert. Výborně, mám to rád,“ pravil potěšen, mna si ruce.

V očekávání překvapení a s podrážděnou zvědavostí zasedli všichni k snídani, při níž ostentativně figurovala ohromná, pocukrovaná bábovka.

Po snídani vyšli všichni na verandu, před kterou právě přijížděl z pozahumen vůz s obilím, obklopený ženci a vozky, kteří, zpívajíce přiměřené písně, přáli hospodáři zdraví, štěstí, spokojenost, hojnou úrodu, plnou stodolu a komoru a všecko nejlepší. Zpívali, až se to v zahradě rozléhalo, a vozkové jim pomáhali, střílejíce stále biči salvu. Děkuje jim za to, připil hospodář šafáři, a sklenička šla pak z ruky do ruky, při čemž uspořádala paní Kajetánová ve stínu kaštanů hostinu, k níž s mužem zvala dvorskou čeládku i lid vesnický.

Kazimír díval se na všecko ze síně, ale nejspíše málo viděl, neb mysl jeho zaujata byla otázkou, co se stalo s Žofií a kde se asi v tu chvíli nalézá. Ačkoliv po tolika důkazech nemohl pochybovati o její lásce, tož přece při vzpomínce, že ona nyní někde s Bolkem o samotě se nalézá, pociťoval cosi jako žárlivost. Tak uvykl vídati ji každé ráno, neb v tu dobu obyčejně přiběhla k jeho oknu, aby mu přála dobrý den, hodivši do pokoje kvítko, nebo nějaké veselé slovíčko, že když se to dnes nestalo, připadal si zvlášť opuštěným a smutným. Nebavily ho veselé zpěvy, hluk a ruch na dvoře a chtěl již odejíti do svého pokoje, přes to, že přítomna byla Hedvika, s kterou rozmlouvati připadalo mu nyní obtížným, když v tom za plotem, na cestě vedoucí ku dvoru, ozvala se veská hudba a současně vjelo na dvůr dvé banderistů na koních, vystrojených kyticemi a pavími péry, a za nimi vjely, jeden po druhém, tři žebřinové vozy, plné veských dívek, čeledínů, hudebníků, a objížděly za veselého křiku, zpěvu a smíchu nádvoří kolem do kola.

V prvním okamžiku byli všichni udiveni, nevědouce, co vjezd ten znamená, a s upřenými tvářemi pohlíželi na příbylé; teprve pan Kajetán, poznav v přestrojených krakovácích známé tváře ze sousedství, zvolal potěšen:

„Toť jistě výmysl Bolkův. Řekl jsem hned, že se Žofií něco kuje. Miluji takové hrdiny. Přiveďte mi ho sem, ať ho za to zlíbám,“ pravil, jda rychle k verandě, před níž vozy zastavily.

„I mně, mně patří políbení,“ volala s vozu tenounkým hlasem Žofie, prestrojená v krakovanku, „neb i já jsem zvonila k tomu kázání.“

„Dobře, i ty dostaneš porci i vy všichni, neboť jste mi způsobili velikou radost.“ pravil pan Kajetán a každého z vylézajících po řadě objímal, nevyjímaje ani dívky, které se hrozně zdráhaly a zakrývajíce se rukama utíkaly s křiky a vřískáním. Jedině Žofie beze všech okolků nastavila vábné tvářinky a nechala se strýčkem po chuti líbat, pohlížejíc při tom záletně v tu stranu, kde stál Kazimír, jenž celý šťastný očima ji jen pohlcoval a byl uchvácen jejím novým kostýmem, který jí překrásně slušel. Krásnější připadala mu ještě v tanci, který byl započat odpoledne před domem, na trávě, krásnější pro obratnost, lehkost a gracii, s níž tančila, a ještě více snad proto, že v tanci ani jednou neopominula stranou na něho pohlédnouti, čímž mu jaksi dávala na srozuměnou, že přes to, že se baví s jinými, jest mysl její vždy při něm. Když započal mazur a přišlo k volence, projevila mu svou pozornost ještě výslovněji tím, že volila takměř výhradně jeho.

Z té příčiny byl Kazimír v sedmém nebi, rozveselil se, roztančil, tak že ho pan Kajetán nemohl ani poznat a žertem tvrdil, že vstoupil do kandidáta filosofie jakýsi nový duch, který z něho učinil statného mladíka. Vypadal zcela jinak v tom oživení, jež jeho vážnou, bledou tvář zbarvilo ruměncem a dodalo očím lesku, a přes to, že tančil neohrabaně a bez taktu, ba spíše poskakoval než tančil, líbilo se to přece Žofii velice a přiznala se mu, že netančí se jí s nikým tak dobře jako s ním. Tančil s ní tedy o překot, stržen vírem zábavy, jež všecky rozrušila — všecky, vyjímajíc Hedviku.

Ona jediná měla při všeobecné veselosti tvář vážnou, ba přísnou, a pohlížela na tančící s jakousi lhostejností a s pohrdáním. Zábava zdála se jí býti triviálnou a nechutnou, a křiklavý zpěv urážel její uši a způsoboval bolení hlavy.

Snad by byla veselejší a vše by jí bylo jinak připadalo, kdyby byl Boleslav méně se dvořil krásným krakovankám a méně si jich všímal. Zdá se, že to bylo hlavní příčinou Hedvičiny nespokojenosti, k čemuž však se nepřiznala ani sama sobě; byla by bez váhání přísahala, že jí na tom nezáleží, a přec všecka pozornost její upřena byla na něho, a to v té míře, že žádný pohled, který na svou tanečnici vrhl, neušel jejímu ostrovidovému zraku. Rozumí se, že veškeré Boleslavovo chování se k dámám nepřekročovalo nikterak hranic kavalírské pozornosti, k níž byl ostatně více povinnován než někdo jiný, nejenom jako blízký příbuzný oslavencův, nýbrž jako hlavní pořadatel zábavy; ale Hedvika nebyla uvyklá tomu, že by vedle ní zajímati ho mohla jiná nějaká žena, pokazil jí tak svou ochotou, s jakou plnil nejmenší její přání a div že myšlénky jí neuhádl, že okamžité zpronevěření se v tom ohledu pokládala za neodpustitelný přečin. Její pýcha a samolibost cítila se býti tím pokořena, že jiné přijímaly hold a úslužnosti, k nimž ona si osvojovala výhradné právo. Nemohla snésti podřízeného toho postavení a proto odešla.

Uchýlila se v nejzazší kout zahrady, až nad rybník, aby neslyšela tu veselou vřavu, která ji urážela a zlobila.

Nebyla tam však dlouho sama, neb jakmile Boleslav zpozoroval, že ze dvora zmizela, pospíšil ji ihned po ukončení mazuru hledat a hledal ji potud, dokud ji nenalezl.

Když zočila, že se přímo k ní blíží, dělala, jakoby ho neviděla a úmyslně odbočila na jinou cestičku, aby se mu vyhnula. Ale on ji přes trávník nadběhl a zastavil

se před ní rozveselen, usměvavý, unavením červený a upravuje si volně na hlavě červenou čapku s pavím peřím, otázal se resolutně:

„Proč pak, sestřenko, přede mnou utíkáš?"

„Že utíkám?" tázala se, změřivši ho hrdým pohledem. „Nemám vůbec ve zvyku a nemám ani příčiny před nikým utíkati. Jdu jen tam, kam se mi líbí."

„Co je ti, sestřenko? Proč jsi tak pobouřena? Proč se straníš zábavy?"

„Protože se mi ta vaše zábava nezdá býti nijak zábavnou."

„Co to pravíš? Všichni baví se tak výborně, jak již dávno ne."

„Co jedny baví a uchvacuje, jest druhým snad příliš nudné, ba nesnesitelné."

„Ty snad žertuješ, sestřenko?"

Ten veselý tón, s kterým s ní mluvil, dráždil ji v té míře, že nemohouc se opanovati, odpověděla mu zlostí se chvějícím hlasem:

„Zbav mne, můj milý, těch otázek a nenuť mne, bych se dala uchvacovati tím, jak lidé, pokládající se za intelligenci, snaží učiniti ze sebe venkovské sedláky. K vůli kompletnosti měli jste ještě dvorskou čeleď přestrojiti ve vaše obleky a klobouky, a z diváků učiniti také komedianty."

To řkouc odešla, zanechavši ho překvapena a oslepena tím, co uslyšel. Jakoby jej někdo polil studenou vodou, tak v okamžiku zmizela jeho veselost. Když sem přišel, domníval se, že se mu od ní dostane nějaké poklony a nějakého poděkování za to, že připravil k otcovým jmeninám takové překvapení: také byl zvědav uslyšeti z její úst, jak se jí líbil v krakovském obleku, který mu, jak všichni tvrdili, výborně slušel, a tu zatím ta, na jejímž úsudku mu nejvíce záleželo, nazvala myšlénku jeho nevhodnou, jeho přestrojení komediantstvím, a dívala se na něj jako na nějakého hlupáka. To ho tak hnětlo a mrzelo, že pozbyl úplně rozmaru a chuti k zábavě.

Stál, stál tak dlouho po odchodu Hedviky na jednom a tomtéž místě, přešlapuje v písku a hryze rty. Konečně se vzchopil a běžel jako šílený k domovu.

Hedvika by ho byla ráda zavolala zpět a odprosila, neb vzpamatovavši se poněkud ze zlosti, ucítila žal, že s ním tak nelaskavě zacházela, ale než se k tomu rozhodla, byl již příliš vzdálen. Možno, že by byla šla za ním, v tom však zahrála hudba a žárlivost její ihned jí našeptala, že zajisté ku své tanečnici měl tak na spěch. Domněnka ta ji zdržela; vrátila se k rybníku, kdež usednuvši na lávku pod truchlou břízou, seděla až do soumraku, zahleděna v ocelové zrcadlo vody, nad nímž poletovali netopýři v klikatých křivkách. Již několik hvězd vyplulo z opálové tůně nebes, když vstala a k domovu kráčela.

Jdouc lipovým stromořadím, kde byla již úplná tma, uslyšela v malé vzdálenosti před sebou rozmluvu několika pánů, velmi živou, jíž mimovolně musila vyslechnouti.

„To byla velká urážka," pravil jeden.

„Zbytečná," opakoval druhý.

„Proč? přinutí nás všecky do toho obleku, přivede sem a nyní sám se přestrojí a straní se zábavy, zůstaviv nás na holičkách jako nějaké ničemy."

„Snad má nějakou příčinu, proč se přestrojil. Ostatně není to takovým velikým přečinem, aby třeba bylo proto přerušiti zábavu a hospodáře rozhněvati. Můžeme se přece baviti i bez něho."

„Dovolte však, zde nejedná se pouze o nás, nýbrž o dámy, o mou sestru. Když se jí sám nabídl jako ženich, bylo jeho svatou povinností setrvati v její společnosti a nezůstaviti ji bez párku, protože se mu to líbilo. To bylo skutečnou urážkou a proto jsem ho musil vyzvati. Já ho naučím, co to znamená uraziti statkářovu dceru. Nechť si vyvolí, co se mu líbí: palaše, šavle, pistole, mně je vše jedno. Sesekám ho tak, jak jsem již dávno nikoho nesesekal, na mou duši!"

Hedvika vyslechla celou tu rozmluvu dosti lhostejně a roztržitě, nezáleželo jí mnoho na tom, že dva nachmelení sedláci se pohádali o nějakou hloupost a pak se vyzvali na souboj. Bylo to v okolí tom věcí tak obyčejnou, že se tomu nikterak nepodivila, nejvýše vzbuzovaly v ní takové avantury pražské mládeže nechuť a odpor. Nechtíc se tedy setkati s těmi junáky, hovořícími s takovou smělostí, sečkala, až odešli k zahradní brance, a sama odebrala se do domu zadními vraty. Na verandě setkala se tváří v tvář s Boleslavem, právě vycházejícím, a zbledla náhle, když v bledém svitu měsíce, prodírajícím se listím divokého vína, spatřila, že neměl již na sobě krakovský oblek, nýbrž že byl obyčejně oděn. V tom okamžení přišla jí na mysl rozmluva, kterou byla právě v stromořadí uslyšela.

„Co znamená to přestrojení?" tázala se hlasem se chvějícím.

„Když se ti, sestřenko, tam ten oblek nelíbil, tedy jsem jej shodil."

„Vždyť jsem žertovala. Líbil jsi se mi velice. Slušel ti výborně. Prosím tě, oblékni jej zase."

„Nyní jest to již nemožné, sestřenko."

„Proč?"

„Mám k tomu své příčiny."

„Jaké?"

„To nemohu říci; nyní však nemohu to více učiniti."

„Chci vědět, proč," pravila, chopivši ho za ruku a pohlížejíc mu badavě v tvář.

„Jak jsi, sestřenko, zvědava. Nu, nemohu."

„Za příčinou toho souboje, jímž ti bylo pohroženo. Ano?"

„Kdo to již tobě pověděl?"

„Jest to tedy pravda? Chceš se bít?"

„Když jsem byl vyzván, musím."

„Já toho však nepřipustím. Nechci, abys nasazoval život k vůli mně; já jsem tím vinna, pro mne jsi to učinil."

„To se ti jen zdá. Nejsi ničím vinna; já sám . . ."

„Ne, ne, mne neoklameš. Vím dobře, žes to učinil pro mne. Já nerozumná jsem tě nad rybníkem vyplísnila, tys tomu uvěřil . . ."

„A kdyby tomu i tak bylo, což nestojí za to pro takovou dívku, jakou jsi ty, dát si prostřelit rukáv, nebo ustřelit kousek nosu?"

„Ty žertuješ a já mluvím vážně, velmi vážně, neb jedná se mi o tebe."

„Co by ti mohlo na mně záležet?"

„Nevěříš; přesvědč se."

Chopila se jeho ruky a položila ji na své srdce, jež mocně bušilo.

„Pověz sám, mohla-li bych míti tak smrtelné úzkosti o někoho, na kom by mi nezáleželo."

„Hedviko, je to možné?" pravil unešen a poklekl před ní jako před oltářem. „Mohlo by to býti pravda, že bys ty takového prostého člověka mohla milovat?"

„Více než jsem připouštěla; cítím to nejlépe v této chvíli, když se bojím, že bych tě mohla ztratit."

„Bože, Bože, nevím co radostí činit, co mluvit. Hedviko, já se snad zblázním," pravil, líbaje její ruce, šat i prkna, na kterých stála.

„Nebudeš se tedy bít?" tázala se sladce, hladíc jeho vlasy.

„Ó nyní spíše než kdykoliv jindy, neb nepřipustil bych nikdy, aby ten, jehož miluješ, byl zbabělcem. Budu se bít, ale budu bránit svůj život, protože jest nyní tvým majetkem. Neboj se, souboj odbývati se bude šavlemi, a já v sečích nedám se ledakým zahanbiti."

„Ne, ne, nedovolím ti se bít, nepustím tě od sebe," pravila, rukama ho objímajíc, „ne-li, tož půjdu k těm pánům a povím jim, že jedině na mne mohou se zlobiti, že já jsem vším vinna."

„Učinila bys mne tím jen směšným v jich očích."

„Chci tomu raději, než abych tě měla ztratit."

„Nepřipustil bych to však nikdy."

Kdo ví, jak dlouho by se byli tak hádali v stálých objetích, přísahách a polibcích, jimiž snažila se ona ho odzbrojiti, a on ji přesvědčiti o nutnosti souboje, kdyby se nebyly dvéře u pokoje otevřely a neobjevil se v nich pan Kajetán. Hedvika v okamžení se na něho obrátila a pravila:

„Otče! on se chce bít, Není-liž pravda, že je to šílenstvím?"

„Jakže? Vy, pane Kazimíre, se chcete bít, a s kým?" pravil pan Kajetán, jakoby ve tmě jej nepoznával.

„To není Kazimír, otče, to je Boleslav."

„Bolek? A vy spolu tak sami ve tmě románkujete?"

„Prosím, zapřísahám ho a nemohu ho přesvědčit. Vymluv mu, otče," pravila dále, horečně, rychle, „že nemůže, že nesmí se bít nyní, když jsem se mu vyznala, že ho miluji, že bez něho nemohu žít. Prosím tě, otče, pomoz mi ho překonat, zakaž mu to, užij své moci, sic byla bych s to všeho se odvážit, spáchati Bůh ví jaké šílenství, jen abych souboj ten zabránila."

„Podívejme se, ta se rozhovořila a rozehřála! Výborně! znamenitě! to se mi líbí. Nu, zde alespoň vidím, že je to láska, lze cítit v ní krev, oheň, až milo. Pojď sem, dívko, ať tě obejmu."

„Ale, otče, ten souboj, ten souboj!"

„Nu, nu, neboj se, ze souboje nebude nic. Boleslavova tanečnice, o kterou se hlavně jednalo, dověděvši se o všem, řádně bratru vyplísnila, že dělá povyk v cizím domě, a poručila mu, aby se šel vyspat, vymohši na něm předtím slovo, že od souboje upustí a s Bolkem se smíří."

„Bohu díky!" zvolala Hedvika potěšena.

„Slušelo by se však, Bolku, abys ji šel odprosit, neb buď jak buď, bylo to s tvé strany poněkud nešetrné."

„Odprosíme ji oba," pravila Hedvika a chopivši Boleslava za ruku, chtěla odejít.

Otec přidržel ji za ruku a s líčenými rozpaky se jí tázal:

„Nu, co se stalo s Kazimírem?"

„Vysvětliš mu, otče, přesvědčíš ho, že jsme nebyli pro sebe stvořeni."

„Jakže? Vždyť jsi sama tvrdila, že . . ."

„Byla jsem v bludu, drahý otče: dnes teprve cítím, co jest to pravá lá-ka. Pověz mu tedy . ."

„Ne, ne, nechci se do toho vmísit. Mně by jistě neuvěřil."

„A já neměla bych odvahy, říci mu to."

„Musíme tedy poprositi někoho jiného, aby to za nás vykonal."

„Matku?"

„Nikoliv; znám jinou bytost, která mu to vysvětlí a poví lépe než my všichni."

„Kdo je to?"

„Žofie. Je do ní zamilován až pod uši."

„Do Žofie?" tázali se současně Bolek i Hedvika velice udiveni.

„Ano."

„Jak to, že tak náhle?"

„Milovali se již dávno. Vy jste to neviděli, protože jste byli příliš sebou zaujati. Ale já jsem již dávno pozoroval, co se děje."

Ve dveřích se objevila paní Kajetánová.

„Pojď sem, matko," zavolal na ni pan Kajetán, „máme tu požehnat milencům, Boleslavovi a Hedvice."

„I pro Pána Boha, dříve bych se byla smrti nadála než toho!"

„Vidíš? Co jsem ti řekl? Že to, co bylo mezi ní a panem Kazimírem, nebyla láska. Chtěli ji do sebe vnutit, vyrozumovat, ale to nejde, neb v lásce rozum mnoho nepořídí. Jinak hlava, jinak srdce!"

Z polského přel. *Arnošt Schwab-Polabský.*

Ona celá.

(Ch. Baudelaire.)

V mé jizbě druhdy démon z rána
mne přišel navštívit a chtěl,
by duše moje v léčku štvána
se chytla, proto ke mně děl:

Rád věděl bych z všech věcí, které
tvé dívky tkají lesk a čar,
ať růžové jsou nebo šeré,
z nichž složen těla luzný tvar.

Co nejsladší jest? — Duše moje,
co ty jsi řekla démonu?
Vše na ní blaha, lásky zdroje
a nic nemůž být v úhonu.

Mne všecko na ní vábí, láká,
já nevím, co mne svádí as,
v ní těcha noci, jež se smráká,
v ní Zóry údiv jest a jas.

A souzvuk zvláštní, ryzí vládne
tím ladným těla půvabem,
že nelze analysi žádné
jej stihnout zvučným akkordem.

Ó přechode mých smyslů tajný,
jež slity v jeden smysl jsou,
jeť vůní její hovor bájný
a dech jest hudbou tajemnou!

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

FEUILLETON.

Pouť ve Třebízi.

Snad něčím víc ještě než poutí byla ta prostá slavnost vesnická, již připravili dobrosrdeční „podlesáci“ svému miláčku a krajanu na návsi Třebízské. Kdyby byl na živu ten bělovlasý kaplánek Klecanský, kdyby tak nyní Beneš z hrobu vstal, na rukou by ho nosili, blankyt s nebe by mu snesli, růžemi a vonným mechem z blízkých lesů by ovinuli tu jeho maličkou doškovou chaloupku.

Ta drobná chaloupka! ta nízká světnička! V té světničce, kde pro pět lidí už málo místa, vystupoval strop výš než Babylonu věže před zrakem Václavovým, stěny se rozstupovaly do nezměrné dálky, jediným úzkým okénkem, odkud jiný by spatřil jen tu písčitou náves, díval se mladý velebníček do daleké minulosti naší, až se tomu všickni divili, jak bystrý zrak to má.

Tak vetchá chaloupka. Člověk by se bál, že by se sbořila, kdyby tu někdo na blízku kýchnul, a takový velekněz se tu zrodil. A v té světničce, kde z každého koutku zírala chudoba, bylo tolik štěstí za několikeré prázdniny, že celá legie paláců za jedno století ho tolik neviděla…

Když tak seděl Václav u stolu při okně, starý Beneš proti němu a nyní se rozhovořili o dávné velikosti jména českého, jak co kde bývalo a jak nyní, — a když ustárlá matička sedla u kamen na stoličku, hlavu opřela o pelesť staré malované postele, očí se syna nespustila. Otec si vážil jeho vypravování, jeho vlasteneckého ducha, matka se dívala stále, jak k tomu bledému obličeji sluší pěkně ta černá klerika, otec v něm viděl vlastence, matka kněze, — Václav byl synem těch stařičkých dobráků, byl vlastencem-knězem.

A dnes? — —

Ta chaloupka došková na návsi Třebízské osiřela zcela. Staří Benešovi odešli jeden za druhým a sešli se tam v podzemní komůrce u zdi na hřbitově Kvílickém, v loni odešel i Václav, jich jedináček. Tady se narodil, v cizině zhasnul a tamhle v tu stranu východní jej odvezli, daleko odtud na pláni Vyšehradské, v nádvoří pradávného hradu Libušina jej pochovali…

„Taky do Třebíze, dědečku?“

„Taky, — kdopak by dnes zůstal doma! Můj Bože, znal jsem toho Veníka, byl takhle veliký, když nebožka Beneška jej s sebou přivedla k nám, —“ a dědeček ukázal as na loket od země, „vídal jsem jej, jak klusával v zimě se zkřehlýma rukama po silnici do Slanských škol. Pak jsem jej viděl v klerice, byl jsem na jeho primici v Týnském kostele, byl jsem v loni podruhé v Týně — to vynášeli Beneše na Vyšehradský hřbitov — a dnes bych měl zůstat doma? — Vždyť sem putují lidé z celého podlesí, tam dole mne předběhl houf Področováků, táhnou sem lidé až od Oharky, a tamhle ta řada vyšňořených vozů selských, vidíte je? — ty jedou až z okolí Citolib. Ba, právě jsem si tak cestou myslil, co nás tu lidí starých, zbytečných, jsme tu jen na obtíž, těm druhým překážíme a nás tu Bůh nechává; — a takový mladý orel, který by v pěti, desíti letech proletěl celým světem, který by nám o každém hradu něco pěkného napsal, o každém kamenu v kraji našem celou historii pověděl, vznese se v plném lesku jako ty létající hvězdy, zazáří, žene se obzorem, zhasne a je na věky po jeho mladém životě. A my jen chvíli ještě se díváme v ten bod, kde se nám zjevil. No, už jsme tady, — vidíte, tam v té vetché chaloupce zazářil ten český meteor — — —“

Starý výměnkář Adamec umlknul. Ohlídnul jsem se po něm, ale jakoby do vody vpadl. V těch davech lidstva!

Prohlížím Benešovic chaloupku. Znám ji přes dvacet let, viděl jsem ji tisíckrát, ale dnes, když se na ni dívají tisíce očí, má vnady vzácné. Nic se na ní nezměnilo, ale dnes je nápadně hezkou — — —

„Tak vidíte, děti, tady jest ta chaloupka, kde se ten kronikář narodil.“

Venkovská babička v selském, podleském kroji — vedla před sebou tři děvčátka, vnoučata, a starostlivě je rukama chránila, aby nepřišla k úrazu.

„Ta chaloupka malá, babičko?“

„Bodejť, jen si jí hezky všimněte. Vidíte, rodiče Benešovi neměli nic, než to zde, a přece dali svému dítěti vychování, že se mu dnes ku poctě dělá ta sláva. Vidíte to nízké okénko? — tam psával ty nejpěknější povídky. Vždyť vám četl tatínek v zimě o té „Vodníkově nevěstě“… Ubohá Beneško! — jak jsi se vždycky těšila, až Veníček bude knězem, až budeš chodit na jeho mši. Dočkala jsi se toho, ale na dlouho ne. Snad je dobře pro tebe, že nevíš, že jedináček už odešel za tebou, ale přála bych ti přece, abys se byla dočkala dnešního dne, kdy Třebíz k vůli tvému Veníčkovi slaví vzácnou pouť — —“

A babička utřela bílým, pečlivě složeným šátkem oči a odváděla své svěřenky dál, kde nebyl takový nával.

„Jste z daleka, babičko?“ ptal jsem se.

„Od Oharky, z Křesejna — šest hodin cesty. Jsme tu s povozem — —“

„Co je to tam, tatínku?“ tázal se zdravý klučina podlesáka.

„Panenská Týnice — starý, zbořený klášter jeptišek.“

„A kdo jej zbořil?“

„Švédové. Vidíš, bylo už mi přes čtyřicet let, jezdíval jsem kolem zřícenin, myslíval jsem si často, jak to asi dříve vypadalo. A nebyl bych se posud toho dozvěděl, kdyby nebylo Třebízského Beneše. A tam dole v levo — vidíš? to jsou trosky Žerotína. Taky o něm se dost napsal Beneš… Pojď, ať taky vidíš tu chaloupku, z které pochází — — —“

„Ba, já jsem z Bělichova,“ pověděl mi jiný vesničan, když viděl, že jsem pozoroval výklad podlesáků, a taky u nás po dlouhá léta nikdo nevěděl, jak si máme vážit té studánky u Liské, až Beneš to v pěkné knize vylíčil, jak česká královna Eliška na útěku do ciziny tam se svým synáčkem odpočívala. Anebo tyhle skály u Třebíze — kdo by jakživ věděl, že tu stával hrad Johannitů! Tu knihu „Jan Abatyše“ jsem četl už asi čtyřikrát a pořád se mi víc líbí. My chodívali kolem starých hradů v zdejším okolí, kolem kamenů, kapliček a křížů — jako cizinci po hřbitově, kde jsou pomníky bez nápisů. Co je pod těmi kameny? — — Ale Beneš nám na ty starověké zbytky přibil nápisy, my víme, kolem čeho chodíme — — —“

Tisíce takových dojmů přinesl jsem si ze slavnosti Benešovy, samé to pěkné obrázky z té Třebízské pouti.

Ve Třebízi, 2. srpna 1885.

J. L. Hrdina.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. září 1885. ČÍSLO 26.

L a b e.

Povídka ve verších od *K. Legera.*

Pan Lubas bujnou kadeř odhrnul si s čela
a ze hluboka oddych, šeptal: „Bohu dík!
Jsem plnoletým tedy! — neodvislým zcela,
víc týrati mne nesmí skrblý poručník.
Nuž tedy chutě k předu! — Chci svá křídla zkusit,
víc nebudu se nikde v prachu školním dusit!
Mám volnou cestu nyní na vše světa strany!
Na břehu Labském skoro, v milém zákoutí
můj otec zanechal mi statek spořádaný. —
Tam zaletět chci rovně, tam chci stanouti,
na vlastní půdě svojí pevnou státi nohou.
To po otci i dědu půda zděděná,
jich potem vřelým všude hojně skropená
a posvěcená věru jejich prací mnohou
Chci za příkladem jejich též se pluhu chopit
a zděděnou zem také vlastním potem skropit.
Však nejprv poručníka, jenž tam hospodaří,
než rodinné mé jmění do posledka zmaří,
ze dvora odeženu, sám hned vládnout zkusím
a statek klesající zvelebiti musím! —“

Tak domyslil pan Lubas. „Rozhodnuto!“ řek’. —
Hned Horského i Lambla počal studovati
a v novinách jen hledal, kterak ječmen platí,
ba rolnických se ani nebál přednášek.
A za jednoho jitra — na jaře to bylo —
jak z noční mlhy jenom slunko vyskočilo,
na krotkém, vraném koni ku východu jel
a zdálo se, že v sedle pohnutím se chvěl. — —
Jel žírným českým krajem. Jeho pohled snivý
přes pole širá těkal, přes rozlehlé nivy. —
Chtěl rolnictvu se jednou státi apoštolem!
Kam rozhlédl se vůkol, viděl s velkým bolem
jen staré zvyky všade, všade starý cop
a nikde, nikde, nikde nejmenších tu stop,
že v úrodnou by půdu padlo ono zrní,
jež na přednáškách do větru se rozhází.
On šeptem pravil: „Vím to, klidí holé trní,
kdo pracovat chce pro lid, — smích ho provází,
však osudu ni zloba, ani sykot hadí
mne od úmyslu mého nikdy neodradí!
Co přednášky? to slova! dobrý příklad jen
zde prospět ještě může. — Chci ten příklad dáti! —“

Zrak jeho počal náhle divným žárem plát
a maně z ruky uzdu pustil zamyšlen.
Pán sklopil hlavu k ňadrům, kůň až skoro k zemi,
tak zadumáni jeli, vážně, oba němi.

Již na západ se slunko zvolna počlo chýlit,
tu náhle těžkou hlavu pozvedl náš rek
a probudil se rázem z temných myšlének.
Byl u cíle své cesty — nemohl se mýlit!
Kraj poznal milovaný, z duše zavzdychal
a rukou vlhké oči zakrýt pospíchal.
A dlouho snil a v duchu smělé plány koval
a vraník suchou trávu z hladu okusoval.
Pak rek náš pravil: „Bože! kolik prchlo let,
co vyhnali mne odtud v širošírý svět!
Mě mladé srdce táhlo neustále zpět,
strýc poručník však nikdy ani nedovolil,
bych prázdniny své tady strávit někdy směl,
a než bych před ním hlavu jednou sklonit měl,
já v cizině se nudit raději jsem volil.
Sám vládl tady — kterak? Chci s ním účtovat
a podle jeho zásluh bude jeho plat!
Jsem plnoletým nyní a sám pánem tady! —“
Jak pyšně hlavu svoji vztyčil rek náš mladý
a blesky planoucí mu vystřelily z oka!
Ach, škoda, že tu nikde neuviděl soka!

Kol jenom rovná pole, svěže zelená.
Jich jednotvárnost ruší jenom tichá řeka
po břehu houštinami chudě zdobená. —
Dům jeho rodný, bílý kyne z nedaleka
Od něho k řece samé širý sad se táhne —
hle, jabloně i hrušně jeden bílý květ!
Pan Lubas ve vzpomínkách na čelo si sáhne
a povzdechem se tichým chvěje jeho ret.
Co okamžiků blahých strávil v tomto sadě
pod květoucími stromy v libovonném chladě!
Na břehu tiché řeky chytal třpytné ryby,
znal všechna ptačí hnízda — věděl bez pochyby,
na kterém štěpu nejvíc jablek dozralých.
Jak veveřice skákal po vrcholkách stromů,
zde rozléhal se jenom bujný jeho smích.
Dnes po tak dlouhé době když se vrací domů,

vzdech na rtu se mu chvěje, slzy tají v oku.
A šeptá zamyšleně: „Vše je stejno kol,
nic nezměnilo se tu za tak mnoho roků,
vše zůstalo jak bylo zcela bez pokroku! —“
A z bledé jeho tváře tichý patřil bol.
„Až jenom statek rodný bude v ruce mojí,
pak na základě vědy vše tu přeměním,
ať mne to co chce práce, co chce potu stojí! —“

Trh' uzdou, kůň se pohnul volným krokem svým.
Ne k domu rovnou cestou, zamířil si k řece,
v sad zajel přes plot bídný. — Aspoň tady přece
moh' pozorovat změny. — Zmizel mnohý kmen
a mladé druhdy stromky vyhnilé už byly
a lišejníky žluté pně jim obalily.
I mnohý vývrat viděl — vzdychl nad ním jen.
V tom zajásal však náhle. — Aj, besídka zděná
kol jasmínem a bezem zevšad obklopená
se zabělela před ním. Pravil: „Bohu dík!
přec ušetřili ještě tento koutek milý! —“
Zas popojel krok dále — uleknutý vzkřik',
a slzy najednou mu oči zakalily. —
Dva kroky za besídkou řeka byla již
a příkré, holé břehy podmílaly vlny.
On s koně na zem skočil, přistoup' k proudu blíž,
do řeky siné upřel pohled žaluplný.
„Můj Bože!“ smutně šeptal, „přece dobře vím:
zde nebývala řeka! Kterak sem až vnikla?“ —
A jako na odpověď s drnem zeleným
kus břehu v proud se svalil, pěna vzhůru stříkla
a zase vlny tiše hlinitý břeh hladí.

„Ó, zločinná ty řeko!“ s Labem rek se vadí
a hněvem spravedlivým planě jeho líc,
„zde stojím na svém břehu, nesmíš dále víc!
boj vypovídám tobě, zkrotím tvoje vzteky!“ —
Cos zašumělo temně ve hlubinách řeky,
cos jako posměch trpký. — „Slyšíš moje slova?“ —
on hlasem povýšeným volal k řece znova.
„Tvé proudy spoutám hrází, pak své síly zkus,
já dokážu ti, člověk přírody že pánem!“ —
A zase ve proud padl nový břehu kus. —
Pan Lubas hrozil pěstí, hněvem až se třásl,
břeh prohlížeje brzo byl už hotov s plánem.
Pak zvolna obrátil se — (kůň se klidně pásl) —
a urychleným krokem k besídce se bral —
práh překročil však sotva a udiven stanul,
dech zatajil se jemu a zrak žárem vzplanul,
jak hříšník překvapený celý zčervenal.
Hle, na sedátku nízkém s knihou na svém klíně
se roztomilá dívka zlehka houpala —
krok jeho uslyšela, zvedla hlavu líně,
z pod přivřených jí víček očka blýskala
a prohlížela hosta od paty až k hlavě.
V tom vyskočila náhle jako ptáček hravě
a na šíj se mu věší, se smíchem ho líbá,
ký div, že polibkům se rek náš nevyhýbá?
vždyť byly rtíky její sladké jako med.
„Oh, bratráněčku drahý!“ rozpustile volá,
„což neznáš více Flory?“ — Mladík vzpomněl hned.
Když odešel on odtud, byla děckem zpola — —
Však nevzpomínal dlouho, myslí v duchu pouze:

jak pěkná je a luzná! — Ztrácí rozvahu
a beze slova posud stojí na prahu,
až hezká Flora sama pomohla mu z nouze.
„Tys přece hodný!“ řekla, „že jsi přijel k nám!
Teď na samotě naší veseleji bude!
Ó, na venkově, věř mi, nuda vládne všude —
zda nebudeš se, drahý, u nás nudit sám?
Což takový pán z města zvyklý na zábavy,
ten nenalezne u nás zalíbení snad“. —
„Ne, nebojím se toho!“ — vážně on jí praví,
„i život na venkově mnoho chová vnad —
pak — tolik práce věru čeká tady na mne,
že nezbude mně chvilky, bych se nudit moh'!“ —
„Oh, práce!“ zasmála se, „škoda tvých tu vloh!
Snad budeš orat u nás?“ —

„To mne málo leká,
i orat chci a kopat, potom kropit zem — —
Ty divíš se, má zlatá? Jsem už rolníkem,
chci sám převzíti statek, sám chci hospodařit.“
Tu Flora zavzdychala, očka sklopila
a chvějícím se hlasem tiše pravila:
„Ó, kéž se ti tu bude vždycky dobře dařit,
až my tu nebudeme!“ — — — Divně pohleď na ni.
„Proč?“ ptal se rozpačitě. —

A hebounkou dlaní
si Flora modrá očka skryla vzdychajíc.
„Jak jinak?“ zašeptala, „sám tu budeš pánem
a poručníka věru nestrpíš tu víc!“ —
Pan Lubas přišel vskutku s podobným as plánem,
teď řekl jenom: „Pravda, stal se zbytečným,
však hospodynky švarné tady spíše třeba —
což, zůstaneš tu, Floro?“ — Velkým okem svým
jen vděčně k němu hledla: „Tedy zůstat smím?
ó, věrně chci ti sloužit jen za konsek chleba!
víc nepožádám ani, drahý pane můj!“
a zcela vážně jemu ruku líbat chtěla.
On rozpačit se uhnul, pravil: „Nežertuj!“ —
a dotekl se zlehka rtem jejího čela.
A Flora zasmála se, v ručky zatleskala,
pak rozpustile skočíc za ruku ho vzala,
a musil, chtěj neb nechtěj, spěchat za ní klusem.
Tak běželi jak děti tichou zahradou —
on snažil se kol boků lapit družku svou,
však zapletl se jenom v jejím vlase rusém.
Tu vběhli ze zahrady náhle na dvůr statku.
Pan Lubas zastavil se v rozpacích a zmatku.
On myslíval, jak vážně na své panství vstoupí —
teď přiběhl jak hošík. — Zda se neoloupí
tím o veškerou vážnost u svých poddaných?
Jak mrzel ho ten Flořin rozpustilý smích!
Kol po dvoře se rozhleď rozpačitě trochu.
(Dvůr rozlehlý a širý, ale zpustlý byl.)
V tom strýc se zjevil tady a k nim přistoupil,
z úst dýmku nevzal, řek' jen: „Nu, vítám tě, hochu!“
a dvakrát políbil ho. — Řečí nenadělal,
na snědé tváři jeho ležel stále mrak,
vlas havraní i vous mu místy už se bělal,
a mluvil-li, vždy mhouřil pronikavý zrak.
Pan Lubas k řeči dlouhé po cestě se strojil,
teď nebyl s to, by slova v jednu větu spojil,

a když konečně trochu soudně myslit moh',
byl samoten už v malém, čistém pokojíku.
Tu mluvil k sobě dlouho — vybraný měl sloh —
o významu a váze toho okamžiku.
Však to už bylo dávno, dávno po večeři. —
Noc byla tichá venku. — Rek náš unaven
již marně s víček plašil dotěravý sen.
Co zdáti se mu bude? Sličná Flora věří,
že splní se, co prvně v cizině nám zdá se.
Pan Lubas na svém lůžku potichu se smál:
„Co zdáti se mi může, nežli o tvé kráse?“ —
Však bůžek spánku divně s ním si pozahrál.
On viděl ve snu řeku velkou rozzuřenou,
pokrytou ledovou tříští a zažloutlou pěnou,
zřel v zakalené vlny, které temně řvaly
a vztekle břeh, kde stanul, kácely a rvaly.
Ten břeh byl jeho půdou, svým ho bránil tělem,
však vlny dorážely v boji lstném a smělém.

On viděl, kterak břeh se ve hlubinu ztrácí
a velké, pěkné štěpy s třeskotem se kácí,
proud odnáší je vírem — hle, besídka tone,
s ní záhonečky květů i jasmíny vonné.
A dále proud se vtírá! sad už propad' celý! —
Již do statku se vedral! — Zdi se pozachvěly.
Ha! výstavný dvůr pěkný do proudu se řítí!
Vše utonulo ke dnu. — Na povrchu zříti
jen strýce poručníka — ten po proudu plove —
ó, ten se neutopí! — Reka přemoh' žal
a ve snu zoufale se nahlas rozplakal.
Však běda! běda! běda! Jaké hrůzy nové!
Shleď mladou sličnou Floru státi nad řekou
a vlny pod nohou jí půdu rvou a rvou —
již břeh je podemletý — nad vodu se kloní
a marně rek náš ruce v dálku vztáhl pro ni, —
již klesá milka v proudy. Bože! výkřik divý,
rek do proudu se řítí — nevyvázne živý! —

(Pokračování.)

Rokoko.

Napsal *J. Zeyer*.

(Dokončení.)

IV.

Paní Bobešová musila se do toho vložiti, aby tu novou a již od prvního okamžiku tak rozviklanou domácnost aspoň tak daleko do souladu přivedla, aby se pohoršení nedávalo, a aby lidé neměli co mluviti a proč se zlomyslně smáti. Pan Pistorius sám ji o to snažně prosil, ba klekl docela před ní na kolena a třásl se churavostí a rozčilením. Ruka, raněná roztříštěnou flétnou, působila mu velkých bolestí. Zároveň však byla mu churavost jeho dobrou výmluvou, že mohl doma zůstati a že nemusil, jak se říká, hlavu mezi lidi strkati.

Stará hospodyně Juda pomáhala paní důchodňové vydatně u vyjednávání s mladou, ku podivu svéhlavou paní. Podařilo se jim konečně jakési příměří ustanoviti.

Dornička svolila, že půjde denně s panem Pistoriem na procházku, že se bude dle jeho přání do všelijaké parády oblékati, že bude přívětivá, že se bude dle návodu Judy o jeho domácnost starati, že s ním bude u jednoho stolu jísti, že o něm bude s vážností a láskou s lidmi mluviti. Za to musily se jí zaručiti, že pan Pistorius nebude již dotíravým, jak během prvního dne se objevil, když byla konečně z komory Judiny vyšla. Pak vyhledala si pokojík v samé manzardové střeše, dosti prostranný, kam z chodby několik širokých kamenných schodů vedlo. Dvéře byly tam dubové a okované, a závory jako u nějakého vězení, jen že uvnitř. Pokoj byl pouze bílený, ale s pěkným stropem, nebylo tam mnoho nábytku. Stálo tam klekátko, na jehož dvířkách svatý Jan a svatý Václav kostí a barevným dřívím krásně vykládáni byli, nad tím visela starobylá černá Panna Maria na zlaté půdě, v koutě stála kolébka malilinká, roztomilá, zdobená vykládáním naivně provedeným, představujícím ptáka sedícího mezi tulipány, slunce s usmívající se lidskou tváří a hvězdy.

Dornička postavila kolébku vedle míšenských bílých a modrých obromných kamen a položila do ní svou krásnou loutku s pohyblivýma skleněnýma očima. Vedle dveří stála stará omalovaná truhla, do té složila si mladá paní své šatstvo a prádlo. Přinesli jí tam ještě stolek, židli a malou postel s bílými záclonami. Nad truhlou viselo zrcadlo, a to těšilo Dorničku velice. Bylo tak jasné, radost se do něho dívat, rám byl z broušeného skla a tvořil nahoře oblouček, obsahující roztomilý obrázek mladého pastýře, vyšňořeného růžovými pentlemi a hrajícího na zlatou flétnu! Připomínal jí Floriana, a byla tak pohnuta, když jej poprvé uviděla, že jí až horko polilo. Musila okno otevříti a hlavu na čerstvý vzduch vystrčiti. Ah, jaká byla tu vyhlídka! Stromy knížecího parku kývaly přátelsky, a daleko do polí bylo viděti, daleko až k lesům, a celá ta širá krajina byla zastřena stříbrným závojem božího deště, šumícího v stromech a bubnujícího na střechu mansardy. Dornička přiznala, že našla útulného, milého hnízdečka v domě svého manžela. Byla tak smířliva a měkka, že paní Bobešová se oddávala nejlepším nadějím.

Dny plynuly klidně, jednotvárně a dosti rychle. Dorničku těšilo hospodaření pod návodem staré Judy, kterou měla brzy ráda, a která ji ostatně i bavila. Byla Moravanka, a mnohdy smála se Dornička dětinsky jejímu nářečí, kterého se i dlouhou řadou let v Čechách strávených úplně zbaviti nedovedla. Za to ale těšily Dorničku její pohádky a písně velice, měly tak zvláštní barvitost, byly něco docela pro Dorničku nového, a Juda dovedla tak krásně je povídati a zpívati. Obyčejná hodina těch zábav byla na večer, když pan Pistorius, neustále ještě se svou rukou churav, záhy ulehl. V šeru kuchyně, kde ještě oheň na otevřeném krbu dohoříval, kde množství měděného a cínového nádobí po římsách rozestaveného, po stěnách rozvěšeného až tajuplně se třpytilo, kde Judin kolovrátek tiše hrčel, bylo tak útulno,

*

tak domácně, obzvláště když vítr v komíně naříkal a déšť na okna řinčel. Tu bloudívaly Dorniččiny myšlénky v sladkém jakémsi neurčitu, a z mlhy toho neurčita vystupovala občas krásná postava mladého hudebníka na výsluní Dorniččina úsměvu, a duši její zněla pak ta dojímavá píseň, kterou se s ní byl v staré štěpnici rozloučil. Ó, kde on asi meškal? Zda na ni ještě zpomínal? Srdce jí šeptalo, že ano. Byl hned den po její svatbě odjel. Vrátí se zase někdy do Dubrovic? Jak při té otázce vzdychala! Až se Juda ptávala co jí je, ale místo odpovědi prosívala pak o novou nějakou píseň, a rozechvělá, dojmutá, brávala se konečně na lůžko. Dříve než ulehla, přikryla však svou krásnou loutku v kolébce u kamen, aby jí zima nebylo, a hýčkala ji a líbala. Musila někoho něžně milovati, ach, a neměla nikoho než tu pannu se skleněnýma očima. Posléz pomodlila se před černou Pannou Marií, a usnula přes všechny ty trampoty a vzdechy s ozvěnou sladké písně Florianovy v duši docela klidně. Byla pořáde ještě dítětem! Jednoho dne však byla k smrti polekána a ze svého snivého klidu vyburcována. Vzdálený příbuzný pana Pistoria jel Dubrovicemi a trávil večer u nových manželů. Dorničce to bylo tak k smíchu, když ji ten pán oslovoval co „paní tetu!" Jinak se s ním dosti dobře bavila. Hovořilo se o hudbě, a pražský host, vášnivý zpěvu milovník, začal o vlaské operní společnosti, právě v Praze meškající, vypravovati. Vrchol všeho co byl posud slyšel, byl Gluckův „Orfeo". Vypravoval Dorničce děj z toho veledíla, a dívka, posud ani netušící, že Gluck a opery existovaly, byla okouzlena, unešena. Báj o Orfeovi, pro ni docela nová, zajímala ji jako Judiny pohádky, ba více, a když pražský host vykládal, jak Orfeus ztrativ podruhé a nadobro svou, ledva z podsvětí vysvobozenou Eurydiku, zoufale v smrti útočiště hledá, stydla jí krev. A teď zazpíval pražský ten host píseň, již Gluckův Orfeus před míněnou samovraždou pěje. Způsob, jakým tuto pathetickou melodii odstiňoval, nebyl snad bezvadný, ale nescházelo mu citu a nadšení. Dornička bledá jako smrt div nevykřikla: poznala okamžitě, že to tatáž píseň, kterou jí byl Florian jaksi na věčnou rozloučenou v štěpnici zahrál! Což nechtěl tím snad říci, že i on si udělá smrt? Byl proto tak bledý? Svítily mu proto oči tak divoce? A ona nebyla tušila, pochopila! Dorničce ježily se vlasy. Neslyšela více, co se kolem ní mluvilo. Za chvilku vyšla z pokoje, nevěděla kam. Mrazilo ji.

„Proto zmizel beze stopy, proto o něm ani slechu!" šeptala si, a krčila se blíže ohně v kuchyni, kam byla vešla, aniž by o tom věděla.

Juda tam předla a zpívala si, a nepozorovala ji. Byl to smutný, prostý nápěv písně, kterou Dornička posud neznala. Naslouchala mimoděk.

Co se stało v nově městě Hodoníně!
Utopil sa šohaj při Hodoňském mlýně.

„Judo! přestaň!" pravila namáhavě Dornička a zuby ji cvakaly. Což zpíval dnes každý jen o násilné smrti?

Juda neslyšela a zpívala dále:

Dyž sa topit začal,
na svů milů volal:
podaj mně ručenku,
topit sa mňa nědaj.

Dornička spínala ruce. Meluzina hučela jí za hlavou v komíně, hučela jako ta voda hluboká, rozprouděná, v které se ten šohaj topil, a do toho dutého hukotu mísila se pošmurně prostá píseň Judina:

Jak mu ju podala,
żałostně plakala:
proč sa's milý kůpal
když była neděła?

Já som sa nekůpal,
já som koňa brodił,
snad mňa milý Pán Bůh
do tej vody hodił.

Do tej vody hodił,
do tej hłubočiny,
že som si nevšímał
chudobnej dívčiny.

„Ne, ne, k vůli mně, ó já za to nemohu!" vzlykala Dornička. „Já nevěděla. A on snad myslí, že jsem si ho nevšímala! Kéž místo něho mne tam milý Pán Bůh hodil!"

Tak byla chudák lítostí celá zmatená!

Juda přestala přísti a vstala polekaně, nerozuměla sice, ale viděla hořký panin pláč.

„Co je vám, vzácná paní, zlaté srdíčko?"

Dornička nemohla jiného ze sebe vypraviti, než: „Ach, Judo, Judo."

Stará služka dovedla ji do komnaty, odstrojila ji, položila do postele, kde se Dornička poněkud utišila. Pak šla Juda pánům ohlásit, že paní se trochu rozstonala, a že již spí.

Dornička ale nespala, vstala, klečela před obrazem Panny Marie. Modlila se vroucně za něho, a pak zaštkala: „Ach, teď vím, co to s tou láskou říci chtěl! Co to spojení duše s duší znamená. Ó můj drahý, drahý!"

A usnula posléz těžce samým pláčem a unavením.

Juda klepala na její dvéře, když jí slunce už dávno do komory svítilo.

„Mám starost o vás," pravila za dveřmi, „jste zdráva? Je již tak pozdě, a paní důchodňová přišla na návštěvu."

Dornička se rychle umyla, hodila šaty na sebe a pospíchala do parádního pokoje, kde teta s panem Pistoriem seděla. Přinášela velkou novinu: Paní kněžna byla v Praze! Po několik roků byla vždy zimu u své v Římě vdané dcery trávila, ale nyní se jí zastesklo, chtěla zase jednou sníh vidět, chtěla zase jednou temný hučící les spatřiti, zase jednou jeti na saních. Ustanovila tedy, že hned po vánočním božím hodě do Dubrovic na zámek přijede, a na Sylvestra měl se tam velký ples pro veškeré knížecí úřednictvo odbývati. Slyšíc, že se byla Dornička vdala, pozvala ji též s mužem. To vše vypravovala paní důchodňová velmi horlivě, a opakovala to, když za chvilku pražský host páně Pistoriův do pokoje vstoupil.

Dornička poslouchala roztržitě, a byla teprve vyrušena, když paní teta vstala, a odcházejíc pravila:

„Je to novin, Dorno, co? A ještě jedna! Mladý Sloupenský dostal skvělé místo přičiněním paní kněžny, pojede na jaro do Říma k nějakému kardinálovi, do hudby zblázněnému, co ředitel soukromé jeho kapely —"

„Žije! Neutopil se?“ vzkřikla radostně třesoucím se hlasem Dornička.

„Co to blaboliš, dítě?“ ptala se udiveně teta.

„Ah, pravda! Měla jsem o něm pouze zlý sen,“ zajíkala se Dornička.

„Není třeba, abys o něm měla vůbec sny,“ zlobil se pan Pistorius. Teta se smála, a pražský host řekl, že nikdo za své sny nemůže.

Dornička ale byla teď veselé mysli, začala s hostem rozhovor a ptala se ho, jak ta krásná opera o „Orfeovi“ končí, že byla včera tak churava, že konec jeho vypravování docela neslyšela. Když se nyní dověděla, že sám bůh lásky vše zase na pravou míru přivádí, že Orfeo se nezavraždí, že svou Eurydiku konečně živou milovati smí, byla všecka potěšena.

„Jen když vše tak krásně a šťastně končí!“ vzdychla si a pospíchala do kuchyně pomáhat Judě a služce. Měli totiž slavný oběd na počest odjíždějícího hosta.

V.

Do vánoc bylo jen ještě několik dní, na zámku bylo mnoho práce, v městě bylo živo, v domácnosti pana Pistoria též. Chtěl se v plném lesku své důstojnosti na plesu u paní kněžny objeviti, a chtěl, aby mladá jeho žena vše kolem sebe zastínila. Dům byl pln šiček, krejčové a ševci si podávali dvéře. Pan Pistorius a paní důchodňová měli hlavu plnou starostí, musili za sebe i za Dorničku mysliti, neměla žádné zkušenosti, nevěděla, jak se oblékati, nevěděla, co se sluší, nevěděla, co se nosí a co ne. Pan Pistorius se těšil velice na ten ples, ale radost jeho kalila dvě zla: za první trpěl muka se svou rukou. Nebyl hned na počátku lékaře povolal, sám přikládal si dlouho všelijaké masti na ránu, která se mu hojiti nechtěla. Když konečně s doktorem se poraditi musil, pravil mu tento, že si byl věc nesmyslným užíváním nepravých léků velice zhoršil, a začal jej dle předpisů vědy léčiti. Ale ruka se nehojila, bolela čím dále tím více.

„Po plesu pojedu do Prahy a vyhledám nějakého vyhlášeného lékaře,“ pravil pan Pistorius a trpěl dále.

Druhé zlo bylo skoro ještě horší.

Den po božím hodu seděl se svou ženou klidně u večeře a vypravoval jí právě, že paní kněžna byla s četným služebnictvem a se společností několika vznešených osob přijela — tu zarazila se náhle Dornička, zapálila se, a blesk radosti zasvítil jí v očích. Chtěl se jí udiven tázat, co jí takovou rozkoš působí, ale nebylo otázky třeba. Těsně zavřenými okny draly se zvuky flétny tiše a sladce do pokoje, byla to Orfeova píseň. Pan Pistorius pochopil okamžitě, kdo ji asi hrál.

„Je zas už zde, ten proklatý muzikant!“ zlobil se a odšoupl talíř, neměl více hladu.

Dornička šla do svého pokoje, a snila a snila, a zdálo se jí, že slyší neustále tu krásnou píseň, i když již dávno byla dozněla.

Od toho dne uzavíral ji pan Pistorius v domě jako ve vězení. Neměl pokoje. Ale co bylo všechno uzavírání platno! Večer co večer, když Dornička přišla do své komory a lampu rozžehla, zazněla ta dojímavá píseň jako na dané znamení a ukonejšila ji v sen. Pan Pistorius zuřil, ale nebylo pomoci. Proti zvukům nemohl dům uzavírati a myšlénkám a snům Dorniččiným nemohl uzdu klásti. Míval z toho až horečku.

„Nevšímejte si toho,“ těšila ho paní důchodňová, „vždyť víte, že to dlouho trvati nebude, vím z jistého pramene, že Florian po plesu do Prahy odjede. Přijel jen na pozvání paní kněžny, která jej slyšela u pana nejvyššího purkrabího a na koncert sem pozvala.“

Dal se tedy uchlácholiti, ale počítal hodiny, které do odjezdu toho muzikanta ještě uplynouti měly. Kéž už bylo po plesu!

Konečně přišel ten den dubrovické slávy. Pan Pistorius zapomněl na svou zlobu, ba i na bolest své ruky, když Dornička vyšperkovaná jako velká dáma se u něho v pokoji objevila, aby spolu na zámek odjeli.

Měla poprvé ve svém životě pudrované vlasy, vysokou frisuru zdobenou péry a květinami. Šaty její byly ze stříbrného brokátu posázené granáty, na hrdle měla perle, za které se žádná hraběnka, věru, styděti nemusila, a v ruce vějíř, z jantaru, tak jemně prolamovaného, že se zdál jako z krajek.

Obdiv byl všeobecný, když se pan Pistorius na zámku se svou ženou objevil. V tom bílém štukovém sále, zářícím množstvím benátských zrcadel, mořem voskových světel v křišťálových lustrech, byla Dornička zjevem nejspanilejším, zdála se jako bílá růže v kupě sněhu. Šeptalo se se všech stran, že je pan Pistorius nejšťastnějším tvorem na světě.

„Dlouho sice vybíral,“ řekl někdo, „ale vybral také to nejkrásnější.“

Pan Pistorius to zaslechl a rozplýval se.

I Dorničku ten obdiv těšil, a srdce se jí chvělo radostí, obzvláště když pojednou Floriana zahledla.

„Ah, vy zde!“ oslovila jej a pan Pistorius se zastavil, a přemohl se tak dalece, že docela klidně mu „dobrého večera“ přál.

„Pane Pistorie, pane lékárníku!“ zvolal v tom okamžení pan notář, „prosím vás snažně na malé slovíčko!“ a táhl jej několik kroků za sebou.

Dornička stála sama proti Florianovi.

„Slyším každý večer vaši píseň,“ vzdychla si. „Ale nebude to prý už dlouho?“

„A těší vás ta moje píseň?“

Neodpověděla, ale pohled byl významný.

„A bude se vám po mne — ne, po ní stýskat?“ tázal se.

Slza vyhrkla jí z očí, a tekla jí pomalu po tváři.

„Zůstanu!“ zašeptal.

Lekla se, ale usmála se.

Pan Pistorius se vracel.

„Nechceš si sednout?“ tázal se své ženy, jen aby ji z toho místa odvedl.

„Tiše, paní kněžna!“ šeptali v sále.

Dvéře se byly rozlétly a paní zámku obklopena svými šlechtickými hosty kráčela sálem směrem ke skupení velkých křesel, postavených blíže krbu, kde velký oheň plápolal. Byla velké, majestátní postavy, oděna v temném aksamitu. Usedla, pozdravujíc na všechny strany, a kývala intimně vějířem na toho i onu, by přistoupili blíže. Kněžna Antonie Eleonora z Lodénic nebyla obyčejnou osobou. Měla smělého, mužného ducha a přece jemné ženské, mateřské srdce. Starala se o své lidi s opravdovostí, vítala je patriarchalním pohostinstvím ráda ve svém

domě, nemíchala se nikdy všetečně do jejich záležitostí, ale blaho jejich chtěla upřímně, byla jim vždy radou a pomocí. Nenáviděla podlízavost a pochlebování. Mluvila krátce, ne příliš vybranými slovy, a žádala, aby se s ní také tak mluvilo. Dovedla býti nad míru jemnou, ale též velmi přísnou. Teď byla jediným úsměvem.

„Konečně jsem zase jednou mezi vámi!“ pravila nahlas svým silným, ale příjemným hlasem.

Všecko tlačilo se kolem jejího sedadla, volala všechny jmény, vítala každého zvlášť, začala se vyptávati na rodinné záležitosti, na děti, na hospodářství. Zahlídla paní Bobešovou.

„Ah, moje milá,“ zvolala, „vy tedy provdala jste svou schovanku. Kde je, bylo to krásné dítě.“

„Zde je,“ odpověděla paní Bobešová a táhla Dorničku za ruku blíž.

„Ale vždyť je posud dítětem!“ divila se kněžna, „což jste musila tak pospíchat?“

Paní důchodňová pronášela něco nesměle mezi zuby, čemu nikdo nerozuměl, a paní kněžna tázala se. „A kde je její muž?“

Pan Pistorius bledý rozčilením, že se kněžna po něm ptala, a bolestí, kterou mu ruka působila, přiblížil se a začal se tak graciosně kloniti, jak to jen dovedl.

Dornička zavěsila se na mrknutí tety do něho a učinila s ním zároveň poklonu asi tak, jako někdy před panem učitelem ve škole.

Kněžna zamlčela se náhle, zavřela rychlým posuňkem vějíř, kterým si právě hrála, a cosi jako výkřik podivení jí vyletěl z úst, kol kterých nebyla více stopa úsměvu.

„To je muž toho dítěte?“ tázala se velmi hlasitě a přidala bez obalu: „A tomu vy jste dopustili? A vy, pane, máte svědomí?“

Důchodňových byli jako když hrom do nich udeří, pan Pistorius byl zbledl jako smrt, a Dornička se bezvýznamně usmívala.

V největších rozpacích vyhrkla nemotorně paní důchodňová ohromnou, smělou lež.

„Když Dornička tomu mermomocí chtěla,“ pravila za všeobecného ticha.

Ale teď se kněžna nanejvýš rozzlobila.

„Chtěla! Chtěla!“ zvolala, „To je nějaký důvod? Což neměli jste metlu v domě?“

Při vší uctivosti pro kněžnu a přes vážnost okamžiku nemohli se přítomní tichého smíchu zdržeti.

Kněžna ohledla se překvapeně, ale musila se nyní též usmát, rozpačitost Dorniččina, zoufalost paní důchodňové a ohromenost páně Pistoriova lákaly příliš k veselosti. Když hosté pak úsměv na tváři paní kněžny zpozorovali, považovali to za znamení, že se smí veselosti uzda pustit, a sál zahlaholil srdečným, hlasitým smíchem — do kterého se i hlas samé Dorničky mísil.

Kněžna pohladila jí vějířem tvář a hleděla na ni položertovně, poloútrpně, řekla jí několik laskavých slov a zlámala tak své příkrosti hrot. Pak dala znamení, aby začal koncert.

Pan Pistorius čekal toho znamení, a když se pozornost všech k podiu obracela, kde piano stálo, vzal svou ženu pevně za ruku a šeptal: „Domů!“

„Ano,“ odpověděla polekána jeho bledostí a trpící tváří. Bylo jí ho líto.

V tu samou noc měl pan Pistorius takové bolesti v ruce, že plakal. Dornička a Juda u něho bděly, a druhý den jel se ženou do Prahy, dílem aby smíchu ušli, a dílem na poradu k lékaři. Ale v Praze bylo ještě hůř, za krátko dostal pan Blažej totiž ke všemu ještě žloutenku, a když mu lékař dosti rychle nepomáhal, pravil: „Půjdu aspoň domů zemříti,“ a jeli zpátky do Dubrovic.

Nyní nastala Dorničce trpká zkouška. Muž její trpěl k neuvěření a ona s ním. Ve dne v noci musila vedle něho sedět a jeho láni, jeho zoufání poslouchati. Musila Judu k Florianovi s prosbou poslati, aby nehrál více na flétnu, neboť tím přiváděl pana Pistoria k zuřivosti.

Jednoho dne ohlásil lékař, že nutno ruku uříznouti.

Pan Pistorius ale nesvolil, a když za dva dni přece se k tomu odhodlal, řekl mu lékař prostě, že jest již pozdě.

„Tedy mi není více pomoci?“

Lékař mlčel.

„Pošlete mi pro kněze a pak pro notáře,“ rozkázal za chvilku pan Pistorius téměř klidně.

Juda plakala usedavě, a Dornička byla celá bledá.

Kněz dal mu poslední pomazání, a notáři diktoval pan Pistorius svou závěť. Tu samou noc zemřel.

VI.

Oblekli ubohou Dorničku do smutku a řekli jí, aby plakala. Dornička nemohla, cítila ulehčení. Nepřála panu Pistoriovi zrovna smrt, byla by si to vyčítala co hřích, ale bylo jí volněji než kdy.

Paní Bobešová jí marně vykládala, že vdova, která tolik jmění zdědí, musí vypadati, jakoby si zoufala. Dornička se neudržela smíchu. Konečně přišla teta na myšlénku zavázat Dorničce cibuli do šátku, aby tak přece nějakou slzu při pohřbu vynutila.

„Co by řekli příbuzní!“ vymlouvala se muži, když ji proto káral.

Příbuzní přijeli se všech stran teprve den po pohřbu, vedli velký nářek.

„Takové jmění a má přijíti do rukou cizích!“ a metali hroznými pohledy po vdově, a někteří vyhrožovali procesem, a někteří docela — i pěstí!

Dornička nechápala, co ti lidé všichni chtějí, ale teta její hádala se za ni. Teď přišel pan notář, a rozčilení dostoupilo vrcholu. Rozpečetil závěť. Bylo ticho jako v hrobě. Mimo Dorničku třásli se všichni jako osyky. Tím tichem ozvala se pojednou sladká, dojemná píseň, kouzelné zvuky Florianovy flétny! Dornička se pousmála blaženě. Bylo to poprvé po tak dlouhé době, co ty čarovné zvuky slyšela. Šla k oknu. Notář se divil, co tam hledala, a musil „vzácnou paní vdovu“ prosit, aby pozornost k tomu obrátila, co uslyší. Příbuzní zuřili nad tou pokryteckou prý, strojenou její lhostejností. Však ona, zmije, hádě, zajisté věděla, co v té listině stálo!

Notář prosil o ticho a začal čísti:

„Celé své jmění movité a nemovité odkazuju své ženě, paní Dorotě Pistoriové —“

Vřava a hluk rozjitřených příbuzných přehlušil hlas notářův. Musil křičeti když dále četl —

„ — s tou však podmínkou, že se nevdá za toho proklatého muzikanta, Floriana Sloupenského, jehož flétna mi přinesla smrt. Ba ani v tomtéž místě co on vdova

moje žtti nesmí, nechce-li tím svého zděděného jmění se odříci.“

Hrobové ticho rozložilo se v pokoji. Jeden díval se udiveně na druhého, a kouzelné zvuky té flétny zněly dále, sladce, dojímavě, a vnikaly Dorničce hluboce do duše.

Teď hleděli všichni upřeně na vdovu, a Dornička se zardéla a pravila tiše sice ale pevně: „Pak asi to jmění nebude nikdy mým!“

Ze rtů všech příbuzných ozval se jediný, hluboký vzdech.

„Judo,“ prosila Dornička, „jdi, přiveď pana Sloupenského sem.“

Juda šla. Po cestě řekla mu vše, oč se jedná.

Mezi tím vrhla se teta na Dorničku.

„Dítě,“ zvolala, „nerozumné dítě, vím, kam měříš! Minula jsi se s rozumem nadobro?“

„Nechte jí volnost jednání!“ volali příbuzní se všech stran, čerpajíce neurčité naděje ze slov paní důchodňové. Byli náhle jati samou láskou k Dorničce, a pěsti, které jí dříve hrozily, obracely se proti paní důchodňové.

„Chcete ji podruhé prodat?“ křičely dámy z příbuzenstva v rozhorlenosti morální, „nebylo toho hnusného starce dost? Ubohé, zlaté dítě!“ Utíraly si slzy.

A mužští křičeli: „Hanba, hanba!“

V té vřavě objevil se Florian, bledý, rozechvělý, s blyštícíma očima.

„Dorničko,“ zvolal, „proč mne sem voláte?“

„Abyste řekl — abyste radil —“ zajíkala se.

„Vím, vím vše!“ pravil s blouznivým pohledem. „Chcete, bych vám radil, jak máte volit mezi láskou a penězi?“

Bylo takové ticho v pokoji, Dornička oddychovala těžce.

„Vy chtěla byste, mohla byste se odříci toho jmění — k vůli, k vůli —“ zajíkal se teď Florian.

„Floriane,“ pravila a hleděla mu snivě do očí, „nejsem více dítětem. Kdybyste mě měl tak rád, tak rád, jako já vás —“

Klekl před ní, zapomněli přítomnost těch cizích lidí.

„Nuž tedy pojďme odtud!“ zvolala Dornička — a šli.

Teta chvátala za nimi a lomila rukama. Příbuzní se vrhali druh na druha a rvali se jako smečka psů — morálně. Jmění pana Pistoria stačilo právě na zaplacení těch dvanáct procesů, které se o ně vedly. Vlastními dědici byli tedy advokáti.

Dornička nevzala z domu svého muže než jedinou věc: onu drahocennou loutku, první jeho dar, a oblažila ji nejstarší dcerušku paní důchodňové. Darovala svou loutku na důkaz, že přestala docela býti dítětem.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier*.

(Pokračování.)

Rok minul. —

V elegantním, s panským, jednoduchým vkusem vyzdobeném boudoiru, v ovzduší prodchnutém jemnými parfumy a prohřátém čistými paprsky tepla, jež vyzařoval oheň z dříví planoucího v krbu, seděla u malého, jak bijou jemného a skvostného psacího stolku dáma ve věku asi třiceti let neb málo přes tento věk. Na její bledé líci spočívalo stigma tichého stálého vnitřního bolu a soužení.

Před ní ležel rozevřený dopis a vedle něho bílý tuhý aršík listového papíru, přichystaného ku psaní.

Dáma pohrávala pérem, brala je do ruky a odkládala je zase, pohřižujíc se v myšlénky. Její zrak zalétl několikráte k podobiznám, rozestaveným ve skvostných rámečkách po nástolku, neb zabloudil k vysokému oknu, těkaje ven skrze těžké záslony a přes vysoký umělý bouquet postavený před oknem: zrak utkvíval pak bez hledání určitého cíle na šedivém, mrtvém nebi, s něhož sypaly se hustě drobounké vločky sněhu, třeskutým mrazem v ledové křišťálky sražené. A do nevnímavého sluchu zaléhal pak tlumený šramot z ulice, skřípání a vrzot povozů, naznačující značný stupeň zimy.

Dáma chystala se patrně k dopisu, jenž nerad řine se z péra, před nímž podnikáme zápas o volbu formy a výrazu.

Lehké zaklepání na dvéře vyrušilo ji z přemítání. Po jejím vybídnutí vešel premovaný sluha, obtížený velikými stříbrnými knoflíky, na nichž skvěl se vzpřímený, kráčející medvěd s halapartnou v tlapách pod sedmihrotou baronskou korunou.

Sluha podal paní lístek na tácku.

Poznavši ruku propustila lokaje pokynem a rozevřela obálku. Vypadla z ní velká visitka s nápisem: „MUDr. Ida Čenská, accoucheuse, Praha, II. Bredovská ulice. 27.“ Na rubu stálo pevnou, vypsanou ženskou rukou: „Milá sestro! Připomínám Ti, že slíbili jsme navštíviti dnes o 12té hodině Giselu. Přijdu pro Tebe. Promiň, že používám své ‚obchodní‘ visitky, kterou tak nerada vidíš. Mé soukromé právě došly a náhodou nemám kusa papíru po ruce. Hoď ji do ohně.“

Paní učinila tak. Z plamenů vznesl se její zrak na ozdobné barokové hodiny na krbu. Bylo půl jedenácté.

Poddávajíc se nutkavosti prchavého času, povzdechla z hluboka, chopila se rozhodně péra a rozběhla se jím po papíře.

Psala:

„V Praze, dne 26. prosince 1884.

Milá Ello!

Mé oči nechtěly uvěřiti, poznávajíce Tvou ruku v adrese listu, kterýž mi byl o štědrém dni doručen. Zjistivši si, že nesním, obrátila jsem dvacetkráte psaní, uvažujíc proč a co mi asi píšeš, obávajíc se, že používáš opětně práva starší sestry, abys mi dala moudré naučení. Nevěděla jsem, mám-li psaní hned otevříti, neb až po štědrém dni, jejž — nechť byl nevalně utěšený — ne-

chtěla jsem si právě ztrpeiti. Ano, uvažovala jsem, zdali je vůbec mám přijati.

Nediv se tomu! Po mém sňatku s baronem bylo mi stále, jako bys mne byla za tento hřích z rodiny Šípkových vyloučila. A po strašné scéně, kterou jsi způsobila Drasovskému, když Horákovi padli, považovala jsem náš sesterský poměr nadobro za ztracený. Odpusť — ale já Ti ten hrůzný třetí den prosince lonského roku nemohu zapomenouti. Pálí mne posavade v tváři. Drasovský jest můj muž a Tys jej tenkráte — — Nechme toho. Rozčílila bych se a roztrhala bych své počaté psaní, kteréž podobá se mi býti zradou, na mém choti páchanou. Ale za něho zase musím si s Tebou promluviti.

Nabízíš mi svou pomocnou ruku. Díky! Těší mne, že můžes vůbec pomoci poskytovati. Jen proto jsem spokojena. Vím nyní o své sestře, že dobyla si svým dlátem čestného jména v metropoli novověkých Umén, v Paříži, a že svým umem i svou pílí položila nový základ své zanedbané sochařské kariéře i svému ztracenému vezdejšímu blahobytu. Gratuluji Ti radostně z poctivého sesterského srdce.

Ale Tvou pomoc odmítám. Nečiním tak s tou potupnou nenávistnou indignací, s kterou jsi před rokem zavrhla přispění baronky Drasovské, když přes noc ocitila jsi se na mizině, a já bláhová prosila Tebe prostřednictvím Idy, abys přijala od své uražené sestry, čeho by Ti potřebí bylo, — ale činím tak rozhodně a také pyšně. Já Tvé pomoci nepotřebuji a kdyby — byla bych povinna, rozmýšleti se.

Protestuji proti všem klepům, které Ti o nás doneseny a protestuji proti Tvé víře v ně. Proto Ti vlastně píšu.

Jest ovšem pravda, že Drasovský má své chyby. Že nemá za nehet talentu hospodařiti. Že rád žije vesele a jako grandseigneur. Že nedostává se mu energie, aby se žádoucím urychlením založil svůj podnik, k němuž se už přes rok chystá. Že nám příjmy nestačí a že trávíme z mého kapitálku. Že toto jměníčko není velké, a že by brzo mohlo býti vyčerpáno. Že jsem poněkud desillusionée. Že mi Drasovský poskytuje málo příležitosti, promluviti si s ním moudře.

To vše přiznávám, poněvadž bys opačnému tvrzení nevěřila, znajíc mne a poněkud i mého muže.

Ale není pravda, že Drasovský prohýřil již bezmála všechno mé věno, že směnkami stele sobě a mně hrob, že založení vojenské školy vymyslil si pouze, aby mne čím měl šáliti, že vůbec nepomýšlí na žádné zaměstnání, že mne týrá, zanedbává, zrazuje na všech stranách.

Ano, milá sestro, to vše jsi mi sice právě tak nenapsala, leč já čtu tyto hanebné inkriminace mezi Tvými řádky a mám je potvrzené nabídkou Tvé pomoci.

Ohražuji se proti těmto klevetám a upírám prostě komukoli právo, aby mezi mne a mého muže zasahoval. I Tobě. Jsem jeho ženou a jsem ze Šípkových, jako Ty. Proto zůstanu kovářem svého štěstí nebo neštěstí sama. A obzvláště nepůjdu na Tvůj soud! Toho pokoření své sestry se nedočkáš, nechť stane se cokoli.

Ale nač se rozhorluji více než třeba!? Co jest mi po fantasiích žvatlavého pana Chmelíka, pokud sobě a za svého pobytu v Paříži také Tobě naši přítomnost a budoucnost maluje? Víš, co bys měla jako sestra sestře učiniti? Dvéře ukázati tomu starému — řekněmež bláznu, který se po Tobě zamiloval do Horáka i do Louisy a za jejich nehodu stíhá nyní mého muže jako Ty. Pronásleduje ho pomluvami, podrývá mu ve šlechtických kruzích půdu jak může, sám i prostřednictvím Verduga, jehož proti Drasovskému štve. Jsme toho jisti, jakkoli nemáme zjevných důkazů. Však kdyby jich bylo, seděl by čistý Tvůj přítel archivář už v chládku nebo ležel by v nemocnici, spráskán karabáčem Drasovského jako mizerný pes.

A kdo ubližuje mému choti, ubližuje mně! Na to jsi zapomněla, Ty, moudrá Ello.

Ostatní zprávy Chmelíkovy vyžadují poněkud retouche. Ten člověk líčí příliš jednostranně, po dětinsku, citlivůstkářsky. A poněvadž vypravuje tak, jak Tobě libo, zavděčil se Ti. Zde o Horákových už nikdo nemluví. Jsou zapomenuti. Jen Ty domníváš se, že v Čechách každé chvíle musí se země zbortiti a nebe spadnouti pro ukrutné bezpráví, spáchané na Tvých miláčcích. Lituji jejich neštěstí hluboce, z příčin povšechných i soukromých. Ale s chladným rozumem musím přiznati, že věc vyřízena úplně správně. Chmelík arci nabádal hraběte Verduga, aby ujal mlýn buď jako vlastník nebo jako generalní věřitel a sekvestor Horákův, jemuž by dluhy byl skonvertoval. Ale Chmelík nesměl dopustiti, aby hrabě nahledl příliš zřetelně do propasti poklesků Horákových a tím zase odnímal si možnost, aby svého pána pro svůj plán roznítil. Mimo to stal se starý hrabě ztrátami, utrpěnými při podobných laskavostech, nedůvěřivým a zdrželivým. Jako kavalír od hlavy k patě byl by zajisté ujal mlýn v plné sumě hrozných dluhů, aby nikdo o haléřek zkrácen nebyl; tím však byl by mlýn nepoměrně přeplacen, neboť ani starý dynasta na Čížkově nedá si namluviti, že by hodnoty mlýnů neklesaly. Příval uherské i americké soutěže sráží jejich význam a cenu již hluboko pod bývalou míru. Že Urbanec této okolnosti chytře použil a mlýn z konkursní masy v ceně opravdu velice výhodné na sebe převésti uměl, jest ovšem pravda. Prosím však, kterého obchodníka smíme pro zdar podobné spekulace odsuzovati? Kdo tak činí? Kdo jest povinen utopiti sebe, aby vyploval někdo jiný? Jen střízlivě, prosím. U kapsy přestává sentimentalnost, a bon gré mal gré musíme tuto zásadu v obchodě uznati za prostě správnou.

Proč Louisa Chmelíkovi pod rukou zmizela? Vypravovalo se leccos. Hostil ji u sebe, vydával ji za svou representační dámu, — věřím úplně, na slovo. Co přes to se roztrušovalo, zavrhuji jako planý žvast, neboť Louisa k němu podnětu zavdati nemohla. Její povaha i její láska byly příliš ryzí. Ale což Chmelík? Jsme jisty, že tento starý blouď nezapomněl na své šediny a na své povinnosti k bezbrannému hostu? Svou adorací Louisy se netajil. Zdali zná však mez mezi platonickou a neplatonickou přízní, o tom nemluvil. A nebylo třeba. Vždyť víme, že muži vůbec platonismu neznají. Ani starci, leč zase k babičkám. A Louisa přec byla či jest luzná i rozkošná, že by zgalvanisovala i nervy mumie. Ale nechť! Pusťme tyto domysly mimo sebe a buďme si prostě vědomi, že jednoho dne nasytila se Louisa z těch či z oněch příčin pohostinství Chmelíkova, že z dobrých příčin (aby se nemusila zpovídati, proč a kam) uklouzla mu s poděkováním, leč potaji, a — šla za svým mužem. Dovedl jí z ciziny poslati generalní plnou moc, aby ho v konkursovém řízení zastupovala, a dovedl také zajisté poslati pozvání a peníze na cestu.

Miluje ho, šla ráda. Odešla teprve, když na mlýně dříve Rývově pod firmou „Vojtěcha Rývy nástupce“ vytesáno a vyzlaceno „Čeněk Urbanec“.

Nevěřím, že by si byla zoufala. Jest matkou: nepochybně již dvojnásob, — nosilať tehdy druhé své dítě pod srdcem, jak se snad pamatuješ. A matky neutrácejí tak zlehka svůj život, který nenáleží jim. Zejména Louisa se svým vyvinutým smyslem pro povinnost, se svou náruživou láskou k svému zbožňovanému Stanišovi nebyla s to, zkřiviti vlásku na hlavě svého ubohého dítěte. Naopak, bída znásobila její obětovnost a účinnost, mateřskou i manželskou. Jsi o tom v duchu zajisté přesvědčena, já pak sama byla svědkem. Vynasnažila se nesmírně, aby si nalezla nějaké přiměřené zaměstnání, z něhož by mohla živiti sebe a děti, a my jsme jí pomáhali seč jsme byli. Ovšem, třeba podotknouti, že kruh přátel Horákových po jejich neštěstí úžasně prořídl a zbytek notně zchladl. Tvé pozvání do Paříže nepřijala, styděla se před Tebou, a zde nebylo lze nic pro ni nalézti. Úžasno! Jakoby jí kletba všechny východy z nouze tarasila. — leč, co mluvím o kletbě, pouhá náhoda! Někdo všeho dosáhne hravě, jiný ničeho a byť měl deset hlav a sto rukou. Hra slepého osudu. Z té příčiny sluší jen schvalovati, že pojednou se rozhodla a za mužem pospíšila. S ním snad lépe se jí daří, než jí samotné. Rozpomeň se, jakou existenci mívá zde v Čechách samostatná žena, odkázaná na své ruce. Pomysli na naše učitelky, kasírky, telegrafistky, hospodyně, poštovnice, ošetřovatelky! Co tu bídy, nejistoty, bojů, úskalí!

A Horáka bohdá nouze naučila housti.

Apropos! Právě v těchto dnech — doktor Šimák mi o tom vypravoval — uzavřena akta konkursová na dobro v poslední kanceláři, kde se jimi ještě obírali. Uzavřena tak, že Horákovi nehrozí dále žádné nebezpečí. Mohl by se vrátiti — kdyby chtěl — bez obavy pro jistotu své osoby.

To jsou mé noviny.

Děkujic Ti za Tvé, prosím, abys opětně uvážila, co jsem o svých poměrech pověděla, dále pak, abys nás svým podezřením, svými radami a nabídkami ušetřila. Pro svého muže nežádám ničeho. Ublížili jste si přílišně, než abych na smíření Vás mohla pomýšleti.

Opětujic Tvé blahopřání k Vánocům a k Novému roku s upřímnou, nelíčenou srdečností, budu vždy potěšena, kdykoli vzpomeneš si na mne bez hořkosti, tak jako na Tebe vzpomínati se snaží

Tvá sestra

Xaverie.“

Do vrzotu končícího péra zazvonily cymbály hodin, odbíjejících tři čtvrti na dvanáct, a než dáma dopsala svůj podpis, oznamoval sluha doktorku Čenskou. V patách za ním všustěla sestra paní baronky Drasovské do boudoiru.

Doktorka Čenská vyhlížela velmi dobře. Praxe po finančním úpadku, zvýšená i rozšířená, svědčila jí.

Zastesknuvši sobě sykavě na zimu, přitočila si křeslo ke krbu, vrhla se naň, položila nohy na brlení kolem ohniště a držela ruce proti ohni. Divila se, proč Xaverie není ještě ustrojena, nahýbala se, aby viděla, co sestra píše, a sledujíc pohyb její ruky i péra, zvolala:

„A'mlle, Ella Šípek? — Pozoruji dobře?! Ty odpisuješ Elle? Toť schvaluji, — ale, prosím tě, nezalepuj, — buď tak laskavá, připiš, aby nám poslala zprávu o módách — jen pro naši zábavu — a mně aby sehnala nějaké cenníky chirurgických nástrojů. — jsem zde dobře, leč draze obsluhována. — pak nějaká knihkupecká návěští o nových publikacích z mého oboru. — a počkej — také —“

„Potěš Ellu sama svým dopisem,“ odpírala mírně Xaverie. „Píšu toliko o nejnutnějším. Douškami po tvém přání ztratil by můj list úplně svůj ráz. Dopisuješ si s Ellou —“

„Pravda. Očekávám od ní blahopřání k Novému roku. Budu jí tedy psáti sama. Pod pečeť baronky Drasovské ovšemť mé plebejské záležitosti nepatří —“

„Nedurdi se, Ido. Píšu Elle poprvé od té doby, kdy jsme se rozešly a nebudu jí nic více psáti než co jsem napsala. Jen proto ti odříkám, vždyť mne znáš.“

„Tebe! Ano. Ale napadlo mi, že tvůj muž snad zdržuje tě od občanských malichernosti. Není posud doma?“

„Ne. Psal mi z Roccabruny, že své léčení musí přes Nový rok prodloužiti.“

„Nu ovšem. Před čtrnácti dny odjel. Ale já v souhlase s mým mužem dokonce nemáme oň starosti. Mohl se vrátiti už na Vánoce. Nechci tím říci, že v sousedství Roccabruny leží Monaco —“

„Ido!“ vpadla paní z Drasova do řeči více prosbou za ušetření než překvapením nebo hněvem.

„Nu, dobře! dobře! Jsi hodná žena. Šípkovy vůbec vydařily se. Musím se také pochváliti. Škoda, že Ella tráví pořád ještě z pokladu své první a jediné lásky. Z té by teprv byla žena! Ale prosím tě, — co děláš? Stroj se. Gisela zajisté už shořela touhou, pochlubiti se nám svým světoborným vynálezem. Jdi, jdi do své garderoby a pospěš si. Já se tu zatím ohřeju. Fi! Je to zima. Počkej! Nechceš poslati pro vytopeného fiakra?“

„Sama chodívám pěšky. Ty též? Dovedeme to spolu zase,“ smála se Xaverie mezi dveřmi, odcházejíc do své šatny, v níž na ni komorná už čekala.

„A pan baron jezdí. Kupuje i prodává ekypáže, koně, vše pro sebe! A ona chodí pěšky. Zvrácený svět. Hm, milá Xaverie, — nevím, nevím!“ mluvila paní Čenská polohlasem do dlaní, do nichž si v boudoiru šlechtické sestry docela plebejsky dýchala.

Za čtvrt hodiny vyšly obě dámy z nádherného domu na Sadové silnici, v němž baron Drasovský celé první poschodí obýval.

Slečna Gisela Žitných bydlela skromněji, ač její matka, vdova po vysokém úředníku, značného výslužného a renty z uhospodařeného jmění požívala.

Přijala paní z Drasova i doktorku Čenskou ve svém pokojíku, „neboť,“ pravila, „z nedostatku místa — moje laboratoř má sedm čtvercových metrů plochy — proměnila jsem přes běduvání matčino náš salonek ve strojovnu.“

Planula již skutečně netrpělivostí. Z pozvaných byli přítomni krom Xaverie a Idy paní profesorová Kubešová s chotěm a sochař Doubek s paní. Očekávána ještě Fides Ďáblických. Gisela vybíhala stále na chodbu, dívajíc se po zpozdělé.

Její radostný výkřik oznámil společnosti v pokojíku, že pohřešovaná konečně přichází.

Všeobecné vítání, urychlované Giselou.

„Těší mne," ujišťoval pan Doubek. „Dávno nebylo mi již přáno potěšení, pokloniti se slečně, — pardon, milostivé paní. Člověk nesnadno odvyká starým obvyklostem. Byl jsem překvapen, psala mi o tom žena do Brna později, jinak bych byl v čas gratuloval. Přijměte mé blahopřání dodatečně po čtyřech nedělích. Jak se daří panu choti?"

„Nevím." Fides hodila hlavou.

Pan Doubek žasl.

„Toliko násilnický zákon kanonický donucuje mne, abych snášela název ženy. Jinak zavděčíte se mi, když mne budete zváti na dále tak jako dříve," pokračovala Fides rozhodně.

„Kterak to? Co to? Prosím vás?" trnuli pan Kubeš s paní Kubešovou a paní Doubkovou.

„Promiňte. Nevím ničeho," omlouval se sochař zaražen. „Byl jsem měsíc v Brně, moje žena zví málo, nemá styků —"

„Povím vám to," slibovala Fides klidně. „Nejsem z těch titěr, které by za své činy, omyly a nápravy se styděly, svým dobrým bližním zůstavujíce, aby nejhloupější kombinace roztrušovány byly. Není mi sice milo, přiznati se. Paní baronka, Gisela, paní doktorová věděli o tom, — divím se, že vás před mým příchodem nezpravily —"

„Mluvily jsme o vás, ale s úplnou šetrností," tvrdila paní Čenská.

„Díky. Přes to byli by nevědouci dnes neb zítra z cizích úst poučeni, snad nesprávně, — ach, Giselko, vy spěcháte? Prosím, strpení. Jen moment! Jsem v rozběhu, nechte mne domluviti, a považte, že by polovina vašich hostí neukojenou zvědavostí ztrácela vnímavost k výkladu vašeho vynálezu. Jsem hned hotova: Znáte, pane Doubku, ‚Pochodeň volnosti'?"

„Nemám čest."

„Radikální časopis. Čítala jsem jej ráda, psávala do něho sama, seznámila se s redaktorem, jehož řízné, duchaplné a žárem přesvědčení žhoucí články mne oslňovaly. Byl ke mně ochotným a rytířským, oblíbila jsem si ho. Byl v podruží a vůbec nezdálo se mi, že by zaujímal postavení, přiměřené svým talentům. Zkrátka, chtěla jsem ho vytrhnouti. A naproti tomu slibovala jsem si značné obohacení a sesílení své práce jeho podílem duševním, jakož i ochranu, jakou vdavky ženě poskytují a kteréž já na svých studijních i apoštolských výpravách často potřebuji. Nedostatek této záštity zmařil nejedno mé dílo. Jak vidíte, dosti rozšafná známost, v níž přes to, — aspoň z mé strany — něco lásky nechybělo. Vzali jsme se. Svým příbuzným učinila jsem po vůli, že dali jsme se oddati církevně. Což na tom, jaká formalita nás váže, myslila jsem, jdouc k oltáři. A nyní toho pykám. Jsem svobodna svou vůlí. A jsem vdaná — před zákonem a před zaslepeným davem. Hned, Giselko, hned. Žádné reflexe již, jen fakta: Muž, kterého jsem si vzala, spekuloval též. Chtěl se míti dobře z mých peněz. Ale já v té příčině neznala komunismu. Nemámť ani, nýbrž užívám toliko doživotně jisté revenue, kterou si reservuji pro sebe. A to pána hnětlo. Opíjel se mi, shodil se sebe masku a opustiv ‚Pochodeň svobody' vstoupil do redakce jiného, naprosto rozdílného časopisu, konservativního ‚Zemana'. Spráskla jsem ruce. A on se mi vysmál. Co prý na tom, on prý jest žurnalistou, a píše tomu, kdo platí, styl prý je všecko, zásady ničím, zkrátka, přede mnou stál pojednou zcela obyčejný, námezdný škrabák, děsná illustrace socialní bídy. Nemohouc jej z ní vyprostiti, byla jsem povinna chrániti sebe. Řekla jsem mu: ‚Pane, zde jsou vaše dvě košile, pět límečků k nim, čtyři šátky, tři páry punčoch — dva jsem vám spravila, — jeden pár caleçons, tam váš kufřík. Prosím, složte si do něho prádlo a jděte.' Odporoval, ale já mu odpověděla: ‚Nestačí-li vám to, žalujme na rozvod. Jak je libo. Ale mým mužem přestáváte býti již dnes, hned. S Bohem!' Od té doby, — čtrnáct dní — jsem zase svobodna. Před sebou a svým svědomím. Více netřeba. Giselko, jsem hotova, pojďme!"

Za smíchu a souhlasu Idy, Xaverie a Gisely a za divení a litování manželů Kubešových i Doubkových uvedena společnost do salonu paní Žitné.

Prostranný pokoj byl proměněn v průmyslové výstaviště. Na velikém stole, sroubeném z prken a pokrytém plátnem, byly rozestaveny modely strojů, za nimiž vynořila se hlava zralého, intelligentního, slušně ošaceného muže.

„Pan Cejp, strojnický inženýr, společník a ředitel tovární firmy Ťuhýk & Cejp v Karlíně," představovala jej slečna Žitných. „Pan Cejp byl mi nápomocen radou při uvádění mého vynálezu na stroje a jím jsou konstruovány modely, které vám já vyložím co do účelu a pan Cejp co do mechanických funkcí."

Gisela přednášela půl hodiny.

Obávaje se, že by veliká většina mých laskavých čtenářů osvědčila méně trpělivosti než tichá, pozorně naslouchající společnost v saloně Žitných, dovolím si výklad vynálezkyně zmenšiti na míru stručné tresti.

Slečně Žitných podařilo se dospěti dlouhou a rozmanitou řadou účelných pokusů ke značnému zlepšení a zjednodušení chemických procedur v prádelnictví. Mimo jiné vynalezla úplně nový způsob apretury, laciný, rychlý a lidskou práci takměř vylučující; zmenšila objem fysických výkonů tou měrou, že bylo třeba přizpůsobiti toliko obratným strojníkem dosavadní mechanické ústrojí požadavkům nového vynálezu, aby praktický prospěch z něho v míře nejhojnější plynul.

Tuto novou úpravu, stažení a zjednodušení strojů starých, jakož i konstrukci nových vyložil po Gisele pan Cejp. Mluvil stísněným, trhaným hlasem, nesouvisle, skákavě a kuse jako člověk, nezvyklý slyšeti sebe a býti posloucháinu. Jeho přednes trval hodinu. Ale jsa pln nesrozumitelných a buď jenom naznačených neb zase od strojnické abecedy odvozovaných podrobností mechaniky, jsa prázden barvitosti a slohu nepoučil a unavil posluchače až k zívání. Tok řeči páně Cejpovy náhle přestal, k milému překvapení společnosti, kteráž naprosto netušila, je-li pan Cejp na počátku, na konci nebo uprostřed své přednášky.

Ve vědomí, že jest svému vynálezu povinna, vrhnouti naň po Cejpově mlhovině nové zářivé světlo, ujala se slova poznovu Gisela, pravíc pyšně, zvučně:

„Jak jste slyšeli a jasně poznali, moje dámy a pánové, zahajuji svým vynálezem, či správněji řečeno, souvislou řadou svých vynálezů novou dobu v průmyslu prádelnickém. Stojíc uprostřed mezi slušnou skromností a zaslouženým sebevědomím mohu směle říci, že tvořím teprve nový průmysl, že otvírám nový zlatý důl národ-

nímu bohatství. Náš průmysl přádelnický bude vyprostěn z tísně, bude okřídlen, k vítězné soutěži nepřemožitelně vyzbrojen. Miliony v něm uložené a pracující budou zdesateronásobeny, neboť můj vynález rozmnoží jejich plodnost měrou netušenou, zlevní výrobu a přece znásobí výrobnost, kterou vymkne co nejvíce z břemene prosté fysické práce rukodělné. Součinnost lidských rukou bude obmezena co nejvíce, takměř vše provede sama chemie a mechanika, která nejí, nespí, nechuraví, nechce mzdy, nevypovídá práci, neklade ruce v klín a nekřičí o mozolech. Lidský duch pne se do výše a vymaňuje se stále více z úzkých mezí tělesnosti. Jsem spokojena, že zdařilo se mi obohatiti jeho peruti novým pírkem."

Věštecký přednes Giselin dozněl jako hymna. Slunce ozářilo rusou hlavu povznesené dívky zlatou gloriolou.

Posvátná chvíle poutala ústa i údy shromážděných.

Gisela rozhlížela se vítězně. Byla uzardělá, zachvívala se rozkoší, zraky její leskly se vlhce. Matka ji němě objala.

Mlčení přerušil nejprve profesor Kubeš.

„A proč jsou páky červeně natřeny?" tázal se vážně.

Zraky všech soustředily se na mluvčím a na Gisele.

Slečna Žitných nepochopila v prvé chvíli dosah otázky znamenitého profesora, jemuž divy lučby a mechaniky imponovaly v češtině pouze po stránce jazykové, na kolik se výborností naší terminologie lučební a nedostatků našeho názvosloví strojnického týče. A červená barva ze všech těch modelů nejvíce bila do očí.

„Poněvadž některé části strojů vůbec bývají natírány, někdy červeně, jindy zeleně, druhdy šedě modře," vysvětloval pan Cejp.

„Šedomodře bych prosil, pane inženýře, ano, še-do-mo-dře!" vzrušil se pan Kubeš.

Teprv nyní porozuměli ostatní. Gisele svraštilo sklamání čelo, Xaverie kousla se do rtů, pan Doubek dal se do potutelného smíchu a stiskl v ignorantské shodě profesorovu pravici.

Společnost byla rozveselena, gratulovala Gisele. Ale efekt jejího vynálezu byl zmařen. Cítila to, zlobila se.

Slečna Ďáblických. — buďmež k ní dvorni a netýrejme ji pro episodku jejího manželství názvem paní, jehož si nepřála — nepromluvila. Teprve na rozchodu podala své přítelkyni ruku, díc:

„Přála bych, aby v perspektivě, kterou jste nám otevřela, bylo všudež a vždy jen jasno."

V ruchu loučení nebylo slečně Žitných možno, aby mohla si vyžádati objasnění.

Za ni vyprosila si je doktorka Čenská. Rozešedší se před domem se sestrou brala se týmž smerem jako Fides.

„Věřme v důmysl naší ingeniosní přítelkyně," odpovídala slečna Ďáblických paní Čenské. „Doufejme, že proroctví její splní se aspoň z části. A kochejme se pak v rozkošném vědomí, že její vynález jest novým náhončím kapitálu, že vyrazí tisícům ubohých práci z rukou. Rovnováha mezi výnosností a mobilností kapitálu na jedné a výnosností práce na druhé straně porušuje se stále více. Všechno lidstvo z hladu a štvané dychtivosti rozšiřuje a prohlubuje samo tuto propast, kterouž, trnu hrůzou před touto možností — vyrovná snad jedenkráte krví a překlene mrtvolami. Leč — jsou Vánoce — nebudu rozrývati vaši sváteční náladu přednáškou o socialních nesrovnalostech. Promiňte, počínám právě studovati poměry továren a sice zvláště přádelen. Náhodou byla jsem v těchto dnech upozorněna na firmu Ťuhýk & Cejp, v níž nejsou poměry ani horší, ani lepší než jinde. A tu mi připadá na mysl, že byste mohla vykonati milosrdný skutek, paní doktorko. Zvěděla jsem mimochodem o dělnici, která prý nabyla nějakého vychování, zažila kdysi lepší časy a jest vdovou či není, — na tom nám nesejde. Má dvě děti. Druhé přibylo jí letos v květnu. Matka donucena bídou a hladem svých robátek, — miluje prý je vášnivě — šla pátý den po narození děcka zase do práce, právě do továrny Ťuhýka & Cejpa. Následkem toho ochuravěla a v blouznění skočila do Vltavy. Vylovili ji. Stonala, děti jí zmíraly. Konečně mohla zase do práce. Ale druhé dítě, narozené v bídě, chřadlo z nedostatečné výživy. Matka jeho činila seč její síly byly. Zkusila as ubohá, dívajíc se půl roku den co den na zvenáhlé shasínání svého dítěte, jež marně zachrániti usilovala. Předevčírem právě o štědrý večer přinesla nešťastné ženě vánoční nadělení smrt, vykoupení děcka. A žena prý touto ranou zdrcena, šílí bezmála, uvržena zase na lože —"

„Tu historku znám," prohodila paní Čenská, poslouchající se stupňovanou pozorností. „Teprv nyní jí věřím a jsem ochotna pomoci. Včera jsem se rozpakovala, — naučiť trpké zkušenosti člověka, aby byl mnohdy nedoslýchavým i když srdcelomný nářek do uší se mu dere. Včera tedy přišla ke mně jakás osobnost hezky degažovaná. Vypravovala mi tu samou událost a žádala mne, abych šla k nemocné. ‚Kdo jste?' ptám se. ‚Já?' usmála se podivně. ‚Já nejsem nic. Říkají mi Bryta. Proto mi však přece můžete věřiti.' Rozmýšlela jsem se, zevnějšek holčice nevzbuzoval důvěru. Prosila vášnivě a slibovala zaplacení. Okamžitě prý nemá, leč večer prý se jí naskytne zajisté výdělek — — Pochopíte, že moje chuť nebyla zvýšena touto neopatrností, či drzostí nebo upřímností; nevím co to bylo. Nevyznala jsem se. Z té zkažené osoby vyšlehoval skutečně vroucí cit v úzkosti a péči o ubohou ženu, k níž mne volala. Klekla přede mnou, ale že jsem se hned nerozhodla, vyskočila, změřila mne divoce, povržlivě a vylétla ze dveří, snad pro jiného lékaře. Ve vzteku nechala mi na stole lístek, počkejte, mám jej snad u sebe, ano, skutečně — — adresa té zubožené dělnice: ‚Zemanová, Žižkov, Miličova ulice číslo 795' "

„Souhlasí," svědčila Fides. „Půjdete tam?"

„Ano. Hned. Mrzne ovšem strašně, ruce a uši již necítím —"

„Svezme se. Pojedu s vámi," navrhovala Fides.

(Pokračování.)

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

Pokuty. — Děsný rok.

Dvě tyto knihy připínají novou strunu na bohatou lyru Viktora Huga.

Události současné nalezly již před tím často ohlasu v četných jeho sbírkách básnických, a již při těchto jednotlivých kusech imponovala vždy síla přesvědčení, moc básnického slova a rozhodnost, s jakou se básník přidal k straně, jejíž zájmy hájil.

„Pokuty“ a „Děsný rok“ objevují Huga jako básníka politického; tendence, která vždy škodí ryzosti díla uměleckého, nechala v nich dost rzi a bude čím dále do budoucnosti, tím více kaziti čistý jejich dojem. Nám zde ovšem imponuje pouze stránka slovesná. Nepřipadá nám vytýkat, že v první knize básník snad příliš hoví osobnímu záští, ani že v druhé jest příliš shovívavým ke komuně, věci ty — kdybychom s nimi i v principu nesouhlasili — nemohou míti vlivu na soud náš, tíhnoucí jedině k umělecké stránce velkého díla. A tu dlužno konstatovat, že obě knihy jsou jediné druhu svého, že odečteme-li obyčejnou manýru básnikovu, jsou obě velké ve svém způsobu.

Antithesa i v nich hraje velký úkol, ano v nich ještě víc než v ostatních. Ironie a sarkasmus dominují, nota elegická hlásí se jen občas, ale je vždy hluboká, a jí děkujeme nejkrásnější čísla sbírky.

Již nadpisy jednotlivých knih v „Pokutách“ jsou břitkým sarkasmem:

Společnost je zachráněna.
Pořádek je zaveden.
Rodina je obnovena.
Náboženství je oslaveno.
Autorita je posvěcena.
Stálý mír je pojištěn.

Věru již z titulů těch vane ledový mráz úsměšku. A mrtvým 4. prosince praví básník: „Ó mrtví, tráva bez hluku roste na vašich mohylách, spěte v svých rakvích, ztište se v hrobech, císařství je mír!“ Sarkasmus stále se stupňuje. V Tedeum prvního ledna 1852 praví básník k arcibiskupu Sibourovi: „Dobře, podívej se na pravou stranu, arcibiskupe, a podívej se na levou: tvůj diakon je zráda, tvůj poddiakon krádež, prodávej dále boha a duši! Posaď si mitru na hlavu a plášť hoď na bedra, zpívej starý podlý knězi, vražda po tvém boku sleduje svatý obřad a křičí: Palte do těch, jenž se pohnou, satan drží konviky, a není to víno, čím rudne tvůj kalich.“

Že indignace básníkova vypukne časem v řadu nadávek, které se valí za sebou jak déšť kulí a bomb, patří též ku charakteristice této Musy, která prostovlasá Eumenida sahá po každé zbrani, jen aby ranila. V Iliadě též odhodí často meče a štíty a bojují kamením.

A ohlížeje se do vlasti, kde orgií se zpíjí dav námezdníků usurpatora, praví: „Krmte se, mně milejší jest tvrdý chléb pravdy, suchý chléb počestnosti, sprostý chléb slávy, černý chléb svobody!“

Cítíme, že všecky tyto básně jsou psány pod prvním dojmem. Místy v nich se chvěje hořká, žluči plná slza, místy kouří z nich horká krev obětí. Stará sláva válečná prvního Napoleona jest jen ironickým pozadím podlosti a duševní bídy Napoleona III. Neznám děsnějšího soudu, než jaký pronešen jest v řádcích nadepsaných „On se smál“.

Napoleon totiž dostal v Saint-Cloudu do ruky Hugův pamflet „Napoleon malý“. Vzal knihu do ruky, prohlížel ji chvíli a pak s úsměvem pohrdání ukázal ji své družině s jedovatým sarkasmem: „Hleďte, pánové, Napoleon malý od Viktora Huga — velkého!“

Na tento vtip odpovídá básník: „Však ty již přestaneš řváti, bídníku! Ještě udýchaného tvým zločinem, v tvém triumfu hanebném já tě v čas uchvátil a dal jsem nápis pranýře na tvé čelo a teď dav běží a se ti vysmívá. Tebe pokuta ke kůlu drží přivázaného a jho ti brání, bys bradu pozvedl a trhajíc knoflíky tvého šatu historie po tvém boku obnažuje tvoje rameno. A ty ještě křičíš, necítím ničeho, ty se nám ještě vysmíváš, šašku! Tvůj výsměch kypí vesele na moje jméno — ale já třímám žhavé železo a vidím, jak se kouří z tvého masa!“

Tento Napoleon jest pouze opicí Napoleona I. On se baví, co jiní hynou hlady, umírají v koloniích, zoufají ve vyhnanství. A jen básník je tu trestající metlou.

„Ale ten je stále jen v oblacích!“ namítnou vítězové.

„Ovšem,“ odpovídá on — „hrom je tam také.“

Stejnou hanbou přikrývá básník všecky pomocníky císařství, ano jde dále a chrlí hněv na pohodlnost a zbabělost měšťáků, na podajnost žurnalistiky. Jedinou útěchou jest básníkovi přesvědčení, že přijde soud dějin, že slina na obličeji spravedlivého stane se souhvězdím, že budoucnost, „tento četník boha“, udělá jednou konec tomuto řádění. V své beznaději se obrací k přírodě a ptá se jí, „tohoto svědomí vesmíru“, co smýšlí o tomto banditovi, a vybízí včely na plášti císařském, by oživly a upíchaly nečistého podvodníka samy, když lidé se ho obávají. Všecko opouští jeho vládu. Rozum, právo, čest, cudnost, píseň, péro, soucit, poesie, marseillaisa, orel, blesk, pilník, psi (jsou nyní nahražení prefekty), svornost, myšlénka, zůstane pouze — hanba.

Nejvelkolepější básní knihy, její těžiskem jest velká vise, nazvaná „Smír“. Napoleon I. vidí svůj pád u Moskvy, u Waterloo, umírá na Heleně — ale to všecko není ještě dostatečným trestem jeho zločinu, zrády, jakou spáchal na svobodě; konečně je převezen do Francie, uložen v Pantheonu — náhle jest zbuzen, vztyčí se v rakvi, nadešla doba jeho pravého trestu. Státní převrat 2. prosince, ta děsná ironie Napoleona III. na slávu jeho, toť jeho trest, toť teprv smíření boha. V celé koncepci této skladby dýše velkost; antithesa, její základní tón, povznáší se tu orlím křídlem nad ovzduší události časové v říš pravé poesie.

Nemůžeme rozbírati další básně. Řekněm jen, že obdiv plní čtenáře nad množstvím obratů a obrazů, kterými básník s virtuosností báječnou vyjadřuje, aniž by unavoval, jednu a tutéž ideu. A uvážíme-li, že všecky básně skoro

nesou rok 1852—53, tu věru cítíme, jaká hloubka hněvu, jaká zdrcující síla diktovala tuto knihu. Naposled se obrací básník k svým spolutrpitelům. Básně „Ultima verba“ plna energické síly a poslední „Vyhnancům“ svědčící jsou důstojným zakončením této básnické tryzny za ušlapanou svobodou.

Stejného charakteru je druhá velká sbírka básní politických: „Děsný rok“. Místo Napoleona nastoupili Prušáci, vlast trpící zůstala. Jeden rozdíl je tu přece. „Pokuty“ pěl muž v plném rozmachu lvího genia — „Děsný rok“ stařec těžce zkoušený a zkrušený domácím i národním neštěstím. Hovorné stáří vyznívá zde častěji, než to svědčí umění. Věříme rádi, že pro Francouze má tato kniha význam veliký. Jeť ona jediným vskutku básnickým pomníkem tragické oné epopeje, a to pomníkem, který přes všecky chyby jednostrannosti a pokročilého věku básníkova je velikým. Celý rok vyplňuje dílo to, a prvních šest měsíců, dokud se jedná jen o Francii vůči nepříteli, jest vyplněno básněmi velkými a procítěnými. V druhé polovici zdá se, jakoby básník váhal a sám nerozhodnut nevěděl, jak se zachovati vůči řádění komuny — zatracuje její zločiny ale omlouvá její původce. Věru jen veliká dobrota básníkova, jen jeho snaha směřující k odpuštění může nám býti zde vůdčím světlem. My, vzdáleni ruchu oné doby, nejradši máme básně intimní, týkající se smutku básníkova — umřel jeho syn Charles — aneb jeho vnučky, která v této spoustě zřícenin a zkázy míhne se co světlý paprsk

K těmto akcentům, plným nevystihlé něhy, druží se básně: „List paní, která ballonem vzlétla“ a „Bomba ve Feuillantinech“, první jest popisem obležené Paříže, krmící se vlastní Faunou svou, báseň plná humoru a jemné ironie, druhá jest oživnutí starých vzpomínek na mládí básníkovo, na starou onu zahradu, kde prožil dětství své a kterou nyní zničily pruské bomby. Mezi básněmi posledního měsíce „kde v skutku,“ jak dí trefně Paul de Saint Viktor, „kráčíme plameny,“ vyniká báseň, důstojný to druh „Hřbitova u Eylavy“, líčící, jak pařížský hoch maje být zastřelen (byl chycen na barikadě komunistů) vyžádá si od důstojníka dovolení, by směl odvést hodinky své matce, slibuje, že se pak dostaví. Všichni se smějí této lsti, když důstojník svoluje. Však za chvíli hoch se opravdu vrátí, opře se sám o zeď a nastaví prsa puškám vojáků.

Stránka to věru homerovská. Genialní jest pak její zakončení, kde básník duchaplným obratem se octne v staré Helladě. Zde jsme na vrcholu umění.

Málo slov nám zbývá ku charakteristice politické poesie Hugovy. Při uctivém uznání velkosti jeho stylu zdá se nám, že manýra, víc než jinde, právě zde se k slovu hlásí, a že aspoň částečně pravdu měl starý Göthe svým známým výrokem: Ein politisch Lied — ein garstig Lied.

Jsou opravdu nepolitické básně obou svazků těch v uměleckém vzhledě mnohem dokonalejší.

(Dokončení.)

Loupežník Artifaille.

Z upomínek starého kněze.

Moji rodiče měli již přede mnou pět dětí, tři hochy a dvě děvčata, ale ti všichni jim záhy zemřeli. A proto když jsem se měl naroditi já, zaslíbila mne matka Panně Marii Liesské, zavázala se, že mne bude až do sedmi let jen bíle oblékati a že, jak se pozdraví, vykoná pouť k zázračnému jejímu obrazu.

Takové sliby jsou na venkově dosti obyčejné a nikdo se jim také nedivil: neboť bílá jest barva svaté Panny a Matka Boží Liesská je něco zcela jiného nežli obyčejná Panna Maria. Můj otec, bohužel, zemřel ještě před mým narozením, a matka, která byla žena velmi nábožná, vyplnila slib svůj se vší přísností. Jakmile jsem se narodil, oblékla mne bíle od hlavy k patě, a sotva že mohla choditi, nastoupila cestu k zázračnému obrazu. Zde vykonala svoji pobožnost a obdržela od faráře stříbrný peníz s obrazem Panny Marie, který zavěsila na mé hrdlo. Penízek ten chránil mne v dětském věku přede všemi nehodami, a když jsem dospěl, pohnul mne k tomu, že jsem celý život svůj zasvětil Bohu a jeho službě. V roce 1780 byl jsem vysvěcen na kněze a poslán za kaplana do města Étampes. Kostel, k němuž jsem byl přidělen, vystavěn byl ke cti Panny Marie hned ve dvanáctém století: je to jedna z nejkrásnějších památek doby románské. Až posud má krásná okna, která asi rozkošně kdysi harmonovala s barevnými sloupy a zlacenými jejich hlavicemi. Již co dítě míval jsem rád ty čarovné žulové květy, jež víra jako teplé jarní slunce vykouzlila ze země v dobách minulých; a tak nyní byl jsem šťasten, že mi osud, či spíše Prozřetelnost, vykázala tak hezký, poetický kostel. Trávil jsem v něm celé hodiny. Netvrdím, že to byl cit čistě náboženský, který mne k němu poutal, nikoliv: bylo mi v kostele tom tak volno jako ptáku, když jej pustí na svobodu. Co je ptáku širý prostor, tím byl mi ten kousek od portálu k oltáři, a co je ptáku volnost, tím bylo mi moje snění, do něhož jsem se v kostele tom zapřádal. Často klečel jsem celé hodiny na některém náhrobku, nebo stál opřen o sloup a přemýšlel jsem. O čem? O subtilných otázkách dogmatických nikdy ne; co mne vždycky nejvíce zajímalo, byl onen věčný zápas mezi dobrem a zlem, který hněte člověka od prvního hříchu. Sníval jsem o těch krásných andělích s bílými křídly, o těch ohyzdných ďáblech s rudým jazykem, kteří, jakmile slunce nahlédlo do oken, oživli na skle; jedni zářili nebeským leskem, druzí se rděli v plamenech pekla. V tom kostele byl jsem jako doma: zde jsem žil, myslil a se modlil. V malém domku farním jsem se nikdy dlouho nezdržel; najedl jsem se, vyspal, a šel zase buď do přírody nebo do kostela. Někdy zůstal jsem v kostele až do půlnoci. Lidé to věděli, a když mne nenašli na faře, přicházeli za mnou do kostela.

O světě zvěděl jsem málo co, a také jsem netoužil věděti, co se v něm děje. Jedna věc však zaměstnávala tou dobou mysli všech, malých i velkých, kněží i laiků.

V okolí našeho města řádil nástupce, či spíše sok Cartouchův a Poulaillerův, který v smělosti neměl sobě rovného. Tento loupežník, který se odvažoval na všecko, zvláště na kostely, nazýval se Artifaille.

Loupeže toho bandity zajímaly mne zvláště proto, že jeho žena byla velice nábožná a chodila často ke mně k zpovědi. Zločiny jejího muže tížily ji zrovna jako vlastní hříchy; myslila, že co jeho žena bude Bohu za ně zodpovědna, a proto trávila celý život na modlitbách a ve zpovědnici v té naději, že její dobré skutky budou pokáním za zločiny jejího muže. Ten, jak jsem pravil, byl lupič, který se nebál ani Boha ani ďábla; říkal, že jest společnost lidská špatně zařízena, a že jest od Boha poslán, aby ji napravil. Tvrdil, že zjedná zase rovnost jmění a že se co nevidět objeví celá sekta, která bude hlásati to, co on prováděl prakticky, totiž kommunismus. Asi dvacetkrát byl zajat a uvězněn, ale pokaždé hned druhé nebo třetí noci nalezli vězení jeho prázdné; a poněvadž si neuměli vysvětliti, jak uprchnul, říkali, že nalezl bylinu, která řeže železo. Vůbec vypravovaly se o tom člověku věci prapodivné. Já si na něho nevzpomněl leda tehdy, když jeho ubohá žena přišla se zpovídat, když mi líčila svoje obavy, svoje utrpení prosíc mne o radu. Radil jsem ji, aby se snažila přivésti muže svého na dobrou cestu — ale jak? to jsem ji poraditi nedovedl. Nezbývalo jí tedy nic jiného nežli modliti se za něho a doufati v neskonalé milosrdenství boží. —

Blížily se velkonoce roku 1783. Bylo to v noci ze zeleného čtvrtku na velký pátek. Zpovídal jsem celý den až do osmi hodin do večera a byl jsem tak unaven, že jsem usnul ve zpovědnici.

Kostelník mne viděl, ale věda, že zůstávám často v kostele až do noci a že mám u sebe klíč ode dveří kostelních, nechal mne spáti. Spal jsem tedy, až vytrhly mne pojednou ze spaní dvojí zvuky. Na věži bila půlnoc a na dlažbě šustily tiché kroky.

Otevřel jsem oči a chtěl jsem vyjíti ze zpovědnice: ale v tom vnikl oknem do chrámu měsíc a v jeho bledém svitu spatřil jsem postavu muže.

Muž ten kráčel opatrně, rozhlížeje se při každém kroku, a já pochopil ihned, že to není nikdo z kostelních sluhů ani zpěváků, nýbrž nějaký vetřelec, který má špatný úmysl.

Noční host zaměřil k oltáři. Pojednou se zastavil a po malé chvilce zaslechl jsem, jak zazvonilo železo o kámen; ve tmě zableskla se modrá jiskra, zapadla do hubky zapálila ji a od ní rozsvitil si člověk ten slabou svíčičku. Při jejím svitu mohl jsem jej dobře pozorovati. Byl to muž postavy prostřední; za pasem měl dýku a dvě pistole. Tvář jeho byla spíše posměvavá nežli strašná; rozhledl se ještě jednou kolem sebe, kam až sahala záře svíčky, a jak se zdálo, byl docela spokojen.

Na to vyňal z kapsy svazek klíčů; s jich pomocí otevřel tabernakl, vyňal z něho ciborium, starý stříbrný kalich pěkné práce z dob Jindřicha II., pak těžkou monstranci, kterou darovala městu Marie Antoinetta, a co tam ještě nalezl.

Když byl tabernakl prázdný, zavřel jej pečlivě a poklekl, aby otevřel zasklený spodek oltáře.

Tam byla vosková soška Panny Marie se zlatou, drahokamy posázenou korunou a bohatě vyšívaným rouchem. V pěti minutách otevřel skříni, jejíž skleněná dvířka mohl ostatně vymačknouti, a chystal se oloupiti Pannu Marii o její šperky; já nechtěje dopustiti, aby došlo k takové ohavnosti, vyšel jsem ze zpovědnice a zaměřil jsem k oltáři.

Jak dvířka zpovědnice vrzla, zloděj se ohlednul. Naklonil se v tu stranu, odkud šramot vycházel, a pátral zrakem svým v nejodlehlejších koutech kostela, ale zpovědnice stála v šeru a proto mne nespatřil, až teprve když jsem pojednou vstoupil do osvětleného kruhu. Jak viděl zloděj před sebou člověka, opřel se o oltář, vyňal z pasu pistoli a namířil ji proti mně.

Ale podle mého roucha mohl poznati, že jsem bezbranný kněz, jehož štítem jest víra a zbraní pouhé slovo. Ač na mne mířil, kráčel jsem přece až k oltáři. Věděl jsem, kdyby střelil, že by pistole selhala, anebo že koule by letěla jinam, neboť držel jsem ruku na posvátném penízi, který mi visel na hrdle, a cítil jsem, že by mi byla Matka Boží nejlepší záštitou. Tento můj klid odzbrojil banditu.

„Kdo jste?“ tázal se mne hlasem co možná klidným.

„Vy jste Artifaille?“ pravil jsem.

„Ovšem,“ odvětil, „kdo jiný by se odvážil vniknouti sám do kostela, jako nyní já?“

„Ubohý, zatvrzelý hříšníku, ještě se chlub svým zločinem,“ pravil jsem, „což nechápeš, že v té nebezpečné hře ztratiti můžeš nejen tělo, nýbrž také duši?“

„Ah!“ smál se, „co se týče těla, to jsem si zachránil již tolikrát, že se o ně báti nemusím, a co se týče duše — —“

„Nuže! co se týče duše?“

„O tu ať se stará žena; ta je světice, ať se modlí za nás oba.“

„Máte pravdu, příteli, vaše žena je světice a zemřela by bolestí, kdyby se dověděla, jakého zločinu byl byste se dopustil.“

„Myslíte?“

„Dojista.“

„Pak byl bych aspoň vdovcem,“ pokračoval lupič se smíchem a sáhal znova po posvátných nádobách.

Ale já vystoupil až na třetí stupeň oltáře a zadržel jsem mu ruku.

„Ne,“ pravil jsem, „ten zločin spáchati nesmíte.“

„A kdo mi v tom zabrání?“

„Já.“

„Násilím?“

„Ne, pouze slovem svým. Bůh neposlal sluhy své na svět, aby vládli mocí, nýbrž pouze slovem, které někdy více vykoná, nežli sama moc. Poslyšte, příteli, o kostel tu nejde, ten může si koupiti nádobí nové, nýbrž o vás, který nemůžete ze svého hříchu se vykoupiti, když jej spácháte — vždyť to, čeho se dopustiti chcete, jest svatokrádež.“

„Eh, co! myslíte si, že to bude poprvé, co oloupím kostel?“

„Ne, vím, že jste oloupil již deset, dvacet, třicet kostelů — ale co na tom? Až posud byly oči vaše zavřeny, nyní se otevrou a bude dobře. Neslyšel jste nikdy, že byl kdysi muž, jménem Pavel, který hlídal pláště těch, kteří kamenovali svatého Štěpána? Nuže, tento muž měl oči pokryté šupinami, jak praví sám o sobě; ale jednoho dne spadly mu šupiny ty s očí, on prohledl a stal se z něho

svatý Pavel. Ano, svatý Pavel! veliký a slavný apoštol Pavel!"

„Poslyšte, velebný pane, svatý Pavel byl přece sťat?"

„Ano."

„Co tedy z toho měl, že prohlédl?"

„Nabyl přesvědčení, že někdy pokuta bývá naší spásou. Teď zanechal svatý Pavel na světě čestnou pověsť a v nebesích dobyl si věčné blaženosti."

„A v kolika letech přišel svatý Pavel k rozumu?"

„V třiceti pěti."

„Pak je u mne již pozdě, mně jest čtyřicet."

„Na pokání není nikdy pozdě. Víte, že na kříži pravil Ježíš k lotrovi: Ještě dnes budeš se mnou v ráji."

„Jak vidím, tobě to stříbro náramně k srdci přirostlo," pravil lupič, pohlednuv na mne.

„Ó ne," odvětil jsem. „Víš, co mi na srdci leží? Tvoje blaho, tvoje spása. — Rád bych zachránil tvoji ubohou duši."

„Ale mlč, snad nemyslíš, že ti to uvěřím?"

„Chceš, abych ti to dokázal?"

„Aj, to by mne věru bavilo."

„Jakou asi cenu přikládáš těmto nádobám, které chceš ukradnout?"

„Jakou cenu?" opakoval bandita, prohlížeje s patrným zalíbením vzácné ty věci; „inu, za tisíc tolarů to stojí."

„Tisíc tolarů?"

„Vím dobře, že ty věci mají cenu dvojnásobnou, ale když je budu prodávati, musím sleviti aspoň dvě třetiny. Ti židé jsou zloději."

„Pojď do mého bytu."

„Do tvého bytu?"

„Ano, pojď ke mně, do fary. Mám asi tisíc franků, a dal bych ti je prozatím."

„A což druhé dva tisíce?"

„Druhé dva tisíce? Slibuji ti na svoji kněžskou čest, že je také dostaneš. Moje matka má statećek, prodám z toho kus pole asi za dva tisíce franků a dám ti je."

„Ano, umluvíš se mnou dostaveníčko a vlákáš mne do pasti?"

„Ty sám nevěříš tomu, co pravíš," odvětil jsem podávaje mu ruku.

„Ovšem, že tomu nevěřím," děl zamyšleně. „Je tvoje matka bohatá?"

„Ne, je chudá."

„Pak bude tedy na mizině?"

„Když jí řeknu, že svým jměním zachrání duši, bude mi žehnati. Ostatně, nebude-li míti ničeho, přijde ke mně, a budeme míti oba dost."

„Dobře," pravil lupič. „Tedy pojďme."

„Budiž, ale počkej."

„Nač?"

„Zavři napřed ty věci zase do tabernaklu, snad ti to přinese štěstí."

Lupič se zamračil snad proto, že nemohl se ubrániti víře, která proti jeho vůli se v něm probouzela; vložil zase posvátné nádoby do tabernaklu a pečlivě jej zamknul.

„Pojďme," pravil.

„Dříve udělej kříž," odvětil jsem.

Chtěl se mi vysmát, ale smích ztuhnul mu jaksi na tváři. Na to požehnal se znamením kříže.

„A nyní, pojď," pravil jsem k němu.

Vyšli jsme postranními vrátky; nežli minulo pět minut, byli jsme v mém bytě.

Po cestě, ač byla krátká, byl zloděj velice rozechvěn; ohlížel se na všecky strany, neboť se obával, aby neupadl do nějaké pasti. Když přišel do mého bytu, zůstal u samých dveří.

„Nuže, kde je těch tisíc franků?" tázal se.

„Počkej," odvětil jsem.

Rozžehl jsem svíčku v hasnoucím krbu, otevřel skříni a vyňal z ní pytlík.

„Tu jsou," pravil jsem podávaje jej lupiči.

„A kdy dostanu ty dva tisíce?"

„Prosím tě, dej mi lhůtu šesti neděl, a opatřím je."

„Dobrá."

„Komu je mám odevzdati?"

Lupič chvíli přemýšlel.

„Mé ženě," pravil.

„Dobře."

„Ale ona se nedoví, odkud pocházejí, ani jak jsem jich získal?"

„Nedoví se ničeho, slibuji ti to, aniž kdo jiný. A ty mi zase slib, že nikdy nesáhneš na žádný kostel zasvěcený Matce Boží?"

„Nesáhnu."

„Na tvou čest?"

„Na mou čest!"

„Nuže jdi, bratře, a nehřeš více."

Pokynul jsem mu na znamení, že může odejíti. On chvíli váhal; pak otevřel opatrně dvéře a zmizel.

Já pokleknul a modlil jsem se za něho. Ještě jsem nebyl hotov, když někdo zaklepal na dvéře.

„Dále," pravil jsem ani se neohlednuv.

Někdo vešel a vida mne na modlitbách zastavil se u dveří. Když jsem se domodlil, obrátil jsem se. U dveří stál Artifaille drže můj pytlík s penězi v rukou.

„Tu máš svých tisíc franku," pravil ke mně.

„Mých tisíc franků?"

„Ano a ty dva tisíce ti odpouštím."

„Ale víš, co jsi mi slíbil?"

„Bohužel!"

„Lituješ toho?"

„Ani nevím, zdali toho lituji, ale tvoje peníze nechci."

Položil je na stůl a když odcházel, zastavil se, jakoby chtěl něco říci, ale, jak se zdálo, nechtěla mu ta slova z úst. Díval se pouze tázavě na mne.

„Čeho si přejete?" tázal jsem se ho. „Jen mluvte, milý příteli. Vím, že je to něco dobrého. Nestyďte se za to."

„Ty máš velkou úctu k Panně Marii?" tázal se mne.

„Velkou."

„A věříš, že její přímluvou může býti člověk, třeba hříšný, v hodině smrti zachráněn?"

„Ovšem."

„Nuže, na místě oněch tří tisíc franků, které jsem ti odpustil, dej mi nějaký ostatek, nějaký škapulíř, vůbec něco, co bych mohl políbiti v hodině smrti."

Sňal jsem svůj peníz, který mi matka při narození pověsila na krk, a který mne od té doby nikdy ještě neopustil, a dal jsem jej lupiči.

On jej políbil a uprchnul.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Osamělý ostrov.

Asi pět zeměpisných mil, přímo na sever od Islandu leží ještě jeden malý skalnatý ostrůvek osaměle v pustině arktického moře, — ostrov Grimsey, patřící jako Island taktéž Dánsku, ale dosud málo prozkoumaný. Teprve loni nařídilo dánské ministerstvo vládě islandské, aby dala málo známý ostrůvek vědecky prohlednouti, a tento úkol svěřen byl meteorologu Thoroddsenovi, jenž vykonav jej, uveřejnil o své práci podrobnější zprávu. Grimsey jest obýván 88 lidmi, kteří jsou naprosto odloučeni od veškerého spojení s Islandem, leda že se snad jednou nebo dvakrát do roka někomu podaří s velkým nebezpečím se tam doplaviti.

Vylíčiv meteorologické poměry ostrůvku, a popsav jeho skrovnou květenu, přichází Thoroddsen do vypsání poměrů obyvatelstva. Mají tam duchovního, Petra Gudmundsona, který již po dlouhá léta sám se zabývá meteorologickými pozorováními, obdržev potřebných k tomu přístrojů z Kodaně. Žije v naprosto apoštolské chudobě, odloučen od celého světa, jako poustevník, ale milován svou malou obcí, pro kterouž skládá vždy nové a nové církevní písně v islandském nářečí. Zaujímá v tomto ohledu nejpřednější místo mezi islandskými básníky.

Obyvatelstvo živí se chytáním ptactva, sbíráním vajec a lovem ryb. Srázná skaliska na východní straně ostrova obývána jsou myriadami mořských ptáků rozmanitého druhu. Skály jsou ptactvem a hnízdy jako pokryty a vůkol zdá se, jakoby byl vzduch jedinou pohybující se spoustou ptačích křídel, zvláště jsou-li ptáci vyplašeni.

Sbírání vajec jest práce velmi namáhavá a nebezpečná, i děje se jako na Islandu spouštěním se po provazu přes příkrá skaliska. Devět, deset silných mužů drží odvážného soudruha nad propastí a vytahují jej opět na dané znamení, když byl dostatečné množství vajec z hnízd vybral. Tento vyběrač volí se obyčejně z celé družiny losem.

Lovení ryb děje se na 14 malých, otevřených loďkách, na nichž odvažují se rybáři na 6—10 km. do moře. Také toto jest zaměstnání nebezpečné, hlavně pro častá a náhlá vzdýmání se moře, předcházející obyčejně počasí bouřlivé, a dále proto, že není bezpečných přístavišť.

Jen málo kdy bývá obyvatelstvo ostrova navštěvováno cizinci. Jsou to nejvíce islandští lovci žraloků, nebo angličtí a francouzští rybáři, kteří se na Grimsey na krátko zastaví.

Z domácích zvířat mají na ostrově pouze několik ovcí. Druhdy bylo tam pět krav, ale krutou zimou r. 1860 byli obyvatelé nuceni je zabiti, a od té doby, po celých čtyřiadvacet let, neokusil tam nikdo kravského mléka. Roku 1881 byli na Grimsey dva koně.

Zdravotní stav obyvatelstva je dobrý a panovavší tam druhdy kurděje vymizely.

Na celém ostrově není stromečku ani keře přesahujícího 1 metr výše. Za to jest hojnost dříví mořem naplaveného, z něhož se staví i kterým se topí.

Život těchto lidí, píše Thoroddsen, jest zvláště v zimě nevýslovně osamělý. Ze světa nedostávají žádných zpráv a kolem sebe vidí, kam jen zrak dosáhá, jenom sníh a polární led. Jediná změna, kterou tu příroda poskytuje, jsou měnivé barvy severní záře, mihotání se hvězd na obloze a fantastické podoby ledovců. Ký tedy div, že jsou to lidé vážní, klidní, zbožní a zadumaní. Dlouhé zimní noci krátí sobě čtením, v němž první místo zaujímají staré Sagy, hraním v šachy a společnými schůzemi o vánocích, při nichž se baví tak vesele, jak tomu jen zřejmá chudoba všech, ale také nezvyklost potřebám lidí požehnanější kraje obývajících dovolují.

Drobnosti.

— Pařížský „Figaro" přinášeje zprávu o hudební slavnosti Birminghamské, nemůže přijíti Ant. Dvořákovi na jméno. Dvořák dirigoval tam, jak známo, provedení své „Svatební košile". Dopisovatel „Figara" mysli, že je Dvořák plnokrevný Němec, a hází jej s nenáviděným Wagnerem do jednoho koše. Dvořákovi může na tomto úsudku pramálo záležeti, zvláště když se strany anglické přijata byla „Svatební košile" s opravdovým nadšením. Francouzi vůbec nemají smyslu pro jiné souvěké umění než své vlastní, a nevědomost jejich v ohledech národnostních jest úžasná, a u tak velkého národa až politování hodna. Vždyť viděl dopisovatel téhož „Figara" o plzeňských vojenských cvičeních všude na obchodních skladech „maďarské" nápisy, a dal rakouského císaře v Rokyeanech vítati nadšeným lidem plnokrevných potomků Arpadových!

— Území od Němců jenom letošního roku a pouze v Tichém Oceanu zabrané má povrch celé Anglie se Skotskem. Tak zaznamenává s trpkou tváří anglický „Graphic".

— Srdce všech fotografů krajin, zvláště amateurů, zaraduje se, doví-li se o ne sice novém, ale nadobro zdokonaleném vynálezu, jenž učiní fotografování pod širým nebem pravou hračkou. Jak známo, musí fotograf i na suchých deskách nositi s sebou buď několik kasset, které činí nesnáz svou tíží, nebo vyměňovati si desky ve tmě neb v neaktinickém světle rozmanitým, ne příliš pohodlným způsobem. Kromě toho jsou desky skleněné vždy náchylny k rozbití a poměrně velmi těžké. V Anglii užívá se dosti pouhých gelatinových blanek, které nemají vad skla, ale za to působí mnohé jiné fotografa trýznící nepohodlí. Anglická „Eastman Company" shotovuje teď zvláštní tak zvané „Roll Holders", kassety válečkové, v kterých užívá se k negativům místo desek skleněných velmi průzračného papíru s dokonalou texturou stejnoměrnou. Nová kasseta podobá se obyčejné s tím rozdílem, že má uvnitř nahoře i dole po válečku, tak že se navinutý papír dá pozvolna převinovati z jednoho na druhý, a tak postupně vystavuje se světlovým obrazům vždy nová sensitivní plocha. Cestující fotograf může na jednu stučku papíru přejmouti 20—30 obrazů, které se pak od sebe odstříhnou a vyvíjí. Vzorky positivů shotovených pod tímto novým „negativovým" papírem jsou právě od Eastman Dry Plate & Film Company vystaveny v Kensingtonském museu a vzbuzují opravdový obdiv všech znalců.

— Přírodozpytci severoameričtí jsou v extasi. Chycen totiž na jedné železniční trati Marylandské had, který zpívá. Ukazují jej v Smithonian Institute ve Washingtonu. Had zpívá prý jako sedmihlásek, a když zpívá, skáče jako žába. Je čtyři stopy dlouhý. V Americe nebyl dosud zpívající had nalezen, a ten, jenž nalezen teď — liší se podobou valně od zpívajících hadů východoindických. Mořský had prý to není.

— Policie londýnská vydala obšírnou zprávu za r. 1881, v které obsažena jsou následující zajímavá dáta: Policejní obvod londýnský rozšířen za rok o čtyřicetšest anglických mil nových ulic a náměstí. Zločinů poměrně bylo méně. Opilců pozorovala policie roku 1883 19.487, roku 1881 pouze 17.203. — 883 vozků odsouzeno pro rychlou jízdu ulicemi. Policie sebrala přes 16.000 psů bez pána. Více než 20.000 různých věcí nalezeno zapomenutých ve veřejných povozech. Asi polovice dostalo se opět do rukou svých majitelů. Drožek přibývá, fiakrů ubývá. Policejních zřízenců jest 12.880.

— Originál nejnovější čínsko-francouzské smlouvy o mír přetrvá zajisté mnohokráte mír sám. Listina zabalena jest pečlivě do stučky žlutého hedvábí otočeného, zlatými šňůrami a uložena tak do vzácné skřínky lakované a vykládané perletí. Skřínka má zlatý zámek a spočívá opět v košíčku ze sandalového dřeva, který jest konečně uložen ve skříni kovové.

Listárna redakce.

P. Al. Jizera: Nezbývá Vám, než čekati déle, až věci dozrají. — „G. J." (Povídka z pozdní zimy): Báseň má velmi krásná místa, pro tisk musila by se však upravit. Učiníte to zajisté někdy sám. Pošlete zatím něco kratšího.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Voloček".

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďte adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice č. [illegible]

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází [illegible] a 20. každého měsíce [illegible]

ROČNÍK XIII. 20. září 1885. ČÍSLO 27.

Souboje v Čechách.

Obrázek z kulturní historie od *Josefa Svátka.*

Kdyby byl souboj příznakem civilisace, stáli by v naší době Francouzové a Maďaři nejspíše v čele všech ostatních národů světa, neboť u oněch i u těchto jsou nyní souboje takměř na denním pořádku a zejména peštské listy, jak je čtenářům denních novin známo, neustávají přinášeti zprávy o soubojích, jimiž se horkokrevní synové Arpádovi snaží vyrovnati neméně horkokrevným Pařížanům. Na štěstí není ale souboj, jejž řízný náš Rittersberg ve svém „Konversačním slovníčku“ stručně i případně vysvětluje co „bláznovství, proti němuž se vždy hlasitěji mravnost i rozum vzpírají“, ještě žádným měřítkem vzdělanosti neb pokročilosti národa, ba právě naopak. Jinak bychom musili býti my Čechové pokládáni za národ velmi opozdilý, neboť „souboj“, skutečný krvavý souboj, jest dnes v naší národní společnosti něco přímo neslýchaného, a zašeptá-li si po dlouhých letech v Praze druh druhu tajemně do ucha, že ten neb onen kavalír, ten neb onen důstojník měl kdesi ve Stromovce nebo v Košířích souboj, pak je to událostí tak neobyčejnou, že se na podobnou i známí „nejstarší lidé“ nedovedou více upamatovati.

A přece bývaly v Čechách souboje rovněž obvyklým obyčejem, jako ve všech jiných zemích, ano bývaly doby, kdy se předkové naši mohli v ohledu tomto směle vyrovnati dnešním Pařížanům a Maďarům; leč zapomnělo se již na to vše a jen mimochodem stává se v kronikách minulých věků zmínka o tom neb onom pánu a rytíři českém, buď že v souboji padl, nebo že protivníka svého v souboji skolil. Sebráním zpráv příslušných podařilo se nám sestaviti jakousi historii soubojů v Čechách, která není bez mnohé zajímavosti a v dějinách kulturních taktéž svou stránku vyplňuje.

Než ale k líčení samému přistoupíme, jest nutno zmíniti se o některých věcech, kterých je širším kruhům pro větší znalost předmětu nezbytně třeba věděti.

Především se musí vytknouti význačná okolnost, že klassický starověk neznal žádných soubojů v nynějším smyslu slova. Co bájili Řekové o bitkách hrdinů před Trojou, co Římané o zápasu Horaciů a Kuriaciů, to vše byly boje povahy zcela jiné než souboje osobní, v nichž byla pouze čest jednotlivců bráněna a nikoli zájem národa veškerého, jako tomu bylo při zmíněných zápasech v dobách klassických. Tehdáž měli národové zcela jiný názor o cti osobní a kdokoli se jí při někom dotknul, byl trestán státem, zákonem, a nebylo tudíž příčiny k rozmiškám čestným. Avšak též národové východní, i národ israelský v to čítaje, neznají souboje i ač o rytířském duchu mnohých z těchto národů, ku př. Arabů, není nikdo v pochybnosti, přece by se i nejstatečnější Arab asi jen opovržlivě usmál, kdyby na něm bylo žádáno, aby si dal od někoho, kdo ho pohaněl nebo kdo mu ženu svedl, ještě kuli do těla vehnati. Neznajíť souboje taktéž ani Hindové ani vyznavači jiných věr pohanských, a tak se mimovolně namane domněnka, že snad je veškeré soubojnictví jakousi výsadou křesťanství, čili že vešlo teprve za dob křesťanských u národů evropských v obyčej.

A skutečně jest tomu tak. Neboť domněnka oněch, kdož mají za to, že nynější zvyk souboje jest pouze výsledkem a zbytkem „pěstního práva“ středověkého, jest právě tak mylná jako domněnka Grimmova a jeho přívrženců, že prý „boží soudy“ jsou původu pohanského a pocházejí z dob prastarých. Ni jedno ni druhé toto domnění není opodstatněno žádnými doklady, kdežto naopak není o tom žádné pochybnosti více, že „boží soudy“ čili „očisty“ (ordalie) jakožto průvody nebo průkazy k vyšetřování pravdy způsobem nadpřirozeným sahají prvními stopami svými teprve do IV. století křesťanského. Z těchto „božích soudů“, při nichž bylo užíváno k nalezení pravdy původně vody a žhavého železa, později pak i meče, vyvinul se souboj soudní a z tohoto zase souboj osobní. Lze tedy právem říci, že je souboj křesťanského původu, anť má svůj počátek v „božích soudech“, jíž ve IV. století u západních Gothův užívaných a uvedených v VI. století od burgundského krále Gundebalda v soustavu zákonní, která pak i do zákoníků jiných národův přešla. Nejhorlivěji se ujali soustavy té národové germanští, u nichž vůbec „boží soudy“ a „soudní souboje“ brzo splynuly v pojem jeden, tak že takový souboj jako každá „očista“ vůbec byl zároveň pokládán za „boží soud“, čímž se ovšem původní význam „božích soudů“ zcela posinul, neboť kdežto tam záležel „boží soud“ v projevu jakési zázračném, kterým bůh sám dával za právo nevině, rozhodovala zde pak jen síla tělesní a zručnost bojovní, jak tomu dodnes u soubojů jest.

A když tímto způsobem souboj byl učiněn odvislým ne více od zázraku, od moci nadpřirozené, nýbrž jen od

moci a síly člověka, jíž si jej také germanští rytíři vymínili výhradně pro sebe a ustanovili, že souboj mečem k vůli své „očistě“ smí vésti pouze osoba šlechtická, kdežto se ostatní láje směla vyzvati nejvýše na kyj neb obušek. Při souboji rytířském ovšem musily býti na obou stranách zbraně i ostatní poměry zbrojní zcela stejné, žádný z obou protivníků nesměl užiti nějakých výhod, jen aby se mohlo tvrditi, že při „soudním souboji“ zvítězilo skutečně právo, byť i stokrát bylo podlehlo silnějšímu neb zručnějšímu bezpráví.

Tak se vyvinula vedle „božích soudů“ celá soustava v soubojnictví, jak ji od zmíněného zákona Gundebaldova z roku 501 až po „Sachsenspiegel“ a jiné zákony německé stopovati můžeme. Jen tolik ještě podotknouti sluší, že církev v prvních dobách nevěděla, jak se chovati k božím soudům a soudním soubojům; někteří papežové, biskupové a preláti „soudy boží“ přikazovali, jiní je opět zatracovali, ale i přes tuto nesrovnalost udržely se „boží soudy“ až do XIV. věku; větší sjednocenost panovala v odsuzování soubojů, jen že nebylo ve směru tomto docíleno žádných výsledků, byť i byli církevní sněmové na soubojníky kletbu vyhlašovali a panovníci smrtí jim hrozili — rytířská privilej tato, na jakou se soudní souboj zvrhl, bujila ve všech zemích a u všech národů zejména od zavedení křesťanství dále.

Tento křesťanský ráz původu soubojů vysvětluje také zcela přirozeně, proč se u starých Slovanův, pokud nebyli ještě obráceni na víru křesťanskou, nesetkáváme s nižádnými stopami toho, že by u nich byly „boží soudy“ neb soudní souboje v obyčeji bývaly.*) Co se u nás uvádí na základě „pravdozvěstného ohně“ a „svatocudné vody“ z Rukopisu Zelenohorského jakožto důkaz toho, že „boží soudy“ byly již u pohanských Čechů v obyčeji, jest ze známých příčin posud sporné a nenalézá dalších dokladů ani z věků bezprostředně následujících ani u ostatních národů slovanských. Teprve po zavedení křesťanství v Čechách počínají se objevovati doklady takové, což jest nám důkazem, že „boží soudy“ byly též u nás teprve v době křesťanské zaváděny a sice že přišly do Čech z Německa, jako podobných mravů a ctností více, z nichž připomínáme jen pověstné soudy čarodějnické. I v tomto ohledu jeví se tedy starý zásadní rozdíl mezi povahou slovanskou a germanskou, rozdíl to, který ovšem Slovanům jen ke cti slouží a v nevýbojné jejich povaze se zakládá. Jako u všech Slovanů panovaly v oboru soudnictví a vykonávání práva veřejného i soukromého též u Čechů zcela jiné zásady než u Němců, a teprve vlivem německým počaly zásady tyto v Čechách měniti povahu svou, až se pak průběhem věků z velké části přizpůsobily názorům sousedů západních tak mocně, že se zde „boží soudy“ o století déle udržely, než v zemích německých, kde ku př. císař Fridrich souboje soudní pro Štýrsko již roku 1237 zrušil.

Jako instituce „božích soudů“ byly tedy též vyplývající z nich soudní souboje vynálezem německým, v Čechách za dob ryze slovanských neznámým, jejž Čechové právě jako Slované polabští (o kterých to dí kronikář Wippo) přijali teprve od Němců. Připomíná-li se na doklad toho, že souboj byl znám již pohanským Čechům, báseň „Záboj“ v Rukopisu Kralodvorském, v níž se líčí souboj Záboje s Luděkem, a dále báseň „Čestmír“, v níž se taktéž popisuje souboj Čestmíra s Vlaslavem, tož nesmí se zapomenouti, že jest zde co jednati s básněmi a nikoli s údaji historicky doloženými; leč i v obou těchto básních líčí se souboj jen co pouhá episoda boje a ani v tom ani v onom případu není příslušných znaků vlastního souboje. Jeden z českých badatelův o té věci (Dr. Emil Komárek v „Mus.“ 1868, str. 368.) výslovně dí o výjevu v básni „Čestmír“ takto: „Souboj mezi oběma vůdci jest bezpochyby smyšlený, neb zaujímá za konečné rozhodnutí mezinárodních rozepří ve všech pověstech typické místo,“ s kterýmžto náhledem úplně souhlasíme, poněvadž se tento způsob rozřešení boje vyskytuje skutečně v nesčíslných pověstech a u všech národů evropských.

Toho dokladem jest i známá legenda o souboji, jejž český kníže sv. Václav nabídnul kouřimskému knížeti Radislavovi před bojem, aby ušetřil krve obapolných poddaných, ačkoliv je známo, že sv. Václav liboval si ve hrách rytířských, které byl v Němcích seznal, a tudíž i soubojům byl nakloněn. *) Soubojem tímto, který prý zázračným zjevením se dvou andělů po boku sv. Václava skončil nekrvavě pokořením se Radislava, octli jsme se již v době křesťanské, která též souboje do Čech uvedla a tím i nás na historické pole „božích soudů“ a soudních soubojů přivádí. **)

Avšak trvalo to, jak na čest národa českého musí býti řečeno, dlouhou dobu, než se německý zvyk soudních soubojů také v Čechách šíře ujal, a ještě delší doba uplynula, než byl uveden v jakousi formu zákonní, která v Němcích trvala již od staletí. Tam již v X. a v XI. věku bylo podrobně předepsáno, jakým způsobem se má souboj vésti, který stav se smí v něm účastniti a jakých

*) Šafařík a Palacký (a po nich Erben v „Naučném Slovníku“) vyslovují sice ve svém společném spisu „Aelteste Denkmäler“ (str. 99.) náhled, že prý „boží soudy nalézáme u Slovanů v nejstarších dobách tak rozšířené, že je též u Čechů musíme pokládati za pozůstatky z dob pohanských a z doby nejstarší“. Náhled tento však je pronesen jen mimochodem a bez dokladů, tak že při dnešním stavu badání, jenž při všem žádá důkazů a dokladů, netřeba více na něj váhu klásti. Vždyť sami řečení dva něenci hned po uvedeném tuto výroku dokládají, že nejstarší určitá zpráva o „božích soudech“ v Čechách pochází teprve z roku 1039. Na jiném místě („Museumszeitschrift“ 1831, II. 315) diví se Palacký naopak zase právem, jak se takové „pošetilé“ právní prostředky jako „boží soudy“ mohly v Čechách tak dlouho udržeti vedle tak moudrého zařízení, jako byly „poroty“. Poroty byly prastarým zřízením českým, „boží soudy“ však byly sem přivlečeny z Němec jako zřízení křesťanské a pominuly teprv tehdy, když český kněz, arcibiskup Arnošt z Pardubic, sám je jako nekřesťanské vymýtil. Tím se také vysvětluje, proč i současníci Arnoštovi, Ondřej z Dubé a Tóma ze Štítného „boží soudy“ jmenují „obyčejem pohanským“, neboť Arnošt z Pardubic a kněží vůbec je tehdáž označovali lidu za zbytek pohanstva, aby je tím spíše jako vynález ďáblův vymýtili.

*) Viz „Prameny Dějin českých“ I. 131., kde se v legendě o sv. Václavu dí: „I vsed na koně svého, počal hráti se sluhami na dvoře Boleslavově.“

**) Zde třeba učiniti aspoň zmínku o pověsti v kronice Dalimilově (kap. 21.) obsažené, v níž se vypravuje, kterak již moravský kníže Svatopluk v převlečení mnicha svedl vítězný souboj s německým rytířem na dvoře císaře německého; leč vypravování toto se zakládá na pouhé pověsti a jedná mimo to na půdě německé, nespadá tedy v obor naší stati. Ale i co pověst vztahuje se údaj tento o souboji Svatoplukovu k době křesťanské, kdežto o věku pohanském v tom ohledu ani žádných pověstí není, poněvadž tehdáž souboje u Slovanů vůbec nebyly známy, tím méně pak v obyčeji.

zbraní při něm užívati; ano zřízení toto bylo tam tak zdokonaleno, že byly připouštěny k soubojům nejen též osoby duchovní, leč i ženy a panny, jak to ovšem vyplývalo z klamného názoru onoho, že každý soudní souboj jest zároveň „božím soudem“. O ničem takovém nebylo slechu v Čechách v prvních dobách, čímž se vysvětluje ta sporost příslušných zpráv o našich kronikářů, od Kosmy počínaje. Teprve statuta knížete Oty na obecném sněmu v Sadské roku 1189 prohlášená činí první zákonní zmínku o soudním souboji, jenž „má býti připuštěn pouze naproti cizincům, protože sám jest cizího původu“. Tímto výrokem jest nejzjevněji dokázáno, jakého původu souboj v Čechách jest a komu za „rytířský“ tento obyčej právě jako za „boží soudy“ máme co děkovati.

Bojováno pak bylo tehdáž při takovém soudním souboji buď mečem buď kyjem a sice bylo rozhodováno mečem tehdáž, jednalo-li se o vraždu neb o zabití, kyjem, šlo-li o odškození při zabití neb o cizince. Boj vedli pravidelně původce a pohnaný pod dozorem duchovenstva před soudem, jenž pak přiřknul právo onomu z obou, který přemohl protivníka svého. Tehdáž ale, jednalo li se o souboj osoby urozené s osobou méně urozenou, mohl výše postavený za sebe postaviti zástupce, s kterým pak onen nižší musil bojovati; podlehnul-li zástupce, ztratil zastoupený při, jakoby sám byl bojoval. Poněvadž pak souboje tyto byly vedeny často na život a na smrt, volán byl k nim také vždy člověk v léčení ran znalý, aby rány bojovníků ještě mezi bojem zavázal, pročež byl muž takový „vazačem“ zván, jak ještě ve XIV. věku obyčejem bylo; ten pak při souboji konal i jiné služby, podávaje zápasníkům meče neb dřevce atd. Zabil-li vítěz v souboji protivníka svého, musil složiti poplatek na oběru za duši jeho. Bližších příkladů o soubojích takových však z celé doby až do začátku XIV. století v písemných pramenech našich nenalézáme, kdežto se jich v německých kronikách městských i z nejstarších dob jen hemží, ve kterémžto ohledu nemusíme ovšem Němcům záviděti.

Pouze z polovice XIII. věku zachoval kronikář Příbík Pulkava zprávu o chystaném souboji, k němuž roku 1241 jako k „božímu soudu“ neb ordálu vyzval vévoda Fridrich Rakouský českého krále Václava I.; souboj ten měl býti konán na Šacké hoře na Moravě u hranic rakouských před tváří obojího vojska. V ustanovenou dobu, totiž v třetí den po sv. Kateřině roku 1241, dostavil se král Václav, přijav toto vyzvání vévodovo k souboji osobnímu, s vojskem svým na Šackou horu, ale kdo se nedostavil k zápasu, byl vévoda Fridrich sám, neboť „z daleka vojsko české spatřiv, preč jest utekl“. Z jaké příčiny vévoda, jenž tímto nestatečným chováním se jména svého poskvrnil, dřívějšího spojence svého k souboji vyzval, kronikář blíže neuvádí, a také odjinud není příčina toho známa.

Leč i přes tento nedostatek podrobných zpráv víme bezpečně, že toho času byly již nejen souboje soudní mezi pány a rytíři českými dosti časté, nýbrž že sváděny byly již také souboje osobní v nynějším toho slova smyslu, jen že se takovýmto soubojům tehdáž počalo říkati „sedání“, kdežto turnaje u Čechů „kláním“ neb „kolbami“ sluly. Tento obrat v soubojnictví českém pak byl způsoben tou okolností, že právě za krále Václava I. byly do Čech přivedeny z Němec též turnaje,*) hry a zápasy rytířské, při kterých rozhodovaly o vítězství jediná síla a zručnost v zacházení se zbraní. K dosažení této síly a zručnosti bylo třeba cviku a proto vzalo na hradech a tvrzích vznik svůj umění šermířské, ve kterém brala ostatně podíl i čeleď zbrojní, aby byla v boji tím zručnější.

Cvičení tato ve zbrani pak byla následována též ve městech, a jelikož zde byl každý usedlý měšťan oprávněn nositi zbraň, snadno pochopíme, že za takových poměrů též ve stavu měšťanském často docházelo k bojům osobním čili k soubojům, které se v druhé polovici XIII. století udávaly již nejen ve vyšších, ale i v nižších třídách obyvatelstva. Důkazem toho jest řád obecní města Brodu Německého, jejž pan Hynek z Lichtenburka roku 1278 udělil městu tomuto; jestiť to jedna z nejstarších památek toho druhu v naší vlasti a již v té jest na několika místech řeč o souboji, a sice ustanovuje se v ní, aby se ten, kdo někoho v souboji zabil, očistil šesti svědky aneb jedním přísežným; dále chtěl-li by se kdo pro pýchu vymluviti soubojem a vešel by v šranky k potýkání se, měl zaplatiti čtyry hřivny, a kdyby se již počal bíti, pět hřiven; za ránu v souboji způsobenou platila se hřivna pokuty, a konečně ručil-li by kdo za ránu soubojovou a ručený by utekl, musil rukojmě dáti žalobníkovi deset hřiven a sudímu tři hřivny.

*) Podobné hry rytířské byly však už dříve v Čechách v obyčeji, jak to vysvítá ze zmíněné již zprávy o sv. Václavu, při roku 1117 pak se připomíná „turnaj“ v Praze, na němž se dva rytíři setkali, kteří prý se nepoznali až po zranění svém, načež jeden z nich klášter Waldsasy vystavěl. Uvedení vlastních turnajů německých stalo se teprve za krále Václava I., a sice dle Dalimila rytířem Ojířem z Friedberka, který se v listinách poprvé při roku 1238 připomíná.

(Pokračování.)

Labe.

Povídka ve verších od *K. Legera.*

(Pokračování.)

Na štěstí pro nás ale v tom se probudil.
Spal věru hodně dlouho — jasný den už byl.
Když vyhleď z okna, uzřel dole pěkný sad,
a za ním jako děsný velikánský had
se Labe zatřpytilo. — Udržel se stěží,
by neklnul mu hrozně — pěsti zaťal však,
a ihned jinam rychle obrátil svůj zrak.

Sad, luka, pole, vše je zelené a svěží
a velké kapky rosné ještě v lístech leží.
A na dvoře už živo. — Kohout jako rek
si vykračuje středem věrných slepiček,
a holubi a vrabci o zrno se derou. —
Již dělníci se volně po své práci berou
a u vozů již stojí koně zapřaženi

*

Pan Lubas zvedl hlavu „Tedy vzhůru!“ — děl,
„již nastává i pro mne krušná práce denní!“
A jako hospodář už ke své chase šel. —
Strýc porněník jej všude kolem v polích proveď, —
pan Lubas o všem tady moudře mluvit doveď,
byl potěšený velmi pěknou úrodou.
Strýc pro sebe jen temně do vousů si šeptal:
„Ó, do žní ještě dlouho!“ — „Jak?“ se mladík zeptal.
Strýc otázku snad jeho přeslech' náhodou — —
Když přišli potom k Labi, mladík náhle stanu'
a do vln zahleděl se, zrak mu ohněm vzplanul,
děl: „Spoutám tvoje proudy, řeko divoká,
hráz vystavím ti pevnou, nezrušíš ji více!“ —
Strýc zasmál se a divně smích mu zkřivil líce.
„Ty pochybuješ?“ rek děl, vzdychl zhluboka.
„Což myslíš, že jsou na to síly naše slabé?“
A porněník jen pravil: „Inu, je to Labe!“ —
Pan Lubas zamyslil se. — Při návratu však
již naproti mu zasvit' Flořin jasný zrak
a chmury odletěly ihned s jeho čela. — —
Ó, blahé byly chvíle, kdy bloudili sami
po smaragdových mezích, sadem, lučinami.
Tu řekl často k sobě: „Jsem tu šťastným zcela!“ —
Však při tom nezapomněl na svůj úkol velký
a řeka jeho sílu brzo poznat měla!
sám přípravy už konal s pravou pílí včelky.
A dělníků pak zástup najal v krátkém čase,
a s důrazem se ihned práce uchopil. —
Což! — úroda je pěkná, vše mu vrátí zase,
byť nějaký snad tisíc v Labi utopil.
Hráz pevnou stavět počal. Nech ať řeka ječí,
teď sotva někdy více břehům ublíží! —
Pan Lubas spokojený k práci dohlíží. — —
Byl nejlepší čas také tehdy k senoseči. —
Tu náhle širá řeka rudnout začínala
a prudčeji své vlny proti břehům hnala.
A když pan Lubas z okna ráno pohleděl,
vše bylo zatopeno — luka, pole, sady —
i na dvůr kalná voda plížila se všady.
Svým vlastním očím sotva víru dáti chtěl
a k porněníku chvátal: „Co to značí?“ děl.
A strýc jen kývl hlavou: „Inu, je to Labe!“
Tu rek náš dupl nohou: „Činí často tak?“ —
Strýc udivený upřel naň svůj zrak
a rty mu zachvátilo jakés chvění slabé.
„Vždy za několik roků úrodu nám zhubí!“ —
Pan Lubas jenom cosi hučel mezi zuby,
pak mrzut vyšel na dvůr. Labe stoupalo,
už k domovnímu prahu skoro sahalo.
Náš mladý hrdina mu směle hrozil pěstí
„Ó, nelekám se tebe, zkrotím sílu tvou!“
a prudce dupl sobě, — ale na neštěstí
jen kaluž rozstříkla se jemu pod nohou.

Tu zahleď' hezkou Floru. Jako děcko malé
si hrázku z bláta staví na pokraji vod
a zdá se, že ji těší hra ta neskonale.
„Co značí to?“ děl rek náš — ale neuhoď.
Tu pohleděla k němu dívka čtveračivě
a: „Pojď mně ku pomoci!“ prosila ho živě.
„Toť zábava je divná!“ s úsměvem jí praví,
a ona hlavinku svou hrdě pozvedla:

„Chci spoutat pevnou hrází“ — řekla — „proud ten dravý!
dál nesmí! moje vůle v cestu se mu staví!“
Tak dobře na reka si hráti dovedla,
když dupla nožkou o zem, ručku zatínala,
že na rty jeho úsměv mimo vyvolala.
On rameny jen krčil, ale rmutné Labe
se leklo její ručky malinké a slabé,
a zpátky ustupovat počlo poznenáhla,
až do starých se břehů zase voda stáhla.
Však na polích i lukách zbyla spousta jen.
Pan Lubas mnohou chvíli prostál zamyšlen
nad polem zpustošeným, loukou zaplavenou
a jestli k Labi zbloudil, marně tajil vzdech.
Tu vír se dravý točí pokryt žlutou pěnou
a jako smích to šumí temně ve proudech
Kde hráz je, kterou spoutat zločinnou chtěl řeku,
na důkaz, že jen člověk pánem přírody?
Hle, vlna vráží na ni v nenasytném vzteku
a kámen za kamenem padá do vody —
a v proudu vře to vírem, kolotá a šumí.
Je posměch to či hrozba? rek náš nerozumí
a nechce rozuměti — Vztyčil hlavu zas,
děl: „K práci! k práci! k práci! pokud ještě čas!
mou vůli nepřelomí věru proud ten dravý!“ —

Zas na břehu je živo — O závod se staví
a rachotem a křikem přehlušen je zcela
i šum a sykot řeky, třeba hněvem vřela. —
Však na večer, když dělník unavený prací
ku svému krbu, k dětem, k ženě se vrací,
ruch živý náhle tichne, břeh je opuštěn —
tu zahučí proudy ve večerním tichu
a sykot vírů zcela podobá se smíchu.
V tu dobu podél břehů rek náš mladý jen
sám bloudí v zadumání — jemu smích ten platí
a jemu platí také posměch Flory pěkné
Sem přicházívá někdy naň se podívati —
„Chceš s Labem válku vésti?“ čtveračivě řekne.
„Ó, vždyť to marná práce! Spoutati se nedá.
Je Labe jako srdce, samo směr si hledá,
zde vírem vře a bouří — krotne o krok dále,
tu mezi křovinami polehku se prýští
a stéblu již se vyhne — jinde ani skále,
s ní zápasí a vztekem ve pěnu se tříští.
Uprostřed proudů samo ostrov maně tvoří
a jinde nenasytně břehy rve a boří.
Je marnou tvoje práce, marně hráze stavíš,
již zítra pobourá ti s námahou co spravíš.
Je těžko opanovat proud ten zdivočený,
tak těžko skorem, jako vládnout srdcem ženy!“
Pan Lubas usmívá se, domýšlivě vece:
„Můj filosofe sličný, pravdou vše to jest,
však mne to nepoleká! — pokusím se přece
a přísahám ti, Floro, pevně na svou čest,
že spoutám divou řeku, nechať kypí vztekem,
i srdéčko tvé hrdé bohdá ochočím
a nechať třepetá se, bude přece mým!“ —
Tak šeptal okouzlený lahodou a vděkem
své sestřeničky milé — pohnutím se rděl
a chvějící se rukou jal ji kolem boků.
Jen přimhouřila zraky, v modrém jejím oku

cos zaplálo tak jako bludička se třpytí — —
a po rtíku jí jenom úsměv přeletěl —
pak nechala se volně na tvář políbiti.
Pan Lubas neustoupil, dokázal co chtěl. —
Hráz dostavěna byla, Labe rozpěněné
teď marně svoje vlny proti břehům žene
a hučí ze hluboka v malomocném vzteku.
Teď s úsměvem jen patřil na šumící řeku
a s úsměvem jen říkal Floře libezně:
„Hleď, kterak tato divá, nezkrocená řeka
přec poddat musila se práci vítězné,
vzdor její bezvýsledný pramálo mne leká!
A srdce tvoje plaché? přiznej se, mé zlato,
že v lehká pouta lásky také už je jato!
Tvůj smích mne neomýlí a vzdor nezalekne!
já vyčetl to dávno z modrých oček tvých:
tys moji! moji! Floro!“ — Čekal, co mu řekne,
však na rtu jejím zvonil jenom bujný smích.
Co zbývalo mu tedy, nežli beze slova
ji zlíbati stokrát a zas počít znova.
A Flora roztomilá ani neodpírá. —

To na podzim už bylo. — Do houfů se sbírá
už přeletavé ptactvo hledat nových sídel,
a pod mlhavým nebem v tichu noci chladné
se často ozve šumot neviděných křídel.
Sad žloutne poznenáhla, trávník schne a vadne
a víc a více listí denně na něj spadne. — —
Pak přišly mhy a deště, zem se v bahno mění.
Na dvoře živi byli jako ve vězení
a jeden na druhého bál se promluvit.
Pan Lubas po dny celé na oblohu hleděl
a na rtu se mu časem trpký úsměv kmit',
však co sobě myslil, nikdy nepověděl.
A strýček o počasí s velevážnou tváři
si poznámky psal denně v sešlém kalendáři.
I roztomilá Flora někdy u zrcadla
si hebkou, měkkou bradu ve dlaň lehce kladla.
Vlas v nelada jí pěkném padal do čela,
tvář jeví smutek, který otrávil jí duši
a slzy moci jenom ještě zdržela.
A zrcadlo jí praví: „Pěkně ti to sluší!“ —
Tak zastihl ji jednou i náš mladý rek.
Ač v zrcadle ho shledla, nehnula se ani
až na šíj přitiskl jí vřelý polibek.
Tu jako holubička, když ji lovec raní,
hned zachvěla se celá, chtěla prchnout snad,
však neměla dost síly. — Jenom po něm točí
své velké, jasnomodré, uslzené oči
A rek náš jako hříšník na kolena pad'.
Tu hnutá útrpností trochu usmála se.
„Co činíš?“ zašeptala. „Jaks mne polekal!“
a počala se chvěti jako lístek zase,
když malou její ručku do svých dlaní jal.
„Buď klidným!“ rozkázala. — „Budu!“ odpověděl,
„tak dlouho, pokud na mne nepohledneš jen!“
U její nožek nízko na stupátku seděl,
k ní zdola oči zvedal, blahem unesen.
Však její pohled smutný zbloudil ku okénku.
Hu! chladný vítr s deštěm doráží naň z venku.
A dívka zavzdychala: „Stále ve vězení!
Ó, jak je smutno tady! v zámek zakletý
náš opuštěný dvorec pomalu se mění.
Stín věčný na něm leží, smutek jen tu sídlí,
kýms kouzelníkem krutým všady zasetý.
Kol okna nezašumí ani ptáče křídly,
a lidská duše nejde kolem našich dveří.
Je smutno, pusto tady, smutno v srdci mém,
kdo nezakusil toho, nikdy neuvěří!
A přece vím, že blízko jiná, lepší zem,
kde jiný, lepší život, kde je rozkoš bytem,
kde vesele zní hudba a kde v letu hbitém
se mládí bezstarostné vznáší, proudí, hýří!“
A v modrém jejím oku zornička se šíří.
Pan Lubas okouzlený chvěl se divným citem,
hled její naň zas padl, rozumu ho zbavil.
A k srdci ruku tiskna s pathosem jí pravil:
„Ó princezno má zlatá, která kouzlem zlým
jsi v našem zámku smutném uvězněna krutě,
své oči vlhké osuš a věř slovům mým:
Já vysvobodím tebe! odtud unesu tě
do blaženého kraje, kde je rozkoš bytem,
kde vábivě zní hudba, všady veselo je,
kde ve střevíčku zlatém, při valčíku hbitém
se v kole vznášet bude drobná nožka tvoje!“
V tom právě vešel strýček — stanul blízko dveří
a reka i svou dceru přísným okem měří.
Však kývnul jenom hlavou a odešel zticha.
Vždyť hezká jeho Flora, jeho skvost i pýcha
už není malým děckem, by ji hlídat musil
(a bylo by to těžké, už to také zkusil). —

Pan Lubas sliby svoje plniti se jal.
Jak trochu oschly cesty, po městech ji vozil,
kde rozkoš byla bytem a ples zazníval,
i sebe větších útrat pramálo se hrozil.
I hvězdy s nebe možná byl by pro ni snes'.
On otrokem byl poslušným, ona jeho paní.
Však s jakou pýchou všady za to patřil na ni
a chvěl se tichým blahem ukryt v koutku kdes,
když vznášela se v kole jako motýl skvělý
a očka její plála, tváře se jí rděly.
Ó, srdce chvělo se mu nadšením a touhou!

Tak blaze prožil skoro celou zimu dlouhou.
Však náhle jeho štěstí počalo kalit cosi. —
Za poslem posel jemu bílá psaní nosí —
v nich — sami uhodnete. — Byla neúroda,
vše pěkné naděje mu vzala velká voda
a mnoho potopil sám v divé proudy říčné.
Pak rozmary a hračky jeho Flory sličné — —
Nu, řekněm raděj zkrátka: dluhy platit měl,
však poraditi sobě věru neuměl.
Ó, svoje dluhy platit! to zní prosaicky!
pan Lubas v pokušení ani nepad' — —
vždyť z nesnází mu pomoh' hodný strýček vždycky.
Však jiný červ se jemu v prsa mladá vkrad'.
A podoben byl zcela úředníčku z blízka,
jenž zlatý skřipec nosí, třásněmi se blýská.
Za hezkou Florou jemu toulává se všade,
jej vyrušuje ze sna, z prsou klid mu krade.
Na plesu jenom s ním se hravé děvče baví,
jen spolu dovádivě, sladce šeptají,

jak květy dva se kloní k sobě jejich hlavy,
ba často se jim zdaří, s očí všem se ztratit
a v koutku na pohovku sednou potají — —
a bratránkovi zbude večeři jen platit.

Ó, jak mu oko plane, kterak hněvem bledne,
když za vějířem hravým pospolu je shledne,
bruď zvedá se mu hněvem, div se nerozskočí,
však hezká Flora jenom směje se mu v oči. —

(Dokončení.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Drožkář nevyznal se dostatečně v labyrintu žižkovské situace, a pojezdiv si klikatě sem tam nalezl teprve po několikerém preptání Miličovu ulici.

Jeda zvolna do příkrého svahu ulice, hledal v skákavém nepořádku popisných čísel naznačený dům.

Konečně stanul před holou, patrně teprve nedávno jakž takž dostavěnou, avšak již opadávající a otlučenou budovou.

Obě dámy vystoupily na skluzký, politý, omrzlý a nikým neposypaný chodník, a vkročily do průjezdu skrze polo vyvrácená vrata, na jichž nátěr domácímu pánu či staviteli se již nedostalo.

Vnitro domu osvědčovalo se nechutnými, nevkusnými a nevonnými příznaky jako bydliště chudiny.

Paní Čenská i Fides rozhlížely se marně po nějaké tabulce, která by je uvedla na stopu domovníkovu.

Pojednou vyskytlo se v tmavém zákoutí pod schody mezi škopky a hadry zakrnělé zmrzačené děvče, opásané a ovinuté šátky, leč o bosých nohou.

„Nevím," odpovídalo polo plaše, polo uličnicky na dotaz Fidin po Zemanové.

„Zde není žádný," popíralo existenci domovníka k otázce paní Čenské. „Ve vedlejším domě, přes dvůr bydlí paní domovnice."

Dámy vyšly z nepřívětivého, průvanem nebezpečného průjezdu na dvorek a sestoupivše po několika stupních do sousedního dvora, zočily po některém pátrání tabulku s nápisem „Hausbesorger. Domovník."

Čárka, dělící obě tato slova, ukazovala šipkou na schody, ztrácející se do přítmí sklepa.

Doktorka Čenská napřed, Fides za ní spustily se do vlhkého a záhadného šera, v němž po opatrném tápání rukama a nohama i pronikání tmy zrakem nalezly opětně hledaný nápis.

Vešly do jakés předsíňky. Stranou za oponou v temném koutě rvaly se a plakaly děti, před nimi pak bylo zasklené pažení, kterým něco světla vnikalo do kobky, sloužící patrně za byt. Paní Čenská otevřela dvéře; zarazivši se však, couvala. Podnikavý pohled Fidin dodal jí srdnatosti a obě vkročily do prostoru, osvětleného malými okny vysoko nad zablácenou podlahou. Na ulici byl východ po několika stupních vzhůru skrze zasklené dvéře, na nichž byly namalovány sklenice a kotlík s nápisy: „Káva", „Čaj". V místnosti přesycené čpavými výpary rumu a punčovin seděli za otřenými a lepkavými stoly dva nebo tři muži, dýmající páchnoucí tabák a hrající němě usmolenými kartami. Kolem nich procházela zralá, kynoucí, nevelmi čistá žena.

„Ano, bydlí zde," svědčila k dotazu paní Čenské, prohlednuvši si obě dámy a utírajíc špinavou zástěrou dvě zamazané židle. „Ale paničky musí počkati, až se hospodyně vrátí. Zavřela byt."

„Zemanová si přibrala nyní hospodyni?" tázala se Fides.

„Kde pak!? Myslím služku Austerlitzovu. Zemanová bydlí u něho už měsíc. Nemohla platiti, donesla všechno do lékárny, nikdo ji nechtěl, až ten potrhlý žid se nad ní ustrnul."

„Proto jest potrhlý?"

„Vůbec. Prosím, paničky, jak mám říkati studovanému člověku, doktoru a rabínovi, který tře pro svou vlastní zbrklost jako schválně nouzi?"

„Snad si nemůže právě pomoci."

„Ale mohl by. Měl své vrtochy a nedělal židům po vůli. Vyhnali ho od synagogy a on je nyní se svým novotářstvím na holičkách. Chodí celý boží den po knihovnách, hřeje se tam a zahrabává do knih, ač košile a boty s něho padají. Suď bůh, z čeho je živ, píše snad něco. Ovšem jinak jest z míry dobrý člověk, tichý, a kuřeti neublíží. Každý ho má rád —"

„Dočkáme se brzo jeho služky?" vpadla jí paní Čenská netrpělivě do řeči.

„Nevím. Ta osoba je vzorem věrnosti k pánovi, trpí s ním, ale když se někde zapovídá, mohlo by na ni čekati spasení a ona by se nevrátila, pokud si dosyta nesklepne. Šla pro nějakou likérku a suchary, aby bylo čím zapíti a zajísti pohřeb. Já dám kávu a punč —"

„Jaký pohřeb?"

„Zemanové zemřelo dítě. Dnes je odvezou —"

„A což ta ubohá žena?"

„Inu, není jí valně dobře." Domovnice a spolu kavárnice potřásla hlavou a ukázala významně na čelo. „Skočila již jedenkráte do vody —"

„Kterak se tedy může někdo odvážiti nechati ji o samotě?"

„Právě proto ji služka zavřela."

„A nebojí se, aby neskočila s okna?"

„Odkud pak?" usmála se domovnice. „Ze sklepa? Austerlitz bydlí výše než já, už nadobro pod zemí a má okna jako dlaně u samého stropu —"

Z ulice vrazila do kavárničky jakás pestře oblečená mladá ženština.

„Kde vězí Marjánka?" zvolala na domovnici, stanuvši na schodech jako zastávkou v letu.

„Což já vím?" opáčila taktéž zhurta otázaná. „Zaskočila někam pro dobrou svačinu."

„Já jí povím!“ slibovala výhružně mladice, jejíž oči jiskřily. „Nemohla jste jí sama říci, že nemá svědomí?! Já se dobývám už chvíli k Austerlitzům a kdyby se mi ten ubohý hošík byl neozval, běžela bych pro zámečníka. Vždyť se může přihoditi neštěstí! Ale já si tu kvakmu naleznu a já jí —“

Ostatek hněvivých, prudkostí rychlé střelby z úst rozhorlené ženštiny vychrlených slov dozněl na ulici, na niž neznámá znova se vyřítila. Nepovšimla si zhruba obou dám, jichž obličeje v šeru sotva mohla rozeznati zrakem, který během jejího kratinkého pobytu ve sklepě dennímu jasnu byl neodvykl.

„Kdo to?“ vyzvídala Fides.

„Ta — Bryta,“ špetla jí do ucha živě paní Čenská.

„Taková lehká,“ odpovídala domovnice, nedoslechnuvši tichý výrok doktorčin. „Lepí se na Zemanovou, ač tato jí ukázala už několikráte, kde tesař díru nechal. Nikdo neví, co na ní snědla. Již dříve, když Zemanka nebyla ještě tak bídná, drala se k ní, chtěla jí pomoci a snad by se jí bylo podařilo, kdyby se bylo nevyzradilo, čím Bryta jest. Jedenkráte jistá zlopověstná kuplířka svá-děla Zemanovou, — která tehdy ještě nebyla tak sešlá, — že by ji zaučila tomu samému řemeslu, jaké provádí Bryta. Tato se k tomu přihodila, seprala kuplířku do krve, ale byla tím vyzrazena. Od těch časů nesmí Zemance na oči. Ale jako na vzdor věší se jí na paty jako pes a pod rukou dělá pro ni, seč jest. Platí za ni kde co ví, a kdyby se jí Zemanka jen chtěla svěřiti, vedlo by se ubohé matce lépe. Takto může Bryta pomoci jen v tom, o čem zví náhodou, a co jí Zemanka nezmaří. Jako včera! Nešťastná matka sotva že se drží na nohou, jest nad svými dětmi půl, ba celý blázen, potřebovala by pomoci a nepustí k sobě doktora! Domyslila se snad, že ho přivedla Bryta, — Marjánka to nevyžvastala. A jen jí řekli, že se po ní ptá nějaký pan doktor — jak pak se jmenoval — věděla jsem to — ach — doktor Čenský, dala se do křiku, že ne a ne, že ho nechce ani viděti. Až se podobalo, jakoby si nebyla jistá. Beztoho už proskočilo, že Zemanka se vlastně nejmenuje Zemankou, nýbrž jinak, a že bývala bohatou paní. Ale ona o tom nechce nic věděti a Bryta jako navedená tomu nedopustí. Ta umí svést melu, když někdo začne o jemnostpaní Zemanové a pochybuje o pravosti jejího jména! — Aha, slyšíte — už ji žene, Marjánku —“

Z ulice zalehly do kavárničky vadivé ženské hlasy, dvéře vyraženy a jimi vstrčena do vnitř obstárlá chudobná služka s dobráckým, avšak přihlouplým výrazem na tváři. Za ní Bryta, pohánějící skutečně zastrašenou hospodyni šlehy slov a zraků.

„Seberte jak vítr co chcete a už abych vás viděla doma,“ kázala služce a vypudila ji z místnosti prve, než paní Čenská mohla hospodyni osloviti.

Nebylo ani ve hluku možno. V patách za oběma ženštinami přijel k domu dětský pohřební vůz, jehož drnčení otřásalo okny, a do kavárničky vrazil nosič mrtvol láteře na zimu, žebrotu, trampoty a poroučeje si sklenici čaje.

Dámy pospíšily ven, nedostihly však již Bryty a Marjánky. Provázeny jedním z četných, umouněných dětí domovnice vnikly do katakomb sousedního domu č. 795.

Uvedeny na konec dlouhé podzemní chodby před spuchřelé, jinovatkou pokryté dvéře. Zlámaná klika povolila teprve po společném namáhání obou dám, jež vkročily do nízkého, nedlážděného výklenku, určeného snad za surogát kuchyně. Puch z plísně, ztrouchnivělých šatů a dřev, z odpadků bídného krbu stahoval hostům prsa. Vtlačily se rychle do jizbičky, rovněž zapouchlé, vlhké.

V obou dámách tajil se ošklivostí a lítostí dech. Po stěnách kolem nich řinula se voda, podlaha pod nimi drobila se ve shnilou mrvu a na klenbě nad jejich hlavami rozlézaly se solné skvrny. V těžké, dusivé atmosféře tlelo něco bezbarvého a beztvárného hamparátí, podobného smetí, jíž hodil do hladomorny svým obětem nějaký bezcitný katan, aby rozmnožil a prodloužil pomocí všeho strádání a nepohodlí muka zatracených.

Z několika drsných, polámaných, po stavbě pohozených prken sroubena ve sklepení dřevěná stěna, dělící podzemní kobku ve dvě části.

Přední, ve kteréž obě dámy byly stanuly, sloužila dle některých známek za byt vyobcovanému rabínovi. Do druhé bylo viděti zasklenou svrchní polovicí dveří. Vedle těchto seděla na převrácené rozbité bečce Bryta, nahlížející chvilkami úkradem skrze skla do vnitř. Vzlykala, — podle výrazu tváře rozhořčením i bolestí — vyrážejíc ze sebe tlumené zvuky hněvu, jimiž hospodyni kárala i pobízela.

„— komu není rady, není pomoci,“ bránila se Marjánka, strojíc se zálibou předmět, jenž býval kdysi stolem, k malé hostině, ve které větší a menší láhev s křiklavými etiketami nejvíce vyniknouti povolány byly. „Co mám činiti! K posteli ji uvázati nemohu, stropu by se chytila, a jinak mi z ní pořáde utíká —“ V tom zočila obě cizí dámy, jichž vstoupení ženštiny byly přeslechly. „Co ráčíte?“

Bryta vztyčila hlavu. Poznala mžikem lékařku. Pokyn paní Čenské uložil Marjánce i Brytě, aby se chovaly tiše.

Ida s Fides hleděly okénkem ve dveřích do zástěnku, v němž bylo místo jedva pro lože, kolébku, stůl, dvě židle a stará, propálená plechová kamínka. Místnost bývala jindy as tak čistá, jak v nezdravém a vlhkém sklepě možno. Nyní bylo vše zanedbáno bedlivýma rukama, jež nemoc a neštěstí ochromily. V koutě za kolébkou ležel pohozený vánoční stromeček, patrně nedostrojený, malá i chudá troska ze vzdušného zámku dětského štěstí, jejž dech smrti podvrátil.

Na stole čistě prostřeném mezi dvěma planoucími svícemi zatknutými ve skleněných svícnech stála otevřená rakvička, nuzně žlutou barvou natřená i tlačenými pokusy ozdob z laciných plíšků okrášlená. Do rakvičky bylo položeno drobné, útlé děťátko, jemuž po kratinkém nahlednutí v smutnou pohádku mlhavého a mrazivého dětského života věčný sen vpadlá očka milosrdným políbením na vždy zaklížil.

Moudrá prozřetelnost či slepé fatum zademonstrovalo si krátký a přece obsažný proces vzniku, bytí a hynutí člověka na malém nevinném roběti a jeho nevinně trpící matce. Bylo jako poupě smetené ničivým násilím bouřky s keře, jemuž bylo souzeno, aby s rozkoší a bolestí sbíral všechny své síly a všechnu svou mízu k vyslání květu, do něhož mateřská láska skládala celý jeden svět posvátných tužeb a snů. A jedinou ranou, ke všemu ještě všední a beztrestnou ranou, zmařeno všechno toto úsilí, všechny modlitby matčiny a všechen svět dvou bytostí jako prázdná bublina.

Krutost Darwinova zákona „přirozeného výběru“ dotýká se zajisté nejbolestněji srdcí mateřských, ničíc jejich samolibou pýchu z dětí, jejich lačnou, po obětech dychtící lásku, jejich iluse a jejich bezvýminečnou spasitelskou ochotu k životu a smrti za každé, každinké dítě, nechť zrozeno jak malý obr nebo jak ubohý mrzáček.

Leč nebudeme sledovati reflexe obou dám, zírajících okénkem na nešťastnou, žalem zmučenou ženu, která nad rakvičkou se chýlila, svému ztracenému miláčkovi slzami a něžným laskáním poslední sladké služby prokazujíc. Hladila malou, voskově bledou hlavičku, líbala zamodralá víčka, pod nimiž uhasly hvězdy, jež svítily jí bděním a snem, celovala zsinalá ústečka, která ztuhla po prvních úsměvech, jimiž vděčně matku blažila, i spínala do sebe ty drobounké, jemňounké, směšné ručinky, jež se k ní toužívě a důvěřivě v nejapném třepotání vznášívaly —

Duše těžce zkoušené ženy ztápěla se žalostně v moři neocenitelných, předrahých, malounkých upomínek, jimiž dítě naplňuje život své matky den co den. Její třesoucí se ruce, úzkostlivě pozorné a horečně neúmorně fintily si miláčka na poslední procházku, rovnaly mu karkulí, změkčovaly podklad z drsných hoblovaček, stlačujíce je pod malou drehničku, na níž dítěti ustlaly, a překládaly milovanou, tisíckráte zlíbanou a zase do nenasycení líbanou hlavinku, aby si skráně neotlačila.

Kolem plačící a vášnivě zaměstnané ženy batolil se malý, sotva dvouletý hošík, bledý, vyzáblý, naplněný neurčitou nevědomou bázní o matku. Připínal se k ní, držel se jejích sukní a volal ji, odvraceje sobecky pozornost a lásku své rodičky od mrtvého k živému.

Neslyšela ho, majíc hlavu těžkou a zatemnělou hořem, a neviděla ho pro slzy. Toliko její ruka dotkla se chvílemi instinktivně chlapce, aby nepřišel k úrazu.

Hošík nevěděl si rady. Volal „mami, mami“, lichotně, plačtivě, velitelsky; tahal ji, tlačil od stolu a mami oň nedbala. Zadíval se vyjeveně na tu svou podivnou, jako vyměněnou mami; přemítal co činiti; za chvilku uchopil její ruku a poslušen jakéhos vnuknutí, políbil ji. Matka pohledla naň překvapeně, pohladila jej a sklonila se zase k maličké mrtvole.

„Mami, mami, nech Olgu, Olga hajá,“ škemral hošík, nabyv odvahy a přesvědčení, že posud něco zmůže.

„Mami, hněváš? Mami, hněvej ani! Staniša zlobí ani. Staniša hodný, vem Stanišu, vem! Mami, hoří!“

Ženě, přiblíživši se maně ke svíci, chytil čepeček plamenem. Po hošíkovu upozornění sáhla si na hlavu a zamačkala rukou oheň.

Fides a paní Čenská vykřikly a skočily ke dveřím. Pozdě. Bylyť si z útrpnosti všímaly více žebronícího dítěte než rakvičky a svíci. Jejich zvolání bylo pouze ohlasem poplachu hošíkova. Nepřispělo k záchraně ženy od uhoření, způsobilo však, že sebou trhla a k vyškubnutým dveřím uleknuté se obrátila.

„Louisa!“ vyhrklo zděšením a lítostí současně z úst obou dám, couvajících před neočekávaným zjevem bývalé přítelkyně, jak před šálivým přízrakem.

Paní Louisa Horáková, bledý, utrpením rozrytý a strádáním vyschlý stín bývalé mladistvé, svěží a kypré krásky, pohlížela cize na hosty, strnulé trapným dojmem neočekávaného shledání.

Za několik okamžiků rozbřesklo se matně v jejím zraku, bez radosti, chladným poznáním. Její rty zachvěly se hořkostí.

Paní Čenská přistoupivši k ní, uchopila ji za ruce, Fides vzala zarmouceného hošíka na ruku a z úst obou řinula se zmatená slova potěchy, politování a úžasu.

Louisa zavrtěla hlavou, vyvinula se paní Čenské a nejsouc mocna slova, obrátila se znova k rakvičce, jakoby vedle této všechen svět byl ničím.

Směs hovoru a šumu, jejž způsobovaly obě dámy, přerušen lomozem v přední místnosti. Bryta zdržovala tam někoho chvátajícího.

Mezi dveřmi objevil se černý plášť a třírohý klobouk nosiče mrtvol. Přehledl nesoucitným pohledem jeviště svého výkonu, obrátil se nevrle po Brytě a smeknuv ledabylo přikročil ke stolu.

Bruče cosi o spěchu, zimě a bláhovém naříkání, sehnul se po víku, a chystal se přiraziti je na rakev.

Louisa jej odstrčila, vrhla se s výkřikem na dítě a objala je, jakoby nechtěla dopustiti, aby jí někdo tělesné zbytky nebohého robátka vyrval.

Nosič, pozdržený velitelským pokynem Idy, sečkal chvíli. Rozhlížel se netečně, jsa zvyklý takovým scénám. Smrt náleží k lidským přirozenostem a otupení citu k výhodám člověka. Obojímu propůjčoval nosič výrazu, jenž přítomným nebyl sice milý, avšak pochopitelný.

Paní Čenské a Fides podařilo se konečně zchlácholiti Louisu.

Dopustila tiše hořekujíc zabednění rakvičky a strojila se k průvodu na Olšanský hřbitov. Úsilí hostů zdržeti ji bylo marné. Popuzovalo ji a uráželo jako svádění k smrtelnému hříchu, jejž by si nikdy nemohla prominouti. Pouhá myšlénka, opustiti své dítě, pokud sama po své svaté povinnosti a vůli neustele mu k věčnému spánku, byla matce trýzní, z které čerpala síly ke smutné vycházce.

„Jděte tedy,“ ustupovala paní Čenská. „Jste churava. Jste zármutkem disponována k horšímu. Nemáte nic na sebe, mráz a jedovatý vítr schvátí vás. Vrátíte se nemocna. Ručím vám, za to. Ale neručím vám za to, že pak ještě jednou povstanete. Za mrtvé dítě dáte svůj život, který nenáleží vám, nýbrž vašemu hošíkovi. Vezměte jej raději s sebou, bude snad lépe, zemře-li s vámi, než aby zůstal zde ubožáček sám sirotkem.“

Střízlivá, klidnou silou bolestného přesvědčení pronesená slova Idina účinkovala.

Paní Horáková uchopila zděšena svého Stanišu a objímajíc jej náruživě přivinula k němu v horoucím celování všecku svou ztýranou duši s přísahou, neopustiti jej nikdy do posledního svého dechu.

A přece loučila se těžko se zbytky své maličké Olgy, v bídě narozené, v bídě zahynuté.

Marjánka byla hotova, doprovoditi děcko na hřbitov a opatřiti vše jak náleží, Fides nabízela se též. Ale paní Horáková nevěřila jim. A když před domem znamenala ještě jedenkráte rakvičku křížem a líbala ji v hlavě posledním políbením musila paní Čenská ubohou opětně odtrhnouti, aby přec jenom neskočila do vozu a nenásledovala dítě na hřbitov.

Mezi oběma objevila se pojednou Bryta. Sklonivši se hluboko, políbila Louise skroušeně ruku, a nesrozumitelným, třesoucím se hlasem prosila za čest, připojiti se k průvodu.

Paní Horáková překvapena, váhala okamžik. Pak svolila němě pokynem a ve výrazu její lice objevil se záchvěv uspokojení. Této ztracené holčině důvěřovala přes všechen vnitřní odpor.

Hospodyně usedla do vozu, Bryta šla za ním. Fides a paní Čenská zachytily paní Horákovou, z níž vypukl zoufalý vzlyk. Vrávorajíc, omdlévajíc, klesala jim v náruči.

Odvedly ji a uložily v chudé jizbě na lože. Minulo strastiplné půl hodiny, než vrátila se hospodyně se zprávou, již s nejzevrubnější podrobností Louise podati musila.

Po všechen ten čas byla paní Horáková hluchá i slepá ke všem laskavostem svých hostí.

Jedenkráte toliko vzpřímila se a odpověděla k mírné výtce paní Čenské s přídechem nevýslovné hořkosti:

„Vzdala jsem se nadějí ve vaši pomoc teprve, když sprostili jste se mne sami. Žádala jsem práci a byla mi nabízena almužna, pokoření. Teprve když viděla jsem, že odvracíte se ode mne unaveni a znechuceni jeden po druhém, když moje přítelkyně, paní Natalie Urbancová, v odpověď k mým žádostem restitučním pohanila mne výtkou žebroty, když právní přítel doktor Šimák potupil mne přáním, abych jeho rady a přispění zaplatila svou ctí a v odvetu k mé obraně zneuctil mne posměšně jako kuběnu mého hostitele, pak teprve povolila jsem své zdržované pýše a prchla jsem z domu, ve kterém byla jsem zhanobena drzostí a ničemností svých přátel, abych založila byt sobě a svým dětem sama, poctivou prací rukou svých. A nechci nic jiného, bojím se, že by za vaši pomocí zase číhalo na mne ponížení!“

(Pokračování.)

Nová báseň Alf. de Lamartinea.*)

Sochaři d'Orsay.

Ve formě hliněné ve kypící bronz žhavý
tvář moji smrtelnou v dav lidí pohrdavý
budoucích století až odkáže tvá dlaň;
až ruka zvědavá se nad mé vrásky schýlí,
(ta pustá řečiště myšlének proudy zrylý)
tu budou ptáti se: Čí asi je to skráň?

Zda za vlast raněný to vojín vzpřímen stojí?
Kněz šepce modlitbu, či básník hymnu svoji?
Zda proti vzbouřeným to davům řečník jest?
Či tribun pokoje, nad zástupu jenž vřavu
své srdce, ňadra svá chce dáti v pospas davu,
by mohla svoboda se čistá k nebi vznést?

Neb v noze vypjaté a chvějícím se čele
a v ohnivých těch rtech, jež otvírá dech směle,
v tom kynu, jenž jest mír, v tom srdci, jež je vznět,
v tom boku, nadšením jenž nazvedá se celý,
v tom oku, které sní, v té paži, která velí,
do kovu Fidias tu sedm duší zhněť.

Ach, sedm! — Fidias! — A já mám jednu pouze!
Já osud všeho nes', mne stihla každá nouze,
zbraň stokrát zlomená, já v rukou času jsem,
jen trosky siju kol svou dlouhou cestou k hrobu,
a slyším šeptati svou udivenou dobu:
Hle, v boje půli mdlý tak padá každý v zem!

On boha opěval a zabily jej modly,
a malým dali v plen jej velcí světa podlí.
Proč šetřils naši krev, my měli jsme ji dost,
my mohli zbarvit ji svobody spár, tak praví.
A znova ulehnuv dí v hněvu svém lev dravý:
Proč jsi mne konejšil? Má síla tož má ctnost!

Ó rozbij, sochaři, své dílo v bouřném vzteku,
hoď jeho trosky v žár a pohrobiž je v řeku,
by slaboch nemohl říc' pochyb ve změti
mé vida na tváři všech těžkých zkoušek stopy:
Ó nechme dál jít svět, ať v blátě svém se topí,
ať vinou jednoho zahyne století!

Ó rozbij, sochaři, a utaj budoucnosti
mou tvář, by potomstvo, jež smýká idol v zlosti
ze slávy do Lethy, z Olympu do stoky,
můj nepřibilo stín na děsný pranýř času!
Nech v stínu urnu mou! Syt denního jsem jasu.
Ó štěstí mrtvých jest sen jejich hluboký!

A větrem jeseně kéž lupení změt hnaná
pahorku rodného kéž hlína milovaná
mé čelo v rubáši hned skryjí v kořisť tmám
a z hluků světa všech jen vánek buď mé věno
a v srdci hynoucím nedokončené jméno!
Já žil jsem pro davy, leč spát chci v hrobě sám!

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

*) Znamenitou tuto báseň posud netištěnou sděluje bývalý sekretář Lamartineův pan Charles Alexandre ve svých „Vzpomínkách na Lamartinea“. Báseň, jak zjevno, jest z posledních dob života básníkova, kdy nedostatek a zapomnění zaklepaly na dvéře jeho. V slokách 5. a 6. naráží Lamartine na svou činnost politickou. *J. V.*

Viktor Hugo.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Dokončení.)

V. Papež. — Nejvyšší slitování. — Náboženstva a náboženství. — Osel.

Viktor Hugo měl v úmyslu vydati velikou sbírku básní s nápisem „Celá lyra“.

Nevíme, co najde se v jeho pozůstalosti z této knihy.

Charles Hugo líče pobyt svůj u otce na Guernsey v dopise, tuším k Vacqueriemu, popisuje život otcův a mluví o dílech rozepsaných, začatých a zamýšlených, z nichž uvádí velké básně „Konec satana“ a „Bůh“.

Nevíme, najdou-li se tyto zpěvy v pozůstalosti básníka, ale dovolíme si pronésti zdání, že čtyři knihy v záhlaví této kapitoly jsou jen částmi oněch skladeb, které odloučil autor v samostatné celky. „Papež“ a „Osel“ zdají se nám býti zlomky neb části „Celé lyry“ — první jakožto ohlas struny satirické, druhé didaktické: „Náboženstva a náboženství“ a „Nejvyšší slitování“ části druhých snad projektovaných epopejí.

Dohromady čtyři obsáhlé tyto zpěvy, ovšem jednoho celku netvoří, ale intonace všech, forma zevnější, styl, vlání a postup myšlének, vše ukazuje k tomu, že patří přece jen k sobě, že jsou částmi nějakého velkolepě založeného celku, který pro krátkost života lidského nemohl ani býti proveden.

Připadají nám tyto čtyři veliké skladby jako čtyři nádherné sloupy, které měly nésti celou budovu básníkova ethického a filosofického života, celý svět jeho všestrannými zkušenostmi vytříbených a ustálených názorů.

Forma jich vyzrazuje nám, že psány jsou všecky asi v době posledního desítiletí mezi lety 1870—1880 a rovněž postup jich vydání s tím souhlasí.

Idea základní zpěvů těch jest nejvyšší humanismus, založený na pomyslu boha, který se ztotožňuje s láskou a soucitem. Ráz všech je klidná vznešenost, souzvuk, svrchovaný klid, něha, jakoby se nad nimi třásl poslední paprsk velkého zapadajícího slunce. Jsou jakoby odkazem velkého ducha a velkého srdce všem, kdo schopni jsou ještě hloubky života kontemplativního. Pro svět nynější a jeho modní potřeby, ač se dosti těsně dotýkají jeho nejvážnějších zájmů, nejsou; budou jen pokrmem duší vyvolených, lekturou uzrálých, v sebe uzavřených povah, vlahou a rosou osamělých myslitelů. Nechť se stanoviska ryze uměleckého je klademe o stupeň níž ostatních knih, tím větší důraz klademe na ně se stanoviska morálky. Jsou to hluboké studně, nepřeberné poklady, odkud lze čerpati vždy plnou dlaní svěžest, klid a rovnováhu; ovšem třeba někdy se trochu hlouběji snížiti nad okraj.

Všecky tyto zpěvy jsou čtyři rejstříky obrovských varhan, znějících kathedralou poesie Hugovy, a mohly zcela dobře připojeny býti co poslední didaktická kniha oné sbírce, která měla nésti hrdý nadpis: „Celá lyra“.

Originalnější co do komposice a invence jsou „Papež“ a „Osel“, též jsou umělecky přísněji rozčlánkovány; „Nejvyšší slitování“ a „Náboženstva a náboženství“ jsou cykly meditací spojené, místy dosti nahodile jen základním tónem lyriky vážné, přemítavé a hluboké sloučené.

„Papež“ je v jádru svém ostrá a trpká satira. Stručný vzor k němu podal již před lety Giusti v duchaplné satiře „Pater Petr papežem“ (viz mou „Poesii italskou nové doby“). Jenom že Giustiho „Papež“ je nevinný dobrák, bonhomme a „Papež“ Viktora Huga jest nejideálnější velekněz ryzí lidskosti. Nad to co jest u Giustiho skizzou, jakoby v chvat, ale pevně načrtnutou, jest u Huga epickým obrazem, plným skvělého detailu. V síle ironie si oba básníci ničeho nezadají.

Jak známo usne „Papež“ Hugův a v zrcadle snu vidí sebe, jaký by měl být vůči vladařům, vůči lidu, koncilům a synodám, vůči chudině, jak by měl soudit o své neomylnosti, slávě, velkosti, jak by stál proti osudu a společnosti, měnil kostely v nemocnice, jak by zamezoval války s cizinci i doma, jak by se modlil k bohu, jak by žehnal zástupům, zamyslil se nad dítětem a zatrnulil nad popravištěm, až by konečně bůh uznal jej za svého syna a dal mu své požehnání. Známo též, jak opravivý papež se zbudí a volá: Jaký jsem to měl ošklivý sen!

Důtky satiry dopadly sotva kdy kratším a řízňejším šlehem.

Jako „Papež“ má i „Nejvyšší slitování“ váhu tendenční. Odpustit všem i vládcům světa, v parenthese ovšem čteme, jak potom neodpustit i komunardům? Veliké toto odpuštění zní jako nejvyšší stupeň ironie, a přece je v bytosti básníkově založeno a jest jen logickým důsledkem všeho, co předcházelo. Básník ukazuje na Ludvíka XV., jak se tyran vychovává, jak větší část viny spadá na jeho okolí, na poměry, v nichž vyrostl: tyranství jest jen výsledkem servilnosti lidské. A proto odpuštění, proto soucit s těmi bídnými, s těmi, kteří jsou vyhoštěni z osudu lidského. Soucit je básníkovi soujem světla všeho, on je počátkem pochopení všeho. Vrcholu dostoupí tato nauka v příkladu Jana Husa, který má soucit i s katem, jenž zapaluje jeho hranici. Ve smyslu ethickém jest „Nejvyšší slitování“ korunou myšlénkového díla básníkova, jest pečetí, jest výslednicí poslední.

Tónem ostřejším a po výtce polemickým zní „Náboženstva a náboženství“. Básník v řadě příkrých antithesí dokazuje, že každé náboženství vlastně se rouhá idei boha, ať více již nebo méně. Následuje boj vedený všemi zbraněmi výmluvnosti a logiky proti theologovi, který vymyslil běžný pojem boha a učinil z něho strašáka pro děti, karikaturu velké myšlénky. V řadě otázek a námitek provádí básník svou při a obrací se pak stejně proti filosofovi, který zapírá všecko. Chvíli zahrnou stíny celý obzor a děsné nic se šklebí na člověka. Ve sporu dvou hlasů pak vznáší se argumentace básníkova k oné grandiosní hymně na boha, kterou jednohlasně pozdravily hlasy nejrůznější co výkvet poesie. Je to velkolepá konkluse a v ohledu básnickém svrchovaná apotheosa, pravé umělecké arcidílo. „On jest“ zní tu vítězně a proniká

jako zvučící fanfara hvozdy reflexe. „Ať již o něm bádá a myslí kdo chce jak chce, on jest“, a básník jej líčí nyní dle své koncepce. Nevím co tomu řekne theolog, neptám se, co odpoví filosof, jdu jen za básníkem a divím se, jak křídlo jeho snu nabylo takového rozmachu, takové síly, takového velebného uchvacujícího vzletu.

V „Oslu“ sáhl básník smělou rukou v parabolu, místy bizarrní, kuriosní, místy něhou a silou uchvacující, celkem lehce satiricky zbarvenou. Tento „Osel“ Hugův snědl všecku učenost světa a přece zůstal oslem. Vězí v něm kus Goetheova Wagnera. Pedanterie v celé hrůze své, školometství, slovíčkářství jsou mrskány zpovědí tohoto „Osla“, který vytýká, co člověk učiní z dítěte, co z genia, co z celého stvoření, co ze společnosti. Argumentace úchvatná a zdrcující, před kterou se zamyslí i Kant a oddá se na chvíli zoufalému smutku. Ale jistota filosofa je přece větší, odbude „Osla“ krátce, snad příliš krátce. Nemá jej ani za hodna pustit se s ním v rozhovor.

„Osel“ je bez ironie vražedné, on jen ukazuje líc té společnosti, líc světa, on prostě konstatuje. Co je vskutku podivuhodným na této básni, která místy délkami unavuje, toť její provedení. Sloh její nese délky její. Jazyk, jakoby prošel novým řešetem, jest vybraný, koncisní, nad míru sytý a obrazný, pln zvuků a ruchu. Bizarrnost a náklonnost ku karikatuře i ve skupeninách slov převládá, hýkání osla zní v souzvuk sfer a vše to pojí se v podivnou směs, která novotou svou ohlušuje a na rytiny starých mistrů silně připomíná.

Pro velké čtenářstvo není tato báseň — ale umělec rád se v ni zahloubá, již k vůli formě, která virtuosností svou imponuje. „Osel“ je psán v exilu a nese na sobě všecky známky genia zralého v plném vědomí své síly, hrajícího si s ohněm, kráčejícího po krajích propasti. Většinou kritiky byl „Osel“ prohlášen za úpadek poesie Hugovy — my s tímto úsudkem souhlasit nemůžeme, již se vzhledem k formalnímu provedení, které jest v svém způsobu jediném virtuosním kusem básnického umění.

V díle tak rozsáhlém, jako jest Hugovo, byla by mezera, kdyby scházela v něm tato báseň, v níž zastaralá učenost archivů a biblioték je temnou folií, na které se odráží tím jasněji idea moderního pokroku, jehož heroldem jest „Osel“, hlaholící v posoun pseudo-učenosti a mísící své „iá“ v ohromnou symfonii všehomíra.

Umění býti dědečkem. — Čtyři větry ducha. Slovo závěrečné.

Na konci této dlouhé dráhy básnické — ač dobře o konci řeč býti nemůže, pokud všecky poklady pohrobní ještě v ruce nemáme — kynou nám ještě dvě vzácná díla, jediná ve svém způsobu: tklivá a prostá kniha „Umění býti dědečkem“ a grandiosní, zázračné arcidílo (slova Paula de Saint-Victor) „Čtyři větry ducha“.

V obou jeví se opět dvojí stránka Hugova genia. Velké a líbezné, dech bouře a hudba pastorály. „Umění býti dědečkem“ jest jeden zlatý sen, je ustavičná melodie, něco tak čistě lidského a vzdušně andělského, že chápeme úsudek těch, již nazývají knihu tu nejkrásnější sbírkou Viktora Huga.

Básník uvedl v poesii dítě, čisté lidsky, bez nadsazování a zbožňování sentimentalního, za to však s tím celým nezměrným pokladem něhy a kouzla, jakého je schopno srdce dědečka, který je náhodou genialním umělcem. Dítě v jeho knize kresleno je se všemi těmi malými, kouzelné poetickými poklesky a slabostmi dětství, s celou to naivností přímo božskou, která žádá „měsíc s nebe“, s celou poesií svého snu, s celým humorem prvních pokusů řeči. Dětský svět v čarovných verších, báseň v básni. Od kolébky jdeme za ním, stopujeme každý jeho krok i úsměv, jsme svědky jeho vycházek a her, činíme s ním první zkušenosti ve světě, ve škole a v životě, a zvolna je připravujeme na to, co přijde v budoucnosti. Sladký, bezstarostný život dítěte vrhá stíny v náš život vlastní, prochvělý tisícerou bouří, a my porovnáváme, přemítáme, sníme nad kolébkou. Duhové reflexe padají v naše dumy. Dítě se usmívá ze sna, dítě se probudilo. Vypravujeme mu pohádky (epopej lva), zpíváme mu popěvky a písně, žijeme s ním opět bezstarostně, naivně, idyllicky. A zatím ono dospěje, z hry stane se opravdivost, skutečnost, a malí stavše se velkými, mohou dále stopovati naše idey a plány, a snad i uskutečniti naše sny, sněné nad jich kolébkou.

Toť v krátkosti tresť této zázračné knihy, kde je všecko hudbou, kouzlem, jarním dechem, poesií. Těžko vybírati nejkrásnější pasaže. Jedna tísní druhou. Přece ale upozorňujeme zvlášť na krátké, vždy se opakující meditace nad spící Jeanne, na jedinou ve svém způsobu návštěvu v zoologické zahradě, na některé písně a popisy přírodní, na malé genrové obrázky z dětského života („Suchý chléb“, „Jizva“, „Rozbitá nádoba“) na závěrečnou hymnu o pokroku a vítězství civilisace, v které mohutným tepem křídla genius odletá od této idylly v svůj vlastní svět filosofické meditace a kosmického snění.

„Čtyři větry ducha“ jsou jaksi korunováním celého poetického díla Hugova. Koruna to důstojná. Jak nesmírně si škodili prostořecí soudcové, již vyslovili památnou větu, že „Čtyři větry ducha“ jsou prý sestaveny ze zbytků, které autor vyhrabal na dne svých šuplat! Na dně těchto šuplat hrabou teď tři přátelé Hugovi a vyhrabali již více než deset silných svazků divadla, veršů, prósy! A budou hrabat ještě dlouho a Viktor Hugo, jakoby žil mezi námi, bude ještě řadu let vydávat své spisy.

Však vraťme se k „Čtyřem větrům ducha“. Nemusím se příliš o této knize šířit — mluvil jsem hned při její vyjití o ní na tomto místě, řeknu jen, že jaksi rekapituluje celý repertoir Hugův a jest doplňkem všech ostatních svazků. Kniha satirická doplňuje „Pokuty“ a „Děsný rok“, kniha lyrická „Contemplace“, kniha epická „Legendu věků“, kniha dramatická Hugovo divadlo. A přece zase jaké nové věci v každé této knize, jaké nové struny na starých nástrojích! Nebudeme se tenkrát šířiti o dramatické knize, spadajíť oba kusy její v divadlo básníkovo, a my zde oceňujeme hlavně lyrika, epika a satirika; ale podotkneme, že originalností a poesií svou patří k nejlepším kusům divadla Hugova. Hráti se dnes ovšem nebudou — týž osud stihne i „Torquemadu“ a je to přece dílo až na druhý akt eminentně theatralní — ale který básník by mohl účtovati dnes s divadlem, jež propadlo cele drzosti dramatických fabrikantův a řemeslníků! To cítil Hugo nejlíp a psal tudíž svá další dramata — ještě jest jich pět úplně dokončených v jeho pozůstalosti — pro budoucnost, až se ta zimniční honba po modernosti a modním effektu sama udolá a obecenstvo se vrátí k čistému zdroji pravé, velké poesie.

Však vraťme se k lyrickým a epickým partiím knihy.

Kniha satirická má obzor široký, zřídka cíl osobní, invektiva její míří vždy dál a soucit její objímá všecko. Klid a usmířenost jest její hlavním odznakem, odsouzení zla a špatnosti je vždy důstojné a vážné, rozhorlenost básníka je zmírněna spravedlností, hněv jeho konejší se slitováním.

Kniha lyrická vykazuje nejkrásnější čísla písně, popisu, meditace. Čtenář najde některé, ty nejkrásnější, v mých překladech „Nové básně Viktora Huga", jiné čekají ještě překladatele, kterému odporučuju zvláště velkolepou hymnu na dub svobody, zasazený na Guernsey.

Kniha epická jest vyplněna jedinou velkou básní nadepsanou: „Revoluce". Je to kus historické apokalypsy, Jindřich IV. sestoupí se svého podstavce a jde se s Ludvíkem XIV. podívat, je-li Ludvík XV. ještě na svém místě — však místo sochy najdou guillotinu v krvi. Provedení jest velkolepé. Tyto sochy ubírající se spící Paříží, provázené výsměchy karikatur Jeana Goujona, mají něco nadlidského. Celé ovzduší básně dýše velkostí a jest naplněno děsem. Verše samy a rýmy jich zní demonicky, jakoby echo spícího města provázelo cval těch bronzových kopyt. Mythus kommandera, jak duchaplně podotýká Paul de Saint Victor, je tu ztrojnásobněn, vržen v nový kadlub proporcí historických, z kterého vychází stokrát tragičtější. Vskutku něco, co roste z lidských rozměrů, jest v této básni, která jakoby sama byla litinou bronzovou. Není to více obrovitá freska, jaké jsme zřeli v „Legendě věků" skoro na každé stránce, je to demonicky oživlá scéna, rostoucí do všech rozměrů, děsná svou životností, a přec plna záhrobního vzduchu a příšerné velikosti. Schillerovo velké slovo, že dějiny světa jsou soudem světa, nikdy nebylo velkolepěji illustrováno.

Budiž nám dovoleno pod velkým dojmem této básně skončiti.

* * *

Zavíráme pro okamžik tento přehled poetické činnosti Hugovy. Zbude ovšem ještě drama, román, činnost řečnická, filosofie, dějiny, větší tedy část práce vykonané k rozboru a uvážení. Zatím se podrobiti práci té nemůžeme, je příliš velká v tomto okamžiku pro bedra naše. Nám stála poesie obrovského kmeta nejblíž, byláť skoro po dvě desítiletí denním naším chlebem a tu jsme se mohli odvážiti hned po jeho úmrtí na krátkou skizzu. Vše ostatní by vyžadovalo nových studií a nového přemítání. Idey v poesii jeho obsažené žily v nás a bylo nám radostnou povinností je takřka improvisovati širšímu obecenstvu. Však víme, že i tu mnohé jsme přešli, mnohého jen se dotkli, že tu ještě jiných vztahů zajímavých a hlubokých, jiných otázek principielně důležitých, které by měly býti prohloubány. Víme, co tu krás, co tu velkosti umělecké, proti nimž je směšné brojení pidimužů cizích i domácích, ať zvou se mravní neb opatrní, moudří neb ztřeštění, ať dívají se stem očí Argusa, či jedním okem šilhavé prostřednosti. Pravá velkost zůstane velkostí, byť i měla své vady a své stíny. Ocean je nezměrný a má též svůj kal, své strže, a nevím k čemu jinému trefněji porovnati velkolepou a mnohotvárnou poesii Hugovu.

Loupežník Artifaille.

Z upomínek starého kněze.

(Dokončení.)

Po celý rok neslyšel jsem o banditovi ani slova; bezpochyby opustil naši krajinu a provozoval nekalé svoje řemeslo jinde.

Mezitím obdržel jsem list od svého přítele, kaplana ve Fleury. Z toho jsem se dověděl, že moje matka jest těžce nemocna a že si přeje mne viděti. Vzal jsem si tedy dovolenou a odejel jsem k ní. Dvouměsíční usilovná péče moje, jakož i moje modlitby vrátily matce zdraví. Když se poněkud zotavila, rozloučili jsme se, a já se ubíral zase na svou faru.

Přišel jsem do Étampes v pátek večer a nalezl jsem celé město na nohou. Pověstný lupič Artifaille byl chycen v okolí Orleanu, v témž městě odsouzen, a poněvadž v krajině naší páchal nejvíce svých kousků, rozhodl soud orleanský, aby byl právě v Étampes ortelován. Poprava odbývala se téhož dne z rána.

To všechno dověděl jsem se hned na ulici, ale když jsem vkročil do fary, slyšel jsem ještě něco jiného: jakási žena z našeho města přicházela prý na faru v posledních dvou dnech téměř každou hodinu a vyptávala se, zdali jsem se již vrátil. Pomyslil jsem si hned, kdo to asi byl, že bezpochyby ta ubohá žena, kterou toho rána spravedlnost učinila vdovou. Sotva jsem se doma obrátil, a již spěchal jsem k ní.

Z fary dolů do města nebylo daleko. Bilo ovšem deset hodin, ale já si myslil, že, když ta ubohá žena tak horoucně přála si mne viděti, nebude se pro tu pozdní hodinu na mne horšiti.

Vydal jsem se tedy do města a ptal jsem se, kde bydlí. Každý ji znal, že žije jako světice, proto jí nikdo zločiny mužovy nevyčítal.

Došel jsem k jejímu domku. Okenice byla otevřena, takže oknem viděl jsem do komůrky; tam klečela ta dobrá žena u lože svého a modlila se. Každou chvíli zachvěla se na celém těle a podle toho křečovitého trhání soudil jsem, že ubohá pláče.

Zaklepal jsem na dvéře.

Ona vstala a šla mi otevřít.

„Ach, velebný pán!" zvolala. „Jak jsem slyšela vaše zaťukání, hned jsem si řekla, že jste to vy. Bohužel! přicházíte pozdě: můj muž je mrtev a sice bez zpovědi."

„Byl snad v poslední chvíli zatvrzelým?"

„Nikoliv; naopak: vím jistě, že byl dobrý křesťan, ale on řekl, že nechce jiného kněze nežli vás; že se bude zpovídati, ale pouze vám a když by se nemohl zpovídati vám, že se vyzpovídá pouze Matce Boží."

„To že řekl?"

„Ano; při těch slovech líbal jakýsi peníz s obrazem svaté Panny, který visel na jeho krku, a prosil, jenom aby mu jej nebrali, neboť dokud jej při sobě míti bude, že zlý duch nebude míti žádné moci nad jeho tělem."

„Co pak ještě říkal?"

„Když se mnou se loučil u samého popraviště, řekl mi, že dnes večer jistě přijdete a že mne hned navštívite, jakož jste vskutku učinil — a já vás také očekávala."

„To že vám řekl?" tázal jsem se udiveně.

„Ano a ještě něco. Uložil mi, abych jeho jménem vás o něco poprosila."

„Mne?"

„Ano. Řekl, abych vám to vyřídila, ať přijdete v kteroukoliv hodinu. Můj Bože! zrovna se to bojím říci . . . neboť není to pro vás nic příjemného."

„Jenom to řekněte, matko," pobízel jsem ji.

„Nuže! Mám vás poprosit, abyste došel k šibenici a tam pod jeho mrtvolou abyste se pomodlil pětkrát Otčenáš a pětkrát Zdrávas. On tvrdil, že prý mu toho neodřeknete."

„A měl pravdu; podívám se tam."

„Ó, jak jste dobrý!"

Vzala mne za ruce a chtěla je líbat. Sotva jsem se jí vyprostil.

„Jen buďte, matko, zmužilá," pravil jsem k ní. „Bůh vám dej sílu!"

„Děkuju vám, velebný pane, ano Bůh mne sílí, hleďte, ani si nestěžuju."

„Více nežádal muž váš ničeho?"

„Ne."

„Dobře. Kéž by tím došla ubohá duše jeho míru, po kterém prahla, — bohužel trochu pozdě!"

Na to jsem odešel.

Bylo asi půl jedenácté. Chladný dubnový větřík vanul z lesů. Nebe bylo krásné, zvláště pro malíře, neboť měsíc plynul mořem temných mraků, které dodávaly krajině pochmurně velebného rázu. Vracel jsem se okolo hradeb a došel jsem až k pařížské bráně. Byla to ta jediná, která zůstávala v noci otevřena.

Mým cílem bylo blízké návrší, které se vypíná nad městem. Nyní ovšem marně bychom tam hledali šibenici, která tam jindy stávala; zbyla z ní pouze malá podezdívka, která podpírala hlavní trámy. Na svahu kopce černala se zdaleka stará věž, zbytek to opevnění z dob Ludvíka XI., kde nebydlel nikdo leda kavky, sovy a netopýři. Slyšel jsem zdaleka skřek nočního ptactva a pustil jsem se rovně k věži. Cesta byla úzká, neschůdná, příkrá, vytesaná do skály a dávno již zarostlá bujnými ostružinami.

Mohu říci, že jsem se nebál. Kdo věří v Boha a kdo mu důvěřuje, nebojí se ničeho, ale byl jsem hluboce dojat, čím více jsem se blížil k popravišti.

Zdaleka klapal jednotvárně mlýn, v ostružinách šustil vítr a s věže houkaly sovy. Měsíc ukryl se za černý mrak, a lemoval jeho kraje bledým světlem svým, až úplně zmizel. Srdce mi bušilo. Zdálo se mi, že naleznu nahoře něco neočekávaného, něco divného — ale stoupal jsem přec.

V tom začal jsem již rozeznávati vrchol šibenice; na temném nebi černaly se ještě temnější trámy její. Mezi těmi houpalo se jako pohyblivý stín tělo ubohého loupežníka zmítané větrem . . .

Pojednou jsem se zastavil. V té chvíli viděl jsem již šibenici celou od hury až dolů, u její paty hýbalo se něco černého, jako čtyrnohé zvíře. Ucouvl jsem za skalisko a pozoroval nočního hosta. Zvíře to zdálo se mi větší nežli pes a hřmotnější nežli vlk. V tom zvedlo se na zadní nohy a brzo nabyl jsem přesvědčení, že to nebylo zvíře, nýbrž člověk.

Co hledal asi v tuto hodinu člověk pod šibenicí? Buď šel se tam modlit jako já, anebo chtěl zneuctít bezbrannou mrtvolu, myslil jsem si. Uzavřel jsem, že počkám, co bude člověk ten dělat.

Zatím vyšel z mraků měsíc a ozářil plným světlem svým šibenici. Pozvedl jsem k ní oči, a nyní mohl jsem pozorovat zcela určitě toho člověka i každé jeho hnutí.

Muž ten zvedl ze země žebřík, postavil jej k šibenici, a sice opřel jej o ten trám, který byl nejblíž oběšenci. Pak na něj vylezl, a utvořil s oběšeným skupinu, která zdaleka působila takový dojem, jakoby ti dva se objímali. Najednou však rozlehl se nočním tichem hrozný výkřik. Na šibenici houpala se těla dvě: jedno z nich volalo hlasem přerývaným o pomoc, ale ne dlouho, brzo umlklo. Pak jedno z obou těl se utrhlo a spadlo, druhé však zůstalo viseti a klátilo rukama i nohama. Nemohl jsem si nijak vysvětliti, co se to na šibenici dělo; že to bylo něco neobyčejného, nebylo pochyby, ať již to bylo dílo člověka či zlého ducha; a poněvadž ten shůry volal o pomoc, rozběhl jsem se k šibenici.

Jak mne oběšený spatřil, počal sebou zmítati ještě více nežli před tím — volat již nemohl — kdežto dole pod šibenicí leželo bez hnutí druhé tělo, které před chvílí spadlo.

Běžel jsem nejprve k živému. Vystoupil jsem rychle na žebřík a svým nožem přeřízl jsem provaz; oběšený spadl na zem a já seskočil s žebříku.

Oběšený se na zemi svíjel; pochopil jsem, že mu provaz pořád ještě svírá hrdlo. Sklonil jsem se k němu a stahoval jsem mu s hrdla zadrhlý provaz, což se mi konečně také podařilo. Při tom podíval jsem se mu do tváře a poznal jsem v něm k svému největšímu udivení místního kata.

Oči měl vypoulené, tvář zsinalou, ústa skroucená a z nich dral se těžce dech, podobný spíše chroptění, nežli obyčejnému oddychování. Nicméně znenáhla vnikal zase do jeho plic vzduch a se vzduchem život.

Opřel jsem jej o veliký kámen; za chvíli začínal se probouzeti k životu, zakašlal, zakroutil krkem a konečně vyvalil na mne oči. Jeho udivení nebylo o nic menší nežli moje.

„Jakže, velebný pane, to jste vy?"

„Ano, to jsem já."

„Co zde děláte?" tázal se mne dále.

„A co vy?"

Sám nevěděl v té chvíli, ale začínal se rozpomínati. Rozhledl se ještě jednou, ale tentokráte utkvěly jeho oči na blízké mrtvole.

„Ach," zvolal, pokoušeje se vstáti, „pojďme pryč, velebný pane, pro živého Boha, pojďme pryč!"

„Jdete, příteli, jestliže chcete, ale já zůstanu, neboť mne tu čeká jakási povinnost."

„Zde?"

„Ano, zde."

„Co by to bylo?"

„Tento nešťastník, kterého jste dnes oběsil, přál si, abych zde pod šibenicí se pomodlil pětkrát Otčenáš a pětkrát Zdrávas za spásu jeho duše.“

„Za spásu jeho duše? To bude asi marná práce, vždyť je ten člověk, velebný pane, vtělený ďábel.“

„Vtělený ďábel?“

„Ovšem; co pak jste neviděl, co mi udělal?“

„Co pak vám udělal?“

„Oběsil mne.“

„On že vás oběsil? Tuším, že vy jste jemu prokázal tu smutnou službu.“

„Ba ovšem, a myslil jsem, že jsem ho dobře pověsil. Ale jak se mi zdá, zmýlil jsem se. Sotva že já jsem nahoře zůstal viseti, on se svého háku utekl.“

Šel jsem k mrtvole, pozvedl jsem ji a viděl jsem, že je studená a tuhá.

„Ale vždyť je mrtev!“ pravil jsem.

„Mrtev!“ opakoval kat. „Tím hůř; je to sám ďábel. Pojďme pryč, velebný pane, prosím vás, pojďme!“ A vstal.

„Ne,“ pravil, pojednou zaraziv se. „Zůstanu s vámi. Mohl by vstáti a běžeti za mnou. Vy jste svatý muž, vy mne budete chránit.“

„Milý příteli,“ pravil jsem, pohlednuv katovi přísně do očí, „v tom něco vězí. Vy jste se mne právě tázal, co zde hledám v tuto hodinu. Nyní táži se já vás: Co vy jste zde hledal?“

„Eh, co? velebný pane, řeknu vám to; mám vám to povědít ve zpovědnici, anebo tady. Řeknu vám to raději hned. Ale počkejte...“

Při tom se bázlivě ohlednul.

„Co pak?“

„Nehýbe se?“

„Ne, nebojte se, ten chudák sebou již nepohne. Je mrtev!“

„Ah, mrtev, mrtev, to je platné! Nuže, povím vám, proč jsem sem přišel, a budu-li lháti, však on mne zakřikne.“

Při tom se opět ohlednul po mrtvole.

„Tak povídejte.“

„Tento darebа nechtěl o zpovědi ani slyšet. Tázal se každou chvíli: ‚Velebný pan Moulle ještě nepřijel?‘ A když jsme mu řekli, že ne, vzdychl si. Nabízeli jsme mu jiného kněze, on však odpovídal: ‚I ne, buď patera Moulla anebo žádného.‘“

„Ano, to vím.“

„Ještě na cestě se zastavil a prosil mne, abych se rozhledl, zdali vás někde nespatřím. A když slyšel, že ne, dali jsme se znova na cestu. Pod šibenicí, když měl stoupat na řebřík, zastavil se znova a tázal se:

„Pater Moulle ještě nepřijel?“

„Vždyť jste slyšel, že ne,“ odbyl jsem jej mrzutě. „Když někdo neustále opakuje tutéž věc, je to k zlosti.“

„Tak do toho!“ pravil odhodlaně.

Hodil jsem mu oprátku na krk, a on začal stoupati na řebřík; když ale dostoupil nahoru, obrátil se ke mně a pravil:

„Počkejte, podívám se ještě, zdali pater Moulle již nepřichází.“

„Jen se podívejte,“ odvětil jsem, „to je dovoleno.“

On se naposledy rozhledl a nevida vás nikde v zástupu, opět si vzdychnul. Myslil jsem, že je tedy k smrti připraven a chtěl jsem mu podraziti nohy, on však mi dal znamení, abych to nedělal, a pravil hlasem prosebným:

„Počkejte.“

„Co pak ještě?“

„Rád bych políbil obraz Panny Marie, který nosím na krku.“

„Pro mne,“ odvětil jsem; vyňal jsem mu se záňadří peníz a přiložil jsem jej k jeho rtům.

„Chcete ještě něco?“ tázal jsem se ho při tom.

„Chci býti pohřben s tímto penízem.“

„Hm,“ odvětil jsem, „tuším, že co má oběšený na sobě, náleží katu.“

„Po tom mi nic není, chci býti pohřben se svým penízem.“

„Že chcete — podívejme se na něho!“

„Ano, chci —“

V tom došla mi trpělivost. Vše bylo připraveno; provaz měl na krku, a jeho druhý konec visel na háku.

„Jdi k čertu!“ zvolal jsem, a podrazil jsem mu nohy.

„Svatá Panno, smiluj...“

Více neřekl; provaz mu zadrhnul krk a udusil v něm další slovo. Já mu skočil na ramena, chytil ho za hlavu — lup! a bylo po všem. Věru, že by nebyl mohl si stěžovati; sotva o tom věděl, že byl oběšen. Obsloužil jsem jej znamenitě.“

„Až posud však nevím, proč jste sem teď přišel.“

„Jak bych vám to řekl — —“

„Nevíte, jak byste mi to řekl? Povím vám to sám: chtěl jste mu ten peníz ukradnout.“

„Inu, ano; ďábel mne svedl. Myslil jsem si: Ty že chceš? Jen si chtěj! Až přijde noc, však uhlídáme. A také jak byla noc, vyšel jsem z domu. Řebřík schoval jsem si na cestě a věděl jsem, že jej i potmě naleznu. Udělal jsem ještě hodnou procházku a když jsem viděl, že není kolkolem ani človíčka, a když jsem ničeho neslyšel, přiblížil jsem se k šibenici, přistavil k ní řebřík, vylezl naň, přitáhl oběšence k sobě, odepjal mu peníz, a...“

„A co?“

„Vy mi to neuvěříte!... V tom okamžení, jak jsem mu peníz stáhl s krku, chytil mne oběšenec, sňal si s hrdla oprátku, hodil mi ji přes hlavu, strčil mne zrovna jako já jeho a já se houpal.“

„To není možné! Něco se vám zdálo.“

„Vždyť jste mne nalezl oběšeného.“

„Ovšem.“

„Snad si nemyslíte, že jsem se pověsil já sám? Takový blázen nejsem.“

Já chvíli přemýšlel.

„A což peníz,“ tázal jsem se ho, „kde je ten?“

„Někde na zemi; když mne pověsil, pustil jsem jej.“

Rozhlížel jsem se vůkol sebe. V tom zaleskl se peníz v jasném nitru měsíce. Zdvihl jsem jej a zavěsil mrtvému banditovi na krk. V tom, jak dotknul se jeho těla, zdálo se mi, jakoby se celé tělo jeho zachvělo a jakoby ostrý a bolestný skřek vydral se z jeho prsou.

Kat hrůzou uskočil, patrně také něco pozoroval. Ten skřek byl mi světlem. Vzpomněl jsem si, co vypravuje Písmo svaté o vymítání zlých duchů, že prý totiž démon z těla vypuzený vydává ze sebe jakýsi podobný skřek.

„Pojďte, příteli,“ pravil jsem katovi, „a nebojte se ničeho.“

Ale ten chvěl se jako list.

„Jen pojďte!“ pobízel jsem jej.

Blížil se jen váhavě.

„Co mi chcete?“ tázal se.

„Tuhle mrtvolu musíte dáti tam, kde jste ji vzal.“

„Za celý svět ne! Aby mne zas pověsil!“

„Nebojte se, ručím vám za to, že se vám pranic nestane.“

„Ale, velebný pane — já se bojím!“

„Jen pojďte!“

Postoupil zase o krok.

„Já mu nevěřím,“ namítal.

„Nic se nebojte. Dokud má mrtvola na krku ten peníz, nemusíte se báti ničeho.“

„Proč?“

„Poněvadž zlý duch nemá nad ní žádné moci. Tento peníz ji chránil; když jste jej ukradl, vydal jste tím nebožtíka v ruce ďábla. Jak jsem peníz tělu vrátil, musil ďábel ustoupiti.“

„Ten výkřik snad —“

„Pocházel od něho: když viděl, že ztrácí svoji kořisť, nebylo mu to vhod.“

„To by mohlo být,“ přisvědčoval kat.

„Ovšem.“

„Já ho tedy pověsím.“

„Pověste; ať se úplně vykoná, co zákon vyslovil.“

Kat ještě váhal.

„Nebojte se,“ dodával jsem mu odvahy, „vždyť jsem tu já.“

„Dobrá,“ odvětil kat, „ale nespouštějte mne s očí a jak zavolám, přispějte mi ku pomoci.“

„To víte!“

Přistoupil k mrtvole, vzal ji opatrně za ramena a vlékl ji k žebříku.

„Neboj se,“ pravil k mrtvému, „že ti vezmu tvůj peníz. Díváte se na nás, velebný pane?“

„Ovšem, příteli!“

„Já ti ho nevezmu,“ pokračoval kat hlasem co možná vlídným, „neboj se! Když si přeješ býti s ním pochován, nu, dáme ti ho tedy do hrobu. Na mou věru, velebný pane, ani se nehne.“

„Vidíte.“

„Dáme ti ho do hrobu; zatím tě pověsím, když si toho velebný pán přeje, co se mne týče, to víš, že bych . .“

„Pospěšte si,“ volal jsem na něho a málem byl bych se dal do smíchu, jak se oběšenci omlouval.

„Již jsem hotov,“ odvětil.

A vskutku houpal se loupežník zase na šibenici, a nejevil ani nejmenší známky života.

Kat skočil dolů: já zatím poklekl a začal jsem se modlit, jak si toho loupežník přál.

„Velebný pane,“ pravil kat, pokleknuv vedle mne, „říkejte to nahlas a pomalu, abych to mohl po vás opakovat.“

„Což pak jste již zapomněl Otčenáš?“

„Tuším, že jsem jej nikdy neuměl.“

Učinil jsem dle jeho přání a předříkal mu pět Otčenášů a Zdrávasů, o něž mne Artitaille žádal.

Když jsme se pomodlili, vstal jsem.

„Učinil jsem pro duši tvoji, co jsem mohl,“ pravil jsem tiše k mrtvému, „o to ostatní snad se postará Svatá Panna.“

„Amen,“ dodal kat.

V tom ozářil měsíc mrtvolu, jakoby ji polil živým stříbrem. Na našem kostele bila půlnoc.

„Pojďme,“ pravil jsem katovi, „jsme hotovi.“

„Velebný pane, prosím vás, udělejte mi něco k vůli!“

„Co pak?“

„Doveďte mne domů; dokud nezamknu za sebou dvéře, nebudu míti pokojné chvíle. Já tomu ferinovi přece nevěřím.“

„Pojďte, příteli.“

Sestupovali jsme s kopce; kat se každou chvíli ohlížel, zdali loupežník ještě visí.

Ten se ovšem ani nehnul.

Vrátili jsme se do města. Dovedl jsem kata až k jeho domku. Počkal jsem, až rozsvítil, až zamknul, a když mi ještě skrze dvéře poděkoval, ubíral jsem se domů docela klidný na těle i na duchu.

Druhého dne, sotva že jsem vstal, očekávala mne venku žena loupežníkova.

Byla klidná, ba skoro veselá.

„Velebný pane,“ pravila, „přicházím vám děkovat: můj muž zjevil se mi, zrovna když bila půlnoc na našem kostele, a řekl: ‚Zítra ráno dojdi k velebnému pánu a rekni mu, že díky jemu a Svaté Panně, jsem zachráněn. Bůh mi odpustil!‘“

Alex. Dumas.

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

XVIII.

V Praze, dne 16. září 1885.

Nedávno ještě více než s polou prázdné ulice našeho města plní se valem. Ten šťastný národek lidí, jimž osud dopřál blahé možnosti stráviti několik neděl mimo prach, vedro a dusné ovzduší pražské, vrací se opět k práci. Náš bodrý venkov, v jehož očích jest „lufták“ tím nejlínějším a nejzbytečnějším darmochlebem pod boží oblohou — až na to, že když moudře a obezřetně podškubáván, přece k něčemu jest na světě zrovna jako ta jiná drůbež, — náš bodrý venkov ani netuší, jakým namáháním a lopotou dlouhých desíti, jedenácti měsíců vykupuje se často těch několik v klidu strávených chvil někde na venkovském zátiší. My „luftáci“ ovšem přicházíváme většinou na venek právě v době, kdy má rolník plné ruce práce a nedivíme se mu, když změří posměšným, neb pohrdlivým pohledem lehce ošacené panáčky, lelkující na březích vod — neboť jak známo jest udice hůl, na jejíž jednom konci visí červ a na druhém lenoch, — pozívující ve stínu hájů, shánějící se po podmáslí, syrovátce atd. atd. jaké jsou už všecky ty zábavy a choutky luftácké; ale v zimě, kdy venkovan opět klade ruce v klín, zdá se mi, že by mu přece ten pohrdlivý úsměv na rtech odumřel, kdyby viděl, jak tuze, neúmorně pracuje zas přemnohý z těch, jemuž bylo snad v létě na venkově za těžko křížem stéblo přeložit. Především na lidech, zabývajících se těžkou prací duševní, by náš bodrý venkov oči nechal; — a z této třídy opět na těch, kdož svůj chléb i oddech dobývají sobě pérem, štětcem a dlátem.

Avšak zaměstnání takové pokládá se nyní většinou za zbytečnost a to čím dále tím více. Všeobecně se doslýcháme a také dočítáme, že národ náš postupuje co den dále a dále na cestě pokroku a vzdělanosti. O tom zajisté není pochyby, že postupuje u nás duševní práce, to však jest, bohužel, až dosavad pouze zásluhou jednotlivců, stojících tu osaměle — bez podpory národa. Nejen že nedospěli jsme k vědomí, že každý dělník hoden jest své mzdy, a že tedy také spisovatel a umělec nestojí před národem jako žebrák, nýbrž jen jako dělník, žádající svou mzdu právem práce své — (na probuzení se tohoto vědomí, jak jeví se na př. u rovněž malých národů, jako Norů a Dánů, kteří mají hojnost veřejných stipendií pro spisovatele i umělce činné, a útulky pro sestárlé — — takového něco nikdo u nás a od nás ani nežádá), — ale co skutečně pozoruhodné jest, my „postupujíce stále na cestě pokroku a vzdělanosti“ nemáme ani porozumění pro to, co literatura a umění pro náš národ značí, ba nemáme porozumění pro umění samé, co takové. Toto poslední jest úkaz nejsmutnější, neboť vědouce, co literatura a umění v životě národův a člověčenstva vůbec jest, dovedli bychom v zápětí oceniti mohutnost této Bohem dané a nikým neurvatelné zbraně, kterouž ozbrojuje se slabý proti silnému, kterouž ozbrojuje se duch proti valící se naň surové hmotě.

Za slovem „idealismus“ schovává se každé možné hlupství na světě, jež nemajíc pojmu o tom co chce a nemajíc co říci, vtěluje toto své nic v slovo to. A přec jest to velké slovo, a potřebovali bychom zvláště v těchto dobách velkého, vroucně vlasteneckého mudrce, který by nám prostými, pravdivými a nefrásovitými slovy řekl, co jest národní idealismus, a český zvlášť. Kdo s naší českou věcí vroucně cítí, cítí též, co značí slovo to a celou knihu, již by mudřec napsal, promyslí si v duši sám, a na konec s bolestí si řekne, jak dalecí jsme tohoto národního idealismu, který u nás prostým slovem značí: jasné, opravdové, vážné, pevné, mužné, obětovné, nezlomné české vědomí.

Vychovávají se k němu ony vrstvy národa, které probouzení a vychování ještě potřebují? Ne. Mají téhož ony vrstvy, které za probudilé a česky vychované se pokládají? Buď nikoliv, neb velmi poskrovnu, nebo porůznu. Opět někoho, jenž napsal by po knize o každé této třídě českých lidí!

Leč vraťme se k umění a k našemu českému umění zvlášť. Na prvním místě máme tu divadlo, naše české divadlo a divadla v Praze. Slouží především umění naše divadlo Národní! Jsme pevně přesvědčeni, že sloužilo by a chtělo by z celé duše sloužiti, kdyby dovolovalo tomu — obecenstvo. Byl jsem od otevření Národního divadla přítomen téměř každému poněkud znamenitějšímu představení a viděl jsem, jaké a jak četné obecenstvo prostory divadelní plní. Při kusech vážných, vlasteneckých, uměleckých prázdno, při dekorativních komediích plno, k udušení. To je skutečný barometr naší umělecké probudilosti! Netoužíme na to, konstatujeme pouze věc. Malované plátno, nový drak od „bratří Bittnerů“, sova v strachomorné, nemístné tatrmany v „Excelsioru“ přivábí do divadla tisíce diváků. Shakespearova tragedie odehrává se před prázdnými lavicemi neb zívajícími abonenty. Následek toho jest, jako všude, kde nutnost káže, že divadelní správa obecenstvo k sobě nepozvedá, ale k choutkám jeho se níží. Hrát před prázdným domem, znamená bankrot. Shakespeare znamená bankrot. A volky nevolky vytahuje se tedy malovaný cár za cárem, drak za drakem, sova za sovou a „bratří Bittnerové“ jdou na rok do ciziny na cesty. Doufali jsme, že J. Bittner, J. Seifert, Slukov půjdou na cesty — on jde jeden z bratří Bittnerů, aby ti draci byli ještě drakovatější, sovy ještě sovovatější a divadlo ještě — smyslnější. — Nemyslíme to slovo v obecném smyslu, ale v tom, že chtivost oka oslepuje v našem obecenstvu všechen ušlechtilejší cit. Vyslechnout několik veršů ve vážném dramatu, povznésti se k lidské, z denní všednosti vybočující myšlénce, procítit s básníkem něco, co není chléb, maso, bankovka, podívat se na mimiku herce, v níž zračí se duševní boj procítěný člověkem co bytostí do toho širého světa vrženou v boj — jak mělcí jsme, že to nás nudí! — To není národ postupující na cestě pokroku! My v tomto ohledu mnoho jsme couvli od těch dob, co hrávali nám na „Ovocném trhu“ jednou za týden a tak často Shakespeara! Jak zbožně jsme tenkrát naslouchali!

Ale nač těch stálých trpkostí. Ta massa je němá, tupá, smyslná, požitku chtivá, — ale nad ní jsou přece také lidé cítící vroucně, čeho všeho potřebujem, co nemáme, kam, chceme-li sebe zachovati, dospěti musíme; a každý národ konečně stál jen svými jednotlivci, kteří mocí své povahy táhli jej za sebou. Naše nynější poměry nejsou takové, aby kdo z nás mohl býti národním hrdinou, jsou však takové, že přece ještě mohou zrodit muže!

A s mužem se loučíme, s celým mužem, s povahou vzácnou, ryzí a v oboru své činnosti nezapomenutelnou. Nezbožňujeme nikoho, neboť i ten největší a nejšlechetnější mezi námi koná k národu jenom — svou povinnost.

Poslední pražský purkmistr, Tomáš Černý, konal ji plně. Po nepamětných dobách byl to první primátor vůdčího města v českém království, jenž věděl, proč tu jest, a nebál se to říci, chtěl to říci, a neměl v sobě žádné pohnutky, žádného osobního stínu, proč by neřekl, co říci chtěl! — Šetrný k panujícím, českou veřejnost vížícím poměrům promluvil pravdu nezakrytou, ryze českým slovem tam, kde mnozí před ním mluvili kulatou, hladkou, netivou frásí, neznamenající nic, než — naše pokoření. On stál tu s čelem přímým a první jeho mužné slovo rozrušilo celé Čechy. Vždyť slýcháme tak málokdy, co je tak na snadě, že tady v tom českém království přece ještě jsme, že my, bez jejichž dějin je ta země pustinou, — jsme pány půdy té, a urvat si ji nedáme, že chceme žít šťastně tak, jako jiní žijou na půdě, kterou drží právem svých dějin, svého krví hájeného vlastnictví.

Tomáš Černý vstoupil na první primátorské křeslo v českém království jako prostý, věrný syn svého těžce zkoušeného lidu, a sestupuje s křesla toho bez poskvrny co prostý, věrný syn své vlasti, s tím toliko rozdílem, že nastoupil, provázen jsa jejím blahopřáním, — a odchází, provázen jejím díkem!

Ano, také my máme svou šlechtu. Je podivná, bez řádů a erbů, ale je to šlechta, jež nikdy nesklonila se před nikým, — a jíž podá ruku každý poctivý muž. *Trut.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Ztracený život.“ Drama o třech jednáních. Napsal Fr. Ruth. V Praze 1885. Nákladem knihkupectví dra. Ed. Grégra a Ed. Valečky.

„Tři historické mapy k dějinám českým.“ Navrhl a výkladem opatřil Dr. Josef Kalousek. V Praze 1885. Nákladem knihkupectví Fr. Řivnáče.

„Velký Slovanský kalendář na obyčejný rok 1886.“ Ročník patnáctý. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Kalendář česko-židovský na rok 1885—86.“ Vydaný spolkem českých akademiků-židů v Praze. Ročník pátý. Nákladem spolku.

Číslem tímto končí třetí čtvrtletí XIII. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice č. 9 n.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Voloček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" budtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. října 1885. ČÍSLO 28.

Bílý admirál.

Z dalmatských vzpomínek *Jos. D. Konráda.*

„Chcete-li se dostati v nynějších bouřlivých dobách bezpečně do Dubrovníka, posečkejte ještě dva tři dny, až odtud poštovní parník ‚Veliký Medvěd' vyplůje. Ten vás tam zajisté beze vší pohromy dopraví. Přes třicet let už projíždí mořem Jaderským i Středozemním, a dosud ani nejmenší nehody se na něm neudálo. A i plavba jeho jest mnohem rychlejší a kuchyně výbornější, nežli kterékoliv Lloydové lodi jiné —"

Tak radilo nám několik přátel v Terstu, když jsme se odtamtud chystali na nutnou cestu k jihu dalmatskému. Bylo to ku konci prosince, ve kterémž čase moře Adriatické bývá nejbouřlivější, a tudíž plavbě i velice nebezpečno. Také opravdu den co den snášela se na jindy lahodnou a mírnou Adrii bouře, a každé chvíle došla do Terstu zpráva o nějaké nové nehodě nebo neštěstí. Vyhlídky na plavbu v takových poměrech se všech stran nepříznivých nebyly proto ovšem příliš lákavy. Avšak krutá povinnost nepřipouštěla nám dalšího prodlévání, a vybízela nutně na jih, prozatím do Dubrovníka. Volili jsme tedy podle rady alespoň zlo nejmenší: ‚Velikého Medvěda'.

Když jsme na parník vstoupili, bylo odpoledne dosti příjemné, a moře jakž takž pokojno a plavbě příhodno, jenom rozvlněný povrch jeho svědčil ještě dosti patrně o včerejší bouři. Potřebujeť moře Jaderské po každé prudčí bouři nejméně dvou nebo tří dnův, nežli se zcela upokojí, a povrch jeho zase uhladí.

Ale netěšili jsme se dlouho pěkné pohodě. Sotva že na nás ulehl večer, přikvapila zároveň s ním opětná urputná bora, a moře dosud neutišené znova se mocně rozbouřáčelo. Nebylo nám možno zůstati dlouho na palubě, kde se vítr vší silou o nás opíral, stříkaje nám slanou pěnu do očí z důlí a studený déšť s hůry. Měli jsme brzo až po krk děsně nádherného a vznešeného divadla, jakého nám poskytovalo štědře rozbouřené moře, v každých pěti vteřinách skvělým intensivním bleskem ozářené. I spěchali jsme raději do svých těsných kabin přejíce si, abychom co nejdříve měli tyto okamžiky, které nám snad budou později jednou z nejkrásnějších vzpomínek na život minulý, za sebou. Na nohou udržeti se nebylo nám ani lze. Uznali jsme tudíž za nejmoudřejší říditi se radou zkušených námořníkův, dle níž jest při bouřlivé plavbě nejlépe položiti se, a možno-li, ji zaspati.

Ulehli jsme tedy na svoje úzká lůžka, avšak usnouti nám plavbě nezvyklým nebylo nikterak možno. Nuceně zavíraná víčka při každém náhlejším poskočení nebo trhnutí parníku ihned se zase otvírala, a do uší jako o překot doléhalo hřmění z rozpoutaných oblakův a hluk i pokřik s paluby. Ač kabiny naše byly dosti hluboko pod palubou umístěny a od můstku lodního vzdáleny, přece doráželo k nám s něho srozumitelně každé slovo, každý pronikavý povel kapitánův, který dnes tím více napínal svůj hlas, aby překřičel hlučící a rachotící bouři. Při vší úzkosti bylo nám mnohdy až do smíchu. Kapitán italsky velel a charvatsky klel. Patrně byl Charvat. Každé chvíle pak se dal do hlučného smíchu. Šťastný člověk! myslili jsme si. A k tomu dunění namáhavě pracujícího stroje lodního, pokřik plavcův a dupot jejich po palubě, vrzání pák, tlučení lan a rachot řetězův doplňoval tuto nás pramálo uspávající hudbu.

Probděli jsme celou noc. Teprve k ránu, kdy se bouře znenáhla počala vzdalovati, mohli jsme usnouti, a tak noční bdění nahraditi spánkem několik hodin trvajícím. Na palubu jsme vystoupili až před polednem. Myslili jsme, že parník jest už s námi kdož ví jak daleko, a zatím blížili jsme se teprve k Pulji. Jindy ‚Veliký Medvěd' vykonával plavbu z Terstu až tam obyčejně za šest hodin, kdežto tenkráte potřebovali jsme k tomu skorem celého dne. Tak velice jej bouře zdržela, nedovolujíc za noci plouti rychleji nežli pohybem přímo hlemýždím.

Počasí bylo sice poněkud chladné, ale celkem velmi pěkné a plavbě příznivé. Na levo nade vším pobřežím istrijským a všude nad námi usmíval se čistý, jasný azur, jenom na pravo směrem k nedaleké Italii byla ještě zatažena nebesa. Ale i tam mračna stále se úžila, a obzor se očividně vyjasňoval, podporuje tvrzení plavcův, že nyní nastanou dny poněkud pokojnější.

Kapitán zůstal skorem až do té chvíle na svém můstku, načež přesvědčiv se o žádoucím pořádku na své lodi, odešel teprve do své kajuty na odpočinek.

Byl patrně ve velmi dobré míře, neboť se skorem neustále usmíval a s námořníky žertoval.

„Máte zajisté dobrého a statečného kapitána," oslovili jsme starého plavce, který pozoroval s konce parníku do moře spuštěný provaz, posuzuje z jeho napjetí rychlost plavby.

„Do rána nadskočíme, ač jsme se opozdili," plavec pravil pro sebe a dotekl se, jako hudebník struny, několikráte provazu zkušebně prstem.

„Náš kapitán?“ pravil pak, a obrátil se hbitě k nám. „Ba, máte pravdu! Dobrý jest a statečný i moudrý. Takového aby ve světě pohledal! A ještě by podobného nenašel, neřku-li lepšího. Však ‚Veliký Medvěd‘ má také znamenitou pověst! Přes dvacet let už pluje mořem malým i velikým, více než dvě stě padesátkráte vykonal plavbu z Terstu do Cařihradu, na sta bouří již přestál, ale vždy vytrvale a šťastně, že není druhého parníku, který by mu v ohledu tom vyrovnati se mohl. Máme věru statečného kapitána! Což dnešní bouře, to byla hračka, to byl pouhý žert! A přece kapitán po celou noc a po všechno dnešní dopoledne ani se nehnul se svého můstku. Pouze dvakráte na minutu odskočil, aby si převlékl promočený oděv. Měli jste býti v noci na palubě, abyste viděli, v jak dobré byl míře. Když roztřepená vlna, vnikla na palubu, nebo dotěrná bora povalovala na zem lodníky, div že si plic nevysmál. A umí se smáti tak upřímně, že při vší psotě a při vší zlosti své se musíte smáti s ním. ‚Veliký Medvěd‘ má štěstí na kapitány. Neměl jich dosud mnoho, teprve tři, ale nemohl míti lepších. Nynější kapitán jest na něm právě čtyři léta. Statečný jest i moudrý, a jak jsem pravil, aby ho ve světě pohledal. Všechno mužstvo ostatních lodí nám ho závidí. Ale tisíckráte lepším byl jeho předchůdce, náš bílý admirál,“ starý plavec dodával pojednou se smutným povzdechem, a při posledních slovech pozvedl uctivě svoji čepku.

„Bílý admirál —“ opakovali jsme slova námořníkova. „A kde jest nyní, umřel snad již, nebo velí jiné lodi, či vůbec moře opustil?“ tázali jsme se.

„Ba že opustil,“ plavec vypravoval, všecek jsa pohroužen v myšlénkách, „ba že opustil! Daleko odešel odtud, na jiný, veliký, nekonečný oceán nad námi, kde není vichřic ani bouří. Velí-li tam — kdož to ví! — Umřel! — A což, pánové, neslyšeli jste ještě o našem bílém admirálovi? Ne-li, tož jistě neplujete často po moři Jaderském —“ dodával, a pozvedl k nám tázavě zavlhlé oči.

„Tentokráte poprvé,“ odpovídali jsme.

„Poprvé, — nu, pak věřím, že jste neslyšeli,“ plavec rozmlouval dále, „jinak zajisté by vám vypravování moje nebylo novinkou. Bílého admirála znal každý plavec na veškerém moři nejen Adriatickém, nýbrž i Středozemním, a zrovna tak dobře i všechno obyvatelstvo měst pobřežních od Terstu až po Cařihrad. A kdo ho neznal osobně, znal ho jistě ze mnohých vypravování.“

„A jak se jmenoval?“ přerušili jsme mluvčího, doufajíce tak dověděti se snad povědomého jména.

„Jak se jmenoval? — Hm, kdybych ho byl neznal příliš dobře, a nemluvil s ním den co den, sotva bych věděl sám. Nikdo ho nenazýval jinak leč bílým admirálem. Ale pravé jméno jeho bylo Stanislav Kotva,“ vysvětloval nám starý plavec.

„Stanislav Kotva —“ divili jsme se. „Tedy Slovan! Polák snad, anebo dokonce Čech?“ tázali jsme se dále hovorného starce.

„Ano, Čech, pánové,“ tázaný vysvětloval s hrdým přízvukem. „Můj krajan — i já jsem Čechem, jmenuji se Zima — “

„Tedy i vy naším krajanem,“ hlásili jsme se rychle k plavcovi, a pokračovali ihned v dalším hovoru jazykem českým.

„Stydím se, pánové, před vámi, že nedovedu již s vámi rozmlouvati tak, jak bych měl a jak bych si přál,“ plavec hovořil češtinou nevalně správnou. „Ale nedivte se tomu. Byl jsem ještě hochem, když mě poslali z domova do Vídně na řemeslo strojnické, a odtamtud přišel jsem do Terstu, od kteréž doby se již skorem plných padesáte let na rozličných lodích po moři potloukám. Kdybych se byl při tom nepřiučil srbštině nebo charvatštině, a kdybych si byl po česku časem nezahovořil s bílým admirálem, snad bych už ze své mateřštiny ani jediného slova neuměl —“

„A kdy jste se a kde sešel s bílým admirálem?“ ptali jsme se dosti zvědavi plavce.

„Počkejte, pánové, všecko vám vypovím,“ tázaný ochotně sliboval, „zbývá mi k tomu ještě dosti času, nežli mě zase zavolají ke kormidlu. Povím vám to jako malou povídku. Prvou polovinu její jsem slyšel od bílého admirála, a poloviny druhé jsem byl svědkem. Ale prvé polovině budete snad rozuměti ještě lépe vy, nežli já.“

A věru vypravování starého Zimy stálo za tu chvíli pozornosti, kterou jsme jeho slovům věnovali. Nelitovali jsme jí.

Asi před třiceti pěti lety — však rok 1848 jest každému velmi dobře povědom — žili v Praze dva mladí přátelé, krajané odněkud od Pardubic. Byli studenty, plni nadějí a tužeb, plni mladistvého ohně, plni svatého, vlasteneckého nadšení. Prvý z nich byl Stanislav Kotva, a druhý slul Kajetán Nedbal. Obývali společnou světnici, a navzájem dělili se spolu o svoje radosti i strasti. Ruku v ruce druh s druhem kráčeli za společnou prací, řídili se společnou snahou, směle stoupali k jedinému vytčenému cíli. V rodině, u kteréž bydlili, měli mladistvou, rozkvétající dcerku.

Stará to povídka o mladých studentech a jejich pěkné sousedce — příliš stará. Zamilovali si ji oba, a rázem bylo po upřímné shodě a po věrném přátelství. Dříve si byli takměř bratry, potom se stali nejurputnějšími soky, a na místě druhdy srdečného stisknutí ruky pozdravovali se pohledy nepřátelství a závistivého záští.

V tom čase přikvapila na Čechy vůbec a na Prahu zvláště památná událost svatodušní. To, jak se zdálo, oba mladíky poněkud vyburcovalo. Myšlénky a veškera snaha jejich obráceny zase v jiný směr, jenž, jak se podobalo, poněkud je opět spřáteloval. Kotvova pravice byla stále připravena k upřímnému stisknutí, avšak zatím záští Nedbalovo proti němu ani o vlas neochablo. Utlumil je jenom pevně ve svých prsou jako pružné péro, aby později tím prudčeji mohlo na nenáviděného soka sraziti. Věděl, že dívka Kotvovi více přeje.

Stanislav Kotva odejel ihned po prvé ráně z Prahy do svého rodiště nadšenými řečmi povzbuzovat lid venkovský, aby kvapil hlavnímu městu na pomoc. Kajetan Nedbal zůstal s puškou v ruce na Pražských barikádách. Jak se to tehdy skončilo, jest až dosud v paměti velmi živé. Kdo z účastníkův nepokojů tehdejších mohl se skrýti, skryl se, kdo mohl z Prahy uprchnouti, prchal, aby co možná brzo a nepozorovaně zmizel s obzoru úřadův. Mezi prchajícími byl i Kajetan Nedbal. Šťastně dostal se na nádraží, a šťastně octil se ve vlaku, který jej unášel k jeho domovu, kdež hodlal stráviti nějaký čas, dokud rozruch, svatodušními dny vzbuzený, opět neusne.

Nedaleko za Libní vlak předhonil ozbrojené hulány, kteří před chvílí vyjeli proti tlupám lidu selského, táhnoucího z kraje ku Praze. Teprve když hulání zůstali daleko

za vlakem, stísněné srdce Nedbalovo poněkud volněji si oddechlo. Nemohl se ani dočkati, kdy ocitne se již na domácí půdě a tak ve větším bezpečí.

Na stanici za Brodem Českým prchající na vlaku setkali se již s rozjařenými venkovany, rozmanitě ozbrojenými. Bylo jich několik hloučkův, a v čele největší čety nalézal se Stanislav Kotva. Zpívali vlastenecké písně, provolávali slávu Praze.

„Nikam nechoďte — vraťte se!“ volali na ně cestující ze vlaku, „huláni již táhnou proti vám!“

Venkované nevěřili.

„Prcháme z Prahy — té již vojskem dobyto, a na všech stranách obsazena,“ prchající vysvětlovali; „vraťte se a schovejte zbraň co nejrychleji!“

Zrak Kotvův setkal se s obličejem Nedbalovým. Kotva zapomenuv nepřátelství kvapil k vagonu Nedbalovu, a tento, spatřiv jej, vyskočil mu z něho vstříc.

„Pravda-li, co tvrdí cestující? A snad i ty prcháš?“ — vítal jej Kotva s tváří bledou s výrazem sklamání.

Nedbal uchopil ruku přítelovu a pevně ji stiskl. Zatřásl se až při jeho pohledu, a sotva že vydržel dívati mu se do očí.

„Nevěř!“ pravil pak hlasem tichým a zajíkavým. „Neprcháme, aniž dobyto Prahy. Spěchám domů pro nový lid, pro novou pomoc. Pospěš, za dva, za tři dny budu za tebou — “

„A varování prchajících — ?“ tázal se Kotva, dívaje se na vlak lidem hustě nabitý.

„Všickni jsou bázlivci, které zastrašila prvá rána z pušky, i utíkají z Prahy schovat se do venkovských děr. Jejich slova nemají víry!“ tvrdil Nedbal.

„A což huláni — ?“ ptal se ještě Kotva, „pravda-li, že už jedou z Prahy proti nám?“

„Eh, pravda — ale hrstka jich, jen pro jméno, na oko poslaná, aby nahnala lidu strašáka; všickni se rozprchnou, jakmile vaše čety spatří — pospěš, čím dříve, tím lépe!“

Kotva více neposlouchal. Odkvapil ku svému lidu, a za nového zpěvu, ve zvýšeném nadšení táhl s ním ku Praze. Jen malý počet venkovanův dbal rady cestovatelův, a po dlouhých rozmluvách a rozpacích jal se pomalu vraceti a rozcházeti do svého domova.

Kotva se sedláky daleko nedošel. Už za Ouvaly setkali se s hulány. Ale ti nerozprchli se, jak byl Nedbal sliboval, nýbrž vší silou na lid udeřili. V malé chvíli byl tento na všechny strany rozmetán a rozprášen. Tamější okolní žitná pole hojně byla zvlažena lidskou krví, mnozí pak schytáni a vedeni do Prahy. Nejlépe pochodil ještě ten, kdo utekl anebo kdo se ukryl v bujném osení.

Stanislav Kotva byl mezi zajatými, a brzo po té odveden s čelnějšími osnovateli nepokoje do Uher do vězení. Byl všecek na duchu i na těle zmalátněn a sklíčen. Ve vězení strávil několik měsícův dlouhých, smutných a traplivých. Každý tehdejší den ubíral mu několik krůpějí životní síly, a nebýti jeho pevné síly duševní, byl by snad zahynul pod dojmy těžkého, vlhkého klenutí věznice, a při pomyšlení na nezdar, jakým snaha jeho byla trnitě korunována. Palčivé a hořké sny bloudívaly jeho hlavou, a pronásledovaly jej i ve bdění. A ze všech vzpomínek nejtrpčí bylo pomyšlení na Kajetana Nedbala — zrádce! Kotva se vždy až zachvěl, když si na něho vzpomněl, a ve hlavě zdálo mu se býti hned prázdněji a v prsou bolestněji — —

Po čase dosti dlouhém jistá osoba vysoce prý postavená a vznešená uronila za mladého muže slovíčko, a potom hned jako na povel otevřena Kotvovi brána vězení. Ten vyskočil z něho jako bystrý pták, oči znova mu zasvitily, tváře zahořely zrozenou nadějí. Prvým jeho cílem byly ihned Čechy, a v těch matička Praha. — Praha! blaholil nadšeně v duchu, a rozhodl dáti se bez meškání na rychlou cestu ku své vlasti. Avšak již prvý krok jeho narazil na nedostupnou hráz. Povolán totiž ještě na úřad, a tam mu bylo dosti sice zdvořile, ale důrazně řečeno, aby se o marný návrat do Čech nepokoušel, a hledal sobě raději jinde štěstí — čím dále, tím že pro něho prospěšněji.

Mladý muž vyšed ze síně úřední, zastavil se jako v kamenný sloup proměněn. Kam se obrátiti, kam zaměřiti kroky? —

Rodičové jeho byli mrtvi, a ona dívka, kterouž by byl v lásce své povznesl snad až k nebesům, a pro kterouž zradou Nedbalovou tolik trpěl, byla pro něho ztracena; ale vlast česká, matka vznešená i nesmrtelná žila, a na věrná prsa té uchýliti se nesměl —! Byl jako orel v kleci uzavřený, a nežli ho z ní pustili, zastřihli mu křídla, aby zabránili jeho vzlétnutí.

Kotvou projel mrazivý chlad při tom pomyšlení, oko jeho zakalilo se, a zemdlelá hlava svezla se zoufale k bouřícím prsům.

Kam se měl obrátit? — Byl odsouzen vláčeti se snad po širokém světě, nemaje vlastního kouta? Kam usedne, tam bude jeho domov, a zejtra musí naň zapomenouti a plahočiti se za jiným — — —

Kotva po dlouhé chvíli sebrav své síly i své myšlénky, a s umíněnou vytrvalostí vykročil v širý svět. Kam, brzo si pak usmyslil. Zamířil k Italii, kdež jeho plamenný, bojovný duch, jeho svobodné, vlastenecké smýšlení hodlalo najíti ukojení. Nemaje peněz, vykonal všechnu cestu pěšky, ale v Italii toho, co hledal, nenalezl. Za ten nepříliš dlouhý čas, kdy byl uvězněn, jiné poměry zavládly i tam. Kde by byl před několika měsíci býval přijat s jásotem a s otevřenou náručí, tam zdálo mu se, že jsou nyní lidé úplně cizí, nerozumějící jeho snahám, jeho tužbám a nadšeným myšlénkám.

Tedy i tam očekávalo jej sklamání!

Stál na klikatém rozcestí jako zbloudilý žebrák, nevědoucí kudy kam. Ale časem Bůh vstupuje do duše i bídného žebráka, a pocitem srdce mu vyznačuje cestu. Kotvovi se také zdálo, že jakási tajemná, světlá ruka mu ukazuje směr, kterým by měl dále kráčeti. Šel po té jasné stopě, až se ocitl v Terstu. Nalezl tam dosti lidu charvatského, utlačeného živlem italským a ušlapaného, a v tom hodlal zapustiti nové blahodárnější a pevnější kořeny svého budoucího života. Avšak ani to mu se nepodařilo. Citelný nedostatek, a mnohdy krušná nouze a hlad přinutily jej sáhnouti po tom, co mu se kmitlo pod rukou. Jsa dosti vzdělán, nalezl konečně jakž takž obstojné místo v jisté kanceláři italské, která se zaměstnávala nejvíce obchodem námořním.

Moře a život na něm se mladému muži zalíbil, a jeho neobmezená rozsáhlost, kterou přirovnával k volné myšlénce, nejvíce mu lahodila, proto v těsné písárně dlouho nevydržel. Přispěním svého chefa vstoupil ne-

dlouho po tom do vojenské školy námořní, a vzděláním svým jakož i neobyčejnou snahou a vytrvalostí domohl se toho, že za krátký čas jmenován byl už důstojníkem na jedné lodi válečné. Byl tedy na místě, o němž mu se nikdy před tím ani nesnilo, a ve službě, která mu se ve dřívějších letech až do hloubi duše protivila. Ale nouze a čas mění velmi lidské smýšlení, a mnohdy jej spřáteluje i s nejodpornějším osudem. Kotva se sice několikráte pokoušel vymknouti z těsných těchto, a jak se domníval, pro něho nepřirozených pout, a zachytiti se jinde, kde by snahám a myšlénkám svým mohl dáti bystřejší vzlet, ale pokaždé se potkal s nezdarem. Nezbylo mu tudíž nic jiného, leč zůstati tam, kde byl. Spokojoval se tedy domněnkou, nemůže-li prospěti tam, kde by si přál, že alespoň osobou svojí zahradí ve službě místo, na které by se byl směle vyšvihl některý cizinec.

(Dokončení.)

Labe.

Povídka ve verších od *K. Legera.*

(Dokončení.)

Už panování zimy ku konci se chýlí,
i těžký závoj mlhy nad krajem se zdvih'
a slunce prokukuje — taje zvolna sníh
a ledu pouta těžká pozbývají síly.
A proudy vrou a kypí, s třeskem puká led. — —
Pan Lubas k Labi patří, klidný na pohled,
pak zase hezkou Floru mlčky pozoruje. —
Den pošmourný je, nudný, vichr v okna duje
a každý pohled Flořin v prsa mrazí skorem.
Pan Lubas marně prosí, marně lichotí:
„Mé zlaté dítě, milé, co se stalo ti?“ —
Hezounká Flora mlčí s utajeným vzdorem,
až sešpulí pak dětsky svoje rtíky pěkné:
„Chci do plesu dnes jeti!“ rozmazleně řekne.

A rek náš kysele se usmál tomu jen.
„Ne, nedovolím! nikdy!“ pravil rozmrzen
a ve tvář její pevně upřel pohled žhavý:
„Ó vím, co tam tě vábí! Hejsek dotěravý! —
Dnes ukaž, jak si vážíš věrné lásky mojí —
či mám snad zapomenout? sama rozhodni!“ —
Hoj, tekly její slzy pravou povodní,
však rek náš nepohnutý jako skála stojí
a nechať Flora vzdychá, lichotí a prosí,
on negalantně hučí do vousů jen cosi,
a když už do mdlob padlo ubohé to dítě,
on nepohnul se ani, by ji aspoň zveď,
ač svůdně ještě hledla po něm naposled,
a raděj prchal od ní očima jen svítě
a ještě jednou volal: „Nepovolím dnes!“
Prch' do pokoje svého, na pohovku kles'
a zahleděl se oknem ku divoké řece.
Zřel, jak o hráz jeho tam se tříští led
„Nuž, uvidíme!“ pravil, hrdě čelo zveď,
„zdaž vůle má i síla odolá tu přece,
či opět bez odporu všemu povolí,
těm rozbouřeným proudům, dívčí svévoli!“ —
Noc probděl celou skorem, sotva svitl den
ku břehu Labe spěchal. — Hráz tu pevně stála. —
Pak ku dvoru se vrátil vesel, spokojen. —
Hle, Flora vítala ho — jak se krásnou zdála!
po vzdoru v její tváři nehled' ani stopy.
On rozpjal náruč po ní, její ručku chopí
„Nuž!“ usměvavě praví, „tys mi jednou děla:
Chceš s Labem válku vésti? marná práce zcela!
Je těžko opanovat proud ten zdivočený,
tak těžko skorem, jako vládnout srdcem ženy.
Hle, já jsem Labe spoutal, a tvé srdce mladé
si samovolně pouta na křidélka klade.
Tys poslechla mne včera — věru důkaz skvělý!“
A Flora pokojně mu na to pravila
a při tom trpký úsměv chytře zakryla:
„Aj? odpluly již ledy? Hráze vydržely?
však přijde-li proud větší, zdali nepovolí?“
A nevinně hled klopí a zástěrku žmolí.

Již v zelený se pažit zvolna vpily sněhy
a rákosiny bujné vroubí labské břehy.
Zas nad močály kachny těžkým křídlem plují
a vlaštovice hbité z Labe pijí v letu,
a nad hladinu rybky směle vyskakují.
Je všude plno zpěvu, všude plno květů —
je jaro, jaro tady! — — A náš hrdina
víc dluhů má a Flora více milovníků.
Ji starý úsměv hraje na růžovém rtíku,
pan Lubas však si přece smutně vzpomíná,
že býval kdysi jiným sladký úsměv ten —
dřív jemu jenom patřil — ale nyní — nyní — —
Ó, teď se opojují jeho medem jiní
a při tom střídají se skoro každý den.
Náš hrdina se jenom stínu podobal,
tak hryzl ho a mučil neúkrotný žal. —
Však divno! strýci šlo teď všechno velmi k duhu.

Zas k senoseči čas byl — po kvetoucím luhu
již tu a tam se leskly naostřené kosy.
Však obloha se chmuří, stálý deštík rosí
již posekané řady — ve příval se mění,
jenž podle zdání nechce ustat nikdy snad.
Mrak černý jakoby se k samé zemi klaď
a Labe temně hučí a vírem se pění
a proti příkrým břehům rudé vlny hází.
Hle, roste, dme se divě kolem pevných hrází
a přes ně vylévá se, kus za kusem boří
a do hlubiny snáší prudkým útokem.
Hráz beze stopy mizí v proudu divokém,
kde stávala, jen víry ječivé se tvoří.
A již se proudy valí lukami i polem,
již obklopen je dvorec vodou kol a kolem. — —
Však přes ni láska přece najde pěšinku!
Pan Lubas mučený láskou svou i bolem,
dnes prožil věru mnohou krušnou hodinku.

Již ráno viděl, kterak známý hejsek mladý,
než vystoupila voda, blízko bloudil tady,
až v sadě pode stromy ztratil se mu pak
Po chvilce na to uzřel bystrý jeho zrak,
jak roztomilá Flora z domu vyšla hbitě,
a kolem sebe hledíc velmi ostražitě,
své sukynky si zvedla, že až nožka malá
se ve střevíčku útlém mihla pod nimi,
přes kalužiny k sadu kvapem ubíhala.
Pak pěšinkami zřel je brát se různými
ve stínů starých štěpů ku besídce známé,
až zmizeli v ní oba. — On se zachvěl jen. —
A viděl též, jak hráze labský proud mu láme
a na břeh vylévá se zpěněn, rozzloben.
Dnes on však nedbá toho. Hádá jenom v duchu,
co v altánu se děje? Častokrát mu k uchu
s té strany slabý větřík divný šepot nese —
je divokých to proudů utajený jek,
či v altánu se ozval zladký polibek?
Ó, jak se jeho srdce tajnou hrůzou třese!
Však rekem byl a proto zaťal zuby v ret,
by ani povzdech slabý přes ně neulét'.
Ke stolu pevně přistoup' a z ozdobné skříňky
vzal bambitky dvě nové, zkoušel zámky jich
a zcela lhostejně je vážil na dlaních.
Pak mimovolně upad' v temné upomínky,
zrak počínal mu vlhnout — položil zpět zbraně,
seď ke stolu a stále pohlížeje na ně,
vzal péro své a počal s pílí nevšední
psát pevnou rukou svoji vůli poslední.
Však sotva krasopisně napsal řádek prvý,
víc nedovedl spoutat roj svých myšlének.
Ve hněvu pérem hodil: „Dětina jsem!“ řek'
A v duchu viděl sebe zbroceného krví,
a viděl hezkou Floru, jak se nad ním shýbá,
a na chladnoucí čelo v zoufalství ho líbá.
A slzy její ještě na chvilku ho budí.
On otevírá oči, hledne na ni jen
a šeptá: „Odpouštím ti! byl to krásný sen!
Já miloval tě mnoho — —“ A na její hrudi,
v níž zoufalostí divou srdéčko jí buší,
jak oběť lásky věrné vypouští svou duši.
Ó, jasně vidí Floru, kterak u mrtvoly
si vlasy rve a stená, až ho srdce bolí.
Je líto mu jí skorem, temně však jen praví:
„Jsi nevěrnice svůdná sama vinna tím!
až ve hrob položí mne, nechoď více ke mně
a z klidného mne spánku neruš krokem svým!“
Byl odhodlán, že zemře smělou smrtí pro ni,
sám při souboji soku ňadra nastaví —
však Flora nad mrtvým se aspoň v žalu skloní,
a snad i s nápisem mu pomník postaví.
Pod jeho hrudí vírem myšlénky se honí,
a vzpomínky jak mračna jdou po jeho čele.
A vzpomněl na své mládí, na své plány smělé,
a bylo mu tak trochu líto mladých let,
však nad ostatním zkřivil pohrdavě ret.
A vzpomněl na svůj statek, na pole i luhy,
na rozvodněnou řeku i na svoje dluhy.
A z nenadání žárem zraky jeho planou
a v prsou cítí touhu posud nepoznanou.
A třesoucí se rukou péro znova chytí,
a verše psát se chystá prvně v živobytí — —
(jak Lenský v „Oněginu“ kritikové řeknou).
A byl by možná rázem napsal báseň pěknou —
v tom strýčkův hlas ho náhle ze sna probudil.
On mimovolně pustil z ruky péro na zem,
sáh' k ňadrám si, kde srdce zachvělo se mrazem,
a vražedné své zbraně opatrně skryl
Šel kam ho strýček volal — krev mu v žilách vřela.
Měl ve přízemí strýček temný pokojík,
kam sotva jednou za rok pohled slunka vnik'.
Však poručník jen říkal: „Ó, mně stačí zcela!“
Tam celé dny a noci on dlel skromně, tiše —
prý, aby nepřekážel — ale někdo řek',
že poklady tam hlídá a přebírá spíše. —

Když v jizbu tuto vešel mrzutý náš rek
a jeho oko zvolna pološeru zvyklo,
shleď neznámého hosta sedět u stolu;
se strýčkem obědvali svorně pospolu
Hned podezření temné v jeho duši vzniklo:
„Ha!“ k sobě pravil, „věru, toho měl bych znát!
toť — hlavu vsadím na to! — z města advokát!“ —
Ten od talířů plných nepozvedne hlavy,
a nevidí, kdo vešel, ani nepozdraví,
jen kyprá nožka husí svádí ho a baví.
Strýc také ani slova hlavou kývá jen. —
„Co značí vše to?“ ptá se rek náš udiven
A: „Milý hochu!“ strýček naposledy praví,
„víš, kterak smýšlím s tebou vždycky upřímně.
Chci upřímně ti také pravdu pověděti —
hm — povím, ačkoliv to velmi bolí mě —
hm — zpívají to ptáci, kde jen který letí —
tys prodlužil svůj statek, jmění rodinné,
již lichváři tě pevně ve svých spárech mají
a kořisti tak slibné sotva už se vzdají,
až ve drápech jim děsných zvolna zahyne.
Ó, nikde, hochu, tobě spása nekyne!
Však z rodinného statku dravcům ustoupiti
to zločinem by bylo! — Moji radu slyš!
jen tuto listinu mi pěkně podepiš,
a já chci dravcům opět kořist vychvátiti.
Jen podepiš, můj hochu, bude konec zmatku,
jen podepiš, můj hochu, je to postup statku —
mně postoupit ho musíš, jiná pomoc není.“
Od stolu advokát jen zpola zvedl zrak,
a okusuje kůstku pravil sladce: „Tak!“ —
„Ne, nikdy! nikdy! nikdy!“ zvolal v rozechvění
pan Lubas hlasem velkým. — —

Ticho bylo chvíli. —
Strýc usmíval se pouze, a pan advokát
se nad plničký talíř hlouběji zas chýlí.
Pan Lubas oddychoval — pracně sbíral síly
a slza počala se do oka mu drát.
A jal se temný pokoj měřit těžkým krokem —
Kol ticho. — Prudký deštík bije do oken,
a kolem hlavy reku bzučí mouchy jen —
či pod čelem to šumí myšlének mu roje?
On po podlaze těká zakaleným okem.
V tom vidí, vidí — — přes práh, pode dveřmi, ztícha
se slabý pramen vody dere do pokoje.
On stanul ustrnutý, hledí, sotva dýchá. —

A pramének ten roste — za ním druhý vnik',
a po podlaze voda rozlévá se kolem.
„Co znamená to?" mladík udivený vzkřik'.
Strýc nepohnul se ani za dubovým stolem
a neohleď se skorem, řekl klidně: „Labe!"
Pan Lubas nemoh' ztajit povzdechnutí slabé. —
A strýc se usmál jenom: „Nuže, sám to zříš!
zas potopena v Labi úroda je celá —
co zbývá tobě nyní? — Nuže, podepiš!" —
Od stolu advokát jen zpola zvedl zrak,
a ústa utíraje sladce řekl: „Tak!" —
Pan Lubas vrtí hlavou, ale s jeho čela
pot pomalu se prýští. — „Nikdy!" temně vzkřik'.
V tom nový silný pramen do pokoje vnik',
a po podlaze voda všude rozlila se,
a výš a výše stoupá. — Ticho kolem zase.
Šum divé řeky z dálky slyšet chvilkou jen,
a liják neustálý bije do oken.
Dál roste v jizbě voda. — Všichni naši milí
se před ní krok za krokem na stůl uchýlili. —
„Nu, podepiš, můj hochu!" strýček znova nutí.
Pan advokát jen talíř před potopou chrání
a pochutnává sobě s dvojnásobnou chutí.
A sotva od talíře zpola zvedl zrak
a okusuje kůstku sladce pravil: „Tak!"
Však rek náš zarmouceně svoji hlavu sklání,
jak bědná oběť, kterou na popravu vedou.
Jen trpký úsměv přelét' přes líc jeho bledou,
když donutil ho strýček, aby péro vzal. —
nu — konečně, což dělat? — přece podepsal
a hodil péro na stůl k nohám panu strýci.
Chtěl peprného cosi ještě jemu říci,
však slzami se jenom zakalil mu zrak
Pan advokát kýv' hlavou, řekl sladce: „Tak!"
A strýček jen si oddych', usmívá se tiše.

Však v tom se rek náš mladý vztyčil najednou,
a stud, a hněv, a lítost v jeho duši vrou,
a hruď mu bolest svírá, tak že sotva dýše
a leká se, že náhle strop se na něj řítí.
Vše zdá se mu tak cizím, neznámým tu býti
On není na svém statku! cizincem tu pouhým.
A ulevil své duši těžkým vzdechem, dlouhým
„Pryč!" vykřikl, a všechno: „Pryč!" naň tady volá.
Co pro něj tady zbylo? Řekl: „Konec všemu!" —
Se stolu skočil na zem. — Pod nohama jemu
jen rozstřikla se voda. Ke dveřím se brodil,
a strýček pohledem ho k prahu doprovodil.

A rek náš vyšel Venku uvítal ho příval.
On bez citu jen v dálku před sebe se díval,
a k čelu tiskl, šílen, zaťaté si pěstě.
Již voda zaplavila dokola kraj celý,
jen někde vyšší meze nebo kámen v cestě
z vod vyčnívaly posud. — Stromy potápěly
už svislé větve svoje do zkalených vod. —
„Kam jít?" náš hrdina se ještě nerozhod'.
V tom šumot labských vírů doletěl až k němu.
On sklopil hlavu, řekl: „Pravda! Konec všemu!
Tys, Labe, zvítězilo, vzdávám se ti již,
vše vzalo jsi mi, — chceš-li, mne též vezmi spolu,
mou bolest nevýslovnou nejdřív zahojíš!" —
I na Floru si pěknou vzpomněl v tichém bolu
a zamlčeti nemoh' povzdechnutí slabé:
„I tu mi tedy vzalo nenasytné Labe! —
Co vzalo nenavrátí — slzy nepomohou!
Mne také vezmi s sebou!" — A nejistou nohou
tam ubíral se, odkud temně zazníval
šum divých labských vírů. — Zakaleným okem
se na rozlitou vodu před se zadíval
a hloub a hloub v ní klesal skoro každým krokem.
V tom zdálo se mu, že se v trpký mění smích
ten šum a hukot divý proudů zpěněných
a zdá se mu, že slova slyší ze hlubiny:
„Hoj, Flora? Floru tu si vezmi zpátky jen!" —
A ze sadu v tom k němu zalét' výkřik jiný.
On ohledl se ihned, trochu rozechvěn,
neb její hlásek poznal, druhdy tak mu milý.
A besídku zřel kolem vodou zalitou,
už nad stupně až její vlny vystoupily
a na stěny už hází žlutou pěnu svou.
Hoj, hrdličky dvě plaché tam se polapily!
Ve blahé, šťastné chvíli málo dbali as,
že Labe rozbouřené roste výš a výše. — —
Ó, v cukrování sladkém větrem letí čas
a tlukot srdcí vlastních poslouchali spíše,
než hukot a šum vody kolem svojí skrýše.
Však vzbudili se přece ze snů blažených
a v šatečkách svých pěkných, bílých jako sníh
ven Flora vyskočila hravou nožkou svojí —
ven do zátopy kalné. — Ó, jak hrůzou vzkřikla,
když ve střevíčky její chladná voda vnikla
A bledá, uděšená, jako socha stojí
a zpátky nerada by — ku předu se bojí.
A hejsek zsinavělý sotva smyslům věří
a chvěje se a pilně hloubku vody měří.
Než konečně, co na plat? zůstat možno není —
jen do zátopy Labské směle, bez prodlení!
Tak ke dvoru se brodí v proudech zkalených
a kalná, žlutá pěna stříká kolem nich.
Ó, kterak roztomile jim to spolu sluší!
Je voda kol nich všude, voda pod nimi,
a s oblohy se leje proudy kalnými.
A koketněji nežli sama chce a tuší
si šatečky své bílé hezká Flora zvedá
a nožkou obezřele pevnou půdu hledá.

Náš hrdina se zasmál z celé duše svojí.
A smích ten zachránil ho. — Zjasnil se mu zrak
a před ním rozprášil se neprůhledný mrak.
Hle, na kraji až břehu nad hlubinou stojí
a u svých nohou skorem divé víry zočil.
A vlna vlnu honí, hučí proudy děsně —
jen jeden krok a navždy do propasti klesne. —
Jen jeden krok mu zbýval, — on však nevykročil.

Souboje v Čechách.

Obrázek z kulturní historie od *Josefa Svátka*

(Pokračování.)

Není pochybnosti, že podobná ustanovení platila též v jiných městech českých, a že jako „sedání“ mezi pány a rytíři, tak „souboje“ mezi měšťany byly postupem času vždy častějšími. Ba na dvorech knížat a pánů stávala se, jak báseň „Ludiše a Lubor“ svědčí, za posledních Přemyslovců takováto sedání okázalými slavnostmi rytířskými, až konečně za Jana Lucemburského, kdy se páni čeští vždy více seznamovali s rytířskými způsoby a obyčeji v zemích cizích, přešla dokona v pravidelné turnaje, na které už Dalimil pro nesmyslnou nádheru při nich objevovanou tak velice žehře.

Poněvadž ale nám jest jednati zde o „sedání“ nikoli co o hře rytířské, nýbrž co o „souboji“, tudíž o skutečném zápasu zbrojném, obrátíme pozornost svoji už jen ke zprávám, přímo k soubojům se vztahujícím, a tu se nám při roku 1315 zachovala obšírná rýmovaná zpráva v přídavcích ke kronice Dalimilově, která sděluje o hromadném souboji soudním, „do té doby v zemi české neslýchaném a nevídaném“. Český rytíř Rudolt z Košic, v krajině kralohradecké osedlý, zabil sousedovi svému Věňkovi panoše, načež mu Věněk z pomsty syna zabil, v krátce na to ale vlastního syna rukou Rudoltovou ztratil. Aby se dalšímu řádění této krevní msty předešlo, byli oba vinníci povoláni do Hradce k souboji soudnímu a to tak, že každá strana se šesti zbrojenci na zápasiště přijela. Rudoltovici měli na sobě, aby se obě strany vzájemně od sebe rozeznaly, sukně zelené a Veňkovici červené. Zápas byl velmi tuhý a z počátku byli při něm Rudoltovici ve výhodě, pak ale počali umdlévati a musili se sokům svým dáti v milost, čímž pan Věněk při svou prohrál, aniž by ale byl který ze dvanácti zápasníků v souboji tomto o život přišel.

K podobnému souboji soudnímu, jenž měl býti skutečným „soudem božím“ a zameziti další prolévání krve, vyzval roku 1345 tehdejší polský král Kazimír českého krále Jana Lucemburského, když tento slepý hrdina město Krakov obléhal; Kazimír chtěje ušetřiti lidu bojovného, žádal krále Jana, aby sami spolu v uzavřeném místě souboj svedli a vítěz aby nad poraženým panoval. Král Jan, který si byl druhdy tak velice v sedání a v turnajích liboval, byl by ovšem ihned takový dobrodružný návrh přijal, kdyby mu v tom nebyla bránila slepota; pročež dal králi polskému vzkázati, aby se dříve taktéž oslepil, a pak že by „s ním v rovném odění rád chtěl sedati“. Sešlo tedy se souboje, který by v každém případě nebyl zůstal i bez důležitých následků politických.

Jakožto souboje pouze osobní a nikoli soudní zaznamenány jsou v následujících na to letech dva případy, a sice bili se roku 1352 z neznámé příčiny pan Vilém z Landštejna a pan Jindřich z Hradce, roku 1361 pak Sezema z Dobrušky, muž povahy násilnické a milovník svárů i bojů, se svým strýcem a sousedem Janem z Potštejna, jejž byl z několika zločinů obvinil a konečně i k souboji ho vyzval. Leč podlehl při sedání tomto a měl následkem toho dosti hanby u svých sousedů a přátel až do své smrti roku 1374.

Že oba případy tyto nebyly více souboje soudní, uzavíráme z toho, že císař Karel IV. byl již roku 1350 ve svém zákonníku „Majestas Carolina“ zakázal veškeré ordalie a tudíž i souboje soudní. Jen ve třech případech byl souboj i potom ještě dovolen: obvinil-li totiž některý rytíř druhého, že baží po životě člena rodu panovnického, neb že zradil některý hrad královský, aneb že mluvil proti mravopočestnosti rodiny královské. Ovšem musil Karel IV. zákonník tento pro odpor pánů a rytířů již po pěti letech zase odvolati, leč zákaz ordalií byl k naléhání arcibiskupa Arnošta z Pardubic i dále v platnosti zachován; co se soubojů mimosoudních týče, mohli tudíž páni a rytíři opět zvůli svou dále provozovati, ba nebyly ani souboje soudní ještě na dobro z Čech vymýtěny a opakovaly se i o století později, neboť v Talmberské knize v museu chované podává se ze starých desk zemských zpráva o souboji, ustanoveném roku 1456 od soudu zemského mezi panem Janem z Děčína a Mikulášem z Lobkovic. I lze za to míti, že se už před tím podobné případy i přes Karlovu zápověď ordalií časem ještě opakovaly.

Za jakých forem byl do Karlovy doby souboj soudní konán, o tom podává jasného názoru jedna z krásných miniatur v zákonníku českém z polovice XIV. věku, jenž se chová mezi jinými slovanskými rukopisy v královské dvorní knihovně v Mnichově. Na stolci, avšak beze stupňů, sedí kníže nebo soudce, po obou jeho stranách stojí čtvero oděnců s kopími a s přílbicemi, opírajících se levicí o veliké bílé, tříhrotné štíty. Jeden z těchto vojínů, vyznačený již svým ozdobnějším oděvem, drží mimo kopí také obnažený, do výše vztyčený meč. V popředí bojují dva mužové, ozbrojeni jsouce každý mečem a štítem, avšak o hlavách nepokrytých a bez brnění, ba skoro polonazí, anoť pouze krátké modré roucho, splývající od hrdla až po kolena, kryje jejich nahé tělo. Na nohou mají modré botky, po kotníky sahající. Líčí se tu tedy souboj mužů urozených, anať oba mečů užívali, kdežto soupeřníci stavu měšťanského a selského směli jen kyje nebo obušku při souboji užiti, jakž to také „Řád práva zemského“ udává, pravě v článku 37., pohnal-li měšťan sedláka: „máte sě biti kyji a s štíty velikými, neb jsta oba jednoho řádu chlapského; a to jest ot starodávna ustanoveno, že k téj bitvě nemáta mečóv užívati.“

Měšťané však na toto ustanovení mnoho nedbali a roveň urozeným pánům potýkali se zejména za rozrušených dob kralování Václava IV. i neusedlí meči, jak to vysvitá ze zápisu v knize Nového města pražského při roku 1395, kdy právě v den prohlášení mandátu, že „žádný takový, který není usedlý, s meči a zbraněmi nesměl po městě choditi, dva řezníci neusedlí meči vytaženými jsou se sekali“. Jeden z nich při tom bodl i konšela, který soubojníky chtěl roztrhnouti, a když konečně oba byli jati, vzneseno na ně právo a trestáni jsou oba stětím hlavy. Krvavý příběh tento jest zároveň první zjištěný případ souboje mezi lidmi stavu nižšího a nevojenského, kdežto mezi lidem bojovným byly takovéto spory ovšem častější; vysvitá to z nejstaršího českého zřízení

vojenského, které k rozkazu krále Václava IV. sepsal roku 141 pan Hájek z Hodětína a v němž se dí: „Jestliže by kto kterú svádu u vojště počal, takový bude kázán slušnú pomstú. Jestliže by kto svú braň na druhého obnažil, takovému bude bez milosti ruka ufata. Jestliže by kto koho u vojště neb před vojskem skrze svádu zabil, takový bude bez milosti sťat.“ Pánům a rytířům pak bylo kázáno, aby po čas tažení válečného mezi nimi všecko záští, všecky kyselosti neb nelibosti přestaly, aniž která pomsta o to činěna, čili jinými slovy, aby v takový čas žádné souboje nebyly sváděny.

Proto se také z dob válek husitských neuvádějí než dva případy takovýchto soubojů, a sice jeden při roku 1425, když rytíř Prokop Trčka z Kralovic, jemuž byli Pražané tvrz Květnici u Českého Brodu zkazili, pohádav se s rytířem Ohništkem ze Smidar, meč proti němu tasil, v souboji však padl, načež rytíř Ohništko nálezem sněmovním, že porušil mír sněmovní, k smrti jest odsouzen a roku 1426 sťat. O druhém případu vypravují při roku 1436 „Staré Letopisy české“, kterak „v pátek po svatém Františku kláli Jan řečený Larva s císařovým dvořeninem řečeným Michalem na mostě pražském“. Neobyčejnost toho, že místo tak oživené jako kamenný most pražský bylo od řečených dvou rytířů zvoleno za místo souboje, vysvětluje zaznamenání toto v Letopisech, které svědčí o tom, jak veliký hluk asi ve městech pražských toto „klání“ způsobilo.

Rovněž mnoho se mluvilo o souboji, jenž byl sveden roku 1441, když i po skončení válek husitských čeští páni v severních Čechách činili výboje proti městům v Lužici; tu dobyvše hradu Děvína, byli v něm obléháni od Zhořelických, jejichž vůdcem byl Kašpar z Nostic; toho vyzval slezský šlechtic, jejž lužické Letopisy jmenují „von Rymen“, a jenž s pány českými na hradě bojoval, k osobnímu souboji, jejž Nostic také přijal. Šlechtic slezský, ač prý byl síly obrovské, přece po dlouhém zápasu v souboji tom podlehl a mrtev na místě zůstal, načež se hrad vzdal vítězi, který byl od té doby zván od lidu lužického „neohrožený“.

Lepšího úspěchu v sedání dobyl roku 1454 jiný šlechtic slezský, který s velkým poselstvím Vratislavanů a pánů slezských přibyl ke dvoru krále Ladislava do Prahy, kde se za příčinou doby masopustní střídaly kolby a hry rytířské. Jak vratislavský kronikář Petr Eschenloer, též člen vyslanstva onoho, v kronice své vypravuje, „vyzvali se jeden Slezan a jeden Čech na hradě sv. Václava k rytířskému zápasu, při němž měl vítěz obdržeti 400 zlatých, koně a brnění rytířské. I stalo se zázrakem, že Němec Čecha přemohl a na smrt zranil, pročež se mu Čech vzdal. Ladislav král dal vítězi rytířskou cenu a vesele pravil: ‚Kdyby byl Čech zvítězil, nebyl by tě při životě zanechal!‘, což velikou nevoli u Čechů způsobilo“.

Také sám král Jiří z Poděbrad, kterému se želelo ukrutností, jež páchalo vojsko uherského krále Matyáše Korvína při vpádu do Moravy a do Čech roku 1470, byl na odvrácení dalšího krveprolití hotov podstoupiti osobní souboj s Matyášem, když týž nejen kacířství mu vytýkal, ale též osobní statečnost jeho podezřívati se opovážil. Takovéto prznění své cti snésti nemoha, podal mu král Jiří zvláštním listem návrh „bitvy osobní sám a spolu“, na nějž ale zpupný Matyáš odpověděl jen novým kaceřováním. Odplata za odmítnutý souboj ovšem brzo následovala, když král uherský po ztrátě města Hradiště na Moravě s vojskem svým necně musil z Čech prchati.

Nabídnutý tento králem Jiřím souboj jest zároveň posledním, jemuž sluší připisovati povahu souboje soudního, zakládajícího se na názoru o „božím soudu“; co dále ve směru tomto v Čechách následovalo, patří již vesměs v obor soubojů osobních, kterými se mělo pomstíti buď pohanění osobní, neb jakákoli urážka, člověku urozenému učiněná. Proto se stal od té doby souboj již jen výsadou stavů vyšších, které měly za to, že každé dotknutí se cti a dobré pověsti nemůže býti napraveno neb smazáno soudem, jakého se v podobných příkladech dovolávaly stavy nižší, nýbrž že všeliké pohanění muže urozeného jen krví shlazeno býti může. Na tomto základě stojí pojetí o souboji dodnes a proto se všecky další zprávy o soubojích v Čechách svedených týkají pouze osob ze stavů vyšších, zejména příslušníků stavu vojenského, kteří ovšem povoláním svým nejspíše sáhali ku zbrani, aby jí čest svou obhajovali. Podobná proměna v povaze souboje udála se během XVI. století ve všech zemích evropských a nabývá od těch časů soubojnictví rázu všeobecného, aniž by byl týž charakteristickým pro tu neb onu zemi, pro ten neb onen národ, jak jsme to viděli za dob středověkých. Změněný způsob válečnictví, jaký nastal užíváním zbraně střelné, neměl však z počátku vlivu na způsob soubojů samých, dlouho ještě zůstával v ohledu tomto meč jedinou zbraní při soubojích, nedávaje v zápasu takovém místa pouhé náhodě, jaká tak často při užívání zbraně střelné rozhodovala o výsledku boje. I dále zachovával tudíž souboj ráz zápasu rytířského, při němž zjednávala vítězství jen osobní síla a zručnost u vedení zbraně. Zákonodárství zakročovalo sice hned v prvních dobách XVI. století proti soubojům vůbec, hrozíc smrtí každému, kdo by zabil protivníka svého, ale přes to bujilo soubojnictví ve vyšších stavech a najmě ve stavu vojenském dále, ba stalo se v následujících dvou stoletích pravou epidemií.

V Čechách byl první takovýto zákaz soubojů vydán roku 1527 od krále Ferdinanda I., jenž ve svých artikulích válečných ustanovil vzhledem k souboji následovně: „Item, kde by kdo k jinému starou zášť choval, nechť se jeho v tomto tažení všude vystříhá a na něm nemstí, ani slovy ani skutky, leda právem, kdo by však toto přestoupil a nezachoval, budiž na životě trestán. Item, ať se nikdo nesrocuje, když dva neb více do sebe perou aneb se trhají, anobrž nejbližší ať věrně a nestranně smír zjednají, jednou-, dva- i třikráte; kdo by pak mír zachovati nechtěl a co rušitel míru zabit nebyl, budiž dle uznání na životě trestán. Item, když jeden na jiného střelí neb hodí, budiž to před mírem anebo po míru, budiž na životě trestán.“

Z tohoto zákazu soubojů a přísných trestů na ně ustanovených dá se souditi na to, kterak četné souboje mezi důstojníky a vůbec válečníky byly tehdáž asi sváděny, když se takto ostře proti nim nastupovalo. Z doby o něco dřívější připomínají „Staré Letopisy české“ při roku 1514 následující zprávu o souboji mezi dvěma pány českými: „Při sněmu obecném, uloženém králem den sv. Maří Magdaleny bili se v středu den sv. Štěpána Jakoubek Vřesovec na Valči a Zikmund Bareš z Kamenice; ale Jakoubek přemohl Barše i koně pod ním zabil a Barše ranil, a on se mu dal, ale proto se zhojil a nic

mu neškodilo." Z jaké příčiny byl souboj tento sveden, kronikář blíže nedokládá, právě jako nezaznamenala místní kronika, z jaké příčiny byl roku 1522 sveden souboj mezi vladykou Barianem Košíkem, držitelem Červených Peček, a jeho sousedem Heřmanem z Vartemberka na Lorci, a jen tolik se dí, že byl pan Košík v souboji tom zabit.

(Pokračování.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Ani Fides, ani paní Čenská nebránily valně sebe a svých přátel. Znaly správnost pořekadla o myších, prchajících z tonoucí lodi, a mimo to považovaly za slušné nedrážditi chorou námitkami. Jaly se raději dodávati Louise útěchy i naději, obraceti její pozornost k košíkovi a slibovati jí rad i přispění. Za krátko arci znamenaly, že dobrá jejich slova padají do duše Louisiny jako prchavé krůpěje na žhavý kámen. Paní Horáková neměla ve svém hoři nijaké vnímavosti pro střízlivé úvahy či praktické plány, a capart dětské punčošky, zahlédnutý v opuštěné kolébce, pohnul jí mocněji než nejslibnější perspektiva do krásnějšího budoucna. Dala se zas a zas do tichého pláče a nářku pro své ztracené robě — —

Paní Čenská ustala ve srozumění s Fides ve své marné snaze. Shodným pohledem odročily obě dámy pokračování na zítřek. Doporučivše nešťastné přítelkyni klid i poslechnutí předpisů lékařky a zlíbavše malého Stanišu, strojily se k odchodu. Lékařka musila za svým zaměstnáním a na slečnu Ďáblických čekali sazeči se snažnou touhou po rukopisu pokračování do „Pochodně volnosti".

V přední jizbě zastaly Marjánku u stolu a Brytu stranou u kamínek. Vyhřívala se a čekala, poslouchajíc nevrlé výrony nespokojenosti Marjánčiny, kteráž si stýskala, že jest nucena snísti všechny suchary, zázvorky a koláče sama, vypíti likérky, punč a kávu také sama. I domovnice odřekla jí účastenství v pohřebním kvasu, a kdyby nebylo jejích dětí, musila by si Marjánka nezbytně způsobiti bolení —

„Osobo, vy jste opilá," řekla jí paní Čenská, pohlížejíc na služku a na Brytu v přemítání, které z obou by péči o Louisu svěřiti měla.

„Inu, božínku, jemnostpaničko, — kdybych byla! Kdy pak se chudý člověk dobře poměje, — jednou za rok! A navrch aby polykal výčitky!"

K ustrnutí Marjánky uchopila Ida rozhodnou rukou likérky a punč a vylila tyto nektary do škopku v koutě. Nedbajíc durdivé lítosti služčiny obrátila se pak ku Brytě.

„Vy máte patrně více rozumného citu," řekla jí hledíc na ni vážně. „Povím vám, čeho jest paní Ho — totiž paní Zemanové, potřebí. Dbejte, aby vše bylo vykonáno jak nařídím. Zde jsou peníze, opatřte co vám vyjmenuji. Spoléhám na vaši náklonnost k — paní Zemanové a naději se, že mou důvěru nesklamete. Nu dobře, dobře, nehoršete se, já vám již věřím. Nejraději bych ovšem promluvila s doktorem Austerlitzem, nemohu se však déle zdržovati. Jsem zpravena, že vás paní Ho — ch, Zemanová nevidí ráda. Neukazujte se jí a dejte vše vykonati Marjánkou. Snad vbrzku vystřízliví. Zítra k polednímu přijdu zase. Prozatím poslyšte: — —"

Ida udělila Brytě své lékařské rozkazy a rozloučivši se ještě jedenkráte s Louisou, opustila ve společnosti Fidině smutnou skrýš bídy paní Horákové. Bryta políbila jí na rozchodu ruce.

Fides pospíšila k svému psacímu stolku, Ida ku svým pacientkám. Mezi návštěvami zastavila se paní Čenská na skok doma a vypravila služku s několika pilnými zvacími lístky na obchůzku.

Večer sešly se v těsném salonku doktorky Čenské slečna Gisela Žitných, paní Quirina Kubešová, slečna Fides Ďáblických a paní Doubková. Od archiváře Chmelíka vrátila se služka s nepořízenou; byltě na Čížkově. Od paní z Drasova přinesla omluvenku.

Xaverie psala:

„Milená sestro!

Děkuji Ti za zprávu, ač hluboce mne zarmoutila. Pozvání Tvé svědčí o Tvé zlaté prostosrdečnosti. Promiň, že je nepřijímám. Považ, kterak bych mezi Vámi vyhlížela: Jako na lavici obžalovaných! Rozpomeň se, že můj muž jest obviňován ze spoluviny úpadku Horákových. Přijmi pro ubohou, ubohou Louisu vložený haléřek na splátku našeho dluhu. Dávám vše co mám. Více nemohu. Drasovský vrátil se před hodinou. Jest zasmušilý, obávám se, že bude v nesnázích. Pozdravuji Tě za něho. Přeje Vaší poradě požehnání milostivého nebe, těším se na její šťastné výsledky, kteréž mi budou nejdražším dárkem novoročním. Mé díky! Vděčně objímá Tě

Tvá Xaverie."

Haléřek paní baronky Drasovské — dvě stovky — vypadly z obálky. Ida složila je jako první a základní peníz do skřínky a připojila k nim tři desítky. Potom vzala skřínku a zamířila do salonku mezi hosty. Ale přede dveřmi vrátila se ještě jedenkráte ke stolku, a vložila po některém přemáhání svých hospodářských námitek ještě jednu desítku k penězům. Zaskočila do pokoje svého muže, vyňutila z jeho neobjemné tobolky také desítku a vkročila pak teprve mezi shromážděné dámy k opravdovému zahájení schůze.

Než se usadily a počaly, objevil se mezi portièrami doktor Čenský, zapouštějící velikou pěnovku do hlubin náprsní kapsy svého zimníku. Musil do „Besedy". Přeje dámám šťastné pořízení a dobrou noc, poroučel se stručně a chvatně. Měl na pilno. Bylo již přes osmou a základní zákony jeho bulkářského stolu obsahovaly pravidlo, počíti se hrou přesně v osm hodin.

Shromáždění bylo velice zvědavo na sdělení, k jehož vyslechnutí je paní Čenská naléhavými lístky na kvap sezvala.

Fides nezapřela, že jest zasvěcena, odolala však dotazným útokům a halíc se v tajeplné mlčení, tvářila se

jakoby pro své družky měla něco zvláště zajímavého za lubem. Slečna Žitných byla sklamána. Očekávala, že družky její probravše se z radostného rozechvění budou ji zasypávati obdivem a chválou, že budou jeviti neukojitelnou žádostivost po seznání podrobných půvabů jejích vynálezů. Avšak, jedva že některá rozpomenula se chvílemi na světodějný moment zjevení, kteréž událo se o polednách téhož dne. A když si vzpomněla, promluvila o velké události jako o dávném, dosti nepatrném příběhu, jenž spadal do řady ženských oprav na způsobu vyšívání nebo v přípravě puddingu.

Doktorka Čenská zatlačila pak její vynález nadobro v temné pozadí, sdělujíc neočekávanou novinu, kterak nalezena paní Louisa Horáková.

Ida chtěla po vyslechnutí prvních výkřiků podivu, ustrnutí a politování zabájiti hned rokování o způsobu, jak zubožené přítelkyni rychle a dostatečně pomoci. Přirozeným během věci zmocnila se však společnosti snaha, objasniti si prve příčiny i okolnosti a důsledky bídy Louisiny, než mohla se vykvasiti z těchto úvah určitá vůle a snaha, přispěti nešťastné.

Nejhlubší dojem způsobila Fides.

„Nehledíc k osobní své sympathii," pravila, opanovavši klidným tónem přednesu a řečnickou bystrostí a logičností vrch v debatě, „spatřuji v osudu Louisy toliko nepatrný, jediný doklad z tisíců a tisíců smutných illustrací hmotné a mravní bídy otroků naší výroby tovární."

„Dámám budou asi známy obrázky a zprávy z anglických bání uhelných," pokračovala zvučně, narovnavši si pince-nez, jímž jasně vyzíraly šedé oči z pokojné tváře. „Zhrozili jsme se všichni té spousty běd, které provázejí zvířecí život lidí plahočících se dnem i nocí v dolech, a posavade stydne nám krev v žilách, objeví-li se naší paměti jako příšerný sen toto líčení, které před některou dobou bylo v módě a proběhlo všemi evropskými časopisy. Mohu však dámy ujistiti, že vnikám právě nyní v našem okolí, v naší krásné a chválené vlasti do zákulisí tovární výroby, jehož nepěknost věru ani strastiplnému živoření anglických dělníků v uhelnách snad v ničem nezadá. Mám na mysli průmysl tkalcovský a přádelnický. Podnikla jsem za tím účelem několik exkursí na sever a na východ Čech, navštívila jsem podobné závody v nejbližším okolí Prahy a nalezla jsem všudež tytéž děsné poměry, s malými odchylkami stejně vražedné. Musím, — ač nerada — užiti tohoto ošklivého slova, neboť bylo by zbytečné a nesprávné, hledati jiného označení. Abych svým přítelkyním dokázala, že nevynáším ukvapený výrok na základě povrchní znalosti, doložím jej fakty, o nichž možno každému se přesvědčiti. Proto také vyprosím si, abyste se mnou laskavě navštívili některou továrnu v samé Praze, — totiž na předměstí, poněvadž ve vnitřním městě přádelen a tkalcoven není. A nevím, proč bych nevolila k tomu konci právě závod, jenž podryl životní síly naší přítelkyně, umořuje jejího hošíka, a zabil jí už dcerušku. Firma Ťubýk & Cejp jest jedna ze sta jiných, račte si tuto jedničku několika sty násobiti a získáte správný obraz celkový. — V tomto závodě pracuje 237 osob, 214 ženských a 23 mužských. K této klasifikaci dlužno však podotknouti, že mezi ženskými i mužskými jest hojně nedorostlých, ba děti od sedmi let stáří, tedy pacholat a děvčátek, náležitých do školy a na výsluní ke hrám. Těchto 237 strojů v lidské podobě zapřaženo jest k práci od bílého rána, ba nyní od samé tmy až do půlnoci bez přetržení, bez oddechu, bez přestávky ke zotavení a k nasycení štvaného těla. Opozdění bývá trestáno srážkou deseti krejcarů ze žebrácké mzdy a přirozená únava jest rovněž hříchem, pokutami stíhaným. Dělníci zmořením chybují a pro chyby jsou trestáni. Dostávají špatný materiál, z něhož nejsou s to upřísti žádnou nit; takovou nedokonalou práci musí nahraditi ze svého platu, a přadláci, kteří neupředou z obdrženého tak slabého materiálu bezvadný kus, musí zase uhraditi ztrátu na hodnotě výrobku ze své mzdy. Přemožení klesávají dělníci a dělnice někam do kouta, aby si odpočinuli a za ně vstupují děti do štvaného šiku pracovníků. A když i děti za noční doby padají umdlením, bývají polévány studenou vodou, aby se poznovu k robotě vzchopily. Avšak nejenom nemírná, z donucení přímo ztřeštěná práce hubí dělníky. Vydrželi by snad více, kdyby lépe žili. Oni však dostávají pouze tolik, aby se mohli udržeti na nohou, aby získali nedostatečnou náhradu sil a schopnosti, kteréž všecky v robotě utratiti musí. Není jim dopřáno spáti, jísti, odpočinouti si, očistiti se, přemýšleti, vzdělávati sebe a své děti. Po několika marných rozbězích, při kterých z pravidla zařízne se jim krvavě do těla řetěz, na němž jsou přikováni, řetěz bídy, panské zvůle a nedostatku obživy, upadnou v tupost a zmalátnělost, ve které vlekou se fatalisticky svým čiře fysickým životem. Jejich cit, rozum i zdraví hynou v lopocení, v němž od procitnutí do padnutí tráví celé dny v dusných, páchnoucích, špatně ventilovaných robotárnách. Mezi prací shltnou něco brambor a kávy. Jiné stravy neznají. Jedni koupí si ji draze na úvěr v továrním kantinu, a zapijí kořalkou, druzí přinesou si mizerné své sousto z domova, do něhož se utrmácení pozdě v noci vracívají. Bydlí daleko na předměstích v brlozích pod zemí nebo v podstřeší po šesti až patnácti osobách v jedné světnici, starci, dívky, hoši, ženy, děti a muži, vše pohromadě. Někteří nemohou pro vzdálenost ani cestu domů a zpět vážiti a přenocují ve smrdutých zákoutích továrny na špinavých houních nebo shnilé slámě. A za toto úmorné plahočení dostává se těmto lidem krvavé, žebrácké mzdy. Několik málo nejlepších dělníků vydělá si napjetím všech svých sil pět až sedm zlatých za týden. Ostatních dvě stě dostanou po jednom, po dvou, po třech zlatých, — děti méně, ženy o něco více, až tři zlaté. A z tohoto výdělku sráží se jim pokuty kruté a neodpouštěné, sráží kantinář, tak že mnohý dělník a mnohá pracovnice ledva že vidí několik krejcarů do roka. Paní Louisa Horáková ukázala mi své správně vedené zápisky, jimž věřím úplně, poněvadž přesně souhlasí s výsledky mých studií: — naše přítelkyně Louisa vydělala si za tři čtvrti roku, totiž za čtyřicet neděl osmdesát a sedm zlatých. Arciť byla několik týdnů nemocna. Z řečeného výdělku bylo jí strženo dvacet a pět zlatých na pokutách, zbyly jí tedy šedesát a dva zlaté, tudíž něco málo přes dvacet krejcarů na den —"

Mrazivý vzdech trapného úžasu zachvěl shromážděním.

„Z takového příjmu nelze ovšem poříditi slušnou obživu," pokračovala suše, referentským tónem Fides, „a mne dokonce nepřekvapuje, že Louisiny děti hynou a mrou. Toť prostě osvědčení pravidla, že matky z továren

dávají světu pokolení života neschopné a mrzácké. Pracují do poslední velké chvíle, ve které dají život dítěti, a jedva že se tak stalo, jedva že s robětem se seznámily, vyžene je nouze za pět dní, za týden od kolébky, bičuje je k spěchu do díla, k opuštění ubohého nemluvněte, které bez matky strádá a zmírá. Podle výkazu továrního lékaře stalo se v prvním pololetí tohoto roku sedmnáct dělnic matkami. Z devatenácti dětí, jež měly, zemřelo osmnáct! Jedno jediné zbylo na živu. Zděsivši se tohoto řádění smrti mezi maličkými, pátrala jsem dále a vyšetřila jsem: Z dvou set a čtrnácti dělnic továrny, z dívčinek, holčin a žen jsou padesát a čtyři matky, zaměstnané jeden rok až dvanáct let v továrně. Tyto ženy měly úhrnem dvě stě a devět dětí. Z těch narodilo se jedenáct mrtvých, jedno sto a čtyřicet šest zemřelo. Na živu jsou posud padesát a dvě z těchto politování hodných tvorů. Mezi těmi jest však sedm neschopných života. Tři jsou mrzáci, zbývají tedy čtyřicet a dvě děti, které snad — snad — dorostou, aby rozmnožily počet vzrůstajícího, nedomřivého, nezdravého, mravně i fysicky sešlého proletariatu. Jinak ani nemůže býti. Dělnice nevychovává své děti, zůstavuje jich o samotě se staršími, nerozumnými, nedbalými, nebo u cizích chudáků s otupeným citem, nebo dává je do opatrovny při továrně zřízené, kdež jsou týrány hladem, bitím, nedbalostí, zlým příkladem a bohopustými řečmi, až svým útrapám podlehnou, anebo s dravčí houževnatostí a smělostí se vyvinou, aby hned v dětském věku, sotva že prvopočátky pravidel práce rozeznávati dovedou, do víru tovární roboty strženy a v ní po rodičích stráveny byly. Není pochyby, že i maličká Olga Horáková padla prostě v hromadné hekatombě továrních dětí jako oběť vražedného zaměstnání své matky —“

„Strašné!“ vyrazilo z paní Doubkové rozhořčení milující matky. „Já bych vypálila celý Manchestr, kdyby mi zabil jediné dítě!“

„Tím byste nepomohla ani jemu, ani sobě, ani jiným,“ replikovala klidně Fides. „Ba spíše —“

„Ale zavdala bych mocný podnět k napravení,“ přerušila redaktorku poznovu podrážděná choť sochařova.

„Za vyhledáním toho směřují právě mé studie,“ řekla Fides, odkládajíc knížku, do níž byla mezi výkladem po cifrách nahlížela. „Nesbíhejme od věci. Účel mého poněkud rozvláčného extempore byl ten, dokázati, že netřeba rozčilovati se pro utrpení Louisino jako pro něco mimořádně bezpříkladného. Tak jako s ní nakládá osud s tisíci a tisíci dělnic v továrnách. Jediné, čeho litovati sluší, jest, že právě ona, jemnějším citem a vzděláním nadaná, v zámožnosti vychovaná, trpěla stonásob vedle jiných, které v nuzotě vyrostly a zakrněly, a ni vnímavosti, ni rozhledu, potřeb a tužeb neznají a proto ve své nicotě dosti spokojeně život tráví. Zuboženost těchto tvorů jest pouze v jasném zrcadle našich názorů a rozhledů tak strašná. A ve skutečnosti nebude nikdy jinak. Lidé nadaní větší mocí, značnějším intelektem a žijící ve větším světě představ, shlížejí zase na nás útrpně, domnívajíce se, kdož ví jak ubohé nejsme. A tak jest pořáde. Čím výše člověk se vznáší, tím větší moře běd prostírá se a bouří pod ním. Ale jednomu každému stačí právě horizont jeho duševního světla, i dráha, po níž dovede s prospěchem a znalostí kráčeti. A jest dobře tak, poněvadž —“

„Slečna zabíhá sama od předmětu v úvahy velice poučné,“ přerušila řečnici Gisela, poněkud zaražená a zjevně nemile, ba nedůvěřivě dojatá líčením poměrů dělnických v továrně firmy Ťuhýk & Cejp. „Jsme za ně povděčni a vyprosíme si jindy pokračování. Dnes nemohu se dočkati již rozhodnutí o způsobu našeho přispění Louise a prosím, aby naše ctěná přítelkyně k této pilné nutnosti přihlížela. Či jste již hotova?“

„Ihned. Máte pravdu. Zabíhala jsem již bezmála do uzákoněnosti hvězdné soustavy s mocnými stálicemi a podružnými planetami, chtíc vlastně říci, že naše přítelkyně bude tak asi jedinou uvědomělou nešťastnicí mezi ženami, zaměstnanými v továrně Ťuhýka & Cejpa. Sluší toliko litovati, že paní Horákové zhatily se všechny snahy po lepším bytě a že neodbytností nouze byla donucena, vložiti svou ruku na práci, která jí nejméně svědčí. Ale rozumím tomu. Bída nedopřává času k rozmýšlení a vyčkávání, a vehnala-li jedenkráte ženu do továrny, nepustí ji z ní tak snadno. Louisa nepochybně toužila již k vůli dětem po jiné obživě, leč kde může ji nalézti plachá, utrpením sešlá, dekuražovaná, všech styků prostá žena v šesti hodinách mezi půlnocí a jitrem, které jí k oddechu a k opatření domácnosti a dětí zbývaly?!“

„Ovšem,“ svědčila paní Kubesová. „Ale přes to, či právě proto považuji za pohoršlivou onu samovražednou Louisinu tvrdošíjnost, kteráž ji zdržovala, některou z nás požádáním o radu a pomoc po přátelsku vyznamenati. Paní doktorka pověděla nám sice o důvodech Louisiny zdrželivosti. Prosím však, kdo z nás uzavřel své dvéře naší přítelkyni urážkou? Ani paní doktorová, ani paní Doubková, ani Gisela, ani Fides, ani já —“

„Nechme toho,“ chlácholila Ida. „Podrážděná pýcha ubožáka zabíhá ráda v extrem, obzvláště trpí-li nevinně. Dovolte, dámy, abych ještě ku generalní debatě přiložila několik slov povšechného významu. Jsem naší vzácné přítelkyni hluboce povděčna za uvedené děsné číslice. Těším se dokonce na další, jako na mohutnou podporu mé účelné práce, a prosím Fides veřejně, aby v interesu obecného dobra s materialem svých výzkumů neskrblila. Jak vy, mé drahé přítelkyně, dobře víte, obveselila jsem naši veřejnost a vás samotné několika návrhy, podanými městské radě a zdravotní radě obecní. Neúspěch neodstrašil mne, ba pobídl jíti výše a dále. Sesiluji své žádosti a důvody k nim i podám je zase místodržitelství a zemskému sněmu, a neustanu, pokud nebude u nás učiněn první krok, čelící k asanaci lidstva. Nám lékařům jest zjevno, že lidské pokolení slábne a upadá. Tomuto mrzáckému hynutí musí býti učiněna přítrž. Od rodičů pochází ničemnost našich dětí, které ji rozmnoženou převedou na vnuky a pravnuky, nebude-li společnost za včas vznik nových pokolení regulovati. Až posavade máme desky pozemkové, máme zápisy občanské, konskripční, vojenské a podobné, máme úpravu uzavírání sňatků manželských, obloženou církevními a politickými formalitami. Neříkám, že by tyto řády byly zbytečné, tvrdím však ze svého nejhlubšího přesvědčení, že nerovnají se důležitostí svou novému řádu, ku kterému chci podnět zavdati. Všechno lidstvo musí si zavésti desky zdravotní, ve kterých by měl každý člověk své folio, svou zdravotní matriku, vedenou od narození do úmrtí a převáděnou se saldem neduhů na potomky. A každý musí býti opatřen svým zdravotním pasem, do kterého zapisovány budou úřed-

*

ními autoritami nemocí, jejich konce, a nálezy prohlídek pravidelných, jako vojenské odvody nebo přehlídky v určitých lhůtách opakované. A jedině podle způsobilosti, dosvědčené těmito matrikami a pasy bude udělen konsens k manželství. Ne rod. vyznání, stupeň příbuznosti, nebo majetek a podobné, pro vývin dětí vedlejší okolnosti budou určovati svolení či odepření sňatku, nýbrž nálezy lékařů. Kdo bude způsobilým za otce nebo matku zdravých a duševně čilých dětí, žeň nebo vdej se. Kdo jsi disponován, uvaliti na své potomky kletbu své chorobnosti nebo dědictví neduhů převzatých od předků, nesmíš se ženiti ani vdávati. Kdo jsi v bídě, trp sám a nerozplozuj bídu —“

„Promiňte,“ ozvala se paní Kubešová, vpadajíc do řeči roznícené lékařce, kteráž ve své horlivosti přehledla ruměnec na líci Giselině, a úsměv poněkud rozpačitý, poněkud ironický, pohrávající kolem rtů Fidiných. „Chci toliko s potěšením konstatovati, že naše společnost přece není tak jalová, jak se po rozpadnutí „Vlastiny družiny“ podobalo. Neštěstí naší politování hodné přítelkyně zavdalo tento večer dvěma z nás nahodilou příležitost, aby spontanně osvědčily ženský důmysl v uvažování čelných důležitostí člověka. Nechybím pokládajíc, že z toho vzejde společnosti lidské užitek znamenitý. Pamětliva toho, dovoluji si toliko velmi nerada vytrhnouti paní doktorku připomenutím, že ráda bych se dočkala závěrku naší schůze, aniž mohu se dlouho zdržeti. Můj muž churaví stále ještě, jest zvyklý na mé tovaryšství a očekává mne k závěrečné redakci našeho společného pojednání o východočeských rčeních ‚kdák‘ a ‚cák‘, kteréž podáme královské společnosti náuk —“

„A můj muž je zajisté už také netrpěliv,“ zvolala paní Doubková. „Zamluvil si k večeři beefsteak a ten dovedu mu toliko já sama po chuti upraviti.“

Shromážděné slečny a paní učinily si na vzájem několik poklon, mezi nimiž se i uznání vynalézavosti Giseliny vyskytlo, a sjednotily se pak rychle v snesení, zjednati Louise spojenými silami důstojné zaměstnání, slušný byt, jejímu hošíkovi řádnou bonnu, choré paní léky, útěchu, návštěvu a snésti pro její první potřeby prádla, šatů, peněz i nářadí seč jsou. Slíbivše poslati vrchovaté nůše a obsažné kuverty hned zítra ráno paní Čenské k dalšímu vhodnému opatření, rozešly se.

(Pokračování.)

Pomsta Asathorova.

Norská povídka od *H. H. Boyesena.*

I.

Bylo to zrovna pod strmou horou, kde ležel dvorec Kvaerkský. Jak vůbec člověku zdravých smyslů mohlo kdy napadnout, postaviti si dům zde, kam jenom koza a krahujec měli snadného přístupu, bylo a, jak se mi zdá, bude navždy s podivením celé vůkolní dědině. Nicméně nebyl to Lage Kvaerk, jenž tu dům vystavěl, a tak mohl býti sotva činěn zodpovědným za jeho polohu. Kromě toho znamená vystěhování se z místa, kde život náš zapustil hluboké kořeny, i kdyby to bylo v puklinách a rozsedlinách kamenů a skal, asi zrovna tolik, jako zničení místa toho. Starý strom roste jen chudobně v nové půdě. Tak myslil si Lage Kvaerk, a tak říkával také, kdykoliv si jeho žena Elsa vzpomněla na svůj slunečný domov na řece.

Zasmušilý, jak Lage obyčejně byl, míval přece světlejších okamžiků, a lidé pozorovali, že bývalo tak nejčastěji, když měl svou dcerku Aasu na blízku. Lage byl nepochybně také tou jedinou bytostí, kterou Aasina přítomnost mohla obveseliti; na jiné lidi zdálo se, že má docela opačný účinek; neboť byla Aasa, po svědectví těch, kdož ji znali, tím nejzvláštnějším tvorem, jenž se kdy narodil. Ale snad ji nikdo ani neznal, a měl-li otec její pravdu, neznal ji skutečně nikdo, aspoň krom otce samého.

Aasa byla svému otci vším; byla jeho minulostí, jeho budoucností, jeho nadějí i životem; a konečně musí se doznati, že ti, kdož posuzovali ji, aniž by ji znali, měli o ní aspoň v jednom ohledu tak správné mínění jako on; neboť toho nebylo lze upříti, že byla podivná, velmi podivná. Mluvila, kdy měla mlčet, a mlčela, když bylo vhodno mluvit; plakala, když se měla smát, a smála se, když jiný byl by plakal: avšak její smích i její slzy, její mluvení i mlčení zdály se míti svůj zdroj někde v hloubi její duše a byly vzrušovány jak se zdálo něčím, co nikdo jiný nemohl viděti a slyšeti. Nečinilo to rozdílu, kde právě byla: když slzy přišly, podala se jim, jakoby byly něco, po čem dlouho a marně prahla. Málokdo uměl se rozplakat jako ona, a slova „pláče jako Aasa Kvaerkova“ rozmnožila brzo zásobu pořekadel sousedního venkova. A pak ten její smích! Slzy mohou býti dost nepřístojny, když přijdou v nevčas, ale smích jest daleko horší; a když ubohá Aasa vypukla jednou v hlučný smích v kostele a to zrovna, když kněz dával požehnání, mohl tomu otec její jen s největším úsilím zabrániti, že se jí rozhořčení lidé nechopili a nezavlekli ji před rychtáře pro rušení náboženské kázně. Dívku chudou a prostou bylo by arciť nezachránilo nic na světě, avšak ona byla náhodou bohatá i krásná, a kráse a bohatství mnoho se odpouští. Kromě toho byla krása Aasina velmi neobyčejného druhu; nebyla to ta krotká líbeznost tak obecná u jejího pohlaví, ale něco z krásy sokola, když vrhá se na nic netušícího vrabce, aneb krouží kolem osamělých skalných útesů; něco z tajemné hlubokosti tmavého horského jezera, když v tušení plném chvění shlížíš do něho a vidíš jeho příšerné pověsti zvedati se z jeho hlubin a rozestírati se přes vrcholy borovic v ranních mlžinách. Avšak Aasa nebyla pleti tmavé: její vlasy byly tak plavé a rusé jako v srpnu pšeničné pole, čelo vysoké a jasné, ústa a brada jako vytesány dlátem; pouze oči měla trochu hlubší než jak bývá na severu, a čím déle si do nich hleděl, tím hlubšími se stávaly, zrovna jako to horské, morské oko, kteréž, díváš-li se do něho dlouho, bude ti tak hluboké, jako nebesa nahoře, tou hloubkou, kterou jen víra a obraznost mohou změřiti.

Avšak, ať jsi se díval sebe déle na Aasu, nikdy nebyls docela jist, že ona se dívá na tebe; zdálo se, že jenom na polo znamená to, co jest kolem ní; pohled jejích očí byl vždy více než z polovice jako obrácen v nitro její a když zazářil nejjasněji, mohlo se státi, že by ani nebyla uměla povědít, kolik je jí let, nebo jaké jméno jí dal otec na křtu.

Teď bylo Aase osmnáct roků, uměla plésti, tkáti a přísti, a byl čas, aby přišli ženiši. „Ale kdež pak," řekla matka; — „to je z toho, když člověk žije v tak odlehlém zákoutí. Kdož pak by se odvážil svých zdravých údů lezením přes ty naše krkolomné skály? A vozová cesta lesem je trochu dlouhá pro ženicha." Kromě práci na stavu a kolovratu naučila se Aasa dokonale také tlučení másla a dělání sýra, a kdykoliv se Else zazdálo jejího podivínství, potěšila se na konec pomyšlením, že bude muži, jehož dostane, výbornou hospodyní.

Dvorec Kvaerkský měl vskutku prazvláštní polohu. As padesát kroků za domem vypínala se rozeklaná horská stěna strmě a hrozivě, a nejnápadnější bylo, že skála sama byla do sebe prohloubena, tvoříc vysoký oblouk nahoře, jenž vypadal jako ohromná brána, vedoucí do hory. Nedaleko pod dvorcem končil se svah polí náhlou propastí. Hluboko dole v úvalu bylo tu vidět domky jiných hospodářství rozptýlené jako drobné, červené a šedé tečky a řeku vinoucí se jako bílá, stříbrná stužka úkrytem šerých lesů. Po skále dolů vedla pěšina, po které mohla slézti koza nebo čiperný klučina, byla-li odměna dosti veliká, že stála za tento krkolomný pokus. Obyčejná cesta ze dvorce Kvaerkského táhla se dalekým okruhem podél lesa a vcházela do údolí na jeho severním konci.

Na dvorci Kvaerkském bylo hospodářství těžké. S jara bylo již celé údolí náledí prosté a zelené, když začal sníh tam nahoře teprve rozplývati se; a bylo jisto, že učiní tam návštěvu mráz, když pole tam dole na řece rozkládala se tiše, pijíce letní rosu. Za takových dob bývali všichni lidé na Kvaerku nuceni probdíti celou noc a choditi po obou stranách polí tam a zpět, vlekouce mezi sebou dlouhý provaz, jejž táhli zvolna přes obilí, aby se mráz na něm neusadil; neboť dokud se klasy pohybovaly, nemohly zmrznout. Ale čemu se dařilo na Kvaerku, přes sníh a noční mrazy, byly pohádky; byly tu snad tím více doma, protože ta půda byla tak neplodná a pustá. Aasa ovšem slýchala je všechny a znala je nazpaměť; byly přítelkyněmi jejího mládí a jedinými jejími družkami. Ale veškerá čeleď znala je také a ještě mnoho jiných, a když se jich kdo tázal, proč byl dvorec Kvaerkský vystavěn jako orlí hnízdo na samém pokraji propasti, vypravovali takto:

Svatý Olaf, blahoslavený norský král, vyplul v mládí jako Viking do širého moře, a poznal v cizích zemích učení bílého Krista. Když se vrátil domu, aby se ujal trůnu svého zděděného království, přinesl a přivedl voskovice a černé kněží, a rozkázal lidu poraziti oltáře Odinovy a Thorovy, a věřiti jedině v bílého Krista. Odvážil-li se někdo obetovati starým bohům koně, uřezal viníkům uši, dal jejich statky zapálit a vyhnal je bez přístřeší z kouřících se zřícenin. Zde v údolí, starý Thor, nebo jak mu říkávali, Asathor, vždycky nám pomáhával k vítězství a pomstě, a úsměvná Fraja dávala nám po mnohé roky krásné a úrodné léto. Proto dbali lidé pramálo boha krále Olafa a přinášeli stále oběti Odinovi a Asathorovi. To doneslo se k uším královým i povolal své biskupy a pět černých kněží a vydal se na cestu do našeho údolí. Doraziv sem, svolal lid a stanuv na soudném kameni, vypravoval jim o velkých věcech, které bílý Kristus byl učinil, a vyzval je, aby volili mezi ním a svými starými bohy. Někteří se postrašili a přijali křest z rukou králových kněží; jiní zahryzli se do rtů a mlčeli; jiní opět povstali a řekli svatému Olafovi, že jim Odin a Asathor sloužili vždycky dobře, a že se jich nevzdají za bílého Krista, jehož nikdy neviděli a o němž nevědí ničeho. Té noci zakokrhal červený kohout na střechách desíti statkův v údolí, a byly to náhodou právě statky těch, kdož mluvili proti bohu svatého Olafa. Tu hrnul se lid k soudnému kameni a přijímal křest bílého Krista. Malý počet, zvláště oněch, kteří měli mocné pokrevenstvo na severu, se rozutekl a rozšířil neblahou zprávu. Jenom jediný ze všech ani neutekl, aniž se dal pokřestít a ten jediný byl Lage Ulfson Kvaerk, praotec nynějšího Lagea. Zabil svého nejlepšího koně před oltářem Asathorovým, slíbil mu, že mu dá, čehokoliv si přáti bude, i svůj vlastní život, zachrání-li jej před pomstou královou. Asathor vyslyšel jeho modlitbu. Když slunce zapadlo, nastala bouře v přivalivší se temnotě, země se otřásala, Asathor hnal svůj vůz po nebesích s ohlušujícím hromobitím, mával svým kladivem v pravo i v levo a praskající blesk lítal povětřím jako ohnivé krupobití. Tu se lid třásl, neboť věděl, že Asathor jest rozhněván. Jenom král seděl klidný se svými biskupy a kněžími, pije ořechově hnědou medovinu. Bouře zuřila až do rána. Když slunce vyšlo, povolal svatý Olaf svých sto junáků, vyhoupnul se do sedla a vyjel k řece. Nikdo, jenž postřehl hněvný žár v jeho očích a mrak na jeho královském čele, neměl pochybnosti, kam jede. Ale když dorazili ku brodu, otevřel se před jejich očima pohled podivuhodný. Tam, kde se včera vinula široká cesta vzhůru k dvorci Lagea Kvaerka, byla nyní hrozná propast; skála byla roztříštěna na tisíc balvanů a hluboká strž, učiněná jako jedinou ranou obrovského kladiva, dělila krále od jeho nepřítele. Tu udělal svatý Olaf znamení kříže a zamručel jméno bílého Krista; ale jeho sto junáků udělalo znamení kladiva pod svými rouchy a myslilo si: Ještě žije Asathor!

Téže noci zabil Lage Ulfson Kvaerk černého berana a děkoval Asathorovi za své osvobození; a tu pověst vypráví, že když kropil oltář krví, hromovládný bůh sám objevil se před ním hroznější než bouře sama. Berani, pravil, jsou každodenní strava a nemohou vykoupiti žádný slib. Brynhilda, jeho dcera, že jest, čeho sobě žádá. Lage prosil jej a zapřísahal, aby žádal něco jiného. Byl by mu dal rád jednoho ze svých synů, neboť měl tři syny a pouze jedinou dceru. Asathor byl neoblomný; avšak Lage prosil tak dlouho, až konečně svolil, že přijde za rok zas, do těch dob že snad se Lage smíří s myšlénkou ztratiti dceru.

Zatím vystavěl král Olaf bílému Kristu kostel u řeky, kde stojí až po dnešní den. Co večer, když velké zvony hlaholily horami, zdálo se lidem, že doslécbají hluboké, tlumené stony tam s druhé strany ve skalách Kvaerkských, a v neděli ráno, když je zvučné vyzvánění volalo na velkou mši, mísilo se dušeně kvílení se zvukem zvonů a zmíralo s poslední ozvěnou. Lage Ulfson nebyl člověk, jenž se dá zastrašiti, ale ty chrámové zvony vyhnaly mu

často krev z tváří, neboť také on slyšel stenání v utrobách hory.

Rok ušel a Asathor se vrátil. Kdyby však nebyl sám řekl, kdo jest, býval by jej Lage sotva poznal. Že může jediný rok tak velice změniti boha, byl by sotva uvěřil, nevida toho na vlastní oči. Líce Asathorovy byly bledé, bez krve, lesk jeho očí napolo shaslý a šedé vlasy visely mu rozcuchaně přes čelo.

„Zdá se mi, že vypadáš dnes poněkud bídně,“ řekl Lage.

„To jsou jen ty proklaté zvony,“ odpověděl bůh, „ve dne v noci nedají mi pokoje.“

„Aha,“ pomyslil si Lage, „jsou-li královy zvony mocnější než ty, tedy zbývá ještě naděje, že zachráním svou dceru.“

„Kde jest Brynhilda, tvá dceř?“ tázal se Asathor.

„Nevím, kde jest,“ odvětil otec, a obrátil ihned oči ku zlatému kříži, zářícímu údolím s věže svatého Olafa, i vzýval hlasitě jméno bílého Krista.

Tu Asathor zařval strašlivě a skácel se na zem, svíjel se, na ústech vyvstala mu pěna i zmizel v utrobách hory.

V nejbližší chvíli zaslechl Lage chraptivý hlas, volající z nitra skal:

„Já se vrátím, Lage Ulfsone, v den, kdy mne budeš očekávat nejméně.“

Lage Ulfson dal se ihned do ražení cesty lesem, a když byla cesta hotova, svolal svou čeleď a vypravoval jí o moci bílého Krista.

Za nedlouho potom vzal své syny a dceru, a chvátal s nimi na jih, až nalezl krále Olafa. A jak pověst vypravuje, padli všichni před ním na kolena, prosili jej za odpuštění a přijali křest z rukou vlastního králova biskupa.

Tak končí pověst o Lageovi Ulfsonu Kvaerkovi.

II.

Aasa Kvaerkova měla svého otce velmi ráda, ale zvláště v zimě. Tu, když seděla u svého kolovratu ve svitu praskající louče, měla jeho mlčenlivá přítomnost vždycky nevýslovně uspokojující a utišující účinek na ni. Tu se nikdy nerozesmála a málokdy plakala. Když cítila jeho zrak spočívati na sobě, zdálo se, že se poznenáhla její myšlénky, její smysly a celá její bytost vynořují ze svých úkrytů a soustřeďují se na něm; a od něho odvažovaly se dále napřed bojácně, potom směleji k jiným okolním předmětům. V takových dobách umívala Aasa mluviti a žertovati skoro jako jiné dívky, a matka, u kteréž „jako jiné dívky“ znamenalo ideal ženské dokonalosti, pohlédávala významné, plna naděje a povzbuzení, k Lageovi a on mlčky zakýval hlavou, jakoby řekl, že má pravdu. Tu měla matka skvělé vidění o ženiších a dobrých hospodyních, a sám Lage snil, že uvidí starodávnou čest svého rodu zase obnovenu. Všechno záleželo na Aase. Byla poslední svého starobylého kmene. Ale když přišlo léto, rozptýlila se jasná vidění, a jarní větry přinášející jiným bytostem život a radost, nepřinášely na Kvaerk než zármutek. Jakmile se začaly horské potoky plnit, začala se Aasa smát a plakat, a když první břízy v roklinách začaly rašit, nedala se Aasa už ničím zdržeti doma. Prosby a hrozby stejně byly marny. Od svítání do večera bloudila po lesích a polích, a když se pozdě v noci vkradla do síně a uhnízdila se v nějakém koutečku, vzdychnul si Lage zhluboka a vzpomněl si na starou pověst.

Aase bylo devatenáct let a nikdo se ještě o ni neucházel. Ale když toho nejméně očekávala, přišel ženich.

Byla pozdní severní letní noc, mladistvá dívka seděla na pokraji rokle, přemýšlejíc o staré pověsti a dívajíc se dolů do hlubiny. Nebylo to ponejprv, že našla cestu sem, kam se lidská noha jen zřídka kdy odvážila vkročit. Jí byla každá olše a ostružina, šatící nahou skalní stěnu, tak známa, jako suky a pruhy na stropě v pokoji, kde spávala od dětinství; jak seděla tu na pokraji propasti, vrhalo pozdní letní slunce rudou záři na ni a mlhy vystupující z hlubiny. Sledovala zrakoma valící se spousty mlh, a čekala, jak stoupaly výš a výše, až dosáhnou ji; viděla se v myšlénkách, jak tančí širým prostorem nebeským, oděna sluncem zlacené mlhy; svatý Olaf, velký a blahoslavený král, přijížděl jí naproti na plamenném komoni, a kolem něho rozlévala se záplava tisíce sluncí; tu ji vzal svatý Olaf za ruku a pozvedl ji k sobě, a ona usedla k němu na ohnivého oře; ale mlha ploužila se dole pod nimi a jak vystupovala, šířila se jako tenounké, zpola neviditelné tkanivo přes lesy a pole, a konečně mizela v nekonečném prostoru. Ale slyš! velký kámen valí se dolů po boku hory, potom druhý a třetí, rachotí to vždy více a břízy tam dole v strži chvějou se a třesou.

Aasa nahnula se přes pokraj rokle, a pokud mohla s té závratné výše něco rozeznat, zdálo se jí, že vidí něco šedého pomalu lézti vzhůru krkolomnou horskou stezkou, dívala se na to chvíli, ale když se nezdálo, že se to blíží, pohřížila se opět do nového snění. Minula hodina, snad více, když zaslechla lomoz jen asi několik kroků vzdálený, i nahnuvši se opět přes pokraj, spatřila postavu muže, napínajícího všechny své síly, aby se dostal přes poslední velký skalní útes. Držel se oběma rukama malé břízy, rozpínající svá útlá ramena přes černou stěnu, ale každou chvíli zdálo se, že se mu jeho úsilí nezdaří. Děvče stálo chvilku, pozorujíc jej s nelíčenou zvědavostí, potom náhle se rozpomenuvši, že hrozí mu očividné nebezpečí, chytlo se stromu na pokraji a nahnulo se přes skálu, aby mu pomohlo nahoru. Muž chopil se dychtivě její vztažené ruky a jedním silným trhnutím vymrštila jej dívka na travnatý pokraj, kde zůstal ležet minutu neb dvě zdánlivě naprosto nepochopuje, jak se dostal nahoru, a rozhlížeje se kolem sebe polo ustrašenými, polo žasnoucími zraky. Aasa, kteréž bylo jeho objevení se neméně podivným než jeho vzezření, připadla na neštěstí na myšlénku, že její, zajisté prudké trhnutí jej snad na okamžik omráčilo, a když na její soucitnou otázku, nestalo-li se mu nic, cizinec v ten okamžik vstal a vypínal se tu před ní ve výši více nežli šesti stop, nemohla déle ovládnouti svou veselost a dala se do nejhlučnějšího smíchu. On stál tu klidně a mlčky a díval se na ni s bojácným, ale podivně trpkým úsměvem. Byl také docela jiný, než kterýkoliv muž, kterého byla dosud viděla; proto se smála, ne zrovna proto, že ji to bavilo, ale poněvadž ji ta celá osoba překvapovala; a tak tu stál velký, vychrtlý a bojácný a nemluvil slova a jenom se díval a díval. Jeho oděv nebyl takový, jaký nosili v jejích údolí, aniž podoben jinému, jaký byla Aasa kdy viděla. Na hlavě měl čepici sedící stranou a

ozdobenou dlouhým, těžkým hedvábným třapcem. Ošumělý kabát, jenž se zdál býti naschvál udělán, aby mu nepadl, visel mu volně přes šikmé plece a pár šedých kalhot, úzkých, kde měly býti široké, a širokých, kde měly býti úzké, sáhal krátkými nohavicemi jen tak právě k holením bot, s kterými se zdálo, že jenom následkem zvláštní smlouvy pokrývají dolejší část nohou. Jeho tvář byla jemná, ano, mohla se zváti krásnou, kdyby bývala patřila poměrně útlému tělu; v jeho očích utkvěla snivá neurčitost, která jakoby přicházela a odcházela a přelétala z jednoho rysu tváře na druhý, budíc dojem jakési vzdálenosti a beznadějné odcizenosti světu a všem jeho věcem.

„Přišel jsem v nevhod, slečno?“ byla první slova, která pronesl, když Aasa po svém obvyklém, náhlém způsobu přestala se smát a odvrátivši se, zamířila chvatně k domovu.

„Mně?“ odvětila překvapeně, obracejíc se opět zvolna k němu; „nevěděla bych proč.“

„Tedy mi řekněte, zůstává-li někdo zde nahoře, nebo zdali mne jen klamalo to světlo, které jsem viděl s druhé strany řeky?“

„Pojďte se mnou,“ řekla Aasa prostě, podávajíc mu ruku. „Můj otec jmenuje se Lage Ulfson Kvaerk, zůstává tam v tom velkém domě, jejž vidíte před sebou; moje matka žije tam též.“

A ruku v ruce ubírali se spolu pěšinou mezi dvěma rolemi; jeho vážný úsměv, zdálo se, ze stává se měkčí a šťastnější, čím déle kráčel po jejím boku, a v jejím zraku svítal pablesk hluboké lidské duše, jak spočinul na tváři jeho.

„Co zde děláte za dlouhé zimy?“ tázal se po přestávce.

„Zpíváme,“ odpověděla na zdařbůh, protože jí to slovo přišlo na mysl. „A co děláte vy, a odkud jste?“

„Sbírám písně.“

„Slyšel jste někdy zpívat les?“ tázala se zkoumavě.

„Proto jsem přišel sem.“

A opět kráčeli podle sebe mlčky.

Byla skoro půlnoc, když vstoupili do velké síně v Kvaerku. Aasa šla napřed, vedouc stále mladého muže za ruku. V polosvitu, jenž plnil dům, otvíral prostor mezi černými, začazenými trámy neurčitý pohled do říše pohádek, a každý předmět v jizbě vystupoval ze šera v podobě i rozměrech zvětšených. Síň zdála se býti z počátku jenom sídlem duchů minulosti; neslyšelo se ani lidského hlasu, ani kročeje; cizinec sevřel instinktivně ruku své průvodkyně těsněji, neboť bylo mu nejinak, než že vstupuje na pomezí světa snů, a že nějaká lesní panna uchopila jej za ruku, aby jej vlákala do hor, kde bude s ní žíti na věky. Avšak illuse byla krátkého trvání, neboť myšlénky Aasiny šly zcela jiným směrem; stávalo se jen málokdy, že se musila na něčem rozhodnout; a teď musila očividně nalézti pro cizince místo, kde by přespal. Takž tedy na místo políbení lesní panny a stříbrného paláce viděl se cizinec pojednou vstrčena do tmavé, malé komůrky ve přístěnku, kde mu řečeno, aby šel spat. Aasa odešla do prázdných stájí a vrhla se tu na seno vedle dvou spících služek.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

XIX.

V Praze, dne 26. září 1885

Zmínili jsme se v listu předešlém o tom, jak tak zvaná „skvělá výprava“ zatlačuje poznenáhla z divadelních jevišť skutečné umění, směřujíc pouze k obluzování oka a nezanechávajíc v posluchači žádných hlubších, ušlechtilejších stop, ku kterým přece veškeré pravé umění směřovati musí. Zdá se, že tato nemoc stala se již epidemickou; tomu aspoň svědčí náhlé vyskytování se lékařů a to právě tam, odkud výpravné hry v celé své oslňující nádheře vyšly: v Paříži. Již Dumas ve své „Dénise“ podal příklad scénické jednoduchosti, a Sardou zdráhá se přivoliti v příštím svém, pro zimní saisonu určeném kuse, ku všelikému nepřirozenému nádhernému inscenování. Sardou vyšel patrně poněkud ochlazen z kulis „Theodory“. Jest docela přirozeno, že reforma vychází od spisovatelů, neboť jejich práce míjejí se při dosavadním způsobu výpravy naprosto svého účelu. Není duchaplnější a poetičtější dramatisované pohádky nad Shakespearův „Sen v noci svatojanské“. A co zbylo z tohoto kusu na našem vlastním, a obáváme se, že také na jiných jevištích? Přešel přes prkna jako feerie nejlehčího druhu a jest docela pochopitelno, že se jím obecenstvo u nás na dlouhá léta přesytilo. Když Shakespeare utone, kde má nalézti křídel umělecké dílo některého z dramatiků nynějších?

Není pochyby, že k nejdražším, pravé umění ubíjejícím dekorativním cetkám náležejí také ty tak zvané „operní hvězdy“, které svým vysokým „c“ vrženým do hlediště strhují obecenstvo k bouřlivému applausu, zrovna jako svatojanské rakety zástupy lidu na nábřeží. Jest to skutečně velmi hezké slyšeti čisté vysoké „c“, ale také ostatní zpěv a hra musí býti s ním v souhlasu. Jak ale věci jsou, toho zpěvu a hry obecenstvo nedbá, čekajíc pouze na vychrlení „trhajícího tónu“. Jak smutně vyjímá se pak vedle takovéto hvězdy skromný, skutečný umělec, věrný své vlastní duši a uměleckým intencím skladatelovým! Odměnou jeho jest ignorování se strany posluchačův, i náleží k tomu zajisté duch i umělecké vědomí nejpevnější, aby takový opravdový pěvec umělec samu sobě věren zůstal. Většina propadajíc kouzlu potlesku dává se strhnouti k přepínání svých hlasových sil a výsledek jest potom arciť na bíle dni.

Konečně stávají se i hmotné požadavky operních hvězd již tak výstředními, že by poznenáhla přivedly každé divadlo na mizinu. Sama divadla pařížská začínají stenati pod finančními obětmi, kterých taková hvězda vyžaduje. Italský tenor Masini žádal letos za jedno vystoupení v pařížské „Opeře“ deset tisíc franků a nechtěl přijeti jinak, než na dvacet večerů. Pěkná to suma dvou set tisíc franků za dvacet představení. Je pravda, že se dal Masini „z pouhého ohledu na svého přítele Pandolfiniho obměkčit a žádal pouze sedm tisíc za večer, ale výdělek ten je stále ještě slušný. Za neslušný však pokládá jej ve své neumělecké naivnosti sám feuilletonista pařížského „Figara“, Albert Wolff, jenž píše o tom mezi jiným následující pozoruhodná slova:

„U lidí tohoto druhu jest umění samo vždy na místě posledním. Kdyby se narodil nový Mozart, nikdo z nich by mu nepřinesl oběť, uvésti novou, od jeho genia stvořenou úlohu, kdyby zároveň ta nová Zerlinka nepřišla s padesáti tisíci franků věna. Nejproslulejší komponista dostane sotva tisíc franků za večer z díla svého mozku, z díla, které stálo jej léta přemýšlení a práce. ‚Hvězda‘ prostě přijde a žádá deset tisíc za večer. Jest to žalostný úpadek umění, mizení pravých umělců z jeviště, rdousení scén lyrických, bankrot ředitelů a vše to k vůli nějakému vysokému „c“.“

Jsme li už jednou u hvězd operních, nemůžeme s radostí nepoznamenati, že hvězda české hudby vystupuje vždy zářivěji na obzoru světového hudebního umění. Naše dvojhvězdí Dvořák — Smetana svítí již daleko přes české hranice, ale o spektrech jejich vlastních i jejich ovzduší, jak vykládána jsou kořícími se jim cizími hvězdáři, dočítáme se věcí podivuhodných. Anglický „Graphic“ přinesl v čísle ze dne 19. září velmi zdařilou podobiznu Dvořákovu, ale vlasy člověku vzhůru vstávají, čte-li, co všecko ten „Graphic“ o Dvořákovi ví. Že jest Dvořák „přede vším ostatním český“ (Czechish) od německých se naprosto lišící skladatel, že v jeho komposicích mocně vyniká národně český duch ve svém zápasu s živlem teutonským, čteme rádi, ale že Dvořák narodiv se roku 1841 v Čecháčh, čepoval jako chlapec ve svém rodišti „Uherské pivo“, to nás překvapuje. To české nebe se přece už valně zakalilo, když nikdo už ani neví, kde vlastně je. Nejsme tím vinni sami? Svým uměním dospěli jsme teď jakési výše, kterou chtějíc nechtějíc musí cizina uznati za naši vlastní: zvláště, když umělci sami, jak to jejich povinností, hlásí se věrně ku svému národu. Avšak nejsme na jakési, ano značné, individuelně české výši také ve svém obchodu a průmyslu? Představujeme se také v tom světu jako živel český, docela se lišící od živlu teutonského? — Dbáme toho, abychom ve všem a všude vystupovali před světem jménem české své vlasti? Toho jsme ještě daleci. České umění, budiž to k jeho cti řečeno, rozptyluje šero, v které pohroužena byla naše existence po celé věky; kéž ubírá se za ním také česká věda a vůbec každá česká práce!

S upřímným potěšením vítáme v tomto ohledu vědeckou publikaci, na kterou se z prostředků soukromých odvážilo několik našich mladších, předních členů fakulty lékařské: jest to „Archiv lékařský“, na jehož první svazek mohou obětaví podnikatelé i odborní spisovatelé hleděti s hrdostí. U naší mladší školy lékařské, jejímiž buditeli i vůdci jsou Thomayer, Hlava, Maixner, Chodounský a jiní, jeví se nejenom neúmorná snaha sloužiti vědě neunavnou prací stále pokračující s vydobytostmi každého dne, ale také vřelé a poctivé vědomí povinností vlasteneckých. Práce jejich, začatá téměř v beznadějnosti, dosáhla již mnohého úspěchu. Povídalo se vždy a povídá a to často velmi rozhorleně, že vědecký spis česky psáti nemožno, „poněvadž by nikdo ve světě o něm nezvěděl“. Práce českých lékařů, uveřejněné v českých „Medicinských listech“ a nyní již v „Archivu“ ten svět našel i překládají se do listů anglických, ruských, polských, francouzských a jiných, — bez přičinění českých redaktorů! Co kde dobrého jest ve světě ve vědě a lidstvu prospěšného, to najde se a nenechá ležet nepovšimnuto, ať sepsáno jazykem kterýmkoliv, zrovna tak, jako zvedne každý zrnko zlata. Arciť musí míti spisovatel vždy na zřeteli nejprve naši národní věc a potom teprv sebe. *Trut.*

Nové knihy.

V kruzích nakladatelských jeví se jakási stísněnými peněžními poměry kázaná — ale rekněme to přímo, zdravá umírněnost, na kterou kdyby se bývalo pomýšlelo dříve, dokud byl odbyt knih větší, nemusilo to dojíti na obmezování se u dalším vydávání teď, kdy obecenstvo samo vracením tiskopisů mlčky káže: dost! Toho nelze sobě tajiti, že vydáváno u nás i od nejlepších firem mnoho zbytečnosti a to přirozeně na úkor děl dobrých, která nalézala pokladnici čtenářstva svými spolubratry lehčího slohu již vyčerpánu a vracela se nakladateli co těžké břímě do skladů a obchodních knih zpět. Platí to zejména o přečetných tiskopisech sešitových vyjímaje ovšem ty, které mají cenu trvalou, jako Ottovy „Čechy“, Šimáčkovy „Hrady a zámky české“ a některé neillustrované „Bibliotéky“. V mnohých z těchto vydání sešitových pokračuje se již pouze k vůli cti firmy, která z hloubi duše si oddechne až je skončí, zrovna tak jako čtenář sám. A tak dospějeme snad přirozeným během věcí, t. j. nezdarem toho, čeho si již dávno přáti bylo, aby tak zvaná vydání sešitová obmezena byla na míru nejmenší a nejnutnější, t. j. pouze na díla velkých rozměrů, jichž vysokou cenu bylo by čtenáři za těžko zaplatit najednou; díly takovými pak aby byly pouze věci pro nás nutné. Knihy menšího rozměru, zvláště belletristické, měly by vycházeti úplné po svazcích. Vždyť těch dvou-, třísvazkových románů atd. beztoho pramálo máme, a řekne-li se čtenáři, že ty svazky budou po případě dva, neb tři, raději je vezme, než řadu sešitků, vlekoucích se do nedohledna, a když jeden s druhým se sečte, nepoměrně předražených. Tomuto sešitkování naučila se dobrá literatura od krvavé a bude lépe, když toho nezpůsobu zase nechá.

Z řady nakladatelstva jeden neb dva vypadli, za to přistoupil nový: Vladimír Čech, vydavatel „Květů“, ohlašující se řadou výborných spisů, z nichž uvádíme: „Ethiopskou lilii“ a „Předměstská dramata“ od Arbesa, novou báseň od Svatopluka Čecha, „Kroniku o svatém Brandanu“ od Julia Zeyera, „Rakovnické obrázky“ od dra. Sigmunda Wintra, „Básně Leconta de Lisle“, překladem J. Vrchlického, „Povídky“ Jana Liera, „Dvě povídky“ od Aloisa Jiráska, E. Jelínka „Črty slovanské“ a dra. S. Hellera „Krimské arabesky“. — Zeyerova báseň „Kronika o svatém Brandanu“ již vyšla v knize velmi úhledné i přejeme novému nakladateli, aby mu krásné to dílo bylo šťastným začátkem v jeho zajisté s nejlepší vůlí založeném podniku. — Od Šimáčkův zaslán nám k ohlášení druhý sešit pátého dílu „Hradů a Zámků“ s dvaceti vyobrazeními a dvěma kartony a obsahující popis hradu Náchodského. Vyobrazení jsou překrásná a slouží Adolfu Liebscherovi ku cti. — Dále zaslali Šimáčkové v šesti dílech třetí vydání Vlčkova románu „Věnec vavřínový“, a dvanáctý sešit prvního dílu „Sborníku illustrovaných románů“. Podivuhodné ústrojí tohoto sešitu objevuje nám na stránce 96. neukončené dílo Jiráskovo „V cizích službách“ a hned za touto stránkou vítá nás přilepena jsouc k ní strana 65. pokračováním polského románu „Stará báje“. Kdyby to byl časopis, budiž, ale tak jest to jen zbytečné „sešitování“ v sešitu. Jinak jest to podnik všeho odporučení hodný. Jen trochu méně té reklamy na deskách bychom si přáli. V očích soudného čtenáře nedobře to dělá. — Ze závodu J. Otty máme na stolku sešit 34. „Čech“ (Díl III. Praha 10.) rovněž se vzácnými illustracemi. Naše Praze zvyklé oko pohledem na tyto obrazy znova se pamatuje, jak velké staré poklady architektonické tu máme. Skvosty mezi illustracemi jsou práce Koulovy. Text píše dr. J. Vlach. — „Písma svatého Starého i Nového zákona“ s illustracemi Doréovými vyšel u J. Otty sešit devátý. Škoda, že těší se toto vzácné dílo tak malému účastenství! — Konečně vydal J. Otto druhý svazek Arbesových „Idyll utrpení a bídy“ a v druhém vydání „Povídek, arabesek a humoresek“ Sv. Čecha sešit pátý s „Žolím“ a „Duchem markýzovým“. — I. L. Kober zaslal nám sešit třetí „Národních báchorek a pověstí“ od Boženy Němcové, páté, illustrované vydání. Jest to jedna z „věčných“ knih českých, zrovna tak jako Erbenova „Kytice“ a prodává se bez odporučení. — Dr Max Wellner podal veřejnosti opět jeden ze svých filosofických spisů „O písemnictví dějepravy osvěty“ (Tábor, nákladem Karla Janského), spis, který vymyká se z posudku časopisu belletristického, pro který však filosofové dra. Wellnera asi hodně zřežou. Nic neškodí. Samostatný myslitel a poctivý, pilný pracovník to vždycky snese. *— g —*

Listárna administrace.

Čísla reklamovaná jakožto nedošlá nahražujeme bezplatně pouze, žádají-li se do deseti dnů po vyjití.

Do Uhoště: Račte laskavě dáti 10 kr. za dvě stará a nyní reklamovaná čísla, kteráž Vám zasýláme, „Ústřední Matici školské“.

Některým z našich pánů čtenářů bylo číslo 23. (ze dne 10. srpna) omylem zasláno dvakráte i prosíme, aby nám je laskavě poslali zpět na naše útraty odečítajíce si poštovné (5 kr.) od příštího předplatného. Páni čtenáři ušetří nám touto svou ochotou značné výlohy opětného tisku jmenovaného čísla.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9 nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne

ROČNÍK XIII. 10. října 1885. ČÍSLO 29.

Cestou Hollandskem.

Báseň *Jar. Vrchlického.*

Jen dlouhé louky, řady živých plotů
ve tučné trávě dav pestrého skotu,
jenž klidně leží, přežvykuje snivě,
a řady větrníků v dlouhé nivě.

Ni vesnice, jen štít čistého domu
se kmitne místem houští starých stromů,
a zas jen louky, strouhy, skot a mlýny,
kraj stinný tak a spolu božsky líný.

Cos jako pára v dálce obzor halí,
O jistě, jistě tam se moře valí!
Rty cítí jeho sůl, vzduch jest jí plný;
ó slyším v tichu dunět jeho vlny!

Jak oživly by mlýny v šumném víru
se točí řad jich — kraj však dál spí v míru,
týž stále obraz starý a přec nový. —
O skote Pottrův, ženy Rubensovy!

Bílý admirál.

Z dalmatských vzpomínek *Jos. D. Konráda.*

(Dokončení.)

O svém domově a vůbec o své vlasti Kotva slýchal jenom málo. Velmi zřídka nějaká zpráva odtamtud do Terstu zabloudila, a byla-li časem některá, postřehl jí málokdy, neboť byl skorem ustavičně se svou lodí na širém moři. Psal sice z počátku několikráte svým bývalým pěti nebo šesti přátelům, ale ani odpovědi nedostal. Patrně psaní žádného na místě, kde jich najíti doufal, nezastihlo. A možná dost, že někteří z toho nevelkého počtu zavanuti jsou do vzdáleného světa jako on, a jiní snad už dřímají pod těžkou, černou půdou. — — Jenom na lodi nalezl krajana, strojníka Zimu totiž, a s tím si ještě časem volnějšími slovy pohovořil.

Ale jednoho bývalého přítele svého Kotva kdysi nalezl přece. Byl asi dvě léta poručíkem na válečném parníku, když si vyžádal krátké dovolené, aby mohl navštíviti čelnější města severoitalská, jmenovitě Benátky. Kdysi před večerem vystoupil z malé bárky na náměstí sv. Marka, a zastavil se před hloučkem lidí, patrně cizinců, kteří si tamější chrám prohlíželi. Před ním stál mladý párek, jenž hned v prvém okamžiku upoutal všechnu jeho pozornost. Dáma vyptávala se svého průvodce na rozličné význačné podrobnosti stavby jazykem českým, a muž jí němčinou odpovídal. Kotva všecek se zachvěl, když ty dva známé hlasy zaslechl. Poznal je ihned, a v témže okamžiku již krev hnala mu se do tváří, ruce svíraly mu se do pěstí, a veškerým tělem lomcoval nepokoj.

„Zrádce!" vyskočilo mu pak z bledých rtův hlasem dutým, opovržlivým.

Jediné to české slovo působilo na oba cizince jako blesk. Obrátili se, a spatřili před sebou stojícího Kotvu, planoucího nenávistí a pohnutím. Až se ho zděsili. Ale ten pojednou zavrtěl hlavou, spěšně se obrátil, načež vážným, hrdým krokem opouštěl Benátské náměstí.

Zrádce! — Ano, byl to on! Byl to Kajetan Nedbal s onou ženou, pro kterou se zrádcem stal. Konal právě cestu do Italie.

Náhlé objevení se Kotvovo v Benátkách otřáslo oběma mladými manžely až do nejhlubšího záhybu duše. Nedbal strnulý pohlížel za odcházejícím bývalým přítelem i sokem, a když se ze svého překvapení vzpamatoval, ležela mladá žena, štkajíc na jeho prsou. Nebyl ani s to, aby ji uchlácholil. Další cesty do Italie nepřál si už nikdo z nich. Ač teprve dnes překročili její hranice, obrátili se ihned, a spěchem téměř prchajícím vraceli se ze země oranžův a oliv do Vídně, kdež Nedbal byl usídlen.

I Kotva s myšlénkami rozbouřenými a na delší čas rozechvěnými opustil ještě téhož dne Benátky, a zkrátiv svoji dovolenou, vrátil se do Pulje, kdež bylo tehdy jeho stanovisko.

Od té doby mladý poručík vedl život dosti jednotvárný a nepříliš utěšený. Postoupil sice časem ve své hodnosti, ale přece nikoli tak, jak si přál. Konal po-

vinnosti svoje s nejsvědomitější přesností, vynikl často při rozmanitých příležitostech nad svými méně vzdělanými a nadanými, za to však šťastnějšími druhy, ale přece nepodařilo mu se je předstihnouti, ačkoliv představení jeho uznávali patrné jeho přednosti a jemu přáli, dávajíce mu všemožně přízeň svou a uznání na jevo.

„Jakáž pomoc," smiřoval Kotvu s osudem jeho starý velitel, „jste už zrozen na nějaké špatné planetě. Jen dočkejte času, ten vám všechno nahradí. Máte nahoře u pánův," a při tom významně zamrkal, „nějaký vroubek prý ze svých mladších let, a k tomu jest třeba času, nežli opět zaroste a se uhladí. Jen čas!" —

Život poněkud čilejší na válečném loďstvu nastal počátkem roku 1866., kdy se Rakousko chystalo k válce s králem italským. Kotva byl povděčen tomu neobyčejnému, utajenému sice, ale nicméně děsnému ruchu, doufaje v jeho víru utlumiti trpké vzpomínky z minulých let, jež až do té doby houževnatě hlodaly na jeho duši, jakož i zneuznání, jakým byl ve službě své odmítán a odstrkován.

Prvé měsíce zmíněného roku uplynuly jako voda, a nastalé jaro kvapilo vpřed téměř jako úprkem, ustupujíc parnému létu. Na severu císařství, ve krásné vlasti české hřímala už děla a tisíceré pušky pruské i rakouské, a po sedmi osudných dnech loďstvo v moři Jaderském už vědělo s jistotou skličující zvěst, že Prusové na pevnině opanovali rozhodně. Nebylo tedy divu, že i na jih rakouský ulehla jakási zamklá tíseň, tím více se zachmuřující, čím více se blížilo ke srážce s námořní mocí italskou.

Konečně válečné loďstvo rakouské, nepříliš silné, ale smělé a odhodlané, táhlo se pod velením kontreadmirála Tegetthoffa k ostrovu Visu, kdež vrchní velitel italský, admirál hrabě Persano, soustředil svoje loďstvo značně silnější.

Památný den dvacátého července přinesl loďstvu rakouskému celé a čestné vítězství. Loďstvo italské nade vše očekávání nejen nepřátel, nýbrž i Rakouska poraženo úplně. Ještě dnes nepluje podle Visu žádné lodi, jejíž mužstvo by se neobracelo v ona místa, a plavci ukazují i bod, kdež ponořena až dosud v nepřístupné hloubce mořské italská loď leží s válečnou pokladnou.

Na válečných lodích rakouských zavládl jásot a nekonečné veselí. Když kontreadmirál Tegetthoff po dobytém vítězství pozdravoval mužstvo a děkoval jeho důstojnictvu, podal i Kotvovi ruku a pevně ji sevřel.

„Děkuji vám, pane kapitáne," pravil s pohnutím, „za vaše služby a za vaši zmužilost — "

„Nejsem, excellence, kapitánem!" Kotva odvětil mírně sice, ale trpce.

„Nejste-li jím dnes, budete jím jistě zejtra," velitel pravil bodře, a podíval mu se bystře do očí. „Nuže děkuji vám ještě jednou — pane kapitáne, a přeji vám, abyste se stal brzo i admirálem!"

Válečná loď, jíž Kotva byl přidělen, vrátila se po té mezi jinými do Pulje. Vědělo se všeobecně, že v městě tom očekává důstojníky a mužstvo, v minulé bitvě zvláště vyniklé, vyznamenání. Zpráva o skvělém vítězství rozlétla se mžikem po všech stranách, noviny byly jí plny a v jejich sloupcích blýskalo se často i jméno Kotvovo. Čekalo se téměř s jistotou, že mezi nejdříve vyznamenanými i on bude jmenován kapitánem. Ale nebyl.

„Jakáž pomoc," oslovil Kotvu zase v Pulji jeho starý kapitán, „jakáž pomoc, příteli. Nešťastná vaše planeta! Mezi námi řečeno, máte u nás mnoho přátel, a věřte mi, že bych rád kapitánství svoje složil ve váš prospěch. Avšak ve Vídni máte nepřítele, jakého, kdož to ví! V poslední chvíli onen váš vroubek z mládí zase odkryl, ač prý se za vás osoba dosti vznešená přimlouvala. — Tak jsem se alespoň dověděl. Nu, čas opět všechno spraví!"

„Děkuji vám, pane kapitáne," pravil Kotva, a stisknul svému veliteli upřímně ruku. „Znám toho svého nepřítele velmi dobře, a proto neželím. Jsem pro jeho podlost příliš hrd! Opravdu nikterak nželím!"

Pak opustiv město, Kotva se odebral na svou loď.

„Ať žije náš kapitán, náš budoucí admirál!" rozjařené mužstvo, na palubě shromážděné, ho vítalo.

Kotva se na okamžik zarazil, a bledá jeho tvář ještě více zbělela.

„Nejsem, hoši, kapitánem, a nebudu admirálem!" odpovídal s trpkým úsměvem.

„Ať žije náš admirál!" opakovalo mužstvo, nedbajíc jeho slov, svoje zvolání, a vztahovalo po něm ruce, aby jej s jásotem vyneslo na palubu.

Ještě téhož dne Kotva si napsal žádost za propuštěnou z armády námořní. V důstojnictvu zpráva o tom způsobila hluboké pohnutí. Všichni přemlouvali Kotvu, aby žádosti nepodával, ale přiznávali se přece konečně, že ani oni by za okolností podobných jinak neučinili nežli on.

Však největší bouře povstala na lodi Kotvově. Všechno mužstvo, kteréž povinnost služební na delší čas k lodi nevázala, jako jeden muž se smluvilo, a již druhého dne podalo společnou žádost za propuštěnou. Mezi ním byl i stárnoucí Zima.

„Půjdeme se svým admirálem!" pravili hrdě i okázale, a žádná domluva se jich ani jediným slovem nedotekla.

Když v poslední den své služby Kotva přišel ohlásit svůj odchod a rozloučit se se shromážděnými důstojníky, přivítal jej velitel s tváří jasnou a usmívavou.

„Nebude z našeho rozloučení nic, pane kapitáne!" pravil vesele, a kladl na poslední slova zvláštní důraz.

Kotva pozvedl k němu tázavě oči.

„Co nepřišlo včera, přišlo dnes," velitel pokračoval, a podával mu veliký popsaný papír. „Právě došlo z Vídně," dodal. „Ode dneška jste kapitánem!"

„Díky za zprávu," Kotva pravil, na papír sotva pohleduv. „Kapitánem jsem už od včerejška —"

„Aj, tedy mě někdo se zprávou o tom předešel?" divil se velitel.

„Nikoliv, nemíním loďstvo válečné," Kotva odpovídal chladně, „jsem ode věíra kapitánem na Lloydovém parníku ‚Velikém Medvědu'."

„Ach!" zvolal velitel. „Nyní zase novina pro nás! Ale zajisté dáte přednost novějšímu kapitánství?" tázal se.

„Nikoliv, pane!" Kotva odpovídal vážně a určitě.

„Ani když budete veleti nejlepší lodi válečné?" tázal se velitel.

„Ani tenkráte!" zněla pevná odpověď.

„Ani za žádnou jinou podmínkou?" velitel tázal se poznovu.

„Za žádnou podmínkou!" Kotva opakoval svoji zápornou odpověď.

Velitel se na okamžik zamlčel. Byl bled, rozechvěn a roztrpčen. Neústupnost a nepodajnost Kotvova jej pa-

trně velmi nemile dojala. Pak přistoupiv vážně k odcházejícímu, podal mu obě ruce.

„Nuže tedy," pravil, ač dojat, pevným, zvučným hlasem. „Mějte se dobře, pane kapitáne! Přejeme vám všichni mnoho zdaru a mnoho štěstí, a přání naše, buďte ujištěn, vychází z přímého, ale upřímného srdce! Bude nám milo, setkáme-li se časem s vámi. Vzpomeňte si na nás, jako i my si na vás často vzpomeneme, a pohřešíme vašich poctivých služeb. Buďte zdráv, a jděte s Bohem!"

Po té kapitán Kotva vycházel ze síně pevným krokem a s hlavou hrdě vztyčenou. Druhého dne pak převzal již na ‚Velikém Medvědu' novou službu, kdež i všechno mužstvo, jež odešlo za ním z válečného parníku, našlo zaměstnání.

V tom čase bylo Kotvovi právě čtyřicet let. Ale kdo jej viděl ještě před desíti, před patnácti lety, jistě by ho nebyl poznal. Krásné, ohnivé jeho oko pohaslo, svěže červená jindy pleť stala se mrtvou, bělavě žlutou i téměř průsvitnou, a jeho druhdy havraní vlas i vous zbělel jako mléko. Jenom výrazné tahy jeho obličeje jevily stále železnou vůli, a hrdé držení těla a důstojný krok prozrazoval pevnost, vytrvalost a vůbec energii. Ač byl kapitánem, mužstvo nejmenovalo ho jinak leč admirálem. A v několika nedělích, sotva že vykonal dvě tři cesty z Terstu do Cařihradu a zpět, vědělo se po všem loďstvu jaderském i středozemním, že ‚Veliký Medvěd' má nového velitele, a tím že jest ‚bílý' admirál, kteréž jméno mu dali pro jeho význačný bílý vlas a vous.

‚Veliký Medvěd' měl již dříve chvalnou pověsť, ale za bílého admirála stal se v brzku proslulým. Nebyl sice příliš rozměrný, ale za to měl výtečné stroje, nejobratnější plavce a znamenitého velitele. Byl nejrychlejším parníkem na celé čáře, avšak zároveň i nejpohodlnějším, a což mělo zvláště značnou váhu, byl ze všech ostatních lodí nejjistějším. Proto byl jmenovitě v době zimní, kdy nad moře Jaderské se každé chvíle snášela nebezpečná bouře, cestujícími vždycky přeplněn. Každý věděl, ocitne-li se na palubě ‚Velikého Medvěda', že jest v nejúplnějším bezpečí právě tak, jakoby cestoval po suché zemi, a že netřeba mu obávati se tam ani sebe menší nehody nebo neštěstí.

Bílý admirál pouštěl ‚Velikého Medvěda' i za nejlítější bouře do vln mořských, a ten brázdil si jimi statečně cestu, nedbaje bleskův, ani hromův, ani vln, které rozpoutaný živel přes palubu přemetával. V okolí často mnohá loď utonula, mnohá se ztroskotala na ostrých skaliskách, jenom ‚Veliký Medvěd' vyhýbal se jim nebo přeskakoval je jako svižný pták tak jistě a hravě, jakoby prováděl plavbu pro zábavu.

Rakouský Lloyd byl hrd svým ‚Velikým Medvědem' a ‚Veliký Medvěd' byl pyšen na svého bílého admirála.

Bílý admirál byl rok k roku stále zamlklejší a zadumanější. Bylo dobře znáti, že něco stále hlodá v jeho prsou, a ubírá z nich života a klidu. Scházel, stárnul, ale příliš rychle a zjevně. ‚Veliký Medvěd' nabýval vždy větší pověsti, ale jeho velitel pozbýval očividně zdraví. Po všechna léta jemu oddané, věrné mužstvo nespatřilo na tváři jeho ani jediného úsměvu — jen jednou přec.

Loď zdvihala tehdy právě kotvu v přístavu zaderském, nastupujíc cestu na další jih. Na přístavišti přecházelo mezi hloučky lidu i několik dělníkův, a dva z nich, držíce se za ruce, zpívali vesele národní českou píseň. Bílý admirál vypjal se při zaslechnutí těch známých lahodných slov, na bledé tváři zahořel mu červánek, a oko mu se náhle zasvitilo. Pohlížel se vzdalujícího se parníku dlouho na zaderské nábřeží, ačkoliv už zpěv i všechen zvuk odtamtud přicházející dávno a úplně zanikl. Pak teprve z hluboka si povzdychnul, a uchopiv se velení, zůstal na můstku lodním po všechen následující den i noc, a povely jeho hřímaly po parníku jako hrom, že se až zdálo, jakoby vyhorliti chtěl všechnu tu bouři, která mu otřásala prsoma, a lomcovala jeho srdcem.

Bílý admirál byl na ‚Velkém Medvědu' už jedenáctý rok, ale kdo ho té doby spatřil, každému projela ihned hlavou truchlá myšlénka, že parníku bude třeba brzo nového kapitána. Šíj Kotvova za ten čas velice se ohnula, hlava často už klesala k ňadrům, a bledá tvář jeho i hubené ruce byly už jenom kosť a kůže. Když pak podzim se přiblížil, a bora prudčeji do krásné Adrie opírati se počala, lodníci spatřili několikráte, že jejich bílému admirálovi vyskočila na rty krev. — I jeho představení to věděli, a nabízeli mu ochotně, aby se již oddal potřebnému odpočinku, jehož si za své služby měrou vrchovatou zasloužil. Avšak Kotva pokaždé zavrtěl hlavou, a když naléhali důrazněji, vyslovil se určitě a pevně, že pokud živ a mocen státi na nohou, z ‚Velkého Medvěda' kroku neučiní.

Ku konci listopadu roku 1877 připlul ‚Veliký Medvěd' do Cařihradu a odpočinul si tam tři dny, nežli se vydal zase na zpáteční cestu. Té doby vedlo Turecko právě nejprudčí válku s Ruskem. Asi půl hodiny před odplutím parníku z cařihradského přístavu přišel na ‚Velikého Medvěda' turecký jeden úředník a přistoupil ihned ku Kotvovi.

„Stíháme, pane, provinilce — jakéhos italského doktora, ale zároveň vyzvědače ruského," pravil úředník a podával veliteli lodi popis jmenované osoby. „Jest dosti možno, že se uchýlil na váš parník, i žádám tudíž, abyste mi přispěl odchod jeho z Turecka zameziti."

Kotva pozorně si přečetl list, načež zavrtěl hlavou.

„Na ‚Velikém Medvědu' není žádného podobného člověka," pravil určitě, „ohlédl jsem všechny vstupující cestovatele sám. Libo-li však, jsem volný učiniti s vámi důkladnou prohlídku —"

„Díky, pane — znám vás, i věřím vám," odpovídal turecký úředník. „Prosím jen, abyste si popis stíhaného uschoval pro případ, že by se jinde s územi tureckého na vaši loď dostati chtěl."

Pak se bílému admirálovi zdvořile poroučel.

Několik minut později hledaný člověk přichvátal spěšným krokem na palubu ‚Velikého Medvěda'. Sotva že ho bílý admirál spatřil, zachvěl se mocně, zaťal zuby, zornice se mu rozšířily, oko zaplálo, a na mrtvé tváře vyskočily dvě neveliké červené skvrny. Nahnul se se svého můstku pohybem, jakoby se vrhnouti chtěl na příchozího. Ten byl vysoký, ještě statný muž. Jakmile vstoupil na palubu, ihned se ptal nejbližšího námořníka po kapitánovi.

„Nemáme žádného kapitána, ale máme svého admirála, pane!" plavec mu úsečně odpovídal, a nedbale ukázal nahoru k můstku.

Kotva se poněkud opanoval. Žár v oku utlumil, a na tváři zavládl opět bývalý obyčejný klid a chlad. Jenom

červené skvrny na lícních kostech svědčily zřejmě o přestálém těžkém boji duševním.

Když příchozí vstoupil na můstek, Kotva obrátil se mlčky a chladně k němu, zabodnuv do jeho tváře zkoumavý zrak.

„Čeho si přejete, pane?“ tázal se lhostejným dutým hlasem.

Cizinec se na okamžik zamlčel, aby sebral myšlénky a nadýchal trochu čerstvého vzduchu. Byl všecek rychlým spěchem unaven a uřícen, sotva že dechu popadal.

Bílý admirál ho chvíli pronikavým okem pozoroval. Zdálo se, jakoby mu tím břitkým pohledem dobyti chtěl ze srdce všechna jeho tajemství.

„Přicházím, pane, s velikou prosbou —“ příchozí počal mluviti a opět se zamlčel.

„Mluvte!“ vybízel ho krátce bílý admirál.

„Prchám z Cařihradu, vůbec z Turecka,“ vypravoval cizinec, „a hledám útočiště na vaší lodi. Povím to zkrátka. Jsem rakouský poddaný, ale ve službách Ruska, v jehož prospěch jsem za nynější války v Cařihradě působil. Žil jsem tam pod cizím jménem. Na podzim rodina moje se přesídlila do Kotoru. Churavěla mi manželka, i odvezl jsem ji tam s nadějí, že se snad v tamějším mírném podnebí zotaví, a mimo to abych k ní měl z Cařihradu blíže. Dnes ráno zemřela. Děti moje ve zmatku mi poslaly telegram se zprávou o tom pod pravým jménem, a to mě prozradilo. Utíkám z Cařihradu ze dvou příčin: abych utekl tureckým mstivým úřadům, a abych možno-li dospěl k manželčině rakvi —“ pravil smutně a pohnutě.

Bílý admirál ani slovem neodpovídal. Vyňal popis, jejž byl od úředníka tureckého obdržel, a rozevřel jej před očima cizincovýma.

„Ach!“ zvolal tento, a zbledl jako stěna. „Oddávám se do vaší vůle, kapitáne!“ dodal pak skleslým hlasem a svěsil malomocně hlavu.

„Jmenujete se doktor Torsello?“ tázal se bílý admirál, a upřel na cizince ostře oči.

„Tak jest, kapitáne!“ tázaný odpovídal.

„Jste tedy rodem Ital?“ zněla další otázka.

„Ano!“ —

„Lžete!“ velitel zvolal, a pohleduuv opovržlivě na Torsella, odstoupil. „Ale buďsi! — Slyšte! Přijímám vás na svou loď, a bezpečně vás doplavím do Kotoru. Ručím vám za to! A můžete býti jist, pokud nevystoupíte z ‚Velikého Medvěda‘, že vám ani vlasu na hlavě zkřiveno nebude!“ dodával pak hlasem pevným i rozhodným, a zahodil papír, který až do té chvíle držel v rukou.

„Díky!“ jásal překvapený cizinec. „A odpusťte, nemluvil-li jsem dříve pravdu — nyní vám povím všechno!“ sliboval, a přistoupil těsněji ke Kotvovi.

„Neptám se vás po vašem přiznání, a nechci ničeho slyšeti! Nevěřím vám!“ pravil tento tvrdě a odmítavě. „Jděte!“

„Jenom slovo —“ žádal Torsello.

„Neposlouchám vás!“ zněla odpověď.

„Tedy aspoň otázku ještě —“ Torsello žebronil tónem prosebným.

„Mluvte stručně!“ bílý admirál pravil s přízvukem rozkazujícím.

„Jak dlouho popluje ‚Veliký Medvěd‘ do Kotoru?“ cizinec tázal se pokorně.

„Za nynější povětrnosti pět dní!“ zněla určitá odpověď.

„Pět dní!“ cizinec zvolal hlasem zoufalým, a přikryl si rukou oči. „Pět dní! A za tři dny již, v sobotu jest pohřeb! — Díky, pane, díky tisíceré!“ pravil pak dojat, obrátiv se ku Kotvovi, načež chtěl sestoupiti s můstku.

„Počkejte!“ zavolal na něho bílý admirál.

Torsello se zastavil.

„V kolik hodin bude pohřeb vaší manželky?“ tázal se ho velitel.

„V sobotu po polednách —“ odpovídal smutně tázaný.

„V sobotu dopoledne budete v Kotoru — i za to vám ručím! A nyní jděte!“

„Možno-li!?“ zvolal Torsello, a obrátil se vděčně k veliteli. Ale ten, aniž na něho více pohleděl, zapuzoval ho rukou.

Všecek udiven a dojat sestoupil Torsello s můstku na palubu. Těch několik posledních okamžiků, co s velitelem parníku hovořil, zdálo se mu býti nejinak než snem. Nevěřil ani svému sluchu. Pravda-li, že jest zachráněn, a že v čas dorazí do Kotoru? Jak nevýslovně dobrý a zároveň děsný byl podivný ten bílý admirál!“

„Kdy doplujeme do Kotoru?“ tázal se jednoho plavce.

„V nejlepším případě za pět dní!“ odpovídal mu tento krátce.

„A možno-li doraziti tam ve třech dnech?“ tázal se znova rychle a dychtivě.

„Nemožno!“ zněla krátká odpověď.

„Nemožno! — A velitel váš mi tak slíbil!“ pravil mdle a hlasem sklamaným.

„Řekl-li to bílý admirál, pak doplujeme!“ plavec odpovídal s důrazem.

V tom přiblížil se k Torsellovi lodní důstojník, vyslovuje mu velitelovo přání, aby se odebral do své kabiny, a zapřádati hovor s námořníky aby se dále nepokoušel.

„Jsem ochoten každého rozkazu kapitánova uposlechnouti!“ pravil oslovený, a odešel ihned do vnitra parníku.

V téže chvíli dal bílý admirál rozkaz k nejrychlejší plavbě. ‚Veliký Medvěd‘ ubíhal úprkem po všechny tři dny a noci, zastavuje se jenom na okamžik v nejdůležitějších přístavech. Jako mžikem prchal po pravé straně parníku břeh turecký, řecký i albanský, a po půlnoci třetího dne vjela loď do vln moře Adriatického. S ním přivítala je už prudká bouře. Ale bílý admirál neulevoval. Po všechen ten čas nehnul se ani krokem se svého můstku, a každá prosba obou ostatních důstojníkův, aby si odpočinul, byla marna.

„Šílí!“ kdosi odvážil se mezi plavci promluviti.

„Nemluv tak!“ zakřikl ho drubý. „Nemocen jest, pravda, ale rozum má zdravý. Sám Bůh ví, proč tak spěchá!“

„Dal slib!“ pravil opět utlumeně jiný, „a chce mu dostáti —“

„Kdož to ví! Ale je-li tomu tak, jistě slovu dostojí!“ plavci končili svoji rozprávku.

Nejhorší bouře zuřila při pobřeží dalmatském, hrozíc každým okamžikem parník stroskotati. Vysoké vlny dorážely na bok lodi, jakoby ji chtěly převaliti. Parník stenal všemi údy, klonil se sem i tam, ale vždy opět

skočil v rovnováhu. A vlny couvají, sbírají sílu, a vrhají se znova jako hory na loď, chtějíce ji vyhoditi na skalnatý břeh, sotva sto krokův vzdálený. Zase marně. Couvají opětně, ohromnou rychlostí vklouznou pod loď, vyzdvihnou ji na svém hřbetu vysoko nad moře, zalomcují jí, ale parník nerozpadá se, nepřevrhá se. Vše lomozí, hlučí a řve. A tím strašným chaosem proniká jasně klidný hlas bílého admirála, odměřený a přísný, beze vší bázně. Každý cítí, že ten mocný hlas jest jedinou pákou, o kterou se parník ještě opírá, a který bouři ovládá.

Tak děsné plavby námořníci na ‚Velikém Medvědu' nezakusili ještě nikdy. Všichni byli rozčileni, každý byl rozechvěn. Jenom bílý admirál zůstával stále klidným. Podobalo se, že zkameněl na tom vysokém, pod bouří stenajícím můstku, a že necítí mrazivého vichru ani deště a střikotu vln, které bily do něho a až na tělo mu se draly promočeným oděvem.

Nejosudnější okamžik nastal, když se ‚Veliký Medvěd' zatáčel do zátoky Kotorské. Byla čirá tma, jen chvilemi zelenavý blesk osvětlil skaliska při bráně zálivu, osudně pověstný ‚Ostrý Ret', jehož ostré hroty hrozily téměř jistě smělou loď roztřepiti.

Mužstvo přidrželo se pevně každý na svém místě, a křižovalo se.

„Zahyneme!“ pravil starší důstojník skleslým hlasem, a uchopil se zábradlí lodního můstku, aby ho s něho vlny a vítr nesmetl na palubu nebo do rozkaceného moře.

„Doplujeme!“ pravil bílý admirál pevně a přísně, upíraje zrak svůj do tmy.

A dopluli!

Dopluli jako zázrakem ku vlastnímu svému podivu i k ustrnutí veškeré Boky Kotorské.

Asi o desáté hodině dopolední ‚Veliký Medvěd' spustil kotvy ve přístavu kotorském.

Torsello chtěl vběhnouti na můstek k bílému admirálovi. Ale ten ho mlčky odmítal, kyna mu odpudivě rukou. Obrátil se tedy, a seskočiv s parníku, kvapil ihned do města.

Bílý admirál zadíval se za ním. Hleděl ještě tehdy, když už zraku jeho zmizel v těsných uličkách městských, jakoby chtěl proniknouti bělavé domy kotorské a postřehnouti místo, kde se zastavil. Pojednou zachytil se oběma rukama křečovitě zábradlí, hlava se mu svezla k ňadrům, a na rty jeho opět vytryskla krev — Oba důstojníci a několik plavcův přiskočilo, aby padajícího zachytili.

„Odneste mne, děti, do mé kajuty!“ pravil bílý admirál tiše, a zakryl si rukou zvráskovatělé, zapocené čelo.

Torsello se teprve ve kruhu své zasmušené rodiny z dojmův posledních dní poněkud zpamatoval. Vzpomenuv si na bílého admirála, udeřil se náhle do čela, a zasednuv rychle za stůl, napsal mu krátké psaní, do něhož vložil několik velkých bankovek. Pak odeslav je, chystal se ku pohřbu své manželky.

Když pohřební průvod vycházel, přikvapil z ‚Velikého Medvěda' jeden plavec, přinášeje skvostný věnec a psaní od svého velitele. Věnec vložili k četným ostatním, a psaní Torsello zatím vstrčil do kapsy. Teprve když se vracel od smutného obřadu, vyňal je a otevřel. Vypadly z něho ony bankovky, jež byl prve bílému admirálovi poslal, a s nimi zároveň i malý lístek, psaný zajisté rukou těžkou a namáhavou s tímto obsahem:

„Vracím Vám Vaše peníze, které Jste mi, jak pravíte, poslal za službu Vám prokázanou. Neprokazoval jsem Vám žádné služby, ale konal jsem svoji pomstu, Kajetane Nedbale!

Stanislav Kotva,
kapitán ‚Velikého Medvěda'.“

V Torsellovi zakuklený Kajetan Nedbal byl jako bleskem omráčen. Zdálo se mu, že hlava jeho shoří nebo roztřepí se pod dojmem toho malého lístku, na němž se třáslo Kotvovo — ano, Kotvovo písmo. — Tedy zde setkal se po dlouhých letech konečně s mužem, jemuž byl kdysi přítelem a později zrádcem, a jemuž při každém jeho úspěšnějším kroku do života nohy podrážel. A za všechno to příkoří, za všechnu tu zradu Kotva oplatil mu nyní tím, že poslední zbytek síly své vynaložil, aby ho zachránil před zatčením a snad velikým trestem, a aby jej v čas dopravil k rakvi jeho manželky. — Nedbal byl až do prachu země snížen a pokořen. I tvrdé jeho srdce, jemnějším a šlechetnějším citům velice málo přístupné, otřásalo se mu zoufalstvím a lítostí. Nevěděl, má-li prchati daleko odtud, anebo uvrhnouti se do hlubokého moře, aby utopil v něm svou duši, která se mu objevila nyní ve vší své mrzké bídnosti a podlosti.

„Odprosím — na kolenou odprosím!“ vyrazil pak prudce ze sebe, a chvátal k nábřeží.

‚Veliký Medvěd' stál ještě ve přístavu. Na nábřeží potkal Nedbal jednoho námořníka.

„Je-li kapitán na lodi?“ tázal se ho.

„Náš bílý admirál právě zemřel!“ pravil plavec temným, prázdným hlasem. Pak máchnul rukou k ‚Velikému Medvědu', na jehož můstku byla již zatknuta malá vlajka smuteční, a zoufale svěsil bledou hlavu k těžce oddychujícím prsům.

Souboje v Čechách.

Obrázek z kulturní historie od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

Za panování Ferdinanda I., který byl též královskou korunu uherskou rodu Habsburkův získal a co král uherský neustálé války s Turky vésti musil, při čemž se dovolával též branné pomoci Čechů, účastnily se i voje české ve válkách těchto, a ač v Čechách po celé století XVI. hluboký mír panoval, vystřídalo se v té době mnoho pánů a rytířů českých ve válčení s nepřítelem křesťanstva, z něhož pak přinášeli do vlasti své choutky bojovné, které zde docházely výrazu v častých soubojích.*)

*) Bývalyť ovšem na válečných taženích těchto všeliké souboje přísně zakazovány, aniž by se toho ale bylo kdy dbalo, a zejména v Uhrách byly v táborech vojenských souboje na denním pořádku. Když se pan Petr Vok z Rožmberka roku 1594 stal vůdcem zbrojného lidu z Čech do Uher vysla

A když pak císař Rudolf II. zvolil v Praze sídlo své a za tou příčinou přicházeli se všech stran Evropy cizí šlechticové a dobrodruzi ke dvoru císařskému do hlavního města českého, přinášejíce sem s sebou cizí nemravy a zlozvyky kavalírské: tu již dokonce přicházely osobní souboje v obyčej, jak nám o tom současné kroniky a Paměti podávají dokladů nesčetných. Za doby Rudolfovy došlo soubojnictví v Praze a vůbec v Čechách, možno-li tak říci, nejbujnějšího rozkvětu svého, který vedl konečně i k tomu, že v prvních letech XVII. věku byly v Praze dle způsobu francouzského a německého zřizovány i „školy šermířské", v nichž tak zvaní „mistři dlouhého meče" (fedrfechtíři) cvičili mladé bojechtivé kavalíry české v šermování mečem, rapírem a dykou, aby mohli s úspěchem tím větším podnikati souboje. Rozmařilý život tehdejší šlechty podporoval tuto bojechtivost a zavdával při každé příležitosti příčiny ke svárům, které pak bývaly jen soubojem vyřizovány. Z nekonečné spousty zpráv o soubojích v té době svedených uvedeme zde jen některé.

Roku 1560 svadil se vladyka Jan Kasalický z Kaštic, držitel statku Pašiněvsi, ve městě Kolíně s rytířem Čeňkem Dašickým z Barchova a byl od něho v následujícím na to souboji zabit. Roku 1581 nepohodl se v Kutné Hoře v domě šenkovním „u Kadeřávků" Jan Nyklásek ze Žitenic, který byl už dříve na Nebovidech v souboji zabil pana Fridricha Hrabaně z Přerubenic a vykoupil se za to složením 1500 kop gr. míš., s panem Zikmundem Zygelem z Chocenic a pobídli se k souboji před bránu kolínskou, kdež Nyklásek padl rukou soupeře svého. Když pak otec zabitého stíhal pana Zygela právem, bylo mu sice v Kutné Hoře za právo dáno, ale soud appellační očistil Zygela, když byl žalovaný dal nejv. hofmistrovi panu Kryštofu Popelovi z Lobkovic za revisi procesu svého sto tolarů.

Pověstným byl té doby co soubojník pan Jaroslav Smiřický ze Smiřic, který měl řadu soubojů k vůli vdaným paním, s nimiž prý „frej tropil", až roku 1588 také tím zahynul, nalezen byv jednoho jitra v Praze v jedné z ulic Staršího města, kde některý žárlivý muž byl záletníka toho v nočním souboji skolil. Neméně znám byl co soubojník pan Mikuláš Dačický z Heslova, jenž přece ve svých „Pamětech" tak velice na soubojníky horlí, ale sám byl jedním z nejdivočejších, tak že bylo tehdáž v Kutné Hoře přísloví: „Tys divoký jako Dačický!" Již roku 1588 zabil v Kutné Hoře pana Felixa Novohradského z Kolovrat, který prý ho vyzval na kordy, protože před ním Dačický klobouku nesňal. Z toho povstal Dačickému proces, který se táhl až do roku 1615 a rváče toho několikrát do vězení přivedl, až se Dačický s rodinou zabitého vyrovnal, zaplativ jí 125 kop gr. míš. Ale i přes to bouřil divoký kumpán tento dále, vyvolávaje v hospodách i na ulicích sváry krvavé, tak že může býti pokládán za vzor prostopášného rytíře doby tehdejší. Zaznamenával ale pilně do svých „Pamětí" podobné souboje jiných, jako na př. onen z roku 1591, jemuž padl v Kutné Hoře za oběť mladý šlechtic moravský Vranovský z Vranova, který dne 19. června toho roku do Kutné Hory přibyl a zde v domě „u Bakalářů" s Vilémem Konecchlumským a Hrdiborem Hrabaněm z Přerubenic v hádku se dostal; byv vyzván na souboj před bránu kouřimskou, zraněn jest od protivníka svého smrtelně, tak že za krátko v domě Matěje Stejška zemřel a v kostele sv. Bartoloměje pochován byl.

Veliký hluk nejen v Čechách ale i za hranicemi způsobil roku 1592 souboj, jejž svedl pověstný alchymista císaře Rudolfa II., Angličan Eduard Kelley, s císařským úředníkem Jiřím Hunklerem; tento poslední byl od soka svého zabit, následkem čehož Kelley z Prahy prchl, ale v Soběslavi chycen a na Křivoklát do tuhého vězení dán byl, čímž učiněn konec nekalému působení tohoto anglického dobrodruha v Čechách. O dvě léta později sjela se k rytíři Janovi Vchynskému ze Vchynic na jeho zámek Vitanovice u Louňovic okolní šlechta, aby slavila veselí masopustní. V nejlepší zábavě strhl se mezi panem Oldřichem Skuhrovským ze Skuhrova, držitelem Louňovic, a rytířem Oldřichem Malovcem z Malovic, pánem na Kostelci Podolském, z neznámé příčiny souboj, v němž byl Skuhrovský smrtelně raněn, tak že ve dvou hodinách ducha vypustil. Roku 1602 zabil pan Kašpar Bechyně z Lažan v souboji pana Mikuláše Velemického, začež byl od soudu zemského hrdla odsouzen a do věže Daliborky na hradě pražském vsazen, ale domluvil se s rodinou zabitého, tak že byl při hrdle zachován. V následujícím roce setkali se v Třeboni o výročním trhu Filipojakubském služebník pana vladaře domu Rožmberského Konrad z Löbenu s Janem Chvalem z Machovic v souboji, v němž byl onen od soka svého proboden a tak o život připraven.

Zmínky zasluhuje také, že proslulý dánský hvězdář Tycho de Brahe, jenž roku 1600 přišel ke dvoru císaře Rudolfa II. do Prahy, objevil se zde s nepravým nosem, ant byl polovici nosu svého ztratil v souboji ještě na studiích ve městě Roztokách; na plesu tamže nepohodl se s krajanem svým Manderupem Pasbergerem, jenž mu v souboji z toho povstalém dne 29. prosince 1569 rapírem svým celou špičku nosu usekl. Od té doby nosil Tycho nepravý nos z jakési směšeniny stříbra a zlata, jejž pak natíral líčidlem barvy životní, tak že cizí původ nosu jeho nebylo tak snadno lze poznati.

Jedním z nejpověstnějších soubojníků toho času však byl císařský maršál Heřman Kryštof Rosswurm, nejvyšší velitel vojska císařského v Uhrách v prvních letech XVII. věku; hra, lehké ženy a souboje byly jeho živlem, a zlostný i svárlivý jsa, byl hned s mečem neb s dykou po ruce. Již ve Francii zabil v souboji důstojníka Petoncourta; od roku 1594, kdy přišel do Uher, svedl tam celou řadu soubojů, při nichž prý „nebyl vždy docela bez úskoku", a když přišel roku 1598 do Prahy, aby zde nové vojsko sbíral, žil i zde dle obyčeje svého divoce a prostopášně. S Janem Vchynským ze Vchynic svedl souboj, v němž jej dykou nebezpečně ranil, a když se zase do Uher vrátil, zabil tam v souboji císařského vojenského radu Jeronyma rytíře Dentize; v lednu 1604 přibyl opět do Prahy, kde byl sekundantem při souboji pana Adama Havla Popela z Lobkovic se starším Vchynským, kteří se byli při hře v karty svadili; v souboji byl pan Lobkovic raněn do nohy, následkem čehož byl delší dobu k lůžku upoután. Následujícího na to roku 1605 propadl ale i maršál Rosswurm svému osudu, neboť meškaje v červenci v Praze, setkal se jedné noci ve Vlaské ulici v Menším městě pražském se svým dávným protiv-

ného, vydal také zvláštní nařízení lidu vojenskému, v němž byly souboje pod ztrátou hrdla zakázány, aniž by tím ale byla soubojnictví jen dost málo přítrž se učinila.

níkem hrabětem Františkem Belgiojosem a tu jej v souboji srazil rapírem k zemi, načež sluha Rosswurmův padlému hlavu prostřelil. Maršál byl následkem toho vzat ve vazbu na radnici staroměstské, a poněvadž mu byl též všemohoucí komorník císařův, Filip Lang, nepřítelem, odsouzen jest hrdla, kterýž ortel na něm dne 29. listopadu 1605 v síni radnice vykonán; tragický tento konec císařského maršála způsobil ovšem nejenom v Čechách, ale i ve všech cizích zemích povyk veliký.

Leč ani odstrašující příklad tento neučinil konec řádění soubojníků v Praze, neboť již po dvou letech na to musil býti k naléhání sněmu stavův českých vydán mandát císařský, kterým Rudolf II. s ohledem na to, že „mnozí majíce k sobě nějaké zášti, opovrhnouce řád a právo, sami sebou práví jsou a jeden druhého buď za bránu anebo na plac za hrad náš Pražský (jakž to mnozí příkladové takových oučinkův, kteříž se v kolikasi málo měsících zběhli, dostatečně ukazují) k bitvě pobízejí", všeliké souboje co nejpřísněji zakázal a purkmistrům měst pražských nařídil, aby každého soubojníka dle práva trestali.

Jak málo ale i tento přísný mandát prospěl, vysvitá z toho, že musil býti roku 1609 znova vyhlášen, aniž by ale i potom byl nějakého účinku docílil. Z mandátu toho se ostatně dovídáme, že oblíbeným místem ke svádění soubojů bylo za doby Rudolfovy též prostranství za královským hradem pražským, kde druhdy bývalo popraviště osob šlechtických, pročež tam ode dávna stála socha patronky umírajících sv. Barbory, která se na onom místě dodnes zachovala. Jiné místo k soubojům bylo od starodávna na Rejdišti za hradební zdí staroměstskou nad příkrým břehem Vltavy, ale za Rudolfa II bylo pověstným v tom ohledu Špitálské pole před Poříčkou branou, kde bývalo sváděno tak mnoho podobných zápasů krvavých, že se tehdáž v Praze, byla-li řeč o vybídnutí k souboji, říkalo jen, že soupeři „vyzvali se na Špitálsko".

Hlavní příčinou, že se v těch letech souboje v hlavním městě českém tak úžasně rozmohly, byla, jak už výše naznačeno, ta okolnost, že se v Praze v prvních letech XVII. věku po příkladu měst Paříže, Vídně a Frankfurtu zřídil spolek tak řečených „svobodných šermířů od péra" (fedrfechtířů), který mladé šlechtice vyučoval v zacházení s mečem, rapírem a dykou, a roku 1607 od císaře Rudolfa i stanovy cechovní si vymohl, v nichž bylo mimo jiné ustanoveno, aby hlavní škola či veřejná zkouška v šermířství trvala každoročně po celý čtrnáctidenní čas výročního trhu svatovítského. Kdo se tomuto „svobodnému učení rytířskému" naučil a „ve všech sedmi rytířských a zmužilých zbraních" šermoval, zapsán jest do cechu fedrfechtírů a mohl pak sám vyučovati v šermířství.

Kterak nevázaně si však tito svobodní šermíři počínali v počestném řemesle svém, o tom vypravuje někdejší císařský lékař Guarinonius ve svém obrovském díle „Greuel der Verwüstung" (vyšlo roku 1609 v Ingolstadtu) následovně: „Za mého času rdousili a vraždili se v Praze nejpřednější šermíři v krčmách jako kohouti, vyčítajíce si v opilství svém rány ve škole šermířské utržené, z čehož pak následovalo, že se vyzývali na ostrou zbraň, a tak jeden druhého o živobytí a své duše do věčného zahynutí připravovali. Bylť pak tehdáž v Praze zvláště znamenitý jeden fedrfechtír, který v šermování s rapírem a s dykou v rozličných fortelích cvičil a jejž malý Schlosserle nazývali."

Při takovémto zřízení a chování se členův řemesla šermířského není pak divu, že byly v Praze tehdáž mezi bujnou šlechtou a četnými dobrodruhy cizími souboje na denním pořádku a že Špitálské pole došlo téže pověsti, jako neméně známá „louka písařská" u Paříže, kde byly toho času taktéž co denně sváděny krvavé zápasy soubojníků francouzských. A přece těšili se té doby „svobodní šermíři", jak už z potvrzení stanov jejich vysvitá, ochraně úřadu, ba roku 1608 bylo od císaře Rudolfa Staroměstským zvláště nařízeno, aby šermíře v privilejích jejich a povolených jim artikulích chránili; dále bylo šermířům povoleno, ze správcové jejich škol mohou sami zbraně půjčovati, což dosud bylo výsadou nožířů pražských; ovšem musily každému cvičení šermířskému dvě radní osoby přítomny býti a na udržení pořádku hleděti, ale nešvar soubojů se tím přece nevymýtil, ano právě v letech před osudným povstáním protestantských stavův proti Ferdinandovi II. hemží se v současných kronikách a zápisech zpráv o soubojích, které končily většinou smrtí jednoho, ba někdy i obou soků.

Roku 1610 zabit byl v Praze v souboji na veřejné ulici pan Kašpar Horňatecký od pana Pavla Malovce z Malovic, a v krátce na to se bil pan Vladislav Běšin z Běšin s panem Žampachem, od něhož byv raněn mečem, vystřelil na něj z ručnice, ale trefil sekundanta pana Měsíčka z Vyškova, jenž ihned mrtev k zemi klesl. Roku následujícího zabit byl pan Jan Trmal z Toušic od pana Jana Jiřího Leskovce z Leskova, kterýžto Trmal byl nedlouho před tím v souboji zastřelil pana Adama Byšického z Byšic. Dne 27. listopadu 1612 měl souboj císařský dvorní komorník nad světlý Josef Türg s Askaniem Romanellim, učitelem šermířství u císařských panošů; boj byl tak krutý, že oba protivníci mrtvi na místě ležeti zůstali.

Roku 1615 zabit jest v souboji na Špitálsku Adolf Vchynský ze Vchynic od Mikuláše Sekerky ze Sedčic, a rok na to padl v Kutné Hoře Blažej Maštalíř v souboji s Václavem, služebníkem pana Oldřicha Holického ze Šternberka, jehož byl vyzval v šenkovním domě Petra Capona k boji na kordy. Roku 1617 udál se dokonal i v kostele Všech Svatých na hradě pražském souboj mezi synem španělského vyslance hraběte Oñate s hrabětem di Justi, dvořeníнem vyslance florenckého; oba mladí kavalíři tito pohádali se o místo v kostele onom a tasivše hned meče, svedli, jak Dačický dokládá, „šarvátku mistrnou", v níž hrabě di Justi padl. Rok na to skončil v Čáslavě podobně nešťastně souboj pro pana Chotouchovského z Nebovid, nejvyššího mincmistra na Horách Kutných; rovněž zahynul v souboji dne 19. listopadu 1619 v Praze před Novou branou svedeném pan Vojtěch Doupovec z Doupova, jenž tu padl od ruky Hynka Albrechta Míčana z Klinštejna, který byl pak k vůli tomu v těžký proces zapleten.

Ani krutá doba pobělohorská nezmenšila u českých pánů choutky po soubojích, ba válečná léta tehdejší jako vůbec celá válka třicetiletá rozdmychaly v kruzích vojenských bojechtivost tou měrou, že právě v osudných těch časích bujilo soubojnictví nejdivočeji a krev byla přímo

proudy prolévána, aniť si válečníci vážili života svého i jiných tím méně, když neustálé boje a denní zápasy s nepřítelem přiváděly jim nízkou cenu života lidského na oči a na mysl. Také z této strastné periody v dějinách vlasti české nalézáme hojně příkladů o soubojích, jak od domácích tak od cizích sváděných.

(Dokončení.)

Apotheosa svaté Dorothey.

Edmund W Gosse.

V snu posvátném jsem v noční chvíli
jet viděl děvu, světici,
čistou jak sníh a zářící;
kůň její byl jak mléko bílý;
stín její padal k doubravám,
předivným kouzlem padal tam,
co zázrak sám.

Zrak zavřen, líce bez proměny
po městě městem jela dál,
vlas její jako slunce plál,
kde šla, byl prostor ozářený,
vzhled její byl tak spanilý,
že lidé, kde ji zočili,
se modlili.

A stále nesla městy všemi
skřínku v své ruce vznešené
ze sardonyxu kamene,
div práce to východních zemí;
tam v myrhu dar byl uložen,
s kadidlem vása; den co den
tak jela jen.

A po dnech mnohých přišla v kraji
k té hoře, kde se zlacené
a jako sloupy plamene
Sarraské věže vypínají:
jak poutník teď, jenž domov zřel,
nechala koně jít jak chtěl,
i šel jen, šel.

Ó, tu se zdálo mi, že křikem
radostným chví se každá věž
jasotných množství; zněly též
chorály mocné lidu rykem;
tak nikdy, svět co světem stál,
pěvec, ni prorok, ani král
se nevítal.

V šíř otevřeny zlaté brány
a městem lil se jas a svit,
neb chrysopras a chrysolit
byl zdivem domů na vše strany;
hrazenoť město v pevných zdech,
leč uvnitř každý hřeb a plech
jak hvězda žeh'.

Tu, jak jsem hleděl, nebe náhle
nad městem vzplálo v jeden jas
i otevřelo, jak jsem žas',
se ve své výši neobsáhlé;
vzduch zářný proudil ze všech míst,
a skvoucí éther, vzácný, čist,
božský, jsem jist.

A z věží teď se pozvedati
jsem viděl děvu, světici,
jak padlým sněhem zářící,
když ranní červánek jej šatí;
tak byla jako světlý duch
a nesla se jak páry pruh
přes rosný luh.

A v rukou, tam k té výši bezdné,
jak v oběť nesla zlatou schráň,
Tomu, jenž třímá nebes báň
a v prázdnu stvořil světy hvězdné;
ta schránka měla hvězdy třpyt,
jíž ve vánoční noci klid
se vidět skvít.

A mraky andělů k ní spějí
ji po zástupech uvítat,
i kropí nardem její šat,
a bílým ohněm čelo její;
na křídlech krouží vzhůru, v dol,
až udeřili do viol
a pějí kol.

Leč ona, jako ten, kdo v skonu
poslední spatří vidění
zář v očích, na rtech zachvění,
jen hledí v skvělou výši onu;
i jako křídlo anděla
v té záplavě se zaskvěla,
i zmizela.

Pak zazněl hlas: „Hle v nebe chvátá,
jež trním, hložím, v klopotách
hledajíc, našla Boží práh,
hle, Dorothea, panna svatá.
Buď blahořečen v světa kruh,
v třech osobách Otec, Syn, Duch,
jediný Bůh!“

Z angl. přel. *J. V. Sládek.*

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Tyto zásylky s dodatečnými, a se ženskými postskripty trousily se celé dopoledne, zdržujíce Idu, kteráž by se byla ráda záhy na Žižkov vypravila. A toto zdržení bylo zároveň příčinou, že kvapný posel ze mlýna č. p. 809—II. na Šitkových zastal paní doktorku doma. Posýlal si pro ni pan Čeněk Urbanec, aby v přetěžké chvíli přispěla paní Natalii rozené Tomanové. Ida byla povinna svému lékařskému svědomí, uposlechnouti pozev bez otálení. Vypravila se ihned na cestu do mlýna, jehož práh byla déle než rok nepřekročila. Již cestou znamenala rozdíl. Pan Horák posýlával pro ni k návštěvám Louisy svou elegantní ekypáž, ve které jelo se pyšně a měkce; pan Urbanec poslal práška bez vozu a bez vzkazu, aby paní Čenská přijela. Učinila tak sama o své újmě.

Do mlýnských budov dostala se lékařka novým vchodem. Bývalý palácový vjezd soukromého domu byl zavřen a obrácen ve skladiště; do bytu vcházelo se nyní mlýnem skrze hradby pytlů, po uprášených a skluzkých podlahách. Obydlí samo bylo zmenšeno, drahé vzácnosti z něho vyprodány, zimní zahrada odstraněna, do zrušených salonků přeneseny kuchyně, prádelna, čeledník a jiné služebné místnosti z přízemku, kterýž celý s mlýnskými prostorami spojen. Idě bylo, jakoby kráčela knížecím sídlem, jehož se zmocnila hrabivá barbarská ruka neuhlazeného flibustýra, který vše krásné a jemné s rouhavým posměchem zničil a zhanobil, aby mu v domě bylo volno.

Toliko v hovorně, jídelně a v boudoiru někdy Louisině zachovala ješitnost Nataliina se šetrností ženské obliby v luxu sledy bývalé rafinované nádhery, kterouž vkus páně Urbancův po vydrancování tu a tam chvastounskými a neotesanými ozdobami znova doplnil.

Jazyk Nataliin, v bolestech nepříčetný a nerozvážný, vyzradil paní Čenské mnoho neveselého ze soukromí obou manželů. Ida skláněla se s upřímným soucitem nad sklamanou ženou, v jejímž zaprodaném životě bylo pusto a chladno jako v prostorách kolem ní. Vdala se z pouhé vdávavosti starší dívky, pobízena příkladem družek, dráždivými úsměvy známých, jimž staré panny bývají komické, a poháněna naléháním příbuzných, kteří v panu Urbancovi převzácnou partii velebili. Natalie odpustila si nemravnost takových vdavků, proti nimž kdysi zle horlila, ba šálila se i nadějí, že láska ji skloní k ženichovi a jej že povznese k ní. Símě poctivé dobré vůle slečny Tomanové nevyklíčilo však v jejím nitru v lásku, a paní Urbancová poznala pozdě nemožnost, milovati bez srdce, jen šlechetnými úmysly. Surogat její lásky, ochota, s níž do manželství vstoupila, byl by snad postačil jinému muži rázu Urbancova, jenž mnoho milostného ani nedával, ani nepožadoval. Pan Urbanec byl však se svou ženou nespokojen a netajil jí svou nelibost. Viděl v ní stálý, neodbytný, laskavostmi se vtírající a tím dvojnásob protivný důkaz a výsledek jedné ze svých nejhloupějších spekulací obchodních. Zasnoubil se předčasně, v době, ve které ještě nevěděl, že jej obratné využití nesnází Horákových a pletek konkursových vynese na vrchol držby velkého majetku, s nímž se nyní věno Nataliino nikterak nesrovnávalo. Sládek Albrechtický sliboval sice před časem, že přidá, sliboval jen, aby se neteře zbavil. Nyní však rozmýšlel se, přidávati ze své hromádky na hromadu Urbancovu. Pan Urbanec počítal, že se touto čirou bláhovostí zkrátil aspoň o padesát tisíc, a Natalie musila býti velmi opatrná, musila mu velmi často s očí, nesměla utráceti, nesměla dobré činiti, jen aby z Urbance nevyšlehl divým plamenem hněv, dnem i nocí pod jeho nevrlostí doutnající a jeho kupecké srdce sžírající. Tak stala se sama zarputilou a nevlídnou, skrývajíc pod maskou tvrdosti svou malomocnost. Tímto vnuceným nedostatkem citu zranila i Louisu — —

Paní Natalie netroufala si se svou zaleknutou duší a se svým nevrlým mužem do společnosti, vyhýbala se známým ze svobodna, zanedbávala vše, co ji těšívalo. Studium geognosie pustila úplně mimo sebe, všechna věda proměnila se jí rázem v slabou, nicotnou hříčku, ztrácející se ve zkalených vlnách neutěšeného proudu, jímž její soukromý život plynul.

Paní Urbancová trpěla již od večera předcházejícího dne. Její choť vydával obyčejně rád méně, než bylo nezbytně třeba, i poslal k ní praobyčejnou pomocnici nejnižšího řádu, jejíž umění a šetrnost byly ve správném poměru k její láci a nedbalosti. Teprve když tato ženština se vyznala, že neví si rady, vzkázal pan Urbanec pro paní Čenskou. A Ida přišedši zarmoutila jej naléhavým požadavkem, aby bez průtahu byl pozván nejpřednější profesor gynaekologie, poněvadž ani v tomto vážném případě svrchované nouze nechtěla se odvážiti, překročiti vymezený obor své lékařské působnosti. A když pan Urbanec otálel, vypravila posla s fiakrem k profesorovi sama.

Paní Čenská byla zajisté dosti zkušená i statečná lékarka; tenkráte však třásla se a studený pot vystupoval jí na skráních. Strávila u lože své krutě navštívené bývalé přítelkyně dvanáct hodin bez oddechu, nemajíc pokojné chvilky, v níž by byla schopna pojati nějakou vedlejší myšlénku vedle strachu i péče o nemocnou.

Teprv pozdě večer k půlnoci vracela se zmořena i vysílena domů. Paní Urbancová byla prozatím zachráněna. Toto uspokojivé vědomí proměňovalo únavu Idinu v přirozenou línou zmalátnělost, kteráž ji zdržela od noční jízdy na Žižkov do Miličovy ulice.

Vydala se tam příštího dne záhy ráno, přímo od Natalie, vykonavši u této první svou návštěvu.

„Vede se jí dobře,“ sdělovala Fides, potkavši ji na cestě a přibravši ji do vozu.

„Ale vždyť jste nad ní všecka zoufalá!“

„Ovšem. Uvážím-li však, že se Natalie v osmatřicátém roce vdávala, musím opakovati, že se jí nedaří zle.“

Dojevše na Žižkov a vniknuvše do podzemí domu číslo 795 v Miličově ulici, bušily marně na dvéře bytu

Austerlitzova. Po zmařené takto čtvrthodině odebraly se k domovnici pro vysvětlení. Zastaly ji zaměstnanou provětráváním a cíděním bytu.

„Ano, tam by se už milostpaničky nedoklepaly!“ vykládala domovnice. „Všechno pryč, jako když střelí do vrabců. Ještě předevčírem večer přinesl někdo Zemance z továrny vzkázání, že prý není k ničemu a proto že je z práce na dobro propuštěna. A včera dopoledne — ten nosič mrtvol nekde před nějakým úřadním uchem něco vypleskal — dostavila se komise a nařídila okamžité vyklizení sklepa. Jest prý nezdravý. A také poručila, aby Zemanku převezli do nemocnice. A při tom vyšlo pěkně na jevo, že Zemanka není Zemanka, nýbrž nějaká paní Horáková. Do ní jakoby nůž vrazil. Nebála se o sebe, ale o dítě, kam s ním, když ji odvezou do špitála! Uprosila s pláčem komisi, aby směla počkati na vás. Čekala, čekala, poslati neměla koho, Bryta jakoby se byla včera do zeme propadla, — potkalo ji asi něco nemilého. Zatím vystěhoval se rabín se službou někam do Libně a Marjánka nalezla někde na ulici nějakou mlékařku nebo hokynářku ze známosti paní Horákové. Přivedla ji a ta mlékařka, když už bylo pozdě večer, a strážník stál nad Zemankou, či nad Horákovou, jako kat, odvedla si hošika. To bylo pláče! Zemanku naložili do vozu, byla bez sebe. Tak ji odvezli, a v tom zmatku nikdo mi neřekl jméno nebo adresu, já při obchodu neměla času a myšlénky, abych se pozeptala —“

Paní Čenská kázala na místě obrátiti a jela do nemocnice. Nalezla Louisu v horečce. Nebylo pomyšlení, přenésti nemocnou jinam a nebylo možnosti zvěděti, kam podělo se její dítě.

Dne 29. prosince 1881 objevily se ve všech pražských časopisech dvé malé anonce.

První zněla:

„Dítě, hošík dvouletý, jménem Stanislav Horák, hezké, bílé tváře, velikých modrých očí, s tmavorusými, kadeřavými vlasy, odvedené milosrdnými lidmi v sobotu dne 27. t. m. z domu č. 795 v Milíčově ulici na Žižkově, hledá se pilně. Jeho dobrodinci sděltež laskavě svou adresu doktorce Čenské na Bredovské ulici v č. 27.“

Druhá byla kratší:

„Bryto! Navštivte ihned za důležitou příčinou doktorku Č.“

Ida očekávala marně ozvěnu svých inserovaných naléhavých žádostí.

Mezi docházejícími listy nebylo špetu o adrese lidí, kteří si malého Stanišu odvedli, a Bryty nebylo mezi temi, kdož si dvéře lékařky podávali.

A Louisina ústa pronášela toliko slova nesrozumitelná a zmatená, její sluch nevnímal žádnou otázku, její smysly byly obestřeny neproniknutelnou mrákotou. Maličký Staniša ztratil na dlouhou dobu matku. Nevěděla o dítěti, kteréž mezi cizími lásky matčiny marně se dovolávalo

Roznemohla se težce tyfem, následkem svého utrpení

„Inserujte znova,“ radila slečna Gisela Žitných, dostavivši se o Novém roce záhy dopoledne se svou gratulací, a vyslechnuvši s politováním sdělení o šeredném karakteru nemoci Louisiny a o neúspěchu pátrání po nebohém, opuštěném dítěti. „Vaše první anonce ztratily se asi ve spoustě novoročních návěští —“

„Ach, což budou inserty platny!“ pochybovala namítavě Fides, přišedši hned za Giselou. „Takoví lidé nečítají noviny pravidelně a všímavě jako my, a ve své nesběhlosti a netečnosti přehlednou snadno, co každému jinému bije do očí. Vyžádejte si prostě pomoc policie. Tato má zajisté Brytu v evidenci, a neví-li toto děvče o uklizení hocha ničeho, nalezne šest set strážníků přece někde zákoutí, ve kterém se vyskytlo cizí dítě u cizí rodiny.“

„Nesdílím vaši důvěru,“ rozpakovala se Ida „Naši policii vůbec nerada posýlám. Tento ústav neosvojil si u nás posud příjemnou míru šetrnosti, s kterou v cizině do rodinných záležitostí zasahovati umí. Nerada bych, aby nahodilou nedelikatností ochráncům hošíkovým bylo ublíženo. Brytu by strážník ovšem ani nepoděsil ani neurazil. — — Vezmu prozatím ještě jedenkráte útočiště k novinám, zajedu si na Žižkov a vyšetřím na místě co nejvíce možno, podívám se i do továrny, možno, že někdo ze zřízenců nebo dělníků hošíka se ujal —“

„Prosím, nenamáhejte se,“ vpadla Fides doktorce Čenské do řeči. „Recherche v tom směru provedla jsem již sama. V továrně neví nikdo zbla. Louisa prý ani s nikým tam neměla žádného přátelství, byla nesdílná i zamlklá a sotva prý by byla svěřila své zbožňované dítě někomu z těch lidí, mezi nimiž pracovala. Nejspíše prý jestě snášela se s kantinářem, bylať ubožák arci nucena žíti v dobré shodě s člověkem, který jí tření bídy svým kreditem usnadňoval. Na neštěstí však právě předevčírem rozloučil se s továrnou tento Louisin přítel z nouze. Pustil kantin jiným, nějakým Chybovým, docela cizím a neznámým lidem z Buben, a ti prý mají svých šesti hladových krků dost. Jsou muž a žena i čtyři děti. Nešla jsem k nim ani, když mně deset svědků ujistilo, že nový kantinář jest surovec a že předešlý odešel jak byl, bezdetný.“

„Děkuji vám,“ pravila paní Čenská. „Nemůžeme si činiti výčitek pro nedbalost. Srdce nás pudí na stopu maličkého opuštěného tvora, kterého strážný anděl dětí nechrání, pokud jej sami pod svou ochranu nedostaneme. Těšme se důvěrou, že Louisa odevzdala jej do něžných rukou. Ano, bylo by zbytečno, sužovati se přílišnými obavami, Louisa by nesvěřila své dítě zajisté nikomu, kdo by jí neručil svou povahou za dobré ošetření malého svěřence. Přes to neustaneme ve své péči, ač musíme prozatím jen doufati. — — Slečno,“ obrátila se jako pohnuta náhlým rozpomenutím ke Gisele, „vy jste mi chtela říci něco důležitého?“

„Ano, oznámila jsem vám,“ přisvědčila zdráhavě tázaná, „že si dovolím obtežovati vás konfidencí a prosbou.“

„Prekážím snad?“ ptala se Fides, ochotná odejíti.

„Ó nikoli! Ostýchám se sice mluviti pro domo sua více a před větším auditoriem než nezbytně potřebí, — lec, Fidinko, nebuďte nedůtklivá, zůstaňte! Hleďte, mně právě připadá na mysl, že váš bystrý rozum a vaše znalost poměrů průmyslových může mi býti na prospěch, když dovolíte, abych se paní doktorce i vám zároveň svěřila. My vynálezci jsme velmi nepraktičtí lidé a z pravidla těží z nás kapitalista, jemuž musíme prvenství za mísu čočky prodati.“

„Tak jest,“ tvrdila rozhodně slečna Ďáblických. „V tomto případě vás dokonce prosím, abyste přijala mou radu a po případě i pomoc, aby zachován byl práci

náležitý podíl a nepadl zase do pařátů nenasytného dravce."

„Vizte, vděčné posluchačstvo," povzbuzovala Ida s úsměvem Giselu. „Jsme dychtivy."

„Již před týdnem — kterak ten čas ubíhá —" počala slečna Žitných, „když poctily mne dámy svou návštěvou, pronesla jsem naději na brzké praktické osvědčení mých vynálezů. Mé očekávání zakládalo se na věcných předběžných úmluvách s panem Cejpem a částečně i s jeho společníkem, panem Ťuhýkem. V posledních dnech zpravil mne však pan Cejp o věcech, které nemohou býti bez vlivu na mé rozhodnutí. Abyste mi rozuměly, dotknu se stručně základu firmy Ťuhýk & Cejp. Oba společníci nepočali s týmiž fondy, jimiž nyní firma vládne. Zvláště pan Cejp přinesl do závodu nepatrný toliko podíl peněžní, nahrazuje však tento nedostatek bohatstvím svých technických vědomostí, kterých pan Ťuhýk naprosto neměl a nemá. Cejpovou správou byla továrna za nedlouho velice zvelebena. Výnos plynul však do kapes Ťuhýkových, jehož jediná péče o závod záleží ve hlídání každého trojníku a v uklizení užitku z Cejpovy práce. Inženýr Cejp zůstal pořáde na malém poměrně výtěžku svého hmotného podílu. Ale i ten zdá se býti Ťuhýkovi přílišným. Namluvil Cejpovi, kterak za kolísavých poměrů výroby a obchodu jest jeho příjem vlastně nespolehlivý, nejistý, a nabídl se vyplatiti Cejpovi původní podíl, podržeti jej dle jména za společníka, ve skutečnosti však za ředitele se stálým ročním platem. Cejpův podíl, asi osmnáct tisíc, zůstal nezvětšen, neboť nebylo třeba ani marnotratnosti, aby z něho byl rok co rok stráven užitek byť i dvaceti- a třicetiprocentový. Vedle toho však vzrostl podíl Ťuhýkův přiřážením přebytečného výnosu a chytrými manipulacemi, jež bývají pravidlem mezi takovými nerovnými společníky, tou měrou, že de facto náleží nyní devět desetin závodu panu Ťuhýkovi. Ale on chce míti celý a proto snaží se shoditi tvůrce svého bohatství mezi své zřízence, jimiž vládne, kterým strhuje, přidává, jež přijímá i vyhání dle libosti. Používá k tomu nejen své přátelské nabídky, nýbrž i všelikých úskoků a šikan, se kterých ovšem není pan Cejp, jenž by si dal konečně říci, jen aby měl svatý pokoj. Nyní povolil pan Ťuhýk ve svém úsilí a pohání Cejpa, aby továrně rychle opatřil provedení mých vynálezů. Ne pan Cejp, nýbrž já prohlédla ošemetnou hru Ťuhýkovu. Jsem důvodně přesvědčena, že chce chytře použíti pana Cejpa ještě k tomu, aby obohatil závod mými vynálezy. A pak chce se zbaviti na určito i nepohodlného společníka i mne —"

(Pokračování.)

Pomsta Asathorova.

Norská povídka od *H. H. Boyesena.*

(Dokončení.)

III.

Nemalý byl úžas ženské čeledi na Kvaerku, když viděla příštího rána vycházeti z komůrky Aasiny ohromnou, vychrtlou mužskou postavu, a nejpodivnější ze všeho bylo, že se Aasa zdála býti zrovna tak překvapena, jako ostatní. A tu stály všechny, dívajíce se na ustrnulého cestovatele, který arciť nebyl zaražen méně než ony a naprosto si neuměl vysvětliti své vlastní objevení se. Po dlouhé chvíli mlčení sebral všechnu svou srdnatost a upíraje pevně zrak na dívčiny, přistoupil rychle k Aase a chopiv ji za ruku, tázal se: „Jste vy ta dívka od včerejška?"

Ona rovněž upřeně naň pohledla a položila si ruku na čelo, jakoby chtěla sebrati své myšlénky, když ji pak upomínka na včerejší večer probleskla myslí, zazářil jasný úsměv na jejích lících i odvětila: „Vy jste ten muž, jenž hledá písničky. Odpusťte mi, nevěděla jsem dojista, nebyl-li to pouhý sen, neboť mně zdá se tak mnoho."

Jedna z dívek odběhla zavolat Lagea Ulfsona, jenž byl v stáji a strojil koně; i vyšel a pozdravil neznámého a děkoval mu za poslední se uhlídání, jak jest to zvykem u norských sedláků, třeba by se byli nikdy dříve neviděli. Ale když byl cizinec v Lageově domě dvakráte pojedl, tázal se ho Lage, jak se jmenuje a co jest jeho otec, neboť norské pohostinství zakazuje, zvídati jméno hostě, dokud se byl pod střechou nevyspal a nepojedl. Bylo to odpoledne, jak seděli spolu, kouříce z dýmek pod velkou starou borovicí na dvoře, — když se Lage ptal mladého muže na jméno a jeho rodinu. Mladík pravil, že mu říkají Trond Vigfusson, že odbyl universitní studie v Christianii a jeho otec že býval poručíkem u vojště; ale otec i matka že zemřeli, když bylo Trondovi jen málo let. Lage pověděl pak svému hosti Vigfussonovi něco o své vlastní rodině, ale o pověsti o Asathorovi a svatém Olafovi neřekl slova. A když tu tak seděli, hovoříce spolu, přišla Aasa i usedla si k nohám Vigfussonovým; její dlouhé, zlaté vlasy splývaly jí vlnivým proudem přes plece a ramena, na jejích lících byl svěží, zdravý ruměnec, a modré, bezedné oči měly podivně radostný, skoro jásotný výraz. Pohled otcův spočíval něhyplně na ní, a Vigfusson byl si vědom pouze jediné myšlénky, že je zázračně krásná. A přece byla jeho vrozená bojácnost a nesmělost u přítomnosti žen tak velká, že mohl jen s největší tíží opanovati první svou myšlénku, že musí odtud pryč. Ona však necítila takové stísněnosti.

„Řekl jste, že přicházíte sbírat písně," pravila, „kde je nalézáte? neboť já také chtěla bych najíti nějaký nový nápěv pro své staré myšlénky; hledala jsem dlouho."

„Nalézám své písně v ústech lidu," odpověděl on, „a sepisuji je, jak zpívají je dívky nebo staří lidé."

Zdálo se, že ho určitě nechápe.

„Slýcháte je dívky zpívat?" tázala se udivena. „Myslíte lesní nebo vodní panny?"

„Já myslím, že jsou lesní a vodní panny, nebo jak jinak se v pohádkách nazývají, pouze slyšitelnými ještě hlasy přírody, hlasy tmavých borových lesů, šerých pohádkami obývaných úžlabin a tichých morských ok; a to jsem právě myslil, když odpovídal jsem na vaši otázku, zdali jsem kdy slyšel lesy zpívat."

*

„Ach, ach!“ zvolala plna radosti a tleskala rukama jako dítě. Ale hned zase stala se náhle vážnou a seděla hledíc mu upřeně do očí, jakoby mu chtěla nahlednouti do samé duše, a nalézti tam něco příbuzného se svým vlastním, osamělým srdcem.

Před chvílí jej přítomnost její stísňovala; teď snesl její pohled a díval se jí do očí šťasten.

„Chcete říci, že se psaním písní živíte?“ tázal se Lage.

„Na neštěstí,“ odvětil Vigfusson, „neživím se vůbec; ale mám uložený velký kapitál, jenž přinese v budoucnosti své úroky. Poklady písní leží ukryty v každém koutku našich hor, lesů a srdcí našeho lidu. Jsem jeden z kovkopů, kteří přišli jej vydolovat, než čas a zapomenutí pochovají každou stopu jeho, a nezbude ani bludičky, jež poletovala by nad těmi místy a udržovala paměť i na pouhou naši ztrátu a trestuhodnou nedbalost.“

Zde se mladík zamlčel: oči mu zářily, bledé tváře hořely a v jeho slovech bylo tolik vroucnosti a nadšení, že se až Lage ulekl, kdežto na Aasu to působilo jako nejmocnější kouzlo starodávných tajemných run; chápala sotva s polovice co mluvčí myslil, ale jeho oheň a výmluvnost nebyly pro to méně mocny.

„Když máte v úmyslu to,“ řekl Lage, „nemohl jste přijíti na pravější místo. Uslyšíte mnohou divnou pověst od čeledi a okolních lidí a můžete zůstati u nás jak dlouho chcete.“

Lage nemohl Vigfussonovi nepřičítati za zásluhu, že udržel Aasu po celý den doma a to v dlouhý den severního léta. A jak tu seděl, naslouchaje jejich hovoru a pozoroval radost zářící z tváře dívčiny a skutečně duševplný výraz jejích očí, zdaž mohl utajiti sám před sebou otcovské naděje, řinoucí se mu v srdce? Ona byla vše, co mu zbývalo, životem, smrtí jeho mohutného kmene. A tu byl někdo, jenž, jak se zdálo jí rozuměl, a jemuž ona by snad věnovala celou náklonnost svého vřelého, ale podivného srdce. Tím směrem braly se myšlénky Lagea Ulfsona; a v noci míval o tom malé porady s Elsou, svou ženou, která, jak zbytečno jest dokládati, nebyla méně náhlou ve svých nadějích než on.

„A potom bude Aasa výbornou hospodyní, jak víš,“ podotkla Elsa. „Promluvím o tom zejtra s děvčetem.“

„Jen, probůh, to ne, Elso!“ zvolal Lage; „což neznáš svou dceru lépe? Slib mi, Elso, že jí neřekneš slova; bylo by to kruté, Elso, kdybys jen hlesla. Vždyť víš, že není jako jiné dívky.“

„Dobře, Lage, neřeknu ničeho. Ano, žel, máš pravdu, že není jako jiné dívky.“ A Elsa povzdechla si znova nad svého muže smutnou neznalostí ženské povahy a nad tou ještě smutnější věci, že její dcera nemůže býti pokládána za vzor vší ženskosti.

IV.

Trond Vigfusson měl asi bohatou žeň pohádek na Kvaerku, aspoň lze tak souditi podle toho, jak se tam dlouho zdržel: neboť dny a neděle míjely a neřekl ještě slova o odchodu. Ne snad, že by si byl kdo přál, aby odešel, naopak čím déle zůstával, tím nezbytnější zdál se býti všem, a Lage Ulfson mohl sotva pomysliti bez zachvění na možnost, že je kdy opustí. Neboť Aasa, jeho jediné dítě, byla jako jinou bytostí v přítomnosti cizincově: celá ta vyjevená a jako z lesa vyrostlá podstata a divoký, polo nadpřirozený nádech její povahy, kterýž do jisté míry odlučoval ji od blahodárného pocitu družnosti s jinými lidmi a činil ji tím podivným, osamělým stvořením, jakým byla, — vše to zdálo se mizeti jako rosa v ranním slunci, když zraky Vigfussonovy spočívaly na ní. Chodila za ním jako stín na všech jeho toulkách, a když usedli spolu podle cesty, zpívala mu zvučným, měkkým hlasem nějakou starodávnou píseň či balladu a on zachycoval její slova na papír a usmíval se blaženě nad nadějí, že udrží při životě to, co jinak bývalo by ztraceno.

Aasina láska, ať vědoma, či nevědoma, byla jemu stále trvajícím zdrojem síly, objevovala mu stále novou stránku v jeho vlastním nitru a šířila a jasnila jeho schopnost prozírati vždy dalším kruhem celý vesmír. Tak žili ode dne ke dni, od téhodne k téhodnu, a jak starý Lage prohodil, nebývalo na Kvaerku nikdy tak všestranného štěstí. Ani jednou za celý čas přítomnosti Vigfussonovy neutekla Aasa do lesů, ani jednoho jídla neopominula, a v hodinách rodinné pobožnosti zaujala své místo zároveň s ostatními u stolu, naslouchajíc zdánlivě s velkou pozorností a účastenstvím.

Vskutku po celý ten čas se zdálo, že se Aasa zúmyslně vyhýbá tmavým lesním úkrytům, a jak jen mohla, chodila po otevřených cestách; ani prosby Vigfussonovy nemohly ji přiměti k tomu, aby vstoupila na lákavé pěšiny, vedoucí do lesního stínu.

„A proč nechcete, Aaso,“ říkával; „léto jest tam desetkráte létem, když uspávavé poledne šíří svou chvějnou spoustu stínů mezi těmi obrovskými, velebnými kmeny. Tam můžete cítit, jak se vám léto vkrádá do samého srdce a duše!“

„Ó, Vigfussone,“ odpovídala ona, vrtíc smutně hlavou, „ze sta pěšin, které tam vedou, jest pouze jedna, která vede zase zpět, a i té nelze často nikde nalézti.“

On jí nerozuměl, ale boje se ptáti se jí, mlčel.

Jeho slova i oči táhly ji vždy blíže a blíže k němu, a les a jeho divné hlasy zdály se býti šerou, bránící jí mocí, která usilovala zmocniti se jejího srdce a vyrvati ji od něho na vždy; ona jako bez pomoci vinula se k němu, každá myšlénka a hnutí její duše shlukovaly se kolem něho, a každá naděje života a štěstí visela na něm.

Jednou večer, pokuřujíce z dýmek, vyšli si Vigfusson a starý Lage Ulfson do polí, aby se podívali na obilí. Když přišli na jedno místo, odkud vybíhala pěšina mezi dvě na sebe hraničící role, zaslechli líbezný, smutný hlas, pozpěvující si nějakou starou drobnou píseň mezi břízami u rokle; zastavili se a naslouchali, a brzo spatřili Aasin rusý vlas nad klasy. Tváří otce přeletěl stín bolestného pohnutí, i odvrátiv se od svého hostě, chtěl jíti dále; avšak opět se zastavil a řekl prosebně: „Hleďte ji dostati domů, můžete-li, příteli Vigfussone.“

Vigfusson kývnul hlavou a Lage šel. Zpěv utichl na okamžik a teď zazněl zas:

„Ptáčkové, šveholky v lese a houští,
jak jsem vám létala vesele vstříc;
však smělý rytíř přijel si pro mne,
i nesmím, ptáčkové, vás poslouchat víc.
Neboť tak temno, tak temno je v lese.

A rytíř, jenž přijel si pro mne k nám,
on zve mne svou láskou, svých očí svit

aj, proč bych bloudila tmavými lesy,
nač v hluboké houšti tak samotna snít?
Neboť tak temno, tak temno je v lese."

Její hlas přešel v tichý, nesrozumitelný ševel; pak zazněl opět a poslední verše nesly se zvučně, měkce po večerním větru:

Ten svět, jenž mne loudil, a lákal, a vábil
do starých borovic stopených v nach,
jenž lesknul a chvěl se letním dnem dlouhým,
když vítr ševelil v korunách;
(a jest tak temno, tak temno je v lese)

ten kouzelný svět ve sluneční záři,
ať více neslyším v polední čas;
jest láska rytíře sluncem mé duše
a jest mým životem, mou spásou spás.
Ale tak temno, tak temno je v lese."

Mladý muž cítil, jak se mu krev hrne do tváře, — srdce mu prudce bilo. Byl to pronikavý pocit viny v tom ruměnci na jeho tváři, hlasitá obžaloba v tlukoucích tepnách a mocně se zvedajícím srdci. Vždyť ona nevěděla, že on tu jest, a on nahledl jako lstí do svatyně její duše. Pravda, on miloval Aasu, aspoň myslil, že ji miluje, a přesvědčení to vzmáhalo se u něho každým dnem. A teď neměl pochybnosti, že si dobyl jejího srdce. Nebyla to ani tak slova písně, která prozradila její tajemství: on sotva věděl, co to bylo, ale tak pravda se mu rozbleskla a on nemohl déle pochybovati.

Vigfusson usedl na omšený kámen a zamyslil se. Jak dlouho tam seděl, nevěděl, ale když vstal a rozhledl se kolem, byla Aasa pryč. Tu vzpomněl si na prosbu jejího otce, aby ji přivedl domů, i rozběhl se vzhůru po pahorku ke dvorci a hledal ji na vše strany. Byla skoro půlnoc, když se vrátil domů: Aasa seděla tu u vysokého okna své komůrky stále ještě si popěvujíc tu divnou starou píseň.

Jakým chodem myšlének dospěl Vigfusson svého konečného rozhodnutí, jest nesnadno říci. Kdyby byl jednal podle svého prvního a snad nejšlechetnějšího popudu, bývala by věc brzo rozhodnuta; avšak on měl stále jakousi neurčitou obavu, aby nejednal nečestně, a bezpochyby následkem této bázně učinil co vzbudilo v očích těch, jichž pohostinství a přátelství byl přijal, zdání, jehož právě se chtěl pečlivě vystříhati. Aasa byla bohata, on neměl ničeho; to bylo důvodem pro odklad, avšak ne rozhodujícím. Oni ho neznali, on musí jíti do světa a ukázati se hodným jí. Vrátí se, až donutí svět míti úctu k němu; neboť až dosud nevykonal ničeho. Vskutku, jeho rozumování bylo dobré a počestné dost a nebývalo by mu bylo čeho vyčítat, kdyby býval předmět jeho lásky tak schopen rozumování jako on. Ale ubohá Aasa neuměla ničeho napolo: povaha jako její nesnesla odkladu; jí byla láska životem, nebo byla smrtí.

Příštího rána přišel k snídani s torbou na zádech a i jinak připraven na cestu. Nadarmo Elsa plakala a prosila, aby zůstal: Lage připojil se k prosbám jejím a Aasa stále hleděla naň upřeně vyjeveným zrakem. Vigfusson stisknul jim všem ruce, děkoval jim za jejich laskavost a slíbil, že se vrátí: držel ruku Aasinu dlouho ve své, ale když ji pustil, sklesla jí ta ruka k boku jako mrtvá.

V.

Daleko nahoře v úvalu, asi půl hodiny od Kvaerku, tekl malý potůček, to jest malý v létě a v zimě, ale s jara, když v horách scházel sníh, rozlil se z břehů a celý úval byl pak širokou, mělkou řekou. Avšak bylo ji snadno přebrodit: hbitá noha mohla přeskočiti za minutu s kamene na kámen na druhou stranu. Laň nemohla býti hbitější než Aasa: a tak chodívala i za jarní povodně přes potok a zpět, a sedala pohroužena v snění na velkém balvanu, o který voda se rozrážela, proudíc bílým spádem přes jeho hrany.

Zde seděla za krásného letního dne, — dne po odchodu Vigfussonově. Bylo poledne a slunce stálo vysoko nad lesem. Voda zurčela a zurčela, plouskala a šeptala, až se konečně v její zurčení vmísil jeden nepřestávající zvuk, pak druhý, i znělo to jako slabounký, nynající zpěv vzdušných bytostí. A když chtěla naslouchat a sledovat v mysli ten nápěv, přestalo to zas a slyšela opět jenom jednotvárné zurčení potoku. Vše zdálo se býti tak prázdno a nevýznamno, jakoby ten slabounký nápěv v tu chvíli byl jedině světem. Slyš, tu zazněl zas; zpíval a zpíval, a bříza nahoře chytla se toho nápěvu a šuměla jej svými listy, a koník tam v trávě jej zachytil a opakoval křídly. Voda, stromy, vzduch byly jím plny. Jak podivná to melodie!

Aasa věděla dobře, že má každý potok a řeka svého vodníka a ještě zástup jiných malých vodních skřítků. Slýchala také, že v měsíčném svitu v prostřed léta možno je někdy vidět houpati se v skvoucích lasturkách, hrající si mezi oblázky, nebo tančící na velkých listech leknínových. A že umějí také zpívat, o tom nepochybovala; jsou to hlasy jejich, co tu slyší ševelit v potoce. Aasa nahnula se dychtivě a zadívala se do vody; slabounký zpěv stával se hlasitější, přestal náhle a opět oživnul; a zněl tak líbezně a luzně! Tam dole ve vodě, kde zarputilý oblázek tříštil drobounký pěnící se proužek vody, vyskakovaly třpytné, malounké perličky, nesly se poloudiveně dolů od proudu k proudu, až zanikly ve víru mohutnějšího slapu. Tak seděla Aasa a dívala se a dívala, a v jedné chvíli se jí zdálo, že vidí něco, co v příští chvíli nevidí. Tu náhle to zalehlo lesem jako velké ztišení a v něm slyšela, jak to tiše volá její jméno. Bylo tomu již tak dlouho, co nebyla v lese, zdály se to již věky. Sotva poznávala samu sebe: světlo zdálo se, že jí svítí do očí jako úmyslně, jakoby snad chtělo něco oslniti, nějaký dávný sen neb vzpomínku, nebo dodati jí nějaké nové schopnosti: — schopnosti vidět neviditelné. A již ta myšlénka, ta bázeň před nějakou možnou ztrátou vracela jí hasnoucí vzpomínku; i přitiskla ruce k horečně tlukoucím spánkům, jakoby ji tam chtěla uvázat a ukovat na vždy; a byl to on, k němuž se myšlénky její vracely. Slyšela jeho hlas, viděla, jak na ni kývá, aby šla za ním, i vstala, chtějíc jít, ale údy byly jako zkameněly, a kámen, na němž seděla, držel ji mocí sta silných paží. Slunce padlo jí na víčka a jeho jméno bylo vymazáno z jejího žití: nezbylo kolem ní ničeho než prázdnota. Poznenáhla tlačil se les k ní blíž a blíže, voda bublala a kroužila se, a ohromné borovice s nahými kmeny rozpínaly svá dlouhá svazovitá ramena po ní. Břízy kývaly zadumanými korunami skála a měnila se v obličej s dlouhým hákovitým nosem a ústy napolo ote-

vřenými jako k mluvení. A slovo, které se chvělo na těch ústech bylo: „Pojď!“ Teď, ale teprv teď spatřila vedle sebe státi starce: jeho tvář byla tváří té skály, bílý vous spadal mu k pasu a jeho ústa byla napolo otevřena, ale ani slovo nevycházelo z jeho rtů. Bylo něco v tom zasmušeném pohledu jeho očí, co znala tak dobře, co vídala tak často, ačkoliv nemohla říci kdy a kde. Stařec vztáhnul ruku; Aasa se jí uchopila a bez bázně, anebo spíše bezděky šla za ním. Stoupali k příkré skalní stěně; jak se blížili, rozlehl se divoký, drsný chechtot lesem. Obličej starcův se zkřivil jako v úsměšek; tak také tvář skály: ale ten chechtot burácel lesem jako velký vichr.

Aasa sevřela ruku starcovu a šla za ním, — nevěděla kam.

Doma, ve velké světnici na Kvaerku seděl Lage zamyšlen nad troskami svých nadějí a svého štěstí. Aasa odešla zase do lesův v první den po Vigfussonově odchodu. Jak to vše skončí? Bylo již pozdě na večer a nevracela se. Otec pohledl úzkostlivě ku dveřím, kdykoliv se klika pohnula. Konečně, když byla již skoro půlnoc, svolal všechnu svou již spící mužskou čeleď a poručil jim, aby šli s ním. Za chvíli hlaholily šeré skalní lesy zvuky rohu, výstřely ručnic a voláním a pokřikem mužů. Vyděšený jelen přeběhl cestou loveů, ale ani jedna hlaveň nezamířena po jeho hlavě. K ránu, dříve ještě než slunce vyšlo, stál Lage unaven a jako omráčen opíraje se o starou borovici. Tu zachechtal se náhle divoký, drsný smích lesem. Lage se zachvěl, zvedl zvolna ruku a přitiskl ji vší silou k čelu, jakoby chtěl setříti mraky se své paměti. Mužové shlukli se bázlivě k sobě; několik srdnatějších vytáhlo nože a udělalo s nimi ve vzduchu znamení kříže. Znova otřásl tentýž chechtot vzduchem a zaburácel přes koruny borovic. Lage pozvedl oči k nebesům a zalomil rukama, — neboť děsná pravda stála před ním. Tak stál tu jako polomrtvý u té staré borovice; nikdo neodvážil se ho vyrušit. Utlumený šepot ozval se ještě v sluch mužů. „Ale zbav nás od zlého“ bylo poslední, co slyšeli.

Když Lage a jeho lidé přišli domů na Kvaerk se smutnou zprávou, že Aasa zmizela, nevěděl nikdo co dělat, co říci. Nebylo pochybnosti, že Aasu do hor „něco odvedlo“, jak tomu říkají; neboť bylo trpaslíků a rozličné jiné ďábelské havěti ve vůkolních skalách a lesích, a ti si dali sotva ujíti tak dobrou příležitost, aby neodvedli tak sličnou dívku jako Aasa do svého zámku v horách. Elsa, její matka, věděla mnoho o těchto škůdcích, jejich úskocích a způsobech, a když se vyplakala, napadlo jí, že bude snad možno vyprostit dceru z jejich moci. Neokusila-li Aasa v horách potravy, nenapila-li se, byla stále ještě naděje: a dovolí-li duchovní, aby byl kostelní zvon přenesen do lesa i aby se jím zazvonilo u skály, kde slyšen ten smích, bude zlý Trold nucen vydati svou kořist. Jakmile rada ta slyšena, poručil Lage, aby se všichni jeho lidé i koně vydali na cestu, a ještě před večerem téhož dne bylo vidět statečné junáky kvaerkské slézati věž velebného kostela, odkud se brzo starý zvon spouštěl dolů k úžasu zástupu zvědavých žen a dětí, které se sběhly k tak neobyčejnému podívání. Zvon byl naložen na čtyři velké vozy, spojené provazy a prkny a tažen dvanácti silnými koni. Ještě dlouho potom, když podivný ten průvod zmizel v soumraku, stály tu děti, dívajíce se vzhůru na prázdnou zvonici.

Byla skoro půlnoc, když Lage stál u strmé skalní stěny v lese; jeho lidé namáhali se vytahováním zvonu na silné břevno mezi dvěma mohutnými borovicemi, a v rudém světle smolnic vypadalo divoké okolí ještě divočeji a příšerněji. Hned jak byl tlumený hluk práce u konce, odstoupili dělníci, a podivné, horečné ticho zavládlo lesem. Lage vykročil ku předu a chopil se provazu od zvonu; zvučivý, vítězný hlahol kovu rozlehl se velebně tichostí, a ze skal, země, vrcholů stromů zdálo se, že odpovídá to příšernými výkřiky. Po celou noc trvalo zvonění; staré stromy klátily se sem a tam, praskajíce a stenajíce, kořeny trhaly se z puklin skal, a husté koruny skláněly se hluboko pod nezvyklým břemenem.

Bylo již téměř ráno, ale hustá mlha ležela ještě na lesích, a byla tma jako v noci. Lage seděl na zemi opíraje hlavu o obě ruce; vedle něho ležela doutnající smolnice a velký zvon visel nahoře němý. Tu ucítil náhle, jak se ho dotýká ruka: kdyby se to bylo stalo před hodinou, byl by se zachvěl; teď pocit tělesný sotva přicházel k duši, a stalo-li se tak, neměl síly vyrušiti jej v mrtvé, beznadějné strnulosti. Pojednou, — zdaž mohl věřiti svému sluchu — udeřilo to na zvonu zvolna, velebně, chvějně a mlha valila se v těžkých spoustách na východ, na západ, jakoby byla rozehnána tím zvukem. Lage chytil smolnici, vyskočil a spatřil Vigfussona. Vztáhnul rámě s plápolající pochodní blíže ku tváři mladého muže, vytřeštil naň oči a díval se naň s chvějícími se rty; ale nemohl ze sebe vypraviti slova.

„Vigfussone!“ zastenal konečně.

„Jsem to já,“ — a druhý úder na zvon následoval, silnější a velebnější než první. Hlas ten jakoby všem dodával síly. Vigfusson pustil zvon a všichni shlukli se kolem něho. Rozžal smolnici, zvedl ji nad hlavu, a upřel oči do temna. Mužové rozešli se opět lesem, hledajíce znova. Lage šel Vigfussonovi v patách. Neušli daleko, když zaslechli bublání potoka na několik kroků od sebe. Zamířili tam. Na velkém kameni uprostřed potoka zdálo se mladíkovi, že vidí něco bílého jako velký šátek. Bleskorychle, jako myšlénka, byl u toho, schýlil pochodeň a — klesl nazpět. Byla to Aasa, jeho milovaná Aasa, chladná a mrtvá; když se otec sklonil k dítěti, zdálo se mu, že ten divoký chechtot opět rozléhá se šerým lesem, ale šílenější a hlasitější než dřív, a ze skalnaté rokle ozval se drsný, zlomený hlas:

„Přišel jsem konečně.“

Když asi za hodinu marného hledání vrátili se mužové na místo, odkud byli vyšli, spatřili mdlé světlo, kmitající se mezi břízami as na sto kroků od sebe; sevřeli se v tlupu a přistoupli blíže. Tu ležel Lage, jejich pán, stále ještě chýle se nad bledou tváří svého dítěte a hledě vyjeveně v ty její zapadlé oči, jakoby tomu nemohl věřit, že je skutečně mrtva. A u něho stál Vigfusson bledý a vytřeštěně s hořící smolnicí v ruce. Kroky mužů probudily otce, ale když se k nim obrátil tváří, zachvěli se a couvli. Tu Lage vstal, zvedl dívku s kamene a složil ji mlčky do Vigfussonova náručí; její bohatý plavý vlas proudil se mu přes ramena. Mladý muž pustil smolnici do vody; zasyčela a shasla. Přešel potok, mužové následovali a šero tmavých borovic zavřelo se nad poslední větévkou z mohutného kmene Lagea Ulfsona.

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

XX.

V Praze, dne 7. října 1885.

„Za několik dní navštívím Vás v Praze. Přinesu Vám několik ‚Listů z venkova‘. Bude v nich odpověď na mnohé, co píšete ve svých ‚Listech z Prahy‘. — Váš N. N.“ Tak končí dopis jednoho z našich čtenářů, jejž obdrželi jsme v těchto dnech. Jest to první projev jakéhosi povšimnutí, jehož se dostalo rozličným těm Osirisům, Amasisům, Markům Antoniům a vlasteneckým Trutům, kteří od počátku letošního roku skládali své moudré i nemoudré myšlénky do této rubriky feuilletonu „Lumíra“. Nevíme, zdali těchto „Listů z venkova“ skutečně dostaneme anebo zůstane-li při pouhé dobré vůli našeho váženého korrespondenta. Přáli bychom si však ze srdce, aby nezůstalo.

Nelze upříti, že my zde v Praze žijeme v docela zvláštním ovzduší lišícím se od venkovského právě tak, jako pražský fysický vzduch od povětří v širém poli. Praha udává v našem duševním životě ton, je pravda, zdali však jest to ton pravý, zdali nedojde na venkov často jako zlozvuk, jest otázka, o kteréž my Pražané nemůžeme rozhodovat. Jsme na to příliš zaujati celým svým okolím, zvláštním směrem svých myšlének a zvláštními názory. O politice nemluvíme; tě jest Praha rozhodným a jediným střediskem, zdali k našemu dobru neb škodě, o tom nechceme se rozpisovat. Avšak v jiných oborech troufáme si říci, že tato centralisace duševního života v Praze jest nám rozhodně na ujmu. Odpoví se: není možno jinak, neboť Praha je středem duševní práce, zde žije, až na vzácné výminky, skoro vše, co dobře vládne pérem, štětcem i dlátem; v Praze máte svou universitu, své umělecké ústavy, své velké divadlo a podobné. To vše je pravda, ale kam děje se všechna ta intelligence vychovaná Prahou a rozšířená po každém koutku naší vlasti? Jest ta odsouzena k němotě? Což přestala myslit, když opustila Prahu? Což ten mladý student našed chleba jako úředník, učitel, inženýr, obchodník, průmyslník pozbyl venkovským vzduchem veškeré své pružnosti, všeho nadšení, které mu zde bývalo chloubou, všeho interessu pro věci, které jej zde zajímaly nejvíce? To vše, co zažil v Praze, mělo býti přece jenom pouze vychováním pro život, bylo jenom processem vzrůstu muže, jenom napřáhnutím dělného ramene k práci. Nebo snad jsou všechny ty naše ústavy a celý ten probudilý národní život v Praze jenom k tomu, aby došáhlo se chleba? Ano, to pravda, pevného, hmotného podkladu si dobýti jest povinností každého muže, ale když si ho dobyl, zdaž má složit ruce v klín a dívati se na vše, co kolem něho se děje, lhostejně, dívati se na svou minulost jako na blouznivý mladický sen, jako na hračku dítěte? — Bylo by smutno, kdyby tomu tak bylo, a vskutku není tomu tak, toho svědectví jest, že když zavolá se v Čechách k činu — a náš každý čin zní: plaťte! a my platíme! — sejdou se tisíce. Tu ukazuje se nejzřejměji, že nezapomněli jsme svého vychování — že v úřadě, ve škole, v továrně, za obchodním pultem zůstali jsme nadšenci! — Ale je na tom dost, když platíme? — Naopak nebylo-li by lépe, abychom se vychovali tak, bychom platit nemusili? — Platit na divadlo, které právem má vystavět země, platit na školy, které právem má vydržovati obec nebo stát, platit na nadace spisovatelské a umělecké, o které se postarati má každá spořádaná společnost, a svému politicko-hospodářskému zřízení platit na sto jiných věcí, jichž zřízení rozumí se jinde samo sebou? — Slovem, nemáme li snažiti se o to, aby to, co náleží nám, bylo naše? To vše jest u nás jako všude otázkou boje politického, a o tom tedy na těchto místech nám mluviti nemožno. My toliko konstatujeme, že ve věcech nepolitických jeví se u nás jakási ospalost, jakási netečnost více než v těch, které zasahají do politiky.

Každá otázka týkající se všeobecného vzdělání, literatury, umění, vědy, budí jinde i ve vrstvách zdánlivě mimo bojující šiky stojící nejživější interess. Listy anglické, francouzské, americké jsou plny „poznámek“ a „sdělení“, které zaslal do nich zapadlý někde čtenář o otázce vzaté tu neb onde na přetřes. Kdy objeví se něco takového u nás? Čtenář vezme klidně do ruky svůj list, přečte ten neb onen článek neb zprávu, kývne hlavou na důkaz souhlasu neb řekne dle své zkušenosti „to jsou hlouposti“ a odloživ list, nemyslí na to dále. Někdy, ve vzácných případech stane se, že vzniknou v té neb oné besedě diskusse o předmětu v listu uvedeném, ale ta skončí jedním večerem, dále nikdo více na to nemyslí. Kdy vezme kdo péro do ruky a napíše redaktorovi: pane, vy se mýlíte, věc po mém náhledu jest taková a taková — slovem kde je ten veřejný interess a kde je tak zvané „veřejné mínění“? duševní náš život? Zde skutečně celá ta naše po venkově roztroušená intelligence jakoby byla usnula! — Slovo i v nejdůležitějších věcech ponechává se úplně žurnalistice, t. j. jednotlivcům, kteří nemají většího rozumu než jiní, ale mají někdy zvláštní interessy a velmi často při nejlepší vůli se mýlí. Tak stává se také, že často všechno opanováno jest planou všední frási, kde kdyby znalec promluvil, zasáhlo by se brzo v jádro. Mnohá z našich „palčivých“ otázek došla by tak brzkého rozřešení a „nesundala“ by se tak záhy z denního pořádku jako teď, kde i myšlénka nejzdravější sotva se byla vynořila, utone ve vodách všeobecné netečnosti ku věcem veřejným.

Nevšímavost ta má ještě jiný zhoubný účinek. Jsou lidé ducha velmi pružného, lidé poctivě to smýšlející s naší českou věcí, jako kdo v Čechách, ale nedostatkem ohlasu při všem cokoliv činí a píšou konečně a přirozeně ochabující. Nač psát, když nevím ani, zdali to kdo čte; když odnikud nepřichází slova souhlasu ani nesouhlasu, když se zdá, jakoby vše bylo pouze hlasem volajícího na poušti — aneb co ještě hůře, když zneúhla samo sebou vnucuje se vědomí, že při pisateli nejpoctivější vůli a při vší nelíčené lásce k věci házen jest němou veřejností do téhož koše, do kterého hází se každá fráse, na něž náš tisk jest bohužel tak bohat? — Ano, u nás jest mnoho kazatelů, mnoho mravokáreů, až k omrzení, ale proč? protože není protikazatelů povstalých z obce samé. Hádek žurnalistických je dost, ale zde mluví zase jen kazatel z povolání proti kazateli, augur proti auguru! — Z obecenstva, kterému se káže, neozve se nikdo!

Jsme vpravdě dychtivi těch slíbených nám „Listů z venkova“ a přejeme si jich vřele, jakož bychom si přáli, aby ve věcech duševního života a vůbec českého života se týkajících nemluvil pouze žurnalista, ale také lid sám. Troufáme si říci, že bylo bylo by smutno, kdyby v Čechách nebylo listů poctivých dost, aby do svých sloupců nepřijaly bez „redakčních poznámek“ vše, cokoliv slušně jest psáno od kohokoliv z obecenstva, byť to i mířilo docela oproti mínění redakce. A není-li listu takového, ve věcech politických nebo nepolitických, ať založí si takový veřejnost sama a řekne v něm nepokrytě a ve všem a všude své mínění.

Bují-li dnes mezi námi fráse, jsou tím vinni ti, kdož majíce pravdu v duši, neodpovídají na frási zdravým slovem.

Trut.

Ledovce.

Dočítáme se často v novinách o ledovcích, s nimiž setkávají se lodi projíždějící mezi Evropou a severoamerickými přístavy, a tu a tam se doslýcháme o stroskotání se lodí následkem toho, že narazily na širém moři na ledovce. Hrdá a všemožnými novověkými vynálezy vypravená loď opouští často pod velením řádného kapitána a s drahocenným nákladem přístav, plují na ní lidé plni naděje v šťastnější život tam za oceanem, — loď vyplùje a nikdy více se o ní zprávy neslyší. Za krátkou dobu, když nikde k zemi nepřistala, prohlásí se za ztracenu, pojišťovací společnost vyplatí peníze a kromě několika truchlících přátel a příbuzných nikdo více na ni nevzpomene.

Jen málokdo z obyvatelů pevniny umí si představiti velká nebezpečí, jimž vydáni jsou plavci a cestující na vodách severního Atlantického moře. Nejhlavnější z nich jsou: ledovce, mlhy a lodi opuštěné, s nimiž se pak jiné lodi srážejí. Ledovce vyskytují se v severním Atlantu nejčastěji od polovice února do začátku června. Hradby severního ledu rozruší

se stoupající teplotou slunce. Ledovce pokrývající na severu veškerá pobřeží, odtrhují se a vydávají se pak hnány větrem a vodními proudy na svou pouť do širého moře. Ledové hory nešeny jsou velkými arktickými a labradorskými proudy na jih. Proudy ty jsou od Labradoru až k Floridě známy pode jménem „chladná zeď“. Mohutné spousty ledu, ledové ostrovy smíšené s menšími ledovými horami a poli nešeny jsou na širokém hřbetu tohoto proudu dále. Ledové hory a ledová pole tvoří se různým způsobem. Ledové hory mají svůj původ v ledovcích, které se jako ledovce na Alpách a jiných horstvech poznenáhla, během dlouhých let, ano věků utvoří na pevnině a pak do moře jsou strženy. Ledová pole utvoří se prostě z ledu, jenž namrzne na povrchu moře za polarní zimy.

Za posledních let setkali se námořníci s velkými ledovými horami a plochami ledu majícími několik set mil povrchu v zeměpisné severní šířce 42 stupňů. Mnohé z těchto hor vypínaly se na 300 stop nad hladinu mořskou. Víme však, že jenom devátý díl celé hory ledové vyčnívá nad moře, a tak možno výšku takového ledovce páčiti na 2700 stop. Stalo se, že v březnu pod šíří 44 stupňů zajela loď do ledu tak, že se kapitán v širém moři na něm procházeti mohl. Viděny ledové hory pokryté balvany skal a zmrzlé země, kteráž se znenáhla do moře svážela a bude snad někdy záhadou geologům příštích věků.

Na ledovcích nalézají se často i jiné zajímavé věci. Roku 1794 jely anglické válečné lodi „Daedalus“ a „Ceres“ kolem vysokého a nebezpečného ledového ostrova s lodí stroskotanou a vyzdviženou na jeho hrbetě. V červnu 1845 potkala loď „Perthshire“ dlouhý ledový ostrov, na jehož severním konci stál na suchu koráb i s mužstvem; nebylo však možno přispěti jim ku pomoci. V dubnu 1851 připlula loď „Renovation“ na 45. stupni severní šířky k ohromné ledové hoře, na kteréž ležely dva velké trojstěžnové koráby, kteréž patrně v minulé zimě někde v arktickém pásmu u ledu byly zakotvily. Domníváno se, že jsou to „Erebus“ a „Terror“, lodi dávno již zmařené výpravy Franklinovy; domněnka ta však později vyvrácena. Roku 1883 viděla „City of Lincoln“ sedm a dvacet ledových hor, na nichž nalézalo se mnoho polarních medvědů. Také loď „Magdalena“ potkala o deset dní dříve ledovce s četnými arktickými zvířaty. V dubnu téhož roku viděn ledovec, na němž nalézala se dřevěná chatrč. Nedávno potkal parník plavbou přes Atlant neméně než tři sta ledových hor.

Lze si sotva představiti něco velikolepějšího a krásnějšího než pohled na velikou ledovou horu, vidí-li se za příznivých okolností. Vysoká rozeklaná cimbuří, skvoucí křišťálové hrany a zvláštní průsvitná smaragdová barva a řinoucí se z rozsedlin malé vodopády poskytují pohled okouzlující. Ledovce jsou však zrovna tak zrádny jako krásny. Nikdy není radno se jim přiblížit, neboť neznámo jest, kde a jaký útes jejich skrývá se pod povrchem vody. Následkem ustavičného tání mění ledovce stále svou podobu; jich těžiště se přesunuje a často se celá hora pojednou překotí; běda pak lodi, jež nalézá se na blízku. Kdyby bylo možno ledovce snadno rozeznati, nebyly by plavcům tak nebezpečny; avšak vyskytují se nejvíce v pásmu, kde panují husté mlhy, a tak možno snadno na ně narazit. Teploměr prozrazuje je pouze z největší blízkosti. Cestující ve své teplé kajutě nemívá ani tušení, s jakým napjetím čivů stává v čas nebezpečí kapitán na svém můstku.

Anglický meteorologický úřad dostává z Ameriky telegrafické zprávy o místech, kde potkány byly ledové hory přes Atlant plujícími parníky. Zprávy ty uveřejňují se v novinách přístavních měst. Admiralita zaznamenává na svých mapách omezí, ve kterém se ledy nejčastěji vyskytují, a vláda americká vydává takové námořní mapy každého měsíce. Jest s podivením, že při ohromném množství lodí přes severní Atlantické moře plujících poměrně ještě tak málo neštěstí se stává.

Také letošního roku objevilo se neobyčejně mnoho ledových hor. Dne 10. května přibyly do Quebeku tři opozděné parníky následkem toho, že byl příjezd do zátoky sv. Vavřince ledem uzavřen — což se, pokud lidská paměť sáhá, ještě nestalo. Šest do Quebeku určených plachetníků zmizelo beze stopy a osm parníků nebezpečně poškozeno srážkou s ledovci. Bárka „Maranie“ stroskotala se a všechno mužstvo, až na kapitána a dva lodníky, utonulo. Zachránění majíce pouze malou zásobu sucharův, sevřeni byli v otevřené loďce celých osmnácte dnů v ledu a potom teprv nalezeni jsou lodí ochrannou. Šroubový parník „Sarmatian“ uvázl 1. května v ledu a zůstal tam šest dní. Všude, kam jen oko dohlednouti mohlo, bylo moře zamrzlé a vjezd do zátoky sv. Vavřince úplně uzavřen. Šroubový parník „City of Berlin“ narazil ráno dne 19. května na obrovskou ledovou horu a utrpěl jedním tím okamžikem škodu as 60.000 zl. šťasten jsa, že nepřišel na zmar docela. Mnoho tun ledu sřítilo se na palubu a prorazilo loď až ke dnu; při tom byla hustá mlha. Dne 28. května srazila se s ledovcem loď „Brooklyn“, při čemž také sřítila se velká tíže ledu na palubu, neučinila však škody. O několik hodin později, když mlha poněkud prořídla, zpozorováno, že byla loď projela mezi dvěma ledovými horami.

Strach před srážkou s ledovci učinil námořníky vynalézavými; jde jim o to, aby, ocitl-li se loď poblíže ledovce, záhy to poznali. Slouží k tomu na př. velmi citlivé teploměry, avšak ledovec bývá tu již příliš blízko a kromě toho neudává teploměr směr, kde se led nalézá. Chopeno se tedy rovněž jednoduché, ale mnohem účinnější pomůcky. Pozorováno totiž, že vzkřikne-li se, neb vystřelí proti ledové hoře, zaslechne se ozvěna, což se na širém moři nikdy nestane; zde totiž jde zvuk přes vlny nikde se neodrážeje zpět. Ledovec však jej odráží. Chápavý námořník střílí tedy při husté mlze z velké pušky rozličným směrem z lodi a naslouchá, vrátí li se výstřel ozvěnou čili nic. Pokusy ty se zdařily a ozvěna prozradila každou blížící se ledovou horu. Aby výbuch výstřelu zmohutněl, opatřeno jest ústí pušky plechovým trychtýřem. Pušky ty osvědčily se nyní úplně a téměř všechny mezi Evropou a severní Amerikou pojíždějící parníky jsou jimi opatřeny. Mnohé srážce s ledovcem již se takto vyhnuto.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského“ Dílu III. svazek 6. V Praze 1885. Nákladem F. Šimáčka.

„Bídníci.“ Sepsal Viktor Hugo. Z francouzského přeložil V. Vávra-Haštalský. Druhé vydání. Sešit 26. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze.

„Vacek-Kamenický. Životopis a ukázky z jeho spisů.“ Ku slavnosti odhalení pomníku jeho na hřbitově v Blovicích dne 8. září 1885. Podává Jos. Zd. Raušar. Nákladem Edvarda Valečky. V Praze 1885.

„Sborník historický.“ Vydává a rediguje Dr. Ant. Rezek. Ročníku třetího svazek čtvrtý. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Věstník obchodnické omladiny československé.“ Orgán československé obchodnické besedy v Praze. Ročníku prvního číslo třetí. V Praze 1885.

„O životě a působení kněze Josefa Šmidingra, apoštola vlastenectví.“ Na památku oslavy zvěčnělého při odhalení pomníku na hřbitově Hostomickém dne 16. srpna 1885. Nákladem Čtenářské besedy v Hostomicích.

„Národové Balkánu.“ Sepsal Dr. Jaroslav Vlach. Matice lidu ročníku devatenáctého číslo páté.

„Několik listů o pivě a pivovarnictví.“ Napsal František Chodounský, sládek. V Praze 1885. Nákladem spisovatelovým. V komisi knihkupectví I. L. Kobra.

Listárna redakce.

Neuveřejníme: „Revisor.“ — „J. O. Konéinský.“ — „S. S.“: Druhou, kratší báseň ano.

OBSAH: Cestou Hollandskem. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Bílý admiral. Z dalmatských vzpomínek Jos. D. Konráda. (Dokončení.) — Souboje v Čechách. Obrázek z kulturní historie od Josefa Svátka. (Pokračování.) — Apotheosa svaté Dorothey. Báseň od Edmunda W. Gosse. Z anglického přeložil J. V. Sládek. — Vojtěcha Rývy nástupce. Novella. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Pomsta Asathorova. Norská povídka od H. H. Boyesena. (Dokončení.) — Feuilleton: Listy z Prahy. Ledovec.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice [illegible]

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. října 1885. ČÍSLO 30.

Na šikmé ploše.

Od *Jos. M. Hovorky.*

I.

Babí léto prchalo. Dlouhý stříbrný háv rozložen byl každého rána na travnatých stráních, jež dokola obkličovaly okresní město S., a první podzimní mlhy snesly se jako husté hradby nad celou krajinou. Štíhlá věž děkanského velechrámu klestila sobě jen zvolna cestu jich temnošedým příkrovem a dlouho to trvalo, než pronikla, jako prst boží ukazujíc cestu vzhůru k jiným lepším světům. Za ní vynořily se i ostatní červené střechy a bílé stěny, až konečně celé mlhavé moře zvolna opadlo. Na východě zajiskřila se plamenná zář a hleděla dle sil svých překonati ostrý vichr, který každé chvíle se strání se přivalil a fičel jako puštěný sbor šípů všemi ulicemi. Na širokých plecích svých přinesl i studený déšť a střásal s ním společně z bohatých někdy korun poslední listovou ozdobu. Cesty a škarpy záhy byly zastlány bývalou sumnou chloubou pyšných lip, a tu i tam brzo čněly holé pahejle vzhůru svistíce vzduchem při každém nárazu zuřícího větru.

Za takové ne příliš vábné pohody každý spěchal domů. Lidé z ulic a náměstí brzo se vytratili, zasedli kolem teplých kamen a povídali o přípravách zimních. Krásná pleť rozpředla, jak všude u ní chvalným zvykem, důležité rozhovory hospodářské, které končily předčítáním zajímavých zpráv o nových koketních útvarech zimních klobouků a rukavic, a nezapomněla při tom podrobiti přísné kritice otázku zapínací, která v módním světě tolik hluku natropila. Škola pařížská, proslulá svým vkusem a stářím, zastávala zásadu zapínání dlouhých dámských rob od bradičky až dolů k botce v kolmé čáře, kdežto škola berlínská chtíc míti něco zvláštního, poslala bojovná péra z oficiny pana Lipperheida na bojiště, kdež měla dokázati, že vlastně šikmé zapínání od pravého ouška po bujných ňadrech dolů k levé nožce běžící, vyhovuje pravému modernímu vkusu.

A mezi tím, co ctěné dámy zkoušely hbitost jemných jazýčků svých, rozbili mužové staroslavného města S. nerozborné své stany pod ochranou boha Gambrina a sestoupili se ve světovládné jeho říši ve různé obce čtyřčlenné. Pak zasedli k malým stolkům, na kteréž nalévač nektaru a ambrosie plzeňské položil malé plechové misky a k tomu silně podlepené papíry, na nichž se skvěly věrné podobizny starých králů z říše bastonů slavné paměti. „Zábava“ brzo počala a kolem oněch čtyř hlav, kteréž jako stálice den co den na stejném bodu se vyskytovaly, obíhalo množství trabantů, jakož se ostatně v každé pořádné sluneční soustavě samo sebou rozumí.

Za takových okolností nepřekvapí zajisté nikoho, že pan Jan Troníček, profesor na tamní městské střední škole, nesl velmi těžce takové vesnické poměry. Přednášel k největší spokojenosti hlavy ústavu svých osmnáct hodin o tajnosti mluvy Demosthenovy, ale při tom také velmi rád a ochotně ve prospěch rozličných dobrých věcí leccos organisoval, tvořil a co nejvíce: řečnil. Ku všemu tomu byl vždy tak laskav, že postaral se, aby o každém jeho úspěchu přinesly listy z Prahy náležité zprávy, tak že okresní město S., ač velmi málo kdy poskytovalo panu profesorovi příležitost „veřejně“ působiti, slynulo záhy pověstí co nejchvalnější.

Ani paní Anežka, vzorná choť pana Troníčka, nehodila se valně společnosti města S. Tam jsouc zrozena, ale jinde vychována, vynikala nad družky své myslí vnímavou, mírnou a ušlechtilou, kterýmiž vlastnostmi dovedla velmi často krotiti smělé plány ctižádostivého svého pana manžela. Nicméně vpravila se záse brzo do poměrů města venkovského, neposlouchala pomluvy, nedivila se ani ješitnostem a marnivým nápadům svých krajanek, které omlouvala tím, že nikdy ničeho lepšího nepoznaly.

Dvakráte učinil jí pan manžel nabídnutí, zdali by nechtěla přesídliti do hlavního města, do toho moře víru a zábav, kde je každý druhý člověk nějakým předsedou nebo jednatelem plesového, zábavního aneb bůh ví jakého výboru. To by bylo tak pro něho pole činnosti zimničné, žurnály nestačily by lokálky ani přijímati a věc národní by při tom jen získala. Ona ale dovedla ho vždycky tak něžným způsobem k rodnému městu svému připoutati, že nemohl odporovati ani v nejmenším. Později ale, když nespokojenost se množila, bála se každé zimy, která tentokráte zvlášť kroky obrovskými se blížila. Kdyby byl aspoň ještě nějaký malý Troníček od Panbíčka přibyl, byla by se situace hnedle změnila, ale takto dvě léta marného čekání uplynula do věčnosti.

Seděla dnes při popsané nepohodě v pilné práci, když pan profesor náhle se objevil. Pozdravil kvapně,

odhodil klobouk, vrhl se na lenošku a uchopil zlostně na stole ležící noviny.

„Pan manžel jest nějak ve špatné míře," prohodila mírně paní obrátíc se soustrastně k svému choti.

„Opravdu, Anežko," zvolal prudce profesor, „v tomto hnízdě není více k vydržení. Jen ještě několik časů a já hněvem onemocním."

„Tak zle přece snad nebude," chlácholila jemným úsměvem domácí paní. Povstala a vzala obrvenou tvář svého přisouzeného do bílých rukou a pohleděla mu upřímně do očí, říkouc:

„No tak — řekni mi přec, čím tobě zase ublížili ti nešlechetní, oškliví lidé?" Ale tvář pana profesora byla rozvášněna, oči metaly stále celé kupy blesků. Mírná slova ženina mnoho neúčinkovala.

„Není to hanebnost," zvolal, jakoby Anežky blíže něho ani nebylo. „Oni se opováží učiniti osobu moji předmětem sázky. O mne se sázejí, o učitele, vychovatele mládeže, to jest přece hrozné!"

„A jak se sadili?" tázala se vlídně paní profesorová.

„Jak se sadili?" zněla prudká odpověď, a pan manžel postavil se proti ženě své jako svíčka, měře ji pohledy jako žáka, který zapomněl přípravu. „Učinili sázku, že do čtyř neděl budu s nimi u stolu v kartách zabíjeti čas. Ta strana, která vyhraje, odevzdá výhru ‚Matici', budu-li však tvrdohlavým, odevzdají se peníze ‚Schulvereinu'. Poněvadž však prý nesmím připustit, aby české peníze dostaly se německému spolku, nesmím také býti tvrdohlavým, ale zasednouti ve zmíněné lhůtě k jednomu ze čtyřrohých stolů, jichž jest v besedě několik. Táži se, jsou takové žerty místné?"

„V hospodě, říkával náš dědeček," odvětila stejně klidně domácí paní, „mluví každý za své peníze. Nevykládej proto hned všecko ve zlou stránku. Mnohé takové vtipy rodí jen dlouhé chvíle."

„Tou já zde zhynu," zvolal hněvivě profesor.

„Podívej se na bohatou knihovnu, kterou v poslední době tak zanedbáváš, a dlouhá chvíle záhy zmizí," namítala paní profesorová. „Anebo pojď, zahraji tobě nějaký nový opus od Dvořáka, jindy rád si poslouchal... pojď!"

Pan profesor učinil krok ku předu. Ale rychle se obrátil a již seděl zase nevlídně rozložen na pohovce.

„Nech mne být," řekl úsečně. „Mně jest zde již všechno fádní."

„I krb rodinný," vypravila paní Anežka ze sebe v největším podivení a hlas se jí pojednou třásl.

Žádná odpověď.

„Ty prchnouti chceš proti vůli mé z klidného zátiší, kde zažili jsme ty nejkrásnější chvíle v prvním vzrušení citů nejsvětějších. Již ta vzpomínka měla by tebe sem vábit..."

„Ne, ne, odejdu odtud — třeba sám," přerušil nešetrně pan manžel svoji choť.

„To se také nestane!" odpírala slavně mladá paní. „Ale já budu, když to již jinak býti nemůže, následovati tebe... dej jen Bůh, aby z toho vzešlo všechno dobré."

„Výborně," jásal profesor, „tys přec jen výtečná žena, nad niž rovno ve světě není. Dej se obejmouti, tak se mně to líbí. Přesazení půjde rychle, mám dobré vyhlídky, hned zítra tam odjedu. Počkej — ty se budou koukat a divit... Ale nechť! Pojď, Anežko, sedni ke klavíru a zahrej slibeného ‚Dvořáka'."

„Opravdu — a nebudu ti příliš fádní?"

Ale pan profesor otevřel již nástroj a připravoval noty.

Paní Anežka stiskla v očích velké krůpěje. Nebylo jich škoda, jelikož v manželství nebývá o ně nouze. Pak usedla k nástroji, jehož zvuky pan profesor po dlouhém čase zase jednou zbožně poslouchal.

II.

Hoj, ty Praho, stověžatá Praho, jakých skrýváš tajných rozkoší a půvabů! V zimě, v létě stejně krásná: Jednou, když sněhový závoj pokryje tvé velebné čelo, skytáš na divadle, v koncertech i zábavách tolik svůdných chvil, že lehýnce v nich se zapomíná na povinnosti a závazky, a po druhé zas, když sytá zeleň zvroubí výšiny tvé a obalí stráně sedmi kopců chomáči květovými, jichž vůně vysoko se nese až nad posvátný hradčanský stolec královský. A tam s temene svatého Vavřince vidíme tebe celou u nohou svých. Pohleďme k Vyšehradu a lehce se nese vzduchem sladká báje o Libuši a Přemyslu, skloňme zraky své na druhou stranu, kde romantické údolí Šárky probíhá řadou skal a vrchů, tam zas Děvín, sídlo Vlasty rekovné, a zde dole k Radotínu spěchal po odvážném skoku Horymír. Posvátné legendy šelestí vzduchem, vypravují o velikém poustevníku svatém Ivanu, o Vojtěchu, Ludmile a zlé Drahomíře... A jaký kus dějin světových leží před námi. Odtud táhl Přemysl Otakar na pole moravské, odtud kráčel Jan Hus ke kostnickému popravišti, zde počalo a končilo třicetileté vraždění národů, zde rozhodnut osud velikého Korsikána, když císař František k spojencům přistoupil.

Koho by nevábila půda tak prosycená událostmi historickými, koho by nepoutalo srdce země české? A přec jak mnohý skrytý ještěr uložen tu v bujné trávě přepychu.

Panu Troníčkovi dařilo se všechno, jak by sobě byl přál. Náhoda tomu chtěla, že onemocněním jednoho kolegy, který k zotavení svému dostal roční dovolenou, uprázdnilo se místo jeho oboru a vtáhl proto záhy vítězoslavně do zdí matičky Prahy. Zde učinil sobě rychle na všechny strany známosti, navštívil různé besedy, četné spolky a společenské kruhy. Všude mluvil, vykládal, činil návrhy a auditorium to bralo k laskavé vědomosti. Náhodou byl zrovna prosinec, doba obsazení různých korporací, vykonávání voleb a rozdávání čestných úřadů, při čemž panu Troníčkovi nakládali na bedra jednu hodnost za druhou. Již měl každý večer schůzi a stále nových funkcí ještě přibývalo. Paní profesorová sedávala celé večery samotna, zrovna jako v okresním městě S.

„Snad se přece vybouří," myslívala sobě, „snad se přece s někým nepohodne..."

Ale právě naopak. Neboť kde byl pan Troníček předsedou, jeho zástupcem, nebo jednatelem, tam nepotřeboval celý výbor ničeho dělati a zasedl vždy jen k hotovému.

Proč by sobě takovou sílu kdo rozhněval?

Jednou večer přišel pan profesor nad obyčej záhy domů. Oči a tváře zářily radostí. Jeho žena večeřela skromně a jak obyčejně sama a opuštěna. Dnes jí bylo

také opravdu smutno a proto přivítala pana manžela s nelíčenou radostí.

„Konečně tebe zase mám, dobře že přicházíš,“ oslovila jej laskavě, „bylo mně již skoro do pláče.“

„Má nejlaskavější,“ spustil rychle mužíček, sedna tak asi na půl židle, „mám ti dnes říci novinu . . . událost neobyčejně důležitou.“

„Ale tak se především usaď,“ mínila paní a vzala panu manželu klobouk z ruky a přinesla mu sama k nohám trepky. „Tak — učiň sobě pohodlí.“

Pan Tronìček ty všechny pozornosti přehledl. Byl dnes nějak opravdu roztržitý a nevěděl, jak s barvou ven. Paní profesorová nabízela mu část své večeře a přistrčila k talíři naplněnou sklenici, ale on nedotekl se ničeho.

„Ale tak přece mluv, oč se jedná,“ zvolala konečně paní Anežka netrpělivě.

„Vidím, že mně nevěnuješ náležitou pozornost,“ hněval se jako na oko pan profesor, „a proto nespěchám se sdělením, ač jsem jako na trní.“

„Na trní,“ zvolala uleknutá paní, „ty ještě chceš tak pozdě odejíti . . . Jene, kam to povede?“

„Sám zajisté nemíním — přišel jsem pro tebe.“

Paní Anežka kynula odmítavě rukou.

„K čemu ty řeči — víš přec dobře, že nikam zde do společnosti nechodím.“

„Ale tak sobě přece nech vysvětliti. Beseda naše pořádá letos velkolepý ‚Vánoční stromeček‘.“

„Vánoční stromeček,“ zvolala paní a bylo jí skoro do smíchu, vidouci, jak pan manžel vážně se tváří při sdělení této novinky. „Vánoční stromeček jest to tedy, o který se jedná, a s tím tolik okolků. Pokud vím, neznali naši předkové toho obyčeje vůbec.“

„Ale nechť!“ bránil horlivě pan profesor, „zde se jedná o vznešený účel humanní a je to tudíž jedno, jakého zvyk ten jest původu. Sbor paní šlechetných sestoupil se ve velký kruh a uspořádá chudým dítkám radost vánoční. Bude to slavnost neobyčejná. Do velké dvorany ‚Besedy‘ sejdou se vysocí hodnostáři s Jeho Eminencí panem kardinálem v čele, pak vysoké státní a zemské úřednictvo, purkmistr, radové, poslanci, důstojníci a kolem věnec mladých krásných dam z nejlepších pražských rodin. Proti nim na lavicích budou seděti ona ubožátka bledolící, jež budou zpívati, deklamovati i děkovati. Každé z nich obdrží z rukou některé vznešené paní pamlsky a dárky rozličné, ano některé i obuv a šat, aby veselila se spolu v památný den letošního svatvečera. My čilejší a vynikající členové elitních pražských korporací přidáni jsme spanilým dárkyním k výpomoci, abychom co kde třeba opatřili, je obsloužili a jich kruh jmenováním způsobilých kandidátek rozmnožili. Nemám žádné pochybnosti, má milá, drahá Anežko, že by také tebe ony dámy přijaly do svého kruhu, a proto přicházím tě žádat, abys šla se mnou ihned. Jen, prosím tebe,“ končil pan manžel a pohlížel bystře k své polovince, „učiň mně to k vůli, vezmi sobě to nejlepší, co garderoba vykazuje, neboť, jak jsem již pravil, jsou tam dámy z nejpřednějších pražských rodin, jež jak známo slynou bohatstvím a nádherou . . . Ale ty neodpovídáš, ani se nehýbeš — a vidíš, že jsem již jako na odchodu!“

(Dokončení.)

Souboje v Čechách.

Obrázek z kulturní historie od *Josefa Svátka.*

(Dokončení.)

Roku 1622 udál se souboj na pistole mezi Václavem Suchomastským ze Svárova a Kašparem Belvicem z Nostvic, kteří se byli při hře v karty svadili; Suchomastský byl při tom zastřelen od svého soka, jemuž bylo v zavedeném o tom procesu vyčítáno, že „to nenáležitě spáchal“. Mladý Belvic, jenž tehdáž ještě ani právních let svých neměl, očistil se však z narknutí toho a dokázal, že ho byl Suchomastský úmyslně k souboji vyzval. Téhož roku bili se v Praze jiní dva mladí kavalíři a sice Jindřich Myška ze Žlunic a Jan Mírek ze Solopisk; tento poslední utrpěl v souboji tak těžkých ran, že na ně po několika dnech zemřel. Roku 1624 sveden byl hromadný souboj na Bračicích v kraji čáslavském u pana Jiřího Dobřenského z Dobřenic; Albrecht Rabenhaupt ze Suché a bratr jeho Ferdinand, pak nadřečený Jindřich Myška ze Žlunic, dále Adam Jiří Materna z Květnic, Jindřich Salava z Lípy a jistý Moravan Kusý, vše mladí lidé, svářivše se z neznámé příčiny, dali se ve společný souboj na zbraně sečné i střelné, při čemž byl Materna zabit a ostatní zraněni. O rok později svadili se taktéž při poháru v Kutné Hoře Karel Ferdinand Lukavecký z Lukavic a Bohuslav Mírek ze Solopisk, a pobidše se k souboji, dali se meči do sebe před kostelem svatého Bartoloměje, a ač Mírek byl již silně zraněn, zabil přece Lukaveckého, jenž tu zanechal vdovu mladou, s kterou byl teprve před nedávnem oddán.

Dne 30. května 1626 byla z Prahy dána zpráva do Vídně, že plukovník císařské jízdy Jan Oldřich Schaffgottsch měl souboj s presidentem Ferdinandem z Donína, v němž tento byl těžce raněn; co zavdalo příčinu k souboji mezi osobnostmi tak vysoké hodnosti zanjímajícími, neudává se blíže ve stručné zprávě této. Sensační případ týž zavdal ale příčinu k tomu, že byl obnoven mandát císaře Ferdinanda II. ode dne 5. července 1625, kterým byl každý souboj přísně zakázán a všem přestupníkům zákazu toho vyhrožováno tresty těžkými. V zemské zřízení české nebyl tehdáž patent tento přijat, později ale bylo téhož přece v dodatcích ke zřízení onomu připomenuto. Vydání mandátu tak přísného však přece nevadilo tomu, že byly roku 1626 opět v Praze povoleny zaniklé školy šermířské, o kterých musilo býti přece známo, kterak soubojnictví velice fedrují. Žádaliť totiž toho času, jak listiny archivu místodržitelského dosvědčují, „hejtmani a mistři meče dlouhého a svobodného umění od péra“ purkmistra staroměstského o přímluvu a císařského místodržitele knížete Lichtenšteina, aby směli po přestávce devíti let zase v Praze zříditi školy šermířské a cvičiti

mládež šlechtickou v šermování. Dne 1. října 1626 bylo jim to také z královské kanceláře české povoleno, a zřídil se ihned zase cech „svobodných šermířů“, jenž mladé kavalíry cvičil v zacházení se zbraní bodnou i sečnou, a v Praze ještě po celé století působil, až pak byl dokona zakázán.

Také Waldštein byl rozhodným nepřítelem soubojů a rozeslal v té příčině svým generalům list, v němž dí: „Ponevadž se často udává, že vzdor blízkosti Švédů důstojníci armády císařské svádějí mezi sebou souboje pro příčiny malicherné a často jeden druhého o život připraví, buďiž v takovém případě mrtvé tělo jako nepočestné pod šibenicí zakopáno, druhý ale buď od kata na téže šibenici oběšen.“ A přece byl i sám švakr Waldšteinův hrabě Adam Trčka rok před svou smrtí (byl, jak známo, s Waldšteinem roku 1634 v Chebu zavražděn) vyzván k souboji od vlaského vévody d'Este, jenž se zdržoval v Praze a v hlavním stanu Waldšteinovu: byltʼ Trčkovi zaslal jakýsi klenot co dar, aby mu pomohl k místu důstojnickému ve vojště vévodově, ale Trčka dar tento zasylateli neváživě vrátil. Boje se nejspíš možných následků přísného mandátu císařova proti soubojům, vyzval vévoda d'Este hraběte Trčku, aby přijel za ním do Ponteby v Benátsku, kde by „jej mohl skoštovati zbraněmi jako kavalíra“, načež Trčka vyslovil ochotu svou k souboji, ale soka svého do Čech vyzýval, kde prý při vojsku není souboj zakázán, nýbrž obyčejem. Vévoda přibyl skutečně do Plzně, z dopisů obou kavalírův o tomto sběhu v archivu roudnickém zachovaných však nevysvitá více, došlo-li mezi oběma skutečně k souboji.

Při roku 1636 připomíná se souboj pana Linharta Korky z Korkyně, známého odpadlíka, jenž se stal po bitvě bělohorské císařským rychtářem ve Starém městě pražském a pak roku 1635 císařským hejtmanem skonfiskovaných panství Točníka, Zbirova a Králova Dvora: měl po mnohá léta stálé spory s jakýmsi Vlachem Zanettim, jejž jako mnohé jiné pronásledoval, a ten pohádav se s ním jednou při hostině, pobídl jej na souboj, v němž císařský hejtman padl. Zanetti prchl z Prahy, byl ale stíhán a chycen a pak v Praze přísně vězněn, není však známo, jaký jej stihl trest. O několik let později zabit byl v souboji bavorský baron Adrian z Enkefurthu, jenž býval polním maršálem ve vojště císařském a za své služby od Ferdinanda II. dostal Adamovi Trčkovi skonfiskované panství Ledečské. Šlechtic jakýsi, jehož jméno se neuvádí, svedl s ním hádku pro minulost jeho vojenskou, vyčítaje mu zrádné pikle se Švédy, a ve vzniklém z toho souboji ranil jej smrtelně, tak že Enkefurth v několika hodinách na ránu svou zemřel. V missalu pergamenovém v městském archivu v Načeraci chovaném jest taktéž zachována následující zpráva o souboji: „Roku 1613 v den seslání Ducha svatého byl raněn z pistole urozený a statečný rytíř pan Václav Dvořecký z Olbramovic na Načeraci, Novém Podolí a Sebířově, od rytíře pana Bohuslava Řisnického z Řisnice a to se stalo pro výstav piva do Stojislavic; a ten leže u felčara ve městě Vlašimi v sedmý týden život dokonal.“

Že ve šlechtě české, která po bitvě bělohorské v Čechách zůstavši služby císařské přijala, nevyhynula všecka láska k vlasti a k národu, dosvědčuje mimo jiné též následující událost. Český šlechtic Zikmund Myslík z Hyršova byl roku 1646 generálem ve vojště císařském a ke konci dubna téhož roku ležel s pluky svými táborem nedaleko hranic českých v Sasku, odkud se mělo táhnouti proti Švédům u Žatce. Dne 30. dubna přišel pan Myslík na cestě z hlavního stanu arcivévody Leopolda Viléma, tehdáž nejvyššího velitele vojsk císařských, ve spor s francouzským hrabětem Bassompierrem, který se taktéž ve službách císařských nalézal a tehdáž nejvyšší velitelství vojenské v Čechách a ve Slezsku spravoval. Bassompierre počal v rozmluvě urážeti národ český, jehož se Myslík horlivě zastával. Přišlo k hádce a oba kavalíři odhodlali se ihned k souboji na koni. Vytaženy pistole k první ráně, ale obě selhaly. Myslík zahodil svou pistoli, chopil se druhé, ale rána netrefila Bassompierra. Než tento z druhé pistole vypálil, tasil Myslík meč a probodl jím hraběte, tak že se týž mrtev s koně do rukou sluhy svého skácel. Myslík se vrátil ihned zpět do hlavního stanu, kde arcivévodovi nešťastný souboj oznámil. Následků to pro něho asi nemělo, neboť ho krátce na to zase v dřívějším důstojenství při vojště nalézáme. Zabitý Bassompierre byl mladším bratrem pověstného maršála francouzského, jenž v mladém věku svém byl taktéž v Čechách u dvora císaře Rudolfa II. a zde jako kumpán Rosswurmův záletnictvím svým a sváděním soubojů nechvalnou pověst si získal. Pro tutéž příčinu, jako Myslík z Hyršova, svedl souboj Leopold Jiří Harant z Polžic, syn známého Kryštofa Haranta z Polžic, jenž byl pro účastenství v odboji stavův českých roku 1621 popraven; mladý Harant byl vstoupil taktéž do vojska císařského, v němž se stal plukovníkem jízdy. Roku 1652 vyčítal mu jeden z cizích důstojníků potupnou smrt otcovu, začež jej Harant vyzval na souboj, byl v něm ale od svého odpůrce zabit.

Roku 1647 způsobil v Praze veliký povyk souboj, jenž byl sveden taktéž mezi vysokými hodnosty vojenskými. Dne 30. června téhož roku dával vojenský velitel pražský, hrabě Kolloredo, ve své residenci maltezské, anť byl velkým převorem řádu maltezského, skvělou hostinu, k níž byl pozván také hrabě Wolfgang Adam Pappenheim, syn proslulého vojevůdce z války třicetileté, maršála Pappenheima; týž se byl krátce před tím vrátil ze Španělska do Prahy, aby co plukovník vstoupil do vojska císařského. Při oné hostině káral přítomný general Goltz Pappenheimova přítele generala Sperreutera, pročež vyzval Pappenheim Goltze na pistole. Hrabě Kolloredo vynaložil vše, aby souboj tento byl zamezen, a aby sokové jej nemohli ani mimo Prahu svésti, ustanovil zvláštní stráže důstojnické ve všech branách městských, které by jim nedaly z města vyjíti. Ale Pappenheim i Goltz vypravili přece koně své za bránu a sami prošli otevřeným místem na Hradčanech za kapucíny, kde právě byly hradby opravovány. Pappenheim měl za sekundanta hraběte Kryštofa Waldšteina a Goltz pana Čabelického ze Soutic. Na Bílé hoře, kde byl otec Pappenheimův dne 8. listopadu 1620 bojoval v řadách císařských proti Čechům, setkali se oba soupeři koňmo a sice střelil Pappenheim na Goltze ihned jakmile jej na místo souboje přijížděti spatřil; chybiv se ho, vytrhnul pistoli druhou a souřasně padla i rána Goltzova, leč ani teď ještě nebyl nikdo poraněn. Tu vypálil Pappenheim třetí pistoli na Goltze, která mu lehkou ránu na levé ruce způsobila. Vida, že sok jeho zdráv na koni sedí a ještě ránu proti němu má, obrátil čerstvě koně a dal se v utíkání, leč Goltz jej trefil smrtelně ze zadu a Pappenheim spadl mrtev s koně. Mrtvola jeho

byla dopravena na Strahov, kde ji pohřbili v hrobce kostela tamního vedle rakve maršála Pappenheima; s ním rod Pappenheimů v Rakousku vymřel.

Rovněž jako poslední rodu svého zahynul soubojem o rok později Karel Maxmilian z Bleilebenu, držitel statku Soběchlebského u Teplic, jehož otec, podplukovník ve vojště Waldšteinově, byl v Čechách povýšen do stavu panského. Karel Maxmilian byl sice vychovanec jezovitu, ale velmi divoká a násilnická povaha; o Třech králích roku 1647 probodl u hostiny na faře v Krupce z pouhé zlovůle svého služebníka Hannse Brosche, tak že ubožák třetího dne skonal, načež násilník i vdovu a dítky zavražděného ze statku svého vyhnal. Když Švédové v červenci roku 1648 dobyli Hradčan a Malé strany v Praze, hostil na tvrzi Soběchlebech několikrát důstojníky saské, což se i dne 13. srpna stalo. Hosté jeho byli se po hojné pitce již ze tvrze vzdálili, ale Bleileben pustil se z neznámé příčiny s dobytým mečem za nimi, volaje, aby se mu se zbraní v ruce postavili. To se stalo a brzo krváceje z jedenácti ran padl Bleileben mrtev k zemi. Felčar a jistý krejčí, kteří přikvapili, aby přispěli pánu svému, byli od důstojníků taktéž zraněni; saští důstojníci pak se více neobjevili v krajině té a nikdo nezvěděl příčinu toho, proč se Bleileben s nimi v souboj pustil.

Zvláštní souboj udál se roku 1656 v den slavného vjezdu císaře Ferdinanda III. do Prahy, ke kterému byly okázalé přípravy ve městě vykonány; bylať proti císaři vedle šlechty české vyjela na míli před město též setnina cís. harcířův, která příjezd císařův v Praze očekávala a při vjezdu kolem kočáru jeho i císařovny čestný průvod tvořiti měla. Dva z těchto harcířův, kteří byli vesměs šlechtici, nepohodli se po výjezdu z Prahy a vybídše se k souboji, ihned na silnici proti sobě s pistolemi se postavili; byli tak dobří střelci, že oba na cestě zastřeleni ležeti zůstali.

Jedním z nejpověstnějších soubojníků v Čechách v době po válce třicetileté byl hrabě Krištof Vilém Harant, synovec popraveného Kristofa Haranta z Polžic, který roku 1642 vstoupil do vojska císařského a zemřel roku 1691 co generál jízdy a nejvyšší velitel vojenský v Čechách; byl výtečným šermířem a vítězem v nesčetných soubojích, tak že byl obecně zván „soubojníkem" (der Duellator). Roku 1680 byl potlačil pověstné velké vzbouření sedláků ve východních a v severních Čechách a jen veliké zásluhy jeho byly příčinou, že mu souboje jeho byly od císaře Leopolda I. prominuty. Bylť panovník tento roku 1682 a 1687 vydal velmi přísné mandáty proti soubojům, jak málo ale tytéž prospívaly, viděti právě při Harantovi, který co jeden z předních generalu císařských zákazu těchto přece pramálo dbal a tím ostatním soubojníkům jen příklad dával, aby též nešetřili mandátu oněch. Ba při samém dvoře císařové nešetřeno se souboju, jak vysvitá z události, která se sběhla v dubnu roku 1680, když Leopold I. se svým dvorem v Praze na Hradčanech meškal. Markrabě Ludvík Badenský svadil se tehdáž s anglickým vyslancem Skeltonem a vyzval jej na souboj, ke kterému by zajisté bylo došlo, kdyby císař nebyl oběma uložil vězení domácí a nebyl dal celé okolí pražské vojskem střežiti, aby se bojechtiví kavalíři snad přece v souboj nedostali.

Nejen však vojíni dávali se tehdáž v časté souboje, také umělci znali mistrně vládnouti mečem v bojích takových, čehož jest důkazem slavný malíř český Karel Škreta Šotnovský ze Závořic; umělec tento byl povahy velmi prudké a snadno popudlivé, tak že se často dostával v hádky se soudruhy svými. Jakožto člověk rytířský měl vždy kord po boku a hned v mládí svém potýkal se často v soubojích, neboť byl v šermování velmi zběhlý. Za pobytu svého ve Vlaších stal se pověstným pro tyto četné souboje své, tak že mu tam i příjmí „burdýř" dáno. Ještě ve vyšším věku svém byl povždy hotov každému soupeři s kordem v ruce se postaviti, a takž se stalo i roku 1673, rok před smrtí umělcovou, kdy se v prvních dnech září v Praze svadil se známým nizozemským malířem Ondřejem Oktavianem Pierrem, jenž se byl v Praze usadil a roku 1656 do bratrstva malířského na Starém městě přijat byl a mnoho pro šlechtu zdejší i pro dvůr císaře Leopolda I. maloval. V uměleckém jakémsi sporu se Škretou byl od tohoto vyzván na kordy a ještě téhož dne 2. září 1673 potýkali se nočního času před domem „u černého kohouta" nedaleko kláštera svatého Havla, jenž Škretovi patřil. Škreta zvítězil a probodnul Nizozemce, jenž na místě mrtev zůstal, načež Škreta prchl před pochopy městskými do kláštera při kostele svatého Václava na Zderaze, který tehdáž práva asylního požíval. V asylu tomto vytrval Škreta po celý rok a z vděčnosti za to, že se mu útulku tohoto a ochrany před právem světským dostalo, vymaloval pro tamní kostel několik obrazů oltářních. Zemřev roku 1674 byl pochován v kostelní hrobce u svatého Havla, kde odpočíval také zabitý sok jeho Pierre.

Jako se byl roku 1617 udál zmíněný již souboj též v kostele Všech Svatých na hradě pražském, tak opětoval se podobný krvavý výjev ve svatyni Páně v Žandově, starobylém to městě blíže České Lípy. O tamním kostele svatého Bartoloměje jest zaznamenáno v kostelní pamětní knize v dědině Malé Bukovině, že v něm roku 1682 měli spolu souboj Karel rytíř Proy a Benedikt z Preschenfeldu; poněvadž byl při tom jeden ze soubojníků těžce raněn, znesvěcen jest tím kostel a farář tehdejší byl z trestu přeložen z města Žandova do nedaleké vsi Paliče, kostel žandovský pak byl znova vysvěcen.

Také mezi studenty byly té doby souboje velmi časté, anіť synové Mus na vysokých školách pražských měli od roku 1648, kdy Staré město tak hrdinsky proti Švédům bránili, právo nositi kordy, které pak často ve sporech svých proti sobě tasili. V létě roku 1672 přibyli dva studenti pražští a přítel jejich klerik do města Plané na Tachovsku, kde sestoupili v hospodě Jana Jakobiho, ale při pitce ve svádu přišli a na souboj se vyzvali. Tasili hned proti sobě kordy a když klerik mezi ně vskočil, aby je od sebe roztrhl, utrpěl sám ránu smrtelnou, tak že za krátko skonal, načež ho ve městském chrámě v Plané pohřbili. Co se studentům za to stalo, není v místní kronice planské dále poznamenáno. Podobně se svadili v prvních letech XVIII. věku dva studující lékařství na universitě pražské s jinými dvěma soudruhy, jež v souboji přemohli, pročež od soudu stíháni byli. Uprchli spolu do hor krkonošských, kde na severním svahu Sněžky, tedy již za hranicemi českými, v úkrytu dále žili, učíce tamní chudé obyvatelstvo horské z bylin a kořínku léčivé vody a masti připravovati; krkonošští „kořínkáři" vypravují podnes o obou těchto „studentech pražských", kteří k vůli souboji do hor jejich utekli a tam se stali zakladateli výnosné jejich živnosti léčitelské.

O zvláštním případu souboje, který se dle všeho ale jen na tradici rodinné zakládá, vypravuje rytíř Jeník z Bratřic ve svých „Pamětihodnostech“. Hrabě Jan Václav Kinský ze Vchynic (1671—1733), proslulý co nejlepší šermíř ve všech zemích rakouských, byl v prvních letech panování císaře Karla VI. vyslán za zvláštním poselstvím do Paříže, kde jej vyhledal též markýz Arthur de Chateauloup, který opět ve Francii požíval pověsti nejlepšího šermíře. Pozval Kinského na svůj zámek, kde mu ukázal v kryptě kostelní dvacet mrtvol mužů, jež byl vesměs v souboji zabil. I vyzval taktéž Kinského na souboj, aby se rozhodlo, který z nich obou jest lepším šermířem. Kinský souboj přijal, vyžádal si ale, aby se mohl dříve hodinu o samotě ve hrobce pomodliti. Markýz to pokládal již za předtuchu blízké smrti a svolil k žádosti jeho. Kinský ale si zatím prohledl v hrobce mrtvoly a spatřil, že mají všecky smrtnou ránu na témže místě těla, a z toho viděl již také, v čem fortelná rána markýzova záleží. Když přikročeno k souboji, seznal markýz brzo, že Kinský vypátral jeho tajemství a proto se tím zuřivěji na něho vrhal; ale Kinský odraziv rozhodnou jeho ránu, sám jej probodl a mrtvého na místě zůstavil, načež byl v Paříži uznán za nejlepšího šermíře na světě, když se mu podařilo i markýza Chateauloupa přemoci.

Císař Karel VI. byl však taktéž nepřítelem soubojů, neboť již v druhém roce panování svého, totiž roku 1712, vydal přísný mandát proti soubojům, jež stále ještě mezi důstojníky vojenskými a neméně i v kruzích šlechtických v obyčeji byly; rovněž i za císařovny Marie Teresie byl prohlášen roku 1752 podobný zákaz všech soubojů, ale nejrozhodnějším nepřítelem týchže byl císař Josef II., jak to nejzřejměji jde na jevo z vlastního jeho listu k generalu Lascymu, v němž císař píše: „Hraběte Károlyiho a setníka šlechtice Werfta pošlete ihned do vězení; hrabě jest popudlivý, a veden nepravou ctižádostí; setník pak jest starý rváč, který chce vše jen pistolí a mečem spravovati. Nechci a netrpím žádných soubojů ve svém vojště, povrhuji zásadami těch, kteří se ho zastávají a chladnokrevně se vraždí. Každého takového nepokládám za nic lepšího než za římského gladiatora. Barbarský tento zvyk, který jest přiměřen věku Tamerlanovu a Bajazetovu chci vymýtiti a strestati, byť i mne to stálo polovici mých důstojníků.“

Ačkoliv tyto přísné zásady císařovy byly obecně známy, přece i tehdáž bujily souboje dále, ano jeden případ, jímž vypravování svoje o soubojích v Čechách končíme, udál se za přítomnosti Josefa II. roku 1784, když zde císař za příčinou velkých manévrů vojenských delší dobu meškal. Tehdáž bylo v Praze hráno v českém divadle na Koňském trhu stojícím, do kterého i císař několikrát zavítal. O primitivní hře českých herců a vůbec o českém živlu vyslovil se posměšně jeden z dvořanů císařských, jejž za to jistý šlechtic český, který ještě pamatoval rodu svého i národa, vyzval na souboj, jenž byl také konán v zahradě hraběte Canala před Koňskou branou a skončil porážkou cizáka dvořana, který z toho měl u soudruhů hodnou potupu. Událost tato způsobila ale též v ostatní Praze veliký hluk, tak že „ředitelové českého divadla“, jak jistý starý Pražan ve svých Pamětech vypravuje, „použili toho úmyslného soubojného činu a vzdělali jej v divadelní kus pod názvem „Vršovci“, který měl sice obsah historický, ale dějem i osobami zcela zjevně se vztahoval k onomu souboji. Veškeré obecenstvo skrze celý měsíc neunavně divadlo navštěvovalo a vždy na ten samý kus se hrnulo. Šlechtictvo si vedlo na ten kus stížnost u císaře, načež on knihu té činohry sobě dáti velel a po přečtení ani písmena nezjinačil, nébrž s „imprimatur Josephus imperator“ potvrdil a ředitelství divadla diplom na „Cís. král. vlastenecké české divadlo“ udělil.“ Tímto projevem osvědčil Josef II. poznovu, jak o soubojích smýšlí, a že žádného soubojníka v ochranu svou nevezme, byť i byl vydán posměchu veřejnému, jako se onomu dvořenínu v českém divadle stalo.

Dnešní zákonodárství sice také souboje zakazuje a tresce, s jak nepatrným výsledkem ale, jest dostatečně známo. Dokud budou ve společnosti panovati jisté zvrácené pojmy o cti, dotud budou i souboje panovati; na štěstí není u nás v Čechách více půdy pro ně, jaká tu před věky bývala, jak vysvítá z tohoto nástinu našeho.

Čechové u Milána.

Báseň od *Jana Králorce.*

Ve středu manů svých, skráň zvednuv mraků plnou,
se hněvem tajeným k nim Barbarossa děl:
„Most stržen přes řeku nám zrádnou Addy vlnou
a Ital vysmívá se ostří našich střel;
nuž, jestli z vasalů mých někdo radu ví,
ať promluví!“

Síc zbraní řinčeli, do vousů statně kleli
a každý sliboval co skolí Italů,
však Friedrich přelétnuv svým zrakem zástup celý,
stál posud hněvivý ve středu vasalů;
ti jílce svírali a do vln hleděli
a mlčeli.

Hoj! což teď císaři krev ve tvář mužnou žene,
proč zvedly na hlavách se manů chocholy?
slyš! jaký s jekotem vln Addy rozbouřené
zvuk temný, dunivý vítězně zápolí?
Nad řeky peřeje se kloní man i král
a slouchá v dál.

Tvých bubnů byl to zvuk, ó Vladislave králi,
co Němcům zaznělo jak spasný s nebe hlas;
růžové korouhve k Milána hradbám vlály
a v slunci zazářil teď tvojí přilby jas:
děl Němec: „Bohudík!“; že řekneš jednou: „Žel!“
tys nevěděl.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

„Dovolte,“ přerušila Fides Giselu, „abych potvrdila správnost vašeho domyslu. Nemýlíte se zajisté. Prohledla jsem pana Ťuhýka za návštěv továrny také; vše co pravíte nemůže býti ani jinak. Pan Ťuhýk, — jsem mu trnem v očích, což mne naplňuje pýchou — jest prototypem lichváře, jehož ničivou činnost chrání klamavý skvělý štít snaživého a šťastného průmyslníka. Pan Ťuhýk není genius, neumí nic, nestudoval nic, nečte nic, nesní o ničem, ale vypěstoval svůj zvířecí instinkt po hrabání peněz, jako pes barboni nebo putta, či zvíře, jež si z delikatessy dovolím nazvati po vědecku sus europeus, cvičené ku hledání lanýžů. A poněvadž se jeho činnost ničím lidským, ničím idealním, ničím vědeckým nerozptyluje, daří se mu ovšem při obratném hrabání lanýžů. Život jest boj. Tuto definici asi pan Ťuhýk nezná, ale slouží jí automaticky jako vůdčí zásadě všemi svými silami a svým prvým i posledním dechem, neznaje slitování, nýbrž jenom spokojené, huronské pýchy vítěze nad přemoženými. A není si vědom, že by konal co špatného, neboť on jest ctěn a vážen, poněvadž člověk jest ve své podstatě přec jen bestie, kteréž vpravdě imponuje toliko makavý úspěch a fysická převaha.“

„Ale, slečno! Vyť jste ukrutnou pessimistkou!“ zhrozila se paní Čenská.

„Ne vždy. Znám své výjimky a pozdravuji takovou v osobě inženýra Cejpa. Musím se přiznati, ze tento hodný muž jest na útisku živých motorů továrny Ťuhýkovy nevinen. Naopak, on jest spolu jedním z odíraných, ano nejvíce olupovaný. Jest velikým bičem na sebe a na jiné. Toť vlastně ironickou kletbou ducha, že slouží hmotě, domnívaje se sloužiti sobě. Podívejte se na všechno požehnání novověkých vynálezů! Kde jest? V pokladnách kapitálu. Stalo se jimi lidstvo lepší, bohatší, spokojenější? Ne, obráceně. Zvětšilo a zrychlilo se pouze kolo, v němž jako dříve pracovníci rukou i hlavou o hladu a strádání kvapnějším tempem a účinněji šlapou mlýn svých pánů. A takovým slepým šlapačem jest i pan Cejp. A co mu zavázalo oči? Nepochybně věda, odpor k nahému výdělkářství, snaha sloužiti člověčenstvu a osvětě zdokonalováním a pečlivou správou duševních vymožeností. Bláhovec!“

„Ano, tak jest,“ souhlasila vděčně Gisela. „Pan Cejp neprohledl ani léčky svého ušlechtilého společníka. Teprv mé podezření protřelo mu oči. A následek jest ten, ze namáhá se sám zrušiti svůj spolek s Ťuhýkem. Chce mu zůstaviti továrnu, poněvadž není fysického práva —“

„Nazývají je také positivným,“ dodala s úsměškem Fides.

„— jež by mu pomohlo k polovici továrny, která mu nejméně po mravním právu poctivě náleží,“ pokračovala slečna Žitných. „Zůstavil by rád hliněného obra pana Ťuhýka na jeho nohou, a zamýšlí zaraziti s pomocí mých vynálezů nový závod. Sám nevládne dostatečným fondem, ostýchá se uhoditi na buben, a vidí teprv nyní, po mnohaletém plodném přičinění, kterak nezískal si přátel a konexí, že jest neznámým, novým, neokřtěným a neodhadnutým zjevem na trhu života. I na tomto poli sklidil všechen užitek pan Ťuhýk, ctěný, daleko široko chvalně známý, plného kreditu požívající pan Ťuhýk. Zkrátka, pan Cejp neví, kde a jak by získal společníků nebo věřitelů, aby nebyl ošizen. Já i moje matka chceme se v podniku súčastniti, leč nestačíme. A nyní vytasím se s jádrem i závěrkem své dlouhé řeči. Prosím paní doktorku za přímluvu u paní baronky Drasovské. Pokud mi vědomo, hodlá vaše paní sestra investovati své jmění v nějakém výnosném podniknutí, aby nebyla odkázána na nepatrný výtěžek z cenných papírů. Nabízíme jí — já i pan Cejp — svůj závod, k němuž se pak již — snad i konexemi pana barona — lehce potřebný zbytek shledá.“

„Vložím sestre vaše přání vážné na srdce,“ slibovala Ida, „ač nevím — — Jste sice dobře zpravena, slečno, přes to nechci vás však naplniti důvěrou, že by sestra byla s to, vaši ruku přijati. Jsouť mi její peněžní poměry nejasné. — nu — uvidíme. Spěcháte?“

„Velmi. Dnes máme prvního, Nový rok, a pan Cejp rád by do večera promluvil s Ťuhýkem poslední slovo. Jinak by zase bylo vše odročeno —“

„Dobře!“ rozhodla se stručně paní Čenská. „Je-li vám libo, přistoupíme ihned k dílu. Deset hodin, pojďme. Odbudu si svou novoroční návštěvu paní sestry a pana švakra, slečny se súčastní, a zároveň pojednáme o pilném a užitečném předmětu.“

Dámy vydaly se na nedalekou cestu ke Xaverii.

Panstvo nebylo doma.

Sluha sděloval, že před malou chvílí, před minutinkou odešli paní baronka i pan baron s paní Kubešovou a s profesorem Kubešem. Podle rozhovoru, jejž vedli v předpokoji a na schodech, soudil, že šli podívat se na Ačince.

Dosti podivné zaměstnání o Novém roce, dopoledne, v čas recepcí.

Hosté zavrtěli hlavami, sešli zvolna dolu a pozdrželi se před domem v zábavné i mrzuté nerozhodnosti, co počíti.

Než se dámy rozmyslily a rozešly, objevili se na široké cestě městského parku pan Doubek s paní Doubkovou, spěchající směrem od prodloužené Hybernské ulice, kdež bydleli.

„Račte s námi!“ pobízel sochař. „Běžíme za baronovými. Pospěšme si, uslyšíme něco zajímavého.“

Ida, Fides a Gisela podrobily se naléhavému pozvání.

„Sběhlo se to tak,“ pokračoval pan Doubek cestou, obrátiv se k paní Čenské. „Přijdu k vaší paní sestře se svou výroční poklonou a zastanu tam profesora s chotí. Paní profesorová žádala vašeho pana švakra velmi, aby jí prokázal laskavost — ale pardon, vy nevíte o nejnovějších událostech v domě Kubešových, poslyšte laskavě: Oba manželé jsou znesvářeni. Profesor chce se dáti na po-

kání a získati sobě ztracenou přízeň rozhodujících kruhů filologických spisem vědeckého díla o správnosti tvaru „chtí“ na místě užívaného a brusičskou vládou milostivě dovoleného variantu „chtějí“. Tomuto úmyslu opřela se paní Kubešová, chtíc a chtějíc, abychom my čeští ubožáčkové nebyli už dále skracováni ve skrovné svobodě svého chtění. A poněvadž sloveso chtíti náleží k nejběžnějším v každodenní konversaci, srazili se rozvadění manželé v kruté půtce o spornou koncovku každé hodiny, kdykoli ozvalo se mezi nimi sloveso chtíti v jakémkoli sklonění. Rozhořčenosti přibývalo na obou stranách, až konečně paní Kubešová povolila. Ale jak! Vzdorovitou manifestací. Odnesla všechen papírový materiál svého českého jazykozpytu do kuchyně pod koláče a zapřisáhla se, že si na českou filologii už ani ve snách nevzpomene. Nevypravovala to sice sama, ale naše služka zvěděla o této vojně od její služky. Profesor zachránil sice brusivo své rozezlené manželky od promaštění a upečení, ale nedovedl zabrániti, aby se paní Kubešová v prvním hněvu nerozpomenula na svou starou zálibu v exotických řečích. Obnovila s energií vzdorovité mysli studium malajštiny a donutila dnes vašeho pana švakra, aby jí byl nápomocen. Slíbil, že jí půjčí něco, shledá-li zbytky knih a zápisků, přinesených z holandské Indie, a vyhověl i jejímu pilnému přání, seznámiti ji osobně s Ačinci. Tito polodivoši jsou prý dnes totiž poslední den v Praze, a dopoledne bude asi návštěva v jejich boudě slabá. Já se také rád poučím, běžel jsem domů pro zenu, a nyní spěcháme za baronovými a Kubešovými. Jdou zvolna před námi. — Ani jsem nevěděl, že by váš pan švakr byl sloužil v nizozemské armádě!“

„Tak? Nu, ovšem, on o tom nerad mluvívá,“ připouštěla Ida. „Vytrpěl tam dosti svízelů, nemocí, byl raněn, a na konec mu nedali ani pensi, nýbrž pouze dovolenou do Evropy. Nechtí připustiti, že by si byl ve službě ublížil na zdraví tou měrou, aby měl práva na výslužné. Pře se o to posavade se správou indoholandského vojska. Přeji a doufám však, že jeho nároky posléze přece budou za platné uznány. Vždyť strávil v Indii přes osm let — od roku 1871 do jara roku 1880, — súčastnil se všech bojů proti Ačinům a opustil tuto zem teprv po jejím úplném podrobení. Byl vyznamenán, povýšen za majora a vrátil se do Evropy dosti zmořený. Zpět se mu nikterak nechtělo. — — Nu, myslím, že ho již nedostihneme. Odtud vidíme až k boudě Ačinců u sadů Čelakovského a po celé cestě nepozoruji jedinou postavu, podobnou mé sestře nebo jejímu muži, paní Kubešové nebo profesorovi —“

Ida měla pravdu. Nedohonivše hledaných vešli sami do veliké, solidně z prken sroubené boudy, polepené strakatými malbami, které s musejního staveniště přítomnost vzácných hostí z malajského archipelagu rozkřikovaly.

Nával diváků byl značný. Blížilť se počátek produkce. Sochař razil svým čtyřem dámám zvolna cestu hemživým davem, jímž nesnadno bylo k zakoupeným sedadlům první třídy se dostati. Poslední místa k stání byla obsazena pevným šikem, z něhož nikdo nechtěl povoliti, aby nebyl odstrčen a o své dobyté příznivé hlediště oloupen. Hranáči nastavovali jako hluší své lokte a široké plece, výrostci odpovídali úšklebky a drzými jazyky, chůvy a bezstarostní rodičové pouzívali v tlačenici svých dětí za štít.

Pan Doubek požádal dámy, aby chvilenku posečkaly, pokud nevyhlídne stranu, na které Drasovští a Kubešoví sedí, a pokud k nim pomocí služebného mouřenína cestu neproklestí. Jedva že sochař ztratil se dámám z očí, rozstoupil se záhon hlav před nimi, a přes hlouček nedorostlých diváků jako brázdou v obilí bylo viděti do popředí na židle, obsazené baronem a jeho družinou. Pán z Drasova, mající po pravé straně paní Kubešovou, byl vydán v šanc její zvědavosti: Jsa v čilý hovor s ní zabrán, obracel plnou tvář k novým příchozím, aniž by jich viděl.

Gisela a Fides povšimly si šrámů v jeho tváři, a současně zaslechla paní Čenská vedle sebe potutelný chechot a kvapné upozornění: „Vidiš, vidiš, jak ho poznamenala!“

Holčina smělého vzezření, vyzývavě oblečená, nahnula hlavu hledíc směrem namířeného ukazováčku svého společníka, vyčouhlého mladíka s chytráckou, sežloutlou tváří, oděného rovněž s ucouranou a otřenou úpravností, jakáž bývá ozdobou lidí, nazývaných v pražském argotu „Pepíky“. Ukazoval přímo na pána z Drasova.

„A kdy to bylo?“ tázala se živě, v škodolibém účastenství ženština odporným, polo sípavým, polo chraptivým hlasem.

„V noci z prostředního svátku na minulou sobotu,“ vykládal ostrý hoch. „Setkali se na ulici, ona se naň pověsila, víš, — ona to umí — on si ji zavedl ke ‚zlatému kanci‘ jako na táčky, a to si dal. Přišel ji právě do rány, má na něj už dávno s vrchu. Že prý ji na čisto zkazil pořádného pána. Ta mu vyprala duši! Podařená švanda! On si už nevěděl rady, začal volati policii — považ, takovému baronovi musí býti už notně zle, než si zavolá k své ostudě policii — ale my jsme se k tomu přihodili dříve nežli strážníci, a pomáhali jsme — jí, toť se ví! Hehe! Neptej se, jak se mu vedlo! Pak jsme vzali do zaječích, ale ji sebrali. Je za mřížemi. Pro vydírání, násilí, pro urážku na cti, a kdož ví co všechno. Však ona se vyseká, vždyť víš, jaká podšívka je Bryta!“

„Proč by se vysekávala?“ syčela holčice. „Vždyť on sám jistě už pěkně prosí, aby ji pustili, nebo aspoň aby od něho žádnou žalobu na Brytu nechtěli —“

Paní Čenská byla Gisele a Fides velmi povděčna za malou nešetrnost, kteréž se dopustily, zabravše se mezi sebou v hovor a ignorujíce chvíli lékařku i všechno kolem sebe.

Proto tedy nepřišla Bryta ani dne 27. prosince, v čas největší nouze Louisiny na Žižkov, ani následkem pozvání v novinách později k lékařce!

V tom přicházel již pan Doubek a doprovodil dámy vynucenými průchody k sedadlům.

Oběma společnostem nezbylo téměř ani času vyměniti nejnutnější pozdravy a gratulace, neboť již zaduněl prostorem temný zvuk velikého gongu a na malou estradu vystoupil pestře oblečený muž, mynheer Pieter van Kemink, impressario Ačinců.

„Dámy a pánové!“ rozkřikl se huhňavým hlasem, zkomolenou němčinou. Spustil nejprve malou, obsažnou však populární přednášku o zemi, lidech a přírodě na Sumatře, zvláště však v Ačinu.

Útrpný úsměv a povržlivé poznámky pana Drasovského odvrátily pozornost společnosti od výkladu impressariova. Pán z Drasova způsoboval zatím žalost paní Kubešové dokazováním, že ačinská mluva liší se dosti

podstatně od jazyka obecně malajského, že na Sumatře rozeznává se čtvero národností, Niasové, Ačinci, Batové a vlastní Malajci, kteříž také ve mravech, stylu se rozcházejí, ač veskrze téměř islam vyznávají, přes to starým domácím mythům, i přeneseným z Indie božstvům brahmanů a budhistů něco víry a pověry zachovávajíce — —

Ostatní společnost, nemohouc bráti účast na tlumeném hovoru baronově s Quirinou, prohlížela zařízení boudy.

Tětivu obloukového auditoria tvořil ačinský kampong, osada, skládající se z několika hezounkých chýší, upletených jak ozdobné klícky z bambusu a listů kokosových. Podobnost chatek s klíckami byla sesílena jejich povýšením; vznášely se dosti vysoko nad zemí na bambusových kolech. V středu osady čněly dvě značnější budovy, mohamedánská modlitebna, mesidžit a dům náčelníka, stojící rovněž na trámech, sroubený pevněji z prken a tyček, opatřený pavlačí, okrášlený řezbami i malbou a rozdělený uvnitř po mohamedánsku v selamlik a v haremlik. Nad ním vlál prapor ačinský, stříbrný půlměsíc s hvězdou v rudém poli. Před každou chýší houpala se klec, ve které vrkal a cukroval manuk gégugur, holubice z druhu hrdliček, pták v Ačé velice oblíbený. V uzavřené, palisadami a trním ohrazené osadě proháněli se pak volně po lanech, tyčích a železech nebo pohrávali si za mřížemi opové všech velikostí, velicí netopýři, antilopy, papoušci, tapírové, létavé veverky, tygři, obrovské želvy, malajští medvědi, leguani, sloni a jiné a jiné cizopásné zvířectvo ze zadní Indie. Po stěnách a na sloupech bylo rozvěseno učiněné museum, zbraně, domácí nářadí, přístroje a náčiní, výrobky, látky a vyšívání velice krásné a původní, a ve vitrinách blíže divákům postavených vyloženy pak rozkošné práce zlatnické, řezby ze dřeva i ze sloniny, kromě množství všelikých jiných předmětů. Nejvíce obracela k sobě zraky modla, stojící uprostřed osady mezi domem pohlavára a mesidžitem, socha osmiramenné bohyně Ratubintang-ngelu, královny živých hvězd, jejíž ctění uchovalo se v některých krajích ačinských, jinak fanaticky mohamedánských. Před kamennou, nad míru měkce a kypře modelovanou kráskou ležela oběť, hromada kvítí, a kouřilo kadidlo, jehož dým líbal vnadnou postavu, halil její nahé údy v závoj mráčků a propůjčoval svým mihotem sose zdánlivý život. Bylo jakoby její prsa dýchala, ruce se chvěly, drahokamové oči vábivě jiskřily. Oděna byla pouze sarongem, jejž spínal kolem boků těžký a drahocenný pás. Obruče a náramky obepínaly její kotníky a kolena, objímaly její útlou taillí, ruce, nad lokti a ramena, těžký mnohonásobný nákrčník venčil její hrdlo, a na hlavě trůnil jí vysoký, mitrovitý diadém trpytící se jako vodotrysk srsivého lesku zlata i drahokamů. Krom přebytečných ramen, jež snadno si bylo lze odmysliti, an dosti nesouvisle z pozadí sochy vyčnívaly, byla bohyně v pravdě luzná.

„Z tohoto rekovného a velezajímavého národa ačinského shromáždila se mým přičiněním vybraná četa mužů i žen," pokračoval mynheer van Kemink po krátké přestávce učiněné závěrkem všeobecné přednášky, „aby navštívila Evropu. Dámy a pánové! Dovolím si vás obeznámiti se svou společností, kterouž tvoří kníže, jeho dcera, tři šlechtici, dva kněží (malim a chatyb), šest dám, čtyři tanečnice, sedm bojovníků, pět hudebníků a deset sluhů, bývalých otroků, mnou vykoupených, ač ve službě svých panů zůstali. Radža Kylat Pandžang — "

Van Kemink zabořil svůj pohled do vchodu paláce v kampongu. Záslona se hnula, na pavlač vystoupil zralý muž tmavohnědé pleti s jiskrnýma černýma očima. Kolem hlavy měl ovinutý turban hadžiho, se zlatým třepením, na plecích krátký, zlatem premovaný a vyšívaný hedvábný kabátec, kolem těla hedvábný sarong, spjatý drahocenným pásem, v němž tkvěla malajská dýka, kris. Opíraje se o bambusové kopí, obzíral pokojně diváctvo.

„Nějaký chlap, sebraný na ulici v Batavii nebo — připouštím — v Penadžongu," prohodil pán z Drasova na ponečení své společnosti. „Ti lidé jsou si podobni a po letech težko se rozezná —"

„Radža, to jest kníže Kylat-Pandžang, jejž dovoluji si vám, dámy a pánové, představiti, býval vasalem sultána ačinského. Knížectví Langit-tarong, v němž panoval, leží hluboko v bývalém sultanatu Ačé, v horách, i vzdorovalo nejdéle zbraním holandským. Radža Kylat-Pandžang narodil se v roce 1845, vykonal pouť do Mekky, procestoval Turecko, Persii, Afghanistan, Indii a ujal se vlády v roce 1863. V roce 1864 pojal za choť princeznu Bulan-monde, dceru svého lenního pána, sultána Mandzura saha, kteráž byla perlou proslulého harému sultánova, obsahujícího 739 vyvolených krasotinek a střeženého ve dne v noci dvěma sty objíždějícími jezdci. Když sultán Mandzur sah v roce 1870 zemřel, stal se kníže přední a nejsilnější oporou nové vlády, kteréž za mladého nástupce uchopil se mocnou rukou vezír Habib Abderrhaman, dříve Elias-Sidi-Mohamed zvaný, švakr radžův."

Pan Drasovský přestal provázeti výklad poznámkami. Svaly jeho tváři tuhly znenáhla ve výrazu pozorného naslouchání a — vzpomínání —

„Jak známo," pokračoval zatím impressario, „došlo v roce 1873 k vražedné válce mezi Nizozemci a sultánem Ačinským. Radža Kylat-Pandžang slétl jak orel se svých hor a za ním jako tisíc sokolů tisíc vybraných bojovníků. Vrhli se v prvních řadách Nizozemcům vstříc. Dne 6. dubna 1873 přistáli za krvavého boje Holanďané. Radža odpíral jim a podlehl v litém zápase toliko převaze evropské palné zbraně. Několik set mrtvol pokrývalo bojiště. Dne 8. dubna vystoupila celá holandská armáda pod velením generála Köhlera na břeh a od toho dne až do 11. bojováno bez přetržení. Dámy a pánové! O krutosti těchto bojů učiníte si malé ponětí, když považíte, že Holanďané za týden urazili od pobřeží do vnitř země jedva osm kilometrů. Tak houževnatý odpor kladli Ačinci v boji na život a na smrt pod velením rekovného a důmyslného radžy. Nejzuřivěji válčeno o pevný velechrám ačinský, rozlehlou budovu hlavního mesidžitu před kratonem sultanovým. Třikráte sveden oň vražedný boj. Dobyt Holanďany, vyrván jim zase Ačinci a vzat zase královskými útokem. Po druhém ztečení mesidžitu setkali se Holanďané proti kratonu postupujíce s nejvzteklejším odporem. S kratonu chrlila na ně přečetná dělostřelba i drobná palba smrtící liják a proti nim útočily šiky Ačinců, rozlícených ztrátou své svatyně a hrobů svých sultánů i nebezpečím, ve kterém nalézal se kraton, ohnisko i středisko ačinské říše. S otevřeným koránem v levé, s břitkou tureckou šavlí v pravé ruce vrhali se malimové a chatybové ve fanatické neohroženosti Holanďanům vstříc,

a za knežími, za slovem božím valily se pluky věřících s řevem „il allah“, bez rozmyslení, ba nadšeně smrti vyhledávajíce. Po několika ranách z americké neb anglické pušky, nabité olovem, ve kterém jest zalit ostrý střípek skla nebo porcelánu, chopí se Ačinec oštěpu neb ostrého klevangu — šavle —, skočí jak tygr na nepřítele a konečně tělem k tělu přitisknut vyrve z opasku kris na protivníka. V rozhodné bitvě na poli mezi velechrámem a kratonem setkali se oba vůdcové. Radža Kylat-Paudžang postavil se v čelo svého zadního voje, aby kryl ústup do kratonu. Vrazil jak hrom do řad Holanďanů a rozrvv jejich šiky, prodral se až ku generalu Köhlerovi. Vlastní rukou, dobře miřenou ranou z pistole, srazil nizozemského vojevůdce s koně mezi mrtvoly, obhájil vítězně ústup svých vojsk, zastavil pochod nepřátel, ochromil je zmatkem a zděšením. Pak hájil kratou proti novému veliteli, plukovníku van Daalenovi, proměnil hrad v sopku, která bez ustání záhubu v holandské pluky metala, a odraziv veškeré útoky Nizozemců ve dvoudenních hrůzných bojích zahynul je konečně přemožené na pobřeží.“

Dámy v okolí barona Drasovského věřily mynheerovi na slovo; blesklť k nim radža chvílemi zlověstným pohledem, ostrým jako kris, jako klevang, jak oštěp, jedovatým jako malajská kule, vypálená proti prsům barona Drasovského.

(Pokračování.)

Milostná povídka.

Napsal *Brander Matthews.*

Pochybný, nijaký únorový den, v němž od božího rána brzo padal sníh, brzo pršelo, skončil k večeru tuhým mrazem. Robert White vystupoval po širokých kamenných schodech k domu paní Albertsonové, a když zazvonil, byl ze srdce vděčen dnešnímu pohostinství této elegantní New-Yorkské dámy, v jejíchž salonech shromažďovala se co den nečetná sice, ale vybraná a vždycky vítaná společnost. Robert White nebyl sice denním hostem, k tomu scházelo mu při jeho zaměstnání času, ale vřele vítán byl vždy. Dnes po delší chůzi ostrým pronikavým zimním vzduchem bylo mu očekávání věcí, které přijdou, zvláště příjemným. Znal dobře ty malé přívětivé večerní hostinky u paní Albertsonové. Vlídné přijetí, představení nějaké hezoučké dívce, bezpochyby tak duchaplné jako krásné, důstojný průvod do prostranné jídelny, roztomilé dîner, ne příliš dlouhé, ne příliš krátké, tak dobře předložené jako připravené, a konečně číška dobré kávy a dobrý doutník a příjemná hodinka hovoru se čtyřmi nebo pěti neméně příjemnými pány, mezi nimi byl pan Albertson, manžel hostitelky — ve světě elegantním známý jen co „paní Albertsonové choť“, jinak ale bystrý a duchaplný člověk, jenž ponechával péči o domácnost úplně své manželce — očekávání toho všeho bylo by za takového večera snad každému věcí vítanou.

Vše bylo v nejlepším pořádku, pan White přicházel jen o minutku později a to bylo příčinou, že hostitelka, nečiníc dlouhých okolků, ihned jej přijala pod svá ochranná křídla a představila jej velmi krásné dívce.

„Slečno Blanko,“ řekla, „zde jest pan White, kterému vás pro dnešní večer svěřuji.“

Když se White ukláněl před mladou dámou, kterou mu paní Albertsonová byla představila jako Blanku, přál si, aby byla hostitelka laskavě připojila také její příjmení, poněvadž jest to nad míru nepohodlné, neví-li člověk, s kým vlastně mluví. Avšak nebylo času k dotazům; těžká velourová portiera se u salonu rozhrnula, a ctihodný, černý sluha oznamoval, že je připrojeno. White podal rámě slečně Blance, i odcházeli do jídelny za panem Albertsonem s paní Suttonovou; hostitelka vedena soudím Gillespiem končila malý průvod.

U tabule bylo čtrnáct osob, — počet příliš velký k hovoru všeobecnému a proto tedy příhodný k důvěrné rozmluvě mezi dvěma, kdož seděli vedle sebe. White měl po levé straně paní Suttonovou, ale tato byla příjemně bavena panem Albertsonem a White promluvil s ní po celý večer sotva několik slov. Vedle slečny Blanky seděl vyhublý, malý, hysterický človíček, pan C. Mather Hitchcock, kterého White znal jen málo a jenž Blance patrně nebyl příjemný, jak White poznal na první pohled. Tak stalo se, že byli mladý muž a Blanka docela odkázáni na sebe po celou dobu, co seděli u stolu.

„Takový nijaký den jako dnes činí přívětivost domu paní Albertsonové ještě vítanější než kdy jindy,“ začal White, jen aby prolomil led; „nemyslíte?“

„Byl to den, kdy člověk rozumí, co myslí proroci povětrnosti, když mluví o průměrné temperatuře New-Yorkské,“ odvětila s úsměvem.

„Doufám, že nechcete říci, že by byla průměrná temperatura New-Yorkská nízkou. Žiju zde pouze několik let, ale jsem hotov hájiti podnebí New-Yorkské až do nejhorších konců.“

„Tedy musíte hájiti také počasí dnešní,“ odpověděla dívka vesele, „neboť končilo velmi zle. Jste prorokem povětrnosti?“

„Co jest prorok povětrnosti královně, sedící po celý den ve svém boudoiru s hlavou svého zamilovaného chrta na klíně?“

„Na to mám snadnou odpověď. — Co jest královna králi sedícímu ve svém pokoji a počítajícímu peníze? Neboť aspoň zdá se, že tak většina New-Yorkčanů tráví své dny.“

„Ale já nejsem obchodník,“ vysvětloval White, pomýšleje, že je Blanka čiperná dívčina se všemi pěti pohromadě, a lituje znova, že nedozvěděl se jejího jména.

„Říká se, že jsou jenom dvě třídy lidí, kteří pohrdají obchodem a nikdy nepracují — aristokraté a tuláci,“ odvětila zlomyslně. „Mám soudit, že jste aristokrat, nebo tulák?“

„Lituji, že nejsem ani jedno ani druhé. Tulák bývá často filosofem, — arciť, peripatetické školy, a aristokrat bývá obyčejně gentlemanem a často dobrým chlapem. Ne,

obávám se, že se váš úsudek zakládá na nepravých premisách. Nejsem obchodníkem, ale proto přece dobývám si svého chleba denní prací. Jsem žurnalista, jeden z redaktorů ‚Gothamských novin‘.“

„Ó, vy jste redaktor? Jak mne to těší! Přála jsem si vždycky poznati nějakého redaktora.“ pravila slečna Blanka se vzmáhajícím se interessem.

„Teď vidíte jednoho před sebou. Jsem zde dnes na výstavě od sedmi do devíti večer.“

„A jste vy skutečný redaktor?“ tázala se, dívajíc se naň zvědavě.

„Jsem žurnalista a píšu úvodní články a feuilletony, tak že se mohu považovati za část redakčního ‚my‘.“

„Úvodní články píšete?“

„Ovšem. Napsal jsem jich na lokte — snad na míle.“

„To je roztomilé! Úvodní články velkého listu mi vždycky nějak připomínají edikty Benátské rady desíti — nikdo neví, či jsou, a přece se všechno před nimi třese.“

White se usmál: „Náležíte snad k nějaké politické straně?“

„Ovšem že, náležím a proto čtu ‚Gothamské noviny‘.“

„Tedy jest naše práce více než odměněna.“

„A teď mi řekněte, pane White, kterou část novin píšete?“

„Řekněte mi, kterou část novin čtete? — ale myslím, že bych snadno uhodl. Začínáte vždy s ‚úmrtími‘ a končíte ‚sňatky‘. Není-li pravda?“

Slečna Blanka váhala chvilku, zarděla se trochu, při čemž White nemohl nepozorovati, že jest ještě krásnější, než byla zprvu — a potom se přiznala.

„Ano, čtu úmrtí napřed; a proč ne? Naše odcházení ze světa jest pro nás největší věcí, kterou zde činíme.“

„Kromě sňatku — a proto asi čtete oznámení těchto hned v druhé řadě?“

„Myslím, že tak. Přiznávám se, že čtu o sňatcích velmi ráda. Ovšem znám jen velmi málokterou z nevěst, — ale to nic nedělá; člověk se může tím více oddat všelikým roztomilým domněnkám. Je to, jako když čteme pouze poslední kapitolu novely, a můžeme si pak vybásniti jak chceme vše, co předcházelo.“

„Tedy máte ráda staromodní novely, které končily vždy jako pohádky: A tak se vzali a byli šťastně živi až do smrti.“

„Vskutku, ano!“ odvětila horlivě. „Nevidím-li na konci povídky myrtového vínku a svatebních koláčů, jsem sklamána.“

„Trvám tedy, že chcete, aby jednala povídka vždy o zamilovaných?“

„Není-li povídka o zamilovaných,“ odvětila energicky, „není to povídka vůbec. Píšete vy povídky, pane White?“

„Dopustil jsem se toho zločinu několikráte. Před několika měsíci měl jsem v ‚Gothamských novinách‘ nedělní povídku ‚Papoušek, který mluvil ze spaní‘; byla to malá studie z psychologie zvířat. Nečtla jste ji?“

„Nepamatuji se,“ řekla váhavě. „Obávám se, že jsem ji přehledla.“

„To jste ztratila velký kus duševní pochoutky,“ řekl žurnalista humoristicky. „Obraznost jest často podivnější než pravda, a v celém ‚Papoušku, jenž mluvil ze spaní‘, nebylo jediného skutečného fakta.“

„Byla to tedy fantastická povídka?“

„Ano, poněkud výstřední.“

„Musíte mi ji poslat. Mám ráda podivné pohádkové povídky, jenom nesmějí chtít býti žertovny. Říkají, že nemám smyslu pro humor, a já zajisté mám nerada někoho, kdo chce býti vší mocí humoristickým.“

Pamatuje se určitě, že jeho ‚Papoušek mluvící ze spaní‘ byl od několika přátelských kritiků uznán za jeden z nejzábavnějších a nejkomičtějších výtvorů spisovatelské fantasie, uznal White za vhodnější tuto povídku slečně Blance neslíbiti.

„Snad by vám byla vítanější jiná črta, kterou jsem uveřejnil v ‚Gothamských novinách‘. Nazývala se: ‚Na konci provazu‘, a líčí se v ní starý podivín, jenž po celý svůj život sbíral kousky oprátek, na nichž byli oběšeni nejpověstnější vrahové.“

„To je hrozné!“ zvolala a zachvěla se; hned na to však tázala se zvědavě: „A co s nimi dělal?“

„Ukládal si je pečlivě do sbírky, přilepil na každý kousek řádnou cedulku a zamýšlel se nad nimi tak dlouho, až ztratil rozum; potom je spletl v jeden provaz a oběsil se na šibenici, kterou si zvláště vynalezl.“

„Ale to je hrozné!“

„Řekla jste, že vás humor nebaví.“

„Nucený humor zajisté ne, ale něco tak hrozného také ne. Baví-li mne něco příšerného, musí to býti příšernost pravá, nikoliv hrůza. Skutečnost jest hroznou; příšernou dovede býti pouze obrazotvornost.“

„Mám v práci povídku jinou, bude to knížečka a nazvu ji: ‚Doupě upíra‘.“

„Ten název skutečně láká, — škoda, že kniha ještě nevyšla, tu bych čísti musila.“

„Jsem již tedy napřed jist, že prodám aspoň jeden výtisk.“

„O já jsem očekávala, že mi jeden pošlete sám a sice s věnováním od autora.“

Robert White pohledl na ni s úsměvem. Pozoroval ten živý, ohnivý výraz jejího oka a pomyslil si, že, kromě jedenkráte, nikdy ještě neviděl roztomilejší dívčiny.

„Dostanete jeden z nejprvnějších výtisků,“ řekl, „jeden, složený z vývěsních archů, jak se říká.“

Zde byla pozornost jeho i její vyrušena zázračně lákavým humrem podávaným v šerry a připraveným jako želva terrapina. To byla specialita v umění paní Albertsonové Virginského kuchaře. Když pak této lahůdce věnováno bylo dostatečného zřetele, zapředen hovor znova.

„Chtěl byste mi vyprávěti některou z povídek, kterou chcete napsat?“ tázala se Blanka.

„Zde — teď — u stolu?“

„Ano; proč ne?“

„Hrajete v šachy? Myslím, zdali té hře rozumíte?“

„Myslím, že je to hra neústupně pedantská: hrávala jsem ji se svým dědouškem.“

„Chtěl jsem napsati povídku pod názvem: ‚Královna živých šachových figur‘: ale —“

„To je roztomilý název. Pokračujte.“

„Jste si jista, že vás to bude zajímat?“

„To nemohu říci, dokud nezačnete; a nebude-li mne to zajímat, začneme mluviti o něčem jiném.“

„O povětří?"

„Uhodl jste a nyní vypravujte?"

Pokynula mu velitelsky hlavou, což nemohl White neuznati za rozkošné. V hovoru ostatní společnosti kolem stolu nebylo přestávky. Pan Albertson zaujal celou pozornost paní Suttonové a kyselý pan C. Mather Hitchcock dostal se konečně do živého sporu se svou druhou sousedkou. Takž tedy White začal:

„Totoť jest povídka o královně živých šachových figur. Jednou, za onoho času —"

„Nenávidím povídek začínajících s ‚jednou za onoho času', vskočila mu Blanka do řeči."

„Učiňte tedy jednou výminku a návidte povídku mou. Tedy byl jednou jeden mladý Angličan a ten byl lékařem v Indii. Byl to roztomilý, krásný, mužný mladý hoch — "

„Blondýn, nebo tmavovlasý?" tázala se dívka. „To je velmi důležité. Žádný hrdina mne ani s polovice tak nezajímá, když je snědý."

„Můj hrdina bude tedy tak rusý, jak jen mladý Brit má být. Teď stalo se, že cestou do Indie slyšel tento mladý junák velmi mnoho o krásné, mladistvé Angličance, dceři vysokého hodnostáře ve službách Východoindické společnosti —"

„Zamiluje se do něho?" přerušila jej Blanka.

„Ovšem že."

„Tedy jest to povídka milostná?"

„Zajisté," řekl autor s důrazem.

„Tedy můžete vypravovati dále; myslím, že mne to bude zajímat."

A White pokračoval:

„Mladý lékař doslechl tak mnoho o její kráse, že zahořel úzkostlivou touhou spatřiti ji. On cítil, že až prvnikráte ji zočí, bude to rozhodující chvíli v jeho životě. Byl presvědčen, že se do ní zamiluje na první pohled. Ale když se dostal na místo svého určení, byla ona právě návštěvou v Kalkutě a mohlo to trvati měsíce, než se navrátí. On však obrnil se trpělivostí, spřátelil se s jejím otcem a konečně bylo mu popřáno uviděti malou její podobiznu, shotovenou od nejlepšího umělce v Indii. Tato miniatura více než potvrdila pověst o její kráse. Pohled na ni měl podivný a mocný dojem na doktora a jeho touha, spatřiti krásný original, se zdvojnásobnila. Z Kalkuty přicházely pověsti o spoustách a zmaru, jejž vzácná kráska působila v srdcích mladých anglických vystěhovalců, ale zároveň také pověsti, že srdce její zůstalo ke všem chladné. Nenalezlať ještě muže své náklonnosti, i povídalo se, že jest na to příliš romantická, a že si chce zvoliti pouze toho, kdož ji bude hoden, zkrátka někoho, kdo se pro ni odváží nějakého smělého a odvážného činu. Mladý doktor slyšel vše to s ochabující nadějí, neboť zajisté nebylo skoro ani možno, aby kdy si ji získal nějakým hrdinským skutkem. Kdež bylo k tomu příležitosti? Konečně přišla novina, že se dívka vrátí do otcovského domu, zároveň však přišel doktorovi rozkaz, aby ihned připojil se k vojenskému sboru, jenž byl vyslán proti vzbouřeným horským kmenům. Než odešel, navštívil otce a dlouho, dlouho díval se na miniaturu a tak odebral se za svou povinností s těžkým srdcem, neboť miloval ženu, kterou byl nikdy nespatřil. Sotva že byla četa lékařova odtáhla, nastaly nesnáze téměř po celé Indii. Britští vyslanci a indická knížata počali na se nevražiti a nastalo nebezpečí povšechné vzpoury. Na některých místech vzbouření již vypuklo."

„V kterém roku to bylo?"

„To ještě nevím," odpověděl žurnalista. „Jak vidíte, mám dosud jenom povšechný plán povídky. Budu musit ještě hodně číst, abych nabyl dějepisných fakt a povšechné místní barvitosti. Ale myslím, že je tomu asi sto let nebo tak nějak. Stačí to?"

„Když nevíte, kdy se vaše příhoda udála, nemůžete mi to arciť říci. Ale pokračujte a povězte mi, co víte."

„Dobrá, mladý doktor byl zajat a zavlečen před Radžu, nebo jak jmenují tamější knížata, jenž byl také svrhl britské jho a byl pověstný pro svou ukrutnost. V pravdě byl to ten krve nejlačnější tyran v Indii. Napřed chtěl doktora ihned usmrtit, ale na štěstí rozstonala se právě v tu dobu velmi nebezpečně jedna z jeho nejmilejších žen a doktor ji vyléčil. Tak tedy stal se z odsouzence k smrti první oblíbenec Radžův. Tento zachoval jej při životě, ale proto nebyl lékař bližším svobody."

„A proč ho Radža nechtěl pustit?"

„Protože ho chtěl mít. Viděl, že je to užitečné míti lékaře na blízku a pro budoucnost nechtěl bez něho býti. Po několika marných prosbách vzdal se lékař dalšího žádání o svobodu. Začal osnovati plán na útěk bez svolení Radzova. Jednoho večera nastala dlouho kýžená příležitost. Právě byl přiveden velký zástup anglických zajatců a doktor za všeobecného hluku unikl."

„A útěk se mu podařil?"

„Uslyšíte, až bude na to čas. Ale teď se musíme trochu podívat zpátky, jak povídkáři říkají. Pověděl jsem vám, že Radža poznal v doktorovi šachistu, a že s ním náš milý zajatý musil hráti co večer tři hry?"

„O tom jste se nezmínil ani slovem."

„Ano, tak tomu bylo. Radža hrával s doktorem v šachy, a to bylo příčinou, proč byl náš hrdina opět chycen. Toho večera totiž zachtělo se milému Radžovi šachové partie o něco dříve než obyčejně a doktor nebyl nikde k nalezení; ihned vypraveny jsou silné stráže, kraj kolem prohledán a ubohý lékař byv polapen, předveden jest před knížete, jenž rozkázal, aby byl spoután těžkými okovy a uvržen do vězení."

„A jak dlouho se tam trápil?"

„Jenom do rána. K poledni byl vyveden, okovy mu sňaty i postavili jej pak na prostranný balkon, odkud byla vyhlídka na celý velký dvůr. Toto nádvoří bylo přeplněno lidem a se všech stran střeženo vojskem. Uprostřed bylo velké prázdné místo. Toto prázdné místo byl čtverec, rozdělený v mnoho malých čtvereů střídavě z černého a bílého mramoru. Mimovolně jal se doktor počítati malé čtverce; bylo jich zrovna čtyřiašedesát — po osmi, osmi řadami."

„Tedy to bylo jako velká šachovnice?"

„Ano, byla to velká šachovnice. Nic jiného, a mělo se na ni hráti živými figurami. Hned na to nastal dole v zástupu šum a vyšlo čtvero slonů a zaujalo místa v rozích obrovské šachovnice. Dva z těchto slonů byli pokryti bíle a dva černě. Všichni čtyři měli na hřbetech věžky jako malé hrady. — Potom vyjelo čtvero jezdcův, dva na bílých a dva na černých koních a zaujali místa podle věží —"

„To byli rytíři s koníky! Ó jak romantické to jest!" zvolala Blanka nadšeně.

„Potom přišli čtyři blázni nebo šaškové; v orientu šaškové zastupují naše běhouny. Dva z těchto byli lidé pleti bílé a dva Indové. Postavili se podle rytířů. Potom vytáhly dvě řady vojínů, každá po osmi; osm bílých postavilo se šikem na jednu a osm Indů proti nim na stranu druhou."

„To byli pěšáci, není-li pravda?"

„Ano, pěšáci, nebo sedláci, jak jim také říkáme. Doktor začal nyní tušit, co se bude dít, i spatřil vcházeti jednoho muže bílé pleti a jednoho Inda, oba nádherně oděné, na místa vyhražená pro krále. Malá pážata nesla okraje jejich skvoucích rouch. Konečně přineseny ve dvou palankynech obě královny; doktor viděl, že jedna jest bílá a druhá Indka, ale tvář žádné z nich nemohl rozeznati, věděl jen, že ti bílí jsou jeho krajané, — angličtí zajatci."

„Ale kdo měl hráti," tázala se Blanka dychtivě.

„Kdož jiný nežli Radža a doktor! Radža přišel na balkon a řekl doktorovi, že když se mu chce odsud mermomocí pryč, otvírá mu k tomu sám jedinou bránu. Vyhraje-li tuto hru, že jej netoliko ušetří při životě, ale že bude moci odejíti v pokoji a kromě toho voliti si z anglických zajatců kohokoliv, aby bezpečně odešel s ním —"

„A kdyby prohrál?"

„Že ztratí hlavu. Pro doktora znamenala tedy tato hra v šachy s živými figurami život nebo smrt. Ale statečný, mladý Angličan měl srdce bez bázně a bystrou hlavu a nedal se tedy zastrašit. Ačkoliv to dříve obyčejně nastrojil tak, že s Radžou prohrál, věděl přece velmi dobře, že hraje lépe. Věděl kromě toho, že ačkoliv byl Radža despota a krvelačný lotr, přece dostojí svému slovu, a prohraje-li, že propustí svého zajatce v bezpečí a se všemi poctami, jak byl přislíbil. Tak tedy osnoval doktor svou hru s velkým důvtipem a hrál s větší dovedností, než se Radža nadál. Po šesti tazích přišlo k výměně dvou pěšců. Tito odvedeni jsou hned stranou na dvůr; tam stál kat a v mžiknutí srazil oběma hlavy."

„Jakže!" zvolala Blanka, a div že nevzkřikla. „Nechcete snad říci, že je opravdu zabil?"

„Opravdu. Živé šachové figury, bílé i černé, Angličané nebo Indové, všichni byli zajatci a odsouzeni k smrti. Radža jich prostě užíval ještě pro svou zábavu, než je zabil, — to bylo vše. Jakmile byli průběhem hry vzati, stali se zbytečnými a kat ihned vykonal své dílo."

„A takového něco nazýváte povídkou milostnou?" zvolala Blanka podrážděně.

„Uvidíte. Když viděl doktor osud zajatých figur, ztratil na okamžik všechnu duchapřítomnost. Ale byl srdnatý muž a za chvíli se zase opanoval. Někdo z družiny mu řekl, že všichni tito lidé zemrou tak neb tak, neboť byli odsouzenci, a tak pomýšlel doktor jenom na svůj vlastní život a přestal myslit na živobytí ubohých lidských šachových figur, a Radža dal mu co dělat. Neměl totiž v sázce nic a věděl, že to poslední hra, kterou hraje s doktorem, i hrál s neobyčejnou dovedností a štěstím. S orientalskou krutou vymyšlivostí byl si Radža volil bílé figury, vysýlal stále bílou královnu na loupežné výpravy mezi černé šiky. Doktor viděl, že nevezme-li bílou královnu, bude ztracen; tak tedy nalíčil na ni past a Radža padl do pasti, vyslav bílou královnu proti černému pěšci. Tu mohl se doktor ponejprv podívati bílé královně plně do tváře. Srdce div že mu prsa nerozrazilo, a Radža div že tlukot jeho neuslyšel. Bílá královna nebyla nikdo jiný, než ta krásná mladá Angličanka, kterou již tak dlouho v mysli nosil a ještě nikdy nespatřil. Poznal ji na první pohled, neboť ta miniatura byla dobrou podobiznou, ačkoliv celou tu zvláštní, zázračnou krásu nepodávala; to bylo v skutku jen právem, že oděna byla za královnu. Jakmile ji doktor spatřil, pocítil, že ji miluje vší mocí své duše; žádná láska na první se spatření nebyla náhlejší a neodolatelnější. Na okamžik zůstal tu láskou, úžasem a strachem jako zkamenělý —"

„A co učinila ona?"

„Nemohla učinit ničeho. A co mohl dělati on? Byl to hrozný spor. Vezme-li bílou královnu, bude ihned odpravena. Nevezme-li ji, vyhraje podle vší pravděpodobnosti Radža a ona i on budou ztraceni a zemrou. A on měl teď dvojí zoufalou ostruhu, pobádající jej vyhráti hru: zachránění sebe i jí. A výhra byla tak pochybnou, nevezme-li ji a nevydá tak na smrt, neboť Radža volil si ji za královnu, za nejmocnější vládkyni šachu. A věc stávala se ještě beznadějnější, neboť Radža vida, že jej doktor nechává ustupovati s královnou z největšího nebezpečí, kteréž také hned sám poznal, jakmile tah byl učiněn, a vida, že doktor chce dívku ušetřit, začal hned stavět svůj plán na tomto vzpírání se vzíti bílou královnu; a tak činil s ní stále nájezdy do lékařova, beztoho již zřídlého válečného šiku. Za půl hodiny vypadala hra pro mladého Angličana beznadějně. Méně než polovice z dvaatřiceti lidských šachových figur stála na mramorové šachovnici a z těchto patřila sotva třetina doktorovi. Radža byl ve výhodě počtem, hodností figur i postavením."

„Jak se tedy doktor z toho dostal?"

„Radža důvěřuje příliš svému štěstí zapomněl opatrnosti a učinil první chybný tah. Doktor postřehl slabou stránku svého protivníka a prostudoval ji, jakoby to byla docela obyčejná hra nebo problem v šachovních listech. Náhle probleskio mu hlavou rozluštění. Ve třech bleskových tazích byl ustrnulý Radža mat."

„A tak byli zachráněni, on i ona?"

„Zachráněni! A vzali se a byli živi šťastně až do smrti. Vidíte, milostná povídka má tak šťastný konec, jak si toho jen přáti můžete."

„To je všechno velmi dobré," řekla slečna Blanka, „ale zde učinil muž všechno. Myslím, že také ona měla něco dělat. A ona je zde jako ledová panna bez hnutí."

„Jest milována," odpověděl autor, „či to nestačí?"

„Vy pravíte, že ona jest milována, avšak nevím, zdali miluje sama? Vy mi řeknete, ano, ale tu mi stačiti musí pouze vaše slovo; vy jste však muž a snadno lze se vám mýliti v takových věcech."

„Co více mám říci, abych vás presvědčil, že také ona milovala svého ženicha?"

„Říci ovšem nemůžete nic, anebo říci můžete všechno, to však nestačí, vy jste měl nechati dělat něco také jí. Nevím co, ale cítím, že měla vykonati něco velkého, hrdinského, šlechetného, něco, čím by si také ona získala

obdivu čtenářova. Byla bych ji ráda viděla ochotnu obětovati život za muže, jejž milovala."

„Slovem, chtěla byste míti za hrdinku nějakou Jeanne d'Arc?"

„Nikoliv, spíše nějakou Marii Stuartku, prahnoucí milovat a býti milovánu, a hotovou k činu i smrti — ženu činného ducha a ne pouhou trpnou loutku jako ta slabá dívčina, kterou si vzal váš doktor."

Robert White spozoroval, že malé toto rozčilení zvýšilo její ruměnec a že ten ruměnec jí velmi sluší.

„Nezbývalo by nám tedy než vrátit se k rytířským dnům Waltera Scotta, k jeho Rebece a Roweně, když chcete míti útlé dívky a hřmotné bojovníky, svištící střely a třpytná brnění, plamenný šarlat a řev polnic."

„Nemyslím tak," odvětila ona. „Také v našem moderním životě jest rekovnosti a mnoho a veliké, třeba chodila světem jenom vážně a v prostém oděvu a kromě toho," dodala, odbočujíc s pravou ženskou obratností, „povídáte nám pouze o nebezpečí, v kterém se nacházeli, a ničeho o jejich zamilování. A to čítávám nejraději. Přečtení dobré milostné scény jest nade vše."

„Snad máte pravdu, ale postřelit Mílka tak, aby vám spadl do knihy jako bílá hrdlička, není tak snadno. Vskutku jest to velmi těžko psáti o scénách milostných."

„Z nedostatku zkušenosti?" tázala se slečna Blanka zlomyslně.

„Tak jest. Nuže jak pak muž vyznává svou lásku?" tázal se White nevinně.

Ruměnec rozčilení byl tou chvílí již zmizel, ale teď rozlil se znova jako záplava po její tváři i hrdle. Mžik váhala, potom hledíc prostě a otevřeně na Whitea řekla: „Což nevíte?"

Pod tímto jejím přímým pohledem bylo opět na něm se zardít, — i zarděl se.

„Prosím, odpusťte, zdála-li se má slova příliš osobní," řekl. „Ale domníval jsem se, že se naskytuje mladé dámě o mnoho více příležitosti k pozorování než muži, a tu jsem doufal, že budete ochotna mi přispěti."

„Myslím, že máte skoro pravdu," odvětila klidně, „domníváte-li se, že bude ‚Královna živých šachových figur' dosti zajímavou bez jakýchkoliv milostných scén."

„Ale mám také ještě jiné povídky," řekl horlivě; „a jednu zvlášť: jest to milostná povídka, jenom milostná."

„To bude vskutku velmi hezké," řekla vážně a jakoby se její mysl náhle byla obrátila sama do sebe.

„Nazvu ji ‚Láska na první pohled'. Vy přece věříte v lásku na první pohled? — Není-li pravda?"

Opět polil ji ruměnec tváře.

„Já — dobře nevím," odvětila.

„Myslil jsem vždy, že jest to článkem víry u mladých dam, ta láska na první se uhlídání článkem víry, bez něhož není spásy, a že jedině láska taková jest ryzí a pravou."

„Nevím, jak jiné dívky soudí," řekla slečna Blanka chladně, „ale já nemám tak pošetilých myšlének."

White chtěl pokračovati v hovoru a prositi o některá pokynutí, jež by mu chtěla dáti k jeho povídce ‚Láska na první pohled', když dala právě paní Albertsonová znamení k odchodu dam. Když slečna Blanka vstávala, zdálo se Whiteovi, že pozoruje na ní lehounkou známku oddechu. Jak odcházela, uklonila se mu s tím brillantním úsměvem, který byl snad jejím největším půvabem. White provázel ji s obzvláštním interessem, když opouštěla pokoj. Těžké záclony u jídelny se zavřely a pánové ponecháni o samotě s kávou a doutníky. Pan Hitchcock přisedl k Whiteovi a začal ihned mluviti o sobě svým obvyklým, rozvláčným způsobem. White byl tak na dobro připraven o aroma kávy a doutníků, i užil nejprvnější příležitosti, aby se dostal ze spárů Hitchcockových a přidružil se v salonu k dámám. Avšak také zde zmocnil se ho Hitchcock, i podařilo se mu sprostiti se ho teprve, když slečna Blanka právě odcházela, rozloučivši se vřele s paní Albertsonovou.

White přikročil ihned k hostitelce.

„Děkuji vám za velmi roztomilý večer," pravil. „Dîner bylo báseň — snesete-li surovost tohoto porovnání — a společnost hodna této básně. Ta malá loupežnice, kterouž jsem vedl ke stolu, byla by mne skoro připravila o srdce."

„Viďte, že jest roztomilá?" zvolala paní Albertsonová nadšeně. „Myslím, že jest tou nejkrásnější dívkou v New-Yorku."

„Jen tak mimochodem, prosím, jak pak se vlastně jmenuje?"

„Vy jste se s ní ještě nesetkal? Jest to dcera starého sudího Van Rensselaera. Vy jste mne přece musil slyšet mluvivat o Mimi Van Rensselaerové, jak jí říkáme? Jak víte, je zasnoubena s Delanceyem Jonesem. Stalo se to právě veřejným tajemstvím. Napřed jej neměla ráda a odmítla jej. Avšak on se jí nabídl poznovu po svém výletu do Evropy, a teď se do něho na smrt zamilovala. Milý Jones býval by tu ovšem byl, ale musil nakvap odejeti k velké stavbě, již řídí v Bostonu, a tak posadila jsem vás u stolu na jeho místo. Znáte přece Jonesa?"

A paní Albertsonová čekala na odpověď.

„Pan Jones jest, jak myslím, bratranec slečny Sargentsovy —" začal White.

„Slečny Sargentsovy? Ovšem že jest. Její otec vzal si sestru jeho matky. Slečna Sargentsova je roztomilé děvče, není-li? Znáte ji snad?"

Teď došla konečně řada na Whitea.

„Jest mou velmi dobrou přítelkyní," pravil s lehkým ruměncem. „Abych pravdu řekl, ačkoliv to ještě známo není, avšak vám se s tou novinou mohu svěřit, — bude se vdávat."

„Slečna Sargentsova bude se vdávat?" zvolala paní Albertsonová, nadšena touto svatební novinkou. „A koho si bude brát?"

„Mne," řekl Robert White.

FEUILLETON.

„Volapük.“

Většina našich čtenářů zná asi „Volapük“ pouze z malé satyrické narážky v Čechově „Hannmann“. Že to jest jazyk mající své gramatiky a slovníky, že co den nabývá více adeptův, málo komu napadne. „Volapük“ má se státi světovou universalní obchodní řečí. Myšlénka stvořiti takovou povšechnou mluvu nabyla za posledních třiceti let značné půdy, zvláště ve Francii, Německu i Rakousku. Přes to, že linguisté popírají možnost složení umělého jazyka skutečné ceny a literáti přirozeně a oprávněně se něčemu takovému vzpírají, jest přece množství lidí, kteří praví, že žijeme v době páry a elektřiny, a že co nemožno je dnes, bude možno zejtra a že budeme míti novou řeč, s kterou cestovatel projde veškerými kraji vzdělaného světa; obchodníci pak že budou své knihy sepisovati jazykem, jemuž rozuměti bude kupec anglický zrovna tak jako brasilský a čínský.

První pokusy utvoření umělé, universalní mluvy sáhají k Descartesovi a Leibnitzovi. Mnoho práce a trpělivosti bylo vynaloženo na studium této věci a přece nenalezeno mezi padesáti neb šedesáti systémy, jež navrženy jsou za posledních dvou set let, jediného, jenž by měl praktické ceny. Konečně vymyslil si polyglota Schleyer na ostrůvku Mainau v jezeře Kostnickém po dvacetiletém studiu jazyk, jejž nazval „Volapük“ a který prý bude tou povšechnou řečí světovou. Schleyer vydlužil si slova z rozličných jazyků evropských a složil dobře spořádanou a jednoduchou mluvnici. Kořeny slov bral hlavně z jazyků romanských a teutonských, nejvíce pak z angličiny.

Ačkoliv se datují publikace Schleyerovy teprve od r. 1881, mají přece již po celé Evropě na tisíce přívrženců. Propaganda obstarávána jest padesáti třemi společnostmi v Německu, Hollandsku, Francii, Švédsku, Rakousku, Anglii, Americe ano i v Syrii.

Každý, kdo rozumí nějakému romanskému nebo germanskému jazyku, může se naučiti Volapüku za několik měsíců. Všechna statná jména jsou rodu mužského, kromě těch, která znamenají bytosti ženské. Velmi jednoduchými pravidly odvozují se od statných jmen jména přídavná a slovesa. Všechna jména přídavná končí se na *ik*. Na př. *nul* novota, *nulik* nový. Jest pouze jedno skloňování a časování sloves jest co nejjednodušší. Abychom podali malý překlad souvislého Volapüku, otiskujeme zde Otčenáš, arciť v překladu doslovném.

***Fat** obsik, kel binol in süls, nem olik pasanu-*
Otče náš, který jsi v nebesích, jméno tvé buď ono
komös; kinan olik nakokomos: vil olik jeno-
posvěceno; království tvé ať (ono) přijde; vůle tvá staň
mös su tal aslik in sul: givolos obes tudel bodi
se na zemi jako na nebi: dej nám dnes chléb
obsik delik e fogivolos obes nofis nobis aslik fo-
náš vezdejší a odpusť nám viny naše jako od-
givobs utes, kels enfoooms obis: e noletolos
poustíme my těm, kteří hřeší proti nám; a nenech
obis paberikodön fa tenud, sod delivolos obis de
nás býti přemoženy od pokušení, ale zbav nás od
bad. Jenosöd.
zlého. Staň se.

Překládáme arciť jen z hruba, neboť nejsme ve Volapüku ještě tak zkušeni!

Členů jako němčina a angličina Volapük nemá.

Statné jméno deklinuje se na př. takto: Nom. *dom*, dům; Gen. *doma*, domu; Dat. *dome*, domu; Acc *domi*, dům. Množné číslo tvoří se příponou *s* k pádům čísla jednotného.

Jméno přídavné tvoří se jak řečeno příponou *ik*; tedy *dom*, dům; *domik*, domácí, domový.

Příslovka utvoří se přidáním *o* k jménu přídavnému: *domik*, domácí; *domiko*, domácně.

Náměstky jsou: *ob*, já; *ol*, ty; *om*, on; *of*, ona. Přidáme-li *s*, máme v množném čísle: *obs*, my; *ols*, vy; *oms*, oni; *ofs*, ony. Náměstky přivlastňovací utvoří se přidáním *ik*. *Obik*, můj; *olik*, tvůj; *omik*, jeho; *ofik*, její; *obsik*, náš, *olsik*, váš atd.

Slovesa odvozují se od jmen statných. Na př.: *Pük*, mluva; *pükon*, mluviti. Při časování přidávají se jednotlivé osobní náměstky. Tedy: *pük*, mluviti; *ob*, já: *pükob*, mluvím; *pükol*, mluvíš; *pükom*, on mluví; *pükof*, ona mluví; *pükobs*, mluvíme; *pükols*, mluvíte; *pükoms*, oni mluví. Časy tvoří se s předponami *a, e, i, o, u*. *Pükob*, mluvím; *apükob* mluvil jsem; *opükob*, budu mluviti atd.

Z toho ze všeho viděť, že jest mluvnice Volapüku velmi jednoduchá. Schleyer vydal nejen mluvnici, ale také slovník obsahující 13.000 slov; a obě díla vyšla již ve čtvrtém vydání. Zkrácené mluvnice vydány latinou a téměř všemi jazyky evropskými; dále čínské a hottentotské. Slovníky francouzský, anglický, italský, hollandský a maďarský se připravují. Dále vydávány dva časopisy, jeden s vedlejším překladem a druhý pouze Volapükem. R. 1889 budou míti Volapükovci u příležitosti pařížské výstavy sjezd všeobecný. — Tolik tedy o Volapüku. Nastává však otázka: k čemu vše to? Než se kdo naučí umělému jazyku se 13.000 slovy, naučí se dvěma, třem živým řečem také. Má li býti jazyku universalního, utvoří si ho potřeba sama. Angličina, frančina jsou takými jazyky a co se týče obchodu, má každý velký závod svých korrespondentů, jakých potřebuje. Máme pak Shakespeara, Huga, Puškina překládat do Volapüku? Je těžko uznat praktičnost této věci v životě praktickém, v literatuře jest naprosto nesmyslná, již proto, že setřela by ten pel poesie, který lpí na každém zvláštním jazyku a tedy také na jeho výtvorech a nahraditi se nedá ani jiným jazykem živým, tím méně umělým.

Drobnosti.

— *O elektrickém světle v domácnosti* předložil anglický slovutný fysik W. H. Preece při výroční schůzi „Britické Associace“ zprávu, z kteréžto podáváme následující: Mr. Preece užíval tohoto světla po celý rok. Podružné elektrické batterie čili akumulatory překonaly ve své působivosti jeho očekávání. Vracely 70 procent uložené do nich síly bez jakéhokoliv ochabování. Nesnází neměl s nimi žádných. K vyvozování elektřiny sloužil plynový motor, jehož užíval pouze po dva dny v témdni. Dráty a vůbec celé vedení a isolace zůstaly neporušeny. Upotřebil arciť ke všemu pouze nejlepšího materiálu a dohlížel na zařízení všeho sám. Užívání špatného materialu má v zápětí úplný nezdar. Chválí si příjemnost světla, které osvětluje domácnost vesele, bude prý vážným soupeřem lékařů. Dosud však může býti elektrické světlo v domácnosti soupeřem lékařovým jen u boháčů. Jsouť výlohy s ním spojené ještě příliš značny. Až se konečně bude k vyvozování elektřiny užívati vodní síly nebo větru, stanou se elektrické světlo i motory zajisté o mnoho přístupnějšími. Akumulatory budou pak plniti svůj úkol v míře rozsáhlé.

— Zvláštní fatamorgana pozorována 12. září ve Valle, ve švédské provincii Sudermanii. Napřed objevila se jako velký mrakový břeh táhnoucí se od jihozápadu k severu; mraky se rozdělily a každý oblak vypadal velký jako obrněný parník. Za pět minut změnil se jeden v ohromnou velrybu pliskající sloup vody do vzduchu. Mraky měnily se pak v jiná zvířata a konečně v malý lesík. Les přešel pak v malý pavilon, kde bylo jasně viděti lidi tančící a hrající hudebníky. Konečně změnil se obraz v překrásný lesnatý ostrov s villami a parky. Asi k deváté hodině večerní vše zmizelo. Vzduch byl klidný. Teplota 6° Celsiových. *Nature.*

— V Paříži obnoví se velkým nákladem kostel sv. Štěpána (St. Etienne du Mont), jehož stavbou započato r. 1229. V chrámu tom pochováni jsou Pascal, Perrault, Rollin a jiní slavní mužové francouzského národa.

— V Londýně objevena dosud neznámá podobizna Williama Shakespeara v jednom skladu poblíže Haymarketu. Obraz byl po dlouhá léta majetkem jisté rodiny v Paddingtonu a odkázán pak nynějšímu majiteli. Na spodu obrazu jsou nápisy. Časopis „Antiquarian Magazine“ přináší o nálezu tom delší pojednání a přinese obraz v reprodukci. Podobizna byla prý malována za poslední Shakespearovy nemoci.

Podmořská loď Nordenfeltova se dle zpráv listů anglických osvědčuje. Již od času severoamerické občanské války činěny jsou v tomto ohledu mnohé pokusy, avšak bez praktického výsledku. Nordenfelt, vynálezce známých vražedných děl, věc tuto, jak se zdá, konečně rozluštil, aspoň svědčí tomu nejnovější pokusy. Jeho podmořská loď sbita jest z ocele, má podobu doutníku a nahoře skleněnou krytou vížku, s které, je-li loď částečně nad vodou, může se velitel rozhlížeti. Loď má tři stroje; jeden otáčí šroubem loď ženoucím a dva postranními propellery, které, když jsou v pohybu, loď ponořují udržujíce ji pak v určité hloubi pod hladinou. Když třeba loď potopit, včerpá se do ní jisté množství vody. Klesá-li loď, zastaví se sama automaticky v libovolné hloubce. Automatický veslový přístroj udržuje ji v horizontalní poloze, tak že nemůže klesnouti ani „hlavou dolů" ani se překotit. Hnací silou jest pára. Když jest loď nad vodou, topí se; pod vodou užívá se páry reservní, uzavřené ve dvou kotlích. Parou touto vydrží se pod vodou pět hodin při rychlosti tří anglických mil za hodinu. Mužstvo sestává ze tří osob i jest pod vodou odkázáno pouze na vzduch uzavřený v lodním tělese. Vydrželo tam šest hodin bez zvláštního nepohodlí. Loď jest 61 stop dlouhá a v prostředku má 9 stop v průměru. Nesmírná důležitost takového podmořského přístroje ve válečnictví jest očividná. Pohybujíc se nepozorovatelně pod vodou, může se přiblížiti s torpedem k nepřátelské lodi a rušiti také všechny složité podmořské miny, jimiž se chrání přístavy.

— *Pověry mezi rybářským lidem v Anglii* nevymizely právě tak, jako nevymizely mezi lidem u nás a jinde. Tak píše „Times" o rybářích v Staithu v hrabství Yorkském. Tamější lid věří ještě pevně v čarodějnice, ačkoliv prý tyto často o své zlé moci ani samy nevědí. Je-li některá loď po delší dobu v lovu nešťastna, shromáždí se mužstvo její o půlnoci a zabivši holuba propíchá mu srdce špendlíky a spálí je nad uhly. Čarodějka je prý tak neodolatelnou mocí nucena dostaviti se k rybářské chatrči, kde se jí dá nějaký dar na usmířenou. Jiní rybáři, neulovivše po několik nocí ničeho, spálí rybu, která jim přijde do rukou, za oběť sudičkám. Všechna čtvernohá zvířata považují se za nešťastná a zvláště vepři. Nosí-li rybáři sítě do lodice, a vysloví-li jen kdo slovo vepř, nechají práce a dělají něco jiného; lov by prý byl toho dne už marný. Dá-li si otec přinésti od syna rybářské boty, musí je tento vzíti pod paži; nese-li je na rameně, znamená to neštěstí, a rybář zůstane doma. Mužové, vzdorující na moři nejprudším bouřím, bojí se jíti po tmě z jedné vsi do druhé.

— Královská akademie v Římě vydá pomocí královou Leonardo da Vinciho „Codice Atlantico". Dílo bude vycházeti asi osm let nákladem 96.000 lir.

— Do Dánska vrátila se arktická výprava kapitána Holma proniknuvší až za 66° severní šířky na pobřeží Gronském, tedy o 40 námořních mil výše na sever než Nordenskjöld r. 1883. Zbytků nějakých staroskandinavských osad nenalezeno. Za to přivezl kapitán Holm vzácnou sbírku přírodnin.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

V posledním „Listu z Prahy" vysloven stesk, že si u nás obecenstvo samo buď málo všímá našich kulturních otázek anebo spokojuje se s tím, co mu jednotlivé žurnaly podávají, samo náhledy své veřejně nepronáší. Nechtějíce znova opakovati, co v „Listu z Prahy" psáno, dokládáme pouze, že v mnohých předních časopisech, zejména anglických, zaujímají takové dopisy a zprávy z obecenstva vynikající místo, přispívajíce valně k oživení všeobecného interessu a ku tříbení jednotlivých mínění. Svého času byly takové „Veřejné hovorny" také v našich listech politických a nevíme, proč vlastně zašly. Otevíráme dnešním dnem časopis svůj takovýmto hlasům z obecenstva. Činíme tak prozatím bez velkých nadějí, neboť veřejná pozornost zabývá se většinou jinými věcmi než otázkami literárními, uměleckými a kulturními vůbec; vzíti pak péro do ruky a dopsati do časopisu třeba nejzdravější svou myšlénku, náhled, nález — vyžaduje vždy jakéhosi heroismu a sebezapření, kterému prozatím nejsme zvykli. Kromě toho jest hlas listu belletristického jako náš příliš slabý, než aby prolomil ledovou kůru, nebo vzbudil hlučnější ozvěny. To všechno víme; přes to však činíme tento pokus v přesvědčení, že by dobře bylo, aby toto vystoupení obecenstva z dosavadní reservy, aby tato podpora našich kulturních snah součinností i kruhů čtenářských, jako jinde se děje, nastaly také u nás.

Přáli bychom si, aby mluvilo se o tom neb onom zjevu v našem kulturním životě, o jeho nedostatcích a zanedbávání, o našich historických a uměleckých památkách, o neznámých dátech ze života našich spisovatelů, umělců a vynikajících lidí vůbec, o našem divadle ano i nynějších společenských poměrech, pokud nejsou politické. Uveřejníme každý takový dopis, každou takovou zprávu, když bude míti sebe menší, však pravou důležitost. Polemik, pokud nebudou docela věcny, osobních však sporů naprosto přijímati nebudeme.

Jak řečeno, činíme pokus a žádáme své čtenářstvo o dopisy a zprávy takové. Nedojde li přání naše ohlasu, odpadne tato rubrika sama sebou. Příštích deset dní přesvědčí nás nejlépe, je-li toto nové oddělení v „Lumíru" života schopno čili nic. Ujme-li se však, ukáže čas, jakým směrem se bráti bude a jakého druhu dopisy a zprávy sem přísluší.

Redakce „Lumíra".

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

„Výbor básní Leconta de Lisle." Autorisovaný překlad Jaroslava Vrchlického. V Praze 1885. Nákladem Vladimíra Čecha, Král. Vinohrady.

„Dagmar." Báseň Svatopluka Čecha. Kabinetní knihovny svazek 7. a 8. V Praze 1885. Nákladem Frant. Šimáčka.

„Johanka." „Z malých cest." Dvě novellky od Al. Jiráska. V Praze 1885. Nákladem Vladimíra Čecha, Král. Vinohrady.

Georges Sand: „Malá Fadetka." Přeložil Václav Černý. České bibliotéky rodinné ročníku II. svazek 10. V Praze 1885. Nákladem knihkupectví Al. Hynka.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského." Dílu III. svazek 7. a dílu IV. svazek 1. V Praze 1885. Nákladem Fr. Šimáčka.

„Zemský ráj." Povídka od Elišky Krásnohorské. „Na saních." Zámecká povídka od Terezy Novákové. „Konstituce v horách." Obrázek z r. 1848. Napsal Josef Koblížek. Knihovny prostonárodní svazek 5. V Praze 1885. Nákladem vydavatelky M. Reisové.

„Eliška Přemyslovna." Truchlohra v pěti jednáních. Od Václava Vlčka. Sbírky spisův dramatických svazek 6. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze.

„Dějiny filosofie nejnovější." Sepsal Dr. Josef Durdík. Část první. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

Řivnáčův „Průvodce po Praze a okolí." Sepsal F. A. Borovský. S plánem Prahy, mapkou okolí, plánem Rodolfina a zvláštním dodatkem. Druhé přepracované vydání. V Praze 1885. Nákladem knihkupectví Fr. Řivnáče.

„Všeobecný zeměpis." Díl třetí pro třetí třídu škol reálných napsal Frant. Sobek. V Praze 1886. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

„Všeobecný zeměpis." Díl třetí pro třetí třídu škol gymnasijních sepsal Frant. Sobek. V Praze 1886. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Listárna redakce.

„V. M. v Os." Rádi bychom Vám vyhověli, nelze však stopovati, zdali a kde některá z C. prací, zejména starších již uveřejněna byla. — „J. Zd—v." Ještě příliš mlaďoučké. — Neuveřejníme: „J." — „F. Š." — „Na faře." — „O. Lašťavička." — „V. H. S." (Napříč). — „K. S." (Romanetto z horvatského).

OBSAH: Na [illegible] Od Jos. M. Hovorky. — Souboje v Čechách. Obrázek z kulturní historie od Josefa Svátka. (Dokončení.) — Čechové u Milána. [illegible] Králové. — Vojtěcha Kyvy nástupce. Novella. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Milostná povídka. Napsal Brander Matthews. — Feuilleton: [illegible] Drobnosti.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. listopadu 1885. ČÍSLO 31.

Aziz a Aziza.

Povídka arabská. Napsal *Julius Zeyer.*

Vstup.

Ne vlastní výmysl, co píšu zde,
já pouze opakuji starou zvěst,
jíž na východě každý dávno zná.
Však způsobem svým sdělit chtěl jsem ji
a v rouše podat, jak se zračila
v mé mysli, v duši mé. Tu mimoděk
já zpomněl modrých, slunných, smavých dnů,
jež na východě blaze trávil jsem,
já nemohl než v touze zpomínat
těch palem kynoucích a granátů
na břehu tvém, mystická Afriko;
těch tajuplných ulic v Tunisu,
těch bílých domů, z rána růžových,
za nimiž z amethystu hory ční;
těch zamřížených oken, vzdorných vrat,
jež na kvap jenom otvírají se,
by záhadné vpouštěly postavy;
těch lidnatých a hlučných bazarů,
kde zlatotkané divy hedvábné
se šerem blýštěly, a parfumy
vzduch sladce plnily. Však především
a nejhlouběj' já na vás zpomínal,
vy temné, dlouhé zraky Arabek.
Jak hvězdně, snivě, víc než spanile
jste závojem se na svět dívaly!
Vy utkvěly jste v srdci, v paměti!
Sny, které ve vás čísti jsem se mněl,
mé obraznosti byly ovzduším,
když tuto psal jsem prostou povídku
a tak, ač cizí, přece jesti mou —
a vaší též, ó hledy gazelí!

* * *

Žilť v Bagdadě v dnech slávy chalifů
muž spravedlivý, kupec zámožný.
Dům jeho, tichý stánek pokoje,
stál v zahradách, kde růže bujely
a marhaník se klonil nad studnou.
Fík s druhé strany stín svůj prostíral
na měkký trávník; tam na koberci
jen prostém, doma tkaném, scházela
se denně rodina, večerní chlad
když k odpočinku zval a besedám.
Muž onen jediného syna měl,
jenž Aziz slul; do domu záhy však
mu dcerka přibyla, když na cestách
kdes v poušti s ženou bratr jediný
mu zahynul, a dívku zanechal.
To siré poupě přijal soustrastně
co druhé dítě, stejně milené,
a nikdy necítila Aziza,
že krov ten není krovem otcovským.

A v prvních dnech hned pravil ženě muž,
„Až Aziz doroste, náš jediný,
až dospěje nám drahá Aziza,
pak spojíme je svazkem manželským.“

A žena spokojeně svědčila:
„Buď vůle mého pána splněna.“

Tak bylo tedy prostě určeno,
a roky minuly, a přišel čas,
kdy obě děti byly dozrály.

Bylť Aziz sličným, silným jinochem,
a zůstal prostým. S otcem denně šel
do bazaru, kde trávil celý čas,
kde zboží bohaté jim leželo,
kde celé město scházívalo se,
kde kupci cizí z krajů rozličných
i poklady své z pásem dalekých,
i mnohou dobrodružnou, divnou zvěst
všem kolem jdoucím kladli na obdiv.
Co různých věcí viděl, slyšel tam!
Tam Aziz dověděl se, co to svět,
co život jest. A večer pod fíkem
u studně v libém chladu, prodchnutém
tak sladce vůní růží kvetoucích,
vždy vypravěl Azize, co mu den
byl přines' nového. Tu divná báj
to byla nádherná, neb dojemná,
neb plna moudrosti z dob pradávných,

a po druhé to příběh zase byl,
jenž včera udál se, jenž budil smích
neb slzy z očí lákal. Tu zas byl
to zázrak jakýs, který v poušti kdes
byl karavanu děsil. Někdy zas
to byla záhada, jež do hlubin
dum táhla její mysl mladistvou.

Klid ale povždy v jeho duši byl,
neb vše co slýchal, vše co viděl sám,
na povrch duše jeho padalo,
jak obraz oblak padá na vody,
do jejichž tůně nikdy nevnikne.

Však duše dívky hlouběj vnímala.
Jak hvězdy, jednou z temna zrozeny,
na věky planou, tak v ní myšlénky,
jež jednou jasně z tůně poznání
se byly vyronily, svítiti
a hřáti nepřestaly víc; jich jas
a teplo jejich zbouzet jaly se
v ní velkých citů spící zárodky,
a jako z temných v zemi kořenů
se z jara k světlu dere rostlina,
tak něhy divukrásný, sladký květ
jí v nitru jako lotus vypučel,
v tom šeru neurčitých, matných snů,
a rajskou vůni prodchnul duši jí.
Líc její odlesk nitra jevila:
do hvězdných očí vláha stoupala,
a na rty její, snivých úsměvů
čar nevýzpytný jako motýl sed'.
Však tiše tak ta změna dála se,
že nikdo sladký zázrak netušil,
ni Aziz, ani jeho rodiče,
ba sama dívka ne.

Tu stalo se,
že jednou ráno, než do bazaru
se s otcem bral, se Aziz zastavil
u studně pod fíkem, kde Aziza
džbán s dlouhým hrdlem vodou plnila.
Chtěl Aziz pít, a ona nahnula
mu nádobu. S úsměvem děkoval
jí Aziz, bratrsky ji v náruč vzal
a políbil ji klidně na ústa.

To příběh všední byl, však účinek
dnes valně od předešlých lišil se.
Jak slunce stoupající z ranních par
na opálovou peruť holubic,
jež v hejně vítavě mu letí vstříc,
lesk růžový svůj vrhá, právě tak
se zora studu růží jevila
na tváři dívky dnes. Sklopila zrak
ve zmatku náhlém. Nevšimla si tak,
že za mříží ve síni rodiče
vše byli viděli, že šeptali
si cosi v důvěře. Když vešla v dům,
byl Aziz s otcem odešel, však mať
jí pravila: „Hle, dítě, přišel čas
pro sňatek váš! Buď věčně chválen Bůh!“

A tiskla dívku k prsům. Cítila,
jak srdce její tlouklo radostně,
a vděčna za tu lásku, žehnala
jí sladkým slovem, slzou upřímnou.

V ten samý čas děl otec Azizův:
„Můj synu, sladkou pro tebe mám zvěst.
Den šťastný tvého sňatku blíží se.“

A Aziz mlčel. Hleděl překvapen
na svého otce, posléz pravil: „Už?“
Pak dále o té věci nemluvil,
leč na večer, když domů brali se,
děl otci: „Proč tak náhle ženíš mě?“
A otec odpověděl: „Jest už čas.
Jest sňatek spásou mužů, spásou žen.
Vždyť prorok dí, že démon zakvílí,
když ožení se muž, že zvolá pak:
Zas vyvázl z mé moci smrtelník!
A zoufale si buší do prsou.“

„Nuž, vůle tvá!“ mu Aziz odvětil.

Pod fíkem šumícím když seděli,
děl Aziz klidně: „Azizo, již víš?“
A její oči byly plné hvězd,
a zdálo se jí, v prsou chvějících
že holubici místo srdce má,
a ta že divě tluče křídloma.
„Vím,“ zašeptala tiše, tiše tak,
že Aziz neslyšel jí. Otec však
jim pravil vážně: „V pátek na večer,
až po modlitbě, smlouvu podpišem.“

Den druhý pak šel k známým, k přátelům
a zval je k sobě k svatbě na pátek,
a žena jeho zvala příbuzné
a bedlivě konala přípravy.
Dům vzezření měl brzy slavnostní;
na dvoře mramor dlažby umyli
a rozvěsili skvostné koberce
po stěnách majolikou pokrytých.
Do vás kvetoucí větve jasmínů
a pomorančů dali; vábily
ty ratolesti z modra zpěváky,
ti přilétli a sladkým švěholem
dvůr plnili po celý slunný den.
Síň byla zase hedváb jediný
tu zlatem vyšitý, tam perlami
jak deštěm kropený, a na mísách
byl celý poklad sladkých lahůdek.

A v pátek strojila mať nevěstu
a synu svému takto pravila:
„Jdi, Azize, do lázně poslala
jsem tobě nový oblek, překrásný.
Já sama drahé látky volila,
i vůně, kterými je prosáklý.
Jdi do lázně, a hleď bys vrátil se
v čas pravý po skončené modlitbě.“

Šel Aziz, jak mu matka kázala.
Po lázni novým rouchem oděl se;

tak skvělé bylo, vzácně vonící,
že na ulicích lidé s obdivem
se ohlíželi.

Aziz k mešitě
se blízké bráti chtěl, však zmýlil se
po cestě tam, a brzy octnul se
ve motanici ulic neznámých.
Čím víc se pravou cestu hledat jal,
tím více zabřeď v stezky tajemné,
až posléz unaven tím blouděním
na lávku klesl nízkou, kamennou
kdes proti velikému paláci,
jenž pust se zdál, v té pusté ulici.
Ne dlouho seděl tam, když bronzová
mříž okna ve výšce kdes zaskřípla,
a k nohám padʼ mu šátek bílý tak
jak sníh, byl třpytným stříbrem protkaný
a průhledný jak vzduch, a vonný tak
jak narcis. Vzhlédl jinoch překvapen,
a hle, tam v okně stála postava
jak mladá palma štíhlá, s očima
jak plné luny dvě, a s úsměvem
tak unylým, zářícím, kouzelným,
že v okamžiku lásky tajemství,
jež posud nebyl znal, se zjevilo
mu v srdci, hluboké jak bezedno.
Krev jeho zkypěla, jak vínem zpit
byl jinoch neznámou mu rozkoší,
vzdech stíhal vzdech, a z očí tryskaly
mu slzy. Mlhou jejich viděl tam
ji v okně státi. Na dno, zdálo se,
že nitra jeho hledí, plamenný
že její zrak čte jeho tajemství.
Teď usmála se, ruku pozvedla,
dva prsty své, nad jantar zářící,
na ňadra položila, kývla pak
a zmizela jak přízrak na slunci.
Mříž zavřela se, ticho bylo zas
a hlucho, pusto v celé ulici.

Bez dechu seděl Aziz. Konečně
ten šátek zdvihʼ a v řasách našel list
na kterém stálo takto napsáno:
„Po tobě nyju. Touhou chřadnu, ach,
jak luna bledá, které ubývá.“

Ta slova četl dvacet-, třicetkrát,
a líbal list, a šátek líbal též,
a vůni jeho nadšen v sebe ssál,
pak hleděl vzhůru zas, zda objeví
se v okně opět děva neznámá.
Však marně čekal, líně míjel čas,
pust zůstal dům a okno zavřené.
A neslyšel, jak muezzinův hlas
zval k modlitbě, že slunce klonilo
se k západu, též Aziz neviděl;
když hustá tma dům černě zastřela,
tu posléz vstal a domů vrávoral.

Na prázdném dvoře stála Aziza,
a mříží okna padal lampy svit
na bledou její tvář, jak démanty
jí v očích velké slzy svítily.
Však utřela je, on když přišel k ní,
a hlasem sladkým, beze výčitky
mu pravila: „O, kdes tak dlouho byl?
Zde hosté čekali a svědci též,
po dlouhém hodu posléz odešli.
Tvůj otec rozhorlen jest nad míru,
On přísahal, že svatbu podruhé
již letos nevystrojí... O, kde byls?“

Tu Aziz plakal, vyprávěl jí vše,
pak šátek ukázal jí, i ten list,
a prosil ji, aby mu pomohla.
„Já nevím,“ řekʼ, „co to vše znamená,
ty bystřejší jsi byla od dětství,
ó vylož mi záhadná znamení.“

A ona stála žalem skrušená,
a srdce lkalo v ní, a pozvedla
svůj smutný k nebi zrak a šeptala:
„Ne volný lásky vznik, vše souzeno!“

On neslyšel, za roucho táhl ji,
jak zvykem bylo jeho z dětství dnů,
když něco na ní žádal urputně,
a jako zoufající pravil jí:
„O pomoz mi, jestli mě miluješ!“

A ona potlačila vlastní bol
a slzám zabránila vytrysknout.
„Zda miluji tě!“ nyvě zvolala,
„O synu mého ujce, kdybys chtěl,
své oko vyrvala bych pro tebe!
Já pomohu ti, neboť poznávám,
že miluješ neznámou šíleně.“

Pak sedla na zem vedle velkých váz,
v nichž pomoranč a jasmín voněly,
a Aziz v klín jí hlavu položil.
Jak matka nad ním něžně skloněna
mu šeptala: „Vždy šátek znamená,
že pozdrav dívka sýlá milenci.
List těsně v jeho řasách svinutý
to říci chce, že duše její lne
k tvé duši, jak ten šátek jímá list.
Dva třpytné její prsty kladené
na dmoucí ňadra, ach, ty praví tak:
„Přijď za dva dny, můj vroucně milený.“

Po výkladu tom Aziz usmál se,
a ona též se v úsměv nutila,
a po dva dny ten úsměv nezmizel
jí se rtů, ač se srdce svíralo,
neb po dva dny byl Aziz churavým
jak horečkou, bled ležel na lůžku,
a ona vedle něho seděla
a naslouchala, jak jí horoval
o nesmírné své lásce k neznámé,
a sladkou dávala mu útěchu.

Na večer pak se rychle ustrojil
a Aziza mu byla pomocnou.

šperk zděděný po otci na turban
mu připevnila, vonným kořením
mu šaty prokouřila, a když šel,
za štěstí lásky jeho modlitbu
ku nebi slala s těžkým povzdechem.

Pak vyšla ven pod šumící ten fík
u chladné studně, sedla k rodičům
a lhala klid, a šťastnou zdála se
a omlouvala sladce Azize,
když nevoli svou otec projevil.

Když vyšly hvězdy, odebrali se
na lůžko rodiče, a Aziza
teď volná byla; bolest ukrývat
již déle nemusila. Opřela
si hlavu pustou o zeď na dvoře
a štkala, až jí srdce pukalo.

(Dokončení.)

Na šikmé ploše.

Od *Jos. M. Hovorky.*

(Dokončení.)

Paní profesorová opravdu neodpovídala. Ubledlé tváře její pokryla strnulost, jež byla ohlasem hlubokého vnitřního rozhorlení. Oči její jakoby zapadly a bílé zuby zahryzly se několikráte do spodních rtů. Neodpovídala.

„Nuže, má drahá, co se má státi?“ pravil profesor rozhodněji a ohlížel se po klobouku. „Ty dle všeho nehodláš.“

„Hodlám,“ pravila pevně paní Anežka.

„Opravdu,“ zvolal pan manžel s podivením a nebylo možno hned zjistiti, značí-li výkřik ten radostné překvapení, nebo trpké sklamání. „Ale,“ pravil poněkud váhavěji, dotkna se bohatého pletence krásných kadeří ženy své, „já dám zavolati snad napřed zřízence z některé nejbližší vlasostřižny, neboť v tomto stavu se přec obávám, že . . . mi rozumíš snad, pošlu Annu ihned pro toho kadeřníka.“

„Jednoho?“ pravila žena, nepohnouc ani brvou.

„Mají býti snad dva?“ tázal se pan Troníček, jemuž nedočkavost hrála ve všech údech.

„Já nevím,“ zněla odpověď, „mé vlasy takový panák dosud v rukou neměl . . .“

„Ale nech žertu,“ prosil manžel a stavěl se již opravdu netrpělivým, pohlížeje k východu.

„Ty tedy nepůjdeš, je-li pravda?“

„Půjdu,“ zněla pevná odpověď.

Pan Troníček se zarazil a netroufal ani věřiti sluchu svému.

„Ale pod jednou výminkou,“ dodala paní Anežka.

„A ta by byla?“

„Abych tam hned mohla učiniti samostatný návrh.“

„Návrh hned první den a první hodinu?“ zvolal nevrle profesor — „to přece nemyslíš opravdu.“

„Zajisté a kostru návrhu svého sdělím ti okamžitě, rač jen vyslechnouti,“ pravila domácí paní vážně a postavila se jako rozený orátor, opouc levou ruku o hranu stolu, spustila:

„Velectěné dámy!

Pozdravuji co nejvřeleji humanní účel váš, přispěti chudým dítkám o letošním svatvečeru nejakým dárkem. Jeví se v něm cit lidskosti v našem praktickém a kamenném století tak vzácný! Avšak nenahlížím, proč bychom k podarování chudé mládeže české potřebovali skvělých schůzí, zbytečných shromáždění a oné tak zvané slavnosti. Za to, co srdce naše dala, máme sobě nechat od těch maličkých děkovati? Pohleďněte, ctěné dámy, na sebe, budou-li všechny ty dary v ceně jediné skvostné roby kterékoliv z vás přítomných. Nikoli, budou tvořiti malý atom vašeho přebytku, a k vůli tomu chcete svolávati vysoké hodnostáře a hosty, abyste se činy svými mohly pyšniti a honositi? Chcete-li přispěti něčím z dobré vůle, z čistého citu lidskosti a ne k vůli světské slávě a zprávám do novin, pak učiňme sbírku **hned**, upišme a zaplaťme. Peníze buďtež odevzdány do jednotlivých ústavů, kde učitelské sbory postarají se o náležité a pečlivé rozdělení. Rozhodnete-li se ale proti mému návrhu, tak vidím, že se vám jedná ne o ubohé dítky, ale o světskou pompu, o zevnější lesk, v kterém zaskvíti se mají dcery a mladé paní naše, pouhých zábav lačné, uprostřed švehollicího kruhu pohlaví druhého . . .“

„Dost, dost, takové řeči jsou přec hotové urážky,“ zvolal poděšený manžel. „Snad nemyslíš, že bych připustil něco podobného?“

„Nemyslím,“ zněla zase již klidná odpověď a paní Anežce pohrával kolem úst trpký úsměv. „Jen jdi sám, máš-li ještě nyní dosti zmužilosti a síly. Jdi do kruhu těch krásných paní, rychle, ať nezmeškáš . . . Kadeřníci učinili z jejich hlav krásné zahrady, boky své dávno ověsily sametem.“

Ňádra se jí prudce dmula a pan manžel opravdu váhal. Blesk radosti projel jí zraky, jiż chtěla postoupiti k němu a oběma rukama vztáhnouti jej k sobě, když pojednou pan Troníček jako ze sna se vytrhl a po krátkém poručení znova na povinnost se vymlouvaje, rychle komnatu opustil.

Paní profesorová cítila na prsou svých, že nemohou více pojmouti dech, běžela k oknu a hle — tam uháněl mladý muž do bujného víru liché rozkoše . . . Proudy slz, jež s očí se jí vyronily, nezastavily se dříve, až pozdě po půlnoci když již únava vnitřní bolest přemohla.

III.

Tisícerou září rozlévala jasná světla mnohoramenných lustrů, kteréž visely nad dvoranou besední. Byl dnes první dámský večer sezvaný k účelu blahodějnému, jakým zajisté jest podělování chudé mládeže. Hedbáv šustil po hladkých parketách, sametové vlečky vlnily se po zemi a mezi vším

tím poskakovaly tenké nohy švarných pánů v bezvadných černých spodkách, nad nimiž vlaštovčí křídla nezbytných fraků se třepetala. Co tu krasných a vděkuplných frási sneseno bylo na hromadu, kolik láskyplných slov se vystřídalo, co poklon a vzájemného obdivu ze všech stran bylo vysloveno. Aby oběť šlechetných paní nebyla tak bolestnou, zavolán byl opatrným komitétem dovedný hudební sbor, který připravoval mladé nohy na volné a rychlé rozběhy. Všude hluk a šum, všude plno důvěrných kruhů, které připravovaly krátkou parlamentární akci, bez které ovšem žádné usnesení možným by nebylo.

V malé komnatě blíže velikého sálu umístěna kancelář a zde zvláště činnou byla paní Rammlerová, jež probírala se v četných zprávách, jaké podaly ústavy školské o mládeži potřebné. Paní Rammlerová byla vlastně středem a duší celého komité a imponovala všem krásnou svojí postavou, mládím, vzděláním a bohatstvím. Jen jedno prý jí ke všemu blahu scházelo. Nebyla šťastna v manželství. Pan Rammler oženil se před několika roky ve věku již pokročilejším, ve kterém zlobívají staré hříchy a neduhy způsobem více než nepříjemným. A právě v tom okamžiku, když chtěl se znova ponořiti do rozkoší a užívání, když chtěl v náručí své bujné mladé paní prožíti opojných chvil, v kterých zapomíná se na vše, přibelhala se mu do domácnosti stará dna a mžikem mrštila jím s lože libánek na jiné — méně příjemné. Později dostavil se ostrý kašel a trýznil starého pána způsobem tak nesnesitelným, že lékaři nevěděli jiné pomoci než poraditi chorému velmoži cestu do Nizzy. Rozumí se, že žádal pan manžel vyvolenou srdce svého, aby jej následovala a sdílela s ním za bohatství a zlato, kterým ji zasypal, také útrapy a nesnáze. Ale náhoda tomu chtěla, že právě v ten čas roznemohla se také matka milostivé paní a churaví od té doby, ač manžel krásné paní již tři měsíce se léčí v mořském vzduchu.

Nemajíc manžela věnovala se paní Rammlerová ráda podnikům veřejným a posýlala pak chorému manželu svému skvostné lokálky z denních listů vystřihané, kteréž o záslužné činnosti její podávaly zpráv těch nejchvalnějších.

Dnes také měla plné ruce práce. Každému z obskakujících jí výborů přidělila již úkol nějaký, který hbitě ihned byl prováděn, až posléze zůstala s panem profesorem o samotě. Z venku zaznívala do tiché písárny hlučná hudba dvoranou se chvějící, ale oba nejpilnější členové výboru pracovali o překot. Konečně povstal pan profesor a dovolil sobě nejuctivější poznámku.

„Doufám, milostivá paní, že jsme dnes vlastenecké své povinnosti v plné míře zadost učinili. Nebylo by libo, milostivé paní, doprovodil bych jí do sálu?"

A oči jeho jen se pásly na kyprém těle . . . Krk, šíje hluboko výstřihem obnaženy a volny. Předem vlnily se oblé formy při každém dechu, jakoby násilně prorvati chtěly úzká místa jim vykázaná.

„Nikoli, popřejme sobě především malého odpočinku," pravila paní Rammlerová s okouzlujícím úsměvem a rozložila se volně do mekké lenošky. „Očekává-li vás však tam něco — pak nechci překážet. Předsedkyně výboru uděluje vám dovolenou."

„Mne tam nikdo neočekává, milostivá paní," pravil třesoucím se hlasem pan Troníček. „Jsem vám zcela k službám."

„Tedy svoboden — volný jako pták, jaký to závidění hodný život," pravila se strojenou vážností paní předsedkyně. „Mně jest hůře! Vdána a — přece vdovou."

Pan jednatel slavnostního výboru chtěl odpověditi, že otázce jeho nebylo porozuměno, ale jazyk mu zkameněl. Obava jela mu mozkem, že by pak krásná paní neobracela k němu oči více s takovou vřelostí a laskavou pozorností, jako v této chvíli. Přemohl hlas svědomí a pravil, opatrně se vyhýbaje choulostivé poznámce vzácné paní:

„O stesku, milostivá paní, nemůže býti jistě ani řeči. Celý svět rád by se přičinil, aby vám byl k službám."

„A myslíte, že to nahradí život rodinný," pravila paní Rammlerová, bystře naň pohlížejíc. „Odpovězte?"

„Jsem v nesnázích, milostivá paní," vypravil ze sebe profesor, „před okamžikem ráčila jste velebiti svobodu, a nyní kloníte se zase k obdivu života rodinného."

„O milý příteli!" pravila s lahodným úsměvem sličná paní, „nepochopil jste mne dobře. Nemluvila jsem všeobecně, nýbrž jen o sobě, že mně hůře jest, než komu jinému. Krbu rodinného nemajíc, jsem přece vázána ohledy na vše strany. A v tom víru denním, kde každé chvíle zavadíme o poklonkáře, řekněme třeba i o povrchní ctitele, jak málo najdeme těch, kteří by nám opravdu srdečněji byli nakloněni?"

Mžikem byl pan profesor zase jako v ohni.

„Milostivá paní," pravil horoucně, „neodsuzujte k vůli několika nevděčníkům všechny . . ."

„Myslíte?" řekla vnadná paní, „pojďte blíže, ať se na vás lépe podívám. Mluvíte s báječnou určitostí!"

Troníček vstal a přistoupil těsně k svůdné paní. Tváře jí jen hořely, prsa se jemně dmula, on cítil její dech. Vzala jej za ruku — chvěla se zimničně.

„Tepna vaše praví, že byste mohl míti pravdu," a bílé zuby zaperlily se v malých ústech. „Uhlídáme, najdeme-li takového vzoru!"

Vstala též a zavěsila se na jeho rámě.

„Pojďme do sálu," pravila tišeji, „jsme zde již dlouho sami a lidé jsou zlí a — nepřející."

Troníček jásal. Prováděje sličnou paní skvělou společností, vítězně kynul na pravo a na levo známým svým. Jen doktor Vrak neuznal jej za hodna pohledu. Byl domácím lékařem rodiny Rammlerovy a toho hlavní příčinou, že chorý manžel hledati musil ztracené své zdraví až v Itálii.

Když se několikráte již brali sálem a znova narazili na kupu přátel bližších, přistoupil doktor Vrak, jenž ve společnosti nikdy paní Rammlerovou nevyhledával, těsně k ní. Použiv malé pausy v rozmluvě, pronesl jí k uším hlasem jedva slyšitelným:

„Co je to?"

„Hříčka," zašeptaly plné rty.

„Dřevěná?"

„Kde — sotva papírová . . ."

A již zase novým proudem letěla zábava kolem dále.

IV.

Přípravy k vánočnímu stromu pokročily a svatvečer byl přede dveřmi. Do té doby nachodil se pan profesor do smíšených schůzí již více než dosti, tak že ubohá paní doma již ani rady sobě nevěděla. Těšila se na le-

tošní štědrý večer, jak dosud na žádný ve svém životě, neboť pevně doufala, že tím konečně přestane každodenní stěhování od krbu domácího. Po svátcích bude zase bývat doma, sám jí to onehdy řekl. Byl beztoho zamlklejší, smutnější, méně hovornější a někdy i tajně vzdychl. A paní Anežka dle těchto známek soudila, že očekávaná krise u něho nastala. Nabažil se všeho.

Zcela ovšem jiný než doma byl pan profesor ve schůzích sborových a výborových. Paní Rammlerová a on nikde nescházeli. Když vyřízen byl program, našla se vždycky chvíle, že ji mohl osloviti. Dovolila jemu při podání ruky políbení, mluvila s ním volně, otevřeně, nenucene, ba nazývala jej svým přítelem. Takovému vyznamenání se nikdo netěšil a proto byl pan Troníček přešťasten. S hrůzou vzpomínal sobě, že ti krásní dnové rychle uplynou a co bude pak? Vyslovil tu obavu několikráte své krásné přítelkyni, ona však odpovídala vždy vyhýbavě a jednou pošeptala mu do ucha delfický orakul:

„Kdo ví, co se nestane?"

Tím nové mu vzešly naděje.

Odpoledne o štědrý večer byla dvorana vystrojena a dekorována způsobem slavnostním. Panstva velký se sešel počet a všechno zaujalo místa blíže nejvyšších hodnostářů, proti nimž umístěna bledolící chudá mládež, jejíž zraky plné rozkoše obráceny byly k bohatým stolům, odkud vstříc jim kynuly dary nejrůznější. A což ten velký strom! Dámy samy jej ustrojily, cukrovinek, ovoce a cetek nešetřily.

„Co pak bys ty ráda, malé holátko?" ptá se paní Rammlerová malé hezounké divenky, jejíž tváře radostí jen hořely.

„Tam tu panenku s těmi červenými šatičkami," odpovídá děvčátko nesměle.

„A co dále, miloušku?"

„Jedno jablíčko."

„To je roztomilá žabka," chválila hlasitě vznešená paní a obrátila se k houfu chudých matek, které zde čekaly na shromážděné děti.

„A poslušná, milostivá paní, jako Ferdáček," zazněl z houfu hlas mladé ženy.

„Tak — a kde máte toho Ferdáčka," poctila paní předsedkyně matku otázkou.

„Stůně, prosím — nebezpečně —"

„Pane jednateli," pravila milostivá paní, obrátic se k profesorovi Troníčkovi, jenž byl za ní stále bledý jako stín, „zapište číslo a ulici bytu této ženy a oznamte případ našemu lékaři."

Hedbáv šustěl dále, a za ním nesly se díky tisíceré.

Pak dítky zpívaly a hlasy jejich jako Cherubínů zpěvy pronikaly nebesa. Potom se deklamovalo, zpívalo zas, děkovalo a nastalo obdarování, při čemž byl pan profesor činný až do posledka. Opouštěje jeden z posledních dvoranu, spěchal rychle do úřadovny komitétu. Byla prázdna, jen jedno plynové světlo tam dost bídně hořelo, všude tma a ticho jako v hrobě.

„Milostivá paní předsedkyně již odešla?" táže se profesor sluhy v největším podivení.

„Ano, pane profesore, aby ušla díkům, rychle se vzdálila."

Pan Troníček zůstal jako omráčen.

„Tak tedy skončilo naše přátelství," jelo mu mozkem. „Ne — ne — já ji musím vidět ..."

V tom vejde posluha, nese list, jenž svědčí panu profesorovi. Ruka divná, neznámá, na psaní receptů upomínající. Ale pan profesor sobě tahů dlouho nevšímá a rychle čte.

Čelo se mu pojednou jasní, oči hrají a sluha bohatě odměněn odchází.

Stálo tam:

„Drahý! Očekávám Vás dnes jistě v sedm hodin doma. Rammlerová."

* * *

Radostně uvítala paní Anežka profesora ze slavnosti se navrátivšího. Konečně byl zas její po dlouhém čase. I na ostatní čestné funkce bude resignovat, nikde jej prý více nic netěší.

Ten hodný muž! Ona to vždycky říkávala.

„Kdy budeme večeřet?" byla první jeho otázka.

„O sedmé hodině, můj zlatý, a po večeři nadělovati bude Ježíšek. Co pak asi paní Anežce nadělí za ta všechna soužení a trápení letošního roku?"

„Ach, ženuško," pravil pan manžel, „nemohlo by to snad býti až v osm hodin? Mám ještě komise ..."

„Ale, Jeníčku, o štědrý večer zůstane přece každý doma."

„Zprávy o slavnosti do redakcí denních listů na zítřek, ty přec musím jako jednatel vyříditi — mlč — bude to má poslední práce!"

Paní Anežka vzdychla, položila utrápenou hlavu do dlaně a muž šel zas.

Do redakce jednoho z předních listů ovšem zaměřil, ale nezdržel se tam a kvapně uháněl za hříšnou touhou svojí. Bylo teprve půl sedmé, když u dveří paní Rammlerové zazvonil. Služka mu otevřela a on dal ohlásiti u milostivé paní svoji návštěvu. Trvalo to dlouhou chvíli, než se panská vrátila a poukázala jej do vedlejšího salonu. Zde čekal pan profesor zase dlouho, velmi dlouho. Minuta za minutou, čtvrt hodina za čtvrt hodinou rychle mijely, nikdo nepřicházel. Již počal se zmáhati pana Troníčka nevýslovný nepokoj.

V tom se otevrou dvéře a paní Rammlerová ve skvostné toilettě jde hosti svému vstříc.

„Tak pozdě, čeho pak sobě přejete, milý pane profesore, co dělá nemocný hoch, jehož stav jste měl vyšetřiti?"

Troníček zbledl a nebyl s to pronésti ani slova.

„Co jest, mluvte, jaký to máte papír v rukou?"

Vzala list a četla. Hrozná bouře hněvu přelétla bílé čelo.

„Co to má znamenat?" zvolala v největším rozhorlení, „musila bych odmítnouti co nejrozhodněji takový útok na moji čest. Jen na písmo se podívejte — někdo sobě z vás žertu natropil!"

Vstrčila mu papír zpět, odešla, a pan Troníček potácel se ven. Na schodech potkal lékaře doktora Vraka, který spatřiv jej tak ztrápeného odcházeti, nemohl se zdržeti ďábelského úsměvu. Šel přímo ke krásné paní, ač tato přece nestonala.

Sotva byl profesor venku, zmocnila se ho pojednou nepochopitelná úzkost. Spěchal, letěl domů — ó hrůzo! Doma nikoho, jen služka plakala na prahu. Na otázku co se děje, odevzdala pánovi list, který mu zanechala milostpaní.

„A kam šla," volal profesor jako šílený.

„Milostpána hledat," zněla odpověď v slzách tonoucí dívčice.

Otevřel psaní a vyňal malý lístek následujícího obsahu:

„Madame!

Právě tuto chvíli ubírá se Váš pan manžel k bohaté paní, kterou miluje ... hleďte zabrániti ...

Nemo."

A to písmo — ty divné kliky háky znal — bylo totéž, které jej zvalo z dvorany besední k paní Rammlerové. „Plémě ještěrčí, do jakých osidel jsem to upadl!" Jako zoufalý proběhl pokoje. Nikde nic — Jen vzadu připraveny byly dárky, vlastní rukou nešťastné paní — jemu pracované. Vyletěl jako bez smyslů na ulici ... hledal ... hledal ... marně!"

Konečně se dozvěděl, že strhli se zábradlí mostu železného mladou paní, a poněvadž rozčilením pozbyla vědomí, odvezli ji do nemocnice.

Zde ji našel, zde ji odprosil ...

* * *

Když nadešel druhý rok a s ním zase svátky vánoční, seděli manželé Troníčkovi v známém nám malém okresním městě S., kamž se profesor k výslovné své žádosti dostal zase zpět, u malého vánočního stromečku. Ale nepoutal mnoho jich pozornost, neboť oba radostí zaníceni hleděli dolů, kde v malé kolébce tiše hajal zavalitý klučina, zdravý jako buk. Paní Anežka to nemohla déle již vydržeti a dala mu políbek. Klučina prokoukl a jsa v dobré míře, usmál se.

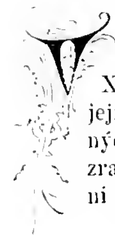
„To jsou oči tvoje, Jeníčku," zvolala blažená žena. „Podívej se na toho broučka — chce k tobě — pochovej ho!"

A pan profesor choval a chová dosud. Již se nenudí v staroslavném městě, jehož štíhlá věž dosud jako prst boží vzhůru ční, ukazujíc cestu k lepším světům.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

V Xaverii vznikla myšlénka, že brunátný divoch zná jejího muže, že však tato známost není z příjemných. A ohlédnuvši se občas po účinku střel ze zraků Áčincových na tváři svého chotě, četla na ní zřetelně přemítání: „Šáli mne přízrak?"

„Poraženi Holanďané odpluli. Ale vrátili se na podzim zase, v trojnásobné síle, lépe vyzbrojeni, pod velením generallieutenanta van Swietena a generalmajora Verspyka. Čelil jim poznovu hrdinský radža Kylat-Pandžang, provolaný ve své válečné slávě za velkovojvodu Áčinců. Dne 9. prosince 1873 počal boj a veden píď za pídí den co den s takovou houževnatostí se strany Áčinců, že teprve za měsíc, dne 12. ledna 1874, opanoval general Verspyk znova velechrám Bentyng-Mesidžit, dobyv jej po bombardování a bojích, které způsobily Holanďanům ohromných ztrát. Klíč k ohnisku říše Áčinské, ku Kratonu, byl v rukou nepřátel. Poučeni strašnými zkušenostmi obléhali a dobývali Nizozemci Kraton opatrněji. Čtrnáct dní odolával jim radža, až dne 26. ledna vida nemožnost udržeti se proti převaze evropského umění válečného, vytáhl sám s vojskem svým z pevnosti. Nizozemci považovali tím zem za podrobenou. Oba generalové vrátili se, zůstavujíce území domněle podrobené pod velením plukovníka Peela. Zklamali se trpce. Z celého sultanatu, většího než království české, byl s nesmírnými obětmi a po dlouhé válce podmaněn proužek na pobřeží jedva jako Vitorazsko nebo Kladsko veliký."

„Chytrák," uznával pochvalně profesor Kubeš. „Zjednal si prve známost svého posluchačstva, než k němu promluvil."

„Mladý sultan, poručenec vezíra Habiba Abderrhamana, zemřel během války cholerou," vedl mynheer van Kemink dále svou, „a nový panovník, Panglima-Polim, nechopil se proto vlády, aby uzavřel mír s nenáviděnými Kafiry čili nevěřícími. Nejprve potvrdil radžu Kylata-Pandžanga ve vrchním velitelství. Radža organisoval a řídil odpor v širém poli. Ač ztrátou Kratonu ztracen i politický, náboženský a vojenský střed státu, bylo Nizozemcům ještě bezmála plných šest let válčiti, než země podmaněna. Přes pět roků ještě bili se Áčinci, vedení hrdinským radžou, a bili se chrabře. Ctěné dámy a pány unavovalo by zajisté, kdybych jim líčil tuto dlouhou válku, ze které uvedu toliko den 30. dubna 1875 jako jeden z nejslavnějších: toho dne způsobil radža Kylat-Pandžang mezi Holanďany děsné krveprolití u tvrze Lohongu. Na podzim roku 1879 konečně pozbyl radža poslední důvěru v obhájení vlasti. Zželelo se mu tisíců a tisíců životů i statků, mrhaných v beznadějném boji, jejž Nizozemsko stůj co stůj se ctí ku konci dovésti musilo. Radža Kylat-Pandžang pozvedl první ve válečné radě Áčinské svého hlasu ve prospěch míru. Návrh byl prost všeho sobeckého pozadí, neboť radžovo knížectví bylo již holandskými zbraněmi přemoženo, zpustošeno, osady vypáleny, svatyně a tvrze vyvráceny, sady zporáženy, poklady vydrancovány. Radžovi nekynulo z míru nic, byl ť sám již knížecí moci zbaven a proskribován. Zbytky řádné válečné moci áčinské složily zbraně a zajatý kníže internován na Jávě, kdež první dobu chován se ctí jeho rodu a důstojnosti přiměřenou. Mělať z něho vláda prospěch. Radža chtěl poctivě obrátiti získaný mír k užitku své

vlasti, a jeho smírný, k povolnosti a návratu pokoje i práce směřující vliv prospěl nizozemské správě v pohorských krajích Aĉé velice. Kníže uznal nejen panství holandské, on vešel i s Holanďany ve přátelský styk a — jakkoli pravověrný moslim — dal i svou jedinou, nade vše milovanou dceru, krásnou, dvanáctiletou princezku Mato-ari jednomu z důstojníků holandsko-indického vojska za ženu. Princezka zamilovala si sama švarného jezdeckého kapitána, který rovněž se zalíbením přilnul k neobyčejné krasavici, pověstné svou sličností mezi spanilými Malajkami. Na neštěstí byla však záliba Evropanova prchavá nebo podlá. Důstojník opustil svou ženu krátce po svatbě, odebrav se bez jejího vědomí zrádně do Evropy. Svrchovaně uražený radža odhodlal se rázem ku krvavé pomstě. Sebrav hrstku svých spoluzajatců, ušel potají na pirátské lodi do Aĉé, vztyčil prapor vzpoury a prohlásil proti všem Nizozemcům svatou válku na nůž. Tak říkaje přes noc shromáždil 500 neohrožených bojovníků a vrhl se s nimi v rej válečný. Nebylo mu však souzeno vykonati, co ve spravedlivém svém hněvu si byl umínil. Holanďané byli po nabytých zkušenostech ostražiti. Stíhali radžu v patách, a než se nadál, byl dopaden a přesilou nizozemsko-indického vojska obklíčen. Honili jej jako dravce a on bránil se jak štvaná zvěř. Konečně sevřeli ho tak, že nebylo uniknutí. Poslední rozhodný, strašný boj, či lépe řečeno, vraždění nastalo. Radža i jeho chrabrý voj, stenčený již na 300 mužů, bojovali se statečností lvů a zuřivostí jaguarů. Co platna však rekovnost proti obrovské přesile! Hlouček hrdin ztrácel se pod kulemi, bodáky a šavlemi holandskými. Přes dvě stě Aĉinců krylo již bojiště, když radža Kylat-Pandžang posledním ‚ja gaza ja džedyd!‘ odpověděl na poslední vyzvání holandského velitele, vzdáti se. A přece již klesal, krváceje sám z nesčetných ran. Sebrav své veškeré síly a nadchnuv své bojovníky ke vzteklému útoku, vyrazil posledně na nepřítele. Leč marně. Zbraně vítězů skosily hrstku reků a skolily jejich spartanského vůdce. A co byl výsledek boje tak nerovného? Aĉinci nedávali milost a nepřijímali ji. Válejíce se v proudech krve a v posledním tažení pod nohama Holanďanů tasili ještě umdlévající rukou kris a vráželi jej do těl nepřátelských. V ruce Nizozemců padl jen kníže, bez vědomí, ranami posetý a osm jeho soudruhů, více méně raněných, pak tábor s několika ženami. Mezi nimi nalézala se princezna Mato-ari, kteráž bránila se jak tygřice a musila býti spoutána. Po stanném právu propadli všichni zajatí trestu smrti. Já však prodlévaje té doby u vojska jako stravovatel, vymohl jsem ubohým odročení výkonu popravy, a použil jsem získaného času ku prosebnému naléhání na generalního gubernatora v Batavii a na vládu v Haagu. Nikoli bez výsledku. Krutý trest obrácen v tuhé vězení a po dvou letech v přísnou internaci na Celebes. Kníže zbaven všeho lesku i všech příjmů, a držán s dcerou v trapné chudobě a tísnivé nevolnosti. Až lonského roku podařilo se mi ulehčiti mu a zjednati mu dovolení k cestě do Evropy. Z vděčnosti následoval ochotně mého pozvání a zastavil se na své tournée v Praze, aby získal vaše sympatie, ctěné dámy a pánové, sobě i svému zajímavému lidu. Jak již pověd omo, leží krajina Langit-tarong hluboko v Aĉé v horách Barissanských. Tento tropický ráj, oplývající přehojným požehnáním přírody, bujným rostlinstvem, pestrou zvířenou, — upozorňuji ctěnou společnost na vitriny se vzácnou sbírkou nádherných motýlů, nevinných původců nadšení a sporů mezi badateli — bohatstvím rud zlatých, měděných a cínových, jest obydlen zvláštním kmenem, ve mravech od ostatních Aĉinců všelijak se různícím. Tito horalé jsou moslimové, ano přiznávají se k fanatické vahabitské sektě Padri, a uchovali si přece nejednu zvláštnost, zděděnou z doby prastaré, samostatné, vlivem hindského brahmaismu i budhaismu prosáklé kultury. Křesťan, jejž nazývají toliko v nenávisti mnohdy zasloužené kafirem, jinak v míru orang-nazarani neb orang-el-méze, setkává se u nich s mnohými překvapujícími zásadami všelidské mravnosti, jejíž porušení velmi je uráží, ba i v lité vzteklivce obrací. Tím račte si vyložiti též divoký hněv, kterým vzplál také radža, když evropský důstojník jeho dceru zneuctil. S otroky, větším dílem Niasovci a Batty, nakládají dosti vlídně, což nejlépe dokázáno faktem, že sluhové, kteréž z otroctví od radžy a jeho dvořanů jsem vykoupil, následovali svých pánů, dobrovolně v jejich službách zůstávajíce. — Dovolím si uvésti nejprve celou společnost, jednoho po druhém. Toliko za princezku Mato-ari prosím o strpení. Ačkoli Aĉinky nejsou drżány v tuhém uzavření a pod závoji jako Turkyně, příčí se přece moslimskému svědomí radžovu, vystavovati krásu a knížecí ušlechtilost své dcery kromě potřeby nejnutnější. Tato nastane k závěrku naší produkce, kdy dá se radža pohnouti ke svolení, aby princezka byla perlou a korunou svatebního průvodu.“

Van Kemink obrátil se ku kampongu, kdež posud stál radža pyšně a velitelsky, jako terakotový pomník své vojenské slávy, pod vysokým, měděnými a cínovými ozdobami uměle vykládaným a pobitým štítem svého domu, bílými, červenými a modrými malbami, jako pestrými koberci pokrytého. Impressario pokynul radžovi. Pohlavár společnosti sestoupil po schodech, střežených dole báječnými kamennými zvířaty hindského rázu a se sanskritskými nápisy na podstavcích. Vyšel z ohrady kampongu a jal se obcházeti kolem diváků.

„Borgas-Berang, Inda-Muliedža, Pangulu-si-Džuang!“ volal impressario jménem tři šlechtice radžovy, promluvil o nich, poslal je na obchůzku za knížetem, zavolal pak oba kněží a postupem všechny až do černochů a kuli, krom princezny Mato-ari.

Paní Kubešová vytržena z pozorování zachvěním svého souseda, pana Drasovského. Otřes projel jeho údy v témž okamžiku, kdy zvolna, velebně, s orientalským poklidem v tváři a v pohybech kráčel kolem nich radža Kylat-Pandžang. Šlehl po baronovi pohledem zuřivým a děsivým jak blesk, jenž také mžikem shasíná. Jediná paní Čenská jej postřehla. Sklonivši hlavu, podívala se po svém švakrovi. Byl bled.

„Není vám dobře?“ ptala se soucitně paní Kubešová.

„Promiňte. Une fatigue indéfinissable pokouší mne poněkud. Snad že ty zvláštní výpary zde mne omamují,“ pravil na omluvenou a na vysvětlenou pán z Drasova, vzchopiv se na polo. „Xaverie, dovol, abych na chvíli —“

Zatím byl radža nespustil s barona oči a přistoupiv rychle k van Keminkovi, pošeptal mu několik slov.

„Princezku Mato-ari račtež míti pro dnešek vůbec omluvenu,“ hlásal ihned na to impressario. „Její okamžitá indisposice nutí mne prositi ctěnou společnost za prominutí.“

„Eh, přejde to!“ rozhodl se zase pan Drasovský, jakoby se mu bylo ulehčilo. Usedl, stáhl klobouk na oči a zimník okolo tváře. Bylť také nesnadno způsobiti okázalé vyrušení a prodrati se sraženým šikem diváků ven.

Kuliové odění pouze sarongem a kloboukem z listí, prostřeli na zemi sasaky, bambusové koberce, a knížecí družina počala představení. Ačinci usedli do kruhu. Kníže na pohovce balé-balé. Střed zaujali zpěváci a počali jednotvárný, improvisovaný zpěv bez určité melodie a přec lahodný, v táhlých, neobyčejných tónech prostorem se nesoucí. Po umlknutí zpěvu přinesli hudebníci anglongy, rámce a v nich bambusové rourky na provlečených tyčinkách. Obratným a rhytmickým pohybováním vyluzovali z těchto na pohled primitivních nástrojů líbezné, měkké, lichotivé a sladké melodie. Na to následoval zápas kohoutů. Velicí, ostrými noži na nohou ozbrojení kohouti puštěni proti sobě. Svedli strašnou řež, jejíž divokost strhla Malajce, rozechvěná, rozsápaná zvířata štvoucí k bojovnému třeštění, jež vyznělo pak v divadle strojeného boje, ve kterém se Ačinci klevangem, oštěpem a krisem potýkali, osvědčujíce úžasnou hbitost a krvežíznivost. Vířili prostorem jak lítí pardalové. Diváctvo oddechlo si po tomto hrůzném výjevu při následující zajímavé produkci. Hudcové objevili se s gamélanem, souborem hudebních nástrojů, jichž souhra také gamélan sluje. Přineseny kotle, veliké visuté gongy, malé, v resonančních skřínkách upevněné a na rozpjatých provazcích v řady srovnané bonangy a kénongy; arabské citery, rébaby; flétny, bubny, anglongy a tamburiny. Úderem na veliký gong počala zvláštní hudba, velice jednoduchá, s motivem stále se opakujícím, přes to však libozvučná, následující vůdčí tón flétny sulingy, kteráž v koncertě jako první housle vévodila. — Pojednou vystoupily z pozadí čtyři ronggéngy, ačinské tanečnice, polo bajadéry, polo almé: ke snědým tvářím a jiskrným očím slušel výborně fantastický kroj: třpytivé kyticové diadémy ve vlasech, šíje, ramena i prsa pokryta více náramky, řetězy a sponkami, než kratinkými vystřiženými a otevřenými kabátci; kolem boků vlály jim hedvábné, zlatem protkané sarongy, na nohou cinkaly kruhy a obruče, v rukou chřestily vějíře. Za zvuků gamélanu počaly svůj tanec „tandak“ vykračováním a toužívým i smyslným vlněním těla. Vždy jedna z ronggéng pas seul, ostatní tři zvoníce malými kénongy provázely ji opojným zpěvným recitativem, jenž počínal ječivým tremolo; po vystřídání jednotlivých v sólu zavířily všechny ve sborovém tanci, jenž překvapoval i silou v umírněnosti i bohatstvím figur v prostém aranžování. Hlučný potlesk odměnil ohnivé, štíhlé, drobné dívky malajské, pobízeje jich k opakování. Ale nebylo při nich ani trhové úsměvnosti, ani drátěné gracie, ani nabízivé ješitnosti evropských balerin. Tančily jako pro sebe a pro své krajany. Sebehše s koberce nedbaly potlesku a volání, a zmizely v kampongu, do něhož se byla znenáhla všechna cizokrajná společnost vtrousila.

V kampongu nastal ruch, jenž věštil počátek jedné z nejzajímavějších částí programu, svatebního průvodu. Chýše kampongu obkličující kolem dům radžuv a mešidžit byly postaveny dveřmi do vnitř; volný prostor mezi nimi, jenž poskytoval diváctvu pohled do vnitř osady na světské i duchovní její střediště, do popředí pošinuté, zastřen obrovskou záslonou, zavěšenou na laně rotangovém. Zbývajícími skulinami toliko míhl se tu a tam šat nebo zaskvěla ozdoba; jinak dály se přípravy neviditelně.

V diváctvu, najmě v ženské jeho části jevila se značná zvědavost po nevěstě. Princezka Mato-ari byla svou indisposicí této úlohy zbavena, — tak sdělil mynheer van Kemink po přání radžově; z tanečnic nemohla přece k tomuto čestnému zaměstnání žádná býti připuštěna, oběma mladším komorným princezky nehodil se skvělý průvod, a dvě starší služebné kněžniny nemohly býti rovněž povolány k obradu, i jen zdánlivě váženému; zbývaly tedy jen obě dámy princezniny, jasnolící Džarié-Binda a útloboká Neó-Gri-seng.

Kuli a mouřeníni vytyčili dráhu svatebního průvodu branami uvitými z květin a zeleni, bambusovými stožáry, koberci a pánvemi s kadidlem.

Nad kampongem zahořela pestrá raketa, shasínajíc v oblaku bělostného dýmu, jenž jako vonná prška k zemi se snášel.

Z kytice palmid a jiných východních křovin, nad něž pnuly se budovy kampongu, vykročil průvod. V čele bral se bojovník s lesklou, pletenou přilbou na černých kučerách, statný snědý chlapík, oděný kabátcem z buvolí kůže a tmavorudými krátkými spodky, třímající oštěp jako maršálskou berlu, opásaný krisem a klevangem, i nesoucí na levém rameni ozdobný štít, v němž skvěl se rodinný znak radžuv, hromový klín. Za vojínem poskakovali dva hudebníci s modrými turbany a delšími olivovězelenými sarongy na způsob sukní kolem boku, bijíce na buben terbang a na puklici kénong, pak zase dva vojíni bez oštěpů, jen se šavlemi a dýkami, nesoucí ozdobné lesklé vásy kovové, kémbar-madžang, naplněné kvítím, jež cestou sypali. Po té objevil se ženich na krásném přebohatě oděném koni, jehož tance krotil černoch, vedoucí oře za uzdu; ženich, šlechtic Inda-Muliedža, hezký, štíhlý, svižný Malaj s malými vousisky, byl slavnostně vyšňořen. Parádní, zlatem vyšívaná čepice kuluk seděla koketně na jeho černém, dlouhém vlasu, propleteném květinami; tvář měl bíle pudrovanou, tělo až po pás obnažené a žlutým pudrem bohatě posypané; jeho hedvábný, modrý, zlatem protkaný sarong, ovinutý jako široká šerpa přes řasnaté nohavice, byl upevněn vzácným pasem, květinami ovitým, a v pasu tkvěl kris, na jílci rovněž kyticí okrášlený; ruka ženichova pohrávala si graciosně hedvábným slunečníkem. V průvodu nastala krátká přestávka. Pak vykročil v čele druhého oddílu důstojník tělesné stráže knížecí s přilbou a oštěpem, oděný v kabát z kůže luskouna, ozdobený čestnými řetězy za své udatenství; za ním kráčeli dva bojovníci s puškami; potom brali se oba imamové pod bílými turbany, zahalení v zelené solendangy a v takovéž sarongy, listnatými vějíři se ovívajíce. Po té dvěma mouřeníny veden za hedvábné, zlatem ověšené šňůry obrovský slon, bohatou čabrakou pokrytý a řízený kulim, jehož hlavu kryl široký klobouk z lakovaného listí a tělo hnědý sarong. Nad vůdce velikého zvířete vypínal se na hřbetě slonově baldachýn, ve kterémž vysoko nad svým okolím trůnil důstojně v knížecím majestátu radža Kylat-Pandžang s hedvábným, zeleným, zlatými třásněmi obtíženým turbanem na pyšné hlavě, šarlatovým, zlatě vyšívaným kabátcem, přes nějž byl přehozen bílý šál solendang, třepením a olivami krášlený; přes hedvábné azurově modré spodky měl ověšený světležlutý sarong, spjatý krásným pasem, na němž se houpal

třpytivý, na rukojeti drahokamy vykládaný kris. Po obou stranách provázeli knížete koňmo šlechtici Borgas-Berang a Pangulu-si-Džnang, ošacení podobně jako jejich šťastný soudruh Inda-Muliedža, nekrášleni však kvítím a nepudrováni: na místě kuluku měli na hlavách karmoisinové turbany. Zase nastala přestávka, po níž vystoupila ve třetím oddílu družina nevěsty. Nejprve vynořili se z palmové houštiny tři hudebníci, vyluzující z anglongu, tamburinu a flétny líbezné, skotačivé a vzrušivé tóny. Za nimi tančily za zpěvu všechny čtyři ronggéngy, jichž stříbrné diadémy, zlatostkvoucí náramky a obruče cinkaly a řinčely, oranžové sarongy a čínské vějíře šuměly a vířily.

V amfiteatru, jímž duněly bubny, zvonily gongy, hlaholily cimbály, flétny a souhra anglongu, pršelo a míhalo se házené kvítí, zvučel chorálový, recitativní zpěv ronggéng, drnčel tamburin, vznášely se těžké, sladké vůně, cvrnkaly a harašily řetízky, obruče, nádidla, náušnice, zbraně, vypínali diváci bez rozdílu pohlaví krky, vztyčovali hlavy, drali se mocně ku předu a vystupovali na lavice.

Však obě mladistvé, sličné, půvabné, za hezkými a vnadnými ronggéngami následující ušlechtilé Malajky stály obzvláště za podívanou. Svižně, lehkým, gazelím krokem a nenucenými koketními pohyby ubíraly se vpřed, svítily ohnivé velikýma, černýma očima z obruby dlouhých temných brv, i bílými zoubky z plných, smyslných rtů. Hustý, dlouhý, rozpuštěný havraní vlas, propletený kvítím, obletovaný bílými plachetkami a pokrytý velikými, zlatě lakovanými kloboúky z pandanového listí splýval volně po snědých plecích a ramenou. Až ku pasu byly jako muži a tanečnice oděny toliko nákrčníky a náramky, s boků pak splývaly jim sukňovité hedvábné sarongy barvy sytěfialové s lemem zlatožlutým, po levé straně otevřené, tak že při chůzi objevovala se plná, krásně modelovaná noha s hůry od kyčli až k cinkajícím obručím nad kotníky drobných nohou, jež závist mnohé děvy v auditoriu vzbuzovaly. V malých, hezkých rukou nesly družky princeznínv bronzové vásy, metajíce z nich kvítí, podobně jako před ženichem bylo sypáno.

Za nimi nesli dva sluhové veliké pernaté vějíře na dlouhých zlacených tyčích před skvostnými nosítky tandu, jež spočívaly na ramenou čtyř silných kuli. Nosítka byla jak sbájena ze vzácných dřev, hedvábí, maleb, zlata, perleti, a v nich pod nádhernými nebesy odpočívala na měkkých polštářích nevěsta, zrakům diváků ozdobami a záslonami palankýnu polo skrytá. Po obou stranách nosítek kráčely obě komorné princezniny, houpajíce pánvemi, z nichž vonný dým kadidla kroužil, a za nosítky šly dvě tanší služebné kněžniny, nesouce krásné, vyřezávané skříňky naplněné vzácnostmi. Konečně pak uzavírali průvod opětně dva bojovníci v plné výzbroji.

V diváctvu nastal šust. Průvodem braly se všechny čtyři ronggéngy, obě šlechtičny, všecky čtyři služebné princezny, v nosítkách byla tedy buď pouhá loutka, nebo přec jen vzdor odřeknutí princezka Mato-ari.

Pánu z Drasova vrátily se pojednou zase mdloby. Naznačiv svoje utrpení kyselým úsměvem své bledé tváře, vtlačil se skrze židle za první řadu sedadel, a pokoušel se, proniknouti sraženým, dychtivě ku předu čelícím tlumem zadnějších diváků.

Odbýván zlostně, neboť – —. Oči diváků zalétaly k modle bohyně Ratu-bintang-ngelu. Stála nepohnutě na svém podstavci, a přec bylo, jakoby se byla snesla s oltáře pod nebesa palankýnu. Tam na purpurových poduškách polo seděla, polo ležela luzná, mladá, graciosní krasavice, jasně brunatné, do teplého zlatohněda hrající pleti, rozsévajíc pyšné vděky z tůní žárných, velikých očí, jež třpytem černých diamantů sršely. Ve výrazu její měkké, okrouhlé tvářinky snoubily se hrdost s něhou a báravou vášnivostí, kolem kvetoucích rtů pohrávala jt palčivá i slibná touživost. Bujný, překrásně černý a dlouhý vlas její byl protkán vonnými bílými květy melatovými a žlutými čempakovými, posypán zlatým pelem, provlečen jehlicemi a sponami a věnčen na skráních nádherným diadémem. S jejích oušek splývaly dlouhé, mistrně ze zlatých ozdob setkané náušnice na plná ramena, po nichž rozkládal se mnohonásobný těžký nákrčník, objímaje šíji a prsa a vybíhaje mezi mladými ňadry ve hvězdu amuletů, perel a drahých kamenů. V útlé půli bylo vábné tělo nevěsty spjato drahocenným pasem, pod kterým níže teprve s boků linul se vzácný, vyšívaný, skvostně vroubený sarong z růžového hedvábí, rozepjatý po straně s kyčlí až po široké zlaté obruče, jimiž sevřeny ladné nožky sličné dívky pod spanilými koleny. Malá dýka, rozkošné bijou, třpytila se jak hustý roj zlatých broučků ve věnci, jímž opásán byl sarong; lesklé kruhy od kolenou až ku kotníkům, prsteny na prstíkách nohou i ručinek, náramky pod lokty, v nadloktí a pod rameny doplňovaly oslňující úbor vábného, sálavým životem trop dýšícího ženského zjevu.

„Princezna Mato-ari!“ letělo od úst van Keminkových auditoriem v šeptu od ucha k uchu.

Prvá i druhá četa průvodu byly již obešly kruh. Radža dal zabočiti svému slonu do prostřed, čelem právě proti místu Drasovských, Kubešových i Doubkových. Zakotvil své jiskřící zraky na baronovi, jenž marně ven se dobýval. Ob čas míhl se pohled knížete zpět jako netrpělivě k palankýnu, a spjal mžikem zase pana Drasovského jak ocelovým lassó.

Zvolna hopkovali kolem hudebníci, tančily ronggéngy, houpaly se v bocích družky kněžniny Neó-Griseng a Džarié-Binda, vyšlapovali si sluhové s vějíři, nesli kuli nosítka — —

V tom vztyčila se letmo princezka, její oči vzplály radostným a divým žárem, jenž jak buket ohnivých raket střelil po baronu Drasovském, a v témž okamžiku rozlehlo se prostorem ze chvějících se rtů dívky jásavé i lité: „Lakas! Bekyn ramé! Bandžak tabé tuan!“

Ale již pohasl svit radosti ze shledání v očích nážívé Malajky.

Vždyť pan Drasovský před ní utíkal!

Mato-ari vysoptila za ním ze zraků blesk vzteku, nenávisti a zuřivé hrozby, z úst šílený vzkřek kletby i volání pomsty, vyrvala mávnutím z pasu kris, a její hebká, pružná, kočičí postava slétla skokem na zem, k baronovi.

„Allah il Allah!“ vzkřikl radža, mávnuv krisem, zahoukli rykem bojovníci, a s radžou v čele vrhli se za Mato-ari.

Býčí plece a šíje van Keminkova vynořila se v zmateném klubku, z něhož spílání, řev a bědování zněly průvodem hromovému hlasu mynheerovu, svolávajícímu černochy a kuli. Impressario vypálil rychle několik ran z revolveru přes hlavy Ačinců, jeho sluhové vpadli s bambusovými tyčemi mezi ně, prali do nich, zaháněli je do

kampongu. Vřeštíce rozběhly se ronggéngy, ženy, diváci, Borgas-Berang i Pangulu-si-Džuang odnášeli radžu, omráčeného pěstí van Keminkovou, a Inda-Muliedža kryl svým tělem a vlekl pomocí Neó-Griseng a Džarié-Bindy princezku Mato-ari. Bránila se, tasila kris na svého kavalíra, jenž zmařené její snaze po výkonu pomsty odporoval, drala se jak tygřice znova po Drasovském.

Baron byl zbrocen krví. Hadovitá čepel malé dýky Malajčiny zasáhla jeho tvář a svezla se po líci a hrdle na prsa, kdež odrazila ji mocná pěst van Keminkova.

Strážníci byli vnikli do boudy, vyklízeli ji, obstoupli kampong.

Pan Drasovský odnesen do kabinetu impressariova.

„Basse ranenne," mumlal, používaje posledních okamžiku před ztrátou vědomí, aby obvinil radžu a kněžnu z malicherné mstivosti.

Ale událost byla jasná. Žádný klamavý výklad nemohl ji obrátiti ve prospěch baronův, ani v očích Xaverie, ani v očích paní Censké, kteráž znaleckou rukou nejdříve raněnému přispěla. Omdlel více rozčílením a leknutím než bolestí, neboť vzteklá, dobře namířená rána princezky způsobila jen povrchní šrám. Včasné zakročení van Keminkovo zachránilo Drasovského před zabitím rukou zražené kněžny.

(Pokračování.)

Z básní Paula Bourgeta.

Na břehu.

Motýli modří, motýli bílí
nad rosný luh, nad klasy se chýlí
a křídly chvějí,
v slunci to plane, ve chvění lehkém,
až všecky květy na stonku křehkém
se ukláněji.

Ve skalách dole oceán divě
o srázy láme vlny, v jichž hříve
se jiskry stkvějí,
na hoře nad proudy nechť příboj kvílí,
motýli modří, motýli bílí
dál křídly chvějí.

Na terasse.

Ve váse, která nemá nch,
se tamarišek vidíš chvět
a často vlny mořské pruh
až sem doletí v jeho snět.

Faun mladý z bronzu v rej a ruch
na měchu s vínem nohu zveď,
na flétnu, zdá se, v noční vzduch
hrá slušnou píseň jeho ret.

Jak mohou srdce plná tuch
a lásky tady rozprávět,
kde tento nestálosti luh
jich slova hvízdá větrům v let?

V plesu.

Na jeden večer vzpomínám,
kde každý snad se kořil vám,
kde vaše líčko zřel jsem plát
a šedomodrý váš byl šat.

Tak pomalu a trochu mdlá
jste od tance vždy ke mně šla
a pokaždé jste, na rtu smích,
svůj vějíř vzala z rukou mých.

Ten vějíř z velké palmy byl
a na něm čísku v ruce pil
pár mandarinů starých tlě
na břehu řeky stříbrné.

Michel Angelo.

Nechť do vrásek se přísná tvář tvá ztrácí,
ó mistře, nelze s tebou soucit míti,
byls titan, necítil jsi nikdy mříti
chuť s odvahou i ku nejtěžší práci.
S problémy dnem i nocí v boji smělém,
ty hrdý, pravěku syn, strávils žití,
let osmdesát prošels vlnobití
se srdcem divým s gigantickým tělem.

Ti bídní jsou, jenž s vzdornou hmotou v boji
tvou sílu nemají ni svézest tvoji,
jichž božský duch podléhá látky moci.

Jenž obětují práci dne, sen božský,
a cítí v dlouhé bezvýsledné noci,
jak šílenství a smrt jich hltá mozky.

Touha.

Hluk roste. — Paříž v chvatu hřmí a honě
Jak závidím jen kupcům! Věru pro ně
ten města ruch je velká štěstí píseň!
Sám, srdce plné touhy nenasytné,
o moři sním, jež k luny kráse trpytné
až k nebi vznáší děsnou vln svých třísen.

Ach, kdo mne odnese v skal snivou tiši!
Kdo vlny vrátí mně, jež mírem dýši,
a lodě, provazy jichž plachet hrají
ve vodě! — Vítr duje, loď se kvapně točí!
to chvíle nebeská hvězd zlaté oči,
kdy ve mraku se otvírají!

Vlaská serenada.

Ó prchněm v moře mlhy a mrak,
noc stravme v hvězdném roji!
Dost větru je — as právě tak,
co plachtu zdulo by tvoji!

Italský rybák, který nás
provázet bude se svými syny,
úst našich ovšem uslyší hlas,
však nezví — vše stají stíny.

Nás tma a něha zatopí
a najdem na moři sebe,
a kdo tam hlas náš pochopí?
Jen vlny a noc a nebe!

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

Z cesty po Číně.

Vypravuje *J. Řežábek.*

IV.

Za delšího pobytu v Pekingu seznámili se ruští cestovatelé zevrubněji s tamějším způsobem života a vůbec s čínskými řády, či spíše zlořády, v nichž zrací se patrný úpadek staroslavné říše podnebeské. Jinak byl pobyt jejich v hlavním městě zcela příjemný, jelikož užívali pohostinství ruského vyslance, a také od jiných ruských rodáků tam přebývajících doznali ochotného přispění ve všem, cokoli podnikali, ať si to byla práce vážná nebo pouhá kratochvíle.

Stálí ruští obyvatelé Pekingu přebývají na dvou místech, od sebe dosti vzdálených, z nichž jedno, kde nalézá se vyslanectvo, sluje jižním, druhé pak, kde sídlí pravoslavná missi, severním dvorem. Ruský vyslanecký dvůr obklíčen jest jako každý jiný pořádnější dům v Pekingu kamennou ohradou, která jej odlučuje zrovna jako nějaký klášter od všelikého styku s ostatním obyvatelstvem, vyjímaje ovšem velkoměstský lomoz, jenž všude proniká. Prostor uzavřený ohradou dělí se lehkým dřevěným plotem na dvě oddělení: v předním jsou příbytky kozáků a jiného služebného lidu, v zadním pak stojí mimo kostel dům vyslancův s rozličnými jinými přístavky pro podřízené úřednictvo, kteréžto budovy jsou vesměs kamenné, o jednom poschodí a pokryty taškami. Severní dvůr, v němž bydlí ruská duchovní missi, vzdálen jest od jižního asi míli cesty a podobá se rovněž sadu obehnanému kamennou ohradou, kdež mezi stromovím stojí skrovný kostelík s nízoučkou zvonicí v čínském slohu, jakož i příbytky missionářův. Tito různí se od ostatních hlasatelů křesťanství činných v Pekingu tím, že nosí obyčejný oděv pravoslavných kněží, kdežto druzí odívají se po čínsku, doufajíce, že tím způsobem snáze si získají důvěry tuzemců. Pravoslavná missi vystupuje ostatně i zde, jako všude jinde, velmi krotce, ba nesměle, obmezujíc svou působnost pouze na ty Číňany, kteří sami u ní poučení vyhledávají, kdežto katoličtí missionáři vedou si mnohem rázněji, hlásajíce své učení mnohdy i posluchačům bezděčným, čím se stává, že často popuzují proti sobě svou kazatelskou horlivostí mysli obecného lidu a vydávají tím v nebezpečí i své životy.

Hned nazejtří po svém příchodě do Pekingu podnikl Pjasecký v průvodě ruského tlumočníka Popova vycházku na hradební zdi, dělící čínské město od mandžurského, odkud naskytuje se jeden z nejpěknějších pohledů na město. Tyto hradební zdi mají třicet stop zvýší, zšíří pak dole dvacet pět stop, kdežto do výše poněkud seouží. Na hradby vystupuje se po zvláštních svazích, před nimiž všude se nalézají zavřené brány, ty však otvírají vrátní ochotně a bez všelikých opatření bezpečnosti za malé zpropitné. Hradby jsou nahoře položeny čtyrhrannými kamennými dlaždicemi, avšak místy pokrývá dlažbu tlustá vrstva prsti porostlá hustým trávníkem, jinde uchytilo se bujné křoví a někde jsou zřízeny celé květinové zahrádky. V Pekingu vůbec jest tolik zeleni, že při pohledu s hradeb nečiní dojmu lidnatého města, nýbrž spíše rozsáhlého parku, z něhož jen tu i tam vyčnívají domy se šedými střechami, tak že pouze městské hradby a věže z nich vystupující, táhnouce se do dálky, svědčí o značné rozlehlosti města.

Po hradbách jsou v jistých vzdálenostech od sebe rozestaveny domky, sloužící za příbytek hlídačům, kteří tu mají své zahrádky a chovají si nějaký kus domácího dobytka.

Zdi jsou tak vysoké, že vřava panující dole v ulicích dosahuje nahoru jen slabšími záchvěji, a tudy lze tu poslechnouti zvláštní hudební produkce, jež provádějí poletující holubi lehkými píšťalkami, připevněnými k jich ocasům. Pekinžané jsou patrně velkými milovníky těchto koncertů, neboť ozývají se ze vzduchu na všech stranách.

Z věže stojící nad branou, kudy prochází nejpřednější ulice Pekinská Chu-Da-Myň, pozoroval Pjasecký nádherný pohřební průvod. Tento roztáhl se aspoň na půl hodiny cesty, ale nebyl nepřetržitý, neboť účastníci kráčeli v jednotlivých skupinách s většími mezerami mezi nimi, každý hlouček pak měl jinou úlohu: jedni nesli praporce, deštníky zvláštního tvaru a jiné znaky úředního postavení nebožtíkova; druzí měli v rukou měděné desky — lo — a třískali do nich holemi s největší horlivostí, avšak všechen ten hřmot nemohl přehlušiti vřískavého nářku žen najatých k oplakávání nebožtíka; jiní provázeli nosítka a povoz zesnulého; teprve uprostřed čtvrté skupiny neseno bylo tělo v rakvi spočívající na ohromných márách, a nad ní vznášel se baldachyn. Tato poslední skupina čítala celkem asi šedesát osob a ty měly na sobě vesměs stejné obleky zelené barvy, pošité velkými kruhy jiných křiklavých barev. Za rakví jeli v několika vozech příbuzní a přátelé nebožtíkovi v bílých, t. j. smutečních šatech. Celý průvod činil dojem spíše veselý nežli truchlivý, k čemuž přispívalo stejnou měrou hlučné hlomození jako křiklavé barvy vnější úpravy. Sám katafalk byl nejvíce vystrojen, jsa potažen tmavorudou hedbávnou látkou s pozlacenými ozdobami v rozích, od nichž visely široké rovněž pozlacené řetězy, které někteří z průvodu drželi za volné konce. Všechny ty věci potřebné k vystrojení slavného pohřbu bývají vypůjčené, ano i účastníci průvodu jsou většinou najati z pouličních žebráků. Slavný pohřeb jest vůbec pro žebráky svátkem, neboť v takový den nejen že se projdou po ulicích hlavního města v parádních oblecích, nýbrž bývají kromě toho hojně vyčastováni pokrmy i nápoji a nadto dostávají i peněžitou odměnu. Ký div, že v předtuše těch žádoucích požitků vykračují si v průvodě vesele a tropí cestou spolu všeliké žerty.

Jinak jsou čínští žebráci snad nejbídnější na světě. Hlavním jejich shromaždištěm v Pekingu jest široký kamenný most, pnoucí se o třech obloucích přes tak zvanou „řeku chránící město" — Hu-Čen-He — zrovna před branou, spojující čínskou čtvrť s mandžurskou; Evropané říkají mu proto „most žebráků". Evropan nezvyklý takovým úkazům nemůže nevšimnouti si těch ubožáků, ba při pohledu na některé sotva se zdrží výkřiků hrůzy a soustrasti: těla vychrtlá, jaká u nás lze pozorovati leda v nemocnicích na smrtelném loži, oděv rozedraný zahaluje jen část nahoty, pleť jejich stěží by kdo uznal za lidskou, kdyby ji neviděl právě na lidském těle, vůbec pravé to obrazy svrchované lidské bídy. Však Číňané, jakoby všeho toho hnusu ani neviděli: žebráci chodí a sedají kdekoliv na ulici, ba mnohdy lehnou si právě na jízdnou dráhu, ale nikdo se jich nevšímá, obcházeje opatrně stranou, aby se jich nemusil dotknouti. „Když jsme šli branou Cjan-Myňskou" — vypravuje Pjasecký — kudy nepřetržitě chodí lidé a jezdí povozy, ležel tam uprostřed cesty na zaprášených kamenech chlapec asi dvanáctiletý a trhaje sebou jakoby křečmi schvácený hrozně křičel, až přehlučel pouliční vřavu; ale nikdo nevěnoval mu pozornosti více, nežli mezek, jenž náhodou táhna kolem vůz, opatrně se vyhnul, aby nešlápl na ubožáka zmítajícího se v prachu." Zdali takováto otrlost a lhostejnost vzhledem k útrapám bližního pramení se u Číňanů z přirozené bezcitnosti aneb z pohrdání těmi, kdo svými nepravostmi připravili si tak žalostný život, těžko rozhodnouti. Možná, že ta nesrdečnost vznikla podobným způsobem jako u Evropanů přebývajících v Pekingu. Ti totiž z počátku ochotně udíleli almužny, ale posléze se zatvrdili jako sami Číňané, neboť způsobili si svou útrpností zbytečné nepříjemnosti, ježto žebráci, kdykoliv takový štědrý dárce objevil se na ulici, obkličovali ho v celých tlupách, žádajíce každý něčeho pro sebe, tak že naposledy bez jejich obtížného průvodu nemohl učiniti několik kroků. Nyní chovají se cizinci k nuzákům čínským stejně nevšímavě jako vlastní jejich krajané.

Mimo hejna dotčených žebráků činí i nejpřednější ulici Pekinské občas nepříjemnými ještě jiná okolnost. Širší ulice jsou uprostřed vyvýšeny na způsob hrázi, po jejichž stranách až k chodníkům táhnou se doliky, které za deště naplňují se vodou a mimo to musí do svých útrob pojmouti všeliké splašky a pomyje z okolních domů, tak že v nich výborně prospívají rozličné byliny, libující si ve shnilých vodách. A tonto vodou, která přimíseným rmutem proměňuje se namnoze v polotuhé bahno, kropí se za suchých letních dní ulice, čímž pro Evropana s pravidelně vyvinutým čichem stává se všeliký pobyt v nich arciť zhola nemožným. Avšak houževnatí Číňané, jakoby ani čichu neměli, nedají se takovýmito maličkostmi vyrušovati ze svého klidu, což ovšem nemůže zůstati bez povážlivých následků pro tamější poměry zdravotní. Takéť vyžadují neštovice a hlavnička stále četných obětí, oční neduhy pak trápí dojista dobrou polovici všeho obyvatelstva. Žalostný úpadek Pekingu zračí se i v těchto poměrech, neboť byly doby, kdy pod městem prostírala se spletitá soustava stok vyzděných z kamene a vycementovaných, které teprve následkem delšího zanedbání se zasuly, aniž byly napotom obnoveny.

Ku zvláštnostem obyvatelstva Pekinského a okolního sluší počítati neobyčejnou zálibu v zápasech cvrčků, kteréžto zábava jest tak rozšířena, že věci nějak s ní souvisící jsou předmětem dosti živého obchodu. Přípravy ty jsou arciť veskrze zcela jednoduché, neboť k nim postačí předně dlátko k rozhrabání prsti nebo k rozšiřování štěrbin mezi kameny nebo puklin ve starých zdech, kde cvrčkové nejraději se zdržují, dále malý drátěný poklop, rourka asi pět palců zdéli a konečně dvě číšky, z nichž jedna jest poněkud větší a opatřena pokličkou, druhá pak menší a zcela otevřená; onano slouží cvrčkům za bydliště a proto „se v ní nalézají talířky na vodu i na rýži a hliněný domeček na způsob maličké psí budky pouze s tím rozdílem, že jest opatřena otvorem i ve stříšce, tak že foukutím lze vypuditi cvrčka z domečku ven do číšky. Rourky a poklopu jest třeba k lapení cvrčka bez přímého dotknutí rukama, neboť jinak se mu snadno ublíží, čímž pozbývá schopnosti k boji, kdežto pomocí onech přístrojů dostane se do svého bydliště v pravém slova smyslu nedotknutý. K tomu konci vyhání

se nejprve ze své přirozené skrýše, načež pokrývá se drátěným poklopem, a když byl vylezl na jeho vnitřní stěnu, nastavuje se mu rourka, do které obyčejně vlézá velmi ochotně, načež fouknutím z opačné strany nutí se, aby se pustil dolů do nádobky, která se na to hned přikrývá pokličkou. Každý cvrček musí míti svůj vlastní příbytek, neboť jsou li dva pohromadě, hned jako tvorové nad míru řevniví a nesnášelivi pouštějí se do sebe. Chtějí-li dva majitelé bojovných cvrčků podniknouti spolu zápas, dohodnou se zprvu o podmínkách, za kterých porážka jednoho z obou soupeřů má se považovati za nepochybnou, ustanovují cenu vítězi obyčejně v penězích, načež vypouštějí své hrdiny do boje. Zápas odbývá se v nádobě s rovným dnem a svislými stěnami, do které pouští se jeden po druhém. Cvrček vede si proti každému soudruhovi stejného s ním pohlaví tak urputně a nepřátelsky, že není třeba více, než aby se jeden druhého dotekl tykadly, a již zavdá to podnět k útoku buď z jedné neb ze druhé strany, aneb nejčastěji z obou zároveň. Boj vede se nejvíce silnými čelistmi, při čemž zápasníci popadají se do křížku jako lidé a dorážejí na sebe tak dlouho, až jeden z obou dá se na útěk, anebo vyhozen jest ven z nádoby. Mnohdy pouštějí k vítěznému cvrčkovi nového, čerstvého nepřítele, aneb vyměňují se oba, vítěz i přemožený, načež teprve noví bojovníci rozhodnou o tom, kterému z obou podnikatelů má připadnouti výhra. Mimo hlavní sázku přihazují také diváci na jednoho neb druhého z obou soupeřů. Majitel přemoženého cvrčka chová se k němu obyčejně s velikým opovržením a pouští ho na svobodu, provázeje ho rozličnými potupnými poznámkami, jako na př.: „nestojíš za krmení, zbabělý padouchu“ a podobnými. Rozmrzelost přemoženého podnikatele bývá ostatně zcela důvodná, jelikož porážka jest spojena často se značnými ztrátami v penězích; ba v Pekingu ukazují znamenité domy, jejichž majitelé přišli souboji cvrčků na mizinu, z čehož jest nejlépe patrno, kterak vášeň sebe nevinnější může člověka ve zkázu uvésti. Cvrčkové osvědčení v podobných zápasích prodávají se na tržištích Pekinských až po čtyřiceti zlatých v našich penězích, však i obyčejný cvrček stojí asi dva zlaté.

Mimo jiné zvláštnosti Pekinského života zajímavá jsou pro Evropana tamější divadla. Hraje se v nich jako u nás o pouti neb o výročním trhu celý den a jest tedy možná zajíti tam kdykoli na podívanou. „Vstoupivše z ulice do dveří vedoucích do budovy divadelní —“ vypravuje Pjasecký — „šli jsme nejprve přes tři neúpravné dvory, kdež seděli prodavači rozličných připravených krmí, ovoce a pamlsků. Divadlo bylo vystavěno jen lehce ze dřeva, a proto slyšeli jsme již na schodech, kudy bylo nám jíti do horního patra, hluk, rachot a hovor jednotlivých hlasů, jako bychom se blížili tržišti; ale zároveň rozléhali se také hlasové herců na důkaz, že představení bylo v plném proudu, ačkoliv podle hlučného chování obecenstva bylo lze souditi, že byla přestávka mezi hrou. Sedli jsme si u poprsníku horního patra na přenosné, nizoučké, dřevěné lavičky, jaké lze u nás nalézti leda v chudobných dílnách obuvnických nebo krejčovských aneb v obecných kuchyních. Bez říkání přinesli nám ihned teplý čaj, čínský sluha pak, jenž tam byl s námi, přinesl rozličné druhy ořechů, které jsme počali louskati tak nenuceně jako ostatní obecenstvo. Mohli jsme přehlednouti celé hlediště, a pohled na ty tenké stěny, nahnutá zábradlí a chatrné sloupy, na nichž spočívalo horní patro plné diváků, vzbuzoval věru opravdové obavy. Ale obecenstvu to v zábavě nikterak nevadilo.“

Celá vnější úprava divadla byla chudobná a nečistá. Jeviště, na kterém jest umístěn spolu i orchestr, nemá žádné hloubky, nýbrž tvoří jen jakýsi výstupek dovnitř sálu se tří stran úplně otevřený, tak že ani opony ani dekorací hře přiměřených se neužívá, a pouze pozadí zahrazeno jest stěnou opatřenou dvojím vchodem; jedním herci přicházejí, druhým pak vycházejí. Podle potřeby mění se na jevišti jen stoly, židle, trůny a jiný nábytek, což koná se zcela zjevně před očima shovívavého obecenstva. Také herci se převlékají, jak toho právě vyžadují jednotlivé úlohy, to však děje se za kulisami. Čínské divadelní obecenstvo patrně nečiní velkých nároků, za to však jsou i herci nadmíru skromní. Jestiť jim namáhati se ze všech sil, aby pronikli svým hlasem tu bezohlednou vřavu ve hledišti, kdež obecenstvo mezi hrou jí, pije čaj, kouří, žvatlá, ba mnohdy se i hádá a pere, málo se starajíc o to, co se děje na jevišti. K této volné zábavě v přízemí přispívá značně zvláštní rozestavení sedadel: stojíť nikoliv po šířce, nýbrž po délce síně, a diváci jsou tedy k jevišti obráceni bokem, tak že se věru zdá, jakoby Číňané úmyslně dělali všechno jinak, nežli jiní národové, od nichž chtí se ve všem různiti za každou cenu. Obleky, ve kterých se herci objevují na jevišti, jsou přizpůsobeny starodávnému kroji čínskému, jemuž se nynější v ničem nepodobá. Vyznamenávají se vesměs neobyčejnou délkou, tak že podolky smýkají se po zemi, rukávy pak sahají často až přes kolena. Obličeje herců bývají pomalovány rozličnými barvami tou měrou, že pozbývají mnohdy úplně podoby lidské. Mužští zastávají také ženské úlohy a to nezřídka s takovým zdarem, že po hlase nelze jich od skutečných žen ani rozeznati. Počínají si ovšem vesměs s jakousi nepřirozenou strojeností, řídíce se v tom starými pravidly, od nichž nedovolují se žádné úchylky, tak že v mnohém připomínají loutková divadla. Jelikož dekorací a vůbec jiných příprav mimo nábytek není, musí divák mnoho předpokládati. Tak na př. má-li herec odjeti na koni, tváří se, jakoby si naň sedal, a potom odchází s jeviště s roztaženýma nohama, jakoby odjížděl. Vůbec čínská divadla na rozdíl od našich od skutečnosti spíše odvádějí, nežli aby ji zobrazovala.

Dne 9. října opustila výprava Peking.

FEUILLETON.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.*)

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Hluchost Bedřicha Smetany

vylíčena jím samým.

Myslím, že následující zpráva bude zajímati nejširší kruhy české, zvláště pak hudební, vůbec pak všechny přátele záhy zesnulého velmistra české hudby.

V prosinci roku 1881 obdržel jsem anglický dopis z Hobartonu, v Tasmanii (Australie), psaný rukou mi neznámou a znějící takto: „Dočetl jsem se v londýnském ‚Athenaeum', že velký váš hudební skladatel Bedřich Smetana postižen jest hluchotou. Neznám jeho adresy, odevzdejte mu laskavě přiložený dopis. J. Finch Thorne."

List Smetanovi byl otevřený a psán také anglicky. Věda, že Smetana jazyku toho nezná, přeložil jsem jej a zaslal do Jabkenic u Loučeně, kde tenkráte mistr náš meškal. Pan Thorne, hudebník sám, píše, že postižen byl před lety týmtéž neštěstím, i ačkoliv sluch jeho byl od lékařů již považován za ztracený, přece jej opět nabyl zvláštním léčením, ku kterému také Smetanovi radí. „Odhodlal jsem se," praví, „psáti Vám, jsa k tomu pohnut i družnou soustrastí i nadějí, že nabudete opět sluchu. Vypište mi jen podrobně příznaky své choroby a vše, čím Vám budu moci raditi, učiním rád."

Na to došel mne od Smetany následující dne 11. prosince 1881 psaný dopis:

„Ctěný pane a příteli! Odesýlám zde německy psaný popis choroby své panu Thorneovi v Tasmanii s prosbou, byste laskavě celou tu věc do krajin těch zaslati ráčil. — Snad by to bylo lepší, kdyby se překlad anglický mého psaní už zde zařídil, v kterém případu bych arciť se musil na Vaši ochotnost obrátit. — Já se nevyznám v expedicích podobných a proto se obracím na Vás. — Zároveň prosím o sdělení všech možných s tím spojených výloh, které s radostí vynahradím. Jednejte s tím dle libosti, buď odešlete můj německý original aneb překlad! — Též prosím adresu vlastnoručně obstarati. — S politováním, že moje záležitost Vám snad může býti obtížnou, zároveň s prosbou, abyste prominul, čeho nejsem vinen, znamenám se s veškerou úctou oddaný Bedřich Smetana."

Dopis panu Thorneovi zní:

„Vysoce ctěný pane! Vaše účastenství, vyslovené v listu ze dne 24. října 1881, s mou neblahou věcí mne hluboce dojalo, i jsem hotov dáti Vám bližších zpráv o svém stavu. — Před sedmi lety hluchnutí počalo. Po krčním katarhu, trvajícím několik neděl, pozoroval jsem tiché hvízdání v pravém uchu, ale jen někdy ve dne, více večer než za dne a docela krátce. Když bolest krční zmizela a já byl opět zdráv, dostavilo se hvízdání znova a sice intensivněji, déle trvajíc, s rozličnými, jak lékaři praví, objektivními tonovými pocity smíšené a se střídající. Když se v létě, v červenci, přidružilo ještě dosti obtížné hučení a hvízdání večer v nejvyšších tonech — As-dur sextakord — čtyřčárkovaná oktáva — každým dnem s velkou silou se opakovalo, šel jsem konečně k lékaři profesoru drn. Zoufalovi na kliniku pro ušní choroby. Dr. Zoufal shledal, že jest také levé ucho dotknuto, ačkoliv jsem na levo dobře slyšel bez hvízdání a hučení. — Podvolil jsem se léčení pomocí vsunutí kathedry nosem, čímž hnán byl vzduch do vnitra ucha. — Zatím musil jsem obmeziti svůj kapelnický úřad na nejmenší míru zaměstnání, neboť bylo dní, kde mi zněly všechny hlasy a všechny oktávy falešně a zmateně jedna přes druhou. V říjnu ztratil jsem sluch na pravo úplně, ale sluchu na ucho levé, které bylo sice také již choré, ale přes to nechávalo mne slyšeti zřetelně a jasně, pozbyl jsem dne 20. října téhož roku, 1874, ráno, náhle, jedním rázem. Den před tím bavila a těšila mne opera tak, že, vrátiv se po pátém jednání domů, jsem skoro ještě hodinku na klavíru fantasie pohrával („fantasirte"). Příštího rána byl jsem úplně hluchým na ucho pravé i levé a jsem tak do dnešního dne. To jest vznik mé hluchosti. — Teď otázka: Co jest příčinou? — Až do dneška jest příčina neznáma; neboť všechny prostředky, pro všemožné příčiny, ani nepomohly, ani neulevily, aniž příčinu objevily. — Radil jsem se s nejproslulejšími lékaři v Německu i Rakousku a podvolil se všemožným léčebním procesům. — Konečně prohlášeno to za nevyléčitelné ochrnutí sluchového nervu. Bylo mi 50 let, když jsem ohluchnul, teď jsem sedm let hluchý.

Hučení a prudké šumění v hlavě, jakobych stál pod velkým vodopádem, zůstalo až do dneška a trvá dnem i nocí bez přestávky, silněji, když je mysl pohnuta, slaběji při klidnější náladě. Při komponování stává se hučení prudším. Neslyším naprosto ničeho, ani svého hlasu ne. Ostré, jasné zvuky, jako na př. křičící dítě, štěkajícího pejska, na zem vržený předmět s vysokým hvizdem slyším docela dobře, ale nemohu rozeznati, co jest ten zvuk a od čeho pocházel?! To vše, jakož i lidské hlasy při užití zvukových přístrojů a kaučukových trubic slyším pouze levým uchem, ale nemohu ničeho rozeznat. Mluviti se se mnou nemůže, svou vlastní hru na klavír slyším ideálně, ve skutečnosti ne. Slyšeti jiné hrát, byť to byl i celý orchestr v opeře nebo koncertu, jest pro mě nebo věcí nemožnou! — Jenom prudké vykřiknutí ženského nebo dětského hlasu v nejbližší blízkosti znamená mé levé ucho, ale nepoznává, co to bylo. Pravé ucho jest pro mne mrtvé.

Nevěřím, že jest zlepšení možné; snad ještě u levého ucha, kteréž, jak jsem to již vypsal, o několik měsíců později a přes noc ohluchlo. — Bolestí v uších nemám žádných, bubinky jsou zdravé a pružné. Všichni lékaři shodují se v tom, že moje nemoc není žádnou známou ušní chorobou, ale něco jiného, snad ochromení sluchového nervu a labyrinthu.

A tak jsem arciť pevně odhodlán snášeti svůj smutný osud až do posledního okamžiku zmužile a klidně.

Ještě jednou mnohý a upřímný dík za Vaše účastenství. S výrazem úcty a vážnosti zcela Vám oddaný

Bedřich Smetana.

V Jabkenicích u Loučeně, 11. prosince 1881."

K hluboce tragickým slovům nešťastného velkého umělce nelze ovšem cizí ruce přidávati již ničeho. Měl jsem pouze za svou povinnost sděliti tento dosud neznámý list veřejnosti, které zajisté plným právem náleží. Original mám uschovaný.

S.

Fresky ve Ferdinandaeu.

Moha se jen zřídka potěšiti návštěvou Prahy, chápu pak dojmy a úspěchy její takměř hltavě, na mnohou drahou památku aneb na vzácnou novotu těším se dětinně a shlednutí jí mne pak povznese či pobouří. Posledně zašel jsem do Ferdinandského Belvederu na Mariánských baštách, té skvostné a svým způsobem jediné krasostavby v Praze, v Čechách, snad i dále. Vysloužilec vrátný vede hned do sálu, kde jsou freskové malby, jež dala „Krasoumná jednota" pořiditi v letech padesátých. A ty tam vypadají tak, jakoby je byl umělec nedávno zůstavil a za ním právě odešel posluha, uklidiv nářadí; jsouť bez orámování, bez příslušného okolí, — ba ani podstropí, ani řádné podlahy v tom sále není. A tam se vodí cizinci na podívanou! — — Čas účinkuje; co nepokračuje, to couvá. — Za některou dobu to bude s Belvederem jako nedávno s chrámem Svatovítským, jako nyní s Karlotýnem. Jakž, aby si toho povšimli záhy pánové, jimž přísluší? Pan Tonner snad té chvíle píše v Ottových „Čechách" o kráse a nádheře našeho předmětu; kéž by byl mohl připsat, že se právě jedná o jeho obnově!

*) Viz „Lumír" číslo 30.

A ještě něco. Poblíž této budovy v Chotkových sadech je rozkošný pohled na Prahu a zvlášť na moderní její část — pravá nábřeží. Je tam lavička, ale měla by tam být velká a pohodlná veranda.

A pak! Jak a kudy se tam dostat? Což by se nedala ta hrozná, věčně prachuplná silnice vydláždit aneb jinak ulici připodobnit?

Vlašim, 25. října 1885. *Jan Vondráček*, řezbář.

Dva náhrobní nápisy od Hálka.

Na hřbitově v Příbyslavi nalezl jsem loni (1884) tyto dva náhrobní nápisy z péra Hálkova pocházející. — Hálek byl je na výslovnou žádost svého přítele továrníka Christiana Pešky Ronovského, nadšeného bojovníka z roku 1848 a buditele národního života ve východních Čechách, napsal na rovy jeho dvou spanilých dcerušek, o něž jej byla smrt oloupila. — Také přítel Hálkův Christian Peška jest již mezi mrtvými, i myslím, že tato památka po našem pěvci bude jeho ctitelům milou.

První nadpis nalézá se na hrobě Jindřišky (narozené dne 14. října 1863 a zemřelé dne 11. srpna 1867) a zní:

Velký-li žal, že byla jsem Vám kvítkem
tak z nenadání kosou ssečeným,
potěšte se, že přec jsem byla kvítkem.

Druhý nápis nalézá se na hrobě Bohumily (narozené dne 30. října 1853 a zemřelé dne 29. září 1867) zní:

Má žití pohádka jen krátce tekla,
a řeč kdy s Vámi byla nejsladší —
nit přetrhla jsem, sama uvadši,
kdy dopovím, ach! co jsem nedořekla.

Ladislav Kresl.

„Vade mecum."

Tak často máme u nás příležitost mluviti o vynikajících uměleckých výtvorech novější české literatury, a přece v jednom ohledu nedostává se jim řádného proniknutí u všeobecnost. Angličané na př. nosí při sobě svého Tennysona, Francouzi Musseta atd. v kapesním vydání, a prázdnou chvíli vyplňují krásami výtvorů jejich a osvojují si z nich pro životní potřebu hluboké myšlénky, jimiž dovedou překvapiti při všemožné příležitosti, majíce je ihned pohotově. Rusové mají svého Oněgina, Démona a jiné, Poláci Předsvit, Tadeuša, Marii, Věslava, Balladynu, kterážto díla zná mnohdy i nejobyčejnější člověk, u něhož bychom toho neočekávali...

Sešel jsem se nedávno s polskými dámami na nádraží. Poněvadž bylo ještě půl hodiny času do zvonění, a ony měly jen tak nudně vyseděti v čekárně zdlouhavou chvíli, vyjala jedna z nich Krasińského „Předsvit" a probírala se v něm znova a znova, ač jistě znala celý z paměti. Jeho věštecké výroky a veleba jímající každé polsky cítící srdce zasluhují toho, aby byl skutečným „vade mecum", a tímto stávají se i jiné vzpomenuté plody, jež vtiskují se zrovna v osobnost každého dítěte Polsky.

U nás česká dívka — (ani o jinochu nemohu to, bohužel, kladně tvrditi, o tom jinochu, který na každém místě rád se blýská zápalem vlasteneckým a sběhlostí mnohdy docela jalovou v domácích výtvorech), česká dívka neopatří se nikdy pro podobné případy v životě nějakou vynikající básní, ona necítí ani pudu, aby hledala v ní vodítka v ušlechtilém citu svém a národním pevném vědomí. — Vskutku naše národní snahy a ideje omezují se jen na kruhy poměrně skrovné, a přizvukuje-li se jim i odjinud jakýmkoli způsobem, děje se tak většinou buď ze zvyku, nebo že jest to v duchu času, a mnohdy k tomu nutí okolnosti.

Tak tomu jest i při produkci literarní. Celé řady vzácných výtvorů zanikají bez potuchy. Vezměme jen Čechova Václava z Michalovic, který při svém objevení se způsobil pravou literarní sensaci — přešel, a člověk neuslyší o něm zmínky (leda v nějaké knihkupecké vybídce), jakoby dosah jeho nebyl žádný, jakoby nebyl způsobilý, aby se stal všeobecným majetkem naším, jako se jím stal u Poláků na př. zmíněný Předsvit, Tadeuš a j. U nás se potřeba onoho „vade mecum" neznává, ani nevnucuje! Kdo se najde u nás v širším publiku, aby znal na př. jen úryvky výtvoru podobného z paměti, nebo dokonce aby s ním šel jako s modlitební knihou do kostela, jako onen prostý italský řemeslník se svou „Božskou komedií"?! O, takových citů, takových pudů jsme my daleci! Celá řada výtečných plodů baví jen svého času literarní zvědavce, a pak zapadá u veteš. Mohutný pathos plodů těch jest u nás jenom theatralní, nedovede navždy pozornost naši zabaviti, a vyzní tak lehce, tak netušeně, že dojmy jeho jsou nám po roce vskutku cizí... Zrovna jakoby u nás pravý opak toho se jevil, že krásy umělecké jsou věčné a stále okouzlující — nás přestane hned vábiti kouzlo to, neřkuli aby nějaký národní význam jejich vssával se plně a nevyhladitelně do srdcí našich.

O „Slávy dceři" pronesl se v soukromí jistý mladý spisovatel český, že jest to literarní ehamraď a nezasluhuje, aby s takovým hlukem se o ní bubnovalo — posvátná to zajisté úcta!! — Tolik jen na doklad.

O přístojné rozšíření klasické literatury naší v nejširší vrstvy není, bohužel, náležitě postaráno. Všechny ty četné bibliotéky spomáhají jen částečně. My potřebujeme polské „Mravenčí knihovny", která by klasická díla česká systematicky v pohodlném malém vydání otiskovala, avšak zůstala věrnou tomu poslání, že jen za laciný peníz může se rozšířiti desateronásobněji než na př. některé naše bibliotéky, které z počátku slibovaly v tom ohledě zrovna to, ale později zdražily slabé sešitky o 20, 30 kr. Pak ovšem naříká se na netečnost se strany obecenstva. V knihovně té nesměl by hned z počátku scházeti „Václav z Michalovic", „Slavie", „Legenda o svatém Prokopu", „Vyšehrad" básně Nerudovy a Heydukovy a jiné plody mohutného národního významu a vzácné ceny umělecké.

Jen tak, myslíme, vnikala by pravá ušlechtilost a dosah výtvorů těch do vrstev nejširších, a jen tak staly by se nám povšechnou paedagogikou národní. Ono „vade mecum" jistě by i u nás přišlo k svému významu i ocenění...

V Praze, 22. října 1885.

Josef Kubín.

— Jaroslav Vrchlický dopsal v těchto dnech veselohru ve 3 jednáních „Lásky soud". Kromě toho má Vrchlický v rukopise tragedii „Láska a smrt" a dramatickou báseň „Hippodamie".

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

„Paměti královského města Slaného." Díl první: Za svobody i v porobě. Napsal Jos. Lacina. Ve Slaném 1885. Nákladem knihkupectví Rud. Vokouna.

„Kalendář Humoristických Listů na rok 1866." Třetí ročník. V Praze. Nákladem vydavatelstva „Humoristických Listů".

„Kalendář Ústřední Matice školské na rok 1886" vydaný nákladem a ve prospěch Ústřední Matice školské. Ročník druhý.

„Švanda dudák." Poutník humoristický. Sešit 20. a 21. Nákladem Ignáta Herrmanna v Praze.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracejí se. — „Jiřina." Račte udati adresu. Jest nutno odpověditi dopisem. — „J. J." Nic jiného Vám neschází, než abyste se konečně probral z té drsné formy. — „Villon." Pouze k vůli první sloce Vaší pěknou báseň neuveřejníme. Bližší zvěděl byste ústně, jestli Vám vůbec na tom záleží. — Neuveřejníme: „Večer." — „A. W. Z." (Co chtěl jsem ti říci.) — „F. W." (Na lyru.) — „Hrob." — „M. W." (Z písní.)

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20 každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne

ROČNÍK XIII. 10. listopadu 1885. ČÍSLO 32.

Motýli.

Báseň *Jar. Vrchlického.*

Když v mládí době opilý
jsem štěstím byl a illusemi,
z mé duše zlatí motýli
se nesli světla ručejemi.

Smích mládí měli na křídlech
a pláli jako slunce v máji,
vzdyť pili lásky ve zřídlech
a nořili se v moře bájí.

A léta přešla, mlhaví
se snuli podjesenė dnové,
tu z večera mně u hlavy
si hráli černí motýlové.

Na křídlech měli beznaděj,
jak perly — slzí stopy kalné
a jejich zádumčivý rej
se tratil v hvězdné říši dálné.

A léta přešla — ponze čas
šel přes ten úhor mojí duše,
a šerem bleskl náhle jas,
a zachvěla se v blaha tuše;

A usmála se po chvíli,
jak země usmívá se v máji,
a ponze modří motýli
teď z mojí duše odlétají.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Novella. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Do vozu vsedla Xaverie; puzena zmítavou, spornou touhou po činu poručila jeti domů. Křečovitým pohybem strhla záslony na okénku vozu, aby nikdo neviděl slzy, jež vytryskly proudem z jejích pálících, mžitkami naplněných očí. A jako před fysickým zrakem uražené a poděšené paní vše v míhavém víru kolotalo, tak štvána i její duše divou směsí záchvatů vůle a pocitů, jež na vzájem se potíraly.

Překročivši práh svého bytu znamenala omženým zrakem přítomnost dvou neb tří osob. Nedbajíc jich, odbývajíc jejich poklony prudkým odmítavým posuňkem, proběhla do svého boudoiru, a jako uštvána padla těžce, malomocně na křeslo a skryla svůj obličej v dlaních.

Chvíli bylo v pokoji ticho, přerývané občas vášnivým vzlykem a vzdechem, jenž mocně dral se z prsou, bolestí rdousených.

Náhle vzchopila se, osušila si obličej a jakoby zmeškanou svatou povinnost musila doháněti, dotkla se zhurta zvonce.

„V pánově pokoji zatopit a lože odestlat!“ velela sluhovi; přilétl po prudkém zazvonění všecek vyjevený. „Nechť panská provede můj rozkaz okamžitě. A vy pojedete ihned k profesoru doktoru Lanovi, na Vladislavskou ulici do č. 28. Prosím, aby přijel bez meškání, — počkejte, napíšu vám lístek —“

Sluha vyčkal několik okamžiků, během jichž pokryla paní baronka svou visitku zmatenými, úzkostnými slovy důtklivého pozvání, adresovaného proslulému profesoru chirurgie.

„Milostivý pán jest nemocen?“ tázal se pokorně sluha, přijímaje lístek.

„Ano. Pospěšte!“

„Račte prominouti, nejmilostivější paní baronko, čekají zde dva páni již dlouho a nedají se odbyti. Mimo to přineseno pro pana barona pilné předvolání k policejnímu ředitelstvu.“

„Nemohu nikoho přijati. Jedu pro pána. Nikdo nesmí mne zdržovati, řekněte to těm lidem. A neotálejte!“

Sluha se uklonil a odešel již bez hlesnutí.

Xaverie popílila do ložnice svého muže, aby sama k přípravám ruky přiložila. Byl jejím chotěm, před zákonem i před jejím srdcem, jež sužoval a těžce zranil.

jež chtělo však dostáti svým povinnostem, byť by mělo puknouti — —

„Ti pánové naléhají,“ odvážila se promluviti panská, poháněná zimničným úsilím své velitelky k píli. „Nemohou-li prý jednati s panem baronem, musí prý — račte odpustiti — musí prý je vyslechnouti paní baronka.“

„Musí!?“

„K službám. Jeden z nich bručel cosi o notáři a propadnutí terminu —“

Paní z Drasova bodlo v prsou.

„Žádám, aby vešel,“ vypravila ze sebe po krátkém, ztrnulém premýšlení. A svolávajíc na pomoc rozptýlené zbytky své odvahy, odebrala se pevným krokem do hovorny.

„Prosím: Bez okolků,“ vybízela cizince, člověka z řady odpornejších typů semitských. „Stručně, co chcete. Nemám chvilky ke ztracení.“

„Jak paní baronka ráčí poroučeti,“ podrobil se neznámý, vyňal usmolený, otřený portefeuille a z něho obdélný list papíru. Nepouštěje listinu z rukou okázal ji Xaverii.

„Co to?“

„Směnka pana barona v hodnotě třinácti tisíc. Tak jsme zaokrouhlili menší položky v jednu. Propadla již před měsícem, přijal jsem novou tuto směnku, a pan baron odkázal mne spolehlivě na dnešek. Poněvadž nemohu čekati, dovoluji si — “

„A proč mne tím obtěžujete!?“ rozzlobila se Xaverie, maskujíc hněvem své uleknutí.

„Giro milostivé paní dodalo mi smělosti.“

„Mé ručení!? Zdálo se vám o něm, — či žádáte je?“

„Ne, ne, mám je už —“

„Toť lež! Svrchovaná drzost!“

„Neračte se horšiti. Prosím, — zde váš podpis, nejmilostivější. Paní baronka ráčila snad zapomenouti.“

„Ach ano — mé giro — zapomněla jsem,“ třáslo se mdle se zsinalých rtů paní Drasovské, jejíž oči hleděly vytřeštěně na slova ‚Xaverie baronne de Drasov‘, podobná jejímu vlastnoručnímu podpisu. „Máte na pilno? Nemůžete čekati?“

„Bůh mým svědkem, nemohu. Vždyť bych se jinak neodvážil. Nabízel jsem sám tuto směnku na zaplacení své povinnosti, ale nikdo ji nechce, lidé jsou hloupě nedůvěřiví —“

„Zajděte si k našemu bankéři. Nechť směnku honoruje. Znáte ho?“

„K službám. Obávám se však, že nepořídím. Nemá rozkazu k výplatě — “

„Vy jste se už informoval?“

„Prosím tisíckráte za prominutí, že jsem se odvážil — “

„Ušetřte mne zbytečných řečí. Vraťte se do předsíně. Počkejte, až se vrátím od bankéře. Za půl hodiny obdržíte své peníze.“

„Paní baronka by se namáhala? Tolik nezasloužené dobroty nebude snad ani potřebí. Za mnou čeká právě kontoarista bankéřův. Doběhne ochotně k svému pánovi s poručením nejmilostivější paní,“ sliboval lichvář, osvědčuje líbezným výrazem ochoty něžnou povahu své humannosti.

„Řekněte kontoaristovi laskavě, že bude mi vítán.“ Xaverie usedla, neočekávajíc nic dobrého.

Kontoarista vešel, poklonil se hluboce, podal paní z Drasova list a uklidil se poníženě rychlým ústupem ke dveřím.

„Mému choti,“ prohodila Xaverie obracejíc váhavě psaní. „Dobrá. Odevzdám je.“

„Jest mi uloženo, počkati na odpověď.“

„Pan baron ji dá, až bude zdráv,“ určovala Xaverie rozhodným tónem. „Pozdržte se chvilenku. Obdržíte ode mne pro svého chefa několik řádků. Vrátíte se mi s odpovědí obratem.“

Po vypravení kontoaristy sešla paní Drasovská do průjezdu, vsedla do čekajícího povozu a zajela si pro manžela.

Byl se již probral z mrákot. Přijav na rozloučenou opětné ujištění soucitu a přání brzkého úplného pozdravení od paní Čenské, od Kubešových a Doubkových, od Gisely a Fides, přisedl sám k choti do vozu. Projevy přátelské účasti, jimiž byl provázen, vynikaly bohatstvím slov, postrádaly však vřelosti a nenucenosti. Jedinou Quirinu bolelo poranění baronovo upřímně, jsouc nahodile zaviněno jejím pozvem k návštěvě Ačinců.

Cestou obracel se pan Drasovský k choti, chtěje promluviti. Zabránila mu a spokojila se s prosebným a slibným pohledem plachých, mrzutým ostychem i obavou naplněných očí bývalého jezdeckého kapitána v holandsko-indickém vojště.

Doma vyvedla jej se všemožnou opatrností nahoru do ložnice a uložila ho sama pečlivou rukou na postel; nalezla pro něj i něžná slova útěchy, radosti z nevelkého významu rány a toužívé naděje v nedaleké pozdravení. Výraz utrpení na bledé tváři pana Drasovského, barva, zápach i mrazivá vlhkost krve, jíž byl zbrocen, neminuly se účinkem na citlivé, útrpnosti snadno přístupné srdce ženy.

Posilněna vzplanutím své milostné náklonnosti k muži, kterýž věru byl stále horlivě usiloval, aby plamen bláhové její přízně uhasil, odešla, by přijala kontoaristu bankéřova; jeho návrat byl jí stranou ohlášen.

Hubený, lehounký list nemohl obsahovati žádanou sumu; Xaverie roztrhla nevrle obálku. Četla:

„Vaše Vysokoblahorodí!

V uctivé odpovědi ke ctěnému lístku Vaší Urozenosti ze dne 1. curr. litujeme srdečně, že nelze laskavému přání Vašeho Vysokoblahorodí po vůli býti. Vedle přiloženého conta correnta vyplatili jsme dne 27. m. m. panu baronovi na základě plné moci, Vaší Urozeností vydané, poslední zbytek peněz za depôt cenných papírů, jimž ráčila Jste nás poctíti, sumou r. m. zl. 5036·92 tím způsobem, že k dobrému pana barona poslali jsme J. J. knížeti Dimitru Michajloviči Raspopovu v Monaku skrze bankovní dům Couperet & fils v Nizze ve směnce à vista 10.000 franků v kursu 18·79 = r. m. zl. 1879·—, a že doplatili jsme zl. 157·92 panu baronovi hotově. Tím jest náš účet vyrovnán. Poroučejíce se Vašemu Vysokoblahorodí na dále co nejzdvořileji k nejsprávnějšímu a nejprospěšnějšímu provedení veškerých rozkazů, trváme v nejhlubší úctě

Vaší Urozenosti nejoddanější

V Praze, 1. ledna 1885.

M. L. Popper & Comp.
pp. Nath. Oesterreicher.“

Před zrakem Xaverie splynul pokoj v jediný mihavý chaotický vír, jenž závratným tancem její hlavu omamoval.

„Směl bych odevzdati panu baronovi jiný lístek?“ zalehlo z úst kontoaristových jako z dálky do temného hukotu ve sluchu paní Drasovské.

„Jaký lístek?“ tázala se mdle, a její ruka sáhla bezděčně po papírku, vznášejícím se před ní jako příšerný cár v temnu.

„Depeši agenta na vídeňské burse. Byl jsem s ní prve poslán. Chef dává ji panu baronovi k volné disposici. Prosím, neračte —“

Bylo pozdě. Xaverie nejsouc s to rozvážiti, co činí, otevřela obálku a zočila na depešovém formuláři stručná slova:

„Drasovský zaplatí zl. 8714·35 diferencí.
Aengstlich.“

„Odevzdám telegram,“ řekla paní Drasovská tiše. „Můžete odejíti.“

Jak omráčena spočívala v křesle. Nebyla schopna hnouti rukou a pozvednouti ji ku rozpáleným skráním, jež jak olověné do lenochu křesla se zabořovaly. A temnou hlubinou její duše rozléhala se výstražná slova Ellina: „Nesvěřuj Drasovskému ničeho. On tě vyssaje, promrhá tvůj stateček, zaplete tě do svých dluhů a ožebračenou tě zrádně opustí.“

Promrhal její svěřené věno. Podváděl ji líčenými účty. Prohrál v zoufalé spekulaci v herně a na burse více než měl. A zneužil jejího podpisu k oklamání lichváře.

Ah, — pravda, tento člověk čekal. Očekával zaplacení, nebo oznámení insolvence, či popření neb uznání jejího gira —

Xaverie zazvonila.

„Ten druhý nechť vejde,“ ukládala sluhovi. „Ne, zůstaňte, počkejte,“ rozpomenula se. „Nechci ho viděti, napíšu mu odpověď.“

Zvolna, krokem nemocného zašla do boudoiru a napsala třesoucí se rukou na visitku:

„Pane! Nemám dostatek hotovosti. Počkejte neb žalujte, jak libo. Ale neobtěžujte mne vícekráte. Mé giro máte, na tom dosti.“

„Profesor Lana již přijel,“ sděloval sluha, přijímaje zavřený couvert z ruky paní Drasovské.

„Dobře.“

„A právě zas dere se někdo k milostivému pánovi,“ počal znova lokaj, otáleje s odchodem.

„Co mi po tom?“

„Pan profesor zakázal —“

„Tedy mu zakažte také.“

„Nesvedu s ním ničeho. Je to nějaký protiva. Říká, že by nebylo ani panu baronovi ani nejmilostivejší paní baronce milé, kdyby musil odejíti s nepořízenou.“

„Zavolejte naň strážníka!“

„Není-li ten člověk sám policejním konfidentem,“ váhal pořáde sluha. „Znám ho ze starší doby.“

V Xaverii vzkypěl hněv pokořované, uražené, mučené duše. Minouc lokaje vyšla sama do předsíně, změřila ošumělého, špinavého vetřelce káravým pohledem a otázala se ho ostře, povržlivě:

„Jste poslán, abyste vykonal nějaký rozkaz?“

„Ne, milosti, já — “

„Vy jste tajný zřízenec poli —“

„Uchovej bůh, vaše milosti,“ sípěl neznámý. „Býval jsem, býval, ale propustili mne. Nyní se živím bídně, jsem ubožák, odkázaný na odpadky. Sbírám je jako pronásledovaný vrabčík.“

„Žebrák tedy. Tu máte, ač svou drzostí jste si zasloužil, abych vás dala zatknouti.“

„Ó, ó, prosím! Vždyť chci prokázati vaši milosti službičku. K panu baronovi nesmím, račte mne dobrotivě vyslechnouti.“

„Služby od lidí vašeho druhu si zakazuji!“ zakřikla jej Xaverie, sahajíc na kliku svých dveří. „Pryč odtud!“

„Vaše milost chce míti veřejnou ostudu?“ zasípěl cizinec do ucha paní Drasovské, prve než mohla práh překročiti. „Zabránil bych jí rád, za fatku, za sto neb jen padesát zlatých.“

„Josefe!“ zvolala Xaverie na sluhu. „Zmocněte se tohoto darebáka a odevzdejte jej stráži.“

„Hahaha! Strachy na lachy!“ smál se posupně ošklubanec. „Mně nic neuděláte. Já už snesu všechno. Ale vy byste se zítra studem raději neviděla, až se bude celá Praha baviti skandálem urozeného pana barona Drasovského. Zde je pěkně vypsán. Teď mám jen já kartáčový otisk, prodal bych vám jej, lacino, — když nechcete, ne, ať si kupují zítra poněnou tu povídku v tisících výtisků.“ Šejdíř vyňal z kapsy list tiskařského papíru, mávl jím paní Drasovské před očima a hodil jej do krbu. „Chyťte ho! chyťte ho!“

Lichvář, jejž byla Xaverie zaslepená hněvem a rozčilením přehlédla, byl v koutě polotmavé předsíně svědkem neutěšeného výjevu.

Sleduje bystrým, kočičím pohledem každý pohyb otrhánkuv, skočil hbitě ku krbu a zachytil kartáčový otisk v letu, než plamen jej zachvátil.

Bídák vrhl se na lichváře, sluha Josef mezi ně.

„Paní baronko, důkaz zločinu, vezměte jej rychle!“ křičel lichvář, bráně se pravicí zuřivému útoku, a podávaje levou rukou svoji kořist paní Drasovské. „Berte!“

Xaverie ztrnulá ošklivostí a strachem, váhala. Ale cizinec rval se o špinavý papírek jak o své spasení, cár nemohl tedy býti bezcenný.

Vzala jej s odporem z ruky lichvářovy, vklouzla do hovorny, zavřela za sebou a prchla řadou pokojů až do svého boudoiru. Tam přistoupila k oknu a pozvedla hnusný cár k očím. Nechť bylo v něm cokoli, musila čísti, proč opovážil se mizerný otrapa pohaněti baronku Drasovskou.

Četla. Četla kartáčový otisk ze sazby pokoutního, revolverového časopisu, pikantní zprávu se zákeřnickou obšírností a zřetelností sepsanou, vyšperkované a rozšířené vylíčení galantního dobrodružství svobodného pána Jaromíra Dras — — z D—ova, jež přihodilo se mu s Brytou u „zlatého kance“.

Mrštila lístkem na zem, šlápla naň, odkopla jej do ohně. Pak stanula uprostřed pokoje, bez dechu, jak v kámen proměněná. Jen oči její hořely šíleným svitem. Spjala ruce, přitiskla je na čelo, za nímž bušily tepny k rozskočení a vyrazila ze ztýraných prsou zoufalý vzdech.

Její oči utkvěly maní na portiérách alkovny, kteráž jí sloužila za šatnu, a spočinuly na lisovaných, mdlých ozdobách vzácného peluchového paletotu, hozeného v alkovně na židli. Spustila ruce s čela, přikročila k nemu, vklouzla do neho a neohlížejíc se, otevrela si tapetové

dvéře, vedoucí skrze koupelnu na chodbu. Jak stihána spěchala po schodech dolů a průjezdem ven, pryč ze zmrhaného, potupeného, nenáviděného domu —

„Milostivá paní,“ ozval se vedle ní ve vratech strážník odvádějící zatčeného vydírače.

Xaverie ohlédla se plaše.

„Vzdávám se všeho svědectví,“ řekla sevřenými rty, skrze zuby jako v záchvatu horečky. A vyšla na ulici.

Fides vyprovázela skličenou Giselu až domů. Naděje slečny Žitných byly podryty. Nejbystřejší výklad i rozbor krvavé události v bendě Ačmeů, jímž slečna Ďáblických svou družku vyrážela, nestačil, aby ze zachmuřené mysli Giseliny byla vypuzena hořkost, nahromaděná nezdarem snah, těžiti z vynálezů na vlastní vrub. U paní Žitné čekal již inženýr Cejp.

Ani jeho počínání nebylo odměněno zdarem. Odpoledne usnesli se vyjednávati poznovu s panem Ťuhýkem. Vypravili se k němu do Karlína. Továrník, poznav svým zvířecím instinktem, kterak vynálezci jsou v úzkých, neukvapil se, byl roztomilý, veselý, častoval je a setrval v žertovné houževnatosti na svém. Sjednotili se konečně. Pan Cejp nechán stranou; zůstal podílníkem továrny; aby neutrpěl však kolísáním výtěžku, zaručil mu pan Ťuhýk pravidelný roční výnos 10% z původního podílu na továrně v hodnosti osmnácti tisíc zlatých. Se slečnou Žitných umluvil se zvláště tím způsobem: Slečna pouští mu své vynálezy v neobmezené držení a užívání, postará se spolu s panem Cejpem o sdělání nových strojů, o jejich instalaci a řízení, o návod pracovníků, a bude i na dále k nim dohlížeti. Za to dostane se jí titul ředitelky s ročním platem tří tisíc zlatých a s právem, požadovati po deseti letech, aneb i dříve, kdyby při správě továrny na zdraví jí bylo ublíženo, pensi v sumě jednoho tisíce zlatých.

Byl již tmavý podvečer, když opouštěla Gisela v průvodu své matky a inženýra Cejpa kontoar továrny, v níž pro továrníkovu výhodu ze včasné saisonní práce i o Božím hodě novoročním stroje lomozily a bledé stíny schvácených otroků továrních v potu tváři se lopotily.

Před vraty nabídl továrník paní Žitné svůj vůz. Dobrá matinka geniální dcery byla radostí a rozechvěním zmořena: třásla se mdlobou. Přijala nabídku a poslala dceru, svěřenou kavalírské péči pané Cejpově, pomalu napřed, aby se prošli po namáhání v dusných písárnách, výpary kamen a plynových světel k omámení naplněných. Chtěla počkati ještě u pana Ťuhýka na zapražení a pak Giselu a jejího průvodce dohoniti a do vozu přibrati.

Opřena o rámě inženýrovo kráčela Gisela Pobřežní ulicí podél Vltavy. Pociťovala únavu, trpkost sklamání svých snů a přece zase ulehčení. Byla až k ošklivosti presycena zkušenostmi, jichž nabyla v zápasu, který ve spolku s inženýrem podnikla za právo a zisk duševní práce proti lačné a bezohledné přesile kapitálu. Nepodrobila si jej, nezískala jej, neubránila se mu. Byla přemožena. Nechť. Aspoň skončeny starosti, bez kýžených výhod, ale skončeny, a s ňader dívky svalil se kámen. A jako v náhradu za přetrpěné svízele naplňovala se uvolněná prsa skromnou spokojeností a vábivou důvěrou. Z tichounkého vlnobití protivných pocitů vynoroval se jak po dlouhé i bouřné plavbě utěšený ostrůvek, kynoucí tichým útulným blahem a zvoucí k spočinutí na prsou řádného, šlechetného muže s myslí nad všednost povznesenou, s duchem vzdělaným a srdcem měkkým a vůlí povolnou. Gisela byla si vědoma vlivu své osobnosti na inženýra Cejpa. Poznala záhy s přirozeným ženským důvtipem zpruhu ochoty a horlivosti inženýrovy. Ostýchavý, nepraktický, všem nepříjemnostem samostatného podnikání se vyhýbající muž oživl teprve milostnou tužbou po Gisele, a skrývaje lásku hluboko v nitru svém, propůjčoval jí kladného výrazu neunavnou technickou úslužností slečně Žitných. Byla mu povděčna za vtělení svých abstraktních myšlének, poznala v něm člověka úcty a milování hodného, združila se s ním bezděky těsně pospolitostí zájmů, práce i strádání, oblíbila si ho. A hledíc do budoucna uvažovala s větší obavou možnost rozchodu než možnost, že pan Cejp konečně probere se z ostýchavosti a překvapí ji mužným, smělým úkladem o její ženskou svobodu, a že dotkne se její choulostivosti požadováním určité odpovědi k otázce: „Slečno, chcete býti mou že —“

Gisela trhla sebou. Zburcovala inženýra ze snů neméně růžových i z horečky, jaká předcházívá slavnostní a zřetelné rozluštění slastné pohádky zamilovaných.

Pan Cejp zarazil se, pohledl udiveně na slečnu Žitnou a vyslal za její napřaženou rukou svůj zrak na výzkum do páry nad řekou.

Na ledové hladině prostírala se v mrtvém klidu dusivá mlha i šeré přítmí, jímž prokmitovala mdle porůzná světla luceren na Rohanském ostrově a po pustém nábřeží. Jednotvárná spousta těžké husté páry zachvívala se toliko mihotem dlouhých bledých proudů světel; jinak bylo v ní pusto. Teprve za chvíli postřehly inženýrovy oči ve tmě stín lidské postavy: sunula se matně, tajeplně, neslyšenými kroky po ledě od ostrovu Štvanice po rameně řeky mezi ostrovy Rohanským a Papírnickým. Podobalo se, že se ohlíží, naslouchá, že hledá cosi na zmrzlé hladině vody. Přiblížila se, až bylo s určitostí rozeznati ženu, ano podle silhouetty dámu. Pojednou obrátila se, jakoby nalézala hledané a zaměřila na levo v určitý směr. Slečna Žitná i pan Cejp poznali, kam neznámá spěchá. Jejich zraky setkaly se v záblesku zděšení. Inženýr pustil rámě Giselino, a povzbuzen i posílen její úzkostí, sesmekl se ručí po rázném svahu nábřeží na led a rozběhl se za dámou.

Stála na okraji vysekaniny. Vrhnuvši dlouhý pohled do temné, kalné tůně vod proudících pod ledem, shodila se sebe plášť a —

Na břehu rozlehl se výkřik slečny Žitné. Neznámá však nezmizela v bezpečném hrobě. Její skok zachycen panem Cejpem: strhl ji na sebe; klesla, odvlekl ji od zejícího, závratným lákáním šumícího jícnu a sklonil se k ní.

Gisela seběhla zatím rovněž na led a chvátala inženýrovi na pomoc.

„Xaverie! Baronka Drasovská!“ vydechla Gisela hrůzou a úžasem, spatřivši bledý, násilným hnutím inženýra odhalený obličej dámy, jejíž samovražda byla zmařena.

(Pokračování.)

Aziz a Aziza.

Povídka arabská. Napsal *Julius Zeyer*.

(Dokončení.)

Tu dvéře domu otevřely se
a Aziz objevil se. Utřela
hned slzy své, a úsměv nyjící
na rtech se rozbřesk' jí, a ptala se:
„Ó synu mého ujce, Azize,
mluv, proč tak záhy domů vracíš se?
Proč déle štěstí svého neužils?"

Však sotva že tak děla, rozzuřil
se Aziz divoce a udeřil
jí v bledou tvář! Padajíc leknutím
ston vyrazila. Vstala rychle však,
a chvějným hlasem tiše pravila,
zrak vlhký zastírajíc dlaněmi:
„Můj Azize, ó promiň. Posměch snad
má slova se ti zdála upřímná
Já vidím teď, že šťastným nebyl jsi,
a byla bych to ihned poznala,
však velkou bolest v hlavě, v srdci mám,
ta jasně chápat zabránila mi.
Teď klidna jsem. Co s tebou dálo se?"

Pak sedla na zem vedle velkých váz,
v nichž pomoranč a jasmín voněly,
a Aziz v klín jí hlavu položil,
a mezi tím co rukou tlačila
to ubohé své srdce chorobné,
by tesklivostí ve dví nepuklo,
on mluviti se jal a vyprávěl:
„Ach ty se klameš, klameš, Azizo,
ach ona, kterou silou miluji,
tak neodolatelnou jako smrt,
mě nemiluje Klamný výklad tvůj!
Žert ze mne tropí si, a vášeň má
jí kratochvílí jest. Proč znamení
by stále záhadná mi dávala?
Proč zřejmě nemluví, když miluje?
Ach, muka moje jsou jí zábavou!
Slyš, co si vymyslila zase dnes.
Já sotva došel proti paláci,
když rychle otevřela z kovu mříž
Jak cypřiš stála štíhlá, vysoká,
a zraky její byly noci dvě,
z nichž démantové hvězdy pršely,
a úsměv její slibem rozkoší
se rajské zdál. Já krásou její zpit
se chvěl jak list, a ledva dýchaje
já prosil ji o slovo jediné
Však ona mlčela, pak náhle šla
do šera síně zpět, a přišla zas
a v ruce měla větve kvetoucí
a v druhé zlatou lampu rozžatou.
Ty větve postavila na okno
a lampu v klenbu, kterou tvořily
pod tíži květů krásně skloněny.
Já hleděl zmaten. Rychlým posunkem
však neznámá vytáhla jehlice
si z vlasů. Proudem temnějším než tma
jí spěly přes tvář, hedváb převzácný,
a zahalily lepou její líc.
Ach, bylo mi, jakoby shasl den,
ač přece oblity zbouzela ta tma!
V tom okna mříž se rychle zavřela,
a marné bylo všecko čekání
Ach, Azizo, já touhou zahynu"
Tak končil jinoch, štkaje hlasitě

A dívka dlouho, dlouho mlčela,
neb bolest její byla velká tak,
že mluvit bránila jí. Konečně
hlas její tiše večerem se nes',
jak ševel vlaštovky, a odříkání žal
v něm snivým čarem chvěl se přesladkým,
když takto konejšila Azize:
„Ó synu mého ujce, dotrpěls.
Již blahé lásky hvězda vychází.
Jak příznivá jsou daná znamení!
Když vlasy svoje rozpustila si,
to říci chtěla: ‚Tma až úplná
den zaplaší, i luny bílý svit,
sem vrať se opět, ty, jejž miluji.'
A větev květná tento význam má:
‚Do zahrad vejdi, libě vonících.'
A lampa postavená pod větve
ten výklad připouští, že světla zář
tě sadem v náruč jí povede.
Můj Azize, jsi blahu na blízku.
Hle, měsíc kloní k západu již srp.
Jdi! Bůh tě chraň ode vší nehody!"

A potěšen vstal Aziz ze země,
a zapomněl Azize děkovat,
a chvátal z domu. Ona zůstala
na místě svém, a hlava klonila
se níž a níž, a slzy pršely.

Do pusté spěchal Aziz ulice,
stín hustý ležel tam, však v bílé zdi
vrat malých otvor blahému zel vstříc,
a Aziz vešel v čarnou zahradu.
Tma byla modrá, stříbrem protkaná
hvězd věčně bdělých; černě čněla z ní
houšť pomorančů, růží, citronů,
a nad tou nes' se palem baldachýn,
a sem tam strměl topol jako věž.
Pach různých květů s chladem snoubil se,
a v stínech stromů trysky míhaly
vod bílých jako přízrak z pelu hvězd.
Po úzkých cestách krokem nejistým
se jinoch bral, a růže visící
na zdřímlých větvích ob čas dotekly
se čela jeho, rosu ronice,

a zdály se jak ruce odalisk,
z nichž vůně kapaly, jež kynuly,
jej k spěchu sladce pobádajíce.
A posléz chvěl se bílý paprslek
mu tajuplně vstříc, a vzpomněl si
na výklad Azizin, a směrem šel,
kde zdroj se toho světla hořet zdál.
Tak přišel před kiosk, jenž z mramoru
byl zbudován; u dveří granáty
své purpurové květy sypaly
na třpytný práh, jejž Aziz překročil.
Stál překvapen tou velkou nádherou,
jež udivené zraky jímala:
Nad síní z jemně modrých majolik,
na jejichž hladině tu pyšný páv,
tu divný květ, tu rajský zase pták
se ohnivými skvěly barvami,
do výše ze sloni a ebenu
se pnula kupole, a kahanec
ze zlata na řetězi visel s ní.
Po stěnách plynuly pak koberce,
lem jejichž samý drahý kámen byl.
Na dlažbě mramorové polštáře
jej zvaly k odpočinku; opodál
pod ubrusem z pestrého hedvábí
stál stojan stříbrný; když odkryl jej,
tu nejkrásnější viděl ovoce
na lůžku z narcisů a jasmínů.
Číš velká, vytesaná z křišťálu
a zlatem zdobená, se jiskřila,
až po kraj sladkým vínem plněna.
Kol bylo ticho. V koutě dýmaly
na pánvi z bronzu palné voňavky,
a svíce z vosku, silná jako sloup,
své světlo lila v světlo kahance.
Šum vodotrysku vnikal v tichou síň,
a modrá noc se všemi hvězdami
se dveřmi na jinocha dívala.
Čar nevýslovně sladký jímal jej,
kles' na hedvábný polštář, napínal
sluch dychtivě, by šustot uslyšel
rouch vlekoucích se, lehký, plachý krok
té, kterou očekával s tlukoucím
a jásajícím srdcem. Ticho však
zvuk žádný nerušil, jen vodotrysk
pěl jednotvárnou píseň v zahradě.
Byl unaven, a žízeň palčivá
jej trápila. Vzal granátový plod
a pojedl. Pak číše zmocnil se
a pil, pil dychtivě. Pak klesl zpět
na hebký polštář. Víčka tížil sen,
jen s tíží odolal, a míjel čas,
a ona stále nepřicházela.
Tu hlava jeho klesla na prsa,
slz horký proud mu z očí vytryskl,
a pláčem unaven a čekáním
pad' posléz na tvář. Lstivě dřímota
tu ze tmy k němu připlížila se,
a hluboce se vnořil v její klín

Sen dlouho, dlouho pustit nechtěl jej,
když ale slunce stálo vysoko,
tu Aziz z náruči se vyrval mu
a polekaně sebou vzhůru trh':
již nebyl v kiosku, pod stromem byl
u samých vrat, na prahu zahrady.
Mnul oči si a hleděl kolem se.
Pust zdál se sad; když ale Aziz vstal,
tu náhle vrata za ním zapadla
jak čaromocí; v pusté ulici
se octnul zmaten, všecek zahanben.
Sáh' na srdce si — viděl s podivem,
že roucho solí posypáno měl
a černým uhlím. Zmatek jeho rost'.
Jak vykládat si měl to znamení?

Bez dechu spěchal domů Azizu
na dvoře našel; bledou měla líc
a oči zarudlé, a do prsou
se pěstí tloukla, takto zalkajíc:
„Ó srdce, zemři, těžce raněné!
Proč ještě biješ? Nemám více slz,
bych ulehčila ti, a proto zhyň!“
Tak zalkala, když jej však viděla,
hned dovedla se přece usmívat,
a sladce pravila mu: „Azize,
já doufám, Bůh že lásky dal ti zdar?
Na moje slzy neohlížej se,
že toužila jsem po tvém návratu,
to nezazlíš mi? Vždyť já nereptám.“
Plášť jeho sejmula mu, s podivem
pak zvolala: „Před živým Bohem, ne,
to blaženého láskou není tvář!“

Pak sedla na zem vedle velkých váz,
v nichž pomoranč a jasmín vadly již,
a Aziz v klín jí hlavu položil
a vše jí do podrobna vylíčil.

A ona dlouho na to mlčela,
až k smrti unavena trudem svým,
leč posléz zmužila se, pravila:
„Jak líto tebe jest mi, Azize,
tvůj smutek hluboce mne dojímá,
ať nežije, jež tebe mučí tak!
Což nemá srdce v prsou, ukrutná?
Že usnul jsi, to urazilo ji.
Sůl na tvých prsou tento význam má:
„Tvá duše jako pokrm neslaný
tak prázdná! Jako dítě jíš a spíš!
Ty mužem nejsi, nechci lásku tvou!
Lží vášeň tvá. — — A uhel znamená:
Ať černým morem, lháři, zahyneš!“

Byl Aziz hrůzou všecek strnulý,
slov nenašel, a ona zavzdychla:
„Ó žena ta, co láska, netuší!
Ó kdyby něhu znala, polibkem
by ze spánku tě byla zbudila!“

Tak vzdychala, však vidouc, jak byl bled,
jak umírat se samým žalem zdál,
ač sama bolem k smrti truchlivá,
přec síly našla, dát mu útěchy.

„Ó synu mého ujce," pravila,
„na lůžko ulehni, já dám ti lék,
spi do večera, vstaň pak posilněn
a vrať se k ní. Zdar tenkrát čeká tě."

Jak choré dítě k lůžku vedla ho
a bděla nad ním celý dlouhý den,
a večer rodiče když ulehli,
plášť podala mu, turban hedvábný
a domu dvéře otevřela mu.

„Buď s tebou Bůh!" tak za ním volala,
a vrátila se do své komnaty.
Tam beze klidu, v žalu celou noc
na lůžku bděla: den když mřížemi
již do očí jí svítil, chtěla vstát,
však beze sil zpět klesla jako květ,
jejž bez lítosti vítr ulomil.
V tom okamžiku kroky slyšela,
a Aziz vešel, bledý jako smrt!
To vzrušilo ji, s lože skočila.
„Mluv," vykřikla, „co s tebou dělo se?"

Nůž ostrý beze slov na podlahu
vrh' Aziz lkaje, posléz praené děl:
„Já opět usnul. Ráno procit' jsem
na pusté ulici Na prsou svých
ten ostrý nůž jsem našel zavěšen."

Tu Aziza se lekla smrtelně
a bledá jako on, tak zvolala:
„Ta žena srdce nemá, přisám Bůh!
Ó strachuju se této příšery!
Nad žalem tvým mé srdce žalem mře.
Ó synu mého ujce, tento nůž
tak mluví ti: ‚Před Bohem přísahám,
při pravém oku svém, přijdeš-li zas
a usneš opět — smrt ti udělám!'"

A přemožena hrůzou, Aziza
se na kolena vrhla zoufalá,
a ruce jeho slzíc líbala
a stále prosila: „Ó nechoď tam!"
On však ji odpudil a přisahal:
„Dnes v noci půjdu opět k milené,
buď zemru nebo budu oblažen!"

Hned vstala dívka, slzy utřela
a usmála se, ach, tak dojemně.
„Já vidím," pravila, „že láska tvá
tou pravou jesti, smrt ji neleká.
Dnes neusneš, jestli dle rady mé
se zachovati chceš. Po celý čas,
co miluješ, pokrmem pohrdals,
sláb takto, se snem nelze zápasit.
Chceš celý den dnes poslušen mně být?"

On hlavou kývl. Ona vyvedla
jej do stínu, do tiché zahrady,
tam na koberec leh'. Pak spěchala
a připravila pokrm silící,
ač nohy její pod ní třásly se,
a jakás tíž ji k zemi tlačila.
Ze studny posléz vodu vážila,
tak chladnou, čistou, přinesla pak vše
pod granátový keř, kde Aziz spal.

Když probudil se, jísti kázala
mu přísným hlasem, jako v dětské hře,
a smála se a žerty tropila,
a konejšila jeho truchlivost,
až sám se usmál. Když byl pojedl
a chladnou vodou vnitřní hasil žár,
zas spát mu kázala a zpívala
tak dlouho sladkým hlasem vlaštovčím
mu staré písně, z dětství známé jim,
až ukonejšen zdřímal na dobro.
Hned shasl její úsměv, bledá líc
žal velký jevila, žal smrtící,
a slzy padaly jí valně v klín.
Po celý den tak tiše seděla
a vějířem mu vánek dula v tvář,
by sladce spal Na večer zbudil se.
Byl svěží, silný. S otcem hovořil
jak obyčejně, kliden, žertoval.
Když ale na lůžko šli rodiče,
žár vášně jeho vzplanul mohutně:
„Teď, Azizo, jdu smrti jistě vstříc,
neb blahu nejvyššímu," horoval,
a dívka opět v úsměv nutila
se přesladký, a pomáhala mu
při strojení, a nový šila šperk
mu na turban a řekla: „Zajisté,
že blaho najdeš dnes. Buď toho jist."
Pak zrnko pižma položila mu
do úst, by libě voněl jeho dech,
a na samý práh domu vyšla s ním.
Tam zastavila se a ku hvězdám
zrak pozvedla, a za plášť jala jej
již spěchajícího a pravila:
„Ó synu mého ujce, prosbu mám!
Až její políbky na tvoje rty,
déšť rajský, padat budou, rci jí tak:
‚Ptá neblahá se dívka v žalu svém:
ó poraďte mi, šťastni, poraďte,
co činit mám, když vášeň neblahá
mě unáší do víru hrozných běd?'
To pověz jí, můj drahý Azize,
a vyřiď mi, co odpověděla."

Dech nestačil jí více mluviti,
on slíbil vše a spěchal cestou svou,
po Azize se ani neohled'
a neviděl, že klesla na prahu.
Jak vítr letěl, nezastavil se,
až vrata zahrady mu zela vstříc
Jak včera pust byl opět sad i dům,
síň byla plna záře, vůně zas,
a beze změny vše se zdálo mu.
Seď opět na polštář a naslouchal,
jak vodotrysky, stromy šuměly,
však spánek plašil tenkrát udatně,
a vína nepil, ani nepojed'
Již bledl venku obzor, shasínal

hvězd bílý svit, již myslil, zoufalý,
že opět neuvidí milenku,
tu krutou, neúprosnou! V tom však krok
kdes za ním ozval se, a koberec
spadl se stěny, a nový otvor zel
mu náhle vstříc. Síň šerá, hluboká
se zraku zdivenému zjevila,
blesk zlata míhal v ní, a vonný dým
jak oblakem ji plnil. Na prahu
jak plná luna v kruhu jasných hvězd
ta zjevila se v prostřed dívek svých,
po které toužil žárem nezdolným.
Rouch zlatotkaných řasy zeleným
jak smaragd světlem plály, opály
jak duhy svítily jí nad čelem
a lemů drahokamy zvonily
po dlažbě z mramoru, když kráčela
teď, hrdá, jemu blíž. Pak sklonila
svou čarnou líc, a vrhla s výše své
na klečícího pohled nedbalý
co almužnu, a děla úsměšně:
„Tys neusnul? Ó, jak jsi statečný!“

On zachvěl se a neměl síly dost,
by povstal. Slabým hlasem pouze řek':
„Ó nepohrdej mnou! Já trpěl tak,
že blízko smrti věru byl jsem již!“

A ona na to: „Nářkem nepohnul
mne posud nikdo, neznám soustrasti.“

A udiven se Aziz tázal jí:
„Ó rci, kým jsi, tajemná bytosti?“

V tom náhle víčka očí pozvedla
a zraky její jak dva požáry,
z nichž rudých jisker zhoubná potopa
se noci lije, divě zaplály,
a ode rtů ta zněla odpověď:
„Věz, že jsem ta, jež led a plamen jest,
ta, která srdce vrhá milenců
na uhlí řeřavé a směje se!
Jsemť jako skála tvrdá, zhoubná jsem.
Jdi, není-li ti slovo moje vhod!“

A Aziz vyskočil a zvolal tak,
tou krutou její krásou omámen:
„Je-li tvé srdce skála, vytryskl
přec pramen blahodějný, rajský z ní —
tvá láska vábivá a opojná!
Bůh dal mu vytrysknout, bych z něho pil!“

Ta usmála se, rukou kynula,
a dívky její vyšly, zavřely
za sebou dvéře, byla sama s ním.
A oči její jak dvě bezedna
se tměly jemu vstříc, v nich nesmírný
se poklad tajil divé rozkoši.
A Aziz jásal, pojal v náruč ji,
a víc než šťasten, splynul v jedno s ní
tím věčně tajuplným spojením,
jež smrti blízké, života jest zdroj

Když bílý den se skulinami dral,
vstal Aziz, šeptaje: „Má sultáno,
buď s Bohem teď, na večer vrátím se.“

A ona dvéře otevřela mu.
„Přijď,“ odvětila, hledíc do dáli,
a zraky její byly bez něhy
jak démoni dva v temné glorii.

Tu na Azizu vzpomněl mimoděk,
na oko její vlahé, gazelí,
jak pokaždy duše z něho zářila
tak slunně, teple! Zpomněl též na vzkaz,
jejž jemu včera byla svěřila,
a pravil: „Sultáno mé duše, slyš!
Já slíbil komus, že ti vyřídím
vzkaz pro mne nejasný, že radu tvou
co odpověď zas věrně vyřídím.
Tak doslovně zní ono poslání:
‚Ptá neblahá se dívka v žalu svém,
ó poraďte mi, šťastni, poraďte,
co činit mám, když vášeň neblahá
mě unáší do víru hrozných běd?‘“

Když slova ta byl Aziz pronesl,
tu zbledla krásná jeho milenka,
a chmura přilétla jí na čelo,
a zraky její tygří zdály se.

„Nuž,“ pravila mu s krutým úsměvem,
„mou radu takto vyřiď do slova:
‚Své tajemství skryj — nebo zapomeň,
však nemůžeš-li — zbývá pouze smrt!‘“
A Aziz šel a spěchal v otcův dům
a vešel v Azizinu komnatu.
Tam matka jeho v pláči seděla,
a dívka bledá v lůžku ležela
jak choré ptáče křídel zlomených.

Když matka viděla jej, zvolala:
„Ó nehodný, konečně přicházíš?
Ty ani neptáš se, zda živou jest?“

Však Aziza se sladce usmála
a pravila: „Proč, matko, káráš jej?
Pojď, sedni ke mně, milý Azize.“

On sed', a matka vyšla. Vypravěl
teď do podrobna celé blaženství
té rajské noci. „Mlčiz!“ prosila
a těžce dýchala, pak ptala se:
„Ty vyřídil jsi vzkaz můj? Rci mi přec,
ó jakou svěřila ti odpověď?
Když slyšela ji, vzdychla, omdlela,
a celý den byla jak v mrákotách. —
Na večer pak na blanku psala cos
„Až od ni půjdeš,“ tiše šeptala,
„mé psaní odevzdej.“

A Aziz šel,
a rozkošnější ještě byla noc
ta druhá než ta první. Bílý den

když opět k nim se skulinami dral,
vstal Aziz z lůžka, odevzdal jí list,
a ta, jíž horoucně tak miloval,
jej četla, a tato slova stála tam:
„Já slyšela a rady posledmu!
Já umírám. Ó, vždyť jsemť mrtva již!
Můj pozdrav té, jež toho miluje,
jenž duši mé byl světlem. Želmám vám."

Tu zbledla sultána a zvolala:
„Kdo mluví ke mně tak? Kdo psal ten list?"
A Aziz na to: „Příbuzná to jest,
ta, kterou otec se mnou snoubit chtěl."

Když slyšela to, rozzuřila se:
„Na hlavu tvou ať padne neštěstí!
Od mého prahu vari! Přísám Bůh,
že otroky tě zardousiti dám,
krok jestli tvůj se zpět sem odváží!
Jdi, bývalá ty hříčko chtíčů mých,
pryč, prokletí své nenos pod můj krov!"

Tak zvolala, hrozná jak příšera,
a oči její jak dva upíři,
jíž duši z něho byli vyssáli,
jej děsily. Jak hromem probuzen,

blud poznal svůj a smyslů mrzký klam.
Ne z lásky zdroje, z čistého, byl pil,
jed vilnosti mu byla podala,
a morový teď cítil účinek!

Prch' ze zahrad. Ó, byla Aziza
tak jistou, velkou, sladkou útěchou!
Jak znala ránu hojit, konejšit!
Jak jeden z oněch byla andělů,
o kterýchž prorok dí, že čekají
u každé brány ráje s úsměvem
na spravedlivé, by je vítali
tím blahým slovem: „Budiž s vámi mír!"

Jak dychtil hlavu položit jí v klín!
Bez dechu přišel před dům rodičů
U dveří otce viděl, rozmlouval
se sousedy, a Aziz sklopil zrak
a rychle minul jej, neb výčitkou
se zdál mu pohled jeho. Spěchal v dům,
do síně vešel, sladkou Azizu
kde zastihnouti doufal. Stála tam
však matka jeho slzíc; vidouc jej
se vzpřímila a štkajíc zvolala:
„Ó nehodný! Trest boží na tebe!
Pod fíkem mrtva leží Aziza!
Pryč! Proklet buď, ty jsi ji usmrtil!"

Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém.

Napsal Dr. *Fr. Krsek.*

Že láska či milost jest jedním z nejrozsáhlejších a nejdůležitějších motivů básnictví, známo zajisté každému. Kterýkoli z pilných čtenářů děl básnických bezpočtukráte věru setkal se s tímto činitelem, jenž tu a tam podkladem jest celého obšírného díla básnického, jinde opět jenom příležitostně se jeví; ale příležitostí těch v básních moderních vedle povahy a záliby básníkovy nebo vedle látky, již spracovati hodlal, jest velmi mnoho. Těžko snad bylo by najíti básnický plod, jejž by vánek živlu milostného buď plně neb aspoň z části neprovíval.

I může se státi, že leckterý z laskavých čtenářů, zvyklý a znalý jsa směru i rozsahu moderní básnické erotiky, přistoupí k těm několika črtům, jež veřejnosti podati na mysli mám, s očekáváním zvláštním a požadavky, jakýchž práce tato snésti nemůže. Nechci, by laskavý čtenář přečta tyto črty sklamání dosel a s neuspokojením knihu odložil, očekávaje, k čemu vedlo ho novověké básnictví milostné. Pročež hodlám, nežli vlastní věci se doteknu, upozorniti na tu okolnost, že od básnictví antického, ať řeckého, ať římského, ve příčině živlu erotického nemůžeme a nesmíme očekávati tolik, na kolik uvykli jsme při básnictví novém, a že i ráz milostných písní starořeckých volně různí se od rázu erotiky novější.

Příčin toho úkazu jest několik, ale nejzávažnější zajisté jest tu okolnost ta, že poměr mezi mužem a ženou, že postavení ženy antické v životě soukromém a veřejném měrou převelikou s dobou naší se nesnáší. Ano — nejen s dobou naší jeví se tu značná neshoda, ale i za starověku samotného mezi jednotlivými národy a kmeny jevili se rozdílové, a různě tudíž působily ty poměry v básnictví antické, v němž rozdílů těch patrné jsou stopy.

Přese všechny ty různosti a odstíny tolik celkem o postavení žen řeckých a římských říci dlužno, že nikdy nedosáhly té výše cti, vážnosti a oprávněnosti, jaké ženy národů pozdějších. Stanovisko ženy novověké jest vážné, čestné, významné. Stojíť žena po boku mužově s plným vědomím úkolu svého a s nepopiratelným právem býti hlavní činitelkou v domácnosti a ve vychovávání dítek. Muž i žena jsou nyní bytosti sourodé, oba účastni jsou vzdělávání se, oba kráčejí svorně za svým cílem, a i tam, kde cesty jejich se dělí, při těch zvláštních svých směrech jsou oba důležitými činiteli života soukromého i veřejného. Mysl ženská a hloubka její v dobách nynejších daleko jest bohatší, úrodnější, všestrannější a působivější nežli tomu bylo za času starých, nehledíc ku řídkým kterým výminkám. Žena naše dosáhla větší ceny a vážnosti, a tudíž i láska k ženám jeví se nyní ve světle čistoty, upřímnosti, pravé oddanosti; ona jest a může býti daleko idealnější než bývala za starověku. A tak, celkem-li věc vezmeme, nenajdeme ve starověkých písních milostných té právě čistoty a idealnosti, jakéž bychom snad očekávali vedle svých poměrů: tomu překazila mimo jiné příčiny ona podřízenost a bezvýznamnost žen, z níž jen některým nad všednost vyniknouti bylo dopřáno.

Jevili se ovšem, jakož dříve dotčeno, v té věci u starých národů někteří rozdílové. Z těch budiž na některé ukázáno, bychom poznali, že přece některý kmen, některý básník nebo básnířka modernímu směru milostnému aspoň poněkud se přiblížili, a že ve skladbách těch prastarých, vyznělých zpěvů tu a tam přece zachvěje a ozve se ton, jakýž v písních našich plnou silou, v tisícerých ozvěnách a v nesčíslných odstínech, tu hlučně a bouřlivě, tam tiše a mírně zaznívá.

V dobách Homerových, v tom rytířském věku národa hellenského, byla žena velice vážena, stojíc na stejném duševním stupni s mužem. Odtud byla také láska mezi nimi čistá, něžna, citliva. Kdo by neznal ku př. vzor pravé ženy, Odysseovu manželku Penelopu, která lásku a věrnost muži svému po tak drahná léta, jež tento při obléhání Troje a na bludných svých cestách ztrávil, náležitě zachovala a návratu jeho trpělivě očekávala, ačkoli houfem záletníků byla obtěžována! A kdo neslyšel o její lsti, kterou doteravé nápadníky hleděla zdrzovati? Vymínila si totiž, že prosbám jejich strany svatby vyhoví, až dohotoví pohřební roucho pro tchána svého. Když k tomu svoleno, skoro celá čtyři léta, co ve dne na rouchu utkala, v noci zase rozpárala, doufajíc, že přece snad jednou manžel její se objeví a záletníků věrnou svou choť zbaví. Nečekala marně; věrná a trpělivá láska její přece slavila vítězství.

Ale v historických dobách národa hellenského byly již zcela jiné poměry. U kmene ionského byla žena od vzdělávání se, od života veřejného, ode všech jeho práv skoro úplně vyloučena: žila doma v nejvyšší odloučenosti, obírajíc se pracemi domácími, vycházela velmi zřídka, srostla takořka s domácím nábytkem a s čeledí. Postavení ženy takové bylo velmi podřízené; o její vzdělávání za věku mladého nestaral se nikdo jiný nežli matka a chůvy. Toť temná stránka života hellenského! Vzpomeňme si jen, jak pohrdlivě a potupně promlouvali někteří mužové o ženách, jako ku př. básník tragický Euripides, básník Simonides z Amorgu nebo dokonce kousavý satirik Hipponax, jenž řekl, že žena jest ve svém životě milování hodna dvakráte: v den sňatku a v den, kdy ji nesou mrtvou z domu. A Simonides, jenž vytkl deset druhů žen, z nichž prý jen ten desátý za něco stojí, nebyl o mnoho lepší. Vůbec jest prý žena to největší zlo, jež bůh Zeus stvořil. I ta, která zdá se býti muži ku prospěchu, jest přece jenom neštěstím pro muže. V podobný rozum vyslovoval se také básník Euripides, jenž též proto zván byl „nepřítelem žen“.

V takovýchto poměrech arciť nemohly se dařiti pravé zpěvy milostné. Opěvánať sice láska také od některých pěvců; tím však opěván byl pouze smyslný požitek, ne však ta čistá, idealní láska, jež dve duše spřízněné pevně k sobě váže k nízkým účelům a pohnutkám nehledíc. Jen tak si možná vysvětliti, že ku př. maloasijský básník milostný Mimnermos část svých elegií věnoval jakési hudebnici Nanně, s čímž arci nám nemožno se snésti, jako bychom také značně byli překvapeni, věnoval-li by některý básník moderní své poetické plody harfenistce. Tenkráte možno to bylo, a jen těmi zvláštními poměry dá se omluviti, že ve veřejném životě setkávali se mužové pouze s hetaerami a umělkyněmi. Mezi těmito ženami, jež mravně arci dosti byly nevázány, soustředila se vzdělanost, jakéž žena řecká mohla dojíti.

U kmene dorského bylo postavení ženy celkem lepší, nabývajíc značného významu v životě společenském. Tu však vývoji milostné poesie vadila mimo individualní povahu toho kmene opět ta okolnost, že Dórové ani o duševní vzdělání mužů neměli nikdy náležité péče, natož pak aby toho dbali při ženách.

Čestnou výminku v této příčině činil kmen aiolský, jenž již povahou svou byl velmi čilý, citům podrobený. Poněvadž pak duševní tato živost volně se vyvíjela a ani u žen nebyla obmezována, vzkvétala u Aiolů dosti brzo poesie milostná, a písně tohoto druhu přibližují se značně svým obsahem dobám novým. U kmene tohoto mohla vzniknouti pravá láska, třeba že snad někdy nad názory naše vášnivější a bouřlivější. A láskou tou žena aiolská se netajila, odkudž některá místa v básních Sapfiných zdáti se nám mohou trochu podivnými. Aspoň jisto jest, že by žena moderní o své lásce, třeba byla sebe mocnější a zanícenější, nikdy tak bez obalu nemluvila, jako to činí Sapfo.

S láskou jakožto motivem poesie lyrické setkáváme se u Hellenů mimo Sapfu také u Alkaia, zvláště pak u Anakreonta a Ibyka. Ale u Anakreonta jest láska mnohdy jenom prostředek, kterým si tento bonvivant dlouhou chvíli krátil a příjemně se bavil; o skutečnosti a opravdovosti její nutně třeba pochybovati. Zvláště pak cize i nemile dotýkají se mysli naší některé takové úkazy, jež možnost pravé, čisté lásky naprosto vylučují, ježto jsou ve sporu se zákony přírodou oběma pohlavím vymezenými a od názoru našeho velmi daleko vzdáleny.

Nejblíže asi ku pojmu lásky ve smyslu moderním dostala se poesie elegiků a lyriků římských, ačkoliv i zde vedle našich náhledů mnoho nezdravého, ano nepěkného se naskýtá. Avšak jiná doba, jiný mrav. Římští milostní elegikové po největším díle brali se za vzory básnictví alexandrijského, ale tu přednost rozhodně mají, že nečinili písně své sklady mrtvé, třeba rozsáhlé učenosti mythologické a antiquarní, nýbrž že poesii svou oživili a prodchli vřelým citem a šumivou vášní. Přednost ta ani onou výtkou nedochází umenšení, že někteří z básníků těch stali se sentimentalnějšími, nežli bychom si přáli my, a jiní, u nichž city lásky a touhy jenom si pohrávají, při čemž vnitro přece chladno zůstává.

Srovnáme-li Řeky s Římany, nelze nepoznati, že pro lásku opravdovější u Římanů byla půda daleko lepší, úrodnější. Vždyť žena římská nepoměrně více docházela svého práva a cti, čímž také život rodinný nabýval upřímnosti a vniternosti. Řádné paní římské nejen v domácnosti nýbrž i ve veřejnosti požívaly veliké vážnosti a slávy; přední jich úkol, vychovávati syny ve zdárné muže, získal jim úctu. Proto staly se některé z paní těch proslulými vzory řádných matek.

Tolik o postavení ženy antické, pokud toho ku posouzení milostných básní starověkých jest potřebí. Celkem konečně budiž podotčeno, že v dobách starých mezi Řeky a Římany řídcí kteří mužové, stavíce se na hledisko idealní, pochopovali pravou podstatu lásky v jejím nejhlubším základě. Budiž na tomto místě dotčeno důmyslného mythu, jejž ústy Aristofanovými vyslovuje filosof Plato ve své Hostině. Každý z lidí jest prý vlastně jenom polioznámka člověka původního. Každá ta polioznámka touží dychtivě po tom, aby našla a v souhlasnou jednotu se dostala s bývalou svou polioznámkou. I hledají se neunavně a tou-

žebně, nemajíce klidu ani pravého štěstí, dokud spřízněné ty poloviny se nenajdou. „Kdykoli pak dokonce setká se s onou svou polovinou: tehdáž teprv ku podivu uchváceni bývají přátelstvím, důvěrností a láskou, nechtějíce takořka odlučiti se od sebe ani maličko. A ti jsou to, již setrvávají vespolek po celý život, jižto by ani říci nemohli, čeho si jeden od druhého žádá; proč totiž jeden s druhým s tak velikou ochotou rád společenství má: tedy zjevno jest, že duše obou něčeho jiného si žádá, čeho nemůže vysloviti, než tuší, čeho si žádá, a hádá. A to není prý nic jiného nežli slučování se a jednota jednoho s druhým, aby sejda a splyna s miláčkem ze dvou jedním se stal." A celkem asi totéž vysloveno jest perským básníkem Saadim, jenž o lásce dí: „Bůh stvořil lásku pro lidi. Srdce hledá srdce; když se najdou, spojí se silou diamantovou. Oheň smrti působí na ně bez účinku; do edenu zanesou svou lásku, neboť ta jest nejkrásnějším darem božím." —

Po tomto úvodě můžeme přistoupiti k samému předmětu úvahy. Bohyní lásky a krásy byla Řekům Afrodita, Římanům Venus; synem bohyně této byl řecký Eros, římský Amor čili Cupido (Milek). Půvaby a vnadami svými vyniká Afrodita nad všechny ostatní bohyně. V její skvostném pasu jsou skryta všechna kouzla, jimiž i v tom největším a nejchladnějším mudrci lásku vznítiti může: jest v něm láska, touha, milkování, svůdná přímluva atd. Afrodita má moc velikou: bohové i lidé, ano vše, cokoli živo, okouzlující síle její jest poddáno. Ji prosí zamilovaní, jimž dává jednak krásu a půvabnost, jednak štěstí lásky; ona jest původem manželství. Jako byla její moc, tak i průvod měla velmi četný: bylyť v něm Hóry (= Časy, působitelé krásných květův a plodů), Charitky (= Milostky), Pothos a Himeros (= Žádost a Touha), Eros (= Láska), Peitho (= Přemluva), jíž Sapfo jmenuje „dcerou Afroditinou", případně zajisté, ježto není, čeho by nedosáhla láska výmluvným svým slovem. Zasvěcena byla Afroditě myrta, růže, jablka, mák, holub, vrabec, zajíc — toť vše symboly jednak lásky, jednak plodnosti.

V básních antických shledáváme dosti často, že zamilovaný jinoch či dívka v mukách své lásky utíkají se k bohyni této, za přispění žádajíce. Tak činí ku př. Sapfo v básni, v níž prosí Afroditu, by roznítila lásku k ní v jinochu od Sapfy horoucně milovaném. I volá k bohyni:

Ó zlatotrůnná Afrodito, věčná,
Tě prosím, znalá lsti rozenko Zéva,
ach nerozdírej mi bolem ni tísní,
vládkyně, srdce!

Ke mně sestoupiž, slyšela's-li jindy,
často mých poznavši tužeb, mne ráda:
přišla's, otcovských zanechavši sídel,
vůz v zlatolesklý

vrabce vepřáhla's prchavé a švarné.
Vezli nad černou tě zemí, letíce
aetherem z nebes a perutmi hustě
svými šumíce.

Hnedle sem dolétli, a pak, blahostná,
s úsměvem ve tváři ty nesmrtelné
zvídala's, což jest, co by tísnilo mne,
proč Tě sezývám,

v svém nyní čehož přeji já si srdci
šíleném láskou: „Koho zas zamýšlíš
lestně náklonnost ulevit čili kdož,
Sapfo, Tě týrá?

Jestli se straní — brzo *sám* poběhne;
dar-li odmítá — bude *sám* nabízet;
teď-li jest chladným — brzo láska též Tvé
vzplá proti vůli."

Přijdi též nyní vybavit mne těžkých
z těch starostí mých, a po čem mi touží
srdce mé, poskytni! Samať Ty tenkrát
buď pomocí mně!

Sapfo jest vůbec pěvkyní po přednosti milostnou: u ní jest láska, a to láska horoucí středem všeho její snažení a cítění. Moc její lásky není klidná, nyjící touha nebo tiché štěstí, nýbrž jest to plamenný vichr, jenž její srdcem stále burácí. Jako Sapfo prosí Afroditu také nešťastná Kalyke o blaho lásky, o čemž širší zmínka stane se níže. Tolikéž římský elegik Tibullus, sám jsa pěvcem lásky a služebníkem Afrodity, prosí tuto, by ho jakožto služebníka svého netrýznila:

Mne však ušetř, Venuše! Vždyckyť mysl má Ti služebně oddána. Vlastní úrodu proč že ničíš? —

Vedle Afrodity všimněme si nyní ještě Erota čili Amora, jenž obyčejně zván bývá synem jejím, kterého prý „Afrodita a jasnooká Peitho vychovaly na květech růžových". Básníci antičtí představovali si Milka v různých dobách různě, ale nejobyčejněji přece zobrazován bývá jako krásný chlapec buď k děckému nebo na druhé straně k jinošskému věku se blížící. Povahy jest čilé, veselé, nepokojné; schopen jest každé lsti a každého šelmovství a hrozně mukami lásky trápí bohy i lidi, nešetře při tom ani Zéva ani vlastní své matky. Jeho rychlost znázorněna zlatými křídly, jimiž hbitě sem tam se vznáší; nebezpečnou zbraní jeho jsou neklamné šípy lásky v toulci schované a luk; k odznakům jeho mimo to patří také pochodně. Trýzní lásky stíhati může všecko na zemi, na nebi i v podsvětí. U některých pozdějších básníků mluví se také již o více mladých Erotů, již staršího provázejí a jemu pomáhají. Jako s Afroditou, tak i s Erotem často bývají v průvodu svrchu jmenované smyšlené bytosti. Veliké obliby a značného rozšíření došla také báje, v níž spojeni Amor a Psyche (= duše lidská), která zhusta zobrazována byla v podobě motýle nebo panny s křidélky motýle. Eros buď jest s ní v poměru lásky nebo ji ukrutně trápí: pálí motýle pochodní, vytrhuje mu křídla atd. Nejlépe všechny tyto báje sem slušící spojil a ve pěkné episodě (Amor a Psyche) svých Metamorfos spracoval římský básník Apuleius (II. stol. po Kr.). A nyní — čeho se kde dočítáme u starých básníků o tomto čtveračivém, ukrutném a všemohoucím bůžku? Básník Anakreon naříká si, že ho Eros „jako kovář mohutnou sekerou uhodil a v podzimní bystřinu pohroužil"; a básník římský dí zase, že jemu, když svou Cynthii spatřil, Amor mocně na hlavu šlápl — zajisté zvláštní to názory o moci a účinku lásky, a zřídka kdy co tomu podobného. Sapfo stýská si, že ji „Eros, ten mocný zuřivec, srdcem otřásá a je sladkou bolestí plní"; nebo, že „mysli její lomcuje jako když vichr do koruny horského dubu zaléhne". Na jiném místě nazývá Sapfo Erota „synem nebe a země".

Anakreontovi jest Eros „nyvým“; v počátku jednoho hymnu uvádí ho vedle Nymf temnozrakých ve průvodu Bakcha, boha vína a veselí, a v jiném zlomku opěvaje něžného Erota nazývá ho „nebešťanů vládcem a smrtelníků krotitelem“.

Ibykos vida, ano vše kolem něho jarního míru a ladu požívá, trpce na to touží, že Eros v srdci jeho stálé bouře působí; myšlénka sama kontrastem mezi klidnou přírodou a pobouřeným srdcem básníkovým nabývá zvláštního výrazu a síly. „Z jara (dí básník) jabloně kydonské, svlažovány jsouce proudy říčními, tam, kde prostírá se klidná zahrada panen Hesperidek, a révy vinné množíce se v době vesny stinnými ratolistkami, bují: ale ve mně Eros někdy neusíná; jako prudká, bleskem provázená severice thrácká v plamenném šílenství mohutné srdce mé jímá, ten Eros zatemnělý, neohrožený.“ Jinde zase o mocném bohu lásky pěje: „Eros mne opět, zpod temných řas nyvě na mne hledě, kouzly všelikými v nekonečné síti Afroditiny vrhá: věru žeť třesu se před ním, když přichází jako kůň spřežem zvyklý, vítězný blízko stáří svého již nerad s vozem v půtku se dává.“ Uznání moci Erotovy vzletnými slovy pronesl zvláště básník tragický Sofokles ve zpěvu sborovém dotýkaje hlavně milostného poměru mezi Antigonou a Haimonem:

„Erote, vítěz jsi v bojích,
Erote, pod jařmo uvá-
díš ty, jež napadáš; heboun-
kém na dívčině líčku číháš,
létáš i přes tůň moře, dvor-
cův i do poplužních.
Z nesmrtných ti ujít
nikdo nemůže,
z křehkého ni lidstva; však kdož
v srdci chová tě, blouzní.
Spravedlivých mysli ke zlým
ty nepravostem strhuješ,
tyť také tuto soukreven-
skou rozepři mužů jsi vzbouřil;
neb vítězí krása oči
dívčiny půvabné,
mocných zákona práv
nic si neváží.
Vždyť bez boje s lidmi zahrá-
vá si jen Afrodita“ —

(Pokračování.)

Na vojně v stepi.

Od *J. A. N.* — Z ruštiny přel. *F. Marjanko.*

Michajlovský záliv, jehož význam jsme se naučili oceniti v poslední výpravě achaltekinské, zabíhá do souší krásou přírodní nijak nevynikající. Pahorkovité břehy jeho jsou písčité a skorem beze vší vegetace. Kamkoli pohlédnes, všude samý písek, žlutý, sypký písek beze vší zeleně. Jediný sachsaul, mizerný, drsný sachsaul, podobný nízkému křoví, rozpíná místy hubené své větve a oživuje smutnou jednotvárnost celé pustiny. Odkud se mu dostává potřebné vláhy — ví bůh. Za to ovšem těší se povinné pozornosti. K němu zaměřuje hladový velbloud, aby jej oskubal, k němu chodí tuzemec pro topivo, a přece ačkoli je olámán a potrhán, žije a roste, tiskne se k pahorku, chytá se nevděčné půdy a vyhání nové letorosti. Kolem zálivu nelze dostati sladkou vodu. Obyvatelé musí až dvacet verst cesty se bráti a sice až ke studním Mulla-Kary, aby sobě a domácímu skotu vodu opatřili. Co zde vábí a opravdu krásou vyniká, je moře, Michajlovský záliv. Jest to nesmírný pruh vody podivuhodné průzračnosti. Za tichého, jasného dne září a třpytí se v paprscích slunečních a je-li nepohoda, zvedá se vysoko a šumí tak, že děsný hovor, divoký příboj a velkolepé vlnění se jeho z daleka je slyšeti. Plul jsem na člunu dosti daleko od břehu a byl jsem opravdu udiven průzračností vody v zálivu: dno v jakékoli hloubině viděti bylo jako na dlani, každý kamének, každou lasturu bylo lze rozeznati.

Mluvě o zemi, musím také zmíniti se o obyvatelstvu: mně se nelíbilo. Je to směs různých národností, z nichž každá jakoby původního rázu svého dávno byla pozbyla. Duch vypočítavý pronikl až sem, do tak vzdáleného kouta, a podmanil si velmi bystře všechny ostatní vlastnosti povahy zdejších obyvatelů. Ziskuchtivost je u nich na předním místě a ta zatemnila všechny národní ctnosti. Třeba viděti, jak chytře a lstivě si obchodníci různých kmenů vedou, jak se namáhají vzájemně se ošidit, jak umějí snižovati cenu věcí kupovaných a zvyšovati cenu předmětů prodávaných, abychom se přesvědčili, že přistěhovalí divoši i civilisovaní Maklakové úplně se shodují v zásadách, co lze činit a co nelze činit beze ztráty lidské důstojnosti. Jisto je, že se přistěhovalí Turkmenové nenaučí zde ničemu dobrému od pohraničných obchodníků.

Za svého pobytu v Krasnovodsku stal jsem se svědkem podobné příhody, která hluboko utkvěla v mé paměti. Ježto událost ta i s příhodami pozdějšími úzce souvisí, chci se o ní především zmíniti. Nastupovala již pozdní jeseň. S novou karavanou, která přibyla, přišly mimo obyčej také ženy a děti. Z prvních osob, jež mou pozornost upoutaly, byla především mladá, černooká kráska, jež s neobyčejnou horoucností objímala a tiskla v náručí asi dvouleté sličné děvčátko; opodál stál hnědolící, statný Turkmen, jenž živě smlouval se s Maklakem. Bylo zřejmo, že žádá za své zboží cenu, která obchodníku nijak nebyla vhod. Neslyšel jsem jich spor, neboť pohled můj spočinul se zalíbením na krasavici. Rysy hnědé, překrásné tváře její jevily tolik souladu, v jejích velkých, černých očích zračilo se tolik života a síly, že jsem byl udiven. Ostatně mohl jsem bez překážky její kráse se obdivovati, neboť zrak i veškerá mysl její obráceny byly k smlouvajícím se kupcům. Zdálo se, jakoby tam jednalo se o její život a jakoby na očích Maklakových spočívala její spása. Po chvíli ohledl jsem se také v onu stranu. Obchodník se smál, kdežto surová líce Turkmenova jevila nespokojenost.

„Oč se prou?“ tážu se jistého tuzemce, jenž bez zaměstnání toulal se po bazaru.

„Oč? Nabízí svou dvouletou dcerku za trochu mouky,“ odvětil lhostejně tázaný, přešlapuje s místa na místo.

„Děvčátko!“ zvolal jsem s úžasem.

„Nač se divíte, vždyť to jsou Asiaté. V zemi jejich panuje nyní hlad; všechno osení na poli uschlo, není od čeho býti živu a děti na krku. Je-li hlad, Turkmeni ještě hůře jednají; berou své děti, spoutají je a zanechávají ve stepi, aby neviděli, jak umírají. Nad hochem se spíše slitují a z nouze prodají některému druhému kmenu, dívkám daří se arci hůře, poněvadž jich nikdo rád nekupuje.“

„Kupec nepochybně nechce koupiti?“ ptám se, patře na zamračeného Turkmena a uhodnuv, že koupě posud smluvena nebyla.

„Jak vidíte, není divu. Stal se tu kdysi případ, že jistý bezdětný kupec slitoval se nad malíčkou a koupil ji od hladových rodičů. Dívka vyrůstala, oni si navykli na ni, oblíbili si ji, vychovali a také ona je milovala, ale nastaly úrodné roky. Turkmenové si pomohli, přišli s novými karavanami, vypátrali dívku a násilně ji odvlekli, tak že nebylo po ní ani stopy. Kupec a žena jeho podnes vzpomínají s bolestí na svou schovanku.“

Pohledl jsem opět na Turkmenku: tvář její zbledla jako popel a rty měla křečovitě sevřeny.

„Nu, ta sotva své dítko odhodí,“ pravil jsem pološlasně. „Spíše je bude bránit až do krve.“

„Kdyby kdo na ni dbal. Turkmenové neposlouchají svých žen. Vizte, s jakou obavou žena pohlíží na svého muže, jeť přesvědčena, že jej od úmyslu jeho více neodvrátí.“

Tvář Turkmenky prozrazovala tolik duševního bolu, že jsem byl hluboce dojat. Aniž bych se byl déle rozmýšlel, přistoupil jsem k ní, vyňal z kapsy tobolku a vysypal jí do klína polovici peněz, jež jsem měl u sebe. Žena udiveně pohlížela na mne.

„Neopouštěj své děcko, kup chléb, peníze stačí tobě i dítěti,“ pravil jsem lámaným turkmenským jazykem.

Žena se zachvěla, tvář její na okamžik se zarděla a opět pokryla se smrtelnou bledostí.

„Chceš si vzíti Džami?“ tázala se, pohlcujíc mě očima.

„Ne, ne, ničeho nechci,“ vysvětloval jsem. Potom obrátiv se ku svému sousedu, požádal jsem ho, aby jí sdělil, že jí peníze úplně daruji.

Turkmenka mlčky naslouchala, nespouštějíc se mne očí. Tvář její se nenáhle vyjasňovala, ale nedůvěra jí neopouštěla.

„Dostane Buzulaj mouku — pravda?“ tázala se, jakoby ještě nevěřila. „Nezahodí Buzulaj Džami z hladu?“

„Ne,“ ujišťoval ji můj soused. „Ruský pán chce, abys za ty peníze živila sebe a své děcko.“

Žena radostně vzkřikla, volajíc svého muže. Turkmen váhavě se obrátil a díval se nedůvěřivě na mne.

„Přistup sem, Buzulaji, pojď! Máme peníze na mouku, ničeho nám není třeba,“ volala matka ukazujíc mu hrst peněz. „Allah zachránil Džami od cizáckého otroctví, Allah je veliký, on nedopustí, aby puklo srdce nešťastné Zulejky!“

Buzulaj nenáhle kráčel k ženě, jež se zářícíma očima vyprávěla, jakým způsobem se jí dostalo peněz. Mluvila tak rychle, že jsem řeč její nemohl pojmouti. Hrubá tvář Turkmenova nabyla na okamžik jemnějšího výrazu.

„Tys dal peníze?“ tázal se mne.

Mlčky jsem přisvědčil.

„A co za to chceš ode mne?“ tázal se opět nedůvěřivě.

„Chci, aby se Džami od matky neodlučovala,“ objasňoval jsem. „Jsem sám a mohu peníze dáti, kam chci. Kup za ně potravu.“

Buzulaj upřel na mne svůj zrak a významně přiložil ruku k čelu i na srdce.

„Ruský aga je dobrý muž,“ pravil s netajeným citem. „Allah zapíše do knihy osudu jeho milosrdenství a dřív či později mu je nahradí.“

Uplynulo několik měsíců. Kupecké karavany nepřibližovaly se více našim hranicím a obchod s Chinou a turkmenskými sousedními kmeny úplně byl přerušen. Na konec obtížná cesta stepí stala se úplně nemožnou za příčinou neustálých nájezdů loupeživých tlup turkmenských a po celé dlouhé hranici turkmenské nemluvilo se o ničem jiném, než o nastávající výpravě. Všickni byli rozjařeni a všickni chtěli se súčastnit boje — také ve mně ozvala se ctižádost tou měrou, že jsem vstoupil do sboru turkestanského. Oddíl náš vyraziv r. 1879 do stepi, prošel písečnou pustinou a octl se v solných bažinách, jež poskytovaly sice cestu k pochodu pohodlnější, ale černým svým zevnějškem k dřívějším žlutým vrchům tvořily křiklavou protivu. Naše cesta tím však nezískala, neboť nedostatek vody trýznil nás tak jako dříve; studní na blízku nebylo a kde byl pramen, měl takovou solnou příchuť, že jí ani koně ani velbloudi nepili. Utýraní vojínové svedli několik šarvátek, zahnali džigity do vzdálených močálů, dobyli Duzolumu v údolí Sumburském a přítoku Atreku, ale dále postoupiti nemohli pro nedostatek spíže a střeliva. Postavení naše bylo ohroženo. Nepřátelští kmenové soustředili síly své uprostřed achaltekinské oasy, která je asi 387 verst vzdálena od Kaspického moře, a utvořivše si tu nepřístupnou pevnost Geoktepe, obtěžovali nás neustálými nájezdy. Věci změnily se teprve, když velitelem všeho vojska zakaspijského kraje jmenován byl Skobelev, jenž spěšně opatřil strádající vojsko zásobami, zařídil pravidelnou dopravu po moři, zřídil přístavy v Michajlovském zálivu a počal stavěti železnici směrem ku Hryzylarvatu. Občerstvené a sesílené vojsko dobylo 10. června 1880 Bami, velmi důležitého stanoviště mezi Krasnovodskem a Geoktepem, jež jsme mohli opevniti a odkud bylo nám lze podnikati výpravy na všechny strany, abychom seznali neznámou krajinu, kterou jsme se měli dále bráti. Nastával boj o Geoktepe. Nebylo více pochybnosti, že pod hradbami Geoktepe rozhodne se osud Tekinců, mají-li i nadále zůstati postrachem pouští anebo podrobiti se Rusům, kteří si obrali za úkol, zavésti v dolinách středoasijských mír a klid. Od Bami vedla cesta do Aschabadu a Meruu kolem několika stálých osad tuzemských a z části také kolem úpatí nevysokého pohoří Kopetdagu.

Asi 120 verst od Bami protínal cestu pěkný potok Sekazjab, jenž se prýštil ze severních strání pohoří Kopetdagu, obkličoval velikou tekinskou osadu Jancikala, opevnění Denglitepe a na konec samo Geoktepe, jež leželo stranou od cesty aschabadské. Celá tato krajina nazývá se Geoktepe. Kolem potoka rozstírají se role a zahrady Tekinců a každá jich osada obklíčena je ši-

rými lany dzugury, jež vyrůstá pod ochranou usídlených zde hospodařů. Geoktepe jako ohromné mraveniště hemzilo se lidem a po okolí toulali se turkmenští jezdci jako kobylky. Bystrý jich zrak pozoroval každé hnutí ruského vojska a odvahu jejich neudolal ani nejjistější výstřel ruské pušky. Avšak generál Skobelev nedbaje na žádnou překážku, bral se srdnatě ku předu až k Sekazjabu, dobyl Jančikala, vzal útokem Denglitepe a nevšímaje si tvrdošijného odporu nepřátelského, počal před samým táborem tekinským zakládati řadu hrozných průkopů na důkaz, že se chystá k útoku. Vypisovati jednotlivé boje a bitvy nebudu, předpokládaje, že jsou každému Rusu známy z obšírných zpráv novinářských. Dosti, že jsme neustále postupovali, nenáhle, ale houževnatě: měsíce minuly, ale každou hodinu v nich jsme vítězili. Úspěch zbraní ruských stal se nepochybným, ačkoli musil se vykoupiti za drahou cenu. Tekinci bránili se zoufale a pohrdali smrtí s úžasnou mužností, ale vojsko naše bralo se udatně ku předu. Každá nová sarvátka vyžadovala obětí a tyto ztráty jen rozohňovaly bojechtivost a rozněcovaly vzájemnou horkost. Průkop za průkopem zvedal se před zrakem nepřátel, krok za krokem, vždy blíže přiléhali Rusové k pevnosti, tak že konečně vzdálenost mezi táborem a pevností neobnášela versty, nýbrž sáhy. U nás pracovalo se ve dne v noci, důstojníci a vojsko neměli ani minutu oddechu, a přece celý tábor byl tak rozjařen, jakoby mu pocit zemdlenosti byl úplně cizí. Roztroušenému táboru hrozilo ovšem neustálé nebezpečí nejen z předu, nýbrž i z týlu. Bylo-li třeba bráti se křovím nebo rákosím v průsmyku Džermabském, musili jsme velice býti ostražiti, abychom nenarazili na skryté davy geoktepenských delibašů, kteří číhali na příležitost, aby mohli nepřítele překvapiti a oddíly jeho přesilou svou přemoci. Bylo-li třeba podniknouti novou obhlídku, byli jsme jisti, že rozsáhlé sady naplní se nepřítelem, že za každým stromem a keřem bude číhati nepřítel s křivou šavlicí a že nejmenší neopatrnost bude nás státi život. Ale ne vždy neopatrnost stávala se příčinou rvačky s Tekinci; naši nepřátelé byli lstiví a chytří, měli ohromnou číselnou převahu a uměli ji vykořistiti při každé vhodné příležitosti. Jako se neštítili činiti nájezdy na celý voj, tak se nebáli menších oddílů, na něž pořádali divoké honby. Nesnadno bylo uhodnouti, kde se ukrývá záloha, nepřítel mohl nás napadnouti každé chvíle a ačkoli jsme byli dost opatrni a vždy připraveni, přece každý útok nás překvapil. Při podobném útoku padl také chrabrý generál Petrusevič, když jsme konali obhlídku v zahradách Geoktepe. Nepřítel objevil se nenadále, jakoby byl vyrostl ze země a nastala sarvátka vražedná; nepřátel bylo takové množství, že jsme les křivých šavlic nemohli ani přehlednouti. Boj ovšem netrval dlouho, poněvadž síly nebyly rovné. Petrusevič padl, mnoho našich padlo a já sám raněn byl do hlavy, tak že jsem pozbyl vědomí a ani se nedočkal konce boje.

Když jsem opět nabyl vědomí, nebyl jsem s to, uhodnouti, kde jsem se octl a co se se mnou stalo. Palčivá bolest v hlavě nedopouštěla, abych se rozpomenul. Kolem mne vládlo ticho a úplná tma. Jen jako ve snu rozpomínal jsem se na krutý boj a dohádal jsem se, že se nalézám v zajetí nepřátelském. Ale spontán jsem nebyl. Ruka samovolně se zvednuvši nahmatala na hlavě obvazek, pod nímž ronila se hustá klejovitá hmota, nepochybně krev z rány. Hmatáním snažil jsem se rozeznati místo kolem sebe, ale mimo hliněnou půdu pod sebou a podobné stěny, ničeho jsem nerozeznával; povstati jsem vůbec nemohl. Žízeň velice mě trápila. Po dlouhém hmatání nalezl jsem nevelký džbán, naplněný jakýmsi mokem, jejž jsem ihned přiložil k ústům. Byl to kumys, oblíbený nápoj asiatský. Posíliv se douškem, přemýšlel jsem o svém položení. Kde jsem? Co mě očekává? Kam se poděli moji soudruzi? Zůstal z nich některý živ, anebo všickni padli v proklatém sadě, kdež nám nepřátelé připravili hrob? Pronesl jsem několik slov a naslouchal, neozve-li se někdo. Avšak hlas můj hluše vyzněl a odpověď nepřicházela. Kdo mě uvrhl sem, do této hliněné jámy? Čí soustrastná ruka obvázala mi ránu, nastlala slámu a přichystala kumys? Aneb jsem proto obvázán, že nepřátelé chystají se mne vyptávati? Všechny tyto otázky rozčilily mne tou měrou, že jsem se počal horečně chvěti. Obracel jsem se na tvrdém loži na všechny strany, pokoušeje se učiniti aspoň představu o tom, co bych měl počíti. Ale marné namáhání — a byl jsem duševně a tělesně tak bezmocen, že jsem ani nevěděl, co chci. Prudká bolest hlavy trýzeň mou ještě zvyšovala. Snažil jsem se povstati, ale nemohl jsem: hlava těžká jako olovo klonila se nazad. Na konec připadlo mi, že snad nejsem uzavřen pouze první den, že snad jsem byl déle bez smyslů a že během té doby zběhly se různé události, pro které snad Tekinci úplně na mne zapomněli. Nová tato myšlénka nebyla však lepší ostatních. Zemříti hladem, ležeti zde raněn, bezmocen a zapomenut anebo zemříti mučením — těžko rozhodnouti, co by mi více prospělo? Protáhl jsem opět ruku a napil se kumysu znova. Je noc anebo nastal již den? Otevřel jsem oči, ale všude kolem panovala tma; nikde nebylo otvoru ani skuliny. Naslouchal jsem, ale všude bylo ticho. A přece — náhle dolehl k sluchu mému podivný dutý zvuk z protějšího kouta, jenž stával se čím dále silnějším. Cosi zařinčelo, část stěny jakoby se byla zvedla a do jámy vnikl slabý paprslek světla, s nímž zároveň vklouzla do otvoru lidská postava. Byla to neznámá žena, jež položila rozžatý kahanec na zemi a nahnula se ke mně. Pohledy naše se setkaly.

„Znáš mě?“ ptala se přívětivě.

„Neznám,“ zašeptal jsem úžasem.

„Neznáš? Ale můžeš odpovídat. Je to dobrým znamením, že neumřeš a že jsme tě zvedli ještě v čas. Allah žehná mému počínání... Dovol, abych prohlédla tvou ránu.“

Žena sňala obvazek s hlavy, obložila mi ránu přineseným listím a znova obvázala. Potom nahlédla do džbánu.

„Pil jsi již dnes? Dobře tak,“ pokračovala jako laskavá chůva, jež ošetřuje děcko. „To ti dodá síly a zbaví tě bolesti. Bála jsem se již o tebe.“

Pohledl jsem jí při nejasném světle do tváře a spatřil jsem obličej sličné ženy. V paměti mé oživil se obraz dávno zapomenuté krásné Zulejky. Uchvátil jsem Zulejku za ruku a vykřikl:

„Již tě znám, vím kdo jsi. Viděl jsem tě v Krasnovodsku.“

Zulejka se pousmála.

„Rozpomínáš se tedy?“

„Nezapomenul jsem na tebe.“

„Věříš, že ti neublížím?“

„Věřím.“

„Poslouchej mne tedy ve všem a buď pokojným, zde ti nehrozí nebezpečí.“

„Jsem tedy v Geokiepe?“

„Ano.“

„Kterak ty jsi sem přišla?“

„Náš kmen prchl před Rusy.“

„Tvůj muž bojuje v řadách tekinských vojínů?“

„Ano.“

„Nalézal se v oddílu, s kterým jsme se setkali v sadech u pevnosti?“

„Ano.“

„Padlo mnoho Rusů do zajetí?“

„Znám jen tebe, o ostatní nedbám.“

Pohledl jsem na ni, ale Zulejka se odvrátila.

„Pověz pravdu, Zulejko, zahynuli moji tovaryši?“ nepřestával jsem se dotazovati.

„Nevím,“ odvětila vyhýbavě.

„Padli a zahynuli snad všickni anebo byli povražděni?“

Žena mlčky pokrčila ramenoma.

„Jakým zázrakem jsem byl zachráněn? Kdo mě tobě vydal?“

Turkmenka se opět ke mně obrátila s vyjasněnou tváří.

„Buzulaj náhodou tebe našel mezi padlými,“ pravila. „Vyprávěl mi o tom a my smluvili se, že tě pochováme. Ježto však jsi byl ještě živ, donesli jsme tě sem, do tohoto sklepa...“

„Tekinci o tom ví?“

„Nikoli, učinili jsme tak potají.“

„Ale bude-li tvé tajemství vyzrazeno?“

„Sklep leží stranou a je náš. Já sama sem docházím, nikdo mě neprovází, neboť všickni jsou zaměstnáni. Leč bys se sám vyzradil.“

„Toho neučiním.“

„Budeš-li křičet a nepokojně se chovat, snadno bys na sebe obrátil pozornost.“

„Což se sklepa toho více neužívá?“

„Býval naplněn zásobami, ale ty došly a nové se sem neukládají.“

„Což snad se osada stěhovala?“

„Geoktepe se neudrží. Hradby jsou již na dvou místech probořeny.“

„Střílelo se tedy — neslyšel jsem však ani jediné rány.“

„Není divu. Nepamatuješ se. Naši již den a noc pracují, aby hradby opravili. Lid je již unaven. Rusové nepřestávají metat k nám oheň a mnoho tekinských džigitek již lehlo popelem.“

„Buzulaj je zdráv?“

„Allah jej zachránil.“

„On sem nepřichází?“

„Ne, poněvadž je vždy v čele bojovníků tekinských.“

Umlkl jsem, neboť mě hovor unavil. Zulejka taktéž mlčela a svěsila zádumčivě hlavu.

„Čas, abych šla,“ pravila, vstávajíc. „Není doba k hovoru, každý má svou práci. Buď pokojným, hleď usnouti a důvěřuj. Zulejka na tebe nezapomene.“

Po těch slovech vzala světlo a zmizela, zanechavši mě opět ve tmě a trudným myšlénkám. Ale stal jsem se klidnějším. Vědomí, že je na blízku přítel, mi ulehčovalo a také bolest po novém obvazku se umírnila. I čivy mé se brzy utišily a já brzy upadl v hluboký spánek.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

XXI.

V Praze, dne 8. listopadu 1885

O čem psát? Látky je tak málo, — té látky tak trochu hořlavé, látky, která by nebyla ani naše národní divadlo, ani moravské „Literarní listy“, ani nějaké slavné družstvo, ani nějaký slavný zvací výbor, ani líbezná rvačka s nějakým naskrze mravným bratrským listem belletristickým, — ani nějaký ten „stesk“ atd. do nekonečna, o čem jsme již psali a psáti budeme, — slovem látky, jež by tak trochu chytla jako hromada třísek, kterou hotovitel rakví nakupil otesáváním a rozřezáváním zdravého kmene systematickou prací dlouhých let, — tak něco, co by dalo záplavu rudou a krvavou, že by ji bylo vidět nad Hradčany, přes Bílou Horu, na sever k Roudnici, na jih ku Kašperským Horám, na západ k Domažlicům a na východ k přístavu Vladivostockému (Vladivostok, podíváte-li se na mapu, leží rovnou čarou od Prahy na konci Asie při Tichém Oceanu, a kdo by měl tak k tomu čas, mohl by se tam pěšky podívat přes Varšavu a Moskvu a každou noc by nocleboval pod slovanskou střechou!). — Takovou nějakou látku! — Hrr! — to by byl „List z Prahy“, — třeba telegram! — A pak by to jednou zase zadunělo v Blaníku u Benešova a lokomotiva nočního vlaku na sestátnělé železnici císaře Františka Josefa jedoucí od Prahy bleskovým rychlíkem k Vídni s celým nákladem českých poslanců, by se tam za tím Benešovem ustrnuta zastavila, zrovna uprostřed trati o jedněch kolejích a napínala by uši tam k tomu Blaníku, — neboť odtamtud, železo proti železu, kujná ocel proti oceli hučí a hřmí po těch jedněch kolejích, proti ní nedozírný, tmavý, neodolatelný, šerý těm vozů husitských! A nad tou husitskou lokomotivou až do hlubin nebes se rozvalující krvavý dým, a v tom dýmu bledé, příšerné postavy povražděné zbraní, utýrané otroctvím, postavy mučeníků, a za nimi chechtající se příšery ďáblů, katanů a zrádců, s pošpiněnými erby v pozlátkových cetkách a ornátech — však ani jeden prostý chlap v haleně mezi nimi — ha, to by bylo podívání pro ten vlak, stojící tam za Benešovem na cestě k Vídni! — Slovem, milí čtenáři, chtěl bych vám dnes psáti tak něco pikantního, tak něco, co by vám do mozku vjelo, abyste se přece bavili. — Ale, jsem chudák, pánové a dámy, čeští pánové a české dámy, chudák, který musí konat svou povinnost a napsati „List z Prahy“, a ono to dnes nijak moudře nejde. —

A tak tedy píšu dnes, v den osmého listopadu bláznovství, čiré bláznovství. V mém mozku mi to trochu třeští, — odpusťte, — já bydlím na Strahově, nad Hradčany, a dívám se tak někdy večer k Bílé Hoře, a tu mívám tak podivná vidění, zvláště, když přišel jsem domů pozdě z družiny veselých přátel, kteří se bavili, jak víte, každý o svém: ten o svém novém kuse, ten o své nové básni, ten o své profesorské definitivě, ten o svém už hezky německy žvatlajícím kluku, ten o hadrech v „Excelsioru“, ten o nové docentuře na universitě, ten o nastávající velkolepé národní koncessi, ten o novém výboru v „Umělecké Besedě“, ten — a to byl moudrý chlap! — o dru. Stránském v Plovdivě, zdali je přece z Chrudimi, či není. — O není! — A tak se dívám k té Bílé Hoře, a blázním

v těch šerých listopadových mlhách, které tak těžce, tak nehnutě, tak jako hory věčného bolu po ní se valí.

A tak, dnes, drazí pánové a dámy, pánové v upjatých kabátcích a vestách, s gamašemi a lakýrkami, pánové jako z cukru, milostní, usmívaví, kariéry chtiví, pánové a dámy, — dámy lehce po parketách splývající jako srnky, s tím od tanečního mistra naučeným přísným vzezřením, s tím úsměvem pro každého, ať je náš nebo cizí, jen když je Váš! — vy, čeští pánové a české dámy, a tak mám dnes, osmého listopadu pro vás psáti, abych vás pobavil a poučil. — —

Na mou duši nevím ničeho, čím bych vás pobavil, jsemť v té vaší lakované společnosti tak cizí, a poučit vás? v čem? vždyť všechno víte, a já nemám mezi vámi tak pražádného významu. — Jak jsem již řekl, chtěl jsem psát něco hořlavého, co by vás za srdce chytlo, ale u nás není, co by za srdce chytlo vás! A tak se vracím ke skutečnosti, jsem nucen psáti „List z Prahy“, a nezbývá mi tedy nic než přece jen zase nějaké to otcovské napomenutí: Choďte do divadla, především se abonujte. Zařiďte si dobře svou kuchařskou školu, dále nic víc, pranic víc, abyste se posilnili ve svém národním boji.

Zbývá mi dále zase jen literatura a umění a s těmito myslím skutečně velmi vážně.

Mám na svém stolku: „Cesty korunního prince Rudolfa po zemích východních“. — Krásné to dílo! Korunní princ rakouský, Rudolf z Habsburku, cestoval po Palestýně a Egyptě a zaznamenal v nádherné knize své zkušenosti. Mile dojímá, jak vznešená příští hlava rakouského panovnického domu pozorovala krásy přírodní a rozmlouvala blahosklonně s nejnižším fellahem.

„Povídky z kraje“ od T. C. Tisovského. Čteme povídky z kraje. Jsou výborny, když jsou dobře psány. Náš kraj, náš venkov, navrací nás samým sobě. Cítíme tu zas svou českou krev, nezkaženou tak, jak byla před staletý v lidu!

„Čtvero obrázků Staróhorských“ od J. Brauna. Tu cítíme také krev, ale tu mrtvou, ssedlou, sesehlou krev z Kutnohorského dláždění, čpící až do dneška těmi listopadovými mlhami. Tuto knihu také čtěte. Vyšla u Otty v „Laciné knihovně národní“.

„Paměti královského města Slaného“ od prof. Josefa Laciny. Mnoho starých českých pamětí, jak jsme někdy bývali, počestní, věrní své vlasti, nasazující za ni skutečně svá hrdla i statky, zvláště po bitvě Bělohorské. Dobrá kniha!

Z děl napsaných, ale netištěných upozorňuji na Zeyerovu „Legendu z Erinu“, drama, které uvidíte brzo v „Lumíru“, a Vrchlického novou rozkošnou veselohru „Lásky soud“ a téhož autora jednoaktovou hru ze společenského života, kterou napsal v těchto dnech. Nazývá se „K životu!“

Z prací dále uchystaných upozorňuji na drahocenné a velkolepé dílo o „Rakousku a jeho národech“, které připravuje se pod protektorátem Jeho císařské Výsosti korunního prince Rudolfa z Habsburku a jehož první svazek vyjde ještě koncem tohoto roku. V redakci zastoupeni jsou vynikající umělci, literati a vědatoři různých rakouských národův, zvláště pak Maďaři a Němci. Z Čechův není v redakci nikdo.

Psal bych dále o těch literarních novinkách, milí čtenářové, — ale promiňte, — nějak mne mrazí. Zapomněl jsem okno otevřené tam tou stranou odkud ty mlhy táhnou, a ono je už dnes osmého listopadu.

Člověk se tak snadno při psaní zapomene. Mimoděk vpřede se do svých myšlének jako v létě, když je jasno nad Prahou a on pohledne občas od stolku na toho stověžatého velikána, kompajícího se mu dole u nohou v slunečné, teplé, zlaté záplavě. O Praho, velká, česká Praho, jak často jsem si tu opakoval ty verše Svatopluka Čecha o Tobě tak mohutné, čisté a křišťálové, jako ta řeka, valící se srdcem Tvým! Tam v pravo ten zlatý Vyšehrad, a za ním, až k pruhu modrých hor ten svatý, český kraj tak oddychující klidem a požehnáním! — To bývají tak ty sny na mžik, dokud slunce svítí, ale když přijde šero, a zvláště to šedé, podzimní, listopadové, tu zatmí se ten zlatý Vyšehrad a místo vladařského hradu ční tu do vzduchu jen ty chmurné nahé, vzdorné, pevnostní zdi, z nichž občas zazní hlas vojenské stráže. Praha jej slyší. A ta řeka také není ticha. Je slyšet z ní vítězoslávu „Vyšehradu“ Smetanova pojednou zdušenu a utopenu pod těmi chmurnými, pevnostními zděmi. A teď to zaúpělo v té hluboké tůni podvyšehradské a já jen ruku k srdci přitisk' a venku bylo ticho nad Prahou i v dáli, až k těm měsícem ozářeným horám, tak mrtvé, nehnuté ticho, a to rozložilo se svou můří, olověnou tíží přes celý český kraj, jako dnes ty mlhy listopadové, do nichž se dívám, dopsav tyto své zbytečné řádky. — Otvírám zase okno, — ať to mrazí! A hlavou táhne mi zase jiná báseň, „Bílá Hora“, báseň drobná, malá, zapadlá, již našel jsem v rovněž zapadlé Sládkově sbírce:

„Boj ztracen byl a na útěku řady!
— jen tři sta reků stojí u obory.
„Teď vzdejte se! — jsou zbytečné to vzdory!“
Tři sta jich o zeď opírá se zády.
Pluk před nimi, pluk za nimi, pluk všady,
— jen v dáli modrají se české hory:
ty hnědé chaloupky! — ty bílé dvory!...
a jeden nevzdal se z těch u ohrady.
Zahřměly pušky, — píky měly práci,
— nad nimi duby třesou se a klátí,
ob muže muž se mrtev u zdi kácí,
ob muže muž tu mrtev zůstal státi!
Král utek', — rob jen úpěl s hrudou svojí, —
vlast ztracena, — však ve svých mrtvých stojí! —

Ne, ne, vy šeré listopadové mlhy, ti mrtví tam pod vámi dřímají, ale vlast stojí dnes už zas ve svých živých! Už zase máme ruce čilé, pracovité a, byť jich málo bylo dnes, co den bude jich více a ony pozvednou zas vše, co mrtvé ze zapadlých kobek, a ty vyhaslé oči padlých uzří svou vlast v sluneční záři zase velkou, šťastnou a požehnanou!

„Teď vzdejte se!“
„Ba ne!!“ — odpovídají živí.

*

Vskutku takové literarní zprávy dají člověku také někdy látku ku psaní. *Trut.*

Divadlo. Shakespearovu „Juliu Caesaru“ věnována na českém jevišti všemožná péče se strany režie i herců; rozchází-li se výsledek na prknech s tím, jaký po přečtení kusu představujeme si v mysli, není tím vinen nedostatek snahy výkonných sil a celé správy vůbec. Shakespearovy postavy jsou obrovité a potřebují také takových představovatelův. Doba naše vůbec vyvinutí se takových sil není příznivá. Kdež pak nalezne herec a zvláště u nás času, aby se mohl v úlohu Shakespearovskou vžíti! K tomu je třeba nejen velkého nadání, ale studie let! Z heroických postav Shakespearových u nás dosud jediný J. J. Kolár stojí osamělý jako žulový balvan. Ostatní vše je dosud příliš měkké, nevymodelované, — ne Shakespearovské — svět mužský i ženský. Bůh chraň, že bychom to našemu snaživému herectvu kladli za vinu: celá doba, všecky poměry jsou proti vyvinutí se Shakespearovských hrdinných charakterů na jevišti. Herectvo činilo co může, správa co může, ale Shakespearova Julia Caesara na jevišti jsme přece neviděli. —*g.*

Listárna redakce.

„Velenský.“ Odpověď pod uvedenou od Vás chiffrou netýkala se Vás. Ze zaslaných básní neuveřejníme žádné. — „Leporello“: Proč jste se nepodepsal? — „A. V. Karlín“: Několik obrázků šumavských měli jsme v „Lumíru“ již před několika lety.

Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi a jmény: „Rybovský“. — „Musagétes -k“. — „Egoismus“.

OBSAH: Motely. Básně Jaroslava Vrchlického. — Vojtěcha Rysy nástupce. Novella. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Aziz a Aziza. Povídka arabská. Napsal Julius Zeyer. (Dokončení.) — Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém. Napsal Dr. Fr. Krsek. — Na vojně v stepi. Od J. A. N. Z ruštiny přel. F. Marauko. — Feuilleton: Listy z Prahy. Divadlo.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9 nové.

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. listopadu 1885. ČISLO 33.

Legenda z Erinu.

Drama ve čtyřech jednáních. Napsal *Julius Zeyer.*

Osoby.

Kormak, král Erinu.
Grania, jeho dcera.
Finn, král Fénů.
Ossian, jeho syn.
Oskar, jeho vnuk.
Dermat O'Dyna.
Midak.
Dara, druid.

Hlasatel na dvoře krále Kormaka. — Družina obou králů. — Dívky Graniiny. — Bardové.

Místo děje: Pohanské Irsko III. století.

Jednání první.

Tara. Starými duby porostlé místo před palácem, jehož těžká barbarská budova v pozadí ční. Na straně velká věž, dílem dřevěná, dílem z balvanů. Nízká bašta, stromy nezakrytá, spojuje věž s palácem a nese krytou otevřenou chodbu s hrubě tesaným dřevěným sloupením. Brána hradu je otevřena. Den se chýlí, a jeviště je večerním světlem zaplaveno.

Scena první.

Král Kormak sedí zamyšlen docela v popředí pod dubem na kamenném sedadle. V pozadí u brány několik lidí z družiny královské. Dara vychází právě z brány.

Kormak (sám sobě). Žádná o něm zvěst!

Dara (přistoupí). Můj pane, volals mě.

Kormak (neslyší ho). Celý měsíc uplynul! (Zahlédne Daru.) Druide!

Dara. Stojím již chvíli před tebou a ty mě nevidíš.

Kormak. Mne trápí nepokoj. Co děje se s mým synem? Před měsícem vyšel s druhy svými z Tary a slíbil, že se brzy navrátí. Ty vidíš, jak slibu dostál. Je divoký jak v horách bystřice, vždy strachuji se, když jej nevidím a střežit nemohu.

Dara. Králi, nediv se, že dlouho mešká. Angus, jeho hostitel, zná mnohé tajemství přírody, a jeho mechem šedý dům je pln překvapujících divů. Lesy jeho pak hemží se nejvzácnější zvěří. Jak lákavý tam hon a jaké lovy v modrém jeho jezeře.

Kormak. Pravda, Daro. Ty zaplašils mou chmuru. Sedni. (Ohlíží se.) Večer je tak klidný. Hle, slunce váhá, nechce zapadat, je mu těžko loučiti se se sinými vrchy. Daro, Daro, i mně bude brzy loučiti se s nimi. Jsem stářím unaven a rád bych dřímal již pod travou mohyly — však vzpomenu-li na Erin a na své děti, je mi nevolno. Jak divoký je Karbri, jediný můj syn, a jakým bude králem? A Grania? Co čeká na ni, na ubohou?

Dara. Tvá chmura, králi, není zaplašena. Ty trápíš se. Pravda, je Karbri divoký, však proto nezoufej, je mladý, a bohatýrská krev mu mocně proudí v žilách. Však bude moudrým časem jako ty. A Grania, uvidíš, že se uzdraví. Mysl její zdá se mi jasnější za těch několik dní, co jsem ji neviděl a léčivé bejlí pro ni v lesích hledal. Buď trpělivým.

Kormak. Ty konejšíš mě, a klid večera ti valně napomáhá. Tvá slova vnikají mi, zároveň se zářícím jeho úsměvem, do duše. Chci na budoucnost tedy zapomínat a raději připomenu si dnů minulých. Já proto dal tě zavolati. Tvá paměť, druide, je jako zlatá deska, do které obraz minulosti ryju. Prosté moje črty nabývají lesku duchem tvým, z úst tvých plyne píseň mocná kouzlem, sluch nadšených ji pije s dychtivostí, a zpěvy zdědí se tak z otce na syna.

Dara. Mám desky dvě — svou paměť a své srdce. Do první ryju výroky, padající od úst starců, jako drahokamy. Do druhé, do purpurné desky svého srdce ryju krásné skutky, velké činy vrstevníků svých, a tvoje paměť je studně, z které čerpám.

Kormak. Ty z jejich činů písně snuješ, při kterých srdce pozdních vnuků pyšně zabuší. Ty stavíš velký hrad — já k němu kamení ti podávám.

Dara. Jsou to pro mne vždy chvíle krásné, když, jak pravíš, stavivo mi k němu poskytuješ. Do které z obou desek chceš, abych dneska ryl? Do purpurové svého srdce?

Kormak. Vryj tam slovo „Finn".

Dara. Finn?

Kormak. Věrnějšího druha neměl jsem v životě, a malý oblak, který vzešel mezi námi, nezakalí zářící obraz přítele mého mládí. Ne mezi ním a mnou nastal od poslední zde slavnosti nesoulad a chlad, to mezi mým a jeho lidem pouze stalo se. Což je to jeho vina, že bohatýrští Fénové a obzvláště Dermat nad reky v Taře v zápasech zvítězili? Že Ossian, jeho syn, si věnec bardů vydobyl, že zpěvem všechny předčil, ba i tebe?

Dara. Ty víš, že já nejvíce se jemu obdivoval, králi.

Kormak. Ty neznáš malicherné žárlivosti, vím. Nuž tedy vryj do svého srdce slovo „Finn" a naslouchej.

Dara. Napínám sluch i mysl.

Kormak. Ač každé dítě na Erinu Finna králem „blahotvorné ruky" zove, ví přece málokterý, proč jej tak nazývá. Mnohá lživá zvěst o tom koluje, jak onen div se udál, jenž dlaň jeho zázračnou učinil, ba i o tom mylně hádá se, jaká že její moc. Já jediný slyšel z úst Finnových prostou pravdu, a dnes poprvé ji živé duši sdílím. Buď tedy slov mých bedliv.

Dara. Dychtivějšího, králi, nenajdeš posluchače.

Kormak. Finn byl ještě mlád, a bloudil tenkráte Erinem a konal velké činy. Kácel zloplodící obry jako duby v lese, a sušil slzy trpících. Jednou stalo se, ze za vlahé noci zabloudil do pustých hor. Měsíc svítil, a jezero zářilo modře mezi skalinami. Zároveň se šplouníním vln vnikalo mu lkání sladkého hlasu do sluchu. Ohlíží se a vidí u samé vody temnou sluj, zarostlou kvetoucím hlohem, a na jejím prahu stála dívka ku podivu krásná a lomila rukama. Plavé její vlasy proudily větrem, a oči její ronily slzy.

Dara. Mně zdá se, že ji vidím, ubohou, jak světlá v černém stínu sluje stojí!

Kormak. Finn udiveně zvolal: Jsi smrtelná či zjevem nadzemským? Co znamená tvůj nářek? Žel, nejsem smrtelnou, mu lkajíc odtušila. Kéž zemříti bych mohla! Ne příliš daleko od břehů erinských, na místě, kde věčně vody víří, roste skála k nebi, příkrá jako sloup. Od počátku světa tam noha nevkročila člověka, a nevkročí do konce. Tam bydlí osamělý, bílý pták. Ty o něm slyšel jsi, neb každý plavec o něm vypravuje, jak žalostný svůj zpěv do hukotu mořských proudů mísí. Věz, ten pták jsem já.

Dara. Ó není krbu na Erinu, kde by za dlouhých zimních večerů se nepovídalo o oné skále a o ptáku podobné bytosti, jež tam sídlí. Já sám zaslechl jednou na lodi z daleka truchlé její volání.

Kormak. S ní mluvil tenkráte Finn, a takto pravila mu dále: Můj osud jinak krutý dopřál mi, že občas na Erin smím zaletět a zjeviti se v postavě své původní. To byla útěcha, však žel, že i ona stala se mi osudnou! Před rokem zaletěla jsem na tento břeh, zde pod hlohem spal mladý bohatýr. Já viděla jej, a lásky nesmírnost mne pojala. Já sklonila se nad ním. On se probudil — a láska ze zraků mých linoucí do srdce vnikla mu mocně jako blesk. Tato sluj byla pro nás svět. My často vídali se zde. Rok celý uplynul nám v štěstí. Včera skončil lásky sen — a blaha. On druha měl, ten steskem po něm nyl. Hledal jej a našel zde. Ach, uviděl mne též — a vzplanul zhoubnou vášní. Včera vedli zde o mne boj. Ten, jejž miluji, on leží bled a mrtev dole v jezeře. Já pohřbila jej tam. Když zoufajíc jsem ruce spínala, tu spadl mi prsten do hloubi vod. Tam leží pohřben jako moje blaho. Já bez prstenu nemohu však zpět na osamělý ostrov. A proto lkám a žaluji.

Dara. A nechtělo se jí na věky žíti u toho jezera, jež bylo křišťálovou mohylou mrtvého milence?

Kormak. Tak tázal se též Finn, a odvětila s povzdechem: Na výspě, ku které mě osud přikoval, spí v hnízdě z leknínu a fialek mé robě, jeho syn! On nyje, zmírá v poušti beze mne. Ó trýzeň nesmírná! Nemohu k němu zpět!

Dara. Ó muka!

Kormak. Tu potopil se Finn do modrých vod, do jejichž tůně měsíc stříbro lil, a dole v houští z bledých chaluh obrovských uviděl reka ležet. Na srdci mrtvému hořelo cos jako rudá jiskra, byl to drahokam, vsazený do prstenu. Finn prsten schvátil a vynořil se z vln, podal jej plačící, a ona děla: Znám zaklínání mocné tak, že dovedla bych zemi rozpoltit a nebem zatřásti, až by hvězdy s něho pršely. Jen proti osudu jsem slabá jako dítě. Co vám je smrt, to jest osud nám, číhající mrak. Ty vrátils mému dítěti život. Chci vděčnou býti. Takto mluvíc přitiskla ruku jeho ke rtům, a řekla pak: Toť tvoje odměna a veliká je jako moje moc. Neb věz, od toho okamžiku, kdy pravice tvá pocítila můj polibek, jest blahotvorná, zázračná. Nabereš-li vody ze studánky do dlaně, a podáš-li ji třeba umírajícímu, aby pil, shojíš jej okamžitě.

Dara. Ó jaký dar! Ó třikrát šťastný Finne!

Kormak. Finn děkoval, a děva s ním se loučíc dodala: Buď šťastným. Chraň se však tvrdosti. Můj dar se může státi kletbou tvou. Kdybys komukoli někdy pomoci se zdráhal, pominula by z tvé ruky blahodárná moc, a osud tvůj by se zatemnil. Po těchto slovech vložila si prsten do úst a okamžitě změnila se v bílého ptáka, ten kroužil na mohutných křídlech v lunné záplavě a zmizel. Doletěl na ostrov, kde posud dlí a kde jej plavci z dáli vidí, jak sedí na skalách. Žalostný jeho zpěv mísí se stále ještě do šumu vtrných vod. Král Finn však stal se bohatýrem dvakráte velikým. Zná vítěziti jako dříve, škůdce skoliti, jako nikdo druhý snad, tím ale podobá se samým bohům, že z jeho ruky, jako z jejich, život teméní.

Dara. Jsi u konce?

Kormak. Jsemť. Ty ale, druide, ulož do písně, co jsem ti svěřil, ty zanecháš to budoucím. Když pěvec pravdu rouchem krásy oděje, pak teprve zazáří pravda plnou silou a svítí jako hvězda s nebe zrakům všech. Jsemť u konce, a věru v pravý čas, neb hle, přichází hlasatel.

Hlasatel (vejde). Můj králi, odpusť. Přišel cizí muž, chce s tebou mluviti. My bránili mu přístupu. —

Kormak. To neměli jste! Hosta posýlají bozi. Přiveď jej sem.

(Hlasatel odejde.)

Dara. Snad nese zprávu.

Kormak. Od mého syna, myslíš? Kéž jsi uhodl!

Scena druhá.

Předešlí. Midak.

Midak. Zdráv buď, králi.

Kormak. Buď vítán v Taře.

Midak. Dík.

Kormak. Pojď blíže. Odkud přicházíš?

Midak. Od břehu moře.

Dara. Ne tedy z lesů, z domu Angusova, jak jsem doufal?

Midak. Ne, od břehu moře.

Kormak. A kým jsi?

Midak. To dovol, pane, abych zamlčel, na krátký aspoň čas.

Kormak. Nuž, ač neznámý, buď přece vítán. Jsi hostem mým, staniž se dle tvé vůle.

Midak. Tvá pověsť nelže! Jsi veliký a dobrý.

Kormak. Ty lichotíš. Však usedni, jsi umdlen. Podejte mu píti.

Midak (sedne opodál krále). Jsem umdlen, ale zapomínám únavy. Jsem dychtiv s tebou mluviti.

Kormak. Nuže, naslouchám.

Midak. Tara sluje od moře k moři hvězdou Erinu. Ty slůješ hvězdou Tary. K tvé moudrosti se, králi, utíkám. Buď radou mou.

Kormak. Jsemť stár a zkušen, to je celá moje moudrost. Co přivedlo tě ke mně?

Midak. Věc dvojí. Jednu žádám — radu. Druhou ti poskytnu — zprávu. Čím začnu?

Kormak. Co tě více tíží — toho se dříve zbav.

Midak. Pak žádám dříve radu. Slyš. Můj otec padl rukou násilnou. Co jest mi učiniti?

Kormak. Na tuto otázku odpovídá zvyk zděděný po praotcích. Buď pomsti jeho smrt, neb žádej, aby hlavu zaplatili. Cenu určiti sám právo máš.

Midak. Já však nevím, kdo mi otce usmrtil. Byl jsem pouhým děckem, když bídně zahynul.

Kormak. A pátral jsi po vrahu?

Midak. Já posud odkládal. Ty tedy radíš mi, bych pátral.

Kormak. Jest to tvou povinností, zajisté.

Midak. Pak pomoz mi jej hledati. Krátce, myslím, králi, ty jediný že snad víš, kdo tajný zločinec. Ty pravdu ale nepovíš! Či slibuješ?

Kormak. Já jinak mluviti nedovedu, než dle pravdy, a netřeba, bych zvláště sliboval. Z čehož soudíš však, že já o pachateli vím?

Midak (vstane). Jsemť Midak, syn krále Kolgy z Lochlannu.

Kormak. Midak! Tvůj otec připlul s vojem z Lochlannu, by jarmo cizí nadvlády nám na šíji vložil. Těžké žádal daně. My bránili se — a otec tvůj přemožen, padl v boji. Kdo jej skolil, nevím. To nebyla však vražda.

Midak. Já ale vím, že vražda byla to. Zvítěziti nad králem Kolgou v boji — totě přece slavný čin! Proč vítěz nehlásil se k slávě své?

Kormak. Toť záhada, již jsem nikdy luštit nedovedl. Já soudil vždy, že vítěz asi jako poražený v seči zahynul.

Midak. Ty mluvíš prostou pravdu? Netajíš ničeho? Ty více nevíš?

Kormak. Královské své slovo dávám ti, když ti slovo muže nestačí.

Midak. Tvé slovo jest mi svaté. Nezbývá tedy než vraha hledati a krvavě se pomstíti. Každé zabušení srdce, každou myšlénku, svou celou duši zasvěcuji velké pomstě. Já nedýši, já nežiju ode dneška více — než abych vraždou vraždě odplatil.

Kormak. Ó nenávisti věčná, dědičná! Jak ohyzdná jest tvoje tvář. Což nikdy tvého konce nebude? Za svého mládí slýchával jsem v temných doubravách druidy takto mluviti: Věc trojí stále roste: světlo, pravda, žití. Ubývá tedy tmy, bludu, smrti. Čím déle trvá svět, tím více přibývá lásky, vědy, spravedlnosti... Hle, minul celý věk — a doba světla, lásky ještě o jediný nepřiblížila se nám krok.

Midak. Ó králi, což nepryští záští ze samé lásky? Láska k otci nutí mi nůž do ruky a pudí mě k nenávisti.

Kormak. Erin jest druhou tvojí vlastí, král Finn jak otec tvůj. Proč nedovedeš zapomínat? Žij v míru, klidně.

Midak. Pane, já proto nedal jsem se tobě poznati, abys mi prostě cestu povinnosti naznačil. Ty učinils to, řekls, že jest mi pátrati po vrahu a pomstu vykonati. Teď odvoláváš.

Kormak. Já pravil ti co zvykem — ne co srdce moje mluví. A jestli srdce tvoje stejně nešeptalo, proč tedy váhals posud? A jak poznáš vraha?

Midak. Poznám jej po jistém znamení. Jest to mé tajemství. Proč jsem váhal? Bránil jsem se trapnému domnění.

Kormak. Máš domnění?

Midak. Mám tušení — chmurné tušení! Ty pravils, že Finn mi byl jak otcem. Když král Kolga zahynul a jeho voje prchly z Erinu, Finn ujal se děcka. Já v domě jeho žil jak někdo z jeho rodu. Já časem zapomněl, že leží za mořem má pravá vlast. Když ale z děcka jinoch stal se, muž, tu probouzelo se ve mně znenáhla cos jako záští k těm, mezi kterými jsem vyrostl. Počal jsem se cítit cizincem a jednou, když při slavných hodech v Allenu bard jeden o porážce krále Kolgy zpíval, ó tu hrozilo mi srdce puknutím, a poprvé jsem zvolal: pomsta! pomsta!

Kormak. Já chápu city tvé — ty ubohý.

Midak. Ty nechápeš mého neštěstí celou tíž: věz, podezření moje padlo na Finna — jemuž přece všecko děkuji!

Kormak. Ne, ne! Král Finn, a vražda!

Midak. I já tak zvolal, ale bouře v duši proto neutichla. Já pravil sobě: Vše, co pro mne učinil, to mělo

pouze býti náhradou za těžkou křivdu... Já déle nemohl jej milovati. Já jeho stranil se a všech... Tou dobou vystavěl mi v Kerry velký dům a štědře obdařil mě krásnou zbraní a nesmírnými stády. Čím více ale dával, tím zjevnější se duši mojí zdála jeho vina. Já zanechal ten dům, to velké bohatství, které mi vnucoval, já uprchl do pustých skal na břehu moře. Tam doufal jsem, že najdu klidu — sám a chud.

Kormak. A nenašels?

Midak. Králi, nenašel! Stín mého otce letěl za mnou do samot. Děsícími výkřiky bouřil mě ze spánku, a každý jeho pohled byl hroznou výčitkou. Já v noci sliboval mu pomstu, a při východu slunce plakal jsem slabostí. Tím věčným zápasem se mysl moje zakalila. Já nedovedl více jasně souditi. Ty byls poslední mojí nadějí. Do rukou tvých já položil svůj osud. Tvým prvním slovem k pomstě pudils mne — pak promluvilo srdce tvoje opak. Ty nepodals mi žádné útěchy. Mluv, kdybych, nedbaje posvátných dědů zákonů, dle tvého srdce řídil se, jak zjednal bych pak svému nitru klid? Jak zaplaším to domnění, jež věčně se mi vtírá? Jak smířím nepomstěný otcův stín? Ó, z těchto záhad není východu! Po celý život jimi budu zmítán.

Kormak. Ty dobře činils, že jsi ke mně přišel — já vyvedu tě z temného pochyb bludiště. Bozi sami ať rozhodnou v tvé při. Pátrej bedlivě a chladně beze všech domněnek a předsudků po onom znamení, po kterém, jak pravíš, vraha ti lze poznati. Dnes na blankytě měsíc pluje — srp stříbrný — až doplní se v zlatý štít, zas vrať se na Taru, a nenajdeš-li do té doby vraha — nuž beru pak hřích svého lidu na sebe. Má ruka jest krve čista — a snadný bude mezi námi smír. Zaplatím ti hlavu, velkou, nesmírnou, památky krále Kolgy důstojnou, a tak navrátím klid vám oběma — tobě na zemi, a jemu pod mohylou.

Midak. Ó chtěl bych zajásati. (Klekne.) Můj králi, dík. Tys mojí spásou. Já podrobuji se tvému výroku. — Slyšte mne, bozi, slyš mne, otcův stíne, já vyzývám vás slavné. Chcete-li krev mého nepřítele, krev onoho vraha — pak žeňte mi jej do rukou, jak honec žene zvěř. Až lhůta vyprší, já, králi, vrátím se, a ty mi zaplať hlavu. Dej co sám chceš. Však nyní dopřej mi, bych zlíbal ruce tvoje velebné!

Kormak (políbí jej na čelo). Zde smíru polibek. Za celý Erin ti jej dávám. (Obejmou se.)

Dara. Ó krásný okamžiku, neprchej! Mír dýše s nebe, ze země vstoupá jako vonný dým. Kdo blíží se však rušivě tak spěšným krokem?

Kormak. Hradu hlasatel!

Hlasatel (vstoupí spěšně). Můj králi, odpusť, opět ruším tě —

Kormak. Mluv!

Hlasatel. My stáli na stráni nad řekou. Tu uviděli jsme na druhém břehu jezdce v trysku. Jeli z doubravy na bílých koních se zbraní třpytící se jako zlato. Spěchali jsme jim brodem vstříc, a když jsme se s nimi setkali, poznali jsme Ossiana, Oskara jeho syna a bohatýra Dermata. Ossian praví nám, že přichází co posel krále Finna a nařídil, bychom příjezd jeho tobě oznámili.

Midak. Posli krále Finna! Již jsou zde a já nesdělil ti ještě zprávu svou

Kormak (k hlasateli). Jeď rychle zpět. Já čekám příchod jejich s radostí. (Do pozadí.) Vzhůru! Přivítejte posly krále Finna! (Hlasatel a družina králova odkvapí.) Nuž jakou zprávu neseš mi, Midaku, a od koho?

Midak. Ne radostnou. Karbri, tvůj syn, porušil těžce mír s králem Finnem.

Kormak. Ty mýlíš se! Dlí v domě Angusově v lesích —

Midak. Dlel! Však dopustil se šíleného činu. Za nepřítomnosti svého hostitele vlákal krále Finna, jenž v blízkých lesích honil, do domu druida Angusa. Když Finn se svými druhy seděl za stolem a pil, tu zavřel Karbri dům a vmetal oheň na střechu a do síně. Bez nenadálé pomoci Dermata, byl by Finn zajisté zahynul!

Kormak. Ó běda! Co pohnulo mé dítě k tomu zločinu?

Midak. Žárlivost v něm vřela od poslední v Taře slavnosti. Finn a jeho bohatýři prý zvítězili při hrách a při zápasech — a to nesl těžce.

Kormak. Pošetilý! A padl v ruce krále Finna?

Midak. Ne. Zachránil se útěkem ku břehu moře. Tam sešel jsem se s ním. Tam prosil mne, bych zprávu o tom, co se stalo, k tobě donesl. Já skryl ho v sluji své. Téhož dne přistála náhodou loď, aby se vodou zásobila. Bylať to ona, jež jsi vyslal proti loupežným Fomorům. Karbri odplul na tvém korábu a slíbil, že důstojným činem skvrnu toho divokého podniku proti Finnovi vymaže.

Kormak. Ó Finn je hrozný, drtící jak bouře v hněvu svém! Taro, jeho posli jedou k branám tvým — sladký tvůj klid se konci blíží!

Dara. Můj králi, pevným buď, posli jsou již zde.

Hlasatel. Posli krále Finna!

Scena třetí.

Předešlí, Ossian, Oskar, Dermat a družina Kormakova.

Ossian. Zdráv buď, králi.

Dermat. Buď tobě sláva!

Oskar. A tvému domu zdar.

Kormak. Já vítám vás a se mnou celá Tara.

Ossian. Poslové stojíme před tebou. Král Finn z nás mluví.

Kormak. Cokoli Finnův vzkaz, ať mír, ať boj mi nesete, jste mými hostmi, a hlavy vaše jsou mi posvátné. Nuž vejděte. V svém domě uchystám vám hody, roj sluhů čeká na váš pokyn, a sladký bude klid po dlouhé cestě.

Ossian. Dík, králi. Dovol však, bych bez odkladu promluvil.

Kormak. Já vím, co říci chceš — můj syn — můj Karbri — se činu dopustil — vy chcete válku.

Ossian. Králi, mýlíš se. Můj otec z lásky k tobě jemu odpouští.

Kormak. Můj druh, můj Finn! Nuž tedy mluv co vzkazuje?

Ossian. Po návratu z domu Angusova do hradu Allenu byl u nás velký hon. Na úsvitě vyšel jsem z domu,

a hle, můj otec seděl již na stráni a zasmušile hleděl na lesy. Byl bled, vítr hrál s bílými jeho vlasy, a oči jeho, temné jako noc bez luny, byly k smrti truchlivé. Velebnost a smutek jeho zjevu dojaly nás hluboce, mne, Dermata, a mého syna. Tiše šli jsme blíže. Kynl jsem Dermatovi, jejž Finn tak draze miluje. Má Dermat hlas, který vždy cestu do hloubi duše najde, a proto chtěl jsem, aby nejdříve promluvil.

Dermat. Já nad sedícím sklonil se a pravil: Ty hlubokým jsi zmítán žalem. Co bolí tě? Pozvedl hlavu, mlčel chvíli a pak děl: Prázdně zeje moje síň, pustá je i tenkráte, když písní četných hostů hlaholí. Neb zlatý lem bílých rouch mé ženy nebudí tichým šustotem více ozvěnu pod klenbou. Popelnice jímá prach té, která se mnou stárla. Což nestudí sám oheň na krbu, když nevrhá stín drahých na stěnu?

Ossian. Dojat jal jsem se jeho ruky a řekl mu: Když duše tvoje touží po ženě, proč dávno nemluvils? Tak daleco jak moře krouží kolem Erinu, není děvy, která by hrdě hlavu nevztyčila v radosti, slyšíc, žes ji sobě vyvolil!

Oskar. Úsměv přelétl tu zasmušilou jeho tvář, jako když z mraku slunce vypluje, a já zvolal nadšeně: Jsemť ještě mlád a sláva je mi posud matným snem. Ó králi, jehož krev omladlá v mých žilách krouží, nech vykonat mně čin! Rci, kterou děvu žádáš a přivedu ti ji, třeba bych i smrtelný boj pro ni podniknouti měl!

Ossian. Na přenáhlená tato slova Finn usmál se a upřel zrak na Dermata a tak jej oslovil: Zaklínám tě bohatýrskou tvojí ctí, odpověz přímo, která dcera Erinu se tvému zraku zdá býti nejkrásnější?

Dermat. Tu nemohl jsem jinak odpověděti než čirou pravdou: Zjev jedné pouze děvy naplňuje duši každou paprsky. Sluje Grania. Je spanilá jak hvězda nad lesem, a blažena je Tara, že ji hostí.

Ossian. Finn zvolal na to: Stejně jako tobě, zdá se mně. Věru, jak mladá bříza, sluncem ozářená, stojí Grania vedle kamenného stolce svého otce. Nuž, vzhůru, jeďte do Tary, kde král Erinu na trůně v slávě sedí a tak s ním promluvte: Finn žádá dceru tvoji za ženu! Mír buďiž mezi lidem tvým a mým, a zapomeňme obapolné křivdy! (Mlčení.) Proč, králi, sedíš něm? Proč odvracuješ tvář? Proč rouchem zastíráš ji? Já tě zarmoutil?

Kormak. Ne ty, však osud.

Ossian. Není sice jasné, co tím říci chceš — to však zdá se mi zjevné, že nesouhlasíš.

Kormak. Mýlíš se. Jak radostně bych zvolal: ať přijde Finn! A celá Tara se mnou by zajásala! Však dítě moje více nežije —

Dermat. Ó slovo vražedné!

Ossian. Tvá dcera zemřela?

Kormak. Kráčí posud po zemi a dyše, ale bozi odňali jí duši. Je neznámým žalem jako zničena, hledí do neurčita, někdy se i usmívá, ten úsměv ale budí bolest víc než slzy mohou! Někdy promluví tiché slovo sladce, jako když dítě zaštěbetá, však smysl jeho zůstává nám skryt. Dřímota hluboká jak hrob jí duši jímá.

Ossian. Je tomu dávno, co tak strádá?

Kormak. Od poslední zde slavnosti, jež se tak osudnou měnou rodu stala. V den, když na louce na slunné straně domu jste zápasili, vyšla Grania na pavlán a dívala se na vás. Náhle ale zbledla uprostřed dětinné své radosti, vzdech hluboký jí z prsou vyletěl a zakryla si oči dlaněmi. Od toho dne je chorá.

Ossian. A nehledal jsi pomoci?

Kormak. Hledal, ale nenašel. Zda syn můj dobře hádá, hledaje původ choroby v zlém kouzlu, jež někdo z mužů z Allenu na ubohé mé dítě vrhl? To podezření bylo počátkem jeho nepřátelství k vám. Ach, nyní jest žal můj dvojnásobný, neboť Finn snad neuvěří v pravdivost mých slov. Nuž, pojďte se mnou, sami s Granií promluvíte. Buďiž, jak bozi usoudí. (Obrátí se k domu, v tom slyšeti zvuk harf.)

Dara. Stůj, králi, Grania přichází, zvuk harfy před ní jde. Znám choré její mysli zálibu. Natrhá každý večer květin plný klín, pak stoupá na věž a čeká tam, až večernice vyjde. Když ji byla uvítala blouznivým úsměvem, skloní hlavu, zhluboko vzdychajíc, a pomalu se béře na lůžko. Děvy její doprovázejí ji a konejší tajný její žal hrou na harfách. Zde jsou již na chodbě. (V chodbě na baště objeví se dívky, nesoucí malé pochodně. Bylo se úplně setmělo, a světlo pochodní padá na jeviště. Dvě dívky, hrající na harfy, objeví se, a za nimi Grania, s hlavou hluboce schýlenou.)

Kormak. Zde je mé dítě, Ossiane, promluv s ní!

Scena čtvrtá.

Předešlí. Grania na kryté chodbě.

Ossian. Tak pluje bílý oblak letním blankytem!

Oskar. Květ vyrůstá tak v stínu doubravy!

Dermat. Tak snivě jitro stoupá na hory!

Kormak. Stůj, Granio, tvůj otec s tebou mluví.

(Harfy přestanou hráti.)

Grania (zastaví se a hledí do prázdna, pozvednouc hlavu).

Kormak. Mé drahé dítě, slyš. Chceš, abych šťastným byl?

Grania (sklopí oči a kývne pomalu hlavou).

Ossian. Jak dojímá mě její němota!

Kormak. Granio, seber síly choré duše své, bys pochopila! Slyš. Král Finn, ten veliký bohatýr, král blahotvorné ruky, on za ženu tě žádá. Zde stojí jeho poslové. Rty moje za ně mluví, a srdce moje též, a celá Tara k tobě hledí a prosí tě, bys slova pronesla. V tvé ruce leží osud Tary, mír kyne jí, když svolíš — nesvolíš-li, kdo ví, co budoucnost nám přinese? Granio, Granio, ty jsi pochopila?

Grania (stojí bez pohnutí).

Ossian. Jak podivné!

Kormak. Granio, já prosím úpěnlivě, mluv, ty slyšelas mě? Hleď sem na posly krále Finna, a pozdrav je!

Grania (pozvedne pomalu hlavu, zrak její bloudí po jevišti, zastaví se na poslech, pak zachvěje se a zvolá slabě): Bozi! Bozi!

Kormak. Granio, tvé oči nabývají lesku! Ty usmíváš se! Ty jsi chápala? Ty vítáš posly a přijímáš jejich poselství?

Grania (obrací tvář k nebi): Ó bozi!

Kormak. Tys oslněna slávou toho sňatku, to vzrušilo tě? Nuž promluv k nim, třeba jen slovo jediné, by zvěděli, že tvůj výkřik radost znamenal.

Grania. Ach! (vypukne v pláč a skryje tvář).

Ossian. Mluv, dítě podivné. Tvůj vzdech zněl jako radost, a nyní zase pláčeš.

Kormak. Je umdlena, ty vidiš. Dojmutí brání jí, aby mluvila. Granio, jdi na své lůžko. Dříve ale dej nám znamením na jevo, když mluviti nedovedeš, že šťastnou jsi. Hleď, posli čekají. (Vede Ossiana a Dermata blíže k paláci.)

Ossian. Sladká buď ti noc, ty sladké požehnání Tary!

Grania (přistoupí k samému zábradlí).

Dermat. Sen zlatý do tvé duše zavítej!

Grania (před sebe). Dík, bozi! (Nahne se a pustí hrstku květin, které Dermatovi k nohám spadnou. Na to odejde.)

Kormak. Ó blahá chvíle! Život vrací se, a dýši volněji.

Ossian (klekne). Králi, tvé dítě svolilo, a tedy ji na tobě žádám pro otce.

Kormak. Jest jeho!

Ossian (odhrne plášť. Kolem ramen má ovinutou hřivnu). Zde tuto hřivnu král jí posýlá co dar. Jest divem umění. Hle, jak v zlatě planou kameny. Z Hisberny, z kraje slunce, pochází, kde lid dovedných rukou žije, čarodějných. Nenajdeš druhou v celém Erinu!

Midak (jenž byl po celou scenu v pozadí stál). Ta hřivna! Král Finn! Ó velcí bozi, moje tušení!

Dermat. Midak! Midak zde!

Kormak. Je hostem mým. Midaku, jak bledým jsi? Ty chvěješ se. Co znamená tvůj výkřik?

Midak. Ničeho, králi. V soumraku nesou se stíny z hrobu a děsí živoucí. Zde jeden z nich se mihl, vidina krvavá.

Kormak. Jsi rozechvěn. Nuž vzhůru pod střechu! Hody strojte! Ať harfy jásají, neb štěstí zavítalo do Tary! (Všickni berou se k domu.)

Ossian (cestou). Na věže cimbuří zapálím oheň, na vrchu za lesem jej lidé moji uvidí a zapálí tam hranici. Tak poběhne ohnivé znamení od kopce ku kopci, až Finn je uzří sám. Přikvačí rozradostněn jako bouř, neb čeká na ně dle naší úmluvy.

Dermat. Rty její jako ze sna šeptaly. Kde bloudí její duše? Zde v těchto prsou bydlí osaměle luzný její zjev . . . Ty květy pršely jí z dlaně . . . (Líbá květiny.)

Midak. Jak krvavě ta hřivna před zrakem mi zaplála! Mně zdá se, že ji stále vidím před sebou. To tedy jest tvůj pokyn, králi Kolgo?

Kormak (u samé brány ohlídne se a volá): Midaku! Dermate!

Midak. Jdu! (Přistoupí k Dermatovi.) Do hradu!

Dermat. Ó, cos učinil!

Midak. Co je ti?

Dermat. Hle ten bílý Granie květ mi z ruky pad' a tys jej krokem rozkrušil.

Midak. Je ti ten květ tak vzácný?

Dermat (zmaten a hořce). Mně nepatří, jest určen pro Finna!

Midak. Dar nevěstin. (Směj se.) Ta nevěsta bude snad brzy vdovou.

Dermat. Jak podivný tvůj smích! Co to mluvíš?

Midak. Nic. Myslím, že Finn již příliš dlouho žije — totiž že je velmi stár.

(Jdou za ostatními.)

(Opona spadne.)

(Pokračování.)

Věnování básní Theurietových.

Báseň od *Petra Jasmína.*

Dávno již prchlo
před zimou léto,
ptáci v jih křídla svá vzepli,
ale jak sedneš
ku knize této,
ovane vánek tě teplý,
vánek a vesna s ním mladá.

Čítej a věř mi,
zdát se ti bude,
stezkou že vskutku jdeš lesní,
kolem že vřesu
vykvetá všude,
duše tvá v šero se vesní,
v šero, jež v lesy se skládá.

Zdát se ti bude,
různými ústy
jakobys vonný dech pila,
pták jak by zpíval
ukryt v keř hustý,
šuměla bříza ti bílá,
bříza i starých vrb řada.

Loučit se budeš
s lesinou s těží,
v srdci svém nesouc mír sladký,
plnou hruď krásy,
volná a svěží
vím, že zas přijdeš mi zpátky,
přijdeš a vrátíš se ráda.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Román. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Paní Drasovská nebyla mocna slova. Třesouc se na všech údech dala se bezvládně vyvésti na pusté nábřeží, po kterém přijížděl již Ťuhýkův kočár s paní Žitnou.

Xaverie zvednuta s pomocí kočího do vozu. — „paní baronku oběšly mdloby," vyložil pan Cejp matce Giselině, usazuje Xaverii podle staré paní. Slečna s inženýrem zasedli naproti.

„Na Sadovou ulici k číslu 16," poroučela Gisela kočímu jízdu k bytu Drasovských.

Xaverie hnula sebou, vztyčila se na polo.

„Ne domů!" žádala strhaným hlasem. „K sestře."

„Na Bredovskou ulici k číslu 27," měnila svůj rozkaz Gisela.

„Cestou bychom mohli zastaviti u nás na Florenci," navrhovala paní Žitná. „Já bych s panem inženýrem —"

„Ty, matinko, sama slezeš. Pan Cejp mne vyprovodí tam i zpět," určovala dívka z obavy, aby nemusila jeti sama s Xaverií, kterouž by slabými svými silami od zoufalého útěku z vozu nezdržela.

Po zastávce na Florenci a vystoupení matky přisedla Gisela ku přítelkyni a rozmlouvala jí srdečnými slovy děsný úmysl, neptala se po příčinách, ale těšila ji a slibovala za sebe, inženýra i matku nejšetrnější diskretnost. Mluvila po francouzsku, aby pan Cejp nerozuměl.

Paní Drasovská neodpovídala. V průjezdě domu sestřina podala inženýrovi mlčky ruku, v dík i prosbou za prominutí, a dala se Giselou dovésti nahoru k Idě.

Paní Čenská uvítala sestru radostným výkřikem a sevřela ji v náruči. Bylať se právě vrátila z výpravy za Xaverií. Přišla hned po poledni k Drasovským, nalezla služebnictvo poplašené, a co nezvěděla z jeho zpráv a kombinací, domyslila se sama. Zděšena i štvána úzkostí rozjela se za uprchlou sestrou, zbrousila všechny známé, vrátila se několikráte domů a naposledy s úmyslem, dožádati za pomoc policii, kdyby se Xaverie do deváté hodiny večerní buď u ní neb u některé přátelské rodiny neobjevila.

Slečna Žitná vytratila se, nečekajíc, až se obě rozechvěné sestry vzpamatují.

Rozjařena krásnou blaživou spokojeností, v níž se po zdaru dobrého činu kocháváme, pospíšila k čekajícímu inženýrovi a byla veselá, sdílná, přístupná, rozpoutala Cejpův neobratný jazyk, dodala mu odvahy. A jedva že přijeli k matce na Florenc, použil pan Cejp ihned svého povzbuzení (z obavy, aby mu neuniklo) a požádal formálně za ruku dívky.

Paní Žitná slzíc přivolila, dcera v zapýření a po některých okolcích též — —

Příštího dne bylo Gisele zříci se touhy po zachráněné přítelkyni a snahy, vyzraditi mezi známými s uzarděním své zasnoubení. Pan Ťuhýk a inženýr Cejp naléhali na zevrubné sjednání smlouvy, včera v hlavních rysech smluvené, a než prostudovány plány, rozpočty a rozečty, než sepsány smlouvy a listiny, byl večer, jejž inženýr chtěl míti pro sebe a svou nevěstu. Podrobila se, vědouc, že Xaverie v dobrých rukou se nalézá.

Ale hned z rána následujícího dne zvěděla zajímavé tyto noviny paní Čenská z vlastních úst Giseliných, kteráž přichvátala, by ulevila svému srdci, aby přijala gratulace a informovala Idu a sebe o nehodách Xaverie.

„Sestra zůstane u mne," pravila doktorka Čenská, „jak dlouho jí bude libo. Ona arci by nejraději byla sto mil za Prahou, a kdyby neměla nedorozumění s Ellou, byla by již v tu chvíli na cestě do Paříže. Nu snad později, prozatím budu si ji chovati a střežiti jako v bavlnce."

Služka přinesla visitku.

„Pan Chmelík," četla Ida. „Dosti vzácný host. Co si asi přeje? Učinil mi předevčírem se svou vzornou přesností starožitnou poklonu v novoroční návštěvě odbyté, arci za mé nepřítomnosti. Požádej, by laskavě poshověl."

„Pan archivář má na pilno."

„Odpusťte mne tedy na chvíli, Giselko. Tomu dobrému starému pánovi jsme povinni ochotnou pozorností —"

Slečna Žitných poslala Idu sama do hovorny.

„Vyrážejte zatím Xaverii," radila paní Čenská, „naleznete ubohou vedle v pokoji pro hosty. Leží zmařena na pohovce."

„Milostivá paní," pravil pan Chmelík, políbiv Idě dvorně ruku, tiskna její prsty ve své dlani a pohlížeje na ni toužívě, „promiňte dobroti —"

„Ale nekažte mi ceremoniemi radost z vaší vítané návštěvy," vpadla mu do řeči paní Čenská. „Nejprve přijmete můj srdečný dík za vaši novoroční pozornost a oplátkou i mé blahopřání. Litovala jsem opravdu, že nebylo mi popřáno s vámi opět jedenkráte si porozprávěti. Seďněme si k tomu dnes. Prosím."

„Pohříchu nenesu vám nic utěšeného," žaloval archivář. „Nejprve moji upřímnou soustrast. Ač nebudu vás jí mučiti, jsem jist, milostivá paní, že nezanechám dnes u vás pěknou památku. Arci nechci vás, paní doktorku Čenskou, obtěžovati ničím více, než prosbou za prostředkování rozmluvy s paní sestrou baronkou. Vím, že jsem paní sestře proti mysli a proto se utíkám k vám."

„Sestra jest churava. Musím jí uchrániti všeho rozčilení, které mi nerad slibujete."

„Bože, bože, v jakých jsem nesnázích!" zasteskl si zaražený archivář, vyjímaje šátek z kapsy a hladě jím lysinu své bílé hlavy. „Pan baron raněn, nepustili mne k němu, jeho domácnost nějak na ruby obrácena, paní baronka prý, u vás, a zde mi zakazujete s ní jednati —"

„Pojednejte se mnou, pane archiváři," vybízela Ida. „Vidím vám na očích, že běží o něco důležitého a neodkladného. Jsem dosti zasvěcena, a slibuji, že se vámi nedám pohoršiti."

„Nežádejte to ode mne," vzpíral se pan Chmelík prosebně, povstav a rozběhnuv se po pokoji.

„Pak počkejte klidně, až se pozdraví sestra nebo — švakr."

„Klidně vyčkati! Kterak to, milostivá paní, když musím míti odpověď ještě dnes, hned!?“ zvolal zoufale archivář.

„Jak vidíte, dnes a hned nemůže vám ji dáti nikdo jiný než já.“

„Máte pravdu. Co činiti! Jen jestliže mi odpustíte?! Věřte, že bych raději se propadl než způsobil vám příkoří! A musím, musím. Slibte mi, že budete pokojna, že mi prominete moji bezděčnou ukrutnost.“

„Vy jste šlechetný dětina, pane archiváři. Nechcete mne lekati a předesíláte úvod tak děsivý, že byste jím snadno postrašil ženu, která by byla méně neohrožena než doktorka Čenská. Tedy: Dosti již předmluv. Zaručuji vám, že vyslechnu vás jako vtělené flegma. Račte!“

„Ano, musím s barvou ven. Ale jak, jak —“

„Střízlivě a bez milosti jako lékař. Tím si mne zavděčíte.“

„Ba, nelze jinak,“ uznal pan Chmelík a spjav ještě prosebně ruce před paní Čenskou, počal: „Jedenkráte před delší dobou dostalo se panu Drasovskému neprozřetelností ubohého pana Horáka diskretního poslání od hraběte Verduga několika chudším šlechticům. Vyřídil toto poslání správně, ale používal této nahodilosti později ve svůj prospěch. Nu, což na tom, nestalo se nic zlého, a já dovedl vždy zabrániti, aby hrabě ničeho nedoslechl. Jen jedna z těch historek schyluje se nedopatřením k nemilému zakončení. Váš pan švakr — probůh, odpusťte mé neomalenosti, jsem k ní nucen potřebou nezbytné zřetelnosti — pán z Drasova byl tehdy snad v nesnázích, a doručuje zásylku Verdugovu vysloužilému poručíku, panu Hanykýři ze Semína, požádal jej za malý úvěr. Pan Hanykýř nebyl s to, vyhověti, potřebuje sám všechnu hotovost, kterou mu hrabě Verdugo poslal. Ale hrabě připojil darem — nevím proč — panu poručíkovi úvěrní los, a pan Drasovský poukázal na možnost, použiti hodnoty losu ke službě, k níž pan Hanykýř byl ochoten. Starý poručík jest velice choulostivý, a byl by sám s losem nešel do zastavárny, leč snad s maskou na obličeji. Svěřil tedy los vašemu panu švakrovi, ten jej zastavil v nějaké záložně a odevzdal panu Hanykýři zástavní lístek se slibem, vyplatiti si jej časem. Ale čas míjel, pan Drasovský nepochybně pozapomněl a poručík nechtěl upomínati — jednak z vděčnosti, jednak z obavy o domnělého důvěrníka Verdugova. Hanykýř vzpomněl si na zástavní lístek jen o tazích, a přesvědčiv se vždy, že ničeho nevyhrál, uložil jej zase. Z nevšímavosti v pravdě nepochopitelné a přece dosti časté u lidí, kteří málokdy cennými papíry se obírají, nedbal pan Hanykýř ani o evidenci lhůty, do které slušelo zástavu vyplatiti, ani o řádné uložení listu zástavního. Sháněje se po něm nedávno, když tah se blížil, nalezl jej konečně náhodou v hnízdě svých králíků, které pro pohoršení svých sousedů chová. List byl z větší polovice zničen, a na zbytku přečetl si poručík teprve lhůtu, k jeho bolestnému překvapení již dávno minulou. Běžel k pánu z Drasova. Nezastal jej, vyzvěděl, že pan baron mešká v Monaku. Psal tam několikráte a obdržel konečně odpověď, aby byl kliden, že mu pan Drasovský los opatří. Včera byl tah. Den před ním obdržel pan Hanykýř baronův list, ve kterém mu pan Drasovský nabízí směnku na 178 zlatých za kursovou hodnotu losu; poručík, vábený blízkým tahem, odmítl. A dnes došly zprávy o slosování, při kterém byl tažen los serie 4268 číslo 103 s výhrou 50.000 zlatých. Vetchá paměť starého poručíka praví, — aniž by mohla i chtěla činiti nároků na úplnou spolehlivost — že tato výhra připadla na los Hanykýřův, na dar hraběte. Domyslíte si pocity starého, strádajícího šlechtice, jenž ode dávna baví se myšlénkou, že se mu podaří nějak obnoviti lesk starého rodu Hanykýřů ze Semína. Adoptoval proto synovce, který se někde po kancelářích plahočí. Poručík najal si drožku — nohy by jej byly v rozčilení neunesly — a jel k vašemu panu švakrovi. Dobyl se k němu a nalezl ho v horečce, v slabé, bezvýznamné horečce, avšak přece neschopného k odpovídání. Od barona jel přímo ke mně: abych mu pověděl číslo losu. Řekl jsem mu, že nevím. On tedy, že bude na místě telegrafovati hraběti, a je-li oloupen, že udá vše soudu. Zchlácholil jsem ho v slabé naději na mírné urovnání. Vyměřil mi lhůtu do poledne. Déle nechce čekati. Po jeho odchodu nahlédl jsem ve své zápisky, a shledal, že poručík má úplnou pravdu. Číslo souhlasí, jeho los vyhrál. Jedu si pro něj, snad ví něco paní baronka o něm, snad si jej váš pan švakr ještě včera opatřil! Kéž byste mi mohla říci: Ano!“

„Tuším, — že — ano,“ odpovídala Ida ztěžka, vážně. „Prosím — posečkejte.“

Odcházela zvolna do svého pokojíka.

Jedva že do něho vkročila, rozlétly se protější dvéře a důstojný doktor Čenský veběhl jako rozradovaný hošík, uchvátil svou choť v náručí, zatočil jí v kole a udýchaný, rozdováděný vrhl se na pohovku.

„Ženo, gratuluji ti,“ vyrazil ze sebe.

„K čemu?“

„K — ale ty mi omdlíš radostí. Začnu diplomaticky: V první době, když se nám nedobře vedlo, dosadila jsi bezmála polovici svého věna, a ostatní jsme prospekulovali. Hnětlo mne to, poněvadž vinen byl jsem já, totiž nedostatek mé praxe. A nyní, z čista jasna kyne ti náhrada —“

„Ah, já už vím, ty myslíš výhru? Jsi na omylu!“

„Jakže? Ty víš!? A já že se mýlím?! Prosím, zde čti černé na bílém: Úvěrní los číslo 10 serie 4268 tažen s výhrou padesáti tisíc zlatých.“

„Děkuji ti, mužíčku,“ pravila mírně Ida, objímajíc něžně svého chotě. „Ale los nebyl můj a výhra nenáleží tedy mně.“

Doktor Čenský vyvinul se Idě z náručí a odstoupiv od ní, přeměřil ji ztrnulým pohledem úžasu.

„Pozbyla jsi rozumu?! Já koupil los před čtrnácti dny ve Staroměstské záložně, dal jsem ti jej o štědrém večeru vánočním dárkem, a tys naň včera vyhrála!...“

Paní Čenská objala muže poznovu pevně a vypravovala mu stručnými slovy, co ze zpráv páně Chmelíkových pro chotě se jí hodilo.

„Ah tak! A my tedy máme zaplatiti nesvědomitost našeho švakra! My? Ty, Ido? Ano, jsi šlechetná, ukrutně poctivá, ale já tvou obětavost zmařím. Poslyš: Los propadl, byl v platném držení záložny, a z té dostala jsi jej ty mým prostřednictvím v úplné a bezvýminečné držení. S poškozeným ať se spraví Drasovský. Ty nedáš nic, nic! Rozumíš!? Já ti zabráním, a trváš-li na svém, dovolám se na tě jako na marnotratnici kuratelu! Hleďme, hleďme, — za pana švakra snášeti ostudu, živiti jeho ženu, později snad i jeho a vyhazovati oknem tisíce!!“

Dlouho ještě zalehal ohlas náruživých protestů lékařových k panu Chmelíkovi do hovorny, k cizím lidem do předsíně ordinačních místností, ku Gisele i Xaverii do pokoje hostů, a k služebným do kuchyně, než podařilo se Idě důvody citovými a rozumovými udržeti se neporaženou proti rozhněvanému choti. Pak bouchly několikeré dvéře, chodbou a po schodech duněl pevný krok doktora Čenského, a Ida vstoupila zase do hovorny.

„Zde vezměte si majetek pana poručíka Hanykýře ze Semína," pravila, odevzdávajíc archiváři cenný papír a odvracujíc se, aby nepostřehl jejích zvlhlých očí. „Děkuji vám za poskytnutí příležitosti k napravení chyby."

„Mé díky, vzácná paní," pravil vroucně starý pán, líbaje Idě zase ruku. „A šlechetné paní baronce rovněž. Prosím, abyste je za mne tlumočila. A zároveň mohu svému díku paní baronce propůjčiti výrazu, jejž po případě byste mi mohla vykládati za urážku, který však dokonce není myšlen zle a za daných okolností má toliko cenu přátelské rady. K té pak mám vaší laskavostí právo. Jsem na ně pyšen a rád bych je použil. Smím?"

„Račte."

„Zamýšlí paní baronka zůstati v Praze?"

„Proč se ptáte?"

„Protože —" vykládal váhavě archivář „— protože není tajností, co včera sběhlo se v etnografické výstavě Ačinské. Ano, abych mluvil zřetelně, — byl jsem sám přítomen, v druhé řadě za vámi, asi patnáct sedadel od vás. A dnes byl jsem v bytu vašeho pana švakra, a ničemná čeládka služebných — znáte ji — na pokořené panstvo vrhá se první a plivá na ruku, kterou včera ještě poníženě líbala — tato cháska smlčela mi jen tolik, co neví. Proto mi napadlo, že paní baronce by mohl býti asi další pobyt v Praze nemilý."

„Tak jest. Sestra by ráda odtud —"

„Schvaluji. Toť právě mi vítáno! Totiž — kdyby paní baronka chtěla užiti pohostinství hraběte Verduga na Čížkově."

„Kterak mám tomu rozuměti?"

„Tak: Před čtrnácti dny zemřela paní hraběnka Leskovcová, sestřenice Verdugova, vdova po plukovníkovi, který padl u Králové Hradce. Od smrti svého muže byla hraběnka, — téměř jenom na svou pensi odkázaná — representační dámou na Čížkově, a v tomto úřadě žila dobře, vyprovázela někdy hraběte, sdílela s ním stůl a večerní dýchánky, vládla jeho jménem na zámku, a jsouc vysoko povznesena nad hodnost pouhé hospodyně, bývala jednou za uherský měsíc vyrušena ze svého útulného a příjemného poklidu námahou skutečné representace, když shromáždil Verdugo hosty nebo sběhlo se něco mimořádného. Nyní ve vysokém jeho věku stávají se i podobné výminečné události čím dále tím vzácnějšími. Hrabě nemá mezi svými příbuznými nic na vybranou, a tito příbuzní jsou tak vzdáleni, že by vůbec neměl příčiny, bráti k nim ohledů. Soudím tedy, že nebylo by nijakých překážek, aby paní baronka ujala se osiřelého palatinatu na Čížkově, kdyby sama chtěla."

„Vy jste přítel k pohledání, pane archiváři," chválila upřímně Ida. „Ve své horlivosti zapomínáte však, že Xaverie není z modré krve."

„Dobře. Ozbrojme tedy oči brejlemi Verdugovými a podívejme se na paní sestru: Paní z Drasova není sama sebou urozená. Nepřejeme mesalliancím. Ale netrestáme za ně nevinné účastníky. A nabyl-li někdo, byť i přes oprávněný odpor pyšného a ryzího titulu šlechtického, budiž vážen a chován se ctí tomuto predikátu přiměřenou. Dámě ze staré a vysoce urozené rodiny nekyne v nejbližší době utěšená doba. Jest tedy slušno, ba nutno, požádati ji, aby zůstala pamětliva povinností svého stavu, a přijala nabídku, kteráž jí umožní, udržeti sebe a svůj erb vysoko nad bídou nízkého davu. Dáma ta jest mimo to vysoce vzdělaná, znalá světa i požadavků a zákonů vyšší společnosti."

„Připouštím," usmála se paní Čenská. „Mám však druhou, závažnou námitku: Můj švakr vypadl hraběti z oka —"

„Pravda, pravda," přerušil Idu rychle archivář, „a vzbudil v hraběti soucit s dámou, navštívenou obtížným křížkem v podobě šlechtického slabocha. Poctivé utrpení před Verdugem nikoho neponíží, ono povyšuje."

„Do které doby chcete míti odpověď?"

„Lhůtu nechť si vyvolí paní baronka sama. Já beru na sebe úkol, připraviti hraběte a udržeti ho v očekávání, čtrnáct dní, a měsíc. A nyní — prosím snažně a rozhodně, abyste mi za paní baronku ani slůvkem neděkovala. Uvedla byste mne do rozpaků. Hleďte, milostivá paní, — jsem obmyšlen čestným i těžkým úkolem, přispěti svému pánovi ve vyhledání representační dámy. A já se tohoto úkolu tak snadno a výhodně sprošťuji. Kdo z nás obou má příčinu k radosti?"

„Dobromyslné vytáčky —"

„Milostivá paní," vpadl pan Chmelík zase prosebně Idě do řeči, vyňav hodinky. „Čas kvapí, jest i vám vzácný! Zdržuji vás nepochybně, a přec dychtím ještě posloužiti vám zajímavou, překvapující a bohdá i utěšenou zprávou. Někdo mi z čista jasna psal, — nevěděl jsem, zdali sním či bdím, — on, ten ztracený, oželený člověk, — nehádejte, neuhádla byste, povím tedy sám: Pan Horák."

„Je-li možná: Jaromír!"

„Ano, Jaromír."

„Ani nechci svému sluchu věřiti. Konečně vzpomněl si tedy na svou nešťastnou opuštěnou ženu! Píše o ní?"

„Ano a ne. Patrně neví o její bídě ničeho. Z jistivých dotazů, které si v dopise klade, vysvítá, že nepripouští si obav, pokládaje na určito, kterak prý Louise z konkursu něco uchráněno a jejími konexemi ostatek potřeb matky a dětí opatřen. Touží po nich, ale k sobě povolati netroufá si je, — strhl by je do bídy potulného člověka bez určitého zaměstnání —, a z návratu slibuje si toliko stíhání své osoby —"

„Pište mu hned, pane archiváři: Nemusí se obávat již ničeho. Soudy a věřitelé zastavili všechno své řízení, které nebude míti následků."

„Vím o tom. A byl bych psal hned, kdyby pan Horák ze zbytečné a téměř nehezké opatrnosti byl nevynechal adresu. Jeho list jest datován ze dne 9. listopadu z Padangu."

„V Americe?"

„Ne, milostivá paní. Z Padangu na Sumatře v holandské Indii. Avšak Jaromír není tam usedlý. Byl tam toliko na objížďce a psal mi právě před svým vyplutím na moře. Za rok zbrousil hezký kus světa a zkusil až běda. Pomyslete jen: Objel již zeměkouli, byl ve všech dílech světa! Vypisuje mi svou strastiplnou odyseu, a kdyby vás bavila —"

„Jsem dychtiva.“

„Dal bych vám přečísti dopis,“ pravil pan Chmelík, vyňav objemný spis, do něhož potom mezi vypravováním častěji nahlížel, „jsou v něm však dáta o starožitnostech, kterých potřebuji pro sebe. Dovolte, abych stručně naznačil vám potulky Horákovy. Prchnuv z Prahy, vydal se s hrstkou peněz, které mu nějaká dobrá duše opatřila, do Ruska. Nemaje průvodního listu dostatečného k překročení hranic, odhodlal se učiniti tak potají, aby se dostal do Lódze, kdež má dobrého přítele, který by byl pomohl dále. Na hranicích padl do rukou podloudníkům, a ti ho již nepustili. Vyzradil se, že nemůže zákonnou cestou ani v před ani zpět, a šejdířská rota, složená z ruských úředníků a polských židů, kteréž podloudníci sloužili, podržela jej ve své moci, používala ho za stráž všude, kde šlo nejsnáze o život, hnala ho nocí a mrazem jak vlka po tajných stezkách psotou a nebezpečím, až jedenkráte zmořen vysílením, zimou a hladem, na haličské půdě padl. Sběř ho opustila, soudíc asi, že vícekráte nepovstane a zahyne zmrznutím. Dříve však nežli smrt, dostavil se polský chlop, sebral po samaritánsku bezvládné tělo strhaného ubožáka, naložil si jej na kárku, dovezl do své ztracené vísky a ošetřoval jej, až se jakž takž zotavil. Pak chopil se hole a putoval dále. Kam? Rusko se mu již zprotivilo, a v Haliči se přece snáze probil, nepravou sice, ale v obyčejných případech již osvědčenou vojenskou průvodní knížkou. Měl ji také od svého dobrodince. Obrátil se do Uher; cestou živil se všelijak, nejvíce jako sekretár, předčítaje lidem a psávaje jim listy. Tak dostal se na Slovač. Strážcové bezpečnosti uherského státu zvěděli, že po vsích přechází Čech, jenž lidi poučuje, u slováckých učitelů a kněží spává, psaní píše, písně a recepty opisuje. Větřili v něm panslávského emisara, stíhali a zatkli ho. Jaromírovi hrozilo nucené poslání do Čech. Měl již něco peněz, spořil na uniknutí za hranice, podplatil maďarského pandura a prchl. Cestou seznámil se s obchodníkem ze Srbska. Srb prohledl úzkosti Jaromírovy; tváře se však, jakoby o jeho tísni neměl potuchy, pozval jej velmi přátelsky do Srbska a nabídl mu korrespondentství ve svém závodě v Kuršumlji za skvělých podmínek. Pan Horák přijal vděčně a rozradován — těšil se již na obnovu své domácnosti, na zavolání své rodiny do Srbska a jel chutě se Srbínem. Jedva že se přeplavili ze Zemuně do Bělehradu, obrátil šlechetný Slovan. Jal se naříkati, počítati, Jaromírovi nižší službu a služně nabízeti, a než dojeli do Kuršumlje, byl pan Horák otrokem, prodaným za suchou kůrku chleba, utiskovaným a šizeným s rafinovaností bezohledného orientalského vydírače. A práva se nedovolal. Utekl svému tyranovi do Makedonie, setkal se s bulharskými hajduky a táhl s nimi po horách, až tlupa Turky rozprášena. Šťastný Jaromír přihodil se k smutnému pohřbu impresaria českých šumařů. Připojil se k nim a sdíleje ve vrátké hodnosti agenta nebo impresaria jejich žebrotu, kočoval s nimi Makedonií a Thrakií až do Cařihradu, kdež ustrnul se nad ním bohatý Řek, usedlý v Asii v Iskenderúnu. Engažoval pana Horáka za tajemníka a odplul s ním domů. Tam vyšlo však na jevo, že Řek zjednal si mladého a hezkého muže k hnusnému účelu. Zklamaný uprchlík vyprostil se pomocí tureckých autorit ze závazku, ale ocitil se zároveň tak říkaje nahý na ulici. S té sebral ho turecký bimbaša, vlastně pruský premier-lieutenant von Bretzelwitz, vyslaný k trigonometrickému měření v Syrii; měl k ruce lidí dosti, žádný z nich neuměl se však na matematický nástroj a na cifry podívati. Bimbaša použil Jaromíra za figuranta, vláčel ho s sebou po Syrii, až v křižácké tvrzi nad Kerakem kdesi u Bahr-Lút čili Mrtvého moře se nepohodli. Bimbaša nazval Jaromíra českým psem, pan Horák odpověděl mu několika políčky; Prušák velel, aby ho spoutali, ale mezi fellahy, panem Bretzelwitzem týranými, zapálil smělý čin Jaromírův. Vzepřeli se kavasům a zaptyjům, přemohli a odzbrojili je, stloukli bimbašu a rozprchli se. Pan Horák s nimi; byl by zahynul v poušti, kdyby se ho v okolí Betléma neujali poutníci z vlaské kolonie alexandrinské; súčastnil se jejich návratu do Jerusaléma i do Alexandrie a byl zase na holičkách. Několik dní pracoval jako „hamal“ — nevím co to, snad nakladač v přístavu. Vida však, že není s hrubé práce, dal se ze zoufalství najati od anglických verbířů, vstrčen do uniformy britského vojáka a poslán do Sudanu proti Mahdimu. Rána utrpěná v boji a zimnice z nezvyklého ponebí uvrhly jej na lože; byl ošetřován španělským misionářem, který duši domnělého kacíře chtěl spasiti. Jaromír přijal misionářovu pomoc k deserci a dopraven v přestrojení do kláštera v Kahyře a odtud do Port Saidu a po španělské lodi jedoucí z Filipin do Valencie. Až sem byl považován za proselytu, který chce se věnovati svatému životu a nalézti útulku v některém klášteře španělském. Ale pan Horák splatil svým ochráncům nevděkem. Ušel jim se španělskými vystěhovalci do Alžíru, kdež slibovány exulantům hory, doly. Posláni do provincie Oranské, ale než se usadili, přepadeni Beduiny, pobiti a rozehnáni. Jaromír zachránil jenom nahý život, pronajal se v Oranu na loď, dostal se tak do Marseillu a jakožto výpomocný sklepník bleskového vlaku do Paříže. Ani tu nemohl se uchytiti. Ale aspoň byl svoboden, mohl si voliti, a získav pracně hrst franků, umínil si hledati své štěstí v Novém světě. Byl posledně dočasným brzdičem francouzské severní dráhy. Vzdal se této nevděčné služby v Monsu, zajel si do Antorf a odtud vypravil se s vystěhovaleckou lodí do Severní Ameriky. Na lodi seznámil se s bruselským továrníkem starožitností; týž poznal v Jaromírovi vzdělaného, v starožitnictví sběhlého, obratného muže, nabídl mu službu příručího na čas americké výpravy a svěřil mu tajemství svých četných, velikých beden. Vezl Amerikánům množství veteše, imitovaného hamparáti a docela čerstvých, tmavých mazanic na zpuchřelém plátně. Pan Horák přijal z nouze nabídku, doufaje, že záhy bude mu lze, z nečestné služby vyváznouti. V New-Yorku, v Bostoně, v Baltimoru, v Saint Louis, Chicagu šly cáry a střepy na dračku, za přičmoudlé, bezcenné malby okřtěné jmény Rubensa, Rembrandta, Teniersa, Ostade, Van Dycka, Breughela u bůh ví kterých ještě velmistrů nizozemské malby tržil podvodník ohromné peníze. Jeho clerk, pan Horák, nesl těžce tyto šmejdy. A když se jeho pánu jedenkráte roznemohl a svého clerka zástupcem učinil, pověděl pan Horák kupcům upřímně, že kupují imitace, za něž je dolaru škoda. Za to vyhnal jej Belg a pohnal ho před soud. Chicagští znalci starých maleb, kteříž byli již Belgovu výstavu v novinách vychválili, prohlásili před soudem slavně Jaromíra za lháře, Belgovy fabrikáty za neocenitelné skvosty nizozemské malby, a soud pokutoval nevěrného clerka. Na štěstí jest v Chicagu velká česká kolonie. Ujala se odsouzence; nemohouc mu však ničeho

trvalého poskytnouti, pomohla mu dále na západ, kdež se Jaromír chtěl usaditi. Ale kýžený cíl prchal před ním jako klamavá bludička. V San Francisku zjednala si ho četa Číňanů za průvodce do Australie; přibyli právě do Kalifornie a musili hned obrátiti, jsouce pronásledováni. Tak dostal se Jaromír do Sidneye. A jedva že vkročil na pevnou zemi, vrhla se naň Sidneyská luza jakožto na domnělého importéra Číňanů, také v Australii už nenáviděných, ztýrala a hodila jej do moře. Z vln vylovili jej námořníci anglické lodi, vytahující právě kotvy k odjezdu do Natalu. Než probral se Jaromír z mrákot, byla loď již na širém moři. Musil s ní chtě nechtě do jižní Afriky, těše se desperatní nadějí, že náhodou tam vzejde mu hvězdička nepatrného štěstí. Ale ani v této zaslíbené krajině neshledal se pan Horák se splněním svých, již velmi uskrovněných tužeb. Vrávoraje s místa na místo, z práce do práce, zběďován a potáceje se už malomocný v tupém očekávání smrti hladem nebo dobrovolného zakončení svého utrpení, padl jedenkráte na práhu holandského kolonisty. Osadník přijal svého zoufalého hosta, posilnil jej, ošatil, a nejsa s to potěšiti jeho pokleslého ducha, utekl se k svatému písmu. Vložil ubožákovi do ruky starou, v pergameně vázanou knihu a nutil jej, aby do ní nahlédl. Pan Horák otevřel ji, jen aby učinil hostiteli vděk. A užasl. Držel v rukou kralickou biblí. Boer kochal se s úsměvem v podivu svého hosta. „V naší rodině uchovala se tradice, že tato kniha a jiné věci jsou dědictvím po našem předkovi, španělském bojovníku, který za třicetileté války v Čechách bojoval. Pověděl jste, že pocházíte z Čech. Těší mne, že mohu vám posloužiti biblí ve vašem mateřském jazyku. Nechť rozjímání a modlitby vaší matky vzkříší vašeho ducha a vaše srdce, jakoby z jejích žehnajících úst nad vaší kolébkou zněly."

Pan Chmelík vyňal tabatěrku jako kotvu v příboji rozechvění.

(Pokračování.)

L í p a.

Báseň od *Jana J. Hodyce.*

„Víš, před naším už statkem stará lípa
dnes rozkvetla. Ó jak ti šumí lípa,
jak voní, že je ptáků hlava plna
tak čarných písní. Snad je učí lípa
pět o chvíli, v níž láska naše zkvetla,
o dobách těch, kdy rozpínala lípa
své haluze nám nad skráněmi tiše.
Ó přijeď k nám! Ti ptáci, vůně, lípa
zas ověnčí ti ruměncem skráň bledou!

Už těším se, jak opět stará lípa
nám do hovoru bude šumět večer . . ."
Tak píšeš mi . . . Žel nemohu! — Jak lípa
můj duch by rád se oděl sterem plesů,
prchl z všedních trudů, kvetl jako lípa,
však života boj ve pouta ho jímá.
Až zvítězím, mne čekej! Pak ta lípa
chvil sladkých dost nám dá; byť list už padal,
v mlhách jeseně nám šumět bude lípa.

Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém.

Napsal Dr. *Fr. Krsek.*

(Pokračování.)

U pozdějších básníků řeckých velmi často jevívá se Eros jako malý, nezvedený klučina, jenž každé chvíle něco stropí, při čemž arci dává každému cítiti svou moc a převahu. Takovým shledáváme Milka zvláště ve sbírce písní Anakreontei (připítaných, ač mylně, Anakreontovi). Sem sluší ku př. básnička, již bychom mohli nazvati „Návštěva Milkova" a jejíž volný překlad asi tento jest:

Kdysi — půlnoc byla právě,
kdy již Arktos se zatáčí
po pravé páži Boóta,
a lidí spí kmeny různé
namaháním překonány —
stana Milek před obydlím
klepe na dvéře pojednou.
„Kdo to," dím já, „tluče venku
a libý sen přerušil mně?"

Tu „Otevř jen" vece Milek,
„pacholík jsem — nelekej se!
Zmokl jsem, v tě svitu prázdné
noci zbloudiv v tato místa."
Slitoval jsem se tu nad ním:
uchopiv pak ruče lampu,
otevírám — hle tu dítko
uvidím, jež luk a toulec
a peroutky v ramenou má.
Ke krbu jsem posadil ho,
dlaněma svýma zahříval
jeho ručky, z kadeří pak
vodu vlhkou vytlačil jsem.
Ale jak jen mrazu prost byl,
„Nuže" dí pak, „třeba luk ten
zkusiti, zdaž tětiva snad
se mi nezmarnila vlhkem."
Na to napjav poranil mne

*

jako ostnem v středu srdce
Veselém pak v skoku jásal:
„Ty raduj se, brachu, se mnou!
Neboť luk můj neumarněn —
zakusí však bolu srdce!“

S tím dá se poněkud srovnati také, co římský básník Propertius žertovně vypravuje o jedné své noční příhodě. Šel prý kdysi v noci domů opojen jsa vínem; žádný sluha ho neprovázel. Tu najednou přepadl ho zástup nějakých obnažených chlapců, z nichž jedni měli pochodně, druzí šípy. Jeden z nich zvláště byl druhých nevázanější. Ten kázal básníka svázati. I poháněli ho sem tam, vzbudili v něm mocný nepokoj lásky a vytýkali mu, že zanedbává své milenky, jež ho o samotě doma čeká. Konečně dovedou ho k domu, kdež ho pustí se slovy: „Teď jdi a ně se noci doma tráviti!“ Ráno spatřil básník svou Cynthii: zdála se mu mnohem krásnější nežli kdy jindy. A od té doby neměl ještě noci pokojné. —

Milek často uváděn ve spojení s některými květinami; ano on prý poletuje laškovně s květiny na květinu a zvláště jednu má v oblibě: té pak kdokoli se dotkne, nezbytně a mocně sveden jest k lásce. Zejména často jmenují se pohromadě Milek a růže. Onen na růžích dříme a tu stane se mu někdy, že včela, jež na růži přilétá, Erota raní. Z toho ovšem velikánské nářky, neboť bolest pichnutím žahadla dítěti lásky zasazená jest tomuto hroznou ranou. Touže látkou obírá se jedna píseň z Anakreontei a jeden obrázek Theokritův. Onano píseň zní:

Na růži dřímající
si včelky Milek jednou
nevšiml, až ho píchla
do prstu. Milek spraštiv
ručinky, hořce zalkál
a hned letí, ulétá
ku Kypridě překrásné.
„Je po mně, máti (děl k ní),
je po mně, já umírám.
Malý mne had teď uštknul.
Byl křídlatý — rolníci
včelou nazývají ho.“
A máti dí: „Žihadlo
když včelky tak bolí tě,
jaká bolest, myslíš, že
je těch, které zraníš ty?“

Theokritos nadepsal řečenou básničku „Krádce medu“, ježto Erota stihne to neštěstí zrovna v té chvíli, když včelám z úlu potají med vybíral. Znění její jest asi toto:

Milka zlodějského, když med kdysi kradmo vybíral
z úlův, ukrutná včela bodla a všech kraje prstů
škrábla vrchem. Tu plakal Milek, tu na ručku si foukal,
tu skákal, tu nohou v zemi bil. Na to ránu ukázav
svou Afroditě, zehral s nevolí, takový že malounký
tvor včela jest a jaké že umí přece sázeti rány.
Však ta mu se smíchem: „Což pak“ (vece) „nejsi ty včelka?
Tyť rovněž jsi malým, a jaké zasadíš přece rány!“

Jiný básník stěžuje si, kterak sám se potrestal: Erota, jejž jednou chytil dřímajícího na růžích, ze kterých si věnce pletl, vzal za křidélka, vhodil do vína a číši rychlým douškem vyprázdnil. Odtud cítí nyní stálý nepokoj a lektání kolem srdce. Básník Niketas Eugenianos měl s Erotem také nehodu: ani nevěda vypil ho jako moušku zároveň s vínem! Ale což, to dosud ještě málo, uvízl-li v srdci jeden Eros. Básník jedné anakreontejské písně zoufá, že prý celé hnízdo Erotů ve svém ubohém srdci živiti musí. I žaluje strasti své vlaštovce:

Milá ty vlaštovičko,
rok od roku přicházíš,
v létě stavíc si hnízdo.
Však před zimou utíkáš
ku Nilu tam či k Memfis.
V mém srdci Milek hnízdo
však stále uplétá si.
Zde Milek má již křídla,
ve vejci tam druhý zas,
třetího půl je venku.
Mladí s otevřenými
tu povždy zobci pišti.
Ti dospělí krmí své
Erotky zas mlaďounké,
a zrostše tihle, pak též
opět mladé plodí si.
Jakáž tu jest mi spása?
Eróty tak četné já
již vyplašit s to nejsem.

Tamtéž dočítáme se, jak dovede Milek proháněti a zkoušeti síly toho, koho láskou navštíviti míní:

Ratolestí z hyacinthu
krutě Milek šlehaje mne,
běžeti s ním mně poroučel.
I běžel jsem přese rychlé
toky, pak přes doly, houští.
V běhu pot již snžoval mne,
duši měl jsem skoro na rtech,
a tu byl bych ji vypustil.
Ale Milek, chladě něžnou
perutí mne v čelo, dí teď:
„Milovat, věř, ty nemůžeš!“

A tímto způsobem mocný Eros mnohé vrhá ve své poddanství, některé s jich vůlí, jiné však i proti jejich vůli. I stává se často, že tu a tam jho, jež na šíji svým vyvoleným vkládá, těmto se nelíbí; oni brání se proti takové lásce, odkudž vzato porovnání:

Tak jako býk nejdřív odpírá vléci oradlo,
snadno pak obvyklém ve jhu chodí po rolích:
takť i ve lásce plaši divocí nejdřív se jmácí,
pak zlo i nezlo trpí, jsouce již okroceni. —

Jednou však došlo i na toho malého vládce ukrutníka — a on prý zvykl si také na poddanství a porobu u Krásy:

Kdys Músy jaly Milka
a spoutavše ho věnci
v ochranství daly Kráse.
Jej shání Kythereia,
výkupné nese, Milka
z otroctví vybavit chtíc.
Ten však, byť ho i pouštěl,
zpět nejde; chce tu zůstat:
poddanství naučil se.

Jindy arciť, a to častěji, vrhá Amor v okovy a porobu jiné, jakož pěje římský elegik Tibullus:

> Vidíš-li pak, an šumivými přilétá
> křídly Amor, k spojení již nesa pouto zlaté,
> pouto, jakéž potrvat má, až stáří velevolné
> vrásek dost nadělá neb vlasy již poruší.

A tolikéž básník Propertius v jedné písni naznačuje, že vůbec nemožno uniknouti Amorovi, jakmile člověka stíhati počne:

> Kam, pošetilče, prcháš? Prchnout ti nemožno. Ku proudům
> prchni třebas donským: stále Amor za tebou!
> Neznikneš, ni kdybys s Pegasem třeba ve vzduchu létal
> neb třeba svých u nohou Persea měl peruti.
> Neb kdyby rozvlněný nesl vzduch tebe křídly opánku,
> k prospěchu tobě není Merkura běh letavý,
> Stíhá stále Amor a v patách je pořád milujícím,
> sám též ve prázdném týle ti těžce sedí.

Týž pěvec vědom si jest ceny svých básní milostných; zároveň s ním na voze vezou se malí Milkové všeho vůkol si dobývajíce, a stopami jeho béře se veliký zástup spisovatelův erotických, dávajíce se za příkladem mistra svého ve službu Lásky. I očekává také básník, že jinoši jednou na hrobě jeho řeknou: „Zde ležíš, ty veliký pěvče lásky naší!“ Amorovi, jejž stále ve své hrudi chová, věnuje Propertius celou elegii, opěvaje ho takto:

> Kdožkoli byl, kdo prvý pacholíčka Amora spodobnil,
> zdaž-li nebyl divných tvého dle soudu rukou?
> On první znamenal, nerozumní že jsou milující,
> žeť věci důležité péče lichá tu maří.
> Týž ne nadarmo také udělal větrná mu ta křídla,
> an hle! na srdci letí, bůžka tu nám spodobiv;
> ježto také ovšem po vodách my letíme nejistých,
> ježto i nás v tomtéž místě nezůstane dech.
> Vhodně také zbrojenou ruku má střely zubcovatými,
> toulec gnósejský na pleci jest zavěšen.
> Onť nás dříve raní, co my v jistu ho neznamenáme;
> z rány oné žádný zdráv neodejde potom.
> Ve mněť šípy vězí a vězí tam i tvář pacholíčka;
> ten však svých křídel jistě že více nemá.
> Vždyť (běda!) nikdy nikam z útrob mých ven nevylétá,
> než bez přestání v mé krvi vojnu vede.
> Jak ti to příjemným být můž' sídlet v hrudi zprahlé?
> Ach mne, hošíku, opusť, své střely hoď si jinam!
> Lépe je, bys napadal ty, kterých jedy tvé se nedotkly;
> *Mneť* ty nyní nemučíš — stín to jenom je slabý.
> Ten-li ty stín zahubíš, kdo potom bude takhle ti zpívat?
> (Tobě ta má lehká Músa je cti velikou.)
> Kdož bude opěvovat hlavu, prsty a očka milenky
> černá, neb svižnou chůzi jejích kročejů?“

* * *

(Pokračování.)

Na vojně v stepi.

Od *J. A. N.* — Z ruštiny přel. *F. Marjanko.*

(Pokračování.)

Když jsem se opět probudil, zaslechl jsem hučivé výstřely z děl a cítil, kterak se země nade mnou chvěla.

„Našinci nespí,“ dumal jsem. „Geoktepe padne a udatní obhájci jeho podrobí se bílému carovi. Divoký kraj tento rozkvete pod vlivem jiného ducha, i nebude tu více vládnouti hrozná moc ruských zbraní, nýbrž klidná ruská civilisace a práce míru.“ Naslouchal jsem rozjaren hukotu děl, ale poznával jsem, že střelba se neopětuje a že rány slyšeti je jen z jedné strany. Nepřítel nepochybně pokoušel se, aby překazil oblehací práce a byl s hradeb zapuzen ranami z děl. K útoku tedy ještě nedošlo a snad brzy ještě nedojde. Kam až pokročily přípravy, jsem arci nevěděl, ale pamatoval jsem se, že do 30. prosince provedeny byly práce na levém křídle po levém břehu potoka Velkokňažeckého k chystanému útoku na redutu, která měla se státi oporou a záštitou našeho levého křídla. Také jsem se rozpomínal, že útok ten byl z rozmanitých příčin odložen a že pracem oblehacím byl dán nový směr vedením podkopu, jenž měl proniknouti až k samým hradbám pevnostním. Naslouchaje střelbě, snažil jsem se uhodnouti, ze které strany našeho postavení pochází, což ovšem bylo velmi nesnadno, ježto jsem nevěděl, kde leží sklep, do něhož jsem byl uvržen. Pozornost, s kterou jsem naslouchal střelbě, rozjitřila jaksi mou ránu na hlavě a přitížilo se mi tak, že jsem musil opět utéci se k občerstvujícímu nápoji. Kumys také velice mě osvěžil.

Zotaviv se poněkud, rozhlížel jsem se ve tmě po celé jámě, při čemž zrak můj utkvěl na protější stěně. Tam spatřil jsem dosti dlouhý pruh, kterým řinul se paprsek světla do sklepa. Kterak se stalo, že jsem skulinu tu dříve neviděl? Nepochybně že jsem se octl ve sklepě v noci a zimní tekinské noci jsou vždy velmi temné. Byla-li tehdy noc, musí býti nyní den; ozářená skulina na stěně také tomu nasvědčovala. Bude mi tedy ještě dlouho vyčkati příchodu Zulejky a přece jak rád bych ji již nyní viděl, abych se jí vyptati mohl a dověděl se o všem, co se děje vně mého vězení. Na hlavě cítil jsem posud palčivou bolest a slabost přemáhala mě ustavičně, tak že jsem musil každé chvíle bráti útočiště k nádobě kumysem naplněné. Chvílemi pobíhal mi po těle mráz střídající se žárem až k udušení.

Den vlekl se nekonečně, ale střelba přestala. Dokončili naši snad již průkopy? Není možno, neboť není to snadná práce; spíše Tekinci prchli, nemohouce odolati návalu ruskému. K čemu se obležení odhodlají? Poprvé tanula mi na mysli nepříjemnost položení Tekinců. Ubohý, udatný Buzulaj! Nešťastná, soucitná Zulejka! I oni sdíleti budou osud svých sourodáků. Hrůzy útoku dolehnou na všechny stejně, jim neujde ani jeden obleženec. Ostatně Tekinci sami tuší již, že se útok blíží a chystají se k poslednímu boji. Co se však stane se mnou v děsném tom okamžiku? Budu tu ležeti sláb, nemocen, opuštěn?

Zrak můj zabloudil opět ke skulině, do níž více světlo denní nevnikalo. Nastával konečně zase večer a

blížila se chvíle příchodu mladé Turkmenky. Vypil jsem poslední zbytek kumysu a čekal. Uplynula ještě dlouhá hodina, než se za dveřmi ozval známý zvuk a než se objevila Zulejka. Tenkráte přinášela různé nádoby.

„Tiše, ani slova," pravila šeptem, skládajíc na zemi své břemeno. „Mohli by nás slyšet. Bylo nařízeno, abychom přenesli kibitky. Lid shlukl se na blízku, strávíme noc za příkopy, neboť nebezpečí je blízké."

Zulejka opět vyšla, ale za několik hodin zase se vrátila. „Chceš-li jísti, jez! Možná, že dlouho nepřijdu a že vyhladovíš."

„Slyšel jsi výstřely?" ptala se, když se přesvědčila, že nikoho není na blízku.

„Slyšel," odvětil jsem šeptem.

„Cítíš úlevu?"

„Rána mě bolela."

„Neškodí, zaceluje se. Za tři dni vstaneš."

„Ale jsem velmi sláb a lomcuje mnou zimnice."

„Naše šavlice zatínají hluboko. Ale nebezpečí přešlo. Ohledám ránu."

Zulejka sňala obvazek, posvítila si na ránu a chvíli ji prohlížela. Potom vyňala z kapsy malinkou podivnou láhvičku, jejíž vonný obsah vylila mi na hlavu. Palčivá bolest skorem okamžitě ulevila.

„Ulevilo se ti?" ptala se přívětivě.

„Ah, je mi mnohem lépe," odvětil jsem.

„Chceš jísti?"

„Nemám hlad."

„Brzy pocítíš hlad. Zimomřivost také tě dnes přejde."

Zulejka vstala, chtějíc odejíti, ale já ji uchvátil za ruku.

„Neodcházej, Zulejko, zapřísahám tě jménem Allaha, neodcházej! Chci vědět, co se přihodilo."

„Nic dobrého," pravila starostlivě. „Rusové nepřestávají rýti a kopati, zrovna přede tváří tekinských vojínů. Naši chtěli je napadnouti, ale byli odpuzeni. Není místa v pevnosti, kde bychom se před výstřely mohli ukryti."

„Byl učiněn nový výpad?"

„Ne."

„A nechystá se?"

„Lid reptá, bojovníci nechtějí do boje."

„Snad se Tekinci vzdají?"

„Nikdy. Udatný vůdce nesnesl by takové hanby. Buzulaj a všichni lepší džigitové jsou na jeho straně. Budou se brániti do posledního okamžiku."

„Což jestliže rozstřílí se pevnost?"

Zulejka nerozuměla.

„Chci říci, jestliže Rusové vyhodí hradby vaše do povětří?"

„Pak prchneme do pouště. Tam jest mnoho cest, nepřítel nás tam nenajde a tekinské šavlice jej odpudí."

„Lépe by bylo, kdybyste se vzdali," pravil jsem šeptem, „Rusové poraženým neublíží a nic nezničí. K čemu marně prolévati krev . . ."

„Nemluvme o tom," pravila prudce. „Tys vysvobodil nás jako přítel v těžké chvíli a my na tebe nezapomněli. Jiného nedbejme. Beztoho mezi bojovníky našimi vzmáhá se malomyslnost. Ne všichni hotovi jsou jako Buzulaj vycediti poslední krůpěj krve za svobodu své země. Nedaří-li se boj, snadno se vkrádá zráda do duše. Dobrovolně vydati Geoktepe, značilo by zraditi celou zemi."

„Ale Rusové ji zajisté dobudou a pak bude hůře pro vás."

„Nechť se děje vůle Allahova! Naši ustoupí jen se zbraní v ruce."

„Zulejko, neopouštěj mne," prosil jsem. „Pakli tě stihne neštěstí, a já zde budu uvězněn a opuštěn, kdo ti pomůže?"

Tvář Zulejčina se zachmuřila.

„Pozdravíš se a pomoci ti třeba nebude," pravila, odcházejíc ke dveřím. „Oznámím ti každou novou změnu. O mne se nestrachuj. Pokud je živ Buzulaj, nebudu naříkati na osud."

Zulejka vyšla a zavřela dvéře.

Geoktepe tedy brzy padne, opakoval jsem si v duchu, uváděje si na mysl celý hovor, který jsem vedl se Zulejkou. Jak podivný to lid! Než by se podrobil, raději volí smrt a vyhnanství. Raději se rozloučí s rodinou, než by se podmanil cizí vládě. Ale i mé položení nestávalo se záviděníhodným. Doví-li se nepřítel, že používám jeho pohostinství, zajisté že mne neušetří, a nastane-li očekávaný útok, sřítí se stěny mé ložnice a sklep rozsype se jako hliněná nádoba. Zemru-li rukou nepřátelskou nebo kulí přátelskou — vše jedno. Co však mluvím o sobě, není-li položení Zulejčino tisíckráte horší? Kam se poděje mladá, sličná žena se svými dětmi, padne-li její muž v boji a odvlekou-li ji Tekinci do stepi?

Pojednou vyrušil mě z dum podivný tepot za dveřmi mého vězení. Naslouchal jsem. Tlupa jezdců brala se kolem sklepa a slyšel jsem, že jezdci se přeli a koně ržáli. Tepot, hlasy a šum neumlkaly. Nebylo pochyby, že nepřítel rozložil se kolem sklepa. Schoulil jsem se v koutě a beze spánku, v ustavičném rozčilení strávil jsem noc. Zulejka měla pravdu, že mě na delší dobu opustí. Teprve k ránu jsem tvrdě usnul. Následujícího dne strhla se prudká vichřice, vichr burácel a prudce opíral se o dvéře sklepa. Neznámí jezdci, kteří neustále se přeli, konečně zase odešli, aby se skryli před deštěm. Bylo mi tak lehko, že jsem mohl usednouti a vyhledati potravu, kterou mi Zulejka připravila. Pokrm byl dosti chutný, cítil jsem hlad i nedbal jsem pranic, pojídám-li maso skopové nebo koňské. Nasytiv se a vypiv kumys, snažil jsem se vstáti, ale nohy nedovolily. Seděl jsem tedy a na mysli uvažoval všechny minulé boje i budoucí události. Konečně unaven opět jsem ulehl a usnul tvrdým, zdravým snem. Jak dlouho jsem spal, nevím, ale probudiv se, cítil jsem značnou úlevu. Sluneční paprsek pohrával si opět ve skulině a záře padala až k zemi. Připlazil jsem se ku stěně, do níž vnikalo světlo, opřel se o ni a vstal. Ačkoli se mi kolena chvěla, přitiskl jsem tvář k otvoru a rozhledl se po okolí. Spatřil jsem několik pahorků, za kterými zříti bylo příkop, naplněný zbytky rychle složených kibitek. Podle příkopu uloženo bylo dříví, u něhož shromažďovaly se ženy a děti. Na tvářích všech bylo zříti malomyslnost. Starší ženy svazovaly věci do uzlů a nakládaly na velbloudy, kteří zádumčivě škubali trávu. Nebylo pochyby, že se nalézám na severní straně pevnosti. Odtud nedaleko byla step, poslední útočiště Tekinců. Sem jen zřídka zalétaly ruské kule a bylo tu tudíž dosti bezpečno. Z té příčiny asi také rodiny Tekinců sem se utekly. K čemu však zavazadla svá skládali a co asi bylo příčinou, že se chystají na cestu?

(Dokončení)

FEUILLETON.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Něco o českém vyšívání

Nic zajisté neslouží paním a dívkám našim tak k radosti a také ku cti, jako když mohou hosta svého provésti po svých pokojích, zotvírati před ním všecky skříně a ukázati: hle, zde jsou výtvory našich pilných rukou!

Ovšem mají ubohé hospodyňky všude dosti co dělat s četnými starostmi nezbytnými, jež spočívají často obrovskou tíží na slabých jejich bedrách — jest tu vaření, šití, úklid, zkrátka správa a řízení domácnosti... Kde jest rodina četnější, málo zbývá prázdných chvil. Ale nějaká se najde přec i zde. Jak možno lépe ji použiti, lépe vyplniti, nežli prací, která těší, osvěžuje a slibuje uspokojení a radost po jejím dokonání? — — A kterak rozkošné věci dovedou ty něžné prstíky vytvořit — uháčkovat, uplést, vyšít, sešítkovat, a jak se všecky ty způsoby ženské práce ruční jmenujou! — Naše české dámy honosí se zajisté s té stránky pověstí nejlepší a v pravdě zaslouženou. Nalezl jsem v českých domácnostech měšťanských předměty zhotovené zrovna umělecky.

Nelze zamlčeti, že za našich již dob, do nedávna, v středních stavech aspoň, byla móda v oboru tom panující trochu divná, někdy přímo hrozná. Nibungebeuer — bylo slovo časové a skorem včasné. Panovala strakatina, monstrosita, křiklavost barev i rozměrů, nápadnost na sto kroků — nevkus, jedním slovem.

Dnes jest jinak. Dnes jest tu rozhodný obrat. Přivodily jej hlavně dobré příklady.

Ideálem pravé a nejcennější práce ženské ovšem bylo by, aby s jehlou pracovaly i myšlénky. Aby se nejen pracovalo, ale i vynalézalo, tvořilo. Aby se vzory vymýšlely, skupiny nově a původně seřaďovaly. To však není vždy a všude v moci. Hledá se předloha, vzor.

Modní časopisy zmocnily se úlohy s větším menším štěstím; v celku nastoupila se cesta dobrá. Sáhnuto nejvíce k renaissanci a také vkus orientální nezůstal bez povšimnutí, jakož i, a to hlavně národní umění k pravému významu povzneseno. Uváděna pomocí tisku ve známost nejširších vrstev nejlepší díla sbírek veřejných i soukromých a vybízeno k napodobování. K nám dostalo se takových pěkných, v ušlechtilém a ozdobném slohu vedených vzorů dost, i s českým výkladem. Jest tam zajisté mnoho věcí skutečně našich, českých a moravských a také jiných slovanských, malorusských zejména. Chlubným „altdeutsch" právě nedáme se klamati.

Ale — — my pracemi jen a jen svými a pod vlastní vlajkou mohli bychom pochlubiti se před celým světem...

Nedávná výstava starého vyšívání moravského vzbudila sensaci. Nebyli jsme tak šťastni, abychom výstavu tu byli mohli navštíviti, ale stopovali jsme každou zprávu o ní a každý článek k ní se vztahující s dokonalou pochoutkou a s nejživějším účastenstvím. K tomu připomeňme si jen sbírku krojů národních u Náprstků. Jsou pravým pokladem. Co tu krásy a kouzelné dovednosti a lahody v těch všech bílých a pestrých a zlatých ozdobách na holubinkách, šátečkách, čepcích, plenách! — — I jinde zajisté leckdes neleží se dosti ještě věcí...

Mnohé jsou vůbec nepřístupné. Také však sbírky veřejné a výstavy jsou spíše jen k podívání, k chvilkovému prohlédnutí a obdivu, nikoli k trvalému prospěchu a použití k příhodné hodině. Ještě kdo žije na místě, může opakováním návštěv něco získati. Ale jak ostatní, kteří jsou vzdáleni a do Prahy, do Brna přijedou na den, nebo vůbec ani nepřijedou? — —

Nebylo by už na čase a věcí záslužnou i cennou velice, kdyby v povolaných kruzích přemýšlelo se trochu a hledala možnost, naše paní a dívky české se vzory a předlohami národní ornamentiky staré soustavně a rázovitě seznamovati a k používání jich a následování při ručních pracech jejich povzbuzovati? — —

Sil schopných k provedení takového podniku nemáme nedostatek, myslím, a také dobré vůle by as nescházelo.

Chtěl jsem jen hoditi jiskru — snad zaletí na pravé místo...

— ites.

Povrchnost v literatuře odborné.

Kdo zná čilý ruch panující zejména v anglické periodické literatuře stálou živou výměnou náhledů vycházejících přímo z obecenstva, a kdo ví, jak i na samu *produkci* literární ruch ten příznivě působí, uvítal zajisté s potěšením Váš návrh na otevření rubriky, která by odpovídala oněm sloupcům v anglických listech, které nesou nápis: „Letters to the Editor".

Píšu-li hned tento list co „otevřený dopis", činím to již napřed s vědomím, že bude příliš dlouhý k uveřejnění, neb tlačí se mně na mysl stesky velmi hojné, pro jichž vyslovení posud nebylo příležitosti. Nic však nevadí, zůstane-li list tento neuveřejněn. Snad časem to neb ono z něho umístíte jinde, a konečně i pouhé privátní sdělení různých stesků jest již příjemným ulehčením.

Mám dnes na mysli jednu věc, a to dle mého náhledu pro naši literaturu ne nedůležitou. Jest to *úžasná povrchnost věcné znalosti*, a *jakási nepochopitelná lhostejnost ku věcné správnosti*. Napsati holý věcný nesmysl, nezdá se býti u nás hanbou, nikdo tím nestává se nemožným, jak by se jinde stalo, což, jak myslím, jest úkazem velice povážlivým. Společnost, která neváží si skutečné znalosti věcné, které *zdání* je *stejně* cenné se *skutečností*, není zdravá a snaha po usilovné, poctivé práci v ní se poměry těmi hubí. Namítne se mně snad, že není ještě tak zle, a že všude na světě je v literatuře mnoho věcně bezcenného; konečně že jedná se o věci snad malicherné. Ale prosím, aby se jednak uvážilo, že malá literatura musí býti daleko přísnější než velká, jednak také, že co jinde je výminkou, stává se u nás znenáhla pravidlem. Co konečně se týče toho, že nejedná se tu vždy o „státní akci", připomínám, že veškero jednání lidské je složeno konečně z „maličkostí". Ony jsou stavivem, a jaké stavivo, taková budova. Ostatně jsem dalek toho, příkladům, které níže uvedu, přikládati velké důležitosti co *zjevům o sobě*. Ale jsou to příznaky, z nichž možno poznati povšechný stav duševní činnosti u nás. Uvádím, jak přirozeno, příklady pouze z užšího oboru svého, a těšilo by mne, kdyby otázka ta i se stanoviska jiných odborů byla probrána.

Nechci zde mluviti o komické mnohdy neznalosti věcné, jaká se jeví v denních zprávách, telegramech, annoncích a jiných na rychlo psaných efemerních zjevech v dennících politických, ač by se tu dal sebrati dosti zajímavý materiál humoristický. Kdož by se nesmál čta, že při výbuchu kotle ukazoval manometr, jímž měří se *napnutí páry*: 45 — *koňských sil!* Neb čteme-li v telegramu, že voda v jisté řece vystoupila o 4 m. a sahá již až po „Kämpfer Höhe", pod kterýmž názvem představoval si nešťastný překladatel nepochybně nějaké návrší, kdežto slovo to značí — *výšku patek u klenby mostní!* Nejkomičtější bylo ovšem pravidelné ohlašování „*noroho rozytinu*", kteréž slovo bylo překladem názvu „*neuroxylin*", jež překladatel patrně četl po německu. Dle analogie netrpěli bychom více neuralgii, nýbrž „*norou ralgií*".

Avšak, jak pravím, o *těchto* zjevech mluviti zde nechci, jednáť se tu o produkty práce kvapné, zhusta práce noční, pomíjející ráz těchto produktů nepřipouští také, aby jevily váženější nějaký vliv, ač nemohu zatajiti, že i v této věci platí, že obecenstvo má takové žurnály, jakých zasluhuje, a že podobné směšné poklesky pečlivější redakcí mohly býti zamezeny. To však náleží na jiný — ač také dosti bolestný — list úvah literárních.

Zde však mám na mysli onen podivný zjev, že články psané *ku poučení obecenstva* obsahují zhusta, ano aspoň v oboru technickém z větší části, *hrubé nesprávnosti věcné* a že zdá se skoro, jakoby ku napsání českého článku populárně technického nebylo zapotřebí žádné znalosti věcné. Slyším již námitku, že mýliti se jest lidské. Ovšem. Nemluvím však zde o *omylech*, jež každý rozumný člověk omluví. Jde zde o hru-

hou *neznalost* věci. Co bychom řekli, kdyby nám někdo napsal populární popis severní točny, a řekl v něm, že na zemi Františka Josefa rostou palmy! Neb kdyby nám vylíčil následky bitvy na Bílé Hoře a položil bitvu tu na konec 17. století, popravu 27 pánů dal by vykonati na Hradčanech a řekl na konec, že jich lebky posud chovají se o museum? Jsou to *omyly?* Neřekne-liž každý, že kdo chce poučiti jiné, musí dříve znáti předmět svůj sám? A co platí v takových věcech obecně dobře známých, musí zajisté platiti také o předmětech méně známých, ano v případech těch musí platiti tím spíše.

A přece objevují se u nás stále články populárně-technické, které co do věcné správnosti nejsou o nic lepší příkladů uvedených. Nikdo pak proti nim se neozve. Zdaž z toho nemusí se souditi na úplnou netečnost k tomu, zdali podává se nám zdravá strava literární neb holý nesmysl? Zdaž nemusí i ve spisovatelstvu ochabnouti chuť ku psaní, když vidí, že jest to úplně lhostejno, napíše-li článek na základě pracných studií odborných, neb opíše li nepochopený odstavec z nějakého konversačního slovníku? Zdá se tu vůbec, jakoby se psalo, jen aby se psalo, *co* se píše, je lhostejno, jakobychom psali, aby tu byla vůbec „odborná literatura“ (s kterým slovem jsme velice štědři; čítámeť do „odborné“ literatury spisy, které nikde jinde za odborné neplatí), zkrátka, ut aliquid fecisse videatur. Při této úplné lhostejnosti redakcí, čtenářstva i odborné kritiky musí ovšem nastati úplná stagnace produkce, neb kdež tu jest osten pro ctižádost spisovatele? Pohříchu neobmezuje se zlo to na literaturu populárně technickou, nýbrž jeví se tu i tam již i v chudé naší literatuře odborné.

Pisatel těchto řádků dosti často kritikami, „opravami“ a „doplňky“ hleděl zlomiti povšechnou netečnost. Ale napsati skoro za každým objevivším se článkem kritiku neb opravu, konečně každého omrzí, nechť pomlčím o obtíži, nalézti časopis, který by kritiky takové uveřejňoval, a o tom, že spisovatel, který sám a sám nedělá nic jiného než kritisuje a opravuje, stane se časem zjevem nepříliš sympatickým. Konečně i to padá na váhu, že kritika zapadne obyčejně jako do vody. Živé obrany a diskuse, jichž jsem s chutí súčastnil se v listech anglických, jsou u nás neznámé.

Vina leží dle mého názoru hlouběji, a sice v netečnosti ke skutečnému důkladnému vědění na rozdíl od povrchních vědomostí. Anglické pravidlo zní: Know something of everything and everything of something, t. j. měj rozhled po *celém* oboru vědomostí lidských, ale *v jednom užším oboru* buď *úplně* doma, a — dodal bych — *nepiš než o tomto oboru.* Nevěděti něčeho není hanbou, ale nevěděti, že to nevíme, jest znakem nedostatku vzdělanosti.

Opakuji, že mluvím zde se stanoviska vlastního oboru svého, ale zdá se mně, že slova má nejsou docela neplatna o poměrech, které panují u nás i v jiných, důležitějších oborech.

Mnohý čtenář snad bude pokládati mé stesky o chatrnosti základů našich populárně-technických článků za přehnané. Uvedu tedy některé příklady. O „Slovníku Naučném“ nechci zde mluviti, ač by na př. pouhý článek „lokomotiva“ poskytoval zajímavý materiál k dokladům. Ale co můžeme souditi o „odborníku“, který vypisuje (dle vlastního prý názoru) technické odbory výstavy ve Filadelfii a (sveden patrně anglickým nápisem „plumbago“ = tuha) sděluje, že viděl kelímky ku *tavení železa* vyrobené z *olova*!! Myslím, že i neodborník musí cítiti absurdnost takového sdělení. Jest to omyl? Co pisatel oné zprávy *myslil*, když tuto větu napsal? Jiný odborník nedávno líčil obecenstvu výhody asfaltové dlažby, dodav, že nazývá se též *makadamem* dle vynálezce Mac Adama! Jest to, jakoby někdo řekl, že sukno nazývá se také plátnem.

Co říci, čteme-li ve článku „o elektrické dopravě“ toto: „Jakkoli zavedení elektřiny při drahách větších posud s velkými obtížemi se setkává, *vypudila přece při městské dopravě elektřina páru naprosto* . . a ani parní lokomotivě bez ohně, jež na stanici **kondensovanou** (!!) parou se opatřuje, nepodařilo se nalézti takého rozšíření, jakému se vozy elektrické těší.“ Zprávě té by se asi nejvíce podivili ti, kteří snaží se o zavedení elektrické dopravy. Tvrzení, že pruská „piklhauba“ vypudila naprosto jiné pokrývky hlavy u všech vojsk evropských, byla by asi stejně pravdivou.

Články technicko-historické nejsou o nic lepší. Sděliti obecenstvu, že Watt byl Napoleonem za blázna prohlášen a že zemřel v bídě, je takovému „populárnímu historikovi“ maličkostí. O článku jednajícím o „jubileu železnic“, který v podstatě byl asi tak správný jako výše uvedený příklad o bitvě na Bílé Hoře, měl jsem příležitost promluviti v „Nár. Listech“. Že konečně sdělují se nám co technické „novinky“ věci prastaré, nebude již nikomu divno.

Že se uveřejňují u nás i populárně technické články netoliko zajímavé, ale i věcně správné — jako články prof. *Vávry, Raýmana* a j. — rozumí se samo sebou, jest to však právě smutná věc, že jsou *výminkami* a ne *pravidlem.*

Na konec ještě poznámku, která sice s předmětem mým přísně nesouvisí, je však rovněž dokladem zmáhající se netečnosti k věcné správnosti a pravdě.

Týká se to naší znalosti cizích řečí a literatur. Nejhůře vede se arci angličině. Měl jsem svým časem příležitost v dopisu, jejž Jste laskavě uveřejnil, poukázati k tomu, že byl u nás uveřejněn překlad nejznámější básně Longfellowa co dílo básnířky *polské.* Avšak i ve věcech, abych tak řekl, každodenní potřeby, jeví se zvláštní neznalost. Mám na mysli pravopis anglických jmen. Jsou tu takořka dvě školy. Jedna má jakési tušení, že v angličině užívá se písmeny w, a píše ji tedy všude. Čteme dosti zhusta *Dower* na místě *Dover, Dawey* na místě *Davey*; druhá škola pokládá w za písmenu „německou“ a nahražuje ji tedy ve všech slovech neněmeckých písmenou v, ku př. píše se u nás často *Darvin* na místě *Darwin*, ano docela i „Longfellov!

Avšak nemnohem lépe daří se frančtině, které přece vyučuje se na mnohých školách středních. Smějeme se Němcům, že vyslovují „šurnál“ na místě „žurnál“, sami však netoliko vyslovujeme, ale píšeme a tiskneme: bazén, manžeta, brožura, žampion, žampaňské na místě správného: basén, manšeta, brošura, šampion, šampaňské. Při citlivosti českého ucha pro rozdíly hlásek tvrdých a měkkých jest taková barbarská výslovnost dvojnásob urážlivá.

K vůli „veselému“ konci uvádím ještě, že v překladu francouzské povídky, vyšlé v jednom z našich denních listů, dočetl jsem se, že starý farář v jakési francouzské vsi dal zříditi pro své *zvony* nový — *holubník*, a že děti vesnické šplouchaly se vesele ve vodě jako — *kanárčata*! K poučení dotyčného překladatele dodávám, že „canard“ je — kachna a nikoli kanárek.

L. Hajniš.

Fresky ve Ferdinandaeu.

Pod tímto záhlavím čtu v „Lumíru“ (č. 31. ze dne 1. t. m.) stesk na spuštění Ferdinandského Belvederu. Stesk ten jest svrchovaně oprávněný. C. k. dvorní erár vykonal by toliko svou svatou povinnost, kdyby této budově a spolu méně známé Míčovně (v královské zahradě) věnoval vydatnou pozornost, jakou si obě tyto znamenité stavby i svou památností i svou eminentní hodnotou uměleckou zasluhují. Vnitřní prostory Belvederu neměly by ovšem býti vyloučeny z kýžené restaurace (z níž jest jinak poněkud strach, poněvadž nemáme mnoho štěstí při restaurování starých památek, což hned v samém Belvederu ohyzdné Grueberovy schody dosvědčují), a hodily by se zajisté výborně k umístění české galerie přibližně na způsob asi francouzského „Musée historique“ ve Versaillu neb za pantheon na způsob loubí florentinských „Uffizií“.

Tímto směrem učinila již rozběh „Krasoumná Jednota“; podnikla jej za peníze poměrně drahé, avšak se silami nedostatečnými. Nynější klihové malby (nikoli fresky) representují překonanou historickou malbu německé, frázovité nezáživné i jalové faktury Rubenovy, a nemají té ceny, která se jim v důvěřivém vlasteneckém sebeklamu připisuje. Hledíce k budově, k účelu a konečně k požadavkům, jaké tuto klásti sluší, nemůžeme býti ani na okamžik v rozpacích, že za uchování neb dokonce obnovu *těchto* obrazů ani s uměleckým, ani s českým svědomím přimlouvati se nelze.

S restaurací Belvederu shodovalo by se spíše, aby byly sloupány a uloženy někde jako studijní materiál pro esthetika, který bude psáti jedenkráte v historii moderní české malby krátkou a prázdnou kapitolku, nadepsanou: Kristian Ruben.

V Praze, 11. listopadu 1885. *Jan Lier.*

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok 7 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo [illegible] nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 1. prosince 1885. ČÍSLO 34.

Legenda z Erinu.

Drama ve čtyřech jednáních. Napsal *Julius Zeyer.*

(Pokračování.)

Jednání druhé.

Velká síň „Mikorta" zvaná v Taře. Těžké sloupy nesou temný vyřezávaný strop. Stěny jsou tkaninami ověšené. Síň pozůstává z dvou částí, oddělených těžkou látkou, visící mezi sloupy. Slona ta je nyní odhrnuta, tak že lze obě části viděti. V zadní, větší části mohutný kamenný stůl, na něm rohy plny medoviny, v pozadí sbor bardů s harfami. V přední části po obou stranách na vyvýšeném místě křesla z dubového dřívi, pokryta medvědí kůží a pestrými tkaninami. Na jedné straně na křeslech král Kormak, král Finn, Ossian, Oskar, Dermat a Midak. Blízko nich družina. Na druhé straně sedí Grania ve skvostném rouše uprostřed svých dívek. Je noc, obě síně jsou slavnostně pochodněmi osvětlené, které na sloupech mezi štíty a zbraněmi, tuřími hlavami a losími parohy připevněné jsou. Uprostřed jeviště stojí Dara s harfou.

Scena první.

Kormak. Finn. Ossian. Oskar. Dermat. Midak. Dara. Družina obou králů. Grania a její dívky.

Dara. Můj zpěv o slávě tvé, ó králi Finne, jest u konce, však sláva tvoje sama konce nedozná, ta bude věčně žíti!

Finn. Jak tvoje píseň, Daro, sladký Tary hlase, a slouple bardického umění.

Kormak. Daro, ty svými slovy hluboce jsi nás dojal. Buď tobě dík.

Finn (vstane). A k svému díku dodám tento drahokamy osázený roh. (Kyne a podají mu roh, jejž naplní přinešenou medovinou.) Zde vezmi, pěvče, a pij mně na pozdrav!

Dara. Buď zdráv, můj Finne! (Připije a postaví roh stranou.)

Finn. Kormaku! Tvůj dům mne vítá, jako kdybych božstvem byl, ne smrtelníkem. Jak šťasten jsem! V prsou mých se rodí nové jaro (ukazuje na Granii) a tam plá slunce, které způsobilo ten zázrak veliký.

Kormak. Zasednem za stůl, pojď, ty povedeš mé dítě. Je uzdravené jako zázrakem.

Finn. Srdce moje bije mocně, a věř, že cítím cos jak ruměnec na tváři hořeti. Je mi jako jinochovi, jsem nesmělý a plachý. Směj se přece!

Kormak. Ten ruměnec na bohatýrské tváři jest lahodou, která přísnou velebnost tvého zjevu mírní. Stáří tvoje jest jako posvátné roucho kněze, nesmrtelnost tvého jména ti dává věčné mládí, a dnešní tvoje nesmělost tě činí lásky hodným. Pojď pro mou dceru.

Finn. Proč nemá Grania hřivnu na šíji, kterou jsem jí poslal? Nevěsta beze snubního daru!

Kormak. Zde jest ten skvost, chci, abys sám ji oděl jeho září. (Podá mu hřivnu.)

Midak. Ó prokletí!

Kormak. Kdo zvolal hlasem podivným tak smělé slovo? Co to znamená?

Midak. To bylo prázdné slovo. Odpusť, králi, já vzpomněl na starou jednu báj, jež smutně, smutně končí. V ní měla zlatá hřivna velký úkol, a poslední slovo písně znělo — prokletí.

Finn (vstoupí před Granii, sedící zamyšleně se sklopenou hlavou). Má dcero, dítě jasných očí, plných snu, ty slyšelas, co Dara zpíval o mé ruce, o moci zázračné, jež z dlaně její temení?

Grania (snivě). Mé srdce chvěje se posud zpěvem druidovým. Pěl o ptáku bílém jako oblak, o bytosti, jež o samotě nyje, zpívajíc hlasem více než čarovným.

Finn. O tom ptáku pěl, však druhou část jeho písně si připomínej, kde o blahotvorné moci mé ruky zpíval. Hleď, sladké dítě, jest to ta samá ruka, jež se nyní k tobě zvedá, a na důkaz mé lásky té hřivnou zdobí převzácnou. (Klade jí hřivnu kolem krku.) Skvost nevšední ti kladu na šíji, dítě, skvost tajeplný blaze kouzelný —

Grania. Proč to, můj pane? Dar takový bys měl někomu poskytnouti, někomu, kdo by obzvláště drahý tvému srdci byl —

Finn. A to jsi ty, Granio, ty..

Grania (udivena). Já? Vždyť mne téměř neznáš.

Finn (Kormakovi). Ó kouzlo dětské nevinnosti! (Granii.) Pojď, ty bílý zjeve, víc než lidsky krásný!

Grania. Kam? Ne, nech mne zde, chci s Darou mluviti.

Kormak (Finovi). Povol, příteli. Jest její duše ještě plna dum. Ta divná choroba, která se polo smrti rovnala, nepominula ještě beze stop.

Dara. Tichými slovy probudím dřímající její mysl. Vy k hodům jděte, já ji za vámi přivedu.

Finn. Nuž, budiž!

(Všickni jdou do pozadí do druhé části síně a zasedají za stůl. Bardové hrajou tam na harfy, které tlumeně zaznívají. Na znamení Dary odejdou též dívky Graniiny, tak že tato s druidem sama zůstane.)

Scena druhá.

Dara. Grania.

Dara. Granio, o čem sníš, a mluv, co deje se v tvé duši?

Grania. Já vzpomínám na bílého ptáka tvé písně. Ty pěls tu žalostnou a starou zvěst, jak před věky dcera nešťastného krále zlou jeho ženou do moře byla vehnána, jak vzmachem druidického prutu a kouzlem hrozných slov se proměnila v ptáka. Za útěchu jí ponechána lidská mluva, a ona zpívá písně krásnější než jiné na světě, tak lahodně, že i ti již žalem umírají, nebo v bolestech úpí, svých útrap zapomínají, když slyší ji, a sladkým usínají snem . . . sladkým . . . sladkým . . . Daro, jak v pusté skále onen bílý pták, tak bydlí v hloubí smutku jakýs nevysvětlitelný čar, jenž smutek náš nám drahým činí . . . Jsem tím čarem spita.

Dara. Ty blouzníš, dítě, zpamatuj se přece! Vyjdi ze soumraku přec na jasný den! Život volá tě a láska.

Grania. Život! Láska! Jsou to hvězdy chvějící se mezi dvěma soumraky — mezi tušením a vzpomínáním. Ze soumraku vyjdeš — do soumraku jdeš. Tak sám, ne jednou, jsi mi pravil, Daro.

Dara. Ze soumraku vyšlas, když jsi dítětem býti přestala, Granio; teď kveteš na výsluní, pro tebe pravé žití začíná. Vesna vzešla ti.

Grania. Ó Daro, já tak dlouho, dlouho nyla, jako v zimě.

Dara. Teď zimy konec. Tvůj život bude opojením jara, a sláva tvého chotě bude sluncem tvým. A ty jej budeš opojovat krásou svou a mládím. Je život muže mnohdy trpký, žena ale jest mu bohy dána, aby sladkým klamem bolest zaplašila. Hleď, tento prostý květ v tvé kytici jest jako ty. To bejlí také snilo v lesích. O slunci snilo, o hudbě větru, o modru nebe. Svou vědou dovedl jsem sny ty uchvátit. (Ukáže jí svůj náramek, který sejme.) Dutý tento z kovu had tají v sobě šťávu z kořene té samé rostliny. Několik krůpějí do medoviny toho rohu stačilo by ponořiti celý otec tvého dvůr do krátkého sice, ale přesladkého sna. Je plna velkých tajů svatá příroda. Nuž, buď jak to bejlí, dítě. Svým úsměvem, svým sladkým mládí snem čaruj vidiny blaha před zraky tvého chotě, když chmura se mu přiblíží neb nezdar.

Grania (vezme ten náramek z ruky.) Ty pravdu děls? To bejlí je tak mocné? Já věru chtěla bych to zkusiti.

Dara. Ty nemáš třeba uspávati bolest. Ty, šťastná nevěsta! Pojď k svému ženichu, on čeká s dychtivostí, slavný Finn.

Grania. Co mluvíš stále o Finnu? a jaký ženich?

Dara. Což ještě jsi se neprobudila? Což není on tvým ženichem?

Grania. Kdo? Věru nechápu tě . . . Daro, proč hledíš udiveně na mě? Daro, co děje se na Taře? (Obliží se.) Co vše to znamená? A tato hřivna na mé šíji . . .

Dara. Před chvílí ti ji připnul Finn, král Finn, tvůj ženich.

Grania. Můj ženich! Daro, já se s hrůzou probouzím!

Dara. Co pravíš?

Grania. Ó nic, nic. Král Finn že ženich můj?

Dara. Vždyť přijala jsi jeho posly, slyšela jsi jeho vzkaz a souhlasilas. Což stalo se to vše pouze ve snu?

Grania. Jeho posly viděla jsem zřejmě . . . Ó bozi, moje spásy . . .

Dara. Jaký to vzdech! Granio, ty halíš tvář svou do pláště? Jak bledá jsi a koho hledáš teď pohledem tak divokým tam v síni za stolem?

Grania. Ó nyní, věru, bdím. Hleď, jsem klidna. Ale, příteli, mluv rychle . . . rychle . . . rychle . . . Odpovídej . . .

Dara. Ale ty se netážeš.

Grania. Finn! Finn! Mne za ženu! Kdyby to byl Ossian jeho syn, neb Oskar syna jeho syn, to nebylo by divné, ale on! Jest starší než můj otec . . . Však já se tázat něco chtěla, Daro . . .

Dara. Jak oči tvoje září z bledé tváře . . . Ty, věru, chorá jsi. Jdi na své lože —

Grania. Ó, raděj odpověz . . . To tam je Ossian. Rci, a ten vedle něho na levo?

Dara. Ten mladík s očima jak nebe? Ty znáš jej přece, Oskar jest to, Ossianův syn!

Grania. Pravda. Však ten proti Oskaru?

Dara. Toť Midak, syn krále Kolgy.

Grania. A ten na druhém konci stolu?

Dara. Mac-Ronan, velký bohatýr, jenž před rokem —

Grania (rychle). Však ten, jenž sedí vedle něho, jehož černé vlasy nad bílým čelem vlají jako peruť havrana, on, jehož hlas tak sladký jako zpěv čarného ptáka v písni tvé —

Dara. Toť Dermat O'Dyna, nejdražší přítel Ossianův. Onť jeden z poslů krále Finna, což nepamatuješ se na něho?

Grania. Mluv ještě o něm. Zda se nepamatuji!

Dara. Dermata každý miluje a nikdo mu roveň není, věř. I Midak, který se straní všech, pro Dermata by cedil krev.

Grania. Můj drahý Daro, slyš. Jdi do síně, kde radost kolem stolu bouří a tichým hlasem pozvi Ossiana sem a Oskara, a Midaka a také — — Dermata. Chci s nimi promluviti. Chci radu vážnou — jdi.

Dara. Jdu. Však kam dalas kovového hada s čarovnou šťavou bejlí?

Grania. Zde je v mé ruce... Jdi, jdi a vrať se záhy. (Dara odejde.) Teď rychle jednati neb zemříti! (Leje šťávu z náramku do medoviny.) Zda osvědčíš se, mocné bejlí? Bozi spasitelní, mejte slitování!

Scena třetí.

Grania. Dara přichází s Ossianem, Oskarem, Midakem a Dermatem.

Dara. Zde Ossian a jeho přátelé.

Grania. Mé srdce těžké, ach tak těžké, žádá od vás radu. Dřív však, Daro, ještě jednu službu. Vezmi zde tvůj drahokamy třpytící se roh, dar krále Finna. Jdi ku stolu a popros krále a mého otce, aby mi pili na počest. Ten samý roh ať celým stolem koluje a naposled jej podej bardům. Pak vrať se sem. Můj pozdrav všem!

Dara. Rád poslechnu. (Odejde s rohem.)

Ossian. A nyní mluv, co žádáš od nás?

Oskar. Jak rád ti posloužím!

Midak. Tvých čekám pokynů.

Grania. Ty jediný z nich mlčíš, Dermate.

Dermat. Přec dychtím celou silou duše, bych ti sloužil

Grania. Dej důkaz. Zavři tajné dvéře velké síně, a vrať se sem.

Dermat. Tvůj rozkaz záhadný je, ale poslechnu. (Jde.)

Dara (se vrací). Já vykonal, o cos mě žádala, a všickni pili plni radosti a čekají, že se mnou přijdeš k nim. Hle prázden roh.

Grania. Oskare, postav se tam k onomu sloupu a dávej pozor, co se v síni děje.

Dermat (vrací se). Síň jest pevně uzavřena, jak jsi kázala.

Grania. Teď sílu, sílu, bozi, dejte mi, a váhu slovům mým, by hluboce jim vnikla do duší.

Oskar. Bdím nebo jest to klam? Finn sedí beze hnutí, Kormak též, a jako v spánku těžce se jim víčka zavírají, a všickni kolem stolu jsou jak ztrnulí! I bardům klesají harfy z rukou! Zráda v Taře! Jsou všickni mrtvi, či jsou v kámen obráceni? Otče, hleď!

Grania (jde rychle a zatáhne oponu, tak že drahou síň vidět není). O zrádě nemluv a ničeho se nelekej. Jest to mým činem. Na krátký pouze čas jsem je uspala. Tvé bejlí, Daro, osvědčilo se.

Dara. Co počínáš?

Grania. Vy všickni buďte mými svědky, že jinak nelze bylo jednati. (Jde se schýlenou hlavou ku Dermatovi.) Dermate, můj život, více, má naděje, mé blaho, spása moje jest v rukou tvých. Slyš, kdybych kterýkoli dar ti chtěla poskytnouti, ty bys jím nepohrdal, ty bys přijal jej, i kdyby velkou neměl cenu?

Dermat. Každý tvůj dar by velkým byl, jsa darem tvým. Z tvé ruky sama smrt byla by sladká.

Grania. A kdyby darem tím byla — moje láska? Chceš na vzájem mne svoji obdařit?

Dermat (vzkřikne). Granio, ty o mé lásce víš? Tys uhodla... (Rázem chladne.) Odpusť. Ty vidíš, jak jsem pošetilým. Vím, že to býti nemůže. Jak mohl bych nevěstu krále Finna milovati!

Grania. Ten první výkřik tvého srdce stačí mi, on prozradil, co v hloubi nitra skrýváš. O Dermate, vím, že z tebe nyní mluví pouhá povinnost. Ossiane, Daro, já studem plakala bych, já vím, že mluvím, jak by dívka mluvit neměla.

Dara. Ubohé dítě, vzdej se v osud svůj! My zapomeneme, co jsme slyšeli.

Grania. Daro, ne. Slyš, Dermate, ó nemysli, že chorobný záchvat vášně ze mne mluví. Já miluji tě. Dermate. Na velké louce na slunné straně domu já viděla tě, když jsi zápasil, já viděla tě, když vítěz jsi klidně stál jak mladý dub a s okem dobrým jako jasné nebe! Ty pozvedls oči ke mně, tvá duše z nich na mne zazářila, ty říci nemůžeš, že neuhod jsi moji k tobě lásku. Vždyť já uhodla tvou — ač mlčel jsi, a mlčíš. Dermate, já v duši zvolala: buď on, buď hrob... A výkřik takový, silný jako smrt, on váží v duši to, co slavná přísaha. Já neznala tvé jméno, já netázala se, já mlčela jak ty. Ty odešels, a srdce moje s tebou odešlo, za tebou letělo jak pták, a bylo tma a prázdno v prsou mých, tma pod čelem, neb všecko moje myšlení za tebou šlo, za tebou s mým srdcem ubohým! Jsem u konce... O nestůj přede mnou tak něm a beze hnutí jako kámen. Dermate, proč chýlíš mlčky tvář svou do dlaně?

Dermat. Pláč dusím svůj, je muže nehodným! Co ze mne učinilas? Ne, hle, jsemť opět silným. Jsi krále Finna nevěsta. To uvaž. Král Finn je stařec, ale nesmrtelný slávou svou. Jest zpola bohem! Proč nemohla bys jej milovati? A kdybych slovy tvými zpit, tak sešílil, že uchvátiv tě, bych s tebou z Tary prchl, kde v celém Erinu je les, kde sluj, kde hrad, který před pomstou krále Finna by nás chránil?

Grania. Ty bázně neznáš, ty mne nezklameš. Chceš pouze povinnosti dostáti. Slyš slovo ještě jedno. Tvým hrdinstvím, tvou ctí tě zaklínám a vším co je ti svaté v životě, ó vysvoboď mne z rukou krále Finna. Co muž, co rek ty povinen jsi chránit nešťastné a slabé. Pomoz mi. Ty ještě váháš? Nuže přísahej, že nemiluješ mne, a můžeš-li to, pak ustoupím, pak sama zmizím z Tary, sama uniknu, a najdu cestu, do mrákoty hrobu vedoucí. Ty hledej další přízeň pak si krále Finna. Dermate, hleď v oči mé, a přísahej, že neznáš ke mně lásky. Přísahej.

Dermat. Granio, ty víš, ty víš!... Ossiane, Daro, vy jste slyšeli? Jak jest to možné snášet!

Ossian. Dle svého srdce jednej! Ubohý můj otče!

Oskar. Slyš její zaklínání! Buď šťasten, Dermate!

Dara. Jest Grania tvou, neb dala ti svou lásku, a ohavnost by byl ten sňatek s Finnem. Však žel a běda, černý jest to den, jenž převzácný ti přines lásky dar. Zlo nese budoucnost v svém klíně, to cítím určitě. Přec nemohu než říci: Jdi!

Midak. Já mluvím naposled, však nebudou slova moje bez váhy. Ty pravils, Dermate, kde hrad, kde sluj, kde byste skrytu našli. Ty dobře cestu znáš do mého domu v Kerry. Spěj tam, můj Dermate. Já přijdu za vámi a chrániti vás chci a tak vás ukryju, že Finn vás nenajde! Však mluv, jak zadržíme krále, aby vás záhy nedohonil.

*

Grania. Na louce, kde poprvé jsem Dermata spatřila, pasou se koně. Znají mne, na nejrychlejší sednem, pak zapěju jistou píseň a celé stádo poběhne za námi. V celé Taře nebude koně víc, který by králi posloužiti mohl.

Ossian. Pojdte. Zavru hrad za vámi. Pospěšte.

Oskar. Prosbami chci svého děda unavit a zdržeti jej —

Grania. Čas nutí k útěku, Dermate.

Dermat. Ó Granio, ještě jsi pant svého osudu! — Ó pomni, pomni, že nám bude blouditi bez krovu snad a krbu. V lesích stíhati nás budou jako divou zvěř! Srdce krvácí mi při myšlénce na tvé utrpení.

Grania. Mám jedno pouze slovo: Já tě miluji!

Dermat (tiskne ji k srdci). Jest slunno ve mně. Ó Granio, já miluji tě draze! Nuže, pojď! Sám osud spojil nás, a s tebou zůstanu, až rozloučí nás smrt! (Vyjdou malými prostrannými dveřmi, jejichž závoru Dara odtáhne. Ossian jde za nimi.)

Dara. Kéž opět v sladkém míru sejdeme se!

Midak (u okna). Jsou na louce. Jak bílé její roucho noci svítí. Jsou na koni. Hle jejich oři bujní jako oheň ženou se k řece. Teď zpívá asi Granie, neb celé stádo nepokojně hlavy pozdvihuje. Hrne se za ní. Hřívy letí větrem a stříbrné ozdoby, kterými propleteny jsou, svítí jako jiskry. Jaký to shon. Tak rychle letí jarní vítr z hor ... Jsou na brodě. Na druhém břehu mihají se loukou. Nejpřednější jsou u samého lemu lesa ... Teď, Finne, volej lásce dobrou noc!

Ossian (se vrací). Zavřel jsem bránu za nimi a zaklínil jsem závory tak pevně, že beze seker veřeje nikdo neotevře. To zdrží Finna — ale nezachrání je to.

Oskar. Jak srdce moje bije! Zda spánek jejich ještě dlouho potrvá?

Dara (odhrne oponu). Ó běda, Finn již hlavu zvedá, zírá kolem.

Midak. Ať tedy zví, ze vysnil sladký sen! (Vezme roh a zatroubí.)

Scena čtvrtá.

Předešlí. Finn. Kormak. Družina obou králů.

Finn (za stolem). Kdo plaší hudbu nejsladší nám hrubým zvukem ze sluchu?

Kormak. Co s námi dělo se? Vy všickni jako já střásáte spánek s víček? V mé duši zápasí ještě skutečnost s matnými vidinami dřímoty. (Všickni vstanou za stolem.)

Finn. Kdo s námi odvážnou směl prováděti hru?

Kormak. Mluv, Daro, co se s námi dělo?

Dara. Ó králi, králi, trpká zkouška čeká tě — a Finna. (Všickni přicházejí rychle do přední části síně.)

Finn. Grania! Kde jest?

Kormak. Co stalo se s mým dítětem?

Finn. Ossiane, mluv! Ty mlčíš! Oskare!

Kormak. Daro, Daro, je mrtva?

Midak. Pro Finna je mrtva. Grania není více v Taře. Uprchla. Však není sama. Dermat uprch s ní.

Finn (chopí se zbraně se sloupu). Ty nectný lháři —

Ossian (jej zadrží). Otče, pravdu děl. Však bez viny je Dermat.

Finn. Pak vina vůbec ze světa zmizela, a hanebnost je ctí. Ty posmíváš se mi? Můj vlastní syn!

Ossian. Grania jej miluje a velkým zaklináním přinutila jej, by zachránil ji od sňatku, odpusť, nenáviděného.

Finn. Kletba na ten dům, kde na mne hana čekala! Ó dlouho budou pěvci o tom zpívati a při krbu budou se lidé posmívati tomu starci. — Příslovím bude celému Erinu. Ó muka, muka! Na sklonku života potupa se ke mně plíží, a šklebí drze na mne kletou tvář. — Když padne kmet, tu na rtech jinocha se úsměv objeví. Vy pokrytci, proč se nahlas nesmějete? Proč posměch vážnou zakrýváte škraboškou? Smějte se jak já, jak já se směju ...

Ossian. Trpký, hrozný jako moře smích je tvůj. Můj otče, zmužiž se ...

Finn. Mně nové vycházelo mládí, a ona, slunce, duši rozehřála! Zmizela! Teď dvojnásob jsem stár, a moje čest, a moje sláva se mnou sestárly. Jak jarní bouře suché listy serve, tak jeho smělost o ně oloupila mě! Bujně, v nezbedném veselí on s nimi zahrávati může teď! Ten starý, směšný král! Prstem na mne ukazují! Ó, ó! — — Já běduji, a zatím on, který mne zradil, on s ní, kterou jsem sobě vyvolil, v hlubokém se ukrývá lese, a jeho rty — — Ó Kormaku! Ó úžas! Pomoc! Síň se mnou točí se ... Běda ... (Omdlí.)

Ossian. Můj otče ubohý!

Oskar. Děde! Děde!

Kormak. Proč dočkal jsem se toho dne? Finne, druhu můj!

Finn (vstane). Jsem opět mužem. Jsemť Finn, král Finn. Vy všickni třeste se. Kdo ještě smát se asi odváží, když zvolám pomstu! pomstu! Ó Dermate, věř, dlouho písně o tom budou skládati, jak starý ten král ti tvoji černou zrádu odplatil!

Kormak. Měj slitování s Granií!

Finn. Na koně! Vy všickni, kteří se mnou cítíte, chopte se zbraní! Rychle na koně, a odvazujte psy, hon začíná. Mou zbraň! (Odkvapí.)

(Družina obou králů odejde.)

Kormak. Běda, běda mně! Ó moje dítě!

Ossian. Chci mezi otcem státi, Kormaku, a jeho zuřivostí!

Oskar. Chci kolena mu objímat —

Kormak. Mé síly opouštějí mne, mha je před mým zrakem —

Dara. Pojď na lože, starče ubohý!

(Dara a Ossian jej vedou a Oskar následuje.)

Scena pátá.

Midak, pak Finn.

Midak. Jak svíjel se ten kmet pod ranou osudu! A já byl klidným. Konečně se cítím silným, odhodlaným.

Ó králi Finne, ty štědrý dárce zlaté hřivny z Hisberny, jen nepodlehni svému žalu! My dříve spolu ještě vyrovnáme účty své. Přichází. Tiše, srdce, neprozraď se záhy.

Finn (ozbrojen) Je kůň můj osedlán? Kdo zde?

Midak. Ten, jenž tě lituje.

Finn. O soustrast nežebrám.

Midak. Jí nemáš třeba. Pomstu ukojíš. Však brzy ne — jestli ti nepomohu.

Finn. Co říci chceš?

Midak. Že lid tvůj hned se vrátí sem, až se mu podaří brány hradu rozsekat — neboť jsou pevně uzavřeny, o to se Dermat postaral —

Finn. Prokletí!

Midak. Pak řeknou ti, že všichni koně za Graniou odběhli. Buď klidný, netrhej svůj vous, ty uprchlíky přece najdeš — když ti pomohu.

Finn. Dovedu i klidným býti, jedná-li se o pomstu. Ty chceš mi pomoci? Žádej cenu každou —

Midak. Já zrádcem nejsem, ani prodajným. Ne z lásky k tobě, ani z nenávisti k Dermatu, já jednám tak, jak jednám. Já vše ti vysvětlím, až přijde doba, to ti slibuji.

Finn. Nejednáš-li na úkor své cti, tím lépe pro tebe, mne jest to lhostejné — chci pouze pomstu.

Midak. Ty dals mi, králi, dům na patě hory Noktierny, ty dals mi bohatství, neboť na pastvinách mých pasou se velká stáda koňů, stáda bravu. — Však nikdy ještě nezavítals do domu a nikdy posud nebyls hostem mým. Tak tvému daru schází posvěcení, důkaz důvěry a lásky.

Finn. Teď věru doba není na hody mě zvát —

Midak. A nečiním tak, nepovažuji dům ten za svůj. Ty víš, ač neznámá ti příčina, že, zanechav tvůj v Kerry dům, jsem dlouho v skalách u břehu moře žil. Jest posud domem tvým. Pravím ti prostě: Králi, spěj do Kerry, do domu svého na patě Noktierny —

Finn. Co tam?

Midak. Tam najdeš Dermata a Graniu! Tam čeká pomsta.

Finn. Ty mluvíš pravdu?

Midak. Přísahám. Však ještě slovo. Chceš mé vydat nectné řeči? Chceš, aby moje jméno platilo co jméno zrádce? Žádám odměnu za službu svou. Tuto: Slovem nezmiň se ani svému synu o tom, co jsem ti pravil. Jako náhodou zaměř v onu stranu, a vejdi jako zvědavosti puzen do domu. Skryj svoje záměry — a pomsta bude hody slavit ve stínu hory Noktierny. Ty slibuješ? Mohu to přece žádati.

Finn. Staň se dle tvé vůle. Jsemť ti vděčen, ať jednáš z kterékoli příčiny. Já mlčelivost slibuji, tajemství zůstane mezi mnou a tebou. (Podává mu ruku.)

Midak. Tiše, slyším hluk. Lid tvůj se vrací z louky. Ať nenajde nás syn tvůj v rozhovoru. Buď zdráv! Shledáme se v Kerry. (Odkvapí.)

(Mezi tím co se králova družina vrací, spadne opona.)

(Pokračování.)

Při lampě.

Báseň od *Otakara Mokrého.*

Zas přede mnou se zmlklá jizba šeří;
při lampě matné v dumném přemítání
zas teskně hroužím ruku do kadeří
a na duši se jemným stínem sklání
vidiny steré, — světla zlatou sítí
myšlénka víří jak jepice hravá
kratičkou chvíli, než jí křídla vznítí
žhavého snění výheň plápolavá.

Nadarmo duch se svižným, smělým vzmachem
polapit snaží lepokřídlé zjevy — —
jak vznikly, mizí v zakmitnutí plachém
v paprscích svůdných světla pod záchvěvy;
setřelým křídlem chvíli poletují
a pelu drobným, stříbrošedým prachem
svou zašlou stopu v rukou zůstavují.

Jepicí jenom duholesklou bylo
mé snění mladé; — v žití okamžiku
co vypnělo v paprskovém vzniku,
to soumraku vždy šero pohrobilo
a mrtva lehla družina ta skvělá,
jež kroužívým se vírem rozletěla
jak mušek plachých sežehnuté roje,
jež pod lampou tu smetá ruka moje!

Do dlaně čelo znavené se skládá
v příboji vidin splynulých v změť valnou
a z mysli, jako z šedé skalní sluje
obrazů zašlých nekonečná řada
pochodem skřítků tajemným se snuje,
pak ve mžiku zas rmutí svoji kalnou
je všední vlna v jeku pohlcuje.

Jen trosku zachraň, Pane, v chvíli trudné
z paláce mého mladistvého snění;
jak ze seménka, které ptáče bludné
zaneslo v balvan lesa pod sklepení,
z ní vzkvete keř mé poesii vroucí
a v haluzích zas ozývat se bude
života ples i srdce touha žhoucí
vždyť zimno tak v té duši písní chudé!

Vojtěcha Rývy nástupce.

Román. Napsal *Jan Lier*.

(Pokračování.)

A vzkřísila!" pokračoval starý pán, překonav pohnutí svého měkkého srdce. „Nemohu se hanbiti za slzy, jež mne polily, když přečítal jsem si opět a opětně tklivá slova, ve kterých líčí Jaromír vnitřní boje, jimiž proved'a ho vítězně bible. Kniha knih, nad kterou každý chlapec jest moudřejší, a ve které již před tisíci a tisíci lety duše lidstva složila všechnu svoji moudrost a vyzpívala veškeru svou slast a bídu, kterou otvírají krátkozrakým očím člověka zkušenosti, seslala déšť zlatého semene věčných nauk do zkypřeného, utrpením zbrázděného vnitra ubožákova a promluvila k pokořené, z pout bláhové lidské pýchy vytržené mysli Jaromírově hromovým hlasem božstva, vtěleného v prorocích. Orlí perutí jejich titanské poesie vynesly ho vysoko z prachu, jímž se potácel a jímž brodíme se všichni v domněnce, že v oblaku, jaký naše dovádění provází, nalézáme a tvoříme svět. Nad poznávajícím, z nízké zoufalosti vytrženým Jaromírem sklenuly se věčné, majestátní hlubiny nebe, na němž zlatým a plamenným písmem od věků jest napsán všechen osud člověka. A pod tímto nesmírným, jak lidstvo starým a přec každému z nás novým horizontem zkoumal a účtoval Jaromír své slabosti a bídy, své zkoušení a svou pokutu. Poznal je jako matný, pomíjející odlesk nehynoucích pravd života, jichž krušné dobývání každému pokolení a v něm každému zvláště souzeno jest. Prve vedla jej zoufalost nízkými hlubinami do propasti záhuby. Nyní prohlédly jeho oči, a očištěným, s výšin poznání pohlížejícím zrakem nalezly jasnou dráhu k polepšení. Nepromĕnil se ze slepého slabocha v oslepeného modláře, jako já jím nejsem, když velebím největší báseň člověčenstva, kterou napsalo pokolení věštců krví svých velikých srdcí a žhavým zlatem svých vznešených myslí."

„Věřím vám, pane Chmelíku. Netřeba omluv, vždyť mohu vám sama dosvědčiti, že mnohdy náhodou slétne mezi nás nevšímavé a nevěřící lidi meteor některého biblického výroku jako blesk zjevení, které my znova po jiskřičkách pracně shledáváme a vynalézáme. A když jsme nalezli takový drobet, lesklou třístku z prastarého pokladu, myslíme, kdož ví co nového se nám nepovedlo. Ale řekl jste sám, že všichni musíme se prodrati klopotně ke zdroji povšechné lidské moudrosti. A tuším, že údělem každého pokolení jest, aby ji vždy znova a znova poznávalo, komentovalo a novými a novými doklady obohacovalo. Mohu si mysliti, jak ohromně na Jaromíra objev bible účinkoval. Četl v ní jasným zrakem, který byl zbaven malichernych předsudků světáckých a nebyl zakalen náboženskou sofistikou vykladačů."

„Tak jest," potvrzoval pan Chmelík, vděčen paní Čenské za souhlas v úctě k bibli. „Pan Horák spatřil se jako znovuzrozený na břehu starého moře života. Dovedl si správně vyložiti, proč v něm až dosavade tonul. A uvažuje podrobnosti, přiznával si, kterak po útěku z vlasti štvala ho světem a mrskala bídou jen pošetilá touha po snadném a velkém zisku, vrtkavost, nechuť k opravdové práci a neznalost pravidla, po kterém jen trpělivé vytrvání a houževnatá snaha vypěstují strom, na kterém uzrává ovoce úspěchu. A poněvadž drál se bez průpravy a práva tak vysoko, klesal stále tak nízko. Umínil si, nejprve odsloužiti se svému zachránci a pracovati klidně, neunavně, svědomitě rukama i hlavou. Nalezená bible vzkřísila v poběhlém psanci také touhu po vlasti, domněle oželené, po ženě a dítěti. Kouzlo krásné, jadrné, velebnou hudbou prorockých básní se ozývající řeči, v které matka jej uspávala, žena laskala a nevinné dítě volalo, přeneslo Jaromíra přes oceán a provádělo jej půvabem našich krajů, po lesích a lučinách, osadami podél vod, známými, milými cestami, po nichž se noha vesele a bezpečně jako po své svaté, přirozené půdě nese. Práce Jaromírova čelila k jasnému, povzbuzujícímu cíli: dobyti si čestného návratu do vlasti, ke své rodině. Pan Horák vydal se cíle na nesnadnou dráhu, po níž chtěl nezdolně kráčeti. Ale oklikou, vyhlédnutou k tomu konci, aby prokázal své rodné zemi povinnou službu věrného jejího syna. Bible Boerova roznítila v Jaromírovi totiž také interes milovníka a ctitele zašlé české slávy. Jak jsem již řekl, vložil Boer Jaromírovi bibli do rukou s oznámením, že tato kniha jest kořistí španělského bojovníka z třicetileté války. Pan Horák viděl na jejích deskách vzácné kování, v kůži lisovaný a na vnitřní desce týž uměle malovaný znak, rozpoltěný štít se stříbrnou poloviční orlicí v pravém modrém a třemi červenými kosmými pruhy v levém stříbrném poli: erb Loreckých z Elkuše s letopočtem 1597. A přebíraje se knihou dále, nalezl v zadu přivázané listy; první byly popsány dojemnými staročeskými modlitbami a písněmi, po kterých následoval zápis vítěze a uchvatitele, který hlásá: Caballero Don Hilario Práxedes Nemesio Joaquin Ramon de Vallecas y de los Rios Jareño Gomez y Aranguren y Echegarreta y Cobreros y Camaña, důstojník v družině nejvyššího mincmistra pana Viléma Vřesovce z Vřesovic přibyl dne 22. prosince 1622 se svým velitelem do Kutné Hory, a zmocnil se kacířského toho písma dne 24. prosince v domě pana Zbyňka Loreckého z Elkuše. Z dalších zápisů pak vysvítá, že zbožný don nepřestav na knize, očisťoval dům bludařského patricia i od jiných přímětků ďábelských a že jmenovitě vyrval slečnu Juditu Loreckou z Elkuše věčnému zatracení. Unesl ji, dal na katolickou víru obrátiti a sobě za ženu oddati. Unesená podrobila se osudu, aby svými slzami a svým utrpením mohla vykoupiti něco milosti souvěrcům a krajanům. Ale se zdarem nevelkým či nestálým; neboť v roce 1627, když don Hilario přikvačil s donem Huertou opětně na Kutné Hory, aby mečem obracel a krví křtil Horníky, nemohla se paní Judita déle dívati na ubíjení své domoviny, jejíž záhubu slabé ruce ženy odvrátiti nedovedly. V hrozné asi chvíli naložila s nenáviděným mužem jako biblická Judita s Holofernem. Zabila jej v domě své povražděné, oloupené a rozeštvané rodiny. Byla jata i souzena; nevyčkavši však rozsudku, vyhnula se ruce katově dobrovolnou smrtí. Dítě, jež měla od násilníka, malý don Jéronimo Enrique Tomás de Vallecas y de los Rios, ode-

vzdal don Huerta v poručnictví jednomu ze svých důstojníků, donu Jacintovi Juanovi Ruizovi de Becerra y Riquelme y Cazorla y Texero Riaño. Don Jacinto vychoval hocha, jenž po studiích odešel v roce 1613 jako královský úředník do španělské Ameriky; s ním vystěhovala se bible i jiná kořist z domu Loreckých. A s jeho synem, donem Fernandem Justem v roce 1665 z Ameriky na Filipiny, a odtud s vnukem, donem Jaymem Sebastianem roku 1689 do španělského Nizozemí. Don Jayme Sebastian padl roku 1710 u Bethune, zanechávaje jedinou dceru, seňoritu donnu Berenguelu Domingu Alonsinu. Tato podala své ruky z lásky flamandskému měšťanu Adrianu Versteegovi, a s ní přešlo veškeré dědictví a památnosti po předcích na tuto nizozemskou rodinu. Versteegové opustili v nepokojném roce 1792 Londerzeele, kdež byli usedlí, a vystěhovali se do holandské jižní Afriky. Také oni zapisovali čelnější události rodinné postupně v bibli, kteráž stala se tak vzácnou kronikou a matrikou. Vilém Versteeg, hostitel Jaromírův, nedá ji za žádnou snad cenu na světě. Pan Horák o ni ani valně nestál, — mámeť kralických biblí po Čechách přece několik — ocitiv se touto knihou na stopě zajímavému nálezu. Vilém Versteeg totiž zpravil Jaromíra o jiných památkách po donu Hilariovi, jež odvezl si mladší, neshodou s anglickými uchvatiteli v roce 1872 k vystěhování donucený bratr Vilémův, jménem Moric, na Sumatru. Byly prý mezi nimi všeliké listiny, knížky a pěkné, podivuhodné kresby starožitného díla stavitelského a sochařského. Jaromír vyšukal v Boerově statku jedenkráte útržek rozkošného nárysu řezbářského, a nalezl na něm setřenou signaturu, z které rozluštil: „L. P. 1509 Jakub rž . . .“ Ostatní bylo utrženo. Tento objev elektrisoval pana Horáka. Pokládal za jisté, že uhodil na stopu drahocenného uměleckého pokladu po slavném kutnohorském sochaři, mistru Jakubovi. Mistr Jakub měl za choť Elišku Loreckou z Elkuše. Byla tedy na snadě kombinace o zachování prací a kreseb výtečného řezbáře v domě Loreckých. Na požádání Jaromírovo psal Vilém Versteeg svému bratru Moricovi, obchodníku v Padangu na Sumatře. Ale buď že flegmatický Holanďan nechvátal s odpovědí, nebo nepočítal na velký zisk v obchodu s nemajetným českým vystěhovalcem: neodpovídal. Pan Horák pracoval, strádal a spořil na cestu do Evropy, pro niž si vytkl dalekou cestu přes holandskou Indii. Svému zachránci byl užitečným. Vilém Versteeg nabyl sice kočovným učitelem boerským prvopočátečného vzdělání, a znal po zkušenosti a tradicích obvyklým způsobem dobře svůj statek opatřiti. Pan Horák přinesl však na statek Boerův takový fond všestranného vzdělání a výcviku, že přesahoval vysoko svého pána i jeho pyšné sousedy. Stal se jich faktotem, agentem, malířem, geometrem, tajemníkem, deklamatorem, učitelem, lučebníkem, tanečníkem, kavalírem jejich dcer a žen. K Louise nepřiznal se, nosil a líbal její prsten toliko potají, aby si nezkalil dobrou pověst, jakou mezi skrupulosními Boery požíval. Ale nezradil svou choť také —“

„Louisa nemá příčiny, tomu zhola věřiti,“ podotkla paní Čenská.

„Já zase věřím,“ ujišťoval pan Chmelík. „Věřím nejprve v radikalnost obratu, jejž způsobila v zbloudilém bible, a spatřuji potvrzení této změny ve vážnosti Boerů, již panu Horákovi projevovali. Mezi tímto nedůvěřivým, upjatým, ztrnulé zevní slušnosti dbalým lidem byl by lehkomyslný větroplach nenabyl vynikajícího společenského významu. Děkoval svou převahu zajisté poctivé solidnosti, sdružené s uhlazeným mravem a značným vzděláním. Mimo to podal Jaromír důkaz v románové episodce, kterou zažil. Za krátko totiž omrzelo Boera poslouchati Jaromírovy stesky po domově, a slečně Kornelii Versteegové znechutily se čiré platonické dvornosti páně Horákovy. Mynheer Vilém Versteeg nemá syna, jenž by dědil jeho statek, vlastně panství s černochy a nesčetnými stády. I nabídl Jaromírovi svou dceru Kornelii spolu s biblí ku pokračování v rodinné kronice.“

„Ah!“ podivila se živě Ida. „Pokušení, jakému by byl sotva kdo odolal. Míti jistotu takměř úplnou, že o tomto dobrodružství v dalekých Čechách nikdo nikdy nezví, a zříci se bohaté nevesty a hezké — hm! Předpokládám totiž, že Kornelii Versteegovou možno nabídnouti hezkému elegantovi jako rovnou rovnému?“

„Slečna je statná děva germanská, o půl hlavy větší než pan Horák, jako krev a mléko, jezdí, střílí, kouří, váží 207 anglických liber a dokáže svou pěstí tolik jako kterýkoli muž.“

„Nu, toť ovšem na Jaromíra poněkud mnoho,“ smála se paní Čenská. „Bylo mu asi snadno, pomocí strachu před valkyrou zachovati se v ctnosti a věrnosti manželské.“

„Milostivá paní ráčí souditi o mužských málo lichotivě.“

„Prosím vás: Lékařka naučí se býti v zákulisí života skeptickou. Ale zároveň tolerantní! Zkušení lidé promíjejí rádi a neobcházejí mezi bližními s rigorositou jako s trkavými rohy. Přibližují se tak zase k optimistickým idealistům, od nichž jinak dosti se uchylují. Proto se my dva, pane archiváři, utěšeně snášíme. A vím, že mi ani nezazlíte, upozorním-li vás na hodiny. Za dvacet minut počne moje ordinační hodina, do které bych ráda vyslechla vás, promluvila si s Xaverií i slečnou Žitných a nařídila čeho třeba v kuchyni.“

„Hned budu hotov, hned. Promiňte, uvolnil jsem své starožitnické choutce nad slušnou míru —“

„Pane Chmelíku!“ odporovala Ida, hrozíc mu

„Vaše nevyčerpatelná laskavost promíjí. Pokračuji: Pan Horák byl řečenou události krom nadání ze statku Boerova vypuzen. Nevyháněli ho ovšem, leč právě ochota Versteegových, vyčkati ve slibné naději kýžené rozhodnutí hostovo, zapalovalo mu půdu pod nohama. Byl donucen opustiti hostinnou zem dříve, než byl na cestu vyzbrojen. Odebral se do Durbanu. Napsav Versteegovým list plný díků a lítosti a pravdivého vylíčení skutečných poměrů, ohlížel se po lodi. Bylo mu tři neděle čekati na parník společnosti „Bombay and East African Line“, který by ho byl dopravil do Adenu, kdež mohl přesednouti na parník holandské společnosti „Nederland“ neb „Rotterdamského Lloydu“, aby se dostal přímo do Padangu. Cesta by ho byla stála okolo 40 liber šterlinků; měl jedva polovici, a k té nepřibylo v Durbanu nic. Zase práci hledati, čekati —! Tu připlula do přístavu švédská fregata „Aterlösare“ na vědecké výpravě z jižního atlantského do indského a tichého oceanu, čelíc právě přes Mauritius a Chagos na Sundské ostrovy. Pan Horák zvěděv o tom, šel přímo ku kapitánovi. Kapitán Yrstål vyslechl Jaromíra přívětivě a pozval ho sám k jízdě. Pan Horák byl blažen. Pohoršil kapitána svým díkem. Kapi-

tán ohradil se slavně proti tomuto způsobu podezření, že by mu chybělo smyslu a účinnosti pro úkoly vědecké. On že koná toliko svou svatou povinnost, a že šťastný objev Jaromírův bude mu skvělou odměnou. Na lodi byli filologové, statistikové, anthropologové, lučebníci, archeologové, fysikové, zoologové, hvězdáři, geologové, botanikové, malíři, mineralogové, lékaři, znalci obchodu a průmyslu, paedagogové, zkrátka, znamenitý generální štáb vědy abstraktní a exaktní. Jaromír ocitil se tak po dlouhé době zase ve svém živlu, v kruhu vzdělanců, kteří vlídným a přátelským chováním vytrhli jej na dobro ze zbývající malátnosti a nedůvěry k sobě. Přidružil se k starožitníkovi a k anthropologovi, získal si obratem ruky oblibu všech, a kapitán Yrstäl dokonce pozměnil jemu k vůli program cesty i plul z ostrovů Chagos přímo do Padangu. Tam byl Moric Versteeg v brzku nalezen. Potvrdil Jaromírovi, že si při dělení rodinných památek v Natalu vzal všechny, jimž přikládána v poměru k rodinné kronice v bibli menší cena, i vyznal se, že bylo už na mále, a byl by je prodal. Pana Horáka bodlo; viděl poklad v nebezpečí, které snadno se mohlo vrátiti, a umínil si již skoncovati obchod stůj co stůj —“

„Promiňte, vytrhuji vás. Nebyl vyhlednutý kupec Versteegův můj — švakr? Drasovský se jedenkráte zmínil, že mu kdosi na Sumatře nabízel staré české škváry.“

„Ah, — vy víte? Chtěl jsem vás tím ušetřiti. Nu ano: Moric Versteeg ocitil se v čas ačínské války jedenkráte na pokraji záhuby a nabídl jezdeckému kapitánovi — o němž zvěděl, že jest Čech a kavalír — svou kolekci staročeských vzácností za tisíc holandských zlatých ku koupi. Ale pán z Drasova podíval se na starožitnosti přes rameno a mínil: Takového pikhartského haraburdí trouchniví v Čechách na hambalcích našich zámků plné fůry. Obchodník slevoval, žádal 800 a konečně 500 zlatých, prosil kapitána, by někomu o tom dopsal k nám, ale pan Drasovský neměl času nebo chuti a nechal tak. Holanďan také. Přilepšilo se mu, byl zase v dobrých poměrech a nestál již o prodej. ‚Já si umím těch památek vážiti,‘ řekl Jaromírovi, ‚a vy, Češi, ne. Mně jsou za 5000 holandských zlatých dobry. Dáte-li je, dáte, nedáte-li, nedáte.‘ Vřela v něm patrně ještě hořkost pro odbytí se strany pana Drasovského; neměl ani valně chuti povržené své rarity cizinci ukázati. Pan Horák ovšem nedal. A když spatřil drahocennou sbírku oželených klenotů starého našeho umění, neocenitelné květy umu a vzdělanosti našich předků, které nám jsou rozkradeny, rozmeteny do všech úhlů světa, kdež plní cizí pokladnice a slouží za chloubu našich nepřátel na úkor náš, tu byl by vzkřikl radostí a byl by je objal a líbal, a přebíral se v nich jak ožebračený nešťastník, jemuž vrací se zázrakem oželený statek v štědrém dešti zlata a perel. Zdržel se však, běželoť o získání skvostů, jež Holanďan dával za fatku. Nejprve sdělali si řádný inventář, aby si prý kupec mohl cenu kus po kuse odhadnouti. Jaromír ovšem nepomýšlel na smlouvání, neboť žádaná cena vystihuje sotva čtvrtinu skutečné hodnoty našich památek. Přesvědčil mne o tom seznam včera obdržený. Dovolte, abych se pochlubil aspoň něčím. Dům pana Loreckého z Elkuše choval nepochybně umělecké museum přičiněním mistra Jakuba založené. A bezmála byl bych donu Hilariovi de Vallecas y de los Rios povděčen za plen těchto památek, jež by jinak byly asi nerozumem zmařeny bývaly. Uchovalo se nám tak za hranicemi leccos, co by doma bylo zkáze propadlo. A nechť don Hilario byl fanatický a bezohledný žoldnéř, nějaký vznešenější interes než pouhá kořistnost svedla přece jeho plenící ruku, aby sáhl po těchto bijou Krom vzácných listin, rukopisů, inkunabulí, maleb, řezeb, zlatnických památek objevil a získal Jaromír velikou část nákresů prací mistra Jakuba, sošek, stolic, baldachýnů, katedrální selly kutnohorského biskupa Filipa Villanuovy, proslulých a pohříchu ztracených oltářních arch z kostelů kutnohorských, rozkošné detaily řezeb ze zničené radnice v Kutné Hoře, množství nárysů, vzorkových kreseb a snímků z Vlaského dvora, podle nichž byla tato budova studnicí motivů jako Certosa di Pavia a perlou gotické palácové stavby, po které v celém pozdějším správkování krom arkýřové kaple není potuchy. A také — pomyslete — listiny Jindřicha Parléře! A těmi doloženo nade vši pochybnost, že nebyl ani z Polska, ani z Bologni, nýbrž z Kolína nad Labem! A k tomu jeho vlastní původní plán velechrámu svatobarborského, datovaný v roce 1348. Zkrátka výbor neocenitelných dokladů k našim kulturním dejinám ze 14., 15. a 16. století, předměty, které naše umění rázem postaví v popředí artistických snah středověku. Pan Horák dělal, jakoby se dva dny rozmýšlel, počítal a obracel, — Moric Versteeg na štěstí neumí ani česky, ni latinsky, a ví o nás tolik jako poctivý český soused o Ačínu. Za dva dny Jaromír koupil. Koupil na svůj vrub, nečekaje na mandát z Čech. A neměl haléře v kapse. Kapitán Yrstäl jej objal, — znamenitý muž, napíšu mu bláznivé poděkování — a vyplatil Versteegovi na své zodpovídání 5000 holandských zlatých z lodní pokladny. Jaromír sedl, napsal mi toto dlouhanácké psaní, dal na poštu, dopravil svůj poklad na loď, uložil v bednách, zavřel, kapitán přivěsil úřadní pečeti a vše to dovezeno do Batavie a uloženo u švédského konsula. Tam čekají naše starožitné skvosty na vyplacení ze zástavy, kteroužto zástavou jest — pan Horák. Na Mauritiu pohřbil archeolog fregaty svého adjunkta. Jaromír přihlásil se v Padangu o toto místo jako rukojmě za sumu, české vědě půjčenou. A kapitán Yrstäl mu je udělil, vyměřiv mu krom vydržování roční plat patnácti set korun. Poněvadž pak pět tisíc holandských zlatých rovná se půl osma tisícům korun, jest pan Horák na švédské fregatě „Återlö-are“ na pět let zastaven, nežli odslouží, co za nás vydáno. A možno, že by pět roků odsluhoval a byl vozen po všech mořích, než by se v Čechách sehnala potřebná suma na ujatí objevených českých pokladů. Ale čtverák Jaromír ví, komu psal; ví, že jsem archivářem hraběte Verduga; ví, že hrabě si přeje vydávati tisíce za české starožitniny; ví, že Verdugo považuje za úkol své cti, navraceti této zemi pleny kondottierů z třicetileté války a obzvláště byla-li loupež spáchána souvěrcem a krajanem předka Verdugova, jenž na zničení této země spolu pracoval. V takovém případě nezná hrabě mezí své horlivosti a obětavosti. Včera jsem obdržel psaní a dnes bych již byl na Čížkově, kdyby nebylo protivného pana Hanykýře ze Semina s jeho hloupou výhrou. Zítra odjedu, za měsíc má královský švédský konsul pan Söderblom v Batavii kupní cenu podle kursu ze dne 29. listopadu 1881 převedenou v 5060 rakouských zlatých, a za dva, nejdéle tři měsíce povezu v triumfalním průvodu naše skvosty na Čížkov!“

„A což pan Horák?“

„Inu, pan Horák! co s panem Horákem? Neudal adresu a teď ho hledejme mezi severní a jižní točnou, mezi Madagaskarem a Peru v okolí Australie, Japanu nebo Nového Zélandu! Chtěl býti velice opatrným a byl zbytečně pošetilým.“

„Nenaznačil aspoň směr plavby fregaty?“

„Ani špetem.“

„Snad se tedy vrátí do Batavie ku konsulovi, aby zvěděl, zdali z Čech přišla jaká zpráva?“

„Ne. Konsul pošle za fregatou zprávu o našem vyplacení rukojmě, a tím bude —“

„Nu! Tedy konsul musí znáti přístavy, ve kterých se „Aterlosare“ zastaví!“

„Bohové! Vy máte pravdu, milostivá paní!“

„A pošle-li zprávu kapitánovi, může poslati také náš list za Jaromírem.“

„Arci, arci! Kterak jsou dámy důvtipnější nad nás muže!“

„Zbytečný kompliment, pane archiváři. Jsem toliko prosta archeologické blaženosti, která vás činí neschopným mysliti na co jiného.“

„Pravda. Pišme mu, vy milostivá paní, já, hrabě a především paní Horáková. Pozejtří se vrátím z Čížkova, abych expedoval konsulovi peníze. Připojíme listy. Jak šťastna bude ubohá Louisa!“

„Ubohá! Máte strašnou pravdu, pane Chmelíku. Na paní Horákovou jest trapné pomyšlení! Pořáde bez sebe, a lékaři se obávají smutných následků tyfu.“ Ida ukázala na čelo. „A hošík její ztracen, jakoby ho země byla pozřela!“

„Všemohoucí! Co pravíte!? Vždyť jsem po Vánocích navrátiv se z Čížkova nalezl vaše pozvání k poradě, jak bychom přispěli paní Horákové, která se vyskytla v Praze. Bylo již po úřadě, když jsem o Sylvestru přijel, nemohl jsem k vám, a o Novém roce jsem vás nezastal. A těšil jsem se, že nebude spěchu, když jste se již sama Louisy ujala. A nyní tato zpráva, ne, ne, milostivá paní, nesužujte mne, odvolejte —“

Starý pán byl všecek zsinalý, mluvil bez dechu a v očích stály mu slzy jako hrachy.

Paní Čenská pověděla stručně archiváři, co se v Miličově ulici na Žižkově událo.

„A já otálel, já neletěl k vám! Ale teď! Jedu přímo do nemocnice, já seženu celou lékařskou fakultu k její posteli! Musí ji zachrániti, musí. A vzbouřím všechnu policii na hon za nevinným, sladkým dítětem —“

„Pan Hanykýř ze Semína čeká nejprve,“ chlácholila Ida. „Lékaři činí seč jsou a policii už jsem požádala.“

Ale pan Chmelík nevěřil, odbyl pana Hanykýře slibem zastávky v letu, políbil paní Čenské vroucně ruku a odkvapil.

„Hm, — Drasovský a Xaverie měli přece pravdu. Ten dobrý, starý muž je do Louisy zamilován,“ usmívala se Ida, hledíc za archivářem. „Jaromír si může gratulovat k takovému soku. A já,“ myslila dále, „jsem s mužem na smrt rozhněvána. Na smrt? Ne. Zítra mne Čenský odprosí. A já mu dám nejsladší políbení, jaké mám v zásobě vroucím díkem za jeho šlechetnost. Nemáme co rozhazovati, ale — musilo se tak státi. — Ne k vůli ničemovi Drasovskému, ne, pro Xaverii a okradeného chudáka ... Míti padesát tisíc a za chvíli nemíti nic, nenáleží arci k příjemnostem — —. Eh! Proč mi koupil muž právě tento los? A přece koupil dobře, velmi dobře. — člověk by mohl věřiti bezmála v Prozřetelnost.“ Paní Čenská vyšla do své ordinační síně a nahlédla do předpokoje. „Hleďme, živé duše tu není. Žádnému se nechce obtěžovati ani mne ani Čenského. Hodní lidé. Radost, jak zdravotní stav se polepšil. Vymeteme zase dno své spořitelny. Ukládáme do ní dnes, abychom zítra měli z čeho bráti. — Hm, což, abychom se ohlédli přec po nějakém stálém příjmu? Gisela projevila ochotu, opatřiti nám léčení ve své továrně, rozdělila bych se s mužem o ženský a mužský materiál — — nevděčná práce, daleké cesty, avšak — nouze láme železo —“

(Pokračování.)

Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém.

Napsal Dr. *Fr. Krsek.*

(Pokračování.)

V předcházející části hovořili jsme o Afroditě a Erotovi jako o zosobněných zástupcích a původcích lásky. Mimo to však přehojně jest míst, kde mluví básníci antičtí o lásce vůbec jako o poměru mezi dvěma milujícíma se dušema. Přirozeno ovšem, že tytéž asi vlastnosti a tatáž působivost, jež připisovány zosobněným těm bytostem, přenášeny také na poměr ten vůbec, a v této příčině došla láska mezi starověkými básníky ctitelů, velebitelův a vyznavačů velmi mnoho. Všichni, ať již s jakéhokoli stanoviska, ideálního či méně čistého, na věc pohlížejí, v tom se snášejí, že láska pro život lidský má význam veliký, ano mnozí z nich zcela nepokrytě prohlašují, že život lidský bez lásky není ničím leda břemenem, a zvláště pak stáří, jakožto doba lásce již nehrubě příznivá, nad pomyšlení jim jest protivno. Mimnermos hrozí se myšlénky, že by měl sestárnouti a nemilovati, dokud čas k tomu jest příhodný, a zpívá truchlomyslně:

Čím je život, či jakáž tu radost, kde není blaha lásky?
Kéž zemru, když bych touhy neměl v srdci více
po slastných podarech, ni po lůžku a lásce tajemné!
Příliš kvapně totiž růže mladosti padá
rovně mužům i ženám. A po té stáří když nadejde,
bídákem škaredým, strastiplným učiní.
Pak stále v ňadrech záhubná péče ho týrá,
slunce libý paprsek více oči netěší.
Jest protiven chlapcům a nemá již úcty u ženských
Tak velice smutnou bůh učinil starobu!

A sentimentalní Mimnermos byl ve příčině lásky a požívání jí u básníků pozdějších na slovo vzat; ne nadarmo praví o něm Propertius, že má Mimnermos pro lásku větší důležitost nežli Homeros. Propertius pak jest zrovna takovým lásky prorokem a pěvcem jako Mimnermos, važně dávaje napomenutí krajanům svým: Milovati nutno, dokud lze, raději dnes nežli zítra; neboť zítra osud může ukončiti život náš a síly naše pohynou a opreh ají jako lístky z věnce květinového opreháva ji.

Tak dokavad přeje nám to osud, láskou zraky syťme:
jednou noc dlouhá přijde a den pomine!

Z tohotéž ohledu také Tibullus má se k dílu a trhá růže lásky, dokud kvetou; opadajíť s věkem mladým a pak bude všemu konec.

Mne zmoženého lépe víží jen pouta děvenky;
tak tu sedím, vrátný jak ve tvrdých veřejích.
Chvály, ó Délio má, nedbám; jen bych mohl býti
tobě po bok, žádám. Ať mne zovou lenochem!
Kéž tě vidím, až poslední mi nadejde hodinka,
slábnoucí i rukou zmíraje kéž tě držím!
— — — — — — — — — — —
Nuž dokavadž osudem nám přáno je, tak se milujme!
Všaktě nadejde i nám smrt brzo temnohlavá;
též líné stáří připlazí se, a pak nepodobna
láska a úlisnost pro hlavu jest šedivou.
Hleďme si lásky nyní něžné, když lámati zámky
bez studu, když v hádkách příti se ještě těší
V tom jsem já vůdcem zmužilým i vojínem — — —

Na jiném pak místě táže se Tibullus sama sebe: Co by mi prospělo odpočívati na tyrských poduškách, kdybych neměl šťastné lásky a měl noc probdíti nářkem? Pak by mi ani prachové peří ani květované koberce ani mírné bublání vody nemohlo na zraky mdlé přivábiti spánek. —

V písních národů všech bývá dále při příležitosti opěvána všemohoucnost a síla lásky. Láska mimo to jest dárkyní blaženosti, ale zároveň dárkyní nepokoje, ano hotového šílenství, jakož Anakreon dí, že „lásky kostkami (= hrou, zábavou) jest šílenost a bouře“. A jakž by neměla láska působivosti mízi v člověka, kdyžtě Sapfo ku př. mluví i o lásce stříbrné luny, a moci lásky ve světě všechno všudy jest poddáno! A tak ta láska, kterou Sapfo nazývá „sladkobolnou, slova matoucí, strastí dárkyní“, která Alkmanovi „sladce srdce rozehřívá působením Afrodity“, a kterou Anakreon „opojen jsa se skály leukadské v siné mořské vlny vrhnouti se chce“: stala se pěvcům všem oblíbeným, ano i nutným předmětem jich písní. Anakreon jako mocnými doušky víno také „lásku pije“, až konečně sám v pochybnostech nepokojně přemítá: „miluji a nemiluji — šílím a nešílím“. Podobně i Říman Catullus jednou dí: „Miluji a nenávidím. Snad se tážeš proč? Toho sám nevím, ale cítím, že tomu tak, a že snáším hotová muka.“

Ano i bojovný a drsný Alkaios, jenž pro záležitosti veřejné a nepokojné poměry domácí, jichž v přední řadě se účastnil a lásce v srdci svém místa nedopřával, přece jenom podlehl moci toho kouzla zamilovav se vášnivě, ač ostýchavě, do krajanky své, básnířky Sapfy. Nevěda, jaké odpovědi se mu dostane, nedůvěřivě oslovuje v jednom zlomku spanilou pěvkyni:

„Ty světice Sapfo, temnokadeřná a sladkosmavá! Chtěl bych cos říci, avšak stud mi v tom brání.“ Nato odpovídá mu Sapfo odmítavě:

Kdyby šlechetné tvé bylo smýšlení,
a ústa tvá cos zlého nechystala:
pak bys studem zraků nesklánĕl,
však řekl bys mi nyní, co slušno.

A což máme říci o Sapfě a lásce její, o té pěvkyni, jejíž vášnivá láska takořka pořekadlem se stala? Ji mohutnost citů zaváděla tak daleko, že přecházela meze dle našich názorů ženě a povaze její vytčené. Ona vyslovuje zcela bez obalu:

Drahá matinko! Nelze na stavu mně pilně tkáti.
K milenci toužit jen mi mocně káže Afrodita.

V noci pak, kdy sama již citům svým jest ponechána, touží: „Zašla luna, zašlo souhvězdí kuřátek; jest půlnoc. Čas již uplynul — a já tu samotna odpočívám.“ Podobné přiznání učinil také Krinagoras mytilenský, že prý nepokojně na lůžku sem tam sebou zmítaje, nezažije spánku, nýbrž unavení. A také Catullus stýská si, že mu láska nedává ani jísti ani spáti; zmítá prý sebou na lůžku, dychtivě čekaje světla denního.

Na jiném místě obrací se Sapfo prosebně k Afroditě s těmito slovy: „Přijď, o Kyprido! Ve zlatých číších podej mi svého nektaru připraveného ku rozkošem hostiny pro přátely tvé i mé!“ Sapfo arci schopna jest také žárlivosti a netají se jí nikde. Voláť ku př.: „Jaká to pobláznila mysl tvou selka, která ani nedovede vlečku nad kotníky za sebou si říditi?“ Láska, jaro srdce ženského, jest u Sapfy předmětem skoro všech její písní; obírajíť se vesměs jednak city milostí vzbuzenými, jednak životem a snahami dívek neprovdaných, jednak vztahují se ku svatbě a manželství. Vrcholem štěstí při lásce jest Sapfě, může li milenec u milenky své trvati a jí naslouchati. V jedné písni závidí dívce jakési, že se jí toho blaha dostalo, a krásně líčí, jak mocný nepokoj a proud citů pohled na ty dva šťastné lidi v ní probouzí:

Ten mi muž božsky blaženým se býti
zdá, přede tváří tobě jenž sedává,
zblízka naslouchat moha z úst tvojich tu
slov zvuku sladkých
s úsměvů vnadou. Věru toť že srdce
v útrobách mojich vzrušilo mně silně.
Jak tě já zočím: tu mi náhle řeč má
v hrdle uvízne.
Též jazyk v ústech zlomen, údy pak mi
jemně rozbíhá se oheň najednou,
a zrakem nezřím ničeho, zněním též
sluch mi zalehne.
V krůpějích chladných řine pot se po mně.
Já celá se chvím, zsinalá co tráva
jsem, ba málem bez dechu mrtvolou již
zdám se ti býti.

Básničky této užil římský básník Catullus, přeložil ji a pěje, kterak naň působí, spatří-li milenku svou Lesbii:

Dřevění v ústech mi jazyk; tělem žár
ostře mnĕ proudí, a v uších obou mi
cos hučí zvláštním šuměním, a zrak můj
temno pokrývá.

Také himerský básník Stesichoros spracoval ve zpěvech svých dvě pověsti, jež byly dolíčením moci lásky. Krásná Kalyke zamilovala se do junáka Enathla a prosbu vznesla k Afroditě, by působením jejím láska Kalyčina od Enathla byla opětována, a aby za ženu si ji vzal. Avšak Enathlos ji zamítl, načež nešťastná Kalyke s leukadské skály do moře se vrhla. Druhá pověst opětovala trýzeň lásky dvou milenců, Rhadiny a Leonticha, kteří od tyranna korinthského byli usmrceni.

Archilochos také připomíná účinku lásky, pěknými slovy líče, jak první spatření půvabné děvy srdcem jeho hnulo; vždyť i starcem ten zjev by mocně hnul:

Svěží si myrtu v ručce nesla své
i růže vonné květ, a temný vlas
tulil se hojně k šíji — však i kmet
by lásky žárem vzplál!

Jiný básník, přenechávaje války a boje všem jiným, kdož k tomu mají chuť, zpívá o porážce, jakou on utrpěl; ale nebyli to pěšáci ani jezdci ani lodi, kdož ho na hlavu porazili — bylo to dvé mocných očí. A tenže básník, věze již zcela ve sladkých poutech lásky, ze srdce překypujícího vyslovuje přání za přáním, jichž všech jest cílem, aby co nejúže spojen byl se svým miláčkem: chce býti zrcadlem, by dívka jeho v něm se shlížela; chce býti rouchem, jež ji přikrývá; chce býti vodou, v níž se tílko její koupe; chce býti balsámem, jímž se natírá; chce býti páskou na ňadrech, perlou na šíji její — ano chce býti i střevíčkem, v němž milenka jeho chodí. A plně zajisté ledakdo z nás přisvědčí zkušenému toho pěvci starověkému, když praví, že milovati jest zle, nemilovati jest také zle, ale obého horší že jest milovati a nebýti milovánu na vzájem.

Anakreon, pěvec lásky, vína a zpěvu, zvykl a podlehl lásce ve svých mladých letech takovou měrou, že se jí ani ve stáří vzdáti nemohl, o čemž na velmi mnohých místech se zmiňuje. Přirozeno arci, že nad ním starcem láska opravdově moc svou mohla osvědčovati, ale že již více štěstí v ní neměl; dostaloť se mu často odbytí k vůli jeho šedivým vlasům. On, jenž přece dříve „ustřiženou kadeř hebounkých vlasů dívčích“ v šetrné měl památce; jenž vždy ochoten byl „libeznou uchopiti loutnu, aby píseň zazpíval roztomilé děvě“; jehož „duši láska jako vozataj stále řídila“: ten pěvec nyní nucen jest s povzdechem říci o zrádném Milkovi: „Jakmile zřel, že vousy na bradě již mi šedivějí, pominul mne, a zlatá křídla nesla ho dále.“ Ovšem vrátil se snad ještě někdy k němu potměšilý Eros, ale jen proto, aby nejvýše šašky si stropil ze zamilovaného kmeta. Tak praví týž básník sám:

Po mně míč nachový hodiv
zve Milek s kadeří zlatou,
bych se s tou pobavil děvou
ve střevíčku barevném.
Ta však ze vznešeného jest
Lesbu; můj šedivý vlas již
víc ji vábiti neschopen;
tať nyní po jiném zří.

I daří se teď starému Anakreontovi zle. Voláť sice: „Vyslyš mne, starce, dívko lepovlasá, zlatorouchá!“: dokazuje, že by vlastně jeho bílé vlasy a její svěží červená pleť zcela pěkně se doplňovaly, jakož „ve věnci také libezně připlétají se bílé lilie k červeným růžím“, a ubezpečuje, že arciť „jest vlasy svými starcem, avšak mysli a srdcem jinochem“: všechno marno. Láska jeho nedochází opětování, ba spíše ještě dostane se mu někdy výsměšného zamítnutí, proti kterémuž básník zase se svého stanoviska ohražuje se touto písní:

Říkávají mně ženské:
„Anakreonte, stár jsi!
Zrcadlo vezmi — pohleď,
vlasů nemáš již žádných,
již jest lysé čelo tvé.“
Nevím, zda ještě vlas mám,
aneb s hlavy zdaž sešly;
avšak tolik vím jistě,
že starci přísluší se
tím víc radost a žerty,
čím blíže jest své Sudby.

Ani Sapfo Anakreontovi starci nepomáhá, neboť ona takové zamítnutí úplně schvaluje; onať také v jednom zlomku na to upozorňuje, že mladý muž jenom hodí se zase ku mladé ženě. Nu, a což tedy zbývá činiti básníku-kmetu? Aby aspoň nějakou útěchu měl, počítá všechny své lásky, ovšem že řádně při tom přeháněje jako Leporello v Don Juanu:

Stromův umíš-li listí
udat mně počtem všechno,
vlny spočíst-li taktéž
umíš v moři v celinkém:
tož pak tebe svých lásek
já účtařem si určím.
Z Athen dvacet nejdřív mně
napiš, jiných pak patnáct;
potom z Korinthu vezmeš
celé mně houfy dívek —
v zemiť to jest achajské,
ve vlasti žen překrásných.
Pak z Lesbu tam vypočítej
a zrovna též z Ionska
a z Kárie k Rhodijským
dvakrát tisíc mně dívek.
„Co díš?“ — Lekáš se snad již?
Z Kanóbu ještě lásky
a Syrska jsem nečítal,
z požehnané ni Kréty,
v jejížto městech láska
slavnosti odbývá si. —
Než jak sečítat chtěl bych
až z těch krajův za Gády
a z Baktriův a Indův
milenky srdce svého?

Nešťastnému milenci, jakož Tibullus žádá, nikdo nemá se smáti. Na posměváčky takové již také velmi často došlo: třeba ve stáří svém pak rádi ještě skládali řeči lichotné, zpívali hlasem třesavým, vlasy si ozdobovali a u dveří děvčat dychtivě, ale marně, čekali.

Láska, jež člověka stihne, jest věru skutečná nemoc, jejíž účinek jest ohromný, ale léku proti ní není. Na to touží Propertius:

Každičká lidská se bolest přece léky konejší:
láska jenom jediná nechce se dát vyhojit.

Týž praví jinde ve smyslu podobném: Láskou chorý nehledá lékaře, nehledá měkkého lůžka; jemu neškodí žádný nečas ani povětří; jemu nepomáhá ani léčebná bylina ani svařené traviny: vždyť příčiny a rány lásky napadají člověka úplně tajně po stezkách skrytých. Avšak Theokritos, básník zpěvů pastýřských, domnívá se, že přece aspoň nějaký prostředek proti lásce vynašel. Začíná jednu svou idyllu:

Nikio můj, myslím, že jiného není proti lásce
ni prostředku, aniž nějakých prášků nebo masti
než Pieridky (— Musy — zpěv).

Na to žertovně líčí, jak neohrabaný a neúhledný Kyklop Polyfemos, zamilovav se do spanilé nymfy mořské Galateie, ji na břehu mořském pěje a zpěvem si ji nakloniti hledí. Ku konci dokládá se:

Tak tedy pásával Polyfemos svou boje lásku:
zpíval — a lépe činil, než aby zlato lékaři dával. —

Již svrchu dotčeno, že moci lásky také bohové podléhají. I varuje žertem Tibullus Marta, silného boha války, ať se nedá přemoci, až spatří sličnou Sulpicii:

Sulpicia v svátek tvůj krásna ti, Marte přemocný!
Sám si na ni přijdiž, máš-li rozum, pohledět!
Snad tě Venus dovolí, ale dej si pozor, ty siláku,
ať ti ku hanbě potom zbraň nepadá podivem!
Té ve zracích, láskou kdy se jí bohy soužiti zachce,
rozžehl dvé blesků syn Venušin divoký.
Cožkolivěk ta koná a nohou svou kamkoli pohne,
vnadnost ji krášlí kradmo za ní se berouc.
Rozpustí-li si vlas — volné vlasy velmi ji krášlí;
vlas-li češe — sčesaný ji zase úcty dodá.
Rozplamení, v nachové ať již sobě říze vychází,
rozplamení, v sněhovém rouše-li vyjde si ven.

A skutečně dostačí dle Propertia ku mohutnému vznětu lásky třeba jenom první pohled. Jeho dobyla si lepá Cynthia také nějakým mocným kouzlem, načež opojeny maje smysly volá:

Kdož tě vidí, prohřeší se; a ten, kdo tě nikdy neuzřel,
tužby nemá. Hříchův jsou tedy vinny oči.

* * *

(Pokračování.)

Srdce básníkovo.

JEAN RAMEAU.

Byl večer chmurný, dusný, ospalosti plný,
na lemu nebes, jenž byl roveň krčmy stropu,
červánek rozlil svoje purpurové vlny,
tvář nebes jak by nesla rudou šavle stopu.

A nikde ptačí ples a nikde zašustění,
kol všecko spalo bez plesu a světla, čněly
pod nebem olověným lesy v chmurném snění,
jak vážné stromy jich by byly zkamenělý.

Tu náhle tragické a těžce krvácejíc,
z těžkého mraku, který podobal se štítu,
hle, slunce vypadlo, jak čelo ranou zejíc
by s popraviště kleslo v prostor v srázném kmitu.

A v jeho svitu všecko svítilo a pělo,
zem hrobové své ustrnutí zapomněla,
a velké hosana jí z ňader k slunci spělo
i byla kathedralou, jež se dýmem tměla.

A moře v dáli jako plásty medu plavé
se vzpjalo k slunci s vln svých rozpěněnou hřívou,
strom každý k němu větve vzpjal, křik: Ave!
v své ruce listnaté mu tleskal bouří divou.

Buď sláva slunci! Velké, celé zkrvácené,
jak zvolna v zářícím svém zapadává nachu,
jak vladař zastaví se, jemuž rozbouřené
se koří davy plesem jásajíce v prachu!

Tak rudé krví slunce zapadalo tiše
a krve valily se za ním celé pruhy,
že každý mraků cár kol něho v rudé pýše
plál jako koníci a horké krve struhy.

Co krve roztržený měch tak teklo v sady
a na hory a lesy zář svou rozlévalo
a doly zatopilo rudou mlhou všady,
že kol se všecko v krvi potopené zdálo.

I krvácelo, v krev, hle, tavilo se kolem,
i krvácelo, vzduch že krvavé byl moře,
i krvácelo stále horem, polem, dolem,
však jásot orgie zněl šírem po prostoře.

V ples, rej a tanec zvířata a keře!
Ó hosana vy sněti nachem obetkané,
čím krvácí víc slunce, jak se k sklonu béře,
tím větší jásot vstříc mu z ňader země vane.

A když jsem zřel to velké slunce klesající,
jak po dne pouti v mraku hlubinu se ztrácí,
o srdci pěvce snil jsem, hvězdě zpívající,
svět jemu tleská rovněž jen když vykrvácí.

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

Na vojně v stepi.

Od *J. A. N.* — Z ruštiny přel. *F. Marjanko*

(Dokončení.)

Přiblížil jsem se opět k otvoru a rozhlížel se po okolí v naději, že spatřím Zulejku. Ale nikde neviděl jsem tváře jí podobné. Kde asi byla? Jaké starosti zdržovaly ji na druhé straně pevnosti? Hleděl jsem za pahorky, nad které vyčnívaly hradby, minarety a věže, s nichž Tekinci pilně pozorovali každý pohyb vojska ruského. Ale nikdo z té strany nepřicházel. Unaven klesl jsem opět na slámu. Bylo mi třeba oddechu a síly mě opouštěly. Po dlouhé době opět jsem se vzpřímil a vyhledl skulinou. Tenkráte kráčely po rozdupané cestě dvě ženy s břemenem na hlavě, provázeny sličným, asi čtyřletým děvčátkem, které se chytalo za oděv své matky. Ženy šly volně a byly zabrány v hovor.

„Nechystáš se tedy na cestu?“ ptala se jedna z nich, sestupujíc s pahrbku. „Nebojíš se tu?“

„Do poslední chvíle jsem tu zůstala, proč bych se bála?“ odvětil známý mi hlas.

„A slyšela jsi, co se mluvilo na tržišti? Lid nechce déle čekati. Rusové se všech stran sevřeli pevnost a jestliže opět počne střelba, zničeny budou poslední naše kibitky. Z Mervu pomoc nedochází a vnikne-li nepřítel do pevnosti, bude pozdě pomýšleti na spásu.“

„Neslyším, co mluví bázlivci, mně stačí slovo Buzulajovo a jeho náčelníka,“ pravil druhý hlas.

„Budeš toho litovati, Zulejko.“

„Litovala bych, kdybych ve stepi slyšela, že je Buzulaj zabit nebo raněn a že mu nejsem po boku.“

„Což ty mu můžeš pomoci?“

„A nepomáhaly jsme my do poslední chvíle? Kdo opatřuje bojovníkům potravy, kdo ošetřuje nemocné a raněné, kdo čistí zbraň, ostří šavlice, než my, ženy? Bojují-li mužové a zvedá se každá ruka na obranu země, bylo by hanbou ženám, aby utíkaly.“

Hovořící ženy kráčely kolem sklepa. Poznal jsem vážnou a ráznou tvář Zulejčinu.

„Nuže?“ volaly jim vstříc ostatní ženy.

„Karavana vydá se na cestu v noci,“ pravila družka Zulejčina.

Ženy a děti obstoupily obě ženy a počaly se jich vyptávati. Brzy povstal takový povyk, že nebylo slova rozuměti. Zdálo se, že většina shodovala se s náhledem, že je třeba spasiti se útěkem, a že bylo málo těch, kdož více pamatovali na pozůstalé, než na svou vlastní spásu. Sobectví je právě tak vlastní divokým národům, jako civilisované společnosti. Zulejka složila břímě své na zem a dívala se zamračeně na ostatní ženy.

„Mužové s námi nepůjdou?“ ozval se z tlupy pronikavý hlas.

„Nevíme. Mulla nechce je propustit. Lid shromáždil se a radí se na náměstí. Náčelníci radí ještě k poslednímu výpadu.“

„Výpad nám více neprospěje. Kdyby bylo lze nepřítele přemoci, dávno by jej byli přemohli a od Geok-tepe odehnali. Proti Allahu se nevzepřeš. Allah dopouští zkázu naší země, proti tomu nelze se brániti.“

„Ale jak se vydá karavana na cestu bez vudců a stráže? Třeba vyžádati si aspoň část bojovníků,“ ozvala se jiná žena.

Nespouštěl jsem oči se Zulejky, jež mlčky stála na pahorku a drzíc dítko za ruku, poslouchala. Tvář její jevila chladné opovržení. Připadalo mi, že tento hovor a chvat ji rozčilovaly a že nechtějíc opustiti pevnost, jedná z příčin velmi důležitých. Dva- či třikráte zabloudily oči její také směrem ku sklepu, v němž jsem byl ukryt, což mi bylo pohnutkou, že jsem spěšně odvrátil se od skuliny a ulehl zase na lože.

Karavana byla již dávno odcestovala a velbloudi váhavým krokem odešli, když se dvéře sklepa otevřely.

„Jedl jsi již dnes?“ ozval se hlas Zulejčin.

„Ano, a cítím, že se pozdravuji,“ odvetil jsem.

„Můžeš-li, vstaň.“

Opřel jsem se o stěnu a vstal.

„Můžeš jíti?“

„Nevím — nohy se vzpírají.“

„Vyjdi ze sklepa, uhlídáme.“

Vyšel jsem ze sklepa a vstoupil na kyprou zemi. Venku ovanul mě noční chlad.

„Potácím se ještě, ale cítím, že se brzy zotavím.“

„Hleď se zotaviti, neboť opustíš sklep a vrátíš se ku svým.“

Pohledl jsem nedůvěřivě na Zulejku, jež pokojně stála přede mnou.

„Vykonala jsem svou povinnost, již mi prorok uložil, za skutek milosrdný odměnila jsem se stejným milosrdenstvím. Jsi živ a zdráv a nebude ti brzy třeba pomoci. Odvedu tě do ruských zákopu a tam se rozloučíme. Naději se, že nás nezradíš?“

„Mohla bys ještě pochybovati, Zulejko? Mohla bys mi nedůvěřovat?“

„Věřím ti. Ostatně i kdybys nás zradil, Rusové sotva by ze zrády tvé těžili. U nás zůstali pouze džigitové a ti se nevyhnou boji krvavému a snad poslednímu, kterým se rozhodne osud naší země.“

„Bůh tě ochraňuj, Zulejko! Nechť chrání tebe, Džami i tvého chrabrého Buzulaje!“

„Jsi připraven?“

„Ano.“

Zulejka zahalivši mne ještě do dlouhého pláště, vzala mě za ruku a odváděla k příkopu, jenž byl naplněn zbytky kibitek, dříví a různého náradí. Dále vedla nás cesta kolem roviny, na níž náčelníci tekinští a lid odbýval své porady. Prošli jsme za tmy noční šťastně řadou polorozbitých kibitek až k valu, za nímž sedělo několik ozbrojených Tekinců. Zaslechnuvše kroky, ohledli se a vykřikli.

„Jsem Zulejka, žena Buzulajova,“ odvětila pokojně Turkmenka.

Bojovníci nás propustili. Vedle náspu setkali jsme se s celou tlupou jezdců, již se vraceli z obhlídky. Zu-

lejka rychle zavedla mě za násep a čekala, až jezdci odklusali.

„Shromáždili se bojovníci na tržišti?" tázal se jezdec v čele.

„Posud se nesešli, ale chystají se," odpověděla Zulejka.

„Karavana odešla?"

„Odešla nedávno."

„Na cestě se s nikým nesetkají, neboť nepřítel z ležení nevychází."

„Odešli pokojně, provázeni muži a bojovníky," podotkla jízlivě Zulejka.

„Tedy i muži opustili pevnost?"

„Našli se dobrovolníci."

„Proklatí! Kterak mohl mulla vojíny poštěti?"

„Nejsou vojíni, kdož se od rodin a svého jmění nemohou odloučit. Několik loupeživých vlků nerozmnoží sílu lvího doupěte."

„A kde je Buzulaj?"

„Buzulaj a jeho tovaryši připravují se k boji. Srdce jich je zkaleno jako železo a ruka neumdlena. Pokud geoktepenští džigitové jsou na svých místech, bude Buzulaj s nimi."

Jezdec švihl koně a tlupa odklusala. Zulejka vzala mě opět za ruku.

„Nechť se Rusové potýkají sebe udatněji, tenkráte nastává jim boj tuhý," pravila cestou jaksi hrdě. „Rusové spoléhají ve všem na svou zbraň — uhlídame, mnoholi svedou, až se setkají se samými delibaši, lidmi, kteří se rychle vystřelené kule nebojí."

Zulejka kráčela tak bystře, že jsem jí sotva stačil.

„Jsi unaven?" tázala se, uhodnouc příčinu mé váhavosti.

„Ne příliš," odvětil jsem s přetvářkou. „Ale je tma přílišná a nevidím."

„Vždyť se již rozednívá. Opři se o mne, cesta je daleká a čas drahý."

Obešli jsme násep a sešli do úžlabí, až jsme se octli u potoka, jehož břeh pokryt byl hustým křovím. Zde jsem stanul. Na čele vyvstával mi studený pot a nohy mi klesaly.

„Chceš si odpočinout?" tázala se, vidouc, že klesám k zemi.

„Nemohu dále," odvětil jsem, pozbývaje vědomí.

„Domnívala jsem se, že jsi se zotavil, ale klamala jsem se," pravila Zulejka. „Ale co nyní počít?"

„Vrať se do pevnosti a ostav mě. Pokusím se, abych se dostal do ležení."

Zulejka pokrčila ramenoma.

„Nelze, tekinští jezdci by tě zabili."

„Nevidím nikoho."

„Ale přijdou. Místa toho nikdy neminou. Hleď přemoci svou slabost."

Snažil jsem se povstati, ale při prvním kroku sklesl jsem opět do trávy.

„Opusť mě, Zulejko," zašeptal jsem. „Učinila jsi, co bylo lze, vše, co vděčnost žádala. Teď však mě zůstav mému osudu."

Zulejka sehnuvši se pohledla mi pátravě do tváře. Potom vzpřímivši se, rychle chvátala nazpět k náspu. Svěsil jsem hlavu a zmocnila se mne úplná lhostejnost. K uchu mému doléhaly sice rozličné zvuky, ale nebyl jsem s to, ani hlavu pozvednouti. Brzy počala mnou opět lomcovati zimnice a bolest na hlavě se vracela. Mezitím vystupovala již na nebi rudá zoře věštící blízký den. Z mrákot vyburcoval mě po dlouhé době dupot koňský, kolem vody mihl se stín a než jsem se vzpamatoval, stanul přede mnou. S úžasem spatřil jsem opět Zulejku, velkodušného, krásného mého ochránce.

„Rychle," pravila Zulejka. „Napij se kumysu a vyšvihni se na kůň."

Protáhl jsem mlčky ruku a osvěžil se douškem z nádoby.

„Nevzdala jsi se posud úmyslu na mé zachránění?"

„Dobrý skutek nutno provésti do konce. Jen bázlivec leká se překážek."

Vyšvihl jsem se násilne na koně, načež Zulejka vzala koně za uzdu. Cesta vedla skalnatou dolinou, podobnou propasti, jejíž půda rozryta byla koňskými kopyty. Za úžlabinou podél ruských zákopů prostírala se obšírná rovina, porostlá stromy, jejíž jednu část byli Rusové vykáceli. Zulejka mlčky ukázala mi ono místo.

„Jsme již na blízku?" tázal jsem se.

„Ano, projdeme lesem," odvětila šeptem, jakoby sama určitě další směr cesty neznala.

Za malým vrchem vedla obtížná lesní cesta, namnoze zahražená vykácenými stromy. Zulejka berouc se napřed, bedlivě se ohlížela, jakoby každé chvíle čekala, že ze křoví vstoupí jí do cesty tekinský vyzvědač. Již se rozednívalo a mezi stromy bylo viděti z daleka pole, na němž musil se nalézati zdravotní náš sbor.

„Znáš krajinu?" tázala se Zulejka.

„Znám; odtud vede cesta do Jagan-Batyrkalu."

„Ano. Urazíš sám ostatní část cesty?"

„Pokusím se o to. Aspoň pomoc bude na blízku."

Zulejka na okamžik se zamlčela.

„Seskoč tedy s koně. Zde se rozloučíme a rozejdeme."

Slezl jsem s koně.

„Osud svedl nás nenadále již dvakráte, dost možná, že nás svede do třetice," pravil jsem, nevěda, co mluvím, neboť srdce mi bušilo. „Smím se nadíti, Zulejko, že mi zachováš bratrskou vzpomínku?"

Zulejka upřela na mne své černé oči a zavrtěla hlavou.

„Zulejka nemá bratří, nepřítel její země je jejím nepřítelem," pravila, opírajíc se o koně. „Dluh můj je zapraven, co chceš více? Srdce není kámen, aby na věky zachovalo nahodile na něm nakreslený obraz . . . Buzulaj, Džami a rodina vyplňují celé srdce její."

Zulejka se obrátila a vzkočila na kůň.

„Ještě několik set kroků a budeš mezi svými. Buď šťasten, Ruse, k tobě jedinému nechovala jsem nepřátelství. Budoucnost je v rukách Allaha, jenž vládne srdcem naším."

Turkmenka trhla uzdou, kývla ještě hlavou a zmizela v lese, prve než jsem mohl pronésti slovo. Stál jsem jako přimrazen, ohlížeje se, objeví-li se opět květnaté roucho Zulejky, objeví-li se opět malá její postava. Konečně vydal jsem se na další cestu, snaže se dojíti až tam, kde se nalézaly stany zdravotnické. Dovleknuv se až k místu, s něhož bylo viděti již vlající prapor ruský, sklesl jsem na zemi, abych si odpočinul. Po delším odpočinku opět bral jsem se dále, až jsem prošel celé prostranství.

Když jsem vstupoval do ležení, ozval se za mnou děsný výbuch, který zachvěl všemi útrobami mými, tak že jsem sklesl k zemi. Ohledl jsem se a oněměl úžasem... Z východní strany Geoktepe zvedal se vysoký sloup hlíny a dýmu; brzy také ozvaly se výstřely na znamení, že útok byl zahájen.

Nevím, jak dlouho trvala střelba, pamatuji se jen, že po střelbě nastalo ticho, hrozné, významné ticho, jež věstilo počátek boje se zbraní v ruce, v němž zápolí nepřítel s nepřítelem a krev potokem proudí se po zemi. Kdo se neúčastnil takového boje, nemá ponětí o něm; zde nerozhoduje více strategická obezřelost, převaha, duchaplnost — zde je vše stínem, vše ustupuje do pozadí a zde rozhoduje jen odvaha, osobní statečnost a junácká neustupnost. Nanejvýš rozčilen rozpřáhl jsem ruce směrem k bojišti a pozbyl smyslů.

Uplynulo mnoho dní, než jsem nabyl opět vědomí. Nebezpečná nemoc upoutala mě na lůžko, až konečně mládí zvítězilo nad smrtí. První krok můj, jakmile jsem opustil lůžko, vedl mě do Geoktepe, abych vypátral, co se stalo se Zalejkou, Buzulajem a malinkou Džami. Ale nikdo z tovaryšů nemohl mi podati žádoucí vysvětlení. Geoktepe bylo dobyto; Tekinci u velikém počtu byli zajati, přemnozí také uprchli a padlí byli dávno pohřbeni. Hledati jich dále a pátrati po nich nebylo u koho a kde.

FEUILLETON.

Jezero Moerisovo.

Doba naše nespokojuje se poznáním života starých národů kulturních ze zachovalých zpráv současných autorů, nýbrž hledí, kde to jest poněkud možno, přesvědčiti se také vlastním názorem o pravdivosti těchto zpráv, pokud i nyní ještě — po tisíciletích — kontrola taková na základě porůzných zbytků dávno zaniklého života jest možná.

Každému tanou zajisté na mysli práce a úspěchy Schliemannovy čelící k objasnění heroické doby řecké, jak nám ji vylíčil nesmrtelný Homér v Iliadě.

Ale také zprávy starého, etihodného dějepisce, *Herodota*, docházejí nyní častě kontroly a tím — budiž to ku cti Herodotově uznáno — i svého potvrzení. Nalezenyť ku př. a změřeny zbytky velkolepého *vodorodu*, jímž přiváděla se voda městu *Samos*. Měření ta ukázala, že Herodot ve své zprávě (v třetí knize, kap. 60.) velikost díla toho nijak nenadsazoval. Podobného potvrzení docházejí nyní, jak se zdá, zprávy tohoto dějepisce o *jezeru Moerisově* v Egyptě. Herodot popisuje toto jezero založené Amenemhou III., jejž Řekové Moirisem zvali, v 149. a 150. kapitole knihy druhé. Dle něho mělo jezero to obvod 3600 honů čili asi 640 kilometrů (85 mil!) a v nejhlubším místě bylo v něm na 50 sáhů (as 90 m.) vody. Uprostřed jezera stály dvě pyramidy 100 sáhů (180 m.) vysoké nesoucí na svých temenech kamenné kolosy sedící na stolcích. Jezero to bylo napájeno vodou z Nilu zvláštním průplavem a sloužilo za zásobárnu vodní, která v době vysoké vody přebytek vod v sebe pojala a v době nedostatku zásoby své opět vydávala. Výtěžek z rybolovu v tomto jezeře plynul do pokladny královské a obnášel dle Herodota 800—250 zl. *denně*. Pobliž jezera toho stával pověstný *labyrint* se svými třemi tisíci komnat. O založení jezera dodává ještě Herodot, který byl tím překvapen, že nikde neviděl stopy po vykopané zemi, že dle zpráv Egypťanů vykopaná země byla házena do Nilu a řekou odplavena.

Místo, kde jezero Moerisovo se prostíralo, jest co do polohy povšechné nepochybné. Ležíť na levém břehu Nilu jižně od Kahiry, tam kde nyní při jezeře Birket-el-Karun[1]) rozkládá se úrodná oasa El-Fajum.[2])

Zajímavo jest, že v tato místa klade se též poloha města Fitom (Pithom), o němž čteme v druhé knize Mojžíšově,[3]) a země Gošen (v našich starších překladech bible „Gesen"), kterou daroval Farao Josefu a rodině jeho, řka: „V nejlepším kraji země této usaď otce svého a bratry své; nechť bydlí v zemi Gošen."[4])

Avšak, ač o poloze bývalého jezera sporu nebylo, nesrovnávaly se přece úsudky o jeho velikosti se zprávami Herodotovými. Mnozí egyptologové, mezi nimi ku př. slavný Wilkinson, domnívali se, že staré jezero Moerisovo bylo totožné s nynějším jezerem Birket-el-Karunským, jehož rozsáhlost jest arci poměrně nepatrná. Když pak r. 1842 inženýr Linant de Bellenfonds v okolí Fajumském provedl některá měření, dospěl k úsudku, že staré ono jezero bylo větší, přece však přisuzoval mu obvod pouze 75 kilometrů a největší hloubku vody as 2 metrů. Jevily se tedy i tu míry Herodotem uvedené přílišnými.

Roku 1879 ujal se této otázky americký egyptolog Cope Whitehouse a věnoval studiu celé krajiny pobliže jezera Karunského několik let pilné práce. Že obíral se současně zkoumáním jiných zbytků vzdělanosti egyptské v těchto místech — na př. labyrintu — jest přirozeno, nás však zajímají zde pouze úsudky, k nimž dospěl ve příčině jezera Moerisova a jež s vlastními jeho nářtky byly nedávno uveřejněny v anglickém listu technickém „Engineering".[5])

Nynější jezero Karunské je spojeno s Nilem průplavem, který opouští řeku pobliž Siutu, jde po nějakou dobu souběžně s řekou mezi jejím levým břehem a pásmem vápencových pahorků 60—150 m. vysokých, které zde řeku provázejí, načež odbočuje k západu, prostupuje průsmykem oněch chlumů a jde kolem oasy Fajumské do jezera Birket-el-Karun ležícího na západní straně Fajumu.

Hned za průsmykem odbočuje z průplavu větev k jihu, která však ztrácí se v písku pouště. Jiná větev odbočuje v témže místě v pravo — k severu — a jde městem Medinet-el-Fajum do jezera Karunského jako větev hlavní. Vedle této větve severní nalezeny stopy starého průplavu, který obchází oasu Fajumskou velkým k severu zatočeným obloukem a směřuje pak ku severnímu konci jezera Birket-el-Karun.

Na jižním konci tohoto jezera, v nízkém hřbetu táhnoucím se sem od pobřežních pahorků Nilských, naléza se kopec, jejž Arabové nazývají „haram", t. j. pyramida. V těchto místech nalézaly se dle náhledu Whitehouseova ony pyramidy, o nichž Herodot mluví. Na jih od místa toho prostírá se rozsáhlé údolí Rejanské, a měření provedená ukázala, že dno údolí pobliž onoho místa, kam Whitehouse klade Herodotovy pyramidy, leží asi 90 m. pod nejvyšší hladinou Nilu, tak že, bylo-li údolí Rejanské částí jezera Moerisova, hloubka vody zde — na místě nejhlubším — při jezeře úplně naplněném dobře mohla býti tak velká, jak Herodot udává. Z těch i jiných pozorování soudí Whitehouse, že jezero Moerisovo mělo vskutku rozměry Herodotem uvedené, a že bylo tvořeno zatopením tří kotlin. První z nich je kotlina Karunská, ve které nynější jezero Birket-el-Karun tvoří skrovný zbytek bývalého zatopení, při kterém hladina vody dosahovala mnohem výše, jak ostatně vysvítá již z toho, že dr. Schweinfurth v okolí jezera i na nejvyšších místech ostrova v jezeře položeného nalezl zbytky sladkovodních škeblí.[6]) Druhou prostorou Moerisem zatopenou

[1]) Také: Birket el Qerun, Birket el Qurn psáno. Zajímavé obrazy z okolí jezera toho nalezne čtenář ve spisu korunního prince: „Cesta do zemí východních".

[2]) Ze starého: Pa-juma = země jezerní.

[3]) Exodus, 1. kap. 11. verš.

[4]) Genesis, 47. kap. 6. verš.

[5]) Vol. XL. p. 241.

[6]) Dlužno poznamenati, že voda Birket-el-Karunu je nyní slaná.

je suchá nyní kotlina Rejanská, 32 kilometrů široká, 64 kilometrů dlouhá a asi 60 m. hluboká. Třetí druhdy zatopená kotlina nebyla dosud změřena, čemuž nemožno se diviti, slyšíme-li, že na př. dr. Schweinfurth ani do bližší kotliny Rejanské vniknouti nemohl pro odpor Arabů, kteří líčili vniknutí do Wadi-Rejanu co příliš nebezpečné.

Napájení jezera dělo se, jak Whitehouse myslí, nynějším průplavem, zejména opuštěnou nyní větví jeho.

Co do stavby nebyly snad zprávy, jež Egypťané Herodotovi dali, také docela nepodstatné. Nebyla sice asi země vykopávána i nošena do Nilu, ale tam, kde přirozené snížení půdy nestačilo a mělo býti rozšířeno, užito snad působení přiměřeně řízeného proudu vody k podmílání a odplavení půdy.

Jak dalece Whitehousovy názory jsou správné, to ovšem dlužno ostaviti k rozhodnutí specialistům. Zajímavo jest však zajisté již pouhé faktum, že v místech, kde jezero Moerisovo druhdy se prostíralo, nalézají se kotliny dosti rozsáhlé a dosti hluboké, aby naplněny byvše vodou z Nilu tvořily v době rozvodnění této řeky jezero, jehož rozměry souhlasily by dostatečně s mírami Herodotem uvedenými.

Avšak i bez ohledu na rozměry jezera jest podnik Moerisův se stanoviska historického a technického zajisté již tím zajímavý, že jest příkladem vyrovnání nestejnosti přítoků Nilských prostředkem, o jehož zavedení nyní — po čtyrtisíci letech — hydrotechnikové usilují všude tam, kde porušením starých přirozených regulatorů přítok vodstva se stal příliš nepravidelným.

L. Hajniš.

Dvě brošury o Národním divadle vyšly rychle za sebou. Jedna jest z péra p. ředitele Šuberta, a jí nazval velmi vtipně referent „Národních Listů“ „trůnní řečí“ — mluví pro domo sua. Tím jest řečeno všecko. Rozumí se samo sebou, že vše, co a jak divadlo podnikalo v roce minulém, bylo výborné ano výtečné a že to ani vůbec jinak býti nemohlo. Přejeme panu řediteli — který jest nám jinak osobou sympatickou a kterého až na ty jisté bolesti, o kterých se ihned zmíníme, považujeme za ředitele přece jen v našich poměrech dobrého — tu sebechválu, ale na dvě věci přece ze stanoviska své povinnosti k *českému* umění poukázati musíme. Je to čiré *zanedbávání domácí produkce* slovní i hudební. Pan ředitel lituje arci, že prý produktivnost domácí ochabla v druhém roce divadelním — my tomu nevěříme. Ochabla pouze chuť sl. správy k českým hrám, to je to celé. Jak dnes poměry jsou, není české divadlo českým dramatikům ničím, jest jim tolik jako pimprlácká bouda v Yokahamě neb jako velká panoráma nějaká na předměstí. Pro koho ti dobří lidé, čeští spisovatelé dramatičtí, píší a pracují, darmo se ptáme. Dnes v divadelní kanceláři panuje proti každému domácímu produktu *nechuť* a *nedůvěra*, a když k vůli jménu autora se kus přijme, aby to nedělalo zrovna pohoršení, tu je ten ubohý kus jen *nutné zlo*, které se odkládá, dokud to jde, a které se odbude dvěma představeními a pohřbí pak na vždy v divadelním archivu. Toto „faktum“ se nevykroutí a nevymluví. *My reklamujeme české divadlo pro české umění, a ne toliko z piety — netřeba se dožebrávati tam, kde máme své právo — ale z povinnosti, jakou české divadlo má k české produkci.* My chceme *české* kusy ne jen někdy, aby se neřeklo, ale stále, aspoň tak četně, jako jsou na divadle doma kusy francouzské, nebo pro tantiemy cizích autorů a jich agentův jsme svůj zlatý dům nestavěli.

Druhá věc týče se těch „mušek“, které prý sl. správa ob čas posýlá do světa. My bychom proti nim ničeho nenamítali — kdyby byly šikovněji stylisované a kdyby byly spravedlivě rozesýlány *o všech* kusech, a ne jen o těch vyvolených. Spočítejte však mušky „Excelsiora“ a hledejte mušky, které předcházely kterýkoliv kus domácí a poznáte to měřítko spravedlnosti divadelní kanceláře.

Druhá brošura, na které je podepsán pseudonym E. Pursimnove, žaluje trpce na zanedbávání domácí produkce, obsahuje mnohou trefnou poznámku a mnohé případné pokynutí. Jen ten konec s tou reformou sl. družstva nezdá se praktický — nebo družstvo, které dalo jednou peníze, sotva se dá vyhoditi ze sedla a ustoupí dobrovolně, a tak to půjde starým šlendrianem dále. Družstvo není ovšem povinno rozuměti věci, ale je povinno míti větší cit pro české umění než pro kassu. A to je ten celý cirkulus. Pánové chtějí vydělávat, to je to hlavní — to však si mohou založit cukrovar neb papírnu a nechápeme, proč se vlastně vrhli na divadlo. U tohoto má rozhodovati vždy umění a v první řadě *domácí umění*, a neumí-li družstvo toto hájit, pak jest jen spolkem kšeftovním a ředitel tohoto spolku disponentem nebo sensalem — nic jiného.

Objasnili jsme svoje stanovisko vůči těmto poměrům neblahým a nejsme tak horkokrevní, že bychom čekali nápravy nějaké. Na příslušných místech mají, jak již dokázali, tvrdou kůži — a pak co jest rozvoj umění proti kasse! *Právě zasedá sněm království Českého, vymoci tam českému umění vydatnou podporu, aby nemusilo živořiti z pozlátka baletu a být pravým seriosním uměním, to nenapadne ani jedinému z poslanců, co jich tam sedí!* A zde je rána nejhlubší — co může pak dělat ředitel který má *jen vydělávat* — který při každém pokuse o seriosní drama se musí chvěti, že při druhém představení bude prázdno? Ovšem obecenstvo dlužno *vychovat* pro umění — ale konec již raději té písně, která beztoho bude jen hlasem na poušti. *Smutné dost, že země jako Čechy nemůže krýti jediné své divadlo proti deficitu, že raději připustí aby se uhražoval jeho náklad způsobem neuměleckým — inu chytati a počítati dešťovou vodu je mnohem důležitější.* Ubohá země!

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Sonety samotáře.“ Básně Jaroslava Vrchlického. Nákladem J. Otty v Praze.

„Feuilletony Jana Liera.“ Díl I. „Kabinetní knihovny“ svazek 9. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Výbor básní Leconta de Lisle.“ Autorisovaný překlad Jaroslava Vrchlického. V Praze 1885. Nákladem Vlad. Čecha, Král. Vinohrady.

„Dva barikádníci.“ Povídka od J. Arbesa. „Vzorná obec.“ Zpomínka na návštěvu u Fr. Skopalíka. Líčí Jan Herben. Knihovny prostonárodní svazek 4. V Praze 1885. Nákladem vydavatelky M. Reisové.

„Cvičebná kniha ku překládání na jazyk francouzský.“ Sestavil Dr. J. Herzer. V Praze 1886. Nákladem knihkupectví A. Storcha syna.

„Písmo svaté Starého a Nového zákona. Vydání pro katoliky s úplným schváleným textem.“ Přehlížejí P. Václ. Štulc a Dr. theol. Ant. Lenz. Illustroval Gust. Doré. Sešit 12. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma. Díl III. (Obojživelníci a ryby.) sešit první. Překládá prof. Fr. Bayer. V Praze 1884. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Ottova Laciná knihovna národní.“ Serie VIII. sešit 42. „Z Přeslavského dvora.“ Historický román z konce IX. století. Od Frant. Procházky. Sešit první.

„Z našich a cizích vlastí. Illustrovaná bibliotéka novel a cestopisů.“ Dr. Fr. Sláma: Vlastenecké putování po Slezsku. Sešit 52. a 53. (Řady III. číslo 10. a 11.) V Praze 1884. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Čechy.“ Dílu III. (Praha 12.) sešit 36. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Rusko slovem i obrazem.“ Líčí Josef Kolář. Dílu I. sešit 7. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Hrady a zámky.“ Popisuje August Sedláček. Dílu V. sešit 4. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

Listárna redakce.

Pan Em. Berka: Vysvětlení v listárně Vám dáti nelze. — „Jan Zdislav“: Neuveřejníme. — „A. R. v N.“: Pravému talentu není žádný posudek „rozhodujícím“. Máte-li síly se probít, probijete se. Teď jste se ještě neprobil.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta 1 zl 65 kr
na půl léta 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasýlkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice čís. [illegible] nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 10. prosince 1885. ČÍSLO 35.

Z básní Adolfa Heyduka.

Jaká rada.

„Písně, písně napořád
Pánbůh má tě přece rád
v pokročilém věku!
Písně, písně napořád,
věru, ty jsi věčně mlád,
síly pln a vděku!

A ta hlava a ten zor!
přec jsi jenom šťastný tvor,
srdce plno kvítí!...“
Ach ta hlava a ten zor!
Znáte sněžné vrchy hor,
na něž slunce svítí?

Není skvost, leč sníh a led,
Pánbůh-li mne vzhůru zveď,
časem se to blýská:
není skvost, jen sníh a led,
práce často mlží hled,
chorost ňádro stiská

Skláním hlavu dost a dost,
toužím býti sněhu prost,
hněviv, že vás klame,
skláním hlavu dost a dost,
marna všecka chvátavost. —
Zas verš! Tu to máme!

Věru nevím ani sám
co to v divném srdci mám,
ale jaká rada;
věru nevím ani sám, —
sníh-li s hlavy setřásám,
píseň dolů padá!

Mám dost.

Tak pravili mi: „Zanech zpěvu,
věk valně posněžil ti leb,
viz, v lidských utrpení zjevu
čas píseň zanáší jak plevu,
jsi stár, máš ženu, střádej chleb!

Hleď na bedlivé druhy svoje,
k nim hojnost pospíchá i čest,
a zlato třpytí se jim z kroje:
ty za čapkou máš kousek chvoje
a chabý zrak a prázdnou pěst.

Nuž změň se, jdi, kam jiní kvačí,
sic zahyneš!...“ Vše pouhý klam!
Ne, ne, co mám, to pro hlad stačí,
ať stane se, jak Pánbůh ráčí,
já za chléb duše nedávám!

Paní nemám.

Paní, věru, paní nemám žádné,
ale milou, hodnou ženu mám,
moje srdce zase u ní mládne,
po její když straně sedávám.

Nachem retů na zmračené čelo
sype jitra červánkový skvost,
o čem v noci marně přemýšlelo,
ve květnatou vzrůstá skutečnost.

Usmáním se mojí rusé musy
přilétá mi píseň samoděk,
při rhytmické dětských nožek chůzi
skanduju svůj drobný popěvek.

Hvěvu hrot li do srdce mi vniká,
hrudí-li stydne, nebo hoří skráň,
vše jak mlhy v slunci rázem zniká,
na hlavu-li klade svoji dlaň.

Hle, toť ona, dítě-li to není
sotva odvyknuto s pannou hrám,
až na ona žhoucí políbení; —
paní nemám, ale ženu mám!

Legenda z Erinu.

Drama ve čtyřech jednáních. Napsal *Julius Zeyer*

(Pokračování.)

Jednání třetí.

Kerry, dům Midakův. Velká okrouhlá síň z hlazeného dříví, bohatě a pestře omalovaná. V pozadí velké, dokořán otevřené dvéře, kterými je vidět na louku, roubenou mohutnými řeřáby, plnými červených řeřabin. Za stromy řeka. Jasné slunce na stromech a v trávě. V síni hrubá, dřevěná sedadla s kůží medvědí.

Scena první.

Grania a Dermat sedí spolu na velkém křesle.

Dermat. Tvůj snivý zrak bloudí do dáli, Granio. Já vím, kam zaletěly tvoje myšlénky. V tvé duši ozývá se stesk, ty vzpomínáš Tary, nořící se z houští starých dubů, ty vzpomínáš starce, sedícího tam na trůnu. Je osiřen a sám.

Grania. Ty uhod jsi, já myslím na otcův starý hrad. Já v myšlénkách viděla právě onu velkou, ohněm ozářenou síň, kde jste tak hlučně o slavnosti v Taře hodovali. Bylo to na večer toho dne, kdy jsem tě na louce zápasiti viděla. Já vešla tiše. Nepozorována za sloupem skryta ve stínu stála jsem, a zraky moje tebe hledaly a našly. Ossian právě pěl, o mládí pěl, jak rychle hyne. „Jest jak lovce sen, jenž dříme v lesinách. On usnul v sladkém svitu slunce na stráni a probudí se v soumraku při vání burných větrů.“ Ta asi byla jeho slova. A já plakala, neboť vzpomínala jsem, jak téhož dne, když slunce vycházelo, klid hluboký mi ještě v duši dlel — když zapadalo, byl klid z ní vyhoštěn! Mně zdálo se, že mládí moje v smutku pomine, beze slunného šťastné lásky snu!

Dermat. Nedlouho před slavností na Taře potkalo mne velké neštěstí, jež nikdo posud netuší. Já mlčky trpěl. Se srdcem plným smutku vyšel jsem s králem Finnem z Allenu. Co se mnou dělo se, když jsem tě spatřil, to těžko vysvětliti. Nebyl to blesk, jenž mnou zatřásl. Ne, bytost tvoje, zdálo se mi, že vešla tiše v moji, tiše jak paprslek se chví. Mně kolem srdce bylo posvátno, tak posvátno! Než jsem tě viděl, uhod, miloval, rovnalo se nitro moje lesu, jenž temný, větrem kláceu, noci žaluje. Tu pluje nad ním oblak vysoko, a tomu zželí se, a pak jej touha schvátí. Nyvě rozplyne se v metelici hvězdných slz. Vloček za vločkem padá tu tiše, tiše noci, až les a oblak jedno jsou. A slunce vyjde, a dříve temný, svítí les teď čarnou září a větry mlčí, vidouce toho bílého obejmutí krásnou báj... Jest staré slovo, které dí: „Žena přináší spánek bolestem.“ Ó Granio, tys bolest moji uspala...

Grania. A jaká mohla jasnou tvoji duši tížiti, ty světlý bohatýre?

Dermat. Nechtěj to věděti...

Grania. Ty tajíš něco přede mnou? Nechci bolesti přinášeti pouze sen, ne, chci ji zapuditi docela —

Dermat. To nelze! Jsemť šťasten, Granio, ale tajný brot mě bodá. Jak mohu o tom mluviti? Paměť na bytost drahou by tím utrpěla. Já někdy povím ti to tajemství, pro mne tak trudné.

Grania (vstane). Ha, co to? Běda!

Dermat. Co je ti, Granio?

Grania. Ty neslyšels?

Dermat. Ničeho. A ty?

Grania. Zvuk slyšela jsem hluboký a truchlý. Na louce nejdříve se tiše ozval, pak zlatým vzduchem blíže nesl se a zemřel na prahu jak vzdech. Ó, Dermate, já znám ten truchlý zvuk!

Dermat. Ty mýlíš se, já ničeho neslyšel.

Grania. Já znám ten truchlý zvuk! Tam v Taře, daleko za řekou, za horami, v té staré pusté jizbě ve věži visí harfa, byl to její zvuk.

Dermat. Ty blouzníš, Granio. Jak z Tary sem bys mohla zachvění struny uslyšet?

Grania. Ve věžní jizbě v Taře žila věštka. Byla z rodu mého otce. Léta, věk dlouhý, dlouhý žila tam, a těžký, nekonečný žal jí ústa svíral. Jak němá byla. Já vidím ji, jak její bílé vlasy vzduchem vlály! A oči měla hluboké a zraky palčivé, jak uhel řeřavý. Po celý den seděla v té staré věži, kolem níž věčně vítr pláče a zírala do širého kraje, a v nocech bezsenných vídívala prý stíny zemřelých, jak při svitu měsíce se z lesů nesli jako modrý dým... Zpatřila-li v klíně budoucnosti neštěstí, jež Taře hrozilo, neb komu z rodu krále Kormaka — tu zavadila křivým prstem o strunu harfy své. Ta zazněla pak jako výkřik příšerný. Ten zvuk já nyní zaslechla.

Dermat. Věštka zemřela, a harfa její oněměla.

Grania. Sto písní z šedých věků hlásá nám, že harfy tajeplným zvukem samy promluvily, když velikému bohatýru zráda hrozila... Dermate, pojď z toho domu.

Dermat. Jak, ty chtěla bys prchati z jistého přístřeší, a kam?

Grania. Erin jest pln dumajících samot, děbři hlubokých, kde stromy jako druidy s větrem zpívají

Dermat. Ne, Granio. Nebezpečí za prahem číhá. Král Finn —

Grania Ty o něm víš? Ty tajíš mi něco, Dermate.

Dermat. Nuže, jsi silná, Granio, a tedy mohu mluviti Ty snadno uhodneš, že Finn se pomsty nevzdá, ty vědělas to, než jsme z Tary uprchli. Buď připravena.

Grania. Král Finn našel naši stopu, ví kde jsme?

Dermat. Nemohu pochybovati. Král Finn má psa, Vrana říkají mu. Oči jeho září jako letní den, a v hloubi jejich duše sídlí. Ten pes miluje mne věrně láskou dojemnou. Dnes ráno za úsvitu, když jsi spala a moje mysl ještě v dřímotě se s probuzením rvala, tu ucítil jsem pojednou na prsou horký dech, a náhle zbuzen uviděl jsem Vranu. Oči jeho byly smutné, a slova, která mu osud pronášeti odepřel, se do vzdechů měnila. Já líbal jej, a on se ke mně tulil, pak tiše zavyl, jakoby plakat chtěl — a zmizel.

Grania. Pes krále Finna v domě!

Dermat. Ó zajisté, že Oskar nebo Ossian psa ke mně poslal, by mě varoval.

Grania. Jak uhodl král Finn, že zde se skrýváme? My v lesích přece koně rozehnali na všechny strany, a sem jsme pěšky přišli. Za námi stopy nezůstalo! Buď jak buď, kde jest tvoje zbraň? Kroky blíží se! To Finn! Ó ano, opět slyším truchlý harfy zvuk!

Dermat. Ne Finn, to přítel přichází, sám Midak!

Grania. Jsemť klidna. Kdo smí o bázni mluvit, když Dermat přítomen?

Dermat. Ó kéž bych raději na louku vyjíti mohl a dobrým mečem svým do štítu udeřiti směl, až by zaduněl jak rachocení hromu, a nepřítele mého k boji vyzýval. Kdyby ten nepřítel jen nebyl Finn! Jak je mi drahým!

(Roh za scenou.)

Midak. Toť jeho roh, teď jistě k samé řece přikročil. Jdi, Dermate ... (Dermat a Grania jdou. Doprovodí je až na práh a hledí za nimi.) Jsou v úkrytu a jisti. Za chvíli bude zde. Ty duchu mého otce, hledíš z mraků dolů? Je to tvůj hlas, jenž větrem v stromích pláče? (Roh zní blíže.) Král Finn! Král Finn! Již kráčí po louce. Jak velebný a velký! A přece podlý! Velký? Ó, zítra bude roveň tomu červu, jejž nevědomky teď snad právě jeho pata kruší. Ty hrdý, krví potřísněný králi, což není hlasu, jenž by varující na tě zvolal: stůj? — Zde jest. Buď tiše, srdce, ruko, nechvěj se, a tváři lži mu úsměv!

Scena druhá.

Předešlí. Midak.

Midak. Buď zdar vám pod mým krovem, přátelé!

Dermat. Jak skvělá tvoje zbroj! Jak svítí štít tvůj! Přilba jako slunce hoří a pochva meče samý drahý kámen.

Midak. Já vyšel tak, bych krále Finna na své půdě přivítal.

Grania. Ty slyšels, Dermate, on vítá Finna, jenž po tvé krvi žízní —

Dermat. Utiš se. Král Finn je tedy blízko?

Midak. Jest, však netuší zajisté, že jste zde. Jen náhoda jej sem přivedla. Jakmile mne zpráva došla, že jest s družinou svou blízko domu, vyšel jsem jej uvítat.

Grania. Co hledá zde, když netuší, že nás skrýváš?

Dermat. Zdá se, že lov je příčinou. Za řekou, na hoře Nokfierně rozložili se táborem. Tam připravili lůžka z vřesu a roznítili oheň. Lid králův plaší zvěř z brlohů. Les hlaholí hvízdáním loveů, štěkotem smečky, pláním a údolím panuje živý ruch. Myslím, že jsem moudře jednal; kázal jsem, aby brány domu otevřeli, a pozval jsem krále, aby pod mou střechou odpočinul. Měl-li podezření —

Grania. Ó nepochybuj!

Dermat. Tys jej viděl Chmurná je zajisté jeho tvář —

Midak. Byl klidným a zjev jeho byl velebný. Zdál se z dáli ohromným, když za úsvitu na stráni vzpřímen proti sivému nebi stál. První paprsky vycházejícího slunce měnily kov jeho přilby v stříbro. V každé ruce držel smrtonosné lovčí kopí. Když jsem jej pozval, kývl mlčky hlavou na souhlas.

Grania. On přijde sem, on najde nás!

Midak. Ne, nenajde. Jdi, Dermate, a skryj se s ženou svou v tom dutém řeřábu, který jsem ti zde nedaleko vrat naznačil. Já jediný znám stromu tajemství. Tam jisti jste jak v lůně samé země. Tvou zbraň jsem tam již odnes. Jděte. Buď klidna, Granio a neboj se.

Scena třetí.

Midak. Finn.

Finn. Kde jsou? Kde jest ... Ó jak se hněvem chvěju ... Rychle veď mě k nim!

Midak. Ty přišels sám? Ty činils, jak jsi slíbil.

Finn. Nikdo netuší, že zradils Dermata Já skryl své záměry, já zdál se na svou pomstu zapomínati, a v lovu, v potulkách útěchu hledati. I syn můj myslí, že jsem pouhou náhodou k Nokfierně zavítal. Jak jej všickni milují, toho Dermata! Jak úzkostlivě každý krok můj střežili, vedouce, že přítel jejich zde. Teď ale mluv, kde jest?

Midak. Jsi dobře ozbrojen? Ty víš, jak bojovati zná, a budeš sám s ním zápasiti, neboť nemůžeš přece žádati, abych ti proti svému hostu pomáhal?

Finn. Ty zapomínáš, že jsem Finn —

Midak. Jsi bohatýr a hrůza z oka tvého zírající poráží nepřítele, dříve než jej zbraní zasáhneš, to, králi vím — však záští zaslepuje, to bude jiný boj než obyčejný! Ty sám jsi řekl, že se hněvem chvěješ. Já obávám se tvého neklidu.

Finn. Mám roh svůj s sebou, i kdyby stalo se, co nemožné, že on by se mne byl — zvuk rohu přivolá mi pomoc.

Midak. Podej mi roh, sám přivolám ji, kdybych viděl, že podlehá̌š.

Finn (dá mu roh). Zde. Však nyní neotálej déle. Kde jsou —

Midak. Nechceš raději meč můj? Je delší tvého, pomni, že Dermat má svou slavnou zbraň „Moralltu“ po boku.

Finn. Můj meč je dobrý, proslavený. Hleď, jak se bojechtivě blýská —

Midak. Měř přece dříve ... (Vezme mu meč z ruky a měří se svým.) Víš, králi, že poprvé meč tvůj v rukou držím? Jak divný pocit třímat slavnou tuto zbraň! Ta bojovala proti Lochlannům a králi Kolgovi?

Finn. Tak jest. Však podej sem a pojď.

*

Midak. Ó přej mi přece, abych se do lesku toho kovu zadíval... Kolga! Otec můj...

Finn. Byl velký bohatýr. Však neotálej, pojď —

Midak. Jen jedno ještě slovo, králi. Ty považuješ mne za zrádce, já ale pravil ti tam v Taře, že ani z nenávisti k Dermatovi, ani z lásky k tobě nejednám, a přišel čas, abych ti vysvětlil.

Finn. To později učiň — nyní dej mi meč a veď mne k němu.

Midak. Ne, slyš mě dříve! (Směje se.) Nedám ti dříve meč a nepovedu tě, až vyslyšels mne.

Finn (netrpělivě). Ty mučíš mě. Nuž budiž, však vysvětli to krátce.

Midak. Slyš. Byl jsem pouhým děckem, když Kolga král, můj otec, na louku plnou květů před palácem v Bervě své bohatýry svolal a jasným hlasem děl: Jest jeden mezi námi, jenž by cos vážného mi vyčítati mohl? Ať promluví. A jedním hlasem voláno: Nikoli.

Finn. Byl Kolga velký král.

Midak. Když všickni mlčeli, ozval se král: Jste slepí, tázal se, že moji velkou chybu nevidíte? Já posud jednu svatou zanedbal povinnost. Sám říkám o sobě, že jsem pán ostrovů a moře — a přece každý ví, že pravdu nemluvím. Jest jeden ostrov velký, krásný, ostrov zelených hor a děbří hlubokých, žírných pastvin, silných mužů, krásných žen, ostrov, jimž předci moji kdysi vládli, a který nyní za pána mne neuznává. Erin jest to. Vzhůru na Erin!

Finn. Nač mluvíš o té dávné křivdě? Tvůj otec vrh se na nás a my se bránili. On pad — my zvítězili. Osud určil tak. Ty ale nalezl jsi nový domov mezi námi.

Midak. Já vždycky cítil jsem se mezi vámi cizincem. Jest jeden toliko muž, jehož jsem miloval, a jejž miluji — Dermat O'Dyna.

Finn. Můj nepřítel! Ó, on všechna srdce k sobě obrátil! Ty miluješ jej, ty jej nevydáš! Ty obelhals mne —

Midak. Je v domě skryt, nelhal jsem. Já pravím ti, že jej miluji, a přece zabil bych ho, kdyby na něm krev mého otce lpěla. Já tím říci chci, že před mou pomstou ani láska neuchrání. A nyní chci slovo jedno slyšeti z úst tvých — rci, kdo skolil mého otce?

Finn. To na věky zůstane tajemstvím. On padl v čestném boji rukou neznámou.

Midak. Tak všickni odpovídáte — a lžete všickni.

Finn. Jsi smyslů zbaven? Se mnou mluvíš tak?

Midak. Já vím, že Kolga král ne v boji pad. Byl podle zavražděn.

Finn. Ty mýlíš se —

Midak. Já viděl jeho pád. Ty sebou trháš? Ó věru, že máš proč. Sluj hluboká mě kryla, děcko chvějící se strachem. Já byl tam sám se starým bardem, mého rodu přítelem. On raněn byl a umíral. Byl večer již a vzdáleného boje hluk k nám přicházel. Já plakal v úzkostech a lil z přilby vodu na zející rány starého přítele. Tu náhle přišel otec můj. „Vítězství kloní se k nám," tak zvolal umírajícímu v sluch. A ten se usmál. Otec obrátil se ke mně a pravil mi: „Utři své slzy, dítě. Hle meč můj je porouchán, rychle, vyhledej mi jiný." V sluji bylo mnoho zbraní, a mezi tím, co jsem svou slabou dětskou rukou meč z kupy válečného orudí dobýval, spěl otec k blízké studánce a nahnul se, by pil... Tu zašustilo křoví. V plné zbroji, zuřivý, oči planoucí jak požár, temný, velký, hrozný, zjevil se cizí muž. On viděl otce, jenž jej neviděl, a já leknutím oněměl. Muž onen, onen vrah se vrhl na Kolgu, králi, a rázem zabil ho a vzmachem hlavu sťal mu a odkvapil s ní — ponechaje trup mým slzám. Ty víš, že krvavá hlava krále Kolgy, mrštěna v řady bojujících Lochannů hrůzou je porazila a k vítězství vám dopomohla.

Finn. Ó neslýchaná hrůza byla to — ty svědkem byls? A kdo byl onen muž?

Midak. Ty tážeš se? Ty lépe víš, než já to vědět mohl. Já pouhým dítětem byl, a byl soumrak již, a já hrůzou zmíral a slzami byl jsem slep. Vedle mne v stínu sluje umíral ten starý bard a skuhral jak ve smrtelném chrapotu: „Běda pojde tvému rodu, vrahu prokletý, neb Kolga pomstěn bude. Chmura tvému žití a hanba smrti tvé!" Králi, já políbil třikráte trup svého otce a přisahal mu pomstu, sluncem, lunou a všemi živly. Dnes chci ji dokonat.

Finn. Vždyť vraha ale neznáš?

Midak. Já znám jej dnes, jak tebe znám. Slyš, králi Finne. Při loučení sňala moje matka zlatou hřivnu a obtočila ji králi Kolgovi jak řetěz kolem ramena. Ta hřivna pocházela z krajů věčné vesny, ze zahrad v Hisberně. Já znal ji dobře, předobře ji znám. Ta hřivna měla otce mého čaromocně chrániti. Nekonala úkol svůj, za to zradila však tajného prokletého vraha! Byla se při smrtelném zápase s ramena mého otce svezla a zachytla se vrahovi na roucho. Schvátil ji a uschoval za ňadra. Tak zmizela mému zraku rudě zazáříc — a neviděl jsem jí více, až na Taře, kam tvoji posli ji přinesli, na Taře, kdes ji Granii ověsil — ty mého otce vrahu!

Finn. Ne, toť omyl! Ne. Ta hřivna byla mi dána —

Midak. Kdo ti ji dal?

Finn. Já slíbil, že to nepovím. On žádal tak, proč, to jsem nevěděl...

Midak (náhle zuřivě). Ty šedý lháři! Ne, tys jeho vrah, ty zemřeš rukou mou! Ty pro svou zkázu přišels v tento dům. Jak beze zbraně Kolga padl, bez boje, podle zavražděn — tak zhyneš ty! Tak podlým budu jako ty byls! (Zavře rychle dvéře a zatáhne závoru.)

Finn. Sketo! Ó zrádná zmije! Běda, kdo věří cizinci!

Midak. Pravdu máš, já Lochlann tobě věřil! (Směje se.) Ha, vidím úzkost v očích tvých —

Finn. Vidíš v nich nevoli a pohrdání. Bez boje padnouti. Vražda! Vražda! Ó Dermate, tys zkázou mojí!

Midak. Až klesneš do prachu, pak zavolám jej s Granií, by zajásali nad smrtelným tvým zápasem.

Finn. Není tak podlý, jak jsi ty! Kéž o tom věděl by, co se mnou počínáš!

Midak. Nač dlouhé řeči — zhyň jak vlk, jak pes — (Doráží na něj.)

Finn. Tvou rukou! Hade! Dermate! Dermate! Zda slyšíš mne! Pojď na pomoc! Neb skol mě raděj ty!

Midak. Ty marně voláš — zhyň. (Dotírá na něj.)

Finn. Dermate! Dermate!

Scena čtvrtá.

Dermat. Grania. Předešlí.

Dermat (za dveřmi). Midaku, stůj! Ty s králem bojuješ?

Finn. Jsem beze zbraně, Dermate, to vražda jest, a ty jsi jeho pomocníkem!

Dermat. Midaku, otevři!

Midak. Až čin svůj dokonám! (Dotírá na Finna.)

Finn (zápasí s ním). Vrahu! Vrahu! Běda již neubráním se —

Dermat (rozbije dvéře a vstoupí. Grania zůstane tiše u dveří.) Stůj, Midaku! Co počínáš? Šetř bílé jeho vlasy!

Midak. Ó nech mě dokončit. Vlk, třeba starý, přec jen vlkem jest. (Dotírá na Finna.)

Dermat (vrhne se mezi ně). Zde, králi, jsem!

Midak. Ó blonde, pro zkázu svou jsi jej zachránil! Proč nezůstal jsi v úkrytě! Tak odpláciš mi lásku, spolčuješ se s nepřítelem mým a svým?

Dermat. Já slyšel v úzkostech jej volati... Králi... jak tíží mne tvůj pohled, chmura na tvém čele — — Křivda moje...

Midak. Ty nevíš, Dermate, jak jsi mi ublížil, ty překazils mi prolít jeho krev a věčně budu po ní žízniti.

Dermat. Čím ublížil ti král?

Midak. Krev krále Kolgy na jeho ruce lpí, onť jeho vrah.

Dermat. Ne, Midaku — ó bozi — Midaku — král Kolga —

Midak. V boji padl? Tak věříš ty, já ale vím, že bidný, bídný vrah mu slávu ukradl a život.

Dermat. Ne, bohatýr jej skolil —

Midak. Bohatýr! Vlk napadl spícího lva —

Dermat (úzkostlivě). Mlč, Midaku —

Midak. Hrdého jelena zakousl pes — ó bídnější než slovem říci lze —

Dermat. Mlč, pravím ti, ty rouhači —

Midak. Ó byl to mrzký čin —

Dermat. Je-li ti život milý, mlč!

Midak. Co bráníš, jej? Buď hanba mu, po celý život, až pod zem ať jej hanba sleduje, buď popel jeho proklet —

Dermat. Mlč!

Midak. Před jeho mohylou ať plivne každý statný muž a zvolá: sketo!

Dermat (strhne ho k zemi). Mlč! Byl to můj otec!

Grania. Ó věční bozi! To tedy byl tvuj trud!

Midak (pustí meč). Tvůj otec! Běda mi!

Finn. Co pravils, Dermate?

Dermat. Midaku, ty násilně vyrvals mi moje tajemství. Je pozdě pravdu skrývat. Měj si tedy celou. Donn otec můj byl sečí pološílen, omámen dýmem prolité krve mužů erinských. Nebyl svých smyslů více mocen. Zdálo se mu, že celý Erin v krvi tone, zdálo se mu, že jsme ztraceni — a zaplál záštím neukrotitelným, divokým. Žíznil po smrti toho, jenž našeho neštěstí byl původcem. Hledal marně krále Kolgu v boji, prosekal si vaším vojem ulici... Náhle našel tvého otce u studánky... Řítil se, zuřivostí hluch a slep, na škůdce Erinu. Skolil jej jak vlka. — Když vítězství krvavým činem byl vydobyl, vrátila se mu rozvaha. On zhrozil se své děsné zuřivosti a zastyděl se za svůj čin. Stal se zachmuřeným, nešťastným. Nikdo nevěděl, co jej hnětlo... Žil v starém našem hradě prostřed hvozdů a nikdy více nevytasil meč. Když umíral, svěřil se mně. Midaku, já plakal nad tím, co byl učinil — a nad tebou... Já chtěl ti časem sděliti, co mne tížilo, já chtěl tě smířiti... Já bál se poskvrniti jeho památku... Svou láskou k tobě chtěl jsem nahraditi, co odčinit se nedá — — — Midaku, já snášel muka...

Midak. Ó žal, ó žal! (Zakryje si tvář.)

Dermat. Tak stojím mezi vámi, Midaku, a králi Finne, pod břemenem vin! Chmura na mne hledí z vašich čel, vy oba křivdy vyčítáte mi, vy oba nemáte nyní pro mne než nenávist... A přece oba jste mi drazí tak... Moje křivdy osud zavinil... Ó trpím velice...

Grania (přiblíží se a položí mu hlavu na prsa). Můj Dermate!

Dermat (ji přitiskne k srdci). Sladká útěcho!

Finn (sebou trhne). Ha, Grania!... Proč zakrýváš tvář závojem a odvracuješ se?

Dermat. Mně vyčítej, ne jí. Zde stojím, Finne, čekám pomstu tvou. (Podá Finnovi meč, který byl Midak pustil.) Zde tvoje zbraň —

Grania (vrhne se mu na prsa). A zde tvůj, choti, štít!

Dermat. Králi, chmurně hledíš na mne, mlčíš —

Midak. Král brvy stahuje — to zvěstí zlo. Kéž Ossian je zde! (Jde na práh a zatroubí.)

Dermat. Midaku, z tvých zraků soustrast zírá, mluv, ty chceš se se mnou smířit? Hleď, jest mezi námi boj přec nemožný! Ne, neodvracuj se a slyš. V mém domě zlata najdeš, drahých kamenů a zbraně vzácné, na mých pastvách stáda bloudí ohromná, — já zaplatím ti skvěle hlavu po královsku. Vezmi vše, i dům, i moje lesy, chud jako žebrák vyjdu z vlastních bran, a přece ti budu žehnati za to, že smířil jsi se se mnou!

Midak (po krátkém vnitřním boji). Nuž buďiž! Přijdu k tobě, hlavu zaplatíš a pokoj najde otcův duch!

Dermat. Díky! (Obejme ho.)

Scena pátá.

Ossian. Oskar, několik lidí z jejich družiny. Předešlí.

Ossian. Dermat zde a král. — Můj otče, já sledoval tě těsně — já obával se, posud chvěji se — —

Finn. Tiše, synu. Já mu odpouštím.

Dermat (radostně). Králi —

Finn. Tiše. Ty dobře víš, že jinak nemohu. Já nechci pomstu — ty lásku nežádej.

Dermat. Ó smutný je to smír. Nechmuř se tak! Ó králi, úsměv jediný... Já na něj čekám, já o něj

žebrám! Mně trudno tak. Jak zářivý byl úsměv tvůj za dávných dnů!

Finn. Ty zaplašils jej, Dermate, nepřipomínej mi, jakým že způsobem. Oskare, Ossiane, pojďte! Vrátime se do Allenu. Ty, Dermate, jdi v pokoji na svého otce hrad. Pohřbi se v starých lesích vašich jako on, a nikdy více nepřijď před mou tvář.

Dermat (klekne). Já půjdu na hrad otcův — ty ale přijď tam též, buď hostem mým! Pak uvěřím, že jsi mi prominul, ne dříve.

Ossian. Když smír chceš do opravdy, otče, vyslyš jej. Co teď mu nabízíš, zní jako posměch.

Dermat. Mne niči chmura na tvém čele. Buď hostem mým. Když se mnou déle budeš, snad vrátí se ti dávná láska ke mně opět do prsou. Zde pod tímto krovem dlíti nemůžeme, ty uražen byls zde, a já posud smířen nejsem s hostitelem. Pojď na můj hrad. Hleď, králi, sám ukládám si těžkou pokutu, bych tebe udobřil. Pro křivdu, kterou snášiš, trest si uložím. Po smíru mezi námi, po smíru celém, úplném, až jasno bude zase v oku tvém, odpluju do Albánu. Lid bratrský k nám volá o pomoc. Balor, král Fomorů, jej kruté sužuje. Ten hrozný Balor, král s okem děsicím, jež obracuje temným kouzlem lidi v kameny... Finne, já půjdu proti Balorovi do boje, já nevrátím se dlouho, dlouho na Erin. Chceš, abych šel a abych v bitvě klesal pod břemenem myšlénky — že ty, ty, můj drahý, neskonale drahý v hloubi duše snad mě proklínáš? Ty nemůžeš to dopustiti! Ty opak dokážeš!

Finn. Ty dojals mě. Dnes, věru, právo máš mnoho na mně žádati. Staniž se jak díš. Já přijdu na tvůj hrad, já budu hostem tvým. Pak do Albánu pluj. Snad se mi po tobě zasteskne. Snad mezi tím co vzdálen budeš, se opět dávné lásce naučím. Jdi.

Dermat. Jsi velký, Finne! Vím, že mnoho žádám, ty ale štědrým jsi Pojď, Granio, sednem na koně, a pospíchejme domů, kam brzy naše hosti dorazí. Zdráv buď, Finne! Midaku, Ossiane, vy všickni na shledanou! (Odkvapí s Granií.)

Finn (ohlíží se). Proč všichni zdáte se tak zamyšleni? Vzhůru do lesa, kde čeká na nás lov. Jak odpočineme půjdeme na hosty. Toť veselý je věru život...

(Všickni mimo Midaka odejdou.)

Midak (hledí za Finnem). Je chmurný jako bouř, a temný jako hrob... On těžce smíří se — a hněvu příčina je úsměv děvy. A já, a já?... Můj otče ubohý, krev tvoje nepomstěna, a jak ochoten jsem slíbil smír! (Sedne do křesla a skryje tvář.)

(Opona spadne.)

V proudu času.

Báseň *Jos. V. Sládka.*

Vše vznikat musí, žít a hynout,
a každá bytost má svůj čas,
a obejdouc kruh svého bytí
co prach se ve prach vrací zas

Však velký Čas jest jako moře,
on nestárne, je věčně týž,
na jeho prsou my jsme vlny,
jež zvedají se výš' a niž'.

On námi hází, blýská, hraje,
vln roj vždy dále pospíchá —
což jemu, vln že tisíc mizí?
on tisíc jiných rozdmychá.

A klidným, velkým dechem moře
on pozvedá svou mocnou hruď,
dí vlně nové: Zableskni se,
a utonulé: Tichá buď!

Dí vlně nové: Hoň se chvíli,
však musím zas tě s prsou střást' —
leč, ty, i ta, jež utonula,
jste všechny mého nitra část.

Jste dítky mé, a pouhé zdání
jest to, že něco zahyne,
jest stejně věčným slunce, tráva
i brouk, jenž na ní spočine!

Jest stejně věčnou mladá růže
i rosná na ní čelenka,
jak rudá hvězda na obloze
a letící k ní myšlénka!

Jest věčně živ a neúmorný
od oné hvězdy každý svit,
a neúmorné v lidské duši
jest každé hnutí, každý cit

A nepřišel-li slovem k světlu
neb činem, beze stop-li shas',
to zdá se jen: já v bytost jinou
a mocněji jej vdechnu zas.

Jen tvar, však žití není jiné,
to od věků je zrozeno,
nač lkát, že vaše jméno hyne,
též jiným žít je souzeno!

A žíti budou vaší krví,
jich tělem vašich těl je prach,
a cítit budou vaším citem,
a žít ve vašich myšlénkách.

Vše vznikat musí, žít a hynout,
a každá bytost má svůj čas,
však zhyne-li, to jenom v roli
své zrní sype zralý klas. —

Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém.

Napsal Dr. *Fr. Krsek.*

(Pokračování.)

Mimo všemohoucnost a sílu bývá také velmi často opěvána lásky stálost a upřímnost a všude vyslovována jí veliká úcta a vážnost. Dvě duše opravdově se milující lpí na sobě s takovou oddaností a pevností, že jedné i druhé hrozno jest pomysliti na možnost odloučení se. Jeden ve druhém vidí své vše, svůj svět; jeden druhému nahradí vše ostatní, neboť láska dovede oblažiti veškeren život i za všeho nedostatku. Také Tibullovi láska jeho milované dívky jest nejvyšším a soběstačným štěstím:

Tyť jediná líbiš se mi. Krom tebe již tu ve městě
pro zraky mé žádné dívky není spanilé.
Kéž však možno, abys mně samému jenom byla hezka!
Kéž jsi jiným škaredou! Pak budu já spokojen

— — — — — — — — — — —

Taktě i v odlehlých lesinách dovedu blaze žíti,
kam noha nikdy dosud člověka nevkročila.
Ve strastech jsi mi osvěžením, hvězdou v noci černé,
a v místech pustých svět mi celý nahradíš.

Že v lásce jediné dochází pravého ukojení, dosvědčuje týž básník také těmito slovy:

Království netěší mne ni Lydie proud zlatonosný,
nic netěší mne také země celé bohatost
Nechť se jiným toho zachce; mně volno budiž chudě žíti
a v bezpečnu při tom žinku drahou milovat.

V témže smyslu dí dále: Nedbám o bohatství; mně dostačí málo, jen když jsem spokojen a klidem u své dívky. Bohatství mějž si ten, kdo dovede hrůzy moře a různé nepohody snášeti. Pryč raději se vším zlatem i drahokamy, jen když nepláče dívka k vůli mým cestám. Podobně v jednom řeckém zlomku čteme: „Mám děvčátko krásné, zlatému kvítku podobné, lepotvárné, za něž nechci vzíti ani bohatou Lydii ani rozkošný Lesbos.“ Pak ovšem nedivno, rozumuje-li jeden básník takto: Kdo první vyrval milenci milenku a milence miláčka, ten byl srdce ocelového. Krutým však byl též, kdo to snesl, kdo dovedl žíti bez lásky. Takové síly já nemám, mé srdce bolem by podlehlo.

A jak těžké to loučení od lásky, když jinochovi na vojnu jíti jest! „Jdu na vojnu (tak si stýská). S Bohem, lásko a dívko! Loučím se, ale nedá mi to — noha má vždy zpět se béře. Kéž zřel bych, Amore, moc tvou zlomenu a žár pochodní zhašen! Tyť mne bídného trápíš a stále k nerozumu ponoukáš!“

Tibullus, jak z četných jeho svědectví na jevo jde, všímal si lásky pilně a dosáhl v ní znamenité dokonalosti. Aspoň on chválí sám sebe těmito slovy:

Známo mi jest tajné milování: dýchati lehce,
líbati tak, by nezněl zvuk hubiček kradených.
Znám i také potají si přijít ve pravou třeba půlnoc,
dvéře si též otevřít se šramotem nijakým.

A na jiném místě líčí, jak to dovede vše zaříditi, by jeho noční příchod k milence zůstal utajen:

Strast — ta mne neztýrá. Jen Délio dvéře otevři,
až prstem zaťukám volně mě dál volajíc
Světla ušetř, kdokoliv, buď muž či žena, mne tu potká
láska velí, by její úkrady tajny byly.
Noh dupotem nelekejte, a nikdo se na jméno neptej,
nikdo také poblíž světla nenes pochodeň!
Jestli by bezděčně kdo mě uzřel, nic nepovídej,
hned se bohem dosvědč, nic že o tom ty nevíš!
Kdož by koliv pověděl to — ba ten, že Venus z krve pošla,
že z vlny jest vzteklé, těžce potom zakusí.

Rovněž Propertius a Cynthia, milenka jeho, dovedli zchytrale prováděti své tajné schůzky, užívajíce při tom mnohdy (jak Cynthie milenci podezřívanému vyčítá) spuštěného provazu. Za to však Catullus pěkně líčí rozpaky a neobratnost jakési dceruśky; zrovna když matince své vstříc běžela, vypadl jí z klínu dar od milého jí poslaný!

Láska bez příčiny zamítnutá (dí Tibullus) volá o pomstu; krutá kletba stíhá toho, kdo se takto prohřeší! A Catullus pokládá to též za skutečný hřích, jejž Afrodita přísně tresce. Kamenné srdce dívky, jež Tibullovi lásku svou věnovati nechce a pokorné prosby prosícího stále odmítá, svádí básníka k výtkám, že snad ji zrodila lvice africká nebo štěkavá Skylla, ježto tak bezcitnou jest. Totéž vyčítá opuštěná Ariadna Theseovi, bývalému milenci svému. Výčitek nevěrnosti dostalo se i Propertiovi od jeho Cynthie; i brání se proti nim takto: Naříkáš na mou podvodnost, ale bez podstaty. Jsemť ti věren. Přisahám ti to u kostí matky své i otce svého, a klamu-li, nechť popel jich těžce dopadá na hlavu mou. Zůstanu ti věren, ó živote můj, až do poslední mrákoty hrobní. Vždyť nebudu a nemohu býti nevděčným za lásku tvou: když mnozí a mnozí o tebe se drali, ty zvolila jsi mne. Ani žádné stáří neodvrátí mne od lásky k tobě, ani jestliže bych byl tak stár jako Tithonus anebo Nestor.

Že má tak krásnou lásku, divili se Propertiovi po všem městě. A on si jist také, že by dívka jeho nedala ho za všechny poklady Gygovy nebo Kroesovy, ani za zlato, ani za vzácné lastury indické, ani za jiné dary vůbec. A co získalo mu takovou lásku krásné děvy? Jeho chlouba, jeho sláva, totiž jeho zpěv: básně jeho čte milenka s posvátnou takořka úctou. A o to právě básníkovi našemu jde; co o nich říká obecný lid, o to nestojí. Lásku milenčinu splácí za to básník vzornou věrností a vytrvalostí, jež v lásce právě jest všechno:

Když by mořem dalekým obmýšlela jíti milenka,
půjdu za ní; vánek nás jediný požene.
Nám ku spánku jeden bude břeh, jediný bude krytbou
strom; z vody též jedné často my píti budem.
Deska také jediná bude dosti pro nás milující,
ať lodi přída aneb korma mi lůžko podá.
Všechno tu rád vytrpím: třeba nás i divá hnala boure
neb loď jíh bouřný pryč na nejisto nesl.

Mimo Cynthii nelze mu milovati jinou ani od Cynthie upustiti: „Cynthie láska prvá, Cynthie lásky konec!“ Od této své milenky hotov jest snésti a dáti si líbiti

všechno: ona může mu vjeti do vlasů, sličnými nehty rozedříti jeho tváře, oči vypáliti atd. Láska jich obou jest stálá, upřímná; vždyť, jakož Propertius dí, láska sama sobě potravy a výživy dodává; ona sama vzplane, jako v Ariadně mocný žár lásky k Theseovi se vzňal, jakmile ho poprvé zhlédla; ona mohutně roste čím dál tím více, třeba sebe více prostředkův ochranných proti ní užíváno. A jak těžko potom milujícím rozejíti se třeba na kratší dobu, a jaké bouřy obav přepadají srdce úzkostlivého milovníka! Pro Propertia aspoň jest to palčivou mukou, že jeho Cynthia dlí v bajských lázních — vždyť to pro mladou dívku a pro její věrnost k milenci nepřítomnému jest velmi nebezpečné místo. I píše jí tam list, prose, aby Bají zanechala a jemu věrnou zůstala; praví mezi jiným:

Ach běda! Matka milá mne není věru ostražitější;
žádné též o život bez tebe péče není.
Cynthio, tyť jediná mi domem, jediná živitelkou,
tyť každou chvilkou rozkoše mé jsi sama.
Ať si vesel nebo zarmoucen mezi soudruhy přijdu,
„Cynthia původcem“, cožkoli jest, vždy volám.
Avšak rychle jenom z Bají zkažených pryč odejdi!
Ty břehy již četných příčina rozvedení!
Toť břehy, ježto děvám cudným jsou záhubonosny.
Kéž zahynou bajské lázně, ta vada lásky!

Naproti tomu smuten sice, ale přece dosti uspokojen jest, když odchází milenka jeho na venkov. „Půjdeš na venkov, dívko má (praví k ní). Ač jsem nerad, přece konejším se tím, že tam žádnému lichotnictví a nebezpečenství vydána nebudeš. Venkov je cudný; tam nebudou se pod okny tvými rváti večer dotěrní záletníci. Budeš tam v bezpečné samotě. Já pak sám, ó živote můj drahý, brzo přijdu za tebou tam ku břehům řeky Klitumnu. Klidně s tebou budu žíti. Budu lovcem — ale nebudu stíhati dravých lvův a kanců divokých, anobrž jenom bázlivé zajíce a ptáky honiti hodlám.“ Že by od své Cynthie mohl upustiti a láska jeho k ní vyhasnouti, nemůže si Propertius ani pomysliti. Spíše prý *němé* řeky do moře vlévati se budou a běh roční se zvrátí, nežli vymizí láska a péče o Cynthii z jeho srdce. Totéž podobnými slovy vyjadřuje v jedné elegii, dokazuje, že spíše ty největší nemožnosti jsou možny nežli konec jeho lásky k Cynthii:

Lásky divé-li konec kdo hledá, ten velmi se mýlí:
míry totiž nezná láska pravá nijaké.
Dřív plodstvem zvrhlým krutě země oráče ošálí,
slunce dřív s černým jezditi má spřežením,
dřív řeky ku pramenům začnou zpět otáčeti vodstvo,
dřív ryba vyprahlá v tůni uvízne suché:
než bych lásky svojí mohl žáry jinam snad obrátit.
Jí budu živ patřit, patřiti jí i mrtev!

On se také ani smrti ani podsvětí nebojí, ale přeje si jen, aby Cynthia i tam láskou svou ho provázela; neboť jest přesvědčen, že i za hrobem láska pravá potrvati může: „Přejdeť Amór mocný též za ty sudby břehy.“ —

Avšak, ačkoli Propertius ku krásné své Cynthii praví:

V tobě jenom se kochám, ty opět jen ve mně kochej se!
Výš krve otcovské lásku takou si cením,

nezdá se přece, že by to byl bral tak do opravdy. Stalo se mu snad častěji, že se zapomněl a o Cynthii nedbal, jak by si toho ona byla přála. Vypravujeť básník sám, jak jednou vínem jsa opojen od hostiny pozdě v noci domů se vrátil. Cynthii zastihl, ana spala. Nerušil tichý její spánek, jen zraky své pásl na její kráse. Sňal vínek s čela svého a položil jej na skráně Cynthii, urovnal rozvlněný její vlas a jablko vložil do její ruky. V tom padl ostrý paprsek luny Cynthii na oči. Probudila se a činila básníkovi výtky, že jí zanedbal: celý ten dlouhý večer naň čekala, předla, zpívala, až konečně teprve pozdě v noci dotekl se spánek skrání její sladkou svou perutí. — A taktéž po smrti své zjevila se Cynthie básníkovi: vyčítala mu, že tak klidně spáti může, že již na ni zapomněl — a ona přece tak ho milovala! Že mu věrna byla, dokládá mocnou přísahou. Klamou-li slova její, nechť jedovatá zmije usadí se v hrobě na její kostech!

Z toho viděti, že měla Cynthie příčinu ku svým steskům, ježto milovník její někdy snad byl trochu svobodomyslnější. Ano on jednou odvážil se i tvrditi, že vlastně na jedné děvě dosti míti nemůže. Na nebi prý také jest brzo slunce brzo luna; loď dvě lana také lépe drží nežli jedno, a matka také úzkostlivěji a bezpečněji odchovává dvojčata. Má-li děv více, jest bezpečen, že ho bude chtíti jiná, kdyby se jedna rozzlobila a jemu výhost dala. Avšak na druhé straně musíme býti také spravedliví a věřiti, že měl básník se svou milou někdy hrozný kříž; bylať asi jako většina žen vůbec. A skutečně vede pěvec náš také časté nářky na krutost, nepřístupnost, nedůvěřivost a žárlivost své milenky. To ho již mnohokráte vyhnalo z domu, do přírody, k horám a skalám, ku keřům a ptáčatům, do plání a na stezky polní. Ale on přece prý jest věren; volá lesem, hájem jen svou Cynthii. Zde v přírodě si oddechne:

Kdož chce si postýskat — zde siré a tiché k tomu místo.
Zde prázdným hájem vládne zefýr jedině.
Bez strachu možno žalům tajným tady úlevy dopřát,
jestliže víry jenom skály mohou dodržet.

Pak k sosně a buku obrácen jsa jich svědectví strany věrnosti své lásky se dovolává:

Ach kolikrát slova má je slyšet ve milém tady stínu,
ach kolikrát psávám „Cynthia“ v kůru vaši!

Také jinde s výčitkou praví básník Cynthii: „Tys ukrutná a zatvrzelá! Ale já přece vytrvám a doufám, že cíle dojdu; vždyť nepatrný rez i ocelovou dýku prožere a malá kapka časem prohlodá i křemen. Vydržím všechny hrozby, třeba jich nezasloužil. Povržen byv přijdu zase s prosbou a uražen byv přijdu zpět a vyznám, že jsem chybil já.“ Avšak na jiném místě mluví již rozhodněji a zcela jinak. Smutně dí tu k milence: „Jest nám rozloučiti se. Pět let sloužil jsem ti věrně; nyní odejdu. Bude tě to mrzeti, budeš naříkati, budeš v trapné zamyšlenosti nehty si okusovati. Jdu nerad a s pláčem, ale jdu přece, protože se mi stala křivda.“ —

Než — nechme mrzutostí a výčitek mezi Propertiem a Cynthií a všimněme si ještě na krátko básníků jiných. Lásce stálé a upřímné dostalo se vyššího posvěcení. I prohlašuje ku př. Propertius milující za posvátné; oni mohou jíti kamkoli a kdykoli, nikde v ničem jim nebude ublíženo. Totéž zřejmě vyslovuje Tibullus:

Kdožkoli jat láskou, všudy nechť kráčí zcela jistě
ten svěcenec! Léček netřeba báti se mu.
Mneť lenivý zimní noci nikdy se mráz nedotkne
škodně, ani příval prondně dolů padaje.

Láska taková, kde celým srdcem jinoch i děva k sobě upřímně lnou, jest vrcholem blaha, jaké na mysl nám uvádí Catullus písní svou o milencích Septumiovi a Akmé:

Akmu, svou to milenku, v objetí svém
tiskna, Septumius: „Drahá ty Akmo!
(šeptal). Já-li nemám tě rád nemírně,
já-li nechci tě rád po všechna míti
léta v počtu takém, jaký lze žíti:
vyprahlou Libyí neb Indií lvu
půjdu vstříc samoten sivozrakému."
Tak pravil. Tu Amór, jakož v levé dřív,
teď v pravé straně kýchnutím to zjistil.
Tuť lehounce nahnuvši svou hlavinku
Akma, zlíbala zrak zpitý miláčka,
tím svým purpurovým retem při tom řkouc:
„Tak, miláčku žiti, ó Septuminku,
tobě nechť jedinému stále patřím,
jakž mnohem vždy hoří mně víc a více
prudký lásky oheň v žilách hebounkých."
Tak dí. Hned tu Amór, jakož v levé dřív,
teď v pravé straně kýchnutím to zjistil.
Tak dobré znamení majíce, v lásce
vespolné kochají a jsou kocháni.
Tož Septum nebožák cení samotnou
nad Britansko i Syrsko výše Akmu:
věrné Akmé opět činí samotný
pouze Septumius radost a rozkoš.
Kdož jaké kdy viděl milence blažší?
Kdož pak lásku viděl kdy příznivější?

Ale ze slova „nebožák Septumius" dá se souditi, že Catullovi takovýto druh lásky právě po chuti nebyl, aspoň ne v dobách pozdějších. Dříve arci byl milovníkem děvě své Lesbii naprosto oddaným, jediné v ní svého štěstí hledaje. Vždyť tak pozorně všímal a vážil si všeho, cokoli Lesbii náleželo nebo jí se líbilo. Jak pozorně sleduje ku př., ana Lesbia se svým zamilovaným vrabečkem rozmanité hry a žerty provádí! A jaký žal pojal básníka, když čiperný vrabčík, to potěšení jeho milenky, jehož nad zřítelnici oka svého ošetřovala, zemřel! Vrabec ten znal velitelku svou velmi dobře, sedával jí na klínu, obskakoval brzo sem brzo tam a na svou paní štěbetně pokřikoval. Nyní odešel, odkud nikdy se nevrátí. Vy tmy podzemní (volá Catullus v dotyčné básničce) vy vše, co krásného, shltíte; teď jste nám shltily krásného vrabečka. —

Dále — jak pohorší se Catullus, že nějaký nezdvořák a pošetilec opovážil se srovnati jeho Lesbii s jakousi dívkou, již prý ve provincii náramně chválí! A dívka ta přece nemá ani malý nos, ani hezounkou nohu, ani černé oči, ani dlouhé prstíky, ani nezvlhlé tváře, ani švarný a vkusný jazýček." Do své Lesbie jest Catullus vřele zamilován; na jak dlouho, uvidíme brzo. Na její otázku, kolik hubiček od ní bylo by mu dosti, odpovídá roztouženě: Tolik přeji si od tebe políbků, kolik jest zrnek písečných na pustách v Africe: kolik jest hvězdiček na nebi za noci tiché, mlčelivé: tolik, kolik by ani zvědavci přepočísti nemohli. Vnadné oči líbal by třeba třistatisíckráte, ba nikdy by se toho nenasytil, ani kdyby políbků těch bylo jako klasů v hustém osení. Podobné myšlénky jsou také předmětem následující básničky:

Žijme, Lesbio má, a dbejme lásky;
bandivých proroků kmetů povážných
vesměs nikdy neceňme víc haléře.
Slunci možno zajít a zas vycházet:
nám však, jak pominul život kratičký,
v pověčnou uložit se noc je nutno.
Dejž mi teď hubiček tisíc, potom sto,
pak tisíc zase dej, jiných sto dále,
pak nových na tisíc, po nich sto dalších.
Až pak jich mnoho již tisíc si dáme,
zmaťme všechny tisíce, ať nevíme
počtu, nechť i nemůže závidět nám
nikdo zlý o našich zvěděv hubičkách.

Darů od své Lesbie vážil si Catullus nade vše. Příteli svému Fabullovi slibuje, že mu k hostině, již prý si může u Catulla vystrojiti, dá mast, již jeho milá dostala od Milka a Venuše. Až k té masti libovonné Fabullus přičichne, bude prý si přáti, aby byl všecek jen nosem, aby co nejvíce té vůně v sebe vssáti mohl. — Když pak mu kdosi chválil krásu jakési Quinktie, rozhodně brání se proti tomu a zastává se Lesbie: Quinktie jest prý štíhlá, rovná atd., ale nikoli sličná: sličnou prý jeho Lesbie.

A přece i jeho láska došla svého konce: dívka jeho Lesbie, kterou tak prý miloval, jako již žádnou milovati nebude, pro kterou tolik tuhých půtek vésti mu bylo, ta ho opustila a jinam se uchýlila. Z počátku ztráta tato Catulla dojímá, a on ulevuje bolu svému v naříkavých písních, až konečne sám sebe vzmuží a k neústupnosti povzbudí tonto básničkou:

Písní nejapných nech, Catulle nešťastný!
O čem že zašlo, víš, zašlým to pokládej.
Zasvítli jednou tobě též dnové krásní,
kdy tam jsi kráčel, kam tě vedla dívčinka,
kterou jsi v lásce měl, jak nikdy žádnou víc.
Mnohé se tehdy vedly tam hry žertovné
po vůli tobě, dívky též ne bez vůle.
Zasvítli vskutku tobě též dnové krásní.
Teď dívka nechce více, tak ty též nechtěj.
Za ní nehoň se, když prchá! Nežij smutně,
nýbrž statečně trp s duchem neústupným!
S Bohem, ty dívko! Již Catull neustoupí,
prosit tě nechce neb hledat přes tvou vůli:
budeš naříkat, neslyšíc proseb žádných.
Ouvej, ty šelmo! Ký život ti nastává?
Kdo půjde k tobě teď? Kdo nazve krásnou tě?
S kým chceš se ráda mít? A čí se chceš zváti?
S kým chceš se líbat? Či budeš rty tisknouti? —
Ty však, Catulle, trp s duchem neustupným

Jakož pak pomstu přísáhl dívce zrádné, tak skutečně stíhá ji pak v písních svých, čině si z ní úštěpky, že prý ta Lesbie, již kdysi Catullus více než sebe a všechny své byl miloval, nyní na křižovatkách a v uličkách přepadává a okrádá Římany.

Lesbie tedy Catulla oklamala: „láska ta upadla jako květina na pokraji lučiny, jež rádlem stržena". I vidíme, že také tenkráte nedostávalo se mnohé lásce stálosti a upřímnosti. Slibův a přísah s jedné či druhé strany bylo snad dosti, ale toho všeho se zapomnělo, a milenci se

rozešli. Což divno, že pak takové sliby a přísahy zvláště dívčí v lehkovážnost upadly a sevšedněly, a dosti jest básníkův a milovníků zkušených, kteří každému rozhodně radí, aby slovům ženy nevěřil. Vidíme to ku př. ze slov samého Catulla:

Má žena říkává, že by prý muže nechtěla míti
nikdy jiného, třebas býti to měl Jupiter.
Tak říká — což však žena dí baživému milenci,
větru se má vepsat neb vodě rychlotoké.

Podobnou radu dává Tibullus a varuje před úlisnou lstivostí a přísahami žen; přísahy ty prý nemají žádné stálosti — sotva je vyřknou, a již je vítr unese. I Propertius ženám nevěří pravé: dívčí přísaha není nic. Ženy velmi často hřeší proti Jovovi, ochránci přísah a slibů. Velmi často „buď větrem či vodou děv sliby odneseny", praví básník, vyčítaje při tom zároveň ženám jich mnohomluvnost slovy: „Nikdy, vy líbezné děvy, slov šetřiť neumíte!"

Oklame-li však a opustí milenku milenec, splácí tato přirozeně zase všem mužům stejnou měrou. Tak spanilá Ariadna opuštěna byvši od Thesea na ostrově Dii hořce naříká. Sliboval prý jí sňatek, a nyní z toho všeho nic. Teď již žádnému muži nebude možno věřiti. Na nespolehlivost slov ženských trpce si stěžoval také Propertius; nic prý ve veškeré přírodě není tak nestálého jako sliby dívčí:

Vám snadné jest nastrojovat lsti aneb řeči klamné:
znáť žena v čas každý dílo také jedině.
Tak vody Syrt nemění se lehounce i vánky malými,
tak brzo podzimní nestřese vítr lupen:
jak v ženském hněvu snadno padá v prach úmluva každá,
buď si že má vážnou příčinu, neb chatrnou.

Nejhůře na ženy pro jich vrtkavost a nevěru rozzloben byl Tibullus, což přimělo ho k výroku:

Ach toto plémě kruté, ó jméno „žena" věrolomné!
Ať zhyne hned každá, jež muže šálit umí! —

Ale týž pěvec-milenec zná ženy i se všech jiných stránek jejich povahy, neboť dokládá k tomu: Dají se však uprositi; mysl jejich jest nestálá, jen pros, spínej ruce a dojdeš cíle. On zná dále též, kterak rády ženy se upejpají majíce se nechati políbiti: zdráhají se tak na oko, při tom však schválně často nakloní se tak, aby milenec hubičku ukrásti mohl. Netrvá to dlouho a ona sama nechavši zdráhání se políbení již dává, ano i kolem krku béře. Toho týkají se verše:

Pak ti bude vlídnou, pak možno ti krásti hubičky;
v tom bude odpírat, však přece ráda je dá
Nejprve krásti nechá, brzo pak sama dá je na žádost,
kol krku již tě potom objati chtíti bude. —

(Dokončení.)

Vojtěcha Rývy nástupce.

Román. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

Po šesti nedělích vystrojila paní Živná krásnou svatbu své dceři, a svatební hostina shromáždila po delší době zase většinu známých kolem tabule.

V podkově seděli na čelných místech nevěsta se ženichem, svědky, s nejbližšími příbuznými z obou rodin; podél tabule na levo vzdálenější příbuzní, přátelé, manželé Ťuhýkovi a čelní úředníci z továrny; kolem stolu pak tvořícího pravé rameno podkovy byli shromážděni manželé Doubkovi, Kubešovi, Šimákovi, Urbancovi, Čenských. Paní doktorka Ida Čenská měla po pravé ruce na rohu archiváře Chmelíka, s nímž sousedila dále k ženichovi Fides, usazená mezi starého pána a nemluvného, slečně Dablických lhostejného mládence; nedbala on a kavalír nevěsty, zabrán v bavení mlaďoučké družičky sedící mezi ním a ženichem, neuměl oceniti bystrý vtip a hluboké vědomosti Fidiny. Tak utvořila se na rohu tabule uzavřená kolonie, jejíž samostatnost vynikla patrně a bez porušení slušnosti, když po vyřízení velkých mís a slavnostních přípitků pořádek se uvolnil, a v souhlase s pestrotou desertu nenucenější ruch společnost rozptyloval, ve skupiny slučoval a měnil. Vysoké židle posouvány z řad, někdo stál, druhý odskočil, jiný zase přitočil si sesli na chvíli ke shluklým sousedům; dámy se smály, rděly, muži dováděli a vtipkovali jeden přes druhého; jmenovitě stentorský hlas a drastické vtipy páně Urbancovy přispívaly k obohacení zábavy elementem, v hlučných vesnických svatbách dosti obvyklým. Jediná paní Urbancová nesmála se jim ani shovívavě; bledá, usoužená paní vedla rozšafný hovor střídavě s doktorem Čenským a se svým protějškem, sochařem Doubkem, také jaksi zasmušilým a nemluvným; snášelť sochař proti svému zvyku trpělivě filologické výklady své sousedky, paní Kubešové, jejíž manžel týmže způsobem choť doktora Šimáka vyrážeti se snažil.

„Lituji vás, paní doktorko," pravila přes stůl paní Doubková, poslechnuvši pozorně tesknou zprávu Idinu, zasvěcující archiváře ve zdravotní poměry mezi dělnictvem v továrně firmy Ťuhýk & Cejp. „A vy přičítáte šíření nákaz pospolité práci a hromadnému bydlení pracovníků?"

„Arciť," svědčila Ida. „Firma i můj muž a já činíme seč jsme. Hlad a chudoba umoří však naše snahy. Lidé ještě choří derou se znovu do práce; opatření, jaká vyžadují nákladu, času, prostoru, vzduchu, jsou namnoze v praxi nemožna. Nemoci sdělují se kříž na kříž jak v ovčinci, a zavříti továrnu nelze, neboť chef z obavy před tímto nebezpečím zachovává správně všechny předpisy."

„Předpisy nedostatečné, jak skutečnost dosvědčuje," ozvala se určitě Fides. „Navštěvuji továrnu ve spolku s paní doktorovou, vyprovázím ji k nemocným, a každá taková návštěva obohatí mé zkušenosti a studie o kapitolu poučnější nad tlusté knihy."

„Slečna ráčí organisovati ženskou stranu socialistů v Praze, — jak jsem doslechl?“ obrátil se tázavě starý archivář k Fides.

„Jste dobře zpraven. Proto podnikám studie a sestupuji do pustých a tmavých hlubin společnosti, před nimiž se vzdělanci štítí. Neprávem. Vždyť za naší doby každá jasnější hlava do nejvyšších vrstev jest přesvědčena o nemožnosti udržení zastaralého, se změněnými poměry neshodného pořádku, každá tato hlava stává se pouhým tím poznáním členem socialní demokracie. Ale přestane na tomto faktu, jehož si ponejvíce ani vědoma není, a čeká nečinně, až stísněný lid sám přikročí k řešení velké otázky společenské. Tím doponštíme se osudné chyby, která se na nás krutě vymstí. Neboť my zůstavujeme takto nejzuboženější své občany bez poučení a bez pomoci, vydáváme je sami do rukou polovzdělaných, zmatených, neporozuměnými a nestrávenými frázemi posedlých, fanatismem zaslepených vůdců hrubého a nezdravého jádra, kteří vedou massy k nejasnému, ač hroznému cíli. Tito vůdcové sami nevědí co chtí, poněvadž nikdo se za ně neujme slova, aby vyložil, jak vyrovnati neshody smírným, legalním způsobem, aby zachována byla práva všech, aby zabráněno bylo zhoubnému, násilnému převratu. Z těch příčin ujala jsem se organisace ženské strany dělnické.“

„Všechnu úctu před vaší vznešenou snahou a odvahou,“ pravila paní Doubková. „Já bych se k takové úloze nehodila. Mně způsobuje pouhý název komuny zimnici.“

„Nevidím na vás příznaky horečky,“ usmála se paní Čenská, „ač váš pan manžel — bez vašeho, a což komické, i bez svého vědomí — jest radikalem nejohnivější nuance, jedním slovem komunard.“

„Komunard!?“ meditovala slečna Ďáblických. „Hloupé slovo, jedno z těch nešťastných hesel, která ob čas vyskytnou se v lidstvu, aby způsobovala zmatky. Zkoumejme je. Komunardy bývají nazýváni a nazývají sebe dělníci, usilujíci, aby práci učiněno bylo po právu. Ale což, aby tito dělníci prohlédli a obrátili ostří tohoto krvavého hesla proti kapitálu a řekli: Ne my, nýbrž vy, kapitalisté, jste komunardi. Neboť vy dělíte se o statek všech, o dílo našich mozolů, vy strhujete k sobě majetek dobytý jinými, a vy činíte tak násilím řádů, jimiž losujete o naši kůži, o naši krev, o nás bez nás. Tuším, že činím dobře, snažíc se, aby tento dvojsečný meč byl otupen a zlomen, prve než dojde k pokusu, sekati jím do těch tříd společnosti, které se jím nyní oháněji.“

„Někdy jindy, až nebudeme se sytiti delikatními lahůdkami u svatební hostiny,“ mínil se sladkou zdvořilostí pan Chmelík, „vyžádám si váš program pokojné a smírné úpravy společenského pořádku. Jedno však již dnes chci pověděti: Podobá se mi, že my vzdělaní rozčilujeme se útiskem práce nepoměrně živěji, nežli pracovníci sami. Kdybych se otázal dnes paní Horákové po jejím socialním vyznání, obdržel bych v odpověď asi nějakou slzu, ale žádný výkřik nenávisti a choutky po převratu.“

„Pohříchu nemůže vám dáti ani tuto, ani onu odpověď. Louisa ztratila paměť,“ pravila Ida.

„Strašné!“ vzdychla paní Doubková. „Vy jste si ji vzala na doléčení z nemocnice k sobě?“

„Ano,“ potvrzovala paní Čenská. „Pozdravuje se, ošetřujeme ji jak choré dítě, ale paměť jí vrátiti neumíme. Neví o sobě, o muži, o dětech nic!“

„Krutý trest souzen Jaromírovi,“ prohodil teskně pan Chmelík.

„Řekla bych zasloužený, kdyby jím nebyli nejvíce postiženi žena, která chybila jen svou slepou láskou, a nevinné dítě, jež nezhřešilo ničím,“ osvědčila své smýšlení Fides. „K neuvěření: Celý policejní aparát hlavního města není s to, vypátrati za sedm neděl stopu zavlečeného dítěte.“

„Ubožáčkovi bylo by asi lépe, kdyby konečně nalezen byl jeho hrůbek,“ zasteskla si s mateřským soucitem paní Doubková. „Zdali pak by ho Louisa poznala?“

Ida zavrtěla hlavou. „Den jejího procitnutí z horečky tyfu jest dnem jejího narození,“ dodala. „Co bylo před tím, neví. Na mne zadívá se někdy pozorně, jakoby její duši kmitlo tušení o mé existenci před jejím prohlédnutím. Za chvíli však vzdá se marného ptaní, k němuž jí paměť nedává žádné odpovědi. A jsem bezmála ráda. Návrat vědomí uvrhl by ji do mučírny žalu.“

„Od pana Horáka posud nijakých zpráv?“ obrátila se paní Doubková k archiváři.

„Očekávám je netrpělivě,“ zněla odpověď. „Musím se co chvíli brániti obavám přesnými výpočty, kterými sobě a hraběti dokazuji, že bude nám nejméně čtrnáct dní, spíše však ještě čtyři neděle a snad i šest krotiti touhu po starožitnostech — “

„A zajisté ještě déle po Jaromírovi,“ připojila paní Čenská.

„Àpropos Verdugo,“ vzpomněla si Fides. „Vy jste se vrátil předevčírem z Čížkova, pane archiváři. Kterak se snáší starý aristokrat s Xaverií?“

„Výtečně. Chová se k paní baronce se vzorným respektem, a snaží se po kavalírsku setříti jí vrásky s čela. Pan hrabě nepřestává na slovech a projevuje i rozhodným činem svou vážnost k paní těžce zkoušené. Leč to nenáleží sem —“

„Náleží,“ tvrdila Ida. „Veřejnost ví o nehodách mé sestry, může tedy a má zvěděti o satisfakci, jaké se jí dostalo.“

„S vaším dovolením,“ uklonil se pan Chmelík, „nebudu zatajovati utěšenou zvěst, kterou jsem paní Čenské z venkova přivezl. Jak známo, vzal již soud v úvahu sňatek paní baronky a všechno, co sběhlo se před ním, aniž by paní baronka měla o tom potuchy, až trapným způsobem byla poučena. Soud nemohl jinak, než rozhodnouti podle litery zákona v neprospěch paní baronky. Sňatek pána z Drasova s malajskou kněžnou Mato-ari byl uzavřen podle katolického ritu ve všech podrobnostech a formalitách správně, jakož svědčí listiny, vydané katolickou farní správou v Batavii a nizozemskými úřady, předložené radžou Kylatem-Pandžangem. Soud musil tedy nezbytně prohlásiti prvé manželství za platné a následovně sňatek paní baronky za zrušený. Tato delegitimace skutečného manželského poměru paní baronky hrozila jí jako těžký, dusivý stín, který by byl zatemnil všechny dny jejího života a byl by ji uvedl do nepříjemné situace v lidské společnosti, která s větší zálibou dává na jevo nešetrnost nežli šetrnost. Tu v pravý čas, přičiněním hraběte Verduga, zasáhla v proces ruka silnější, jíž dána jest moc, promíjeti, a morální právo milosti nad právo psané po-

vyšovati. Soud nevyřkl osudný pro paní baronku ortel. Pan hrabě zajel si na audienci k Jeho Veličenstvu králi našemu, a příštího dne již byla pře obyčejným soudům odňata a k provedení před trůn vznesena. Nejvyšším rozhodnutím mocnáře pak zjednáno mravnímu právu paní baronky průchodu: Baronu Drasovskému udělil král pro paní baronku dispens z bigamie. Tím její sňatek legitimován. Nyní může paní baronka sama se cti pečovati o rozvod, který jí zajisté odepřen nebude, a jímž zjedná své uražené ženské hrdosti satisfakci úplnou."

„Takový zázrak vznešené milosti mohl by nejzarytějšího republikána obrátiti v nadšeného ctitele monarchie," pravila Fides, jejíž myslí přeběhla chmurná upomínka na kratinkou episodku jejího, mezi lidmi nevalně známého manželství.

„Tak jest," svědčila rozradovaná paní Doubková. „Navrhuji, aby všechny družky naší Xaverie podaly hraběti Verdugovi osvědčení díků za šlechetné jeho přičinění o rehabilitaci naší přítelkyně."

„Učinila jsem tak písemně hned včera," sdělovala Ida.

„Já ústně," doložil pan Chmelík obraceje se k choti sochařově, „a neradil bych ku provedení vašeho návrhu, milostivá paní. Hrabě vyhověl po svém mínění prostě povinnostem, jaké mu ukládá jeho stav. Mimo to považuje tuto záležitost za diskretní a nepřeje si, aby se o ní mluvilo o slabiku více, než nejnezbytněji třeba. Kdyby věděl, že my zde ve středu četné společnosti jeho čin přetřásáme, nebyl by mi valně povděčen."

Ač starý pán vypravoval tiše, schýliv stříbrné své témě mezi sličné, okrasou parfumovaných účesů korunované hlavy tří dám, mezi nimiž seděl, neušlo přece sousedům, co se v tomto úzkém a tajnůstkářském, kolem rohu tabule seskupeném kroužku děje.

Paní Kubešová pochytila napjatým sluchem některé slovo, paní Šimáková jiné, upozornily své sousedy, a doktor Čenský doložil ve své upřímné pravdomluvnosti vše, co věděl.

Doktor Šimák vyskočil ze židle a pospíšil ke skupině na rohu stolu.

„Mohu také posloužiti zajímavou novinou ze závěrečného přelíčení s kněžnou Mato ari," přihlásil se k Idě. „Z kostela bylo mi zaskočiti k soudu. Byl jsem tam zdržen, a tím račtez míti omluvena můj pozdní příchod k hostině. Na odčinění svého poklesku přináším ještě za tepla rozsudek. Mato-ari jest na základě výroku poroty sproštěna obžaloby a jako nevinná propuštěna."

„A jak to možno!?" podivila se paní Doubková.

„Prostě. Hlavní svědek, pan baron, vyvlekl se útěkem z tohoto i jiných nepříjemných procesů. Veřejný žalobce hájil toliko schematický princip, za nímž nestál žádný poškozený, a porota následovala hlasu lidskosti, uvážila platnost sebeobrany na straně uražené kněžny a jiné polehčující důvody a vyřkla: Nevinna. Teď přijde již jen policie k mynheeru van Keminkovi a poradí mu: „Odveďte si své horkokrevné exotické panstvo za hranice."

„A neví nikdo, kam se Drasovský poděl?" tázal se pan Urbanec, když doktor Šimák opět na své místo se vrátil.

„Ne. A potřebovali by ho naléhavě za svědka proti Bryté."

„Ah, jdětež! Což ta malichernost pořáde ještě není ukončena?"

„Není. Rovněž tak tahají se ještě s vydíračem, který přišel si na baronku s revolverem ze zákeřnického časopisu."

„A což věřitelé?"

„Zabavili všecko. Paní baronce vzali za její giro kde co měla — —"

Pan Urbanec usmál se vítězně, pohladil si spokojeně svou modrou bradu, pohrál si s těžkým řetězem na svém obhroublém těle a vznesl v sebevědomém, veselém pohledu svého ducha vysoko nad všechnu lesklou společnost kolem sebe, kterouž bylo tak snadno tučným opaskem zabiti nebo uškrtiti. A jeho pohled skřížil se s příbuznými jasnými paprsky z mžouravých očí pánč Ťuhýkových, jenž v duchu počítal, mnoholi mu tato svatební hostina vynese. K jednomu otroku přivdal se mu do závodu druhý, byli vázáni. S olověným závažím rodiny se nesnadno z poroby utíká — —

Po slavnostním shromáždění na svatebním kvasu mladé paní Gisely Cejpové rozptýlily se opětně jednotlivé osoby, jimž rozdělil osud úkoly ve hře o blaho i neštěstí manželů Horákových.

Toliko ctihodný pan Chmelík zůstal věren svému zvyku navštěvovati den co den dům paní Čenské a vyrážeti paní Louisu Horákovou z netečnosti, baviti ji v pokojném živoření, jež nebylo rušeno děsivými záblesky vzpomínek a prospívalo jejímu pozdravení. Zotavovala se, v jejích očích zatřpytily se opět jasné hvězdy, na její luzné, chorobou liliově zbělené tváři rozestřel se poznovu aksamitový pel mladistvé svěžesti, jímž prokvétaly růže, zvoucí k líbání jako její vábné rtíky. Ale nebylo nikoho, neznala nikoho, kdo by je celoval. Pan Chmelík zabořoval svá ústa s rozkoší, v hlubokém pohnutí a něžném účastenství toliko do ručky Louisiny, opětně plné a měkce zaokrouhlené.

K archiváři přidružila se častěji pouze Fides Ďablických, zapadávající stále hloub a vášnivěji do svých studií socialních, k nimž ze zkušeností doktorky Čenské síry a ohně přibírala. Pan Chmelík počínal se jí lekati a Ida sama zavrtěla si někdy hlavou nad povážlivým rázem jejího způsobu ženské činnosti.

Ostatní přítelkyně a přátelé Louisiny navštěvovali ji řidčeji. Nebyloť jí pomoci. Paměť mladé paní zůstávala zatemněna. Jinak byly její tělo i její duše zdrávy — Ujala s navrácenou svou čilostí a pílí správu domácnosti Idiny, zůstavujíc jí úplně jejímu lékařskému zaměstnání.

Počínající jaro lákalo později věrný a přátelský kroužek k častějším a častějším vycházkám do mladé zeleni a vonného vzduchu, jenž po tuhé zimě účinkoval na všechny jak oživující lék.

„Aj, dámy chtějí zmeškati druhé jednání?" podivil se pan Chmelík, vcházeje do foyeru divadla a nalézaje v něm Idu, paní Kubešovou a Louisu.

Paní Kubešová odtrhla hlavu od ucha paní Čenské; byla nevrlá, patrně přetrhl jí archivář stesk, jejž Idě žalovala.

Paní Horáková rozhlížela se pokojně po malbách.

„Tak jest," svědčila Ida. „A z týchže asi příčin jako pan Chmelík. Přišli jsme si do divadla jen odpočinout po namáhavé procházce, a odsedět si osmdesátou čtvrtou hru v předplacení. Dávají nám zase „Strakonického dudáka" a jest lhostejno, bavíme-li se uvnitř či zde."

„Pravda," souhlasil archivář zlíbav dámám po řadě ruce. „Byl jsem překvapen, vida vás v divadle. Potkal jsem pod večer pana doktora; oznámil mi na večer vaši společnou vycházku do cirku, koupil vám lóži —"

„A že se nezmínil! Ovšemť, — nebyla jsem celičké odpoledne doma, nyní jsme cestou zapadly do divadla. — Louiso, pojďme. Mého muže by mrzelo, kdybych s ním zábavu nesdílela. Zábavu pravím jen eufemisticky, poněvadž se zpravidla v cirku nudím. Ale máme se na známé věci dívati zde nebo tam? Což vy, paní Kubešová?"

„Vrátím se domů," prohodila mrzoutsky tázaná.

„A vy, pane archiváři? Chcete nás vyprovoditi? Nelitoval byste toho! Planu od rána touhou, uložiti vám hádanku."

„Dovolíte-li, připojím se, abych ji rozřešil. — Nejprve bych ovšem prosil za vyvrácení své obavy, že jsem paní Kubešovou nevědomky pohoršil. Odtrhla se nějak všechna rozdurděná —"

„Ah, nechte ji," usmála se Ida. „Zaslouží vašeho politování. Slovíčkářka vzala si slovíčkáře a víte prec, že od sňatku vedou spolu manželé Kubešovi válku, přerušovanou jen ob čas krátkou dobou příměří, pokud se záminka k obnově války nenaskytne. Již jsou zase v rozbroji pro polemiku, kterou nevědomky spolu vedli. On jal se anonymně v některých filologických novinách dokazovati, že písmenu *y* sluší v české abecedě klásti za *i*. Tomu opřel se důrazně jiný anonymus v časopise protivného filologického tábora, háje dosavadní místo písmeny *y* za *x*. Boj rozzuřil se, veden se stoupající náruživostí a když přešel v tón, jenž není už ani vážným ani šetrným, podepsali se současně na vzájemné vyzvání dva anonymové: Alois Kubeš — a — Quirina Kubešová. Tím byl spor z veřejného kolbiště přenesen ve stadiu nejkrutějšího rozlícení do rozervané domácnosti obou horlivých pěstitelů našeho jazyka mateřského, a paní Kubešová pronesla již hrozivé slovo: Rozvod. — Obraťme tento smutný list, nedovedeme jej přepsati. Ukazuju vám jiný, utěšenější. Ale držím na něm ještě ruku. Že neuhádnete, jakého vázaného se mi dostane?"

„Ani se nepokusím zdržovati svou zvědavost a vaši ochotu nejapným hádáním," přiznával pan archivář, vycházeje s dámami na ulici.

„Ellu!"

„Co pravíte, milostivá paní? Slečna Ella se vrátí?"

„Vrátí ve triumfálném průvodu vítězné umělkyně. Dnes mi psala. Již přikročila ke skoncování všech svých záležitostí pařížských a za několik dní máme ji zde, mezi sebou."

Pan Chmelík pozoroval bystře Louisu, zavěšenou na rameni paní Čenské. Ani rozjaření Idino, ani radost archivářova, ani jméno, jehož kouzlo naplňovalo její průvodce potěšením, nestrhla ji k živější účasti. Slyšela slova, k nimž jí scházel pojem.

„Děkuji vám za vítanou zprávu, milostivá paní. Podobalo se mi bezmála, jakoby slečna sestra na všechny nás byla zanevřela. Stýskal jsem si po ní a nedočkám se jí. Již aby tu byla. Jest mi najednou, jakoby její velký duch a šlechetné srdce byly povolány nalézti čarovný proutek, kterým všechno zlo v osudu našich milých bude obráceno zase k dobrému. A jaká jest příčina jejího náhlého, kýženého rozhodnutí?"

„Umělecký triumf!"

„Dobytý kde, jak, čím?"

„Takto," jala se vypravovati paní Čenská: „Kutnohorská obec rozpomenula se na starou svou slávu. Duch a hrdost bývalých horníků procitly v potomcích, a ti přiložili nadšeně ruku k dílu, aby jim ctili své předky i sebe, aby obnovili svou slavnou minulost v nádherném pomníku, do něhož zasadí a snesou jako do vzácné klenotnice všechny poklady bývalého duševního a uměleckého ruchu pyšné a bohaté středověké Hory, pokud skvostu těch z úkrytu a z roztroušení shledati a získati mohou. Obec ujala od státní správy staroslavný Vlaský dvůr, přestaví jej v někdejší nádherné sídlo králů a nejvyšších mincmistrů —"

„Pro boha, nechť počkají, až budou z Batavie přivezeny původní kresby, nechť neoblékají starou památku do kabátu moderní gotiky! Nechť zrestaurují hrad věrně, jak byl v pestrotě a malebnosti všech věží, křídel a galerií, uvitých ve skvostný bouquet rozkošných výkvětu gotiky od Václava II. do Vladislava II.! Pak budeme míti paláč nad Malbork a flanderské radnice rozkošnější."

„Toť vaší péčí, abyste radil. Já opakuji toliko vzletný úvod zprávy Elliny."

„Doufám, že nebude pozdě. Čekám již s netrpělivostí zásylku pana Söderbloma, a zabývám se potají myšlénkou, svésti hraběte, aby Kutnohorským daroval celý poklad, nalezený Jaromírem v Padangu —" pan Chmelík se zarazil a ohlédl se plaše po paní Horákové. Nejevila nijakého vzrušení jménem svého muže. „— jeť vyvážen z bohatého zdroje středověké umělecké činnosti v Kutné Hoře. Uvítal jsem velkolepý plán Horníků nadšeně, jest mi vzat jako z duše. A budu šťasten, podaří-li se mi skromně přispěti k uskutečnění vznešené myšlénky, důstojné proslulého města, které se tím postaví opět na přední místo v zemi. Doba přestavby jest vyměřena na dvacet let a během toho času chtějí na ni věnovati půl milionu. Vnitřní prostory jsou určeny za jediné museum, do kterého živoucí mají vcházeti jako do svatyně, obsahující pokladnici vlastního musea, velikou veřejnou bibliotéku s čítárnami, archiv, sály pro přednášky a schůze vědeckých a naučných spolků, výstaviště umělecké, obrazárnu a Slavín proslulých mužů kutnohorských i osob o město zasloužilých —"

„Ano. A právě tuto část plánu vytkla si Ella za úkol řešení. Dala si sděliti podmínky a navrhla řadu soch i skupin, pokud se pamatuji od krále Otokara II. po Ludvíka, některé mincmistry, primatory a patricie, umělce, pana Mikuláše Dačického z Heslova, Kořínka, Vocela i jiné. Mimo to súčastnila se druhého konkursu, také kutnohorského. Uložili si tam zbudovati pěkné divadlo. Vyhlédli k tomu domy mezi Královskou a Tylovou ulicí od rodného domu Tylova vzhůru; před hlavním průčelím na Panském náměstí zbudují Tylovi pomník, všechno nákladem sto tisíc, ze kterých případně osmdesát na divadlo a dvacet na pomník. Ella spojila se s mladým, v Paříži meškajícím architektem, rodákem kutnohorským: on sdělal plán divadla, ona samostatně projekt pomníku. Nyní právě byl konkurs rozhodnut. Ella zvítězila nade všemi konkurenty, jejím návrhům i skulptur na Vlašském dvoře i pomníku a ozdob divadla přisouzena první cena, a Ella pozvána, by za účelem sjednání o provedení přibyla do Čech. Přijala pozvání radostně a vyhoví mu — —. Prosím tě, Louiso, ty vidíš bystřeji — nekráčí tam před námi paní Kubešová?"

„Ona sama. A na protějším trottoiru Fides. Zahlédly se, kývají na sebe, spěchají k sobě, zastavují se spolu —“

„Podivno. Pokud mi vědomo, nevede tudy cesta ke Kubešovým —“

„Zmanula jsem si navštíviti Giselu,“ odpovídala paní Kubešová k tázavému pohledu Idy. „Fides jde touže cestou, také do továrny. Projdeme se spolu.“

„Ne. Pojedeme,“ namítala Fides. „Mám na spěch. Ale rozmyslete se, paní Kubešová! Nevím, je-li dnes příhodný den k návštěvě v továrně firmy Ťuhýk & Cejp. V dělnictvu vře, a neklamou-li mne příznaky, vypukne dnes bouře.“

„Snad ji nechcete krotiti!“ ulekla se Ida.

„Chci. Právě v okamžiku nebezpečí jest potřebí vůdce. Beze mně by se hněv dělnictva mohl snadno zvrhnouti v bezhlavou a samovražednou zuřivost, v slepou pomstu za vyhánění dělníků, které pan Ťuhýk s postupem oprav Giseliných po desíti a po dvaceti propouští. Některý bláhovec také rozkřikl mezi lidem, že Giseliny lučebnické praktiky otravují pracovníky a šíří v něm nakažlivé nemoci. Je-li pravda, paní Čenská?“

„Bohužel,“ potakala Ida, podávajíc ruku slečně Ďáblických a paní Kubešové. Stanuly u fiakru, kočí seskočil a za několik okamžiků ujížděl s nimi do Pobřežní ulice v Karlíně.

Hned za viaduktem musili jeti krokem. Ulicemi valily se davy zvědavců, křiklounů a uličníků. Proud hrnul se do příčných uliček k řece, naznačuje tak jeviště divadla, jež lid lákalo. Na rohu Komenského ulice nemohl fiakr dále. Dámy vystoupily z vozu a daly se unášeti přívalem mas, jež marně strážníci snažili se zdržeti a rozháněti.

S každým krokem množila se tlačenice, sesilovalo zmítání, vzrůstal křik a lomoz. V dálce řinčela okna, praštěly dvéře a duněly střecha a vrata, na něž řítilo se metané kamení. A ohlušující, hrůznou vřavou pronikaly zvukové blesky hvizdotu, výkřiků zuřivosti a nezbednosti, povelů a nářků.

Paní Kubešová třesouc se strachem couvala moci, slepě a bezohledně zpět. Ztratila Fides, zapomněla na ni, chtěla jen zpět, ven z pekelného reje, jenž ve tmách mezi slabými světly porůznych luceren příšerně kolem ni vířil. Nedbajíc ran, ústrků, ztraceného klobouku a rozedraných šatu, prchala.

Fides drala se zatím neohroženě ku předu. Někteří v davu ji poznali, klestili ji cestu, a polo běžíc, polo nesena i smýkána ocítila se obratem ruky před továrnou, již byli buřiči právě útokem ztekli. Spojivše se se vzbouřenými dělníky uvnitř, bourali, rozbíjeli a zapalovali. Vysokými zaprášenými okny budovy rozlévala se rudá záře, ze střechy valil se hustý dým a vyšlehly první plaménky, když Fides vystoupila na hromadu beden vyvlečených z továrny.

„Přátelé!“ zvolala, sebravši veškeré své síly, podléhající v boji se strašnými dojmy. „Zadržte!“ Slova další zanikla v posměšném pískotu a spílání.

„Strhněte ji,“ řvali kolem ní. „Pryč s ochechuli! Mezi báby s ní! Ať jim drobí do praženky svoje kázání! Straky na vrbě nám bude malovat! Co rozvážit a co čekat, když máme kyj v ruce! Vari s cesty: Třískejte, přátelé, zabte, — kdo není s námi je proti nám. Hurá! V před!“

Mocná vlna rozkacených zuřivců smetla slečnu Ďáblickou a vrhla ji mezi ženy, kteréž počínaly si nejlítěji. Sápaly právě kantinářku továrny, praly do ní, šlapaly a plvaly po ní, rvaly ji vlasy s hlavy a šaty s těla.

Rudý plamen požáru ozařoval vyjevené a rozšklebené obličeje a odřené mávající pěsti litic, jimiž tlačila se z vnitra, ze světnice kantinářky holčina s malým, bledým, vyděšeným hošíkem v náručí. Dítě plakalo, držíc se křečovitě šíje mladé ženštiny, kteráž je konejšila, těšila, chránila —

„Její pískle,“ vřeštěla jedna mezi ženami, jež trhaly ubohou na zemi povalenou kantinářku továrny. „Zlodějská násada, lupičské plemeno —“

Toliko zběsilost poštvaných, vztekem zaslepených dělnic mohla se zapřením všeho ženského citu viděti v nevinném, chorobném roběti mladého škůdce.

„Naše děti mrou hlady!“ znělo divoce sborem. „Ona jim škube sousto z úst! A cpe jim své lotrovské mládě! Zakruťte mu krk! Vyhoďte ho za ní na ulici!“

Holčina nesoucí dítě vzpjala se jak furie a bráníc děcko nehty, lokty, pěstí a zuby, zápasila se ženštinami o zsinalé, zimnicí hrůzy otřásané dítě, majíc pro ně v pustém víru rvačky ještě úryvkovitá slova útěchy a laskání. Zbita, s rozsápaným obličejem a zkrvavenýma rukama, s potrhanými vlasy a rozedranými šaty probila se k Fides, vehnané do kouta, kamž posměch a spílání za ní přešely.

Nejsouc mocna slova, zírala slečna vytřeštěným zrakem do vřavy a na pustošení, jehož rej, plamenná zář i kolotavé míhání ji oslnovaly a ohlušovaly.

Holčina s dítětem dorazila až k slečně Ďáblických, pronásledována líticemi, jež za utrpené rány k pomstě za ní se hrnuly. Padla před Fides.

„Bryto!“ zvolala Fides v úžasu a v témž okamžení poznala zmámené, v mrákotách z náručí holčiny klesající dítě. „Stanouši!!“

„Chraňte ho!“ úpěla Bryta bráníc se již umdlévajícími silami. „Drahý, zlatý andílku! Prohlédni! Vzpamatuj se, Stanouši! Stanouši, — on již umírá! Matko, otče — kde jste? Zabíjí vám dítě!“

Olověná tíže strachu, ochromující údy Fidiny, spadla s ní. Postavila se zdivočilým dělnicím na odpor, sáhla po dítěti. Byla odhozena — —

Před budovou zavířily bubny, řinčela zbraň a duněly kročeje vojenských kolon, postupujících s bodákem vpřed proti davu. Na bednění za Fides třeskly pažby pušek, prkna praskala, rozlétla se a do prostranství vrazil oddíl vojska v průvodu policejních řízenců.

Dělnice rozprchly se, a Fides sklonila se opět k omráčené Brytě a k dítěti, jež vedle ní klečelo, křečovitě své ochránkyně se držíc.

V tom vložil policejní úředník ruku na její rámě.

„Slečno. Jménem zákona zatýkám vás, původkyni vzpoury. Zticha! Neodmlouvejte. Vy jse dělníky popudila. Vy jste způsobila vzbouření.“

„A co tato?“ tázal se jeden ze strážníků skloniv se k omráčené holčině.

„I hleďme! Bryta!“ podivil se jiný. „Včera byla propuštěna a už zase — Jak sem přišla?“

„Ta?“ rozpomínal se třetí, v továrně patrně obeznámený. „Přišla s luzou, byla jedna z prvních v továrně, dobyla se do ní oknem — “

„Její dítě?"

„Ne. Tamhle utlučené kantinářky," odpovídal zase znalec poměrů v závodě. „Snad je chtěla unést."

Více Fides neslyšela. Byla odstrčena, musila ustoupiti hasičům, přikvapivším k udušení požáru. Přes svůj odpor a nářek pro Stanislava Horákových byla odvedena. Zahlédla ještě, kterak odvlekli Brytu na jednu, kantinářku na druhou stranu ke zdi. Hošika posadil ke kantinářce některý strážník, zanechaný na místě hlídkou.

Zatčená odvedena prozatím do vytlučeného kontoaru. A jedva že zavřely se za ní dvéře, rozhozeny zase. A na vylomeném prkně přineseno bezvládné tělo mladé dámy s krvavou ránou na bledých skráních.

„Giselo!" vzkřikla Fides, klesajíc na kolena k přítelkyni. Volala ji, prosila i líbala. — Marně.

„Mrtva", konstatoval úředník a opakovaly ve vzlyku rty Fidiny.

Ruce, jimž vynálezy Giseliny vyrvaly práci a chleba, oplatily jí vražedným kamenem. Oko za oko, zub za zub, dle zásady pána, kterému sloužila.

Fides volala lékaře. I policie se po něm sháněla, chtíc mu svěřiti dvacet raněných. Nebylo žádného po ruce.

„Lékař továrny, doktor Čenský, jest nedaleko, v cirku," chvělo se v horečném spěchu z úst slečně Ďáblické.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

— *Antonín Chittussi* vrátiv se opět z Paříže na nějaký čas do Čech, uspořádal výstavu svých děl v domě architekta Achilla Wolfa, v Palackého ulici. Celkem vystaveno jest 35 obrazů a sice: Páň v lese Fontainebleau. — Motiv na dráze Orleanské (Eure). — Sekvana pod lesem Boulogneským. — Malá Jihlavka v údolí Pančovském. — Motiv ve Ville neuve St Georges. — Údolí Jihlavy pod Petrovicemi (studie). — Údolí Doubravky u Mladotic (studie). — Plateau de belle Croix (Fontainebleau). — Skřivánčí vrch v Mesly (Seine et Marne). — Lomy v Sannois (Oise). — Zimní krajina v okolí Pardubic. — Partie na řece Yerres. — Sekvana pod St. Cloudem. — Vltava v Roztokách. — Motiv z Normandie. — Rybník na Ronovsku. — Chrám sv. Jakuba s Beulosem v Jihlavě. — Na ostrově Robinsonově (Seine). — Z ostr. de la grande Jatte (Neuilly). — Údolí Jihlavky u Beranova (studie) — Průplav sv. Martina v Paříži — Doubravka pod Ronovem. — Krajina blíže Poissy. — Polní motiv pod Železnými horami — Krajina v Asniersu (studie). — V okolí zřícenin hradu Ronova (Přibyslav). — Řeka Marna v Creteilu. — Zimní motiv z českomoravského pohoří. — Sekvana pod St. Denisem (studie). — Doubrava v lese pod Bestvinou (studie). — Krajina v Bretagni. — Vltavské stráně v Roztokách (studie) — Zákoutí Doubravky u Ronova. — U panského mlýna pod Jihlavou — Doubravka pod Ronovskou bažantnicí (studie). — Doufáme, že bude nám možno podati obšírnější zprávu o velké této řadě na mnoze výborných děl. Pro dnešek obmezujeme se na pouhé oznámení a vyslovení radosti nad výborností a počtem prací našeho znamenitého krajináře. Vstup do výstavy jest bezplatný.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Potřeba řádného slovníku technologického.

Předmětem k dopisu tomuto byl mi článek v čísle „Lumíra" ze dne 20. listopadu, nadepsaný „Povrchnost v literatuře odborné", kde ukázáno je na nedbalé propracování českých článků technických se strany věcné.

K tomu jest mi doložiti, že názvosloví vědecké, jehož se užívá, těší se pozornosti ještě menší. V tom jsme ještě tak málo pokročili, že až dosud odborník český nerozumí velmi mnohým technickým pojednáním českým, ač nejsou-li k jednotlivým méně běžným terminům přidány v závorce překlady cizojazyčné. Příčinou toho jest neustálenost naší terminologie vědecké. Každý užívá nazvů jiných, jednoty v tom do dneška dociliti nebylo možno. — Zajisté že by každý autor rád užil terminů už ustálených — ale kde jich shledati? V slovnicích našich je tak málo toho, čeho by užíti se mohlo, a k vůli jedinému někdy výrazu prohledati několik foliantů, k tomu se asi také málo kdo odhodlá. Autor se raději užiti příslušného výrazu vyhne, anebo vymyslí si pojmenování, jaké se mu nejlepším býti zdá. Ale ne každý dobrý odborník je současně dobrým filologem; důkazem toho je celá řada nepodařených názvů, jimž mimo autora a snad několik přátel jeho nikdo nerozumí. Velká ztráta na čase hledáním případných názvů odstrašila už mnoho našich dobrých sil technických česky psáti. Jest proto nezbytnou podmínkou dalšího zdárného vývoje naší mladé technické literatury, aby se přikročilo ku sestavení řádného *slovníku technologického*, který by byl pevným základem české vědecké terminologie. Úloze této vyhověti by mohla dokonale jen celá řada odborníků z jednotlivých rozsáhlých odvětví vědy technické. Jednotlivec, a byt s pílí jungmannovskou, nedojde cíle; neobsáhne celý nynější obor vědění technického, a pak bylo by mu tvořiti pojmenování nová, o jichž případnosti sám rozhodnouti nemůže. Nevím, zdali se někde na sestavení podobného díla pracuje. V kruzích k tomu povolaných nic se dosud v té věci nečiní. A čím déle se odkládá, tím více jest to na škodu našemu písemnictví technickému. Při sestavování názvosloví bývají dvě protivné strany: Jedna vylučuje ze spisovné řeči veškerá slova cizí, druhá zavádí názvy, pokud možno kosmopolitické. Dá se snad vyhověti oběma, neboť již nyní nabyla u nás domácího práva slušná řada cizích slov, jež by se asi těžko vymýtiti dala. Dnes neubrání se úplně jeden jazyk vlivu druhého. — Jde-li nám však o tvoření nových českých terminů, tož užívejme pokud možno názvů z lidu; a to ne snad jenom z nejužšího okolí pražského, ale i z ostatních krajů českých, z Moravy, ze Slovenska. Zachyťme co se ještě zachytiti dá, neboť vlivem školy mizejí úžasně rychle názvy originelní lidem užívané. Zachová se tak slušný počet kmenů, pochopí se duch tvoření názvů českých. Je beztoho valná část našich nynějších pojmenování nepodařeným a doslovným překladem z němčiny. Technické literatury francouzské a anglické beztoho málo si všímáme, a o existenci polské a ruské, z níž bychom nejspíše ještě terminy bráti mohli, mnozí ani nevědí. Pak ovšem vidí v nás naši východní soukmenovci Slovany sice původem, ale upjaté v uniformě přistřižené přísně dle vzoru německého.

V Praze, dne 28. listopadu 1885. *Ant. Smrček.*

K uchovávání památek literárních.

V novější historii literatury české, jak zejména velmi pilný pracovník na poli tomto p. Fr. Bačkovský na jisto postavil, objevují se nápadné mezery následkem úplných ztrát některých tiskopisů. Mnohde zas jen jediný exemplář se zachoval, takže má-li spis takový se zachovati, musí pořízeno býti nové jeho vydání. A takovýchto nedostatků objeveno bude během času

ještě více, až jen role kulturních a literárních dějin českých od většího počtu příznivců vzdělána bude; tím nepříjemněji budou však neseny potom ztráty takové. Já jen maličký toho chci uvésti příklad ze své nepatrné zkušenosti. Obíraje se již po delší dobu sbíráním látky ke kulturním dějinám města Jindř. Hradce, hlavně novějším, snažil jsem se naznačiti alespoň v hlavních rysech dějiny *prvních* časopisů jindřichohradeckých, velmi zajímavých a pro úplné i řádné vylíčení národního probuzení v Jindř. Hradci nevyhnutelných a velmi charakteristických, jejichž názvy byly „Neuhauser Allgem. Anzeiger", „Neuhauser Wochenblatt", „Neuhauser Wochenpost", „Ozvěna" a „Zvěst od Nežárky". Tyto listy vycházely v letech 1844—1854 a ještě dále, tedy v době, jejíž pamětníci v plné síle života svého doposud mezi námi dlí — a hle! za dobu kratičkou 30 neb 40 let zmizely tyto časopisy jmenované všecky *téměř zúplna!* Následkem úsilné práce a vytrvalého badání podařilo se mi konečně nedávno po jednom exempláru získati ročníky oněch časopisů německých, ne však úplně. O které se mi však hlavně jednalo, totiž o *první české* listy jindřichohradecké „Ozvěnu" a „Zvěst od Nežárky" a které jsou pro historii literární i kulturní přechodní doby naší v Jindř. Hradci nejdůležitější, těch podnes nemám. Mnohý čtenář zavrtí snad hlavou a řekne s podivením: což pak v tiskárně p. Landfrasově, kdež ty listy vycházely, není ani jediného výtisku na skladě? Odpověď zní: *není*. Tedy musí býti v pražské knihovně císařské, do které přece odvádí se povinný výtisk všech v Čechách vyšlých publikací již od 100 let z doby Josefínské u knihovníka Ungara. Bohužel! mají býti, ale nejsou. Úředník cís. knihovny pan P., nejlepší pamětník těchto listů a přispěvatel jejich za svého pobytu tehdejšího v Jindř. Hradci, dal si k mé žádosti práci s hledáním jich a dospěl k tomu konci, že z celé zásoby jmenovaných časopisů nachází se ve knihovně pouze — *jedno jediné číslo* „Zvěsti od Nežárky", přivázány k jistému svazku a když jsme si je dali přinésti, shledali jsme, že ve svazku tom ono jedno jediné číslo, jak udával katalog — *vůbec ani není*, poněvadž se dotyčný svazek kdysi ztratil a nahražen byl novým — ovšem teď bez „Zvěstí". Po tomto nezdaru uchýlil jsem se ještě do knihovny českého Musea, ale i tu bylo pátrání bez výsledku.

Uvádím tento případ jen jako doklad toho, co jsem svrchu všeobecně řekl, a tvrdím, že se nám v podobných okolnostech i budoucně lépe nepovede, jestliže nebudeme k uchovávání literárních památek všímavějšími. Jest to příklad vzatý jen z jednoho města, avšak jsou jím označeny asi poměry všech měst ostatních. Protož uchraňujme, co se ještě uchrániti dá a soustřeďujme veškeru látku poněkud cennou v našich archivech, museích atd. *— st.*

Povrchnost našich dějepisců literarních.

Nejen že jest v oboru českého dějepisectví literarního pracovníků velmi málo, ale též o oboru tomto bylo by lze opakovati mnoho z dopisu L. Hajniše, otištěného v letošním „Lumíru" na str. 527. a 528. Některé příklady toho podal jsem veřejnosti v letošních „Literarních listech" na stránce 196—198., několik jiných buďiž uvedeno zde jaksi přídavkem k dopisu Hajnišovu, a to tak, že jména dějepisců oněch ani spisy a články jejich nebudou připomenuty. Podotýkám pouze, že příklady zde uvedené jsou vyňaty z prací spisovatelů nejpřednějších a nedávno vyšlých.

Článek „Filosofie" v „Naučném slovníku" napsal prý Dr. Mir. Tyrš, podepsav jej skratkem „T. T." Skratkem tím však jest podepsán toliko konec článku toho, kdežto dřívějších 28 sloupců jest opatřeno šifrou „Hš." (= I. J. Hanuš).

Úvahu o Blahoslavově „Grammatice" do „Musejníka", ročník 1858, napsal prý prof. M. Hattala; napsal ji však Jakub Malý, otisknuv ji znova také ve svých spisech v „Národní bibliotéce".

K. S. Macháček zemřel prý v Jičíně; on však, jak řečeno v „Květech", ročník 1846 na stránce 480., „vraceje se z lázní domů nemocí přemožen v Praze zůstati přinucen jest a dne 2. října v sedm hodin ráno v 46. roce věku svého na plicní nádmu zemřel. Dne 5. t. m. pohřben jest na hřbitově olšanském."

F. M. Pelcl prý „sepsal krátký dějepis český, pojmenovav jej Novou kronikou českou". Tu z dvou spisů Pelclových učiněn jeden! Jest od něho „Krátký dějepis český" s názvem „Kurzgefasste Geschichte der Böhmen" a objemný, čtyřdílný spis „Nová kronika česká".

V literarní úvaze o K. A. Vinařickém, ve které jest podrobně probrána také báseň „Sněmy zvířat", vydané poprvé r. 1841, není řečeno, že báseň ta vyšla podruhé r. 1863. Věděti to a promluviti o tom jest důležito, protože báseň ta nevyšla podruhé beze změny, nýbrž opravena, rozmnožena a vůbec téměř úplně přepracována. Kromě toho přijaty do úvahy té některé nesprávnosti odjinud.

Báseň „Marek Sedláčkovi z Hrubé Skály do Plzně", otištěnou v „Čechoslavu", ročník 1820 na stránce 73., napsal prý Jan Jindřich Marek (Jan z Hvězdy), ačkoli na Hrubé Skále nikdy se nezdržoval a přátelského svazku tak, jak v básni líčeno, nikdy s J. V. Sedláčkem neučinil; napsal ji Antonín Marek, jsa lokalistou na Hrubé Skále.

J. E. Vocel užil prý ve svém „Předzpěvu" k „Přemyslovcům" stance; „Předzpěv" však k „Přemyslovcům" není žádný, a jestliže míněn jím „Úvod", ten zase není v stancích.

A. H. Vratislav přeložil prý do angličiny některé znělky z Kollárovy „Slávy dcery" ve spisku „Lyra czechoslovanská"; ve spisku tom však jest přeložena pouze básnička Kollárova „Proměna chuti" a ani ta není znělkou, ze „Slávy dcery" pak tam není ničeho.

Zatím dosti. Někdy jindy v některém časopise podám obšírný seznam takovýchto chybných udajův jakožto pokračování svého článku „Neshodné udaje v českém písemnictví", otištěného r. 1882 a 1883 v „Urbánkově Věstníku bibliografickém", za účelem, aby byly odstraněny a nepřecházely ze spisu do spisu. *Fr. Bačkovský.*

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

„Povídky ironické a sentimentální Jaroslava Vrchlického." Nové bibliotéky číslo XI. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

„Zlatá zrnka. Sbírka citatův, aforismův a p.", kterou upravil Julius Koráb. Díl I. a II. Nákladem Vendelína Steinhausera v Plzni.

„Čtvero obrázků Starohorských" od Jos. Brauna. Ottovy knihovny národní číslo 70.

„Povídky z kraje." Napsal T. L. Tisovský. Ottovy laciné knihovny národní číslo 71.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček".**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl 65 kr
na půl léta . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . 1 zl. 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce i administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice čís. [illegible] nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIII. 20. prosince 1885. ČÍSLO 36.

Vánoční idylla.

Báseň *Adolfa Heyduka*

Bouř venku zmítá se a padá sníh
a na oknech se taví jizby prosté,
v ní snědý muž, jenž moudrost váží z knih,
leč nad hlavou mu spousta záhad roste.

Je sám a sám a v sebe uzavřen,
svět vše mu vzal, naň s povrhem se dívá,
a neměl mládí; rodiče jak sen
mu tanou v mysli, když se rozednívá —

Knih celé řady stojí po stěnách,
jen prostřed jedné malý obraz visí,
čas ručím proudem svým již barvy spláchl,
leč neodplavil sličné ženy rysy.

Květ suchý pod sklem jest a zbytek stuh,
to z rakve snad, či z „filosofů plesu?" . . .
Vše jedno již, jeť ztracen srdce ruch,
jak v zimě ptačí píseň z ňader lesů —

Slyš, vítr jal se prudčej dveřmi vát,
snad skrýt se toužil také před nečasem,
však ne, kdos ostýchavě zůstal stát —
a z venku zaznělo to dětským hlasem:

„Narodil se nám Spasitel,
Alelujá!
Ježíš Kristus, Vykupitel,
Alelujá!
Raduj se všecko stvoření,
z Krista Pána narození,
Alelujá, alelujá!"

A ke dveřím jde rozmrzele muž
a k dítku sklání prosivělé skráně:
„No, malá poběhlice, pověz už,
kdo lhal ti něco o zrození Páně!"

„ Má milá matka!"" „Viděla's ho snad?"
„„Ach ne, leč řekla mi, že v knihách stojí:
kdes v Betlemě že v jesle Bůh ho klad,
a že svět vykoupí a strasti zhojí!""

„To velká lež, jíž tmáří těši nás,
by zapřeli jsme rozum, sami sebe . . .
A kdo tě poslal žebrat v taký čas?"
„„Ach, pane, hlad; mne doma také zebe!""

„Hlad?" — V těžké dumy klesá mužův leb,
a ruka touží mírnit ňader chvění:
„Já pravdu chci, to dítě žádá chléb,
my oba mřem; kde — kde je vykoupení?

Mřem každým mžikem, od zrození hned,
a dítka prvním ozváním jest lkání,
zda tajemný ruch tvorstva sem nás ved
jen k bídě povšechné a k umírání?

Všem, všem jest mřít. Jeť země samý hrob,
jen slepému se krásnou zdá být brachu,
jak v jaľku sodomském vně čarných zdob,
leč uvnitř plno popele a prachu.

Co toužíval jsem kdys, vše bylo dým,
ač celý svět jsem promyslil a schodil,
čím více stárnu, běda, tím víc vím,
že Spasitel se posud nenarodil!

Ta moudrost všecka, skryta v spoustě blan,
jest bájkou, kryci vážnými se slovy,
a výkřik lidstva, jdoucí se všech stran,
co život jest, spíš badateli poví.

Svět hyne, jako podpálený keř,
a zlých těch útrap nebude již konce,
smrt honí chudáka, jak plachou zvěř,
a v nach a hedbáv šatí její honce.

Ten spasen jen, kdo *krásným činem* sám
klid prsou svých a lásku jiných koupí,
vše ostatní je pouhý klam a mam
a místo blaho dát, jen blaho loupí!"

A přes čelo si svadlou rukou jel,
pak v ručku skřehlou peníz tiskne zlatý:
„Zde vezmi, není mnoho, bohužel,
na režný chléb a na teplejší šaty!

Jdi, dceruško, a potěš matku svou . . ."
„„Ach, na hřbitově dávno s otcem leží,
mne nechali zde samu, ubohou,
vždy žebrat mám, ať prší, nebo sněží.""

„A kde jsi teď?“ — „„Jsem u svých příbuzných.““
„A proč tě v takové svátky z domu honí?“
„„Ach, Bože! Říkají: ‚Jsme v časech zlých,
kde chleba vzít?‘ . . .““ A dítě slzy roní.

„Nu, pojď jen blíž,“ děl vlídněj zase muž
a v zrak jí zřel: „Vy oči, kterak pláte,
tak ondy“ . . . „„Bože,““ vzkřikla malá druž,
„„vy za sklem obraz matičky mé máte!““

„Jak?“ zdiven ptal se muž, „mé dítě víš,
že obraz je to mateře tvé zlaté?“
„„Ó, však se pamatuju dobře již . . .
Vy také obrázku se podobáte.

Jej matka často měla v rukou svých,
a proto jí ho do rakve též dali . . .““
A dítě plakalo; i z mužových,
hle, oči slzy v líce napadaly.

I vzdech a zachvěl se, jak bouří zlou
a dítě zved; zřel v tvář mu skloněn v týle:
„Jsi hezká, nežebrej: Chceš býti mou? . . .“
a za krk dítě łaplo ho té chvíle.

A výkřik štěstí jizbou zazvučel,
a po čem muž svůj celý život bádal:
mír v duši mít, — tím okamžikem měl,
a hladě dítko, blažen knihu skládal.

Nechť venku úpěnlivě vichor lkal,
dnes v jeho síni bylo jaro celé,
a pěl — pěl s dcerkou svou a zrak mu plál —
zpěv lidu o zrození Spasitele.

Legenda z Erinu.

Drama ve čtyřech jednáních. Napsal *Julius Zeyer.*

(Dokončení.)

Jednání čtvrté.

Les na blízku Dermatova hradu, jenž mohutně v dáli nad stromy ční. Sem tam je mezi stromy na moře vidět. Po straně skála, z které studánka prýští. Jasný podzimní večer. Slunce zapadá, zář jeho pozlacuje ještě sem tam vrcholky stromů a uhasíná pomalu.

Scena první.

Grania a Dermat přicházejí spolu se strany hradu.

Dermat. Než hvězdy vyjdou, přibude král Finn. Granio, jdi teď zpět, já počkám zde. (Sedne na balvan.) Dej rozkaz, aby narovnané hranice na vrších zapálili, ty slavně posvítí našim hostům na cestu. Ty vyjdeš nám pak až před vrata domu vstříc? Ty neodpovídáš, Granio, jsi zamyšlena.

Grania. Jsemť, Dermate.

Dermat. Ty myslíš na otce, s kterým také posud nejsme smířeni?

Grania. On jest dobrý, ó on se smíří snadno. Jiného cos mi tane na mysli.

Dermat. Odjezd do Albanu?

Grania. S tebou se loučiti bylo by přebolestné — však půjdu s tebou. Šťastně vrátíme se sem.

Dermat. Mír bude kolem nás, mír v našich srdcích.

Grania. Jak neskonale budem blaženi! (Chouli se k němu.) Já sotva štěstí svoje chápat dovedu. Tvůj dům je domem mým! Já do skonání s tebou budu, Dermate, zde v těchto lesích, jejichž věčný šum se sladkou hudbou zdá, tak konejšivou, touhy plnou. Ne, víc než v domě tvém v tvé duši sídlím, neb mocně trhla k sobě duši mou! Ó jak jsem šťastna!

Dermat. A přece oči tvoje vlhnou slzami.

Grania. Dermate, je cosi smutku podobného v nejhlubší hloubi velké blaženosti.

Dermat. Ty chvěješ se, Granio.

Grania. To vítr zavál od moře a zatřás mnou i stromy.

Dermat. Moře dýše chladně, zima nedaleka. Granio, tvůj plášť je lehký, zde vezmi můj. (Podá jí svůj plášť.)

Grania. Co vidím! Nemáš zbraně! Kde je tvůj meč?

Dermat. K čemu zbraň? Já vyšel hosty vítat —

Grania. Já Finnu nevěřím! Dermate, proč nemáš zbraň?

Dermat. Jak mu křivdíš —

Grania. Dermate, hleď, já chvěji se, to není mrazivý dech moře, co mnou lomcuje. — — Já měla sen — zlý sen —

Dermat. Slyšelas opět zvuky harfy z Tary? Děcko!

Grania. Ty posmíváš se, ale strach můj nezaplašíš. Já ve snu Finna viděla, jak přišel k nám, jak v síni naší seděl, jak sto dubů na pahorcích k jeho poctě hořelo, a rudá jejich světla šlehala do samé síně. A on se smál, a smál a vychloubal se svými zbraněmi, a úsměv jeho byl tak příšerný . . . Tu pravils mi: Jdi, Granio, přines mi můj slavný meč. Já šla, a temnem ložnice svítil meč tvůj Morallta jako bludičky. Třesoucí rukou sňala jsem jej se sloupu a oči zavírajíc šla jsem k tobě zpět. Na prahu síně zastavila jsem se před zavřenými dveřmi, pohledla na Morálltu — meč byl krvavý. Tu vykřikla jsem, neb v duši věděla jsem, jak ve snu vše se tuší, že mrtev jsi! A byl jsi mrtev, Dermate! Ležel jsi tak bled, tak bled, a Finn stál nad tebou a smál se příšerně a oči svítily mu prokletou jeho láskou.

Dermat. Nuž, Granio, byl to pouhý sen.

Grania. Sen byl to pouhý . . . Ale to nebrání ti, abys se mnou zpět do hradu šel a Moralltu připnul, starou, věrnou zbraň —

Dermat. Mám hosta vítat k boji připraven?

Grania. Kéž aspoň dýku bych v tvém pasu viděla! Já ti ji přinesu.

Dermat. Jdi, Granio, domů. Jdi třeba, chceš-li, pro tu dýku, než ale s ní se vrátiš, budem s Finnem již u vrat, a dnes na večer, po hodech, zasmějem se spolu tvému strachu a tvým snům.

Grania. Tím lépe bude, Dermate. (Odejde.)

Scena druhá.

Dermat Později Midak.

Dermat (hledí za ní). Jak spěchá lesem! Granio! Neslyší. Již zmizela A já bych chtěl, by ještě byla zde . . . (Ohlíží se.) Večernice vyšla nad mořem, a světlo její nabývá síly. Finn nemůže být daleko.

Midak (vystoupí z houští). Dermate!

Dermat. Ty zde! Ty přišels s Finnem! Buď vítán jako slunce! Tvá láska ke mně jest větší zděděné, povinné nenávisti. — Ó drahý hoste, jak sladký připravils mi okamžik!

Midak. Nepřicházím co tvůj host. Nevejdu pod tvůj krov.

Dermat. Toť trpké sklamání. Ty přišels tedy chladně o hlavu vyjednávat, kterou ti platit chci?

Midak. Tak jest. To nemůže té překvapiti.

Dermat. Ne. Já myslil však, že spěchat nebudeš, že popřeješ mi, abych slavil s králem Finnem smír. Ty ale spěcháš. Ty víš, že pluju do Albánu a proto spěcháš snad. Koráb leží již vystrojen na blízku tam za stromy. Midaku, pluj se mnou. Já v boji budu tebe chrániti, za tebe krváceť. Tím vykoupím se snad z kletby tvé mrazivosti. Pluj se mnou, Midaku! Buď opět věrným druhem mým. — O hlavu snadně se dohodnem.

Midak. Jsi jist, že bude vše tak snadné?

Dermat. Jsemť, neboť vím, že ke všemu přistoupím, co žádat budeš. Nuž tedy krátce mluv, co žádáš?

Midak (určitě). Granii . . . Co sebou trháš? Proč hledíš na mne, jakoby se ti byla zjevila příšera?

Dermat (s úsměvem). Jsemť věru dětinský. Je to tak prosté: Já ti nerozuměl. Co tedy žádáš?

Midak. Granii.

Dermat (přistoupí k němu). Midaku, v lesích rostou plody jedovaté, proklaté, ty mysl matou podivně. Ty některý z nich požils cestou, tvůj jazyk mluví, o čem tvůj rozum neví.

Midak Za otce svého krev já žádám Granii. Nic víc, nic míň. Ty vydáš mi ji? Rci ano nebo ne.

Dermat. Blouzníš horečně!

Midak. Rci ano nebo ne.

Dermat. Ne.

Midak. To čekal jsem. Dobře tak. Hlavu, kterou žádám, zaplatiti nechceš mi. Co myslíš tedy, že se stane?

Dermat. Já rozumím. Midaku, ty chceš boj. Sám tedy čas a místo ustanovíš. Ó Midaku, jsi tvrdý . . .

Midak. Tak nesuď, Dermate. Ó byl to dlouhý v duši boj. Ne srdce mé — mé temná pudí moc. Můj spánek podobá se mučení. Já otce vídím každou, každou noc. Jak paprsek se smykne do lesa, tak bledý jeho stín se mihne síní k mému loži, nese se, pak zírá na mne. Já s pláčem po něm ruce vztahuji a vzkřiknu zděšeně, neb — hrozná vidina! — on sťatou hlavu svou si s ramen sejme, rukou za vlasy ji pozdvihne a svítí jí — v níž oči obrácené v sloup se kouří, svítí jí na mne, jako kahancem! Dermate, on nechce smír, odmítá platy, on proto hned mě vedl na stopu, jakmile v Taře Kormak král mě smířiti se snažil. Já jinak jednat nemohu!

Dermat (podává mu ruku). Zde, Midaku, má ruka na důkaz, že tě chápu, ubohý. Buďsi tedy boj. Ty jinak nemůžeš. Však dej mi času, bych přivyknouti mohl myšlénce — že proti tobě jest mi zvedat zbraň.

Midak. Ty nevíš, jak mě mučíš — ty nevíš, co jsem přísahal, než jsem vraha znal.

Dermat. Pomstu? Vím.

Midak. Ale jakou, netušíš.

Dermat. Buď pevným, Midaku, a čiň, co činiti ti jest. Dnes ale buď mým hostem —

Midak. Ne. Budu pevným, jak to žádáš, a učiním, co činiti mi jest.

Dermat. Ah, někdy zdá se mi, že přijde krassí doba, že zášti nebude se více děditi, že láska, přátelství a vše, co sladkého v duši dříme lidí, tam plným leskem vzplane, jak letním ránem květy rozpučí!

Midak. Žel, že doba ona ještě nepřišla. (Slyšeti roh.)

Dermat. Král Finn se blíží.

Midak (stranou). Pak třeba spěšně jednati. (Přistoupí těsněji k Dermatovi.)

Dermat. Z tvých očí hrozí noc. Co chceš mi, Midaku?

Midak (vrazí mu dýku do srdce). Tvou krev!

Dermat (klesne vedle studánky). Ó Midaku, tos tedy přísahal! Ó Granio, pozdě přijde tvoje zbraň . . . (Omdlí.)

Midak (klekne vedle něho). Bled! Umírá! Hodino prokletá!

Scena třetí.

Finn. Oskar. Ossian. Družina s pochodněmi. Předešlí.

Finn (za scénou). Slezte s koňů! Zde pojďte po široké stezce. Holá! Sem svíťte pochodněmi. (Vstoupí.) Tak blízko hradu jsme a posud nikdo nepřišel, aby nás přivítal. Já očekával vroucnějšího hostitele.

Ossian. Můj otče, rci, že zrak můj mýlí se! Ó úžas, úžas!

Finn. Kam hledíš, synu? Co vidíš hrozného?

Ossian. Tam leží v krvi muž, je bled, je něm —

Oskar. Toť Dermat sám, a Midak nad ním truchlí.

Ossian. Midaku, rci, kdo byl tak bídným, podlým —

Midak (vstane). Ne bídnym, ani podlým nebyl jsem. Já vykonal, co konat slušelo, jen spravedlnost On hlavu platit nechtěl, nemohl. Tu odňal jsem mu žití. Krev jeho na mého otce krev. To zákon pravěký.

Ossian. Ó věčné živí bozi! Dermat můj!

Oskar. Můj děde, jak tvé oči svítí, divou radostí!

Finn. Nuž ano! Mně bouří radost všemi žilami! Bled leží přede mnou a v prachu nepřítel! Já výskati bych chtěl, jak vínem zpit!

Ossian. Mlč, starče, sice zapomenu, žes mi život dal!

Oskar. Tiše! Dermat žije, otvírá oči!

Dermat (slabě). Finn?

Finn. Zde stojí před tebou — a směje se.

Oskar. Děde! Děde!

Dermat. Finne, ty směješ se, žes přišel ještě v pravý čas. Já umírám, však ty mě zachráníš — král blahotvorné ruky zázračné.

Finn. Jak mýlíš se!

Midak. Ó starče pospěš si! Já konal ničící svou povinnost — ty konej spásonosnou.

Oskar. Slyš, jasným hlasem bublá pramen zde, a ze skály ti spěje vstříc.

Dermat. Pomoz mi!

Finn (s divým smíchem). Tobě pomoci, blonde. Já splácím dnes za onen večer v Taře.

Dermat. Finne! Finne! Ty krutější chceš býti než on, jenž ubil mě? To jest tvůj smír?

Finn. Co mi vyčítáš? Ty vynutils mi smír, tam v domě v Kerry. Tvoje přání vyplnil jsem. Jdu k tobě co tvůj host. Mou vinou nehyneš — jsme vyrovnáni. Sám osud jal se pomstít mě, když já se zřekl odvety. Ne já, on povalil tě. Proč měl bych já tě zvedati? Jsi cizí mému srdci — lupiči mé cti, mé nevěsty! Jsi bled, kde teď je krása tváří tvé? Kéž Grania tě vidí, jak retem trháš zkřiveným! Zda okouzlí ji hasnoucí tvůj zrak?

Dermat. Jsemť tvému srdci cizí. Zlý pohled tvůj to hlásá více ještě než tvá slova. Však, Finne, pomni, jak věrně jsem ti druhdy sloužíval! Ó nerad chlubím se! Připomeň si ale jen onen večer v domě Angusově, když Karbri metal oheň do síně a palác obklopil s tím divým lidem z Tary, z Bredžie a Karmny, jenž staré křivdy na tobě pomstít bažil. Kdo tenkráte tě zachránil? Svůj život nasadil? Zda onoho večera bys mi byl doušek vody z divotvorné dlaně odepřel? Jsi mi jej dlužen, Finne!

Finn. To dávno je, mnohem blíže je ten večer v Taře, kde zneuctil jsi moje šediny, kde vydal jsi mě posměchu, a ženu ukrads mi — kterou jsem miloval.

Dermat. O lásce nemluv, starče.

Finn. Já stařec o ní mluvit mohu! V dnech mladosti jest hříčkou, kterou snadno nahraditi lze, mně starci nad hrobem však byla zdrojem života. — Unikla a život uniká mi s ní. Jsemť jako žíznivý, kterémus rozbil s vodou nádobu. V mém nitru nezbylo než palčivého ohně — zášti.

Dermat. Dar z její ruky vzal jsem její lásku, já nejsem vinen, králi. Ó pospěš, slabost jímá mě a dech se krátí —

Oskar. Hanba tobě, děde! Já nenávist ti přisahám, a neuzdravíš-li jej, sám nepůjdeš odsud živ!

Finn. Ha, chlapče, hrozíš mi?

Oskar (klekne). Ne. Odpusť. Já kolena tvoje objímám, ustrň se, hle, život jeho prchá.

Finn. Ó! (Učiní krok k studánce.)

Ossian. Díky, otče!

Finn (stojí tiše). Já nemohu! On vzal mi Granii — on potupil mě.

Ossian. Starče, starče! Kolikrát za tebe bojoval? A jeho lásky k tobě zapomínáš? Pospěš!

Dermat. Finne, ustrň se nad mladým vekem mým! Má slunce ráno vstávat nad lesem a každému zářiti, jen mně ne, neblahému? Ó nevrhej mě mezi stíny, králi! Jak draze, Finne, jsem tě miloval... Ach, budeš činu svého litovati! Výčitka se bude za tebou ploužit životem, a ruce můtožné budou tě od prahu blaha trhati a pokoje... Ó Finne, výčitka bude u tvého krbu sedět, a jako příšera u tvého lože stát. Finne, není ti žel síly zde v tom rameně? Tvůj syn, tvůj vnuk, ó celý Erin bude ji snad někdy postrádati! Budou po ní volat — a kde bude, ach!

Finn (nahne se nad studánkou a noří ruku do ní). Hlas tvůj mi vniká do srdce — mimoděk — a přece —

Dermat. Buď veliký a dobrý — nedej mi zahynout, smrt blíží se, Finne! Ó krásný živote!

Ossian. Spěš, otče! Umírá. (Nutí jej k studánce.)

Dermat. Život! život! Ach prchá jako stín... Ó Granio!

Finn (vztyčí se). Granio? To slovo zabilo tě! Zhyň.

Dermat. Granio! (Zemře.)

Ossian (klekne). Mrtev! Ó bezdno žalostí!

Všickni (mimo Finna). Běda!

Oskar. Největší bohatýr Erinu zde zemřel, a nejryzejší srdce přestalo tlouci. Kéž místo tebe, Dermate, zde ležím sám!

Grania (za scenou). Dermate! Kde jsi?

Ossian. Kde jest? Kdo na tu prostou otázku nám odpoví? (Hodí plášť na mrtvolu.)

Scena čtvrtá.

Předešlí. Grania.

Grania. Dermate!... Král Finn. Buď vítán. Kde jest můj choť? Vy nepotkali jste ho v lese? Vy všichni mlčíte, klopíte zraky. To hrozný význam má. Finne, kde jest Dermat? Ossiane, mluv!

Ossian. Ó netaž se... ne mne... tam toho... (Ukazuje na Finna.)

Grania. Králi, velím ti, bys mluvil.

Finn (pozvedne plášť). Viz!

Grania. Ó kletba vrahům! (Padne na mrtvolu a líbá ji.)

Finn. Midak spáchal krvavý ten čin, ne já.

Midak. Vrháš na má bedra vinu svou? Já nesu těžce břímě osudu. Tvá vina větší jest.

Grania. Jak bledá tvoje líc! A srdce netluče i když tě líbám... Tak brzy láska tvoje uhasla? Zde, hlavo, odpočívej na mých ňadrech, ne na kameně... Tak hlucho jest a mrtvo v nich, jak v něm...

Ossian. Kéž slzy tvému bolu ulehčí!

Grania. Slzy? Ne... Ossiane, hleď jak krásný je, když vítr vlasy jeho pozdvihuje! Jak když nad čelem mu vlají tmavé paprsky...

Finn. Zvedněte tělo. Neste jej do hradu. (Jeviště zaplane rudě.) Ha, ohně planou, ty měly hosta vítat. Teď svítí hostiteli při pohřbu. Zvedněte jej!

Grania. Ne, my spolu v lese zůstanem a naslouchati budem hlasům noci. (Pozvedne hlavu k nebi.) Ó, hvězda večerní. Byl jako ona, zazářil a zašel za lesy. Bohatýři hynou a sketa žije dál.

Ossian. Pojď se mnou, Granio. Čas bolu ulevi.

Grania. Můj bol je jako vítr, který burácí dál a dál a dál, a nikdy váti přestat nemůže. Co říci chtěla jsem ti, Dermate? Ach ano... Já přinesla tvou zbraň... Tvá dýka přišla pozdě pro tebe, ne pro mne. (Probodne se.)

Všickni. Ó běda, Granio!

Grania. Ó jak to v prsou chladí... (Klesne na mrtvolu.) Má zašlá hvězdo! (Zemře.)

Midak. Teď, králi, jest společný náš zločin dokonán. Ó Dermate, ó Granio, sladký buď vám klid! Smrt všude číhá — snad brzy najde mne… Ty, Finne, zdráv buď a šťasten, můžeš-li. (Jde.)

Ossian. Buď zdráv, otče. Loučím se s tebou na vždy. Já do Albánu přeplavím se místo Dermata a nikdy více neuzříš mou tvář.

Finn. Synu! Stůj! Toť nemožno! Syn králův nemůže se vzdáti dědictví —

Ossian. Já ale vzdávám se. Já odcházím od břehů otcovských a do Albánu neberu než harfu svou. Tam pěti budu jim o starém králi v Erinu, jenž v pusté sedí síni bez srdce, neb shořelo mu v zášti plamenech.

Oskar. Otče, pojď! Bozi s tebou, rodná půdo! (Oba odcházejí.)

Finn. Oskare! Ó synu mého syna! Zůstaň! Jsemť jako starý strom, jenž práchniví, jímž vítr lomcuje. Sláva moje vadne. Bozi odstupují ode mne, já jejich daru vzdal se v šílenství, ta ruka více blahotvornou není. Můj osud věru zatemňuje se! Kdo bude se mnou, s kmetem, v chmurném domě bolest snášet? Kdo staří moje těšit? V trpkostech smrti budu sám a sám!

Oskar (zastaví se). Ne! (Ukazuje na mrtvoly.) Krvavá jejich památka s tebou zůstane. (Odejde za Ossianem.)

Finn. Ó těžký zármutku! (Zahalí si tvář.)

(Opona spadne.)

Tři štědré večery.

Vánoční idylla od *Karla Kučery.*

Betlémská noci! posle lásky boží!
jak tebe vítám s duší roztouženou!
v tůň času prázdnou, v liché žití shony,
v ryk starostí, jež ku hrobu nás ženou,
ty stále zvoníš poesie zvony
a růže kouzlíš na chudobném bloží,
jež sluje život; — hvězdo bajných světů!
v mou píseň prostou sněžných nasyp květů.

Krajina v sněhu; na sta barev srší
v paprscích luny bílých ze závějí.
Černavou vížkou kostel na návrší
se míhá mírném; čtverhranem kol čněji
zdi hřbitovní, dál farní domek svítá
z aleje lip teď zasněžené, pusté.
Zde onde svahu chaloupka se chytá,
však dole v nížině jak v klubko husté
úpravná víska bílé řadí chaty,
z jichž okének dnes paprsk plane zlatý,
radosti paprsk, jezule že spásné
poprvé k matce oko zvedlo jasné
v betlémských jeslích; — nad krajem mír
svatý,
v obloze čisté, hvězdné moře blýská.

Jak ptáče v hnízdě, v pokojíku milém
v snách podřimuje v křesle starobylém
stařeček farář; suchou dlaní stiská
vrásčité čelo, lysou hlavu svoji,
jež dnešní večer hoří myšlénkami.
Vždyť zdá se mu, že pozlacenou chvojí
se stolu kývá, rozžíhá se plamy
vánoční stromek, se zelených snětí,
že lesní vůně slétá, zlatí brouci,
jak podál z krbu jiskry žhavé, vroucí —
toť vzpomínky jdou starci do paměti.

Byl synem horala, jenž pluhem, dlaní
jak dub pohorský s bouřnou metelicí,
boj tuhý vedl s bídou bledolící,
chléb dobýval si v pošumavské stráni
Chýž nuzná byla jak ta horská skála,
v níž ze dřev sbitá nad údolem stála,
však přece v prahu květnou ratolestí
pučelo blaho, mír a prosté štěstí
jak malá chudobka: ton syn byl zdárný,
jenž jako strůmek v den života parný
stín blahý vrhal, pramenem byl tuchý,
v němž otec ztápěl ret znavený, suchý.
Děl otec jednou: „Sám pan farář praví,
že věčná škoda bystré chlapce hlavy,
by za pluhem jen brázd měřila hloubku,
že jako ocel rozum jeho břitký
a mízy plu, jak peň mladého doubku,
jenž stále výš jen korunu pne snítky —
poslední haléř bychom bez námitky
ze truhly vzali, na školy jej dali —
můž' knězem býti, pak starosti, žaly
nám stonásobně jistě vynahradí,
že staroba se zdáti bude mládí."

Jak orel z hnízda z chaloupky tak skalné
duch mladý vylít' v hlučné město dálné.
A nyní vše, co v mládí tehdy zažil,
zas ve snách starci na obzoru vzchází:
Jak úpal žití klasy duše pražil
a drsnou rukou citů sahal v mlázi
nevlídný osud, jak již anděl zkázy
jej táhl v tmu a v tajné žití srázy —
až mečem práce všecko přemoh' vůli.
Přec v době této strádání a žalu
blahostné chvíle oblouky se pnuly
ze rmutu žití, ze všednosti kalu.
Vždy přilétly co sněžné holubice
a křídly slzné vysoušely líce,
se snítkou v zobci na knihy mu sedly —
ó jak ssál vůni snítku poznal jedli,
co v dálných horách nad otcovskou půdou
ochranně vlají, v písních šumí plesných,
jež dětská duše jako mušky zlaté
kalichem růžným na vždy polapila.
To chvíle byly ze zdí města těsných,
kdy o vánocích za svou matkou chudou
do rodných hor, v nichž o samotě žila,
se na pouť bral, neb otcova tvář milá
do stínů zašla říše nadhvězdnaté
již dávný čas. — Ó čarodějný svátku!
ó štědrý dne! strom nemá tolik květů
a nebe hvězd a slunce tolik vznětů,
co upomínek v duši tebou svitá!
Zas jizbu drahou zírá, rodnou chatku:
na stole bílém lampa slabě knítá
a v kamnech oheň s vichrem píseň hude.
Jak skříní starých milé tvary vítá
obrazů ztmělých, zpěvných kolovrátku,
jež v koutě mlčí! v cihly čisté, rudé
zář měsíc hází, v oknech zasněžený
les ve snách dumá, plane drahokamy;
kol svaté ticho, tikot hodin známý
jen ozývá se milou hudbou s stěny
V to slova matky zlatým znějí zvukem,
co jarní dešť mu v duši kanou chorou,
že opět bije dávné síly tlukem,
jak mladý orel probuzený zorou.
Jak zlíbal slzy v drahém obličeji,
kdy matka útrap rozevřela knihy,
jak čelo hladil, vrásek rovnal rýhy,
v nichž starosti se stíny o něj tměly,
co noční můry šedé v plachém reji,
jak radostí se ruce chvěly její,
kdy jídla nesla synáčkovi milá,
jak pálily zraky — potom spolu bděli,
až půlnoční se doba přiblížila.
Tu s celou vískou na cestu se dali
po sněžné pláni na mši do kostela,
svítilny pálily, hlasy zněly smíchem,
v to štěkot psů se po kraji nes' tichém,
rolničky saní letících co střela
a supot koní zmírajíci v dáli.
V té pouti jednou tísní chodeň pestrou
dvé zahleď' oči, zpod plachetky bílé,
jež kryla čílko proti mrazu dechu,
jak světlušky dvě prchající z mechu
mu pálily vstříc: jak k dívce roztomilé
popatřil blíž a stříbro zaslech' hlásku,
Anničku poznal, malou rusovlásku,
jež v dětinství mu družnou byla sestrou.
A poznali se; potom jak dva stíny
pospolu mlčky šli, duch jakýs vážný
se vtíral mezi ně a dusil slova,
však v mysli obou květ pomněnek siný
tou chůzí rosť, že mládí jejich znova
k nim přilétlo jak z jihu ptáček tažný.
Tak mlčíce přec hovor spolu vedli
tajemný hovor duší: — zatím z dáli
již slavně zvony krajem zaznívaly,
již báň kostelní na obzoru zhlédli,
s ní velký kříž, jenž přes střechu a štíty
stín v dálku vrhal černý, obrovitý.
Chrám světly hořel, vlnily se davy,
jak moře klasů mocných vichrů vany,
on stále však své místo střehl bdělý,
kde obrys zářný dívčí planul hlavy
a hvězdy dvě se v plachém zraku chvěly,
jež někdy mžikem přes modliteb kraje
se nesly k němu jako bludné včely
med nesouce mu — pohled milovaný.
Co zpěv mu byl, jejž jako na šalmaje
sprovázel varhan dojemný hlas v kůru,
v něm skřivan lásky slunných písní taje
pěl zatím sladce duši nesa vzhůru.
To zvěděl jenom, kdy již hymnou zvučnou
chrám vánoční se písní rozechvíval
o narození Boha, Pána Krista
že v jeslích srdce též mu láska čistá
se zrodila, k níž páskou nerozlučnou
jak kámen v hloub jej citů táhl příval
A stalo se, kdy z chrámu vycházeli,
že v tísni davu zúmysla či mané

se sami dva jen ku zpáteční pouti
v ústraní sešli; znalit dobře stezky
a záhy též, kde otvírá se pláně,
před sebou spěchat zástup zřeli veský,
však dokona jich chůzí dostihnouti
cit jakýs bránil blahem roztoužený.
Jak bajný květ by v zářném padal dešti,
jak tajný šum, jímž příchod jara věští,
zem procitlá či peruť andělova,
jim zněl jen stále zvuk jednoho slova,
jež na rtech lpělo sluncem v rosné kapce,
však bálo se svá mladá zkusit křídla,
že nevyřčené v hloubi ve skořápce
zas němě tkvělo jako perla stydlá
Však v obzoru kdy vísku nedalekou
před sebou zhlédli krovy, bílé střechy,
přec tváře v tvář se nachýlila měkkou
a slovo z úst co vánek libodechý
do ouška dívky růži lásky sválo
A nebe nad nimi stem barev hrálo
jak mořská pláň; v ní zlatých lodic četa
obláčků bílých rouna rychloletá
k východu plula, za nimi hvězd sbory
jak tůní mořských šupinaté tvory
se leskem vlnily, až jejich hejna
srovnala v obraz ruka čarodějná,
hvězdnatá kotva na nebesích vzplála.
I zdálo se jim, že ta kotva hvězdná
se na zem snesla ke dnu srdcí obou,
ať život vře, ať vlny divou zlobou
ze hlubin chrlí tůně zrádná, bezdná,
loď jejich pevně s břehem ráje spjala
života kotva: láska, láska, láska.

Ó lidské štěstí! klam tvé jméno pravé!
svit bludičky děl trvá v dáli tmavé,
let jepice, jež ve svém hyne vzniku,
než kouzlo tvé, děl bajky trvá zkazka,
dým vína vonný v hlavách hodovníků,
lesk motýlí či jiskra na křemeni — ;
zas obraz jiný stařec viděl v snění

Byl farářem již horské této vísky
rok prvý; zase noc planula boží
zrození Páně. Vlídná jizba tichá
příjemně hřála jako v dnešní chvíli;
však tamo slyš! mať na bělostném loži
jak list se chvěje, těžce šeptá, vzdychá:
„Můj synáčku! hle konec můj jest blízký,
jak zralý plod má hlava v zem se chýlí,
v zrak padá tma jak těžká mlha v zimě,
v níž sotva poznám obličej tvůj drahý.
Což hrobu dbám a těla zahynutí,
vímť dojista, že mého žití símě
smrt včela vnese v nesmrtnosti prahy,
však to mou duši naplňuje rmutí,
že tebe opustím, kdy blaha krovy
sám prací vztyčils rukou svojí vlastní,
kdy oba teprv byli bychom šťastni
Přec Bohu děkuji a po něm tobě, dítě,
ze blaha toho kmit jsem purpurový
den nový zhlédla aspoň na úsvitě —
tvůj otec marně po dni tomto toužil.
Vím, dobře vím, že s myslí neochotnou
kdy jarý jun jsi žití na rozcestí
stál zmítán vášní lásky neúkrotnou
a v budoucnost se řítil střemhlav hroužil —
jsi matce slouchal radě její přání,
jež těchu stáří, sen života štěstí
v tom viděla, bys život, synu drahý,
zasvětil Pánu, službě jeho svaté,
neb či-že pomoc, či-že požehnání
nás sílilo, kdy v bídě vrchovaté
jsme od úst sousta podávali tobě?
A Bohu dík, tys matkou zmoudřel záhy,
snad uznal jsi, že žití na obzoru
ne jedna hvězda láska k ženě hoří,
leč myriády v téže zářné zdobě,
jež hesla jiná nesou na praporu
a lidský duch též před nimi se koří.“
Tak dále šeptal ret stařenky svadlý,
až znáhla ustal smrti mrazem schladlý.
A zatím zvony vyzváněly venku
na jitřní mši; jak v bouři na okénku
by ptáci chvěli se a křídly bili,
jich zvuky v duši smutně hlaholily.
Pak pomodliv se, ústa zlíbav tuhá
v chrám na mši jitřní boží kráčel sluha.
V té noci boží kdy stál u oltáře,
v květ modliteb jak z ráje svitla záře
v tmu duše jeho, jako v zářném křestu
byl obrozen a tep nového žití
v svých cítil skráních bouřné vlnobití,
blesk úmyslů, jenž osvěcoval cestu,
již o samotě z chrámu konal k faře.
Stál na výšině: se blankytné báně
jak zlatý písek hvězdný třpyt se míhal
nad lesy, vrchy k obzoru až čáře,
kde snčm vrcholů šumavských se zdvíhal,
jak drahé vlasti snil by o záchraně.
Tam vlny cizoty již potrhaly hráze,
co dav nepřátel ve výbojné snaze
již lávou sopečnou se v kraje valí,
kde chatky hynou vetché ku odporu,
již cizí řečí zaznívají skály
a šumy dálné pošumavských borů,
dál povodeň hřmí, širším kruhem blýská,
již tato před ním pobořena víska
a její chrám již modlitbou zní cizí — —
zdvih' ruku k nebi, jako zlato ryzí
se slza chvěla rosa démantová:
„O matko drahá, jak tvá zněla slova?
ne jedna hvězda na obzoru žití
leč myriády hvězdným mořem svítí,
z nichž jedna žárem nad všechny se nítí
k otčině láska.“ —
A za tou hvězdou život řídil prostý
od této doby po dnešní až chvíli,
lid z spánku budil, na démantů stkvosty
mu srdce brousil, bělmo s očí snímal,
vědomím plnil vyschlý pramen síly,
až z hlavy choré, v níž lesk bajný dřímal,
vykřesal lásku k otců svaté půdě.
Teď čacký lid ten jako potok hřímal
z pout ledu vzešlým jarem uvolněný,
duch nový orlem do hor vzletěl k stráži,
že nikdy, nikdy k této svaté hrudě
nevzlétne cizota ni chumlem pěny.
Jak tento pocit dechem teplým blaží,
teď světa Pán nechť povolá jej k sobě —
tu šumné hlasy fary na zápraží
se ozvaly, však sotva povstal z křesla —
hle do dveří již v světel zlaté zdobě
děvčátka stromek vánoční mu vnesla,
za nimi matek, otců davy četné
se chodbou tísnily, v před horal vážný
teď popošel a v řeči mluvil vzletné:
„Nad krajem naším jako anděl strážný
tvé oko bdělo, jak zdupaných květů
nás ujala se ruka tvoje silná,
nuž v noci té, kdy láska boží světu
v Betlémě vzplála, srdce naše sdílná
ti, otče dobrý, dárek nesou chudý,
vánoční stromek, vyrostl z té půdy,
již milovat nás učils, oheň na něm rudý
toť láska naše — hvězda nad Betlémem.“

Té noci dlouho v zamyšlení němém
stařeček farář patřil ku blankytu;
ať moře hvězd se vlní v plachém třpytu
tři hvězdy poznal, rudě plály síně:
Tvář děvy s jedné usmívat se zdála,
a s druhé láska matky neskonalá,
však nad ně zlatem třetí plápolala
jak oko Boha — láska ku otčině.

Betlémská noci! posle lásky boží!
jak tebe vítám s duší roztouženou!
v tůň času prázdnou, v liché žití shony,
v ryk starostí, jež ku hrobu nás ženou,
ty stále zvoníš poesie zvony
a růže kouzlíš na chudobném hloží,
jež sluje život; — hvězdo bajných světů!
v zem otců mých děšť lásky nasyp květů.

Vojtěcha Rývy nástupce.

Román. Napsal *Jan Lier.*

(Dokončení.)

Pět, šest lidí rozběhlo se k „Théâtre variété“. Minuli snad deset a více lékarn, ale jak již v takových případech bývá, běželi bezhlavě za humna hledat vodu, kterou měli ve studni na dvoře.

Paní Kubešová je předstihla.

Uchýlila se na svém útěku do hokynářského krámku. Za ní přiběhli jiní, potlučení, zkrvácení, a zase někdo vypravujíci, že pan Ťuhýk sedí ničeho netuše v cirku.

Quirina viděla potřebu pomoci, vzpomněla si na manžely Censke a opustivši zadním východem dům, spěchala do „Théâtre variété“.

Teprve tam pomyslila si, že neví, na které straně v které lóži hledané osoby navštíviti.

Ptala se některých sluzebných a strážných osob ve vestibulu. Pokrčily rameny. Nechtěly ji ani pustiti do vnitř. Bylo vyprodáno. Toliko několik lístků do parterru pro pány zbývalo ještě kasírovi, jenž právě své okénko zavíral.

V nesnázích rychle rozhodnuta koupila si poslední lístek a vešla do areny.

V prvním okamžiku oslepily ji světla i běh koně letícího kolem manege. Písek vytryskoval vysoko pod

kopyty štvaného, frkajícího zvířete; hosté ustupovali, tlačili paní Kubešovou zpět. Viděla přes hlavy předních diváků nad širokou, třepením bohatě ozdobenou bardellou koně sličnou, kyprou, v gazu a půvabu svých lepých vnad se vznášející krasojezdkyni; lítala lehounce a s obdivuhodnou obratností a gracií přes čepely mečů, jež clownové a štolbové před ní nad koněm křížili. Hlučný potlesk zabouřil divadlem, krasojezdkyně shoupla se na bardellu, usedla pohodlně, skřížila koketně nožky a děkovala za pochvalu známým baletním úsměvem; tu a tam zapadl do diváctva k některému známému habitué vděčnější pohled —

Paní Kubešová neměla ovšem pro svůdné, více odhalené než zahalené vnady jezdkyně ani smyslu ani času; tlačila se skrze diváky, aby zjednala si rozhled po lóžích. Rozstupovali se neradi, mohla jen zvolna ku předu.

„Nu tedy, podívej se teď na ni,“ zaslechla před sebou. „Toť přec ona?“

„Kdo, kdo?“ tázal se jiný ve skupině známých.

„Nu, Wierska! Božská Alma!“

„Skutečně. Wierska. Nikdo jiný,“ potvrzovalo současně půl tuctu hlasů.

„A co že odešla od baletu?“

„Vyhlédla si výnosnější řemeslo. Cirkusové bohyně platí ve vyšším kursu na trhu vznešeného života.“

„Inu, sešla se s Drasovským a on ji zaučil. Takový ztracený kavalír hodí se ještě dosti kloudně za koňáka. A sluší mu to!“

„Baronu Drasovskému? Tomu co — “

„Ano. Tomu samému. Ty ho neznáš?“

„Ne. Prosím tě, kde — “

„Tu, tu, před námi. Podkoní s dlouhým bičem v prostřed manège. Obarvil si vlasy, oholil licousy, dal si narůsti dlouhý husarský knír, jest i nalíčen, ale není to nikdo jiný.“

„Ne, není! — Drasovský! — Pánové, baron z Drasova zase v Praze! Jaká švanda! — Hehehe!“ souhlasili a smáli se přátelé. „Pst! Zaslechl nás. Švihl po nás — jen očima. Tak, jen zrakem, pane barone. Však my se vašeho biče nebojíme.“

Pozornost paní Kubešové byla stržena k výjevu v manège. Zírajíc do ní upřeně, viděla zřetelně, poznávala s neklamnou jistotou manžela ošálené Xaverie v přestrojení za štolbu. Práskal již zase bičem, proháněje opět koně do běhu kolem. Alma Wierska, — ona, žádná jiná — Quirina poznala ji také — vyhoupla se znova na bardellu, clownové a sluhové postavili se na stoličky se smolnými kotouči v rukou, zapálili obruče a krasojezdkyně prolétla graciosně, s nedbalým úsměvem prvou, druhou obručí —

Paní Kubešová odvrátila se s nechutí od rozčilujícího divadla; zrak její obrátil se opět vzhůru k lóžím nad její hlavou a setkal se s pohledem paní Čenské. Skláněla se přes brlení a vedle ní hleděl dolů na Quirinu pan Čenský a pan Chmelík, všichni zaraženi a zahanbeni; ze sousední lóže vedle nich v pravo šklebili se potutelně manželé Urbancovi a smál se doktor Šimák, a dále na levo bavil se podívanou na Drasovského pan Ťuhýk s rodinou a inženýrem Cejpem; opodál dívali se manželé Doubkovi a profesor Kubeš s úžasem do manège —

V tom, dříve než sebou Quirina hnula, aby pospíšila nahoru, ochromil ji děsný výkřik, jenž ze sta hrdel divadlem se rozlehl. Trhla sebou a hleděla jak přimrazena zděšením do jízdárny.

Alma Wierska byla zavadila o plamenný kotouč, spadla v něm hoříc na hlavu koně, splašené zvíře se vzpjalo, podkoní přiskočil, sluhové a clowni vrhli se za ním, a mžikem válela se v písku dýmající, plameny protkaná hromada těl

Diváctvo dalo se v křiku a vřavě většinou na útěk, paní Kubešová s ním.

Běžela na schody k lóžím; prchající ji odsouvli. Však již letěla s hůry Ida, Čenský za ní. Kvapili do jízdárny na pomoc.

Quirina třásla se na celém těle; nemohouc pronésti slova, následovala manžely Čenské.

Klubko v manège bylo již rozmotáno. Štolbové odváděli splašeného koně a sluhové odnášeli popálenou, bolestně štkající tanečnici. Na písku ležel sám pan Drasovský. Byl bez sebe; kopyto koně zasáhlo jej do hrudi.

„Vnější kontuse nevalná,“ formuloval doktor Čenský ve shodě s lékařem cirku svůj nález. „Spíše vnitřní porouchání — “

Lékaři dali raněného dopraviti do nemocnice.

Paní Kubešová odvedla Idu a jejího manžela do továrny. Před nimi ujížděl pan Ťuhýk úprkem. A dostihli ho přece. Na ulici, cestou byl továrník poznán tlupou propuštěných a dříve v práci odíraných dělníků. Přepadli jej, stáhli z vozu a ztýrali, až zůstal ležeti na dlažbě s roztříštěným pravým ramenem a přeraženou nohou.

Čenští zůstavili ho péči jiných lékařů, svolaných již v počtu dostatečném. Chvátali do továrny v průvodu inženýra Cejpa, jejž dělníci ušetřili. Nezdrželi se dlouho. Žádná lidská moc nebyla s to, vzkřísiti ubohou Giselu; padla v boji kapitálu s prací a padla jako zjednaný žoldnéř proti povstalým soudruhům, také zjednaným, také utištěným.

Přímo z továrny jela Ida do nemocnice, dohlídnout na pana Drasovského. Stav jeho se nezměnil. Vyžádavši si pro něho ošetření na svůj účet zvláště bedlivého, opouštěla smutný dům. V průjezdě byla zastavena dopravou obětí vzpoury v továrně Ťuhýkově.

Mezi přinášenými osobami postřehla známou tvář — Brytu.

Holčina probírala se právě z mrákot. Nabývala znenáhla vědomí — zabloudila zrakem stranou k Idě. Poznáním procitla z mdloby rázem. Vztyčila se, spínajíc prosebně ruce

Paní Čenská přistoupila k ní.

„Nešťastnice, co jste zase vyvedla?“ ptala se.

„Nic, milostivá paní. Nic zlého. Zachránila jsem Stanouše — “

„Jakého Sta — “

„Děťátko Horákových — “

„Co pravíte!? Ženštino, mluvte, kde jest, kde jste ho nalezla!?“

„Slečna Dablická ujala se ho na první chvíli. Ale ona s dětmi neumí a hošík byl poděšen, jest oň strach! Prosím vás, pro Boha, pospěšte ke slečně, ujměte se ubohého robátka! Kdybyste věděla, jak jsem je nalezla zmučené! Včera mne pustili z vězení, kde jsem, jak víte, pykala za pana Drasovského. Vyhledala jsem si večer své známé v Židech — vždyť jsem byla tak říkajíc nahá — “

„Dobře, dobře. Neomlouvejte se. Rozumím. Dále!“

„Byli jsme veselí do rána a spali jsme do poledne. Pak se řeklo, že se dnes večer půjde na fabrikanta. Co mi po tom, myslila jsem si a zdržela jsem jednoho z těch lidí u sebe. Byl propuštěný dělník a ze zoufalství veselý. Ani po tom mi nic není. Ale za všeliké řeči vypravoval, že pijavici kantinářce půjde o krk, a že její muž, surovec, bude večer viseti na lucerně. Dělník znal domácnost kantinářovu a povídal, když již neměl co, jak týrají a bijí kantinářovi cizí dítě, které jim nějaká dáma svěřila. Vydávají prý je za své, aby jim dozorcem továrny nebylo vzato a aby se dočkali odměny za chování hošíka. — Mne jakoby přišlo nějaké vnuknutí, nebo že řeč toho člověka mne uvedla na stopu, krátce blesklo mi hlavou: To nešťastné dítě bude ztracený Stanoušek. Chytila jsem šátek a běžela k továrně. Připojila jsem se k vzbouřencům, dobyla se sama první do vnitř a nalezla tam Staníčka v hadrech, ve špíně, zavřeného v tmavé komoře jako psíka —“

Vášnivý vzlyk udusil další slova ženštiny; právě chopili se jí nosiči, aby ji dopravili do sálu.

Ida vsedla zase do vozu, poroučejíc jeti k slečně Ďáblické. Na místě ni nalezla v bytě úřední komisi. Obracela byt redaktorky na ruby, pátrajíc po spisech anarchistických. Tímto překvapujícím způsobem zvěděla paní Čenská o neutěšené změně pobytu Fidina.

Dala se dovézti na policejní ředitelstvo a vyžádala si rozmluvu se slečnou Ďáblickou.

„Nebe ví, kam se dítě podělo,“ bědovala Fides. „Mně odtrhli od něho, zatím byl strážník volán jinam za svou povinností a posadil hošíka k omráčené kantinářce. Nikdo nedbal o dítě, zapomněli. Vzpomněli si na ně teprve, když mne odváděli a já jsem se po něm tázala. Zmizelo — “

Paní Čenská byla zmořena. A přece jela zase do továrny. Požár byl již uhašen, ve vybité budově příšerně pusto. Jen bodáky stráží a sekerky hasičů kmitaly se tu a tam tmou. Pátrala po hošíkovi, ptala se kde koho, — nikdo nevěděl o něm zhla. Kantinářku si odvezl ve zmatku muž, aniž by komu řekl kam. A vzal-li dítě, neuměl nikdo pověděti.

Bylo k půlnoci, když uštvaná, rozčilená Ida vstoupila těžkým krokem do svého bytu.

Manžel očekával ji netrpělivě, plu starostí. Louisa nespala též, zmítána obavami o svou přítelkyni. A mezi nimi seděla — Ella!

Sestry objaly se s jásotem, usedly vedle sebe a úryvkovité vypravování křižovalo se v průvodu smíchu i slz.

Louisa neznala Ellu. Tiše, jako skromný duch pečlivosti snášela i připravovala Idě pohodlí a občerstvení.

„Milostivá paní,“ vklouzla pojednou nesměle služka do pokoje. „Nějaký člověk je tu — “

„Nechť dá pokoj!“ rozkřikl se doktor. „Právě odbila půlnoc.“

„Přináší nemocné dítě,“ omlouvala služka své pozdní vyrušení. „Prosí naléhavě paní doktorovou —“

„Nu, promluvím s ním,“ rozhodl se lékař. „Zůstaň Ido, vždyť jedva na nohou stojíš.“

„Ne, vy jste oba vysílení. Nechte mne nejprve samotnou,“ žádala Ella, vzchopujíc se ručе. „Dítě, — není-li to — ?“

Vyšla spěšně do předpokoje. V slabém světle staženého plynového plamene zahlédla mužskou, chatrně oblečenou postavu se spícím hošíkem v náruči.

Přistoupla k němu. A odcouvla ztrnulá.

„Jaromír! — Pane Horáku!“ vydechla úžasem.

„Milostivá slečno!“ prosil sešlý, bledý muž, „nezbuďte mou ženu. Jest zde. Paní sestra psala mi o tom —“

„Zticha! Sem!“ velela Ella, uchopila rychle Jaromíra a vsunula jej postranními dveřmi do ložnice své sestry.

„A nebědujte mi. Odpykal jste si, buďte již mužem. A — vy si nesete své dítě!? Vy!?“

„Ano. Zaklínám vás, ustrňte se nad ním —“

„Nezbuďte je,“ poroučela mu Ella, prohlížejíc bedlivě spící robě. „Nic mu není. Položte je sem,“ odházela s postele pokrývky —, „a přijměte můj dík. Bůh vás poslal, abyste své dítě vytrhl ze záhuby. A kde pak jste to své zlaté, nebohé kotě nalezl? Odkud přicházíte?“

„Z moře, z cesty,“ naznačoval přerývaně Jaromír, usednuv k posteli a vzav hošíkovu ručku do dlaně a ohlížeje se naň stále úzkostně. „Přijel jsem dnes k večeru, tak jak jsem. Netroufal jsem si do města a přecházel zatím po předměstích. Potkal mne bývalý prášek Rývův, Chyba; zastavil mne, pověděl, že jest kantinářem v továrně a že má u sebe mé dítě na ošetřování. Spěchal jsem s ním. Byl opilý a přede dveřmi své světnice mne hnal zpátky. Nedá prý mně dítě, pokud mu nezaplatím za ošetřování. Přeli jsme se, tahali a Chyba mne konečně vystrčil z továrny. Zavřeli, dělníci počali se tu rotiti a marně dobýval jsem se do vnitř. Odkvapil jsem pro úřední assistenci.

Než jsem ji nalezl, dožádal a s ní se vrátil, byla továrna vybita a zapálena. Prodrav se kordonem, sháním, hledám a tu spatřím malé robě, jak batolí se v pláči z prolomeného pažení na ulici, přímo pod kola přijíždějící stříkačky. Po očích a vlasech mé ženy poznám svého Stanouše, skočím k němu, byl čas. Stříkačce nastavil jsem levou ruku, více jsem nemohl, pravou uchvátil jsem svého Stanouška —“

Teprve nyní povšimla si slečna Šípkova, že levice Jaromírova visí bezvládně dolů.

„Přejeli vám ji?“ tázala se chvatně, přistupujíc k němu.

„Poněkud. Stříkačka mne strhla, kolo šlo přes ruku.“

„Máte ji zlomenou? Ukažte, já tomu také poněkud rozumím.“

„Necítím ji, nevím —“

„Odnesl jsem si dítě do blízké hospůdky,“ skládal Jaromír dále zprávu, zatím co Ella svlékla mu kabát a vyhrnula rukáv. „Šenkýřka se nade mnou slitovala, svolila, abych si Staníčka uchlácholil, a dala mi na ruku studené obkladky. Nemám peněz, nemám přístřeší, nemám přátel. Kam se uchýliti! Odpusťte mi, já bych se neodvážil k paní sestře, dítě mne přivedlo —“

„A proč teprve v půlnoci?“ vytýkala slečna Šípkova. „Ruku máte jen šeredně pohmožděnou, zlomena není.“ Přehodila přes něho zase kabát. „Počkejte zde, já zavolám — “

Dveře se otevřely, na prahu stála Louisa. Přicházela ničeho netušíc, zarazila se před cizím člověkem, pohlédla mimo na postel —

A oči Louisiny se rozšířily, ruce vznesly se k čelu a spjaly skráně.

„Mé dítě!“ vydralo se velikým výkřikem z jejích prsou jako v hromové ráně, následující po blesku poznání, jenž protrhl tmu jejího ducha a roznítil její srdce plamenem vzkříšené mateřské lásky.

Letem byla u lože, objala hošíka, zvedla jej k své tváři a stulila si jej na prsou, štkajíc i smějíc se nad ním jako šílená.

Ella vkročila mezi ni a Jaromíra, zastiňujíc hosta

Bylo pozdě. Louisa jej zočila, a nyní již poznala ho také. Vztyčila se, couvala před ním jako před příšerou a napřahovala proti němu své rámě na ochranu sebe a dítěte.

„Louiso,“ ozvala se Ella vážně, měkce a přísně zároveň. „Tvůj muž vrátil se.“

„Nenuťte mne, abych vzpomínala,“ chvělo se paní Horákové ze rtů. „Na mne řítí se pojednou hrůzy mých utrpení, — on zabil mi dcerušku, on mne —“

Paní Horáková odvrátila se s hlubokým povzdechem.

„On chybil svou i tvou a i mou vinou, Louiso,“ zvolala slečna Šipkova s planoucí tváří a zvlhlým, zaníceným zrakem. „On nesl pokutu jako ty, jako já. A on přišel, aby tě na kolenou odprosil, — a přinesl ti anděla smíru v tvém dítěti, jemuž nesmíš vzíti otce. Zde klečí před tebou nešťastný zachránce tvého dítěte, jeho spoluvinnice a tvá mateřská přítelkyně oroduji za něho, a jeho hošík objímá tvou tvář a přimlouvá se za tatínka —“

Louisa zavrávorala. Vděčná matka i ztýraná a přece milující žena schýlila se v promíjení k hříšníkovi, jenž klečе a s hlavou v prach skloněnou líbal lem roucha jejího — — — —

První host, jenž ráno na dvéře Čenských zaklepal, byl archivář pan Chmelík.

Nevěřil sluchu, nevěřil očím, nohy pod ním klesaly údivem, rozechvěním a radostí.

„A teď k našim starožitnostem, pane Horáku!“ toužil, vzpamatovav se z opojených dojmů.

„Měl bych dalekou cestu, pane Chmelíku. Potěšte se. Moje misí byla z valné části zmařena.“

„Co, — co — co!? Ne, vy mne krutě pokoušíte! Vy žertujete, vy zapomínáte, že mluvíte se starcem, který vám dá celý svůj život za drahokamy, jež jste přivezl.“

„Nepřivezl všechno. Jen něco, méně cenné věci. Upokojte se. Jinak neodvážím se k své zpovědi.“

„Hned, hned mluvte!“

„V polovici února,“ vypravoval Jaromír, „zavadili jsme na objížďce o Javu. Kapitán Yrstål ze své vlastní laskavosti zastavil v Batavii a poslal mne na skok k panu Söderblomovi. Týž obdržel od vás právě peníze. Odhodlal jsem se odvézti si památky osobně do Čech Rozloučil jsem se s fregatou Aterlősare, navedl konsula, aby se o mně ve svém návěští pro vás ani špetem nezmínil a odjel jsem. Plavba se dařila až do Rudého moře. Tam srazil se náš holandský parník s francouzskou lodí, utrpěl smrtelnou ránu a klesal. Já se nedal bez svých beden zachrániti, vyvláčel jsem je na palubu, opozdil se, a loď propadla se pode mnou. Pak vylovili mne Francouzi a se mnou sebrali dvě mé bedny. Ostatní tři a v nich veškeré listiny a starožitné kresby mistra Jakuba řezbáře pohroužily se na dně Červeného moře —“

„A s touhle zprávou musíte vy sám k hraběti Verdugovi!“ zvolal zoufalý archivář. „Já si s ní netroufám, on by mi nevěřil, jako já nevěřím vám!“

A nedal, až Jaromír za několik dní jel na Čížkov. Vrátiv se objal starého pána se slzami v očích.

„Přináším dva listy z Čížkova,“ pravil. „Hrabě měl je už připravené ve stolku. První odevzdávám vám: Jste jim k své neodbytné žádosti dán na zasloužený čestný odpočinek. Druhý nechám sobě: Jsem v něm ustanoven za vašeho nástupce. A to jest vaše dílo, pane Chmelíku.“

„Eh! Vy naděláte caviků! K zbláznění! Dětino! A vy také, milostivá paní,“ kasal se starý pán krom svého zvyku na Louisu. „Vždyť jsem pana Horáka po všechnu tu dobu jenom substituoval. Ať si teď zase on sám archivařuje a kustoduje!“

Než odstěhovali se manželé Horákovi na dobro na Čížkov se svým Stanišou, jenž ode dne ke dni se zotavoval, růžověl a dovádivěji usmíval i žvatlal, a než odebrala se slečna Ella Šipkova za svým uměleckým úkolem na delší dobu do Kutné Hory, shromáždila se u paní Idy Čenské větší společnost známých ku přátelské hostině.

Dostavila se Fides, propuštěná z obžaloby pro bufféství a potrestaná trpkým sklamáním i neúspěchem: založila si ženský časopis, v němž publikovala recepty nákypů, domácích mastiček, vyšívání a návody k nevinným rodinným kratochvílím Byli tu i manželé Kubešovi, smířeni sazečem, který způsobil, že v knize profesorově dokázán opak toho co dokázati chtěl: položilť sazeč jako ze vzdoru všudež *y* za *x* i zavděčil se tak paní Quirině. Mezi hosty přisedla i paní Doubková s chotěm, nesoucím po rytířsku porážku, kterou mu Ella v Kutnohorském konkursu spůsobila. Přišel také inženýr Cejp, jenž marně namáhal se o pensi jakožto vdovec ředitelky továrny. Přijela i Xaverie, kteréž připadlo k dobrému závěrečné rozhodnutí holandsko-indské vlády o výslužném pana Drasovského: zemřel po vnitřním zakrvácení, a jeho vdově i dědičce vyplacena zadržená pense za pět let i s úroky úhrnnou sumou asi patnácti tisíc. A v pozadí kolem stolu mezi posluhujícími kmitala se Bryta, holčina dobrými skutky očištěná i povznešená, jizvami z boje v továrně zhyzděná: byla paní Čenskou za ošetřovatelku v soukromém léčebném ústave doktora Čenského přijata.

Za to chyběla Natalie: nosila smutek po nemilovaném muži. Pan Urbanec zemřel, raněn mrtvicí, když ho zatkli. Prováděl s nevěrným správcem hraběte Verduga ohromné podvody. Odpřisáhl; zločin však přece dokázán a rozhněvaný hrabě stíhal vinníka bez milosti. A vzal si v náhradu za utrpenou škodu mlýn někdy Rývův. Pozváni nebyli manželé Šimákovi, neboť doktor Šimák byl pro choulostivé služby, prokazované panu Urbancovi, na štíru s advokátní komorou: stranil se svých známých a nebyl jimi vyhledáván. Nikdo pak nepohřešoval u stolu pana Tuhýka, ve vzpouře zmrzačeného a o ovoce Giselliných vynálezů připraveného: vzalať paní Cejpová tajemství svých lučebních procedur do hrobu a vdovec nevyznal se v nich ku vděčné radosti dělnictva. Doktor Austerlitz poslal omluvenku z Čížkova, kamž byl pan Chmelík učeného, humanního, poctivě česky smýšlejícího rabína za bibliotekáře dosadil, poněvadž rozmnožené sbírky byl by Jaromír nemohl sám i s knihovnou opatřiti.

„Ještě mám kousek řízení,“ vzpomněla si Ella po hostině, pomáhajíc Louise oblékati na cestu veselého, jako rtuť pod rukou utíkajícího Stanouše. „Zabavím Chybovým jejich lup z továrny. Za to, že mi Kačenka lži vynutila půjčku, a za to, že tebe, nevinné robě přes čtvrt roku

mučila. — A poněvadž jsem už v ortelování, tedy povím i tobě, Louiso, něco: Nechť nepřipadne ti nikdy na mysl, vzpomínati s povzdechem na bláhovosti Jaromírovy. My jsme je způsobily, Louiso. My a nikdo jiný. Žena nesmí převraceti přirozený řád. Muž jest mužem. A když si ho žena poníží za titěru, s něhož sejme všechnu práci, všechnu zodpovědnost, když ho uvolní, když se povýší mocnou rukou nad něho a poníží se zároveň hluboko pod mužův ideál krásy a libeznosti, pak —“

„Pak naučí se morálce dlouhé kroniky, na jejímž konci jsem přec jen blaženější, zkušenější a dokonalejší než na jejím počátku.“

Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém.

Napsal Dr. *Fr. Krsek.*

(Dokončení.)

Než, jako sám týž básník doznává, není vždycky tak snadno domoci se lásky děviny snad prvním lehkým útokem. Někdy natonži a naprosí se zamilovaný jinoch dosti, nežli se mu poštěstí, by dívku si naklonil. Catullus směje se jakémusi Rufovi, že před ním děvčata utíkají, protože prý čpí kozlovinou — žádné sebe větší dary nejsou Rufovi platny. Propertius sám celou elegii napsal na ukrutné, necitné dvéře, jež nechtí se otevříti a milence vpustiti do komnaty dívčiny. A jinde v básních svých stěžuje si:

Všecko kolem se točí, a kolem se i láska zatáčí.
Vláda či otroctví: toť věru lásky kolo!
Ach co darů dal já a kolik mnou zapěno písní!
Nikdy ta bezcitná nerce mi: „Já tě kocham.“

Zároveň pak ubezpečuje zatvrzelou dívčici, že lásky její dosíci nemoha, jiné si vyhledávati nebude: „Tvým-li nemožno mi být, žít budu já samoten.“ Snadno dovedeme si pomysliti a uvážiti radost jeho, když se mu přece podaří překonati odpor milované děvy a lásku její si získati. Láska taková (jásá) jest nejkrásnější vítězství, lepší nad jakékoli vítězství nad bojovnými Parthy — toť pravý jeho a nejslavnější triumf. Veliké dary slibuje básník Venuši, že mu ku vítězství tomu dopomohla. Přirozeno také, že pak, jak se přiznává, podnětem jeho básní není ani Apollon ani Musa, nýbrž jeho rozkošná dívka. Tu stále jest mu opěvati, o té píše „dlouhé Iliady“. Jako každý vypravuje rád o svém, tak on vypravuje jenom o své děvě a o sladké lásce. V pozorování a milování dívky své jest všecek pohroužen a zabrán. Chtěl jenom zkoušeti, mohl-li by nějakou vážnou prací se zanášeti a lásce takovou měrou nepodléhati, ale nešlo to. Jako ryba na suchu a divý kanec v moři živi býti nemohou, tak ani on nemohl vydržeti. Láska nedala se přemoci. A co zvláště na milence se mu líbí, není ani tak bělostná její jako lilie tvář červení prodchnutá, jako když závodí maeotský sníh s ruměním hiberskou nebo jako když lístky růžové po mléku plovou; není to také ani vlas po hebké šíji splývající; ani oči, ty dvě pochodně, ty dvě hvězdy; ani drahocenný její oděv: nýbrž to především ho jímá, že milka jeho krásně reje tančiti, zpívati, hráti a písně psáti umí.

Oba spolu milují se láskou pravou, čistou: v ní mají své největší bohatství. Ví básník, že bohatství bez lásky by ho blažiti nemohlo, ale upřímná láska že nikterak neustoupí bohatství žádnému. A právě proto, že láska jeho jest upřímná a nehledí jenom vnější krásy a lesku, nemůže také pochopiti, proč by dívka jeho ještě líčiti se měla. Nač to? Toť zvykem surových Britannů, kteří rádi se tetovují. Ty, milá děvo a hvězdo má, činiti tak nemusíš. Jak tě příroda utvořila, tak jsi mi nejdražší. Netřeba ti ani líčiti tváře ani barviti vlasy, jen když jsi co nejčastěji u mne. —

Ku konci úvahy své chceme sáhnouti do svědomí také antickým dívkám a nahlédnouti do nejtajnějších záhybů srdce jejich, abychom ukázali, že také ony nejsou, jak snad mnohá z nich se zdá. Ukážeme, že i jejich povaha, snažení a cítění neslo se k tomu, aby nebyly nepřítelkyněmi opravdové lásky. I ony, jako vůbec všechny skoro dívky, třeba ústa jejich zřejmě o tom mluviti se ostýchala, toužebně přece dychtily po tom, aby štěstí lásky dojdouce, po boku milovaného muže blaženě konaly pouť života vezdejšího. Láska, svatba a manželství byly také antickým dívkám přirozeným cílem ženy, a mnohé z nich zcela zřejmě o tom se vyslovují, čehož by asi většina děv našich sotva učinila. U Alkmana zpívá sbor panen a bez obalu projevuje naivní přání: „O nebeský otče, *toho* dej mi za manžela!“ U Sofoklea Antigona na smrt jsouc vedena, by za živa byla pochována do hrobky, upřímně kvílí nad tím, že „bez svatebních zpěvů, bez sňatku“ zemře; a rovněž u Euripida Ifigeneia truchlí, že loučí se s životem „bez sňatku, bez dítek, bez vlasti, bez přátel“.

Doba sňatku, blažená ta chvíle, kdy (jak básník Stesichoros praví o svatbě Menelaa s krásnou Helenou) „mnoho jablíček kydonských, mnoho ratolestí myrtových, mnoho věnců růžových a violových šťastným snoubencům na sedadlo povozu bylo házeno“, budila v mnohém srdéčku panenském touhu, by také ona brzo toho okamžiku se dočkala. A nemusíme věřiti Sapfě, že to doopravdy myslí, praví-li: „Věčně zůstanu pannou,“ neboť z její jiných výroků patrno, že i jí jest sňatek cílem kýženým. Velebíť ku př. jednoho mladého snoubence: „Ó šťastný ženichu! Dostalo se ti sňatku, po němž jsi toužil, a dostal jsi děvu, po níž jsi prahl.“ Jinde pak podivuje se nadšenými slovy krásnému, leporostlému ženichovi jenž přichází v komnatu jako bůh války, mohutný Ares. Jiného ženicha zase se táže, s kterou štíhlou rostlinou by ho nejkrásněji mohla srovnati. A o svatbě jakési vypravujíc dí: „Všichni tedy vzali do rukou poháry, úlitbu činili a prosili o štěstí pro ženicha.“ V jednom Sapfině zlomku žertovně dotčeno jest svatby snad nějakého sedláka; při té prý byl „vrátný s nohama sedmisáhovýma, na něž mu deset ševců šilo boty z pěti hovězin“. A jak konečně sdílně a upřímně truchlí Sapfo nad osudem jedné své přítelkyně, která zrovna před svou svatbou zemřela, vi-

děti ze slov, jež její památce věnovala: „Zde leží prach a kosti Timady, kterou přede dnem sňatku zemřevší tmavá ložnice Persefony (= podsvětí) skryla. Když zemřela, břitkým kovem všechny družky s hlavy si ustřihly ladné kadeře.“ Hledíce tedy k tomu, že Sapfo tak ráda a nadšeně o svatbě a štěstí dívčině pěje, můžeme asi souditi: čím srdce překypuje, o tom ústa mluví. Jakmile pak jednou dívka sňatku dojde, rozžehnati se musí s věkem panenským. Možno však, že se jí třeba někdy po věku tom zasteskne, jako stýská si dívka ve zlomku tomto: „Věku můj panenský, věku panenský, kam jsi se mi poděl?“ Načež dostává odpověď: „Nikdy již více nevrátím se k tobě, nikdy již více.“

Z římských básníků mimo mnohé jiné zvláště Catullus v jedné obsáhlejší básni (231 v.) vzletnými slovy velebí boha sňatku, bez něhož prý ani sama Afrodita není nic. Pěkné jest tu líčení svatby, některých zvyků svatebních a opěvání krásné nevěsty, „jež vnadná a spanilá jako v pestré zahradě bohatcově pěkný květ hyacintový“. Láska nové manželky má mysl upoutati jako připínavý břečťan obepíná tu a tam se vina kmen stromový. A manžel jistě v objetí jejím utkví, jako pevně drží se réva oplétající se kolem stromu. Dále dává tu básník nevěstě napomenutí, ať neklade odpor vůli mužově: mohlť by choditi jinam! A již (líčí se v dalším) očekává kvetoucí nevěsta ženicha svého jako bělostná kopretina či zardělý mák. I laškují spolu, a hubiček více nežli v písku malých zrnéček a na nebi třpytivých hvězd!

V jiné své písni (66 šestiměr.) opěvá Catullus také svatbu a blížící se večer, jakožto dobu, kdy po objevení se Hesperu (= hvězdy večerní) ve slavnostním průvodu odvádějí nevěstu do domu ženichova: tak již u Sapfy dí se o hvězdě té, „že vede nevěstu růžemi lásky kypící“. Ta hvězda večernice jest všech hvězd nejkrutější, žaluje básník:

Hespere, hvězda jaká na nebesku je nad tebe krutší?
Vždyť ty se odvažuješ vyrvat dceru z náruče matky,
z náruče matky rozenku trháš, ona pevně drží se.
Čistotnou tu děvušku potom jemu dáš vzplanulému.
Zdaž v městech dobytých krutšího co páše nepřítel?

Ale zrovna potom obrací se básník tam, dívaje se na věc se strany jiné. Ta hvězda večernice jest ze všech hvězd nejsladší, pěje dále:

Hespere, hvězda jaká na nebesku je nad tebe sladší?
Vždyť sám svou září smluvené prve sňatky ty pevníš,
od rodičův a mužů smluvené před tím ony sňatky,
tehdy teprv sdružené plně, tvá kdy zableskla se záře.
Nad šťastnou tu hodinku jaké blaho dáno je bozstvem?

A ve shodě s mnohými jinými básníky a zajisté i dívkami samými pokračuje pěvec dále: Dívka nemá stále trvati svobodnou. Její účelem jest, aby se stala ženou a matkou, a tím se stanouc jest muži drahá a rodičům nepůsobí mrzutosti, ježto jim doma nesedí. Tento cíl dívek a žen znázorněn tu pěkným obrazem:

Tak jako réva, která na holých pláních sama roste
vzhůru se nevznáší, sladkých hroznů nevydává,
nýbrž své tenké tělo pod tíhou k zemi chýlí,
až skoro nejvyšší ratolesti kořen se dotýká.
Révy také nectí žádný čeledín ani rolník.
Pakliže réva tatáž s nějakým jest snoubena jilmem,
tuď každý čeledín věru v úctě ji má nebo rolník:
Taktéž dívka, dokud beze sňatku je, nectěna stárne,
došla-li manželství v hodném čase přiměřeného,
jest muži více drahou, rodičům zase méně protivnou.

Dívka, jež zůstane neprovdána, žádné tedy úcty nepožívá; takové panny nikdo si nevšímá, jest všem lhostejna jako (dle slov Sapfiných) nachový květ hyacintu není ničím nevšímavým nohám pastýřů, kteří každé chvíle na některý takový květ šlápnou. Avšak budiž ku konci ještě také podotčeno, čeho žádá počestný básník na dívkách po všechnu dobu, po kterou panenský věk svůj tráví: mají povždy zachovati si čisté a nevinné srdce, pamětlivy jsouce toho, že také květina nám milá jest a zraky naše vábí jen dotud, dokud její květ není poskvrněn a puvabný pel s něho setřen:

Jak když v oploceném sadě tajně květinka vyrůstá
rádlem nestržená a dobytkem neznamenána,
již lichotí vánek, vlahy déšť, moci slunce dodává,
— — — — — — — — —
chlapci po ní četní, četné i divenky zatouží.
Jakmile odlomená ostrým nehtem pouvadla,
chlapci po ní žádní, žádné ni divenky netouží:
taktéž dívka, dokud je nedotčena, jest drahá všechněm.
Když květ nezkalenosti padl s těla poskvrněného,
více není chlapcům milá, více není drahá dívkám.

FEUILLETON.

Ve prospěch českého čtení.

Péče o nabytí, rozmnožování a zachování statkův duchovních jest každého národa povinností rovněž pilnou a neodbytnou, jako starost o blahobyt hmotný. Zejména národové, kteří jsou počtem menší a v sousedství národův velikých, musejí tím horlivěji přičiňovati se, aby v oboru duchovním netoliko zachovali úplnou svobodu a samostatnost, ale aby výtvory plynoucími z kmenovní zvláštnosti zjednávali sobě uznání, šetrnosti a úcty na obecném zápasišti dějinném. Zejména národové, jimž není dopřáno, aby ve vlastním zřízení státním měli oporu a záštitu své jazykové samobytnosti; národové, jiehžto existenci nepřízeň šťastnějších v té stránce soupeřův strojí neustále nástrahy; národové, kteří ze smutné zkušenosti již nabyli poučení, jak těžko jest vzdvihnouti se z duchovního ponížení, vzpamatovati se z omráčení a domoci se opět nezkráceného práva životního, stále pevně stůjtež a bdětež na strážné věži interesův duchovních.

V takovém postavení nalézá se i národ český. Proto i jemu jest se zdvojeným úsilím zasazovati se o zbudování nedobytné tvrze duchovní, o získání síly, kteráž odrazí všechnu zlobu osudův, o nabytí jmění, jehožto ceny ani nejkrutější pohroma časův popříti a odníti nemůže.

Osvěta a vzdělanost, plynoucí ze zdroje domácího, pěstovaná duchem a jazykem vlastním, jest onen zulový, nevyvratný základ, na němž životu i našeho národa kyne bezpečné a čestné trvání. Na tomto li základě staneme všichni, kdož jménem Čechův se honosíme, nic neprospěje nad námi nepřízeň poměrův vnějších.

Uznávajíce toho naléhavou potřebu, aby v této předůležité stránce vnitřního života českého ozvalo se opět mocnější po-

vzbuzení a stala se brzká, všestranná náprava, pozdvihujeme dnes srdečného hlasu ke všem krajanům v zemích našich korunních. Chceme promluviti k rodákům svým na prospěch *domácího písemnictví, na prospěch české knihy*

S nemalým politováním totiž znamenáme, že poslední dobou zavládla v některých vrstvách národa našeho opět jakási netečnost, nevšímavost k domácí literatuře. Neutěšený ten zjev nesmí trvati déle, nemá-li národní naše bytost ve svém nejhlubším jádru doznati těžkého poškození

Kniha česká zachovala nás při životě, vysvobodila nás z nastražené záhuby, vzpružila síly už už dohasínající, naplnila Čechy novým českým národem. *Kniha* česká stala se naším mečem a štítem, naším palladiem v stoletém zápase za právo naší obnovené existence. *Kniha* česká budiž nám na věky posvátná, poněvadž v sobě chová nejdražší poklad, jenž mimo tuto rodnou půdu po otcích našich nám zbyl: *český jazyk!*

Chceme-li tento jazyk netoliko udržeti, ale i zvelebiti a k někdejší jeho slávě doma i za hranicemi přivésti, musíme v českém písemnictví míti účastenství co nejhorlivější, musíme *k české literatuře konati svou vlasteneckou povinnost*, stále a poctivě, s radostí a s nadšením. S důrazem opakujeme tuto slovo: *vlastenecká povinnost*, aby už konečně vymýtěn byl mylný, věci tak vznešené, jako jest mateřský jazyk a národní literatura, nedůstojný názor: kdo českou knihu kupuje, že českou literaturu podporuje. Žádoucí a pro celou národní naši věc rozhodný obrat v poměrech literatury české stane se ihned, jakmile *každý* uvědomělý Čech dospěje k poznání, že má k národnímu písemnictví *povinnosti*, a že snaže se poctivě jim dostáti, podporuje toliko sebe sama, nabýváním nových a nových prostředkův ke svému vzdělání, k osvícení rozumu a k ušlechtění citu

S dobrým svědomím, s plným právem můžeme říci, že literatura česká v těch nepříznivých poměrech vnějších a vnitřních, s nimiž posud zápasila, s těmi chudičkými pomůckami hmotnými, jimiž posud vládne, za krátký čas vykonala divy, a že dnes v umělecké i vědecké, zábavné i poučné stránce své potřebám pravého vzdělání vyhovuje měrou velmi potěšitelnou. A jest potřebí toliko *horlivějšího účastenství* se strany českého obecenstva v podnicích našich literárních, aby se plnily mezery našeho písemnictví a díla jeho stačila požadavkům nejvyšší současné intelligence ve všech oborech úplně.

Spisovatelé a nakladatelé čeští snaží se o rozkvět a pokrok literatury národní zajisté věrně a neunavně. Máme také kruh vlasteneckého, horlivého čtenářstva, které živým a činným účastenstvím sleduje rozvoj domácí literatury; však nejen žádoucno alebrž nezbytně nutno jest, *aby se kruh tento značně rozšířil.* Proto obracíme se ke všem uvědomělým vlastencům v Čechách, na Moravě, ve Slezsku jakož i v jiných zemích žijícím s důtklivým, srdečným vyzváním: *budiž každý z nich sám dle nejvyšší možnosti své odběratelem českých knih a časopisův a přičiniž se, aby ve kruzích svých známých a přátel šířil vědomí vlasteneckých povinností k písemnictví národnímu, lásku ke čtení, horlivost ve spolužití literárním.* Zvláště *k zámožnějším* jednotlivcům a rodinám v české šlechtě a českém měšťanstvu obracíme se s důtklivou žádostí, aby účinlivěji než posud účastnili se v rozvoji a snahách národního písemnictví Také obce naše, zejména městské, buďtež při sdělávání rozpočtův svých pamětlivy, že zřizování *knihoven obecních* náleží k nejnaléhavějším potřebám a nejpilnějším povinnostem našim národním.

Posavadní počet odběratelův a čtenářův českých knih a časopisův není v náležitém poměru ani k velikosti a duchovním potřebám našeho národa, ani k počtu krajanův našich, kteří sami se podkládají za uvědomělé vlastence.

Nevšímavost a netečnost takovýchto našinců k písemnictví národnímu nemá žádné platné omluvy. Ani té ne, jež tu a tam se ozývá, že totiž nepříznivé poměry hmotné nedovolují jim bráti do ročního rozpočtu výdaj na knihy. *Písemnictví cizokrajnému ve stránce národní nám nepřátelskému*, daří se v krajinách českých přese všechnu stísněnost národohospodářskou naporád výborně; *toliko dobrá kniha, dobrý časopis český musí stále dovolávati se mezi Čechy svého práva.*

Kéž by novým rokem stala se v tom směru rázná a všestranná náprava! *Kéž by dobré knihy a časopisy české, jichžto máme hojnost, pronikly do nejširších vrstev našeho vlasteneckého čtenářstva, kéž by toto čtenářstvo české se zdesateronásobilo!*

Jen národ čtenářův jest národ osvícený, vzdělaný, a takový národ nezahyne!

Kéž toto upřímné, srdečné slovo české v českých srdcích vzbudí vlasteneckou ozvěnu!

V Praze, v měsíci prosinci 1885.

Dr. *Fr. L. Rieger*, předseda klubu českých poslanců a starosta „Svatoboru". — *Jos. Jireček*, předseda král. české společnosti nauk. — Prof. dr. *Jan Kvíčala.* — Prof. dr. *Jan Krejčí.* — Dr. *K. Kořistka*, hlavní tajemník král. č. společnosti nauk. — Prof. dr. *Vil. Weiss*, děkan fak. lékařské. — Prof. dr. *Boh. Eiselt.* — Prof. dr. *J. Durdík.* — *Fr. Bartoš.* — *Vincenc Brandl.* — Prof. dr. *Fr. J. Studnička.* — Dr. *J. Kalousek.* — Dr. *Jul. Grégr.* — *Ot. Zeithammer*, místopředseda klubu českých poslanců. — Dr. *Ed. Grégr.* — Dr. *Tomáš Černý.* — Prof. dr. *Ant. Frič.* — Prof. dr. *Jar. Goll.* — Prof. dr. *O. Hostinský.* — Prof. dr. *J. J. Hanel.* — Prof. dr. *K. Jireček.* — Prof. dr. *Albín Bráf.* — Prof. *August Seydler.* — *Vojta Náprstek.* — *Jan Šťastný*, ředitel c. k. české realky. — *M. Pokorný*, ředitel gymnasia. — *Em. Tonner*, ředitel českoslov. akademie obchodní. — *Karel Tieftrunk*, ředitel gymnasia. — *Jan Lepař*, ředitel učitelského ústavu. — Dr. *Jan Strakatý*, starosta „Umělecké Besedy". — *Alois Oliva*, vrchní ředitel „Průmyslové Jednoty". — *Čeněk Thoř*, místopředseda „Spolku českých žurnalistů". — *Vil. Ryba*, jednatel „Spolku českých žurnalistů." — JUC. *Cyril Horáček*, starosta „Akademického čtenářského spolku".

Karol. Světlá. — *Žofie Podlipská.* — *Eliška Krásnohorská.* — *M. Červinková Riegrová.* — *Ren. Tyršová.* — *Jan Neruda.* — *Ad. Heyduk.* — *J. Vrchlický.* — *Jul. Zeyer.* — *Svat. Čech.* — *Alois Jirásek.* — *Fr. Herites.* — *Jan Lier.* — *Jak. Arbes.* — Prof. *Fr. Kott.* — *Fr. J. Zoubek.* — *Boh. Adámek.* — *Pavel Albieri.* — *Jos. Braun.* — *Václav Beneš-Šumavský.* — *J. M. Černý.* — *Ot. Červinka.* — Dr. *Jarosl. Čelakovský.* — *Frant. Chalupa.* — *Frant. Dvorský.* — *Josef Václ. Frič.* — *Irma Geisslová.* — *Jan Herben.* — Dr. *Fr. V. Jeřábek.* — *Jiljí V. Jahn.* — Prof. *K. Kučera.* — *Ot. Mokrý.* — *E. Miřiovský.* — *A. E. Mužík.* — Prof. *E. Ig. Mejsnar.* — Dr. *Lad. Quis.* — Prof. dr. *Jan Řeřábek.* — *Václ. Řezníček.* — *Pr. Sobotka.* — Dr. *Jos. Štolba.* — *Fr. A. Šubert.* — *Lad. Stroupežnický.* — *Antal Stašek.* — *Frant. Schwarz.* — *Fr. Táborský.* — *Josef Wünsch.* — Dr. *Sigm. Winter.* — JUC. *Fr. Zákrejs.*

Následují podpisy redakcí všech čelných českomoravských listů, kteréžto však pro nedostatek místa dnes nám již uvésti nelze.

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

„Slovanský Sborník, statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života." Redaktor Edvard Jelínek. Ročníku čtvrtého sešit dvanáctý. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Sborník historický." Vydává a rediguje Dr. Ant. Rezek. Ročníku třetího svazek pátý. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Vořoček".**